

05741

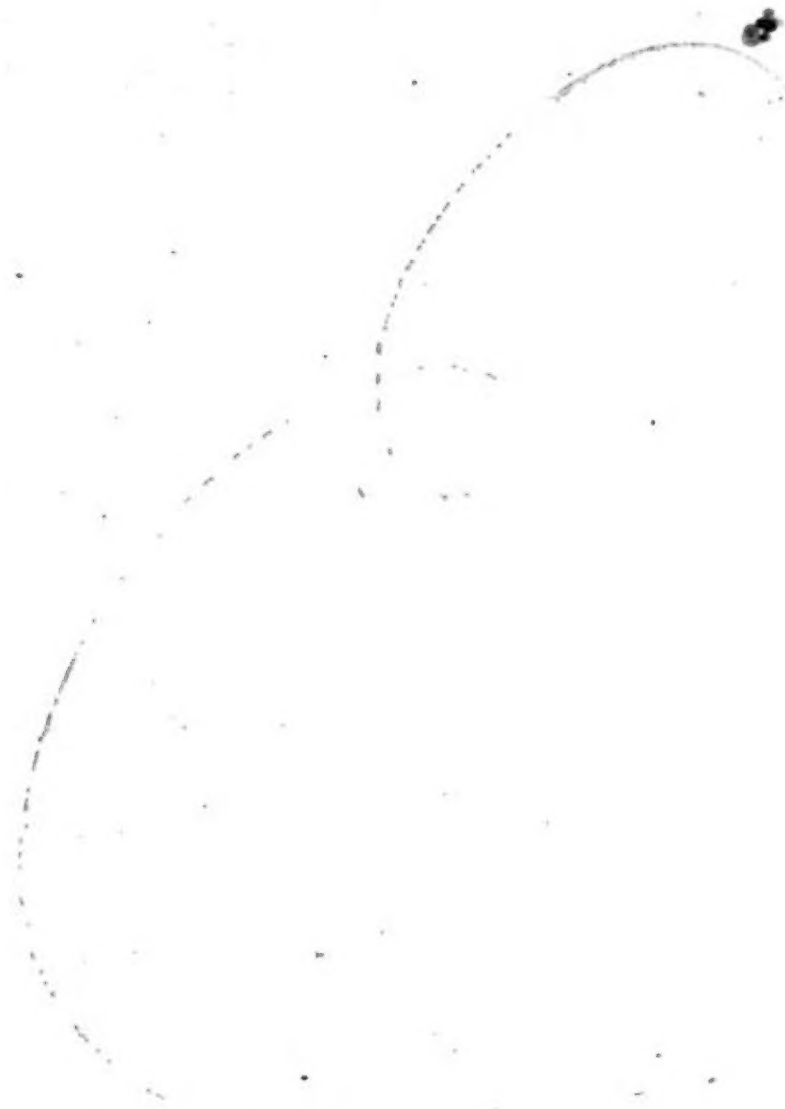

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000186490

Class. 741.

93

LUGDUNI BATAVORUM
Apud SAMUELEM LUCHTMANS 1728

F. v. Blomv. sculp.

M. ANNAEI LUCANI
C O R D U B E N S I S
P H A R S A L I A.
S I V E
B E L L I C I V I L I S
L I B R I D E C E M.

Cum SCHOLIASTE, hucusque inedito,
ET

N O T I S I N T E G R I S
HENRICI GLAREANI, JACOBI MICYLLI, JOACHIMI CAMERARII, HUGONIS GROTH &c.

Et Excerptis

OMNIBONI VICENTINI, JOANNIS SULPITII VERULANI, JO-
DOCI BADII ASCENSII, LAMBERTI HORTENSII, GREGORII
BERSMANNI, THEODORI PULMANNI, ALIORUMQUE.

NEC NON

THOMAE MAJI supplementis, & Apologia JACOBI PALMERII
Grentemesnilii, MOSANTII BRIOSII, ac GR. BERSMANNI,
& ineditis FRANCISCI GUJETI, aliorumque observationibus.

C U R A N T E

FRANCISCO OUDENDORPIO;

Qui suas etiam adnotationes, & copiosos indices adjecit.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud SAMUELEM LUCHTMANS. 1728.

V I R I S

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, GRAVISSIMIS

D. W I L H E L M O L A K E M A N.

D. WYNANDO VANDER MAAS D'AVENRODE

J. U. D. KENNEMARIAE ET WESTFRISIAE SUMMO
QUAESTORI AC CONSILIARIO.

D. CORNELIO VAN VALKENBURG,

J. U. D. ACADEMIAE BATAVAE, QUAE EST LEIDAE,
CURATORI, RHENOLANDICAE AGGERUM, AQUA-
RUM, ET VIARUM PRAEFECTURAE ADSESSORI.

D. MATHAEO GEERAARTS,

J. U. D. ECCLESIASTICORUM, QUAE SUNT HARLE-
MI, BONORUM QUAESTORI.

HARLEMENSIS CIVITATIS CONSULIBUS.

NEC NON

NOBILISSIMIS, SPECTATISSIMIS

VIRIS

D. ADOLPHO VISSCHERO,

J. U. D. EJUSDEM URBIS SYNDICO.

D. DAMMASO GULDEWAGEN,

J. U. D. AMPLISSIMIS CONSULIBUS AB ACTIS.

S. P. D.

FRANCISCUS OUDENDORPIUS.

uum ante aliquot annos animum ad Lucanum
illustrandum, & in publicam emittendum lu-
cem adpellerem, nihil minus cogitare potui,
quam eas qualescumque curas, orbis litterati judicio per-
mis-

DEDICATIO.

missas, splendidissimis vestris nominibus insignitum iri. Quippe eo ipso tempore, quo proelum exercere coepisset Lucanus, è patria urbe Neomagum ad capeffendum publicarum Scholarum regimen, Deo ita volente, invitatus, & habitatione fortunisque meis eo translatis, praeter officium me facturum putabam, nisi illum Illustrissimo ejus civitatis Senatui, benignissime me habenti, aliquando inscriberem. Sed hoc non fruerunt fata. Interim enim Vobis, Viri Amplissimi, è Gelria me revocare, & juventutis, Harlemensi in Gymnasio liberalibus studiis operam dare volentis, disciplinam & institutionem mihi committere, eaque de caussa me, & mea in vestrum recipere patrocinium placuit. Quocirca aequissimum est, ut, quod illius oppidi magistratibus pro benevolo, quo mea studia & qualemcumque diligentiam prosequerentur, judicio debere videbar, Vobis, qui nunc eorum instar mihi estis, praestem, meumque hoc ingenio grati & devincti Vobis animi testimonio obsequium volens lubensque declarem. Debita itaque cum reverentia Vobis offero M. ANNAEI LUCANI PHARSA-
+ 3 LIAM,

DEDICATIO.

LIAM, sive versa oratione descriptam civilis belli à summis Romanorum Imperatoribus, Cn. Pompejo Magno, Magnique victore C. Julio Caesare gesti historiam, à librariorum mendis per sagacissimos, & varia doctrina praeditos viros saepius expurgatam, & nunc mea cura & industria novo, quo in hominum ora exit, cultu adornatam, & expolitam. Illud autem eo libentius facio, quod hanc meae observantiae testificationem, & sincerum Vos demerendi studium, Vobis non omnino ingratum, nec injucundum fore auguror, nihil metuens, ne, dum eam in rem hac occasione, non arrepta, sed ultro oblata utor, in arrogantiae vel temeritatis suspicionem incidam; quasi leves, nec titulis, neque gravitati Vestrae convenientes, quae hoc in opere continentur, res Vestris oculis subjicere, aut tenuem meum laborem, tamquam magnum aliquod & Vobis dignum donum venditare, in sinu Vestro deponere, Vestraeque tutelae ac patrocinio commendare sustineam. Ad alteram enim quod adtinet criminationem, pro me loquatur ipse, nec tam meam, quam suam agat causam Lucanus. Quippe

D E D I C A T I O.

pe qui non aniles hic nobis fabulas enarret ; sed stylo Heroïco , gravissimisque verbis ac sententiis decantet , vivisque coloribus depingat horribile & detestandum bellum , quo ille , gentium ac totius terrarum orbis victor , populus in sua ipse saeviit viscera ; quodque per omnes regiones rapidissimi instar incendii divagatum , nec prius multo cruore exstinctum est , quam ipsi Romani avitam se libertatem perdidisse , sibi que invisum & grave tyrannidis jugum inpositum esse senserint. Id quod sive Neronis , crudelissimi tyranni , cuius etiam impias non evasit manus , odio , sive sincero libertatis amore multis lacrymis , nec sine acerbissima Romanorum exprobratione deflet Lucanus , vel solo hoc nomine à Vobis , olim tot tantaque pro libertate passis , cunctisque Batavis , libertatem vero aestimantibus pretio , legi dignissimus : ut merito censebat clarissimum illud patriae nostrae sidus , Delphicumque oraculum , Hugo Grotius ; quapropter eum , Rotterodamensis quum esset Syndicus , & iterum , in Gallia exsilium agens , suis animadversionibus illustrare , operae pretium existi-

DEDICATIO.

stimavit. Satis ergo superque propria se dote Vobis commendat, nec aliunde petitis verborum lenociniis, aut meo, laudes ipsius deterente verius, quam augente, praeconio indiget Cordubensis noster. Mibi potius ipsi ut Vestrum favorem gratiamque conciliem, elaborandum est; ne, si temeritatis crimine jam absolvar, arrogantiae insimulari possim. Sciatis igitur, Viri Illustrissimi, nequaquam cruditionis ostentandae gratia hoc laboris nostri specimen à me Vobis exhiberi; sed ea de causa ad Vos adlegari, ut probabile subsecivi & vacui à Scholasticis, quae mihi prima & unice demandata esse probe scio, negotiis temporis, non inutiliter transacti documentum habeatis, atque otii mei apud Vos praesertim, egregii bonarum artium cultores, fautores, ac litteratorum hominum Maecenates benignissimi, ratio constet, gratusque Vobis adpareat animus, qui non modo Vestris suffragiis reliquos inter Senatores lectissimos Vestri Gymnasii Rectorem me creastis, verum etiam pro Scholarum cura, quae Vobis optime est commissa, & bona, quam de me susceperatis, opinione aucto-

DEDICATIO.

auctores illis exstitistis, ut meo regimini juventutis suae disciplinam & tyrocinia concederent. Hanc Vestram opinionem, ac spem sicut ego omni labore & vigilantia implere, vel etiam superare conabor, ita Vos, Amplissimi Viri, oro atque obsecro, ut hanc ingenui, quem Vestris nominibus debeo, cultus significationem in optimam partem accipere, librumque, quem Vobis dedico, serena fronte respicere, mibique Vestrum favorem ac benignos animos conservare & praestare porro velitis. Sic enim efficietis, ut meorum votorum videar consecutus summam, & acerrimum mihi subdetis calcar, quo de Vobis, Vestris Scholis, & humaniorum litterarum amatoribus plus in posterum mereri enitar. Valete, Nobilissimi, Gravissimi Viri, Vobisque persuadete, me Deum Ter Optimum Maximum supplicibus votis precari, ut Vos Vestrarum familiarum, quarum grande decus estis & ornamentum, dignitati, hujus urbis, cui dignissime praesidetis, cujusque nunc rursus fausto cum omnium civium adplausu optimisque auspiciis consulatum iniistis, splendori, Reique publicae, quam

DEDICATIO.

*adeo prudenter & feliciter administratis, saluti, nec
non litterariae, quam benigne fovetis & alitis, bono
diu salvos servet, atque incolumes. Dabam Harlemi
A. D. 1111. Idus Septembris.*

MDCCXXVII.

BE-

BENEVOLO LECTORI

S. P. D.

F R. O U D E N D O R P I U S.

M. Annaei Lucani Cordubensis Pharsaliam, five belli Civilis à Caesare, & Pompejo gesti historiam, heroïcis versibus, & plus quam poëtico spiritu conscriptam, in lucem publicam emissurus, paucis te adloquor, Erudite, & Aequè Lector; ut quae, & quanta hic tibi legenda tradantur, quaeque tum doctissimorum virorum industria, tum mea cura, & amicorum subsidiis ad hunc auctorem congesta sint, facile cognoscas. Non hic morabor te, describendo, quis, & unde fuerit, aut quo tempore vixerit, quaeve opera plura composuerit Lucanus. Haec, ceteraque huc pertinentia in ipsius vitae, à Suetonio, aliisque viris eruditis conscriptae delineationibus, huic Editioni adnexis, & per observationes quasdam illustratis videri possunt. Quia tamen illis ad censeri nolum, qui veterem quemvis auctorem edentes, omnis generis laudibus eum cumulant, & ipsius ingenium ac scripta quovis modo in coelum usque extollunt, non possum non te admonere, Lector, longe diversae me esse sententiae, qui auctorem nostrum in multis plus culpam, quam inmeritis cum laudibus onerem. Notissimae sunt criminationes, quibus Lucanum adgressi sunt Petronius, Quintilianus, Scaligeri, aliique. His quidem respondere, eaque crimina diluere, acta pro Lucano publice causa, conati sunt Palmerius, Mosantius, Bersmannus, & nonnulli alii, quorum apologiam huic Editioni adjunximus: Sed vel sic evincere non potuerunt, aut Viris Doctis, poëtis, & poëtarum judicibus (ut patet ex elogiis à me huc congestis) persuadere, quo magis illum absolvant, vel plurimorum saltem errorum liberum existiment. Nam Martialis, & Statii adulatoriam laudem, qua ipsum Virgilio, (cui, ut etiam Homero, parem sese Lucanus jactabat V. ejus vitam & Lib. ix, 984.) si non praeferre, certe comparare inepte ausi sunt, nihil curo. Etenim negari nequit, ab ipso electum esse argumentum, Epico carmine indignum, in quo, licet omnia debeant esse ficta, unde Poëtae est nomen, & Heroïco Spiritu animata, nihil tamen debet inveniri, quod ostendi possit plane esse falsum, & veritati non modo, sed etiam verisimilitudini contrarium. Id vero in sua

††

Phar.

B E N E V O L O

Pharsalia saepius commisit Lucanus. Praeterea tumorem, & arrogantem dictionis fastum, inanes, & Philosopho docente, non poëta, Herois gesta narrante, dignas sententias merito in Lucani opere reprehendunt Viri Poëticae artis gnarissimi. Adde, quod in non necessariis prodigiorum, tempestatum, procliorum, artium magicarum, ac similium rerum descriptionibus copiosior sit, & ne minima quidem momenta studiose omittat: unde crebro ad monstrosa, & rerum naturam excedentia miracula enarranda abripitur, vel ad stultas saepissime ineptias, & pueriles nugas delabitur. Talia sunt, quae leguntur libro 1, 523. & seqq. 11, 77 &c. 111, 550 &c. 1v, 50, 59. &c. v, 540. & seqq. L. vi. toto, de Caesaris operibus, Scaevae virtute, magicis artibus &c. vii, 400. & aliis multis locis. (V. Indicem notarum) Ex quibus satis adparet, Lucanum effreno equo similem, effusis habenis magno cum inpetu vagari, & ingenio, non iudicio, indulgentem, ubique vehementiam, & oris grande sonantis loquentiam adfectare.

Verum enim vero illi viri docti nimio in Lucanum odio abrepti esse videntur, qui ipsum ad infima scriptorum subsellia deprimere voluerunt; ac vix lectu dignum esse censuerunt. Cum Virgilio, aut Valerio Flacco licet comparari nequeat, suas tamen, quae aequo lectori satis placere possint, habet dotes. Nam cum, ut fide dignum historiarum scriptorem, & maximum libertatis amatorem, sub tyranno quamvis viventem, atque (ut Barthii verbis utar) integrum Latinitatis, acutum, ingeniosum, doctum, gravem, utilissimum, & Philosophum, Politicumque non postremis ad censendum, eloquentem praeterea, & sententiis penetrantem merito quisque venerari debet. Adde, quod ab eo factae urbium, & locorum descriptiones, similitudines, & comparationes, illustrium hominum Characteres sint tam elegantes, tam efficaces, & veram rerum hominumque imaginem vivis adeo coloribus exprimentes, ut hoc in genere facile cum optimo scriptore mereatur conferri. Nimis gravi etiam culpae verti auctori nostro non debet, quod in vocabulorum electione sit negligentior: quo factum, ut saepe eandem vocem ingrate iteret; immo aliquot ejusdem sententiae versus nonnumquam bis exprimat. Alterum quidem incuriae, alterum ingenii subiti, ac fertilis, nec maturitate subacti est vitium; sed utrumque sine dubio ab auctore, vel ipsius conjuge Polla, si illis per Neronem licuisset, & ultimam admoveere potuissent manum, fuisset emendatum, ut in tribus prioribus libris factum videmus. Multos quoque id generis errores non
Lu-

L E C T O R I.

Lucano, sed vetustis ejus lectoribus, aut librariis inputandos esse, facile persuaderi mihi patior. Si enim omnis auctor, quo plus legatur, & cujusvis manibus teratur, eo magis interpolationi est obnoxius, Lucanus certe id subire debuit. Quippe nullus, credo, veterum Latinorum poetarum (Virgilium nisi forte velis excipere) tam unanimi studio passim ab cujuscumque sortis hominibus, doctis, indoctisque versatus, & lotis inlotisque tractatus est manibus, quam Lucanus. At cur dubitemus de hac re? Vetustissimi, & integerrimi, manu exarati, Codices, ab interpolatoribus non tacti, vel etiam recentiore manu conspurcati, elegantiores saepissime nobis non modo exhibent lectiones; sed & luce clarius docent, multos in nostro auctore spurios, & insitios esse totos versus, quos suis locis notabimus, & expungendos esse monebimus.

Nunc autem, quae tibi, Benevole Lector, praeter ipsum Lucani contextum ad fidem Mistorum, quos inferius recensebo, & Editionem Grotianam expressum, hic legenda obferantur, paucis accipe. Primo itaque videbis vetusti Scholiastae, ignoti quidem hominis, sed doctissimi, & judiciosi, commentarium, hucusque non editum, quem magno licet cum labore, & taedio ex duobus antiquissimis Is. Vossii Codicibus descripsi: Ex his tamen illa tibi excerpta solum legenda do, quae veteri, & eadem ut plurimum manu, aut aequali stylo, eisdemque fere verbis in utroque Codice erant exarata. Nam omnia, quae illic ad margines recentiore manu ex Servio, Isidoro, aliisque Grammaticis, vel etiam ab indoctis, & nugacibus interpolatoribus adfuta, aut denique synonyma tantum voce erant exposita, tibi obtrudere nolui. Id lectoris otio foret abuti: quamvis ne sic quidem praestare tibi velim, hunc unius modo viri integrum, nec è multis confarcinatum esse commentarium. Aliter sese rem habere, variae hic illic ineptiae, nec non Misti Codd. quos ante me multi viri doctissimi, saepe Lucani Scholiasten sine nomine laudantes, aliaque verba, quam quae ego inveni, ex illo producentes inspexerunt, evidentissime ostendunt. Cujus vero, vel quorum Grammaticorum hic commentarius sit, cum investigare non potuerim, vanis conjecturis te diutius detinere, Lector, nolo. M. quidem Arnulphi Aurelianensis Mistum commentarium memorat Rottendorffius in Epist. ad N. Heinsum cc xxxi, à Celeb. P. Burmanno, Viro omni laude majore, & multis mihi nominibus colendo, in corporis Epistol. Tomo quinto edita; sed cujus ille ac-

B E N E V O L O

tatis, vel pretii sit, non addit. Ad nostrum etiam non pertinere puto commentaria in Lucanum à Gloro de Arcio scripta A. MCLXVI, quae in Msto olim possedit Nobiliss. Toparcha de Leur, vander Marck, utpote recentiora, qualia supersunt multa. Quapropter scias modo, nostri Scholiastae commentarium optimis lectionibus, atque explicationibus esse plenissimum, cumque nonnulla veterum auctorum fragmenta, quae frustra alibi quaeras, nobis conservasse, ac denique Servio, Donato, Lutatio, similibusque Grammaticis facile parem esse. Post Scholiasten aliquando Omniboni Vicentini notulas, per J. Taberium ex plenioribus, sed depravatis ejus commentariis, Venet. A. MCDLXXV. sine perpetuo contextu editis, decurtatas, & Brixiae A. MCDLXXXVI. in lucem missas; uti & J. Sulpitii Verulani adnotationes ex commentario, Venetiis primum A. MCDXCIII. vulgato, & dein saepius recuso, excerptas subjunxi: Scilicet castantum, in quibus vel varia proponitur lectio, vel quas refutant Glareanus, Micyllus, & alii; ne quis illorum animadversiones in Omnibonum, & Sulpitium legens, horum Editiones aut sibi comparare, aut saltem inspicere, & ingrato labore tempus perdere cogeretur. Ceteris Omniboni, & Sulpitii notis, utpote levioris momenti, Lucanum onerare, & hujus Editionis molem augere nolui. Eandem rationem inii eligendo Badii Ascensii notas ex ipsius Editione, Parisiis A. MDVI. procurata, nec non Beroaldi, & G. Versellani ex Edit. Parisina A. MDXIV, quae saepius quoque repetita est. Plura autem excerpti, & hic inprimi jussi ex doctissimo, & copioso L. Hortensii, Montfortii, (de quo vide omnino Bataviam sacram Heusseni sub Montforto) commentario, Basileae A. MDLXXVIII. edito. Dedi tamen non alia, quam quae auctoris contextui corrigendo, vel aliquando verum sensum, ubi intricatior est, indagando servire posse mihi videbatur. Denique potiora Th. Pulmanni Antverpiae A. MDLXIV, & G. Berfmanni Lipsiae A. MDLXXXIX. inpressa Scholia, variis lectionibus, & brevissimis illustrationibus constantia addidi, ac legenda tibi cum reliquis procuravi.

Habes itaque hic solum, amice Lector, earum notarum seriem, quas è Doctorum Virorum, qui Lucani textum post renatas litteras illustrarunt, & in lucem ediderunt, commentariis excerpti. Nam ceterorum, ut Sabellici, Jacobi Bononiensis, Pii, Canterorum, Modii, Mosantii Brionii, Heinsii, Gronovii, Broukhu-

huffi, Burmanni, aliorumque observationes in suis ad alios libros adnotationibus, vel Criticis exercitationibus sparsas aut ineditas nunc non recensco, quippe quas notis meis insertas, ac commemoratas passim deprehendes. Sequatur nunc illorum recens, quorum integros, quantum scimus, commentarios nostrae Editioni adtexuimus. Horum primus ordine est H. Glareanus, cujus doctissimas notas edidi omnes, quae ab Hortensio suis observationibus inmixtae fuerunt. Plures num scripserit in Lucanum Glareanus, plane nescio. Nam mihi nondum tam felici esse contigit, ut ipsam Glareani Editionem oculis perlustrare potuerim, licet in eam ubivis locorum per amicos inquisiverim, mihiq; omni opera comparare fuerim conatus. Ea tamen in Clar. J. Alb. Fabricii Bibliotheca Latina traditur fuisse in lucem emissâ Basilae A. MDLI. apud Henricum Petri in 8vo, una cum Sulpitii notis. Absque hoc doctissimo indice esset, omnino cum Celeb. Barthio censerem, hos Commentarios nusquam alibi, quam inter Hortensianos lucem vidisse. Sic enim ille ad Statii Lib. 1v. Theb. vs. 181. scribit. *L. Hortensius Commentario in eum poetam laudans adspulans Glareanum, virum doctiss. deque litteris suo aevio optime meritum. Cujus ego tamen in Lucanum editum nihil vidi, nisi quae recenset saepius Lambertus Hortensius.* Glareanum excipit Jac. Micyllus, cujus adnotationes, omnium, quae antecesserunt, optimae, & eruditissimae, primum prodierunt Francofurti A. MDLI; unde eas totas in hanc editionem transtulimus. Huc accedunt quoque Joachimi Cameraarii integrae in primum Librum commentationes, à G. Bersmanno olim editae: quas tamen, ne quis aliquid deesse calumniaretur, quam quod repetita inpressione dignae nobis videbantur, addi necesse fuit. Antiquorum denique Commentatorum, quorum notas sub ipso textu exhibui, agmen claudit illud Bataviae nostrae decus, & lumen Hugo Grotius, maximus Lucani ob liberum ipsius ingenium, & tyrannorum odium admirator. Ejus editio prae reliquis adcuratissima, & emendatissima, quam tamen inmodicis laudibus extollit Illustris Rurgerfius Lib. 1. Var. LL. c. 12. & L. 111. c. 7. prodiit Lugduni in Batavis A. MDCXIV, paucis notis instructa, quas auxit exsul Lutetiae degens A. MDCXXV. & Lugdunensi Editioni cum novo titulo A. MDCXXVI. & MDCXXVII. adjecerunt Bibliopolae, & tertio A. MDCXXXIX. Ex tribus autem his curis constatas unas exhibent Editiones Elzevirianae; sed cum valde dubitem, an id acciderit, volente Grotio, eas rursus separavi, adposita Ed.

B E N E V O L O

sec. vel tert. nota. Quod eo magis faciendum esse putavi; quia vix credere possum, tertias illas curas, primis longe viliores, & fere nihil, nisi similia aliorum auctororum loca continentes, à Grotio ad fratrem esse missas, ut inprimerentur, quasi notae Grotio dignae. Tres autem ipsius ad D. Heinsium, & fratrem Gulielmum epistolas, praefationum loco inter ceterorum Commentatorum dedicationes ac praefationes suo ordine, ne quid desideraretur, insertas tibi etiam exhibemus.

Post hunc autem virum, adeoque post totum elapsum seculum à nemine, majorum gentium Critico (Farnabium enim, Schrevelium, Maittaire, & id generis editores omitto) Lucanum emaculatum, doctisve observationibus illustratum, ac publici juris factum esse debemus mirari. Nam, quamvis hoc opus adgressi sint multi viri summi, in quibus suum nomen saepius professi sunt Barthius, Rutgersius, Ez. Spanhemius, N. Heinsius, alique, nullus tamen eorum datam fidem praestitit; sed vel ultro laborem hunc rejecerunt, vel immatura abrepti morte illius rei desiderium nobis reliquerunt. Interim ego post absolutam fere inpressionem Divione Doctiss., & Humanissimi Scoto Britannii Georgii Waddeli opera, & liberali benevolentia reverendi patris Oudini nactus sum marginales conjecturas, ac notulas audacissimi Critici Fr. Gujети, quas bona fide excerptas, non tamen à me ubique probatas, post Lucani supplementa à Th. Majo (quem describit Vlitius in Epist. ad Heins. T. III. p. 752.) composita, & hic denuo recusa, addere, operae pretium mihi visum fuit. Codex vero, ad quem Gujetus has notas adleverat, est unus ex libris, quos domui professae Parisiensi Soc. Jesu testamento A. MDCXCII. reliquit Vir Clariss. D. Aegidius Menagius. Sed etiam spem nobis fecit Doct. Cortius, Heinianas, & Spanhemianas curas (de quibus vide illorum virorum mutuas litteras in Epist. Corpore T. III. à Celeb. Burmanno, penes quem sunt etiam Heinianae curae, ab ipso cum suis notis, ut promisit, sed adhucdum ob rationes in praefatione ad Phaedrum redditas distulit, aliquando edendae, vulgatas) ex Hamburgensi Cl. Fabricii, & Berolinensi Regia bibliotheca brevi à se in lucem proditum iri. Quod ut fiat, serio optamus. Immo Lipsiae emisit jam ille vir Doctiss. minorem Lucani editionem, emendationibus, & conjecturis tam suis, quam aliorum refertam. Verum, quoniam illa Editio demum in manus meas venerit, operis jam ad finem properantibus, meisque notis plane absolutis, & praeterea in praefatione pollicetur ipse edi.

L E C T O R I.

editor, omnia, quae mutavit, vel mutanda conjecit, à se *ita confirmatum iri rationibus manifestis, ut, quae nunc infirmiora Lectori forte videntur, eadem pro certissimis habeat*, illius Editionis mentionem antea facere nequivi; neque etiam nunc faciam, ut liberrimum de opera ab utroque nostrum Lucano inpenſa judicium aequis, & peritis harum elegantiarum, & poëticae praesertim venuſtatis judicibus relinquantur.

Haecenus commemoravi, quaecumque Viri docti in Lucanum sunt commentati, quaeque ego huic Editioni inmiscui, non ut ea refellerem, aut ubicumque erravissent Scholiastes, Glareanus, Micyllus, ceterique, monerem (hoc enim, quoties ad ipsum auctoris contextum, & sensum haud pertinebat, mei instituti non erat) sed ut sub uno, ut ita dicam, oculi intuitu haberet omnia, quae lectu digna ad hunc auctorem olim meditati erant, atque enarraverant Editores antiqui. Superest nunc, ut quid ego hac nova editione praestiterim, quibusque copiis, tam amicorum opera, quam meo aere comparatis instructus Lucanum emendare, atque illustrare adgressus fuerim, breviter exponam. Primo itaque ad meam editionem exornandam adhibui, & accurata, qua potui, lectione cum vulgatis libris contuli sex membranaceos Codices, quos olim possedit Celebr. Is. Vossius, & nunc adſervat instructissima Academiae Lugduno Batavae Bibliotheca publica. En tibi illorum Indicem!

Vossianus primus in Bibliothecae Catalogo p. 381. N. 51. Codex est sane optimus, & veterrimus, magna forma in quarto, & magnis litteris exaratus, cum perpetuo Scholiaste. Scriptus videtur seculo nono. Hoc codice, quem saepe jam laudavit ipse Vossius (V. ad Melam L. 1, 8, 6.) praestantior creditur esse nullus. Audiamus, Lector, quid illustrissimi Viri, hujus rei gnarissimi, Heinſius, & Spanhemius de eo ad se invicem scripserint. Heinſius quidem Epist. x. ad Spanhem. T. 111. p. 821. *Lucanum in ipſo itinere trivi non incurioſa manu, jamque cum xx., & pluribus scriptis Codicibus contuli; sed quorum omnium inſtar ſit unus Vossianus. Adeo nullum praestantis notae praeter hunc unum offendi.* Eadem fere ſcribit ad J. F. Gronovium Ep. 371. T. 111. p. 358. V. etiam p. 466. *Vossianus, qui aut raro, aut numquam inponit. & saepe alibi.* Spanhemius autem respondet p. 822. *Lucani quidem codices varios Vaticana, Farnesiana, & novissime Augustae Cbristianae Bibliothecae.*

B E N E V O L O

theca suppeditarunt, paucos tamen bonae frugis, & Vossiano Codice aetate, ac bonitate inferiores.

Vossianus secundus in Catal. p. 372. N. 63. 'optimus item, & vetustissimus Codex, quem saepius quoque prae aliis laudat Heinsius. Exaratus est in Folio à varia manu, & passim interpolatus. Hic quoque perpetuus adest Scholiastes, & quidem plenior, atque emendatior, quam in primo. Scriptus videtur seculo decimo. In hoc Misto post librum septimum capitalibus, ut vocant, litteris exarata sunt haec. *Paulus Constantinopolitanus emendavi manu mea solus. M. Annei Lucani Liber VII. Explicit. Incipit Liber VIII. feliciter. Legenti vita, & profectura, scriptori vita, & fortuna. Lege feliciter.* & in fine Codicis. *Paulus Constantinopolitanus emendavi manu mea solus. M. Annei Lucani civilis belli Liber X. explicit.*

Voss. tertius p. 379. N. 16. Ejusdem pretii, aetatis, & scripturae est Codex, à varia itidem manu scriptus, & interpolatus, ac vetustate litteris saepe excisus. Est forma majori quarta. Incipit a v. 296.

Voss. quartus. p. 383. N. 81. Bonae quoque notae Codex, manu eleganti, & litteris rotundis exaratus.

Voss. quintus p. 387. N. 3. Itidem Codex bonus, sed recentior, & aberrante saepe manu exaratus.

Voss. sextus. p. 386. N. 17. Recens, & corruptissimus. Praeter hos usus sum Amplissimi Senatoris, & Scabini Amstelaedamensis, eximii Musarum, atque elegantiorum litterarum cultoris, ac patroni Joannis de Witt membranaceo codice. Cujus viri, qui & Broukhusii ineditas notulas nobis dedit, benevolentiam, quam etiam aliis in negotiis expertus sum, & gratus agnosco, mihi conciliaverat Doctiss. Vir, & egregius vates D. Hoogstratanus. Hic autem Wittianus Codex aetate, bonitate, ac rotundo charactere non cedit Vossiano secundo; immo integrior est, & minus interpolatus: Scholiastae etiam quaedam continet. Ejus possessor olim fuit Sixtinus, dein Sixius. Scriptus est in folio. Hunc librum crebro quoque laudat Heinsius, & inprimis in Epist. ccxix. ad Gronov. T. III. p. 267.

Non minoris pretii, & ejusdem aetatis est etiam alius in folio manu exaratus liber membranaceus, cujus excerpta ad me Divione mitti passus est Illustrissimus, nec non doctrina, & humanitate conspicuus vir Bouhierius, Senatus Burgundici praefes.

In

L E C T O R I.

In hujus codicis fine itidem, ut in Vossiano secundo, scriptum est. *Paulus Constantinopolitanus emendavi manu mea solus*. Haec vero excerpta partim fecit, partim fieri curavit, cum bis in Galliis studiorum gratia degeret eruditissimus Vir, meique amantissimus Jac. Phil. D'Orville, quem meritis laudibus prosequi me vetant ejus pudor, & mutuus intimae amicitiae usus. Plurimum tamen ipsi in exornanda hac nostra editione deberi, idque gratissimo animo me agnoscere, hic tacendum non fuit. Nam ipsius quoque cura accepi luculentissima excerpta optimarum membranarum ex Regia Galliarum bibliotheca N. 5073, uti & alterius, quem Regium secundum adpello, recentioris quidem, antiqui tamen, & bonae notae codicis N. 5636. Integerrimus vero est primus ille Parisiensis Codex, & ejusdem aetatis, qua Vossianus primus; immo bonitate, & antiquitatis fide cum eo certat.

Idem in Anglia tum versans ad me misit varias lectiones duorum MSS. Oxoniensium in membranis, quorum primus sexcentorum circiter annorum aetatem habens, & cum aliis quibusdam Codd. *Belli civilis*, non *Pharsaliae* titulum gerens, Ed. Bernardi fuit, ac servatur in Bibliotheca Bodlejana, diciturque à V. Cl. Georgio à Turre Medicinae professore Patavii Regiae Parisiensi bibliothecae A. MDCLIII. esse donatus. Hunc ipse mihi contulit laudatus Orvillius. Oxoniensis secundus, priore recentior in eadem est bibliotheca ex Confectione Ashmolaeae.

Eidem amico debeo quaedam excerpta à Doctissimo J. Wasse ipsi ex MSS. Cantabrigensibus cum nonnullis conjecturis tradita; nec non collationem Codicis spectatissimi Hultsii, Hagensis Consulis, & copiosissimae Bibliothecae possessoris. Membranaceus etiam est hic Mstus liber, sed recens. Adhuc idem in Italiam, qua nunc doctos transigit dies, properans Taurini è Regia bibliotheca humanissimi, & reverendi patris *Romae* opera nactus est membranaceum 500 annorum, & optimae notae Codicem, ejusque excerpta ab ipso facta ad me misit, sed fero: quare solum in Addendis illius Msti mentio à me fieri potuit.

Mecum quoque Marpurgensis bonae notae Codicis, in membranis, forma oblonga in 8vo, à Doct. Schminke conlati variantes lectiones amice communicavit Celeberrimus, ac meritissimus in Ultrajectina Academia humaniorum litterarum Professor Arn. Drakenborchius: quo nomine ipsi plurimas etiam ago gratias.

Amstelaedamensem non magni momenti (V. Gronov., & Heinsii Epistolas T. III.

† † †

P. 457.

p. 457, 458.) Mſtum recentem, quem aliquando ad partes voco, cum vulgatis con-
tulit, mihiſque excerpta dedit ſodalis meus Petrus D'Orville, Jacobi frater, qui ra-
ro exemplo Muſas ſimul, & Mercurium feliciffime colit. Tandem addidi quoque
variantes lectiones mei Codicis membranacei, recentis quidem, ſed elegantiffima ma-
nu exarati, & ad vetuſtum exemplar expreſſi, atque unius, ut ſuſpicor, ex illis,
quos recenset Ceſch. Montfaucon in Diar. Ital. p. 313.

Humaniffime etiam mihi dederat Doctiſſ. Vir Sig. Havercampus, in Academia
Lugd. Batava litterarum Profeſſor utendam collationem duorum Codd. quam fe-
cerat olim Fr. Junius; ſed ſimulac Voſſianos Codd. mihi perluſtrare datum eſt, fa-
cile deprehendi, hos MSS. eſſe Voſſianos, adeoque uſui mihi cedere non potuit
iſta collatio. At vero praeter nominatorum Codd. varias lectiones reperies hic
quoque Stephani, Hortenſii, Pulmanni, Berſmanni, & Grotii laudatos Mſtos,
quorum variantes LL. ex illorum virorum editionibus excerpti, ſuiſque notis di-
ſtinxit.

Manu exaratos libros nunc excipiant vetuſtae, quas adhibui, editiones, & mul-
tis Lucani Mſtis, quibus ubique fere abundant bibliothecae, ſaepe meliores. In his
prima, & correſtiſſima eſt Ed. Romana A. MCDLXIX. in Biblioth. Lugd. Batava.
Hanc cum multis viris doctis omnium primam eſſe puto; licet videam, Ill. Span-
hemium, qui fortasſe Romanam non conſpexerat, exiſtimare, aliam quamdam Edi-
tionem ſine anno, & loco, qualem Hagae aliquando obiter inſpexi, & Venetiis in
pergameno vidit meus Orvillius, cunctorum principem eſſe. Ita enim Heinfio ſcri-
bit Epist. IV. p. 811. T. III. *Editiones naſtus ſum, quas omnium principes augu-
ror; unam ſine anno, & loco, ſed tum ex mendis, tum ex characteribus meo judicio pri-
mam, alterum ex eadem (forſan Veneta) expreſſam Venetiis MCDLXXVII. Harum
poſtერიorem ipſe poſſideo, ejuſque diſcrepantes LL. inſigniores enotavi. Praeterea
aere meo comparavi ſatis bonam editionem Parmenſem A. MCDLXXIII, & Brixianam
A. MCDLXXVI. cum Omniboni notis, quae ſaepe à contextu diſſentiunt. Ad hanc
expreſſa eſt, quae etiam penes me jacet, Mediolanenſis Editio A. MCDXCI. Harum
autem Editionum variantes lectiones, quae ſcitu dignae erant, etiam adpoſui. Poſt
has adhibui quoque veterem Sulpitii Ed. Argentoratenuſem A. MDIX; nam ejus pri-
mas, Venetiis emiſſas A. MCDXCIII. & MCDXCVIII. videre mihi non licuit; dein*

Al-

L E C T O R I.

Aldinas, quae Venetiis sunt impressae A. MDII. & MDXV; ac, quantum conjicere possum, maxima ex parte Sulpitii referunt mutationes: unde illae deinceps translatae sunt in Colincorum, Gryphiorum, & seqq. Editiones. Nam ab his differunt, & quasi alteram sectam faciunt Badii Paris. A. MDVI, Versellani, Micylli, & Hortensii Editiones. Nullam earum ubique secutus est R. Stephanus Paris. MDXLV; unde & aliquando in ejus nitidissima Edit. reperiuntur singulares lectiones. Hic illic inspexi quoque, quam habeo, Parisiensem A. MDXII. Editionem cum Paraphrasi P. de Ponte, singulari plane charactere, & nullis fere distinctionibus insignitam, eamque non raro etiam ad partes vocavi, nec non Londinensem Maittairii Edit. A. MDCCXIX.

In tanto autem Mistorum, & Edd. numero ne turbetur lector, summam diligentiam adhibui. & eorum diversas lectiones variatis notis, quarum adposui hic catalogum, in observationibus, & variarum Lectionum congerie distinxī. Quam congeriem ex talibus LL. quae usui meo inservire non posse videbantur, constantem inter contextum, & notas adjeci: quia Lector inde fortasse quid eliceret, quod ego non subodoratus sum. In contextu emendate edendo secutus sum Grotianam Editionem, quam secuti quoque sunt ceteri post Grotium Editores (Maittaire, qui depravatam Gryphianorum heredum Ed. expressit, excepto) unde eas omnes *vulgares* voco. Ubi cumque vero optimorum Mistorum auctoritas, vel ipsa res, & auctoris sensus meliorem flagitabat locutionem, eam amplexus sum, & vulgari lectione ejecta, in textum admisi. Id tamen à me non actum est, nisi caute, & parcissime; cum timiditatis accusari, quam temeraria, ad singulas blandientis unius, aut alterius Msti lectiones, vel novam, ingeniosam licet, & probabilem cujuscumque viri docti, meamve conjecturam, omnia novandi prurigine convinci malim: idque meum institutum prudentissimis viris, quidquid clamitent superbi, & audaciores Critici, non displiciturum esse, satis confido. Cujusvis mutationis rationem reddo, aut argumentis confirmo eas lectiones, quas primus Grotius, non admonito lectore, in contextum intulit. Rectene, an secus id fecerim, tui erit judicii. Orthographiam secutus sum, quam in optimis MSS. frequentissimam esse deprehendi: unde saepe Graecas terminationes, ejectis Latinis, non tamen nisi Mistorum auctoritate praetuli. In compositorum praepositionibus hic illic vacillarunt operae, & *col*, ac *cor*, *il*, & *us*, ac similia pro *con*, *in*,

† † † 2

sub

B E N E V O L O L E C T O R I.

sub &c. me nolente, retinuerunt. In Accusativo plurali nominum in Genitivo habentium *ium*, modum quidem scribendi pes *es* vulgarem retinui: quia vera Romanorum elocutione deperdita illa veterum orthographia hos Accusat, per *is* efferendi sensum Lectori saepe reddit obscuriorem.

Crebro tamen Lectorem in ipso opere verbulo admonco, Regium primum, & Vossianos veterrimos exhibere *is*, & non *es*: nam *eis*, quod vulgo erat in Editionibus, nihili est. Sed haec leviora sunt. Hisce denique omnibus addidi rerum, locutionum, & notarum Indices locupletissimos, magno labore, nec minore taedio à me confectos. Quartam tamen prioris Indicis partem composuit, mihiq; in ordinem redigendam donavit supra laudatus Vir humanissimus A. Drakenborchius: quo nomine debitas ei ago gratias. Pauca librariorum errata, quorum Indicem dedi, & quasdam illorum culpa male positas distinctiones, quae me absente, licet summam in corrigendis typothetarum vitiis diligentiam adhibuerint mei, quibus magnas debeo gratias, amici, inrepscrunt, boni ut consulas, meumque elegantiores litteras colendi studium tuo favore, ac benevolo animo prosequaris, Aeque Lector, enixe rogo, atque obtestor. Vale. Harlemi. A. MDCCXXVII.

Notarum in Variantes Lectiones

C A T A L O G U S.

Arabici numeri Mstorum quantitatem designant; o omnes.

Manuscripti

Editiones.

VV. LL. Steph. Variæ lectiones Stephani.
P. Palm. Pulmanni.
B. Bersm. Bersmanni.
Hort. m. Hortensii margo.
V. Voff. Vossiani.
R. Reg. Regii.
O. Ox. Oxonienses.
Bob. Bub. Bouhierii.
W. Wist. Wittii.
Marp. Marpurgensis.
A. Amst. Amstelædamensis.
H. Hulst. Hulsii.
M. Meus.
Cant. Cantabrigienses.

Vett. qdd. Edd. Veteres quaedam Editiones.
R. Rom. Romana.
V. Ven. Veneta.
P. Parm. Parmensis.
Br. Brix. vel *Omn.* Brixiana, vel Omniboni.
M. Med. Mediolanensis.
A. Aldi.
C. Col. Colinei.
Gr. Gryphii.
Sr. Stephani.
Par. Parisiensis.

OMIS.

OMISSA ET CORRIGENDA I N N O T I S.

Prior numerus paginas, secundus regulas, literae *a*, *b*,
paginarum Sectionem denotant.

Pag. 2. 50 a. Leg. *Poëta*.
- - 1 b. pro *avunculo*, ut hic in Scholiastis
MSS. scribitur, & p. 22, 7. b. legendum est
pater, quod monere fui oblitus. Lucius enim
Annaeus Seneca, Marci filius, frater fuit Annaei
Melae. qui nostri Lucani erat pater.

3. b. *Jus datum scelere*. Adde Cel. Burm. ad
Pedon. Albin. 54.

- - - *injustum jus sibi ubique facit*.

6. 6 a. l. *μυρρίωνος*. 11. b. l. *Enri*. in fine. *Scy-
thico frigore non male* ut L. vi, 325.

Extremum Scythici transcendam frigoris orbem.

8. 1. a. l. *figura*.

9. 2. Adulationi Ironicae Lucani adde Lib. 117,
384. &c. dein *Scelera ipsa, nefasque* &c. pro suis ven-
ditavit Arat. in Aët. Apost. L. 1.

- - - *Scelera ipsa, nefasque*

Hac potius mercede placent.

Idem paullo ante ex eodem hoc loco dedit *suo ser-
vire Tonanti*.

10. 37 b. l. *flammiferos*.

14. 18 a. l. *antiquum*.

16. 1. post *orbem*. adde L. v, 94.

Aëre libratum vacuo quae sustinet orbem.

& qui haec imitatus est Dracontius in Hexaem.
v. 291.

*Dumque frustum terra, & dum coelum sublevas
aër*.

ubi male quidam volunt *terras dum*. Vide etiam
L. vii, 798. & omnino Brissium. paullo post de
regni, an *regnis sociis* consule quoque Cl. Burm.
ad Ovid. Amor. L. 1, 9, 6.

23. 25 a. l. *cadit*.

28. 21 a. l. *αἰσχρονομία*.

29. 20 a. l. *mediisque*.

30. 7 b. l. &

33. a in Med. l. *Βαλκιδίς, Βαλκιδίς*. Paullo
post adinvadit *Ariminum*; & *ignes* &c. refero Phaedr.
L. v, 7.

Erat facturus ludos quidam nobiles;

Et incipiebas princeps ingredi.

i. e. eo tempore, cum ecce &c. Vide illic Celeb.
Bentlej. & Burm.

37. a. *Cimbrumque sonantem vidimus*. Adde
Doët. Cortium ad Saliust. Bell. Caül. c. 40. *Vides
queri*.

42. 25 b. l. *offa*.

51. 15 a. l. *Taranis*. ibid. 16 b. l. *populi*.

53. a post *πολλὰ τῆς γῆς*. adde Lib. v, 4/7. *mi-
nimum terrae*.

ibid. l. *Lipsum*.

56. 12 a. l. *Ligeris*.

58. in fine. dele *inquit*.

64. 35 b. l. *aliique*.

65. 35 b. l. *repetistis*.

66. a. *Deos, & coeli lumina*. Adde L. x, 185.

Stellarum coelique plagis superisque vacavi.

72. b. *Coniuxque* pro *conjux* habet quoque
MS. Taurin. sed perinde est. nam *ve* pro *vel* non
poni, aequè ac *que* pro *et* non docet Cel. Burm.
ad Phaedr. L. 4. F. 4.

89. 2 b. l. *Nemecum*.

94. a. in fine l. *nostro*.

95. b. *Deserta* etiam est in MS. regiae Taurinen-
sis bibliothecae. & pluribus exemplis hanc lectio-
nem confirmat Cel. Burmann. ad dictum Phaedri
locum.

98. 6, a. Dele *Cod*.

99. 2, b. l. *imitatione*.

100. a. *Ferunt aures*. Adde L. vii, 25.

- - - *nullas tuba verberes aures*.

ubi etiam nonnulli Codd. *auras*.

105. b. Adde L. vi, 627.

- - *fugere lupi, fugere revulsis &c*.

Dein seq. pagina in fine scribendum jussi *haec haec
contingere non est*. male illic exsulat semel *haec*. In
Codice Taurinensi scribitur quoque *fas haec e.
non est*.

114. 28 b. l. *facturam*.

117. a. *Victima tristis inferias pendis*. Non damnem
tamen omnino *tristes*. Virgil. L. 111. Aeneid. 301.
*Sollemnis cum sorte dapes, & tristia dona
Libabat cineri Andromache, Manisque vocabat*.

Ovidio plus semel *tristia sacra*.

120. b. in med. post *sequi* pone comma. & post
lectione *τιδεας* *εγγυμν*.

124. a. *Inmixtum*. Non temere damno. Accu-
sativum pro dativo potuit adhibuisse Lucanus. ut
Phaedr. L. 3. F. 7.

*Quanto est facilius mihi sub tecto vivere,
Et otiosum largo satiari cibo*.

Ubi vide Cel. Burm. & quæ adtulimus ad L. 111
32. Ab eodem ad L. v. Phaedr. in fine adducta
plena manu exempla confirmant MSS. lectionem
v. 232. *contentus, quod Sulla fuit*.

128. 19 b. l. *nolle*.

†††

x32-

O M I S S A E T C O R R I G E N D A

132. a. post *tabernas*. Adde, quae congeffimus ad L. 1, 642. & post *vincas sibi*, adde L. vi, 302. *viciffes in illo*
- Si tibi Sulla loco.*
143. b. *Adipicit* etiam Taurinensis Cod. notatis à me adde congeffa à Cel. Burmanno ad Phaedrum L. 11. Fab. 5.
149. 5 b. l. *deferentur*.
ibid. 26 l. *Gabinio*.
150. 20 b. l. *utrumque*, item *exire*.
156. b. in fine l. *perducere*.
161. 4 b. l. *floraeque*. In.
162. 30 b. l. *mutandum*.
168. 13 a. l. *scripti*.
170. b. *Tacitus*. Taciti tamen retinere poffes ex Virgilio Lib. 111. Aen. in fine.
- - - *tacitque incidere funem*.
174. b. Adde L. vi, 413. *damnata fatis tellure*.
186. 11 b. l. *insigne*.
189. 28 a. l. *Perfica*.
191. 23 b. l. *capimus de*.
210. a. *Plurima regna* ufque ad *vim* ponenda post MICYLL. Dein *Maenitidas* est etiam in Taurin. Cod.
215. 5 b. l. *flatu*.
224. *Virum inponere mundo*. Adde Doctiff. Cort. ad Salust. B. Catil. c. 51. *Athenienfibus tringenta re- flores inponere*. ibid. *diris altaribus*. Sic etiam Taurin. Cod. & confule Ampliff. Cuperum, & Hein- fium in Epiftolarum corpore, à Cel. Burmanno edito T. 2. p. 716. & feqq. Paulo post pro *praebentibus* Cel. Burmanno piacebat *agitantibus* ad Ovid. Ep. Her. xiv, 39.
228. *Subvertere fituam*. Rectius è MSS. quibus- dam legit idem *submittere* ad Ovid. Fast. Lib. vi, 645. *operum submittere molas*.
230. *Satis caefi nemoris*. Adde eundem ad Phaed. 1v, 25. *Verberis iftu* etiam Taurin. MS. & idem ad Ovid. Met. x, 179.
234. a. *Maris* adhuc placet. Justin. L. v, 6. *It- rum tamen fortunam maris experiendam decernunt*.
245. a. Adde. *Nifu* quoque in Taur. Cod. Con- fer congeffa ad L. ix, 484. *Nifu jacuit* & N. Heinf. ad Ovid. Epift. 1v. Her. 116. *in medio nifu*.
246. 25 b. l. *Vallensis*.
248. 9 b. l. *duo vetust*.
249. 1 a. l. *Oxonienfi uno*, & meo. *remos* habet Taurinensis MS. Dein *artius* unice praefero cum Cel. Burm. ad Ovid. L. 11. Am. 2, 39.
255. 10 a. l. SCHOL.
261. 31 b. l. *feil*. 33 l. *tibi*.
275. b. in fine l. *Bouherii*, vel *Bouhierii* & femper.
277. 10, 14 a. l. *ferant*. *dens bellum* fcribitur quo- que in Cod. Taurinenfi.
278. 12 b. l. *copiae*.
285. *Adduxere*. Ita quoque MS. Taurin. ut le- gendum jam monuit Inl. Heinf. ad Ovid. Epift. Her. xi, 27.
288. 8 a. l. *Aquilium*;
302. b. *Metus hinc abfit*. Cod. Taurin. etiam *omnis abfit*. Quod forfan retineri poffet; hoc fen- fu; decernite letum, & non amplius metuetis. Ovid. L. 1. Am. 7, 2. *Dam furor omnis abfit*. ubi vide Cel. Burm.
312. 12 b. l. *Cero*.
314. 1 a. l. *est*. Adde. in Taurinensi Codd. etiam *Libyco*.
327. 25 a. l. *obliquus*. & fic etiam Taurinens., ac paullo fupra *incanto*.
339. b. in fine l. *Phoenfibus Europae*.
341. 8 a. l. *Trasfipolin*. MS. Taurin. *Roycpolin*.
351. 16 a. l. *intinctam meus*.
368. 7 a. l. *Paflolos*.
371. *Faffos*. Hic quoque *faffus* habent MSS. quidam, teste Cel. Burm. ad Ovid. L. 1. Fast. 17. Suet. Tib. c. 5. *In faffos, atlaque relatum est*. MS. Salm., & Harlem. *faffis*. Quidni *faffus*? Vide ad L. x. *vincetur faffibus annus*.
377. 22 b. l. *quo juv*.
383. 24 b. l. *propinquo*.
384. *Et fata*. Idem Burm. recte legit *quid f*. ad Ovid. ex Ponto L. 111, 1, 119.
387. 15 a. l. *ait ad e*.
395. *Exercent undas* MS. Thuan. & Rottend. *iras*. rectius. Vide Indicem, & Cel. Burm. ad Ovid. Epift. Her. xviii, 2.
- - - *fi cadat ira maris*.
398. 18 b. l. *nox*.
404. *Jam luce*. Idem mavult *cum luce* ex uno MS. ad Ovid. Amor. L. 111, 14, 7.
407. b. *Vulgatum fensus* fcrvat etiam Taurin. MS. bene. Stat. L. 1v. Silv. 3, 38.
- Non fensus volucrum per aftra pennas*.
416. *Tellus urente*. Omnino fcribi debet, ut fe- ci, *teffas urente*. Confirmat *teffas* etiam Tauri- nens. Cod., & Seneca in Hippol. vf. 282.
Sed vorat teffas penitus medullas.
Inl. Heinfio placuit *tacitas* in curis fecundis ad O- vidium L. 1. Am. El. 2, 6. ubi vide.
421. 11 a. l. *optima*.
423. 22 b. l. *exponunt*. *flexum est*.
424. 3 b. l. *nam G*.
431. 21 a. l. *Minuci us*. Taurin. *Minici*, *impulfu vallis* vf. 123. unice verum est; & agnofcit quo- que Taurinensis, ut & vf. 137. *vomit pro gemis* vulgato. L. 1v, 751. Sed in alia re. *saxa quasit pulfu*.
438. 1 b. l. *aequa altitudine*.
448. 18 a. l. *media*.
450. a. *Libera legum*. *Regum* placet quoque ex 5. MSS. Celeberrimo Burmanno ad Ovid. Epift. 1. Her. 80. eique nunc plane accedo.
454. 24 a. l. *unum*. *unum* exhibet etiam Tau- rin. Cod. Stat. L. viii. Theb. 463.
- - - *ecce una receptas*
Confundis jam vallis aquas.
461. a. in fine l. *Montis*,

465. 7 a. l. *quid*.
466. a. *Inturrens*. Adde L. viii, 422.
467. 25 b. *Quid etiam est movere aras ponendum* post *adhibuit*, *noveras recte etiam Taurinensis, & paulo supra aere Jovis*.

469. *Populis & gentibus*. Nihil hic est mutandum. Locis adductis adde nostrum L. x, 35.

Percuteret pariter populos. & fidus iniquum Gentibus.

Vide etiam Iustin. L. vii, 1. viii, 6.

492. *Janitor & sedis laxas* i. Mercurius, ut dixi. Huc referendus Statii versus, & de Mercurio capiendus, Lib. ii. Silv. c. i. in fine.

Nec dirae comes ille feras.

Nisi Orthrum mavis intelligere cum Heinio ad Silium L. xiii, 845. & T. iii. Epist. p. 514. Violenter Barthius mutare vult sine necessitate in *irinae canis ille feras*.

495. 10 b. l. *rimas*. 23 l. *sumens*. 25 l. *fit*.

502. *Chalybum nodis*. Adde Statium L. 4. Theb. 174.

- - *innumero chalybum subtegmine*.

504. 5 b. *Doctiss. &c.* Usque ad *fidere mundi* ponenda post GROTI. Ed. 1671.

506. b. Haec nota pertinet ad vi, 14.

508. 14 a. l. *omina*.

511. a. *Morsis horam admove*. Statius dixit *Fatalem horam admove* Lib. viii. Theb. 375.

511. b. in fine post *properamus* adde. SCHOL.

517. a. *Puppis onus*. Pro ipsa nave nunc malum sumere. Sic *classis onus* L. ix, 320. Dein *mors in ore* est confirmatur etiam Ovidii loco L. ii. Trist. 526.

Inque oculis facinus barbara mater habet.

522. a. *Mersere capus*. Adde Stat. L. ii. Silv. c. i.

- - *solis mersum luctu capus*.

526. a. Adde ad vi, 299. etiam in Taurin. Cod. esse *numen*. Inducor tere, ut credam, hanc quaedam esse instituta. Certe versus ille *solis in obscuris* &c. mihi non satisfacit.

557. b. in fine. *Manum, qua sibi fata minentur*. Lucani hunc esse versum, non obscure conjicias ex Statii imitatione Lib. i. Silv. 6. 65.

Et mortem sibi qua manu minentur.

570. *Arcem juris, & b. c.* Malim cum amico meo, & alio viro docto, si MSS. bonae notae addicerent, ita distinguere *arcem, juris & humani culmen*. ut *arx* sumatur pro tyrannide. quod est frequens. Sed MSS. retinent *humanum: columen* etiam Taurin. MS.

577. *Vovisque*. Inl. Heinio legebat *fovisque*. Vide T. iii. Epistol. ad Gron. p. 522.

585. b. *Quidquid Tagus expulsi auri*. Hanc emendationem confirmat Statius L. iii. Silv. 3, 89.

Quidquid ab auriferis effusas Hiberia fossis. Eleganter quoque in Taurinensi Cod. nunc video legi *expulsi*, quod fere praeferam.

592. 14 a. l. *regii*.

607. 11 a. l. *relinquendo*.

617. *Audit*. Sic & Taurin. MS. Sueton. in Aug. c. 21. *Audire modo cognoscit*.

631. b. *Sors levior*. Maie quoque *melior* est in Taurin. MS. Vide Cl. Burm. ad Ovid. Trist. Lib. iv, 1, 61. *levior fortuna malorum*.

632. Pro *horres* in Taurin. Cod. etiam legas *audet*, & pro *ullos, ullis*. *Audet nunc unice praefero*. Ovid. Ep. xiv. Heroid. vi. 6. *Laudarer, si scelus ausa forem*. Saepe *audere nefanda, audere extrema* &c. apud Virgil.

634. b. *Susa*. In singulari numero *Susam* dixit Iustinus, si quidem sana est lectio L. xi. 14. In urbe *Susa*.

637. *Transverso & gratum montem* est etiam in Taurinensi Cod. Quia tamen nunc dubito, an *Pharus* quidem dici possit *mons*, licet sciam, metaphortice *montem* dici quamvis altitudinem, ut *montes aquarum, frumentis, equum instar montis*, mallem cum aliis viris doctis, si per Mistos liceret, *gratam molem*. nam insula erat plana, in qua tantum erecta erat Pharos turris. Vide L. x, 510. & vi. 534. *Molis in exiguae spatio*. Opera magna frequenter dici *molem* nemo nescit, & hanc vocem cum *mox* te confundi in MSS. monet cum aliis Heinio T. ii. Epist. p. 746.

641. 20 b. l. *genuinum*.

652. *Culpa libera*. Cel. Burmann. mavult *culpa* ad Ovid. Epist. Her. i, 80.

672. *Innocuus vitae*. Alibi tamen hoc non damnem. *vitaque nocens* in MSS. apud Stat. L. iii. Theb. 369. ubi V. Gronov.

681. b. *Hospitii superis*. Adde Stat. Lib. iii. Theb. 699.

Huc olim generis pudor obvia prima Hospitia.

688. *Tarchondimotus*. Rescribe in textu *Tarchondimotus* sine adspiratione. Ita enim hoc nomen excusum est in nummis ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΑΡΚΟΝΔΙΜΟΤΟΥ. qualem vidit amicus meus.

688. 2 a. l. *utroque*.

691. 2 a. l. *secutis*.

693. 1 a. l. *Phrygii*.

698. 18 b. l. *enim*.

699. 6 b. l. *cum*.

715. a. *Hunc esse pelum*. Vera omnino est lectio; quam non recepi in textum me piget. Vide omnino Palmerium in Apolog. p. 931. & Indic.

725. a. *Solutae* malim nunc ad *comam* referre; quam ad *colubras*.

728. 19 b. l. *ordo non est*.

732. 10 a. l. *FUMANTE*.

736. a. *Non tenuere, quin*. Adde Vorst. ad Justin. L. vi, 7, 10. *teneri non potuit, quin* &c.

738. b. *Quantus jam praefero*.

742. 18 a. l. *poculis*.

747. b. *Solatia satis*. Adde Statium L. ix. Theb. 664.

OMISSA ET CORRIGENDA IN NOTIS.

- - - Solatia morri
Quarere.

749. 2. *Ulla cum morte.* Confirmat hanc lectionem noster quoque auctor vs. 762.

- - - tristior illa
Mors erat ante oculos.

Virgil. L. 11. Aeneid.

- - - patet isti janua leto.

753. *Non culpa.* Inl. Heinsius ad Ovid. Amor. L. 1, 14, 46. malebat *nunc culpa, nunc culpa* mihi adhuc verisimillimum videtur.

754. *Amore natatum aequor.* Emendationem meam confirmat unice Statius L. 1. Silv. 111, 37.

*Sestiacos nunc fama sinus pelagusque natatum
Fates.*

759. *Belli pelagique.* Et hanc lectionem veram esse, probat idem Statius Lib. 1. Silv. 1.

- - - *Hos bella, hos aequora poscunt.*
L. 111. Silv. ult. vs. 7.

*Quattuor emeritis per bella per aequora lustris
Errarem.*

Justin. L. v. c. 4. *classi, belloque.*

762. *Angeris.* Ita quoque rescribi jubet ex MSS. Cel. Burm. ad Ovid. L. 111. Art. Am. 541.

773. *Thalamos* si quis malit, en exemplum similis locutionis apud Stat. Lib. 11. Theb. 211.

Hospitia & thalamos & foedera regni.

777. 2. *Quorum pars maxima fuco.* Conjecturam meam firmat etiam Taurin. MS. *cuus & fuco.* Dein de *rustilis comis* consule Heinl. ad Ovid. Metam. L. v, 446. dein vs. 151. *Duces primos* ex MSS. mavult Cel. Burm. ad Ovid. L. 1. Fast. vi. 7.

778. 15 a. l. *pellino.*

780. 9 b. l. *Persius.*

787. 22 b. l. *viderit.*

799. *Iugentis sati.* Huc forsitan referendus Statii locus Lib. 111. Theb. 99.

Tu tamen egregius sati mentisque.

In veteri enim codice illic inveni *egregii.* seq. pagina *Superos tibi tribuent vota* confirmatur quoque Ovidii loco L. 2. Trist. vs. 174.

Auspicio cui das grande, Deosque tuos.

PRAEFATIONES ET DEDICATIONES.

JOANNES BRITANNICUS

*Brixianus Hieronymo Advocato, Ambrosii Juris Consulti
Fratri Salutem.*

Non possum nostris temporibus, Hieronyme Advocate, mirum in modum non gratulari: prisca enim illa videor videre saecula; quibus eo in culmine cum Graecarum, tum Latinarum litterarum studia fuere; ut ad utriusque orationis facultatem desiderari haud quicquam posset. perspicuum enim nobis est, haec nostra studia, quae penitus jam trecentis, aut plus eo (ut arbitror) annis, sive temporum iniquitate, sive hominum incuria & negligentia extincta erant, jam aetate nostra ita reluxisse, ut nostri homines priscis illis adaequari fere possint. Scimus enim illos inscribendo inmortalem quidem gloriam sibi peperisse & laudem. Divinum enim quoddam potius, quam humanum ingenium scriptis suis ostenderunt. Nostra vero aetate ea proferuntur hominum ingenia, quae tantum ipsa laudis intelligendo, quantum illi scribendo promeruisse valuerunt. Minorem enim ego virtutem censendam non puto; cum poetarum, qui divino quodam ore & pectore carmina effundunt, mentem & sensum intelligas, idque tibi liceat aperire; quod ipsi plerumque ad ingenii sui magnitudinem ostendendam obscurum esse voluerunt; & vix cuiquam praeter (ut ajunt) Musas & Apollinem intelligibile. Quapropter qui in interpretandis poetis ad communem omnium utilitatem, cum ex iis omne genus scientiae (ut nosti) colligatur, versati sunt; de republica litteraria bene meriti sine controversia sunt censendi; eorumque industriam & laborem qui non laudet, admiretur & magnificat, invidiae suspicione haud quaquam carere debet. Quid enim turpius, quam universis bene consulentem detractioe & calumniis insectari? & illius famam velle extinguere, quam multis vigiliis & laboribus aliis potius, quam sibi prodesse studet? In quo quidem genere si quisquam merito laudandus est; Joannem Taberium conterraneum nostrum, qui (ut scis) in hac nostra urbe florentissimam cum Graecis, tum Latinis litteris ornatissimus & habetur, & praedicatur, extollendum judico. Is enim cum eos commentarios in Pharsaliam Lucani, qui falso Omniboni Vicentini titulo inscripti circumferebantur, tam manifestis ineptiis & mendis refertos animadverteret; ut unicuique haud arduum esset dignoscere à gravissimo illo & litteratissimo viro conscriptos non fuisse; operis, cum ut amicis & litteratis juvenibus, tum ut inpressoribus, qui id quam emendatissimum summo opere habere studuerunt, satisfaceret, correctionem tanto studio suscepit, industria, labore & fide, ut plus certe quam mille locis opus emendaverit. Tantumque ex suo ingenio, quo plurimum valet, & addiderit, & ademerit, ut jam Lucanus pueris etiam rudibus intellectu facilis sit. Nihil enim quod ad historiam, ad fabulas, ad Geographiam, ad Astrologiam, ad artem denique ipsam pertinet, in eo desiderandum invenias. Nec mihi quidem dubium est, quin his vigiliis suis Joannes Taberius si minus apud praesentes, qui plerumque vitio malignitatis humanae viventium scripta, et si lectionis cibus sapiat, veluti fastidio quodam senili degustant & legunt, apud posteros inmortalem sibi & gratiam & nomen sit consecuturus. Haec autem ut ad te scriberem, Hieronyme Advocate, duo quidem illa impulere potissimum: alterum, quod sciebam pro ea benivolentia, quam in Joannem Taberium (ut es à natura opti-

mus.

P R A E F A T I O N E S E T

mus & benignus) semper contulisti, ejus scripta & labores tibi jucundos & gratos fore. Es enim tu is, qui inter ceteros excellentis ingenii viros, quorum haud parvus in urbe nostra est proventus, virtutem colis, magnificis & amplecteris. Nihil enim tibi dulcius est, nihil suavius, nihil denique jucundius, quam in his nostris studiis versari: quorum (quod mihi aliorum pace dixisse liceat) jam primam arcem possidere mihi videris. Jam omnes, qui cum litteris commercium habent, ingentes gratias tibi agant, necesse est. Fecisti enim tua industria, studio & labore, ut Vitruvius de Architectura, qui jam tot saeculis in lucem caput suum proferre non audebat, quod ex omni parte mancum, lacerum, mutilatum se sentiebat, nunc politus, purus, integer huc & illuc gestiat meare; omnibus carus occurrat, omnibus gratus excipiat. Alterum quod tanta te observantia prosequor; ut omnes meos labores, industriam & me ipsum statuerim tibi dicatum esse debere. Nam inter caetera & corporis & fortunae bona, quae illustria & amplissima habes, unum illud est; quod me tibi incredibili quodam amore conjungit, quod ea te animi excellentia esse cognosco, & magnitudine, ut nihil fere unquam nisi de virtute aut loquaris, aut cogites. Idque tibi statutum sit, virtutem more Stoico solum bonum dicendum esse. Ex quo fit, ut qui te noverit, plurimum te diligat, plurimum te observet. Sed haec haecenus. Illud à te duntaxat petimus, ut Britannicum tui studiosissimum diligas, ames & complectaris. Vale.

J O A N N E S T A B E R I U S

*Brixianus Francisco Barbaro posteriori patricio Veneto
integerrimo Salutem.*

Commentaria, quae in Annei Lucani Pharsaliam ab Omnibono Leonicensi edita putabantur, viro, si quisquam fuit, aetate nostra eruditissimo, sicut mihi mandaveras, Francisco Barbare, successiva & tumultuaria quadam cognitione recensui. Rem, quae & altioris ingenii virum, & plusculum temporis ad poematis magnificentiam deposebat. Tanta enim in illis fuit errorum series, ut mihi viderer aliquando (quod ajunt) sine filo Labyrinthum ingressus. Nam praeter odiosam prolixitatem, multa incepte nimium, multa contra civilis historiae fidem; atque etiam nihil ad poetae expositionem conferentes nugae, ut inmensum opus excresceret, quisquis fuerit, inculcavit. Neque enim Omnibonum ipsum istaec unquam scripsisse crediderim; sed ab eo dictata verosimilius sit quempiam ex discipulis in volumen collegisse; qui inscriptione ipsa praeceptorum suo non tam benigne, quam imprudenter acceptum rettulit. Ego vero etsi intelligebam, nullam me pro laboribus gratiam suscepturum, quod eo deliciarum omnes hac tempestate pervenimus, ut nihil sit detrahentium moribus inviolatum, tuis tamen in me beneficiis astrictus, opus ipsum, quod alioquin verborum ambagibus fastidiendum videbatur, pro ingenii tenuitate, sed temperata castigatione correxi, ne forte litteratorum vulgus crispatis naribus insurgens, alienae messi nos avaram nimis falcem subjecisse contenderet. Tamen quis jure succenseat? Addidimus, quae Graece Latineque fuerant opportuna,

D E D I C A T I O N E S.

na, quae autem non poterant sine publico eminentissimi vatis dispendio legi, recta sunt. Depravata loca fideliter emendavimus, eaque (opinor) solertia, ut si quis errorum causas & rationes emendationum, collato priore exemplari, sepositoque livore diligenter excusserit, pauca admodum sint, quae ad plenam poëtae intelligentiam desiderentur. Te igitur mihi assertorem, Vir humanissime, praestabis; cujus auspicio, quicquid est hoc lucubrationis, egreditur. Tu enim excellenti virtute summoque ingenio unus inprimis litterarum subtilis aestimator & censor, intelligis, qua verborum sententiarumque majestate poëta concitatus assurgat, intermissisque nonnumquam gravioribus studiis poëticas interpretationes inspicis & exploras. Stilius autem si quid te inpolitior offendat, cogitabis trimestri celeritate, & paucissimis quidem diei horis cuncta mutari non potuisse, urgente atque indies expostulante inpressorum turba. Cujus angustiae testes mihi Hieronymum Advocatum, Joannemque Britannicum rarae sinceritatis viros & plane ita *εγκυκλις παιδεία* disertissimos appello. Quod si acutissimo judicio tuo Pharsalica haec enarratio fuerit comprobata, nihil erit amplius, quod à doctorum etiam bibliothecis ullam repulsam veretur. Ama nos & vale. Brixiae pridie Kalendas Majas. MCCCCLXXXVI.

Ad AMPLISSIMUM ac OPTIMUM PATREM & DOMINUM,

D. ANTONIOTUM GENTILEM

Palavicinum Sanctae Romanae Ecclesiae, Tituli Sanctae Anastasiae, Presbyterum, Cardinalem dignissimum, Joannis Sulpitii Verulani in Interpretationem Lucani Praefatio.

Et si multo ante, Pater Amplissime, quam tuae te virtutes ad cardineam purpuram evexissent, mearum aliquid lucubrationum tibi, ut de me optime merito, dicare statueram: tamen ut felix ille dies illuxit, quo patribus non solum approbantibus, sed & exoptantibus à summo Pontifice in eum ordinem es ascitus: cogitare mecum intentissime coepi, quodnam munus eo tempore tibi tam fortunato deditissimus ego possem afferre. Volebam enim omnino cum munere, veluti Parthorum regem salutaturus accedere. Sed cum neque gemmas, nec aurum, nec aulea, nec purpuram, nec mulas, aut desultores, nec fabrefacta vasa, quibus omnibus te abundare sciebam, me habere conspicerem, sciremque potius ingenii te vocalibus monumentis, quae nominis claritatem ad posteros prorogant, quam mutis divitiis delectari: ad diversos meorum laborum fasciculos mentem converti. Cumque hinc Epigrammatum, hinc poëmatum aliorum volumina, hinc soluti pedis epistolae, & orationes, hinc in poëtas complures, & in Cicronem commentarii plurimi se mihi offerrent, nihil eorum visum est vel praestantius, vel oportunius his, quos tunc in Lucanum elaborabam. Sed cum imperfectas non deceret afferre, veni ut scis, tuae illas dignationi pollicens, rerum omnium vacuus; sed multum gaudio, fide, observantiaque onustus. Quo me vultu, qua humanitate, quibus verbis & tunc &

P R A E F A T I O N E S E T

has semper exceperis atque dimiseris, quid opus est dicam? Post illud equidem non
 conquievi, donec librum ad calcem perducerem: perduxī, cumque sincera fide
 perfectum, ut cernis, nunc affero. Ut quicquid lucubrationis in facundissimi poë-
 tae sensibus enodandis, aperienda historia, fabulis explicandis, orationum artificio
 demonstrando, omnigena doctrina, qua totus refertus est, ostendenda, & totius
 Operis, singulorumque librorum argumentis scribendis impendi: id totum in lu-
 cem, ad tui decus nominis, meaeque gratitudinis testimonium prodeat. Nec so-
 lum Hieronymo & Philippo fratris tui filiis tradas, sed etiam ad omnium illius
 Poëtae studiosorum commoditatem, & inprimis Hispanorum, quorum habes innu-
 meras clientelas, in vulgus impressum emittas. Erit enim non parum popolare, si
 tanquam per tuas manus Cordubensis poëtae fidam Hispania Interpretationem acce-
 perit. Valebitque non modo ad gratiam, sed ad omnium ex vetusta & illustri Gen-
 tilium Palavicinorum familia claritatem. Quod equidem cum iis de causis, tum ma-
 xime ut pro sis quamplurimis, perlibenter te facturum existimo. Eo enim ingenio,
 iisque moribus te praeditum novi, ut cum sis innocentia clarus, quae solerti juncta
 prudentiae & modestiae singulari semper te Divo Innocentio charissimum reddidit,
 multum operae, curae, vigilantiae, consiliorum & facultatum, ad cuiusque natio-
 nis homines juvandos impendas. A quibus & si meritis laudes consequeris: nemo
 est enim, qui religione, pietate, fide, gratia, benignitate, & humanitate praestan-
 tissimum te esse non praedicet: clementia, continentia, & humanitate quibuslibet
 egregiis aequet: Animi celsitudine atque constantia tam egregium, ut laudatissimos
 antecellat: Tamen quum hoc sit futurum tam in Hispanos, quam literatos omnes,
 muneris vi multo quidem pulchrius erit & fructuosius. Omnis enim beneficentia
 quo in plures effunditur, eo praeclarius esse solet, & gratior. Sed illustrant majori
 quodam lumine de se benemeritos literati: Efficiturque in horum ore cujusvis
 gloria nescio quomodo amplior. Ad quam nimirum consequendam, quamvis om-
 nes alicujus ingenii se solent erigere, tamen quo sunt praestantioris, eo magis il-
 lius studiosi ac avidi esse debent. Illos autem gloriam flagrantissime & verè expe-
 tere cernimus, qui res, à quibus haec emanat, efficiunt. Emanat autem à bene fa-
 ctis: quibus licet ipsa virtute & conscientia nostra contenti acquiescere valeamus,
 tamen dulcis est celebritas nominis. Quod ut dilacerari & contaminari pati non
 possumus, sic ut perstet & vigeat, est adnitendum. Generosa enim virtus etsi scip-
 sam sui praemium putat, nec humana munera respicit, quia sperat divina: tamen
 si illa etiam velut per ocium consequatur, nitidior certe erit, & sua rem solertia fe-
 cisse dignam videtur. Sed de his haecenus. Nunc ad Vatem, quem enarravimus,
 me convertam: qualisque sit, & in quo à Virgilio, poeta summo, differat, expli-
 cabo. Lucanus non minus Oratoribus, quam Poëtis, Fabii judicio, imitandus,
 quum puram historiae fidem sequatur, etiam Historici sustinere personam videtur.
 Singulorum enim pariter officio fungitur. Quippe ardens, concitatus, sententiis-
 que clarissimus, modesta figmenta, & concinnas habet evagationes. Estque in con-
 cionibus artificiosus, abundans, virilis, & cultus: In caeteris verò gravis, copio-
 sus, amplius, tersus, mirā eruditione, & rerum varietate perfusus. Tantaque carmi-
 nis maiestate consilia, rationes, gesta quoque explicat, ut haec ipsa non legere, sed cernere vi-
 dearis. Bella vero & conflictus non narrari, sed geri: Urbes trepidare, acies con-
 currere, & militum ardorem, terroremque te putes aspicere. Cumque sit in de-
 scri-

DEDICATIONES.

Scriptioibus frequens & locuples, in rerum perscrutanda natura, exprimendisque affectibus perspicax, in moribus judicandis argutus, atque in omni ostentanda doctrina veritatis, quem Cosmographum, quem Astrologum, aut Mathematicum, aut Philosophum, dum cum legimus, desideramus? Quis enim de rebus, in quas incidit, aut affectat, subtilius & accuratius differit? Magnus profecto est Maro, magnus Lucanus: Adeoque prepe par, ut qui sit major, possis ambigere. Summis enim uterque est laudibus eloquentiae cumularus. Dives est & magnificus Maro: hic sumptuosus & splendidus. Ille maturus, sublimis, abundans: hic vehemens, canorus, effusus. Ille venerabilis pontificio modo quadam cum religione videtur incedere: hic cum terrore concitatus inperatorio. Ille cura & diligentia cultus: hic natura & studio perpolitus. Ille suavitate & dulcedine animos rapit: hic ardore & spiritu complet. Virgilius nitidus, beatus, compositus: Lucanus varius, floridus, aptus. Ille fortioribus telis pugnare videtur: hic pluribus. Ille plus roboris habere: hic plus terroris & acrimoniae. Illum grandi tuba uti, & horrida dixeris: hunc fere pari, sed clariori. Tanta denique est huic cum illo affinitas, & in diversitate praestantia, ut cum ad illara Maronis divinitatem accesserit nemo, tamen nisi ille priorem locum apud nos occupasset, hic possideret. Vale jam, Reverentia dignissime Domine, & mancipulum tuum solito patrocinio & amore prosequi ne gravere.

ALDUS ROMANUS

MARCO ANTONIO MAUROCENO

Veneto & Equiti Clariss. S. P. D.

Omneis libros, qui industria nostra excusi exeunt in manus hominum, aliqua epistola, quae sit tanquam eorum argumentum, amicis, iisque doctiss., nuncupare statuimus. Quare Anneum Lucanum hisce characteribus nostris in tuo nomine publicamus, Eques Inclyte. Tum quia tuum mihi Lucanum & antiquum & correctum, ut eo exemplari uterer, & benigne & humaniter commodasti; tum etiam quod cum Lucanus bella terra marique à Romanis inter se gesta sic scripserit, ut Oratoribus magis, quam poëtis adnumerandus videatur; & tu exercitiis, S. V. una cum Imperatoribus summa laude olim praefueris, oratorque doctrina & eloquentia singulari à Senatu tuo sapientissimo ad summos Christianorum missus fueris, haec tibi maxime convenire existimavimus. Adde, quod Lucanum propter ejus orationes sublimes, & concitatas, esse tibi scimus valde familiarem. Munusculum vero hoc nostrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humanus, & quia ipse liber dignus, cum propter plurima, tum etiam quia commodius in manibus sua parvitate haberi poterit. Vale.

J O D O C U S B A D I U S

Ascensius Augustino Serapto Presbytero venerando: viroque
literatissimo: & musis cultioribus ornatissimo. S. D.

Ecquae, Augustine suavissime, hominem variis negotiis distractum premunt subinde vel sermonis inopiae: Ecce qui literas aliorum infantiae interdum vendito, cogor nunc, cum aliud non occurrat, te virum lepidissimum & mortalium urbanissimum rusticano illius comici affari alloquio. Quamquam haec inter nos nuper notitia admodum est: tamen vel virtus tua me, vel vicinitas (quod ego in propinqua parte amicitiae puto) facit, ut te audacter compellem: precerque familiariter, uti hos novitios in M. Annei Lucani Pharsaliam: non dico commentarios plenos: sed puerileis fere constructus ac ordines; sub illustrissimi Salutarum principis liberorum, qui tibi consultissime crediti sunt, felicissimis auspiciis in publicum prodire sinas. Quod si lubentius proprio ac illorum numine occurras, non est quod istinc diffitear, quum vel nominis tui auspicatissima dexteritas mihi summi fuerit instar praesidii. Quidem vel Augustino augustius: vel Serapto magis seraphicum ac ultra mundanum in terris suspiciam: Suscipe igitur multis, sed in aliud (quando nunc serum est) tempus cruciandas obeliscorum lituris tenellas in Pharsaliam explanationunculas: easque tua Harpe & speculari clypeo ab invidorum saxificis aspectibus vindica. Quibus sicubi dormitasse videbor, bonis tamen vel in tanta brevitate Demosthenicis usus lampadibus censebor. Quod non arroganter: sed fidutialiter dictum existimes: ne penitus censorino illo Catonis sale defricandus judicer: quo Aulum illum nugatorem, qui culpam deprecari quam ea vacare maluit, apud A. Gellium perficit. Nam si quaerant, quis me coegerit tam informeis urfos, dico tam succinctas commentationes edere: Respondeas is, qui in simplicium eruditionem jam pridem nos impellit, amor. At si quis prohibuerit prolixiores comminisci: Dicas quod & rei utilitas: ne aut doctis inventorum messem submetam, aut festinabundos ad altiore lectionem prolixitate deterream: praesertim cum in historiarum narratione, & vocabulorum declaratione tam diligens tamque doctus praemittatur Sulpitius, & immensa quae me fere obruunt negotia, ita ut in nullum accuratius exerceant mortales Pythagoricum illud, sive praeceptum sive adagium voces. *Oneratis superimponendum onus, deponentibus non committendum.* Utcunque est, boni consules, Augustine optime, & vestro utriusque nomini nuncupatas lucubratiunculas defensabis. Vale. Ex chalcographia nostra ad decimum kalendas Januarias Anni salutis nostrae Millesimo quingentesimo sexto.

DEDICATIONES.

P E T R U S D E P O N T E

Cacusbrugenfis perspicaci Viro Domino

R O G E R I O B A L M O

Invictissimi Regis Francorum caufidico, in Jesu, qui via,
vita & veritas est. S. P. D.

Plusculos ab hinc dies, acquissime rerum moderator, ubi Cordubae Scaturiginis ejusmodi profluvio demersus, vix tandem nec nisi multo cum cortice nando ebullissem, ac tutum echinulos gremio gestans per orbitarum Salebras errabundus discurre, animo crebrius volvens, cuinam potissimum nostra haec sagenatiuncula, velut in hujus palmigeri paschatis xeniolo, conferri posset: demum viaticis opidoque anhelantem tui vivarii meliorum piscium copia habundantis recordatio subijt. Nec mora. Tuis finibus erinaceos, ut una cum tuis sinonibus, quos Delphinas appellant, educentur, callicula nostra profudit. Aenigmatistam ago, quod mihi plus quam Oedipodes sagire enotescis. Licet autem, cum ad te haec frivola, Siculis gerris, ut ajunt, inaniora mittam, argutis oloribus anser obstrepere, Melsigenem Codrus affari, & Apollinis in aurem sus grunire merito censear; temeritatis tamen vicio veniam impartitum iri, quo forsitan impudentior sum, expostulare ausim. Quamquam enim tuae claritudinis fulgorem Chimeriis obvolutus tenebris intueri usurpo; ipse tamen (ita mihi Dii prospere faxint) nec Mariae insolentem audaciam, nec Narcisi arrogantiusculos fastus comminiscor; quandoquidem cornicum lumina praefigi, sexagenariosque de pontibus abjici, nepharium est; tu vero nostras prope misselaneas lucubrationes creta & carbone nonnihil momo perspicacius notare potes; utpote qui Gordii nodos quotidie revincis, laberintho inextricatas ambages reliquis caecutientibus referas; nec secus tua atque Delphici patris orsa, omnipium auribus vulgo preciose hauriuntur. Sed quid de Carthagine Cylicus? Lycurgi indagines, Socratis Olympii scita, Platonis Phraes, Demosthenis facundiae, Catonis censa, denique & Tullii, & omnium, qui Pallados ubera medulitis lactuerunt, acrimoniae, in te uno pariter recondita creduntur. Quicquid ergo pensi hoc nostro labore exantlatum est, tui nominis admirandae sublimitati totum dedicatur, hilarata manu suscipias, vigilante oculo perlegas, & amico pectore adamussim examines, obsecro. Nostra haec commentariola non tibi, sed neotericis Minervae tyronibus duntaxat accommoda, susque deque ferre potes, (ingenue fateor) ut qui Minoe Criticior, Argo vigilantior, & Solone moderatior nusquam non habearis, sed quod rerum preciositati detrahatur, fido animi desiderio compensari, aequum est. Non enim lucubratiunculam hanc tantum, sed & ipsum cordis penetral, & eo, si quid amabilius est, totum tibi dedo. Ad Meccenatis gloriam proximius, si in me nasturcium ederis, accedes, veliti parmam, & arcui nervum adipisci tua commendationis opera facile possis. Vale in cruce domini nostri Jesu Christi, in qua nos gloriari oportet. Ex nostra pergula litteraria, Anno Domini Millesimo, quingentesimo undecimo, quarto Kalendas Apriles.

PHI.

P R A E F A T I O N E S E T
P H I L I P P I B E R O A L D I

*Bononiensis Parrhisii bonas literas profitentis in Pharsaliam
Lucani Commentarii ad primarium Senatus Parrhisiensis
principalis Praesidem.*

Facturus in Lucani poëtae Pharsaliam Commentarios, contextum rerum summam & argumentum operis strictim referre constitui, ne illotis (ut ajunt) manibus interpretationem videar inchoare. Julius itaque Caesar cum Bibulo consul factus societatem cum Crasso & Pompejo iniit, ne quid ageretur in republica quod displicuisset ulli e tribus, suamque filiam Juliam Pompejo desponsavit. Mox ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, quas novem annis perdomuit. Interim cum Julia uxor Pompeji decessisset, simultatis suspitiones inter Caesarem & Pompejum oriri ceperunt, & M. Marcellus retulit ad senatum, ut Caesari adhuc Gallias obtinenti succederetur ante tempus, & ne absentis ratio in petitione consulatus haberetur, quod jam Caesar per plebiscitum impetraverat. Commotus itaque hac re Caesar defensores sibi tribunos & in primis Curionem ingenti mercede paravit, quos cum urbe ejectos intellexisset, omniaque ad suam dignitatem opprimendam agi videret, transivit in Italiam, & primo impetu cepit Ariminum & Picenum. Umbriam atque Hetruriam regiones Italiae occupavit, pulsoque ex Italia Pompejo Romam iter convertit: mox profectus in Hispaniam Afranium, Petrejum, ac Varonem Pompeji legatos devicit. Massiliam subegit. Hinc urbe repetita Pompejum in Macedoniam transgressus apud Dyrrhachium obsedit, ad extremum Pharsalico proelio fudit, & fugientem in Aegyptum persecutus, ut occisum deprehendit, cum Ptolemaeo rege sibi quoque insidiante bellum gessit, quo victor Caesar regnum Aegypti Cleopatre permisit. Deinde omnibus reliquiis Pompejanarum partium subactis imperium occupavit, dictatoremque perpetuum se fecit. Titulus operis est Pharsalia. in Pharsaliciis Theffaliae campis victus est Pompejus. Authores sunt Sueton. Plutarchus & Appianus, & ipse Caesar in Commentariis Bellorum Civilium.

P R A E F A T I U N C U L A ,

Ex Editione

G. V E R S E L L A N I .

Jussus ego in hanc Lucani Pharsaliam adnotationes scribere, sum ex industria diu reluctatus, quum intelligerem his edendis operam, eamque impensissimam dedisse viros clarissimos, eruditissimos, & in hoc genere quem ego longe scio & expeditiores, & magis exercitos, quibus ob ingenium, studium atque doctrinam, hoc jure tribuerim, ut his addi nihil diminui aut immutari posse recte reputem. Si quid tamen fuero conatus, ut interpres magis quam adnotator culpam (ut dicitur) in hac parte

D E D I C A T I O N E S.

parte deprecor omnem. Cum id neque arrogantia ulla, cujus etiam suspitio moribus meis abesse possit. Sed aut necessitate (cui etiam dii cedunt) suadente aut quovis alio argumento, ut esset in quo elaborarem otiosus alioqui nimis id quomodo libet aggressus, ea tamen fretus fiducia, ut peritiorum judicio (quibus vigilias has nostras qualescunque gratas fore confidimus) si non laudem, lectionem tamen utcunque (modeste loqui lubet) mererentur. hoc igitur quicquid est (quoniam & nos manum ferulae subduximus) aequi bonique consulant percelebres viri ingenuique adolescentes in primis optem. Sed rem ipsam aggredi expedit.

Ex Editione Simonis Colinaei, Parrisi.

D E

M A R T I N O B E S A R D O,

Lucani correctore, H. Sussannaes.

*Complexa bellum carmina civicum
Si nosse gestis, in populos data
Autore Lucano revolve,
Quem capit una manus, libellam.
Mendo scatebant innumerabili,
Seu cusa quondam Parisiis forent,*

*Sive illa Lugduni, sagaci
Sive Italo, populove Rbeni,
Besardus omnem sedulus eluit
Labem, notato scilicet ambitu,
Aut orbe verborum venusto,
Riteque commatibus locatis.*

T H E O D O R U S P U L M A N N U S

N I C O L A O R O C C I O,

Consuli Antverpiano, viro clarissimo, S. D.

Exitiale & execrabile malum Reipublicae civile bellum esse, vir Clarissime, omnes omnium saeculorum historiae palam testantur. Est enim mare, Ilias, & Lerna malorum. Nota est Marii & Sullae detestanda tyrannis. Hic nobilitata crudelitate Remp. Romanam oppressit, ut nemo, illo invito, nec bona nec patriam, nec vitam retinere potuerit; ille ferocitate. Quantam Caesaris, & Pompeji bellum toti fere orbi calamitatem attulerit, nemo est, qui ignorat, si modo primoribus, ut ajunt, labiis veterum scriptorum libros degustarit. Quid nostrae aetatis recentem Monasteriensium factionem & motum commemorem, qui fame coacti, horrendorum filiorum carne vescerantur? quid multorum aliorum funestam cladem & cruentam stragem? Quid enim? num florentissimum Galliae regnum, intestinis odiis, & mutua civium caede flagrare tuti, securique spectavimus? Haec nefanda
* * * mala,

P R A E F A T I O N E S E T

mala, ut à nostris cervicibus Deus Opt. Max. depelleret, pacis amantissimos, Reip. Antverpianae gubernatores dedit, & te intra paucos annos quintum Consulem constituit; qui omni cogitatione, curaque in eam incumbis; qui totius onus magna ex parte sustines; cujus dictis atque jussis optimates, totusque populus pronis animis benigne paret, in quem omnium civium oculi intenti; quod comitatem gravitate, justitiam aequitate, & magnanimitatem singulari quadam modestia ita mitiges, ut malevoli, & invidi, velint, nolint, veris te laudibus ornent, & effèrant. Merito igitur, qui in hac praeclara Rep. ab optimis & ornatissimis viris hætenus prudentia, maturoque consilio administrata, plurimos annos tranquille & placide vixerim, hanc meam opellam, quam subjectivis horis ab opera manuarum vacuus in restituendo Lucano impendi, qui varium & incertum belli eventum eleganti hypotypossi descripsit, tibi, Vir Clarissime, dedico, ut tenui hoc munusculo meam erga te observantiam testificarer; quod si tibi non displicuisse, sed grato animo de me, tui observantissimo, suscepisse cognovero, votis meis abunde satisfactum arbitrabor. Vale Kalend. Jan. Anno CIOIO. LXIIII. Antverpiae.

A D

L E C T O R E M.

Librorum, quibus usi sumus, notae.

- C. Corfendoncensis collegii liber.
- V. Vetus meus.
- P. Christophori Plantini, quem mihi dono dabit Kalend. Januariis, an. CIO.
IO. LXIIII.
- L. Collegii S. Jacobi apud Leodienses miurus.
- O. Cornelii Gualteri.
- G. Ejusdem oblongus, in quo versus CCC. XCI. libri noni, & reliqui omnes desiderabantur.
- F. Ejusdem fragmentum, liber parvus, acephalus, & miurus.
- H. Hadriani notae ex veteri libro.
- R. Roberti Stephani editio an. M. IO. XLV.
- M Christiani Egenolphi editio an. M. IO. LI. cum scholiis Joan. Sulpicii & Annotationibus Jacobi Micylli.
- A. Liber bibliothecae illustrissimi principis Friderici Comitis Palatini Rheni, ex quo varias lectiones ad me misit Gerartus Falkenburgius accurate descriptas.

T. P.

O R-

DEDICATIONES.

ORNATISSIMO, AC DOCTISSIMO VIRO

D. JOANNI HOECHLANDO,

V. I. Doctori, Decano Ecclesiae Imp. D. Virginis Ultrajecti,
& Consiliario Roman. M.

LAMBERTUS HORTENSIVS,

S. P. D.

Cum annis hinc quatuordecim, Vir Ornatissime, nostri Commentarii in Aeneida Vergilian foelicibus avibus in hominum manus exirent, videbam quanto plausu tam ab eruditis, quam à semiliteratis excipiebantur: cum ob alia, tum propter utilitatem qualemcunque, quam ex iis percipiebant. Et quanquam universa ad studiosos pervenit, & nihil emolumenti ad autorem dimanavit, gaudebam tamen ex animo, quod littus non arassem, nec semen in mare jecissem. Ut enim bonus agricola, non perinde sibi, atque posteris suis saepe, & alteri seculo, serit, plantat, ponit arbores, & inserit; ita mihi quoque eos Commentarios studiosis, & posteritati scripsisse visus fui. Enimvero nobis non nascimur tantum, sed amicis etiam, imo omnibus mortalibus, si modo proverbium illud vetus verum sit, *homini hominem Deum esse*. An non est id, homini hominem Deum esse, qui singulari beneficio juvat alios in consociatione humana? haud aliter, quam ut Dei proprium est, juvare beneficiis res mortalium? ad cujus exemplum imitandum omnes nascimur. Hinc accidit. cur veteres, iis, qui mortales aliquo invento juvissent, divinos honores detulerunt. Hinc vini, frugum, legum, aliarumque rerum autores, quod aliquam commoditatem, & usum mortalibus attulissent, pro Diis colere coepit rudis antiquitas. Quin & beluas quasdam ob eandem commoditatem coluere: quemadmodum Aegyptii ciconiam, quod serpentes arceret, & conficeret statis anni temporibus. Sic Romani, ob servatum Capitolium, anlerem venerati sunt. Hinc Solem, & Lunam propter beneficia sua, quaedam gentes pro Diis habuere. Sed quoniam plurima beneficia, ut ait Cicero, homini ab hominibus solent oriri, & Dei proprium est, vel servare, vel benefacere: idcirco, qui in gravi periculo succurrit, quive ingenti quopiam beneficio afficit, quoniam Dei quasi beneficio fungitur, ei, cui prodest, Deus dicitur extitisse. Itaque, quantum illis Commentariis nos omnibus in universum studiosis beneficii contulerimus, ipsi judicent. Cum autem ad istum modum in hominum manus exissent, tuerunt, qui vocis suae classico ad similem operam Lucano ponendam me animarunt. Detrectabam aliquandiu laborem, cum ob alias causas, tum quod nonnullos in eo diligenter desudasse viderem: sed haud scio, an satis. Itaque tandem eorum improbitate victus, quasi restitans ad opus aggrediendum attractus fui. Et quamvis quotidianis curis plusquam satis obrutus eram, eo tamen libentius laborem suscepi, quo magis animum meum

P R A E F A T I O N E S E T

ab Iconomachorum furore tantisper avocarem, (coeperat enim is omnibus his regionibus jam tam passim grassari, quamvis apud nos id temporis nihil novatum fuit) ne audirem, neu distringerer iis, quae mentem à sede sua submoverent, & cruciatum inveharent. Cum autem jam ad umbilicum perventum esset, in altero tumultu, multo priori tempestate saeviori, pene cum domino suo in tragica illa calamitate oppidi Nerdae, & ruina lucubrationes istae periissent, Deus ex improvviso apparuit, & nos servavit. Porro cum apud me reputarem, cuinam, Opere tandem consummato, nostros labores dedicarem potissimum, tu in primis Vir Ornatissime, occurrebas, dignus unus, in cujus nomine exirent. Etenim, eccujus merita in me tanta extant, quanta tua? Tu me ante aliquot annos ad communem mensam honorifice invitasti, tu me extorrem, & omnibus bonis exutum à barbaris militibus, hospitio, domo, & mensa excepisti, & summa cum humanitate fovisti. Possem hic in tuas tum virtutum, tum dotium laudes expatiari, nisi vererer, ne immodica earum acroamata assentationem magis, quam purum animi candorem spirare viderentur. Quid te ad apicem collegii Imp. religionis provexit? eruditio: quid te in Senatum R. M. allegit? eruditio, & summa prudentia: quid te ad fastigium V. I. evexit? eruditio. Non hic enumero alias animi tui dotes, magnificentiam, liberalitatem, pietatem erga tenues, & eruditos viros. Praeterea incredibile studium, & multarum rerum lectionem, in primis, historiarum, quarum inexplebilis est aviditas. De poëtae laudibus amplificandis hic supersedeo, quae adeo magnae sunt, ut nostra praedicatione illustriores reddi nequeant. Itaque ad nostras Lucubrationes exornandas, Vir Ornatissime, non modice faciet nominis tui ornamentum. multoque commendatiores in hominum manus sunt exiturae. Vale religionis, & studiorum decus, & splendor, ex Ultrajecto, anno M. D. LXXI III.

I N

M. A N N A E I L U C A N I

RECENSIONEM AD GENEROSUM ET ILLUSTRUM

D N. C A R O L U M,

Baronem à Zerotin, Dn. in Namest, Rossitz &c.
Dominum suum clementem,

G R E G O R I I B E R S M A N N I

P R O O E M I U M.

Cum omnem humanae sapientiae consummationem philosophiae professione contineri constet; tum illud minime obscurum esse arbitror vel mediocriter in bonarum literarum studio versatis, quae in philosophia extant, ea in poëtarum scriptis abdita

DEDICATIONES.

abditā reperiri univēsa: tametsi illa quidem in aliis minus appareant, in aliis magis sint conspicua, pro rerum scilicet, quas ipsi tractandas susceperunt, conditione non unā & eādē. Itaque sicut poētas aliqui actatibus distinxerunt, ita eorundem à materia (sive ὑπόθεσιν illam quidem cum Graecis, sive cum scholis subjectum, si-
ve denique cum iis, qui accuratius locuti fuēre, argumentum malis appellare) cer-
ta fecerunt genera. Ac primum quidem illorum, qui res sacras ac mysteria tracta-
runt, quae communi θεολογίας appellatione continentur: in quorum ordine primas
ferunt Orpheus & Amphion, cum tanta operum divinorum admiratione, ut eos
carminum suorum suavitate sylvas & saxa attraxissē, brutisque mentem indidissē,
non temere proditum sit. Hanc poētarum theologorum familiam secuta est alia
philosophica eorum, qui partim naturae obscuritatem & causarum cognitionem ver-
sibus illustrarunt; quod apud Graecos fecerunt Empedocles, Nicander, Aratus:
apud Latinos Lucretius, Macer, &c. Serenus Sammonicus, & alii complures:
partim vitae & morum doctrinam exposuerunt, traditis praeceptis vel de reipub.
administratione, quo nomine celebres sunt Solon & Tyrtaeus: vel de rei familiaris
custodia, de qua inter alios Hesiodus praeclare scripsit, huiusque exemplo Maro
noster Georgica conscripsit: vel de vitae denique communis ratione, cuiusmodi prae-
ceptionum auctores laudantur Phocylides, Theognis, Pythagoras. Ad has duas
poētarum tribus accessit tertia res gestas canentium, cum heroum, quas principes
poētarum Homerus, & Virgilius ad coelum laudibus extulerunt: tum suas, quarum
narrationem inter elegiographos coryphaei Tibullus, Propertius, Ovidius profecu-
ti fuēre. Visum enim nunc fuit, ex qualibet poētarum gente nominare aliquos,
cum recensere singulos huius neque loci sit, neque temporis. Haec igitur de poē-
tarum familiis hactenus commemorata cum ita se habeant, de summorum quoque
virorum atque utriusque literaturae parentum consentiente iudicio & sententia: ve-
nit mihi in mentem mirari, quid vulgus Grammaticorum moverit, ut Lucanum ē
poētarum numero excluderent: quorum sane κείνιν ἀκέραιον, in poētae ipsius perso-
na more suo cavillatus Martialis fecit:

*Sunt quidam, qui me dicunt non esse poētam,
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.*

Verum age videamus, quae res illos in hanc adduxerit persuasione. Quia, in-
quiunt, historiam conscripsit. Mirum vero si ignorant hanc ipsam epicis poētis ef-
se pro argumento, quam cum aut adumbratam, aut novis illustratam coloribus alia
facie ostendunt, ex historia certe conficiunt poēma: quod existimavit vir acerrimo
iudicio Julius Scaliger: neque aliud puto Quintilianum voluisse eo, quod historiam
proximam esse poētis, & quodammodo carmen solutum, pronuntiavit. Sed obji-
cient mihi grammaticorum istorum scholae auctoritatem contrariam ejus, cuius no-
men praefert commentarius πρὸ ποιητικῆς. Negat enim auctor ille poētae munus
esse, ea quae facta sunt exponere, rerumque gestarum veritatem attendere, ἀλλ' οἱ
ὡν ᾔσκειτο, καὶ τὰ δυνατόα, κατὰ τὸ εἶδος, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, h. e. cuiusmodi ea geri
debuerunt aut potuerunt, ita ea facta dicere, proposito ante oculos verisimili, aut
necessario; ut nimirum ea gesta esse perhibeant, quae geri verisimile fuerit, aut
quae positus superioribus necessitate quadam consecutionis geri debuerint. Itaque

P R A E F A T I O N E S E T

historicum à poëta, quicumque sane fuerit auctor ille, sejungit, non oratione, vel certa numerorum moderatione astricta, vel soluta, vacuaque à vinculis pedum (neque enim si quis Herodoti scripta in versus certasque mensuras redigat, idcirco illa historiae nomen arbitratur amissura) sed eo, quod alter res gestas narrat, ut gestae sunt, cum fideque se gerit: alter ut fieri debuere exponit, variando eventum illarum, omniaque ad id quod oportuit redigendo. Haec ille. Ego primum quid auctoritati sine certo auctore tribuam, non invenio: deinde cum Scaligero respondeo, ut Lucani opus meram faciamus historiam, omnino illud à Livio differre oportere: at qua re differet? certe versu. Sed opponimus praeterea dissentancum à testimonio isto *ἀντιρρήσιμον* illius poëtae factum, qui Platoni maxime divinus; Aristoteli, quem nonnulli commentarii istius auctorem suspicantur, non modo summus videtur, sed qui solus poëta optimus debeat appellari. De hoc igitur ut quod res est, videamus, quodnam obsecro Homericæ Iliados, quod Odysseæ argumentum est, nonne historicum? Atque ut de illa prius aliquid verborum faciam, quantum quidem ad hujus disputationis rationem videbitur necessarium, non modo descriptio ipsa belli Trojani, enarratio quaedam est historica, id est, rerum gestarum expositio: sed & historiae leges in ea non prorsus neglectas esse animadvertas. Quarum prima secundum Cicronem cum sit, ne quid falsi dicere audeat: quaero ex vobis, apud quem scriptorum vel de bello ipso, vel de iis, quae id antecesserunt, aut veriora aut vetustiora reperiantur plura? Etsi enim bello Trojano antiquior est expeditio Argonautarum, de qua versibus relata nonnulla circumferuntur auctore Orpheo, qui expeditioni illi interfuit: tamen quam mutila illa quidem sint, quam ob fabularum admixtionem obscura atque incerta, res ipsa loquitur. Nec vero iis multo certiora sunt Apollonii Argonautica, quippe quae asperlione fabularum, & narrationum nimium à veri similitudine abhorrentium, veritatem historicam paene obruunt. Verum in hanc partem major in Homero apparet prudentiae ac iudicii circumspectio, qui, secundum Horatii praeceptum,

- - - *Ita mentitur, sic veris falsa remiscet,*

ut haud difficile sit lectori non prorsus haberi ambo discernere. Ita enim profecto est, ut Strabo de eo scripsit, quod fabulas ad morum formationem referens, veritatis magna ex parte rationem habuit, adhibito tamen interdum etiam mendacio: atque illam quidem amplexus, hujus insertionem, ducis instar, demulcet ac gubernat multitudinem.*

- - *ὡς δ' ὅτε τις χερσὶν αἰχμὴνεται ἀργύρεα ἀντὶ.*

sic ille veris eventis fabulas admiscuit, ad condiendam quasi atque ornandam elocutionem, non neglecto interim fine, qui rerum gestarum explicatori est propositus. Ad hunc igitur modum Iliacum ille bellum, rem nimirum gestam assumpsit, idque fabularum commentis exornavit, nec dissimili tractatione Ulyssis errores expedit. Non enim Homericum est nova fabularum portenta, quae à nullo vero dependeant, proferre. Nihil derogō nunc Dareti Phrygio, nihil historico Creteni, nihil ceteris belli illius scriptoribus. sed hoc dico, quod mihi persuasum est, non extare

de

DEDICATIONES.

de illo ipso ejusque causis narrationem verisimiliorem Iliade Horneri. Quod ante me sensisse similiter, ac censuisse deprehendo antiquitatem, quae poëma illud non pro figmento poëtico, sed pro narratione habuit historica. Itaque more receptum apud antiquos cognovimus, ut non modo in festivitate panathenaica versus Homericī alternis canerentur à cantoribus, qui *παῦδοι* dicti fuere: sed etiam epulis atque conviviiis, tam sacris, quàm prophanis, ex iisdem recitationes rerum, à priscis heroibus gestarum, adhiberentur. Jam quod ad descriptiones attinet regionum, quae & ipsa inter historiae leges est, nullam invenies exactiorem, nullam antiquiorem Geographiam, quam Homericam. Hoc ita se habere testantur scientiae illius artifices, quorum plerique Homeri insisterunt vestigiis, magna cum auctoris sui commendatione, quippe qui non solum Gracciam suis distinctam populis, urbibus, & regionibus, designavit: sed & finitimae Asiae provincias plerasque omnes, tum Europae magnam partem descripsit, nec non remotiores Aegypti, atque Africae fines attingit. In temporum ordine fortasse requiras aliquid: sed quae fuerunt, quaevis, vel poëtae seculo, vel quod illud antecessit, belli Trojani tempore, chronologica? aut quid Graccorum historiae produnt vetustius expeditione Argonautica, & excidio Ilii? Unde igitur ille rationem iniret temporum, cum nondum essent Olympiades, per quas illa supputare deinceps coeperunt? Sed non est, si modo Horatii artem sequendam ducimus, quod accuratorem illam in poëta desideremus, qui, ut ipsius versus huc adscribamus:

*Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo,
Semper ad eventum festinat, & in medias res,
Non secus, ac notas, auditorem rapit: & quae
Desperat tractata nitefcere posse, relinquit.*

Quis vero personas singulas, quis familias, quis gentes, quis nationes, quae Trojanis iverunt suppetias, ut patria. ita & lingua, & moribus, & habitu inter se discrepantes atque diversae, hoc poëta expressit accuratius? Mitto nunc in rebus magnis memoriaque dignis expositiones causarum, consiliorum, actorum, eventuum, quae omnia historicae esse considerationis, quis negaverit? mitto plurima ad pietatem ac religionem ethnicam, ad rationem civilem, ad gubernationem domesticam, ad vitae denique communitatem pertinentia, ab Oceano illo sapientiae, à quo & philosophorum disciplinae, & omnis generis artes dimanarunt atque deductae sunt, relata: non enim nostri propositi est poëtae hujus laudes persequi, quas ad tempus magis opportunum reservamus. Quod autem praesentis instituti ratio postulat, quodque haëtenus sedulo operam dedimus, demonstrando non modo argumentum Iliados esse historicum, sed etiam in ejusdem tractatione leges historiae à poëta non oscitanter praeteritas esse: idem de Odyssea planum facere nobis in promptu esset, nisi epistolae modus prohiberet. Etsi enim in errorum Ulyssis explicatione aliquanto plus fabularum inseruit, quam in Iliade, cum propter Ulysses, cujus casus mirabiles, & pericula paene fide majora, illo opere commemorantur; tum propter iter ipsum, per quod terra marique deducitur, ad quod omnino *Θεῶν δὲ τοῦ ἀνθρώπου*, quasi poëtico quodam praesidio, opus ei erat: tamen nec fabulae illae prorsus

P R A E F A T I O N E S E T

sus historiae expertes sunt, & propter crebras μυθολογίας doctrinae inserviunt. Quid? quod neque primi illi historici, ac naturae rerum descriptores, à fabulis abstinerunt, quod & Strabonis testimonio, & Graecorum commentariis comprobatur? In quibus non modo historiae verae, sed etiam rerum natura involucris fabularum ad eum modum obscurata est, ut utraque paene in fabulas abierint. Atque de his quoque in praesentia satis. Quamobrem cum historia, id quod poematum Homericorum exemplis haecenus demonstratum est, argumentum poetis suppeditet, non video, qua ratione Lucanus, cujus patrocinium hac qualicunque praefatione suscipiendum duximus, è poetarum segregetur numero. Sed rursus instet aliquis, magnam esse in utroque poeta, si tractationem spectes, dissimilitudinem, quando nimirum alter veris narrationibus fabulas admiscuit, alter puram putam detexit historiam, neglecta fabula, quae tamen poematis velut anima quaedam esse perhibetur. Difficile est, quod objicitur infitias cundo refellere, sed tamen certum est, quid respondeam: & quidem ὅς τινος περὶ τινος ὁμηρικῶς. Non me fugit ab auctore commentarii paulo ante memorati ἀρχὴν καὶ οἶον ψυχρὴν appellari τὸν μῦθον τῆς Τρωϊκάς. Hoc igitur ut haud invitus grammaticis dederim, ita vicissim, quod spero, non gravatim mihi largientur, nimirum, quae ut vera narrantur, nisi cognita prius perspectaque fuerint, defuturam omnino fabularum materiam, quarum origo omnis ex historia extitisse creditur. Quid? quod Lucanus bellum canendo civile, non modo vera narrat, quod historici proprium esse censetur, sed & ficta interferit nonnulla, ac fabulosa. Neque enim, quae ab illo passim afferuntur conciones, ita habitae sunt ab iis, quibus attribuuntur: ac figmentum esse poeticum imaginem patriae, quae ad Rubiconis amnem in somnis sese offert Caesari, nemo dubitat: & commentitia profecto sunt, quae de Antaeo Terrae filio, deque excita ab interis anima memorantur, & id genus alia complura. Verumenimvero, quicquid illi contradicant, poetam (quod & Aristoteles indicat, qui hanc censuram majore & cum ingenii acumine, & iudicii dexteritate exercuit, quam literatores isti illiterati) non tam ficta facit materia, quam elaborationis & quasi perpolitionis cura atque industria, multa undique accurate accersens, & ad ornatum carminis ingeniose comminiscens. Hoc ita esse liquet de eo, quod Empedoclis, quem nihil finxisse scimus, versus ipse recitans, ὡς ἐπιήσειν inquit ἐμπεδοκλῆς, poetae videlicet appellatione summovens ipsum à versificatoribus. Quamobrem, ut finis tandem sit hujus disceptationis, quae mea opinione processit longius, cum ea, quae vere poetam faciunt, elaborationis, inquam, versuum, & perpolitionis diligentia, in hoc Pharsaliae opere, non modo appareant, sed cum excellentia quadam emineant, non video, quo jure auctori illius nomen poetae adimi possit. Quem cum hoc tempore, post multa editioni huic, non tam mea, quam eorum culpa, quibus curationis istius munus incubuit, allata haecenus impedimenta, tandem in publicum emissurus essem, visum fuit, illum cum hoc quasi emblemate disputationis hujus, Carole Zerotine, ad generosam nobilitatem tuam mittere; non ut munus meum, quod consuetudine receptum est, ornarem verbis, sed ut opinionem minuerem, quae ex grammaticorum perverso praepudicio in hunc usque diem multorum animis est insita. Et si enim commenta delere dies existimatur: tamen haec de Lucano, à multis retro seculis ducta persuasio, tam firmas apud plerosque non contemnendae auctoritatis viros, radices egit, ut vix evelli iis posse videatur. De qua re mihi cogitanti

D E D I C A T I O N E S.

tanti in mentem veniebat dictum Galeni, quod de ambitionis nonnullorum pertinacia, in tenenda mordicus opinione semel concepta, his edidit verbis, *ἔως ἄρα δυσαντισταπτόν τι κακὸν ἐστὶ, ἢ αὐτὰς αἰρέσεις φιλοτιμία, καὶ δυσίκνιστον ἐς τοὺς μά-
λιστα, καὶ ψάσας ἀπάσης δυσίατύτερον.* Sed istos nunc missos faciamus, quorum vecordiam deplorare facilius est, magisque in promptu, quam quiritando corrigere. Et est enim suum cuique pulcrum, secundum proverbii sermonem. Quod ad studium & operam meam attinet, in emendando & scholiis illustrando poëta hoc, de eo judicium esto penes illos, qui cognoscenda sibi ista putaverint; in primis vero penes generosam nobilitatem tuam, cujus inclyto nomini hoc quaecunque opusculum dedicare volui. Te enim studia humanitatis, & doctrinae eruditae, nimirum poëtices, quae omnis humanitatis, & sapientiae magistra est, eximie colere, atque huic deditos singulari favoris benevolentia complecti, cognovi de narratione ephori quondam tui & praeceptoris Laurentii Circleri, viri bonarum artium cognitione, ac fidei, & virtutis laude praestantis, mihiq; propter vitae sanctitatem, & doctrinae orthodoxae consensionem ac professionem constantem, morumque suavitatem, & integritatem, & in convivio domestico per aliquod tempus carissimi. Atque hujus meae de generosa, & illustri nobilitate tua praedicationis testem locupletem, atque omni exceptione majorem, nominare possum virum & oratorem optimum, quem ante semestrem irreparabili cum reipublicae literariae jactura amisimus, Joannem Sturmium; qui in Academia Argentinenſi in primis adolescentiae tuae annis operam bonis literis navanti, ac primum Aeneidos librum, post etiam orationem Manilianam de consuetudine exercitiorum scholae illius publice recitanti, praeclarum diligentiae ac virtutis testimonium perhibuit programmatum suorum elogio honestissimo. Nolo enim nunc aliorum de insigni eruditione tua, praeclara virtute, & in aetatis adolescentia prudentia senili, proferre judicia honorifica, quae & Galli & Germani operum suorum nuncupatione ad omnem posteritatem testata fecere: cum, quod Cicero de Catone dixit, unicus mihi Sturmius esse possit pro centum millibus. Quod si quis meo quoque testimonio inter viros tam praeclaros locus esse potest, superiori anno non obscuris indiciis ipsemet animadverti, quae de illustrium virtutum tuarum laudibus aliorum consentiente praedicatione cognoveram: cum in aulam venisses illustrissimi, atque ad omnia summa nati principis, ac domini nostri clementissimi, quem honoris causa nomino, Joannis Georgii principis Anhaltini. Animadverti ego tum, postquam ex commendatione ephori tui paulo ante nominati ad generosae nobilitatis tuae colloquium admissus essem, non modo mirificam erga omnem sapientiam literatam amoris, & benevolentiae affectionem, sed etiam cum in doctrina erudita atque linguarum plurimarum cognitione usum non vulgarem: ut ceterarum virtutum tuarum nullam nunc faciam mentionem, quarum celebrationis ut minime me praeconem esse idoneum agnosco, ita eam, quae tua est modestia, oneri tibi magis, quam voluptati futuram scio. Fuit autem mihi in comitatu tuo honestissimo Juvenum Italicae, & Gallicae linguae peritissimorum, in primis venerabilis, & admiranda canicies D. Andreae Leuvenklavii aulae tuae magistri, viri nobilitate literata, comi gravitate, virtute pia spectabilis, ac Graecarum literarum cognitione clarissimi: cujus erga me studii, & benevolentiae significationem vix dici potest, quam gratam habuerim. Confirmavit omnino hujus viri in illo comitatu tuo praesentia, meam de virtute tua existimationem praeclaram, ac singularem, quod tal um

te

P R A E F A T I O N E S E T

te virorum consuetudine, & familiaritate delectari perspicerem. Sed ut ad opellam meam redeam, quam & propria animi inductione, deque ephori tui cohortatione ad generosam nobilitatem tuam peculiari cum significatione literarum mittendam duxi, minime dubito, quin lectio eorum, quae his decem Pharsaliae libris continentur, plurimum tibi voluptatis sit allatura, neque nihil cogitationum jucundarum, & utilium subjectura de iis populis & regionibus, quas perlustrando Germaniam, Belgium, Italiam, Galliam, Angliam, ut ceteras fileam, indefessio peregrinationis literatae itinere,

Per varios casus, per tot discrimina rerum,

ac terra marique exantlatos labores plurimos, peragraisti. Accipies igitur à me, Carole Zerotine, munusculum hoc, leve illud quidem, si à vulgi opinione aestimes, non leve, si vel à labore meo, vel à iudiciis cruditorum: atque ita accipies; ut & humanitate, & benignitate tua plurimis perspecta dignum est, & non impar persuasioni de generosae nobilitatis, & clementiae tuae erga me favoris propensione. Quod si hanc operam studii mei à clementia tua in bonam partem acceptam esse cognovero, calcar, mihi crede, admovebitur ad similem elaborationis curam, & diligentiam in Horatio, & Papinio, quorum utriusque manu exarati codices penes me sunt. Quod reliquum est, precor aeternum Deum *δωτῆρα εὐδαιμονίας*, ut illustrem nobilitatem tuam, felicitate, opibus, auctoritate, rebusque omnibus florentem, diutissime salvam, & incolumem esse jubeat, ad gloriam sanctissimi nominis sui, & incrementa ecclesiae, ac commoda reipublicae literariae, & subditorum suorum utilitatem, Amen. Ex veterum Soraborum metropoli, cui Servestae nomen est, A. D. XVII. Calend. VI leis Julianas, Anno Christi M. D. XIC.

A D

L E C T O R E M.

Quia animi ingenui proprium esse munus duximus, quod Cicero existimavit, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere, propterea non potui silentio praeterire nomina eorum, qui ad emendationem poetae hujus de codicibus mihi accommodarunt suis. Cum autem quatuor praecipue in illo corrigendo libris manu exaratis mihi uti contigerit, primum ex patris sui bibliotheca mihi donavit Ludovicus Camerar. Magni illius Joachimi F. cujus apud me memoria & acerba semper, & honorata est. Secundum accepi ex bibliotheca laudatissimae communitalis liberalium artium inclytae Academiae Lipsiensis. Tertium, à viro literatissimo, & ornatissimo Joanne Weidnero sibi commodatum, ad me misit doctrinae eruditae copia, facultateque eximia praeditus, humanitatisque ac virtutis laude clarissimus, D. Johannes Posthius. Quartum, ex bibliotheca Fabriciana mihi obtrulit vir doctissimus, & historiae, & poëtices cognitione praestans M. Petrus Albinus Nivemontius. Ex illis igitur codicibus varias lectiones asteriscis indicatas ad marginem annotavimus. Quarum vero (sunt enim asterisci plures) exempla istic non offenderis, eas in Pulmanni V. L. libello ad finem adjecto inquire. Hoc volebam, benevole lector, nescius ne esses. Tu vale. & his frui.

IN

DEDICATIONES.
IN
M. ANNAEI LUCANI
PHARSALIAM
JOACH. CAMERARII

Προλεγόμενα διδασκαλικά.

Eadem, quae de aliorum autorum sapientiae, & literarum monumentis demonstrari solent ab explicatoribus, & nos de hoc libro videamus. Ac primum constat, omnem sapientiam, & virtutem humanam consummari iis studiis, quae continent professio Philosophiae. Hoc enim propitii Dei donum est ad humanitatis cultum, & honestatem atque speciem hujus vitae collatum. Quo omnes gratis animis uti debent, quisque suo loco, & pro parte sua, ad gloriam, & honorem Dei. Si enim hoc non fit, quo praeclarius, & melior res est Philosophia, eo abusus est nocentior, & pejor. Ideoque & Paulus Colossænses monet, ut caveant, ne per Philosophiam ab ullo fraudulente circumveniantur. Non enim certe utile, & salutare donum Dei ille damnat, sed perversam usurpationem perniciosam esse ostendit. Cum autem secundum Ciceronem tripartita sit Philosophiae professio: Nam & causarum cognitionem, & morum doctrinam, & judicii atque sermonis rationem, atque copiam illa complectitur, omnia haec in Poëtarum scriptis insunt, atque comprehenduntur. Itaque hoc genus non immerito divinum semper habitum fuit. Nam est admirabilis haec carminum vis ac potestas, quā multa neque cogitata splendide explicantur, & omnia, quae oratione enunciari solent, ita illustrantur, ut nihil speciosius fieri possit. De quo quidem plura in praesentia dicere non libet. Eruditi autem hoc & intelligunt, & mirantur, in parvis, & magnis, gravibus, & levibus argumentis tantam esse hujus facultatis, quae Poëtice dicitur, excellentiam, ut quae excoluerit, ea jam humanarum effectuum modum excessisse videantur. Quod ipsi carminum autores, quos Poëtas vocamus, sentientes, non sibi sua opera, neque ingenio, aut industriae suae, sed Musis, & Apollini, & Libero adscripserunt, Diis illis quidem commentitiis, sed hac significatione indicantes impetum mentis quendam, quasi non jam humanae affectioni, sed majori cuidam commotioni servientis. Ideoque & vates, & Musarum ἐπηχοὶ illi appellati fuerunt. Atque de hac vi, & isto instinctu si verba facienda esse viderentur, proluxa disputatione opus esset, quam hoc tempore non putavimus instituendam esse. Cum autem omnia ea, ut diximus, quae Philosophia continentur, in scriptis Poëtarum inclusa reperiantur, in aliis tamen alia magis eminent, pro argumenti suscepti natura. Nam in quocunque genere rerum explicando Poeta versetur, decerpit tamen ille & ab aliis quasi flosculos de amoenissimis Philosophiae pratis, & in operis sui veluti coronam implectit.

* * * 2

Sed

P R A E F A T I O N E S E T

Sed praecipua venustas, & maximus decor est iudicii, & elocutionis. Quamvis enim ficta à Poëtis narrentur, ita tamen & componi cogitatione, & exponi oratione illa oportet, ut secundum argumentum, id est, quam Graeci *ὑπόθεσις* vocant, omnia ubique congruant, atque consentiant, & nihil usquam discrepet. In quibus eam vim atque facultatem elucere, necesse est, quam Graeci *διηλεκτικῶ* & *ῥητορικῶ* nominaverunt, ut & quid ex quo consequatur, atque perficiatur colligendo, videatur, & copia atque ubertas, & elegantia in verborum electione, & compositione praestetur. Sed plerique moralem quasi materiam informandam carminibus suis susceperunt. Pauci quidam naturam rerum scrutari, & de illa vaticinari ausi fuerunt. Id quod vetustissimos Poëtas occulte, & *διαιγμάτων* portentis quibusdam fabularum excogitatis fecisse constat. Nimirum ut abhorrentia ista legentes, & audientes, aliud quaerere, atque elicere de illis cogeret. Quo loco quaeri possit, utrum Poëtae mendaces esse videantur? Ac condemnat illos quidem hoc crimine vulgi opinio, secundum quam factum est hemistichium, quod ab Aristotele recitatur, *πολλὰ ψεύδομαι ἀνδρῶν*. Sed revera non sunt. Non enim statim, qui fabulam comminiscitur, ac recitat, is etiam mentiri dicendus. Neque est mendax nutrix, si vel blandiens alumino mel esse memoret cibum, quem ille averfatur, vel coercens improbulum minis, lupum adesse perhibeat. Non mentitur Aesopus fabulas illas suas texens. Suntne igitur illa vera? Non sunt. Sed quod à veritate abducitur, non statim mendacium est: fictum, fabulosum, simulatum, joculari est. Nam mendacium proprie falsitate continetur fraudulenta, & ad alterius damnum, aut malum destinatur. Quod cum à Poëtis non fit, quorum figmenta prosunt, etiam tantum abest, ut noceant, nullo modo mendaces hi vocandi sunt. Et est memorabile, quod de Tragoedia Gorgiam dixisse ferunt: Imponi quidem scriptis illis vulgo historiarum falsitate, sed ita, ut decipi utile ipsis sit magis, quam non decipi. Quapropter à mendaciorum infamia defendamus Poëtas, qui nunquam sapientiae nomen tueri possent, si vere mendaces perhiberentur. Sed de his in praesentia satis. Atque his generaliter praemissis, veniamus ad mentionem nostri auctoris, ordientes de consilio in hoc opere elaborando ipsius disserere. Inde enim facile apparebit, ad quam partem philosophiae haec Poësis pertineat. Apparet igitur Poëtam, in magno dolore mutati status civitatis Romanae, describere voluisse historiam evercae reipublicae, simul ut indulgeret indignationi suae, quae in excelsis animis ob publicas clades vehemens existere consuevit, simul ut perspecto maximarum rerum, & conversionis eventu, in eo populo, qui virtute, & vi bellica orbis terrarum dominationem sibi peperisset, intelligeretur, quid & labefacere, & convellere magna & firma imperia possit, ac soleat. Itaque plane est historicus quidam finis hujus poëseos, quippe cum instruat, & doceat, quae res communitates bene fundatas, & stabilitas impellendo concutiant, & dissipando subvertant. Quae cognitio prudentiam hominum augere, & cautionem in posterum, vel saltem in miseriis fatalibus tolerandis non nihil consolationis afferre potest. Cum & illa mutationum exempla considerantur, & praesentia negotia ad narrationes, & memoriam vetustatis aestimantur, atque comparantur. Non enim Deus semper manifesta vi regna urbesque, ac populos impetit, ut cum fulmine, terrae motu, inundationibus aliqua loca vastantur, sed haec ad rerum extremam perniciem aliquando, & rarius quidem, divinitus commoventur. Non autem nunquam eadem veluti perstringentia vitam in terris signa quae-

D E D I C A T I O N E S.

quaedam sunt inter homines quasi praegnantis & turgentis eventus cujusdam inopinati, & novi, atque mirifici. Ad quem conspirare hominum studia, & conatus jam incipiant, quibus veluti frena laxans Deus, rueret eos saepe permittit, & provocare magis atque magis iram suam, quae aliquantisper quasi minabunda in parte aliqua se ostendens, tandem in universum corpus regni, aut civitatis grassari pergit: Quod ipsum pietatem quoque non parum instruere potest. Non hinc quidem causas aerumnarum, & calamitatum, atque etiam sublevationis percipientem, sed admonitam manifestis casibus, ut illas studeat invenire, & animadvertentem divinae irae cursum, & sese in tutum conantem recipere. Sicut Christus jubet, & de ficu, & de flavescente segete discipulos conjecturam facere de futuris, & animis esse attentis. Nam in humana sapientia, neque vera origo miseriarum, neque firma consolatio reperitur. Itaque omnes sibi innitentes, & freti sapientia humana, semper horribiliter corruerunt. Et per opinionem virtutis turpiter occubuerunt, in desperatione, & ira, & perturbatione mentis, ii, qui fortissimi videri voluerunt, sibi ipsis violentas manus inferentes. Sed ut redeamus ad propositum. Sumsit hic Poëta quasi materiam belli civilis, gesti inter Pompejum, & Caesarem, conjunctos & cupiditatibus potentiae, & rebus laudabiliter gestis, & propinquitate quoque. Nam socer Pompeji fuit Caesar. Quo bello res Romana saepe ante tentata, & varie impetita, tandem funditus deleta, & in unius potestatem redacta, neque Resp. amplius, sed regnum deinde fuit. Hoc argumentum, de quo operi Pharsaliae nomen inditum, quod in campis Pharsalicis juxta Philippos, proelio commisso, victus, & fugatus Pompejus fuerit, hoc igitur decem libris, narratione luculenta, & magis historico, quam Poëtico filo pertexuit. Ut quidam etiam putarint, non posse eum vere Poëtam appellari, quod neque ficta ac fabulosa descripserit, & explicatione quadam oratoria usus esse videatur. Sed Poëtam non tam ficta materia facit, quam elaborationis, & perpolitionis industria, multa undique alliciens ingenio Poëtae, & ad ornatum operis comminiscens. Quibus hoc opus ad insignem modum excellere constat, ut Poëtae eximium nomen auctori adimendum non sit. Non autem vel ipse perfectit, vel perfectum ad nos pervenit. Nam in fine narratio deficit, & mutila est. Atque haec informata, & composita sunt oratione numerosa, quae carminum, & versuum nomen habet. Cum autem expositionum aliae in genere actionis versentur, quod *δεξιματικόν* vocatur, aliae in genere narrationis, quod *διηγηματικόν*, haec nostri operis est mista de utroque, Platoni *δι' ἀμφοτέρων*, ut Ilias, & Aeneis. Usus autem est numeris dactylicis hexametris, qui versus heroici appellantur, à Graecis proprie *ἑπὶ*: forma idonea ad rerum magnarum, & heroicorum negotiorum explicationem, hic auctor, & effector horum, cujus in tali opere peculiare est nomen Poëtae, excellentiae quidem illud, nam cum multae sint variarum artium effectiones, & opera, nullum est neque luculentius, neque melius his, quae versibus, sive carminibus exprimuntur, de mente, majore & praestantiori vi, quam humana esse videatur, incitata. Proprium autem est nomen M. Annaci Lucani. Quem accepimus gente Annaeum fuisse, cujus & Senecas, & stirpe Lucanum, ab Aquilio Lucano oratore. Romae autem operam bonis artibus dedit, praecipua familiaritate utens A. Persii, cujus satyrae ut valde accuratae, & eruditae à doctis laudem magnam invenerunt. Usus consuetudine ipsius & Nero fertur, qui se Poëtices studiolum perhiberi cuperet, ac contentione aemulationis offensus ignominia cum affectu.

P R A E F A T I O N E S E T

cisse. Ita hunc odio inflammatum socium fuisse conjurationis in Neronem, conflatae à Pisone. Qua detecta perquam molliter se gessisse, & impetrato arbitrio mortis, in aquis calidis, cum venas incidi jussisset, ita finiit vitam suam. Vir ut ex his apparet, ingenio, & natura acri, impotenti animo, & levi. Qui neque, antequam inchoaret periculum, & difficultates prospicere, neque postea constantiam, & firmitatem consilii praestare posset. Impatiens irae, sed & adversationum, cupidus laudis, sed & vitae. Temerarius, sed & effoeminatus. Quales fere sunt in juvenili aetate ii, qui literis operam dant, & ad Philosophiam quidem tendunt, sed nondum pervenerunt. Praesertim *ἀνδραγαθῶν*, ut vocant Graeci, id est, disciplina morum, & vitae non satis exculti, vel indulgentius etiam educati. Sed & de hoc satis. Nunc dicendum est aliquid de hujus orationis quasi nota, qui Graecis *χαράτις* est.

Ac primum quae oratio temporum illorum communis fuit, eam & hic necessario usurpavit. Coepit autem tum immodico studio frequentari & expeti sententiosa & concisa, ac fracta oratio, graecissans plane compositione sua. Qualem Senecae esse videmus. Qui etiam fatetur alicubi, defuisse suam aetatem Latine loqui; inquit enim, *olim cum Latine loqueremur*. Haec igitur est commatica, & enthymematica, & videri se incitatam ac vehementem vult, quasi crebra tela sententiarum intorquentem. Id quod in Poëtis fortasse ferri potuit. Et si hi quoque Latinitati hac parte offecerunt. In oratoribus vero, & Fabius admodum ut vitiosum hoc genus reprehendit. Exempla de Senecae scriptis, & inprimis è libro controversiarum suppetent requirentibus. Sed & nos de Senecae Tragoediis aliqua referamus.

Cogi qui potest, nescit mori.

Id enim tale est: Quae vehementissima est coactio, ea maximam vim complectitur. Nulla est major vis morte, quae fert omnes cruciatus. Ergo mortis est vehementissima coactio. Sed qui mortem contemnit, cum eam vim contemnat, quae maxima afferri hominibus potest, omnem coactionem contemnat, necesse est. Sequitur, ut si mortem forti animo pati aliquis nequeat, facile ille ut cogi posse videatur.

Qui non vetat peccare cum possit, jubet.

Facere improbo & permittere ut fiat, si prohibere possis, pariter injustum est. Nam quid refert, per te aliquis laedatur, an te patiente per alium, ut tuus servus, te vidente, si hominem in praeterfluentem deturbet, nonne tua illa culpa sit. Aut, si filius tuus cives pulset, te praestare oporteat. Quid igitur aliud facere existima-beris, quam & servum ad demersionem subornasse, & filium ad petulantiam illam impellere? Cernit diripi urbem non concessam militum praedae Imperator, neque prohibet, hoc jam est militibus pro signo dato ad direptionem. Quid igitur interest inter violentas manus, & permissionem alienam? Hoc nimirum, quod qui, cum avertere possit, malum grassari finit, is & superbius illudit miseris, & simulatione sua infestior est, quam alii aperta vi: & odium meretur majus infidiosa, & fraudulenta aggressio, quam manifesta, & contraria violentia. In his explicandis ideo verbosior fui, ut quale illud breve, & contortum genus sententiarum sit, melius perspiceretur. Quod non tam sauciat, ut ita dicam, quam leniter ferit. Saepe etiam vix perstringens, aut quasi strepitu movens animos, & ita praetervolans.

Male

DEDICATIONES.

Male imperatur, cum regit vulgus duces.

Vulgi bonitati principum gravitas praefici solet, & hoc est utile, ac bonum imperium. Jam si vulgus non regatur à principe, sed illum regat, conversa re, imperium hoc utile, & bonum esse non poterit.

Ducunt volentem, fata nolentem trabunt.

Fatorum vis est inevitabilis, cui qui libenter paret, ac obsequitur, molestiam sentit minorem, aequo animo ferens id, quod mutari nequit. Qui refragatur, is quasi equus indomitus, ad laborem necessarium, etiam defatigationem renitendi adjungit, & gravius affligitur.

Quemcunque miserum videris, hominem scias.

Omnes miseriis obnoxii sunt mortales.

Hercules est miseriis obnoxius.

Ergo Hercules est mortalis.

Econtrario :

Quemcunque fortem videris, miserum neges.

Virtus facit immortales.

Hercules excellit virtute.

Ergo est immortalis.

Haec brevius explicui, ut & in hac parte exemplum haberent volentes exercere studia sua. In hoc genere sunt illa, quae Graeci nominarunt *ὑπερβυόματα*, id est, non sine periculo audacter facta. Quorum crebritas vitio carere non potest. Nam, ut in aliis, ita in his quoque successus praeclarus rarus est. Seneca convertit tritum sermone proverbium, *Diem adimere*, seu ut Euripid. *χρόνον μάλα σεν* aegritudinem, nam cum servus dixisset,

Jam tempus illi fecit aerumnas leves,

Atreus respondet,

Erras, malorum sensus accrescit die,

Leve miseris est ferre, perferre est grave.

Quae confirmatione profecto indigent ad persuadendum, praesertim omnibus ferre & sentientibus, & experientibus contrarium. Item hoc :

Honestæ quaedam scelera successus facit.

Item hoc :

Regna custodit metus.

Cum malus sit diuturnitatis custos, metus. Et :

Quodcunque libuit facere, victori licet. &

Per scelera semper sceleribus tutum est iter.

Jam illa intorta :

Si patruum vocant, pater est! &

Agnosco fratrem. &

Qui nihil potest sperare, desperet nihil. &

Cui prodest scelus, is fecit.

Subtilitatem tantam habent, ut nimia videri haec possit, praesertim in affectatione. Sententiosa autem, & rotunde enunciata, & argute illata, ita aetas illa frequentavit, ut nimis *καταινόητος* usurpaverit. Exempli Senecae Tragoedi sunt :

P R A E F A T I O N E S E T

*Ab inquieto saepe laudatur quies. &, &
Quanti casus humana rotant
Minor in parvis fortuna, &c.*

Et ubique obvia. Item haec,
*Quascunque aperui tibi vias, clausi mibi. &, &
Exuli exilium imperas.*

Item:
Medea amorem objicis.

Respondet illa:
*Et caedem, & dolos. &, &
Alta extimesco sceptras.*

Infert illa:
Ne cupias, vide.

Sed & hoc genus notasse haftenus satis sit. Lucani autem exempla suis locis sumus indicaturi. Qui ipse tamen ita hanc sui seculi novitatem amplexus fuit, ut sive studio, seu natura admodum temperarit. Ideoque est oratio ad oratorum modum plerunque periodica, quam & ob causam potissimum, nisi fallor, hujus lectionem utilem futuro oratori censuit Fabius. Operam tamen & in illa vibrata, atque intenta, & concisa impendit, ut indicabitur. Quod autem ad versuum concinnitatem, & sonum carminis addit, nihil ad hunc, quod de Poëtis Cordubensibus scriptum Cicero reliquit, pingue illos quiddam sonare, & peregrinum. Nam & Romam admodum infans deportatus, & ibi ita opt. artibus excultus fertur, ut si quid vitii haberet provinciae origo, facile emendari, atque corrigi potuerit. Et haud scio, an omnes sui temporis Poëtas elegantia orationis facile superaverit. Qui tamen cum Marone audent hunc conferre, u mihi non videntur neque Latini sermonis puritatem, neque veram laudem, atque praestantiam Poëtae, neque, ut dicitur, quid distent aera lupinis, intelligere. Sed de iis omnibus, quae in mentem nunc venerunt, ut dicerentur satis multa praefati, ita tandem ad auctoris hujus Poëseos enarrationem accedamus.

* H U G O G R O T I U S D A N I E L I H E I N S I O S.

Liber, qui te Rotterodami expectaverat, Lugdunum ad te venit. Poëta φιλε-
λύβης, ἀριστοκρατικός, μιστύραν*, in summa dignus, quem mei Batavi
legant, ut, quo magis amant vatem Hispanum, eo Hispanum regem implacabilius
oderint. Multum haec editio Raphelengii diligentiae, mihi aut nihil, aut mini-
mum debet, itaque & nomen me infcio adscriptum est. Videtur enim mihi plane
μικρο-

* Cum primae Grotianae in Lucanum curae Burmanno nuper editarum Tomo secundo p. 437. careant praefatione, quia tanti non putavit hanc opellam summus Vir, necesse mihi visum est, hanc epistolam ex corporis Epistolarum à Cel. adtexere, ut illius editionis causa, & notarum leopu-
pus Lectori apparere possit.

D E D I C A T I O N E S.

μικροφιλότιμον, labore tam exiguo, tam obvio, gloriolam quaerere. Textus, puto, tibi non displicebit, concinnatus, nisi fallor, ex lectissimis lectionibus. Notas, non ut ita cederentur, scripseram, sed ut emendarem aberrantes quasdam Bersmanni interpretationes; alioqui aut plura adnotanda fuerant, aut nec ista. Sint haec sane, ut sunt, haud magni pretii. tamen nemo ante me Syndicus Rotterodamensis haec praestitit. Vides me ridere, hominem tanto Theologorum odio laborantem; quod non vulgaris est fortitudinis. Nam & apud Lucanum Caesar Achorem satis placide alloquitur; ut videas, ne tum quidem tutum fuisse in Iliacos incurrere. Miror, quod nullum adhuc ex Frisia fulmen. Magnum oportet malum sit, quod tamdiu cuditur. Vale, mi Heinſi, & me vel illis invitis ama. xx. Aprilis.

CIC IDC XIV.

F R A T R I O P T I M O

W I L H E L M O G R O T I O

H U G O G R O T I U S.

Ita de me mereris, frater optime, nec aliis minus nominibus amande, quam quod frater es, ut, quod tibi placeat, idem ego debeam velle. Ea fide ac diligentia mea negotia curas, ut desideriiis tuis omnia mea negotia debeam praevertere. Quare, quamquam aliud agere inceperam, tamen, monente te, Lucanum iterum in manus sumsi, & quaedam olim à me omiſſa annotavi, quaedam notata olim novis argumentis confirmavi. Quo autem gravior tibi sit opera, ſcies eam conſtare ex contributione eorum, quos hic noſtri amiciffimos habemus. Nam primum ex bibliotheca regia vir in tanta librorum copia vivere digniffimus Nicolaus Rigaltius utendos nobis dedit Manuſcriptos duos, antiquiorem alterum, alterum manu recentiore. Sed & nobiliſſimus juvenis Franciſcus Thuanus, qui juris & fori exactiſſimam cognitionem, id eſt, avitas laudes, ad tot paternas feliciter adjungit, ex ſua illa locupletiffima penu librum nobis commodavit item manu exaratum: alium quoque non minus veterem nunquam ſatis laudati fratres Puteani. Itaque cum haec noſtra leges, crede te tot doctiſſimorum virorum beneficiis frui. Lutetiae Kal. Auguſti

CIC IC CXXV.

* * * *

FRA-

PRAEFATIONES ET DEDICATIONES.

FRATRI CARISSIMO

WILHELMO GROTIO

Jurisconsulto & Advocato

H. GROTIUS S.

Redit ad te, mi frater, libellus ad Lucanum noster, pridem tibi dictus, aliquanto nunc auctior. Aequum enim fuit, cum tua in me creverint benefacta, fraterna pro rebus meis, pro liberis autem meis paterna sollicitudine, crescere etiam hoc quaecunque grati adversum te animi testimonium. Conterent plura in magni spiritus lateque patentis doctrinae poëtam, quibus plus erit otii. Nobis satis fuit negotia lectione, etiam Politicis non inutili, distinguere. Deus optimos parentes nostros, te ac suavissimam conjugem liberosque vestros, & omnes qui nos sanguine, affinitate, amicitia, aut etiam horum studiorum communione contingunt, incolumes diu servet. Lutetiae, Calendis Novembribus anni **MDCCXXXIX.**

VITAE

VITAE LUCANI

DESCRIPTIONES;

ITEM

TESTIMONIA

DE LUCANO.

TACITUS Lib. x. Ann. c. 49.

Et Lucanus Annaeus, Plantiusque Lateranus Consul designatus, vivida odia intulere [conjuratori in Neronem.] Lucanum propriae causae accendebant, quod famam carminum ejus premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus ad simulatione. C. 56. Lucanus, Quinctianusque & Senecio diu abnuere. Post promissa impunitate corrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus Asillam matrem suam, Quinctianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem, amicorum praecipuos, nominavere. C. 57. Non enim mittebant Lucanus quoque & Senecio passim conscios edere. C. 70. Exin M. Annaei Lucani caedem imperat [Nero] Is profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, servido adhuc & compote mentis pectore intelligit, recordatus carmen à se compositum, quo vulneratum militem per ejusmodi mortis imaginem obisse tradiderat, versus ipsos retulit; eaque illi suprema vox fuit.

PAPINIUS STATIUS

Praefatione ad Librum secundum Silvarum.

Excludit volumen Genethliacon Lucani, quod Polla Argentaria carissima uxor, cum hunc diem forte consecrarem, imputari sibi voluit. Ego non potui majorem tanti auctoris habere reverentiam, quam quod laudes ejus dicturus Hexametris meis timui.

Ejusdem Genethliacon Lucani: Carm. 7.

Lucani proprium diem frequentet,
Quisquis collibus Isthmiae Diones
Docto pectora concitatus oestro,

Pendentis bibit ungulae liquorem.
Ipsi, quos penes est honor canendi,
Vocalis citbarae repertor Arcas,

*** 2

Et

V I T A

*Et tu Bassaridum rotator Euan,
 Et Paeon, & Hyantiae sorores,
 Laetae purpureas novate vittas.
 Crinem comite; candidamque vestem
 Perfundant ederae recentiores.
 Docti largius evagentur amnes,
 Et plus Aoniae virete silvae,
 Et si qua patet, aut diem recepit,
 Sertis mollibus expleatur umbra.
 Centum Thespiacis odora lucis
 Stent altaria, victimaeque centum,
 Quas Dirce lavat, aut alit Cithaeron.
 Lucanum canimus. favete linguis.
 Vestra est ista dies, favete Musae,
 Dum qui vos geminas tulit per artes
 Et junctae pede vocis, & solutae,
 Romani colitur chori Sacerdos.
 Felix heu nimis & beata tellus,
 Quae pronos Hyperionis meatus
 Summis Oceani vides in undis,
 Stridoremque rotae cadentis audis,
 Quae Tritonide fertiles Athenas
 Unctis Baetica provocas trapetis.
 Lucanum potes imputare terris.
 Hoc plus quam Senecam dedisse mundo,
 Aut dulcem generasse Gallionem.
 Attollat resluos in astra fontes
 Grajo nobilior Melete Baetis.
 Baetin Mantua provocare noli.
 Natum protinus, atque humum per ipsam
 Primo murmure dulce vagientem
 Blando Calliope sinu recepit.
 Tum primum posito remissa luctu
 Longos Orpheos exiit dolores:
 Et dixit, puer o dicite Musis,
 Longaevos cito transiture vates,
 Non tu flumina, nec greges ferarum,
 Nec plectro Geticas movebis ornos:
 Sed septem juga, Martiumque Tybrim,
 Et doctos equites, & eloquente
 Cantu, purpureum trabes Senatum.
 Nocturnas alii Pbrygum ruinas,
 Et tardi-reducis vias Ulixi,
 Et puppem temerariam Minervae
 (Trita vatibus orbita) sequantur.*

*Tu carus Latio, memorque gentis
 Carmen fortior exeris togatum.
 Ac primum, teneris adhuc in annis
 Ludes Heclova, Thessalosque currus.
 Et supplex Priami potentis aurum.
 Et sedes referabis Inferorum.
 Ingratus Nero dulcibus theatris,
 Et noster tibi praeferetur Orpheus.
 Dices culminibus Remi vagantis,
 Infandos domini nocentis ignes.
 Tu castae titulum, decusque Pollae
 Jucunda dabis allocutione.
 Mox coepta generosior juvena
 Albos ossibus Italis Philippos,
 Et Pharsalica bella detonabis.
 Et fulmen ducis inter arma divi,
 Libertate gravem pia Catonem,
 Et gratum popularitate Magnum.
 Tu Pelusiaci scelus Canopi
 Deslebis pius, & Pharo cruenta
 Pompejo dabis altius sepulcrum.
 Hacc primo juvenis canes sub aervo
 Ante annos Culicis Maroniani:
 Cedet Musa rudis ferocis Enni.
 Et docti furor arduus Lucreti,
 Et qui per freta duxit Argonautas,
 Et qui corpora prima transfigurat.
 Quin majus loquor, ipsa te Latinis
 Aeneis venerabitur canentem.
 Nec solum dabo carminis nitorem,
 Sed taedis genialibus dicabo
 Doctam, atque ingenio tuo decoram:
 Qualem blanda Venus, daretque Juno;
 Forma, simplicitate, comitate,
 Censu, sanguine, gratia, decore.
 Et vestros Hymenaeon ante postes
 Festis cantibus ipsa personabo.
 O saevae nimium, gravesque Parcae,
 O nunquam data festa longa! summis
 Cur plus ardua casibus petatis?
 Cur saeva vice magna non senescunt?
 Sic natum Nasamonii Tonantis
 Post ortus, obitusque fulminatos,
 Angusto Babylon premit sepulcro:
 Sic fixum Paridis manu tremantis*

Pelides

L U C A N I.

*Peliden Thetis horruit cadentem.
Sic ripis ego murmurantis Flebri
Non mutum caput Orpheos sequebar.
Sic & tu rabidi (nefas) Tyranni
Jussus praecipitem subire Letben,
Dum pugnas canis, arduaue voce
Das solatia grandibus sepulchris.
O dirum scelus! ó scelus! tacebis.
Sic fata est, leviterque decedentes
Abrasis lacrymas nitente plectro.
At tu, seu rapidum poli per axem
Famae curribus arduis levatus,
Qua surgunt animae potentiores,
Terras despicias, & sepulcra rides:
Seu pacis meritum nemus reclusae
Felix Elysi tenes in oris,
Quo Pharsalica turba congregatur,
Et te nobile carmen insonantem
Pompeji comitantur, & Catones:
Tu magna sacer & superbus umbra*

*Nescis Tartaron, & procul nocentum
Audis verbera, pallidumque visis
Matris lampade respicis Neronem,
Adfis lucidus, & vocante Polla
Unum quaeso diem, Deos sientum
Exores. solet hoc patere limen
Ad nuptas redeuntibus maritis.
Haec te non thiasis procaz dolosis
Falsi numinis induit figura;
Ipsam sed colis, & frequentas ipsam
Imis altius insitum medullis.
Ac solatia vana subministrat
Vultus, qui simili notatus auro
Stratis praenitet, incubatque somno.
Securae procul hinc abite mortes:
Haec vitae genialis est origo.
Cedat luctus atrox, genisque manent
Jam dulces lacrymae, dolorque fessus
Quidquid ferverat ante, nunc adoret.*

* CORDUBA ME GENUIT, RAPUIT NERO. PROELIA DIXI
QUAE GESSERE PARES, HINC SOCER, INDE GENER.
CONTINUO NUMQUAM DIREXI CARMINA DUCTU,
QUAE TRACTIM SERPANT, PLUS MIHI GOMMA PLACET.
FULMINIS IN MOREM, QUAE SUNT MIRANDA, CITENTUR.
HAEC VERE SAPIET DICTIO, QUAE FERJET.

M. A N N A E I L U C A N I VITAE FRAGMENTUM;

Ex C. Suetonii Tranquilli (ut videtur) libro de Claris Poëtis.

^a **M.** Annaeus Lucanus Cordubensis prima ingenii experimenta in Neronis
laudibus dedit quinquennali certamine. Dein Civile bellum, quod cum
Pom-

* Hi versus, ab incerto auctore compositi praeponuntur Mssis plurimis. & Edd. antiquis. In multis autem tantum quatuor primi; sed & duos ultimos inveni in praestantissimis membranis, quos primus Aldus produxit; sed male pro vero, ut est in MSS., dedit vero.

^a Hanc vitam, ita ut erat descripta è veteri Codice, ad me misit Theodorus Canterus vir. cla-

rissimus, cujus etiam pleraeque notae sunt, quas subieci. CASAUB. ad Sueton. Hinc descripsit Grotius, & suae editioni praefixit. In antiquis quoque Editionibus Omniboni. Sulpitii &c. reperiuntur; sed hic illic decurtata, ut videbimus. Ego quoque inveni in praestantissimis Codd. Beheriano, & Witteniano. Nomen autem deest in Edd. VV. & MS. Wut.

*** 3

Pompejo ^b à Caesare gestum est, recitavit. ^c Qui tantae levitatis & immoderatae linguae fuit, ut ^d in praefatione quadam aetatem & initia sua cum Virgilio comparans, ausus sit dicere, *Et quantum mihi restat ad Culicem?* Hic initio adolescentiae, cum ob infestum matrimonium patrem suum ^e ruri agere longissime cognovisset, revocatus Athenis à Nerone, cohortique amicorum additus, atque etiam ^f quaesturâ honoratus. Non tamen permansit in gratiâ. Siquidem aegre ferens ^g recitante se, subito, ac nullâ nisi refrigerandi sui ^h causâ, indicto Senatu, Neronem recessisse; neque verbis adversus Principem, neque factis ⁱ extantibus posthaec temperavit. Adco ut quondam in latrinis publicis, ^l clariore cum strepitu ventris emissio, hemistichium Neronis, magna ^m confessorum fugâ, pronuntiârit: *Sub terris tonuisse putes.* Sed & famoso carmine cum ipsum, tum ⁿ potentissimos amicorum, gravissime proscidit. Ad extremum pene signifer Pisonianae conjurationis extitit, ^o multus in gloria tyrannicidarum palam praedicanda; ac plenus minarum; usque eo intemperans, ut Caesaris caput proximo cuique jactaret. Verum detectâ conjuratione, nequaquam ^p parem animi constantiam praestitit. Facile enim confessus, & ad humillimas devolutus preces, matrem quoque innoxiam inter socios nominavit, sperans impietatem sibi apud ^q parricidam Principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, codicillos ad patrem ^r corrigendos quibusdam versibus suis exaravit; epulatusque largiter, ^s brachia ad secandas venas ^t medico prae-buit. Poëmata ejus etiam praelegi meminini: ^v confici vero ac venalia proponi, non tantum operose ac diligenter, sed inepte quoque.

EJUS-

^b A CAES.] *Et Caes.* Witt. Edd. VV.

^c QUI.] Haec usque ad *suis* non leguntur in MSS. Buher. Witt. nec Edd. VV.

^d IN PRAEFATIONE.] Deest in a MSS. & Edd. VV.

^e RURI AGERE.] Non comparent hae voces in Cod. Witt. *Agere* tantum habent Edd. dein *longissime* est in MSS. & Edd. VV. Casaubonus, & Grotius ediderunt *longe*.

^f QUÆSTURÆ.] Deest *honore*, vel scribe *quaestura*. CASAUB. *Quaestura* MSS. & Edd.

^g RECITANTE SE.] Si non habet Buher. Cod. *Recitantes sub.* Witt. & Edd. Vett. *nisi* abest quoque ab Editis antiquis.

^h CAUSSA.] Edd. *primae causa indicta senatu cum recessit*, vel *recessisset*, MSS. *Neronem* non habent, & legunt *recessisset*. Forsten scrib. *Quod recitante se ac nulla n.r. s.c., indicto senatu recessisset*.

ⁱ EXTANTIBUS.] Hoc est, manifestis. GUJET. MS. Witt. *extantis temperaret*.

^l CLARIORE CUM STREPITU VENTRIS EMISSO.] De *e* cum aut scribe *clariore sono str.* Deinde scrib: *magna confessorum fuga*, non *cum seff.* CASAUB. Lege *clariore str. emissio*: & mox *confessorum fuga*, qui simul sedebant in latrina. GRAEV. VV. Edd. *clamore* &c. MSS. Witt. & Buh. *emissi*. pro *strepitu* Buh. *strepitu*. Non displicet, quod Gujetus in postumum conjecit *clariore cum strepitu, crepitu* &c.

IN CONFESSORUM FUGA.] Sic MSS. & Grot. male Edd. Vett. *confessorum facta*.

ⁿ POTENTISSIMOS.] Witt. Cod. *potentissimum*. dein *gravissimis*.

^o MULTIS IN GLORIAM TYRANNICIDARUM PALAM INDICENDA.] Scribe: *Multus in gloriam tyrannicidarum palam in dicendo, ac plenus minarum*. Hoc adeo verum est, ut ne in scribendo quidem, nedum in dicendo, temperare sibi potuerit, à certis indicis animi veteris libertatis revocandae cupidissimi, & imperantibus intesti. Lector attentus passim deprehendet in libris decem de Bello Civili. CASAUB. Scribendum. *Multus in gloria t. praedicanda fuit*. Nam Latinis frequentissimum dicendi genus, *multum in aliqua re esse*. GRAEV. Recte scripti & Edd. VV. habent, ut edidit Grotius; *praedicanda* Buher.

^p NEQUAQUAM ANIMI CONSTANTIAM.] Lege *neq. parem a. const.* SALMAS. Addidi vocem *parem* ex MS. Buher.

^q PARRICIDAM.] Male haec vox deest in Edd. Vett.

^r CORRIGENDOS.] Leg. *de corrigendis*. SALM. Sic Casaubon. edidit. Cur non *corrigendis* sine *de* ut est in Buher. Cod. i.e. ad corrigendos. *Suis* non comparet in Edd. Vett. mox *prae-buit medico* MSS. & Edd. Vett.

^s BRACHIA &c.] Videtur hinc mutuatus Hieronymus, cum scriberet numero MMLXXX. in anno

X.

LUCANI.

EJUSDEM.

V I T A.

Ex Commentario antiquissimo.

M. Annaeus Lucanus patrem habuit M. Annacum Melam ex provinciâ • Baeticâ Hispaniae interioris Cordubensem Equitem Rom. illustrem inter suos, notum Romae & propter Senecam fratrem, clarum per omnes virtutes virum, & propter studium vitae quietioris; quod sequens magis à turba recedebat, minus latebat. Matrem habuit & ^b regionis ejusdem, & urbis, Aciliam nomine, Acilii Lucani filiam, ^c oratoris operae apud proconsules frequentis, & apud clarissimos viros non nullius ingenii; adeo non improbandus, ut in scriptis aliquibus ^d hodie quoque duret ejus memoria: cujus cognomen huic inditum apparet. Natus est III. Non. Novemb. C. Caesare Augusto Germanico II. L. Caesariano I. Coss. Sed in patria sua non valuit educari: fatorum, credo, decretis, ut id ingenium, quod Orbem fama sui impleturum cresceret, ^e in domina mundi aleretur urbe. Octavum enim mensem agens Romam translatus est. ac ne dispar eventus in eo narraretur ejus qui in Hesiodo refertur, cum opinio ^f tunc non dissimilis maneret, cunas infantis, quibus ferebatur, apes circumvolârunt, osque insidere complures, aut dulcem jam tum spiritum ejus inhaurientes, aut foecundum, & qualem nunc existimamus, futurum significantes. Praeceptoribus tunc eminentissimis est eruditus, eosque intra breve temporis spatium ingenio adaequavit: una vero studentes superavit profectibus. Declamavit & Graece & Latine cum magna admiratione & audientiae. Ob quod puerili mutato in Senatorium cultum, & in notitiam Caesaris Neronis facile pervenit, & honore vix dum ^h aetati debito dignus judicatus est. Gessit autem Quaesturam: in qua cum collegis, more tunc usitato, munus gladiatorium edidit, secundo populi favore. Sacerdotium etiam accepit auguratus. Equidem hactenus tempora habuit secunda. Quae ⁱ autem sequuntur, mu-

I. Neronis. *M. Annaeus Lucanus Cordubensis poeta in Pisoniana conjuratione deprehensus, brachium ad facandas venas medico praebuit.* CASAUBON.

† POEMATATA.] Haec usque ad finem desunt in Edd. antiquis. *ejus etiam scripti ex MSS. & Ed. Casaub.*

V CONFICI VERO ET VENALIA PROPONI.] Haec verba aut delenda sunt; quid enim est *confici poemata*? & quid est *venalia proponi operose*? aut transposita sic restituenda: *Poemata ejus venalia proponi, praeclegi etiam memini, non tantum operose & diligenter, sed inepte quoque.* GRAEV. *Proponi venalia MSS. Buh. & Witt. opere ex d. Witt. Idem sed ex v. an leg. comi? ut comitus liber. Vide Ovid. Trist. 1, 1. De hoc additamento vide etiam Barth. Lib. III. Adversar. c. 6.*

a De hac, ut & praecedente vita vide Barthium Lib. XIII. Advers. c. 3. Legit autem ibidem *Baeticas*, ac *et notum R. propter.* melius.

b REGIONIS.] Perperam Edd. Vett. *religionis.*

c ORATORIS.] Ibidem Barthius *orator is*, majorem distinctionem ponens post viros.

d HODIE quoque.] *Hodieque* VV. Edd. & *hinc poetas* Ed. Ven.

e IN DOMINAM.] Glossam hanc inesse censet Barthius.

f TUNC.] Cum Barthius.

g AUDIENTIAE.] *Audientium* Edd. Vett. at vide Barth.

h AETATI.] Sic malui cum Edd. VV. *vulgo aetate.*

i AUTEM.] Delet Barthius.

1 lre

mutata invidia & odio Neronis, ipsi exitium, domesticis luctum miserabilem attulerunt. ¹ Inter amicos enim Caesaris, quod tam conspicuus fieret profectus in poetica frequenter offendebar. Quippe & certamine pentaeterico acto, in Pompeji theatro laureis, recitante Nerone, fuerat coronatus. & ex tempore Orpheia scriptum in experimentum ^m ingenii ediderat; & tres libros, quales videmus. Quare inimicum sibi fecit Imperatorem, ⁿ quo ambitiose imitante, non hominum tantum, sed & artium sibi principatum vindicante, interdictum est ei poetica, interdictum ^o est etiam causarum actionibus. Hoc factum Caesaris juvenili aestimans animi calore, speransque ultionem, à conjuratis in caedem Neronis socius assumptus est; sed parum fauste. Deceptus est enim ^p à Pisone & consularibus, aliisque praetura perfunctis illustribus viris. Dum vindictam expetit, in mortem irruit. Nam sua sponte coactus vita excedere, venas sibi praecidit, periitque prid. Kal. Maias Attico Vestino & Nerva Syllano Coss. xxvii aetatis annum agens: non sine iactura utilitatis; cum patriae, ^q quae tantam immature amisit indolem; tum studiorum quoque. reliqui enim vii. Belli Civilis libri locum calumniantibus, tanquam mendosi, non darent. qui tametsi ^r sub vero crimine non egent patrocínio, ^s de iisdem dici, quod in Ovidii libris praescribitur, potest: *Emendaturus, si licuisset, erat.* Exstant ejus & alii complures; ut, ^t Iliacon, Saturnalia, ^v Catacomon, Silvarum

¹ INTER AMICOS &c.] Barth. ibidem legit. *Caesar enim, quod tam conspicuus fieret inter amicos profectus in poetica* &c. Ad Statii vero Lib. iii. S. 7, 58. ita haec digerit. *Caesar enim inter amicos frequenter offendebar, quod tam conspicuus fieret profectus* &c. quod in Ed. Ven. non compareret, & scribitur offendebar.

^m INGENII] Ed. Ven. ac verum: complures.

ⁿ Quo] Pro Barth. ad Stat. & dein vindicantem, vel quo ambitione intimante nec in Adversar. vel glossam putat. *ambitiosa* Ed. Ven.

^o EST] Rectius delet ibid. Barth.

^p A PISONE] Cum Pisone Barth. in Advers. & dum vind. usque ad irruit glossam existimat.

^q QUAE T. I. A. INDOLEM] Barthius ibid. haec delet, tanquam è Glossa nata.

^r SUB VERO] Idem legit *sub vano*. vel *sub irrito*, vel *subverum* una voce.

^s DE IISDEM] In eisdem Edd. Vett.

^t ILIACON] In hoc Indiculo Operum Lucani pleraque sunt aut corrupta, aut obscura. Forte lucis aliquid attulerit Crinitus, cujus haec verba: Enumerantur à Grammaticis nostris, praeter opus de bello Caesaris & Pompeji, complura alia ab eodem Lucano composita. Scripsit enim Saturnalia, Silvarum Lib. x. Tragoediam Medeam, quam non absolvit: de Incendio Urbis: de Incendio Trojae. cum Priami calamitate: Orpheum: Fabulas complures, & Epistolas. Libri qui Iliacon inscribuntur, (ita enim hic emendat v. c. P. S. cum ante male scriptum esset, ut illa: Constaturnalia) nominis Lutatias vel Lactantius vetus Interpretes Statii Papinii, qui haec ex eo citat ad versum

DCXLI. libri III. Thebaid.

Atque Helenas timuisse Deos. - -

Item ad versum CCCXXII. lib. VI. haec:

*Haec aliter raptum transverso limite coeli,
Flammam Phaethonta poli videre, Deique.
Tum vice mutata totis in montibus ardens
Terra dedit coelo naturaque versa.*

Idem interpretes ad versum CCCXXIV. libri IX. ex Lucani Catagonio citat haec:

*Thebais Alcmena, qua dum frueretur Olympi
Reclor, Luciferum ter jusserrat Hesperon esse.*

GROT. Optime sane Scrivenerius conrexit Iliacon; de quibus & ceteris libris vide etiam Barthum L. XXI. Adversar. c. 3. ad Stat. L. II. S. 7, 60. Theb. vi, 322. Vossium de Historicis Latinis L. I. c. 26. quem descriptum post Lucani vitas hic adtexuimus. In ipsis Lucani versibus Barthius conrexit cum montibus, & coelo lucem cum Lindenbr. vel crebro coelum. An legendum est terra dedit coelo solem?

^v CATACOMON] Scaliger Iliacum catacomon scribebat, unum & idem opus intelligens. Barthius legebat κατοκόμιον vel κατακόμιον. Sed recte Vossius conrexit Iliacon. Saturnalia, Catacomon, ut Iliacon liber sit de incendio Trojae, & ultimus de incendio urbis carmine conscriptus. Ex hoc κατακόμιον (non Catagonio, ut vulgo apud Lutatium est, nec Catalogo Heroidum scilicet, ut volebat Scaliger) sunt versus, quos hic adducit quoque Grotius, in quibus Scaliger in Catal. p. 280. scribit, quam cum, & pro esse ire. Alii

Ca-

L U C A N I.

rum x, Tragoedia Medea imperfecta, Salticae Fabulae xiv, & Hippamata prosa oratione in Octavium Sagittam; * & pro eo, de incendio Urbis. Epistolarum ex Campania. Non fastidiendi quidem omnes: tales tamen, ut belli Civilis videantur accessio.

POMPONII INFORTUNATI, M. ANNEI LUCANI V I T A. *

M. Anneus Seneca è Corduba Bethycae Romam venit, statimque eques factus est: cujus declamationes etſi celebratae, negligentia temporum ad nepotes non pervenere. Suscepit in patria ex Elbia uxore liberos tris, L. Anneum Senecam, J. Anneum Gallionem, & Anneum Melam, quem ut minorem domi reliquit. Seneca, & Gallio Romae protegere sub Marullo Grammatico, & Cesteo Smyrneo, atque Asinio pollione Rhetoribus Mela cum adoleviſſet, jubente patre, rem domesticam gubernavit; donatus, ut ceteri fratres, amicitia Caesaris, equestri ordine C. Aciliam duxit uxorem, Acilii Lucani oratoris filiam, cujuscumque non mediocri nomen apud provinciae proconsules erat. Ex ea Melas iv. Nonas Novembris, C. Caesare iterum, & L. Caesariano Consulibus M. Anneum Lucanum, imposito soceri nomine, genuit Fastiditus inde familiari cura cum octimestri infante

Catagonium putant scribendum; quasi ille liber complexus fuerit certamina Herculis à *καταγωνίζουσαι*. Sed haec incertissima sunt, ut & de Silvarum libris, fabulis salticis &c. De quibus locis citatus consule Barthium, & Vossium.

x ET PRO EO] Barthius coniecit scribendum ex *Orpheus*, titulus libri: quod placet, sed de incendio urbis malim delere, natum ex glossa vocis *Catacausmon*. Dein videantur cum eo repositi, non videantur. Versus autem ex Orpheo quosdam servavit nobis Servius Lib. iv. Georg. 493. quos adduxit jam Vossius.

- - - *gaudens à luce relictam*
Eurydicen, iterum sperantes Orphea manes.

Lucani ex Epigrammatibus versum servavit quod Martialis Lib. x. Epigr. c. 64.

Si nec paedior, Cotta, quid hic facio.

Adducuntur etiam à Lutatius ad Statium, & Servio ad Virgilium multorum versuum frusta, quae hodie non leguntur in Phutalia. Sed adparer facile, memoriam his imposuisse; & alia quaedam verba citasse, quam ut suis locis legebantur. Sic

Asopos aquas, quod extat in Lutat. ad Lib. vii. 317. & putat esse Barthius ex deperditis libris, debebat esse *Accipit Asopos eurjſus* ex Lib. vi. Pharl. 374. quod adducit ad Lib. viii. Theb. 125. est ex L. i. 206. Idem contigit Servio ad L. v. Aen. 734. ubi innuit locum Lib. i. 111, 423. Ex Lucano citat ad Aen. ii. 268. totum versum, qui tamen est Statii L. i. Theb. 344. licet male Cioſanus Lucano cum quoque adiebat ad Ovid. Lib. ii. Metam. 110. Et ita nobis imponunt illi saepius. Quod vero adinet ad carmen incerti auctoris ad Pisonem, nequaquam ego putem cum Scaigero. H. Junio, & G. J. Vossio, Lucano nostro adscribendum esse: quare etiam hic imprimi non jussi ob rationes, quas validas satis adduxerunt Barthius ad Claudian. L. i. de Laud. Stil. vi. 28. Stat. Theb. i. p. 254. & 456. Advers. L. xxvii. 13. xlii. 7. Dempster. ad Rosin. p. 44. Fabricius in Biblioth. Lat. p. 227. T. i. Stylus etiam ejus carminis languidus, & repens à genio Lucani nostri adeo alienus est, ut dubitare vix queam: quin hoc carmen alium quemvis, quam Lucanum habeat auctorem, iorian Statium.

* Lx Edit. Romana A. 1469.

* * * *

V I T A

fante Romam venit quietiori vitae apud fratres vacaturus; speransque per procuraciones acquirendae pecuniae brevius sibi iter fore, quo acquari consulibus credebat. * Lucanus studuit Romae sub Rhemmio Palaemone, & Cornuto. Ex condiscipulis Salejum Bassum, & A. Persium praecipue dilexit. Neroni, cujus actas patruo Senecae commissa erat, diu gratus: quaestor ante aetatem gladiatorum munus edidit; sequenti anno populi favore in auguratus sacerdotium ascitus: Ut Papinius Statius refert.

Romani colitur chori Sacerdos.

Uxorem duxit Pollam Argentariam, Polli Argentarii filiam, de qua Calliope Papinii canit.

*Nec solum dabo carminum nitorem,
Sed taedis genialibus dicabo,
Doctam atque ingenio tuo decoram;
Qualem blanda Venus daretque Juno,
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore.*

Nero cum per Clinium Ruffum Niobem se pronunciaturum polliceretur, pronuntiavit in theatro Pompeji, Lucanus ex tempore Orpheum recitavit. Judices, quorum censuram verebatur princeps, coronam Lucano dedere. Non tulit id Caesar, cujus natura fuit, odio prosequi praecellentes, & contumeliis ac maledictis lacessere. Interdixit igitur poetae foro, theatro, & carmina ostentare prohibuit, de quo Papinius.

*Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et nosse tibi praeferetur Orpheus.*

Lucanus cum se premi odio animadverteret, Pisonianae conjurationi haesit: quae tunc ad extinguendam tyrannidem insurgebat, quam & ipse fateri videtur, cum ait.

*Consilio jussuque deum transibis in urbem
Magne, tuam; summusque feret tua busta sacerdos.*

Corpus enim Pompeji, nisi extincto Juliorum genere Romam transferri non poterat. Accusatus diu silentium tenuit; sed promissa impunitate matrem nominavit, acceptoque mortis arbitrio venas solvit. Cum frigescere pedes, manusque, & spiritum cedere intellexit, pronunciavit versus, quos per hujusmodi imaginem de milite fecerat.

† *Sanguis erant lacrymae; quaecumque foramina novis
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,
Et patulae nares; sudor rubet; omnia plenis
Membra fluunt venis; totum est pro vulnere corpus.*

* V. Tacit. L. xvi. Ann. c. 17. & ibidem de morte patris.

† L. ix, 814. Alii, & imprimis Lipsius ad Ta-
citi Ann. L. xv. c. 70. censent, hoc esse ex L. 111,
638.

De-

*Scinditur avulsus; nec, sicut vulnere, sanguis
Emicuit lentus: ruptis cadit undique venis,
Discursusque animae diversa in membra meatibus
Interceptus aquis: nullius vita peremsi
Est tanta dimissa via.*

L U C A N I.

Decessit pridie Cal. Maji, Silio Nerva, Attico Vestino Consulibus. Quin consul designatus cum Plautio Laterano erat, anno nondum septimo & vigesimo finito. Sepultus est in hortis suis; ubi forte tale potuit inscribi epigramma.

*Bethys habet natale solum; est Annea propago:
De genitore Mela dat mater Acilia terris:
Vix luna octonos coelo confecerat orbes,
Cum me Roma sui resperfit Tybridis unda.
Servatumque foro traxit, Phoeboque dicavit.
Hinc Sylvae, geminaeque faces; reus inde Sagitta,
Orpheus, ingrati stimulus, livorque tyranni.
Dum civile nefas aperit Pharsalia nostrae,
Invidit famae Nero, prob! Musaeque canentis
Interrupit opus gladio, venisque resestis.
Assertore sacros maculavit sanguine vultus.*

Scriptis Saturnalia, Sylvarum libros x, Medeam, Orpheum, incendium urbis, incendium Trojanum cum Priami calamitate. Oratione sua Octavium Sagittam, qui Pontiam confederat, damnavit. Pharsaliam non finivit, cujus primos tris libros cum uxore correxit, quos inciticia depravatos cum reliquis septem Jo. Andreas Antistes Aleriensis diligentissime nostro tempore emendavit, rogantibus Conrado, & Arnoldo, qui, ne lingua Romana pereat, libros laudabili inventione inprimunt. Varius, copiosus, sublimis, concitatus, ut Quintilianus ait, *Oratoribus magis, quam poetis numerandus*; quamvis aliter Martialis (Lib. xiv.)

*Sunt quidam, qui me dicunt non esse poetam;
Sed qui me vendit bibliopola putat.*

Mela pater, caeso filio, dum rem familiarem diligentius quaerit, accusatur à Fabio Romano ex intimis Lucani amicis, simulatasque filii ad patrem litteras rettulit: ubi Nero inspexit inhians opibus, ejus caedem imperat. Mela venas secuit scriptis codicillis, quibus in Tigilinum, & Cossucianum Tigilini generum grandem pecuniam erogavit, ut caetera manerent: adjecit & querelas, mori se scilicet nullis supplicii causis.

Apud Cornelium Tacitum (L. xv.) legitur. *Consulibus Silio Nerva, & Attico Vestino conjurationem in Neronem coeptam, & inprimis Lucanum Anneum conjurasse, quod famam carminum ejus premebat Nero, prohibueratque ostentari vanus assimulatione: tum detecta conjuratione Lucanus Aciliam Matrem suam inter conscios nominavit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani caedem inperavit. Is profluente sanguine, ubi frigescere pedes, manusque & paulatim ab extremis discedere spiritum fervidus adhuc & compos mentis intelligit, recordatus à se carmen compositum, quo vulneratum militem per ejusmodi mortis imaginem obisse tradiderat, versus ipsos retulit, atque illi suprema vox fuit.*

V I T A
E A D E M, E X
P E T R I C R I N I T I

De Poëtis Latinis, Libro III.

M. Anneus Lucanus, natione Hispanus, patria Cordubensis fuit. Patrem habuit L. Anneum Melam, qui habitus est Senecae, & Gallionis frater, ut observatum est in Annalibus Eusebii. Natalis ejus traditur, C. Caesare Germanico iterum, & L. Caesiano Coss. Delatus ad urbem, cum in prima adhuc infantia esset, quo facilius pro aetate in bonis disciplinis cultum ingenii caperet. Adolescens tactus inlustres habuit praeceptores. In litteris Rhemnium Palaemonem, qui principem locum inter omnes Grammaticos tenuit. In rhetoricis, Flavium Virginium, rhetorem illis temporibus nobilissimum. Tantumque diligentia sua, ac facilitate ingenii protegit, ut Graece, ac Latine declamaret, non sine summa admiratione audientium. Inter caeteros condiscipulos, Salejum Bassum, & C. Persum, qui Satyras scripsit, singulari benevolentia dilexit, mutuisque officiis prosecutus est. Apud Caesarem Neronem permultum gratia, & benevolentia in prima aetate potuit, adeo illi efficax fuit ingenium, ad promerendos, conciliandosque sibi animos hominum. Itaque non modo ad Quaesturae dignitatem provectus est, sed in Augurum quoque collegium ascitus, compositis versibus de laudibus Neronis. Non tamen permansit in gratia apud eum principem, qui alienas laudes molestissimo animo ferret, quique in repellendis, opprimendisque virtutibus acerrimus, ac faevissimus fuit. Uxorem habuit nomine Pollam argentariam, de cujus ingenio, atque doctrina multa referuntur à Sidonio Apollinare, & Papinio, qui maxima quadam reverentia, inquit, ad Natalem Lucani celebrandum se accedere: & esse hoc imputandum Pollae Argentariae, cujus eruditio, atque nobilitas summa fuit. Valerius quoque Martialis multis carminibus Natalem Lucani describit, quale est illud contra Neronis iniquitatem.

*Haec est illa dies, quae magni conscia partus,
Lucanum populis, & tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis, nullaue invisior umbra!
Debuit hoc saltem non licuisse tibi.*

Enumerantur à Grammaticis nostris, praeter opus de bello Caesaris, & Pompei, complura alia ab eodem Lucano composita, quibus maximam laudem adeptus est ingenii, & doctrinae. Scripsit enim Saturnalia, Sylvarum Lib. x. Tragoediam Medeam, quam non absolvit: de incendio urbis, de incendio Trojae, cum Priami calamitate, Orpheum, fabulas complures, & epistolas. Ex libris Pharsaliae tres primos emendavit, cum uxore Argentaria, reliquos imperfectos, atque inemandatos reliquit, propter intempestivum interitum. Fabius Quintil. autor est, Lucanum ipsum magis adnumerandum esse Oratoribus, quam poëtis. *Est, inquit,*

ar-

L U C A N I.

ardens, & concitatus, sententiis clarissimis excellens. In concionibus admirandus, atque excultus, adeo, ut videatur satis exprimere singularem illam elegantiam, & majestatem Virgilii. Sunt, qui scribant, eum periisse florenti adhuc aetate, cum nondum xxx. annum adtigisset. Sed referendum id est verbis Cornelii Taciti, qui de hoc agit in gestis Neronis. Attico Vestino, & Silio Nerva Coss. facta est conspiratio contra Neronem Imp. principe tam praeclari facinoris C. Pisone. Lucanum propriae causae ad hoc adcendebant, quod famam carminum ejus deprimebat, prohibueratque ostentare vanus assimulatione. Patefacta autem conjuratione, Lucani caedem inperavit Nero. Is brachium dedit medico ad secandas venas: & ubi profluente sanguine, pedes frigescere, manusque, & paulatim ab extremis caedere spiritum, fervido adhuc, & compote mentis pectore intelligit, recordatus à se carmen compositum, quo vulneratum militem per ejusmodi mortis imaginem obuisse tradiderat, versus ipsos retulit, eaque illi suprema vox fuit. Visitur adhuc Romae in marmoreis monumentis id elogium de Lucano priscis literis.

M. ANNAEO. LUCANO.
CORDUBENSI. POETAE.
BENEFICIO. NERONIS.
FAMA. SERVATA.

E A D E M E X

G. J. V O S S I O

De Historicis Latinis, Lib. I. c. 26.

Inter historicos etiam locum damus M. Annaeo Lucano Cordubensi. Quippe qui poema suum de bello civili Caesaris, & Pompeji fide historica scripserit. Quo nomine à Petronio Arbitro in Satyrico reprehenditur his verbis. *Ecce belli civilis ingens opus quisquis adtigerit, nisi plenus literis, sub onere labetur. Non enim res gestae versibus comprehendendae sunt, quod longe melius historici faciunt: sed per ambages, deorumque ministeria, & fabulosum sententiarum tormentum praecipitandus est liber spiritus; ut potius furentis animi vaticinatio adpareat, quam religiosae orationis sub testibus fides.* Sane non ab omnibus Lucanum poetam habitum esse, ostendit & illud Martialis de eo, Libro XIV. c. 192.

*Sunt quidam, qui me dicunt, non esse poetam;
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.*

Ac apud Servium legas in illud Aen. 1, 386.

Matre dea monstrante viam.

Hoc loco per transitum tangit historiam, quam per legem artis poeticae aperte non potest ponere. Lucanus namque ideo in numero poetarum esse non meruit, quia videtur
* * * * *
histo-

historiam composuisse, non poema. Quae omnia mentem Martialis satis aperiunt. Ut audiendus non sit doctissimus Barthius Advers. Lib. ix. ubi censet, poetam hoc vel-
le, cum facile libri Lucani distraherentur, non vilem aliquem, sed bonum vatem
haberi. • Videtur autem hoc poema post mortem demum in lucem prodiiisse^b; nec
enim Nero vel tam clemens erat, ut ferret multa adeo pro libertate dicentem: vel
adeo stultus, ut non intelligeret Schemata, quibus, dum laudari videtur, omnino
vituperaretur. Exempli aliquot subpeditabit summus vir, vereque Musarum, &
Charitum *μῆγ' ἀγαλμα*, Daniel Heinsius, in laudatione Asini, scripto, ut genii,
ita penitiorum literarum, ac civilis prudentiae plenissimo. Lucani quoque est pane-
gyricus ad Calpurnium Pisonem^c, cujus initium.

Unde prius coepto surgat mihi carminis ordo?

Sane in veteri Scheda Msta reperit Scaliger ejusmodi inscriptionem, *Lucani catale-
cton de laude Pisonis.* Piso vero hic est is, qui adversus Neronem conspiravit, ac
conjuratorem socium adlegit inter alios Lucanum, satis ante infestum Caciari, quem
gloriae suae sciret invidere. Vulgo Ovidio id carmen tribuitur; etiam à Carolo
Sigonio in tertio de judiciis cap. 27. ubi, ut Ovidianos, citat hos versus.

*Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno judice caussam.*

Lucano nulla omnino ratione adscribi ait Barthius Adversar. Lib. xlix. cap. 7.
Sed eum refellunt, quae diximus.

At longe plurima, quae scripsit Lucanus, deperierunt. Primum *Hectoris Lytra.*
De qua sic apud Statium Papinium in Genethliaca Lucani Calliope poetam nascentem
compellat.

*Ac primum teneris adhuc in armis
Ludes Hectora, Thessalosque currus,
Et supplex Priami potentis aurum.*

Adhuc *Orpheum* fecit, quo pertinet versus proximus.

Et sedes reserabis Inferorum.

Ex

a Idem censet Palmerius in Apologia pro Lu-
cano; & recte. Nimis enim saepe Martialis ce-
lebrat Lucanum, quam ut credi fas sit, eum his
verbis quodammodo culpae voluisse. Martialis
loca pro Lucano sunt Lib. vii, 21.

*Haec est illa dies, quas magni conscia partus
Lucanum populi & tibi Polla, dedit.*

*Huius Nero crudelis, nullaque invisior umbra
Debuit hoc saltem non licuisse tibi.*

Ep. 22.

*Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
Lux redit: Aonidum turba favere sacris.*

*Haec meruit, cum te terris, Lucano, dedisset,
Mixtus Castaliae Bacis ut esset aquae.*

Ep. 23

*Phoebe veni, sed quantus eras, cum bella sonanti
Ipse daret Latias plebtra secunda lyrae.*

*Quid tanta pro luce procer? tu, Polla, maritum
Saepe colas, & se sentiat ipse coli.*

Idem alibi.

- - - unicumque Lucanum

Facunda loquitur Corduba.

Sensus ergo Martialis est; dari quosdam homines,
qualis erat Petronius, Quinctilianus L. x. Inst. O-
rat.

L U C A N I.

Ex eo poëmate Grammatici citant.

- - - gaudens à luce relictam
Eurydicon, iterum sperantes Orphea manes.

Paullo post sequitur apud Papinium.

*Dices culminibus Remi vagantis
 Infandos domini nocentis ignes.*

Remi culmina vocat Romam; *domini ignes*, incendium urbis procuratum à Nerone, qui & illud è turri (Sueton. in Ner.) *Maccenatiana* prospectans, laetusque flammae, ut aiebat, pulcritudine, *ἄλκιον* Ilii in illo suo Scenico habitu decantavit. Poëma hoc Lucani dicebatur *catacausmus*: pro quo corrupte *catafcomos* legas in vita Lucani, quam ex antiquissimo commentario Britannicus primus edidit. Diversum ab eo opus *Iliacon*. Ex quo Placidus Lutatius in tertio Thebaidos citat.

Atque Helenae timuisse Deos.

Idem Lutatius in vi. Theb. sic scribit. *Lucanus de Phaëtonte in libro, qui inscribitur Iliacon, ita.*

*Haud aliter raptum transverso limite coeli
 Flammati Phaëtonta poli videre, Deique;
 Cum vice mutata totis in montibus ardens
 Terra dedit coelo, naturaque versa.*

Apud Scaligerum versu primo, secundoque legas.

- - - - - Anbeli
Flammatum Phaëtonta poli.

Sed vera sine dubio lectio est, quam ex Lutatio expressimus. Idem Scaliger unum poëma facit *catacausmon*, & *Iliacon*: unde vocat *Catacausmon Iliacum*. Sed vitae scriptor, quem dixi, disertim: *Exstant ejus & alii complures; ut Iliacon, Saturna-*

rat. c. 1. & alii, quos Pareus & Almelov. laudant eo loco, & Viri Docti ad Petron. c. 118. qui eum dicebant historicum, non poëtam; sed multo plures esse, qui eum pro vero poëta habebant, quod satis intelligebat bibliopola, qui ideo tot exemplaria venderet: Mihi tamen etiam magis historicus videtur, quam poëta.

b Hoc potius verum esse credam, quam Grotii sententiam, qui putabat, ut patet ex ejus notis L. vi. 187, 208, 354. & aliis locis, bis editam fuisse Pharsaliam ob discrepantes saepe unius versus idem significantes lectiones. Sed, ut suis locis diximus, inde haec videntur esse ortae, quod Lucanus more poëtarum fertilium scripserit quos-

dam versus ejusdem sententiae, ex quibus opus suum, si licuisset, emendaturus optimos eligeret, vel eligendos alii daret, antequam in publicum exiret. Tres priores certe ita conrexit Polla. Sub adulatione autem Neronis, quae est L. 1., latere ludibrium ejus, & maximam vituperationem, ego quoque cum plerisque viris doctissimis opinor; aliter haec non conveniunt cum sequentibus in Caesares invectiionibus: nisi quis credat Grotio. Lucanum inter ipsum operis progressum mutavisse sententiam, & ob crescens in eum Neronis odium acerbiorum in Caesares factum.

c Vide supra ad vitam secundam.

turnalia, catafcomon, ubi *catacausmum* diximus rescribendum. Quare nec recedo à Crinito, qui distincta opera facit *de incendio urbis*, & *de incendio Trojae cum Priami calamitate*. Imo in antiquo illo vitae scriptore, etiam *orationem de incendio urbis pro Octavio Sagitta* fecisse, legimus. Item Lutatius in ix. Theb. citat è Lucani *Catbegenio* (ita est in Mito Cod.) hos versus.

*Thebais Alcene, qua dum frueretur Olympi
Rektor, Luciferum ter jusserat Hesperon esse.*

Ubi pro *Catbegenio* Scaliger legit *catalogo*. Censet enim Heroidum catalogum reliquisse instar Hesiodi, qui ποας scripsit, & κατάλογον. Verum, puto, si Lucanus hujus nominis opus reliquisset, meminisset illius vitae ejus vetus scriptor.

Atqui apud eum de Lucani scriptis, praeter poema de bello civili non alia legas, quam ista. *Exstant ejus & alii complures, ut ista, Consaturnalia* (recte clarissimus & κατὰ τὴν ἑρμηνείαν Scrivenerius emendabat, ut *Iliacum, Saturnalia*) *Catafcomon* (diximus legendum *Catacausmon*) *Silvarum* x, *Tragedia Medea imperfecta*, *Salticae Fabulae* xiv, & *Hippamata prosa oratione in Octavium Sagittam*, & *pro eo de incendio urbis, Epistolarum ex Campania*. Non fastidiendi quidem omnes; tales tamen ut *Belli Civilis videantur accessio*. Quare ejus sententiae sum, ut *catbegenio* corruptum putem ex *catacausmo*. Sane non longius ab illo abit, quam *catalogo*: quod Scaligero placebat. Et de κατακαυσμῶ, sive incendio urbis, Lucanum scripsisse, satis ex allatis Statii versibus constat: de catalogo vero Heroidum ne γὰρ quidem reperias apud veterum quemquam. Sed quid sunt *Salticae fabulae* (ita non modo est in Lucani vita, quam ex vetustissimo Cod. edidit. Jo. Britannicus, sed etiam apud Pomponium Fortunatum in ejusdem Lucani vita) quae ab Lucano scriptae dicuntur? Crinitus, cum id non intelligeret, contentus fuit dicere, scriptas ab eo fuisse fabulas complures. Puto à *Saltus* formatum esse *Salticus*, ut dicimus *coelicus, astricus, civicus, hosticus, genticus*, quod apud Tacitum est. Ita *fabulae Salticae* sint, quae res narrant ad Saltus pertinentes; ut de amoribus Satyrorum, & Nympharum, quae Apollonio Rhodio ἀλσόνιδες νόμοι: & similia his alia.

De morte Poetae sic Hieronymus in Chronico Euseb. ad annum x. Neronis: *M. Annaeus Lucanus, Cordubensis poeta, in Pisoniana conjuratione deprehensus brachium ad secandas venas medico praebuit*. Sed plenius de eo Tacitus in xv. Annal. & Tranquillus in fragmento, quod è vita Lucani superest. Romae in templo B. Petri inscriptio in marmore istiusmodi est.

M. AN-

a Ejus verba sunt. Exigitur enim jam ab Oratore poeticus decor, non Attii, aut Pacuvii veterino inquinatus, sed ex Horatii, & Virgilii, & Lucani sacrario prolatus.

b Statii, Quintiliani, & Martialis testimonia supra jam leguntur. Sidonii Apollinaris, eni haec in a. Lib. ii. Ep. x. Reminiscere, quod saepe versum Corinna cum suo Nasone complevis, Argentaria cum Lucano &c. Carm. ix, 230.

Non quod Corduba praeposens alumnis

Facundum ciet, hic putes legendum.

Quorum unus &c.

Pugnam tertius ille Gallicanus

Dixit Caesaris, ut gener scelerque

Cognata inpulerint in arma Romanam:

Tantum dans lacrymas suis Philippis,

Ut credat Cremerae levem iunatam;

Infra & censeat Alliam dolendam,

Ac Brenni in trutina Jovem redentum;

Postponat Trebiam &c.

Carm.

L U C A N I.
M. ANNAEO. LUCANO.
CORDUBENSI. POETAE.
BENEFICIO. NERONIS.
FAMA. SERVATA.

Citat & Sulpitius Verulanus in vita Lucani. Eo autem pertinet inscriptio, quod Nero non tulerit edictum, quo Poëmata Lucani ex omnibus bibliothecis eximerentur. Huc etiam respexit Juvenalis, cum ait.

Contentus fama jaceat Lucanus in hortis.

Notatum est, quam praeclare de eo scripserit ^a Auctor Dialogi de causis corruptae eloquentiae: Item ^b Statius, Fabius, Martialis, Sidonius. Etiam *optimus Poëta* dicitur Orofio prooemio Lib. vi. ubi hemistichium adducit ex libro primo. Nicolao Clomange Epist. v. dicitur *egregius bellorum civilium descriptor, astrorum quoque, & philosophiae doctissimus*. Laudat & ^c Gulielmus Brito initio Philippeidos.

Non his sufficeret famae Lucanus amator.

Sed omnes, qui ejus cum laude meminere, praesertim illos posterioris aevi, longissimum esset referre.

L G R E G. G Y R A L D U S

De Poëtis Dial. iv.

His à me summam de Lucani vita dictis, Piso excepit, *Quamvis*, inquit, *se ipse suo carmine Lucanus prodat, & de se idem quadam praefatione aetatem, & initia sua cum Virgilio comparans dixeris.*

*Et quantum mihi restat
Ad culicem?*

Nilominus cum adeo & à Statio, & à Martiale laudetur, ut etiam Vergilius ipsi, si

Carm. xxiii. 165.

*Quid quod duplicibus jugata rostris
Argentaria Pella das poëtas.*

Tacitus Lib. xvi. Annal. c. 17. *Mela Annaeum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis.*

^c Vide potius L. ix. Philipp. 731.

*O nunc Lucani ruas in me, frue Maronis
Spiritus.*

Plura veterum testimonia, quae omnia enotare operosius foret, vide apud Barth. L. l. iii. Ad-

vers. t. 6. Rutgerf. Lib. vi. Var. L. c. 9. & Palmer. in Apologia. Quibus addemus nunc pauca quaedam recentiorum ingeniorum judicia. Ceterum lectorem plurimum tam vituperantium, quam laudantium auctorem, ejusque vitam describentium, testimonia scire cupientem remittimus ad Mosantii Brionii Epistolam, Baillet. Jugemens de Savans T. iii. Baillium in Dictionar. & J. A. Fabricium in Biblioth. Latina. Inlust. Spanhem. in corpore Epistolarum à Cel. Burmanno editarum T. iii. p. 815. Aliter finis nec modus esset testimoniorum.

* * * * *

TESTIMONIA

ſi Diis placet, & Homero conferatur, facere non poſſum, quin ejus lectionis ipſe ſim maxime ſtudioſus. Quem excipiens Picus puer, Et ego, inquit, videor medius inter furentes milites verſari, cum illius carmen lego. Quibus ego; de Lucano, inquam, ſic ſtatuatis, velim, ut cum non modo cum Virgilio non conferatis, ut Statius fecit, & Martialis, ſed cum neque ſecundum, neque tertium dicatis. Vel ſi dixeritis.

Longo proximus intervallo.

Cum neque in quadrigis cum ſecundum numeremus, aut tertium, qui vix è carceribus exierit, cum palmam jam primus acceperit, ita nec in poëtiſ, qui tantum abſit à primo, vix ut in eodem curriculo eſſe videatur. Sunt tamen quædam in Lucano, quæ, qui ſine Virgilii comparatione ſpectavit, ſatis magna dicat, quæ ſi cum judicio, atque delectu legantur, non indigna ſint imitatione; id tamen caute & diligenter, ne vitia ſpecie virtutis irrepant. Si quid vero, Pice, & tu Piſo, mihi tribuiſtis, vos non modo non nimium ſtudioſos ejus lectionis velim, ſed vos etiam ita gloriari cupio, id quod amicum meum, virum doctiſſimum, aliquando gloriantem audivi, qui Muſis coeleſtibus gratias agebat, quod numquam totum Lucani carmen ſemel perlegiſſet. Niſi enim temerarium ſit, quod nihil tamen mihi vobiſcum præcipue eſſe poteſt, illud auſim de Lucano adfirmare, quod M. Tullius (pro Archia c. 10.) de Cordubeniſibus ſuorum temporum poëtiſ, qui eos, neſcio quid, pingue, & peregrinum ſonare putabat. Quare Lucanum quidam ſane ingenioſum, inſomito ſimilem equo eſſe dicebat, qui in medio prato, aut campi ſpatio curſitet, & acriter quidem, & animoſe ſaliat, ſed inconcinne, & incompoſite. Alii illum expedito quidem militi ſimilem dicunt, qui amentatas quasdam velitum haſtas jaciât, potenti, ac valido interdum brachio, ſed parum plerumque conſiderate ac prudenter. Nam tametiſi ipſum ardentem, concitatumque, ac ſententiis clariſſimum ſcribat Fabius, oratoribus tamen, quam poëtiſ magis adſcribit, quod & Martialis, & Særvius ſentiunt.

J. C. SCALIGER IN HYPERCRITICO

Cap. 6.

Lucanum igitur, ſi Diis placet, etiam Maroni parem facere auſi ſunt, qui non tam illius magnitudinem, quam ſuam inſolentiam iis ineptiis prodidere. Fa-temur in illo ingenium magnum, equidem etiam plus, quam poëticum condonabo. Effrenis mens, ſui inops, ſerva inpetus, atque idcirco inmodica, raptaque calore ſimul, & calorem ipſum rapiens, hoſtem maximum ejus temperamenti, quod in uno omniſino Marone, & admirabile eſt, & divinum proinde, ut nimis fortaiſſe libere dicam, interdum mihi latrare, non canere videtur.

LIP.

LIPSIUS AD VELLEJUM

L. II, 55.

Poëta, quem sensuum & honesti acuminis causa amo.

FRANC. MODIUS

Epist. xcv.

Ita omnino est, clarissime Didyme, quantum illi errant, qui Lucanum suum Virgilio, si Diis placet, conferre non crubescunt, tantum prope peccant in aliam partem & hi, qui cum non tam suo, quam gentis suae vitio in multis inmodicum, & tumidum, in poetarum duntaxat bonorum classe censendum non arbitrantur. cur enim non iidem, qui in culpas ejus tam diligenter inquirimus, virtutes quoque viri consideremus? plane in hoc multorum judicia judiciis dissimilia videri possunt, quod aut placitum scriptorem, semel supraque hominesque, Deosque statim collocant, aut non facientem ad sapientiam suam, ita deprimant, ut indignum esse lectione credi sibi ilico postulent. Modestius sane Plinius, quem ex Nepote ita dictitare solitum accepimus, nullum esse omnino auctorem, ex quo non aliquid adtentus lector in usum suum excerpere posset. Si ex quovis scriptore, quanto magis ex Lucano aliquid discere, aliquid doceri possumus, in quo versus multi tam castigati, sententiae tam aptae insitae, doctrinae tam raris sparsa semina, ut haud sciam, an non culpas auctoris sui facile praestare queant; judicem modo habeant, non dico suum, sed certe non nimis iniquum, & omnino talem, qualem tu dare poteris.

C. BARTH IUS

Lib. LIII. Adversar. c. 6.

Lucanus Poëta magni ingenii, neque vulgaris doctrinae, spiritus vero prorsus Heroici, jam inde ex eo tempore, quo floruit, maxima semper fuit auctoritate, praecipue apud Philosophos, propter grave, nervosum, & acutum, vibransque, & penetrabile sententiarum pondus, quibus universa ejus oratio mirifice floret, adeo ut in eo genere parem numquam ullum habuerit: bona enim sine Declamatoris genus servat, interim Catonis, & ejus Scitorum perpetuus ostentator, offensus Monarchiae, seu tyrannidi, plane Senecae ut cognatus sanguine, sic par genere dicendi futurus, si prosa ingenium tam ardens oratio cepisset: Quae res cum admirabilem suo aevo fecit, cum vetus illa, & genuina Eloquentia jam vulgo displiceret, & acumina sententiarum, & tortiles illae clausulae pro summa haberentur omnium doctri-

***** 2

na-

TESTIMONIA

marum, & felicissimae Eloquentiae. Pervidit autem omnino ingenium hominis Quintilianus, qui Oratoribus magis adnumerabilem, quam Poëtis scripsit. Si enim solos numeros demas, nihil in eo non Oratorium videbis, nihil vero praeter hos in eo Poëticum. Nullae fictiones, nulla numinum Scena, nulla fabularum persona; plane ut quidvis aliud, quam Poëma Pharsaliam hanc dixeris, si soli numeri abessent. Quare neque injuria eum reprehendit Petronius, homo perspicax, & eruditissimus, qui non recte fecisse ait, quod carmine historiam belli civilis narraverit, ut id gestum est: Longe enim hoc melius facere historicos; sed fuisse liberum illum spiritum praecepitandum per tormenta sententiarum, ut quasi vaticinantis oratio apparuerit; quod ille quidem feliciter praestitit in Specimine Belli Civilis, sub persona Eumolpi promulgato. Qui autem judicio hoc suo cum Poëtis exemit Quintilianus, non dubito, quin alia nota inustus fuisset, si in campo cum oratorio offendisset. Nec enim non plurima etiam vitiosa habet, si ad horum regulas exigatur. Miror vero judicium Papinii, qui cum tantum Virgilio tribuat, ut suam Thebaiden toto duodecennio elaboratam abs se longe ejus Aeneiden sequi jubeat, & vestigia eminus adorare, potuit tamen eidem conferre, quin & aliquando praeterire Lucani Pharsaliam. Quod hominis poëtico ingenio judicium obstupefactus sum, cum primum legi, postea vero prorsus omittendum arbitratus sum, ut quod ex futile, & vix semisana adulatione prolatum sit. Cum tantum horum operum sit discrimen, ut pudeat me collationem instituere. In altero naturalia omnia, & artificialia decora, ingenium, judicium, nervi, eloquentia, candor, sublimitas, genius, denique ubique divinus, quem nulla mortalitas audeat velle adsequi. In altero nihil nisi vehementia, cruditio mediocris, Eloquentia (verum dico) corrupta, natura inmodica, judicium ambiguum, nervi audaciores, quam firmiores; Candor vix agnoscendus, sublimitas adfectata, genius temerarius potius, quam prudens, aut circumspectus. Quas tamen non nisi comparatione Virgilii prolata volo: scio enim, quam pauci sint alii, qui Lucani etiam vitia suis virtutibus sint adsecuti. Papinius autem ipse tanto Lucano prior est, quanto inferior Virgilio: Virgilio vero nullo modo comparabilis; nec ullus umquam poeta carmen scripsit, quod illi ulla ratione potuerit conferri, &c. De Martiali silere melius puto, qui cum de Lucano patria cum Papinio judicavit, morem suum secutus est, adulandi, & convitiis petendi pro lubitu quem libet &c. Is, Martialem dico, cum non sine naso judicium suum serio de Lucano proponere vellet, hoc distichon de Poëmatibus ejus est commentus. Loquitur Lucanus.

*Sunt quidam, qui me dicunt non esse Poëtam,
Sed qui me vendit, Bibliopola putat.*

Cujus aculeus utique non in alia, quam in ea sententia est, quod vulgaria esse ingenia, & minime rem bono judicio perpendentia dicat, quae possint loco Poëtae cum habere, qui nihil vatis praeter metrum habeat: Sic enim censere Bibliopolam, qui judicium populi sequatur propter id solum, quod multi ejus poemata emant. Certe homo cordatus nolit se contra ceteros commendari bibliopolae judicio, qui aliud nihil didicit; quam ea corradere, & scribenda dare, quae sciat, plurimos emuros. Non ideo autem, immo ideo non placet doctis, quod vulgo quis placeat; alio.

alioquin alia, aliis iudicibus, grassandum sit ad Eruditionis palmam via. Certe haec, neque alia omnino, sententia est horum Martialis versuum, quam paucos tamen video, qui assecuti sint. De meritis ejus satis dictum sit hoc loco. De gratia, & auctoritate, quam habuerit Lucanus semper, ipsius aetate testes sunt Papinius, & Martialis modo producti: Paullo illis superior Auctor Dialogi de corrupta Eloquentia cum primis, & solum illum cum Horatio, & Virgilio ponit: ubi ait *Exigitur &c. decor ex Horatii, & Virgilii, & Lucani sacrario prolatus*. Quae verba &c. legens, pariter ut ad Papinii illud iudicium fassus sum, obstupui etiam saepius. Quae enim illum Oratorem intemperiae agitarunt, Horatio, & Virgilio ut Lucanum componeret? Quae inter hos aut stili, aut Eloquentiae, aut Poeseos, aut Genii, aut temporum etiam similitudo est? Vide, quam fatui sint capitis in judicandis, & aestimandis Poëtarum scriptis forenses illi Caussidici; praecipue cum jam aliquo tempore abstinerint accessu Heliconis. Sane fateor, Oratori non pauca conferre Lucanum posse; at quae illius idcirco cum Horatio, & Virgilio collatio? Ubi sunt Severi, Rabinii, Caesii, Pedones, Ovidii, & infiniti alii, qui se praeteritos Lucano substituto, jure optimo indoleant? sed omittamus jam ista, & auctorum censum legamus, quibus probetur, auctoritatem Lucano semper suam cum Principibus fuisse poëtarum. Citat &c. &c. &c. Grammaticorum testimoniis quantus scriptor sit, facile ex eo adparet, quod post Virgilium, Plautum, Terentium, Horatium, nullius crebrius auctoritate utantur. Uti videre potes apud Servium, Lutatium, Acronem, Donatum, Scholiasten Juvenalis, Carisium, Priscianum &c. Nos, quatenus in comparisonem cum Virgilio non venit, optimum Scriptorem, integrum Latinitatis, acutum, ingeniosum, doctum, gravem, utilissimum, & Philosophum, Politicumque non postremis accensendum, eloquentem praeterea, & sententiis penetrantem merito veneramus; illud unum tamen post praecellosos nostrae aetatis viros monentes, Mathesin ejus examen rigidum non sustinere. Quod quamlibet arrogans dictu videatur, nos tamen probaturi nobis nullo negotio videmur; non odio scriptoris, ex quo infinita bona didicimus, nec ut eo nomine nobis aliquam opinionem vindicemus; sed amore equidem veritatis, quam non Lucano, aut cuivis tali alteri, sed Platoni etiam, & Socrati praefendam sanxit regula Sapientiae.

I D E M A D S T A T I U M

Lib. vi. Theb. 89.

Pulchre Lucanus, magnaue subiti ingenii felicitate.

TESTIMONIA

IS. VOSSIUS AD POMPON. MELAM

L. 1. c. 8, 2.

Mirus est Geographus Lucanus.

Adde L. 11. c. 3. & L. 1. c. 8, 7.

Ignoscendum hoc Aeschilo, qui non major inter Graecos fuit Geographus, quam fuerunt apud Romanos, vel Seneca, vel Lucanus.

CHRIST. CELLARIUS

Prolegom. ad Curas posteriores.

M. Annaeus Lucanus poeta ardens, & concitatus, & sententiis clarissimus, & ut dicam, quod Fabius x. cap. 1. sentit, magis oratoribus, quam poetis adnumerandus. Nihil enim fabulis involvit, ut fere poetae solent; sed civile bellum ad fidem historiae perscribit, ut tamen suavitatem poeticam, & heroicam majestatem aequaliter servet.

J. BROUKHUSIUS

Ad Tibull. L. 1, 2, 48.

In hoc negotio Lucani opera libenter utimur, de rebus incredilibus multo etiam incredibilia narrantis cum spiritu fere plusquam Hispanico.

Idem ad vs. 62.

Adde Lucanum, nisi te terret Iberica ferocitas, & ipsa carminis truculentia.

P. BUR-

DE LUCANO.

P. BURMANNUS

PRÆFATIONE

Ad primam Editionem

VALERII FLACCI.

A. 1701.

Valerius Flaccus absuit quidem longius à felicibus Augusti temporibus, quam Lucanus; sed tanto intervallo declamatorem illum post se reliquit, ut operam ludere videri posset, qui eos inter se componere velit. Nihil enim Lucanus præstitit, quod ipsi poëtae nomen conciliare posset: Neque argumentum Epico carmine dignum elegit, neque fingere ea, quae Heroicum Spiritum decerent, valuit. Perpetuus declamator, & sine ullo judicio inanes quasdam sententias, ut Scholasticus, infarciens tumore, & fastu solo conspicuus est; denique in toto Poëmate, nihil Poëtici argumenti, aut spiritus adparet. Nam non moramur perversum illorum hominum judicium, qui omnis disciplinae Poëticae ignarissimi, statim scriptorem venerantur, & laudibus in coelum vehunt, ubi graves quasdam de moribus sententias, & longas de vitiis, aut virtutibus disputationes, versibus comprehensas offendunt. Nihil enim stultius, & ineptius fingi, aut dici potest, quam Poëtam Historiam quandam conscribere, & illam acutis Scholasticorum sententiis inlustrare. Epici enim poëtae partes sunt, praeclarum aliquod Herois factum ob oculos ponere; quod ita fabulis, & ministeriis Deorum implicari debet, ut omnia potius à poëta ficta, quam religiose narrata esse videantur &c.

J. A.

TESTIMONIA DE LUCANO.

J. A. FABRICIUS

IN

BIBLIOTHECA LATINA.

T. II.

Clarissimo Burmanno iudice, ut eloquentiae 'corruptela Senecae Philosopho recte adscribitur, ita sanctissimam, & divinam artem poësin primus contaminare, & Heroicum carmen ad declamatoria acumina demittere aggressus est fratris ejus, M. Annaei Melae filius, Lucanus. Ineptiuntque maxime, qui cum Virgilio comparare adnituntur, in quo omnia castigata, limata, & naturalia: cum Lucanus, ut effrenis equus, impetu semper maximo fertur, neque habenas audit; sed indulgens ingenio, neque modum, neque rationem servat, carminis judicio non recte usus, cum ubique ostentare vim suam, & vehementiam, etiam ubi convenit minime, conatur. Potest tamen cum fructu legi, cum ejus dictio sit satis Latina, puraque, & descriptiones, quas inmiscet operi, haud inelegantes. Characteres ejus quoque egregii, in qua arte proximus est Vellejo Paterculo, & rerum Civilium minime rudis.

M. AN;

1000000

1000000

1000000

1000000

1000000

* M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
 † PHARSALIAE.
 LIBER PRIMUS.

‡ *Proponit primus liber, invehit, invocat, atque
 Causas exponit cursus properantis ad urbem
 Caesaris, & nimios hinc narrat in urbe timores.*

Bella per Emathios plus quam civilia campos,
 Jusque datum sceleri canimus, populumque potentem
 In sua victrici conversum viscera dextra;

Co-

* M. ANNAEI LUC. &c.] Titulum hunc omittunt plerique veteres Codices. In meo ita concipitur. LUCANI CORDUBENSIS LIBER PRIMUS FELICITER INCIPIT. MS. Bibliothecae Amstelredamensis sic habet. LUCH ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS CIVILIS BELLI SIVE PHARSALIAE &c. Mirifice Codex Viri Amplissimi J. Witii. LUCANI VETERANI LIBER PRIMUS INCIPIT. Vir Doctissimus B. Montfaucon in Diar. Ital. p. 375. citat ex Bibliotheca Florentina Codicem, cujus est titulus *Lucanus Cordubensis de Bellis Romanorum. Belli civilis est quoque in Voss. tertio post finem Lib. primi. Verum autem hujus libri titulum Pharsaliam esse patet ex ipsius Lucani libro 12. 985.*

Pharsalia nostra

Vivet, & à nullo tenebris damnabitur aevo.

Scilicet à potiore operis parte: quia ad Pharsalum de summa rei pugnatum est. Videtur autem Lucanus ita inscripsisse opus suum ad imitationem Homeri, qui *Iliada* vocaverat, ut patet ex loco citato vl. 984. quod secutus est in *Thebaide* Statius, aliique in aliis. Sed hi meliore jure; cum omnia illa circa Ilium vel Thebas gesta fingantur: hic tantum unum ad Pharsalum proelium. Quare merito titulus iste displicet J. C. Scaligero, nimis tamen in nostrum exacerbato in Hypercritico cap. 6.

† PHARSALIAE] Pharsalus Thessaliae oppidum fuit, a Pharsalo, Acrisii filio, ut Stephanus auctor est, appellatum. In hujus agro sive campo suprema pugna inter Caesarem & Pompejum com-

missa fuit, cujus eventum totius belli fortuna secuta est. Unde & praesens opus poetae *Pharsalia* inscribitur, sumpta appellatione à loco, circa quem potissima pars totius Argumenti gesta est. Continet enim hoc poema descriptionem atque historiam Belli civilis, quod inter Caesarem & Pompejum gestum est. Cujus causa publica quidem fuit, quod Caesar legibus solvi volebat, absensque Consul creari, neque exercitum à se dimittere, quem haecenus in Gallia habuerat. Ob quam rem, urgente hoc Pompeio, & caeteris, qui Caesari adversabantur, à Senatu hostis judicatus fuerat: privatim autem, aemulatio utriusque viri, quod alter parem, alter superiorem, ut ipse poeta quoque ait, ferre non posset. Unde & ad arma ventum est. Ac Caesar quidem Pompejum & socios Italia statim expulit: Duces adversarum partium in Hispania repressit. Ipsum autem Pompejum in Graeciam transgressum, primò quidem circa Dyrrhachium, difficiliore tamen pugna, mox in campis Pharsalicis inter Macedoniam & Thessaliam, cum toto exercitu fudit, fugavitque. Unde Pompejus profugiens, Mitylenas primò, inde in Aegyptum venit, ubi à satellitibus Ptolemaei, regis Alexandriae, obtruncatus est. Quam eandem historiam Graecè quidem Plutarchus & Appianus, apud Latinos autem Florus & A. Hircius persecuti sunt. Constat autem hoc opus versibus Heroicis, imitatione Virgillii, & similium, quos Epicos Graeci vocant, compositum. Nisi quod historicum ordinem hic poeta magis, quam poeticam dispositionem secutus est. Et in concionibus vehementior & concitator aliquanto est, unde

A

Cognatasque acies; & rupto foedere regni

Cer-

unde & Oratoribus annumerandum magis, quam Poëtis, Fabius putat. Cujus verba sunt haec, libro decimo: *Lucanus*, inquit, *ardens & concitatus, & sententiis clariss. &c.*, ut dicam, quod *sensio*, magis Oratoribus quam Poëtis annumerandus. Caeterum dividitur idem hoc opus decem partibus, sive libris, quorum primus quidem ingressum Caesaris in Italiam, catalogum exercitus ejus, & trepidationem, quae Romae tum fuit, praecipue continet. Proximus, terrorem Italiae, Corfinii captivitatem, & Pompejanorum apparatus ac fugam. III. Deinde, abitum ex Italia in Graeciam Pompeji: catalogum exercitus ejusdem: & quae ex altera parte circa Caesarem & Massiliam acta. IV. Res Hispanicas circa Petreum & Afranium, & quae eodem tempore circa Illyricum, & in Africa gesta. V. Quae in Epiro acta, item reditum Caesaris ex Hispania, & ejusdem periculum in mari. VI. Praelium ad Dyrrhachium, & incantationes Erichthidis. VII. Pugnam Pharsalicam, Caesarisque victoriam. VIII. Fugam Pompeji, & ejusdem caedem in Aegypto. IX. Quae post mortem Pompeji acta, & de bello per Catonem, & caeteros in Africam translati. X. Caesaris in Aegypto acta, & ultionem satellitum Ptolomaei, à quibus Pompejus interfectus fuerat. Atque horum omnium priores quidem tres ab ipso autore, ut traditur, emendati fuerunt, reliqui, quo minus emendarentur, ipsius morte praeventi sunt. MICYLLUS.

† PROPOKIT) Nova hic damus singulorum librorum argumenta; quae Doctissimus Vir Casp. Barthius ex sexcentorum annorum aetatem praefereute Codice primus in lucem protulit, & in Adversariorum Lib. xxxvii. cap. 8. edidit. Ego quoque illa inveni in meo & Amstel. MSS. recentioribus quidem, sed in quibus emendatiora haec argumenta leguntur, quam in Barthiano. Parvi, immo nullius fere pretii, fateor hos esse versus, cum Barthio: verum facile eos loco argumentorum, quae concinnavit J. Sulpitius, quaeque vulgo textui nunc proponuntur, legi posse arbitror. Notandum autem verbum *narrat* in Barthiano Cod. non haberi, & pro *timoris* in Amstel. *furoris*.

1 BELLA &c.] Prooemium est complectens secundum consuetudinem Poëtarum Latinorum propositionem & invocationem. Sed hoc *ἡρώδης περίπλοκος* habet, id est, ad indignationem & querelas graves egressionem. In qua porta detestatur calamitatem belli. Invocatio autem est plane *δαρδιά*, id est, manifesta assertatio, & poene putida, & vix dissimulans *εἰρωνείαν*. JOACH. CAMERARIUS. Hos septem priores versus à

L. Annaeo Seneca Lucani avunculo additos fuisse, & à Lucano abruptè *quis furor* &c. fuisse inchoatum hoc opus, ajunt hic Glossatores inediti in MSS. multis. Vide Isaac. Vossium ad Catull. p. 284.

1 EMATHIOS] Macedoniam aliquando *ἐμαθίαν* dictam fuisse, Thessaliam autem *αἰωνίαν* etiam Gellius annotavit Lib. xiv. c. 6. MICYLLUS. Eam in rem scilicet Sulpitius citaverat Plinium.

1 PLUS QUAM CIVILIS] Florus (Lib. iv. c. 2.) non recte tantum civile hoc bellum dici posse scripsit, sed nec sociale, nec externum, sed commune quoddam & plus quam bellum. Civile bellum tanto deterius bello, quod cum externo hoste geritur, quanto bellum pace, secundum Herodotum. Sed hoc etiam calamitosius fuit reliquis bellis civilibus. Ergo plus quam civile. CAMERARIUS. Non tantum dicit Lucanus *plus quam civile*, quia hoc bellum gravius & dirius fuit reliquis bellis, aut quia ad cives non modo, sed etiam ad cunctas nationes pertinuit: verum; quia hic non modo cives inter se, sed cognati contra cognatos, fratres contra fratres, filii contra patres arma gesserunt, atque adeo atrocius & inhumanius fuit civili: ut multis docuit Vir Summus J. P. Gronovius Lib. iv. Observ. c. 5. Monuerant id quoque hic loci Omnibonus & Ascensius, suam scilicet expositionem, (ut passim agunt, Omnibonus praecipue) haurientes ex Veteri Scholiaste inedito, quem antiquissimis Codd. aetate scripturae parem totum descripsi; cum saepius à Viris Doctis citari hunc Scholiasten, de quo plura in praefatione ago, scirem. Neque mei me laboris piget, tam ob doctissimas saepe expositiones, lectionumque varietates, quam ob servata quaedam veterum scriptorum fragmenta; ut lectori patebit ex excerptis, quorum optima quaeque ad exemplum Barthii in Statio notis meis deinceps inseram. Ad hunc itaque locum haec habet. *Inter civile & plusquam civile bellum hoc distat. Civile bellum est inter cives orta seditio & concitatio tumultuosa, sicut inter Syllam & Marium, qui bellum civile insimul in una gente gesserunt. Plusquam civile vero, ubi non solum cives dimicant, sed & cognati, quale factum est inter Caesarem & Pompejum, quando gener & socer invicem dimicaverunt: siquidem in hac pugna frater cum fratre dimicavit, & pater adversus filium arma portavit.* Eadem fere additis ex ipso Lucano exemplis scribit Isidorus Lib. xviii. Origin. c. 1. cum quo passim in reddenda vocum origine longiore contentit Scholiastes Vossiani primi; eadem verba, quae ille, adhibens: adeo ut clare appareat, alterum ex altero descripsisse; quapro-

5 Certatum totis concussi viribus orbis,

In

propter talia, si ad Lucani sensum intelligendum non faciant, plerumque omisi. cum satis sit, eas nugae apud illum legi posse. nonnumquam etiam ex Servio quaedam transcripta sunt.

2 JUS DATUM SCELERI] Id est, bonum & aequum violatum, & justitiam subiectam injuriae: nam, ut paulò post ait, *mensuraque juris vis erat*. Fuerunt enim humana divinaque jura à Caesare oppressa promiscue. Sulpitius. Hoc est, jus praetextum & obtentum sceleri, sive causae sceleratae. Hoc enim per scelus sive sceleratè à Caesare factum intelligit, quod is, cum Senatus sese opponeret, & populi libertatem in dominationem venteret, jure hoc facere videri volebat. Micyllus. *Indignumque* de nefario bello, in quo non modo jus & fas confundi, sed scelus legitima usurpatione concedi videretur. Audacia igitur tum & vis & cupiditas & omnis improbitas humana hoc sibi jus constituit, ut liceret, quicquid libuisset. Camerarius. Licentiam factam sceleribus. Uno enim belli civilis nomine infinitae teguntur injuriae. Ita infra: *semel omnia victor jussit*. Seneca: *Ex Senatus consiliis plebisque scitis saeva exercentur, & publice jubentur vestra privatim*. Cyprianus: *Homicidium cum admittunt singuli, crimen est: virtus vocatur, cum publice geritur*. Grotius Edit. primae. Jus hic figurate pro licentia, quomodo saepe jus belli apud bonos scriptores. Apertum illud Senecae epistola XVIII. *jus luxuriae publicae datum*. ipse Lucanus sine lib. III.

*Jus licet in nostros jugulos sibi feceris ense
Sylla potens Mariusque ferax.*

Papinius III. Thebaidos: *daret armis jura*. Senatus ferme idem, qui infra, ubi belli civilis licentia describitur:

- - - - *semel omnia victor
Jussit.*

De bello quidem civili praecipue, sed & de aliis bellis non male dictum Senecae, hujus poëtae patruo: *Ex Senatus consiliis plebisque scitis saeva exercentur, & publice jubentur vestra privatim*. Quod Christiane dictum probat Christianus martyr Cyprianus: *Homicidium cum admittunt singuli, crimen est: virtus vocatur, cum publice geritur*. IDEM Edit. tert. Hortensius minus bene intelligit facultatem & potestatem scelerato Caesari datam. Neque rectius quoque Farnabius alique. Optime exponit Grotius. Jus enim datum sceleri idem est, ac scelestus hominibus licentiam esse factam omnia quasi jure legitimo ad libitum agendi per bellum, in quo milices gladii jus facere

sunt soliti. Nam *ferri potestas jus omne confundit*, ut loquitur noster vl. 667. adde vl. 175, 274. aliosque; & imprimis ea, quae colligit C. Barthius Advers. L. XI. c. 10. XLVII, II. ad Statii Thebaid. L. III, 444.

Incertusque animi daret armis jura.

& Celeb. Arn. Drakenborchius ad Silium Lib. XI, 183.

*Dulcioremque feram, cui nunc pro foedere, proque
Justitia est ensis.*

Libri sui margini adscripserat quoque Doctiss. Vir J. Broukhuisius locum Sallustii B. Jug. c. 3. *illi, quibus per fraudem jus fuit*. Ad vocem *dextra* idem margini alleverat seqq. *ferro* Vossius Lib. II. de Analogia c. 12. p. 301. lapsu, opinor, memoriae; neque enim ullum codicem laudat. expressit haec Justinus Lib. XIII., 6, 17. sunt autem Virgilii VI. Aen. 833.

4 COGNATASQUE ACIES;] Hinc dixit Sidonius Apollin. Carm. XV. vl. 28. *Cognatam portans aciem*.

4 RUPTO FOEDERE REGNI] Occisione scilicet Crassi & morte Juliae, quam Pompejus in uxorem accepit, qua vivente pax praevaleuit inter eos. SCHOLIAST.

5 ET RUPTO FOEDERE REGNI, CERTAT. TOT. CONCUSS. VIRIB. ORB. IN COM. NEP.] Ordo est. Canimus nefas, quod est, bellum nefarium, certatum in commune, sive communiter ab utraque parte. Vel potius: Canimus certatum s. esse, vide id bellum, quod certatum est, in commune nefas utriusque partis, totiusque Reipub. Micyllus. *Certatum*, ut neglectum, despectum, velatum, pro certamine dixit, nam verbo *Canimus* communi utitur. aut est, *Certatum esse*, *ἀγὼν γινώσκου*. Camerarius.

6 IN COMMUNE NEFAS;] Quia commune erat omnibus gentibus, & totus mundus pene fuit in bello. Ordo est. *Certatum in commune nefas canimus*. SCHOL.

7 SIGNA PARES AQUILAS &c.] Mendose apud Isidorum Lib. XVII. Origin. c. 7. editur *paresque*: sed recte *pares* cap. 3. Citat haec etiam Servius ad Virgilii Georg. Lib. I. vl. 489.

Ergo inter sese paribus concurrere telis

Romanas acies iterum videre Philippi.

Expressit hunc locum Valerius Flaccus Lib. VI. 402.

Romanas veluti sacrosissima cum legiones

Tisiphone regesque movet; quorum agmina pilis,

Quorum aquilis utrimque micant, eademque parentis

Rura colant. quibus postremis verbis putem significari fratres, qui ejusdem parentis agros colere consueverant.

In commune nefas; infestisque obvia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Quis furor, ô cives? quae tanta licentia ferri,
Gentibus invisis Latium praebere cruorem?
10 Cumque superba foret Babylon spolianda tropaeis
Aufoniis, umbraque erraret Crassus inulta;
Bella geri. placuit nullos habitura triumphos?

Heu,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Licentia B.

8 LICENTIA FERRI.] I. e. an ferro tantum est
permisum, tanta data potestas, ut fundat sangui-
nem civium Romanorum in delectationem ex-
ternarum gentium. Eodem modo Cicero Lib. IV.
ad Famil. Ep. 9. *magna gladiatorum est licentia.* &
Lib. X. ad Fam. Ep. 2. *Impunitas gladiatorum.* Vel-
lej. L. II. c. 3. *Hoc initium in urbe Roma civilis*
sanguinis gladiatorumque impunitatis fuit. adde c. 125.
potestas ferri dixit noster vs. 66. Silius Italicus L.
2, 10.

notum, quid coede calentibus armis,

Quantum iras liceat, motusque quid audeat ensis.

Verum attentius Lucani mentem ex sequentibus
consideranti apparebit, poetam non voluisse hic
debaecchari in nefariam bellantium Romanorum
licentiam: sed potius in eorum dementiam in se
invicem manus vententium, & in sua viscera fu-
rentium, cum tot hostes superessent debellandi,
in quos ferrum libere exercere possent. His rite
perpensis, vide lector, an non malis legere *infa-*
nia ferri ex Ms. Anglicano, tam hic, quam apud
Priscianum col. 1072. Ed. Puts. indicante id Do-
ctissimo J. Wasse in Indice Sallustii *V. Licentia.*
Videtur Lucanus sua adumbrasse verba ex Virgillii
Lib. II. Aeneid. 42.

O miseri, quae tanta insania, cives!
vel potius Lib. VII, 461.

Saevis amor ferri, et scelerata insania belli.

Seneca Lib. I. de Beneficiis c. 10. *Nunc in cru-*
delitatem privatam ac publicam ibitur, bellorumque
civilium insaniam. Statius Lib. VII. Theb. 22.

- - - *rabies ferrique insana voluptas.*

Hinc *ensem* vocat *insanum* Silius Ital. L. IX, 314.
& L. IV, 100.

Ad pugnas Martemque insania concors.

Neque aliter hunc Lucani locum videtur legisse
N. Heintius: nam ad Vellegum Lib. II. c. 33.
scribit. *Ferri insaniam et furorem bellum civile* Lu-
canus dixit initio Pharsaliae suae: si vero alicui ob

nimiam differentiam litterarum in *licentia* & *infa-*
nia, ultimum displiceat, posset quoque conjici,
an non scripserit Lucanus *amentia*.

9 GENTIBUS INVISIS] Vel propter auxilia bar-
barorum, hinc occidentis, illinc orientis: Vel hoc
dicit: mutuis caedibus belli civilis sanguinem do-
natum fuisse barbaris Romanorum, à quibus fa-
cile illi vinci potuissent. CAMERAR.

10 SUPERRA BABYLON] Et recenti victoria &
regum potentia, atque opibus, & praestantia Im-
perii & magnitudine atque spatio urbis. Cum
enim quadrata esset, ut Herodotus scripsit, sin-
gulorum laterum latitudo fuit xv. M. pass. seu
stadiorum cxx. paratagarum quatuor, ea sunt
miliaria ferme totidem Germanica, id quod vi-
sum nobis fuit diagrammate demonstrare. Non
solum propter jucundum & liberale studium co-
gnitionis, sed etiam ad divinae irae consideratio-
nem. Illa enim tanta urbs jam in ruinis tota ja-
cet, & nulla est. Nemo igitur in excellentia &
firmitate, & mole rerum humanarum gloriatur.
Nam subito casu, quae valuer, ruunt. CAME-
RAR.

10 TROPHAEIS] Pro spoliis dixit, & gloria vi-
ctoriae. Nam proprie Trophaeum monumentum
erat partae & concessae ab hostibus victoriae,
quod statuebant eo loco, ubi vicerant. Neque
si non poni prohibitum esset, postea evertere fas
erat. Descriptio est elegans Aeneid. XI. CAME-
RAR.

11 CRASSUS] Historiam Crassi habes apud Ap-
pianum in Parthico, & Florum libro tertio. Me-
minit & Strabo libr. XVI. qui Sinnaca locum, sive
civitatem nominat, *ὡς ἡ Κεραιὴ διὰ τὴν ἀπὸ*
λασθένος τοῦ Σουλῆ τοῦ τοῦ Περσέως ἐκτεταγμένης,
ut idem inquit. Caeterum Crassi filii defuncti
uxorem Corneliam, Metelli Scipionis filiam,
Pompejus uxorem duxerat post mortem Juliae,
ut Plutarchus tradit, quare etiam eò respexisse
poëta nonnihil videtur, cum dixit:

- - - *Umbraque erraret Crassus inulta.*

Quasi

- Heu, quantum terrae potuit, pelagique parari
 Hoc, quem civiles * hauserunt, sanguine, dextrae!
 15 Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit,
 Quaque dies medius flagrantibus aestuat horis,
 Et qua bruma rigens, ac nescia vere remitti,
 Adstringit Scythicum glaciali frigore pontum:
 Sub juga jam ^b Seres, jam barbarus illet Araxes,

Et

VARIAE LECTIONES.

a Fuderunt P. I. b Nunc Seres B. I.

Quasi tacite moneret, Crassi, utpote affinis fui, caedem ulciscendam potius fuisse &c. MICYLL.

11 UMBRAQUE ERRARET CRASSUS INULTA;] Parthicum Imperium Perficum est. Nam hoc, inter Macedonum discordiam & bella, occupavit gens illa Scythica, ut perhibetur, neque ortu, neque progressu abfimilis Turcicae. Babylon autem regni sedes fuit, nomine magis quam re ipsa ea urbs, de qua & dictum est, & quae Chaldaici regni caput fuerat. Crassus autem & potentiae cupiditate impulsus, & avaritia instigatus contra foedus bellum Parthis intulit, profectus ex urbe inauspicato, & multus signis cladis futurae ipsi oblat. Interfectus fuit una cum altero filio. Fuit autem per ludibrium insepultum corpus illius abjectum, & caput detruncatum. Quod quibus accidit, eorum, secundum superstitionem veterem, umbrae non admittuntur in consortium aliarum animarum, rite sepulcorum corporum, secundum Homerum & Maronem.

Centum annos errant, volitantque haec litora circum.

Esti traditur à quaestore relictum corpus Crassi sepultum fuisse, sed Lucanus ad inferias etiam vindictam mortis pertinere censet. CAMERAR. Notat hic etiam Scholiastes. *Quod Crassus errabat quasi insepultus secundum opiniones philosophorum. Dicebant enim, quod illi centum annis errarent, nec possent transire Stygiam paludem. Unde Virgilius centum errant annis, volitantque haec litora circum.* Locus est Lib. vi. Aen. 329. ubi multa de animarum insepulcrum errore congesta La Cerda: nihilque notius est.

12 NULLOS HABITURA TRIUMPHOS?] Itaque Caesar, sine controversia causa superior ubique victis adversariis quatuor egit Triumphos, sed civilis victoriae nulla mentio, aut expressio. *Pharsalia, Thersus, Atunda nusquam*, ut Florus ait. CAMERAR. Scilicet Lib. iv. cap. 2. ubi Vide Comm. dd. VV. *Triumphus autem de bellis civili-*

bus non refertur, monente hic quoque Scholiaste. sed & hoc notissimum.

13 HEU QUANTUM POTUIT TERRAE PELAGIQUE PARARI HOC, QUEM CIV. HAUSER. SANGUINE DEXTRAE?] Sumtum ex Agefilai dicto, quod apud Xenophontem & Plutar. legas: *φῦ τῆς ἐπὶ τῶν ποταμῶν ἀνδρῶν ἀπολαλκυσίας ὅφ' αὐτῆς, ὅσοι ζῶντες ἰδύνατο καὶ ὁμῶς σὺμπαντας τὸς βαρβάρους μαχόμενοι.* De eodem Agefilao sic Latinus vitarum scriptor: *Tantum absuit ab insolentia gloriae, ut commiseratus sit fortunam Graeciae, quod tam multis à se visis vitio adversariorum edncidissent. Namque illa multitudine, si sana mens esset, Graeciae supplicium Persas dare potuisset.* GROT. ex Edit. text.

13 TERRAE POTUIT,] In Vetusis exemplaribus in membranis scriptis. *Heu quantum potuit terrae.* L. HORTENSIVS. *Quantum potuit.* Plerique libri & unum M. Sc. *quantum terrae potuit pelag.* reliqua M. Sc. *quantum potuit pelagi terraeque parari.* BERSMANNUS. Etiam plerique Codd. quos ego adhibui, & Edd. Veteres, *terrae potuit.* quod mutari non erat opus, quamvis minimum interest.

15 UNDE VENIT TITAN,] Hoc est, Oriens, unde Sol oritur. Titanem autem pro Sole apud poetas usurpari, jam inde ab Orpheo receptum est, apud quem, Hymno solis, ita legitur:

Καὶ δὲ μάκαρ παῖδες ἐχὼν αἰῶνι ὄμμα,
 Τίταν χροναυγὴς ὑπὲρ ἅνδρας, ἰοχρῆτος φῶς &c.

Tametsi aliàs Titanum nomen generale eorum est, qui ex Terra Coeloque patre nati seruntur, quos pater ipse hoc nomine appellavit, postquam à Saturno, qui minimus natu inter fratres erat, injura affectus fuit. Ita enim Hesiodus inquit:

Ταὶ δὲ πατὴρ τιτῶναι ἰκαλῶναι καλίσταν,
 Παιδας ἰοκαίον μίγας ἰοχρῆτος οὐς τίει αὐτῆς.
 Θάνα δὲ τιτάνοισι ἀτασθαλί μίγα μέγα
 ἔργον, τοῦ δ' ἵππεα τίει μετῴων ἰοχρῆ.

Quo loco interpretes Titanes, ἀπὸ τοῦ μέγα αὐτοῦ

- 20 Et gens si qua^a jacet nascenti conscia Nilo.
^b Tunc, si tantus amor belli tibi, Roma, nefandi,
 Totum sub Latias leges cum miseris orbem,
 In te verte manus: nondum tibi defuit hostis.
^c At nunc semirutis^d pendent quod^e moenia^f tectis
 25 Urbibus Italiae, lapsisque ingentia^g muris

Saxa

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a manet W. ^b Tum Voss. 3. H. W. pro var. l. B. Edd. quaed. *Hinc* Voss. rec. ^c Et W. ^d quod pend. H. ^e Inania Ed. Hort. vitiose. ^f muris Amst. ^g tectis Amst. non male.

τιτανίαν τίνε ἐπὶ τοῦ ἑωσίου ὄρους, appellatos ait. Vel, ἀπὸ τῆς τιτανίης τῆς θυγατρὸς ἰαντῶν, ὅς ἐστι βλάπτειν, μὴδαίτας τιτανίης ἐπὶ δὲ διὰ τὴν αὐτῶν ἀδικίαν, καὶ ἰπαιδίστας. τίτῃς γὰρ ἡ ἀδικοῦ καὶ βλαβερῆς. οὗτοι καὶ τίτῃς ἰπαιδίστας ἡ μάχη. Lactantius autem unum quendam Titanem propriè nominatum, facere videtur, qui illum Coeli Vestaeque filium vocat, Saturni fratrem. Lib. 1. cap. 14. de fals. relig. MICYLL. A vibratione luminis, solem Titana dixere. Macro:

- - - Ubi primos crassius ortus
 Extulerit Titan.

Aliqui tamen hunc avum solis, aliqui, ut Pausanias, fratrem. Atque hoc melius. Nam radiorum lux longe lateque eminens, cognata est cum sole. Est autem haec *ἑξήγησις* quatuor plagarum Coeli. CAMERAR.

15 ET NOX UBI SIDERA CONDIT,] Id est, Occidens, ubi sidera occidunt ex coeli revolutione, hoc est cosmicè, & etiam chronicè, nam noctu videntur sidera, quae illic occidunt. SULPITIUS. Nocte videntur occidere stellae. Nam interdiu nullae apparent, solis lumine illas obscurante. CAMERAR.

16 DIES MEDIUS] Ita passim noster & alii meridiem vocant. Lib. VI, 57.

*Titan medium quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem. IX, 606. A medio fecere die.*

Ovidius Lib. III. Art. Am. 723.

Jamque dies medius senes contraxerat umbras
 Lib. I. Metam. 126. *Aestus erat mediusque dies.*
 Alibi idem *medius Phoebus, Titan.* Statius Lib. V. Theb. 85. *Sol operum medius.* Noster *medius ignis.* Aelianus Lib. XII. Var. Hist. c. I. *medius ignis.* Plura vide in notis Doct. Gudii & Burmanni ad Phaedri Lib. III, 19. *Medio sole.* Tam multa congesti, ut vindicare verbum Ovidii Lib. III. Metam. 144. ab Ill. N. Heinii immutatione.

Jamque dies medius rerum contraxerat umbras.
 ubi ex uno Cod. Pal. substituit *medias.*

16 FLAGRANTIBUS HORIS,] Mira locutio *dies medius aestivas horis* s. omnino abundant *horae illae flagrantes*: Forte scripserit Lucanus *auris*. Sane in 3. Codd. inveni *oris*, neque aliter editur hic locus citatus à Lutatio ad Statium Lib. I. Theb. 159. ubi *terras* dicit *sepentes igne Noti*, Meridionalem describens plagam. Passim scriptores aestum adscribunt ventis. Ovidius Lib. VII. Metam. 532.

Letiferis calidi spirant aëstibus auri.

Plinius Lib. II. c. 47. *Aestuosus Ausfer.* Et saepe alibi *tepidi noti, venti, auras*: V. Heinl. ad Claud. Conf. Prob. & Olyb. Silius L. I, 193. *candens Ausferis Libya. venti perusti* Claud. in Ruf. 304. Quid multa? noster ipse dicit Lib. X, 50.

- - - *terrasque premamus*
Flagrantis post terga Noti.

Jam nihil frequentius esse apud librarios, quam commutationem vocum *ora, hora, aura*, norunt docti. Verum, cum sciam, Lucanum saepe idem bis dicere aliis verbis, ut infra clarius patebit, nihil temere mutatum velim. monuisse me satis habeo.

17 ET QUAE BRUMA RIGENS,] Qua parte. Septentrionalia autem loca, propter obliquitatem radiorum, frigida sunt. Pleraque etiam ignota Romanis fuere, quae nobis notissima sunt. CAMERAR.

18. SCYTHICUM GLACIALI] Ita quoque de Ponto Euxino Valerius Flaccus L. V, 721.

- - - *hinc Boreas cedens glacialibus auris*
Pontus, et exorta facilis convescere bruma.

Ubi Carrion hunc Lucani locum exponens memoriae vitio pro *rigens* citavit *ingens*. In Voss. Sec. a m. pr. erat *Scythico glaciale*.

19 SERES,] Ridiculum errorem hic errarunt veteres Grammatici, Servius & Valerius probus, putantes *Seres* à Lucano unitatis numero esse ferri, cum sit pluralis à singulari *Ser*. Probus quidem Col.

Saxa jacent; nulloque domus custode tenetur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat:
Horrida quod dumis, ^a multosque inarata per annos
Hesperia est, defuntque manus poscentibus arvis;
30 Non tu, Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus auctor
Poenus erit: nulli penitus ^b descendere ferro

Con:

VARIAR LECTIONES.

^a multos B. ^b Vulgo discindere.

Col. 1471. Ed. Putsch. Servius vero ad Virgil.
Georg. Lib. 11, 121.

Valleraque ut foliis depellant tenuia Seres.

Ansam errori praeiuvat verbum *issas* in singulari numero. At quis nescit illud Virgilii *hic illius arma, hic currus fuit*. Pluribus de hac constructione agam ad vi. 422. & alibi. Rectius igitur Scholia-
stes. *Seres populi Indias, adhuc Romanis non subje-
cti, apud quos sericum nascitur.*

20 NASCENTI NILO] Ignoravit Vetustas fontes Nili, quos tamen Solinus ex Plinio Lib. v. c. 9. scripsit, indicio Jubae esse in monte Mauritaniae, Oceano prox. Recentiores picturae Aegypti & Aethiopiae educunt hunc fluvium ex montibus cognomento Lunae, primum duplici ortu in lacus duos, deinde amne coeunte, & alia flumina recipiente, & petente Aegyptum. Disputatio de hoc est copiosa libro x. CAMERAR.

20 NASCENTI CONS. NILO] Amplissimi Wittii Cod. *nascens conscia Nili*. Non quidem male; & videri posset Aufonius ex hoc loco sua adumbrasse Eidyll. 7.

*Bisfula transgolidum stirpe & lare profata Rhenum,
Conscia nascentis Bisfula Danubii,*

Alibi quoque amat noster *conscius* jungere cum Genitivo, ut Lib. v, 90. *mundi futuri conscius* &c. Verum cum ceteri MSS. omnes *nascens Nilo* retineant, nihil est mutandum. Solent enim iidem auctores casus *conscius* variare: quod olim jam notaverunt viri docti in Cicerone. Tibull. Lib. i. El. 2, 41.

O quoties, verbis ne quisquam conscius esset.

Ovidius Lib. vi. Metan. 588. *Non conscia sacris* ubi plura addit exempla Ill. N. Heinsius. Epist. xv. Her. 138. *Conscia deliciis illa fuere meis*. Sen. Med. 6. *Sacris conscius iubar*. Propius ad rem Avien. Descr. Orb. 381.

At qua surgenti terrae pars conscia Phoebo est.
quem locum adducit Cl. Drakenb. ad Silium L. 113, 399.

Armas Tartessos, stabulanti conscia Phoebo.

23 IN TE VERTE MANUS:] Concessio odiosa. Ut:

I, sequere Italiam ventis.

Correctio tamen est & in hoc, *In te verte manus*. Quod insaniae est & belli nefandi. CAMERAR.

23 NONDUM TIBI DEFUIT HOSTIA.] Nam Parthi adhuc Romanis infesti imminabant, elati caede Crassi, & strage tot legionum. CAMERAR.

24 SEMIRUTIS] Hyperbaton longum est. Nam ordo est, *quod semirutis tellis pendens moenia, quod lapsis muris jacens ingentia saxa, quod domus nullo custode tenetur, quod rarus in antiquis urbibus erras habitator, quod horrida dumis est Hesperia, nec per multos annos arata, quod poscentibus terris manus defunt*; horum auctor non Pyrrhus vel Hannibal, sed civile bellum. SCHOLIAST.

24 AT NUNC] Increpat, quod eo maximè tempore secum discederet, quo Italia erat semidiruta, afflicta cladibus, & semideserta, tum propter bella Punica, tum propter superiora bella civilia, Syllae & Marii, adeo ut penè sit interitum nomen Romanum. SULPITIUS. Rectius hoc loco Omnibonus, ut videtur; qui, Sed nunc, inquit, si quis quaesierit, quam ob rem multa Italiae oppida everfa sunt, aut deserta, non inveniet id ab externis hostibus evenisse, neque hanc cladem aliunde accessisse, sed Romanos ipsos bellorum civilium causam extitisse &c. videlicet ut de his ruinis & cladibus hic locus accipiatur, quae bello civili praesenti, hoc est, Pompeji & Caesaris, & mox Augusti sunt acceptae. Ex sua enim persona, & de suorum temporum statu ac specie poeta loquitur. Idque etiam ex sequentibus colligitur. MICYL. *Etiam tunc quidam* in exquirenda causa tantarum cladum. Non hostes, Roma, externi te afflixerunt, sed tu ipsa. Et est implicita *lappos* seu *inertis* vastatae Italiae. CAMERAR.

26 NULLOQUE DOMUS CUSTODE TENETUR,] Quod idem mox aliter, *rarus habitator*, est conversa figura

- Contigit: alta sedent civilis vulnera dextrae.
 Quod si non aliam venturo fata Neroni
 Invenêre viam, ^a magnoque aeterna parantur
 35 Regna ^b deis, coelumque suo servire Tonanti
 Non nisi saevorum potuit post bella Gigantum;
 Jam nihil, ô Superi, querimur: scelera ipsa, nefasque
 Hac mercede placent: diros Pharsalia campos
 Inpleat; & Poeni saturentur sanguine manes:
 40 Ultima funesta concurrant proelia ^c Munda.
 His, Caesar, Perusina fames, Mutinaeque labores
 Accedant fatis; &, quas premit aspera, classes,

Leu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a magnisque Vof. quart. a m. 2. ^b diis Voff. 3. R. W. A. B. ^c Munda Voff. quint. M.

gur elocutionis. Multae domus sunt inanes, & rari sunt habitatores. Multi sunt improbi, pauci sunt probi. CAMERAR.

26 TENETUR] Vetus exemplar *tenentur* habet. HORTENS. *Tenetur* M. Sc. duo. BERSMANN. Octo quoque ex nostris habent *tenetur* cum plebisque Edd. priscis. Romana tamen princeps & Parmensis cum tribus Pulm. aliisque *tenentur* sed *tenetur* etiam Scholiastes. Ceterum sequentem versum duobus locis expressit Statius, perpetuus Lucani imitator, Lib. IV. Theb. 15.

- - - rarus vacuis habitator in arvis.

& XII. Theb. 5. raris penatibus errant.

29 ARVIS] Vetus exemplar, agris. HORTENS. 30 NON TU PYRRHE FEROX] Ex Horatio adumbratum:

*Quos neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
 Minacis aut Etrusca Porsonae manus,*

Et quae sequuntur. GROTI. Ex Ed. test. In simili re hos duces jungit Florus, Lib. III, 18. Nec Hannibalis, nec Pyrrhi tanta fuit vastatio. & c. 21. Samnitum duces atrocius Pyrrho & Hannibale Campaniam Etruriamque populantur. Monendum quoque, me in vetusto Cod. Leid. Flori L. 1. c. 18. invenisse glossam, in qua citatum erat ex Lucano non tantis.

31 ERAT] Invenietur ratione deducta. Hujusmodi expositione utimur in his futuris, in quibus praeteritum later. Sed Priscianus *erit*, pro dicitur, vel cognoscetur, exponit. Pomponius Jureconfusus, *erit*, pro praeterito poni in hujusmodi sermone docet: Cum codicillis confirmati testamento fuerint, quod in codicillis scriptum *erit*. &c.

SULPITIUS. Disputant Grammatici de verbo *erit*, an ponatur pro *fuit*. Non enim videtur de futuro, sed de praeterito loqui. Verum ego recte positum accipio. Nam poeta per quandam fantasiam ac fictionem poeticam videtur loqui, antequam bellum civile commissum sit: Dehortatur enim ab eo, & dicit Romano non licere, ut in le vertat manus, donec hostis non defuerit. Sed contra eventurum dicit, quia nunc ita desolata est Italia, *non erit* i. e. non dicitur, aut non censebitur ab iis, qui recte judicabunt, Pyrrhus aut Annibal, aut quivis alius peregrinus author; sed ipse Romanus: quia penitus nulli &c. ASCENSIUS. Σάλλεψις & ἡλλάγη peculiaris linguae Latinae in verbo *erit*, pro *fueris*. Adelphis. *Ante aedes non fecisse erit melius hic convicium.* Livius. *Proinde quiet erit melius.* Idem. *Non erit melius, nisi de quo consulimus vocem misisse.* Et de quo Jurisc. *si scriptum erit, si natus erit.* CAMERAR. ERAT. Ita reposuimus ex M. Sc. in aliis omnibus legebatur *erit*. BERSM. *Poenus erat.* Ita rectius, quam, *erat*. Loquitur enim tanquam in re praesente. GROTIUS. *Erat* exhibet Voff. pr. sed male. Optime hunc locum exposuit Ascensius per *dicitur, censebitur*, seu *cognoscetur*, ut cum Prisciano col. 1150. Ed. Putsch. exponunt Glossae Cod. Witt. Adde Faernum ad Terentii Eunuch. Ac. 4. Sc. 5. 6. Malim quoque apud Ovidium, si adstipulentur Codd., scribere Lib. II. Art. Am. 700.

*Scilicet Hermionen Helenae praeposere posses,
 Et melior Gorge, quam sua mater erit?*

Vulgo erat.

31 DISCINDERE] Sic quidem omnes, quibus usus

- Leucas; & ardenti servilia bella sub Aetna.
 Multum Roma tamen debet civilibus armis,
 45 Quod tibi res acta est. Te, cum statione peracta
 Astra petes ferus, praelati regia coeli
 Excipiet gaudente polo: seu sceptrum tenere,
 Seu te flammigeros Phoebi conscendere currus,
 Telluremque nihil mutato sole timentem
 50 Igne vago lustrare juvat: tibi numine ab omni
 Cedetur: jurisque tui natura relinquet,
 Quis deus esse velis; ubi regnum ponere mundi.
 Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe:

Nec

VARIAR LECTIONES.

a Civilia M.

usus sum, MSS. & Edd. nisi quod unus Bersman-
 ni & Edd. quaedam habent *descindere*. scribendum
 scilicet *descendere*, ut patet ex Scholiaste, qui ex-
 ponit, *numquam ad inum pervenire*, quod non con-
 venit *discindere*, sed *descendere*: uti etiam ex
 verbo *sedens*, quod sequitur. *Discindere* sine ad-
 jecto nomine, quid *discideris*, nimis abruptum.
 Immo *descendere* in quibusdam Codd. invenit, at-
 que etiam ita hoc loco emendavit N.C. Heinsius,
 cui plurimas correctiones debet Lucanus, in cur-
 ris posterioribus ad Ovidium Lib. III. Metam. 68.

Et iaculum toto descendit in ilia ferro.

& Barthius, quem vide ad Claud. L. IV. Stilic. 60.
 Frequens verbi *descendere* usus est apud auctores
 de vulnere, ut ibi videre poterit lector. Livius
 L. I. c. 41. *Ferrum haud alte in corpus descendisse.*
 Seneca Conf. ad Helviam c. 3. *Gravissimum est ex*
omnibus, quae nunquam in corpus tuum descende-
runt, recens vulnus. Silius Ital. L. XVI, 543.

Pari nix super pectora adactus

Insima descendit mucro.

Joseph. Ican. Lib. VI, 645.

- - - *Sed raptis obliquo vulnere crissis*

In clypeum descendit ebur.

Noster ipse infra L. 6, 217.

- - - - - *Gortynis arundo*

In caput atque oculi laevum descendit in orbem.

Nec aliter Graeci. ut Lib. I. Samuel. c. 17. Comm.

49. *Ἰὶδὲ ἰ λὶθὸν οἷς τὸ πύτυρον αὐτοῦ.*

33 QUOD SI NON ALIAM VENTURO FATA NER.]
 Haec est illa *servilia*, id est, assentatio, insectans
 Regnum & Tyrannidem Neronis, plane putida,
 & nimis manifesta, ut Ironia obscura non sit.

CAMERAR. Subtilis adulationis hoc, cum
 nondum acres illos spiritus Lucano processus acri-
 tis atque opus adblandiens, forte & privatae of-
 fensae, indidissent. Nec piguit Plinium hoc imi-
 tari Panegyrico ad optimum Principem: *Magnum*
quidem illud seculo dedecus, magnum reipublicae vul-
nus impressum est, Imperator & parens humani ge-
neris obsessus, captus, inclusus: ablata mirissimo seni
servandorum hominum potestas, ereptumque principi
illud in principatu beatissimum, quod nihil cogitur.
Si tamen haec sola eras ratio, quae te publicae salu-
tis gubernaculis admoveret, prope est, ut exclamem,
tanti fuisse. Adde, quae ibi sequuntur huic loco
 lucem ferentia. GROTIUS Ex ed. tert. Vide
 hoc loco etiam Ascensum. Ironice vero adu-
 lari Neroni Lucanum cum viris doctissimis, de
 quibus mox fiet mentio, omnino puteim. Ty-
 rannidem enim & Apotheosin Caesarum aperte
 deridet Lucanus Lib. VII, 454.

- - - - - *cladis tamen hujus habemus*

Vindictam, quantam terris dare numima fas est.

Bella pares superis facient civilia divos,

Inque Deum templis jurabis Roma per umbras.

Nec credibile est, Lucanum in principio operis Ne-
 roni adulatum fuisse; sed dein orta inimicitia in-
 ter eos illum deridere incepisse. Semper ejus car-
 minibus iniquior fuit Nero aemulatione vanus: ut
 patet ex Tacito, Suetonio & Dione Nicaeo. V.
 Palmer. Apolog. pro Lucano p. 12.

37 Ipsa. *Ipsa* M. Sc. quatuor. reliqui libri *ipsa*.
 BERSM. Non omnes. Nam Omnibonus, Sulpi-
 cius, Ascensius & Micellus ediderunt *ipsa*. *ipsa* est
 in 3. Voss. Hult. & Regio uno recentioribus.

39 POENI MANES] Hoc est, umbrae Carthagi-
 nensium, qui bellis Punicis interiere à Romanis

B

oc-

Nec polus ^a averſi calidus quā vergitur Auſtri;
 55 Unde tuam videas obliquo ſidere Romam.
 Aetheris immenſi partem ſi preſſeris ^b unam.

Sen-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *adverſi* vulgo. ^b *imam*. Marp. M. A. & Hort. margo. male.

occifi, ut rectè hoc loco Omnibonus. Neque enim de præſenti bello, aut ejus temporis Carthaginenſibus, qui dum propè nulli erant, ſed de præteritis intelligit poëta, quorum alii in Italia, alii in ipſa Africa à Romanis occifi fuerant. Quafi dicat: Ulciſcantur ſe de nobis hoc pacto Carthaginenſes, à majoribus noſtris continuis fere bellis tribus occifi. MICYLL. Notat hoc Micyllus, quia Sulpitius hæc male intellexerat de proeliis Vari & Curionis; Caefaris & Scipionis &c.

40 MUNDA] In hac pugna & alter filius Pompeji, Cneus, perit, dum crure ſaucio avia petit, à Cenonio milite, ut apud Florum nominatur, juxta Lauronem oppidum interfectus. Alter autem, Sextus, fuga elapſus & ſervatus, in Siciliam tandem venit, ibique piraticam exercuit. Poſtremo autem & contra Auguſtum arma movens, concitatis ad hoc & armatis etiam Ergaſtulis, ut Florus & Appianus tradunt, ab eodem claſſe ſuperatus, in Aſiam profugit, ubi à Titio præſecto claſſis, Mileti occiſus eſt. MICYLL.

41 PERUSINA &c.] Libet hic rursus proferre vetiſſima Scholiaſtæ verba, ut ſunt in 3 vetuſtiſſimis Codd. *Υπερμαχιστος*. Primo enim Mutinae labores ſuerunt, deinde ſames Peruſina. In Mutina enim obſeſſus eſt Brutus ab M. Antonio, priuſquam Caefar Auguſtus collectis milibus Antonium (Lucium ſcilicet) Peruſina obſedit, & ſame compulſus ad deditionem.

43 LEUCAS] Intelligit bellum Aſtiacum, & nota, Lucanum hanc vocem poſuiſſe feminino genere, Virgilium maſculino, ut totumque videres fervere Leucaion. SCHOLIAST. Recte uterque. Virgilius enim à Nomin. *Leucates* *Leucatae* &c. formavit, hic *Leucas* *Leucados* &c. quomodo etiam Ovidius Lib. xv, 289.

Leucada continuum veteres habuere coloni.

43 SERVIETA BELLA] Quare Auguſtus geſſit in Sicilia adverſus Sextum Pompejum Gnei Pompeji filium, qui ergaſtulis ſolutis ibi piraticam exercuit. SCHOLIAST. Optime. nullo judicio Omnibonus explicabat hæc de Euno Syro. quod monuerunt jam alii, & maxime Laurentius Abſtemius T. 1. Theſ. Critici p. 891, 892, 893.

44 ROMA DEBET] Non, ut ante, *debet*. Eſt enim ad Neronem, non ad Romam apoſtrophe. GROT. ex Fd. pr. Pergit ad Neronem loqui eique blandiri. Quare nihil vident, qui hic putant, *debet* legi

poſſe, quaſi ad Romam ſermo ſit. IDEM Ex Ed. tert. Recte Grotium reſtituiſſe *debet* res ipſa loquitur. eamque lectionem confirmant Pulm. & ſepem veteriores ex noſtris Codd. in tribus tamen eorum à ſec. manu erat mutatum in *debet*. in Voſſ. ſec. à ſec. manu *debet*. quomodo etiam circumfertur in Ed. Rom. principe. Medioli. & Aſcenſii. Verſell. Micylli, Colinaei aliſque Edd.

46 PRAELATI] Quod tu, inquit Sulp. practuſti terris, quod illic maluiſti, quam in terris regnare. Hæc ille. Sed quid vetat, *praelati*, pro ampli, & ſpatioſi coeli interpretari, ut *præcoſum*, & *præclarum* dicimus. HORTENS. Scholiaſtes quoque exponit per *ſatis laſi*, vel *valde clari* & *exculſi*: ſed quaero exemplum huius ſignificationis. & alter ſenſus optime conſtat.

48 CONSCENDERE] Duo vetuſti codices legunt, *conſendere*. Alter etiam *tu* habet, non *se* HORT. FLAMMIGEROS CONSCENDERE. Ita mutavimus ex tribus M. Sc. in vulgatis erat *flammiferos tranſcendere*. BERSM. Non in omnibus. Omnibonus enim, Sulpitius, Aſcenſius & Micyllus aliique jam ediderunt *flammigeros conſendere*, immo ita quoque in Ed. Veneta A. 1477. Conſentiunt mei MSS. omnes: quod mirum; cum nihil frequentius ſit commutatione illa deſinentium in *ger* & *fer*; ut *armifer* & *armiger*, *anſifer* & *anſiger*. &c. quæ infra etiam variata in MSS. videbimus. Utrumque etiam probum. ſic *flammiferi curus* apud Sen. Herc. Fur. 593. in Cataleſtis de Ortu Solis §. 10. item. §. 6, 8. Silio Ital. L. 1. 210. v. 55. *Flammiferi Radii* Silio Ital. Lib. 1. vſ. 257. *Flammifer Olympus*. Valerio Max. *Ignifer Titanis orbis* inf. L. 3. 4. &c. ſimilia paſſim. Contra *flammigerae habentes* Claudiano vſ. 1. *Flammiger Sol* Valerio Flacco Lib. v. 582. noſtro vſ. 145. *Flammiger Titan*. Præterea. Lutatius citat *flammigeros conſc.* ad Statii Theb. Lib. 1. vſ. 27. quem locum adſcribere vacat, quia ex Lucano totus deſumptus eſt

*Quem nova maturi ſubruunt exorſa parentis
 Aeternum ſibi Roma cupit; licet arſior omnes
 Limes agas ſtellas, & te plaga lucida coeli
 Sollicitet; licet ignipedum frenator equorum
 Ipſo ſuis alte radiantem crinibus arcum
 Imprimat, aut magni cedat tibi Juppiter æqua
 Parte poli.*

Adde Senec. Herc. Oct. 1565. &c. & Claudian. L. 1. in Ruſin. 365. &c. 118. Conf. Hon. 172. &c.

Sentiet axis onus. librati pondera coeli
Orbe tene a medio: pars aetheris illa sereni
Tota vacet, nullaeque obstant à Caesare nubes.

63

VARIAE LECTIOES.

a in med. 1. Voss. & in W. supra sc.

49 TIMENTEM] Propter Phetontem dictum est, qui curru patris male rexit. SCHOL. Notat etiam recte Ascensius, Neronem hic irrideri à Luciano propter nimium ejus aurigandi studium. nam Apollinem cantu, solem aurigando equiparare videri volebat, monente Suetonio c. 53.

50 JUVAT] Ita 9. MSS. Ed. Rom. Parm. Ald. Col. Steph. Gryph. nec aliter citatur à Prisciano c. 766. Ed. Putsc. in aliis *juvet*.

51 JURISQUE] Uterque vetustus codex *jurisque tui* legit. HORTENS. Jura tuo. Arbitrio tuo. Quamquam Prisc. in 18. (p. 1198. Ed. Putsch.) legit, *Jurisque tui*, quod placet, ut sit, *natura juris tui*, id est, quae tibi parebit, relinquet tibi, quis deus esse velis, hoc est, quam potestatem velis habere. Nam certum est te Jovi & Phoebō nil detracturum. SULPIT. Jurisque tui. Arbitrio tuo permittet. Imitatur invocationem Maronis 1. Georg. in plerisque erat *jurisque suo*. BERSM. Sex etiam vetustiores ex nostris & Reg. rec. in marg. ac quinque Pulm. *jurisque tui* cum Ed. Veneta & Brix. quod recte restituerunt Viridocti. Quamquam Sulpitius male construit *natura juris tui*. jungenda sunt enim *relinquis juris tui*. sic *juris habere sui* Lib. vii, 55. alibi *facere juris sui* & similia.

54 AVERSI] Vulgo legunt *adversi* i. e. oppositi archico polo. nec male. Vide tamen an non magis placeat, *aversi* i. remoti à nostro orbe, obversi. Quomodo est in 2. Voss. & Witt. & uno Bersm. Ed. Ven. Brix. & Mediol. citatque Priscianus Lib. viii. c. 798. Id etiam praetulit J. F. Gronovius ad Senecae Medeam vs. 10.

- - - - - *noctis aeternas Chaos*
Aversa superis regna, Adansque impiis.
Sic Lib. 8, 337. in MSS.

Aversosque polos alienaque sidera quavis.

ubi plura vide, ut & ad Senecam.

54 VERGITUR] I. e. deprimitur: declinat. Virg. *premitur Libyas devexus in Austros*. Alii legunt *vertitur*. BERSM. MERGITUR.] Ita malimus, quam *vergitur*. Nam & Germanicus in Arateis *pars mersa sub undas Oceani*, de Polo Antartico & ipse loquens. Et Avienus, *subit altera mersa sub undas Pars Erebum*. GROT. ex Ed. pr. Praetuleram *mergitur*. quia finitor circulus poetis est Oceanus,

ac proinde quod inconspicuum est, mergi dicitur. Et sic locus Germanicus Caesar Arateis: *pars mersa sub undas Oceani*, de polo Antartico & ipse loquens: ut & de eodem Avienus: *subit altera mersa sub undas Pars Erebum*. Sed video eundem sensum esse posse in recepta lectione. Nam *vergi* passiva terminatione sic dixere Lucretius, multoque posterior Papinius. Priscianus denique hunc ipsum Lucani locum adducit, ut ostendat Latine sic dici. Graviter autem hic in Sphaeram delinquit Lucanus, cum polum Austrinum calidum dicit. Est quidem Auster calidus Arcticum polum spectantibus. At polus Austrinus non minus frigidus Arctico. Addatur hoc caeteris, quae à Luciano pompaticè magis quam ex vero dicta. GROT. ex Ed. tert. Recte Grotius priorem mutavit sententiam. Nihil verius quam *vergitur*, ut est in xi. MSS. & Edd. fere omnibus, multisque exemplis adstruit Gronovius Lib. ii. Observ. c. 7. & Priscianus à Grotio laudatus Lib. viii. c. 798. Infra Lib. xv, 525.

Nec sequis vergere ponto Tunc erat astra polus.
Sic MSS. non *mergere*. Claudian. L. i. in Rufin. 366.

Qua vergit in Austrum Signifer.
In meo *vertitur*.

55 UNDE TUAM VIDEAS] *Sulpitius*, obliqua stella tua, *inquit*, & non recto intuitu aspiciente. Nam si ad occidentem conversum os habuere, ut sidera penè omnia, Romam oblique respiciet. Sic etiam, si ad Arcticum aut Antarticum. *Omni-bonus* existimat haec allegoricè dicta, tanquam ostendat corporis ejus deformitatem. Fuit Nero oculis caecis, & hebetioribus, cervice obesa, & ideo poetam dixisse sidere obliquo. Et ut crasum corpore, quum inquit. *Pars aetheris illa sereni Tota vacet*. Deinde ironicè, & amphibologicè dictum putat.

Tunc genus humanum positis sibi consulat armis.

Glareanus, ego obliquo intuitu, *inquit*, intelligo, qui est à Polo Antartico Romam versus impedito sanè terrae tumore. Neque enim Romae videtur Polus Antarticus. Haec *Glareanus* melius. Obliquum ego sidus, eum obliquum horizontem vocare puto, quem in omnibus cardinibus habent, praeter eos, qui sub aequinoctiali degunt. HORTENS.

B 2

55

- 60 ^a Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
Inque vicem gens omnis amet: pax missa per orbem
Ferreâ belligeri compestcat limina Jani.
Sed mihi jam numen: nec, si te pectore vates
Accipiam, ^b Cirrhaea velim secreta moventem
65 Sollicitare Deum, Bacchumque avertere ^c Nyssa.
Tu satis ad dandas Romana in carmina vires.
Fert animus causas tantarum ^d expromere rerum:
Immensumque aperitur opus, quid in arma furentem

In-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Tum Pulm. 3. Voss. 2. & Edd. quaed. ^b Chyrraea Voss. sec. Cyrrea Reg. rec. & Voss. 2. Cirra M.
^c Nissa Voss. pr. sec. W. Nissa M. ^d exponere Voss. 2. exprimere Marp.

55 SIDERE] Alter vetus cod. legit *lumine*, non *fidere*. HORTENS. Notari putatur Nero Strabus. BERSM. Nempe ab Omnibono, qui haec ut pleraque mutuatus est à Scholiaste dicente *Allusit. Strabus enim Nero fuit. ideo obliquo fidere dicit.* Suetonius c. 52. ait eum *oculis fuisse cassis et hebetioribus.* Nec obstat, quod sine allusione haec possint exponi, ut Glareanus & Hortensius malunt, qui tamen cum ceteris in seqq. ironiam agnoscere coguntur. Nimis sane evidentia sunt, quam ut negemus. Vide etiam Barthium Advers. Lib. 11. c. 18. & Ill. Spanhem. de usu numism. p. 103. Ed. in 4to.

56 AETHERIS IMMENSI PARTEM SI] Una, inquit Sulpitius, sive orientalem, sive occidentalem. mihi magis placet Badius, qui ait, Arcticam, aut Antarcticam, idque propter praedicamentum. Quanquam, ut dicam, quod sentio, sive astrologicae, sive Physicae eam rem consideraverimus, videtur re vera nugamentum, quo Neronem ridere magis, quam commendare voluit. Nam quae erunt *librati pondera coeli*, Orbe medio, scire velim. Fieri etiam potest, ut Virgilium in Georgicis imitari voluerit, aut videri eum imitari, quum nihil minus faceret. *Librati enim coeli pondera medio orbe*, terra est, in cuius medio inferi perhibentur, qui locus immanissimi tyranni meritis jure debetur. GLAREAN.

57 SENTIET ATIS ONUS] Hic quoque allusit, tuit Nero corporis crassi & obesus. SCHOLIAST.

59 TOTA VACET. Idem Omnibonus, qui & veluti Strabum interim putat, per hoc quod dicitur: *Unde tuam videas obliquo fidere Romam.* Et ut crassum corpore, quum inquit: *Parasitibus illa ferenti Tota vacet.* Deinde ironice, amphiboliceque dictum accipit: *Tunc genus humanum positis sibi consulat armis.* Quasi tum de-

num pacem & tranquillitatem orbi redituram esse, cum ille regnare detisset. MICYLL. VACET. Ut sit capiendū Neroni, quem Sueton. c. 52. cervice obesa & ventre projecto fuisse scribes. Videtur enim tota haec invocatio ironica, & ut ita dicam *impetorei* sum. BERSM.

60 TUNC] Orbi pacem ominatur postquam regnare defecit Nero. BERSM. Vide etiam Ascensum.

62 JANI] Ut Virgilius.

*Centum aerei claudunt vestes, aeternaque ferri
Robora: nec custes absistis limine Janus.*

SCHOLIAST.

63 JAM NUMEN] I. e. tu mihi jam, dum in vis es, deus es, *à me jam deus haberi*, ut Scholiales, & recte Servius explicat ad Virgil. Ecl. 1.7. *Namque eris ille mihi semper Deus.* Nec audiendi sunt Passeratius, Gebhardus ad Tibull. 1, 3, 29. & post eos Doct. Haverkamp. ad Tertullian. Apolog. p. 79. qui hic & L. 11, 158. *Jam numen gentibus* *Isim* unica quasi voce haec legi volunt. Numquam vel saltem rarissime ita locuti sunt veteres. V. Tennul. ad Frontin. L. 1. c. 3, 17. *ante signa nostra aciem recepit.* De Imperatoribus vero, qui ante mortem Dei nomen acceperunt, vide La Cerda ad d. l. Virgilii. Sub specie autem adulationis rursus perstringit & vehementer deridet Lucanus Neronem, qui Apollinem cantu aequiparare volebat existimari.

63 VATES] Cod. Thuaneus *toto*; quod placet Cel. Burmanno, ut *vates* venerit à Glossatore, ad Valer. Flaccum L. vi, 673.

*Sed facibus, sed mole Dei, quem pectore toto
Jam tenet.*

Sic notter L. v. 169.

- - - *hominem toto sibi caedera jussit
Pectore.*

L. 11,

Inpulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
70 Invida fatorum series, summisque negatum
Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus,
^a Nec se Roma ferens. sic, cum compage soluta
Secula tot mundi suprema coëgerit ^b hora,
Antiquum repetent iterum chaos omnia; mixtis
75 Sidera fideribus concurrent: ignea pontum
Astra petent: ^c tellus extendere litora ^d nolet,
Excutietque fretum: fratri contraria Phoebe

1bit,

VARIÆ LECTIONES.

a non B. I. b ora H. c tellusque Voss. I. d nolit V. I. nolles V. I. B. I. O.

L. ix, 70.

- - - - - non toto pectore portas

Impia Potprejant ?

64. ACCIPIAM. Priscianus legit *accipio*, ut sit. quia *accipio*: sed placet legatur *accipiam*, ut sit accipere possim numen tuum. ASCENSIUS. Vetus cod. *accipio*. HORTENS. *Accipio* est in Veterrimo Voss. primo cum 2. aliis. & Pulm. 1. in Voss. sec. *accipio* superscriptum erat; atque ita edidit Sulpitius. Idem esset sensus; *accipio* an *accipiam* legas. si vero *isto* praeferamus, *accipiam* est scribendum.

64 CIRRHAEA] A monte Cirrha Apollinem intellige. sensus est, si tu Caesar pectus meum repleveris, non est necesse, ut invocem Apollinem aut Liberum, quia tu sufficis. SCHOLIAST.

65 NYSA } Mons ubi Liber colitur: ut Virgilius.
Liber agens Nyx, æ celfo de vertice sigrei.

SCHOLIAST. Nyfa, ut autor est Strabo, vicus est Heliconis in Phocide, & urbs in felici Arabia: & alia in India, Baccho sacrae. Qui dicunt, Nyfam verticem alterum esse Parnasi, in quo Bacchus colatur, & Citheron etiam appellatur: & per Cyrrham alterum verticem, ipsum Heliconam accipiunt, ridiculi sunt. Nam hi duo montes divisi sunt, & à Parnaso bicipiti longè distant. Poëta ergo urbem Arabicam vel Indicam intellexit. Nam quamvis Helicon Phoebo, & Citheron Baccho sit sacer, Nyfam, quae vicus est in Helicone, non designavit. SULPIT. Νύμφη, inquit Stephanus, πόλις παλαιά, πρώτη ἐν ἰλικῶνι. διυπὶς ἐν ὄρεϊ. τεῖν ἐν παρὶς τῆς ἐν ἀραβίᾳ πόλεως ἐν αἰγύπτῳ. ἴση ἐν ἰσθμῷ. ἰσθμὸς ἐν ἰνδῷ. ὁ γὰρ ἐν τῷ ὄρει ἀνακατέον ὄρεος. ἴση ἐν Ἀδύῳ. ἀκατέον ἐν ἰσθμῷ. ὅσα ἀπὸ μῦθοις ἀνέστη τῶν ἀναπλουφῶν ἀνέστη, καὶ τὸ βίοντι περικείμεται. Quoniam igitur his locis omnibus ferè Bacchus coli solitus fuit, non interest de Indica, an de Heliconia, an de quacunque tandem Nyfa hoc loco intelligas.

MICYLL. Hanc Indiæ urbem, omnes autho-
res, & maximè poetarum expositores in ore ha-
bent, sed pauci locum ejus ostendunt. Ptole-
maeus libro septimo Geographiæ, cis Gangem
Indiæ, *μύζα*, inquit, *ἢ καὶ διουσιόπολις*. Gory-
acea est natio Paropamisadis, cujus hæc est urbs,
quam ego etiam Nyfam dictam puto, ex itineri-
bus in Indiam, Herculis, Bacchi, & Alexandri
Christianè Badius ridens hunc locum, quasi verò
Deus, inquit, non ubique sit, nec possit Romæ
conferre opem, nisi reliquerit prius Nyfam. At
qui de Baccho, & gentium diis, hoc est, dæ-
monibus, utique verum est, eos non esse ubique:
ut ergo dii sunt, ita sunt ubique. Certè etiam
alii poetæ, de eis identidem ita loquuntur. GLA-
REAN.

66 DANDAS VIRE] Sic ante Grotium ediderunt quoque Sulpitius, Asc. Mic. & Hort. cum Berlm. Ceteri cum meis Codd. omnibus & uno Berlm. & Prisciano c. 1015, 1020. *vires dandas*.

71 STARR DIV] Locum hunc expressit Claudianus Epigr. 41.

Pulcris stare diu Parcarum lege negatur.

Magna repente rault: summa cadunt subito.

74 REPETENT ITERUM CHAOS OMNIA) Vetiſſima haec eſt correctio politiſſimi viri J. Rutgersii L. 1. Var. LL. c. 12. neque aliter Omnibus olim legiſſe videtur explicans. *Sicut dicunt olim inter ſe diſſoluſis elementis omnia ad antiquum chaos reditura eſſe.* Confirmatur etiam haec lectio antiquo Barthii Cod. & ab ipſo Barthio Lib. xi. Adverſ. c. 10. ut & MS. Regio rec. quare etiam in textum recepi. Vulgo *Antiquum repetens iterum Chaos; omnia m.* Hic vero, quod ſemel dictum ſat erit, quis non indignetur negligentiam & ſtuporem Sæarevelhii ſcribentis ad haec verba. *Ita loquitur Janus Rutgersius, cum vulgati habeant, ac repetens i. e. omnia m.* plane vero contrarium. Super

Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
 Indignata, diem polceret sibi: totaque discors
 80 Machina divulsi turbabit foedera * mundi.
 In se magna ruunt. ^b laetis hunc numina rebus
 Crescendi posuere modum: nec gentibus ullis
 Commodat in populum, terrae, pelagique potentem,
 Invidiam Fortuna suam. tu causa malorum,

85

V A R I A E L E C T I O N E S.

a regni Voss. 2. b Laetisque B. 1.

versu praecedente consule ibid. Barthium & de tota hac re, ac *soluta compage* vide Comment. dd. VV. ad Valerium Flacc. Lib. 1, 829.

- - - - - Non illa ruenti
Accessura polo, victam si solvere molem
Juppiter, et primae velit omnia reddere massae &c.

Claudianus L. 1. de Rapt. Prof. 115.

Obducam tenebris lucem: compage soluta
Fulgidus umbroso miscbitur axi Averno.

Silius Ital. L. xvii, 607.

- - - - - Coelum licet omnia soluta
In caput hoc compage ruat, terraeque dehiscant.
Resoluto mundo Seneca Epist. ix.

76 TELLUS EXTEND. LIT. NO.] Hoc est, ut exponit *Glareanus*, Tellus conetur excutere, quamvis non polceret, & conetur ab se abjicere, nihil tamen efficiet, satis repugnantibus, quae omnino volunt omnes res, soluta compage, in antiquam reverti Chaos. Verba ipsius *Glareani* de caeco iudicio interpretum, hoc loco subscribam. Hic est insignis obscuritas, inquit, & verè (ut ita dicam) in ipso Chao, Chaos. Priora enim omnium rerum confusionem innuunt. Omnia sidera, inquit poeta, mixtis sideribus concurrent: ignea astra petent Pontum. Hic verò tellus nolens extendere littora, excutiet fretum. Quod *Sulpitius* exponit, Tellus repugnabit, ne mare littora dilaret, & se magis extendat, & excutiet, id est, rejiciet. *Badius* autem, Tellus nolet extendere littora, id est, esse arida, & à mari separata, inquit. Et excutiet, id est, effundet, & in terram emittet fretum, id est, mare. Ubi nescias, exponatne affirmativè, an negativè, esse arida, ut repetat verbum *nolens*, videlicet esse arida, an totam orationem sic. Tellus nolet extendere littora, id est, malit esse arida. Sed quid idem *Badius* subnectat, audi: Tellus, inquit, effundet, & in terram emittet fretum. Nisi enim Tellus pro Dea intellexerit, quod hic non admodum

aptum videtur, sensus erit ex *Badii* verbis, Terra effundet fretum in terram. Hic vides, opinor, quam facile perumpimus difficiles authorum locos, quoties pudet nos fateri, nos non intelligere. *Sulpitii* expositio sonat, quasi tellus repugnet fretu, id est, mari, & excutiet, quasi nimis diu tergo tulerit. Verum quomodo tum omnium rerum confusio, & commixtio, quam Poëta suprema mundi hora futuram dicit, procedet? Haëtenus *Glareanus*. Deinde attexit suam interpretationem. HORTENS.

78 OBLIQUUM] Bene dicit de Luna: per totam enim latitudinem Zodiaci vagatur, vel obliquum orbem ipsum Zodiacum dicit. SCHOL.

78 BIGAS] Luna idcirco bigis dicitur vehi; quia die & nocte videtur. Currum ducit equorum. SCHOL. Equos Lunae tribuunt Ovidius Rem. Amor. 258. & Propert. 1, 10, 8. alique. Plurimi tamen boves ejus currui aptant, etiam in nummis. V. Ill. Heinsium ad Ovid. Epist. Her. xx, 194. Notas Virorum dd. ad Ep. v. Ausonii

Tertia fissipedes renovavit Luna juvenca.

Schol. German. p. m. 199. Munker. ad Fulgent. c. 24.

Pullatum bijugis conscenderat aethera tauros.
 hinc Hydaspes jugum boum Lunae sacrificat apud Heliodor. L. x. p. m. 463. & Junonis sacra bubus vehebantur. Virgil. L. 111. Georg. 527.

81 IN SE MAGNA RUUNT] Seneca. ut nihil extra lacessas aut quatiat, in se ipsa Fortuna ruat. GROT. ex Ed. tert. Optime Scholiasles. Sensus hic est. Semper magna in se concidunt. Nam nec fortuna aliquas gentes concitavit in populum terrae & pelagi potentem i. Romanos, nec invidiam hostibus commoda vit, ut ipsi urbem opprimerent; sed quia in se magna ruunt, ipsos contra se pugnare jussit Romanos, & a se deleri.

86 NUMQUAM MISSI IN TERRAM] Nunquam traditi pluribus. Nam Roma antehac aut sua libertate usa erat, aut sub singulis regibus fuerat. SULPIT. Satius tamen est, ut generaliter dictum accipias, de quacunque regni societate: neque

- 85 Facta tribus dominis communis, Roma, nec unquam
 In turbam missi feralia foedera regni:
 O malè concordēs, nimiaque cupidine caeci,
 Quid miscere juvat? vires, orbemque tenere
 In medio? dum terra fretum, terramque levabit
 90 Aër, & longi volvent Titana labores,
 Noxque diem^b coelo totidem per signa sequetur;

Nul-

VARIAS LECTIOES

^a viresque Voss. r. ^b in c. W. totid. c. H.

que enim ulla talis diu durat, ut & Omnibonus exponit. MICYLL. Peiraredus amicus meus vir elegantis ingenii sensum meliorem facit scribendo *felicia*. GROTIUS. ex Ed. tert. Nulla contra MSS. mutatione opus est. Dicit Lucanus malorum causam fuisse foedera feralia regni, scilicet Romani, quod numquam antehac in turbam missum erat, ut Sulpitio & Hortensio placet; sive cuiuscumque, quod numquam bene in turbam mittitur, ut alii malunt. Pro priorē expositione videtur etiam stare Scholiastes, ad verba *in turbam notans*. Pompejum, Crassum & Caesarem dicit, quia numquam stare potuerunt foedera, si plures reges facti sunt. dicit autem *pompejium esse debere*. Idque satis patet ex seqq. cum statim turbam illam trium dominorum alloquatur Lucanus, dicatque tum demum genera iter nullam fidem esse sociis regni. Romae autem regnum numquam fuisse ante hac in turbam missum, aut sub pluribus uno tempore regibus fuisse scimus omnes; adeo ut ne Romulus quidem & Remus se simul ferre potuerint. Est doctissimus vir, qui hic legendum conjicit, *In turba, nisi quae feralia, foedera. vel in turbam missi vitalia s. r.*

88 *MISCERE VIRES*] Ut Appianus addit, Crassus & Pompejus ambo Cons. designati, Caesari imperium Galliae in alterum quinquennium prorogarunt. Ipsi autem inter se provincias, exercitusque partiti, Pompejus quidem Hispaniam ac Libyam per amicos administravit, Crassus autem Syria, ac Syriae vicinis locis assumptis, ad Parthicum bellum profectus est. In quo eodem mox interfecto, Julia autem Pompeji uxore defuncta, inter Caesarem & Pompejum orta dissensione, Civile bellum constatum est. MICYLL.

89 *IN MEDIO*] Duo Vetusissimi, optimique Codd. Vossiani, item quart. & sext. a. m. pr. cum Ed. Rom. & Parm. *in medium*, quod Scholiastes interpretatur *in commune*, recte. Eodem scilicet modo, ac Graeci dicunt *in μέσῳ, ὡς αὐτοῖς*. sic enim tres isti Pompejus, Caesar & Crassus tene-

bant orbem non sibi cuique proprium, sed in commune tamquam consortium eorum trium. Vide Turneb. Advers. L. XII. c. 20. & La. Cer- dam ad Virgilii Georg. I, 126.

In medium quaeerebant.

L. IV. G. 157.

In medium quasita reponunt.

Senec. Agam 666.

- - - - - *Juvat in medium*

Deslere suos.

Infr. Lib. IV, 492.

In medium morte omnis abit.

Sic in dubium esse Ovid. Ep. XVI, 138. Sil. Ital. XVII, 411.

Sternunt in medium turba.

In commune tenere Claudian. IV. Conf. Hon. 296.

89 *TERRA FRETUM TERRAMQUE LEVABIT AER.*] Terra levat aquas, id est, sublevat. est enim inferior, & hanc illae circumfluunt. Quomodo autem aer levat terram? Dupliciter intelligi hoc potest, vel sensisse Poëtam, subeuntem intra cavernas spiritum, vel per aquas transeuntem, vel agitatione harum excitatum, terram ipsam quasi vehere, neque pati desidere. Vel: quod eruditius est, undique intra & extra aquas circumfuso aëre, quod Graeci *ἐν μέσῳ* appellant, terram in medio fixam contineri, undique à se aeris impetu illam repellente aequabiliter, & in medium cogente, ubi contineri, tanquam loco illam suo, necesse est, ut punctum in orbe, quod centrum appellant. Non enim,eductum de medio illud, magis orbis centrum esset. Aëra autem quasi *μεσολίζου* orbis obire terram, ut centrum, in confesso est. Ex hoc sensu accepere multi id, quod Electra canit, *οὐ γὰρ ἴσμεν ἀέρος ἀέρος*. CAMERAR. Neutrum verum esse pronunciat J. C. Scaliger in Hypercritico cap. 6. Verum tu lector consule hoc loco Hortensium. Ego haec Philosophis discutien- da relinquo. *Levabit* autem est *libabit*, *sustinebit*, quia

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
 Inpatiens confortis erit. nec gentibus ullis
 Credite; ^a nec longe fatorum exempla petantur:
 95 Fraterno ^b primi maduerunt sanguine muri.
 Nec pretium tanti tellus, pontusque furoris
 Tunc erat. exiguum dominos commisit asylum.

Tem.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ne B. 1. b primum W.

quia in aëre pendet orbis: quare Lutatius locum
 hunc adduxit ad Statium Lib. VIII. Theb. 308.
 ubi ad terram loquitur,

- - - quae pontum ambisque vehisquo;
 Te penes erc. te velox machina coeli
 Aëre pendentem vacuo, te currus uterque
 Circuit.

Ovidius L. VI. Fast. 271.

Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem.

90 ET LONG. VOL. TITA. LAB.] Et Sol vertet
 se magno labore. Volvitur enim contra motum
 mundi, & laborat nitens contra venientis sphae-
 rae volubilitatem. Hinc Ovid.

*Adde quod assidua rapitur vertigine coelum,
 Sideraque alta trahis, celerique volumine torquet:
 Nitro in adversum, nec me qui caetera vincis
 Impetus, et rapido contrarius evohor orbi.*

Luna quoque sic nititur, & autore Plinio, reliqui
 quinque planetae, qui erratici appellantur: nam
 cum mundo feruntur, & contra mundum, quan-
 do retrogradi sunt. SULPIT. Rectius Omnibo-
 nus, qui cum mundo ferri eos ait, quando re-
 trogradi sunt. Tunc enim retrogradi dicuntur,
 quando *eis rā ἀντιπρῶτα*, hoc est, in antec-
 dentia, & contra ordinem signorum feruntur.
 Quemadmodum rursus, quando *eis rā ὑποπρῶτα*,
 hoc est, secundum successionem signorum ferun-
 tur, contra mundum ferri dicuntur. MICYLL.
 Nunc ita dixit diurnos cursus solares, vel etiam
 motus annuos, quasi pensum hoc absolvente sole.
 CAMERAR.

91 NOXQUE DIEM COELO] Semper enim *διε-
 κομίζται*, ut circulus maximus Zodiacus. Dimi-
 dium igitur illius supra, & dimidium infra est,
 in omni conversione, id est, quomocumque
 sphaera collocetur. CAMERAR.

92 REGNI SOCIIS] Ex hoc loco malebat vir
 summus J. F. Gronovius *regni*, quam *regnis* in
 Statio Lib. I. Theb. 130.

Sociisque comes discordia regnis.

Et sane *regni* legitur in uno Cod. Biliotii & Ed.
 Lindenbrogii. quamquam non damnabat alterum.
 Sic *Socium sepulcrum*, in quo duorum corporum
 ossa, Ovidio Epist. XI, 123. Malim certe & ego
 illic legere *regni*, quam hic *regnis* cum Ill. Hein-
 sio, & Gronovii nepote Abrahamo ad Justin. L. XI.
 c. 12. §. 15. *Neque orbem duo regna salvo statu ter-
 rarum habere.* nam praeterquam quod *regni* con-
 stanter habeant omnes MSS. vulgatam lectionem
 quoque ad d. Statii locum confirmat Lutatius.
 pro *omnisque* vero memoriae, credo, vitio citat
quacumque Achilles Statius ad Tibull. L. 2. El.
 5. 24.

Moenia consorti non habitanda Remo.

93 NEC GENTIBUS] Non hoc vero ita esse cre-
 datur; quia aliquae gentes passae sunt; sed quia
 vos ipsi Romani. SCHOL. Confirmatio per Ex-
 empla. Unum autem domesticum satis esse ait
 dissidii fraterni, in quo est a minore argumen-
 tatio, si de illo paupere regno tanta contentio fuit,
 quam esse oportuit de hoc opulentissimo totius or-
 bis terrarum? CAMERAR.

95 PRIMI MURI] Cum in ludibrium fratris Re-
 mus novos muros transfiliisset, ab irato Romulo,
 five ejus celere ad murum custodiendum praefec-
 to, est interfectus. Alii malunt, Romulum, ut
 solus regnaret, sub hoc praetextu ea usum impie-
 tate. Est & alia fama, quod cum de urbis con-
 ditae imperio, nomineque imponendo captarent
 auguria, & Remus prior ex Aventino sex vultu-
 res, Romulus XII. ex Palatino vidisset, & hic
 numero, ille tempore praestaret, & uterque à sua
 multitudine rex salutaretur, orto certamine ibi in
 turba ictus Remus ceciderit. SULPIT. Utranque
 opinionem recenset Livius libro primo ab urbe
 condita. Alteram autem & Dionysius Halicar-
 nass. libro secundo. MICYLL. Praeclare Cicero
 III. de Off. c. 10. V. Merula ad Ennium p. 219.
 seq. Haec margini libri sui adscripserat Broukhuf.

95

Temporis angusti mansit concordia discors,
 Paxque fuit non sponte ducum. nam sola futuri
 100 Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
 Qui secat, & geminum gracilis mare separat * Isthmos,
 Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
 Ionium Aegaeo frangat mare: sic, ubi saeva

Ar.

VARIAE LECTIOES.

a *Hysmos* M. *Hysmos* A.

95 SANGUINE] Remi videlicet, qui à fratre ejus Romulo occisus est. SCHOL.

96 NEC PRETIUM &c.] Valde placuit Papinio hoc *ἱνέσμα*. Inde enim illud desumpsit, nihilo deterius:

*Et nondum crasso laquearia fulva metallo,
 Montibus aut alte Grajis suffulta nitebant
 Atria, congestos saxis explicitura clientes.
 Non impacatis regum advigilantia somnis
 Pila, nec alterna ferri stasione gementes
 Excubias, nec cura mero committere gemmas,
 Atque aurum violare tibus: sed nuda potestas
 Armavit fratres: pugna est de paupere regno.*

Vide & quae sequuntur sane egregia. GROT. ex Ed. tert.

97 EXIGUUM DOMINOS COMMISIT ASYLUM.] Romulus cum non haberet, cum quibus civitatem construeret, aedificavit asylum i. e. domum refugii, ad quod cum fugerent rei, horum auxilio civitatem construxit. unde Juvenalis.

— — — — — *primisque tuorum*
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo:

id est, criminofus. SCHOLIAST. *ἄσυλον ἱερὸν*, consecratus locus, unde abstrahere neminem liceret, & res *ἄσυλῆς*. *σύλῃ* autem vendicationes sunt, aut occupationes concessae, & vis legitima. Asylum autem lucum consecrasse Romulum notum est. CAMERAR. Ab a, privandi particula, & verbo *συλῶ*, quod est, violo, ac veluti per sacrilegium quoddam aufero, sive deprædor. MICYLL. Vide etiam Omnibon. & Hortens.

98 TEMPORIS ANGUSTI MANSIT CONCORDIA DISCORS.] Conclusio: Nulla est societas regni firma. Ergo &c. haec non potuit diu permanere. Sed omnes eventus, de quibus excitatum fuit bellum, diligenter persequitur, quae sunt quasi *ἐργασιὰ ἀντὶ αὐτῆς*. CAMER. *Ἐστὶν quasi κακὸς ὅμιλος*. Si *discors*, quo modo *concors*, ait Scholiales: Verum recte Lucanus concordiam hanc dicit fuisse discordem; cum fuerit tantum simulata; nec ullus il-

lorum aliquid alteri praestiterit amici foederis causa, sed sui ipsius gratia; sibi enim, non sociis iustitabant. Est autem elegans loquendi formula, quae etiam usi sunt alii poëtae. Horatius Lib. 1. Ep. 12, 19. *Rerum concordia discors*. ubi vide. Sidonius Apollin. Carm. xv, 170.

Es das concordem discordia jussa favorem.

Manil. L. 1. v. 142. *discordia concors*. Simile est illud Virgilii Georg. 1, 257.

Temporibusque potem diversis quatuor annum.

99 NON SPONTE] Quamdiu Crassus vixit, non ausi sunt Pompejus & Caesar pugnare propter eum. Ideo pax non sponte fuit inter illos. SCHOL. 100 BELLI MORA] *Plutarch*. Pompejo. *Κερίστος ἐν Πάρθους ἀπελάσας ἡγγίστατο. καὶ τότε κάλυμα ὃν μέγα δ' ἐσυμπύκνω τ' ἰμφοῦλιν πύλεσσι ἐκ ποδῶν ἰγνύοντο*. GROT. ex Ed. tert. Hanc vero locutionem saepe videas apud poëtas. Ejus exempla plena manu dat Clar. Drakenburg. ad Silium Italic. L. VIII, 33.

— — — — — *sola ille Latinos*
Sub juga mittendi mora.

101 GRACILIS ISTHMOS] Angustissima & tenuis terra in mari *isthmus* dicitur. Hic autem separationem inter mare Ionium dicit & Aegaeum. SCHOL. Angusta terra intra duo maria, sed nunc κατ' ἐξοχὴν Corinthiacus indicatur, à quo Horatius bimarem Corinthum appellavit. Sunt enim & alibi, ut Cnidias, de quo Oraculum apud Herodotum,

*Ἰσθμὸς δὲ μὴ πύργῳ τι μὲν ὀρύσσεται
 Στεῖς γὰρ κ' ἴδεναι ἴσται ἐν' ἰσθμῷ.*

CAMERAR. *Hysmos* M. Sc. ut sit mons nescio quis. Mendose. BERSM.

102 CONFERRE FRETUM] Mare se utrumque commiscere: ut, *Tum prora avertis*, id est avertitur, vel avertit se. Sin illa interjecta terra recedat, tum *franget* mare, id est, ruinet *ἰονίον Ἄεgeo*.

- Arma ducum dirimens, miserando funere Crassus
 105 Assyrias Latio maculavit sanguine ^a Carras,
 Parthica Romanos solverunt damna furores.
 Plus illa vobis acie, quam creditis, actum ^b est,
 Arsacidæ: bellum victis civile dedistis.
 Dividitur ferro regnum; populique potentis,
 110 Quæ mare, quæ terras, quæ totum ^c possidet orbem,
 Non cepit fortuna duos. nam pignora ^d juncti
 Sanguinis, & diro ferales omine taedas
 Abstulit ad manes, Parcarum, Julia, sæva

In-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Charras* Voss. ³. *Carrhas* Ed. Rom. ^b abest a B. 1. ^c *continet* pro var. L. Voss. pr. ^d *vincti* H.

Aegeo, hoc est, alterum in alterum influet. Sunt autem appellationes hæc oppositorum locorum maritumorum. Nam *Ionium* est intra Italiam & Græciam exundans in sinum Adriaticum. *Aegeum* intra Græciam & Asiam. Dictum secundum Poëtas hoc ab Aegeo in eo demerso, illud ab Iûs filiae Inachi trajectu. CAMERAR. Recte Scholiastes exponit *in unum convenire*, id est, confluere, se & suas undas conferre & commiscere. Sic statim *frangat*, & passim. Vide Sanctium & Perizon. ad eum L. iv. c. 3. §. 13. Gronov. Observ. L. 11, 7. Acidal. ad Vellej. 1, 8. Drakenb. ad Sil. L. 1x, 645. & ut hic *frangas*, non dissimili plane modo Silius L. 1, 647.

Spumeus hic, medio qui surgit ab æquore, fluctus, Si prohibere piget, vestras effringet in urbes.

103 *IONIUM*] *Ionium* mare alii ab Iô, Inachi filia nominatum tradunt, quæ ex Dodona, ut quidam fabulantur, profugiens, mare illud, antea Cronium, & Rheac sinum, appellatum, trajectisse dicitur. Aeschylus in Prometheo:

Χείρῳ δὲ τὸ μέλαινα πόντος· μυχῷ
 Σαφῶς ἐπίστασ', Ἴονα· κλυθίστην

Τῆς οἰ; περὶ μὲν τοῖς πᾶσι βροτῶν.

Alii autem, ut Theopompus, quem Apollonii interpres, & Antiochus, quem Zezes in Lycophrone citat, ab Ionio Illyricorum rege quodam, Adriæ, ejus à quo Adria urbs condita fertur, filio vocatum scribunt. Et quia idem Adriaticum mare excipit, promiscuè interim utroque nomine ambo maria, & *μετάδωκεν τὸ ὄνομα*, ut inquit interpres Apollonii, appellari solent. MICYLL.

103 *Αἰγῶν*] *Aegeum*, autore Plinio, L. iv. c. 11. dictum est à scopulo inter Tenedum & Chium insulas surgente, in effigiem caprae, quam Græci *aega* vocant. SULPIT. Vel ut alii, *ἐπὶ δὴν*

αἰγῶν ἀλμύρας ποταμῶν. Vide Zezen in Lycoph. MICYLL. V. Hortens.

103 *FRANGET*] *Frangat* duo M. Sc. non male. BERSM. Ita rectius quam *franges*. GROT. Cujus notulae additur in Ed. tert. *est enim διωπκὸν, ut loquuntur Græci*. Adstipulantur huic lectioni Reg. 1. Marp. Voss. prim. tert. & quart. & Ed. Romana.

105 *CARRAS*,] *Carrhas* Plinius Arabiae civitatem facit, lib. v. cap. 24. Et rursum lib. xxxi. cap. 7. Ubi Carrhis, inquit, Arabiae oppido, muros domosque massis salis faciunt, aqua ferruminantes. Stephanus autem, & Appianus, qui totam hanc Crassi historiam descripsit, Mesopotamiae attribuunt. Ut & Moses, & Josephus. Has enim Carrhas esse volunt, ubi Abraham natus, & pater ejus Thara, mortuus & sepultus est, quam Hebraei suo nomine Charan vocant. Neque vero Parthiae nomine tota Assyria, sed pars ejus duntaxat dicta fuit. MICYLL. Celebris urbis locique nomen in Mesopotamia. Amnium enim illam Syriam appellarunt inclusam Euphratis & Tigridis fluminibus. Arsacidæ autem Parthi sunt, ab Arsace autore Imperii. CAMERAR.

106 *PARTHICA DAMNA*] quæ populo Romano fecerant Parthi, quando occidentes Crassum tulerunt ab eo signa Romana. Romanos autem furores Pompeji & Caesaris dicit. SCHOL.

108 *ARSACIDAE*] Arsaces primus Parthorum regnum constituit, Macedonum praefectis inde pulsus, ut Justinus lib. xli, tradit, cujus & haec de eodem verba sunt: *Sic Arsaces*, inquit, *quæfito simul, constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cujus memoriae hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine*

ἄντι

- Intercepta manu. quod si tibi fata dedissent
 115 Majores in luce moras, tu sola furentem
 Indè virum poteras, atque hinc ^a retinere parentem;
 Armataque manus excusso jungere ferro,
 Ut generos ^b foceris mediae junxere Sabinae.
 Morte tua discussa fides, bellumque movere
 120 Permissum ducibus: stimulos dedit aemula virtus.
 Tu, nova ne veteres obscurent acta triumphos,
 Et victis cedat piratica laurea Gallis,
 Magne, times: te jam series, ususque laborum

Eri-

VARIAE LECTIOES.

^a revocare M. ^b facis A.

nuncupant. MICYLL. Parthos dicit à rege Arsaco sic nominatos. SCHOL.

108 BELL. VICTIS CIVILE DEDISTIS.] Exaggeratio cladis Parthicae, quam sequitur infectio sceleratarum cupiditatum, potentiae, in duobus Principibus Populi Romani, cui jam Orbisterarum pareret. Fortuna autem nunc benignitas est fortunae, & magnitudo atque praestantia rerum Romanarum. CAMERAR.

111 CEPIT] Hoc est, felicitas & magnitudo Romani imperii, quae tanta erat, duobus satis non fuit. Quare inquit Flor. *Sic de principatu laborant, tanquam duos tanti imperii fortuna non caperet.* Est & alius sensus: Fortuna populi Romani, quae omnia possidebat, duos sub imperio continere non potuit: nam vinculum, quo contineri valebant, sublatum è medio est. SULPIT. Prior Sulpitii expositio unice vera est; quamvis alii aliter haec exponant. Locus Flori est Lib. IV. c. 2. §. 14. qui aperte ex nostro expressus est; vide ibi Freinshem. Totidem verbis haec etiam narrat Minucius Felix c. 18. *Obpastorum & casae regnum de geminis memoria notissima est. Generi & Socris bella toto orbe diffusa sunt, & tam magni imperii duos Fortuna non cepit.* idque jam notaverat Barthius Advers. L. XXVII. c. 13.

111 PIGNORA JUNCTI SANGUINIS.] Male Hortensius & Bersmannus haec exponunt per foedus & jus affinitatis. Intelligit enim partum ex Pompejo & Julia, quem enixa abortu mater secum ad manes abstulit: una enim cum matre paulo post periiit filius. atque ita recte commentatores primi. *millies pignora de filiis dici quis nescit?*

118 SABINAE] Raptis Sabinis Tattius adversus Romanos bella commovit. Romani eas, quas rapuerunt, cum susceptis liberis in medium produxerunt, & sic pax reddita est. SCHOL. Scholia

quoque veterimi Cod. Voss. primi ab alia manu tradunt, has mulieres ex trecentis raptis fuisse triginta, quae jam enixae fuerant. Addit Servius, ab illis triginta curias nomina sua accepisse ad Virgil. Aen. L. VII. 638. Sed hoc si constaret, non potuit dubitare Livius Lib. I. c. 13. *aetate, an dignitatibus suis virorumve, an sorte lectas sint, quae nomina curiis darent.* Alii dixerunt, curias ab illis nomina accepisse, quae hujus legationis munere functae erant, teste Dion. Halicarn. L. II. p. m. 112. ubi idem observat, Varronem totam rem negare, eumque nomina derivare à ducibus vel regionibus: quod & facit Plutarch. in Rom. p. 30. Ed. Par.

119 MORTE TUA] Sic & Vellejus: *Cum medium jam ex invidia potentiae malo cohaerentis inter Cn. Pompejum & C. Caesarem concordiae pignus; Julia uxor Magni, decessit.* Annaeus Florus multum hujus Annaei aemulator: *Crassi morte apud Parthos, & morte Juliae Caesaris filiae, quae nupta Pompejo, generi focerique concordiam matrimonii foedere tenebas, statim aemulatio erupit.* Plutarchus; *ὡς τὴν ἐν αἰρήνῃ καὶ ὁμοίᾳ τῶν αὐτῶν νεώτερον τὴν πολιτικὴν συνάσσειν οἰκονομῶν μελομένης.* GROT. ex Ed. tert. Ad locum Velleji Lib. II. c. 47. consule Viros doctorum notas.

120 PERMISSUM EST.] *Permissum est ducibus tria m. Sc. alii sine subst. BERSM. Delevi verbum substantivum est; quod primus intrusit Bersmannus. Rectius eo carent reliquae Edd. & 4 Codd. mei veterimi, in quorum Voss. sec. & Hulst. recentiore manu erat adscriptum; uti & 3 juniores. Nec oblat, quod nunc permissum est legatur in Servio ad Virgil. Aen. L. VI. 831. qua fide enim à Maafvicio illic sic est editum, nescio. Tota certe haec citatio Lucani in prioribus Edd. non reperitur.*

121 *Alia*] Editi plerique ante A'dum, ut & C¹ Sul-

- Frigit, inpatiensque loci fortuna secundi.
 125 Nec quemquam jam ferre potest, Caesarve priorem,
 Pompejusve parem. quis * justius induit arma,
 Scire nefas: magno se iudice quisque tuetur:
 Victrix causa ^b Deis placuit, sed victa Catoni.
 Nec coëre pares: alter vergentibus annis
 130 In senium, ^c longoque togae tranquillior usu
^d Dedidicit jam pace ducem: famaeque petitor
 Multa ^e dare in vulgus: totus popularibus auris

In-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *justior* H. b *Dii* Voss. pr. W.N.H. c *longoque* B. i. d *dedidicit* Voss. i. e *dabat* Voss. i.

Sulpit. Ascensius, Micyll. & Hortensius exhibent *facta* cum Cod. Witt. & sex vel septem aliis recentioribus & uno Anglicano, teste Wasse Indice Sallust. V. *acta. fata* Ed. Veneta & Brix. ac Mediol. Oronibonus tamen in notis citat *acta*, & recte intelligit res à Caesare tortiter gestas. Sic Lib. VIII, 320.

*Quas magis in terras nostrum felicibus actis
 Nomen abis.*

Ovidius Epist. Her. VIII, 43.

*Ille licet patriis sine fine superbiat actis,
 Et tu, quas referas acta parentis habes.*

Lib. XI. Metam. 222.

- - - - - qui fortibus actis
Acta patris umcat.

Quibus locis ex solemni harum vocum in MSS. commutatione ante Hecintium etiam *facta* legabatur, & passim.

124 IMPATIENSQUE LOCI FORTUNA SECUNDI.] Sumit hinc illud Papinius:

- - - - - *Jurisque secundi
 Ambius impatiens.*

GROT. ex Ed. tert.

125 NEC QUEMQUAM JAM FERRE POTEST, CAESARVE PRIOREM, POMPEJUSVE PAREM.] Sequitur Florus: *Nec hic ferabas parem, nec ille superiorem.* Aequior Pompejo Dion: Πομπήϊος μὲν ὑδὺς ἀνδράων δυνάμεως, Καίσαρ δὲ καὶ πρῶτος πέντε εἰσι ἐπιδύμεος. GROT. ex Ed. sec. Sallustius dixerat de Pompejo. Nam particeps dominationis neque suis quisquam: neque, si pati potuisset, orbis terrarum bello concussus foret. Vellejus. Neque Pompejus, ut primum ad Rempublicam aggressus est, quemquam omnino parem tulit, & in quibus rebus primus esse debebat, solus esse cupiebat. Idem de eodem. *civis in toga (nisi ubi vereretur, ut quem haberet parem)*

modestissimus, amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in reconciliata gratia fidelissimus, in accipienda satisfactione facillimus, potentia sua nunquam aut raro ad impotentiam usus, pene omnium virtutum expert, nisi numeraretur inter maxima, in civitate libera, dominaque gentium indignari, cum omnes civis jure haberet pares, quenquam aequalem dignitate conspicio. Nec abit hinc Plutarchus de hoc ipso Pompejo. ὅδε ἰσχυρὰ δυνάμει ἀριστὸν, ἀλλ' ὑπερφίαλον καὶ κατ' ἄφροντα. Alibi tamen is ipse Pompejo aequior, cum de Caesare primum, deinde de Pompejo sic loquitur: ἀπελάπιτο τῷ μὲν ὑπὲρ τῷ γινώσκειν μέγιστον ὅτι κατελύοντο, τῷ δὲ ἵνα μὴ περὶ τῶν σωματικῶν οἱ ἰδιώκει. Hinc non abit diversus Dion. Πομπήϊος μὲν ὑδὺς ἀνδράων δυνάμεως, Καίσαρ δὲ καὶ πρῶτος πέντε εἰσι ἐπιδύμεος. Et nota, lector, primos illos duos, unde testimonia attuli, fuisse Caesarianos: credo & Lucanum, cum haec scriberet. mutavit enim inter scribendum, ut jam monui. Nec tamen Pompejum ego culpa omni absolverim, non magis, quam M. Tullius, ubi libere ad amicos scribit, aut Cratippus, qui in Lesbo insula Pompejo de divina providentia ob casum Pharsalicum dubitanti, respondit interrogando, quem sponsores haberent homines, Pompejum, si pro eo cecidisset alca bellum, melius ea fuisse usum? Et ille quidem cunctanter ut Peripateticus. Absolutus & Stoica firmitate Cato apud hunc ipsum Lucanum de Pompejo:

- - - - - *nec, si fortuna faveret,
 Hunc quoque totius sibi jus promittere mundi
 Non bene compertum est.*

GROT. ex Ed. tert. Haec & quae proxime de Caesare sequuntur ex Vellejo Paterculo desumpta esse notat Jac. Nicolaus Loëns Lib. 1x. Epiphyl. Miscell. c. 20. quem vide, & Acidalius ad Vellejum 2, 33, 4. Cicero. L. VIII. ad Attic. Ep. 9. p. 782. & Ep.

- Impelli, plausuque sui gaudere theatri:
 Nec reparare novas vires; multumque priori
 135 Credere fortunæ. stat magni nominis umbra.
 Qualis frugifero quercus sublimis in agro
 Exuvias^a veteres populi, sacrataque gestans
 Dona ducum; nec jam validis radicibus^b hærens,
 Pondere^c fixa suo^d est; nudosque per aëra ramos
 140 Effundens, trunco, non^e frondibus, efficit^f umbram:
 At quamvis primo nutet casura sub Euro,

Tot

VARIÆ LECTIONES

^a veteris B. 1. Voss. 4. R. W. populi veteres Voss. 1. ^b hæres B. 1. Voss. 1. a m. l. ^c fessa H. pro var. L. ^d est deest Ed. Sulp. Alc. Mic. ^e frondibus Ed. Ven. ^f umbras B. 1. Voss. 1.

Ep. 11. p. 785. Ita ad marginem libri sui BROUKHUSIUS.

127 QUISQUE TUETUR] Unusquisque, quia Caesar habebat iudices Deos, per quos se defendebat; Pompejus vero Catonem. SCHOL.

128 PLACUIT] Cicero melior ex causa judicanda est, quam etiam Dii adjuverunt. IDEM.

128 VICTRIX &c.] Cicero pro Ligario c. 6. Principum dignitas erat poene par: non par sortasse eorum, qui sequebantur: causa sum dubia, quod erat aliquid in utraque parte, quod probari posset: nunc melior certe ea judicanda est, quam etiam Dii adjuverunt. Summis laudibus hæc effert Chevreau Oeuvres Mel. p. 380. Valde elevat Bouhours Man. de Penier p. 5. Quidquid est, mihi Ciceronis effatum non paullo videtur sapientius. Philipp. xi. c. 13. extr. In quo quid faciendum Dejotaro? quid omnino rectius fuerit dicere non est necesse: praesertim cum contra, ac Dejotarus sensit, victoria belli iudicaris. quo in bello si fuit error, communis ei fuit cum senatu: sem recta sententia, ne vitta quidem causa vituperanda est. Catoni hic est, quasi non inferiori ipsis Diis. Ita solebant Stoici, atque etiam non Stoici. Cicero in L. Pison. c. 9.

Alia enim causa praestantissimi viri, Q. Metelli, fuit: quem ego civem, meo iudicio, cum deorum immortalium laude coniungo. Vid. ibi Nic. Haec ibidem BROUKHUS. Meliorem causam attribuit noster Pompejo, ut passim, sic clarius Lib. VII, 349. x. 451. recte autem hunc locum exponit Scholiastes ad vocem quisque nutet.

131 DEDIDIT] Oblitus est, se esse ducem propter longam pacem; & est detractio Pompeji, ut in seqq. longa dux pax solutus. SCHOL.

131 PETITOR] Favorem populi amans Pompejus impendebat munera plebi, ut magis laudaretur. IDEM.

132 DARE] Est autem figura historica, ut sit infinitivus pro imperfecto positus, hoc est, dare, pro dabat: quemadmodum & paulo post: Impelli, pro impellebatur. Gaudere, pro gauderet &c. Et infra: Ferre manum, pro ferebat. Parcere, urgere &c. pro parcebat, urgebat. MICYLL.

133 PLAUSUQUE SUI] Plausus genus est favoris, ut Virgil. Ingeminant plausum Tyriique Troesque. sut. Ipse enim theatrum Romae fecit, quod Pompeji dicitur. SCHOL.

136 FRUGIFERO] Notandum à Lucano usurpari pro fructifero; in quod verbum saepe mutatum est. Vide Ill. Heinsum ad Eleg. de Nuce vs. 19. Nos quoque frugiferae. Seneca Conf. ad Helviam c. 9. Frugiferarum arborum.

136 QUERCUS] Pompejum quercui jam vetustae, agro vero Romam comparat, silvarum duces Romanorum vel diversas gentes, quae Pompejo favebant, Julium vero comparat fulmini. SCHOL. Pari ferme similitudine Cicero vi. ad Attic. Ep. 6. Adde illud, Pompejus eo robore vir, iis radicibus Q. Cassium sine sorte delegis &c. BROUKH.

138 DONA] Est enim consecrata Jovi, ideoque plena donis. SCHOL.

141 ET QUAMVIS] Et quamvis M. Sc. duo. In vulgaris sed qu. BERSM. Ita melius quam Ed. GROT. At scribitur in Voss. sec. a m. pr. 5 MSS. sed. cum Edd. plurimis. Ed. Ven. aliaque Et cum 6 Codd. meis & 3 Pulm.

142 TOLLANT] Tollent Codex un. male. BERSMANN.

143 SED NOM] Sensus est. Non fama, aut nominis splendore tantum nitebatur Caesar, sed re ipsa Imperator & invictus erat, ut qui nullis periculis, nullis laboribus frangeretur, ac cederet. MICYLL. Tantum ergo sumit adverbialiter, ut etiam fecit Bersmannus. Mihi magis placet illo-

Tot circum ^a silvae firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur. Sed non in Caesare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia virtus
 145 Stare loco; solusque pudor non vincere bello.
 Acer, & indomitus; quo spes, quoque ira ^b vocasset,
 Ferre manum, & numquam temerando parcere ferro.
 Successus urguere suos: instare favori
 Numinis: impellens quidquid sibi summa petenti

150

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *firmo silvae* Voss. 1. ^b *vocaret* M.

rum expositio, qui *santum* capiunt adjective. ut dicat, tantam rerum gestarum gloriam & famam ducis non quidem esse Caesari, quantam Pompejo; sed aciores spiritus &c. *Stare loco* ex Virgilio adumbratum est L. III. Georg. 84. *Stare loco nescis*.

145 PUDOR. N. V. BELLO] I. *erubesceres, si sine proelio, quod cupiebas, implisses: hoc est vel deditione vel foedere*. SCHOLIAST. Latius eadem haec de Caesare repetit Lucanus Lib. II, 440. &c.

146 VOCASSET] *Tulisses* M. Sc. BERSM. Sic apud Ovidium Ep. XII, 209.

Quo feret ira, sequar.

Art. Am. II, 550.

Nec me quolibet ira ferat:

Noster VI, 491.

Quo quemque fugas culis impetus.

Seneca Agam. 142.

*Quocumque me ira, quo dolor, quo spes feret,
 Hinc ire pergam.*

Val. Flacc. IV, 46.

--- queriturque tumensibus undis

Certa sequi quocumque ferant.

Sed vulgata lectio tamen non est sollicitanda. ut hic, ita apud Silium Italic. L. XII, 430.

Quo praeda vel ira vocasset.

& sic Ovidio fluctus *vocare* navem dicuntur, Rem. Am. 532.

Quoque vocant fluctus, hic tibi remus eat.

Adde L. VII, 815. Virg. Georg. II, 51. Sen. Oedip. 296. jungit utramque vocem Sabinus Ep. I, 92.

Et quocumque vocas fluctus & aura, feror.

Priore hemistichio utitur etiam Juven. Sat. 2, 77.

Acer & indomitus libertatisque magister.

147 FERRE MANUM] Legitur & *gradum*. SCHOL. Voss. sec. Pro temerando Omnibonus

male legit & in Ed. Med. editur *temerato*. dein *urgere* non *urgere* Voss. sec. & Witt. uti in seqq. semper. recte. V. Drakenb. ad Silium Ital. L. VI, 265. Gifan. Ind. Lucret. Pier. ad Virgil. v. Aen. 502. Dausquey. in Orthogr. Cornium ad Sallust. B. Jug. c. 24. & alios. Vitiose in Marp. *vergere*. Sequentia hausit auctor ex avunculi sui Libro VI. de Benef. c. 31. *Divina atque humana impellentem, atque mutantem quidquid obstiteras*; ut monuit jam Rutgersius Lib. II. Var. Lect. c. 13.

151 QUALITER EXPRESSUM VENTIS PER NUB. FULM.] Similitudo & haec *ἀνὰ πύδματα*. Est autem in hac *Φωνολογία* fulminum. Nam in nubibus inclutos ignes fremere ac grassari perhibent, qui haec *πίττειν* exquirunt. Incitatum autem illud, & impetu rumpentem nubes, quasi vibrari in terras, unde & haec Jovis tela à Poëtis vocantur. Translucens autem & veluti renidens in nubibus *fulgetrum* dicitur: sonitus vero *tonitru*. CAMERAR.

151 FULMEN] Tria sunt genera fulminis, sed minus afflatorium tantum; ut Virgil. *Ex quo me divum pater, atque hominum rex Fulminis afflavit ventis*. Aliud, quod incendit. Tertium, quod transfigit. Item Virgilius. *Transfixo pectore flammam*. SCHOL. De variis fulminum generibus late egit Celeberr. P. Burmann. in Dissert. de Jove Fulgerat. c. 4. Pro *expressum ventis fulmen*, dixit Silius L. I, 254. *excessos ventorum flatibus ignes*. ubi vide.

153 RUPITQUE DIEM] *Per aërem transit & variavit suo fulgore*. SCHOLIAST. Id est, percutit, vel protulit lucem, cum hominum terrore, oculis ostendens lumen, quod oblique constat intorqueri. CAMERAR. Lucem hic locus accipere potest è Lucretio L. VI. vs. 282.

*Inde ubi percussit vis venti, vel gravis ignis
 Impetus incessit; maturum tum quasi fulmen
 Percindis subito nubem, ferturque cornescit*

Omnis

- 150 Obstaret: gaudensque viam fecisse ruina.
 Qualiter expressum ventis per nubila fulmen
 Aetheris ^a impulsu sonitu, mundique ^b fragore
 Emicuit, rupitque ^c diem, populosque ^d paventes
 Terruit, obliqua praestringens lumina flamma:
 155 In sua templa furit; ^e nullaque exire vetante
 Materia, magnamque cadens, magnamque revertens
 Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.

Hae

VARIAE LECTIOES.

^a impulsu O. 1. A. ^b pavore B. 1. ^c die Ed. Ven. caret Amst. *rupitque diem pop. p. Terruit.* ^d pavore Voss. sec. W. ^e nulla A.

*Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor,
 Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente
 Opprimere ut coeli videantur templa superne.
 Inde tremor terras graviter pertentat.*

& quae sequuntur.

154 TERRUIT] Notandum, hic à Lucano ita describi naturam fulminis, ut ea cum Caesaris indole, & gestis quadret: Quare dicit, fulmen tantum populos terrere, & simul eorum oculos leviter praestringere suo lumine, sed furere in sua templa, & ibi stragem late dare. Quod fecit Caesar, qui terrore afflavit quidem multas gentes, & levi damno belli affectit; sed praecipue illam fulmine suo percussit urbem, in quam destinaverat iram suam, Romam scilicet. Optime ad nostri mentem Seneca Lib. 1. de Clem. cap. 8. *Ut fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu, sic animadversiones magnarum potestatum terrent latius, quam nocent.* Quia vero simplicem populis fuisse terrorem à Caesare dicere non poterat, addit optime, *obliqua praestringens lumina flamma:* quod minime debet mutari in *culmina plaga*. Eset enim plane contra Lucani mentem, nec quidquam variant Codd. *Obliquam flammam* dat fulmini, quia oblique cadunt: hinc Seneca Conf. ad Marc. c. 18. *Miraberis obliqua fulmina ex coeli fragorem.* Tragicus in Thyeste 358.

*Quem non concuties cadens
 Obliqui via fulminis.*

V. etiam N. Heins. ad Ovid. Ep. vi, 89. hinc vs. 527. *coeloque volantes Obliquas per inane faces.*

154 PRAESTRINGENS] *Praestringens* lego ex V. non *perstringens*. *praestringens* A. THEOD. PULMANN. *Praestringens* h. e. obtenebrans. in Editis plerisque est *perstringens*. Msc. *praestringens*. Lucetius *Et omnes Praestinxit stellas exortus uti aetherius Sol.* BERSM. *Praestringens* edidit quoque Grotius. 8. Codd. *perstringens*, unus *praestringens*. Sed

duo veterrimi Voss. ut & quart. cum Ed. Veneta *praestringens*. Quod unice verum est. Passim autem haec vox in *perstringere*, *praestingere*, *praestinguere* est depravata. Vide Dempster. ad Rosinum p. 767. aliosque: unum instar omnium lege Doctiss. Drakenburg. ad Silium Lib. 1, 358. *praestringis lumina crine.* Ad Vellej. Lib. 11. c. 118. *Omnemque animi ejus aciem praestinxerat*, male quoque Acidalius vult *praestinxerat*. In Lucretii loco L. 111, 1058. meliores Edd. *praestinxit*. Eadem varietas apud Ciceronem de Senect. c. 12. *Mentis praestringit oculos.* recte apud Senec. Consol. ad Polyb. c. 31. *Fulgor ejus oculos praestringens.* item de Benef. L. vii. c. 9. unde patet ita etiam scribendum esse in c. 8. Consol. ad Helviam. *Stellas quasdam subito erumpentes, quasdam igne suo praestringentes aciem* &c. Vulgo *perstring.* Vegetius de Re Mil. L. 1. c. 9. *Adversarii perstringit oculos.* Sed Leid. Cod. quem contuli, & MSS. quibus usus est Scriverius, ut patet ex ineditis ejus apud me commentariis, exhibent *praestr.* in Lutatii etiam Scholiis haec verba citantis vulgo legitur *perstringens* ad Statii Theb. 676.

Ac juvenem multo perstringunt lumine.

Verum notant Viri Docti illic quoque in MSS. inveniri *praestringunt*. Eadem variatio in MSS. Senecae Agam. vi. 534. Plura congerere possem. sed jam nimius sum. Quare desino, simul pronuncians, me non omnino ubique damnare *perstringere*, ubi nulla Mssorum reperitur varietas. De quibus forsitan alio loco. Quod hic *praestringens oculos* dicit, effert Lib. vii, 154. hoc modo,

Inque oculos hominum frangerunt fulmina nubes.

155 IN SUA TEMPLA FURIT] In Coeli convexa. Haec enim sunt *templa Coeli*, & cum nihil illi ob stare possit, pergit & retorquetur, & dissipatam flammam conglobat. Quae omnia ita experimur atque videmus fieri. CAMERAR. In coeli templa seu aërem. Vide Varr. Lib. vi.

Hae ducibus ^a caussae suberant: sed publica belli
 Semina; quae populos semper ^b merere potentes.
 160 Namque ut opes nimias mundo fortuna subacto
 Intulit, & ^c rebus mores cessere secundis,
^d Praedaque & hostiles luxum ^e suaserunt rapinae;
 Non auro, ^f tectisve modus: mensasque priores
 Aspernata fames: cultus gestare decoros

165

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Suberant caussae margo Berfm. caussae, suberant sed. ita distinguit Voss pr. ^b misere A. ^c mores rebus M. d hic versus deest in Ed. Rom. & Parm. ^e suadere A. ^f tectisque V. i. a m. i. O. i. M. Ed. Br. aliaque. V. ad L. 11, 374.

de Ling. Lat. BERSM. Dubitant alii, an templa Jovis, an aërem intelligat. Scholiaes vero exponit in aërem, inter nubes; ita Caes. in suam urbem furit. Recte, ut patet ex loco paullo ante ex Lucretio adducto. De templis coeli vide Not. ad Lucret. L. 1, 321, 1065. in coeli templa volare. Clarum id quoque ex illis, quae sequuntur: Si enim intelligeret aedificia manustructa, non potuit dicere nulla ex extra vetante materia dat stragem late. Debuisset multiaque. magis enim in terra saevit fulmen, ubi occurrit materiae, quae illi resistere & vetare conatur, quo minus exeat. Sed, ut dixi, intelligit de aëre, ubi nullum ipsum impedit materia, quo minus decidat, & eiciens & revertens stragem late det. Similem loquendi modum adhibet Lib. 1x, 321.

*Densus fremuis niger imbris Ausfer
 In sua regna furens.*

Praeterea autem cave, lector, ne terris mutes in terras, quia aliter videtur deficere copulativa conjunctio. Passim ita sine copula solet nosse. V. v. 141. Lib. 1v, 458. vii, 373. viii, 665. ix, 25, 56, & saepissime.

156 REVERTENS] Redire dicitur fulmen, unde descenderat, ignem quoque resumens; quia dum iterum nubes coeunt, quae prius fulmine disruptae erant, quasi fulmen redire videtur. SCHOL.

158 CAUSSAE] Quia alter alterum dignitate praevenire cupiebant. SCHOL.

158 HAE DUCIBUS CAUSSAE SUBERANT] Post expositas causas aliquot singulares hujus belli, nempe dissidii inter Duces, & quae adjunxit, nunc generalem quandam omnium malorum causam recenset, quae est, quasi materiae praeparatae ad illos tam vehementes motus, & quae non solum idonea esset ad mutationem, sed hanc etiam accesserit atque expeteret. Haec est una omnibus temporibus, & ubique, morum corruptio, & dissolutio disciplinae. Neque aliud unquam factum

fuit, neque fiet. Quamvis cursus rerum varientur, id est, aliter atque aliter haec accidunt. Nam labefactis quasi fundamentis rerum communium, quae stabiliuntur virtute & fide, necessario illae ruunt, & evertuntur. Quomodo vero? Vitiis & levitate hominum. Inter quae fieri nequit, quin existant dissensiones & seditiones, & studia partium, invalescentibus cupiditatibus malis, & repellente studio rerum privatarum curam reip. rerum omnium & fons unus est, & progressionem eadem, luxur & avaritia, id est, vita voluptatibus dedita, & harum materiam undique conquirit. In hac enim & communis generis, & civilis societatis, & sanguinis etiam, ac aliarum necessitudinum vincula dissolvuntur. Atque haec secundum Thucydem, & fiunt, & futura quidem sunt semper, donec haec conditio & natura hominum manserit. Vehementius autem & remissius & diversis modis accidunt, pro eo atque eventuum mutationes extiterint. CAMERAR.

163 AURO TECTISVE] Quidam haec exponunt per *u* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26* *27* *28* *29* *30* *31* *32* *33* *34* *35* *36* *37* *38* *39* *40* *41* *42* *43* *44* *45* *46* *47* *48* *49* *50* *51* *52* *53* *54* *55* *56* *57* *58* *59* *60* *61* *62* *63* *64* *65* *66* *67* *68* *69* *70* *71* *72* *73* *74* *75* *76* *77* *78* *79* *80* *81* *82* *83* *84* *85* *86* *87* *88* *89* *90* *91* *92* *93* *94* *95* *96* *97* *98* *99* *100* *101* *102* *103* *104* *105* *106* *107* *108* *109* *110* *111* *112* *113* *114* *115* *116* *117* *118* *119* *120* *121* *122* *123* *124* *125* *126* *127* *128* *129* *130* *131* *132* *133* *134* *135* *136* *137* *138* *139* *140* *141* *142* *143* *144* *145* *146* *147* *148* *149* *150* *151* *152* *153* *154* *155* *156* *157* *158* *159* *160* *161* *162* *163* *164* *165* *166* *167* *168* *169* *170* *171* *172* *173* *174* *175* *176* *177* *178* *179* *180* *181* *182* *183* *184* *185* *186* *187* *188* *189* *190* *191* *192* *193* *194* *195* *196* *197* *198* *199* *200* *201* *202* *203* *204* *205* *206* *207* *208* *209* *210* *211* *212* *213* *214* *215* *216* *217* *218* *219* *220* *221* *222* *223* *224* *225* *226* *227* *228* *229* *230* *231* *232* *233* *234* *235* *236* *237* *238* *239* *240* *241* *242* *243* *244* *245* *246* *247* *248* *249* *250* *251* *252* *253* *254* *255* *256* *257* *258* *259* *260* *261* *262* *263* *264* *265* *266* *267* *268* *269* *270* *271* *272* *273* *274* *275* *276* *277* *278* *279* *280* *281* *282* *283* *284* *285* *286* *287* *288* *289* *290* *291* *292* *293* *294* *295* *296* *297* *298* *299* *300* *301* *302* *303* *304* *305* *306* *307* *308* *309* *310* *311* *312* *313* *314* *315* *316* *317* *318* *319* *320* *321* *322* *323* *324* *325* *326* *327* *328* *329* *330* *331* *332* *333* *334* *335* *336* *337* *338* *339* *340* *341* *342* *343* *344* *345* *346* *347* *348* *349* *350* *351* *352* *353* *354* *355* *356* *357* *358* *359* *360* *361* *362* *363* *364* *365* *366* *367* *368* *369* *370* *371* *372* *373* *374* *375* *376* *377* *378* *379* *380* *381* *382* *383* *384* *385* *386* *387* *388* *389* *390* *391* *392* *393* *394* *395* *396* *397* *398* *399* *400* *401* *402* *403* *404* *405* *406* *407* *408* *409* *410* *411* *412* *413* *414* *415* *416* *417* *418* *419* *420* *421* *422* *423* *424* *425* *426* *427* *428* *429* *430* *431* *432* *433* *434* *435* *436* *437* *438* *439* *440* *441* *442* *443* *444* *445* *446* *447* *448* *449* *450* *451* *452* *453* *454* *455* *456* *457* *458* *459* *460* *461* *462* *463* *464* *465* *466* *467* *468* *469* *470* *471* *472* *473* *474* *475* *476* *477* *478* *479* *480* *481* *482* *483* *484* *485* *486* *487* *488* *489* *490* *491* *492* *493* *494* *495* *496* *497* *498* *499* *500* *501* *502* *503* *504* *505* *506* *507* *508* *509* *510* *511* *512* *513* *514* *515* *516* *517* *518* *519* *520* *521* *522* *523* *524* *525* *526* *527* *528* *529* *530* *531* *532* *533* *534* *535* *536* *537* *538* *539* *540* *541* *542* *543* *544* *545* *546* *547* *548* *549* *550* *551* *552* *553* *554* *555* *556* *557* *558* *559* *560* *561* *562* *563* *564* *565* *566* *567* *568* *569* *570* *571* *572* *573* *574* *575* *576* *577* *578* *579* *580* *581* *582* *583* *584* *585* *586* *587* *588* *589* *590* *591* *592* *593* *594* *595* *596* *597* *598* *599* *600* *601* *602* *603* *604* *605* *606* *607* *608* *609* *610* *611* *612* *613* *614* *615* *616* *617* *618* *619* *620* *621* *622* *623* *624* *625* *626* *627* *628* *629* *630* *631* *632* *633* *634* *635* *636* *637* *638* *639* *640* *641* *642* *643* *644* *645* *646* *647* *648* *649* *650* *651* *652* *653* *654* *655* *656* *657* *658* *659* *660* *661* *662* *663* *664* *665* *666* *667* *668* *669* *670* *671* *672* *673* *674* *675* *676* *677* *678* *679* *680* *681* *682* *683* *684* *685* *686* *687* *688* *689* *690* *691* *692* *693* *694* *695* *696* *697* *698* *699* *700* *701* *702* *703* *704* *705* *706* *707* *708* *709* *710* *711* *712* *713* *714* *715* *716* *717* *718* *719* *720* *721* *722* *723* *724* *725* *726* *727* *728* *729* *730* *731* *732* *733* *734* *735* *736* *737* *738* *739* *740* *741* *742* *743* *744* *745* *746* *747* *748* *749* *750* *751* *752* *753* *754* *755* *756* *757* *758* *759* *760* *761* *762* *763* *764* *765* *766* *767* *768* *769* *770* *771* *772* *773* *774* *775* *776* *777* *778* *779* *780* *781* *782* *783* *784* *785* *786* *787* *788* *789* *790* *791* *792* *793* *794* *795* *796* *797* *798* *799* *800* *801* *802* *803* *804* *805* *806* *807* *808* *809* *810* *811* *812* *813* *814* *815* *816* *817* *818* *819* *820* *821* *822* *823* *824* *825* *826* *827* *828* *829* *830* *831* *832* *833* *834* *835* *836* *837* *838* *839* *840* *841* *842* *843* *844* *845* *846* *847* *848* *849* *850* *851* *852* *853* *854* *855* *856* *857* *858* *859* *860* *861* *862* *863* *864* *865* *866* *867* *868* *869* *870* *871* *872* *873* *874* *875* *876* *877* *878* *879* *880* *881* *882* *883* *884* *885* *886* *887* *888* *889* *890* *891* *892* *893* *894* *895* *896* *897* *898* *899* *900* *901* *902* *903* *904* *905* *906* *907* *908* *909* *910* *911* *912* *913* *914* *915* *916* *917* *918* *919* *920* *921* *922* *923* *924* *925* *926* *927* *928* *929* *930* *931* *932* *933* *934* *935* *936* *937* *938* *939* *940* *941* *942* *943* *944* *945* *946* *947* *948* *949* *950* *951* *952* *953* *954* *955* *956* *957* *958* *959* *960* *961* *962* *963* *964* *965* *966* *967* *968* *969* *970* *971* *972* *973* *974* *975* *976* *977* *978* *979* *980* *981* *982* *983* *984* *985* *986* *987* *988* *989* *990* *991* *992* *993* *994* *995* *996* *997* *998* *999* *1000*

163 MENSAS] Phil. Beroaldus Syll. 2. p. 215. T. 1. Thes. Crit. putat a Lucano hic designari *mensas Citreas*, de quibus Lucanus agit Lib. 1x. non vero loqui eum de cibis. Quia in re me dissentientem habet; quo enim aliter pertinent verba *aspernata fames*: nisi ad cibos. jam vero *men-*

- 165 Vix nuribus, rapuere mares: fecunda virorum
 Paupertas fugitur; totoque arcessitur orbe,
 Quo gens quaeque perit. tunc longos jungere^a fines
 Agrorum, &^b quondam duro^c sulcata Camilli
 Vomere, &^d antiquos Curiorum passa ligones,
 170 Longa sub ignotis extendere rura colonis.
 Non erat is populus, quem pax tranquilla juvaret,

Quem

VARIAR LECTIONES.

^a funes B. I. ^b condam Ed. Rom. ^c calcata B. margo. ^d antiquas H. ^e longaque A.

sa pro cibis in mensa passim. unde prima & secunda mensa, apud Ciceron. Nepot. & alios.

165 NURIBUS] Bene nuribus, quia istas ambiores vestes habent, propter aetatem. SCHOL. Narrantur scilicet hac voce juvenes feminae. Ovid. II. Metam. 366.

- - - nuribus mittis gestanda Latinis.

& saepe. V. Servium de hoc loco ad Aen. II. 501.

165 FECUNDA VIRORUM PAUPERTAS] Id est, ferax seu fertilis in hoc genere producendi viros fortes. Encomium paupertatis etiam extat in Plauto Aristoph. CAMERAR. Palladas:

Μισῶσι μὲν μάλιστα τρυφάνους.

GROT. ex Ed. Tert.

166 ARCESSITUR] Arcessitur Msc. duo & aliquot Editi. h. e. abigitur. Alii accersitur h. e. advocatur, importatis luxuriae instrumentis. BERSM. Ubique vero jam viri docti monuerunt ex vocis analogia & Mistorum auctoritate semper scribendum esse arcessere pro advocare, non accersere. quare hic nihil amplius addam, nisi quod hoc loco arcessitur, ut jam restituimus, legatur in omnibus Edd. Sulpitio prioribus. MSS. hic & in seqq. variant.

167 QUO GENS QUAEQUE PERIT] Divinae, quae sunt fomenta cupiditatum non necessarium. Irritamenta malorum opes Ovidius appellat. Phocyl. autem χρῆσι διουδίων. Et in Scholio Timocreon execratur τὸ πλεον. & addit ὁ πλεον. Eadem indicantur ferme causae malorum à Salustio in Jugurth. Mos, inquit, partium popularium, & senatus factionum, ac deinde omnium malorum artium paucis ante annis Romae ortus est, otio atque abundantia earum rerum, quae prima mortales ducunt. Nam ante Carthaginem deletam populus & Sen. Rom. placide modestaeque inter se rempublicam tractabant, neque gloriae neque dominationis certamen inter cives erat, metus hostilis in bonis ar-

tibus civitatem retinebat, sed ubi illa formido mentibus discessit, scilicet ea, quae secundae res amant, lascivia atque superbia inceserunt. CAMERAR.

167 TUNC] Tunc MSS. tria. in Editis est tunc long. BERSM. Cum Ed. Ven. Br. Med. tunc 2. ex nostris.

169 CURIORUM PASSA LIGONES] Et virtute, & rebus gestis, & parsimonia in victu & cultu celeberr. Furius Camillus & Manius Curius, quorum alter à Gallis patriam recepit, alter Samnites & Sabinos devicit. CAMERAR. Curionum Msc. tria male. BERSM. Ex nostris etiam 6, & Ed. Parm. Ald. & Hortens. Curionum vitiose.

170 LONGA SUB IGNOTIS EXTENDERE RURA COLON.] Non jam paucis, ut septem, jugeribus contenti, sed extendentes eo usque agrorum terminos, ut ad ignotos sibi colonos pertingerent. Vel vere immensas cupiditates notans, hoc Poëta dixit, vel ut ostendens infamans. CAMERARIUS. Glareanus ipse quoque, ut alii interpretes, hoc in versu mirè se torquet. Obscurus hic est sermo, inquit, si diligenter consideres. Neque enim longa rura erant, dum Camillus araret, aut Curius. Sed id dicere vult, quae brevior olim erant arva, jam longa fiebant, adfectione identidem plurimum aliorum agrorum. Sed & illud sub ignotis colonis. Sulpitius exponit per accusativum. Dilatabant, inquit, usque ad distantes, & ignotos agricolas eos agellos, in quibus Camillus araverat, & Curius foderat, qui illis contenti fuerant, censentes perniciosum esse, cui septem jugera non satis essent. Badius. Extendebant, inquit, sub colonis ignotis, quia barbaris dederant colendos, recipientes ab eis fructum, aut usque ad ignotos colonos. Quibus verbis posterioribus, declinat ad Sulpitii expositionem. Quae si vera esset, haud dubiè poëta sub ignotis colonos in accusandi casu & ipse dixisset, latinitate, & carmine salvis. Itaque Badii prior expositio verbis poëtae aptior, Sulpitii autem sensui, quem poëta prioribus subijcere destinabat,

D

Quem sua libertas inmotis pasceret armis.
 Inde irae faciles, &, quod suavisset egestas,
 Vile nefas: magnumque decus, ferroque petendum,
 175 Plus patria potuisse sua: mensuraque juris
 Vis erat: hinc leges, & plebis scita coactae;
 • Et cum Consulibus turbantes jura Tribuni:
 Hinc rapti ^b pretio fasces, sectorque favoris

Ipse

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Hinc B. I. - b fasc. pr. H. O. 2. Z.

nabat, magis accommoda. Lectori sit integrum, quod sequatur: nam ego planè haereo. Haec Henricus Gareanus, cujus iudicium, omnium antepono censuris, & virgulis. Nunc, ut liceat cum omnium interpretum venia, citra reprehensionem cujusquam, candidè id, quod ego sentiam, adjicere, ita sincerus lector accipiat, ut à me nihil aliorum, vel infirmetur, vel à me affirmetur, sed in medio iudicium ponatur emundatae naris lectori. *Longos jungere fines*, agros agris, villas villis iungebant, ut vicinum non paterentur, ut vicinos colonos cogerent sua praedia ipsis oportuna divendere. Porro autem *longa rura* Camilli, & Curii extendere, dixit, pro eo quod est, modica illa, & tenuia septena jugera, quibus erant contenti, *longè* extendebant, ut nomen positum sit, pro adverbio. Per Curios, & Camillos intelligit, continentes, & frugales omnes veteres Romanos, duorum illorum similes. Crescentibus opibus, ac luxu, totam ferè Italiam suae ditionis fecerant locupletes illi Crassi, & Croesi. Sub ignotis colonis, extendebant modica rura Camilli, & Curii. Praeter superiorem, haec expositio fortassis nonnihil quadret: ut intelligantur, praeter angusta in Italia praedia, etiam primae nobilitatis homines, in provinciis sub ignotis colonis, extenderint, sive locupletarint. Lucullus, non tantum intra urbis moenia sumptuosissimos hortos habebat, verumetiam in agro Thusculano, circa Neapolim, totaque ora Campaniae adeo superbiè in suis agris aedificarat, ac sumptuose, ut à Tuberone, quae Stoicae disciplinae sectator erat, Xerxes togatus facete fuerit appellatus. Atqui ita alii aliis in locis toto orbe agros sub ignotis colonis possidebant. Sed haec expositio fuerit fortasse coactor. HORTENS. Per *ignotos colonos* intelligit ergastularios servos, alienigenas plerumque & à longinquo coelo, ut optime Lipsius Lib. II. Elect. c. 15. Quod vidit etiam quodammodo Scholiastes dicens, *prae multitudine colo-*

rum aut ignotis colonis, vel ignotis & captivitate ab-
ductis.

172 ARMIS] Male Hortensius edidit *arvis*, explicuitque *neglectis agris*. Dicit Lucanus, populum Romanum non potuisse libertate sua tranquillo otio & in pace frui sine armorum cupiditate.

173 EGESTAS] Illis videbatur vile nefas, si debuissent expectare, donec egestas cogeret, sed ante capiebant. Et hinc est illud, quod suadere deberet egestas, & non avaritia; id est, tutum, quod saepe paupertate cogente admittitur: unde dixit *Vile*. quod non creditur periculosum, quia à vilibus committitur. SCHOLIAST. *Sulpitius* inquit, egestas, id est, concupiscentia, quae animos facit egenos. *Badius* autem illud, vile nefas, quod egestas suavisset, id est, quod aliquis propter egestatem attentasset. neutrius expositio mihi placet. Sed puto eum hoc velle dicere, id quod egestas, sive paupertas, probis viris suadet videlicet sobrietatem, continentiam, parsimoniam, nec plus velle infumere, quam vestigal ferre posset, id, inquam, vile nefas illis visum est. Contra verò, potuisse plus patria (hic verò mire tangit Caesarem, quod & *Sulpitius* hoc loco placuit) hoc demum vitium ingens decus: & (si nequeas aliter) vel ferro petendum. *Badius* neutrum intellexisse videtur. GLAREAN. Aut etiam revera egestas, ut ad aes alienum respiciatur, quo multi illis tum temporibus oppressi, ad res novas subinde respiciebant, neque ab ullo scelere genere abstinebant, Catilina, Cethegus, & similes. MICYLL. Quicquid, inquit, animo cupido atque egenti collibisset, hoc aggredi tum audebant, & leve atque facile iudicabant. Vel potius *arvis*, ea peccata, quae a tenuioribus atque egenis designarentur, futilia & nihili esse censebant, & despiciebant; aggrediebantur autem memorabilia & ingentia, & quorum essent precia grandia. CAMERAR. Rectius *Beroaldus*; ad evitandam pauperiem nullum scelus recusassent; Ita Horatius; pau-

pe-

- Ipse sui populus; letalisque ambitus^a urbi,
 180 Annua venali referens certamina campo:
 Hinc usura vorax, avidumque in^b tempora foenus,
 Et concussa fides; & multis utile bellum.
 Jam gelidas Caesar cursu superaverat Alpes;
 Ingenteique animo motus, bellumque futurum
 185 Ceperat. Ut ventum est parvi Iubiconis ad^c undas,

In-

VARIANT LECTIO N A

a urbis H. b tempore vulgo. c cursu Caesar margo Berlm. d undam V. I.

peris jubet quodvis facere ex pati. Dicit ergo Lucanus illis non habitum fuisse scelus, vel saltem vile neque puniendum, quod admittabant ex egestate vel inopia.

175 MENSURAQUE JURIS] Ut Sallustius in Historia; *Et relatus incondita olim vitae mos, ut omnia jura in viribus esset.* SCHOL.

PLEBISCITA] Lex Senatus decreto fit & populi voluntate. *Senatus consultum* per Senatores fit, *Plebiscitum* à populo. SCHOL. Leges tamen proprie erant, quae à Coll. & Senatu ferebantur. Plebiscita, quae à Tribuns. MICYLL. Duabus vocibus haec exhibent Voss. & Reg. primi veterimi *plebis scita*. Voss. sec. *plebi scita*. *plebis scita* proponebat legi posse Celeb. Salmasius p. 892. Ezer. Plin. & ab ea lectione non alicuius fuisse videtur J. G. Vossius de Constr. c. 4. ut *coactae* reseratur, non ad *leges* & *scita*, sed ad *plebis*. Verum, praeterquam quod Priscianus L. XVII. c. 1100. vulgatum retineat & explicet, multisque exemplis hoc loquendi genus comprobaverint ipsi illi viri docti, alique (Vide ad J. Obsequent. c. 79. *Coelum ac terra ardere visum*) ipse Lucanus nos docere potest, se *coactae* non junxisse *plebis*, sed *leges* & *scita*. Ita enim vs. 277. *bello leges siluere coactae*. Quare si malis *plebis scita* distinctis vocibus scribere, per me licet; modo *coactae* non ad *plebis*, sed ad *leges* & *scita* referas. *coactae* h. dd. quaed.

178 SECTORQUE FAVORIS] I. e. venditor. unde qui proscriptorum bona vendunt vel emunt; *sectores* appellantur. SCHOL. Hoc est, auctorator ac venditor proprii favoris erat, quod tunc suffragia populi per ambitum & largitiones à potentibus redimebantur. MICYLL.

181 USURA] Sulpicius, differentiationem inter foenus, & usuram hanc dicit esse. Usura est, inquit, primum illud lucrum, ex pecunia credita: foenus autem, si statuto die non reddatur, duplicem, aut quadruplum solvas: estque usura usurae. Haec ille: Miror planè, siue differentia

haec vera, tum quo auctore haec ille scripserit. Calpurnius hunc erat locuti, in: *distinctione foenus*: sed nulla commemorata differentia. Certè poeta ipse utrumque nomen in malam excipit partem, utrumque de eo distinguant Juris periti. GLAREAN.

181 IN TEMPORE] Voss. pr. sec. quart. & quint. a. m. i. item unus Puim. *in tempora*. quod melior sensus exigere videtur. Quo enim diutius foenus manet, eo magis homines foenori pecuniam habentes, exeduntur; quia de die in diem augetur usura, ut notant Scholia. Non dissimile est illud ex Lib. v. 621.

... lassatum in secula fulmen.

Ovid. Art. Am. 1. 445. *Spes tenes in tempus. Avindum foenus dixit quoque Arnobius L. 11. p. 72.*

182 ET MULTIS UTILE BELLUM] Per has cupiditates, & talia studia devenitur tandem ad bellum. Cum enim improbi in pace se dignitatem suam tueri, aut omnino stare non posse vident, turbant atque miscent omnia, atque ita tandem falsa opinione utilitatis ad arma devenitur. CAMERAR.

183 JAM GELIDAS CAESAR CURSU SUPERAVERAT ALPES] Post quaedam quasi prolegomena, quibus causas, clades, immanitatem, quandam etiam veluti informati tamen belli civilis materiam, & naturas, ingenia, conditionem ducum exposuit; pergit institutam narrationem proseguere. Hinc igitur jam Caesar irritatus adversatione Pompeji, & partium, & metuens, ne adversariae factionis potentia opprimeretur, facere aliquid audacter, quam indigne pati; maluit. Improbe quidem & periculose, & in eventu & praecclare & memorabiliter. Nam ut Sallustius inquit, *bono quidem vincis melius est, quam malo more injuriam vincere*. Et magnae tamen naturae, quales divinitus excitantur temporibus fatalium mutationum, ruunt in omnia, neque defensionem faciendorum,

D 2

- Ingens visa duci patriae trepidantis imago,
 Clara per obscuram vultu * moestissima noctem,
 Turrigero canos effundens vertice crines,
 Caesarie lacera, nudisque adstare lacertis,
 190 Et gemitu permixta loqui: Quo tenditis ultra?
 Quo fertis mea signa viri? si jure venitis,
 Si cives; hucusque licet. ^b Tunc ^c perculit horror
 Membra ducis, riguere comae, ^d gressumque coercens
 * Languor in extrema tenuit vestigia ripa.
 195 Mox ait: O magnae qui mœnia prospicis urbis

Tar.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a & m. W. b sum MSS. 7. c protulis Ed. Ven. perculit H. d gressusque V. 1. e Langer MSS. 5. & Edd. VV.

dorum, sed factorum quaerunt. Caesarem etiam, Cicero scribit, Euripidis versus de Phoenissis semper habuisse in ore, quibus se, quasi leo, flagello caudae se extimularet, ad illud regni appetendi facinus. Cum autem in hoc viro & prudentia summa, & maxima humanitas fuerit, aliter fieri non potest, quin ejus facinoris, quod moliretur, & magnitudo & species turpitudinis obversaretur animo, & ad quandam illum dubitationem impelleret. Cum qua maxime fertur ad Rubiconem fluvium vicinum Arimino conflictatus, quod sciret, si legiones armatas transduxisset, sibi, ut hosti, deinceps pergendum esse. Sed vicit animus cupidus atque audax; itaque, ut coeperat, copias trajecit, cum quidem diceret, se eventum permittere fortunae, & jactam esse aleam. Monstra etiam quidam tum observata fuisse retulerunt, ut speciem cujusdam humanae statura augustioris, qui rubicini tubam ademerit, & inflaverit *τὴν διαστράγγειν*. Sed dubitationem Caesaris Lucanus Poëtica *αἰσχρονομία*, Patriae expressit, sublevans factum Caesaris utcumque, quod significare vellet, ipsum hoc Caesarem studuisse perficere, ut iusta ad arma & necessitate ad bellum adactus videretur, ut demonstrare ipse in commentariis ubique conatur. CAMERAR.

183 CURSU] *Cursum* posuit ad *iniquum*, cum vix in Alpibus ambuletur. Sic Virgilius de Hercule, *Aërii cursu patis ardua montis. Alpes* Lingua Gallorum alti montes dicuntur. Sunt montes, quibus Gallia ab Italia separatur occupati semper ventis & nivibus, ideo *Gaiidi*. SCHOLIAST. Sequenti versui geminus plane locus est Ovidii L. 1. Metam. 166.

Ingentes animo & dignas jove concipis iras.

185 COEPERAT] Sunt tamen, qui tradant bellum civile multo ipsum antea concepissee, ex quo quaestor in Hispania, visa ad Gades Magni Alexandri imagine, ingemuerat, quod ipse ea jam aetate, qua Alexander orbem terrarum subegisset, memorabile nihil egisset, & cum nocte proxima visus esset per quietem matri stuprum intulisse, conjectores arbitrium terrarum orbis sibi portendi responderant: quando mater sibi subjecta, nil aliud esset, quam parens omnium terra. SULPIT. Hoc somnium Plutarchus visum esse Caesari dicit, proxima nocte, antè quam Rubiconem transiret. MICYLL.

185 RUBICONIS] Rubico fluvius est limes Galliae & Italiae, sed Galliae togatae. Fluvius à lapidibus rubris dictus. SCHOLIAST. V. Brissil Epist. p. 135.

186 TREPIDANTIS IMAGO] Ideo simulacrum Romae se Caesari obtulit, antequam Rubiconem transiret, quia mos Romanis erat, ut, cum victores ab aliis revertebantur gentibus, ibi milites in domibus suis cum signis absolverentur. Illi vero soli absque bandis Romam intrabant. Quod Caesar facere noluit, nisi cum bandis. unde & *trepidantem patriam* dicit. SCHOLIAST. Nota hic *banda* pro signis militaribus. de quibus v. Vossium de Vit. Serm. & Du Cange in Glossario Latin. Med.

188 CANOS] Propter nobilitatem. ut Virgil. *Cana fides*. SCHOL. Melius Servius ad Virg. Aen. viii, 33. explicat hinc locum Lucani dictum ad *reuerentiam*.

190 ULTRA] Male edidit Hortensius *inquit*, quod unde habeat, nescio.

192 HUCUSQUE] Ut veniatis armati. SCHOL. Praeterea ne transiret Caesar, cautum erat per Sc-

Tarpeia de rupe, Tonans, * Phrygiique penates
Gentis Iuleae, & ^b rapti secreta Quirini,
Et residens celsa Latialis Juppiter ^c Alba,
Vestalesque foci, ^d summique ò numinis instar
200 Roma, fave coeptis: non te furialibus armis
* Persequor: en! adsum victor terraque, marique
Caesar, ubique tuus, (liceat modo) nunc quoque miles.
Ille erit, ille nocens; qui me tibi fecerit hostem.
Inde moras solvit belli, tumidumque per amnem
205 Signa tulit propere. sic cum squalentibus arvis

Aesti-

VARIAE LECTIONES.

a frigū MSS. 6. & Ed. Ven. b raptis R. 1. c Aula Voss. pr. d summi quoque Edd. Br. Med. e deest in A. & Ed. Ven. summi qui n. B. 1. c prosequor M.

Senatus consultum, columnae inscriptum ad Amnem Rubiconem. quod vide in notis Hortensii.

193 MEMBRA DUCIS] Celeberrimus Burmannus mavult hic scribere *duci*, & Lib. VII, 318.

- - - - - *cadere quisquam*

Hosti terga velis, non *hostis*.

Sane sic noster ipse Lib. VII, 7.

At non felicit Magna pars ultima vitas.

ubi Edd. quaed. & MSS. *magni*, aliisque locis apud nostrum haec conturbantur, ut tum monebimus. De hac autem constructione late ipsum disputantem consule ad Ovidium Lib. VI. Metam. 659.

- - - - - *caput Philomela cruentum*

Misit in ora patri.

196 TARPEIA DE RUPE TONANS] Πιερίσσης Jovis Capitolini. CAMERAR.

166 PHRYGIIQUE PENATES] Πρυγίων Virgiliana CX III.

Effugis sacrae divū Phrygiique Penates,

Quos mecum à Troja mediatque ex ignibus urbis Abstuleram. CAMERAR.

197 IULEAE] Bene ait Iuleae, quia & ipsorum genus ab Aenea descendit, & Venere. unde Virgilius. *Julius à magno demissum nomen Iulo.* SCHOLIAST.

197 SECRETA QUIRINI] Romulum dicit, qui raptus à Palude Capreae Deus factus est. Bene *Secreta* dixit, quia subito nusquam comparuit. SCHOLIAST. Addunt amplius Scholia in Cod. Ampl. Wittii haec. *Afferis vero Solinus in Collectaneis (V. praefat. Solini) quod apud Capreae paludem nomen Quirinalibus comparere desit.* Sunt ipsa verba Solini c. 1. Salmasius autem edidit *appare*.

198 ET RESIDENS CELSA LATIALIS JUPITER ALBA] Latialis Jupiter, cui feriae Latinae institutae, & visceratio celebrabatur. CAMERAR. Quia praest Latia, ut Tullius pro Milone. *Et tu de monte tuo edito Latialis Sancte Juppiter.* SCHOLIAST. Ciceronis locus est c. 31. ubi Gruterus aliique ediderunt *Latiani*, alii *Latiaris*. Vide ad illum locum. Hic etiam à prima manu in Witt. Cod. videtur fuisse *Latiaris*. Saepius scilicet haec commutantur. Sic in Sidonio Apoll. Lib. IV. Ep. 3. Sirmondus edidit *Latialiter*. Carm. XXIII, 235. vero *Latiariter*: plura vide in Epist. 4. J. F. Gronovii ad N. Heinsium à Cl. Burm. edita. *Latialis caput* vs. 535. sed & illic in Illustr. Viri Bouhuriai membranarum *Latiane*.

202 MILES] Post *miles*, distinguendum, ut per epanalepsim sequens versus incipiat, quod & *Sulpitio* placuit, & *Badio*. Sed & vero *miles*, & vero *liceat modo*, ego simpliciter intelligo. Tamen si *Sulpitius*, Miles (*inquit*) hoc est, si liceat ex Imperatore, miles evadam, quasi non etiam, militare Imperator dicatur. Et *Badius* vero *modo liceat*, per Pompejum: quum potius, per te, ò Roma, exponi possit. GLAREAN.

202 NUNC QUOQUE MILES] Vult enim deponere potestatem; sed Pompejus prohibet, quia cum non finit triumphare, & esse privatum. SCHOLIAST.

203 ILLE ERIT, ILLE NOCENS] Repetitio est affectus, ut:

Me me, assum qui feci, in me convertite ferrum.

Et in Tragoed. frequentissima, & à Comico exagitata. CAMERAR. V. Glar.

203 HOSTEM] Hostis esse nollem, sed cogor ab alio, à quo mihi meriti honores negantur. SCHOL.

Aestiferae Libyes viso Leo comminus hoste
 Subfedit dubius, totam dum colligit iram;
 Mox ubi se saevae stimulavit verberare caudae,
 Erexitque jubam, & vasto grave murmur hiatu
 210 Infremuit: ^a tum ^b torta levis si lancea ^c auri
^c Haereat, aut latum tubeant venabula pectus,
 Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Fonte

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tunc Voss. pr. Reg. pr. H. dum Ed. Rom. Parm. & Ald. ^b tota H. ^c Haeris M.

205 SIGNA TULIT] Grotius edidit *movet*; at nihil monuit, quare id fecerit. Habent autem ita R. Steph. variantes LL. at omnes Vossiani, Regii, alique cum Edd. *illis*. quod maiorem rei peractae celeritatem notat. Utraque locutio frequens est apud nostrum. vl. 191. *Quo fortis mea signa viri*. vl. 395. *Motis signis*. 422. *Signa movet*. Vide tamen Serv. ad Virg. Aen. xii, 6.

205 SICUT SQUALENTIBUS ARVIS AESTIFERAE LIBYES VISO LEO] Exprimere voluit similitudinem Homericam λ, ε. quam admirati fuerunt omnes eruditi.

ὄφρο λιον ὁς εἴτατο. &c.

CAMERAR. Sic cum squalentibus M. Sc. & alterum sic in. plerique impressi *sic*. BERSM. Omnes editi ante Berlm. *sic* cum; Vossj pr. Witt. & 4 aliis. *sic* cum Regius uterque, Marp. & Voss. sec. a m. 1. a m. sec. Sic in cum Voss. quint. non male. *Sic* possumus etiam retinere: modo dividatur in *sic* ut.

206 AESTIFERAE] Quidam *Pestiferae*. Nihil mutandum. *Aestiferae* legit quoque Valer. Probus c. 1446. Ed. Putich. Frequenter etiam hoc epitheton & naturaliter adhaesit huic regioni. Vide Cl. Drakenborg. ad Silium Ital. L. 1, 194.

Aestifero Libya torretur subdita cancro.

ubi eadem est varietas. inf. L. ix. *Ardens Africa*. Rutil. L. 1, 60. *Flammiferae Libyes arenae*. Claudian. 11. Conf. Siliac. 332. *Libyae flagrantibus oris*.

207 STIMULAVIT] Bene *stimulavit*. Aculeum enim in cauda habere dicitur. SCHOL.

209 EREXITQUE JUBAM &c.] Ita ex duobus manifer. correximus: in aliis erat, *Erexitque jubas*, *vasto & grave*. Virgil. xii. Aen.

Poenorum qualis in arvis saucius ille gr. &c. BERSM. ut correxisse se ait Bersmannus, jam legitur in Edd. Ven. Br. Med. Ascens. Sulpit. & Micylli, habentque octo ex nostris & 3 Pulm. Viose Ed. Rom. *E. jubas & v. grave m. h.* At in

duobus vetustissimis Voss. & Ill. Bohurii Cod. scribitur *Erexitque jubas, & vasto murmur hiatu*. Exhibetur in Voss. quart., cui tamen vox *grave* erat superscriptum, & in Marp. *E. jubam & vasto murmur hiatu*. neglecta forsan bene elipti, de qua infra dicemus. Nihil temere muto. In Oxoniensi sec. deest *est*.

210 LEVIS Voluit hic ~~mutatam~~ factam, quia *levis* dixit. Sed epitheton est Maurorum, qui leviter armati, veloces & celeres habentur. SCHOL.

212 SECURUS VULNERIS EXIT] Imitati sunt nostrum & Senecam Agam. 673. *Secura motus Troia pubes*, Valerius Flacc. Lib. 111, 479. *santas molis securus*. L. 111, 429. IV, 201. *Is tanti secura motus*. Statius Lib. viii. Theli. 268. *tantique maris secura juvenus*. Silius x, 300. *securus caedis*. *Extra per sacrum* Lucanus habet à Seneca L. 111, de Ira c. 3 *Gaudet feriri, & instans ferro, & tela corpore surgere, & per suum vulnus exire*. quod notavit etiam Doct. Drakenb. ad Silium L. x, 2.

Con fera, quae telis circumcingentibus ultero Affilis in ferrum, & per vulnera colligit hostem. Adducitque hunc locum Servius ad expositionem Virg. l. L. xii. Aen. 6.

Tum demum movet arma leo, gaudetque comantis Excutiens cervice toros, fixumque laevis Inpavidus frangit telum, & fremit orocruento.

214 PUNICEUS] *Punicum* autem vocare videtur a colore, quem a terra, per quam labitur, contrahit. Unde & nomen *Rubiconis* idem accepit. MICYLL. Alludit ad *ῥοπαλον Rubicon*. quod a rubro ductum videtur colore, quem amnis contrahit a terra illius regionis. Msc. *Pumiceus*. BERSM. *Pumiceus* etiam unus Voss. sed male. Certissimum puto hoc epitheto auctorem lusile ad etymon vocis Rubiconis, de quo v. ad vl. 185. Id clarissime patet ex frequenti Lucani consuetudine in propriis describendis nominibus. De pluribus exemplis en tibi, lector, pauca. Lib. iii, 281. *Hinc fortis Arenis*, ita enim scribendum esse suo loco docbi-

Fonte cadit modico, * parvisque inpellitur undis
 Puniceus Rubicon, cum fervida canduit aestas:
 215 Perque imas serpit valles, & Gallica certus
 Limes ab Aufoniis disternit arva colonis.
 Tunc vires praebat hiems, atque auxerat undas
 Tertia jam gravido ^b pluvialis Cynthia cornu,
 Et madidis Euri resolutae flatibus Alpes.

220

VARIAE LECTIONES.

a parvis A. b pluviali B. 1.

cebumus. L. VI, 307. Nec tenuis ventos suspirat
 Anauros. Ibid. VI, 674. Non puppin retinens etc.
 In mediis Euboeis aquis. Saepius Lib. IX. Sic VI.
 726.

In vacua regnat Basiliscus arena.

Adde S. Bochart. IV. Phaleg. c. 33. L. I. Chan.
 c. 34. Ceterum pro Rubicon monet Cl. Draken-
 burg. in quibusdam MSS. à N. Heinsio collatis
 scribi Rubico ad Silium L. XVI, 335. ubi vide,
 quos super hac re laudat; iisque adde Is. Vossium
 ad Melam p. 132. Gebhard. ad Nepot. Alcibiad.
 c. 10. ubi MS. Leid. etiam Laco. sic in duobus
 Voss. Cod. Agamemno apud Quintil. L. III. Inst.
 Or. c. 11. & passim.

216 LIMES] Naturalis scilicet & vetus. nam
 postea Cisalpina Gallia Italiae annexa est. quod
 recte adducto hoc loco observat Servius ad Vir-
 gil. Aen. L. I. VI, 5. Hinc Vibius sequester. Rubi-
 con Galliae juxta Ariminum olim dividens Galliam
 ab Italia, & passim auctores. V. Cluver. Ital. Ant.
 p. 206. Barth. ad Claudian. Epist. V. ad Gennad. I.
 & ad nostrum VI, 404.

Finis ex Hesperiae promoti limite Varus.

217 TUNC] Tunc Msc. alii tum. BERSM. Tunc
 ediderunt jam Veneti & Tabernus in Ed. Br. &
 Med. scripti tres tum.

217 AUXERAT] Haec duo carmina, sunt de-
 clarativa praecedentis carminis, videlicet tum fuisse
 hyemem & aucta summa. Non autem intel-
 ligendum, Alpium nives auxisse undas Rubiconis,
 ut Badius exponit. Longè enim ab sunt Alpes,
 nisi enim quis poetam Apenninum per Alpes in-
 tellexisse contendat, quod ego non credo. GLA-
 REAN. Hauserat M. Sc. Recte. quia sequitur
 gravido cornu h. e. pleno aquis. in aliis omnibus est
 auxerat. BERSM. Auxerat. sic omnino legendum,
 non hauserat, quod esset, ad se traxerat. Cau-
 sas enim explicat, cur Rubico s. lito esset aquo-
 sior, longos imbres, & nives Alpinas. GROT.
 Recte vulgatam lectionem recepit Grotius, quam

confirmant Codd. mei omnes. Contra pro han-
 serunt vitiose in quibusdam Codd. est auxerunt
 Lib. III, 577. & alibi. Male autem post undas,
 distinguunt Glareanus existimans, sequentes duos ver-
 sus tantum esse descriptionem hyemis, & veras
 Alpes intelligi. Sed falsum est, Alpes hieme li-
 quescere. quod non fit, nisi exacto vere; immo,
 ut multi tradunt, sub Canis ortu. Sub generali no-
 mine Alpium intelligit Alpes Apenninos, sive Ap-
 penninum, qui ita continuus est Alpihus, ut sit
 quasi unus & perpetuus Mons. Tolerabiliore
 ἀπορροή, quam qua alii Pyrenaeos montes vo-
 carunt Alpes (Vide ad Obseq. c. 103.) Adeat Le-
 ctor Cluverium in Italia & Geographos, qui de
 Alpihus, Pado Fl. & Apennino scripserunt.

218 TERTIA JAM GRAVIDO PLUVIAL.] Ξενο-
 γοφία, & descriptio traiectionis. Et confirma-
 tae audaciae, ac consilii destinati de occupanda
 urbe indicatio. CAMERAR.

218 TERTIA] Ut hoc loco Sulpitius tertiam
 Cynthia, pro tertio die ab interlunio exponit,
 quod, ut ipse ait, eo die majores perunque im-
 bres esse solent: Ita rursus Omnibonus tertiam
 Cynthia, de tertio mense dictum accipit, quasi
 poeta tribus jam mensibus pluviam jugem fuisse
 significet. Sed quid si intelligas jam tribus diebus
 continuis pluisse? ut tertia non de ordine tantum,
 sed & de numero accipiatur: & gravido cornu,
 exponas pleno. Tunc enim cornua lunae potis-
 simum implentur, cum ad plenilunium ipsa acce-
 dit. MICYLL. Luna tertia. Hujus est secun-
 dum Astrologos significatio. Maro quamam in-
 dicat. Quidam maluerunt, tertium mensem hy-
 bernum. Is esset Februarius, sed senior fuit irru-
 ptio Caesariana. CAMERAR. Cum Sulpitio fa-
 ciunt Bersmann. & Hortensius, qui ita putat hunc
 locum accipiendum, tertia cum luna pluiere in-
 cepisse, & aliquot diebus durasse, donec aquarum
 incremento Caesar superveniret. Eodem modo
 Scholastes haec habens. Bene tertia Cynthia dixit
 quia

- 220 Primus in ^a obliquum sonipes opponitur amnem
 Excepturus aquas. molli ^b tum cetera rumpit
 Turba vado faciles fracti jam fluminis undas.
 Caesar ut adversam superato gurgite ripam
 Attigit, ^c Hesperiae vetitis & constitit arvis,
 225 ^d Hic, ait, hic ^e pacem, temerataque jura relinquo;

Te;

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a obliquum V. 1. ^b tunc B. 1. R. sec. dum M. ^c Hesperiae B. 1. ^d Sic H. Ed. Ven. ^e hic pacem linquo temerataque jura B. 1.

quia Aratus dicit tertia lucia (f. luna) signa pluviae cognosci. Virgilius. Cynthis quarta. Et inde in tribus mensibus luna pluvialis cum mutilato cornu videretur, quando tertia fuisset. Verum quis ita loquitur, Luna tertia auxis undas i. e. pluviae quae ortae sunt tertia Luna & aliquot diebus durarunt, auxerunt undas? Sed etiam male illi, qui tres menses durasse pluviam putant; nam mense Februario, ut constat ex Appiano & ipsius Caesaris commentariis, non serius, ut etiam non recte Camerarius putat, trajecit flumen; ergo in tribus prioribus mensibus media hieme pluuisse & Eurum spirasse debuit. Non credibile. Immo ex Petronio cap. 123. patet tunc modo coepisse terram & flumina dissolvi ac nives liquefieri. Simplex Lucani sensus est; tres noctes jam, quae particula hic bene notanda, pluuisse, & Eurum madidis flatibus spirasse, unde Appenninus resolutus est, & nives cum multa pluvia auxisse Rubiconem. gravidum cornu pluvialis Cynthis est nihil aliud nisi luna aquis plenam se ostendens & gravidam. Sic graves imbre Noti barba & alae Ovidio Lib. 1. Met. 266. 14, 728. Tertia ergo Cynthis est tertia nox: ut passim loquuntur auctores. V. not. ad J. Obseq. c. cxi.

221 EXCEPTURUS] Ut transire posset exercitus. Fracti i. e. illi in equos. Vetitis scilicet ab imagine patriae; ut supra, si jure venitis &c. SCHOLIAST.

222 FRACTI FACILES JAM] Ita correximus ex M. Sc. in aliis erat faciles jam fracti f. BERSM. At mihi longe concinnius videtur vulgatum ante Bersmann. quod tuentur etiam Codd. mei; unum Voss. tert. si excipias. Recte autem Scholiastes exponit fracti i. e. illi in equos. Eo pacto enim vis fluminis erat fracta. De qua significatione vide Cel. Burmann. ad Petron. c. 123. fracto gurgite Pontus. inf. 371.

Fregit & Arctoo spumantem vertice Rhenum. Sen. Herc. Act. 506.

Frangebat ipsas fluminis tumidi minas. Adde Drakenb. ad Silium 111, 437.

Nunc validis gurgis certatim frangitur ulnis.

226 TE FORTU. SEQUOR] Videtur hoc loco poeta alludere ad dictum illud, quo Caesar usus dicitur, cum Rubiconem trajecisset. Eamus, inquiens, quod deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat. Jacta est alea. Quod ultimum verbum idem significat, quod hoc, quod poeta plinius dixit: Te fortuna sequor. MICYLL.

227 BELLO JUDICE] Non amplius Senatu, qui male judicat de causa mea. Legitur & vindice, sed minus probatur. SULPIT. MS. meus vindice: atque ita legit Omnibonus, quia hoc bellum injurias ulcisceretur. Sed perperam: judex bellum est, quia illud discerneret, quis justius induerit arma. Sic Petronius c. 122. in hac ipsa re,

Judice Fortuna cadas alea, sumite bellum.

Valer. Max. L. III. c. 7. §. 6. Marte judice; ubi alii Indice. famam judicem dixit Seneca Conf. ad Marc. c. 4. contum judicem Joseph. Iscan. L. 1, 170. Plura, si cupias, vide in notis ad Silium Ital. Lib. 11, 456.

Quas, belli judex, poenas mihi curia pendes.

Non dissimilis Caesaris verbis est responsio Alexandri apud Curtium Lib. IV. c. XI. praemia esse belli. Hoc regente utriusque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximas lucis adsignatura fortuna est. ubi male Heumann. Parerg. Crit. Hebdom. 5. reponere conatur argente contra Mistos, & elegantissimam Curtii allusionem ad jus Romanum de finibus regundis. Exemplum verbi urgere, quae adfert, nihil huc faciunt.

229 IMPIGER ET] It torto M. Sc. duo BERSM. Impiger; it restituimus, cum vulgo legeretur Impiger, &c. Quod jam monui ex Bersmanni Codd. & exemplis probavi ad J. Obseq. c. 92. Quibus nunc adde auctoritatem duorum vetustissimorum Vossii Mistorum, in quorum sec. supra scriptum est &c. Virgil. L. XII. Aen. 283.

It toto turbida caelo Tempestas telorum.

Currere de sagittis etiam Statius L. V. Theb. 37, & ire XI. Theb. 38.

- - - quo plus eat hasta lacerto.

Et

Te, Fortuna, sequor: procul hinc jam foedera sunt.
 Credidimus fati; utendum est iudice bello.
 Sic fatus, ^a noctis tenebris rapit agmina ductor
 Impiger: ^b it torto Balearis verberare fundae
 230 Ocior, & ^c missa Parthi post terga sagitta:
 Vicinumque minax invadit Ariminum; & ignes

Solis

VARIAE LECTIOES.

a tenebris noctis B. 1. b & vulgo. c Parthimissa M.

Et forsan ex hoc loco adumbravit Valer. Flaccus
 sua verba Lib. II, 60.

Ita tacitis ratis ecior horis.

vel potius Silius, qui valde apposite L. x, vs. 10.
 ait de Paulo:

----- velocius inde
 Haemonio Borea pennaque citatior ibat,
 Quae redit in pugnas fugientis harundine Parthi.

229 BALEARES } Baecares, insulae Hispaniae
 duae sunt Afrosiades, & Gennasidae (in Vos. sec.
 Gennasidae. f. Gymnesiae) major & minor: unde
 & vulgus eas Majoricam & Minoricam nuncu-
 pant. In his primum insulis inventa est funda,
 qua lapides emittuntur. Unde & Baecares dictae.
 Balaeni enim Graece emittere dicitur, unde &
 Balista, quasi missa & Fundibulum. Virgilius.
 Baecaris verbera fundae. SCHOLIAST. Baeca-
 res duae insulae sunt in mari Hispanico, con-
 tra littora Taraconensia, apud quas usus fun-
 dae inventus est, & adeo celebratus, ut matres
 parvos filios alias aves esse non finerent, nisi quas
 funda adepti fuissent. Florus tamen ait: Cibus
 puer à matre non accipit, nisi quod ipsa monstrante
 percusserit. SULPIT. Atque hinc etiam nomen
 Insulis ipsis factum alii volunt, à verbo βάλλω
 videlicet, quod Graecis jacere atque ferire signi-
 ficat. Nam alias Gymnasiae quoque eadem vo-
 cantur. Stephanus: Γυμνασία δύο νήσι περὶ τῷ
 Τυρηνίᾳ, ἀπὸ ὧς τοῖς μίαν. ἐκλήθη δὲ τὸ ἰδιό-
 τετόν διὰ τὸ γυναικὶ μίανουσιν. ἐκλήθη δὲ καὶ Βαλίσ-
 δις. ἀπὸ δὲ Βαλίστης τὸ ἰδιόμα, ὃ ἐστὶ σφενδαίνωσις.
 MICYLL. Constanter autem Codd. omnes
 hic & Lib. III, 710. scribunt Baecaris, non Ba-
 liaris, ut viri doctissimi quidam exarandam sem-
 per hanc vocem putant. V. ad Silium Lib. III,
 365.

Funda bella ferens Baliaris & alite plumbo.

230 POST TERGA } Sic enim sagittas est mos il-
 lorum jacere. Sic enim melius jaculantur. SCHOL.

231 UT IGNES } Ita pro & reposuimus, quo
 rectius cohaereret sententia, quae turpiter habet.

Primo diluculo captum Ariminum. caetera gesta
 octo jam die. Appianus: ὁ εἰς αὐτὸν τοῦ ποταμοῦ.
 GROT. ex Ed. pr. Ita oim coniecimus. Nunc
 id durius videtur, & scriptum potius à Luca-
 no:

Vicinumque minax invadit Ariminum: ignes
 Solis lucifero fugiebant astra relicto.

Nam sic & in secundo pro Auximum Graeca ter-
 minatione Auximon posuit, quia versus aliter eam
 vocem non recipiebat. Interjecerunt copulam,
 quibus inusitata haec desinentia displicebat. IDEM.
 ex Ed. sec. Pro & posuimus ut, connectendae
 conninnus sententiae. Neque tamen refrager,
 si quis & hanc voculam ejiciat, scribatque Grae-
 ca terminatione Ariminon. ut infra Auximon, &
 Rbeion apud Ovidium. IDEM ex Ed. tert. Quan-
 topere fluctuatus sit Grotius in emendatione hu-
 jus loci, ex ejus notis patet. juvat priorem ejus
 emendationem ut Mistorum nullus. Omnes tam
 mei, quam Stephani, Pulmanni & Berfmanni
 Codd. retinent &. Quod non temere mutem,
 paullo majorem distinctionem ponens cum aliis
 post Ariminum. Haec autem vocula videtur
 ipsum temporis punctum denotare, quo Arimi-
 num intravit. Quasi dicat, invadit Ariminum,
 cum ecce crepusculum fiebat. Sic L. VI, 246.

----- Simul haec effatur; & altus
 Caesareas pulvis restatur adesse cohortes.

Statius VII. Theb. 300.

Nec longum, & pulcher Alathreus

Editus. XII, 773. sic fatus, (vel satur) & anras
 Dissipat hasta tremens. priorem locum adducit Ccl.
 Burmann. ad probandam conjecturam in Val. Flac-
 co Lib. VI, 320. Nec longa dies, & capta videres
 Vellera: ubi vulgo ut. Non dissimilis est locus
 Caetaris L. 1. B. G. 37. Haec eodem tempore Cae-
 sari mandata referebantur: & legati ab Aeduis venie-
 bant. aut Ovidii Ep. XIV, 79.

Mane erat: & Danaus generos ex caede jacentes
 Dinumerat.

Nihil tamen certi statuo. Apud Graecos vero
 hoc sensu voculam & usurpari docet Elsäerus
 E Obs.

- Solis lucifero fugiebant astra relicto.
 Jamque dies * primos belli visura tumultus
 Exoritur: seu sponte deum, seu turbidus Auster
 235 ^b Impulerat, moestam tenuerunt nubila lucem.
 Constitit ut ^c capto jussus deponere miles
 Signa foro, ^d stridor lituum, clangorque tubarum
 Non pia ^e concinuit cum rauco classica cornu.
 Rupta quies populi, ^f stratique ^g excita juvenus
 240 Deripiunt sacris ^h adfixa penatibus arma,
 Quae pax longa dabat: nuda jam crate fluentes

In-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a belli primos Reg. pr. b Impuleris M. Ed. Ven. Br. Med. c jussus capto M. d lituum stridor R. i. A.
 e concinunt B. i. f stratibus B. i. g excita V. i. h defixa R. pr.

Obs. Sacr. ad Lucam p. 218. Neque elisio durior est illa, quam adhibet Virgil. L. III. Aen. 109. *Ilum, & arces.*

231 IGNES] *Ignem* Msc. BERSM. *ignem* etiam exhibet Ed. Romana. non male hoc loco: facit enim sensum paullo clariorem. Utrumque, ut & alii poetae, usurpavit noster. L. VII, 228.

Phoebe surgens ab igne.

at Lib. II, 415.

Pares Phoebeis ignibus undas.

234 SEU SPONTE DEUM] Sive hoc signum tempestatis belli, Dis ipsis edentibus, seu forte commotis nubibus. Assumit autem de historia occasionem detestandi bellum civile, quam detestationem subito oppressis Ariminensibus attribuit. Qua ipsa & tristitia imminens servitutis significatur. In qua etiam eriperetur voci libertas. CAME-
 RAR.

237 STRIDOR] Bene differentiam fecit inter sonitus lituum & tubarum; nam sonitus litui acutus est, tubae vero gravis. SCHOLIAST.

238 CLASSICA] Est autem Enallage numeri, cum alias *Classicum canero*, singulari numero, usitate dicamus. MICYLL.

239 POPULI] *Populi* Msc. duo. in aliis est *populis*. BERSM. *Populis* Voss. duo recentiores & Marp. cum Aldo, Col. Steph. Gryph. Pulm. V. ad v. 193.

240 DERIPIUNT] *Diripuit* Msc. BERSM. *Diripiunt*, ex nostris meus habet solus. plerique cum plurimis Editionibus *diripuit*. *dirupuit* Amst. *deripuit* Voss. pr. Regius uterque, & Witt. Scribendum scilicet *Deripiunt*, ut hic in margine correxerat Broukhuisius, & N. Heinsius ad Ovid. Lib. III. Metam. 52. *regimen decrepta leoni Pellis erat.*

ubi docet saepissime in hac praepositione peccatum esse. Adde G. Cuper. Observ. L. IV. c. 5. & quos laudat Doctiss. Drakenburg. ad Sil. Italic. L. X, 318, 600.

- - - - - *Ite, ocius, arma
 Deripite, o pubes, templis,*

ubi itidem vides in plurali, ut hic *deripiunt*, quae constructio etiam pueris nota est. *Deripiunt & deripis pro dir.* quod erat in vulgatis, recte edidit quoque J. F. Gronovius in Statii Theb. III, 412, 567.

240 ADFIXA] Ut Virgilius *Armaque fixis Troia.* Et ut ostendat hoc fieri in pace, addidit, *nunc placida compositus pace quiescit.* SCHOL. In templis enim suspendi solebant arma ab iis, qui vel vicissent, vel bello atque armis perfuncti essent. MICYLL.

241 NUDA] Corio vetustate consumpto. SCHOLIAST.

241 CRATE] Contextura viminea, aut lignea. Virgil.

- - - - - *Fleuntque salictas
 Umbonum crates.*

SULPIT. Solitos autem veteres pro clypeis, cratibus viminibusque salignis inter se contextis uti, Theocritus testatur, apud quem in Gratiis ita legitur:

*Ἦδη βαρύνουσιν Συνακρόσσι μίση δούρα,
 Αχθόμενοι σπένδοσι βροχίονα ἱππίουσι.*

Et Thucydides, *ταύτας ἱμακλίας*, inquit, *ἀπὸ τῶν φύλλων καὶ ὑσσώκου τῶν ποταμῶν.* MICYLL. V. N. Heins. ad Val. Flacc. III, 199.

241 FLUENTES] Vof. sec. Reg. pr. Witt. *fluentis*. quod semel monitum oportuit. Optimi enim Codd. passim per *is* exhibent in Lucano, non tam-

Invadunt clipeos, curvataque cuspide ^a pila,
 Et scabros nigrae morfu rubiginis enses.
 Ut ^b notae fulsere aquilae, Romanaque signa,
 245 ^c Et celsus medio conspectus in agmine Caesar,
 Diriguere metu, gelidus pavor adligat artus,
 Et tacito mutos volvunt in pectore questus:
 O male vicinis haec ^d moenia condita Gallis!
 O tristi damnata loco! pax ^e alta per omnes,
 250 Et tranquilla quies populos: nos praeda furentum,
 Primaque castra fumus. melius, Fortuna, dedisses

Orbe

VARIAE LECTIOES.

^a tela M. Ed. Br. Med. ^b nocte A. ^c Ut V. 1. ^d condita moenia V. pr. ^e missa B. 1.

men constanter, accusat. pluralem nominum in Genit plur. habentium *ium*. Quod autem postea dicit Lucanus, *Ut notas fulsere aquilae*, poetice dictum accipias. Unam enim modo secum habebat legionem, adeoque unam aquilam. Vide Lipsium L. IV. de Mil. Rom. Dial. 5.

246 DIRIGERE] Regius prim. & Wittianus *deriguere*. uti edidit Heinsius in Virgil. Lib. III, Aen. 259.

*At sociis subita gelidus formidine sanguis
 Deriguit.*

& Lib. VII, 446.

*At juveni orantis subitos tremor occupat artus;
 Derigunt oculi.*

ubi etiam consule Pierium. Sic Lib. II, 78. *in istu dirigit*. MSS. quinque ex optimis *deriguit*. in III, 613. *Dirigitque tenens strillis immortua nervis* etiam variatur.

246 GELIDOS PAVOR ADLIGAT ARTUS] Ita legitur in nostro Msc. & aliquot alius. Sed plerique libri & Codices habent *gelidus pavor occupat artus*: nonnulli etiam *gelidos*, quod nos retinimus. BERSM. Decem ex nostris retinent *occupat*, cum Aldo, Col. Steph. Gryph. Pulm. aliisque, ut apud Virgilium l. cit. & L. IV. Georg. 190.

--- *seffosque sopor suus occupat artus.*

Ovid. Lib. V. Met. 632.

Occupat obsessus sudor mihi frigidus artus.

Justin. Lib. II. c. 8. *Nervos ejus occupavit rigor*. at vero, cum in utroque Regio, Wittiano & Marp. ac 2 Pulm. & Edd. antiquis scribatur *adligat*, putem ego quoque, hanc veram Lucaniese manum. Placuit etiam Modio Novant. LL. Ep. 80. & N. Heinsio ad Ovidii Metam. L. I, 548. *torpor gravis adligat artus*; ubi quidam libri

quoque *occupat*. Noster Lib. IV, 290.

--- *Tum frigidus artus*

Adligat, atque animum subducto robore torpor.

Corda gelato Lib. VII, 339. Seneca de Tranquill. animi c. 3. *Adligati metu torpebimus*. Sidon. Apoll. Car. 5, 520.

--- *torpor inert*

Membra rigore ligat.

Plura exempla adduxerunt laudati viri, & passim *contrahere*, *adstringere* membra dicitur metus & cum frigore comparatur: ut notum est. Pro *gelidos* vero reposui *gelidus*, (uti ediderant Rom. & Parm. Aldus, Ascens. Micyll. Hort. Col. Steph. Gryph. & Pulm.,) auctoritate trium optimorum Vossian. utriusque Regii, & Witt. Sic *gelida formido* Ovid. L. II. Met. 200. *Gelidus horror* Ep. XVI, 67. alibi *Gelidus terror*. *Gelidus tremor* Virgil. II. Aen. 120. Senec. Herc. Fur. 414. & alii sexcenties.

247 TACITO MUTOS] Sulpitius & Omnibonus *nað' vummayin* dictum putant. Sed verior lectio habet: *Ex tacitos muto volvunt sub pectore questus*, ut *tacitos questus* intelligas occultos: & *mutum pectus*, de silentibus, & vocem prementibus accipias. MICYLL. Msc. *tacito multos volvunt in pect.* & alterum *tacito mutos volv. in pectore*: quod rectius videtur. BERSM. Bene judicat Berlimannus, habentque *tacito mutos* nostri fere omnes, tribus vel quatuor exceptis: & ante Micyllum Edd. Ven. Br. Med. Sulpit. & Ascens. & probat quoque ex suis membranis Modius Ep. 80. Novant. LL. Witt. *tacitos muti. tacitos multo* edidit Pulm. Deinde pro *sub pectore*, quod est in Grotii & Bersmann. Edd. ac Marg. Hortens., reposui *in*. Nam quamvis *sub* minime damnum, gnarus passim ita sumi hanc praepositionem, ut apud nostrum l. V, 148.

E 2

sub

Orbe sub Eoo sedem, gelidaque sub Arcto,
 * Errantesque domos, Latii quam ^b claustra tuent.
 Nos primi Senonum motus, Cimbrumque ruentem
 255 Vidimus, & Martem Libyes, cursumque furoris
 Teutonici. ^c quoties Romam fortuna laceffit,
 Hac iter est ^d bellis. gemitu sic quisque latenti,
 Non ausus timuisse palam: vox nulla dolori
 Credita: sed quantum, volucres cum bruma ^e coërcet,

260

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a errantis R. pr. Voss. pr. W. ^b claustra V. i. ^c quotiens MSS. & Edd. priores, & sic semper. ^d belli V. tert. a. m. 2. W. A. ^e cohercet plerique MSS. & semper.

sub pectore sista quinto Verba refert. Virgil. i. Aen. 40. Stat. x. Theb. 411. Ovid. Met. xi, 225. & alibi. Ad quem, uti & ad Valer. Flacc. Lib. vi, 603. multis de hac particula agit Cl. Burmannus; tamen hoc loco non aſſim cum illo viro ^{et} sub praeferre ^{mi} in ob consensum omnium Mſorum & Editorum; nisi alios Cod. viderint Grotius & Heinsius, in quibus scribatur *sub*. noster Lib. vii, 621. ut habent omnes scripti & Edd. etiam Grotii.

Seque probat moriens atque haec in pectore voluit.
 Sil. iv, 92. *simileſque in pectore curas.*

248 GALLIS] Galli quidem intestina discordia & assiduis dissensionibus finibus suis remoti, sedes novas quaerentes, Italiam profecti sunt, ibique Tusci expulsi (haec 3. verba desunt in Voss. pr.) Mediolanum, Ariminum atque alias urbes condiderunt: unde ait poeta. *O male vicinis.* Dicitur à quibusdam, quod Ariminum Romani condidissent. SCHOL.

252 GELIDAQUE SUB ARCTO] Pro, vel sub gelida arcto. Est autem peculiare huic poetae, ut in commatibus ac membris disjunctive ponendis, copulativis conjunctionibus utatur. Sic &: *Errantesque domos*, pro, *Errantesque* dixit, & alia multa passim infra. MICYLL.

253 ERRANTES] Errantes domos Numidas dicit, ut ait Sallustius, *quia saepe tentantes alia & alia loca petierunt, semet Numidas i. e. vagantes appellaverunt.* SCHOL. *Errantes domos* dixit, pro, *vagas & incertas sedes*, quales sunt vel Scytharum, quos ab eo Hamaxobitas vocant, quia pro sedibus plaustra habent, ut inquit Pomponius: Vel Numidarum, quos eadem de causa Nomadas Graeci dicunt, à pascuis videlicet, quae illi sectantur. De quibus & Virgil. in Georg. meminit. *Omnia se-cum*, inquires, *armentarius Aſter agit, velumque, laremque, Armaque, Amycleumque canem, cras-famque pharetram.* MICYLL. Sallustii locus est

in Bell. Jugurth. c. 21. ubi vide.

254 CIMBRUM] De Cimbris Florus lib. i. li-vius lib. lxxviii. meminerunt. Vicerunt, & castris exuerunt, primò quidem Syllanum, mox Manlium, tertio Caepionem: ultimò tandem à Mario devicti, ex bello Jugurthino redeunte. Caeterum dubitari potest, cur hic divisim posuerit poeta, *Cimbrumque furentem*, & *furorcs Teutonicos*, cum tamen unum idemque bellum fuerit, quo Cimbri, Teutones, & Tigurini Italiam invasere. Sciendum ergo, quod poeta ad eventum belli, & praelia, quibus quaeque gens victa fuit, respexit. Quanquam enim simul Italiam aggressi fuissent, diversis tamen pugnis, diversisque locis iidem populi superati fuere, Teutones ad Aquas Sextias, sub ipsis Alpium radicibus, Cimbri autem in Venetia, campo quem Caudium, (Rhaidium) appellavere, Tigurinis in diversa fuga dispersis. MICYLL.

254 RUENTEM] *Furentem* Mſc. duo BERSM. In undecim etiam nostris cum Steph. Var. L. L. & quinque Pulm. Codd. ac Edd. Ven. Br. Med. Sulp. Ascens. Verfell. Mic. Hortens. *furentem*. Verum praecessit *furentem*, & sequitur *furoris*. *Ruere* de bellatoribus passim noster & alii. V. vi. 308. Ovid. Metam. xiii, 83. *Quaqueruit.* Fast. ii, 752. *Enſe ruit*; ubi etiam in nonnullis *furis*, ut Statius L. ix. Theb. 303. *Et nunc enſe furit.* Liv. L. iiii. c. 3. *Ad urbem infesto agmine ruere.* & saepe. sed Vossianus terrius, veterrimus item Codex, qui incipit cum verbis *O male vicinis*, & optimaenotae, scribit *sonantem*. puto *tonantem*. quas voces crebro mutatas esse monuerunt viri docti, & latius videbimus ad vi. 578. & Lib. 5, 633. *Tonare* autem saepe dicuntur beliatores. vide N. Heinsium & Drakenburg. ad Silium Ital. L. xi, 525. ut & Heins. ad Claudian. consul. Olybr. & Prob. vi. 208. & iv. Consul. Honor. 320.

51

- 260 Rura silent, mediisque jacet sine murmure pontus;
Tanta quies. ^a Noctis gelidas lux solverat umbras;
Ecce, faces belli, dubiaeque in proelia menti
^b Urgentes addunt stimulos, cunctasque pudoris
Rumpunt fata moras: justos Fortuna laborat
265 Esse ducis motus, & causas invenit armis.
Expulit ancipiti discordes urbe Tribunos
Victo jure minax jactatis curia Gracchis.

Hos

VARIAE LECTIONES.

^a populis B. 1. gelidas noctis V. 1. ^b urgentis W.

*Si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studiis.*

Neque offendere debet, quod *tonantem* non videtur convenire *vidimus*. ita enim Cicero quoque pro Archia c. 8. *Vidi hunc dicere*. S.l. Ital. Lib. vi, 179. *Aspicimus resonare solum*. ubi v. Drakenb. & Th. Sellii Spec. Observ. c. 20. Ex quibus locis patet non tam male apud Horatium Carm. 1, 14, 4. etiam scribi:

*Vides, ut nudum remigio latius
Es malus celeri saucius Africo
Antennaeque gemans.*

Neque etiam minus gemitus percipitur oculis, quam odor. Theocrit. tamen Id. 1, 149. ait

Θάρα φίλον ὡς καλὸν ὄσφιν.

255 MARTEM LIBYES] Bellum Punicum. per hos enim venit Hannibal aperta via per Alpes. SCHOL. Secundum bellum Punicum, quod non magis de Annibale, quam Hasdrubale ejus fratre intelligendum puto, ex vii. libro de secundo bello Punico apud Livium. GLAR.

256 LACESSIT] Sic scripti & Editi constanter, & Priscian. L. xvii. c. 1055. Vide tamen, num melius hic & apud illum scribatur *laceffis*, ut pergant Arimini cives alloqui Fortunam. Dixerat enim vs. 251. *Melius Fortuna dedisses*.

260 JACET SINE MURMURE] Ita primus reponi curavit R. Stephanus. ante eum lectum fuit *tacet*; quomodo habent etiam 3 Pulm. & novem MSS. ex nostris. Non male. Virgil. Ecl. ix, 57.

Et nunc omne tibi stratum silet aequor,

Lib. 1. Aen. 167.

Aequora cuncta silens.

Propert. Lib. iv. El. 4, 48.

— — — — — quippe tacentes

Fallaci celas limbo semper aquas.

Valer. Flacc. L. v, 522. *Unda silens*. Juvenus L.

111. Hist. Euang. 462. Noster ipse Lib. vi, 47.

— — — — — vetitum sentire procellas

Contigit turbante Notu.

Adde N. Heinsium ad Claudian. Consul. Mall. vs. 233. & Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 111, 730. *Jacet cum fluctibus aequor*. Rectius tamen hoc loco retinendum putem *jacet* cum utroque Cod. Reg. uno Voss. & meo. nam silentium satis indicat per *— sine murmure*, & quietem notat verbo *jacet*. Praeterea amat illud verbum Lucanus. Sic Lib. 111, 524.

Servatum bello jacuit mare. v, 434.

Aequora lenta jacens alto torpore ligata. 443.

Saeva quies pelagi, moestoque ignava profundo

Stagna jacens aquas. ubi nonnulli Codd. etiam *tacens*. Adde L. iv, 119, 511. Nec aliter optimi scriptores. Statius L. vii. Theb. 87. *Pontumque jacentem*. Vide Barthium Advers. L. xxiv. c. 9. & N. Heinsium ad Silium Ital. L. v, 583.

Ducere suspensio per stagna jacencia lino.

262 ECCE FACES &c.] De improvviso quandam causam belli allatam ad Caesarem fuisse narrat. Qua quidem non permotus ad illud, sed jam suscepto bello fuit usus. Ita non liberatur hoc casu scelere. Dubiam autem mentem, non belli, sed juris & causae videtur appellare. Quemadmodum & mox ait:

Hos jam mota ducet, vicinaque signa petentes.

Introducitur autem Curio prae caeteris audax, confirmans oratione sua Caesaris animum in cupiditate Regni. CAMERAR.

FACES BELLI] Ordo est. Ecce fata addunt dubiae menti faces belli, & addunt stimulos urgentes in proelia. SCHOL. Fuerunt autem M. Antonius, Q. Cassius, & Curio, qui cum à Coss. & Pompejo discedere Senatu jussi fuissent, propterea quod pro Caesare intercederent, ad Caesarem in castra profugerunt, eundemque haecenus dubitantem, an arma patriae inferret, ultro impulerunt. Appia, lib. 11. MICYLL.

- Hos jam ^a mota ducis, vicinaque signa petentes
 Audax venali comitatur Curio lingua:
 270 Vox ^b quondam populi, libertatemque tueri
 Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
 Utque ducem varias volventem ^c pectore curas,
 Conspectit; dum voce tuae potuere juvari
 Caesar, ait, partes, quamvis nolente Senatu,
 275 Traximus imperium ^d tunc, cum mihi Rostra tenere
 Jus erat, & dubios in te transferre Quirites.

^a Sed

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *sata* B. 1. ^b *condam* Ed. Rom. ^c *in pect.* V. 1. O. pr. ^d *tum* R. 1. Voss. 5. B. 1.

263 URGENTES] Ita Voss. tert. V. ad v. 148.
 264 JUSTOS] In eo enim quod expulsus est Curio, inventa est causa pugnandi, & defensio parata est: quia tribunos vindicabat hoc bello. SCHOLIAST.

266 EXPULIT] Lentulus enim & Marcellus (Gellius MSS. Voss.) qui tunc consules erant, expulerunt tribunos plebis discordes scilicet & superbos contra senatum. IDEM. Caes. B. civ. 1. 5.

267 VICTO JURE MINAX JACTATIS CURIA GRACCHIS. Tenue nimis hoc, *jactatis*, cum trucidati fuerint uterque, itaque Peiraredus levi mutatione sensit, *maclatis*. GROTIUS. ex Ed. tert. *Jactatis* Gracchis Sulpitius, Ascensius, Hortentius & Bersmann. *Obiectis & commemoratis eorum seditionibus & caede.* Nec aliter vetus Scholiast. his verbis. Gracchi, quorum Cicero meminit in Invektivis & in Miloniana, quia seditiose in tribunatu agebant, occisi sunt. Hos ergo objicit Lentulus Consul praesentibus Tribunis dicens. Tale decretum de nece vestra laturus sum, qui Caesari favetis, quale in Gracchos est latum; *jactatis* ergo in exemplum propositis. sic SCHOL. J. vero Fred. Gronovius per *jactatos* intelligit in Tiberim projectos: ut sensus sit. senatus per Gracchos in Tiberim tractos & jactos victis partibus plebis & jure tribunicio superior ac minax urbe tribunos expulit. Consule eum pluribus hanc sententiam confirmantem Lib. IV. Oberv. c. 5. Verum summo viro hic accedere nequeo. Nam, quid vox *minax* hic significaret? praeterea vellem exemplum videre, ubi tam simpliciter *jactari* positum sit pro in fluvium vel mare jaci vel trahi. Dixit quidem Seneca in Troad. vi. 655. *Dum non mors post sata victoris manu Jactetur Hector.* sed ibi de dispersione cinerum & ossium mortui Hectoris aperte agitur. Tum saltem praferrem, (sed omnes vetant Codd.) Peiraredi conjecturam *maclatis*. Ma-

lim ergo etiam intelligere per *curiam*, *minacem jactatis* Gracchis Senatores minantes his tribunis eodem & exitium, & saepius jactantes i. e. ambitiose illis commemorantes, ut crebro usurpatur hoc verbum, exemplum Gracchorum. Sic Silius L. 11, 182. *Mersum pelago jactarat Ulixem.*

269 CURIO] Curio hic prius erat partis Pompejanae, semperque plebi & patribus Caesarem inquinabat. Sed volens cum Caesare obunere, misit ei aurum, ut a sua locutione cessaret. Quo facto aurum accipiens, qui Caesarem prius nocebat, illum post plebi & patribus commendabat. De hoc Virgilius dicitur posuisse. *Vendidis hic auro patriam.* Curio iste promptus & popularis orator Romae habebatur insignis, qui deinceps in Africa perit pudore amissi exercitus. SCHOL. Operae pretium est adscribere & audire Vellej. Patere. Lib. 11. c. 46. *Non alius maiorem flagrantiorumque, quam C. Curio Trib. pl. subiecit facem: vir nobilis, eloquens audax, & leqq.* Elogium ejus vide quoque apud nostrum in fine Lib. IV. quod clauditur his verbis. *emere omnes, hic vendidis urbem.*

270 VOX POPULI] Tribunus plebis enim fuit, qui Caesari pugnanti contra Gallos per x. annos prorogavit imperium: cum provinciae consulares lege ipsius Caesaris non plus quam biennio obtinerentur. SCHOL.

271 MISCERE] Sed tamen videndum, num aliter hoc loco verbum *miscendi*, accipiendum sit, videlicet pro commiscere, & inter se committere, praesertim propter Participium *Ausus*, a quo idem illud dependet. Non enim ut rem temerariam & insolentem audere dicuntur, qui reconciliationem instituunt & suadent. Et haud scio, an verbum *Miscere*, usquam alibi pro reconciliare, legatur. MICYLL. Nempe eo sensu sumserat Sulpitius, a quo stat Ascensius. Micylli vero ex-

- * Sed postquam ^b leges bello siluere ^c coactae,
 Pellimur ^d è patriis laribus, patimurque volentes
 Exsilium: tua nos ^e faciet victoria cives.
 280 Dum trepidant nullo firmatae robore partes,
 Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
 Par labor atque metus pretio majore ^f petuntur.
 Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
 Pars quota terrarum. facili si ^g proelia pauca
 285 Gesseris eventu, tibi Roma subegerit orbem.

Nunc

VARIAE LECTIOES.

^a At P. 4. B. 1. Voss. 5. O. pr. H. M. A. & Edd. Sulp. Asc. Mic. ^b bello leges P. 1. A. M. & Edd. quaed. ^c solutae Boh. ^d a V. 1. ^e facias vulgo. ^f tenentur B. 1. ^g proemia W.

expositionem probant Hortensius & Bersmann. Tacet hic Scholiastes, nihilque dicit Omnibonus. Neutra sententia est proba: solus rem acu tetigit Farnabius exponens per intra privatorum conditionem redigere, i. e. similes privatis civibus & plebi facere. Hac enim significatione verbum *miscere* adhibet auctor ipse, Lib. 11, 545.

- - - - - cum fata Camillis

Te, Caesar, magnisque velint miscere Metellis.

Horat. L. 1. O. 1.

Me doctarum laderae praemia frontium

Dis miscens superis.

Respexit autem ad Orationem, quam habuit Curio petendens Pompeium aequè debere dimittere exercitum, ac Caesarem, de qua vide Dionem Cassium L. XL. p. 150. Ed. Wechel. & J. Caesarem de B. Gall. VIII. c. 52. Si quem timor armorum Caesaris laderet, & quoniam Pompeii dominatio atque arma non minimum terrorem fore inferrent, discaderet utique ab armis, exercitusque dimitteret. Quo alludit Vellej. Patere. L. 11, 48. Mox simulatione contra Pompejum & Caesarem, sed animo pro Caesare stetit.

273 TUAE] Tuas Msc. duo. & ita omnino legendum: in aliis erat tua perperam. Dum eloquentia mea partes tuas apud Senatum rueri potui. BERSM. Alias Editiones debet adhibuisse Bersmann. quam ego, licet plures triginta possideam. In nulla est tua, ut non debet, nec in Mito.

275 ROSTRA] Rostra sedilia erant in foro, ubi Tribuni pleb. concionari solebant ad populum. Inde dicta, quod devictis Antiatibus bello navali à Romanis anno urbis quadringentesimo decimo sexto, suggestum illud, id est, sedile, erat ornatum rostris navium. Omnibonus. MICYLL.

278 VOLENTES] Ne viderentur ad Caesarem necessitate, non favore venisse. SCHOL.

279 FACIAT] Facies Msc. tria. BERSM. Reposui facies, quomodo habent tredecim mei Codd. & Edd. priores. Sulpitii inventum est faciat, quem secuti sunt Ascens. Mic. Col. Steph. Gryph. aliique. Facies est *ἡγεμονία*, & majorem cum confidentia Curionis enunciatum esse videtur.

282 PAR LABOR &c.] Hic est sensus. In hoc bello tantus impendendus est labor, & metus quantum in bellis Gallorum, sed post victoriam plus consequeris: ibi enim Gallias subegisti, hic tibi serviet Roma & totus orbis, quia orbis illius est, quae subigitur. SCHOL. Pro *petuntur* Cl. Burmannus monet vitiose in quibusdam MSS. scribi *parantur* ad Calpurn. Flacci Declam. 25. ubi vide. *pretio majore* est, majore mercede, ut alibi loquitur noster cum multis auctoribus.

283 LUSTRIS] Non respicit poeta ad numerum annorum, quibus in Gallia Caesar fuit, (nam novem tantum in Gallia fuit, decimo bellum civile coepit) sed ad tempus, quod illi decretum fuerat. Cum enim per quinque annos in Gallia bellum gessisset, factione Pompeii & Crassi in Senatu obtentum est, ut & in alterum quinquennium imperium illi prorogaretur. MICYLL.

287 LAURUS] Quando aliquis cum triumpho veniret, Capitolium lauro coronabatur, & ille cum gloria intrans Jovi gratias pro victoria reddebat. SCHOL. Nam in Capitolium lauro coronati triumphantes vehebantur. Omnibonus. MICYLL. Voss. sec. & quart. Whit. Amst. Hufst. cum Hortens. Marg. *Lauros*. Frustra. Despectere hanc vocem in quarta declinatione amarunt poetae, docente Broukhufio ad Tibull. L. 11. 5. 63.

Sic

- Nunc neque te longi remeantem pompa triumph
 Excipit, aut sacras poscunt Capitolia laurus:
 Livor edax tibi cuncta negat: gentesque subactas
 Vix inpune^a ferēs: focerum depellere regno
 290 Decretum^b est genero. partiri non potes orbem:
 Solus habere potes. Sic postquam fatus, & ipsi
 In bellum prono tantum tamen addidit irae,
 Accenditque ducem, quantum clamore juvatur
 Eleus sonipes, ^c quamvis jam carcere clauso
 295 ^d Immineat foribus, pronusque repagula laxet:

Con-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a feras R. 1. ^b genero est MSS. 9. ^c jam quamvis M. ^d emineat H.

- - - Sic usque sacras innoxia laurus
 Vescar.

Noſter ipſe L. v, 409.

Unde & Theſſalicae veniunt ad Pythia laurus.

atque ita optimus Cod. Thuaneus in Ovid. L. 11.
 Am. El. 12.

Ite triumphales circum mea tempora laurus.

Sen. Oed. 16. Delphicae laurus. Eadem variatio
 apud Claudian. ſec. Conf. Stilich. 59. neque au-
 diendus Servius ad Virgil. Ecl. 11, 52. putans me-
 lius ſonare in ſecunda decinatione. Idem enim
 iniuſte ſic carpiſit Lucanum, quod *faſtus* dixerit
 pro *faſti*. de quo infra. potuit tamen Servius id
 dixiſſe tantum de illo Virgili loco. Verum ta-
 cent hic interpretes, quid intelligant per *poſcunt Ca-*
pitolia. quod ego me non capere fateor: non po-
 tuit enim Curio dixiſſe Caefari, Jovem Capitolinum
 non poſcere ſacras ejus laurus. Quid enim hoc
 aliud eſſet, quam opprobrium illi dictum? For-
 ſan ent ſenſus; non triumphas jam, o Caefar,
 ſed Capitolia poſcunt adhuc laurus & vota, quae
 non ſoluta ſunt. Verum tum melius ſcriberetur
 & vel *at*. Aſcenſus dedit *Excipit*: *haud ſacras*;
 quomodo Oxoniens. & Voſſ. unus recentior:
 A Quid? ſi ſcripſit Lucanus

Nunc neque te longi remeantem pompa triumph
 Excipit, ut ſacras poſcant Capitolia laurus:
 Livor edax tibi cuncta negat.

i. e. Non jam triumphas Caefar, ut i. e. licet
 quamvis (in qua ſignificatione ſexcenties reperit-
 ur) optime merearis, & Jupiter Capitolinus fla-
 gitet, & poſcat ſacras laurus ſibi pro victoris ex
 voto debitas, ut in gremio Jovis laurum depo-
 neret; Nam Livor edax, &c. Vides lector ſen-
 ſum planum, & cur dicat *poſcunt c. l.* ex more ſci-

licet deponendi laurum in gremio Jovis Capitoli-
 ni. Seneca Conſol. ad Helv. c. 10. *Laureamque in*
Capitolini Jovis gremio depoſuerat. Plinius in Paneg.
 c. 8. *Lauream imperator Nerva in gremio Jovis col-*
locarat. Vide Turneb. Adverſ. L. xxii. c. 11.
 xxvii. c. 2. & quos laudat Schefferus ad J. Ob-
 ſequent. c. cxxii. *Cum ad eos laurum victricem tu-*
lerit, quam in Capitolio debuerat deponere. & Dra-
 kenb. ad Silium L. xv, 119.

- - - - - laurumque ſuperbam
 In gremio Jovis exciſis deponere Poenis.

288 LIVOR EDAX] Bene dicit *Livor edax*. Invi-
 dia enim proprium dominum conſumet. SCHOL.
 Notat etiam Servius ad Aen. vi, 320. *edacem* dici
 livorem a noſtro, licet Ovidius dixerit *livor iners*.
 ſed & de invidia bene ille 11. Metam. 782.

- - - - - carpiſque & carpiſitur una.

288 SUBACTAS] Vix tibi venia datur, quod ſub-
 egilli tot gentes, & Galliam viciſti. SCHOL.

290 PARTIRI] Quia Pompejus non ſinit te ſibi
 parem eſſe. IDEM.

294 ELEUS] Eleus derivatum eſt ab Elide civi-
 tate Graeciae. ubi antiquitus celebratus quinquen-
 nalis agon in honorem Olympici Jovis. Quinquen-
 nalis dicitur, quia poſt 5 annos celebratur luſus
 quadrigarum, ſive ceterorum exercitiorum. ad
 illum ergo luſum eligebantur celerrimi equi.
 IDEM.

294 CARCERE] Singularem numerum pro plu-
 rali poſuit; nam *carceres*, dicuntur, unde emittun-
 tur aurigae. Eſt autem ſenſus. Quamvis Eleus
 ſonipes amore currendi vix queat retineri clauſis
 carceribus, & immineat foribus i. e. currere cupiat,
 tamen multum voce horrantis adjuvatur. Nam
repagula dicuntur proprie peſſuli oſtiorum. Di-
 cun-

Convocat armatos ^a extemplo ad signa maniplos:
 Utque satis trepidum turba coëunte tumultum
^b Composuit vultu, dextraque silentia jussit:
 Bellorum ^c ô focii, qui mille pericula Martis
 300 Mecum, ait, experti, decimo jam vincitis anno.
 Hoc cruor Arctoïis meruit diffusus in ^d arvis,
 Vulneraque, & mortes, hiemesque sub Alpibus actae?
 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concutitur, quam si Poenus transcenderet Alpes
 305 Hannibal. implentur ^e valido tirone cohortes:

In

VARIARUM LECTIÖNES.

^a extemplo MSS. 6. ^b composuit, vultu d. MSS. plerique & Edd. quaedam. ^c o deest in M. ^d oris V. i. horis Marp. ^e validas Voss. prim. & tert. ac quart. a. m. i. Boh.

cuntur etiam repagula fluminum oppositiones, ripae. SCHOL. De carcere & carceribus saepe Servius & alii Grammatici.

295 PRONUSQUE REPAGULA] Ex Ovidio adumbratum de equis Solis L. II. Met. 155.

----- hinnitibus auras
 Flammisseris implent, pedibusque repagula pulsant.

296 EXTEMPLUM] Sermo Augurum: illi enim designatis in aëre spatii extemplo auguria captanda dicebant (MSS. dicenda captabant) SCHOL.

296 MANIPULOS] Manipulus dicitur qui signa fert. Ante usum enim signorum ante exercitum manipulum foeni praeferebant. Nam tempore Romuli hoc factum est, cum Respublica adhuc esset pauper (paupera Voss. sec.). IDEM.

297 UTQUE SATIS TREPIDUM TURBA COEUNTE TUMULT.] Oratio Caesaris cohortatoria, & instigatoria ad bellum gerendum. Cujus praecipua capita haec sunt. 1. Deploratio injuriarum suarum, & adversariorum injustitiae. 2. Insectatio Pompeii. 3. Terror militum, quibus praemia eriperentur tam longae & praeclarae militiae. His admiscetur spes bona felicitis successus, ad animos militum confirmandos. CAMERAR.

301 CRUOR, VULNERA, MORTES] Nota has voces conjunctas, & eo ordine dispositas. Sic Ovid. L. I. Trist. El. 10, 32.

Quam cruor & caedes, bellaque semper habent,
 Lib. VI. Fast. 599.

Hinc cruor, hinc caedes.
 Petron. in Specim. Belli Civ. c. 123.

Arma, cruor, caedes, incendia totaque bella.
 Unde patet non justa satis de causa à Broukhufio

cruor mutatum esse in furor apud Tibull. L. II. El. 6, 20.

Hinc cruor, hinc caedes, mors propiorque venit.

304 TRANSCENDERET] Conscenderet Msc. BERSMANN. Vitiose. Magni laboris & audacis conatus significationem hoc verbum in se habet. Justinus L. XXIV. c. 4. Gens aspera, audax & bellicosa, quae prima post Herculem Alpium invicta iuga & frigore intrastabilia loca transcendit. Cicero Orat. IV. in Catil. c. 3. Manavit non solum per Italiam, verum etiam transcendit Alpes. Auctor nostro ipse Lib. VI, 325.

Extremum Scythici transcendam frigoris orbem.

Translate Seneca Lib. II. de Ira c. 13.

Pertinaciae impedimentum omne transcendit.
 Plura exempla dat Broukhuf. ad Propert. Lib. I. El. 14, 19.

Ille neque Arabum metuit transcendere limen.
 ubi eodem modo variatur. Transcenderis autem est in Bohur. Vossiano sec. & quinto, ut & apud Valerium Prob. Cos. 1392. Ed. Putsch. non male.

305 HANNIBAL] Optimorum Mistorum scripturam secutus cum aspiratione nomina Punica imprimenda curavi, quae etiam nunc placet plurimis viris doctis. Vide Ccl. Drakenburg. ad Silium Ital. L. I, 39. Et ita hoc loco habent Voss. pr. sec. tert. quart. Wittian. alique.

306 IN CLASSEM] Ut classes scilicet fiant. terraque marique; ut nusquam inpune liceat consistere. SCHOL.

306 IN CLASSEM CADIT] Ruis Wittian. male. Imitatus hunc locum est Sidonius Apollin. c. VII, 325.

Prorumpit Francus. cecidit cito fessa bipenni
 Hercinia in linthes, & Rhenum sexus alno.

F male

In classem cadit omne nemus: terraque marique
 Jussus ^a Caesar agi. ^b quid? si mihi signa jacerent
 Marte sub ^c adverso, ruerentque in terga seroces
 Gallorum populi? nunc, cum Fortuna secundis
 310 Mecum rebus agat, Superique ad summa vocantes,
^d Tentamur. veniat ^e longa dux pace solutus
 Milite cum subito, ^f partesque in bella togatae,

Mar-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a agi Caesar M. ^b quod V. r. ^c averso P. i. V. i. a. m. i. ^d Tentamur MSS. semper & Edd. pp. ^e dux longa O. r. M. Ed. Rom. & parm. ^f partes B. i.

male in Edit. Savar. est *cedit*: & Claudian. iv. Conf. Hon. 624. *In lintres fregare nemus. classes* Oxon. sec.

307 JACERENT; Allusit Crassum, quo duce Parthi signa Romana ceperunt: sensus autem est. Quid dicerent, si capta essent signa Romana, me duce, & si victus dedissem terga inimicis? Scilicet nihil. Sed cum victor sim, non patiar negari mihi debitos honores. SCHOL.

310 MARCELLUSQUE] Ut imbelliam hominis coarguat, loquacem cum vocat, promptiorem ad lingua, quam manu pugnandum. C. Marcellus qui fratri suo patrueli Marco Marcello, & Ser. Sulpitio successerat, cum P. Aem. consulatum gerebat nono belli Gallici anno, cum Caes. in Italiam rediret. Sequenti anno, qui decimus futurus fuisset belli Gallici: quo anno bellum Civile coepit, Consules designati fuerant, Claud. Marcellus, & P. Lentulus. Atque ex his, quae decernebantur, tum coactus fuisset Caesar exercitum dimittere, privatusque provincia excedere. Sulpitius Cajum Marcellum, dicit, poetam intellexisse, qui Consul cum Lentulo erat, inquit: Imò Consuli cum Paulo Aemilio, cui Caesar mille, & quingenta sestertia dono obtulerat, ex quibus is in foro (ut paulo antè dixi) nobilissimam basilicam extruxit, ut inimicis summa ope resisteret. Proinde, adhuc modum anni, & Consulatus digerendi sunt. Octavo belli Gallici anno Cos. fuerant M. Marcellus, & Servius Sulpitius. Nono, cum Galliis pacatis, omnia Romae turbarentur, reditumque in Italiam maturaret Caesar, quod in Senatu à Coss. & ejus ordinis principibus ipsius dignitas aperte oppugnaretur, Consules erant, C. Marcellus, & Paulus Aemyl. Sequens annus belli civilis Coss. habuit Claud. Marcellum & P. Lentulum. Sed sefellit Sulpitium mendum, librariorum incuria, haud dubie admissum libro octavo de bello Gallico Caesaris commentariorum, ubi sic legitur. *Propterea quod adversarii sui gloriarentur, L. Lentulum, & C. Marcellum Coss. creatos,*

qui omnem honorem & dignitatem Caesaris expolierent. Duplex error in scriptura, in nominibus Consulium admissus est. pro *L. Lentulum*, *P. Lentulum*: & pro *C. Marcellum*, *Cl. Marcellum*; ut incuria scribarum *L.* post *C.* fuerit ommissum, scriptum oportuit. *Henricus Glareanus* hunc locum diligenter expendens, duo Claudii Marcelli hoc tempore Consulares inquit fuisse, alter M. Cajus alter. C. cum *L. Aemilio Paulo Coss.* fuit, priori anno, quàm inciperet bellum hoc civile, continuato etiam Consulatu, sequente anno, quando coepit idem bellum. At M. tertio antè anno Cos. fuerat, cum Servio Sulpitio Rufo. Is M. non tam infensus Caesari erat, ut Cajus, quippe qui post bellum Civile gratiam invenit apud Caesarem. Sulpitius noster de Marco videtur loqui, cum dicit, eum non tam fuisse infensum. Sed non ipse tamen cum Paulo Consul fuit. Deceptus est igitur Sulpitius, in Coss. catalogo. Haec *Glareanus*, qui dicit continuatum Consulatum fuisse C. Marcello, anno belli Civilis, quod quidem perinde est, ac si biennium continuum Consulatum gessisset, cum Suetonius tradat, C. Marcellum, M. Marcello fratri suo patrueli successisse, atque collegam etiam habuisse, & dictum est, Aemylum Paulum. Marcum vero Claudium Marcellum Coss. designatum, retulisse ad Senatum, ut Caesari ante tempus succederetur, & cum hoc P. Lentulus consul creatus fuit. Non igitur Cajo Consulatus continuatus in annum sequentem fuit. HOR-TENS. Valde impediunt se ipsi interpretes. Paucis dicam, hoc anno fuisse Consules *L. Lentulum* & *C. Marcellum*, teste Caesare B. G. viii, 50, & aliis. quod non mutandum. Priore anno *L. Paullum* & *C. Marcellum*, ibid. c. 18. non eundem, sed M. Marcelli, qui Consul cum Sulpitio fuerat, patruelem. cum hoc anno Consul fuerat frater Marci. Hortensius, dum vult emendare Caesarem, turpiter errat, ex gentili nomine *Claudii*, faciens nomen proprium. de duobus his Ca-jis

- Marcellusque loquax, & nomina vana Catones.
Scilicet extremi Pompejum, emtique clientes
315 Continuo per tot satiabunt tempora regno?
Ille reget currus nondum patientibus annis?
Ille semel * raptos numquam dimittet honores?
Quid jam rura querar totum suppressa per orbem,
* Ac jussam servire famem? quis castra timenti

320

VARIAE LECTIOES.

a capto V.1. b Et P.1.

jis Marcellis consule Glandorp. in Onomast.

311 DUX PACIS SOLUTUS] Detrahitur Pompeji, agens simul, ut fortiores sint milites Caesaris, si talis inimicus est solutus, quia olim dimicare desivit. *Subito* i. tirone videlicet. *Togatas* ideo dixit, quia haec vestimenta tantum pacis tempore apta erant. SCHOL.

313 CATONUM] Ita legendum censemus ex Msc. duobus, atque haec *in* *duobus* numeri facit ad augendum *in* *duobus*. In plerisque Editis erat *Catonis*. BERSM. CATONES] Ita rectius, quam *Catonis*, ut vulgati, aut *Catonum*. GROT. in Ed. pr. *Et nomina vana Catones*. Id est Cato & ei similes. Male qui aut *Catonis* aut *Catonum* scripserunt. IDEM. in Ed. tert. Ita optime restituit Grotius; quod confirmatur Regio pr. & Voss. pr. tribusque aliis, in quibus à manu pr. *Catonis* fuerat. ceteri *Catonum* aut *Catonis*, uti Editi omnes ante Bersm. *Catonis* jam legit quoque Scholastes, *Catonis*, qui sunt nomina vana. Ovid. L. III. Am. El. 3. *sine re nomen deus est*. Art. Am. 1, 740. *Nomen inane fides*. Livius L. 36, 65. *Nomina tantum se biennio habuisse*. ubi in quibusdam Edd. male *nomine*. Notter ipse L. x, 151. *Pone duces priscos et nomina pauperis aevi Fabricios*. Sil. Ital. L. VIII, 255.

Hunc Fabios inter sacrataque nomina Marti
Scipiadas.

Plura vide in notis N. Heinsii ad Vellej. L. II. c. 30. & infra ad L. II, 303.

314 EXTREMI] Non intelligit, ut quidam volunt, viles & ex infima plebe, sed externos & remotissimarum gentium, ut bene Sulpitius. Passim illae gentes vocantur *extremas*, & vox eacum *externis* confunditur tam aliis auctoribus, quam nostro. V. Indic. Virg. Georg. II, 113.

Aspice & extremis domitum culteribus orbem.

314 EMTIQUE] I. e. pretio conducti. Haec cum stomacho legenda sunt. SCHOL.

315 SATIABUNT] Hoc restituimus ex Msc. duobus. Ac notatur hoc verbo inexplibilis repugnandi cupiditas à morte Syllae ad haec usque tempora. In editis exemplaribus est *Sociabunt*. BERSM. Optime ita Bersmannus, idque omnes Pulm. & nostri Codd. praeter Amst. confirmant cum Ed. Veneta & R. Stephani. Sic *satiatus decoris* Silius L. XVI, 605. *sociabunt*, quod Ascensius exponit per continuabunt vel conjungent Pompejum continuae dominationi, vix Latinum esse puto. Ita tamen in Var. Steph. L.L. exhibetur.

316 REGET] Puer enim contra Sertorium dimicavit, curiusque triumphales duxit. Bene autem *reget* positum est, ut prae dolore Caesar adhuc futurum esse putet, quod factum est. SCHOL.

317 HONORES] Videtur hic locus etiam ad prorogationem provinciarum referri posse, quae Pompejo in quadriennium facta fuit, dum de Caesaris successore Romae agitur. De qua re & Plutarchus meminit, in Vita ejusdem. Aut certe ad potestatem summam, quam idem post Consulatum, quem solus gesserat, deinceps retinuit. Nam & illud à quibusdam traditum, Milonem in petitione Consulatus fuisse à Pompejo propterea impeditum, quò ipse solus Romae imperium ac summam rerum teneret: Dictaturamque, ad quam re ipsa clanculum aspirabat, verbis autem abhorre se fingebat, ex ea Reipubl. confusione consequeretur. Vide Appian. lib. II. de bell. Civil. MICYLL.

318 QUID JAM RURA] Quare autem rura suppressa fuerunt toto orbe, hoc est, ne quid exportaretur, sequenti versu redditur causa, si legas. ad pro, ac. ut etiam videtur Glareano. & rectè. Causa enim finalis est, cur omne frumentum, quod conquirendum esset, fuerit retentum. HORTENS.

319 AC JUSSAM SERVIRE FAMEM] Amplius erat quod dicebat Clodius, non propter, famem scriptam esse legem, sed ut lex scriberetur factam famem. Vide Plutarchum Pompejo. GROT. ex

F 2

Ed.

- 320 Nescit mixta foro? gladii cum triste ^a minantes
 Judicium insolita trepidum cinxere corona,
 Atque auso medias ^b perrumpere milite leges
 Pompejana reum clausurunt signa Milonem?
 Nunc quoque ne ^d lassum teneat privata senectus,
 325 Bella nefanda parat suctus civilibus armis,
 Et docilis Sullam scelerum vicisse magistrum.
 Utque ferae tigres numquam posuere furorem,
 Quas nemore ^e Hyrcano, matrum dum lustra ^f sequuntur,
 Altus caesorum pavit cruor armentorum;
 330 Sic & Sullanum solito tibi lambere ferrum

Du-

VARIAS LECTIOES.

^a *minantes* V. sec. pro var. lect. ^b *perrumpere* V. i. *irrumperere* H. ^c *castra* MSS. quidam. V. Cl. Burm. ad Val. Flac. 5, 608. ^d *lassum* B. i. Ed. Ven. ^e *Hyrcano*, MSS. & Edd. qq. ^f *sequuntur* R. i. W. H. *sequuntur* V. sec.

Ed. tert. *Ad pro ac* etiam scribunt Ascensius & Micyllus; sed contra omnes Mssos. Neque etiam opus est. Dicit rura suppressa per orbem, ac si ve adeoque famem i. e. famelicum vulgus iustum sibi servire. Saepius enim iusta loquuntur poetæ, ut posterioribus copulâ conjunctis ratio seu causa præcedentis reddatur: in meo est *hanc*, forte pro *hinc*.

319 SERVIRE] Pompejus enim omnia frumenta collegit ex agris, ut coacti fame homines sibi obtemperarent. SCHOL. Supersequentibus consulat hic Commentatores, si cui lubet.

320 TRISTE MINANTES &c.] Sensus est. Quis nesciat, Pompejum coacte timeri à civibus, dum castra ejus mixta sunt foro timentis, & gladii minantes triste judicium cinxere trepidum aliquem i. timentem insolita corona, quam videlicet faciunt milites circumstantes. Ut Tullius pro Milone. *Non enim corona confectus vester cinctus est, ut solebas.* SCHOL. Ordinem verborum non adsecutus est Scholiast. qui est; gladii triste minantes cinxere judicium trepidum. Vel si mavis jungere triste judicium, non referri debet trepidum ad aliquem incertum, sed ad *Milonem*.

324 NE LASSUM &c.] I. e. ne privetur in senectute à dignitate & militia. SCHOL.

326 ET DOCILIS SULLAM SCELERUM VICISSE MAGISTRUM] A Sertorio sumtum hoc dictum, qui Pompejum appellabat Syllae discipulum. Docet Plutarchus. GROT. ex Ed. tert.

326 SULLAM] Fuit enim de partibus Sullae. Sic enim Sulla civilia bella gessit. SCHOL.

330 LAMBARE] Ad maximum desiderium retu-

lit dicendo, *lambere ferrum.* IDEM.

332 POLLUTAS] Imitatus hunc locum est Claudianus Lib. 11. in Rufin. 8.

Crimina, pollutaque negant ardescere fauces.

ubi etiam in duobus scriptis est *mansuescere*, teste N. Heinio. Consule ibi quoque Barthium.

333 QUEM TAMEN] Fortasse *tandem*. HORTENS. Male *tandem* conjicit Hortensius. *tamen* enim idem valet ac *tandem*. Ovid. L. 11. Met. 336.

Rapparis ossa samen peregrino condita busto.

Consule Doctiss. Passeratium ad Propert. L. 11. El. 1, 76.

Unde samen veniant tot mala:

& Bosch. ad Petron. c. 31. Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. vi, 385. *Procubuit samen.* Quare etiam Heumannus in Aenigm. 52. Symposii, *Vix samen effugi*, mutare non debuerat in *vix tandem*.

335 ILLE TUUS] Cui tu junctus fuisti, sive quem imitatus, qui propter crudelitatem regno pulsus est. SCHOL.

335 DISCEDERE] M. Sc. *descendere*. BERSM. *Descendere* reposui, quia ita exhibent omnes Vossiani, Regius pr. Oxon. pr. Bohur. Wittian. Hulst. & meus. Sic Statius Lib. 11. Theb. 396.

Fortunam exuere & laetum descendere regno.

Ita enim ex MSS. recte edidit Gronovius: vulgo *discedere*. Apud Livium quoque L. xxxii. c. 32. *Arceam tenebat praesidium, neque ut discederent.* Voss. Cod. habet *descenderent*. Verum amplius videndum, an non scripserit hic Lucanus *decidere*: ut

allu-

- Durat, Magne, fitis: nullus semel ore receptus
 Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
 Quem tamen inveniet tam longa potentia finem?
 Quis scelerum modus est? ex hoc jam te, inprobe, regno
 335 Ille tuus ^a saltem doceat ^b descendere Sulla.
 Post ^c Cilicasne vagos, & ^d lassi ^e Pontica regis
 Proelia, barbarico vix consummata veneno,
 Ultima Pompejo dabitur provincia, Caesar;
 Quod non, ^f victrices aquilas deponere jussus,
 340 Paruerim? ^g mihi si merces erepta laborum est,
 His saltem longi, non cum duce, praemia belli

Red-

VARIAE LECTIOES.

^a saltem Boh. ^b vulgo *descendere*. ^c *Cilicas* H. ^d *lassi* A. M. a m. seg. ^e *proelia* r. *Pontica* M. ^f *victrices* V. I. ^g *si* m. H.

alludat ad morem praesidium Romanorum è provincia decedentium, cum successorem acceperat. Versus certe 338. hoc videtur innuere.

Ultima Pompejo dabitur provincia Caesar.

Decedere autem in hac re solemne fuisse verbum, constat, & nostrum imitatus est Statius Lib. I. Theb. 317.

*Si quando humilem decedere regno
 Germanum, & semes Thebis opibusque potitum
 Cerneret.*

Sed & illic in Mstis quibusdam *descenderet*. Restituenda etiam vox *descendere* Aurelio Victori c. 65. *Non veniente successore sua sponte discessit*. Immo cum Mito Leideni *decessit*. De crebra autem confusione horum verborum latius agetur ad Lib. III. & alibi: Eodem modo variatum apud Silium L. XVII, 1.

Hostis ut Ausoniis discederet advena terris.
 ubi vide Drakenb. quod ibi non mutem. Justin. L. XLIII. c. 3. de Pyrrho.

Turpemque ab Italia discessum adiecit.

336 *CILICAS VAGOS*] Hos Pompejus vicit, & dedit civitatem & agros. Bene autem *vagos* posuit, ut ostenderet non magnum proelium, in quo victi sunt errantes. SCHOL.

336 *LASSI*] Ut ostendat nihil fecisse Pompejum: multi enim ante vicerunt Methridatem; ideo *lassi*. IDEM.

337 *VIX CONSUMMATA*] Bene, sive quia diu pugnatum est; quippe a tot ducibus, sive quia Methridates frequenter antidotum accipiens digere-

bat venena. IDEM. Citatur autem hic versus ab Orofio Lib. VI. c. I. m. f.

338 *PROVINCIA*] Multa significat. Nam aliquando providentiam significat, ut *ex provincia factum est*. i. e. ex providentia. Aliquando officium vel negotium, ut hoc loco. Potest hic etiam providentiam significare. Aliquando partem terrae significat, ut *provincias regna* dicimus. Aliquando adverbium est & significat celeriter. Ut Juvenalis. *Instruit ergo socum provincia* i. celeriter. SCHOL.

341 *HIS SALTEM*] Ne sibi prodesse videatur, hoc bellum facit militum causa, quod triumphare prohibetur. IDEM.

341 *NON ME DUCE*] Glareanus annotavit, Aldinum codicem legere, *Non cum duce*: sed utrumque intelligitur, inquit, quasi dicat Caesar. De me non sum tam sollicitus, atque de meis militibus, quibus praemium eripitur, & maximè tum, quando duci triumphus negatur. HORTENS. Haec vera lectio prae vulgata *cum duce*. Accipiat miles praemia, vel alio Imperatore. Cui convenit quod sequitur, *sub quolibet*. GROF. ex Ed. pr. *Non me duce* ediderunt ante Grotium etiam Sulpitius, Ascensius, Versell. & Micyll. Ceterae Edd. cum scriptis, quotquot vidi, omnibus *cum duce*. Quod mihi non temere videtur mutandum. Dicit ad invidiam concitandam, mihi si non licet triumphare, illis militibus saltem reddantur belli praemia & non cum duce suo i. e. excepto solo suo dace, triumphet sub quolibet alio homine.

346 *FIENT*] Male ante Maasvici Editionem legebatur *figent* in citatione Servii ad Virg.

F 3

Georg.

- Reddantur : miles sub quolibet iste triumphet.
 Conferet exfanguis quo se post bella ^a senectus?
 Quae sedes erit emeritis? quae rura dabuntur,
 345 Quae noster veteranus aret? quae moenia fessis?
 An melius fient piratae, Magne, coloni?
 Tollite jampridem victricia, tollite signa:
 Viribus utendum ^b est, quas fecimus. arma tenenti
 Omnia dat, qui justa negat: nec numina deerunt.
 350 Nam neque praeda meis, neque regnum quaeritur armis:
^c Detrahimus dominos urbi servire paratae.
 Dixerat: at dubium non claro murmure vulgus
 Secum incerta fremit: pietas, patriique penates
^d Quamquam caede feras mentes, animoque tumentes
 355 Frangunt; sed ^e diro ferri revocantur amore,
 Ductorisque metu. Summi ^f tunc munera pili

Lae.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *juventus* A. ^b deest in Boh. ^c *detraximus* P. 1. ^d *quamvis* V. 1. ^e *duro* P. 1. V. pr. ^f Sic 5. MSS. ceteri cum Edd. *tum*.

Georg. L. IV, 127. Nam idem recte quoque citat *fient* ad XII. Aen. 359.

349 [JUSTA] Triumphum post victoriam. *nam neque*; bonam reddit causam, cur numina deesse non possint, quia non quaeritur regnum aut praeda meis armis. SCHOL.

349 DESUNT] Msc. *deerunt* non male BERSM. *Deerunt* habet MS. Puteanorum, quod haud dubie rectus. Est enim sperantis. GROT. ex Ed. sec. Mutarunt quibus insolita ista synalaepe. IDEM. Ed. tert. *Deerunt* scribitur etiam in Voss. pr. sec. quart. Oxon. pr. & Reg. antiquiore ac Bohurii MSS. omnino vere; quare ita quoque reponendum curavi. Monuerunt ex suis MSS. hoc etiam Modius Novant. LL. Ep. 80. & N. Heinsius ab Claudian. R. Prof. L. II, 187. ubi plura, ut & in Epist. 262. ad Gronov. iidem Codic. ut & Voss. tert. & sext. Witt. a m. pr. *neque*, & in sequenti versu *nam nec praeda m. neque* habent duo veterimi Vossiani quoque & Reg. pr. cum Oxon. pr. Hult. Meus & Voss. quart & Berlm. unus. *nec praeda meis nec*. Voss. quint. Reg. sec. & Amstel. *neque praeda m. nec*. atque ita Ascensius & Micylus ediderunt. Alterutro certe loco *nec* est scribendum, & MSS. antiquiores sequi malim. vl. 53.

Sed neque in Arctoo sedem sibi legeris orbe
Nec polus etc.

Consule sagacissimum R. Bentley. ad Horat. L. III. O. II. 43.

Mollior nec te feriam neque intra
Claustra tenebo.

Lib. tamen II, 283. scripti constanter habent *Nunc neque Pompeji Brutum, neque Caesaris hostem*, sed quaedam Editiones uno loco *nec*. Nec dubito, quin etiam aliis in locis. perparvi sane refert.

351 DETRAHIMUS] Detrahere volumus. *paratae*. Bene quia non resistit Pompejo. SCHOL.

356 METU] Dum timent Caesarem, bellum reculare non audent. IDEM.

356 SUMMI TUM MUNERA PILI LAELIUS] Centurionis Primipili oratio, qua Caesari a se omnem operam & studium pollicetur. Accommodata est huic generi, audax, importuna, gloriosa, impia. Et infamatur obnoxia Caesari militum ad omne nefas obedientia. CAMERAR.

358 SERVATI CIVIS] His quidem, qui civem servassent, corona de querceis ramis dabatur. Hoc Tullius in Pisone tetigit dicens. *Atibique* (Voss. pr. *Quintus*) *Gellius, qui propter se sedet, civicam coronam decrevit*. SCHOL. Vitiose in Voss. pr. *qui prope residet etc.* Ciceronis cap. 3. verba sunt. *Atibi hic vir clarissimus, qui propter te sedet, L. Gellius, his audiensibus, civicam coronam debere à republica dixit.*

360 FAS EST V. E. VOCES] Ita correximus ex Msc. cum in aliis omnibus legeretur; *ius est veras expromere causas*. unum tamen Msc. habebat *ius est*.

- Laelius, emeritique ^a gerens insignia doni,
 Servati civis referentem praemia quercum;
^b Si licet, exclamat, Romani ^c maxime ^d rector
 360 Nominis, & fas est veras expromere voces;
^e Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires,
 Conquerimur. deeratne tibi fiducia nostri?
 Dum movet haec calidus spirantia corpora sanguis,
 Et dum pila valent ^f fortes torquere lacerti,
 365 Degenerem patiêre togam, regnumque Senatus?
 Ulque adeo miserum est civili vincere bello?
 Duc age per Scythiae populos, per inhospita Syrtis
 Litora, per calidas Libyae sitientis harenas.
 Haec manus, ut victum post terga relinqueret orbem,
 370 Oceani ^g tumidas ^h remo compescuit undas;
 Fregit & Arctoo spumantem vertice Rhenum.

Jus-

VARIÆ LECTIONES.

^a ferens p. 2. ^b scilicet P. 5. B. 1. Voss. 3. Reg. 2. H. W. A. ^c o maxime M. ^d ductor B. 1. A. ^e quid H. ^f validis Marp. ^g totiens Edd. Br. Med. ^h remis Marp.

est. BERSM. Sic Lib. IX, 244. *Fas mihi nec liceat.* Statius L. VIII. Theb. 90.

Si licet, & sanctis hic ora resolvere fas est Manibus.

Nota est formula *si fas est*. At vero in omnibus nostris, praeter unum & alterum, scribitur *jus*. in 2 veteribus Voss. additur Glossa *& si jam fas est*. supra Reg. antiquiorem erat scriptum *fas*. *Jus* ego non temere damnem. Gellius Lib. I. c. 3. *Contra jus & contra quam licet*. Lib. V, 288. ait noster

Nec fas nec vincula juris Hoc audere vident.

Sil. Ital. L. VIII, 40.

Haud, inquit, tua jura nobis praecpta morari. Si fas, sis tantum &c.

360 VOCES] *Causas* ediderant Rom. Parm. Ald. Col. Steph. Gryph. & Pulm. Ceteri recte cum MSS. *vocas*. pro *expromere* Voss. pr. *depromere*. *expromere* Hulst. Virgil. Lib. II. Aen. 280.

- - - - - *moestas expromere voces.*

O lux Dardaniae spes o fidissima Teuorum, Quae tantae tenuere moras.

Statius L. II. Theb. 101.

Hae visus fatorum expromere voces.

Expromere arcana noster L. VIII, 280.

363 DUM MOVET HIC CALIDUS SPIRANTIA CORPORA SANGUIS] Ex Empedoclis sententia, quam & Virgilius sequitur:

- - - & vitam multo cum sanguine sudis.

Et alibi:

Una eademque via sanguisque animusque sequuntur.

GROT. ex Ed. tert. *Haec calidus Pulm.* & Vossiani omnes, Reg. pr. Oxon. pr. Wint. Hulst. & Meus: verissime, quare ita reposui. nec aliter jam ediderant Veneti, Taberius, Sulpit. Ascens. Veriell. Mic. Stephan. & Hortens. *deutixas* ad reliquos milites, quorum nomine loquebatur, vel ad se ipsum, v. vi. 369. Lib. II, 357.

Fervidus haec iterum circa praecordia sanguis Incaluit; ubi itidem in aliis, *hic*.

Virg. Aen. IV, 336.

Dum spiritus hos regat artus.

& Lib. II. Aen. 292. Ovid. Met. XII, 120. noster L. III, 720. IV, 649. VII, 305. & alii millien v. Passerat. ad Tibull. II, 6, 7.

368 LIBYAE] *Libyae* Msc. duo. alii *Libyes*. BERSMANN. *Libyes* ex meis scripti habent quatuor cum Ed. Rom. Parm. Ald. Steph. Gryph. Hortens. &c. atque ita passim Graeca terminatione inflectere hanc vocem patet ex vi. 206, 255. IV, 606. IX, 370, 624. &c. aliisque locis, ubi nunc vulgo

Iussa sequi tam posse mihi, quam velle necesse est.
Nec ^a civis meus est, in quem tua classica Caesar
Audiero. per signa decem felicia ^b castris,

375 Perque tuos juro quocumque ex hoste triumphos;
Pectore si fratris gladium, juguloque parentis
Condere me jubeas, plenaeque in viscera ^c partu
Conjugis, invita peragam tamen omnia dextra.

Si

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *mens est civis* Ed. Ven. Br. Med. b *dextris* Voss. tert. pro var. lect. c *partus* Reg. sec. H.

vulgo Latina declinatione circumferuntur. Hic tamen cum plurimis Codd. malum quoque *Lilyas* ob nimiam repetitionem litterae *f. Harenas* autem scripsi passim pro *arenas* motus auctoritate Missorum.

368 SITIENTIS] Egentis aqua: unde Libya dicitur, quasi Liphia i. e. egens pluviae. SCHOLIAST.

371 VERTICE ARCTOO] In Septentrione. Virgil. *Hic vertex nobis semper sublimis.* Vel legas, *vortice*, id est, aquae volubilitate, quae seipsam absorbet. SULPIT. VORTICE. Ob impetuosum, violentumque ejus curium, qui ubi maxime vorticosus est, circa originem suam, nullis navigis navigabilis est. Germaniam praetis vicit, at non bellis, aded ut Romanis illa quietem sueverit divendere, id quod heroico carmine crudite testatur Claudianus, Panegyri prima in laudes Siliconis. Accepta enim pecunia pacem addicebant Romanis, quum inquit.

*Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat ex foeda requiem mercede pacisci,
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu
Captivoque rogant.*

Sunt qui legunt, *vortice*, *vertice* *Arctoo*, eadem figura, & forma loquendi, qua poeta dixit.

Hic vertex nobis semper sublimis.

Sed ubi Oceanum intrat suis ostiis, parum spumat, sed lentior labitur, & parum violentus. HORTENS. Alii *vertice*, ut polus significetur Arcticus. Male. est autem Rhenus vorticosus, seu verticosus; h. e. contortam in se habet aquam ac impetu quodam ruit, praecipue ubi oritur. BERSM. Ego vero vix putem, verticem seu contorsionem aquae recte posse dici Arctoum; quia fluvius, in quo illi verices sunt, est septentrionalis. Quare malim cum Scholiastis, qui exponit, *septentrionali climate, sub quo Gallia est constituta*, intelligere plagam septentrionalem, unde oritur & cum impetu spumans labitur Rhenus. Nam quae hic

Hortensius de Ostiis Rheni ad Oceanum dicit, nihili sunt. Passim autem, ut de omni summitate, sic de superiore juxta veterum opinionem mundi plaga sumitur *vortex*. ut in l. citato à viris doctis Virgilii L. 1. Georg. 242. adde L. 2. G. 313. Aen. 1, 229. Valer. Flacc. L. 111, 487. Stat. Theb. 111, 218. & facpe. Si Lucanus aquarum contorsionem intellexisset, scripsisset clarius & elegantius.

Fregit ex Arctoum spumanti vertice Rhenum.

Sed vel ne sic quidem *vertice* in *vortice* mutari contra Missos tantum non omnes & Edd. veteres necesse esset. Nam sive summitatem, seu volubilitatem aquae, flammae, vel fumi &c. describant auctores, utrumque per *verticem* tamquam à *vertendo* declinatum expresserunt. *vorticis* prisca orthographia à recentioribus ubique est intrusa, quam ego oim quoque praeferebam ad Obseq. c. 112. Sed male. Vide Pierium Valerian. ad Virgil. Georg. L. 111, 241. & quos laudat Doctiss. Drakenburg. ad Silium Ital. L. 111, 475. loco valde apollo.

*Corpora multa virum spumanti vertice torquens
Immergit &c.*

Atque ita in MSS. & Edd. antiquis apud nostrum ubique scriptum est, quod in quibusdam locis, non in omnibus etiam mutatum à correctoribus. Sic L. 1, 546. 111, 631. IV, 100, 460. VIII, 374. & alibi.

372 Iussa sequi] Sensus est: *Necesse est mihi parere tibi, quia volo, ex velle cogor.* Cogit autem eum melius intelligimus ab amore, quam quod sit hostis judicatus: quippe Caesar habuit milites amantissimos sui, & ad omnia facinora peragenda paratos, ut hunc ipsum, Scaevam & Acilium. SULPIT. Antonius Sabellicus, (Syll. 11. Annot. in Plin. T. 1. Fac. Crit. p. 182.) hunc locum ita legit.

Iussa sequi, tam velle mihi, quam posse necesse est. Nam volunt, inquit, homines, quae obire non possunt.

- Si spoliare Deos, ignemque inmittere templis,
 380 Numina miscebit castrensis flamma Monetae:
 Castra super Tusci * si ponere Tibridis undas,
^b Hesperios audax veniam metator in agros.
 Tu quoscumque voles in planum effundere muros,
 His aries actus ^c disperget saxa lacertis:
 385 Illa licet, ^d penitus tolli quam jusseris urbem,

Ro.

VARIAE LECTIOES.

a me O. b Hesperidos Reg. pr. c disperdet B. l. dispergit Ed. Ven. d tolli penitus Ed. Ven. Br. Med.

possunt. Sed multò plura sunt, quae quia homines possint, velle debent, praesertim si honesta sint. Badius, *etiam*, connectit, tum cum necesse, tum cum posse: & sequente loco pro tantum exponit. Sed nullus sensus dicitur. Unde ego lubens Sabellico subscribam, donec melius quid invenero. GLAREAN. Obscurior est sensus. Necesse est, inquit, mihi sequi velle, pro virili parte mea, quo duxeris. Vel: necesse est, me posse, quod jusseris, cum velim. Vel: tam est, ut possim, hoc est, ita potestas adest sequi te, quam necessitas imponitur, ut velim. Necessitatem autem dicit vel ducis reverentiae & sacramenti, vel obeliam eundi periculis impendentibus, vel etiam addictae voluntatis Caesari &c. CAMERAR. *Tam velle mihi, quam posse necesse.* Ita in plerisque libris legitur: nos secuti sumus fidem duorum Msc. & aliquot editorum exempl. Necesse, inquit, mihi est tibi parere, quia utile esset, si tantum possem, quantum vellem, sequi tua jussa. BERSM. Mire vexatus hic locus est. ut patet ex variis interpretum expositionibus. Sabellici vero lectionem soli confirmant unus Pulm. & duo Bersm. Omnes mei priscum retinent verborum ordinem: nisi quod in Marp. scribatur: *Jussa mihi tam posse sequi q. v. n. a.* quod eodem reddit. Ejus tamen conjecturam praeter Glareanum receperunt quoque in textum Colinaeus, Stephanus, Gryphus, & nuper Anglus editor Maittaire, sed etiam scilicet in omnibus Editionem Haeredum Gryphii. Non itaque sic legitur in plerisque libris, ut putat Bersmannus, sed tantum in illis, quos dixi. Ego quoque nihil muto; placetque sola Camerari expositio secunda. *Necesse est, me posse, quod jusseris, tam velim.* Quod ex tota hac oratione videtur patere. Jactat enim Laelius, nihil esse, quod sibi ceterisque Caesaris militibus ob stare, & resistere possit; & quod illi, quidquid modo velint, etiam efficiant, quod probat subjugatione Oceani & Rheni. *Sequi* igitur est exsequi simpl. pro compos. Necesse est mihi posse

tam exsequi tua jussa, quam velle, cum nihil me vincere, aut deterrere, sed omnia mihi succumbere debent. Quare ne desit tibi, o Caesar, fiducia nostri, ut dixit vl. 362.

374 SIGNA DECEM FELICIA CASTRIS] Sulpitius, Ascensius, Hortensius alique jungunt *decem signa* i. e. per 10 aquilas, quas totidem sequebantur legiones. & *felicia castris* exponunt pro *in castris*, in exercitu. Verum quis ita loqueretur, & quid refert, per quot signa juret? Quare rectius multo Omnibonus exposuit *bellis decem*, & Scholiae; *Quia per decem annos pugnatum est contra Gallos.* Jurat enim Laelius per signa, quae per decem expeditiones annuas semper felicia fuerant. Nesciverunt scilicet interpretes, *castra* aliquando sumi pro ipsis expeditionibus, *campagnis*. At tu vide Doct. Broukhuf. ad Propertii L. II. El. 6, 15.

Quod mea si teneras comitarent castra puellae.

Adde Cicero. O. 2. Catil. c. 10. in fine

378 INVITA] Etiam nolente. Bene dixit *invita*, ut non timore Caesaris hoc faciat, sed affectu. SCHOL.

380 NUMINA] Pro numinum simulacris *castrensis Monetae*. Militaris Junonis. Dicitur Moneta, eo quod monuit Romanos dormientes per anserem de adventu Gallorum, ne Capitolium introissent. IDEM.

381 CASTRA] Alii *signa*. Nos secuti sumus fidem duorum Msc. & exempl. impress. duorum. BERSM. Recte hanc vocem revocaverat Bersmannus, *signa* est in Ed. Rom. Parm. Paris. a. 1512. Ald. Col. Gryphique & aliis. sed scripti mei constanter *castra*; & huc convenit melius *etiam metator*. quam *signis*. Frequenter has voces esse commutatas, plus semel videbimus deinceps. Quid autem notius hac phrasi *castra ponere*?

387 ELATASQUE ALTE QUaecumque AD BELLA VOCARET PROMISERE MANUS] *Imperoria* militaris. GROTI. ex Ed. Tert. Celeberrimus J. G. Graevius putat legendum esse neglectione, de qua

G

12-

Roma sit. His ^a cunctae simul assensere cohortes,
 Elataeque ^b alte, quaecumque ad bella ^c vocaret,
 Promissere manus. it tantus ^d in aethera clamor,
 Quantus, piniferae Boreas cum Thracius Ossae
 390 Rupibus incubuit, curvato robore pressae
 Fit ^e sonus, ^f aut rursus redeuntis in ^g aethera silvae.

Cae-

V A R I A E L E C T I O N E S,

^a junctae p. 1. *Hisque simul cunctae* p. 1. *Hic* Boh. ^b *altas* Reg. Sec. *altas* alii. ^c *vocavit* Ed. Ven. ^d vulgo *ad*. ^e *sonitus* r. p. 1. ^f & M. ^g *aera* Marp.

tamen nihil monet, Synalephae *Elata manu* ad Ciceronis Orat. de lege Agrar. contra Servil. Rul- lum c. 36. & *promittere* manus hic esse locutionem nihili existimat. Sed pace tanti viri manium dictum sit, perquam male: Nam praeterquam quod omnes Codd. habeant *Elatas manus*, eodem modo etiam locum laudat Servius ad Virgil. L. XII. Aen. 258.

*Tum vero augurium Rutuli clamore salutans,
 Expediuntque manus.*

Immo Statius aperte hunc locum imitatus canit Lib. III. Theb. 352.

-- dejecti trepidas sine mente sine ira
 Promissere manus.

Idem ergo est ac promittere operam suam, pol- liceri, se manus praebituros, qua locutione utitur noster L. v, 558. V. & Claudian. in Rufin 1, 118. Deinde pro *ad aethera*, rescripti *in aethera* aucto- ritate Veterissimi Cod. Vossiani, Hult. Mei, & unius Bersin. Ingratissima foret repetitio *ad*, *ad bella ad aethera. id in aethera.* ut statim redit in *aethera*.

389 PINIFERAE] Editiones Bersmanni & Gro- tii habent *Piniferi Ossae*, an ex Mitis, tacent uter- que: quod cum sit contra morem Bersmanni, pu- tem, hoc loco vitium esse typographicum, nec à Grotio esse deprehensum, quia sanus videtur lo- cus. Quoniam Poetae solent Adjectivum Mascu- lini generis jungere nominibus montium femini- nis, substantivum *Montis* scilicet subintelligentes. De qua re latius ad Lib. III, 177. *Herculeum Oe- ten*. Verum omnes ad unum Codd. habent *piniferae*, vel *nubiferae*, ut est in Vossiano primo, Wit- tiano, Meo, & pro var. Lect. in Voss. secundo. me- lius est *piniferae*, cum nubes hic nihil ad rem fa- ciant, sed pinus. Quomodo passim à Poëtis de- scribuntur montes. inf. L. II, 431. Virgil. Aen. L. x, 708. Seneca Agam. 337. Statius Lib. VII. Theb. 172. Adde La Cerda ad Virgil. Ecl. x, 14. N. Heinsium ad Epist. III. Sabin 41. pro mascu-

lino genere facit, quod in MS. Hultii sit *nubi- feri*.

389 THRACIUS] Quod illic est violentissimus, *Ossa* montis Thraciae. SCHOL.

390 ROBORE] Msc. *pondere*. arbores Boreae im- pulsu curvatas innuit *curvatas*. BERSM.

391 REDEUNTIS] i. e. cum iterum arbores, quae pressae, & vi ventorum usque in aërem sic curva- tae fuerunt, revertantur in aëra. SCHOL.

391 AETHERA] *Aethera* Msc. Mendose. ramos intelligit sursum redeuntis, remittente statu venti. BERSM.

395 EVOCAT ET ROMAM MOTIS PET.] Sequi- tur catalogus evocatarum copiarum a praesidiis Gallicis. Qui locus est mentione diversorum lo- corum atque populorum distinctus, & exorna- tus.

Lemanus lacus, quem Rhodanus transit. *Gen- sar Zee*.

Vogesi Ripam Mosae. Vel potius *rupem* legen- dum, montes Lotaringiae.

Lingones vel *Lingonas* potius.

Isara Narbonensis provinciae fl. in Rhodanum crumpens. *Langers* nemque Atax, sed hic vici- nior Aquitaniae, ex Pyrenaeis montibus de- fluens.

Rhutani Aquitanici populi.

Varus Alpinus fl.

Monaccus portus Liguriae, Herculi sacer. *Umb. Genua*.

Circius peculiaris Galliae ventus.

Oceanus Galliae aestuosus est.

Nemetis. Alii *Monetis*. Alii *Nanetis*, sed quaerendum de veritate vocabuli: Nam populum hunc commemorare Aquitanicum videtur de mentione sinus Tarbelici.

Santonis, ut videtur, patronymica forma San- tonum terra, Ligeri vicina, Aquitanica & ipsa.

Bituriges duobus in locis Galliae memorantur in Aquitania, Vibili, Burdegalensis, & Cubi Burges.

Axo-

Caesar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataque ferre videt, ne quo * languore moretur
Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes
395 Evocat, & Romam motis petit undique signis.
Deferuere cavo tentoria fixa Lemanno,
Castraque, quae Vogesi curvam super ardua rupem,

Pu-

VARIAE LECTIONES.

a *langore* MSS. quatuor.

Axones, Leuci, Rhemi, Belgicae, Picardi. Alii tamen non *Axones* sed *Suessanes* legunt.

Sequani, Belgae. *Burgund.*

Belgae Brabantini.

Arverni Aquitanici.

Nervii Brabantini.

Vangiones ad Rhenum, *Worms*, sicut & Bata-
vi. *Holand.*

Cinga
Rhodanus } fluvii.

Araris

Gebenna mons.

Treviros ad Mosam.

Liger à fluvio Ligeri. Sicenum legunt. *Orlins.*

Teutates. Aesus, Taraenis, Numina Gallica,
quibus humanas victimas immolarunt. CAME-
RAR.

396 LEMANNO] Lacus Galliae prope Liguriam
civitatem. SCHOL. Scripsi *Lemanno* auctoribus
Mssis plerisque & antiquis Edd. non *Lemano*, ut
vulgo. cum duplici *nn* hic & ubique legendum
esse, patet quoque ex Servio, qui male hunc la-
cum fluvium dicens *Alemannos* hinc denominatos
censet ad Virgilii Georg. Lib. IV, 278. Vide & ad
v. 427. Nec aliter scribitur in emendatis aliorum
Auctorum, Melae, Plinii &c. editionibus. In Mssis
Leidenfis Vibii Sequestris *Lemannus Galliae*, non
Lemano.

397 CASTRAQUE VOGESI &c.] *Super ardua Vo-*
gesi legendum est, non *super ripam*. *Vogesus* e-
nim est mons in finibus Lingonum. Nam Cae-
sar in commentariis dicit *Mopsa flumen de monte*
Vogeso prodit. *Curvam ripam* propter Mopsam,
qui est in finibus Lingonum, quos victi Elvetii à
Caesare profugerant. OMNIBONUS. Referunt
omnes *ripam* ad Mopsam fluvium, qui ex Voge-
so monte labitur, cum nulla interim fluminis fiat
mentio. Dic, rogo, non multo melius sit, *curvam*
rupem legere, ut mons declivus, & rupibus prae-
ditus intelligatur. Jam quod loco non multum
diverso legunt: *cohibebant Lingones armis*: si at-
tentius spectes id verbum, sine recto casu est.

Quare vide, ne *cohibentia* sit verior lectio, ut ad
signa referatur. ANT. SABELLICUS Syll. 2.
Ann. in Plin. T. I. Thes. Crit. p. 182. *Castraque*
quae Vogesi. Deferuere castra, quae existentia ar-
dua i. e. in altum erecta, super curvam ripam Vo-
gesi montis, habentis prope se ripam Mosae, seu
ut alii scribunt, *Mopsae*, fluvii in finibus Lingonum,
cohibebant Lingones populos; aut Lingones
populi illi in provincia Lugdunensi inter Cel-
tas vicini Heduis & Sequanis pugnaces i. bellicosi
cohibebant i. arcebant, ne ultra progredirentur ar-
mis pictis i. picturatis, & insignibus decoratis. Est
autem dubium, an castra cohibuerint Lingonas, an
Lingones castra, esset quidem ad laudem mili-
tum, si ipsi cohiberent Lingones, & ita dicit Sul-
pitiu*s* *Lingones populos*: verum ego putem aut *Lingonas*
scribendum esse, aut sensum esse, quod Lingones
ipsi cohibuerint castra Romanorum. Accusativus enim
tertiæ in *as* corripitur; in *is* aut
is producit. Sed Nominativi & Vocativi eorum,
quae *as* in Accusativo habere possunt, habent
es commune. ASCENSIUS. Haec duo carmina
ostendit Antonius Sabellicus mendose legi,
legitque *Castraque Vogesi*, & in sequenti. *Co-*
hibentia Lingonas. Caeterum in omnibus Caesaris
codicibus, quos mihi videre licuit. libro IV. c.
10. de bello Gallico legitur, *Mosegi*, non *Vogesi*,
ut codices habent Lucani. Et videtur etiam ve-
rior lectio. Nam hoc montis nomen Gallicae
linguae puto, & à Romanis corruptum. Moseci
est enim Mosae angulus, sive montis pars, unde
ejus profluunt fontes. Quod Caesar in Latinam
ac molliorem formam redigens, ut in plerisque
aliis Gallicis vocibus fecit, *Vosogum* vocavit.
Postera inde aetas, etymon nominis ignorans *Vog-*
sum dixit. Itaque media producta est, lege bar-
barorum nominum, Latino more inclinatum.
Primum poeta sua autoritate produxit, etiam si
posteri corripuerint primam de Mosa, quam ego
malim producere. Quod verò Sulpitius dixit *Lem-*
annum lacum esse, per quem Rhodanus Ara-
rum deferens labitur, rectè à Badio repraehen-
tum

G 2

est,

Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.
 Hi vada liquerunt Isarae, qui gurgite ductus
 400 Per tam multa suo, famae majoris in annem
 Lapsus, ad aequoreas nomen non pertulit undas.

Sol-

est, ut propriè dictum. Invenit enim Sulpitius Plinii verba, quae habentur libro III. capite 4. Sed ea inversio fecit falsum sentum, quod eo libentius notare placuit, ut cautius authores allegare consueamus. Nondum enim fert Ararim Rhodanus, quum per lacum Lemannum labitur. Quod verò subnectit Sulpitius, Lemannum lacum Helvetios a Gallis dividere, secutus est vulgi opinionem, qui putant, Helvetios esse Germanicam gentem, cum sint Gallissimi Galli: nec hodie prius Galliae aliud est tam magnificum fastigium, atque sunt Helvetii, lingua Celtarum veteri, moribus, libertate, ac populari dominio. Alemanniam autem certum est vocabulum tum Germanicum, tum Gallicum esse, *Allerleyman*, *Allerley zamen gesehen volck*, quos Galli hodie Romana utentes lingua, Alemanos ita vocarunt, ut calendarium almanach. Porro super haec poetae loca commentatores multa adierunt meritò repraehendenda, sed nos ea obiter, ac modè attingemus. Sulpitius enim Ruthenorum civitatem unam ex Allobrogibus facit, quod nemo (ut puto) memoriae prodidit, quum Ruthenorum civitas, hodie Rhodes dicta, ab Allobrogibus plus mille stadiis distet. Idem Sulpitius Varum flumen ex Alpium monte Cemenio profluere dicit, cum Vari fontes à Cemenio monte absint, plus quatuor M. stadiorum. Ab Alpibus quidem fluit Varus non tamen ex Cemenio monte. Porro Badius de Isara ait, qui solus nomen servat, cum poeta dicat, eum nomen perdere, ob famae maioris annem, nempe Rhodanum, in quem influit. GLAREAN. & ad Caes. L. IV. B. G. c. 10. *Vogesus*, sive *Mosagus* rectius, qui & *Vosagus* à nonnullis appellatur, in finibus Lingonum, unde Mosae fontes decurrunt, haud procul à fonte Macrobiae fluminis. *Vosagus* Tacito in Helvetiis est, ad cuius montis radicem vetus oppidum Vindonissa fuit, posteris temporibus ab Alemannis ita vastata Rhenum transgressis, ut ne vestigia quidem ejus extent, praeter nominata antiquitatis monumenta, quae illic effodiuntur. HORTENS. *Ripam*, alii *rupem*: ad *Vogesium* montem referentes: sed rectius est *ripam*; ut Mosae indicetur fluvius, ex quo profluens. Pro *Lingonas* Mf. duo *Lingones*: minus recte: terrum *Lingones*. BERSM. *Rupem*, non *ripam*. Mons enim *Vogesus*, & in monte castra. Vide Tacitum Historiarum primo. *Rupem* autem pro monte dici frequens Poëtis. GROT. Mire, ut videmus, hic locus crucem figit inter-

pretibus, qui tamen sanus nunc & clarus est. Et primum, nam Omnibonum nihil moror, merito offendet Sabellicum verbum *cohibebat* sine casu recto; ejus enim tempore vulgo legebatur *Castraque Vogesi*. Sed recte quae addiderunt jam Sulpitius & deinde reliqui, quod Glareanus male rursus delendum putat. Agnoscent eam vocem Ed. Parmensis & omnes scripti praeter Amstel. & Nicum. Male vero Glareanus & Hortensius malunt *Alsegi*. nam praeterquam quod codices hic nihil mutant, ubique appellatur *Vogesus*, vel, uti variant MSS. in Caesare, *Vosagus*. ubi rectius idem Glareanus & vid. Davilius. atque ita hic eddit R. Stephanus. Certe apud Plinium Lib. XVI. c. 39. *In Gallia Jura ac monte Vogeso*, monet Dalechampius in Chiffet. Cod. esse *Vosago*. in Silio Italico quoque Lib. IV. vs. 213. nomen multis Galli habetur ex emendatione Heinii *Vogesus*. vel *Vosagus*. in Regio primo hic est *Vosagi*. Jam vero cum consuleret, *Vogesium* sive *Vosagum* esse montem, non vero fluvium, valeret non posse puto *Ripa Vogesi*. quod tamen vetustissimos quosque obsedit Codices, unde deceptus Scholiastes putavit, tam esse flumen, quam montem. At enim ad haec verba. *Orda est, et castra deseruere Romani, quae ardua super curvam Vosagi ripam posita cohibent Lingonas pugnaces pictis armis. Vogesus mons ejusdem civitatis cum flumine*. Nam quod alii exponunt: *ripa Vogesi* est *ripa Mosae juxta Vogesium*, velim talis locutionis mihi dari exemplum. Praeterea castra non possunt dici *ardua super ripam*, sed *super rupem*. Quare vel contra plerisque scriptos cum aliis viris doctis etiam edendum curavi: *rupem*. quam lectionem tamen juvant Regius recentior, & Amstel. ac Edd. Romana, Parin. Colinaci, Steph. & Gryphii: vide etiam 434, 435. Mira vero pertinacia omnes scripti *Lingones* vel *Ligones* habent, uti & editi praeter Steph. Gryph. Pulm. Bersm. & Grot. Edd. quod veteribus interpretibus dubium quoque creavit. Unde Ascensius bene scribi iussit *Lingonas*, & ita saepius in nostro & aliis peccatum esse videbimus L. IV, 593. VII, 145. IX, 659. nisi malis, accusativos tantum in *as* terminari nominum eorum, quae vere Graeca sunt: quod non putem. Denique inonet Cl. Burmannus in nonnullis Mssis ab Heintio inspectis esse *prohibebant* ad Val. Flacc. L. I, 594. *Cum iam prohibere frequentum Ora nequit*. Idque perinde esse ibidem docet. Atque ita arbitror, nihil obscuri in hoc loco reliquum esse. Dicit enim clare Lucanus. Evocati deseruere castra,

Solvuntur flavi longa statione Ruteni:
 Mitis Atax • Latias gaudet non ferre carinas,
 Finis & Hesperiae promotio limite Varus:
 405 • Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus

Ur-

V A R I A E S E C T I O N E S.

a gaudet L. N. b qua super H.

sira, quae ardua i. e. sublime posita super incurv-
 am rupem montis Vogeli Lingonas pictis armis
 pugnaces cohibebant, seu ab excursionibus pro-
 hibebant.

400 PER TAM MULTA] Scilicet spatia, loca, ut
 recte supplet Scholiae. pro eo noster L. VII. 420.
Multum terrae spatium dixit. Quare cave, quid mu-
 tes, ut mihi prius videbatur. *Multa* posuit, ut
 Graeci τὰ πολλὰ, & τὰ πολλὰ τὰς γῆς. Herodot.
 L. I. c. 30. ubi V. Cel. J. Gronovium. Joseph.
 L. X. Ant. Jud. p. 538. Ed. Lugd. Adde H. Ste-
 phanum in Thesaur. Immo & sic Latini, omnia,
 cuncta dicunt pro omnibus locis. Consule Clar.
 Bermann. ad Valer. Flacc. L. II, 58z.

- - - - - Vigili simul omnia ludo
 Festa videns.

402 RUTENI] Al. *Suevi* propter epitheton. Fla-
 vi. HORTENS. ut L. II, 51.

*Fundat ab extremo flavus Aquilone Suevos
 Albis.*

Claudian. L. I. in Eutrop. 380. *flavis signabat ju-
 ra Suevis.* Flavus vero comes non tantum Ger-
 manis, sed & omnibus fere septentrionalibus popu-
 lis dant poëtae: de Getis Claudian. L. IV. Consul.
 Hon. 54. *Flava agmina* in Fescenninis vs. 113.
flavos vincere Sarmatas. in Eutrop. II, 112. *flavos
 Gelonos.* noster L. III, 78. *flavis Britannis.* & pas-
 sim alii Auctores. Consule Lyppium ad Tacit. de
 Mor. Germ. c. 4. Lindenbrog. ad Amm. Marcell.
 L. XV. c. 12. Qui autem illi alii sint, nescio. sed non
 multum curo, si enim est lecto. cum *Suevi* sint
 Germaniae populi, noster vero hic Galliae gen-
 tes adhuc describat. Recte igitur *Ruteni* Narbo-
 nensis Galliae populi, à flavis crinibus dicti, seu
 potius *Ruteni*, ut est in omnibus scriptis & Edd.
 antiquis. alii *Ruteni*. Graecis Ρῦνναι, Ρῦνναι
 & Ρῦνναι; *Ruteni* Plinio L. III, 9. IV, 19. V.
 Ortelium in Thes. Geogr. & Vossium ad Caesa-
 rem L. VII. B. G. c. 7. *praesidia in Rutenis pro-
 vincialibus consistunt.* *Ruteni* cujusdam mentio est
 etiam apud Sueton. in Tiber. c. 19. sed malim ego
 quoque, cum ibi de Germanis agatur, *Ruteni* vel
Bructerum scribere cum Torrentio & Vossio ad
 Valerj. L. II. c. 105. At corruptum est hoc no-

men in Vibio Sequestri. *Atax à Pyrenaea circa
 Narbonam etc.* pro in *Pyrenaeis* in *Mitis*, etiam
 Leidenf. à me collato, *Phitonorum.* lege *Rbuteno-
 rum.* sic *Alachis Megarensum*, *Atheis Veronen-
 sum*, *Amasenus Privernatum*, & centies Vibius ille.

403 MITIS ATAX] *Arax* Msc. duo male. est
 autem *Atax* Narbonensis Provinciae fluvius è Pi-
 renaeo monte digressus, cujus accolae sunt Ru-
 theni. BERSMANN. *Arax* etiam rec. Voss. &
 Ed. Elzev. 1651. *Arax* Marburg. cum quo fluvio,
 & Caecaris verbis L. I. B. G. c. 12. *Atacem* hic
 male confundit Omnibonus, ut jam monuit Ascen-
 sius. Ad vocem *mitis* adnotat Scholiae haec.
*Ideo mitis, quia numquam per illum navigavit clas-
 sis Romana, sed suorum, nisi dimicante Caesare,*
*aut mitis, quia lenis & mitis incedit, vel ideo mi-
 tis, quia per illam Romana classis navigavit tuta.* Est
fluvius Galliae. Ex quibus rationibus mecum quis-
 que facile videt, secundam esse solum veram; quia
lenis incedit, & placidus nempe aestate. Quod do-
 cet Mela L. II. 5, 40. *Atax* ex *Pyrenaeo* monte di-
 gressus, qua sui f. nis aquis venit, exiguus, vadus-
 que est, & ingentis alioquin alvei tenens, nisi ubi
Narbonem attingit, nusquam navigabilis; sed cum
hibernis intumuit imbribus, usque eo solitus inurge-
 re, ut se ipsa non capiat. Ita mitescere freta Ovid.
 Ep. VII, 179. *Misior unda* Senecae Herc. Oct. 65a.
 & de fluvio Ticino Silius L. IV, 85.

Vix credas labi: ripis tam mitis opacis &c.

XVII, 642. *Nec mitis Hibernis.* Claudian. III. Consul.
 Honor. 123.

Eridanus blandusque iubet mitescere fluctus.

404 LIMITE] Ita scribendum, non, *milite*. Pro-
 moto limite, est, prolatis Italiae finibus; quae
 olim angustior. GROTI. Ed. pr. Lectionem hanc
 ex conjectura sola à nobis positam confirmat idem
 MS. P. qui diserte sic habet. IDEM. Ed. sec. Ita
 legendum, pro *milite*, quod ex conjectura mo-
 nueram, firmat is, quem dixi, manuscriptus Pu-
 teanorum. Mutatio eadem saepe occurrit in Fron-
 tini libris. Rem sic esse docet Strabo initio libri
 quinti. IDEM. Ed. tert. Omnes interpretes ante
 Grotium *promoto milite* sumebant pro *procul amo-
 to*. Sed venissima est Grotii correctio, quam fir-

Urguet rupe cava pelagus: non ^a Corus in illum
 Jus habet, aut Zephyrus: solus sua litora turbat
 Circius, ^b & tuta prohibet statione ^c Monoeci.
 Quaque jacet litus dubium, quod terra, fretumque
 410 ^d Vindicat alternis vicibus, ^e cum funditur ingens
 Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert.
 Ventus ab ^f extremo pelagus sic axe volutet,

* De-

V A R I A E L E C T I O N E S

^a *Chorus* MSS. plurimi, & sic semper. ^b & abest ab A. ^c *Menethi* B. i. V. tert. Marp. *Meneti* B. i. V. f. M. *Meneci* V. pr. sec. Reg. sec. *Monethi* V. quint. *Meneti* A. Ed. Rom. Parm. V. quatt. *Meneci* Reg. pr. Witt. Ed. Ven. proxime vero *Monethi* H. ^d *Vendicas* MSS. & Edd. qq. Witt. semper. ^e *confunditur* V. tert. a. m. i. & text. ^f *externo* V. text. a. m. i.

mant duo Regii & Vossianus primus, ubi alia manu pro varia lectione adpositum l. *milite*. In tertio recentiore manu *limite* mutatum est in *milite*. Vossiani secundi glossae itidem *limite*. Optime. Hinc Vibius Sequester, qui saepe Luca- num ante oculos habuit, *Varus nunc Galliam divi- dit ante Rubicon*. vide hic vs. 216. saepe hae vo- ces sunt commutatae. sic L. iv, 740. in MSS. & Edd. quibusdam *abrupto milite* pro *limite*. Adde Meursium de Funere p. 190. Comment. virorum dd. ad Frontini Strateg. L. 1, 3, 10. Drakenburg. ad Silium Ital. L. v, 1. nos ad Obsequent. c. 107. ubi Lipsius in margine libri sui pro *milium multum* legit olim; dein ita coniecit in *Circeis per pila mi- lium*. Ego adhuc haereo.

405 SUB NOMINE] Numine Msc. Indicatur Her- culis Monoeci portus Ligusticus. Virgilius 6. Aen.

Aggeribus fover Alpini, atque arce Monoeci

Descendens. BERSM. Numine habent Pulm. 4. quinque Vossiani, nisi quod in quarto superscri- ptum sit *a*. & Marpurgensis, ac quatuor Pulm. Codd. cum Aldo, & Hortensio, ceterisque Edd. ante Sul- pitium. ut passim hae voces commutari solent: quod videri potest ex collectione Cl. Drakenbur- gii ad Silium Ital. L. xvi, 655.

sub numine quorum
Gens Trojana sumus.

ubi videtur doctissimus vir praeferre numine. Aliud ego censeo; cum dimidia Mistorum pars numine retineat, nec tantum portus ille sacratus sit Her- culi, sed etiam portus Hercules Monoeci nominatus, ut clare docet Servius ad citatum à viris doctis Vir- gili locum vs. 831. *Est portus Monoeci Hercules. Dicitur autem monoeci, vel quod pulsus omnibus idem solus habitavit, vel quod in eius templo numquam aliquis Deorum illis simul colitur.* & hic Scholiastes,

portus Monoeci Hercules sacrari sub nomine, eo sen- su dicitur, quo apud Ciceronem Lib. 11. de Nat. Deor. c. 26. *Coelum Jovonis nomine consecrarunt Bacchi sub nomine*. Ovid. L. iv. Metam. 522. *fra- terno sub nomine*. L. ix. Met. 557. infra L. v, 344. *Nostro sub nomine*. Multa de vario usu *tui* sub no- mine eruditissime disputat Cl. Burmann. ad Ovidii Trist. L. 11, 551.

*Idque tuo super scriptum sub nomine Caesar,
 Et tibi sacratum fors mea rupis opus.*

ubi eadem varietas. Vide eundem quoque ad Valer. Flacc. L. 111, 600. *Herculeo sub nomine pendens*. Silius Ital. L. xiii, 400.

*Sic ad Cymacem, quae tum sub nomine Phoebe
 Autonoe tripodas sacros antrumque tenebat.*

ubi Heinſius etiam numine malebat.

406 URGUET] Facit enim angustias, ut ve- nientis in artum maris aestuet magnitudo. SCHO- LIAST.

408 MONOECI] Forte Morari. GROTIUS. Vide variantes, sed posset etiam conjici manere. Nihil muto contra Mistos. *Statio Monoeci* est portus Mo- noeci, ut praeter alios Strabo Lib. 11. p. 201. Ed. Par. *ὅτι ὁ Μονίκευ λιμὴν ὀνόματι τῆς, ὁ μεγάλαι, ἐστὶ πόλις καὶ ναυτιλίας, ἔχον ἱερὰ τῆς Ἡρακλίου Μονίκευ καλομένης*. Bene tamen Grotius, quod ad sensum attinet, qui varie ex his verbis acceptus est, quoniam casu ca- ret *et prohibet*. Omnibonus subintelligit pelagus. Ascensius ventos; sed tum melius dixisset servat, pro turbat: Sulpitius nautas, ita ut quidem brevem his det stationem, non vero perpetuum portum. Rectius Beroaldus & Hortensius sine illa restrictio- ne capiunt. Circius prohibet quoscunque, ne il- lic habeant tutam stationem, ut alludat ad eum non Monoeci, qui solus illic habitare vult. idque aliquo modo confirmatur Strabonis loco. Sed si MSS. ju-
 va-

Desituatque ferens: an sidere mota secundo
 Tethyos unda vagae lunaribus aestuet horis:
 415 Flammiger an Titan, ut alentes hauriat undas,
 Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera tollat,
 Querite, quos agitat mundi labor: at mihi semper
 Tu, quaecumque moves tam crebros caussa meatus,
 Ut superi voluere, late. Tunc rura Nemetis

420

VARIAS LECTIONES.

a desituit V. 1. b Tethios R. pr. Witt. Tethyos V. 1. H. Taethidos M. Tetbydos Ed. Ven. Tethyodos Edd. Brix. Med 2. c una Edd. Ven. Br. undivagas V. 1. d aestuat MSS. 6. & Edd. qq. e oris Edd. pr. Med. f halentis R. pr. alentis W. g Erigit R. pr. h tollat R. pr. ducat Voss. pr. tert. Hulit. Boh. non male. i mones B. 1. k Tum Voss. 3.

tarent, mallem tui vel tota. Vel ita posset capi, ut dicere voluisset Lucanus; Circium ventum in litus saevientem nautas prohibere à Monoeci portu, quae esset quidem tuta statio, si ingredi in illum posset. Sed audiamus Silium, qui in scribendo Lucanum ante oculos habuit L. 1, 585.

*Herculei ponto coepere exsistere colles,
 Et nebulosa jugis astollere saxa Monoeci.
 Thracius hos Boreas scopulos in mista regna
 Solus habet, semperque rigetis nunc litora pulsas;
 Nunc ipsas alis plangis stridentibus Alpes, &c.*

409 LITUS] Oceanum dicit, qui cum augmentis lunae crescit & minuitur. Ideo non habet certum litus. Nunc enim in ipso litore est terra, nunc mare. SCHOL. Hunc autem & duos versus sequentes citat Servius ad Virgil. Aen. VII, 225. *refuso Oceano*. dein quinque sequentes ad Virgilii L. II. Georg. 480.

*qua vi maria alta tamescant
 Obiicibus rupti, rursusque in se ipsa residant.*

ubi male etiam, ut hic MSS. & Editi quidam habent, circumfertur vulgo *aestuat*. Ceterum de fluxu & refluxu Oceani vide hic Commentatores, & ad Melan L. III. c. 1. & La Cerdam ad d. l. Virgilii.

410 VENDICAT] M. Sc. & aliquot impressi *Vindicat*. BERSM. Recte: ut latius videbimus ad L. V, 248.

412 VENTUS AB] Notabilis hic Scholiae locus est, qui totus ita exhibetur in Vossianis primo & secundo Codd. De aestibus Oceani scire volentibus verius (Voss. pr. *verum*) aliquid dicamus secundum Macrobiū. Nam dicit, verum Oceanum esse ab exortu aequinoctiali usque ad occasum ejusdem. Supra autem Zodiacus. Unde & septem (Voss. pr. *sol & sept.*) planetae semper super id currunt, quod quatuor ex se effusiones facit. Duas

quidem in Oriente, quarum altera tendit in Septentrionem, altera in Austrum, & duas in Occidente: cum ultra non potest procedere; quae similiter in Septentrionem & Austrum reflectuntur. Cum ergo haec quatuor reflexiones hinc in Austrum, hinc in Septentrione simul conveniunt (Voss. pr. c. *vero h. q. flexiones sunt h. in Austro, h. i. Septentrione, cum s. se posierunt*) ex sua collisione aestus illos faciunt; unde & numquam in Oriente vel Occidente fiunt. Haec SCHOL. Respicit autem Macrobiū locum Lib. II. in somnium Scip. c. 9.

413 SIDERE SECUNDO] i. e. luna, nam ipsa est secundum sidus à sole. IDEM.

419 LATES] Late, alias, imperandi modo; quod haud scio, an rectius legatur, quando & superius eodem modo usus est, cum dixit: *Querite, quos agitat mundi labor* &c. MICYLL. *Lates* ediderunt primum Sulpitius, Ascensius, Paris. a. 1512. & Pulmann. Ceteri omnes quod sciam late, ut habent ex nostris quinque Codd. & Bersm. unus. Alii *Lates*: quomodo etiam paterna & avita imagine nobilis A. Gronovius mavult legere ad Justin. L. XIII. c. 8. *Sed res Eumeni non latuit*. Sed male. Est enim contra mentem auctoris; ut monuit jam Micyllus. Non enim tantum dicit, sibi eam causam latere; sed se non curare, an lateat, nec ne, & vult, ut alii hoc inquirent, quos agitat mundi labor. i. philosophi, ut addit Scho.

419 MONETHIS] Monethis, Germaniae populus, Ariovisto duce militavit in Caesarem. Legitur & *Nemetis*: est enim Nemes urbs Germaniae Rheno vicina. SULPIT. *Monethis* sc. fluvii, vel *Nemetis*, sunt enim Nemetes populi Belgicae Galliae, ut tradit Plinius. BEROALD. Ut Sulpitius, eodem serè modo & Omnibonus, qui & ipse *Nemetis* legit, & de Germaniae populo interpretatur. Sed videtur non solum quantitas & meti

ratio

420 Qui tenet, & ripas ^a Aturi, qua litore curvo
Molliter admissum ^b claudit ^c Tarbellicus aequor.

Signa

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Satyri vel Satiri MSS. & Edd. tere omnes. ^b recipit Voss. sec. pro varia lect. ^c Tarvellicus Reg. pr. Tabellinus R. iec. A. Travell. V. 1.

ratio huic lectioni repugnare, sed & orationis *ἀνακολουθία*. Cur enim poeta ex abrupto adeo, relictis Aquitanis, ad ripam Rheni discederet, eademque vix modicè salutata, repente ac denuò ad Aquitanos rediret? praeteritum cum Nemetum, qui ad Rhenum habitavit, mentionem rectius infusa, inter Vangiones, Treviros, & Batavos facere posset. Fortasse igitur non *Nemetis*, neque etiam *Monethis*, ut quidam pro illo substituunt, sed *Nemossi*, legendum, quo nomine metropolis Avernorum olim, ut Strabo autor est, dicta fuit, in ripa Ligoris sita, qui fluvius in Oceanum Aquitanicum exiit, & altera parte Aquitaniam ipsam concludit. Neque, puto, obstat, quòd Avernorum infra seorsim quoque meminit poeta, quando hoc saepe fieri videmus, ut eodem loco & genus & species recenseantur. Meminit autem & Plinius *Nemossorum*, inter Aquitaniae populos, libr. iv. cap. 19. Nisi quòd ibi *Nemossi*, pro *Nemossi*, legitur, contrà quàm Strabonis lectio habet. Is enim Ἀρὸς ἑσθλὸν δὲ, inquit, ἰδρυμένη ἀπὸ τῆς Ἀστυρίας: μετὰ τοῦτο δὲ ἄρτα ἰσὶ Νιρῶσι, ἐν τῇ πεντακτῇ κομῇ. Caeterum numerat idem Strabo & *Manitas*, sive, ut ipsius lectio habet, *Μανιτῆς*, inter Aquitaniae populos, quod eò adijciendum hic putavi, si quis fortè *Monethis* nomen ex eo corruptum putet. MICYLL. Micyllus erudite & vere. Nam Satyros statim, ut & Bituriges Aquitaniae populos subjungit. Carminis quantitas in *Nemetis* repugnat, id quod constat, nisi quis ecstasin velit obtendere. Quod ad ἀνακολουθίαν poeta in catalogo nullum firme servat ordinem, ut modo in Gallia versetur, statim in Hispania; inde transcurrat in Germaniam. *Nemossi* tenendum ducerem; maxime cum in Aquitania nonnihil haereat, si unius exemplaris toto orbe testimonio adfirmari possit. HORTENS. *Menetis* Msc. duo pro *Metis* productione quadam vocis metri causa, sed perperam. Micyll. *Nemossi*, melius. Turnebus, *Nanetis*. BERSM. *Nemetis*, vel *Menetis*, est in MSS. omnibus (*Nemetis* in Amstel. *Menetis* in Marp.) & Editionibus praeter Sulpitii *Monethis* & Ascensii, qui in notis habet *Monetis*. In Wittiano supra *Nemetis* pro Glossa additum *fluminis*. in Voss. pr. & sec. *Nemetis regio Galliae*. Quod falsum quidem; sed unde tamen videmus, Scholiasten hic quoque scripsisse, describi debere Galliae, sive Aquitaniae populos, non Ger-

maniae. Verum *Nemossi*, quod in textum recepit Grotius abijt longius. Quare alicui melius placere posset Turnebi Conjectura Adverl. L. xvii. c. 9. *Nanetis*. Verum illi non vocantur *Nanetes*, sed *Nannetes* Plinio L. iv. 18. & Caesari L. iii. B. G. c. 9. praeterea errat Turnebus, quod corrigat Ptolemaei *Νανηῖται*, in *Νανῖται*. nam ita & Strabo sive *Νανηῖται* L. iv. p. 190. Ed. Paris. Immo si jam *Nanetes* dicerentur, in Genitivo extulisset Lucanus *Nanetas*, non *Nanetis*. Alia ratio est in *Nemetis*; cum sit in plurali *Νεμῆται*, non *Νεμῆται*. Quid ergo. Puto ego, scribendum esse parva mutatione *Monesi*. *Monesos* enim inter populos Aquitaniae recenset Plinius L. iii. c. 19.

420 SATYRI. Aquitaniae fluminis. SULPIT. Omnibonus Satyri nomen de Germaniae fluvio interpretatur, eo, ut puto, deceptus, quòd Nemetum nomen proximè antecedit. Sed rectius Sulpitius, quando & montes quidam, Pyreneis vicini, à Strabone *Satyri* vocantur. MICYLL. *Aturi* G. *Satyri* C. P. L. O. corrupte. PULM. *Atyri* reposuimus, cum plerique omnes haberent *Satyri*. Est autem Atur vel Atyrus fluvius ex montibus Pyreneis fluens in Tarbellis, supra aquas Tarbellicas Oceano Tarbellico exceptus. Scalig. Castig. in Tibul. Vide & Turneb. Lib. xv. 1. Adverl. c. 9. BERSM. *Aturi* optime rescripsit Pulmann. ut praeter Scal. & Turneb. emendavit quoque Vinnerus ad Florum L. i. c. 7. Consue quoque Scalig. ad Aufonii Mosell. vi. 467.

Numine adorato Tarbellicus ibit Aturris.

Ex Mstis meis tantum juvat Wittianus *Atiri*. Nugae sunt reliquorum commentatorum hariolationes, & praecipue Beroaldi, qui hic, nescio quid, de Satyro Marfya somniat.

421 Tarbellicus] Quae hic à Sulpitio citantur, rectè an secus, apud ipsum Plinium vide, cap. 19. lib. iv. De Tarbellis autem Strabo ita meminit: Ἐχουσι δὲ τὰς βίβλους τὴν κόλπον παρ' οἷς οἱ τὰ χερσὶν ἐπὶ τοῦ αἰσίου πάντες. Ἐν γὰρ τοῖς οἰκίστοις ἐν τῇ μικρῇ ἰνδρὶσθαι καὶ χειροπλάστῃ χρυσίου πλάκῃ, ἰδ' οἱ μικρὰς ἀποκατάστασις διόρθων &c. MICYLL. *Claudit Tarbellicus aequor*. Ancon emendat magnus Scaliger. GROT. Ad Aufonium scilicet dicto lac vulgatum nullo cum sensu legi pronunciat; & praeterea pro *qua quæm*. Ut sit sensus. Ancon Tarbellicus claudit littore curvo Atyrum admissum. Ancon certè pro curvo sinu saepissime sumitur. Sic Ovi-

Signa * movet; gaudetque ^b amoto ^c Santonus hoste,
Et ^d Biturix, longisque leves Sueffones in armis:

Opti.

VARIAE LECTIONES.

^a *movens* B. 1. ^b *admoto* B. 1. deest A. ^c *Santonus* V. pr. Ed. Parm. O. pr. *Santonus* A. *Santonos* Ed. Ven. ^d *Biturix* Voss. 3. *Bituri* Voss. 2. R. pr. H. A. M. Edd. Rom. Br. Med. *Bituri* W. R. sec.

Ovidius L. xv. *Metam. Sinuosi litoris Ancon.* Pluribus de hac voce egerunt J. Vilius ad Gratii Cyneget. vs. 87. Cur. sec. & viri dd. ad Valerium Flacc. L. iv, 600. *Quas Iris aquas, quas torquet Ancon.* Verum, quod pace manium summi viri dictum sit, ex illa lectione demum redditur sensus obscurus & incongruus. Quis enim umquam dixerit, *sinus claudis litore suo fluvium admissum.* Quod ego me non intelligere fateor. Sed optime id dicitur de mari, quod sinum intrans ejus quasi brachiis, seu prominentibus ab utraque parte cornibus recipitur, & in intimo recessu clauditur. Recte igitur *Admissum aequor.* Mela Lib. ii. c. 6. *Facit sinus, qui angustis faucibus grande pelagus admittit.* Lib. iii. c. i. *Sinus ore angusto admissum mare non angusto ambitu excipiens.* Ita lege cum Cl. Gronovio, quem vide. *Admittere Oceanum* apud nostrum Lib. iii, 277. Jam vero sinus recte claudere aequor dicitur. Sic de portu Silius L. viii, 483.

*Insignis portus, quo non spatiosior alter
Innumeras cepisse rates, & claudere pontum.*

L. xv, 222.

Artatas ponti fauces modica insula claudis.

Notter L. ii, 615.

Hadriacas flexis claudis quae cornibus undas.

Praeterea Lucanus describit loca, ubi habuerint Romani praesidia, quare rectius legi debet *quasi* sensus enim loci est. Romanus, qui tenet praesidio Atyri ripas, illic, ubi mare finitur, sinu & litore curvo admissum molliter per Tarbellos. sive Tarbellicos, adjectivo possessivo pro gentili. sic vs. 432. *Qua Cinga p. g. qua Rhodanus &c.* Bene itaque Scholiastes. *Tarbellicus. Civile dixit. Est enim Tarbillo civitas in Gallia, quae juxta ripas Aturi constituta claudis aequor admissum molliter per litus curvum.*

422 GAUDET SANTONUS HOSTE] Illustr. N. Hein-
sius malebat, *gaudens Santonus.* Frustra vero, &
contra constructionem Lucano amatam, sed ali-
quando non perceptam, & hinc corruptam, ut
partim videmus supra vs. 19.

*Sub juga jam Seres, jam barbarus isset Araxes;
& partim videbimus ad Lib. viii, 425.*

- - - - - dum perfida Susa

In semules prolapsa ducum, Babylonque jaceret.

Sic Lib. ii, 704.

*- - - - - fluctuat unda;
Totque carinarum permixtis aequora sulcis.*

iv, 619.

*Colla diu gravibus frustra tentata lacertis;
Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.*

v, 244.

*- - - - - classica paulum
Intermissa sono, claususque & frigidus ensis
Expuleras belli furias.*

Eod. Lib. v, 730.

Quo mundus erat Romanaque fata.

vi, 515.

Non superi, non vita vetat.

viii, 90.

*- - - - - me promuba duxit Erinny
Crassorumque umbrae.*

L. vi, 189, 199. Et saepius. Hinc patet ex qui-
busdam Mss ita quoque scribendum esse Lib.
vi, 488.

*Has avidae tigres, & nobilis ira leonum
Ore foves blando, non foveat &c. vs. 673.*

*- - - - - Nodus hyenae
Desuis, & cervi passis serpente medullae, non medulla.*

Alios auctores prudens omitto. Vide modo Do-
ctiss. Dukerum contra Begerum disputantem ad
Florum Lib. ii. c. 6. *Urebat populum ablatum ma-
re, raptae insulae.* Non possum tamen omittere
Claudianum locum L. i. in Eutrop. 203.

Tot Galatae, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.

ubi rursus Ill. Heinsius malebat *eant.* Varie au-
tem in verbis & nominibus per copulam junctis
luisse duo viri summi nos docent, Bentlej. ad Ho-
rat. Carm. i, 24. Burmann. ad Ovid. L. ii. Art.
81. Nec obstat, quod populus ille Galliae à ple-
risque auctoribus vocentur *Santonos*; nam *Santo-
nos* eos nominat etiam Mela Lib. iii. c. 2. *A San-
tonis*; ubi aliae etiam Edd. *Santonibus.* Adde D.
Vossium ad Caes. L. ii. B. G. c. 3. Ascensius &
MS. Amst. male *Santonis. Amotos hostes* in Oxo-
niensi pr. fuit a m. pr.

423 AXONES] Populi (cave legas Saxones) in fi-
ni-

H

Optimus excusso ^a Leucus Rhemusque lacerto:
 425 Optima gens flexis in gyrum ^b Sequana frenis:
 Et docilis rector monstrari Belga covinni:

Ac-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Leucas* B. 1. W. *Leuchus* V. 1. *Lentus* Ed. Ven. ^b *Secana* M. H. *Sequana* V. 1.

nibus Rhemorum accolae Axonis fluvii. ASCENS. Accolae Axonis fluvii, in finibus Remorum, ut est apud Caesarem. Legitur & *Suessones armis*: nam hi inter Germanos Suevos proximi Menapii sunt, usque ad Sequanae amnis exitum, ut Strabo tradit. Plin. Sueffones in Belgica ponit. SULPIT. De Axona quidem fluvio (ita enim apud Caesarem nominatur) mentio fit libro secundo belli Gallici. De populo autem, qui Axonum nomine vocatus fuerat, ipse alibi nihil haecenus reperi. Itaque de hac lectione nihil habeo, quod vel in hanc, vel in illam partem affirmem. Quod autem Omnibonus *Saxones* legit, & de populo Germanico interpretatur, ne id quidem probare possum, cum Caesaris temporibus Saxonum nomen adhuc obscurum fuerit, iidemque non in Gallia, cujus populi hic recensentur, sed in extremo Germanici Oceani litore, paludibusque inuis, ut Diaconus inquit, usque ad tempora Theodosii ferè habitarent. De quibus cum alii multi, tum verò nostra aetate eruditissimus vir Beatus Rhenanus, lib. 1. Rerum German. annotavit. Restat igitur, ut alteram lectionem, de qua Sulpitius meminit, interea sequamur, dum certior aliqua afferatur. Ac probabilior sanè ea est, quam si vel *Saxones*, vel *Axones* legamus, quod & *Suessonum* gens inter Galliae populos. celebris fuerit, Rhemis, de quibus mox infra dicetur, vicina, & quadam etiam societate juncta. MICYLL. *Axones*, malo cum Sulpitio legere, pro accolis Axonis fluvii, in Rhemorum finibus, ut est apud Caesarem, quam *Saxones*, ut codex habet Aldinus. Nihil enim hic de Germaniae populis agit. Et *Saxones* etiam media correpta est, apud Claudianum non vilem authorem. Et *raffons*, in Graeco Ptolemaei codice, à parvo legitur. Caeterum ad Axonam redeo, ubi Belgae longo praelio fatigati, numero ad V. C. M. armatorum, & amplius cum praeda essent impediti, capto consilio, sine praelio inde discesserunt, & quidem trepidi cum magna suorum clade. Nam Numidarum, & Cretensium sagittariorum vi penè obruti fuerunt. Sunt, qui legunt, pro *Axones* *Suessones*. Haud scio, an Sueffones, sive Sueffiones ad hunc locum pertinent. Sunt tamen fratres & consanguinei Rhemorum, 12. oppidorum populus. Eo tempore, quo Caesar ibi belabatur, Gaibam regnasse ferunt,

& post Caroli Magni tempora multos reges ibi coronari solere. Ut ut est, propter memorabilem illam pugnam ad Axonam fluvium, *Axones* legendum videtur. GLAREAN. *Suessones* Micyll. & Turneb. Lib. xvii. c. 9. *Sassones* G. *Saxones* L. O. *Saufonas* p. male. PULM. *Sexones* Msc. & aliter *Saxones* Turnebus *Suessones* melius. BERSM. *Suessones in armis*. Notus Galliae populus, (Suessiones Caesari, in Ed. Tert.) Vestigia vocis manuscripti praeterunt *Sexones*. vulgo *Axones* male. GROT. *Suessones*. Ita recte emendarunt viri docti, approbante optimo illo Codice Vossiano primo, cui accedunt Regii duo, & quatuor Vossiani, praeferentes *Sessones*. meus *Saufones* cum Ed. Ven. & Brix. *Saxones* Witt. Oxon. pr. Marp. Hulst. Amstel. & Edd. Parm. Med. Sulp. & Aldi. Ceteri *Axones*. quod est in nullo ex meis Codd. Hos autem populos jungit etiam Plinius Lib. iv. c. 17.

423 LEVES IN LONG.] Agiles, Sulp. inquit *in hastis longioribus*. Videtur potius in *longis armis* dicere, in *longo bello*, quanquam Sulpitii expositio non rejicienda est. HORTENS. Male in *armis* hoc loco Hortensius capit pro in bello. in *longis armis* leves sunt agiles, licet longa arma gerentes, ut bene alii & Scholiae dicens. *Ostendit longos homines, ab armis, quas longa sunt*. In *armis* est armatus. Vide N. Heinsium ad Ovid. Metam. xii, 313. *Primis etiam nunc Nessor in armis*. Broukhuf. ad Propert. L. iv. El. 2, 27. *Arma tuliquondam, et memini, laudabar in illis*. Drakenburg. ad Silium Ital. ii, 132. *Exclamas paribus frater vicinus in armis*. Sic *In galea esse* Ovid. Met. vii, 26. *In alis* v, 546. V. Heins. *In ferro* Apulej. L. i, 11. Metam. p. m. 131. & similia passim. V. ad Phaedr. L. v. F. 8. *In armis esse* pro bellum gerere est apud Livium L. 2. c. 19. Ovid. Art. Am. ii, 143. Sueton. Caes. c. 69. *in ois laqueis* Herod. L. 1. c. 13. & saepe.

424 LEUCUS] Leucorum oppidum est, Tullium, inquit, hodie in Lotharingia, ut & apud Ptolemaeum proditum, quod ipsi olim ad Divum Manuetum in suburbio ejus oppidi, in vetustissimo invenimus pernotatum codice. GLAREAN. Vide Harduin. ad Plinium L. iv. c. 17.

424 RHEMUSQUE] In scriptis omnibus est vel *Remusque*, vel *Remisque* & *Rhemisque*, ut & in Edd. qui-

430 Et qui te laxis imitantur Sarmata bracis
 Vangiones; Batavique truces, quos aere recurvo
 Stridentes acuere tubae: qua Cinga pererrat
 Gurgite: qua Rhodanus^b raptum velocibus undis

In

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *Laxatis* B. 1. *te longis* M. A.b *raptim* V. 1.

etc; ut jam olim monuerat Vinetus ad Flor. L. 1. c. 7. scripti cum Editis ceteris *Laxios* vel *Latis*, quod etiam non damnandum. *Latio* in solo Wit-
 tiano est à manu prima. Ceterum errare hic pu-
 to viros doctos, qui putant Lucanum hic Arver-
 nos pro Aeduis posuisse, & imprimis Hortensium
 dicentem. *Quoniam autem Heduis vicini sunt, poë-
 ta videtur memoria lapsus, quod, cum liberi sint,
 scribit, eos fingere se Romanorum fratres, hoc est, Troja
 oriundos.* Nam Aedui non possunt dici *fingere se*
esse fratres; cum ab ipsis Romanis passim ita vo-
 centur. Immo à Senatu saepenumero fratres con-
 sanguineique appellati sint, teste Caesare L. 1. B. G. 33. Præterea illi non potuissent *gaudere amo-
 to hoste Romano*, cujus erant Socii & Amici. Re-
 cte igitur Arvernos ipsos intelligit, quos nominat,
 qui ab Iliaco sanguine oriundi, & ab Antenore con-
 diti, etiam fingunt se esse fratres Romanorum; eam
 proculdubio ob rem, ut eodem modo ac Aedui,
 sui vicini, à Romanis haberentur, & eodem foed-
 ere gauderent. Distinguit eos etiam ab Aeduis
 Lipsius ad Tacitum L. xi. ann. c. 25. Reserva-
 vit autem Scholiastes nobis hoc loco fragmentum
 Ciceronis ex Oratione pro Scauro. Ait enim ad
 V. Arverni. De his Cicero in Scauriana (*ait*
Vof. sec.) *Inventi sunt, qui etiam fratres populi
 Romani nominarentur (vocarentur Vof. prim.)*.

429 NERVIVS] Unum dicit pro populo. Hi
 Legatos Caesaris occiderunt, Aurunculejum & Ti-
 tutum Sabinum. SCHOL. Ceterum valde me
 offendit hic ingratissima repetitio *in sanguine* in duo-
 bus versibus, licet non negem, Lucanum saepe
 eandem vocem paucis interjectis versibus adhibe-
 re, ut dein pluribus videbimus. Quid ergo? pro
sanguine est in Vossiano sec. & quarto, ac Wittia-
 no, item in Edd. Veneta, Brixiana & Mediol.
 (non vero in Omniboni notis) *foedere*. Quod re-
 ctum opinor. Legati enim hi per insidias caesi
 sunt, & in colloquio de pace. Vide J. Caes. B. G.
 L. v, 36, 37. Sueton. Caes. c. 25. Livii Epit. cvi.
 an potius scribendum *funere*, vel *vulnere*. passim
 enim *funus* & *foedus*, *funus* & *vulnus* commutari
 sciunt Docti, & infra quoque videbimus.

430 BRACIS] Quod hic de Sarmatis meminit
 Lucanus, idem Ovidius explicat lib. tertio Tri-
 stium. *Pellibus*, inquit, & *sutis* arcens mala

frigera braxis, Oraque de toto corpore sola patens.
 Et Mela lib. 11. Geograph. de Sarmatis loquens:
*Totum bracati corpus, inquit, sunt, & nisi qua vi-
 dent, etiam ora vestiti.* Videtur autem *Braca* id
 vestimenti genus fuisse, quod vulgo *caligas* nostri
 vocant, praesertim thoraci continuatas atque con-
 nexas. Id enim & Graecum vocabulum arguit,
 quod ab attrahendo factum est, ut Eustathius do-
 cet, qui de Therfite exponens versum hunc Iliad.
 secundo:

Χλαῖναι τ' ἰδὲ χιτῶνα, τὰ τ' αἰδᾷ ἀμφικαλύπτει.
 τὸ δὲ, αἰδᾷ ἀμφικαλύπτει, inquit, σφειδρα-
 σικῶς ἴππ. ὅν γὰρ ἵκντο ἵσως μία λέξις δηλωτικὴ τῆς
 καλύμματος τῆς αἰδῆς, ὅπερ ἐς ἡμεῖς ἰσχυρίζομεθα
 καὶ φασί. ἵπποι δὲ ἀναβυλῆδα, ὅα τ' ἀναβυλῆδα.
 Quanquam idem per *bracam* & *ἀναβυλῆδα* non to-
 tas caligas, sed eam solum partem, qua foemina
 teguntur, accepisse videatur, quod *Subligaculum*
 alii, & *πρίζωμα* Graecè appellare malunt. Cae-
 terum de caligis, quas vulgo dicimus, etiam Tac-
 citus intellexisse videtur lib. xvi. ubi de Cecina
 loquens, *Ornatum ipsius, inquit, municipia, &
 colonias in superbiam trahabant, quod versicolore sa-
 guis, bracas, tegmen barbarum, indutus, togatos
 alloqueretur.* Idem enim & Plutarchus in Othone.
 ait, his verbis: Εὐκρίαι δὲ Κικίνας ὄντι στήθη δα-
 μετικῆς, ἀπ' ἱππικῆς, καὶ ἀπὸ τῶν σάμας μι-
 γάλον γαλατικῶς ἀναβυλῆδα, καὶ χιτῶσι ἰσχυρίζομεθα
 καὶ φασί. ἀναβυλῆδας. s. vocans, quas nos caligas,
 χιτῆδας autem, quem thoracem plerique nomi-
 nant, quidam etiam à lini genere *Gossypinum*,
 sive *Gossypinum*, vulgo *Bambasium* dicunt. Sed
 alii tamen hunc locum etiam de vestibus exterior-
 ibus exponunt, propterea quod *laxas bracas* di-
 xit poeta, non, ut Ovidius, *sutas*, aut simile
 aliquid: Diodoro fortassis freti, qui libro sexto
 Antiquitat. de Galatis loquens (quo nomine ve-
 teres Graeci Germanos ferè appellarunt) ἰδῆται
 δὲ χιτῶναι καὶ πλεγκτικῶς. χιτῶνας μὲν βαπτύς χιτῶ-
 νας πεντοδάκτυς διαστέρμινους, καὶ αἱ ἀναβυλῆδας,
 αὐταῖς βράκας προσαγορεύουσιν. Ita enim hunc lo-
 cum allegat Baysius de re vestiaria. Ne quid mi-
 hi ipse insolenter arrogare videar. Meminit au-
 tem & Martialis bracarum, ubi inquit, *Quod ve-*
 leres

In mare fert Ararim: qua montibus ardua summis
435 Gens habitat ^a cana ^b pendentes rupe Gebennas:
(*Pictones immunes subigunt sua rura; nec ultra*
Instabiles Turonas circumfusa castra coercunt.

In

VARIAE LECTIOES.

a canas V. tert. qu. b pendens V. tert. pendens Reg. pr.

teres bracas Britonis pauperis &c. Et rursum: *Mittentur bracas, cultelli, frena, flagellum* &c. Ab his & *Bracata* Gallia olim dicta fuit, quae eadem, & *Transalpina*, quod bracis, brevioribus tamen illis, ut puto, uterentur. MICYLL. De Sarmatis etiam Valer. Flaccus L. v. Argon. 425.

Et jam Sarmaticis permittant carbasa bracis.

Pluribus de usu bracae praeter alios differit Passerat. ad Propert. p. 425, & 693. Late de ea egerunt quoque Cluverius in Ant. Germ. Casaubonus, & Salmas. ad Histor. Aug. Scriptores, & ad Suetonium, ut & Scaliger ad Propert. iv, 10, 43. Rescripsi autem cum Micyllo *bracis*: vulgo *bracis*, vel *brachis*, & *bracchiis*. unico e scribitur in sex vetustissimis Codicibus: Graeci etiam *βραχας* non *βραχας*, dicunt. V. Dausquei Orthogr. P. 2. p. 61. quomodo alii viri docti quoque jam passim edunt, non *bracca*.

431 BATAVI] Batavi vero sunt Fresones. SCHOLIAST. *Voss. sic.*

433 RAPTUM VELOCIBUS UNDIS FERT.] Alias Arar per se lenis, & lenis est. Vide Ciaccon. & Daviel. ad Caesar L. 1. B. G. c. xii. *Arar, quod in Rhodanum influit, incredibili lenitate* &c. Hinc infra L. vi, 475. conversa per veneticam rerum natura.

- - - Rhodanumque morantem
Praecipitavit Arar.

Ex nostro Silius de Rhodano, & Arare L. iii, 453.

Cunctantem immergis pelago, raptumque per arva
Ferre vetas patrium vicina ad litora nomen.

Claud. ii. in Eutr. 268.

Quam Rhodano simulatus Arar.

passim haec sumina jungunt; sic Tibul. L. i. El. 8, 11.

Tessii Arar, Rhodanusque celer, magnisque Garumna,
Carnuti & flavi caerula lymphæ Liger.

etiam accolas; hinc *Rhodanici*, & *Ararici* apud Gruterum inscript. T. 1. p. cdxviii, 3. quem locum margini libri adscripserat Cl. Broukhuius.

435 GEBENNAS] Quatuor haec nomina. *Genua*, *Genova*, *Genabum*, & *Gebenna*, multum difficultatis non adtento lectori ingerunt, quare de his obiter differendum. *Genua* enim Ligurum ca-

put est, ad mare Ligusticum: *Genova* vero, Allobrogum est, ad ostia Lemani Lacus, cujus lib. i. commentariorum meminit Caesar. Illic enim pons ad Helvetios pertinebat. *Genabum*, Carnutum oppidum est, ad Ligerim fluvium: hodie (ut quidam scripsere) Aurelia. Denique *Gebenna* mons, quae Helvii, (cave legas *Helvetios*) ab Arvernens separat, ut est apud eundem Caesarem lib. vii. Ab annis nunc septingentis, opinor, haec nomina mixte confusa fuerunt, ut *Gebenna* mons pro urbe *Genova*: item pro oppido *Genabo*. usurpatum sit nomen: & *Genuam* multi *Januam* nominarent, per ignorantiam huius discriminis jam offensum. Quo in errore etiam hic est Badius. GLAREAN.

436 PICTONES] Quinque hos versus manuscripti antiqui omnes non habent. Itaque omnino adducor, ut adiectitios credam. GROTIUS. Rectissime H. Grotius hos quinque versus adiectitios credit; nam neque Latini, nec poetici sunt. Praeterea in nullo Pulm. Bersm. aut meorum Codd. excepto solo Hulsii: in quo vs. 441, 442, 443. scribuntur ante hos, leguntur, uti nec in Edd. Primus eos in textum recepit, quod sciam, Pulmanus, quem secutus est Bersmann. &c. Meminerunt autem eorum versuum Mariangelus Accursius in Ausonii Mosell. Gulielm. Canterus Nov. Lect. L. iii. c. 2. Ciacconius ad J. Caesar. L. ii. C. G. c. 35. & Turneb. Advers. L. xxii. c. 20. qui tres ultimi proferunt tantum quatuor priores, & modo ex uno, alterove Codice. Immo Turnebus spurios illos esse recte censet, addo, nec dignos, qui emendantur, aut explicantur.

436 PICTONES] *Pictonus immunitis subigit.* Canter. Lib. iii. Nov. lect. cap. 2. ex tribus Mss. BERSM. Ciacconius in suo quoque invenit *immunitis subigit.* Sed jungit ille *Gens habitat cana pendentes rupe Gebenna Pictones*: Verum neutrum potest esse verum. Numquam enim haec gens *Pictoni*, sed *Pictones* vocantur: neque Pictones, Gens Aquitaniae possunt habitare in monte Gebenna inter Arvernos, & Helvios. Praeterea non credibile est, Lucanum hic iterum mentionem injecisse de Aquitanis, quos jam ante multis descripserat. Huls. *Pictonus immunitis subigit.*

437 TURONAS] Ita posuimus ex manuscripto
H 3 quo

*In nebulis Meduana tuis marcere perosus
Andus, jam placida Ligeris recreatur ab unda.
440 Inclyta Caesareis Genabos dissolvitur alis.)*
Tu quoque laetatus converti proelia Trevir:
Et nunc tonle Ligur, * quondam per colla decora

Cri

V A R I A E L E C T I O N E S.

a condam Ed. Rom.

quo usus Canterus, in quo *Turonos* (quanquam non nescio apud Tacitum legi *Turonios*: Sed *Turonos* semper Caesar, quem secutus, puto, Lucanus. in Ed. Tert.) Ejusdem manuscripti fide hunc versum isti *In nebulis* praeposuimus, aliquo nunc sensu, qui nullus alias. GROT. *Nec ultra Instabiles Turonos circumfusa castra coercet. In nebulis Meditana tuis marcere perosus. Andus jam pl. Lig. recr. ab unda.* Canter. qui sequent. vers. omittit. BERSM. *Turonos* etiam dat Ciacconius, & Hulst. MS. *Tricoros* in Edd. Pulm. & Bersm. Hunc versum alteri etiam praeposuerunt jam Turnebus, & Ciacconius. alii jungunt *coercet Andus*.

438 *IN NEBULIS*] *In ripis* Accursius, & Turnebus ediderunt. Aufonius in Cupidine crucifixus; *Quorum per ripas nebuloso lumine marcent.* Fluvii enim, & paludes passim nebulosae describuntur. Pro *Meduana* Canterus, & Ciacconius *Meditana*: sed Turnebus monet, se audivisse, fluvium illum illis in locis suo tempore nomen *Meduanae* retinere. Veterum, quod sciam, nullus facit hujus fluminis mentionem. recentiorum est inventum. *Medualla* Edd. Pulm. & Bersm. quod nihili est.

439 *ANDUS*] Malim *Andis*, nam plurale est *Andes* apud Caesarem. GROT. Omnes alii retinent *Andus*, vel *Adus*, ut Pulm. & Bersm. Edd. Contra Caesarem non modo, sed & Plinium, quibus ubique *Andes* vocantur. Sed hic, ut ceteri, spurius quoque versus. nam his alias de Liguriis loqueretur in quatuor regulis poeta. statim enim sequitur. *Es nunc tonse Ligur.* Pro *placida* non recte Ciacconius habet *placida*.

440 *GENABOS*] Eadem urbs, quae *Genabum* aliis, ut facile genera mutantur in peregrinis vocibus. Ita autem rescripsimus pro *Menabos*. GROT. *Menabos* tantum est in Edd. Pulm. & Bersm. Ceteri viri docti ediderunt quoque *Genabos*; sed Canterus, Ciacconius, & Turnebus testantur, hunc versum in nullo suorum esse. uti etiam non debet. nam satis Latinum esse non puto.

441 *CONVERTI*] In Romanos scilicet. Trevir gens Galliae, & civitas, quam Treveros dicunt. SCHOL.

442 *NUNC*] Postquam victore Caesare ad Ro-

manos deductus est mores. *Ligur* dictus à civitate: Liguria autem in Gallia Cisalpina, ubi sunt Mediolanum, atque Ticinum nobles civitates. IDEM.

442 *TONSE LIGUR.*] Liguria à Ligisco Phaëtonis filio dicta, inter Galliam, & Hetruriam, & Macram, & Varum flumen ab imis Alpium jugis extenditur: ejus caput est Genua. Sed ego censo legendum *Liger*, qui fluvius è Cemenis montibus ortus, inter Pictones, & Mamnitas excurrentes, Aquitanos à Celtis dividit, & in Britannicum Oceanum exit: poniturque *Liger* pro accolis. SULPIT. Aliàs *Ligur*, dubitat etiam Glareanus. num *Ligur*, an *Liger* sit legendum, pro accola Ligeris: Sulpitius censet legendum esse *Liger*, cui ego quoque accesserim. Oritur *Liger*, qui & *Ligeris*, è Cemenis montibus in finibus Arvernorum, Heduos à Biturigibus interfecans, non procul à Pictonibus in Oceanum Britannicum exit. Caes. lib. vii. de Bell. Gallico, *Liger ex nivibus creverat.* Et paulò post. *Magnis itineribus ad Ligurim pervenit.* Gallicè *Loire*. Et cum hic poeta in Gallia versetur, atque adeo Comata, num *Ligur* in Cisalpina Gallia à Comata oriundus amplius fuerit comatus, in dubium trahitur. Liguria est verò, à Macra fluvio, qui finis est Hetruriae. Ligures siti sunt usque ad Varum amnem, quorum urbs hodie longè clarissima Genua est. cum celeberrimo portu. Ipsa Liguria multis locis nemorosa, unde materia ad navalem fabricam praecipue petitur. Arbores reperiuntur tanta crassitudine, ut per diametrum octonos pateant pedes. gens ferox, ac truculenta. & ad rebellandum nata, quaeque diu arma Ro. exercuerit. Vicitur pectore, lacte. & hordeacea potione, ut quidam scribunt. His finitimi sunt Thufci, à quibus Thuscum mare nomen habet, à Graecis Tyrrheni appellati: opulentissima quondam Italiae gens, & quae plurimum terra marique pollebat, inter omnes Italiae populos. Quod si legas *Ligur*, non fuerit fortasse insecutum. sunt enim Galli Cisalpini ipsi Ligures, & à Gallis oriundi, quos dicit virtute Comatus praelatos. HORTENS. Nunc postquam à Julio devicti sunt Ligures, seu Ligeris accolae. si *Liger* legatur, BERSM. *Liger* Micyllus atque

Crinibus effusis toti praelate ^a Comatae:
 Et quibus inmitis ^b placatur sanguine diro
 445 ^c Theutates, horrensque feris altaribus Efus;
 Et Taranis ^d Scythicae non mitior ara Dianae.
 Vos quoque qui fortes animas, belloque peremtas

Lau-

VARIARUM LECTIONES.

^a Comatae V. pr. R. pr. ^b placatus B. I. Ed. Ven. ^c vulgo Tentates & Hesius. ^d Sibicae M. Scythiae A.

atque Hortensius ediderunt, ut pro accolis more poetarum adloquatur fluvium. Sed male. Quis enim credat, populos in media Gallia sitos à more finitimorum & suo in Italorum, à quibus per suae nationis gentes discreti erant, secessisse, neque ullus ita habet Codex. Recte Omnibonus & alii ex Scholiaste capiunt de Liguribus seu Ligustica regione in Cisalpina Gallia. Hos autem homines comata aluisse docet nos optime Epigramma Graecum, quod in Anthologia truncatum totum exhibet, & cum nostro conciliat illustr. Huctius in notis p. 11. Est autem tale.

Ἐδεῖται ἱμαδὶς περὶ ὅπῃ καὶ ἔσθ' ἀλπίας ἀκροῖς
 Λαῖσται δασύαις ἀμφίποροι κεφαλαῖς,
 Θωγῆς ἀπτόμενοι, φύλακες κύνας αὖτ' ἀλίστα,
 Σελήνης ἱερῆς πύργῳ ἄπτερ νότον
 Τυδίδεος ἱεροῦ ὅθεν εἴβει· ἃ καὶ ἱερῶν
 ῥέτιοις Λυγόνος μέγας, ἃ ἄρα δέει.

Praeterea Priscianus ex hoc ipso loco probat inveniri etiam in ur. desinens *Ligur*. Vide, num huc facere possit Sili locus L. 1, 628. Et *Ligurum horrentes coni.* ubi in vulgatis antea erat *horrentesque comatae*. Nota etiam, *Comatam* simpliciter dictum pro *Gallia Comata*.

442 DECORA } *Decora* Msc. tria, ut sit vocandi casus. BERSM. *Decore* etiam habent Vossiani quinque & Wittian. ac Hulst. cum sex Pulm. Codd. & Ed. Veneta. quod rectum puto: non tamen ut sit vocativus; ut pessime Bersmann. Sed adverbium, & constructio sit, *crinibus per colla decore effusis*. V. Claudian. L. 11. conf. pr. Stilich. 241.

445 THEUTATES } De Theutate & Heso (quem *Esum* alii scribunt, ut & pro *Theutate*, *Teutaten*, sine aspiratione) Lactantius lib. 1. de falsi. relig. cap. 21. ita meminit: *Apud Cypri Salaminem humanam hostiam Jovi Teucrus immolavit, idque sacrificium posteris tradidit, quod est nuper Hadriano imperante scissatum. Erat lex apud Tauras, inhumanam & feram gentem, ut Dianae hospites immolarent, & id sacrificium multis temporibus celebratum est. Galli Ejum atque Teutaten humano cruore placabant. Ne Latini quidem hujus immanitatis exortes fuerunt. Siquidem Latialis Jupiter etiam nunc*

sanguine colitur humano. Ciceronis autem verba; quae hic à Sulpitio citantur, ex tertio de nat. deor. ita habent: *Quid Aristaeus? qui Olivae inventor dicitur, Apollinis filius. Theus? Neptuni. Reliqui? quorum patres dei, non erant in deorum numero &c.* Ex quibus apparet, & Sulpitium hoc loco, & Omnibonum, qui eundem Ciceronem citat, exempli atque editionis corruptae vitio deceptum esse, quando neque hic, neque alibi apud Ciceronem de Heso, aut Theutate mentio aliqua fit. De Mercurio autem, quem iidem Interpretes per Theutatem intelligi volunt, eodem libro apud Ciceronem ita legitur: *Mercurius unus Coelo patre, Dia matre natus. Alter Valentiis & Phorontidis filius, is, qui sub terris habetur, idem Trophonius. Tertius Jove tertio natus, & Maia, ex quo & Penelopa Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Aegyptii nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneatae, qui Argum dicitur interemisse, ob eamque causam Aegypto praefuisse, atque Aegyptiis leges & literas tradidisse. Hunc Aegyptii Theysch appellant, eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Meminit tamen & Livius *Tentatis Mercurii*, lib. xxv. sed hoc nomine tumulum quendam in Hispanis appellatum ait. De *Tarami* verò (sive, ut alii scribunt, *Tarani*) alibi nihil, quod quidem ipse viderim, extat. MICYLL. Ut Micyllus, ita etiam scribit Ascensius & Colinaeus ac Ed. Par. 1510. cum Vossiano primo, tertio & meo. Amstel. *Tixurates*. Sulpitii Editio *Tentates*. Miror, non accuratius viros doctos, qui super Lucanum fecere commentarios, de vera hujus vocis pronuntiatione egisse, cum tamen nullus veterum ita appellet Germanorum Mercurium, licet saepe ejus meminerint praeter solum Lactantium, loco à Micyllo laudato. quae verba procul dubio ex hoc Lucani loca hauriunt. ubi vide. Nam quod Omnibonus, Micyllus, atque viri doctissimi pro hac voce adducant Livium Lib. xx. c. 44. *In tumulum, quem Mercurium Teutatem appellant, in eo plane falsi sunt.* Nulla in Codd. Mss. *Tentatis* est mentio, docente viro summo J. F. Gronovio. Neque defendi potest Ciceronis Editione Bonaicensi A. 1494. procurata, quae Lib. 111. de N. D.

Laudibus in longum vates dimittitis aevum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

N. D. c. 22. *Tentatem* habet: ubi vulgo *Hunc Aegyptii Theoth appellunt*, quod recte defendit Cl. Davielius. Adde Bochart. Lib. 1. Canaan. c. 42. Solus à vulgato abit Vir Doctiss. D. Vossius, scribens *Tentanes* ad J. Caesarem L. vi. B. G. c. 17. & tentans simul locum Taciti Lib. 1. Ann. c. 51. *Celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfanae vocabant*, substituendo *Tentanae*. Ad hanc scripturam stabilendam facere nonnihil potest regio Hispaniae *Deitania* sive *Tentania* apud Plinium Lib. 111. c. 3. quae juxta Reinesium de Deo Endovellico p. m. 312. ab eodem Mercurio denominata est. Verum apud Tacitum nihil mutandum esse, invictè docent ibidem Celeberrimus J. Gronovius & Loccenius. Quod vero ad nostrum attinet, quoniam à Phoenicibus, teste Sanchoniathone apud Philonem Biblium *Τάντο* vocatur, putem potius scribendum esse *Tantates*, vel potius, quia derivatum videtur à *Theuth* vel *Thouth* vel *Thouth*, Aegyptiorum, & leni terminatione adjutum, *Theuthates* aut *Theutates*, ut ex optimis Codd. saltem hic rescripti, satis habens, me aliquid monuisse. Scholiastes vero hic ait, *Theutates Mercurius sic dictus: qui à Gallis caesis hominibus placabatur*.

445 *Æsus*] *Æsus* habent manuscripti, quomodo hoc nomen & apud Laetantium legitur. GROT. ex Ed. sec. *Æsus* duo veterissimi Vossiani & Wittianus. *Æsus* duo Regii Oxon. pr. Voss. quint. & Amstel. cum Edd. antiquis. Primus aspirationem in textum admisit Sulpitius, quem reliqui secuti sunt. Nos rursus *Æsus* reposuimus. Julianus Orat. iv. p. 150. Ed. Spanh. ex Jamblichio notat Phoenicibus Martem *Ἀζίζ* vocari. quod aliquantum facit ad alteram lectionem *Æsi*. Scholiastes, *Æsus. Mars sic dictus à Gallis hominum cruore placabatur*. Plura de *Eso* vide apud Bochartum L. 1. Canaan. c. 42. Gyrard. Syntagm. 12. de Diis p. 303. & D. Vossium ad J. Caesarem L. vi. B. G. c. 17.

446 *TARANIS*] Juppiter, sic dictus à Gallis, qui sanguine humano placabatur, cujus ara non mitior ara Scythicae Dianae dicitur, quia ad similitudinem Dianae, quae in Taurica Scythiae regione colebatur, cui sacerdos Iphigenia erat, humano cruore laetabatur. SCHOL. *Thanaris* Msc. tria. BERM. *Thanaris* meus. *Tharanis* Huist. *Taranis* unus Voss. *Taramis* Omnibon. in Notis Ascens. & Micyll. cum Bocharto loco laudato. In Amstel. & Maspurg. *Tanaris*. Libellus Var. L.L. Editioni Grotii adnexus exhibet quoque *Taranus*, *Tarami*, *Tanari*. quod ultimum putem verum esse. s. adhaesit voci *Tanari* ex sequenti voce *Scy-*

thicae. *Tanarus* enim ille deus vocatus est non *Taranis*. *Ara Tanari* i. e. Tonantis. Inscriptio est Vetus I. O. M. *TANARO* apud Sponium Sect. 111. p. 73. & in notis ad Marmora Oxoniensia p. 283. Adde Inscript. Sponii p. 74. D. Vossium ad J. Caes. l. cit. Philippum à Turre de Diis Aquilej. p. 291. Otton. de Diis Vialibus p. 54. & 56. Neque aliter scribendum est apud Priscian. L. xvii. c. 1091, 1180. ubi vulgo quoque *Taranis* editur. Ex Scholiaste autem apparet, non leviter olim errasse editorem Ovidii Tristium ad L. iv. El. 6. vs. 5. rescribere volentem *Tanais* pro *Tanais* (quomodo vitiose à manu sec. est in Vossiano sec.) quod nec Latinum est, nec sensum ullum efficere hic potest. Ego certe non intelligo. Quid enim differret *Tanais* ara ab ara *Scythicae Dianae*?

447 Vos quoque] De sacerdotibus Gallorum Strabo meminit, libro quarto, in hunc modum: Παῖ ἄνθρωποι δ' αἱ ἐπίπαι τελέα γύλα ἢ τιμαμίνας ἀφαιρούσας ἐστὶ. Βάρεδαι, καὶ Ουάταις, καὶ Δρυΐδαι. Βάρεδαι μὲν ἡμῖν Ουάταις δ' ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι. Δρυΐδαι δ' αὖτε τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τῇ ἡλικίᾳ φιλοσοφίας ἀσκοῦσι. διακρίνεται δ' ἡμῖν οὕτως, καὶ ἀπὸ τοῦτο περὶ οὐδὲν τῶν πρὸς ἡμᾶς περὶ οὐδὲν, καὶ τῶν κοινῶν. αἱ δὲ καὶ πολέμους διήταν αὐτοῖς, καὶ ὡς ἐπὶ τῶν μίλων ἡμῶν. τῶν δ' οὐκ αὖτε δίκης μάστιγι τούτοις ἐπιτέτακτο δικάζειν. Et mox addit: ἀφαιρούσας δ' ἀγῶνας, καὶ οὕτως καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ψυχῶν καὶ τῶν κέρων, ἡμετέρας δ' οὐκ αὖτε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ. Mem. & Vale. lib. 11. cap. 1. MICYLL.

448 *DEMITTITIS*] *Dimittitis* Msc. BERSM. *Dimittitis* habent Edd. Ascens. Colm. Gryph. Micyll. Hortens. BERSM. atque sed mei scripti omnes, ut & aliorum cum Edd. Veteribus, Stephano & Grotio *dimittitis*. quod mutari non debuit. Notat extenditis, dispergitis, divulgatis. Seneca Ep. 31. *In populos nominis dimissa notitia*. Statius Lib. 1. Theb. 185.

*Fraternasque acies foetas telluris hiatu
Augurium seros dimisit ad usque nepotes.*

Eadem significatione noster Lib. viii. 608. dixit. *in secula mittere*. & sic saepe alij. Vide Barth. ad Claudian. cons. Mall. 114. & Drakenb. ad Sil. 111, 312. Cl. Burmann. ad Valer. Flaccum L. 11, 439.

*Haestenus in populos, vates Samothrace, diemque
Missa mane.*

Nec moveat quemquam, quod Statius L. 111. Theb.

450 Et vos barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum : Druidae positis ^b repetistis ab armis.

So.

VARIAE LLECTIONES.

^a *Driadas* & *Dryadae* MSS. & Edd. W. at. *Dryidae*. ^b *repestis* A.

Theb. 286. dicat *demissumque Jovis serie genus*, ex Virgilio scilicet L. 111. Georg. 35. *Demissaeque ab Jove gentis Nomina*. pro quo apud Nonium male scribitur *dimissae*; ibi enim *demissi* notat descendere, ab ea origine deduci. Nugatur autem hic Ascensius, qui pro *Vates* putat, etiam legi posse *Vaties*. quae esset Gallica gens. ut dixisset Lucanus *Vos o Vaties*, qui estis *Bardi* i. e. cantores, ex Strabonis loco male intellecto, qui memorat *druides* i. e. *Vates* cum *Bardis* & *Druidibus* apud Gallos in maximo honore esse. *Vaties* Latine ex Strabone etiam citat J. Baptista Pius.

448 *VATES*] *Vates* videtur poeta pro appellativo usurpasse, ut *Bardos* vocet *Vates*, quod laudationibus, rebusque poeticis student, ut inquit Strabo. Quum *vates* sacrificiorum, naturaliumque causarum curae deditos asseveret. At poeta hic noster *Bardis* idem, quod Strabo tribuit, *Vatum* curam omittit. Unde Strabonis interpres *Vacies* trisyllabum extulit, quum Strabonis codex Graecus *Vatus* habeat, id est, in medio, verum ei codici credere non ausim. *Dryida* nomen, quam & scriptura, & declinatione variant, *Δρυΐδας* est apud Strabonem, & apud Plin. lib. xvi. ad finem, & in plerisque hujus poetae codicibus, quae scriptura probatur. Est enim Graecis conformis, in prima, inquam, declinatione, apud hosce treis. Apud Caesarem autem lib. vi. Commentariorum in tertia declinatione *Druides*, *Druidum*, *Druidibus* reperias. Id fecerint, quod apud Gallos ipsos alium audierit nominis tinnitum, an sua autoritate, qua Gallica omnia & innovavit, & corrumpit, scire non possum. GLAREAN.

449 *Securi*] *Securos* dicit, propter abitum Rom. militum. Nam inter arma silent Musae, & carmina proveniunt animo deducta sereno, ut ille ait. MICYLL. Sic etiam exponunt reliqui Commentatores, ut & Scholiastes. Bene *securi*, quia *conversa sunt proelia*. Posses etiam *securos* interpretari, ab vulgaribus affectibus liberos, nec curantes, quid extra se bene maleve fiat in mundo. Sic Lib. ix, 410.

Invasit Libye securi fata Catonis.

Horatius L. i. O. c. 26, 5.

Quid Tiridatem terreat unice securus.

Atque ita explicat fere Barthius ad Statii L. viii. Theb. 14.

Illum & securi circumspexere fragorem Elysi.

Vates & poetae fuisse *Bardos* pluribus exemplis docet magnus Casaubonus ad Strabonis locum à Micyllo laudatum p. 94. Ed. Paris. & D. Vossius ad J. Caesar. L. vi. c. 14. B. G.

449 *BARDI*] Sic enim poetae suos dicunt, qui pereuntibus solent dicere laudes. SCHOL. In Voss. primo descripta erant verba Festi *Bardus Gallice cantor* etc. ubi nostri verum ille adducit; & addit, quas dixit viros fortes post interitum fieri immortales.

451 *DRUIDAE*] Sic dicti, quia sub quercubus vivitis & vaticinamini. nam *dryis dryos* quercus dicitur. *Druides* autem quercus, unde à quibusdam *Druidas* vocantur. à Tortellio autem *Dryidas*: à Syponino, & commentariis *Dryudae*. Haec nota immixta commentario Ascensii est, sed putem, per errorem imprimentium id contigisse. Nam Graece *Δρυΐδης* scribitur. Unde Diog. Laërtius apud Stephanum *Δρυΐδης ὁ Γαλατικὸς φιλόσοφος*. Quod vero etiam *Druida* scribatur, est, quod pro *y* saepe *u* reperitur. Neque à sola quercu, dicti videntur. Nam Nicandri commentator in Theiacis asserit, omnem arborem antiquitus *Δρυΐ* dici. De iis autem plurima dicit Jo. Baptista Pius in annotationibus posterioribus cap. 62. quod post Boealdum addam. VERSELLAN.

451 *REPETISTIS*] Post discessum militum Romanorum, in quos arma tenebatis. SULPIT. Vel potius, quorum arma vos haecenus retinuerunt ac represserunt, quo minus sacrificiis vestris vacare possietis. MICYLL. Sic alii quoque recte exponunt, & Scholiastes. Illi enim inter nemora constituti de sacrorum genere disputare consueverunt. Ideoque discedentibus Romanis repetisse. Ipsos autem *Druidas* quoque arma gessisse innuere noster videtur verbis *positis armis*. Contra Caesar L. iv. B. G. c. 14. *Druides à bello abesse consueverunt, neque tributa una cum reliquis pendunt, militiae vacationem omniumque rerum habent immunitatem*. Quam differentiam monuit etiam Pius. D. vero Vossius aliud voluisse Lucanum putat: nimirum quia *Druidae* illum, qui sacrificandus erat, sagittis conficiebant & mos ille à Tiberio interdictus, à Claudio sublatus erat. ideo dicit *positis ab armis* repetisse foedum morem. Mihi non liquet. Temere egisse hic ego Lucanum putem.

452 *SOLIS*] Quia tam intente cuncta notatis (*tractatis* Voss. pr.) SCHOL. Scilicet quod opinio.

Solis nosse deos, & coeli numina vobis,
 Aut solis nescire ^a datum: nemora alta ^b remoti
 Incolitis luci. vobis auctoribus, umbrae
 455 Non tacitas ^c Erebi sedes, Ditisque profundi
 Pallida regna petunt: ^d regit idem spiritus ^e artus
 Orbe alio: longae (canitis si cognita) vitae

Mors

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a datum est p. 3. B. 3. Voss. B. R. 1. W. H. M. O. Ed. Rom. Parm. datum & A. datur Boh. Edd. Ven. Br. Med. Sup. Ascens. Mic. aliaque. ^b remotis lucis vulgo. ^c Erebi MSS. 9. ^d regit W. ^e artis V. M.

nionem diversam à caeteris sapientibus de deo, de immortalitate animorum, de mundo, & caeteris similibus rebus habeant, ut qui in sylvis remotioribus, ac tacitis sacrificia sua peragant, defunctorum animas ad inferos descendere negent, & quae alia infra sequuntur. Nam quod de altis arboribus mox subjicit Sulpitius, frivolum videtur. MILCYLL. Altas enim arbores illos amoenitatis causa habuisse, non recte pronunciat Sulpitius.

452 DEOS ET COELI NUMINA] Ascensius exponit Deos, qui sunt illic in silvis & Deos coelestes. Reliqui interpretes tacent. Possis quidem deos & coeli numina distinguere, ut hi sint minorum gentium Dii, & numina coeli sint Dii superi. sed vide, num multo melius scribatur in veterrimo Regio Lumina i. e. Sidera. Astrologos enim fuisse Druidas docet Caesar. l. c. Multa praeterea de sideribus, atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorum immortalium vi ac potestate disputans. & Mela Lib. 111. c. 2. Hi terras mundique magnitudinem & formam, motus coeli ac siderum, ac quid Dii velint, scire profitentur. Strabo quoque *φασολογίας* iis tribuit, & Amm. Marcellin. L. xv. c. 9. Occultarum altarumque rerum quaestiones. Cum eodem Regio Cod. paullo post rescripsi nemora a. remoti incolitis luci, pro remotis lucis. Quid enim est nemus incolitis in loco: nisi idem & dein ingratus sonus quater repetita syllaba cis.

454 UMBRAE] Hi enim disputant, animas non ire ad inferos, sed in alto orbe apud Antipodas renasci. SCHOL.

455 EREBI SEDES] Hanc locutionem auctor hausisse videtur ex L. 1v. Georg. Virgilii vs. 471.

At cantu commotas Erebi de sedibus imis
 Umbras ibant tenues.

Uti etiam Statius L. 1. Theb. 228.

- - - excitam à sedibus imis
 Eumenidum bellasse aciem.

456 REGIT IDEM SPIRITUS ARTUS ORBE ALIO] Citat Servius ad Georgicón 1, 243. atque

congruere cum philosophis, qui recedentes hinc animas illic alia corpora ajunt sortiri. GROTIUS in Ed. Tert. Uti & ad L. vi. Aen. 532. Pythagorae doctrinam à Druidibus quoque doceri, putarunt Veteres V. Amm. Marcell. L. xv. c. 9. & ibi Lindenbr.

459 FELICES] Quia dicebant, se post mortem alia membra sumpturos. Quasi semper viverent, & mors nihil aliud esset, nisi quod ab una vita in aliam ducebat. Ideo ait, si verum dicitis, mors nihil aliud est, nisi medium aliquod longae vitae. SCHOL.

461 ANIMAEQUE CAPACES MORTIS] C. Barthius & N. Heinsius è Mstis quibusdam legunt rapaces. Hic quidem ad Ovidii Metam. L. viii. 243.

- - - animi ad praecepta rapacis.

ubi in vulgatis quoque capacis, ut apud Vellej. Lib. 11. c. 29. Capax discendi ingenium, & alibi. Sed melius ibi rapacis. Seneca Conf. ad Helviam c. 16. Beneficio rapacis ingenii plus, quam pro tempore hausisti. Ille vero ad Statii Theb. L. xii. 680.

Ambas hilares, & mortis amore superbae.

Adde ad Claudian. L. 1. in Rufin. 109. Quo facit Martianus Capella p. 211. in f. Bardi appetitum maximum habens mortis. Adde Melam L. 11. c. 2. de Getis, & nostrum de populis septemtrionalibus L. viii. 364.

Indomitus bellis & mortis amator.

Ubi tamen Grotius praetulit Martis. Lib. 1v. 146.

Indomitos quatrit populos, & semper in arma
 Martis amore feros

ubi contra in MSS. nonnullis est mortis. Nihil vero contra omnes fere Mstos innovandum putem cum summo Viro J. F. Gronovio Lib. 1. Observ. c. 17. qui magnifice satis dictum existimat, & frustra id tanto molimine mutari. Ut enim capax fortunae dicitur, qui prosperam & adversam fortunam moderato animo ferre potest; sic capax mortis est, qui mortem intrepide subire potest, qui

Mors media ^a est. ^b certe populi, quos ^c despiciat ^d Arctos,
 Felices errore suo, ^e quos ille timorum
 460 Maximus, ^f haud urguet leti metus. inde ruendi
 In ferrum mens prona viris, ^g animaeque capaces
 Mortis; & ignavum rediturae parcere vitae.
 Et vos ^h crinigeros bellis ⁱ arcere Caycos

Op-

VARIAR LECTONES.

^a deest A. ^b deest V. pr. pop. certe A. ^c aspiciat B. i. despiciat B. i. ^d artus A. ^e quo V. i. ^f aut Ed. Ven. ^g animique Ox. pr. ^h criniferos M. ⁱ urgere B. i.

qui sufficit morti, nec prae metu animo deficit, cujusque animus ad mortem paratus est, ut loquitur Justinus L. xlii, 1. vel ut noster L. iv, 506. Morti facilis est. Ita capacissima secreti mulier, quae filere potest, Plinio L. i. Ep. 12. Ad rem Seneca Consol. ad Polyb. c. 34. Tot tantisque luctus coepit rerum omnium capacissimum ejus pectus, victoribus Divus Augustus atiam dolorum fuit. Sil. Ital. L. vi, 171.

*Bellandi vetus ac laudum cladumque quiesca
 Morte capax.*

Claudian. L. i. Entrop. 79. Mens erat officique capax. Rapax vero mortis est, qui tædio vitae satiatum mori mavult. Lib. iv, 345.

Non deerat fortis rapiendo dextera leto.

ubi contra in MSS. quibusdam male capiendo. Flor. L. iv, 12, 50. Certatim igitur ferro inter epulas venenoque praecipere mortem. Praeter alios in tribus quoque Bibliothecae Lugduno Batavae codicibus, à me inspectis praecipere mortem. V. Salmasium. praecipuit letum Sil. L. ii, 118. Quid autem velit Lucanus, evidenter patet ex Mela, cujus, ut & Caesaris locus pro commentario hic esse possunt, L. iii. c. 2. Unum ex iis, quae praecipimus, in vulgus effluxit. videlicet ut forent ad bella meliores, aeternas esse animas, vitamque alteram ad manes. Caesar simpliciter L. vi. B. G. 14. Mente mortis neglecto. Horatius L. iv. Carm. 14, 49.

*To non parentis funera Galliae,
 Duracque tellus audis Iberias.*

ubi vetus Scholiastes Porphyrio hunc locum laudans habet quoque capax. Quare frustra post alios etiam Doct. Haverkampius maluit rapaces ad Tertulliani Apolog. c. 37. Qui tam libenter trucidantur.

462 IGNAVUM REDITURAE PARCERE VITAE.] Appianus Celtico: Γραμνὴν Ἰστανὴν καὶ τὴν Ἰστανὴν. GROT. ex Ed. Tert.

462 ET IGNAVUM EST.] Et ignavum rediturae Msc. tria, omisso verbo Substantivo. BERSM.

Recte Grotius delevit est, quod tamen est in solo Voss pr. ceteri omnes carent, ut & priores Edd. Intravit primus est Sulpitius, quem Aldus more suo, hunc dein ceteri sunt secuti. Posset etiam scribere ignavi est. L. ii, 110. visum est lenis quassisse nocentem. ubi etiam variant MSS.

463 CRINIGEROS] Quid singulare sit in hoc epitheto; cur id singulariter det Cauchis, non video. Omnes enim homines sunt crinigeri, sive longos sive breves gerant trines. Hoc cum ita sit, malim cum acutissimo viro J. Lipsio scribere crinigeros. De cirratis crinibus proavorum nostrorum, gentiumque, Rhenum accolentium vide eundem ad Tacitum de Mor. Germanorum c. 38. Insigne gentis obliquare crinem, nodoque substringere; & doctiss. J. Smetium Antiq. Neomag. p. 70.

463 CAYCOS] Cayci Germaniae populi comati, accolae Rheni sunt. Dicuntur & Cauci. SULPIT. Caycos, per y, Graecum scribendum arbitror. Eos enim populos intelligere videtur, quos Tacitus & alii Chaucos vocant. Quorum alii minores, alii majores dicebantur, ad litus Oceani habitantes inter Rhenum & Albim, quorum loca hodie tenent Frisii. His autem castra opposita erant in diversa ripa, ad prohibendos motus & incursiones eorum, quae hic poeta ut δαυκαὶς alloquitur. MICYLL. Quos autem Caycos poeta nominat, non liquet, cum eo nomine nullae gentes vel Galliae, vel Germaniae apud autores legantur. Quare verisimile est, ut etiam Micyllo videtur, eum intelligere Cauchos. Adspiratione extrita posuerit Caycos pro Caucos, u in y deflexo. Sunt autem Cauchi sive Cayci, Germaniae populi inter Helium & Flevum, ostia duo Rheni, teste Plinio. In Rheno, inquit, autem ipso prope C M passum in longitudinem nobilissima Batavorum insula, & Caninesatum (ubi mendose Cannesarum legitur) & aliae Phrisiorum, Cauchorum, Phrisabonum, Sturriorum, Morfatorum, quas sternuntur inter Helium & Flevum etc. HORTENS. MSS. & priores Edd. qq. Caicos. Reg. rec. mens & Amstel.

- Oppositi, ^a petitis Romam, Rhenique ^b feroces
 465 Deleritis ripas, & apertum gentibus orbem.
 Caesar, ut inmensae collecto robore vires
 Audendi majora fidem fecere, per omnem
 Spargitur Italiam, vicinaque moenia complet.
 Vana quoque ad veros accessit fama timores,
 470 ^c Irrupitque animos populi, clademque futuram
 Intulit, & velox properantis nuntia belli
 Innumeras solvit falsa in praeconia linguas.
 Est qui, tauriferis ubi se ^d Mevania campis
 Explicat, audaces ruere in certamina ^e turmas

475

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Romani petitis B. I. ^b ferocis H. ^c irrupit V. sec. ^d Marvania R. I. Menania M. ^e explicat A.
 f turbas B. I.

& Huist. Caychos. Unde putem, scribendum esse
 Caiuchos, vel potius, quia membranae antiquissi-
 mae Caycos habent, Caiucos: uti videbatur etiam
 Ill. N. Heintio ad Claudian. L. I. in Eutrop. 379.

Germanis responsa dabat, legesque Caiucis
 Arduus, & flavis signabas iura Suevis.

464 OPPOSITI] Unus & alter oppositi, quod re-
 ctum videri posset, quia custodes passim dicuntur
 apponi. Consule Gebhard. ad Nepot. in Dione c. 4.
 Graevium ad Ciceron. L. I. Verr. c. 10. ad L. VII.
 ad Famul. Ep. 2. Sed mutari nequitiam debet.
 Oppositi sunt milites ad eos in finibus suis conti-
 nendos, ne faciant excursions. Lib. II, 480.

Oppositis quondam polluto viro Miloni.

Claudian. L. II. Conf. pr. Stilic. 2rr.

Aut totum oppositi claudunt fugientibus aequor.

Livius L. 10, 43. Subsidiisque firma, ne qua eruptio
 fieret, portis oppositis. ubi etiam in uno Voss. inveni
 appositis. L. XXIV, 39. Postero die alii aliis locis
 ad obsidenda itinera claudendisque oppidanis exitus.
 Lege cum Vossiano Cod. & aliis MSS. Grono-
 vio, qui illic videndus, inspectis oppositi exitus.
 Adde CL. Burmann. ad Valer. Flacc. L. V, 605.

- - - oppositis expectat Hiberia claustris.

465 APERTUM ORBEM GENTIBUS] Intelligit
 Germaniam, irruptionibus barbarorum per recessum
 Romanorum militum patefactam. Quidam hic
 male abertum exponunt, primum per Caesarem
 aliis quoque patefactum.

468 SPARGITUR] Spargit cohortes. Metonymia.
 SULPIT. Vel intellige de rumore & fama
 Caesaris, quae per omnem Italiam sparsa fuerit,
 quando mox sequitur: Vana quoque ad veros acces-

sit fama timores. MICYLL. Ita etiam Hortensius
 exponit. Mihi aliter videtur. Revera enim spar-
 gebat Caesar cohortes suas per Italiam, vicinas
 urbes praesidio occupans, & verus erat populi ti-
 mor. Sed praeterea vana accessit fama, atrociora
 & multo majora de eo narrans, ut recte ceteri in-
 terpretes explicant.

472 FALSA PRAECONIA] In fabulas & rumores.
 Virgilius samam describens inquit, cui quos sunt cor-
 pore plumas, tot vigilas oculos (Sc. oculi) subtus, mi-
 rabile dictu, Tot linguae totidem ora sonans. Plus
 enim fama semper dicit, quam sit. Ideo dicit in
 falsa praeconia. SCHOL. Notandum autem in
 verbis Scholiastae subtus scribi; cum vulgo apud
 Virgilium. L. IV. Aen. 182. subter legatur, & Pic-
 rius in plurimis MSS. subsunt inveniunt.

473 EST QUI] Sic quoque scribendum apud
 Priscian. L. VII. c. 776. & Lutat. ad Stauum Theb.
 L. IV, 370. ubi vulgo & legas. Frequens & no-
 tissima est locutio Est, sunt, qui. De tauriferis
 Mevaniae campis consule Thaddaeum Donnoiam
 de patria Propertii p. 119. &c. ut & doctorum
 comment. ad Silium L. VI, 647. VIII, 453. qui-
 bus locis latis campis non temere damnum. idem
 enim est, quod hic explicat se. Scholiastes hic ait,
 provincia Italiae secunda tauris.

473 TAURIFERIS] De Clitumno Plinius lib. II:
 cap. 303. meminit. In Palisco, inquit, Clitumni
 amnis aqua potata, candidos boves facit &c. Unde
 ex eodem loco etiam Romam accersiebantur, qui
 pro victimis immolarentur. Cuius rei & Ovidius
 meminit in Fast. Colla rudes operum, inquit,
 praebent ferienda iuveni. Quos alius campis herba
 Falisca suis. MICYLL.

475

- 475 Adferat, & qua Nar Tiberino ^a inlabitur amni
Barbaricas saevi discurrere Caesaris alas:
Ipsum ^b omnes aquilas, collataque signa ferentem;
Agmine non uno, ^c densisque incedere castris.
^d Nec, qualem meminere; vident: majorque, ferusque
480 Mentibus occurrit, victoque inmanior hoste.
Tunc inter Rhenum populos ^e Alpemque jacentes,
Finibus Arctoïs, patriaque ^f à sede revulso
Pone sequi, ^g jussamque feris à gentibus Urbem,
Romano spectante, rapi. sic quisque pavendo
485 Dat vires famae: nulloque ^h auctore malorum

Quae

VARIAE LECTIOES.

^a labitur B. I. ^b aquilas omnes V. I. ^c densissi. M. N. ^d Non A. ^e vulgo Alpesque. ^f ab R. pr. W. ^g Edd. Ven. Br. Med. visam. ^h auctore B. I.

475 ADFERAT] Duo Voss. unus Regius, Marp. & Hulst. *asserat*. Edd. Rom. & Parm. *auferat*. unde quis posset conjicere *disferat*. i. e. divulget, spargat. Sed alterum minime mutandum: quod etiam servat Lutatius. d. l. Passim Livius & alii *adferre* de nuncio dicunt. Apposite Silius L. I, 456.

*Sed postquam à trepidis allatum, servare partem
Dixerat Martis insauso.*

477 COLLATAQUE SIGNA] *Collectaque* Witt. & meus. supra 66. *collecto robore*. Contra L. VII, 548. *Non illis regum auxilium collecta juvenis*. in multis scriptis & editis est *collata*, ut suo loco videbimus. Apud Claudianum L. I. in Rufin. 316. eadem variatio *Rufino collecta manus*. V. Heinl.

479 FERUSQUE] *Feroxque* Msc. duo. non male. BERSM. *Feroxque* Reg. rec. Voss. quint. in quarto est *supra*. Witt. meus. & Edd. Rom. Parm. ac Hortensii. Nil mira. Caesar in armis semper erat *ferox*, sed jam apparebat inmanior, & ferus. IV, 147.

*Indomitos quævis populos & semper in arma
Martis amore feros. & passim.*

480 VICTOQUE INM. HOSTE] Sic omnes Bersm. Pulm. & mei. Codd. C. Barthius malebat tamen legere *Victorque* ad Statii L. x. Theb. 556.

*- - - ferrum undique, & ignes
Mente vident.*

Qui locus est inspiciendus. Totus enim est adumbratus ex nostro scilicet, ut argute Lucanus ipsum *victorem* opposuerit hosti. Verum tunc aptius dixisset *civis q. inm. b.* At *victo* magnam hic habet in se *brigymas*; nempe ut Caesar intelligatur inmanior non tantum quibusvis aut in bellibus ho-

stibus, sed ferocissimis Gallis ac Germanis, quos modo devicerat, qui passim apud veteres hoc nomine audiunt, ut cuius est cognitum. Male autem multi interpretes *hoste* etiam capiunt, ut ablativum causæ, cur fuerit nunc inmanior, ad exemplum Scholiastis, qui ita habet. *Visto i. e. Gallis, quos nuper vicerat; aut sic accipiamus inmanior erat, quam scilicet hostis, quia jam vicis inimicos.*

481 TUNC] Alii non *tunc*, sed *hunc* legunt, ut sit sensus: Caesarem etiam sequi à tergo populos inter Rhenum & Alpes sitos, atque eos, qui è finibus septentrionalibus erant evocati. Estque amplificatio truculentarum gentium. HORTENS. *Hunc*. Ita Sabellicus in. Annotat. (p. 182. T. I. Thef. Crit.) ut ad Caesarem referas. *Tunc* scilicet est, qui *asserat* c. V. P. O. G. A. *nunc* L. PULM. *Tunc* Msc. duo & aliquot edita. BERSM. *Hunc* ex meis quoque solus recentior Reg. cum Ed. Versell. & Gryphii, & qui sunt secuti. *Nunc* Voss. tert. & Edd. Ven. Br. Med. ceteri omnes *Tunc*. quod notat *praeterea*, *deinde*.

481 POPULOS] Nullus est populus Galliae inter Rhenum, ac Alpes praeter Helvetios. Si igitur poeta propriè locutus est, ut puto, certè hoc loco Helvetios descripsit; qui tamen ante novennium a Caesare attriti erant, interea tamen creverunt, repararuntque vires, quod declarat pugna ante Alxiam, cui etiam interluerunt. Porro solenne propè fuit Gallis Italiam invadere, quod etiamnum durat, vicissim illatis, acceptisque claudibus GLARFAN.

481 ALPESQUE] Quatuor Vossiani, inter quos prim. & tert. Regius primus, & duo Pulm. cum Edd. Ven. Brix. Med. *Alpemque*. quod verissimum arbitror. sic vs. 688.

Quae finxere, timent. ^a nec ^b solum vulgus inani
Percussum terrore pavet: sed curia, & ipsi
Sedibus exiliare Patres, invisaque belli
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.

490 ^c Tunc quae tuta petant, ^d & quae ^e metuenda relinquant,
Incerti. quo quemque fugae tulit impetus, arguer
Praecipitem populum; serieque haerentia longa
Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces, aut jam quatiente ruina
495 ^f Nutantes pendere domos. sic turba per urbem

Prae-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a non N. p. i. O. ^b deest R. i. ^c Tum Edd. qqd. ^d vel B. i. ^e metuendo B. i. fugienda M. A. ^f nut-
cantis R. pr.

- - - - - Nunc desuper. Alpis
Nubiferas colles. III, 299.

Agmine nubiferam raptis superevolat Alpem.

Saepe ita alii quoque. Vide Dausq. Orthogr. p.
sec. de hac voce, & quos laudat Cel. Drakenburg.
ad Silium L. XIII, 741.

- - - - - perruptis molibus Alpes
Eluclatus adest. Sed quid multis exemplis opus
est? Priscianus, ut probet, Alpem singulariter à
poëtis esse prolatam, inter alia loca hunc adducit
L. VII, c. 757.

483 URBE] S. est, qui adferat. SCHOL.

485 DAT] Videri posset legendum esse *dant*,
ut respondeat sequenti *timent*. Uti poëtae & a-
lii passim utuntur voce *quisque*. Vide, ut alia o-
mittam, exempla apud N. Heinsum ad Ovid.
Amor. L. II, El. II, & Metam. v, 212. sed no-
ster amat singulare, vs. 127.

- - - magno se iudicio quisque tueretur.

Timent elliptice sumi debet pro *homines timent*. sic
dicunt, *ferunt*, *praedicant* & similia passim. Con-
sule Grammaticos, & Cl. Burmann. ad Valer.
Flacc. L. II, 110.

*Laeta mari tum signa refert: plenasque movebant
Armentis nubilisque rates.*

Timent citat quoque Lutatius ad Stat. III, Theb.
661. Ad haec autem verba notat Scholiaes.
Cum enim sibi quisque timebat, famam, quae
ipsi metuebant, dicendo augebant. Unde dicit,
nullo auctore malorum eis timorem incussum,
sed quae ipsi fingeant, timuisse.

487 PERCUSSUM] *Percussum* Msc. duo. alii *per-
culsum*. BERSM. Recte Bersmann. hoc loco *per-
culsum* restituit, ut habent Pulmanni & nostri Codd.

(excepto meo, & Oxon. primo, in quibus *percul-
sum*) & Edd. Rom. & Parm. Passim haec verba
confundi, notissimum est. *Perculsum* autem vide-
tur mihi magis aptius in re graviore, ut optime
monuit Cel. Bentejus ad Horatium. sic Lib. VII,
468.

- - - - - tamen omnia torpor
Pectora contrinxit, gelidusque in viscera sanguis
Percussa pietate com, non percussa.

Horatius Epod. XVII, 15.

*Tacent, & albus ora pallor inscit,
Mentisque percussae stupent.*

Cum itaque *percelli* videntur dici illi, qui quasi
fulmine icti extra se rapiuntur, & prae subita
animi invasione nesciunt fere, quid agant; *perculsi*
vero, qui quovis alio motu, tamquam vulnere
leviore ita afficiuntur, ut sibi tamen prospiciant.
rectius hoc loco retinendum opinor *perculsum*, &
Lib. VI, 596.

Mens dubius percussa pavet non percussa.

cum Cel. Burmanno ad Petron. c. CXI. à quo plus
ra vide in Ovidii L. IV, Met. 138. Quinctil. De-
clam. VII, 2. clare L. II, 234.

At non magnanimi percussis pectora Bruti.

Consule etiam Drakenb. ad Sil. L. II, 213. Du-
kerum ad Flor. L. III, 16. plura exempla non
addo, quia sexcenta passim confusa invenias, in
quibus attentus lector differentiam inquirere po-
test.

488 EXSILVERE] Sic edidi, ad stipulantibus Voss.
pr. tert. quarto, Reg. primo Wittiano & Edd.
Ven. Br. Med. Atque ita scribendum monuit Drak.
ad Silium Lib. II, 378.

Tum

Praecipiti lymphata gradu, velut unica rebus
 Spes foret adflctis ^a patrios excedere muros,
 Inconsulta ruit. qualis cum turbidus Auster
 Repulit à Libycis inmensum ^b Syrtibus aequor,
 500 Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali,
 Desilit in fluctus deserta puppe magister,
 Navitaque, & nondum sparsa compage carinae,
 Naufragium sibi quisque facit: sic urbe relicta
^c In bellum fugitur. ^d nullum jam languidus aevo
 505 Evaluit revocare parens, ^e conjuxve maritum

Fle.

VARIAE LECTIOES.

^a patriis muris H. ^b turbidus A. fluctibus M. ^c fugit in bellum A. ^d nullus V. I. ^e conjux MSS. & Edd. pp.

*Tum vero attoniti, cum templo irrumperet hostis,
 Exsiluere patres.*

Noster L. III, 624. *Insiluit*; v. 791. VI, 398. *exsiluit*. & passim hanc scripturae formam in *exsilire*, *insilire*, *prosilire*, *disilire*, restituit Heinſius, aliique è Mſtis codicibus. Vide Servium ad Virgil. Georg. II, 384. *Saluere per utres*.

489 DECRETA] Est autem decretum, ut current consules, ne quid republica detrimenti capiat. SCHOL. DECRETA INVISI. Constitutiones odio plenas, ut Caesarem persequerentur: & providerent, ne quid mali Respub. pateretur, quod in tumultibus semper solebant Consulibus dicere. Sulpit. Qua potestate data, licebat iisdem bellum gerere, pacem jungere, exercitum scribere, delectum habere, & caetera, quae ad defensionem Reipubl. pertinent, facere. MICYLL.

490 TUTA] Notandus est iste versiculus: pulchram enim constructionem habet, cum lepido sensu. Tuta enim in dubiis rebus loca necessaria erant: & metuenda maxime vitabant. Sed nec tuta illis erant ad confugium, nec metuenda, quae fugerent. Caesarem enim ubique metuebant. SCHOL.

491 INCERTI, QUO QUEMQUE FUGAE TULIT IMPETUS, URGENT P.] Melius autem meo iudicio legitur *urgens*, quia pro supposito habent *patres incerti urgent* & *prorumpunt* &c. quam *urget*, nisi sit *quisque urget*, sed cur sequatur *prorumpunt*? Sit ergo quasi per parenthesis dictum (*quo quemque tulit impetus*) & ipsi sic urgentes populum prorumpunt, i. porro rumpunt, & cum velocius & impetuosius aufugiant, vi interrumpunt agmina. Sulpitius intelligit, ut *agmina* construat a parte anteriori, ut sit agmina haerentia longa serie pro-

rumpunt i. vi erumpunt, & exeunt portas Ego malo dicere in tali commotione populum frequentem fuisse ante curiam; sed patres per medios atripuisse fugam. ASCENS. Sic vulgo nunc editur, etiam à Grotio; cum tamen in Mſtis omnibus à me inspectis & Pulm. 4. & Edd. primis Aldi, Col. Gryph. legatur vel *urget* vel *urgens*. Rectissime. Est enim, ut feci, hoc modo distinguendum *Incerti. quo q. f. t. i.*, *urget* scilicet *impetus*. *Incerti* absolute ponitur sine verbo substantivo. primus *urgens* dedit Ascensius, dein Verellanus, Stephanus &c. Recte Sulpicius *Agmina* capir in nominativo, ut passim *prorumpere portas*, *in hostem* &c.

493 CAEDAS] Si seriem i. e. longam concatenationem fugientium videres, putares, aut urbem subito incendio raptam, aut terrae motum in urbe fieri. Ad terrae motum enim nutantes domus ruina quatuntur. SCHOL.

496 LYMPHATA] *Lymphae*, inquit Festus, dictae sunt à *Nymphis*. Vulgo autem memoriae proditum est, quicumque speciem quandam è fonte, id est, effigiem Nymphae viderunt, furendi non fecisse finem, quos Graeci *νυμφολίπται* vocant, Latini *Lymphaticos* appellant. MICYLL. Bacchata, in amentia versa. SCHOL. De verbo *Lymphare* vide Barthium ad Statii L. VII. Theb. 113. & alios passim.

498 QUALIS] Sc. talis erat illa turba, qualis vel qualiter. IDEM.

499 REPULIT] Sic quinque ex meis scripti, & quaedam Edd. Veteres. praepositione *re* producta. non *reppulit*. de hoc scribendi modo plura videbimus ad Lib. III, 113. VI, 480.

505 CONJUXVE] *Conjuxque* quatuor Pulm. unus Bersm.

Fletibus, aut patrii, dubiae dum vota salutis
 * Conciperet, tenuère Lares: nec ^b limine quisquam
 Haesit, & extremo ^c tunc forsitan urbis amatae
 Plenus abit visu: ruit inrevocabile vulgus.

- 510 O faciles dare summa Deos, eademque tueri
 Difficiles! urbem populis, victisque frequentem
 Gentibus, & generis, ^d coëat si turba, capacem
 * Humani, facilem venturo Caesare praedam
 Ignavae liquère manus. ^f cum pressus ab hoste
 515 Clauditur ^g externis ^h miles Romanus in ⁱ oris,
 Effugit exiguo nocturna pericula vallo:
 Et subitus rapti munimine cespitis agger
 Praebet securos ^k intra tentoria somnos.
 Tu tantum audito bellorum nomine Roma

520

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo conciperent. b limine V. quart. a. m. r. c cum B. i. R. i. cum V. sec. d coeant V. r. e humanio M. f compressus V. i. compressus M. g extremis P. l. O. h Romanus miles R. i. i horis Voss. 5. W. H. k inter A. N.

Bersm. Voss. quinque, unus Reg. Oxon. cum Ed. Ascensii, Ven. Br. Med. Sulpicii & Micylli, ut *que* more nostri ponatur pro *neque*. dicam saepius, imprimis ad L. 11.

506 AUT] Msc. duo *aut patr.* quod retinui. alii *haud patr.* BERSM. In Vossianis tribus & meo est *haud*, quod primum placuit Aldo, hinc Colin. Steph. Gryph. Pulm. &c. sed rectius *aut*.

506 DUBIAE] Cl. Burmannus ad Valer. Flacc. L. 11, 272. censet legi posse *dubii* ut sit dictum *dubius salutis*; quemadmodum *dubius sati* apud Statium, Silium &c. Et sane ita noster L. 11, 156.

- - - *dubique fugae pugnaeque tenentur.*

L. VII, 611.

*Sed dubium sati, Caesar, generoque minorem
 Adspiciens.*

Sed contra Mstos nihil mutandum. Durius enim esset *patrii dubii*. Rescripsi autem cum veterimo Regio *conciperet* pro vulgato *conciperent*: ut referatur ad nullum, quo facto sensus est magis clarus; neque *haud*, sed *aut* scribendum esse docetur.

513 HUMANI] h. e. quae totum humanum recipere intra se posset. SCHOL.

514 PRESSUS] Singula reddit singulis. Ibi pressus ab hoste; hic autem audito nomine bellorum: ibi agger & vallum, hic Roma: ibi somni sunt & noctibus plurimis, hic per unam noctem vigi-

liae (inbigit Voss. sec.) totae. SCHOL.

516 VALLO] Mos erat Romanis, ut, cum in expeditionem pergerent, ubi nocte tentoria figebant, vallo tantum castra circumdarent, & vigiles, qui sibi alternis vicibus succederent, noctis constituerent. Inde Sallustius in Jugurthino. *Juxta ac si hostes adessent, vallo, atque fossa munire, vigiliis ponere, & eas ipso cum legatis circuire.* Ipse autem alibi. *Tertia jam vigiles commoverat hora secundos.* Conqueritur autem poeta *Δωροφίλῳ* ad urbem faciendo; cur isti de munitissimis moenibus fugerint; cum majores eorum etiam inter hostes tuti essent exiguo vallo. IDEM.

517 RAPTI] Celeritatem ostendit hoc verbo. IDEM.

519 NOMINE] Plerique omnes Msc. & impressi codices *nomine*: nos *murmure* secimus ex fide Msc. BERSM. *Murmure* edidit quoque Grotius, & dein ceteri; sed Stephani, Pulmanni, meique omnes ad unum Codices, & impressi ante Bersmannum *nomine*. quod adeoque restitui. Nisi *murmur* pro fama hic accipere velis, etiam hoc salum est. Tantum enim nomen, non murmur, belli audierant Romani. Eodem modo L. 11, 465.

Caesaris audito conversus nomine Sulla.

529 SIDERIS ET TERRIS &c.] *Campestris* scribit, cometas quinque esse i. *ἑπτὰ* solis, *Lampadiaz*

- 520 Desereris; ^a nox una tuis non credita muris.
 Danda tamen venia est tantorum danda ^b pavorum:
 Pompejo fugiente timent. ^c tum ne qua futuri
 Spes ^d saltem trepidas mentes levet, addita fati
 Pejoris manifesta fides, Superique minaces,
 525 Prodigijs ^e terras implerunt, aethera, pontum.
^f Ignota obscurae viderunt sidera noctes,
 Ardentemque polum flammis; coeloque volantes
^g Obliquas per ^h inane faces. ⁱ crinemque timendi
 Sideris, & terris ^k mutantem regna ^l cometen.
 530 ^m Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno:
 Et varias ignis denso dedit aëre formas.
 Nunc jaculum ⁿ longo, nunc sparso lumine lampas
 Emicuit coelo: tacitum sine nubibus ullis

Ful.

VARIAE LECTIOES.

^a non n. t. nox B. 1. ^b perperam malorum B. 1. R. 1. V. 1. M. H. ^c tunc B. 2. R. 1. W. ^d saltem V. sec. ^e m. 1. ^f coelum, terram implent ae. P. 1. ^g ignotaque H. ^h obliquas V. 1. ⁱ mare N. ^j crimen Ed. Ven. ^k mutantem B. 1. ^l cometam Voss. pr. cometem Voss. 3. W. H. N. & Edd. qqd. ^m fulgora R. 1. ⁿ lar- go V. 1.

dian lunae, Quirian Martis, Discum (MS. dir- cum) Mercurii, & Saturni; sed quatuor stel- las praescriptas visas esse aliquando, cum regna mu- tantur. Typhon autem, si quando visus fuerit, cuncta significat interitura. SCHOL. Vide omni- no Servium ad Virgil. Aen. x, 272. Cometa au- tem passim regna mutare dicitur apud poetas. Sta- tius Theb. 1, 718.

- - - mutant quas sceptris cometae.

& Silius Ital. L. viii, 639.

Regnorum everfor rubuis letale cometae. & alibi.

530 FALLACI CREBRA SERENO] Ideo dicit fal- laci, quia in ipsa serenitate fulminabat; quod ra- rum est, quia ante coelum obnubilatur, quam fulgura adpareant. SCHOL. Jungit duo prodigi- osa, quod crebra fuerint, & quod sereno. De sereno vide la Cerdam ad Virgilii Georg. L. 1, 486. Bentley. ad Horat. Carm. 1, 348. Burmann. ad Val- ler. Placc. L. 1, 332. & me ad Obiequent. c. 73. Crebro fulminavit. quo loco ut nihil jam mutem, facit alter Taciti L. xv. Ann. c. 47. Vis fulgurum non alias crebrior.

531 DENSO] Tense, hoc est extenso. Priscia- nus. BERSM. Depravatos Codices secutus est Priscianus, qui, ut probet, sensum derivari à ten- do, haec Lucani verba citat ad L. x. c. 892, 1234. male Bersmann. ex eo allegat tense. Verum non

modo Priscianus ita legit; sed etiam Vossianus se- cundus, & ibi Scholia. tense commixto. Legi- tur & denso. Alii sensum dici volunt, unde & ten- sae deorum. alii sensum. ut Virgilius. Et si quem extenta plag. Nunc ille ostendit, quae sunt va- riae formae. Haec ille. SCHOL. In Vossiano primo pro Varia lectione habetur tense cum hac notula, quia aëre jam tendebantur. tense etiam Vos- sianus tertius, & a m. pr. quartus. Vix tamen mi- hi persuadere possum, tense non esse vitiosum, & recte se habere denso i. e. compresso, crasso verbis Senecae L. vii. Nat. Quaest. c. 20, 22. Et, ut hic, sic c. 21. Idem Cometas, sicut faces, sicut tu- bos (ut scribendum esse alibi monuimus) trabes- que & alia ostenta coeli denso aëre creari. Credas, Lu- canum horum patrum sui verborum meminisse, cum hunc versum scripsit. Formas enim non in- telligit de variis fulminum generibus, ut olim pu- tabat summus Burmannus in Jove Fulg. p. 24. sed diversis coeli ostentis. Horat. L. 11. Carm. 7, 14. Denso paventem sustulit aëre.

533 TACITUM] Solet enim fulmen emitti, dum tonat; & dum est coelum nubibus obductum. SCHOL.

534 F. PARTIBUS] Sic rescripsi auctoritate trium vetustissimorum Voss. Reg. utriusque, Wintiani, Hulst. & trium Berlm. Cod., ut & Ed. Romanae. Vulgo de p. Parm. Ed. habet so.

K

535

- Fulmen, & Arctoïs rapiens ^a è partibus ^b ignem,
 535 Percussit ^c Latiale caput: stellaeque minores
 Per vacuum solitae noctis ^d decurrere tempus,
 In medium venêre diem: cornûque coacto
 Jam Phoebe toto fratrem cum redderet ^e orbe,
 Terrarum ^f subita ^g percussa expalluit umbra.
 540 Ipse caput ^h medio ⁱ Titan cum ferret Olympo,
 Condidit ^k ardentes atra caligine currus,
 Involvitque ^l orbem tenebris, ^m gentesque coëgit
 Desperare diem: qualem fugiente per ortus
 Sole Thyestae noctem duxêre Mycenae.

545

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo de. ^b ignes Edd. Ven. Br. Med. ^c Latiare Boh. ^d discurrere B. 2. V. 2. W. ^e ora V. pr. supra. ^f subito H. ^g percussa M. ^h Titan medio B. 2. ⁱ c. f. T. H. ^k ardentis Voss. pr. sec. ^l diem V. 1. ^m gentem B. 1.

535 MINORES] Omnes stellae sunt minores ad comparationem Lunae, unde Horatius; *Micat Julium Sidus, velut Luna inter minores ignes.* SCHOL.

538 PHOEBE &c.] i. cum Luna solem praesentaret, cum esset plena, & imitaretur, pleno cornu seu pleno orbe, & circulo suo solem aequiparet, in plenilunio, percussa subita umbra terrarum expalluit i. e. *ἡμεῖς* passa est. Quidam legunt *solo orbe terrarum*, sed mendose; quoniam sensum corrumpunt. Legendum autem est *umbra terrarum*. Quia, cum luna in plenilunio solem per centrum adipiscit, quaedam umbra terrae acuitur, & se lunae, ne lumen à fratre accipiat, opponit. Unde & ipse in descriptione Africae *n. t. c. n.* Nox cadit in coelum. IDEM.

541 CONDIDIT] Hoc ideo dicit, quia Sol pridie Iduum Majarum defectum passus est ab hora sexta usque ad noctem. IDEM. Occiso Caesare id accidit, & quidem pridie Iduum Martiarum: si Servio habenda fides ad Virgilii Georg. 1, 466.

*Ille etiam exstincta miseratus Caesare Romam,
 Cum capus obscura nitidum ferrugine texit.*

Adhibet itaque auctor prolepsin, ut monet quoque Schol. ad vs. 566.

544 THYESTEAE] Atreus & Thyestes fratres fuerunt. Atreus autem concubuit cum uxore fratris sui: quod ille agnoscens tenuit filios Atrei, & occidit eos, & vocato eo ad prandium manducandos apposuit. Propter hoc iratus Sol suos radios ab ea civitate averit. SCHOL. Ubi notandum, quod Scholiastes inversa vice *Atreo* tribuit, quod est à *Thyesta* factum, & contra.

545 MULCIBER] Vossian. sec. tert. sext. & quint. à manu pr. ut & Amstel. cum Edd. Rom. & Ven. *Mulcifer*. cui scribendi modo facit Etymon apud Festum. *Mulciber à mulcendo ferro dictus est.* atque ita saepe in aliorum Auctorum scriptis Codicibus invenias. Statius L. v. Theb. 51.

Ignifera fessus respirat ab Aetna Mulciber.

in MSS. Behotii *Mulcifer*. Adde N. Heinsum ad Claudian. L. 1 in Eutrop. 33. & ad Ovidii L. 1. Fast. 554. Pighium ad Gruteri Inscript. MLXIX, 5. p. 19. quem locum in margine indicaverat Broukhusius.

545 AETNAE] Virgilius.

Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam.

propter bellum illic futurum. SCHOL. Immo illic propter mortem Caesaris. Locus Virgilii est L. 11. G. in f. ubi pleraque hic enumerata prodigia etiam recensentur, & in sequentibus nonnulla inde adducit Scholiastes. Ad Virgilium vide La Cerda, & de reliquis prodigiis Obsequentem, & quos ibi in praefatione olim laudavi, aliosque passim, & in hac re Petronium Carm. de Bello Civ.

548 FLEBILE] Pro latratu ululatum edidere: quod signum est mortis. SCHOL.

549 SAEVI L. CANES] Plerique interpretes haec capiunt de Scylla: Ascensius tamen etiam monuit, generaliter posse sumi de canibus ululantibus ex add. Virgil. loco L. 1. G.

*Obscenaque canes, importunaeque volucres
 Signa dabant.*

Recte, Passim prodigiosum haberi canum ululatum.

- 545 Ora ferox Siculae laxavit Mulciber Aetnae;
Nec tulit in coelum flammam, sed vertice pronò
Ignis in Hesperium cecidit latus. atra ^a Charybdis
Sanguineum fundo torfit mare. flebile saevi
^b Latravère canes. Vestali raptus ab ara
550 Ignis, & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoque cacumine surgit,
Thebanos imitata rogos. ^c tum cardine tellus
Subsedit, ^d veteremque jugis nutantibus Alpes
Discussere nivem. ^e Tethys majoribus undis
555 Hesperiam Calpen, summumque implevit Atlanta.

Ino

VARIAE LECTIOES.

^a Charybdis Caribdis MSS. & Edd. qqd. ^b latravere V. sec. ^c tunc B. I. V. 2. R. 1. N. ^d veteres nivem O. pr. ^e Thetis MSS. & Edd. qqd.

tum, nemo nescit. V. ad Obsequent. c. 123. *ululatus flebiles canum auditi*. Notandum autem hic est masculinum genus *saevi*: cum Virgilius d. l. ex Heinssii emendatione ad Ovid. Met. L. III, 140. dixerit in feminino. Sed ita quoque Ovidius L. xv. Metam. 797. *Nocturnos ululasse canes*. ubi itidem unus *nocturnus*. Seneca Oedip. 178.

Noctis silenti Amphionias ululasse canes.

In fra L. vii, 828.

*Tunc urfi latebras, obsceni testæ domosque
Deservere canes.*

Verum & illic in optimis membranarum legi *obsenar*, suo loco videbimus. L. ix, 141.

*Nam corpus, Phariaeno canes, avidaeque volucres.
Distulerunt.* Scilicet in venatu & rapina feminae canes praeferebantur.

550 LATINAS] Ita saepè absolute ponitur, ut subaudiatur, *serias*. Livius libro viii. belli cum Antiocho, *Latinas inde fuerunt*. HORTENS. Sic & Cicero saepe, tum in orationibus, tum in versibus, subiciens vocem facile intellectum, *serias*. GROTIUS. Ex. Ed. tert. Sacrificia fiunt Jovi Latiali, unde *Latinas serias* nuncupantur. Ergo *confectas* i. perditas Latinas ostendebat flamma, quae se extis impositis dividebat. SCHOL. in Scholiastae verbis error est: nisi sint corrupta, ut pro *perditas* sit scribendum *peractas*. finita enim illa sacra esse, notabat sacrificium, ut noster ipse L. v, 402.

Vidis flammiferam confectas nocte Latinas.

quod bene observavit Sulpicius. *perditas* tamen in 3. Codd. habetur.

552 THEBANOS] Etheocles & Polinices fratres, postquam se mutuis vulneribus occiderunt, inpo-

siti sunt rogo, & se divisit flamma, qua cremabantur. SCHOL.

553 NUTANTIBUS] Terrae motu scilicet. ut Virgilius

Insolitis tremuerunt motibus Alpes.

Hiatus terrae factus est. Item *terraeque dehiscunt*. IDEM. Seneca Oedip. 175.

his Cadmeum

Nivem discussa tremuisse nemus.

555 HESPERIAM CALPEM SUMMUMQUE IMPLEVIT ATLANTA.] Sic ferme ab omnibus legitur. Priscianus autem locum hunc adducens ita legendum autumat:

Tethys majoribus undis

Hesperiam Calpe, summoque implevit Atlanta.

Quippe quae lectio apprimè probatur, utpote cui concinne, & eleganter sensus ipse congruit, consonat, mirificeque quadrat. nam cum supra dictum fuerit à Poeta:

Tum cardine tellus

Subsedit, veteremque jugis nutantibus Alpes

Discussere nivem.

Mox subiecit, Tethys implevit Hesperiam majoribus undis, hoc est, nivibus horum montium & verticibus excussis: Ablativus enim est. Tumefacto namque & aestuante mediterraneo mari, liquefactis nivibus, maria Hesperiae, hoc est, Italiae vehementer defaevunt tumescuntque. Ad hoc cum *Hesperiam* legis absque alio epitheto, Italia accipitur, ut ait Servius; cum vero *ultimam* apponis, tunc Hispania significatur. Sic Horatius qui nunc *Hesperia sospes ab ultima*. Italia namque & *Hesperia* denominatae fuere à fratribus *Italo* & *Hespe-*

• Indigetes flevisse deos, Urbisque laborem
 Testatos sudore Lares, ^b delapsaque templis
 Dona suis, dirasque diem foedasse volucres
^c Accipimus; silvisque feras sub nocte relictis
 560 Audaces media posuisse cubilia Roma.
 Tum pecudum faciles humana ad murmura linguae,

• Mon-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a indigetes H. indigites M. ^b dilapsa V. I. ^c accipimus N. Ed. Parm.

Hespero, ut affirmant Cato & Fabius Pictor. Huc accedat, quod Poëta potissimum prodigia, portentaque enumerat, quae in Italia evenere. Ceterum si *Hesperiam Calpen*, & *Summum Atlanta* legeres, in sensu necesse erit, ut intelligatur, aut factum esse cataclysmum, cuius nulli historici meminerunt, aut sit insana hyperbole, excessusque nimium fatuus. Haec JACOB. BONONIENS. Syll. III. Annot. T. I. Thes. Crit. p. 671. Prodigiola sane res, & contra omnem humanae rationis sensum, mare undis suis adscendisse usque ad cacumen eorum montium, eosque aquis suis imp'evisse, seu potius contexisse, ut alii loquerentur, & Scholiastes exponit. Aliud enim quid est, quod dixit Caesar B. G. I. 24. *Complere montem hominibus*. Hoc itaque si fieret, rerum finem adesse aliquis posset putare, ut canit noster Lib. VII. 135. Praeterea quid attinebat ad Romanos, tunc temporibus prodigium ex Hispania & Mauritania? Id si accidisset Hannibalis adventu, de magnitudine & victoriis ejus optimum fuisset ostentum. Nunc in Hispania & illa Africae parte minus momenti situm fuit, quam in reliquis orbis terrarum oris. Quid tum? Locum depravatum puto, licet editi & scripti nihil mutant. Praeterquam quod quidam habeant *Calpen* & *Atlantem*, quomodo editur quoque apud Isidorum Lib. XIV. c. 8. Nec juvat aliquid Scholiastes. Quomodo vero corrigi debeat locus, docere nos potest Priscianus L. VII. c. 732. ubi, ut ostendat, *Calpe* in ablativo & productam habere, & Juvenalem errare, haec nostri verba adducit, sed quae contra mentem Prisciani ex vulgata lectione hic apponuntur. Totum enim adscribere juvat locum. *Illud miror, quod Juvenalis Calpe Ablativum corripuit, cum sit simile hoc nomen Penelope, Arachne, Calliope; quorum Ablativus nunquam in e correptum terminatur. Lucanus in primo Tethys (sic scribe; vulgo Thebis) majoribus undis Hesperiam Calpen, summumque inplevis Atlanta.* Tunc Juvenalis sequuntur verba. Vides, Lector, nihil probasse potuisse Priscianum, si ita, ut vulgo legitur, hunc locum citasset. Luce clarius ita-

que patet, scribendum esse *Calpe summoque i. Atlante*. Ut jam olim Jacob. Bononienses correxit, sed à nemine auditus; licet id monuerint Pulmanii Variarum LL. Nempe dicit Lucanus, mare inplevisse Hesperiam i. e. Italiam, vel potius mare, quod Italiam alluit (ut loqui amant veteres, & alibi pridem notavimus) undis & fluctibus, qui Calpe & Atlante, seu quibuscunque summis montibus majores erant. Synecdoche est speciei pro genere. Undas autem comparari montibus à nostro, & aliis poëtis, frequens & notum est. Vide L. III. Georg. Virgilli 249. de fluctu

- - - - - neque ipso

Monte minor procumbit.

Heinf. ad Claud. IV. Conf. Hon. 635.

Istos sanguineos egit te consule montes.

Adde Cerdam ad Aeneid. I. 105.

Insequitur cumulo praeruptus aquae mons.

Haec scripseram, antequam mihi videre contigerat Bononiensis notas, quem deinceps haec alio modo exponere comperi, nunc neque illius neque mea interpretatio mihi placet. Nam in utraque duriora quaedam sunt, quam ut eo sensu potuisset loqui Lucanus: nec causae satis perspicio, cur illos potius montes nominare voluerit, quam alios. Forsan intelligendum est eo pacto, ut Oceanus impleverit majoribus solito undis Italicum mare, intrans scilicet per vel inter Calpen & Atlanta in mare mediterraneum. Sed tum clarius scripsisset *intraivit, invasit*, aut simile quid. Immo *intraivit*, quod facile cum *inplevit* mutari potuit, pene putem, veram esse Lucani manum. passim *intrare* cum ablativo construitur. Vide N. Heinsum & Drakenb. ad Silium Ital. L. VI. 498. VII. 466. sed & consule Celeb. Burmannum ad Valerium Flacc. L. I. 588.

Refior erat Libya cum rumperet advena Calpen Oceanus, cum flens Siculos Oenotria fines

Perderet, & mediis intrarent montibus undae.

Intrare autem hoc sensu terras mare saepe dicitur apud Melam. I. I. II. 2. III. 8. aliosque; & in hoc ipso.

• Monstrosique hominum partus, numeroque modoque
Membrorum; matremque^b suus conterruit infans:
Diraque per populum^c Cumanac carmina vatis
565^d Vulgantur. tum, ^e quos sectis Bellona lacertis
Saeva movet, cecinere deos; crinemque rotantes
^f Sanguinei populis ululârunt tristia Galli.

Contr-

VARIAE LECTIOES.

^a Monstrosique H. Monstrosique A. M. que deest in V. 1. ^b suam V. 2. M. ^c Cumanac R. 1. ^d vul-
gant H. ^e quod R. 1. ^f sanguine jam Ed. Br. Med.

ipso loco Avienus Descript. Orb. Terrae 383.

haec ubi terras
Intrat Atlantei vis aequoris, accipis ortum.

Haec sunt, quae super his verbis dicenda habui.
Gratam mihi rem fecerit, qui hinc nos expedire
poterit: modo certum ei quoque sit *Calpe* & *At-*
lante in ablativo esse legendum. Nec enim pu-
to, juvari haec posse loco Silii L. v. 395.

Cui pater Oceanus cum saeva Testis Calpen
Herculeam ferit, atque exesa in viscera montis
Contortum pelagus laetrantibus ingerit undis.

Mayores undae pro majoribus solito est; ut apud
Silium L. viii. 649.

Mayer & horribilis sese extulit Allia ripis.

566 INDIGETES.] *Indigetes* dicuntur, qui ab ho-
minibus in deos translati sunt, ut Romulus, & a-
lii. SCHOL. *Indigenas* Msc. melius fortasse.
BERSM. *Indigenas* in uno Mss. invenit etiam
Modius; quod non contemnendum putabat Ep.
80. Novantq. L.L. ut intelligantur illi soli, qui
de Romanis in deorum erant relati numerum:
quia verisimile est, eos magis Romae curam ha-
buisse, quam extraneos. Verum nihil mutant no-
stri, & optime *Indigetes* jungitur *totis Laribus*. Nam
& *Dii patrii* vocantur *Indigetes*, quicunque tan-
dem fuerint. Ad rem Virgilius, qui post enarra-
ta prodigia subnectit Lib. i. Georg. 498.

Dii patrii *Indigetes* & *Romule*, *Vestaeque mater*,
Quae Tuscum Tiberim, & Romana palatia servas.
Quid, quod ab *Indigeto Aenea*, de quo vide ad
Silium. viii. 39. descendam Romani. Adde cum-
dem L. ix. 204. x. 437. Claud. B. Gild. 32.

567 SUDORE.] Ut Virgilius. *Aerique sudant*.
SCHOL.

568 FOEDASSE.] Iterum Virgilius. *Importunae-
que volueres*. Ideo foedasse; quia importunae in-
solite per diem videbantur. Bubones dixit reli-
qualque nocturnas aves; unde ipse paulo ante
Et laetae jurantur aves bubone sinistro.
IDEM.

560 MEDIA ROMA.] Contra consuetudinem Vir-
gilius & alii per noctem (noctis Voss. pr.) resonare
lupis ululantibus urbes. SCHOL.

561 TUNC.] Tum Msc. duo. BERSM. Quin-
que ex meis tantum *tunc*. ceteri, *tum*, cum Edi-
tionibus Sulpitio prioribus & Grotii. Qui etiam
versu 565. *tum* reddidit pro *tunc*, quod ibi est in
septem MSS. & Edd. omnibus praeter Rom. &
Parin.

561 PECULUM.] Ut Virgilius. *pecudesque locutae*
Infandum. SCHOL.

561 HUMANA.] *Bos enim* locutus est ad arantem
in suburbio, frustra se urgeri, cum non frumenta,
sed homines in brevi desecturi essent. SCHOL. Sic
Wittan. pro desecturi, desutura Voss. pr. Ita au-
tem concipitur in Voss. sec. *locutus est & prius ho-*
mines desecturos, quam frumenta praedixit.

562 MONSTROSI HOMINUM.] *Hominum de se-*
minis dictum. Ut Virgilius *Nec vox hominum se-*
nat. SCHOL.

563 MATREM.] Quia dicitur mulier genuisse fi-
lium cum xxvii. digitis. *Monstrosi* autem, quia,
ut fertur, alia mulier serpentem genuit. IDEM.
Locum hunc citat Lutat. ad Stat. iv. Theb. 375.
foetusque novos. Imitatus est Claudian. in Eutrop.
L. i. 1.

Semiseros partus metuendaque pignora matri.

566 MOVER.] *Monet* Msc. ut Bellonae & Cybe-
les mentione, quarum illi sacerdotes unt, moni-
tus futurorum innuuntur. BERSM. *Monet* etiam
Voss. sec. male. *moveri* recte dicuntur si *iduen-*
ti. Vide J. F. Gronovium Obs. L. i. c. 23.
& in add. ut & J. Broukhuf. ad Tibull. Lib. i.
70 51.

Haec ubi Bellonae motu est agitata.

566 CECINERE DEOS.] Ordo est. *Dii cecinere*,
saeva, quos movet Bellona sectis lacertis. Est autem
figura quos deus ut Virgilius. *Urlem quam statuo ve-*
sira est, pro urbs. Sic deus pro dii. Virgilius post
montem Caerisbaec dicit contigisse, Lucanus ve-
ro per proleptin figuram contigisse in initio belli

Compositis plenae gemuerunt ossibus ^a urnae.

^b Tunc fragor armorum, ^c magnaeque per avia voces

570 Auditae nemorum: & venientes ^d cominus umbrae.

Quique colunt ^e junctos extremis moenibus agros,

Diffugiunt: ingens Urbem cingebat ^f Erinys,

^g Excutiens ^h pronam flagranti vertice pinum,

ⁱ Stridentesque comas: Thebanam qualis ^k Agaven

575

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a umbrae A. ^b tum B. r. V. x. & Edd. qqd. duo hi versus defunt in A. ^c varias V. sec. ^d cominus Voss. pr. sec. tert. ^e vinctos Edd. Ven. Br. ^f Herinnys V. r. Erinis R. r. W. Herinis A. M. Erinys Ed. Rom. ^g concutiens O. ^h parvam N. ⁱ stridentis Voss. pr. sec. Reg. pr. Witt. Edd. Ven. Br. Med. *Stridentemque comam* B. r. ^k Agavem B. 2. M.

civilis. SCHOL. Valde hic errat ille, cum *deos* pro *diis* sumit. Quos enim deos umquam Bellona dicitur movere? & male *saeva* sumit accusative. ipsa Bellona est *saeva*. inter lineas Voss. sec. erat expositum *cecina deos*, scilicet esse iratos: quomodo etiam Ascensius. Rectius Omnibonus *deos* sumit pro oraculis deorum. *Deum simulare* non dissimiliter noster Lib. v. 148. Nisi hinc potius scribere malis *Deam*, scilicet Bellonam, ut doctissimus amicus meus coniecit. ibid. vs. 210.

- - - - - nec cuncta lecta est.

Quem non emisit superest Deus.

Tibull. L. 1, 6, 48.

*Statque latus praefixa verni, stat faucia pectus,
Et canit eventus, quos Dea Magna monet.*

567 SANGUINEUM] *Sanguinei* Msc. tria. BERSM. Non *sanguineum crinem*, ut ante: sed illi sanguinolenti, *Quos circumsonnis gaudens Bellona cruentis*. GROT. ex Ed. pr. Nostrium hoc ex conjectura probant manuscripti Thuani, & Reginorum unus. IDEM. ex Ed. sec. Fuerat *Sanguineum*. mutavimus, & mutationem nostram probant duo manuscripti ex Bibliotheca, quam magnus Thuanus nullo minori filio reliquit: Reginorum quoque unus. Non enim crinis sanguineus, sed ipsi

Quos circumsonnis gaudens Bellona cruentis.

IDEM. ex Ed. Tert. Pro vulgata lectione *sanguineum* stat quidem Statii locus L. x. Theb. 174. de Gallo. *Sanguineosque rotat crines*. & intelligi possunt crines per iactationem sanguine è sectis laceratis fluentes tuedati, ut *sanguineum mare*, *sanguinei lacerti*, & similia passim. V. Burm. ad Val. Flacc. L. 111, 588. Verum, cum omnes Pulmanii codices etiam habeant *Sanguinei*, ut & quinque Vossiani, Marp. Wittian. Oxon. pr. Regius recentior. Amstel. & Ed. Veneta; immo etiam *sanguinei* citet Servius ad Virgil. x. Aen. 220. &

dicat Claudian. Lib. 11. de raptu Proserp. 267.

Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis.

Ego quoque jam retinendum duxi *sanguinei*. quod facit quoque Heinsius ad Valerium Flaccum: ubi de toto hoc Gallorum more late agit L. 111, 232.

- - - *et motis ululantia Dindyma sacris;*

Tunc ensis placeatque furor.

Sanguineum veterrimus Voss. & Reg. cum meo.

567 ULULARUNT] Ululando praedixerunt de morte sacrorum ministri Matris, qui castrati sunt & tempore sacrificiorum brachia incidebant. SCHOL.

569 VOCES] Ut Virgilius

*Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentis
Ingens.* IDEM.

573 EXCUTIENS PRONAM FLAGRANTI VERTICE P.] Quid intelligant per *flagrantem verticem*, tacent interpretes. Solus Ascensius dicit, ex ardenti capite in obvios dejiciens. quasi Erinys caput ardens gereret, & faces in eo. Male. *Flagranti vertice*, nihil est, nisi flammae rotatione, quae fit in excutiendo seu conquassando ad obvios, in quos pronam faciem dirigit Erinys. Sic 546.

*Nec tulit in caelum flammam, sed vertice prono
Ignis in Hesperium cecidit latus.*

Prudentius. Psychom. 95.

Sulphurensque rotat per stagna sonantia vertex.

Plura attulimus ad Obsequent c. 112. *Vertices flammam*.

574 STRIDENTES] Pro crinibus enim serpentes habebat. SCHOL.

575 IMPULIT] Ut occideret filios suos. Agave mater Penthei, quae ita Liberum temnendum credidit, ut etiam cum telo ascenderet arborem, & Libero insidiaretur, fecit nomen suum interesse Bac-

- 575 Impulit, aut saevi contorsit tela ^a Lycurgi
Eumenis: aut qualem jussu Junonis iniquae
Horruit Alcides, viso jam Dite, Megaeram.
Insonuere tubae, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silentibus auris
580 ^b Edidit. è medio visi consurgere Campo
Tristia ^c Sullani cecinere oracula ^d manes:

Tol:

VARIAE LECTIOES.

^a *Ligurgi. L ygurgi* MSS. ^b *addidit V. i. edidit; O* vulgo. ^c *Sullani* R. i. ^d *vates manes* V. tert.

Bacchis, quae furore correpta cum ceteris filium vulneravit. SCHOL.

575 LYCURGI] Dryantis (*Denantes* Vof. sec. *Driandis* Witt.) filium dicit, qui, dum vites amputare vellet in injunam Liberi (*patriis* add. Witt.) sibi crura succidit. Ideo dictum *contorsit*. IDEM.

577 MEGAERAM] Immo semper Herculem odio habuit, quia de pellice natus erat. Omnes enim pellices odit, excepta Maja, quam solam diligebat. Ideo Megaeram furiam infernalem ad terrendum eum misit, qui in amentiam versus ex inferno rediens Deianiram (immo *Megaeram*) uxorem suam non agnoscens occidit. IDEM. Nam Hercules rediens ab inferis, jussu Junonis novercae in furorem versus est; & Lycum, qui urbem suam ceperat, occidit, & proprios liberos cum uxore Megaera, credens Lyci esse filios, interfecit. Ut latè patet apud Senecam in Hercule furente, Omnibonus. MICYLL.

578 INSONUERE] Ita quidem apud Silium Ital. legas Lib. xii, 181.

Insonuere tubae passim, clamorque virorum etc. Sed Vossianus secundus *Intonuere*. Eleganter, & vere, ut puto. Virgilius Aeneid. vii, 515. *Silvae intonuere profundae*. apud Ovidium quoque L. xi. Metam. 162.

- - - *calamis agrestibus intonat ille.*

in primo Mediceo legitur. vulgo *insonat*. Hanc autem vocem in *sonare* depravatam saepissime Ovidio, & aliis scriptoribus reddidit Heinsius, uti etiam L. i. Metam. 187.

Nunc mihi, qua totum Nereus circumtonat orbem. Nos quoque *intonuuit* restituiimus auctori suo ex optimis Mstis Lib. v, 633.

Atque ardens axis Intonuuit, ubi plura adduximus.

578 TUBAE] Virgilius

Armorum sonitum toto Germania coelo Audiit.

&

Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes. (*fluantes* Vof. pr.) SCHOL.

579 MISCENTUR] In bellum. *Tantum edidis* sine auctore aliquo. IDEM.

579 SILENTIBUS UM.] Silentii nocte, ut Omnibonus, sive per silentia noctis. Insonuisse autem tubas, non à furiis aut umbris inflatas intellige, sed prodigiolè per noctem, deorum voluntate ac monitu: quo pacto & cohortum clamorem atque congressum auditum accipimus. MICYLL. Msc. *auris*: silente aurarum strepitu, quod retinuiimus: cum in uno ex Msc. & plerisque aliis esset *Silentibus umbris* h. e. silente nocte, sive per silentia noctis, ut Virgilius. BERSM. *Umbris* scribitur in Pulm. 4. Voss. pr. sec. ac quinto. Hulst. Amst. & meo, uti etiam in Wittiano: sed in illo suprafer. *auris*, & in Edd. Omnibus ante Bersm. praeter Ed. principem, & Paimens. ac Paris. 1512. Ut *nox atra silentibus umbris* sit descriptio tacitae, sed obscurae & umbrosae noctis. Ita enim sexcenties *silentem & tacitam noctem*, ac *silentia noctis* poëtae dicunt. An intelligit umbras mortuorum, qui nocte solebant juxta veterum opinionem vagari, & *silere* dicuntur, unde & *silentes* vocantur Lib. iii, 29. V. N. Heint. ad Claudian. in Rufin 1, 126. de his capit quoque Ascensius dicens, *aut prolatum ab umbris silentibus i. manibus silere solitis, tunc tamen non silentibus*. Non persuadet. Potius *Silentes umbras* velim intelligere arbores vento se non moventes; nisi *umbrae* pro arboribus umbrosis tam simpliciter positae me offenderent. Sic in hac re Virgilius L. i. Georg. 476.

Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes.

& de tempore noctis Ovidius L. vii, 87.

Immotaeque silent frondes, silet humidus aër.

Ex quo loco probatur altera quoque lectio *silentibus auris*: quod longe plurimi habent Codd. & Edd. primae, ut dixi. Id autem addit, ne videretur esse inurmur à ventis factum. *Silere* autem passim de ventis dici, notum est. Plinius L. ii. Ep. 17. *Ibi omnes silent venti*. arvis Oxon. pr.

580 ET MEDIO] In medio Marp. & Amst. e medio

Tollentemque caput gelidas * Anienis ad undas
 Agricola^b fracto Marium^c fugere sepulcro.
 Haec propter placuit Tuscos^d de more vetusto
 585 Acciri vates. quorum qui maximus aevo
 Arruns incoluit desertae moenia * Lucac,
^f Fulminis edoctus motus, venasque ^g calentes
 Fibrarum, & monitus ^h errantis in ⁱ aëre ^k pennae.

Mon.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *Almonis* Marp. *amonis* A. b *Marium fracto* B. r. V. 5. c *videre* M. Marp. V. r. in M. Ed. Parm. Par. 1512. & Hortens. Vitiose. d e V. r. e vulgo *Lunae*. f *fluminis* V. tert. Amst. g *calentis* R. i. W. h *Volitantis* vulgo. i *aera* V. r. A. M. B. r. k *pinnae* R. i.

dio Vossiani quatuor veterrimi Oxon. pr. & Edd. Ven. Med. Brix. ut rescripti.

580 CONSURGERE] Initio civilis belli eorum umbras dicit apparuisse, qui fuerunt auctores bellorum. SCHOL. De tali prodigio V. ad Silium, VIII, 644.

581 SYLLANI] Syllae umbra, vel bello Syllano interfectorum umbrae: Virgil. *Es simulacra modis pallentia miris visa sub obscurum*. Ovid. *Umbraeque silentium Erravisse ferunt*. BERSM. In campo enim Martio sepultus Sylla. Vide Appianum & Plutarchum. Sic Marius, de quo sunt frequentia, ad Anienem sepultus. GROT. ex Ed. tert. Recte Grotius, alique interpretes simpliciter haec capiunt de Sylla, non de aliis bello Syllano interfectis. Opponit enim Syllam & Marium, qui auctores fuerant prioris belli civilis. Fuisse eum sepultum in Martio campo, dicit ipse nosse L. II, 220.

His ne Salus rerum, Felix his Sulla vocari,

His meruit tumultum medio sibi surgere campo?

Nec aliter Scholiastes dicens. *In campo enim Martio sepultus est Sulla, & ad Anienis V. illius fluminis, ubi sepultus est Marius*. Erutos autem Marii cineres in Anienis alveum sparserat Sulla. V. Valer. Maxim. L. ix. c. 2. §. 1.

584 Tuscos] Hetruscos *μαγὰ τὸ θύειν*, à sacrificando: quare prior syllaba aspiranda rectius est, ut *Thuscos* legatur, non *Tuscos*. Sunt, qui eos ita dictos ab Herculis filio volunt. HORTENS. A *θύειν* derivat etiam Servius ad Virgil. Aen. II, 781. ubi hunc locum citat. Scripti tamen omnes ubique sine aspiratione. Vide Dausquei Orthogr. p. 2.

586 ARUNS] Msc. tria *Arruns*; & unum *Arruns*. atque ita deinceps. BERSM. *Arruns* rescripti consensu omnium meorum Codd. & Ed. Ven. duo *Arruns*. unus *Aurunus*. *Arruns* duobus recedit etiam Heinsius in Virgil. L. xi. Aen. 751.

&c. Sic *Arruns Tarquinius* passim in Codd. *Arruns*.

586 LUCAE DESERTAE] Ad montes Lunae incumbentes urbs est Luca, ubi plerique vicatim habitant, Strabo ait. Sunt, qui *Lunae* legant, quod oppidum quoque Hetruriae est, cum portu nobili, quem sicut & civitatem Selenes, id est, Lunae dicunt. SULPIT. Urbis in Tuscia desertae se. ea tempestate: nec placet, ut de *Luna* intelligas, quae tunc celebris erat juxta illud Ennium, quod & Persius citat.

Lunae portum est operae cognoscere cives.

ASCENS. *Lucae* Msc. tria. BERSM. In omnibus quoque Pulp. & meis Codicibus praeter recentissimum Amstel. est *Lucae*. Editiones primae quoque *Lucae* habent: unde apparet, hoc primum mutavisse Omnibonum, in cujus Ed. Brixiana *Lucae* legitur, at in notis *Lunae* exponitur: ut saepe fit in illa editione à Taberio procurata: Scholiastes etiam habet. *Lucae civitatis Tusciae*. Verum quidem est, *Lunam* quoque civitatem Hetruriae esse, sed longe nobiliorem, neque eo tempore adhuc desertam. Vide Strabon. p. 217, & 222. Ed. Paris. Quare, ut hoc concilietur cum *Luna*, Vossellanus putat, portum fuisse tunc nobilem adhuc, sed urbem desertam. Hortensius *desertam* intelligit ob fugam civium. Sed quid se torquere opus est, cum MSS. constanter habeant *Lucae*? Quin & *Luna* à quibusdam adscribitur Liguribus, quibus fuit contermina, non Tuscia. Vide Tenuulium ad Frontin. L. III. c. 2. *Cum obsideret Lunam oppidum Ligurum*. Vulgo ibi quoque *Lucam*. *Lunae* ediderunt hic omnes praeter Sulpit. Ascens. Micyll. & Paris. 1512.

588 ET MONITUS VOLITANTIS IN AERE PENNAE.] Ita correximus ex Msc. duobus, in quorum altero etiam *aera* legebatur: plerique libri & Codices habebant *monus errantis in aere pennae*. Indicatur enim augurem illum fuisse peritum pyroman-

Monstra jubet primum, quae nullo semine discors
590 • Protulerat natura, rapi, sterilique nefandos
Ex utero fetus ^b infaultis urere flammis. •
Mox jubet & totam pavidis à civibus Urbem
Ambiri; & festo ^c purgantes moenia lustris
Longa per extremos ^d pomoeria ^e cingere fines
595 Pontifices, sacri quibus est permessa potestas.

Turba

VARIAN LECTURES.

a *persulerat* B. 1. b *infans*isque V. 1. *infantis* V. tert. *infestis* Marp. c *pugnantes* M. d *pomeria* MSS. & Edd. qdd. *pomaria* B. 1. e *jungera* B. 1.

mantiae, haruspicinae & augurii, sive *ἀντιπρομάντις*. BERSM. Recte Berfmann. *monitis* revocavit ex suis, quibus Pulm. & mei Codices ac Edd. pleraeque adfentiuntur. *Motus* habent Edd. Rom. Parm. Ald. Col. Gryph. & Pulm. ac MS. Hulst. Passim quidem *alas moveri* dicuntur, sed praecessit *motus*; niti illic *malis monitis* legere, cum Celeb. Graevio Epist. 171. ad N. Heinsium, quod & margini libri sui pro conjectura adlevit Broukhufius, sed *motus fulminis* constanter retinent libri veteres. Ex motu sive lapsu fulminis vel istu varicinari futura solebant. *Monera* verbum esse oraculorum & auguriorum docent Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 7, 56. Burmann. ad Valer. Flacc. 11, 440. Apposite Ovidius Art. Amat. L. 2, 26.

Nec nos aëriae vocis monemur avis.

Plinius Panegy. c. 76. *Consultare aves, revere-
rique numinum monitus.* Errantibus vero non muta-
re debuerat Berlín., & ex eo Grotius. Ita enim
exhibetur in Vossianis pr. & secundo, ubi pro
Var. Lect. *volantis*, ac sexto, Regio utroque,
Wittiano, Hult. Amst. & meo. ac Edd. omni-
bus, præter Ven. Omnib. Sulp. Ascens. & Pe-
tri de Ponte A. 1512. *Venuste aves in aëre er-
rare dicuntur, cujus vocis mera Glossa est vo-
litare.*

389 NULLO SEMINE] Dubito, an, *nullo semine*, quasi sponte nata dicat: an rectius *misfo semine*: ita enim melius cohaeret *discors natura*. Διμείρεται ἴφους γίνεσθαι τὰ τίεσθαι διὰ τὸ δύο γὰρ πύκτων. Arist. de Gen. Anim. Lib. iv. c. 4. GROT. ex Ed. pr. Dubitavi, an, *nullo semine*, quasi sponte nata dicat, an, *misfo semine*: ut melius cohaereat illud *discors natura*. Adduxi locum Aristotelis de Gen. Anim. lib. iv. cap. 4. Διμείρεται ἴφους γίνεσθαι τὰ τίεσθαι διὰ τὸ δύο γὰρ πύκτων. Addo jam alterum locum Problem. Sect. x. τὰ τίεσθαι

γίνονται ἰπποκαττόνται ἢ σπυράται ἀνέμοις ἢ
συχχισμένοι. Et tertium Plinii lib. 11. *Inde deci-*
duis rerum omnium seminibus innumerae, in mari praeci-
pue, ac plerumque confusis monstrosas gignuntur
effigies. Quae Aristotelis & Plinii plane illud *misfo*
confirmant. IDEM. ex *Ed. tert.* Si *misfo* legas
cum Grotio, debes concipere coitum mulieris cum
bruto animali, exemplo Psiphaës, de qua Ovi-
dius L. VIII. *Metam.* 132.

Quae torum ligno decepti adultera taurum,
 Dissortemque uero fetum tulit.
 vel contra. Quales partus inter prodigiosos à veteribus habiti sunt. Hic enim de mulae partu non loquitur, ut putabat Farnabius, sed sequenti prodigio; at intelligit fetus, quales sunt pueri elephantino capite, equinis pedibus, agni humano capite & similes sed nihil mutant scripti, & recte. Majus enim est prodigium, si partus dissortis naturae editi sunt nullo dissortis naturae semine, puta, cum gravida mulier ad subitum visum hujus vel illius animalis exterrita dissortis naturae fetum parit, aut aliquo alio casu non dissimili, quod & aliquando accidere docet experientia. Nugantur hic reliqui interpretes. *Dissona partu semina* dicit Claudian. 11. in Eutrop. 42. Pro *dissors* vero ma im scribere *dissors* cum N. Heinsio ad Epist. 1. Sabini vs. 35.

- - - - nec in imo corpore diffors

Parthenore.

quod in mentem etiam venit Broukhufio.

591 Fetus] Dicunt enim bello civili mulam
genuisse. Mula dicitur de murice concepisse.
SCHOL.

591. *INFAUSTIS*] h. est, lignis infelicibus. V. Turneb. *Advers. L.* xviii. c. 11. Ego ad Tibull. II, s. 80. BROUKHUS.

593 *Lustrum*] *Amburbialibus hostiis*. Vide Festum. GROT. ex *Ed. tert.* Vitiose autem in Edd. cum notis, ut vocant, variorum post *lustrum* major erat posita distinctio: non enim haec purgatio

ad

Turba minor ^a ritu sequitur succincta Gabino,
 Vestalemque chorum ducit ^b vittata sacerdos,
 Trojanam soli cui fas vidisse Minervam.
^c Tum qui fata deum, secretaque carmina servant,
 600 Et lotam parvo revocant ^d Almone ^e Cybeben:

• Et

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a sequitur ritum B. 1. Marp. ^b intacta A. ^c tunc MSS. & Edd. plurimi. ^d Almone V. pr. ^e Cybellem vulgo.

ad quoscumque cives, sed pontifices pertinebat, & fiebat circumeundo urbem: ut notum. Vide hic Commentat.

594 POMORIA] Dicuntur loca ante muros quasi post moenia. SCHOL.

596 MINOR] In ordine sacrorum. IDEM.

596 RITU GABINO] Sacerdotes Gabinorum, cum quodam die nudi hostiarum coria detraherent, repente hostium adventus nunciatus est. qui vestibus indui non volentes togis succincti hostes petierunt, atque in fugam verterunt. Inde ab illis decretum est, ut tali habitu semper sacrificia offerrent. Quo habitu diaconi in Ecclesia quadragesimali tempore ministrant. IDEM. in Voss. primo.

597 SACERDOS VITTATA] Maxima Vestalium, velata. Erant autem Vestales viginti, ut cavetur Papia lege. De eis Plutarchum in vita Numae, & Gellium lege. SULPIT. Non viginti numero Vestales, sed sex antiquitus fuisse, ex Dionysio & Plutarcho apparet. Neque etiam Papia lex hoc caver, perinde ut à Sulpitio allegatur, sed ex viginti virginibus oblatis, unam in demortuae locum capi solitam, docet. Cujus verba haec sunt: *Papia lege cautum est, ut Pontificis Maximi arbitratu virgines à populo viginti leverentur, fortitiusque in concione ex eo numero Vestalis fieret.* MICYLL. De Vestalibus vittatis vide exempla apud Dempster. ad Rosin. p. m. 149.

597 SACERDOS] De Virginibus Vestae maximam Sacerdotem dicit, quae sola Palladium Minervae videt. SCHOL. Ceterum de Palladio eadem in Voss. pr., ut solet, leguntur, quae exstant in Servii loco mox citando.

598 TROJANAM &c.] Servius ad II. Aeneidos. *Quod colitur, breve est, & latet, sicut Palladium fuerat.* GROT. ex Ed. tert. Locus est vs. 226. Multa de Palladio collegit Servius, ubi & hunc locum citat ad ejusdem Lib. vi. 166. Vide hic Hortens. Noster L. ix, 199.

- - - nullique adspicula virorum

Pallas, in absorto pignus memorabile templo.
 Imitatur haec Claudian. L. 1. in Eutrop. 328.

- - - Trojanam sola Minervam
 Virginitas Vestalis adis, flammisque tuesur.

599 FATA] Responso à fando. *Servant.* Quindecim viros dicit, qui tres libros Sibyllinos inspiciunt & consulunt. SCHOL.

600 REVOCANT] MSS. quidam *referunt.* non male. GROT. ex Ed. sec. Immo vero male. in solo autem Regio primo inveni *referunt.* quae Glossa est & *revocant.* Egrege, ut omnia, hoc defendit, & illustrat exemplis eorum, quae oris propria ad manus & sacra transferuntur, J. F. Gronovius L. II. Obs. c. 19. & dein alii. Ovidius L. III. Am. 5, 17.

Dum jacet, & lente revocatas ruminat barbas.

600 ALMONE] Dies Sacer. Lavatio matris Deum, quo die in Almonem fluvium brevem à quindecim viris deponitur. Dea autem hoc nomine est etiam in Phrygia (*frigida* Voss. pr.) unde translatis sacris in urbem vicinus fluvius sic appellatur. SCHOL.

600 CYBELLEN] Cibelem Mic. duo vitiose. BERSMANN. *Cibelem* vel *Cybolam* duo Voss. Wittr. Marp. Amst. *Cibellem* meus & Br. ac Med. Edd. *Cibellam* Reg. recent. *Cybelam* Vossiani vetustiores quatuor cum Ed. Rom. Sed optime Regius primus *Cybeben.* quomodo etiam rescripti, illos viros doctos secutus, qui, nisi Graeca terminatione efferatur, secundam syllabam produci non posse, recte statuunt. Vide, quos laudat accuratissimus Vir A. Drakenborch. ad Silium Italic. Lib. XVII, 8. Atque ita hoc loco in antiquis codicibus à se inspectis legi, monuerunt jam Gudius & Spanhemius.

601 SERVARE SINISTRAS] Et *servare* vox auguralis, & *sinistra* auspicia felicia à *sinendo.* Vide Festum. GROT. ex Ed. tert. Recte Scholiae. *proprium augurum verbum, cum de coelo servant.* De tota hac re vide Commentar. & consule Ill. Spanhem. ad Callimach. p. 626. Dictum autem *servare* pro *observare*, seu *monere*, à Lucano est saepe. L. v, 396. *Nec coelum servare licet.* VI, 429.

- - - Quis prodas aves, quis fulgura coeli

Servet.

Servare aves, *inservare* volucres in augurali arte dixerunt quoque Ovidius, & Statius, monente

Elz

* Et doctus volucres Augur servare sinistras:
Septemvirque epulis festis, ^b Titique sodales:
Et Salius laeto portans ^c ancilia collo:
Et tollens apicem generoso vertice Flamen.
605 ^d Dumque illi effulam longis ^e anfractibus urbem

Cir:

VARIAS LECTIOES.

^a Edictus O. pr. ^b Titii MSS. 6. Edd. Br. Med. ritm Ed. Ven. ^c ancilia V. tert. ^d cum M. H. ^e am-
fractibus V. tert. Edd. Sulp. Mic. Pulm.

Elmenhorstio ad Arnobium L. II. p. 100. *Servare*
caelum & sidera, pro observare, passim dicuntur nau-
tae, & agricolae. Sic *Servare fretum* Lib. IV,
427.

602 FESTUS] *Festus* Msc. tria. alii *festis*. BERSM.
Non *festus*. Sed, *Septemvir festis epulis*, curandis
scilicet. GROT. Ed. pr. Ita ut emendavimus,
habet MS. IDEM. Ed. sec. Recte Grotius
contra Bersmannum rescribi iussit *festis*. Solemni
formula, ut *Duumviri*, *Triumviri* &c. *auro ar-
gento aëri flando feriundo, agris dividendis, fru-
mento emendo* &c. Nihil hic est nominat. *festus*,
quod Glossae exponunt *laetus*. Servant tamen
eam plerique scripti & editi. Nisi quod *festis*
scribatur in veterrimo Vossiano & Meo, Edd.
Aldi, Colinei, Stephani, Gryphii, ac Pulmanni.
& ita *festae mensae, festi ludi* &c. V. Drak. ad Sil.
XII, 752.

602 TITIQUE SODALES] Recte observant hoc
viri docti *Titios sodales* à Varrone L. IV. LL. p.
23. Ed. Dordr. dici Sacerdotes Apollinis, sive au-
gures à Titii avibus sic dictos. Hoc enim velle
etiam Lucanus eos jungens auguribus videtur. A-
lii tamen originem eorum deducunt à Tito Tatío.
Tacitus L. I. Annal. c. 54. *Ut quondam T. Tatius*
retinendis Sabinorum Sacris Sodales Titios instituerat.
ubi vide Comment. Errat autem vehementer
Scholiastes, per Titios Sodales intelligens *Sacerdo-
tes* (ministros Witt. *Sodales* Voss. pr.) *Panos Lu-
percos*. ut Cicero ait; fera ista (quaedam in Cice-
rone pro Coelio c. 11.) Sodalitas Germanorum
Lupercorum. In Vossiano primo tamen insuper
notatum, *Titii à Tito Tatío rege Sabinorum dicti, qui*
& sequaces fuerunt.

603 SALIUS] Hi Sacerdotes Matris à Numa fa-
cti sunt. Iidem antea fuerunt Herculis. SCHOL.
V. Gutberleth. de Saliis c. 4. Ceterum pro *laeto*
C. Barthius citat *laeto* ad Claudian. Conf. Prob. &
Olyb. VI. 224. & ad VI. Consul. Honor. VI. 165,
ut ostendat, heroibus dari latos humeros. quod ve-
rum quidem esse, abunde docent congesta à Doct.
Drakenborg. ad Silium, & passim sic poetæ. Sed
quid hoc ad Saliis? Rectum est *laeto*, quod describit

gestum Saliorum saltantium & canentium. unde
& dicti. V. Gutberleth. c. 1. & 2. Solent autem
poetae membris hominum dare, quod est ani-
mae; ut notum. Ad rem Valer. Flacc. L. I, 109.
humerois gaudensibus. ubi vide Cel. Burmann.

604 ET TOLLENS APICEM] Msc. tria, & non-
nulli impressi, *Et tollens*, quod retinimus. alii *et-
tollensque*. BERSM. *Attollensque* Voss. sec. &
Edd. Rom. Parm. Ald. Colin. Steph. Gryphii,
Hortens. aliaque. *Attollens* Hulst. Cod. & Oxon.
De voce *attollere* vide multa exempla apud N. Hein-
sium ad Claudian. Rapt. Pr. L. I, 11.

604 APICEM] Apex dicitur floccus, i. parva la-
nula in summitate virgae posita, quae vento agi-
tata diras aves à carnibus hostiarum fugabat, quam
etiam in capite plerumque gestabant. Unde & pro
summitate cuiuscumque rei ponitur. Item *apex* est
virgula, quam Flamines honoris loco dicuntur
gestare in capite. Sunt autem Flamines Diales,
Martiales, Quirinales. *Flamines* dicebantur Sa-
cerdotes, quasi *flamines à filo*, quod aestivo tem-
pore capiti imponebant: quando iis propter ar-
doris nimietatem pileum portare non licebat.
SCHOL. Voss. pr. *Apex* pileum fuisse, circa
medium virga eminente, ait Servius ad IX (II,
683.) *Aeneidos*. GROT. ex Ed. tert. Multa hic
de Flaminiis, eorumque velamine capitis habent
interpretes.

606 CIRCUMEUNT] *Circumunt* Msc. tria. BERS-
MANN. *Circumunt* rescripsi fide Voss. quinque,
Amst. & mei, & omnium Edd. antiquarum. *Cir-
cuerunt* Veneta. L. IX, 964.

Circumit excusae nomen memorabile Trojae.

Ovid. L. II. Metam. 401.

*ingentia moenia totū
Circumit.*

Adde Broukhuf. ad Propert. L. II, 5, 26.

Cujus non hederas circumiere caput.

606 ARRUNS DISPEREOS FULMINIS IG.] Sulpi-
tius exponit, *solum, in quo fuit ignis: vel res, in-
quit,*
L 2

Circueunt, Arruns ^a dispersos ^b fulminis ignes
^c Colligit, & terrae moesto cum murmure condit,
 Datque locis ^d numen; sacris tunc ^e admovet aris
^f Electa cervice marem. jam ^g fundere Bacchum
 610 Coeperat, ^h obliquoque molas inducere cultro:
 Inpatiensque diu non grati victima sacri,
ⁱ Cornua succincti premerent cum torva ministri,
 Deposito ^k victum praebebat ^l poplite collum.
^m Nec cruor emicuit solitus; sed vulnere largo

615

V A R I A E L E C T I O N E S

^a Diffusos P. 1. ^b colligit B. 1. ^c fulminis B. 1. ^d nomen vulgo. ^e amovet V. 2. admonet Ed. Par. 1512.
^f Erecta P. 1. ^g effundere B. 1. ^h obliquo malos supra scriptum a R. 1. ⁱ versus hic deest in M. ^k col-
 lum victum B. 1. M. ^l vertice Marp. ^m non Edd. Asc. Vers. Mue.

quit, dudum ignitas. Alii multo ineptius inter-
 pretantur, quasi res fulmine ictas in terra con-
 diderit. Sed longè alia fuit ratio condendi fulmi-
 nis. Juvenal. Satyr. 6.

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
 Seneca Natur. Quaest. libro secundo scriptum re-
 liquit, *priscos Romanos, cum crederent, nisi satis
 fulmina non decidere, caesis hostiis, extrusis aris,
 adhibito sacerdote, velut in procurationem malorum
 illa condidere. Condi dicebantur, cum sacerdos di-
 persos ignes in unum redigeret, & quadam ta-
 cita prece terrae conderet, & consecraret. Eum
 iocum bidental vocabant, quod caesis bidentibus
 is jam expiatus esset. Trium generum esse ful-
 gura, author est Fest. Pomp. *Postularia, Pestifera,
 & peremptalia. Postularia, votorum, aut sacrifici-
 orum spectam religionem expiabant. Pestifera mor-
 tem, aut exilium denunciabant. Peremptalia, su-
 periorum fulgurum, portentorumque significationem
 abolent.* Itaque haec peremptalia fortasse rectè di-
 xerimus. HORTENS. *Dispersos ignes in unum re-
 digit* ajunt Scholiastae ad Juvenalem (Sat. 6, 587.)
 & ad Persium. GROTI. ex Ed. tert. Valer. Flacc.
 vi, 54. *Dispersos trifidis arboribus ignes.* Nostri Scho-
 liaetae in Voss. sec. *Colligitur enim fulmen, & con-
 dicitur. Est autem in iisdem locis, ubi F. S. C. vi-
 deris scriptum.* Putavit itaque Scholiastes, eo loco
 monumentum fuisse statutum, aram nempe vel
 puteal cum aliqua fortasse inscriptione, quae te-
 staretur, fulgur sub illa ara conditum: uti existi-
 mabat ex mendoso *numen* scriptura, etiam Sal-
 masius in Plinian. Exerc. p. 805. Quo loco diffu-
 se de hac re egit, ac per dispersos ignes etiam in-
 telligit res, quascumque tenuit aut ambussit ignis,
 vel quocumque modo violavit: quam opinionem
 pro tam inepta exagitare non debebat Hortensius.*

In Voss. vero primo: *Mirabili arte dicit, colligit
 ignes fulminis. sed sciendum, multa in sacris ficta
 pro veris accipi. ergo colligit ignes sparsos ad imitatio-
 nem fulminis.*

607 ET TERRAE MOESTO CUM MURMURE CON-
 DIT] Moesto cum murmure, id est, tacita ignorata-
 que prece, ut ait ad Juvenalem Scholiastes. *Condere
 autem vox huic rei propria. sepelire dixit Horatii
 interpres, infra terram abscondere* Scholiastes ad
 Persium, qui addit, ut id fieret, fulmina in lapi-
 des transfigurata, id est, lapides sumtos pro ful-
 minibus. GROTI. ex Ed. tert.

608 DATQUE LOCIS NOMEN] Bidental. nam Bi-
 dental dicitur, ubi fulmen est conditum. SCHOL.
 Ex coeli regionibus. Cicero: *Coeli fulgura regioni-
 bus ratis temperant.* GROTI. ex Ed. pr. Pаний
 lib. xii. *In sexdecim partes coelum eo respectu,* (nem-
 pe fulminum, divisere Thufci Nomina autem fuisse
 auguralia iis regionibus, Servius nos doceat ad
 Eclog. ix. *Augures designant spatia lituo, & eis
 dant nomina, ut propria prima pars dicitur antica,
 posterior postica.* IDEM. ex Ed. tert. Confundit
 Grotius augurum & aruspicum disciplinam. Ful-
 mina enim non procurabant augures, loca coeli
 lituo designantes, sed aruspices, ut docet J. F. Gro-
 novius Observ. L. 1. c. 13. ubi insuper egregie ex
 conjectura reponi vult *numen* pro *nomen*. quod
 confirmatur optimo Cod. Voss. tertio, & uno
 Bersmanni. Viderat id quoque R. Stephanus,
 qui solus *numen* edidit. Bidental autem, seu locum
 fulgurum consecratum etiam fuisse, nemo negare
 potest: Vide eum ibid. & Cl. Burmann. de Jove
 Fulgerat. c. 7. Noster ipse L. viii. in fine.

Inclusum Tusco venerantur cespite fulmen.

Sic enim scribendum, non *susco*.

609 ELECTA CERVICE] Alii *Electa à cervice*
 BERSM.

- 615 ^a Diffusum rutilo nigrum pro sanguine virus.
 Palluit attonitus sacris feralibus Arruns:
 Atque iram Superum raptis quaesivit in extis.
 Terruit ipse color vatem: nam pallida tetris
 Viscera ^b tincta notis, gelidoque infecta cruore
 620 Plurimus adperso variabat sanguine livor.
 Cernit tabe jecur madidum: venasque minaces
 Hostili de parte videt. pulmonis ^c anhelii
 Fibra later, parvusque secat vitalia limes.

Cor.

VARIAS LECTIOES.

^a diffus. est V. sec. ^b cincla Ed. Ven. ^c haneli V. tert. anelli M.

BERSM. Qui illi alii sint, nescio, in meis non inveni.

610 OELIQUO] Mos sacrificii. SCHOL.

611 NON GRATI] Nam, nisi stet hostia, non est accepta. Ut Virgilius *Et statuam ante aras*. IDEM.

614 VULNERE LAXO] Plerique habebant *largo*, non male; similiter Msc. BERSM. Solus, quod sciam, Bersmannus edidit *laxo*. Ceteri omnes, & Msc. quinque ex meis *largo*. Quod nomen an umquam ponatur pro *magno*, dubito. Quamquam *largum vulnus* potius significare videtur, quod large praebet cruorem. Alias in re simili noster *largus cruor* III, 590. In 2 Pulm. Voss. pr. & sec. Wittian. Marp. Reg. pr. Amst. & meo est *laxo*. Sed non credibile est, hoc in *largo* mutavisse librarios. in Voss. quinto à manu pr. *longo*. An scripsit Lucanus *flumine largo*? sic *rivus* & *torrens sanguinis* L. II, 216. VII, 637. & passim Silii Italici (v. ad L. IX, 365. x, 245.) & alii. Apud quos etiam sexcenties reperias *largam aquam*, *imbrem* &c. Petron. c. 5. *flumine largo plenus*. Nihil tamen sine Mstorum ope muto: prior enim explicatio satis mihi arridet. Immo sic etiam Claudianus in Rufin. L. 1, 355.

Aestuat, & largo satiat vulnere cornus.

615 NIGRUM] Sic Aldus legit. juxta quod sequitur *terrui ipse color vatem*. Credam tamen, *dirum* legendum. Namque quod dixit, *terrui ipse color vatem*, declarat poeta subdens, *nam pallida &c. variabat sanguine livor*; quod non addidisset, si *nigrum* dixisset. VERSELLAN. *Dirum* habent quidem Voss. primus cum Glossa *horridum*; & alii quatuor Voss. ac uno Bersm. 3 Pulm. Ed. Ven. Br. Med. Ascens. Vers. Mic. & Hortens. Malim tamen retinere vulgatum, quod confirmatur plurimis codicibus. *Dirum* fuit virus ex eo, quod *nigrum* erat. hac enim in parte constitit quoque ma-

lum omen; quare *rutilo sanguini* opponit. *Geminus* plane locus est Senecae Oedipo, qui meretur adscribi vs. 135.

*Colla tacturus steterat Sacerdos,
 Dum manus cortum parat alta vulnus,
 Anreo taurus rutilante cornu
 Labitur segnis. patuit sub ictu
 Ponderis vasti resoluta cervix,
 Nec cruor ferrum maculavit. atra
 Turpis è plaga sanies profusa est.*

Sequentia *Terrui* &c. non ad *virus* sed ad colorem extorum pertinent, cum quibus male confundit Versell.

617 ATQUE IRAM SUPERUM RAPPTIS QUAESIVIT IN EXTIS] Signanter *raptis*. Est enim vox propria extispicio. Seneca Oedipo:

*Nec fibra vivis pectoribus potest
 Certe nomen.*

Virgilius XII. Aeneidos:

*In flammam jugulans pecudes & viscera vivis
 Eripiunt.*

GROT. ex Ed. tert.

621 MINACES] Libri quidam habebant *minantes* h. e. calamitatem & exitum portendentes vel trementes. Virgil.

Tristibus aut extis fibrae apparere minacet.

BERSM. Male *minantes* Ascens. Versell. Micyl. & Hortens. aliique, ut patet ex Virgilio à Bersm. adducto L. 1. Georg. 484. ubi plura habet Cerda. Hinc Valer. Flacc. L. 1, 28.

- - - - - *pecudumque per aras
 Terrifici monitus iterans.*

622 VENASQUE MINACES HOSTILI DE PARTE VIDET] Verbum aruspicum è regione. ibi enim est reciprocatio Status. Cum enim Sacerdotes de-

L. 3

belloy

- Cor jacet: & saniem per ^a hiantes viscera ^b rimas
 625 Emittunt; produntque suas omenta latebras.
 Quodque (nefas) nullis inpune apparuit extis,
 Ecce, videt ^c capiti fibrarum increfcere molem
 Alterius capitis: pars aegra & marcida pendet,
 Pars micat, & celeri venas movet improba pulſu.
 630 ^d His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: Vix fas, Superi, quaecumque movetis,

Pro:

V A R I A E L E C T I O N E S.

a hiantis V. tert. W. b venas M. ſed corr. ead. M. c capta A. d is Ed. Rom.

bello conſulebant, occiſi tauri unum latus hoſtium, alterum ipſorum eſſe designabant. quod eviſcerantes cernebant, quid futurum eſſet. SCHOL. Id hoſtile laſus in extis Senecae Oedipo, inimici pars Ciceroni lib. xi. de Divinatione. contraria pars familiaris Ciceroni ac Livio. GROT. ex Ed. tert. Plura de hoſtili parte vide apud Turneb. in Adv. verſ. Lib. v. c. 18. P. Petit. L. i. Obſerv. c. 7.

623 PARVUSQUE] Alii pravusque, hoc eſt, ſanie corruptus, putrefactus. BERSM. In nullo ſcripto nec edito, niſi in marg. Hortenſ. pravus inveni; neque etiam ſtare poſſet. per parvum limes ſecantem vitalia, explicatur, quid velit Lucanus per illa Fibra pulmonis laeſae, & inde jacet cor, i. e. pendet marcidum, quia aberat diaphragma, ſeu limes ſiſſus vitalia ſecans, de quo plura habet Grotius ad Martian. Capellam L. i. p. 5. & Turneb. dicto loco. Adde Commentaria ad illuſtrem Senecae locum, qui hic à Grotio citatur, in Oedip. 356. ubi, ut in hoc loco, notantur bella civilia.

*Cor marceſcit aegrum penitus, ac meſſum laeſae,
 Evoensque venae, magna pars fibris abeſt,
 Et ſelle nigro ſabidum ſpumas jecur.*

*Ac, ſemper omen unico imperio grave:
 En capita paribus bina conſurgunt toris,
 Sed utrumque caeſum ſemis-abſcondit caput
 Membrana latebrarum robuſ occulit negans.
 Hoſtile valido robore ſurgit laeſus,
 Septemque venas tendit. has omnes retro
 Prohibens reverti limes obliquus ſecae &c.*

Rariora autem haec ſunt prodigia, quae hic exhibentur de diaphragmate latente, & jacente corde, & forſan à Luciano ſolo ficta, & ad praefentem rem accommodata. Alias de corde ſolent dicere in malo omine, quod abſuerit; Hinc paſſim exta ſine corda inventa, ut notum vel ex Livio, & Obſequente. Fibris autem attribueri ſolebant voces, & in triſti re ſilentium, Propert. L. iv. El. i, 100.

Et ſibi commiſſos fibra locuta Deos.

Tibull. L. ii, i, 26.

Significet placidos nuncia fibra Deos.

Silius Ital. L. i, 138.

- - - - - fibraeque repente
 Conſueverunt.

quibus locis D. Heinfium conſule, & Broukhuiſium. Hinc Martian. Capella L. i. p. 5. Denuntiata pecudum caede phyſiculaſtis extorum proſiciis viscera loquebantur.

625 OMENTA] Haec omnia ſigna ſunt de extis. Unde intelligimus, quod cum fibra pulmonis laet, cum parvus limes vitalia ſecat, & omenta latebras ſuas produnt (produnt Voſſ. pr.) adverſa (diſverſa V. pr.) ſignificent. Omenta augmentum vocatur aruſpicum verbo; ſi, in noſtra parte, bonum eſt, nunc autem inimicorum parte apparet. Omentum eſt mappa ventris, quod vulgus centipillum vocat. SCHOL.

626 NULLIS INPUNE] i. e. malo omine, quod cum viſum eſt, fecit exitium. IDEM.

628 ALTERIUS CAPITIS] τῆς ἀγανάκτου. Eſt vox capitii. eodem ſenſu apud Ciceronem ſecundo de Divinatione, Plin. lib. xi. cap. 37. & lib. xxviii. cap. 2. Livium lib. viii. Sed nota eadem, eademque ſignificatio in Oedipo Senecae:

*Ac ſemper omen unico imperio grave,
 En capita paribus bina conſurgunt toris.*

GROT. ex Ed. tert.

628 PARS AEGRA] Pompeji erat. pars micat Caefaris. SCHOL.

631 MOVETIS] Grotius, & dein reliqui ediderunt monetis, quomodo habet unus Berſm. Voſſ. pr. & Marp. cum Ed. Hortenſii. Quod verbum in auguriis, vaticiniisque frequens eſſe, ſupra monuimus. Verum ceteri MSS. omnes, & Editi exhibent

Prodere me populis: ^a neque enim ^b tibi, summe, litavi,
 Juppiter, hoc sacrum: caesque in ^c viscera tauri
 Inferni venêre ^d Dei. ^e non fanda timemus:
 635 Sed venient majora metu. ^f Dî visa secudent,
 Et fibris sit nulla fides; sed conditor artis
 Finxerit ista Tages. flexa sic omina Tuscus
 Involvens, multaque tegens ambage canebar.
 At Figulus, cui cura Deos, secretaque coeli

640. Nos-

VARIAE LECTIOES.

^a nec P. 3. B. 2. Voss. 4. W. A. H. ^b te R. 1. ^c pectora V. pr. tert. qu. R. pr. O. pr. H. A. M. Edd. Ven. Br. Med. Sulp. Alc. Mic. ^d pectora B. 2. V. 3. Ed. Hort. ^e Dî B. 2. V. 1. W. H. ^f nec V. 1. nef. O. 1. f Sic V. tert. R. pr. W. & deinceps.

hibent *movetis* i. e. paratis, molimini, ut recte Scholia Voss. secundi. neque hoc erat mutandum. Lib. 11, 395. *Hinc summa moventis*. Hoc sentu passim hic & alibi *movere bella*. Ovid. L. 1. Art. Am. 110.

Es tacito pectore multa movent.

Silius Ital. L. 14, 704.

Quanto superi majora movent.

Propert. L. 111, 21, 32.

Exitum nato matre moventis suo.

Plura exempla videri possunt apud Passeratium eo loco. & L. 14, 1, 107.

Quid moveant pisces, animosque signa Leonis.

Variant etiam Codices apud Virgil. Lib. 1. Georg. 352.

Ipsa pater statuit, quid mensura Luna moveret.

Pro *vix fas superi* in uno Berlm. *vix o superi*. in Vossiano *vix est fas superi*. *Supero* Oxon. pr. Vide, Lector, num scripserit Lucanus, *Vix est Superi* &c. aut *vix, o. f., q. movetis, p. m. populo est*. ut est ponatur pro licet, fas est, quod non raro corruptum est. Exempla plena manu in notis dat N. Heinsius ad Ovid. Art. Am. L. 11, 28. *Sis mihi posse mori*. Lib. tamen 11, 81. noster, *Non haec contingere fas est Colla tibi*. nisi & illic depravatum sit, ut suo loco videbimus.

632 TIBI] Summum Jovem possumus accipere. Erit sensus. Hoc sacrificium non tibi tecimus, o Juppiter, sed Dis Manibus; sive ut summum Jovem Ditem accipiamus; ut sit: cum tibi non litaverim, o Pluto, cur in tauri viscera Dii inferni venistis. Sponte tamen procacter, inquit, occurrunt inferi in nostris Sacris, veluti non litaverim tibi, o Juppiter. SCHOL. In Witaniano post vocem manibus additur, *quia Jovinen*

licebat taurum immolare. quod procul dubio huc translatum ex Servio, qui passim haec inculcat ad Virgilium: ut & Macrobi. L. 111. Sat. 10. & alii, cum Lucani interpretibus, qui ad hanc legem adjunt auctorem respexisse. Verum nulla talis lex fuit. De tauro Jovi immolato passim exempla prostant. Inspice modo, Lector, Ovid. Met. vii, 596. Sophocl. Trachin. 770. Homer. Il. 8. 401. Il. 9. 314. Zinzerling. Prom. Crit. c. 17. Spanhem. ad Callimach. in Apoll. H. p. 96. Cupen. Apoth. Hom. p. 74. Nec dicat quis, haec omnia esse Graecorum; cum solum intelligat de Romanis Servius. (V. ad Aen. ix.) Nam & in eo errat. De Romanis testis est Citumnus fluvius, ad quem pascebantur tauri Jovi mactandi. V. Cl. Drak. ad Sil. 14, 520. vi, 647. xv, 235.

632 LITAVI] i. e. non rite tibi sacrificavi, vel obtuli sacrificium, ut recte quidam exponunt. Vel non placavi te hoc sacro, quare te avertisti, & tui loco passus es, inferos deos regnare in hujus tauri viscera. Ultimo tamen sensu rectius dicturus fuisse videtur *te hoc sacro litavi*. Priori sensu multi poëtae *litare* in hac constructione adhibent, ut dixi ad Obsequent. c. 106. quibus adde Duker. ad Flor. L. 111, 4. Ovid. L. 14. Fast. 630. *Pontifices sorda sacra litato bove*. Statius Theb. x, 332.

- - - tibi enim ego haec sacra litavi.

637 FINXERINT] Falso invenerit Tages, qui libros fecit artis aruspinae, & tradidit Etruscis. SCHOL.

637 FLEXA] Revocavi omnium manu exaratorum, & typis editorum codicum lectionem *flexa ambage*. *Flexa*, quod est in Grotii, & sequentibus editionibus, unde promanavit, divinando adsequi nequeo. Num ex conjectura Grotii, an vitio chalcographi. Vide Dempster. ad Rosin. p. 116. J. F. Gronov. ad Senec. Oedip. 114.

Am-

- 640 Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
 Aequaret visu, ^a numerisque moventibus astra;
 Aut hic errat, ait, ^b ulla sine lege per aevum
 Mundus, & incerto discurrent ^c sidera motu:
 Aut, si fata movent, orbi, generique paratur
 645 Humano matura lues. terraeque dehiscunt,
^d Subsidentque urbes? ^e an tollet fervidus aër
 Temperiem? ^f segetes & tellus infida negabit?
 Omnis an ^h infusis miscebitur unda venenis?
 Quod cladis genus, ô Superi, qua ⁱ peste paratis

650

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a quae abest a V. r. ^b vulgo nulla subl. ^c omina B. r. ^d subsidentque A. ^e aut tollet B. r. attollet V. r.
^f segetem B. r. O. pr. ^g tellusque R. r. O. pr. ^h effusis B. r. V. r. R. r. H. O. pr. ⁱ parte V. r.

*Ambage flexa Delphico mos est Deo
 Arcana tegere.*

N. Heinſius ad Ovidium L. VIII. Met. 160.

— — — — — lumina flexum

Ducis in errorem variarum ambage viarum.

Statius L. IV. Theb. 645.

Flexa dubios ambage reliquit.

Flexi est in Oxon. pr.

637 OMINA] Plerique libri, & codices, omnia. Omina sunt prodigia, & signa futurarum calamitatum. BERSM. Omina jam ediderant Sulpitius, Ascensius, Versellanus, & Hortensius. Ex meis omnia habent Vossiani tres, & meus codex; quae variatio in scriptis, & editis perpetua, ut cuiusvis notum.

639 FIGULUS] Nigidius Figulus, qui ideo hoc nomen accepit; quod regressus à Graecia dixit, se didicisse, orbem ad celeritatem rotae figuli torqueri. SCHOL.

640 MEMPHIS] Oppidum in Aegypto in ea parte Nili, quae dicitur Delta, ab Ogdoo rege conditum. SULPIT. Herodotus in Euterpe, à Mene rege, quem & Minum vocat Plutarchus, conditam Memphim tradit. MICYLL.

641 AEQUARET VISU, NUMERISQUE &c.] Ideo hoc dicit, quoniam Memphis r. Alexandria Mathematicis copiosa est, & doctissimos Astronomicos mittit. Cursus enim astrorum numeris comprehenditur. unde Boëtius. Tu numeris elementa ligas. SCHOL. Horat. L. I. O. II.

— — — — — nec Babylonis

Tentaris numeros.

Claudian. Lib. II. pr. Conf. Stil. 434.

Scribit jura senex, numeros qui dividit astris,

Et cursus stabilesque moras. ubi v. Barth.

642 NULLA CUM LEGE] Legimus eodem (Prisciano) auctore, nec non ex antiquo Codice *nulla sine lege*. Duae namque negationes Graeco more interdum magis negant, quod annotarunt Donatus, Marcellus, & Priscianus. Sic Virgilius in Bucolicis.

Nulla neque amnem Libavis quadrupes:

quamvis & illic in plerisque mendose legatur *ulla neque amnem*. JACOB. BONONIENS. Syll. III. in Lucan. T. I. Thes. Crit. p. 671. Jac. Bononienſis, Priscianum secutus legit *nulla sine*, quem & Sulpitius sequitur. Ego potius legam *nulla sub lege*. VERSELL. *Sine lege* Msc. quatuor. BERSM. *Nulla sine lege* Oxonienſis prim. Vossiani quatuor & Hulſt. Unus omittit *sine*. *sine lege* etiam Wittianus suprasc. cum, & Reg. primus. ut Bononienſis, & Sulpitius voluerunt, per duplicem negationem. Non recte. nam licet hoc verum sit in illis *nullus neque, nec nullus* & similibus. de quibus vide La Cerdam ad Virgil. cit. loc. Ecl. V. 25. Passerat. & Broukhus. ad Propert. L. II. 15. 5. Scaliger. ad eundem L. IV. 4. 66. Non tamen hinc poteris etiam dicere *sine nulla*, pro *nulla*. Quid ergo faciendum *ut sine*? Scilicet verissime Regius unus, Edd. Romana & Parmensis *nulla sine lege*. quo facit & meus Codex *sine ulla lege*. Mutaverunt illi, qui non cogitabant s. sequente vocali in caesura posse longum esse. Ovidius Metam. III. 148.

Nubibus esse solet aut purpureae aurorae.

L. IX. 405. Fast. L. I. 109. Ep. VI. Heroid. 31. quibus locis consule Heinſium, & Politian. Miscell. c. 71. Faërn. ad Terentii Andr. I. 1. 98. Immo sic aliquoties noster. Lib. V. 522. *Tecta patris?* aut. ubi male etiam in quibusdam Codicibus *vel*. Prif.

- 650 Saevitiam? extremi multorum tempus in unum
Convenère dies. summo si frigida coelo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes;
Deucalioneos fudisset Aquarius imbres,
Totaque diffuso * latuisset in aequore tellus.
- 655 Si saevum radiis Nemeaeum, ^b Phoebe, Leonem
Nunc premeres, ^c toto fluerent incendia mundo,
Succensusque suis flagrasset ^d curribus aether.
Hi cessant ignes. tu, qui flagrante * minacem
Scorpion incendis cauda, chelasque peruris,

660

VARIAE LECTIOES.

^a jacuisset B. I. ^b foeba V. sec. phoebe R. I. ^c phoebe A. ^c toti B. I. ^d ignibus A. M. ^e minacem A.

Priscianus ubi citet *nulla sine*, invenire non potui. *Nulla sub lege* Marpurg. ut placebat Versellano.

644 MOVENT] Hunc mundum & sidera. SCHOLIAST.

644 ORBI] Ita primus, quod sciam, edidit Grotius: monuit ita tamen in aliis pro *urbi* esse Modius Nov. Ant. L. L. Ep. 80. Habet autem *orbi* Voss. sec. & Marp. ac unus Pulm. ceteri omnes *urbi*. sed sequitur *urbes*. *Orbi* ~~ex~~ *generi humano* i. terrae & ejus incolis.

645 MATURA] Alii *natura*. Nos *matura* retinimus, auctoritate duorum Mistorum & aliquot librorum. BERSM. Non video in alia editione *natura*, quam in Pulmanni; ubi non dubito, quin sit operarum vitium. Tanti tamen visum fuit hoc Modio, ut ex scriptis, qui omnes *matura* habent, ibidem restituere se crederet, V. Broukhuf. ad Tibull. L. IV, 1, 205.

Seu matura dies celerem properat mihi horam.

650 EXTREMI] Nefandi, ultimi. Hoc autem dicit: Multorum hominum dies extremi in unum tempus convenere, quippe multi hoc bello sunt perituri. SCHOL.

652 STELLA NOCENS NIGROS SATURNI &c.] De frigida & nocente stella Saturni, ejusque praecipuo Zodiaco signo Aquario, in quo regnat. V. hic Sulpit. & Hortensium. *Accenderet nigros ignes* notat, si in Aquarium veniret, & ibi magis lucescere, ac vim suam exercere inciperet. *Nigri ignes* sunt parum lucentes. L. IX, 5. *Qua niger astriferis connectitur axibus aër.* Horat. L. I, O. 25. *nigrae silvae* i. obscurae.

653 DEUCALIONEOS] i. e. factum esset diluvium, sicut sub Pyrrha & Deucalione. Hic enim cum Pyrrha diluvio superfuit. SCHOL.

655 NEMAEUM] Scripti mei praeter unum Voss.

a m. 2. & Ed. Rom. Ven. *Nemeum*. Sed Sabellicus jam monuit, *Nemetum*, vel *Nemeaeum* esse scribendum in Annotat. Syll. 2. p. 182. Thes. Crit. T. I. Imitatus noster est Senecam in Oed. 40. *Titan Leonis terga Nemeaei premens. Premere stellam* dicitur *phoebeus* à Boëthio L. II. Met. 3.

655 LEONEM] Si sol in signo leonis (Voss. pr. & Witt. in *leone*) esset. SCHOL.

657 SUI] Sic recte edidit Grotius, pro quo vulgo *tuis*; eique adstipulatur unus Bersm. & duo Regii ac Marp. *Asper flagratet suo currum.* i. e. sole, qui habet currum aethereum. de hoc reciproco agam latius ad L. V, 311. *jam manibus damnata suis.* ubi vulgo etiam *tuis*.

658 IGNES] Scilicet Solis, & Saturni. SCHOL.

658 FLAGRANTE MINACEM CAUDA] Sic Lib. IX, 835. de Scorpio

Minax nodis & recto verbera saevus.

Ovidius Metam. 2, 199. *curvata minitantem cuspidem.* Ceterum vox illa *flagrante* mihi suspecta est; versu enim proxime praecedente *flagrasset* habuimus. à qua repetitione ejusdem vocis intra duos treise versus licet noster non sit alienus, hic tamen valde offendit. Verum nihil juvant scripti. Melius certe fuisset *Vibrans* i. e. lucente ac mobili. quo verbo frequenter utitur noster. Consule indicem, & ut hic, neutraliter, Lib. V, 446. de mari.

Non horrore tremis, non solis imagine vibrat.

Gladii vibrantes Valerio Maximo L. VIII, 9, 2. Silius Italic. L. I, 539.

Ultrix iniussi vibravit lancea belli:

ubi v. de D. Heinsium, & Drakenb. ad L. IV, 156. De lingua serpentis infra L. IX, 631. Lucretius L. III, 658.

M

Q173

- 660 Quid tantum Gradive paras? nam mitis ^a in alto
Juppiter Occasu premitur, Venerisque salubre
Sidus ^b hebet, motuque celer Cyllenius haeret,
Et coelum Mars solus habet. ^c cur signa meatus
Deseruere suos, mundoque obscura ^d feruntur?
- 665 Ensiferi nimium fulget latus Orionis?
Inminet armorum rabies; ferrique potestas
Confundet jus omne manu; scelerique nefando
Nomen erit virtus; multosque exhibit in annos
Hic furor. ^e & Superos quid prodest poscere finem?
- 670 Cum domino pax ista venit. duc, Roma, malorum

Con-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ab meus. ^b abest P. 2. habet V. 1. Ed. Parm. Sulp. Asc. &c. ^c cum Edd. quaed. sine interrogationis nota. tum Margo Mic. ^d geruntur R. 1. ^e o superi B. 1.

*Quin etiam tibi si lingua vibrante minantis
Serpentis caudam.*

Sil. L. 11, 587.

Oraque vibranti stridebant fibila lingua.

Plura dat Heinsii magni patris magnus filius ad Ovidii Metam. L. 111, 34. *Tresque vibrant linguas*, ubi, ut hic, *flagrantis ex flagrasset*, sic illic *vibrant in micant* ex praecedentis verbi voce *micat* abierat. Adde Cl. Dukerum ad Flor. L. 111. c. xi. *Signa auro sericisque vexillis vibrantia.*

661 JUPPITER] Hoc contrarium, quod Venus & Juppiter recesserunt. Horum enim benivolaestellae sunt. Unde Virgilius docte hos Deos Aeneae ostendit, cum jam omnia pericula evasisset. Nam sic ait. Cum Juppiter despiciens è summo aethere accessit, illum Venus

*Tristior ex lacrimis oculos suffusa nitentes
Alloquitur.* SCHOL.

662 HEBET] Alii *habet*. minus recte. quidam *abest*. non male. sua enim conjunctione Martem mitigat Venus. *Hebet* autem idem est, quod *reunditur*, & convenit cum eo, quod sequitur de Mercurio. BERSM. Nihil verius, quam *hebet* scribendum, sive languet, metaphora de stellis sollemnità ferro sive acie oculorum desumpta. L. 11, 720. *Et jam pleias hebet*. ubi itidem in MSS. & Edd. quibusdam *habet*. Silius Ital. L. xii, 249. de Veneris fidere

hebetatur ex atris

Decrecent tenebris languentia lumina condit.

664. *fulgor helescere coeli*. Boëthius L. 11. Conf. Phil. Met. 3.

*Pallat albentes hebetata vultus
Flammis stella prementulus.*

Virgilio dicitur L. 1. Georg. 395. *acies stellis obtusa*, & similiter aliis passim. Vide quae adduxit Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. L. v, 371. *hebet Arcas*. ubi vulgo quoque *habet*. Sequenti versu pro *habet* forsitan legendum *habet*, ut pergat in alloquendo Martem.

665 ENSIFERI] Hoc quoque dat ei epitheton Ovidius L. 11. Art. Am. 16. Fast. iv, 388. Utroque vero loco ex Miliis quibusdam Heinsio placet *Ensifer*. sed hic nihil mutant Codd. nec Servius adducens hunc locum ad Virgil. 111. Aen. 517. *Ensifer Celeneus*. Val. Flacc. L. 111, 406. *Ensiferas castrucae*. Stat. L. iv. Theb. 321.

665 ORIONIS] Ut Virgilius.

Armatumque auro circumspicit Oriona.

Bene autem propter futurum bellum Mars videtur, & Orionis latus, ubi est gladius. SCHOL.

667 MANU] In Vossiano tertio & meo a prima manu, uti & in Ed. Veneta scribitur hoc modo.

I. a. rabies, ferrique potestas:

Confundent jus omne manus.

nisi quod in meo est *confunder*.

668 MULTOS] Post enim Antonius bellum fecit, & Pompejus filius pirancam exercuit, & Pompejus occisus est. SCHOL.

670 DOMINO] Tyranno. Perpetui enim imperii Caesar est auctor. IDEM.

672 EXTRAHE] i. e. protende, ne pax veniat cum domino: tum tantum libera, cum geris bellum civile. SCHOL.

673 PRAESAGIA] Scilicet verba Nigidii Figuli. SCHOL.

675 EDONIS] *Edoni*, inquit Stephanus, *Thracias*

Continuam seriem, clademque in tempora multa
Extrahē, civili tantum jam libera bello.

Terruerant satis haec pavidam praefagia^b plebem:
Sed majora premunt. nam qualis vertice Pindi

675^c Edonis^d Ogygio decurrit plena Lyaco,
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pectora Phoebum.
Quo feror, ô Paean? qua me super aethera raptam
Constituīs terra? video Pangaea nivosis

680 Cana jugis, latosque Haemi sub rupe Philippos.

Quis furor hic, ô Phoebe, doce: quae tela, manusque
Ro-

VARIAE LECTIOES

a tu tantum B. 1. b turbam P. 1. c Edonis MSS. 3. cum Edd. pr. al. Aedonis male. Graece Ἰδωνίς.
d Ogygio V. 1. Oegigio meus. Egeo Witt. pro Var. L. e qui V. 1. f me o B. 1.

cias populus est, ab Edono Mygdonis fratre appellata. Hinc gentile foemininum, patronymica forma factum, quemadmodum & Persis à Persa. Scribitur autem media hujus syllaba per o magnum Graecis; sed poëtae eandem, pro suo jure, nunc corripunt, nunc producant. Id quod & in Sidonis, Sidonius, & aliis compluribus faciunt. Ovid. x. Metamor.

Protinus in sylvis matres Edonidas omnes,
Quae videre nefas, sortā radice ligavit.

MICYLL.

675 EDONIS OGYGIO DECURRIT PLENA LYACO] Ita legit Servius, atque esse οὐράλις. At summae eruditionis Salmasius in Plinianis exercitationibus vult legi Odonis, quia apud Periegeten Dionysium sunt ἰδωνίς. GROT. Ex Ed. tert. Summi Salmasii conjectura Odonis à tam multis viris doctis explosa, & exemplis plurimis vocum, in quibus syllaba prima vel secunda communis effertur, confirmata est, ut majore luce vix egeat. Vide C. Barthium ad Statii Theb. L. XII, 733. Edonios curvus. Sriver. ad Martial. Spectac. Ep. 31. & quos laudat Doctiss. Drakenb. ad Silium Ital. L. IV, 774.

Edonis ut Pangaea super Trieteride mota,

Et juga, & inclusum suspirat pectore Bacchum.

Recte igitur Servius Systolen hic à Lucano factam monet ad Virgil. Aen. XII, 365. qui omnino videndus, & Scholiastes noster dicens. Nomen Bacchae. systole. nam de natura aliter longum est vel producit. Est autem primitivum Edonus, Edoni. Mons est Thraciae. Unde est seminum hoc patronymicum pro possessivo. Eodem modo noster primam in Sophene & Orestes corripuit Lib. II, 593. III, 249. cum Graece sit Σοφνὴ & Ὀρεστὴς. Ubi

vides, cum hoc quoque fecisse in o. in qua littera, ut de aliis taceam, id praecipue factum est à Latinis. primam in Orion nunc corripit, nunc produci, notissimum est. Leucosiae & scopulis Silius Ital. L. VIII, 581. sed Graecis dicitur Λευκοσία. Horam pro dea prima brevi efferunt Ovidius, & Valer. Flaccus. At Graece Ἰδα. qua de re consule Vossium ad Valer. L. VI, 58. Vide eum quoque ad L. V, 105. Unde forsitan non mutandum est ubique Sardonius, in Sardoas cum N. Heinsio ad Claud. B. Gild. 508. & magni nominis viro J. G. Graevio. ad Rutil. Itiner. L. I, 354. nam quod vir Celeb. dicat, se non meminisse, Latinos tertiam ante ultimam corripere, in eo sefellit illum memoria. Virgil. L. IV. Aen. 75. Sidoniasque ostentat opes: cum L. I, 75. dixisset Sidonia Dido. contra secunda in Bistonis aliquando producit. V. Bentley. ad Horatium p. 64. Videtur autem Lucanus adumbrasse verba sua ex Senecae Oedip. 433.

Nunc Edoni pede pulsavit,
Sola Pangaei, nunc Thraciis
Vertice pindi &c. ubi vide Gronov.

676 MATRONA] Matrona dicebatur, quae unum virum sciebat. Sed hic non matronam fuisse, sed Romanam rempublicam visam debemus capere. SCHOL.

679 PANGAEA] Montes Thraciae projecti per Macedoniam & Thessaliam. SCHOL.

680 HAEMI] Campos dicit Macedoniae, ubi bellum civile gestum est. IDEM.

680 HAEMI] Stephanus absque aspiratione scribit αἰμῶς, & ab Haemo Boreae & Orithyae filio nominatum dicit. MICYLL. Accuratus descripsisset locum Lucanus, si Pangaei sub rupe posuisset
M 2 set

Romanae miscent acies, bellumque sine hoste est?
 Quo diversa feror? primos me ducis in ortus,
 Quae mare ^b Lagaei mutatur gurgite Nili.
 685 Hunc ego, ^c fluminea deformis truncus harena
 Qui jacet, agnosco: dubiam super aequora Syrtim,
 Arentemque feror Libyen, quo tristis Erinny's

Tran:

V A R I A E L E C T I O N E S.

a quo B. I. O. I. b Lagaei MSS. & Edd. quidd. c fluminea V. I.

set Philippos, docente Ill. Ezech. Spanhemio ad Callimachum p. 422. Sed ob vicinitatem id fit. Virgil. L. IV. Aen. 491. *Emathiam & lasos Haemi pinguescere campos*. Infra L. VI, 576. x, 449. *Thessalici qui nuper rupe sub Haemi*. Haemum vocat *Thessalicum*, licet mons fuerit Thraciae, sollemni veterum auctorum more, qui plurima loca Macedoniae, Thessaliae, Thraciaeque ob vicinitatem, & crebram finium mutationem confuderunt, ut olim jam monuit Cl. If. Vossius ad Melam L. II. c. 3. & Spanhemius indicato loco. Hinc *Haemoniae artes* de magia Thessalorum, *Haemonia tellos* L. III, 192. aliaque. Inde etiam in oraculo Delphico Apud Athenaeum *ἱπποὶ Θιασαλῶν*, quae in eodem oraculo apud Scholiasten Theocriti Idyll. XIV, 49. *Θηϊκίαι* vocantur. Hinc Hesychius *Θηϊκίαι*. ἢ *Θιασαλῶν*; cum sit Thraciae pars & frequenter pro tota Thracia usurpetur. Ex hac observatione patet, non temere mutanda esse Suidae verba *Ὀλιζῶν, Ἰθρὸς Θηϊκίαν* in *Θιασαλῶν*. ut facit Berkelius ad Stephani verba, *Ὀλιζῶν πόλιν Θιασαλῶν*. Neque credendum esse Simlero, apud Vibium Sequest. pro *Lynceſtus Thraciae* substituere volenti *Macedonias*; aut Hesselio ibidem *Othrys Thraciae* legenti *Macedoniae*. *Othrys* diserte adscribitur Thraciae à Statio L. IV. Theb. 655. Plura vide in Commentariis Celeb. Burmanni ad Valer. Flacc. L. I, 24. IV, 280.

681 QUAE TELA] Praeferam ex MS. p.

Quis furor hic, o Phoebe, doce, quod tela manusque Romanae miscent acies, bellumque sine hoste est.

GROT. Quae edidit Grotius, ut habent solae Editiones Ven. & Omniboni, & tres Pulm. & ex meis septem Codd. Ceteri scripti, & editi quo. praeter Regium primum, in quo est *quod*. non male. sed neque damnum quo, vel quid? i. e. cur, quam ob causam. pro *manusque* in Ed. Versellani *minasque* ex observatione Anton. Sabellici Syll. II. Annot. in T. I. Thef. Crit. p. 182. ubi ait, *minas* fortasse melius esse, nisi ad externa auxilia id referas, quae Pharsalicae pugnae interfuerunt. Ne audias. idem est ac *manum conferre*

cum quocumque adversario. *Miscenturque manus* noster L. III, 569.

682 SINE HOSTE] Sine externo hoste, quod *hostes* antiquitus externi ac peregrini dicebantur. MICYLL. Recte Scholiast. ait. *Quia civis cum civibus pugnant.*

683 IN ORTUS] In Alexandriam, quae est in Oriente, ubi Pompejus occisus est. SCHOL.

684 LAGEI NILI] *Lageum* Nilum dixit à Ptolomeo rege Alexandriae, nepote Lagi. SCHOL. Hoc est, Pelusiaci, sive quâ juxta Pelusium in mare exit. Nam non longè à Pelusiaco ostio Alexandria condita est, cujus imperium Lagi filius Ptolomeus, proximè post Alexandrum Magnum tenuit. MICYLL.

684 MUTATUR] Si sana haec lectio, recte exponit Omnibonus, quod magna vi in illud influens Nilus, maris undas, sive aestum mutat. Nugantur alii, qui propter saporem vel colorem mutatum hoc dictum à Lucano putant.

686 AEQUORE] Alii *super aequora* legunt, ut sit *ἰθαπτικῶς* dictum. *Feror Syrtim & Libyam*, pro *ad*, vel *in Syrtim & Libyam*. Quemadmodum idem mox infra dixit: *Arripimur colles Alpium & Pyrenen*, pro: *ad colles Alpium & Pyrenen*. MICYLL. Praeter Micyllum etiam Sulpicius, Ascensius, alique *aequore* legunt, & exponunt per *aequor*, in *aequor*. *aequore* autem habent 2 Pulm. & nostri quinque ac Wittian. pro *Varia Lectio* ne. Verum si ita legas, jungenda sunt *dubiam aequore*; quia scilicet nunc mare nunc terra est, Noster L. I, 304.

Syrtes vel primam mundo natura figuram

Cum daret, in dubio pelagi terraeque reliquit Or. Adde L. v, 485. Propert. L. II, 7, 71. Senec. Thy. 292. Instar omnium habet Melam L. I, 7. *Syrti sinus &c. magisque etiam ob aeternos motus pelagi affluentis & resurgentis infestus*. ubi videnda notae. Quamquam & hoc sensu *dubiam aequora* per Graecismum poetarum more retinere possis. *aequora* enim servant scripti optimi, Edd. primae & Priscianus L. VII. c. 757. *Ferri Syrtim, Libyen vero* potuit dixisse, ut *me vehis Hesperiam* L. v, 534.

Sic

Transtulit Emathias acies. nunc desuper Alpīs
 Nubiferae colles, atque ^a aëriam Pyrenen
 690 Abripimur. patriae ^b sedes ^c remeamus in urbis:
 Inpiaque in medio ^d peraguntur bella senatu.
 Confurgunt ^e partes iterum, totumque per orbem
 Rursus eo. nova da mihi cernere litora ponti,

Tel.

VARIAE LECTIONES.

^a aëriamque Pyrenem B. 1. ^b sedis r. in urbes V. tert. a m. i. sedem A. ^c remeamur V. 1. ^d panguntur B. 1.
^e iterum partes B. 1. partes V. 2. Ed. Farn.

Sic Vadere domos Propert. L. 1, 64. Statius L. 1.
 Theb. 645.

*Mea me pietas & conscia virtus
 Has egere vias.*

Passim venire Scythiam, Italiam, ira Afros & similia. de quibus V. Heins. ad Ovid. Met. xiv, 456. & Grammaticos, quos laudat Drakenb. ad Silium L. xvi, 161. *Super aequora* phrasis est nostro frequentissima. Vide Indicem. Neque aliter haec cepit Scholiastes, dicens *dubiam, quia nunc mare, nunc terra est. Ordo est, Dubiam Syrtim & arenam Libyen feror super aequora.* In margine Bersmanni est *dubias super aequora Syrtis.* an ex MSS., non monet, neque etiam unde habeat *ardentem.* *Arida Libye* L. 111, 293. *Sitiens* 369. & passim V. Bochart. Phaleg. L. iv, 33.

687 LIBYEN] Ad hanc Cato confugit. *Pyrenen.* Hic in Hispania Caesar contra filium Pompeji dimicavit. *Patrias;* cum urbem victor Caesar ingressus est. *bella;* quando Caesar in Senatu occisus est. *Partes;* à Bruto & Cassio interfectori- bus Caesaris contra Augustum. *Ponti;* pugnavit Augustus cum Antonio in Aetiaco promontorio. *Philippus;* hic Romani bis bella gesserunt. *Vidi;* contra Brutum & Cassium à Caesare & Antonio. SCHOL.

687 ERINNYs] Singulare est, quod in utroque Regio scribatur hic *Enyo.* Non recte tamen. *Erinyda* solet passim appellare noster. Vide vs. 467, 14, 187. *civilis Erinnyes concides etc.* quare nihil muto, quod nec facerem, si *Enyo* esset in omnibus MSSis.

690 ABRIPIMUR] *Arripimur* plerique libri, & Codices. BERSM. *Arripimur* habent quatuor Codices, sed recentiores, excepto vetustiore Voss. tertio. Ceteri cum Pulmanni Codd. & Ed. Ven. ac Omniboni *Abripimur.* quod praestat.

694 VIDI JAM PHOEBE PHILIPPUS] De Philippis, ac Pharsalo, duobus celebribus locis, deinde de pugnis illis duabus, non minus famosis: quarum altera inter Cn. Pompejum, altera inter Au-

gustum Antoniumque triumviros, & Brutum Cassiumque Caesaris occisores fuere, tanta est authorum dissensio, ut, cui quid credas, nescias. Nam authores Latinos, praesertim tam magnos, ignorantiae accusare, ut incivile videtur, natan- tam rem dissimulare, ac omnino silentio transire, vel timiditatem puerilem, vel manifestam igna- viam arguit. Itaque ut media via incedam, loca ipsa primum ex authoribus magnis adscribam: deinde authorum de pugnis verba subnectam, ut lectori sit integrum ea de re suum interponere judicium, ac liberè sequi, quod volet. Ac primum de Pharsalo, apud quem locum prius inter Romanas depugnatum acies, & unde huic operi nomen est, dicemus. Plin. lib. iv. cap. 8. ubi de Thessalia multa dixit, haec subnectit. *Oppidum Pagasa, idem postea Demetrias dictum. Tricca, Pharsalici campi, cum civitate libera.* Haec ille. Strab. lib. ix. ubi de Phthia, ac Hellade, duplicem fecit Pharsalum, veterem, ac novam, nihil de hac pugna memorans: libro tamen xvii. ait, Pompejum ex veteri Pharsalo in fugam actum, Pelusium, ac in Casium montem venisse. Ptolemaeus Pharsali non meminit: nisi quis in Thessalicorum oppidorum nomenclatura *Phalachthiam* putet ab eo dictam, quae Latinis *Pharsalia.* Neque id temerè fortassis quis conjectabit. Nam in Graecis ejus authoris exemplaribus id nominis variè scriptum reperias. Alibi enim *Φαλαγγία*, alibi *Φαλαγγία* legitur. Quae nomina, haud scio, nunc apud aliquem authorem de Thessalis legantur. Nec Caesar meminit ejus libro 111. de bello Civil. Noster hic poeta nunc *Pharsalon* vocat ut lib. vii,

Aequorei regnum Pharsalos Achillis

Eminet. - - - -

Nunc *Pharsaliam*, ut lib. vii.

Utinam Pharsalia campis

Sufficiat cruor iste tuus.

Nunc de Pharsalo, nunc de Philippis Ptolomaeus ultra Strymonem ad Septentrionem ponit Odemanticae, sive Edonidis Philippus urbem, adeo

Telluremque novam: ^a vidi jam, Phoebe, Philippos.

VARIAS LECTIONES.

a jam vidi A. video Hert. Margo.

propinquam Thraciae, ut Plin. lib. iv. cap. 11. non dubitavit Thraciae adscribere. Ait enim. *In-
tus Philippi colona. Absunt à Dyrrhachis, cccxv. m.
pass.* Haec ille: quam distantiam Ptolemaicae de-
scriptioni omnino congruere puto. Philipporum
& Lucas meminit eleganter in Aetis, cap. 16. Apud
Strab. haud equidem scio, si quicquam de ea
urbe legimus. Haec de locis, ex bonis ac probatis
authoribus. Distant autem Philippi à Pharsalo,
30 plus minus grad. latitudinis apud Ptolemaeum,
hoc est, stadiis mille quingentis, quae faciunt
propemodum ducenta millia pass. immensus
error, si quis alterum pro altero accipiat, quod
quidem fecisse videntur, ut postea ostendemus.
Nunc authorum verba de duabus illis pugnis ad-
ducenda sunt. L. Florus Livii *Βερεχολόγος*, (ut
ita dicam) primum adducendus est. Is in Livii
epitome. cxi. *In Thessalia apud Pharsalum victum
Pompejum fatetur.* Idem lib. cxiv. de altera pugna,
ita ait. C. Caesar (Augustum intelligit) & Antonius
apud Philippos vario eventu contra Brutum,
ac Cassium pugnaverunt. Haec ita ille de duobus
illis locis satis dilucidè, ac distinctè, quia ex Livio
dixisse videtur. At idem in sua epitome lib. 111.
ubi de bello, inter C. Caesarem, ac Pompejum;
& pugna Pharsalica ita ait. *Sic praecipitanti-
bus satis praelio victa est Thessalia, & Philippi-
sis campis, Urbis, Imperii, generis humani fata com-
missa sunt.* Hic Philippicos campos meminit in
Thessalia, quos Plinius nominasse Pharsalicos vi-
detur. Sed enim de pugna in Thessalia ad Pharsalum
prope Metropolim facta, ex nullo authore certius
colligetur, opinor, quàm ex ipso Caesare lib. 111.
de bello Civili, ubi narrat, quo pacto à Dyrrhachio
profectus, primum Gomphos coeperit, ac diripuerit.
Deinde Metropolim digressus eam conservaverit,
atque ibidem expectaverit Pompejum, ac viccrit.
Pharsali quidem (ut dictum est) eo in loco, quod
equidem miror, non meminit. Sed necesse est prope
Metropolim fuisse. Porro, id etiam dubium, ipsine
poetae tres, Virgilius, Ovidius, ac Lucanus, in eadem
fuerint sententia. Primus ita inquit, primo Georg.

*Ergo inter sese paribus concurrere telis**Romanas acies iterum videre Philippi.**Nec fuit indignum superis bis sanguine nostris**Emathiam, & latos Aemi pinguescere campos.*

Tibi Servius, Philippi, inquit, civitas est Thessaliae,
in qua primum Caesar, & Pompejus: postea Augustus,
& Brutus cum Cassio dimicaverunt. Et pau-

lò post, *Emathia dicta ab Emathio rege. Aemus autem
mons est Thessaliae.* Ovid. autem lib. xv. Metamor-
ph. de Augusto ita ait.

*- - - Pharsalia sentiet illum**Emathique iterum madefient caede Philippi.*

Hic Raphaël Regius eadem ferè, quae Servius.
Pharsalas, inquit, *urbis est Thessaliae, à Pharsalo
Acrisii filio, dicta.* Unde *Pharsalia* declinatur, ac
pro *Thessalia* ponitur, in qua bis Romani conflixerunt,
ducibus primò Caesare, & Pompejo: deinde Octavio
& Antonio, contra Brutum, ac Cassium. Ex his
Servii, & Raphaëlis verbis satis liquet, opinatos illos,
eundem locum fuisse, Philippos, ac Pharsalum,
atque adeo in Thessalia, non Thracia. Ipse
autem Lucanus hoc in loco matronam vaticinantem,
ducens haud dubiè de propiore, ac jam imminente
periculo, de pugna, inquam, Pharsalica loquentem
facit, quum inquit,

*- - - Video Pangaea nivosis**Cana jugis, latosque Aemi sub rupe Philippos.*

Et hic quidem Philipporum mentio est, Pangaei,
ac Aemi montium, nivium denique, quae omnia
Thraciae conveniunt, non Thessaliae, cum tamen
idem in vii. Thessalam longissimè describat: velut
aream tuturae pugnae ad Pharsalum, non ad
Philippos. Ad finem autem vaticinii, quod ad
calcem hujus lib. posuit, postquam de iis, quae
Caesaris mortem secuta sunt, mentionem fecisset,
Consurgunt, inquit, *partes iterum*: concludit tandem:
Vidi jam Phoebe Philippos, quasi dicat, à
Philippis ad Philippos venio. Qui verò putant,
Philippos, Pharsalum oppida, Aemum, ac Pangaeum
monteis, Philippicos, ac Pharsalicos campos
utriusque regionis, Thraciae, ac Thessaliae
communia fuisse nomina, me non habebunt as-
sensores. Ego potius crediderim (dicam enim li-
berè, quod sentio) negligentia Romanorum scrip-
torum id evenisse, ut pleraque alia, in ipsorum
historia, quod abundè arguit; imò argutè ostendit
Dionysius Halicarnassensis, & nos in nostris in Li-
vium Sallustiumque annotationibus. GLAREAN. Cui non
dictus Hylas? quare nihil addo.

695 Laxo] Lentata! vi divinandi. Sive Lasso, de-
fesso. Nam decedente numine solent pene exa-
nimes esse. SULPIT. Lasso. alii laxo h. e. rela-
xato. Msc. quatuor. lasso jacuit deserta furore.
BERSM. Lasso. Ita legendum, non laxo, aut
laxo. GROT. Ed. pr. Lasso. Sic ut posuimus ha-
bent MSS. P. & T. IDEM. Ed. sec. Lasso pro
elapso, seu evaporato excogitavit Versellanus, quam-
quam

695 Haec ait, & lasso jacuit a deserta furore.

VARIAE LECTIONES.

a vulgo deserta.

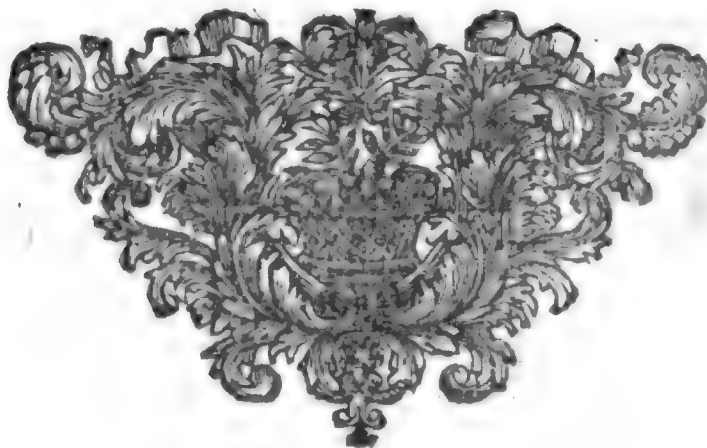
quam ita jam erat in Ed. Rom. & Parm. sed male. Scripti mei omnes praeter Marpurg. & quatuor Codd. Pulm. cum Edd. Ven. Br. Med. Sulp. Aicens. &c. recte *lasso*; quod bene exponit Scholiae. *qui lassos faciat. Metonymia.* In simili re noster de Phocemonœ L. v, 224. *Vixque reserta cadit.* reñimur enim post lassitudinem. Statius L. iii. Theb. 589. *lassa furorem*

Vicit, & ad comitum lacrimas expavit Agave.

Apposite Seneca Lib. de Clem. c. 19. *lassaretur furor.* Quam crebro autem hae voces *laxus, lassus, latus*, commutentur, consule Heinius ad Ovid. L. iii. Amor. El. 5. & notas Drakenburg. ad Silium. viii, 322. x, 606. Deinde vero monet Bersm. pro *deserta* in omnibus suis esse *deserta*. Idem testatur de quinque suis Pulmannus. nec aliter ego reperi in meis tredecim & Edd. Rom.

ac Parm. ac Scholiae *deserta i. derelicta.* *Desertus* verbum quidem est nostro familiare; ut L. iii, 625. *Desertis robore nervis* iv, 600. *Deserta membra.* v, 333. *Deserta sanguine turba.* & aliis passim. V. J. F. Gronov. ad Senecae Suasor. 6. Gadium ad Phaedr. F. 21. ubi junguntur *desertus annis, & desertus viribus.* Heins. ad Ovid. Fast. iii, 694. Burmann. ad Quintil. Declam. xiii, 12. & ad Valer. Flacc. L. ii, 463. *Desertaque virginis ora.* Verum movet me consensus tot, & optimorum codicum, ut *deserta* malim. cum aliter bis idem diceret *lassa & deserta f.* Immo & sic alibi loquitur noster. L. iv, 279.

Deserat hic ferre mentes, cadat impetus amens. *Vista furore* dixit Virgilius in Culice 107. *Deserta* praetulit etiam Doct. Haverkamp. ad Tertulliani Apolog. p. 224.

M. AN-

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
 PHARSALIAE
 LIBER SECUNDUS.

*Quadruplices¹ questus libri pars prima secundi
 Continet; ejusdem pars proxima verba Catonis,
 Et Bruti, dicit quo foedere² Marcia nupsit.
 Hostis in occursum³ dicit pars tertia Magnum
 Opposuisse⁴ manum; notat⁵ Et quod Caesaris ira
 Cuncta ruunt; arcesque capit; cedentibus inflat;
 Ast uni vitam tribuit: qui nuntius hosti,
⁶ Exemplumque fuit. quo viso Magnus ad omnes
 Turmas ipse⁷ suas hortandas magna minatur.
 Hinc pars⁸ quarta⁹ notat Pompejum tunc properasse
¹⁰ Brundisium, ¹¹ tandemque videns maris ostia claudi
¹² Hesperiam puppesque duas in morte reliquit.*

amque irae patuere deum, manifestaue belli
 Signa dedit mundus; legesque, & foedera rerum;
 Praescia monstriifero vertit natura tumultu,
 Indixitque nefas. cur hanc^a tibi rector Olympi

5 Solli;

VARIAR LECTIONES.

^a tibi deest in A.

¹ QUESTUS LIBRI] Sic recte meus. in Barthia-
 no Cod. pro *questus*, narrat. In Amst. libri deest.

² MARCIA] Barth. & Amst. *Martia*.

³ DICIT] *Ducit*, Barth.

⁴ MANUM] Barth. & Amst. *manus*.

⁵ ET] Deest in Barth.

⁶ EXEMPLUMQUE FUIT] *Exemplum fuerit*, Barth.

⁷ SUAS] *Suus*, Barth.

⁸ QUARTA] Barth. *quinta*.

⁹ NOTAT] Meus, narrat.

¹⁰ BRUNDISIUM] Amst. *Brundisium*.

¹¹ TANDEMQUE VIDENS] Barth. *tandem me-*
uens.

¹² HESPERIAM &c.] Barth. *Experia puppes ge-*
minas in mare, Amst. *Hesperias p. d. in monte*.

² LEGESQUE &c.] Cum in Codice Turriano
 sit *curfusque*, hoc loco id praeferre propter fre-
 quentem hujus vocis apud nostrum usum malebat
 Celeb. P. Burmann. ad Valerium Flacc. Lib. 1,
 532.

- - - rerumque à principe cursu

Fixa manent.

Latius nos de ea agemus ad Lib. VII, 446. Cum
coeco rapiantur secula cursu. vulgo ibi *casu*. Hoc
 faceret quoque verbum *versis*. Nihil tamen con-
 tra ceteros Codices temere muto. *leges* enim sunt
 modi, &c., ut ita cum Glossatore dicam, ordina-
 tiones foederis, quo res mundanae sunt statutae
 & nixae. Neque minor usus est hujus vocis apud
 Lucanum. Lib. II, 82. *legibus aevi*. L. VIII, 568.

Quod

- 5 Sollicitis ^a visum mortalibus addere curam,
^b Noscant venturas ut dira per ^c omina clades?
 Sive parens rerum, cum primum informia regna,
^d Materiamque rudem flamma cedente recepit,
 Fixit in aeternum causas; qua cuncta ^e coërcet,
 10 Se quoque lege tenens, & secula iussa ferentem
 Fatorum inmoto divisit limite mundum:
 Sive nihil positum est, sed fors incerta vagatur,
 Fertque refertque vices, & habent mortalia casum:
 Sit subitum quodcumque paras: sit caeca futuri
 15 Mens hominum fati: liceat sperare timenti.
 Ergo ubi concipiunt, quantis sit cladibus ^f orbi

Con-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a visum est B. 3. V. 1. Marp. H. O. Edd. Sulp. Asc. Mic. Hort. aliaeque. ^b noscat V. 1. ^c omnia V. 1. Ed. Ven. ^d materiam V. sec. meus. ^e cohercet MSS. semper. ^f vulgourbi.

*Quod nisi fatorum leges, intentaque jussu
 Ordinis aeterni ex.*

L. 1, 200.

*- - - - - diversa potentia prima
 Mundi lege data est.*

& passim apud alios. Utrumque jungit Manilius Lib. IV. initio.

*Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,
 Longaque per certos signantur tempora cursus.*

Atque ita in aliis rebus leges vocantur certi modi, quos immutare non licet. Vide Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 9, 67. & ipsum Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 1, 213. *Leges & foedera* redas junxit noster Lib. VII, 399. *leges siderum*, juxta quas moventur, poetis dicuntur. V. Barth. ad Claud. L. 1. in Rufin vi. 8.

4 INDIXITQUE] Verbum Feciale. GROT. ex Ed. tert.

7 PARENS RERUM] Providentia naturalis, i. conditor mundi. SCHOL.

8 FLAMMA] Divisa enim flamma, elementa se quoque singula separarunt. IDEM.

9 FIXIT] Ita in tribus Msc. legitur, ut status quidem ordo, & fatorum necessitas indicetur. Alii legunt *fixit*. BERSM. Recte sic restituit Bersmannus. *fixit* ortum est à Sulpitio. quod ex meis modo habent duo recentissimi. *fixis* i. stabilivit, posuit, & constituit in aeternum. Sic *figere leges* & alia passim. *Fingere causas* aliud quid significat.

10 SE QUOQUE LEGE TENENS] Sic & de Deo

Seneca: Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit quidem fata, sed sequitur. Semper paret, semel iussus: ex Stoicorum sententia. Idem alibi: Ordinem rerum fati aeterna series rotat, cujus haec prima lex est, stare decreto. GROT. tex Ed. tert. Ut nec ipse possit fata mutare, ait SCHOL. Sidonius Apollin. Carm. VII, 123.

*Juppiter ista refert, Fatum, quo cuncta reguntur,
 Quoque ego, non licuit frangi.* Pro ferentem notat Glossator Vossiani secundi, legi quoque *senentem*.

11 INMOTO] Secundum Stoicos, qui dicunt, fata plurimum posse. SCHOL. in Voss. sec. est *fatis omnia regi*.

12 FORS] Secundum Epicureos, qui omnia agi casibus dicunt. SCHOL.

12 SED FORS] *Sors* Bersmannus, mei duo cum Edd. Rom. Br. Med. Sulpit. Male. Virgil. Ecl. IX, 5. *Quoniam sors omnia versat*. ubi multi quoque Codices *sors*. Livius L. 1, 45. *sors dare visa est*. MSS. Voss. *sors*: & ita factum sexcentis in locis. Consule viros doctos de his vocibus agentes, quos congescit Drakenburg. ad Silium L. XV, 105. *Quae sors insida dedisse*. Reg. pr. & *sors*.

13 CASUM] *Casus* Msc. sive casu gubernantur res mortales. BERSM. *Casus* etiam habent quatuor optimi Vossiani, alique, quos cum vulgatis consulit N. Heinsius. Sive casus habet res mortales, easque regit. Quae lectio merito etiam placet Cel. Burmanno ad Valer. Flacc. Lib. V, 284. *Colchos habens quae proelia*.

15 SPERARE TIMENSI] Ut, quid futurum sit, nescien-

N

Constatura fides Superùm, ferale per ^a urbem
^b Justitium: latuit plebejo tectus amictu
 Omnis honos: nullos comitata ^c est purpura fasces.
 20 ^d Tum questus tenuère suos, magnusque per ^e omnes
^f Erravit sine voce dolor. sic funere primo
 Attonitae tacuère domus, cum corpora nondum
 Conclamata jacent, nec mater crine soluto
 Exigit ad saevos famularum brachia planctus;

25 Sed

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a urbem Heinf. 3. V. tert. pro Var. lect. ^b justitium MSS. & Edd. quid. ^c est abesta V. 2. A. ^d Tunc MSS. & Edd. plurimi. ^e omnis R. pr. urbem O. ^f errabat P. 4. R. 2. meus. A. H. 2 in. 1. Edd. Rom. Parm. Ven. Br. Ald. Col. Gryph. aliaeque.

nescientes sperent & bona posse contingere. SCHOLIAST.

16 URBI] Praetuli *orbi*, quod est in Bersm. uno, quinque Pulm., decem nostris, & multis Heinfii, monente ad Silium Drakenb. Codd. ac Edd. Ven. Br. Med., Cod. cum itatim sequatur *urbem*. Nec tantum Romae, sed toti generi humano instabat ex Lucani mente perniciēs, quod passim inculcat. Vide Lib. VII., & L. 1, 645.

Generique paratur Humano matula lues.

17 CONSTATURA] Firma, & immobilis futura. SULPIT. Vel potius, quantas clades allatura sit certitudo signorum, & prodigiorum istorum. Perinde ut alias quoque dicere solemus: *Haec res consistit magno labore, precio &c.* MICYLL. Recte. Seneca de Clement. c. 19. *ultionem magno constaturam*. V. Priscian. Col. 763. versu 19. Pro bonis, malim *honor*, ob vitandum *maximatus bonos nullos*.

18 JUSTITIUM] Dicitur publicus luctus, quasi jus tacitum, ab eo, quod jus taceat. SCHOL.

20 QUESTUS] Sive commercia accipimus, ut in hoc luctu nemo consuetum opus fecerit, nam hic mos est iustitiae sive questus. Sive querelas dixit, ut noluerint propter Caesarem dicere, quod dolerent. nam hoc exposuit, dicens: *magnusque per omnes &c.* IDEM.

23 CONCLAMATA] Conclamari solebat, ubi ad vitalia lavanda devenit erat. Hinc res perditae conclamatae. Servius ad 11. Aeneidos. GROTIUS. ex Ed. tert. De conclamatione vide Kirchmannum, & hoc loco Hortensium.

24 FAMULARUM] Sic scripti, & editi omnes ante Editionem Bersmanni, ex qua in sequentestemere inrepsit *famulorum*. Aptius *famulas* matribus dat, quam *famulos*. Immo major feminarum in plangendo usus, quam virorum. V. Kirchmann.

L. 11. de Funer. c. 17. Quamquam de viris etiam non nego. Recte hoc loco Scholias. *Moraliter dictum est exigit; nam servi, etiam si non doleant, jubentur, ut plangant.* Valer. Flacc. L. 111, 282. *famulum, matrumque dolor.* Statius L. v. Sylv. c. 1.

Et famulos lassare grezes, & vincere planctus.

26 IN MORTE MINACES] *Jacentes* Msc. morti proximos. BERSM. *Jacentes*. Ita manuscripti, non *minaces*, quod huic loco minime convenit. GROTIUS. Non parum hanc lectionem, quam in textum admisit Grotius, juvat locus Ovidii L. 14. Met. 145.

- - - *Vultusque attolle jacentes.*

Ad nomen Thisbes oculos jam morte gravatos Pyramus erexit.

& hoc sensu *cadere* dicuntur oculi Statius L. 11. Theb. 620. aliisque: Vide J. F. Gronov. ad Senecae Hippolyt. 364. *Jacentes oculos* habes etiam apud Claudian. de Bello Epid. 21. sed alio sensu. Verum nullo scio Codices praeter unicum illum Bersmanni, in quo est *jacentes*. Omnes conspirant in voce *minaces*, quod quodammodo exponi possit pro *oculos distortos*, quales sunt minantium, ut fecit Hortensius. Quod si non placet, forsan malis lector, *micaces* vel *micantes* i. e. tremulos, ut solent crebro moveri oculi, cum jam in morte franguntur. Hinc Statius Lib. v. Theb. 216. de moriente ait *oculisque tremens*. *Oculos moveri in morte*, testis Plinius, quem adducit hic Sulpit. Nomina autem rariora in *ax* saepius mutarunt in scilicet librarii. Vide Munker. ad Fulgentii Mythol. L. 11. c. 3. & ad multos Ovidii locos N. Heinsium. Est ita *micacia*, seu *micantia* in *minacia* mutatur in multis Mssis apud Ovidium L. 11, 522. *praebensque micantia lumen Fulmina*. *Vultum micantem*, pro tremulum, quamvis alia in re, dixit Livius L. vi, 13. Non magna etiam mutatione legi pos-

- 25 Sed cum membra ^a premit fugiente ^b rigentia vita,
 Vultusque ^c exanimes, oculosque in morte minaces:
^d Nec dum ^e est ille ^f dolor, sed jam metus: incubat amens,
 Miraturque malum. ^g Cultus matrona priores
 Deposuit: moestaeque tenent delubra catervae.
 30 Hae lacrimis ^h sparsere Deos, hae pectora duro
ⁱ Adfixere solo; ^k lacerasque in ^l limine sacro
 Attonitae fudere comas; votisque vocari

Adfuc.

VARIÆ LECTIONES.

^a premunt meus. ^b rogentia Ed. Rom. ^gigentia Ed. Ven. ^c exanimos B. 1. ^d nedum H. ^e est abest a V. 1. H. ^f dolor abest a R. 1. color A. ^g & c. Edd. Rom. Parm. ^h spersere Ed. Rom. ⁱ vulgo affluxere. ^k laceras R. 1. ^l limite B. 1.

posset *natantes*, ut loqui de morientibus solent poetæ. Vide Servium & La Cerda ad Virgilii Lib. 1v. Georg. 496.

Fata vocant. conditque natantia lumina somnus.
 Statius xi. Theb. 558.

Cerno graves oculos, atque ora natantia leto.
 Hinc *madero* etiam oculi morientium dicuntur teste Heinio ad Ovidii Amor. L. 111. El. 9, 49.

27 DOLOR SED JAM METUS.] Videndum hoc loco, num nomina hæc transposita sint, legendumque potius sit: *Nec dum est ille metus, sed jam dolor*: quoniam in ipso dolore, & malo præsentis, major animi motus, majorque perturbatio esse solet, quam in metu, hoc est, de absente & adhuc incerto malo. Ut sit sensus: *Postquam autem jam metus in dolorem conversus est, & eventus non amplius in dubio, sed jam certus, atque ante oculos præsens est, tum demum incubat amens &c.* Utitur autem hoc loco prolepsi poeta. Primum enim in genere atque promiscue omnes de præsentis calamitate conqueri fingit. Postea seorsim, & per distributionem, quibus querimoniis foeminae, quibus viri usi fuerint, exponit. MICYLL. Transpositionem Micylli, ejusque explicationem eruditam ac veram esse, pronunciat Hortensius; sed meo judicio errant viri docti illi. Pergit Lucanus in affectionibus matris, moriente filio, cum metu percutitur adhuc; non vero mortuo, cum dolore percellitur. *Metus* enim de futuris, *dolor* de præcedentibus dicitur malis, ut recte alii hic autumant. Hinc Lib. viii, 53.

*Quid perdis tempora lustris
 Cum possis jam flere, times.*

Plinius L. viii. Ep. 17. *Parvulum differt, patiaris adversa, an expelles: nisi quod tantum est dolendi modus, non est vivendi &c.* Immo vulgatum

verborum ordinem unice esse verum, patet ex aperta Valerii Flacci mutatione Lib. 1, 326.

*- - - - - miserere parentum
 Mors bona, dum metus est, nec adhuc dolor.*

quo loco omnino videndus Cel. Burmannus.

31 ADFLIXERE SOLO.] Quam multis viri docti super hac voce, eique cognata *adfixere* disputarint, omnibus notum puto: Eos autem recenset Cl. Drakenburg. ad Silium Ital. L. 1, 675.

*- - - - - miserabile visu
 Submissi palmas, lacerato segmine vestis;
 Adfigunt proni squalentia corpora terrae.*

ubi uti & hoc loco *adfigunt* mavult Illustr. Bentlejus ad Horatium: quia moris erat, capite & pectoribus in gravi luctu solum tundere, & *adfigere* gravius quid notat, quam *adfigere*; quod sane exemplis patet. de more illo vide Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 541.

*Non ego, si merni, dubitem procumbere templis;
 Et dare sacratis oscula liminibus.
 Non ego tellurem, genibus perrepere supplex,
 Et miserum sancto sundere poste caput.*

Adde Des. Heraldum ad Arnob. L. 1. p. 29. Ed. Bat. *Cum Deorum ante ora prostrati limina ipsa converterent osculis.* In hoc autem loco maxime contra J. F. Gronovium in Observat. *adfixere* præferentem, disputat Bentlejus ex epitheto *duro*, idque fringere epitheton ducit, si lente & placide procubuerint. Sed reponi possit, *duro* opponi *rois pectoribus*; idque additum à Luciano ex commiseratione in mulieres, quæ pectora sua tenera, mollia, & nuda adfigebant duro solo. Gronovio certe adstipulantur quoque unus Bersin. omnes Pulmanni, meiique Codices, excepto Vossiano sec., qui tamen *adfixere* habet pro varia lectione, ac cunctæ Editiones præcæ. *adfixere*, quod sciam, primum

- Adfuetas crebris feriunt ululatus aures.
 Nec cunctae ^a summi templo jacuere Tonantis:
 35 Dividere deos: & nullis defuit aris
 Invidiam factura parens: quarum una ^b madentes
 Scissa ^c genas, planctu ^d liventes atra lacertos,
 Nunc, ait, ô miserae contundite pectora matres,
 Nunc lauiate ^e comas, neve hunc differte ^f dolorem,
 40 ^g Et summis servate malis: nunc flere potestas,
 Dum pendet fortuna ducum: cum vicerit alter,

Gau-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a in f. V. 2. Marp. ^b madentis MSS. quatuor. ^c comas B. 1. ^d ex liv. meus. ^e genas A. V. sec. pro Var. L. ^f laborem Ascens. Ed. ^g nec B. 1.

num legitur in posterioribus Sulpitii, & Ascensii Editionibus, & hinc in ceteris. Quidquid sit, consensum Codicum secutus sum: praeterea ex significatione harum vocum saltem patet, *adfigere* tinendum esse in Elegia de Morte Drusi vs. 91.

Adfigique suis moriens sua pectora sensit.

Statius L. 11. Theb. 528.

Tristis inexplorata scopulis adfigeret alvum.

Sic Miti. vulgo *affigeres*.

32 VOTISQUE VOCARI] *Precai* Msc. male. Virgil. & jam votis assuesce vocari. BERSM. *Precai* etiam unus Pulm. & à manu prima Voss. perperam. Virgil. L. 1. Georg. 157. *Votisque vocaveris imbrem.* & alibi.

33 AURES] *Meus* & Voss. tert. ac quart. à manu prima *auras*. Quomodo Ovidius L. 19. *Metam.* 583. dixit

Linguaeque vix tales illo dedit aëre voces.

& noster vs. 182. *Lingua*

Palpitat, & muto vacuum ferit aëra motu.

Claudian. in Eutrop. praef. L. 11, 51.

Quid pulsas astra querelis.

Sed male. Aures deorum intelligit, quae crebris precibus feriuntur, & fatigantur. *Ferire, percutere*, (*concussit aures nostro* L. vi, 163.) & *verberare aures*, eleganter dicere solent poëtae. Vide *Passeratum* ad Propert. L. 1. El. 16, 27.

O utinam trajecta cava mea vocula rima:

Percussas dominae varas in auriculas.

ubi non male Gryphii Ed. *vergat*. ut & Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 11, 122. *Mosis quas oppida linguis.* qui nos etiam ad Lib. vii, 143. *inpletque ululatus auras*, docet, quam crebro *auris* & *auras* in Mitiis commutare soleant.

36 INVIDIAM] *Invidia* Msc. male. Odium diis concitatura, nisi preces exaudirent, vel indignationem inter Deos motura, si omnes ad unius templum confugissent. BERSM. & Sulpit. *Invidiam* alicui facit, qui ejus sacvitiam in odium adducit. GROTI. ex Ed. pr. *Invidiam facere* est in odium adducere: sic lib. 19.

- - - - - *Pompejo contigit ignis*

Invidia majore deum.

Tertullianus de Jejunii: *Apud quasdam vero colonias praeterea annuo ritu saxi velati, & cinere conspersi idolis suis invidiam supplicum obijciunt.* IDEM. ex Ed. tert. *Diis invidiam facere* est, illis culpam dare, convicia is dicere. Ovidius L. 19. *Met.* 547.

- - - - - *nimumque in pellice saevae*

Invidiam fecere deae convicia Juno

Non tulit.

& saepe. Apposite Seneca Herc. Oct. 1860.

- - - - - *Expedi in planctus ramentum*

Desessa quamquam brachia. invidiam ut Deis

Lugendo facias; advoca in planctum genus.

Statius L. 111. Theb. 196.

Primaeque senes, & longo examine matres.

Invidiam planxere Deis.

ubi Lutatius nostri locum adducit.

38 CONTUNDITE] Hoc sic dehemus accipere; tamquam in templis omnibus dictum sit. nam ait, & nullis defuit aris. SCHOL.

41 DUM VICERIT] *Cum viceris* Msc. tria. postquam alter vicerit. alii, *dum*. BERSM. *Dum* habent Sulp. Asc. Mic. Hort. Ald. Col. Steph. Gryph. aliique, contra omnes Mitiis, & Edd. veteres; ipsiisque Lucani sensum.

42 GAUDENDUM] Quia tunc non licebit flere. SCHOL.

43 De-

- Gaudendum est. his se stimulis dolor * ipse laceffit.
Nec non bella viri, diverfaque castra petentes
Effundunt justas in numina laeva querelas.
45 O miserae sortis, ^b quod non in Punica nati
Tempora Cannarum fuimus, ^c Trebiaeque, juventus.
Non ^d pacem petimus, Superi: date gentibus iras:
Nunc urbes excite feras: conjuret in arma
Mundus: ^e Achaemeniis decurrant Medica ^f Susis
50 Agmina: Massageten Scythicus non alliget Hister:

Fun-

VARIAE LECTIOES.

a ille V. 1. b quid meus. c Treviae V. pr. R. 2. Marp. A. & a m. sec. V. tert. qu. Witt. Triviae meus d petimus pat. V. 1. e Achaemeniis MSS. tres Edd. Rom. Parm. al. Achemeniis. f susis A.

43 DIVERSA] Alii Caesaris, alii Pompeji. SCHOLIAST. Diverfa castra de Pompejanis intelligo, quae diverfa poeta vocat. comparatione Caesarianorum. Q. d. Altera, sive alterius partis castra petentes. MICYLL. Rectius Scholiastes, alique interpretes, de utriusque castris capiunt. diverfa enim sunt opposita, contraria.

46 CANNARUM] Alii civitatem Africae accipiunt, alii vicum Apuliae, juxta quem Hannibal Romanorum delevit exercitum, & consulem Paulum. SCHOL.

46 TREBIAE] Vicus in Tuscia, juxta quem Hannibal Flaminium consulem vicit, alii civitatem Galliae accipiunt, quam Treviros dicunt. IDEM. Duplex in his error. Trebia enim fluvius est, nec ibi Flaminius, sed Sempronius est victus, ad Thrasimenum vero Flaminius. In hac urbe errat etiam Servius ad Aen. vii, 711. Trebiam eam urbem esse, putans, quae Trebula & Munisca est dicta. quem errorem ostendit eo loco La Cerda. pro nati ibid. in Ed. nupera Masvicii est natae male.

48 ARMA] Armis Msc. perperam. BERSM. Recte Berfm. restituit arma, pro quo contra ipsius scriptos libros Pulmann. dederat armis cum Aldo, Colm. Ed. Rom. Parm. aliisque. Vitiose armis etiam est in duobus Voss. & meo. Memoriae errore Priscianus L. ix. Col. 865. citat date gentibus arma.

49 ACHAEMENIIS] Persas dicit; nam haec Parthiae regio est Achaemenia, oppidumque (in Voss. sec. Acheme ex oppidum Achemeni) quod aliquando sub Achaemenide rege Arabiae, & Parthiae fuit. unde Sedulius.

Cujus Achaemeniam rabies accenderat iram.

SCHOL. Αχαμενία ἢ Παρτικὴ μετὰ, inquit Stephanus, ἀπὸ Αχαμενίους οὐδὲ Αἰγίους. MICYLL.

Achimeniis Msc. duo vitiose. Αχαμενία ἢ Παρτικὴ μετὰ ἀπὸ Αχαμενίους οὐδὲ Αἰγίους. Steph. BERSM. Achimeniis perperam etiam meus. Nota est regio Achaemenia. V. hic interpretes, & ad Geographos. Susis attribuit hoc epitheton etiam Propert. L. ii, 10, 1. Achemeniis armantur Susa sagittis.

49 MEDICA] Berfmanni unus Media. sic Lib. viii, 216. in quibusdam Scythii recessus. & viii, 368. Media rura. L. vi, 409. Thessaliae laurus. sic apud alios Arcadia rura, Panchaia tellus, Parthia tigris, Phrygia arma, Thessalia magia, Trinacria aqua, Achaia dextra, aliaque multis locis restituerunt Doctissimi Viri, N. Heinsius, Kuningham, Observ. in Bentlej. p. 260., alique. Atque ita videtur scribendum apud Columell. L. x. p. 357. Ed. Steph. Achaia myrrha. Plura dicam infra ad Lib. vii, 786. Pharsalia damna. Vitiose vero haec verba habentur in Scholiaste Horatii Cruq. ad O. 27. L. 1. Decurrit Medica Susis.

50 MASSAGETES] Massagetes lego, ut sit accusativus primae declinationis, à nominativo Massagetar. Ita enim & apud Plinium appellantur, & apud Strabonem, qui libro xi. τὰς δὲ πρὸς τὰς Καππίας θάλασσας, τὰς ἂν Σάγας, τὰς δὲ Μασσαγίους ἱσθμὸν ἱσθμὸν, inquit. Et rursus: Μασσαγίους δὲ ἰσθμὸν τὴν ὀφειλόμεν ἀπὸ τῶν Κόζων ποταμῶν. Etiam Stephanus: Μασσαγίους, inquit, ἢ Σκυθῶν ἢ Κόζων ἱσθμὸν. Nec Mela aliter declinat. MICYLL. Ita legendum putavit Micyllus, quia vulgo tum edebatur Massagetes, ut habent Edd. Sulpitii, Aldi & Colinei. quamquam Massagetes jam ante exhibuerat Ascensius, cum hac nota. Sunt, qui Massagetem vel Massagetem legant. Audacter rescripti Massageten, uti est in omnibus Berfmanni, Pulmanni & meis, unico recentiore, in quo Massagetes, excepto, & Editione

Fundat ab extremo flavos Aquilone * Suëvos

^b Albis, & indomitum Rheni caput: omnibus hostes

Reddite ^c nos populis: civile avertite bellum:

^d Hinc Dacus premat, inde ^e Getes: occurrat Hiberis

55 Alter: ad Eoas hic vertat signa ^f pharetras.

Nulla

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Suenos* H. *Suennos* meus. ^b *Alpis* V. I. ^c *nunc* V. I. ^d *inde* Edd. Ven. Br. Med. ^e *Getas* Ed. Francof. Hort. Margo. ^f *saretras* V. pr. sec. Witt.

tiones primæ. Nec offendant te, Lector, quod ceteris pluralibus interponat numerum singularem. Variant eum pro libitu poetæ. Sic eodem modo *Arabem* jungit Heniochis, Colchis, & Cappadocibus hoc Lib. vi. 590. Coatris, Cappadocibus, Arabibus, Orestis, Carmanis interponit *Armeniam* Lib. iii. 245. Virgil. Lib. ii. Georg. 167.

- - - *Marsos, pubemque Sabellam,*
Adfuetumque malo Ligrem, Volscosque verutos.

Errat vero Lucanus, Massagetæ ad Histrum collocans, cum ad alterum Ponti latus, immo trans Araxen fluvium habitarent, testibus Herodoto L. i. c. 201. & Dionysio Perieg. Dein *Hister* & *Hiberis* Mistorum auctoritate reposui pro *Ister*, & *Iberis*. De sequentibus populis copiose hic agit Hortensius; & de Suevis Glareanum agere monet, sed quæ dicat, non addit: unde ego, ipsius Glareani editione carens, inferere illa hic nequivi.

50 *HISTER* Fluvius Scythiæ, qui per Thraciam fluit. SCHOL.

52 *INDOMITUM RHENI CAPUT*] Omnes commentatores indiscussum relinquunt, tanquam bene notum, cum pauci sciant, de quonam populo loquatur. Sed ego de Rhaetis intelligo, apud quos Rhenus duobus oritur fontibus, è summis (ut vocat Caesar) Alpibus profluentibus. Prior fons, sive anterior, per Atnatios, (vulgò Tawetch) alter sive posterior, ad insignem pagum Spelucam: ambo rectà, primum ad Orientem. deinde per elegantem regiunculam (Tumhacam vocant) supra Rhaetorum Curiam in septentrionem commixti tandem feruntur. De iis in descriptione Rhaetiae, copiose D. Aegidius Schudus affinis noster disserit, & nos in jam citatis in Caesarem commentariis. Certum autem est, eam regionem non aditam Romanis. Augustus quidem coercuit Rhaetos, (ut inquit Suetonius) non prorsus domuit. Habuere tamen Romani itinera quaedam, per Rhaetiam, in illam Rhaetiam ad Danubium, quam ipsi sibi fecere provinciam. Sed nihil ad Rheni fontes, quos Romani non viderunt: alio-

qui non falso prodidissent, statim initio fluere ad Septentrionem Rhenum: ut & Strabo libro quarto, ubi ejus fonteis propinquos facit fontibus Rhodani, quod quidem verum est. At libro vii. Rheni ac Danubii fonteis proximos ait Hercyniæ sylvæ. Adeo nihil certi erat apud veteres. Rheni quidem, ac Rhodani fontes, non ita longè distiti sunt, ut diximus, ex summis Alpibus orti: at Danubii fontes longè absunt, ut minimum quatuor dierum itinere. GLAREAN.

54 *DACUS*] *Daci*, & *Getæ* (inquit Sulpitius) in *Scythia* vicini sunt, sed *Getæ* appellat eos, qui ad Pontum in Orientem vergunt. *Dacus* autem, qui in oppositum, Germaniam versus, ad *Istri* fonteis. Haec ille. Quæ verba ex Strabonis libro vii. allegat. sed ea caute legenda sunt. Neque enim *Daci* sunt ad *Istri* fonteis, sed comparando *Dacos* ad *Getas*, hoc dixit Strabo. *Getas* ad Pontum inclinari, *Dacos* verò ad Germaniam, & versus *Istri* fonteis, à quibus tamen longissimè absunt. *Daci* enim medii sunt, inter *Jazygas* *Metanastas*, *Sarmatas*, ac *Myfos*, nusquam hercle ad fontes Danubii: at multo propiores ad ostia ejus, quàm *Getas*. Cum autem *Tomi* *Getarum* oppidum sit, (ut luculenter ex Ovidio patet) haud obsecrum est, ubi *Getæ* locentur, definire: nempe in inferiore *Myfia* ad Danubii ostia, ubi & *Plinius* eos ponit: quanquam ipse putat, eos dictos Romanis *Dacos*. Qui verò *Gothos* eosdem esse cum *Getis* existimaverunt, toto (ut dicitur) coelo aberrarunt. *Gothi* enim ultra Germaniæ extrema ad Septentrionem remoti sunt. *Ptolemaeus* *Getas* in *Scandia* insula ponit. Alii *Gothos* alii *Guthos* exhibuere. Nam diphthongum Germanicæ linguae *um*, exprimere nequibant Latine, quemadmodum apud *Plinium*, in *Pbtug*. Alii igitur, dimidium ejus. *u*. alii *o*. posuerunt, *Gutos*, & *Gothos* scribes, quum Germanorum, atque Gallorum lingua, *die Gatten*, hoc est, eximii nominentur. Sicut hodie, *Nigri*, *die Schwartz huff*. Non me latet apud *Cornelium Tacitum*, esse, & *Gothones*, & *Gosinos*, & *Gythones*, non satis certis in terra designationibus Septentrionis, tamen in Germania po-

Nulla * vacet tibi, Roma, manus. vel perdere nomen
 Si placet Hesperium, ^b Superi, collapsus in ^c ignes
 Plurimus ad ^d terram per fulmina decidat ^e aether.
^f Saeve parens, ^g utraque simul partesque ducesque,
 60 Dum ^h nondum meruere, feri. tantone novorum

Pro

VARIAE LECTIONES.

a *mannst. R. vacet* B. 1. b *o Superi* Ed. Ven. Med. c *ignem* Edd. Asc. Sulp. Mic. Hort. d *terra* O. e *aër* B. 1. Meus. f *sive* P. 1. B. 1. V. pr. *supra*scr. *sine* & rec. m. *saeve*. g *utroque* B. 1. h *nundum* V. 2.

populos. Utrum verò hi ab insulanis, an insulani ab eis, hoc ignotum. Nos verò colluviem quandam Septentrionalium populorum in Italiam irruisse credimus optimorum militum, eosque Gotos, *die Guten*, se appellasse, quasi dicat, eximios, ut diximus. Sicut Alemanos, *Allerleiman*, hoc est, exercitum ex multis populis collectum, ut etiamnum hodie in Germania fieri solet, qui vulgò se, *Lantzknacht*, appellarunt ab annis jam quinquaginta, quasi dicat, ejusdem regionis militem. Scioli quidam ab lancea dictos inde somniaverunt, ignorantes *Lantz* esse genitivi casus, à *land*, unde *Lantzman*, *Lantzbut*, *Lantzkon*, à lancea, genitivum Celtarum, atque Germanorum lingua nominativo esse similem. Unde *Lantzenknecht* fieret in compositum, non *Lantzknacht*. Apud Novariam Insubrium, circiter annum Domini Milleimum quingentesimum, ea appellatio coepit in Helvetiorum odium, cujus rei, nos, qui haec scripsimus, optimè meminisse possumus. GLAREAN.

54 GETES] Est autem *Getes* hoc loco nominativo casu, peninde ut *Anchises* & *Chryses*, dictum. Quo pacto & apud Strabonem ponitur, ut lib. VII. ubi de Getarum Imperio loquens: *Βαρβαρὸς ἀπὸ Γέτες*, inquit, *ἰσχυρὸς ἐπὶ τοῖς Ἰσθμοῖς Ἰπποκρίαν, ἀνδραγαθὸς καὶ ἡρώδης τὰς ἀνδραγαθίας ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς* &c. Quod autem idem Strabo de Dacis addit, quos Germaniam versus, & ad Istri fontes habitasse dicit, non eo modo accipiendum est, quasi fontes Istri in Dacia sint, aut illi juxta hos aliquando habitaverint, sed ut propinquiores Germanis Dacos, quam Getas fuisse intelligamus, proximos videlicet supra Pannonos & Polonos, quo loco hodie degunt, quos Walachos vulgo appellant. MICYLL.

54 HIBERNIS] Nisi alios codices, quam quos nobis nunc inspicere datur, habuerit Servius, magno *παραπομπῇ* hunc locum laudat; essetque illustri documento, quam temere saepe Veteres Grammatici, non inspectis auctorum locis, eorum verba adducant. Ut enim probet *Hiberes* etiam in plurali dici, hunc Lucani locum citat, hoc

modo, *Occurrit Hiberibus alter*. quasi in uno versu, ad Virgil. Lib. VII. Aen. 605. *Hiberes* est in Voss. quinto, ait autem Scholiastes. *Hiberis*. 1. *Hispanis*. *Occurrit autem bene, ut adversum nos cum illis veniat; sive alter de Romanis. nam dixit ad Eneas v. f. ph.* Per alterum à Lucano intelligi Caesarem. per hunc vero Pompejum satis patet.

55 HIC] *Hinc* Msc. male. Intelligit enim Pompejum. BERSM.

57 COLLAPSUS &c.] Licet vulgatam lectionem non damnam, elegantior & efficacior tamen videtur lectio Codicis cujusdam à Nobilissimo Heinio inspecti, uti & Vossiani quarti, *contatus*. Et sic visum etiam est ingeniosissimo P. Burmanno: quia melius exprimit vim, & vehementiam fulminis *Kollabatu*, ut totus aether, & omnes ejus partes undique collectae in fulmina abierint, & mutatae fuerint. V. in Jov. Fulgerat c. 4.

58 PER FULMINA] Legitur & *flumina*. SULT. Aut *flumina* i. more fulminum, aut fluminum, non particulatim, sed globatim. ASCENS. *Flumina* est in uno Pulm. & Ed. Veneta. quod mihi hoc loco magis aridet. Majus enim quid vult, quam fulmen decidere; nempe totum sic in flammam mutatum aethera rueret, & descendere. Quomodo de densissimo imbre loquitur Ovidius L. XI. Metam. 517.

Inque fratrum credas totum descendere coelum.

ubi nulla mutatione opus est. *Per flumina* autem significat nimbose, & densissimi imbris more. Sic Ovidius L. X. Metam. 243. *Aevum per crimen a-gentes* i. e. criminosi. Amant autem Seneca & nos ita loqui. Sic ille *per partes membra discerpit* in Thyeste 60. *per artus* Med. 48. Noster h. lib. v. 319. *Sparsum per viscera* i. e. visceratim dissipatum, ut dicit Ennius. Lib. IV. 629. *Omniem Expluit per membra virum*. iterum h. lib. 706. *flexi per cornua portus* i. e. ad similitudinem cornuum. *per partes* Claudian. L. II. in Rufin. 453. Saepè invenias *per subitum*, *per longum*, *per occultum*, pro subito, longe, occulto. Ignis autem saepissime aquarum multitudini comparatur. Lib. I, 655.

53

Proventu scelerum quaerunt, uter imperet ^a Urbi?
 Vix ^b tanti fuerat civilia bella movere,
 Ut neuter. ^c Tales pietas peritura querelas
 Egerit: ^d at miseros angit sua cura parentes,
 65 Oderuntque gravis vivacia fata senectae,
 Servatosque iterum bellis civilibus annos.
^e Atque aliquis magno quaerens exempla timori,

Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Urbi P. 3. meig. ^b fuerat tanti A. V. 1. fuerit V. sec. ^c talis R. 1. Edd. Ven. Br. Med. ^d & B. 2. ad V. 1. ^e at V. 1.

*Si saevum radiis Nemeaeum, Phoebæ, Leonem
 Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo.*

Prudent. Apothecosi 316.

A Domino Dominus flammam pluit in Sodomitas.
 Quod hausit ex Sacro Codice, Genes. xix. Comm.
 24., & Lucae xvii. c. 29. *ὡς κέλετο ἰσχυρὸν ἐν
 Σόδομα καὶ Γόμορρα δυνὶ καὶ πῦρ πύριον κελὶν ἐκ
 οὐρανό.* Lib. xi, 223.

- - - *torrens in campos defluit Aetna.*

De Aetna Pindarus *πυρὸς ποταμὸς καὶ πύριος* vocat;
 Pyth. Od. i, 41. Adde N. Heinsium ad Clau-
 dian. de Raptu Prof. L. i, 271. *Vulcanius amnis.*
 & notas ad Petronii carmen de B. Civ. 122.

- - - - - *Aetna voratur*

Ignibus insolitis & in aethera fulmina mittit.

ubi indidem in aliis est *flumina*. sed male. Drakenb.
 ad Silium L. xvii, 102.

- - - - - *fluit undique victor*

Mulciber. Nec raro haec voces commutantur.
 apud nostrum L. vi, 45. *flumina* etiam in *fulmina*
 abiit in Cod. Wittiano. Si retineas *fulmina* bisidem
 dicet. nam *aether collatus in ignes*, an aliud quid
 quam fulminis notat descriptionem?

59 SAEVE] *Sive parens.* Msc. vitiose. Est enim
ἄνερος πατήρ ad Jovem. BERSM.

60 MERUERE] *Sive dum innocentes sunt; sive
 dum nondum pugnaverunt.* SCHOL.

61 UTER IMPERET URBI] Seneca Epist. xv.
*Haec omnia passi sunt pro regno (quo magis mireris)
 alieno.* GROT. ex Ed. tert.

62 MOVERE] Sentus hic est. Moventur civilia
 bella, ut Victor imperet Romae; cum ne sic qui-
 dem civilia bella moveri deberent, si hoc agere-
 tur, ne quis urbi (orbi Voss. sec.) imperaret. SCHOL-
 LIAST. Grotius, & qui cum secuti sunt, dede-
 runt *moveri*. ut habent 3 Palm. unus Bersm. ac
 Voss. pr. cum tribus aliis ex meis, & à manu sec.
 Voss. secundus. Ceteri omnes cum prioribus Edd.

movere. Quod mutari non opus fuit. Cicero L.
 viii. ad Fam. Ep. 14. *Tanti non fuit, Arsacem ca-
 pere, ut earum rerum spectaculo careres.*

63 PERITURA] Nam mox obliti hujus pietatis
 in civilia bella sunt venturi. SCHOL. Quidam
 exponunt non profutura. ut *perire scelus* & alia no-
 stro aliisque passim dicuntur de iis, quae vana sunt,
 & irrita.

64 EGERIT] In Vossiano sec. *egerat* cum Glos-
 sa, *produxerat*. Sic *agere fremitus* L. vii, 482. sed
 nihil temere muta. *Egerere dolorem* apud Nason.
 L. iv. Trist. 3, 38. *Egerere iras* Statius, & Silius
 L. iv, 280. ubi vide. Eo sensu *effundere lacrymas*
 & similia Virgilius, alique. & *effundere dolorem in
 lacrymas* noster L. ix, 146. Ovid. Metam. L. ix,
 143. Justin. i. c. 8. §. 9.

65 GRAVIS VIVACIA FATA SENECTAE] Sic prae-
 ferunt omnes Bersm. Pulin. meique codices, nisi
 quod in Vossiano tertio sit *Graves*. Misi tamen
 quidam à N. Heinsio collati habent *graves vivacis*,
 quod magis placet Cl. Burmanno ad Ovid. Me-
 tam. L. vii, 299.

- - - - - *gravis ipse senectæ.*

Ut per *graves* notentur senes. Sic etiam, non ad-
 juncto substantivo, unde appareat *gravis* significa-
 re senem, utitur Valer. Flacc. L. iv, 76. *Jāpesus
 gravis*; & L. i, 296. *gravis Aeson*. Ubi vide no-
 tas, & Broukhuf. ad Propert. L. ii, 23, 47.

At non ante gravis taurus succumbit aratro.

Caesar B. Gall. L. iii. c. 16. *Omnis juvenus, omnes
 etiam gravioris aetatis. Vivacis senectæ*, ut apud
 Senecam Herc. Fur. 1026.

- - - - - *cernere hoc audes nimis*

Vivax Senectus? Troad. 41.

- - *sed quid ruinas urbis eversae gemis*

Vivax Senectus. Silius Ital. L. vi, 587.

- - *nimum vivacis dura Senectæ*

Supplicia expendi.

Seq

Non alios, * inquit, motus ^b tunc fata parabant,
 Cum post Teutonicos ^c victor, Libyosque triumphos
 70 Exiul limosa Marius caput ^d abdidit ^e ulva.
 Stagna avidi texere soli, ^f laxaeque paludes
 Depositum, Fortuna, tuum: mox vincula ferri
 Exedere senem, longusque in carcere paedor.
 Consul, & eversa felix moriturus in urbe

75 Ποε.

VARIAE LECTIOES.

^a motus inq. H. ^b tum V. sec. ^c victos B. I. V. 2. H. ^d extulit V. I. pro Var. Lect. ^e ulna V. I. A. ulmo H. in marg. ulva. al. urna. ^f lassaeque B. I.

Sed & vulgata recte se habent, & plus efficaciae in illis praebet *gravis*. Oderunt parentes fata vivacia senectutis, quae illis tam ob morbos, senectutis comites, quam vel maxime ob bellum civile, jam gravis & molesta esse coepit. Hoc sensu *gravis aetas* apud Propert. L. III, 3, 45. & passim.

67 Aliquis] Unus senex quaerens exempla timori, quo tenebantur. Ut diceret, se aliquid jam tale perpeffum. Hinc denique incipit ab exemplis. SCHOL.

69 Teutonicos] Τετονικοί. Prius enim Marius de Libycis triumphavit, postea de Teutonis. IDEM. Jungit haec etiam Cicero in L. Pison. c. 19. Nec C. Marius, quem Italia, servata ab illo, demersum in Minturnensium paludibus, Africa devicta ab eodem expulsum & naufragum vidit. ubi vide.

71 STAGNA AVIDI TEXERE SOLI] Uvidi MS. P. unde promptum emendare:

Stagna udi texere soli.

Nec dubitem, quin ita legendum sit. GROT. ex Ed. sec. Recte emendavi udi. Sic Lib. III.

Et qua Pomtinas via dividit uda paludes.

IDEM. ex Ed. test. Udi ex membranis optimis a se inspectis emendat quoque N. Heinsius ad Silium Ital. Lib. x, 463. Verum refragatur huic lectioni J. F. Gronovius Diatriba Statiana Lib. IV. Silv. c. 3. ad verba sorbebasque rotas maligna tellus. & exponit *avidum solum*, quod cedit, aquamque ex inmittentia haurit. Sed, ut verum fatear, velim exemplum huius locutionis. *Avidum solum* mihi videtur esse siccum & aridum, quod aquam avidissime sorbet; & ut explicat Scholiafles, cito haurit, quidquid acceperit; adeoque hic locum non habet in stagnis & locis palustribus. Quare Grotio & Heinsio accedo in lectione *Udi*: pro qua faciunt Reg. pr. & Voss. quart.; in quo tamen rescriptum *avidi*. In Voss. sec. est *vidi* suprascripta littera a, & cum Glossis. Aliqui legunt *uvidi*, sed

vitiose. *uvidus* enim in prima syllaba producitur, sicut Virgilius *uvidus* &c. In Voss. primo est *humidi*, certissimo argumento olim *udi* scriptum fuisse; unde cum vitiose *uvidi* esset factum, reposuerunt *avidi*, ut constaret versus. *vidi* est etiam in Editione principe; sub cuius littera i punctum est positum a viro docto quodam in exemplari, quod servat Bibliotheca Lugduno Batava. *Udae paludes* passim, apud Ovidium in primis Epist. Her. VI, 18. L. I. Metam. 410. L. VI. Fast. 401. Verum ne sic quidem locus persanatus mihi videtur. Non enim capio, quo modo *laxae paludes* Marium texisse dici possunt. Sulpicius *lassae* videtur legisse vel *lapsae*. Ait enim i. *lentae*, quae non fluunt, vel *lapsae*, quae fluxerunt. Ascensius explicat *dissolutae*, quae aperiri poterant, & faciles se occultare volenti. Non placet. *Parulos* quidem *lacus* dixit Ovidius Lib. II. Metam. 379.

Stagna colis, parulosque lacus.

& *latae paludes* Claudian. IV. Conf. Hon. 451. Attamen huic loco id epitheton minime convenire videtur. Num reliquit Lucanus?

Stagna udi texere soli, texere paludes.

Repetitione verbi auctori nostro ad reliquorum poetarum exemplum frequenti. L. I, 521.

Danda tamen venia est, tantorum danda pavorem. L. VII, 304.

Caesareas spectate cruces, spectate catenas.

555.

Pereant lacrimae, pereantque querelae.

583.

Caedunt Lepidos caeduntque Metellos.

813.

Uret cum terris, uret cum gurgite ponti.

L. IX, 200.

Juvit summa ducem, juvit dimissa potestas.

posset etiam scribi *crassaeque*; ut apud Virgilium

L. II. Georg. 110.

- - - crassisque paludibus alni

Nascuntur.

Q

Qua

- 75 Poenas ante dabat scelerum. mors ipsa refugit
 Saepe virum; frustra^aque hosti^a concessa potestas
 Sanguinis invisi; primo qui caedis in ictu
^b Dirigit, ferrumque manu torpente remisit;
 Viderat^c inmensam tenebroso^d in carcere lucem,
 80 Terribilesque Deos scelerum, Mariumque futurum:
 Audieratque pavens: Fas haec contingere non est
 Colla tibi: debet multas hic legibus aevi,
 Ante suam, mortes: vanum deponere furorem.
^e Si libet ulcisci^f deletae funera gentis,

85^a Hunc

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a a vulgo est c. ^b *derigit* V. sec. a m. pr. tert. sext. Witt. Reg. pr. V. ad L. 1, 246. ^c *Inmensum lumen* Voss. sec. pro Var. Lect. ^d *deest in O.* ^e *scilicet* V. tert. a m. pr. ^f *dilectae* Marp. meus, alique V. Drak. ad Sil. ix, 37.

Quo facit Plutarchus in vita Marii p. 427. Ed. Par. dicens, quod *καὶ οὕτως αὐτὸν οἱ τὰν δέμων, ὅδ' οὐκ ἔχοντες καὶ τὴν αὐτῶν ἐχοντες.*

72 DEPOSITUM] i. pignus. Ipsum Marium depositum dicit, quem stigma texerunt. SCHOL.

73 PAEDOR] i. e. foetor corporum. dicitur autem *longus* longo squalore conceptus sive diuturnus. IDEM. Lutatius ad Statium Lib. 11. Theb. 677. citat *foetor*. memoriae vitio. *paedor* rectum & notum est vocabulum, pro quo in Mstis & Edd. quibusdam *pedor*, voluntque interpretes deducere ab odore pedum vel à pediculis, sed male, ut docet Festus in V. *Paedidus*. est enim à sordibus puerilibus.

75 ANTE DABAT SC.] Quasi qui tum demum crudelis fuerit, veraque scelera commiserit, quando ab exilio revocatus Romam rediit. MICYLL.

76 HOSTI] Cimbrum dicit lictorem, cui data est potestas, ut Marium in carcere trucidaret. SCHOL.

76 HOSTI EST CONCESSA] *Hosti concessa* Msc. tria, & lib. unus. h. e. Cimbro Minturnensium carnifici, missio ad interficiendum Marium. BERSM. Deleri iussi verbum substantivum *est*, quod hic aures vehementer offendit, & à Sulpitio prius intrusum est. Priores Editiones, cum Ascens. Micylli aliisque, & cuncti Codices nostri recte carent hoc verbo.

80 TERRIBILES] Qui admissum terreant scelus. SCHOL.

80 TERRIBILES DEOS] Furias, ususque est genere masculino, secundum Orphei & aliorum sententiam, qui dicunt, utrumque diis sexum inesse. Sic Virg. de Venere intelligens:

Descendo, ac ducentis deo.

Et alibi de Junone aut Alecto loquens, ait:

Nec dextras erranti deus absuit.

Et Tibullus:

Quin Veneris magni violavi numina verbo.

Et Calvus:

Pollentemque deum Venerem.

SULPIT. Ex Servio haec maxima parte hausit. Sulpitius ad Lib. 11. Aen. 632. vii, 498. In Tibulli loco, qui est L. 1. El. 537. *magni* habet unus Cod. in Variantibus Broukhufii. ceteri illic *magnae*. De Diis, qui *ἀετὶσθελῆς* audiunt. pluribus agit Vir Amplissimus G. Cuperus de numm. Antiq. p. 227. quo tamen hic confugere non opus est. Tam enim reliquos Infernales Deos, quam Furias intelligit. Ad quos omnes scelerum perpetrationem referunt Poëtae. Utiturque Lucanus digniore sexu, ut solent auctores. Sic *reges* pro rege & regina, *fili* pro filiis & filiabus, & multa similia: quae notissima sunt.

81 FAS] Vox, quam in carcere lictor Cimper audivit. SCHOL.

81 NON HAEC CONTINGERE FAS EST] Ita correximus ex Mscr. Alii omnes *fas haec contingere non est*, sicut & unum ex Msc. BERSM. Pro vulgata lectione, quam reduxi, stant Steph. Pulm. meique Codices universi. quod temere mutare non ausim. Forfan scripserit Lucanus *Haec cons. non est*. i. e. licet. Vide ad Lib. 1, 631.

82 AEVI] i. e. totius aetatis, annorumque multorum. SCHOL.

82 MULTOS H. LEGIBUS AEVI A. S. MORTEM] i. e. *debet multos, scilicet mortales, legibus aevi i. morti.* quia

- 85 • Hunc Cimbri servate senem. non ille favore
 Numinis, ingenti Superum protectus ab ^b ira,
 Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
 Sufficiens. idem pelago ^c delatus iniquo
 Hostilem in terram, ^d vacuisque mapalibus actus,
 90 Nuda triumphati jacuit per regna Jugurthae,
 Et Poenos pressit cineres. solatia fati
 Karthago, Mariusque tulit: pariterque jacentes
 Ignovère ^e deis. Libycas ibi colligit iras,
 Ut primum fortuna ^f redit: servilia solvit

95 Agmi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Nunc A. b ira est meus. c delapsus B. I. d vacuis meus. e diis P. 4. B. I. W. f dedis P. I.

quia constitutum est omnibus semel mori. *Ante suam mortem* i. priusquam ipse moriatur. ASCENS. Sunt, qui legant *multas*, & exponant per *penas*, ut sit, debet multas penas, antequam moriatur, alii & melius *multas* dicunt *mortes* ante suam mortem; unde Aldus legit *ante suam mortem*. ut sit. *debet multas mortes ante suam*, supp. *mortem*. quia tamen dicit *legibus aevi*, malim legere *multos*. VERSELL. Alii sic: *Debet multas hic, legibus aevi, Ante suam, mortes*: ut *legibus aevi*, pro *fato* accipiat. Est enim fatum series causarum, in omne aevum distributa atque ordinata. Sitque sensus: Debet hic Marius multas mortes aliorum. s. ante suam, hoc est, priusquam ipse moriatur. *Fato* ita constituyente, sive ex lege factorum. MICYLL. Sulpitius *legibus aevi* exponit etiam, i. *mortis*. Sed in nullo Cod. praeter unum Berlm. quod sciam, legitur *multos*. neque in Editione veteri. Ascensii est inventum. Verum locum hunc cum Micyllo recte exposuit Omnibonus, alique; & Mstis confirmatur, nisi quod pro *mortis* in uno Pulm. duobus Berlm. & ex nostris Voss. sec. a m. pr. Reg. primo a m. sec., ac Voss. quinto & Amst. sit *mortem*. quod eodem redit. *Ante suas mortes* Ed. Veneta, *leges aevi* sunt fata immutabilia. de his dictum ad initium hujus Libri *legesque ex foedera rerum*.

85 CIMBRI] Gesturus enim est civilia bella, quae est vindicta Cimbrorum. SCHOL.

86 PROTECTUS] Non ideo servatus est, quia aliquod numen ei favebat, sed quia talis erat, ut possit Romam evertere. IDEM.

86 AB IRA] Intelligendum ergo, *sed non* *ἐλπίδι*, ut sit integrum. Non ille deorum favore aliquo, sed ira potius servatus est, ut esset, qui Romam affligeret. MICYLL. Malim sic legere:

• • • • • non ille favore

Numinis, ingenti superum protectus at ira, Vir ferus &c.

Melius enim sic cohaeret sensus. GROT. Ed. sec. Malueram, *at ira*, ut plena esset oppositio. Sed ab ira citat Servius ad 11 Aen. & explicat *voluntate numinum illis propitia, sed in nos iniqua*. IDEM. Ed. tert. Bene se habet vulgata scriptura, subintellecta disjunctiva particula *sed*. qui nostro perpetuis scribendi mos est. vs. 285.

Nunc neque Pompeji Brutum, neque Caesaris hostem, Post bellum victoris habe.

vs. 575.

Non te fugiunt, me cuncta sequuntur.

111, 365.

- - - jam non excludere tantum, Incluisse voluit.

500.

Non hasta viris, non laevis arcus, Telum flamma suis.

Adde L. 111, 473. IV, 140, 278, 776. V, 175. & alia. L. VI, 759.

- - - nondum facies vivens in illo,

Jam moriens erat.

ubi scripti, & editi quidam male *sed moriens*. Et sic solent alii quoque auctores. Consule, post J. F. Gronovium, multis hoc docentem, ejus filium Jacobum ad Pompon. Melam L. 111. c. 8. & P. Burmannum ad Quinctiliani Deciam. XIV. c. 6. Praeterea valde dubito, an exemplum detur, ubi particula *at* tam longe à principio, ubi ejus vulgaris sedes est, posita ab optimis scriptoribus inveniat. Ceterum in loco Servii ad Aen. 11, 257. à Grotio citati male vulgo circumfertur *ingentis*, vel *ingentis*. Rescribendam ibi ex nostro *ingenti*, res ipsa loquitur.

88 IDEM] Marius enim à Fania (Sc. Fannia, vel Phan-

- 95 Agmina: conflato saevas ergastula ferro
 Exseruere manus. nulli gestanda dabantur
 Signa ducis, nisi qui scelerum jam fecerat ^a usum;
 Adtuleratque in castra nefas. ^b pro fata! quis ille,
 Quis fuit ille dies, Marius quo moenia victor
 100 Conripuit? ^c quantoque gradu mors saeva cucurrit?
 Nobilitas cum plebe perit: lateque ^d vagatur
 Ensis; & à nullo ^e revocatum ^f est pectore ferrum.

Stat

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a usus V. 1. ^b prob V. pr. sec. W. meus. ^c tantoque V. tert. a m. pr. ^d vagantur Marp. vagatus R. 1. V. sec. V. tert. a m. pr. ^e revocatus B. 1. ^f pect. f. est B. 2. est carent V. 3. H. A.

Phannia) cum ei commissus esset in fidem custodiae, ad fugam dimissus est. SCHOL. Hoc non capiendum est, quasi Marius clanculum à Fannia esset dimissus, ut Scholiae tamen videtur velle; sed iussu Minturnensium magistratum, dum in domo mulieris Fanniae custodiebatur. Vide Plutarch. Vita Marii p. 428. Valer. Maxim. L. 1. c. 5. §. 5.

88 INIQUO] Bene *iniquo*, quippe in hostilem delatus est terram. SCHOL.

90 TRIUMPHATI] i. superati. *Triumphat* ille, qui vicit; *Triumphatur*, qui victus per triumphum ducitur. IDEM.

92 KARTHAGO] Ut Karthago haberet solatium de Marii malis, & rursus Marius de Karthaginis. IDEM. *Karthago*. per K hanc vocem exarari curavi; idque firmant Vossiani tres, Wittianus, & Amstelod. quidquid contradicat Dausquejus in Orthogr. parte sec. c. x. vide Drakenb. ad Silium L. 1. v. 3.

93 IGNOVERE] *Ignoscere* diis dicuntur, qui quod Diis jusserunt, ferunt patienter. SCHOL.

93 LIBYCAS] Interpretes vulgo hanc vocem capiunt simpliciter pro *barbaras* & *immanes*, quales sunt Libyes homines velleones. V. Ascens. & Hortens. Rectius Barthius exponit, dignas scilicet atrocissimis hostibus populi Romani Carthaginensibus, Lib. xviii. Advers. c. 10. Ceterum geminus plane huic descriptioni est locus Manilii Lib. iv. non longe ab initio.

- - - - - *adice* & *civilia bella*,

Et Cimbrium in Mario, Mariumque in carcere victum.

*Quod Consul toties, exsulque, ex exsule Consul,
 Et jacnis Libycis compar jactura ruinis,
 Equo crepidinibus capis Karthaginis orbem.*

Quae latius ibidem illustrat Barthius.

93 SIBI] Fontasse *ibi*. HORTENS. *Ibi*. Ita cor-

reximus ex tribus Msc. plerique libri habebant *sibi*. BERSM. *Ibi* habent omnes Pulmanni, meique codices, excepto Voss. tertio a manu prima, & Editiones priscae. *Sibi* rursus excuderunt primi Sulpius & Aldus, quos temere sequi solent ceteri.

95 CONFLATO] Conflavit ergo Marius catenas in usum telorum, simul ut solveret alligatos. SCHOL.

95 ERGASTULA] Est ergastulum, ubi opus inclusi faciunt, quod est *ἐργάσιον*. *ἐργον* Graece opus dicitur. SCHOL. *Ergastula* hic sunt ipsi ergastularii, ut bene interpretes. Florus in hac ipsa re Lib. iii. c. 21. *Servitia* (pro *nefas*!) & *ergastula armanantur*. Claudian. L. 1. in Eutrop. 28.

Rupta Quirinales fumant ergastula cinctus.

98 PRO FATA! QVIS ILLE] Ita recte quoque legitur apud Priscian. c. 780. Male vero in eodem p. 983. pro *tristitia fata*. memoriae lapsu procul dubio. *Tristitia* addit auctor L. v. 57. vii. 41. ubi vide.

100 RECURRIT] Alii *cucurrit*. Sicut Msc. Nobis ex Msc. placuit *recurrens*. BERSM. *Cucurrit* cum reliquis servant mei omnes: & recte. Antea enim tanto gradu non cucurrit mors; nec tot interempti erant. in paucissimos enim saevitum est primum a Sulla, ut patet ex historicis. Lucanus autem respicere videtur ad Martem Gradivum, de quo vide Liv. L. 1. 20. Festum, & Servium ad Aen. iii. 53. vel illa Horatii

- - - - - *saeva necessitas*
Leti conripuit gradum.

104 MADENT] Licet plane non damnum vulgatam lectionem; multo minus temere mutare velim; parum tamen esse videtur in hac caedis descriptione verbum *madens*, meliusque cum *multa caede* conveniret *natans*: ut L. vii. 294.

Immensa populos in caede natantes. 728:

Hesperia

Stat cruor in templis: multaque rubentia caede
 Lubrica saxa madent. nulli sua profuit aetas.
 105 Non senis extremum piguit, vergentibus annis,
 Praecipitasse diem: nec primo ^a in limine vitae
 Infantis miseri nascentia rumpere fata.
 Crimine quo parvi caedem potuere mereri?
 Sed satis est, jam posse mori. trahit ^b ipse furoris
 110 Impetus: & visum ^c lenti, quaesisse nocentem.

In nu-

VARIARUM LECTIONES.

^a in abest B. r. ^b ille B. r. V. tert. a. m. pr. ^c vulgo est l.

*Hesperio vidit satis arva natans
 Sanguine.*

Sidon. Apollin. Carm. vii, 276.

- - - - - *natas obruta tellus
 Sanguine.*

Virgil. Georg. i, 370. Videndus omnino Silius Italicus, qui Lucanum ob oculos videtur habuisse, Lib. iv, 162.

*Arva natans, altiusque virum cruor, altius equorum
 Lubrica belligeras sorbet vestigia turmas.*

& ad eum Cl. Drakenborchii notae.

105 PIGUIT] Sic versu 109.

- - - - - *Miseri tot millia vulgi
 Non piguit iussisse mori.*

Sed illic vide.

106 PRAECIPITASSE] *Praecipisse* Vossianus prim. & quint. ut & a manu prima Voss. tert. quart. Reg. sec. legiturque ita in aliis quoque MSS ab Illustrissimo Heinio inspectis, cui etiam magis placebat. Vide ad Valer. Flacc. L. iv, 751.

*Nec vero praecepta mihi suprema tyranni
 Fata queror.*

ubi plura habet ad rem. quibus adde Broukhuf. ad Propertii L. iv. El. 2, 11. Drakenb. ad Silium L. xv, 659. & nos infra ad L. vi, 15. Apud Aurelium Victorem de Vir. Ill. c. 5. *imatura morte praereptus*. in Mss Voss. Biblioth. Lugduno-Bat. *praereptus*. Sic *mors praecipere fugam* dicitur Ovidio Lib. iii. Trist. El. 3. ubi nihil est mutandum. Ego tamen hoc loco vulgatum *praecipitasse*, quod longe plurimis vindicatur Mss, praefero, cum, quod in sequentibus *praecipitare fata* aliquoties dicat auctor noster; & Lib. vii, 352.

Praecipitasse meam satis potuere senectam.

Id jam monente Cl. Sig. Haverkampio ad Tertulliani Apolog. c. 41. tum quia *praecipitare* i. e. *ruere*, *praematurare*, magis conveniat *vois ver-*

gentibus annis, quam *praecipere*. Immo eodem verbo in hac re usus est Vellejus L. ii. cap. 49. *Quista, aut certe non praecipitata, fatali ante initium bellorum civilium morte functi sunt. Praecipitam aetatem* Matus dixit Epist. ad Cicer. Fam. L. xi, 28. *De vexam ex praecipitum* Seneca Ep. xiii.

106 NEC] *Malim non cum uno MS. Berfm. Vossiano, & meo, ac Editione Ascensii, & Micylly.*

106 LIMINE] *Limite* Msc. male. BERSM. Hortensii Ed. *lumine*: viciose. *Limem vitae* est initium vitae Senec. Herc. Fur. 1132.

- - - - - *quas in primo
 Limine vitae scelus oppressit.*

ubi etiam *limite* Ultraject. Cod. Claudian. Consul. 111. Honor. 10.

- - - - - *quem primo à limine visas
 Nutrix aula fovet.*

ubi non mutandum in *primae* esse, ex his exemplis patet. Idem pr. Conf. Stilic. L. ii, 63. *vitaeque ex lucis in ipso Limine*. Plura vide ad Valer. Flacc. L. i, 823.

Primoque rudem sub limine rerum.

Mortis limen dicit Silius L. v, 423. xiv, 444.

108 CAEDEM] Corrigendus hinc Lutatius ad Statium L. ii. Theb. 305.

Quid insonas nati mernere furoris.

ubi legitur in ejus Glossis *caedes*. recte *caedem* idem adv. Theb. 151. Ad priorem locum Barthius hunc Lucani versum non reperiri in ejus Pharsalia, pronunciat, & Lutatii verbis ex Sedulio intrusum censet. Quam falso, hic locus docet.

109 SATIS &c.] *Ut causa occidendi esset, quod erat, qui posset occidi.* SCHOL.

110 VISUM EST LENTI] *Visum lenti quaes.* Msc. *lenti* habetur, qui non tam innocentem, quam nocentem interficit. BERSM. *Est* non comparat in decem meis Codicibus, nec in Editionibus Rom. Parm. Sulpit. Ascens. & Micylly. Sic mox 112.

In numerum pars^a magna^b perit: rapuitque cruentus
Victor ab ignota^c vultus cervice recisos,
Dum vacua pudet ire manu. spes una salutis
Oscula pollutae fixisse trementia dextrae.

115 Mille licet gladii mortis nova signa sequantur,
Degener ô populus! vix secula longa decorum,
Sic meruisse viris, ^d nedum breve dedecus aevi,
Et vitam, dum Sulla redit. cui^e funera vulgi

Flere

V A R I A E L E C T I O N E S.

a multa B. 1. b ruit VV. LL. Steph. P. 1. Marp. c visus Ed. Ven. d nedum B. 3. e funero B. 1.

quare rursus delevi & 462.

Ignarum, rediturae parcere vitae.

Pro *lenti lentum* Voss. pr. *lente* Pulm. unus¹,
Reg pr. Voss. tert. & sec. a manu pr. male. Recte
ait Scholiaſtes. *Lenti, & ignavi homines putabantur,*
ſi in civilibus bellis quaerere maritos, quos neca-
rent.

111 IN NUMERUM] Promiſcuè, tam nocentes,
quam innocentes. Quia ſuperius paulo dixit, ſo-
cordiam quandam, atque inertiam fuiſſe viſam, ſi
quis inter nocentes, & innoxios diſcrimen aliquod
habuiſſet. MICYLL. Augendo duntaxat nume-
ro, non quod in ipsis cauſa mortis inventiretur.
GROT. Sup'itius, & Alcenſius exponunt vel ſe-
cundum numerum, ut ſe quiſque obviam exhibueras,
vel ad augendum numerum, ut multi periſſe dicantur,
licet fuerint inmeriti. Quae ultima explicatio
ab iis ex Scholiaſte deſumpta eſt, ſcribente, non
quia merebantur, ſed ut multi poſt bellum occiſi nu-
merarentur. in Wittiano eſt ut numerus occiſorum
augeretur. Notat itaque in numerum perit alter
poſt alterum occiditur, prout obliti non quaeriti
fuiſſent uſque ad magnum numerum. Sic in nu-
merum aliquando ponitur de illis, quae ſe ſine in-
termiſſione ſequuntur. Aufonius Epist. xxv, 24.

Nec Dodonaei ceſſat tinnitus atheni,

In numerum quoties radiis ſerientibus iſtae

Respondent dociles modulato verbera pelvae.

qui locus lucem capit ex Stephano de Dodona:
ἀλλὰ τοῖς ποταμοῖς ἔχοντα πολλὰς ἀνέμων πνεύσεις, αἵ τε
ταῖς ἰσὺς ἀπτομένης ὡς πύριπτοι ἀπὸ τῆς φούρας τὸν
ἐπὶ χερσὶν ἰκάνει, διαμίνου τὸ ἔχει ἀχεύει ἀνδρὶς ὃ
ἰσὺς ἐφάψεται. Virgil. L. IV. Georg. 174.

illi inter ſeſe magna vi brachia tollunt

In numerum.

Alias hujus vocis ſignificationes vide in notis Cer-
dae ad ejuſdem Ecl. vi, 27.

Tum vero in numerum Faunosque ſerasque videres
Ludere.

114 OSCULA] Marius hoc ſignum dederat fugi-
tivis, (*fugitivus* Witt.) ut ille ſervaretur, qui ma-
nus osculatus fuiſſet. Sic autem occidit Euanthium
amicum ſuum, dum ei osculandam non porrigit
manum. SCHOL. In Voss. pr. eſt *Euanthium ma-*
num ſuam osculantem, contra legem quam ſecerat:
ſed male. Videtur innuere *Ancharium*, de quo vide
Flor. L. III. c. 21. §. 171. & Plutarch. V. Marii
p. 431. Appian. Alexand. L. I. B. Civ. p. m. 662.

116 O POPULUS] Cum Prifciano hic obſerva-
nominativum pro vocativo, eumque conſule Lib.
xvii. in fine, & alibi, ac Cerdam ad Virgilii Ae-
neid. viii, 77. & nos ad L. IV, 22. Sed & poteſt
exclamatio eſſe per nominativum; ut alibi. Rur-
ſus autem eſt poſt *decorum* intruditur in uno Miſc.
Berlm. & Edd. Ven. Omnib. Aſcenſ. Mic. & Hor-
tenſ. ſed recte abeſt etiam in Prifciano.

119 BAEBI] Terentius Hiltio circumventus à
fugitivis promiſit, ſe oſenſurum eis inimicum Ma-
rii, qui multa in Senatu contra Marium decre-
viſſet. Miſit ergo ad hunc Baebium fugitivos,
quem raptum & diſcerptum Mario obtulerunt.
SCHOL. *Baebi.* Baebiorum unus à Sullanis la-
ceratus eſt: alter à Marianis interfectus, non la-
ceratus. Itaque confunduntur duae Hiſtoriae.
GROT. Ed. ſerſ. Auctore ſcilicet Floro hanc
contra Lucanum animadverſionem facit Grotius:
ille enim narrat, Mario ſaeviente, *Baebium atque*
Numitorium per medium forum uncis tractos eſſe car-
nificum. In caede vero Sullana *Baebium ſine ferro*
riu ſerarum inter manus laniatum. V. L. III, 21.
unde patet, errare Micylum, qui hanc Baebii di-
lacerationem reſert ad Marium juniorem.

121 DISCERPISSE] *Decerpiſſe* Miſc. Canterus
legendum putat *deceſſiſſe*. BERſM. *Diſceſſiſſe.* Ita
repoſuimus pro *diſcerpiſſe*. M. Baebius lectus in
partes. Ita Latini uſurpant vocem, *diſcedero*. Ci-
cero Offic. III. *Cum terra diſceſſiſſet.* GROT. Ed.
pr. Sic eadem vox infra libro III. uſurpatur:

Diſceſſiſſe

- Flere ^a vacet? vix te sparsum per viscera, ^b Baebi,
 120 Innumeras inter carpentis membra coronae
 Discessisse manus: aut te, praefage malorum,
 Antoni, cujus laceris pendentia canis
 Ora ferens miles festae rorantia mensae
 Inposuit. truncos laceravit Fimbria Crassos.
 125 Saeva Tribunitio maduerunt robora tabo.
 Te quoque neglectum violatae, Scaevola, dextrae

Ante

VARIAE LECTIOES.

^a vacas B. 1. V. 2. am. pr. meus. licet Marp. ^b MSS. & Edd. plerique Baebi. al. Boebi. male, Febi A.

Discessit medium tam vastos pectus ad istus.

Et confirmat hanc emendationem nostram MS. P. GROTIUS. Ed. sec. *Discessisse* legendum esse, monuit olim G. Canterus Nov. Lect. III. c. 2. non vero decessisse; ut reliquit Bersmannus. Firmat hanc conjecturam praeter MS. Puteanorum, etiam Vossianus tertius à manu prima, & noster Lib. IX, 785. ubi describit corpus veneno membratum, sive per membra & viscera diffuens & evanescens,

- - - Sed quis rogas abstulit ossa?

*Haec quoque discedunt, putresque secuta medullas,
 Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.*

Discerpsit, & *discessit* invicem commutantur quoque in Mstis apud Valerium Maxim. L. III. c. 7, ex. 5. Verum, cum ceteri codices habeant vel *discerpsisse*, vel *decerpsisse*, *discerpsisse*, *decerpsisse*, *discepisse*, aliquantum arridet mihi conjectura Iul. N. Heinssii *Disperpsisse* ad Claudianum Lib. II. in Rufin. 417.

- - - consumpto funere vix tum

Deseritur, sparsumque perit per tela cadaver.

Item in Epist. CLXVII. ad J. F. Gronovium. ubi etiam pro *viscera* conjicit *vulnera*. non aequè feliciter. Vide omnino, quae diximus ad hujus libri versum 57. & quae sequenti Epistola ei respondit Gronovius. *Per singula membra mori* Flor. L. III. c. 21. Interpretes vulgo *intercarpentis* jungunt, quasi unum sit verbum: cum alias se expedire ex intricato loco non posse, vident, neque melius se gessit Scholiastes scribens. *Ordo est: innumeras manus coronae membra intercarpentis discerpsisse te, Baebi, per viscera.* *intercarpentis*, una pars est. Verum quis non videt, quam putida sit haec repetitio *intercarpentis discerpsisse*? Quin etiam in Scholiaestae Voss. pr. verbis legitur *discessisse*. *Inter manus nostrum* jungi voluisse, patet ex Floro frequentius ejus imitatore L. III. c. 21. de eodem Baebio *inter manus laniatum*. Etque phrasis crebro usitata. V. ad Phaedr. Fab. 7. L. V. & Obseq. c. CXIII.

122 ANTONI] Antonius praefagus malorum hic

est, qui Metello dixit, ni mature duxisset (*adduxisset* Witt.) exercitum, hoc passurum P. R. quod Senones jam fecerant. Hunc occidi Marius iussit. Cumque ad eum capit Antonii fuisset allatum, in mensa (*mensam* Voss. sec.) poni iussit, & occisorem accumbere, postea conto fixum pro rostris poni (*posuit* Voss. pr.) SCHOL.

123 FESTAE RORANTIA MENSAE] Valerius Maximus de crudelitate C. Marii: *idem caput M. Antonii abscissum laevis manibus inter epulas per summam animi ac verborum insolentiam aliquamdiu tenuit*. GROTIUS. Ed. tert. Scholiaestes ad vocem *festae* ait, *Kalendis enim Januarii agebat*. Et forsitan non male ad Lucani mentem; quamquam simplici sensu pro *laeta*, *festiva*, potius videtur usurpasse. Nam falsum est, si fidem sequimur Historicam. Omnia enim illa funera sunt facta ante quam Marius septimum consulatum iniret. ut noster ipse satis ostendit versu 130. Florus dicit loco citato *Antonii consularis caput exponitur in Marii ipsius mensis*. & paullo post; *Haec tot Senatus funera intra Kalendas, & Idus Januarii mensis septima illa Marii purpura dedit*. ubi vide Doctiss. Dukerum, & Livii Epit. LXXX.

124 FIMBRIA] Legatus Marii, cum prope Minturnas civitatem Crassos deprehendisset, eos occidit, & capita misit ad Marium. SCHOL.

125 ROBORA MAD.] Sanguine tribunorum Rostrata sunt: nam interempti tribuni fuere, & è saxo praecipitati, ut Licinius. SULPIT. Omnibonus etiam alteram hujus loci interpretationem affert, ex Festo Pomp. *sumpram*, qui, *Robur*, inquit, *in carcere locus fuit, unde malefactorum genus praecipitabatur, quod antea arcis roboris, sive, ut illic legitur, robustus includebatur*. De quo loco & Valer. intellexisse videtur, lib. VI. cap. 3. ubi familiares Gracchi de robore praecipitatos ait. Ex addit Caelius libr. XV. cap. 8. ex eadem causa: *Facinora* magnitudine rara, ac novitate insignia, *robore digna* autoribus appellari. Sed tamen detine

Omni-

Ante ipsum penetrare Deae, semperque ^a calentes
Mactavere focos: parvum sed fessa senectus
Sanguinis effudit jugulo, flammisque pepercit.

130 Septimus haec sequitur, repetitis ^b fascibus, annus:
Ille ^c fuit ^d vitae Mario modus, omnia passio,
Quae peior fortuna potest, atque omnibus uso,

Qua

VARIAE LECTIOES.

^a calentis V. pr. W. ^b fascibus Edd. Br. Med. ^c mod. v. M. fuit H. ^d Mar. vitae R. pr.

Omniborū priorem quoque expositionem admittit. De Sexto autem Lucinio (*Senatore de Saxo delecto*) etiam Livius meminit, lib. LXXX. MICYLL.

126 TE QUOQUE NEGLECTUM] Lucius (immo *Quintus*) Mucius Scaevola Pontifex Maximus Sacerdos Vestae, inimicus C. Mario adolescenti suis, qui, cum ipsum fugere vellet, à Marianis occisus est in templo Vestae: qui, cum manum sanguine inpleisset, simulacrum Vestae aspersit, ut majus persecutionis (perculso Voss. pr.) crimen esset. SCHOL. Sensum non elicio. Forte: Te quoque in exemplum etc. Violatae autem dextrae, id est, datae paulo ante fidei. GROT. Ed. pr. Lege violentae: & interpretare, occisum à atellitibus Marii Scaevolam, eo quod Marius illi manum osculandam non dedisset, quod signum erat morti addicentis. Supra habuimus:

— — — — — spes una salutis
Oscula pollutae finxisse tremantia dextrae.

Apud Florum locus similis: *Ancharius, ipso vivente Mario confossus est; quia fatalem scilicet illam manum non porrexerat salutanti*. IDEM. Ed. sec. Plutarchus Mario: *ὅτις ἀντιπαρῆκεν τῷ ἀστυνόμῳ, μὴδὲ ἀντιπαρῆκεν, τὸ αὐτὸ σύμβολον ἔν ἀποφάσει τοῦτο ἐπὶ τοῖς ὁδοῖς*. Augustinus de civitate Dei III, 27. In ipsius Marii oculis continuo ferebantur, quibus salutantibus dexteram porrigere noluisse. IDEM. Ed. tert. Violentae etiam legendum conjecit Freinsheimius ad Flor. L. III. c. 21. quae sane lectio clarissimum praebet sensum, & lenius omnia procedere facit. Nam, licet alii Scaevolae caedem ad Marium juniorem referant, non obstat, à nostro ad unum Marium cuncta referri, satis apparet. Violentae confirmat etiam Vossianus tertius, & Amstelaedamensis violentae. Ad dextram Marii retulit etiam Barthius ad Claudian. L. II. in Rufin. 443. Aliam viam haec exponendi ingreditur magnus Gronovius Diatr. Stat. Lib. II. Silv. 6. scribens

Te quoque, neglectum violatae, Scaevola, dextrae!
atque ita exponens: Te quoque Scaevola (heu pu-

dor! sic negligi violatam illam dextram gentilitui Porcenae igne ante focos praesertim Vestae! tam vilem & nullam violatae dextrae memoriam esse) mactavere &c. Gronovio assentitur G. Vossius ad Valer. Flacc. L. V, 587.

Heu! magnis quantum licet, inopia satis! in distinctione, non in expositione. Putat enim, sensum simpliciter esse: Heu neglectum violatae dextrae! cum non veriti sint violare dextras caede pontificis. Turbant etiam vehementer inediti Glossatores, & interpretes impressi, alii violatae dextrae pro pollutis militum manibus caede pontificis simpliciter capientibus; alii allusum esse ad Scaevolae combustam coram Porcena dextram existimantibus. In quo magnum errorem committit Hortensius, dum scribit contra veritatem historicam, quae vel pueris nota est, Scaevolam illum coactum fuisse à Porcena manum in foculum ardentem injicere. Alii Scaevola dextrae violatae videntur sumxisse pro eo, qui dextram suam ipse violavit aspersione sanguinis sui in altare vel simulacrum Vestae. ut Aeterni Martis Alani, Cornelia stantis sati & similia apud nostrum. Ita certe Scholiastes accepit. Ex his omnibus discernant, sibi & eligant veram Lucani mentem meliorem, quam ego, ingenio & judicio praediti. Mihi non liquet. Violentae tamen scribendum, vel Gronovii explanationem admittendam, verisimillimum videtur.

126 SCAEVOLA] Quae hic de Mutio Scaevola poeta addit, Florus ad Marium juniorem refert. Ut & superius illud de Baebio, qui manibus militum discerptus fuit. Vide lib. III. MICYLL. Glareanus excusat nostrum Lucanum, quod licentia poetica Scaevolam recenset inter eos, qui à Mario patre trucidati fuerunt: quia poetae, inquit, sibi aliquando indulgent: aut ipsius Lucani industria factum esse: ut in sene obscurae conditionis, τὸ πρῶτον servaret senilis oblivionis, cui haec aetas ferè obnoxia est. Haec ille. Florus Baebium à Sylla interfici, aut lacerari potius sine ferro ferarum ritu jussu, tradit. HORTENS.

128 PARVUM] Vitiose Mihi quatuor, & Edd. Rom.

Quae melior: mensoque, ^a hominis quid fata paterent:
 Jam quot apud Sacri cecidere cadavera ^b portum?
 135 Aut Collina tulit stratas quot porta catervas,
^c Tunc cum ^d pene caput mundi, rerumque potestas
 Mutavit translata locum, Romanaque Samnis
 Ultra Caudinas speravit vulnura Furcas?

Sulla

VARIAE LECTIONES.

^a vulgo homini q. f. pararent. ^b pontum A. ^c tum V. 1. Ed. Ven. ^d poene V. pr. Reg. pr.

Rom. parum. Ald. & Sulp. Edd. patrum. Sic exiguum sanguinis versu 140. multum cruoris IV, 567. Quantum sanguinis Ovid. Ep. v, 120. parvulum temporis, pro paululum, Miti multi apud Valer. Maxim. L. I. c. 7. §. 7. parvum aquae Schol. Juven. S. vi, 491. quod non mutandum in paulum. Parvus cruor nosler L. IV, 239. laudat hunc locum Priscianus cap. 886.

127 PE PER CIT Ne incensas aras exstingeret vis effluentis sanguinis. SCHOL.

132 HANC SEQUITUR] Msc. duo exequitur. & tertium sept. hic sequitur. Marius his gestis septimum inuit consulatum. BERSM. Exsequitur habent 3 Pulm. & nostri quinque cum Edd. Rom. Parm. Omnib. Sulpit. Ald. & Colin. vitiose. Error ortus ex male intellecta distantis cujusdam pronunciatione. Haec i. facta superiora, ut bene Scholiafles.

133 MENSOUQUE HOMINI QUID, &c.] Emendo ex consensu manufcriptorum:

--- mensoque, hominis quid fata paterent:

Id est, menso experimentis vitae, quae summa esset fatorum distantia, à maxima felicitate ad maximam miseriam. GROT. Ed. sec. Optime sic emendavit Grotius, cumque sequitur J. F. Gronovius ad Plinii Nat. Hist. L. XXXVII, 10. Humana gemmis ascribitur fata. Ex nostris Mitis habent novem vetustiores, & unus Bersm. hominis. Paterent in Voss. sec. tert. quarto, Regio pr. Bohur. Witt. Amstel. & à manu sec. in Voss. primo & quinto. Pro quid in Amst. quae & Witt. pro Var. Lect. Diutius itaque elegantissimam Lucani dictionem exfulare non passus sum. De Marii fortuna Valer. Max. L. VI. 9. 14. Quid hujus conditione inconsansius, aut mutabilis? quem si inter miseros pojneris, miserrimus: inter felices, felicissimus reperietur.

134 JAM QUOT APUD SACRI CECIDERE CADAVERA PORTUM] Videndi de hac connexisque rebus Appianus bello civili, Vellejus, Plutarchus C. Mario, Florus, Breviator Livii, & scriptor de viris Illustribus in Mario. GROT. Ed. text.

134 SACRIPORTUM] Laurentum dicit, ubi Sulla de Asia regressus pugnavit cum Mario adolescente, qui victus Praeneste fugit: unde extractus, Sulla jubente, est interfectus. Ipsi etiam Praenestini pro suscepto Mario postea sunt puniti. SCHOLIAST.

135 COLLINA] Collina porta est Romae, ubi Pontius Telestinus, Marii socius, congregatis Romanis & Samnitibus, quorum dux erat, & quibus promiserat, quod ad ipsos caput mundi, si bene pugnarent, transferret, gravissimum contra Sullam fecit proelium, sed tam ipse, quam exercitus ejus à Sulla contritus est. SCHOL. De exitu Marii junioris, & Pontii Telestini, Florus ex Livii 88. in hunc modum tradit: C. Marius, inquit, Praeneste obsessus à Lucratio Asella, Syllanarum partium viro, cum per cuniculum captas evadere, sepius ab exercitu, mortem sibi conscivit in ipso cuniculo, cum sentiret, se evadere minimè posse, cum Pontio Telestino fugae comite, stricto utrinque gladio, occurreret, quem cum occidisset, faucibus à servo impetravit, ut se occideret. MICYLL.

135 STRATAS CATERVAS] Stratas catervas dixit pro magno numero caesorum militum, sive catervis hostium occisis, sic forsan 202. ex sanguine immissa morte catervas. sed ibi vide. Justin. L. II. c. II. inter ingentes stratorum hostium catervas, ubi Faber mavult acervos, uti & Celeb. Burmannus ad Valer. Flacc. L. VI, 596. dubitans, an satis idonea auctoritate Gronovius, & Graevius mordicus ibi retineant catervas. Certe Livii locus sternere catervas à Gronovio adductus nihil probat. Attamen nihil esse in Justino mutandum, putem ex simillimo Silii loco, Lib. v, 668.

In medias fratre inuictus comitante catervas
 Caesorum juvenum Poenus, quae vulnera cernis?
 Quas mories, inquit?

137 TRALATA] Translata Msc. tria. BERSM. Translata, rescripti, auctoritate omnium Mstorum Pulm. & tredecim ex meis, ac Editionum veterum. tralata est à Sulpitio & Aldo, tam hic, quam infra 359. L. III, 340. & aliquoties. ubique

- Sulla quoque inmensis accessit cladibus ultor.
 140 Ille, quod exiguum restabat sanguinis Urbi,
 Haussit: ^a dumque nimis jam putrida membra recedit,
^b Excessit medicina modum, nimiumque secuta est,
 Qua morbi duxere, manus. periére nocentes;
 Sed cum jam ^c soli possent superesse nocentes.
 145 ^d Tunc data libertas odiis, resolutaque legum
 Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
 Sed fecit ^e sibi quisque nefas. semel omnia victor
 Jusserat. infandum domini per viscera ferrum

Exegit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Jamque n. dum putida B. 1. ^b excessit B. 1. Edd. Asc. Verf. Mic. ^c soli possent B. 1. meus. soli possunt B. 1. d. sum V. 2. R. 1. W. ^e ibi A.

que in Lucani MSS. *translatus*. Aliud quid est in *travestus*, *tramissus* etc. dicitur enim & *traveho* *tramitto* &c. non vero *trasero*. de iis vide, quae collegit Drakenb. ad Silium IV, 489. & alibi. Haec vero verba sua fecit Claudian. sec. Conf. Stil. 125. *translataque pene potestas*.

137 SAMNIT] Annotat vetus ad oram MS. Puteanor. Scholiastes Damasippum hic indicari Samnitum, qui Marianarum fuit partium. GROT. Ed. sec. Samnites pertinacissimi adversus Sullam Romae arma admoverant, majus malum Romanis illaturos se sperantes, quam ad Furculas Caudinas olim intulerant. Vide Strabonem I. v. Frequens poëtae populi nomen unitatis numero ponere. Alioqui si unus hic intelligendus esset, non is esset Damasippus, ut vult manuscriptus Scholiastes, sed Pontius Telestinus dux Samnitium eo bello, cujus hoc dictum nobis servavit Vellejus, nunquam defuturos raptores Italicae libertatis lupos, nisi silva, in quam refugere solerent, esset excisa. IDEM. Ed. tert. At enim Scholiastes. Damasippus Samnitum dux, Marii fautor, apud Collinam portam cum suis (f. Sulla) confixis, & victis cum militibus suis, occubuit. Videtur scilicet putare Scholiastes, quod hic à Lucano duae diversae res describantur. recte enim supra de Pontio Telestino sumferat. Sed dicit Lucanus ad Collinam portam pugnatum esse vehementissime contra Pontium & Samnites, sperantes, se Romae illaturos majus vulnus, quam apud Furculas Caudinas. De Telestino esse capiendum monuit quoque G. Vossius ad Velci. L. II. c. 27.

138 SPERAVIT] Editio Brixiana & Edd. quaedam Acronis ad Horat. L. I. Sat. v, 51. *Superavit*. Houtensii margo *spiravit*. Quomodo scripisse Lucanum, opinor: quamvis *spiravit* quoque inve-

nias in vulgatis Prisciani Editionibus c. 707. Verbum est proprium arroganti ac tumido, & plus, quam vires sinunt, optanti. Valer. Maximus Lib. III. c. 7. *Carthaginem magna spirantem*. ut habent MSS. quidam, & Modius Novantiq. Lect. Epist. 128. olim jam correxerit. Consulè ibi doctissimum cognatum meum A. Torrenium. Exsulat etiam hoc verbum apud Statium Lib. I. Theb. init.

- - - - Quando Italia nondum
 Signa, nec Articos ausum sperare triumphos.

Melius *spirare*. Plura de his vide in notis N. Heinsii ad Ovidii Metam. L. v, 348.

Aethereas ausum spirare Typhoea sedes.

ubi in MSS. etiam est *sperare* & *superare*. Bronckhus. ad Propert. Lib. II, El. 12, 53.

Qui nunc magnum spiramus amantes.

Frustra alii illic ex Codicibus *sperare* defendunt. Adde Cl. Drakenburg. ad Silium L. XVII, 536. & V. infr. L. IV, 482. Deinde pro *vulnere* vitiose Acron loco cit. *ponere*, & pejus in Editionibus quibusdam *Ultra Claudi cauponas sp. ponere f. quere* haec sunt monstra.

138 FURCAS] Apud Caudinas Furculas (Voss. pr. & Witt. *Furcas*) fusus fuerat Romanus exercitus, & sub furca de hastis facta ire compulsi. Sed sperabat Samnis, se majora vulnera esse facturum. SCHOL.

141 HAUSIT] Potest Domitius Ahenobarbus accipi. SCHOL.

141 PUTRIDA] Duo Pulm. Vossian. pr. sec. quart. Regius uterque, Wirtian. & Amstel. *putria*. quam terminationem videtur noster maluisse, quam alteram. Sic Lib. VII, 398. ubi in quibusdam

- Exegit famulus. nati maduere paterno .
 150 Sanguine: certatum est, ^a cui cervix caesa parentis
 Cederet. in fratrum ^b ceciderunt praemia fratres.
 Busta repleta fuga, permixtaque viva sepultis
 Corpora: nec populum larebrae cepere ferarum.
 Hic laqueo fauces, elisaeque guttura fregit:
 155 Hic se praecipiti jaculatus pondere ^c dura
 Dissiluit percussus humo: mortesque cruento
 Victori rapuere suas: hic robora busti
 Exstruit ipse ^d sui, nec dum omni sanguine fuso

Defilic

VARIAE LECTIOES.

a cervix cui B. 1. b cecidero A. meus. c durus meus. d sibi B. 1. V. pr. pro Var. Lect. Hort. margo.

dam est putrida. IX, 434. 529. nusquam putridus usurpat.

142 EXCESSIT MEDICINA MODUM] Hinc illud Claudiani ad Adrianum: *Excessit jam poena modum.* de eodem hoc Sylla Seneca dixerat. L. v. de Benef. 16. *Ingratus L. Sylla, qui patriam durioribus remediis, quam pericula erant, sanavit.* GROT. Ed. tert.

142 NIMIUMQUE &c.] Occidit enim innoxios cum innocentibus. SCHOL.

142 NIMIUMQUE SECUTA EST, QUA MORBI DUXERE MANUS] Contra quam mos penitis medicis. Claudianus bello Getico:

*Cautius ingentes morbos, & proxima cordi
 Viscera Paoniae tractat sollertia curas,
 Parcendoque fecat, ferro ne longius actis
 Irrevocandus eat scilicet vitalibus error.*

GROT. Ed. tert.

146 RUIT] *Furit* Msc. non male. BERSM. Immo vero male. Bene se habet vulgatum. Est metaphora ab equo, qui passim discurret, & sine certa lege per cuncta ruit, frenis non coercitus neque reclusus. Sic de Alexandro L. x, 30.

*Perque Asiae populos satis urgentibus actus
 Humana cum strage ruit.* & similia passim.

147 QUISQUE] i. e. omnibus omnia licebant. SCHOL.

147 SEMEL] Simul MS quidam à N. Heinio collatus. perperam, ut latius videbimus ad Lib. III, 296.

148 JUSSERAT] Vitiose in vulgatis Valerii Probi Editionibus c. 1420. scribitur *jussit*.

149 FAMULUS] Potest generaliter accipi. Potest etiam specialiter de Mario Juniore dici, qui à servo occisus est; cum per cuniculum de Praenestina civitate vellet evadere. SCHOL.

151 IN FRATRUM PRAEMIA] Praemia enim percussoribus erant proposita. Occisus ergo frater à fratre est, ut praemium acciperet. Nec opus cum aliis interpretibus, in salutem fratrum, haec interpretari. Male autem vulgo apud Isidorum scribitur L. XVIII. c. 1. in fratrem c. p. fratris. Cadere in praemia dixit, ut Lib. I, 306.

In classem cadis ovino uenit,

IV, 311.

Cadis omnis in haustum Miles.

III, 674.

In pugnam frogere rates.

De hac significatione praepositionis in, qua finem, & causam rei notat, adi, ut plura omittam exempla, Nicol. Heinium ad Claudian. L. I. in Rufin. 152. & J. F. Gronov. Observ. L. I. c. 9. atque ita legere malim cum Pierio apud Virgil. Lib. IV. Georg. 238. *Animasque in vulnera ponunt,* & cum Sebeffero apud Justin. Lib. II. c. 10. *Quem primum in regnum jam rex pater sustulerit.* Neque mutari hoc debuit in Propertio L. III. El. 19, 15.

Ergo qui tactus in foedera ruperit aras.

De hac Sullana proscriptione, & propositis pro caede praemiis vide Senecam de Provid. c. 3. & Vellej. Patere. L. II. c. 28. *Ut jugulati civis R. publico consisteretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos interemisset; neque occisi hostis, quam civis, uberius foret praemium; foretque quisque merces mortis suae; & inibi N. Heinium.*

152 BUSTA] Ut absconderent se in sepulcris. SCHOL.

156 DEFILUIT] *Dissiluit* C. V. P. G. Sabellicus in Annotat. (T. I. Thef. Critic. p. 182.) teste PULMANN. *Dissiluit* Msc. duo: unum *defiluit*, alii *defiluit*.

- Defilit in flammis, &, dum licet, occupat ignes.
 160 Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
 Et medio ^a congesta foro: cognoscitur ^b illic,
 Quidquid ubique latet scelerum. non Thracia tantum
 Vidit ^c Bistonii stabulis pendere tyranni,
 Postibus ^d Antaei Libye: nec Graecia mœrens
 165 ^e Tot laceros artus Pisaea ^f flevit in aula.
 Cum jam tabe fluunt, confusaque ^g tempore multo
^h Amisere notas, miserorum dextra parentum
 Colligit, & pavido subducit cognita furto.
 Meque ipsum memini caesi deformia fratris
 170 Ora rogo ⁱ cupidum, ^k vetitisque inponere flammis,
 Omnia Sullanæ lustrasse cadavera pacis:
 Perque ^l omnes truncos, cum qua cervice recisum

Conve-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a congesta B. 1. ^b illinc V. 1. ^c Bistonis R. 1 Bistonia H. ^d Anthaei vel Anthai MSS. & Edd. plerique: ^e tam R. pr. V. pr. a m. pr. O. ^f vidit V. 1. ^g tempora R. pr. ^h admisere meus. ⁱ trepidum O. ^k verisique Ed. Med. ^l omnis MSS. quat.

filii. sicut & Msc. BERSM. Recte viri docti restituerunt *diffiluit*, ut habent ex nostris underm Msi, & Edd. Rom. Parin. ac Brixiana cum Hortensii margine. *praecipiti lapsus pendere diffiluit*. idem est, quod in Sacra Scriptura memoratur de pro-ditore Juda, *περὶ τοῦ γαριμίου ἰλάνου μὲν, καὶ ἐξήχθη αὐτοῦ τὰ κλάγγα αὐτοῦ*. Etiam hanc lectionem esse recipiendam, suadent voces *dura percussus humo*. praeterea *defilit* sequitur versu abhinc tertio.

157 RAPERE] Ut sua perirent manu, ne essent, quos occideret Sulla. SCHOL.

159 DESILIT] *Diffiluit*. Msc. mendose. BERSM.

159 OCCUPAT IGNES] Vetabat enim Sylla sepeliri. SCHOL.

162 JACET] i. e. quaecumque in occulto strata erant, cum in forum essent allata, cognoscantur. Potest etiam ordo esse, quidquid ubique jacet, cognoscitur illic. ASCENS. Praeter Ascensium *jacet* etiam legit Aldus cum Edd. Rom. & Parm. ac quatuor MSS. Pulm. uno Berlm. & septem nostris cum Voss. tertio pro Var. Lect. Recte modo *scelerum* jungas cum *non tantum*, ut est in primis Editionibus. Vulgo *santum* nimis absolute ponitur. Nec temere tamen mutem. Opponuntur *cognoscitur & latet, latebras scelerum* dixit nosser Lib. IV, 192.

163 BISTONII] Diomedem regem Thraciae dicit, *Bistonium* à *Bistone* palude Thraciae. Hic fer-

tur habuisse equas, visceribus humanis pasci solitas; quibus cum hospitio receptum Herculem vellent offerre, ipse objectus, absumptusque est. Propter equas dictum est *stabulis*. SCHOL.

164 ANTAEI] Antaeus terrae filius, qui devictorum capita postibus adfigebat. Hunc postea Hercules vicit, doctus à Minerva, ne eum in terra elideret (*declinaret* Voss. sec.) SCHOL.

165 PISAEA] Pisa civitas Elidis. Dicit autem Oenomaum, qui fraude Myrtili victus quadrigarum cursu à Pelope, & occisus est. Hic enim ut Hippodamiam filiam suam petentibus denegaret, provocatos (*procos* Witt.) in equorum cursu victos occidebat. IDEM.

167 NOTAS] i. signa, quibus à suis agnosci possent. IDEM.

169 MEQUE IPSUM MEMINI] Fingit hoc poeta dici ab eo, quem ipse loquentem introducit, qui vix caput fratris sui dicit se agnovisse. *Omnibus*. MICYLL.

170 ORA ROGO CUPIDUM, VETITISQUE] Ita correximus ex tribus Msc. alii *vetitis impon.* BERSM. Adstipulantur quinque Pulmanni, meique Codices omnes cum Editionibus Omniboni, Ascensii, Micylli & Stephani. Si copula abest, sensus non conficitur idoneus, nisi pro *rogo* scribas *rogi*. ut Ovid. L. v. Fast. 463. *Nunc elapsa rogi flammis*. *cupidum* scilicet *imponere ora fratris flammis vetitis rogi*. *cupidi* est in Edit. Rom. sed non opus est.

Vetitas

- Conveniat, quaesisse caput. Quid sanguine manes
Placatos Catuli referam? * cum victima tristis
175 Inferias Marius, forsan nolentibus umbris,
b Pendit, inexpleto c non fanda piacula busto:
Cum laceros artus, aequataque vulnera membris
Vidimus, & toto quamvis in corpore caeso
Nil animae d letale datum, e moremque nefandae
180 f Dirum saevitiae, * pereuntis parcere h morti.
Avulsae cecidere manus, i exsectaque lingua
Palpitat, & k muto vacuum ferit aëra l motu.
Hic aures, alius m spiramina naris aduncae
Amputat: ille cavis evolvit sedibus orbes,
185 Ultimaque n effodit spectatis lumina membris.
Vix erit ulla fides tam saevi criminis, unum

Tot poe-

VARIAE LECTIONES

a vulgo cui v. tristes. b pendet A. c nefanda V. 3. d mortale A. e moremque H. dirumque n. morem Marp. f durum B. 1. g pereuntis Ed. Ven. h vitae meus a m. pr. i exaetaque Ed. Hack. vitiose. k multo V. pr. pro Var. Lect. l morsu meus a m. pr. m spirantia A. n effundit meus. V. qu. a m. pr. V. sec. pro Var. Lect. effudit R. pr. V. text. a m. pr. Edd. Mic. Hort.

Vetulae flammis, ut *Vetulae ignis* apud Statium L. XII. Theb. 56.

171 PACIS] Ironice. SCHOL.

172 RECISUM] Msc. *refectum*. non male. BERSM. At Lucanus alterum verbum maluit. II, 112. *recisi vultus*. 141. *recidis membra*. IX, 214. *recisa cervix*. & alibi.

174 CATULI] Luctatium Catulum tangit, cui cum Marius Gratidianus diem diceret, qua sciebat, se non evasurum. (*diem quo sciebas* absunt à Voss. pr. & Witt.) fumo se calcis occidit, & sic fugit inimicos: postea Catuli filius (al. *frater*) regressus victor ex Asia petivit à Sulla, ut sibi Marius daretur ad poenam, quem datum per singula membra cruciavit. SCHOL.

174 Cui VICTIMA TRISTES] Msc. *cui* quod retinui: Scilicet Catulo: alii *cum victima*: ita & Msc. BERSM. Male Bersmannus *cum* mutavit in *cui*. *cum* omnes mei, excepto uno aut altero, & Pulmanni Codices retinent. Et recte. Convenit cum seq. *cum*: nam ad eandem utrumque pertinet historiam. *inexpleto busto* est dativi casus verbi *pendit*. deinde pro *tristes*, iidem scripti, & editi praeter Gryph. *tristis*. quod etiam mutari non debuit. Marius est *tristis victima*; quia inferis mactabatur. Quidquid enim ad eos pertinet, *triste* dicitur. Vide Doctiss. Broukhuff. ad Tibull. L. III, 3, 35. *Tristesque sorores*. Nugantur autem hic vehementer

Glossatores, existimantes, *inexplatum bustum* dici, quia membra vivo adhuc Mario recisa postea non sepeliebantur. Catuli bustum intelligit, quod nondum satiatum adhuc est tam diris inferiis, & nefandis piaculis.

175 INFERIAS MARIUS, FORSAN NOLENTIBUS UMBRIS PENDIT] Nam Marius filium quidam non à famulo in id rogato, sed à dispositis in hoc hostibus interentum narrant. vide Vellejum. GROT. Ed. tert. Indigna Grotio haec est nota. Apud Vellejum Lib. II, 27. mentio est Marii Junioris, & ejus, qui septies Consul fuerat, filii. Hic vero agitur de Mario Gratidiano, quem Junioris Marii fratrem patrualem fuisse, erudite docet Celeberr. Perizonius Animadv. Hist. c. 3. Plura vide ad Florum L. III, 21. §. 26. *Marium, ducis ipsius fratrem, apud Catuli sepulcrum, oculis, manibus, cruribusque defossis servatum aliquandiu, ut per singula membra moretur*. quem locum laudat hic Sulpitius. Senatorii ordinis virum nominat Livius Epit. 88.

179 LETALE] Nullum enim tale vulnus dabatur, quo periret; sed quo cruciaretur. SCHOL.

184 EVOLVIT] Haec locutio à Lucano ex Seneca est desumpta in Oedip. Aët. v, 965.

*Scrutatur avidus manibus uncis lumina.
Radice ab ima funditus vulfos simul
Evolvit orbes.*

- Tot poenas cepisse caput. sic mole ruinae
 Fracta sub ingenti miscetur pondere membra:
 Nec magis informes veniunt ad litora trunci,
 190 Qui medio periëre freto. ^a quid perdere fructum
 Juvit, &, ut vilem, Marii confundere vultum?
 Ut scelus hoc Sullae, caedesque ostensa placeret,
 Agnoscendus erat. Vidit Fortuna colonos
 Praenestina suos cunctos simul ense ^b recepto
 195 ^c Unius populum pereuntem tempore mortis.

^a Tunc

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a quod Ed. Rom. ^b vulgo *recisos*. ^c *unius* B. r.

185 ULTIMA] Ut videret se sic omnibus membris caesum. SCHOL.

186 VIX ERIT] Vitiose Edd. Rom. Parm. Sulpit. Ald. Col. Steph. &c. *erat* cum Voss. sec. à manu pr. Sensus est, posteros vix esse credituros tam saevum crimen. Malim enim distinguere post *crimenis*, quam post *fides*.

188 PONDERE] *Corpore* Msc. male. Indicatur enim aedificiorum collapsorum pondus. BERSM.

193 AGNOSCENDUS] Modo enim confusi vultus minorem gratiam de majori morte faciebant, quia non agnoscebatur occisus. SCHOL.

194 PRAENESTINA] Marius Junior ad hanc se contulerat civitatem, & ibi captus est. Sulla vero commotus iussit octo (*novem* Witt. *duodecim* Plutarch. in Sulla. *quinque* Appian. & Valer. Max.) millia hominum de ea civitate occidi. Fortunam autem hic colunt; unde Fortunam Praenestinam dixit. SCHOL.

194 CUNCTOS SIMUL ENSE RECEPTOS] Ita mutavimus ex fide trium Msc. alii *recisos*. *Receptos* autem dicit ob spem salutis datam, si se dedidissent. BERSM. *RECISOS*. *Receptos*, quod habent alii, *perperam* est, nec Latinum satis. GRO'T. Ed. pr. Antea fuit *receptos*. At nunc manuscriptos sequor, qui habent *ense recepto*: id est, in corpora admissio. IDEM. Ed. sec. *Recisos*. Fuit haec nostra conjectura, pro *receptos*, sed tutius manuscriptos sequi &c. IDEM. Ed. tert. *Recisos* Sulpitii inventum est, quem temere secuti sunt posteriores. *Receptos* Edd. priscæ, & sex Pulmanni; ac novem nostri Codices, & Oxon. pr. Verissime *recepto* Regius primus, Wituan. Vossian. prim. & quint. à manu prima. Quomodo corrigendum esse hunc locum, monuit etiam N. Heinsius ad Silium Ital. L. ix, 641. Eleganter dicitur *recipere ferrum*, qui vulneratur, vel occiditur. Lib. vi, 223. *telumque irata receptum Imperit*. Ovid. Metam. v, 38. Virgil. x. Aen. 383. Seneca

Thyest. 741. Troad. 40. L. iiii. de Ira c. 18. de Tranquill. animæ c. 11. Statius L. v. Theb. 784. ix, 130. Valerius Maxim. L. ix. c. 11. Ex. 2. & passim. ut etiam *accipere*, *excipere*. *ανδριξισθαι* dicunt Graeci. Pro *cunctos* vero cum eodem Heinsio malim *junctos*. ut sensus sibi melius constet. *jungi ense* dicuntur, qui simul occiduntur. Sic *junctam mortem* dixerunt Ovidius Metam. v, 71. Silius Ital. L. ix, 409. xv, 1, 472. ubi V. Petron. c. 114. & alii. *Miscere mortem* noster L. iv, 283. *vulnera*. 111, 354. *cognata mors*. Ovid. Ep. Her. xiv, 81. sed *cunctos* est in Mstis omnibus, & ferri satis potest.

195 UNUS TEMPORE MORTIS] Vossianus prim. & Bersm. unus *noctis*. quam lectionem praefert ibidem ad Silium Heinsius. Quo sensu, non addit, nocte certe strages haec non est facta, sed de die, ut ex historia constat. Durius etiam foret *noctem* hic poni pro morte. Alia ratio est apud Ovidium, quem forsitan ante oculos habuit Heinsius, L. 1. Metam.

Centumque oculos nox occupat una.

De qua, similibusque dictionibus consule Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. vii, 230. J. F. Gronovius in Addend. ad Observat. conjecit aliquando *foedere*. non male, si modo Msti addicerent: essetque explicatio praecedentium *junctos simul ense recepto*. Ego nihil mutandum esse censo. *tempore unius mortis* est in una eademque strage, & occisione totum populum pereuntem. opponuntur *unius* & *populum*. Atque ita ipsi Gronovius, & Heinsius exposuerant, alter in Observat. L. 111. c. xi. alter ad Petronium c. 121.

Cerno equidem gemina fratros jam morte Philippo;
 Silius Ital. L. xvii, 500.

- - - - - *maclantur comminus una*

Exitio.

Uno in sanguine gentes Mixtae noster Lib. viii, 508.
jungere

Tunc flos Hesperiae, Latii jam sola juvenus,
Concidit, & miserae maculavit ovilia Romae.
Tot simul infesto juvenes occumbere leto,
Saepe fames, pelagique furor, subitaeque ruinae,
200 Aut terrae, coelique lues, aut bellica clades,
Numquam poena fuit. densi vix agmina vulgi
Inter, & exsangues inmissa morte catervas
Victores movere manus. vix caede peracta
Procumbunt, dubiaque labant cervice: sed illos

205 Magna

VARIAE LECTIOES

a *turn* P.1.R.2.V.tert.W. b *procumbis* V.sec.a m. pr.

jungeret tempora leti Silius L. x. 35. Putidum acumen est, quod in his verbis inesse, censent Sulpitius, & Ascens., *tempus unius mortis* exponentes per tantum spatium, quantum satis est ad interficiendum unum hominem. Quod hauserunt ex Scholiaste, haec scribente. *Tam cito enim omnes perierunt, quasi unus esset occisus.* Quomodo haec opponit Claudianus L. 11. in Rufin. 423.

Una tot millia morte rependis.

197 MISERAE MACULAVIT OVILIA ROMAE] Ita vocabantur septa in Campo Martio. Vide Servium ad Ecl. 11. GROT. Ed. tert. Locus est Servii ad Ecl. 1. 34. ubi habetur *misere*: quomodo etiam Ed. Brixiana. ut *misere maculare* dixisset Lucanus: quomodo *inmundo foedare*, *male mulcare* & *lexcenta* similia. sed rectius vulgatum retinebimus. Servio vero obloquitur Beroaldus T. 1. Thef. Crit. p. 278. putans, ab eo intelligi proprie dictum locum *Ovile* in Campo Martio; non vero septa, in quibus ferebant suffragia. Servii expositionem tamen veram esse, luce clarius patet ex nostro Lib. VII. 306. ubi de hac re dicit.

Septorumque nefas, & clausi proelia campi.

Cum duce Syllano gerimus civilia bella.

Scilicet haec septa *Ovilia* fuere appellata, quia ligneis cancellis tamquam ovium stabula olim erant conclusa, ut bene Vignolius in Columna Anton. Pii, ostendit. Quod autem dicit Beroaldus, Strabonem referre, illos *coactos esse in campo Martio ad Curiam*, vehementer errat. Graeca enim Strabonis verbo sunt *οἱ τῶν δημοσίων τειχέας*, qua intelligit *villam publicam*, in qua illos homines occisos esse, omnes historici narrant, & Lucanus etiam innuit verbis *clausi campi*. Ob vicinitatem, qua *villa publica*, & *septa* proxime junguntur, poetica licentia haec loca confudit, ut luculemter, & bene docet idem Vignolius cit. l. c. 2. Plura vide in

notis Freinsheim., & Dukeri ad Florum L. VII. c. 21. *Quatuor millia deditorum interituum civium in villa publica interfici iussit. Ovilia*, ineditus noster Scholiastes interpretatur *locum Romae, quo omnes pastores Romulus convocavit, & populum ad comitia celebranda conjunxit.*

198 OCCUMBERE LETO] Beroaldus unus, Vossian. quint. à manu pr. Oxon. pr. & meus *Succumbere*. Quod exprimeret infestis leti pondus, & magnitudinem. Sic *succumbere culpa* pro peccare. *succumbere somno* pro vinci somno, dormire, non semel Ovidius. Justinus Lib. XIV. c. 6. *Virorum more fortium pro gloria veteris prospicias morti succumbentem.* Dein rescripti ex auctoritate Codicum fere omnium, ac Editionum multatum *aut terrae coelique*. vulgo *coela terraeque* contra Mitorum ordinem.

200 CLADES] *Caedes* habent manuscripti dno, GROT.

201 NUNQUAM POENA FUIT] Tale genus poenae numquam fuit, ut ab aliquo juberetur. (*Nummeretur* Voss. pr.) SCHOL. Sensus est: *Tanta hominum caedes, morbis aut aliis malis interdum forte, at nunquam supplicii impunita est.* GROT. Ed. prim. Tot hominum mors morbis aliisve malis *interdum forte* antehac forte impunita est, at non supplicii. Seneca lib. 11. de Ira: *In singulos severitas Imperatoris desstringitur: at necessaria est venia, ubi totus deseruit exercitus, quid solis iram sapientis? Turba peccantium.* Alioqui, ut Sallustius ait, *civitas vastatur magis, quam corrigitur.* IDEM. Ed. tert.

202 EXSANGUES INMISSA MORTE CATERVAS] Videbatur mihi prius hic locus esse legendus.

Exsangues inmissi morte catervas.

ut jungeretur *exsangues* *morte*. & *inmissi victores*: *catervas* de mortuis dici vidimus ad VI. 135. *Inmissi* autem proprium verbum de subornatis hostibus, & percussoribus. Virgil. L. 11. Aeneid. 495.

Rut.

- 205 Magna premit strages: peraguntque cadavera partem
 Caedis: viva graves elidunt corpora trunci.
 Intrepidus tanti sedit securus ab alto
 Spectator sceleris: ^a miseri tot ^b millia vulgi
 Non piguit jussisse mori. congesta recepit
 210 Omnia Tyrrhenus Sullana cadavera gurgis.
 In fluvium ^c primi cecidère, ^d in corpora summi;
 Praecipites haefere rates, ^e &, strage cruenta

Interru-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a miseri vulnera B. 1. ^b milia MSS. & Edd. pler. ^c summi c. i. e. primi Boh. ^d cadavera B. 1. in corpore V. 1. ^e pro B. 1.

*Rumpunt aditus, primoque trucidant
 Inmissi Damai.*

Ovid. El. 12. Amor. L. 11. vl. 24.

Inmisit foceros, armaque sacra dedit.

Seneca L. 7. de Ira c. 2. *Plebem inmisso milite con-
 trucidatam.* Justin. L. XXI. c. 3. XXVI. 3. *percuissos
 emittuntur*, & passim. notter L. VII. 643.

- - - - - *Sed quisquis in istud
 A superis inmisit caput.*

Graeci quoque. *ἐνέμψαντες*. In hac ipsa caede Strabo p. 249. Ed. Par. *ἐνέμψαντες ἐγγυήσαντες*. Nunc nihil muto. *Inmisit morte* est inmisit militibus, mortem facientibus. Eleganti & efficaci locutione ad exprimendam rei atrocitatem. Saepissime notter cum aliis *mors* pro mortis causa metonymice ponit. *Exsanguis* autem non notat mortuos, sive effuso sanguine pallentes, ut Ascensius, & alii exponunt, sed metu vehementi consternatos, & quasi exanimis ad conspectum imminens mortis, & inmissorum militum.

203 VIX CAEDE] Puto *hi* substituendum: quia sequitur *sed illos*. GROTI. Non videtur mihi *hi* esse substituendum. Nam, quod sequitur, *sed illos*, ad eisdem pertinet. Vult, multos vulneratos non cecidisse statim ab ictu, sed huc, illuc impulsos prae denso agmine labasse; donec à strage aliorum cadentium cadaverum premebantur, & deiciebantur. Aliud agebat Bersmannus, cum *illos* intellexit *Victores semivivos*: victores i. Sullani, vulnera infligebant inermibus illis civibus, quibus cives vulnerati, ab corporibus suorum civium etiam vulneratis, & occisis sternebantur; dum prae densitate hominum antea nondum cadere potuerant. *Dubia labat cervice* totidem verbis est apud Senecam Agam. vl. 787. Similem caedem memorat notter Lib. IV. 781. &c. & Silius Italic. L. IX. 321.

- - - - - *nec morte peracta
 Artatis cecidisse licet.*

L. IV. 555.

Nec artatis locus est in morte cadendi.

206 GRAVES] Exponit, quemadmodum cadavera peragant partem caedis. SCHOL.

207 INTREPIDUS TANTI & SECURUS AB ALTO] Sic omnes secure edunt. Sed offendunt me vehementer duo illa adjectiva sine conjunctione posita, *intrepidus securus*, quae quomodo hic differant, non video. Quare malim cum uno codice Bersmanni, & Vossiano legere *Intrepidus, tantique sedet securus. securus sedit* meus. Porfan majus ulcus latet sub voce *intrepidus*. An *Cessit dum tanti* &c. ? vel *interea is t.* ? sed doctioribus, & majoris ingenii hominibus haec relinquo.

209 NON PIGUIT JUSSISSE MORI] Vulgata lectio defendi potest ex versu 105.

*Non senis extremum piguit vergentibus annis
 Praecipuisse diem.*

Malim tamen ego optimos codices sequi. Vossian. pr. quint. & quart. a m. pr. cum Bersm. uno, Regio pr. Witt. Hult. Amstel. *timuit*; uti & Voss. sec. & tert. pro varia lectione *pueris* Marpurg. ut solent passim haec voces commutari. Si vero alicui placeat magis *piguit*, mallem pro *jussisse*, *vidisse*; quod habent Cod. Hultian. ac Editiones Ascensii, Micylli & Hortensii; ut magnam Sullae crudelitatem invidiose augeat.

210 TYRREHENS] Omnes enim occisos in Tiberim mitti Sulla praeceperat. SCHOL.

211 IN FLUVIUM] Sensus est. Qui primi in Tiberim missi sunt, hi in undas venerunt; nam qui ultimi missi sunt, supra horum corpora jam veniunt; quia fluvium cadavera jam repleverant. Corpora illorum, qui primi ruerunt. IDEM.

213 INTERRUPTUS AQVIB] Ut illae undae tantum, quae ante cadavera erant, in mare fluxerint: illae autem, quae post cadavera erant, steterint, & secutae non sint priores fluctus, obstantibus

- Interruptus ^a aquae, fluxit prior amnis in aequor,
 Ad molem stetit unda sequens. ^b Jam sanguinis alti
 215 Vis sibi fecit iter, campumque effusa per omnem,
 Praecipitique ruens Tiberina in flumina ^c rivo
^d Haerentes adjuvit aquas: nec jam alveus amnem,
 Nec retinent ripae, redditque cadavera campo.
 Tandem Tyrrhenas vix eluctatus in undas
 220 Sanguine caeruleum ^e torrenti dividit aequor.

Hisne,

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo *aquis*. ^b vulgo *nam*. & v. 216. *ad fl.* ^c *ripa* H. ^d *horrentes* A. *haerentis* V. pr. sec. tert. a. m. pr. W. ^e *torrentis* V. tert. pro Var. Lect.

tibus cadaveribus. SCHOL. Duo hic junguntur ablativi *strage*, & *aquis*, diverso sensu, & separatim explicandi. cujus constructionis exempla plurima congeffit vir summus J. F. Gronovius L. IV. Observ. c. 9, 17, 20. p. 406. Alias Graeco, & Poëtico more posset scribi *aquas*: quo facit Msc. Berlm. *Interruptis aquas*. Verum neque *aquis* nec *aquas* putem esse profectum à Lucani manu, sed *aquas* in genitivo. quod clare exhibent tres Pulmanni, & quatuor vetustissimi Vossiani. Amat enim noster cum ceteris Poëtis genitivum adjectivis jungere. Ut *liber terrae* L. IV. *Innocuus vitae* L. IX. *largus habentis* L. VII. *purgatus morbi* Hor. Serm. L. II, 3, 27. & similia multa, de quibus suo loco dicendum. Optime autem haec verba exponit Scholiastes.

214 AD MOLEM STETIT] i. e. pars amnis in mare fluxit, pars objectis corporibus adhaesit (*haesit* Voss. sec.) SCHOL.

214 NAM SANGUINIS] Rescribendum puto *dum*. Stetit flumen obsessum cadaveribus, donec sanguinis rivi viam fecere. GROT. Immo vero rescribendum, ut feci, auctoritate vetustissimi illius Vossiani primi, *jam*: quomodo olim quoque ediderunt Solpitijs, & Ascensius. prius de cadaverum multitudine egit Lucanus; nunc incipit describere ingentem fusi sanguinis copiam. Solent autem poëtae novum sensum inchoare per *jam*; praefertim, quando illa, quae narraturi sunt, interea jam acciderant. Idque crebro abiit in *nam*. Quamvis *nam* alias non raro quoque transitioni inservire sciamus. Vide de utraque particula, quae collegimus viri doctissimi ad Silium Italic. Lib. IX, 242. XI, 23. & ad Florum Lib. I. Praefat. Noster L. I, 183. VII, 647. & alibi, ceterique poëtae passim.

216 IN FLUMINA] Ita reposui pro *ad*, fide Mstorum omnium tam Pulm. & Berlm. quam meo-

rum, ac Edd., Sulpitanam & Aldinam praecedentium. Sulpitium soli non audiverunt Ascensius, Micillus, & Hortensius, ac Editor Paris. A. 1512. Simile autem quid eadem nimia hyperbole refert Claudianus III. Consul. Honor. VI. 100.

- - - - - *Frigidus amnis*
Mutatis sumavit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.

218 REDDITQUE CADAVERA CAMPO] *Redduntque* Msc. tria non male. in agros rursus ejiciunt. Nec displicet *redeuntque cadavera*. BERSM. MS. P. *reddis*que: recte, ut ad amnem referatur, ut & quod sequitur verbum *dividit*. Solenne autem Lucano, & *que* ponere pro *sed*, & tacite transire de casu in casum. Sensus ergo est: Amnem non retinent aut alveus, aut ripae, sed ipse exundans campo reddit cadavera, & mare dividit sanguine. GROT. *Redeunt* tamen edidit Grotius, quod in nulla alia comparat Editione, quod sciam. Unus Cod. Pulm. ac Hult. *redeunt* habent. *Reddunt* Ed. Veneta, & Omniboni cum MSS. Vossiano tertio, & Marpurgensi. Ceteri scripti, & editi *reddis* exhibent, scilicet *amnis*. Neque aliter Scholiastes *Cadavera mortuorum, quae acciperat, revocat in terras, quia à multitudine corporum destituta non poterat*. Sic fere de Nilo Ovidius Lib. I. Metam. 423.

Nilus & antiquo sua flumina reddidit alveo.

Et propius ad rem noster Lib. VIII, 438.

- - - - - *& nostra cadavera Tigris*
Detulit in terras, ac reddidit.

Adde Clar. Drakenb. ad Silium Italic. L. VIII. in fine.

- - - - - *pons ecce cadentum*
Corporibus struitur, rursisque cadavera sumans
Aufidus.

Q

Mutari

Hisne, Salus rerum, Felix ^a his Sulla vocari,
His meruit tumulum ^b medio sibi tollere Campo?
Haec rursus patienda manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic stabit civilibus exitus armis.

225 Quamquam agitant graviora metus, multoque coëtur
Humani generis majore in proelia damno.
Exsulibus Mariis, bellorum maxima merces,
Roma recepta fuit: nec plus victoria Sullae

Pracsti.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a hic V. l.^b in m. V. pr.

Mutari itaque non debuerat reddis. Ceterum de hac ellipsi nominativi ex praecedentibus subintelligendi latius egit ad Obsequent. c. 60. Eamque Lucano sollemnem esse, recte monuit Grotius. Lib. 11, 509.

*Captivum traxere ducem, civisque superbi
Constitit ante pedes.*

nimirum dux. IV, 205.

*- - - - - foedera pacis
Cognita Petrejo; saepe & sua tradita venum
Castra videt.*

Sc. Petrejus, VI, 727.

*Perque cavae terras, quas egit carmine, rimas
Manibus illastras.*

Egit scilicet terra, ut latius eo loco ostendamus. Adde L. IV, 741.

219 OBLUCTATUS] Sic legit Sulpitius: mallem tamen dicere *eluctatus*, quia dicit *vix*. hoc est, ubi luctando cum cadaveribus vix eruperat tandem in undas Tyrrhenas. ASCENS. Sulpitius, & Micylus *obluctatus*. Sed recte *eluctatus* praetulit Ascensius, ceterique Editores cum Mssis omnibus. Virgilius L. 11. Georg. 244.

*- - - - - aqua eluctabitur omnis
Scilicet, & grandes ibunt per vimina gustae.*

Plinius Lib VIII. Epist. 8. *Fons exit, & exprimitur pluribus venis; sed imparibus; eluctatusque facit gurgitem.*

222 SIBI TOLLERE] Membranac meae *furgere*. Eleganter, & ex Lucani genio; nisi dixisse voluerit auctor, sibi ipsi vivo Sullam extruxisse sepulchrale monumentum. de qua tamen re nulla apud alios est mentio. Vide hic commentarios. Passim vero *furgere* poni de operibus, quae in altum aedificantur, & extruuntur, est notissimum. praeter alia de sepulcro noster Lib. VIII, 816.

*- - - - - surgit miserabile bustum,
Non ullis plenum sisulis.*

865.

*Proderit hoc olim, quod non mansura futura
Ardua marmorea surrexit pondere moles.*

IX, 180.

*- - - - - toto litore busta
Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.*

Apposite Silius Ital. L. XIII, 660. Ita enim & Sullae contigit;

*- - - - - tumultus vobis, consense Senatus
Mavortis geminus surgit per gramina campo.*

Sibi significat in honorem suum, ut milies.

222 CAMPO] In Campo enim Martio est Sullae monumentum. SCHOL.

225 AGITANT GRAVIORA METUS] *Agitant* Voss. unus, & Huist. item & alius pro var. lectione. *Agitat* tres Pulm. & Witt. cum Sulpit. Asc. Mic. Hortens. aliisque Edd. Hi scilicet *metus* in singulari capiunt numero. Sed in uno Regio, & Vossiano à manu pr. ut & Oxon. pr. est *metu*. Forsan *agitant* capiendum de ducibus belli, qui secum proponunt, & parant multa graviora metu. vel *agitat* multum humani generis, non *multo*, ut statim videbimus. *Graviores metu* esset, ut Lib. 1, 635.

*- - - - - non fanda timeamus;
Sed venient majora manu.*

225 MULTUMQUE COËTUR &c.] *Multumque* Msc. tria. alii *multoque*. *majora* libri quidam editi. BERSM. *Multumque* habent quoque Omnes Pulmanni, & undecim mei codices cum Edd. vetustis, si excipias primam, & Sulpit. Ald. Coliu. ac Bersm. Quem ego Mssorum consensum non temere negligere possum. Immo etiam Priscianus *multum* servat, scribens Lib. VIII. c. 798. *Passivo ejus usus est Lucanus in secundo multumque coëtur* h. g. *majori* in p. d. *Sed sciendum, quod & coëtur pro colligitur, & convenitur pro exigitur, passivam vocem assumptia accipiuntur.* An verum dicat Priscianus, viri docti judicent. Mihi durius vide-

- Praestitit, invisas penitus quam tollere partes.
 230 Hos alio Fortuna vocas: olimque potentes
 * Concurrunt. neuter civilia bella^b moveret,
 Contentus, quo Sulla fuit. Sic moesta senectus
 * Praeteritique memor flebat, ^d metuensque futuri.
 At non magnanimi percussit pectora Bruti
 235 Terror, & in tanta pavidi formidine motus
 Pars populi lugentis erat: sed nocte sopora,

Parrhasis

VARIAE LECTIOES.

^a occurrunt R. i. ^b moveret V. i. ^c praeteriti V. i. ^d moerensque al. metuensque meus.

videtur. Si scriptum esset *agitant*, vel *agitas* *graviora metu*, *multumque coibis* H. g. *maiores in p. d.* nulla inesset huic loco difficultas. Multo retinet Scholiafles dicens, *Ordo est, & multo maiore humani generis damno coitur in proelia*. Male autem Sulpitii quaedam. Edd., & Ascensius *Maiores*, jungens *multo maiora proelia*. uti & Mic. & Hort. margo cum Pulmanno. *Maiori* Vossian. tert. meus & Amst.

226 MAJORA] Aldus legit *maiores* ut sit: *coitur in proelia multo maiore damno generis humani*. Idem legit *multumque coitur*. quod non sequar. nam si ad *maiores* refertur, rectius dicatur *multo*. Sin ad *coitur*. ut sit *multum humani sanguinis coitur* i. conjungitur; non recipiatur, cum dicatur *eris*. VERSELLAN.

227 EXSULIBUS] i. patre, & filio. SCHOL.

229 TOLLERE] i. evertere, & delere Marianos. IDEM.

230 Hos] Pompejum, & Caesarem. IDEM.

230 ALIO] *Alios* Msc. *perperam*: Ad maiora facinora. Istud olim potentibus fuit propositum: nunc hoc agunt, uter solus rerum potiat, non uter armis sit superior. BERSM. *Olim potentes* ergo Bersmannus de Sulla, & Mario intelligit. Rectius alii *potentes* exponunt Caesarem, & Pompejum, & explicat Omnibonus, *aliquando concurrunt potiundi imperii gratia*. Dubitare videtur Sulpitius dicens *olim* i. *nunc*, & *in praeterito pro jam olim*. *Olim* cum praesenti tempore junxit etiam noster Lib. v, 769.

- - nonne olim casu pendemus ab uno.

Alii *olim potentes* per *et* copulant. Sed quocumque modo haec sumas, idoneum non credo excuspi posse sensum. Notat simpliciter *potentes concurrere*; quam ob causam, non additur, ut faciunt Interpretes, & Lucanus, addere debuit ad distinctionem causarum, & praemiorum prioris belli, & nunc imminetis. Ut brevis sim, puto, lo-

cum esse corruptum, & forsan simplicissima mutatione scribendum *orbemque potentes*, pleno, & clarissimo sensu, nec illustrationis egente.

232 CONTENTUS QVO SULLA FUIT] Vossianus secundus, & Amstelredamensis, uti & Vossian. tertius, qui superscriptum habet *quo recentiore manu*, scribunt *quod*. Eleganter, & verius forsitan. *Hoc, illud, quod sum*, & similia passim notant statum & conditionem hominis. Trita res est.

234 AT NON] Eadem transizione ex Lucano desumpta utitur quoque Claudianus Lib. i. in Rufin. 261.

At non magnanimi virtus Stilicbonis eodem Fracta metu.

234 PERCUSSIT] Alii *percussit*. nos *percussit* reposuimus ex tribus Mssis. BERSM. Recte factum, quod Bersmannus vitiosum eiecit *percussit*, intrusum rursus à Sulpitio, & Aldo, quos, ut solent plerique, hic vero omnes editores secuti sunt. Declinationem quidem hanc nonnulli defendere conantur frustra ex Horatii Lib. i. O. 7, ii; & Terentii Andr. A. i. Sc. i, 98. *Percussit illico animum*. Est enim in illis locis in optimis Mssis alio modo. ut jam olim etiam de nostri loco monuit Doctissimus Rivius ad Terentium, quem omnino consule. Unus Pulm. & Marpurg. *percussit* exhibent.

236 ERAT PARS] Repetatur illud non. SULT. Et hoc est, quod suprâ quoque annotavimus, solere poetam hunc copulativis particulis pro disjunctivis uti. Ut hoc loco, *Et*, pro *Nec*. Dicendum enim erat: *Nec* in tanta formidine pars populi lugentis erat &c. MICYLL. Vide ad v. 374.

237 PARRHASIS] Arcadica, ut Virgilius dicit.

- - - Parrhasio de mora licet.

Helicen Calisto (Calistonem Voss. pr.) dicit, quae à Jove compressa, & in ursam mutata, in sidus septentrionis recepta est. SCHO L. Alii Jovis nu-

- Parrhasis ^a obliquos ^b Helice cum verteret axes,
 Atria cognati pulsar non ampla Catonis.
 Invenit insomni volventem publica cura
 240 Fata ^c virum, ^d casusque ^e Urbis, cunctisque timentem,
 Securumque sui; farique his vocibus orsus.
 Omnibus expulsae terris, olimque fugatae
 Virtutis jam sola fides, quam turbine nullo
 Excutiet fortuna tibi; tu mente labantem
 245 ^f Dirige ^g me, dubium ^h certo tu robore firma.
 Namque alii Magnum, vel Caesaris arma sequantur:
 Dux Bruto Cato solus ⁱ erit. pacemne tueris,
 Inconcussa tenens dubio vestigia mundo?

An

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a oblicos V. 1. ^b Helicas MSS. qdd. Elice MSS. & Edd. qdd. ^c virum Asc. Ald. Col. Steph. ^d casus B. 1. ^e orbis W. pro Var. L. ^f erige B. 1. ^g derige R. pr. ^h me dubium, Edd. multae ante Grot. male. ⁱ in certo B. 1. M. ⁱ eris B. 1.

trices fuisse Helicen, & Cynofuram, dixerunt, atque inde nomina sideribus facta. Vide Diodorum lib. v. Antiquit. MICYLL.

237 CUM VERTERET] Converteret Msc. vitiose. BERSM. & unus Voss. Citat haec verba Lutatius ad Statium L. vii. Theb. 8.

238 COGNATI] Soror enim Catonis nupta Bruto Majori fuerat, unde natus est Brutus, cujus Cato avunculus fuit. SCHOL.

239 INSOMNI] Ideo insomni cura dicit, quia quisque curam gerit ingentem, ratio sibi somnum adimit. SCHOL. In Amstel. Mst. *insomnum*: quod placuit J. Scherpezelio ad Homer. II. B. 61.

Ὁν καὶ πατήριον ἴδιον βυλάφορον ἄνδρα.

Mihi secus videtur, & omnibus, qui poetas legunt, rebus adscribentes ea, quae personarum sunt, illas res agentium.

246 SEQUANTUR] Duo Pulm. & Voss. tert. pro. Varia lectione sequantur. Sequuntur unus Bersm. Regius recentior, Wittian. Huist. Marp. & meus, quomodo Sulpitius, & Hortensius ediderunt; putantque, esse narrationem facti, & causam dubii consilii, quod videat civitatem in duas partes divisam. Sed perperam. Dicit Brutus, se, quidquid agant alii, & quemcumque sequantur, soli Catoni, ejusque consilio obsequi velle: quare vulgatum retineo. Si sequantur valet, melius scripisset dumque pro namque.

250 INMIXTUM CIVILE ABSOLVERE BELLUM] Locus est paullo obscurior. unde fortasse pro *inmixtum* scribendum est *inmixto*. An placuit tibi

inmixto absolvere? Absolvere autem exponit Scholiae, *Innocens facere, & est defensio omnium ad haec bella veniensium, si idem feceris Cato.* Malim ego eorum expositionem praeferre, qui explicant per *perficere*, justum bellum facere, consummare, omnes justae belli partes implere, ita ut nihil desit, quo minus bellum, sed tumultus, aut seditio, & factiones vocentur. *Actio absolutissima* i. e. omnibus partibus perfecta Plinio Lib. 1. Epist. 20. *Absolvere beneficium* Liv. Lib. 11. c. 2. Doctissimo, & ingeniosissimo Viro, mihi que amicissimo, Jac. Phil. Orvilio placebat aliquando *absorbere*. Hoc sensu. An tu etiamvis inmixtus ceterorum casibus absorberi à civili bello, & ei inmergi? adducebatque exempla Nepotis in Attico c. 6. *Neque tamen se civilibus fluctibus committeres.* Horat. L. 1. Ep. 2, 22.

Adversis rerum inmersibilis undis.

Catull. ad Manlium.

Accipe quois merjer fortunae fluctibus ipse.

& paullo post,

Tanto se absorbens vertice amoris Aestus.

Cicero de Clar. Orat. c. 81. *Hunc quoque absorbit aestus gloriae.* Eleganter Horat. L. 11. O. 7, 15.

Te rursus in bellum resorbens

Unda fressis tulit aestuosus.

Absorbere autem ἀρξάναις penultima correpta protulisset, ut & alii alia fecerunt. Tibull. L. 14, 171. *Sorberes undas.* Adde N. Heinsum ad Ovidium in Add. p. 457. & ad Metam. 11, 171. Sed cum nihil

- An^a placuit, ducibus scelerum, populique furentis
 250 Cladibus inmixtum civile absolvere bellum?
 Quemque suae rapiunt scelerata in proelia caussae:
^b Hos polluta domus, legesque in pace timendae;
 Hos^c ferro fugienda fames, mundique ruinae
 Permiscenda fides. nullum furor egit in arma.
 255 Castra petunt magna victi mercede: tibi^d uni
 Per se bella placent? quid tot^e durasse per annos
 Profuit immunem corrupti moribus aevi?
 Hoc solum^f longae pretium virtutis habebis:
 Accipient alios, facient te bella nocentem.
 260 Ne tantum, ô Superi, liceat feralibus armis,

Hag

VARIAE LECTIOES.

^a ducibus pl. B. r. ^b Hos, Nos A. ^c sug. fam. fer. H. ^d soli Marp. ^e durare V. sec. tert. W. R. pr.
^f longe MSS. & Edd. qdd.

hil mutant scripti, & noster in talibus secundam malit conjugationem, ut clarissime videbimus ad Lib. vi, 179. diutius pro ingeniosa hac conjectura pugnare nolit.

251 QUEMQUE] Videtur Ciceronem expressisse pro Sextio c. 46. *Et enim in tanto civium numero magna multitudo est eorum, qui aut propter metum poenae, peccatorum suorum conscii, novos motus quaerant &c. aut qui propter implicationem rei familiaris communi incendio malins, quam suo, deflagrare.* BROUKHUS.

254 PERMISCENDA FIDES] Ut, qui fidem servare noluerint, ve'nt eam penitus extinguere cum mundi labe. SCHOL.

254 FIDES] De obaeratis loquitur, qui privatam fidei suae ruinam permiscere publicae cupiebant. GROTIUS. Sic recte Grotius, & ante eum Hortensius alique. Nonnulli, ut Omnibonus, Ascensius, & Bersmannus capiunt haec de fide conjuratis servata cum mundi ipsius ruina. Male. proprium debitoribus vocabulum est *Fides*. Vide Ciacconium ad Caesar. L. 111. B. Civ. c. 1. *Fides tota Italia angustior*; & viros doctos ad Velleium Lib. 11. c. 126. *Revocata in forum fides, submota foro seditio, ambitio campo, discordia curia.* & de hac fide nostrum loqui, vel solus Cicero paullo ante citatus confirmat. Male *ruina* Ascensii, & Micyl. Edd.

255 MERCEDE] Mercedem dixit illam causam, qua ducuntur ad bellum, dum volunt impunita esse, quae fecerant. SCHOL.

256 PER SE] i. Si tamen placuerint, pugnabis non aliqua causa, sed solo amore bellorum civi-

lium, quod pejus est. *Immunem* i. e. innocentem. IDEM.

257 CORRUPTI] Sic primus, quod sciam, edidit Grotius. Antea scribebatur *corruptis*. res eodem redit, & tam *seculum &c. corruptum*, quam *mores corruptos* dicunt auctores. Praeterea tamen hic quoque *corrupti*, quod firmant unus Bersm. primus & quart. Voss. Wirt. Reg. Sec. & Marpur. Oxon. pr. *correcti*. *Correctis* Amst. *Mores corrupti aevi*. Sunt *morum tempora diversa*, ut loquitur Tacitus, vel, ut Salustius *effoeta parentum tempestas*, aliaque, de quibus late egit J. F. Gronov. Observ. L. 1. c. 2. Retinui etiam praeced. versu post *placent* signum interrogationis cum Asc. Mic. Hort. & Grotio. Ceteri carent eo. Sed nesciebat Brutus, quid Catoni placeret, veneratque exploratum, quae ipsius esset sententia. Sequenti vero versu delevi interrogandi notam, quae ibi locum non habet, & in sola Grotii editione invenitur.

260 NE TAMEN] *Non tantum* Msc. duo. Tertium *Nec tantum*. BERSM. *Nec tantum* omnes libri Pulmanni, & Editiones Sulpitio priores. In meis nullo excepto *ne tantum*, ut bene edidit Grotius. *Ne tamen* Oxon. pr. Sulpitius, Aldus, ceterique eos secuti.

260 FERALIBUS] In Vossiano sec. superscriptum est *al. civilibus*. Edd. Veneta, Brixiana, & Mediol. *furialibus*: ut L. 1, 200.

- - - non te furialibus armis
 Persequor.

Furialis bella Silius Ital. L. viii, 411. sed nihil contra Mitos mutandum. vi. 374.

Ut primum telli feralia viderat arma,

Q 3

L. vi.

- Has etiam movisse manus: ^a nec pila lacertis
 Missa tuis coeca ^b telorum in nube ferantur:
^c Nec tanta incassum virtus eat. ingeret omnis
 Se belli fortuna tibi. quis ^d nolit in isto
 265 Enle mori, quamvis alieno vulnere labens,
 Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
 Otia solus ^e ages, sicut coelestia semper
 Inconcuſſa suo volvuntur sidera lapsu.
 Fulminibus ^f propior terrae succenditur aer,
 270 Imaque telluris ^g ventos, tractusque ^h coruscōs
 Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus
 Lege deūm: minimas rerum discordia turbat:
 Pacem summa tenent. quam ⁱ laetae Caesaris aures
 Accipient,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ne B. 1. ^b bellorum V. 1. a. m. pr. ^c ne R. 1. meus. ^d vulgo nolet ab isto. ^e ages B. 1. V. 1. ^f terrae propior H. & Serv. ad Aen. viii, 454. ^g propior meus. ^h status B. 1. ⁱ secundos R. 1. suprascr. coruscōs. ⁱ laeta vulgo.

L. VI, 397. *bellis feralibus omen.* In notis autem Omniboni Vicentini, Editionibus Brix. & Mediol. subnexis, explicatur *feralibus*. Idque saepe deprehendo aliter in ipso textu legi, quam in notis exponitur. Quod inde venit, quia notae prolixiores sub nomine Omniboni emissae, quasque Taberius in sua Brixiana editione decurtavit, tamquam non omnes ab Omnibono ipso scriptas, jam editae sine perpetuo textu fuerint A. MCDLXXV. ante secundam Lucani editionem, quae, ut videre est in Catalogo, est Veneta A. MCDLXXVII.

263 EAT] *Erat* Msc. mendose. BERSM.

264 FORTUNA] i. e. Ut omnestu solus occidas. vel aliter. Omnis eventus belli tibi deputabitur, ut omnes tu solus vincas. SCHOL.

264 NOLIT] Rescripsi *notis* fide duorum vetustissimorum Vossii codicum, ut & quarti, Witt. Regii pr. unius Pulm. & Berim. *notis* duo Pulm. Voss. quint. cum meo. *velles* Hulst. vulgo *nolet*.

265 AB ISTO ENSE MORI] Multo est efficacius, quod habet MS. Puteanor. & R. habuit manu priore, *in isto Ense mori*. sicut induere ensē aliquis dicitur. GROT. *In isto* etiam exhibent tres Msti Pulm. quatuor Vossiani vetustiores, uterque Regius, Marpurg. & Oxon. pr. quod doctius, & acutius est, quam ut ab inperitis librariis proficisci potuerit. Mstorum itaque auctoritate veram Lucano manum restitui. Sic *inducere ense*, & similia. Virgil. Lib. x. Aen. 682.

*An sese mucrone ob tantum dedecus amens
 Induat, & crudum per costas exigas ensē.*

Ovidius Lib. xii. Metam. 339.

- - - - - *pondere corporis ornū
 Ingentem fregit, suaeque induit ilia fractae.*

Senec. Herc. Fur. 1312.

Letale ferro postus inpresso induam.

Hic hic jacebis Herculis sani scelus.

ubi vide J. F. Gronovium. Contra *exsuere totum, hastam* &c. Vide Burmann. ad Valer. Flacc. L. vi, 253.

- - - - - *curſibus exſuit hastam.*

Propius ad rem Silius Italic. Lib. xii, 385.

- - - *dira indo lues, caeduntque caduntque*

Alternique animas saevo in mucrone relinquunt.

Quodammodo huc etiam pertinet illud, quod est in Mstis, Lib. ix, 615.

- - *fatum in dente minari.* Ubi vide plura.

268 INCONCUSSA] Seneca: *Talis sapientis animus, qualis mundi status supra Lunam. semper illic serenum est* &c. Epist. lxx. GROT.

268 VOLVUNTUR SIDERA LAPSU] Unus Berim. & meus *motu*. ut apud Senecam L. iv. de Benef. c. 23. *Motus siderum.* sed & ibid. *labentia sidera.* Valer. Maxim. Lib. iiii, 3. Ex. 4. *Ambitum maris, siderum motus.* Lib. viiii, 7. Ex. 2. *Siderum motus, cursusque stellarum.* *Curſu* hoc loco etiam est in uno

- Accipient, tantum venisse in proelia civem!
 275 Nam praelata suis numquam diversa dolebit
 Castra ducis Magni. nimium placet ^a ipse, Catoni
 Si bellum civile placet. pars magna ^b Senatus,
^c Et duce privato gesturus proelia Consul
 Sollicitant, proceresque alii: quibus adde ^d Catonem
 280 Sub juga ^e Pompeji; toto jam liber in orbe
 Solus Caesar ^f erit. ^g quod si pro legibus arma
 Ferre juvat ^h patriis, libertatemque tueri;
ⁱ Nunc neque Pompeji Brutum, ^k neque Caesaris hostem,
 Post bellum victoris habes. Sic ^l fatur. at illi
 285 ^m Arcano sacras reddit Cato pectore voces:
 Summum, ⁿ Brute, nefas civilia bella fatemur:

Sed,

VARIAE LECTIOES

^a illa B. 1. ^b senectus V. tert. a m. pr. ^c cum O. ^d Catones V. tert. a m. pr. ^e Pompei hic & infra MSS. qdd. ^f ait Voss. pr. ^g quid V. 1. ^h patriae l. V. qu. & Glossae V. sec. ⁱ tunc V. sec. ^k nec Edd. quaed. sic L. 1, 350. ^l fatus V. 1. O. ^m Archano MSS. hic & alibi. ⁿ posse Ed. Parm.

uno Voss. pro varia lectione. Sed & motu, & cursu glossae sunt *l* lapsu. labitur fidus Seneca Conf. ad Helv. c. 6. Statius Lib. 1. Theb. 499.

Ignos multivago transmissis sidera lapsu.

VIII, 177.

Quis mihi sidereos lapsus &c. & passim. Totidem verbis Virgil. Aen. iv, 524.

Cum medio volvuntur sidera lapsu.

271 OLYMPUS] Mons est Macedoniae, in quem dicunt, fulmina non pervenire, quod extra (*supra* Witt.) nubes exectus sit, per quas fulmina deturuntur in terras. SCHOL.

272 LEGES] Imperio, vel voluntate. Quod ait *nubes excedit Olympus*. Sic reddidit (*senus* est Voss. pr.) perinde bello civili eos turbati, qui infiniti sunt. Tu, qui es altus, & magnus, in hac tempestate civilis esto securus. IDEM.

273 PACEM SUMMA TENENT] Pro *summa* in quinque Pulmanni, tribus Berfmanni, Oxon. pr. & plerisque meis est *magna*, cum Edit. Veneta, Brix. & Mediol. quamquam *summa* etiam habent notae Omniboni. quod etiam servo cum Voss. tert. Amstel. Wittiano, ac Vossiano sexto pro varia lectione. Nam *summa* etiam citat Servius ad Virgil. Aen. 1, 62. VIII, 454. Expressisse autem Lucanus videtur elegantissimum Senecae locum de Ira L. III, 6. *Pars superior mundi, & ordinatio, ac propinqua sideribus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem: omni tumultu caret. Inferiora fulminant. Eodem modo sublimis animus, quietus semper, & in statione tran-*

*quilla collocatus, intra se premens, quibus ira contrahitur, modestus & venerabilis est, & compositus, ubi vide Lipsum. Praecedenti versu multi editores distinguunt post Olympus; & jungunt *Leges deum minimas*. sed eodem res redit. Dein pro *lacte* rescripti *lactae*, auctoritate veterum Edd. & septem meliorum Codicum. mutaverat primus Gryphius; cum de vera lectione dubitasset jam Ascensius.*

276 IPSE] Scilicet sibi ipsi Caesar, si Catoni placet bellum civile; quippe quod ipse commovit. SCHOL.

278 CONSUL] Lentulus, & Gellius (sic. MSS. hic & infr. vl. 565. sed fuit *Marcellus*) qui tunc consules erant. IDEM.

279 SOLLICITANT] De Catone intelligendum videtur, non de Bruto, ut sit sensus: *Senatus, & Consules sollicitant, & instigant te, scilicet Catonem, ut una capessas bellum & arma, quibus si accesseris, iam nemo restabit liber praeter Caesarem &c.* Aut certe, ut in genere de omnibus accipiatur, quasi dicat. *Senatus, & Cons. communiiter sollicitant, & impellunt omnes ad arma secum capeffenda: quibus si tu quoque accesseris &c.* MICYLL. Sulpicius, & Ascensius supplent *mi*, scilicet Brutum; Omniboni Pompeium, pessime. Scholia cum ab *istis*, scilicet Catonem: sed recte Micyllus monuit in genere accipiendum esse, *Sollicitant omnes*. ut solet passim fieri, quando catus verbi omittitur.

280 LIBER IN ORBE SOLUS CAESAR] Aeschylus Prom.

Ελευθερο γὰρ ἴσθις ὅθις πλὴν Διός.

Euri-

Sed, quo fata trahunt, virtus secura sequetur.
 Crimen erit Superis, & me fecisse nocentem.
 Sidera quis, mundumque velit spectare cadentem
 290 Expers ipse metus? quis, cum^b ruat arduus aether,
 Terra labet, mixto coeuntis pondere mundi,

• Compres-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a spectasse P. 1. b ruit V. 1.

Euripides.

Τὸν βαρβαρὸν γὰρ δεῦν πάλαι πλεῖν ἰού.

GROT. Ed. tert.

281 SOLUS] Quia cacteri erunt sub jure Pompeji. SCHOL.

284 POST BELLUM] Innocentiae est, quod bellis civilibus non vult interesse: virtutis, quod post bella se spondet victoris inimicum. IDEM.

284 HABES] Ita reposui, momentibus id omnibus scriptis, & editis libris ante Grotianam *indere*, in qua & seqq. *habe*. Rectissime vero exponit Omnibonus; quod si pro patria, & libertate arma capi velis, scito, me ante victoriam nec Caesaris, nec Pompeji hostem esse; post bellum vero me hostem fore victoris. Opponuntur nunc, & post bellum. unde patet, non esse mutandum cum aliis in *Hunc*, *ducentis*.

289 SIDERA] Comparat hic civile bellum ruinae mundi, ut ille Olympo Catonem. SCHOL.

289 VELIT] Duo MSS. Bersmanni *valet* cum Vossiano sec. Ed. Ascens. & Mediol. 1508. restituit. non enim non vult modo, sed non potest. *volet* Micyll. & Hortens.292 COMPLOSAS] Ita manuscripti. GROT. Ut apud Senecam Lib. 1. de Ira c. 1. *Complosae saepius manus*. Quintil. L. XI. Instit. c. 3. *Complodere manus scenicum est*; & alibi. atque hoc loco est in duobus Pulmanni, Marp. & Vossiano quinto à manu sec. uti & in Regio secundo pro varia lectione. Ceteri MSSi omnes, & editi ante Grotium *compressas*. nisi quod Voss. quart. & Amstel. habent *complexas*. Non temere ego damnam *compressas*; quare restitui: & videtur esse proverbialis locutio, de illis, qui securi, & otiosi in magnis rebus manent. Livius Lib. VII, 13. *Quid enim aliud esse causae credemus, cur veteranus dux, fortissimus bello, compressis, quod ajunt, manibus sedeat?*293 SIGNA SEQUENTUR] *Bella* Msc. tria & libri aliquot. BERSM. Non novum erat, si Cato otiosus esset, licet externae gentes sequerentur signa Romana. saepissime hoc erat factum: quare malim cum quinque Vossian. optimis, Oxoniensibus, & Hulsii Cod. Edd. Roman. Sulpit. Micylli &Hortens. *legere tella*, ut reposui. *bella Romana sequi*, est civili bello inmisceri. Cato in diutius.

Si Romana cupis & civica noscere bella.

Quamquam non nescius sum, frequenter à nostro, & aliis utitari phrasin, *sequi signa*. cuius exempla congestimus ad Lib. IX, 250.294 DEDUCTIQUE] *Diductique* Msc. hoc est, divisi, disjuncti. BERSM. Rectissime; atque ita duo Pulm. & novem nostri cum Omniboni, ac Sulpitii Edd. Scribendum etiam sic esse, monuit Cl. Drakenburg. ad Silium Ital. L. XV, 187.

Qui sua nunc trinis diducunt agmina castris.

Saepe ita erratum apud nostrum, & alios. Plura dicemus ad Lib. III, 584. *Robore diducto*. Apud Plinium quoque Lib. II. Epistol. 19. malim *diductum* in partes audientium studium, quam *deductum*.295 FUREM] Hoc *furem* dicit; nosse esse in periculo civitatis. SCHOL.296 DACAS GETASQUE] Sulpitius leviter hunc locum transilit, quasi paulo ante expositum: & Badius aperte de Septentrionali populo exponit: nempe (ut ego puto) ad Danubium, quemadmodum nos ante docuimus. Decepit utrumque socium nomen *Getae*, quod utrobique ponitur. Sed non satis attentos fuisse, ostendit syllabarum ratio. Nam in *Dacus* prior syllaba apud Latinos (quod quidem sciam) auctores perpetuo longa est. Martial. lib. VI.

Grande jugum domita Dacus cervice recepit.

Virg. primo Georgicor.

Et conjurato descendat Dacus ab Istro.

Quem Statius imitatus lib. I. Theb.

Et conjurato dejectos vertice Dacos.

Hoc verò in loco, *da* syllaba corripitur. Qui nostra aetate de syllabarum ratione scribunt, *Dacus* masculinum produci contendunt: corripì verò foemininum, adductis tum ex Silio, tum ex Marone exemplis, quorum alter lib. XI 111. ita ait.

Cursu signa sulis, cui pervia Baetra, Dacaeque.

Maro

* Compressas tenuisse manus? ^b gentesne furorem
Hesperium ignotae, Romanaque ^c bella sequentur,
Diductique ^d fretis ^e alio sub sidere reges?
295 Otia solus agam? procul ^f hunc arcete furorem,
O Superi; motura ^g Dahas ^h ut clade, Getasque,

Securo

VARIAE LECTIOES.

^a complosas Ed. Grot. & seqq. ^b gentes A. ^c vulgo signa, & deducti. ^d fretis meus. ^e al. aliis V. sec.
^f hinc P. i. B. i. H. ^g vulgo Dacas. ^h in V. i.

Maro autem VII. Aeneid. ad finem.

Indomisque Dacas.

Caeterum eundem etiam esse populum *Dacos*, & *Dacas*, adjecit Calepinus. Sed omnes hi longè falluntur. *Dahas* enim, non *Dacas* legendum est, cum in Silio, tum in Marone: qui populus est ad mare Caspium, & (ut Strabo in VII ait) longè ad Hyrcaniam positus. Ptolemaeus inter Scytharum gentes enumerat, quod probè huic loco convenit. Nam Cato vult dicere, si ex tam longinquis locis veniant in auxilium urbis populi, egone securus degam? Id admonere lectorem, visum est admodum necessarium: ingens enim hallucinatio est, & à paucis animadversa. Admonuimus de *Dais*, etiam in v. & VII. quartae Decados in Livium, annotationibus nostris. In Silio haud obscurum est de *Dais* cum loqui: quippe de populis extremi Orientis, ab Alexandro victis. In octavo autem Aeneidos, non ita certum; quod ibi & alii populi in ea pictura confusissimè narrantur. Veram quia in Georg. primum producit, non est dubium hic de alio quopiam populo loqui. Herodot. lib. i. inter Persarum gentes Daos ponit, genere masculino, si codex non errat: & *Dāas* acuto accentu in priorè syllaba, non circumflexo, *Dāas*, ut perperam quidam Ptolemaei codices habent, legendum, cum prior sit brevis. Strab. lib. XI. *Daas*, Sparnos nominatos ait. Sed paulò post, Ex *Dais*, inquit, alii *Sparni*, alii *Xanthii*, alii *Pisuri* appellantur. Sed altero loco mendum esse oportet. GLAREAN. Hoc est, Barbaros ac Scythas, populos omnium maximè inhumanos, & *ἀνθρώπων πάλιν* à majore est. Caeterum qui de syllabarum temporibus scribunt, locum hunc ita corrigendum censent, ut pro *Dacas*, *Dahas* legamus, propterea quod *Dacorum* nomen aliàs a longa ponatur, ut infra lib. VIII.

- - - - - Et ne qua vacarent
Arma vel Arctoum Dacis, Rhenique catervis
Imperii nudare latus &c.

Et apud Statium lib. i.

Et conjurato dejectos vertice Dacos.

Item apud Martial. lib. VI. Epigram.

Grande jugum Dacus domita cervice recepit &c.
Dahas autem pro populo Scythico & apud Strabonem legitur lib. XI. ubi inquit: Τῶν δ' οὐτὶς ἐστὶν ἡ ἀγροτικὴ ἱερὰ τὸ Κάσπιον πέραν παρακείμεναι, Δάας οἱ τὸν ἀστυνομήνους. Et apud Virgilium Aeneid. VIII.

Indomisque Dahae, & pontem indignatus Araxes.
Quare & infra libro septimo versum hunc:

Nec vestitos errare Dacas in moenia ducas:
eodem modo corrigunt, ut pro *Dacas*, *Dahas* reponant. Et apud Silium lib. XII. versum:

Cursu signa sulis, cui peruia Baetra, Dahaeque.
Ubi vulgo *Dacaeque* legitur. Quod quidem tamen probabili ratione fiat, ego tamen certum non habeo, quod de hac lectione affirmem. Poterat enim & *Sacas*, pro *Dacas* legi, quod nomen etiam ipsum apud poetas priore brevi ponitur. Ut apud Claudianum lib. i. de laudibus Stilicis:

- - - - - Hic crine decorus
Armenius, hic picta Sacae, fucataque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixeras Indus.

Sunt autem & *Sacas* populus Scythicus, de quibus Strabo eodem lib. XI. οἱ δὲ μὲν δὲ πλεῖν, inquit, ἢ Σκυθῶν ἀπὸ τῆς Καπρίας θαλάττης ἀρξάμενοι, Δάας ἀστυνομήνους τὸν δὲ ἀστυνομήνους τὸν μᾶλλον Μακρογύλον, καὶ Σάκας ἰσχυρίζονται. Et Herodotus libro septimo: οἱ δὲ ἱεροὶ, inquit, πάντες τὸς Σκύθας ὑπὸ τῆς Σακας. Quare liberum erit, hanc vel illam lectionem sequi. Nam quod quidam differentiam in genere faciunt, & *Dacus*, masculinum, priorem longam habere, *Dacas* autem foemininum, eandem priorem corrumpere dicunt, ineptius videtur, quàm ut de comminisse conveniat. Cur enim non potius poeta- rum licentiae hoc daretur, qui & in aliis compluribus easdem saepe syllabas alibi corripunt, alibi producant. Sed haec haec tenus. MICYLL. Ad- damus & hoc obiter, *Daas* apud Graecos citra

R aspira-

- Securo me, Roma cadat. ceu morte parentem
 Natorum orbatum, longum producere funus
 Ad ^a tumulos ^b jubet ipse dolor: juvat ignibus atris
 300 Inseruisse manus, constructoque aggere busti
 Ipsum atras tenuisse faces: non ante revellar,
 Exanimem quàm te ^c complectar, ^d Roma, tuumque
 Nomen, libertas, & inanem prosequar umbram.
 Sic eat. inmites Romana piacula divi
 305 Plena ferant: nullo ^e fraudemus sanguine bellum.
 O utinam coelique ^f Deis, ^g Erebique liberet,
 Hoc caput in cunctas damnatum exponere poenas!
 Devotum hostiles Decium ^h pressere catervae:
 Me geminae figant acies, me barbara telis
 310 Rhēni turba petat: cunctis ego ⁱ pervius ^k hastis

Excipiam

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *tumulum* vulgo. ^b *vocat* B. 1. *juvat* B. 1. V. tert. A. Ed. Brix. ^c *contempler* pro Var. Lect. V. sec. *complectar* meus. ^d *coma* A. ^e *fraudemur* V. 1. ^f *Diis* R. 1. V. 1. H. A. ^g *Erebique* V. pr. W. meus. ^h *ut pressere* B. 1. V. sec. ⁱ *præviis* B. 1. ^k *astis* V. 1. R. pr.

aspirationem scribi, cum *a* quibusdam Latinorum *b*. aspiratio interponatur, ut non *Daas*, sed *Dabas* scribant. HORTENS. *Daas*, poterat & *Sacas* pro *Dacas*, quod in nonnullis libris est, legi. Vide Micylli Annotationes. PULM. *Dacas*. Micyllus *Dabas* substituit & *Sacas*; quod *Dacus*, sive *Dacas* priorem producat. Sed magna est in nominibus propriis poetarum licentia. Strabo *Daas* Scythiae populos facit Libro xi. quorum & Virgilius meminit in fine viii. atque ita fortasse legendum. BERSM. Scribe cum manuscriptis *Daas*, ut saepe apud poetas. Nam *Daci* vox primam producit. GROT. Delrio in Commentariis, ubi multa de his populis collegit, ad Senecam Thyest. v, 370. hic & Lib. vii, 429. *Dacas* etiam retinere malebat. Sed male. Nulli sunt *Dacas*, sed *Daci*, prima syllaba producta. *Daas* itaque cum Hortensii & Pulmanni Editionibus ac Grotio: vel *Dabas* cum Jac. Bononienfi, T. 1. Thes. Crit. p. 671. Glareano & Micyllo est scribendum; quomodo etiam hic in Bohur. & passim in optimis esse manuscriptis, monent Pierius ad Virgilium, & Gronovius ad Senecam. neque aliter hoc loco in Variantibus Pulmanni lectionibus, & Vossiano tertio ac quanto. Plerique Codd. *Dachus*. *Dacos* in Voss. pr. & *Dacas* in Voss. sec. & Witt. atque Amstel. reperi. Plura vide in notis doctissimi Drakenborchii ad Silium Italic. Lib. xiii, 764.

Cui pervia *Bastra* *Dabaequa*.

298 PRODUCERE] Quod populi turba prosequitur, proprie dixit *producere*. SCHOL.

299 AD TUMULOS] Sic rescripti ex Mstis Pulm. omnibus, tribus Bersm. Oxon. pr. ac cunctis à me, excepto meo, consultis, uti & Edd. priscis, praeter Edit. Parmensem, aliisque. Quod & poeticum magis, & cum *natorum* convenit, & quater repetitum *um* semel saltem amovet. *Tumulum* est a Sulpitio, quem suo more Aldus, Colin. Steph. Gryphius, & dein reliqui sunt secuti.

303 NOMEN] Quia solum nomen libertatis remansit. SCHOL.

303 PROSEQUAR UMBRAM] *Persequar* Msc. tria. non male. BERSM. *Persequar* quidem habent etiam omnes Pulmanni Codices, & novem ex nostris cum Edd. Parm. Veneta, Brix. Mediol. & Hortensii. sed nihil est mutandum. *Prosequar* servant Vossianus primus, Regius prim. Marp. Hulsii & Oxon. pr. cum ceteris Editis. Ovidius Epist. Heroid. xi, 119.

Ipsa quoque infantes cum vulnere prosequar umbras. ut recte N. Heinsius. ante *persequar*. Ep. xviii, 145. *se si prosequar*. & passim *prosequi* abeuntem amicum dicimur. *Nomen*, & *inanem umbram* jungit, ut Plinius Lib. 1. Epist. 23. *Quid esse tribunatum putas? inanem umbram, & sine honore nomen*; & apposite idem L. viii. Ep. 24. *Reliquam umbram, & residuum libertatis nomen eripere. Umbra libertatis*

- Excipiam medius totius vulnera belli.
 Hic redimat sanguis populos: ^a hac ^b caede ^c luatur,
 Quidquid Romani meruerunt ^d pendere ^e mores.
 Ad juga cur ^f faciles populi, cur ^g saeva volentes
 315 Regna pati pereunt? me solum invadite ferro,
 Me frustra leges & inania jura ^h tuentem:
 Hic dabit, hic ⁱ pacem jugulus, finemque ^k laborum
 Gentibus Hesperiiis: post me regnare volenti
 Non opus est bello. ^l quin publica signa, ducemque
 320 Pompejum sequimur? nec, ^m si fortuna favebit,
 Hunc quoque totius sibi jus promittere mundi,
 Non bene compertum est: ideo me milite vincat,
 Ne sibi se vicisse putet. Sic ⁿ fatur; & acres
 Irarum ^o movit stimulos, juvenisque ^p calorem.

325 ^a Ex-

VARIAE LECTIOES.

^a ac V. 1. ^b clade P. 1. M. H. V. tert. pro Var. L. ^c laetetur H. juvatur Ed. Ven. ^d perdere P. 2. B. 1. V. pr. R. pr. W. O. meus. V. sec. pro Var. L. Ed. Rom. Ven. ^e manes M. ^f pop. fac. V. 1. ^g laeva B. 1. ^h tenentem B. 1. ⁱ jug. pac. B. 1. ^j jugulus H. ^k malorum P. 4. B. 3. V. 2. H. Oxon. pr. alique pro Var. Lect. vide ad L. v, 481. ^l quin ^m pub. B. 1. ⁿ non B. 1. ^o fatus V. sec. ^p monuit B. 1. ^q furorem V. 1. in marg. cal.

satis infra L. 111, 146. De nomine, vide ad Lib. 1, 314. & Drakenb. ad Silium L. 1, 293. Seneca dicit de Constantia Sapientis c. 2. Neque enim Cato post libertatem vixit, nec libertas post Catonem.

304 SIC EAT] Elegans formula, quam adhibuit noster etiam Lib. v, 297.

Sic eat, o Superi: quando pietasque, fidesque
 Desistunt.

&c, ut videtur ad nostri imitationem, ex Heiniana correctione non uno loco Claudianus. Vide ad Lib. 11. in Eutrop. 155.

Sic eat: in nostro quando jam milite robur
 Torpuit.

Seneca Epist. v. Nec miror ista sic ire.

305 PLENA] i. nemo desit civilibus bellis.

SCHOL.
 306 LIBERET] *Licet* plerique libri. nos retinimus, quod in tribus Mssis extabat. BERSM. *Liberet* exhibent quoque Pulmanni Codices, & sex nostri, ac Voss. tert. pro varia lectione, cum editione Veneta & Mediolan. A. 1508. Idoneo satis sensu; ut scilicet à Luciano inducatur Cato, ut vere Romanus civis, qui patriae majorem rationem, quam sui habens, se tollemni, & tacpius usitata devotionis formula pro patriae salute mortis offerens, Deos superos, inferosque precatur, ut sua morte contentis libeat illis, ceteros servare.

Quare cum Grotio *liberet* etiam retinui. Placet tamen magis alterum *liceret*, quod est in meis septem antiquioribus libris, & editis praeter nominatos, quod sciam, omnibus: uti & in Prisciano c. 737, 1004. Ut non solum loquatur, tamquam Romanus, sed etiam ut Philosophus Stoicus, qui existimabat, id à voluntate Deorum non pendere, sed lege aeterna, qua se quoque tenent Dii; ut alibi canit auctor. In hac sententia etiam videtur Scholastes fuisse; nam ad hoc verbum dicit. *Ideo vult hoc fieri, quia fata jusserunt.* Voss. sec. *quia accusant fata.*

308 DECIM] Decii duo fuerunt, quorum alter Latino bello se vovit, alter Saguntino. SCHOL.

310 PERVIUS] i. e. per quem omnium tela possint transire. IDEM.

314 AD JUGA] Ad servitutem more captivorum. IDEM.

317 PACEM] Sive ideo dicit, ut occidatur, sive quia, postquam se apud Uticam occidit, vere pax effecta est. IDEM.

318 NON OPUS] Quippe quia reliqui ad juga sunt faciles, & se servire patiuntur. IDEM.

323 NE SIBI] Ita legendum, non *nec*. Haec quoque inquit, justa causa est, cur Pompejo militem, ut vel hunc intelligat, causam suam, sed publicam: & si eadem quae Caesarem cogitat, eundem me ipsi futurum, qui nunc sum Caesaris.

R 2

GROT.

325 ^a Excitat in nimios belli civilis amores.

Interea, ^b Phoebo gelidas pellente tenebras,

Pulsatae ^c sonuere fores: quas sancta relicto

^d Hortensi moerens ^e intrupit Marcia busto;

Quondam virgo ^f toris melioris ^g juncta mariti:

330 Mox ubi connubii ^h pretium, mercesque soluta est,

Tertia jam suboles, alios secunda penates

Inpletura datur, geminas & sanguine matris

: Permix-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Hic versus abest a meo Codice. ^b gelid. Ph. B. 1. ^c infomero V. tert. M. tonuero V. qu. a. m. pr. ^d Or-
tensi V. 1. H. ^e intrumpit R. 1. ^f thoris MSS. ^g vincula M. ^h merces pretiumque A.

GROT. Ed. pr. Rectam esse hanc emendationem, docent MS. P. & T. IDEM. Ed. sec. Ber-
manni duo, & omnes mei, excepto Voss. sec.,
item editi ante Sulpitium *ne*, ut bene restituit, at-
que hanc causalem particulam explicuit Grotius
cum aliis, & maxime Omnibono dicente. *Ob hanc
causam victor sit, ut existimet, me milite non sibi,
sed reipublicae vicisse.* Idem vero Omnibonus cum
aliis errat, quando putat in praecedentibus duas
negationes, *nec non* more Graeco magis negare.
ut scio fieri nonnumquam. Consule Scaliger. ad
Propert. L. 14. El. 4, 66. & Passerat. ac Broukhuf.
ad L. 11, 15, 5.

Nulla neque ante tuas oritur rixa tabernas.

Sed id huc trahi non opus est. *Nec non* est maxime,
immo optime compertum est. Recte Scholiae,
*scio, & bene compertum habeo, Pompejum, quem se-
quor, si fortuna faueat, & viceris, totius sibi jus
mundi promittere: sed ideo me milite vincat, ne s. f.
v. putet, sed scilicet mihi, & per me reipublicae.* De
locutione sibi vincere vide Vorstium ad Justinum
Lib. 11. c. 8. *Sed Pisistratus quasi sibi non patriae
vicisset.* Claudian. Lib. 11. in Rufin. 249.

*non est victoria tansi,
Ut videar vicisse mihi.*

Plinius Lib. VI. Epist. 10.

*Hic suus est Rufus, pulso qui vindice quondam,
Imperium asseruit non sibi, sed patriae.*

nosser ipse Lib. IV. 793.

Africa nos potius vincat sibi.

328 MARTIA] Haec Martii Philippi filia, Ca-
toni nupserat, sed post tres liberos ab ea susceptos,
concessa est Q. Hortensio Oratori, qui in causis
orandis secundum post Ciceronem locum obtinuit.
De ea sic in Fastis Ovid.

- - - - Clari monumenta Philippi
*Aspicias, unde trahit Martia casta genus:
Martia sacrificio deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit.*

SULPIT. Falsus hoc loco Sulpitius videtur, qui
Martiam Catonis. & eam, de qua Ovidius in Fa-
stis meminit, eandem facit. Ea enim, de qua
Ovidius mentionem facit, Fabii cujusdam uxor
fuit, unius ex familiaribus Augusti. In cujus nu-
ptiis Ovidius Hymenaeum se cecinisse ait: uxo-
rem autem suam una cum illa educatam, & in-
ter illius comites fuisse, Lib. 1. de Ponto, Ele-
gia tertia. Atqui natus fuit Ovid. Coss. Hircio, &
Pansa, aliquot annis post bellum civile Pompeja-
num, quo tempore jam gravior aetate Catonis
Martia fuit, ut quae jam tunc aetate provectior
fuerit, quando interim ab eo ducta fuit. Quare
ad ea tempora, quibus Ovid. illa sive de Fastis,
sive ex Ponto scripsit, Martia haec Catonis vivo-
re non potuit. Illa autem altera etiam marito su-
perstes vixit, extremis temporibus Augusti, quan-
do & Ovidius jam exulabat, defuncto. Id quod
ex primo Taciti manifeste colligitur. Verum er-
rorem hunc peperisse videtur, quod hujus quo-
que Martiae pater à Plutarcho & caeteris, Phi-
lippus nominatur, perinde ut alter ille Augusti vi-
tricus, unde genus suum Ovidiana illa traxit. Re-
liquam historiam apud Plutarchum vide in Cato-
ne. MICYLL. Ceterum male in plurimis manu-
scriptis, & Editionibus vulgari errore est *Martia*,
pro *Marcia*. Vide, quae de hujus vocis Ortho-
graphia congeffit Cl. Drakenborch. ad Silium Lib.
VI, 403.

331 SUBOLES] Sic rescripti ex tribus veterrimis
Vossianis & uno Pulm.: pro *suboles*. & in ceteris
nostri locis passim illic id monentibus optimis li-
bris, quod semel monuisse sufficiat. Vide J. G.
Vossium in Etymologico, aliosque.

331 EX

- * Permixtura domos. sed postquam condidit urna
Supremos cineres, miserando concita vultu,
335 Effusas laniata comas, ^b contusaque pectus
Verberibus crebris, ^c cineresque ingesta ^d sepulcri,
Non aliter placitura viro, sic moesta profatur.
Dum sanguis inerat, dum vis materna, peregi
Jussa Cato, & geminos excepi ^e foeta maritos.
340 Visceribus lassis, partuque exhausta, revertor

Jam

VARIAE LECTIOES.

a praemixtura Ed. Rom. b concussaque vulgo. c cineremque H. d sepulcro M. e foeta MSS. & Edd. qdd.

332 ET SANGUINE] Alii *e sanguine*. Item *ex sanguine*, cognatione materni sanguinis junctura utramque familiam. BERSM. *E sanguine* ab Aldo est profectum, quod recepit etiam Grotius, & sequentes editores. antea scribebatur *ex*, nisi quod in Editione Romana, & Parm. sit *et*; quomodo est in tribus antiquissimis Vossianis, Regio primo, Witt. & meo. *ex* habent Voss. duo, & Marp.

334 SUPREMOS] i. e. secundi mariti, & sceptorum ab eo liberorum. SCHOL.

335 CONCUSSAQUE] MSS. rectius *contusaque*. GROT. Recepti hanc lectionem, non modo cunctis Pulmanni, & tribus Berfm. Codicibus comprobata; sed & decem, vel undecim meis, & Editionibus ante Sulpitium, qui saepissime ex uno aut altero codice vulgatam lectionem mutavit, cumque Aldus, & ceteri temere sunt secuti. Hic tamen audientem non habuit Stephanum, qui recte *contusa* cum antiquioribus edidit, vl. 38.

- - - - *contundite pectora matres.*

L. IX, 105.

- - - - *placitu contusa peribit.*

ubi eodem modo variatur. Monuit jam id quoque N. Heinsius ad Claudian. B. Gild. 136. *Et contusa genas*. quilibet videndus. *contunsa* Voss. quint. à manu prima. *tunsa* pectora palms. Virgil. Aen. 1, 481.

337 SIC MOESTA] Sive ipsa moesta, sive haec moesta in genere neutro numeri pluralis. SCHOL.

338 DUM SANGUIS INERAT] Producit syllabam posterioriorem vocis, *sanguis*. Ut & alibi,

- - - - *sanguis ibi fluxit Aethas.*

& Valerius Flaccus:

- - - - *jussa sanguis exuberet ulna.*

GROT. Adde L. x, 128.

Discolor hos sanguis, alios distinxerat aetas.

Nec noster, & Valerius Flaccus soli, sed etiam Maro, Ovidius, Tibullus, Seneca, alique ita hanc syllabam usurparunt. Exempla vide sis in notis virorum doctorum ad Valer. Flacc. L. 111, 234. & Tibull. 1, 7, 72.

Quidquid agat, sanguis est tamen ille meus.

item ad Silium Ital. L. x, 23.

Es color, & sanguis, & sola minora periclo.

Sic pulvis Virgil. 1. Aen. 478. ut observat quoque Hortensius. Sequentia *vis materna* imitatus esse videtur Valerius Lib. 11, 325.

Dum viros utero, maternaque sufficit aetas.

i. e. aetas idonea concipiendo & pariendo. Vitiose autem haec verba exhibentur, *dum vix materna peregi*, apud Lutatium ad Stat. Theb. 11, 326.

339 JUSSA] Scilicet tua. Marcia uxor Catonis fuit. De hac postquam tres filios accepit Cato, tamquam conjugio satisfecisset liberis acceptis, Hortensio eam junxit, & ipsi liberos (*filios* Voss. pr.) procreavit; quibus omnibus mortuis, & ipso Hortensio, rediit, ut reciperetur à Catone. SCHOL. Vir summus J. F. Gronovius emendat *jussa*, i. e. legitima munera conjugalia, & officium matris familias, concipere, & parere; quam conjecturam ab ipso in Observationum Lib. 1. c. 13. propositam, multis argumentis, quia ei non credebatur, confirmare conatus est in Observ. L. IV. c. 6. Verum quidem est, *jussa* hic non posse dici de primo matrimonio Catonis cum Marcia: Femina enim, cum nubit viro, ab ambiente juberi & jussa peragere, non dici potest. Multo absurdius foret *jussa* peragere hic exponere pro maritos excipere, parere, & liberorum quaerendorum officio deservi. Haec esset indecora, praesertim tam castae & erasvi matronae, locutio. Sed ad id, quod rogat Vir Celeberrimus; quis audiverit, si aut inritus uxori nuncium remisit, aut uxor à marito divortit, eam viro in mulierem esse potestatem, ut juberet possit,

R 3

- Jam nulli ^a tradenda viro. ^b da foedera prisci
 Inlibata tori: da tantum nomen inane
 Connubii: liceat tumulto scripsisse, Catonis
 Marcia: nec ^c dubium longo quaeratur in aevo,
 345 Mutârim ^d primas expulsa, an tradita, taedas.
 Non me laetorum ^e comitem, rebusque secundis
 Accipis: in curas venio, partemque ^f laborum.
 Da mihi castra sequi: cur tuta ^g in pace ^h relinquer,
 Et sit civili ⁱ propior Cornelia bello?
 350 Hae ^k flexere virum voces, & tempora quamquam
 * Sint

V A R I A E L E C T I O N E S.

a reddenda meus. b da deest in V. 1. c longo dub. B. 1. d sed. primas B. 1. e vulgo sociam. f laboris B. 1. H. g in deest Ed. Rom. in parte V. 1. & Parm. h relinquer P. 1. R. pr. Oxon. pr. Voss. sec. tert. & pr. sed ead. m. supraf. ar. Ed. Ven. Sulp. Mic. i propior V. 1. H. k v. fl. vir. H.

fit, cui secundis ominibus nubatur? respondeo, non hoc posse dici in vulgaribus divitiis; sed singularem hunc esse casum, in quo re vera Marciam Hortensio, ipsam sibi subolis gratia à Catone petenti, tradidit, consentiente Marciae patre Philippo, Cato, & ejus voluntati Marcia paruit. Quare jure merito Marcia Catonis auctoritatem apud se sanctam *jussa* vocavit; estque captatio benevolentiae à persona sua, ut bene adnotat Sulpitius. Clare id nos docet Plutarchus in hujus minoris Catonis vita p. 771. Ed. Par. Pro Gronovii conjectura solus stat Cod. Marpurgenfis, qui habet *jussa*. Recte itaque Scholiae servat & exponit *jussa*.

340 VISCERIBUS LASSIS; *Lassis* Pulm. unus & meus. *laxis* unus item Pulm. Marpurg. Amstel. & pro varia lect. Voss. tert. Utrumque male. *lassa viscera* sunt effoeta, & conceptui non sufficientia. Plinius Lib. vi. Epist. 21. *Quasi lassa, & effoeta natura, ut nihil jam laudabile pariat.* Claudian. de Raptu Prof. 1, 124.

Fessaque post primos haeserunt viscera partus.
fessa senectus supr. vf. 129. & saepe. Creberrime has voces commutari, vidimus ad finem Lib. 1. adde infr. vf. 618. *Reverti* positum, ut in eadem re *invenitur* apud Josephum Antiq. Jud. p. 242. Ed. Lugd. Bat.
 242 NOMEN INANE] i. e. sine concubitu. SCHOLIAST.

344 NEC DUBIUM] Sensus hic est, si me non receperis, semper dubium apud omnes erit, utrum à te repudiata Hortensio nupserim, an à te tradita. SCHOL. Rectius autem in duobus MSS. Bersmanni, & Voss. pr. sec. ac quinto est *ne*.

346 LAETORUM SOCIAM] Eleganter Tibullus

Lib. 111. El. 3, 7.

Sed tecum ut longae sociarem gaudia vitae.

ubi vide Broukhuf. Male autem sit Sulpitio, qui hic rursus aliam substituit vocem, quam à Lucani manu profecta est. *Comitem* enim scripsit auctor, ut probant quatuor Pulmanni, tres Bersmanni, & octo mei Codices, cum Editionibus primis, & Aldo. Hanc veram esse lectionem, patet quoque ex aperta Valerii Flacci imitatione L. 1, 763.

Me quoque, ait, casus comitem, quicumque propinquas,

Accipis.

ubi vicissim genitivum *casus* cum doctissimis viris non esse mutandum, liquido apparet ex nostro. *Comites ruinas* infra L. 111, 290. *factorum comites* Virgil. 11. Aen. 294. *Doloris comes* Seneca de Ira. 111, 39. *Comes mortis* Plin. L. vi. Ep. 24. *comites poenaeque, necisque* Silius vi, 500. & passim. utrumque junxit Statius L. 11. Silv. 1, 29.

Diri comitem sociumque laboris.

Sed tamen *sociam* non damno, si esset in plurimis scriptis; nam adhibuit ipse noster, & quidem cum tertio casu, L. vii, 716.

- - - *socios se cladibus optant.*

351 SINT ALIENA] Ita edidi pro *sunt*, secutus auctoritatem Codicum quatuor Bersm. & meorum undecim, aiorumque, ac veterum editionum: Immo primus *sunt* male reposuit Stephanus. *Quamquam* tam cum subjunctivo constructur, quam indicativo. Consule Celeb. Burmann. ad Quinctiliani Instit. Prooem. p. 6. & ad Valer. Flacc. L. iv, 520. uti & Thesaur. Fabri. Deinde pro *loris* in meis

- * Sint aliena toris, jam fato in bella vocante;
Foedera sola tamen, vanaque ^b carentia pompa
Jura placent, sacrisque deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine ferta;
355 Infulaque in geminos discurrit candida posses,
Legitimaeque faces, gradibusque ^c adclinis eburnis
Stat torus, & picto vestes discriminat auro:
^d Turritaque ^e premens frontem matrona corona,
^f Translata vitat contingere ^g limina planta.
360 ^h Non timidum nuptae leviter tectura pudorem,

* Lutea

VARIAE LECTIOES.

^a *stant* Hamb. vulgo *sunt*. ^b *errantia* Ed. Br. Med. ^c vulgo *acclivis*. ^d *turritamque* V. sec. ^e *gerens* R. pr. ^f *Tralata* vetus vulgo. ^g *lumina* H. ^h *nam* V. r.

meis membranis legitur *tori*. non male. Frequens est poëtis aliisque *alienus* etiam construere cum genitivo. Vide J. G. Vossium de Constructione c. xi. & N. Heinsium ad Ovid. Fast. i, 396.

Et quicumque joci non alienus erat.

352 FœDERA] Quibus matrimonium redderetur. Hinc varius nuptiarum apparatus describitur. SCHOL.

353 DEOS] Pleraque haec de ritu nuptiali ex Plutarcho sumpta sunt, cujus problemata videas licet. Cacterum quos hic Sulpitius vocat Jovem & Junonem adultos, eos Graecè Plutarchus *τεταίους* appellat, *πέντε* inquit, *δίδου δὲ τὸν τὸν γαμῶντος οὐνοῦ, Διὸς τεταίου, καὶ Ἡρᾶς τεταίας, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Παιδῶς, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀγρίμῳ, πῶς τοῖς λοχίοις καὶ ταῖς ὄδισι αἱ γυναικες ἐπισημαίνονται.* Vocant autem Graeci *τεταίους* deos, eadem ferè significatione, qua *γαμηλίου* & *ζυνίου*, hoc est, nuptiales, & conjugiales. Nam & ipsas nuptias *γάμος τεταίος* vocant, διὰ τὸ τεταίεσθαι βίῃ καὶ συνεκινῶν, ut inquit interpres Pindari in decimam Oden Nemeorum. MICYLL. De toto nuptiarum apparatu vide hic interpretes, & auctores, qui de re nuptiali veterum scripserunt. Ego, ut notissima, omitto.

355 INFULA] Est corda, à qua antiae pendere solent. SCHOL.

356 LEGITIMAE] i. matrimonio propriae. ut ait Varro. *Veniens novae nuptiae funal praeluceat.* Apud antiquos enim nubentes faces praeibant; quia nuptiae maxime in nocte celebrabantur. unde Virgilius.

Mopse, novas incide faces, tibi ducitur uxor.
IDEM.

356 GRADIBUSQUE] Apud antiquos enim coram toris adscensus ponebantur. Quod autem *eburnis* dicit, ad potentiam Catonis retulit. SCHOL.

356 ACCLIVIS] Ita omnes, quantum scio, exhibuerunt editores; sed quatuor Pulm. Codices, & septem mei vetustiores, ut & Oxon. pr. scribunt *adclimis*. Voss. quint. *acclivis*. Rectum est, quod ideo recepi in textum, *adclimis*, i. e. sultus, nixus, quod vidit jam olim Pius. Saepius haec vox in alteram per librariorum est commutata. Consule doctorum virorum adnotationes ad Silium Lib. v, 470. & Valerium Flacc. L. ii, 92. *Adclinem scopulo invenimus.* Corrigendus in eodem adjectivo est Jos. Iscanus L. vi. de Bello Troj. 162.

- - - armatoque *adclimia* tela cubili
Corripimus.

illic quoque legas vulgo *acclivis*. Adde, quae collegit C. Barthius ad Claudian. Consul. Prob. & (O)lyb. 115. & iv. Conf. Honor. 159.

359 VETUIT] Nuptiam. Legitur etiam *Vitas*, nam exemplo quodam sponsam vitare docebat. SULPIT. Msc. tria *Translata vitas*. non male. Quartum *Translataque vitas*. BERSM. *Metuit*. Pro *metuit* habent *vitas* MS. Puteanor. & Thuan. & R. antiquior. quam lectionem in textum recipiendam censeo. Et *matrona* accipiendum, non de pronuba, sed de ipsa nova nupta. GRO'T. Ed. sec. Citat Servius ad Aen. ii, 468. *Translataque vitas*. At manuscripti tres P. T. & regionum antiquior, *Tralata vitas*. Quam lectionem in textum recipiendam censeo, ut matrona intelligatur, non pronuba, sed nova nupta. Vestae consecratum est: unde nubentes puellae limen non tangunt. Servius ad Aen. ii. IDEM. Ed. tert. Vulgata lectio *vetuit* rursus manavit à Sulpitio; antea vulgo *vitae*.

- ^a Lutea demissos velarunt ^b flammea vultus:
^c Balteus haud fluxos ^d gemmis ^e adstrinxit amictus;
 Colla monile decens; humerisque haerentia primis
 Suppara ^f nudatos ^g cingunt angusta lacertos.
 365 Sicut erat, moesti ^h servans lugubria cultus,
 Quoque modo ⁱ natos, ^k hoc est amplexa maritum.
 Obsita funerea ^l celatur purpura lana.
 Non soliti lulère sales; nec more Sabino
 Excepit tristis ^m convicia festa maritus.
 370 Pignora nulla domus, nulli coiëre propinqui.

Jungun-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a lutea V. 2. a m. pr. ^b flammea V. 4. A. ^c deest hic versus in A. ^d geminos meus. geminis Edd. Ven. Brix. ^e adstringit V. tert. R. pr. H. ^f nudatis lacertis V. 1. a m. pr. ^g cinguntque Ed. Rom. ^h servas V. 3. Oxon. pr. ⁱ serv. moesti meus. ^j natos V. tert. ^k Sic B. 1. meus. haec Ed. Ven. ^l velatur P. 4. A. H. ^m convivia M.

vitiose legebatur *Translataque vetas*, ut etiam est in Wittiano, Hult. Marp. Amst. & meis membran-
 nis: vel, quod pejus est, *Translataque vitas*. sic
 enim Ed. Veneta, & Vossian. quintus. aut *Trans-
 lata vetas*, ut habet Ed. Romana. Sed veram
 Lucani manum, quam auctori restitui, viri docti
 animadverterunt, quae est *Tralata*, vel potius
Translata (sic enim Mili. v. adv. 137.) *vitae*, ut
 clare exhibent quoque quatuor Pulmanni libri, &
 quinque Vossiani cum regio utroque & Oxon. pr.
 Neque aliter ex suo antiquissimo Codice jam corre-
 xerat Barthius Lib. xi. Advers. c. 10.; & citaverat J.
 Brodaeus Lib. 111. Miscell. c. 27. ubi agit de mo-
 re novae nuptiae domo limen transiliendo egre-
 dientis: De quo vide etiam Scottum Observ. L.
 11. c. 36. Antiqui interpretes decepti sunt vocib-
 us *matrona premetis*. quae de pronuba acceperunt,
 cum ipsius sponsae ornamentum, & actionem in-
 telligat Lucanus, ut bene observat Grotius. Rur-
 sus vulgari lectione *vetus* decipi se passus est, in-
 consultus scilicet membranarum, illustrissimus J. Rut-
 gersius Lib. 1. Var. Lect. c. 12. qui *metuis* reponen-
 dum esse existimabat. Quid autem velit Carrio
Translatas vitas c. l. plantae, citans ad Valer. Flacc.
 L. vii. 4. nescio. Rationem autem, cur nova
 nupta in egressu suae, & ingressu sponsi domus,
 vitabat tangere limen, dat recte Scholiae his
 verbis. *Apud antiquos vetitum erat, ne nupta li-
 men domus tangeret, scilicet ne à sacrilegio inchoaret;
 si depositura virginis rem castissimo numini i. e.
 Vestae consecratam tangeret. Ideo poeta de ista loquens
 dixit, non vitabat contingere lumina planta. Pro
 contingere lumina in marg. Marpurgen. MS. legi-
 tur limen contingere. non male, immo melius; ut*

judicabunt omnes, qui aures habent poëticas.

361 LUTEA] Croceae. *Flammae*. Genus vestis
 est, quod *flammeum* dicitur. SCHOL.

362 HAUD] In quatuor Pulm. & octo nostris
 vetustioribus est *aut*. ut more Lucani, de quo la-
 tius statim dicemus, & in hoc ipso loco satis pa-
 ter, non subintelligatur. Certe consensus ille Mito-
 rum optimaë notae non est de nihilo. Eodem
 modo Ill. Heinsius ex Prisciano *aut* pro vulgato
 ante *haud* dedit in Virgil. L. 112. Aen. 42.

- - - - - non me tibi Troja
 Externum tulit: aut cruor hic de stipite manat.

364 SUPPARA] *Supparus*, ut ait Festus, est ve-
 stimentum puellare lineum, quod subucula, id est,
camisia dicitur. Afranius dixit: *Puella non sum,
 supparo si induta sum*. Nonius tradit, *supparum*
 esse lineum femorale, usque ad talos pendens, di-
 ctum, quod subius appareat. Poëta tamen per *sup-
 para* indicat maniculas, quae à summo humero
 ad imum brachium angustè producuntur. S. L.
 PIT. Varro autem de ling. Lat. *Capitium*, in-
 quit, ab eo quod capis pectus, id est, ut antiqui di-
 cebant, *inductu comprehendit: alterum, quod subius,
 à quo Subucula: alterum, quod supra, à quo Sup-
 parus*. MICYLL. De hoc loco agunt A. Ma-
 nutius Quael. per Epistol. 111, 2. & Octav. Fer-
 rarius de re Veliana c. 20. qui nequaquam men-
 tem Lucani percepit, putans, Lucanum dicere,
 Marciam suoparo fuisse indutam: adeoque fru-
 stra ex hoc loco probare conatur, *supparum* etiam
 fuisse vestimentum matronarum. Contrarium
 vult Lucanus, negatque, Marciam fuisse *supparo*
 indutam, ut solent aëtas novae nuptae. Ut clare
 patet

- Junguntur taciti, contentique auspice Bruto.
 Ille nec ^a horrificam sancto dimovit ab ore
 Caesariem, ^b duroque ^c admisit ^d gaudia vultu:
 Ut primum tolli feralia viderat arma,
 375 Intonsof rigidam in frontem descendere canos
 Passus erat, moestamque genis increfcere barbam,
 Uni quippe vacat studiisque odiisque carenti,
 Humanum lugere genus; nec foedera prisca
 Sunt ^e tentata tori: iusto ^f quoque robur amori
 380 ^g Restitit. hi mores, haec duri inmota Catonis

Secda

VARIAB L E C T I O N E S.

^a orificam V. r. ^b duroque pro var. lect. V. sec. ^c admovit V. sec. ^d brachia Edd. Brix. Med. ^e tentata MSS. & Edd. qdd. ^f que & Ed. Rom. ^g obstitit B. i. V. pr. sed eadem manu corr. rest.

patet ex praecedentibus, & v. 368. *obsita funerea* &c. rursus repetenda est negativa particula *non*. Afranii autem locum ex Nonio citant hic quoque Scholia Vossiani secundi. sed in iis pro *supparo* si est nisi *supparo*.

365 SICUT ERAT] Sic rescripti ex omnibus Bersmanni, meisque Codicibus, & Editis veteribus. Male vulgo sic, ut erat exhibebatur. Elegans & obvia est locutio, sicut erat, ut erat, poetis, & inprimis Ovidio familiaris. Quare exempla non addam. Vide Gevart. ad Statium Silv. L. II. c. 7. & N. Heinsium ad Ovidii Metam. x. 7. & vixit & Graeci quoque tam soluto, quam pedibus legato sermone scribentes, sicuti solent Herodot. 1. 24. 114. Sophocl. Antig. 1121, 1250. & passim. Dein pro *cultus*. unus Pulm. Voss prim. & quart. à manu pr. uterque Regius cum meo, & Edd. Ven. Brix. Mediol. *vultus*. Male, forsitan per appositionem scripsit Lucanus *moestos servans, la-gubria, cultus*. sed nihil temere mutari velim.

367 OBSITA] Mortuo Bruto majore, omnes mulieres cum luxerunt. Itum est in consilium de veste mutanda, & placuit, ut lantudo clavi purpurei, qui est in muliebribus tunicis, in angustis (*Angustus* Voss. pr.) suta intrinsecus stringeretur. SCHOL.

368 SOLITI Solitos sales dixit jocos de nuptiis, qui *Fescennini* dicuntur. Inventi primo ex oppido Sabinorum Fescennino. Ideo addidit. *Nec more Sabino*. IDEM.

371 AUSPICE] Qui nuptiis interest, divinationem quaerens, *auspex* dicitur. ut Cicero. *Nubis genero nullis auspiciis*. IDEM. Citat hunc locum de *auspice* Servius ad Aen. 1. 350. IV. 45. Nota sunt omnia de auspiciis, ad nuptias adhibitis. Vi-

de praeter alia ad Valer. Max. L. II. c. I. hic etiam à viris doctis citatum. & Lindenbrog. ad Terent. Phorm. IV. 4.

372 ILLE] Quia dixit de Marciae habitu, loquetur modo de Catonis. SCHOL.

372 ILLE NEC HORRIFICAM SANCTO DIMOVIT AB ORE CAESARIEM] Plutarch. de eodem Catone: ἀπ' ἐκείνης δι' ἀρχαίας ἡμέρας, μέντι καὶ παλὴν ἔτι κοί-
 ρησαι, μέντι γένει, μέντι τριφύει ἐπιθίσαι, πίνου-
 δι καὶ καταφύει καὶ βαρύνεται, ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς
 τῆς περὶ αὐτὸν, ἢ χῆμα ἰκαίται ὁμοίως καὶ τιμωρί-
 ας, ἔχει τελευτῆς διαφυλάττει. GROT. Ed. tert. Pro *horrificam* in uno Bersm. est *horriferam*. ut apud Virgilium Lib. VIII. Aen. 435. *Aegidaque hor-
 riferam*, prae Gorgonos capillis scilicet. *Horrida
 caesaries* Ovidius Metam. x. 139. *Horre capilli di-
 cuntur* Tibullo II. 3, 23.

373 DUROQUE] Nulloque Msc. pro non. BERSM. Nulloque ex Mito reponere conatur Modius No-
 vant. Lect. Ep. 80. sed male. Ceteri omnes *du-
 roque* retinent. ἀπὸ τοῦ enim repetenda est hic
 quoque negativa particula *non*, ut jam aliquoties
 in Lucano vidimus. V. in hoc libro versum 40,
 235. 355, 364 &c. L. v. 542. VII. 549. VIII. 740;
 & quae dixi ad L. I. 163. Adde Indicem. Sic etiam
 alii. Seneca Thyeste 774.

*Non rectus exit, seque in excelsum levans
 Ipios penates nube deformi obsides.*

Valer. Flacc. L. II. 80.

- - - nec te Furiis, & crimine matrum

Terra fugat, meritique piget meminisse prioris.

Durus vultus est severus, rigidus. Ovidius Ep. He-
 roid. XVI. 10.

Nec vultu cetera duro Perlege. XVII. 16.

Nec sedeo duris torva superciliis.

5

377

- Secta fuit, servare modum, finemque tenere,
 Naturamque sequi, patriaeque inpendere ^a vitam;
 • Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
^b Huic epulae, vicisse famem: ^c magnique penates,
 385 Submovisse hiemem tecto: ^d pretiosaque vestis,
 Hirtam membra super, Romani more Quiritis,
^e Induxisse togam: Venerisque ^f huic maximus usus,
 Progenies; Urbi pater est, ^g Urbique maritus:
 Iustitiae cultor, ^h rigidi servator honesti:
 390 In commune bonus: nullosque Catonis in actus
ⁱ Subrepsit, partemque tulit sibi nata voluptas.

Interca

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a causam Msc. male. Bersm. curam V. 1. M. V. sec. in marg. Oxon. pr. ^b nunc H. ^c magnoque B. r. ^d speciosaque M. ^e indulgisse M. ^f est illi P. 1. hic V. 4. R. 2. W. ^g patriaeque W. A. V. qu. pro var. lect. ^h rigidus V. pr. ⁱ surrexis A.

377 UNI QUIPPE VACAT] Aliis, quos partium studia occuparunt, non vacat cogitare de communi malo humani generis, & hoc serio deplorare. GROT.

377 STUDIISQUE ODIISQUE] Gravior meo iudicio sonus foret, si prius *quo* absit *studii* odiumque abest etiam ab omnibus Pulm. Bersm. & meo octo Mllis, plurimisque Editionibus. Si enim Romanam excipias, primus Colinaeus exhibuit *studiosque*.

378 FOEDERA TORI] i. concubitus. SCHOL.

381 FINEMQUE TENERE] Sulpitius, alique exponunt per intelligere, prospicere, & praemeditari exitus rerum. ut etiam Scholastices *rerum omnium exitus, & terminos cogitare*. Hortensius putat, forsitan sumendum de finibus bonorum, & malorum, de quibus Philosophorum secta digladiabatur. Malim ego simpliciter interpretari, intra justos decori terminos manere, scire quousque modice se deberet gerere. *Modus & finis* non raro sic conjunguntur, ut in notissimo illo versu.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Ovidius Ep. Her. IV, 76. *Fine coli modico.*

382 NATURAM] i. e. ut mortem, quia natus fuerat, non timeret. SCHOL. Rectius Horatius illo Horatii versu haec exponit:

Vivere naturae si convenienter oportet.

383 NEC SIBI &c.] Ut Cicero. *Si tibi soli natus esses, viveres tibi.* SCHOL.

383 TORI] In Cod. Wittiano, & antiquissimis Leidensis Bibliothecae schedis, in quibus tantum hi duodecim versus de Catonis moribus reperiuntur

inter alia opuscula, recensita in Catalogo inter Vossian. p. 379. N. 33. scribitur *toro*. ita & L. 111, 303. in uno Voss *toro*. Scilicet solet adiectivis *alius, solus, totus* &c. evenire aliquando, ut analogice declinentur. de qua re vide omnino, quos laudat auctores, J. G. Vossius de Analog. L. 11. c. 3. L. IV. c. 6.

386 ROMANI MORE QUIRITIS] Gryphius, & nuper recentissimus editor Maittaire, Gryphii editionem coeco passu semper sequens contra omnium Mllorum fidem, soli ediderunt *Romano more Quiritis*. Credo, quod putaret Gryphius, *Romanum*, & *Quiritem* unum idemque esse hoc loco. Quod nequitiam est verum. Nec tamen exponendum est cum vulgaribus interpretibus *more veterum Sabinorum, qui facti sunt cives Romani*. tunc melior foret opinio, quod Lucanus addiderit *Quiritis* ad differentiam *Sabinorum Quiritium*. sed non opus est. Vox *Quiris* saepe notat plebejum, vilem Romanum, quemlibet e populo Romano, ut recte explicuit Ferrarius de Re Velitar. L. 1. c. 6. part. 1. Ovidius L. 1. Amor. L. 7, 29. *minimum de plebe Quiritem*. Juvenalis Sat. VII, 47. *Ima de plebe Quiritem*. Hinc per metaphoram apium regem, & *Quirites* distinguit eleganter Virgilius L. IV. Georg. 201.

387 VENERISQUE HUIC] *Veneris huic* Msc. bene. BERSM. *Quo* abest quoque a Vossiano quarto, & meo.

388 PROGENIES] Ut Venere usus fuerit, sola cupidine liberorum. SCHOL.

388 URBI PATER EST, URBIQUE MARITUS] Citat Servius ad XI. Aeneid. illud, *generumque adseveras Urbi*, id est, propter urbem. GROT. Ed. tert.

- Interea trepido ^a discedens agmine Magnus,
 Moenia Dardanii tenuit Campana coloni.
 Haec placuit belli sedes, ^b hinc summa moventis
 395 Hostis in occursum sparsas extendere partes,
 Umbrosis mediam ^c qua collibus Apenninus
^d Erigit Italiam, nullo qua vertice ^e tellus
 Altius intumuit, propiusque accessit Olympo.
 Mons inter geminas medius se porrigit undas
 400 Inferni Superique maris: collesque ^f coërcent
^g Hinc Tyrrhena vado frangentes aequora Pisae,
 Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

Fontibus

VARIAE LECTIOES.

^a descendens V. sec. Oxon. pr. ^b hinc P. 1. hic V. pr. R. 2. huic A. Ed. Ven. Br. ^c quam Edd. Ven. Br. *Apenninus Apenninus* MSS. & Edd. qdd. ^d porigit M. ^e terrae R. pr. am. pr. ^f coërcet B. 1. V. 1. R. pr. meus. Edd. Rom. Parm. Br. Med. Sulp. Aldi. ^g nunc A.

tert. Adde Priscian. c. 1124. qui insuper exponit *ad utilitatem urbis, & pater fieri passus est, & maritus*: Sic quoque Scholiaſtes. *in utilitatem urbis. Urbi praestitis hoc, quod suscepit liberos, & quod duxit uxorem.* Male vulgo haec capiunt eo sensu, quasi tantam curam Urbis gesserit, quantam pater liberorum, & maritus uxoris curam solet gerere. Quo sensu in sacris litteris Deum, patrem orbis, & maritum viduarum appellari novimus.

393 DARDANII] Capys Capuam aedificavit ex progenie Dardani natus. Capuam enim scimus dictam à Trojano Capy. SCHOL.

394 MOVENTIS] *Moventi* Msc. duo, ut ad Pompejum referatur. BERSM. Quatuor etiam Pulm. & septem mei, ac Voss. tert. à manu sec. Edd. Rom. Parm. Br. Med. Colin. & Hortensii. Sed praeterquam quod dura nimis foret constructio, rectius & convenientius ad Caesarem haec referuntur. quare nihil mutò.

395 PARTES] Pro varia lectione duo vetustissimi Vossiani exhibent *vires*. frustra. int. 396.

Verba ducis nullo partes clamore sequuntur.

Y, 477.

Ferre moras scelerum partes iussu relictae.

quibus locis, ut hic, *partes* notat copias suarum partium.

397 NULLO QUAE] In uno Pulm. Berfm. Voss. tertio, regio primo, & Wtt. est *nulloque a*: immo etiam sic citatur vulgo à Servio ad Virgil. XII. Aen. 703.

Vertice se attollens pater Apenninus ad auras. Sed praetero vulgatum. Similem mendam iustu-

lerunt etiam viri docti Lib. II, 350. *patrio quae vertice nata.* antea *que* e scribebatur. pro *propius* apud eundem Servium est *propior*. mutatione non est opus. *Accedere propius* frequens est locutio Terentii Adelp. III, 2, 11. Hec. III, 1, 36. & saepe. si hic quid mutandum, malim cum amico summo J. P. Orvilio *Olympum* quam *Olympo*. Vide, quae congesti ad J. Obleq. c. 119. & Cl. Drak. ad Silium I, 13.

400 INFERNI] Tyrrheni, & Hadriatici. SCHOLIAST.

402 DALMATICIS] *Dalmaticis*, habet communior lectio, ut sit, *illinc*, sive ex altera parte *Ancon* s. *coërcet colles*, existens obnoxia, atque exposita fluctibus Dalmaticis. MICYL. L. Sulpitius scilicet ediderat *Dalmatios*, & intellexit *colles*: quod, vitiosum certe, unde habeat, nescio. Ceterum malit Sabellicus in Annotat. T. I. Thes. Crit. p. 183. scribere *Delmaticis*, ut solent Graeci, & est saepe in nummis, & inscriptionibus, multique viri docti praetulerunt. Vide Pignorii Symb. Epistol. 37. Reines. Inscript. XLII, 6. N. Heinf. ad Vellej. II, 90. aliosque. *Dalmaticis* vero constanter hic retinent Mss.

402 OBNOXIA FLUCTIBUS] Cave, ne credas Bersmanno, exponenti *devincta beneficio frumentorum*, quae ex Dalmatia Anconam importantur. Rectius alii interpretes cum Scholiaſte. *Ancon civitas Dalmatiae. Bene autem obnoxia scilicet vicina, & quia alluitur à Dalmatico mari.* sic obnoxius *factis, jociis, ludibrio, ventis*, & similia passim. Errat vero Scholiaſtes cum Dalmatiae hanc urbem adscribat, quae est Italiae in Picenis.

- Fontibus hic vastis inmensos concipit amnes,
 Fluminaque in gemini * spargit divortia ponti.
 405 In laevum cecidere latus, veloxque Metaurus,
^b Crustumiumque ^c rapax, & ^d juncto Sapis Isauro,
^e Senaque, & Adriacas qui verberat, Aufidus, undas:
 Quoque magis nullum tellus se ^f solvit in amnem,
 Eridanus ^g fractas devolvit in ^h aequora silvas,
 410 Hesperiamque exhaurit aquis. Hunc fabula primum
ⁱ Populea fluvium ripas ^k umbrasse ^l corona:

* Cum-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *sparsit* B. 2. Fdd. Ven. Br. Med. b *Crustinum* B. 1. V. 1. W. a m. pr. *Crustinum* B. 1. *Chrustinum* meus *Crustinum* Ed. Rom. c *capax* Boh. d *vulgo junctus* *Isapis*. e *Sennaque* vulgo. f *volvit* VV. LL. Steph. B. 1. H. *tollit* meus. g *vulgo fractasque* *evolvit*. h *aequora* V. 1. A. Fdd. Ven. Br. Med. Vide ad v. 712. i *populeus* meus. *Populea fluvii* Oxon. pr. k *vibrasse* B. 1. l *coronas* V. 1.

403 PONTIBUS] Msc. tria, & libri *fontibus*, non male. alterum *Pontibus inmensos hic vast*. BERSM. Non intelligo, quid velit illud *pontibus*, quod est in Ed. Haered. Gryph. typographi, credo, errore, licet secuti illud sint Pulm. & Bersm. ac Maittaire. alii *montibus*. Mei omnes scripti & editiones veteres *fontibus*, bene. *Hic* scilicet Apenninus (male Wittian. & Voss. tert. a m. pr. *hinc*) concipit, & creat ex magnis fontibus magnos amnes. Mela Lib. 111. c. 7. *Ille multis fontibus in Hemodo Indiae monte conceptus*. Hinc *edii*, & *nasci* de fluvio infra L. 111. 257, 262. &c. Hi duo versus desunt in Amstel.

404 DIVORTIA PONTI] In Vossiano sec. pro varia lect. est *declivia*, & pro *ponti* in Marpurg. *campi*. male. durior autem est locutio, quam captauit Lucanus, loquens de diversis viis & itineribus, quibus labuntur flumina ex uno monte Apennino huc ad mare Tyrrhenum, illuc ad Adriaticum, quae maria per intercedentem Italiam quasi divortio separantur. Fluminum vero ex Apennino venientium adeo multa facta fuerunt divortia, ut Cicero inde dicat in Oratore Lib. 1. *Ut ex Apennino fluminum, sic ex communi sapientium jugo sunt doctrinarum facta divortia*. quem locum adducit P. Manutius ad Cicer. Lib. 11. ad Fam. Ep. 10. *Divisus aquarum divortius Cassius*.

406 SAPIs ISAURO] Controversum fuerit: sit legendum *Sapis* hoc in textu, an *Isapis*: cum Strabonis Codices evariant; Graeci, inquam, non Latini. Hermolaus Barbarus, vir eruditissimus, & idem maximus Plinianae lectionis assertor, dum quintum caput tertii naturalis historiae libri castigat, haec Strabonis verba sic legit *Φαυρία δὲ καὶ Σάπης αὖτις τῷ Σάπῃ πλάμα καὶ Ραβίκῃ ἔδε συνάπτει*.

αὖτις τῷ Αἰλίῳ. Ideoque in decimo quinto capite ejusdem libri *Sapis*, ut prius scriptum erat, reliquit; genuinum fortasse ratus authoris textum. At cum Paulus Emylius famigerabilis regum Franc. historiae scriptor sui Strabonis ad id videndi copiam nobis humanissime fecisset; in eo non *αὖτις τῷ Σάπῃ*, nec *καὶ*, *Σάπῃ* legimus; sed *αὖτις τῷ Ἰσάπῃ* & *καὶ Κασίῳ*: ut sit *Isapis* fluvius & *Casene* urbs; de qua Plinius junior in Epitolis meminit. Notaverunt & nonnulli apud Lucanum *Isapis* legendum, nullo fortasse auctore freti, praeter Strabonem Latinum: sed quibus nihil temere credidissim: propterea quod sine judicio plurima studio corrigendi corrumpunt. Sine vero sic legendum, decernant alii. Hoc notaverim, non quidquam castigandi gratia, sed magis monendi. VERSELLAN. Plinius lib. 111. cap. 15. *Fluvius hinc Rubico, quondam finis Italiae. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Ravenna, Sabinorum oppidum* &c. Strabo autem libro quinto: *Φαυρία δὲ, καὶ Σάπης, αὖτις τῷ Ἰσάπῃ πλάμα, καὶ τῷ Ραβίκῃ ἔδε συνάπτει τῷ Αἰλίῳ. τὸ δὲ Αἶμας Ὀμβρῖον ἰσχυροτάτην, καὶ αὖτις ἡ Ραουρία. δίδεται δὲ ἰσχυρὸς Ραυρία ἰσχυρὸς. ἔχει δὲ τὸ Αἶμας λίμνη καὶ ἰσχυρὸς ποταμὸς* &c. Quae hic adjicienda visa sunt, propter diversam lectionem, quod alii *Sapis*, alii *Isapis*, hoc versu legant. MICYLL. *Isapis*. Alii legunt, *Sapis*, quae lectio emendatior est. *Fluvius hic Rubico*, inquit Plinius, *quondam finis Italiae, Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Sabinorum oppidum Ravenna, cum amne Besede: ab Ancone CII. M. pass.* HORTENS. *Isapis* Micyllus. Vide Strabonem Lib. v. *Sapis* à Plinio Lib. 111. cap. 15. appellatur. PULM. *Isapis*. Msc. *Sapis*, & alter *Jaspis*. Fortasse *Sapis* legendum est. BERSM. *Et junctus Isapis*

- Cumque diem ^b pronum ^c transverso ^d limite ducens,
 Succendit • Phaëton flagrantibus aethera loris,
 Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,
 415 ^f Hunc habuisse pares Phoebeis ignibus undas.
 • Non minor hic Nilo, si non per plana jacentis
 Aegypti, Libycas Nilus stagnaret harenas.
^h Non minor hic Histio, nisi ⁱ quod, dum permeat orbem
 Hister, casuros in quacubet aequora fontes
 420 Accipit, & Scythicas ^k exit non solus in undas.

• Dexte-

VARIAE LECTIOES.

^a dumque R. ^b primum Hort. margo. ^c confuso Marp. ^d limine O. ^e Phaeton V. pr. sec. tert. meus. *Phaeton* V. 3. R. 2. W. H. A. Ed. Rom. *Phaëthon* Edd. quaed. ^f tunc V. tert. a m. pr. ^g nec B. 1. R. 1. H. ^h nec B. 3. R. 1. H. A. Edd. Ven. Br. Med. Sulp. Alc. &c. ⁱ quod dum n. V. 1. qui H. ^k non solus exit W. H. *solus non exit* O.

Isapis Isauro. Scribe cum MS. Puteanor. & R. A. *Et juncto Sapis Isauro.* Exstat id nomen fluminis apud Plin. 111, 15. GROT. Ed. sec. Est in Strabonis libris *Isaurum*, sed *Sapis* hic habent MS. P. & R. A. Ex sic scribit Plinius lib. 111., & ne quid de lectione dubites, Silius: VIII, 450.

Hos Aesius Sapisque lavant.

IDEM. Ed. tert. Primus *Sapis* in *Isapis* ex Strabone corrumpere tentavit Laur. Abilemius, Tom. 1. Thef. Crit. p. 888. Editorum primus est Gryphius, qui *Isapis* reposuit. *Sabis* dedit R. Stephan. sed *Sabis* est Nerviorum in Belgis, vel Carmanorum in Perside fluvius. Bene sit viris doctis, qui *Sapis* vindicaverunt. quod in textum recepi, atque ita ex nostris habent MSS. quinque. quatuor *Japis*. duo *Japis*. unus *apis*. Vide Casaubon. ad Strabon. p. 217. Ed. Par. Harduin. ad Plinii locum, Cluver. L. 1. Ital. Ant. p. 300. Dein pro *junctus* omnino legendum est *juncto*, ut bene correxerat Grotnus in curis secundis, ac firmant Pulm. unus, Vossian tres, Bohur. & Reg. primus. Eandem plane constructionem adhibet noster Lib. 111, 24.

Nec juncto Sarmata velox Pannonio.

ubi etiam quaedam Edd. male *junctus*. Forsan tamen foedius haec verba corrupta sunt. Negat enim Clar. If. Vossius; *Isaurum* hunc fluvium dici posse, qui *Pisaurus* alius vocatur. Quare ad Catullum p. 308. confidenter refertur & *junctus Sapo Pisaurus*. Est quidem apud Vibium Sequestrem. *Pisaurus, qui & Isaurus, ut Lucanus.* Verum ut ibi monet. in Mss. comparat sola vox *Pisaurus*. Certe in MS. Revn. & ipsius, quod olim Petavii fuit, nunc Biblioth. Laudum. sed vel sic male *juncto Sape*. Omnes Codices *Isauro* vel *Hyauore-*

tinenz. pro junctus in meo victus. Vinflo Voss. tert. junctusque Marp.

407 SENNAQUE] Msc. *Sennaque*, & alter *Cennaque*. tertium *Sennaque*. BERSM. *Sennaque* etiam tres nostri. Ceteri omnes *Sennaque* cum Pulm. quatuor scriptis, & edd. Veriellani & R. Stephani. Viriose vulgo *Sennaque*. *Sena* dicebatur, ut etiam Galli *Senonis*. neque aliter Priscianus c. 680. Vide Comm. ad Silium Italic. L. VIII, 450.

Et Clanis, & Rubico & Senonum de nomine Sena.

407 FRACTASQUE EVOLVIT] Msc. *fractas dissolvit*: alia duo *fractas devolvit*, quod verius puto. Virgil.

Proluit infano contorquens vortice sylvas

Fluviorum rex Eridanus.

BERSM. A Gryphio est vulgatum illud *fractasque evolvit*. quare reposui, ut habent priores editiones *Eridanus fractas devolvit*. *Devolv* bene retinuit Pulmannus; ut est in meis omnibus & Oxon. pr. praeter Vossian. quart. *fractas evolvit*. Voss. sec. *raptas devolvit*. Nisi ita omnino esset scribendum, melius foret *fractas qui volvit*. Perinde autem est, an *raptas* legas, an *fractas*. Virgilius L. 111. Georg. 254.

Flumina correptosque unda torquentia montis.

& passim. Ego vero cum plurimis membranis malim *fractas, frangere & volvere* junxit, ut alii *frangere & rapere*. Plinius Lib. VIII. Epist. 17. *Antio magna ex parte nemora, quibus mumbriatur & fregit, & rapuit.* Statius Lib. 1. Theb. 361.

Frangitur omne nemus, rapiunt antiqua procellae Brachia silvarum.

Adde vi. 376. Ceterum super hoc loco plura vide in notis N. Heinssii, & Burmanni ad Ovidii Metam. VIII, 553.

Cum gregibus stabula alta trahi.

- * Dexteriora petens montis ^b declivia, Tibrim
 Unda facit, ^c Rutubamque cavum. delabitur inde
 Vulturūque celer, nocturnaeque editor aurae
^d Sarnus, & umbrosae Liris per regna Maricae
 425 * Vestinis impulsus aquis, radensque ^f Salerni
 Culta Siler, nullasque vado qui Macra ^g moratus
 Alnos. vicinae procurrit in aequora ^h Lunae.
ⁱ Longior educto qua surgit in ^k aëra dorso,

Gallica

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *exteriora* Hort. margo. b *proclivia* R. 1. c *Ritubam* V. 1. d *Sarnus* W. *Sardus* M. e *Sestinis* V. sec. *Festinis* V. 1. meus. f *Salernis* R. pr. *Falerni* Hort. M. g *moratur* V. 2. W. meus. h *Lucas* V. qu. a m. sec. H. i *longius* W. a m. pr. *altior* in marg. V. 1. k *aethera* Eid. Rom. Parm.

416 NITRO] Inde enim Nilus creditur major, quod per Aegypti plana diffusus stagnum magis est, quam flumen. SCHOL.

416 JACENTIS] Accusandi casus est. SULPIT. Ego vero patrio casu positum accipio, ut de pianie, & situ Aegypti intelligatur. Neque videtur poeta, contra morem Latinorum, uni substantivo duo epitheta attribuisse. MICYLL. Recte Miccyllus sumit in genitivo *jacentis*: quamquam illius argumentum non procedit. Duo epitheta uni substantivo aliquando jungunt noster, & alii. Sed hic verborum ordo satis evincit, *jacentis* esse casum genitivi. pro humilis, depressi. Livius L. v, 48. *loco jacente inter tumulos*. Idem L. ix, 2. Statius Lib. ii. Theb. 503. *devenaque latis Arva jacens spatium*. Virgil. Aen. 1, 228. & passim. Vide N. Hensium ad Ovid. Metam. L. viii, 750. & Drakenb. ad Silium L. xii, 132. *Cimmerias jacuisse domos*. Noster Lib. iv, 56.

Urbant montana nives, camposque jacentes.

Totum autem hunc locum adducit Servius ad L. 1. Georg. 482.

417 LIBYCAS] *Libycis harenis* Vossianus primus. & Bohur. sed male. *plana jacentis Aegypti* per epegegin vocat *harenas Libycas*. *stagnare* videtur noster hausisse ex Virgilio L. iv. Georg. 288.

Acolis effuso stagnantem flumine Nilum.

418 HISTRO] Dicit Histrum, ut major videatur Eridano, aliorum amnium fluentia suscipere. Minor ergo esset, si solus exiret. SCHOL. In quaelibet aequora casuros fontes, accipere dicit Histrum Lucanus. quia veteres crediderunt, Histrum etiam alibi exire, quam in Pontum Euxinum. Vide Vossium ad Melam L. ii. c. 2, 50.

422 RUTUBAM] Plinius Libro 111. cap. 5. inter Liguriae fluvios numerat *Rutubam*. MICYLL.

423 NOCTURNAEQUE] Nebulam exhalans opa-

cam. Msc. *nocturnae editor*, neglecto hiatus. BERSMANN. Dubiosa haec foret lectio. Nescires enim, utrum Lucanus id de *Sarno*, an de *Vulturno* dixisset, utrique enim auras, & nebulas adscribunt Geographi; neque hic tantum, sed & plurimis fluvius. De auris, & ventis fluminum vide Celeb. Bermann. ad Quintil. Inst. Orat. Lib. xii. c. 10. hoc sensu Statius. L. vi. Theb. 361. *Unde animi fluvius*. Nostrium in conjunctione horum, aliorumque fluminum secutus est Claudian. Cons. Prob. & Olybr. 256.

Vulturūque rapax, & Nar vitiatum odore Sulphure &c.

Ceterum in Mssis Vossian. apud Livium L. xxi, 18, 19. scribitur *Volturnus*. quo modo etiam MSS. & editi in Frontino L. ii. Strat. c. 257. *Volturnum amnem ultra reliquorum naturam fluminum ingentes auras mane proflare*, & alibi. Eadem ratione scilicet, qua scribitur *Volcanus, volnus, volnus* &c. ut constanter fecit in Lucano scriptor Regii primi Codicis.

425 VESTINIS] Ex hoc loco non bene intellecto Vibius Sequester fecit fluvium *Vestinum*, qui & aquis suis *Sarnum* impellit. Intelliguntur enim omnes Vestinorum rivuli, & flumina. nec de Sarno, sed de Lire loquitur Lucanus. Vide ibidem Hesselium: melius idem voce *Liris*. *Non longe à Marfis, Vestinisque, cujus in ripa Nimphae Maricae Minturnensis templum est.*

425 RADENSQUE] Libri quidam *rodensque*. Nihil muta; licet parum differat, utrum eligas. Utrumque dixerunt Poetae, quod vel ex solo Lucetio palam est. L. v, 257.

Et ripas radentia flumine rodunt.

qui locus citatur à Doctiss. Broukhusio ad Tibull. L. iv, 142.

Radit Aetneae haud una per ostia campos.

five

- Gallica rura videt, devexasque ^a adspicit Alpes.
 430 Tunc Umbris Marsisque ferax, domitusque Sabello
 Vomere, ^b piniferis amplexus rupibus omnes
 Indigenas ^c Latii populos, non deserit ante
 Hesperiam, quam cum ^d Scyllaeis clauditur undis,
 Extenditque suas in templa Lacinia ^e rupes,
 435 Longior Italia, donec confinia pontus
 Solveret incumbens, terraeque ^f repelleret aequor.

At post-

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo excipit. ^b piniferis V. 1. pinniferis V. 1. meus. ^c Late W. Latio V. tert. am. sec. ^d Silles Scyllis MSS. & Edd. qdd. ^e ripas H. ^f impelleret B. 2. V. 1. resolveret H.

sive ut If. Vossius margini Plin. Exercit. Salmasii adscripsit.

Ardet Arexenis aut unda Arfissia campis.

Plura illic ad rem, & apud Nic. Heinsium ad Silium L. xiii, 4.

Nulla radens ubi gramina ripa.

426 CULTA] *Teſta* Pulm. duo, unus Bersm. & septem ex nostris; sed supra tribus eorum rescriptum *culta*. *Teſta* etiam Ed. Veneta, & Scholiaſtes Voſſ. sec. dicens, *Salerni nomen est civitatis. Oſtendit, quid ſit Salernum, cum ait teſta*. Rectius *culca* retineas i. e. arva colendo apta. Virgil. L. 1. Georg. 153. iv, 126.

Qua niger humeflas flaventia culta Galeſus.

& alibi. Martial. L. vii, 27.

Qua ſaturat Calabris culta Galeſos aquis.

Statius L. iv. Theb. 51. *Sicyonis culta ferunt*. noſter L. iiii, 210.

Qua culta ſecat non vilior Hermus.

Adde Heinsium ad Ovid. Ep. x. Her. 59.

426 SILER] Ab aliis hic fluvius *Silarus*, & *Silerius* vocatur. Vide Voſſium ad Melam L. ii. c. 4. & notas ad Silium L. vii, 382. Vibio tamen etiam est *Siler*, partim ex noſtro, partim ex Virgilio L. iii. Georg. 146. ſua verba haurienti, *Siler in Lucania oppido Alburno*. Immo, ſi vulgata lectio est *proha monte Alburno*. quomodo Cluverius, & Cellarius nimia ſane mutatione legunt; ſed ſi quid video, reſcribendum est *apud Alburnum*, ut loqui amat Vibius. Sic *Arcthuſa Siciliae apud Syracuſas*. *Clamus apud Aterras in Campania*.

426 MACRA] Nomen est fluminis parvi. Ordo est. *Macraque qui in viciniae Lunae procurrit aequora, nullas alnos rado moratus*. Naves enim non poteſt ſubnecare, & ideo *Macra* dictus est. SCHOL.

427 PROCURRIT] Plerique libri, *percurrit*. Ma-

tra fluvius inter Lunam & Piſas in mare Tyrrhenum labitur. BERSM. Recte Berſmannus reſtituit *procurrit*. ut undecim mei vetuſtiores habent cum Ed. Rom. Parm. & Med. 1508. *procurrere in mare paſſim Plinius, & Mela. percurrere ceteri editores ante Berſm.*

429 ACCIPIT] Plerique libri: *aspicit*, & alter. *devexas aspicit*. Miſc. *excipit*, & *accipit*: quod retinuiſimus. Sed Modius illud probat. BERSM. *Excipit*, quod ex uno Codice reſcribi voluit Fr. Modius Novantiq. LL. Ep. 80. expreſſit Grotius, & ſeqq. ſine dubio, quia eos offenderunt ſynonyma *videt* & *aspicit*. Firmant hanc lectionem h. eg. prim Witt. & Marp. cum duobus aliis pro varia lect. *Excipit* eſt ſequitur, incipit, ubi Alpes ſiniunt. *Vervange*. Phaedr. F. 39. *Spatium diei noctis excipiunt vices*. Veliej. L. ii. c. 13. *Cum id malum ab Aſculanis ortum, & deinde a Marſis exceptum eſſet*. Inf. L. 10. 317. *lapſus abrupta viarum exceperunt tuos*. Sic *excipere ſermonem* quis dicitur, quem alter abruptit. v. plura ibid. Mod. Verum cum omnes Editores ante Modium, & Pulmannus in ſuis Miſſis invenerint, & ego viderem in undecim meis, inter quos vetuſtiſſimi Voſſiani, *aspicit*, nescio, cur hoc temere mutari debuerit. Lucanus, qui in ſynonymis conjungendis eſt frequens (ſtatim vſ. 435.) vult dicere, Apenninum, ubi altior eſt, videre Gallica rura, ſeu protendi ad Galliam C. ſalpinam, & deſpicere Alpes devexas, & ſub ſe jacentes. Ovidius Epist. v. Her. 61.

Aspicit immenſum moles nativa profundum.
 Ep. vi, 69. Sen. Phoen. 68.

Hic alta rupes arduo ſureit iugo
ſpectatque longo ſpatia ſub ecſi maris.
 Silius Ital. ii, 417. de Pyrene

Diviſos Celtis late proſpectas Hiberos.
 xii, 488.

Collis, & à ſumulis ſubiectam deſpicit urbem.
 Supra L. i, 458. *quos deſpicit Arctos*. Compoliſta à *ſpecto*

At postquam gemino tellus elisa profundo ^a est,
Extremi ^b colles Siculo cessere Peloro.

Caesar in arma furens, ^c nullas, nisi sanguine fuso,
440 Gaudet habere vias: quod non terat hoste vacantes
Hesperiae fines, vacuosque intrumpat in agros,
Atque ipsum non perdat iter, confertaque bellis
Bella gerat. non tam portas intrare ^d patentes
Quam fregisse juvat: ^e nec tam patiente colono
445 Arva premi, quam si ferro populetur, & igni.

Con-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a est abest a V. 1. ^b Siculo coll. meus. ^c nullam viam V. 1. ^d patentes R. pr. W. ^e non tam B. 1.

specio, & capio frequenter in MSS. commutantur. Vide ad Silium L. v, 573. Hinc corruptus etiam est Martialis in Xenii Epig. 97. de Caprea.

Pendentem summa capream de rupe videtis.

Caesuram speres, decipit illa canes.

Immo *despicit*, ut est in MSS. Thuaneco, & Puteaneis. Si tamen hoc loco quis praeferat *excipit*, per me licet.

430 SABELLO] i. Sabinorum. Ut Virgilius. *Sabellicus fuit*. SCHOL.

431 OMNES] Vossianus prim. Regius pr. & Amstel. cum Ed. Parm. *omnis*. non male; ut referatur ad Latini. Sic infra *omnis ira, omnis annis* &c. V. ad L. III, 670. IV, 86.

433 SCYLLAEIS] Siciliensibus. ubi Scylla habitabat. nam in una parte est Scylla, Charibdis in altera. SCHOL.

433 UNDIS] Plerique habent, *undis*. Sicut & Msc. unum. nos *antris* reposuimus ex Msc. quia Scylla in saxum conversa fuit. Apenninus autem ab Italia usque in Siciliam se extendit. BERSM. *Antris* Berlimanni secutus est Grotius; sed sequentes quidam editores rursus repudiaverunt, & sane in nullo edito, aut scripto Pulmanni, aut nostro libro *antris* comparet. A qua lectione ego tamen non alienus sum. in antris enim habitare credebatur Scylla: nam male Berlimannus ideo praefert *antris*, quia in saxum conversa fuit. Virgil. III. Aeneid. 424.

At Scyllam sacris cohibes spelunca latebris.

434 LACINIA] Junonis, quae ita nominatur. i. e. Juno Crotoniensis, ut Virgilius. *Attollit se diva Lacinia* &c. & *navisfragum Scyllaceum*. Lacinus fuit quidam latro, depopulans regionem, qui occisus ibi, & sepultus loco nomen dedit. SCHOLIAST.

435 PONTUS] Fuit, cum hic mallem legere ven-

tus: quia statim sequitur *aequor*, & quia passim *incumbere* dicitur de vento violento à nostro, & aliis. Vide Indicem, & Celeb. Burmann. ad Valer. Flacc. L. II, 59.

- - - in noctem venti veloque marique
Incumbunt magis.

Virgil. I. Aen. 88. de ventis,

- - - - - *Incubuerunt mari.*

Ovid. Ep. xv. Her. 15.

Incubuit Boreas, abreptaque vela tetendit.

Nunc nihil muto. nam constanter omnes Codices habent *pontus*. dein solet nosser, ut modo diximus, jungere synonyma. Sic Lib. VI, 186. *habet & non asper*. Praeterea ceteri auctores hanc directionem describentes ponti & maris viribus, non vento, plerumque adhibebunt. Vide ad Justin. L. IV, 1. Nostrium imitatus est Claudian. de Raptu Prof. 131.

*Italiam pars una fuit: sed pontus & aestus
Mutavere situm, rupit confinia Nerens
Victor, & abscissos interluit aequore montes.*

ubi jungit *pontum, aestum, Nerens, aequor*. Vide plura ad Sil. XIV, 12. &c. infra Lib. III, 60. &c. Sic eodem *mare, unda, aequor*. hoc lib. VI, 702. & copiosius Lib. IV, 455. quem locum ideo jure carpit Gronov. Diatr. Stat. p. 102. *Incumbere* etiam dicitur de mole aquarum. Statius x. Theb. 859.

*Annis ut incumbens longaevis robora pontis
Adsiduis oppugnat aquis.*

Claudian. in Eutrop. II, 37.

- - - *incumbas utinam, Neptune, tridenti.*

Si tamen alicui non placeat *pontus*, elegantem lectionem ei praebent Vossiani secundi Glossae *montis*. Apennini scilicet, quae non videtur temere spernenda. Inde enim Lucanus Lib. III, 63.

- - - - - *laborans
Aequora, ne ruptis repetant confinia montes.*

Concessa pudet ire via, civemque videri.

Tunc urbes Latii dubiae, a varioque b favore

Ancipites, c quamquam primo terrore ruentis

Cessurae belli, denso tamen aggere firmant

450 Moenia, & d abrupto circumdant undique vallo:

e Saxorumque orbes, & quae super eminus f hostem

Tela g petant, altis murorum h turribus aptant.

Pronior in Magnum populus, pugnatque minaci

Cum terrore fides: ut cum mare possidet Auster

455 Fla-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a verso & pro var. lect. vario V. qu. b furor B. i. V. sec. pro var. lect. abducto abruto V. i. Ed. Ven. h moenibus supral. turribus V. qu.

c quamvis meus. Edd. Rom. Parm. d angusto B. i. e saxorum atque V. i. f hostes W. g potens A.

437 TELLUS] Quae Siciliam jungebat Italiae. Ex utroque latere excisa (caesa Voss. sec.) dissiluit. SCHOL.

438 CESSERE] Locum dedere Siciliensi promontorio. Pelorus gubernator Hannibalis fuit; qui dum eum duceret per Siciliae fretum, credidit se ad tales angustias per insidias devocatum, occidit eum, qui, cum post agnovisset, iter tale esse, tumulum ei construxit, & nomen loco dedit. IDEM.

440 QUOD NON] Ordo est: Non gaudes quod. Sulpit. Ellipticè dictum videtur, ut subaudias, sive repetas participium furans, dolens, aut simile. Ut sit sensus: Dolens quod non terat fines Hesperiae, quod in vacuos irrumpat agros &c. MICYLL. Gaudet hoc ipso, quod vacuum non invenit Italiam. GROT. Cum Sulpitio, aliisque facit Scholiastes, eundem esse ordinem dicens, sed male illi cum Sulpitio. Bene perspexit Grotius sensum. sequentia satis evincunt, Caesarem non ubique trivisse Italiam, hoste vacantem, aut iter perdidisse. Gaudet ergo Caesar, quoties invenit hostes &c.; pudet eum, quando concessa licet ire via.

442 NON PERDAT] Dum ubique pugnatur. SCHOL. Perit iter Caesari in quo non vincit. Ita infra:

Sic hostes mihi desse nocet, damnumque putatur
Armorum, nisi qui vinci potuere rebellant.

GROT. Sic perderset letum III, 706. tempora VIII, 53. nefas x, 371. & alia. V. Ind.

445 POPULETUR] Msc. Bersm. Hult. Amst. meus, & Voss. sec. pro varia est. cum Edd. Ven. Br. Med. populantur, scilicet arva a militibus, passive. Ut opposuerit Lucanus totis intrare, & fregisse activis duo passiva premi, & populari. Virgil. L. i. Aen. 531.

- - - ferro Libyco populare penates.

Adde L. XII, 263. Georg. I, 185. Propert. L. II. El. 7, 7.

- - - ignaros lucus populavit Achivos.

Valer. Flacc. L. VI, 532. Depopulare greges. Male autem iidem Codd. pro igni habent igne. Passim in optimis Mssis est igni. ut saepius monuerunt viridost. V. ad Ovidium non uno loco, & Vellej. Lib. II, 78.

448 ANCIPITES] Incertae, quem sequantur, cui favere deberent. SCHOL.

449 CESSURAE] i. e. quamquam ad prima bella cessurae, & locum daturae sint, tamen muniunt civitates. IDEM.

451 ORBES] Volubilia saxa, aut lapillos, quos fundis emittunt, aut saxa rotunda, quae per declivia impellunt loca. IDEM.

454 CUM TERRORE FIDES] Fide populus adhaerere volebat Pompejo, sed terrore Caesaris prohibebatur. IDEM.

456 TELLUS] Ut exeant venti, terras dicit esse laxatas. Tellus scilicet Aeolia; ubi venti includuntur, de qua Virgilius.

Nimborum in patriam loca feta furensibus austris
Aeoliam venit.

IDEM.

456 TRIDENTIS] Stridentis Msc. male. Tridentem autem Aeolum nominat iceptrum, quo Aeolum Virgilius quoque armavit in I. Aen. BERSMANN.

458 NOVO] Novo Msc. sed ad marginem reponit novo, scilicet vento, hoc est Euro. IDEM.

459 CUM CESSERIT] Ita emendavimus: ante fuit, concesseris. GROT. Cum cesserit ex meis, etiam habent Reg. prim. Witt. Marp. Hult. Amst.

T

&

- 455 Flaribus ^a horrifonis, hunc aequora tota sequuntur:
 Si rursus ^b tellus pulsu laxata ^c tridentis
 Aeolii, tumidis ^d inmittat ^e fluctibus Furum,
 Quamvis icta novo, ^f ventum tenuere priorem
 Aequora, nubiferoque polus cum cesserit Euro,
 460 Vindicat unda Notum. ^g Facilis ^h sed vertere mentes
 Terror erat, ⁱ dubiamque fidem fortuna ferebat.
 Gens ^k Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis;
 Julque sui pulso jam perdidit Umbria ^l Thermo.
^m Nec gerit auspiciis civilia bella paternis

465 Cae.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a orrifonis V. 1. ^b pulsu tell. P. 1. ^c tonantis V. pr. a m. pr. ^d inmittit V. sec. a m. pr. H. ^e flatibus H. R. 1. a m. sec. ^f vento V. 1. ^g factis A. ^h convertere H. ⁱ dubia fide A. ^k Etrusca MSS. & Edd. qdd. ^l Tymo meus. Tymo H. ^m non Oxon. pr.

& meus cum duobus Vossianis, ac Edit. Veneta, itemque Reg. sec. & Voss. tert. à manu pr. In secundo cum cesseris est pro varia lect. Si quis malit retinere concesserit, ut alii, & inter eos Voss. primus habent, ^{amò aurū} repetat quamvis.

460 NOTUM] Austrum, qui primus coeperat flare. sensus est, licet coeperit Caesar, qui est violentior, adhuc Pompejo serviunt populi metuentes. SCHOL.

461 FEREBAT] Msc. gerebat, & alterum tenebat, hoc est, continebat, servabat: cui contrarium est ferebat. BERSM. Rectum est ferebat i. e. impel ebat, trahebat ad se & Caesarem, illos, qui dubia fide erant.

462 LIBONIS] Scribonius Libo cum videret Iguvinos (MSS. Igninos & Iguinos m. e. Errat autem Scholiastes, nam Iguvium Thermi erat praefectura) quibus praeerat, in favorem Curionis esse paratos, timens, ne Caesari proderetur, fugit. Hoc fecit & Thermus, qui Spoletium (MSS. male Pélium & Spolium) civitatem Umbriae deseruit, quam tenebat. perdidit jus; quia jam in Caesaris potestatem venerat. SCHOL.

463 JUSQUE SUI] Snum Msc. male. Potestatem sui p. Tignium Umbriae oppidum, Caes. Lib. 1. de Bello Civ. BERSM. Iguvium Pighius T. 111. Ann. p. 441. Sed vulgatum defendit Freinshem. ad Florum L. 19, 2, 19. Tum pulsus Etruria Libo, Umbria Thermus. Vid. Malaspina in Cic. vii. ad Attic. Ep. 13. p. 713, 714. Manutius ibid. p. 199. Cluverius II. Ital. Ant. 7. p. 624. BROUKHUS. Recte Pighius docet Iguvium, non Tignium fuisse dictum oppidum illud, cui praeerat Thermus: sed male illud huic loco intrudere conatur. Non enim modo

Iguvium urbem, sed omnia, & totum sui jus perdidit Umbria, Thermo pulso. Devenerat enim eo in potestatem Caesaris, ut bene interpretes. & sic alibi loquitur noster. de Pompejo L. VIII, 611,

- - - Phariamque ablatas in alnum
 Perdiderat jam jura sui.

De Iguvio plura vide apud N. Heinsium ad Silium L. VIII, 461. Snum pro sui etiam Voss. sec. & Marp.

463 THERMO] Caesar libro 1. de Bello Civili. M. Antonium à semisum Aretium cum quinque cohortibus, scribit. At Libonis eo in loco non meminit: verum lib. 111. saepius, ut qui fuerit Achaiae, ac Liburnicae classis praefectus. Thermum autem praetorem Tignium tenuisse, idem ait Caesar. Lucanus cum hic Thermum nominaret, Tignii non meminit; quod oppidum apud neminem scriptorem invenio, tametsi quidam Piceni oppidum scribant. Sunt, qui pro Tignium Firmium legendum putent, Umbrorum oppidum videri queat, quod equidem nescio, cum nunquam ejus (ut diximus) apud authores sit mentio. Fausti Syllae in Mauritaniam mittendi, non ita longè ab initio Civilis belli Caesar meminit. Auximates inter Piceni populos enumerat Plinius lib. 111. cap. 13. ubi de Ancona. GLAREAN.

465 SULLA] L. Sullae filius, qui civili bello semper exstitit victor. Hic vero fugit, Caesare appropinquante. SCHOL.

466 VARUS] Attius Varus cum in Piceno in praesidio esset, adventante Caesare timens Auximon civitatem dereliquit. IDEM. Caes. B. Civ. 1, 13.

466

- 465 Caesaris audito ^a conversus nomine Sulla.
 Varus, ^b ut admotae ^c pulsarunt ^d Auximon alae,
 Per diversa ruens neglecto moenia tergo,
 Qua silvae, qua saxa, fugit. ^e depellitur arce
 Lentulus Esculea. victor cedentibus instat,
 470 ^f Devertitque acies: solusque ex agmine tanto
 Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
 Tu quoque commissae ^g nudatam deferis ^h arcem
 Scipio Luceriae: quamquam ⁱ firmissima pubes
 His ^k sedeat castris, jampridem Caesaris armis

475 Par

VARIAE LECTIONES.

^a concursus meus. ^b amotae V. i. ^c paularunt A. ^d Auximon V. i. A. Auximon V. i. meus. Ed. Ven.
 Auxion W. ^e delabitur Marp. ^f vulgo divertit. ^g desertam V. i. a m. pr. nudatam commissae MSS. &
 Edd. qdd. ^h artem A. ⁱ vulgo fortissima. ^k seadeat A. castris sedeam B. i.

466 AUXIMON] *Auximon* Msc. alter *Auximon*. male. BERSM.

469 ESCULEA] Dicunt Interpretes, indifferenter dici *Asculum* & *Esculum*. Vellem, addidissent loca, ubi *Asculum* ita effertur. Invenitur in quibusdam MSS. Valer. Max. L. VI, 9, 9. *Esculo capto*. Cum vero hoc loco vetustissimus Cod. Voss. primus, itemque alter à m. prima, & Oxon. cum Edd. Rom. Parm. & Omniboni habeant *Asculea*, nescio, cur dubiam orthographiam praeferamus. *Esculea* Reg. sec. cum Ed. Veneta. *Esculea* Witt. *Tusculea* Huft. De Lentulo Caes. B. Civ. I, 15.

469 VICTOR] i. e. Caesar secutus est, & fugatas acies revocavit, solo duce Lentulo, fugiente cum signis. Post fugam enim Lentulus sola signa Domitio rettulit ad Corfinium civitatem. SCHOL.

470 DIVERITITQUE] Msc. duo *devertitque*. in diversas partes abducit, ad se avertit. BERSM. *Devertit*; à duce ad se advocat. GROT. *Devertit* est in duobus Pulm. & in quatuor antiquioribus Vossianis, Regio primo, Wittiano a m. sec. & Amstel. quod hic praefero cum Grotio. Non enim dissipavit fugientes insequendo, sed à fuga deflexit, & ad se revocavit: ut clare patet ex cohaerentibus. Sic etiam ex plerisque Mssis scribendum Lib. VI, 318.

Tentavere sui comites devertire Magnum.

VI. 590.

Quaque suo ventura potes devertire cursu.

Hinc *deverticulum*, *deverforium*.

470 EX AGMINE] Vetus Codex *examine* legit. HORTENS.

472 COMMISSAE NUDATAM] Vetus codex nu-

datam, & item *commissae* alius. IDEM.

473 SCIPIO] P. Cornelius Scipio, cum v. cohortes (*duas* Voss. pr. & item alter Gloss. *duas legiones*, rectius) haberet, quas Senatus metu belli Parthici Caesarem jussit dare Pompejo ad vindicandam mortem Crassi, diffidens adventu Caesaris militibus suis Nuceriam (*Luceriam* Voss. pr.) civitatem deseruit. SCHOL.

473 LUCETIAE] Censeo *Lucetiae*, non *Luceriae* legendum, tum quia ante captum Corfinium nihil in Apulia metuere potuisset. & postquam Caesar Domitium cepit, constet, Pompejum ivisse Nuceriam, & inde Canusium, & Brundisium petivisse, ut Caesar in Commentariis tradit. SULLIT. *Lucetiae* urbis in Venetia, alii *Luceriae* legunt, à quibus dissentit Sulpitius. ASCENS. Sulpitius quidem *Lucetiae* legit, & de Venetiae oppido, ut ipse ait, dictum intelligit; Contrà autem Omnibonus *Luceriae*, & de Apuliae oppido accipit, per quod Pompejus Brundisium aufugit. Sed mihi neque hoc, neque illud nomen satis placet. Quid enim vel ii, qui in Apulia erant, vel illi in Venetis Caesarem, aut ejus cohortes tantopere metuerent, cum ipse in Umbria & Piceno circa Corfinium moraretur, loco aequè ab utriusque longè distante. Quid igitur? *Nuceriae* legendum videtur, quòd Nucerni etiam ipsi inter Umbros à Plinio recensentur, in eodem tractu, eademque regione, qua Corfinium & Ancona, siti. Et loquitur hic Poeta non de locis longè distitis, sed de iis, quae Caesari in itinere proxima, atque obvia erant, quorum ille pleraque sine armis cepit, alibi praefidus propter infirmitatem, ac paucitatem suam deficientibus, alibi etiam ultro ad partes Caesaris transcurrentibus, ut Dion ait lib. XLII.

T 2

MIL

- 475 Parthorum subducta metu. * qua Gallica damna
 Supplevit Magnus, dumque ipse ad bella vocaret,
 Donavit ^b focero Romani sanguinis usum.
 At te ^c Corfini validis ^d circumdata muris
 Tecta tenent, * pugnax Domiti: tua classica servat
 480 Oppositus ^f quondam polluto tiro Miloni.

Ut pro-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a quam meus. cum H. b foci V. 1. c Corphini, Corfini, Corvini, Corcini MSS. & Edd. qdd. d circumdata A. e Domiti pugn. B. 1. H. eondam Ed. Rom.

MICYLL. Alii ita referunt. quod Scipio oppido Lucetiae in Venetia prope Hadriam fugam arripuit: quamquam haberet secum milites, & cohortes ejus primae legionis, quam Caesar Pompejo restituerat, ut in bellum Parthicum mitteretur. Pompejus enim rogatu Caesaris, qui majorem Galliae motum expectabat, duas ei legiones misit, primamque confectam ex delectu provinciae ex suo numero dedit. Inde Senatusconsulto constitutum fuit, ut ad bellum Parthicum legio una, à Cn. Pompejo, altera, à Caesare cum Crasso mitteretur: ita haec ambae à Caesare fuisse abductae. Ergo *Lucetiae*, censet Sulp., non *Luceriae* legendum. Sed audiamus *Glareanum*, cujus judicio lubens subscribo. Aldinus codex, inquit, *Luceriam*, per *r*. semivocalem in tertia syllaba, non per *s*. mutam, legit, ut sit Appulorum urbe non incelebris. Sed Sulpitius per *s*. mutam in tertia syllaba legit, dicitque oppidum in Venetia, prope Hadriam: quod oppidum, apud insignes Geographos non invenio. Omnes enim Hadriam coloniam in Picenis ad Aernum amnem ponunt: nisi ad Padum amnem sit Hadria, Coloniae metropolis, cujus vestigium etiamnum apud Ferrariam ostenditur. Atqui non est verisimile, in Gallia fuisse hoc tempore Scipionem, cum Pompeji praesidio, cum utriusque Galliae praetor esset Caesar: & tota Cisalpina Gallia, in qua & Venetia, Caesari esset faverissima, quae cum summo honore exoept, ex Transalpina nostra redeuntem, ut refert Hircius, libro 111. ejusdem belli. Quis porro crederet, Caesarem, relicto post se hoste, Picenum, & quicquid post Rubiconem in Italia erat, invadere voluisse, si non prius illum sustulisset? Porro Sulpitius Caesaris verba corruptè citat. Non enim Pompejus ivit Luceriam, cum Corfinium captum esset, sed cum Luceriae esset Pompejus, Corfinium captum rescivit: ac inde Canusium, ac Brundisium petivit. Verisimile autem & illud est, Pompejum illic primum sibi consuluisse, ac Luceriae aliquem in praesidio reliquisse, & fortassis Scipionem. Sed & illum mox, ut plus ap-

propinquavit Caesar, fugisse. Neque verò poëtae nos ordo turbet, qui neque temporum, neque rerum ubique servat ordinem, ut Marini, Sylvaeque historia, in hoc adeo libro de Scaevola ostendit, & de fluminibus ex Apennino fluentibus satis clare. Haecenus *Glareanus*, cujus ego judicium vehementer probo. Vetus codex *Nuceriae* legit, abest à mari IX. M. pass. Nuceria. Sarnus alluit agrum Nucerinum. HORTENS. *Luceriae*. Micyllus probat *Nuceriae*, quod Umbriae oppidum est. BERSM. *Lucetiae*, quod intravit Sulpitius, & ab aliis acceptum est, nihili est; contra historiam & Mstos. *Luceriae*, ut ante Sulpitium legebatur, & in quibusdam est scriptis, probat Lipsius, idque rem, & libros dicere ait Cent. 1. ad Belgas Ep. 16. Satis pro imperio. Circa Luceriam has legiones sedisse, putabat ex Cicerone Lib. VII. ad Attic. Ep. 20. *Cneus Luceriae esse dicebatur, adire cohortes legionum Attianarum, non firmissimarum*. Has enim easdem esse, quae à Caesare erant subductae, & *Appianarum* leg. existimat. Atqui idem Cicero, ut ipse Lipsius testatur, dicit, *omnem in his fuisse spernam* ergo dici possent *non firmissimae? firmissimas* cum ceteris eas dicit ipse Caes. B. Civ. 1, 9. 111, 88. Vide etiam Pompeji litteras apud Cicer. ad Att. VI 11, 12. Nihil itaque probat. *Nuceriae* Beroaldus etiam legit. Ego nihil temere statuo. Sed cum *Nucerias* habent scripti pauciores, ut Pulm. quatuor, Vossiani tres, & Wittianus; *Luceriae* retineo. *Nucerias* tamen magis placet propter loci adfinitatem. Saepius autem haec urbes confunduntur, & viris doctis molestiam pariunt. Consule Scottum ad Aurel. Victorem de Viris Illustr. c. 32. *De Apulis, & Lucerinis*. ubi etiam duo Codices Leidenenses à me inspecti *Nucerinis*.

473 FORTISSIMA PUBES] Rescripti *firmissima* auctoritate omnium tam Pulmanni, & Berimanni, quam meorum Codicum, excepto Regio sec., quibus accedunt & alii, ab Ill. Heinio collati; quita quoque scribendum esse monuit ad Ovidii L. 111. Fast. 279. *Ne firmior omnia possit*: Ex Anglicanis Mstis adstruit id etiam J. Wasse ad Sallust. B. Jug. c. 30.

Ut procul iumentam * campo consurgere nubem;
 b Ardentesque acies percussis sole corusco
 Conspexit telis; Socii decurrite, dixit,
 Fluminis ad ripas, c undaeque inmergite pontem:
 485 Et tu montanis d totus nunc fontibus exi,
 Atque e omnes trahe, gurgēs, aquas, ut spumeus alnos

Discussa

VARIAS LECTIONES.

a campis B. 2. V. pr. sec. tert. H. A. b Ardentisque V. pr. sec. W. ardentis R. pr. c undisque V. r. O. Edd. Ven. Br. Med. d nunc totus O. meus. e omnis V. 3.

c. 30. firmissimus contra pericula. Plura vide in notis J. F. Gronovii ad Livium L. xxiii. c. 25. Exercitus satis firmi. P. Burmanni ad Ovid. Metam. vii, 457. firmissimus ira. & saepe. Ut mox quoque vidimus. Eadem variatio in Mstis, quorum varias lectiones excerpti, Frontini L. ii. 5, 42. Strateg. firmissimam manum militum. quomodo idem L. i, 4, 7. ii, 3, 4.

475 SUBDUCTA METU] Sic primus, quod sciam, edidit Grotius; antea erat *seducta*, ut longe plurimi etiam habent libri scripti, i. e. à Caesaris armis detracta, separata. Ovidius Lib. xiii. Metam. 610.

- - - quarto seducunt castra volatu.

Adde illa, quae adducit summus Gronovius ad Senecae ludum de morte Claudii, & Consol. ad Helviam c. 16. Ex quo te virtutes tuae seduxerunt: ubi hoc in loco praefert quoque *seducta*. Verum in omnibus illis simpliciter *separare*, *secernere*, & à turba eximere notat: quare ego quoque hic malim sequi Grotii iudicium, & retinere *subducta*, quod est in veterrimo Vossiano primo, uno Palm. Wittiano, & Marpurg. Nam clare artem Marcelli innuit, qui ad Caesaris vires minuendas auctor erat dandi eam juventutem Bibulo, qui fingebatur iturus ad Parthos: unde ipse conqueritur Caesar L. i. B. G. c. 9. retineri duas legiones, quae ab se simulatione Parthici belli sunt *abductae*. atque ita alii auctores, ut notum. *Subducta* est subrepta, fraudibus abstracta. Sic Ovidius Lib. xiii. Metam. 61.

Ergo aut consilio vires subducis Achivis,
 Aut n. ce.

Horat. L. i. O. 3, 27.

- - - Audax Japeti genus
 Igneum fraude mala gentibus intulit.
 Post ignem aetherea domo subductum.

quod male viri docti in *subveclum*, vel *subleclum* mutare conantur. Silius Ital. L. xv, 468.

- - - illum
 Supposito matrem partus subduxerat olim.

Sequentia male intellexit Scholiasies, dum dicit. sentum hic esse. *Supra illa damna, quae fecerant Parthi, vel Galli, haec addidit Magnus (occidit Magno Voss. pr.) ut, dum ipse eandem pubem vocat à Caesare, bellis civilibus declarentur.* Nimis argute sane. Errat etiam Hortensius, qui per *focerum* intelligit Scipionem; & Omnibonus, per *ipsum* subaudiens Caesarem. Dicit Lucanus, illam pubem à Pompejo in supplementum cohortum in Gallia caesarum ad Caesarem missam esse, & Caesari, Pompeji Socero, usum Romani sanguinis tamdiu fuisse donatum, donec ipse Pompejus illas legiones revocaret sibi ab bella gerenda, vel donec ipse vellet bellare. nam pro *vocaret* in quinque Vossianis, & sexto à manu sec. Wittiano & Amstelæd. scribitur *vacaret*. quod monendum putavi.

480 MILONI] Hi enim Pompejani milites, Milonis circumfudere iudicium. Bene autem *polluto*: quia occidit Clodium. SCHOL.

480 POLLUTO TIRO MILONI] *Polluto* Lipsius ad Vellej. Patere. Lib. ii. c. 50. Sed vulgatum descendit N. Heinsius not. ad eundem Velleji locum. Lipsii correctionem sibi vindicavit Th. Dempsterus ad Rosin. iv, 9. p. 276. a. Heinsii ratio minus est valida, cum Clodius fuerit Tribunus, Pisonis & Gabino Coss. Hoc autem ipso tempore praeturam petebat, quo Milo consulatum. Asconius Arg. Milon. p. 774. *Polluto* tamen recte. neque enim inficiabatur Milo. Cicero pro Milone x, 3. *Negant intneri lucem esse fas ei, qui à se hominem occisum esse fateatur.* cap. 16. *Hunc dum igitur compisparatum, atque exoptatum sibi proponens Milo, cruentis manibus scelus, & facinus prae se ferens, & conficiens, ad illa angusta centuriarum auspicia coniebat* & Pompejus nova sua lege caedem in Appia via factam comprehenderat nomination. V. Ascon. Ped. Arg. Milon. p. 778. *Tunc polluto nihil infelicius poterat cogitari.* non petit Milo, ut sibi hoc crimen propter multa praeciosa in Rempubl. merita condonetur; neque ut mors Clodii, quae salus erat civitatis, fuit potius virtuti, quam felicitati populi Romani adlignetur: sed insidias sibi

- Discussa compage feras. hoc limite bellum
 Haereat, hac hostis lentus terat otia ripa.
 Praecipitem * cohibete ducem: victoria nobis
 490 Hic primum stans Caesar erit. nec plura locutus,
 b Devolvit rapidum nequicquam c moenibus agmen.
 a Nam prior è campis, ut conspicit amne soluto
 Rumpi Caesar iter, calida prolatus ab ira,
 Non satis est muris latebras quaesisse pavori?
 495 Obstruitis campos, c fluviiis arcere paratis,
 Ignavi? non si tumido me gurgite Ganges

Submo.

V A R I A E L E C T I O N E S

a cohibere V. sec. a m. pr. Ed. Ven. cohibere Hort. M. b devolvit Ed. Parm. Hort. c a. moenibus A. d nam-
 que prior c. B 1. W. A. c fluviiisque Oxon. pr.

à Clodio factas contendit, atque adeo Clodium jure caesum, quum ab inimicorum audacia, telisque vitam impune liceat defendere. V. Cic. pro Milone c. 2. - - c. 3. *An est quisquam, qui hoc ignoret, cum de homine occiso quaeratur, aut negari solere, omnino esse factum: aut recte, ac jure esse factum defendi?* Quin & Senatum universum comprobasse factum Milonis, quum haec causa aliquoties apud amplissimum ordinem esset acta; numquam tamen hanc novam quaestionem constituendam putasse, cum essent leges vel de caede, vel de vi. c. 5. deinde iterum fatetur, sed sic ut absolvendum putet Milonem, atque ita etiam Pompejum sentire, ostendit, c. 6, 8, 9, 11, 16. (ubi factum vocat aut praeclearum, aut certe necessarium) 19, 21, 22, 23, 26, 27, 28. - - sed praeter alia notabis haec c. 34. *Quid restas, nisi ut orem, obsecrergue vos, judices, ut eam misericordiam tribuatis fortissimo viro, quam ipse non implorat: ego etiam repugnante hoc, & imploro & exposco?* &c. multo pulcertima. Rem omnem decedit Plutarchus, in Cicerone p. 878. L. obstupuit, (Cicero) & orationem cum tremore corporis, & linguae haesitantia exorsus est: quum Milo ipse forti animo, & celso praesto esset certamini, nec capillos demittere, nec sumera atram vestem sustinisset. quod maximum momentum fecisse apparet ad ejus damnationem. quid clarius? BROUKHUS. Optime Broukhufius rō polluto, quod constanter retinent omnes MSS. defendit contra Lipsium; & simul docet, polluto hic non posse capi ob caedem Tribuni, qui est sacrosanctus. (unde sanguine sacro sparsae opes sc. Tribuni Metelli L. 111, 124.) cum Clodius tunc temporis Tribunus non esset. Notat ergo pollutus simpliciter, caede inquinatus, quam non negabat Milo. ut bene etiam capiunt interpretes. Nec obster,

quod simpliciter ponatur sine adjuncto substantivo sanguine, nece, vel simili quodam nomine. sic enina & Silius Lib. ix, 169.

Pollutae dextrae, & sacri Titania restis Infandi.

Pollutae nempe caede patris. Noster Lib. vi, 509. *polluta ars.* 581. *pollutus cantus.* 707. *pollutum os.* de maga, & venefica caede humana gaudente. *polluti enes* vl. 536. pro *polluto*, reum simpliciter dixit L. i, 323.

Pompejana reum clausurunt signa Milonem.

486 TRAHE] Malim, si per vetustos codices liceret hic scribere *fer*, & sequenti versu *trahas*. Juvat aliquantum Wittianus. in eo enim est *fer*. non *trah*. fluvius enim aquas adfert. unde *ferri*, & *ferri aquam* passim dicitur. sic L. 111, 235. *ac trahere* secum, quae inpetuoso cursui obstant. sic Ovidius L. viii. Met. 533.

Cum gregibus stabula alta trahi.

Item *exire*, utrumque junxit Virgil. L. 11. Aen. 496.

- - - - - annis

Exiit, oppositaeque rucit gurgite moles.

Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnia Cum stabulis armenta trahit.

sine dubio ante oculos habuit Lucanus hunc Virgilii locum. Idem vl. 307.

Praecipitesque trahit silvas.

& saepe. *Trahere aquas* alio sensu pro bibere noster cum aliis usurpavit Lib. vii, 822. Ita olim putabam. nunc nihil temere muto. nam *trahere aquas* de fluvio pro secum advehere, dixit etiam clare Curtius Lib. 111, 1. de Marsya liquidus & suas undas

Submoveat, * stabit jam flumine Caesar in ullo,
Post Rubiconis aquas. equitum properate catervae:
Ite simul pedites: ruiturum adscendite pontem.
500 Haec ubi dicta; levis totas accepit ^b habenas
In ^c campum sonipes: crebroque simillima nimbo
^d Trans ripam validi torserunt tela lacerti.
Ingreditur pulsa fluvium statione vacantem
Caesar, & ad tutas hostis compellitur arces.
505 Et jam ^e moturas ingentia pondera turre
Erigit, & mediis ^f subrepat vinea muris.

Ecce,

VARIAS LECTIONES.

a jam stabit. A. b abenas V. z. c campis Marp. d torf. v. tr. r. B. x. e maturas A. f vulgo subrepat.

das trahens. L. IV, 9. Tigris non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens; quae loca adducit Celeberr. Graev. ad Just. II, 1. Nili trahentis limbum. Praeterea ferro pro trahere, violenter rapere, etiam Virgilius Lib. I. Georg. 482.

- - - - - Camposque per omnis
Cum stabulis armenta sulis.

Ovidius L. VIII. Metam. 551.

Ferre trabes solidas, obliquaque volvere magno
Murmure saxa solent.

490 PRIMUM] Ubicumque enim venienti cuncta cesserunt. SCHOL.

490 VICTORIA ERIT CAESAR] Sic. 708.

Exigua est fugiens victoria Magnus.

quem locum imitatus esse videtur Jos. Iscanus L. I. B. Troj. 172.

- - - - - victoria summa
Alciden fugisse fuit.

Stans est haerens, progredi nequiens. Vide Barth. ad Silium XII, 41.

Stabat Cannarum Graja ad munimina victor.

& Heinsum ad L. XVI, 13.

491 RAPIDUM] Vetus Codex rapidis. HORT.

491 NEQUICQUAM] Voss. pr. ter quart. Reg. prim. Wittian. & unus Pulm. nequiquam. Eadem variatio quoque Lib. VII, 670. & passim apud alios auctores in vetustissimis Mssis. Vide Giphani. Ind. Lucret. hac voce. Et recte approbant Sciooppius, & Gudius ad Phaed. L. II. F. 5. Opera nequiquam perit. nequicquam Voss. duo.

492 PRIOR] Praemiserautem Domitius quinque cohortes ex oppido, quae pontem fluminis interromperent, qui erat ab oppido circiter millia passuum via. Ibi cum antecurforibus Caesaris praef-

lio commissio, celeriter Domitiani à ponte repulsi, se in oppidum receperunt, ut est in Commentar. lib. primo. MICYLL.

495 FLUVIUS] Ahi fluviusque. BERSM. Non dicit Bersmannus, quem Grotius, ceterique sunt secuti, an ita emendarit ex scriptis. cum tamen omnes editi ante eum habeant fluviusque, nec Pulmannus aliquam varietatem notaverit. Ex nostris Mssis ^{que} carent modo Wittian., Reg. pr., Marp. & meus. Et nescio, qui fiat, ut auribus meis magis placeat fluviusque.

496 GANGES] Hoc est; si Ganges Indiae fluvius me transitu prohibere non posset, multo minus hic fluvius meum impetum sustinebit, & vim cederebit, imò nulli amnes, post transitum Rubiconis. A majori ad minus. Refertur, inquit Glareanus, non ad inundationem, verum ad audaciam transitus, cum Senatusconsulto prohiberetur, diceretque. Jacta est alea. Quantum enim hoc flumen quantumvis inundaret, impedire potuisset? Post Rubiconem nullus amnis meam audaciam sustinebit, nulli obstant montes. Si Ganges meis viribus non obstaret, impediret ullis a- quis? HORTENS.

497 FLUMINE CAESAR IN ULLO] Non quidem damno hanc lectionem; sed vide lector, an non multo efficacius, & elegantius sit in meo codice Gurgite, & illo, ut est in uno Bersmanni?

- - - - - non si me gurgite Ganges
Submoveat, stabit jam gurgite Caesar in illo.

Repetitione Poëtis omnibus familiarissima, cujus exempla operose proferre, patidi foret. Geminus locus est Virgilio Lib. III. Georg. 309.

Quam magis exhausto spumaveris ubera mulctra,
Lacta magis pressis manabunt ubera mammis.

Sic enim malo cum viris doctis, & plurimis Mssis
yele.

- Ecce, nefas belli, referatis agmina portis,
 Captivum trahere ducenti, civisque superbi
 Constitit ante pedes. vultu tamen alta minaci
 510 Nobilitas recta ferrum cervice poposcit.
 Scit Caesar, poenamque peti, veniamque timeri.
 Vive, licet nolis, & nostro munere, dixit,
 Cerne diem. victis jam spes bona partibus esto,
 Exemplumque mei: vel, si libet, arma * retenta;
 515 Et nihil hac venia, si viceris ipse, paciscor.
 Fatur; & adstrictis laxari vincula palmis
 Imperat. heu * quanto melius, vel caede peracta,

Parcere

V A R I A E L E C T I O N E S.

a retenta MSS. 7. b quantum V. 4. H. Marp. Edd. Rom. Parm.

veteribus: quamvis & vulgatum *flumina* suam habeat venustatem.

500 DICTA] Scilicet *dedis*. SCHOL. cur non *sunt*?

503 INGREDITUR FLUVIUM P.] Vetustius codex habet *ingreditur pulsa fl.* HORTENS. *pulsa fluvi.* recte omnes scripti, & edim praeter editionem Micylli, & Hortensii, qui tamen bene id monuit.

504 CAESAR] Ponte sublato hostis compellitur ad tutas sibi arces stationibus pulsus à Caesare, Est ergo nominativus hic *hostis*, nam compelli non potest Caesar. SCHOL.

505 PONDERA] *Moenia* Msc. Est autem hypallage. *Erigis pondera motura turres.* BERSM.

505 TURRES] Nam è turribus missilia vibrabantur. GROT. Male Bersmannus Hypallagen his verbis inesse, existimat. Ordo est, *erigit turres moturas pondera*, i. e. pro ecturas saxa. L. VI, 199. *vasti muralia pondera saxi*, aliaque gravia missilia, quibus urbes oppugnantur. Decepit Bersmannum vox *movere*, quam sumplit pro quassare. cum notet exercere, effundere. Sic *movere vires suas* vl. 626. *Movere arma*, opus & similia passim.

506 SUBREPSIT] Immo *subrepit*; ut rescripsi, quod res ipsa clamat, auctoritate Vossianorum pr. sec. tert. & sexti Codd.

506 VINEA] Genus machinae contra muros. SCHOL. *Vineae* in plurali apud soluti sermonis scriptores. Vide D. Vossium ad Caesar. B. Civ. L. II. c. 2.

507 NEFAS BELLII] Vitiöse quidam editores haec sejungunt, *nefas, belli res*. Vide Barthium ad Statii Theb. L. x, 542.

Mirandum visu belli scelus.

Nosler L. IV, 549.

Bellorum fecere nefas.

508 TRAXERE] *Duxere* Msc. (& Amst.) minus bene. BERSM.

509 ALTA] *Ante* unus Bersm. Regius pr. Oxon. & meus cum Vossiano lec. pro var. lect. & sexto, in cujus marg. *alta. ante* etiam in Editione Rom. & Parm. idque praetulit Modius Novantiq. LL. Ep. 80. ut Lucanus dixerit *ante nobilitas*: ut Virgilius *ante malorum*. Credat Judaeus Apella, non ego. *Altum* nobilitatis proprium est ep. theton. Ovidius Lib. IV. Trist. El. 4.

In quo pars altae nobilitatis erat.

Plura exempla collegit N. Heinſius ad Fast. L. IV, 305.

Clauso referebat ab alto.

Melius ibidem *recta* ferrum descendit pro *ferrum erecta*, quod est in uno Pulm. loco. Juvenalis Sat. VI, 402.

Ipsa loqui recta facie strictisque mamillis.

Recta puella Propert. L. II, 25, 46. & *recti oculi* passim. Vide Bentlejum ad Horat. L. I. O. 3, 18. Sic L. IV, 166.

Excipiant recto fugientes pectore ferrum.

Seneca Ep. XXXVII.

Recto tibi invictoque moriendum est.

509 ALTA NOBILITAS] *Salpiti* (quod demiror) dicit, poetam Neroni assentari: quod ab hoc duxerit genus suum, quasi praenomina à genere materno sumere solerent, si modo ad hunc Domitium maternum genus retulerit, cum ex Caesarum familia postremus esset, & in eo Caesarum stirps defecisset. Sed audiamus etiam *Glareanum*, Laudat Domitium, poeta, inquit *Salpiti*, ut Neroni principi, qui ab hoc duxit genus, assentetur. Huic

Parcore Romano potuit fortuna pudori!
 Poenarum extremum civi, quod castra secutus
 520 Sit patriae, Magnumque ducem, totumque Senatum,
 Ignosci. premit ^a ille graves interritus iras:
 Et secum: Romanne ^b pētes, pacisque ^c recessus
 Degener? ^d in medios belli non ire furores
 Jamdudum, moriture, paras? rue certus, & ^e omnes
 525 Lucis rumpe moras, & Caesaris effuge munus.
 Nescius interea capti ducis, arma parabat
 Magnus, ut ^f inmixto firmaret robore partes.
 Jamque secuturo ^g jussurus classica Phoebō,

Tentan-

VARIAS LECTIONES.

^a ipse B. I. ^b petam B. I. V. L. a. m. sec. petis V. tert. a. m. pr. ^c recessus W. ^d & B. I. ^e omnis V. pr. R. pr. ^f vulgo admixto. ^g visurus H. Marp.

Huic & Badius subscripsit. Mihi plane hoc verisimile non videtur, cum Nero de Julia gente esset ultimus, cui pius adulatum oportuit. Sed hic poeta affectu in omnes Pompejanos benevolo, in omnes Caesarianos, nisi qui postea exitium Caesari intulere, malevolo. Hoc de Domitio scripsit, juvenis, & parum cautus, maximè sub tali vivens tyranno. Laudavit nimis magnificè omnes, qui sibi mortem intulerunt, quemadmodum & Valer. Max. solet. haud memor, quàm facilè mortis timor nos à nostra constantia dejiciat, quod ipse accusata contra omnem pietatem matre, & ad Tyranni pedes sordidè provolutus declaravit. Sed ita dissipat Deus hominum conatus, qui eum ignorant, nec in eo, sed in sua virtute potius salutem, & laudem quaerunt. Haec Glareanus verissimè. HORTENS. Qui hic insuper videndus, nimium Lucani partium studium, ultra quam rei veritas permittit, merito taxans. fuit enim Domitius pusillanimus, & timidus, & qui hic clam aufugere erat conatus. sed male idem per nobilitatem intelligit illic captos omnes nobiles. Solum Domitium innui à Lucano, sequentia satis evincunt.

513 SPES] *Par* Msc. male. ut alii quoque veniam sibi sperare possint. BERSM.

514 EXEMPLUM] i. e. quod & aliis victis ita sim vitam donaturus. SCHGLIAST.

514 RETENTA] Non hic notat, retine; necresume, ut plerique capiunt interpretes; & unde ex glossa inrepsit in Mltos duos Pulm. unum Bersm. & Amstel. *Recepta* significat, ut rectè Glossator Voss. pr. & alii, iterum tenta; rursus experire, quid valeant tua arma. Ovidius Ep. x, 11.

- - - *reforaeque manus, iterumque retento,*

Trist. v, 12, 51.

Si demens studium fatale retentem.

Adde L. I. Metam. 746.

517 Hæu] Exclamatio Poëtae, quod Domitio sit vita concessa. SCHOL.

519 EXTREMUM CIVI] Poenarum augmentum fuit civi i. e. Domitio, ignosci sibi à Caesare, eo quod secutus sit castra patriae, & cetera. ac si diceret, si meliorem partem non secutus esset, non tantum doleret. IDEM.

519 CUI FIT] *Est civi* Msc. duo. duo *extremum civi, quod signa secutus*, omisso verbo substantivo. Extrema, inquit, poena est Domitio, quod sibi ignoscatur q. criminis reo, quod secutus sit Pompejum. BERSM.

519 CIVI] Vera lectio ex MS. Romano homini maximum est supplicium, venia opus habere, quod publica arma privatis praetulerit. Antea fuit, *cui fit*. GROT. Verissime ita restituit Grotius, & jam diu ante monuit G. Canterus L. III. Nov. LL. c. 2. *Cui fit* Sulpitius rursus intrusit. Scripti omnes, & editi ante eum *civi*, quod vidit etiam Stephanus, qui expressit & *civi*, ut est in Marp. Hullst. & Amstel.

519 CASTRA SECUTUS] Praefero lectionem, quae est in quatuor vetustissimis Vossianis, & Hulsiano, *signa secutus*. ut solet noster. hoc libro 319.

- - - *quin publica signa, ducemque Pompejum sequimur?*

vl. 531.

O scelerum ultores melioraque signa secuti!

Lib. ix, 251.

Si semper patriam sequeris Cato, signa sequamur, Romanus quae consul habet.

V

lic

- Tentandasque ratus ^a moturi militis iras.
 530 Adloquitur tacitas veneranda voce cohortes:
 O scelerum ultores, melioraque signa secuti:
 O vere Romana manus! quibus arma Senatus
 Non privata ^b dedit, votis deposcite pugnam.
 Ardent Hesperii saevis ^c populatibus agri:
 535 Gallica per gelidas rabies ^d effunditur Alpes:
 Jam tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
^e Dî melius, ^f belli tulimus quod damna priores:
 Coeperit inde nefas. jamjam me praefide Roma
 Supplicium, poenamque ^g petat. neque ^h enim ista vocari
 540 Proelia justa ⁱ decet, patriae sed vindicis iram.
^k Nec magis hoc bellum ^l est, ^m quam cum Catilina ⁿ paravit
 Arsuras in tecta faces, sociusque furoris
 Lentulus, ^o exfertique manus vefana Cethegi.

O rā

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a morituri V. tert. sec. pro var. lect. B. 1. vitiose. ^b manus R. 1. ^c popularibus Ed. Ven. Br. Med. ^d perfunditur V. 3. Ed. Rom. Par. diffunditur R. 1. ^e Dii Edd. & MSS. qdd. ^f tulimus belli V. 1. ^g petit B. 1. ^h enim deest in O. ⁱ decent meus. ^k Huius B. 1. ^l est abest ab Ed. Ven. ^m quod cum. V. tert. quam quod V. pr. & qu. supras cum. ⁿ parabat P. 1. ^o exeritur V. sec. pro var. lect.

sic ibi libri meliores, non petamus.

281.

Cervicis pretio bene se mea signa secutam.

371.

O quibus una salus placuit mea signa secutis.

ut est in Mssis fere omnibus. vulgo & illic *castra*.
 L. x, 10.

- - - - - *Sua signa secutus.*

quomodo & alii. Silius L. xvii, 562.

- - - - - *mea signa secuti,*

& passim. Inverso modo Claudian. L. ii. in Eutrop. 224.

Hos Aquilae Romanaeque signa sequuntur.

521 GRAVES] *Gravesque* Msc. perperam. BERSMANN.

522 SECUM] Deest locutus est. ut Virgilius. *Hoc secum*. SCHOL.

522 RECESSUS] *Vetustus Codex mendose legit pacemque poposcet* HORTENS.

524 JAM DUDUM] Paulo post. Vita enim nostra incerta est, & omnino brevis: vel, *jam dudum morituro*, id est, qui paulo ante mori debueras. SCLPIT. Vel etiam ut eum verbo construat, ut sit sensus: Cur non jamdudum parat in belli furores ire tu, qui alioqui moriturus es? &c. MICYLL. Recte. vide etiam Ascens. & Hortens.

525 MUNUS] Quod vitam concessit, & pepercit invito. SCHOL.

527 UT INMISTO. FIR. RO. PAR.] Ut se Domitio conjungendo fortior fieret. SCLPIT. Vel potius, ut Omnibonus: *Inmisto robore*, ex diversis militibus misto. Neque enim legimus exercitum, aut copias aliquas à Domitio ad Pompejum adductas fuisse, sed contra, milites Domitianos (Corfinio capto) sacramentum apud Caesarem dicere iussos esse. Vide 1. Comment. MICYLL. Atqui hoc tunc nondum sciebat Pompejus. Vel sic tamen malim cum Micilo generaliter intelligere de conscribendo novo exercitu.

527 INMISTO] In vetusto Codice *admixto* legitur. HORTENS. *Admixto*. Alii *inmisto*, ut & Msc. BERSM. *Admixto* primus è codice suo protulit Hortensius, quod Bersm. ceterique secuti sunt. Antea *inmixto* fuerat, ut habent omnes Pulm. & decem nostri vetustiores, ac Oxon. pr. quod mutari non debuerat. *Inmiscere* milites est supplemento augere. *onderstellen*. Non multum dissimile Livius L. iii. c. 50. *Inmixti turbae militum rogati*.

530 COHORTES] *Catervas* Msc. minus bene. pro *populatibus* Msc. *populantibus*, male. BERSM.

533 NON PRIVATA] *Mandarum* enim à Senatu est bellum contra Caesarem. SCHOL.

537

- O rabies ^a miseranda ducis! cum ^b fata Camillis
 545 Te, Caesar, magnisque velint miscere Metellis,
 Ad Cinna, Mariosque venis. sternere profecto,
 Ut Catulo jacuit Lepidus, nostrasque secures
 Passus, Sicanio tegitur qui Carbo sepulcro,
 Quique feros movit Sertorius exsul ^c Hiberos.
 550 Quamquam, si qua fides, his te quoque jungere, Caesar,
 Invideo, nostrasque manus quod Roma furenti
 Opposuit. Parthorum ^d utinam post proelia sospes,
 Et Scythicis ^e Crassus victor remeasset ab ^f oris,
 Ut simili causa ^g caderes, qua ^h Spartacus ⁱ hostis.
 555 Te quoque si Superi titulis accedere nostris
 Jusserunt, valet in torquendo dextera pilo:
 Fervidus haec iterum circa praecordia sanguis
 Incaluit: disces non esse ad bella fugaces,

Qui pa-

VARIAE LECTIOES.

^a miranda B. 1. H. ^b facta M. ^c Hybernos H. ^d O utinam V. 1. ^e victor Crass. P. 1. B. 2. V. 2. W. O. meus. ^f horis V. 2. H. ^g arvis V. pr. sec. tert. & margo Hort. V. ad L. vi, 814. ^h peteres Edd. Br. Med. ⁱ Sparticus B. 1. meus, Ed. Ven. Parthicus V. 1, Spartacus & Spartachus alii. ^j ensis Reg. pr.

537 PRIORES] Innocentior enim est, qui prior accipit injuriam. SCHOL.

540 JUSTA] Justum proelium dicitur, cum inter se hostes dimicant. IDEM.

542 ARSURAS IN TECTA] Sic Aldus legit. sunt tamen, qui *ausuras* legunt, aut *arsuras vi tecta*. VERSELLAN. Nihil mutant scripti, aut editi. *paravis in tecta* sunt copulanda. Virgil. L. II. Aen.

Aut haec in nostros fabricata est machina muros.

544 FATA CAMILLIS &c.] Hoc è Bruti quadam ad Anticum Epistola expressum est: in qua idem illud de Antonio dixerat. Verba Plutarchi in ejus vita haec sunt. *Μάχης δ' Ἀντωνίου ἀξίας φησι τῆς ἀντιπαραδεδωκυίας. ὅς αὖ Βρούτου, καὶ Κατωνος, καὶ Κάρωνος συνέλαβεν, ἀντιπαραδεδωκυίας. ὅς αὖ Βρούτου, καὶ Κατωνος, καὶ Κάρωνος συνέλαβεν, ἀντιπαραδεδωκυίας.* RUTGERS. Var. Lect. L. II. c. 13.

548 SICANO] Aut ut passim legitur *Sicano*, sicut Aeneid. III. *Sicano praetenta sinu* &c. Malim tamen utrobique legere *Sicano*; quia non videtur media posse corrip. ASCENS. Lib. III, 59. *Sicanias urbes*. 177. *Sicanis populis*, idem Aitcentius vult scribi *Sicanas* & *Sicanis*. sed male. ut vel patet ex nostri Lib. VI, 66.

in arvis

Sicaniae rapidum nescit latrare Pelorum.

Adde Aen. VII, 416. & passim. Sciunt docti, à ποῦ-

tis indifferenter duas priores syllabas in *Sicanus* adhiberi: nam & *Sicanus* prima longa, & secunda brevi, ac rursus inverso modo utuntur, unde derivatum *Sicanus* secunda semper brevi. V. Indic. Virgil.

548 CARBO] Carbonem enim occidit Pompejus in Melita insula. Ideo dictum est *Sicano sepulcro*. SCHOL. De his autem hominibus, & sequentibus totas historias per longas ambages describunt hic Scholiastae MSS. Voss. pr. sec. & Wittiani; sed quas hic utpote notissimas rectius omittendas duxi. praesertim cum non ab eodem esse auctore, styli verborumque varietas arguat.

549 SERTORIUS] Sertorium Appianus tradit, à Perpenna in convivio occisum, Perpennam autem ipsum postea à Pompejo praelio victum, & occisum. Eadem ferè Plutarchus in Pompejo. MICYLL. Consule etiam Hortensium.

551 INVIDEO] Quod te ego sim perempturus. SCHOL.

553 ET SCYTHICIS] Vetus Codex legit, *Et Scythis victor remeasset Crassus ab oris*. HORTENS.

553 SCYTHICIS] i. e. Parthis, qui à Scythis originem duxerunt. V. Stephan. Byzant. V. *Παρθωνίων*. Justin. L. II, 1. XLII, 1. Curt. L. IV, 12. VI, 2. & ibi Comment. Dein vitiose scribitur apud Horatii Scholiast. L. III, O. 14. *Et simili causa caderes*.

V 2

554

Qui pacem potuere pati. licet * ille solutum,
 560 Defectumque vocet, ne vos mea terreat actas.
 Dux sit in his castris ^b senior, dum miles in illis.
 Quo potuit civem populus perducere liber,
 Adscendi, supraque nihil, nisi regna, reliqui.
 Non privata cupit, Romana quisquis in urbe
 565 Pompejum transire parat. hinc Consul uterque,
 Hinc acies statura ducum. ^c Caesarne Senatus
 Victor erit? non tam coeco ^d trahis omnia cursu,
 Teque nihil, Fortuna, pudet. Multisne rebellis

Gallia

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ipse V. 1. in marg. b melior P. 1. c Caesaris H. d trahis A. trabes R. 1.

554 SPARTACUS] Spartacus enim fugitivorum
 dux à Crasso victus est. Hoc ergo dicit. Utinam
 Crassus victor remeasset, ut ab eo ita compressus
 fores; sicut Spartacus fuit, ne meae manus in te
 polluerentur. SCHOL.

555 TITULIS] Ut Caesaris victor perhiberet.
 Ovidius Ep. Her. 12, 1.

Gratulor Oecaliæ titulis accedere nostris.

BERSM.

556 VALET IN] Cod. Wittianus *Vales*, in!
 quod forsan non nemini placeat.

557 HIC ITERUM] *Hæc iterum* Msc. duo. non
 male. & *circæ præcordia*. Msc. quatuor. alii *circum*
præc. BERSM. Recte Grotius rescripsit *hæc*: ut
 habent omnes Pulmanni, mei que Codices, ac Edd.
 Rom. Parm. Sulpit. Ascens. Vide ad L. 1, 363.

Dum movet hæc calidus spirantia corpora sanguis.
 pro *circæ* Sulpit. Ald. Colin. Steph. Gryph. Mic.
 & Hort. ediderunt *circum*. ut apud Virgil. L. 11.
 Georg. 484.

Fervidus obstiterit circum præcordia sanguis.

Sed *circæ* mei quoque Msti cuncti servant. Horat.
 L. 1. O. 3.

Illi robur & æs triplex

Circæ pectus erat.

Passim hæc voces *circæ*, & *circum* permutan-
 tur.

558 DISCES] Alii. *dices*. Vetus Codex *discent*.
 HORTENS. *Dices* Msc. alii *dices*. BERSM. Vi-
 tiöse Colinei, Stephani, & Pulmanni Edd. *dices*.
Disces cum impressis plerisque habent ex nostris
 Vossiani tres, Regius recentior, Marp. & meus.
Disces tres Pulm. *Disces* ex Weidneriano pro-
 bat Modius. quia Caesarem hæc verba verbe-

rant, Novant. LL. Ep. 80. *Dicens* habet unus
 Pulm. Voss. quart. & tert. pro var. lect. Wittian.
 Reg. pr. & Hult. atque ita Scholiastes scribens.
Cognoscens milites Caesaris, non ideo ad bellum nos
esse segnes, quia longam elegimus, & potuimus pati
pacem. Ego tamen præfero *disces*, cum duobus
 Pulm. Vossianis sec. & quinto, Amst. & Edit.
 Veneta; ut Pompejus coeperit redire ad milites
 suos à versu præcedente. *Disces* scilicet ille, ut
 sequitur, Caesar cum contemptu. Respicit autem
 ad illud Caesaris L. 1, 311.

Veniat longa dux pace solutus.

559 PACEM] Bene positum; *pacem potuere pati*
 tamquam necessitate, deficientibus hostibus, in pa-
 ce fuerit semper paratus ad proelium. SCHOL.

560 NE VOS] Msc. non vos. non male. alterum
voces. nec vos. BERSM. Non Amstel. nec Witt.
 Oxon. & meus cum uno Voss. à manu sec. ne
 bene se habet, neque mutari debet.

561 PERDUCERE? LIBER] Vetus Codex post
liber habet interrogationem. Sic & alius Codex.
 HORTENS. *Perducere liber*, alii post *perducere*
 ponunt distinctionem, ut *liber* ad Pompejum re-
 feratur: mihi magis placet *populus liber*, hoc est,
 salva libertate. BERSM. Post tam verissimam
 Berimanni monitionem Hackianæ Editionis pro-
 curator tamen inepte, & sine sensu edidit, *percur-*
vero, liber, Ascendi.

564 CUPIT, PARAT] Mire variant codices vetu-
 sti, manu scripti à recentioribus. Veteres ha-
 bent, *paras*, & *cupis*, ut multis aliis in locis ostendimus,
 & aliis in locis ostendetur. HORTENS.
 Item duo Pulm., Voss. sec. & tert. a m. prima.
paras etiam quart. a m. pr. sed vulgatum malo.

565 CONSUL] Lentulus, & Gellius (L. Mancul-
 in)

- Gallia jam lustris, ^a actasque inpenſa labori
 570 Dant animos? Rheni gelidis quod fugit ab undis,
 Oceanumque vocans incerti ſtagna profundī,
 Territa quaefitis oſtendit terga Britannis?
 An vanae ^b tumuere minae, quod fama turoris
 Expulit armatam patriis è ſedibus urbem?
 575 Heu demens! non te fugiunt, me ^c cuncta ſequuntur:
 Qui cum ſigna tuli toto fulgentia ponto,
 Ante bis exactum quam Cynthia ^d conderet orbem,
 Omne fretum metuens pelagi pirata ^e reliquit,

* Angu-

VARIAS LECTIOES.

^a actas inſp. H. ^b minueri R. pr. ſimueri Edd. Br. Med. ^c caſtra Marp. ^d clauderet R. I. ^e relinquit V. I.

lus V. ad vl. 278. *Categus* Voſſ. pr.) ex noſtra parte ſtaturus eſt. SCHOL.

566 DUCUM EST] Aliis eſt deſt. HORTENS. Aſcenſius, Micyllus, & Grotius eſt deleverunt, ut abeſt quoque ab uno Pulm. duobus Voſſ. Marp. & meo MSS. Ceteri editi, & ſcripti, & quidem vetuſtiores agnoſcunt eſt. Aſcenſium tamen, Micyllum, & Grotium ſequi malui. Languidum nimis verſum facit appoſitio *Eſt*: quod ſæpius temere intruſum, cum eſſet Gloſſa, jam vidimus; & infra aliquoties patebit.

566 CAESAR] Ad invidiam poſuit unum nomen hominis, & totum ſenatum, aut ſenatoriam dignitatem. SCHOL.

568 MULTISNE &c.] Vetus uterque Codex legit ſine interrogatione, ut & ea, quae ſequuntur uſque ad *an vanae*. HORTENS.

568 REBELLEIS] Ut adhuc victa non ſit. SCHOLIAST.

569 GALLIA] Mſc. *Gallica*. vitioſe, & quos fugit, male. BERſM. Quos fugit Voſſiani duo Oxon. Reg. ſec. meus. & Voſſ. ſec. pro var. leſt. cum Ed. Rom. & Parm. Wittianus quos fundit. quos fundit Voſſ. primus a m. prior.

571 OCEANUM INCERTI] Ideo incerti: quod accedat, & recedat. Hoc ergo ſtagnum Caſar Oceanum nominabat. SCHOL.

571 STAGNA] Mſc. *incerti magna profundī*, & ad marg. *incertaque ſtagna profundī*. Extenuans invidioſe facta Caſaris, dicit Oceanum ab eo appellatum Gallici maris aeſtuaria, nunc vadofa, nunc profunda, propter reciprocationem. BERſM.

572 QUAEſITIS] Ut fugeret, quos ipſe quaerebat. SCHOL.

574 ARMATAM] Bene dicit *armatam*, ut para-

tam ad bellum gerendum. *urbem* pro civibus poſuit. IDEM.

576 TOTO Vetus Cod. *medio fulgentia*. HORTENS. Male. paſſim *toto mari* & ſimilia dicunt ſcriptores. Liv. XXVIII, 4 & plura dicam ad vl. 726.

- - - - - *ſuper aequora toto*
Praedonem ſequerere mari.

ubi tamen forſan *maris* legendum eſſe videbimus. *Pirata pelagi* hic poſſent jungi, ut *praedo maris* &c. ſed malim contruere *metuens pelagi*. Lib. VIII, 811.

- - - - - *commercia tuta*
Gentibus, & pavidos Cilicas maris.

577 ANTE &c.] i. e. ante duos meſes. SCHOLIAST.

577 EXACTUM] *Exhauſtum* Mſc. non male. BERſM. Quomodo apud noſtrum Lib. V, 44.

- - - *noſtrum exhauiſto ſus clauditur anno:*

ubi & contra in Mſis quibuſdam eſt *exauiſto*. quod hoc loco mei, & Pulm. Codices omnes ſervant. Sic *exauiſta ſidera*, apud Propertium L. 1, 3, 38. *Exauiſtum tempus* Ovid. Ep. Her. IV, 26 & paſſim. Vide Graevium ad Heſiodi Theogon. 59. Commutantur hae voces etiam in Ovidio Lib. XII. Metam. 161.

- - - - - *exhauiſta pericula ſaepe*
Commemorare juvat.

579 ANGUSTAQUE] Vetus Codex *Anguſtaque*; item & alter Codex, in quo ſine *in* legitur. HORTENS. *in* abeſt quoque à Regio primo, & Wittiano.

- ^a Angustaque domum terrarum in sede poposcit.
 580 ^b Idem per Scythici profugum ^c divortia l'onti
 Indomitum regem, Romanaque ^d fata morantem,
 Ad mortem, ^e nulla felicior, ire coëgi.
 Pars mundi ^f mihi nulla ^g vacat: sed tota tenetur
 Terra meis, quocumque jacet sub sole, ^h tropaeis.
 585 Hinc me victorem gelidas ad ⁱ Phasidos undas
 Arctos habet: calida ^j medius mihi cognitus ^k axis
 Aegypto, atque umbras nusquam flectente ^l Syene.

Occasus

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *angustam* B. 3. V. 5. R. 1. A. meus. Oxon. pr. Edd. Ven. Br. Med. ^b *idem ego* W. ^c *in div.* A. ^d *signa* M. ^e *ibi* V. 1. ^f *vacat* Ed. Br. alique V. ad Sil. Ital. vi. 327. ^g *tropheis* MSS. & Edd. plerique *triumphis* M. & V. 1 in marg. ^h *Phasidis* B. 1. A. ⁱ *melius* V. sec. pro var. lect. ^k *orbis* V. sec. a. m. pr. ^l *Siene* MSS. & Edd. multi, vel *Siene*.

579 POPOSCIT] Concessit enim his Pompejus civitatem, in qua consisterent. SCHOL.

582 FELICIOR] Sulla Mithridaten vicit, sed non ita, ut ad mortem compulerit. Ideo dicit. *felicior Sulla*. IDEM.

585 PHASIDOS] Sulpitius, Phasidem ultra ostia Tanais, in Pontum fluere dicit: quod corruptum puto: nam longè a vero abest, nisi Hyperboreum loquentem faciat. Sed quo minus restitui possit, in causa est, quod non citat auctorem, unde ea descripsit, quod sere solet. GLAREAN.

586 FLECTENTE] i. e. obliquante, ut fieri solet solis accessu. *Syene* sane regio Aegyptia, in qua homines hora vi umbras suas sub te habent, non ut nos, quorum umbra juxta solis cursus in latere rotatur. (*cursum a l. torquetur* Voss. pr.) SCHOLIAST.

587 NUSQUAM FLECTENTE SYENE] Macrobius hunc locum aperiens, inquit: *Civitas Syene, quae provinciae Thebaidos post superiorum montium deserta, principium est, sub ipso aestivo tropico constituta est: & eo die, quo Sol certam partem ingreditur Caucasii hora diei sexta, quoniam Sol tunc super ipsum invenitur verticem civitatis, nulla illic potest in terris de quolibet corpore umbra jactari. Sed nec stylus hemisphaerii monstrans horas, quem gnomona vocant, tunc de se potest umbram creare: & hoc est, quod Lucanus dicere voluit, nec tamen plenè, ut habetur, absolvit: dicendo enim, atque umbras nunquam flectente Syene, rem quidem attingit, sed turbavit verum: non enim nunquam flectit, sed uno tempore. Sic ille, qui injustè Lucanum arguit, qui inquit nusquam, hoc est, nec ante, nec post, nec ad dextram, nec ad sinistram, non nusquam, ut ille legit. SULPIT. Nusquam i. e. ex nulla par-*

te, non tamen *nusquam* leges. ASCENS. *Nusquam* Msc. duo vitiose. uno enim duntaxat die hoc accidit. BERSM. *Nusquam* habent duo quoque Pulmanni, & Voss. sec. Amst. cum meo. Ceteri omnes MSS. & Editi *nusquam* servant contra Macrobius Lib. 11. scmn. Scipion. c. 7. qui tanti nobis esse non debet, ut ideo vitiose, vel saltem obscurius locutum fuisse Lucanum, censeamus. *nusquam* etiam servant vulgatae Editiones Prisciani c. 887. De hoc loco qui scripserunt, vide Brodaeum L. v. Miscell. c. 17. Vadianum in Pompon. Metam p. 197. Barthium in Statii, T. 2. p. 1230. Pontanum ad Macrobi. locum, & prae ceteris locum hunc contra acerbam nimis Scaligeri, aliorumque censuram defendentes, Salmasium in Plinian. Exerc. p. 300. Ed. Ultr. qui tamen male praefert *nusquam*, & J. Palmerium Apolog. pro Lucano p. 24. & seqq. qui consuli meretur. Solstitii tempore, & sole cancrum ingresso, unde aibi noster cancroque suam torrente Syenen, per meridiem in nullam partem illic umbra jacitur.

588 OCCASUS MEA J. TIMET] Unus Bersm. Vossianus tertius & quartus, ac Regius primus cum editionibus Veneta, Brixiana & Mediol. *timet*. ut *occasus* sumferit in plurali numero. sicut cum aliis auctoribus solet in *ortus*. v. 642. VIII, 310, 419. &c. sic Ovidius L. 11. Metam. 190.

Prospicit occasus, interdum respicit ortus. Seneca de Benefic. c. 33. L. 111. *Imperii ad ortus occasusque venturi.* Fulgent. L. 1. Mythol. c. 11. *Vergens (Sol) occasibus pronus incumbit.* Nec aliter noster ipse. L. vi. 361.

Purus in occasus parvi sed gurgitis Aëas. ix, 421.

Vergit in occasus.

3, 39,

Occasus mea jura timet, ^a Tethynque fugacem
 Qui ferit, Hesperius post omnia flumina ^b Baetis.
 590 Me domitus cognovit ^c Arabs, me Marte feroces
 Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
^d Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
 Incerti Judaea Dei, mollisque Sophene.
 Armenios, Cilicasque feros, Taurosque subegi.
 595 ^e Quod focero bellum, praeter civile, reliqui?
 Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,

^a Nec

VARIAE LECTIOES.

^a *Thetim*, *Tethim*, *Tethyn*, MSS. & Edd. plurimi. ^b *Betis*, *Bethys*, *Bethis* MSS. & Edd. qdd. *Batus* R. 1.
^c *Arabas* V. 1. H. ^d *Capadoces* R. pr. W. meus. ^e *qui* O.

x, 39.

Iffet in occasus mundi deversa secutus.

Atque ita omnes fere scripti L. x, 290.

Cursus in occasus flexu torquetur & ortus.

591 HENIOCHI] Eniochi, civitas in Ponto in parte Asiae. SCHOL.

591 ENIOCHI] *Heniochi*, cum aspiratione scribendum. Sunt autem Heniochi populi Pontici, vicini Colchis, & Hiberis. Dicti *ἀνὸς ἡνιχῶν*, hoc est, aurigis Castoris & Pollucis, Rheca scilicet & Amphistrato, qui eo loco post raptum velleris aurei confedere, gentemque eam de suo nomine condiderunt, ut autor est Strabo, libro undecimo. Caeterum has gentes omnes pervagatus est Pompejus bello Mithridatico, quando Pontum, Armeniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Ciliciam, Colchidem, &c. subegit. MICYLL. Antea vulgo edebatur *Eniochi*: ut est in multis scriptis: in quibus & editis prioribus etiam *Oenochii*, *Oeniochi*, *Aeniochi*, *Emolchi*, & similia monstra. hic & Lib. III, 270.

*Hinc Lacedaemonii moto gens aspera freno
 Heniochi.*

Vide de his plura apud Hortens. & Valesium ad Ammian. Marcellin. Lib. XXII. c. 8. *Cujus Austores Amphius, & Cercius Spartani traduntur, aurigae Castoris, & Pollucis, à quibus Heniochorum natio est instituta.* Corruptum hoc nomen est in Avieno descript. Orbis. vi. 854.

- - - juxta gens aspera degit
 Heniochi, pariterque Zygi, qui regna Pelagium
 Linquentes:

vel *supraque Zygi*? Vulgo mendose editur *Iniochi* perique hinc. Haussit ex Dionysii Periegesi vi. 687.

Ἡνιχῶν Σύγιδεν Πηλῶνιδος ἡνιχῶν ἀνδρῶν.

*Post os Heniochi, genuit quos Graecia tellus,
 Et Zygi juxta.*

Straboni *Σύγιδες* etiam vocantur *Σύγιδες* L. XI. p. 495. Ed. Par.

591 EREPTO] Hinc enim Jason pellem auream Phryxii arietis abstulit. SCHOL.

592 CAPPADOCES] Populi in Ponto vel apud Pontum, per quos Halys fluvius fluit. IDEM.

593 INCERTI] Omnibus scilicet aliis gentibus. nam omnes gentes creaturam, ipsi vero creatorem colebant. Hinc Juvenalis

Nil praeter nubes & coeli numen adorant.

Aristobulus, & Hyrcanus contra se de imperio dimicantes occasionem praebuere Romanis, ut Judaeam invaderent. Itaque Pompejus Hierosolymam veniens capta urbe, reformatoque templo usque ad Sancta Sanctorum accessit. Aristobulum vincitum secum abducit, pontificatum Hyrcano confirmat. Deinde Antipatrum Herodis Aescalonitae filium procuratorem Palaestinae facit. IDEM.

593 MOLLESQUE SOPHENAE] Msc. *Sophanae*. duo *Sophone*. BERSM. *Sophone* est in uno Vossii, & Ed. Rom. *Sophanae* edit ones Parm. & Brix. *mollisque Sophene* duo MSS. Pulm. Voss. primus & secundus cum Scholiaste, regius uterque, Witten. Hult. & Marburg. ut Grotius, & post eum ceteri expresserunt. Antea legebatur cum reliquis fere Codicibus *mollisque Sophanae*. à Lucano scriptum fuisse, arbitror *mollisque Sophenae*. Graecis enim *Σοφῶνες* vocantur. Sic autem solent saepe Latini *o* Graecum in *ae* terminare. Ipse Lucanus Lib. III, 180. *Sellee* ubi vide Grotium, Giphanium In Lucr. V. *Tractus corporis*, Keuchenium ad Nepot. Mithrad. c. 4. *Hemeradromae*. J. Gronovium ad Me'm L. II. c. 1. *Hamaxebiae*. *Sophens* sunt Plinio L. VI. c. 9.

- * Nec matura petunt promissae classica pugnae.
 Sensit & ipse metum Magnus; placuitque referri
 Signa, nec in tantae discrimina ^b mittere pugnae,
 600 Jam ^c victum fama non ^d visi Caesaris, agmen.
 Pulsus ut armentis primo certamine taurus
 Silvarum secreta petit, vacuosque per agros
 Exsul in adversis explorat cornua truncis;
 * Nec redit in pastus, nisi cum cervice ^e recepta
 605 Excussi placuere tori: mox reddita victor
 Quos libet in saltus comitantibus agmina tauris
 * Invito pastore trahit: sic viribus impar

Tradidit

V A R I A E L E C T I O N E S.

a non B. 1. b ponere in Marg. B. 1. c fama v. V. 1. d victi M. V. pr. a m. 1. jussi V. tert. a m. 1. e non B. 1. f replata B. 1. g inviso A.

c. 9. Nota vero, lector, primam in *Sophenes* brevem efferr, licet Graecis sit *, de qua re diximus ad Lib. 1. 675. à nostro, & Claudiano has regiones etiam jungente L. 1. in Eutrop. 220.

In mercem veniunt Cilices, Judaea, Sophene,
 Romanusque labor, Pompejanique triumph.

Judaeam & Sophenen sociat Mela L. 1. c. xi. Babyloniam & Judaea & Sophene. ubi nihil mutandum cenleo. Ait autem Scholiastes. Sophene civitas malis dicitur propter calorem regionis, vel luxuriam. Utrumque eleganter exprimit auctor L. viii. 366.

- - - mollis gentes clementia coeli.

594 TAUROS] Mons est in Cilicia Taurus. pro hominibus autem posuit nomen montis. SCHOLIAST.

595 QUOD SOCERO BELLUM] Anse Sulpitium vulgo legitur Quid. ut etiam est in duobus Berfm. & lex nostris Mitis. sed tum foret scribendum quid socero belli; vel distinguendum quid socero, bellum p. civile, reliqui?

597 MATURA] Msc. motura. ut sit hypallage. pro nec moturi castra petunt classica. BERSM. Nil muta. Matura sunt propera, non dilata. ut saepe pro sero maturum opponitur. noster L. 1. 645.

Aut si fata movent, crbis generique paratur
 Humano matura lues.

vii, 668.

- - - revocat matura in fata ruentes.

598 SENSIT ET IPSE METUM MAGNUS] Hic versus, & is, qui sequitur, non habentur in vetusto exemplari, manu in membranis Italicis characteribus scripto. Causa est, cur ne Pompejus ipse quidem pugnae copiam poposcerit, quod trepidant, HORTENS.

603 EXPLORAT] Msc. imploras mendose. Virgil. iii. Georg. 224.

- - - sed alter
 Victus abis, longeque ignotis exulat oris etc.
 Et tentat sese, atque irasci in cornua discis
 Arboris obnixus trunco &c.

BERSM. Illic omnino videndus La Cerda.

604 RECEPTA] Sic ibidem Virgilius vi. 235.

Post ubi collectum robur viresque receptae,
 Signa movet.

& qui utrumque imitatus est, Statius Lib. ii. Theb. 321, 326.

Cum profugo placuere tori, cervixque recepto
 Sanguine magna radis, fractaeque in pectore quercus,
 quomodo legendum est cum J. F. Gronovio. vulgo vires.

607 INVITO] Vetus codex habet inviso. & per Appulia regna. HORTENS. Rescripsi Apula auctoritate Mistorum fere omnium, & editionum veterum. primam enim ab aliis productam corripuit Horatius: quod facere non potuisset, si Appulia esset, pon Apulia, scribendum. Recentiores Critici duobus pp. expresserunt, ut in roppulis & resullis & similibus perperam est factum. Dein etiam Brundisii. ut est in uno Berfm. & plenisque meis vetustioribus, aliisque, & in inscriptionibus. non Brundisium. Consule N. Heinsium ad Silium L. viii, 576.

609 BRUNDISI] Oppidum Brundisium situm est ad oras Hadriatici maris, quod Graeci construxerunt. SCHOL. Adduntur in Voss. primo rec. in. & Wittiano haec verba, quae etiam leguntur apud Isidorum L. xv. c. 1. Brundisium auctum est di-

clump

Tradidit Hesperiam, profugusque per Apula rura
Brundisii tutas^a conscendit Magnus in arces.

- 610 Urbs est Dictaeis^b olim possessa colonis,
Quos^c Creta profugos vexere per aequora puppes
Cecropiae, victum mentitis Thesea velis.
Hanc latus angustum jam se cogentis in artum
Hesperiae, tenuem producit in^d aequora^e linguam,
615^f Hadriacas flexis^g claudit quae cornibus undas.
Nec tamen hoc artis inmissum faucibus aequor
Portus erat, si non violentos insula Coros
^h Exciperet saxi, lassasque refunderet undas.

Hinc

V A R I A E L E C T I O N E S

^a Magn. conse. meus. ^b Hort. m. quondam. ^c profugos Creta Edd. quaed. ^d aequora B. 1. A. ^e sulcum V. 1. a m. pr. & Hort. m. ^f Hadriadas V. tert. ^g quael. B. 1. qua B. 1. qui Hort. m. ^h Choros MSS. & Edd. qdd. & semper. ⁱ acciperet B. 1.

Flum Graeco, quod brunda caput cervi dicatur. Sic est enim, ut & cornua videantur, & caput, & lingua in positione ipsius civitatis. Vide Strabon. L. vi.

609 CONCEDIT] Sic edidit Grotius. quomodo unus Pulm. habet & Marp. *concedit* Ascensius. *concessit* Pulm. unus Reg. pr. Voss. sec. & alii duo à manu prima cum Ed. Ven. Oxon. pr. *concedis* sed reliqui scripti & editi omnes *concedit*. Quod cur mutari debuerit, non video. optime τῇ ἀρτί convenit *concedit*.

612 MENTITIS] Juxta enim placitum patris Aegaei obiti sunt vela mutare, & pater sese praecipitavit in fluctus; dum credit, filium esse superatum. Theseus inde è loco eo navigavit, venitque ad Italiam, condiditque Brundisium. Ideo *profugos* eos dixit à Creta. Hic est Theseus Aegaei filius, qui missus est ad Cretam, ut comederetur à Minotauro, propterea quod occiderunt Athenienses Androgeum, Minois Cretae regis filium, & ab eo devictus statutum est, ut singulis quibusque annis septem de filiis suis, & filabus edendos Minotauro mitterent, qui humanis carnibus vesceretur. Sed cum jam dictus Theseus mitteretur, potentiam virtute, quam forma, amatus ab Ariadne, Regis filia, Daedali consilio suo iter rexit, & necato Minotauro cum Ariadne victor aufugit. SCHOL. Eadem fere habet Servius ad Virgilium. sed nota res est, quare plura hic, quia leguntur apud Serv. L. vi. Aeneid. 13. non transferbam; nisi quod à Scholiaste Voss. sec. dicatur, Daedalum fecisse offas ex pice & piis, easque Theseo dedisse ad interficiendum monitrum.

613 HANC] Unus Pulm. Vossianus prim. & se-

cundus *hinc*. Non male.

613 IN ARCUM] Msc. *arctum* bene. BERSM. Scripti tantum non omnes habent *arctum* sive potius *arctum*, & editiones pleraeque *in arcum*, profuxit à Sulpitio, quem Ascensius, Versell. & Gryphius secuti sunt. est etiam in variis R. Stephani lectionibus, & duobus meis.

614 LINGUAM] In modum linguae. *Linguam* dixit angustam terram, quae se in mare extendens paulatim deficit. SCHOL. Loquitur poeta de duobus cornibus, quae Brundisium efficiunt portum, quem Strabo, ait, multos continere portus. Porro *lingua* est promontorii non celsi species, sed molliter in planum devexi. Sed & instrumentum est coctearis formae. Verum hoc interest, quod *coctear* cavitatem habeat, *lingua* verò plana sit, & longa, in linguae speciem extens. GLAREAN. Vide etiam Jac. Bonon. Syll. iii. in Lucan. T. 1. Thef. Crit. p. 671. & A. Schott. Observ. Hum. L. iii. c. 28.

616 FAUCIBUS] Quippe terrae cornua flectuntur, & portum taciunt. SCHOL.

618 LAXASQUE] Alii *laxas*, & in vetusto exemplari. HORTENS. *Laxasque*, Msc. duo *laxasque*, & duo *lassasque*. BERSM. *Laxas* vel *laxas* habent etiam Polmanni Codices, & priores editi. à Sulpitio est *laxas*. sed recte *lassas* restituit in textum Grotius, ut est in quatuor ex nostris. Reliqui *laxas* male praeferunt. Ut passim in his vocibus, ita in simili fere re variatur apud Ovidium Epist. Her. ix, 56.

Quas lassas in se saepe retorquet aquas.

ubi vide Ccl. Burm. *lassas undas* idem Lib. 1. Met.

X

562.

- Hinc illinc montes scopulosae rupis aperto
 620 Opposuit natura mari, statusque removit,
 Ut tremulo starent contentae fune carinae.
 Hinc late patet omne fretum, seu vela ferantur
 In portus, Corcyra, tuos, seu laeva petatur
 Illyris * Iōnias vergens Epidamnus in undas.
 625 Huc fuga nautarum, cum totas Hadria vires

Movir,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Iōnias V. sec. pro var. lect.

382. Noster L. v, 466.

Neuter longo se gurgite lassat.

701. *sestum pelagus.* & 703. *lassatum aequor. fatigant cursus suos flumina.* L. vi, 46. Sequenti versu coniecit amicus meus, an non *moles* sit legendum pro *montes*. Certe foret elegantius.

621 STARENT FUNE] Licet sciam, naves proprio verbo dici in anchoris stare, nullam tamen video causam, cur hic & Lib. v, 514.

Rupibus exelsis haerentem fune carinam.

funem pro anchora capere debeamus, ut putat summus vir R. Bentlej. ad Horat. 1. O. 14. Certe libro quinto, ubi agitur de piscatoria scapha, anchora nequaquam potest intelligi, sed funis sive *πρυμνία*, quibus ad rupes erat alligata. Immo vix putem, *funem* simpliciter pro anchora fuisse usurpatam ab auctoribus, eosque, cum fune dicant navem retentam, loqui de funibus ad terram & littus revinctis, non de anchora in arena vel fundo inpressa, quare passim *funes* & *vincula* ab *anchora* distinguunt, ut vel patet ex Virgilio & Homeri locis ab ipso adductis, quibus adde Iliad. Δ. 436.

Ἐκ δ' ἰωνὸς ἱβηλοῖ, κατὰ δὲ πρυμνίαι ὤκηται.

ubi recte Scholia, *πρυμνία τὰ ἀπὸ γυναιχίου, οἷς αἱ τῆς πρυμνίας ἀσπιδιομήται ἀ τῶν ἀπὸ τῆς γῆς.* Neque aliter sumi potest Statius L. iii. Silv. 240.

*Jam ratem terris divisit fune soluto**Navita.*

Virgil. L. iii. Aen. 166.

--- --- --- --- *tum litore funem*
Deripere.

sed finis exemplorum non esset. pluribus hanc rem clarissime probavit contra Bentlejum Doctiss. Johnson, qui videndus in libello contra Horatii notas edito.

623 CORCYRA] Insula in Hadriatico mari.
 SCHOL.

624 ILLYRIS] Regio Hadriatici maris in occidente. *Hadria* est Hadriaticum mare. IDEM.

624 ILLYRIS IONIAS VERGENS] Illyris, inquit Sulpitius, Europae regio est, quae terminatur Italia, Germania, Macedonia, Thracia, Epiro, & mari Hadriaco. Nemo nescit, inquit Glareanus, Illyridos terminos alios esse, quàm describit hic Sulpitius, quippe quae nusquam vel Thraciam, vel Germaniam attingat. Verùm in his commentariis, quae ad Geographica attingunt, multa lubentes silentio transimus, solliciti duntaxat ubique de poetæ hujus sensu. Hoc autem loco, *Illyris* adjective positum pro *Illyrica*, putamus. Ut sit sensus. Seu laeva petatur Illyris Epidamnus vergens in Iōnias undas. *Radius* autem post *vergens* participium ponit conjunctivum *vs*, ut sit sensus. Seu laeva petatur Illyris, *vs*, pro *vel* Epidamnus vergens in Iōnias undas. At Latini illud *vs*, non solent tertio ponere loco: quare priori stabimus sententiae. Hactenus GLAREAN. Caeterum Epidamnus anno M. CCCC. & XCIX. à Pazarite Turcarum Imperatore Venetis adempta fuit, celebris tum Christianis institutionibus. Multa exemplaria diversa *Epidaurus* hoc loco legunt. Ab Isthmo enim ad Scylleon Epidaurii sedes tenent. Aesculapii templo toto orbe celebres, & Troezenii fide amiciciae Romanae scriptoribus celebrati. Hic portus Saronicus, oppida Epidaurus, & Troezen. Caeterum quia castigata exemplaria *Epidaurus* habent, nihil temerè imitandum est, quamquam in vetusto codice in membranis scripto *Epidamnus* repperi. HORTENS.

624 EPIDAUROS] Civitas Graeciae, ut refert Strabo. Eam Cares Aristotele teste occuparunt, nec haec urbs dicitur nunc *Dyrrachium*, ut affirmant nonnulli, nam *Dyrrachium*, ut idem inquit Strabo, alio nomine dicitur *Epidanium*. OMNIBON. *Epidamnus* Aldus, Calepinus, & plures legunt *Epidaurus*: quod oppidum, quia in Peloponneso à Plinio, & Strabone ponitur, non videtur loco congruere. VERSELLAN. Vulgo *Epi-*

Movit, & in nubes abiere Ceraunia, cumque
Spumoso Calaber ^a perfunditur ^b aequore Sason.
Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
^c Nec licet ad duros Martem convertere Hiberos;
630 Cum mediae jaceant inmensis tractibus Alpes:
^d Tunc ^e subole ^f è tanta natum, cui firmior aetas,
Adfatur: Mundi jubeo tentare recessus.

^a Euphra.

VARIAS LECTIONES.

^a profunditur V. t. H. ^b aequora Ed. Ven. ^c nec &c. versus hic abest ab Am. ^d sum V. 3. Edd. Asc. Verf. Sulp. ^e sole V. 1. ^f ex Edd. multae.

Epidaurus, pro *Epidamnus*, legunt. Atque alii quidem Insulam Illyrici maris exponunt, alii urbem. Quorum tamen neutri firma satis autoritate nituntur. Nam Plinius Dalmatiae coloniam *Epidaurum* facit. Pomp. autem & Coss. Brundisio solventes non *Epidaurum*, aut in Dalmatas, sed Dyrrhachium, quae eadem & *Epidamnus* aliquando dicta fuit, navigarunt, ut ex Caesare, Appiano, Plutarcho, & caeteris manifestè apparet. Quare ipse, cum Sulpitio, *Epidamnus*, lego, Graecorum exemplo, qui nomen hoc foeminino genere usurpant, contra Latinorum consuetudinem. Sic enim & Strabo lib. VII. *μὲν δὲ τὸν Ῥαϊκὸν κόλπον*, inquit, *Ἀλσος ἐστὶ πόλις καὶ ἀπὸ πόλεως, καὶ ἐπὶ τῇ πόλει, Κερκυραίων πολιμα, ἢ οὖν Δυρράχιον ὁμωνύμως τῇ Χερσονήσῳ λεγούσῃ, ἐφ' ἧς ἴδρυται.* Et Stephan. de urb. *ἐπὶ δαμνός*, inquit, *πόλις Ἰαυρική, ἀπὸ Χερσονήσου τῆς ἡλικούσης Δυρράχου.* Et rursus alio loco: *Δυρράχου πόλις Ἰαυρική, ἐπὶ δαμνός κληθεῖσα ἀπ' ἐπὶ δαμνός. τότε θυγάτηρ Μίλωνα, ἧς καὶ Περσίδος Δυρράχου.* Citat autem idem autor etiam Alexandrum poetam quendam, cujus hic versus in poemate, quod Europa inscribitur, extiterit: *Δυσσεύην ἐπὶ δαμνός ἐπ' Ἀγχιάλῳ χθονὸς ἀπ' αὐτῆς.* Caeterum, quod eadem civitas à Corcyrensis condita, à Taulantiis autem, Illyrica gente, postea habitata fuerit, meminit Thucydides libro primo. MICYLL. *Epidamnus Epidaurus* C. V. P. G. male. PULM. Quo nomine Dyrrhachium quoque appellatur teste Stephano. Alii *Epidaurus* habent, sicut & Msc. quae Dalmatiae colonia est: minus probe. de quo vide Caesar. Appian. Plutarch. BERSM. Primo male Ascensius contra omnes Mstos interposuit *us*: quasi *Illyris* hic poneretur pro regione, cum sit adjectivum τῆς *Epidamnus*. seu *Epidauri*. utraque enim est Illyrica. Amat enim noster feminina nomina propriorum in *is*: vide ad Lib VI, 214. Recte autem viri docti praetulerunt *Epidamnus* pro vulgatiore *Epidaurus* hic & infra L. x. in f.

Ad campos Epidamnus tuos.

Epidaurus enim interior sita mari Hadriatico adjacet, teste Ptolemaeo. Nam nemo facile Palmatio accesserit, verba illa Epitomatoris Hermolai, Voce *ἐπὶ δαμνός ἐστὶ δ' ἰόνιον κόλπον*, referenti ad *Epidaurum*. malim ego *ἰόνιον*, ut idem quoque conjecerat, delere. Verum responderi posset, *Epidaurum* quidem ad mare jacere Hadriaticum, sed vergere ad *Ionias* undas: cum *Epidamnus* sit in *Ionio* mari ipso. Hinc Thucydides Lib. I. *ἐπὶ δαμνός ἐστὶ πόλις ἐν δὲ τῷ ἰονίῳ κόλπῳ*. Quomodo etiam, si vis, Stephani interpolator. sed non satis distincte. Accuratius Strabo Lib. VII. p. 322. Ed. Par. *ἀρχαῖον δὲ τὸ κατὰ τὸ ἰόνιον κόλπον ὠκεῖας, αὐτὴ δ' ἴστιν, εἰς ἣν ὁ ἰωνεύς ἐστιν ἡ ἀρχαία πολιτεία. Τάσπερ δὲ τὰ πρῶτα μὲν τὰ πρὸς ἐπὶ δαμνός καὶ ἀπὸ δαμνός ἐστίν.* Elegantius itaque, quam si id de *Epidauro* multo interior sita dixisset, Lucanus ait *Epidamnus* *vergere in Ionias undas*, cum media quasi sit inter Hadriam & *Ionium*. Unde passim haec loca affinia nunc Hadriatico, nunc *Ionio* mari attribuuntur. Sic *Sason* Phinio Lib. III. in fine est *in Ionio*, Melae Lib. II. c. 7. *in Hadria*. & Silio Lib. VII, 480. dicitur *Hadriaticus*. Ratio vero, quam pro *Epidamnus* dat Micyllus, nullum hic locum habet: non enim de profectioe Consulium, & Pompeji ad Dyrrhachium agitur; sed simpliciter de situ Brundisii, dextram versus naves ad Corcyram, Graeciamque mittentis, & laevam versus ad Illyrida, & Dyrrhachium navigantis. Sic Florus L. I. c. 18. *Tarentus in ipsis Hadriatici maris faucibus posita in omnes terras etc. vela mittit.* Melior posset dari ratio, cur *Epidamnus* nominaverit, quia illa multo celebrior, & mercatura frequentior erat, quam *Epidaurus*. Quidquid sit, meliores certe scripti moment, scribendum esse *Epidamnus*, sive

• Euphraten, Nilumque move, quo nominis usque
 Nostri fama venit, quas est vulgata per urbes
 635 Post me Roma ducem: sparsos per rura colonos
 Redde mari Cilicas: Pharios hinc concute reges,
 Tigranenque meum. ^b nec ^c Pharnacis arma ^d relinquis;
 Admoneo, nec tu populos utrâque ^e vagantes

Armeniâ,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Euphraten* MSS. quidd. ^b *ne* V. I. B. I. ^c *Farnacis* MSS. 4. Ed. Ven. ^d *relinques* meus. ^e *vacant* V. tert. suprasc. *jacentes*.

potius Graeca terminatione *Epidamnos*. Nam praeter Pulm. Steph. & Hortens. MSS. exhibet quoque *Epidamnus* Vossianus tert. alique Vossiani quatuor, & Regius uterque *Epidamnus*. meus *Epidamnus*, Hulsii *Epidamnus*. Hae autem urbes confusae à librariis etiam sunt apud alios auctores. Vide not. ad Petron. c. 124.

Epidamnica nomina quaerere.

625 HINC] Id est ab his undis. Sunt, qui legant *huc* i. e. in hunc portum. VERSELL. *Huc* C. V. P. L. O. G. Haec Ascensius. *Hinc* Aldus. PULM. *Hinc* etiam Col. Steph. Gryph. Hortens. & alii *hac*; sed omnia male, & contra scriptos, in quibus constanter *huc*. omnes etiam carent *est*. quod in Ascens. Versell. Hort. & Micylli Editionibus habetur.

626 CERAUNIA] Montes Epiri. *In nubes abiit* dixit i. nubibus contecti non videntur. SCHOL. Prae aëre procelloso. non male aliter legi posset *in nubes, abiitque Ceraunia*: ut idem coniecit amicus meus.

627 SASON] Oppidum Calabriae ad oram positum ejusdem maris. SCHOL.

627 SASON] Strabo, lib. vi. p. 281. *ἐκ τῆς Δουρῆς οἰς Ἰδρυτὰ πόλιν, ἑκατὸν ἐκ τῆς οἰς Βρυτίων οἰς Ἰόν, καὶ οἰς Σάονα τὴν ἰσθμὸν, ἢ τὴν μὲν πρὸς Ἰδρυτὰς, ἢ τὴν λαπυρίαν, καὶ τὴν Κεραυνίαν τὴν ἑκείνην*, id est, ex Leucis verò ad Hydruntem oppidulum, stadia C. L. Hinc autem Brundisium usque, quadringenta sunt stadia, totidem ad Sasona insulam, quae ejusquidem intervalli, quod Epiro, & Brundisio interjacet, media est. Haec Strabo. Quo in loco, pro *Quadringenta* perperam in vulgatis Strabonis codicibus legitur *quadraginta*. At Ptolemaeus *Sasona* aliquanto Epiro propiore facit, quam Brundisio. Porro variè inclinatur hoc nomen. Ptolemaeus *Σάονα*, ἢ *Σάονα*. Strabo *ἡ Σάονα*, ἢ *Σάονα*. Plin. ad finem prorsus lib. 111. *Sasonis* in nominativo protulisse videtur. Omnes hi foeminino genere. At hic poeta, *Calaber Sason*, inquit, ma-

sculino genere, & *humilem Sasona*, lib. v. GLAREAN. Hic & lib. v. 650. variant libri. meus & Berlm. unus *Sanfon* hoc loco. *Saxon* Voss. unus Oxon. & Amst. rectius Regius primus *Saso*. Eodem modo vacillant etiam librarii in Silio Ital. L. 11, 499.

Expavit sonitus transesabile litore Sason.
 ubi consule viros doctos.

628 FIDES] Nulla fiducia erat, id est, postquam nulla spes restabat redeundi Romam, vel in Hispaniam ob difficultatem montium transcundi; ita adloquitur filium. SCHOL.

633 EUPHRATEN] Flumina nominat pro hominibus, qui juxta morantur. IDEM. Sic Graeca terminatione, ut & *Tigranen*, rescripsi auctoritate vetustissimorum Codicum, cum Editoribus nonnullis.

635 POST ME] Prior enim ipse scitus est ab his gentibus, quam civitas Romanorum; sive ut sit, per quas est Roma vulgata, postquam ego dux ejus fui; ante nesciebat. SCHOL.

635 COLONOS] Pompejus his victis civitatem dedit Pompejopolin. Hos ergo nunc ad exercendam piraticam vult redire. *Colonos* vero dupliciter accipimus; sive sparsos colonos per rura, redde mari, sive sparsos per rura redde colonos mari; ut colant mare. IDEM.

636 PHARIOS] Al. *Parthos* in vetusto Codice. HORTENS. Duo etiam Pulm. Vossian. tertius & uterque Regius *Parthos* habent, sed non audiendi sunt. *Pharii*, & *Tigranes* respondent prioribus verbis *Euphraten Nilumque move*. Neque à Parthis, insensissimis Romano nomini hostilibus tunc temporis auxilia petere poterat: Immo ad eos, desperatis jam rebus, confugere à Lentulo veritus est. Vide Lib. viii.

636 CONCUTE] Msc. *excute*. non male. BERSM. *Excute* placebat etiam Modio Novant. Lect. Ep. 80. sed utrumque probum esse, ipse testatur. L. 1, 5. *concussi viribus orbis*. Nihil temere itaque propter unum, alterumve Codicem est mutandum.

637

Armenia, Pontique feras per litora gentes,
640 Rhipaeasque manus, & quas tenet aequore denso
Pigra palus Scythici patiens Maeotica plaustris.
Sed quid plura moror? totos mea, nate, per ortus
Bella feres, totoque urbes agitabis in orbe
Perdomitas: omnes redeant in castra triumphi.

645 Et

VARIAS LECTIOES.

a aequora Edd. Ven. Hack. b loquor V. I. c urbes R. I.

637 PHARNACIS] Pharnax filius Mithridatis, qui, ut Pompejo probaret se favere, caput ei patris sui misit. SCHOL.

638 UTRAQUE] Msc. in utraque h. e. majore & minori. BERSM.

640 RHIPAEAS] Exprimi curavi hic, & alibi in Lucano Rhipaeas. licet scripti, & editi habeant Rhiphasas, vel Rhiphas. Graece enim hi montes vocantur Ριπαιοι. Rhipaeus edidit quoque Heinsius ex optimis membranarum in Virgilio, & aliis. Male à πρὸ deducit Servius ad Georg. 111, 382. & ex eo Scholiastes Cod. Vossiani primi.

640 DENSO] Densò nove dixit, quia stringitur gelu. SCHOL.

641 MAEOTICA] Macotidem paludem dicit, quae gelu stricta facit (fs Voss. sec.) iter plaustris. IDEM.

641 MAEOTICA] Ex Mstis quibusdam malim Macotia cum C. Barthio ad Claud. Consul. Prob. & Olybr. 36. & N. Heinsio ad eundem de 14. Conf. Honor. 180.

Insuetoque palus radios Maeotia vibrat.

V. supra ad vs. 49. Macotida vitiose unus Bersm. & Reg. primus. Menthoica Amstel.

642 ET QUID] Plerique libri sed quid. BERSM. Et jussit librorum manu exaratorum auctoritate scribi Modius Novant. Lect. Ep. 80. eumque secuti sunt Bersm. & Grotius, ceterique. Sed omnes priores Edd. & MSS. mei quinque cum duobus Pulm. & Oxon. pr. retinent sed. quod mihi magis placet, quare vetustam lectionem restitui. L. VII, 295.

- - - Sed mea fata moror? &c.

Stattius L. 1. Theb. 655.

- - - sed quid fando tua tela manusque

Demoror.

IV, 774.

Sed quid ego haec, fessosque optatis demoror undis?

Silius Ital. L. 2, 290.

Sed vano quid enim te demoror aeger,

Lentula, conquestus?

Valet. Maximus L. IX. c. 1. §. 2. Sed quid ego de feminis ulterius loquor? Atque ita passim sed quid ego. Vide N. Heinsium ad Ovidii Ep. Heroid. xv, 207. Apud Statium tamen L. IX. Theb. 799.

Et quid plura loquar?

642 NATE] Msc. nota mendose. BERSM.

643 BELLA FERES] Francisc. Modius (ibid.) ferres. quod non displicet. IDEM. Seros placuit Grotio, adeo ut in textu mutaverit. nec ego ab hac lectione alienus essem, si optimi MSS. adstipularentur. Pro concitabis ubique populos, & semen furoris inter illos sparges. quomodo Hamilcar apud Silium Italic. L. 1, 80.

- - - Sollers nutrire furoras,
Romanum sevit puerili in pectore bellum.

Sic bella ex ballis ferere Livius L. XXI. Spargere bellum per aequora noster Lib. hoc vs. 682. 111, 64. Plura vide apud Zinzerling. Promuls. Crit. c. 20. Sed feres modo est in Hultii libro. Reliqui Codices omnes tam Stephani, Pulm. Bersm. quam mei, & Edd. priores servant mecum feres. Statius Lib. III. Theb. 655.

- - - Quod si bella effera Grajos
Ferre vetas, i Sidonias legatus ad urbes.

Claudian. 1. Conf. Stilic. 1307.

Quas fruges vel bella ferant.

Seneca Thyeste. 43.

Bella trans Pontum vehant:

Eodem sensu dixit noster Lib. IX, 95.

- - - nullis non gentibus heres
Bella dabis.

644 TRIUMPHI] i. e. gentes, de quibus triumphavi. SCHOL.

645 LATIOS SIGN.] Sic omnia typis impressa: exemplaria habent. Annis enim Consulum nomina in Fastis praefixa erant, ut C. Caesare, & M. Ribulo Conf. &c. Sequens annus Consules habuit M. Tullium Ciceronem & C. Antonium. Sequenti anno creati Cons. M. Crassus, & Cn. Pompejus. Ad eum modum signabantur anni. Sed duo

- 645 ^a Et vos, qui ^b Latio signatis nomine fastos;
 Primus in Epirum Boreas aget; inde per arva
 Grajorum, Macetumque novas adquirite vires:
 Dum ^c paci dat tempus hiems. Sic fatur: & omnes
 Jussa gerunt, solvuntque cavas à litore puppes.
 650 ^d At numquam patiens pacis, longaeque quietis
 Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
 Adsequitur, generique premit vestigia Caesar.
 Subficerent aliis ^e primo tot moenia cursu
 Rapta, tot ^f obpressae ^g depulsis hostibus arces:
 655 ^h Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces,

Roma

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Ed. Grotii & Hack. *as*. ^b *Laios* vulgo. ^c *pacis* H. & Hort. *margo*. ^d *ac* Hort. *m*. ^e *tot primo* P. 2. B. 2. V. 4. W. R. 2. H. *meus* Hort. *m*. ^f *insestas* V. *pr. sec. supr. obpressae*. ^g vulgo *dejectis*. ^h *illa* H.

diversi codices vetustissimi manibus exarati legunt, *Latio*, non *Laios*, ut referatur ad *nomine*. HORTENS. Editiones priores Sulpitio habent *Latio*: cum quinque scriptis Pulm. variis lectionibus Stephani, & meis cunctis Codicibus praeter Amst. quod mutari non erat necesse. saepe *fastos* dicit noster simpliciter, non addens *Romanos*, vel *Laios*. quod per se satis cognoscitur. sed res eodem redit. Nam non raro etiam additur: *Laios annalibus* L. 111, 309. *Romanis fastis* L. VII, 409. Errat enim Scholiales interpretans fastos aliarum gentium his verbis: *Fasti dicuntur libri, qui annum, & acta istius anni continent. Haec ergo vult venire gentes, quae Latio nomine, i. e. consulum Romanorum, fastos suos signant, i. e. quae legibus Romani populi utuntur.* Nam ipsos intelligit consules Romanos, qui suo nomine signant fastos.

646 EPIRUM] Epyrus dicta est à Pyrrho Achillis filio, quae prius Molossia (MSS. *Mafia*, *Melofia*) dicta est. Est autem in confinio Graeciae sita. SCHOL.

646 ARVA Msc. *arma* minus probe. BERSM.

647 MACETUM] Quatuor Vossiani, & uterque Regius *Macetum*; quomodo rescripsi pro vitioso *Macetum* hic & alibi, à nominativo *Macetae*. sic Lib. V, 2. *in Macetum terras*, & aliquoties in Libro X. Ita autem ubique legendum esse, jam monuerunt summi viri; Scaliger ad Ausonii urbes Carm. 3. & ad Manilium Lib. IV. p. 323. *Et Macetum tellus*; Barthius ad Rutili L. 1. Itiner. 85. N. Heinſius ad Claudian. L. 11. in Rufin. 279. & Valer. Flacc. L. 1, 96. J. F. Gronov. ad Senec. Herc. Fur. 980. Plura evolvere cupiens adeat Drakenborch. ad Silium L. VII, 633.

647 ADQUIRITE] Al. *exquirite* in vetusto Cod. HORTENS.

648 STAT] Al. *dat* & in utroque Codice vetusto. HORTENS. Unde Hortentius acceperit illud *stat*, quod in *cadere* sua expresserit, nescio. In nullo, nec edito, quos inspexi, nec Mss. id comparet. si addicerent Mss. non male legi posset *dum pacis stat tempus hiems*. i. e. durat, perstat, adhuc est. Sic *haerere dies, aer* & similia dicuntur. de quibus agemus ad Lib. IV, 50.

650 PACIS] Praefero, quod est in tribus Codicibus Pulmanni, primo, aliisque duobus Vossianis, Regio primo, Wittiano, Hultſii, & meo *signis*, scilicet *quietis*. praecesserat *paci*.

654 DEJECTIS] Plerique libri *depulsis*. ita & Msc. BERSM. Primus, quod sciam *dejectis* edidit Bersmannus, forsan perſuſus auctoritate Modii, qui illud ex MS. Weidneriano depromptum praetulerat Ep. 80. Novant. Lect. eumque sunt secuti reliqui. Non male quidem. Sic etiam Livius, & Caesar passim *praesidium dejicere* dixerunt. Seneca quoque cap. 4. de Provid. *Praesidium loco dejiciunt*. Sed cum *depulsis* sit in editis, & Mss. omnibus praeter Vossian. quintum, auctori nostro suum verbum, non minus frequens, & elegans altero, reddidi. Caesar B. CIV. 111, 52. *Eam loco depulſis*. Nepos Pausan. c. 2. *Ex his regionibus barbarorum praesidia depelleres*. Valer. Maximus Lib. 111. c. 8. §. 5. *Depulsis prostratisque inimicorum parvis, occupata urbe*. Florus L. 111. c. 21. §. 13. *Maurus Octavii depulſa Janiculo est*. 111, 15. *Inde (Capitolio) proximorum caede depulſus*. ut recte edidit Doſſiſ. Dukerus, & confirmatur quatuor Leidenſis Bibliothecae codicibus. Frontin. L. 1. c. 10 §. 3. *Cum depulſis praesidium* & saepe. Aurel. Victor. c. 47. *Praesidium hostium depulſis*. Silius Ital. L. 1, 664.

166

- Roma capi facilis. Sed Caesar in omnia praeceps,
 Nil ^a actum credens, cum quid superesset agendum,
 Instat atrox; & adhuc, quamvis ^b possederit omnem
 Italiam, extremo sedeat quod litore Magnus,
 660 Communem tamen esse dolet: nec rursus aperto
 Vult hostes errare freto, sed molibus undas
 Obstruit, & latum deiectis rupibus aequor.
 Cedit in immensum cassus labor: omnia pontus
^c Haurit saxa vorax, ^d montesque inmiscet harenis:
 665 Ut maris Aegaei ^e medias si celsus in undas
 Depellatur Eryx, nullae tamen aequore rupes

Emineant,

VARIAE LECTIOES.

^a credens a. B. r. V. sec. ^b possederat V. r. Edd. Br. med. ^c hausit H. ^d montes A. meus. ^e medius meus.

----- tueri
 Moenia depulso Samnitum robore.

Sed jam in coacervandis exemplis nimius fui, quare definam unico nostri auctoris testimonio contentus vl. 468.

----- Depellitur arce
 Lentulus Asclea.

657 NIL ACTUM CREDENS] Hinc transcripta sunt illa è Justiniani rescripto ad Joannem P. P. L. XI. c. de his, quibus ut indign. Nihil enim actum credidimus, dum aliquid addendum superess. monente politissimo Viro J. Rutgers. var. lect. L. II. c. 13. Ceterum pro dum reposui cum auctoritate omnium tam scriptorum, quam editorum librorum. Grotius mutaverat in dum.

657 SUPERESSET] Msc. superaret ag. non male. BERSM. Nihil esse mutandum ex unico codice, patet ex praedictis.

662 OBSTRUIT] i. e. ut Pompejus nec Italiam communem habeat positus in litore, & ne expulsi aperto mari posset errare. SCHOL. Msc. abruix. minus bene. Projectis in mare montibus & rupibus, claudere illic Pompejum conatur. BERSM.

663 CEDIT IN IMMENSUM CASSUS LABOR] i. e. in profundum satis vanus, vel immensus labor cedit incassum. SCHOL.

666 DEPELLATUR ERYX] Sic Sulpitius, & alii fere legunt. Sabellicus autem (in Annotat. Syll. II. T. I. Thef. Crit. p. 183.) quia Eryx mons Siciliae longe ab Aegeo distat, Athos legit, qui mons est Macedoniae, qua parte Aegeo ailuitur. VERSELLAN. Athos. Vetusissimi codices legunt E-

ryx, qui Siciliae mons est, templo Veneris Erycinae, & sepulchro filii Erycis memorabilis, qui ab Hercule in pugna caestibus interemptus fuit. HORTENS. Eryx. alii Athos contra auctoritatem veterum codicum. BERSM. Athos praeter Hortensium ediderunt quoque Gryphius, & Maittaire. in manuscriptis constanter scribitur Eryx, vel librariorum more Erix & Eris. Heris in meo. Atqui Eryx, ut notum, est mons Siciliae, adeoque in mare Hadriaticum depelli posset, non in Aegaeum. Dicendum itaque, vel errasse hic quoque auctorem; quod tamen in locis tam cognitis ei accidisse, non est verosimile: vel fines maris Aegaei latius extendisse, & pro Hadriatico posuisse; ut saepe inter se vicissim Hadriaticum & Ionium usurpari constat: aut denique locum esse corruptum; ut viri docti censuerunt, & Eryx in Athos mutaverunt. Verum obstat mihi nimia differentia litterarum in Eryx & Athos. Meminit etiam statim Lucanus Athos. Praeterea quis facile credat, aequè cognitum, si non notiozem montem Athos, & saepius à nostro memoratum, à libris corrumpi potuisse in Erycem; nisi quis alterum pro altero in textum forte inrepsisse putet ex adscripto margini Virgilii versu L. XII. Aen. 701.

Quantus Athos, aut quantus Eryx?

Videamus tamen, an non alio modo hic locus sanari possit, neque id in voce Eryx quaeramus; sed in Aegaei. Pro ea autem ingeniosissimo simul & doctissimo, intimaque familiaritate mihi conjunctissimo viro J. P. Orvilio in mentem venerat, scribi posse Hadriaci. ut L. IV. 404. Qua maris Hadriaci. Possentne ab Aetna celeberrimo monte mare Siciliae vicinum vocari Aetnaeum? Judicent

VIRI

Emineant, vel ^a si, convulso vertice, ^b Gaurus
^c Decidat in fundum penitus stagnantis Averni.
 Ergo ubi nulla vado tenuit sua pondera moles,
 670 ^d Tunc placuit caesis innectere vincula silvis,
 Roboraque ^e immensis late religare catenis.
^f Tales fama canit tumidum super aequora Xerxen
^g Construxisse vias, multum cum pontibus ausus,
^h Europamque Asiae, ⁱ Sestonque admovit Abydo,
 675 Incessitque fretum rapidi ^k super Hellesponti,
 Non Furum, Zephyrumque timens: cum vela, ratesque
 In medium deferret Athon. sic ^m ora profundum
 Artantur ⁿ casu nemorum: tunc aggere ^o multo
 Surgit opus, longaeque tremunt super ^p aequora ^q turres.

680 Pom-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a sicut vulso V. 1. A. ^b Taurus V. qu. tert. a m. pr. Ed. Ven. ^c decidit VV. LL. Steph. ^d cum B. 1. ^e immerjis Hort. m. ^f talis W. Ed. Ven. ^g constituisse B. 1. V. 1. ^h Europam A. V. test. ⁱ Sestonque Meus. Sexton a. R. 1. ^k ponti super Helles B. 1. Helles ponti V. 2. ^l medium A. ^m hora V. 1. ⁿ nemorum c. R. pr. cursu V. 1. ^o magno B. 1. ^p aequore meus. ^q silvas meus a m. pr.

viri docti. Quidquid sit, hoc certum est, & ex altero exemplo, totaque comparatione patet, Lucanum loqui voluisse de monte, & mari, illi monti vicino; neque Eryx mutandum esse, suspicari possumus ex simili, & ex his verbis adumbrato forsitan Valerii Flacci loco Lib. 11, §22.

- - - non illa magis, quam sedes moveri

Magnus Eryx, deferre velint quem vallibus imbres.

ubi plura de hoc loco vide in notis Celeb. Burmanni.

672 XERXEN] Xerxes enim rex Persarum inter Seston & Abydon viam navibus constructis fecit. SCHOL. Cum Regio primo & Oxon. scripti rursus Xerxen pro Xerxem. In multis membranis est Xerjem & Serssem. unde factum credo, quod in Vossiano secundo pro varia lectione legatur Perssem. Ceterum advertat hic lector in octo versibus vocem super ter repetitam. nisi quod versu 675. in Edd. Brix. & Med. est simul.

674 ADMOVIT] Ut diversas jungeret terras. SCHOL.

677 DIFFERRET] Aut potius ut Aldus, & Sabellicus legunt deferret; quasi deorsum ferret, ut fundo aequatus fuerit. VERSELLAN. Deferret P. O. G. & Sabellicus in Annotat. (p. 183. T. 1. Thes. Crit.) differret L. perperam. PULM. Differret habent Vossiani quatuor, & tertius a m. pr. cum Marpurg. & Ed. Veneta, Sulpit. & Alcenfii. Ceteri omnes deferret, rectius. non tamen ut si-

gnificet deorsum ferret, sed penitus, & in medium montem ferret, ac introduceret.

677 ATHON] Athonem montem intercidit, & mare admisit. Hoc ergo dicit poeta, plaustris per Abydon ibat ad Seston, & ferebat (*servabat* MS.) naves in medium Athon. Hinc Juvenalis,

- - - - - Creditur

Velificatus Athos, & quidquid Graecia mendax.

SCHOL.

680 NOVA] Nova tellure dixit, quia mare navibus construxerat Caesar. IDEM.

684 FASTIGIA] Altitudines, & cacumina aggeris. IDEM.

685 DISCUSSERE SOLO] Removerunt è suo firmamento. Est enim solum quicquid aliquid sustinet, ut terra, aqua, coelum. Hinc illud: *Astra tenens coeleste solum*. SULPIT. Solus ita, quod sciam legit Sulpitius, juvatque meus codex solo. ut dicat molem de fundamento fuisse dissipatam. Est enim solum, quidquid aliquid sustinet, ut bene idem Sulpitius. V. Servium ad Virgil. Aen. v, 199. *Subtrahiturque solum*. infra L. VI, §6.

Ingestoque solo Phryxum elidere pontam.

Casaubon. ad Theophr. Char. c. 4. N. Heinsum ad Ovid. L. 1. Fast. 110.

Sederunt medio terra fretumque solo.

J. F. Gronov. Gultu ad Statii Lib. 1. Theb. §3.

- - - - - Pulsas inano solum.

Solum

- 680 Pompejus tellure nova compressa profundi
Ora videns, ^a curis animum mordacibus angit,
Ut referet pelagus, ^b spargatque per aequora bellum,
Saepe Noto plenae, ^c tensisque rudentibus aëtae.
Ipsa ^d maris per claustra rates fastigia molis
685 Discussere salo, spatiumque dedere carinis:
^e Tortaque per tenebras validis ^f ballista lacertis,
^g Multifidas jaculata faces. Ut tempora tandem
Furtivae placuere fugae: ne litora clamor
Nauticus exagitet, ^h neu ⁱ buccina dividat ^k horas,
690 ^l Neu tuba ^m praemonitos ⁿ perducatur ad aequora nautas,
Praecepit sociis. Jam coeperat ultima Virgo
Phoebum laturas ortu praecedere Chelas,

Cum

VARIAE LECTIOES.

^a anim. cur. P. 1. ^b peragatque per. vel bellumque per aeq. spargans VV. LL. Steph. ^c densisque H. ^d rates per cl. maris B. 1. ^e tota W. ^f ballista MSS. 9. ^g multisfides R. pr. Ed. Ven. ^h no B. 2. V. 1. W. A. Hort. m. ⁱ bucina V. 4. R. pr. ^k oras Ed. Rom. ^l no B. 1. V. 1. A. nec B. 1. V. 1. ^m pormonitos VV. LL. Steph. P. 2. B. 2. V. 4. W. Edd. Rom. Parm. ⁿ deducat P. 3. B. 1. V. 2. W. Hort.

Solum pro aequore Valerio Flacco IV, 712.; ubi vide: nihil tamen temere contra ceteros Mstos mutari quid velim. *Salo* idem est ac *in salum*, in *mare*, ut bene ante alios Scholiastes. Hunc quippe casum passim pro accusativo cum praepositione usurpari, notum est. *Compellere bibisco* apud Virgil. *iter est coelo* apud Propert. *fluit mari nostro* L. VI, 362. *deferre vallibus* Valer. Flacc. II, 523. & *ejicere terris* VI, 411. ubi consule Cl. Burmannum.

686 BALLISTA] Fundam dicit: & ipsum id genus tormenti, & is, qui mittit, ballista dicitur. SCHOL. Non fundam hic notari, sed *salaricam* liquet ex Lib. VI, 298.

- - - *corilibus vibrata salarica nervis.*

ubi vide, & Lipsium in Poliorcet. L. V. c. 5.

687 MULTIFIDAS] Alii accipiunt, quod multum fidant ignibus suis, sed melius accipimus multum fistas, *jaculata* sive est; sive fastigia molis discussit salo. SCHOL.

692 PHOEBUM LAT.] Sub auroram, sive potius una cum aurora, paulo ante exortum solis Caesarianorum stationes perripuit, ubi solvisset. Duo potissimum hoc loco à vera historia poetam transversum agunt; mensis, & diei tempus, quod solverit oram Pompejus. Appianus lib. II. de bello civili. *Exercitum*, inquit, *itaque navibus quam propere*, ad eum allato, circa vesperam classem solvit, fortioribus ad tutelam urbis derelictis, qui de-

num nocte increbescente, prospero delati vento ad illum pervenerunt. Sic Pompejus universo exercitu in unum comparato, derelicta Italia in Epirum transfravit. Itaque non mane, sed vespere solvit classem. Caesar lib. primo de bello civili. *Pompejus sub noctem*, inquit, *naves solvit*. Ergo non sub auroram. Quid si non ista in Septembri, sed in Martio gesta circa Brundisium doceamus? Cic. lib. IX. ad Atticum, *Gaudere ais te, mansisse me, & scribis in sententia te manere. mihi autem superioribus literis videbare non dubitare, quin cederem ista, si & Cn. bene comitatus conscendisses, & Coss. transissent*. Haec Cic. circa Nonas Martii Epistola 3. *A Brundisio nulla adhuc fama venerat: & erat hic dies VII. Id quo die suspicabamur, aut pridie Brundisium venisse Caesarem: nam Cal. April. manserat. Sed si Posthumum audire velles, persecuturus erat Cn. Transisse enim putabas conjectura tempestatum, ac dierum*. Epistola 4. *Caesarem brevi tempore ad urbem adfuturum. Accidis hoc statim post fugam Pompeji Brundisio. Eadem epistola. Scripta jam epistola Capua literae sunt allatae hoc exemplo. Pompejus mare transiit, cum omnibus milibus, quos secum habuit. Hic numerus est hominum militum 30. & Coss. duo & Trib. Pl. Senatores, qui fuerant cum eo, omnes cum uxoribus & liberis. conscendisse dicitur ad 3. Non. Mar. Ex ea die fuisse Septentriones venti, naves, quibus usus non est, omnes aut praecidisse, aut incendisse dicunt. Rursum alibi*

Y

lib.

Cum ^a tacitas solvère rates. non anchora voces
 Movit, ^b dum spissis ^c avellitur uncus harenis:
 695 Dum juga curvantur mali, dumque ardua pinus
 Erigitur, ^d pavidi classis siluere ^e magistri:
 Strictaque pendentes deducunt carbasa nautae,
 Nec quatiunt validos, ne sibilet aura, rudentes.
 Dux etiam votis ^f hoc te, Fortuna, ^g precatur,
 700 ^h Quam retinere ⁱ vetas, liceat sibi perdere saltem
 Italiam. vix fata sinunt. nam murmurè vasto
 Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
 Totque carinarum permixtis aequora fulcis.

Ergo ho-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo taciti. ^b cum Ed. Ven. ^c avelleret V. qu. a m. pr. ^d classis par. P. i. Ed. Bersm. ^e ministri M. f sed V. i. ^g sequetur V. pr. a m. i. ^h qua B. i. ⁱ votes Ed. Ven. negas V. i. a m. sec.

lib. eodem. *Matius*, & *Trebatius Ciceroni Imperatori S. Capua cum exissemus in littore audivimus Pompeium Brundisio ad x. Cal. Aprilis, cum omnibus copiis, quas habuerat, profectum esse. Caesarem postero die in oppidum introisse, concionatum esse, inde Romam contendisse, velle ante Cal. esse ad urbem, & pauculos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci.* Haec Cicero. variat numerus dierum quidem, sed tamen in eodem mense Mar. Lucius Florus cum nocturna fuga evasisse etiam scribit, non matutina. Ex Caesaris sane commentariis, ait *Glarean.* atque ex Ciceronis ad Anticum epistolis (ut alios sileam auctores) satis hoc liquere potuit, nempe hoc anno post comitia, initio Januarii habita bellum hoc coeptum: in Februario Ariminum, ac alia loca capta à Caesare: in Martio Brundisio excessisse Pompeium: deinde reditum Romam à Caesare, ac in Hispanias itum ea aestate, & Massiliam oppugnatam: sequente deinde anno in Pharsalicis campis civiles intonuisse procellas. HORTENS. Indicatur anni tantum, non diei tempus, & describitur ortus Virginis Heliacus, ut bene Bersmann. Scholiaes ait. *Illud enim tempus erat, quando circa ortum diei virgo cum scorpione oritur, in qua erat sol.* Sumserunt Hortensius, alique laturas pro allaturas ortu Phoebum. Cum sint jungenda ortu praecedere & laturas est gesturas, in signo scorpionis nempe. Immo licet jam primum ortum solis haec verba significarent, non tamen erraret in eo Lucanus: nam apparatus profugiendi vespertinum, & nocturnum fuisse, satis clare dicit, & auroram demum fuisse, cum Pompeius plenum mare teneret, versu 720. &c.

693 TACITI] Msc. *tacitas*, non male, ut sit hy-

pallage. BERSM. *Tacitas* variae lectiones Stephani, duo Pulm. & quatuor vetustiores Vossiani. ut rescripsi. Quis nescit, poëtas millies & libentius rebus tribuere, quod est personarum?

693 VOCES MOVIT] i. e. clamorem non excitavit. Nam cum voce hortantium se extrahi solet. SCHOL.

697 STRICTAQUE PENDENTES] Non quidem per se vocem *pendentes* damno. sic enim Lib. v, 529.

- - - - - *summaque pendens*
Suppara velorum.

& alii passim. Sed cum idem sit, quod *deducunt*, & in nulla editione, quod sciam, ante Grotianam, uti nec in aliquo Mssio inveniat, praestat omnino, quod edidi, *pendentes*. Eleganter sane, & ut ait Scholiaes *pendentes in malo; gestum ostendit appendentium vela*; & sic alii quoque interpretes. Alias stantes in navi possent quidem demittere vela, sed hic ne stridorem emitterent magnum, in malo & funibus pendentes manu laxabant ea, & demittebant. *Pendere* autem pro quocumque modo inhaerere sumunt poëtae. sic Jupiter *tauro pendere* dicitur apud Sidonium Apollin. Carm. xi, 44. *avis in aëre* apud Statium v. Theb. 379. & Ov d. L. viii. Metam. 145. *Natator in aquis* Epist. Her. xviii, 52. xix, 150. *Capreae de rupe pendere* passim dicuntur. Plura dabit legere cupientibus Perizon. ad Aelian. Var. Hist. L. xii, 58. Apposite Statius Lib. x. Theb. 856. de homine, per scilas inurum adscendente

- - - - - *vacuoque sub aëre pendens*
Plana velut terra.

Vir:

- Ergo hostes portis, quas omnes solverat urbis
 705 Cum ^a fato conversa fides, murisque ^b recepti,
 Praecipiti cursu flexi per cornua portus
 Ora petunt, pelagusque dolent contingere classes.
 Heu pudor! exigua est fugiens victoria Magnus.
 Angustus puppes mittebat in aequora limes
 710 Artior ^c Euboica, qua Chalcida verberat, unda.
 Hic haesere rates geminae, ^d classique ^e paratas
 Excepere manus: tractoque in litora bello.
 Hic primum rubuit civili sanguine Nereus.
 Cetera classis abit summis spoliata carinis:

715 Ut

VARIAE LECTIOES.

^a *fatis* VV. LL. Steph. ^b *receptis* R. pr. A. ^c *Euboea* O. I. ^d *classique* Ed. Ven. ^e *paratae* B. I. *per-*
allas V. I. *paratus* V. I. a. m. sec.

Virgil. L. IX. Aen. 562.

- - - - - simul arripit ipsum
Pendentem, & magna muri cum parte revellit.

Quid plura? in hac ipsa re Silius L. III. 130.

- - - - - pondensibus arbore nautis.

Ubi fluctuare non debuerat Illustr. Heinſius, noſtri locum recte ex ſincera editione adducens. Talem vero nautam per funes labentem, & in iis haerentem, eleganter deſcribit Ovidius L. III. Metam. 613.

- - - quo non alius conſcendere ſummas
Ociore antennas, proſoque rudente relabi.

697 DEDUCUNT] Sunt, qui hic *deducunt*, pro *deducunt*, legunt, ut pro *explicunt*, accipiat, cum *deducere* ſit ex alto deorſum ducere. HORTENS. *Diducunt* Berſm. unus liber, quod admitteri nequaquam oportet. Antiquorum vela ita erant malo adcommodata, ut deduci deberent, cum expandebantur. Ovidius Lib. III. Metam. 663. *Velaque deducunt.* adde L. VI. 231. XI. 476. & Schefferum, alioſque navalis rei ſcriptores, ut & Celeb. Burmann. ad Valer. Flacc. L. III. 403.

- - - primo deducere vela ſereno.

Stricta autem carbafa, ſunt conſtricta, adligata antennae, contrariae *laxis*. Sic *ſtrictiſſima* janua Ovidio pro arto. V. Heinſium ad Lib. III. Amor. El. I. 50.

704 OMNES] Parum reſert, an omnes ſint apertae portae, an quaedam: dum Caefar modo cum exercitu poſſet intrare: quare malim *omnis* cum quatuor vetuſtioribus Verſianis, Regio primo, & meo. pro *totius urbis fides* Gloſſae Voſſ. pr. jun-

gunt *omnis fides*. prius praefero. ſaepe haec ſunt depravata. ut jam ante diximus. *Omnis unda* L. V. 644. & vide ad Lib. III. 670. & alibi.

706 PER LITTORA] *Littora* alii legunt, alii *Cornua*, quod poſterius ad etymologiam nominis Brundufii magis pertinet. Nam Strabo formam ipſam portus Brundufini, cervi cornua reſerre ait. Unde & nomen Brundufio factum eſſe: *Βρυτιόνος* enim Appulorum idiomate caput cervi ſignificare. Vide lib. VI. Geograph. MICYLL. De Brundufii portu cervi cornua reſerente, vide Commentar. ad VI. 609, 613. *per cornua*, ut retinent omnes ſcripti, & edd. quas vidi praeter Francoſ. eſſe cornuatum in ſimilitudinem cornuum diximus ad VI. 58.

- - - per ſumma decidat aether.

710 EUBOICA] Euboea inſula eſt, in qua eſt Chalcis civitas, juxta quam anguſtiſſimum eſt mare. SCHOL. De Euripo Plinius vide libr. IV. cap. 12. Strabonem autem libro IX. cujus haec ſunt verba: καὶ ἡ Εὐβοία ἢ ἐς πλάτος, ὁ Χαλκίδας, οἷς ὁ ἀπὸ Σπίης γάδιος ἰσθμὸς ἐκτείνεται. ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ γιγνόμενα διπλάρες, αἷς αὐτῶν. πύργος δὲ ἐκτείνουσι ἰφίσταται, ὁ μὲν ἐν τῇ Χαλκίδας, ὁ δὲ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ. διακοδόμεται δὲ οἷς αὐτῶν σύμφυτοι. πλεῖς δὲ τῆς πελοποννήσου ἢ Εὐβοίαν, ποσῶνται μάλιστα ἐπὶ τῇ ἰσθμῷ, οἷς ἐπὶ τοῖς μεθόχαις φαίνεται ἡμεῖς ἐκτείνουσι καὶ ἰσθμῷ. τῇ δὲ αἰτίας ἐν ἀλλοις σκεπτόμενοι. MICYLL. Mic. duo *Colchida*, male. De Euripo Chalcid. Strabo Lib. IX. BERSM. *Colchida* eſt quoque in Voſſ. uno Oxon. & meo; ac ſed Rom. in duobus aliis à manu ſecunda. Natus error à ſcribendi modo *Calchida*, ut habent multi libri. Ceterum

Y z

terum

- 715 Ut ^a Pagasaea ratis peteret cum ^b Phasidos undas,
 Cyaneas tellus emisit in ^c aequora cautes,
^d Rapta puppe minor ^e subducta est montibus Argo,
 Vanaque ^f percussit pontum Symplegas inanem,
 Et statuta redit. jam Phoebum urgere monebat
- 720 Non idem Eoi color aetheris, albaque nondum
 Lux rubet, & flammæ propioribus ^h eripit astris;
 Et jam ⁱ Pleias ^k hebet; ^l flexi jam ^m plaustra ⁿ Boötæ
 In faciem puri redeunt languentia coeli,

Majo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Pagasaea*, *Pogasea* MSS. plurimi & Edd. quædd. ^b *phasidos* W. ^c *aequora* V. r. ^d *rupta* B. 3. V. r. Edd. Ven. Br. Med. ^e *subducta* que m. B. r. ^f *repercussit* Ed. Hort. ^g *propioribus* H. ^h *arripit* meus a m. pr. ⁱ *Plias* V. 3. ^k *habes* Edd. quædd. ^l *vulgo fessi*. ^m *claustra* Ed. Br. Med. ⁿ *Bootis* V. tert. a m. sec.

terum pro *qua* omnes editiones ante Grotianam cum plerisque MSS. *quæ*. sed *qua* præfero ex Regio primo, uno Voss. & Marpurg.

712 MANUS] i. e. hostium manus, quæ cunctis erant navibus præparatae, has duas naves, quæ hæserant, perculerunt (Voss. pr. *perculerunt*.) SCHOL. Uncos ferreos intellige, ut bene interpretes, de quibus plura Lucan. in Lib. III. Caesar ait L. r. B. Civ. c. 28. *Duasque naves cum militibus, quæ ad moles Caesaris adhaeserant, scaphis limtribusque deprehendunt, deprehensas excipiunt.*

712 TRACTOQUE IN LITTORA] Vetusissimus codex habet *in littore*, conferto proelio tumultuario cum Pompejanis deprehensis in navibus. HORTENS. Msc. duo *in littore*. & tert. *ad littora* h. e. perducta utraque navi, seu Pompejanis helantibus ad terram. BERSM. *Littora* conspicitur in Vossianis tert. quinto, sexto & secundo pro varia lect. Regio secundo, Amstel. meo, & ed. Veneta. De hoc loquendi modo vide Passerat. (p. 470.) & Broukhuf. ad Propert. Lib. III. El. 9. 27.

Nam quid ego heroas? quid raptem in crimine divos?
 & quæ notavimus ad Obsequent. c. 87. Eadem varietas est Lib. VIII, 133.

- - - - non ulla in littora puppim
 Ante dedi fugiens.

V. quoque vi. 409. *ad littora* Marp. Ed. Rom. Parm. & Omniboni.

714 SPOLIATA] Ab illis claustris, quæ fecerat Caesar. SCHOL.

714 CABINIS] Ill. Heinsius malebat *corymbis*,

vel *ceruchis*: ut omnes naves fuerint spoliatae extantibus *auxerueis*, & ornamentis puppe dependere solitis, sicut Argo est spoliata puppe, concussionem Symplegadum. Ingeniose sane, & quam conjecturam aliquo modo probat Cl. Burmannus ad Valer. Flaccum Lib. IV, 691. de hac re.

Saxa sed extremis tamen increpuit corymbis:
Parique (nefas) deprensa jugis.

Verum cum MSS. nihil mutant, nihil temere innovare ausim. Immo videtur Lucanus potius instituere comparisonem inter totam Pompeji classem, quæ duabus carinis *summis i. e. extremis, novissimis*, ut bene exponit Scholiastes, spoliata est, & unam navem Argo, quæ extrema sui parte sive puppe est privata. Videant acutiores. *Minor rapta puppe* dictum, ut apud Silium Lib. III, 42. *frontem minor truncam.*

715 PAGASAEA] Argo navis significatur, quæ in Pagasæa civitate Thessaliæ prima fabricata est. *Phasis* nomen est fluvii Colchorum, qua Jason, & Hercules Colchos advehi sunt. SCHOL. *Pagasæa*. *Pagasæ* oppidum Thessaliæ maritimum fuit, ubi Argo, navis Jasonis, aedificata fuit. Unde & nomen illi factum, *Ἄργος ἡ πῆγῆς* scilicet. Reliquam autem fabulam de Cyaneis, quæ & Symplegades dictæ, habes passim apud Varro-nem, Apollonium & caeteros, qui historiam Jasonis versibus profecuti sunt. MICYLL. Quidam *Pegasæa* legunt cum ejus vocis prima syllaba extendatur: *πέγασος*. & *πῆγῆς*. HORTENS.

717 RAPTA PUPPE] Vetusissimus codex legit *rupta puppe*. IDEM.

- Majoresque latent stellae, calidumque refugit
 725 Lucifer ipse diem. pelagus jam, Magne, tenebas,
 Non ea fata ferens, quae, ^a cum super ^b aequora toto
 Praedonem sequerere mari. ^c lassata triumphis
 Descivit Fortuna tuis. cum conjuge ^d pulsus,
 Et natis, totosque trahens in bella penates,
 730 Vadis adhuc ingens populis comitantibus exsul.
 Quaeritur indignae sedes longinqua ruinae.
 Non, quia te Superi patrio privare sepulcro

^a Malue.

VARIAE LECTIONES.

^a dum. O. I. ^b aequore V. I. R. I. V. I. a m. sec. ^c laxata meus. ^d supplex meus a m. pr.

719 STATURA] i. e. permanfura in statu suo. SCHOL.

722 FESSI] Quia aratoris more cum labore jam gyrum peregit. mane enim in Orientem conversus est. Libro superiore dixit,

Rarrhais obliquos Helice cum verteret axes.

SULPIT. In editioe Sulpitii, Ascensii, Vessell., Micylli, & Grotii, ac dein reliquis legitur *fessi*, ut habet unus Regionum codicum. Sed ceteri omnes scripti, & inpressi exhibent *flexi*. quod mutari non debebat, Lib. IV, 523.

- - - *flexoque ursae tomone paverent.*

Seneca Med. 314.

*Non quae sequitur, fleclitque senex
 Arcica sardus planstra Bootes.*

& passim apud alios poetas. Exempla vide in notis Ill. N. Heinsii, *flexi* quoque citantis ad Valer. Flacc. L. VII, 457.

- - - *extremo se flexerat axe Boötes.*

723 LANGUENTIA] i. paullatim deficientia. SCHOL.

726 SUPER AEQUORA TOTO PRAEDONEM SEQUERERE MARI] Vitiose editio Micylli Francofurtensis *super aequora tota*. Possis autem haec capere, ut persecutus sit piratas *per totum mare super aequora*, hoc est, classe. Alias nimium puerilis est tautologia. Sic Lib. III, 164.

Quod Cato longinqua vexis super aequora Cypro.

Frequens est noster in phrasi *super aequora*. supra VI, 672, 679. & saepissime. pro *toto* in meo est *tota* cum editionibus Rom. Parm. & Veneta. Pro *mari*, *maris* Regius primus, Wittianus, duo Vossiani, Oxoniens. meus, alique à N. Heinsio inspecti, Edd. Rom. & Parmensis. ut fuerit,

- - - *super aequora tota*

Praedonem sequerere maris.

Sic L. VII, 97. VIII, 187. Silius XIV, 128. & passim. Plura si vis, collegit Celeb. Burmann. ad Valer. Flaccum L. I, 306.

- - - *Dumque aequore toto
 Currimus.*

Haec si displiceant, possis mecum quoque legere *victor* pro *toto*, ut habet unus Bersmanni, Wittianus, alique. id quod placuit Burmanno (ad Valerium Flacc. Lib. II, 375. *maris aequor*) hic quoque construere volenti *super aequora maris*. Sed nimium à se invicem distant. malim jungere *praedonem maris*, pro pirata. Livius Lib. VII, 25. *Praedones maritimi cum terrestribus*. & Epitome 68. Corn. Nepos in Themistocle c. 2. *Maritimos praedones confelando mare tutum reddidit*. Valer. Maximus Lib. VI, c. 11. *A maritimis praedonibus*. Quamquam non sum nescius, *praedonem* simpliciter etiam pro *pirata* poni. Consule Broukhuf. ad Tibull. Lib. II, 6, 21.

Praeda vago jussit geminare pericula ponto.

728 DESCIVIT] Ita scribi convenit, non *deseruit*. Nullus enim sequitur accusativus. GROTIUS. Credo, Grotium voluisse scribere, non *desistuit*. nam in nulla editione est *deseruit*. Omnes autem eum *desistuit* habent praeter Venetam, in qua est *recessit*: *cessavit* unus Pulm. item duo *deseruit*. *Desistuit* autem est in omnibus Bersmanni libris, duobus Pulm., ut & in Regio primo, Wittiano, Hulst. duobus recentioribus Vossianis, Oxoniensi pr. Amstel. & meo. idque in quibusdam quoque invenit J. F. Gronovius, qui tamen *deseruit*, ex aliis Mssis praefert, ut sit vox desumpta à castris, passim vero *deserere* & *desistuer* commutantur. Vide N. Heinsium ad Ovidii Epist. Heroid. XVII, 196.

- - - *Oenonem desistuisse tuam.*

Tam autem *deserere*, quam *desistuer* saepe sine casu,

- Maluerint, ^b Phariae busto damnantur harenae:
 Parcitur Hesperiae, procul hoc ut in orbe remoto
 735 ^c Abscondat Fortuna nefas, Romanaque tellus
 Immaculata sui ^d servetur sanguine Magni.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a maluerunt Ed. Ven. b fariae W. V. I. c abscondit B. I. d servetur B. I.

casu, quae causa est, cur vellet mutari Grotius, usurpanti firmavit exemplis Gronovius ad Senecam Lib. 11. de Ira c. 10. *Ubi totus deseruit exercitus.* Livius L. VII, 25 *Quando socialis coetus desereret.* Adde Stewech. ad Vegetium Lib. 11. de re Mil. c. 3. *Aliquantos milisiam deserere.* non enim vox *milisiam* apparet in Stewech. neque Modii scriptis, quibus adstipulatur Codex Leidensis. Utrum igitur hic *desereret*, an *desistneret* scribi oporteret, his esset dirimenda bene vetustis, ut Gronovius ait, Codicibus. At hi pugnant pro *desistuit*, i. e. deseruit, prodidit; & ipse Lucanus Lib. V, 302.

Sic eat, o Superi, quando pietasque fidesque Desistunt.

Verum, quo tam multa congero. Nam nec *deseruit*, nec *desistuit* est à Lucano, sed *descevit*, ut bene emendavit Grotius, & firmant variae lectiones Stephani, unus Pulmanni, Vossiani quatuor vetustissimi, & alius pro varia lectione, Regius secundus, & Marpurg. cum Scholiaste *descevit* i. *desfecit & recessit; postquam multa vicisti.* Nepos in Datame c. 7. *Ab hoc tamen viro Schisimas maximus (maximo Ml. Leid.) natu filius descevit.* Statius L. 11. Theb. 311.

Respicens desceisse Deos.

ubi audiamus Lutatium haec scribentem. *Desceisse ergo, quasi ab amicitiis, ut civitas, quas ad hostes decurrit, dicitur. ut Lucanus lassâ triumphus Descevit Fortuna tuis.* Et dubitemus amplius de vera

lectione? Aliter *desecit* conjici quoque posset.

731 QUÆRITUR] Ubi perire possit Pompejus. SCHOL.

733 PHARIAE] i. Aegyptiacae. *Arenam* dicit Nili fluminis. IDEM.

733 DAMNANTUR] Legitur & *damnatur*. Si legas *damnantur*, solum Aegyptium destinatum est à Superis Pompeji sepulchro; ut *Phariae arenae* sit nominandi casus: tellus Aegyptiaca destinata est busto Pompeji. Sin *damnatur*, ipse Pompejus damnatur arenae Aegyptiacae, ad moriendum; ipse eo fato trahitur, ut in Aegypto cadat. HOR-TENS. Vitiose & contra MSS. Aldus, Colinaeus, & Hortensius dederunt *damnatur*. sensus apertus est. Ideo non Aegyptia tellus condemnatur, & quasi in poenam ei imponitur, ferre bustum tuum, quia Dii te voluerunt privare patrio sepulchro, sed quia parcitur Hesperiae &c. Lib. VII, 847.

*Thessalia infelix, quo tanto crimine tellus
 Laesisti superos, ut te tot mortibus unam,
 Tot scelerum satis premerent?*

Dignantur Marpurg. à manu secunda.

734 PROCLU HOC UT IN O. R.] Msc *hinc & in orbe.* tria Msc. *hoc & in orbe.* utraque lectio habet *ἐν τοῦτον* poetae, non male. BERSM. Pro *ut* scribitur & in Wittiano, Regio secundo, Amstel. & quinque Vossianis, ac primis ante Sulpitium editionibus. in Vossiano tamen primo, & quarto superscribitur *ut*, quod est rectum.

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
LIBER TERTIUS.

*Tertius exponit, primo quid Julia dixit;
 Quid Magnus ¹ fecit, audax quo Curio missus.
 Altera pars libri dicit, quod Caesar in urbem
 Ivit, opesque dedit. ² Romae, nolente Metello,
 Militibus, Magnique notat, qui signa sequuntur.
 Ultima, ³ quod tendens Hispanas Caesar ad oras
⁴ Massiliae stetit, hanc sed vicit in aequore Brutus.*

Propulit ut ^a classem velis cedentibus Auster
 incumbens, mediumque rates tenuere profundum;
 Omnis in Iónios spectabat navita ^b fluctus:
 Solus ab Hesperia non flexit lumina terra

⁵ Magnus,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a classes V. I. ^b portus P. I.

¹ FUERIT QUO] Amstel. fuerit audax quo meus.

² ROMAE] Abest à meo, vacuo spatio relicto.

³ QUID TENDENS] Amstel. ultimaque in tendens meus.

⁴ MASSILIAEQUE ST. HANC VICIT] Meus.

¹ PROPULIT] i. porro expulit. pro enim porro significat. SCHOL. In vetusto Codice protulit. HORTENS. ita Farnabii Ed. male.

¹ CEDENTIBUS] In Amstel. & uno, aut altero praeterea codice est *surgentibus*; unde quis facere posset *surgentibus*. Sed cave, quid mutes. *Cedere* vela dicuntur, cum secundo vento implentur, & à malo longius in proram cedunt. contra *redire* vela dicuntur Valerio Flacco Lib. II. v. 13.

- - - *fluminea cujus rediuntia vento
 Vela legunt.*

ubi vide Ceieb. Burmann.

² TENUERE PROFUNDUM] Quatuor Vossiani vetustissimi, Witianus, Regius primus, Hultii, & unus Pulmanni ac Bersmanni cum editione Veneta exhibent *movere*, quod sane non temere est

damnandum. Passim enim *movere mare*, de navigantibus dicitur. Vide J. F. Gronovium Observ. L. III. c. 15. & N. Heinsium ad Ovidii Lib. VI. Metam. in f. Plurimi tamen scripti, & in his Vossianus primus pro varia lectione retinent *tenuere*: quod etiam hoc loco à Lucani manu esse, credam. Haec enim sumpsisse videtur, ut bene notavit Hortensius, à Virgilio, qui librum V. ita incipit.

*Interea medium Aeneas jam classe tenebas,
 Certus iter, fluctusque atros aquilone secabat,
 Aetonia respiciens.*

& v. 8.

Ut pelagus tenuere rates.

III. Aen. 1. & 2.

Alcum tenuere rates.

Livius XXIII, 34. Cum *alcum tenerent* supra Lib. II. in f.

Pelagus jam, magne, tenebas.

Nec aliter legendum ex doctissimorum virorum monitu in Silio Ital. L. II, 420.

Nic

- 5 Magnus, dum patrios ^a portus, dum litora numquam
 Ad ^b visus reditura suos, rectumque cacumen
 Nubibus, & dubios cernit ^c vaneſcere montes.
 Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
 Membra ducis: diri ^d tum plena ^e horroris imago
 10 Viſa caput moeſtum per hiantes Julia terras
 Tollere, & accenſo furialis ſtare ſepulcro.
 Sedibus Elyſiis, campoque expulſa piorum
 Ad Stygias, inquit, tenebras, manesque ^g nocentes,
 Poſt bellum civile trahor. vidi ipſa ^h tenentes

15 Eume-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ortus A. ^b juffus meus. ^c evaneſcere A. Ed. Rom. ^d tunc B. I. cum M. dum Ed. Hort. ^e furoris V. I. laboris ſupr. erroris V. I. ^f hianſis V. pr. R. pr. ^g nocentis W. ^h ſurentes V. pr. a m. pr. & V. ſec. pro var. lect. tenentis R. pr. W.

*Nec procul Aeneadum vacuo jam liſore claſſis
 Aeſquora nequidquam revocante tenebat Eliſſa.*

ubi vide, & Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. IV. 7. & L. VII. 129. tenet alta carina.

4 NON FLEXIT] Mos enim, reſpicere illuc, unde invitus abſceſſeris (*inviſi abſcedimus* Voff. pr.) SCHOL. De hoc more & adſectu Livius Lib. XXII. c. 20. Sil. Ital. L. XIII. initio, & XVII. 212. ubi vide, & omnino Cerdam ad Georg. Virgil. III. 228.

Et ſtabula adſpectans regnis excoſſit avitis.

7 DUBIOS] Mſc. *medios*, ut dorſum montis indicetur. non male. BERSM. Immo vero male. *dubii montes* ſunt obſcuri, de quibus è longinquo dubites, an videas montes, nec ne. Atque ita recte citat Servius ad Aeneid. III. 522.

Cum procul obſcuros colles, humilemque videmus Italiam.

7 VANEſCERE] Paullatim enim montes deſcere videntur, dum longius in mare progredimur; ſicut è contra illi (*tunc* Voff. ſec.) creſcere videntur, ad quos (*quando* Voff. ſec.) accedimus. SCHOL.

11 ACCENſO F. I. SEPULCRO] *Accenſum* dicit ſepulcrum propter faces, quibus illa tamquam aliqua furia armata eſſe videbatur. Hinc Scholiaſtes ait. *Unum pendet ex altero. Ideo accenſo ſepulcro. quia furialis. Furiae enim cum facibus deſcribuntur.* Durius mihi tamen videtur dictum *accenſum ſepulcrum*. In Voſſiano ſecundo à priore manu aliud erat ſcriptum, & ab interlinearibus gloſſis exponitur *aperto*. Num legi poſſet *adſenſo* vel *eſenſo* ſeu *exſenſo*? Manes enim, licet eſſent in inferis, ſimul cum corpore ſepulcro evocari credebantur.

Statius Lib. II. 27.

Arcano jubet emigrare ſepulcro.

In hac eadem re noſter L. I. 583.

*Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas
 Agricolaſe fraſto Marium fugere ſepulcro.*

Accendere, & adſcendere alibi quoque commutantur: Vide Drakenb. ad Silium III. 671. Forſan error: eſt natus ex Lib. VI. 526. ubi de rogo.

Accenſo rapuis quae tura ſepulcro.

Julia ergo primo viſa eſt caput per hiantes terras tenere, & dein tota ante oculos ſtare, eſcenſo ſepulcro.

13 STYGIAS] Contra Elyſias ſedes ponit Stygias tenebras. contra campum piorum, manes nocentes. SCHOL.

15 EUMENIDAS] Mſc. tria *Eumenides*. ut ſit nominativus. BERSM. *Eumenides* Marpurg. & Ed. Aſcenſii, Verſell. & Micylli.

17 LAXANTUR] Dilatantur, ut ſint capacia. vel, *laſſantur*, fatigantur; omnes enim manes ad puniendas animas ſeſe praeparant: & per hoc accipimus, omnes, qui bella civilia gerunt, in Tartaro cruciandos. SULPIT. *Laſſantur* praetulerunt Aſcenſius, Verſell. & Micyllus. ſed male. *Laxantur* i. e. dilatantur, ut capiant animas civilis belli ad ſupplicia. quomodo bene reliqui interpretes. Scholiaſtes non recte ait. *Laxantur* i. e. *vacua ſunt*. Virgilius laxatque foros. i. e. *vacuos facis*. Oſtendis excludi illos, qui apud inferos erant, ut accipi poſſint civili in bello morituri. Seneca Herc. Fur. 673.

Hinc ampla vacuis ſpatia laxantur locis;

In quae omne morſum pereat humanum genus.

Adde

- 15 Eumenidas, quaterent quas^a vestris, ^b lampadas, armis.
Praeparat innumeras puppes^c Acherontis adusti
Portitor: in multas laxantur Tartara poenas.
Vix operi cunctae, dextra properante, sorores
Sufficiunt: ^d lassant^e rumpentes^f stamina Parcas.
20 Coniuge me laetos duxisti, Magne, triumphos:
Fortuna est mutata toris: semperque potentes
Detrahare in cladem fato damnata maritos,
Innupsit tepido pellex Cornelia busto.
Haereat illa tuis per bella, per aequora signis,

25 Dum

VARIAR LECTIONES.

^a nostris B. I. ^b lampadas Ed. Ven. ^c Acherontis R. I. ^d laxant H. ^e rumpentis W. ^f flagmina R. pr.

Adde Troad. 450. Herc. Oet. 949. Silius Ital. L. IX, 250.

- - - - - pallenti laetus in unda
Laxabat sedem venturis portitor umbris.

Claudian. Lib. II. in Rufin. 502.

Cuius ob innumeras strages angustus Avernus
Jam sinus, & plena lassatur portitor alno.

Unde priori versu forsitan legendum, nisi amphibia inesset,

Praeparat innumeras puppes Acherontis ad umbras.
i. e. navem praeparat ad umbras innumeras vehendas Acherontis portitor. Nequaquam enim placent mihi innumerae Charentis puppes, cui tantum una futilis scapha vulgo adscribitur. An simpliciter rescribendum innumeris vel in numerum: quod in mentem amico meo veniebat, i. e. ad magnum numerum mortuorum recipiendum? Vel potius nihili mutandum, & Lucano hoc dandum, qui pleraque ὑπερβολικῶς, & rutiliter augeat. Meliore iudicio in hac eadem re Petronius Carm. de B. Civ. c. 121.

- - - - - Vix navita Porshmeus
Sufficit simulacra unum traducere cymba.
Classe opus est.

ubi plura vide huc facientia, & notas VV. DD.

19 LASSANT] Celeritate faciendi, sive rumpendi, dum nnis est, sili, quod mortem significat. SCHOL. Lassant. Seneca Herc. Oet. 563.

- - - - - Palladia colu
Lassavit omnem tota famulare manu.

Vitiole pro Parcae editur Parcae in verbis Lutatii ad Statium L. 118. Theb. 641. vide eundem ad

L. VIII, 27. de locutione vs. 24. per bella, per aequora vide nos ad L. IX, 1016.

22 IN CLADEM FATO] Vetus codex habet in facto cladem. HORTENS.

22 DAMNATA] i. destinata. Habuit enim ante mantum Crassum, qui occisus est à Parthis, Cornelia, Scipionis Metelli filia. SCHOL.

23 INNUPSIT] Ita scribendum; non, nupsit. Vide Festum voce, innubere. GROTI. Ed. pr. Ita scribendum, non enupsit. Vide Nonium voce, innubere. IDEM. Ed. tert. Apud Festum frustra quaeras το innubere; quare bene in coris tertus rescriptum Nonium. Non tamen vulgo erat enupsit. Sed sic nupsit. Optime vero Grotius emendavit innupsit. quod confirmatur duobus libris Pulm. & Vossiano sec. ac quarto, Regio secundo, & Marpurg. In Vossiano tertio quoque à prima manu fuit innupsit, & in primo eadem manu superscriptum. Enupsit Amstelæd. Ovidius L. VII. Met. 856.

No thalamis Auram patiari innubere nostris.

Adde Livium Lib. I. c. 34.

23 TEPIDO] i. e. adhuc recenti, sive Crassi, sive meo, quod maioris invidiae est. SCHOL. Msc. tepido minus bene Tepido bullo dixit pro me recens mortua, vel potius priore manto. BERSM. Immo potius bullo meo recens mortuae.

25 NON SECUIROS] Non enim secure dormit, quem sequitur horis. SCHOL.

26 ET NULLUM] Et in veteri codice. pro tempus vetus codex peccat. HORTENS.

27 TENEAT] i. e. licet pater meus vivat adhuc, & ego sum mortua, non tamen in me sum mortua;
Z tua;

- 25 Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
 Et ^a nullum ^b vestro vacuum sit tempus amori,
 Sed teneat Caesarque dies, & Julia noctes.
 Me non ^c Lethaeae, conjux, obliviae ripae
 Inmemorem fecere tui, regesque silentum
 30 Permittere sequi. veniam, te bella gerente,
 In medias acies. ^d numquam ^e tibi Magne, per umbras,
 Perque meos manes ^f genero non esse licebit.
 Abscidis ^g frustra ferro tua pignora. bellum
 Te faciet civile meum. Sic fata, refugit
 35 Umbra per amplexus ^h trepidi dilapsa mariti.
 Ille, ⁱ Dei quamvis cladem, manesque ^j minentur,
 Major in arma ruit, certa cum mente ^k malorum.

Et, quid

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nullo R. pr. ^b nostro B. 1. Glossae V. pr. *vestrum* R. pr. ^c *Lethaeae* Edd. & MSS. plurimi, & *conjux* semper. ^d *tibi numquam* B. 1. ^e *se* Edd. Ven. Br. Med. ^f *generum* vulgo, & *abscidis*. ^g *ferro fr.* V. 1. ^h *sepulchri* B. 1. ⁱ *Di* P. 1. V. 1. R. 1. A. Ed. Ven. ^j *mirantur* B. 1. *minantur* V. 1. *minetur* H. ^k *laborum* B. 1.

tua; sed sicut ille te sollicitat die, ita ego nocte tibi sollicitudinem inferam. SCHOL.

31 *Prae umbras* &c.] Beneficio umbrarum, & manium meorum Julia à te non recedit. IDEM.

32 *Generumque*] In antiquo Cod. *generorumque*. HORTENS. Ex meis generorumque habent Volturni quinque, & sextus à manu sec. Regius primus, & Wirtianus cum uno Pulmanni. ut relinendum curavi. neque aliter legendum esse, jam monuit Ill. Heinsius ad Ovidii Epist. xiv. vi. 64.

Quo mihi commissae non licet esse piae.

plurimisque exemplis probavit: quibus adde Quintilian. L. iv. Instit. c. 4. *Male petis. procuratori enim tibi esse non licuit.* L. vii. c. 1. p. 584. *Potest incidere quaestio, an huic esse procuratori liceat.* Sed & eo loco in vulgatis *procuratorum*.

33 *Abscidis*] Vetus Codex *Abscidis*. HORTENS. *Abscidis* unus Pulm. & mei decem scripti vetustiores cum Editionibus Romana, & Veneta. Recte omnino à caedo. Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. L. 1, 827. *rebusque abscissa supernis*; & ad Prudentii Apotheos. 950. sic *funditus excelsi pro excelsi* apud Senecam de Clement. L. 1. c. 1. ubi contulit Gronov. Passim autem *abscindere*, & *abscidere* commutantur in nostro. ut vi 617. iv, 502. vi, 472. vii, 628. viii, 674. &c. de quibus suo loco monebimus. Interim plura de his verbis, qui cupit, adeat, commentarios à Doctiss. Drakenb. laudatos ad Silium L. xv, 473. & quae

super hoc verbo praedare disposat Cl. Dukerus ad Flor. Lib. 11. c. 2.

34 *Meum*] Obscure mortem denunciat bello civili. Agis, ne meus sis. Bellum civile faciet, ut meus sis. id est, cum te Caesar occiderit, apud inferos eris mecum. SCHOL. Vide omnino similem denunciationem apud Josephum Lib. xvi. 1. Antiq. Judaic. in fine.

35 *Dilapsa*] Male editiones praesae, & Ald. Col Steph. Gryph. & Pium. cum quibusdam MSS. recentioribus exhibent *dela, ja. delabi* dicitur, quod cadit. *dilabi* quod dispergitur, & evanescit. ut insinuit auctorum locis patet. Eleganter Virgilius L. iv. Georg. 499.

*Dixit, & ex oculis subito, cen sumus in auras
 Commixtus tenuis, fugit diversa, neque illum
 Praesentem nequidquam umbras.*

Adde Cerdam ad Aen. vi, 700.

36 *Ec quid ait* &c.] Mice. *Et quid non male.* BERNI. Immo vere. atque ita est in quatuor Pulm., meisque omnibus libris, & Sulpino, qui perperam mutavit. prioribus editionibus. Receptum id quoque Grotius. *Erquid* hic non habet locum. Non enim Pompejus se ipsum rogat, an terreatur, sed cur terreatur. Praeterea & necessario narrationis ordo exigit, *rui* & *ait*. Ovidius Lib. 1. Metam. 497.

*Speculat inornatos collo pendere capillos,
 Et, quid si comatur, ait?*

Sac-

Et, quid ait vani terremur imagine ^a visus?
 Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
 40 Aut mors ipsa nihil. Titan jam pronus in undas
 Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
 Quantum deesse solet lunae, seu plena futura est,
 Seu jam plena fuit: tunc ^b obtulit hospita tellus
 Puppibus accessus faciles: legere rudentes,
 45 Et posito remis petierunt litora ^c malo.
 Caesar, ut emissas venti rapuere carinas,
 Absconditque fretum classes, ^d & litore solus
 Dux stetit Hesperio, non illum gloria pulsi
 Laetificat Magni: queritur, quod tuta per aequor
 50 Terga ^e ferant hostes. ^f neque enim jam sufficit ulla

Præcipiti

VARIÆ LECTIONES.

^a somni M. ^b optulit V. pr. sec. Reg. pr. ^c velo P. 2. ^d in P. ^e ferunt B. 1. ^f nec enim B. 1. V. pr. sec. Edd. Asc. Verf. Mic.

Sæpius autem in his variatum, & peccatum esse docuit Gifanius Ind. Lucret. V. *Et quantis*. & Drakenb. ad Silium 111, 556. *Ecquis* vera retinendum Lib. 1v, 542. ubi multi scripti, & inpressi *En quis*.

38 VISUS] Vetus codex habet *somni*. HORTENS.

39 A MORTE] Post mortem, ut Epicurei volunt. SCHOL.

40 AUT MORS] Quod supra posuit in utroque pro se locutus est. Si non sentiunt umbræ post mortem, vana sunt, quæ vidi, & non timenda. si sentiunt, mortem temere non debeo; quia nihil est mors. si habet sensum, similis est vitæ. IDEM. Seneca Troad. 397.

Post mortem nihil est, ipsaque mors nihil.

41 DEMERSERAT] Msc. *dimiserat*, & alterum *demiserat*. BERSM. Monet quoque Drakenborg. in Codice Thuanæo esse *demiserat*. ad Silium Ital. L. v, 17. Sic Lib. viii, 159.

*Jam Pelago medios Titan demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exeret orbem,
 Totus erat.*

ubi contra in quibusdam MSS. est *demersus*. L. 12, 625.

Accipis Oceanum demisso sole calentem.

Ovidius L. 1. Fast. 653.

Septimus hinc oriens cum se demiseris undis.

Sed *demerserat* bene retinent hic omnes Pulmanni, nostrique Codices, nisi quod in tribus Vossia-

nis, & Edit. Veneta sit *dimeraserat*. Ita *mersus Phœbus* infra L. 1v. 283. *Mersum Oceano Phœbi jubar*, Seneca Herc. Fur. 26. *Merferat unda diem* Claudian. L. 1. R. Prof. 275. *stagna in Tarrestia Phœbus merfis equos* Silius L. x, 539. Eadem confusio apud Propert. L. 111. El. 16, 9.

Hic pressus stygias vultum demersit in undas.
 ubi vide Broukhufium.

43 HOSPITA TELLUS] Hic, & hæc *hospes* communi genere, sed hic usurpavit ut Virgilius *Bel-lum*, o terra *hospita*, portas. SCHOL. In Voss. primo pro o terra scribitur *contra*.

44 LEGERE] Collegere. verbum nauticum. SCHOL.

46 EMISSAS] Vetus codex *omissas*. HORTENS. Unde facile possis corrigere *amissas*. Sic passim *amittere raptum*, *amittere e manibus*, quod alicui inscio, & invito elabatur. Vide Burmann. ad Phædr. Fab. 13. *Amisit ore caseum*, ubi vulgo etiam *emissit*. pro *amissam opportunitatem* in Livio L. 25, 38. Vossianus Cod. *omissam*. Hic Vossianus quæritus à manu prima e multis præbet. unde levi mutatione posset fieri e vultu. Quamquam nihil est mutandum. tam *emissi*, quam *amissi* dicitur illud, quod perdimus invito. Multus in ea voce est Livius Lib. xxi. cap. 48. *Ibi dum perscrutantes loca omnia castrorum*, nullo satis digno moræ pretio tempus terant, *emissus hostis de manibus* est. L. xxxv, 6. *Hostium exercitum*, cuius delendi oblata fortuna fuerit, *elapsam*, & de eadem re paullo post. *Hostes e manibus emissos*, quod tardius datum signum esset etc. Adde L. xxvi, 17, 40. xxxii, 9.

- Præcipiti fortuna viro: nec vincere tanti,
 Ut bellum differret, erat. * tunc pectore curas
 Expulit armorum, pacique intentus agebat;
 Quoque modo vanos populi ^b conciret amores;
 55 Gnarus & irarum ^c causas, & summa favoris
^d Annona ^e momenta ^f trahi. namque adserit urbes
 Sola fames, ^g emiturque metus, cum segne potentes
 Vulgus ^h alunt. nescit ⁱ plebes jejuna timere.
 Curio Sicanias ^k transcendere iussus in urbes,
 60 Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
 Aut ^l scidit, ^m & medias fecit sibi litora terras.
 Vis illic ingens pelagi, semperque laborant
 Aequora, ne rupti repetant confinia montes.
 Bellaque ⁿ Sardoas etiam sparguntur in ^o oras.
 65 Utraque frugiferis est insula nobilis arvis.

* Nec

V A R I A S L E C T I O N E S.

a tum V. 2. R. 1. A. Edd. pieraeque. b conciret W. concitat H. c casus Edd. Ven. Br. Med. d annonae V. 2. a m. pr. e momenta M. f tibi A. g emiturque A. h alant B. 1. i plebs & meus plebs A. alii plebs V. Drak. ad Sil. vii. 1. 271. Prisc. 751. k iussus transcendere meus. l scindit M. & meus. m aus B. 1. ac M. Hort. deest in V. 1. n Sardonis suprastr. a R. 1. o oras V. 3. H. Ed. Ven.

50 SUFFICIT] Nulla felicitas jam satis est. SCHOL.

52 DIFFERRET] Hoc est. Malebat jam dimicare, quam vincere. Plus autem dixit, ut differret, ne vel hoc pati posset, quod postea erat dimicaturus, interim victoriam consecutus. IDEM.

54 VANOS] Plane lego *varios*. qui enim bello *vani* populi amores, quos deditiones oppidorum, & gentium fere subsequuntur? *Varii* autem tum alias cum Virgilio, Horatioque, tum hic imprimis recte dicuntur, quod Caesar animos hominum à Pompejo in se transferri posse speraret; si &c. comiteu eos assatim instruxisset. Porro *momenta* ita dixit, quemadmodum versu 338.

Non pondera rerum, non momenta sumus.

ex persona Massiliensium i. e. non in nobis vertitur cardo rei. Demosthenes dixerat τὰ πέρυια τῶν ἐμῶν. quod Cicero vertit, *fortunes Graeciae* &c. MODIUS. Novant. Lect. Ep. 65. *Vanos* Modius probat *Varios*. BERSM. Nihil hic variant scripti, & recte. nam *vani* amores non intelligendi sunt inanes amores populi, à quo an amaretur, nec ne, ejus nihil interesset; sed leves, *varii*, inconstantes, quos facile flectere posset. Ita Tibullus L. 111. El. 6, 60.

Ignoratum cupimus vana puella torum.

ubi consule Broukhuf. L. 1v, 703. *Variam* dant etia mentem in Rottendorph. Cod. forsitan non male *vanam*, de his vocibus dicam plura ad L. 1v, 726. & de *momentis* L. v, 340.

55 GNARUS] Ordo est. Gnarus trahi & causas irarum, & summa momenta favoris annonae, per hanc enim aut irascitur populus, si deest, aut mitis est, si abundat. SCHOL.

56 ADSEKIT] *Adserere* est liberum probare. Adserit ergo, liberas probat. ut Terentius. *Liberali illam adsero causa manu.* IDEM.

57 METUS] *Metum* pro obedientia, & observantia ponit, Ut sit sensus: Largitione obedientiam, & studium plebis comparari, contra autem, qui fame vexantur, detrectare imperium & iussa. MICYLL.

58 NESKIT PLEBES JEJUNA TIMERE] Ex eodem fonte prudentiae illud Severi Imperatoris: *Miles non timet nisi vestitus, calceatus, satur, & habens aliquid in zona.* GROT. ex Ed. tert. Praeclare Seneca c. 18. de Brevitate Vitae. *Cum ventre humano sibi negotium est, nec rationem patitur, nec acuitate mitigatur, nec ulla prece flebitur populus esuriens.*

61 AUT SCIDIT] Hoc enim incertum est, utrum opprefferit terras, an ruperit *terras*. quae antea mediae fuerant, has sibi litora fecit mare. SCHOL.

66 Nec

- ^a Nec plus Hesperiam longinquis messibus ullae,
Nec Romana magis ^b complerunt horrea terrae.
Ubere vix glebae superat, cessantibus Austris,
Cum medium nubes ^c Borea cogente sub axem,
70 Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.
Haec ubi sunt provisa duci, tunc agmina victor
Non ^d armata ^e trahens, sed pacis habentia vultum,
Tecta petit patriae. ^f pro, si remeasset in urbem,
Gallorum tantum populis, Arcto^gque subacta,
75 Quam seriem rerum longa ^h praemittere pompa,
Quas potuit ⁱ belli facies! ut vincula Rheno,
Oceanoque daret! celsos ut ^j Gallia currus
Nobilis, & flavis sequeretur mixta Britannis!
Perdidit o qualem vincendo plura triumphum!
80 Non illum laetis vadentem coetibus ^k urbes,

Sed taci-

VARIAE LÉCTIONS.

^a non A. ^b complerent O. ^c horameus. ^d armata V. tert. a m. pr. ^e trahis B. r. ^f pro V. pr. W. meus. Edd. Rom. Parm. Ven. Br. &c. ^g ad P. r. V. l. VV. LL. Steph. ^h praemittere P. r. ⁱ facies b. B. l. meus. ^k Gallica V. l. l. orbes V. tert. a m. pr.

66 NAC PLUS &c.] Quae differentia sit inter hos duos versus, non video *nec plus nec magis*. Omnino rescribendum est pro *plus prius*; ut est in Vossianis sec. tert. qu. quinto. Bohur & Hulst. a. manu sec. neque Scholiastes aliter Voss. primi. *longinquis* i. extra Italiam natis. *nec ullae* quia ipsae sunt Italiae propinquiores Sicilia scilicet & Sardinia. Optime.

68 SUPERAT] Mscr. *superant*. male. BERSM. *Superant* perperam quoque Voss. sext. & tert. a m. pr. ac recentiores glossae Voss. sec. ut sit dictum pro *superantur*. Recte Scholiastes. superat i. *has duas insulas in ubertate et frugum copia vix Libye i. Africa vincis, cum apud illos plueris, et magni menses provenerint*. Unde patet, vitiose quoque pro *Libye* scribi *Libyae* in duobus Vossianis. Wittiano & meo. nisi *ad xxi* subintelligas *Boreas* (de qua constructione V. ad L. 11, 218.) quo pertinet lectio Wittiani, Amstel. & Vossiani sexti *intulit*. Sed mutatione non opus est. *Libyae* quoque habent Edd. Ven. Sulpit. Colin. Steph. Mic. Hortensique. Dein pro *annum* male itidem in Bersm. MS. *annum*. Intelligit messem magnam per effusos imbres, ut bene capiunt interpretes. Lib. 111, 45.

Agricolae raptis annum flere juvenis.
Saepe haec vox hoc sensu abiit in *annis*. Vide

Dempster. ad Rosin. p. m. 527. & qui egregie, ut omnia, haec explicuit, J. F. Gronov. Observ. L. IV. c. 5. & ad Stat. Lib. 111. Silv. c. 2.

----- terris
Prima Dicarchaei Pharium gravis intulit annum.
Adde Lutat. ad Stat. IV. Theb. 710. Barth. ad Claudian. B. Gild. 58. Zinzerling. & Burmann. ad Valer. Flacc. v. 424.

Ora laeta Phari, pinguemque sine imbribus annum.
69 CUM MEDIUM] Boreas cum apud Italiam serenus sit, apud Africam pluvias facit. E contrario Auster Italis pluviosus, sed in Africa siccus, & calidus est. Ergo ex Borea fertilis est. SCHOL.

71 VICTOR] Vetus Codex *duktor* habet. HORTENS. Quinque etiam Pulm. & 3 Bersm. cum sex meorum *duktor*. aliisque. Vide Drak. ad Silium IX, 190. eadem variatio est vs. 133. & alibi. sed praecedit *duci*.

74 ARCTO] In hac enim parte coeli Gallia, atque Germania sitae sunt. SCHOL.

74 SUBACTA] Vetus Codex *subactis* legit. HORTENS. *Subactis* male etiam est in Amstel. & a m. sec. Voss. sexto. vide Priscian. L. xv. in fine.

76 FACIES] Triumphantibus enim mos erat, ut picta flumina, & provincias, quas vicissent, ante currum praeterrent in tabula. Possumus & fluvios victos

Sed tacitae vidêre metu. * non constitit ^b usquam
Obvia turba duci: gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se ^c non mallet amari.

- Jamque ^d & ^e praecipites superaverat ^f Anxuris arces,
85 Et qua ^g Pomptinas via dividit ^h uda paludes,
Qua sublime nemus, Scythicae qua regna Dianae;
Quaque iter est Latiis ad summam fascibus Albam:
ⁱ Excelsa de ^k rupe procul ^l jam conspicit Urbem,
Arctoi toto non visam tempore belli:
90 ^m Miratusque suae, sic fatur, moenia Romae:
Tene, Deum sedes, non ullo Marte coacti

Deseruere

V A R I A E L E C T I O N E S.

a nec P. 3. B. 4. mei 9. Edd. Ven. Omnib. aliique. b *usquam* B. 2. c nec Edd. Ald. Col. Steph. Gr. Hort: M. m. d deest in V. 1. R. 1. H. e *praecipitis* V. 1. f *Anxuris* V. tert. a m. pr. *Anxuris* H. *Anxuris* Ed. Ven. *Anxuris* Hort. unus *Axyris* &c. g *Pomptini* vulgo. h *unda* Ed. Ven. Br. Med. i *excelsa* V. 1. k *rure* Ed. Rom. l *sum* V. 1. pro var. lect. m *miraturque* H.

viſtos accipere pro hominibus, qui habitabant.
SCHOL.

79 PLURA] Quia & victoria belli civilis accessit. IDEM.

80 COETIBUS] Mallem, si per manu exaratos Codices liceret, legere *cantibus*; ut opponantur *urbes laetis cantibus*, & *tacitae metu*. De coetibus, & turba statim sequitur.

81 NON CONSTITIT] Omnes, quod sciam, membranae retinent *constitit*, nisi quod in Amstelredam. est *obstitit*. Ill. tamen Heinſius à Lucano relictum esse censet *constitit*, ad verba Claudian. Lib. II. in Rufin. 427.

- - - - - *vacuo plebs obvia muro*
Jam secura fuit.

Quod verbum passim de effusa multitudine sumi, notum est. Sed in voce *constitit* videtur inesse sensus admirationis, & stuporis, quo adfixa ad tanti victoris vultum obvia turba consistat, & in vestigio suo haereat. Ceterum pro *tam magno* vulgo in Servii verbis ad Aen. vi, 835. citatur *jam magno*, uti est in uno Ms. Bersmanni.

83 NON MALLET] i. magis voluit, ut vi vinceret, quam favore. SCHOL.

84 SUPERAVERAT] i. transferat. *Anxuris* arcem montem Tarracinenſem dicit, in quo in herbis Juppiter colitur, unde hoc nomen accepit à Graecis. IDEM. Dubium est, an *Anxuris*, an *Axyris*, sit scribendum: pro priori tamen ſtant tantum non omnes MSS. viſit, quae habent viri docti ad Silium L. viii, 392.

- - - - - *ſepulſi verſiti Anxur.*

85 PONTINAS] Pontina palus ad Circeios est; quae quondam 24. urbium fuit, ut modo retulimus ex Mutiano: inde dicta, quod pontonibus trajiceretur. Hinc urbs *Pontia* nomen traxit: & *Pontia* insula: & Romae trib. *Pontia*. Erat haec *Pontina* palus circa viam Appiam, quae Brundisium usque, unde Caesar Romam petivit, lapidibus strata est, quondam latrocinii infesta. Juvenalis.

Armatae quoties tutas caſtode tenentur,
Et Pontina palus, & Gallinaria pinus.

Pontina Palus in Volſcis est, diſtans ab urbe XL. M. paſ. Strabo etiam in Campania fuiſſe tradit, eamque Caesar ſiccare, conſecto civili bello, deſtinavit: quod oportuna latrocinii eſſet, ut author eſt Sueton. Hae paludes ante ea tempora aliquando à Cornelio Cethego Conſule, cui ea provincia evenerat, corrivatis multifariam aquis, fuerunt exſiccatae, atque iis ager factus. HORTENS. Scribendum *Pomptinas*. Eſt enim à *Pometia*, omiſſa vocali. GROT. Ed. tert. *Pomptinas* eſt in Regio primo, & Voſſiano à manu prima. à manu autem ſec. *Pomptinas* ut exhibet Voſſianus primus, ceterique optimi MSS. aliorum auctorum. quod & monet Ill. Heinſius ad Silium viii, 381.

- - - *peſſifera Pomptini uligine campi.*

86 NEMUS] Ariciam dicit, ubi Diana colebatur. SCHOL. Dianae ſeu Virbiti nemus in montibus Latiis eſt cis Velitras & Albam. SULPIT. Omnibonus Aricinum nemus exponit, quod ab Aricia ſylva, ut ipſe ait, urbi vicina nominatur: ubi & ſons Egerius eſt, apud quem Numa ſimulabat.

Deseruere viri! pro qua pugnabitur urbe?
 Dî melius, quod non Laras Eous in ^a oras
 Nunc furor ^b incubuit; nec juncto ^c Sarmata velox
 95 Pannonio, ^d Dacilque Getes ^e admixtus: habenti
 Tam pavidum tibi, Roma, ducem Fortuna pepercit,
 Quod bellum civile fuit. Sic fatur, & Urbem
 Adtonitam terrore subit. namque ignibus atris
 Creditur, ut captae, rapturus moenia Romae,
 100 Sparsurusque Deos. fuit haec mensura timoris:
 Velle putant, ^f quodcumque potest. non omina festa,
^g Non fictas laeto voces simulare tumultu,

Vix odif-

VARIAE LECTIOES.

^a horas V. 3. Edd. Ven. Br. Med. ^b occubuit R. 1. ^c Sarmatha A. ^d Dacusque Getis V. 1. ^e admosus B. 1. ^f adjunctus V. V. LL: Steph. ^g quacumque V. 1. ^g nec B. 1. R. 1. V. 2. W. A. Hort. m.

labat, se cum Egeria Nympha consilia de Rom. Repub. agitare. MICYLL.

86 REGNA DIANA] Sacerdos Aricinae Dianae, Rex appellabatur. Unde & Sueton in Caligula, Regem Nemorensem dixit. Et Flaccus in Argonaut. Immittis Aricia regi. Item Martialis:

Qua Trivias nemorosa petit dum regna viator.

Caeterum solebat id sacerdotium obtinere fugitivus aliquis, qui priorem sacerdotem, ejusdem conditionis hominem, pugna superatum sustulisset. Unde Ovid. III. Fastr.

Regna tenens fortes manibus pedibusque fugaces.

Instituti hujus meminit & Strabo libro quinto, his verbis: Τὸ δὲ Ἀρκαμίνιον ὃ καλεῖται νῦν, inquit, οὐ τὸ αὐτὸν μένος τῆς οὐ τῆς αὐτῆς Ἀρκαμίνης ἀναβαίνειν εἰς τὴν εἰς Ἀρκαμίνην, τὸ ἰσχυρὸν δὲ οὐκ ἀφ' ἑρμῆος τῆς Ταυραπόλεως γὰρ τι βεβεβαυμένοι πρὸς τῇ Σουθικῇ πρὸς τὸ ἰσχυρὸν καὶ οὐκ ἀφ' ἑρμῆος τῆς Ταυραπόλεως γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ γυναικὶς αὐτοῦ τῇ προσηύχοντι, ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ὁ γυναικὶς αὐτοῦ τῇ προσηύχοντι, ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ὁ γυναικὶς αὐτοῦ τῇ προσηύχοντι. MICYLL. Aliis quoque deabus regnum tribuitur iis locis, in quibus colebantur. Supra Lib II, 424.

- - Umbrosas Liris per regna Maricar.

L. v, 81.

Cum regna Themis tripodisque teneret.

Unde reges, & reginae, & ἀρχαὶ vocantur. V. Cuper. Monum. Antiq. p. 232. &c. item domini, dominatque &c. V. Heint. ad Ovid. Epist. Her. IV, 12. Broukh. ad Propert. II, 4, 17. ἡγεμῶνα ἄρχοντα Sophocl. Elect. 629.

87 ALBAN] Consules ad Albanum montem sacrificiorum gratia ire consueverunt. SCHOL.

88 PROSPICIT] Vetus codex *conspicit* habet, & item alter vetustior. HORTENS. In omnibus scriptis, & editis est *conspicit*, praeter Micylli, & Hortensii Edd. quod sciam, & MS. Marpurgensem. Elegantius autem esset *prospicit*. quod passim dicitur de illis, qui ex altiore loco in alia stant, & intentos habent oculos, ut notum est.

89 ARCTOR] i. e. Gallici, quia Gallia sub septentrione est. toto per decem annos tracto, ut ipse ait *decimo jam vincitis* (*vincimus* Voss. sec.) anno. SCHOL.

92 PRO QUA] Si tu desereris à civibus tuis. IDEM.

94 JUNCTO] Corrupte Ascens. Mic. Versell. & Hortens. Edd. *junctus*. Vide ad Lib. II, 406. *juncto Supis Isauris. vinculo* Huill.

100 SPARSURUS] De templis simulacra dejecturus in publicum. SCHOL.

100 MENSURA] i. e. timorem suum sic metiebantur, ut crederent, Caelarem facturum esse, quod posset. Est ergo *mensura* pro modo. IDEM.

101 FESTA] Fortasse *Fausla*. PULMANN. Primum *omnia*, quod in multis legitur editionibus, etiam primis, & MSS. quibusdam deterioris notae, nihil est. *Omina* olim jam bene dedit Omnibonus, & recte revocavit Modius Novant. Lect. Ep. 65. ubi cum Pulmanno mavult *fausla*. quod in textum recepit Betsmann. sed notans in Msc. esse *festa*. ut habent mei omnes. *omine fausto* Seldon. Apol. in. Carm. I. I. in f. Consule Dempster. ad Rottm. p. m. 199. & N. Heinsum, à quo, ut & à Clar. Burmanno adducta plena manu exempla

COR-

- Vix odisse, vacat. * Phoebea palatia complet
 Turba Patrum, nullo cogendi jure Senatus,
 105 ^b E latebris educta suis: non Consule sacrae
^c Fullerunt sedes: ^d non proxima lege potestas
 Praetor adest: vacuaeque loco cessere curules.
 Omnia Caesar erat. privatae Curia vocis
 Testis adest. sedere Patres censere parati,
 110 Si regnum, si templa sibi, jugulumque Senatus,
 Exsiliumque petat. melius, quod plura jubere
 Erubuit; quam Roma pati. tamen exit in iram,
 Viribus an possint obsistere jura, per unum
 Libertas experta virum. pugnaxque Metellus,
 115 Ut ^e videt ingenti ^f Saturnia templa revelli

Mole,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Phoebea R. I. meus. ^b ^a V. 2. ^c effulsero V. I. fulsero R. I. ^d nec W. ^e videt V. I. ^f Saturni B. I.

conspici possunt, ad Lib. VI. Metam. Ovid. 447.

- - - *fausto committitur omine sermo.*

Proprium autem est in acclamationibus: vide J. F. Gronov. ad Tacit. Lib. I. Ann. c. 35. *faustis in Germanicum ominibus.* Sed idem Tacitus Lib. V. Ann. c. 4. *Festis in Caesarem ominibus.*

103 VIX ODISSE. Etiam ipsa odia libere exercere non poterant prae timore: sive, ut adventu Caesaris subito trepidi, tempus tunc nec odio vacuum reperirent. SCHOL.

103 PHOEBEA] Per prolepsin dictum est. Nam illo tempore hoc non erat sedes. Ergo *Phoebea palatia*, quae postea ita sunt dicta. Nam postea haec constituit Augustus. IDEM.

103 PHOEBEA PALATIA] Templum intelligit Apollinis, non quod in Capitolio, sed quod in Palatio antiquitus fuit: quod postea, cum fulmen dejectum fuisset, & haruspices à deo desiderari dicerent, Augustus instauravit, addita & porticu, & bibliotheca Graeca Latinaque. ipseque etiam eodem loco jam senior Senatum saepe habuit, decuriasque judicum recognovit, ut Suetonius auctor est. MICYLL.

103 COMPLET] Vossianus tert. *complens.* cuius constructionis innumera apud poetas sunt exempla. Nihil tamen propter unicum codicem muto.

104 NULLO JURE] Nam privatus Caesar Senatum vocabat, cum consules soleant. SCHOL.

105 EDUCTA] Unus Pulm. & Berfm. Witten. Huist. & Voss. text. à manu sec. *producta.* Quod est probum utrumque. Tam enim *educi*, quam

produci dicuntur, quae in publicum veniunt. passim occurrunt exempla. Apud Caesar. B. Civ. I. 14. *in forum productos*, variant quoque libri MSS.

107 CURULES] Aediles Curiles patricios dicit, quia & ipsi habent potestatem convocandi senatus. Ergo nunc loco suo cesserunt, quippe non aderant. SCHOL. Curules selias intelligi à Lucano, manifestum est.

113 POSSUNT OBSISTERE] *Possint* auctoritate Msc. Berfm. & meorum septem vetustiorum, rescripti. Dein in lib. Berfm. est *resistere*. Forsan etiam non male; ut mutarint, qui crediderant *re* in compositis semper esse breve, cum sit anceps sequente consonante, quae aliunde non est inserta, ut in *resido*, *reduco*, *refero*, aliisque sic vs. 552. IX, 367. & alibi pro *retulit* in optimis Codicibus, & nonnullis Edd. est *retulis*. Vide notas ad Phaedr. Fab. 57. & quos laudat Drakenb. ad Silium Ital. L. I, 309. aliosque.

114 METELLUS. Qui tunc tribunus plebis fuit. *Saturnia.* ubi aerarium publicum est constitutum. SCHOL.

116 RAPIT GRESSUS] In meo est *curfus* & pro var. lect. *gressus*, L. V, 503. *Inde rapit curfus.* sed alio sensu.

118 USQUE ADEO] Sunt verba poetae. ut Virgilius:

- - - *Quid non mortalia pectora cogis*

Auri sacra fames? SCHOL.

119 DISCRIMINE] Nulla discretione posita inter iustitiam & in iustitiam. IDEM.

120 ET PARS] Plerique libri & Codices *sed pars*, Msc.,

- Mole, rapit gressus; & Caesaris agmina rumpens,
 Ante fores nondum resecratae constitit aedis.
 * (Usque adeo ^b solus ferrum, mortemque timere
 Auri nescit amor. percunt discrimine nullo
 120 Amissae leges: sed, pars vilissima rerum,
 Certamen movistis opes) prohibensque ^c rapina
^d Victorem, clara ^e testatur voce Tribunus:
 Non nisi per nostrum vobis percussa patebunt
 Templata latus, nullasque feres, nisi sanguine sacro
 125 Sparsas, raptor, opes. certe ^f violata potestas
 Invenit ista Deos. Crassumque ^g in bella secutae
 Saeva Tribunitiae ^h voverunt proelia dirae.
 Detege jam ferrum. ⁱ neque ^k enim tibi turba verenda ^l est
 Specta-

VARIAE LECTIONES.

^a *huc solus* B. I. ^b *ferrum sol.* B. I. ^c *rapinam* V. 2. am. pr. ^d *victorum* Ed. Ven. ^e *testatur* Edd. B. Med. ^f *violenta* B. I. V. tert. am. pr. ^g *ad* M. Hort. ^h *vulgo noverunt.* ⁱ *nec* B. I. M. Hort. ^k *enim* est Edd. Rom. Parm. ^l *deest* in Edd. Rom. Parm. Ven. Omn.

Msc. optim. & pars. BERSM. Et, quomodo placuit Bersmanno, habent duo vetustissimi Vossiani, & quartus à manu secunda.

121 OPEs] Metellum increpat, quia propter thesauros & pro auro, non pro lege morti se opponerebat. SCHOL.

124 SINE SANGUINE SACRO SP.] Nisi C. V. P. L. O. G. Sabellicus in Annotat. (T. I. Thef. Crit. p. 183.) nonnulli sine perperam. PULM. Sine exhibent Vossiani duo, Ed. Ven. Brix. Med. Ascens. & Micylli. sed vitiole. Tum enim nihil est, ad quod referri possit *ut sparsas*, ut vidit Sabellicus, & Ascensius, qui ideo reposuit *sparsas*, quod secutus est Micyllus. & habet unus Berfm. Cod. & Hulst. sine sanguine fuso sp. Oxoniens. unus. *sparsas sanguine* est aspersas, Ovidius L. III. Ar. Am. 726.

Oraque montana servida spargis aqua.

Seneca de Ira 1, 12. *Sparsus luto calceus.*

124 SANGUINE NOSTRO] Legitur & sacro: quoniam tribunicia potestas est sacrosancta. SULPIT. Sacro. Mscr. tria nostro. illud ad tribuniciam auctoritatem pertinet, quae erat sacrosancta. BERSMANN. Sacro sparsas. Aspersas tribunicio sanguine. GROTIUS. Pro sacro etiam est nostro in MS. quinque Pulm. & octo meis. sed in duobus vetustissimis Vossianis superscribitur sacro. Praecessit nostro. Veram lectionem servavit etiam Scholiafles dicens, nostro, vel sacro. sacrosancti enim erant (dicebantur, Voss. pr.) Tribuni plebis. quippe his re-

fieri aliquem non licebat; & ideo sancti dicebantur. Sanguinem sacrum victimae Virgil. dicit Lib. III. Aen. 67.

126 DEOS] Utores scilicet, & defensores. SCHOLIAST.

127 SAEVA] N. Heinsius scribendum esse conjicit laeva ad Silium Ital. Lib. v. 660.

- - - - - laeva ob discrimina Martis.

ubi vide. Sine scriptis nihil muto. Vide ad Lib. v. 723.

- - - - - saevi discrimina Martis.

Malebat Scaliger saeva i. laeva, saevus & saevus enim aliquoties commutantur. Consule notas ad Senec. Herc. Fur. 241. Scaeva Lerne monstrum. apud Liv. Lib. xxxi, 45. Saeva coorta tempestate in Voss. est saeva. Inf. L. vi, 431. Saevorum arcana magorum. in aliis est saevorum.

127 TRIBUNITIAE] Gajus Attejus cum diceret Crasso, servare se de coelo, & eum pronisci varet ad proelium, ille contempsit. Neglectus Tribunus plebis Dirac. i. Deorum iras ei inprecatus est. Quo bello Crassus occubuit. Hinc Tribunitiae dirae declinavit. Dictae sunt autem dirae, quasi deorum irae. SCHOL. Voverunt. Flor. Lib. III. Adscribit autem Florus Metello, quod Appianus Attejo. MICYLL. In verbis Scholiafles Vossianus pr. habet Gajus & Antonius dicerent &c. Voss. sec. Gajus Etius.

127 NOVERUNT] Ita ediderunt Berfm. Grotius, Aa &

Spectatrix scelerum: deserta stamus in Urbe.

- 130 Non feret è nostro sceleratus praemia miles:
Sunt, quos prosternas, populi, quae moenia dones.
Pacis ad ^a exhaustae spoliū non cogit egestas:
Bellum, ^b Caesar, habes. His magnam victor in iram
Vocibus accensus: Vanam spem mortis honestae
135 ^d Concipis: haud, inquit, jugulo se polluet isto
Nostra, Metelle, manus. dignum te Caesaris ira
Nullus ^e honor faciet. te vindice, ^f tuta relicta ^g est
Libertas? non usque adeo permisit imis
Longus summa dies, ut non, si voce Metelli
140 Serventur leges, ^h malint ⁱ à Caesare tolli.
Dixerat: &, ^k nondum foribus cedente Tribuno,
Acrior ira subit: saevos circumspicit enses,

Oblitus

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a exhaustae V. 2. ^b o Caesar B. 1. ^c ductor P. 1. W. H. A. ^d concipis H. ^e bonos B. 2. Edd. Rom. Parm. Sulp. A. C. S. G. Hort. ^f tota V. tert. a m. pr. Edd. Br. Med. ^g deest V. sec. R. 1. A. ^h malint V. 1. ⁱ se O. ^k foribus nondum B. 1. V. 1. M. Hort.

& sequentes editores. Nullo sensu. priores Edd. & MSS. omnes fere *voverunt*, ut typis exprimentum curavi. *voverunt* est in Regio primo, & Hult. a manu sec. *Vovero* enim proprium dirarum, & exsecrationis est verbum. *Vovero scelus* dixit Statius Theb. vi, 144. In Amstel. est *voluerunt*. In Marpurg. & meo *moverunt*. Non male. ut dicat, diras istas causam fuisse, & tamquam unicum adversi seu scaevi proelii momentum. Vide supra ad Lib. 1, 631. neque enim cum Versellano opus est scribere *funera* sine consensu Codicum. quod esset expressum ex Horat. L. 1. O. 15. de Paride.

Genti quanta moves funera Dardanae.

130 E NOSTRO] Non accipiet de eo, quod nostrum est. SCHOL.

133 BELLUM HABES] i. e. non defecerunt omnes gentes, quasi non habeas, quibus spolia detrahas, dum spolia Romae auferis. IDEM.

133 His] *Hic* C. V. P. L. O. G. non *is*. PULM. *is* scilicet scriptum est in Col. Steph. & Gryph. Edd. vitiose.

136 DIGNUM] i. e. numquam eris tanto honore sublimis, ut dignus sis, cui debeat Caesar irasci. SCHOL.

136 DIGNUM TE CAESARIS IRA] Quamquam statim innovare nihil velim, monendum tamen est, in editione Veneta scribi *irae*. qui casus saepe *res dignus* adponitur. Evolve, quos laudant viri

docti ad Siliū Ital. L. XII, 81. & ad Phaedr. L. IV, F. 20.

Quidquid putabis esse dignum memoriae.
Valer. Maximus L. V. c. 1. Ex. Ext. 2. *Si nihil aliud dignum memoriae gessisset*, ut habent quidam MSS. vulgo *honore & memoria*. alii *honore memoriae*. alii *memoria*. inf. L. VIII. 653. *Vita digna suis* idem variatur.

138 IMIS] Horat. L. 1. O. 38.

*Valeat ima summis
Mutare, & insignes adinuat Deus.*

140 SERVENTUR] i. e. plus doloris habent leges, si eas Metellus servet, quam si Caesar tollat (*evertas* Voss. sec.) SCHOL. Voss. pr. & Reg. pr. *Servantur*. quomodo vulgo legas quoque apud Priscian. c. 651. Ed. Purich. ubi male, pro *non si*, editur *si non*, ut est in uno Berism.

143 SIMULARE TOGAM] Sic enim venerat, ut pacatus. nam ait supra.

*Tunc agmina victor
Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,
Tacta posuit patriam.*

SCHOL. Msc. *servare*. minus probe. Pacificum se gerere. BERSM.

143 COTTA] Ethic tribunus fuit plebis. SCHOLIAST.

146 LIBERTATE PERIT] i. e. ut libertas sit causa.

- Oblitus simulare togam. ^a tum ^b Cotta Metellum
Compulit audaci nimium desistere coepit.
- 145 Libertas, inquit, populi, quem regna coërcent,
Libertate perit; cujus servaveris umbram,
Si, quidquid jubeare, velis. tot rebus iniquis
Paruimus victi: venia est haec sola pudoris,
Degenerisque metus, nil jam potuisse negari.
- 150 Ocius ^c avertat diri mala semina belli.
Damna movent populos, si quos sua jura ^d tuentur;
Non sibi, sed domino gravis est, quae servit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello.
^e Tunc rupes Tarpeja sonat, magnoque reclusas
- 155 Testatur stridore fores: ^f tunc conditus ^g imo
Eruiat templo, multis ^h non tactus ab annis,

Romani

VARIARUM LECTIOES.

^a tunc R. 1. H. Edd. quaedam cum B. 1. ^b Cotta V. 2. H. meus. ^c avertant Grot. Ed. & seqq. ^d tenentur Ed. Ven. ^e tum P. 3. R. 1. W. V. 1. A. ^f tum P. 1. R. 1. meus. ^g uno H. ^h nos motus B. 1. non tactus H.

sa pereundi, dum se adversus potentem libere aliquis sit ausus erigere. SCHOL. In hac voce similiter lusit Seneca de Tranquill. Animi c. 3. *Ejuslibertatem libertas non tulit* ubi vide Gronov. Sequentia citat Servius ad Aen. x. 444.

150 AVERTANT] Abcant in rem malam ista belli irritamenta. Ante *avertat*, incongrue. GROTIUS. *Avertant* legitur in uno Bersm. tribus Pulm. Vossiano tertio, & quarto a. m. pr. Regio utroque Hulsano, & Marpurgenfi. Consentit autem cum Grotio Cl. Drakenborch. ad Silium Ital. lib. 1. 288. Nisi quod alio paullulum sensu intelligere videatur, nempe simpliciter pro *avertantur*, *auferantur*. quod praefero, si quid mutandum est. *Vertere* cum suis compositis saepe passivam obtinere significationem; notum est. Verum cum tot alii, & in illis optimi quoque Codices *avertat* retineant, nullam innovandi video rationem. Quare merito ante vulgatam lectionem jam vindicavit J. F. Gronovius, & lib. iv. Observ. c. 5. docuit, eleganter eos dici *avertere* res, quas ex aliena potestate in suam fraudem, vel vi redigunt. Recte igitur *ocius avertat* scilicet Caesar, ut addit Scholiast. pecuniam, quae belli sunt mala semina. Tacitus lib. 1. Histor. c. 53. *Alois comperto publicam pecuniam aversisse, ut peculatorem flagitari iussit.* leg. vii. §. 3. Dig. de Tribut. Act. *Sed ex simerem perire passus est, aut eam avertis.* & *onus aversum* hoc sensu L. xxxi. Dig. Loc. Cond. Valer. Flacc. L. v. 630.

Vellera sacra meis sperantem avertere lucis.

Statius L. iv. Theb. 648.

Sidonias avertere praedas.

Adde, quae dicemus ad lib. vi. 585. *Avertent* est in uno Bersm. *avertat* itidem, uti & in Voss. primo & sec. a. m. pr.

152 EGESTAS] Cum hi, qui serviunt, inopes sunt; non sibi graves sunt, sed domino suo, cui inopes serviunt. SCHOL.

155 STRIDORE] Hoc post inruptionem Gallorum factum est, qui Capitolium latenter ingressi sunt, ut majore ferro praemunirentur (*ut liminaria portas aere ferens* Voss. pr.) ne quis cum silentio posset Capitolium aperire. IDEM.

156 NON TACTUS] Sic rescripti fide omnium Mssorum, quos ego, virique docti inspexerunt, & Editionum veterum cum Sulpit. Ascens. Mic. & Horrens. *Intactus*, quod vulgo secuti sunt, ex Aldi officina provenit.

156 AB ANNIS MUL.] *Sulpitius* interpretatur, & *Secundo bello Punico*. Glareanus diligenter Sulpitii, & Badii expositionem excutens, cum tamen, *inquit*, in sequentibus verbis sit mentio Fabritii, & belli cum rege Pyrrho, & parcorum avorum, qui utique longe ante secundum bellum Punicum fuerunt, quare non, & primo bello Punico Carthaginenses his multati à Rom. apud Polybium legantur: semel duobus milibus, ac ducentis, mor-

Aa 2

rum-

Romani census populi, quem Punica bella,
 Quem ^a dederat Perſes, quem victi praeda Philippi;
 Quod tibi, Roma, fuga Pyrrhus trepidante ^b reliquit;
 160 Quo te Fabricius regi non vendidit auro;
^c Quidquid ^d parcorum mores ſervasti avorum;
 Quod dites Asiae populi miſere tributum,
 Victoriſque dedit Minoſa Creta Metello;
 Quod Cato longinqua vexit ſuper aequora Cypro.
 165 Tunc Orientis opes, captorumque ^e ultima regum,

Quae

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Perſes* ded. *W.* dederant *V. 2.* ^b *relinquit* *V. 1.* ^c *Et quod* *R. 1.* ^d *Parthorum* *H.* ^e *victima* *R. pr.*

rurſum mille additis. Dein propter Sardiniam, rurſus mille, ac CC. talentis. Lubens hic diſſimulo ejuſdem Sulpitii allegationes ex Plinio, de aerario Romano, cum, quo tempore ille haec ſcripſit commentaria, pauci, imo verius nulli rem pecuniarum antiquam illam, ac vere Romanam intelligerent. Nec eum locum Budaeus lib. 11. de Aſſe, cum multum ac diu luſtatus eſſet, perfectè explicuit, quod ipſe quidem ingenuè fateatur, tantum abeſt, ut ego ſententiam meam interponere velim. Haec GLAREAN.

157 ROMANI] Hi verſus uſque *quas Pompejanis* in antiquiſſimo Codice non leguntur hoc loco. ſed poſt *pauperiorque ſuit.* HORTENS.

159 PYRRHUS] Rex Epirotarum. Fabricio aurum obtulit, ut Romam ſibi proderet. Sed poſt victus Pyrrhus omne perdidit aurum, unde Fabricium corrumpere voluit, *reliquis* ſc. ut tolleres. SCHOL.

160 QUO TE FABRICIUS REGI N. V. AURO] *Regi* C. V. P. L. O. G. F. Sabellic. in Annotat. (T. 1. Theſ. Crit. p. 183.) vulgati aliquot libri *regni.* male. PULM. Pro *quo* in meo codice legebatur *quod.* pro *regi* Ed. Ven. & margo Hòrt. *regni.* pro *aurum* Voſſian. ſec. à manu pr. *aurum.* in Scholiaſtis Cruſq. verbis ad Horat. L. 1. O. 12. hoc modo citatus.

Quo te F. regno quo vendidit auro.

Ex his omnibus poſſis conjicere, Lucanum ſcripſiſſe.

Quo te Fabricius regno non vendidit aurum.

Scilicet aurum eruitur, quod Pyrrhus reliquit, quo Fabricius te non vendidit regno ſive regi, ut ſolent ſaepe loqui auctores inf. L. v. 22.

Quod regnis populisque liquet.

Vide Salmaſ. ad Flor. L. 1. c. 10. *pulſis ex urbe regnis.* quomodo habent quoque tres Voſſiani, non

regibus. Nihil tamen ego hic mutari velim. Solet enim à Latinis, & Graecis nomen, quod praecedere debebat, omitti, & cum relativo dein jungi. In qua conſtructione multus eſt noſter, ut oſtendimus ad L. vi. 663.

Et, quibus os dirum naſcentibus inſpuit herbis.
 & L. vii. 374.

Credite, qui nunc eſt populus.

Sic meliores libri vulgo *herbas* & *populum.*

163 METELLO] *Sulpitius*, Q. Metellum Macedonicum, *inquit*, accipimus, qui Philippum ſuperavit, & Achaeos bis praelio fudit, & à victa Creta, Creticus dictus eſt. Haec Sulpitius miſere confundens, cum ipſos viros, tum hiftoriarum rerum geſtarum, quippe qui eundem credidit Metellum Macedonicum, ac Creticum, quod à vero longè alienum eſt. Atqui res ita habet. Q. Cecilius Metellus Macedonicus Conſul fuit anno ab U. Con. 611. Creticus verò, an. 686. diſtantia 75. anni. Porro de Macedonico Florus libro L. In Livii Epitome, ac deinde in aliquot libris. Nam is eſt, qui Philippum in Macedonia vicit, cum Achaeis ad Thermopylas acie conſlixit: de Andriſco triumphavit. Celtiberos cecidit: ultimum Cenſor factus cum Q. Pompejo. De eo multa Plin. lib. vii. cap. 44. De Cretico vero idem Florus lib. xcvi. ac duobus continuo ſequentibus. Is à Creta deviſta, ut ille à Macedonia cognomen invenit. At de hoc nunc loquitur Lucanus, non de Macedonico. Ex hiſce liquet, quam caeca ſit hiftoria, abſque temporum ratione, & quam facile quis errare queat, qui eam rem negligit. Philippum pro Pſeudophilippo dixit Sulpitius: quem Pſeudophilippum, non Metellus Creticus, ſed Macedonicus vicit. Contra, Cretam Creticus vicit Metellus, non Macedonicus. Et quis unquam dixit, Q. Metellus Macedonicus Creticus? adeo.

Quae Pompejanis praelata est, gaza, triumphis,

^a Egeritur: tristi spoliantur templa ^b rapina;

Pauperiorque fuit ^c tunc primum Caesare Roma.

Interea ^d totum Magni fortuna per orbem.

170 Secum casuras in proelia moverat urbes.

Proxima vicino ^e vires dat Graecia bello.

Phocaïcas Amphissa manus, scopulosaque Cirrha,

Parnasusque jugo misit desertus utroque.

^f Boeoti coëre duces, quos inpiger ambit

175 Fav

VARIAE LECTIONES

^a Egerit V. sec. ^b ruina V. sec. pr. am. pr. ^c tum W. ^d Magni t. B. I. P. I. Amst. ^e dat vires B. x. f Boeti & Boetii MSS. & Edd. Veteres. Boscy Oxon pr.

adeo nihil refert, quid scriptis prodamus. GLAR.

164 CATO] Cato rogatione Claudii missus est Cyprum, ut cerneret hereditatem regis Ptolomaei, qui defunctus vita populum Romanum heredem fecerat. SCHOL.

164 CATO] De Catonis expeditione in Cyprum, & de confiscatione pecuniae regiae, nota est historia ex Floro, Plutarcho in Catone, & Appian. libr. II. de bell. civilibus. Haec pecunia aerarium po. Rom. lasius, ut scribit Florus, quam ullus alius triumphus, implevit. Et, ut Plutarchus addit, cum tantum argentum per forum portaretur, po. Rom. admiratus magnitudinem illius fuit. Senatusque Catoni Praeturam extra ordinem, & ut hados veste purpurea spectaret, decrevit. Fuisse autem ejus luminam tradunt, circiter septem milia talentorum. MICYLL.

165 ULTIMA GAZA] Novissima praeda de regionibus parta. GROT. Male scilicet de regionum remotissimarum opibus haec capiebant Sulpitrus, & Bersmannus. Porro de pondere pecuniae, quod egestum est, operose hic agit Hortensius, quem consulere studiosus lector potest. Vide etiam, quae congesserunt Manutius ad Ciceron. Epist. ad Attic. VII, 15. & alibi. Lipsius Lib. II. Admir. c. 8.

166 PRAELATA TRIUMPHIS] Ante triumphum enim victores omnia praeferebant, ut fecit Pompejus, qui vicit Orientem. Gaza lingua Persicae divitiae dicuntur. SCHOL. Consule Celeb. H. Reland. de Vet. ling. Persic. v. gaza.

167 EGERITUR] Antiquus Codex habet Egeritur. HORTENS. Eruitur MSS. quo Bersmannus, & Ed. Romana, ac Parm. Eripitur Marpurg. Nihil muta. Supra jam habuimus eruitur. Egeri autem frequenter dicitur de rebus turto, vel vi hostili ablatis. Livius Lib. VI. c. 3. xxv, 25. xxx, 39. Pecuniam ex aerario scribae viatoresque aedilium clam egessisse per indicem comparsi. Seneca de Ira L. XII,

33. Avaritia sub terras referente, quae male egesserat. Adde Passerat. ad Propert. L. IV. El. 6, 34.

Egessitque avidis Dorica castra regis.

167 TEMPLA] Templa autem Omnibonus, pro templo Saturni, exponit, *οὐκ ἀδοξίως* scilicet, quod in eo aerarium populi Romani fuerit. Sed de hoc ipse viderit. MICYLL. Ita alii quoque interpretes, & vere. In eo enim templo erat aerarium sanctius. quo quid est notius?

172 AMPHISSA] Amphissa haec ab Amphissa filia Macarei, qui fuit Aeoli, nominata est, ut Pausanias in Phocicis tradit, distabat à Delphis stadiis viginti, ut idem autor est. MICYLL. Amphissa. Sic rescripti ex Codd. & antiquis Editionibus. non Amphissa. dein iisdem praeceuntibus Cirrha, & semper, non Cyrrha. Licet hoc praetulerit J. F. Gronov. ad Justin. L. xxiv. c. 1. si modo vere ita senserit vir magnus, quod vix credo. Graecis est Κίρρα. ut & Parnasus, non Parnassus. pro Cephissos, Cephisos. vide Heins. ad Ovid. Met. III, 343. In variis librorum aberrationibus haerere te, Lector, hic nolo. quare multas omisi. Quamtopere enim deliraverint in nominibus propriis, auctorum descriptores, cuius notum est. Phocaeam cum Phocide confudisse nostrum, operose ostendit Salmasius in Plin. Exerc. p. 66. Nobis quoque de hoc errore aliquid dicendum erit ad vs. 340. Multa autem de his, & sequentibus urbibus, locisque hic congescit Hortensius, quo lectorem, si quid velit, remittimus.

172 CIRRHA] Pausanias & navalia Delphorum Cirrham fuisse tradit. MICYLL.

173 PARNASUS] Mons est Arcadiae biceps, quorum unum Apollini, unum Libero consecratum est, Helicon & Cytheron. Nunc ergo utroque jugo desertus est, quia incolas suos misit ad proelia. SCHOL.

- 175 Fatidica Cephisos aqua, ^a Cadmeaque Dirce,
^b Pisäaeque manus, populisque per aequora mittens
 Sicaniis Alpheos aquas. ^c Tunc Maenala ^d liquit
 Arcas, & Herculeam miles ^e Trachinius ^f Oeten.
 Thesproti, Dryopesque ruunt, querculque silentes

180 Chao-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Cadmeia Dirce* B. 1. ^b *Pisäae* MSS. & Edd. V. V. ^c *Tum* B. 1. Voss. 3. ^d *linquit* V. 3. Marp. ^e *Trachinius* V. V. L. Steph. Pulm. 2. meus. ^f *Oethem Oetham Oetam* MSS. & Edd. quidd.

173 JUGO UTRIQUE] Quorum alterum Tithoreum, alterum Hyampeum vocat Herodotus. MICYLL.

174 ΒΟΡΟΤΙ] Vetus exemplar. Boeotia legit. HORTENS.

175 FATIDICA] Quia hic fluvius ex oraculo Delphico oritur in monte Parnaso. SCHOL. Ita quoque interpretes. Posset etiam ita vocari a Fatidica Themide, quae illic oracula tenebat olim teste Ovidio in Metam. primo. Alii autem Phocidi hunc fluvium adscribunt. Alii Boeotiae. Alii rursus duos diversos faciunt. Id quod minime censeo verum.

175 DIRCE] Dirce est fons apud Thebas, quas condidit Cadmus ideo *Cadmea*. Ubique autem pro fluminibus aut montibus incolae debemus accipere. SCHOL.

177 SICANIIS] Mf. *Siccanias*, male. Virgil. 111. Aen. Strabo Lib. vi. BERSM. *Sicanis* Voss. quatuor, & Reg. unus suprasc. a. utrumque vitiose. nam vel syllabae quantitas, vel historia repugnat, ut notum. Deinceps pro *Alpheus* rescripti *Alpheos* auctoritate trium vetustissimorum Vossii Codicum, quam confirmant & regii primi Amstel. & Amplissimi Viri Hulsii membranar. *liquit*, *linquit* in vetusto exemplari. HORTENS.

177 MAENALA] Arcades quoque miserunt auxilia Pompejo. Arcas inquit *Sulpis*. Arcadiae populus, qui & in Attica Peloponneso est, & praesertim mediterranea tenet. Haec ille. Glareanus eum locum reprehendens, ut rectè, in Achaia, inquit, aut Peloponneso potius legendum, non in Attica, quamquam Attica etiam Achaia dicitur apud Ptolemaeum: Peloponnesus tamen nunquam Attica nominatur. Quis autem nescit, Arcadas etiam apud Homerum Peloponnesi mediterraneam posuisse? Haec GLAREAN.

178 HERCULEAM] Quia videtur in Oeta monte arsisse Hercules, ideo Herculeam dicit. SCHOLIAST. *Herculeam*. Veterrimus Voss. primus, & Amstel. *Herculeum*. non male. Utrique enim generi junxerunt Poetae. Vide N. Heins. ad Ovidii Metam. L. ix, 165.

Inplevitque suis nemorosum vocibus Oeten.

& ad Ibin 285.

De summo Theffalus Offa.

Supra Lib. 1. vs. 388. in quibusdam editionibus *piniferi Offae*.

179 DRYOPES] Parnasi incolae. SCHOL.

179 SILENTES] Quercus enim Jovi fuerant consecratae, quae dabant responsa mortalibus. Has postea Lacedaemonii subruerunt. Ideo ait *Silentis*. *Sellae* nomen populi. IDEM.

180 SELLOE] Stephanus Sellas Dodoneos vocat, eisdemque & sine S. *Ellos* aliquando dictos ait. Strabo libr. vii. ex Philochoro addit ipsam quoque regionem, cam scilicet, quae circa Dodonam est, *Ellopiam* appellatam fuisse. Nam & Hesiodum ita scripisse:

Ἐστὶ τις Ἐλλοπία πολὺς αὖ ἐὶν ὑλίσσῃ.

Ἐλλοπία δ' αὖδ' αὖτις ἐν ἰχθυίῃ πικρίσῃ.

Et ejusdem loci fluvium quendam *Selleusia* ab Homero vocari, ubi inquit:

Τηλαίῃς ἱὲ Ἐφύρῃς ποταμῷ ἀπὸ Σιμόντος.

Plinius autem à principio libri quarti, *Sellas*, prima declinatione vocat, eisdemque ab Hellopibus separat: sed utrosque tamen inter Epiri populos unà cum Dryopibus, & Molossis recenset. MICYLL. MS. P. rectè *Sellos* sicut *Arctos*. Est enim Graecum Σιμόι apud Homerum, & ex eo Strabonem, & Stephanum. GROT. ex Ed. secunda. *Sellos*. sic scribendum, ut apud Plautum *Clerumenes*, Terentium *Adelphoe*, apud Cicero- nem v. Verrina *Tanaphoroe*, apud Geilium *Italoe*, in Germanico *arctos*. Σιμόι sunt Homero, Straboni, Stephano. IDEM. ex Ed. tert. Rectè summus vir scribendum esse monuit *Sellos*: quam orthographiam confirmant tres Vossiani veterrimi; item Regius primus, & Amplissimi Wittii Codex. Vide me ad Lib. 11, 593. *Mollesque Sophenos* uti illic quoque scribendum esse, diximus.

181 DELECTUS] Regius prim. *dilectus*. de qua crebra in Cod. variatione consule Celebb. Viros Bealej. ad Horat. L. 11. O. 4, 17. Drakenborch. ad

180 Chaonio veteres liquerunt vertice Selloe.
 Exhausti ^a totas quamvis ^b delectus Athenas,
 Exiguæ Phoebea tenent navalia puppes,
 Tresque petunt ^c veram credi Salamina carinae.
 Jam ^d dilecta Jovi centenis venit in ^e arma

185 Creta

VARIÆ LECTIONES.

^a totus V. sec. *quamvis* totas V. 1. Edd. Rom. Parm. B. 1. ^c *armis* B. 1. Hort. m.

^b *delectus* Amst. ^c *credi veram* meus. ^d *delectus*

ad Silium VII, 43. Cortium ad Sallust. B. Cat. c. 36. & alios.

181 QUAMVIS DELECTUS] Sensus est. Quamvis delectus sit, ut milites eligantur; omnes tamen venerunt favore Pompeji. Nam cum delectus est, plurimi relinquuntur. quod modo mirum est, neminem remansisse in delectu habito. Portum piræum dicit, ubi Apollinis templum est. SCHOL.

182 PHOEBEA] Ambiguus, atque obscurus hic locus est. Primum enim quod dicitur, delectus exhaustis Athenas, non satis certum est, utrum de præfenti bello, an de superioribus Syllæ, ac Mithridatis temporibus, quibus Atheniensium civitas ferè tota exhausta, & attenuata fuit, magis accipiendum sit. Deinde neque illud satis manifestum, cur *Phoebea navalia* Atheniensium vocet poeta. Nam quod Sulpitius Phoebo donatum hunc portum à Minerva dicit, autore caret. Et alii non Piræum Atheniensium, sed Taenarum, Laconicum promontorium Apollinis sacrum fuisse tradunt, perinde ut, & Delphos & Delum, cujus rei Pausanias meminit in Phocicis, & Corinthiacis, citatis his versiculis ex poeta quodam vetusto:

Ἴσος τοὶ Δῶλόν τε, Καλαυρίων τε νῆμα,
 Πυρῶν δ' ἄγαθόν, καὶ Ταινάρου ἐνέμοισαν.

Quare hoc loco Omnibonus non *Phoebea*, sed *Piræa* legit, quod tamen ipsius iudicio permittimus. Postremo autem quod sequitur:

Tresque petunt veram credi Salamina carinae,

idem Omnibonus etiam de Cypria Salamine interpretatur, ex Aegeo mari subito in Orientem abreptus, quasi Cyprii voluerint se verè Salaminios existimari, quoniam contra Caesarem, perinde ut olim Telamon contra Priamum & Trojanos, auxilia mitterent: quæ quis non videt, quam sint inepta? Rectius igitur sic exponemus: Quamquam delectus iam ante exhaustisset Athenas, tamen hoc tempore tres naves Pompejo eadem misisse, cupientes, ut credatur, has quoque veram Salaminem esse, hoc est, salutem ac libertatem suam in his navibus atque armis, perinde ut olim bello Persico, in classe, quæ circa Salaminem ha-

rebat, in quam Athenienses, relicta urbe, ex oraculo sese contulerant, positam esse &c. Sed tamen & hanc expositionem doctiorum iudicio relinquo. MICYLL. Omissa Epiro in Atticam migrat, hoc est, ad Athenienses, atque ostendit Athenienses delectu habito jam exhaustos civibus fuisse, tum bello Persico tum civili, Syllæ & Marii, & ad postremum hoc tempore, id quod particula *quamvis* ostendit, eosque navales copias misisse: ut solum tres Salaminiorum naves in portu Pyraeo Atheniensium remanserint. In Pyraeo navalia erant Apollini consecrata: arx Minervæ, Ariopagus Marti. HORTENS. Quamvis delectu habito militum, tamen exhaustæ sunt Athenæ civibus, jam ante vacuatae bellis, ut missis ad Pompejum copiis navalibus tantum tres Salaminiorum naves in Pyraeo remanserint: quæ testarentur, Salaminem esse veram, non ambiguum juris Atheniensium. BERSM. Cum veteres editiones habeant *Piræa*, probo doctissimi Gronovii emendationem *Piræa*. Vide ipsum capite tertio observationum. GROT. ex Ed. tert. Omnes omnino interpretes cum Scholiastæ hæc capiunt. De portu Piræeo; licet alii aliter exponant, uti & præcedentem versum. Verum nullus mihi interpretum satisfacit. Vir autem summus J. F. Gronovius non tam *Piræa* cum Omnibono, qui sic legit nulla mentione alterius lectionis facta, legi vult quam quidem hos duos versus transponere, & intelligere, per *Phoebea navalia*, *Actium* ita dictum ob victoriam Augusti ibi Apollinis auxilio reportatam de Cleopatra, & Antonio. de versu primo nihil præterea monet. Ego vero, ut brevis sim, nec in refellendis omnium interpretum figmentis morer, ne dubito quidem, quin nullus alius locus per *Phoebea navalia* possit intelligi, quam celeberrima illa re navali insula *Rhodus*: cujus non meminisset Lucanus; nisi hoc loco. Debuisset tamen eum mentionem Rhodi facere, patet ex ipsius Libro quinto, ubi recenset populos, quibus Senatus gratias egit, & munera donavit ob auxilia ab illis Pompejo missa, ubi eam Athenis quoque jungit. vl. 50.

Tunc

185 Creta vetus populis, * Gnosofque agitare ^b pharetras
Docta, nec Eois pejor Gortyna sagittis.
Tunc qui ^c Dardaniam tenet ^d Oricon: & vagus altis

Dispersus

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *Gnosfasque* vel *Gnosasque*. ^b *sagittas*. Marp. *faretras* V. pr. ^c *Dardanicam* V. sec. 2 m. 2. ^d *Orishon* Edd. quaed. ^e & deest in H.

- - - Tunc in reges populosque potentes
Sparsus honos, pelagique potens Phoebeia donis
Exornata Rhodos, gelidique inculta iuventus
Taggiti; fama veteres laudantur Athenae.

Actum vero nusquam leges pollere mari; immo ne Apollini quidem tam sacrata erat, quam Rhodos. quod si multis ostendere vellem, forem ridiculus. Quid enim notius? Vide L. VIII, 248. Ovid. L. VII. Metam. 365. *Phoebeamque Rhodam*. Hoc ergo dicit Lucanus: Quamvis delectus totas Athenas exhausti, Rhodus tamen tot naves etiam Pompejo misit, ut paucae in navalibus illic remanserint. atque ita nulla opus est versuum permutatione. quamvis non plane illa displicet, ne Lucanus Athenas & Salamina separet. *Pyraca* habet Ed. Parmensis. *Pyrena* Lugdunensis.

183 VERAM SALAMINAM] Verum oppidum. Salamis, quae & *Salamin* dicitur, insula est, & oppidum in Euboico mari, contra Athenas, in qua Telamon Ajacis, Teucrique pater regnavit. Alia in Cypro condita à Teucro, qui amisso fratre, noluit ad patrem reverti. Horat.

Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro,
Certus enim promissit Apollo,
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.

SULPIT. Seneca Troadibus: Nunquid Ajacis Salamina veram. Manilius: Vera Syracusis Salamis non merget Athenas. GROTIUS. ex Ed. prima. Vera Salamin illa prope Athenas, opposita ad eam, quam in Cypro condidit Teucer, quae *ambigua* Horatio. Tres autem naves parum prae vetere copia. Nam in bellum ad Trojam tredecim miserat Telamo. Hoc dicit, olim ingentes classes exhibant Athenis, nunc pars inde sumpta, more delectus, totam urbem exhaustit. & Salaminis nomen antiquae illius, non Cypriae, servatum in tribus navibus. IDEM. ex Ed. tert. Vide Beroaldum T. 1. Thef. Crit. p. 216. sed multo melius Gronov. L. 1. Obf. c. 3. Beroaldus docte nugatur, ut & multum à scopo aberrat Petiti nota. Aliquid viderat Delius Comm. in Senec. Troad. p. 408. seqq. BROUKHUS. Cum Beroaldo facit Hortentius, & alii, credentes, *veram* dici, quod Salamis esset veri juris Athenientium, non ambigui, aut Megarensium. Vidit aliquid ex Horatio etiam

Jacob. Bononienfis T. 1. Thef. Crit. p. 672. sed nihil verius, quam haec cum Sulpitio, & Gronovio capienda esse de antiqua Salamine respectu recentioris, in Cypro per Teucrum conditae. Neque aliter exponit vetus nostri Scholastes. Sic dicens. VERAM i. a Trojanis conditam non quam Teucer aedificavit. Salaminae duae sunt, una in Graecia, unde pulsus est Teucer; alia in Cypro (*Epyro* Voss. sec.) sensus hic est: Veniunt de Salamina tres naves petentes, ut credatur ipsa vera esse Salamina, unde ipsae (*ipsi* Voss. pr.) venerunt, quae (Voss. pr. *qui*) Pompejo favent. Haec ille. PETUNT itaque significabit. orant, rogantque ut quisque credere velit, illam esse veram, & antiquam illam gloriosam Salamina, non vero ambiguam, à Teucro conditam. Plura vide apud Gronovium.

185 VETUS] Bene vetus, quippe in qua nutritus est Jupiter. SCHOL.

185 GNOSISQUE] Sc. urbs Cretae docta agitare pharetras. i. sagittas apud se natas. Alii legunt *Gnosas* pro *Gnosias*; ut sit Creta vetus & docta &c. *Gnosum* Graece *Gnoson* dicitur. ASCENS. *Gnosusque agitare pharetras*. lego, ut sit nominativo casu *Gnosus*, perinde ut *Gortyna*, positum. Sitque figura HomERICA, qua toti, aut generi, partes vel species subjungantur. De qua & Eustathius aliquoties in Iliade meminit. MICYLL. *Gnosusque* alii *Gnosus* & *Gnosofque*. *Gnosus*, sic enim dicitur pro Γνωσ^ω tenui in mediam mutata, quondam prima Cretae urbs, adeoque Minois regia insignis, quem Homerus Lib. Qdyss. 7. ingentem vocat. HORTENS. *Gnosisque* Msc. & opida Cretae indicentur eximia, *Gnos* sive potius *Gnosos* & *Gortyna*. BERSM. *Gnosisque* legit etiam Sulpitius, ut habent ex meis unus Voss. Oxon. & Hulsii codex cum Ed. Veneta. *Gnosiasque* edidit Taberius, & urbem esse, male exponit Omnibonus; atque ita est in Amstel. plerique *Gnosasque*. in Regio sec. omittitur *que*. *Gnosusque* unus Pulm. Sed optime, ut rescripti, exhibent *Gnosos* Voss. primus, & secundus, qui à pr. manu habet *Gnosus*, ut & Reg. pr. ac Wittianus. Bene viderat Micyllus nominativum propter sequens *Gortyna* convenientem magis esse, ut duas ex centum urbes celeberrimas nominet. nec alia de ratione Modius quo-

Dispersus silvis Athamas, & nomine prisco
Encheliae, versi testantes funera Cadmi;
190 * Colchis & Hadriacas spumans Abfyrros in undas;

* Penci

VARIAE LECTIOES.

a vulgo Colchis, &c.

quoque & Cod. Weidneriano Epist. 65. Novantiq. Lect. scribat *Gnosfos*.

186 GORTYNA] In scriptis, & editis Aldoprioribus *Cortina*, *Corthina*, *Cortyna* hic & Lib. VI. v. 214. *Geortina* solus Hulsii Cod. Rectum est *Gortyna*: Graece enim Γόρτυν vocatur. Passim tamen apud alios quoque scriptores in Mssis per C scribitur ob earum litterarum cognationem, quae satis nota est. Vide Pierium ad Virgil. Ecl. VI. 60.

- - - *fabula ad Gortynia vaccae.*

& Is. Vossium ad Catull. p. 202.

187 ORITHON] *Oricon* legendum puto, per e, non ut vulgo legitur, *Orithon*. De hoc Stephanus: Ὀρεκὼς, inquit, πόλις ἐστὶ τῆς Ἰονίᾳ καλῶν. Εὐρωπῆς λιμένα καλεῖ Ἡπειρὸν τὸ Ὀρεκὼν, ὃν τῇ Εὐρώπῃ. μετὰ δὲ Βαβυλῶν πόλις, μετὰ δὲ Σίρκης λιμὲν. Απομάχου δὲ ὁ ἀνομασιώτατος πόλιν αὐτὰν αἶδι. λίσσεται δὲ καὶ ἀρσενικός. ὅς πολλοὶ βίβωμεν. αἱ δὲ τὸ Σίρκιν κατὰκύντι, αἱ καὶ πρῶτοι κείνται πρὸς τὴν αἰσδαλὴν οὗ τὸ Ἀδελίω καὶ διζιῶνι σπλίσσεται &c. Haec Stephanus. *Dardaniam* autem vocat poeta, propter Helenum Trojanum, qui ea loca cum uxore Andromache à Pyrrho acceperat, ut & Virgil. in III. meminit. MICYLL. DARDANIAM ORITHON. Sulpitius exponit, possessam à Dardanis, idque propter Helenum, vel quod Dardani Illyrici eam tenuere. Haec Sulpitius. Non est legendum *Orithon*, sed *Oricon*, ut habent duo pervetusta exemplaria adorandae antiquitatis. Est autem *Oricum* oppidum, conditum à Colchis in ora Macedoniae, unde initium Epiri. Distat à Salentino promontorio 85. M. pass. Colchi, ut dixi, qui ad Medeam missi fuerant, *Oricon* condiderant, sium erat loco plano juxta mare, Pannorum ejus emporium vocarunt, stationibus omnibus commodum. Ceraunia juxta sunt, & finus, cujus os commune Adriae, & Ionio est. Hanc ob id *Dardaniam* vocat, propter Helenum vatem Trojanum, filium Priami, qui ibi cum Andromacha Hectoris regnavit. Stephanus *Oricon* in sinu Ionio collocat. Hecataeus portum Epiri vocat. Hinc Maro, *Oriciam Tersibinthum* dixit. Butrhotus urbs, inquit, inde *Oricus* portus. HORTENS. Msc. tria habent *Oricon*, quam lectionem Micyllus quoque magis probat, quam *Orithon*. *Dardaniam* autem dicit propter Helenum

Virgil. III. Aeneid. BERSM. Monuit id etiam è suis Codd. Vinetus ad Vlorum L. IV. c. 2. *positis ad Oricum castris*. Et recte. Urbs haec semper *Oricum* vel *Oricos* vocatur. *Orithon* nihili est, quod protectum à Sulpitio, & dein expressum etiam ab Alcentio, Colin. Steph. Gryph. atque temere revocavit Maittaire, ut solet, sine ullo judicio. *Oricon* vel *Orithon* omnes MSS. & Edd. veteres cum Omnibono, & Scholiaste scribente. *Oricon* civitatem condiderunt Trojani.

188 ATHAMAS] *Athamas*, pro *Athamantes* dixit, singulari numero pro plurali posito. Sunt autem *Athamantes*, populus, ut Plinius sentit, Aetoliae: ut Strabo, Epiroticus, habitantes in montibus, & finibus Illyricis, ut idem autor ait, cujus verba sunt haec libro VII. Ἡπειρώται δὲ αἰετὶ καὶ Ἀμφίλαχοι καὶ αἱ ὑπερκήμενοι, καὶ συνέπτουσι τοῖς Ἰλλυρικοῖς οἱσι, τρυχῶν χάραξ ἱκύντις, Μόλοττοι τε, καὶ Ἀθαμῶνις, καὶ Ἀθιγκίς, καὶ Νομφαῖς καὶ Ὀρίσαι &c. Eodem modo & Stephanus, Ἀθαμανία, inquit, χώρα Ἰωνίας, αἱ δὲ Θιωαλίας, τὸ ἰδιὸν Ἀθαμῶνις. Ceterum neque *Athamas* Thessaliae oppidum Plinio dicitur, ut hic Sulpitius tradit, sed mons: neque *Athamantis*, sive *Athamanis* legendum, ut Regio (& Omnibono) placet, fluvii nomen est apud Ovidium, sed gentile, quo fontem, cognomento sacrum, designat. Cujus & Plinius meminit lib. II. cap. 103. Et Solinus cap. 12. MICYLL.

188 PRISCO NOMINE] *Encheli* enim serpentes dicuntur. SULPIT. Non *Encheli* Graecè, sed *ιγχείαις* dicuntur, & *ιγχείαις*, neque serpentes hoc nomine, sed anguillae significantur. Ut in proverbio: *ιγχείαις θηροῦ. ἀπὸ τῶ ἰλν*. hoc est, à limo tracta appellantur, quod in limo, & aqua perturbata capiuntur. MICYLL. Vide Apollodorum Lib. III. GROT. Ed. tert. Scholiastes ait ad hunc locum *Encheliae*. Cadmus in hac civitate cum uxore sua Harmonia (*Hermione* Witt. deest in Voss. pr.) versus est in dracones, unde civitas hoc nomen accepit *Encheliae* (*Enchelos* Voss. sec. *Enchelolae* Witt.) Graecè dicuntur Dracones. Ideoque dixit *testantes*. Errat vero cum Sulpitio, & aliis civitatem vocans *Encheliae*; cum sit *Encheliae* populus vario nomine appellatus. Vide Stephan. de urbibus voce *Εγχείαις*, &

Bb

ubi

* Penēi qui rura colunt, quorumque labore
Thessalus Haemoniam^b vomer proscindit * Iolcon.

Inde la-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo & P. Poenae V. 2. Penae Ed. Rom. b *prosc. v. B. I. R. I. per scind. H.* c *Iolcon V. sec. Edd. qgd. Iolcam H. Marp. Hylcam W. Yolcam meus.*

ibi Commentar. *Enchilias* est in Marp. *Enchilias* Ed. Mediol. *Enchelidas* unus Bersm. & Voss. prim. sed *Enchelias* vocantur quoque à Meia, & Graece *Εγχέλιαι*: nec aliter citat Lutatius ad Statium Theb. III, 290.

189 TESTANTUR] *Testantes* in vetusto Cod. HORTENS. Solus, quod sciam, Hortensius *testantur* edidit contra Mstos, & Editos, & Lucani sensum. Subintelligit enim, *Veniunt in arma.*

190 COLCHIS] *Abfyrum* hoc loco pro fluvio accipiunt Interpretes, & nomen *Colchis* separatim legunt: alter (Omnibonus) pro insula, circa Caucasum montem: alter (Sulpitius & Ascensius) pro regione, juxta Pontum: aut etiam pro oppido Illyrici, quod alio nomine *Colchinium*, mox etiam *Ochinium* appellatum fuit, Plinio autore. Sed quod pace illorum dictum volo, non videtur poeta ita mente turbatus fuisse, ut relicto Illyrico, & Adriatico sinu, subito in Pontum, & ad Scythas usque transiliret: neque rursus à vera voce ita discedere voluisse, ut *Colchidem* pro *Colchinio* temere usurparet. Ipse igitur in ea sententia sum, ut si *Abfyrum* pro flumine accipiamus, eo scilicet, in quem *Abfyrus*, à sorore Medea occisus, ut est in Argonauticis Orpheï, abjectus fuit. Ita enim inquit poeta ille: 1028.

Οἱ γὰρ κατακτείνονται ἐπὶ ποταμῷ μέδιοντι
Ορύνειν ποταμῷ, φέρει δ' ὄχι πόντον καὶ ὠκεῖον,
Θανάδ' ὃ δὲ θάνατος εἰς αὐτὸν ἄλκιος ἀντρυγίτιο
Κίλειον ὄντιν ἔχον, Ἀψυρτίδας αἰς καλίσιν.

Colchos legendum puto, & cum nomine *Abfyrri* construendum, epitheti more, ut sit: *Colchus Abfyrrius*, in quem Colchorum regis filius abjectus fuerit, aut etiam à Colchis navigatus, dum Jasonem & Medeam persequuntur. Aut si cui lectio haec minus placeat, & nominativum *Colchis* retinendum putet, legam, *Colchis Abfyrrius*, ut de insula intelligatur, sive eas, quae pluraliter *Abfyr-sides* dicuntur, sive etiam eam, quae Plinio *Abfyrrium* neutro genere dicitur, intelligamus. Nam & Stephanus *Abfyrri* insulae meminit. Nisi quod huic lectioni epitheton *spumans* aliquid repugnat, quod fluvio magis, quam loco convenire videtur. Quare ipse quidem priorem lectionem magis probarem. Poterat autem & *Colchis Abfyrri* legi, ut de iis, quae *Abfyr-sides* alias dicuntur, intelligeretur, singulari numero pro plurali

posito, quo pacto & infra *Stechadem* singulariter idem poeta posuit, cum tres hoc nomine insulae ab aliis numerentur. Sed de hoc alii viderint. MICYLL. *Colchinium* dicit haud dubie, quod est in Dalmatia, alius in Illyrico, aut Liburnia. Mirè torquet se hoc loco Micyllus, de *Colchido*, ut epitheticè conjungatur cum *Abfyrro*, vel ut *Colchus Abfyrri* legatur. Caeterum *Abfyrrius*, quamvis Colchidis amnis est, indicat tamen alium ejusdem nominis in ora Illyrici, ubi inter alia Medae monumenta *Abfyrrides* insulae visuntur. Clare, inquit Plinius, ante ostia Timavi calidorum fontium, cum aestu maris crescentium, juxta Istrorum agrum, Cissa, Pullariae, & *Abfyrrides*, Grajis dictae à fratre Medae ibi intersecto *Abfyrro*. Et lib. eodem cap. 21. In Illyrii sinu inter caeteras insulas, *Abfyrrium* etiam recenset. Et Lucanus eundem fluvium quasi digito monstrat, cum dicit, *Abfyrrium spumare in Adriaticum mare*. HORTENS. Msc. *Colchus*, ut sit *Colchus Abfyrrius*, in quem Colchorum regis filius *Abfyrrius* abjectus fuit. probe. BERSM. *Colchis, & Adriacas spumans Abfyrrius in undas*. Tolle comma, & scribe *Abfyrrius*, quomodo id nomen scribitur apud Plinium III, 26. Strabonem quoque & Stephanum. Haec autem *Abfyrrius Colchis*, id est, Colchica vocatur, quia Medea, & frater ejus *Abfyrrius* ibi laecatus, ex Colchis erant. GROT. Scholiastes hinc duo facit oppida, dicens, *Colchis civitas est ad oram Pontici maris, unde Jason pellem auream arietis tulit, & ad V. Abfyrrius*. Juxta hoc oppidum fugiens patrem suum Medea fratris sui *Abfyrri* membra dispersit. Sed bene monuit Micyllus, & deinde alii, sermonem esse de uno loco, & tollendum comma; quod non compareret, etiam in Edd. prioribus, nec scriptis. Quis vero ille locus sit jam quaerendus. Lucanum loqui de fluvio hic crediderunt quoque Vibius Sequester, hinc recensens *Abfyrrius, fluvius Colchorum*; ubi V. notas; & Bocatius; *Abfyrrius fluvius Colchorum: quem fingunt ex sanguine Abfyrri fratris Medae, & ab eadem fugiente cum Jasona occisi ortum, & ideo sic vocatum*. Ego autem puto, secus hunc fluvium *Abfyrrium* à Medea occisum, & ob id vetere fluvii nomine subtracto *Abfyrrium* denominatum esse. Sed quid de ratione nominis ambigendum, cum res ipsa in rerum natura non sit? Nusquam certe apud veteres hujus fluvii fit mentio. Necessario itaque de insula *Abfyr-*
rida

Inde laceffitum ^a primo mare, cum rudis ^b Argo
Miscuit ignotas temerato litore gentes,

195 Pri-

VARIAE LECTIOES.

^a primum P. 2. V. sec. pro var. lect. ^b Argos R. I.

vide, ab Absyrtio Colcho denominata, intelligendum est. Neque tamen *Absyrtis* cum Grotio scribendum est. Constanter MSS. *Absyrtos*, *Asyrtos*, *Asirtos*, *Absyrtus*, nisi quod unus, & aliter vitiose *Asyrtos*, *Absyrtos*, *Amphiros*, &c. retinent. Stephanus enim in voce *Ἀψυρτίdis*, insulae Absyrti, ut recte monuit Micyllus, meminit. Et quidem in genere feminino, unde etiam patet, non esse scribendum *Colchus*. Sic enim in voce *Φάλαρος*. *πάλος ἢ λιμὴν πηδὸν τῶν Ἀψυρτίων νῆσων*. Atqui, ait Micyllus, loco non convenit epitheton *Spumans*. Immo vere convenit; cum insula sit, in quam undae franguntur, ita ut spumas revomant litora & saxa. Virgil. L. III. Aen. 534.

Obiectae falsa spumant aspergine cautes.

V, 124.

Spumantia contra litora.

Seneca in Hippol. 1028. de monte.

Spumas, vomitque vicibus alternis aquas.
quod mutari non opus est. Statius L. I. Theb. 375.

Spumantes scopulos erectas incurtare proras.

II, 33.

Maleae spumantis in auras.

Claudian. L. I. Conf. Stil. 174.

Juga Lencatae spumantia fluctu.

& tandem nosse ipse L. VIII, 245.

Spumantia parvas Radis saxa Sami.

Colchis feminino pro *Colcha*, vel *Colchica* rectum esse, nemo nescit. nosse autem amavit terminationem in *is*. vide ad L. VI, 214, 350. *Ematbis Pharsalos*. Quae alii hic somniant de Ponti locis, nugae sunt.

191 ET PENEI] Vetus Codex habet *Penei* sine *o*. HORTENS. Msc. quatuor copula omissa *Penei* qui rura. rectius. BERSM. Dele *o*, manuscriptis auctoribus. Nam nomen fluminis est *Peneus* *Πηνειός*, non *Peneus* *Πηνεύς*. GROTIUS. *Ed. sec.* Putavi delendum *Et*, quia rectus calus est *Πηνεύς*, non *Πηνεύς*; sed etiam Georgicón IV. *Penei* esse dissyllabum, notat Servius. Virgilum ergo secutus Lucanus, duram contractionem, aut abscissionem fecit. IDEM. *Ed. tert.* Male priorem sententiam mutavit vir magnus. De'enda sine ullo scrupulo est vocula *o*, ut nos fecimus. Nam neque in ullo Codice, quod sciam, neque

prioribus editis legitur. Primi eam intruserunt Sulpitius, & Aldus, qui sane saepius nobis tantas turbas, & ingratos labores movent. Recte vero hoc loco nec Stephanus, neque Pulmannus Aldum secuti sunt. Non opus itaque cum Hortensio, & Grotio recurrere ad *Syneresin*; licet apud Virgilium Georg. IV. vs. 354. legas *Penei genitoris*. ubi nihil à Servio notatum ego invenio; neque cum illustr. Heinsio, vulgatis editionibus decepto, rescindere *o* *Penei*. ut facit ad Lib. XV. Ovidii Metam. 332.

Est locus Arcadiae, Pheneon dixere priores.

Non enim jam amplius de Arcadia, cujus auxiliares copias descripsit vs. 175. &c. Sed de Thessalia loquitur Lucanus. Atqui, dicet aliquis, Arcadiae tamen videtur rursus mentionem facere versu 198.

Haemus Thracius, & populum Pholoë mentita biforem.

Sed notandum, *Pholoë* etiam esse in Thessalia; cujus ignorantia Micyllus, & Hortensius, alique illic quoque laborant. Vide Lib. VI, 389. & omnino Celeb. Burmann. ad Valerium Flacc. L. I, 140. *Parte alia Pholoë*. Id quod multis locis Graeciae accidit, ut diversis in regionibus siti eadem tamen obtineant nomina à colonis ut plurimum illis indita. Vide If. Casaubon. ad Theocritum c. I. &, qui me monuit, se de hac re ibi acturum, Cl. Burmann. ad Ovidii Metam. L. II. vs. 274. *Phocaico Erymantho*: ubi olim malebam *Psophidio*. & ad 679.

Elin Messeniaque arva colebas.

Aliquid nos quoque dicemus ad Lib. VI, 357. Sequenti versu rectius Heinsius scribendum conjiciebat *Aesoniam* ab Aesone; ne bis idem dicat Lucanus. *Thessalus* enim *vomer* satis designat de Thessalia agi. Sic Lib. VI, 365. *Melagrea Caïdon*. Lib. VIII, 716. *Cinyrea Cypros*. statim vs. 225. *Persea Tarfos*. Sed cum scripti nihil varient, retinendum puto *Haemoniam* uti vel *Hemoniam* in codicibus hic, & 197. *Haemus*: & semper scribitur, non *Aemoniam*, aut *Aemus*.

191 PENEI] *Peneus* Thessaliae fluvius, qui Orcon accipit, sed non recipit, nam olei modo supernatantem vehit, & abicit: Oritur autem juxta Gomphos. SULPIT. Etiam hic salitur Sulpitius, qui Orcon nominat, quem Homerus, & alii Titaresium vocant, *Ὀρεον* autem *ἄροισμα*. Versus sunt Iliad. 6.

Bb 2

oif.

195 Primaque cum ventis, pelagique furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisque per illam
Accessit mors una ratem. ^atunc ^blinquitur ^cHaemus
Thracius, & populum ^dPholoë mentita biformem.

Deseritur

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tum B. 1. V. pr. sec. R. pr. W. ^b liquitur V. 2. ^c Hermus V. quint. sed. puncto sub r. notato. ^d Folos V. 1. Pholoen V. 1.

Οἱ γὰρ ἄμφ' ἱμερτὸν Τηπειρεσίον ἔργ' ἐνέμεντο.
Οἱ δ' ἐς Πηλοῖον ὄρεϊν ἀνέβησαν ὕδαρ.
Οὐδ' ἔστι Θρηάκ' ἐν μιᾷ τῇ ἀργυροδίῃ,
Ἀλλὰ τὴν μὴν καὶ δὴν περὶν ἐπὶ τῇ ἑνὶ ἰλλίῳ.
Ὅρκα γὰρ δὴν ὑγὸς ὕδατος ἐστὶν ἀπορροή.

Caeterum Thessalia *Haemonia* dicta est, non ab *Haemo* monte, ut hic Sulpitius sentire videtur; sed ab *Haemone*, filio Chlorieus, qui fuit Pelasgi, patre Thessali, ut Stephanus autor est, & Strabo libro nono. Ipse autem *Haemus*, seu, ut Graecè scribitur, Ἄιμος, ab *Armo* filio Boreae, & Orythiae nomen accepit. MICYLL.

192 IOLCON] Iolcos civitas est Thessaliae in *Haemo* monte (*Haemonioni* Voss pr.) SCHOL.

192 IOLCON] Ἰωλκός, inquit Stephanus, πόλις Θεσσαλίας, ἀπὸ Ἰωλκῆ ὧς Ἀμύρου, ἀφ' οὗ τὸ Ἀμυρακοῖς πηδῖον Λαερτιάδων. MICYLL.

193 LACESSITUM] i. e. provocatum, ut noceret: inde scilicet ab Iolco miscuit navigandi usum. SCHOL.

193 INCE LACESSITUM] Praeferam, quod in MS. P. est, *Unde lacessitum*, ut cohaereant haec cum superioribus. GROT. Neutiquam sane ex unico Mito *unde* est praefendum. Poëtarum est, transitum facere, non per *qui*, *ubi*, *unde* &c. sed per *hic*, *ille*, *ibi*, *inde* & similia. Millies haec invenias. Apud nostrum in L. VI, 145, 362, 378, 388, 406, 440. ubi in quibusdam *ubi*. & L. V, 78. & saepius.

194 LITORE] Msc. *gurgite*, non male. Iacto mari. BERSM. *Gurgite* posset alicui placere, quia tum non sunt primum violata, & calcata litora: nam jam diu antea *ultima mortali via erat litus*, ut canit poëta. sed maria tum demum primo sunt mota & temerata. *Gurges* pro mari passim noster, & alii utuntur. V. Passerat. ad Propert. L. I. El. 17, 13.

Ah, pereat, quicumque rates & vela paravit

Primus, & invito gurgite fecit iter.

in Vossiano sexto est *robore*. Sed nihil mutandum. Recte interpretes, & praecipue Hortensius intelligunt externa litora, quae descendentes hic illic Argonautae violarunt, & bello meo'as vexarunt, & cum ignotis antea gentibus proelia miscuerunt,

vel commercia junxerunt. Nostrum imitatus est Valerius Flaccus L. I, 800.

- - - classesque & Pontica signa
Atque indignatos temerato litore reges
Mente agites.

Ubi videndus etiam Cl. Burmann. De accessione unius mortis per navigationem consule Broukhuf ad Propert. L. III, 5, 41.

Ita rates curvae, & levi toxite causas.

Ille per humanas mors venit acta manus.

vitiose Ed. Hortensii *mors vana*.

196 COMPOSUIT] i. commisit, comparavit, vel miscuit. SCHOL. Male Berimann. explicat per *conciliavit*. Notat *conferuit*, in pugnam misit.

197 MORS UNA] i. genus mortis, ut homines etiam naufragio perirent. SCHOL.

198 PHOLOE MENTITA] Illic enim nati dicuntur centauri. *Mentita* autem ideo dixit, quia volunt, ipsos primos equis esse usos ad sedendum, & de longinquo viros creditos esse centauros. IDEM.

198 PHOLOE] Pholoë mons Arcadiae est, ut quidem Plinius, & Strabo tradunt, à Pholo Centauro, Herculis hospite, qui sub eodem sepultus fuit, appellatus, ut Diodorus addit libro quinto. Caeterum dubitari hoc loco potest, cur poëta hunc inter Thessalos & Thracenses numeret. Nisi dicamus ad gentem magis, quam ad locum eundem respexisse: aut duos eodem nomine montes fuisse, perinde ut & duas *Phlegras* apud autores legimus, eoque res, & nomina confundi. MICYLL. Hortensius nodum secat, non solvit, dicendo. *In Catalogo nullum ordinem servat, sed pro libidine divagatur Poëta*. Tu vide, quae notamus ad vl. 191.

199 STRYMON] Fluvius Thraciae per Bistoniam paludem fluens. Virgilius. *Strimoniaeque gruos*. Has ergo iste *Bistonias aves* dicit. SCHOL.

199 ΤΕΡΙΔΟ] Vetustus Codex legit *rapido*, quod epitheton mihi videtur celeberrimo (f. *celerrimo*) anni magis convenire. HORTENS. Ceteri libri nihil mutant, & recte. passim *sepidus*, & *repens Nilus* vocatur. Vide Ill. Heinsium ad Valer. Flacc. L. b. v, 423. ubi adducit inter alios Claudianum de gruib.

sepidus

Deseritur Strymon tepido committere ^a Nilo
 200 ^b Bistonias ^c consuetus aves, & Barbara Cone;
 Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque profundo
 Multifide ^d Peucen unum caput adluit Histri:

Mythiaque,

VARIAE LECTIONES.

^a bello Voss. sec. suprase. Nilo. ^b Bistonas H. Bisthonias V. pr. ^c assuetus B. i. ^d Peucer H. Peucem Ed. Steph.

- - - tepido permittant Strymona Nilo.
 Adde Cel. Burmann. ad L. 111, 359.

- - - - - Qualiter Arctos
 Ad patrias avibus medio jam vere reuolūtis,
 Memphis & aprici statio silet annua Nili.

Tepidum lader noster L. IV, 415.

200 CONE] Locus paulo obscurior hic est. Nam de Cone alias nihil, quod quidem ipse viderim, traditur. Sulpitius pro ea insula accipere videtur, quae à Plinio Sarmatica dicitur, ad tertium Istri ostium, quod *Calostoma* vocant: sed repugnare videtur, quod statim sequitur:

- - - - - Sparsamque profundo
 Multifidi Peucen, unum caput alluit Istri.

Peuce enim ad primum ostium ejusdem fluvii sita est, ut idem Plinius autor est, lib. IV. cap. 12. Sarmatica tamen & illa, de qua hic poeta meminit, videri potest, propterea quod mox sequitur: *Sarmaticas ubi perdit aquas*: sive ea Cone, sive quo alio nomine appellata fuit. MICYLL. Neque id nominis apud ullum veterum autorem reperio. Ad Danubii, sive Istri ostia Ptolemaeus Achillis insulam *Leucem* dictam ponit. Plinius verò duas insulas, alteram Sarmaticam, alteram Canopon diabasim. Porro poetae sensus hoc loco non minus difficultatis habet, cujusnam casus sit, *unum caput*, nominandine, an accusandi: nominandi quidem casu conuincit, quod Cone, siquidem insula est, non *alluit*, vel *abluit* (utrumque enim exemplaribus legitur) Peucen. Verum si sic in nominativo legemus, illud, quod ait, *Sparsam profundo*, lectorem turbat, quod quidam exponendum putarunt: *Sparsam profundo*, id est, semotam à mari, quippe, quae fluminis, non maris insula est. Badins *κατ' ἐμπύκνυν* exponit, *Peucen, unum caput*, in accusandi casu. GLAREAN. Male haec vulgo coniunguntur *Cone Sarmaticas ubi p. a.* Post *Cone* distinctio ponenda est, ut exarari curavi; & ita digerendus locus. *Deseritur Cone; ubi unum caput Istri multifidi perdit aquas Sarmaticas, & adluit Peucen sparsam profundo.* Nihil clarior est, aut simplicius. Sed quae haec est *Cone*? quod me nescire, fateor. Nusquam hujus loci,

quod sciam, apud auctores est mentio. Quare plane incertum est, quomodo alii hunc locum vocarint. Nihil iuvat nos Scholiastes, dicens *Cone est civitas, vel regio in ultimis Europae partibus & apud Sarmatas.* Omnibonus, & Stuckius ad Arriani Peripl. p. 184. &c. ubi agit de Histri Ostiis, putat esse Canopon juxta ostium Pseudostoma, alii prope Calostoma. Sed ex nostro pater juxta primum ostium, id est Peucen, situm fuisse. Credo fuisse partem Peuces, quam Apollonius Rhodius L. IV. *ἑκχονα* vocat. quam conjecturam proponit quoque Stuckius ibidem. Nam saepe Latini auctores, praesertim Geographi ex appellativis, vel epithetis Graecis nomina propria formarunt. Consule Melam, Plinium &c. Cod. unus Bersm. *Chone*. Voss. sec. *Conas*.

201 PERDIT] Bene *perdis*; quia ibi diffunditur per paludes. alii dicunt sorberi ibi fluvium, & ire sub terras. SCHOL.

202 PEUCEN] Oppidum Europae in fine Ponti, quod alluit unum caput Histri ex septem: nam ora habuit septem. Ideoque *multifidi caput alluit* H. IDEM.

202-UNUM CAPUT] Ut dixi, *caput* hic est nominativus casus, & *Peucen* accusativ. de quo adeo non dubitare debebant Ascens. & Glarean. nam licet sit insula fluvialis, tamen spargitur *profundo*, sive hoc de fluvio dicat, sive de mari, quod illic supponendum vicinum. cum de ostiis agatur. Hinc ad Peucen *in freta descendere* dicitur Hister à Valer. Flacc. L. VII, 217. vide etiam vs. 377. ubi pater illic scindi Histrum. Ceterum vir quidam doctus hic legi volebat *inum*, quod foret, puto, respectu situs. si enim à septemtrione numeres, ad meridiem est ultimum. Vide Plinium L. IV. c. 12. Mel. II, 7, 15. Passim autem *unus* & *imus* permittantur, quod aliter esse nequit. Verum ubique voce *unus* utitur noster. ubi vel abundat, vel quendam modo habet significationem. V. vs. 646. L. I, 56. & ad L. IV, 106. ubi dicam plura. Notandum vero vel maxime est *caput* hic usurpari pro *ostio*. Quod est rarissimum. Licet li. Vossius audacissime pronunciet passim *capita* pro ostiis à Latinis & Graecis appellari, ad Melam L. II. c. 2. §. 30. Unde viri docti, & imprimis Cerdà ad

Bb 3

Myſiaque, & gelido tellus ^a perfuſa ^b Caſco
Idalis, & nimium glebis exilis ^c Arisbe.
205 Quique colunt ^d Pitanen, & quae tua munera, Pallas,
Lugent damnatae Phoebō victore Celaenae:

Qua ce-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *perfuſa* B. 1. H. Ed. Hack. ^b *Carino* R. 1. ^c *Ariſſe* V. 2. H. *Ariſtae* meus. *Ariſſe* V. 1. Ed. Rom. *Ariſtae* V. 1. ^d *Pitacen* V. 1. *Pitonem* R. 1.

ad Virg. Georg. iv, 368. hanc vocis ſignificationem ſoli Caſſari adſcripſerunt. Ille enim Lib. iv. Be. Gal. c. 10. *Rhenus multis capitis in Oceanum influit*. Ubi ex hoc jam loco videmus *capitis* non eſſe mirandum in *cattis viis* cum Doct. Jenſio in Epitola Indici Baravico Partii interta p. 378. nec in *egreſſus* cum Verburgio ad Ovidii Tristia L. 1. El. 7 Sed praeterea conſidera, quaeſo, lector, locum hunc Livii L. xxxiii. c. 41. *Oram Asiae legens pervenis in Lyciam; Patariſque cognito vivere Prolemaeum, navigandi quidem in Aegyptum omiſſum conſilium eſt. Cyprum nihilominus tendens, quum Chelidonium promontorium ſuperaviſſet, pauliſper ſeditione remigum eſt retentus in Pamphyliacirca Eurymedontem amnem. Inde proſectum cum ad Capſa (quae vocant) Sari fluminis foeda tempeſtas oborſa prope cum omni claſſe demerſis. Multae naves aſectae; multae hauſtae mari. Longiorem dedi, ut clare videres, ibi agi de oſtiis Sari fluminis: quamvis hic videtur fuiſſe nomen quali proprium, & Livius in verendo fuiſſe timidus. Pro oſtio accipit etiam Cl. Burmannus ad Valerium Flacc. L. v. 351. cum Lambino locum Virgilii Lib. iv. Georg. 319.*

Tristis ad extremi ſacrum caput adſiſcit amnis.

Sed, ut verum tatear, malim ego cum Servio, Philargyrio, & aliis intelligere illic fontem. Non enim tam oſtia, quam fontes fluviorum invocantur à veteribus. ut notum eſt.

202 ALLUIT] Mſc. quatuor *abluit*. Primum Iſtri oſtium Peuce, unde & inſulae nomen factum. BERSM. *Alluit*. Voſſ. quatuor. Reg. unus, Huſt. Amſt. & meus, cum editionibus primis & Aſcenſ. Mic. Horrent. aliique. ſed recte *alluit* Sulpitius primus edidit, & deinde Aldus, ac reliqui. Saepiſſime autem eo modo erratum eſt in hoc compoſito: ut pluribus oſtendemus ad Lib. vi, 810. Dein *Hiſtri* reſcribendum pro *Iſtri* curavi auctoribus Mſtis veruſſimis quibuſque, & exemplo doctiſſimorum virorum in aliorum ſcriptorum locis.

203 MOESIAQUE] Moesia provincia eſt juncta Pannoniae, ut ait Plinius. Verum in bonis codicibus legitur *Myſia*. Eſt autem *Myſia* provincia Helleſponti, ut reſert Macrobius, alio nomine dicta *Colis*, ut inquit Plinius. BEROALD.

Myſia χέρση & πέλις, inquit Stephanus, *idē*. Haec *Aeolis*, ſive *Aeolia* ab incolis aliquando dicta fuit, ut Mela, & Plinius tradunt. Scribiturque vulgo *Myſia* & *Moesia* promiſcuē. Tametſi in Plinianis codicibus ea differentia ſervetur, ut, cum de ea, quae Pannoniae jungitur, ad Pontum uſque cum Danubio decurrens, intelligitur, *Moesia* diphthongo ſcribatur: Cum vero de Aſiatica, *Myſia*. ſed Ptolemaeus etiam Europeam *Myſiam* vocat, eamque in ſuperiorem, in inferiore diſtinguit, lib. iij. Geograph. Quemadmodum & alteram illam, in maiorem & minorem alii: ut major ſit, quae per Phrygiam uſque in Galatiam pertingat: Minor autem, quae ſecundum Helleſponti oram in Bithyniam, & Propontidem inclinat. De Aſiatica igitur hoc loco poeta intelligit, quoniam ſtatim Caici mentionem facit, qui ejusdem fluvius, inter Pytanem, & Eleam decurrit, ut Pomponius autor eſt. Et meminit Plinius quoque. MICYLL. Mſc. tria *Mesia* pro *Maesia*. Loquitur autem de Aſiatica; id quod Caici mentio coarguit. BERSM. *Moesia* habent quatuor Voſſ. Witt. Oxon. pr. & meus cum editis pleniſque veteribus. *Mesia* 2. alii. Sed male. Loquitur enim Lucanus, ut recte monent interpretes, & de utraque regione agit multis Hortenſius, de Myſia Aſiatica, quae ſaepe cum Moesia Europaea vitio librorum confunditur. Vide J. F. Gronov. Obſerv. L. iv. c. 15. & J. Perizon. Animadv. Hiſtor. p. 438. Plin. L. x. Epit. 52, 53. *Myſus Caicus* paſſim vocatur. V. Cerd. ad Virg. iv, 370.

204 IDALIS] Etiam hic locus variē accipitur à Commentatoribus. Sulpitius pro oppido Phrygiae exponit *Idalim*, & à ſuperioribus diſtinguit. Omnibonus autem pro gentili accipit, & cum ſubſtantivo *Tellus* conjungit, ut ſit, *tellus Idalis*, quae ſub Ida jacet. Eſt enim Ida in confinio Troadis, & Myſiae, ut & Plinius teſtatur lib. v. cap. 30. Ego, tametſi pro certo affirmare hoc loco nihil poſſum, Omniboni tamen ſententiam magis probō. Nam quod Sulpitius addit, etiam Plinium *Idalem* vocaſſe oppidum in Troade, id falſum videtur. Nam Plinius *Idalium* inter Cypri oppida recenset. Poterat autem & *Aeolis* pro *Idalis* legi. Sed de eo alii viderint. MICYLL. Sunt, qui diſtinguunt.

Qua celer & rectis descendens Marſya ripis
Errantem ^a Macandron adit, mixtusque refertur:
Paſſaque ab auriferis tellus exire metallis
210 ^b Paſtolon: ^c qua culta fecat non vilior ^d Hermus.

Iliacae

VARIAE LECTIONES

^a *Memandron* Ed. Ven. Br. Med. ^b *Paſtolon* MSS. 4. & Ed. Br. *Paſtolon* V. pr. *Paſtolon* Ed. Berſm.
^c & *qua* Amſt. & *qui* B. 1. ^d *Hermis* meus.

ſtinguunt poſt *Caico*: & in nomine, *tellus*, intel-
ligunt, *Aeolis*. Ac deinde *Idalis* inferunt, ac per
ſe legunt. Atqui hi, neque cujus regionis ſit *Ida-*
lis, neque cujus oppidi nomen, explicant. imo,
(utro) explicare non poſſunt. GLAREAN. Pro
oppido ſumunt etiam *Aſcenſius*, & *Scholiaſtes* ve-
tus; *Idalis* & *Ariſbe*, oppida *Myſiae*. ſed qua au-
thoritate, nescio. Donec quid certius adferatur,
ego quoque *Omnibonum*, & alios ſequor. Niſi
autem *Idalis* retinerent Niſi omnes, mallem cum
Glareano, & *Micyllo* legere *Aeolis*. Non enim
Caicus per *Troada* fuit, ſed per *Aeoliam* pro-
prie dictam: nam *Aeoles* ſe ad *Idam* uſque ex-
tendebant. Vide *Herodot.* Lib. 1. c. 151. *Troja-*
nae vero terrae mentionem facit vſ. 210. &c. Nunc
omnia, quae ſunt circa *Aeoliam*, & in *Aeolia* de-
ſcribit, in qua eſt *Pitane*. Unde *Ovidius* L. VII.
Metam. 350.

Aeoliam Pitane à *lacu* parte reliquit.

Contra *Aeoliam* eſt *Ariſbe*, non illa *Troados*,
ſed quae eſt in *Lesbo* inſula. Conſule II. Voſſium
ad *Mela* L. II. c. 7. *Helich.* *Ἀρίσβη, πόλις τῆς*
Λέσβου, ἢ δὲ Τροάδος. *Herodot.* L. I. c. 151. &
τῆς Λέσβου ἡμετέρας Ἀρίσβη.

205 PITANEN] *Civitas* *Laodiciae*, ubi plurimae
pinus naſcuntur, nam Graece *πίτυς*, pinus dicitur.
SCHOL.

205 MUNERA, CELENAE] *Civitas* *Lydorum*,
ubi victus in certamine tibiarum *Marſyas* ab *Apol-*
line poenas dedit. IDEM. In *Witt.* & *Voſſ.* ſec.
Cod. qui & alia habet nimis multa, quam ut hic
inferantur. ſed in *Voſſ.* pr. haec fabula narratur.
Celenae civitas eſt abundans olivis. Cum igitur
Apollo, & *Minerva* quamdam inter ſe contentio-
nem habuiſſent, & faventibus illius civitatis popu-
lis *Apollo* vicifſet, *Pallas* irata exſiccavit illorum
olivis, & hoc eſt, quod dicit *tua munera Pallas*
lugent.

206 CELAENAE] Ita reſcripſi cum *Regio* pri-
mo, & *Edd.* *Aldi*, ac *Pulmanni*. non *Celenae*.
Graece *Κελαίνας*. Et quis nescit *ay* & *s* propter
eundem ſonum ſaepe confundi. Vide *Cel. Burn.*
ad *Quinctil. Inſt. Orat.* p. 647. nos ad *Obſequent.*
p. 141. de fabula *Marſyae* ad *Celaenas* ab *Apol-*

line puniti multa hic habent *Commentatores*, qui
conſulendi ſunt.

207 EREPTIS] Alii & *rectis ripis*, legunt, ut
cum *Macandri* curſu conferatur, qui in ſe ipſum
ſubinde redit, & quaſi helicen curſu deſcribit, un-
de & antractus, ac ſinuofos fluxus *Macandros*
vulgo appellant. Sic *Virgil.* v. *Aeneid.* dixit:

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Macandro duplici Meliboea cucurrit.

De eodem & *Strabo* meminit, his verbis: *Ἐρε-*
πίς δὲ οἷς ὑπερβολὴν, inquit, ὥς ἐξ ἐκείνης τὰς
σκολιότητος ἀπώσας Μακάνδρον πλάσσει. Lib. 12.

MICYLL. Mſc. *erectis*. forte e *rectis* vel potius
ereptis, quia *ripas* non habet, nec alveum. BERSM.
Erectis. & *rectis* mavult *Salmalius*. GROTIUS.
Ed. tert. *Ereptis* *Sulpitius*, & *Aſcenſius* quoque
ediderunt, hac ratione, quod *ripas* non habeat *Mar-*
ſyas. cum tamen canat *Ovidius* Lib. VI. *Metam.*
600.

Inde petens rapidum ripis declivibus aequor
Marſya nomen habet.

Nec e *rectis ripis* descendere, debent conjungi, ut
coniicit *Berſmannus*. Descendere ſimpheter pro
ſeorſim fluere *Geographi* uſurpant. *Mela* L. I. c. 9.
§. 10. Sed cum diu ſimplex ſarvusque deſcendit. 111.
8. §. 32. *Tigris ut natus eſt, ita deſcendens uſque in*
litora permeat. *Prifcian.* *Percig.* 384.

- - - - - *Cephiſos gurgite magno,*

Quam mediam dirimis descendens gurgite vaſſo.

Neque alicujus pretii eſt *erectis*, quod primus *Gro-*
tius, & dein ceteri exhibuerunt. Scribendum eſt,
ut fieri curavi & *rectis*; ut eſt in *Steph. Pulmanni*,
me ſque Niſti omnibus, & editis tere cunctis. In
Hulſii Cod. & *ripis d. M. rectis*. Opponit enim
rectas *Marſyae* deſcendentis *ripas* errantibus *Mac-*
andri curſibus. *Claudian.* Lib. 11. in *Eutrop.* 265.

- - - - - ſed *Marſya* velox

Dum ſuavis eſt, flexuque carens; jam flumine mixtus
Mollitur, Macandre, tuo.

Contra obliquae ripae *Ovidio* Lib. I. *Metam.* 39.
Obliquus rivus *Horatio* L. II. O. 3, 11. *Obliquus*
amnis inſ. L. VII, 220. Reſtituendum hoc eſſe
eo modo, viderunt quoque *Salmalius* *Plin.* *Exerc.*
p. 581.

Iliacae quoque signa manus, perituraque castra
Ominibus petière suis: nec fabula Trojae
Continuit, ^a Phrygiiue ferens se Caesar Iuli.

Accedunt Syriae populi, desertus Orontes;
215 Et felix, sic fama, ^b Ninos; ventosa Damascos,
Gazaque, & arbuſto palmarum dives ^c Idume,
Et ^d Tyros instabilis, pretiosaue murice ^e Sidon.
Has ad bella rates non flexo limite ponti,

* Certior

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a sanguine R. 1. frigii MSS. qdd. & Ed. Ven. ^b Nios R. 1. ^c Idime V. 1. Idyme R. 2. Idime R. 1. ^d Tyros H. meus. Tyro W. ^e Sydon MSS. & Edd. qdd.

p. 581. & N. Heinſius ad Ovidii Epist. Her. ix, 55. & ad Silium L. xiii, 4. Quin etiam ex reſcis citant Priscianus Lib. vi. c. 681. & Lutatius ad Statii Theb. L. iv, 186.

Illuſtres Satyro pendente Celaenas.

Ad ſequentes verſus recte Scholiaſtes. *Macandron*. Macander (*Macandros* Voſſi. pr.) fluvius in Mileto flexuoſiſſimus. Ideoque errantem dixit. *Reſertur* & redit Macandro commixtus ipſe Marſyas. de ſanguine autem Marſyae hic fluvius factus dicitur. non vilior quia ipſe auro fluit. Haec SCHOL. De *Macandro*, *Marſya*, & *Celaenis* conſule Livium L. xxxviii. c. 13.

212 OMNIBUS SUIIS] Quia ipſi jam perdiderant civitatem, omnibus ſuis ideo ſequebantur Pompejum ipſum quoque periturum. SCHOL.

213 CONTINUIT] Nam ſi hiftoriam Trojanæ originis reſpicias, Caefarem magis, quam Pompejum ſequi debuerant; quia ipſe ortus eſt ab Iulo, ut ait Virgilius,

Iulius à magno demiffum nomen Iulo.

IDEM.

213 IULI] Sic enim ipſe videri volebat, Suetonio autore. Et hinc Virgil. quoque dixit:

Nafceſtur pulchra Trojanus origine Caefar.

MICYLL.

215 FELIX] Civitas Syriae. *Felix* dicta, quod poſt victoriam de ſinitimis actam rex Indorum eam condiderit, ibique victoriæ titulos conſecra- verit. SCHOL. Arrianus in Παρτικά Indiae: καὶ ὁ βασιλεὺς λίμνην, inquit, ἐς ἣν ὁ Τύγρις ἐμβαίνει ποταμὸς. ἐς ἣν ἐξ Ἀρμενίας ὁ ποταμὸς Νῆον πάλαι ποτὶ μεγάλην καὶ δαίμονα. Fuit autem civitas Aſſyriae, in ea parte, quæ Aturea dicta eſt, à rege Nino, Semiramidis marito, condita, ut Stephanus autor eſt. MICYLL. Sic dicta eſt Ninos, quæ tamen tunc non amplius ex-

ſtabat, ob ubertatem, & divitias. ut Virgilius Lib. iv. Georg. 287.

Pellæi gens fortunata Canopi.

Vel etiam ob rerum geſtarum gloriam, ut videtur capere Celeb. Relandus ad Joſeph. Lib. 1. Antiq. Jud. c. 6. Ἀνὴρ ὃς Νῆον ἀνέβη καὶ τὸς ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου ἐπαινοῦται, ὃς μάλιστα ἐν ταῖς μάχαις. Quo loco recte vertunt qui maxime rerum geſtarum gloria ſternunt. Ovid. L. iv. Trist. 3, 75.

Heſtiora quis noſſet, ſi felix Troja fuiſſet.

215 DAMASCOS] Civitas Syriae, objecta ventis, quippe campeſtris eſt. SCHOL. *Damascos* reſcripti auctoritate unius Berim. Regii primi. Voſſianorum ſex, Amſtel. & mei MSS. non *Damascos*. Sic hoc ipſo loco *Ninos*, *Tyros*, *Tarſos*, *Mallos*, & paſſim in ſequentibus Graeca terminatione. ubique tamen inmutare ausus non ſum, ubi MSS. retinent. Audiamus Valerium Probum in Cathol. c. 1462. Ed. Putſc. Cos nullum nomen reſcripti Latinum terminatum. Unum reſcripti Graecum ſecundæ declinationis ei faciens Genitivum, *Damascos*, *Damaſci*. ſicut *Lucannus*. Ventura *Damascos*; nomen civitatis. ubi viciffim ex noſtro corrige *venetoja*.

216 GAZAQUE] Civitas Syriae, in qua Cambyſes rex Perſarum divitias condidit. SCHOL.

216 IDUME] Civitas Phoenicis, ubi multæ palmarum naſcantur, ideo *dives* pomis videlicet palmarum. Virgilius.

Primus Idumeas reſeram tibi Mantua palmas.

IDEM. ubi v. Serv. & Cerd. i. 11. G. 12.

217 INSTABILIS] Sive propter fallaciam; ut Virgilius, *Tyriſque bilingues*. ſive quod terræ motu laborant. SCHOL. Alii *Instabilem Tyron* putant dictum propter crebras ſeditiones; alii propter mutatam ejus formam ex inſula in terram continentem per Alexandrum Magnum. Verius arbitror, ita eſſe vocatam propter terræ motum. Conſule Rade-

- ^a Certior ^b haud ullis ^c duxit Cynofura carinis.
 220 Phoenices primi, famae si creditur, ausi
^d Mansuram rudibus vocem signare figuris.
 Nondum flumineas Memphis ^e contexere ^f biblos
^g Noverat: & saxis tantum, volucresque ^h feraeque,
 Sculptaque servabant magicas animalia linguas.
 225 Deseritur Taurique nemus, ⁱ Perseaeque Tarfos,
 Coryciumque patens ^k exesis rupibus antrum,

Mallos.

VARIAE LECTIOES.

^a gratior B. 1. ^b atque V. 1. ^c dixit A. ^d mensuram H. ^e contingere B. 1. ^f libros H. pro var. lect.
^g moverat H. ^h ferasque meus. ⁱ Perseaeque M. ^k exesis O. 1.

Raderum & Freinsh. ad Curtium L. IV, 4, 20. *sen quia crebris motibus terrae* &c.

218 NON FLEBO] Ut non sit ullus circuitus, sed recto tramite. SCHOL.

219 CYNOSURA] Septemtriones sunt *Helice*, & *Cynofura*. Hoc ergo dicit, qui inde navigant, ducem habent Cynosuram; quia nullis est certior dux, quam his, qui inde navigant. IDEM.

220 PHOENICES] Syriae populi. hi enim primi litterarum usum invenisse dicuntur, & antequam litterae inventae fuissent, per imagines ferarum atque signorum verba ponebant. IDEM. Ceterum videtur hic aliquid deesse; nam minus abrupte sequens his inseritur descriptio artis Phoeniciae. Aptius procederent omnia, si hoc, vel simili modo conciperentur verba *quique homines primi* &c. scilicet & illi homines accedunt, & ad Pompejum veniunt, qui primi sunt ausi &c. qui Phoenices fuerunt. ut notum est.

222 FLUMINEOS] Alii *flumineas*, ut est in vetustis Codicibus duobus. HORTENS. Expressit Hortensius Micylli Ed. Francosurt. in qua typothetarum vitio irreperat *flumineos*. Sequenti versu pro *et saxis* malim *in saxis*, ut habet a manu secunda Vossianus primus; item quintus. in Regio primo est. *et in saxis*.

222 MEMPHIS] Urbs Aegypti, quae papyro libros fieri instituit. SCHOL.

224 MAGICAS] Verba Phoenicum, quia magi erant. IDEM. Hoc autem non tam de Phoenicibus, quam de Aegyptiis est verum. Multa autem de *ἱερογλυφικῶν γράμματα*, & primis Phoenicum litteris congerunt interpretes, qui consulendi sunt, & Scott. ad Mel. 1, 12. Eroukh. ad Tib. 1, 8, 20.

225 PERSEAEQUE] Coel. Rhodig. Lib. IV. cap. 11. *Terseaeque* *τῆς τερσοειδίας*. quodam diluvio ea loca primum exauerint: sicut & *Tarfos* ipsa,

inde *Tarfos* dicta putatur Stephano. BERSM. *Perseaeque*. Quia à Persei talaribus nomen habere Graecis creditur. GROT. De lapso ad Tarsum Persei talari, & inde dicta urbe, quam ibi Perseus condidit, consule auctores, qui ab H. Valesio in doctissima ejus nota citantur ad Ammian. Marcell. L. XIV. c. 8. *Hanc condidisse Perseus memoratur.* de Antro Corycio videndus Is. Vossius ad Melam 1, 13.

225 TARSOS] Civitas, quam Perseus condidit Jovis, & Danae filius. SCHOL.

227 MALLOS] Urbs Ciliciae, quae nunc *Antiochia* dicitur. IDEM.

227 EXTERNAE] Mscr. tria *extremas*, q. d. *extimae*. Plinius L. V. c. 27. BERSM. Culpa Gryphii, qui primus ita edidit, vulgo legebamus *externae*. Ceterae Edd. & omnes, quos vidi, scripti *extremas*: atque ita scribendum esse monuit etiam Modius Novantiq. Lect. Ep. 65. Sita enim est haec urbs in extrema Ciliciae ora ad sinum Issicum. neque Aegae minus sunt externae, quam ceterae hic nominatae urbes.

227 AEGAE] Civitas est, quae significatur mari vicina. quia dicit *resonans navalibus*. Haec Neptuno consecrata est. ut Virgilius *Neptuno Aegeo*. SCHOL. Rectius quatuor ultima verba desunt in Voss. pr.

228 JUSTA] Ill. Heinsius conjiciebat, scribendum esse *justa* ad Silium L. XI, 589.

Aeratas jussi texamus mille carinas.

Sed MSS. constanter retinent *iusta*. atque recte Scholiastes; ideo *justa*, quia jam non pirata.

230 GANGES] Fluvius, qui à septemtrione oritur. Coli autem ideo hunc dixit, quia secundas facit, quas aliuit, terras. SCHOL.

233 PELLAEUS] Pella civitas est Macedoniae; ubi Alexander Macedo natus est, quem nunc poeta *Pellaeum* dicit *Dutlorem*. Hic, cum fontem fluminis

Cc

- Mallos, & ^a extremas ^b resonant ^c navalibus Aegae,
 Itque Cilix ^d iuxta ^e jam non pirata carina.
 Movit & ^f Eoos bellorum fama recessus,
 230 Qua colitur Ganges, ^g toto qui solus in orbe
^h Ostia nascenti contraria solvere Phoebo
 Audet, & adversum fluctus ⁱ impellit in Eurum:
 Hic ubi Pellaeus post ^k Tethyos aequora ductor
^l Constitit, & ^m magno vinci se fassus ab orbe est.
 235 ⁿ Quaque, ferens rapidum diviso gurgite fontem,
 Vastis Indus aquis mixtum non sentit ^o Hydaspem;

Quique

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a externas vulgo. ^b sonans R. pr. ^c venalibus A. ^d iuxta P. 1. ^e non jam B. 2. Ed. Hort. ^f extre-
 mos W. a m. pr. ^g qui toto H. Edd. Asc. Sulp. Mic. ^h Ostia MSS & Edd. quid. ⁱ impellere B. 1. astol-
 lis R. pr. compellis meus. ^k Tethidos V. 2. meus. ^l constat V. 1. m v. m. f. ab aequore est B. 1. se v. V. 2.
 ere V. 1. est deest in A. D. Ven. n atque A. o Hydaspem R. 1. Ydaspem MSS. 4. alii, & Edd. qdd. Hydaspem.

minis Nili quaereret, primo usque ad Therinon, (Thermon Voss. sec.) Nilum venit, inde ad tenebras; deinde divina voce territus, quod nimis periculosa tentaret, discessit à coepto. Ideo dixit *constitit*. SCHOL. De fine, ac termino itineris Alexandri versus Orientem, non eodem modo ab autoribus traditur. Arrianus, Plinius, atque alii quidam non ultra Hypasim, sive (ut apud Strabonem scribitur) *Hypanin*, progressum scribunt. Lucanus autem Craterum secutus videtur, qui in epistola, quam ad matrem Aristopatram dedisse traditur, ad Gangem usque pervenisse scribit: ipsumque se vidisse fluvium, piscesque in eo grandiores, quam ut credi posset. Autor Strabo libr. xv. Quo loco idem autor, maxima totius orbis flumina dicit esse: primum Gangem, mox Indum, deinde Istrum, & Nilum. MICYLL.

235 Quaque] Indus & Hydaspes duo sunt flumina ex uno fonte descendunt, quae inter se divisa post magna terrarum spatia iterum copulantur. Sed Hydaspes in Indum cadens nomen suum perdit. hoc est, quod dicit, *mixtum non sentit Hydaspem*. SCHOL. Voss. primi. De fonte Indi, quam magnus, & aquarum copia statim à principio abundans sit, etiam Arrianus meminit libr. v. cujus verba sunt: *ὁς μέγας τε ἰσθμὸς ἀπὸ τῆς περσικῆς ἀρχῆς, καὶ περικαλὴς ποταμὸς πάντας τὰς Ἀσιαὶς μέγας ἐκβάλλει, καὶ τῇ ἰστανίμῃ κρητῆρας ὄντας ἐκδίδει ἐς θάλασσαν*. Influit autem idem fluvius duobus hostiis in mare: & quo loco dividitur, insulam Pataleam facit; Ut Strabo libr. xv. MICYLL. *Fontem* Msc. *fontem*, male. sed fortasse *fontem* scribere voluit: de fonte autem Indi,

itemque ponte ab Alexandro facto. Arrian. Lib. v. BERSM. Pro *diviso* in veterrimo Vossiano primo est *diverso*, ut vl. 257. *diversis fontibus*: 273. *diversi mundi*. plura vide ad L. x, 483. Idem, & Vossianus sec. pro *fontem* habent *pontum*, sed in sec. pro varia lect. *fontem*. *ferens pontum* esset dictum pro ferens tantas aquas, quae mari toti similes sunt, ut non videatur fluvius, sed mare. quod placet satis. nam Bersmanni *pontem* est nihili. Quid enim est *rapidus pons*, & qui huc quadrat pons Alexandri? Non cepit etiam mentem Lucani Micyllus, qui *divisum gurgitem* intelligit de ostiis duobus, & insula in medio jacente Pataleae. Totum, qua permeat Indus, tractum describit auctor; sensulque est. Bellorum fama movit etiam Orientis populos, qua Ganges &c. & qua Indus fluit mixtus Hydaspes, quem licet vastum non sentit in se fluere; cum per se maximus sit, & jam rapidum *fontem* vel *pontum* ferat, cum adhuc diverso currunt gurgite.

237 QUIQUE BIBUNT] Agroetes (sic Voss. sec.) dicit, qui sunt Indiae posteriores populi, qui cannam viridium caudicibus tonsis sive tritis mella dicuntur exprimere i. e. lucos. SCHOL.

237 Sucos] Sucos, non succos, scripsi. Hanc enim genuinam antiquorum esse scripturam, ubique docent vetustissimi Codices, ut hoc loco, Vossiani sex, Regius primus, & Wirtianus cum Ed. Ven. & Brix. consule Drakenb. ad Silium vii, 169. Porro de veterum Saccharo liquido, & per solem concreto, (coctum enim igne non noverrunt antiqui) egregie disputant Salmas. in Plinian. Exerc. li. Vossius ad Melam L. iii, 7. J. Perizon.

- Quique bibunt tenera dulces ab arundine fucos,
Et qui tingentes croceo medicamine ^a crinem
Fluxa ^b coloratis ^c adstringunt carbasa gemmis.
240 ^d Quique suas struxere pyras, ^e vivique ^f calentes
^g Conscendere ^h rogos. ⁱ pro! quanta est gloria genti,
^k Injecisse manum fatis, vitaque repletos,
Quod superest, donasse ^l deis! Venere feroces
^m Cappadoces, duri populus ⁿ non cultor Amani,
245 Armeniusque tenens volventem saxa ^o Niphaten:
Aethera tangentes silvas liquere ^p Choatrae.

Ignotum

VARIAE LECTIOES.

^a crines meus. ^b coronatis B. I. R. I. ^c affingunt M. ^d quaque Ed. Briz. ^e vivique B. I. H. a m. pr. ^f calentes V. pr. sec. R. pr. ^g conscendere Edd. Ven. Br. ^h focos R. pr. ⁱ proh V. pr. meus, alique. ^k ingenuisque V. sec. a m. pr. ^l Dii V. pr. ^m Cappadoces MSS. quidd. ⁿ vulgo nunc. ^o Nisatem MSS. quidd. tenentem V. pr. a m. pr. ^p Coaste Oxon. pr.

zon. ad Aeliani V. H. Lib. III, 37, 1.

238 QUI TINGENTES] Regio haec Cathea appellatur, in qua colitur pulchritudo, & puerorum mentum tingunt, & vestes, & capillum, ut Strabo in xv. docet: cinguntque vestes lineas zonis gemmaus. SULPIT. Hoc Solinus generaliter omnibus Indis adscribit. Strabo autem peculiariter iis, quorum regionem ipse Catheam appellari dicit. Et quod ad Carbasa attinet, qua voce vestes lineae hoc loco significantur, idem Strabo eodem libro ab historicis proditum ait: *Τὰς Ἰνδοὺς ἰδὲν τὸν χρῆμα, καὶ τοὺς λευκαῖς καὶ χρυσοῖς.* BERSM. Adde Passerat. ad Propert. L. IV, 3, 64.

Raptaque odorato carbasa lima duci.

239 COLORATIS] Agroetes (sic idem Voss sec.) dicit, quos dicunt pro purpura clavos habere de discoloribus gemmis. SCHOL.

240 PYRAS] Bragmannos (Bragitanas Voss. pr.) Indiae populos barbaros, qui sponte se cremant igni, cum his visum fuerit, quod diu vixerint. Calentes. Tapeinosis. debuit enim dicere ardentis sive flammatos. IDEM. Non hoc toti genti dedit, sed tantum sapientiam professis, melius sane, quam noster, Mela Lib. III, 7. *Prudentiores, & quibus ars fluidumque sapientiae contingit, non expectant mortem, sed ingerendo semet ignibus, laeti & cum gloria arcessunt.* BROUKHUS.

244 DURI POPULUS NUNC CULTOR AMANI] Emenda ex MSS. P. & T. *non cultor Amani.* Hoc dicit, Amanum ita durum esse, ut habitari possit, coli non possit. GROT. Ed. sec. Est ejus montis descriptio, tum apud Geographos, tum in Ciceronis Epistola ad Catonem. IDEM. Ed. tert.

Quod emendavit ex suis MSS. Grotius, verissimum est; ac confirmatur Vossianis sex, uno Bersm. Regio utroque, Wittiano, Hulst. & meo cum Edd. Veneta & Omniboni, dicentis quia durus est, ideo non colitur. prae ceteris Scholiafles. *Amanus mons est Cappadocum, quem ideo dixit non coli, sive quia durus est, & arari non potest; sive quia isti semper hostibus occupati sunt, & semper resistunt inimicis.* Non itaque pro nunc restitui: dein in decem meis, & plerisque Edd. erat *Amani.* Voss. sec. *Omani.* sed Graecis est *Ἀμανός.* Niphaten quoque edidi per n. ex MSS. quatuor, & Ed. Ven. & Micylli.

246 CHOATRAE] Interioris (ulteriores Voss. sec. abest à Voss. pr.) Indiae populi. SCHOL.

246 COASTRAE] Sunt, qui hoc loco Choatrae legunt, pro Coastras. Sed Plinius Choatras inter eos populos recenset, qui circa Maeotim paludem habitant, lib. vi. cap. 7. Sylvas autem, sive arbores, de quibus hic Lucanus meminit, ad extremum Indiae litus nasci, etiam Virgilius testatur, qui II. Georg. ita dicit:

*Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis, ubi aëra vincere summum
Arboris, haud ullae jactu posuere sagittae.*

Proinde aut Coastras retineamus, oportet, aut neque Choatras legamus. MICYLL. Plinius describens Tauri montis arbitri numerosarum gentium flexuositatem, simul & montes aliquot, inter eos etiam Choatram recenset, sed Coastras, ubi hujusmodi sylvae sunt, ad extremum Indiae habitant Virgilius Georgicorum lib. II.

Ignotum ^a vobis, Arabes, venistis in orbem;
 Umbras mirati nemorum non ire ^b sinistras.
^c Tunc furor extremos ^d movit Romanus Orestas,

250 ^a Car.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vobis H. a m. pr. ^b sinistra Ed. Ven. ^c sum MSS. quidd. & Edd. pieraeque. ^d Romanus movit R. r.

*Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 I'extremi finis orbis, ubi aëra vincere summum
 Arboris, haud ullas jactus potuere sagittas.*

HORTENS. Msc. tria *Choatrae*. tert. *Coatrae*. Micyll. *Coatrae*. BERSM. Melius *Coatrae*. MS. P. & R. recentior. Populus est ad Maeotim Plinio memoratus. Libro vi. GROT. Rectius quidem Grotius legit *Coatrae* pro *Coatrae*, quod primum in Omniboni, & dein Aldi Editionibus aliusque comparuit. Sed male per eos intelligit populum, ad Maeotim paludem situm, de quo Valerius Flaccus Lib. vi. 151.

Diros magico terrore Choatras.

Recte enim Micyllus notavit, illos hoc loco inveni non posse, cum silvas illas in India nasci, constanter à Poëtis traditum sit. Vide Cerdam ad citatum hic Virgili locum vs. 123. Scripti tamen omnes, & editiones primae habent *Coatrae*, *Cohaatrae*, *Coatrae*. Sed vetustiores plerique *Choatrae* quod ideo confidenter reponi curavi. Nempe ut intelligat populum, qui Tauro monti ab Armenia usque ad Medos, & Parthos adjacet, à quo etiam, ut ceterae ejus montis à populis adjacentibus designatae sunt partes, vel contra, Taurus *Choatras* sive *Ῥαχάστρις* dictus est. Vide Plinium Lib. v. c. 2, 4. & Solinum c. 38. *Pro gentium ac linguarum varietate plurisariam* (Taurus) nominatus. apud Indos *Imans*, mox *Paropamisus*, *Choatras* apud Parthos, post *Niphates*, inde *Taurus* &c. atque ibi Salmasium pag. 554. *Ῥαχάστρις* saepius etiam meminit Strabo Lib. xi. sic noster *Taurus* quoque subegi, ubi itidem jungit Armeniis, pro accolis Tauri Lib. xi, 592. Neque Hortensium, qui aliquid veni vidit, movere debuerat, quod Virgilius, alique silvas illas ponunt in India. Totum enim Orientem, & omnem fere Asiam ad Meridiem vergentem Indiae nomine appellaverunt veteres, ut viris doctis notum est. Adeatur Illi. Cuperus Observ. iv, 7. sique omnes sub *extremo orbe* habitare dicebantur, ut passim apud nostrum, & alios poëtas sexcenties occurrit.

248 UMBRAS &c.] Aethiopas dicit, qui in inferioribus signis juxta Oceanum, & Zodiacum circulum sunt. Hi umbras pro qualitate terrae in sinistram partem mittunt, ut nos in dexteram. Hoc ergo mirati sunt, in nostris terris non ire sinistras,

ut in suis regionibus. SCHOL. Umbram meridianam non projici in sinistram mundi partem, si ve versus Austrum, sicut in Arabia. Vide Coelium Lib. i. c. 10. Scaliger hunc locum examinat in Lib. vi. Poët. BERSM. De hoc loco & utrum Arabiam Australem, si ve Felicem, an totam intellexent, & erraverit Lucanus, uti & de versu 253. consule, quae contra Lucanum, & pro eo magno ardore scripserunt praeter J. Caes. Scalig. Lib. vi. de Poët. c. 6. ejus quoque filius Josephus in Prolegom. ad Manilium, Vadianus ad Melam p. 198. Salmasius ad Solinum, Delius Comment. in Senec. Thyest. p. 400. & Palmerius Apolog. pro Luciano. cui liti me inmiscere nec possum, nec volo. Majoris enim molis res est, quam ut intra brevium notarum limites describi possit.

249 ORESTAS] Populos in India: puro legendum *Orestas*, qui in India sunt, & non Indorum lingua, sed sua loquuntur. SULPIT. *Orestas*, Macedoniae populus est, ut Plinius, & caeteri tradidere. Omnibonus autem hoc loco *Horestas*, cum aspiratione scribit, & ultima ac remotissima regione versus Austrum habitare dicit. sed hoc sine certo autore. Itaque Sulpitius *Orestas*, legendum putat, qui populus Orientis est, ad Indum fluvium habitans, cujus & Strabo, & Stephanus meminerunt. Sed in hac voce repugnat quantitas. Scribitur enim *Ῥείστας*, si ve ut Stephanus habet, *Ῥείστας*, o, longa Graecè. Dubitari autem potest, an *Olostras* potius legendum, quae & ipsa gens est Indica, de qua Plinius meminit libro sexto, capite vicefimo. Sed hoc aliis discutiendum relinquo. MICYLL. *Orestas* inter Macedoniae gentes numerantur à Plinio, & aliis, cap. 10. libro iv. Verum cum *extremos* vocet ad Ortum, certum est, alios à Luciano significari in India, si modo sint. Et verisimile est, errorem peperisse vocem, *furor*, *Oreste insanior*, *Furor Romanus*. Posset poëta videri scripsisse, *Oritas*, ut Sulpitius, vel *Orestas*, nisi quantitas primae syllabae refragaretur, cum apud Graecos per *ω*. scribatur *Ῥείστας*. Dionysius Afer.

Ῥείστας ἢ *Ἀραβᾶσι*, *Λιναχλαίνας* *Ἀραχάτας*, id est, ut Rhemnius.

*Ad partes rapidi quia vergunt lumina solis
 Oritas, Arabasque simul, Linique Arachotas
 Utentes chlaenis.*

Nisi.

250 ^a Carmanosque duces, quorum, jam ^b flexus in Austrum,
Aether non totam ^c mergi tamen adspicit Arcton.
Lucet ^d & exigua velox ^e ibi nocte Bootes.

Aethio-

VARIAE LECTIOES.

^a Carmanosque B. 1. Carmaniosque VV. LL. Steph. Germanosque R. 2. Karmanosque A. ^b flexus Ed. Ven. c jungi A. ^d in V. sec. ^e ubi Ed. Br.

Nisi poeta per systolen primam syllabam contraxerit, quod nonnunquam poetae in magno poemate facere solent. Et translatio Hispanica, quam mihi exhibuit inspiciendam nobilis vir, & doctus miles D. Bernardinus à Mendosa, legit *Oretas*, non *Orestas*. HORTENS. Joseph. Scaliger Castigat. in Manil. legit *Oretas Germanosque duces*, quasi dicat poeta in Baetio mari, ubi Germaniae finis est, noctes esse perexiguas. Itaque *Oretas* erunt *Ὀρεται* *πρὸς τὸν ἴσθμον*. BERSM. *Olostras*. Ita MS. quidam. Gens est Indiae Plin. lib. vi. c. 20. Vulgo *Orestas*. ex quo si *Oretas* feceris, habebis aliam Indorum gentem, Plinio eodem auctore lib. ii. cap. 75. GROTI. Ed. pr. *Orestas*. Ego verum puto *Oretas*. Sunt enim proximi Carmanis *Ὀρεται* apud Strabonem xv. Sed poeta primam syllabam corripuit, ea licentia, quam in voce *Orion* usurpari, cernimus. IDEM. Ed. sec. *Olostras* sic quidam. Gens est Indiae Plin. lib. vi. cap. 20. At quos vidi Manuscriptos, habent *Orestas*. unde credas, scribendum *Oretas*. Straboni sunt *Ὀρεται*. Sed non mirum, mutari vocales inter se longam, & brevem. Sic *Ὀρεται* & *Ὀρεται*: *Ὀρεται* & *Ὀρεται*. Et in *Edonis* systolen à Luciano factam, vult Servius. IDEM. Ed. tert. *Orestas*. Vulgo ex Micylli conjectura *Olostras* legitur, ut primus edidit Grotius, in prima editione credens, id esse in quibusdam scriptis. Sed recte mutavit sententiam. MSS. omnes cum editis *Orestas*, vel *Horestas*. Wittianus à manu secunda *Oristas*. unde planum est, legi debere *Oretas* vel *Oritas* cum Scaligero in proleg. ad Manil. docente *recte Oritas ponis cum Carmanis, & merito putat in eo tractu pene totam Helicem mergi, sed de Boote quid subicit, exiguum partem noctis lucere frustra est*. Quod ait Bersmannus de lectione *Oretas*, Germanosque nihil est. Unde huc venirent Germaniae gentes, cum in Oriente, & in Australibus regionibus versetur Lucanus. Tantum errorem commisisse vix potuit Scaliger. Quamvis enim longa sit in *Oritas* ut apud Dionysium 1096. & Priscianum, & Festum Avienum in Descript. Orbis.

- - - - - *Oritas Aribasque*.

ut scribi debet. vulgo male *Arabas*. nihil hoc nos movere debet, ut docuit jam Grotius. plura vide

ad Lib. i, 675. iv, 406. Possêt aliter legi *Arestas* cum If. Vossio ad Justin. Lib. xii. c. 8. *Inde Arestas, Gesleas, Praefidas, Gargaridas, caesis eorum exercitibus, expugnat Alexander*. Liberum unicuique esto iudicium. *Orestas*, ait Scholiales, gentem in ultima Barbaria.

250 CARMANOSQUE] Gentes supra mare Rubrum ad Persidum promontorium usque projectae, à Carmano rege terrae filio nominatae. SCHOL. Pro Persidum scribendum *Praesidium* vel *Praesidium* vel *Prasium*, ut patet ex loco Justin, & quae ibi notantur.

250 DEFLEXUS] *Jam flexus* Msc. tria: quantum *devexus*. i. e. declivis. BERSM. Restitui veterem lectionem *jam flexus*, quae confirmatur Steph. & Pulmanni quinque, Oxon. pr. meisque duodecim codicibus. *jam flexus* respondent melius sequentia, non totam tamen. *Deflexus* primus edidit Aldus, quem omnes secuti sunt, praeter Grotium, unde innavit *devexus*. ut est quoque in uno Pulmanni. *deflexus* est in Marpur. Non tamen penitus damno *devexus*. Sic enim Virgil. L. i. Georg. 240.

Mundus, ut ad Scythiam, Rhipaeasque arduus axis: Conspurgit, premitur Libyae devexus in Ausros.

Stat. Lib. iiii. Theb. 407.

- - - - - *Hesperii devexo margine ponti.*

Noster Lib. ix, 497.

- - - - - *devexo terrarum margine.*

& Lib. x, 39.

- - - - - *terrarum devexa fecisti.*

Devexus Orion Horat. L. i. O. 28, 21.

251 NON TOTAM] *Glareanus* diligenter hunc locum astronomicum expendens, & hic locus, inquit, à quibusdam notatus est, ut minime verus, quod *Oritarum*, & Carmanorum coelum in Austrinum laus trans Aequatorem flecti crediderit, quod mihi non videtur. Quia si ita longè in Austrum submovisset hosce populos, sequeretur totam illis majorem partem mergi, cum contrarium astruat poeta. Deinde sequeretur, minorem prorsus non videri, nisi forte duabus illis lucidis stellis, quas *χρυσά*; Graecis dictas scribit *Higynus*. Poeta ait non totam tamen mergi aspiciat *Arcton*, de majiori utique intelligens *Arcto*, cum minor prorsus

Aethiopumque solum, quod non premeretur ab ulla
 Signiferi regione poli, * nisi poplite ^b lapso
 255 Ultima curvati ^c procederet ungula Tauri.

Quaque

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ni B. r. b lapsa V. sec. a m. pr. c procederet A.

illie non videatur, ut jam diximus. Decepit illos Sulpitii commentarius, qui ultra dimidiam partem torridae zonae hunc deflexum submovet, contra poëtae, & sensum, & mentem. In eodem luto haeret Joannes de Sacro Butto, unde & Sulpitium hausisse puto. Atqui si Carmanorum situm intelligamus ad Cancrī circulum, aut circa eum, ut Ptolemaeus totam desertam Carmaniam citra, alteram vero plus dimidio citra, nonnihil tamen ejus etiam ultra tropicum. Ibi nempe sub Cancrī tropico, aut citra item tropicum, ur̄sa maior non tota occidit, sed prominet de capite ejus aliquid, quod poëta argutē innuens,

Non totam mergi tamen aspiciet Arcton, inquit.

Quod si poëta hoc loco etiam de *Oritis* locutus videatur, ut quibusdam placet, eadem erit ratio, sive extrema ad Austrum Arachosiae teneant, ut tradit Ptolemaeus, sive ad Arbitum urbem, quae recta sub tropico Cancrī jacet, Ichthyophagi habitent, ut ex Plinio colligimus. Haec doctē, & vere GLAREAN. Etenim cum dicit, Carmaniam aspiciere Arcton, addit *non totam*, quasi dicat, partem Ur̄sae illis apparere. *Non* negatio praeposita signo universali affirmativo, quis nescit, quod aequipolleat contradictoriae particulari negativae: tum vero & illud manifestum, & evidens argumentum est, poëtam id dicere, quod Carmania habeat latitudinis gardus 29. qui non ultra Cancrī tropicum excurrunt, aut certē modicē. HORTENS.

252 LUCY &c.] Cito enim dies ibi redditur, cum inter orientem, & occidentem non multum spatium interest. SCHOL. Exigua noctis parte quam conversione Arcti aut Bootae periodica notasse putatur Scaligero, haud scio, an recte. Videtur enim poëta hoc dicere, Booton illis locis statim occidere. Itaque cum Arcton quoque ibidem occidere dixerit, non videtur loqui de populis Germaniae septemtrionalibus, sed aliis ad Austrum habitantibus. *ubi* Msc. mendose. BERSM. *Velox ibi*. Glareanus ait, Arctophylacem improprie *velocem* appellari, sive totus occidat, ut iis, qui circa Cancrī tropicum degunt, sive non totus, ut nobis. Sed quidam *velocem* dictum autumant, quod Carmanis citius occidat, quam nobis. Haec ille. Declarat id particula *ibi* referen-

da ad *velox*, non ad verbum *luet*. Solent stellae etiam velociores videri, & velocius occidere, quo sunt remotiores in nostro horizonte. HORTENS.

253 SOLUM] Scilicet movit Romanus furor. SCHOL.

254 NISI POPLITE] Negat, Aethiops sub Zodiaco circulo futuros esse, nisi signum tauri processu unius pedis usque in eorum provinciam tenderetur. Omnes enim sub signis XII. sumus. nec aliud habitatur in terris, nisi sub Zodiaco. SCHOLIAST. Est enim Aethiopia juxta mediam torridam zonam, extenditurque ab Oriente Hiberno ad Occidentem Hibernum, ut Solin. ait. Astrologi aliter hunc locum intelligunt, dicuntque, signa Zodiaci in duas partes dividi in Cardinalia, & Regiones. Cardinalia dicuntur signa, in quibus incidunt Solstitia, & Aequinoctia, ut Capricornus, & Cancer, Libra, & Aries. Regiones vero appellantur Intermedia: & sic Aethiopia cum sit sub Aequinoctiali, non premitur ab aliqua regione, sed tantum à duobus signis Ariete, & Libra. Taurus ergo contingit ipsam pede exporrecto Aequinoctialem versus, sic illi quos quidem superiore ratione refutarem, & multorum auctoritate, sed quid opus, cum à pede Tauri Septentrionalis signi tangi non possit: itaque, ut melius cum iis sentiamus, censemus & Solinum, & Plinium, & reliquos emendandos, & pro Oriente Hiberno apponendum *Oriente verno*. SULPIT. Hoc verò dictum, & vix intelligibile, & falsum etiam fortassis, multos eximios torfit viros, admiratos, qui fieri queat, ut Aethiopia sit extra signiferi Poli regionem, cum tota sub signifero posita sit, inter tropicos, adeo sub torrida zona: sive de ea, quae proxima supra Aegyptum est, loquamur Aethiopia: sive de ea, quae maximè ad Austrum est. Sed ante hujus rei tractationem, libet videre quosdam, qui, quicquid apud poëtas legitur, ad vulgi etiam (ut frequenter fieri solet) opinionem dictum, omne hoc, aut *peritiae* dictum, aut tanquam Apollinis oraculum accipiendum reverentur, videri volunt, ut si quis ei contradicat, is continuè vel arrogans, vel ineruditus, addo, stipes, asinus, plumbeus existimetur. Ego, ut incivile puto optimis authoribus absque causa etiam in re profana obstrepere, ita non audere, quod dubium est, in disputantium coronam adducere, invidi homi-

Quaque caput ^a rapido tollit cum Tigride magnus
^b Euphrates, quos non diversis fontibus ^c edit
 Persis, & ^d incertum, ^e tellus si misceat amnes,

Quod po-

VARIARUM LECTIOMES.

^a tollit. B. 1. ^b Euphrates MSS. plerique, & Edd. primae, ac deinceps. ^c edit B. 1. exit M. ^d incertum est V. pr. W. A. meus. P. 3. B. 2. Edd. Sulp. Asc. Mic. Steph. ^e si tellus meus.

hominis esse judico. Quare non verebor, adductis aliorum sententiis, quid ego de hoc loco sentiam, ostendere. Joannes à Sacro Busto, (quem authorem de Sphaera vocant) cum de punctis verticalibus Heterosciorum inter Cancrī Tropicum, & Arcticum circulum differeret, ait esse, qui Aethiopiam citra Cancrī circulum jacere existimarint: itaque à nullo zodiaci signo tangi, praeter Taurum, qui ungulam extra zodiacum porrigat: quasi quisquam auliorum Aethiopiam citra Cancrī tropicum memoriae prodiderit: aut quali Taurus pedem versus Septentrionem porrigat, cum totus versus sit in Aequinoctialem circulum. Unde rejecta hac opinione, ipse distinguit zodiaci signa in Cardinalia, & Regiones. ut Cardinalia sint, in quibus Solstitia, & Aequinoctia contingunt: Cancrī, Capricornī, Arietis, ac Librae: Regiones verò reliqua octo signa. Aethiopiam igitur, sub nulla regione quidem esse, hoc est, sub nullis signis, quae non sunt Cardinalia, sed sub Ariete, & Libra duntaxat: tangi tamen Tauri pede, qui aequinoctialem circulum prope contingat, id sensisse poetam. At hoc modo exigua sanè pars, aut nulla verius erit Aethiopiae, tum etiam alia signa, Regiones inquam, ut ille vocat, non Cardinalia, non modo attingant Aequatorem, sed sub Aequatore sint, ut Virgo, & Aquarius. Nam de formis coelestibus loquitur, non de 12. aquis zodiaci dimensionibus, quae longe ab illis differunt, ut hujus artis studiosi probè norunt. His atque aliis argumentis motus Sulpitius, cum haec Joannis signorum divisio displiceret, locum optimè explicarum iri existimat, si Plinii locus lib. vi. cap. 30. non ita longè à fine emendetur: ubi Oriente Verno falso legi ait, cum hyberno legi debeat, ad hunc modum. *Sua est*, inquit Plinius, *Aethiopia ab Oriente hyberno, ad Occidentem hybernum*. Eadem Solinus, Plinii simia, cap. 43. Verum si sic legantur Plinii verba, de maximè Australi Aethiopia (ut vocat Ptolemaeus) intelligantur, oportet: verum ea prorsus sub torrida zona, & zodiaci signis jacet. Eam utique ab extrema parte Boreali ungula Tauri tetigerit: sed ipsa tamen sub aliis signis jacet. Nihil igitur plus hunc locum juverint Plinii verba, quamvis Joannis à Sacro Busto subtilis illa, & ficta divisio signorum, in Cardinalia,

& Regiones. Quare conveniebat, ut Sulpitius tum locum aliter declarasset, quum Joannis opinionem rejiceret, remittens nos ad Solini, & Plinii verba, nihil hunc locum adjuvantia. Itaque nos hunc locum inexplicabilem esse existimamus, nisi quis confugiat ad veterem illum signorum dividendorum modum, quo comparatio fit ad terrae habitabilis partes, non secundum subjectionem (ut ita dicam) perpendicularem, qua sola torrida zona respondet, sed secundum omnes trium partium terrae habitabilis regiones, ut videre est apud M. Manilium, lib. iv. cap. 3. Caeterum ea consideratio (ut in annotationibus nostris in Metamorphosin libros scriptis, ingenuè professi sumus) quo fundamento nitatur, ignoramus. Meminit ejus lib. 11. Ovid. sub finem his versibus.

*Quaque sua matrem tellus à parte sinistra
 Suspexit (indigenae Sidonida nomina dicunt)
 Hanc pete.*

GLAREAN. Propter ingeniculationem: de qua Aratus: *Ταύρου δὲ σελίνῳ ὅσῳ περιβαίνεται ὁ κλάξ*. Eidem etiam ποταμὸς dicitur Manilio *flexus* q. humi procumbens, caeli agi finibus indicari putat, aut ejusmodi alios ultra aequinoctialem constitutos: quos ideo negat subesse signis septemtrionalibus; ni taurinus pes ultra aequinoctialem protensus videretur. Ptolem. comp. magn. BERSM. Servius ad vi. Aeneidos: *Nulla terra est, quae non subiacet sideribus: unde perite addit*: Extra anni solisque vias, ut ostenderet xii. signa, in quibus est circulus solis. Significat autem *Μαννρον* Aethiopiam, ubi est Atlas, & quo ait Lucanus:

Aethiopiaque solum, &c.

GROT. Ed. tert. Servii verba, quasi à nostro Scholiaste profecta, leguntur etiam in Voss. sec. Contrarium autem vult Sulpitius ei, quod dicit Glarean.

254 LARSO] Flexo unus Bersm. Wittian. pro var. lect. & Marp. ut loquuntur alii, ita Statius Lib. vi. Theb. 590. vii, 193. sed idem L. iv, 314. *poplite succiduo. lapso* etiam est apud Servium ad vi. Aeneid. 796.

257 EUPHRATES] Duo Flumina Tigris, & Euphrates uno fonte procedunt, sed Tigris vadens contra Assyrios, Euphrates contra Chaldaeos Mesopot-

- Quod potius sit nomen ^a aquis. sed sparsus in agros
 260 Fertilis Euphrates ^b Phariae vice fungitur undae:
 At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
 Occultosque tegit cursus, rursusque renatum
 Fonte novo flumen pelagi non abnegat ^c undis.
 Inter Caesarcas acies, diversaque signa
 265 ^d Pugnaces dubium Parthi tenuere favorem,
 Contenti fecisse duos. tinxere sagittas

Errantes

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a aquas P. 2. ^b Fariae R. pr. W. ^c undas V. 1. Ed. Ven. ^d pugnantes V. 1.

Mesopotamiam mediam inter se terram faciunt. Unde & Mesopotamia dicitur. nam *μῆς* *medius*, & *ποταμός* fluvius apud Graecos dicitur. quae duo flumina, nisi Mesopotamia separaret, incertum esset, utrum Euphrates, an Tigris diceretur.

SCHOL.
 257 NON DIVERSIS] Id est, non procul distantibus. Sic enim alii hunc locum accipere malunt. Neque enim uno fonte Tigris, & Euphrates oriuntur, sed parvo tamen spatio distantibus, *διχῶντι ᾧ ἀπὸ τοῦ αἰ ποταμοῦ τῆς Εὐφράτης καὶ τῆς Τίγριδος* *αἱ διχάζονται καὶ ποταμοὶ αὐτῶν*, ut Strabo ait libr. undecimo. Quoniam igitur in iisdem Armeniae montibus oriuntur, fontibus non diversis poeta edi illos ait. MICYLL. Minus difficultatis habeo, quod proxime sequitur, de Tigri & Euphrate. Ibi tamen egregie quidam sudarunt, frustra meo quidem iudicio, anxie philosophari, cum poeta aliorum opiniones saepe referat, & vocabula de industria obsecret: ut sunt: *fons*, *Perfidis*, *edit* & *Tellus si misceat*. In omnibus hisce est insignis obscuritas: porro inde facilis expositionis eussio, mira sententiae variandae occasio. Denique ingens quodlibet fingendi potestas. Itaque primum. Si *fons* proprie pro fluvii origine accipitur, *Perfidis* vero improprie pro Armenia, hoc est regione, quae quondam sub Persis fuit. (Nam ita insignis ille orator Bononientis Philippus Beroaldus hunc locum exposuit) sensus esse poterit. Quos fluvios Persis edit non diversis fontibus, quia unius regionis, nempe Armeniae majoris, etiamsi mille stadiis ipsorum distent fontes, ut videre est apud Geographos, maxime vero Ptolemaeum. Sive ro improprie *fons* pro ostio (ut quidam autumant) accipitur, *Perfidis* vero proprie pro Susiana regione, ut saepissime fit apud poetas. Ordo erit. Quos Persis, id est, Susiana non diversis fontibus, sed eodem fonte, id est, ostio ambos edit, id est, emittit, (atque ita Badius exposuit) in mare Per-

sicum. Illud autem si *misceat* positum videtur, postquam miscuit: ut sit dubitative dictum. Si fortassis verum dixerint, qui crediderunt, Euphraten prius evanescere, neque Babylonem Tigri misceri. Si tamen egreditur, ac ei misceatur, utrius sit nomen, illud vero dubium esse. Hae, & consimiles expositiones, adhuc frigidiores fieri possunt multo plures, sed ego facile crediderim, poetam unum horum duorum fuisse fontem putasse. Quod & author libelli de consolatione Philosophiae credit.

Tigris, & Euphrates uno se fonte resolvunt, Et mox abjanctis dissociantur aquis.

Apud plerosque autores, haec de iis duobus produntur fluminibus, diversis fontibus eos oriri. Convenire deinde sub Babylone, commixtos, Tigridis nomine in sinum effundi Persicum. GLAREAN. Boethius Conf. Phil.

Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt.

GROT. Ed. pr. Sallustius ita tradidit, Tigrim & Euphratem uno fonte manare in Armenia, qui per diversa euntes longius dividantur spatio medio relicto multorum millium. Ex eodem Tauri monte eos circa Armeniam oriri, tradit Strabo. Vide & Xenophontem Anabascos iv. & Philostratum vita Apollonii lib. 1. cap. 14. Boethius Sallustium secutus:

Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt.

Plura qui volet, adeat Pliniana Salmasii. (p. 439. &c.) GROT. Ed. tert. Vide Vadian. ad Melam p. 207.

260 PHARIAE] Ideo fungitur vice Phariae undae; quia, sicut Nilus fertilem reddit Aegyptum, ita & ille irrigat terras, & fertiles facit. SCHOL.

261 TIGRIM] De hoc ait Nero in primo Libro, *Quique per erratam subductus Persida Tigris Deserit, & longo terrarum tractus hiatu Reddit quae sitas jam non quaerentibus undas.*

SCHOL.

Errantes ^a Scythiae populi, ^b quos gurgite Baëtros
^c Includit gelido, ^d vastisque ^e Hyrcania silvis.
 Hinc Lacedaemonii ^f moto gens aspera freno
 270 ^g Heniochi, saevisque ^h adfinis Sarmata ⁱ Moschis.
 Colchorum qua rura secat ditissima ^k Phasis:
 Qua Croeso fatalis ^l Halys, qua vertice lapsus
^m Rhipaeo Tanais ⁿ diversi ^o nomina mundi
 Inposuit ripis, Asiaeque, ^p & terminus idem

275 Euro.

VARIAE LECTIOES.

^a populi Sc. meus. ^b quo V. I. ^c inclusit V. I. A. Ed. Br. ^d validisque Ed. P. de Ponte. ^e Italia meus. ^f moti M. Hort. ^g Eniochi V. 2. R. I. A. Eniochis W. Aemochis meus. Emodi V. I. Oemochii Ed. Rom. Parm. ^h adnectens VV. LL. Steph. ⁱ Molchis R. I. H. Mochis V. 2. ^k sasis R. pr. ^l Halis, Alis MSS. quidam. ^m Rhipaeo, & Rhipaeo MSS. & Edd. Rhipaeo R. I. ⁿ divisi meus. ^o nomina m. Hort. ^p est Oxon. pr.

SCHOL. Notabilis hic est Scholiastae locus, in quo nobis servavit tres pulcros Imperatoris Neronis versus, fortan è Troicis ipsius desumptos, ut suspicatur etiam Vossius, sed versus non adducit in Poët. Latin. p. 43.

265 DUBIUM FAV.] Variat hoc loco Justinus, qui libro XLII. de Parthis in hunc modum tradit: *His itaque gelatis, inquit, non magno post tempore Romanis inter Caesarem & Pompejum civile bellum oritur, in his Parthis Pompejanarum partium fuerit: & propter amicitiam cum Pompejo bello Mithridatico juratam, & propter Crassinecem, cujus filium in partibus Caesaris esse, audierant, quem ultorem patris, vi-ctore Caesare, futurum non dubitabant.* MICYLL.

266 TINXERE] Veneno scilicet. SCHOL.

266 TINXERE SAGITTAS] Langerm. codex un-
 xere. quod arripuit Ill. N. Heinſius ad Silium Ital.
 L. IX, 13.

- - - - - hostilique unguere primus

Tela crnore.

Virgil. L. IX. Aen. 773.

Unguere tela manu, ferramque armare veneno.

Receptum tamen, & confirmatum omnibus fere codicibus lectionem non innovare ausim, praesertim cum *singere* notet venenum, quod penitus allitum est, & infedit quasi ferro junctum. Immo & Plinius L. XVIII. in praef. ab eo citatus *tela sua venenis singit*. & Ovid. in Ibide 51.

- - - - - jambus

Tin'la Lycambeo sanguine tela dabit.

i. e. venenata. Adde Celeberr. Bentlej. ad Horat. Carm. II, I, 4.

267 ERRANTES] Sedes enim non habent certas, sed errant semper in Ponto. SCHOL.

267 BACTROS] Mſer. *Braccos* perperam. Baëtrus fluvius urbi & regioni nomen dedit. BERSM.

MANN. *Bactros* unus Vossii male. *Bactros* est fluvius in Bactriana, qui aliis *Zariaspe* vel *Oaxus*, seu *Oaxes* dictus esse videtur. Ait Scholiastes. *Bactros, Scythias fluvius frigidissimus, per Bactra, Parthorum civitatem, transit.* Notandum autem hic est, magnum Salmasium errare; quando ad Solinum p. 692. *Bactris praeterea proprius Bactros amnis &c.* ait, altum apud veteres de hoc fluvio esse silentium. Contrarium enim ex hoc loco patet, & recte se habere vulgatam lectionem Plinii L. VI. c. 16. *Zariaspe, quod postea Bactrum à flumine nominatum est.* Ejus quoque meminit Vibius Sequester *Bactros Scythiae fines Hyrcanos alluit.* atqui hoc facit *Oaxus*, cujus pars *Bactros* videtur fuisse.

268 HYRCANIA] Regio silvestris in Scythia. SCHOL.

270 HENIOCHI] Gens Asiae superioris in ora Ponti, qui ideo Heniochi dicti sunt, quod ad regendos equos doctissimi sint. *Heniochus* Graece, *Auriga* Latine. IDEM. Ita quidem Plinius libro sexto, capite quinto. At Strabo libro undecimo, *Ἡνιοχοὶ δὲ ἀπὸ τῶν Ἰβέρων ἑρπύλλαι. τὰς μὲν αὖτις Ἀχαιοὺς τὴν ἐπὶ τῇ Ἀχαιοῦ ἑκκλήσιν. Ἀχαιοὺς δὲ τὰς Ἡνιοχίας, αἱ δὲ ἔχουσι Πίνον καὶ Ἀμφίεργον, οἱ τὴν Διοκλήαν ὑποχέου, καὶ τὰς Ἡνιοχίας ἀπὸ τούτων οὐκ ἀπομάχου.* MICYLL. Vide Strabo. Lib. II. Plin. Lib. VI. cap. 5. Mſc. *Enelechi*. BERSM.

270 SARMATA MOSCHIS] Et haec vicinae sunt regiones in partibus Europae prope Germanos. SCHOL. Moschos Colchorum gentem vocat Stephanus. Plinius inter Iberas recenset, ad Iberum amnem in Cyrum defluentem, olim sitos. Libro VI. cap. decimo. MICYLL. De *Heniochis* vide supra ad Lib. II, 590. de *Moschis* Bochart. in Phaleg. L. III. c. 12.

271 DITISSIMA] Sive propter felicitatem accipimus,
 Dd

275 Europae, ^a mediae dirimens confinia terrae,
Nunc hunc, nunc illum, qua flectitur, ^b ampliat orbem.
Quaque, fretum torrens, Maeotidas egerit undas
Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis,

Oceanum.

V A R I A E L E C T I O N E S

a *mediae* Edd. Asc. Mic. Hort. al. b *applicat* Marp.

pimus, sive propter pellem arietis inauratam, quae apud Colchios (f. *Iolcon*) inventa à Phrixo in templo Martis est consecrata. SCHOL. *Disiissima* scribitur in editione Veneta: passim enim Colchi teritans nomine, & cruenti vocantur. hinc *serus* & *cruentus* *Pbasis* Statius Silv. 1, 6. Theb. v, 467. sed *disiissima* hic praefero.

272 FATALIS HALYS] Halys fluvius Asiae interioris, qui Croesi regnum, & Cyri mediusterrinabat. Erat Cyrus rex Persarum, Croesus Lydorum. Cum inter hos certamen de imperio ageretur, Croesus consuluit Apollinem; cui ab eo ad verba responsa prolata sunt.

Croesus perdet Halyn transgressus maxima regna.

SCHOL. *Plurima regna* Cod. Wittian. Cicero vertit,

Croesus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Hoc oraculum Graecè ita fertur: *Κροῖσος ἄλλοι διαβάς ποταμὸν ἑξέχῃ καταλόοις.* Historiam autem vide apud Herodotum libro primo. MICYLL.

273 RHIPAE] Ita scribendum esse, monuimus ad L. 11, 640. Multi autem Geographi Tanaim ex Rhipaeis montibus oriri dixerunt. sed falsum id esse, docent Dalekamp. ad Plinium l. v. c. 27. & H. Vossius ad Melam Lib. 1. c. 19. *Tanais ex Rhipaeo monte deiectus adeo praeceps ruit.*

276 NUNC HUNC, NUNC ILLUM] Vetus Codex legit *nunc huc, nunc illuc.* HORTENS. Nunc enim Asiae, nunc Europae largius induget. GROTI. *Hunc, illum* legitur in Editionibus Romana, Parmensi, Ascensi, Versell. Gryphii, Micylli, Hortens. ac Grotii, posteriorumque, & confirmatur Vossiano primo, & quarto, Regio primo & Marp. Ceteri scripti & editi habent *huc illuc. nunc huc, nunc illuc* apud Silium Lib. 14, 325. VII, 574. sed praestat *hunc & illum orbem* scilicet Europam & Asiam, quae passim *orbis uterque.* Similem Tanais descriptionem vide apud Valer. Flacc. 14, 724. & Dionys. Perieget. ejusque interpretes

277 MAEOTIDAS] Msc. duo *Maeotidas* probe. BERSM. *Maeotidas* rescripsi pro *Maeotides* auctoritate Codicum Vossianorum quatuor. Oxon. pr. Hultsi, Amst. & mei. neque aliter jam ediderunt Veneri A. 1477. Ascensius, Beroaldus, & Micyllus; &

ex suis Mstis scribendum esse, monuerunt Modius Novantig. Lect. Ep. 65. & N. Heinsius ad Ovidii Ep. VII. Her. 145.

Non patrium Simoënta bibas, sed Tiberidas undas. ubi vide. *Sparchoïdas undas* eidem L. VII. Metam. 230. Eodem modo forsitan scribendum in Prisciano Perieg. 644.

Maeoti primi tangunt Maeotidas undas.

vulgo *Maeotidis.*

278 METIS] Huc usque venit Hercules, ibique portum Herculis Moeti (*Memeti* Voss. sec. forsitan *Monoei*, de quo 1, 408. errore Scholiastae) condidit. SCHOL. *Herculeis aufertur gloria metis.* Imminuitur laus de Mediterranei maris immisione, qui etiam ab Euxino videtur oriri: nam semper in Propontidem fuit. Legimus tamen in extremis ripis Tanais apud Robolteros terminum esse itineris Alexandri Macedonis aris ab eodem impositis signatum. SULPIT. & OMNIBON. His addantur ea, quae Philippus Beroaldus recentius (T. 1. Thef. p. 215.) ad hunc locum collegit dicens. Apud Lucanum in tertio Pharsaliae, versus est, quem nos primi, sicut multa alia, enodavimus, quod tamen sine arrogantia dictum sit. Lucani versum subiecimus, ut facilius nostra interpretatio, quavis sit, percipiatur. *Pontus & Herculeis aufertur gloria metis.* Qui hactenus Lucanum profecti sunt, sic expoluerunt, ut dicerent, ita ab Alexandro magno positas fuisse in ponto Euxino aras pro metis terminisque expeditionum, sicuti ab Hercule in mari Gaditano columnae posita fuisse feruntur, nec quisquam est, qui non existimet, hoc à Lucano significari, & hanc sententiam optime quadrare. Sed profecto longe aliud est, quam quod opinantur; voluit enim Lucanus illorum scriptorum opinionem significare, qui maria omnia interiora nasci exiliinaverunt non à freto Gaditano, sicut plerique omnes affirmant, sed à ponto Euxino. Cujus opinionis haud improbabile argumentum est, quoniam aestus semper è ponto profluens nunquam reciprocatur ad eundem. Sicuti Solinus, & Pinius tradiderunt. Sensus itaque Lucani hic erit, pontum Euxinum auferre illam gloriam metis Herculeis, quae scilicet est vulgatissima, Herculem Abylarum, quae in Africa est, & Calpen, quae in Hispania,

ula,

Oceanumque negat solas admittere Gades.
 280 Hinc ^a Essedoniae gentes, auroque ligatas
 Substringens, ^b Arimaspe, comas: hinc fortis Arius,
 Longaque Sarmatici solvens jejunia belli

^a Massageres,

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo *Sidoniae*, *Sithoniae*. ^b *Arimaspe* R. 2. V. 1.

nia, junctos olim colles diremisse, atque ita maria mediterranea admissa fuisse. Ideo autem pontus Euxinus auferre dicitur hanc gloriam Herculi, quia maria omnia interiora illo capite nascuntur, non à Gaditano freto, & ita haec gloria admissi intra terras Oceani, erit ponto Euxino, non Herculi ascribenda, quod expressius significare volens Lucanus subjunxit, *Oceanumque negat solas exmittere Gades*. Hanc unicam esse, veramque poetae sententiam, diligens & subtilis lector agnosceret, si modo non sit aure neque hispida neque agresti. Haec ille, ubi legit non *admittere* sed *exmittere*. VERSELLAN. Ea scilicet, quod per columnas Herculis immixtus Oceanus, mediterraneum mare alere videatur. Nam quia hoc quoque loco Macotis palus immixta Ponto, idem illud mare auget, videtur etiam ipsa partem gloriae hujus sibi vendicare. Verbum igitur, *Auferitur*, pro minuitur, aut ex parte auferitur, exponendum. Id quod sequens versus declarat, qui *Oceanum*, inquit, *negat* (Pontus scilicet) *solas Gades admittere*. Quasi dicat: Hic quoque enim admitti aquas, quarum accessione ipsum mare alatur, ac constat. Appositively autem accipiendum Pontus, fretum torrens. Caeterum quod quidam hunc locum ad Aras Alexandri referunt, quas ille ad Tanaim fluvium constituisse traditur, sinem ac terminum itineris sui videlicet, perinde ut Hercules columnas suas ad Gades. De eo ipsi viderint. Arrianus certe libro tertio, Tanaim eum, apud quem condita urbe Alexander monumentum itineris sui esse voluit, alium ab hoc, qui Asiam ab Europa dividit, & in Macotim influit, esse dicit. MICYLL. Omnibonus, Sulpitius, & Ascensius suam sententiam hauserunt, ut solent, ex prisco Scholiaste. In Witiano enim Codice legas ad verbum *motis* hoc modo, *quia Alexander columnas suas ulterius erexit, & sic delata est gloria Herculis. Solas. sed etiam Alexandri*. Optime exposuit Beroaldus, quare merito Glareanus, Micyllus, ceterique interpretes eum sunt secuti. Non opus est tamen mutari *et admittens*. vide nos ad Lib. 1, 421.

Molliter admissum claudis Tarbellicus aequor.

Amittens est in uno Voss. Ceterum pro *negat* est *regans* in quatuor Pulm. & sex meis Codicibus

cum Ed. Veneta. ut non *pontus*, sed *andae* subintelligantur. de qua constructione egimus ad Lib. 11, 218.

280 HINC ET SIDONIAE GENTES] Ita quidem interpres legit, quasi Arimaspi à Sidoniis, sive Phoenicibus oriundi essent. Alii autem *Sithoniae gentes*, malunt, ut de Scythis, & aliis illis, qui Thraciae propinqui sunt, accipiatur. Est enim mons Thraciae *Sithon*. quam lectionem etiam ipse magis probarim. Nam & reliquae gentes, quas hic recenset poeta, ut Sarmatae, Geloni, Massagetae &c. pleraeque Thracibus vicinae sunt, Septentrionemque versus, partim Europam, partim Asiam incolunt. Caeterum & illa hoc loco (si modo integer hic locus) difficultas est, quod *Arimaspe*, vocativo casu ponitur, ἀντιπαύων, cum nominativo praecedente. Aut igitur ἀντιπαύων dicamus, necesse est, aut, quod potius, ἀποτροφήν esse. MICYLL. Quidam, *Sithoniae*, legendum censent. Sunt enim, ut Arimaspe, Septentrionales populi. Caeterum de Sidoniis, & Tyriis saepe à nobis dictum est. E Cilicia descedentibus per oram maritimam in meridiem, Phoenicia occurrit. Ab Amanis montibus, Hircapus, & littorales urbes, Seleucia, Laodicea, Tripolis, Berytus, Sidon, in mari, Tyrus in Phoenicia, de quarum pulcherrimis inventis, quae à scriptoribus prodita sunt, alibi diximus. HORTENS. *Essedones. Et Sithonias* Jacobus Bononiensis. *Et Sidoniae* C. V. O. G. F. *Essedones* P. L. Recte. PULM. Vulgatum *Sithonias* profectum est à Gryphio, & Stephano, quos reliqui sunt secuti. Jacobus autem Bononiensis T. 1. Thes. Crit. p. 672. non *Sithoniae*, sed *Scythoniae* legit, quia putabat, ex corruptis libris Thraciam antiquitus *Scythona* & *Scythoniae gentes* dictas. Ceterum non putem ego, rectum esse *Sithonias* pro Thracicis, non quod Thraciae gentes non vocentur *Sithonias* (hoc enim negari nequit. unde & *Sithonius Aquilo* &c.) Sed quod illi populi in Scythia ulteriore, & plane septentrionali jacentes Thracibus accenseri non possunt. Tum sane etiam Moesia, Dacia, Illyris, ceteraque vicinae regiones Thracia dici possent. Neque in genere Scythas voluisse Lucanum intelligere, patet ex vs. 265. ubi jam nominat *Er-*

D d 2

ran-

• Massagetes, quo fugit, equo, volucresque^b Geloni.
Non, cum Memnoniis deducens agmina regnis

285 Cyrus,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *Massagetes* meus. b *Gelones* V. 1.

rantes *Scythiae* populos. Reliqui Editi & MSS. ferre omnes, (nullius certe *Sithoniae* habet) *Sidoniae*. quod non esset sumendum de Tyriis, qui ad meridiem jacent, & de quibus jam dictum vs. 217.

Et Tyros instabilis pretiosaque murice Sidon.

Sed de Basternis. nam in illis *Sidonas* recenset Strabo Lib. vii. p. 306. Forſan etiam malit quis *Sidoniae*, quae gentes aliis *Sindi* dicuntur, & *Sindones*. ut Mel. L. i. c. 19. Jam in confinio *Maeotidis Sindones*. Sed quid de vera lectione dubitandum amplius? cum Pulmannus in duobus MSS. invenit, *Hinc Eſſedones*, ut & edidit. In Fragm. Lutet. ad S. Germanum *Hinc Iſſidoniae*. in uno Voſſiano *Hinc Eſſidoniae*. Unde confidenter in textu reposui *Hinc Eſſedoniae*. quomodo felicissime emendarunt Ill. Heinſius ad Valer. Flacc. L. vi. 95. *Hinc & Sidonias* &c. G. Voſſius ad eundem vs. 750. *Eſſedoniaeque phalanges*. *Eſſedonas* Arimaſpis quoque jungit Mela L. ii. c. 1. *Arimaſpi* ab iis *Eſſedones* usque ad *Maeotida*.

281 ARIMASPE] Gens in Ponto, quae de auratis baltheis (*bracteolis* Voſſ. sec.) ornamentis vicecomas ambit. SCHOL. Certum est, in vocativo casu esse hoc nomen sumendum, ut possumus à Lucano per ἀποροφῆν & λόγῳ μεταβαίνει. Sic Lib. i, 30.

Non tu, Pyrrhus ferrox, nec tantis cladibus auctor
Poenus eris.

& passim apud nostrum, & alios. Quamvis clarior esset locutus, si addidisset tu, vel verbum quoddam, quale in hac tota recensione à versu 269. non comparet. Vocatur hic populus *Arimaspi*, & in plurali *Arimaspes*. quod si etiam in plurali invenirentur *Arimaspae*, ut *Dalmatae*, *Galatae*, scribi posset *Arimaspa* in vocativo, ut *Dalmata*, *Galata*. Adfert Doctissimus Holstenius duo loca, in quibus esset accusativus *Arimaspi*. Unus est Melae Lib. ii. c. 1. Sed Clar. J. Gronovius ibi scribendum putat *Arimaspi* ad Lib. i. cap. ult. §. 83. Alter est Orphei Argon. 1096. Ἀριμάσπης ἴδτω. verum cum illic ἄς corripitur, videtur potius esse à nominativo Ἀριμάσπης, quam Ἀριμάσπης: tunc enim debuisset produci. Addo ego Avienum in descript. Orbis vs. 55.

Belligeratores nutrit tellus Arimaspi.

sed & illic potest derivari ab *Arimaspi*. Item Priscian. Perieg. 40.

- - gens fervens Arimaspa sub armis.

ubi tamen posset adjectivum esse à maculino *Arimaspi*. quare tutius erit, vulgatam retinere lectionem.

281 ARIS] Hispaniae populus. SCHOL. Plin. lib. vi. & Strabo lib. undecimo. Item Herodotus in Catalogo Xerxis, *Aris* inter Orientales recensent, Parthis vicinos, & Indis, Ἀριςque per i, simplex scribunt. Stephanus autem in voce Ἀρις πῦγος, inter Thracenses pagos, sive campos Ἀρις ponit, media diphthongo scriptam, Ἰτακὶ Θράκης, inquit, ἱρῶν πύγῳ χαμαιπυγὶ διδρα ἔχον. ὡς Πολύβιος τρισημιδικὴ &c. Quod hic annotare libuit, si quis forte poemam putet ad hoc nomen magis, quam ad illud respexisse. MICYLL. Non hic intelligendus est Hispaniae populus, neque ignota gens pagi, seu campi Thracici: neque etiam *Aris*, sive *Ariani* Perlidis versus Indiam gens, ut putarunt veteres commentatores. Versatur in septemtrionalibus noster. praeterea si loqueretur de *Arianis*, debuisset secundam syllabam corripere. Nam Graece vocantur Ἀριον Thracici pagi ignotam gentem nihil moror. Nullius illa momenti ad hoc bellum foret. Innuit autem Lucanus populum Colchis vicinum, qui inhabitabant insulam *Ariam*, vel *Aream*. Ἀριον enim seu Ἀριον ἴσθμῳ πρὸς τῇς Κόλχης ἐστὶ τὸ Πόντος. τὸ ἰδιὸν τὸ Ἀριον testante Stephano. Plura Is. Voſſius habet ad Melam Lib. ii. c. 7. Non longe à Colis *Aria*, quae *Marti* sacra. unde noster *Ario* addit Epitheton fortis. de quo Lucani more diximus ad L. i, 214. Verum si venit à Graeco Ἀριον, debuisset efferrī *Areni*. Graecorum enim ἄ apud Latinos fit e, si producat; mutatur in i, si corripitur. Vide Priscian. Lib. ii. Col. 387. Bentlej. ad Horat. Ep. ii, 16. N. Heinſium ad Ovid. Metam. i, 579. x, 644. xii, 262. aliosque & ad Lib. vi, 367. Praeterea Philoſophus ille, qui Graece Ἀριον dictus est, Suetonio in Aug. c. 89. & Senecae Consol. ad Marc. c. 4. *Arenus* vocatur. Ovidius quoque Lib. xii. Met. 310. cujusdam *Arei* meminit. Atque ita scribendum hic esse ob differentiam τῶν *Ariorum*, plane putarem: nisi Priscianus expresse hunc locum citasset, ut ostenderet, hanc, quam dixi regulam, à poetis interdum negligi. Vide ibid. c. 588.

283 MASSAGETES &c.] Gentes sunt in ultima
Gex,

285 Cyrus, & effusus numerato milite telis
Descendit, * Xerxes, fraternique ultor amoris

* Acquora

VARIAE LECTIOES.

a vulgo *Perfes*.

Germania. *Jejunia* &c. ut Virgilius.

Et lac concretum cum sanguine potat equino.

SCHOL. Locus est L. III. Georg. 4, 463. de Geon. ubi videndus omnino La Cerda ibidem docens, asinibus populis hoc moris fuisse. De Massagete etiam Claudianus, quem hic citarunt jam interpretes L. I. in Rufin. 311.

*Es qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetas.*

Addit autem noster, *quo fugis*, ut ostendat, id ab illis non semper fieri, sed tantum in rebus adversis & inopia, & *longo jejunio*. solvunt ergo jejunia sanguine equino post longam famem, & sitim, quam exempli gratia in fuga pati debuerant. Est vir doctus, qui hic malit, *quem fugis*.

284 MEMNONIIS] Comparatio a minori fit. Dicit autem, non tot cum illo fuerunt, quot nunc sunt cum Pompejo. *Memnoniis* à Memnone Aurorae filio. SCHOL.

284 MEMNONIIS] *Maeoniis*, quidam habent, sed non placet. Caeterum, nimia hyperboles licentia hic poëta unitur, de exercitus Pompejani numero, qui non decimam Xerxiani exercitus habuit partem. Negatio autem hic initio posita durat in sex sequentia carmina. In septimo versu, à nomine *Tor*, nova incipit sententia, nihil ad priora attinens. In eodem item versu, pro participio *missura*, Antonius Sabellicus legit, *mixtura*. Sed potest & *missura* legi ad ruinas. GLAREAN. *Maeoniis*. Omnibonus *Memnoniis*, legit, ut de Orientalibus accipiatur, & de eo bello, quo Cyrus Babylonem expugnavit, ac cepit. De quo Herodotus lib. I. Mox pro *Perfes*, idem *Xerxes* legit, proprium pro gentili videlicet reponeus. Sed ego nihil difficultatis in *Perse* video. MICYLL. *Memnoniis*. Sic habet vetustus codex, non *Maeoniis*. Orientalibus. Fuit hic Memnon Tithoni, & Aurorae filius, Priami ex fratre Tithono nepos. Priamus enim, & Tithonus ἀμφιμήτορες fuit e, hoc est, ex uno patre quidem Laomedonte, sed diversis matribus: Priamus ex Leucippe Tithonus ex Streymo: vel (ut alii) Rhæo, quae Scamandri credita fuit. Ex Tithono, & Aurora procreatus fuit Memnon, qui in bello Trojanos Priami fortiter juvit, atque ab Achille caesus fuit. Quidam Graecorum authores sunt, hunc Aethiopibus quidem imperasse, at non fuisse Ae-

thiopem, sed ad Susa Persica, & amnem Choaspen omnibus illis populis praefuisse: & Susa à Tithono, sed verius à Memnone, condita fuisse, juxta Choaspen cum ponte, id quod etiam Strabo testatur. Plinius tamen à Dario Histaspis filio positam credit, cujus arcem Eleus fluvius circumcat. CCL. M. pass. à mari. Graecorum quidam scriptores produnt, Susorum arcem, Memnonium vocari: ipsos Susios, dici Cissios, à Cilia Memnonis matre, ut ab Aeschilo nuncupatur: Affirmat & Plinius, Memnonem regnasse in Aethiopia, usque ad bellum Trojanum. Huic ferunt nigram statuam dedicatam in Templo Serapis, Thebis Aegyptiis, quae quotidiano Solis exortu, ejus radiorum contactu crepitabat, ut eadem (velut à nonnullis proditum est) surgente Aurora, marem salutare, decedente verò, queri videretur. Cornelius Tacitus lib. Annalium. 2. author est, *Memnonis saxeam effigiem Solis radiis istam, vocalem sonum edere*. Sed & eundem sepulchrum in agro Prolemaidis prope Belum amnem ostenditur, sed verius creditur in Ilio sepultus, ubi perit. Quare omnibus annis eo ex Aethiopia aves convolant, configuntque, quas ob id Memnonias, sive Memnonidas dixerunt. Addunt classici authores quiddam magis mirum, hoc ipsum easdem facere quinto quoque anno, stato die, in Aethiopia ad Memnonis regnum. Memnonis in sui nominis avem mutati fabula extat apud Ovid. Metamor. XIII. Sed Joannes Tzetzes tradit, eum ad Trojam quidem caesum, sed domi sepultum fuisse. Carmen inscribitur περὶ εἰλῆς τῷ κό τῆς Ἀφροδίτης ὁμήρου Μίμνῳ.

ὁ Μίμνῳ παῖς τῷ Τίθωνι τῷ ἀδελφεῷ Περίμνῳ
ἔξ Ἀιδιότων ἐπὶ λαῶν σύμμαχος Τρώων γένει.
ἄνθετο τῇ μάχῃ μὲν χερσὶν ἐξ Ἀχιλλεύου.
ἔν τῃ πατρὶδι δ' ἀπαχθεὶς ἐν ἄφῃ τῇ οἰκίᾳ, &c.

Proinde *Memnoniis* legendum, hoc est, Persicis, ac Susianis. HORTENS. Male de Lucano meritis est Sulpitius, qui tot turbas saepe dedit; ut hic in *Memnoniis*. quae vera Lucani est manus, manuscriptis & editis primis comprobata: nisi quod in nonnullis, & *Memnoniis*, & *Memoniis*. pro quo ille, eumque secuti Aicenfius, & Versell. substituerunt *Maeoniis*. dativo casu, pro in *Lydiam*. per *Memnonia* regna intelligit Persida, & in specie urbem regiam *Susas*, quae Μενώνιον ἄν vocata est. De

D d 3

qua

a Aequora b cum tantis percussit c classibus, unum
 Tot reges habuere ducem. coiere nec umquam
 Tam variae cultu gentes, tam dissona vulgi
 290 Ora. tot inmensae comites missura ruinae
 Excivit populos, d & dignas funere Magni
 Exsequias Fortuna dedit. non corniger e Hammon
 Mittere f Marmaricas cessavit in arma catervas:
 Quidquid ab occiduis g Libyc patet arida Mauris,
 295 Usque

V A R I A E L E C T I O N E S.

a aequor V. 1. b non meus V. 1. a. m. pr. c cladibus B. 2. V. pr. a. m. pr. d sed V. tert. e Hamon, A-
 mon MSS. quidd. f Marmaricas Marp. barbaricas Reg. pr. a. m. pr. g Libyc multi MSS. & Edd. vitiole.

qua an non loquatur Propertius L. 1. El. 6.

Cum quo Rhipeos possim transcendere montes,
 Uteriusque domos vadere Aethonias.
 dubitat Turnebus. Sed malim cum Salmasio in
 Pinian. Exerc. p. 612. intelligere Aethiopiam. Nam
 septentrioni opponit meridiem.

285 EFFUSIS NUMERATO] Consuetudinem dicit
 hanc fuisse Persarum, ut procedentes ad bellum
 singulas sagittas extra urbem loco certo dirigerent;
 cum omnes post finitum proelium redirent, sin-
 guli singulas tollerent, ut ex his, quae remansis-
 sent, occisorum numerus inveniretur. SCHOL.
 Herodotus lib. septimo, alterum quoque modum
 commemorat, quo exercitum suum numeraverit
 Xerxes. Verba ejus sunt: Συμπυτιῶν δ' ἔγραψεν
 ἔπειτα τὸ πλῆθος ἰσθμοῦ καὶ ἔπειτα μυριάδας
 ἐξηξαύχων δ' τοῖσι τ' ἔγραψεν. συνηγόντο οἱ ἐν
 χώροι μυριάδα ἀνδράπων, καὶ συνήψαντες ταύταις
 μέγιστα εἶχον περιγυψάμενοι ἑαδὲν κύκλον. περιγυ-
 ψαντες δ' καὶ ἀπὸντες τὰς μυριάδας, ἀμείψαντες περιβα-
 λον καὶ τὸν κύκλον, ὅψοι ἀνέστησαν ἀνδρὶ ἐν τῷ ὁκ-
 φαίῳ. ταῦτα δ' ποιήσαντες ἄλλως ἰσχυρίζονται ἐν τῷ
 περιουαδομαμένῳ. μέχρις οὖν πάντας ταῦτα τῷ τρέφῳ
 ἐξηπαύσαντο. MICYLL. Hunc modum Cyro
 tribuit Glossator Vossiani secundi, cuius verban-
 imis longa huc transcribere, nulli usui foret.

286 XERXES] *Perfes*, hoc est, *Xerxes*. Nam ve-
 tustus codex manu exaratus, *Perfes* legit. HOR-
 TENS. *Perfus*. Omnino legendum *Xerxes* cum
 MSS. Tres enim duces nominat, Cyrum, Xer-
 xem, Agamemnonem. GROT. Ed. sec. Omni-
 no legendum *Xerxes*, ut in Manuscriptis. Nam &
 Cyrus Persa erat. Tres hic referuntur magnorum
 exercituum duces, Cyrus, Xerxes, Agamemnon.
 IDEM. Ed. tert. *Xerxes* edidi, secutus Omnibo-
 num, Gryphium, Stephanum, & Grotium. Con-
 firmant eam lectionem Regius primus, Marpurgensis,
 unus Vossianus; in Vossiano tertio superscri-

ptum *Serfes*, quod est *Xerxes*. nam sic & Lib. 11,
 672. pro *Xerxem* in multis est *Sersem*. quae & cau-
 sa est mutationis, ut illic quoque accidit. in uno
 enim superscriptum *Persem*.

286 ULTON] Agamemnonem dicit, qui mille
 naves duxit ad Troiam propter Helenam, Menelai
 fratris uxorem. SCHOL.

287 UNUM] Msc. *imium* male. BERSM.

290 MISTURA] Praeferendum *missura*, consen-
 tiente manuscriptorum auctoritate. GROT. Ed. sec.
 Correxerat itaque se ipse Grotius; nam solus ille ex
 conjectura Sabellici T. 1. Thes. Crit. p. 183. edi-
 dit *missura*; quod dein in ipsius, posterioribusque
 editionibus remansit. Nos veterem lectionem,
 comprobata omnibus Mistis, praeter variantem
 lectionem Voss. secundi, revocavimus. Fortuna
 Pompejo misit comites ruinae inmensae. Porro
 hunc locum imitatus est Claudianus Lib. 11. in
 Rufin. 106.

- - - nunquam tantae disione sub una
 Convergere manus, nec tot discrimina vocum.

292 HAMMON] Harenosus Jupiter, qui apud
 Libyam colitur cum arietinis cornibus. Hic Dio-
 nysio, in Syrtibus prae siti laboranti, in specie arietis
 apparuit, & fontem utpote filio ostendit. SCHOL-
 LAST. Cum aspiratione hic & infra, cum a-
 liis viris doctis scripsi fide optimorum MSS. ut hoc
 loco, Regii utriusque, Vossiani primi, sec. & Amst.
 Voss. sext. *Hammo*. V. ad L. 1, 305.

293 MARMARIDAS] *Marmaridas* alii, alii *Marmaricas*,
 legunt. Prior tamen lectio fortassis me-
 lior. Sunt autem Marmaridae Libyae populus,
 ejus, quae *Mareotes* dicitur. Ut Plinius lib. v. cap. 6.
 Strabo autem lib. xvi. de Carabathmo mentionem
 faciens, μέχρι διῦρο γὰρ ἐστὶν, inquit, ἡ Λιβυκτός,
 ἣ δ' ἐξ ἑστὶ Κυρηναία, καὶ οἱ περιουκῆτες βαρβαροί,
 Μαγμαρεῖδες. MICYLL. *Marmaricas*. Sic duo
 vetustissimi codices legunt, non *Marmaridas*. Pto-
 lemaeus

- 295 Usque ^a Paraetonias Eoa ad litora Syrtes.
 Acciperet felix ne non semel omnia Caesar,
 Vincendum pariter Pharsalia praestitit orbem.
 Ille ubi deseruit trepidantis moenia Romae,
 Agmine nubiferam rapto ^b superevolat Alpem:
 300 Cumque alii famae populi terrore paverent,
^c Phocæis in dubiis ausa est servare juventus
 Non Graja levitate fidem, signataque ^d jura,

Et caus.

VARIARUM LECTIONES.

^a Pharetonias V. l. R. i. meus Edd. Rom. Parm. Ven. sareton R. i. ^b supervolat A. ^c Focæis W. ^d rura A.

lemæus author est, Marmaricae Libyæ nomine cenferi Cyrenaicam, ad maiorem usque Syrtim porrectam. HORTENS. Non male Sulpitius, & Micyllus ediderunt *Marmaridas*. Populus vocatur *Marmaridas* unde regulariter femininum *Marmarides*. sed nihil juvant hoc loco scripti; neque Lib. vi, 309.

Nec juba Marmaricas nudus pressisset harenas.
 in uno est *Marmaridas*, ut suo loco videbimus. Consule, quæ dicta sunt ad vs. 277. v, 214.

294 PATET] Msc. *dedit*; pro quo tamen reponit *pater*. BERSM.

295 PARAETONIAS] Ab oppido, quod juxta Syrtes est, quæ sunt prope Catabathmon montem. qui locus Africam mittit ab Aegypto. scilicet non cessavit mittere catervas in arma. SCHOL.

296 SEMEL OMNIA] Vet. Cod. *super omnia* habet. HORTENS. Plerique libri *simul*. BERSM. Male ait Bersmannus, in plerisque libris legi *simul*. nam id tantum inveni in Editione Heredum Gryphii, & qui eam expressit, Maittaire. Ceteri omnes cum Mssis *semel*, præter Marpurgensem & Hulst. à manu secunda. Nos diceremus, *eens voor al*. amat autem hanc locutionem Lucanus. Lib. 3, 317.

Ille semel raptos nunquam dimisset honores?
 XI, 147.

- - - - - *semel omnia victor*
Jusseras.
 VII, 234.

- - - - - *sanguine mundi*
Fuso, Magne, semel.
 VIII, 707.

- - - - - *semel impulsus illum*
Dilata fortuna manu.

Et ita alii frequenter. Vide Lucret. L. I, 50. Pas-

ferat. ad Propert. L. iv. p. 693. Burmann. ad Quintil. Instit. Orat. L. I. c. 2. Haverkamp. ad Tertull. Apolog. c. 9. Vindicanda hæc vox etiam Statio L. I. Silv. Carin. ult.

Quos natura brevi Statii peractis
Nodum semel in globum ligavit.

quo loco Livinejus *simul* reponere frustra conatur, ad Propert. L. iv. El. 9.

299 RAPTO] Duo MSS. Bersmanni, & Vossianus *rapido*, i. e. celeri, veloci. Tacitus Lib. II. Hist. c. 30. *Anteire signa, urgere signiferos, rapido agmine Caecinae junguntur.* & passim *rapidus cursus, rapidum iter.* sic vs. 336. Nihil tamen mutandum. *rapto* habet quoque Priscian. c. 757. nostræ L. IV, 34.

- - *rapto tumulum prior agmine cepit;*
 ubi eodem modo variatur. IV, 717.

- - - - - *rapis agmina furtim.*

Rapere cursum L. III, 116. v, 403. Stat. L. v. Theb. 591. *Raptum iter* IV, 150. VI, 121. &c. Adde Tenuitium ad Frontin. L. I. Stratag. cap. 4. §. 9. N. Heinsum ad Ovid. Epist. Her. XIX, 74. Drakenb. ad Silium L. XVII, 171.

301 PHOCÆIS] Græca derivatio. Phocæa civitas Græciæ, unde profugi Græci, alii dejecti sunt in Italiam, alii ad Massiliam civitatem, in qua juvenus est, de qua nunc loquitur. SCHOL. De Phocensibus, & origine Massiliæ Justinus libro quadagesimo tertio tradit. Strabo libro quarto. Cætera apud Cæsarem vide in Commentariis, libro secundo. MICYLL.

302 GRAJA LEVITATE] Quia Græci leves, & instabiles sunt, ac facile mutantur. Ergo illi contra morem suæ gentis fecerunt, fortiter in fide stantes. SCHOL.

302 SIGNATAQUE JURA] Foedera cum P. R. sancta. Fr. Modius mavult *sacratæque jura* BERSMANN. Novant. Lect. Ep. 65. è suis scilicet mem-

Et caussas, non fata, sequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramque viri desistere mentem

305 * Pacifero sermone parant, hostemque propinquum
Orant, Cecropiae praelata ^b fronde Minervae.

Semper in externis populo communia ^c vestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse,

^d Compressa est Latiis quaecumque annalibus, aetas.

310 Et nunc, ignoto si * quos petis orbe triumphos,
Accipe devotas externa in proelia dextras.

At si ^f funestas acies, si ^g dira paratis
Proelia discordes, lacrimas civilibus armis,
Secretumque damus. tractentur vulnera nullâ

315 Sacra

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo *Pacifico*. b *fronte* H. A. Ed. Ven. c *nostro* V. 1. d *compressa* B. 3. V. 2. W. H. A. *comprehensa* meus (in quo hic versus praepositur *Massiliani* &c.) Ed. Hoit. e *quo* V. 1. f *funereas* V. 1. g *dura* H. A.

membranis, adducitque locum Sili.

Sacrata gens clara fide.

Propius faceret Cicero Lib. 111. de Offic. c. 26.
ubi ita Ajax de Ulix.

*Quod mi Palamedis perspicax prudentia
Istius percepisset malitiosam audaciam,
Fide sacratum ius perpetuo falleret.*

Virgil. 11. Aen. 157.

Graiorum sacrata resolvere jura.

Ovid. L. x. Metam. 321.

*Di, precor, & pietas, sacrataque jura parentum
Hoc prohibere nefas.*

Sacra jura eidem Ep. Her. xvi, 320. Sacrum foedus nostro viii, 111. adde Turneb. Advers. L. vi, 21. & saepe. *Sacra itaque & sacrata jura* sunt sancita, inviolabilia, sed idem notant *signata*, quod in ceteris omnibus est Codicibus, cujus glossa est *sacrata*. Varro in fragment. p. 114. Ed. Dordr.

*Signata sacra esse desierunt, postquam
Homines sunt facti.*

Hic autem amplius per *signata jura* intelligit foedera, quae cum Massiliensibus, & populo R. contracta, sancita, & ab utraque gente signata sunt, ut bene capiunt Interpretes. Claudian. Lib. 1. in Europ. 379.

*Germanis responsa dabat, legesque Caicis,
Arduus, & flavis signabas jura Suevis.*

303 CAUSSAS, NON FATA] Sc. non qui vinceret, sed qui iustius dimicaret. SCHOL.

305 PACIFICO] Mscr. *pacifero*: h. e. missis de pace legatus. BERSM. Exhibui *pacifero*, quia id praefertunt quoque MSS. quinque Pulmanni, & Variantes Lectiones Stephani; & ego inveni in Regio primo, Vossiano secundo, & tertio, Wittiano, & Editione principe Romana, ac Parmentii, non *pacifico*. Sermone intelligit Lucanus, qui pacem portabat, non bellum; ut olim in sinu Carthaginensibus ferebat Scipio. Sic *Pacifer Apollo* apud Sponium Msc. sect. 111. p. 86. *Pacifer Hercules* in nummis, ac praesertim, quod huc quadrat, *Pacifera Minerva*. Vide Reines. Inscript. Cl. 1. N. 228. & Ill. Spanhemium ad Callimachum p. 600. & quis nescit Virgilii locum? L. viii. Aen. 116.

Paciferaeque manu ramum praetendit olivae.

305 PROPINQUUM] In vetusto Cod. *furem*, non *propinquum*. HORTENS. Male: nam *furem*, & *mentem* in fine proxime praecedentium verbum occurrit.

306 CECROPIAE] i. Atheniensis, quas condidit Cecrops. Ideo *Cecropiae*, quia hanc sibi Minerva civitatem defenderat, olivam ibi producendo, dum Neptunus equum produxisset. *fronde* i. olivae ramo. SCHOL. *Cecropiae*. Msc. *Cecropidae*. perperam. BERSM. Tunc enim deberet esse *Cecropidis* vel *Cecropidos*.

307 EXTERNIS] Bene addidit, *in externis* i. alienis, ut civilibus bellis auxilium ferre non debeant. SCHOL. *Externis*. Msc. *extremis* (Hult. item, & Witt. a m. pr.) male. BERSM. Vide insignem locum Ciceronis de Offic. Lib. 11. cap. 8. *Portari in triumpho Massiliam vidimus, & ex ea urbe*

- 315 Sacra manu. si coelicolis furor arma dedisset,
Aut si terrigenae ^a tentarent astra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana vel armis,
Vel votis prodesse Jovi: ^b fortisque deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
320 Sciret, adhuc coelo solum regnare Tonantem.
Adde, quod innumerae ^c concurrunt undique gentes,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
Ut gladiis egeant civilia bella coactis.
Sit mens ista quidem cunctis, ut vestra recusent
325 Fata, nec haec alius committat proelia miles.
^d Cui non conspecto languebit dextra parente?

Telaque

VARIAE LECTIOES.

^a temptarent MSS. & Edd. quidd. ^b fortisque Ed. Ven. ^c concurrant A. ^d cui non hic versus sequenti postponitur in V. 1.

urbe triumphari, sine qua numquam nostri Imperatores ex Transalpinis bellis triumpharunt. BROUKHUS.

308 MASSILIAM] Hic & Lib. v. 53. in Bersmanni Msc. & mox vs. 360. in Wittiano a m. pr. est Massaliam. i. e. *μασσαλία*. quod monendum, licet mihi non placeat. Graecum enim ^a mutant Latini in i. Vide Bernegger. ad Justin. L. iv. c. 3. & quos laudavi ad Obseq. c. 92. *Astinas incendio Catana consumpta*. Nisi dicamus, Lucanum poëticè Graecam retinuisse pronunciationem. quomodo à Silio retentum est *Catana* Lib. xiv. 196. ubi consule notas. Sed tunc scribi praestaret *Massilian*. quo facit Ed. Ven. *Massilian*.

309 ANNALIBUS] Annales libri sunt, qui continent actus singulorum annorum. SCHOL.

310 IGNOTO] Longe posito. externa sed non civilia. IDEM.

313 DISCORDES] Discordes sunt lacrimae, quando laesi à civibus cives desunt. IDEM. At hoc non pertinebat ad Massilienses. maie distinxit locum Scholiastes. vos, discordes Romani est sensus.

314 SECRETOQUE DAMUS] Exponit Scholiastes per fidem: vel *secernimus nos à vobis*, & amplius in Vossiano pr. adduntur haec sequentia. *Ab eo quod sequitur id quod praecedis. Praecedis enim fides, ut subsequatur secretum. unde ex manu velata panno fidei sacrificabant Antiqui, ostendentes fidem secretam esse debere.* quae posteriora verba ex Servio videntur esse desumpta ad Virgil. Aeneid. 206. *Cana fides*. Hunc ritum docet clare Livius L. i. c. 21. *Fidei sollemne instituit. ad id sacrarium flammis vigis, curru armato vehi iussit, manumque ad digitos usque*

involuta rem divinam facere. Verum illa huc non pertinent. Melius explicant commentatores *secretum* per secessum, receptaculum civium à civili bello discedentium. Non multum dissimilis est Taciti locus Lib. iii. Histor. c. 63. *Secreta Campaniae offerre, si positis armis seque ac liberos suos Vespasiano permisisset.* ubi Rhenanus legit *secretum*. quia in Bud. Cod. est *secretam*.

315 SACRA] i. e. execrabilia. SCHOL.

321 INNUMERAE] Primo dicit, quod non debeant (*habeant* Voss. sec. f. *audiant*) dimicare; modo dicit, quod etiam si dimicent, nihil prosint. IDEM.

323 EGEANT C. 2. COACTIS] i. e. nec tam innocentes sunt homines, ut civilibus bellis desint, qui cupiant dimicare. Ac si diceret, non esse necesse, ut cogatur quis ad civile bellum, quia omnes pene sponte conveniunt. IDEM.

324 ISTA] *Δευτικῶς* dicit. sensus est: Utinam ista voluntas, quae in nobis est, sit in cunctis; scilicet ut recusent vestra fata, & nolint beliare. IDEM.

325 NEC HAEC ALIUS] sensus hic est: Absit, ut civili proelio miles intersit, nisi Romanus, qui viso patre vel fratre subsistat; nam adventitius, nemine suorum viso, Romanum sanguinem fundere gestiet. IDEM.

325 ALIUS] Praeter cives. Msc. *alii* perperam. BERSM.

325 COMMITTAT PROELIA] Bona, & frequens locutio *Committere proelium*. Verum cum invenisse repetatur statim *committitis*, non spernenda, immo admittenda videtur lectio, quae est in veteri
Ec terri-

Telaque diversi prohibebunt ^a spargere fratres.
 Finis adest rerum, si ^b non committitis illis
 Arma, quibus fas est. ^c nobis haec summa precandi;
 330 Terribiles aquilas, infestaque signa relinquo,
 Urbe procul, nostrisque velis te credere muris,
 Excludique sinas, admissio Caesare, bellum.
 Sit locus exceptus sceleri, Magnoque, tibi
 Tutus, ^d ut, invictae ^e fatum si consulat Urbi,

335 Foe-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a mittere B. 1. ^b nunc V. tert. ^c haec nobis P. 2. B. 1. W. H. A. meus. ^d & P. 2. H. & pro var. lect. ut
^e si fas. Edd. Asc. Vers. Mic. Hort.

terrimis membranis, Vossiano primo, ut & in se-
 cundo a m. prima, *comitetur* i. inmiscet se, ut so-
 cius, & commilito. Quamvis sciam, non inso-
 lens esse etiam Lucano eandem vocem paucos
 post versus iterare. Propert L. 11. El. 6, 15.

Quod mea si tenerae comitarant castra puellae.
 ubi vide Passer. supra L. 1, 269.

- - - - - *Vicinaque signa petentes* . .
Andax venali comitatur Curio lingua.

328 FINIS &c.] A contrario facit declamatio-
 nem. *si committitis* i. e. si vultis eos dimicare, qui-
 bus fas non est, i. e. non licet, scil. nobis, finis adest
 rerum i. civilium bellorum. *Aliter*. si non com-
 mittitis arma, quibus fas est. i. externis gentibus,
 quibus fas est contra Romanos dimicare. SCHOL.
Quibus fas est. Id est, his, qui putant, sibi licere bel-
 lum gerere civile, sine quibus necessario bellum
 civile interbit. GROT. Ultimam Scholiastae ex-
 positionem unice veram esse arbitror, quam rece-
 perunt quoque Omnibonus, Sulpitius, & Ascen-
 sius, qui ait recte. *Finis adest belli civilis, si non*
committitis arma externis, quibus fas est suscipere ar-
ma; quia concives propter consanguinitatem, & affi-
nitatem non diu gerens inter se bella. Alii aliter hoc
 exponunt, sed male.

329 SUMMA] Hoc scilicet solum deprecamur.
 SCHOL.

333 EXCEPTUS SCELERI] In quo scelus non sit
 admissum. IDEM. *Exceptus* hic est exemptus, se-
 paratus à scelere, *inscripto*. Virgil. Lib. ix. Aen.
 270.

- - ipsum illum clipeum, cristasque rubentis
Excipiam fatis, jam nunc sua praemia, Nisi.

334 INVICTAE SI FATUM] Hoc, & sequenti ver-
 su in optimo Codice Regio primo pro *si* scribitur
sic. Certe non male. ut sit notissima illa for-
 mula optantium, & bene precantium. & in paren-

thesi haec legantur.

Tutus, ut (invictae fatum sic consulat urbi.
Foodera sic placeant) sit, quo veniat inermes.

Nonnihil tamen haec lectio offendit aures meas.
 Eligat subtilioris iudicii lector. Quod autem di-
 cat *sit, quo veniat inermes*, plane est ex more, &
 veteri instituto Massiliensium; de quo ita Valer.
 Maximus Lib. 11. c. 6. Ex. Extern. 9. *Sed ut ad*
Massiliensium civitatem revertar: intrare oppidum
eorum nulli cum telo licet, praefloque est, qui id, cu-
sodiae gratia acceptum, exituro reddat, ut hospitia
sua, quemadmodum advenientibus humana sunt,
ita ipsi quoque iura sint.

338 FELICITUS] Terret Caesarem juvenus, ut
 nollet sibi infelices jungere. SCHOL. Haec au-
 tem omnia falsissima sunt. Fuerunt enim felicif-
 simi, & totum illum litoralem tractum sibi sub-
 jugaverunt. Nimis haec ergo ex persona quidem
 Massiliensium extenuat, & invertit Lucanus. A-
 cerbe hinc in auctorem invehitur summus Scali-
 ger in Prolegom. ad Manilium p. 16.

340 PHOCIDOS] Hanc habuerunt antea civita-
 tem; unde profugi Massiliam condiderunt. Ideo
 dixit *translatas*. SCHOL. Non *Phocidos*, sed
Phocaensium Ioniae, quorum urbs Phocaea erat
 in Asia, unde ab Harpago Cyri praefecto tempori-
 bus Prisci Tarquinii pulsi eo, quo supra retuli-
 mus casu, Romam venerunt, & cum Romanis Ti-
 berinum ostium ingressi amicitiam junxerunt, ut
 supra initio catalogi multis retulimus. De horum
 Phocaeorum rebus Herodotus in Clio refert. Longe
 vero post, ut paulo ante commemoravi, à Xerxe,
 Phocensium in Graecia civitates dirutae fuerunt.
 In unum tempus aliquot urbium conditiones in-
 ciderunt, regnante Romae Tarquinio Prisco. Pe-
 rinthus in Propontide fuit condita, quae Heraclea
 post multas aetates fuit appellata. Camarina in Si-
 culia à Syracusanis: & Massilia in ora Galliae. *Gla-*
rianus hunc locum erudite pensiculans, convellit
 Sul-

- 335 Foedera si placeant, sit, ^a quo veniat intermes.
 Vel, ^b cum tanta vocent discrimina Martis Hiberi;
 Quid rapidum deslectis iter? non pondera rerum,
^c Nec ^d momenta sumus: numquam felicibus armis
 Usa manus patriae primis ^e à sedibus exsul,
 340 ^f Et post translatas exustae ^g Phocidos arces,
 Moenibus exiguis alieno ^h in litore tuti,
 Inlustrat quos sola fides, ⁱ si claudere muros

Obsidione

VARIAE LECTIOES.

^a qua B. 1. ^b sit. vocant B. 2. vocant Ed. Br. ^c non B. 1. Edd. Asc. Verf. Mic. Hort. ^d monumenta V. 1. ^e m. pr. ^f c. B. 1. V. pr. sec. ^g at A. ^h Focidos V. 2. W. ⁱ in deest in A. ^j sic Ed. Berfm.

Sulpitium, qui Phocidos, hoc loco, arces, à Xerxe exustas scribit, intelligens eam, in qua Delphi sunt, ut meminimus, atque inde constituisse in novas sedes commigrare: quasi Phocaeenses, inquit, à Xerxe pulsi sint ex Aeolide, cum longe antea pulsi sint. Sed ut lector etiam hunc locum à Romanis vitiatum intelligat, haec, & ad rem pertinentia, & multum lucis historiae adferentia annotare placuit. *Phocaea* Ioniae, ut Strabo, five Aeolidos, ut Ptolemaeus perhibet, in Asia urbs est. Unde denominativum *Φωκαεύς* *Phocaeus*, trisyllabum: Latine *Phocaeenses* tetrasyllabon. Ab hac urbe venere Massilienses in Galliam Narbonensem, pulsi ab Harpago Cyri praefecto, ut ex Herodoti lib. 7. habetur, longe ante Xerxis in Graeciam adventum, quippe Olympiade quinquagesima quinta. Spatium intermedium annorum 68. plus minus, quod propter Sulpitii expositionem apposuimus, qui Phocaeenses à Xerxe pullos existimavit. De hisce Phocaeensibus est adagium, *Φωκαίων ἄγχι*, id est, Phocaeensium execratio, de qua oppido eleganter Epod. lib. Ode 16. Flaccus.

Nulla sit hac potior sententia Phocaeorum,
 Velut profugit execrata civitas.

Ubi vel syneresis, vel diphthongus propter vocalem sequentem brevis, ut saepe apud poetas tum Graecos fieri solet. In Graecorum authorum exemplaribus, *Φωκαίων*, vel *Φωκαίος*, item *Φωκαίων*, pro *Φωκαίων*, & *Φωκαίων*, reperias librariorum errore, ut videre est apud Strabonem. Haec de ea urbe, unde Massilienses originem traxere. Phocis vero regio est, non urbs, vel oppidum: & Graeciae, non Ioniae, vel Aeolidis. Denique in Europa, non in Asia proximè Boeotiam, in qua regione Delphi oppidum, Apollinis oraculo inclutum. Unde denominativum *Φωκίος*, vel, plulative magis in usu, *Φωκίς*. Item *Φωκίος*, &

adagium, *Φωκίς*, five *Φωκίων ἄγχιον*, id est, Phocensium desperatio, longè alia origine, ut eleganter ex Plutarcho narrat Erasmus. Hinc Latinis maxima erroris occasio, ut multos Romanorum, vel non attendisse, vel ignorasse hoc discrimen existimem, quod verisimilius est, quae erant superbia, omnino non curasse. E quorum numero est in primis hic poeta.

Exustae Phocidos arces, inquit hic.

Et lib. 7.

Massiliaeque suas donatur libera Phocis.

Nisi quis putet, haec duo nomina, *Phocaea*, & *Phocis*, ejusdem esse urbis in Aeolide, atque ita existimasse Lucanum, quod equidem nescio. Aul. Gell. lib. x. cap. 16. ex Julio Higyno ait, Massilienses ex terra Phocide fugatos. Justinus autem lib. xxxvii. ait, capto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis legatos Romam misisse, quod illorum urbem, bello contra Aristonicum gesto, Senatus Romanus deleri jusserat. Ex quo loco satis indicat, se loqui de Aeolide in Asia, non de Graecis in Europa. Aristonicus enim Asiam invaserat, non Graeciam. Unde idem lib. xlii. ex Asia eosdem venisse, planè asserit. *Phocaeenses* porro, in *Phocenses*, omissa media diphthongo facile corrumpi poterat, quod in Graecis quoque accidisse, paulò antè attestati sumus. In Livio lib. v. ab urbe Cond. falso legitur in plerisque codicibus *Massilienses erant hi, navibus à Phocido profecti*, pro, à *Phocaea*, cum de iisdem loquens, ubi de Emporiis lib. iv. decad. 4. *A Phocaea*, inquit, non à *Phocide*. Sed de his nimium progressi sumus, eo proposito, ut lector semel admonitus, in posterioribus eadem à nobis dici potuisse, sciat. Sed omissa consulto, ne eadem res toties inculcetur. Haftenus eruditè, ut omnia. GLAREAN. & HORTENS. Lib. iv, 256.

Ec 2

219

- Obsidione paras, & vi^a perfringere^b portas,
 Excepisse faces tectis, & c^e tela parati,
 345 Undarum^d raptos averfis fontibus^e haustus
 Quaerere, & fⁱ effossam sitientes lambere terram:
 Et, sⁱ desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
 Foedaque contingi maculato^h corpora morfu.
 Nec iⁱ pavet^k hic populus pro libertate subire,
 350 Obsessum Poenoⁱ gessit quod Marte Saguntum.
 Pectoribus^m rapti matrum, frustra trahentes

Ubera

VARIAE LECTIOES.

- a praefringere B. 1. O. confringere Edd. Asc. Mic. b posses meus. c templa Ed. Br. d raptus meus.
 e anstus V. 2. f everfam B. 1. g si l. C. desit meus. h carpere Grot. i times R. L. k is B. 2. l quad.
 gessit B. 1. A. quas P. 1. V. 2. m mat. r. B. 1.

- - - f - - - nec Phocides undis
 Massiliis,

Non autem credidit Lucanus, Massiliam à Phocenibus Graeciae fuisse conditam, ut quidam hallucinantur: Tunc enim versu 301. Massilienses non potuissent vocare *Phocaida juventutem* & vl. 556, 583. *Phocaicas carinas*; sed *Phocaean*, Asiae urbem. confudit sollemni Latinorum errore cum *Phocide* regione circa Parnasum. Hinc contra pro *Phocicis* dixit *Phocaicas* vl. 172. & Lib. v, 144. ut bene observat à *πῶ* Salmasius, qui, ut hic Glareanus, late de ea re agit in Exercit. Plin. p. 66. Adde notas ad Justin. Lib. XLIII. Idem error est in Seneca Consol. ad Helv. cap. 8. *Phocide relictâ Graji, qui nunc Massiliam colunt. Phocensis* quoque pro *Phocaenensis* apud Isidor. L. xv. c. 1. ubi plene huius fugae narratur historia, quae totidem etiam verbis margini Vossiani primi est adscripta.

342 ILLUSTRAT.] Facit illustres, & nobilitat. SCHOL.

345 AVERVIS] Msc. *adversis*. male; alio *conversis*. BERSM. *Adversis* scribitur etiam in Oxon. & Hulst. Cod. ac Edd. Rom. Parm. & Hortens. ac Paril. 1512. sollemni mutatione. *Adversis* si hoc loco valeret, scribendum esset *frontibus*, ut habet Vossianus sec. & tert. ut sit sensus. parati sumus quaerere haustus undarum, quas nobis subtrahes, *adversis* frontibus, i. e. ad terram pronis vultibus, & cum aqua etiam lambemus terram effossam. Verum non placet. dicit Lucanus: parati sumus quaerere novos haustus, si undas nobis abstrahas, fontibus à nostra urbe *averfis*, & alio derivatis: vel etiam parati sumus quaerere haustus ex fontibus remotis, abditis, & ignotis. ut *averfae gentes*, apud Valer. Flacc. sumuntur L. 1, 518.

Averfis proles mea gentibus obstat.

quod damnare non debuerat Vossius. Vide infra ad L. VIII, 337. prior tamen explicatio mihi hoc loco magis arridet. *averfi* Voss. text.

345 UNDA RUM RAP. HAU.] *Averfis fontibus* id est, amotis fluminibus, & ipso Rhodano, a. t. Sulpitius. Atqui, inquit Glareanus, Rhodanus non est, tam prope Massilientium urbem, ut aqua inde haurire necesse habeant, etiamsi ejus ostia in ipsorum fuerint imperio. Verum illud parvum. Quae tertio inde versu sequuntur, neque Sulpitius, neque Badius rectè legerunt. Nam pro verbo *attingere*, ipsi nomen *corpora* legerunt. Unde Sulpitius exposuit: *Parati sumus videri macilentis*. Badius autem ita. *Tunc sumus parati, corpora scilicet nostra cerni horrida, & foeda contingi morfu*. Philippus Beroaldus haec rectè legit, hoc sensu. *Tunc sumus parati attingere maculato morfu, sum quae foeda sunt contingi, tum quae horrida cerni*. Figuratus sermo, ad Graecam formam adjectivi cum infinitivo. Haec ille. Sed in (duobus) vetustis exemplaribus diversis, non *cerni*, sed *cernes* legitur, quae lectio multum lucis huic loco adducit. *Tunc ô Caesar cernes corpora abominando morfu nostro foeda, atque horrida contingi*. HORTENS. *Corpora. Attingere* V. P. L. O. F. & Canter. Nov. Lect. Lib. III. c. 2. PULM. Msc. duo *attingere*, & tert. BERSM. *Carpere morfu*. Ita substitui mus pro *corpora*. Verbum enim desideratur. GROTI. Ed. pr. *Carpere morfu*. Ad hanc emendationem nostram satis prope accedit MS. R. recentior, qui habet *corpore*. MS. T. *attingere*, quod glossema putem. IDEM. Ed. sec. Certum est, hic desiderari verbum; quale vero illud sit, inquirendum est. *Carpere*, quod excogitavit Grotius, & juvat Hulst. Cod. *corpore*, propius accedit, & huic rei convenientissimum est verbum. Vide Sches-

Ubera sicca fame medios mittentur in ignes:
 Uxor & à caro poscet sibi fata marito.
 Vulnera miscebunt fratres, bellumque coacti
 355 Hoc potius civile gerent. Sic Graja juvenus
 Finierat: ' cum ^b turbato jam prodita vultu
 Ira ducis, ^c tandem testata est voce dolorem.
 Vana movet Grajos nostri fiducia cursus.
 Quamvis Hesperium mundi properemus ad axem,
 360 ^d Massiliam delere vacat. gaudete, cohortes:

Obvia

VARIAE LECTIOES.

a conturbato B. 1. b jam turb. A. meus. c cum jam A. d Massiliam W. a m. pr.

Scheffer. ad Fab. 28. Phaedri. *Escam ut carperent.* Sed, si hic latet ulcus, malim retinere *attingere*, vel potius *sangere*; quia *contingi* praecedit. *Attingere* praeter Beroaldi, Canteri, Pulm. & Berfm. Codices etiam inveni in Oxoniensi, tribus Vossianis & quarto, pro glossa, item Edd. Rom. Parm. & Aldi. *sangere* Reg. unus, *singere* Amstel. ut *sangere* vel *attingere*, idem notet, quod Graecum ἀπτι-
 δμο. quo verbo praeter alios in magna fame utun-
 tur Aelian. L. x. 1. Var. Hist. c. 37. Ἀλκίνοος ἐν ἀπτι-
 δμῳ γινόμενος τρεφῶν αὐτοῖς τε ἄψαθ' ἔκρυμψε.
 Joseph. L. xiii. Antiq. Judaic. c. 10. αἱ τῶν ἀν-
 αῖς ὑπὸ λυμῇ πονοχθῆναι τὸς Σικυρίους συνίσταναι,
 αἱς ἄψαθαι μὲν ἔδεισαν. Aliam rationem ingres-
 sus est Hortensius, legens ex quibusdam MSS. *cernes*
 & *maculato morfu* fumens pro abominando, scilicet quia ipsi se invicem morderent, ac comederent. quomodo hunc locum etiam capiunt alii, & de esu liberorum Omnibonus. *Cernes* quidem est quoque in duobus veterrimis Vossianis, quamquam *cerni* exponit Scholiastes his verbis. *Quae horrorem faciunt, si cernantur, & foeda sunt, si sangantur. cernens* in Winiano eraso n, *cerni* in Amstel. *cernis* Edit. Veneta. *cerne* edidit Maittaire. Verum non credo, illos dixisse, se invicem exsecrando morfu velle mordere, & edere, eaque corpora à Caesare visum iri. Nec statim, deficiente *larga Cerere*, ad humanam carnem edendam confugere opus est, sed ad alias res, esui humano non aptas, five ad alia corpora, ut equos, feles, mures, corium, sterces &c. & tandem ad extremum illud, horrendum humanarum carniū esum, quem potius honeste subintelligere videntur in sequenti versu. Satis haec patent ex descriptione turbiū, quae umquam tam indigno tali virtute malo adflictae fuerunt, quarum magna pars mea fuit patria; quasque congerit Drakenb. ad Silium

Ital. L. 11, 522.

*Vel lito graviora pati, foedasque ferarum
 Assentare dapes, & mensis addere crimen.*

Sic enim cum Cel. Burmanno legendum esse, nostri locus docet. ubi notandum etiam verbum *attingere*. confirmat enim aliquo modo *attingere*. & sane hanc vocem unice veram crederem. nisi in-
 pense placeret, J. P. Orvilli mei conjectura,

*Et desit si larga Ceres, sunt horrida cerni,
 Foedaque contingi maculato corpora morfu.*

Levissima certe mutatione. *Sunt* autem positum est, pro *adsunt*, praesto sunt, & famem suble-
 bunt corpora horrida ad cernendum, & foeda ad contingendum morfu, & dentibus maculatis. Idem Orvilius ad hanc sententiam probandam adduxit mihi simillimum plane nostro locum, Lib. 12, 922.

- - - - - *at si quis peste diurna
 Fata trahit, tunc sunt magicae miracula gentis,
 Psyllorumque &c.*

Pro *corpora* in meo Cod. est *viscera*.

350 SAGUNTUM] Oppidum Hispaniae, quod bello punico secundo obsessum ab Hannibale occidit in bellem aetatem. Hoc ergo dicunt. possumus & nos haec subire pro libertate, quae fecit Saguntum. SCHOL.

351 SICCA] Ostendit, nec matres habuisse lac, quod darent. IDEM.

352 MITTENTUR] Vetus Codex *mittuntur* legit. HORTENS.

353 POSCET] Ut jam non sit crimen occidere, si rogatur, ut feriat. SCHOL.

355 HOC] Inter se scilicet, cum suos obsessi perimunt. IDEM.

356 PRODITA] Futurae orationis sensum antedemonstrat: ut Virgilius, *sic accensa profatur*. IDEM.

Ec 3

358

- Obvia praebentur fatorum * munere bella.
 Ventus ^b ut ^c amittit vires, ^d nisi robora densae
 * Occurrant silvae, spatio ^f diffusus inani:
 Utque perit magnus nullis obstantibus ignis;
 365 Sic hostes mihi deesse nocet, damnumque putamus
 Armorum, nisi, qui ^h vinci potuere, ⁱ rebellent.
 Sed si solus eam dimissis degener armis,
^l Tunc ^k mihi tecta patent. jam non excludere ^l tantum,
^m Inclusisse volunt. ⁿ at enim contagia belli
 370 Dira fugant. dabitis poenas pro pace petita:
 Et nihil esse meo ^o discetis tutius aevo,
 Quam duce me bellum. Sic postquam farus, ad urbem
 Haud trepidam convertit iter: ^p tunc moenia ^q clausa
 Conspicit, & densa juvenum vallata ^r corona.
 375 Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
 Telluris, ^s parvum diffuso vertice campum

Explicat:

V A R I A E L E C T I O N E S.

a munere B. 1. b & W. c admittit V. 1. d ni V. 1. H. e occurrunt B. 1. W. a. m. x. f diffusus V. 1. g vineti R. 1. h rebellant P. 6. B. 2. V. 5. W. R. pr. A. Ed. Ven. M. Hort. i sum R. 2. k & VV. LL. Steph. l terra VV. LL. Steph. m induxissè V. 1. n sed A. o dicatis VV. LL. Steph. p sum MSS. & Ed. quidd. q clausa H. r castrum Marp. s parvo diffusum VV. LL. Steph. P. 1. R. pr. V. qu. pro var. lect. parvo diffusus P. 1.

358 FIDUCIA] Ut ideo nos contemnant, quia festinare nos credunt. SCHOL.

359 PROPEREMUS AD AXEM] Sic plerique scripti cum Edd. Ascensii, Micylli, Hortensii. Bersm. aliorumque. Priores & Sulpit. Ald. Col. Steph. alique in axem cum uno Pulm. tribus Vossianis, Regio, & meo. quod defendi potest loco Ciceronis Lib. xii. ad Famil. Ep. 25. Atque inde ventis remis in patriam omni festinatione properavi.

362 ROBORE DENSÆ SILVÆ] Sunt, qui legant robora; & ita silvæ sit genitivi casus. ASCENSIIUS. Robora. Ut Grotius, & dein sequentes mecum ediderunt, expressit primus Omnibonus & dein Sulpit. Mic. ac Hortensius. atque ita habent quinque Pulm., unus Bersm. & novem mei MSS. cum Scholiaste scribe. Quid sis robora exponis, i. e. densæ silvæ, dictæ casu nominativo per epexegetism. possumus & genitivum accipere hujus silvæ robora. Ceteri scripti, & editi robore densæ &c. nisi quod in veterrimo Vossiano primo, & quarto, ac editione principe Romana sit robore denso. quod magis placet. Ni silva densis arboribus prædita, & armata vento resistat. infra vl. 444.

- - - propulsaque robora denso
 Sustinuit se silva cadens.

Robore densæ foret, ut densum trabibus nemus Ovidio xiv. Metam. 360. & densi trabe montes Valerio Flacco L. iii, 484. ubi vide Cl. Burmann.

367 SED SI SOLUS] Omnibonus refellit illam partem, qua dixerant Massilienses, quod parati essent exercitu dimisso Caesarem suscipere. Dicit enim hoc illos, non quasi gratos, sed quasi proditores, obtulisse, quod ipsum sine exercitu excipere vellent, ut inclusum perderent. MICYLL.

368 EXCLUDERE] i. e. non sufficit, quod excludere me ausi sunt. Jam hoc agunt, ut includant. SCHOL.

370 DIRA FUGANT] A se scilicet expellunt. Supra enim dixerat. Sis locus exceptus sceleri. IDEM.

370 DABITIS POENAS] Alterius loci confutatio est, qua honesto opponit inutile, concedens quidem pacem, ut rem honestam, illos affectare, sed quia hoc suo instituto parum conveniat, poenas illos daturos, quia se remorentur. MICYLL.

374 CONSPICIT] Msc. concipit inepte. BERSM.

379

- Explicat: haec patiens longo munimine cingi
 Vilsa duci rupes, ^a tutisque aptissima castris.
 Proxima pars urbis celsam confurgit in arcem
 380 Par tumulo, mediisque sedent convallibus arva.
^b Tunc res inmenso placuit ^c statuta labore,
 Aggere diversos vasto committere colles.
 Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
 Clauderet, ^a summis perduxit ad aequora castris
 385 Longum Caesar opus, ^d fontesque & pabula campi
 Amplexus fossa, ^e densas tollentia pinnas
 Cespitibus, crudaque extruxit brachia terra.
 Jam satis ^f hoc Grajae memorandum contigit urbi,
^g Aeternumque decus, quod non impulsu, ^h neque ipso
 390 Strata metu, tenuit flagrantis in ⁱ omnia belli
 Praecipitem ^k cursum: ^l raptisque à Caesare cunctis,
 Vincitur una mora. quantum ^m est, quod fata tenentur!

Quodque

VARIAE LECTIOES.

^a totisque meus V. I. a. 21. pr. tutis B. I. b MSS. & Edd. quidd. tum. c statuta V. I. pro var. lecti. d fontes B. 2. e densas R. I. f à V. I. a. m. pr. g extremumque B. I. aeternumque V. I. h vulgo nec. i omnia W. k abest ab A. l raptis O. m est abest ab A.

379 CONSURGIT IN ARCEM] Non damno hanc lectionem, plurimorum Mssorum auctoritate nitam. Silius 11, 446.

Eminet excelsa confurgens colla Saguntos.

Quia tamen praecessit *surgentis* in altum Telluris, non spernenda videtur lectio Cod. Bersm. Vossian. tert. & qu. Regii, unius Oxon. & Edd. Ven. Brix. Med. cum Ascensio, quae est *conscendit*.

380 PAR TUMULO] Illi scilicet, qui Caesari visus est aptus tutis castris. SCHOL.

382 DIVERSOS VASTO] Urbis, & castrorum. Msc. *diverso vastos*. BERSM. In meo quoque, & tribus vetustissimis Vossianis, vitiose scribitur *diverso vastos*. sed correctum tamen est in primo. *diverso* glossae exponunt *diversis partibus coadunato*, male. *diversi colles*, ut bene capiunt interpretes, sunt oppositi sibi, urbis scilicet, & castrorum.

384 PERDUXIT AD AEQUORA] Msc. rectius, *produxis ad*. alter, *produxit in*. BERSM. *Produxit* habet etiam unus ex Vossianis. hoc est extendit usque ad mare, protraxit opus. Sueton. Caes. c. 30. *Spatio Circi ab utraque parte productis*.

385 LONGUM] *Summum*. Msc. minus probe. BERSM.

386 TOLLENTIA] Ordo est. Tollentia brachia densas pinnas cespitibus extruxit, & cruda terra. Nam *pinna* munimenti genus est. *cruda* i. sola sine calce, & reliquis impentis. SCHOL.

389 Nec ipso] Msc. Bersm. Vossian. pr. sec. & quint. Reg. prim. & meus *neque ipso*. numerosius; quare secutus sum.

391 UNA] Scilicet urbs Graja per moras. *Quantum est* cum admiratione accipitur dictum i. e. multum est hoc. SCHOL.

393 QUODQUE VIRUM INPONERE MUNDO] Vossianus sextus & var. lect. Grotii vitiose *unum*. unde olim conjiciebam, forsitan esse scribendum *jugum*, scilicet dominii, & servitutis. Ovidius Ep. Her 12, 6.

*Quem numquam Juno, seriesque inmensa malorum
 Fregeris, huic iólen inposuisse jugum.*

Sed meliora doctus hanc abieci conjecturam. Eleganter dicit *inponere virum mundo*, quasi ejus cervicibus, quitamquam onus reipublicae, & orbi terrarum gravis esset. Sic noster ipse Lib. x, 375.

*quas sustulit illum,
 Inposuitque orbi.*

Virg.

Quodque virum ^a totī properans inponere mundo
 Hos ^b perdit Fortuna dies! tunc omnia late
 395 Procumbunt nemora, & spoliantur robore silvae:
 Ut, cum terra levis mediā virgultaque molem
^c Suspendant, ^d structa laterum compage ligatam
^e Artet humum, pressus ne ^f cedat turribus agger.
 Lucus erat longo numquam violatus ab aevo,
 400 Obscurum cingens ^g connexis aëra ramis,
 Et gelidas alte ^h submotis solibus umbras.

Hunc non

V A R I A E L E C T I O N E S.

a toto V. i. am. pr. V. ad L. 11, 383. *properans* meus. b *perdas* Marp. c *suspendunt* V. i. Ed. Hort. d *structa*que V. i. e *arces* R. i. V. i. meus. f *cadat* V. i. g *connexis* P. 5. V. 5. R. pr. h *remotis* V. i.

Virgil. L. vi. Aen. 621.

*Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 inposuit.*

Seneca Consol. ad Marc. c. 22. *Sejanum in cervi-
 ces nostras, nec inponi quidem, sed adscendere.* Au-
 relius Vict. c. 31. *Edixit Fabio-Rulliano, quem exer-
 citus imponebat.* ut Schottus è suis maluit Codd. prae-
 fero tamen illic *praeponebat*, ut vulgo legebatur,
 & ego quoque in duobus Leidens. Biblioth. codi-
 cibus inveni. *reponere reges* Silius L. x, 487.

399 AB AEO] i. e. non ab aevo, sed ab ho-
 minibus numquam violatus per longum aevum.
 Hoc autem ideo de religione Silvae dixit, ut vi-
 deatur Caesar admisisse sacrilegium. SCHOL.

400 CONNEXIS] *Consciasis* dicit Horat. L. 11.
 O. 3, 10. in variis Grotii lectionibus est *convexus*:
 non male. Rami enim plerumque nutantes, ac de-
 vergentes paululum, & incurvati sunt. unde passim
 apud poetas *curvi rami*. *convexi rami* ergo forent
 ab una arbore ad alteram vergentes convexo pon-
 dere, & sic aëra cingentes. L. vi, 645. *promis sil-
 va comis.* *Devxus lucus* Cicer. Lib. 1. Divin.
 c. 45.

404 DIRIS ALTARIBUS] Restitui veterem o-
 mnium editionum, & Mstorum lectionem praeter
 unum Bersmanni, ex quo Grotius nihil monens,
 & post eum reliqui reposuerunt *sacris feralibus*:
 cum jam eodem versu praecesserat *sacra*. Non
 enim tantum *ara*, & *altare* discernuntur: unde
 Prudentius bis *Altaris aram* dixit, & Plinius in
 Paneg. c. 1. *inter aras, & altaria*. Sed notat etiam
 Servius, *altaria* poni pro ipso libamine, & oblato
 sacrificio, ad Eclog. v. Virgilii 65.

- - - - - En quatuor aras,
Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phoebæ.

Loco tamen, quem adducit, L. xii. Aen. 174.

pro *aris altaria* tumi possunt. Illustris Quintiliani
 locus est Declam. xii. c. 26. *Quod aris altaria in-
 posuimus.* verum ibi Cl. Burmannus legit *donaria*:
 quas voces permutari patet, ex L. 12, 5, 7. *Dona-
 ria* tamen, an dicantur de iis, quae arae inponun-
 tur, vehementer dubito. Hoc loco certe rectum
 esse, evincit vox *diris*, quae optime sacrificiis illis
 inhumanis, & horrendis convenit. Nec video, qui
 inperitis libariis talia in mentem possint venire
 pro *sacris feralibus*, quod legitur L. vi, 226.

Tristes sacris feralibus aras.

405 HUMANIS] Reprehendit Lucanum Scaliger
 Proleg. ad Manilium p. 16. sed eum bene defendit
 Franc. Fernandus de Cordoua c. 18. Dida caliae
 p. 187. BROUKHUS. Certe Lucanus non di-
 cit, id factum à Massiliotis. sed omnes illas ar-
 bores tam vetustas oim jam fuisse lustratas huma-
 nis cruoribus ab illis populis, quos descripsit Lib.
 1, 444.

*Et quibus inmitis placatur sanguine divo
 Tentates, horrensque furis altariibus Hejus.*

&c. ubi vide.

405 ARBOR] Sic reposui pro *arbor* fide Msto-
 rum 5. Pulm. Berfm. 2, & quinque meorum cum
 Sulpitio, Ascensio, Micyllo, & Hortensio. Incon-
 dite quater repetebatur litera sibi s.

407 ILLIC] Msc. quatuor *illu* non male. *Illic*
 in illo loco. BERSM. A Gryphio est *illuc*, quod
 secuti sunt Hortensius, & Pulmann. sed recte *illis*
 è suis membranis scribendum esse, monuit etiam
 Modius Novant. Lect. Ep. 65., & ita omnes,
 quos vidi Codices cum primis Edd. Temere ita-
 que Maittaire revocavit *illuc*.

407 INSISTERE] Amstel. *sussistere*. Recentior Re-
 gius *confidere*, & Vossianus quintus *insidere*. quod
 ex N. Heintzii MSS. praefert Cel. Burmann. ad
 Quin-

Hunc non ruricolae Panes, nemorumque potentes
 Silvani, Nymphaeque ^a tenent, sed barbara ritu
 Sacra deum, structae ^b diris altaribus arae,
 405 ^c Omnis & ^d humanis lustrata cruoribus ^e arbor.
 Siqua fidem meruit Superos mirata ^f vetustas,
 Illis & volucres metuunt insistere ramis,
 Et lustris recubare ferae: ^g nec ventus in illas
^h Incubuit silvas, ⁱ excussaue nubibus atris
 410 ^k Fulgura: non ^l ullis frondem praebentibus auris

Arbori:

VARIAE LECTIOES.

^a tenens V. 1. ^b vulgo sacris feralibus. ^c omnisque MSS. Steph. Pulm. B. 1. V. 6. R. 2. W. A. meus. Edd. Rom. Ven. Parm. A. C. S. G. aliaeque. ^d humano meus. ^e vulgo arbor. ^f potestas M. Hort. ^g non O. ^h incumbis H. Ed. Farn. ⁱ expulsaeque V. 1. ^k fulmina VV. LL. Steph. P. 1. B. 1. ^l illis V. 1.

Quintil. Declam. XIII. c. 4. Ne (apes) horum meorum floribus insidant. *Insidens & confidens* exempla plurima ibi vide, & ad nostri L. v, 461. Cerdam ad Virgil. Georg. iv, 65.

Ipsae confident medicatis sedibus.

Non ausim tamen ego contra longe plurium, & vetustissimorum Codicum auctoritatem quid temere mutare. *Insistere* sic habemus quoque apud Silium L. vii, 671.

Insistens tremulis sub pondere ramis.

Statius Lib. i. Theb. 487. de avibus.

rarum insistere terris.

ubi Lutatius ait, quia raro terris insidunt. Avem in arbore stare dixit Ovidius de Nuce 150. ut *confidere* de apibus, ita quoque *consistere* idem Virgil. ibidem 27.

Pontibus ut crebris possint consistere, & alas Pandere.

410 NON ULLIS] Virent, inquit, illic arbores, quanquam sint, non tanquam sub dio, sed sub tecto: nec auras alentes aspiciant. SULPIT. *Omni-bonus*. Quia auras sunt causa, ut arbores frondescant, & flores emittant. Nullas ergo frondes praebent, cum propter opacitatem radii solis non ingrediantur. Sic ille. Sed vide, num potius *agil' vinnayis* dictum sit accipiendum, ut sit sensus: Frondibus nullas auras, hoc est, nullam lucem praebentibus intus, propter densitatem scilicet. MICYLL. Nullo vento frondes decutiente, ut sit legendum *praedansibus*: quod conieci ex glossmate adjecto: *rapientibus*. BERSM. Ex his verbis putant plerique interpretes, Lucanum dixisse, lucum illum fuisse sine frondibus, quod propter densitatem ramorum solis radii penetrare

nequeant. Verum quam absurda haec sint, nemo non videt. Hinc alii ad *vinnayis* recurrunt; alii ad tentandum locum. quo facit, quod in variantibus lectionibus Grotianae editionis sit *ferientibus*, quod male Farnabius dicit agnitum à Grotio. Berlmanni conjecturam juvat Sili loci L. i, 205. de Atlante.

frontemque inmanibus auris

Pinea silva promit: vastans cava tempora venti.

i. e. *rapunt, feriunt*. Sed illa nimia mihi videntur hoc loco. Lucanum enim tantum agere arbitror de auris, quae leniore susurro & loquaci streptu cum tremore conjuncto per arbores non sibilant, sed arbores per se sine vento moveri, & horrorem sacrum incutere. quare aliquanto melius foret, quod Barthius coniecit ex codice suo, in quo est *equitantibus*, scribendum *quatiantibus* ad Statium Lib. vi. Theb. 89. Seneca Hippol. 509.

Ramisque ventis leno percussi tremunt.

Adde Drakenb. ad laudatum Sili locum. Sed tum propius accederet *motantibus*. Virgil. Ecl. v, 5.

Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras.

ubi Cerda vid. *motus nemorum & mota ventis nemora* nostro Lib. v, 551. viii, 5. & passim. Immo melius adhuc legeremus *agitantibus*: ut in simili plane re Claudian. de Rapt. Proserp. 1, 203.

Frondibus, & nulla lucos agitante procella Stridula cœ.

Horat. L. ii. O. 10, 9.

Sarpinus ventis agitur ingens Pinus.

III, 1, 24.

Non zephyris agitata Tempe.

ubi nihil est mutandum. *Agitantibus ventis* Flor.

Ff

L. II.

Arboribus suus horror inest. ^a tum plurima nigris
 Fontibus unda cadit, simulacraque ^b moesta deorum
 Arte carent, ^c caesisque ^d exstant informia truncis.
 Ipse situs, putrique facit jam robore pallor
 415 Adtonitos: non ^e vulgatis sacrata figuris
^f Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,
 Quos ^g timeant, non nosse deos. jam fama ferebat,
 Saepe cavae motu terrae mugire ^h cavernas,

Et ^a pro-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tunc MSS. & Edd. qdd. ^b aura Ed. Ven. ^c caesis meus. ^d aderant R. I. ^e vulgaris V. I. ^f monij:
 na Ed. Ven. ^g metuunt B. I. ^h latebras B. I.

L. II. c. 17. Verum quid multa, & speciosa con-
 jicimus: cum nihil sit mutandum, & bene se ha-
 beat locus, docente nos optime Scholiaste. *Ordo*
hic est, suus inest horror arboribus, non praebentibus
frondem suam ullis auris. ostendit ergo, ventum ejus-
dem silvae folia non movere. Praeclare itaque au-
ctoris mentem meus cepit Orvilius, rescribens
mihi per litteras, non jungenda esse auris praeben-
tibus, sed arboribus praebentibus frondem nullis au-
ris. Recte enim dicuntur arbores praebere folia
ventis, quarum folia à ventis moventur, & agi-
tantur. quod hic non fiebat, quia nullus ventus in
illas silvas incumbebat. ut ante dixit. Ovidius Epist.
VII, 171.

- - - - - praebentibus carbasia ventis.

II. Art. Am. 195.

Pectora nec missis jubeo praebere sagittis.

Tibull. I, 3, 38.

Effusum ventis praebueratque sinum.

neque à vero abhorret, ut conjiciebat idem Or-
 vilius, Lucanum scripsisse non ulli *f. praebentibus*
aurae. Apertius certe locutus esset.

411 ARBORIBUS SUUS HORROR INEST] Utitur
 ad I. Aeneidos Servius, ut probet, horrorem ad
 religionem pertinere. Idem ad Aen. II. *connexa*
sunt metus & religio. GROT. Ed. tert. ad L. I.
 Aen. 170. Servius, ubi in Maasv. Ed. male legi-
 tur *sinus*. Plerique vero interpretes, horrorem sim-
 pliciter hic accipiunt pro veneratione; quo modo
 etiam ad Claudian. p. 725. Barthius, & Doctiss.
 Duker. ad Flor. III, 21. sed videtur Lucanus po-
 suisse hic horrorem propria significatione pro mo-
 tu, qui inest arboribus per se i. e. *suus*, non agi-
 tantibus illas ventis. ex quo tamen proprio arbor-
 um horrore nasci potest quaedam veneratio. sic
 pro tremore Lib. V, 446.

- - - - - pontus

Non horrore tremit.

Horriseni fluctus II, 455. Et quid dubitandum? tantum
 priorum verborum, quam horrores explicatio forti-
 tissime confirmatur loco, plane ex nostri verbis ex-
 presso, Valerii Flacci L. III, 403.

Stant tacitae frondes, immotaque silva comanti
Horret verna jugo.

De illo motu proprio recte etiam horrorem inter-
 pretatus est Bersmann.

411 Tum] MS. tunc, vitiose. BERSM.

412 MOESTA] Terribilia, ab eo, quod sequitur,
 ad quod praecedat. nam terribile aliquid moerorem
 inducit. SCHOL.

413 INFORMIA] Non enim decora sunt aere vel
 marmoribus fabricata. IDEM.

417 NON NOSSE] Ut & hoc ipsum terrorem
 addat; quia timent, & quos timent, nesciunt,
 cum hos deos magis debeamus timere, quos sci-
 mus, & quorum certum novimus vultum. I-
 DEM.

418 CAVAS CAVERNAS] Virgil. L. II. Aen. 52.

Insonnere cavae gemitumque dederat cavernae.

De cavernis seu visceribus terrae vide ad Obseq.
 c. 96.

421 ROBORAQUE AMPLEXOS] Msc. robora & am-
 plexos; & alter robora complexos. BERSM. ut Lib.
 IX, 364.

- - - - - serpens

Robora complexus rutilo curvata metallo.

Ovid. Metam. III, 48. de Martio angue.

Occupat hos morsu, longis complexibus illos.

Sed & illic in MS. Thyrsiano scribitur *amplexibus*
 quomodo ipse Ovidius L. X. Met. 22.

Ille ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis; & servat serpentis imagine saxum.

Virgil. L. II. Aen. 213.

Corpora natorum serpens amplexus uterque.

Item

Et ^a procumbentes iterum consurgere taxos,
 420 ^b Et non ardentis fulgere incendia silvae,
 Roboraque amplexos circumfluxisse dracones.
 Non illum ^c cultu populi propiore frequentant,
 Sed cessere ^d deis. medio ^e cum Phoebus in axe est,
 Aut coelum nox atra tenet, pavet ipse sacerdos
 425 Accessus, dominumque timet ^f deprehendere luci.
 Hanc jubet inmisso silvam procumbere ferro:

Nam vi-

VARIAE LECTIONES.

^a procumbentis R. pr. V. pr. sec. ^b & nondum R. 1. ^c populi c. B. 2. V. 2. ^d diis P. 4. B. 1. R. 1. W. ^e est c. P. in axe A. ^f deprehenders R. 1. meus. Ed. Rom. Parm.

Item vs. 217. v. 86. Manilius L. 1, 303.

- - - circumque amplexus utrumque
 Dividit, & cingit stellis ardentibus anguis.

Adde L. 1. Theb. 564. Silium 111, 190. Ciceron.
 1. Divin. c. 6. Apulej. L. 1. Metam. non procul
 ab initio.

421 CIRCUMFULSISSE] i. per circum splenduisse,
 aut, ut Aldus legit, circumfluxisse i. circumfusus, sed
 nihil mutem. VERSELLAN. Circumfulsisse ex-
 hibetur in tribus Pulm. ac duobus Berimanni co-
 dicibus, vel circumfuisse. item in Gryphii, Mi-
 cylli, Hortensii, Pulm. & Berfm. Editionibus.
 Vitiose circumfulsisse, Ascensius. Circumfulsisse au-
 tem verum videri posset, tum quia praecessit jam
 roboraque amplexos, tum quia passim prodigiosi, &
 à Diis inmissi angues vel locorum genii, (de qui-
 bus vide ad Silium Ital. L. 11, 585.) fulgere dicun-
 tur. Noster Lib. IX, 722.

aurato nitidi fulgore dracones.

Virgilius in Culice, 167.

Jam magis atque magis corpus revolvibile volvens,
 Atollis nitidis pectus fulgoribus, & se
 Sublimi cervice caput, cui crista superna.

Ita veterrimus Cod. Petav. & alius ab Il. Vossio
 collatus, non rapit. Lib. v. Aen. 87.

- - - - - maculosus & auro
 Squamam incendebas fulgor.

Ovid. 111. Metam. 32.

Marsius anguis erat, crista praesignis & auro.

Verum in nullo meorum est circumfulsisse. in Voss.
 uno, Witt. Marp. Amsel. circumflexisse. Versu
 etiam praecedente habuimus fulgere. Praeterea
 ipsum verbum fluere cum compositis de luce &
 splendore dicitur. Confule de ea re, & de varia-
 tione perpetua harum vocum Cel. Burm. ad Va-
 ler. Flacc. L. VI, 27. Aureus effulsit campis rubor.

Amplexus circumfluxit accipiendum, ut lapsus ca-
 dit, & similia sexcenties.

423 MEDIO] Die scilicet media. Ipse in phoebo
 est. Ipse, cui sacra commissa sunt. SCHOL:

423 MEDIO] Meridie. Empusa in meridie in
 proverbii consuetudinem abiit: & sacrae litterae
 mentionem faciunt Δαίμονι μεσημέρι. BERS-
 MANN.

424 PAVET ACCESSUS] Sine poena enim Deos
 videre se posse non putabant illi non solum; sed
 & Graeci, Romanique post aureum seculum. Vide
 praeter alios Servium ad Virgil. Ecl. x, 26. 1. Georg.
 10. Burm. de Jove Fulger. c. 1. & Ill. Spanhem. ad
 Callim. Hymn. Lav. Pall. 52, 78. Item notata ad
 Propert. IV, 9, 60. L. 111, 11, 27.

Pinus & incumbens latas circumdabat umbras,
 Nec fuerat nudas poena videre Deas.

Ceterum Servius ad Georg. IV, 401. notans medio
 die fere numina videri hoc loco, pro pavet citat
 tunc, & pro accessus, accessum. Praecedentia etiam
 connectere videtur cum cessere deis. Sed male. Jux-
 ta Lucani mentem populus non modo in meridie,
 & nocte è loco recedit, sed semper inde abest.
 Sacerdos vero meridie, & nocte, non reliquo diei
 tempore accessum domini timet. Imitatus hunc
 locum est Statius Lib. 1. Theb. 94.

Occursus dominae pavet.

426 INMISSO] Msc. immenso. fortasse immerso,
 BERSM. Sic vs. 435.

- - - - - merso in robora ferro.
 748.

- - - - - per viscera missi
 Polluerat gladii.

in multis MSS. mersi. v. 175.

Stimulos flammisque in viscera mergis.
 Seneca Agam. 9. 3.

- - - - - siue se jugulo juvat
 Mersisse ferrum.

- Nam vicina operi, belloque intacta priori
 Inter nudatos stabat densissima montes.
 Sed fortes tremuere manus, * motique verenda
 430 Majestate ^b loci, si robora sacra ferirent,
 In sua credebant redituras membra secures.
 Implicitas magno Caesar ^c torpore cohortes
^d Ut vidit, primus raptam librare bipennem
 Ausus, & ^e aëriam ferro proscindere quercum,
 435 ^f Effatur, merso violata in robora ferro:
 Jam, ne quis vestrum dubitet ^g subvertere ^h silvam,
 Credite, me fecisse nefas. ⁱ Tum paruit omnis
 Inperiis, non sublato secura ^k pavore,
 Turba, sed expensa ^l Superorum, & Caesaris ira.

440 Pro:

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a motique V. 1. ^b Ed. Hack. vitiose luci. ^c terrore Grot. ^d deest in A. ^e MSS. & Edd. qdd. *aereatis*; *f* affatur P. 2. B. 2. V. 1. H. VV. LL. Steph. *g* fatat P. 1. V. 1. Ed. Ven. *g* submittere B. 1. ^h silvas M. Hort. ⁱ al. tunc. ^k timore VV. LL. Steph. ^l superumque & B. 1. & abest in V. 1.

& Her. Oct. 991.

- - - - - seu sibi jugulo placet
 Merfisse ferrum.

Sil. Ital. vi, 273.

Jamque alvo penitus demersa salarica sedis.

Claudian. in Eutrop. 1, 446.

Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
 Atererat.

Sed & probum est inmissa, quod retinent MSS.
 vl. 574.

Et quas inmissi traxerunt vincula ferri.

601.

Excipit inmissum suspensa per ilia ferrum.

nisi & eo loco inmersum malis: nam ibi quoque
 quidam scripti habent *immersum*. Nota est prover-
 bialis locutio *falce in alienam messem inmittere*.
 Alias jugulo &c. ferrum demittere dicebant; de
 quo latius ad Lib. vii, 621. *demisso faucibus enso*.

427 PRATORI] Sic reponi curavit Grotius ex MSS.
 tribus Bersmanni, quibus accedant sex nostri, &
 Edd. Rom. Parm. Sulp. Ascens. Versell. & Micylli.
 Ceteri scripti, & editi priore sed parum refert.

429 MORI] Milites, non manus in sua. Ut Ly-
 cyrgus est passus à Libero. nam dum vites ampu-
 tabat, crura sua incidit. SCHOL.

432 MAGNO TERRORE COHORTES] Non tor-
 pore, sed pavore Deum ac religione. Virgilius:
Jam tum religio pavidos terribat agrestes.

GROT. ex edit. pr. Recte *terrore*, non, ut alii;
torpore. causam habes in his, quae jamjam dicta.
 Adde Virgilium.

Jam tum religio pavidos terribat agrestes.

GROT. Ed. tert. *Terrore* edidit Grotius, & post
 eum reliqui. Eaque lectio confirmatur sex Codicibus
 Pulm. duobus Bersm. Variantibus LL. Ste-
 phani, item Regio primo, duobus Vossianis, sed
 recentioris notae, Wittiano, Marpurg. Amstel. &
 meo. Male itaque Magnus Gronovius contra om-
 nes Mssos mutari scripsit ad Statii Silvas c. 46.
 Juvat hanc emendationem Virgilius in Culice 199.

Implicuit dira formidine mentem.

Non temere tamen damnam vulgatam ab omni-
 bus ante Grotium lectionem, & confirmatam duo-
 bus Bersm. & quatuor vetustissimis Vossianis, Ro-
 gio altero & Hulsiano, ac cum Gronovio *torpa-*
re retineo, ut & Prisciano Col. 863. *Torpor* enim
stuporis & formidinis effectus est: unde saepe haec
 verba junguntur constructa illis, quae vinculum
 notant. Virgil. Aen. xii, 876.

Illi membra novus solvis formidine torpor.

Noster ipse L. vii, 466.

- - - - - tamen omnia torpor

Pectora constrinxit, gelidusque in viscera sanguis;
Percussa pietate, coit.

433 LIBRARE] Sic bene rescripsit Grotius ex
 Pulm. & Bersm. scriptis, cum quibus faciunt mei,
 & Edd. Veneta, ac Omniboni. *Vibrare* ceteri Edi-
 tores.

- 440 Procumbunt orni, nodosa inpellitur ilex.
Silvaeque ^a Dodones, & ^b fluctibus aptior alnus,
Et non ^c plebejos luctus testata cupressus,
^d Tunc primum posuere comas, & fronde carentes
Admisere diem: ^e propulsaque robore denso
445 Sustinuit se silva cadens. gemuere videntes
Gallorum populi: muris sed clausa Juventus
Exultat. quis enim laesos inpune putaret
Esse deos? servat multos Fortuna nocentes:
Et tantum ^f miseris irasci numina possunt.
450 Utque fatis ^g caesi nemoris, quaesita per agros
Plaustra ferunt: curvoque soli cessantis aratro
Agricolae raptis ^h annum flevère juvencis.

Dux ra-

VARIAE LECTIOES.

^a Dodonis B. r. W. H. A. meus. V. sec. a m. sec. ^b fluctibus V. r. ^c plebejos V. r. ^d tum V. 4. ^e per-
pulsaque H. ^f irasci miseris sua A. ^g vulgo caesum. ^h animum Ed. Ven.

tores cum Vossiano uno, Amst. & meo. Putem
librare à veteribus esse dictum de gladio, securi, &
similibus instrumentis, quibus comminus res agi-
tur; vibrare vero de missilibus, & telis, quibus
eminus aliquid petimus; saltem tunc, quando non
intendimus in aliquem certum, & nobis designa-
tum, verum quasi in vagum emittimus. De vi-
brare plura dicemus ad Lib. IV, 40, Ovid. Lib. II.
Metam. 624.

- - - dextra libratus ab aure
Tempore discussis clara cava malleus iclu-
Prudent. Psychom. 137.

- - - - - Ense cornuto
Conisa in plagam dextra sublimis ab aure
Erigitur, mediumque ferit librata cerebrum.

Sexcenties autem vibrare, & librare confundi, do-
cuerunt Viri Doctissimi, Giphanius, Gronovius,
Heinsius, Drakenborch. & Burmannus, quem vi-
de ad Ovid. Epist. III. Heroid. 125.

434 AERIAM] Ita hoc loco habent Codices plu-
rimi. vide Cerdam ad Virg. Georg. I, 59. *Aeria ces-*
savit ab ulmo. Aereas platanus in Cul. 120. Edi-
tiones tamen Sulpitio priores, duo Vossiani, &
Regius *aetheriam* vel *aetheream*. Scilicet & haec vo-
ces passim apud alios, & nostrum commutantur,
quod semel monuisse, sufficiat.

435 MERSO] Bene *merso*. ne quis dissuaderet,
percussit, antequam loqueretur ad militem. SCHOL-
IAST.

438 NEFAS] Nam si nefas est, ego dabo poe-
nas, qui feci, & qui vos jubeo facere. IDEM.

439 EXPENSA] Hoc est. quod magis nocere
posset contemptus Caesar, quam Dii violati. I-
DEM.

441 SILVA DODONES] Quercus dicit, quas con-
secratas habuit Juppiter Dodoneus. *Dodones* Grae-
cus genitivus. IDEM.

441 DODONES] Alias in duobus diversis codici-
bus, *Dodonis*: sed quantitas refragatur: quasi di-
cat, quercus aut fagos potius, quales sunt in silva
Dodonea. HORTENS. Cum hac descriptione
confer similem plane locum Statii VI. Theb.
90. &c.

442 CUPRESSUS] Hinc enim incestata familia
ostendebatur. ut Virgilius. *Es feralis ante cupressus*.
Bene autem dixit non plebejos luctus. neque enim
haec curantur in funere egentium, vel ignobilium.
SCHOL. Hinc Silio L. X, 535.

Es feralis decus, moestas ad busta cupressos.
Corrigendus in Culice vs. 138. Virgilius.

Illic & nigrae species, & laeta cupressus.
If. Vossius conjecit *lenta*. num *laeva*? alius *lethae*.

445 SUSTINUIT] Cum arbor supra arborem ruit,
factum est, ut, quae supra venerant, stare vide-
rentur. SCHOL.

445 GEMUERE] Vitiose Bersmanni, & mei Co-
dices margo *tremuere*. populi illi non timebant jam,
sed plorabant. Opponit Gallorum tristitiam, &
moerorem ob silvam sacram excisam laetitia Mai-
siliensium, qui inde sperabant, Deos id non in-
pune laturos. Credebantur enim Silvae Sacrae suc-
ciferae.

FF 3

- Dux tamen, inpatiens haesuri ad moenia Martis,
 Vertus ad ^a Hispanas acies, extremaque mundi,
 455 Jussit bella geri. stellaris axibus agger
 Erigitur, geminasque ^b aequantes moenia turres
 Accipit: ^c hae nullo fixerunt robore terram,
 Sed ^d per iter longum ^e caussa repere latenti.
 Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
 460 Concussisse sinus quaerentem erumpere ventum,
 Credidit, & muros mirata est stare juvenus.
 Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces.
 Sed major ^f Grajo Romana in corpora ferro

Vis inea-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Hispanias V. 1. A. W. a. m. pr. meus. V. ad 11, 49. VII, 787. ^b aequantis V. pr. sec. ^c & B. 1. ^d pariter V. 1. a. m. pr. Ed. Ven. ^e & caussa R. 1. ^f ferro R. 1. c. Grajo B. 1.

cifores à Deo tutelari puniri. V. Ovidii Metam. L. VIII, 752. Philostr. Heroic. p. 751. Obseq. c. 116. Arnob. L. VII, p. 216. Serv. ad Virgil. Georg. 1, 18. De vocibus *gemere*, & *tremere* consule viros à Cl. Drakenb. laudatos ad Silium VII, 49.

447 EXSULTAT] Quia sperabant, deos se ulcisci de Caesare. SCHOL.

450 UTQUE SATIS CAESI] Alii *caesum* nom. alii *caesi* est nom. BERSM. Primus Gryphius *caesum* exhibuit, dein Grotius & hinc vulgo. Antea recte legebatur *caesi nemoris*, vel *caesi est nemoris*. in Edd. Rom. Parm. Paris. 1512. Hortens. Msti omnes constanter habent *satis caesi*. Virgil. Lib. 11. Georg. 398. Cui numquam exhausti *satis*. & saepius. in priori versu pro *possunt*, melius foret, *noscunt*, ut conjiciebat meus amicus, si MSS. addicerent.

454 HISPANAS] Hinc incipiunt principia (*principalia* Voss. sec.) Libri quarti, in quibus dicturus est.

*At procul extremis terrarum Caesar in oris
 Martem saevus agit.*

SCHOL.

455 JUSSIT] Tamquam ipsam necesse sit vincere. IDEM.

455 STELLATIS] Male. Glossae *axes* exponunt *ferros*, & ob hoc *lucentes* vel *summas turres*. per *stellatos axes* intelligit lignorum struem cancellatam, & transversim varie ligatam, & è lateribus prominentem radiorum & stellarum instar. usus hoc hemistichio ad Lucani imitationem etiam est Silius Lib. XIII, 109.

Hic latera intextus stellaris axibus agger &c.

Vide Lipsii Polyorcet. L. 11. Dial. 111. citat hunc locum etiam Servius ad 11. Aeneid. 530.

461 CREDIDIT] Recte hic lasciviae vel incogitantiae accusat Lucanum Lipsius; quod Graecos, & Massilienses machinarum peritissimos hic inducat de terrae motu in moenium concussionem cogitantes. Rectius sequentia paullo *mirata est stare*, quia timebant, ne jam everterentur muri. Livius Lib. XXXVIII, 5. *Oppidanos primo, & ad speciem, & ad ictus moenium cum terribili sonitu edictos pavor ac trepidatio cepit. deinde ut praeter spem stare muros viderunt, collectis rursus animis &c.*

468 POST VULNERA] Ut Virgilius.

Prosinus hasta fugit servatque cruenta tenorem.

SCHOL.

469 SAXUM] Ordo est. At saxum frangit cum: ita ruens. IDEM.

469 VERBERIS] Revocavi veterum editionum; & manu exaratorum codicum lectionem pro *ponderis*: quod primus ex unico forsan Bersmanni codice, tacitus in textum recepit Grotius. Isidorus *Ballistam verberis nervorum torqueri, & magna vi jacere aut hastas aut saxa*. Hinc adductis nervis de ballista Silius 1, 334. Audiamus Phocam Art. Gramm. c. 1709. Ed. Putsch. *Declinantur, ut remigis, frondis, verberis*, Lucanus.

At saxum quoties ingentis verberis ictu Excutitur.

Fefellit memoria summum virum J. G. Vossium, cum scripsit Lib. 1. de Analog. c. 44. hunc locum à Phoca citatum esse ex deperditis Lucani libris.

- Vis inerat. ^a neque enim solis excussa lacertis
 465 Lancea, sed ^b denso ^c ballistae turbine rapta,
 Haud unum contenta latus transire, ^d quiescit:
 Sed pandens perque arma viam, perque ossa, relicta
 Morte, fugit: superest ^e telo post vulnera cursus.
 At saxum, quoties ingenti ^f verberis ictu
 470 Excutitur, qualis rupes, quam ^g vertice montis
 Abscidit impulsu ventorum ^h adjuta vetustas,
 Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa
 Exanimat; rotos ⁱ cum ^k sanguine dissipat artus.
 Ut tamen hostiles densa testudine muros

475 Te-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nec P. 1. B. 3. V. 2. W. meus. Ed. Brix. ^b *senfas* B. 1. ^c MSS. & Edd. multi *ballistas*. ^d *quiescit* VV. L.L. Steph. ^e *celo* W. *coelo* Edd. Br. Med. ^f vulgo *ponderis*. ^g *a* *vert.* Edd. Ven. Br. ^h *adjuncta* B. 1. ⁱ *sed* meus. ^k *corpore* Marp.

469 VERBERIS ICTU] Regius primus, Bohur. Vossianus primus, & tertius à manu prima *actu*, quod placuisse videtur Celeb. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 11, 179. ubi docet *agi* dici illa, quae jaciuntur, vel emittuntur. Vide etiam statim ad v. 494. Non tamen temere ego quid mutare ausim. non enim tam de emissionem saxi haec verba sumenda sunt, quam de pulsu nervi, quo pulsante saxa erumpunt, ut loquitur Virgil. Lib. iv. Georg. 313. si de funditoribus loqueretur Lucanus, praeferebam *actu*. Nisi hoc sensu sumas, quo *aries actus* lacertis dicitur Lib. 1, 384. In ballistis tota res pendebat ab intorsione, & ictu nervi. mox v. 490.

Aries suspensio fortiter ictu.

Lib. vi, 137.

Roboris impulsu crebros gemit agger ad ictus.
 sc. arietis. Ovidius, sed in alia re, Lib. xiv. Metam. 820.

- - - - - ictu
Verberis increpuit.

Plura vide ad Silium Lib. x, 53.

- - - - - *Sonat acta bipenni*
Frondosus silva alia jugis.

ubi *acta* retineri possit; quia casus silvae plagas illis comitatur. Ceterum de hac, & ceteris hic memoratis machinis consule Lipsii Poliorc. L. 111. Dial. 2, 3.

471 ABSCIDIT] Frustra vetustissimi duo Vossiani dant pro varia lectione *absulit*, ut patet ex a-

perta, sed eleganti imitatione Valerii Flacci Lib. 11, 528.

- - - quantum ventis adjuta vetustas
Impuleris, postaque fragor, tantum abscidit imi
Concutiens à sede maris.

472 FRANGIT] Al. *sternit cuncta ruens* in vetusto codice. HORTENS. *Sternit*. Bohur. Amstel. & Marpurg. pro varia lectione etiam est *sternit* in Vossiano primo, & Wittiano.

475 INNEXA PRIORES] MS. P. *prioris* recte: sed & pro *innexa* scribendum *innixa*. Is mos est testudinis, ut posterior quisque antegressi scuto innitatur. GROTI. Ed. sec. De testudine oppugnatória hic agitur. Ejus hic mos, ut alii super aliorum scuta acclivis scanderent. Tacitus historiarum 111. *Innixa humeris, & super iteratam testudinem scandentes.* Et historiarum iv. *invadere vallum appositis plerique scalis: alii per testudinem suorum: scandebantque jam quidam.* Quare MS. P. recte habet, *prioris*, dum & pro *innexa* scribatur, *innixa*. IDEM. Ed. tert. Ex conjectura Grotii verissima reposui *innixa*. quod firmant Regius primus, & Vossiani duo vetustiores. quod vero Grotius etiam legendum esse putat *prioris* ex uno MS. Put. cui accedit unus Voss. in eo vir magnus erat, credens, morem esse testudinis, ut posterior quisque antegressi scuto innitatur. plane contrariis se habet. priores enim gerebant scuta innixa posterioribus. Quod luce meridiana clarius patet ex Livio Lib. XLIV. c. 9. *Sentis super capita densatis, stantibus primis, secundis submissioribus, tertiis magis & quartis, postremis etiam genu mixis, fastigiatae,*

- 475 Tecta subit virtus, ^a armisque ^b innixa priores
 Arma ^c ferunt, galeamque ^d extensus protegit umbo;
 Quae ^e prius ex longo nocuerunt ^f missa ^g recessu,
 Jam post terga cadunt: nec ^h Grajis flectere jactum,
ⁱ Aut facilis labor est, longinqua ad tela ^k parati
- 480 Tormenti mutare modum: sed pondere solo
 Contenti, nudis evolvunt saxa lacertis.
 Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
 Innocuâ percussa sonant, sic omnia tela
 Respuit: at postquam virtus incensa virorum
- 485 Perpetuam rupit, ^l defesso milite, cratem,
 Singula continuis cesserunt ictibus arma.
 Tunc adoperta levi ^m procedit ⁿ vinca terra,
 Sub cujus pluteis, & tecta ^o fronte latentes
 Moliri ^p nunc ima ^q parant, ^r & vertere ferro

285 Moe

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a armis B. 1. meus: ^b vulgo innixa. ^c gerunt V. pr. ^d extensus V. sec. a m. sec. protensus Marp. ^e primum V. 1. ^f tela Edd. Ascens. verfi. Gryph. Mic. Hort. alique male. ^g recessu vulgo. ^h Graecis B. 1. ⁱ huius V. 2. V. 1. a m. sec. B. 2. meus. Edd. Ven. Br. Med. Sulp. Col. Mic. Hort. non V. 1. labor e. f. R. 1. ^k parati R. 1. ^l defesso B. 1. V. 1. ^m processu B. 1. succedit R. 1. ⁿ unica A. ^o fronde W. V. 1. a m. pr. ^p tunc B. 1. ^q parant V. 1. ^r evertere W. Marp. A.

giatam, sicut tecta aedificiorum sunt, testudinem faciebant etc. Longior est, sed elegans locus, totum, quaeso, perpende, Lector, & Comment. Lipsii in Poliorcet. L. 1. Dial. 5. Nec juvat Grotium, quod aliquando in oppugnatione alii super aliorum scuta acclivis scanderunt, ut in tertia castra addidit. De eo enim more non agit hic noster, sed simplicem, tectam, & fabricatam scutis testudinem describit. Aliud autem agebat Hortensius, cum testudinem hanc cepit pro machina, sub qua tecti milites arctem in muros impellebant, & quam describit noster vs. 488. &c. & Lipsius Poliorc. 1, 8.

477 MISSA RECURSU] MS. P. & T. recessu; quod recipiendum. Subierant moenia, ita ut jam telis impeti non possent, sicut ante eminens impetebantur. GROTIUS. Non dubitandum est de veritate lectionis recessu, quam omnes habent Codd. MSS. & Edd. ante Bersmannianam, in qua typothetarum culpa irrepsisse videtur. Lib. vi, 40.

- - - - - magnoque recessu

Amplexus fines.

ubi itidem in quibusdam perperam recessu: Valer. Placc. L. v, 557.

- - - - - longo nam tuta recessu

Puppis.

Valer. Max. Lib. III. c. 6. §. 1. Ingenia, quo plus recessus sumunt, hoc vehementiores impetus edunt.

478 POST TERGA] Quia jam appropinquabant Romanae acies. SCHOL.

482 SERIES] Seriem armorum dicit continuationem. IDEM.

482 GRANDINE TECTA INNOCUA] Livius citato loco: ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes laeserunt, & testudini injecta imbris in modum lubrico fastigia innoxia ad imum labebantur.

484 RESPUIT] i. rejecit, ipsa scilicet series; SCHOL.

485 PERPETUAM RUPIT DEFESSO MILITE CRATEM] Citat Servius ad illud ix. Aen.

- - - - - armorumque resolvit
 Tegmina.

addens, armorum connexionem esse testudinem: Tacitus historiarum III. : pondera Saxorum Viselliani provolvunt, disiectam fluentemque testudinem lanceis contisque scrutantur, donec soluta compage scutorum exsangues aut laceros prosternerent. GROTIUS. Ed. tert. Servii locus est ad vers. 517. ibi vero non scribitur incensa, ut hic vulgo, quod exponunt. Ubi Massiliensium animi inflammari coeperunt, aut accensa ut est in uno Berlm. & Amstel. Sed incensa

141

- 490 Moenia: nunc aries, suspenso fortior ictu,
Incussus densi compagem solvere muri
Tentat, ^a & ^b inpositis unum subducere saxi.
Sed super & flammis, & magnae ^c fragmine molis,
Et fudibus crebris, & adusti roboris ictu
495 Percussae cedunt ^d crates, frustra que labore
^e Exhausto fessus ^f repetit tentoria miles.
Summa fuit Grajis, starent ut moenia, voti.
Ultro acies inferre parant; armisque ^g coruscas
^h Nocturni texere faces; audaxque juvenus
500 ⁱ Erupit: non ^k hasta viris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, ^l rapiensque incendia ventus
Per Romana tulit celeri ^m munimina cursu.
ⁿ Nec, quamvis viridi luctetur robore, lentas
Ignis agit vires: teda sed raptus ab omni

505 Con-

VARIAE LECTIONES.

^a & abest a V. 1. ^b depositis W. Marp. ^c fragmina meus. framine V. 2. ^d grates R. 1. turres Edd. Br. Med. ^e exausto V. 2. H. alii exusto V. Drak. ad Sil. x. 379. ^f reperis meus. ^g coruscis B. 1. Edd. Br. Med. ^h nocturnis B. 1. V. 1. ⁱ erumpit A. Ed. Ven. Br. Med. ^k asta V. 2. ^l rapiens A. ^m molimina R. 1. 2 m. sec. ⁿ non V. 1.

1a. quae lectio confirmatur Cod. Wittiano, Vossianis sec. tert. & quarto; cum Schol. incerta i. e. dubia. Legitur etiam *inensa*. adeoque verior mihi videtur. Ut Romanorum intelligat virtutem; quae facta est incerta, dum milites erant defessi, & alius ab oppugnatione cessare voluit, testudinis pondus non amplius ferens; alius vero durare, & pergere annisus est: & ita per istam incertitudinem testudo rupta, & dissipata esset.

487 VINEA] Dicitur compago tabularum invicem coeuntium ordine per quadrum. Nomen habet à vinea, quae quadrata dispositione plantatur. Virgilius,

- - - Nec secius omnis in unguem
Arboribus positis fello via limise quadres.

SCHOL. Voss. pr.

488 ΠΥΡΡΗΣ] i. e. munitionibus testis. SCHOL. Omnibon. Plutei dicuntur tabulae, quibus aliquid praecipitur: sed proprie sunt crates crudo corio testae, sub quibus latentes milites opus faciebant. MICYLL.

489 VERTERE] Msc. *vortere*. non male. BERSM.

490 INCUSSUS] Vetus Codex *impulsus* legit. HORTENS. Msc. *incussus*. quidam Codex habet *pulsus*. BERSM. V. ad L. vi. 123.

492 UNUM SUBDUCERE] i. e. saxo, quod erat in

fundo, remoto, postea sternere caetera. OMNIBON. Cum Omnibono faciunt editiones Parm. Veneta, & Mediol. & vox *inpositis*. Notum est, passim hic & apud alios auctores *imms* & *unus* ob eosdem linearum ductus mutari. Malim tamen ego hic retinere *unum*. Antea jam dixerat *Moliri nunc ima parant*. Praeterea aries suspensus, ut ait ipse nosser, ad altitudinem hominis mediū non potest *imms* è fundo saxum subducere, sed *unum* grandius scilicet; quales lapides more prisco muris indebantur. Vide Lipsium Poliorc. L. iii. Dial. 1. Ait Scholiastes, *unum scil. saxum*. Lapis *unus* cum evertitur, omnes sequuntur in casum (*incussum* Voss. sec.) *desuper*. meus Codex habet *vivum*.

494 ADUSTI ROBORIS ICTU] Cum jam praecesserit *ictibus*, & *ictu*; neque faces tam *ictu* laedant, quam adustione, posset videri legendum esse *actu* pro *actu*. *agere* enim tela, & *missilia* passim dicimus. V. quos laudavi ad vi. 469. & L. vi. 134. Heinsum ad Ovid. L. ix. Metam. 220.

Validis actum per inani lacertis.

Verum omnes MSS. retinent *ictu*; & hoc videretur etiam velle participium *percussas*. Silius Lib. ix. 612.

Longinquis audent jaculis, & harundinis ictu.

499 NOCTURNI] i. e. per noctem. Rem temporis
G g

- 505 Consequitur nigri ^a spatiosa volumina fumi
 Nec solum silvas, sed saxa ingentia solvit,
 Et crudae putri fluxerunt pulvere cautes.
^b Procubuit, majorque jacens adparuit agger.
 Spes victis telluris abit, placuitque profundo
- 510 Fortunam tentare mari. non robore picto
^c Ornatas decuit fulgens tutela carinas;
 Sed rudis, & qualis procumbit montibus ^d arbor,
 Conferitur, stabilis navalibus area bellis.
 Et jam, ^e turrigeram Bruti comitata carinam.
- 515 Venerat in fluctus Rhodani ^f cum gurgite classis,
^g Stoechados arva tenens. nec non & Graja juvenus
 Omne suum ^h fatis voluit committere robur,
 Grandaevoque senes mixtis armavit ephebis.

Acceptis

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tenebrosa B. I. ^b procumbit R. I. ^c ornatus. ^d ornus M. Hort. ^e turrigero R. I. ^f de Edd. Ven. Br.
^g Stoechados Reg. pr. V. I. meus. Storchados V. I. Stochados V. I. ^h robur v. ⁱ fati A.

poris ad personam transfudit. Virgilius,
Nec minus interea se matutinus agebat
Aeneas.

Est autem pulchra figura. SCHOL.

501 TELUM FLAMMA] i. e. flammis pro gladiis
 utebantur. *tulis* sc. ipsa incendia. IDEM.

506 SAXA INGENTIA SOLVIT] Pulmanni Codex
ingentia, non male. i. e. dura, aspera, quae tamen
 dissolvit vehemens ignis. Ovid. Ep. 11. Her. 132.

Ultima praerupta cornua male rigent.

Rutil. Riner. 1, 30.

Plana madens fluvius, cautebus alta rigent.

& saepius *rigere montes* asperi dicuntur. Libro primo tamen vl. 25.

lappisque ingentia maris

Saxa jacent.

507 FLUXERUNT] In calcem resoluta sunt saxa.
 SCHOL.

510 FORTUNAM TENTARE MARI] Betsmanni
 scriptus liber *viris*, unde forsitan scribendum est *maris*,
 ut bene conjiciebat meus Orvilius. *Fortuna*
maris opponitur eleganter *visi* *spes telluris*, profundo
 mare satis intelligitur. Silius Ital. L. v, 247.

O juvenes, motumque novis sine Marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit.

Justin. L. 11. c. XI. *Xerxes duobus vulneribus terro-*
ri proelio acceptis experiri maris fortunam statuit.

511 TUTELA] Tutela navium in rostris erat,
 ubi solebant antiqui ex aere formare quaedam
 numina, in quorum tutela naves erant, quorumque
 nominibus vocabantur. Virgilius *post hoc aequo di-*
scrimine pristis Centaurusque. SCHOL. In MS. est
in crimine & pistris. Confundit Scholiasies cum aliis
 viris doctis *Centaurus*, quod erat in prora pictum,
 vel sculptum, figura plerumque alicujus animalis,
 aliquando quoque aliarum rerum, cum *tutela* si-
 ve picto, & sculpto Deo, Deave, quae erat in pup-
 pe. Naves autem pro variis temporibus nunc à
Centaurus nomen acceperunt, nunc à Deo tute-
 lari. Aliquando utrumque habebant, *Centaurus*
 scilicet & tutelam, aliquando unum tantum, ut la-
 tius possemus apto loco ostendere. Vide Salma-
 sium; & qui eum laudat, Tollium ad Palaeph.
 p. 233. Schefferum de Milit. Nav. Lib. III. c. 1.
 Gudium ad Phaed. L. IV. Fab. 24.

513 AREA] Prae junctura trabium. nam *aream*
rates vocat, sunt enim rates proprie junctae invi-
 cem trahes. SCHOL.

514 BRUTI] Brutus enim per Rhodanum Gal-
 liae fluvium veniens cum multitudine sociorum in
 mare rates deduxit. Est autem Massilia in litore
 maris sita. IDEM.

516 STOECHADOS] Stoechades insulae sunt Mas-
 siliensium sexaginta millium spatio à continente
 terra in frontem Narbonensis provinciae, qua Rho-
 danus fluvius in mare exit. Dictae autem Graece
 Stoe-

- Accepit non sola viros, quae stabat in undis,
 520 ^a Classis; & emeritas repetunt navalibus alnos.
 Ut ^b matutinos ^c spargens super aequora Phoebus
 Fregit ^d aquis radios, & liber nubibus ^e aether,
 Et posito Borea, pacemque tenentibus Austris,
 Servatum ^f bello jacuit mare; movit ab omni
 525 Quisque ^h suam statione ratem, paribusque lacertis
 Caesaris hinc ⁱ puppes, hinc Grajo remige classis
 Tollitur: impullae tonsis tremuere carinae,
 Crebraque sublimes convellunt verbera puppes.
 Cornua Romanae classis, validaeque ^k triremes,
 530 ^l Quasque quater surgens exstructi remigis ordo
 Commovet, & ^m plures quae mergunt aequore ⁿ pinus,
 Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto

^a Obposi-

VARIAE LECTIOES.

^a puppis B. 1. ^b matutinus P. 4. B. 1. ^c surgens VV. LL. Steph. ^d aquas R. pr. ^e aer R. pr. V. 1. ^f ut M. Hort. ^g jac. bello B. 2. V. 2. ^h sua W. ⁱ pubes vulgo MSS. & Edd. quid. puppes hic & alibi. ^k triremis R. pr. V. sec. ^l quas meus. ^m populos plures meus. ⁿ pinos V. sec. a m. pr.

Stoehades, quasi opere in ordine sint positae. Singulariter autem *Stoethas Stoehados* declinatur. SCHOL. Stoehades, tres insulae, vicinae Massiliae, ab ordine, quo sitae sunt, appellatae: quas etiam singulis vocabulis nominant, Proten, Messen, quae & Pomponia dicitur, & Hippeam. Plinius libr. 111. cap. 5. Caeterum & Caesar libro 1. classem suam, cui D. Brutus praeerat, ad insulam, quae est contra Massiliam, stationem obtinuisse dicit. MICYLL.

520 NAVALIBUS] E navalibus. id est. etiam illas naves viris implent, quae propter longum laborem subductae erant, velut militia jam solutae. SCHOL.

522 FREGIT] Omnis enim, quae in aqua apparent, fracta & velut intorta cornuntur. IDEM.

523 POSITO] i. e. quieto, non flante. ut Virgil. *Cum venti posuero.* IDEM. Quietio, tranquillo. Virgil. *cum venti posuere.* Msc. *Pulso Borea.* BERSM. Ovid. Ep. Her. VII, 49. *jam venti ponunt* Stat. L. v. Theb. 13. *Cum fera ponis hiems* Minucius Fel. c. 3. *positis flatibus.*

524 SERVATUM] i. e. ad hoc paratum, ut bella gererentur. SCHOL.

526 CAESARIS HINC PUBES] Sic primus, quantum sciam, edidit Grotius, ut habent Bersm. unus, Regius, Hulst. & Marpurg. Ceteri omnes cum editionibus ante Grotium *puppes*, quae voces crebro permutantur. Vide ad Valer. Flacc. L. IV,

528. Restitui autem *puppes*, nam quamvis remis saepe dicantur *tonsi*, & *surgere*, cum se in propellendo navem erigunt, illud tamen hic locum habere non potest. Obstat *paribus lacertis*, quibus non tolluntur remiges ipsi, sed *puppes*. praeterea aperte opponit *Caesari hinc puppes* & *hinc Grajor. classis*. jam *navem remis tonsi* etiam alii dixerunt. Vide Celeb. Burm. ad Valer. 1, 340.

Concessoque ratem ganderem tollere remo.

puppes & *classis tollitur* pro *tolluntur* merus Lucani stilus est, de quo dictum ad L. 1, 91, 422. & alibi saepius.

527 TONSIS] Tonsae sunt remi, & *tonsa* dicitur, quia frondes tonsae. i. e. abscisae erant. non enim dolabantur propter necessitatem rei. SCHOL.

528 VERBERA] Al. in vetusto codice *aequora*. HORTENS.

531 MERGUNT AEQUORE PINUS] Non capio, quid velint primi editores ante Sulpitium; nem Aldus, Col. Steph. Hortens. Pulm. per *aequora*. quod etiam est in uno Vossiano, regio & meo. Sensus est, ut bene ait Scholasticus. *Quadriremes, & naves, quae maiorem habent numerum remorum. pro remis posuit pinus. sic pinus pro face, taeda, trabe, & similibus. vide ad Statum L. XIV, 303.*

532 MULTIPLICES] Sulpitius vult, ut sit ordo. *Triremes validae & quadriremes, & plurimum tri-*

- * Obpositum pelago. lunata fronte recedunt,
 Ordine contentae gemino crevisse, liburnae.
 535 Celsior at cunctis Bruti Praetoria puppis
 Verberibus^b senis agitur, molemque profundo
 Invehit, & summis longe petit aequora remis.
 Ut tantum medii fuerat maris, utraque classis
 Quod semel excussis^c posset transcurrere^d tonsis,
 540 Innumerae vasto miscentur in aethere voces:
 Remorumque sonus premitur clamore; nec ullae
 Audiri potuere tubae. * tum caerulea verrunt,
 Atque^f in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.

Ut pri-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a appositum R. 1. ^b senis A. meus. ^c possit V. s. R. pr. Ed. Rom. Parm. Col. Steph. Gryph. Hort;
^d remis R. 1. ^e tunc MSS. & Edd. plerique. ^f instrata Ed. Ven.

motum cingere cornua Romanae classis appositione
 multiplices rates. Malui tamen cornua in nomina-
 tivo ponere, quia cornuum est potius cingere,
 quam cingi. ASCENS. Recte Scholiastes Voss.
 secundi. Contra undas pelagi majores naves posue-
 runt, & fecerunt quasi cornua, & infra cornua ma-
 jorum minores posuerunt.

533 LUNATA FRONTE RECEDUNT] Hoc quo-
 que primus in textum admisit Grotius ex tribus,
 ut videtur, (nam ipse tacet) Pulmanni Codici-
 bus. quibus accedunt Witt. a m. sec. Hulst. Mar-
 purg. & varia lectio Voss. primi. Ceteri omnes
 scripti, & editi classe. Capienda autem est frons
 simpliciter pro specie, figura, ut alibi, nec frons erat
 ulla senatus, & aequa fronte de classe Livius Lib.
 xxxvi, 44. xxxvii, 13, 23, 29. Alio sensu frons hic
 sumi nequit, cum cinctae ex utraque parte per
 cornua majorum navium introrsus navigabant.
 Talis autem classis Graecis vocabatur *ἐλάμνη*
ἐλαμνη. de qua pluribus agit Scheffer, de Mil. Nav. L.
 III. c. 5. Silius L. xiv, 370.

Classis & artabat lunato castrula gyro.

Ita quoque in re terrestri lunata acies. Vide Ten-
 nui. ad Frontin. Strateg. L. ii. c. 3. §. 5. Vitio-
 se autem pro recedunt. in duobus Regiis, & tribus
 Vossianis & Oxon. est residunt. item in Voss. pri-
 mo pro var. lect. reducunt. Recedunt est introrsus
 positae sunt, ita ut finem faciant, quomodo pas-
 sim apud Geographos recedens terra dicitur, & re-
 cessus interior locus vocatur.

534 LIBURNÆ] Liburnae naves negotiatorum
 ab aliis dictae. Oratius. *Ibis Liburnis inter alta ma-
 rium*. SCHOL. Voss. pr.

535 PRAETORIA] In qua Brutus praetor erat.

supra enim ait.

Et jam surrigeram Bruti comitata carinam.

SCHOL.

537 PETIT] Servius citans hunc locum scribit
 feris ad Virgil. L. x. Aen. 107.

- - - Centenaeque arbore fluctus
 Verberat adsurgem.

Sexcenties icere, ferire, pulsare, verberare remi di-
 cuntur undas. Sed nihil mutant MSS. petunt i. in-
 petunt, ut petere gladio, jaculis & similia. de senis
 navium ordinibus, vide ad Silium xiv, 486. senis
 Rhodensis ibat Pulsibus.

539 TRANSCURRERE] Rectum hoc quidem; mo-
 nendum tamen est, in meis membranarum prius fuisse,
 sed eadem manu mutatum, *transmittere*. quod
 esset elegantius, ut puto. Ovidius Lib. xiv. Me-
 tam. 708.

Tantum aberat scopulis, quantum balearica torto
 Funda potest plumbo mediis transmittere coeli.

Silius L. xii, 652.

- - - mediumque jacebat

Tantum ad bella loci, quantum transmittere jactas
 Sufficiens hastas.

ubi malim cum Ill. Heinio *mediisque*, ut hic *tan-
 tum mediis maris*. Adde inf. Lib. vi, 582. Stat. vi.
 Theb. 677, 929. notas ad Silium L. vii, 552, 560.
 & nos ad L. vii, 622. *Concurrere* Vossian. sec. pro
 varia lectione.

541 PREMITUR] Ut strepitu, & clamore homi-
 num sonitus remorum (*sonantes remos* Voss. sec.)
 nullus audiret. SCHOL.

542 CAERULA VERRUNT] Haust hoc ex Virgi-
 lio L. iii. Aen. 208.

naviae

Ut primum ^a rostris crepuerunt obvia rostra,
 545 In puppim rediêre rates, emissaque tela
 Aëra texerunt, ^b vacuumque cadentia pontum.
 Et jam ^c diductis extendunt cornua ^d proris,
 Diversaeque rates laxata classe receptae.
 Ut, quoties ^e aestus ^f Zephyris, ^g Eurisque ^h repugnat,
 550 Huc ⁱ abeunt fluctus, ^k illuc mare: sic, ubi puppes
^l Sulcato varios duxerunt ^m gurgite ⁿ tractus,
 Quod tulit illa ratis remis, ^o haec ^p retulit aequor.
 Sed Grajis habiles, pugnamque laceffere pinus,
 Et tentare fugam, nec longo frangere gyro

555 ^a Cur.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a proris W. a m. pr. ^b mediumque Hort. M. ^c deductis V. 2. A. meus. M. Hort. indultis V. 1. ^d rostris P. 3. B. 1. V. pr. sec. ^e Zephyris aestus M. Hort. ^f Euris Zephyrisque Ed. Asc. Vers. M. Hort. Zephyrusque Eurisque V. tert. ^g Eurisque V. 1. W. Eurisque Serv. ad Aen. V. 2. vitiose. ^h repugnans B. 2. V. 4. meus. Edd. Rom. Parm. M. Hort. ⁱ habens R. 1. ^k illo V. sec. tert. A. ^l Sulcatis vario V. sec. meus. ^m aequore M. Hort. ⁿ cursus VV. LL. Steph. talis V. 1. ^o hoc V. 1. a m. pr. Ed. Parm. ^p vulgo reppulit.

Adnixi torquent spumas, & caerulea verrunt.
 Ita Statius quoque Lib. v. Theb. 309.

Non arva viri, non aequora verrunt.
 Unde patet, male in Voss. sec. à manu prima, & uno Bersmanni, ac Oxon. scribi *verrunt*, quod etiam infederat Ovidio Lib. 1. Am. 9, 14.

Aptaque verrendis sidera quaeres aquis.
 ubi plura in notis N. Heinsii videas exempla, sequentem versum citat Serv. ad Aen. v. 189. *Inurgite remis*. vide quoque Column. ad Ennium Lib. VII. Ann. p. 71.

Poste recumbite, vosaque pectora pellite tonsis.
 443 CADUNT] Ita inclinantur, ut prona cadere videantur, vel, cum residant, cecidisse credantur. Nam gestum expressit navigantium, qui, quanto magis accelerant, tanto magis inclinant. SCHOL.

545 IN PUPPIM] Pro ad puppim. Virgilius *impulsi in latus*, pro ad latus. IDEM. Leve est, sed ne quid negligam, dicendum in Vossiano primo, & quinto, ut & duobus Berlm. MSS. & Hortensii Marg. scribi *puppem*. ut variatur quoque vs. 591, 600. & alibi. *Puppem* autem suo tempore hic legit Priscianus. Nam ut probet, hanc vocem in *em* accusativum aliquando efferre, hunc locum adducit c. 758, nam vitiose ibidem c. 1000. *puppim* editur.

545 REDIERE] i. e. retrorsum, ut, ubi ante puppis fuerat, ibi staret ratis mutuo revocata impulsu. SCHOL.

547 EXTENDUNT] Ut in sinum suum recipiant hostes. IDEM.

548 DIVERSAEQUE] Hostium rates sunt, quia illi classem longius laxaverunt. *Laxata* i. e. postquam illi classis cornua tetenderunt. IDEM.

552 REPPULIT] Msc. tria *retulit*, & unum *hoc attulit*. BERSM. *Retulit* est etiam in omnibus Pulm. & meis, vel *retulit*, praeter Hultst., ut & in Edd. Rom. Ven. Brix. Ascens. Mic. Hort. aliorumque. quare restitui auctori suam vocem *retulit*. *re*, anceps esse in compositis, alibi plus semel diximus. Opposuit auctor. *quod aequor illa ratis sulis*, *haec ratis retulit*. *attulit* VV. LL. Steph. *con-*
sulis Voss. unus a m. pr.

553 PUGNAMQUE LACEFFERE] i. e. provocare pugnam. Sunt, qui *capeffere* legant: sed non video, cur mutem. VERSELL. Ita rectius, quam *capeffere*, ob id quod sequitur. GROT. Pro lectione *laceffere* faciunt unus Pulm. duo Bersmanni, & mei quatuor, ac Voss. quart. pro varia lectione, cum editionibus Parmensi, Sulpitii, Ascensii, Verselli, Micelli, & Paris. 1512. Sic Lib. 1v, 720.

Missitur, exigua qui proelia prima laceffas,
 Eliciatque manu.

Livius L. XXXVII, 16. *laceffebatur magis, quam conferebatur pugna*. Statius Lib. 1. Theb. 413.

Gg 3

ere-

- 555 ^a Cursum, nec tarde ^b flectenti cedere clavo.
 At Romana ratis stabilem praebere carinam
 Certior, & ^c terrae similem bellantibus usum.
^d Tunc, in signifera residenti puppe, magistro
 Brutus ait; paterisne acies errare profundo?
 560 Artibus & certas pelagi? jam consere bellum:
 Phocaëcis medias rostris obpone carinas.
 Paruit, obliquas & praeuit hostibus alnos.
^e Tunc, quaecumque ratis tentavit robora Bruti,
 Ictu victa suo, percussae capta ^f cohaesit.
 565 ^g Ast alias manicaeque ligant, teretesque catenae,
 Seque tenent ^h remis: tecto stetit aequore bellum.

Jam non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *cursum* R. 1. a m. pr. ^b *flectenti* V. 1. ^c *sim. terrae* Ed. Ven. Br. Med. *terra* M. Hort. ^d *at* M. Hort. ^e *tum* V. pr. ^f *resedit* Marp. ^g *asque* A. ac M. Hort. ^h *rostris* M. Hort.

- - - - - *erectus uterque*
Exertare humeros, nudamque laceffere pugnam.
 Joseph. Iscan. L. v. B. Troj. 228.

- - - - - *bellumque laceffe*
Ipsa prior, nulli jam responsura vocanti.
Capessere pugnam dici potest tam de eo, qui secundus proelium init, quam qui primus. Si quis tamen malit retinere *capessere*, quod longe plurimi, & vetustissimi servant Codices, & editi, non valde refragabor. Silius L. ix, 611.

Nec cui quam virtus propiora capessere bella.
 Statius L. xi. Theb. 158.

Ire altero, primamque capessere pugnam.
 558 SIGNIFERA] Erat enim praetoria; ut ait supra.

Celsior & cunctis Bruti praetoria puppis.
 SCHOL. In nave praetoria. GROT. Ed. tert.
 560 ARTIBUS] Piraticis fraudibus. SCHOL.
 560 CONSERE BELLUM] Livius Lib. xxvi, 39.
Quam quis indopertis navem erat, ferrea injecta manu: ita conserebant ex propinquo pugnam, ut non missilibus tantum, sed gladiis etiam prope collato, potest gereretur res, ubi male in editione Clerici conserebant.

564 PERCUSSA CAPTA COHAESIT] Emendatio est Johannis Rutgersii (var. lect. c. 12.) ante legeretur, *perussa & capta*. Naves invectae in praetoriam Bruti cohaeserunt, velut captae, ipso ictu sui impetu. ita Curtius lib. iv. *In quarum aliteram quinquere mis eadem concitata & ipsa rostro icta*

est, & illam invicem tenuit. GROT. Ed. pr. *Percussae capta cohaesit.* Emendationem hanc V. A. Joannis Rutgersii, regis nunc Sueconum legati, probat MS. P. IDEM. Ed. sec. Hanc emendationem è suo codice protulit, & amplexus est etiam C. Barthius L. xi. Advers. c. 10. & è nostris plane eam exhibent Regius primus, & Vossianus tertius Marp. *percussaeque* Hulst. *percussae* & Amstel. simile quid apud Livium L. xxxvi. c. 30. *Debilissimam ea ipsa, quae icta cohaeserat, navim cepit.* Silius Italicus, qui Lib. xiv. haec & sequentia hujus navalis pugnae ab auctore nostro mutuatus, & meliore, quam ipse noster, judicio imitatus est. vl. 381.

Ast alias lavare atque incussi roboris ictu
Detergent remos: alias per viscera pinus
Transmissis ipso resistentur vulnere rostris,
Quo retinent.

566 TECTO] Mscr. *toto* minus apte. Dicit enim aequor connexis inter se navibus non apparuisse. BERSM. In margine Hortens. Ed. pro varia lectione est.

Seque tenent remis remi. stetit aequore bellum.
 Non male, elletque è more Lucani L. i, 5.
Signa signis, & pila minantia pilis.
 h. lib. 475.

Armis innixa priores Arma gerunt.
 c. 46.

Saevus complectitur hastem Hostis.
 iv, 557.

In morte virorum Mors virtutis habet.
 624. *pectore pectus urgeri.* 782. *frangitur pectore pectus.* VII, 573. *confractique ensibus enses.* & alibi.
 Sed

Jam non excussis torquentur tela lacertis,
 * Nec longinqua cadunt jaculato vulnera ferro:
 Miscenturque manus. navali plurima bello
 570 Ensis agit. stat quisque suae de robore puppis
 Pronus in ^b adversos ictus: multique peremti
 In ratibus cecidere suis. cruor altus in ^c undis
 Spumat, & ^d obducti concresecunt sanguine fluctus.
 Et, quas inmissi traxerunt vincula ferri,
 575 Has prohibent jungi conferta cadavera ^e puppes:
 Semianimes alii vastum subiêre profundum,
 Hauseruntque suo ^f permixtum sanguine pontum.
 Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,

Fracta-

VARIAE LECTIOES.

a^o non meus. b *aversos* B. 1. c *undae* P. 6. R. 1. V. 1. Ed. Hort. *undam* B. *unda* V. 5. B. 1. d *obducto* Edd. Gr. Hack. e *puppis* M. Hort. f *permixta* O.

Sed vel sic tamen nihil temere muto, cum omnes MSS. *tecto* agnoscant, & Scholiast. dicens, *ut Virgilius, Latet sub classibus aquor*. Expressit haec Silius lib. cit. 518.

- - - *injecta ligans hinc vincula ferri,*
Atque illinc, steteruntque rates, ad proelia nexae.
Nec jaculo etc.
Commixtus & gladio terrestria proelia miscent.

Livius l. cit. *Ita in arto stipatae erant naues, ut vix ullum telum in mari vanum intercederet. Tectum aquor* inf. L. IV, 458.

570 *ENSIS*] Plurima agit gladius, nihil hasta, quia vicina sibi missilia tela non quaerunt. SCHOLIAST.

571 *MULTIQUE PEREMTI*] Imo lege cum MS. P.

- - - *nullique peremti*
In ratibus cecidere suis.

Quomodo & à priori manu habuisse videtur MS. T. Sensus est. De puppe ita prominentes pugnant, ut, qui caderent, non in navem suam caderent, sed in hostilem, vel in mare. GROTI. Ed. sec. Mirum, quod nullus interpretum ante Grotium his verbis sit offensus: cum tamen sine dubio sint corrupta, nihilque singulare dixisset Lucanus, si plurimi in ratibus suis ceciderunt. Contrarium potius dixisse voluit auctor, & ut ait Scholiastes, *non cecidere in suis ratibus, sed in ratibus hostium, quae conjunctae sunt*. Itaque vel cum Grotio legendum *nullique*. quod mihi placet, & confirmatur Regio primo, Vossiano secundo pro var. lectione, & editione Veneta; eo sensu, ut omnes

occisi ceciderint in mare, vel rates hostium, quoniam proni in adversos ictus ex connexis inter se navibus pugnant. Veli si cui haec lectio nimis generalis videtur, posset legere, *a* vel *e* *ratibus suis*, ut exhibetur à Vossiano quarto. aut etiam, ut conjecit Doctissimus Waddel, *non ratibus e. suis*, sed hostium scilicet; quam emendationem juvat Scholiast.

- 573 *OBDUCTI CONCRETO SANGUINE FLUCTUS*] *Concresecunt* P. L. F. & Canter. Nov. Lect. Lib. III. cap. 11. PULM. Mscr. *concresecunt*, quam etiam lectionem Canterus laudat. BERSM. *Obducto concresecunt*. Antea erat *obducti concreto*; sed ita, ut nos, MS. GROTI. Non quidem damno *obducto*. par enim est Ovidiano Lib. 1. Art. Am. 186.

Obducto sortis pressa later.

& saepe. Sed mei omnes cum Pulm. Steph. & Bersm. retinent vulgatum, *obducti* i. e. *tecti*. ut *obducere caput amictu*. L. IX, 109. & similia apud nostrum. *concresecunt* etiam est in duobus veterrimis Vossianis. quare id secutus sum. Reliqui *concreto* cum Edd. ante Grotianam. Sed tum malim *obducto concretis* s. p. scilicet *sunt*, vel *spumant*, exponente ita Scholiaste. *concretis sanguine*, ut *concretis sanguine crines* dixit Virgil. L. 11. Aen. 277. & *concretam sanguine barbam* Ovid. Lib. XIV. Metam. 401. & passim apud alios.

574 *VINCULA FERRI*] Quae supra *manicas* dixit, eo, quod in modum manus naves capiunt. *Manicae* sunt proprie vincula brachiorum. SCHOLI.

575 *CONFERTA CADAVERA*] *Conferta* V. L. G. Sa-

- Fractarum ^a subita ratiū perire ruina.
 580 Inrita tela suas peragunt in gurgite caedes:
 Et, ^b quodcumque cadit frustrato ^c pondere ferrum,
 Exceptum mediis invenit vulnus in undis.
 Phocaïcis Romana ratis vallata carinis,
 Robore diducto, ^d dextrum, laevumque tuetur,
 585 Aequo Marte, latus: cujus dum pugnat ab alta

Puppe

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a subito Hort. Ed. ^b quocumque B. 1. V. 1. H. am. sec. ^c milite B. 1. in m. ^d laevum dextrumque B. 1. dextrumque laevumque A.

Sabellic. in Annot. (T. 1. Thef. Crit. p. 183.) PULM. *Conserta* est etiam in Vossiano primo, & Wittiano, *ac* Hort. marg. aliisque. i. e. densa, collecta in unum. quomodo sexcenties *consertum* agmen, *consertissimi* cunei. & alia apud auctores occurrunt, ubi cum voce *conserunt* & contra perpetuo in MSS. variatur: ut non mirum sit *conserta* hic placuisse Sabellico. Sed mutatione non opus est. *conserta* sunt colligata, conjuncta, commixta. Lib. IV, 490.

- - *conserta jacens cum corpora campo,*
In medium mors omnis abit.

V, 708.

- - - - - *latumque per aequor*
Us terrestre coit consertis puppibus agmen.

Sed & utroque illo loco in quibusdam etiam *consertus*. Consule omnino summi in hisce judicii, & acuminis virum, P. Burmann. ad Valer. Flacc. L. III, 274.

Tum super exsangues consertae caedis acervos.

577 HAUSERUNQUE] Msc. *auxeruntque*. non male. BERSM. In variis lectionibus Stephani, meo Codice, & Edit. Romana principe quoque scribitur *auxerunt*. Sed vitiose, & ridicule. Quasi non satis supra gesti non modo fidem, sed & verisimilitudinis speciem haec more suo ἀλέγως exaggeraret Lucanus. Nunc autem is, qui mortui ceciderunt à navibus suis, quorum paullo ante fecit mentionem, opponit illos, qui semianimes in mare ceciderunt, & aquam sanguine è suis vulneribus mixtam haurire coacti sunt. contra *auxerat* in *hauseras* abiit L. I, 217. & saepe hae voces confunduntur. Inspice Drakenborchii notas ad Silium IX, 230.

580 INRITA] Cum missa ceciderunt: nam jam (*nimum* Voss, sec.) non sunt irrita, quia in fluctibus vulnus inveniunt. SCHOL.

583 PHOCAÏCIS] *Omnibm*. Post generalem pugnae descriptionem ad specialem descendit poeta,

& quomodo singuli pugnarint, exponit. Loquitur autem hoc loco de nave quadam Romana, quam circumdederant Massilienses. MICYLL.

583 ROMANA] Msc. *Romana manus valli*. non male. & altera duo *vallata ratis Romana*. BERSMANN.

584 DIDUCTO] Recte Scholiastes, *separata multitudo virorum fortium per latera navium*, vel Omnibonus: *divisis milibus in dextram scilicet, & sinistram navis partem*. Unde patet, male in duobus MSS. Ed. Rom. Parm. Hortens. aliorumque scribi *deducto*, sollemni errore. ut vl. 632.

Aequora discedens mersa diducta carina.

L. VII, 506.

Ut primum toto diduxit cornua campo.

Liv. V, 48. *Instrunt aciem diductam in cornua*. ubi Vossiani Codices duo *deductam*: quod eo loco praeferebat Gronovius. L. XXXI. c. 21. *Ut extenuatam mediam ductis cornibus aciem Gallorum vidit*. plura vide ad Lib. II, 244.

586 APLUSTRE] Adversam enim navem voluit occupare. Alii ornamentum navis accipiunt; alii genus gubernaculi; multi genus remi. SCHOL.

586 APLUSTRE] *Ornamentum navis*, Feslo auctor: *ad flum quod amplius sit*, quam quo navis indigeat. Sunt tamen, qui velint Graecum esse, & subtrahant *m*, primamque ejus quidam corripunt. Cicero:

Navibus absumptis fluitantia quaerere aplustra.

SULPIT. *Aplustre*, qui sine *m*, scribunt, à Graeco πλῆς, & privativa particula -, deducunt, ut sit gubernaculum navis, dictum, quasi sine eo navigari non possit. MICYLL. Est autem *amplustre*, sive *aplustre*, & *aplustria* ornamenta in navi. quod plus erant, quam essent necessaria. Cicero in Arat.

Navibus assumptis fluitantia quaerere aplustra.

Primam syllabam in *aplustre*, communem faciunt poetæ ratione mutae, & liquidae. Juven. Satyr. 10.

Villas-

Puppe ^a Catus, Grajumque audax aplustre retentat;
Terga simul pariter missis & pectora telis
Transfigitur. ^b medio concurret pectore ferrum,
Et stetit incertus, fluere quo vulnere, sanguis,
590 Donec utraque simul largas cruor expulit hastas,
Divisitque animam, ^c sparsitque in ^d vulnera letum.
Dirigit ^e huc ^f puppim miseri quoque dextra Telonis,

Qua

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo Tagus. ^b medioque cucurrit A. ^c spargitque B. r. ^d vulnera VV. LL. Steph. P. 2. V. 1. Ed. Bp.
^e hac P. 1. ^f puppem B. r. V. 3. R. pr. W. A. Edd. primae. V. ad 545.

- - - - - Visitaeque triremis
Aplustre, & summo triftis capivus in arcu.
Humanis majora bonis creduntur.

Silius lib. x.

Et transstra, & mali laceroque aplustria velo.

HORTENS. Msc. *Amplustre*. Idem autem *aplustre*
& *amplustre* & *aplustrum*, Felto, ornamentum
navis, quod summo malo imponitur. Micyll. gu-
bernaculum navis interpretatur, quasi sine quo na-
vigari non possit ab ^a privat. & ^a *lūc*. BERSM.
Amplustre habent tres Pulm. cum Wittiano, & meo,
ac Edd. Ven. Omnib. & Hortensii. solebant au-
tem sic scribere medio aevo. Vide de eo more, &
significatione aplustris, ornamentum navis tam in
prora, quam in puppe apppositi, Salmast. in Plinian.
Exercit. p. 404. & viros doctiss. ad Silium Ital. L.
x, 325.

- - - - - laceroque aplustria velo.

& infra ad. vl. 672.

586 TAGUS] Miror, nullum à viris doctis super
sinceritate hujus nominis moveri scrupulum, cum
tamen nunquam tale nomen inter Romanos obti-
nuisse appareat. *Tagi* cujusdam Hispanorum à flu-
vio Tago scilicet dicti, reguli meminit Silius Ital.
L. i, 152. Sed ille nihil ad nostrum pertinet. Duo
Pulm. Codices, & Wittian. edunt *Lagus*, vitiose.
In Vossiano primo *Ca. us*, superscripto *Catus*, ut
à manu prima habet clare Vossianus secundus, &
plane Regius primus. Verissime, ut opinor. nec
aliter legit Scholiastes, *Catus* exponens per *doctum*
gubernatorem. sed male. Nomen est proprium *Ca-*
tus. Nota est inter Romanas familia *Caetorum*. Pli-
nius L. vii. c. 31. *Ob id Catii Coreuli apud Roma-*
nos cognominati. ubi V. Harduin. & quis nescit
versiculum.

Egregio cordatus homo *Catus Aclius Sextus*?

Inde tamen non temere putem, hunc hominem o-
riginem duxisse. nam & alii cives hoc cognomen
habuisse potuerunt. Immo aliud quid est, cur ma-

xime praeferam hoc loco *Catus*. Versu 515. di-
xerat Lucanus, classem sub Bruto ex Rhodano
fluvio devectam venisse ad Massiliam, quas naves
Arelate fieri jusserat Caesar Lib. ii. Bell. Civ. c. 5.
Jam vero scimus, Rhodanum praeterlabi urbem
Genevam, cui ut & toti ulteriori Galliae maxi-
mum militum numerum imperaverat. idem Lib.
i. B. Civ. c. 6, 7. Genevae autem reperta est haec
inscriptio.

APOLLINI,
M. AUFUSTIUS,
CATUS. O.

apud Gruterum p. 38. n. 12. Sive itaque *Catus* ci-
vis fuerit Romanus, sive Genevensis, facillime in
hac classe cum potuisse militare apparet. Quid
multa? Ejusdem nominis militem in castris Ro-
manis recenset Silius L. iv, 139.

Obvia quadrupedis praecipit Catus ora tulisset.

Offendit librarios sonus *Latius* & *Catus*.

588 TRANSFIGITUR] Ex utraque enim parte te-
la directae sunt. SCHOL.

588 TRANSFIGITUR] Non bene. Legatur *Trans-*
igitur. quia *si* producit. VERSELLAN. *Trans-*
igitur. Non *Transfigitur*, ut nonnulla legunt exem-
plaria: repugnat quantitas antepenultimae sylla-
bae. HORTENS. Vitiose scilicet *transfigitur* cir-
cumferebatur in editione Romana, Sulpitii, As-
centii, & Micylli. quomodo etiam duo, vel tres re-
centiores MSS. Asii, quos vidit Barthius ipso te-
ste, *transcitur*. unde ad Statii Theb. L. vii, 595.
facit *Transcitur*. *Transcitere*, vel *transjicere* aliquem
ferro, Latinum esse, nemo sanus negaverit. Sed
non minus probum esse *transfigere*, quod tantum
non omnes servant libri scripti, norunt docti.
praeterea amat id verbum nostrer. L. iv, 545.

Viscera non unus jam dudum transfigit ensis.
ix, 824.

Perque caput Pauli, transactaque pectora fugit.
x, 523.

Terribilem iusto transigit Achillea ferro.

Hh

Saepe

Qua^a nullam melius, ^b pelago turbante, carinae
 Audivere manum: nec lux est notior ulli
 595 Crastina, seu Phoebum videat, seu cornua lunae,
 Semper venturis componere carbasa ventis.
 Hic Latiae rostro compagem ruperat alni:
^c Pila sed in medium venire trementia pectus,
^d Avertitque ratem morientis dextra magistri.
 600 Dum cupit in sociam^e Gyareus erumpere^f puppim;
 Excipit^g inmissum suspena per ilia ferrum,

Adfixusque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nullas W. V. 1. Ed. Hort. ^b pelagus V. 1. ^c sola VV. LL. Steph. P. 4. B. 3. V. 3. W. H. A. meus. m. Hort. ^d advertitque meus. ^e Gyareus MSS. & Edd. quidd. ^f puppem VV. LL. Steph. B. 2. V. 2. A. Edd. primae. V. ad 545. ^g immensum B. 1.

Saepe ita Valer. Flacc., Silius Ital. Statius, alique. Vide Rittershuus. & Gudium ad Phaedr. Lib. 11, 10. Gladio pectus transfigit. ubi itidem contra metrum in Rem. Cod. transfigit.

589 INCERTUS] Utrum per pectus, an per dorsum. SCHOL.

591 DIVISITQUE ANIMAM] Haec, quamvis absurdum, non multo meliorem iudicio imitatus esse videtur Sidonius Apollin. Carm. VII, 291.

- - - - - *venis ecce, & celsa cruentum
 Perforat hasta virum, post & confinia dorsi
 Cedis transisse raptus bis pectore thorax.
 Et dum per duplicem sanguis singulas hiatum,
 Dividua ancipitem carpservit vulnera vitam.*

592 TELONIS] Perperam unus Bersmanni MS. Telonis, & meus Thelonis. Recte Lucanus hunc navis magistrum poetarum more nominavit Telonem, ab urbe, in Massiliae vicinia ad Citharisten promontorium sita, Telone Martio. de quo oppido vide Borchart. Lib. 1. Chan. c. 42. & If. Vossium ad Melam Lib. 11. c. 5. Adejus autem imitationem Silius L. XIV, 443.

Et Neptunicolae transverberat ora Telonis.

593 PELAGO TURBANTE, CARINAE] Corrigen-
 dus est Lutatius ad Stat. v. Theb. 412.

- - - *clavumque audire negantem.*

ubi vitiose legitur *turbare carinam.*

594 AUDIVERE] Consensere manui; ut Virgilius, *neque audis currus habenas.* SCHOL. De navibus Silius L. XIV, 392.

- - - - - *docilesque regentis
 Audivisse manum.*

595 CRASTINA] Rursum ante oculos Lucanum habuit Silius L. XIV, 453.

- - - - - *Bonus ille per artem
 Crudo lustrari pelago, atque exire procellas.
 Idem, quid Boreas, quid vellis crastinus Ausfer
 Anteibat.*

Componere valet ad componendum, ut apud Ovidi L. 111. Metam. 615.

- - - *quo non alius conscendere summas
 Ocior antennis.*

Adde nostrum VI. 697. Silium V, 552. VII, 56. Claudian. Epithal. Honor. 314. aliosque. Ilii autem duo versus *Audivere*, & *Crastina* &c. in Vossiano sec. hic deerant à manu prima; sed positi sunt, uti & in Vossiano primo repetiti, post versum 599. *Venturis ventis*, ut apud Propert L. 11. El. 12, 5.

*Venturam melius praesagis navita nolem,
 Ventura lux.*

Infra L. IV, 125.

597 ROSTRO] Scilicet suae navis Romanam solverat ratem. SCHOL.

599 RATEM] Cujus rostro obvius solvere Romanam tentaverat classem. Ut Virgilius, *semianimusque micant digiti*. Adeo & hic gubernaculum tenebat. *Morientis*, dum adhuc moriens gubernaculum teneat. IDEM.

600 IN SOCIAM] Ut pro illo (*Telone*) navem gubernaret. IDEM.

600 GYAREUS ERUMPERE] A manu prima Vossianus secund. *girare & repere*, alii item ab N. Heinssio inspecti Codices *irrepere*. Quod magis mihi cum Ill. viro adridet ad Silium Lib. XV, 617.

Erepsit suspena serens vestigia castris.
 ut notet clandestinum conatum, vel pavidum. L. VIII, 39.

Exiguam vector pavidus corripis in alnum.

Non

Adfixusque rati, telo retinente, pependit.

Stant gemini fratres, secundae gloria matris,
Quos eadem variis genuerunt viscera fatis:

605 (Discrevit mors saeva viros: unumque relictum
Agnorunt miseri, sublato errore, parentes,
• Aeternis^b causam lacrimis: tenet ille dolorem
Semper, & amissum^c fratrem lugentibus obfert.)
Quorum alter, mixtis^d obliquo pectine remis,
610 Aulus Romanae Graja de puppe carinae

• Injectare

VARIAE LECTIOES.

a aeternam V. sec. alternis V. tert. b lacrimis c. A. c frater V. sec. a m. sec. d obliquo V. r.

Non tamen contra longe plurimorum Codicum contentum ausim plane damnare *erumpere*, in qua voce later quaedam significatio clandestinae actionis. Seneca de Tranq. animi c. 2. *In mentes cupiditates velut mala ulcera erumpunt. Inrumper* scribitur in variis lect. Steph. Voss. quarto & sec. pro var. lectione. atque ita edidere Ascens. Versell. & Micyllus. Non raro autem *inrumper* sumitur pro intrare loca sacra, quibus interdictum est. ut Lib. V, 127.

- - - cogitque fores inrumperere templi.

Quodque idcirco, ut hic foret, cum furto & metu conjunctum est. Vide loca à Cel. Burmanno citata ad Quintil. Lib. 11. Inst. Orat. c. 1. *adjuvantis inrumperunt*. Hoc tamen loco videtur potius mutatum ab iis, qui non crediderunt *erumpere*, si id modo rectum est, posse componi, cum praepositione *in*. sed contrarium jam vidimus ex Seneca. Valer. Maxim. L. 1x. in fine. *In domum Cn. Alimii Dionis inrupis*. MSS. multi *erupis*. quae variatio est quoque in MSS. Voss. Livii L. 11, 47. *ea erumpunt*. Ut vero dixi, magis placet *inrepare* vel *erepere*. Sueton. Tiber. c. 60. *quod is à tergo insulae per aspera & devia erepsisset ad se*. praecessit quoque *ruperat*. Cave autem hoc loco *suspensa* illa: eferas ad metum furtivae actionis, ut dicitur *suspensos ferre gradus, pedes, vestigia &c.* Nam quid velit Lucanus, sequenti versu satis declarat.

Adfixusque rati, telo retinente, pependit.

Sic vi. 637.

Suspensa quoque crura retentant.

Porro *Gyarous* scribendum, non *Giarous*. Est enim *Γυαριός*, gentile à Gyaro, sive Gyaris, insula una ex Sporadibus, nobilitata murium multitudine, & sterilitate, adeo ut illic damnati in exilium ab imperatoribus mitti solerent.

603 GEMINI FRATRES] Credam autem, esse le-

gendum *fratres gemini*; quia si *gemini*, continuo *fratres*; at si *fratres*, non continuo *gemini* erant. *Fratres* igitur *gemini*. ASCENS. Sicut authore Servio Sallustius recte dixit *mulieris ancillae*. quod minus bene dixisset, si contra *ancillae mulieris*. VERSELL. Haec observatio Quintiliano subrepta est ex Lib. 1x. Inst. Orat. c. 4. sed hoc Grammaticorum inventum repugnat multis Classicorum scriptorum exemplis. ut illic docent viri docti, & imprimis Cel. Burmannus, & quem laudat, Vossius.

605 DISCREVIT] Omnino parentesi hic opus, quam visum est addere. GROT.

606 SUBLATO] Nam quando simul vivebant, errorem sui vultus videntibus inferebant; sed uno mortuo error sublatus est. SCHOL.

608 OBFERT] Nam propter similitudinem hunc videntes, mortui reminiscabantur, *obfert*, i. ad memoriam reducit. IDEM. Laudant hunc versum Servius ad illa Virgil. L. x, 391.

Dancia Laride, Thymerque, similima proles, Indiscreta suis, gratusque parentibus error.

At nunc dura dedis vobis discrimina Pallas.

& Lutatius ad Statii Theb. 1x, 295.

Solus abi. miseros non decepture parentes.

quo loco & ille citat Virgillii verba. pro *dura* scribens *male saeva*.

609 OBLIQUO PECTINE] i. remis pectinatis per obliquum. Alii legunt *pectore obliquo*. ut significetur gestus remigantium. ASCENS. *Pectore*. Qui legunt *pectine*, sic interpretantur, ut in remis dentes, seu *pectines* essent. HORTENS. *Pectore*. M. duo *pectine*. & editi aliquot, ut remi indicentur mixtione sua quasi pectinati, vel dentes in remis, quasi pectines. BERSM. *Pectine* primus omnium interpretum exhibuit Sulpitius, quem secuti sunt Ascens. Versellan. & Micyllus. Ceteri

H h 2

usque

- Injettare manum: sed eam gravis insuper ictus
 Amputat: illa tamen^b nifu, ^c quo^d prenderat, ^e haesit,
^f Dirigitque tenens strictis^g immortua nervis.
 Crevit in adversis virtus: plus nobilis irae
 615 Truncus habet; fortique instaurat proelia laeva,
 Rapturusque suam^h procumbit inⁱ aequora dextram.
 Haec quoque cum toto manus est^k abscissa lacerto.
^l Jam clipeo, telisque carens, non conditur ima

Puppe:

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *injactare* H. B. i *innectare* B. i. b *vulgo nixu*. c *quem* Ed. Ven. d *prehenderat* meus. Ed. Parm.
 e *exit* Edd. Alf. Vers. f *deriguit* V. tert. V. ad L. i, 246. g *emortua* Ed. Par. 1512. *jam mortua* Edd. Rom.
 Parm. h. Ed. Grotii & seqq. *procurrit*. i *aequora* V. i. k *abscissa* V. 4. W. Edd. Rom. Ven. Paris. V. ad
 vl. 33. l O B. i.

usque ad Grotium, priores editiones secuti sunt in
pectore, licet Stephanus in variantibus, & Bersman-
 nus in quatuor ex suis MSS. testentur esse *pelline*.
 Meorum tres Vossiani, & unus a m. prima ha-
 bent: *pectore*. noster in *pectore*. reliqui bene *pelline*.
 Innuit vero auctor, remos diversarum ratiuni ita
 ex transverso inter se confertos fuisse, ut ab utra-
 que parte pellini similes adparuerint, & remi se
 remis tenuerint, ut forsitan locutus est vl. 566. Be-
 ne haec intellexit Cl. Scheffer. de Milit. Nav. L.
 III. c. 6.

610 AUSUS ROMANAE GRAJA] Confundit histo-
 riam poeta, Massiliensibus assentatus: nam reve-
 ra miles is, qui se adeo fortiter gessit, Romanus &
 Caesaris decimae legionis praefectus fuit. Cajus-
 que Acilius est appellatus. Meminit ejus Tran-
 quillus in Caesare: meminit Plutarchus: meminit
 & Valerius Maximus. Similis historia de Cynae-
 giro Graeco tradita est. SULPIT. Lucanusquam
 fuerit Caesaris, & Caesaribus semper inestus, cum
 aliis multis, tum hoc loco videre est. Etenim
 gloriam in hoc certamine navali, quae Caesaria-
 nis debebatur, tribuit Massiliensibus hostibus. Tran-
 quillus in Caesare. C. Acilius, inquit. navali ad
 Massiliam praelio, injecta in puppem hostium dextra,
 & abscissa, memorabile illud apud Graecos Cynegiri
 exemplum imitatus, transiit in navem, umbone ob-
 vios agens. Valerius Max. cum non Acilium, sed
 Attilium vocat lib. tertio. cap. 2. de fortitudine.
 Nec Attilium quidem, inquit, praeterire possumus: qui
 cum decimae legionis miles pro Caesaris partibus ma-
 rissima pugna praeliaretur, abscissa dextra, quam Mas-
 siliensium navi iniecerat, laeva puppim apprehendit:
 nec ante dimicare destitit, quam captam profundo mer-
 geret: quod factum parum iusta notitia patet: Haec
 Valerius: in eandem sententiam etiam apud Plu-
 tarchum est. HORTENS. Quaedam interdum

de historia ex affectu, aut quia sic poema melius
 fuit, immutat Lucanus, ut hic. nam Acilius Cae-
 sarianus miles x. legionis dextra amissa laevam in-
 Massiliensium navem injectit, nec prius destitit,
 quam eam mergeret. Vide Valerium Maxim. L.
 III. c. 11. Est eadem apud Plutarchum historia.
 GROTI. Ed. tert. Facillima mutatione possemus
 Lucanum falsitatis, & iniquitatis, quibus crimini-
 bus hic accusatur, absolvere. Modo inversa a &
 ae legas Romana Grajae. in Voss. sec. aliud quid fuit:
 a m. prima, quam Graja. sed deletum est. Quam
 conjecturam proposuit jam doctiss. cognatus meus.
 ad Valerii d. locum. hoc ordine vl. 726.

- - diversa victas jam parte carinas.
 sed & alio modo Lucani causam agere posse-
 mus, ut vel retenta vulgata lectione dictis crimini-
 bus non temere obruendus foret noster: modo il-
 li tantam fidem inesse, quam Tiberii sordido a-
 dulatori Valerio, concedas. Suetonium enim, &
 Plutarchum nihil moror. utpote posterioris aetatis.
 Ex verbis autem Valerii videor subodorari posse
 rem ea tempestate incertam fuisse, utrum haec for-
 titudo, dixerim an rabies, plane incredibilis, sit prae-
 stita à Caesariensi, an vero à Massiliensi. dum addit
 Valerius, quod factum parum iusta notitia patet. Hinc
 Pompeiani, & Caesaris adversarii Massiliensibus, &
 uni geminorum fratrum; Caesariani vero uni ex
 ejus militibus, seu cuidam Acilio, vel Attilio, hanc
 actionem tribuerunt. Posterius vero scriptores in-
 peratoribus quoque adulescentes, & crebriorem fa-
 mam secuti Caesaris militi abjudicare non potue-
 runt. Non autem in eandem sententiam est apud
 Plutarchum, ac apud Valerium, ut ait Hortensius,
 nec apud Suetonium. Prudentior tuit cum Suetonio
 Plutarchus, quam ut illis nugis tempus perde-
 rent. Quis enim credat, aliquem, una manu puppe
 prehensa, tamdiu pugnare, donec capta navis merga-

- Puppe: sed expositus, fraterna^a pectore nudo
 620 Arma tegens, crebra^b confixus cuspide^c perstat:
 - Telaque multorum leto casura^d suorum,
^e Emerita jam morte, tenet. ^f tum vulnere multo
 Effugientem animam^g lassos collegit in artus:
 Membraque contendit toto, quicumque manebat,
 625 ^h Sanguine, & hostilem, ⁱ defectis robore^k nervis,
^l Infiluit, solo nociturus pondere, ^m puppim.

Strage

VARIANT LECTIOES.

2 corpore B. 1. pectora R. pr. meus. b confixus V. 2. perfixus R. pr. c praestat A. d virorum R. pr. & Voss. sec. pro var. lect. e & merita V. 1. f sumo B. 2. W. V. 1. g lassos B. 3. V. 2. O. 1. lassos A. h sanguis R. sec. a m. sec. i defectus Ed. Hort. defectis Ed. Elz. defectis Edd. Farnab. k vulgo membris. l infiluit V. 1. m puppim B. 1. V. 1. H. A. Vid. supra.

in profundo. Debuit certe parvula fuisse scapha. Plutarchus ait in vita Caesaris p. 715. Ed. Par. τὴν μὲν δὲ διὰ τὴν ἀπὸ πρὸς χρεὼς μαχαίρας, τῇ δὲ ἀρσενίᾳ τὸ θορόν ἐκ ἀφ' αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς αὐτὴν τὴν πρὸς τὴν πολέμου, ἀπὸ τῆς πάντος, καὶ τῆς οὐδ' οὐκ ἐπικρατεῖται. Romana autem Graecae foret certius: nam Valerii verbis inesse potest simplex significatio parum cognitae illius historiae.

612 NIXU] Omnes Pulm. duo Berfm. & mei undecim cum Edd. Rom. & Veneta nixa. quod vulgatae lectioni praetuli. Creberrime autem has voces commutari, monuerunt viri docti. In veterrimis membranarum S. Germani, & Thuaneco est nexu: quam lectionem unice veram judico. haeret canis nexa canis Ovidio Lib. 11. Art. 284. Alibi quoque nexu abiit in nixus. Vide Cel. Burmann. ad Quinctil. Instit. Orat. c. 12. L. 11. & Cl. Drahenb. ad Silium L. 111. 32.

614 CREVIT] Fortior factus est, cum periret. SCHOL.

616 RAPTURUS] Non quia prodesset, si fuisset inventa; sed cupiditatem dolentis expressit, qui dexteram sibi aestimat necessariam. IDEM.

616 PROCUMBIT] Unus Berfm. Cod. & Marp. habent procurrit; ut primus Grotius, & dein ceteri edidere. Quamvis ego id me non intelligere fateor. Stabat ille miles in navi, & inclinans se, prehendit navem hostis manu dextra; sed hac amputata, & prae ira ravidus non procurrit in aequor, quo enim hoc opus. sed procumbit iterum ut accipiat manum, & in aequor jacturus rapiat, juxta nugae Lucani mentem. Si in aequor procurrisset; quomodo tum ex sua in hostium navem infilire potuisset? ut subdit Lucanus. Quare restitui auctori procumbit, quod est in ceteris scriptis, & editis. Eadem accidit variatio in fine hujus libri. ubi vide.

618 CONDITUR] Msc. conditus. non male. h. e.

absconditus. BERSM. Conditus est in sex Pulm. var. lect. Steph. ac decem meis MSS. & editionibus plerisque. Rectius tamen meo judicio ex libris quibusdam Aldus, quique eum secuti sunt, exhibuerunt conditur. Et sic tamen nimis multa hic junguntur participia.

622 EMERITA] i. e. telæ, quibus alii occidi possent, ipse excepit, jam morte emerita, quippe toties confixus. SCHOL. OMNIB. Translatio à militibus, qui emeriti dicuntur, cum debita stipendia fecerunt. MICYLL.

624 QUICUMQUE] Aldinus textus habet quaecumque. sed erratum puto. VERSELLAN. Toto quicumque manebat Sanguine. Alii, quaecumque manebant, ut ad membra referatur. Ut sit sensus: Contendit membra, quaecumque reliqua habebat, toto sanguine, quod est, totis viribus &c. Sanguine pro viribus posito, tanquam continente pro contento, κατὰ μεταφυσίαν. Nam sanguine deficiente, etiam vires deficiunt. MICYLL. Quaecumque ma. Sic nonnulla exempla legunt, ut sit sensus, ait Micyllus, contendit membra, quaecumque reliqua habebat, toto sanguine, quod est totis viribus. Sanguine pro viribus posito, tanquam continente, pro contento, per Metonymian. Deficiente sanguine etiam vires deficiunt. HORTENS. Quaecumque manebant est in duobus Berfm. MSS. & Edd. Veneta, Omniboni, ac Pulmanni. quaecumque manebat Regius primus cum Aldo, Colin. & Stephano. manabat Voss. unus. quicumque tenebat Voss. tertius cum Ed. Parm. quicumque tenebat Editio Romana, non male. Membra sua intendit sanguine, quicumque, licet parvum, reliquum post tantam tot vulnere effusionem habebat. Ceteri tamen mei Codd. cum Pulmanni omnibus, & duobus Berfm. ac reliquis editis servant quicumque manebat, eodem sensu. Si quae-

H h 3

612m

Strage virum cumulata ratis, multoque cruore
 Plena, per ^a obliquum crebros latus ^b accipit ictus.
^c At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
 630 Ad summos ^d repleta foros, ^e descendit in undas,
 Vicinum involvens ^f contorto ^g vertice pontum.
 Aequora discedunt ^h merfa ⁱ diducta carina,
 Inque locum puppis cecidit mare. multaque ponto
 Praebuit ^k ille dies varii miracula fati.

635 Fer-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a obliquum V. 1. ^b accipit Ed. Rom. ^c sed B. 2. V. 4. R. 1. W. Hort. m. concinnium. ^d completa B. 1.
^e vulgo *desedit*. ^f cum torto B. 1. V. 1. R. 1. H. A. ^g vortice MSS. & Edd. qdd. ^h merfa V. pr. a. m. pr.
ⁱ deducta V. 2. H. meus Ed. Ven. ^k MSS. & Edd. qdd. illa.

cumque manebant legas, & ad membra referas, sanguis non sumendus est pro viribus, sed potius omni vigore animi. Quomodo locutus est Vellej. L. 11. c. 9. *Ut in illis plus limas, in hoc pens plus videatur fuisse sanguinis.* Cicero L. 11. Epist. ad Attic. 16. *Amisimus omnem non modo succum & sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinam cruciatis.*

625 DEFECTIS ROBORE MEMBRIS] Sic Lib. 1v, 600.

Jam defecta vigent renovato robore membra.

Sed cum praecedente versu habuerimus membra, hoc loco confidenter rescripsi nervis auctoritate MSS. quinquae Pulm. trium Berfm. novem meorum, & Var. LL. Stephani. L. 1v, 372.

- - - - - ¹ - - - - - *mox robora nervis,*
Et vires rediere viris.

Neque aliter è MSS. Remens. jam emendavit doctiss. Gudius ad Phaedr. Fab. 20. ubi *re defectis* etiam adstruit. Vide ad Lib. 1. in f. *defecta furere.* Ovidius Lib. v. Metam. 96.

Sanguine defectos cecidis collapsus in artus.

626 HOSTILEM INSILUIT PUPPIM] Nota accusativum, ut vocant, casum. Plerumque enim dativo jungitur, ut ipse noster Lib. 1x, 251.

Insiluit puppi, juvenum comitante tumultu.

L. 11, 506.

- - - - - *sed coeca nocte carinis*
Insiluit Caesar.

Omnes tamen Codices constanter retinent accusativum, & diserte Priscianus c. 11, 89. explicans per ellipsin praepositionis *in*. quam vulgo addere solent. Scholiastes quoque dicit *puppim*, pro *in puppim*. *Quidam volunt dicere* nociturus *puppim*. Immo sic etiam locuti sunt alii. Justin. Lib. xxv. c. 4. *Quinquaginta ex scapha eum septem insiluoris.*

Consule N. Heinsium, & Burmann. ad Ovidii Metam. L. viii, 142.

- - - - - *Insiluit undas.*

& ad Valer. Flacc. L. viii, 142.

- - - - - *puppim insiluit.*

apud quem tamen nihil temere mutem L. 11, 513.

- - - - - *Insiluit scopula.*

Potuit enim, ut Lucanus, hujus verbi casum variasse, nisi & aliquis in eo pro *puppi* & *carinis* praeferebat *puppim* & *carinas*, quod unus, & alter Codex illic habet: ut suo loco videbimus.

628 PER OBLIQUUM] Imitatus hunc locum est Valer. Flacc. L. 1, 618.

- - - - - *conversaue frontem*

Puppis in obliquum resenos latus accipit ictus.

sic enim cum viris doctis lego. Livius Lib. xxviii, 30. *Obliqua ipsa (navis) ictum aliorum rostri accipiebat.* Et alibi. *Obliquum latus dare* Senec. Hippol. 1073. Male autem Sulpitius intelligit ictus à Romanis inlato. nam juxta Lucani narrationem ipsa erat Romana navis, & ille de puppe Graja defluerat. Monuit id quoque Ascensius.

630 DESCENDIT] Aut ut Sabellicus legendum censet, ut vidimus fol. 49 *desedit à de & fido* quod, ut Vallenfio docet, praeterito non caret 1. deorsum sedit, & locum cepit. VERSELL. Vide Sabellic. Annot. T. 1. Thes. Crit. p. 183. *Desedit* autem non foret, à *desido*, sed *desideo*. sic simpliciter *sedere* Claudian. 1v. Conf. Hon. 628. *Submersae sedere rates.* Infr. L. 1x. *Pars sedes una ratis & sedis in undis.* *subsedis* Silius loco ad nostrum expresso L. xiv, 313.

- - - - - *media subsedit in unda,*

Divisitque fretum.

nam à *fido* praeteritum sit *fidi*, ut docuerunt viri docti,

- 635 Ferrea dum ^a puppi rapidos manus ^b inserit uncōs,
^c Adfixit ^d Lycidam. ^e merfus foret ille profundo;
 Sed prohibent focii, suspensaeque crura ^f retentant.
 Scinditur ^g avulsus: nec, sicut vulnere, sanguis
 Emicuit lentus: ruptis cadit undique ^h venis,
 640 Discursusque animae, ⁱ diversa in membra ^k meantis,
 Interceptus aquis. nullius vita peremti
 Est tanta dimissa via. pars ultima trunci

Tradidit

VARIAE LECTIOES.

^a puppis Ed. Hort. ^b miseris A. baserat V. 1. ^c afficit H. ^d MSS. qdd. Lycida V. 1. Lydan R. pr. ^e in-
 merfus V. 2. ^f retentat V. 1. ^g aucausus A. ^h nervis P. 2. ⁱ divisa V. 1. ^k ruentis H.

docti, unde aliquando hic quoque malebam *desi-*
dis. quam conjecturam dein vidi sua auctoritate
 confirmari ab Heinsio in Cur. sec. ad Ovid. L. vi.
 Metam. 390. Nunc vero in alia sum opinione, &
 suum verbum auctori restituo, quod est *descendit*:
 ut habent omnes omnium ad unum Codd. &
 Editiones ante Gryphium, quem temere Bersman-
 nus, non vero Steph. aut Pulm., secutus est. un-
 de deinceps retentum *desedit*. Audi Claudian. B.
 Gild. 220.

Adsiduoque gemens undarum verbero nuntat
Descensura ratis.

Statius Lib. III. Theb. 58.

Urribus, aut pelago jam descendente carina.

ubi itidem *desessura* & *desidente* (V. Cl. Burm. ad
 Val. Flacc. 1, 646.) frustra coniecit Heinsius.
 Consule Barthium. *Descendere in undas* pro mergi,
 de galea, & ente dixit quoque Statius. IX. Theb.
 279, 282. *Desidimus* edidit etiam Heinsius in Vir-
 giho L. III. Aen. 564.

Tollimur in coelum curvato gurgite, & idem
Subducta ad manes imos desidimus unda.

ubi tam *descendimus*, quam *desedimus* boni codi-
 ces. V. Pierium. Quidquid sit, hic tamen ob MSS.
 consensum malim *descendit*. aliter saepe *desedit*, non
 minus quam *discedit*, depravatum est in *descendit*.
 ut apud Senec. Epist. 79. *Montis altitudo desedit*.
 male. MSS. *descendit*. Lactantius L. VII. Instit. Div.
 c. 3. *Terrae repentinis quassatae motibus vel hiae-*
runt vel desederunt. Sic ibi MSS. vulgo *descenderunt*.
 Neque aliter legendum apud Plinium L. 10. Ep.
 48. *Ingentibus enim rimis desedit & hiat*. vulgo *de-*
scendit circumfertur. Valer. Flacc. L. VIII. 329.

Strius abis. vasto rursus desidis hiatu
Abrupta revolutus aqua.

J. Obseq. c. 96. *Terra septem jugerum spatio in ca-*

verna desedit. ubi vide notata. *Sedere* in eadem re
 usus est Sallustius in Fragm. L. vi. p. 84. Ed. Waff.

632 DISCEDUNT] *Descendunt* Msc. duo vitiose.
 Dicit, divisam fuisse aquam submersione navis.
 BERSM. Res ipsa loquitur, *descendunt* esse scriben-
 dum. licet Micyllus, & Hortensius alterum perpe-
 ram ediderint, & sit in Voss. uno Hulst. Amst.
 Voss. sec. pro var. lect. *descidunt*: sed tum *mer-*
fae carinae esse debuit. Recte Scholiast. *descidunt*
 i. e. *dividuntur*. Sallustius. *atque omnis Italia ani-*
mis discedit. Virgilius. *Medium video discedere coe-*
lum. Haec ille. Seq. versu pro *recidit*. male vulgo
 apud Lutat. ad Stat. Theb. IX, 502. scribitur *cedit*.
 mallem *recidis*, si faverent MSS. puppe jam mer-
 sa in priorem statum rediit mare, quod nave seden-
 te diductum erat. *descidunt diducta* dictum, ut *la-*
psus cadit &c.

634 INQUE LOCUM] Quod navis occupare con-
 sueverat spatium, hoc unda complevit. SCHOL.

635 RAPIDOS MANUS INSERIT] In Vossiano ter-
 tio, quarto, & quinto scribitur *radis*. sed in quar-
 to est superscriptum lege *validos*. Ut Meta-
 phora esset desumpta à radiis textoris, qui fue-
 runt acutissimi, cum illis subtemen flammis interi-
 solebat, & adhuc solet. Hinc eo interficere ho-
 minem poterant. Pallas radio apud Ovidium L.
 VI, 133.

Ter quater Idmonias fronssem percussit Arachnes.
 & apud Antonin. Liberal. Fab. 25. *aracnidi* seu *ra-*
dio se jugulant mulieres. Pro *uncos* scribendum tunc
uncus. Sed tamen vitiosum id censeo, & retinen-
 dum vulgatum *rapidos*. quod rectum est, sic *rapi-*
dae manus Sil. XIV, 489. pro *Lycidam* Voss. sec.
 Graece *Lycidan*.

638 SCINDITUR] Hos versus Lucanus ipse per-
 cussit venis profluente sanguine, ubi frigere pedes
 manusque, & paulatim ab extremitatibus cedere spiri-
 tum sensit, fervido adhuc & compote mentis pe-
 ctore, dicitur cecinisse. SULPIT. Sed alii alios
 alc-

- Tradidit in letum, vacuos vitalibus, artus.
 * At, tumidus qua pulmo jacet, qua ^b viscera fervent,
 645 Haeserunt ibi fata diu: luctataque multum
 Hac cum parte viri vix omnia membra tulerunt.
 Dum nimium ^c pugnax unius turba carinae
 Incumbit prono lateri, vacuumque relinquit,
 Qua caret hoste, ratem: congesto ^d pondere ^e puppis
 650 Versa, cava texit pelagus, nautasque carina:
 Brachia nec licuit vasto jactare profundo,
 Sed clauso periere mari. Tunc unica diri
 Conspecta ^f est leti facies, ^h cum forte natantem
 Diversae rostris juvenem ⁱ fixere carinae.
 655 Discessit medium tam vastos pectus ad ictus:
 Nec prohibere valent obtritis ossibus artus,
 Quo minus aera sonent: eliso ventre, per ora

* Ejectat

V A R I A E L E C T I O N E S.

a & B. i. b *ulcera* V. i. in m. *viscera*. c *pugnans* H. d *robore* P. 2. B. 1. A. e *puppi* V. text. a m. sec. f *mersa* V. pr. *versa* Ed. Ven. g deest in mco. h *sum* A. i *feriens* B. 1. *affixens* B. 1. V. 1. Lutat. ad Stat. Theb. v. 111, 218. vitiose.

allegant, eos scilicet, qui libro nono de milite quodam ab Haemorrhoidae percusso dicuntur.

Sanguis erant lachrymas, quaecunque foramina novis

Humor, ab ils largus manat cruor &c.

MICYLL.

640 DISCURSUSQUE] Ut Virgilius. *Et magno se corpore miscet. Animas* i. sanguinis. juxta eos, qui dicunt animam esse in sanguine. SCHOL.

642 DIMISSO] Per angustum enim vulnus solet anima exire; nunc diverso corpore iter majus invenit. IDEM.

642 DIMISSA] Unus Berfm. Ed. Ven. Parm. & Omniboni *demissa*. pro ad orcum, ad inferos missa. ut passim *demittere orco, neci* &c. abiit in *dimissa*. Statius L. 1. Theb. 659. *animam leto demisso*. Ovid. L. 111. Metam. 695.

Corpora tormentis Stygias demittite nosti.

ubi vide. & Drakenb. ad Silium L. xi, 142. Re-
 tius tamen hic legitur *dimissa*. Non enim tam de morte agitur in genere, quam de specie mortis, anima exeunte per latam viam, seu vulnus. Silius L. 11, 259.

- - - *jugulo optantis demittere vitam,*
Infestum condit mucronem.

Sic *demittere* aliquem à manibus, *porta*, dicimus, non *demittere*.

643 VITALIBUS] Vitalia enim sunt vicina cor-
 di. SCHOL.

647 DUM] Mscr. *cum nim.* male. BERSM.

648 INCUMBIT] *Incubuit* in vetusto Cod. & *re-*
linquit. HORTENS. *Incubuit* & *relinquit* habent
 quoque quatuor Pulm. & duo Berfm. MSS. *Incubuit*
 ex meis exhibent Vossiani quatuor, Oxon. &
 meus. *Incumbunt* Ascensii Ed. Pro *relinquit* è ve-
 tustissimi Vossiani, Wittian. Reg. unus Oxon. &
 meus cum editionibus Sulpitii prioribus *relinquit*.
 non male.

650 CAVA] Et aquas & nautas intra carinam
 texit, dum versa fuit. *Nec licuit* illis natare, ut-
 pote versa navi conclusis. *Clauso* scilicet intra na-
 vem, qua tangebatur. SCHOL.

656 OBTRITIS] Quamvis utraque rostra sunt in
 unius corpus illisa, perforato tamen pectore, sic
 utriusque rostri aera sonuere, tamquam nulli ar-
 tus venientibus obstitissent; & sunt ossa contri-
 ta, & ideo non prohibent. IDEM. Mscr. duo
obstrictis male. BERSM. *Obstrictis* etiam est in
 Hulst. Voss. uno & altero à m. pr.

659 REMIS P. ET R. RECEDUNT] In vetusto
 Codice *reducunt*. alius vetus Cod. *remi*, & hic in
 margine habet *reducunt*. HORTENS. *Inhibere*
remis de nautis probam esse locutionem nemo ne-
 scit. sed tamen pro *remis* in duobus Pulm. & Noff.
 MSS. est *ragos*; in duobus Berfm. *remi*, ac duobus
 Vossian.

- * Ejectat sanie^b permixtus viscere sanguis.
 Postquam inhibent^c remi^d puppes, ac rostra reducunt,
 660 * Dejectum in pelagus, ^f perfosso pectore, corpus
 Vulneribus ^g transmisit aquas. pars maxima turbae
 Naufraga, jactatis morti^h obluctata lacertis,
 Puppisⁱ ad auxilium sociae^k concurrit: at illi
 Robora cum vetitis^l prensarent altius^m ulnis,
 665 Nutaretque ratis, populo peritura recepto:
 * Inpiaⁿ turba super medios ferit ense lacertos:
 Brachia linquentes^o Graja pendentia^p puppe,
 * A manibus cecidere suis: non amplius undae
 Sustinuere graves in^q summo gurgite truncos.
 670 Jamque, omni fufis nudato milite telis,
 Invenit arma furor: remum^r contorsit in hostem
 Alter; ^s at hi^t totum validis^v aplustre lacertis,
 * Avulſasque

VARIAE LECTIONES

662 Ejectat V. i. delectat B. i. b mixtus per viscera P. i. V. i. H. mixtus post viscera R. pr. perm. viscera V. tert. Marp. Ed. Hack. c vulgo remis & reducunt. d puppis V. i. e vulgo disiectum dejectumque A. f percusso B. i. g transivit Ed. Ven. h duſtata A. i in B. i. k succurrit Ed. Ven. l prensarent B. 2. V. i. Ed. Ven. prensarunt Ed. Mic. m undis R. i. n jam impia V. i. o turba B. i. p Grajas V. qu. q puppi V. qu. W. R. pr. r & B. i. s somno V. i. t commiſſis B. i. cum s. V. i. v & A. x vulgo torsum. y amplius MSS. & Edd. qdd. V. ad vs. 586.

Vossian. Wittiano; Oxoniensi pr. & uno meo, Amst. Regio sec. a m. sec. & membranarum Andinis, teste summo Viro J. F. Gronovio Lib. iv. Observ. c. 26. quo loco eidem placuit ad remi. Torſit hoc loco se Scholiaſtes ſcribens. Inhibent i. e. prohibent: verbum proprium nantarum, & Hypallage eſt. nam remi inhibent puppes, non puppes remos. Alii legunt in textu viscera inhibent, i. e. remouent. Ad Hypallagen illam recurrendum non opus eſſe, videmus, ſi MSS. ſequamur, ut feci, legendo remi. Poëtarum autem more rebus adſcribit, quod eſt hominum, ſcil. remigum, qui puppes inhibent, ac rostra reducunt. nam & ita ſcribendum auctoritate Miſtorum, & Stephani, duorum Pulm. trium Berſm. trium vetuſtiſſimorum Vossian. Witt. Hulſt. Oxon. pr. & mei. decedunt Reg. pr. relinquunt Voss. unus. Romi pro remis acute etiam eſt in MSS. nonnullis L. v. 421. ubi vid.

660 Disiectum] Ita primus, quod ſciam, reſcripſit Grotius; & eſt in uno Berſm. Regio, ac Marp. Ceteri omnes cum editis dejectum. quod reuocavi. Non enim corpus erat in partes diſruptum, ſed tantum perforatum. à roſtris autem paullulum ex aquis videtur fuiſſe ſubiactum, quibus recedentibus rursus in mare cecidit.

664 PRENSARENT] Var. Lect. Steph. & Voss. unus cum Amſtel. preſſarent. de quo verbo V. Heinf. ad Ovid. Metam. viii, 538. Zinzerling. Prom. Crit. c. 38. ſed præfero prensarent, quod eſt, cum niſu prehenderent. Virgil. ii. Aen. 444.

- - - - - preſſant ſaſtigia dextris.

664 ALTIUS] Al. arctius in vetuſto Codice. ſic alter quoque Codex. HORTENS. Altiſ expouunt ſummam navis partem. ut ſit ſenſus, cum jam per navis latus eo adſcenderant, ut ſummum navis marginem manu prehenderent. non male. Arctius tamen, præterquam in Hortenſ. & duobus Pulm. Codicibus, legitur quoque in Wittiano, Marp. Amſtel. Vossiano pro var. lect. Ed. Veneta, & plurimis à N. Heinfio collatis libris, teſte Drakenb. ad Silium vi, 194. Forſan melius. ſolent enim de vita periclitantes in aqua, artiſſime prehendere, quidquid attingere poſſunt. de re ipſa ceterisque rursus Silius conſulendus Lib. xiv, 490. & qui ſequuntur.

664 ULNIS] i. e. meſura manus, hoc eſt, unde incipit manus. Ut Virgilius.

Tres pateat coeli ſpatium, non amplius ulnas.

SCHOL.

668 A MANIBUS] Ut non ipſi remitterent manus,

- ^a Avulsasque rotant ^b expulso ^c remige sedes.
 In pugnam fregere rates. fidentia pectus
 675 Corpora caeca tenent, ^d spolianteque cadavera ferro.
 Multi inopes teli, jaculum letale revulsū
 Visceribus ^e traxere suis, & vulnera laeva
^f Obpressere manu, validos dum praebat ictus
 Sanguis, & hostilem ^g cum torserit, exeat, ^h hastam.
 680 Nulla tamen plures hoc edidit aequore clades,

Quam

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Avulsasque R. pr. Evulsasque B. 1. ^b vulgo excusso. ^c milite B. 1. ^d spolians V. 1. spoliante A. ^e cepere B. 1. ^f compressere B. 1. ^g contorseris B. 1. R. 1. dum Lutat. ad Stat. Theb. viii, 727. male. ^h hastam V. 2.

nus, sed remitterentur à manibus. SCHOL.

668 AMPLIUS] Sc. quam pendebant in navibus. IDEM.

670 JAMQUE OMNIS FUSIS] Alii codices *omni* legunt. HORTENS. *Omni*. Mscr. tria: *omnis*. & tert. *omni absusis*. forte *effusis*. BERSM. *Omni* ediderunt Sulpit. Ascens. Versell. alique. jungentes *omnis furor*, pro cujuscumque ira; eamque lectionem firmant quoque var. lect. Steph. quatuor Pulm. & octo mei ex optimis. Sic *omnis vox*, *omnis manus*. & sexcenta similia, de quibus adi N. Heinsium ad Ovid. Metam. L. ix, 425: vide etiam ad L. ii, 704. iv. 86. viii, 319. pro *omnis fasis* mallet tamen hic cum Bersm. legere *omni effusis*. offendit enim nimia repetitio sibi. Amatautem praeter alios hanc compositionem auctor L. 1, 287. Vide Indic. Silius L. 1, 375.

Effundis vastos ballista molares.

Effusa tela praeterea clarius notabunt, nihil telorum reliqui fuisse, sed omnia ad unum emissa, ac consumpta esse.

671 INVENIT ARMA FUROR] Ut Virgilius *Tellum ira facit*. SCHOL. Expressum ex Virgilio illo *furor arma ministrat*. Nostrium imitatus est Silius L. vi, 45.

- - - non hasta viro non ensis: in artis
Abstulerat fors arma: sament certamine nudo
Invenit Marti telum dolor.

Plura vide in Schotti Observ. Hum. Lib. ii. c. 47.

672 Hic] *Hic* in vetusto Cod. HORTENS. Hic etiam quatuor Pulm. novem mei, & unus Bersm. cum Edd. Ven. Brix. Mediol. rectius, ut puto. Respondet melius *alter*. sed post *lacertis* tum ponenda major distinctio: ut Lucanus prius specialius dixerit de hoc & illo, dein cetera generaliter persequatur. nam male in Ed. Med. & quatuor Pulm. Codd. & meo *rotat*, licet sciam *rotat* in caesura non raro produci. V. ad L. 1, 642. sic singulari subjungit plurale vs. 695.

Hostis, & implicitis gaudens subdere membris.

& alibi. & quis non veterum?

672 TORTUM] More solito in vocibus *tortus*, & *totus* (V. ad Silium L. vii, 412.) hic quoque variatur. Praefero tamen hoc loco *totum* cum tribus Pulm. Bersm. sex meis, Edd. Rom. Parm. Aldi, Col. Steph. Gryph. Pulm. & Bersm. *Totum* etiam praestare, indicat vox *validis*. viribus enim opus erat, ad aplustre totum, quod erat tabulatum in puppe maxime conspicuum, adeoque non parvum, in hostes jaciendum. De *aplustre* plura versu 586. Nec juvat, quod passim *missa* dicantur torqueri. nam illud satis expressit per verbum *rotare*, & versu praeced. jam habuimus *contorsis*.

673 EXCUSO REMIGE] An itaque illi milites remiges suos transitis sublati, in mare projece- runt? Hoc enim *excusere remigem* notat: quomodo *excusere equitem*, vel *aurigam* dicuntur equi apud Virgilium, Ovidium, Valer. Flacc., Senecam, & alios. Petron. c. 114. *Et illum quidem vociferantem in mare ventus excussit*. Nemo sanus hoc credit. Quare sine dubitatione rescripsi *expulso*, jubentibus id quatuor Pulm. & omnibus Bersm. ac undecim meis melioribus, nisi quod in Huiusiano a m. pr. est *avulso*. nec aliter ediderunt Veneti A. 1477. Brix. Mediol. Ascens. Versell. & Micellus. *Expulso remige* est migrare jussu, & surgere coacto. *expulsa* *terris virtus* L. 11, 242. Infra vs. 712. *Sedibus expulsi oculi*; ubi itidem variatur: & passim. Totus ergo locus ita concipiendus.

- - - remum contorsit in hostem

Alter; at hic totum validis aplustre lacertis:

Avulsasque rotant expulso remige sedes.

673 SEDES] à c. transtra. *expulso* aut occiso ab hostibus remige, aut quem expellebant, non habentes spem navigationis. SCHOL. Voss. pr.

674 IN PUGNAM FREGERE RATES] Pro quibus pugnant, ut acute notat Servius hoc loco utens ad Aeneidos 11, 446. GROT. Ed. tert. Similia Silius Itak L. xiv, 544.

se/se

Quam pelago diversa lucet, nam pinguibus ignis
Adfixus taedis, & tecto ^a sulfure vivax
Spargitur: ^b at ^c faciles praebere alimenta ^d carinae,
Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera.
685 Nec ^e flammis superant undae: sparsisque per aequor
Jam ratibus, ^f fragmenta ^g ferus ^h sibi vindicat ignis.
Hic ⁱ recipit fluctus, ^k exstinguat ut aequore flammis:
Hi, ne mergantur, tabulis ardentibus haerent.

Mille

VARIAE LECTIOES.

^a MSS. & Edd. qdd. *sulfure*. ^b ac P. 4. B. 2. V. 1. A. Edd. Rom. Parm. Sulp. A. C. G. Sc. Hort. &c.
^c *facilis* V. sec. a m. pr. ^d *carina* V. 1. ^e *flammam* B. 1. *sup. u. flammis* B. 1. ^f *fragmenta* W. ^g *se-*
^{rox} P. 1. W. ^h *qui* V. 1. a m. pr. ⁱ *repetit* P. 1. ^k *exstingat ut in* V. 1.

- - - - - *seque in proelia rursus*
Armat naufragio: remis male servidus ille
Festinat spoliare ratem, discrimine nullo
Nautarum interdum convulsa sedilia torquent.
Non plectro ratis, aut frangendas in vulnera prorae
Parcitur, & pelago repetuntur nautia tela.

In pugnam ergo, ut pugnarent. de qua locutione
multa congestum ad Lib. 11, 150. x, 492.

674 SIDENTIA PESSUM] In profundum cadentia
retinent corpora mortuorum, & auferunt tela,
quibus confixa erant. SCHOL.

674 SIDENTIA PESSUM] Non hic notat *stantia*,
vel *manentia sub pedibus*, ut Omnibonus, & Sulpitius
explicant, sed *mergentia*, intereuntia, ut bene reliqui.
Nove autem *fidere pessum* à Lucano dictum esse, notat Hortensius. Uti tamen hac
locutione etiam est patruus auctor Seneca cap. 2. de Constant.
sapientis civitatis *pessum sua mole fidens*. Vide Priscian. c. 893.

676 INOPES TELI] *Telis* duo Berfm. Marp. Voss.
quart. meus, Voss. tert. a m. pr. & sext. a m. sec.
cum Ed. Hortensii male. L. 14, 264. *inops undae*.
V, 398. *inops juris*.

677 VULNERIBUS T. S. ET VISCERA S.] Al.
visceribus, in vetusto Cod. pro *viscera*. al. *vulnera*
laesa. HORTENS. In Scholiaste, editionibus
prima, & Parm., Sulpit. Ald. Col. Gryph. Steph.
Pulm. Micyll. Berfm. aliisque, scribitur, ut exhibuit
quoque Hortensius, & longe plurimi habent Codd.
Unus Pulm. & Reg. prim. cum Edd. Ven. Omnib.
Ascens. & Versell. *Vulneribus*, & *vulnera*. sed rectius
meo iudicio primus edidit Grotius *visceribus*,
& *vulnera*, ut est in uno Berfm. & Vossiano, Hult.
& Marp. *opprimere vulnus*, idem est, quod *obducere*
aliis.

677 VISCERA] Ubi vulnus acceperant. SCHOLIAST.

679 HOSTILEM] Bene *hostilem*. Ipsam enim
miserat hastam, unde fuerat vulneratus. *Exeat*,
ipse scilicet sanguis. IDEM.

681 DIVERSA] i. e. contraria. Ignem dicit,
quem scimus, aquis esse contrarium. SCHOL.

682 ADFIXUS TELIS, ET TECTO SULPHURE.]
Quidam hic taedis legunt. *Telis* picata, ac resinata
cum sulphure stappa affixi concepta flamma,
in hostium naves aut urbes emissis horrendum incendium,
& prope inextinguibile excitavit. Quod si *taedis*,
legas, intellige pingue ejus arboris, de genere Laricum
natura. HORTENS. *Telis*, quod praetulit Hortensius,
inveni tantum in recentissimo Cod. Amstelæd. & Edd.
Romana, Parm. & Paris. 1512. in ceteris rectius *taedis*.
ut apud Silium L. XIV, 427.

- - - - - *per pingues unguine taedas.*

682 TECTO SULPHURE] Exponunt *testum sulphur*
interpretes pro sulphure, cera & pice contexto:
sed cur tum non potius *inmixto* dixisset? Nihil
tamen mutant libri. In sola Ed. Veneta est *testo*.
an *tetro*? *atro* sulphure alibi apud Silium in simili re.
an *saclo* vel *sincto*? Vide ad L. 2, 491.

- - - - - *piceo jube unguine sinctas*

Lampadas inmitti.

an potius *coctis*? *sulfur* enim *coctum* distinguitur à
vivo, sive Graece *ἀρόπη*. Vide omnino Plin. L. xxxv. c. 50.
Hinc *vivum sulfur* saepius apud poetas. Virgil. L. III. Georg. 449.

- - - - - *vivaque sulfura,*

Idaeasque picas & pinguis unguine taedas.
Ovid. Rem. Am. 260. Adde Broukhuf. ad Tibull. 1, 5, 11.

- - - - - *lustravit sulfure puro.*

683 FACILES] Sc. quae facile praebent. *Liquida*
i. liquefacta. *Superant* scilicet ut exstinguant. SCHOLIAST.

687 FLAMMAS] Veterimus Voss. primus, Regius
pr. Wittian. & Hult. scribunt *saucis*. in Vossiano
sec. pro var. lect. *saucis*. in Hult. superscript. *flammas*.
Scholiastes ait, *saucis*, quas ardebant. *Legitur & flammis*.
sed dubito, an *exstinguere saucis* notari possit
flammam à saucibus arceri, sive *ex-*
stin-

- Mille modos inter leti, mors una timori est,
 690 Qua coepere mori. ^a Nec cessat ^b naufraga virtus.
^c Tela legunt dejecta mari, ratibusque ministrant:
 Incertasque manus, ^d ictu languente, per undas
 Exercent. ^e nunc, ^f rara datur si copia ferri,
 Utuntur pelago. ^g saevus complectitur hostem
 695 Hostis, & implicitis ^h gaudent subsidere membris,
 Mergentesque mori. Pugna fuit unus in illa
 Eximius ⁱ Phoeus, animam servare sub undis,
 Scrutarique fretum, si quid mersisset harenis,
 Et nimis adfixos ^k unci convellere morsus,
 700 Adductum ^l quoties non ^m senserat ancora funem.
 Hic, ubi ⁿ compressum penitus ^o deduxerat hostem,

Victor

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ne V. 1. ^b naufraga V. 1. ^c vela Ed. Elzev. & Farn. ^d jactu B. 1. Voss. sec. a m. pr. ^e non R. 1. ^f rata V. sext. sec. a m. pr. ^g saevum R. pr. V. pr. B. 1. ^h gaudet Edd. Sulp. Asc. Vers. Mic. V. ad vs. 671. ⁱ Cophens VV. LL. Steph. ^j focus V. 1. ^k Phoeus V. sec. ^l unci V. 1. a m. pr. ^m quotiens MSS. & Edd. qdd. passim. ⁿ senserat B. 1. ^o sensu R. 1. ^p comprehensum P. 1. B. 1. V. 3. R. pr. Edd. Sulp. Asc. Vers. Mic. Hort. ^q diduxerat P. 1. V. 2. ^r deduxerat R. 1.

fluere. non credo. Latere aliud quid videtur. Paulo post mallem disiecta, si faverent MSS. i. huc illuc jacta. de hoc colligendi tela more V. Schesfer. de Mil. Nav. Lib. 11. cap. 2. Efficacius etiam posita essent verba vs. 690. hoc modo virtus nec naufraga cessat.

690 COEPERE MORI] Sensus est. Cum mille genera mortis inirent, quisque hanc metuit, qua mori coepit. i. si mergi poterat, festinabat ad flammam. si poterat cremari, se in fluctibus obruebat. ita patiebatur alteram mortem, dum alteram fugit. SCHOL. *Mille modos inter leti.* Intertot mortium genera eam solam mortem timent, quae prima ipsis occurrit: puta mergi, aut uri. GROTIUS. *Vitiose timorem* scribitur in Editionibus Lutae. ad Stat. Theb. 11, 180.

Mille modis leti miseris mors una fatigat.

691 RATIBUSQUE] Non ratibus, sed his, qui in navibus erant. SCHOL.

693 EXERCENT] In variantibus Grotii lectionibus scribitur *exertant*. quod viris doctis quibusdam placet. Vox haec denotaret, illos natatores brachia ex aquis extendere ad ejiciendum telum. passim hoc verbo utuntur auctores ad denotandum militem, se pugnae parantem. Stat. Lib. 1. Theb. 413.

*erectus uterque
 Exertare humeros, nudamque laceffere pugnam.*

Frontin. Lib. 11. c. 1. §. 3. *Deposcentes pugnam, humerosque exercentes, & lanceas vibrantes:* uti recte emendant Keuchen. & Tennul. vulgo *exercentes*. *Exerere manus, humeros, brachia*, ubique invenias. Hoc tamen loco cum plurimis MSS. retineo *exercent*. quod servatur etiam Lutatius ad Stat. Theb. 384. & notat ipsum mittendi actum; sed ita, ut lassentur manus incertae sive inritae. Propert. L. 111, 334.

Exercent teneras in sua dona manus.

Seneca Trag. in Thyeste 165.

quae jubet irritas

Exercere manus.

Philos. L. 111. de Ira c. 18. ad Marc. c. 11. Consol. Plura dedit videre cupienti Celeb. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 111, 161.

*Nec pharetram aut acres ultra Tirynthius arcus
 Exercet.*

Exerces specula Ovid. L. 1111. Metam. 51. Sequentia imitatus est Silius L. 14, 591.

*Hic hostem, orbatus solo, complectitur undis,
 Luctantemque vado permixta morte coercet.
 Mille simul leti facies.*

694 UTUNTUR PELAGO] Quid sit *utuntur pelago*, in sequentibus explanatur: scil. se invicem mergunt. solent enim poetae obscure posita in sequentibus aperire. SCHOL.

Victor & incolumis summas ^a remeabat in undas,
Sed ^b se per vacuos ^c credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemque sub ^d aequore mansit.
705 Hi super hostiles jecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam. Non perdere letum
Maxima cura fuit; ^e multus sua vulnera puppi
Adfixit moriens, & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi ^f Tyrrhenum culmine prorae
710 ^g Lygdamus excussa, Balearis tortor ^h habenae,
Glande ⁱ petens, ^k solido ^l fregit cava tempora plumbo.
Sedibus ^m expulsi, postquam cruor omnia ⁿ rupit
Vincula, ^o procurrunt oculi: stat lumine ^p rapto
Adtonitus, mortisque ^q illas putat esse tenebras.

715 At,

VARIAE LECTIONES.

^a redibat R. I. ^b super hic VV. LL. Steph. ^c dum credit B. I. meus. Hortens. m. ^d aequora V. tert. ^e vulnus A. ^f Tyrrhetum V. I. ^g Lydamus A. R. I. Ligdanus V. I. Liddamus V. I. ^h abenas V. I. ⁱ petis Ed. Ven. ^k soluta meus. Hort. m. ^l perfregit s. V. I. ^m excussis B. I. ⁿ rumpit H. A. ^o vulgo procumbunt. ^p rupto V. I. a m. pr. adempto Marp. ^q deest in V. I.

696 MERGENTESQUE MORI] i. e. dum moriuntur, occidere mergentes gaudent. SCHOL.

697 PHOEBUS] Hic esse de Graecorum parte cognoscitur; cum à Phocaëis de patria nomen accepit. IDEM.

698 SCRUTARI] Ordo est. Eximius scrutari, si quid tretum harenis inmerisset. Eximius pro doctus. IDEM.

700 ABDUCTUM] i. applicitum, sc. ut extrahatur per eum. sunt, qui legant *abductum*, sed minus congruit. VERSELL. Hic & Lib. IV, 453.

Ad cautes adducto fune secuta est,

Sabellicus convenientius legi putabat *abductum*, & *abducto*. Tom. I. Thef. Crit. p. 183. pravo judicio. *adduci* notat, adtrahi. ut *adducere nervum, lora, manus*. apud Livium L. IX. c. 10. Ovid. Ep. Her. 2, 104. Stat. VI. Theb. 424. *Adductaque funibus arbor* Ovid. L. VII. Metam. 775, Valer. Flacc. Lib. V, 160.

Vincula pressa manu saxi adduxerat imis. ubi consue viros doctos, & ad L. VI, 133.

- - *extremas laqueis adducere turmas.*

Caesar. L. III. B. Gall. c. IV. *Quum funes, qui antennis ad manus destinebant, comprehensi, adductique erant.*

705 SUMMAS REM. IN UNDAS] Veterimus ille Vossian. prim. & Oxon. pr. *superas*. quod verum putem. *superas undas* sunt superficies aquae respectu fundi,

& inferorum, quibus passim obponuntur *superi*. V. nostrum L. VI, 633. VII, 770. Stat. Theb. I, 295. III, 145. VIII, 31. Silium III, 485. *Superas veniebat* seu *remeabat ad auras*. Virgilio L. IV. Georg. 486. VI. Aen. 128. aliisque. infra L. VI, 633. *quem superis revocasse velis*. ubi id monet quoque Hortens. Adde Cl. Burm. ad Vellej. L. II. c. 48. *Quam apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulisset ad inferos*. Pro *in undas* habent *ad undas* unus Bersm. & Voss. sec. ac tert. cum editionibus Sulpit. Aldi, Colinei, Steph. Gryph. Putm. Bersm. aliisque. parum refert. porro ad sequentium verbum imitationem expressit sua Jol. Iscanus Lib. V. B. Troj. 175.

Tandem dum fluctus gravior rimatur opacos,
Incidit in puppes, frontemque insigunt uncis.

705 JECERUNT] Scilicet dum natant supra hostiles remos, jecerunt brachia, ut impeditis remis cursum navium retardarent. SCHOL.

706 NON PERDERE LETUM] Hoc agebant, ne ita morentur, ut nihil agerent in morte; sed aut alios secum mergerent, aut fugam navis tenerent, remis dum natant impeditis. IDEM.

707 MULTUS] Singularitas pro pluralitate accipienda est *multi*. IDEM.

708 ROSTRIS] Cum ipse infixus est rostris, non sic percussa sonuerunt, ut solent nuda. IDEM.

710 EXCUBA] Glande excussa i. plumbo rotundo ejectione VI. Alii legunt *excussae*, sed divisim,

- 715 At, postquam ^a membris sensit constare ^b vigorem,
 Vos, ait, ô socii, sicut tormenta soletis,
 Me quoque mittendis rectum componite telis.
 Egere, quod superest animae, Tyrrhene, per omnes
 Bellorum casus. ^c ingentem militis usum
 720 Hoc habet ex magna ^d defunctum parte cadaver:
 Viventis feriere loco. sic fatus in hostem
^e Coeca tela manu, sed non tamen inrita, ^f mittit.
 Excipit haec juvenis generosi sanguinis Argus,
 Qua jam non medius descendit in ilia venter,
 725 Adjuvitque suo procumbens ^g pondere ferrum.
 Stabat ^h diversa ⁱ victae jam parte carinae
 Infelix Argi genitor; (non ille juventae
 Tempore Phocaëcis ulli ^k cessurus in armis:

Victum

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *sensit m.* B. 2. V. 1. W. R. 1. Ed. Hort. Mic. ^b *rigorem* V. 1. ^c *ingentis* VV. LL. Steph. ^d *defectum* B. 1. ^e *coeca* R. 1. ^f *misit* VV. LL. Steph. P. 3. B. 1. V. 1. H. Marp. meus. ^g *proctoro* B. 1. W. A. Edd. Rom. Parm. M. Hort. ^h *adversa* V. 1. ⁱ *junctae* VV. LL. Steph. *jam v. div.* V. 1. W. Edd. Asc. Vers. Hort. *jam victa diversa* B. 1. ^k *cessisset* B. 1. in M. *cessurus*.

ne duo sint epitheta, sic: *tortor habenae Balearis*; *excussae* s. a se, sed malim cum Omnibono *excussae* legere. ASCENS. Jungit Omnibonus in notis *excussa glande*. sed Taberius in textu edidit *excussae*. ut habent ceterae quoque editiones ante Gryphium, & omnes Berlm. plerique Pulmanni, & undecim mei Codices. *Excussae habenae* esset, ut *fundae amento excusso* apud Ammian. Marcell. L. xxxiii. in eadem re *excusso lacerto* Statio Theb. x. 740. Tres tamen Pulm. Voss. quintus Oxon. unus, & Marpurg. *excussa* retinent cum aliis, à N. Heinio inspectis; qui plurima hujus locutionis exempla congeffit ad Ovidium Lib. vii. Metam. 779.

Nec excussae consortio verbera glandas.

Sidon. Apollin. Carm. xv, 18.

Hic rotat excussum vibrans in sidera Pindum.

vs. 469. *Excutitur saxum.*

711 PLUMBO] *Al. ferro* in vetusto Cod. HORTENS.

712 EXPULSI] Vel legitur *exclusi*. SCHOL. Sed vide ad vs. 673. Melius tum foret *excussi*; nisi illa vox praecederet. *oculum excusseris* Seneca Epist. ix.

713 PROCURRUNT OCULI] Rescripsi *procurrunt*, ut habent Nisi longe plurimi, & editiones pleraeque. *procumbunt* vulgo quae legebatur, quae vox

primum à Grotio in textum inmissa est. nam vitiose, seu contra Sulpitii mentem, in Ed. quadam Sulpitii A. 1509. exaratum est *procumbunt*. Ipse Sulpitius ediderat *prorumpunt* cum Ed. Veneta, Ascens. Verell. & Micelli. *procumbunt* est in uno tantum Berlm. Regio recent. Hult. Marp. & Amstel. *prorumpunt* in duobus Vossianis, & Variantibus Stephani. *diffiliunt* unus Berlm. Non displiceret *prorumpunt*; nisi mox praecederet *rupis*. Cogitavi, aliquando scribendum esse *procliderunt* i. e. proni è sedibus ceciderunt oculi. Ovidius ex emendatione Heinii L. ix. Metam. 649.

- - - cum tu lassata sequendo
Procidis.

Statius L. ix. Theb. 48.

*Nudus in egregii vacuum jam corpus amici
 Procidit.*

Livius L. xxvi. c. 39. *praeceps cum armis procidit ante proram*. c. 49. *stans ad pedes imperatoris procubuit*. in Vossiano Cod. est *procidit*. vel *prorumpunt*. Nam omnia illa loca, ubi *prorumpere* ponitur sine casu, non auderem cum summo Viro J. F. Gronovio suspecti habere, & mutare in *proclidero* ad Taciti L. xv. Ann. c. 22. Penultimam autem in praeteritis saepe corripit, etiam pueri norunt. Num fuit, *prosilium*?

- Victum aevo ^a cecidit robur, ^f seilūque senecta,
 730 Exemplum, non miles erat) qui, funere viso,
 Saepe cadens longae senior per transtra carinae,
 Pervenit ad ^b puppim, ^c spirantesque invenit artus.
 Non lacrimae cecidere genis, ^d non pectora ^e tundit,
^f Distentis ^g toto riguit sed ^h corpore palmis.
 735 Nox ⁱ subit, atque oculos ^k vastae ^l obduxere tenebrae,
 Et miserum cernens ^m agnoscere desinit Argum.
 Ille caput labens, ⁿ & jam ^o languentia colla
 Viso patre levat: vox fauces nulla solutas
^p Prolequitur: ^q tacito tantum petit oscula vultu.
 740 Invitatque patris ^r claudenda ad lumina dextram.
 Ut torpore ^s senex caruit, viresque cruentus
 Coepit habere dolor; Non perdam tempora, dixit,

A facis

VARIAE LECTIONES.

^a Sic V. 1. vulgo *robur cecidit*. ^b *puppem* B. 1. V. 1. in p. B. 1. ^c *spirantes* in v. B. 1. *spirantisque* V. pr. sec. tert. R. pr. W. ^d *nec* V. 1. Oxon. pr. ^e *tondit* H. ^f *distentis* VV. LL. Steph. P. 1. B. 1. ^g *tenso* Ed. Asc. Mic. ^h *pectore* A. ⁱ *subit* B. 1. ^k *late* B. 1. ^l *obduxere* V. 1. ^m *cognoscere* Edd. Ven. Br. Med. ⁿ *etiam* B. 1. R. 1. A. ^o *labentia* B. 1. ^p *prolequitur* V. 1. ^q *tacitoque tamen* A. ^r *claudentia* V. 1. ^s *senes* Ed. Ven.

715 MEMBRIS] Al. *nervis sensis* ut in vetusto Cod. HORTENS.

721 VIVENTIS] Hunc dicit esse ingentem usum militis, si loco viventis potuisset occidi. SCHOL.

722 COECA] Pro ipse coecus. IDEM.

723 JUVENIS GENEROSI] Miseratio facta de duabus rebus; de aetate, & de genere; quia & juvenis & nobilis fuit. IDEM.

424 JAM NON MEDIUS] Plus ergo, quam medius. HORTENS.

724 DESCENDIT] *Discedit* Vossianus prim. tert. Regius prim. & Voss. sec. pro varia lectione sollemni mutatione, ut jam saepius monui. Illustr. N. Heinsius curis secundis ad Ovidium legit *desidit* Lib. vi. Metam. 390. *Salientia viscera*. Verum ego vulgatum non temere damno; idque retinet Priscian. c. 611. Quidquid ex altiore loco inferne vergit, recte dicitur *descendere*. Sic Lib. 11, 375.

Insonos rigidam in frontem descendere canos.

Statius Lib. 1. Theb. 134.

Ardua nodosus cervix descendit in armos.

Ovid. Lib. xii. Metam. 396.

Ex humeris medius coma descendebat in armos. ubi vide Cl. Burm. Silius Ital. L. vi, 426.

- - - - - horrenda cano

Vertice descendens ingentia cella tegebat
Caesarius.

726 JAM VICTAE DIVERSA] Al. *diversa viclas jam*. al. Vet. Cod. *stabat diversae vicla jam par. car.* HORTENS.

727 ILLE] i. si juvenis tunc fuisset, nulli cederet. SCHOL.

730 NOM MILES] Msc. *jam miles*. minus apte. BERSM.

731 CADENS] Aut senior, aut nimia festinatione. SCHOL.

736 DESINIT] Vossian. quart. *deserit*, sollemni errore. unde multa veterum loca sunt corrupta. Consule Heins. ad Ovidii Art. Amat. L. 11, 726. *desino* restituendum puto etiam Terentio Heautont. A. 11. sc. 3, 64 ex antiquissimo Bombi Cod. *Mulier telam desinit*. vulgo *deserit*. Dein Argon Sulpit. & Aldus edidit. non male. sed tum quoque vs. 723. rescribendum foret *Argos*.

738 VOX FAUCES] Malim cum amico, *fauces vox*.

746 TUA] In meo Codice scriptum est *sua*. Forlan vere. Vide, quae diximus ad L. 1, 657. v, 311. *Jam manibus damnata suis*. Dein monet Bersmann. in aliis esse *Sernianusque*, frequentissima mutatione. sic Lib. 11, 26. *Exanimos*, & *Exanimos* habuimus. Vide notas ad Gellium Lib. iv. c. 17. Giphon. Indice Lucet. in vocibus *gracilus*, *bilarus*, *proclivus*, *serilus*. Fabric. ad Terentii Andrianam

- A saevis permiffa * Deis, jugulumque ^b senilem
 Confodiam. veniam misero concede parenti,
 745 Arge, quod amplexus, extrema ^c quod oscula fugi.
^d Nondum destituit calidus tua ^e vulnera sanguis,
 Semianimisque jaces, & adhuc potes esse superstes.
 Sic fatus, ^f quamvis capulum per viscera missi
^g Polluerit gladii, tamen alta ^h sub aequora tendit.
 750 Praecipiti saltu. letum praecedere nati
ⁱ Festinantem animam morti non credidit uni.
 Inclinant jam fata ducum: nec jam amplius anceps
 Belli casus erat: Graiae pars maxima classis
 Mergitur: ast aliae, mutato remige, puppes
 755 Victores vexere suos: navalia paucae
 Praecipiti tenuere fuga. Quis in urbe parentum
 Fletus erat? ^k quanti matrum per litora planctus!
 Conjux saepe sui, confusis vultibus unda,

Credidit

V A R I A E L E C T I O N E S.

a diis B.2. W. b senile B.1. V.2 c quemus. d nondum M. Hort. e viscera B.1. f capulum qu. V.2. R. pr. g vulgo polluerat. h per R. 1. a m. sec. i festinansque B.1. V.1. k quantus vulgo.

diam 17. 1. Eunuch. 11, 3, 23. ubi consulti etiam potest Rivius, & ad Sallust. B. Jug. c. 66. Schesfer. ad Phaedr. L. 1, 10. Heintius ad multa Ovidii loca, & denique Drakenb. ad Silium v. 584.

747 SUPERSTES] Si ego me, antequam moriaris, occidam. SCHOL.

748 MISSI] Al. *mersi* in vetusto Cod. HORTENS. *Mersi* legitur in VV. Lest. Stephani, Pulm. tribus, duobus Berfm. duobus Vossianis Witian. & Marp. cum Scholiaste *missi* legitur, & *mersi*. Latius de hac voce egi ad verbum 426. *ferri* Amitel. & *missum* Voss. tert. dein pro *polluerat* rescripsi *pollueris*, jubentibus omnibus Pulm. duobus Berfm. Oxon. pr. & quinque meis melioribus cum Edd. Ven. & Omniboni. Male autem Ascensius & Versell. dederunt *polluerant*. nam liquet satis ex Lucano, patrem seipsum gladio confodisse, & dein in mare desiluisse, dum animam festinantem morti uni non credidit.

749 POLLUERANT] Alii habent *polluerat*. ut sit. *ipse sic fatus*, quamvis polluerat capulum gladii missi per viscera S. sua, tamen &c. ubi alii legunt sic, *praecipiti saltu letum praecedere nati*. sed non video, cur mutem. VERSELL.

750 PRAECIPITI SALTU] Al. *praecipiti letum saltu*. Alias *praeceps*, & *letum gaudens praecedere*

nati. al. *letum producere*. HORTENS. *Praeceps*, & *letum gaudens* est in uno Pulm. Edd. Veneta, Omniboni, Sulpitii, Ascens. Versell. & Micylli. Alii *saltu*, & *letum*. sed recte se habent vulgata, quae ceteris omnibus confirmantur MSS. Constructio est *festinantem praecedere*.

751 MORTI NON UNI] Quia post vulnera praecipitavit se in fluctus. SCHOL.

751 UNI] Atque ita non uni, sed duplici morti se tradidit, utpote & gladio confossus, & postea in mare praecipitatus. MICYLL.

752 INCLINANT FATA] Pompeji, ut vinceretur; Caesars, ut vinceret. SCHOL.

752 FATA DUCUM] Massiliensium intellige, inter quos praecipuus fuit L. Domitius, nuper ad Corinthus à Caesare captus, & dimissus, ut libr. 1. de bell. civil. idem Caesar meminit. Proximus autem ab hoc L. Nasidienus, qui post primam pugnam navalem, (duae enim praecipue commissae fuerant) à Pompejo cum classe navium secundum subsidio Massiliensibus, & Domitio missus fuerat, ut in iisdem Comment. lib. 11. traditur. MICYLL.

756 QUIS] i. qualis, vel quantus. admirantis enim est. SCHOL.

757 QUANTI] Hoc rectius judicavi, quam *quantus*.

Credidit ora viri, Romanum amplexa cadaver:
760 Accensisque rogis, miseri de corpore trunco
Certavere patres. at Brutus in * aequore victor,
Primus Caesareis pelagi decus addidit armis.

VARIAE LECTIONES.

* *aequora* V. I. Ed. Ven. Hack.

rus, motus auctoritate variarum lectionum Steph. trum Pulm. unius Berßmanni, & octo meorum ex vetustissimis Codicum cum editione Romana, & Parmentii.

760 CORPORE TRUNCO] *Trunci* Voss. tert. *cas-*
so meus. *perperam*. Seneca in Oedip. 1021.

- - *per has reliquias corporis trunci precor.*

762 PRIMUM &c.] C. Barthius Adversar. Lib.

xxvii. c. 13. putat, Lucanum his verbis innuere, Caesarem, vel ejus duces numquam ante reportasse victoriam navalem. Falsum enim hoc esse, dicit, & Caesarem cum Germanis antea navali proelio prospere conflixisse. Sed nemo non videt, haec non cogitare Lucanum, qui tantum agit de rebus in bello civili gestis, in quo prima fuit Caesaris maritima victoria.

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
LIBER QUARTUS.

* Sed quarti libri narrat pars prima, quod b ixit
 Caesar c ad Hispanos, ad iussa ducesque reversos.
 Mortem Vulteji cum multis altera pars dat.
 d Ultimaque ut Varum pepulit campoque fugavit
 Curio, fraude Jubae cecidit e qui strage suorum.

T procul extremis terrarum Caesar in a oris
 Martem saevus agit, non multa caede nocentem,
 Maxima sed fati ducibus b momenta daturum.
 Jure pari rector castris c Afranius illis,
 5 Ac Petrejus erat: concordia duxit in aequas
 Inperium commune vices, tutelaque valli
 Pervigil, alterno d paret custodia signo.
 His praeter Latias acies erat inpiger e Astur,
 f Vettonesque leves, profugique a gente vetusta

10 Gallo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *horis* V. 3. b *monumenta* vel *monimenta* B. 2. M. Ed. Ven. male. V. ad L. v, 340. c *Afranius* MSS. & Edd. qdd. d *cessit* Marp. e *Austur* Edd. Rom. Parm. *Hastur* Ed. Ven. f vulgo *vestones* que.

a AT] MS. Barthii.

b INSTAT] Barth.

c IN] Barth.

d ULTIMA QUOD] MS. Amstel. & Barth.

e CUM] Amstel. quoque Barth.

f AT] Consuetudo poetarum est, ut finem praecedentis Libri initio consequentis jungant quibusdam particulis, ut saepe Maro. SCHOL.

1 EXTREMIS] In Hispaniae finibus. IDEM.

2 NOCENTEM] Msc. *nocentum*, h. e. hostium. aliud *rubentem*. BERSM.

3 MOMENTA] Ut, si vicisset in Hispania Caesar, etiam Pompeum superaret in civili bello. Victoria enim Caesaris maximum in Hispania Pompejo damnum intulit, & initio fuit victoriae belli civilis. SCHOL.

4 JURE PARI] i. aequali potestate. Hi videlicet relictis erant a Pompejo in Hispania, qui praesent. SCHOL.

7 ALTERNO] i. modo Afranii, modo Petreji. IDEM.

8 ASTUR] Unum pro gente posuit; nam hi, quos dicit, Hispani sunt. IDEM.

9 VETTONESQUE] Vetustissimus Vossianus primus, Regius primus, & Wittianus sic exhibent. Voss. tertius *Vetones*. Alii *Vestones*. Vulgo autem erat *Vestones* etiam in Scholiaste, qui nugatur dicens *Vestones*, qui equis ubi periti sunt. quasi inde haberent nomen. Graecis vocantur *Ovitrons*. Variant passim MSS. in hoc nomine. Vide Heins. & Drakenb. ad Silium L. 111, 378. Casaubon. ad Strabon. L. 111. p. 139. Ed. Paris. Scott. ad Cornel. Ne-

- 10 Gallorum, Celtae miscentes nomen Hiberis.
 * Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
 Pingue solum tumulo: super hunc fundata vetusta
 Surgit ^b Ilerda manu: ^c placidis ^d praelabitur undis
 Helperios inter Sicoris non ultimus ^e amnes,
 15 Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
 Hibernas passurus aquas. at proxima rupes
 Signa tenet Magni: nec Caesar colle ^f minore
 Castra levat: medius dirimit tentoria gurgis.

Explicat

VARIAE LECTIOES.

a collectum & modico R. pr. b Ilerda vel Hylarida MSS. plerique, uti & infra. c blandis V. pr. d praelabitur H. e amnis H. & Serv. ad Aen. viii, 328. f minori B. 3. V. 2. W. H. A. Ed. Ven.

Nepot. Hamile. in fine. In aliis quoque scriptoribus *Vettonis* exhibuerunt viri docti. Sequentia exponit Servius ad Virgil. Aen. L. 1, 6.

*Italiam, fato profugus, Lavinaque venit
 Litua.*

Ex nostro adumbravit sua verba Silius III, 340.

Venere & Celtas sociati nomen Hiberis.

10 CELTAE] Celtæ gens Galliae, mixta Hiberis, qui sunt Hispaniae; unde *Celiberi* nomen junctum acceperunt. SCHOL.

11 LENIQUE] Bersm. MS. & Marp. *lenique*. contra metrum: unde aliquis scribendum putaret *acclivique*. sed non opus est. Livius Lib. 11, 50. *In editum leniter collem*. ubi Vossian. sec. *leviter* Lib. v. c. 24. *Lenis* (Vossian. *levis*) *ab terga cli-vus erat inter aciem & castra*. Ovidius L. v. Fast. 354.

Leniter acclivi constituere iugo.

Seneca de Const. Sap. c. 1. *illis, quae praecipitia ex intervallo apparebant, radis leni fastigium*. Caesar de B. Civ. Lib. 11. c. 22. *leniore fastigio*. Et saepissime. Eadem confusio apud Caesarem B. Gall. L. 11. c. 8. *Collis in fronte leniter fastigatus*. *Leviter* ediderunt alii. quod tamen non ubique damno. Plinius Lib. v. Ep. 6. *Leviter & sensim cli-vo fallente*: at illic quoque Doctiss. Hearn ex duobus MSS. *leniter*. Seneca Troad. vi. 1123.

*Aversa cingis campus, & clivo levi
 Erecta medium vallis includens locum
 Crescit theatri more.*

16 HIBERNAS] Hunc enim pontem Sicoris supergreditur, cum per hiemem fluvius inundat. SCHOL.

18 CASTRA LEVAT] MSS. tres Pulm. unus Bersm. & mei duo locat. ut vs. 587. *primaque castra lo-*

cat Silius. XII, 541. *dimensaque castra locavit* & passim. Nihilominus hoc tamen loco male. *Levare*, *tollere* &c. dicimus ea, quae in altum struimus, vel collocamus, quae & ipsa *scandere*, & *surgere* dicuntur. Vide ad Lib. 11, 222. Lib. IV, 418. *puppisque levant*.

18 MEDIUS DIRIMIT] *Henricus Glareanus* asserit, non esse locum hoc toto opere, qui lectorem magis suspensum teneat, atque à nemine haecenus, quod sciat, tractatum. Itaque libenter ejus explicationem hic adscribemus. In utroque, *inquit*, ut ut torqueamus verba, quatuor ingentes difficultates sese nobis hic offerunt. Prima de urbe Ilerda, in utra parte Sicoris fuerit, ad ortumne, an ad occasum: hoc est, citraue Sicorim, an ultra. Secunda, de fluminibus Sicori, & Cinga, uter magis ad ortum, uter magis ad occasum: nam utrumque à septentrione in meridiem fluere, fere convenit inter omnes. Tertia, de lapideo ponte Ilerdae, in quam partem ierit, occiduamne, an orientalem. Quarta, quomodo Gallica auxilia Caesarem sequi iussa Pompejani invadere potuerint ex Ilerda, Caesar adesse eis nequiverit, cum citra Sicorim adhuc esset. De prima dubitatione, unde fere aliae deinceps pendent, breviter dicam, quod sentio. Mihi quidem videri, Ilerdam citra flumen Sicorim fuisse, ac ea omnia, quae Caesar initio sui ad C. Fabium adventus egit, acta esse citra Sicorim. Afranii etiam castra citra & flumen, & urbem fuisse aliquo spatio, ita ut inter ea, ac urbem tumultum istum, de quo quinque horis pugnatum scribit Caesar, ac quem Afraniani tandem obtinuerunt, fuisse intelligamus. Verum si haec sit vera opinio, quid dicemus igitur ad propositum jam Lucani carmen?

Medius dirimit tentoria gurgis.

Mihi sane vix explicabilis videtur locus, nisi

Ck 2

quint

Explicat ^a hinc ^b tellus campos effusa ^c patentes,
 20 Vix oculo ^d prendente modum, camposque ^e coërcet
 Cinga rapax, vetitus fluctus, & litora cursu
 Oceani pepulisse suo: nam gurgite mixto,
 Qui praestat terris, ^f aufert tibi nomen ^g Hiberus.

Prima

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a hic A. ^b campos s. Edd. Ven. Br. Med. ^c patens V. pr. W. ^d pendente B. i. ^e coheret A. ^f aufert Ed. Rom. affert Ed. Parm. ^g Hiberus V. tert. Hyberis meus.

ἐνδοξίαις, intelligatur, ut aliqua Afraniorum pars ultra flumen fuerit. Habuerunt enim pontem lapideum in sua potestate. Caesariani autem duos aedificaverunt, pontes ad pabulandum duntaxat: & erant temporarii, ita ut nulla Caesarianorum castra in altera ripa fuerint: nisi quis fortasse & hoc in Romana historia, ut pleraque alia, varium contendat. Sed cui potius credendum, quam ei, qui historiam & gessit, & scripsit. Primum ut advenit Caesar, ipse inquit, ad C. Fabium relictis in ejus castris sex cohortibus praefidio, ac ponte, qui interierat, refecto, postero die omnibus copiis triplici instructa acie ad Ilerdam profectus est, ubi novis constructis castris tumultum inter urbem, & Afraniana castra medium invadit. In quo quidem duorum exercituum concursu nulla prorsus mentio est alicujus fluvii, aut superati, aut transiti. Unde satis constat, omnia haec citra Sicorim esse acta. Neque Caesarem transisse Sicorim, donec Afraniani in Celuberiam abire festinarent, post inquam inundationem, & jam item novo facto ponte per Sicorim, quo tamen in translatione totius exercitus usi non sunt, propter nimis magnum circuitum non sane opportunum festinationi, sed diviso in aliquot fossas Sicori flumine, ac vadoso facto, cum equites transissent, tum incredibili audacia & pedites ausos transire. Sed haec de Ilerdae situ. Nunc de fluminibus Sicori, & Cinga dicendum: ubi lector primum admonendus videtur, ut etiam, atque etiam consideret, quid sibi haec Caesaris verba velint, &c. *Castra enim ut supra demonstratum est, cum essent inter flumina duo Sicorim, & Cingam, spatio millium XXX. neutrum horum transiri poterat, necessarioque omnes his angustiis continebantur.* Haec ille. In nostris commentariorum codicibus hoc adeo lib. ubi haec tractatur historia, nulla ante mentio fuit, duorum horum fluviorum simul nominatorum. Sicoris quidem seorsim meminit, sed castrorum inter duo flumina non item. Vel igitur Caesaris in tanta rerum difficultatibus cura oblitus est eorum, quae antea scripserat, vel existimabat, hoc se scripsisse, quod saepe usu venit, vel denique aliquis

defectus libri injuria temporum accidit, quod hercule in 111. hujus belli deinde lib. iterum atque iterum accidisse, sane constat, ut in annotationibus nostris obiter non semel ostendimus. Caeterum in vulgaribus Hispaniae tabulis ita pinguntur, ut Cinga sit magis occidentius, Sicoris orientior. Et ex hoc adeo poeta idem satis certum est, quippe qui Cingam in Iberum fluere asserat, qui est magis occidentius. At Caesar transito Sicori Iberi deinde mentionem facit, nullam vero Cingae. Videtur igitur Cinga supra Octogesam Iberum influere. Quare in magna illa inundatione cum citra Sicorim fuerit Caesar, & ad occasum habuerit eum, quodnam flumen ab ortu eum cingebat? Si igitur Cinga non erat, & qui magis ad occasum Sicore, necesse est aliud fuisse flumen. Et si in tanta inundantia etiam ignobiles torrentes negotium facessere possunt. Quapropter nisi Caesar subinde mutaverit castra, quod tamen non meminit, locus mihi inexplicabilis videtur. Et sane in Caesaris Commentariis ita res est dubia, cum legas, ut jam Ilerda citra Sicorim, mox ultra credas, ita & ipsarum Caesarum nunc citra, nunc ultra. At id magis urget, cum Caesar pro tumulo confligit, nullius in medio fieri mentionem fluminis, cum castra utrorumque starent opposita, & milites utrinque concurrerent, ut certe lectorem non possit non turbare, quod poeta hic dicit. *Medius dirimis tentoria gurgis*, maxime cum ipse continuo eum pro tumulo confictum subjungat. Quamquam & hoc quisquam cavillari, cum Cinga, & Sicoris à septentrione in meridiem fluant, ac sub Ilerda Iberum influant, quid prohibuerit Caesarem (siquidem inter eos conclusus erat) recta sequi fluminum tractus ad fontes, septentrionem versus, praefertim equitatu, quo longe potentior erat Pompejanis. Sed id fortassis nimis argutum. Ad tertiam progrediamur dubitationem, in utra parte fuerit pons ille saxeus, *hibernas passurus aquas*, ut inquit Lucanus. Sed ex Caesare (quantum nos conicere possumus) videtur ab occasu urbis Ilerdae fuisse. Nam cum Afraniani in Celuberiam abire festinarent, & adhuc Ilerdae subsisterent, *duabus*

auxi-

Prima dies belli cessavit Marte cruento,
25 Spectandasque ducum vires, numerosaque signa
Exposuit: piguit sceleris: pudor arma furentum
Continuit: patriaeque, & ruptis legibus unum
Donavere diem. pronobis tam Caesar Olympo

In no-

VARIAE LECTIOES.

a *puduit* B. 1. V. 1. *peragunt* V. 1. b *cum* VV. LL. Steph. P. 4. B. 1. V. 4. R. 2. W. H. meus. Edd. Ven. Bzj Med. Hack. *dum* P. 2. V. 1. *tunc* P. 1. V. 1. Edd. Sulp. Asc. Mic. aliaeque.

auxiliaribus cohortibus (inquit Caesar) *Ilerdae praesidio relicto, omnibus copiis Sicorim transiit, & cum duabus legionibus, quas superioribus diebus traduxerunt, castra conjungunt.* Haec ille. Post hos jam Caesar per flumen jam vadisum factum equitatum mittit, qui equitatus cum in conspectu legionum Caesaris cum novissimis Afraniorum confingerent, traducti milites assequuti sunt celerrime hostes. Haec omnia ipse Caesar diligentissime descripsit. Ex quibus liquet (ut puto) satis clare, pontem illum ad occasum urbi fuisse. Sed enim hic nunc quasta subit dubitatio, quae non minus sollicitum tenet lectorem. Quo pacto, cum inundarent omnia, & Caesari, concluso fluminibus, magni comitatus (ut ipse inquit) ex Gallia venirent, ea invadere potuerint Afraniani, Caesar autem defendere nequiverit. Neque vero quis hoc ita solvet, pontem illis fuisse saxum, qui in orientem quoque iter aperuerit, cum Caesar citra Sicorim esset, ad idem, inquam, latus. Hic quid respondeam, non hercle invenio. Sed fieri potest, ut Caesar aliquanto plus ad septentrionem sederit, viae vero publicae, quae plerumque in locis aquosis substruuntur, fuerint in Afraniorum potestate, ut quae ad oppidum ducebant: atque ita factum, ut Afraniani cum equites, tum pedes Gallica auxilia invadere potuerint, non etiam Caesar ea defendere. Haec quam eruditiss., ut multa alia explicata sunt à GLAREAN. Nunc ad poetam redeamus. HORTENS. Cum *gurgis* hoc loco poni nequeat simpliciter pro fossa, quam Caesar castris suis praeduxerat, (de ea enim loquitur versu 29.) manifeste errat Lucanus *Sicorim* intelligens. Clarissime enim patet ex Caesare, utriusque partes exercitus stetisse inter Cingam, & Sicorim, & post castra Afranii fuisse Ilerdam, & illum collem, quem volebat occupare Caesar, citra fluvium tamen. Vide L. 1. B. Civ. c. 41, 48, 49. Deinde mutata fortuna Afranius cum Petrejo Sicorim transire coacti sunt, Ilerdae praesidio relicto; ac tunc quoque transiit Caesar V. c. 63, 64. Et hinc maxime liquet error Lucani, credentis Ilerdam, & castra Pompejanorum fuisse ultra Sicorim. sic e-

nim canit vs. 143.

- - - - postquam omnia satis
Caesaris ira videt, salsam Petrejus Ilerdam
Deserit.

cum vero flumen transiisse per pontem, ut recte Caesar, non dicit; at subjungit, Caesarem, explorato Petreji abitu, flumen cum copiis transnataste.

Capere arma jubet, nec quaerere pontem,
Nec vada, sed duris fluvium superare lacertis.
Paretur.

Quod verum est, sed prius Sicorim transferant Pompeiani per pontem, qui erat post Ilerdam, praesidiis ipsorum firmatam; ne Caesar illam urbem, aut pontem occupare posset. Cinga autem magis orientalis est, quam Sicoris: ita tamen, ut uterque à septentrione versus meridiem fluat, & in Iberum, qui itidem ex septentrionali Hispaniae parte oriens in mare mediterraneum, haud procul insulis Balearibus, exit. Inter Sicorim, & Cingam, ut dixi, Ilerda est sita, & illic uterque stetit exercitus; ut bene tradit Caesar, errante Luciano.

20 PRENDENTE] Ut prope amplius sit, quam possimus oculo intueri. SCHOL.

21 VETITUS FLUCTUS &c.] Ordo est. Vetitus pepulisse fluctus, & litora Oceani cursu suo. Vetitus ergo est ab Hiberno flumine, qui cum excipit aquis suis, ne possit Oceanum inapellere (*implere* Voss. sec.) & incitare. IDEM.

22 NAM] S. O. Cinga. Est autem apostrophe satis dura. nam cum in tertia persona dixerit *cursu suo* & *vetitus* subinfert *Ubi*, quod ad secundam personam spectat. VERSELLAN. Duram hanc apostrophem à Lucani manu non esse, indicant satis, ni fallor MSS. vetustiores. Nam in Vossiano primo, & tertio, ac Regio primo scribitur *coerrens*, & pro *suo* in Vossiano secundo pro varia lectione eadem manu *suo*. pro *tibi male sibi* in Marpurg. & duobus Vossianis. V. Priscian. c. 698, 734. Quare legendum omnino arbitror *camposque ceceras*, & *pepulisse* suo. ut lenius tota procedat oratio.

Kk 3

- In noctem subita circumdedit agmina fossa,
 30 ^a Dum primae praestant acies, hostemque fefellit,
 Et prope confertis ^b obduxit castra manipulis.
 Luce nova collem subito conscendere cursu,
^c Qui ^d medius ^e tutam castris dirimebat Ilterdam,
 Inperat, ^f huc hostem pariter terrorque, pudorque
 35 Impulit: & ^g raptu tumultum prior agmine cepit.
 His virtus, ferrumque locum ^h promittit: at illis
 Ipse locus, miles rupes ⁱ oneratus in altis
 Nititur: ^k adversoque acies in monte supina

Haeret,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tum O. ^b adduxit V. tert. a m. 2. obtexit M. Hort. ^c quid V. 1. ^d medius A. Ed. Farn. medius in Priscano c. 1002. ma e. ^e totam VV. f. l. Steph. castris tui. P. 1. B. 1. H. ^f hunc V. 1. ^g rapido V. 2. Vid. ad L. 111, 299. ^h permittit H. praemittit Edd. Br. Med. ⁱ honoratus V. 2. honoratus M. ^k aversoque W.

tio. Error natus est ex eo, quod subjungatur *veritus*, librarius credentibus, à Luciano tunc debuisset dici *verite*. sed tu, lector, vide, quae notavimus ad Lib. 11, 110. *Degener o populus*.

23 NOMEN] Bis accipimus *nomen*. Hiberus tibi nomen autem, qui terris nomen praestat. Ab hoc enim Hispania (*Hesperia* Voss. prim.) *Hiberia* nominatur. SCHOL. Sic recte Scholiae, & ex eo Omnibonus, & Sulpitius, aliique hunc locum capiunt. *praestat*, praebet, dat. Ascensius, & Hortentius exponunt male *utilior, melior, praestantior est terris*.

28 DIEM] Quo à caede cessatum est. SCHOL.

30 PERSTANT! i. e. in armis persistunt, quasi progressuri. ASCENS. Aldus legit *praestant*, quod hic est, ante alios stant. VERSELL. Omnibonus autem *praestant*, legit, pro, antestant: à *prae*, & *sto*, ut ipse addit. Sic autem & Caesar, scribit libro primo. *Caesar ubi cognovit per Afranium stare, quo minus dimicaretur, ab insimis radicibus montis, intermissis circiter passibus quadringentis, castra facere coegit. Et ne in opere faciendo milites repentino hostium incursum exterrerentur, asque opere prohiberentur, vallo muniri, quod amittere & praecul videri necesse erat, sed à fronte castra hostium pedum quindecim fossam fieri iussit. Prima & secunda acies in armis, ut ab initio constituta erat, permanebat. Post hos opus in occulto acies tertia faciebat: sic omne prius est perfectum, quam intelligeretur ab Afranio castra muniri.* MICYLL. *Praestans* i. antestant, ne ab Afranianis observarentur Caesarianorum motiones. Msc. duo *perstant*, hoc est in armis permanent. BERSM. *Praestant* retinent MSS. plerique, & antiquiores cum plurimis editis, & Scholiae. notans haec *praestant*. *Dum praeposuntur*,

Caesar noctis exordio primam aciem hostibus opposuit, quas resistere, ne hostes viderent ambitum fossae, quam exstruxerat. Sicque aciem praeposendo hostem fefellit. Non tamen penitus ausim damnare, quod Sulpitius, & Ascensius praetulerunt, *perstant* i. e. in armis perseverant, permanent, ut ait Caesar, praeter 2. Berlin. ita etiam habent unus Pulm. meus, & Amstelod. cum editione Romana. Lib. vii, 690.

Ac testare Deos: nullum, qui perstat in armis, Jam tibi, magne, mori.

ubi itidem in aliis est *praestet*. Silius Ital. Lib. viii, 326.

- - - *persta & leni medicamina belli Cautus ama.*

Livius Lib. xxiv, 47. *Pars certaminis studio & spe potiundi castris hostium persistit ad vallum, persta liquis* Ovidio Ep. xviii. Her. 206.

31 CONSERTIS OBDEXIT] Ut expediret ambitum fossae, disposuit manipulos in circuitu. sic autem pene castra obtexit. SCHOL.

33 MEDIUS TUTAM] Quia separabat illam à castris Caesaris, & tutam esse faciebat. IDEM.

34 TERRORQUE PUDORQUE] Terror, ne periclitarentur, si Caesar occuparet hunc collem. Pudor, ne erubescerent, si amitterent locum. IDEM.

40 TELUM VIBRARE] Uti monuimus ad Lib. 111, 433. ab auctoribus vulgo usurpari *librare*, quando res agitur bipenni, securi, & similibus, ubi semper aliquis certus petitur scopus, sic nunc videmus eos adhibuisse *vibrare*, de emittendo tela, & cuncta missilia, praesertim quando in vagum, ut solet in proelio fieri, à militibus jaciuntur:

- Haeret, & in tergum casura, umbone ^a sequentis
 40 Erigitur. nulli telum vibrare ^b vacabat.
 Dum labat, ^c & fixo firmat vestigia ^d pilo,
 Dum scopulos, ^e stirpesque tenent, atque hoste relicto
 Caedunt ense viam. vidit lapsura ruina
 Agmina dux, ^f equitemque jubet ^g succedere bello,
 45 Munitumque latus laevo praeducere gyro.
 Sic pedes ^h ex facili, nulloque urgente receptus,
 Inritus & victor subducto Marte pendit.
 Haecenus ⁱ armorum discrimina. cetera bello

Fata de-

VARIAE LECTIOES.

^a sequenti P. 1. ^b vacavit P. 3. V. 2. ^c infixo B. 1. ^d telo V. 1. resc. pilo. ^e stirpesque P. 1. ^f equitesque P. 1. Ed. Mic. ^g subducere P. 1. ^h e V. 1. & V. 1. ⁱ armorum V. pr. am. pr. R. pr.

tur: Neque enim illud ubique in *librare* mutare debuerant viri docti, quos illic recensuimus, nisi plane jubentibus manu vetusta exaratis Codicibus. sic versu 386.

Excussis umquam ferrum vibraffe lacertis.

VII, 82.

Vibrant tela manus.

vf. 189.

- - - cœlumque tremens cum lancea transit,
Dicere non fallar, quo sis vibrata lacerto.

Hic quatuor locis omnes, quos vidi, MSS. *vibrare* servant. Ovidius Epist. III, 25. Heroid.

- - - - - *vibrata lacerto*

Transseat Hectorum Pelias hasta latus.

Ep. IV, 41.

Excusso telum vibrare lacerto.

Sidon. Apollin. Carm. xv, 18.

Hic rotas excussum vibrans in sidera Pindum.

Plinius Paneg. c. 13. *Nunc tela vibrare, nunc vibrata suscipere.* Male Aldus, & Lipsius *librare*, & *librata*. Ex hac observatione opinor rescribendum etiam esse in Statio L. v. Theb. 560.

- - - - - *quo turbine bellica quondam*
Vibrati salinus portarum in claustra molares.

& in Silio L. x, 236.

Saxum ingens vasto vibratum pendere, caeca
Venit in ora manu.

non *librati*, & *libratum*. Retinendum vero apud Sidon. Apoll. Carm. v, 155.

- - - - - *libravit in hostem*
Spicula.

Ibi enim diriguntur spicula in destinatum sibi scopum; quod aliter dicunt *ab aure librare*. sic Seneca Herc. Oct. 1656.

Nec fallit umquam dexteram hic arcus tuam;
Librare telum didicis, & certam dare
Fugam fugistis.

Quintil. Declam. 1. c. 10. *Sic ergo libravit manum cœcus, ut ipsam protinus feriret animam.* ubi vid. Doctiss. Schuking. Ceterum consule & Keuchen. ad Frontin. Strat. L. II. c. 1. §. 3. *lanceas vibrantes.* de Phrasi *firmare vestigia* ad N. Heinsum ad Claudian. L. 1. Rapt. Proserp. 19.

Ebria Maconius firmat vestigia Ibyrus.

& qui plura super eo loco notavit Dempster. ad Rohn. p. m. 138.

43 CAEDUNT ENSE VIAM] Caedendo perviam faciunt. GROT. Ed. prim. Caedendo viam sibi per invia faciunt. IDEM. Ed. tert.

45 PRAEDUCERE] Sic optime tacens restituit Grotius; cum antea legeretur *producere*, & in tribus Pulm. Voss. uno a m. pr. & Ed. Romana *procedere*. *praeducere* autem confirmant veterissimi duo Vossiani, Oxonienses, Regius unus, & Marp. notat vero praetendere, praetexere. Vide omnino notas ad Silium L. x, 411.

Fossas instans praeducere muris.

47 INRITUS ET VICTOR] Scilicet milites Caesarianus, hoc est, quantum ad occupationem collis voti compos, pendit irritus, hoc est frustratus spe sua. sperabat enim, ubi collem invaserit, pugnandi facultatem se habiturum, sed pendit Marte subducto, id est bellandi potestate sublata, nam priusquam in altum ascenderat, jam miles Pompejanus aufugerat, & se in castra sua receperat, & sic secun-

- Fata dedit variis ^a incertus motibus aër.
 50 ^b Pigro bruma gelu, siccisque Aquilonibus haerens,
^c Aethere constricto pluvias in nube tenebat.
 Urebant montana nives, ^d camposque jacentes
^e Non duraturae conspecto sole pruinae:
^f Atque omnis, propior mergenti sidera coelo,
 55 Aruerat tellus, hiberno dura sereno.
 Sed, postquam vernus calidum Titana recepit,
 Sidera respiciens, delapsae portitor Helles,
 Atque iterum aequatis ad justae pondera Librae
 Temporibus vicere dies: ^g tunc, sole relicto,

60 Cyn-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a incertis Edd. Brix. Med. ^b primo P. 1. ^c aëre A. ^d campoque A. ^e nec meus. ^f ponitur hic versus post seq. in Marp. ^g cum B. 1. W. V. 1.

eundum diversa erat victor & irritus: victor enim qui collem invito hoste obtinuerat; & irritus, qui pugnandi facultatem non habebat. Aliter sentiunt Commentarii superiores: sequere utros libet. ASCENS. Priores interpretes scilicet cum Scholiaste ad Pompejanos referunt. Ego putem, utrosque intelligi. Nam Pompejani fuisse *victores*, quia collem retinuerunt, quem infederant, *irriti* tamen, quod non multos Caesarianos occidere potuerunt. *Victor* fuit Caesar; quia longe plures interempti sunt Pompejani. *Iritus* tamen, quod collem illum occupare nequiverit. Uterque quoque adscripsit sibi victoriam. Consule Caesar. Comment. L. 1. c. 46.

50 HAERENS] Vir illustriss. N. Heinſius omnino legendum esse putat *horrens* ad Ovidium. Lib. 1. Fast. 495.

Nec fera tempestas toto tamen horret in anno.

Et certe passim *horrare hiems*, & *frigus* dicitur. Sic *horrentem laxare zephyris annum* sol dicitur Statius, L. IV. Theb. 1. Hoc tamen loco retinendum opinor cum omnibus MSS. *haerens* i. e. *perstans*, firma manens, aquilonibus sine intermissione stantibus, nec *pigro* gelu se solvente. Claudian: Lib. II. in Eutrop. 9.

- - - *inmotis haesore piacula fati.*
 Infra L. VI. 462.

- - - *dilataque longa*
Haesit nocte dies.

Valer. Flacc. L. III. 211.

- - - *lentis haeret non conscia bigis.*
 Statius Lib. X. Theb. 136.

- - - *pigrius haerent*
Nubila,

ubi, ut hic, *piger*, & *haerere* junguntur, actandem in Seneca Herc. Fur. 704.

Inmotus aër haeret, & pigro sedet
Nox atra mundo.

Rectius Heinſius pro *horrentes* emendavit in Claudian. IV. Conf. Honor. 348. *fluvios haerentes glacie.*

51 IN NUBE] In aëre. *Nubes* enim nihil aliud sunt, nisi aër densatus. Ergo illi debent substantiam, à quo habent, ut sint. SCHOL.

52 UREBANT] Caloris, & frigoris unus effectus est: nam de utroque *urere* dicimus. IDEM.

53 NON DURATURAE] Quia non solvuntur pruinae conspectu solis, quae sereno coelo sunt. IDEM.

54 MERGENTI] Tellus, quae in occidente est, dicta autem est Hispania, quae illic sita est. IDEM.

56 SED POSTQUAM &c.] i. postquam sol coepit in signo arietis esse. Dicit autem Idus Martias, quando initium veris est. IDEM.

57 DELAPSAE] Msc. tria *dilapsae*. Delapsa autem ab ariete Helle in ponto, Helleponto nomen fecit. BERSM. Recte Bersmannus, & sequentes editores cum Omnibono, Ascensio, atque dederunt *delapsae*. Vitiose, ut solet, MSS. & Edd. fere omnes *dilapsae*, quod aliud est. Dein Graeco more *Borean* scripsi auctoritate optimorum MSS. Vossiani, & Regii primi, pro *Borean*.

57 PORTITOR] Constanti hoc retinent omnes libri. Sed quia non fuit Helles portitor, cum delapsa sit, cuncti viri *negativatos* malunt legere *proditor*. nec ego mutui refragor. Consule Scriverium ad Martial. L. 9. 71.

Quid proditor Helles.

N. Hein-

- 60 Cynthia, quo ^a primum cornu dubitanda ^b refulsit,
Exclussit Borean, flammisque ^c accepit ^d ab Euro.
Ille suo nubes ^e quascumque invenit in axe,
Torsit in occiduum ^f Nabataeis flatibus orbem.
Et quas ^g sentit ^h Arabs, & quas Gangetica tellus
65 ⁱ Exhalat nebulas, quidquid concrefcere primus
^k Sol patitur, quidquid coeli fuscator Eoī
Impulerat ^l Corus, quidquid ^m defenderat Indos:
Incendere diem ⁿ nubes oriente remotae,
Nec medio potuere graves incumbere mundo,
70 Sed ^o nimbos rapuere fuga. vacat imbribus ^p Arctos,
Et ^q No-

VARIAS LECTIONES.

^a a cornu pr. A. ^b refulsit P. 1. ^c accepit V. sec. Marp. ^d in V. tert. A. V. sec. a m. pr. Boh. ^e quacumque V. 1. ^f Nabataeis vel Nabatheis MSS. & Edd. veteres pleraeq. Nabataeis V. 1. meus. ^g Arabs V. sec. Arabas V. 1. Arax A. ^h sentit B. 1. ⁱ exhalat V. 3. W. meus. ^k Hic versus deest in meo. in Hult. hoc ordine sol ere. impulerat ere. exhalat scribuntur. ^l Chorus MSS. & Edd. qdd. semper. ^m defenderat V. 1. ⁿ nubesque B. 1. V. 2. O. 2. P. ^o nubes meus a m. pr. ^p Arcton V. pr.

N. Heinsium, & Burmann. ad Ovidii Fast. iv, 715.

Qui prodidit Hellen.

& late de harum vocum usu disputantem J. F. Gro-
novium L. 111. Observ. c. 20. Si retineamus por-
titor à portu est derivandum. Vide Baptist. Pium
Syll. 111. T. 1. Thef. Crit. p. 547. & Jacob. Bono-
nient. ibid. p. 672.

57 HELLES] Helle enim ariete vehebatur cum
Phryxo fratre. unde in mare delapsa est, & ab ea
Hellepontiacum dicitur fretum. SCHOL.

58 ITERUM] Duo enim sunt aequinoctia. Li-
brae, & Arietis. Hic illud dicit, quod est 1111.
(MSS. viii.) Kal. Aprilis. IDEM.

59 VICERE] i. noctis spatium transierunt. Reli-
cto, quia cum sole oritur recedens de eo signo, in
quo sol fuerat. IDEM.

61 FLAMMAS] Καύχοντες flammis posuit pro
lumine. nam in lumine ejus Boreas non videba-
tur, sed Euris. Prognostica scilicet non serenita-
tis, sed pluviae. IDEM. Recte interpretes intel-
ligunt flammeum lunae ruborem, praesagium ven-
torum & pluviae, adjecto Virgilii versu, vento
semper rubet aurea Phoebus. noster L. v, 549. Vento-
rumque nota rubuit. & saepe alii.

62 NABATHAEIS] i. Orientalibus. Regio Naba-
the est Orientis, unde Euris nascitur. Vocatur
autem à Nabath (Nabaios Voss. tert. Nabaios Isi-
dor. c. 1036.) filio Ismaëlis, quae inter Judaeam,
& Arabiam jacens surgit ab Euphrate, & in mare
rubrum porrigitur. Est autem pars Arabiae. Alii
dicunt, quod Nabis civitas sit Phrygiae, vel no-

men regis Syriae. à quo Syri Nabathaei dicuntur.
SCHOL. Nabataeis. Orientalibus. Nabataea re-
gio ab Arabia incipiens, tendensque usque ad ma-
re rubrum. Ovidius:

Eurus ad auroram, Nabataeaeque regna recessit.

SULPIT. Stephanus Ναβαθηῖς inquit, ἡδὲ
τὸ ἀνατολικὸν Ἀράβιον, καὶ τὴν Νάβητον τοῖς. Ναβα-
θηῖς δὲ ἵεναι οὐ μόνον τὴν γῆν. Dicitur autem
& Nabatena, regio ipsa, & Nabatani, populus.
MICYLL.

66 FUSCATOR] Mscr. frustrator. fuscator est
σκοτεινός: opacans coelum. BERSM.

67 IMPULERAT] Sic ante Grotium expresserant
Sulpitius, Ascensius, Versellan. & Micyllus. Re-
liquae omnes editiones habent insulerat. Et sane
ita quoque manu exarati libri fere omnes. Reti-
neo tamen impulerat cum Vossianis duobus Mar-
purg. & uno Pulmanni infra vulgo, sed male, v. 447.

Impulsi ad noctem jam lux extrema tenebras.

L. vii, 452.

- - - - - astra Thyestae

Impulsi, & subitis damnant noctibus Argos.

in quibus locis itidem variatur, praeterquam quod
in ultimo vulgatae pejus habeant *absulis*. Statius
L. 11. Theb. 135.

- - - - - alto

Impuleras coelo gelidas Aurora tenebras.

111. Theb. 35.

Impulsi Eoo cumstantem Hyperiona ponto.

L

Sene-

Et Notus; in solam Calpen fluit humidus aër.
 Hic ubi jam Zephyri fines, & summus Olympi
 Cardo tenet Tethyn, vetitae transcurrere, densos
 Involvere globos, congestumque aëris atri
 75 Vix recipit spatium, quod separat aethere terram.
 Jamque polo pressae largos densantur in imbres;

Spissatae-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Notus W. b Calpen V. 3. R. Marp. M. Hort. c humidus W. d sum in M. jam B. 1. e Tethyn V. 5. meus. O. 1. Ed. Ven. f terras P. 2. B. 1. g sparsae VV. L. L. Steph.

Seneca Trag. in Hippol. vl. 955.

- - - ventis nubila impellentibus.

Philosoph. L. III. de Ira c. 6. Pars superior mundi nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur &c.

67 CORUS] Chorus enim ab occidente fiat, & nubes pelit in Orientem. Chorus autem dicitur, quod nubes colligat, & velut in chorum ducat. SCHOL.

67 DEFENDERAT] i. praetexerat à solis ardore Indos, scilicet torfit in occidentum & Hispaniam. IDEM.

68 INCENDERE DIEM &c.] Atqui nubes non possunt incendere diem sed sol. Hinc viri docti quidam mallent hic legere *impediore*, vel *insedere diem* pro obfuscarunt: sic versu 103. *nox subtexta polo*; & remotis jam nubibus *visus dies* vl. 129. *Incendis*, & *insedis* confunduntur etiam apud Florum L. III. c. 21. §. 7. & alibi. Sed nihil mutant scripti, & bene se habet locus. Neque enim intelligendum de aëre, sub quo erant jam Romani exercitus, sed de plaga orientali, unde nubes remotae praebuerunt causam, ut sol ibi nasceretur ardentior, ut recte exponunt scholia, & interpretes. Nubes ergo, in occidentem impullae, & ita ab oriente remotae in causâ fuerunt, fecerunt, ut illic magis incenderetur dies, & intolerabilior fieret sol, ablatis nebulis, quae orientales *defenderant*. quod verbum hic accurate notandum est. *Incendere diem* dixit quoque auctor Lib. IX, 498.

Utque calor solvit, quem torserat, aëra, ventus: Insensufque dies.

Simili loquendi modo Horat. Ode penult L. 1.

- - - - - minuit furorem
Vix una navis sospes ab ignibus.

Hoc modo forsitan etiam capiendus locus ille Lib. 1, 102.

- - - - - si terra recedat,
Ionium Aegaeo franges mare.

Non franges se, aut frangeris, sed terra franges, i. e.

recessu suo erit causa, cur frangatur. Vide infra quoque L. V, 156, 509. VI, 697. Virg. 111. Aen. 68.

69 MEDIO] Ubi meridiana pars mundi est. SCHOL.

71 CALPEN] Mons Hispaniae. adeo nec oriens, nec septentrio, nec merides habebat imbres; sed solus occidens. IDEM.

72 OLYMPI CARDO] Post Calpen enim Oceanus est, quo quati orbis limite cuncta cohibentur. Hoc ergo dicit, postquam venerunt ad Calpen nubes, ubi & venti habent finem, & Olympi cardo; non fuit, quo nubes longius tenderentur. IDEM.

74 CONGESTUM] Pro confectionem. Ipsam congeriem, & involutionem congestum dixit. IDEM.

76 LARGOS] Msc. *longos*. male. BERSM.

76 DENSANTUR] MSS. qui iam ab Ill. Heinssio collati, & Regius primus *densantur*. Vide ad Claudian. IV. Conf. Honor. 325. Infra vl. 779. etiam mavult Grotius *densaturque globus*. ubi pura. de hac interim terminatione *densere* consule Cerdam ad Virgiliu Georg. L. 1, 419.

- - - - - Juppiter voidus austris
Denset, erant quae rara modo.

& Collectanea Drakenburg. ad Silium IV, 159.

- - - - - sociata examina densant.

77 FLUUNT] Multum praefero lectionem unius Berlin. Codicis, & veterrimi Vossiani primi *ruunt*. Martial. L. III. Epigr. 100.

Imbribus inmodicis coelum nam forte ruebas.

Adde paullo ante adductum doctiss. Virum ad Silium L. XII, 619. *fluunt agmen aquarum*. qui hoc quoque loco *ruunt* malit.

78 QUAMVIS CREBRA MICENT] Versus hic jam olim mihi suspectus fuit. Et certe deest in MS. P. & in MS. T. adscriptus demum manu recentior. GROT. Ante Grotium vulgo edebatur *moriantur fulgura nimbis*, habentque ita MSS. Oxon. prim. & alii, sed recentiores. Alii, ut cum editione

Spissataeque fluunt: nec servant fulmina flammæ,
(*Quamvis crebra micent: exstinguit fulgura nimbus.*)

- ^a Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
80 ^b Arcus, vix ^c ulla ^d variatus luce colorem,
^e Oceanumque bibit, ^f raptosque ad nubila fluctus
^g Pertulit, & ^h coelo diffusum reddidit aequor.

Jamque

VARIARUM LECTIOES.

^a hic B. 1. A. ^b *arcus* Ed. Rom. ^c *nulla* V. 1. *ullum* V. 1. ^d *variatur* V. 1. ^e *Oceanum* H. ^f *raptos* meus VV. L. L. Steph. ^g *praetulit* V. sec. pro var. lect. ^h *de coelo fufum* V. tert. *defufum* Ed. Grot. Farn. Hack &c. *fufum de coelo* Boh.

tionem Veneta edidit Grotius *extinguit fulgura*, vel *fulmina nimbus*. Unus Pulm. & Marpurg. *exstingunt ful. nimbi*. Utrumque tam *mori*, quam *extingui* recte dicitur. Ovidius L. 1. Amor. El. 11.

*Vidi ego jactatas mota facie crescere flammæ,
Et vidi nullo concutiente mori.*

Statius L. vi. Theb. 547.

- - - moritur quoque conscius ignis.

Jul. Obseq. c. 86. *Inter mortuos igne*. Hinc necesse ventus dicitur flammam Ovidio Rem. Am. 808. plura vide apud Passerat. ad Propert. L. iv. El. 3, 50. Vossium ad Vellej. L. 11, 88. Duker. ad Flor. L. 111, 5. *Exstincta parum fideliter incendia reviviscunt*. Verum, ut dicam, quod sentio, spurium plane hunc versum cum Grotio putem, quod docet satis varietas dictionis in MSS. Immo in veterrimis quoque Vossianis primo & tertio à recentiore manu margini est adscriptus hic versus. pro *nimbus* in Amstel. & duobus Voss. est *membris*. Amplius dico, me capere non posse, quid hoc loco faciant *fulmina*, ubi simplex est descriptio pluviosae tempestatis, & humidæ: porro quis credat, Lucanum inter verba, quæ agunt de effusione aquarum, & Iridis facie, interposuisse fulminis mentionem putidam? præterea quid innotum est in illo, quod fulmina flammæ non servant? Hoc enim non tantum in pluviosa tempestate, sed etiam in calidissimo, & vacuo nimbi aëre non faciunt. Rectius *fulguris* mentionem facit Lucanus in illa subita, & horrida tempestate, quæ oppressit Caesarem. Illæ enim solent nimbis, tonitribus, & fulminibus per ventos expressis constare, earumque descriptiones amplas dant passim poëtae. L. v, 630.

*Lux etiam metuenda peris, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbofusus diffusus aër.*

Pro *fulmina* in Amstel. Vossian. pr. & tert. à manu pr. Hultiano a in. sec. & Ed. Veneta Marg. Hortens. *flumina*. & in Vossiano sec. a manu pri-

ma *nec servant flumina cursum*. ut indicaretur statim fluvios ob ingentem pluviarum vim abundasse, & solitis alveis excessisse. Verum hanc rem demum versu 85. late describere incipit Lucanus. unde conjicio, potius scribendum esse,

Spissataeque ruunt, nec servant flumina nubes.

Inmensas pluvias, & imbres vocari *flumina* nemo, credo, negabit, cum & *flumen* dici sciamus de lacrimis. quod ab aliis etiam *imber* solet nominari. Tantam aquarum in nubibus copiam appellat auctor statim *aequor*, & Valer. Flacc. Lib. 111, 500. Vox *nubis* depravata fuit in *id nimbus* sequentis spurii versus.

81 OCEANUMQUE BIBIT] Ut Virgilius. *Et bibit ingens æquor*. De Oceano enim dicitur bibere. SCHOL.

82 COELO] i. e. de coelo fufum, aequor aequori reddidit, quod ante biberat. IDEM.

82 COELO DEFUSUM] Ita emendavimus pro *diffusum*. Aquas è coelo lapsas coelo reddidit. GROT. Interpretes priores cum Scholiaste *coelo* capiunt in ablativo, & jungunt *diffusum coelo*. Verum ego malim cum Grotio construere *reddidit coelo* illas aquas, quæ ante erant defusæ, vel potius *diffusæ*, ut iterum diffundantur, nam *diffusum* servant constanter editi, & scripti præter Hultian. Codic. & Marpurg. *diffundere* notat largiorem aquarum copiam, quæ est defusa. sic L. 1, 615.

*- - - - - vulnere large
Diffusum rutilo nigro pro sanguine virus.*

Adde vers. 301. Ovidium L. x. Metam. 25.

*- - - - - in quam calcata venenum
Vipera diffudit.*

Sic *diffundere* vinum est in cados majores fundere ad condendum. *Defundere* vero in pateram, vel craterem ad bibendum. ut docet Turnebus Lib. 1. Advers. c. 1. Ovidius Lib. v. Fast. 517.

- Jamque Pyrenaeae; quas numquam solvere Titan
 Evaluit, fluxere nives, fractoque madescunt
 85 Saxa gelu. ^a tum, ^b quae solitis ^c è fontibus exit,
 Non habet unda ^d vias: ^e tam largas alveus omnis
 A ripis accepit aquas. jam naufraga ^f campo
^g Caesaris arma natant, impulsaeque gurgite multo
 Castra labant: alto ^h restagnant flumina vallo.
 90 ⁱ Non pecorum raptus ^k faciles: non pabula merfi.
 Ulla ferunt sulci: rectorum errore viarum
 Fallitur, occultos sparsus populator in agros.

Jamque,

V A R I A E L E C T I O N E S:

^a tunc MSS. & Edd. qdd. ^b qua A. quae solutis V. tert. ^c ex B. 1. H. & Ed. Hort. ^d viam VV. LL. Steph. ^e tunc largis B. 2. tum R. 1. ^f campis VV. LL. Steph. P. 1. V. 2. R. pr. Ed. Hort. Par. V. sec. pro. var. lect. ^g Caesaris hic verius deest in R. sec. ^h stagnans & V. 1. ⁱ nec B. 1. V. 1. ^k facilis V. sec.

*Quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
 Prodis sumoso condita vina cado,
 Apud nostrum versu 379.
 Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.
 Pro diffundere hoc sensu dimittere dixit Ovidius
 Lib. 1. Metam. 260.*

*genus mortale sub undis
 Perdere, ex omni nimbo dimittere coelo.
 Lib. 11, 310.
 quos coelo dimitteret imbres.*

Statius Lib. xi. Theb. 274.

Ceu coelo dimissa lues.

quod non mutandum est in *dimissa*.

86 ALVEUS OMNIS] Berlm. duo Vossian. tert. & à manu prima secund. cum Wittiano, & Ed. Veneta. *amnis*; ut foret genitivus. Ego tamen malim retinere *omnis*. non enim de uno, sed de cunctis ejus tractus fluvii loquitur. sic *omne vulnus* L. viii, 728. *Omnis hora* ix, 886. & passim. vide ad L. iii, 673. Pejus Hortensius cum Paris. 1512. exhibuit *omnes*.

87 A RIPIS] Inundatae enim terrae dabant fluminibus undas. sic fiebat, ut à ripis acciperent undas, qui ripis dare consueverant. SCHOL.

89 RESTAGNANT] Supergressa est enim unda fossas castrorum, quas fecerat Caesar. IDEM.

92 FALLITUR] Ut quo debeat, redire non no- rit. IDEM.

92 OCCULTOS SP. P. IN AGROS] Nolui rursus inmutare, quod rescripsit Grotius *occultos in agros*. Sic enim exhibent quoque tres Pulmanni libri, & tres ex meis cum Edd. Rom. Parm. & Omniboni ac Hortens. Marg. Paris. 1512. Ceteri omnes tam scripti, quam editi *occultis in agris*.

95 TOTO CENSU] i. omni patrimonio emit, qui non est prodigus, sed parcus. SCHOL.

97 JEJUNUS] Cupiditatem nimiam ostendit, dum desiderio auri quilibet jejunus cibos vendebat. IDEM.

97 NON DEEST PROLATO JEJUNUS VENDITOR AURO] Simile illud. quod de obsidio Casilini nar- rant Plin. lib. viii. cap. 57. & Frontinus, vendi- torem muris fame perisse, emptorem autem vixisse. Strabo: *ἡ μὲν πωλίσμωνος ἀντίκτιστος, ἰσχυρὸς δὲ ὁ πειράμενος*. Narrat idem diserte suo more Val. Max. lib. vii. c. 6. ubi verba Lucani verbis paria: *evenit, ut ex his quidam marem captum ducentis. potius denarius vendere, quam ipse leniendae famis gratia consumere vellet*. GROT. Ed. tert.

99 UNA PALUS] Tota enim Hispania quasi una palus erat facta; dum tota tegebatur aquis. SCHOLIAST.

100 ABSORPSIT] Voss. sec. Reg. prim. *absorb- sit*. tres alii *absorsit*. Notandum, dicit Scholia- stes, *absorbis, cum absorbui declinatur*. Recte: nove- enim dictum est à Lucano *absorpsi*. Consule J. G. Vossium de Analog. L. iii. c. 22.

101 DETULIT] Male in quatuor Pulm. uno Berlm. Vossian. Marp. Oxon. & Wittiano pro. var. lect. est *depulit* ut passim, & praesertim in Lu- cano turbant librarii. *Detulit* recte, i. e. secum abripuit. Congessit multa Cl. Drakenburg. ad Si- lium L. ix, 395.

*Tum filicem scopulo avulsum, quem montibus altis
 Detulerat torrens.*

102 REPULIT] Sic rursus edidi cum primis Edd. & Hortensii, aliisque, auctoritate multorum MSS. & Prisciani. de hac re dixi latius ad L. i, 499. iii, 113. & alibi.

102

Jamque, comes semper magnorum prima * malorum,
 Saeva fames aderat: nulloque obsessus ab hoste
 95 Miles eget: toto censu non prodigus emit
 Exiguam Cererem. ^b Pro^o lucri pallida tabes!
 Non deest: prolato jejunos venditor auro.
 Jam tumuli, collesque latent: jam flumina cuncta
 Condidit una palus, vasta^oque voragine merfit.
 100 Absorpsit penitus rupes, ^d & recta ferarum
 Detulit, atque ipsas hausit: subitisque frementes
 * Verticibus contorsit ^f aquas, & ^g repulit aestus

Fortior

VARIAE LECTIOES.

^a laborum meus. ^b Prob MSS. & Edd. quaed. & semper. ^c prolato Amst. non male. ^d MSS. quidd. & vulgo ac. ^e verticibus MSS. & Edd. quidd. V. ad L. 1, 371. ^f vulgo equos. gurgitibus V. pr. a m. pr. V. sec. pro var. lect. Vid. L. VIII, 374. ^g repulit MSS. & Edd. quidd.

102 VERTICIBUS CONTORSIT EQUOS, ET REPULIT AESTUS FORTIOR OCEANI.] Ita vulgo hunc locum edunt: & construunt ipsa palus vi aquarum contorsit, & abripuit vertice equos frementes, & fortior repulit aestus Oceani. Alii jungunt: contorsit, & repulit equos aestus fortior scilicet aestibus Oceani. Sic etiam Priscianus c. 1180, 1191. & Scholiast. Vossiani primi. In hoc ergo conveniunt, ut sermo sit de rapiditate inundantium aquarum, quae equos abstrulerunt, & ipsum Oceani sollemnem aestum repulerunt. Neutrum placere mihi potest. Nam primo non dicunt, aut docent, qui equi intelligantur. Militares certe non potuerunt esse, quoniam illi in castris, sub colle positus, locati erant; neque enim credibile, Lucanum voluisse innuere, illa castra adeo inundata fuisse, ut etiam equi sub aquis perierint. De bestiis etiam per campos vi aquarum haustis jam est locutus. praeterea tanto impetu, quantum hic describit, ad equos submergendos non opus erat. Multo minus opinor, anquem per equos hic intelligere velle equos Neptuni, seu patris Oceani, quorum meminit Virgilius Lib. 1. Aen. 160. *Flavit equos*, ubi videndus La Cerda. Apertius enim, & clariore metaphora se explicuisset. Neque adduci hoc potest locus Pedonis Albin. Eleg. in Obiit. Drusi. 219.

Sustentabas aquas, cursuque inhibebas equorum.

Corruptus enim est locus. Consule N. Heinsium ad eum, & in Epistola ad Ampl. Cuperum ipsius observationibus L. IV. c. 3. inserta. Dein si hae aquae repulissent aestum Oceani, debuissent minui, non augeri; quoniam tunc citissimo cursu in mare labi potuissent. Quare cum Doctiss. G.

Cantero L. III. Nov. Lect. c. 2. legendum duxi *aquas*. ut diserte habent duo MSS. Pulm. & ex meis Oxon. prim. Marpurg. Hult. Vossian. tertius, & sextus; item Vossian. primus à manu pr. Vossian. sec. & Wittianus à manu secunda; uti & in sua editione R. Stephanus. & Hortens. margo. Totum autem locum ita construendum, puto. Aestus fortior Oceani, subitis verticibus contorsit, & repulit aquas cum fremitu de editoribus locis cadentes torrentis instar, quo fiebat, ut campi magis magisque aquis opplerentur, ne illae se in mare effundere possent. Hoc clare patet ex versu 110, & seqq.

*Te remeare vetes, quoscumque emisseris, aestus;
 Non habeant amnes declivem ad litora cursum,
 Sed pelagi referantur aquis.*

De repulsiis aquis vs. 460.

contortae verticis undae.

Horatius O. 2.

*Vidimus flavum Tiberim, retortis
 Litora Etrusco violenter undis,
 Ire dejectum monumenta Regis,
 Templaque Vestae.*

Neque objiciat mihi quispiam; proprium equis esse verbum *frementes*. ut praeter alios loquuntur Ovidius, Horatius, & Virgilius, apud quem vide Servium ad L. 1. Georg. 13. monentem, eandem illic esse varietatem in scriptis Codicibus, pro *equum*, *aquam* exhibentibus. Nam etiam de aquis non infrequens est hujus vocis usus. Valer. Flacc. L. IV, 687.

*Verfet aquas, sic una fremunt, fluctuque coacto
 Angitur, & clausum scopulos super effluit aequor.*

L1 3

Sta-

- Fortior Oceani: nec Phoebum surgere ^a scurit
 Nox subtexta polo: rerum discrimina miscet.
 105 Deformis coeli facies, junctaeque tenebrae.
 Sic mundi pars ima jacet, quam zona nivalis,
 Perpetuaeque ^b premunt hiemes: non ^c sidera coelo
 Ulla videt, ^d sterili ^e non quidquam ^f frigore gignit;
 Sed ^g glacie medios signorum temperat ^h ignes.
 110 Sic, ô summe ⁱ parens mundi, sic, forte secunda
 Aequarei rector, ^k facias, Neptune, tridentis:
^l Et tu perpetuis ^m inpendas aëra ⁿ nimbis:

Tu re-

V A R I A E L E C T I O N E S

^a sensu P. 3. B. 1. V. 4. O. 1. W. H. Edd. Ven. Br. Med. ^b tenent W. pro var. lect. ^c secula V. 1. ^d sterilis A. ^e nec MSS. & Edd. quodd. no A. ^f a frig. V. 2. ^g glacies V. sec. R. 1. ^h aestus B. 1. ⁱ pater B. 1. O. 1. Edd. Rom. Parin. Alc. Vers. Par. 1512. Hort. ^k facies Ed. Ven. ^l ut B. 1. V. 1. O. 1. W. pro var. lect. at Ed. Br. ^m infundas VV. LL. Steph. meus. Ox. pr. intendas V. 1. inpendens V. 1. intendens M. Hort. ⁿ membris V. 1.

Statius L. IV. Theb. 816.

Fremunt undae, longusque à fontibus amnis.

Rutilius L. II. Itiner. 16.

Qua fremis aërio monte repulsa Thetis.

L. VI, 329.

Vel tumida fremis Hister aqua.

Claudian. de Malin. Conf. 137.

Torrentes immane fremant.

Boëthius L. IV. Metro. 5.

flammae Codex.

Litus frementis, tuadere fluctu.

Hinc fremitus maris apud Ciceronem, Horatium, Virgilium, alioque. Tremens viuae exaratum est in Ed. Elzev.

102 AESTUS] Cum solitus sit Oceanus ultra ripas suas exire de aquis, terram influentibus. SCHOLIAST.

104 NOX SUBTEXTA POLO] Miror, Grotium hic nihil monuisse de sua immutatione: ab ipso enim est subtexta; cum antea legeretur in editis, & omnibus fere Mssis subiecta. i. e. supposita. In Vossiano tert. Huist. & Hortensii margine habetur subiecta: unde aliquando conjiciebam, scribendum esse subiecta. Ut noctem tamquam Deam, bigis invectam coelo, describeret poetarum more, de quo vide Broukhuf. ad Tibull. Lib. II. El. 1. in fine.

Jam nox jungit equos.

Summum etiam mihi videbatur locutionem Lucanus ex Virgil. L. V. Aen. 721.

Et nox atra polum bigis subiecta tenebat.

Sic Statius L. I. Theb. 337.

Tuans late mundo subiecta silenti.

ubi in Codicibus nonnullis etiam subiecta. Opposuitque noctem soli, ut lunae Lib. IX, 692.

Nox cadit in coelum, lunaeque meatibus obstat.

Jam vero nihil muto, & Grotium sequor in *subtextis*; quod confirmatur Vossiano, sec. & Marp. Nubila, & tenebrae subtexere coelum passim à poetis dicuntur; ut vel Indices insipienti patebit. Atque illa vox majorem tenebrarum diurnitatem, & quasi continuam noctem exprimit, quam altera. Appolite Seneca in Hippol. VI, 955.

Nunc atra ventis, nubila impellensibus,

Subtexe noctem; sidera & coelum eripis;

Effunde pontum etc.

Statius L. I. Theb. 346.

Densior à terris, & nulli pervia flammae,

Subtexis nox atra polos. Jam clausura rigentes

Aeoliae percussa sonant.

& passim, ut dixi. Vide inf. L. VII, 519. Hein. ad Claudian. L. II. in Eutrop. 451. Burmann. ad Valer. Flacc. L. V, 414.

104 DISCRIMINA] Ut Virgilius. *rebus non abstulit atra colorem. junctas* i. e. continuas. SCHOL.

106 PARS UNA] Aut potius ima, pars mundi scilicet tam antarctica, quam arctica; quia nix tenet alta duas. VERSILL. Recte ima praetulit Versellian. cum Alacrius dederat una, ut est quoque in Edd. Veneta, Omniboni, & Micylli, ac duobus Berlm. & quinque meis libris. Et sane passim

UTRIUS

Tu remeare vetes, quoscumque^a emiseris, aestus.
 Non habeant amnes^b declivem ad litora cursum,
 115 Sed pelagi referantur aquis: concussa^cque tellus
^c Laxet iter fluviiis. hos campos Rhenus inundet,
 Hos Rhodanus: vastos obliquent flumina^d fontes.
^e Rhipaeas^f huc solve nives, huc stagna, lacusque,
 Et pigras, ubicumque^g jacent, ^h effunde paludes;
 120 Et miseras bellis civilibus eripe terras.
 Sed parvo Fortuna viri contenta pavore,
 Plena redit; solitoque magisⁱ favere secundi,

Et ve-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a in miseris VV. LL. Steph. P. 2. V. 2. meus. ^b declivem H. ^c laxetur B. 1. ^d montes V. pr. pro var. lect. ^e Rhipaeas vel Rhiphaeas MSS. & Edd. ^f dic' hic R. 1. ^g vicens V. 1. a m. pr. ^h dissolvit VV. LL. Steph. P. 2. B. 2. V. 2. W. a m. pr. Ox. pr. a m. sec. V. 1. pro var. lect. infundo P. 1. ⁱ favore V. 1.

unus in imus apud nostrum corruptitur à libris.
 ut L. 1, 56.

Aetheris immensi partem si presseris unam.

3, 202.

Multifidi Peucea unum caput adluit Histri.

492, 648.

Unius turba carinae.

hoc libro 548.

- - - in partibus unis.

& alibi. una tunc notaret plagam Antarcticam. Sed malim cum plurimis MSS. retinere ima, quae est, (Scholiastae verbis utor) *aut australis, aut septentrionalis, aut frigore inhabitabilis usraque*. De his plura adfert Hortentius. pro var. lect. in Vossiano sec. est illa.

109 TEMPERAT | Quia media semper còrusco sole rubet, duae extremae glaciales dant frigus ad temperandum zonas, quas juxta se habent, & media dat calorem (glacies, quas intra se habent temperant, dum ipsae dant frigus ex m. &c. Voss. pr.) SCHOL.

112 ET TU | O Jupiter. i. summe parens mundi. Petit à singulis poeta, quod in eorum est potestate. IDEM.

112 IMPENDAS | Non cepit mentem auctoris Hortentius, qui exponit. *ut nimbi perpetuo in aere pendeant, neque remeant umquam eo; unde sunt profecti*. Male. *Impendere aera nimbis*, est aera consumere in nimbos, ut aere ad imbres inde tantum effundendos, unde orta est glossa *insundas*. quomodo hae voces alio quoque commutantur. Vide Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. IV, 581.

Ne vanas impende preces.

114 AMNES | Ut his occurrat mare; & dum in se ingredi prohibet, eos faciat terras inundare. SCHOL.

114 DECLIVEM | Hic quoque Ascensius, Miccyllus, & Hortentius ediderunt *declivem*. Sic *decliva ripa* Ovidio L. III. Fast. II. idque passim in *acclivis, declivis, proclivis* &c. accidere notarunt viri docti. Ut monuimus ad Lib. III, 747. Constantiter tamen *declivem* retinent hic manu exarati codices.

116 LAXET ITER | i. omnis ripa solvatur. *Obliques*, i. e. ne vias suas habeant; sed contorto meatu in se invicem cadant. SCHOL.

119 UBICUMQUE | Etiam de altera parte terrarum. IDEM

120 BELLIS | Ostendit, cur illud optaverit. IDEM.

122 PLENA | i. felicitate plenissima. IDEM.

123 VENIAM MERUERE | Diis veniam dare est, ea, quae Diis jusserunt, patienter ferre; ut ipse supra ait:

- - - *pariterque jacentes ignovere Deis.*

Sicut Virgilius.

- - - *neq. divum parcimus ulli.*

Potest tamen hic accipi, *veniam meruere*. i. dum modo amplius solito dii favent, meruerunt veniam eus facti, quod contra Caesarem fecerunt. IDEM.

123 RARIOR AER | Msc. duo *clarior*, al. *clarior aether*. BERSM. Vago nunc exhibetur *clarior*; quae id in tuam *indem* recepit Grotius; atque ita scribitur etiam in uno P. m. Whittiano, Hultst. Regio recent. Amstel. & Vossiano tertio pro var. lectione item in Ed. Veneta. Ceteri omnes *rarior*; quod

- Et veniam meruere ^a Dei. ^b jam ^c rarior aër,
 Et par Phoebus aquis, densas in ^d vellera nubes.
 125 Sparserat, & noctes venturâ luce ^e rubebant:
 Servatoque loco rerum, ^f discessit ab astris
^g Humor, & ima petit, quidquid pendebat aquarum.
 Tollere silva comas, stagnis emergere colles
 Incipiunt, visoque die durefcere valles.
 130 Utque habuit ripas Sicoris, camposque ^h reliquit,
 Primum, cana salix madefacto vimine parvam
 Texitur in ⁱ puppim, caefoque inducta juvenco,
^k Vectoris patiens, tumidum superenatat amnem.
 Sic Venetus stagnante Pado, fuloque Britannus

135 Na-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Dñ V. 1. W. ^b nam A. ^c vulgo clarior. ^d vellere V. 1. H. ^e rubescunt A. ^f discedis V. 1. ^g humor R. pr. W. V. 1. ^h relinquit V. 1. c. a. m. pr. H. ⁱ puppim B. 1. ^k victoris V. 1.

quod magis placet. rarior est tenuior, & eleganter
 opponitur *denso*. ut Lucretius L. 1. 648. *Denseri*,
 & *rareferi*, & *rara nubila* L. 1. 445. Statius L.
 1. Silv. 2.

Cum pluviis rarefcunt nubila.

Servius ad Virgilii Georg. 1, 393. *Aër enim densa-*
tur núbilo & rarefcit sereno ut

Densat quae rara modo & quae densa relaxat.

Est locus ille vs. 419. Adde Lib. 11. Georg. 227.
 Hoc sensu forsan dixit quoque Ovidius Lib. xv.
 Metam. 246.

— — — — — *resolutaque tollit*
In liquidas rarefcit aquas.

ubi in MSS. quibuidam *clarescit*. N. Heinſius *rare-*
fcit coniecit. Statius Lib. 11. Theb. 74. *Rarefcunt*
tenebrae.

124 PAR PHOEBUS AQVIS] Male Sulpitius, &
 Ascensius hunc locum ita capiunt, quasi voluisset
 dicere Lucanus, nunc solem tam vehementem
 fuisse, quam antea aquae erant. Melius alii *par*
 exponunt per satis potens ad aquas siccandas;
 nam antea nimio aquarum humore vincebatur sol.
 Et sic Scholiastes, *par*. Ante enim inſar, cum sicca-
 re non posuit. Ipse alibi contrario de Pado dicit;

Hunc habuisse pares Phoebis ignibus undas.

Sunt verba auctoris Lib. 11, 415. L. VIII, 55.

— — — — — *ratis ventis ac fluctibus inſar.*

124 VELLERA] Ut Virgilius.

Tenuia nec lanae per coelum vellera ferri.

SCHOL. Lib. 1. Georg. 397. ubi V. la Cerdam.

125 NOCTES VENTURA LUCE RUBEANT] Lon-
 gaetenebrae adventante luce paulatim fugiebantur,
 ea ferme facie, quae est diei illucescentis primu-
 lum. GROT.

126 SERVATO] Quia supra dixerat rerum *discrimina*
miscet Deformis coeli facies. Ideo nunc addi-
 dit *servato loco rerum*. SCHOL.

129 VALLES] Tellus Voss. unus. Witian. &
 Hulst. *calles*. non placet, dicit alta & plana loca
 jam sicari. ut Ovidius L. 1. Metam. 344.

Flumina subsidunt colles exire videntur:
Surgit humus: creſcunt loca decreſcentibus undis:
Postque diem longam nudata cacumina silvas
Oſtendunt.

131 MADEFACTO VIMINE] Mirum, quod in opti-
 mis Codd. Vossiano primo, & Regio primo, item
 in Editione Romana, Parmensi, Paris. 1512. &
 Hortens. Marg. immo etiam vulgo apud Priscian.
 c. 761. scribatur *robore*. cum sine dubio hoc sit cor-
 ruptum: ut patet vel ex solo Caesare L. 1. B. Civ.
 c. 94. *Imperat militibus Caesar, ut naves faciant,*
cujus generis eum superioribus annis usus Britanniae
docuerat. Carinae primum, ac statumina ex levi ma-
teria fiebant: reliquum corpus navium, viminibus
contextum coriis integebatur. Isidor. L. xix, 1. *Ca-*
rabus parva scapha ex vimine facta, quae contexta
crudo corio genus navium proebet. & alia, quae illic
 adducit Doctiss. D. Vossius. Vimina autem made-
 fieri, ut flexibilia sint, quis nescit? praeterea
 proprium de illis verbum est *saxers*. Consule Brouk-
 hus. ad Tibull. 11, 3, 15.

132 INDUCTA] Optime revocavit Grotius suo
 more tacens participium *inducta*. pro quo prima
 Sul-

- 135 Navigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,
 a Conseritur bibula Memphitis b cymba c papyro.
 His ratibus trajecta manus festinat d utrimque
 Succisum curvare nemus: fluviique ferocis
 Incrementa e timens, non primis robora f ripis
 140 Inposuit; medios pontem distendit in agros.
 g Ac, ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
 Spargitur in sulcos, &, h scisso gurgite rivis,
 Dat poenas majoris aquae. Postquam omnia fatis
 Caesaris ire videt, celsam Petrejus Ilerdam
 145 Deserit: & i noti k diffusus viribus orbis,
 Indomitos quaerit populos, & semper in arma

Martis

VARIARUM LECTIONES.

a. cumseritur. A. b. cymba R. pr. c. papiro MSS. multi, & Edd. qdd. d. utrimque Edd. Rom. Ven. Parm. & senens B. 1. f. rivus P. 1. g. at B. 1. Ed. Verf. h. scisso P. 1. i. notis Ed. Mic. M. Hort. k. diffusus B. 1. Ed. Ven.

Sulpitii culpa vulgo legebatur *induta*: ut est quoque in pueris recentissimae notae Mssis. Multis exemplis id probant viri docti ad Valer. Flacc. L. 11, 109. nostri verba imitatum,

*Dux Lemni, puppes tenui contexere canna
 Ausus, & inducto crasem defendere tergo.*

Adde N. Heinsium ad Ovidii L. 14. Epist. ex Ponto El. 12, 32. Caesar B. Civ. 11, 10. *Supra lateres coria inducuntur.* B. Gall. L. 11, 33. *Viminibus intextis, quas pellibus induxerant.* Apud Valer. Maxim. L. 111. c. 6. §. 7. *Nulla indutus tunica* in MSS. quibusdam legitur *inductus*. male Cerdà ad L. VI. Aen. 414. citat *caecos inducta iuvencos*.

132 JUVENCO] Tergo tauri testa. SCHOL. V. Drak. ad Silium 14, 293.

133 SUPERENATAT.] Alii legunt *super emicat* s. nudiando. VERSELL. Variant hic magis opere scripti, & editi. *Supereminet* est in rec. Vossiano, Amstel. & uno Berlm. quomodo citat Cerdà ad d. Virgilii loc. *Superemicat* habent MSS. omnes Pulm., unus Berlm., & duodecim ex meis cum Editionibus Rom. Parm. Omnib. Versell. Sulpic. Aldi, Colin. Steph. Pulm. aliisque. quod non temere damnare ausim, cum id Codicum consensus efflagitare videtur. nisi potius dicamus, Librarios *superenatas* mutasse, quia nove à Lucano dictum est; & ad ejus imitationem Alcimus, ex quo citant *fluctus superenates omnes*. Servatur autem *superenatas*, live duobus verbis, live uno scribas, supra scriptum in Vossiano primo, & Witteniano a manu secunda, Marpurg. & duobus Berlm. libris, expressum etiam est in Ed. Veneta 1477.

Ascens. Micyll. Gryph. Hortens. Berlm. & seqq. maxime etiam juvat Servius, ad Virgil. Aen. 14, 72. ubi tamen vitiose scribitur *superenatas*. *Natans* vero passim usurpatur de navibus. Vid. Virgil. Aen. 14, 398. Propert. 111, 21, 13. Tibull. 1, 7, 38. Senec. de Benef. VI, 32. Sic *innare* Virgil. Georg. 11, 451.

- - - undam levis innatat alnus.

Silius 111, 448.

Innabat pelago veniens sine remige classis.

Seneca Thyest. 182.

- - - & geminum mare
 Innare classes.

ut ante Gronovium legebatur, & cum plurimis MSS. est quoque in Ultrajectinensi. dispiciat judicious lector. Non tamen offendere quemquam debet, quod *superenatas* nove dixerit noster. plura alia verba primus formavit, & eodem modo *superrevolare* L. 111, 299. Vide plura ad L. VI, 484.

136 CONSERITUR.] Recte hunc locum laudat Servius ad Virgilii Georg. 14, 287.

*Nam quæ Pellagi gens fortunata Canopi
 Accolui effuso stagnantem flumine Nilum,
 Et circum pietis vehitur sua rura phaselis.*

Male Isidorus conficitur. Vide Cerdà in ibid. & ad L. VI. Aen. 414.

Genuit sub pondere cymba Sutilis.

137 TRAJECTA.] Et hic multa varietas. *Transjella* scribitur in tribus Berlm. duobus Voss. & meo. *Transvesta* in Marpurg. Voss. qu. a m. sec. Amstels. Mm Edl.

Martis amore ^a feros, & tendit in ultima mundi.
 Nudatos ^b Caesar colles, desertaque castra
 Conspiciens, capere arma jubet: ^c nec quaerere pontem.
 150 ^d Nec vada, sed duris ^e fluvium superare lacertis.
 Paretur: rapuitque ^f ruens in proelia miles,
 Quod fugiens timuisset, ^g iter. mox uda receptis
 Membra foveant armis, ^h gelidosque à gurgite cursu
ⁱ Restituunt artus, donec decreveret umbra,
 155 In medium surgente die. jamque agmina summa
 Carpit eques, dubiique fugae, pugnaeque tenentur.:
 Adtollunt campo geminae juga laxea rupes
 Valle ^k cava media: tellus ^l hinc ardua ^m celsos

Continuat:

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ferox A. ^b coll. C. B. 1. ^c non meus. ^d non V. 2. ^e fluvios R. 1. A. ^f furens B. r. ^g tunc A.
^h gelidos B. 1. ⁱ restituit A. ^k carvae Ed. Grot. Farn. Hack. ^l tunc Ed. Hort. ^m celos R. pr.

Edd. Ven. & Omniboni. Forsan reliquit Lucanus *travella*. quamvis vulgatum bene probum sit. Vide J. F. Gronovium ad Livium L. XXXII. c. 6. *Vero primo in continentem trajectus*. ubi eadem in manu exaratis, & impressis libris varietas. Verum in veterimo Vossiano primo exhibetur *transmissa*. quod putem verius. Inspice, quae notavimus ad Lib. III, 539. Claudian. 1. Conf. Stilich. Lib. 1, 332.

Tyrrhenum poteras junctis transmissere signis.

138 CURVARE] Ut pons fiat. SCHOL. Materiam quaerere ponti faciendo. GROT.

140 MEDIOS] i. e. ut pons à mediis agris inciperet, ne iterum deesset, si iterum fluvius inundaret. SCHOL.

142 SULCOS] Fossas dicit factas, in quas fluvii impetus verteretur. IDEM.

142 SCISSO GURGITE RIVIS] Vossian. primus & quartus, Hulsian. unus Berlm. Amstel. Oxon. pr. & meus *rivus*. Elegantius, ut puto. Sicoris magnus antea fluvius, nunc scisso gurgite *rivus* factus dat poenas &c. Et ita videtur non obscure legisse Scholiastes. *detrimenda perpetitur sui gurgitis, in sulcos divisus, qui (quia Voss. pr.) nuper ingentibus aquis aestuavit*. Quin etiam *rivus*, non *rivis*, legit Lutatius, haec citans ad Statii L. IV. Theb. 106. ubi pro *fluvium ausu* invium ab Hercule in fossam deductum vires amisisse, malim involutum. Notum est, fluvios, qui transmittuntur, passim dici *vinci*, & *superari*. Eandem autem rem fecerunt multi ante Caesarem. Vide Drakenb. ad Silium L. IV, 645.

Magnas, o Trebia, ex meritis tibi, perfide, poenas Exsolvas, inquis. lacrum per Gallica rivis Dispergam rura, atque amnis tibi nomina damam.

146 INDOMITOS] Barbaros dicit, qui sunt in Hispania ultra Oceanum SCHOL.

147 MARTIS AMORE] *Martis amore* Vossian. prim. Reg. prim. Vossian. sec. & tert. a m. pr. non ausim tamen damnare vulgatum. vide ad Lib. I, 461. L. VII, 384.

Indomitus bellis ex Martis amator.

Sed & illic in optimis MSS. & Edd. *mortis*; ut videbimus suo loco, & alibi sexcenties. sic vs. 283, 538. VII, 129.

150 DURIS] Ingeniose conjiciebat amicus meus, *ductis. ducere brachia, lacertos, est natare*. Propert. L. II, 20, 2.

Ionio lassas ducere rore manus.

Ovidius L. IV. Metam. 353.

- - - - *alternaque brachia ducens*

In liquidis translucet aquis.

Adde J. F. Gronov. Observ. L. I, 13. aliosque. vide etiam ad L. V, 706. Sed scripti confluantes sunt in *duris* i. e. fortibus, ut ajunt Glossae Wittianii Codicis. Sic *durus Mars, homo*, qui incommoda pati potest. Contra *forsis* pro duro posuit L. VI, 192. ubi v.

151 RAPUITQUE] In Rotendorf. Codice *rupisque*. *Rumpere iter*, & similia, passim apud poetas. maxime juvat locus L. I, 221.

- - - - *mollis sum cetera rumpit*

Turba vado fracti faciles jam gurgitis undas.

Con-

- Continuat colles: ^a tutae quos inter opaco
 160 Anfractu latuere viae: quibus hoste ^b potito
 Faucibus, emitti terrarum in devia Martem,
 Inque feras gentes Caesar ^c videt. ^d Ite sine ullo
 Ordine, ait, raptumque fuga convertite bellum,
 Et faciem pugnae, vultusque ^e inferte minaces:
 165 ^f Nec liceat pavidis ignava occumbere morte:
 Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
 Dixit: & ad ^g montes ^h tendentem praevenit hostem.
ⁱ Illuc exiguo paullum distantia vallo
 Castra locant. postquam spatio languentia nullo
 170 Mutua conspicuos habuerunt lumina vultus;

(^a Et fra-

VARIAE LECTIOES.

^a *tute* Edd. Ven. Br. Med. ^b *potito* H. V. i. a. m. pr. ^c *jubet* H. ^d *iro* H. V. i. ^e *ferite* R. i. ^f *ne* B. i. V. pr. *non meus.* ^g *montem* R. i. *meus.* a. m. pr. ^h *fugientem* meus. ⁱ *illuc* A.

Consule Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 1, 3.

- - *mediisque inter juga concisa cursus*
Rumpere.

Sed non minus frequens est, quod ceteri servant
 MSS. *raptisque*, praefortum nostro. Vide ad Lib.
 111, 299.

Agmine n. rapto superevolat Alpem.

152 FUGIENS TIMUISSET] Quod non nataret
 armatus, nec si bella fugeret (*sugerentur* Voss. iec.)
 SCHOL.

153 CURSU] Ut incalescant, currere jubentur
 à Caesare. IDEM.

154 DECRESCERET] Accessu enim solis omnium
 rerum umbra contrahitur. IDEM.

155 AGMINA SUMMA] Sc. Petreji, i. e. extre-
 mos fugientium. *equos* Caesaris. *dubii* ipsi, qui per
 agmen incedunt. IDEM.

158 VALLE CAVAE MEDIA] Haec lectio à Gro-
 tio intrusa est ex tribus Pulm. & uno Bersm., qui-
 bus accedant duo ex nostris. Sed quid sint *rupes*
cavae in valle media, non intelligo. Quare resti-
 tuti ex ceteris scriptis, & editis *cava*. Dicit Luca-
 nus, ab utraque parte esse altiores colles; sed inter
 illos mediam esse vallem, quam passim *cavam* au-
 ctiores vocant ob circumjacentes montes. Ante
 hanc vallem igitur prae obstruentibus eam monti-
 bus erant angustiae, quas recte vs. 161. *fauces* pro-
 prio huic rei verbo nominat. Livius L. vii, 34.
Exercitum incaute in saltum cava vallo pervium,
circaque infestum ab hoste induxit.

160 POTITO] Msc. *pesito*. perperam: quibus an-
 gustis itineribus si Afrisiani potirentur. BERSM.

161 FAUCIBUS] i. e. videt Caesar; quod si an-
 gustias ipsas Pompejani occupassent, Mars emit-
 teretur in terrarum devia, & in feras gentes i. ad
 barbaros, ad quos si pervenisset hostis, non pos-
 set superari à Caesare. SCHOL.

166 EXCIPIANT] Hoc ita fieri potest, si fugien-
 tibus Pompejanis Caesaris milites occurrant. IDEM.
 Scilicet praeveniendos eos ante angustias, & ce-
 leriore itinere illas occupando, & sic fugientibus
 occurrendo. Captavit Lucanus antitheta *recto* &
fugientes. quae figura apud Horatium, nostrum, &
 alios non raro occurrit. Male editio Micylli *re-
 cto*. Vide Caesar. Comment. Lib. i. B. Civ. 69,
 70. de *recto pectore*, *recta cervica* &c. V. ad Lib.
 11, 510.

168 EXIGUO P. B. VALLO] Forfan rectius le-
 gas *exigua valla*. nisi *vallum* pro intervallo posue-
 rit, aut mecum jungere malis *castra exiguo vallo*,
 quae cincta, & munita vallo illuc locabantur utrim-
 que. L. 1, 516.

Effugis exiguo nocturna peritula vallo.

169 LANGUENTIA] i. quae non languescerent,
 propinque cernendo. *Admura* i. e. ut viderentur
 pariter, & viderent. SCHOL.

171 ET FRATRES &c.] Indignus hic Lucano
 est versus, quo certe nihil humilius dici possit,
 adeo ut vix in soluta oratione ferendum foret,
 Quare auctori nostro abjudicavi, ut etiam non
 comparat in Codd. Bohursii & Vossiano tertio,
 à manu prima.

172 DEPRENSUM] Msc. duo *depressum* est. quasi
 dicat; arma utrimque repressa sunt. BERSM. Non
 M m 2 opus

- (^a *Et fratres, natosque suos videre* ^b *patresque*;)
 Deprensū ^c est civile nefas. tenuēre parumper
 Ora metu: ^d tantum nutu, ^e motoque salutant
 Ense suos. mox, ut stimulis majoribus ardens
 175 ^f Rupit amor leges, audet ^g transcendere vallum
 Miles, in amplexus effusas tendere palmas.
 Hospitis ille ciet nomen; vocat ille propinquum:
^h Admonet hunc studiis consors puerilibus aetas:
ⁱ Nec Romanus erat, qui non ^k agnoverat hostem.
 180 Arma rigant lacrimis, singultibus oscula rumpunt:
 Et, quamvis nullo maculatus sanguine, miles,
 Quae potuit fecisse, timet. Quid pectora pulsas?
 Quid velane ^l gemis? fletus quid fundis inanes?
^m Nec te sponte tua sceleri parēre fateris?
 185 Usque adeone times, quem tu facis ⁿ ipse timendum?

Classica

V A R I A E L E C T I O N E S

^a *hic fr.* V. pr. sec. ^b *parentes* Marp. M. *potentes* V. 1. ^c *deest* in V. 1. A. ^d *tantumque nutu* Ed. Ven.
^e *vultusque* V. 1. a m. pr. ^f *rumpit* B. 1. ^g *transcurrere* B. 1. Cantab. ^h *admonet* meus. Ed. Parm.
ⁱ *non* VV. LL. Steph. V. 1. ^k *cognoverat* P. 1. meus Edd. Ven. Br. Med. Hort. a *iacque agnosceret* VV.
 1. L. Steph. B. 1. V. 1. ^l *times* B. 1. V. 2. R. 1. W. H. M. V. 1. pro var. lect. ^m *non* B. 1. ⁿ *esse* VV.
 LL. Steph. P. 3. B. 2. V. 2. H. meus. Edd. Aicent. Mic. Hort.

opus est mutatione. viderunt tum demum, quale
 nefas committerent in civili bello, singulis suos
 consanguineos agnoscentibus. Eadem autem di-
 lucide narrat Caesar loco à viris doctis citato L. 1.
 B. Civ. c. 74. *Quorum ducum discessu milites libe-*
ram nocti colloquorum facultatem, vulgo procedunt,
et quem quisque in castris notum aut municiem ha-
bitat, con viris, atque evocat &c

173 METU | Dum timent duces. SCHOL.

177 VOCAT ILLE PROPINQUI. Plerque libri *pro-*
pinquum, sicut & Mic. NERSM. *Propinquum* hic
 recte praetulit primus Sulpitius, cum ante eum le-
 geretur *propinqui*, ut habent quoque lex ex meis,
 & NISS. Cantabr. praecedente versu sine commo-
 do sensu Hortensius exhibuit *et amplexus*, tum
 melius fuisset *et amplexu*, sed vulgata lectio sana est.

182 QUID &c. | Verba Poëtae milites increpan-
 tis. SCHOL.

185 TIMENDUM | i. e. Pompeium; à quo rece-
 dat exercitus. Item in altera parte, si de Caesa-
 re accipiat, *non timebitur*. SCHOL.

186 CLASSICA DET BELLO | Ita emendandum
 pro *dant bellum*. Caesar classicum canere jubeat:
 tu ne audi. signa moveat: ne sequere. jam pax
 erit. GROT.

186 DENT BELLUM] Sic vetus scriptura, cui
 subrogavit vir luminis: *Classica det bello*. Quid?
 an non classica bellum da e, juxta bene dicuntur,
 atque buccinae vel si na canere? Nam vulgaris
 sensus idem. *Classica* jussa cani ab Caesare, *-dant*
 potestatem pugnae (nam qui pugnat injussu capi-
 tal est) sed si classica faciant copiam proelii, tu
 ne audi. Nec enim, quia, cum inequenti ver-
 su dicitur, *Signa feras*, intelligitur *Caesar*; ideo
 necesse est superius tale verbum poni, ad quod
 idem nominativus subaudiatur. *Classica* igitur, pu-
 ta Caesaris, ad pugnam vocent. Tale est illud
 Ennii in annalibus:

- - - - - *Tonsamque tenentes*
Parerent, observarent, portisculis signum
Cum dare cepisset.

GRONOV. L. 14. Observ. c. 26. Recte summus
 Gronovius, cuius verba hic adtexere maui, de-
 fendit vulgatum. Milites enim adscribitur rebus,
 quod est hominum. Lib. 11, 659.

Postquam inhihent remi puppes, et rostra reducunt.
 ubi vide. Seneca Phoen. 389. loco appposito.

Acies in armis. aera jam bellum ciet,
Aquilaque pugnam signifer mora vocat.

Silius

- Classica ^a dent bellum; saevos tu neglige cantus.
 Signa ferat; ^b cessa. jam jam civilis ^c Erinys
 Concider, & ^d Caesar generum privatus amabit.
^e Nunc ades, aeterno complectens omnia ^f nexu.
 190 O, rerum, ^g mixtique salus, Concordia, mundi,
 Et sacer orbis amor! magnum nunc secula ^h nostra
 Venturi discrimen habent. periêre latebrae
 Tot scelerum: populo venia est erepta nocenti:
 Agnovêre suos. prò numine fata sinistro,
 195 Exigua requie tantas augmenta clades!
 Pax erat, ⁱ & castris ^k miles, ^l permixtus utrisque,
 Errabat: duro concordēs cespitē mēsas
 Instituunt, & permixto libamina Baccho.
 Graminei ^m luxêre foci: ⁿ junctoque cubili
 200 Extrahit ^o insomnes bellorum fabula noctes:

Quo pri-

VARIAE LECTIOES.

^a *des bello* Ed. Grot. &c. ^b *calfa* VV. LL. Steph. *Caesar* V. 1. ^c *Erinis* & *Herinis* MSS. qdd. ^d *geno-*
rum C. V. 1. ^e *bus* P. 1. B. 1. VV. LL. Steph. ^f *giro* A. ^g *mixti* R. pr. ^h *nostri* R. pr. ⁱ *in* B. 1.
^k MSS. & Edd. qdd. *miles cast.* ^l *perductus* Marp. ^m *sulsera* V. tert. ⁿ *vinctoque* V. 1. Ed. Ven.
^o *insomnis* V. pr. sec. W.

Silius xv, 478.

Tacitum das tessera signum.

Valde autem variant Codices. *Dent bellum* est in
 Codicibus Stephani, Berlin. tribus Pulm. & octo
 meis. *des bello* Pulm. quatuor. tres mei, & Vossia-
 nus primus a m. sec. & Hort. M. *das bello* Voss.
 sec. & tert. Voss. primus a m. pr. & Edd. Sulpit.
 Ascens. Mic. Hortens. aliisque *dant bellum*. Ve-
 rum in Regio primo, optimo sane codice habe-
 tur *Classica dent bello*; uti & *serunt*. quod praeterea
 legitur in MSS. Stephani, duobus Pulm. tribus
 Berlin. Vossiano pr. & sexto, Wittiano, Oxon.
 utroque, Hulst. & meo, cum editis omnibus, nisi
 quod quidam habeant *serunt*, ante Gryphium.
 Forsan rectius, ut *dent classica*, & *serant signa* su-
 matur generaliter tam de Pompejo, quam Caesare.
 Atque ita hunc locum cepit Scholiastes.

188 GENERUM ¹ *Privatum* & *generum* subaudi-
 mus, nam hoc vult poëta, ut ab utroque recedat
 exercitus. SCHOL.

189 COMPLECTENS] Innuat *Φίλας* Empedoclis,
 quam inter *ἀγχιπὰς δυνάμεις* fecit *ἰατρίαν* Plutar-
 chus 1. de Placit. cap. 3. BERSM.

190 SALUS CONCORDIA] Τὸ αὐτὸ i. his idem
 dicitur nam hoc est concordia mixti mundi, quod

salus rerum. Amorem mundi, nil melius, quam
 deum accipere debemus, quo rerum universitas
 connectitur. Unde Boëthius.

*O felix hominum genus!
 Si vestros animos amor,
 Quo coelum regitur, regat.*

SCHOL. Voss. primi.

192 VENTURI DISCRIMEN HABENT] Loquitur,
 ut saepe, tanquam in re praesenti. Hactenus quae
 facta sunt, excusari aliquo modo possunt. in po-
 steriorum vero malum imminet periculum. nam,
 nisi abstinetur à bello, omnes manifesto scelere
 contaminari necesse est. Pugnabunt in cives jam
 non ignotos GROT.

194 AGNOVERE] Nam se jam non poterunt
 ignoratione defendere, cum modo agnoverunt,
 quos sunt perempturi. SCHOL.

199 GRAMINEI LUXERE FOCI] Notat Glossator
 Cod. Voss. primi in asterischi *gramineis* facit. Scho-
 lia vero Voss. secundi docent in aliis esse *duxere*
chori vel *chori*. *Gramineis*, in *gramine* constituti.
 Vulgata certe lectio mihi non pacet. Puto ergo
 scribendum

*Instituunt, & permixto libamina Baccho
 Gramineis duxere focis.*

Mm 3.

Dis-

- Quo primum ^a steterint campo, ^b qua lancea dextra
^c Exierit. dum, quae gesserunt fortia, jactant,
 Et, dum multa negant, quod solum fata ^d petebant,
 Est miseris renovata fides, atque omne futurum
 205 Crevit amore nefas. nam postquam foedera pacis
 Cognita Petrejo; seque, & sua tradita venum
 Castra videt, famulas scelerata ^e ad proelia dextras
 Excitat, atque ^f hostes turba stipatus inermes
 Praecipitat castris, ^g junctosque amplexibus ense
 210 Separat, & multo disturbat sanguine pacem.
 Addidit ira ferox, moturas proelia, voces:
 Inmemor ô patriae, signorum oblite tuorum,
 Non potes hoc causae miles praestare Senatus,
^h Adsertor victo redeas ut Caesare: ⁱ certe

215 Ut

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a steterant P. 1. V. pr. sec. a m. pr. steterunt V. 1. steteris m. Hort. ^b quo Ed. Hort. ^c Exiret Ed. Farn.
^d parabant R. 1. ^e in B. 1. ^f hostis inermis V. tert. ^g junctos H. Ed. Berlm. victosque V. 1. victos V. 1.
^h afferso V. 1. ⁱ roste V. 1.

Ducere enim notat haurire. Propert. Lib. II, VII,
 59.

Quis etiam multo duxisti pocula risu.

Consule omnino Ill. Heinsium ad L. XII. Ovid.
 Met. 386.

- - - - ductis sine fine jacebat

Sopitus vinis.

Vel quia sequitur de noctibus in diem extractis,
ducere libamina posset capi de convivio in multum
 temporis habito. Tibull. L. I. El. x, 61.

Illam saepe ferunt convivia ducere Baccho,

Dum rota Luciferi provocat orta diem.

Si vero pro gramineis toris malit quis graminei cho-
 ri, non refragabor. i. e. milites chori instar ut so-
 lent in gramine sedentes.

204 RENOVATA] Duo Berlm. Codices, Regius
 prim. Vossian. unus, Oxon. unus, & Marburg.
revocata. quae verior videtur esse lectio, eodem
 sensu, quo *renovata* vulgo. Vide J. F. Gronov. Ob-
 serv. L. II, 19. & N. Heinsium ad Metam. Ovidii
 L. VII, 176.

- - - - tentabimus aevum

Non annis revocare ius.

204 FIDES] Amicitiae scilicet, & pristinae ca-
 ritatis. SCHOL.

205 CREVIT] Cum cum, quem amasset, oc-
 cideret. IDEM.

207 FAMULAS] i. omnes servos armat in proe-
 lium. SCHOL.

209 JUNCTOS] Plerique libri, & Codices *junctos-
 que.* BERLM.

212 INMEMOR] Facit enim fortiores memoria
 affectuum suorum. SCHOL.

214 ADSERTOR] Qui in libertatem defendis
 Senatum. Verbum juris. ut Terentius. *Nam ego
 hanc liberali adfero causam manu.* Bene autem
Senatus adsertorem militem dicit; quia & senatus
 in parte Pompeji est, & major invidia est, si di-
 cat, eos ordinem copia decepisse. Bis subaudiendu-
 dum *senatus* i. e. *adsertor Senatus, & causae senatus.*
 IDEM. Quidam autem post *patriae* distinguunt
 per interrogationis signum, ut subaudiatur *an.*
 Non quidem male. sed non opus est, subintelli-
 gendo *si.* ut saepe solent auctores. Consule notata
 ad L. IX, 288. Mallem etiam distinguere hoc mo-
 do. *Praestare, Senatus Adsertor v.* cum Scholiaste.

215 UT VINCARE] Qui enim vincitur, non se
 dedit, sed liber occumbit: quae in bello secunda
 fortuna est. Est autem hoc cum indignatione le-
 ge idum, *potes* sc. causae praestare. SCHOL.

215 INCERTA] i. adhuc dubia, dum nemo su-
 peravit. IDEM.

218 NULO DISCRIMINE] Ex illo Virgilii:

Tros Tyriusve mihi nullo discrimine agetur.

Hoc ne, inquit, orandus est Caesar, ut vos sibi
 servire patiatur, hac sola lege, ne durius vos Pom-
 peja-

- 215 Ut vincere, potes. dum ferrum, incertaque ^a fata,
^b Quique fluat, multo non deerit vulnere sanguis,
 Ibitis ad ^c dominum, damnataque signa feretis?
 Utque habeat famulos nullo discrimine, Caesar
 Exorandus erit? ducibus quoque vita petenda est?
 220 Numquam nostra salus pretium, mercesque nefandae
 Proditionis erit: non hoc civilia bella,
 Ut vivamus, agunt. trahimur sub nomine pacis.
 Non ^d chalybem gentes penitus fugiente metallo
 Eruerent, nulli vallarent oppida muri,
 225 Non sonipes in bella ferox, non iret in aequor
 Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
 Si bene libertas ^e umquam pro pace daretur.
 Hostes nempe meos sceleri jurata nefando

Sacramen-

VARIAE LECTIOES.

^a signa A. ^b cuique Ed. Rom. Parma. ^c dominos V. r. a. m. sec. ^d calibem MSS. quidam. ^e nunquam V. i.

pejanos habeat, quam Caesarianos suos? Nam alioqui, ut Tacitus inquit, *recentissimus quisque servorum et conservis ludibrio est.* GROT.

219 EXORANDUS.] Rogat enim, quisquis sededit. *Exorandus* invidiosus dixit, i. tamdiu, quamdiu concedat orandus. SCHOL.

219 DUCIBUS QUOQUE VITA PETENDA EST.] In Vossiano secundo, & tertio à manu prima est *petita*, atque ita Scholiales. i. e. *nobis vita petita* (*petenda* Voss. pr.) *est à Caesare.* Hoc per ironiam dicit milites fecisse. Acerrimo itaque opprobrio rogat, quod illos egisse sciebat. Revera enim vitam ducibus suis à Caesare petiverant, ut ex ipso constat L. I. B. Civ. c. 74. *Eidem ab Imperatore de Potreji, et Afranii vita petunt, ne quod in se scelus concepissem, non suos prodidisse videantur.* Attamen ingratum reddunt ionum *vita petita*, & vulgaris lectio habet suam quoque emphasin. Annos quoque vitam à Caesare rogare debemus, ut nostra salus sit quasi merces vestrae, nostraeque proditionis &c. id fiet numquam, & mori, quam turpi foedere vitam pacisci malimus.

222 SUB NOMINE PACIS.] Pacem ideo accepisse videbimur, ut & pejora patiamur, nec repugnare jam possumus, pace facta. SCHOL. Opume Hortensius. *Specioso prae-textu pacis impetrandum in servitutem videntes, volentesque deducimur, Praeclara vox pax est, si non sequatur iugum, nunquam excutendum.*

223 CHALYBEM.] Chalybs fluvius in Hispania, à

quo Chalybes dicuntur ejus accolae, qui ferrum effodiunt, quod & chalybs appe latur. Virgil. *Vulnificusque chalybs.* Sunt alii Chalybes juxta Paphlagoniam in Ponto. SULPIT. Quae de flumine Hispanico & ejus accolis hoc loco Sulpitius addit, de iis ipse vident. Strabo certe, & post eum Stephanus, Chalybum genti, quae Pontica est, & ad Thermodontem aliquando habitasse dicitur, ferri metallaria adscribunt. Eosdemque Homero Ἀλζώνες in Catalogo dictos volunt, ubi inquit:

Αὐτὰρ Ἀλζώνες ἰδὼν καὶ πύργῳ ἔρχοι
 (sive ἰδὼν legendum est, ut Stephanus habet)

Ταλὸν τ' ἔξ' Ἀλζῶν, ὅθι ἀργύρου ἱερὸν ἔχουσιν
 ἦτοι τῇ γῆρ' ὅς μιν πεποιθότες, ut idem Strabo addit. ὅτι τ' ἔχουσιν ἐν Χαλζῶν ἢ τῶν ἀλζώνων ἀστῆρες Ἀλζῶν λεγόμενοι ἀπὸ Χαλζῶν. ὅν γὰρ τῶν δυνατῶν γίγνεται ἐν Χαλζῶν Χαλδαίαι, λεχθέντες, ἀστῆρες δ' οὐκ ἔστιν ἀπὸ Ἀλζῶν Χαλζῶν. Quod autem Chadaei postea vocati sint, supra paulo idem indicat, ὅτι δὲ τῶν Χαλδαίων, inquit, Χαλζῶν τὰ πάλαιον ἀπομάχοντο. Et addit, ἐν δὲ τῇ γῆ τὴν μέλαιναν μετὰ σιδῆρα, ἀστῆρες δὲ ἡ ἀργύρου &c. MICYLL. Recte Sulpitius ait *Chalybum* fluvium in Hispania, & accolas dictos *Chalybas*. quod miror fugisse Micylum. Dicitur Justinus id tradit Lib. XLIV. c. 3. *Nec solum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur, Unde etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, ferro-*

- Sacramenta tenent: at ^a vobis vilior hoc est
 230 Vestra fides, quod pro causa ^b pugnantis aequa
 Et veniam sperare licet. ^c pro dira ^d pudoris
 Funera. ^e nunc toto fatorum ignarus in orbe,
 Magne, paras acies, mundique extrema ^f tenentes
 Sollicitas reges, cum forsan foedere nostro
 235 Jam tibi sit promissa salus. Sic ^g fatur, & ^h omnes
 Concussit mentes, ⁱ scelerumque reduxit amorem.
 Sic ubi, ^k desuetae silvis, ^l in carcere clauso
 Mansuevere ferae, ^m & vultus posuere minaces,

Atque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nobis & nostra V. 1. ^b pugnabitis Ed. Grot. & seqq. uti etiam /ed. ^c prob MSS. & Edd. qdd. ac sic deinceps. ^d furoris Marp. ^e item suprasc. nunc W. ^f tenentis R. pr. W. ^g fatur Ed. Br. ^h omnis V. pr. ⁱ scelerum deduxit A. ^k consuetas A. desuetae meus. ^l & V. pr. ^m & decit in Oxon. pr.

ferroque ceteris praestare dicuntur. ubi vide Comment.

227 LIBERTAS] Sensus est, si homines scirent, quod pax melior esset libertate, nullo modo pugnarent. Ergo non detur pro pace libertas. nam qui accipit pacem, accipit servitutem. Hoc ergo dicit: non bene datur a nobis nostra libertas, ut pacem possimus accipere; & ideo dimicandum est. SCHOL.

229 SACRAMENTA] Sensus hic est. Hostes nostri, quamvis malam causam habeant, tamen in fide eadem perleverant. Vos contra, qui causam meliorem habetis, a proposito recessistis, ea scilicet spe, quod tam justam causam habetis, ut, quia eam secuti estis, victis vobis possit ignosci. IDEM.

229 AT VOBIS] Msc. hac vobis; male. BERSM.

230 QUOD PRO CAUSSA PUGNABITIS AEQUA] Ita recte MS. Non alia causa vos hostibus ignatioris estis, quam quod iustum bellum geritis. Jam illos scelera obdurant. GROTI.

231 ET VENIAM SPERARE LICET] Ut vobis victor ignoscat, quia causa acquisitima dimicatis. Illi autem ideo pertinacius pugnant, quia secuti pessimam causam victi veniam non merentur. SCHOL.

231 SED VENIAM] Ita emendavimus, pro Et. Tst enim *adversus* Dica. GROTI. Pace summorum manum dixerim; nimis temere *pugnabitis* & *sed* in textum recepit magnus vir. *pugnabitis* habet tantum unus Bersm., & recentior regius. *pugnantis* atque *ex* tenent omnes omnium & mei Codices cum Scholiaste, eodem, sed ironico magis sensu. Hostes obdurant, quia se scelere obstrinxerunt, atque adeo veniam sperare nequeunt. at

vos facile flectimini, quia etiam veniam sperare vobis licet, quia pugnatis pro aequa causa, sed ah! pudere vos deberet, nisi in vobis esset sepultus pudor, & extinctus. Quare manuscriptorum auctoritate restitui veterem lectionem.

232 PUDORIS FOEDERA] Funera C. L. F. & Canter. Nov. Lect. Lib. 111. cap. 11. PULM. Funera. Ita restitui ex Cantero, & duobus Msc. Prudent. *Qui me pudoris funere perderet*. BERSM. Optime viri docti funera referendū docuerunt pro foedera. quae vox mox versu abhinc secundo sequitur. Funus pudoris est sepultus, & extinctus pudor. Eamque lectionem comprobant vetustiores Vossiani quatuor, & quintus pro var. lect. uterque Regius, Wittianus, Huls. & Marpurg. (nisi quod in nonnullis à manu sec. repositum est foedera) alique. Varias etiam lectiones Stephani, & Hortensii. *pro damna pudoris* dixit Claudian. 19. Consul. Honor. 86. vide etiam in B. Gild. vs. 94.

234 SOLLICITAS] Ad auxilia scilicet destinanda. Nostro bene, ut maiorem faciat indignationis invidiam, se jungit ad crimen. SCHOL.

242 ABSTINET IRA] Sunt, qui legant *vix abstinet ira*, sed cum de feris plurative locutus sit, dicendum fuerit *ferens*, & *abstinent* contra legem carminis. ASCENS. & VERSELL. *Ira* quidem legitur in duobus Pulm. tribus Bersm. novem meis, aliisque duobus a m. sec. & in editis omnibus ante Ascensium, uti & Colin. & Hortens. Sed perperam. Loquitur enim de feris, non de fera, ut bene monet Ascensius. *Abstineri* autem sine casu accusativo passim invenias, in hac ipsa re. Seneca L. 11. de Ira c. 8. *Ferae morsu similitum abstinent*. Imitatus autem hunc locum est Statius L. 19. Achill. 184.

U

- Atque hominem didicere pati: si togida parvus
 240 Venit in ora cruor, redeunt rabiesque, furorque,
 Admonitaeque tument gustato sanguine fauces:
 Fervet, & à trepido vix^b abstinet ira magistro.
 Itur in omne nefas: & quae Fortuna, Deorum
 Invidia, coeca bellorum^c in nocte tulisset,
 245 Fecit^d monstra fides: inter mensasque, torosque,
 Quae modo^e complexu foverunt, f^f pectora caedunt.
 Et quamvis^g primo ferrum strinxere gementes,
 Ut dextrae iusti gladius dissuasor adhaesit,

Dum fe-

VARIAE LECTIONES.

a hora V. 1. b detinet B. 1. c abest in ab B. 1. W. R. 1. O. 1. d nostra Ed. Grot. Hack &c. e fov.
 comp. W. f corpora B. 2. VV. LL. Steph. g primum meus. ferr. pr. V. 1.

Ut leo, materno cum raptus ab ubere, mores
 Accipit, pectique jubeas, hominemque vereri
 Exilicis, nullasque rapti nisi jussus in iras.

& quae sequuntur. Boëthius Lib. III. Metr. 2.

Quamvis Poeni plura leonem
 Vincula gessent, manibusque datos etc.
 Si cruor horrida tinxeris ora,
 Resides olim redeunt animi etc.
 Primumque lacer dente cruento
 Dormitor rabidas inbuat iras.

quibus locis nota etiam vocem iras. Pati homi-
 nem dixit, ut Lactantius Argum. Ovid. L. VII.
 Met. Fab. 13. Ac leonem manu pati coegisset: ubi vi-
 de Cel. Burm. Statius L. IV. Theb. 732. de equis

Nec legem dominumve pati.

Seneca de Benef. L. VII. c. 19. Quantum à veris
 feris & nunquam humanum manum passis absunt.
 Virgilius Aen. VII. 490. de cervo ille manum pa-
 tient. ubi male Servius putat, esse syneresin pro
 manuum. Plura addi possent, sed ad alia vocamur.
 244 IN NOCTE] Meus, & unus Burm. in marg.
 nube. ut vs. 488.

Non tamen in coeca bellorum nube cadendum est.
 ubi Omnibonus edit noctem. simile est L. II, 262.

coeca telorum in nube.

Nihil notius est, quam à poetis dici passim sumi,
 pulveris, telorum &c. nubem. & ita saepe noster.
 vide Indicem. sed hic cum plurimis MSS. retineo
 vulgatae lectionem. coeca enim bellorum nox est
 incerta confusio proelii. Vide L. VII, 571.

Nox ingens scelerum & caedes oriuntur.

Quis nescit vero noctem pro obscuritate quacum-
 que, & ignorantia sumi? L. VII, 520.

Noxque super campos telis conferta pendit.

Cupressi noctem pro umbra Virgilius dixit. nimborum
 noctem idem, Propertius, alique.

245 FECIT MONSTRA FIDES] Ordo est. Et fe-
 cit fides monstra, quae tulisset Fortuna in coeca
 bellorum nocte invidia Deorum i. e. quae Fortu-
 na incerti belli attulisset, sive fecisset excitata in-
 vidia deorum. Nam sic disputaretur, quidquid
 esset admissum; si se uterque non agnovisset ex-
 ercitus. Jam vero monstra sunt, quae sequuntur,
 quia se milites recognoscunt. SCHOL.

245 FECIT NOSTRA FIDES] Sic emendavimus,
 pro monstra. quod sane monstro erat simile adeo
 nullus inde commodus elici poterat sensus. Hoc
 vult. Potuerat bellum civile Deorum, & fati ini-
 quioris videri culpa: praesertim si fortuita prae-
 lia ignotos ignotis implicuissent: nunc profecto
 nostra est, quia alter alterum novimus, ejusque
 rei certi, & nobis conscii sumus. Nam quae aut
 ignorantia, aut impetu sunt, eorum culpa facile
 fato assignatur; quae destinato & in agnitione
 aguntur, ea non à fortuna sunt, sed à ditione.
 GROT. Si nostra antiquitus quoque lectum es-
 set, facile pateret illam vocem. Nunc cum mon-
 stra exhibeant Msti omnes (dubito de nonnullis,
 quos ipse non contuli) non video, cur nostra in
 monstra mutassent librarii. Nec videtur mihi adeo
 monstro simile esse illud: sensus Lucani est. Iri in
 omne nefas, & fidem, sive homines, qui fi-
 dem invicem dederant, talia monstra i. e. scelera
 perpetrassent, qualia si facta fuissent in ipso belli &
 proelii tumultu, antequam se invicem cognovis-
 sent, diceretur Fortuna fecisse, per invidiam Deo-
 rum excitata, ut recte scholiast. Tulisset alii su-
 munt pro abstulisset, abcondisset. quod non pu-
 to.

Nn

- Dum feriant, odere suos, animosque ^a labantes
 250 Confirmant ^b ictu. fervent jam castra tumultu,
 (*Et scelerum turba: rapiuntur colla parentum.*)
^c Ac velut occultum pereat scelus, omnia monstra
^d In faciem posuere ^e ducum: juvat esse nocentes.
 Tu ^f Caesar, quamvis spoliatus milite multo,
 255 Agnoscis superos: ^g neque enim tibi major in ^h arvis
 Emathiis fortuna fuit, nec ⁱ Phocidos undis
 Massiliae, ^k Phario ^l nec tantum est aequare gestum.
 Hoc siquidem solo civilis ^m crimine belli
 Dux caussae melioris eris. ⁿ polluta nefanda
 260 Agmina caede duces ^o junctis committere castris
 Non audent, altaeque ad moenia rursus ^p Ilerdae

* Inter-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Labantis V. pr. W. ^b distu Ed. Ven. ^c & V. i. ^d & Ed. Elz. ^e ducis A. ^f qu. Caes. B. r. ^g nec B. i. V. i. ^h armis VV. LL. Steph. P. i. B. 2. R. i. W. A. Edd. Ven. Br. Med. ⁱ Focidos V. 2. W. ^k Fario V. 3. Phario V. 1. ^l tantum nec in aeq. VV. LL. Steph. est deest in A. ^m sanguine Marp. n spo-
 liata P. i. ^o vultusque V. i. vultus meus. ^p Ilerdae MSS. quidd.

to. Fides ergo facit monstra: cum homines sibi
 invicem fide obstricti scelera in se perpetrant. Mon-
 strum enim hoc sensu non semel adhibetur. Statim
 vl. 252.

- - - - - omnia monstra
 In faciem posuere ducum.

L. x, 337.

Ultricesque deo dant in nova monstra furor.

474-

Tot monstros, Aegyptis, nocens.

Statius Lib. iv. Theb. 395.

Monstra ducum stirpemque profanam
 Eloquar.

Livius L. iv, 15. Non pro scelere id magis, quam
 pro monstro habendum. & saepe. facere monstra Ca-
 tullus c. 105. & ipse noster Lib. vii, 464.

Faciluri quae monstra forens.

ubi vide. Quare merito, ni fallor, suam Lucano
 vocem adserui, & restitui.

248 JUSTI DISSUASOR] Definivit, quid sit gla-
 dius in manibus eorum; dissuasor iusti i. qui non
 patitur, eos servare justitiam. SCHOL.

249 ANIMOSQUE] Veterimus Vossian. prim.
 animasque, recte. Sst L. v, 522. Desegit inbelles ani-
 mas ex optimis MSS. scribendum, non animos; ubi
 plura. dein istum pro ista, itidem non male Voss.
 tert.

249 LABANTES] Deficientes. Labantes legendum
 est, non labentes, ut Sulpitius Verulanus legit, ex-
 ponitque, cadentes: cum labi primam producat:
 Labare vero corripiat. HORTENS. Operarum
 culpa labentes inrepleat in editionem à Micillo pro-
 curatam; ut libranorum errore etiam in duos Vos-
 sianis Codices. & sic alibi quoque.

250 CONFIRMANT ICTU] Ut ideo in multos ira
 saeviret, quia jam vel unus videbatur occisus. quod
 maxime erat criminofum. SCHOL.

251 ET SCILERUM TURBA &c.] Hic versus in
 Mscr. tertio deinceps loco sequitur. BERSM. Ver-
 sum hunc esse spurium, plane arbitror. illa certe ra-
 piuntur colla parentum. hic non possunt locum
 habere, nam praeter alia argumenta, quis credat,
 Petreji milites in hoc tumultu decollasse capita, &
 non tantum occidisse Caesars milites. Tumultus
 enim magis fuit, quam magna caedes. Sedato
 tumultu, & productis latentibus Caesarianis, paren-
 tes à filiis interfectos fuisse, ab omni veri similitu-
 dine abhorret. Consule omnino Caesar. L. i. B.
 Civ. c. 75, 76. unde simul patet, quid sit, in faciem
 posuere ducum. Ait enim, edicunt, penus quem quis-
 que sit miles Caesaris, ut producat. productos pa-
 lam in praetorio interficiunt. Sed plerique hi, qui re-
 ceperant, celant, nocturne per vallum emittunt. Sed
 nec scelerum turba satisfacit hoc loco. sequitur
 etiam statim & scelus. Quin abest hic versus ab an-
 tiquissimis Vossianis quatuor, Bohur. & Wittiano,
 licet

- * Intendêre fugam. campos eques obvius ^b omnes
Abstulit, & siccis ^c inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undae praerupta cingere fossa
265 Caesar avet, nec castra pati contingere ripas,
Aut circum largos curvari brachia fontes.
Ut leti vidêre viam, conversus in iram
Praecipitem timor est. miles non utile clausis
Auxilium mactavit equos: tandemque coactus,
270 Spe posita, damnare fugam, casurus in ^d hostem
Fertur. * Ut effuso Caesar decurrere passu
Vidit, & ad certam devotos ^f tendere mortem:
Tela tene jam miles, ait, ^g ferrumque ruenti
Subtrahe: ^h non ullo constet mihi ⁱ sanguine bellum:

275 Vin-

VARIAE LECTIOES.

a incendere V. sec. b omnis V. 2. H. c induxit V. 1. d hostes vulgo. e Et Ed. Maitt. f currere B. 1. g ferroque Ed. Ven. h jam nullo B. 1. i vulnere P. 1. B. 1. W. V. 1. aliique Y. Burm. ad Val. Flacc. III, 688.

licet in quibusdam recentiore manu margini ad-
jectus sit. Unde etiam non vestigium ejus appa-
ret in Scholiaste. in Amstelæd. ponitur post se-
quentem, qui pro e^o habet a. ac turb. sc. V. 1. &
VV. LL. Steph. & alius. Hanc autem actionem tan-
git Silius L. III, 359.

Non, quae Dardanius post vidit, illerda, furores.

252 AC VELUT &c.] Tamquam minus scelus
sit, si nefas, quod admisserunt, celent. SCHOL.

253 JUVAT] i. e. Delectat illos, ut videantur à
ducibus. [IDEM.]

255 AGNOSCS SUPEROS] Vereris superos, non
saeviendo rursus in Pompejanos. Bis vincit, qui
se vincit in victoria. BERSM. Deos tibi faven-
tes agnoscis; qui causam tuam non felicem tan-
tum, sed & favorabilem faciunt. GROT. Sic
etiam ceteri interpretes hunc locum recte accipiunt
cum Scholiaste, agnoscis scilicet esse fautores. de Pho-
caide pro Phocaideposito dictum ad L. III, 340.

259 DUX CAUSSAE MELIORIS] Hoc autem mo-
do comparet, quod post futurum est civilis belli
crimine, quod priores Pompejani foedera rescin-
derunt. SCHOL. In contrarium Seneca in Thy-
este 515.

- - - pessimam causam meam

Hodierna pietas se. it.

263 ABSTULIT] Obviani his venerunt equites
Caesaris, ut ad Ilerdam pervenire non possent, &
hos in colle oblidere cœperunt, ubi aqua non e-
rat. SCHOL.

265 AVET] i. avide cupit, ut saepe Lucretius
ponit. Castra Pompejana scilicet contingere ripas.
Utrumque convenit ad intellectum, quod ἀπο-
βολας posuit; sive ripis castra, quae castra ripas con-
tingant. SCHOL.

265 PATI] Pati ἱκανοποιητικῶς, modus promo-
do, hoc est, patiebatur dixit, historiographorum
more. HORTENS. Immo pendet hic à voce
avet.

266 BRACHIA] Castrorum videlicet ambitus, ne
quos includerent fontes. SCHOL. Sic Lib. III,
365.

- - - fontesque & pabula campi
Amplexus fossa, densas tollentia pinnas
Cespitibus, crudaque exstruxit brachia terra.

270 DAMNARE FUGAM] Exponit, quid sit ira
praiceps. Damnare fugam acute dictum. Ille enim
damnare fugam non debet, qui spem habet, sed
illi, quia & desperabant, & equos occidebant,
ideo spe posita fugam damnabant. SCHOL.

270 IN HOSTEM] Alii legunt in hostes; sed par-
vi refert. VERSEL. Hostes. Rescripti hostem
auctoritate Pulm. duorum Bersm. & septem meo-
rum Codicum ex antiquioribus. praeter Ascensum
ediderunt sic Veneti A. 1477. Omnibon. Sulpir.
Mic. & Hort.

274 NON ULLO] Sive nostro, sive illorum, qui
morituri venerant trucidare. SCHOL. Intelligit
potius nostro, ut patet ex sequentibus.

Nn 2

274

- 275 Vincitur haud gratis, * jugulo qui provocat hostem.
 En ! sibi vilis adest invisa luce juvenus,
^b Jam damno peritura meo : ^c non sentiet ictus ;
 Incumbet gladiis, gaudebit sanguine fuso.
 Deferat ^d hic fervor ^e mentes, cadat impetus ^f amens,
 280 ^g Perdant velle mori. Sic deflagrare minaces
 Incassum, ^h & vetito ⁱ passus languescere bello,
^k Substituit merso dum nox sua lumina Phoebō.
 Inde, ubi nulla data est miscendae copia mortis,
 Paullatim cadit ira ferox, mentesque ^l tepefescunt.

285 San-

V A R I A E L E C T I O N E S

a bello B. r. b in Ed. Elz. c nec P. i. Edd. Mic. Hort. d *istū furor* VV. LL. Steph. *hic furor meus*.
 e *mentis* A. f *omnis* V. i. R. i. Ox. pr. Ed. Rom. Parm. g *perdant* O. pr. h deest in A. *vestitoque* V. i.
 i *est* p. O. pr. k *substituit* meus. *sustinuit* Ed. Patm. l *subsequens* V. tert. W. pro var. lect.

274 CONSTET] Msc. *constat*. male. BERSM. & Voss. unus.

275 VINCITUR] Hanc lectionem constanter nunc tuentur omnes libri. Priscianus tamen sive memoriae vitio, sive ita in suo Codice scriptum fuerit, locum hunc adducit, ut ostendat *morior* declinare *morieris* hoc modo, *non gratis moritur* c. 880. Ed. Putsch. ut Virgil. L. iv. Aen. 659. & L. ii. 670.

Numquam omnes hodie moriemur inulti.

275 HAUD GRATIS] Miles in articulo mortis positus, & ab hoste possessus haud gratis vincitur. i. e. priusquam ab hostibus vel vincitur, vel occiditur. acriter sanguinem suum pro certo ulciscitur. SCHOL.

276 CONTEMPTA LUCE] Alii legunt *invisa*: sed nolim mutasse. VERSELL. Cum Ascensio & Verfeilano, etiam *contempta* praetulerunt Sulpit. Micyll. & Hortens. habentque ita variae lect. Steph. unus Bersm. & Wittian. a m. prima. Sed efficacius est *invisa*. Contemnebant enim non modo jam vitam, sed etiam oderant, & mori, quam vivere malebant. *damnata luce* dixit noster hoc lib. 534. & *invisi venti* Lib. ix. 77. Seneca de Brevit. Vitae c. 16. *Non sunt illis longi dies, sed invisī*. Consol. ad Marciam c. 3. *invisam habebis lucem*. plane eodem modo Tragicus in Troad. 940.

Abrumpere ense lucis invisae moras.

278 INCUMBET GLADIIS] i. se ultro inimit gladiis: supple &, quod subaudiendum non est legentibus *incumbens*. Verum vim habet majorem *incumbet gladiis* &c. VERSELL. *Ictus incumbens gladio*; *incumbet* plerique libri, & Codices. BERSM. Uti Bersmannus, sic quoque exhibent Edd. Ve-

neta, & Omniboni, Mic. & Hortens. alique. Ascensio distinguit post *ictus*; & jungit *incumbens gaudebit*. Scripti omnes retinent *incumbet*, & recte. paullo major distinctio ponenda est, ut *sece*, post *ictus*, & ex nostri more subaudiendum *sed. vic. glad.* Vide vs. 500. & quae notavi ad L. ii. 86. Dicit Caesar, hostes non senturos ictus, à suis militibus inlatos, sed eos fame, & sui adactos in suos gladios casuros, & sanguine tuo per se ipsos fuso, non Caecarianorum manu, gavissuros. simili modo vs. 560.

- - - nec vulnus adactis
*Debetur gladiis: percussam est pectore ferrum,
 Et jugulis pressere manum.*

278 GAUDEBIT] Quia cum ipsa desideret mori, non sibi, sed Caesari moritur, quippe victoris est: sive quia, dum libens moritur, aliquos occisura est milites Caesaris. SCHOL.

280 PERDANT VELLE MORI] Non hoc notat, ut visum est interpretibus, *absciant desiderium moriendi*, sed *frustra mori desiderens*. Sic passim noster adhibet *vò perdere*, & *perire*; ut *perdere laum*, *nefas*, *tempus*, & sic *perire*. quod sine fructu fit. V. L. ii. 190. iii. 706. iv. 252. vi. 54. viii. 53. x. 371. & alibi. addet Senec. Herc. Oct. 1175. Thyest. 1096. Drakenb. ad Silium iv. 607.

282 SUBSTITUIT] Msc. *sustinuit merso dum mox*. perperam. BERSM.

283 MISCENDAE COPIA MORTIS] Ita quidam MS. efficacius, quam alii libri *miscendi Martis*. In septimo similiter: *mortisque suorum permiscere meiss*. GROTIUS. Verissime Grotius restituit *miscendae mortis*. quod firmant libri duo Palm. uterque regius. Voss. sext. & prim. cum sec. pro var. lectione. item-

- 285 Saucia majores animos ut pectora gestant,
 * Dum dolor est, ictusque recens, & ^b mobile nervis
 Conamen ^c calidus praebet cruor, ossaque ^d nondum
 * Adduxêre cutem: ^f si conscius ensis adaecti
 Stat victor, tenuitque ^g manus; ^h tum frigidus artus
 290 Adligat, atque ⁱ animam, subducto ^k robore, torpor,
 Postquam sicca rigens ^l adstrinxit vulnura sanguis.
 Jamque inopes undae, primum tellure refossa,
 Occultos latices, abstrusaque flumina quaerunt:
 * Nec solum rastris, durisque ligonibus arva,

295 Sed

VARIAR L E C T I O N E S.

a cum A. b nobile Ed. Br. c validus Marp. d nudum V. 2. e abduxere P. 1. Edd. Grot. & seqq. f sic R. 1. Edd. Gryph. g manum B. 1. h tunc V. 2. dum B. 1. V. 1. Hort. M. i vulgo animum. k corpore V. 1. l adstringet W. adstringit P. 2. H. Edd. Alc. Mic. Hort. m non B. 1.

itemque Ed. Romana, & Margo Hortensii. Aliud est *miscere Martem, pugnam*, & quae similia dici solent. illud enim simpliciter notat pugnare. *Miscere vero mortem* est mori cum hostibus una morientibus, quod hi optabant. Sic Lib. 111, 354.

Vulnera miscbunt fraeres.

Juncta mors Petronio c. 114. ubi vide notas.

284 CADIT IRA FEROX] Variantes Stephani, Pulm. Codd. duo, & Vossianus secund., & tert. cum Oxoniensi uno *fugit*. supra habuimus *cadat impetus*. L. 2, 536.

sed non auctore furoris
Sublato cecidis rabies.

Ovidius, qui passim etiam *cadere spem, metum, pudorem* & similia dixit, Lib. 11. Amor. 13, 4. *sed cadit ira metu*. Epist. Leandr. 2. *si cadat ira maris*. Propert. Lib. 11, 1, 2. *cecidit spiritus ille tuus. cadit cura* Virgil. L. 111. Georg. 138. *cadere* pro *minui* de aliis ubique. V. Cerd. ad Eccl. 12, 58. 1 Georg. 354. Hic tamen, cum mox praecedat *cadit*, & elegantior, ac in hac significatione rarior vox *fugit* esse videatur, quam ut ab incitis librariis proficisci potuerit, ab nova hac lectione non alienus sum. Ovidius L. VII. Metam. 859.

Labitur, & parvas fugiunt cum sanguine vires.

Sic *cedere* apud Valer. Flacc. L. IV, 483. *jam tandem cessare iras*. *Decedere* Seneca L. 1. de Ira c. 8. *ira evanescit, & sua sponse decedit*. L. 111. c. 28. *sua sponte ira decedit, & vires illi dies subtrahit*. sic illic quaeque malo, quam *discedit*, ut vulgo legas.

28: SAUCIA] Metaphora à gladiatoribus translata est. SCHOL.

286 MOBILE] Msc. *nobile*. male. BERSM.

288 ADDUXERA] Attraxerunt rugas deposito tumore. *Nondum* dum spiritus perseverat. nam post mortem cutis ad ossa haeret, & trahitur. SCHOL.

288 ADDUXERE] Ita rescribi curavi pro *abduxere*. quod, nescio, qui, irrepsit in editionem Grotii, & ex ea in sequentes. Ex omnibus, quos vidi MSS., unustantum Palm. *alduxere* perperam exhibet. *Adducere* est contrahere, adstringere. Virgil. L. 111. Georg. 483.

ignea venis
Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus.

Ovid. L. 111. Metam. 397.

Adducitque cutem macies.

Epist. XI, 27.

Fugerat ore color, maciesque adduxerat artus.

Adde, quae diximus ad Lib. 111, 700. & not. vir. doct. ad Silium L. 2, 18.

289 MANUS] Eius scilicet, quem vulneravit, manus tenet, donec ira torpescat. SCHOL. Alii *tenere manus* exponunt pro detrectare proelium, continere manus suas à pugnando. quod sequi malim.

290 ADLIGAT, ATQUE ANIMAM] Sic rectius legas ex Voss. primo, & secundo, quam *animum*. ut L. 12, 59.

Atque animam clausis dolor.

ut recte Grotius, alique. multi illic quoque *animum*. sed vide modo Indicem. de verbo *adligat*, pro quo Ill. Heinsius ad L. 1. Metam. Ovid. 548. videtur maluisse *aggelat*. ut *corda metu glaciant* Statius L. 2. Theb. 617. Consule notata ad Lib. 1, 246.

gelidus pavor adligat artus.

Nn 3

292

- 295 Sed gladiis fodere suis: ^a puteusque cavati
 Montis ad inrigui premitur fastigia campi.
 Non se tam penitus, tam ^b longe luce relicta
 Merferit ^c Asturii scrutator pallidus auri.
 Non ^d tamen aut ^e tectis sonuerunt cursibus amnes,
 300 ^f Aut micuere novi, percusso pumice, fontes:
 Antra ^g nec exiguo stillant sudantia rore,
^h Aut impulsæ levi turbatur glareæ ⁱ vena.
^k Tunc ^l exhausta ^m super multo sudore Juventus
 Extrahitur, duris silicibus lassata metallis.
 305 Quoque minus ⁿ possent siccos tolerare vapores,
 Quæsitæ fecistis aquæ. nec languida fessæ

Corpora

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a puteisque Ed. Rom. ^b longa Ed. Mic. Hort. m. ^c Assyrii vulgo. ^d tantum V. 1. ^e tecti V. 3. R. 1. recti B. 1. A. ^f haud Edd. Ven. Omn. Hort. m. ^g neque MSS. & Edd. qdd. ^h haud Ed. Ven. Br. ⁱ venæ W. pro var. lect. ^k sic P. 4. V. 1. R. 2. A. meus. W. a m. pr. Edd. Rom. Parm. Asc. Mic. Hort. ^l exhausta V. 2. ^m simul W. a m. pr. ⁿ siccos poss. B. 2. V. 2. W. possit B. 1. possint W.

291 ADSTRINXIT] Msc. *abstringit*, & alter *astringit*. lege *adstrinxit*. BERSM.

291 VULNERA] Non damno hanc lectionem; si tamen Mthi boni addicerent, mallem cum doct. Barthio legere *viscera*, ad Statium Lib. iv. Theb. 727.

- - gelant *venas*, & *siccis cruor aeger adhaeret* *visceribus*.

qui locus ex nostro videtur esse desumptus.

293 ABSTRUSAQUE] Pulm. libri duo, omnes Berlm. & tres mei *obstrusa*. quomodo passim turbatur, quodque non raro viris doctis antiam murandi dedit. sed male. *Abstrusa* dicuntur, quæ ita latent, ut vix inveniri queant. Ovidius Ep. vii. Her. 147.

Utque latet, vitæque tuas abstrusa carinas.

Claudian. iv. Conf. Honor. 274.

Oculum nihil esse finis, latebrasque per omnes *Intrat, & abstrusus exploras fama recessus.*

Ut recte iis locis restituerunt. Heinsius, & Barthius. male vulgo *obstrusa*, & *obstrusus*. Noster L. v. 604.

Abstrusus penitus vada fecit harenas:

ubi itidem variatur. Adde Virgil. L. i. Georg. 135. vi. Aeneid. 7. & alios.

296 INRIGUI] i. qui inrigari possit. *Fastigia* Fastigia dicimus, & de fundo, & de culminis summitate. Intelligendum est, illos tam altas fossas in colibus secisse, & montis duritiam transfodisse, ut

usque ad campi planitiem (*aequitasem* Voss. pr.) venirent. SCHOL.

296 PREMITUR] Deprimitur, effoditur puteus excavati montis ad profunda campi, quæ *fastigia* hic nominat, proprie tamen altitudinem, & summam operis significat *fastigium*. Aliquando pro imo accipitur, ut hoc loco. Maro. ii. Georg. 288.

Et quæ sint scrobibus fastigia quaeris.

Est autem hic sensus: eousque mons effossus est, ut putei altitudo ad situm campestrum descenderet. Ille enim, ut toties jam dictum est, in monte sita fuit. HORTENS. *Ad inrigui* Msc. & *inrigui*. male. usque ad profunditatem campi effoditur. Virg.

Es quæ sint scrobibus fastigia quaeris.

BERSM.

298 ASSYRII] Aurum in Assyria effodi, quis unquam dixerit, nescio. Nihil tamen mutant scripti; nisi quod in Barthii membranæ *Assyrii* erat à manu secunda, crassa voce priore; in Vossiano testis *Assyrii*. in meo *Assyrii*. Nihilominus sine hæsitacione rescripti *Assyrii*, vel si mavis *Assyrii*, præcuntibus Dautqueje, & Barthio Advert. L. xi. c. 10. & Heinio ad Silium Ital. L. i. 11, 335. & ad Claudian. Consul. Prob. & Olybr. 50.

- - - *quidquid tellure revulsa* *Callæcis fodiens rimatur colibus Assyrii.*

Silius

Corpora sustentant epulis, mensasque perosi,
 Auxilium fecêre famem. si mollius arvum
 Prodidit humorem, * pingues manus utraque glebas
 310 Exprimit ora super. nigro si ^b turbida limo
 Colluvies ^c inmota ^d jacet, cadit ^e omnis in ^f haustus
 Certatim obscoenos miles: moriensque recepit,
 Quas ^g nollet victurus, aquas: rituque ferarum
^h Distentas siccant pecudes, & lacte negato,
 315 ⁱ Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
 Tunc herbas, frondesque terunt, & rore ^k madentes
^l Destringunt ramos: & si quos palmito crudo,
 Arboris aut tenera sucos, pressere medulla.

O fortu-

VARIAR LECTIOES.

* pinguis V. 1. b turbida Edd. Asc. Mic. c immunda B. 1. d manet VV. L.L. Steph. e haustus in omnis B. 1. f astus Ed. Rom. g nolet V. 1. h distensas V. 2. Ed. Rom. distensus A. i sordibus V. 2. a m. pr. k madentis V. pr. l vulgo distringunt. distinguunt V. 1. a m. pr. Edd. Asc. Vets.

Silius L. 1, 231.

- - - - - Astur avarus
 Visceribus lacerae telluris mergitur imis,
 Et redus infelix effosso concolor auro.

noster quoque L. VII, 755.

- - - - - Quidquid fodis Hiber.

1. e. Astur. Mitto plura.

298 PALLIDUS] Hoc enim colore sunt, qui metalla exercent. SCHOL.

299 TECTIS] Ut adhuc amplius foderent spe vicinae aquae. SCHOL.

304 SILICUM LASSATA METALLIS] In Vossiano primo scriptum erat medullis. sed supra posito metallis. Argute id dictum, aliquis forsan nimis acutus putaret: quia lapides sunt ossa terrae, cui & venas, viscera, & terga passim adscribunt poëtae; sed illa hic locum non habent. Metalla silicum dicit, ut metalla auri, aeris, argenti, & similia. L. VI, 34.

Ingentes cautes, avulsaque saxa metallis.

306 QUASITAE] Quia post sudorem siti majore succensi sunt. SCHOL.

308 AUXILIUM] i. e. ut minus sitirent, à cibis abstinent. IDEM.

313 NOLLET VICTURUS] Sensus hic est, moriturus siti eas hausit aquas, quas alius nollet haurire, etiamsi inde esset victurus. IDEM.

317 DISTRINGUNT] Amstel. & meus adstringunt. Vossian. primus, & quint. a m. pr. : Regius unus, & Wittianus cum editione Veneta destri-

gunt. optime. distringere enim est in diversa trahere, vel dissecare. Destringere vero decerpere, aliquid quadam re nudare. Sive itaque hic capias pro ab arbore decerpere, sive corticem rore madentem ramis detrahere, destringere scribendum est. Idque jam olim monuit G. Cuperus Lib. 17. Observ. c. 5. ubi multa videri possunt. Virgil. L. 17. Georg. 300.

Aut summa destriango ex arbore plantas.

Sic destringere gladium, non distringere. de quo ad Lib. VII, 312.

317 RAMOS ET SI QUOS] Variant scripti: si quos & si quos Vossian. quart. à manu prima. pro si quos Vossian. sec. & Reg. prim. pro var. lect., item Hult. Siccus. Voss. sext. Siccus. dein pro tenera medulla in Berlm. uno, Voss. tribus, Regio utroque, Oxon. utroque, Marp. Amst. meo, Wittiano a m. sec. est tenerae medullae. pro sucos, ut hic quoque fide veterrimorum septem Codicum scripsi, in Amstel. est siccos. Latere aliquid videtur. Vulgo exponunt hunc locum supplendo bibunt, sugunt sucos, si presserunt aliquos è palmito crudo, aut tenera medulla arboris. Ampliandum ego censéo; & ramos rore madentes & siccos opponendos sibi. Silius Ital. L. 11, 471.

Humens rores noctis, terramque madentem
 Solamen fecero mali, cassoque labore
 E sicco frustra presserunt robore sucos.

Infra 414.

Castrorum siccos de cespite vulseras herbas.

Si

- O fortunati, fugiens quos barbarus ^a hostis
 320 Fontibus inmixto stravit per rura veneno.
 Hos licet in fluvios saniem, tabemque ferarum,
 Pallida Dictaeis, Caesar, nascentia saxis
 Infundas aconita palam, Romana juvenus
 Non ^b decepta bibet. torrentur viscera flamma,
 325 Oraque sicca rigent, squamosis aspera ^c linguis.
 Jam marcent venae, nulloque humore ^d rigatus
 Aëris alternos ^e angustat pulmo meatus,
^f Rescisoque nocent suspiria dura palato.
^g Pandunt ora ^h tamen, ⁱ nocturnumque aëra captant.

330 ^a Ex-

VARIAE LECTIONES.

^a *ensis* meus. a m. pr. ^b *despecta* Edd. Br. Med. ^c *venis* M. ^d *rigatur* VV. LL. Steph. ^e *gustabat* VV. LL. Steph. *ang. alt.* A. ^f *rescisoque* V. 2. *rescisoque* V. 1. H. W. A. ^g *panditur* A. ^h *siti* vulgo. ⁱ *nocturna*que V. 1.

Si retines *si* quos, sensus debet esse; & *pressere* *sucos*, *si* qui sunt in *palmis* crudo, aut *pressere* *sucos* *genera* *medulla* *arboris*. L. VII, 160.

Nec quibus abscondis, nec si quibus exeris orbem.

319 BARBARUS HOSTIS] Aut jubam dicit Maurum, qui cum fugeiet Aethiopas, fontibus eorum venena commiscuit, & sic eos peremit. Aut Aquilum (sic lege, *Equinium* & *Tarquinium* MSS.) dicit ducem Romanorum, aut Hortilocom (*Hortilicum* Voss. pr. vel *Cyrum*.) Hi enim venena miscuerunt fontibus hostium; sed alter mortis, alter soporis. Possumus autem *barbarum hostem* Romanum accipere, nam praeter Graecos omnes *barbari* dicebantur. SCHOL. Recte alii interpretes, vel Jugurtham, vel Mithridatem, vel Jubam intelligunt. Vide praeter alios Beroald. T. 1. Thef. Crit. p. 216. Numquam enim Romani se ipsos vocarunt *barbaros*, nisi *barbarum* velles sumere non generaliter, sed pro homine effero, & inmani.

322 DITEIS SAXIS] A dite i. e. Plutone derivat ditea saxa. & hoc magis placet, quam ut intelligas *Dicteis* i. e. Cretensibus, a Dictaeo monte Cretae. *Diteis* ergo i. e. Plutoniis. *Infundas aconita palam*. Aconitum omnium venenorum ocissimum est. folia habet cucumeris, radicem modicam cammaro similem marino, quare quidam Cammaron appellavere. Nascitur in nudis cautibus, quas *Aconas* vocant. & ideo *aconitum* dixere, ut Ovidius, & Solinus tradunt. Fabulae narravere è spuma Cerberi natum aconitum, extrahente ab inferis Hercule, quod etiam non tacuit Plinius. Illa saxa, in quibus nascitur aconitum, ideo Lucanus appellat *Ditea*, i. e. Plutonia, quoniam ab inferis est

eius origo, sive quia est mortiferum, vel quia apud Heracleam Ponticam gignitur, ubi monstratur aditus ad inferos. BEROALD. *Dictaeis*. Quod hic poeta de montibus Cretae scribit, hoc ante eum Nicander ad Idam Phrygiae rettulit. Nam in Alexipharmacis ita de aconito meminit:

Οἱ δὲ τι παρδαλινῶν ἐπὶ θύραισι πλάγῃσι
 Ποτὶν βομπάται τι καὶ αἰγοισμῆς ἰδὲ τοῦ,
 Ἰδὲ τὴν κρημνίστι Φαλακρῆς ἐπὶ βῆσσι.

Est enim Phalacra pars Idae quaedam, ut & Gargarum, & caetera, ut ibidem Interpres. Porro dicitur aconitum *ἀπὸ τῆς ἀκροῦς*, hoc est, à cautibus, in quibus nascitur, ut idem autor ait, his versibus:

ἐν ἀκροῖσι
 Θηλυὴν ἀκούσας ἀνδράσιν ἰσχυραῖς.

Et Ovid. septimo Metamorph. 417.

Quae quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant.

Eadem autem haec herba è spuma Cerberi nata dicitur, juxta Heracleam Ponti civitatem, quo loco illum Hercules ab inferis attraxisse, & in lucem protulisse primum fertur. Ovidius eandem & Hecateidem alibi vocat, quod ab Hecate primum sive ipsa, sive vis ejus deprehensa fuerit. MICYLL. Inspici hic etiam potest Hortensius, Plinius Lib. vi. c. 1. xxvii. c. 1. Scottus ad Metamorph. L. 1. c. 19. Verum nemo praeter Lucanum dixit, aconitum nasci in Creta, ubi vulgo herbae omnes salubres nasci credebantur. Vide Broukhuf. ad Propert. Lib. ii. El. 1, 63.

Croffis Epidaurius herbis.

Dicen-

- 330 * Exspectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsi, & siccis vultus in nubibus haerent.
Quoque magis miseros undae jejunia solvant,
Non super^b arentem Meroën, Cancrique sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedêre: sed inter
335 Stagnantem Sicorim, & rapidum^c depressus Hiberum
Spectat vicinos sitiens exercitus amnes.
Jam domiti cessere duces: pacisque petendae
^d Auctor damnatis supplex Afranius^e armis,
^f Semianimes in castra trahens hostilia turmas,
340 Victoris stetit ante pedes. servata precanti

Majestas,

VARIARUM LECTIONES.

* a exspectantque V. 1. b ardentem Marp. c depressus VV. LL Steph. P. 1. B. 1. Ed. Ven. d actor P. 1. B. 1. e annis Marp. f semianimesque trah. in castra Edd. Asc. Mic. Hort.

Dicendum igitur, quod Lucanus legens, aconitum nasci in monte Ida, male illud intellexit & Idam Cretae cum Ida Phrygiae confuderit. Quae confusio certe iis montibus accidit circa Jovis natalem locum; ut docent Scaliger ad Propertium Lib. 111. El. 1, 23.

Idaeum Simoenta Jovis cubacula parvi.
& E. Spanhemius ad Callimach. p. 8. Malim tamen ego locum corruptum pronunciare cum aliis, & non *Dicis*, quae vox est nihili, cum Beroaldo, sed cum saepius jam laudato amico meo Orvilio legere *pallidaque Idaeis*; vel *pallida & Idaeis*. Sic enim ille in Epistola ad me data verissime scribit: Solo sententiae ductu, & orationis filo emendaram *pallidaque Idasis*, quam emendationem non leviter stabilire, mihi visus est Codex Mst. Hultsii, in quo habetur *Pallida & Distis*. At extra dubium meam conjecturam ponit locus Nicandri in *Alexipharmacis* vs. 42. ubi loquitur de aconito *Idae in arce* &c. Idam intelligit Troicam; ubi aconita nascuntur, & non in Diste, monte Cretae, ut docet Salmas. in Pin. Exercit. p. 621. Cum igitur orationis nexus, manuscripti auctoritas, Nicandri simili locus, & aconiti crescendi solum huic emendationi faveant, mirum erit, si non vera sit.

327 ALTERNOS] Quia aërem ipse recipit, & emittit, duas enim arterias habemus; unam, qua spiritum accipimus; alteram, qua reddimus. SCHOL.

328 SUSPIRIA DURA] *Dura* meus. Vossianus unus cum Stephani varis lectionibus, Omnibono, & Hortensio exhibent *longa*. ut versu 757.

Es deserta gravis longe trahit ilia pulsus.
Virgil. L. 111. Georg. 505.

- - - - - *atractus ab alto*
Spiritus, interdum gemitu gravis, imaque longo
ilia singulu tendunt.

ubi vide Cerdam. Stat. L. vi. Theb. 473.

Longi suspendunt ilia flatus.

Sed rectius optimi, & plurimi scripti *dura* servant: quod majorem notat vim palati rescindendi, quod nimio sitis ardore quasi clausum erat. Non bene enim *resciso* exponunt per *exulcerato* interpretes. Apposite Ovidius Lib. vii. Metam. 554.

Viscera torrensque primo, flammisque latens
Indicium rubor est, & ductus anhelitus aegra.
Astera lingua sumes, trepidisque arenis venis
Ora patent, aurasque graves captantur hiatu.

329 PANDUNT ORA SITI] Nimium friget mihi vox siti hoc loco, quam ut credam, à Lucani manu esse. Optime, ut exarandum curavi *pandunt ora tamen* scribitur in uno Berlm. Vossiano primo, & secundo, utroque Regio, Wittiano, Oxon. primo, & Editione Veneta. Aperto sensu, quamvis ora vix prae adstringente illa ardore sitis aperire possint, pandunt tamen ora, ut nocturnum aëra capient.

332 QUOQUE MAGIS] Ut major sit causa impatientiae, quod habent flumina vicina sitientes. SCHOL.

333 SUB AXE] Hultsii codex, & meus cum Edit. Romana, Parmensi, aliisque *sub axem*. v. 23.

Hyperboreae plaustrum glaciale sub usas.
VII, 363.

Sub Noton & Borean hominum sumus.
Sil. vi, 150.

Sub terras specus, & tristes sine luce tenebrae.

Majestas, non fracta malis, interque priorem
Fortunam, casusque ^a novos, gerit omnia ^b victi,
Sed ducis, & veniam ^c securo pectore poscit.

- Si me ^d degeneri ^e stravissent fata sub hoste,
345 Non deerat fortis rapiendo dextera leto:
At ^f nunc ^g sola mihi est ^h orandae causa salutis,
Dignum donanda, Caesar, te credere vita.
Non partis studiis agimur, ⁱ nec summus arma
Consiliis inimica tuis. ^k nos denique bellum
350 Invénit civile ^l duces: causaeque priori,
Dum potuit, servata fides: nil fata ^m moramur.
Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
Securumque orbis patimur post terga relictū.
ⁿ Nec cruor effusus ^o campis tibi bella peregit,
355 Nec ferrum, ^p lassaeque manus, hoc hostibus unum,
Quod vincas, ignore tuis. nec magna petuntur.

Otia ^a des

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a suos A. ^b ducis sed victimeus. ^c securus V. 1. ^d degenero V. 1. ^e statuissem Ed. Hort. ^f non V. 1. ^g causam m. e. o sola MSS. & Edd. multae. ^h magna P. 1. ⁱ A. meus. Edd. Rom. Parm. M. Hort. ^k non B. 1. V. 1. ^l non Edd. Mic. Hort. ^m decus Edd. Mic. Hort. ⁿ in sub hoste A. ^o non Edd. Mic. Hort. ^p laxaeque O. 1.

Tacitum, & Florum quoque hanc praepositionem
hoc sensu in accusativo adhibuisse, notant in The-
sauro Fabri.

334 QUA NUDI] Msc. *quam nudi*. vitiose. BERS-
MANN. *Quam* exhibent etiam Edd. Veneta, &
Omniboni, male. *Arare* sine casu L. vi, 354.

- - - ubi nobile quondam

Nunc super Argos arant.

pro quo male in Servio erat corruptum circum-
fertur. Consule Heinsum ad Claudian. L. ii. in
Eutrop. 246.

Thyni Thraces arant, quas nunc Bithynia fertur.

334 GARAMANTES] Garamantes populi sunt A-
fricae prope Cyrenas inhabitantes, nominati à
Garamante rege, Apollinis filio, qui ibi ex suo
nomine oppidum condidit; sunt autem proximi
gentibus Aethiopum, de quibus Virgilius. *extremi*
Garamantes, nudi propter ardorem. SCHOL. Voss.
primi.

345 RAPIENDO] Unus Pulm. Bersm. Voss. *ca-
piendo*. sed nil muta. Valer. Flacc. L. vi, 191. *Ra-
pit ille necem*. Plura vide ad Lib. i, 461.

347 DIGNUM.] Propter hoc rogo solum, quia
scio, te dignum esse, qui praestes. SCHOL.

349 CONSILIIS] Tuis rebus, tuae dignitati ad-
versantia. GROTI.

351 NIL FATA MORAMUR] Quae tibi scilicet fa-
vere festinant. SCHOL. Msc. *morantur*. minus
bene: non adversamur voluntati fatorum, quo
minus tempori cedamus. BERSM. *Nil fata mo-
ramur*. Videmus, hoc agere Fortunam, ut te Orbi
imponat. nos ei moram injicere nolumus. GRO-
TIUS.

353 SECURUMQUE &c.] Et patimur, ut nihil
timeas, quod totum orbem post terga reliquisti;
dum vis ire ad Orientem: semper enim à dorso
veremur. Ut Virgilius, *securus amorum Germanae*.
SCHOL.

356 QUOD VINCAS] i. e. non ideo nobis igno-
sce; quia contra te pugnavimus; nam negat fa-
ctum; sed ideo, quia fuimus, quos vinceret. I-
DEM.

357 OTIA DAS FESSIS] *Pro fessis* in duobus Pulm.
uno Bersm., & duobus vetustissimis Vossianis est
victis. sed in uno à manu prima videtur fuisse *de-
fessis*. *defessis* Oxon. unus. Bene autem ait *fessis*,
siti scilicet, aliisque malis, quibus homines *fessos* pas-
sim dicunt poëtae. Virg. Ecl. 11. Aen. 111, 145.
Tibull. 1, 5, 9. 19, 11, 2. Horat. O. 111, 29, 22. O-
vid.

- Otia ^a des fessis; vitam patiaris inermem
^b Degere, quam tribuis: campis prostrata jacere
^c Agmina nostra putes: ^d nec enim ^e felicibus armis
360 Misceri damnata decet, partemque triumphi
Captos ferre tui: turba haec ^f sua fata peregit.
Hoc petimus, victos ^g ne tecum vincere cogas.
Dixerat: At ^h Caesar facilis, vultuque serenus
Flectitur, atque usum belli, ⁱ poenamque remittit.
365 Ut primum ^k justae placuerunt foedera pacis,
^l Incustoditos ^m decurrit miles ad annes;
ⁿ Incumbit ripis, ^o permissaque flumina ^p turbat.
Continuus ^q multis subitarum ^r tractus aquarum,
Aëra non passus vacuis ^s discurrere venis,
370 Artavit, ^t clausitque animam: nec fervida pestis
Cedit adhuc: sed morbus egens, jam gurgite plenis
Visceribus, ^u sibi poscit aquas. mox robora nervis,

Et vires

VARIAE LECTIOES.

^a da P. 1. Marp. A. Edd. Sulp. Asc. Mic. Hort. *desessis* V. tert. W. ^b ducere Edd. Rom. Parm. ^c agmi-
no V. 1. ^d neque meus. ^e feliciter P. 1. ^f tua Ed. Ven. ^g tecum ne B. 1. V. pr. sec. ^h facilis C. P. 2.
Edd. Grot. Hack. *facile* Ed. Ven. ⁱ poenaeque H. ^k victas A. ^l incustoditus M. Hort. ^m percurrit
B. 1. *miles dec.* V. 2. meus. ⁿ incumbens R. pr. non male. V. 1. 314. *incubuit* V. 1. ^o promissaque Ed. Ven.
^p turbant R. pr. non male. ^q multos R. 1. ^r testus R. 1. ^s decurrere VV. LL. Steph. P. 2. V. sec. a m.
pr. Edd. Ven. Br. Med. ^t clusitque Ed. Rom. *claudis*que R. 1. ^u suscepit B. 1. *sibi cepit* R. pr. W. V. pr.
a m. pr.

vid. ix. Metam. 293. alique. Statius L. iv. Theb.
756.

*Da fessis in rebus opem, seu turbidus annis,
Seu tibi foeda palus.*

357 VITAM INERMEN] Sic olim jam legit O-
mnibonus, ac deinde Bersmannus, & Grotius, ac
sequentes nam male vulgo distinctio ponebatur
ante *inermem*. idque praefecerunt MSS. plurimi. duo
tamen optimi Vossiani, & veterrimus Regius cum
aliis, ceterique editi habent *inermes*. Eodem res
redit. quare vulgatum, ut magis poeticum, re-
tinui.

358 PROSTRATA] Sit tibi talis securitas, quasi
omnes in campis prostrati jacereinus. SCHOL.

360 DAMNATA] Subtiliter vacationem (*pacem*
Voss. pr.) petit, dicens, dignum se non esse, qui
vincat cum Caesare. IDEM.

363 VULTUQUE SERENUS] Malim *vultumque*
serenus cum Lutatius ad Statium, ita citante Lib.
11. Theb. 655.

Dixerat, ille nihil vultum mutatus.

Sed videtur tamen Lutatius commississe *perperam*
amorem: nam ejecto *res dixerat* exhibet hunc lo-
cum hoc modo

At Caesar facilis vultum, mentemque serenus.

Verius conciperetur hic versus, si tuum legas *faci-*
lis mentem, vultumque serenus. Nam quamvis a-
pud Senecam L. 11. de Clem. c. v. legatur *serena*
ejus mens. concinnius tamen adhaerebit *mens res fa-*
cilis, & *vultus res serenus*. passim *serenus vultus*.
quam serenitatem ori adscribunt, metaphora à
coeli facie ducta. Silius L. vii, 461.

Condicens oculis. *pacemque serenis*

Graecus autem iste accusativus, uti apud alios, sic
quoque apud nostrum non uno loco abiit in vul-
garem ablativum.

364 USUS BELLII] Ne pro se post modo pu-
gnent, vitam donat, & solvit à militia. *Poenam*
dat veniam, quod adversus seipso ante pugna-
verant. SCHOL.

- Et vires rediēre viris. O prodiga rerum
 Luxuries, numquam parvo contenta paratu,
 375 Et quæſitorum ^a terra, pelagoque ciborum
 Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ.
 Discite, quam parvo liceat producere vitam,
 Et quantum natura ^b petat! non ^c erigit aegros
 Nobilis ignoto ^d diffusus consule Bacchus:
 380 Non auro, ^e murraque bibunt: sed gurgite ^f puro
 Vita reſcit. ſatis eſt populis fluviusque, Cereſque.
 Heu miſeri, qui bella gerunt. Tunc arma relinquens
 Victori miles ſpoliato pectore tutus,
 Innocuusque, ſuas curarum liber in urbes

385 Spar-

VARIÆ LECTIONES.

^a pelago terraque A. Edd. Ven. Br. Med. ^b petis B. 1. peccat L. quas H. ^c egros V. r. a m. pr. ^d diffuſis m. Hort. diffuſus R. 1. ^e murra vel myrrha vulgo. mirra meus. myrrhæ Edd. Aſc. Mic. mirraque V. 2. ^f pleno A.

364 USUM BELLI] Berſm. unus, & duo vetuſſimi Voſſiani uſus. recte L. x, 512.

Ulla duci geminos bellorum præſtitit uſus.

Livius L. xxvi, 26. *Quæ ad uſus belli neceſſaria.* & ſæpe.

370 ANIMAM] Vitioſe *animam* editur in Eutyche c. 2181. Ed. Puſch.

372 SIBI POSCIT] Dicit autem ſitim, quæ talis erat, ut ipſa non ſatiaretur, cum viſcera eſſent cuncta ſatiata. SCHOL.

374 PARVO CONTENTA PARATU] *Parco* Ang. Decembrius Lib. v. de Polit. Liter. p. 461. ſeq. BROUKHUS. Scio, ſæpiſſime *paratum* ſumi pro apparatu, & ſic in re cibi ab Ovidio L. viii. Metam. 683.

Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.

Præſero tamen hic lectionem nobis ſervatam à MSS. optimis, Voſſiano primo, ſecundo, & Wit-
 tiano *paratis*. Neque aliter legit Scholiaſtes. *Ordo*;
 numquam contenta parvo paratis, *id eſt parvo em-
 ptiſ. nam emere dicitur parare.* Cicero de Fimbri-
 B. & M. L. 1. c. 13. *Natura divitias, quibus con-
 ſenſa ſit, & parabiles, & terminatas habet.* Seneca
 Ep. iv. & v. *res non magno parabiles. cibum parare.*
 Idem ad Helv. c. 10. aliter mallem cum Decem-
 brius *parco*; ſed *paratis* præſtat.

375 TERRA] Miſer. *surba pel.* male. pro *discite*
 Mic. *dicite*, mendose. BERſM.

378 ERIGIT] Petrejanos ſcilicet non relevat à
 languore. SCHOL.

380 MURRAQUE BIBUNT] *Murra* gemina eſt, quæ in oriente naſcitur. Humor enim ſub terra ex calore dureſcit in morem cryſtalli, & habet purpureum colorem. Alii dicunt, *murræ* eſſe genus ligni; unde ſiunt pocula odorata. Ut Virgil. *murraque madentes.* unde *murratum* dicimus vinum. vel *murra* genus eſt vitri optimi: unde & *murrina* pocula dicuntur. SCHOL. Male Scholiaſtes *myrrham* cum *murra* ſeu *μύρρα* lapide, unde *murrina* ſiunt pocula, cum aliis confundit. Conſule tu Salmatium in Plinian. Exerc. p. 143. Ed. Ultraj. & Scalig. ad Propert. Lib. iv. El. v, 26.

Murraque in Parthis pocula coſta focis;

ubi & docent, *murra*, ut edidi ſecutus auctoritatem novem meorum Codicum ex vetuſſiſſimis, non *murrha*, vel *myrrha*, ut alii exhibent, eſſe ſcribendum.

382 HEU MISERI, QUI BELLA GERUNT] Niſi abrupta hæc paroemia mihi hoc loco videretur. In Voſſiano tertio, & ſexto ſcribitur *quid*; ita ut in ſexto deleta eſſet littera *d*. Forſan legendum

Heu! miſeri qui (vel quo) bella gerunt!

Velit dicere Lucanus. ſi fluvii hauſtus puri, & Ceres modica ſatis eſt homini ad ſuſtentandam vitam, cur bella ergo à miſeris geruntur?

384 INNOCUUSQUE] Miſc. *innocuique*. perperam: miles illæſus dimittitur in ſua oppida. BERſM. Recte expoſuit cum aliis Berſmann. vitioſe etiam

- 385 Spargitur. ô quantum donata pace ^a potitos,
Excussis umquam ferrum ^b vibrasse lacertis,
Poenituit, tolerasse sitim, frustra ^c rogasse
Prospera bella Deos. nempe usis Marte secundo
Tot dubiae restant acies, tot in orbe labores:
390 Ut ^d numquam fortuna labet successibus anceps,
Vincendum ^e toties: terras ^f fundendus in ^g omnes
Est cruor, & Caesar per tot sua ^h fata sequendus.
Felix, qui potuit, mundi ⁱ nutante ruina,
Quo jaceat, jam scire, loco. non proelia fessos
395 Ulla vocant, certos non rumpunt classica somnos.
Jam conjux, natique rudes, & fordida tecta,

Et non

VARIAR LECTIONES.

^a potitos B. 1. V. 2. a m. pr. A. ^b vibrare V. 1. ^c rogasse Ed. Br. ^d fort. l. n. meus. ^e totiens MSS. plurimi. ^f spargendus Marp. ^g omnis V. pr. H. ^h signa pro var. lect. W. ⁱ nutante V. sec. a m. pr.

in Amstel. ignotusque. Innocuus est tam qui non laeditur, quam non laedit. Vide Barth. L. xxxv. Advers. c. 19. Qua duplici significatione multa inveniri adjectiva, monuerunt viri docti; & nos post paullo dicemus ad vi. 719. Distinctione aut in juvi locum. non enim iungenda innocuusque liber, ut fiebat, sed *inimicus* & *innocuus*.

386 UMQUAM] Dubium autem est hoc loco, *Nunquam*, an *umquam vibrasse*, potius legendum sit. Ut sit sententia: O quantum poenituit eos, umquam vibrasse ferrum, tolerasse sitim &c. MICYLL. Rectissime Bersmann. reposuit *umquam*, ut habent scripti omnes, excepto Voss. texto, & editiones ante Taberianam Omniboni. De qua lectione dubitasse non debuerat Micyllus; multo minus *numquam*, revocasse alius. Plane enim est contra Lucani sensum. Turpiter autem se hic dat Ascensius haec verba exponens per *vix nunquam prius siccis gladiis dedisse signum deditionis spoliatis armis. Vibrare ferrum, excussis lacertis*, est missile jacere. Ovidius Ep. iv. Her. 43.

Aut tremulum excusso jocalum vibrare lacerto.

& saepe. aliud quid est. Lib. 1, 118. *excusso ferro jungere dexteras.*

387 FRUSTRAQUE] Subaudimus, ô quantum poenituit frustra rogasse deos, quia non impetraverint. Ideo *frustra*; sive quia eandem habent victi parem, quam haberent, cum erant victores. SCHOL.

388 USIS] Caesarianis victoribus. Msc. *usu*. vitiose. BERSM. *Usis*. Si jam ipsi victoria potiti fuissent.

391 FELIX] De illis dicit, qui cunctis pugnantibus se dederunt otio, & securi sunt, scilicet hoc per similitudinem dicit. Cum enim adhuc impendet ruina mundi, incertum est: unde quisque post caturus sit. Sed hic accipimus dictum, felicem eum esse, qui anticipi omnium statu jam scit, in quo loco ejus fortuna consistat. SCHOL.

397 ET NON DEDUCTOS] Msc. *diductos*. alio ad habitandum in nimia urbis frequentia missos. BERSM. Antequam deducerentur. quod non eontingebat, nisi veteranis, & victoribus. GROT. Hinc Caesar L. 1, 341.

*His saltem longi non cum duce praemia belli
Reddantur &c.*

*Quas sedes eris emeritis? quas rura dabuntur?
Quas noster veteranus ares? quas moenia fessis?*

& L. VII, 257.

*Haec eadem est hodie, quas pignora, quaeque penates
Reddat, & emerito faciat vos Martis colonos.*

& passim alii, ut notum est. Recte exponit locum Scholiastes. *Ados pop. R. erat, ut, cum aliquis victor agros capisset hostiles, in eas terras novas deduceret colonos. Bene ergo hos non deductos colonos esse dixit; quia ad suas patrias revertuntur. In duobus Vossianis, Regio primo, Wittiano a m. sec. & meo est diductos. quod esset huc illuc in diversa loca missos. Nil temere muto. propria in hac re formula est deducere coloniam. ut saepe apud Livium, & Cliejum, aliosque.*

398 REMISIT] Msc. *remisi*, vitiose. BERSM.

399 QUOD ABEST FAVOR] Quod nec Pompejum,

Od 3

Et non deductos recipit sua terra colonos.
 Hoc quoque securis^a oneris Fortuna remisit,
 Sollicitus^b menti quod abest favor: ille salutis
 400 Est^c auctor, dux ille fuit. sic proelia soli
 Felices nullo spectant civilia voto.
 Non eadem belli totum fortuna per orbem
 Constitit: in partes aliquid sed Caesaris ausa est,

Qua ma-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a homeris V. 2. hominis VV. LL. Steph. ^b mentis Ed. Ven. mortis suprascript. in V. 1. fusi Marp. ^c auctor B. 1.

jum, nec Caesarem timent. Legitur & *favor*, hoc est studium, vel in Pompejum, vel in Caesarem. SULPIT. Quod sint periculorum securi, tum à Pompejo, tum à Caesare in praeliis futuris. Quod si legas, *favor*, ut quaedam exemplaria habent, erit tum hic sensus, quod neque in Caesarem, neque in Pompejum animum propensum habeant. Sed hoc coactius est. HORTENS. MSS. quatuor: *favor*: quo studium indicatur erga Pompejum, vel Caesarem. Cicerone *solicitudines meas magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio deperdam*. BERSM. *Quod abest favor*. Ita rectius MS. quam *pavor*. Liberauit illos Fortuna ab una maxima molestia, partium studio. Utercunque vicerit, ferent facile, alteri parti ob sacramentum vetus, alteri ob recens beneficium benevolentes. GROT. Optime Grotius *pro favor* Lucano restituit, quod extulabat Sulpitii, & Aldi culpa, qui primi ex editoribus *pavor* intruxerunt. *favor* etiam est in variis lectionibus, Steph. sex Pulm. Vossiano primo pro var. lect. sec. & quarto, Hulst. Witz. Regio uno. Oxon. pr. Amstel. aliisque à N. Heinsio inspectis. *timor* Marp. Ipse auctor exponit persequentia quid sit *solicitus favor abest*, quod vidit olim jam Scholiae dicens, *pro favore Caesaris non erant solliciti; quia Pompeius dux eis fuit, neque pro Pompejo, quia Caesar donavit eis vitam. Positi itaque extra bellum nullis partibus favent; quia obnoxii sunt utrisque*. De harum vocum variatione consule Drakenborch. ad Silium L. III, 690. & Heinsium ad Claudian. in Prob. & Olybr. Conf. vi. 11.

His neque per dubium pendet Fortuna pavorem.

403 IN PARTES ALIQUID SED CAESARIS AUSA EST] Et hoc, ut alia quaedam, de Lucano sumit Florus: L. IV. c. 2. *Aliquid tamen adversus absentem ducem ausa Fortuna est*. in eadem historiae parte. GROT. Ed. sec. Monuerunt id quoque ceteri interpret s.

404 SALONAS] Salona civitas est Dalmatiae,

quam Pollio consul expugnavit, unde & filium suum, qui eo anno, quo eam devicit, natus est, ex ejus nomine *Saloninum* vocavit. SCHOL. Urbis hujus *πληθυντικὸς* meminit quoque Stephanus; sed male à *Salona* distinguit. Item Orosius L. vi. c. 15. *Cesaris Salonas oppugnare conatus*. alique. Sic saepissime *Lipara*, & *Liparas* de una insula: quamquam non raro possint intelligi omnes insulae Aeoliae, seu Liparenfes. de qua se attuli quaedam ad Obiequent. c. 89. & Doctiss. Dukerus ad Flor. L. II. c. 2. Adde nunc Valer. Maxim. L. vi. c. 9. §. 11. *Qui consul a Poenis apud Liparas captus*. sed & illic de omnibus insulis capi posset. pro una tamen sumplit, ni fallor, Frontinus L. IV. Strateg. c. 1. §. 31. *Quem obsidioni Lipararum ipse praefecerat*. Ceterum Modius Epist. 80. Novantq. LL. monet in editionibus quibusdam male circumscripti *seris*. Ovid. L. I. Art. Am. 528.

Qua brevis aequoreis Dia feritur aquis.

405 LADER] Dalmatiae in Adriacum mare excurrens oppidum, quod *Ladera* appellatur. SULPIT. Recte hoc loco Omnibonus, qui *Lader*, fluvii nomen exponit. Nam & Vibius Sequenter, *Lader*, inquit, *juxta Salonas mare influit Adriaticum*. *Ladera* autem coloniae, quae à fluvio nomen accepisse videtur, meminit Plinius lib. IV. cap. 21. & sequenti. Caeterum quod ad *Salonas* attinet, quae Dalmatarum navalia aliquando fuerunt, sciendum, Strabonem tertia declinatione *Salonem*, Plinium (Meam) prima, & singulariter *Salonam*, caeteros plerosque *Salonas*, pluraliter eandem appellare. MICYLL.

406 CURETUM] Recte Sulpitius, qui locum hunc de Coreyra exponit: sed tamen hoc ipsum non de Phaeacum illa, quae Homero *χώρα*, Callimacho etiam *Δεπάρη*, ut Plinius indicat, aliquando dicta fuit, & in Ionio mari, è regione Epiri sita est, sed de ea, quae in Adriatico sinu ex adverso Dalmatiae posita, cognomento Melana dicitur, accipiendum videtur. Id enim & ea, quae pra-

Qua maris Hadriaci longas ferit unda * Salonas,
 405 Et ^b tepidum in molles Zephyros ^c excurrit lader.
 Illic ^d bellaci confusus gente ^e Curictum,
 Quos alit Hadriaco tellus ^f circumflua ponto,
 Clauditur ^g extrema residens Antonius ora,
^h Cautus ab incurſu belli, ſi ſola ⁱ recedat,
 410 Expugnat quae tuta, fames. non pabula tellus

Pascendis

VARIAE LECTIONES.

a Solonas V. 1. meus. b tepidus m. V pr. c decurrit VV. LL. Steph. P. 1. V. 1. discurrit P. 2. B. 3. R. pr. d belligera Marp. e vulgo Curetum. f circumſula V. 1. g extremis oris P. 1. Marp. V. ſec. a m. pr. h tuus A. i recedit V. 1.

praefenti loco de Salonis, & de Ponto Adriatico adduntur: & illa item, quae infra de Iliris, & Liburnis dicuntur, manifesto arguunt. Et accedit, quod Florus quoque ſcribit, Deſellam, & Antonium fauces Adriatici maris occupare juſſus eſſe. quod de Corcyra Phaeacum, quae in Ionio ſita eſt, haudquaquam intelligi poteſt. Quanquam fortassis ab hac altera illa, quae Melaena cognominatur, nomen accepisse videri queat, perinde ut & portus Corcyraeus, qui in littore Illyrico circa Dyrrhachium ſuit. De qua Appianus meminit libro ſecundo. Sed hoc nihil ad rem praefentem. Illud autem, quod ejusdem loci populum poëta vocat, difficultatis non parum habet. Nam hos Sulpitius Brundusinos exponit, ut qui à Cretensibus oriundi fuerint. Omnibonus autem de Cretensibus auxiliariis dictum accepit, quorum pars aliquando Curetes appellati fuere. Utriusque autem expositioni repugnat, non ſolum, quod eodem hoc loco additur:

Quos alit Adriaco tellus circumflua Ponto;

propterea quod neque Brundusini insulares ſunt, neque Cretenses in Adriatico ſiti, ſed & illud, quod Curetum nomen, ſive cum de Cretensibus, ſive cum de Acarnanum populo dicitur, prima longa ubique ponitur. Ut iv. Georg. Virgili:

Curetum ſonitus, crepitantiaque aera ſecutus.

Et apud Martialem:

Curetes texero Jovem crepitantibus armis.

Et apud Homerum, Iliad. ix. de Acarnanum populo:

Κρηταὶς τ' ἰππόχοιτο, καὶ Αἰτωλαὶ Μοιχάρηαι.

Quare verisimilior eorum ſententia videtur, qui peculiarem Dalmatarum, ſive Liburnorum populum Curetas accipiunt, ſive nomen ipſum hoc integrum, ſive etiam parte aliqua corruptum putamus. Nam & Plinius libro iv. cap. 26. Cretaeas quasdam insulas vocat, contra Liburnos ſitas, &

Ptolemaeus 11. Geograph. in eodem tractu Liburnorum Curictam (ut quidem vulgaris editio habet) insulam quandam recenset, & in eadem oppida duo, Fulminium & Curicum. MICYLL. Gentem Curetum exponit Micyllius, tum diligenter, tum oppido quam erudite. Insulae Liburniae adjacent potissimum tres, ad summum quatuor, Aptorus, Curicta, & Scardona. Verum illud in Floro urget, quod dicat C. Antonium castra in Corcyraeo littore, idque in faucibus Adriatici maris posuerit, accipiendum omnino eſt de Corcyra è regione Iapyri, aut ſi ea, quae Dalmatiae adjacent, eſt intelligenda, mendum ſubest, in una littera mutata in o. ſcribarum vitio admiſſum pro Corcyra. Strab. lib. Geogra. vii. tradit, montem eſſe, quae interſecat Dalmatiam mediam maritimam alteram partem, alteram parte diverſa. Deinde, inquit, Naron fluvius, adverſus quem Melaena, ſive Nigra insula eſt, quae & Corcyra vocatur, Gnidiorum conditio. De Corcyra vero alibi ſuit narratio. HORTENS. MS. Curitum, ac de gente Illyrici exponit. Plinius Curictas nominat insulam Illyrici. BERSM. Omnino cum MSS. legendum eſt Curictum. Curictas vocat Plinius 111, 21. Κρηταὶς haec pars Straboni. GROT. Cum Hortensio Doctis. D. Voſſius etiam intelligit incolas Corcyrae Nigrae à Curetibus, ſeu Cretensibus, ibi in coloniam ductos, ad Caesarem L. 111. B. c. 10. miliumque deditione ad Corcyram. Et ſane lectioni & Curetum non obſtaret, quod primam ſeciſſet brevem Lucanus. Id enim & in aliis multis ſeciſſe, vidimus ad Lib. 1, 675. 111, 249. Rectius tamen putem eſſe Curictum, quod vetuſtiſſimi ſervant libri, & jam dudum viri docti in Floro reſtituerunt L. iv. c. 2. Dolabella & Antonius, ille Illyrici, hic Curictico littore castra poſuiſſent. hic Curictum, quod adeoque repoſui, clare legitur in Regio primo, Voſſianis primo, & ſecundo cum Gloſſa Gente Illyrici, & tertio a m. prima.

Pascendis submittit equis, non ^a proferit ullam
 Flava Ceres legetem: ^b spoliabat ^c gramine campum
 Miles, &, adtonso miseris jam dentibus arvo,
 Castrorum siccas de ^d cespite vulserat herbas.

415 Ut primum ^e adversae socios in ^f litore terrae,
 Et Basilum vidēre ducem: nova furta per aequor
 Exquisita fugae. ^g neque enim de more carinas
 Extendunt, puppesque levant; sed firma gerendis
 Molibus insolito contextunt robora ductu.

420 Namque ratem vacuae sustentant undique cupae,
 Quarum porrectis series constricta catenis
 Ordinibus geminis obliquas ^h excipit alnos.

Nec ge-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *prompserit* V. 1. ^b *spoliavit* V. 1. ^c *germine* Marp. ^d *vertice* meus. ^e *adverso* B. 1. R. 1. ^f *litore* V. 1. R. pr. ^g *nec* B. 1. A. ^h *accipit* A.

In meo a m. pr. *Curubum*. *Curictum*, vel *Curitum* praetulit etiam A. Rubenius L. 1. Elect. p. 24. de n. pro *alis* verior mihi videtur lectio Vossiani primi *senet*. *Alors* an possit *Curictas* dici insula tam sterilis, dubito vehementer.

408 ANTONIUS] De tempore, quo haec gesta sunt, utcumque paulo ante diximus, & de loco disputatum nunc est. De tempore, & de Antonio libens *Glareani* iudicium adscribam, quod omnium interpretum exactissimi iudicii ille vir sit. Ego puto, *inquit*, haec ante Caesaris in Macedoniam adventum (quemadmodum ex Floro colligitur) facta. Caesar autem in 111. Comment. de bello Civili lib. Opiterginorum historiae non meminit, nisi in eo libro sit aliquis defectus, quod equidem puto. Maxime ante illa Caesaris verba, non ita longe ab initio. *Sed post discessum Liburnarum, ex Illyrico M. Octavius cum iis, quas habebas, navibus Salonas pervenit*, & quae inde sequuntur reliqua. Haec certe verba ad priora non cohaerent. Et hoc loco militum deditionem ad Corcyram factam, (cujus paulo post Caesar meminit) intelligo, & Opiterginorum cladem omis- sam, aut perditam potius. Neque enim verisimile est, Caesarem omisisse, cum Crassini, in pugna Pharsalica caesi, unius tantum viri, tam claram mentionem postea fecerit. De hominibus item non convenit, nam Antonius se hostibus dedisse, item Antonium Brundusii sublitisse, ad reliquam Caesariani exercitus partem deportandum. Denique Antonium cum Dolabella maritimis belis in maris Adriatici angulis praefuisse, in hac historia traditur. Sed duos hoc tempore fuisse Antonios pro

Caesare, notandum est. Alterum Marcum, qui Brundusii subsistebat ad transferendum exercitum, cujus Caesar lib. 111. de bel. Civili meminit. Alterum. C. Antonium, qui Corcyrae ad deditionem coactus videtur, cujus & Opiterginorum clavis fuit. Poeta & loca, & homines egregie confundit. Cum enim de Salonis proponeret, statim de Curetibus, & insula mentionem ingerit. Curetas hic Brundusinos intelligi vult *Sulpitius*, insulam vero Corcyram. Antonios duos commisit pro uno; quamvis unus solus in periculo fuerit. Porro in navi Opitergina plenam vix cohortem fuisse, hic poeta ait, cum Florus dicat vix mille. huc usque *Glareanus*, ut vere, ita exacto iudicio. HORTENS.

411 PROTULIT] Emisit. Legitur & *proferit*. id est, exerit. SULPIT. Sulpitium secuti sunt Ascens. Versell. Micyll. & Hortensius; atque ita est in Vossiano quarto Marp. & Amstel. sed ceteri omnes rectius *proferit* habent. Vide N. Heinsium ad Silium L. 111. 448. praecedentem vocem *submittit*, sive *summittit*, ut MSS. mallet cum Ce- leb. Burmanno ad Valer. Flacc. L. 111. 528. *tenentis submittit gramina plantis*, exponere per *sursum mittit*, *profert*, *crescere facit*, quam ut vulgo solent, per *subministrat*, qui tamen sensus includitur. Seneca Phoen. 11. 356.

Nebulas, equestri fracta quas sellus pede submittit.

Oedipo 845.

Laetus Cithaeron pabulo semper novo Aestiva nostro prata submittit gregi.
 Plura videre potes in notis viri Celeb.

- Nec gerit expositum telis in fronte patenti
 Remigium: sed, quod trabibus circumdedit aequor,
 425 Hoc ^a ferit, & taciti praebet miracula cursus,
 Quod nec vela ferat, nec apertas ^b verberet undas.
 ° Tunc freta servantur, ^d dum se declivibus undis
 Aestus ^e agat, refluoque mari nudentur harenae.
 Jamque relabenti crescebant litora ponto;
 430 Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
 Et geminae comites. cunctas super ardua turris
 Eminent, & tremulis tabulata minantia pinnis.
 Noluit Illyricae custos Octavius ^f undae
 Confestim tentare ratem, celereſque ^g carinas

435 Con-

VARIAE LECTIONES.

^a referit H. ^b vulneres Edd. Br. Med. ^c cum MSS. qdd. ^d cum V. pr. R. pr. ^e agit V. I. ^f orae B. I. V. lcc. pro var. lect. ^g castenas V. I.

418 SED FIRMA] *Non firma* Msc. male. BERSMANN.

420 NAMQUE RATEM &c.] Quod hic poeta circa litus Corcyraeum, & ad Dalmatiam factum scribit, idem Caesar ab Antonio ad Brundisium excogitatum dicit, aliquanto post deditionem ad Corcyram factam. Vide librum tertium Comment. de bell. civil. c. 24. MICYLL. Hortensius quoque, & Bersmannus putant, in eadem historia dissentire à Caesare Lucanum, & ab Antonio scaphas tales 60 instructas esse. cum tamen in vulgariſ Caesaris editionibus tantum novem ponantur; & eae, cratibus pluteisque contextae, ac militibus impletæ, unam Octavii Libonis quadriremem interceptisse dicantur &c. quæ sane historia nihil commune habet cum illa, quæ hic narratur. Mihi autem videtur hic esse Lucani sensus. Rates esse factas ex cupis, super illas positas trabibus, seu tabularis, & ab utroque obliquo latere majoris navis fuisse collocatas; unde dicit *ordinibus geminis*; ita ut inter navim, & rates istas ex cupis constructas tantum maris interesset spatium, ut latentes remiges remos in eo movere facile, & sic navem cum ratibus propellere potuerint. sub *vois* nec gerit subintelligitur *ratis*. de qua constructione jam sæpe dictum. Mire hæc exponunt alii interpretes, ac Scholiastes. Fuerunt autem tres ejusmodi cupis munitæ, & constructæ naves. V. v. 431, 452. Flor. L. IV, 2, 33.

420 RATEM VACUAE S. U. CUPAE] Confer cum hoc loco similes Herodiani, & Capitolini in Maximino. GROT. Ed. tert. Has rates à Basilo esse adductas, non ab Antonio factas ait Florus, ut

jam notaverunt Interpretes, Lib. IV. c. 2. *Missæ quoque à Basilo in auxilium ejus rates, quales inopia navium fecerat. Vacuæ cuppæ*, sive, ut potius legendum, hic & apud alios scriptores cum multis MSS. *cuppæ* sunt *αἰῶν ἀνοσφύς οὐκ ἔχον*, quæ in simili re Maximino ad Aquilejam usui fuisse. Consule, quem laudat Grotius, Herodianum L. VIII. c. 4. & Casaubon. Salmasiumque ad Julii Capitolini Maximinos c. 22. *Ponto itaque cupis factis*.

420 CUPAE] Cupas in ordinem collocarunt, & superpositis materiis ratem stravere. Extrinsecus autem aliae cupae sunt, quæ summis arboribus ad navim hinc inde religantur; in occulto remiges sunt, qui inclusum mare verberant (*ſcriunt* Voss. sec.) remis. SCHOL.

423 EXPOSITUM] Ad quod telis esset occurſus. IDEM.

427 DECLIVIBUS] In uno Bersm. est *sedensibus*, quod natum ex glossemate. in Vossiano secundo pro varia lectione habetur *declinibus*. Forsan pro *reclinibus*. de qua voce consule Zinzerling. Promus. Critica c. 28. & Drakenb. ad Silium L. V, 470. sed mutatione non opus est. v. 118.

Non habeant amnes declivem ad litora cursum.

Ovidius L. I. Metam. 39.

Fluminaque obliquis cinxis declivia ripis.

428 REFLUO] Dum recedente unda arenae nudantur. SCHOL.

431 GEMINAE COMITES] i. e. rates sociæ; unde ostenditur, tres fuisse. IDEM.

431 SUPER ARDUA] i. ratis ardua super cunctas eminent turres. *Pinnis*. Pinnæ proprie murorum sunt:

Pp

- 435 Continuit, cursu ^a crescat dum praeda secundo:
 Et temere ingressos ^b repetendum invitat ad aequor
 Pace maris. Sic, dum pavidos formidine cervos
 Claudat odoratae metuentes aëra pennae;
^c Aut, dum dispositis adtollat retia varis
 440 Venator, tenet ora levis clamosa Molossi;
 Spartanos, Cretasque ligat: nec creditur ulli

Silva ca-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a dum cr. B. I. Ox. I. ^b repetendum W. ^c at cum B. I. ac d. B. I.

sunt: Hic quia navis pinnas dixit, addidit *tremulis*. SCHOL. Male *turris* in accusativo casu cepit Scholiast. & Voss. sec. *turres* dedit. Constructio est. Ardua turris eminet super cunctas, & tabulata, quae pinnis erant instructa, ut solebant veteres turres; hic autem *tremulis* minantia propter perpetuam ratiū mobilitatem.

436 REPETENDUM &c.] Volebat, eos in altum progredi, ne possent ad insulam, de qua egressi fuerant, dum viderent mare tranquillum, & ab hostibus vacans, regredi. Alii. *repetat, dum invitat*. SCHOL.

437 PAVIDOS FORMIDINE] Hinc & Virgilius dixit:

- - - *Rubrae pavidos formidine pennae.*

Has pennas adeo dicunt cervos formidare, ut, antequam illas videant, earum odorem sentiant. *Omnibonus*. MICYLL. Virgil. III. Georg.

Puniceaeve agitant pavidos formidine pennae.

Intelligit autem certum formidinis genus, suspensis funiculo pennas discoloribus ad terrendas feras, inprimis vero cervos. Oppian. *δύμναι πολέχρον* & *δύμναις μέγιστον* appellat. Dicit autem *odoratam*, quia ustulantur illae pennae. Cael. Lib. XVI. c. II. Msc. habet *indagine cervi*. BERSM. Ex meis quoque Hulst. & Amstel. *indagine* ut Lib. VI, 42.

Vaslaque feras indagine claudis.

Hoc tamen loco retinendum *formidine*, cujus *indago* est glossa, propter *pavidos*, & *metuentes*. Passim talem indaginem, variegatis, & odoratis pinnis distinctam, *formidinem* praecipue in cervorum venatione appellant poëtae. Virgil. Lib. XII. Aen. 750.

Cervum aut puniceae septum formidine pinnae
Venator cursu canis & latratibus instat.

Consule Cerdam ad Virgilii Georg. III, 372. Dempster. ad Rosin. L. II. c. 7. Delrium ad Senecam Hippol. 45.

Picta rubenti linea pinna

Vano cludat terrore ferat.

Pavidos formidine cervos non semel etiam junxit Ovidius, ut L. v. Fast. & de Remed. Amor. 203. *Motum* dixerunt alii. Gratius Cynegetic. 83.

Ne deprensa suis properantem linea pinnis
Implicet, atque ipso mendoſa coarguat usu.
Hic magis in cervos valuis metus.

Ubi omnino videndus Vlitius, qui v. 80. *Turbat odor silvas* pluribus, pinnas fuisse odoratas, docet. Pro *claudat* in variis Stephani Lectionibus, uno Pulm. & in Servio ad XII. Aen. est *claudis*. *astollis* etiam in variis Stephani. Deinde *pinnas*, non *pennae* scribitur in antiquissimo Regio primo, & aliis libris à N. Heinsio inspectis, qui in omnibus auctorum locis, qui permulti sunt, una cum Pierio ad Virgilii loca, & Vlitio ad Gratum, ubi operose docet, quid sint illae *pinnas*, censet ita rescribendum ad Ovidium L. xv. Metam. 475.

Nec formidatis cervos includite pinnis.

In textu nihil hic mutare ausus sum: quia forsitan Lucanus hic ad distinctionem *pinnarum* in turri, has avium pennas sive pinnas per *e* maluit efferre, quam per *i*: nam parum, aut nihil refert.

439 VARIS] Vari sunt furculae, quibus retia subriguntur, & sustentantur. SCHOL. Adde Bosium ad Ciceron. Epist. ad Attic. v, II. p. 504. Male itaque *furtis* in Marpurgenſi. *varris* in Edd. quibusdam. dein *depositis* vitiole in aliis. Seneca in Thyest. 491.

Plagis tenetur elusa dispositis fera.

440 LEVIS CLAMOSA MOLOSSI] Recte notat Vlitius, auctorem nostrum, cum haec scripsit, ob oculos habuisse, sed non bene intellexisse locum Senecae in Hippol. 32. &c.

Teneant acres lora Molossos,
Et pugnaces tendant Cressae
Fortia trito vincula collo.

At Spartanos (genus est audax,

Avi

- Silva cani, nisi qui ^a presso vestigia rostro
 Colligit, & praeda nescit latrare reperta,
 Contentus tremulo monstrasse cubilia ^b loro.
 445 Nec mora. complentur moles, avideque petitis
 Insula deseritur ratibus: quo tempore primas
^c Impedit ad noctem jam lux extrema tenebras.
 At Pompejanus fraudes innectere ponto

Antiqua

VARIAE LECTIOES.

a rostr. v. presso B. r. b ferro am. pr. V. tert. c vulgo impulsit.

*Avidumque ferae) nodo cantus
 Propiore liga. venit tempus
 Cum latratu cava saxa sonent:
 Nunc demissi mare sagaci
 Captent auras, lustraque presso
 Quaerant rostro.*

Nam male Lucanus ad ἰχθυοῦν traxit, quibus Seneca πολυμυκὴ venationem instruit. Deinde Molossi non leves, & clamosi sunt, sed graves, acres, magisque bellicosi. Quamvis & alii poetae clamorem Molossis dent. Vide Cerdam ad Virgil. Georg. L. III, 405.

Veloces Sparta catulos acremque Molossum.

Excusari itaque in hoc potest Lucanus. sequentia quoque. *praeda nescit latrare reperta* nimis studiose carpit: quasi contra naturam canum sagacium, seu inductorum esset non latrare, cum jam praedam invenerint; iique tantum silerent, cum nondum invenerint. Verum hic bene distinguenda ἰχθυοῦν, de qua agit Lucanus, & πολυμυκὴ, in ἰχθυοῦν enim canis numquam debet latrare, etiam si praedam invenerit, si bonus sit, sed sistere se tantum, & motu caudae cubile monstrare. Quamquam haec confundere solent poetae, non magni vulgo venatores. Eleganter Seneca in Thyeste 497.

*Sic cum feras vestigas, & longo sagax
 Loro tenetur Umber, ac presso vias
 Scrutatur ore; dum procul lento suum
 Odore sentis, parat, & tacito locum
 Rostro pererrat: praeda cum propior fuit,
 Cervico tota pugnare, & gemitu vocat
 Dominum morantem, seque retinenti eripit.*

Silius L. x, 77.

*Ut canis occultos agitat cum Belgicus apros,
 Erroresque ferae solliers per devia mersa
 Nare legis, tacitoque premens vestigia rostro
 Lustrat inaccessos venantum indagare saltus:
 Nec sistit, nisi conceptum sectatus odorem
 Deprendit spissis arcana cubilia dumis.*

ubi vide Comment. Sed de tota re vide Vlitium ad Gratium in praefat. p. 81. & ad vs. 181, 208, 213, 231. Quod autem noster dicat, canem ostendere cubile moto loro, sive colli concussione, unde tremit lorum, id alii cum Gratio ibid. vs. 237. dicunt rectius à cane fieri mota cauda, vel rostro. Unde forsitan Sulpitius male *lorum* hic pro cauda per translationem dici opinatur. In Wittiano, & meo est *lustrasse*. ut tantum notet, canem loco retentum investigasse cubile, eaque re contentum esse. in Vossiano sec. pro var. lectione *laxasse*. De taciturnitate canis investigatoris consulendus etiam Harduinus Lib. viii. Plinii c. 61. *Scrutatur vestigia, atque persequitur. committentem ad feram inquisitorem loro trabens: qua visa, quam silens & occulta, quam significans demonstratio est, cauda primum, deinde rostro etc.*

444 LORO] Catenula, vel vinculo colli, i. collaris. SCHOL.

447 IMPULIT AD NOCTEM] Ita legendum: non *impedit* aut *impetis*. GROT. *Impulsit*. Sic vulgo nunc legas, auctore Grotio, cui ad stipulantur Vossiani sec. quint. & tertius à manu prima, Regius prim. Bohur. Marp. & Hult. cum uno Pulm. & Edd. Omniboni. Consule etiam, quae diximus ad vs. 67.

*Quidquid coeli fuscator Eoi
 Impulerat Corus.*

Verum cum ceteri omnes editiones & MSS. habent, vel *inpetis* vel *impedit*, in quibus optimi Wittianus, & primus Vossianus suprasc. *incipit*, vel *impellit*, & praeterea Priscianus, ut probet Latinum esse *impedire rem*, hunc locum adducat cap. 1166, 1175. restitui ego Prisciani lectionem. Male vero Scholiastes Vossiani primi subintelligit *tendere*. Ascensius autem *ad noctem* scilicet inducendam. Cum sensus sit: lux extrema impedit primas tenebras circa noctem, imminente nocte; sic dicitur *ad meridiem*, *ad horam*, & alia. Notat mixtas tenebras cum iuce in crepusculo, cum nec dies nec nox dici posset. Pluribus hoc verbum vindicavit

Pp 2

cavit

- Antiqua parat arte Cilix, passusque vacare
 450 Summa freti, ^a medio suspendit vincula ponto,
 Et ^b laxa fluitare finit; religatque catenas
 Rupis ab Illyricae scopulis. nec prima, nec illa,
 Quae sequitur, tardata ratis: sed tertia moles
 Haesit, & ad cautes adducto ^c fune secuta est.
 455 ^d Independent cava saxa mari: ruituraque semper
 Stat (mirum) moles, & silvis aequor inumbrat.
 Huc fractas Aquilone rates, submersaque pontus
 Corpora saepe tulit, coecisque abscondit in antris:
^e Restituit raptus tectum mare, cumque cavernae
 460 Evomuere fretum, contorti verticis undae

* Tauro.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a in A. b *laxas* vulgo. c *sine* V.1. d *inpendens* V.1. A. meus. e *desistit* Marp.

cavit summus vir J. F. Gronovius Diatr. Stat. c. 48.

448 POMPEJANUS] Pompejanum accipimus, Pompeji partium, & ab eo victum. SCHOL.

448 INNECTERE] Male duo Vossiani *inmittere*. Virgilius Aen. 61, 609.

Pulsatusve parens, & fraus innexa clienti.

passim *nectere fraudem, dolos* &c. invenias. *adnectere* unus Berlm.

449 ANTIQUA] Ut ante consueverat. Nam ipsi sunt piratae. SCHOL.

449 ANTIQUA PARAT ARTE CILIX] Hinc sua desumpsit Florus L. IV. c. 2. Rates nova Pompejanorum arte Cilicum jactis sub mare funibus captas quasi per indaginem. Notandum tamen, Florum nova arte dicere, quod noster antiqua. Hic scilicet ad dolosam circa res nauticas ab antiquo jam tempore Cilicum indolem respiciens; ille ad ipsum hoc strategema, quod erat novum, referens. Dein, cum quinque Pulm. variaeque lectiones Steph. & undecim mei cum editis ante Sulpitium habeant *laxae* vel *laxe*, ut debet, ita secure rescripsi pro *laxas*. Pertinet haec ad vincula, sive funes in mari pendentes, non ad catenas, quibus illos adligaverunt ad terram.

454 ADDUCTO FUNE] Regius primus *abducto*: quomodo legi volebat Sabellicus Annotat. Syll. II. T. I. Thes. Crit. p. 183. & ediderunt Colin: & Steph. sed male. vide ad L. III, 700.

Adductum quoties non senserat ancora funem.

456 STAT &c.] Topographia. Mirum, quod stat, cum semper ruitura est. SCHOL. Vide, & emenda Priscian. c. 882, 921.

457 AQUILONE] Pro quolibet vento. Corpora ait navium, aut hominum, ut Virgilius de navibus.

Aut age diversas & disjice corpora ponto.

SCHOL. V. Serv. ad Aen. I, 70. & Pierium. *diversas* in Virgilio plerique, etiam Heinsius, edidere, ad naves referentes.

459 RESTITUIT RAPTUS TECTUM MARE] Evomuit rapinas i. ea quae rapuit, & melius *rapius*, quam *raptus* legendum est. SCHOL. Voss. pr.

459 RESTITUIT RUPES T. M.] Ita emendavi mus pro *raptus*. Scopuli ab ortos fluctus refundunt. GROTI. Ed. pr. *Restituit rupes tectum mare*. Damno hanc conjecturam, cui refragantur omnes MSS. *Rapius* vocat ipsas res raptas, corpora scilicet, & naves, quae pertracta ad has cavernas deinde iterum evomuntur. IDEM. Ed. sec. *Rupes* sensus erat commodus, nisi refragarentur MSS. qui *raptus* habent. *raptus* igitur intellige rapinas, res ipsas raptas &c. IDEM. Ed. tert. MSS. constanter retinent *raptus*: & cum Grotio, in Accusativo casu vocem hanc sumunt interpretes. At non video, quomodo mare sub scopulo latens posset dici *restituere rapius*. pro *tectum* debuisset potius scribi, *repulsum* sive aliud hujus significationis verbum. Quare placeret mihi magis prima Grotii conjectura *rupes*, ejusque explicatio. sed hanc lectionem abnegant MSS. *Tectum* tamen *mare* in accusativo casu sumendum esse, docent sequentia *cumque cavernae Evomuere fretum*. Hinc videtur etiam esse motus *ἰπάρυ* J. F. Gronovius, qui *rapius* adjective in nominativo accipit casu, i. e. pontus reciprocante aestu relatus, & revocatus, tectum mare,

- ^a Tauromenitanam vincunt fervore Charybdin.
Hic ^b Opiterginis moles onerata colonis
Constitit: hanc omni puppes statione solutae
^c Circueunt: alii rupes, ^d ac litora complent.
465 Vultejus tacitas sensit ^e sub gurgite fraudes.
(Dux erat ille ratis) frustra qui vincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe proelia nulla,
Incertus, qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc ^f tamen in casu, quantum ^g deprensa valebat,
470 Effecit virtus: ^h inter tot millia captae
Circumfusa rati, ⁱ & plenam vix inde cohortem,
Pugna fuit, non longa quidem. ^k nam condidit umbra

Nox ^l lu-

VARIAR LECTIO NES.

^a *Tauromenitanam* V. 1. *Taromitanam* V. 1. *Tbauromeritaniam* A. ^b *Opiterrigenis* V. 1. A. *Opitarg.* H.
^c MSS. Steph. 4 Pulm. B. 1. V. 3. W. Edd. plurimae *circumfusi*. ^d & B. 2. V. 1. W. H. meus. ^e *de* V.
sec. a m. pr. ^f *tantum* R. 1. ^g *depressa* B. 1. V. 1. ^h *intra* V. 1. ⁱ deest in R. pr. meo. ^k *jam* V. sec.

mare, i. fluctus suos, quos invehendo in caver-
nas texerat, restituit, Diatr. Stat. c. 18. Neque ali-
ter videtur intelligere voluisse Scholias, cum di-
cat, melius legi *raptus*, quod notaret vulgari magis
verbo *fractus*, elisus in scopulos, & sic repulsus.
Utrum placuerit, mihi perinde. modo *raptus* su-
matur nominative. nisi praeferes in hac re inge-
niosam viri docti conjecturam *ructus*, quod opti-
me responderet *ras Evomere*. *Scopuli revomere ae-*
quor dicuntur Lib. vi, 24. & similia passim ludunt
in hoc negotio poetae. Adinotata à vins Celeberr.
ad Silium L. 11, 306.

Nos raris laceris Scyllasa replevimus antra,
Classibus & refuso spectavimus aequore raptis,
Contorta è fundo revomentem transstra Charybdin.

propius accedit Sidonius Apollin. Carm. ix, 162.

Vel Tauromenitana quos Charybdis
Ruflato scopulos cavas profundo.

ubi scribendum *Tauromenitana*, & apud Valerium
Maxim. L. 11. c. 7. §. 3. ex MSS. *Tauromenitanam*
arcem, ceterosque, ut recte hoc loco edidit prius Bers-
mann. Antea etiam legebatur per *i*; ut est quoque
in quibusdam scriptis, vitiose. Nummi sunt
TAUPOMENITAN. Vide N. Heinsum ad Si-
lium L. xiv, 216.

Tauromenitana cernunt de sede Charybdin.

Valer. Flacc. L. iv, 345.

Qua rigidos eructat Bosporos amnes.

Deinde ut passim, hic quoque MSS. fere omnes
& Edd. priores *versis*, de quo saepius supra. Ma-

lui etiam Graece *Charybdin*, quam ut circumfer-
tur per *m*.

461 [TAUROMENITANAM] Proximam *Taurome-*
nio. (*Tauro* Voss. pr. *Taurominias* V. sec.) civitas
est Siciliae, vel mons. ubi Charybdis est, locus pe-
riculosissimus in mari. SCHOL.

462 [OPITERGINIS] Opitergium oppidum Ita-
liae. (*Illyrias* V. sec.) Ratem dicit, quae Opiter-
ginos vehebat, fautores Caesaris contra Pompe-
jum. IDEM.

466 [VINCULA FERRO] Mser. tria *ferri*, hoc est
vincula ferrea, catenas. BERSM. *Ferri* ex meis
etiam habent Voss. pr. quart. & sext. Reg. uter-
que, Witt. Oxon. unus Hulst. Marp. Amst. &
meus cum Edd. Rom. & Parm. &c. Cave tamen
credas. Non è ferro, sed è funibus erant catenae
vide vi. 454. & Florum dicto loco *allis sub mare*
funibus. sic ibi praeter alios quatuor Leidd. qui ex-
hibent quoque *sub mari*.

471 [PLENAM VIX INDE] De rate Antonii, five
de parte Caesaris. *Vix plenam*. Quia non habuit o
homines. (*vix millo juvenum* Florus) Pauci ergo
erant, & vix numerum unius cohortis impleve-
rant. SCHOL.

472 [CONDIDIT UMBRA NOX L. D.] Ita rescri-
psi auctoritate MSS. omnium. Stephani, Pulm.
Bersm. & meorum, cum editis Sulpitii, & Aldi,
antiquioribus, item Ascens. & Micyll. vulgo nunc
ara legas, quod in solo Oxon. & Regio recen-
tior est pro varia lectione. paulo post *angusto tem-*
pore contra omnes MSS. sine *in* exhibetur in Edd.
Rom. Parm. Sulpit. Ald. Col. Steph. Gryph. Pulm.

Nox ^a lucem dubiam, pacemque habuere tenebrae.

^b Tunc sic adtonitam, venturaque fata ^c paventem

475 Rexit magnanima Vultejus voce cohortem:

Libera non ultra ^d parva quam nocte juvenus,

Consulte extremis angusto in tempore rebus.

Vita brevis nulli superest, qui tempus in illa

Quaerendae sibi mortis habet: nec gloria leti

480 Inferior, juvenes, admoto occurrere fato.

Omnibus incerto venturae tempore vitae

Par animi laus est, &, quos speraveris, annos

Perdere, & extremae ^e momentum abrumpere lucis,

Arceffas dum fata manu. non cogitur ullus

485 Velle

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a dubiam l. B. 1. R. pr. V. pr. sec. ^b tum P. 1. B. 1. V. 1. ^c timentem VV. LL. Steph. B. 2. V. 1. Marp. ^d quam p. V. 2. ^e momenta B. 1.

aliisque; male multi *angustum* hoc loco exponunt difficile, & periculosum. brevis, & exiguum temporis spatium, in quo extremis, & desperatis rebus consulere debebant, à Lucano innuitur.

476 NON ULTRA] Nam primo lucis ortu erant bella reditura. SCHOL.

478 VITA BREVIS NULLI] Sensus hic est. Non potest putanda *brevis* jam vita superesse, in qua unusquisque habet spatium, quo sibi quaerat exitum. i. e. multum vitae superest; si habemus, ut mortem nobis singuli requiramus. SCHOL.

480 ADMOTO OCCURRERE FATI] i. e. nec minus laudis in morte est, si vicinae morti anima fortis occurrat. IDEM. Non ideo minor nostra laus erit, quod mortem nobis inferemus, quae vitari jam, aut diu differri ob vim hostium, non potest. Quamdiu enim victurus sit, nemo scit. GROT. *Admotum fatum* alibi *vicinam mortem* dicit auctor & *viciniam fati*, vel *letum* verum 518. & L. VII, 50.

Mortis vicinae properantes admovet horas.

481 OMNIBUS &c.] Sensus hic est. Cum apud omnes incertum sit, quo usque quis victurus sit, aequalis laus in morte voluntaria est, si multos perdidit annos, quam si paucos, dummodo ipsi nobis ultima fata faciamus. SCHOL.

482 SPERAVERIS ANNOS PERDERE] Minime damno, sed praefero hanc lectionem, plurimis MSS. & Prisciano c. 691. firmatam. Forsan tamen non male in Vossiano primo à manu prima est *spiraveris* i. e. optaveris magna cum confidentia tamdiu vivendi. *Superaveris* Voss. tres Amst. & unus Berlm. alt. *Spumaveris*. Dein MSS. virisque

doctis passim jubentibus pro *arceffas* reposui *arceffas*. de verbo *spirare* plura videad Lib. II, 138.

484 NON COGITUR ULLUS VELLE MORI] i. e. dum nullus cogi possit, ut mori velit; laudetur, necesse sit, si sponte moriatur. Non potest autem cogi voluntas. Generalis sententia est. Voluntas moriendi ex nobis est; quia non ab hostibus. nam si ab hostibus velie mori haberemus, nulla laus remaneret. SCHOL.

486 CIVES] Sic quidem exhibent scripti, & editi omnes. sed praeterquam quod Romani, ut intelligunt interpretes, non recte dici possint Opi-terginorum cives, nimis honesta foret appellatio, quam ut ea hostes suos vocaverit. Quare omnino probo ingeniosam politissimi Viri J. Rutgersii conjecturam *Cilices*. Auctor enim supra, & Florus *Pompejanos* eos vocant *Cilices*. Vide laud. Vir. L. I. V. LL. c. 12. *Nostri* vero in *vestris* cum eodem mutari non opus est.

487 ET METUS OMNIS ABEST] Non erit enim, quod timere possitis morte decreta. SCHOL.

487 METUS HINC ABSIT] Ita rectius quidam libri, quam *omnis abest*. Hortantis enim est oratio. GROT. Vellem addidisset Grotius, quales libri id habéant. Nihil certe è suis notaverunt Stephan. Pulm. aut Berlm. nisi quod in variis Steph. & duobus Pulm. MSS. ac Vossiano tertio sit *abit*, quod videtur fluxisse ex vs. 491. *In medium mors omnis abit*. Ceteri omnes vitiose servant *omnis abest*. quamquam de Codd. Bohurii, & Marpurg. dubitem, & non plane negare auserim; cum tantum excerpta ex illis libris habeam. Forsan scribendum est *hinc abeat*, vel potius *omnis eat* i. e. recedat, à vobis

- 485 Velle mori. fuga nulla * patet: stant undique nostris
 Intenti cives jugulis. decernite letum,
 Et metus omnis abest: ^b cupias, quodcumque necesse est.
^c Non tamen ^d in coeca bellorum nube cadendum est;
 Ut, cum permixtis acies sua ^e tela tenebris
 490 Involvunt, conferta jacent ^f cum corpora campo,
 In ^g medium mors omnis abit: perit obruta virtus.
^h Nos in conspicua sociis, hostique carina
 Constituere Dei. praebebunt aequora testes,
 Praebunt terrae, ⁱ summis dabit insula saxis.
 495 Spectabunt geminae ^k diverso litore partes.
 Nescio quod nostris magnum, & memorabile ^l fatis

Exem-

VARIAS LECTIONES.

^a *latet* V. pr. a m. pr. ^b *placeas* V. sec. pro var. lect. ^c *neq* V. sec. ^d *incerta* Ed. Rom. ^e *bella* B. 1. ^f *ant* A. ^g *medio* V. pr. a m. sec. ^h *non* W. ⁱ *a summ.* B. 1. ^k *diviso* V. sec. ^l *factis* A. meus. Edd. Rom. Parm.

vobis abeat: simpl. pro composito.

488 BELLORUM NUBE] Solatium quaesitum de genere mortis. SCHOL.

489 UT CUM PERM.] Ita restituimus pro *ant*. GROT. Retinui lectionem, quam reduxit Grotius pro *ant*. ejusque emendatio firmatur uno Cod. Bersmann. Regio utroque, in quorum recentiore in marg. est *nam*, & editionibus Romana, & Parmensi, concinnius tamen esse putavi, pro *τὴν ἐν τῇ* post *involvunt*, ponere minorem distinctionem. nam junxerit haec tum Lucanus, cum tela sua acies diversas (male aliis *acies* est nominativus) involvunt tenebris, & cum corpora conferta campo jacent. Verum commodè *ansu ant*, quod habetur in ceteris scriptis, & edit. retinere possemus. Dicit scilicet, non cadere debemus in bellorum nube, & confuso tumultu (quasi per expositionem sui dicti) cum prae crebro telorum jactu acies adversae tenebris involvuntur, & inter se commiscuntur. Tunc enim, cum cadavera mixta in campis jacent, in medium mors abit, & virtus frustra perit, & conspici singillatim nequit. Paulo ante pro *nube* Omnibonus *nafe* videtur legisse. Hanc enim vocem, non *nubem* exponit in Commentar. vide, quae dixi ad vs. 244. Malim vero delere *nafe*, quod ingrate repetitur. cum v. praeced. sit *necesse est*.

400 CONFERTA] Mscr. *constrata*. & alii *conferata*. BERSM. Ex meis *conferta* habent Vossiani sec. tert. quart. & Wittian. Quatuor item Pulm. de quo verbo egimus ad Lib. 111, 575. Praeferendum autem hic *conferta* i. e. confusa, commixta

cadavera diversarum partium tam victorum, quam recentium. Vide cit. l. Lucem huic loco dat Valerius Flaccus nostrum imitatus Lib. vi, 200.

Mixta perit virtus; nescit cui debeat Oebrens, Aut cui fata Tyres.

ubi adi Cl. Burm.

492 SOCIIS] Socios eos dicit, qui evaserunt in ratibus duabus hostes, qui imminent capiti. SCHOL.

495 DIVERSO E LITTORE] Mscr. tria *diverso litt.* quart. *diverso in litt.* Scilicet Dalmatio, & Illyrico. BERSM. Delevi praepositionem auctoritate MSS. quos ego vidi, omnium, duorum Pulm. & editionum, praeter Parmens. Sulpitio, Aldoque priorum, quos rectius Ascensius, & Micyll. non secuti sunt.

496 NESCIO QUOD] Stephanus, Micyll. & Gryph. cum Maittaire edunt. *quid*. Cave vero, hoc profectum esse à Lucano, credas. Non enim est Latinum. *Nescio quid* usurpant scriptores simpliciter positum, vel adjuncto adjectivo, sive genitivi casus substantivo. Cum illis *nescio quod, quem, quos* &c. jungunt substantivum ejusdem generis, & numeri, ut hic. Ovidius Lib. 1. Metam. 460.

Tu fac nescio quos esto contentus amores Injurare tua.

Tibull. L. 1. EL VII, 61.

Et mihi nescio quas dixit mea Delia poenas. Virgil. Lib. 11. Aen 72.

Hic mihi nescio quod trepido male numen amicum. & pallim.

499

- Exemplum, Fortuna, paras. quaecumque per aevum
 Exhibuit monimenta fides, servataque ^a ferro
 Militiae pietas, transisset nostra juvenus.
 500 Namque suis pro te gladiis incumbere, Caesar,
 Esse parum scimus: sed non ^b majora supersunt
 Obsessis, tanti quae pignora demus amoris.
 Abscidit nostrae multum ^c fors invida laudi,
 Quod non cum senibus capti natisque tenemur.
 505 Indomitos sciat esse viros, ^d timeatque furentes,
 Et morti faciles animos, & gaudeat hostis,
 Non plures ^e haesisse rates. tentare ^f parabunt
 Foederibus, turpique ^g volent corrumpere vita.
 O utinam, ^h quo plus habeat mors unica famae,
 510 Promittant ⁱ veniam, ^j jubeant sperare salutem!
^k Ne nos, cum ^m calido fodiemus viscera ferro,

Desperaf-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a bello B. 1. ^b invoca V. 1. ^c fors V. sec. ^d timeatque VV. LL. Steph. ^e exisse O. 1. ^f parabant VV. LL. Steph. ^g volunt VV. LL. Steph. V. 1. ^h quod B. 1. ⁱ vitam P. 1. V. sec. a. m. pr. ^k & jub. V. 1. Edd. Ven. Br. Med. ^l & meus. n. c. Ed. Rom. ^m calido V. 2. & alii V. Drak. ad Sil. 1552.

499 TRANSISSET] Sensus est, transisset, & tolerasset, vel peregisset nostra juvenus pro Caesare, quodcumque fides promissa reipublicae, & pietas militiae servata ferro exhibere potuit per ullum aevum. Sed nihil est aliud, quod facere possumus; nisi moriamur. SCHOL. Voss. pr.

499 TRANSIBIT] i. superabit, ut bene explicant interpretes; plura videbimus ad Lib. vi. 437. Sed an mors, quam intulerunt sibi obsessi sine libertatis spe, tantum in se habet laudis, ut superet omnia historiarum monimenta, quae per fidem, & pietatem sunt umquam exhibita? Non puto. praesertim cum ante Vultejum toti populi sibi manum consciverint, ne in potestatem hostium venirent: de quibus consule Drakenb. ad Silium L. 11, 579. & alios. Non potuit itaque Vultejus dicere, suam juventutem superaturam, voluntaria morte, omnia praecelara facinora, quae olim fides, & pietas praestitit. Sed excusat se Caesari Vultejus; ut ex sequentibus patet, quod non majora ipsi fidei, & pietatis pignora dare potuerit, quam voluntariam mortem. unde patebat tamen satis, hanc juventutem fuisse superaturam sua virtute omnes res antea gestas; nisi perpauci à plurimis obsessi, & inclusi fuissent. Quare audenter recripsi *transisset*, cum vetustissimis libris Vossiano primo, & Regio primo. *transivit* Voss. tert.

503 ABSCIDIT] Ut edidi, exhibent Vossian.

prim. cum duobus aliis Reg. prim. Witt. Oxon. meus. & aliorum libri cum editionibus Rom. Sulpit. Aldi Ascens. Steph. Mic. Hort. Gryph. Pulm. Berlm. &c. à caelo scilicet. Consule notata ad Lib. 111, 33. & J. F. Gronov. ad Senec. Phoen. 193.

*Qui fata proculecavit, ac vitae bona
 Projecit, atque abscidit.*

Vulgo *abscindit*. Reg. recent. *abscidit* &.

503 LAUDI] Variat hic lectio, quidam codices habent *laudi*, ut acquisitive dandi casus ad verbum *abscidit* referatur: qui legunt *laudis*, applicant ad *multum* adjectivum substantivè positum. Laus militum à pietate, & fide, ex demonstrationis locis sumpta est. HORTENS. *Laudis* solus Ascensius praetulit, inventum scilicet in suis MSS. Namque etiam in duobus Pulm. & Berlm. ac in Voss. sec. Wittian. & Amstel. *laudis* exaratur. Vulgatum ego rectius judico.

506 MORTI FACILES] i. e. ad mortem, quod facile patiamur interitum: SCHOL. Vide Drakenb. ad Silium L. xv, 721. *Et soli faciles*.

510 PROMITTANT] Ut etiam veniam contemnant mori cupientes. SCHOL.

514 RECESSUM] Occasionem fugae. IDEM.

516 PROJECI VITAM] Elegantem hanc, & efficacem locutionem sumsisse nosse videtur ex adducto

- * Desperasse putent. magna virtute merendum est,
Caesar ut, amissis inter tot millia paucis,
Hoc damnum, clademque vocet. dent fata^b recessum;
515 ^c Emittantque licet, vitare instantia nolim.
Projeci vitam, comites, ^d totusque futurae
Mortis agor stimulis: ^e furor est. agnoscere solis
Permissum est, quos jam tangit vicinia^f fati,
^g Victurosque Dei celant, ut vivere durent,
520 Felix esse mori. Sic cunctas^h extulit ardor
Nobilium mentes juvenum: cum sidera coeli,
Ante ducis voces, oculisⁱ humentibus omnes
Adspicerent, ^k flexoque Urfae temone paverent:
^l Idem, cum fortes animos praecepta^m subissent,
525 Optavêre diem. nec segnisⁿ vergere ponto
Tunc erat astra pblus: nam sol Ledaean tenebat

Sidera,

VARIAE LECTIOES.

a desperare V. 3. b recessus meus. Ed. Ven. c permittantque B. 1. promittantque R. 1. a m. sec. demittantque V. 1. d suisque V. 1. e furoremque V. 1. f lesi P. 1. B. 3. V. sec. tert. W. O. H. A. Marp. M. V. pr. pro Var. lect. alique V. Drak. ad Sil. xiii, 612. mortis P. 4. R. 1. V. 2. Ox. pr. Edd. Rom. Parm. & Omnib. male. g victoresque V. sec. a m. pr. victurisque A. h vulgo sustulis. i umentibus R. pr. k flexo U. B. 1. l sic MSS. plerique & Edd. veteres: non idem. m subirent B. 1. n vulgo mergere.

ducto mox Senecae loco, vel ex Virgilio L. vi. Aeneid. 434.

*Proxima deinde tenent moesti loca, qui sibi letum
Insontes peperere manu, lucemque perosi
Projecere animas.*

ubi videndus La Cerda, & Drakenb. ad Silium L. x, 42. *Profecto lucis amore.* dein malim rursus sine substantivo esse scribere cum uno Cod. Bersm. *permissum, quos.*

[19 VICTUROSQUE DEI CELANT UT VIVERE DURENT FELIX ESSE MORI] Vide locum Aristotelis, quem adfert Plutarchus consolatione ad Apollonium, ubi hoc, velut arcanum, prodit Silenus. GROTI. Ed. tert.

520 FELIX ESSE MORI! Sensus hic est. Solis his, qui monturi sunt, permissum est agnoscere, mori felix esse. Victuros autem ideo celabant Dei, felix esse mori, ut velint vivere. Nam si novissent felicitatem mortis, perire properarent, & ita in orbe nemo remaneret. Ordo est. Solis, quos tangit vicinia fati, (lesi Voss. pr.) permissum est agnoscere, felix esse mori. Victuros autem, ut velint vivere, celant, felix esse mori. SCHOL.

520 SUSTULIT] Micr. *sustinuit*, vitio'e. & alia duo *extulit* h. e. erexit. probe. BERSM. Nequa-

quam damno vulgatam lectionem. *sustulis* enim idem est, quod *erexit*, ut alibi dicit Lucanus, ceterique passim. Plinius Panegy. c. 11. *Ergo sustulerant animos, & jugum excusserant.* Vetriniani tamen Codices, ut Vossianus primus, Regius primus, & Wittianus, quibus accedunt Vossian. quart. & Hulst. scribi jubent *extulit*. eodem sensu. Sic passim gaudio dicitur quis *efferi*, & *extolli*. Vide Cic. L. ii. ad Fam. Ep. 10. ad Phaedr. F. 73. & ubique Inf. L. viii, 345.

Extollatque animos Latium vefanus in orbem.

521 NOBILIUM MENTES JUVENUM] Vir magnus R. Bentejus putat ipsius loci, & sententiae ductu contra omnes MSS. scribendum esse *mobili* ad Horat. L. i. O. i.

*Hunc si mobilium turba Quiritium
Certat tergemini tollere honoribus.*

maxime motus Virgilii loco ex iii. Georg.

Dum facilis animi juvenum, dum mobilis aetas.

Sed ad innatam juvenili animo levitatem respexisse auctorem nostrum, non credo. quippe quae in re tam gravi non conveniret. Verum adobilem animi virtutem, & generosum mentis ardorem, quo juvenes hi, qui Vultejo statim ad-

Qq sen-

- Sidera, vicino cum lux altissima Cancro est.
 Nox tum Thessalicas urgebat parva sagittas.
 Detegit orta dies stantes in rupibus Histros,
 530 Pugnacesque mari Graja cum classe ^a Liburnos.
 Tentavere prius suspensio vincere bello
 Foederibus, fieret captis si dulcior ipsa
 Mortis vita mora. stabat devota juvenus,
 Damnata jam luce ferox, securaque pugnae,
 535 Promisso sibi sine ^b manu: nullique tumultus
 Excussere viris mentes ad summa paratas:

Innume-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Liburnas V. 1. ^b manus V. 1. & sec. pro var. lect.

sentiebant, debuerunt esse inflammati. quo sensu Rutilius L. 1. Itiner. 76.

Factus est Alcides nobilitate Deus.

quod mutari non debuit. propter virtutem, inquit Phaedrus F. 69. saepe nobilis ardor, nobilis ira (L. 111, 614.) sic dicitur. Eleganter Vellejus L. 11. c. 112. *Vir animo etiam, quam gente nobilior.* Valer. Max. L. 111. c. ult. Ex. 8. *Sine ullis imaginibus nobilem animum.* L. v. c. 3. §. Ext. 3. *Quorum animus origine fuit nobilior.* Seneca Hippol. 460.

*Ingenua melius recta se in laudes ferunt,
 Si nobilem animum vegeta libertas alit:*

ubi in Cod. Ultraject. pro var. lect. est *agit.*

523 FLEBOQUE (URSAE TEMONE) Vicino die tantum septemtrionis flectitur sidus. SCHOLIAST. *Fleboque Ursae temone paverunt.* Quod signum erat praecipitantis noctis. Anacreon:

*Μαρομαρία πάλ' ἄγαν
 Στείφει ὅτ' ἀπὸ τοῦ ἡδὺ
 Κατὰ χεῖρας τὰν βούτων.*

GROT.

525 NEC SEGNIS VERGERE] Hoc est. Nox non erat longa, sed celeriter finiebatur. Tempus enim erat aestatis. SCHOL.

525 NEC SEGNIS MERGERE PONTO] Ita hoc libro vs. 54.

*Atque omnis propior mergenti sidera coelo
 Arueras tellus hiberno dura sereno.*

& passim sol, & sidera se abscondentia in occasu mergi dicuntur, ut alibi fuit ostendendum. Verum hoc loco MSS. Pulm. sex, & tres Berlm. merque omnes, (nisi quod in Voss. sec. pro var. lect. sit *mergere.* & in Hulst. a m. pr. *cingere.*) uti & editi priores Sulpitio exhibent *vergere.* quod bene ser-

vavit Ascensius. reliqui male *mergers* praetulerunt. *Vergere* è suis hic scribendum esse, monuit jam quoque J. F. Gronov. Lib. 11. Observ. c. 7. p. 262. Plura vide ad L. 1, 54.

Nec solus aversi calidus qua vergitur austru.

In noctem vergente die Seneca Thyest. 796.

526 LEDAEA SIDERA] In Geminis erat. Castor, & Pollux, filii Ledaë, fratres Helenae fuerunt, qui inter sidera locati Gemini dicuntur. Zodiacus circulus in geminis altior est, vel ut quidam dicunt, in Cancro. Julium mensem significat. cum de Geminis sol transit in Cancrum. Si ergo *Ledaë* legimus, Pollucem, & Castorem consecratum, si *Idea* Herculem, & Apollinem significat: alter enim evertit Idam, alter Idea. SCHOL.

528 NOX TUM THESSALICAS] Sic quidem primus edidit Sulpitius: nec male. nam est ita quoque in Vossiano sec. & quarto a m. pr. Marp. Oxon. Hulst. &c. In Pulm. vero, Berlm. ceterisque meis libris, & praeis editionibus cum. quod si praeferas, post vocem *sagittas* tollenda est *ταλῆα εὐρύμη.* cum, sagittarius occidebat, oriebatur dies, & detegbat Histros.

528 THESSALICAS SAGITTAS] Sagittarium dicit, quod signum contrarium est Geminis. Cum enim sol in Geminis est ortus, Sagittarius occidit per diem, & oritur per noctem. *Thessalicas* autem dicit, quia in Thessalia fuit Centaurus Sagittarius, qui vocabatur Chiron. Graece *τετράκορδος*, Latine *Sagittarius*, ut *ἀργόμαρτος* capricornus; *ἰδρίαιμος*, *aquarius*. SCHOL.

529 DETEGIT ISTROS] Ostendit hostes Opiterginorum. Istri populi ultra Venetiam, dicti à fluvio Istro, qui Danubius est. SULPIT. Fuerunt enim, qui per Istros Istrum fluvium in Adriaticum emitti tradiderunt, Ut & Mela libro secund-

- Innumerasque simul pauci terraque marique
Sustinuere manus: tanta est fiducia ^a mortis.
Utque satis ^b bello visum est fluxisse cruoris,
540 Versus ab hoste furor: primus dux ^c ipse carinae
^d Vultejus jugulo poscens ^e jam fata ^f relecto,
Ecquis, ait, juvenum est, cujus sit dextra cruore
Digna meo, certaue fide per vulnera nostra
^g Testetur, se velle mori? nec plura locuto
545 Viscera non unus jamdudum transigit ensis.
Collaudat cunctos: sed eum, cui vulnera prima

Debebat,

VARIAR LECTIOES.

^a *mortis* V. sec. a. m. sec. ^b *vis. e. b. V. i.* ^c *ille* B. i. V. i. A. ^d *ulterius* Ed. Parm. ^e *sibi meus.*
^f *recedo* A. ^g *testatur* R. i. Edd. Rom. Parm. ^h *non* B. i.

do. Alii ex Istro majore illo, qui & Danubius dicitur, minorem hunc derivari, & in Adriaticum exire putarunt. De quibus & Strabo meminit libro primo. Sed illorum opinionem reprehendit Plinius, libro tertio capite decimo octavo. MICYLL.

530 GRAJA CUM CLASSE] Corcyraea. Nam, ut Strabo docet, Cherficrates Archiae, qui Syracusas condidit, socius, ad deducendos Corcyram accolae, ex Heraclidarum genere procreatus, expulsus Liburnis insulam habitatorum frequentia refertit. SULPIT. Sec haec Strabo de Corcyra Phaeacum, quae *Scheria* aliquando dicta fuit. Quare nescio, an eadem huic loco satis conveniant. Omnibonus autem Grajam classem eas naves exponit, quas Pompejus ex diversis locis accitas, ac pluribus legionibus stipatas usque ad sexcentarum numerum compleverat, teste Appiano. Et ipse poeta quoque supra libro tertio in catalogo dixit, plerosque Graecorum Pompeji partes secutos fuisse. MICYLL. Assentior hic judicio Micylli, qui Strabonis verba ad Corcyram Phaeacum refert, de Cherficrate, qui prognatus ex Heraclidarum genere, expulsus Liburnis Corcyram coloniam deduxit: tum autem quod Pompejana auxilia tota Graecia erant contracta, unde & ex Italicis classem validam sexcentarum navium confecerat, ut in catalogo poeta recensuit. Tenebat passim omnia maria, maxime circa Epirum, & Liburniam, & insulas Creteas contra Liburniam. Caesar enim paulo post e Brundisio per medias hostium stationes in oram Macedoniae transiit. HORTENS.

530 LIBURNOS] Nomen est gentis. populos Liburniae. SCHOL.

535 PROMISSO SIBI FINE M.] Aldus, Colin.

Steph. Gryph. Pulm. alique *permisso*. de quo loquendi modo vide Tennui. ad Frontini Praef. *Unde multa transire mihi ipse permisi*. Verum Codices MSS. tantum non omnes *permisso* servant, quod magis exponit ardorem mori volentium, quam alterum. De phrasi *sibi promittere* plura dicemus ad Lib. vi, 119.

- - *cunctasque sibi permittere terras.*

537 INNUMERAS] Pompejanorum. pauci Caesaris milites. SCHOL.

538 TANTA FIDUCIA] Ut possit hoc fieri, ut pauci plurimos sustinerent. IDEM.

538 FIDUCIA MORTIS] Sic *fiducia sati* L. vii, 75. *fiducia veneni* viii, 388. Apposite Silius L. x, 219.

Atque animos jam sola dabat fiducia mortis. ubi vide.

542 ECQUIS, AIT] *Et quis*. P. G. F. Vide Diomedem Lib. i. de conjunctione. *En quis*. O. PULMANN. Msc. *En quis*. Forte legendum *et quis*. BERSM. *Enquis* scribitur quoque in duobus Vossianis, & meo, omnibusque editionibus ante Sulpitium. *Et quis* vero in Vossian. sec. & tertio ac Wittenburgiano. Sed nihil est mutandum hoc loco, ut patet abunde ex iis, quae adduxi ad Lib. iii, 38.

544 SE VELLE MORI] Legis est enim militaris, ut quicumque ducem occiderit, & ipse scietur. SCHOL.

545 TRANSIGIT] Vossianus quartus, & Hamburg. cum Edit. *Veneta transiit*. quod non ineleganter notaret celeritatem juvenum in exsequendo voluntatem Vulteji. passim *transire* corpus dicitur adactus ensis. Ovidius Epist. 111. *Heroid.* 126.

Transcat Hesperium Pelias hasta latus.

Q q 2

Adde

Debebat, grato moriens interficit ictu.

Concurrunt alii, totumque in partibus unis

Bellorum fecere nefas. sic semine Cadmi

550 ^a Emicuit ^b Dircea cohors, ceciditque suorum
Vulneribus, dirum Thebanis fratribus omen.

Phasidos ^c & campis insomni dente creati

Terrigenae, missa ^d magicis è cantibus ira,

Cognato tantos ^e inplerunt sanguine fulcos:

555 Ipsaque, inexpertis quod primum fecerat herbis,

Expavit Medea nefas. sic mutua pacti

Fata cadunt juvenes: minimumque in morte virorum

Mors

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a commicuit B. 1. ^b directa V. 1. ^c in c. V. 1. R. 1. H. ^d magis est cantantibus i. V. tert. ^e complerunt P. 1. B. 3. R. pr. V. pr. qu. H. meus. Edd. Sulp. Asc. Mic.

Adde vs. 146. Silius L. x, 253.

Ilia cornipedis subrocto cuspide transit.

Idem L. xiii, 166.

- - - - *mediam tunc transit ictu*

Parmam, sed grato fraudata est sanguine cuspis.

Prudent. Psychom. 154.

- - - *calido pulmonem vulnere transit.*

Eodem modo adhibent *transfingere corpus* Virgilius L. ix. Aen. 431. Statius ix. Theb. 126. Silius L. xii, 264. *Transcurrere* L. xii, 414. *Intrare, & exire* &c. de quibus agit Drakenb. ad Silium. De verbo *transfingere* vide ad L. xii, 588. Jam dudum cum praesenti tempore composuit noster quoque Lib. ii, 524.

546 Cui v. PRIMA D.] Qui primus se percussit. SCHOL.

548 IN PARTIBUS UNIS] Scil. Caesaris; se enim occidunt, & ipsi tantum moriuntur. IDEM.

548 IN PARTIBUS UNIS] Msc. duo *imis* h. e. ima parte navis. BERSM. Varias item Lectiones Stephani, & tres mei cum Edd. Rom. habent *imis*. perperam. Dicit Lucanus, ut bene notat Schol., Caesarianos inter se solos bellum gessisse non mixtos Pompejanis, adeoque in una tantum parte, ut reddit quoque Priscianus hoc exemplo docens *unus* in plurali effertur Col. 1354.

549 SEMINE CADMI] Hinc *Cadmeo semine fratres* vocantur Virgilio in Cul. 253. ut scribendum esse, monui ad Obsq. c. 118. non *sanguine*, quod insidet etiam vulgatis Libris Statii Lib. x. Theb. 658.

Certius armifero Cadmi de sanguine Mavors.

Immo vero *semine*, ut scripti habent Behotiani, Lutatius, & Gronovii Ed. Claudian. L. i. Conf. Stilich. 321.

Dirceis qualis in arvis &c.

*Cognatos strinxit gladios, cum semine jacto
Terrigenae galea matrem nascente ferirent.*

550 DIRCEA] Thebana, à fonte Dirce (*Dircea* Voss. pr. & sec.) qui est apud Thebas. Eos autem dicit, qui seminatis Hydrae dentibus nati sunt, ut Virgilius.

Satis inmanis dentibus Hydri?

SCHOL.

551 FRATRIBUS] Eteocli videlicet, & Polynici. Et ipsi enim se mutuis vulneribus occiderunt. IDEM.

552 INSOMNI DENTE] Pervigili, serpens pervigil, qui vellus aureum apud Colchos servabat, contra Jasonem, qui illud rapere volebat, bellum gessit; sed Jason Medae magae adjutorio illum vicit; atque dentes illius in terrae sulcis juxta Phasidem seminavit: ex quibus multitudo militum armatorum terra emergens contra Jasonem primitus impetum fecit; sed Medae incantationibus, Jasonem erepto, illi mutuo se occiderunt. IDEM. Voss. pr.

553 MISSA IRA] Bersm. unus *emissa*. Voss. sec. pro var. lect. *mixta*. frustra. *missa* hic notat, immissa, admota; simplex pro composito. Propert. L. iii, 1, 13.

Quid frustra missis in me certatis habenis.

ubi vid. Broukhulius, & viri docti ad Phaedri Fab. 2, & 23. Sequenti versu pro *santos* malim *santas*, vel *cunctas*.

554

Mors virtutis habet : pariter sternuntque , caduntque
 Vulnere letali : nec quemquam dextra fefellit ,
 560 Cum feriat moriente manu. nec vulnus adactis
 Debetur gladiis : percussum * est pectore ferrum ,
 Et jugulis pressere manum. cum sorte cruenta
 Fratribus ^b incurrunt fratres , natufque parenti ,
 Haud trepidante tamen ^c toto cum pondere dextra
 565 Exegere enses. pietas ferientibus una ,
^d Non repetisse , fuit. jam ^e latis viscera ^f lapsa
 Semianimes traxere foris , multumque ^g cruoris
 Infudere mari. despectam cernere lucem ,

Victores.

VARIAE LECTIOES.

* deest in V. 1. b incurrant MSS. 5. Ed. Grot. &c. occurrunt VV. LL. Steph. V. 1. c cum toto V. 1. d nec P. 1. Edd. Asc. Verf. e lei R. 1. am. fec. f laxa H. g cruorem V. 2. Ed. Ven.

554 COGNATO] i. e. mutuo. de uno enim sunt semine creati. SCHOL.

557 MINIMUMQUE IN MORTE VIRORUM EST] Ita ex MS. restitimus. Antea fuit *nimumque*. Sensus hic: Minima pars fortitudinis erat mortem oppetere, in ipsa morte militariter pugnare, id vero plus erat. GROT. Sicco pede haec transiliunt reliqui interpretes; nisi quod Omnibonus legens, ut vulgo, *nimum*, dicat, *quando mors committitur, nimum virum habes*. Verum sensu contentae mortis necessario debet scribi *minimum*. ut fecit Scholiae notans. *Minimumque*. Sensus hic est. *In morte virorum jus integrum, & potestatem mors ipsa non habuit, quippe contempta est; cum singuli sponte perire, non fato*. Hanc autem lectionem etiam praefero firmatam auctoritate duorum antiquissimorum Codicum Vossii pr. & quarti pro var. lect. item utriusque Regii, Hulstii, trium Pulm. unius Bersm., aliorumque. eo tamen sensu, quo cepit summus Grotius. Hoc enim voluisse Lucanum, patet ex sequentibus *pariter sternuntque*. Si praeferas *nimum*, sensus fore videtur: *Mors habet nimum virtutis in morte virorum: quia non solum vulneratus moritur; sed eo ipso momento alium quoque mori facit*. Vitiose vero pro *morte* Hortensius dedit *nocte*. Ludit auctor in repetitione ejusdem vocis, de qua vide ad Lib. III, 566.

560 ADACTIS] Ut solet fieri, cum percutiuntur inviti. SCHOL.

562 ET JUGULIS PRESSERE MANUM] Msc. *jugulo pressere manus*. Jugulo manum ferientium tegerunt irruendo in gladios; ait. *jugulos pr. manus*. BERSM. *Jugulo* Wittian., & Oxon. unus. *juguli*

a m. pr. Voss. quart. pro *manum* tres Pulm. tres Voss. Reg. prim. Würt. Hulst. meus cum editis quibusdam *manus*. placet scribi.

Et juguli pressere manus.

Sponte inciderunt in gladios aliorum; dat rebus, quod est personarum; ut L. III. *postquam inhi-bent remi naves*. ubi vide. dixit supra VI. 277.

- - - non sentis ictus,

Incumbet gladiis.

Juguli eleganter legi posse jam monuit Magnus Gronovius ad Senecae Phoen. 178.

Ille animus haeret, cum recusantem manum Pressere vultus.

Totus autem hic versus abest à duobus Vossianis.

562 CUM SORTE CRUENTA &c.] Msc. duo sic. quamvis frater fratrem, & filius patrem interficeret. BERSM.

563 FRATRIBUS INCURBANT FRATRES] Ita scribendum, non, *incurrunt*. GROT. Non ceperunt viri hoc hunc locum, cum hic notat quando, & haec cum sequentibus jungenda sunt. Quando forte sibi occurrebant consanguinei, tamen intrepidi alter alterum percutiebant. Male in Wittiano quoque, & quatuor Pulm. est sic. in Arnstet. *nunc*. posset legi *si*. *Sorte cruenta*: hic est fato cruento, fortuna deplorabili. non enim sorte lecti duo se occidebant, sed forte fortuna occurrentes. unde etiam in editione principe, & Parmensi scribitur *sorte*. de qua voce vide supra ad Lib. II. Init. ad Valer. Flacc. L. v, 485. Silium L. xv, 105. praefero tamen *sorte* cum Henso ad Silium L. iv, 803.

Q 9 3

olim

- Victoresque suos vultu spectare superbo,
 570 Et mortem sentire juvat. jam strage cruenta
 * Conspicitur ^b cumulata ratis: bustisque remittunt
 Corpora victores; ducibus mirantibus, ulli
 Esse ducem tanti. nullam majore locuta est
 Ore ratem, totum discurrens fama per orbem.
 575 Non tamen ignavae post haec exempla virorum
^c Percipient gentes, quam sit non ardua virtus,
 Servitium fugisse manu. sed regna timentur
 Ob ferrum, & saevis libertas ^d uritur armis:
 * Ignorantque datos, ^e ne quisquam serviat, enses.

580 Mors

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a conspiciunt V. tert. ^b cumulata meus. ^c percipiunt B. 1. praecipiant V. 1. ^d uritur Edd. quaed. ^e vulgo ignorasque. ^f nec B. 1.

- - - olim si forte cruenta
 Effet tanta mei virtus praerupta maris.
 ubi eadem est variatio.

566 NON REPETISSE] h. e. hoc tantum pie faciebant, si uno vulnere occiderent, quos sentissent. SCHOL.

568 DESPECTAM CERNERE LUCEM] Msc. *despectant*: h. e. spernunt. BERSM. Quinque etiam Vossiani, Regius recentior, & Hultii Cod. cum Veneta *despectant*. sed perperam. Juvat eos cernere lucem, à se contemptam, & hostes suos, qui se jactabant victores, superbe intueri, iisque hac voluntaria morte insultare &c. Contra Lucani mentem satis nugacem foret *despectant*. Ideo enim viscera extrahebant foris navigii, ut cernerent per illos lucem; non quia spernabant lucis visum.

572 DUCIBUS MIRANTIBUS] i. e. ipsi duces mirabantur, quod apud aliquem tanti haberentur, ut pro his cuperent interire milites. ut factum videbant esse pro Caesare. *Locuta est*. laudavit. SCHOLIAST.

576 PERCIPIENT] Solae scilicet fortes gentes hoc facile possent cognoscere, arduam non esse virtutem, si quis servitium morte devitet. Nam apud ignavos difficillimum judicatur. IDEM. In Vossiano tertio est *mentes*. non male. Crebro hae voces confunduntur. Vide praeter alios Heinsum ad Ovidii Metam. 1, 99.

Mollia securae peragebant otia mentes.

577 SERVITIUM] Est dictum pro servitute. Nam *servitus* ipsa conditio est; *servitium* turba servorum. SCHOL. *Servitium* tamen pro servitute dixerunt Virgilius, Sallustius, Statius &c.

577 TIMENTUR OB FERRUM &c.] Sensus est. Cum ideo quisque gladios accipiat, ne servire cogatur, miror, quam ob rem timentur regna ob ferrum, & cur libertas uritur saevis armis. Nam si pulcrum est, fugisse servitium manu; quisquis arma timet, ignorat sibi datos enses, ne serviat. Honellum autem judicat, propriâ manu occumbere propter libertatem. SCHOL.

579 IGNORANTQUE DATOS &c.] Ita rescripti pro *ignorantque* auctoritate vetustissimi Vossiani primi cum sexto, Regio primo, & Wittiano pro varia lectione. Gentes seu mentes ignavae non percipient, facile esse manu propria servitutem effugere, quia regnum patiuntur metu ferri, & armorum, quibus armati sunt tyranni, libertatem opprimentes, & quia illae ignorant, enses hominibus datos esse, ut se servitute per voluntariam mortem eripere possent. Sollemnis est ellipsis, *ubi non* repetendo nominativum, vel generale *homines* &c. subintelligendo. Vide etiam L. vi, 252. vii, 153. &c. & sexcenties.

582 IN ARVIS] More solito hic variant libri in *oris*; ut habent VV. LL. Steph. & Voss. unus, sive *horis*, & *armis*, quod est in uno Bersm. Reg. pr. & duobus Voss. male. L. 1, 301.

Hoc cruor Arctois maris diffusus in arvis.
 supra vs. 254.

- - - neque enim tibi major in arvis
 Ematibus Fortuna fuit.

& passim. Vide etiam ad L. vi, 814.

583 LILYBAEO] Tria sunt promontoria Siciliae; Pelorum, Pachinum, & Lilybaeum, Africam respiciens. SCHOL.

584

- 580 Mors utinam pavidos ^a vitae subducere nolles,
Sed virtus ^b te sola daret. ^c Non seignior illo
Marte fuit, qui ^d tunc Libycis exarsit in arvis.
Namque rates audax Lilybaeo litore solvit
Curio: nec forti velis Aquilone recepto,
585 Inter semirutas magnae Carthaginis arces,
Et Clupeam, tenuit stationis litora notae:
Primaque castra locat cano ^e procul aequore, qua se
^f Bagrada lentus agit siccae fulcator harenar.
Inde petit tumulos, exefasque undique rupes,
590 Antaei quae regna ^g vocat non vana vetustas.

Nominis

VARIAE LECTIOES.

^a morti VV. LL. Steph. ^b se O. ^c nec H. meus. ^d tum MSS. qdd. ^e prope R. 1. ^f Bacrada B. 1. Barchada V. 1. Bragada R. 1. V. 1. VV. LL. Steph. ^g vocant R. pr.

584 CURIO] Dixit enim supra, quod Curio missus sit ad Siciliam à Caesare, ut annonam pararet. SCHOL.

585 SEMIRUTAS] Quam Romani antea destruxerant, Punico siquidem bello. IDEM.

585 INTER SEMIRUTAS MAGNAE CARTHAGINIS ARCES ET CLUPEAM] Locum Aquilariam vocant Caesaris commentarii. sed in manuscripto Lucani Scholiaste scribi video, *Angullariam*. GROT. Ed. tert. In vetustissimis libris, quos ipse vidi, haec Scholiastae nota non reperitur. In illis etiam, quos ego descripsi, saepissime variatur, & in uno legitur, quod in alio deest. Unde persuadeo mihi, variorum hominum esse adnotationes, quas librarii pro suo capto transcripserunt, vel omiserunt. Locus autem Caesaris est L. II. B. Civ. c. 23.

586 CLUPEAM] Plin. Lib. v. cap. 4. *Clupeam Africae opidum liberum* nominat, in promontorio *Mercuris*. Msc. habet *Clupeam* cum *πυλαία*. Alter *Clupeam*. male. BERSM. Ut apud alios auctores, ita & haec urbs *Λυμυία* in Edd. praeclis, & MSS. varie scribitur vel *Clupeam*, vel *Clupeam*, *Clypeam*: sed meliores *Clupeam*. Caesar loco cit. à *Clupeis* effert in plurali. Sed Ciacconius ibi praefert *Clypea*, sane ipse Caesar postea dicit ad *Clupeam*, ut nominant scriptores omnes. Vide vero lector, an *Angullaria* juvetur ex eo, quod Plinius dicat, *Clypeam* esse in promontorio *Mercuri*; ut sic à caduceo *Mercuri* esset vocatus locus.

588 BAGRADA] Fluvius Libyae tardus. *Siccae*, quia Libye sicca regio est. Ut Virgilius *siccantes Aegyptus*. SCHOL.

588 BAGRADA] Sic recte libri scripti, & editi, non *Bragada*; quomodo edidit Hortensius; & in

inpressis apud alios auctores saepe invenitur: ubi tamen optimi Codices passim *Bagrada* habent. Consulte Doctissim. Duker. ad Florum Lib. II. cap. 2. *Posita apud Bagradam castra*. Expressit hunc locum Silius Lib. VI, 140.

Turbidus arentes lento pede sulcat harenas Bagrada.

589 TUMULOS] Sive colles, sive sepulchrum Antaei intelligit, in quo, autore Strabone, inventa est à Sertorio tibia sexaginta cubitis longa. SULPIT. Apud Strab. lib. ult. ita legitur: *πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐν τῇ Παλαιᾷ Συγγαίᾳ, ὅπου ἀπὸ τῆς τῆς τετραλογίας τῆς πρὸς τῷ Μαουρίᾳ ἐστὶ τῆς Λυμυίας* (sive *Τυγγί* potius scribendum, ita enim & apud Plinium legitur) *Ἀττικῆς μνημονεύουσι, καὶ ἐκείνῳ πρὸς ἐξέτασιν. ὅτι Σερτίριος γυμνάσιον, καὶ πύλον ἐπέβαλεν γῆν &c.* Quo loco interpret *πύλον*, pro *ἐκείνῳ* legisse videtur, quando *Tibiam*, pro corpore, sive ossa corporis compage venit. Plinius autem libro v. cap. primo, de Mauritania loquens, ita inquit: *Oppida sunt Lissa, Cotes, ultra columnas Herculis, nunc est Tingi, quondam ab Antaeo conditum, postea à Claudio Caesare cum coloniam faceret, appellatum Tradusta Julia &c.* Verum poeta neglecta, ut videtur, loci regione, ac situ. fabulam ad suum institutum accommodavit, praesertim quando & Tingitanae Mauritaniae pars est, & idem Juba (de quo infra paulo dicitur) Maurorum, & Numidarum rex fuit. Reliquam historiam Appianus, & Caesar prosequuntur. MICYLL. Vide etiam Hortensium. per *tumulos* intelligit auctor colles, ut vocat vs. 655.

- Nominis antiqui cupientem noscere causas,
 Cognita per multos docuit rudis incola patres,
 Nondum post genitos Tellus effeta Gigantas,
 Terribilem Libycis partum concepit in antris.
 595 ^a Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
 Aut Tityos, Briareusque ^b ferox: coeloque pepercit,
 Quod ^c non ^d Phlegraeis Antaecum fustulit arvis.
 Hoc ^e quoque tam vastas cumulavit ^f munere vires
 Terra sui foetus, quod, cum tetigere parentem,
 600 Jam ^g defecta vigent, ^h renovato ⁱ robore, membra.
 Haec illi spelunca domus: latuisse sub alta
 Rupe ferunt, ^k epulas raptos habuisse leones.

Ad so-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a non B. 1. Hort. m. ^b ferox B. 1. ^c nec B. 1. ^d flegreis V. 3. W. H. meus. & semper. ^e quamquam B. 1. ^f numine H. ^g defecta B. 1. W. defessa V. 1. ^h renovato B. 1. ⁱ corpora A. ^k epulis Ed. Mant. raptos ep. V. 1.

593 NONDUM &c.] Oratio Afri pastoris ad Cutionem, sive quemcumque. SCHOL.

593 GIGANTAS] Gigantes dicuntur quasi *Gentes*. i. e. terrae gentes. Nam sunt filii terrae. ⁷⁴ enim Graece, Latine dicitur *terra*; unde *Gigantes*. IDEM.

593 GIGANTES] Vetustissimi Codices, Regius prim., & Vossian. tert. *Gigantas*. ut rescribendum curavi, hic & Lib. VII, 145. IX, 657. ex optimis itidem Mssis, tam à N. Heinio, quam me inspectis. Passim Graecum hunc accusativum in poetis restituit Heinio. Vide loca, quae laudat Doct. Drakenb. ad Silium Lib. IX, 309. Sic *Cyclopes* Miti apud Statium Lib. I. Theb. 457. quod etiam in sua editione occupavit Gronovius; non *Cyclopes*.

595 JUSTA] Vera. legitur & *vasta*. SULPIT. Sic Amstel. & variae lect. Steph. sed male

595 TYPHON] Qui & dicitur *Typhoeus*. Lib. VI, 92. *latiferum Typhona* vocat quoque noster. Notandum, quod in Vossiano primo, uti & in secundo pro varia lectione scribatur *Pytho*, ut intelligatur serpens ab Apolline occisus. de cuius creatione bene Ovidius Lib. I. Metam. 437.

Terra quidem nollet; sed te quoque, maximo Python,
Tum genuit.

Ex praecedentibus, & iis, quae sequuntur, clare satis patet, Lucanum loqui de solis Gigantibus, qui in Phlegraeis campis Jovi bellum intulerunt.

596 TITYOS] Primo monendum in scriptis optimis esse *Tityos*, non *Tityus*; ut ex aliis Micellus,

Hortensius, aliique edidere. Vide Heinio ad Ovidii Metam. IV, 457. Dein in quibusdam est *Tichios*, vel *Ticios*, *Tichens* in Hulst. *Tityos* in Wilt. a m. pr. in Regio recentiore *Cyphios*. Unde facile quis emendare posset *Cottos*: quomodo olim legendum esse, unice putabam. Quia *Tityos* vulgo non recensetur inter Gigantas contra Jovem bellantes, sed ut *terrae filius*, & *alumnus* (Vide Apoll. L. I. c. IV. Stat. L. I. Theb. 710. Serv. ad Virgil. Aen. VI, 595.) qui in inferna detrusus ob Latonam de stupro interpellatam, & vim ei illatam, & per membra erat dissentus. *Tityon Coco*, Phlegraeo Giganti jungit quidem Valer. Flacc. Lib. III, 226. Sed & *Saturno*, scilicet propter vincula, quibus illi quoque apud inferos tenebantur. Huc accedit quod *Cottos* & *Briareus* passim se comitantur apud Poetas; uti apud Hesiod. in *Theog.* Sic vs. 149.

Κοττός τε, Βριάριος τε, Γόγυς δ' ὀνειδιστὴν ἴκνω.

Plura exempla vide sis in notis Magni Bentley ad Horat. Lib. II. O. 17. Saepe quoque hoc nomen depravatum fuisse, discere potes ex notis Tollii ad Palaephatum p. 203. & Munkeri ad Hygini prologum. Quin etiam hoc nomen reddendum putato Virgilio in Culice vs. 26. ubi vulgo sine sensu legas.

Sancte puer, tibi namque canit non pagina bellum
Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus.

MSS. Contii, aliique ab If. Voss. collati *Triste Jovis pontique*. unde lego *Triste Jovis, Cottique c.* Hic tamen nunc nihil muto. Nam, praeterquam quod

Ad somnos non terga ferae praeberè cubile
 * Adsuerunt, non silva torum: viresque resumfit
 605 In nuda tellure jacens. periere coloni
 Arvorum ^b Libyes: pereunt, quos adpulit aequor,
 Auxilioque diu virtus non usà cadendi,
 Terrae spernit opes: invictus robore cunctis,
 * Quamvis staret, erat. tandem vulgata ^d cruenti
 610 Fama mali, terras monstros aequorque levantem,
 Magnanimum Alciden Libycas excivit in oras.
 Ille * Cleonei projecit terga leonis,
 Antaeus Libyci. ^f perfudit membra liquore
 Hospes, Olympiacae servato more palaestrae.

615 Ille,

VARIAB. LECTIOES.

^a *assuerant* B. 1. ^b *Libyas* B. 1. V. 2. R. 2. meus. & Edd. quaedam *Libye* V. 1. H. A. Oxon. 1. sed V. ad L. 1, 368. ^c *quamquam* B. 1. ^d *per orbem* V. tert. a. m. sec. ^e *Dionasi* V. 1. ^f *perfundis* B. 1. W. Marp. Ox. pr. *profudit* Edd. Rom. Parm.

quod potuerit fuisse aliquis scriptor deperditus, qui Gigantea condens inter Gigantas *Tityum* recensuit; unde hoc hauserit Lucanus, non obscure illum adnumerat Gigantibus Seneca in *Thyeste* 805.

numquid aperto
 Carcere Ditis visli teniant
 Bella Gigantes? numquid Tityos
 Pectore fesso renovat veteres
 Sancius iras? num rejecto
 Latus explicuit monte Typhoeus?
 Numquid struitur via Phlegraeos
 Alta per hostes, &c.

597 PHLEGRAEIS] Thessalicis, sive regionibus Macedoniae, in qua terra Gigantes procreati sunt. In hoc, inquit, Terra diis peperit, quod Antaeum cum aliis Gigantibus non genuit: quia, si cum eis fuisset, Diis à Gigantibus vincerentur. SCHOL. Thessalicis, ubi gigantes contra deos congestis montibus insurrexerunt. Phlegra Macedoniae oppidum in Thermico sinu, ut inquit Plinius. Est & in Campania locus, juxta Puteolos, in quo gigantes alii fulminati sunt. SULPIT. Non alii, sed eadem fabula diversis locis ab aliis atque aliis adscribitur, propter nominis similitudinem. MICYLL. V. Glarean. & Hortens. ad Lib. VII, 145.

597 Hoc quoque tam vastas cumulavit munere vires Terra sui foetus] Quid veri in hac fabula lateat, qui scire velit, consula: Solinum cap. XXIV. quaeque ibi ex Hieronymo, & ex Eusebio adiit Salmasius (p. 205.) GROT.

Ed. tert. Allegoricam Herculis cum Antaeo pugnae interpretationem edidit Nicol. Winmannus Norimb. 1537.

603 AD SOMNOS NON TERGA FERAE PRAEBERE CUBILE! In uno Bersm. Wittiano, Reg. primo, duobus Vossian. item in primo, & quarto pro varia lectione scribitur *cubili*. ut sit ordo; ferae non adsueverunt praeberè terga sua cubili, i. ad cubile inde faciendum. qui ordo placet Ascensio, retinenti tamen *cubile*. rectius placet appositionem, ut versu praecedente *opulas leones*. nam male quidam *opulis*. Valer. Flacc. VI, 333.

Ass opulae, quodcumque pecus.

Posset etiam melius meo iudicio hunc locum ita digerere. *terga ferae non adsueverunt Antaeo praeberè cubile*. i. e. non solet Antaeus cubare in pelli- bus ferarum. Dein ex uno Pulm., duobus Bersm. Voss. primo, Reg. primo, Wittiano, & aliis quatuor cum Ascens. Mic. Hortens. *resumfit* scripti pro *resumit*. Nam in praeterito dixit *latuisse*, *habuisse*.

605 VIRESQUE RESUMSIT IN NUDA] Quippe super matrem. SCHOL.

605 PERIERE] Quippe ipse eos devastavit, & devoravit. IDEM.

612 CLEONEI] Cleone regio est juxta Nemeam silvam, qua interemit Hercules leonem. ut ait Virgilius.

Et vastum Nemea sub rupe leonem.

SCHOL. V. Serv. ad Aen. VIII, 211, 275, 295.

613 ANTAEUS LIBYCI. PERFUDIT &c.] Pro Rr Lr

- 615 Ille, parum fidens pedibus contingere matrem,
 Auxilium membris calidas ^a infudit harenas.
 Conseruere manus, & multo brachia nexu.
 Colla diu ^b gravibus frustra tentata lacertis;
 Inmotumque caput fixa cum fronte tenetur.
- 620 ^c Miranturque habuisse parem. ^d nec viribus uti
 Alcides primo voluit certamine totis,
 Exhaustitque virum: quod creber anhelitus illi
 Prodidit, & ^e gelidus fesso de corpore sudor.
^f Tunc cervix ^g lassata quati: tunc pectore pectus
- 625 Urgueri: tunc obliqua percussa labare
 Crura manu. jam terga viri cedentia victor

Adligat,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *infundit* B. 1. V. 1. W. O. 1. H. A. *perfudit* Marp. ^b *frustra gr.* B. 1. V. 1. ^c *miraturque* V. sec. tert. pr. ^d *m. sec. meus.* ^e *maque* B. 1. V. 2. W. ^f *fesso gel.* R. pr. V. pr. qu. 1. H. ^g *tunc* MSS. qdd. ^g *lassata* V. 2.

Libysi in sec. Voss. & *Libyas*. in primo, & tertio Voss. Reg. primo. Wittiano, & meo est *Libyco*. omnesque hi Codices jungunt *Libyco liquore* cum Scholiaste, qui notat ad haec verba. *Harenis pro olivo usus est, ut vires terra firmaret.* Nisi potius haec errore librariorum traducta sunt à versu 616. quo pertinent. Illic enim dicitur Antaeus sibi infudisse harenas, ut Hercules oleum, more Graecae palaestrae. Mirum tamen in tot optimis codicibus scribi *Libyco*, quod aperte est falsum. Opponuntur enim Hercules, & Antaeus in occidendis leonibus primo, dein in perfundendo membra oleo per Herculem, & harenis per Antaeum. Possent legi *Libycos* scilicet Leones. nam plures uno projecit leones Antaeus. utpote quem versu 602. cecinit poeta.

- - - - *opulas raptos habuisse leones.*

614 MORE PALAESTRAE] Secundum consuetudinem luctationis *Olympicae*, quia fiebat in honorem Jovis Olympiaci. SCHOL. *Mors palaestrae.* *Mors* est lex, & institutum, regula. consule omnino magnos Viros, Gronovium, loco mox citando, & Bentlej. ad Horat. O. 1, 10, 4.

- - - - *decorae*
Mors palaestrae.

Ceterum excellentem hunc locum, in quo optima luctae est descriptio, in multis reprehendit J. C. Scaliger, Hypercrit. L. vi. c. 6. & effusi nimis calor, & impetuosae licentiae poetam accusat. Verum infeliciter. Omnia enim, quae illic

taxat à *gravis*, invictis argumentis propugnavit, ac defendit summus Gronovius, de hoc palaestrae more, de calidis arenis, nexu, nodis, adligatione, crurum percussione &c. contra eum egregie disputans in Diatribis Statianae cap. 24. ad illa verba.

Sed sibi dulce manu Libycas nodare palasstras.

De nodis, & nexibus Graece *συνπλάμαις*, & *ἀμμοῖς*, consule quoque Salmasium Plin. Exerc. p. 205. H. Valesium ad Ammiani Marcelli L. xv. 3. G. Cuperum Observ. L. 1, c. 12. A. Drakenb. ad Silium L. 111, 33.

Nexuque elisa leonis Ora.

615 PARUM FIDENS] i. e. cui non sufficeret ad fiduciam, terram tantum pedibus contigisse. *Calidas*, quia Libya calida regio est. SCHOL.

620 PAREM] Ambo mirantur, inventum esse, qui contra eum dimicet. IDEM.

620 NEC VIRIBUS UTI] Distulit vires suas, & palaestricis coepit uti artibus. *Exhaustit* i. fatigavit, & lassavit. *illi* Herculi scilicet. IDEM.

618 DISTENDIT] In meo Codice legitur frequentativum *distensas*. ut apud Virgilium Ecl. 12, 31.

- - - - *disstent ubera vaccae.*

ubi contra in quibusdam Codd. est *disstendans*. Efficax autem est locutio, *explicuit per membra*. i. e. ita prostravit, ac dejecit, ut, quantus quantus esset, extensus in terra jaceret. L. v, 81.

- - - - *Paeon Pythona sagittis*
Explicuit.

Sta:

Adligat, & medium ^a compressis ilibus artat:
 Inguinaque insertis pedibus distendit, & omnem
 Explicuit per membra virum. rapit arida tellus
 630 Sudorem: calido complentur sanguine venae.
 Intumuere tori, ^b rotosque induruit artus,
 Herculeosque novo ^c laxavit corpore nodos.
 Constitit Alcides stupefactus robore tanto:
 Nec sic Inachiis, quamvis rudis esset, in undis
 635 Defectam timuit reparatis anguibus ^d hydram.
^e Confluxere pares, telluris viribus ille,
 Ille suis. numquam saevae sperare novercae
 Plus licuit. videt exhaustos sudoribus artus,

Cervicem-

VARIARUM LECTIONES.

^a compressis meis. ^b rotosque Edd. Br. Med. totos A. ^c lassavit Marp. ^d ydram MSS. qdd. ^e conseruere V. tert. a m. sec.

Statius Lib. x. Theb. 271.

Hunc cornu explicuit stratis.

ubi vide Lutatium, nostri verba adducentem. de *vois per membra* egi ad Lib. II, 58. versu 632. pro corpore in Vossiano primo est *robore*: quod natum est è glossa. seq. versu *robore* sequitur. Valer. Flacc. L. IV, 283.

Terga sonant: nova vis iterum, nova corpora surgunt.

ubi vide Cl. Burm. contra pro *robore*, in aliis est corpore vs. 200.

634 IN UNDIS] Vitiose *arvis* MS. Amstel. & Edd. Brix. ac Mediol. significat *prope undas* Lernaeas. dicam latius ad Lib. VIII, 862.

635 DEFECTAM] Sic rescripsi, cum vulgo nunc legebatur *defectam*, ut & in nonnullis Sulpitii, Pulm. Berfm. & Grotii Editionibus. Sed contra Lucani mentem, & Codices scriptos. Defecta enim ab Hercule perpetuo fuisse capita, quis nescit? unde in proverbii *videtur ripam tota cervix defecta* Livius L. XXXI. c. 34. *Exfectam* est in Voss. recent. *disfectam* in meo. unde quis facere posset *disfectam*.

635 HYDRAM] Hydra erat serpens L. habens capita, vel, ut quidam dicunt, VII. quae omnem regionem devoravit. Quod cum audisset Hercules, adiens eam debellavit, & pro uno capite inciso tria surgebant, quae postea igne vicisse dicitur. Re autem vera palus fuit, quae totam regionem devastavit, quam cum Hercules exficcare vellet, pro uno fonte exsiccatu tres emergebant. Sed Hercules cum grandi labore eam deficcavit, & eam habitabilem fecit. L. etenim, vel VII. fon-

tes habebat. SCHOL. Voss. pr. In his numeris facile quis putaret, latere mendam, & pro VII. rescribendum esse VIII. vel IX. quot capita alii adscribere solent Hydrae, plerisque tamen ad centum numerum ea augmentibus. V. Serv. ad Aen. VI, 287, 576. VII, 758. Isidor. L. XI. & XII. Hygin. Praef. & F. 30. ubi vide, quos laudat Munckerus. Verum ut ibidem vir doctus monet, in nummis Graecorum, quos laudat, & profert Illustr. Spanhem. de Praef. num. p. m. 230. & 233. Hydra itidem septiceps conspicitur. in qua sententia adeoque noster commentator etiam fuisse videtur. Immo alios illi adsignasse quoque VII. capita, notat Delrius; quo vero auctore non addit ad Senecae Herc. Fur. 240. ubi plura habet. sed jam super his nugis nimis multa: pro lubitu haec variasse fabulatores, ut cetera fabulosa, certissimum est. Notandum putem; quod Hydra illa non tantum habuerit tot anguea capita, sed tot angues pro capitibus. ut clare videre est in nummo, per Spanhemium prolato. Quare noster etiam dicit, *reparatis anguibus*. sic etiam Virgilius L. VII. Aen. 658.

Centum angues, cinctamque gerit serpentibus Hydram.

Seneca Herc. Oct. 1193.

- - - centum anguibus

Vallatus Hydram tabe pavissim mea.

Silius Ital. L. III, 33.

- - - Lernaea recisis

Anguibus Hydra jacet.

Hinc Propert. L. II, 19, 9.

Lernaeas pugnet ad Hydras.

Rr 2

639

- Cervicemque viri, siccam, cum ferret Olympum.
 640 Utque iterum fessis injecit brachia membris,
 Non expectatis Antaeus viribus hostis,
 Sponte cadit, majorque, accepto robore, surgit.
 Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
 Egeritur: tellusque, viro luctante, laborat.
 645 ^a Ut tandem auxilium ^b tactae prodesse parentis
 Alcides sensit: standum est tibi, dixit, & ultra
 Non ^c credere solo, sternique vetabere terra:

Haerebis

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ut W. ^b tactae R. pr. W. tactae H. Mor. ^c condere B. I.

639 CUM FERRET OLYMPUM] Gigantes contra Deos bella gesserunt. Cumque illi in uno angulo coeli congregati propter metum illorum fugissent, coelum illorum pondere vergere coepit. Atlas vero, quod suis humeris coeli sustentabat pondus, nimium fatigatus Herculi sustentandum commisit. Quod ideo fingitur, quod Atlas astrologus doctissimus fuit, adeo ut coelum sustentare diceretur, qui Herculem ipsam artem docuit. SCHOLIAST. Voss. pr.

639 CERVICEMQUE VIRI, SICCAM, CUM FERRET OLYMPUM] Sc. exhaustam sudoribus, quae sicca fuerat, cum coelum ferret, h. e. tunc non sudaverat. Ita enim hunc versum distinguimus, & explicamus ex duobus nostris Msc. In tertio erat *siccum conferret*, mendose. BERSM. Optime haec emendavit Bersmann., & jam ante eum G. Canterus è suis codicibus Nov. LL. III. c. 2. nec aliter habetur in Pulm. Codd. sex, & meis tredecim cum Ed. Veneta, ac Scholiaste *siccum cervicem eo scilicet tempore, quando Olympum sustinuit*. Vulgo erat *e. v. siccum, qua f. vel quae ferret. qua* est in duobus meis, & Voss. rec. à m. sec. *conferret* in Hulst. male. *videtur* Hercules sustinuit coelum, unde apud Ovid. Ep. Deian.

Cui coelum sarcina parva fuit.

In pugna vero Antaei cervix exhausta est sudoribus, unde tantum Junoni sperare licuit. Distinctione autem posita tam post, quam ante vocem *siccum* juvi locum, ut fecit etiam Canterus. Multi autem interpretes *ferret* accipiunt in futuro tempore, quasi tunc coelum non tulisset. Quod si verum esset, posset etiam scribi *siccaqua*, sed malo prius.

644 EGERITUR] Mscr. duo *Erigitur*; h. e. emittitur, exspirat. BERSM. *Erigitur* exhibent quoque Vossian. tert. & quint. ac Wittian. a m. prima, & pro var. lect. Voss. sec. cum 2 Pulm.

aliisque à N. Heinio collatis libris, & Edd. Romana, ac Parmensi. Quo tentu *erigitur* notaret, spiritum, & vim terrae surrexisse in membra Antaei. Nihil tamen muto. Copiam omnis spiritus, quisquis terris inest, exprimit optime Lucanus hoc verbo; de quo, ejusque commutatione cum altero *erigitur* consule notata ad Silium Ital. L. vi, 280. & Cl. Burm. ad Valer. Flacc. L. vi, 186.

Voluit ager galeas, & thorax egerit imbres.

Justin. L. iv, 1. *Ubi acrior per spiramenta cavernarum ventus incubuit, harumarum moles egeruntur.* Ingressis non multum dissimili modo ait nostrer Lib. v, 165.

Quod non exhaustae per tot jam secula rapis Spiritus ingressis vati.

Dirigitur suprastr. in Reg. recent. Eadem perturbatio L. vi, 295.

- - - *cum tota cavernas Egeris.*

646 SENSIT] Dissimulat poeta, Minervam hoc invenisse consilium; ut Hercules fecit. SCHOL.

646 STANDUM EST TIBI] Doctiss. Barthius ad Statium L. vi. Theb. 892.

Raptus in excelsum, nec jam spes ulla cadendi, Nec licet extrema matrem contingere planta;

legit mihi. quia cum stabat Antaeus, terram quoque contingebat; quod offendit quoque Scangorum cit. loco. Sed nihil est mutandum. Stans enim Antaeus aliquas è terra, non autem tantas vires habebat, quantas jacens: unde auctor dicit supra,

- - - *invictus robore cunctis, Quamvis flaret, erat &c.*

Ante Herculem scilicet. &

- - *parum fidens pedibus contingere matrem.*

Quae verba recte notat Gronovius non eo speculare, quasi in statu ipso esset aliqua fiducia; sed quod

Haerebis ^a pressis ^b intra mea pectora membris:
Huc, Antae, cades. Sic fatus, sustulit alte
650 Nitentem in ^c terras juvenem. morientis in artus
Non potuit nati Tellus ^d permittere vires.
Alcides medium tenuit. jam pectora pigro
Stricta gelu, terrisque diu non ^e credidit hostem.
Hinc, aevi veteris custos, famosa vetustas,
655 Miratrixque sui, signavit nomine terras.
Sed majora dedit cognomina collibus istis,

Poenum

VARIAE LECTIOES.

^a pressisque V. 1. H. ^b inter A. Edd. Br. Med. ^c terris B. 1. R. 1. nit. terris V. 1. ^d summittere vulgo.
^e edidit meus.

quod stans facile cadere posset. Plura huc pertinentia vide cap. 24. Diat. Stat. Hercules itaque sentiens, Antaeum cadendo, & jacendo bis novas vires acquisivisse, ait, eum non amplius casurum esse, sed ipsum stare debere, ut novas vires non acciperet, & ut eo facilius ipsum medium, ne rursus caderet, prehendere, ac inter latus, & la- certum suum elidere posset. Praeterea mihi frigidissimum foret. in lucta enim Herculem stare debuisse, per se patet, nec ipso monitore opus erat.

647 STERNIQUE VETABERE TERRA] Msc. duo *terrae*, poetica casus *imagines*. probe. BERSM. *Terrae* è suis Codicibus prolatum probat etiam ibidem Gronovius. Mei tamen omnes habent *terra*, excepto recent. Amstelaedamensi. Quare, licet placeat *terrae*, nihil temere mutio. Virgilius L. xi. Aen. 87.

Sternitur & toto projectus corpore terrae.
Statius L. vii. Theb. 755.

Sternuntur terrae.

ubi in Lindenbrogii Ed. male *terra*. MSS. quidam Valerii Maximi L. 1. c. 7. Ext. 3. *Inburnatumque corpus terrae jacens*. Noster L. v. 360.

- - - *procumbitis terrae.*

ubi item variatur. Sic *demittere*, & *deponere terrae* Ovidio El. 2. & 3. Amor. L. 111. quamvis *terra* in illis locis malit N. Heinsius. *figere terrae*. Lib. vii. 486. *disturbare terrae* Virgil. Aen. x. 555. *stare terrae*. Aen. vi. 652. ubi tamen in multis *terra* rectus. plura exempla vide in Sanctii Minerva L. iv. c. 4. p. 647.

650 NITENTEM] i. cadere in terras cupientem.
SCHOL.

651 SUMMITTERE VIRES] Msc. duo *permittere*. & alter. *promittere*, quasi potto mittere, non in-

scite. BERSM. *Submittere vires*. Sequor MS. T. & P. qui habent *permittere*, non vulgari significa- tu; sed eo, qui indicat, mitti aliquid tam felici- ter, ut pertingat. GROT. Ed. sec. Verissima est Grotii emendatio, quam idcirco non tam in tex- tum admisi primus, quam restituui. nam praeter tres Pulmanni Codd. scribitur etiam *permittere* in Vossianis primo, quarto, & sexto, Reg. primo, Oxon. utroque, & Wintiano pro var. lect. (in quo à prima manu est *premittere*; uti & in Voss. quinto, & Reg. recent.) & omnibus editis ante illos, qui ex Sulpitii, & Aldi officina provenerunt. Eo- dem sensu usus hac voce est Ovidius Lib. xii. Metam. 282.

Inque humeros limen tollere revulsam

Tollis, onus plausiri, quod ne permittas in hostem
Ipsa facit gravitas.

i. e. gravitas prohibet, ne ita mittere posset, ut tangat hostem. Seneca de Const. Sapient. c. 3. *Eo loco tenere, quo nulla permittatur injuria*. de Clem. c. 6. *Etiā ad calamitosos bonitatem suam permittes*. Non raro hoc sensu etiam vocem adhibuit Lucretius. Vide J. F. Gronovium L. 11. Observ. p. 316. Adde & Chaeconium ad Melam Lib. 1. c. 3. *Gallia huc usque promissa*. ubi MSS. *permissa*: & Heinsium ad Silium L. 111. 534.

Quaecumque datur permittere visus.

Eadem vis est in voce *perferre*, de qua agendum erit ad vl. 763. v. 674.

652 MEDIUM TENUIT] Proverbi speciem ha- bet, *Medius tenebris*, de eo, qui sic tenetur, ut extricare se nulli ratione possit. Aristoph. in Ranis. *ἄνθρωπος μέσῳ*, id est, nunc medius teneris. A Paesitritus hoc genus sumpta metaphora, atque ath- letis, qui si quem medium fuerint complexi, fa- cile superant: id quod indicat hoc loco etiam Lu- cau. Erasmus admonet eodem pertinere illud Te-
Rr 3 rch.

Poenum qui Latii revocavit ab arcibus hostem,
Scipio. nam sedes Libyca tellure potito
Haec fuit. en! veteris cernis vestigia valli.

660 Romana hos primum tenuit victoria campos.

Curio laetatus, tamquam Fortuna locorum
Bella * regat, servetque ducum sibi fata priorum,
Felici non fausta loco tentoria ponens,
Indulfit castris, & collibus abstulit omen,

665 Sollicitatque ^b ferox non aequis viribus hostes.

Omnis,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a gerat vulgo. b feros vulgo.

rentianum. *Sublimem medium arripere.* Huic confine est illud: *Folio ficulno anguillam tenes.* τὸ φύλλον τοῦ ἰχθυός. HORTENS. Msc. medio h. c. in aëre. Aristoph. οὐδ' ἴχθυον μέγα. BERSM.

655 MIRATRIXQUE] Sunt, qui legant *laudatrix*. sicut Flaccus dicit de sene. *Laudatrix temporis aeli se puero.* ASCENS. Frustra omnino. cum sit notissimum, *mirari* sumi pro laudare cum admiratione. Recte autem ex Plinio L. v. c. 1. Interpretes *normen* intelligunt *Antaei regiam*. sic enim dixerat ipse noster vi. 590.

Antaei quas regna vocat non vana vetustas.

656 COGNOMINA] Quia postea Africa vocata est, *regnum Scipionis*. Unde & *Africanus* dictus est. *Poenum* Hannibalem. SCHOL. Vocatur enim locus *Castra Corneliiana*. GROT. Vere cognominis rationem dat Grotius, & cum eo ceteri quoque Commentatores. *Corneliiana* autem *castra* dicit Caesar Lib. 11. c. 24, 25. B. Civ. reliqui *Cornelia*. quomodo in MSS. Caesaris exstare praedicat Ciacconius ad Melam L. 1. c. 7. §. 9. Pro *cernis* mallem *cernas* i. e. cernere licet, possis. Sed indicativum mordicus retinent manu exaratae membranae.

661 FORTUNA LOCORUM B. REGAT] Tamquam loco debeatur, uti in eo Romani superent, qui ad eum venerint, & amittat eundem, qui tenebat. SCHOL.

661 TAMQUAM FORTUNA LOCORUM] Eodem modo Ovidius Lib. iv. Metam. 565.

- - - Tamquam Fortuna locorum,
Non sua, se premeret.

L. x. 335.

Fortunaque loci laedor.

Livius L. v. 54. *Fortuna certo loci hujus transferri non potest.* vi. 28. *Fortunas loci delegaverant spes*

suas. Notissimae sunt *Fortunae Antiatas*, *Fortunae Kraenestinae*, de quibus supra L. 11, 193. Hinc in Inscript. Gruteri p. M. V. N. 2. *Genio loci & Fortunae.*

662 BELLA GERAT] Practuli hoc loco, quod est in optimis libris Vossiano secundo, & Wittiano, aliisque à N. Heinsio inspectis *regas* i. e. dirigat bella, ita ut fausto omine incepta bene cedant, & administret. Claudian. in Rufin. Lib. 1. praef. 17.

Qui stabilem servas Augustis fratribus orbem, & Justitia pacem, viribus arma regunt.

Et ita *regere bellum*, *Martem*, dixit Silius; *pacem regere* Statius L. xi. Theb. 165. ubi V. Barth. aliique *regere disciplinam*, *imperium*. quod passim in *gerere*, & contra, est mutatum. Adi Drakenb. ad Silium v. 242. vi. 307. *jam Martem regere.* & Burm. ad Valer. Flacc. 11, 306. sic Lib. v. 93. pro *terris regendis* in quibusdam libris est *gerendis*. Apud Livium L. xxxix, 1. *consules gerebant bellum* etiam in Voss. Cod. est *regebant*.

662 PRIORUM] Sicut antea, quando Scipio Poenum hostem pugnando vicit. SCHOL.

664 INDULSIT] i. e. lata castra posuit. ut Virgilius. *Indulge hospitio*, i. e. abundantius praebe. IDEM. Ita *indulgere lacrymis*, *amari*, *theatris*, & alia apud Ovidium, ceterosque.

664 OMEN] Hoc est felicitatem locorum sua infelicitate subvertit; quia non iidem auspiciis pugnabit, quibus Scipio. Nam Curio victus est. SCHOL.

665 SOLLICITATQUE FEROX] Sic rescripti auctoritate quatuor Vossian. & Oxon. pro vulgato *feros*. quod tantum posset pertinere ad Afros; cum tamen multum illic quoque Romani sub Varo. optimum vero ex Lucani sententia Curionis est epitheton *ferox*, qualem ubique auctor cum ceteris histo-

Omnis, Romanis quae cesserat, Africa, ^a signis,
 Tunc Vari sub jure fuit: qui robore ^b quamquam
^c Confusus Latio, regis tamen undique vires
 Excivit, ^d Libyae gentes, extremaque mundi
 670 Signa, suum comitata Jubam. non fusior ulli
 Terra fuit domino: ^e qua sunt longissima regna,
 Cardine ab occiduo ^f vicinus Gadibus Atlas
 Terminat: à medio, confinis Syrtibus Hammon.
 At qua lata jacet, vasti plaga fervida regni

675 Di-

VARIAE LECTIOES.

a *terris* V. 1. a m. pr. b *quamvis* O. pr. c *confusus* H. d *Libyae gentis* vulgo. e *quam* Edd. Rom. Parm. f *vicina* V. 1. *vicinis* H. margo.

historicis cum inducit vs. 730. de eodem.

feroxque
 Non exploratis oculis viribus hostis
 Curio.

669 EXCIVIT LIBYAE GENTIS] Malim (omni-
 no rectius Ed. tert.) *Libyae gentes*, ut sit exposi-
 tio ejus, quod praecessit, *regis vires* & cohae-
 reat cum sequentibus. GROT. Ed. sec. Verissi-
 ma est Grotii correctio, quam recepi, firmatur-
 que uno Berlm. in quo *Libyae*, & vetustissimo
 Vossiano primo, ac quinto *gentes* cum Marg. Hor-
 tensii. Regis Jubae vires sunt *gentes Libyae*, appo-
 sitione poetis frequenti. Nimis friget vulgatum,
viros regis Libyae gentis. Error autem natus est ex
 veteri scribendi more, qui & servatur saepissime
 in antiquissimis Lucani Codicibus, accusat. scilicet
 plural. per *is*.

671 LONGISSIMA REGNA] Msc. *regni*. qua re-
 gnum longissime extenditur. BERSM. *Regni* ex
 nostris habent Vossian. sec. tert. & quart. a m. pr.
 non male. Sic *exusta zonae* &c. V. ad L. V, 782.
 VII, 163. sed sequitur *regni. mundi* Var. LL.
 Steph.

673 HAMMON] Dicitur Juppiter harenarius, eo
 quod in harenosis Libyae locis templum habet.
 Ἰαμμὼ (MSS. *Hamonia*, *Hamon*,) enim Graece
harena dicitur. Liber cum à bello Indico victor
 reverteretur, ad loca Libyae harenosa Syrtibus vi-
 cina devenit; ubi cum exercitus ejus siti labora-
 ret, Jovis subito in specie arietis ei apparuit. Cum
 enim (f. *cum*) exercitus insequeretur (f. *non f.*)
 subito ab diis paruit (sic MS.) & in eo loco fons
 lucidissimus apparuit. unde omnes refocillati sunt.
 ibique in honorem Jovis templum constructum est.
 SCHOL.

673 A MEDIO CONFINIS SYRTIBUS HAMMON.
 AT QUA LATA JACET] Libentissime fateor, me

nequaquam capere posse hunc locum, ut vulgo
 editur, & ego non temere mutare quid ausus, re-
 tinui. Ut verba sonant, & explicant etiam inter-
 pretes, debet intelligi finis regni Jubae à meridie.
 Sed quid hoc? an in longitudinem terrae ponitur
 meridies? nam latitudinem hic non potest innue-
 re Lucanus, quia statim sequitur. *At qua lata*.
 Praeterea, quomodo Syrtis, vel Hammon iis vi-
 cinus juxta Lucani mentem trahi possint ad meri-
 dianos regni Jubae terminos, supputare nequeo.
 debuisset ob utramque rationem, longitudinis sci-
 licet, & Syrtium, sive Hammonis oraculi situm
 dixisse *ab ortu*. Quare, sit mirus licet Geogra-
 phus auctor noster, quod non nego, & tam hoc
 ipso, quam multis locis patet, numquam tamen
 ego credam, tam puerilem errorem ab ipso com-
 missum esse, praesertim, cum medicina aegerri-
 mo huic loco praefens adhiberi possit. Nempe ex
 sequentium populorum coacervatione, & toto hu-
 jus descriptionis apparatu, satis patet, à Lucano
 sub regno Jubae comprehendi totam Africam sive
 Libyam in longitudinem, uque ad Aegyptum, &
 in latitudinem infinitam, ac veteribus incognitam
 sub zona torrida, & ultra. Filius tamen ejus,
 Ptolemaei pater latius regnavit, quam ille Pompe-
 ji studiosus. Vide Plinium L. v. c. 2. & ibi Comm.
 Jam vero pro *à medio* in Vossiano secundo, & ter-
 tio legitur *ex medio*. pro *at qua lata jacet*, exhibe-
 tur *ex qua* in duobus Berlm., duobus Vossianis, &
 Amstel. pro *jacet*, *jacens* duo Berlm. Voss. prim.
 & quint. *jacens* Ed. Versell. Minima igitur mu-
 tatione scribo. *Terminat, at medio confinis Syrtibus*
Hammon, ex qua lata jacet. Vasti &c. Hoc sensus:
 In longitudine Atlas terminat regnum Jubae; at
 in medio regni, ubi latissimum est, jacet Ham-
 mon. Inculta vero pertinent ab Oceano Occiden-
 tali ad Oceanum Indicum, sive Orientalem, in lon-
 gitud.

- 675 Distinet Oceanum, zonaeque^a exusta calentis
Sufficiunt spatio. populi tot castra sequuntur,
Autololes, Numidaeque vagi, semperque paratus
Inculto Gaetulus equo: ^b tum concolor Iudo
Maurus, inops^c Nasamon, ^d mixti Garamante^e perusto
680 Marmaridae volucres, aequaturusque sagittas
Medorum, tremulum^f cum torfit missile, Mazax:

Et gens,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a exusta B. i. exhausta meus. ^b tunc MSS. plurimi.
^c parato V. pr. qu. R. pr. ^f contorsit R. i. H. V. i.

^c Nason VV. LL. Steph. ^d mixto V. sec. a m. sec.

gitudinem; & exusta torridae Zonae sufficiunt in-
mensum spatium in latitudinem, vel prius ^e, ac
deinde, ^{at} scribendum. Hunc ego puto verum
esse Lucani sensum. Meliora si quis adferat, ma-
nus ei lubens dabo, veritatem doceri cupidissimus.
Meam sententiam confirmat locus L. 111, 294.

*Quidquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,
Usque Paraetonias Eoa ad litora Syries.*

De utroque glaciali Oceano quae adfert Horten-
sius, nihil ad rem faciunt. *Distinere vires, manum,
copias hostium.* passim Caesar, Livius, alii.

974 FERVIDA] Quam *Καυρυία* dicunt. SCHOLIAST.

674 LATA JACET VASTI PLAGA FERVIDA RE-
GNI DISTINET.] Msc. duo, *jacens, vasti plaga fer-
vida regni destinat.* h. e. sibi addicit. non male.
Sed duo aliter habent *destinat* h. e. diversis parti-
bus tenet. BERSM. *Destinat* unusquoque Pulm.
Var. Lect. Steph. Voss. prim. Reg. Rec. & Am-
stel. male: de verbi *destinare* significationibus eru-
dite agit D. Vossius ad J. Caesar. B. Gal. L. 111. c.
Destinet habent etiam nonnulli Pulm. Steph. & mei
plerique, ut & *desinet* cum editionibus prae-
cisis. Recte Sulpitius, quod confirmatur multis MSS.,
primus *distinet* reposuit, i. e. hinc, & inde tenet,
Oceanum scil. ut dixi ab Occidente, & Oriente si-
ve disjungit, & separat. quo sensu passim hoc com-
positum adhibent auctores, sed saepe in MSS. de-
pravatum. Adeatur omnino N. Heinsius ad Ovi-
dii Epist. Her. viii, 69.

Qua duo porrectus longe freta distinet Isthmos.
& ad Rem. Amor. 486.

676 SUFFICIUNT SPATIO] i. e. cedunt in spatium.
Vult ergo, ut haec pars ad Jubae regna pertineat.
Ergo, si *spatio sufficiunt*, satis sunt, accipimus. Si
spatium sufficiunt subministrant. ut Virgilius *sufficit
humorem*. SCHOL. *Spatio* retinent MSS. omnes;
quod varie exponunt interpretes. Omnib. *fi-
nem imponunt regno Jubae*. Ascensius. implet *spa-
tium*. Bestmannus. *prorogant spatium regni*. rectius.

Spatio enim sufficere nihil aliud est, quam satis esse
ad spatium magnum regno Jubae praebendum.
Sed tamen *spatium* in accusat. mihi aliquo modo ad-
rider. quod servavit nobis Scholia. in utroque ve-
terrimo Cod. Vossiano. Sic *sufficere vires* Ovid. L.
iv. Metam. 586. *Sufficere abundantiam* Justin. L.
xlii, 1. &c. Videtur tamen Scholia. prius prae-
tulisse.

677 AUTOLALES] Hos Plinius in Tingitania
collocat lib. v. c. 1. & 2. Hujus provinciae longi-
tudinem 170. M. passuum esse scribit: gentemque
in ea quondam Maurorum praecipuam fuisse, un-
de etiam provinciae nomen factum, *quos*, in-
quit, *plerique Maurusios dixerunt*. *Attenuata bellis
ad paucas recidit familias. Proxima illi Massaes-
yriorum fuerat, sed simili modo extincta est. Gaetulae
nunc tenent gentes, Bammurri, multoque validissimi
Autololes, & horum pars quondam, Vesuvii, qui
avulsi his, propriam fecerunt sedem, versi ad Aethio-
pas.* Ubi observandum est, quod etiam monuit
olim Hermolaus Barbarus in Plinio, & post eum
Henricus Glareanus in annotationibus, apud Pro-
tlemaeum *Autolalas*, penultimam per, *a*, non *e*,
vocalem scribi, & in *pri.* non, *tert.* declinat. usurpari.
Sed Ptolemaeus *Autolalas* in interioris Libyae oc-
ciduo littore vicinos Atianti majori versus meri-
diem, ubi & insulam habent, & civitatem haud
procul a littore, eodem nomine, statuit. Atque
haec quonque erudite a Glareano annotata sunt.
HORTENS. *Autololes* recte. *Autolopes* V. *Et
Dolopes* C. *Andolopes* R. mendose. PULM. *Aut-
sololes* Msc. duo *Autolopes* & tertium. *Et Dolopes.*
quart. *Aut Dolopes.* Plinius in descriptione Tingi-
taniae provinciae *Gaetulae nunc tenent gentes, Ba-
murri, multoque validissimi Autololes*. Ptolemaeus
Autolalas nominat prima inflectione, & ita apud
Plinium quoque aliqui legendum esse contendunt.
BERSM. *Autolales* ediderunt Ascensius & Ver-
sellan. *Autololes* primus Sulpitius, quem reliqui
sunt secuti. Monstra variarum lectionum recen-
tere

Et gens, quae ^a nudo residens ^b Massylia dorso,
 Ora levi flectit, frenorum nescia, virga:
 Et solitus vacuis errare mapalibus Afer
 685 Venator, ferrique simul fiducia non est,
 Vestibus iratos ^c laxis operire leones.
 Nec solum studiis civilibus arma parabat,
 Privatae sed bella ^d dabat Juba concitus irac.

Hunc

VARIAE LECTIOES.

^a in nudo A. ^b Massilia MSS. & Edd. quidd. *Marfilia* V. 1. ^c latis V. 1. ^d parat P. 1.

fere non lubet. Monendum tamen in omnibus meis, & editis primis pro ultima syllaba *les* scribi pos. nisi quod unicus Oxoniens. habeat *Autolales*. Nihil muto. Apud Claudian. tamen in optimis MSS. hic populus *Autololae*, vel *Autolalae* nominatur. ubi eadem, quae hic est, varietas. L. 1. Conf. Sulich. 355.

Autololes. Repetunt deserti fugaces

Sed *Autololes* Silius Lib. 111, 306. 11, 63. &c. *Autololis* in auferendi casu usus est Sidonius Apollin. ut recte edidit Sirmondus, loco mox adducendo. alii *Antholois*. *Automoli* etiam recensentur in Africa. Vide N. Heinsum ad Claudianum, & Salmasium in Plin. Exercit. p. 207, 212. Ceterum in Regio primo ita hic locus concipitur.

Autolopes, Numidaeque vagi; hinc concolor Indo Maurus, i. N. mixti G. parato.
 ut desint illa

Inculco Gaetulus equo. semper paratus

678 Tum concolor] Msc. duo tunc conc. vitiōe. BERSM.

681 MAZAX] Ita hoc loco, & apud Suetonium in Nerone c. 30. aliisque auctoribus scribunt Barthius, & Heinſius ad dictum Claudiani locum ē nostri verbis expressum.

Pavidus projectas missilo Mazax.

Quomodo etiam hic exhibent MSS., & ex veteribus typis exarati quidam, vel *Marax*, *Matax*, *Mazax*, *Macax* &c. Solummodo in meis membranarum est *Mazax*. Graece haec gens vocatur *Μαζαί*. unde forsitan, quod Salmasius, & Hoſtenius volunt, praefendum est, ut scribatur *Mazux*, vel *Mazyx*. Consule illos ad Solinum p. 226. & ad Stephanum hac voce, & Scriverium ad Vegetium Lib. 111. c. 23. Fortasse sic quoque legendum apud Sidonium Apollin. Carm. v, 337. ubi omnes etiam gentes, quae hic à Luciano recensentur, jungit.

Gaetulis, Numidis, Garamantibus, Autololisque, Mazux, Marmarida, Pſyllo, Nasamone, timetur.

Vulgo *Auxuge*. Sirmondus scribit *Arzuge*.

682 MASSYLIA] De his Virgilius. *Massylique rumpi equites.* SCHOL.

682 MASSYLIA] Ab equitandi ritu. *Massyli*, qui & *Massaesylae*, sive *Maſyli*, & *Massaesylae* simplici s. & per y partes sunt Numidiae, quorum nobilitate celebres inter Afros. Hujus gentis urbs praecipua est Cirta, opulentissima tum temporis non solum, verum etiam superioribus aetatibus, domus Syphacis, & Jubae, quorum ille secundo bello Punico, & captus, & regno exutus fuit à Scipione superiore, hic praesenti bello perit. Strabo tradit, Cirtam opera Micipsae filii Masinissae munitam maxime, & frequentissimam factam fuisse. Porro autem hos Numidiae partem fuisse, testatur Dionysius satis, cum scribat.

Τῶν τε Νομάδων ὡς παρὶς αὐτῶν φύλα,
 Ἐνθα Μασσιουλῶν, καὶ ἀγροῖμοι Μανυλῆς.

hoc est,

*Post hos immensae Nomadum de semine gentes,
 Atque Massaesylae, nec non Massylia proles.*

Sunt vicini Mauritaniae in Numidia, quamvis non ignoro, eos à Plinio in Tingitania collocari. Loquens de Tingitanis praecipua quondam gente. Maurorum, proxima illi, inquit, Massaeliorum fuerat, sed simili modo extincta est. De eorum moribus, & victus ratione idem Dionysius.

Βισκοῦσι ἐν πᾶσι, ἀνὴρ ἑκαστὸς καὶ ὕλην,
 Μαίονται βιότοις κτηνῶν, καὶ ἀνέμῳ θύρου.
 Οὐ γὰρ γινώσκουσιν τομὴν ἰδέναι ἀρότερον.
 Κεῖνοι δ' ἂν πεπιεγμένος ἀκούει ὀλέος ἀμάρτυς,
 Οὐδὲ βοῶν μοναχῶδες ἐς αὐτοὺς ἐρχομένησαν.
 Ἀλλ' αὐτοὶ, ὅτε θύρῃ, ἀπὸ δρύος βυκλίσσονται,
 Νείδεις ἀταχῶς, καὶ ἀπειθῆς ἀμείβοις.

id est

*Salsibus hos duris asper, sylvisque vagantes
 Victis alit, saevo quaesitus more ferarum.
 Scilicet ignaros terras proscindere aratris
 Argolicasque boves plausiris domitare sonoris,
 Namque errant nemorum per domos more feras ut.*

Ss

Quo

- Hunc quoque, quo superos humanaque polluit anno,
 690 Lege Tribunitia folio depellere avorum
 Curio tentarat, Libyamque ^a auferre tyranno.
 Dum ^b regnum te, Roma, facit. memor ille doloris,
 Hoc bellum, sceptri fructum putat esse retenti.
 Hac igitur regis trepidat jam Curio fama,
 695 Et quod Caesareis numquam devota juvenus
 Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
 Exploratus erat; ^c Corfini ^d captus in arce,

Infidusque

VARIAE LECTIONES.

^a afferre H. ^b regum B. i. regimen V. i. ^c Corbini MSS. & Edd. qdd. ^d raptus P. i.

Quo loco Dionysius, *Masae sylios*, à *Massyliis* distinguit, & diversos facit, sed tamen utrumque nomen *v.* habet. Nonnulli *ll.* geminato, *Massylos* eos vocant. Haec gens, in equis, neque ephippiis, neque frenis utebatur, ut hoc loco testatur Lucanus. Porro autem non in extrema Numidia eam gentem Maro lib. iv. sed circa Aethiopiam statuere videtur, cum ait,

*Oceani finem juxta, solemque cadentem
 Ultimus Aethiopum locus est, ubi maximus Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum,
 Hic mihi Massylae gentis monstrata sacrodes.*

Sed sunt auctores, qui *Masylos*, *Masulos* à Polybio dictos, diversos esse arbitrabantur. Ut res habet, constat, eam gentem quondam, ut Thesalos, maleficiis infames fuisse, qui de se molliciei proverbium reliquerunt, *πλὴν γένος οἷς τὸν Μασσαλίαν, ναυγά Μασσύλιαν*. Fuerunt & malis artibus, & luxu infames, ut testatur Athenaeus. Iidem in proverbium cesserunt de cultu viris indecoro, *οὐκ Μασσαλίας ἦσαν, ἢ Μασσιλία venis*. Atque hinc apparet perspicue, *Masae sylios*, *Masylos*que diversae fuisse, à *Massaliis*. Luxu hi perditum mulierum ornatum incedebant, capillis unguento delibutis religatisque. De Gallica Massilia alibi diximus. HORTENS. Msc. tria *Massalia*, *Massyli*, & *Massae syli*, & *Masyli*, & *Masae syli* dicuntur Numidiae populi. Virg.

Hinc mihi Massylae g. m. f.

BERSM. *Massylorum* nomen per *v.* vel *y* scribendum esse, operose jam monuit Servius ad Virgil. Aen. iv, 483. vi, 60. iv, 232. *Massylique* ruunt equites, ubi perperam *Lucretius* editur pro *Lucano*. *Massae sylios* autem à *Massyliis* distinguit cum Dionysio Plinius lib. v. c. 2. & 4. alique veteres, eoque sequentes Sigonius ad Livium lib. xxiv. c. 48. & Casaubon. ad Strabon. p. 829. Ed. Par. & Dra-

kenb. ad Silium L. xvi, 171. Verius puto ego, Graecos vocasse gentem illam *Masae sylios*, Roman. *Massylos*. unde ex una duae gentes fabricatae sunt. Errori ansam dedit varia regionis, quam inhabitassent, positio, cum hic eos ad Orientem, ille ad Occidentem, alius propius ad mare, alius introrsum magis collocaret: ut erant veteres horum tractuum valde ignari. In equitandi arte iis adscribenda omnes conveniunt. Apposite Strabo Lib. xvii. p. m. 828. *Μασσαίονες καὶ παντὶς Λιβύης κατὰ τὸ πλεον μικροῖς ἵπποις χρώμενοι, ὅτι οὐδὲ ἰσχυρίων, ὥς' ἀπὸ μαλὴν διακρίσθαι*. de regimine equorum per virginem à Numidis plura adfert Tenu. ad Frontini Strateg. L. i. c. 5. §. 16. Ceterum, quod attribuit Hortensius proverbium illa *Massyliis*, in eo Hecataeum, & Commentatorem Thucydidis sibi suffragatores habet. Athenaeus tamen, quem citat, Gallicam *Massyliam* debuit intelligere, cum *Μασσαλίαν* vocat. Jurene, an injuria, vide apud Brodaeum Miscell. L. i. c. 27. in Thef. Cnt. T. 2.

688 BELLA DABAT J. CONCITUS IRAE] In Vossiano sec. pro var. lectione est *conscius*. sed male, & vulgato librariorum errore. Vide Cl. Burmann. ad Valer. Flacc. L. i, 211. *Concitus* pro commoto, irritato, absolute sine casu dixit, ut supra Lib. vii, 677. Ovid. L. iv. Metam. 518. vi, 594. &c. *bella irae privatae* sunt bella, quae dabat ex privata ira, nec tantum ex studiis partium. Nisi malis *privata concitus ira*. ut apud Virgil. Lib. ix. Aen. 695. *Inmani concitus ira*. Ovid. Lib. vii. Metam. 413.

rabida qui concitus ira

Implevit pariter ternis latratibus auras.

Verum tunc offendit nimia repetitio litterae *a*. Talia enim extra necessitatem non sunt intrudenda, quamquam scio, plus semel in Ovidio id occurrere. Nec raro apud nostrum. Sic Lib. i. i, 483.

Infidusque novis ducibus, dubiusque priori,
Fas utrumque putat. sed postquam languida ^a segni
700 Cernit cuncta metu, nocturnaue ^b munia valli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur.

Audendo magnus tegitur timor: arma capeſſam
Ipſe prior: ^c campum miles deſcendat in aequum,
Dum meus eſt: variam ſemper dant otia mentem.
705 ^d Eripe conſilium pugna: ^e cum dira ^f voluptas
Enſe ſubit ^g preſſo, ^h galeae texere pudorem,

Quis con-

VARIAE LECTIONES.

^a cernit S. B. T. ^b moenia B. I. V. I. a m. pr. ^c miles c. B. 3. V. 2. H. ^d eripe VV. LL. Steph. ^e dum P. I. R. I. W. H. ^f voluntas vulgo. ^g al. preſſo. ^h & gal. P. I. R. I. Edd. Sulp. Aſc. Verſ. Hort.

- - - - - ut grandine teſſa
Innocua percuſſa ſonant; ſic omnia tela.
L. IX, 500.

Arent ora ſiſi, conſpecta eſt parva maligna
Unda procul vena.
ubi in *malignae venae* facilis eſt mutatio. *Bella da-*
bas dictum, ut apud Virgilium Lib. III. Georg.
265.

- - - - - inbelles dant proelia cervi.
690 SOLIO DEPELLERE AVORUM] Menſe Ma-
jo, quando comitia dignitatum Romae fiebant,
Jubam, quem Africani ſibi regem oprabant, Cu-
rio tribunus plebis voluit deturbare, & à regno A-
fricae, quod à majoribus obtinebat, expellere.
quare legem tulit. Sed non potuit, quia illa pars,
quae Jubam elegerat, praevaluit. Inde ſemper
odio habebat Curionem Juba. SCHOL.

692 REGNUM] Sensus hic eſt. Tentabat Afri-
cam tollere regi, cum te ipſam, O Roma, ſub
regnum, mittit alienum i. e. Caesaris, cui fave-
bat. IDEM. Non tentabat modo Jubae regnum
auferre, ſed etiam publicum facere populi Roma-
ni. quare auctor addit *dum regnum ſi R. f. i. e.*
dum ex Libya vult facere liberam Remp. & ex
Roma regnum. Vide Caef. B. Civ. II, 25. Dion.
L. XII. Plutarch. & alios.

693 FRUCTUM] Ut paſſus injuriam vindicet ſe
in illum. SCHOL.

693 SCEPTI FRUCTUM PUTAT ESSE RETEN-
TI] Retinuiſſe regnum vel ob hoc gaudet, ut Cu-
rioni poſſit malefacere. GROT.

695 CAESAREIS] Alia haec cauſa, cur metuat:
quod Pompejani fuiſſent milites, quos habebat.
SCHOL.

697 CORFINIS] Hi ſunt, qui in Corfinii civi-
tate Domitium ducem dediderunt productum, &

ad Caefarem tranſierunt; quod ipſe meminit in
ſecundo. SCHOL.

699 FAS UTRUMQUE] Ut ſic deſerant Caefa-
rem, quemadmodum ante Pompejum. IDEM.

702 AUDENDO] Sensus eſt. Licet timeas, ta-
men ſi te audacem ſimules, tegitur illa formido,
quam pateris. IDEM.

704 VARIAM D. OTIA M.] h. e. qui in otio ſunt
(poſſi add. Voſſ. prim.) poſſunt diverſa ſentire;
nam pugnantes inſedit pugna, ne aliud velint.
IDEM. Male Cod. Rottendorſii, & Amſtel. *va-*
nam. V. ad Lib. III, 54. L. VIII, 163. *Et varias*
regum mentes.

705 ERIPE CONSILIUM PUGNA] Id rectius,
quam *pugnae*. ſequentia quoque aliter, quam an-
te diſtinximus. Vult enim à vacuo milite expen-
di cauſarum juſta, ducum merita: ubi in acie ſte-
terint, haec ceſſare. GROT. Ed. pr. Probant
hanc noſtram conjecturam MS. P. Etiam MS. T.
manu ſecunda. IDEM. Ed. ſec. *Eripe conſilium*
pugnae ediderant Parm. Ald. Colin. Steph. Gryph.
& Pulm. & habent ex meis quinque libri. Ceteri
omnes, quos vidi, editi, & ſcripti cum tribus Pulm.
& Stephani libris *pugna*. Veriſſime. Omnibonus
ſic diſtinxit. *Eripe conſilium. pugnae quum d. v.* In
hunc ſenſum intelligendus locus J. Caesaris B. Civ.
II, 30. In eadem re. *Erant ſententiae, quae co-*
nandum omnibus modis, caſtraque Vari oppugnan-
da ceſſarent. Quod huiusmodi militum conſiliis o-
ſtium maxime contrarium eſſe arbitrantur. ubi ad-
eantur Voſſii, & Davillii notae.

705 CUM DIRA VOLUNTAS ENSE S. P.] *Dum*
dira voluptas Mſc. cum pugnandi cupiditas armis
correptis animum inceſſit, non pudet eos manum
cum civibus conſerere. BERSM. Male exponit
Hortentius. *Quando ſtatuit teſſis gladiis ad hoſtes*
meos deſicere. Reliqui interpretes haec melius ex-
p.unt.

- Quis conferre duces meminit? quis pendere causas?
 Qua stetit, inde favet: veluti fatalis harenae
 Muneribus non ira vetus concurrere cogit
 710 Productos: odere pares. Sic fatus, apertis
 Instruxit campis acies: quem blanda futuris
 Deceptura malis belli fortuna recepit.
 Nam pepulit Varum campo, nudataque foeda
 Terga fuga, donec vetuerunt castra, cecidit.
 715 Tristitia sed postquam superati proelia Vari

Sunt au-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a patres V. 1. VV. LL. Steph.

piunt. Cum otiose sedent milites, conferunt du-
 cum causas inter se, & in diversa facile trahun-
 tur. cum vero ad arma ventum est, & congregiun-
 tur ense stricto, & galea pudorem tegente, vo-
 luptas, & ardor pugnandi, ceteraque eos abstra-
 hunt à priore cogitatione, & pugnant solum pro
 suis partibus. Hinc autem pater, melius scribi
voluptas, quam *voluntas*. quod hic locum fere nul-
 lum habet: cum intelliguntur milites iussi pugna-
 re, sed qui pro militum indole pugnare gaudent.
 Est etiam in uno Pulm. & undecim meis optimis,
 ac Edd. Rom. Parm. Veneta, aliisque.

706 ENSE SUBIT PRESSE] Revocavi veterem
 lectionem, quam primus exsulare tacite iussit Ber-
 mannus, quem secuti sunt reliqui, reponentes
presso, quod est in uno Pulm. & tribus, quatuorve
 in eis recentioris notae. Recte *presso* i. e. firmiter
 prae ira, & pugnandi ardore adprehenso, & stri-
 cto. Lib. VII, 562.

Quae presso tremat ense manus:

ubi eadem est varietas. Silius Ital. L. 1, 515.

Sic Poenus, pressumque ira simul exigit ensem,
 Quae capuli statueret morae.

11, 615.

Pressis ovans capulum, cunctantemque impulsit ensem.

v, 670.

- - - - - premit omnis dextera ferrum,
 Armatusque jacet servans certamina miles.

Seneca de Benef. Lib. II. c. 6. Gladius idem, &
 stringit, & transforat, quam presso articulo veneris,
 refert.

706 GALEAE TEXERE PUDOREM] h. e. qui ar-
 matus est, omnem verecundiam expellit; est e-
 nim tectus, & quod facit, non erubescit. SCHOL-
 LIAS.

708 QUA STETIT, INDE FAVET] i. e. in qua-

cumque parte steterit, illam putat esse meliorem,
 qui (f. *qua*) pugnat. SCHOL.

708 FATALIS HARENAE] Gladiatorium ponit
 exemplum. Fatalem ergo harenam dixit, quod
 fiant illic fata pugnantibus. IDEM.

709 MUNERIBUS] Inde *munerarii* dicuntur, qui
 officia in theatro administrant. IDEM. Voss. pr. a
 m. recent. *munera arenae* jungit quoque Claudian.
 Lib. II. in Rufin. 395. ubi consulend. Heinsius.

710 PRODUCTOS] Sunt, qui ita distinguant.
 Non ira vetus cogit concurrere retiarium, & mir-
 millonem productos in arenam. Rursum alii, post
cogit, distinguunt: ut *productos* conjungatur, cum,
odere: ut sensus hic sit: gladiatores odere pares
 productos: sive pares odere productos, compo-
 sitos ad pugnandum: utrique alteros videlicet,
 quod pares videri velint. Ut hic, ita multis in
 locis obscurus in compositione est poeta. Sed
 aetati condonandum fuit, perquam stulus nondum
 maturavit. HORTENS. *Productos odere pares*
 jungit Hortens. cum plerisque editoribus antiquis,
 & MSS. quibusdam. Veriorem putavi aliorum
 distinctionem, quam retinui. *pares* est in nomi-
 nandi casu. par compositum est invicem in odio;
 non prae ira veteri; sed quod sunt duo illi com-
 posui pares.

714 CASTRA] i. e. quamdiu castris Varus inclu-
 deretur. SCHOL.

714 CECIDIT] Cecidit Witt. & Voss. tert. quar-
 tus *recidis* a m. pr. & Ed. princeps. non inepte, i. e.
 truncavit, abscidit membra à tergo, seu fugien-
 tium novissimos. *recidere membra* Lib. II, 141. *str-
 pem* Silius L. VI, 87. & passim.

716 GLORIA BELLI] i. e. ut victis subveniret,
 & victores superaret. *Iussa* i. ut cum nemo indicet
 esse venturum. SCHOL.

719 INCAUT AB HOSTE] i. improvido, videli-
 cet Curione, i. volens ipsum ostendendum, & im-
 pro-

Sunt audita Jubae: laetus, quod gloria belli
 Sit rebus servata suis, rapit agmina furtim,
 Obscuratque suam per iussa silentia famam;
 Hoc solum metuens ^a incauto ex hoste timeri.
 720 Mittitur, exigua qui proelia prima laceffit,
^b Eliciatque manu, Numidis à rege secundus,
 Ut sibi commissi simulator Sabura belli:
 Ipse cava regni vires in valle retentat:
 Aspidas ut ^c Pharias cauda sollertior hostis

725 Lu-

VARIAE LECTIOES.

^a *incantus* ab vulgo. ^b *eliceat* R. pr. W. Ed. Ven. ^c *Pharidas* R. pr.

providum opprimere, dum victoria securior erat. In metro autem non abjicitur *o* in dictione *incauto*; sed corripitur. Sunt tamen, qui legant *incantus*, ut sit, non satis callidus. ASCENS. *Incauto*. Ita quidem vulgo legitur: *Incauto ab hoste timeri*. Sed huic lectioni versus repugnat. Quare alii pro *incauto*, nominativo casu *Incantus*, legunt, ut ad Jubam referatur, quasi cui parum cautum sit, si ab hoste timeatur, & observetur. MICYLL. *Incantus ab hoste*. Quae lectio gemina mihi videtur, ut vel ad Jubam referatur, vel ut sit hypallage, *incantus*, pro incauto hoste Curione. Itaque hoc Jubae consilium erat, ut incautum opprimeret. HORTENS. Msc. quatuor: *incauto ab hoste*, repugnante metro. Videtur autem *incantus* hoc loco usurpari pro valde cautus, ut apud Maron.

- - - *numquam imprudentibus imber*
Obsuit.

^{h. e.} valde prudentibus, praepositione significante incrementum. Vel est hypallage, pro *incauto hoste*. BERSM. *Metuens incantus ab hoste timeri*. Improvitus hosti hastenus, hoc solum timebat, ne ab hoste timeretur, atque ita proelii negaretur occasio. GROT. Ed. pr. Sic Latinus Pacatus: *Quo quidem tuus maxime gauderet exercitus, cum se videret ulro laceffi, qui nihil magis timuerat, quam timeri*. IDEM. Ed. tert. Valde hic sudant interpretes; & merito. Ut enim vulgo haec verba leguntur, vix intelligi possint, vel sana non sunt. Neque juvat nos Scholastes exponens. i. e. *timebat, se timeri ab incauto hoste i. ne metu ille cautiore feret, si venturum ante timuisset* adeoque *incauto* etiam refert ad Curionem. Ridicula est illorum solutio, qui *incantus* legentes hypallagen à Luciano adhibitam esse statuunt. Qua figura, similisque Grammaticorum fidi contaminatissima quaeque loca expedire solent, sed infelicissime, ut recte pronunciat magnus Bentlejus ad Horatii O. 37.

L. 1. Optime omnium perspexit sensum Grotius *incantus* sumens passive pro improvise; quo sensu accipitur iterum à nostro L. v, 500.

Sponse per incantus audent tentare latebras
 Silio L. 11, 99.

- - - *rueretque inopina sub illu*
Ante fera incauto.

Atque id frequenter aliis adjectivis accidere notum est, docetque ibidem Drakenborch. Verum quomodo tum Juba esse incautus & simul timeri poterat. Nam quod Grotius sensum fulciat voce *hastenus* mihi non placet. Immo licet hoc modo sibi constet sensus, admitti hic nequit, cum in MSS. Pu'm. Berfm. Steph. meisque ad unum, omnibus, & Edd. praeis scribatur *Incanto*. Quod defendi posset, ut jam fecit Ascensius, exemplis poetarum, qui non elidentes longam vocalem, brevem faciunt, ut *Pelio Offam*, *Illo alto*. *An qui amant*. *Servant se amice* apud Virgilium, & Ovidium, aliaque apud alios. De quibus praeter ceteros late agit Doct. Manut. ad Ciceron. Lib. vii. Epist. ad Fam. 6. Sed eadem tunc manet tamen difficultas, quam esse in Grotii interpretatione dixi, & sensus *ut hastenus* fulciri debet. Quid multa? Vir Doct. J. Wasse in Ind. Sallust. V. *Obscurabat* monet in MS. Anglicano scribi *incauto ex hoste videri*. Unde, si quid video, legendum omnino est *incauto ex hoste timeri*. Hoc sensu. Metuebat Juba, ne accideret per famam adventus sui, ut timeretur à Curione, & fieret hostis formidabilis ex hoste, sive loco hostis incauti, sive improvise, de quo nihil audiens Curio securus erat. Ante vs. 604. dixerat auctor, Curionem trepidasse ad famam Jubae, quare Juba nec opinum illum aggredi volens curabat, ut adventus suus lateat hostem, & incautus Curioni maneat. Passim ita adhibent praepositionem *ex*. Terent. And. 1, 1, 10.

E servo ut esses libertus mihi.

Ss 3

Ma-

- 725 Ludit, & iratas incerta provocat * umbra:
 b Obliquusque caput vanas serpentis in auras
 c Effusae tuto comprehendit guttura morfu
 Letiferam citra sanie: tunc d inrita pestis
 Exprimitur, faucesque fluunt pereunte veneno.
 730 Fraudibus eventum dederat fortuna: feroxque,
 Non exploratis * occulti viribus hostis,
 Curio nocturnum castris erumpere cogit,
 Ignotisque equitem late decurrere campis.
 Ipse sub Aurorae primos excedere motus

735 Signa

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ira Marp. unda al. V. ad Sil. 17, 681. b obliquusque alii. c effusi B. 1. O. Ed. Ven. d incita W.
 e occultus Hort. M.

Manilius L. 17, 46.

Quod consul toties, exsulque, ex exsule consul.

Livius L. xxxi. c. 11. ex hoste amicus factus. L. x, 5. Consul ex Dictatura factus. MS. Voss pr. distillans. Vellej. Patere. L. 11. c. 109. Ex male diffimulato aemulum agobas. Valer. Maxim. L. 1. c. 1. §. 14. Ex victore speciosissimo ad miserabilem captivi formam deductus L. vi. c. 9. §. 11. Ex consule captivus, & ex captivo consul. & alibi cum Sallust. ceterisque. Et cum verbo, sine addito alio nomine, ut hic, Livius L. 11. c. 7. Ex liberatore patriae ad Aquilios Vitelliosque recidisse. Seneca L. 111. de Ira c. 14. Ex Macedonia & libero in Persicam servitutem transire.

721 SECUNDUS] Sc. potestate. Nam praefectus Jubae erat. SCHOL.

722 SABURA] Sic rectius octo MSS. cum Fdd. quibusdam, quam Sabbura. Vide Vossium ad Caes. B. Civ. 11, 38. & Drakemb. ad Silium L. xv, 444. Male etiam Sabura vulgo editur in Frontino L. 11, 5. §. 40.

724 ASPIDAS] Sic lusus est, inquit, Curio, ut aspis ab Ichneumone, Aspidemque Curioni, Saburam caudae ichneumonis, Jubamque capiti comparat. Aspis, ut ait Plinius Lib. viii. habes internecivum bellum cum ichneumone, notum animal hac gloria maxime in eadem natum Aegyptio, mergit se limo saepius, siccaturque sole, mox ubi pluribus eodem modo se coriis horicavit, in dimicationem pergit. In ea cauda se attollens ictus irritos aversus excipit, donec obliquo capite speculatus invadat in fauces. Meminit ejusdem Strabo in xvii. SULPIT. Et Nicander in Theriacis, qui non solum naturam, & ingenium Ichneumonis, sed & formam describit, his versibus:

Ichneumon δ' ἄρ' μοῦν ἀνέρι· ἀσπίδ' ὀρμῇ
 ἡμῖν ἐπ' ἱε μέναι· ἄλυσται, ἢ δ' ὅτι λυγρὰ
 θαλάσσης ἔφιν· κεροσέφ' ὅσα γαίῃ
 πάντ' ἐπισκῆψι, καὶ ἐξ ὑπὸν ἐτίναξι
 δαυδάπτων· ἰλοῖς δὲ συρράβ' ἄγαν· ὁδῶν.
 Μορφὴ δ' ἰχθυόος κενεῖται, οἷον ἀμυδρῆς
 ἰκτίδ'· ἢ ὅρσι προπαιδῆται ἑλίκων
 Μάστιγι, ἐξ ὅτων ὑδαρπάζοντι πτερῶν,
 εἴθ' αὖ λήχ'· πύχυνται ἐπ' ἰχθύν, ἢ καὶ ἀφανέσθαι
 τίνασθαι βόσσυσι καὶ πλεονέχει θέρσσι.
 Ἀλλ' ὅπως αἰγυπτοῖσι περὶ θρυόσσης ἱάμενος
 Ἀσπίσι μῶλον ἄγαν· ἀδίσταται εἰλικόσσαις,
 Ἀντίχ' ὁ μετὰ πτερμῶν διαβέβηκε, τῷ ψι δὲ κώλοις
 τέρζεσθαι ἰλυόσσαι. ἄφ' αὖ ἐφορῶντο γυνὴ
 Πηλεὶ ἀλυσθῆναι ὀλίγον ὄμμα, εἴκοι ἀλχῆνι
 Σείρι· ἀδῆν, τούτῃ δ' ἀνάγκη μιν ἀδόναι.
 Τῆμ' ὃ καὶ κάρυ λυγρῆσσι· ἰχθυόος
 Σμερδαλέης ἔβρωξεν ἰπάλμῳ, καὶ καὶ ἄρ' αὖ
 Ἀρτάει, βρυόσθ' ἔσθ' ὑπὸ μοῖσιν ἐν λίσσιν.

MICYLL. Cauda solertior hostis. Ichneumon, cui internecivum cum aspide bellum intercedere ait Plinius L. viii. c. 24. & modum gerendi addit: in caudam attollens ictus irritos aversus excipit, donec obliquo capite speculatus invadat in fauces. GROTIUS. Ed. sec. Adde Nicandrum, Strabonem, Oppianum de Venatu. IDEM. Ed. tert. Adde quos laudat Harduin. ad Plin. L. viii. Sect. 36.

724 SOLLERTIOR] Ichneumon (Cinemon Voss. pr. Acinemon Voss. sec.) & aspis sibi nimis invicem adversantur, sed ichneumon, qui etiam minoris est virtutis, unde & dicit solertior hostis adscenso (accenso MS.) foramine cubilis aspidis protendit caudam suam in initio antri; ut, quando aspis

- 735 Signa jubet castris, multum, frustra^aque rogatus,
Ut Libycas metuat fraudes, infectaque semper
Punica bella dolis. leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis juvenem; bellumque trahebat
Auctorem civile suum. super ardua^a ducit
740 Saxa, super cautes^b abrupto^c limite signa.
Cum procul è summis conspecti collibus hostes
Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
^d Effusam patulis aciem committeret arvis.
Ille fugam credens, simulatae nescius artis,

745 Ut

VARIAE LECTIOES.

^a duxit R. r. ^b obrupto V. i. abrupto V. i. abrepto Marp. ^c milite R. pr. Marp. V. i. Edd. Rom. Parm. ^d effusas acies VV. LL. Steph.

aspis viderit umbram, suoque proruperit de antro
volens caudam tenere, ille ichneumon ei imi-
neat; priusquam venenum de ventre emittat, &
apprehenso ejus gutture strangulet eum. SCHOL.
In Vossiano primo adduntur etiam sequentia ad vocem
Guttura. Enydros bestiola est nuncupata, ex eo,
quod in aquis versetur. Graece autem vocatur
pneamon (sic MS. *νεμων* Isidor.) eo quod odore
suo salubria ciborum, & venenosa prodantur. de
quo Dracontius, ait.

Praedictis suillus vim cuiuscumque veneni.

Suillus autem nuncupatus est à setis. Serpentes
autem insequitur, qui, cum adversus aspidem pu-
gnat, caudam erigit: quam aspis maxime incipit
observare, quasi minantem. ad quam vim suam
transferens decepta corrumpitur. IDEM. Eadem
legas apud Isidor. L. xii. Orig. c. 2. in Dracontii
Hexaemero vs. 326. non *Suillus* est; sed *Psyllus*.
De Suilio nugae sunt.

726 OBLIQUANSQUE CAPUT] Mscr. duo *Obli-*
quumque, & altera duo *Obliquusque caput* h. e. obli-
quus capite: poetica *ὀβλίκω*, ut *Nuda genu*. pro-
be. BERSM. Tres item Pulm. & sex mei inter
quos Voss. pr. cum Voss. sec. pro var. lect. *Obli-*
quas. *Obliquum* Voss. tert. & meus cum Oxon.
primo. *Obliquas* quint. Voss. rectum omnino est
Obliquusque, quod legas quoque in Edd. Romana,
Veneta, Sulpit. Ascens. Micylli, ac Hortens. Ich-
neumon enim non obliquat caput, cum fauces in-
vadit aspidis; sed obliquo capite speculatur, donec
occasionem opportunam nactus hostem invadat.
Clare id patet ex Plinii, & aliorum locis, quae à
Viris Doctis hic adferuntur. Idque bene praetulit
jam Beremannus. Sic *spatiosus guttura*. *praesignis*
faciem, apud Ovidium Lib. ii. Met. 735. xii,

217. & sexcenta talia passim apud poetas. Similes
quoque mendas infra tollemus. In versu sequen-
ti dum pro *1010* ex MSS. Anglicanis *tuto* emendat
J. Wasse, nil nisi se deceptum esse pessimis Far-
nabii, vel Screvelii editionibus ostendit ad Sallust. B.
Jugurt. p. 465. Omnes enim aliae *tuto* recte ha-
bent. *Toto* tamen sollemni errore oblidet quosdam
recentiores Codices.

726 VANAS IN AURAS] MS. Berfm. & meus *va-*
rias. de qua mutatione egimus ad L. iiii, 54. Dra-
kenb. ad Silium x, 240. Recte se habet vulgatum:
nisi malis *vacuas*. Consule Heinf. ad Ovid. Me-
tam. vii, 785.

Es vacuos exeres in aëra morsus.

vulgo *vanos*. alibi

- - - - *vacuumque per aëre mittis.*

Infra Lib. v, 94.

Aëre libratum vacuo.

Vannus, & *vacuus metus* confunduntur in Valer. Max,
L. viii. c. ii. ext. i.

727 GUTTURA] Ubi venena non habet serpens.
SCHOL.

729 PEREUNTE] i. e. nihil nocituro. Eo autem
perdito & ipsa moritur. IDEM.

733 DISCURRERE] Sunt, qui legant, *decurrere*;
sed quia sequitur *late & ignotis*, nihil mutem.
VERSELL. *Decurrere*. Sulpit. Ascens. Micyll. &
Hortensius quoque legunt *discurrere* cum duobus
Pulm. Berfm. & sex nostris MSS. Non male. Lib.
i, 476.

Barbaricas saevi discurrere Caesaris alas.

& passim. Verustiores tamen scripti retinent cum
ceteris Edd. *decurrere*. quod huic loco convenien-
tius videtur. Non enim ad vagandum aut popu-
lan-

- 745 Ut victor, ^a merfos ^b aciem dejecit in agros.
 Tunc primum patuere doli, Numidaeque fugaces
^c Undique completis clausurunt montibus agmen.
^d Obstupuit dux ipse simul, perituraque turba.
 Non ^e timidi petiere fugam, non proelia fortes:
 750 Quippe ubi non sonipes, motus clangore tubarum,
 Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frenos
 Ora terrens, ^f spargitque juba, & subrigit aures,
^g Incertoque pedum ^h pugnat non stare tumultu.

Fessa ja-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *medios* & *ac. projecit*. ^b *acies* R. 1. ^c *derest* hic versus in R. rec. ^d *obstinuit* P. 1. V. pr. sec. R. pr. W. ^e *sumidi* V. 1. ^f *spargitque* B. 1. ^g *incertoque* Hort. m. ^h *certas* R. 1.

landum emiserat equites, sed ut hostes aggredirentur. Nisi velis *discurrere* eo trahere, quod Numidas oppressos somno, & dispersos adorti, magnam eorum numerum passim interfecerint, auctore Caesare L. 11. B. Civ. 38. seq. versu pro *ipse* *malim ipsa*. Nam priora *ipse* quoque iusserat.

741 CONSPECTI] In veterrimo Vossiano primo, Regio primo, Marpurg. & uno Pulm. & Berlm. scribitur *conspexit*. Dubito, an non melius. Lenius certe, & concinnius ordo verborum procedit, si maximam distinctionem post *signa* tollas, & post *hostes* reponas. per se satis intelligitur *cessare* dictum de hostibus, qui nominativus hic subintelligeretur eodem modo, quo illa, de quibus egimus ad Lib. 11. 218. & alibi.

742 FRAUDE SUA CESSARE] Saburæ milites dicit, qui se fugere simulabant, ut insequentem Curionem illuc deducerent, ubi erat Jubæ occultus exercitus. SCHOL.

745 MEDIOS ACIEM PROIECIT IN AGROS] *Merfos aciem dejecit in host.* Mlc. quatuor. non male, h. e. depressos. BERSM. *Merfos* est etiam in duobus Pulm. & meorum vetustissimis, primo Vossiano, Regio utroque, Wiltiano, uti & Vossiano quarto & Hultin. *planos* Vossian. tert. deleta prior voce; unice veram arbitror *merfos* i. e. depressos, humiles. Ejus vocis glossa est *planos*. Quare eam eruditorem certe, & reconditi magis sensus, quam ut ex cerebellis libranorum nata esse possit, recepi. *Merfum* dicitur omne id, quod depressum, si ve demissum est. ut adstruendum erit latius ad L. VII, 163.

- - - - oculos *mergere* tenebris.

745 PROIECIT IN AGROS] Magis problem, quod est in MSS. *dejecit*, ex colle scilicet in planitiem. GROT. *Dejecit* recepi cum Sulpitio, Ascens. Versell. Micyll. & Hortensio; quia sic jubent Pulm.

Steph. Berlm. & nostri omnes praeter recentioris notae Codd. meum scilicet, Amstel. Voss. sextum & Marp. in quo *producit*. Aliter non temere *diuturnam*, immo praeterrem *projecit*. cum ejusdem, sed rationis sit usus quam *dejecit*. Frontin. L. 1. c. 1. §. 6. *Affererat se opportunitate collum usurum ad eludendos sagittarios. Omnia autem vereri, si se in patentes campos proiecissent.* Ovid. Ep. 11. Her. 135.

Ad sua me fluctus projecit litora portans.

Proiecta Mevania pro depresso, humili, Silius L. VII, 646. *Regna proiecta sub austro* nostrer L. VIII, 442. adde ad L. IX, 432. Praeterea hoc verbum incuriam quamdam, & negligentiam designat, quam in Curione reprehendit Lucanus. Vide Graevium ad Ciceron. Epist. ad Famil. XIV, 2. Virgil. Ecl. VII, 42.

Proiecta vilior alga.

Supra 516.

Projeci vitam, comites.

ubi plura.

746 TUNC PRIMUM] Praecessit *ut*. Aliter sine haesitatione praeterrem, quod est in tribus vetustissimis Vossianis, Edd. Ven. & Omniboni *ut primum*, posita minori distinctione post *agmen*. sollemnis est poetarum locutio *ut primum*. praesertim nostri. Vide Lib. 111. init. IV, 765. V, 15. VI, 69. IX, 174. X. init. Eadem in scriptis, & Edd. varietas L. V, 717.

Ut primum redounde die etc.

746 NUMIDAEQUE FUGACES] i. e. fugam simulant; dicendo *Numidas* bene autem intulit *fugaces*; quasi verbum de verbo. Nam *Numidas* initiales interpretantur. SCHOL.

747 COMPLETIS] Nihil variant Codices à me visi; sed quidam à N. Henlio consulti habent *repletis*. Syllabam vero *re* ancipitem esse in compo-

2115

- Fessa jacet cervix: fumant sudoribus artus:
 755 Oraque projecta squalent arentia lingua:
 Pectora rauca gemunt, quae creber anhelitus urguet,
 Et defecta gravis longe trahit ilia pulsus;
 Siccaque sanguineis durefcit spuma lupatis.
 Jamque gradum neque verberibus, stimulisque coacti,
 760 Nec, quamvis crebris jussi calcaribus, addunt.
 Vulneribus coguntur equi: nec profuit ulli
^aCornipedis ^brupisse moras: neque ^cenim impetus illis

Incur

VARIAS LECTIONES.

^a Cornipedes V. pr. a m. pr. ^b rapuisse moras R. 1. ^c enim deest in B. 1. R. 1.

fitis saepius jam vidimus. passim ita Lucretius. Noster L. III, 630.

Ad summos repleta foros.

Quare recte hoc loco etiam sic legit Clar. Burmann., quem uti & Ill. Heinsum adi ad Ovidii L. VII. Metam. 628.

- - - *Inania moenia reple.*

750 QUIPPE UBI] Msc. quippe? ibi non son. Quod mirum. & alt. Quippe ibi. BERSM. ibi non male Pulm. unus Voss. pr. Hult. & meus. V. ad L. v, 79.

752 ORA TERENS] Plerique libri, & Codices tenent. minus bene. BERSM. Rigidos vexantia frenos ora terens. Sic meliores MSS., & Edd. Omnibon. Micyll. Hortn., Haered. Gryph. & Matt. male tenens, Amstel. cum tribus Voss. & meo teris. Ora vexantia frenos autem exponunt Sulpitius, & Alcenius per hypallagen pro terens frenos vexantes ora. ut apud Ovidium Lib. 1. Ar. Am. Init.

Frenaque magnanimi dente seruntur equi.

Stat. L. VIII. Theb. 393.

*Sic frenas terunt, sic proelia poscunt
 Hinnitu.*

& alios. Verum ad hypallagen recurrere, non est necesse. Equi enim terunt ora mordendo, sive vexando frenos, & lupatum. Apposite ex emendatione summi Gronovii Claudian. Epigr. xx, 7.

Sanguineo virides morsu vexare smaragdos.

& Silius L. v, 147.

Stat senipes, vexatque ferox bumentia frena.

Statius in eadem re Lib. VI. Theb. 398. dixit *urere ferrum*; ubi videatur Lutatius. Idem L. v, 612. *Gramina vexare curis*. quae loca ad Claudianum parum laudavit Heinl. *Terere ora* est atterere, ut *terere manus*, & alia membra dicimur. V. Cerd.

ad Georg. Virgil. L. IV, 114. Broukh. ad Tibull. 11, 4, 42. Joseph. Iscan. L. 1, 312.

- - - *teris hic in frenas jugales.*

Nec aliter totum hunc locum adducit Priscian. c. 1196.

752 SUBRIGIT] Ex Virgilio L. IV. Aen. 183.

- - - *tot subrigit aures.*

Aure subrecta Seneca Herc. Fur. 790. ubi consule Gronov.

753 NON STARE] Sulpitius exponit *se prosternere*. Omnino male. Indicium est lassitudinis generosorum equorum, si quieti sunt, nec se crebro movent, & stare loco sciunt. Contra enim, quando inest equo alacritas, *stare loco nescit*, ut ait Virgilius, & Statius L. VI. Theb. 400. *stare adeo miserum est*. ubi plurima Lucani descriptioni similia vide. Adde Cerdam ad Virgil. L. III. Georg. 498. &c. Senec. Herc. Fur. 1145. Inf. L. VI. *que ponitur* rursus pro *ex non*. ut passim apud Lucanum supra vidimus, & hic etiam Alcenius.

754 ARTUS] Revocavi hanc vocem, jubentibus hoc MSS., & Edd. omnibus. ante Grotium, qui ex uno Bersm. edidit *armi*. Imitatus est Statius L. VI. Theb. 470. de equis.

- - - *tepidis sudoribus artus*

Effoeti.

755 ARENTIA] Msc. *horrentia*. male. *Arentia* dicit siti torrida. BERSM.

760 CALCARIBUS] Quasi non satis dixisset *verberibus, stimulisque*, quae jungit quoque Lib. v, 175. & Statius L. VI, 460. Addit etiam *calcaria*: quomodo tolet noster bis idem, & omnia exaggerando, ne quid praetermittat, nimis multa dicere, non magnae ejus laude. Quamvis excusari quoque Lucretius possit; si credamus, illum vel iterata editione, ut putabat Grotius, quosdam versus emendasse, qui una cum ceteris dein in textum

T t inreple-

- Incurfusque fuit; tantum profertur ^a ad ^b hostes,
 Et spatium jaculis oblato vulnere donat.
 765 At, vagus Afer equos ut primum ^c emisit in agmen,
^d Tunc campi tremuere sono; terraque soluta,
 Quantus Bistonio torquetur turbine pulvis,
 Aëra nube sua textit, traxitque tenebras.
 Ut vero in pedites fatum miserabile belli
 770 Incubuit; nullo dubii discrimine Martis
 Ancipites ^e steterunt casus, ^f sed tempora pugnae
 Mors tenuit. ^g neque enim licuit ^h procurrere contra,
 Et miscere manus. sic undique septa Juventus
 Comminus obliquis, & rectis eminus hastis

775 Obrui-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a in V. 1. ^b hostem V. 1. W. a. m. pr. Marp. ^c immisit P. 1. B. 1. misit V. 2. H. ^d item MSS. & Edd. qdd. ^e steterant & stetero MSS. & Edd. qudd. vitiose. ^f ex B. 1. V. sec. ^g nec A. ^h concurrere VV. LL. Steph.

irrepperint, vel potius cum quosdam diversos ejusdem sententiae versus prae divite ingenii vena composuisse, & adscripsisse, ut dein accuratiores judicii lima eos perpohret, & superfluos eraderet. quod per immaturam mortem ipsi non licuit. Examinet attentus lector inprimis haec loca. Lib. 1v, 299. &c. v, 435, 435. vi, 187, 208, 554. &c. ix, 632. &c. x, 123, 127. & alia. *Addere gradum*, ut hic, Livius quoque habet L. x, 20. xvi, 9. Sed etiam sine substantivo *gradum*. Virgilius Lib. 1. Georg. 512. & Silius L. xvi, 374. *Addere in spatio*. In campum accipere habenas supra L. 11, 500.

761 VULNERIBUS | Vulnerant equos, ut dolore compulsi celerius ambulant, quia cogi calcari- bus, & verberibus non possunt. SCHOL.

762 NEQUE ENIM IMPETUS ILLIS &c. | *Ullis* unus Ber. m. item *ulli* cum Voss. tert. & Edd. Ven. Brix. Mediol. Scio, saepe auctores à singulari transire ad pluralem numerum, & contra: quod ipse, ni fallor, alibi monuisse debui. Hic tamen maxime mihi arridet lectio veterrimi Vossiani | *secundi ille*. Motus ille, sive morarum interruptio, quam equi per vulnera fecerant, non fuit impetus, & incurtus, sed tantum accessus propior ad hostes, quo facilius vulnerari possent.

763 PROFERTUR | Ber. m. unus. Vossiani quinque, Reg. pr. Witt. Hulst. Amstel. cum Edd. Ven. Brix. Med. *perfertur*. quod notaret accessum plenum ad hostes, ut cominus venerint. Hanc enim inesse vim praepositioni *per* diximus supra in V. *permittere*. Adde vs. 674. L. v, 673. Drakenb. ad Silium v, 326. Verum malim hoc loco cum Pulm.

ceteris Ber. m. Steph. & octo ex meis retinere *profertur*, sive promovetur. Si enim ad hostes plane perlatis essent equi, abstulissent ictum jaculorum: quod contra Lucani mentem hic foret. Electio verioris lectionis in compositis cum praepositionibus *per*, & *pro* à solo dependet judicio. MSS. hic niti vix possumus; cum semper in illis confundantur.

764 SPATIUM DONAT | Dum occurrit hosti, & de proximo vulneratur. Donat ita jaculis spatium i. ne ad se longius dirigatur. SCHOL. i. e. facit, ut jaculis non opus sit longe eminus currere, cum prope cominus possit vulnerari eques. *ratibus donare flexus Maleae* vi, 58. Adde not. ad Sil. 1, 487.

770 Nullo dubii &c. | Non utrique parti fuit casus Martis in dubio; sed, soli illi pedites interempti sunt. i. milites Curionis. Sive una pars occidebat tantum, altera occidebatur. SCHOL. male MSS. quidd. *duri*. V. Cel. Burm. ad Valer. Flacc. vi, 545. & nos ad L. v, 723.

771 TEMPORA PUGNAE MORS TENDIT | i. e. non pugnant, sed occiduntur. Sive quando pugnare deberent, spatia pugnae mors virorum occupavit. SCHOL.

775 SOLUTA | i. in pulverem redacta, sc. incursum equorum. *Bistonio* i. Thracio, quia Aquilo de Thracia flat. IDEM.

775 NON SANGUINE SOLUM, TELORUM NIMBO &c. | Sic distinguendus est hic locus. Vulgo *nec sanguine, solum telorum n.* Quod ortum est ex Edd. Micylli, & Pulmanni. Non enim vult Lucanus, juventutem tantum fuisse perituram telorum nimbo

- 775 Obruitor, ^a non vulneribus, nec sanguine solum,
Telorum nimbo peritura, & pondere ferri.
Ergo acies tantae parvum ^b spissantur in orbem:
^c Ac, si quis ^d metuens medium ^e conrepsit in ^f agmen,
Vix impune suos inter convertitur enses;
780 ^g Densaturque ^h globus, quantum pede prima relato
ⁱ Constrinxit gyros acies, non arma movendi
Jam locus est pressis; stipataque membra teruntur.
Frangitur armatum confuso pectore pectus.
Non tam laeta tulit victor spectacula Maurus,
785 Quam Fortuna ^k dabat: fluvios non ille cruoris,
Membrorumque videt ^l lapsum, & ferientia terram

Corpora:

VARIAE LECTIONES.

^a nec W. V. I. A. ^b densantur A. ^c at M. V. I. B. I. ^d medium met. V. I. ^e correpsit V. I. ^f agrum R. I. ^g densanturque V. I. ^h globos R. I. ⁱ constrinxit B. I. construxit V. 2. ^j constringit. Ed. Alcen. ^k dedit VV. LL. Steph. ^l lapsus V. I. ^m lapsus, fer. B. 2. P. 2. W. H. R. I. Edd. Alc. Mic. & deest in A.

nimbo, & ferri pondere, non vero vulneribus sanguinolentis. Quod absurdum foret. Verum ait, eos non solum acceptis per hastas, gladiosque vulneribus, ex quibus sanguis profuit, perituros; sed etiam telorum nimbo, & pondere, quae velut nubes in confertos jaciebantur, & desuper cadentia irrita non esse poterant. Quam huius loci explicationem res ipsa flagitat. Aldus, Colin. & Steph. ediderunt,

- - - nec sanguine solum
Telorum nimbo peritura, at pondere ferri.

Sed male, & contra MSS. codices, in quibus omnibus habetur &, vel ac. uti & apud Servium ad Virgil. Aen. ix, 808.

- - - iniectis sic undique telis
Obruitor.

Disjunctiva particula *sed* subintelligenda est ante *telorum nimbo*, quam ellipsin in Lucano frequentem esse, vidimus ad L. II, 86. v, 175. Similis autem est locus Statii L. VIII. Theb. 414.

Hi pereunt missis, illi redeuntibus hastis &c.
Nec locus ad terram telis; in corpora ferrum
Omne cadit.

776 PERITURA] Legitur & *pereunt*, ipsi Juvenes accipimus; si *peritura* i. juvenus. Non videntur plurimi, sed obruuntur pondere tot hastarum. SCHOL.

778 SI QUIS METUENS] i. e. si quistimidus protraheret se in medium agmen, non poterat se sine damno convertere inter enses sociorum. Tan-

tum enim constringebantur, quantum hi, qui extremi erant, se recolligebant & retrocedebant. SCHOL.

780 DENSATURQUE GLOBUS] Citat Servius *densaturque*. Et ait similiter scriptum Virgilio: *Extremi addensent aciem*, secunda conjugatione, quod apertum ex Lucretio:

- - - quod se condensat aer.

Quod autem idem Servius in fine huius versus *relieto* habet pro *relato*, aut memoriae ipsius, aut exscribentis est culpa. GROTI. Ed. tert. Ubi Servius a Grotio (siquidem haec Grotii sunt, quae ejus nomine vulgo circumferuntur) laudatus citet *densetur* reperire non potui. Ter ab illo huius terminationis in Virgilio mentionem factam, video. ut L. VII. Aen. 794. x, 432. xi, 650. secundo loco, qui hic innuitur, tantum haec verba citat. *Quantum p. p. relato* (quaedam Edd. ejus *relieto* non *relieto*. quod esset dictum; ut *relegere filum* &c. sed *referre pedem* proprium in hac re, & retinent omnes MSS.) *constringit gyros acies*. Immo contra Priscianus, ut ostendat, *densari* aeque dici, ac *denseri*, hunc locum adducit Col. 838. Servant id quoque libri omnes. Alias de hac terminatione, vide, quos laudavimus ad vi. 76. ubi quidam Codices *densentur*. Sed ut Lucanus praetulit secundam & *fridere* conjugationem, non tertiam, momentibus Grammaticis (confer. notata ad Lib. vi, 179.) ita fecisse etiam potuit in *densari*. *Adstringit*, non *constrinxit*, ibidem Priscianus, quod praeterrem; vel *adstringit*, si juvarent MSS. Sic *ad-*
T t 2 *firm-*

- Corpora: compressum turba stetit omne cadaver.
 Excitet invilas dirae Carthaginis umbras
 Inferiis Fortuna novis: ferat ista cruentus
 790 Hannibal, & Poeni tam dira piacula manes.
 Romanam, Superi, Libyca tellure ruinam
 Pompejo prodesse, nefas, votisque Senatus.
 Africa nos potius vincat sibi. Curio fufas
 Ut vidit campis acies, & cernere ^a tantas
 795 Permisit ^b clades ^c compressus sanguine pulvis,
 Non tulit adflictis animam producere rebus,
 Aut sperare fugam, ^d ceciditque in strage suorum
 Impiger ad letum, ^e & fortis virtute coacta.
 Quid nunc rostra tibi profunt turbata, forumque,
 800 Unde Tribunitia plebejus signifer arce
 Arma ^f dabas populis? quid ^g prodita jura Senatus,

Et ge-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *testas* R. 1. ^b *strages* V. pr. pro var. lect. ^c *oppressus* Marp. ^d *ucidit* M. ^e & deest in H. ^f *dabat* B. 1. *dabis* Edd. Omnib. ^g *perdisa* R. 1.

stringere vincula Ovid. Metam. xi, 75. quod non mutandum. *adstringere socum* Horat. L. ii. Epist. i, 174. & alibi.

782 TERUNTUR] Mscr. duo *tenentur*: minus bene. atteruntur, colliduntur. BERSM. *Tenentur* etiam Voss. pr. & Reg. pr. *teruntur* Witt. male.

784 NON TAM] i. e. non tantum spectabat, vel sentiebat Maurus, quantum Romani patiebantur. Nam omnes patiebantur; nec tamen hoc spectantibus Mauris SCHOL.

788 EXCITET] Hoc cum indignatione dictum est. *Novis*, quod tot pariter occiderit. *Manes* à Scipione peremti. IDEM.

791 ROMANAM RUINAM] Haec, quae passi sunt Romani, melius pro Hannibale fierent, qui fuit hostis, quam Pompejo, qui & ipse Romanus est. *Sibi*, bene sibi; nam modo Pompejanis dicit. IDEM. *Romanam superi Libyca tellure r.* Clausula caedis constat exclamatione in Deos, qui hac clade visi fuerunt rem gratam Pompejo, & senatui facere, cum satius fuisset, id eos ruina Afrorum facturasse, quam cum internecione florentissimi exercitus Romani, idque in Africa. Vel ut *Glaucianus* exponit, quod poëta velit, tum Pompejum, tum senatum tam piū, ac magnanimum videri, ut malit, Afros vincere Romanos sibi, quam Pompejo, ac senatui. HORTENS. Dicit auctor clare, nefas esse, & rem, quae Romanos podo-

re suffundat; Romanos tam multos in ipsa Africa perisse in utilitatem Pompeji, & Senatus: cum potius debuissent perire Afri, vel certe vicisse non Romanis ipsis, sed sibi.

795 COMPRESSUS] Quem commotum ab exercitu suorum sanguis exilinxerat. SCHOL.

796 ANIMAM] Vitam: alii *animam*, minus recte. pro *sperare*, Mscr. *superare*. male. BERSM. *Animum* typhothetae culpa inrepsit in Edit. Haer. Gryph. & dein Pulm. quem errorem nugax Maittaire coecis oculis rursus admisit.

798 COACTA] Desperatione collecta. SCHOLIAST.

800 UNDE TRIBUNITIA PLEBEJUS SIGNIFER ARCE] Alii *arce*. BERSM. Bersmannum secutus est Grotius: cum vulgo legebatur *arce*; quomodo etiam in meorum MSS. duobus recentioribus, & Voss. tert. a m. sec. Artes tribunitiae ubique sunt decantatae, easque in primis exercuit Curio, ut ex Historia notum, & nostro L. i, 275. 14, 690. Sed verissimum tamen hoc loco est *arce*, quod habent longe plurimi libri, & variae lectiones Stephani cum Edd. Veneta, & Omniboni, qui exponit per *Tribunitiam potestatem*. Non ad amissum. *Arce* *Tribunitiam* per appositionem auctor nominavit ipsa rostra, & forum, ut bene observat Scholiastes, unde quati ex arce tyrannica arma dabat, & incitabat populum. quo sensu passim haec vox

ve-

- Et gener, atque focer bello ^a concurrere ^b jussi?
^c Ante ^d jaces, quam dira duces Pharsalia confert,
 Spectandumque tibi bellum civile negatum est.
 805 Has Urbi miserae ^e vestro de sanguine poenas
 Ferre datis: luitis jugulo sic arma potentes.
 Felix Roma quidem, ^f civesque habitura beatos,
 Si libertatis Superis tam cura placeret,
 Quam vindicta placet! Libycas, en! nobile corpus
 810 Pascit aves, nullo ^g contactus Curio busto.
 At tibi nos (^h quando non proderit ista ⁱ silere
 A quibus omne aevi senium sua fama repellit,)
 Digna damus, juvenis, merita praekoniam vitae.
^k Haud alium tanta civem tulit indole Roma,
 815 Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
 Perdita tunc Urbi nocuerunt ^l secula, postquam

Ambi-

VARIAE LECTIOES.

^a *confergere* A. ^b *visi* O. I. ^c *deest* hic versus in A. ^d *acies* W. ^e *nostro* V. I. ^f *cives* V. I. ^g *con-*
tactus B. I. ^h *contactus* V. 4. W. M. Edd. Omnib. ⁱ *quamquam* H. ^j *silari* W. ^k *non* V. I. M. ^l *for-*
dera VV. LL. Steph.

venit. De variis *vis* *arcis* significationibus consu-
 lat, cui lubet, Barthium ad Claudian. Consul.
 Manl. vf. 6. Livius Lib. III, 45. *Tribunitium au-*
xilium, & provocationem vocat duas arcis libertatis
tuendas c. 57. *Tribunal castellum omnium scelerum.*
Arx, & ars frequentissime confunduntur. V. ad Sil.
 III, 770.

803 CONFERT] i. committit, atque collidit.
 nam bene exposuit *Spectandum* i. b. c. neg. SCHOLAST.

805 POENAS] Licet misera sit urbs Roma, ta-
 men has poenas capit de vobis. IDEM.

806 FERRE DATIS] In Vossiano primo, & quar-
 to à manu prima scribitur *nempe*. Non male qui-
 dem; sed tamen haud admittendum. Videtur li-
 brarius *ferre* mutasse; quia credidit sumi tantum
 pro poenas luere, dare, quod aliquomodo possis
 conjicere ex glossa Voss. secundi *us illa vobis ca-*
dentibus puniatur. *Ferre poenas* hic non est puni-
 ri, sed sumere, accipere poenas. ut L. IX, 104.

- - - *poenas animae vivacis ab ipsa*

Ante feram.

Dare cum infinitivo *millies* jungi, quis nescit?

806 POTENTES] Mier. duo *potentes*. male. Est
 enim *ἀντοφῆ* ad proceres urbis. BERSM. *Pe-*
tentes ex meis perperam habent quoque Vossiani
 duo, Wittian. & Reg. unus. sed jam in tribus prio-

ribus correctum.

808 CURA] Hoc est. Si sic libertatem inte-
 gram tuerentur, uti vindicant lacram. SCHOLAST.

809 QUAM VINDICTA PLACET] Tacitus: *Nec*
unquam atrocioribus Populi Romani cladibus, magis-
ve justis judiciis approbatum est, non esse curae Deis
securitatem nostram, esse ultionem. Vide & Cice-
 ronem III, de natura Deorum, ubi de Cinna
 sermo. GROTIUS. Tacitus I. Histor. c. 3. inibi
 Lipsius; quem nimis indigne habuit Trajanus
 Boecalin. Cent. I. Ragguai. 23. p. 80. seqq. BROUK-
 HUS.

811 PRODERIT] Se. poëtae silere, quos num-
 quam obicurat antiquitas, in ore omnium, & me-
 moria constitutos. Est & alter sensus. sc. quum
 ista silere non proderit, à quibus omne aevi se-
 nium repellitur (*reparatur* Voss. pr.) nec si ta-
 ceamus, obscura sunt. (MSS. *si* vel *si* sine *nec*)
 Non enim ista, quae passus es, ulla aetate pote-
 runt obsecrari. sunt eni m famosa. SCHOL.

814 HAUD] Epitaphium Curionis. IDEM.

816 URBI] Id rect us, quam *Orbi* ob ea, quae
 praecedunt. GROTIUS. Videtur Grotius in quadam
 Ed. invenisse *orbi*. In qua vero id fuerit, nescio;
 cum omnes, quas ego viderim, cum MSS. *urbi*
 exhibent.

Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
 Transverso mentem dubiam torrente tulerunt.
 Momentumque fuit, mutatus Curio, rerum,
 820 Gallorum ^a captus spoliis, & Caesaris auro.
 Jus licet in jugulos ^b nostri sibi ^c fecerit ensis
 Sulla potens, Mariusque ferox, & Cinna cruentus,
 Caesareaeque domus series; cui tanta potestas
 Concessa est: emere omnes, hic vendidit Urbem.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a spoliis c. V. I. ^b nostros ense vulgo. ^c fecerat R. I.

818 TRANSVERSO TORRENTE] Metaphora est. i. e. veluti torrente verso, sive transversum curren-
 te, & non recto cursu. SCHOL.

819 MOMENTUM] Cum ipso cuncta mutata sunt. Sic è contrario Cicero. *Cum sis post vitam sine momento futurus* i. nullius momenti. IDEM. Vide omnino Ciceronis ad hunc Curionem Epistola Lib. II. ad Fam. Ep. 7.

820 GALLORUM] Decies (forte dc. Vide Hor-
 tens. & Viros Doctos ad Vellej. L. II. c. 48.) enim
 Sertertium ei dederat Caesar, ut ad se transiret,
 quod ipse acquisierat victor in Gallia. SCHOL.

821 JUS LICET IN JUGULOS NOSTROS SIBI FE-
 CERIT ENSE] Non improbanda haec lectio: At
 MS. P.

*Jus licet in jugulos nostro sibi feceris ense
 Sylla potens.*

Quasi dicat, Romanos Romanis armis subactos,
 sicut alius dixit, provincias provinciarum sanguine
 vinci. GROTI. Placeret lectio à Grotio producta
nostro ense. non dissimile illud L. x, 352.

*Et dederat ferrum, nullo sibi jure retento,
 In cunctos, in seque simul.*

Nisi veriore, sed ejusdem sensus, suppeditarent
 nobis optimi libri. nam in tribus veterrimis Vos-
 sianis à m. pr. Wittiano, Oxon. primo, & Re-

gio primo est *ensis*. *Jugulis nostris* Voss. prim. Im-
 mo *nostris* aperte Regius prim. & Berlm. unus. *Sul-
 la potens ensis nostri* elegantissime mehercule. quare
 restitui. Sic *pelagi terraeque potens* L. I, 83. v, 50.
 VIII, 554. *Regum potens*. ubi vide plura.

823 DOMUS SERIES] Vitiolae in variis Stephani
 lectionibus *acies* exhibetur. *Series* continuam no-
 tat familiam, ut bene interpretes. Consule III.
 Heinsum ad Claudiani Lib. I. in Eutrop. 456.

gens Claudia surgat,

Et Curii series.

824 CONCESSA EST] Recte deleuit interroga-
 tionis signum in sua *cadere* Grotius, quod Aldus,
 & omnes post eum editiones, Ascensianas si ex-
 cipis, exprefferunt. Adulatur, sive, vere sive fictè,
 Neroni; ut Lib. I. init.

*Multum Roma tamen debet civilibus armis,
 Quod tibi res acta est.*

824 EMERE &c.] Quia & alii dona dando eme-
 runt urbem, ut in ea dominarentur. Curio solus
 omnium vendidit Caesari, ut in ea dominaretur.
 De quo Virgilium volunt dixisse,

*Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 Imposuit.*

SCHOL. Est L. VI. Aen. 621. ubi Vid. Serv. &
 Senec. de Const. Sapient. c. 2.

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
LIBER QUINTUS.

In ^a primo Quinto ^b Pompejo Roma ^c regenda
Est data. multa timens ^d pro se responsa recepit
^e Appius. exponit pars proxima seditionem
^f Sedatam ^g poena. mare ^h transiit urbe relicta
Caesar, qui questus, quod non Antonius ultra
Iverat, expertus fuit ⁱ ipse pericula ^k ponti.
Ultima, ^l quod posita mansit Cornelia Lesbo.

Sic alterna duces bellorum vulnera passos
 In Macetum ^a terras, miscens ^b adversa secundis,
^c Servavit Fortuna pares. Jam sparserat Haemo
 Bruma nives, gelidoque cadens Atlantis Olympo;
 5 Instabatque dies, qui dat nova nomina fastis,
 Quique colit primus ducentem tempora Janum.
 Dum ^d tamen emeriti remanet pars ultima juris,
 Consul uterque vagos ^e belli per ^f munia ^g Patres

Elicit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a campos Marp. terris Edd. Mic. Hort. ^b averfa A. ^c servavi Hort. m. ^d tantum A. ^e per belli Edd. primac. ^f numina B. i. mutua M. ^g vagas partes Rottendorf. Cod. male.

- ^a PRIMA] MS. Barth.
- ^b POMPEJUM] MS. Barth.
- ^c REGENDI] MS. Amst.
- ^d PER] Barth. & Amst.
- ^e APPIUM B.
- ^f SEDDATA] Meus.
- ^g POENAM] B. & A.
- ^h DEEST in B.
- ⁱ IPSA] Meus
- ^k MARTIS] B.
- ^l QUE EXPOSITA] Meus.

¹ ALTERNA] Vicerat enim supra Caesar Massilienses; nunc Pompejanus Juba operavit Curionem. SCHOL.

² MACETUM] Ut rescripti pro vulgato *Macet-*

dum, habent Vossiani quatuor, & Regius prim. Vide ad Lib. 11, 647.

⁴ ATLANTIS] Mense Novembri, atque Decembri dicit, quando Vergiliae occidunt. Declinavit ergo, haec *Atlantis*, casu nominativi numeri singularis. Est patronymicum femininum. SCHOL. Cave illud *Atlantis* secundo casu accipias. Significat enim ex occasu Vergiliarum mentem Decembrem. GROTI. Ed. sec. Ex Grotii verbis credere, aliquem interpretum vocem hanc sumere in gignendi casu: Omnes tamen commentatores recte viderunt esse nominativum Patronymicum, & singularem pro plurali. Ut noster solet *Pleiadas* singulari numero describere. Lib. 11, 722.

Et jam Pleias habet.

VIII,

- Elicit Epirum. peregrina ac sordida sedes
 10 Romanos cepit procures: secretaque rerum
 Hospes in externis audivit curia tectis.
 Nam quis castra vocet tot strictas jure secures,
 Tot fasces? docuit ^a populos venerabilis ordo
 Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
 15 Ut primum moestum tenuere silentia coetum,
 Lentulus ^b è celsa sublimis sede profatur.
 Indole si dignum Latia, si sanguine prisco
 Robur inest animis, non, qua tellure coacti,
^c Quamque procul ^d tectis captae sedeamus ab urbis,
 20 Cernite: sed ^e vestrae faciem cognoscite turbæ;
 Cunctaque jussuri primum hoc ^f decernite Patres,

Quod

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *populum* Edd. Ven. Br. Med. *perperam*. *populos doc.* Voss. sec. ^b *vulgo excelsa*. ^c *quodque* V. i. W. pro
 var. tect. *quaque* incus. ^d *castris* VV. LL. Steph. ^e *nostrae* V. i. M. ^f *discernite* W.

VIII, 852.

Ibis & imbrifera ficeas sub Pleiade Thebas,
alique, & nostrum imitatus Claudianus,
- - - madidaque cadentis
Pleiade.

Passim ita Graeci.

5 DIES] Kalendas Januarias dicit, cum Consu-
 les novi procreantur. SCHOL.

7 EMERITI JURIS] i. e. expletæ potestatis.
 Mensis enim Novembris agebatur, in quo apud
 Consules jam pars est ultima dignitatis. IDEM.

8 UTERQUE] Lentulus, & Marcellus. (Gellius
 MSS.) IDEM.

8 VAGOS] i. e. dispersos per provincias ad exer-
 citum colligendum, hoc est *per belli munia* i. of-
 ficia. IDEM.

11 EXTREMIS] *Externis* C. P. O. G. & Canter.
 Nov. Lect. Lib. III. cap. 2. PULM. Alii *extre-
 mis*. minus apte. BERSM. Omniboni, Sulpitii,
 Aldi, Colin. Steph. Gryph. aliaque editiones ha-
 bent *extremis*: quomodo locus hic citatur à Ser-
 vio ad Virgilium L. XII. Aen. 519. Sed recte pri-
 marum editionum, & omnium, qui à me visi
 sunt, praeter Wittianum, multorumque aliorum
 Codicum scripturam revocarunt, atque exhibue-
 runt viri docti. Nec aliter Priscianus c. 749, 765.
 & ipse Servius ad L. III. Aen. 539. ubi agit de
 voce *hospes*.

12 CASTRA] Non Curiam. SCHOL.

14 NON MAGNI PARTES &c.] i. e. non Sena-
 tum in partibus esse Pompeji, sed Pompejum in

partibus esse Senatus; quippe plus vult, Curiam
 esse, quam Magnum. SCHOL. Sunt, qui le-
 gant *patres*, & *patribus*. ASCENS. De V. *partibus*
 latius infra agendum. Hinc autem patet, uti mo-
 nuit N. Heinsius, nihil esse mutandum in Vellejo
 Lib. II. c. 40. *Coff. Senatusque causae, non Pom-
 peji, summam imperii desulerunt*. Invidiosius di-
 xit Florus L. IV, 2, 15. *De successione Caesaris Se-
 natus, id est, Pompejus, agitabat*.

16 EXCELSA] Msc. duo. *excelsa*. alii *celsa*. di-
 stinetis vocibus, sicut & codex unus Msc. BERSM.
E. celsa. Restitui veterum editionum lectionem,
 quam primus mutavit Sulpitius, quem Ascens. Mi-
 cyll. Hortens. Bersm. & Grotius sunt secuti. *celsa*
 praeter codices aliorum ex meis habent opti-
 mi Vossiani quatuor, Regius prim. Wittian. & a-
 lii. Utrum praepositionis à hoc sensu Viri Docti
 saepe ostenderunt. Vide, ut ceteros taceam,
 Richteri parerg. Crit. 44. & Zwartz. ad Turfellin.
 de particul. p. 369. Claudian. L. III. R. Prof. 18.

Ex alto genitor sic orsus Olympo.

plura dicenda erunt ad vs. 640. *Flustibus & mediis*.

23 HYPERBOREAE] Septemtrionalem plagam
 dicit, & Australem. SCHOL.

24 CLAUSUSQUE VAPORIS AXIS] Ascensius
 haec exponit per *non recipiens vapores humidos*. Hor-
 tensius *clausum axem* putat dici, quia inter duos
 Tropicos concludatur. Uterque male. & reliqui
 interpretes hic tacent. Lucanus vero per *axem*
vaporibus clausum intelligit plagam nimis aestibus
 inhabitabilem, & inaccessam: quomodo scripto-
 res

Quod regnis, populisque liquet, * nos esse Senatum.
 Nam, vel Hyperboreae plaustrum glaciale sub Urfae,
 Vel plaga ^b qua torrens, claususque vaporibus axis,
 25 ^c Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles,
 Si fortuna ferat, rerum ^d nos summa sequetur,
 Imperiumque comes. Tarpeja sede perusta
 Gallorum facibus, ^e Vejosque habitante Camillo,
 Illic Roma fuit. non umquam perdidit ordo
 30 Mutato sua jura ^f solo. moerentia tecta
 Caesar habet, vacuasque ^g domos, legesque silentes,
 Clausaque justitio tristi fora. curia solos
^h Illa videt Patres, plena quos urbe fugavit.
 Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.

35 Ignat.

VARIAE LECTIOES.

a vos V. pr. b quae W. c non H. d vos V. 1. e Vejos h. B. 1. f loco Marp. Edd. Sulp. Asc. Vers. Mic. Hort. g domus V. tert. h ista R. 1. V. 1. jam V. 1.

res passim, mare tempestato, vel hyeme clausum, dicunt, & contra apertum. Vide notas ad Flor. L. 11, 6, 1. Ipse noster vs. 407.

- - - clausas ventis brumalibus undas.

Alpes hyeme clausas scribit Livius L. xxvii. c. 36. Silius Ital. L. 1, 546. Aperire Alpes Liv. ibid. c. 39. supra L. 1, 405.

- - - - - apertum gentibus orbem.

Virgilius L. 1. Aen. 234.

- - - - - quibus tot funera passis

Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.

Similia vide ad Valer. Flacc. L. vii, 230. Vapores vero pro aestibus sumi, ostendemus ad L. ix, 588. tolerare vapores.

25 CRESCERE] Quia ibi numquam nox longior est die, nec dies nocte, sed semper est aequinoctium. SCHOL.

26 RERUM SUMMA] In MSS. nonnullis est *suma*. Eleganter, quod ad phrasin. Consule Cel. Burmann. ad Ovidium. L. ix. Metam. 14.

Ille Jovem socerum dare se, famamque laborum.

Verum hoc loco Lucanus simpliciter agit de jure Senatus, & dicit, eum, quocumque loco cogatur, summam habiturum potestatem, & imperium; quam vocem suo more, ut aliquoties jam monuimus, pro explicatione prioris *summae* addit. Sic *summa* pro imperio Ovid. Epist. Her. vii, 12.

Nec scepero tradita summa tuo.

ubi vide, & ad Vellej. L. 11, 76. *Parum habebat*,

summam accepisse. summa imperii, resp. passim. Ut hic summa rerum, Terent. Phorm. 11, 2, 3. Ad te summa rerum redit. Vellej. L. 11, 68. De rerum summa dimicare, & saepe similia. vide Indicem nostri.

27 COMES] Hic, & haec comes facit. Adjungitur etiam plerumque neutro generi. Unde hoc dicit. Imperiumque comes. SCHOL.

28 VEJOSQUE HABITANTE CAMILLO] Illic enim Camillus exulavit, qui signa Romana a Gallis reduxit. IDEM. Non exulavit Vejis Camillus, sed Ardeae, ut recte Hortensius monet, sed eo evocatus est à Romanis, & dictator creatus. Nisi ergo haec verba capias post evocationem, erravit auctor. Certe ejus verbis deceptus esse Florus videtur, qui Camillum Vejis consensuisse ait Lib. 1. c. 21. ubi omnino vide Salmasium, & Dukerum.

31 SILENTES] Quia illi, qui sunt Romae, non audent leges recitare. SCHOL.

33 CURIA SOLOS] Sensus hic est. Curia nos solos videt, & meminit Senatores, licet alios sibi fecerit Caesar. IDEM. Non bene haec cepit Scholiastes. Ait Lucanus. In Curia, sive Senatu isto, quem Romae coegit Caesar, solos esse eos, quos fugavit antea Curia, sive Senatus ex urbe, & in exilium ob crimina ipsorum ejecit, quosque revocavit Caesar, ceteros vero, qui non in exilium pulsi erant, illic in Epyro convenisse. Male fugavit plerique interpretes de Caesare intelligunt.

34 EXULAT] Exilium in urbe Roma esse dicit, unde fugati sunt Senatores. SCHOL.

V v

38

- 35 Ignaros scelerum, longaque in pace quietos
 Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus
 Membra loco redeunt. en totis viribus orbis
 Hesperiam pensant Superi: jacet hostis in undis
 Obrutus Illyricis: * Libyae squalentibus arvis
 40 Curio Caesarei cecidit pars magna Senatus.
 Tollite ^b signa duces, fatorum inpellite cursum:
 Spem vestram praestate ^c Deis: fortunaque tantos
 Det ^d nobis animos, quantos fugientibus ^e hostem
 Causa dabat. nostrum exhausto jus ^f clauditur anno.

45 Vos,

V A R I A E L E C T I O N E S.

* *Libyes* P. 6. B. 4. V. 3. A. meus, & Edd. plurimae. *Libye* R. pr. *b magna* B. 1. *c Dii* P. 2. B. 2. V. sec. R. 1. W. M. *d vulgo vobis.* *e hostes* Ox. pr. *f redditur* Marp.

38 HESPERIAM] Ut nos totum orbem possideamus pro eo, quod amisimus Italiam, sic Dii metiuntur. *Hostis* i. e. Vultejus de Caesaris parte. SCHOL.

39 SQUALENTIBUS ARVIS] Alii legunt *squalentis in arvis*; ut sit *in arvis Libyae squalentis*. ASCENS. *Squalentis* in ediderunt Micyllus, & Hortensius, sed contra Mssos omnes. Lib. 1, 205.

- - - sic cum squalentibus arvis
Aestiferas Libyes viso leo comminus hoste.

Hoc verbo unitur etiam Virgilius Lib. 1. Georg. 507.

- - - squalent abductis arva colonis.

ubi vide Cerdam. Rutilius Itiner. L. 1, 363.

As contra ferro squalentia rura coluntur.

Squalentes campos saepe habet Silius. Vide Drakenborch. ad L. XII, 373. *Squalentia jugera Dirces* Stat. L. 1. Theb. 151.

42 SPEN] Id est. quia Dii nobis praestitere viatoriam, ipsis debetis, ut speretis cuncta meliora. SCHOL.

43 DAT NOBIS ANIMOS] *Nobis*, ut reposui, habent hic plerique, & optimi MSS. cum omnibus vetustis Edd. non *vobis*. quamquam parvi interest. Variat enim saepius in hac oratione per primam, & secundam personam auctor.

44 CAUSSA] Tunc enim, cum fugeremus; spem evadendi habuimus, quod nos justiores partes secuti esse videhamur. Nunc ideo speremus, quia & superiores (uliores Voss. pr. *ulteriores* Voss. sec.) sumus. SCHOL.

44 EXHAUSTO] i. e. consumto per labores, & molestias. Nam Lucanus videtur hoc loco consularem annum tamquam onus, & laborem consi-

derare, respectu Cos. Lentuli. Sic *exhausti pericula, & labores*, apud Ovidium, aliosque occurrunt. Dubito tamen, an ita simpliciter *exhaustus annus* pro finito, peracto, ad finem perducto, poni possit. quare monendum est, in duobus Pulm. tribus Berlm. Wittiano, Regio pr. & Vossiano *exaeto* legi. Passim autem tempus elapsum vocari *exaetum*, vidimus ad L. 11, 577.

Exaetum quam Cynthis conderet orbem.

Ubi itidem in nonnullis invenitur *exhaustum*.

44 CLAUDITUR] Finiunt enim, quem nunc habent, consulatum. SCHOL.

50 SPARSUS HOMINUM] i. e. divisus à senatu; colaudati sunt omnes, qui pro Magni parte faciebant. IDEM. *Honor* rescripti pro *honor* ob nimiam repetitionem sibilae litterae s, ex Pulm. uno, & quinque Vossianis Codd. cum Edd. Ascens. Micylli, Hortens. aliorumque.

51 RHODOS PELAGI POTENS] Rhodii enim plurimum navali robore (*proelio* Witt.) valuerunt, ideoque appellati sunt Romanorum navales (deest haec vox in Voss. pr. & Witt.) socii. *Phoebena* quia ibi maxime Sol colebatur. *Exornata*. His enim missa sunt munera à Romanis. SCHOL. *Phoebiam* vocat *Rhodum* poeta, non solum quia templum, & colossus Solis Rhodi fuerit, ut hic Interpretes sentiunt, sed etiam quod tota insula haec Solis quasi propria, ac sorte quadam eidem deo ab initio tradita fuerit. Ita enim scribit Pindarus Ode 7. Olympicorum:

Φασι δ' αἰθέρας πελάει
 Ῥήσις. ὅστω, ὅτι
 Χρῆμα δατίοντα Ζεὺς πρὸς ἀθάνατοι.
 Φασιγὼς δὲ πλάγῃ

Υἱὸς

- 45 Vos, quorum finem non est censura potestas,
 Consulite in medium, Patres, Magnumque jubete
 Esse ducem. Laeto nomen clamore Senatus
 Excipit, & Magno fatum patriaeque, suumque,
 Inposuit. Tunc in reges, populosque merentes
 50 Sparfus ^a honor, ^b pelagique potens Phoebeia donis
 Exornata Rhodos, gelidique inculta juventus
 Taygeti: fama veteres laudantur Athenae:
^c Massiliaeque suae donatur libera Phocis.
^d Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, fidumque per arma

55 Dejo-

VARIAE LECTIONES.

^a honor vulgo. ^b pelagoque Sulp. Ascens. ^c Massiliaeque B. I. ^d tum Edd. qq.

Ῥῶδοι ἱμῶν ποτιῖα.
 Ἀλκυονίδες δ' ἐν βύθιοις
 Νῆες ποικίλονται.
 Ἀπείροισ' ἔτι ἔτις ἱ-
 Δαῖον λῆξ' ἀέλιον,
 Καὶ ῥά μοι χάρις ἀλλήλων-
 Τοῖσι ληϊοῖσ' ἀγνὸν θῖον.
 Μισαθίντι δὲ Ζεὺς ἄρ' ἀπάλει μίλ-
 Λαι θῖμον. ἀλλὰ μὴ ἔτι
 Εἴασι. ἰαυὶ πολιάς
 Εἴπει τοῖς αὐτοῖς ἱερῶν ἰδοὶ θαλάσσης
 Αἰθριότατος πύλαις
 Πολύβοται γῆρας ἀνδρῶν
 Ποιῖται, καὶ ἱερῶν μύλων.

Et mox addit:

- - ἔχον τί μοι ὁ-
 ἱαυὶ ὁ γυνὴλ' ἀκρίτως πετῆρ.
 Πῶς ποτιῖται ἀρχὴ ἱππῶν.
 Ἡ δὲ ῥῶδοι ποτιῖται μυχθῶν
 Τίς ἐπ' ἔτι, τοφά-
 Τα πύματ' ἐπὶ ποτιῖται.
 Αἰθριότατος πύλαις
 Μύλων. ὅν ἔτι μετὰ Κάριον,
 Πρωτοβύταισι ἰα-
 Λυτοῖσι ἱππῶν, Ἀνδρῶν.

Fuit autem *Rhodos* haec, à qua & insulae nomen factum, ut quidem Hierophilus tradit, Neptuni, & Veneris filia. Id quod & ipse Pindarus approbare videtur, cum ait:

- - - Τὴν ποτιῖαν
 Ἰππῶν καὶ δ' Ἀφροδίτης
 Αἰθριότατος πύματ'
 Ῥῶδοι ἱππομύχων &c.

Epimenides autem contra Oceani filiam facit. Asclepiades, & alii plerique Neptuni, & Amphitrites. Unde etiam sunt, qui eodem hoc loco citato, pro Ἀφροδίτης, Ἀμφιτρίτης legant. Sed haec à re praesenti alieniora fortassis. MICYLL. Ex hoc loco luce meridiana clarius patet, per *Phoebea navalia*, quorum meminit auctor Libro III, 182. *Rhodon* intelligi, ut illic monuimus.

51 INCULTA] i. tristis. Lacones enim rigidi sunt. SCHOL.

52 FAMA VETERES] Rottendorffii Codex *famae veteris*. *Athenae fama veteris* dictum esset, ut L. VII, 541. *Extremi orbis Hiberi*. ubi vide. Lib. VIII, 223. *aeterni Martis Alani*. 158. *Cornelia stans adhuc fatis*. & similia apud nostrum, & alios. Clar. vero Drakenborch. malebat *famae veteres*, de qua constructione adi eum ad Silii Lib. XI, 26. *veteresque doloris*. Nihil mutant nostri Codd.

53 LIBRA PHOCIS] Secundum Athidem Megaris est. deinde Locris, mox Phocis, inde Boeotia contra Euboeam insulam. Pausanias scribit, Phocenses quosdam Boeotiae incolas à Phoco Ornitionis filio Corinthio dictos, una aetate prius, quam Aeacides Phocus eo venisset, à quo universos Phocenses appellatos. De Phocensium fugam in Galliam, & Massiliae conditione fusissime alibi docuimus, quare nihil est, cur hic crambe re-coquatur. Massiliae certe origo Phocaeensibus Asiae adscribenda, non Phocaeensibus Europae. Jam vero illud obiter admonuisse, non inutile fuerit, *Massilia* hoc loco antepenultimam contrahi, cum *Massylia*, & *Massylus* Africae, v, fere apud Latinos extendet. Maro lib. IV. Aeneid.

Hic mihi *Massylae gentes monstrata sacerdos*.

Idem ibidem eodem.

Massylisque runnt equites, - - -

V v 2

Quan-

55 Dejotarum, & gelidae dominum * Rhascupolin ^b orae
 Collaudant: Libyamque jubent, auctore Senatu,
^c Sceptribero parere Jubae. ^d prò tristia fata!
 Et tibi, non fidae gentis dignissime regno,
 Fortunae, ^e Ptolemaee, pudor, crimenque Deorum,
 60 Cingere Pellaeo pressos diademate crines

* Permiss-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo *Rhacipolin*. b *horae* MSS. quidd. c *sceptribero* Marp. d *proh* V. 3. W. & al. e *Ptolemaee* MSS. & Edd. pp.

Quamquam in superiori video à doctis, non *Massyae*, sed *Massiliae* gentes, non per *v*, sed *iota*, brevi quoque antepenultima, legi, quam etiam *Massilium* vocant Graeci, ut *πλευρασις* *Μαυραδίας*, id est, naviga *Massiliam*, sive *Massiliam*. Hic eruditis suum iudicium relinquo, & arbitrarì, quod videtur, praesertim cum hic quoque *Massyiae* legatur. HORTENS. De confusione *Photidos*, & *Pbocatae* egimus ad L. 111, 340. Quod autem Hortensius hic de orthographia *Massiliae* dicit, nihil est. Manifestus enim eorum est error, qui *Massyliam* per *y* scribunt. *Massyia* gens, secunda producta, est in Africa. V. Lib. 19. 682. Graece *Μαυράδης* dicti. *Massilia* Galliae Graece *Μαυράδης*, quam literam *a* crebro à Latinis in *i*, mutari diximus ad L. 111, 307.

54 TUM SADALEM] Caesar, non *Sadalem*, sed *Sasalem*, non regem Ponti, sed Coti Thracium regis filium fuisse, scribit, qui cum equitatu ad Pompejum missus erat. Verba Caesaris ita habent. *Sagittarios ex Creta, Lacedaemone, Ponto, atque Syria, reliquisque civitatibus tria millia numero habebas; funditorum cohortes sex: mercenarias duas: equites septem millia, ex quibus 600. Gallos Dejotarus adduxerat: quingentos Ariobarzanes ex Cappadocia: ad eundem numerum Cotus ex Thracia dederat, & Sasalem filium miserat. Ex Macedonia 200. erant, quibus Rasipolis praerant, excellenti virtute. Quingentos ex Gabinianis, Alexandria Gallos, Germanosque, quos ibi A. Gabinius praesidi causa apud regem Ptolemaeum reliquarat. & quae sequuntur. Caesar Cotum, filium suum Sasalem cum equitatu misisse scribit, ipsum autem non venisse Cotum: licet poëta videatur ita narrare, quasi uterque adfuerit. Sed potest commoda interpretatio adhiberi, ut, cum filium Sasalem laudaret, absentem patrem laudibus suis non defraudaret, à quo filius missus cum equitibus fuerat, ut senatui suam fidem probaret. Idem sentio Glareano, non mirum hic *Sadalem* legi, pro *Sasalem*, cum barbara vox sit: in vocibus id genus,*

saepè litera variare solet, ut *Ariobarzanes*, *Ariobarzanes*, *Rasipolis*, *Rasipolis*, *Racipalis*, & similibus id genus. HORTENS. Msc. duo *Sadalem*. tert. *Salidam*. Caesar tert. Comm. *Sasalem* nominat, & *Cotyn Cotum*, antiquo more. BERSM. In Caesaris loco L. 111. B. C. 4. jam dudum viri docti monuerunt, *Sadalem* esse scribendum, quem perperam Sulpitius, & Alscius Ponti regem faciunt; Scholiastes Voss. pr. & Witt. *regem Licorum*. MSS. *Sadalem*, *Sadalan*, *Sadulim*, *Sadalem*. Witt. *Sadaram*. Amst. *Sadalam*. *Sadalan* apud Lucanum, nescio unde, scribi monuit ad Caesaris locum Manutius. Retinui itaque ex vestigiis optimorum Codd. cum accuratioribus editis *Sadalem*. *Cotyn* etiam, vel *Cotym*, *Cothim*, & simile exhibent omnes MSS. nullus *Cotum*. quare adsentior viris doctis apud alios pro *Cotus*, quod retinet Davissius ad Caes. B. C. 111, 36. reponentibus *Cotys*. V. ad Nepot. Iphicr. in fine, & Timoth. c. 1. Consule quoque Cel. Burmann. ad Vellej. L. 11, 129. *Interemptorem fratris sui filii Cotyis*.

55 DEJOTARUM] Regem Cappadociae, & Gallo Graeciae. *fidum per arma*, i. Pompejo fidelem, quia ei mittit auxilia. SCHOL.

55 RHASCUPOLIN] Vulgo hic vitiose, ut factum etiam in aliis est auctoribus, edebatur *Rhacipolin*, habentque MSS. quidam. Ascens. *Rhacipalin*. Sed octo ex meis vetustissimi *Rhacipolin*, vel *Rhacypolin* cum Ed. Veneta jam exhibent. Scripsi per *v*, quia Graece hoc nomen, effertur per *av*. Verum ne sic quidem forsitan recte se habet, & scribendum vel *Rhescuporin*, vel *Rhascuporin*; ut summi Viri Seguinus, Spanhemius, Graevius in Add. ad Sueton. & Bentlejus ad Horat. 1, 26, 4. maluerunt, retragante tamen summo item Viro J. Perizonio, cujus doctissimum super hac re commentarium, data ad Ill. Heinssium Epistola, nuper in Epistolarum corpore edidit Cel. Burmannus. ubi N. 51. multis probare conatur, hunc regem *Rhacupolin*, non alio modo fuisse vocatum; eadem scilicet forma, qua dicti sunt *Agripolis*, *Abrupolis*, *Nicopolis* &c.

^a Permissum: saevum in populos puer ^b accipis enssem:
 Atque utinam in populos! donata est regia Lagi;
 Accessit Magni iugulus: regnumque sorori
 Ereptum est, foceroque nefas. Jam turba soluto
 65 Arma petit coetu, quae cum populique, ducesque
 Casibus incertis, & coeca forte pararent;

Solutus in

VARIAE LECTIOES.

^a perm. est MSS. & Edd. quidd. ^b accipis V. tert.

&c. Contra vero nomina in *ris* definitia esse feminini generis. Ipsam quoque nummi Seguiniani fidem suspectam facit, in eoque tantum ΠΗΚΟΥΝΙ: exhiberi notat. Probabilem adeoque ejus viri conjecturam esse respondit Heinſius, monens insuper in praestantissimo Vossiano esse *Rasceporin*. Quod an verum sit, dubito. Potuit oculos meos effugisse; sed ego, dum Leidae eram, enotavi inde *Frascepolin*. Quod autem Celeb. Perizonius ipsam nummi ferrei & inconcinni inscriptionem, malae in hoc nomine orthographiae suspectam habet, minime fieri debuit. Nam plures supersunt nummi, in quibus totum hoc nomen exprimitur, ΒΑΚΙΑΕΝΩ ΠΑΚΟΥΝΟΡΙΑΟΣ. quales duo aenei apud Patin. ad Sueton. Tiber. c. 37. Ipse videtur argenteum; in cujus una parte caput laureatum est cum stella, in altera caput regis cum Epigraphe ΒΑΚΙΑΕΝΩ ΠΗΚΟΥΝΟΡΙΑΟΣ. Ex iis vero hoc discimus, quod ipsi sculptores variaverint in α, & π; in ω, & ο. Quare vel contra hos nummos, quos forsitan ipsi Romani scriptores oculis numquam usurpaverant, Perizonio fere accedo: Neque etiam video, cur non potuissent barbarum, & Thracicum nomen *Rhasceporis* desinere ad Graecam terminationem, vel suam pronunciationem leniorem; praesertim cum saepius Graecum Π mutarint in Α, cognatissimam litteram. De permutatione λ, & ε consule Salmasium Plin. Exerc. p. 814. b.; & Perizonium, ad Aelian Var. Hist. L. 11, 33, 8. Praeterea & hic Lucani locus multum facit pro *Rhascepolin*. Durissimum enim foret, *orin oras*, si scripsisset *Rhasceporin oras*. Simili tamen modo Lib. 11, 358. *Matrona torona*. Forsan etiam à veteribus utroque modo pronunciatum est, & alius per L. alius per R extulit. Auctores, qui hujus nominis meminerunt, collegunt viri docti ad Caesarem B. C. 11, 4. & Veljei c. 1.

56 COLLAUDANT] In meo Codice est *collaudat*, & *jubei*; ut ad Consulem Lentulum referatur, id ex consulto, & auctoritate Senatus agentem, nam additur *auctore Senatu*.

56 COLLAUDANT] Omnes autem hi in partibus Pompeji erant, miserantque auxilia, aut etiam ipsi adduxerant, ut equites sexcentos Gallos Deiotarus: quingentos Cotys ex Thracia, & cum his una filium Sasalen: ducentos ex Macedonia Rhascepolis, quibus ipse praecerat: quingentos ex Gabinianis Ptolomaeus, Gallos Germanosque, quos Alexandriae A. Gabinius praesidii causa apud regem reliquerat. Ut quidem ipse Caesar libro tertio Comment. de bello civili auctor est. Et meminit Appianus quoque libro secundo. MICYLL.
 57 SCEPTIFERO] Ut & rex diceretur. SCHOLIAST.

58 ET TIBI] Msc. *En tibi*. non male. BERSM. *En* ediderunt Sulpir. Ald. Asc. Mic. Col. Hort. Steph. alique. sed male. Palm. sex, & mei omnes retinent *ex*. particulae huic magnam exclamationis, & indignationis vim saepe inesse, norunt satis eruditi. L. VII, 784. *Et quantum poenae etc.* ubi itemdem erat corruptum in *ben*. adde vs. 158. h. l. & alibi.

58 NON FIDAE &c.] Ordo hic est. Et tibi permissum, (*est* Voss. sec.) cingere crines Pellaeo diademate, non dignissime regno fidae gentis i. e. Romanae, o Ptolemaee. SCHOL. Dupliciter hic errat Scholiastes non jungens *ut dignissime*, & per *gentem* intelligens Romanam. *Dignissime regno non fidae gentis* construendum; Aegyptiae scilicet, quae erat infida, & fraudulenta. Unde tam acriter invehitur Lucanus in eam Lib. VIII, & X. Hac infida gente dignissimus erat Ptolemaeus, ipse perfidus, & Pompeji benefactoris sui interfector.

59 PUDOR] Exclamatio Poëtae; o Ptolemaee, qui Fortunae pudores, & crimen Deorum, & est definitio nefandi hominis. SCHOL.

60 PELLAE] Pellaeus Alexander fuit, qui Alexandriam constituit, cujus hic nunc accipit imperium. IDEM. De *Pellaeo diademate* consule Ill. Ez. Spanhemium D. V. de Praest. Num. p. 457. Ed. in 4to. & Bapst. Pium Syll. III. c. 106. T. 1. Thef. Crit. p. 508.

61 IN POPULOS] Vult Aegyptios non esse homines, sed monstra. SCHOL. Voss. pr. *Ridicue*.

V v 3

- Solus in ^a ancipites metuit descendere ^b Martis
 Appius eventus; finemque expromere rerum
 Sollicitat Superos, ^c multosque ^d obducta per annos
 70 Delphica fatidici referat penetralia Phoebi.
 Hesperio tantum, quantum ^e submotus Eoo
 Cardine, Parnasus gemino petit aethera colle,
 Mons Phoebo, Bromioque sacer; cui numine mixto
 Delphica Thebanæ referunt ^f trieterica Bacchæ.
 75 Hoc solum, fluctu terras mergente, cacumen
 Eminuit, pontoque fuit ^g discrimen, & astris.

Tu ^a quo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a incertus V. 2. R. 1. *ancipitis* Ed. Hort. ^b *Marti* W. ^c *multos* B. 2. ^d *abducta* B. 1. Ed. Med. ^e *semitis* vulgo. ^f *trieterica* MSS. & Edd. qq. ^g *discrimine* V. tert.

eule. dicit Lucanus: utinam enssem acciperes ingentem tuam perfidam, & non potius in Pompejum &c. ut mox explicat.

63 *SORORI*] i. suæ. Sc. Cleopatrac. nam ei exclusa est imperio. SCHOL.

64 *EREPTUM EST*] Mscr. duo *Ereptum soceræque*. non male. BERSM. *Est* caret unicus Vossian. quint.

64 *SOCERQUE NEPAS*] i. Caesari, ut Pompejum ipse Caesar non occideret. SCHOL. Vide L. VIII, 560. x, 1053.

69 *OBDUCTA*] Diu enim oracula jam non reddebantur. SCHOL. Vide Hortensium.

71 *HESPERIO*] Hic enim mons in medio orbe est constitutus. Jovis scire volens, quæ pars terrarum media esset, duas Aquilas, alteram ab Oriente, alteram ab Occidente misit, ut pari volatu adversus se tendentes ibi consisterent; ubi sibi obviae factæ essent: quæ demum sibi in hoc loco occurrunt, ubi Delphicum oraculum est. Ideo *umbilicus terræ* dictus est; SCHOL. Vide omnino Strabon. L. ix. & ad eum Casaubon. p. 180. Ed. Paris.

71 *SUBMOTUS*] Sic rescripti jubentibus Pulm. Bersm. & meis tantum non omnibus MSS. cum Edd. Rom. Parm. & Omniboni. Vulgo legebatur *semitis*, quod non temere damnares. Sed aliud suadent libri veteres. *submotus*, sive *summotus*, &c. remotus L. VIII, 445.

Gurgite septeno rapidus mare submovet amnis.
 Plura exempla dat Passerat. ad Propert. Lib. iv. 9, 56.

Quæ se submota vindicat ara cæsa.

73 *NUMINE MIXTO*] Communi cultu. Msc. duo

habent *nomine mixto*. Sol autem, & Liber unus putatur Deus Orpheo. *ἑλίου, & Διούτος ἱεράλας* *ἢ ὁλύμποι*. BERSM. *Nomine* ex meis habent Wittenian. & Hult. minus bene. *Esset* enim quasi ex duobus Apollinis, & Bacchi nominibus unum fieret nomen in sacris illis. *Mixto numine* est junctio, quia & in uno loco, & simul festa illis peragebantur; de quibus præter Commentatores, qui hic videndi, late agit Pierius ad Virgil. Georg. 3, 5. Servius ad Aen. vi, 78. & in primis Ampl. Cuperus in Harpocrate p. 91. & seqq.

74 *TRIETERICA*] Trieterica dicebantur festa Apollinis, & Bacchi, quasi triennalia; eo, quod tertio anno celebrabantur. SCHOL.

75 *FLUCTU*] Cum diluvium fuit. SCHOL.

76 *EMINUIT*] Bersm. duo, Witt. Hult. & Amst. *emittit*; quomodo citari à Lutatio ad Statium monnet vir doctus ad marginem Ed. cujusdam. Non audio. Lib. ii, 666.

Emineant. *nullæ tamen æquere rupes*

Emittit. *melius mensura sub undis*
Emathis æquæque regnum Phœnæjos Achillis
Emittit.

ix, 341.

Eminet in targo pelagi.

76 *DISCRIMEN*] Hic enim medius fuit aquæ, & cælo: nam ista inter se mixta essent. SCHOLIAST.

77 *TU QUOQUE*] *Tunt quoque* fortassis. MICYLL. Præferrem ego quoque *tunc*, vel *tum*, si vel unus addiceret codex. Immo flagitare videtur sensus & mens Lucani. Tota menda consistit in

- Tu quoque vix summam seductus ab aequore rupem
 Extuleras, unoque jugo, Parnase, latebas.
 Ultor ibi expulsae, premeret cum viscera partus,
 80 Matris, adhuc rudibus Paeani Pythona sagittis
 Explicuit, cum regna Themis, tripodasque teneret.
 Ut vidit Paeon, vastos telluris hiatus
 Divinam spirare fidem, ventosque loquaces
 Exhalare solum, sacris se condidit antris,
 85 Incubuitque adyto, vates ibi factus, Apollo.
 Quis latet hic superum? quod numen, ab aethere pressum,

Digna-

VARIAE LECTIONES.

a quamquam B. 1. b seduct. v. f. R. 1. V. 1. c unam P. 1. d ductus B. 1. subductus W. e vulgo premerent. f Phitona vel Phyttona MSS. plerique, & Edd. primae. g Phoebus B. 1. h condidit H. i ubi B. 1. k factus V. 1. Ed. Ven.

in neglectione lineolae super litteram u ductae. V. ad vl. 625. Ceterum de hoc loco vide Barthium ad Statii Theb. L. vi, 357.

79 ULTOR] Apollinem dicit vindicem matris. Apollo Jovis, & Latonae filius fuit. Juno autem, quae omnes pellices odio habebat, matri illius Pythona (Pythium V. pr. Phittonem V. sec. & inf.) serpentem misit, qui eam persequeretur. At illa fugiens ad Delon insulam pervenit, & ibi peperit primo Dianam, quae mox, ut nata est, matri suae obstetrix fuit: deinde Apollinem, qui mox natus Pythona serpentem sagittis interfecit. Quod ideo iungitur, quia Diana ipsa est Luna, quae noctu praestet. Nox vero diem praecedat. Apollo autem ipse est Sol, qui diem illustrat, atque suo occasu terminat. Ipse etiam divinationis Deus esse dicitur; quia Sol omnia, quae in nocte obscura fiunt, suo lumine facit aperta. Re autem vera Apollo homo fuit quidam sapientissimus, & clarissimus. unde & Apollo dictus est Sol. SCHOL. Eadem fere legas in Servio ad Aen. III, 73.

79 PREMERENT CUM VISCERA PARTUS] Pulm. Berfm. & mei plerique MSS. cum editionibus primis, aliorumque premeret habent, ut edidi, quod mutari à recentioribus non debuerat, licet in plurali etiam non damnum. Per partum autem, si ve partus, non intelligit pariendi actum, & tempus, ut exponit Sulpitius, sed foetum maturum, ut recte Afsenius; ipsum scilicet Apollinem, & Dianam. sic L. 1, 562.

Monstrofique hominum partus.

& alii saepe. Cui explicationi optime convenit verbum premeret, proprium oneri, & ponderi: quomodo saepissime foetum vocari, notum est. Focas in vita Maronis.

Haec cum maturo premeretur pondere ventris.

Pro ibi male Ox. pr. Ed. Ven. Brix. Med. ubi. Vide ad L. III, 193.

81 THEMIS] Nomen Deae, quae tunc, nondum nato Apolline, dabat responsa mortalibus. SCHOL.

82 VASTOS HIATUS] Magnam cavernam. Nam est illic media saxi rupes in formam theatri, in media fere montis altitudine, planicies exigua, atque in ea profundum terrae foramen, quod in Oraculo patet: ex quo frigidus spiritus, quodam velut vento in sublime expulsus, mentes vacuum in recordiam vertit, impletosque deo responsa consulentibus dare cogit. Haec Justinus Libro xxiv. & Strabo nono inquit: Autores certi memorans, divinum ipsum domicilium profundam curvam esse speluncam, non tamen lato oro potentem. Unde auram quidem referri sacro efflante numine. Excelsum autem hostio immisere tripodem, quam quam Pythia vates inscenderit, hausto divinationis spiritus, dei responsa refert, & metro, & oratione soluta. SULPIT. Cacterum non indignum fuerit, hoc loco & illa adicere, quae de origine Oraculi huius, & de Tripodis appellatione, atque usu Diodorus tradit libro decimo sexto:

Λίγιστοι γὰρ, inquit, τὸ πικραίνει αἶγας ὁρῶν τὸ καίτοι. οὐ χεῖρα αἰεὶ μάλιστα χρῆσθαι λέγουσι μίχας τὸν δὲ Διελφοί, τὸ δὲ τρέπον τὸ ἐνρίσσει χαίρας παρὶ τοῦτον. οἷον χάσματι ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ καὶ ὅτι ἐστὶν ὁ μὲν τὸ καλῶμεν αὐτοῖς, καὶ αὐτὸ τούτῳ γινώσκον αἶγας, διὰ τὸ μάλιστα καίτοι τῆς Διελφῆς, αἰ τῷ χάσματι τῆς αὐτοῦσι καὶ αὐτοῖς φασιν αὐτῶν, ἐκίρται θάλασσα. καὶ αὐτοῖς φασιν διὰ φέρει αὐτοῖς εἰς τὸν φθιγγιδίον. τὸ δὲ ἐπὶ ἐκείνῳ τῶν αἰετῶν καὶ ταυμάσι τὸ πικραίνει, καὶ αὐτοῖς

120

- Dignatur, coecae inclusum habitare cavernas?
 Quis * terram coeli patitur Deus, omnia cursus
 Aeterni secreta tenens, mundique futuri
 90 Conscius, ac populis sese ^b proferre paratus,
^c Contactumque ferens hominis, magnusque, potensque;
 Sive canit fatum, seu, quod ^d jubet ille, canendo
 Fit fatum? Forsan terris inserta ^e regendis,
 Aëre libratum vacuo quae sustinet orbem,
 95 Totius pars magna Jovis Cirrhaea per antra
 Exit, & aethereo trahitur ^f connexa Tonanti.
 Hoc ubi virgineo conceptum est pectore numen,

Huma-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a terras R. i. b conferre P. i. B. r. VV. LL. Steph. praeferre VV. LL. Steph. c contactusque vulgo. d canit B. i. e gerendis Edd. Rom. Parm. Omn. f convexa P. i. W. pro var. lect.

ἐλθόντα τῷ χάσματι, καὶ κατιδόντα, εἶσι πρὸς ἡν, ταῦτ' οὐδὲν τοῖς αἰσίν. οὐκ αἶσας γὰρ τι ὅμοια ποιεῖν τοῖς ἰδυομένοις, καὶ τῶν αἰσιν τὰ μάλιστα γίνεσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ἡ φήμη παρὰ τοῖς ἰγχεύοις διαδομένη ἀπὸ τῷ πάθος ἢ ἀποσπένται τῷ χάσματι, πλείους ἀπειτῶν ἐπὶ τὸ τόποι. διὰ δὲ τὸ παρελθεῖν ἢ ἀποσπένται τὸς αἰσιν πλησιάζουσιν ἰδυομένοις. διὰ αἰτίας θαυμασθῆναι τὸ μακρὸν, καὶ νομισθῆναι ἢ γὰρ εἶναι τὸ χρηστὸν. καὶ χροῖον μὲν τὸς βυλομένους μακρὸν αἰσιν τῷ χάσματι προσδοῖα τὰς μακρὰς ἀλλήλους. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλοὶ ὑπολαμβάνουσιν εἰς τὸ χάσμα διὰ τὸν ἰδυομένον, καὶ πάντα ἀφανίζουσιν διὰ τοῖς πρῶτοις ἀπὸ πρὸς τὸ τόποι, ἵνα μηδὲς κινδυνεύῃ, ἀποφάναι τι μίαν πᾶσι καὶ αἰσιν γυναικῶν, καὶ διὰ ταύτης γίνεσθαι τὸν χρησμολογίαν. ταῦτα δὲ καὶ ἀποσπένται μακρὰν, ἵφ' ἡ ἀναδύνουσι ἀσφαλῶς ἰδυομένοις καὶ μακρὸν αἰσιν τοῖς βυλομένοις. Εἴται δὲ τὸν μακρὸν τρεῖς ἰχθυοὶ βάσεις, ἀφ' οὗ αὐτὸν τρεῖς ἀλλήλους. καὶ δὲ πᾶσι καὶ αἰσιν ἀποσπένται γίνεσθαι τὸς ἰδυομένους καὶ τὸν κατιδόντα καλῶς τρεῖς. MICYLL.

84 EXHALARE SOLUM] In veterrimo Vossiano primo a m. sec. pro var. lect. scribitur *sonum*. ut dicat, ventos loquaces exhalare sonum, seu vocem humanae similem. sed rectum etiam est vulgatum. solum, sive locus illic exhalare dicitur ventos loquaces, sive auram sonum quemdam facientem.

85 VATES] Ipse enim loquitur, non sacerdos. SCHOL.

86 QUIS] Εἰς φωνῆς poetæ admirantis sedem. Dubitat etiam, quis Deus hic responsa ferat, utrum

Apollo, an aliud numen pressum ab aethere. IDEM.

86 QUOD NUMEN] Quantus Deus, qui non indignatur aures hominis introire, vel pectus, cum vatem numen impleverit. SCHOL.

88 TERRAM] Terra Msc. male. Terram dicit conversationem in hiato terrae. BERSM.

91 CONTACTUMQUE] Vulgo erat *contactusque*. Sed Stephani variae lectiones, quatuor Pulm. & quatuor veterrimi Vossiani cum Edd. principe, & Parmensi *contactum* habent. quod nescio, cur mutatum sit, nisi ob sequens plurale *hominum*, ut olim edebatur, sed & illic optimi MSS. *hominis*, ut statim dicitur. De hac autem re multi multa congesse. Elegantem tamen Apuleji locum omittere non possum. De Deo Socratis pag. 288. Ed. Colv. Nam, ut idem Plato ait, nullus Deus miscetur hominibus, sed hoc praecipuum eorum sublimitatis specimen est, quod nulla contractione nostra contaminatur. Pro contractione malim cum aliis *contractione*, vel potius *contractione* cum Acidalio ad Vellej. L. ii. c. 130. Adde Senecam de Benef. L. iv. c. 19. *Deum divisum à contactu, & à conspectu mortalium*.

91 HOMINIS] Virginis, quam ingressus implet suo numine. plerique libri *hominum*. BERSM. *Hominis* recte reposuit Bersm. & firmant id tres Pulm. & duo veterrimi Vossiani, uterque Regius Witian. & Marburg. Qui *contactus hominum* substituerunt, nimis generaliter haec dicta sumserunt.

92 ILLE] Rursus auctori suum pronomen restitui; pro quo Grotius, forsitan ex Regio uno, & uno Bersmanni, ac dein sequentes editores *ipse* contra ceteros omnes MSS. & Edd. & Lutatium ad

Humanam feriens animam sonat, oraque ^a vatis
Solvit, ceu ^b Siculus, flammis urgentibus Aetnam,
100 Undat apex; Campana fremens ceu saxa vaporat,
Conditus Inarimes aeterna mole, Typhoëus.

Hoc tamen expositum cunctis, ^c nullique negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
^d Vindicat. ^e haud ^f illic tacito mala vota susurro
105 Concipiunt. nam fixa canens, mutandaque nulli,
Mortales optare, vetat: justisque benignus
Saepe dedit ^g sedem ^h totas mutantibus urbes,
Ut Tyriis: dedit ille minas impellere belli,

^a Ut Sa-

VARIAE LECTIOES.

^a vates R. pr. ^b Siculis Edd. qq. male. ^c nullisque V. 1. Edd. Mic. Hort. ^d vindicat MSS. & Edd. qq. ^e aut V. 1. ^f ulli B. 1. ^g sedes P. 3. B. 3. V. 1. W. R. pr. a m. pr. Edd. Afc. Mic. Hort. ^h iuras P. 2.

ad Statii Theb. 1. 213. reposuerant. *Ille* emphatice de potente Deo. Exemplorum agmen videre potes in commentariis doctorum, quos laudat Drakenb. ad Silium L. 111, 181.

- - - monet hoc pater ille Deorum.

& infra ad L. VII, 449. & sic Homerus, Il. E. 604. *κῆρ*, *ἄρης*. Ad dictum Statii locum vitiose apud Lutatium pro *sis*, exhibetur *sis*, & in Reg. uno.

93 INSERTA] Insertam providentiam dicit divinam, quam assignat Jovi. SCHOL.

94 QUAE] *Quem* Msc. vitiose. BERSM.

96 TRAHITUR] De coelo (*à terra* Voss. pr. rectius) cum nexa sit Jovi; scilicet ipsa pars Jovis. SCHOL.

101 INARIMES] Graecus Genitivus. *ἐν ἀρείμῳ*. (NOINAPMEO MSS.) Sic Virgilius.

Inarime Jovis imperiis inposita Typhoëo.

SCHOL. Haec alias *Aenaria*, à statione navium Aeneae, & *Pithecusa*, à figulinis doliariorum, ut Plinius lib. 111. cap. 6. autor est, appellata fuit, à qua olim profusa Prochyte, nomen inde accepit. Videtur autem Virgil. *Inarimen* dixisse primus, Homeri imitatione, qui secundo Iliados de eodem Typhoëo in hunc modum meminit:

Γαῖα δ' ὑπερσπείχῃ, Διὶ δὲ περικλυτοῖα
Χωρίῳ, ὅτι ἀμφὶ Τυφωίδι γαῖαν ἱμαίωσιν
Εἰν' Ἀρείμῳ, ὅθι φασὶ Τυφωίδι ἱμαίωσιν ἑντάς.

Quod enim Homerus diversis vocibus de Arimis Ciliciae loco (ut quidem Interpretes exponunt) dixit, id Virgilius una dictione ad insulam Campaniae transtulit. Quanquam Plinius eodem lo-

co supra citato, Homero quoque Inarimen hanc, de qua Virgil. meminit, dictam fuisse velit. Sed de hoc alii viderint. MICYLL. Vide Salmast. Plin. Exerc. p. 68. & Bochartum L. 1. Can. c. 33. ubi etiam de Typhoëo.

103 AB HUMANI] Quia cum omnibus respondeat, homicidis non respondet. Quod autem dicit, *vindicat ab humana labe furoris*, ad illud retulit, quod homicidas constat furere. SCHOL. Voss. sec. Rectius haec exponunt Scholia Voss. primi. *Quia non audis injustas preces*. atque ita reliqui Commentat.

104 TACITO SUSURRO] i. e. nil mali illic precari audent; quia Deus in responso publicabat, unde consulebatur. unde bene dicit *susurro*, quia orantes non aperte orant, vel quia iniqua precaturus tacite susurrabat. SCHOL. Tacitarum harum precum insigne exemplum est apud Sophoclem Elecl. 638.

Κλύεις αἰ ἤδη, φοῖβε στυγερῆς,
Κικρυμένῳ μὲν βᾶξιν ἢ γὰρ ἐν φίλοις
Ὁ μῦθος, εἰδὲ πᾶν ἀπαυτῶσαι πέποι
Πρὸς φῶς, παρῶσιν τῇδε πλατείᾳ ἱμοί.
Μὴ γὰρ φθόνηται καὶ πολυγλώσσῃ βοῇ,
Σπέρη μακρῶς βᾶξιν εἰς πᾶσαν πόλιν.

& quae sequuntur. Adde Casauboni notas ad Persii Sat. 11, 5.

At bona pars procerum tacita libabit acerra.

Haud cuivis promptum est, murmurque humiles-
que susurros

Tollere de templis, et aperto vivere voto.

106 MORTALES OPTARE VETAT] Responso Apollinis tam stabilia, & vera erant, ut, postquam dixit-

XX

- Ut Salaminicum meminit mare: sustulit iras
 110 Telluris sterilis, monstrato fine: resolvit
 Aëra tabificum. non ullo secula dono
 Nostra carent majore Deum, quam Delphica^b sedes
 Quod siluit, postquam reges^c timuere futura,
 Et superos vetuere loqui. nec voce negata
 115 Cirrhaeae moerent vates, templique fruuntur
 Justitio. nam, si qua Deus sub^d pectora venit,

Numinis

V A R I A E L E C T I O N E S.

a & meus. b tellus V.1. c tenere B.1. d pectore R.1.

dixisset, mutari non possent. Alii autem Di decreta sua sacrificiis, vel alio more placati mutabant. Iste autem tam fixa dabat responsa, ut nullus post ejus responsionem, etiam si laeva essent, bona optare auderet; quia mutari non poterant. Unde dicit; *M. o. v.* SCHOL.

107 TOTAS MUTANTIBUS VRBES] Unus Pulm. tres Berfm. Oxon. pr. & meus *notas*. non male. *mutare urbem* pro ex urbe migrare, latius illustrabimus ad L. VIII, 217.

Et totum mutare diem.

De responsis Delphici oraculi copiose hic agit Hortensius.

108 UT TYRIS] Ut Cadmus accepit, jussus bovem sequi, & ubi confedisset, ibi conderet civitatem, vel melius, ut dedit Didoni, quae de Tyro fuit. SCHOL.

108 INPELLERE] Wittian. pro var. lect. *depellere*. sed male. *inpellere* notat propellere. *vf. 41.*

fatorum inpellere cursum.

Adde *vf. 330, 757. vi, 36. vii, 576.* contra Lib. iv, 436. pro *repellerat*, in MSS. quibusdam est *inp.* praeterea auctor hoc verbum inpenſe adhibere amavit. Ut patet ex Indice; & iis, quae alibi diximus.

109 UT SALAMINIACUM MEMINIT MARE] Ipsos Salaminenses dicit. Hic enim Themistocli, Atheniensium duci, respondit, ut navali bello potius dimicaret, victoriam ibidem recepturus. Ait autem, cito muros (*equos* Voss. pr.) ligneos necessarios esse i. naves. Tunc apud Salamina pugnabit. SCHOL. Fuit autem Oraculum illud tale:

Τῶν τετραγωνῶν ξυλῶν διδοὶ ἰουβόνα ζῆος,

Μοῦσιν ἀπορθεῖν τελέων, τὰ δὲ, τιναὶ δῶσαν.

Reliqua apud Herodotum vide, libro septimo, & deinceps. MICYLL.

110 STERILIS] Malo, quod est in quatuor Pulm.

uno Berfm. duobus Voss. & Wittiano *steriles*, sive sterilitatem reddentes. Sequentia verba, *monstrato fine*, Omnibonus, & Ascensius, ad posteriorem, quam refert Lucanus, Phoebi opem, ceteri ad priorem haec verba referunt. quam distinctionem retinui. Verum perinde est. Utrique enim convenit monstratus finis per expiandi modum; ut patet ex exemplis, per commentatores adlatis.

113 REGES] Hic Nero tangitur, qui, cum consultuisset oraculum, respondit hoc numen. *Ego parricidis non respondeo.* Nero enim matrem suam occiderat. Hoc confusus dicto oraculum claudi iussit, & consuli vetuit, ne quis fatum inquireret, & ei insidiaretur. SCHOL. Causam silentii Delphici adfert Cicero Lib. 11. de Divin. c. 57. quem citat hic quoque Hortensius. *Quando autem ista vis evanuit? an postquam homines minus creduli esse coeperunt? Demosthenes quidem, qui abhinc annos prope cec fuit, jam tum Φηλαπίζων Pythiam dicebat, id est, quasi cum Philippo facere.* &c. Minucius Felix in Octav. c. 26. *De Pyrrho Ennius Apollinis Pythii responsa consinxit; cum jam Apollo versus facere desisset; cuius tunc cantum illud, & ambiguum defecit oraculum, cum & politiores homines, & minus creduli esse coeperunt.* ubi vide notas. Quo vero tempore cessavit oraculum, plane non liquet, licet multa, super ea re perſcrutati sint viri docti antiqui, & recentiores, V. Barth. ad Claud. xv. Conf. Hon. 144. Videtur autem paulatim in contemptum devenisse hoc, & cetera oracula; unde desueverunt homines illa consulere. Certe Romanos jam diu ante tempora belli civilis illud non consuluisse, satis patet. V. etiam ad *vf. 70.* Plures cessandi causas recenset noster infra: ubi vide Commentat.

114 SUPEROS] Deos. i. Apollinem veterunt loqui. SCHOL. Sic de uno Deo Apolline *vf. 124.*

- - pavidamque Deis inmittere vatem.

vf.

Numinis aut poena est mors inmatura recepti,
Aut pretium: quippe stimulo, fluctuque furoris
Compages humana labat, pulsusque Deorum
120 Concutiunt fragiles animas. * Sic tempore longo
Inmotos tripodas, vastaeque silentia rupis
Appius, Hesperii scrutator ad ultima fati,
Sollicitat. iussus sedes laxare verendas
Antistes, ^b pavidamque ^c Deis inmittere vatem,

125 Ca

VARIAE LECTIOES.

a Hic Hort. m. b pavidamque V. pr. c Dii B. l. R. i.

vi. 159.

Es Superis, quos fingis.

Unde patet, non opus esse mutatione aliqua in L. I, 566.

- - - tum quos scelis Bellona lacertis
Saeua monet, cecinare Deos.

i. Bellonam. Vide illic notata, & hociis adde.

114 NEGATA] Msc. rogata. male. BERSM. Perperam etiam hic *Cyrrhaeae* edebatur pro *Cirrhacae*.

115 CYRRHAEAE VAT.] Delphicae, antonomasia. Si non moerent, si non tristantur, gaudent ergo Pythiae vates, quod ob enthusiasmum prope perpetuum, brevis vitae essent fere. Valerius Maximus libro primo, capite de Miraculis, (8) de Appio responsum petente loquens, *Antistitem Delphicae cortinae in intima sacri specus partem coegit descendere: unde ut certis consulentibus sortes petuntur, ita nimis divini spiritus haustus reddentibus pessifer existit.* HORTENS.

116 FRUUNTUR] Msc. duo feruntur. mendofo. BERSM. Feruntur male Ed. Brix.

117 NUMINIS &c.] Sensus hic est. Ex quo non consuluntur Delphica Apollinis oracula; si aliquis Deum coeperit pati, aut moritur, aut poenam dat numinis recepti, aut pretio (*propitio* Voss. sec.) moritur, ut, quia sentire Deum meruit, hoc morte emerit. Alii sic intelligunt. Quod si quid (*quidam* Voss. sec.) vates adversi (*adversa* Voss. sec.) denunciaverint, occidantur. Ergo haec ipsa mors aut poenam dat, aut pretium divinitatis, quod solus futura divinavit, & cognovit, & idcirco moriatur, divinam invicem scientiam consecutus. Sed mihi videtur pretium pro stultitia ferre. Vel poena est; si sic inpletus Deo (*accepto numine* Voss. pr.) moritur, ut nemo adsequi futura cognoscat. pretium autem, si moriturus dat tamen praesentibus fida responsa. SCHOL.

118 FLUCTUQUE FURORIS] In Vossiano uno est *ructus*. Male. Intelligit creberrimum furoris motum.

Catull. Carm. 65, 97.

*Qualibus incensam jactasti mente puellam
Fluctibus.*

Sic irae, curarum fluctus, & similia passim. Vide quos laudat Cl. Drakenb. ad Silium Italic. L. VIII, 32. IX, 527.

*Quantos Gradivus fluctus in Punica castra,
Respice, agit, quantisque furens se caedibus implet.*

119 COMPAGES] Mantice in duo divisa est i. e. in artem, & furem. dicit causam, unde moriuntur. SCHOL.

121 IMMOTOS] Msc. immotas, & alter. non motas. femin. genere. BERSM. *Immotas* Voss. sec. & Wittian.

124 ANTISTES] Quod ante numen stat. *Castalios latraces* fontem illum dicit, de quo divinus Spiritus concipiebatur. SCHOL.

124 PAVIDAMQUE DEIS INMITTERE VATEM] More solito ridicule commentatores vulgo haec exponunt per hypallagen, pro *Deam vati inmittere*. Sic *numen animis inmittere*. Silio L. II, 516. Ascensius rectius explicat *Deis* i. inter Deos aut in manus Deorum. Farnabius per *Deos* adytum intelligit, ut eo vates inmittatur. Quod placet magis ob praecedens *sedes laxare*, & seq. *foras intr. templi*; sed malim tunc tripoda intelligere. *Dii* pro templis, & aris saepius ponuntur. Tibull. Lib. II, 5, 22.

- - - quum moestus ab alto
Ilion arduos respiceretque Deos.

ubi vide Bronkhuf., & Plutarch. in Iside pag. 379. Vel puto, *inmittere vatem Deis* idem esse, ac deducere eam ad Deorum, five Apollinis contactum, & consortium. *Inrumper, intrare Deos*, pro Deorum mentem inquirere, similiter Statius, & Silius dixere, ad cuius L. I, 124. consule notas. *Inferre se Deis* pro in consortium venire, Seneca Herc. Oct. 95.

X x 2

126

- 125 Castalios circum latices, nemorumque recessus
Phemonoën errore vagam, curisque vacantem,
Corripuit, cogitque fores inrumpere templi.
^a Limine terrifico metuens consistere Phoebas,
Absterrere ducem noscendi ardore ^b futura
130 Cassa fraude parat. quid spes, ait, improba veri
Te, Rōmane, trahit? muto Parnasus hiatu

Conticuit,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a lumine B. 1. ^b futuri vulgo.

126 PHOEMONOËN] Strabo ait, Phoemonoën primam divinantem Pythiam fuisse ferunt: urbis quoque vocabulum, à *πυθία*, id est, interrogare, audire, discere, inclinatum esse. Mihi vero conjectare libet, *Phoemonoën* fuisse Arcadiam. *Phoemon* enim Arcadiae lacus. Ovidius:

Est lacus Arcadiae Phoemon dixere priores.

SULPIT. Fictio nominis videtur esse, seu speciale pro generali positum. Nam hoc nomine, quae prima Delphis vaticinata est, appellata fuit, Ut Strabo libro nono autor est. Neque autem Arcadiae locus *Phoemon* est, neque idem nomen apud Ovidium libro ultimo legitur, ut hic Sulpitius, nescio unde adductus, divinat. MICYLL. Hanc puellam *Phoemonoën* appellat, ab ea *Phoemonoë*, quae Pythia omnium prima oraculo in Phocide praesuit, cui Graecia hexametri carminis inventum acceptum retulit: quod tamen Mosi multi tribuunt. Claruit illa *Phoemonoë* ea tempestate, qua Sycio in Achaia regnabat. Plinius eam, libro x. capite 3. loquens de aquilis, Apollinis filiam dictam fuisse, scriptum reliquit. *Phoemonoë*, inquit, *Apollinis dicta filia, dentes ei esse (pereno) prodidit, murae alias, carentique lingua, eandemque aquilarum nigerissimam prominentiore cauda.* Idem libro eodem, capite 8. differens de accipitribus, *Triorchem Buteonem appellari à Romanis*, ait, cui *Phoemonoë principatum tribuit in auguriis.* Sulpitius credit, Arcadicum vocabulum esse, quod *Phoemus* ejus regionis lacus sit. Plinius eum non *Phoemum*, sed *Pheneum* appellat duobus libris, & capitibus diversis, & Lacum esse Arcadiae. Et Ovidius lib. Metam. ultimo, non *Phoemum*, sed *Pheneum* vocat etiam.

*Est lacus Arcadiae, Pheneum dixere priores,
Ambiguus suspectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocens posae, sine noxa luce bibuntur.
Sic alias, aliasque lacus, & flumina vires
Concipiunt.*

Plinius libro XXXI. cap. 11. In Arcadia ad Pheneum,

agua profuit à saxis, Stryx appellata, quae illico necat. Idem libro IV. capite 6. *Pheneus, & Erymanthus à marte ejusdem nominis in Alpheum defluens.* Proinde apud Ovid. non legendum est, *Phoemon*, ut Sulpitius citat, sed *Pheneum*. Neque vero Arcadica vox est *Phoemonoë*. sed conficta ad vocem Phoebi: cuius filia, authore Plinio, credita fuit. Sed ad rem. HORTENS. Hoc nomen non confictum est ad vocem Phoebi, ut putat Hortensius, deceptus vulgata hujus vocis scriptura *Phoemonoë*. cum scribi, ut recte in Ven. Berlm. & Grot. Edd. debeat *Phemonoë*. Graece *Φημωνία*.

128 METUENS] Post multos enim annos oracula ista repetuntur, & ideo metuit, ne & ipsa moriatur, ut ait supra. *Numinis aut p. &c.* SCHOL.

128 PHOEBAS] Nomen Virginis à Deo. IDEM. Non simpliciter Phoebi sacerdotem *Phoebas*, sed eam, quae vaticinatur, significat, *ἀπὸ τῆς Φοιβῆρας*, quod furore, ac spiritu cornpi est, id quod vaticinantibus accidere solebat. Soph. Aiace. *Μὴν δ' αἴψα τῆς αἰῶνι τ' ἄνδρ' διαπορῶντα γυναικί.* MICYLL.

129 NOSCENDI] Ne ardeat ad futura noscenda. *Cassa.* non enim amplius hac voce terretur. SCHOL.

129 FUTURA] *Futuri* edidit Grotius, eumque sequentes, sed & ante eum Ascens. Micyll. & Hortens. habentque ita duo Pulm. Reg. pr. & Oxon. uterque. Ceteri tam scripti, quam editi *futura*. quod hoc loco malui. sequitur vl. 137. *fati futuri.* 179. *omne futurum.*

130 QUID SPES] Msc. *quae spes.* non male. quod desiderium tam audax noscendi futura. BERSM. *Quae* est etiam in Voss. tert., a m. pr. praefero omnino quid.

132 PRESSITQUE DEUM] *Pressit dominum* Msc. obruit Phoebum, cujus afflatu responsa edebantur. BERSM.

132 SEU SPIRITUS] Quatuor causas posuit, quare Apollo fileat (*tacere videatur* Voss. sec.) quod aut casu factum est, ut terris infusum numen ab-

Conticuit, pressitque Deum: seu spiritus istas
Destituit fauces, mundique in devia versum
Duxit iter: seu, barbarica cum lampade Pytho
135 Arsit, in inmensas cineres abiêre cavernas,
Et Phoebi tenuêre viam. seu sponte Deorum
Cirrha silet, fatigue sat est arcana futuri
Carmine longaevac vobis commissâ Sibyllae:

Seu Paeon,

VARIAE LECTIONES.

a renuere A.

abscederet; aut templi incendio clausa caverna sit, qua loquebatur oraculum: nam hoc Brennus incendit: vel quod possint sufficere Romanis ad scientiam futurorum, quae Sibylla praedixit; vel quod nunc tam scelerati sunt homines, ut nil à Diis mereantur audire, vel audeant quidquam quaerere. SCHOL.

134 SEU BARBARICA] Seu, inquit, quum Templum combustum est à Xerxe, & à Brenno rege, Gallorum cineres clauferunt spiracula templi, unde vox illa erumpebat, ut postea exire nequiverit. OMNIBON. Barbarorum facibus. Thraces enim, ut supra diximus, Delphicum templum combusserant, possumus intelligere & de Xerxe, qui ante navalis praelii congregationem miserat quatuor millia armatorum Delphos, & ad templum Apollinis diripiendum, quasi non cum Graecis tantum, sed cum diis immortalibus bellum gereret, quae manus tota imbris, & fulminibus delata est. Post haec Thespias, & Athenas, & Plateas vacuatas hominibus incendit, ut ait Iustinus. De Brenno, & Gallis intelligendum non est, quoniam ante deleti sunt, quam templo nocerent, ut Valerius memorat. SULPIT. Brenni historiam prolixè prosequitur Pausanias in Phocicis. Sed videndum tamen, an hoc incendium, de quo hic poëta meminit, etiam ad posterora tempora referendum sit, utpote Mithridatica: quando nuper adeo cum hoc, tum alia oracula conticescere coeperunt, sublata Daemonum licentia, ac potestate, CHRISTI adventu. Disputat autem & Plutarchus de causis, ex quibus oracula tacere coeperint, sed suo, ac philosophico more, in libro *περί τῶν ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν*, MICYLL. Diversas causas inquit, propter quas oraculum defecit. Extat Plutarchi liber, paulo ante à nobis citatus, *περί τῶν ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν*, hoc est, de Oraculis, quae defecerint, in quo & ipse diversas causas quaerit, cur cessarint illa ipsa, de quibus agimus, responsa. Sed mordicus tenendum duco, quod Micyllus admonet, sub Christi adventum, daemonum ludibria sublata fuisse: ut

eo nascituro, qui praesens coelestia oracula ederet, vana impurorum responsa obmutescerent, siue per Syllam, siue per Mithridatem, siue quod vetustate templum dilapsum fuit, & obrutum antrum, quod propter Daemonis ludos, praestigias, & fraudes contemni coeptum fuit, & prorsus non frequentatum amplius. Herodotus *Ὀῖαν* tradit barbaros à Xerxe missos ad diripiendum sanum horrendis prodigiis, fulminibus, & 60. virorum telis, qui post reliquorum fugam Delphis manserant, una cum propheta Acerato, obrutos, & cum tetra clade praecipitados fuisse. Reliqui in fugam acti putabant, se videre duos armatos viros humana forma proceriores tergo haerentes, carpentesque caedendo, & persequendo. Itaque à Xerxe incendio deletum non fuit, neque à Brenno, qui consimili clade inde deturbatus periit. Caeterum historia de Brenno Gallorum duce, eisque exercitu à Delphis victo, atque à Graecis interuisione deleta, extat apud Iustinum libro xxiv. Pausaniam in Phocicis. Sed à quibus incendio templum Delphicum, & antrum obrutum fuit, parum constare video. Sed ne poëta quidem aperte affirmare videtur, exustum ab hostibus fuisse, cum dicit, siue cortina Barbarorum injuria incendio eversa cineribus oppleta, inde posteris temporibus diu jacuit: unde factum, quod oraculum conticuerit. HORTENS. Quo tempore Delphi à Brenno incensi. Nam locus ipse *Ἰνδῶν* Graecis dicitur. GROT. Sequor magnum virum edentem Pytho. Ceteri scripti, & editi male *Phiton*, vel *Phyton*, vel denique *Pytho*, ut est in Voss. sec. tert. & Regio primo. Locus Graece *Πύθω*, vel *Πύθω* vocatur, quam terminationem per o efferre solent Latini, ut monuimus ad L. i. 214. Immo eodem modo Tibullus Lib. ii, 3, 27.

Delos ubi nunc, Phoebus, tua est? ubi Delphica Pytho.

Vide ibi Muretum, & Broukhufium, qui haec etiam capit de Delphis, à Brenno incensis; eique
X x 3 ad-

- Seu Pacan, solitus templis arcere nocentes,
 140 Ora quibus solvat, nostro non invenit aevo.
 Virginei patuere doli, fecitque, negatis
 Numinibus, metus ipse fidem. ^a tunc torta priores
 Stringit vitta comas, crinesque, in terga solutos,
 Candida Phocaïca complectitur infula lauro.
 145 ^b Haerentem, dubiamque premens in templa sacerdos
 Impulit. illa pavens adyti penetrale remoti

Fatidi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tum MSS. & Edd. qq. ^b errantem R. 1.

adsentior, quidquid Micyllus, & Hortensius argu-
 tentur. Non audiendi itaque sunt Codd., in qui-
 bus *Phaeton*, inonente N. Heinsio ad Ovidii Me-
 tam. 1, 751. *Phaeton* Voss. pr. Fuit autem, cum
 pro *cavernas* mallet *cavernae*, ut *cavernae* abie-
 rint in cineres, seu combustae sint. passim *ire, abire*
in flammam &c. pro uri poni, norunt docti. nunc
 nihil muto *cineres abire in cavernas immensas*, est,
 oppleverunt cavernas penitus, & texerunt, ita,
 ut vetus spiritus inde exhalare nequeat.

136 VIAM] Qua egrediebatur oraculum. SCHOLIAST.

137 SAT EST CARMINE &c.] i. e. sufficit esse
 commissa. IDEM. Quia *fat* *fati* futuri est, sup-
 ple, vobis, carmina. arcana Sibyllae longaevae,
 quae usque ad tempora Tarquinii Superbi, aut
 saltem Prisci ab Aeneae temporibus vixit, commis-
 sa sup. esse vobis. ASCENS. Alii legunt *carmine*
longaevae; ut sit: *arcana* i. secreta futuri commis-
 sa vobis *carmine* i. per carmen Sibyllae longaevae.
 VERSELLAN. *Carmina*. plerique libri *carmine*.
 Seu Dii noluerunt Romanis dare responsa, quibus
 sufficerent libri Sibyllini, BERSM. Sensum Lu-
 cani perceperunt quidem omnes interpretes; sed
 de vera verborum lectione adhuc ambigitur. Jer.
 Marklandus in Epist. Crit. p. 59. ait ista *fat est* tam
 à sensu, quam à Latinitate abesse; quare legi vult
fatique patent arcana futuri Carmine. Verum, prae-
 terquam quod MSS. omnes cum Scholiaste reti-
 nent *fat est*; nisi quod in Vossiano uno a m. sec.
 sit *fatis satis est*, & in Amst. *fatique satis est*, hac
 lectione non redditur ratio, cur Cirrha fileat:
 quam tamen hic dare debuit ex instituto suo Lu-
 canus. Praeterea falsum est *arcana* libris Sibyllinis
 inclusa *patere* Romanis. Patebant nullis nisi sacer-
 dotibus, ut cetera oracula: Est & alius vir doctis-
 simus, qui conjiciebat *fati quum sint arcana f. Car-*
mine &c. Non puto, à Latinitate vero abesse,
 quod dicit Marklandus, *fat est*, *arcana* sc. esse
 commissa, numquam concedam: Eodem fere mo-

do Virgilius Ecl. vii, 33.

Sinum lactis, & hanc te liba, Priape, quotannis
Exspectare, sat est.

Supra L. 11, 109.

Sed satis est jam posse mori.

Retineo itaque illud *sat est*. Verum pro *carmine*,
 omnes Pulm. & mei MSS., excepto uno, & alte-
 ro recentiore, & Oxon. primo, & cunctae edi-
 tiones Sulpitiana priores cum Bersm. exhibent *car-*
mina. Ut haec sit constructio. Quia *sat est*, seu
 sufficit, *carmina arcana fati futuri vobis commissa*
 esse à longaeva Sibylla: vel *fati futuri arcana car-*
mina longaevae Sibyllae: ut *carmina* habeat duos ge-
 nitivos, *carmina* scilicet Sibyllae, quae continent
 fatum futurum. quae constructio non est infre-
 quens. Vide J. F. Gronov. ad Livium L. xxxiv.
 c. 26. J. Perizon. ad Sancti Minerv. p. 177. Vel
 denique posset exponi per appositionem *carmina*
Sibyllae, quae sunt *arcana fati futuri*. Eodem mo-
 do, ut vl. 198. *tripodas* vocat *arcana mundi*. quia
 in illis latent, & continentur. Discernat studiosus
 lector, & eligat constructionem, quae placeat. nam
fat fati futuri est, *carmina commissa Sibyllae* non recte
 procedit: *Carmina* si haberent plures bonae no-
 tae Codices, minime damnares.

139 SEU PACAN SOLITUS TEMPLIS ARCERE NO-
 CENTES] Et hanc causam, & alias quasdam apud
 Plutarchum habes libro, cur cessaverint oracula.
 GROT. Ed. tert.

142 METUS] Quoniam trepida, & prudens haec
 dicebat, prodit se mentitam. nam figmento suo
 fidem faceret, si hoc secum dixisset. Fecit ergo
 fidem, esse illic numina, loquentis virginis, quae
 hoc negabat, timor. SCHOL.

149 NULLO CONFUSAE MURMURE VOCIS IN-
 STINCTAM] Msc. *invictam mentem sacro*. minus be-
 ne. BERSM. Si haec sana sunt, vox nullo sic ex-
 ponenda esset, quasi esset non testata ullo mur-
 mure: quomodo hunc locum melius, quam alii,
 cepit

Fatidicum, prima templorum in parte resistit:
 Atque ^a Deum simulans, sub pectore ficta quieto
 Verba refert, nullo confusae murmure ^b vocis
 150 Instinctam sacro mentem testata ^c furore;
^d Haud aequae laesura ducem, cui ^e falsa canebat,
 Quam tripodas, Phoebique fidem. non rupta trementi
 Verba sono, nec vox antri complere capacis
 Sufficiens spatium, nulloque ^f horrore comarum

155 Ex-

VARIAE LECTIOES

^a diameus. ^b Phocis Ed. Rom. ^c favore P. 1. f. est Ed. Rom. ^d non V. I. ^e fata B. I. ^f errors B. I. in m. R. I. A.

cepit Ascensius; dixissetque Lucanus, Phe-monoën simulasse quidem, se esse instinctam Deo, sed id non esse testatam murmure confusae vocis. Similis est locus Lib. I, 331.

- - - nullus semel ore receptus
 Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

i. e. sanguis semel receptus non patitur. Verum plus videtur mihi dicere voluisse Lucanus, & Phe-monoën id non tantum non testatam esse, sed, licet simulare vellet Deum, & ficta verba referret, nullo murmure confusae vocis, solito enthusiasti signo testatam esse, se non esse instinctam sacro furore: adeo ut deesset altera negatio. *Instinctam* est in Pulm. uno & Hult. quae voces sic saepius commutantur. V. Gronov. ad Senec. de Brev. vitae c. 9. *Divino furore instinctus. Instinctam* meus. Unde conieceram *intactam*; & ecce conjecturam meam confirmatam dein vidi uno regio Cod. & Ed. Parmensi. Bene, ni fallor. cui lectioni favet etiam Berfm. Cod. *invisitam*. quod ipsum forsan alii placeret. quia *domari*, & *vinci* à Deo alibi etiam vaticinantes dicuntur; quo facit sane sequens descriptio, & vl. 193. *domita Virgine*. Virgil. Aen. vi, 80. *fera corda domans*. Sed hoc participium minus huic loco, & iensui quadrat. quare *intactam* est praefereendum. *Tangi* frequenter dicuntur, qui divino afflantur furore. Vide Gebhardi crepund. L. I. c. 15. & notas ad Ovidii L. III. Amor. I, 64.

Jam nunc contactu magnus in ore sonor.

151 HAUD AEQUE] i. e. non tantum laedebat Appium, cui falsa dicebat, quantum Apollinem, ejus se numen habere simulabat. SCHOL. *Laesura* hoc loco significat *ludibrio habitura*: ut apud Tibull. L. I, 10, 6.

- - - aequum est, impune licere
 Numina formosis laedere vestra semel.

ubi adi Broukhuf.

152 TRIPODAS] Tripus (*tripos* MS.) est mensa Apollinis à tribus pedibus, quae & *certina* dicitur. Haec corio Pythii serpentis tecta erat, quem Apollo interfecit. unde & *Pythius* dictus est. Dicitur autem *certina*, & quia cor vatis tenebat, ne omnia diceret, quae audiebat, vel videbat: vel *certina* dicitur, quasi *certina*, quia certa responsa inde dabantur; vel à Graeca etymologia *certina* dicitur *ἀνὰ τὴν κόρυν ἐκτείναν* i. e. à puellae extensione. Nam vates Apollinis afflata numine extendebat se, ut major esse videretur. unde Virgilius: *majorque videri*. SCHOL. Voss. sec. Eadem nisdem fere verbis Servius refert, partim ad Aen. III, 92. partim ad VI, 347.

153 COMPLERE SPATIUM] Ut Virgilius

- - - ostia centum:
 Unde rimant totidem voces, responsa Sibyllae.

SCHOL.

155 CULMINA TEMPLI] Vossian. prim. secund. Marp. & Voss. tert. pro var. lect. exarant *limina*; ut rescripsi, verissime. Dixerat paullo ante

- - prima templorum in parte resistit.

& confer seqq. ac vl. 128. *Limina terrifico praeterea* in hac re *limina templorum* magnum habent nomen. Consule Cerdam ad Virgilii III. Aen. 90. à viris doctis jam citati.

*Vix ea satis eram. tremore omnia visa repente,
 Liminaque, laurusque Dei, totusque moveri
 Mons circum, & mugire adytis certina reclusis.*

quem locum ante oculos videtur habuisse Lucanus. ibid. 370.

- - - vittaesque resolvit
 Sacrae capitis, meque ad tua limina, Phoebus,
 Ipso manu multo suspensum numine ducis:
 Atque haec deinde canit divino ex ore sacerdos.

*1248-

- 155 Excussae laurus, inmotaque ^a limina templi,
 Securumque nemus, veritam se credere Phoebō
 Prodiderant. ^b sensit tripodas cessare, ^c furensque
 Appius; Et nobis meritas dabis in pia poenas,
 Et superis, quos ^d fingis, ait, nisi mergeris ^e antris,
 160 Deque orbis trepidi tanto consulta tumultu
 Desinis ipsa loqui. ^f Tandem conterrita virgo
 Confugit ad tripodas, ^g vastisque adducta cavernis
 Haesit, & insueto concepit pectore numen,
 Quod, non exhaustae per tot jam secula, rupis
 165 Spiritus ingessit vati: tandemque potitus

Pectore

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo *culmina*. ^b *sensit* vulgo. ^c *furensque* H. pro var. lect. *furens* R. i. ^d *fugis* V. i. ^e *antro* P. 2.
^f *tandemque exterr.* VV. LL. Steph. ^g *vastis* R. i. O. i. A.

VI, 45.

*Ventum erat ad limen; cum virgo, Postulare fata
 Tempus, ait. Deus ecce, Deus. cui talia fanti etc.
 Non comas mansere comas. sed pectus anhelum
 Et rabie fera corda tument.*

Culmina edunt, & propugnant quoque viri doctissimi pro *limina*; quod, vel *lumnia*, est in MSS. omnibus, & videtur restituendum apud Claudianum L. i. R. prof. init.

*Jam furor humanos nostro de pectore sensus
 Expulsi, & totum spirant praecordia Phoebum.
 Jam mihi cernuntur trepidis delubra moveri
 Sedibus, & claram dispergere limina lucem
 Adventum testata Dei.*

Sed illic forsan Deus descendit per *culmina*: ut apud Justin. L. xxiv. c. 8. *Advenisse Deum clamant, eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia.*

156 VERITAM] Hoc est. omnes res, quae non fiebant, prodiderant virginem. Quod verita erat (*ausa non esset* Voss. pr.) se Apollini committere. SCHOL.

157 SENSIT] Sic Steph. var. lect. Pulm. quinque, Bersm. tres, & duodecim vetustiores ex meis cum Edd. Ven. Parm. Brix. & Mediol. quorum auctoritati cedo. alii *sensit*.

158 INPIA] Servius ad VI. Aen. 662. haec laudans citat *improba*. atque ita est in Voss. tertio. Sollemni scilicet mutatione. Confer, quae dicemus ad L. vii. 760.

161 IPSA] Bene *ipsa*. Numen enim loquens vult audire, non virginem. SCHOL.

161 TANDEM] Quasi (*samquam* Voss. sec.) coe-

perit Appium plus timere, quam Apollinem. IDEM.

162 ADDUCTA] Msc. *obducta*, (Oxon. pr. a m. sec.) & alter. *abducta*. perperam. BERSM. *Abducta* tamen praetulit Grotius, & qui eum secuti sunt: eamque lectionem confirmant Voss. prim. a m. pr. Reg. recent. cum uno, & altero. Voss. sec. *immersa*, quae glossa est *abducta*. Huc pertinet, quod Valerius Maximus dicat, Appium coegisse Virginem in intimam sacri specus partem descendere. Verum ex tota Lucani oratione liquido patet, eum hoc non voluisse, sed Pheimonon more prisco supra cavernam illam, unde spiritus exhalabat, & tripoda illi inpositum consedisse, deinde concepto numine per antrum totum, sive adyta templi, in quibus est illa caverna, bacchatam esse, atque adeo illam non *abductam*, sed *adductam cavernas* esse. Sic certe hunc locum intellexit etiam Servius ad III. Aen. 92. dicens. *Nam caverna quaedam in templo Apollinis fuit, ad quam Phoebus raptus vaticinabatur, ut Lucanus ostendit.* Restitui itaque *adducta*.

163 INSUETO] Quia diu Apollo tacuerat. SCHOLIAST. Male exponunt Interpretes *insuetum*; quia numen accipere desueverat. Tunc enim sibi obloqueretur Lucanus. qui debuit dicere, numquam illam accepisse numen. quoniam, quae semel numine corripitur, moritur, ut ait vs. 117; & jam per tot secula oraculum tacuerat, vs. seq. Haec enim vates non vivebant annos Sibyllae. *Insuetus* ergo est, numquam solito pectore, sed prima vice accipit. Sic L. viii. 537.

*laesatur honore
 Rex puer insuetus.*

8c

- Pectore Cirrhaeo, non umquam plenior artus
Phoebados ^a inrupit Paeon; mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit
Pectore. bacchatur demens aliena per antrum
170 Colla ferens, vittasque Dei, ^b Phoebeaque ferta,
^c Erectis discussa comis, per inania ^d templi
Ancipiti cervice rotat, ^e spargitque vaganti
Obstantes tripodas, magnoque exaestuat igne,
Iratum te, Phoebe, ferens: nec verberare ^f solo
175 Uteris, & stimulis; flammam in viscera mergis:
^g Accipit & frenos: nec tantum prodere vati,

Quantum

VARIAE LECTIOES.

^a irrumpit B. 1. V. 2. ^b Phoebeaque B. 1. V. pr. Marp. H. A. ^c erectis B. 1. Marp. erectas comas V. sec. pro var. lect. ^d templi meus. ^e sparsitque O. pr. ^f solum B. 1. R. 1. ^g accipit B. 1. meus.

& alibi. Vel lege, si mavis, *invito*, quam *lectionem*, elegantem sane, suggerit nobis optimae notae Cod. Voss. tert. L. 1, 385.

Invita peragam tamen omnia dextra.

Sed explicatione hoc non eget.

168 HOMINEM] i. feminam, humanam rationem. SCHOL.

168 SIBI] Tanta infania dicitur mentem vatis corripere, ut homo non jam in ejus voce, sed Deus sonet, & vera obscuris involvat: unde Maro.

Obscuris vera involvens ea frena furenti

Concutit, & stimulos sub pectore versis Apollo.

SCHOL. Male apud Serv. ad 111. Aen. 434. in Edd. quibusdam *sola* editur, & in aliis *dicere*.

170 COLLA FERENS] Berlm. unus *gerens*. quod placere alicui posset propter sequens *ferens* vs. 174. aequae enim *gerere membra*, ac *ferre* dicitur. Horat. L. 1. O. 8.

- - - *livida gestat armis*

Brachia.

Propert. 111, 11, 57.

Tu quoque ut auratos gereres, Eriphyla, lacertos.

Ovid. L. v. Metam. 455.

- - - *et qua modo brachia gessit,*

Crura gerit.

Vellej. L. 11. c. 74. *Nihil muliebri praeter corpus gerens.* & passim. V. II. Voss. ad Catull. p. 259. & viros doctos ad Phaedri F. 13. Verum cum ceteri Codd. retineant *ferens*, non movere debet quemquam hujus vocis iteratio. In cavenda repetitione negligentissimus, si quisquam, fuit Lucanus, ut

alibi monui, & hoc ipso loco patet. Nam ter repetit *pectore*. Adde vs. 317, 319, 520, 526, 756, 758. &c. multa possem talia congerere; sed quia res est lectu taediosissima, desino. *Ferre ora* noster dicit hoc L. vs. 549. *oculos* 1x, 128. & passim alii. Graeci *φί-παι*.

170 ERECTIS DISCUSSA COMIS] Mirifice hic versus citatur, memoriae lapsu, à Scholiaste Cruq. Horat. Ep. v, 27.

Erectis discussa comis, & inhorruit armos.

MSS. nil variant, etiam non in *discussa*. *discissa* esset discerpta, direpta. Sed idem fere notat *discussa*, h. e. dissoluta, & per caput pendentia; alligatae enim infusae, sive laurus dissolutae sunt praeter horrore comarum, quae erigi, & stare inceperant. *discutere* divulsionem, & dissolutionem passim notat, ut in *discutere nubes, tenebras, somnum*. & similibus. *discutere arcum* Ovid. Ar. Am. 111, 29. Locum hunc videtur expressisse Statius verbis suis, haec explicantibus, Lib. x. Theb. 163. de Phoebeade.

Sertaque mixta comis sparsa cervice flagellat.

ubi plura his similia invenias. De *erectis comis* vide multa ad Silium L. 11, 668. *erecta comam*.

172 VAGANTI] h. e. dum discurrit, deiecit tripodas, quae sibi vaganti, i. e. bacchanti virgini, videbantur obflare. SCHOL.

174 IRATUM] Supra enim plenam se Phoebo simulabat. IDEM.

175 UTERIS ET STIMULIS; FLAMMAS IN VISCERA MERGIS] Ita, quod sciam, primus edidit Grotius, omisso *quoque* post *flammam*: qua particula carent etiam unus Berlm. Reg. pr. & Voss. recentior.

Y y

Non

- Quantum scire, licet. venit aetas omnis in unam
 Congeriem: miserumque ^a premunt tot secula pectus.
^b Tanta patet rerum series, atque omne futurum
 180 Nititur in lucem; vocemque petentia fata
 Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
^c Non modus Oceani, numerus non deerat harenae.
 Talis in Euboïco vares Cumana recessu,
 Indignata, suum multis servire furorem
 185 Gentibus, ex tanta fatorum strage, superba
^d Excerpsit Romana manu. sic plena laborat
 Phemonoë Phoebo, dum te, consultor operi
 Castalia tellure Dei, vix invenit, Appi,

Inter

V A R I A E L E C T I O N E S

^a premunt B. r. ^b al. tota non male. ^c nec H. ^d excerpit B. r. extensis V. r.

Non male. solet enim noster omittere *sed*, & *sed* etiam: ut vidimus ad Lib. II, 86. Vide tamen, an tunc non melius scriberetur *solum*, pro *solo*, ut est in quibusdam MSS. Geminus plane locus foret illi ex L. IV, 775.

- - - - non sanguine solum,
 Telorum nimbo peritura ac pondere ferri.

Quoniam vero ceteri MSS. & Edd. omnes habent *flammasque*, videndum, an non aliter scripserit Lucanus. pro *stimulis*. praeter aliorum Codd. etiam Voss. sec. tert. & quart. cum omnibus editionibus, si excipias Parm. Ascens. Mic. & Hortens., habent *stimulos*. pro *et* scribitur *ac* in Regio primo, Marp. Hult. uno Pulm. & tribus Berfm. Voss. quart. at. Forſan vera erit lectio.

- - - - nec verberare solo
 Uteris: at *stimulos*, *flammasque* in viscera.

v. l. *et stimulos* pro etiam, ut ante Grotium legabatur, cujus tamen lectionem, quae satis mihi placeat, donec certius quid statuatur, retinui. Pius enim urgent *stimuli*, quam *verbera*. Et bene junxisset *stimulos*, & *flammas*, metaphora ducta ab equis, qui *stimulis*, & *facibus* ad cursum incitantur. de quibus consule J. F. Gron. ad Senec. L. II. de Ira c. 14. Sicut tarde consurgentes ad cursum equos, *stimulis facibusque* subditis, excitamus. *Mergere stimulos in viscera* dictum, ut *mergere ferrum in robora*, & similia apud nostrum, & alios. Vide ad L. III. 426. Fortasse etiam non voluit opponere Lucanus *verbera*, & *stimulos* &c. sed *ungere*, sic: Non tantum incitatur a te Phoebas verberare, *stimulis*, ac *flammis*, verum contra etiam reprimatur, & accipit frenos, ne tantum, quantum sciret, ef-

ferret. Et hoc sensu *stimulis*, quod est in plerisque MSS., posset retineri. Insuave auribus est *stimulos*, *frenos*. male Ascensius *que* exponit per *quia*.

176 FRENOS.] Apposite laudant hic Interpretes Virgilii locum ex L. VI. Aen. 100.

- - - - ea frena furenti
 Concussit, & *stimulos* sub pectore vertit Apollo.

De jussu ceterorum silentio vide eundem L. III, 379. & Servium, uti & ad L. VI, 80, 100.

177 LICET.] Pius enim novit, quam Appius ex-
 petit, ut loquatur. SCHQL.

177 AETAS &c.] Omnein mundum collectum conspexit, & omne tempus, praeteritum, praesens, & futurum. IDEM.

180 NITITUR IN LUCEM.] i. e. emitti, & vulgari conatur, ac luctatur, ut ipse exponit auctor, & viri docti bene interpretati sunt. Male itaque Colinaeus, Stephanus, & in secunda editione Pulmannus è duobus, ut videtur, Codicibus, quibus accedit unus Berfm., reposuit *mittitur*. quod falsum est, & contra Lucani mentem. *Nisi* autem cum praepositione *in* frequens est apud Ovidium; sed saepe corruptum in *mitti*. L. II. Ep. 7. ex Ponto.

Et quot aves motis nistantur in aëra pennis.

Vide N. Heinsium ad L. III. Art. Am. 667.

- - - quid aperto pectore in hostem

Niter.

Stat. VII. Theb. 802.

- - - nituntur in hastas.

Seneca de Clem. cap. 24. *Humanus animus in arduum nitens*. Ipse noster L. IV, 650.

Nitentem in terras juvenem.

Pro

- Inter fata diu quaerens tam magna latentem.
 190 Spumea tunc primum rabies vesana per ora
 Effluit, & gemitus, & anhelu clara meatu
 Murmura: * tunc moestus vastis ululatus in ^b antris,
 Extremaeque sonant domita jam virgine voces.
 Effugis ingentes, tanti discriminis expers,
 195 Bellorum, * Romane, minas: solusque quietem
 Euboici ^d vasta lateris convalle tenebis.
 Caetera subpressit, * faucesque ^f obstruxit Apollo.
 Custodes * tripodes fatorum, arcanaque mundi,
 Tuque potens ^h veri Paean, nullumque futuri
 200 A Superis celate diem, suprema ruentis

Inperii,

VARIAS LECTIOES.

a tum B. 2. V. 2. b agris V. pr. pro var. lect. c ô Rom. Edd. Sulp. Asc. Mic. Hort. d in vasta P. 3. B. 1. e fauces R. 1. A. V. 1. f obstrinxit B. 1. V. 1. H. obstruxit V. 1. A. obstruxit B. 1. extruxit B. 1. g tripodas W. R. 1. h Paean V. B. 1.

Pro *vocemque* acute conjicit amicus, legi posse *faucemque*, quam petebant fata, ut in lucem mitterentur. v. 197.

- - - *faucesque obstruxit Apollo.*

182 NON DEERAT] Cognitio rerum ab initio seculi usque ad finem &c. non deerat scientiae ejus. SCHOL.

183 EUBOEICA] Euboea est insula, cujus civitas est Chalcis; de qua venerunt illi, qui Cumas condiderunt, quam *Cumas* appellaverunt, vela potu *κυμαται* i. e. ab undis; quia est super litus maris, vel à muliere praegnanter ibi reperta, quae Graece *ἔκφυε* dicitur, nam *ἐκφυε* dicunt Graeci *eniti*. IDEM. Voss. sec. Haec rursus eisdem tere verbis habet Serv. ad Aen. 1, 342. 111, 441. VI, 2. Duas Sibyllas confundit noster, & alii. V. omnino Vitium ad Gratii Cynege. v. 35.

184 INDIGNATA] Sensus hic est. Sic Sibylla, cum aegre ferret, se furere, ut omnibus futura praediceret, de tot fatorum diversitate, & multitudine superba manu excerpfit *fata Romana*. i. libros Sibyllinos, ad solos Romanos pertinentes. SCHOLIAST.

187 DUM TE &c.] i. e. dum tua fata disquiris, dum te vix invenit, Appi, qui consulis Deum *opertum*. i. secretum, abconditum tellure Castalia. *Inter fata*, sive omnium, sive Romana. IDEM.

189 TAM MAGNA] Msc. *te magna*, ut ad Appium referatur. BERSM. Male. rectius pro *magna* in veterrimo Voss. primo est *multa*. Non enim hic quaeritur, quam *magna*, sed quam *multa* sint

fata. Non temere tamen muto.

190 TUNC] Msc. *tum*. quasi dicat. invento Appii fato. BERSM.

191 CLARA] Quomodo clara murmura, si anhelu meatu eduntur? an dura vel rauca? an clausa, seu clusa? Seneca Agam. 712.

*Stetere vitiae: mollis horrescit coma,
 Anhela corda murmure incluso fremunt:
 Incerta nutant lumina &c.*

Totus ille locus de Phoebade agens meretur inspicere. plane enim geminus est nostro. an clara i. e. edita, producta? quae conjectura etiam est humanissimi, & doctissimi Waddeli. vel *clusa*? ut apud Silium Ital. L. 1, 531.

- - - - - *nisque elisus anhelu
 Auditur gemitus, fractumque in casside murmur.*

193 DOMITA] Ut Virgilius:
 - - - *tanto magis ille fatigat
 Os rabidum, fera corda domans.*

SCHOL.

196 TENEBRIS] Obscure mortem denunciat; nam in Euboea ista perit, i. in civitate Chalcide, quae est juxta Caristum. IDEM. *Nihil est*, inquit, *ad te hoc, Romane, bellum, Euboicas Cellas obsinebis*, ut Valerius scribit. SULPIT. Fuit autem Euboeae Cella, locus inter Rhamnunta Atticae partem, & Caristum Chalcidico freto vicinam, ut idem Valerius tradit libro primo capite ultimo. Hic ante Pharsalicum certamen Appius morbo consumptus, praedictum à deo locum pro sepultura possedit, cum ratus, ab Apolline se moneri, ne illi

Yy 2 discrim-

- Inperii, caesosque duces, & funera regum,
 Et tot in Hesperio ^a conlapsas sanguine gentes
 Cur aperire times? an nondum numina tantum
 Decrevere nefas? & adhuc dubitantibus ^b astris
 205 Pompeji damnare caput, tot fata tenentur?
 Vindicis an gladii facinus, poenasque furorum,
 Regnaque ad ultores iterum redeuntia Brutos,
 Ut peragat fortuna, taces? ^c tunc ^d pectore vatis
 Inpactae cessere fores. ^e expulsaque templis
 210 ^f Profiluit: perstat rabies, nec cuncta locutae,
 Quem non emisit, superest Deus. ille feroces
 Torquet adhuc oculos, totoque vagantia coelo
 Lumina, nunc ^g vultu pavido, nunc ^h torva minaci:

Stat num-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a collisas Marp. ^b hastis R. 1. ^c MSS. & Edd. qq. sum. ^d tempore Mic. & Hort. m. ^e vulgo exclusaque. ^f profiliuit V. 1. ^g pav. vul. V. pr. ^h torcta A.

discrimini interesset, in eam regionem secessisset. MICYLL. Ex hoc loco patet, apud Valerium ex fide Mistorum legendum esse *Euboeas Coelen*, ut illic jam coniecit consobrinus meus Torrenius, non *Cellam*. Adhibuit Graecum Valerius τῆς νή-
 λου Εὐβοίας. sic ἡ ποταμὸς, ὃ γὰρ scilicet, de qua vide ad L. 1, 400. Latini passim *cava vallis*: & cui est ignota *Coele Syria*?

200 CELARE] Ut pendeat à *superis potens*, qui beneficio Deorum nullum tempus, cum voles, celare potes. HORTENS. Unde habeat suum *celare* Hortensius, cum ipse taceat, nescio. Errat vir doctus, licet *celare* invenerim in Voss. recent. a m. sec. Bene Scholiastes *celare* exponit. *Tu celare i. quem nullum diem Dii celaverint de futuris*. Lucanus enim dicit, Apollinem *veri potentem* esse (de qua locutione egi ad Obseq. c. 114. Adde Ill. Heinsum ad Claudian. 11. Conf. Stilic. 136. & sic Columella L. 1. c. 1. emendante Heinio, *carminum potens*) & omnia futura ei à Diis patefacta esse, qui cum nullum futuri diem celare. Offensus forsan fuit Hortensius participio *celatus* de homine sumpto. Ita vero Cicero Lib. 11. Epist. ad Fam. 5. *Debes existimare te maximis de rebus à fratre esse celatum*. & sic ille saepe. Adde Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 9, 1.

Non ego celari possum.

Arcana mundi hic ipsi dicuntur tripodes, in quibus inclusa sunt, & servantur. V. ad vl. 137.

200 SUPREMA] Mic. *sub prima*, perperam. BERSM. Adfert Servius ad illud VI. Aeneidos 47. *non celer unus*. GROT. Ed. serr.

204 DECREVERE] i. an adhuc Dii non constituerunt, ut talia Roma patiatur, & ideo ista non nosti. SCHOL.

204 DUBITANTIBUS] Secundum Mathematicos, qui volunt, fata hominum in sideribus esse constituta. IDEM.

205 TENENTUR] i. incerta sunt, atque suspensa. IDEM. Alii exponunt, *Silentio premuntur*.

206 VINDICIS] Caesar positus in Senatu, auctore Bruto, & Cassio occisus est à patribus. Hunc gladium dicit *vindicem*, scilicet Pompeji mortis. SCHOL.

206 FURORUM] Msc. quatuor *furoris*, h. e. belli civilis: non inscite. BERSM. In tribus Pulm. & quinque meis, sed recentioribus, uti & in Voss. pr. & Witt. a m. sec. ac Edd. Ven. Brix. Med. Sulp. Ascens. Mic. Hort. est *furoris*: sed idem, & fortius est *furorum*, sc. belli civilis, vel Julii, qui bellum intulit, censente Scholiaste.

207 BRUTOS] Brutus, cujus Cicero in Philippicis meminit, Tarquinium expulit, & post quingentos fere annos hic Brutus de illius Bruti stirpe ortus est, qui Caesarem peremit. Ideo dictum *ad ultores*. SCHOL.

208 VATIS] Ita scribendum, non *fatis*. Post ille, id est, Phoebus. GROT. *Fatis*, quod est sine sensu, & errori typothetarum est imputandum, invenerat Grotius in Berlimanni Editione.

209 CESSERE] i. inpulsa patuerunt. SCHOL.

209 EXCLUSAQUE] Msc. tria *expulsaque*; non male. BERSM. Melius MSS. *expulsaque templis*, ejecta vi numinis. GROT. *Expulsa*, quod ex-

hi-

Stat numquam facies: rubor igneus inficit ora,
 215 ^a Liventesque genas: nec, qui solet esse timenti,
 Terribilis sed pallor inest: nec fessa quiescunt
 Corda; sed ut ^b tumidus Boreae post flamina pontus
 Rauca gemit, sic ^c multa levant suspiria ^d vatem.

Dumque à luce sacra, qua vidit fata, refertur
 220 Ad vulgare jubar, mediae venêre tenebrae.
^e Inmisit Strygiam Paean in viscera Lethen,
 Quae raperet secreta Deum. ^f tunc pectore ^g verum
 Fugit, & ad ^h Phoebi tripodas rediêre futura:
 Vixque resecta cadit. nec te ⁱ vicinia leti
 225 Territat ambiguis frustratum fortibus, Appi:
 Jure sed incerto mundi, subsidere regnum

^a Chalci-

VARIARUM LECTIOES.

^a liventesque V. pr. ^b tumidus V. r. tumidi R. l. r. m. sec. tumido Ed. Hort. ^c multa V. tert. a m. pr.
^d mentem Marp. ^e jam misit Edd. Br. Med. ^f tunc MSS. & Edd. qdd. cum R. l. ^g numen R. l.
^h trip. Ph. B. r. V. r. Marp. ⁱ vicinia V. r.

hibui, est in quatuor Pulm. & omnibus meis prae-
 ter Voss. duos, & Amst. Immo *expulsa* jam edi-
 tur in Edd. Ven. Brix. Med. Sulp. Ascens. Vers.
 Micylli, & Hortens., aliisque. 11, 242.

Omnibus expulso terris.

210 LOCUTA EST] Cel. Burm. verissime & ele-
 ganter scribendum hic putat *locutae* (scilicet *superest*),
 ad Valer. Flacc. L. v, 237.

Tunc sibi regnorum latus, luctusque supersunt.

Ubi vide exempla. Juvat hanc emendationem, quod
 in Edd. Romana, & Parmensi est non reperiatur,
 uti nec in Amst. MS.

211 ILLE] Sc. Apollo, ut supplet Scholiastes,
 & optime restituit Gronovius, & omnes omnino Co-
 dices cum Edd. Rom. & Veneta confirmant. Om-
 nia enim Deus in ipsa egit, quia hominem ce-
 dere sibi jussit. alii illa.

214 STAT NUMQUAM FACIES] Proprium hoc fu-
 ribundis, faciem colore, & statu mutari. Similia
 vide in notis Cel. Burm. ad Valer. Flacc. IV, 639.

stant ora metu;

& Doct. Drakenb. ad Silium L. xv, 29. *stant vultus*.
 Seneca de Brev. vitae c. 3. *in statu suo vultus*.

216 TERRIBILIS] i. qui deterreat. Pallor duo-
 bus modis fit, timore, & furore. SCHOL. Pal-
 lor est non *terrificus*, sed *terrificus*. GROT.

217 CORDA] Ut Virgilius. *Et rabie fera corda*
sumens. SCHOL.

217 POST FLAMINA] Mscr. *per flamina*, non in-

apte. BERSM. In meo etiam est *per*. Sed male
 omnino: postquam jam saevit ventus, mare ta-
 men adhuc est tumidum, & murmur edit
 raucum. Si *per fl.* legas, tota perit comparatio.
 Ut noster, ita Claudian. L. 1. in Rufin. 70.

con murmurat alii

Inpacata quies pelagi, cum flamine strallo

Durat adhuc, saevisque tumor.

ubi videndus est Barthius, & Lipsius ad Senecam
 de Tranquilli. Animi c. 2. *Sicut est quidam tremor*
etiam tranquilli maris, aut lacus, cum ex tempesta-
te requirit. Tragicus in Herc. Fur. 1288.

nec adhuc omnes

Expulsi aestus, sed, ut ingenti

Vexata Noto servat longos

Unda tumultus, & jam vento

Cessante tumes.

Adde Herc. Oct. vs. 710. Corrigendus igitur hinc
 est Lutatius, apud quem pessime legas *tumidus Bo-*
reus p. f. ventus, in notis ad Statii Theb. 1, 479.

ventis ut decersata residens

Aequora, laxatisque diu tamen aura superflus

Innotur velis.

220 AD VULGARE JUBAR] i. e. ad Solem, qui
 vulget omnia, ducitur, extemplo passa est tenebras.
 Strygiam Lethen] obivionem infernalem SCHOL.

221 IN VISCERA] In meo Cod. *per viscera* ut
 Lib. III, 748.

per viscera missi

Polluxat gladii.

Y y 3

601.

- * Chalcidos Euboicae, vana spe rapte, parabas.
 Heu demens; nullum belli sentire fragorem,
^b Tot mundi caruisse malis, praestare Deorum,
 230 Excepta, quis, Morte, potest! secreta tenebis
 Litoris Euboici, memorando ^c condite busto,
 Qua maris angustat fauces ^d saxosa ^e Carystos,
 Et tumidis infesta colit ^f qua numina Rhamnus,
 Artatus rapido fervet qua gurgite pontus,
 235 Euripusque trahit, ^g cursum mutantibus undis,
 Chalcidicas puppes ad iniquam classibus Aulin.
 Interea domitis ^h Caesar remeabat Hiberis,
 Victrices aquilas alium laturus in orbem.

Cum pro-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Colchidos & Calchidas MSS. & Edd. qdd. & vs. 236. ^b tunc V. 1. ^c credite Marp. ^d angusta Edd. Br. Med. ^e Carystos MSS. ^f quas V. sec. pro var. lect. Edd. Alc. Verl. Nic. m. ^g cursu nutantibus P. 1. ^h rem. Caes. B. 1. W. R. 1. V. 1. & Edd. qdd. remeavit V. tert.

601.

Excipit inmissum suspensa per ilia ferrum.
 Nihil tamen muto. is enim locis per optime con-
 venit, non vero hic.

224 VIXQUE REFECTA CADIT] i. e. mortua est
 juxta illud, quod dixerat vs. 215.

Numinis aut poena est mors immatura recepti,
Aus pretium
 Refecta dicitur, quia defuit furor, & ad se reversa
 est. L. 1. in f. ubi vid.

Haec ait, & lasso jacuit deserta furora.
 Est vir doctus, qui malit *Vox deserta cadit.*

226 JURE SED INCERTO &c.] Sensus hic est;
 cum adhuc esset incertum, quis in terris habitu-
 rus esset imperium totius orbis. hoc est jure *incer-*
to mundi subsistere, Appius Chalcido (Calchidam
 MSS.) regno possidere cupiebat. SCHOL.

226 SUBSIDERE] Suppositum iri tibi. SULPIT.
 Rectius Omnibonus, ut videtur, qui *subsistere*,
 inquit, id est, *sibi subicere*. Nam verbum *subsi-*
dere, non solum absolute, pro *subsistere* accipi vo-
lunt: ut cum Cicero dixit in Epist. *A me consi-*
lium petis, quid sim tibi autor, in Siciliam subidas,
an ad reliquias Asiaticae negotiationis proficiscaris
 &c. sed etiam furtim, & per insidias *invadere*,
 sive occupare, unde, & *subesseres*, intidiatores di-
 cti, & *Subjessor* alieni matrimonii, apud Vale-
 rium. Nam si absolute hoc loco accipias, *subsi-*
dere, pro *subsistere*, & quasi delitescere, non *re-*
gnum, sed *regno*, ablativo casu legendum erit.
 MICYLL. Hoc verbum aliter ab aliis hoc loco

exponitur. Sunt qui, pro *subjectum* iri accipiunt:
 ut sit sensus. *Imperium orbis terrarum sub incertum*
jus venturum. Quidam pro *invadere* per insidias,
 ut Beroaldus, & Omnibonus, ac furtim occupa-
 re, quae significatio huc quadrare videtur. Nam
 si pro *subsistere* quis acceperit, ut recte Micylus,
 non *regnum*, sed *regno* rectius legendum esset.
 HORTENS. *Epistola*. Vide Servium ad illud
 in v. Aeneidos: *subsidit Aescles.* GROT. *Ed. pr.*
 Servius ad v. Aeneidos: *Subessores vocantur, qui*
occisuri aliquem delitescunt. Et Libro xi. Subsedit
 adulter, *dolo possedit.* Lucanus: *subsistere regnum*
Chalcidos Euboeae. Unde & *subessores dicuntur,*
qui insidiis tauros interimunt, & hostium dolo sub-
essos vocamus. IDEM. *Ed. tert.* In Servii verbis
 non *Euboeae* legitur, sed *Euboicae*. pro *vana* vero
 scribitur male *magna*. Recte autem viri docti cum
 Glossis Voss pr. monent *subsistere* activae conjuga-
 tionis esse, & significare *subicere* sibi per insidias,
 & fraudem. Exempla collegit J. F. Gronovius
 Lib. 1. Observe. c. 17. & qui laudantur à Drakenb.
 ad Silium Ital. L. xiii, 221.

- - - - *subsistere saepe lionem.*

Adde Pierium ad Virgil. L. xi. Aen. 268.

- - *devictam Asiam subsedit adulter.*

Exaratur vitiose in Edd. Ven. Brix. Mediol. *mundi*
sub Sydere.

230 MORTE] Sensus hic est. Cum tibi soli quie-
 tem in civili bello pollicerentur oracula, intelli-
 gere debuisti, te esse moriturum. (*deberes moriem*
 Voss. pr.) Nam in tot hominum malis, ut aliquis
 quies

- Cum prope fatorum tantos per prospera cursus
 240 Avertère ^a Dei. nullo ^b nam Marte ^c subactus
^d Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum: cum paene, fideles
 Per tot bella manus, satiatae sanguine tandem,
^e Destituere ducem: ^f seu moesto classica paullum
 245 Intermissa sono, ^g claususque, & frigidus ensis
^h Expulerat belli furias: seu, praemia miles
 Dum ⁱ majora petit, damnat caussamque, ducemque,
 Et ^k scelere imbutos etiam ^l nunc venditat enses.
 Haud magis expertus ^m discrimine Caesar in ⁿ ullo est;
 250 Quam ^o non è stabili, tremulo sed culmine cuncta

Despi-

VARIAE LECTIOES.

^a Dii V. r. ^b jam P. 3. B. 1. W. meus. ^c subactos W. ^d inter A. ^e deseruere V. r. vide ad fin. L. 11. ^f moesto seu Marp. ^g clausus H. meus. ^h compulerat Ed. Ven. ⁱ pejora B. r. ^k scelerum meus. ^l num Hort. Ed. ^m Caes. diser. Marp. ⁿ illo VV. LL. Steph. V. r. ^o nunc non st. V. tert. am. sec. non ex f. B. r.

quietus sit, Deorum nemo, sed sola mors praestare potest. SCHOL. Mortem Lucanus hic, & alibi cum Poëtiis, ut numen aliquod considerat. V. 11, 100. & passim.

232 SAXOSA] Ob marmor Carysium, notante Lutatio ad Statii Theb. vii, 370. non is, saxosa Caryste.

233 NUMINA] Nemesis illic colitur, quae tumescentes, & superbos dejicit, timidis non favet. SCHOL.

233 RHAMNUS] Mser. duo Rannus. male. BERSMANN. MSS. multi, & Editiones primae cum Ascensio & Versell. Rhamnis, vel Rhamniis. perperam. Graece est Ράμνις. Aulim ex vetulis codicibus, cum Ascensio mox reposui pro Aulim.

234 ARYATUS] Augustum mare, quod Euboeam separat à Boeonia. SCHOL.

235 EURIPUS] Angustia in mari Euripus dicitur, sed & Euripus dicitur reciprocus cursus aquarum, qui accedit, & recedit in angustis locis. IDEM. Multa de Euripo congruit Hortensius, qui à tirone consuli potest, & Lutatius haec citans ad Stat. Theb. vii, 333. Iniquam classibus, recte Sulpitius, & alii interpretes capiunt haec verba propter classem Graecorum ibi retentam. Male Scholiastes ait. Ibi enim periclitatas navas Graecorum esse dicuntur; intelligit, credo, naufragium redeuntis à Trojano excidio Graecae classis ad Capharea Euboeae. Non melius etiam Hortensius hic se gessit, qui haec exponit, quod Aulis sit petricosus locus, sive quod plenis velis navibus saepe frustratur.

245 FRIGIDUS] Nullo sanguine calefactus. SCHOL.

246 EXPULERAT] Voss. sec. & quint. expulerant: quia praecesserunt classica. Sed nihil esse mutandum, vidimus ad L. 1, 19, 422; & infra aliquoties sic occurrit.

248 VENDICAT] i. sibi proprios facit, & usurpat ad usum suum, & quos enses prius ad scelus eduxerant; nunc ad reprimendum scelus in sceleris authorem usurpant. aut legem vindicat. Ut sit: & miles vindicat, i. liberat a scelere etiam nunc, i. tandem enses imbutos scelere, quia desueti, sive quia exosi bella in Caesarem tumultuaverunt. ASCENS. Venditat crebro vult vendere. Abilegunt vindicat, & vendicat, minus probe. Idem a libi, Venalesque manus. BERSM. Bersmannum, & Grotium sequor in vs venditat: pro quo ceterae Edd. vendicat. Venditat est etiam in tribus Pulm. Voss. pr. tert. & quarto, Regio utroque, Witr. Boh. Marp. & Oxoniensibus. Nepos in Att. c. 11. florentibus se venditare: ubi eodem modo variatur. Justin. L. xvii, 2. Omnibus se partibus vendicatat. Vendere volebant cariore pretio, suam operam Caesari, id renuenti; atque ideo seditionem fecerant, ut ostendit auctor his verbis: praemia miles dum majora petit. De parvis praemiis queruntur etiam vs. 270. &c. Testatur id quoque Appianus, monente Hortensio. Si tamen quis malit retinere vindicat, non valde repugno, ut significet, assent sibi etiam nunc, sive tandem enses, & amplius Caesari commodare negat: quis non tam majora stipendia habere, quam dimitti velle in hac

- * Despiceret, staretque super titubantia fultus.
 Tot raptis ^b truncus manibus, gladioque relictus
 Paene suo, qui tot gentes in bella trahebat,
 Scit non esse ducis strictos, sed militis, enses.
- 255 Non pavidum jam murmur erat, ^c nec pectore ^d recto
 Ira latens: nam, quae ^e dubias constringere mentes
 Causa solet, dum quisque pavet, quibus ^f ipse timori est,
 Seque putat solum regnorum injusta gravari,
 Haud retinet. ^g quippe ipsa metus exsolverat audax
- 260 Turba suos. quidquid multis peccatur, inultum est.
 Effundere minas. Liceat ^h discedere, Caesar,
 A rabie scelerum: quaeris terraque marique
 His ferrum jugulis, ⁱ animasque ^k effundere viles
^l Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostrā

265 Eri-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Respiceret B. 1. ^b manibus truncus B. 1. ^c sed R. pr. suprafer. ^d toto V. 1. & a m. pr. V. 1. R. pr. H.
^e pavidus Marp. ^f illo O. ^g sed quippe B. 1. ^h descendere A. ⁱ animas V. 1. ^k infundere R. 1. ^l quolibet B. 1.

hac oratione milites videntur. *A scelere liberat male* Omnibonus exponit cum Ascensio, qui frustra inter *vendicat*, & *vindicas* distinguit. Verbum enim *vendicare* est nihili, & solummodo à prava librorum consuetudine profectum.

249 EXPERTUS] I. e. numquam, sicut nunc, expertus est Caesar, quam non firmum erat ejus imperium, sed vacillans. SCHOL.

249 IN ULLO EST] Verbum subilantivum non agnoscit Regius prim. neque Edd. princeps, & Veneta, ut *expertus* pertineat ad verbum *scit*, & delenda sit major distinctio, quam rectius nunc, ni fallor, posuimus post *suis*. Sed malim hic *est* retinere cum ceteris. Male autem in vulgatis Prisciani exemplaribus circumfertur, *et quam non sit*. c. 863.

254 SCIT &c.] Intellexit omnem imperii potestatem non in duce, sed in ipso milite constitutam: quid enim solus auderet. SCHOL.

254 STRICTOS] Enses, qui stringuntur, videt esse in militum potestate, non in sua. GROT. Ed. pr. & sec.

256 CONSTRINGERE] Sub imperio continere. Alii *confringere* h. e. terrefacere. BERSM. *Confringere* contra omnes MSS. edidit Sulpitius, & dein cum Micillo Ascensius, qui exponit, *simul frangere, & vincere*. Male. Optime hic *constringere* adhibet auctor, respiciens ad metum & pavorem, mentes in officio continentem, qui passim *adstringere*,

adligare, vincire pectus, & mentem dicitur. ut vidimus supra. Ipsum hoc verbum usurpat auctor L. VII, 466.

- - - tamen omnia torpor
Pectora constrinxit.

Immo patet, *constringere* legendum esse, vel ex solo contrario verbo *exsolvere*, quod sequitur.

257 CAUSSA SOLET] Sentius est. Dubias militum mentes, quae solet causa revocare, nunc non revocat. Sunt autem causae, quae revocant; dum timet miles Imperatorem suum, à quo ipse metuendus est, & cum unusquisque solum se injuncto gravari credit imperio, & queri, aliis tantibus, erubescit. Hic ergo haec causa non retinet milites; simul enim queruntur universi. SCHOL.

258 REGNORUM INJUSTA GRAVARI] Quidam sic exponunt *gravari*, *Tyrannidis injustitiam gravatim ferre*: ut verbum *gravari* deponentaliter, non passively accipiatur. Sulpitius interpretatur, *inferre molestiam injustis regibus*. Badius triplicem expositionem adducit: ut *gravari* deponentaliter, pro *opprimere* accipiatur: vel *opprimi*, sive *gravatim ferre*: vel *injusta*. hoc est, *per injusta*, ut sit, eclipsis. Postrima expositio videtur Glareano arridere. Dum miles putat, se per injusta regna, & injustam dominationem opprimi. HORTENS. Per injustam tyrannidem opprimi. BERSM. Inter-

- 265 Eripuit, partem duris Hispania bellis:
Pars jacet Hesperia: totoque exercitus orbe,
Te vincente, perit. Terris fuisse cruorem
* Quid juvat Arctoïs, Rhodano, Rhenoque subactis?
Tot mihi pro bellis bellum civile dedisti.
- 270 Cepimus expulso patriae cum recta Senatu,
Quos hominum, vel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas, manibus, ferroque nocentes,
Paupertate pii. ^b finis quis quaeritur armis?
Quid satis est, si ^c Roma parum? jam respice canos,
- 275 Invalidasque manus, & ^d inanes cerne lacertos.
Ufus abit vitae: bellis consumsumus aevum.
Ad mortem dimitte senes. en improba vota!
Non ^e duro liceat morientia cespite membra

Ponere

VARIAE LECTIOES.

a quo Ox. pr. b quis finis V. 1. c parum est B. 1. mei 10. Edd. Rom. Parm. Steph. V. Valer. Prob. c. 1422.
d inanis R. pr. V. pr. sec. e lic. duro B. 1. Edd. Asc. Mic. Hort.

terpretes hic se multum, & varie torquere cernimus: cum nulla in his verbis sit difficultas. *Gravari* est impatienter ferre, nolle pati injulta regna. Sic Lib. VII, 284.

Romanos odere omnes, dominosque gravantur.

Plinius Panegy. c. 45. *Non aliis esse principem gravatorem, quam qui maxime dominum gravantur.* Docuit id jam dudum summus Gronov. ad Senecae Thyestem vs. 106.

- - - jam tuum moestas pedem

Terrae gravantur.

Plura vide apud Salmaf. Plin. Exercit. p. 265. N. Heinsum ad Claudian. Lib. 1, 1. Eutrop. 300. & Drakenb. ad Silium L. 11, 598.

- - - lucemque gravantur.

Atque hoc modo legendum esse putem in Frontino Lib. II. c. 11. §. 2. *Intellexisset, eos, qui tunc praesidio illis erant, jam gravari belli incommoda, vulgo incommoda.*

260 QUIDQUID MULTIS &c.] Nam quis dux potest contra omnem exercitum dimicare? SCHOLIAST. Vide Senecam de Ira L. II. c. 10. Vegetium de R. Mil. L. III. c. 4.

266 HESPERIA] In Voss. tertio a m. prima *Hesperiae*. L. VIII, 128.

Siccaque Thessaliae confundis lumina Lesbos, ubi vide, & ad vs. 4284

Es si Thessaliae bellum civile peractum est.

Pro toto orbe invidiosius foret totumque e. orbem te vincente perit.

268 ARCTOIS] Decem enim annis pugnavit in Gallia. SCHOL.

268 RHODANO] Msc. *Rhodanoque*, mendose. BERSM.

273 PAUPERTATE PII] Ita enim inopes sumus, ut putaremus, nil armis fecisse crudeliter, cum omnia mala fecerimus. SCHOL.

275 INANES CERNE LACERTOS] *Inanes lacerti* sunt sine carne, macilenti, ut senum. Sic simpliciter dicitur *inanis* nudus ab opibus, nil pecuniae habens. Vide Passerat. ad Propert. Lib. 1v, 547. Hoc tamen loco incidit mihi conjectura, an non legi debeat *carne*, & probabat amicus meus. *Respice* satis erat. non necesse est addi verbum *cerne*.

276 USUS ABIT VITAE] Hoc est. Omnetempus, quo vita uti poteramus, absumptum est. Mors sola jam superest. SCHOL.

277 IMPROBA VOTA] Iniquae petitiones. Ironice Sc. iusta vota. Numquid malum petimus? IDEM.

278 NON DURO] i. e. mori volumus, sed non in proelio, immo in penatibus nostris. liceat ergo membra ponere non in duro cespite. IDEM.

279 GALEAM] Scilicet qua armati moriamur. Sunt, qui *glebam* legant, sed non probem. VERSELLAN. Libri quidam *glebam*. Sicut & Msc. BERSM. Quid sit *galeam* ferire fugiente anima,

- Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
 280 ^a Atque oculos morti clausuram quaerere dextram,
 Conjugis inlabi ^b lacrimis, unique paratum
 Scire rogam. liceat morbis finire senectam.
 Sit praeter gladios aliquod sub Caesare fatum.
 Quid, velut ignaros, ad quae ^c portenta ^d paremur,
 285 Spe trahis? usque adeo soli ^e civilibus armis
 Nescimus, cujus sceleris sit maxima merces?
 Nil actum ^f est bellis, si nondum comperit, istas
 Omnia posse manus. nec fas, nec vincula juris
 Hoc audere ^g vetant. Rheni mihi Caesar in undis
 290 Dux erat, hîc socius. Facinus, quos inquinat, aequat.
 Adde, quod ingrato meritorum iudice, virtus
 Nostra perit. quidquid gerimus, fortuna vocatur.

Nos fa-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *ast.* V. 1. ^b *et l.* V. 1. ^c *tormenta* Marp. ^d *paramur* V. 1. ^e *in civ.* Ed. Ven. ^f *deest* in R. 1. ^g *vetat* V. sec. pro var. lect.

non bene capio propter interpretes, qui exponunt, animam morientis tangere galeam, ut per eam, sive ejus foramina exeat. Addit Beroaldus, militem, qui in pugna occiditur, dici *ferire galeam*. Quo sensu, & qua auctoritate, non probat. Passim auctor animam per vulnera exire canit. Quare forsitan respicit ad motum, quem faciunt vulnerati capite, manibus, pedibusque. Sed tum clarior alicui videretur lectio, quae in nonnullis, non tamen optimis, reperitur, Codicibus, *glebam*, ut explicet, & persequatur sensum prioris versus. *Glebam* est in Marpurg. Hulst. Amstel. & pro var. lect. in Voss. quarto; item in Edd. Romana, Sulpitii, Ascensii, Micyli, & Hortensii, qui bene juxta hanc vocem ait, *pedibus caputibusque verberare frigidos aspites, et durum solum*. Huc facit etiam Scholiastes scribens, *more palpitantis elidere*. De palpitatione morientium, & pulsu terrae. Virgil. Aen. 2, 349.

Fronte feris terram, et crassum vomit ore cruorem.
 Horat. O. 11, 7, 12.

Turpe solum terigere mento.

Ovid. L. 111, 125.

Trepido plangebant pectore matrem.

Seneca Herc. Fur. 895.

Terram cecidit ore.

Adde Heinsum, & alios ad Silium L. v, 517. & ad Ovidium L. v. Met. 40.

Qui postquam cecidit, ferrumque ex offa revulsus est, Palpitat.

Immo nihil muta, & sume *galeam ferire* hoc sensu. Liceat non caput galeatum terrae impingere, & galeam in idere duro solo, dum anima fugit, & morimur.

281 UNIQUE] Nam in bello non uni rogi fit. quia, quando multi interficiuntur, omnes comburuntur simul, & non habent singula busta; sed si unus moritur, illi soli rogi paratur. SCHOL.

286 MERCES] i. e. merces, quam promittis, scimus, cujus sceleris sit, dum ad bella civilia trahimur. Sensus est. Nescimus nos, quam magnam mercedem sumere debeamus, patrato scelere. *εἰς τὴν αἰσῶν* dictum est. IDEM. Obscure innuunt, maximam mercedem fore sceleris, in ducem ipsum Caesarem patrati, ut jam monuerunt Interpretes.

288 FAS NEC V. JURIS] *Fas*, quantum ad Deos. *Juris* quantum ad homines: ut Virgilius. *Fas et jus sinunt*. SCHOL.

290 DUX ERAT, HIC SOCIUS] Obscure Caesaris mortem minantur cuncti, dum ei ducis nomen eripiunt, & simul scelere esse pollutum, ostendunt. IDEM.

290 AEQUAT] Quos pariter maculat facinus, crimen aequales facit. SCHOL. Imperatores Leo, & Anthemius in Constitutione, quae est xxxi. Cod. Justin. De Episc. & Cler. *Us eos, quos par facinus cois-*

- Nos fatum ^a sciat esse suum. licet omne Deorum
Obsequium ^b speres. irato milite, Caesar,
195 Pax erit. ^c Haec fatus, ^d totis discurrere castris
Coeperat, infestoque ducem deponere vultu.
Sic ^e eat, ô Superi, ^f quando pietasque, fidesque
^g Destituunt, moresque malos ^h sperare relictum est;
Finem civili faciat discordia bello.
300 Quem non ille ⁱ ducem potuit terrere tumultus!
Fata sed in praeceptis solitus ^k committere Caesar,
Fortunamque suam per summa pericula gaudens
Exercere, venit: nec, dum desaeviat ira,
Exspectat: ^l in medios properat tentare furores.
305 Non illis urbes, spoliandaque templa negasset,
Tarpejamque Jovis sedem, matresque Senatus,

Passuras-

VARIAE LECTIOES.

^a sciet B. 1. Edd. Col. Steph. Gryph. Hort. Pulm. Berlm. aliaeque. ^b speres B. 1. ^c hoc V. 1. ^d totus R. 1. ^e placeas S. R. 1. W. a m. pr. ^f fiat Ed. Rom. V. ad L. 11, 304. ^g postquam A. ^h destituit V. 1. Marp. ⁱ superare W. ^j ducum meus. ^k vulgo demittere & dym. ^l medius W.

coinquinat, & aequat, utrosque similis poemata comitatur. GROT.

292 FORTUNA] Caesaris felicitas nominatur, sed intelligat Caesar, fatum, & felicitatem suam in nobis esse, qui vincimus. SCHOL.

295 PAX ERIT] Acute dictum, quam scilicet non vis tu. nam iratus miles bellum debuit comminari. IDEM.

299 DISCORDIA] i. e. Si pax, finisque civilis belli ex fide, & pietate, unde deberet nasci, non oritur, saltem à vitis, & à discordia inter milites, & ducem oriatur; scilicet si Caesarem occidat exercitus. IDEM.

301 COMMITTERE] Primus, quod sciam, Grotius edidit *demittere*. ut habent unus Berlm. Reg. pr. cum duobus recentioribus. Reliqui minus recte *dimittere*. Cicero Lib. 1x. ad Famil. Ep. 1. *Cum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demississem*. Veriorem autem lectionem praebent nobis alii, quae est *committere*, ut Voss. sec. Marp. Codd. & Edd. Ascens. Versell., Paris. A. 1512. Micylli, & Hortensii. Hoc est, praecipiti & temerario aetui fata sua credere. L. 12, 372.

Audes in ignotas agmen committere gentes.

Terent. Hecyr. 1, 2, 34.

*Numquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam.*

Prol. 44.

- - - se in vestram commisit fidem;

Livius Lib. xxviii, 18. *Commisisse sese in hostilem terram, in potestatem regiam, in fidem inexperiam, sed potiundae Africae spem affectantem*. Adde Lib. xxx, 14. & supra Lib. 111, 512. *satis committere robur*.

303 VENIT] Qui fugere debuisset, nisi fortunam suam in difficultatibus suis solum exercere, & experiri. SCHOL.

306 MATRESQUE SENATUS] i. e. Senatorum, & principum civium uxores. Loquitur autem sui temporis more: quo Augustis inditum est cognomen *Patres Senatus*, Augustaeque appellari coeperunt *Matres Senatus*, vel *patriae*. De Livia Tacitus Lib. 1. Ann. c. 14. *Multa Patrum, & in Augustam adulatio: alii Parentem, alii Matrem patrias appellandam censens*. Sic in rarissimo aeneo penes Francorum regem nummo Augusti, ab altera parte sedens mulier est cum Inscr. AUGUSTA MATER PATRIAE: apud Vassiant. de num. Imp. Rom. Plura videri possunt in disert. Ill. Spanhemii de Usu, & Praest. Numm. p. 719. Ed. pr.

307 VULT OMNIA CAESAR] In quatuor Pulm. uno Berlm. & quatuor vntuissimis Vossianis, Wittiano, Hulst. & Marp. est *certe*. Bene, si quid video: quare scripsi ex stylo auctoris Lib. 1v, 213.

Zz 2

Non

- Passurasque ^a infanda nurus. vult omnia ^b certe
 A se saeva ^c peti, vult praemia Martis amari:
 Militis indomiti tantum mens sana timetur.
 310 Non pudet, ^d heu Caesar, soli tibi bella placere
^e Jam manibus damnata ^f suis? hos ante pigebit
 Sanguinis? his ferri grave jus erit? ipse per omne
 Fasque nefasque ^g rues. ^h lassare, & disce, sine armis
 Posse pati: liceat ⁱ scelerum ^k tibi ponere finem.
 315 Saeve, quid insequeris? quid jam nolentibus instas?
^l Bellum te civile fugit. Stetit aggere fulrus
 Cespitis, intrepidus vultu, meruitque ^m timeri
 Non metuens: atque ⁿ haec ira dictante profatur:

Qui mo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nefanda VV. LL. Steph. Marp. M. ^b Caesar vulgo. ^c pati V. 1. R. pr. a m. sec. ^d & B. 1. ^e in Edd. Br. Med. ^f suis vulgo. ^g ruis W. Edd. Ven. Br. Hort. m. ^h ruenis R. 1. ⁱ laxare O. 1. Edd. Rom. Parm. ^j sceleris R. 2. ^k vel V. 1. ^l & b. Edd. quaed. ^m videri H. pro var. lect. ⁿ hoc Ed. Rom. Parm.

*Non potes hoc causare, miles, praestare, senatus
 Adversor victo redeas ut Casare: certe
 Ut vincare potes.*

VII, 201.

*Diffimilem certe cunctis, quos explicat, agit
 Thessalicum Natura diem.*

Adde 345. IX, 556, 562. & saepius.

309 MENS SANA] Hoc solum in indomito milite suo Caesar horrescit (*timuit* Voss. pr.) ne habere sanam mentem incipiat, & respuat bella civilia. SCHOL.

311 MANIBUS SUI] Ab his scilicet, qui eadem gerebant, i. e. militibus suis. IDEM. Rectissime exponit Scholiastes *manibus suis*. milites enim sunt *manus belli*. *Suis* enim, non *suis*, ut vulgo fiebat, legendum est: & sic habent unus Pulm. Voss. prim. tert. quint. Regius uterque Wittian. Hult. item Voss. sec. & quart. pro var. lect. & Edd. Rom. Parm. Ascens. Versell. Micylli. Recte, & eleganter. Mutarunt, qui non intelligebant. Lib. I, 657.

*Successusque suis flagrasset curribus aether.
 ubi tamen vide. III, 747.*

*Nondum destituit calidus, sua vulnera sanguis.
 VII, 77.*

*ipsae sua signa revellens,
 Profiliensque acies,
 631.*

Digna sua est. - mors nulla querela

quibus locis male quidam *sua*. Virgil. Ecl. vii, 54.

- - *sua quasque sub arbore poma.*

ubi male Cerda *sua* capit in ablativo una syllaba. Silius Ital. L. II, 532.

*populumque ferocem
 Dextris sterne suis.*

Aliquoties id in Ovidio emendat Heinsius. Vide ad Epist. xvii, 254. L. III. Art. Am. 540. Rem. Am. 54.

Nec fororum vitii pectus habere sui.

313 LASSARE] Id est hias lassus, & defatigeris, oro, aut moneo. Sunt, qui *lassare* legunt. Nam utrumque dicitur: *fac*, & *facias*: *Veni*, & *venias* &c. quia tamen dicit *et disce*, dicam *lassare*. ASCENS. Sulpitius nempe ediderat *lassare*. MSS. omnes *lassare*.

313 SINE ARMIS PATI] Hoc est, esse sine bello. SCHOL. Seneca:

Immane regnum est posse sine regno pati.

Eodem plane modo dixit Seneca lib. II. Contr. II. *Potes sine viro pati*. Lucanus ipse Nono: *Et nescis sine rege pati*. Notabilis *Idiomatis*. GROTIUS. Ed. pr. Diu est, quod loquendi genus hoc annotavimus in tragoedia Senecae:

Immane regnum est posse sine regno pati.

Seneca pater controversia *una* libri II. *Patrem putas pati sine liberis posse* & paulo post: *non possum sine*

Qui modo in ablentem vultu, dextraque furebas.

320 Miles, habes nudum, promptumque ad vulnera pectus.

Hic fuge, si ^a belli finis placet, ense relicto.

^b Detegit inbelles animos nil fortiter ausa

Seditio, tantumque fugam meditata juvenus,

^c Ac ducis invicti rebus lassata secundis.

325 Vadite, meque meis ad bella relinquire fatis:

^d Invenient haec arma ^e manus, vobisque repulsis,

Tot reddet Fortuna viros, quot ^f tela ^g vacabunt.

Anne fugam Magni tanta cum classe ^h sequentur

Hesperiae gentes, nobis victoria turbam

330 Non dabit, impulsu tantum quae praemia belli

Auferat,

VARIAE LECTIOES.

^a finis b. V. pr. Marp. ^b protogis B. i. ^c Hic versus deest in W. sed adscriptus est a m. sec. ^d inveniant R. i. ^e viros R. i. ^f bella Marp. ^g vocabunt R. pr. Marp. Hort. m. ^h sequuntur vulgo.

sine te pati. & controversia decima libri ejusdem: *Potes sine viro pati.* quod & in excerptis legitur eodem modo. Ipse infra Lucanus:

Et meus sine rege pati.

Haec omnia sunt uniusmodi. GROT. Ed. tert. Adi Gronovium ad Senec. Thyest. 468. & ad Philosophi L. 111. N. Q. in praef. *sine patria pati poterat.*

314 LICEAT] Malim, vel libeat, ve' sibi i. e. militibus cum Voss. primo a m. pr.

316 AGGERE FULTUS CESPITIS] Mscr. tria *foli* ai h. e. aggesti, elevati. BERSM. MSS. mei fere omnes, & Edd. pleraeque *fultis* pro exstructi, congesti, ut alibi loquitur. primus in *fultus* mutavit Gryphius, ejusque heredes. quod, quia duo Pulm. unus Bersm. Marp. & Oxon. pr. MSS. confirmant (*fulto* Hulst pro var. lect.) rursus eieceri nolui. Similiter enim noster vs. 251.

Staresque super tumbantia fultus.

Aliter hoc participium magis jacenti convenit, quam stanti. Consule Servium ad Virgil. Ecl. vi, 53. *Molli fultus hyacintho.* Non autem intelligit Lucanus temere situm illic locum, neque etiam tum modo factum editiorem, sed solitum in castris tribunal. Consule omnino magnum Lipsium ad Tacit. L. i. Ann. c. 18. *Simul congeunt cespites, exstruunt tribunal, quo magis conspicua sedes foret.*

317 MERUITQUE TIMERI NON METUENS] Huc quadrat admonitio Severi apud Aelium Spartian. in vita Pescennii Nigri c. 3. *Emenda igitur primum tribunos, deinde militem: quem quamdiu timeris,*

samdin non timeberis. ubi nihil mutari debet. Claudian. L. i. Consul. pr. Stilich. 340.

Ne timere, times.

Livius L. 11, 12.

Metuendus magis, quam metuens.

319 VULTU DEXTRAQUE] Sic MSS. habent constanter. Si minus tamen alicui placeat, quod paulo ante praecedat *vultu*. quamquam id saepe in Lucano occurrere monuimus: aut quia nimis debile est, posset conjicere, relictum esse ab Auctore *votis*. Consule omnino viros doctos ad Petronii Carm. de Bello Civ. c. 123.

absentem votis interficit hostem.

& N. Heinsium ad Silium iv, 336. Nihil tamen ego muto. Utrumque & *vultum*, & *vota* locum hic habere, patet ex vs. 296. ubi ait auctor,

infestoquo ducem deposcere vultu.

321 HIC FUGE] Sic primus odidit Grotius. Ceteri omnes *hinc* exhibent, neque de ulla varietate admonent. Ex meis tamen *hic* praeferunt Vossiani pr. & sec. Reg. pr. Oxon. pr. & quart. a m. sec. *huc* Reg. recent. Scholiastes etiam *hic* dicens. *Ordo, si belli finis placet, fuge, hic ense relicto.* *Hic dextrinas* scilicet in pectore meo, quod ostendebat Caesar nudum, & promptum ad vulnera. V. ad L. i, 363. Si *hinc* legas, in qua tamen voce contemptus, & maxima ira apparet, frustra dictum ante *habes nudum* &c. Immo mox addit: Si vero vos inbelles, me tamen occidere non vultis, vel non audetis, agite.

Vadite, meque meis ad b. relinquire fatis.

Ceterum, quam spurii, & a pretiosum tempus perditibus monachis fabricati versus in textum intrusi

Auferat, &, ^a vestri rapta mercede laboris,
^b Lauriferos nullo comitetur vulnere currus?
 Vos, ^c despecta, senes, exhaustaque sanguine turba
 Cernetis nostros, jam plebs Romana, triumphos.
 335 Caesaris an cursus ^d vestrae sentire putatis
 Damnum posse fugae? veluti, si cuncta minentur
 Flumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
 Non magis ablatis ^e umquam decreveret aequor,

Quam

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vestri O. I. ^b Lauriferos V. 1. Laniferos A. ^c despecta vulgo. ^d vestrum meus. ^e nunquam Hort. vit. use.

sint, hic locus argumento est clarissimo. nam additur in Vossiano sec. haec regula.

Si non feminei vultus, linguaeque tumultus.

322 ANIMOS] Sic Lib. vi. 416.

Degeneres trepidant animi.

Virgil. L. iv. Aen. 13.

Degeneres animos timor arguit.

& passim. Hic tamen vetustissimi tres Vossiani, Oxon. prim. Marpurg., & Ed. princeps *animas* legi jubent. Quod, nescio quid magis vile, & abjectius denotat. Clare, ut alia omittam, id patet ex Tacito L. iv. Hist. c. 32. in Oratione Civilis. *Vos autem Treveri, ceteraeque servientium animae.*

326 REPULSIS] Tamquam ipse eos projiciat ab armis, quia segnes sunt: non quasi sponte discedant, bellum civile fugientes. SCHOL.

328 SEQUENTUR] Sunt, qui legant *sequuntur*, quod & Beroaldus. VERSELL. *Sequantur*. Mic. *sequantur*. non male. BERSM. Reposui *sequuntur*, ut respondeat *mihi dabis*, auctoritate MSS. Pulin. & novem vetustissimorum ex meis, ac primarum editionum. mutavit Sulpitius, quem omnes, excepto Stephano, & Hortensio, secuti sunt.

329 VICTORIA] Cum Pompejus habeat socios fugae, multo magis habebimus socios triumphii. SCHOL.

331 AUFERAT] Msc. *auferet*. perperam. BERSM. *Auferet* quoque Edd. Rom. & Parm. *afferat* Reg. unus a m. sec. pro *quae est qua* in Voss. sec. Est vir doctus, qui malit *quo*, vel pro *tantum, tandem*. Nil muta; turbam dicit, quae tantum auferat, sive nihil aliud agat, quam praeripiat illis praemia prosligati belli.

332 LAURIFEROS] Praemia, & laboris vestri mercedem nullo vulnere consequatur. SCHOL.

333 DEFECTA] Alii legunt *despecta* i. contempta. VERSELL. Mic. tria *despecta* i. debilitata. BERSM. Pro *despecta* stant etiam Pulm. Codd.

quinque, & novem, vel decem mei cum Edd. Veneta, Sulpit. Ascens. Micylli, Hortens. aliorumque, eamque vocem amplectitur Gudius ad Phaedr. Fab. 21. Non quidem male. Latius de *despectis* egimus ad L. 111, 625.

despectis robore nervis.

Hoc tamen loco praetuli ego *despecta*. quod confirmant praeter ceteros Pulm. aliorumque Codices vetustiores, & optimi ex meis, ut Voss. pr. sec. tert. Wittian. Hulst. & Amstel. cum Edd. principe, Omniboni, Aldi, Colin. Steph. Gryph. Plant. & pluribus. Ut Caesar praeter senectutem sanguine exhaustam, sive defectam, quae eadem est, in qua per se nihil est turpitudinis, illis minetur, futuros eos numerum modo, & obscuram ac senilem Quintum plebem triumphii sui tempore. In uno, & altero pro var. lect. est *desessa*.

333 SENES TURBA. Appositio. turba fracta longo bello, jam non miles meus amplius, sed plebis Romanae sex, & sine nomine vulgus. Quare nonnulla exemplaria, *despecta*, legunt. quasi contemptam secem civitatis. HORTENS. Recentior Voss. sextus, alique Codd. à N. Heinsio collati *senex*. ut jungatur *senex turba*. quod satis placere potest. ut non displicuit Cel. Burmanno ad Ovidii Art. Am. L. 111, 81. Notum est, *senex* non raro adjective sumi. Docuit id multis Doctiss. Broukhuf. ad Tibull. L. i. 4, 88. Ita *homo senex*, *vir senex*, & similia saepe. Non ausim tamen hic contra plurimos, & optimos Codices vulgatum inmutare. Statius L. v. Theb. 258.

*Hic juvenum manus, & nullis violabilis armis
 Turba, Senes.*

334 PLEBS] Non enim milites dicimini, qui signa deferitis, sed vulgus, & populus. SCHOL.

334 NOSTROS] Micr. tria *vestros* h. e. quos ipsi meruistis. BERSM. *Vestros* legit Omnibonus quoque, & est in Voss. quarto, & Amst. Acute, non tamen vere, ut puto.

335

- Quam nunc crescit, aquis: an^a vos^b momenta putatis
 340 Ulla dedisse mihi? numquam sic cura Deorum
 Se premit, c^c ut^d vestrae morti, vestraeque saluti
 Fata vacent. Procerum motus haec cuncta^e sequuntur.
 Humanum paucis vivit genus. orbis Hiberi
 Horror, & Arctoi, f^f nostro sub^g nomine miles,
 345 Pompejo certe^h fugeres duce. fortis in armis
 Caesareis Labienus erat; nunc transfuga vilis

Cum du-

VARIAE LECTIOES.

^a non Ed. Ven. nos Br. ^b augmenta V. 1. sed corr. ^c & Edd. Mic. Hort. ^d nostras Ed. Ven. ^e sequuntur V. 2. ^f vestro A. sub nost. B. 1. ^g numine V. 1. ^h fugies R. 1.

335 CURSUS] Msc. duo *cursus*. Successus Caefaris. BERSM.

338 NUM MAGIS] *Non magis* MSS tria, & aliquot libri. IDEM. *Num magis* per interrogationem exhibetur à Gryphio primum, quem secuti sunt Berfm. & more solito Maittaire. non retinent scripti omnes.

338 DECREVERIT] i. minuetur, i. e. quemadmodum nunc confluentibus fluminibus (*undis* Voss. pr.) aequor nihil sumit augmenti; sic nec tunc minui poterit, si flumina recedunt. SCHOL.

338 DECRESCERET AEQUOR] Msc. quatuor *descenderet*: alii *decreverit*. BERSM. Quod ad sensum huius loci attinet, nihil variant scripti, & editi: sed in varia lectione turbant vehementer. *Descenderet* est in quinque Pulm. Vossianis quatuor, Regio primo, Wittiano, & Oxon. pr. *pelagus descenderet* unquam Huist. *descendet equorum* Voss. quint. *Descenderet* ediderunt etiam Rom. Parm. Sulpit. Ald. Paris. Colin. Steph. Hortens. & Pulm. *Decreverit* Pulm. tres, Voss. sec. Marp. Oxon. & meus cum Beroaldo, Ascensio, Micyllo, aliisque. Ita ut *decreverit*, tantum inveniatur in Regio rec. & Amstel cum Edd. Veneta, Omniboni, Gryphii, Berfm. & Grotii: Quod, vel saltem *decreverit*, proba. Nam, licet aequor posset dici *descendere*, ut montes *subsideri*, terrae *recedere*, & similia passim dicuntur, nimis clare liquet, ut opinor, Lucanum voluisse opponere *decreverit*, & *crescere*. Ut Ovidius Lib. 1, 345. Metam.

- - - *crescunt loca decrescuntibus undis.*

11, 292.

Aequora decrescunt, & ab aethere longius absunt.
 Seneca Troad. 1049.

Terra decrescet, pelagusque crescet.

Eandem autem similitudinem adhibet Claudian. L. 1. in Ruf. 184.

*Ac velut innumeros amnes accedere Nereus
 Nescit, & undantem quamvis hinc hauriat Istrum,
 Hinc bibat aestivum septeno gurgite Nilum,
 Par semper, similisque manet.*

339 MOMENTA] Aliquod emolumentum utilitatis. Sensus est. Non quia vos habui, ideo vici, sed mea vos felicitate superastis. SCHOL.

340 DEDISSE] Fuit, cum hic mallem legere fuisse. ut L. 111, 338:

- - - non pondera rerum,
 Nec momenta sumus.

11, 819.

Momentumque fuit mutatus Curio rerum.

Silius Ital. viii, 253.

Momentum ut rerum & sati foret arbiter unus.

Livius L. xxi, 4. Pater in se minimum momentum ad favorem conciliandum esset. Justin. Lib. xvii, 2. Pyrrhus rex Epyri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius accessisset. ubi vide Bernegger. Nunc nihil muto: quia MSS. *dedisse* constanter retinent. i. e. addidisse meae parti tantum pondus, ut ex eo fata in me inclinaverint. Sic ipse quoque Lucanus L. iv, 2.

*Martem saevus agit, non multa caede nocentem,
 Maxima sed sati ducibus momenta daturum.*

Livius Lib. xxvii, 45. Eos ipsos quamsumcumque virium momentum addiderint, rem omnem inclinantes.

340 NUMQUAM SIC CURA DEORUM SE PREMIT]
 Ut Graecus dixerat:

- - - τῶν ἄγων ὃν ἀντιβῶ
 Θῆς: τὰ πλεονέκεις τύχης ἀντὶς ἐγώ.

GROT. Ed. tert.

341 PREMIT] MSS. quatuor *premet* h. e. inclinabit, ad vilia descendet. BERSM. *Premet* meus quoque, & Marp.

342

Cum duce ^a praelato terras, atque aequora lustrat.
 Nec melior mihi vestra fides, si bella nec hoste,
 Nec duce me geritis, quisquis mea ^b signa ^c relinquens,
 350 Non Pompejanis ^d tradit ^e sua ^f partibus arma,
 Hic numquam vult esse meus. sunt ista profecto
 Curae castra ^g Deis, qui me committere ^h tantis,
 Non, nisi mutato, voluerunt, milite, bellis.
 Heu, quantum Fortuna ⁱ humeris jam pondere fessis
 355 Amolitur onus! sperantes omnia ^k dextras
 Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
 Jam certe mihi bella geram: discedite castris:
 Tradite ^l nostra viris ignavi signa, Quirites.

* At pau-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a privato Marp. ^b castra V. sec. ^c vulgo relinquit, nec. reliquit B. 1. relinquet. t. B. 1. relinquet Marp. Ed. Ven. ^d tradet P. 3. R. 3. V. 4. R. 1. Marp. A. Ed. Ven. tradat O. 1. non male. ^e mea B. 1. ^f partibus Ed. Br. ^g Diis P. 1. ^h vultu B. 1. ⁱ humeris R. pr. ^k testras O. pr. ^l vestra R. 1. V. 1. a m. sec. Edd. Rom. Parim. Br. Med.

342 MOTUS] Nam vult omnia, quae majora sunt, fatis regi, minora satis juncta esse potiorum. SCHOL.

343 PAUCIS] Ad fata paucorum omne genus humanum revocatur, & unus (*unusquisque* Voss. sec.) potior reliquis de se efficit satum. SCHOL. Talis dativus est apud Horat. Ep. xv. *sibi que patetum fluat* h. e. in tuos unius usus aurum omne gerat. BROUKHUS.

345 FUGERES] Qui horror fuisti sub me duce, Pompejum victum utique reliquisses, quippe non superat. Adeo vobis Imperator vester facit tum: & hoc sic probat. SCHOL.

345 FORTIS &c.] Cicero L. VII. ad Att. Ep. II, 12, 13, 15, 16. VIII, 2. XIV. ad Fam. 14. XVI, 12. Passim Caesar B. Civ. Hirtius B. Afric. & Hisp. BROUKHUS.

346 LABIENUS] Labienum dicit, qui sub se fortis fuerat, segnem esse sub Magno; nam ad eum transiverat (*transfugerat* Voss. pr.) à Caesare. SCHOL.

349 RELINQUENS] Sic rescripti jubentibus tribus Pulm. duobus Berlm. & tredecim meis optimis Codd. item non pro nec ex tribus Berlm. & octo, vel novem meis. dein vs. 354. pro *fessis* variae lectiones Steph. exhibent *lassis*, & Edd. Ascens. Verf. Mic. & Hortens. *pressis*. Sed MSS. ceteri nihil variant, uti nec Priscian. c. 1176.

351 MEUS] Qui nunc cum Pompejo sunt; cum vicero, mei milites erunt. Hi autem mei milites esse non poterunt, qui nunc desertores fuerint,

SCHOL. Scilicet totius belli, non autem Caesaris ex Lucani sententia.

353 MUTATO] Ideo vobis dant animum recedendi, quia estis ignavi, & inbelles, ut ego in tam magno certamine eligam mihi fortiores. SCHOL.

355 AMOLITUR] i. aufert, subtrahit. IDEM. Claudian. 11. in Ruf. 454.

- - - tellusque nefandum
 Amolitur onus.

355 ONUS] Onus dicit felicitatis. i. magnam felicitatem, quam jam ferre non poteratis, à vobis Fortuna aufert. Ideo permittitur vobis, ut exarmetis dextras vestras. SCHOL. Male Scholiastes haec ad milites refert; cum Caesar sibi gratuletur, quod sibi liceat illos exarmare, quibus non satis ampla praemia reddere posset, quia singuli omnia sperabant. praeclare Seneca L. III. de Ira c. 30. *Divum Julium plures amici consecerunt, quam inimici, quorum non expleverat spes inexplebiles. Voluit quidem ille: neque enim quisquam liberalius victoria usus est, ex qua nihil sibi vindicavit, nisi dispensandi potestatem: sed quemadmodum sufficere tam improbis desideriis posset, cum tantum omnes concupiscerent, quantum poterat unus.*

357 MIHI] Meae utilitati, nam haecenus vobis etiam gessi. *Quirites*, non milites. SCHOL. De voce *Quirites* ignominiosa vide Schott. Observ. L. III, 23. &c., quos hic laudat Broukhufius Turneb. in Ciceron. Orat. T. 2. P. 1. p. 338. Gronov. Diatr. Stat. p. 307.

- ^a At paucos, quibus haec rabies ^b auctoribus arsit,
 360 Non Caesar, sed poena tenet. procumbite terrae,
^c Infidumque caput, feriendaque tendite colla.
 Et tu, quo solo ^d stabunt jam robore castra,
 Tiro rudis, specta poenas, & disce ^e ferire,
 Disce mori. ^f Tremuit ^g saeva sub voce minantis
 365 Vulgus iners; unumque caput ^h tam magna Juventus
 Privatum factura, timet: velut ensibus ipsis
 Inperet, ⁱ invito moturus milite ferrum.
 Ipse ^k pavet, ne tela sibi dextraeque negentur
 Ad scelus hoc, Caesar: ^l vicit patientia saevi
 370 Spem ducis; & jugulos, non tantum praestitit ^m enses.

Nil ma-

V A R I A E L E C T I O N E S .

^a Et V. tert. ac V. r. ^b auctoribus B. r. Marp. ^c infandumque VV. LL. Steph. ^d stabant B. r. ^e redire B. r. ^f timuit W. pro var. lect. Ed. Asc. ^g dura VV. LL. Steph. ^h jam R. pr. Edd. Rom. Parm. Omnib. ⁱ ex manco P. r. ^k timet P. r. ^l vincit VV. LL. Steph. Voss. 3. H. Ed. Ven. ^m enses.

360 POENA TENET] i. e. sed paucos de vobis seditionis principes hic jubeo remanere, quos non ego detineo, sed poena, quam sentient. SCHOLIAST.

360 TERRAE] Plerique scripti, & editi habent terra. Sed rectius cum Taberio, Aldo, Gryphioque posteriores edidit terrae; quod est quoque in variis Steph. Lectionibus, duobus Pulm. & Berfm. Regio primo, Bohur. Voss. uno, & Amstel. Codd. Vide ad Lib. IV, 646.

- - - - - sternique vestabere terrae.

Ovid. L. II. Metam. 347.

Cum vellos terrae procumbere, quæsta est.

363 DISCE] i. e. sub hoc exemplo ferire disce inbelles. Disce mori, si tu fueris inbellis. SCHOLIAST. Disce in poena, quod in proelio usurpes, terere, & mortem contemnere. GROTIUS. Scholiasti interpretationem sequuntur reliqui interpretes. Pro Grotii expositione stat Silius Lib. V, 636.

- - - - - Sta miles & acres

Disce ex me pugnas, vel, si pugnare negatum,
 Disce mori.

Scire mori inf. L. IX, 211. Silius L. X, 286. Disce arma pati Stat. L. XI. Theb. 551. Confer autem cum hac intrepida Caesaris securitate, & oratione, ac seditionis militum terrore ad Imperatoris vocem, omnino eadem, quae de Scipione refert Livius L. XXVIII, 26. &c.

366 PRIVATUM FACTURA] Si eum deserere voluisset. SCHOL. Velut ensibus ipsis Imp., quasi possit aliquis occidi, si ad occidendum de militibus nullus obtemperaret. IDEM.

369 AD SCELUS HOC] Ad occidendos eos, qui pacem optaverant. GROTIUS.

369 VICIT PATIENTIA S. SPEM D.] Sensus hic est. Et jam ipse Caesar metuit, ne, cum scelus hoc jubere coeperit (juberet Voss. sec.) ut milites suos priores interficiant, nemo pareat imperatis (imperanti Voss. prim.) sed vicit, inquit, patientia militum spem saevi ducis. Aliud enim Caesar sperabat, aliud evenit. Nam cum crederet, quod parituri (obedituri Voss. pr.) non essent milites, si quos jussisset occidi, non solum illos occiderunt, sed etiam Caesari obtulerunt jugulos, ut interficerentur ab illo. Est ergo ordo. Et jugulos praestitit, non enses tantum. SCHOL. Turpiter hic se dat Scholiastes in expositione verborum, vicit patientia spem. Quae, ut recte Interpretes, notant, milites patientius imperata fecisse, quam ipse sperabat, vel sperare poterat.

370 PRAESTITIT] Duo Pulm., & unus Berfm. praebuit. male. est enim glossa, ut latius videbimus ad L. VIII, 615.

- - - - - atque indignatus apertum
 Fortunae praestare caput.

371 NIL MAGIS, QUAM &c.] Nihil, inquit, magis timet Caesar, quam ne consuetae mentes ad scelera perpetranda desinant aliquid crudele

A a a com.

Nil magis, adsueta sceleri quam perdere mentes,
 Atque perire, timet. ^a tam ^b diri foederis ictu
 Parta quies, poenaeque redit placata iuventus.
^c Brundisium ^d decimis jubet ^e hanc ^f adtingere castris,
 975 Et cunctas ^g revocare rates, quas avius Hydrus,
 Antiquusque Taras, secretaque litora Leucae,
 Quas recipit Salapina palus, & subdita Sipus

Montibus:

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a jam B. 2. V. sec. W. sum meus. ^b diro vulgo. *diri* Marp. ^c Sic MSS. plerique, & vl. 407. non Brundisium. ^d decumis al. ^e hinc B. 1. ad marg. R. pr. a m. pr. V. tert. & H. a in. sec. ^f contingere VV. LL. Steph. ^g retinere V. pr. R. pr.

committere; gaudet ergo, quia illos occiderunt, quos iusserat. SCHOL. Potest hic locus capi, tamquam generale post historiae narrationem epiphonema Lucani in Caesaris truculentiam, qui nil magistimere soleat, quam ne perdat mentes sceleri adsueta, & sic ipse cum votis suis pereat. Neutiquam tamen spernenda est ingeniosa sane Doctissimi G. Waddeli, conjectura.

*Nil magis adsueta sceleri jam perdere mentes
 Atque perire timet.*

Hoc sensu. Post quam tam subito per poenam ad officium rediit exercitus, nihil sive non amplius timet, ne in seditione ipse debeat perire, aut saltem novum tironum exercitum conscribere cogatur; sed laetus videt restituros apud se milites veteranos istos adsueta, sive magis adsueta sceleri, ut *magis adsueto servitio*, apud Propert. L. 1. El. 4, 4. Atque ita censet vir doctiss. praecise in his contineri, quod quivis post lectam pacatae seditionis historiam crederet auctorem esse dicturum. Juvant etiam aliquantulum MSS. quidam, in seq. versu pro *tam* habentes *jam*; quae facillime potuerunt esse transposita. iudicet prudens lector.

372 DIRI] Ita reposui ex MSS. omnibus, & Edd. ante heredes Gryphianos: unde in Bersmanni, & dein ceteras Edd. inrepsit *diro*.

372 ICTU TAM DIRI FOEDERIS] Id est, caede autorum seditionis, quos decimavit, id est, ex decem singulos punivit. percussi itaque sunt, auctore Appiano, 12. SULPIT. Apud Appianum ita legitur: *Nonae itaque legionis (inquit Caesar) quae seditionis causam imprimis praestitit, decimum quaque morte multabo. Gemitu igitur ab universa legione edito, Tribuni genibus affusi, veniam suppliciter deprecabant. Caesar post modicum vix tandem ira liberatus, hoc solum concessit, ut centum duntaxat, & viginti seditionis principes ab omnibus eligeret,*

duodecimque ex his à caeteris selectos, supplicio afficeret. Sueton. autem sic: *Nonam quidem legionem apud Placentiam, quanquam adhuc Pompeius in armis esset, totam cum ignominia missam fecit, aegreque post multas & supplices preces, nec nisi exacta de fontibus poena, restituit.* MICYLL.

373 REDIT] Sc. ad officium in viam, vel in gratiam cum Caesare. Elliptice dictum, ut *cominere*. de quo verbo adi. iros doctos ad Phaed. Prol. L. 11. vel ut dicitur *redire animus*.

374 DECIMIS] Hunc illis laborem celeritatis inposuit, ut die decimo Brundisium pervenirent; hoc est *decimis castris*. In expeditione enim militum certo itinere confecto quotidie castra metabantur. SCHOL. i. *Decima deductione*, ait recte Servius ad Aen. L. xi, 445. V. Omnib. sic alibi *decimo volatu*. supra *decem castra* habuimus pro decem expeditionibus L. 1, 374. ubi vide.

375 HYDRUS] Fluvius Apuliae, qui in Adriacum effluit. Est etiam mons, auctore Mela, à quibus est appellatum Hydrus oppidum, quod anno proximo superiore à Turcis est crudelissime expugnatum, & vix demum à nostris receptum. SULPIT. Ἰδρὺς, inquit Stephanus, φερούσιον, ἀρσενικῶς, τὸ ἰδρύαι Ἰδρυτίον. Ἐστὶ καὶ πάλαι Ἰταλίας, τὸ ἰδρύαι Ἰδρυσαίον καὶ Ἰδρυαίον. Apud Strabonem Lib. vi. autem per I, si tamen integre, scribitur, qui οὐκ ἔστι Ἀιουῶν, inquit, οὐδ' Ἰδρυτιὸν πολὺν καὶ ῥαδίον ἐστὶν; ἐστὶν δὲ οὐκ ἄλλοις τῶν περὶ τὴν Ἰταλίαν. MICYLL. Mscr. *Hydrus*. Hydrus Calabriae fluvius, & oppidulum, Steph. φερούσιον. BERSM. *Hydrus* habet Regius uterque, & Wittian. Voss. tres, & Amst. *Idrus*, vel *Idros* male. Graece Ἰδρὺς, Latine *Hydruntum* plerumque vocatur hoc oppidum; sed etiam à multis *Hydrus* in nominativo effertur. Vide Pintian. ad Melam L. 11. c. 4. *Hydrus mons*, quod corruptum puto. *Hydrus* est oppidum, non mons, neque fluvius, ut

Montibus: Aufoniam qua^a torquens frugifer^b oram,
Dalmatico Boreae, Calabroque obnoxius Austro
380 Apulus Hadriacas exit Garganus in undas.

Ipse petit trepidam tutus^c sine milite Romam,
Jam doctam servire togae: populoque precanti
^d Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
Contigit, & laetos^e fecit se Consule fastos.

385 Nam-

VARIAE LECTIOES.

^a torrens Marp. ^b horam MSS. qdd. ^c se Ox. pr. ^d si licet meus. ^e se fec. H.

ut hic plerique interpretum volunt. *Avius* non notat flexuosum, sed devium, ut *avia nemorum*, *avii montes*, *aviae vales*, & similia passim.

376 TARAS] Fluvius juxta Tarentum, à Tarenti Neptuni filio, qui eam urbem aedificavit. Sulp. Omnibonus pro *Taras*, *Bares* legit, & de oppido exponit, quod à posterioribus, ut Strabo L. vi. ait, *varretum*, sive *Veretum* dictum est, & à Tarento distat stadiis sexcentis. Sed de hoc ipse viderit. Neque enim *Bares*, sed *Báges* apud Strabonem scribitur, foemininoque genere usurpatur. MICYLL. Msc. *Thoras* mendose. *Taras* fluvius prope Tarentum. BERSM. *Tharas*, vel *Thares*, *Taras* MSS. nonnulli. In uno Pulm. Regio uno, & meo est *Tarax*: quomodo variant etiam Codices in Valer. Flacco L. vi. 102.

Quosque *Taras*, nivenumque ferax *Enarshus* olorum. Graece constanter Tarenti conditor *Táres* vocatur; à Servio etiam *Taras* Latine, ubi de *Herculeo Tarento* agit ad L. iii. Aen. 551. Adde H. Junii Animadvers. c. 9. L. i. *Tarax* tamen analogice defendi potest. *Táres*, *Tárentos*, *Tarax Taracis*. ut *Αἶας Αἰάντος*, *Ajax Ajacis*, & similia. Neque obstat, quod dixerint *Tarantum*, vel *Tarentum*. Sic enim à *Βύζας Βύζαντος*, *Byzax Byzantis* factum est *Byzantium*. Consule Salmasium in Plin. Exerc. p. 226. infr. ad L. vi. 374. De hac urbe, & fluvio vide plura ad Stephanum *Táres πόλις Ἰταλίας καὶ ποταμὸς ὁμώνυμος παρὰ θάλασσαν* &c. Hoc vero loco glossator cum ceteris Interpretibus sumit pro fluvio: sed male. ut patet ex Epitheto *antiquus*. quod vetustam, & olim conditam urbem notat, non *antiquum fluvium*. Omnes enim fluvii *antiqui*. Omnibonus autem unde suum *Bares* habeat, nescio. *Baris*, vel *Barium*, non *Bares*, illa urbs passim vocatur.

376 LEUCAE] Apud Strabonem neutro genere *Λευκαί* nominatur. Vide libro sexto. MICYLL. p. 281. Ed. Par. ubi vide Casaub. *Leuce* Ed. Rom.

377 SALAPINA] Msc. tria *Salpina*, probe. tert.

Scalpina. BERSM. *Salapina palus*. Variant hic MSS. sed quam recepimus, vera est lectio. *Salapia* enim paludi nomen. Plin. iii. 11. GROT. Ed. sec. Praeter Grotium etiam *Salapina* ediderunt Parmenses, Omnibonus, Ascens. Versell., Steph. Gryph. Pulm. & Bersm. Verum Pulm. & Steph. MSS. cum meis omnibus *Salpina* habent, ut & Edd. Rom. Veneta, ceteraeque. Neque aliter Vibius Sequester *Salpina in Hadriatico*. ubi vide. Per Syncopen videntur veteres expressisse *Salpia* pro *Salapia*: unde hodie remansit *Salpe*. *Salpiam* certe à Dionysio Halycarn. vocari notant viri docti. Apud Livium quoque L. xxiv. 37. in MS. Voss. est *Salpia*.

377 SIPUS] Msc. duo *Sippus*. tert. *Sippus*. vitiose. BERSM. *Siphus*, & *Sippus* MSS. plurimi. *Siphas* Marp. Voss. sec. *Silphus*. Sed unice rectum est *Sipus*, *Σίπυς*, non autem palus, ut somniant interpretes, sed urbs. Vide ad Stephanum, & Melam L. ii. c. 4. *Extra Sipuntum*, vel, ut *Gracidi xere*, *Sipus*. Dein *Dalmatico* mavult *Sabellicus*; atque ita Reg. pr. & Wittian. vide ad L. ii. 402. *Apulus* tursus dedi non *Appulus*, ex MSS. fere cunctis, & Ed. Rom. Vide Vinet. ad Flor. L. i. 18. nos ad Lib. ii. 600. De Gargano Serv. ad Aen. xi. 247.

384 CONTIGIT] Recte Hortensius. *Verius hoc, quam gessit; nam post undecimum diem distaturam deposuit*. In Vossiano primo a m. pr. & in Wittiano pro var. lect. est *summo honore*. in Regio primo *summo honori*. quod notandum duxi. An *contigit fastos summo honore*, ut Dictator i. e. in fastos hoc nomine venit? *Laetos* &c. Ironice dictum, bene observant Interpretes. Vide ad L. i. 33.

384 FASTOS] Fasti sunt libri Annales, in quibus gesta regum, vel principum, vel consulum singulis annis scribebantur. Nominibus autem consulum res suas antiqui designabant, ut *Arcadio*, & *Honorio Coss*. Sed inter *Annales*, & *Historias*, hoc distat. Quod *Annales* sint earum rerum, quas

A a 2

B ON

Et non admissae dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, ^a & vana versat in urna.
395 Nec coelum servare licet: tonat augure surdo,
Et laetae ^b jurantur aves, bubone sinistro.
Inde perit ^c primum quondam ^d veneranda potestas,
Juris inops: tantum ^e careat ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit secula consul.
400 Nec non Iliacae numen quod praesidet Albae,

^a Haud me-

VARIAS LECTIOES.

^a nec V. I. ^b minantur H. Ed. Ven. ^c primo B. I. ^d venerata Edd. Br. Med. ^e MSS. & Edd. qdd. careat tantum.

Annot. in T. I. Thef. Crit. p. 217. cum quo tamen, cave, legas contra Mstos coelo. Vide nos ad Lib. I, 601.

- - - volucres servare sinistras.

& Lutatium haec citantem ad Statium Lib. VII. Theb. 194.

Elysias dedit inservare volucres.

395 SURDO] Quia, quod tonat, ad eum non pertinet. SCHOL.

396 LAETAE] Boni ominis esse. IDEM.

398 CAREAT NE NOMINE] i. e. Ex illo ideo tantum creantur consules, ut denariis nomina, non ut aliquam habeant potestatem. IDEM.

398 CAREAT TANTUM NE NOMINE TEMPUS, MENSTRUUS IN FASTOS] Hoc est, Consules in speciem tantum creantur, qui nomen hoc gerant, & fastos notent, (nam Consulatum nominibus anni, & tempora antiquitus designabantur, Caeterum neque auctoritatem, neque potestatem pristinam retineant, tota ea ad Imperatores translata. Per *Menstruum* igitur intelligo, aut brevi tempore jus ac dignitatem habiturum, *Menstruum* certo tempore pro incerto posito: Aut revera *Menstruum*, & in certum tempus magistratum gesturum, quales sub Imperatoribus postea fuisse, cum apud Suetonium, tum apud Tacitum legimus. Nam Sueton. de Caligula, *Consulatus quatuor gessit*, inquit. *Primum ex Calendis Januarii per duos menses: secundum ex Calend. Januarii per triginta dies: tertium usque in Idus Januarii: quartum usque ad 7. Idus eisdem.* Idem in Claudio: *Sub Caro demum fratris filio secundam existimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente, honores aspicatus, Consulatum gessit una per duos menses.* Et rursus in eodem: *Consulatus super pristinum quatuor gessit, ex quibus duos junctim, sequentes per intervallum quarto quinquies anno, semestrem novissimum, bimestres caeteros.* Item in Nerone (sub quo Caesar

Lucanus scripsit) *Consulatus*, inquit, *in senos plerumque menses dedit, defunctoque circa Calend. Januarii altero à Consulibus neminem substituit, improbens exemplum vetus Caninii Rebuli uno die Consul.* Tacitus autem lib. XVII. de Othone scribens, *Consul*, inquit, *cum Titiano fratre in Calend. Martias ipse, prox. menses Verginio destinavit, ut aliquod exercitus Germanico delinimentum.* Jungitur Verginio Pomp. Vopiscus, *praetextu veteris amicitiae.* Plerique Viennensium honori datum interpretabantur. Caeteri Consulatus ex destinatione Neronis aut Galbae mansere, Coelio ac Flavio Sabinis in Julias, Ario, Antonio, & Mario Celso in Septembres, quorum honori ne Vitellius quidem intercessit *exs.* Ex his igitur apparet, *Menstruum* pro brevi & ad certum tempus creato accipiendum esse, idque in genere de sequentibus, non de Caesare tantum. Nam quod ad huius Consulatum, & ad praesens tempus attinet, de eo ipse ab initio libri tertii ita scribit: *Dictatore habente comitia Caesare, Coss. creantur Jul. Caesar & P. Servilius.* Is enim erat annus, quo per leges ei Consulatum fieri licebat &c. Quem locum plenius explicat Appianus Lib. II. Caesar, inquit, *Romam reversus trepidante adhuc populo, neque Senatu aut Consule illum eligente, seipsum dictatorem nominavit. Verum si ut invidiam dilueret, siue quod magistratu minime indigeret, per undecim tantum dies illi praefuit.* Sic enim nonnulli asserunt, Consulatumque se in futurum designavit, P. quo Servilium Isauricum collegam sibi assumpsit. MICYLL.

399 MENSTRUUS] i. e. qui solo mente Januarii dignitate consulis uteretur, siue de suffectis consulibus dicit, qui per menses singulos procreantur. IDEM.

399 IN FASTOS] *In fastus* MS. P. Et sane eo saeculo hanc vocem, ut multas alias, fuisse geminae flexionis. indicat illud x. 187.

Nec mens Endoxi vincitur fastibus annus.

A a 3

GROT.

- * Haud meritum Latio sollemnia sacra subacto,
 b Vidit flammifera confectas nocte Latinas.
 c Inde rapit cursus, & d quae piger Apulus arva
 Deleruit rastris, & inertis tradidit herbae,
 405 Ocior & coeli flammis, & tigride foeta
 e Transcurrit: curvique f tenens Minoia tecta
 Brundisii, clausas ventis brumalibus undas
 Invenit, & pavidas hiberno sidere classes.
 Turpe duci g visum, rapiendi tempora belli
 410 In legnes exisse moras, portuque teneri,

Dum pa-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a aut Ed. Ven. b Vix in Ed. Ven. c unde Ed. Br. d qua V. i. e Transferat B. i. f tenet Edd.
 Rom. Parm. g visum est vulgo.

GROT. Ed. sec. *Fastus* habet Regius pr. & Edd. Brix. ac Med. *fastis* Bersm. unus cum tribus meis. Utrumque videtur usurpasse Lucanus. Sic *fastos* habuimus etiam vs. 384. quod jam monet Grotius. Certe male Servius locum illum Lib. x. vitio dat auctori nostro. Multi enim *fastus* in quarta declinatione extulerunt. Multa jam adduxerunt viri docti exempla. Vide sis modo, quae laudat Cl. Drakenb. ad Silium Ital. L. ii, 10.

Ausonius avaro ducebat consule fastus.

400 NUMEN] Vestam dicit, & ignem aeternum, & Jovem Latiaem. ubi per viii. (xxx. Voss. pr.) dies solebant haec sacrificia celebrari. SCHOL. Fiebant tantum per tres, quatuorve dies.

401 HAUD MERITUM] i. e. quod non meretur sacra sollemnia, quia civilibus bellis Caesarem superare permittit. SCHOL.

402 FLAMMIFERA] *Flammigera* Pulm. unus, Bersm. unus, Voss. duo, Witt. & Hultst. sollemni mutatione, ut diximus ad Lib. i, 48. *flammigeros Phoebi conscendere currus.*

402 LATINAS] Sensus hic est. Vidit Jupiter completas Latinas ferias, quae per noctem in Albano monte flammis declarantur tunc, cum illic ludi luduntur à consule. Hoc ergo accipiamus, haec sacra Caesarem sollemniter celebrasse, cum adeptus est dictaturam, & consulatum. SCHOL. Caesar libro tertio. *His rebus, inquit, & feriis Latinis, comitiisque omnibus perficiendis undecim dies tribuit, dictaturaque se abdicat, & ab urbe profectus, Brundisiumque pervenit etc.* Solebant autem novi Coss. sacra Jovi Latiali in monte Albano celebrare, eaque sub noctem peragere atque finire. De qua re & primo lib. poeta meminit, ubi ait:

- - Et ostendens confectas flamma Latinas

Scinditur in partes, geminoque cacumine surgis.

Haec feriae *Latinas* dicebantur, eo quod Latinis populis ex his sacris in monte Albano carnem petere cum pop. Rom. antiquitus jus fuit. Erantque eadem *Conceptivae*, hoc est, quae à Coss. in certos dies concipiebantur. Ut & Macrobius meminit libro primo Saturnal. cap. decimo sexto. MICYLL.

404 DESERUIT RASTRIS] Fecit, ut essent praeta, ait Aitensius, unde foenum rastris colligitur; ut sit *Dativus*. de quibus scilicet canit Ovidius Rem. Am. 191.

Temporibus certis defestas adligat herbas,

Et tonsam raro pectine verris humum.

Verum in Edit. Paris. A. 1512. excusum est *defecuit*. sed arva rastris *defecari* nequeunt, at *dissecari*. quod non est pigri. De ea re Virgil. Lib. i. Georg. 94.

Multum adeo, rastris qui glebas frangis inertis,

Vimineaque trahit crates, juvat arva.

An *deseruit arva rastris* significabit, arva, quae piger Apulus non rasit, sive rastris fregit, sed tantum tradidit herbae sponte nascenti sive gramini ad oves pascendas, quarum plena, & abundans erat Apulia? Mihi certo non liquet: Vide L. ix, 183. An *deservit*, i. e. desuefecit, ut coniecit amicus meorum quidam? ut *desuetas Silvius ferae* Lib. iv. & *desuetas medullae* L. vi, 753.

405 TIGRIDE] Abusive ita dictum esse à Luciano, cum deberet esse *sigri*, ait Servius ad Aen. x, 166. Abusive ergo etiam Augusteo aeo Ovidium locutum quis credat, Lib. vii. Metam. 32. *tum me, de sigride natam?*

406 MINOIA] A Cretensibus Brundisium constituit.

Dum pateat tutum vel non felicibus aequor.
 * Expertes animos pelagi sic robore complet:
 Fortius hiberni flatus coelumque fretumque,
 Cum cepere, tenent, quam quos incumbere certos
 415 Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.
 Nec maris anfractus, lustrandaque litora nobis,
 Sed recti fluctus, soloque Aquilone secandi.
 Hic utinam summi curvet carchesia mali,
 Incumbatque furens, ^b & Graja ad moenia perflet,
 420 ^c Ne Pompejani Phaeacum ^d e litore toto

Languida

VARIAB LECTIONES.

^a expertesque V. I. ^b Grajaque B. I. ^c nec R. I. Ed. Parm. ^d a P. I. A. O. I. de Ed. Rom.

stitutum est. SCHOL. Strabo libro sexto. Βεν-
 τίστιος δὲ, inquit, ἰσχυροὶ ἀνέμοι Κρήτης, οἱ
 μετὰ θύρας ἐπιπλέοντες οὐκ ἐκίοντο εἰς τὴν Σικε-
 λίας ἀπὸ τῆς μετὰ τῆς Ἰάπωνος. ἀνέμοι δὲ ἀμφο-
 τήρων. Quo loco & de nomine ejusdem ci-
 vitatis meminit, καὶ ἀνέμοι δὲ μάταιοι, in-
 quiens, τὸ Βεντίστιος. ἐν τῷ τόπῳ πολλοὶ κλεί-
 ονται λιμένας ἀκούσαι, κλείων ἀπολαμβάνουσιν ἐν-
 τὸς αὖτ' ἰσχυροὶ ἀνέμοι ἐλάφῃ τὸ πῦρ, ἀφ' οὗ καὶ
 τῶνδε καὶ τῇ πόλει κεφαλὴ μάταια ἐλάφῃ αὖ-
 τίστιος ὁ τόπος. τῇδε Μεσσαρία γλῶττι Βεντίστιος
 ἢ κεφαλὴ τῆς ἐλάφης κελεύει. MICYLL.

409 TURPE DUCI VISUM] Delevi verbum sub-
 stantivum est, auctoribus MSS. quinque Vossianis,
 Regio utroque, & Wirtiano cum uno Bersm.

410 HAESISSE] *Exisse* C. P. O. G. & Cant. Nov.
 Lect. Lib. 111. cap. 2. PULM. Msc. *Exire* probe;
 alterum, *exisse*, quod probat Canterus. BERS-
 MANN. Optime Grotius in textum recepit *exis-
 se* pro *haesisse*. quod confirmant mei Codd. omnes,
 & Edd. Rom. Parm. *Exisse* est periisse, perdita
 esse frustra. Lucani Patruus Seneca Epist. 8. *Nu-
 lus mihi per otium dies exit: partem noctium studiis
 vindico.*

411 VEL NON FELICIBUS] Pompejani, qui fu-
 giunt navigantes, & infelices sunt, sibi putant tu-
 tum aequor. SCHOL. Rectius Omnibonus, &
 Ascensius exponunt. Donec aequor pateat tutum
 etiam infelicebus, ut Pompejanis, vel donec tan-
 ta sit tranquillitas, ut etiam infelices navigare pos-
 sint: cum ipse in periculo aliorum ob suam felici-
 tatem tutus esse possit.

412 EXPERTES A. PELAGI] Male *expertos* legas
 in Voss. sec. *Expertus* enim est non expertus, ἀπειρος,
 ut Glossae vertunt. Sic fere *maris expertus* est apud
 Horat. & Persium, ad cujus Sat. vi, 39. tamen

vide Casaubonum. *inexpertum profundum* vl. 486.

413 FORTIUS] Hoc dicit, per hiemem velo-
 cius posse navigari, quia vehementiores sunt ven-
 ti. SCHOL.

415 NUBIFERI] Veris tempore crebro pluviae
 concitantur. Vernale tempus ideo ventos habet
 instabiles, & tempestuosum efficitur, quia frigoris
 hiemalis, & caloris aestivalis confinium est, & in
 eo quodammodo compugnant inter se elementa.
 SCHOL.

419 FURENS] i. vehemens, aut *ferens* sc. clas-
 sem, ut Aeneid. iv. §. 473.

Furor vento mora nequa ferenti.

ASCENS. *Ferens* edidit Alcenius, eique adsti-
 pulantur Pulm. Codd. duo, Voss. tert. Witt. &
 Hult. a m. pr. *fremens* Reg. recent. Utrumque *frem-
 mere*, & *ferre* venti dicuntur. De *fremere* monui ad
 L. vii, 332. *Ferre* praeter alios passim utitur Ovi-
 dius. Epist. xvi, 125.

- - - *ventisque ferentibus usus.*

Trist. L. i, 2, 73.

- - - *ventisque ferentibus usor.*

Art. Am. ii, 64. &c. Vide Cerdam ad Virg. 111.
 Aen. 130. Aptior tamen huic loco ceterorum
 Codd. & Edd. lectio mihi videtur: Caesar enim
 Aquilonem, licet sit vehementior, & furens, ut
 solet hieme, omnibus votis optabat. unde statim
saevae perdimus auras dicit. Furorē autem non
 minus frequenter ventis adscribunt poëtae, qui
 inde etiam *rabidi* vocantur. Vide ad L. vi. Init.
 Virgil. Aen. i, 51.

- - - *loca foeta furentibus Ausiris.*

& Lib. ii, 305. atque alibi. Statius L. vii. Theb.
 810.

Ventorum rabiam, & clausum ejecere furorem.

Silius L. 111, 491.

- - - *ventique furentia regna.*

Addo

Languida jactatis comprehendant carbasa remis:

Rumpite, quae retinent felices, vincula, proras.

Jamdudum nubes, & saevas ^a perdimus undas.

Sidera prima poli, Phoebus ^b labente sub undas,

425 Exierant, & luna suas jam fecerat umbras:

Cum pariter solvère rates, ^c totosque rudentes

Laxavère sinus: & flexo navita cornu

^d Obliquat laevo pede carbasa, summaque pandens

^e Suppara velorum, perituras colligit auras.

430 Ut pri-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a prodimus B. 1. ^b latente O. 1. ^c ratesque V. tert. ^d obliat V. 1. ^e suppara MSS. & Edd. qdd. *sippa-*
ra R. pr. *sipara* lūd.

Adde Drakenb. ad L. xiv, 74.

Hic contra Libyamque situm, Caurosque furentes.

Immo nosler h. lib. 578.

ventoque furenti

Trade sinum.

586 *furori ventorum saevus.*

419 GRAJA] Ad Epirum. SCHOL.

420 PHAECACUM] Graja moenia hoc loco, & Phaeacum littora de Epidamno sive Dyrrhachio intelligenda, quoniam & Apfi fluminis paulo infra meminit poeta, qui & ipse non procul à Dyrrhachio in Ionium exit. Et Suetonius de eadem re mentionem faciens in Caes. *A Brundisio*, inquit, *Dyrrhachium interpositas classes hyeme transmisit, cessantibusque copiis, quas subsequi jusserat, cum ad accersendas frustra saepe misisset, novissimo ipse clam noctu parvulum navigium solus obtulisse capite conscendit* &c. Phaeacum autem littus vocat poeta, quod Epidamnus à Corcyrensis illis, qui Phaeacum insulam tenuerunt, condita fuerit. Cujus rei autores Thucydides & Strabo. Nam hic libro septimo, καὶ Ἐπιδάμῳ, inquit, Κερκυραίῳ κτίσμα. ἢ τῶν Δυρράχων ἡμετέρων τῇ Χερσονήσῳ λεγομένη, ἢ τῶν Ἰδρυαίων, ἢ τῶν Ἀψιδίων, ἢ τῶν Ἀποδωνίων πόλιν ἰσχυρωτάτην, κτίσμα Κορυθαίων καὶ Κερκυραίων &c. Thucydides autem libro primo. Ἐπιδάμῳ, inquit, ἐν πόλιν ἐν δεξιᾷ ἀσπλόντι τὸν Ἰόνιον πέλαγον. ἀσπλόντι δὲ αὐτῶν Ταυλάντιος βασιλεὺς, Ἰανναίων ἱδρυαίων. ταῦτα ἀπὸ τῶν μετὰ Κερκυραίων. δικισὶς δὲ ἰγίντο Φάλιον Ἐργακλείδην, Κορυθαίων γόν. ἢ ἢ τῶν Ἠγεκλίων. MICYLL. Epidamnus à Corcyrensis illis, qui aliquando Phaeaciam insulam tenuerunt, condita fuit in ora Macedoniae, qua ipsa terra Ionio pulsatur. Appianus tamen ab Epidamno quodam Barbarorum rege, nomen illi

impositum arbitratur: à cujus nepote ex filia Dyrrhacho portus postea urbi adjectus fuit: qui exoleti veteri nomine de se Dyrrhachium appellavit: quod nomen postea Romani rerum potiti, prius ut ominosum ceteritati, libentius retinuerunt. Dyrrhachium igitur Corcyrensis coloniam Graja moenia, & Phaeacum tota littora appellat: quod illo tractu à Corcyra usque ad Dyrrhachium Pompeiani omnes portus tenerent. De conditione Epidamni apud Strab. & Thucydidem non Corcyra, sed Cereyra legitur, quam & μίλανον ἦσαν nominat ille: facitque ab ea diversam Corcyram, cujus opes quondam mari, & rei nauticae pollentissimae fuere: sed bellis diversis, & tyrannis attritae: ac tandem insula à Romanis libertate donata. Hic eruditus suum liberum judicium esto. HORTENS. Falluntur viri docti, cum Phaeacum littora intelligunt de Dyrrachio. Epirum & adjacentes Corcyrae regiones cogitavit poeta. Eo autem se contulisse Pompejanos monuit in libri hujus initio. Nam si Caesar Dyrrhachium petere volebat, ut constat, & Pompejanae triremes à Dyrrachio venirent ad eum comprehendendum, occurrere debuissent classi Caesaris, non autem remis eam deprehendere per nimiam tranquillitatem tardius navigantem. Quod tum facile fieri potuisset, si ab Epiro venirent. Quae Hortensius addit de Corcyra, vel Cereyra, nihili sunt. Utraque insula Corcyra Phaeacum, & Corcyra nigra, ut apud Latinos per o, sic apud Graecos per i exprimitur. De utraque vide ad L. iv, 406.

421 JACTATIS REMIS] Dictum ut, *jactare brachia, lacertos, manus*, & similia pro crebro movere. Lib. 117, 651, 662. N. Heinf. ad Ovid. Rem. Am. 334. Non tamen silentio praetereundum est, quod exhibent nobis Regius uterque, Oxon. pr. & Wittianus *jactantes*, & Regius prim. *remi*. Ut sit

- 430 Ut primum levior propellere ^a lintea ventus
 Incipit, exiguumque tument, mox reddita malo
 In mediam cecidère ratem: terraque relictæ,
 Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat, aura.
 Aequeora lenta jacent: alto torpore ^b ligatae
 435 Pigrius inmotis hæfere paludibus undæ.
 Sic stat iners Scythicas adstringens ^c Bosporos undas,
 Cum glacie retinente fretum non inpulit Hister,
 Immensumque gelu tegitur mare: ^d comprimit unda,
 Deprendit

VARIÆ LECTIONES.

^a lintea Ed. Hort. ^b ligata, vulgo. ^c Bosporus vulgo. ^d Bosphorus, Bosforus. ^d cum premis Marp.

fit ordo. Ne Pompeiani remi, seu remiges (de qua locutione egimus ad L. III, 659.) comprehendant nos, insuper nos inridentes, & jactantes, sive probra jacentes in carbasa nostra, quod nimis languida sint. Acuta sane est lectio; an vera sit, videant majore, quam ego judicio præditi. Mihi non displicet, sed certare pro illa nolim. Vel etiam; ne comprehendant nos jactantes (sive veterum more *jactantis*; unde corruptio nata est) languida carbasa ab uno in alium pedem, vel latus transferentes perpetuo, ut plus venti recipiant vela.

423 SAEVAS PERDIMUS] Quasi dicat tempus deficiit, transeunte vento. Vult videri, quod in tempestate possit velocius navigare. SCHOL.

423 UNDAE] Licet sciam, à Lucano eadem verba ingrate saepius repeti, ut hoc ipso loco vs. 435, 436, 438. *undæ, undas, unda*. Vix tamen persuadere mihi poteram, hic à Lucano in finetrum congruorum versuum relictum esse *undas, undas, umbras*. Quare putabam cum doctissimo amico hic scribendum *auras*. cui lectioni favet Scholiastes, & maxime vs. 429. *perituras colligit auras*. Verum præcedit *proras*. manet ergo vel sic quater repetitum *as*. Sit ergo potius hic locus ex illis, quos

- - - emendaturus si licuisset erat.

425 LUNA SUAS] Ut sol interdiu sua licet umbra, ac luce propria, ita Luna noctu Solis luce illustrata umbram mittit. Fuit igitur occidente sole, vel plenilunium, aut certe luna dividua, ut ad umbram ejus utcumque navigaretur. Sed Sulpit. exponit. Luna non lucebat amplius, sed occiderat. *Badius*, Luna tantum lucis habebat, ut lumen Solis vinceret, ab altera parte corporis opaci, faciens in altera umbram. Ego cum *Glareano* sentio, qui & ipse putat, poetam dicere, lunam furxille. HORTENS.

427 TOTOS SINUS] Totos sinus laxaverant, ut reciperent ventos. SCHOL.

427 FLEXO CORNU] Curvata parte mali, qua vela dependent. Nam cornua sunt extremæ partes antennarum, quibus vela dependent. IDEM. Nisi *malum* hic pro antenna sumserit Scholiastes, erravit vehementer.

428 OBLIQUAT LAEVO PEDE] Quando enim ventus transversus fiat, obliquantur vela. *Podia* est lignum in similitudine pedis, quo vela expanduntur, & retinentur. ut Virgilius.

*Una omnes fecere pedem: pariterque sinistros
 Nunc dextros solvere sinus: una ardua torquent
 Cornua.*

SCHOL. *Obliqua transferre vela* Livius L. XXVI, 39. Verum de utroque pede veli operose satis Vossius ad Catull. p. 12. & Scheffer. inter cetera velificandi armamenta egerunt Lib. II. de Milit. Nav. c. 5.

429 SUPPARA] Velamina minora in modum deltae litterae; canisiae, unde siebant vela. *Al. supparum* est genus veli unum pedem habens, qua juvari navigia solent in navigatione, quotiens vis venti languescit, ideoque addidit *perituras colligit auras*. SCHOL. Voss. pr. Haec ultima nota totidem verbis habetur in Isidoro L. XIX. Orig. c. 3. *suppara* sunt *topzailen*. habent autem vela duos pedes, ut bene docuit Vossius, neque aliter fieri potest. De *supparis*, sive *suparis*, vel *siparis*, egerunt jam multi viri docti, quos passim citatos invenias in Lexicis. pro *pandens* autem Isidorus ibid. citat *tendens*. ut sit simplex pro composito *extendens*. *Tendere vela* saepius dicuntur venti. Consule N. Heins. ad Ovidii Lib. III. Metam. 413. Virg. II. Aen. 268. Sed recte se habet vulgata lectio *Mistis* comprobata. proprie, & sexcenties adhibent *pandere vela*.

430 UT PRIMUM] Melius MS. P. *Et primum.*
 Bb b Se-

Deprendit quascumque rates: ^a nec pervia velis
 430 Acquora frangit eques, fluctuque ^b latente sonantem
 Orbita migrantis ^c scindit Macotida Bessi.
 Saeva quies pelagi, moestoque ignava profundo
 Stagna ^d jacentis aquae, veluti deserta ^e rigente
 Acquora natura, cessant; Pontusque vetustas

445 Obli-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a non B. 2. W. V. 1. non male. b sonante latentem B. 1. tacenta W. a m. pr. c fundis VV. LL. Steph.
 d sonantis R. 1. e regente Boh.

Sequitur enim *mox*. Et primum quidem, inquit, ferens fuit ventus: *mox* elanguit. GROTI. Quamvis ceteri Codices nihil hic mutant, & Lucanus ut primum frequenter utatur, & hic pro *simulacrum* possit, multo lenius tamen procedit Grotii lectio & : quare recipiendam puto. pro *mox* in Voss. secundo scribitur & sine sensu.

431 REDDITA MALO &c.] i. e. revocata ad malum, recedente vento, nec rursus inflata. SCHOLIAST.

433 NON VALET SEQUI] i. velocior est navis impetus, quam venti; quia jam deficiebat. IDEM.

434 JACENT : ALTO TORPORE LIGATAE] Sic excudendum curavi, ex optimo Wittiano Codice, & uno Berlm. ac duobus Pulm. ut conjece- rat etiam amicus meus, & vir doctus ad margi- nem libri sui notaverat, cujus excerpta mecum communicavit magnus litterarum amator, Cl. Melius. Vulgo inepte legas.

- - - jacens alto torpore ligata.

ex qua distinctione sequens versus plane fit otio- sus. Dein scripsi *Bosporos*, non *Bosporus*, ut vulgo. *Bosporos* exhibent Vossiani primus, sec. & Re- gius prim.

435 PIGRIUS] Maris undae pigriores esse coe- perunt, quam palus est. SCHOL.

436 BOSPOROS] Bosporum mare dicitur ab Ione Inachi regis filia, quae in vaccam conversa illud mare transfretavit. Hoc mare enim congelascit. Idem est & Ionium mare. IDEM. Confundit Scholiastes Bosporon cum Ionio mari ob eam- dem denominationem ab Ione, à qua multi hoc mare putant dictum. Rectius Ammian. Marcell. L. xxii. c. 8. *Hac causa Bospori vocitati, quod per eos quondam Inachi filia mutata in bovem ad mare Ionium permeavit.* Bosporum cum Hellesponto con- fudit Servius ad Virg. iii. Georg. 154.

437 HISTOR] Hic enim glacie strictus fretum cessat implere. & dicit mare non quod Hister ma- re sit; sed mari magnitudine comparatur. SCHOLI- AST. Rursus errat Scholiastes, dum mare su-

mit de Histro. Sensus Lucani hic est. Bosporos Thracius sic innotus illic, cum adstringitur gelu, & cum eo Scythicae undae, sive pontus Euxinus. quod inmensum mare, uti & Bosporos, tegitur ge- lu, cum Hister non amplius aquas suas in illud, & in Bosporon impellit, quia ipse est adligatus gla- cie; quare addit, Moecotida paludem tunc esse ad- gelatam; cujus aquae aliter itidem in Euxinum pontum se effundunt. Mire hic turbant Interpre- tes, quorum plerique *Bosporon* pro ipso *Euxino* su- munt. Hortensius Bosporon Thracium in Pontum Euxinum exonerari dicit: cum illud verum sit de Cimmerio. De induratione harum aquarum con- sule Cerdam ad Virgil. iii. Georg. 360.

Undaque jam tergo serratos sustinet orbis,

Pupibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.

Adde Val. ad Ammian. Marcell. L. xxii. cap. 8. *Quidquid autem ejusdem Pontici sinus Aquilone cae- ditur, & pruinis ita perstringitur gelu, ut nec annuum cursus subtervolvi credantur &c.*

440 MOECOTIDA] Ordo est, & orbita migrantis Bessi scindit Macotida sonantem latente fluctu. *Migrantis* è regione scilicet ad regionem aliam. Nam Bessi in Scythia sunt. *Macotida* Accul. Ca- sus, τῆς Μακρίδα. palus est. SCHOL.

442 SAEVA] Interpretes exponunt vel *magnam*, vel *incommodam*. Utimum placet; & dictum est per oxymoron, quae figura non infrequens Lu- cano est: quia haec quies, & tranquillitas Caesari inportuna, & intempestiva erat ob metum de ho- stium adventu, & imminente fame. Sic *mox nau- fragii spes*. Atque ita sane clarus est locus. Ad ridet mihi tamen Doctiss. Waddeli conjectura *Sae- va*. i. intempestiva. Vide ad Lib. iii. 127. pro *moesto*que conicere quis posset, legendum esse *me- dio*que, ut sit idem, quod est L. i. 259.

Mediusque jaces sine murmure pontus.

ubi, ut hic Voss. sec. *tacensis*, MSS. quidam *tacet* ha- bent. de qua mutatione multa satis illic diximus. Pas- sum *medius pelagus, medium aequor, profundum* apud pot-

- 445 Oblitus servare vices, non ^a commeat aestu,
Non horrore tremit, ^b non Solis imagine vibrat.
Casibus innumeris fixae patuere carinae.
^c Illinc infestae classes, & inertia ^d tonsis
Aequora moturae; gravis ^e hinc languore profundi
450 Obsessis ventura fames. nova vota timori

Sunt in-

VARIAE LECTIOES.

^a continet Marp. ^b nec H. ^c illic B. r. W. Ed. Parm. ^d tonsis R. I. ^e hic R. pr. W. V. r.

poetas invenias. Sed nil muta. *moestum profundum* est, quod *jacet alto torpore ligatum*. VI. 434. & rigens, iners, ac languidum est, vel quod Caesarem reddit *moestum*. *moesta barba* L. II, 376. *moesta simulacra* III, 412. *moestum pelagus* Statius Lib. IV. Silv. in via Domit. 34.

446 SOLIS IMAGINE] Solis autem *imaginem* radios accipimus, qui super undas resplendet. Nam aliter non procedit. SCHOL. i. Luna, unde etiam *solis soror* dicitur. OMNIBON. Sed vide, num simpliciter ac recte accipiendum sit de sole, cujus splendorem, & imaginem vibrare, hoc est, huc atque illuc referre videntur undae, quoties moventur. MICYLL. *Solis imaginem* de Luna accipiunt etiam Badius, & Hortensius, quia Caesar nocte navigabat. Sulpitius Lunam quidem intelligit, sed refert haec ad vim lunae, cujus certis temporibus mare acius commovetur. quod certe falsum est. *Solis autem imago* pro *Luna*, quia à sole lumen accipit, dictum esset; ut *imago animi vultus* est apud Cicer. L. III. de Orat. c. 59. & Echo vocatur *imago vocis* Virgilio L. IV. Georg. 49. ubi vide La Cerdam. & similia. Verum nusquam Lunam, *solis imaginem* tam simpliciter vocatam inveniri, puto. *Solis imago* est ipse sol, si-ve ejus lumen. Noster ipse Lib. VI, 503. de Lunae eclipsi.

Quam si fraterna prohiberet imagine tellus.
i. solis lumine. Ita *Lunae imago* est ipsa luna, vel ejus splendor apud Ovidium Epist. Her. XVIII, 77.

Unda repercussae radiabat imagine Lunae,
Et nitor in sacra nocte diurnus erat.

Itaque vel humani quid passus est auctor, non recordans, se describere nocturnam navigationem, in qua non mirum foret, aequor non vibrare imagine solis. Vel haec non capienda praecise de illo mari, quod Caesar navigabat. Id quod verum puto. Vix enim potuit auctor sui esse oblitus, cum mox sequatur ortus diei. In hunc ergo modum Lucani verba accipio. Pelagus à motu cessat, veluti cessant aequora deserta à natura, & so-

lito more; & veluti pontus, si-ve Oceanus jacet, vel cessat, quando vetustas vices oblitus non aestu fluit, & refluit, nec per undas commovetur, adeoque non vibrat solis radiis, quasi in undas se frangentibus. Quo pacto omnia sunt plana. Possent etiam haec omnia referri ad praecedentem congelatarum aquarum descriptionem, tamquam epilogus.

447 CASIBUS] Msc. *classibus*, vitiose. Innuite-
nim pericula, quibus expositae fuere naves inmo-
tae. BERSM.

447 FIXAE] i. e. ad omnes expositae sunt ca-
sus, & innumera pericula, quae potuerunt eve-
nire, postquam haerere coeperunt. SCHOL.

448 INFESTAE] Tunc coepere timere, ne hos
remis comprehenderent Pompejanae classes, cum
hi haerere in fluctibus pigris. IDEM.

449 MOTURAE] Quae remis impellerent igna-
vas undas. IDEM.

450 NOVA VOTA] Quia tempestatem optare
coeperunt. IDEM. Ovid. Met. III, 468.

Votum in amante novum, vellem, quod amamus,
absisset.

455 NAUFRAGII SPES] Nam hoc cupiebant.
SCHOL. Vox media, quam male pro metu ca-
piunt quidam. Vide Jac. Nicolaum Lib. II. Epi-
phyll. cap. 23. T. Fabr. ad Terent. pag. 371.
BROUKH. De hoc, & similibus locis pluribus age-
mus ad L. VIII, 61.

455 SED NOCTE] Eo die, qui statim noctem
sequebatur fuit, sol non solum in nube ortus fuit,
sed totum coelum nubibus obductum tempestate
ita mare miscuit, ut Ceraunia Epiri montes nau-
tis abstulerit: ut *movis*, simplex pro composito
accipiat, pro submovit ex oculis nautarum agi-
tatione fluctuum. Sulpitius exponit *jubar*, pro
Lucifero stella. *Motis* pro tremuerunt, aut cum
naves ventis impellerentur, movere videbantur:
quod postremum aliquod huc facere ad poetae
mentem videtur. HORTENS. *Jubar* hic non
tam accipiendum est de Lucifero, quam de O-
rientis solis splendore, seu incipiens diei luce.

Bb b 2 vj.

Sunt inventa novo, fluctus ^a nimiasque precari
 Ventorum ^b vires, dum se ^c torpentibus unda
 Excutiat stagnis, & sit mare. nubila nusquam,
 Undarumque minae: coelo languente, fretoque,
 455 Naufragii spes omnis abit. sed, nocte fugata,
 Lacum nube diem jubar extulit, ^d imaue sensum

Concussit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a minasque V.1.A. ^b rabies VV.LL.Steph. ^c torrentibus V.1. ^d unaue sensum V.1.

vs. 220. *Vulgare jubar.* L. VII, 45.

Vicerat astra jubar.

Columella L. X. p. 355. Ed. Steph.

Quare age vel jubare exorto.

Adde Markland. loco mox adducendo. sic *fulgor* simpliciter Obseq. c. 113. *Dies toto ante sereno nox se intendit, deinde restitutus fulgor.* Graece etiam nude *ἀστὴρ* pro sole. Sophocl. Trach. 696. Aelian. Var. Hist. L. IV, 18. Latine *radii*: infra Lib. IX, 316. & consule J. F. Gronov. ad Senecae Oedip. 330. At hoc levius. Quid vero erit *movitque Ceraunia* *a nautis*? Omnibonus explicat. *Admovit Ceraunia ad conspectum nautarum. orto enim sole viderunt illos montes; vel movis, quia tremente pelago, Ceraunia videbantur moveri.* quomodo fere etiam reliqui interpretes praeter Hortensium. Ascensus *nautis* exponit, *ad vota nautarum.* Huc ergo sententia Interpretum redit, quod moveat, sive concusserit Ceraunia pelagus, ut videbatur navigantibus, vel dies nautarum jam adpropinquantium visui admoveat, aut denique, ut Hortensio placet, nubes ex illorum oculis montes eos submoverint jam ante visos, quod tamen non dixerat Lucanus. Non minus in his se torserunt Scholiastae scribentes: *Ut deinceps flare coeperit. Quando mare aestuat in montes, videbatur nautis, montes se movere. Aut Ceraunia illos pretiosos lapides accipimus in imo mari ventis esse commotos.* His sententiis vel refellendis, vel aliquatenus confirmandis, lectorem non morabor. Ex toto Lucani scopo satis patet, voluisse illum innuere incrementum venti, qui orto die eos deduxerit ad Ceraunia, quorum terram illo ipso die attigit Caesar Lib. III. B. Civ. c. 6. At vero venti nulla adhuc dum sit mentio: Quare Doctiss. Markland. in Epist. Crit. p. 51. & seqq. pro inepto isto, ut ait, & languido, *nautis* legit *flatus*, quia sol numquam dici potest concutere ima pelagi, aut movere montes. Utrumque autem ad ventos pertinere, ibidem probat, & ipsa res loquitur. Si in voce *nautis* laet menda, posset pro ea etiam legi *Caurus* sive *Corus*; nec obstat, quod Lucanus maluerit, ut ex aliis locis patet,

scribere *Corus*, quam *Caurus*. facile enim librarii ad exemplum aliorum poetarum exarasse potuerunt *Caurus*, ut exinde factum sit *nautis*. Cum in syllabis longis sonus *an* & *o* idem fere fuerit. Sic Lib. VII, 139. *Coribus asper* in MSS. plurimis est *cantibus*. ubi plura vide. Verum videamus, an non alio modo institui possit emendatio levissima, & explicatio simplex; quam & MSS. quidam adjuvant. Ut nempe pro *diem* scribamus *dies* cum MSS. duobus Berol., uno Pulm. Vossianis sec. tert. & quinto; variis R. Stephani lectionibus, ac Hortensii margine. *Dies extulit solum nubium, & concussit ima pelagi, ac movis Ceraunia nautis.* Immo nihil muta, & expone *Sol extulit diem lacum nube i. e. ventosum*; hoc est cum oru solis surrexit lenis ventus. *Nubes* saepe pro vento ponitur. Sic vs. 423. *jam dudum nubes perdimus.* Adde L. III, 522. Eritque metonymia causae antecedentis pro consequente effectu. Solet enim saepe post noctem, ab auris quietam, ventus se extollere cum die, & una paulatim cum die crescere, unde tandem *rapi cospere rapas*. praesentim & nubilus sit dies. Sic vs. 717.

*Cum primum redeunte die violentior aër,
 Puppibus incubuit, Phoebæ concitus ortu.*

& contra apud Virg. III. Aen.

- - - ventus cum sole reliquit.

Movis autem *Ceraunia nautis* capio tunc, nempe ut nautis, qui ipsi ex maris concussione jam magis movebantur, videbatur, notissima poetarum locutione. Vide Cerdam ad Virgil. III. Aen. 72. *Urbesque recedunt*, & Celeb. Burm. ad Valer. Flacc. L. II, 8.

*Templaque Tifaeae mergunt obliqua Dianae,
 Jam Sciathos subsedit aquis, jam longa recessit
 Sepias.*

Virg. III. Aen. 291. Nec enim tanta tempestas coorta est, ut ipsos montes commoverit; multo minus, ut prae tenebris coortis ex oculis nautarum Ceraunia crepta fuissent.

459 SEQUI Hypallage. Classis coepit sequi aequora. BERSM. Idem ait Omnibonus, ridicule.

ROM.

Concussit pelagi, movitque Ceraunia nautis.
Inde rapi coepere rates, atque aequora * classem
Curva sequi, quae jam vento, ^b fluctuque secundo
460 Lapſa, Palestinas uncis ^c confixit harenas.
Prima duces junctis ^d vidit consistere castris
• Tellus, quam volucer ^e Genusus, quam mollior ^f Apsus
• Circueunt

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *classis* V. pr. *supraſc.* ^b *curſuque* B. 1. *fluctu ventoque* V. 1. ^c *conſinxit* V. pr. *ſec. conſtruxit* Ed. Ven. *aſ-*
fixit Aſc. Mic. Hort. ^d MSS. & Edd. qdd. *vidit junctis*, male. *vincit* Hort. Ed. ^e *q. v.* G. ſell. H.
^f *generoſus* VV. LL. Steph. ^g *Hapſus* B. 1. V. 2. Marp. A. Ed. Rom. *Abſos* V. 1. *Babſos* V. 1. & ſtatim.
Apsos H. non male. Forſan ſcrib. quoque *Gemiſos*.

non coepit claſſis ſequi aequora; ſed aequor claſ-
ſem, ut bene dicit Lúcanus. Incurvi enim flu-
ctus à vento incitati propulerunt claſſem. hoc eſt
fluctu ſecundo. ut addit: ſic ſupra *non valet ipſa claſ-*
ſem ſequi aura, ut Virg. 111. Aen. 130.

Perſequitur ſurgens à puppi ventus euntis.

Reſpectum ad Etymologiam vocis *ſecundi*.

460 PALESTINAS. In Epiro juxta Oricon lo-
cus eſt *Paleſte* appellatus: in quem nunc deſcen-
dit è navibus Caefar: quod etiam in Commenta-
riis legitur emendatis. *Poſſridie*, inquit, *terram*
attiſit Graecorum ſaxa inter, & alia loca periculofa,
quietam naſtus ſtationem, & portus omnes timens,
quos teneri ab adverſariis arbitrabatur; ad eum lo-
cum, quae *Paleſtia* appellatur, omnibus navibus ad
unam incolumibus milites expoſuit. Quamvis in
depravatis *Pharſalia* legatur. A *Paleſte* igitur fit
Paleſtinus. Sic Ovidius de Faſtis *Paleſtinas Deas*
appellat. Eſt etiam *Paleſtina* regio contermina
Syriae. OMNIBON. *Paleſtinas*. Epiroticas. Pa-
laeſtini in Syria ad Idumaeam populi ſunt, à qui-
bus locus in Epiro *Palaefte* dicitur, eo quod ge-
minae columbae ſatidicae è Syria in Dodonam
volaverunt, quae *Palaefſinas* ſunt appellatae. Ibi
etiam inferni oſtium, & iuratum tempus eſſe ſe-
rebat. Unde *Palaefſinas* deas furias intelligimus.
Ovidius quarto Faſtorum, 230.

Saepe Palaefſinas jurat adeſſe deas.

Pervenit autem Caefar poſſridie quam ſolvit ad
eum locum, qui *Palaefte* appellatur, naſtus quie-
tam ſtationem, cum omnes portus metueret, quos
teneri ab adverſariis arbitrabatur. Ibi navibus o-
mnibus ad unam incolumibus milites expoſuit, &
naves eadem nocte Brundifium remiſit, per Fu-
num Calenum, ut reliquae legiones, equitatusque
transportari poſſent. Sed à Bibulo, qui Coreyrae
erat circiter 30. captae cum nautis, & dominis com-
buſtae ſunt. Caefar vero Orico, cui Torquatus
praecerat, recepto, & inde Apolloniam, Dyrrha-

chiumque verſus iter arripuit. Quibus auditis Pom-
pejus, qui tunc in Candavia erat, magna celeri-
tate prior pervenit: & poſitis ad Apsum fluvium
caſtris ſub pellibus, ut Caefar vicinus faciebat,
hyemare conſtituit. SULPIT. *Pharſalicas. Pa-*
laefte Onco vicina, ubi primum applicuit. BERS-
MIANN. Quid *Palaefſinae* cum iis, qui ex Italia
in Epirum navigant? lege, quanquam nihil ju-
vantibus manuſcriptis, *Apameſſinas*. Nam Apa-
meſte eſt in prominente parte Italiae, quae ad
Epirum accedit, contra Apsum flumen. Vide
Plinium, & Ptolemaeum. GROTI. Ed. ſec. Eſt
in Epiri ora *Palaefte*. IDEM. Ed. tert. Recte in
tertia Editione Grotius videtur rejeciſſe ſuam con-
jecturam, *Apameſſinas*. Nemo enim veterum tra-
didit, Caefarem rejectum fuiſſe in Italiam, ut jam
monuit D. Voſſius ad Caefar m., Lib. 11. cap. 6.
Sed vero, quod Grotius cum reliquis Interpreti-
bus, Beroaldo etiam, Badio, & Hortenſio ſtatuit,
locum in Epiro fuiſſe *Palaefſen*, non adeo cer-
tum eſt. Solum nemo veterum in hoc tractu *Pa-*
laefſes, vel *Palaefſarum*, aut *Palaefſinae* (per e ex-
hibent MSS. & Edd. Veteres) mentionem fecit.
Nam quae hic narrant commentatores, plauſe ſi-
cinita ſunt. Si tamen Marſo fides eſt adhibenda,
his eſſet conteſtata, inonenti, ſe in vetuſto Codi-
ce inveniſſe *Palaefſe* apud Caefarem cit. loco; ubi
vide notas. *Palaefſe* ibi quoque placuit Gyraſo L.
vi. Synt. de Dis p. 211. Non poſſum etiam ad-
ſenſum praebere Cl. Voſſio, putanti, à Luca. O.
Epirum vocari *Palaefſinas arenas* ab oppido illic ſi-
to *Phoenice*. Nimis longe haec ſunt quaerita. *Pe-*
neſſarum circa Illyricum urbs, & *Peneſſianae* ſu-
Peneſſiae terrae mentio fit à Livio L. XLVIII. c.
18, 19, 20. *Peneſſas* Theſſaliae populum facit Ste-
phanus Byzantinus. Nihil deſinitio: non enim li-
quet. Hoc ſcio, ſi hic mendum later, verum tam
debere fuiſſe. Praeter Scholiaſten, qui ſecure no-
tat, *Palaefſina Epiri regio eſt*; Vibius quoque ſe-
queſter ex hoc loco male intellecto recenſet. *A-*

- * Circueunt ripis. Apſo geſtare ^b carinas
 Cauſſa palus, leni quam fallens egerit unda.
 465 ^c At Genuſum nunc ſole nives, nunc imbre ſolutae
 Praecipitant: ^d neuter longo ſe gurgite laſſat,
 Sed minimum terrae vicino litore ^e novit.
^f Hoc Fortuna loco tantae duo nomina famae
 Compoſuit: miſerique fuit ſpes inrita mundi,
 470 Poſſe duces, parva campi ſtatione ^g diremtos,

Admotum

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a circueunt Edd. Rom. Parm. ^b carinam Edd. Rom. Parm. Pariſ. Hort. M. Forſan recte. ^c & V. i. A. ^d neutrum B. i. ^e novit V. i. ^f hanc V. i. Ed. Ven. Br. ^g direptos R. pr. W. H. O. i. V. i. meus. Ed. Ven. Parm.

Apſum Palaeflinae, ubi vide, quos in addendis laudat Heſſelhus.

461 CONSISTERE] Sulpit. Aſcenſ. Micyl. Hortenſ. alique exultent *confidere*. Recte; ſed MSS. nihil mutant. Virgil. L. i. Aen. 572.

Vultis at his mecum pariter confidere regnis.
 & paſſim. Stat. L. xi. Theb. 152.

Ardet inops animi, nec tam confidere regno.
 Ovid. L. i. Metam. 679.

Hoc poterat mecum confidere ſaxo.
 & iſſidem pene, ut hic foret, verbis L. xii, 627.
Argolicosque duces mediis confidere caſtris.
 Stat. L. iii. Silv. 11, 9.

- - - *antennae gemino confidite cornu*
Oebalii fratres.

Sic Cod. Senenſis, & J. F. Gronov. Diatr. cap. 26. non *conſiſtite*. Saepius ita quoque Valer. Maximus, alique. Vide plura ad Lib. iiii, 407. & in notis Drakenb. ad Silium v, 3.

462 GENUSUS] Haec vera eſt huius vocis ſcriptura, non, *Genefus*, vel *Genofus*, ut habent MSS. & Edd. quidam. Vide Urſinum ad Livium Lib. xlii. c. 30. *Adiunctis Apolloniatis ex Dyrrhachinorum auxiliis circa Genuſum armen caſtra habebat. Genuſum flumen* vocatur à Caefar L. iiii. Civ. B. c. 74. &c. Emendandus eſt hic loci Vibius Sequeſter; ubi vulgo ſic legitur. *Gela Siciliae, à quo oppidum. Gelagienſis Dyrrachium ab Apollonia dividens, decurrit ex Epiro. Genefus Palaeflinae. Hebrus* &c. Pro Gelagienſis in MSS. eſt Gelagenſus, & illa *Genefus Palaeflinae* non agnoſcunt MSS. tam Heſſelii, quam quem ego contuli. Quare lege. *Gela Siciliae, à quo oppidum Gela. Genuſus Dyrrachium ab Apollonia dividit.* (Sic itidem MSS. Rev. & Voſſ.) *decurrit ex Epiro. Hebrus* &c.

462 APSUS] Apſum Strabo inter Dyrrhachium, & Apolloniam ponit, ut ſupra patet. Plinius autem & Apolloniam, & Epidamnium inter Macedoniae loca recenſet. MICYLL.

464 PALUS] i. e. ut naves perferre poſſit, efficit palus, quae eum reddidit leniorem. SCHOLIAST.

464 FALLENS] Videtur enim immobilis, dum leniter fluit. IDÉM. *Fallax* MS. Hulſt. Sic *ſallax ſerenum* i, 525. L. vi, 68.

- - - *ſallit turbata unda Britannos.*

466 LASSAT] Uterque fluvius non per longas labitur terras, ſed mox miſcetur marinis undis. SCHOL. Mſcr. *laxas* h. e. diffundit, quod utriusque cuſſus uſque ad mare brevis eſt. BERSM. *Laxas* etiam Oxon. unus. Sed perperam. Vide ad L. ii, 618.

- - - *laſſasque reſunderet undas.*

474 INFAUSTI] Quia non perfeveravit affinitas. *Subolem* Pompeii, qui obiit adhuc infans cum matre Julia, qui certe nepos Caefaris fuit. SCHOL. Mſc. *infeſti*, male. poſt conjugium infelicis filiae. BERSM. Varie exponunt, & interpungunt hunc locum interpretes. In eo omnes conſentiunt, ut *pignora* capiant de affinitate; Hortenſius ipſum *pignus* exponit Juliam Pompeii filiam. *pignora ſanguinis infaufſi* jungunt cum plerisque Sulpitius, Berroaldus, & Aſcenſius, & explicant nuptias infelicis filiae, ac cum Scholiaſte *subolem* intelligunt conceptam prolem ex Pompejo. Rectius Omnibonus *sanguinis infaufſi subolem* intelligit Juliam: quia in ipſo flore juventutis mortua eſt. Quam diſtinctionem cum Grotio haecenus ſecuti ſumus. Non tamen mihi placet. *Pignus* pro neceſſitudine ex affinitate contracta in hac ipſa re ſumit noſter L. i, 111.

304711

Admotum damnare nefas. nam cernere vultus,
Et voces audire datur: multosque per annos
Dilectus tibi, Magne, socer, post pignora tanta,
Sanguinis infausti subolem, mortemque nepotis,
475 Te, nisi Niliaca, propius non vidit harena.
Caesaris adtonitam ^a miscenda ^b ad proelia mentem
Ferre moras scelerum, partes iussere relictæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis,

Jam ^a tum

VARIARUM LECTIOES.

^a miscentem R. 1. ^b in Edd. qdd.

- - - nam pignora juncti
Sanguinis, & diro ferale omine tedas
Abstulit ad manes, Parcarum, Julia, sacra
Intercepta manu.

L. 111, 33.

Abscindis frustra ferro tua pignora.

Verum tunc dixisset Lucanus, à Pompejo Caesarem non esse visum post contractas cum ejus filia nuptias. Sensus vero auctoris esse arbitror, id non factum post mortem Juliae ejusque filii. Neque aliter hunc locum cepit Doctiss. Torrentius ad Sueton. in Caes. c. 26. legens post pignora raptæ, scilicet Juliam & nepotem, additque, nam profecto sanguinis infausti subolem Juliam Caesaris filiam intelligit, ac mora suo iniquior Caesari infaustum sanguinem ait. Cogitavi aliquando, an non hic sensus esset. Post subolem, & nepotis mortem, pignora tanta sanguinis infausti. i. e. non videt te, socer post quam filia ejus & nepos obierunt, qui hoc immaturo obitu ostendunt, sanguinem ipsius infaustum esse? post subolem eris postquam suboles esse desit. (vide ad L. VI, 145.) Infausti certe magis ad Caesarem, quam ipsam subolem pertinet. Aliter enim infaustam dixisset, ut L. VI, 789. quod est in nullo Mss. Quoniam tamen durior mihi, haec constructio videtur, aliam huic loco medicinam adhiberi posse, mihi succurrit, eodem nempe, quo dixi, & planissimo sensu,

- - - post pignora tanta
Sanguinis infausti, subolem, raptumque nepotem.

Cui conjecturae multum favent MSS. vetustissimi, qui nepotum scribunt, & Amst. Cod. cum Torrentio rapta pro tanta. Si vel sic tamen sanguinis infausti subolem jungere velis, pignora cape pro vinculis concordiae; postquam desierant esse in vivis Julia, & ejus filius, maxima concordiae pignora, te non vidit socer tuus. Nam horum morte discissa fides.

474 NEPOTIS] Nepotum MS. P. GROT. Ed. pr. Vellejus: Filius quoque parvus Pompeji Julia natus, intra breve spatium obiit. At nepotum habet MS. P. An quod filia ante interisset? de ejus enim sexus prole loqui videas Plutarchum, & Dionem. IDEM. Ed. tert. Torrentius ibidem ex uno Codice nepotum reponere conatus est. Sed optime ibidem Casaubonus nihil esse mutandum docuit; cum ipsi auctores non consentiant, & alii Juliae duos, alii unum filium, alii filiam ei attribuant. Immo praeter Suetonium, & Vellejum, ad cujus L. 11. c. 47. consule Gruterum, & Lips. Elest. 11, 17. Ipse noster unius nepotis tantum meminit L. 12, 1049.

- - - non mixti foedera tangunt
Te generis, non nata jubet moerere neposque.

Quo argumento quid est validius? Fateor tamen nepotum esse in veterrimis meis libris, Vossiano primo, secundo, Regio primo, Oxon. primo & Voss. sexto. Sed ut dixi, raptumque nepotem hinc lego, levissima mutatione. Raptus eleganter de immature mortuo, & ante diem extincto.

475 NILIACA] Ubi occisus est Pompejus. h. e. neque te tam de propinqua vidit, quam cum esses in Epiro. SCHOL.

475 PROPRIUS] Mscr. proprius vitiose. In Aegypto caput Pompeji Julio oblatum. BERSM.

476 CAESARIS] Obsidebatur enim à Libone, qui ab Orico, cum classe, cui praeerat, profectus, Brundisium venerat, insulamque, quae contra Brundisium portum est, occupaverat. Ut Caesar lib. 111. MICYLL.

476 ADTONITAM] Fuit vir doctus, qui mallet ardentem, vel assentam. Sic certe intentus ad proelia Silius L. VI, 337. ubi vide. sed nil muta. Adtonitus hic non stupefactum notat, sed furentem scilicet in arma, qualem passim Caesarem Lucanus describit. Atibi adtonitus etiam significat furibundum, seu ardentem ira, libidine &c. Ovidius

- Jam * cum civili meditatus Leucada bello.
 480 Illum saepe minis Caesar, precibusque morantem
 Evocat: O ^b mundo tantorum caussa laborum,
 Quid Superos, & fata tenes? sunt caetera cursu
^c Acta meo; summam ^d rapti per prospera belli
 Te poscit Fortuna manum. num rupta vadosis
 485 Syrtibus incerto ^e Libye nos dividit aestu?
 Numquid inexperto tua credimus arma profundo,
 Inque novos ^f traheris casus? ignave, ^g venire
 Te Caesar, non ire, jubet. prior ipse per ^h hostes
 Percussi medias alieni juris harenas.
 490 Tu mea castra times? percuntia tempora fati
 Conqueror: in ventos inpendo vota, fretumque.

* Ne re-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a tunc MSS. & Edd. qdd. b vulgo mundi & malorum. c Acta A. d bellio. p. rapti B. 1. V. 1. raptum Ed. Hort. e Libyae MSS. & Edd. qdd. f casustrab. V. 2. g future V. 1. h hostis V. sec.

dus L. ix. Metam. 573.

Adonitus subita juvenis Maeandrius ira.

x, 154.

- - - - - inconcessisque puellas
 Ignibus adtonitas.

Auctor Elegiae ad Liviam, 317.

- - - - - similisque furenti
 Quo ruist adtonita quid pesis ora manu?

Noster ipse Lib. vii, 779.

Nec magis adtonitos animi sensere tumultus,
 Cum fureret.

Adtonita ergo mens Caesaris est furens, lymphata,
 & quasi tacta Martis stimulis: ut passim Baechae
 adtonitae &c. dicuntur. de quibus late agit vir ma-
 gnus D. Heinſius in Lection. Theocr. c. 6.

477 FERRE MORAS] Sensus hic est. Caesar cu-
 piens dimicare, ideo moras sui sceleris sufferebat;
 quia in Italia partem exercitus cum Antonio du-
 ce opperiebatur. Hoc erat caussa proelii disse-
 rendi. SCHOL.

479 MEDITATUS LEUCADA] Qui cogitans di-
 sceret bella civilia gerere. Apud Leucada enim
 ipse, & Cleopatra contra Augustum postea dimi-
 cavit. IDEM. Meditatus suum proprie bellum ci-
 vile, quod postea ad Actium gessit. GROT.

480 LEUCADA] Strabo & insulam, & oppidum,
 quod ante Neritus dictum fuit, Leucada vocat,
 Ibro decimo. Plinius oppidum Leucada, insulam
 Leucadiam, & montem sive rupem Leucatem,

lib. iv. cap. 1. Caetera apud Strabonem vide. MI-
 CYLL.

481 EVOCAT] i. e. per litteras, & rogat, ut
 veniat, & minatus est. SCHOL.

481 O MUNDO TANTORUM CAUSSA LABORUM]
 Primum pro mundi ex veterrimo Vossiano sec. re-
 scripsi mundo. ut vl. 461.

- - - - - Apſo gestare carinas
 Caussa palus.

& passim. Saepissime Dativus ille abiit in Geniti-
 vum. Vide ad L. i, 193. vii, 7, 319, 557. & alibi.
 Dein ex quatuor Pulm. uno Berſm. & Voſſ. pr.
 sec. tert. Witt. & Marp. cum Edd. Ven. Asc. Mic.
 si Hortens. laborum pro malorum, quae verba cre-
 bro mutari solent, ut notum. V. ad L. ii, 317.
 iv, 93. vi, 312. viii, 28. &c.

483 SUMMAM MANUM] i. ultimam. Tractum
 à pictoribus, qui primo imagines mente formant,
 deinde colore adornant, ad ultimum oculos com-
 ponentes. SCHOL. V. Hortens.

484 NUM RUPTA] A facili, ad transportandum
 exercitum. Si num legas, interrogatio est: si non
 contra. estque eadem sententia. Non dividunt
 nos Syrtes, inter quas, & Epirum, aut Brundu-
 sium, vastum mare Libycum, Aegaeum, & Io-
 nium medium interluit, cum inter Calabriam,
 Brundisiumque, & Dyrrhachium, atque Epirum
 fretum sit non multorum stadiorum latitudine.
 HORTENS. Micyllus nempe revocaverat num,
 pro quo Taberius, Sulpit. Ascens. & alii dederant
 non.

* Ne retine dubium ^b cupientes ire per aequor:
Si bene nota mihi est, ad Caesaris arma Juventus
Naufragio venisse ^c volet. ^d jam voce doloris
495 Utendum est: non ex aequo divisimus orbem.
Epirum Caesarque tenet, totusque Senatus:
^e Aufoniam tu solus habes. ^f his terque, quaterque
Vocibus excîtum postquam cessare ^g videbat,
Dum se deesse ^h Deis, at non sibi numina, credit;
500 Sponte per incautas audet tentare ⁱ tenebras,
Quod jussi timuere, fretum; temeraria prone
Expertus cessisse Deo: fluctusque verendos
Classibus, exigua sperat superare carina.
Solverat armorum fessas nox languida curas.

505 Par.

VARIAB L E C T I O N E S.

a non V. I. nec meus Ed. Ven. b cupientis W. c solet W. a m. pr. d nam V. tert. a m. pr. e Hesperiam Marp. non male. f bis V. I. Edd. Br. Med. g videbit VV. LL. Steph. h Diis P. I. V. I. i latebras VV. LL. Steph. B. I. V. 3. O. I. Ed. Br.

non. quod est etiam in 4. Pulm. & 12. meis sine interrogatione.

485 SYRTIBUS] Si essent inter nos Syrtes, non esset mirum, si tuac tardares: sed exiguus tractus est à Brundisio in Dyrrachium; ubi erat Caesar. SCHOL.

487 VENIRE, NON IRE] h. e. jubet, ut ad socios veniat, non ad hostes prior eat. ipse vult primus esse. IDEM. Venitur ad amicos, itur ad hostes aut in vacua. GROT. Ed. sec.

489 PERCUSST] Sive ancoris, sive vestigiis pressis. SCHOL. Penetravi in medium hostilis terrae. posses etiam legere *medios*, quod sexcenties occurrit. Virg. 111. Aen. 283. *mediosque fugam tenuisse per hostes*.

492 CUPIENTES] Vult enim ad invidiam Antonii tantum deferre, non militis. Ideo ait *cupientes ne retine*, non solum ire ad me, sed etiam ad quaelibet pericula, jubente me. SCHOL.

496 SENATUS] i. e. Pompejanae partes, quae ibi sunt. Astute Senatum nominavit, nomen Pompeji reticeas. IDEM.

499 AT NON] Ante Sulpitium edebatur *at*, quod etiam est in plerisque MSS. Aliqui tamen Pulm. & Berfm. cum Regio utroque, Boh. Oxon. uno, & Amst. habent *at*. & unus Voss. sed res parvi est momenti.

500 INCAUTAS] Bene est, quod hoc adjectivum revocaverit in suam editionem Grotius, pro quo in Edd. Sulpit. Aldi, Col Steph. Gryphii, Piant.

Pulm. & Berfm. notius vocabulum, sed alterius glossa *incertas* inrepperat. *Incautas* tantum non omnes exhibent MSS. In Voss. sec. pro var. lect. est *incertas*. Passive hoc nomen cum aliis aliquando usurpari, vidimus ad L. IV, 719.

502 CESSISSE] Expertus, feliciter evenisse, quae tentarat temere. SCHOL. vl. 576. *sibicessura pericula*.

503 CLASSIBUS] Hoc est, ubi etiam navigia majora periclitantur. SCHOL.

503 SUPERARE] Ascens. Versell. Micyll. Hortens. alique hic scribunt *fulcare*. ut L. 111, 551.

Sulcato varios duxerunt gurgite tractus.

L. 11, 703. *carinarum sulci*: & passim *fulcare* a quas poëtae. Sed MSS. omnes retinent *superare*, non minus bene, & usitate pro trajicere, trans fretare. Ovid. L. IX. Metam. 115.

- - - - *superentur flumina, dixit.*

evista per aequora lapsus Epist. Her. XIX. 155. *superare Alpes* supra L. I, 283. *superare amnem* Statius quoque L. IX. Theb. 456. sed hoc, ut & *vincere*, *evincere* apud Virgilium, aliosque frequenter. Vide Stewech. ad Frontin. L. I. c. 5. §. 3.

505 PARVA QUIES MISERIS] Senius hic est. Haec quies miseris, & labore conlectis erat parva: non sufficebat fatigatis ad refectiorem, quia plurimum laborabant. Hominibus enim egenibus, & in fortuna humili positus securior est somnus, atque continuus. Hos autem, qui majore statu sunt

C c c

i. e.

- 505 Parta quies miseris, in quorum pectora somno
 Dat vires fortuna minor. jam castra filebant:
 Tertia jam vigilēs commoverat hora secundos,
 Caesar sollicito per ^a vasta silentia gressu
 Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis,
 510 Sola placet Fortuna comes. tentoria postquam
 Egressus, vigilum somno cedentia membra
^b Transiluit, questus ^c tacite, quod fallere posset;
 Litora curva legit, ^d primisque invenit in undis
 Rupibus exesis haerentem fune carinam.

515 Re-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *moesta* O. I. H. W. pro var. lect. ^b *transiluit* P. 2. B. I. V. I. H. A. W. a m. pr. Edd. Rom. Parm. *transiuit* V. I. ^c *tacite est* B. I. ^d *primusque* P. I. *primis* B. I.

i. e. reges, propter sollicitudines animi necesse est vigilias sustinere. SCHOL. *Parva* i. modica, aut ut legit Sabellicus (Syll. 11. Annot. T. 1. Thes. Crit. p. 183.) *parva* sc. acquisita labore. Bene tamen legitur *parva*, id est, exigua, non tamen nulla miseris, & militibus pauperibus. VERSELL. *Parva* legas in Mitis fere omnibus: idque plerique editores cum Scholiaste praetulerunt: *parva* cum Sabellico primus excudit Gryphius, quem Micylus, Hortens. Berim. & Grotius secuti sunt. R. Stephanus insuper haec verba *parva* usque ad *minor* parentesi includit. Sensus ergo Lucani foret, nocte sola miseros illos homines, qui ob fortunam tenuem curis, & sollicitudinibus non distracti longius dormire possent, & propter diurnos labores debent non satis somni capere, & parum quiescere. Ut quasi per appositionem *noctem* vocaverit *parvam quietem miseris*. Verum mihi haec explicatio minime placet. Satis longa certe quies est, quae capi potest per totam noctem, & quidem hibernam, qualis tunc fuit. Quare *parva*, ut jam editur, retinui. Et sic apte procedit sensus Lucani. Nox solverat curas: unde militibus quies, & somnus obrigit, qui iis facilius obrepit, quoniam à curis propter tenuem fortunam sunt liberi. Inde jam castra filebant, omnibus dormientibus, & sic tres horae jam dilapsae erant: cum Caesar &c. Videntur veteres Interpretes credidisse, vocem *miseris* exigere *parva*. Verum auctor noster per *miseris* simpliciter intelligit, praesertim in bello civili, milites, quos alibi etiam sic vocat. L. IV, 382.

Hec miseri, qui bella gerunt &c.

VII, 765.

Thessalicam miseri versant in pectore pugnam.

VII, 848.

Reddito, Di, clamant miseris, quae fugimus, arma:
 & saepissime. Neque omnino *parva* respuunt MSS. nam ita habet unus Berim. & veterrimus Regius primus, Oxon. pr. a m. sec. & ut puto, Bohur. ac Marp. ex quibus saltem nihil variationis enotatum est. *Parva* quis junxit quoque Virgilius L. III. Aen. 495.

Vobis parva quies.

VII, 598.

Nam mihi parva quies.

Passim *parere pacem*, & similia dici, quis nescit infra L. X, 107.

Pax ubi parva duci.

ubi vide. si tamen vel sic *parva* retinere quis vellet, melius legeret *parca*. Ridicule autem Hortensius, & Berimann. fingunt hic rursus Hypallagen pro *Fortuna dat somno minores vires vel facultates*. Contrarium aperte vult Lucanus: & tennes homines securius, ac pinguius dormire principibus, quis dubitat? *Minor Fortuna* i. tenuior, ut sexcenties *magna, modica, mediocris fortuna* &c. quae sunt id generis similia. male etiam vulgo post *vigilum* distinguitur. Jungenda *vigilum membra* tentoria ipsius Caesaris dicit.

507 TERTIA] Ternas enim per horas quater vigilēs commutantur in nocte. Jam, inquit, prima vigilia i. una parte noctis peracta, secunda vigilia inchoabat, quia primi per tres horas vigilaverant. SCHOL. Vide Comm. ad Silii L. IV, 89.

509 FAMULIS] i. quae nec servi aliquando fecissent. SCHOL.

512 TACITE] i. intra apud semet ipsum reprehendens sic dormire milites, ut his ignaris possit abscedere. *legit* est praeterit, transit. IDEM. Prae-

ter-

- 515 Rectorem, dominumque ratis secura tenebat
Haud procul inde domus, non ullo robore fulta,
Sed sterili junco, cannaque intexta palustri,
Et latus inversa ^a nudum munita ^b phaselo.
^c Haec Caesar bis terque manu quassantia tectum
520 Limina commovit. molli confurgit Amyclas,
^d Quem dabat alga, toro. Quis nam mea naufragus, inquit,
Tecta petit? ^e aut quem nostrae Fortuna coëgit
Auxilium sperare casae? Sic ^f fatus, ab alto
Aggere jam ^g tepidae ^h sublato ⁱ fune favillae,

525 Scin-

VARIARUM LECTIONES.

^a nondum Ed. Ven. ^b phasello MSS. & Edd. qdd. ^c hic Hort. M. ^d quis V. 1. ^e vel V. 1. Marp. M. male. V. ad L. 1, 642. ^f fatur V. 1. ^g tepidae B. 1. Edd. Ven. Br. Med. ^h subalto H. 1. ⁱ fuste V. sec. pro var lect.

tercurrit, ut sit, cum naves transverso itinere litus praeternavigant. Sulpitius exponit, *legis*, pro *aspicit*. Virgil.

- - - unde omnes longo ordine possent,
Adversos legere.

Sed, pro praetercurrere, five praeternavigare, legere, frequens poetis est. Maro lib. v.

Litora quoque Epiri legimus, portusque f.

HORTENS. *Legit* hic notat, pedibus stringit, percurrit litus. Minut. Felix cap. 3. *Sensim itaque tranquilloque progressi, oram curvi molliter litoris, iter sabulis fallentibus, legabamus.* ubi apud Onzeliū multa exempla *legere litoris* videre potes.

517 CANNAQUE INTEXTA] Notandum, cum omnes harundinem dicant, hic *canna* ait exemplum Varonis. SCHOL. Notam hanc falsam esse, ex adducendis locis patet. Plurimum autem facit hic locus ad confirmandam Ill. Heinsii conjecturam *texta* in Ovidio L. VIII, 630.

Parva quidem stipulis & canna tecta palustri.

Vide tamen ejus notas ad L. v, 447.

- - - cum tectam stramine vidis

Fortis casam.

πλεῖστὸς ἀνθρώπων vocat Theocrit Id. 21, 8. *Intexta* certe cum viris doctis praefero in Silio Lib. XVII, 89.

Castra levi calamo, cannaque intexta palustri.

518 INVERSA] MSS. duo Berfm. Oxon. pr. Voss. tert. & secund. a m. sec. habent *inverso*. Quod evidens est ὀφθαλμοῖς librariorum, qui crediderunt, *Phaselum*, nomen masculini generis, non posse recipere aliud adjectivum, nisi mascul. generis.

Sed non raro auctores adjungunt adjectivum generis diversi, subintelligentes aliud nomen adjectivo conveniens. ut hic debet *navi*, vel *cymba*. Consule Servium ad Virgilii L. IV. Aeneid. 462.

Solaque culminibus ferali carmine bubo.

& ad L. v, 122.

Centauri invehitur magna.

Adde magnum Vossium de Constr. c. 5.

524 AGGERE JAM TEPIDAE &c.] Ordo est. Ab alto aggere jam tepidae favillae, i. tumulo parum calentis cineris, sublato fune, unde ignem fovebat, scintillam tenuem pavit in commotos ignes. SCHOL. *Aggerem* capiunt plerique interpretes de cubili. quare etiam Ascens. & Versell. pro *jam* ediderunt *sum*. & *scintillam* favillae jungunt. praeterea Sulpit. Hortens. Berfm. alique rursus ad *Hypallagen* recurrunt. ut sit pro *sublata favilla*, seu remoto cinere funis torti, in quo ignis servabatur. Solus Omnibonus bene hic rem gerit, Scholiastae vestigia premens; & si non rem acutigit, a scopo tamen auctoris non longe aberrat. Primum recte *Aggerem tepidae favillae* jungit five cumulum cinerum prunis & igni superinpositum, adeoque *tepidum*. ut Ovidius L. VIII. Metam. 641.

*Inde foveo tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suscitat hesternos, folisque & cortice crudo
Nutrit.*

Dein ad *sublato fune* ait, illum detexisse funem, quem igni subjecerat, & una cum prunis cinere texerat; atque oris spiritu incitasse ignem. Quid *funis* illo fecerit, non addit. Credo, Amyclam sustulisse funem ab aggere five aggerie cinerum, &

C c c 2

cum

- 525 Scintillam tenuem commotos ^a pavit in ignes,
 Securus belli: praedam civilibus armis
 Scit non esse casus. O vitae tuta facultas
 Pauperis, angustique lares! ^b munera nondum
 Intellecta Deum! quibus ^b hoc contingere ^c templis,
 530 Aut potuit muris, nullo ^d trepidare tumultu,
 Caesarea pulsante manu? ^e tum poste recluso,
 Dux ait: Expecta votis majora ^f modestis,
 Spesque tuas ^g laxa, juvenis; ^h si iussa secutus,
 Me vehis Hesperiam, non ultra cuncta carinae
 535 Debebis, ⁱ manibusque inopem duxisse senectam.
^k Ne cessa praebere Deo tua ^l fata, volenti
 Angustos ^m opibus subitis implere Penates.

Sic ^a fa:

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a legis Mic. & Hort. M. ^b haec a. ^c tellis V. 1. ^d trepidante Hort. ^e tunc MSS. & Edd. qdd. ^f secundis V. 1. ^g juv. l. B. 1. ^h laxa H. ⁱ sed V. 1. ^j manibus P. 3. V. 2. W. & Edd. qdd. ^k manibus V. 1. H. male. V. ad L. 11, 374. &c. mox vs. 542. ^l nec P. 2. V. 2. O. 1. Marp. H. Edd. Ven. Br. Med. ^m vera Ed. Rom. Ven. Parm. Br. Med. ⁿ sub. op. Edd. qdd.

eum funem conquassasse, unde scintillas tenues, quas funis ille jam diu contraxerat, pavit in ignes: ut funem usurpaverit pro fomite, de quo vide Servium, & alios ad Virgil. Aen. 1, 176. Et sic decorum rite observaverit Lucanus, piscatori nautae dans funem, ignis fomitem pro ligno, vel ramalibus rusticorum. Commotos si malis sumere pro oris spiritu incitatos, non valde repugno. Ovid. ibid.

Ad flammam animam producit anili.

Funem autem accipi à Lucano pro foco, in quo cineres inclusi erant, aut simpliciter pro tegumento quodam, sub quo tecti erant, non putem. De fune ut nutrimento ignis videor mihi simile quid legisse in Theocrito, vel Hesiodo, sed locus non succurrit.

527 CASAS] Ante Grotium edebatur *casam*, praeterquam in Ed. Ven. & Versell. *Casas* autem rursus non inmuto, quoniam ita habent MSS. plurimi, & optimi, quibus etiam motus ad mutandum Grotius videtur. Aequè enim ac nos, scivit saepe elisionem litterae *m* negligi à poëtis, non modo, ubi brevis manet littera, ut apud Horatium L. 11. Sat. 2, 28. Vide not. ad Phaedr. P. 4.

Aliamque praedam ab alio ferri putant.

Vel ubi sequitur littera aspirata *b*, quae aliquando vim positionis habet. Consule, quos laudat Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 5, 33.

Et tantum venerata virum, hunc sedula curet.

Quo loco Ayrmannus, licet melius à Broukhufio doctus, male *tunc* reponere conatur in vita Tibullip. 94. Verum etiam sequenti vocali est longa. Ecce, quos idem adducit ad Propert. L. 11. El. 23. vs. 101.

Haec eadem ante illam impune & Lesbia fecit.

& sequente littera *e*, ut hic, ita Propert. L. 11. El. 12, 1.

O me felicem, o nox mihi candida!

ubi etiam contra MSS. inverterant voces. Adde L. vi, 732. & N. Heinsium ad Silium L. 1, 109. Ne vero hic *casam* ab editoribus effectum credas, habent id tamen quidam Pulm. Codd. unus Vossian. Marp. meus, & Amstel. sed recentiores omnes. Quare *ixix*. sequenti potius versu cum amico scribere velim *angustique lares*, productione etiam non infrequenti, de qua alibi dictum. sed talia contra MSS. si sensus constat, non temere intrudenda.

527 TUTA] Msc. *tanta*. male. BERSM.

528 NONDUM INTELLECTA]

Κεῖψαυτος ὅδ' ἔχει διὰ βλαὴ ἀνδραγαθίας,

canente Hesiodo Epy. 42. ubi omnino videndus à *πᾶσι* Heinsius, qui citat *et munera*, quod facit etiam Servius ad Virgil. Georg. 11, 499. & legitur in uno Vossiano.

538

Sic ^a fatur, quamquam plebeio tectus amictu,
Indocilis privata loqui. ^b tum pauper Amyclas:
540 Multa quidem prohibent nocturno credere ponto.
^c Nam sol non ^d rutilas deduxit in ^e aequora nubes,
Concordeſque tulit radios: Noton altera Phoebi,
Altera pars Borean ^f diducta luce vocabat.
Orbe quoque exhaustus medio, languensque recessit,
545 Spectantesque oculos infirmo lumine passus.
Lunaque ^g non gracili surrexit ^h lucida cornu,
Aut orbis ⁱ medii puros exesa recessus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens
550 Ora tulit, vultu sub ^k nubem tristis ituro.

Sed mihi

VARIAE LECTIONES.

^a fatur R. pr. V. i. Marp. ^b tunc al. ^c jam V. i. ^d rutilans Marp. A. ^e aequora R. i. A. ^f deducta A. M. ^g nec R. pr. ^h languida Ed. Asc. Par. 1512. Mic. Hort. male. ⁱ medio B. i. ^k nubes B. i. H.

531 MANU] Quae solebat muros, & templaturbare. SCHOL.

532 MODESTIS] Vota modesta dicit, non festinantia, sed dilatione contenta. IDEM.

538 PLEBEJO] Hoc est, licet plebejus sit habitus, tamen loqui Caesar privata non potuit. IDEM.

539 INDOCILIS PRIVATA L.] Arist. II. Politicorum 4. de Jasone Pheraeo: *οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀμεινότητος αἰσίου*. GROTI. Ed. tert.

540 MULTA] Multa signa, & prognostica futurae tempestatis colligit. SCHOL. Haec ex Arato, Virgilio, aliisque collecta scire cupienti dabunt interpretes, qui adeantur, & Claudian. de B. Gild. 492. &c.

542 CONCORDESQUE TULIT] Et non conc. tulit. SCHOL.

544 EXHAUSTUS] Cavatus, seu concavus. IDEM.

545 SPECTANTESQUE] Ita reposui pro *spectantes*, vel *spectantibus*. *Spectantesque* duo veterrimi Vossiani, unde dubitare possis, an sit genitivus. Malim ego in accusativo sumere. *Spectantesque* Bersm. unus, & Amst. cum Edd. Veneta, & Taberii. *Spectantis*, Regius prim. ut solet in primisille Codex efferre tales accusativos, & Alceul.

545 PASSUS] i. e. qui passus fuerit, ab omnibus se videri, dum habet lumen infirmum. SCHOLIAST.

546 NON GRACILI] Sed obtuso, & nigro, quod significat futuram tempestatem. IDEM.

547 AUT] Sic recte rescripsit Grotius pro eo,

quod vulgo erat *haud* ab Alcenſio intrusum, & in MSS. recentioribus, ac Ed. Ven. tantum existans. Saepius jam monendum fuit, *aut* depravatum esse in *haud*; cum Lucanus *non* ex praecedentibus subintelligi vult. V. ad L. i, 287. II, 362 III, 479. &c. Sensus ergo est. Luna non surrexit exesa puros orbis medii recessus, sed *aëra nigrum comprehendens*, ut loquitur Virgilius Lib. i. Georg. 428.

548 RECTO] Aratus tamen contra ventos significare ait, quando neque in primum inclinant cornua, neque supina feruntur. Ita enim inquit vs. 56.

Εἰ δὲ καὶ ἐν ἀμφοτέρω κερῶν, τείλει ἡμᾶς ἄγχιον,
Μὴ τί τινος ἄξιον, μὴδ' ὑπὸ πύσσιν φασίον,
Ἀλλ' ἰσθλὸν ἰκάνεσθαι περὶ γυμνάσιον κερῶν
Εὐρίστοι καὶ ἄνθρωποι κείνῳ μετὰ τὸνδε φέροντο.

Quo loco & caetera pleraque vide, quae hic inter signa tempestatum recensentur. MICYLL. Hoc dicit Aratus, si utraque cornua sint recta; at si unum inclinat, ventos designari futuros addit vs. 62.

Εἰ δὲ καὶ οἱ κερῶν τὸ μέτρον τοῦ ἰσθμοῦ,
Διδοῖσθαι βούλει ὅτι δ' ὑπὸ πύσσιν, ἰσθμῶν.

Ut jam observavit bene Hortensius.

549 NOTA] i. e. unde futuri venti notantur. SCHOL.

549 LURIDA] i. e. ore incerto; & pallido colore suffusa. IDEM.

Cc c 3

551

- Sed mihi ^a nec motus nemorum, nec litoris ictus,
^b Nec placet incertus, qui provocat aequora, delphin:
^c Aut siccum ^d quod mergus amat: ^e quodque ausa ^f volare
 Ardea sublimis, & pennae ^h confisa natanti:
 555 Quodque caput ⁱ spargens undis, velut ^k occupet imbrem,
 Instabili gressu metitur litora cornix.
 Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
 Haud dubitem praebere manus. ^l vel litora tangam
 Jussa, vel ^m hoc ⁿ potius pelagus, ^o flatusque negabunt.
 560 Haec fatur, solvensque ratem dat carbasa ventis:

Ad quo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a non O. pr. ^b non H. ^c at V. 1. ^d qui R. 1. V. 1. ^e quique R. 1. V. 2. ^e quoque Serv. ad Aen. VII, 412. male. V. eundem ad G. 1, 364. ^f volare est R. pr. W. H. Marp. Edd. Ven. Omn. ^g pinnae R. pr. ^h confixa V. 2. O. 1. ⁱ sternens A. ^k occupat al. ^l quin V. 1. ^m haec MSS. & Edd. qdd. ⁿ pel. pot. B. 1. ^o fluctusque Edd. Ven. Br.

551 MOTUS NEMORUM] Ut Virgilius:

- - - atque aridus altis
 Montibus audiri fragor, & resonantia longe
 Litora misceri, aus nemorum.

SCHOL.

552 INCERTUS] Qui se volutando discurnt, tempestatem maris denunciat. Delphines adveniente tempestate deserta maris derelinquunt, & ad litus appropierant. IDEM. *Incertus* qui citat etiam Servius ad Aeneid. L. x, 98. sed Regius prim. habet *quod cum Ascens. Verf. Micyllo, & Hortens. ut in seqq. Incertus* dixit ob consuetudinem Delphinum. Ovid. L. III. Metam. 683.

Undique flans salus, multaue adspargine vorant,
 Emerguntque iterum, redeuntque sub aequora rursus.

Seneca Agam. 449.

Tunc qui jacense reciprocos ludis salo,
 Tumidumque pandō transilis dorso mare,
 Tyrrhenus omni piscis exsultas freto,
 Agitatque gyros.

554 PENNAE CONFISA NATANTI] i. confisa pennae, quae natate consuevit. SCHOL. Falsum est, ardeam natate: natandi enim est inperita, & stat solum in paludibus: ut observat Hortensius, qui ideo eoidit *volanti*. Sed quis credat, ita scripsisse Lucanum, *ausa volare pennae c. volanti*. Non melius Scholiastae exponit Sulpitius *quas soles natate, & fidere mari*. Unice rectam puto Omniboni, & Ascensii expositionem *per aera volanti*; atque ita interpretantur Glossae Voss. pr. Posses rectius reddere *per leniter quasi labenti*, ut nos se-

reno coelo videmus fieri à ciconiis altissime volantibus, quod vocamus *dryven*, vel *zailen* op de *wien*. Hoc innuit etiam Virgilius.

- - - alsam supervolas ardea nubem.

Nare vero, & *natate* de avibus frequens est apud Poetas. de multis en pauca exempla! Virgil. Lib. IV. Georg. 58.

Hinc ubi jam emissam caveis ad sidera coeli
 Nare per aestatem liquidam suspexeris agmen,
 Obscuramque trahi vento mirabere nubem.

x. Aen. 265.

Strymoniae dant signa grues, atque aesthera tranant.

Ovid. Art. Am. 11, 45.

Remigium volucres disponit in ordine pennas.

Silius L. XII, 94.

Suspensum hic librans media inter nubila corpus
 Enavit.

Claudian. L. 1. R. Prof. 185.

Nunc spiris Zephyros tranant, nunc arva volatu
 Inferiore secant.

Quibus locis doctissimi viri plenius haec demonstrarunt, quos, si vacat, consulere potes.

555 OCCUPAT] Cum impetu enim se mergit in fluctus. SCHOL.

556 INSTABILI] Ut Virgilius.

Et sola (se MS.) in sicca secum spatiat harena.

Quod contra consuetudinem fit, ideo significat tempestatem. IDEM.

559 NEGABUNT] Sensus hic est. Parebo voluntati tuae. Nam ad litora jussa veniemus, aut si sic-

Ad quorum motus non solum lapsa per altum
Aëra, dispersos traxere cadentia fulcos
Sidera; sed, luminis etiam quæ fixa tenentur,
Astra, * polis, sunt visa quati. niger inficit horror
565 Terga maris: longo per multa volumina tractu
Aestuatur unda ^b minax: ^c flatusque incerta futuri,
Turbida testantur conceptos æquora ventos.
^d Tunc rector ^e trepidæ fatur ratis: ^f Adspice, sævum
Quanta ^g paret pelagus: ^h Zephyros ⁱ intendat, an Austros,
570 Incertum est: ^k puppim dubius ^l ferit undique ^m pontus.

Nubibus,

VARIÆ LECTIONES.

* poli Ox. pr. b minas V. r. c fluctusque B. r. d tum al. e trepidus V. r. trepido B. r. f omnia R. rec. g parat MSS. 4. pater R. r. Marp. h vulgo Zephyrosne i. an-Euros. i intendat V. r. intentat R. r. k dub. pupp. B. r. puppim V. pr. l fero. H. m ventus Voss. sec. pro var. lect.

si fieri non potuerit, non ego tibi hoc, sed tempestas, & maria negabunt. SCHOL.

560 FATUR] Sic recte Grotius edidit, ut habet unus Berfm. & quatuor Vossiani, Marp. Amst. &c. cum Horr. Marg. Ceteri *fatur*. De hac confusione latius agam ad L. viii, 752.

Sic fatur, plenusque sinu. ubi vide.

Lapsa sidera sunt, moveri, labi, & errare solita. Diximus ad L. ii, 268.

562 SULCOS] Ut Virgilius.

Flammæ à tergo, longos albescere tractus.

SCHOL.

566 INCERTA] *Incerta* numero plurali accipimus genere neutro. Ipsa incerta futuri flatus æquora testantur. Quasi omnes venti sint excitati. IDEM. *Incerta* sunt æquora, quem ex conceptis ventis emittant. non est Hypallage pro *testantur ventos incertos*. ut ajunt interpretes. sed pudet his inmorari.

569 ZEPHYROS AN EURUS] Quædam exemplaria legunt, *Zephyrosne*, & alia *Zephyrosne*, quæ lectio genuina est, & vera, cum ultima, in *Zephyrus*, extendi debeat, quæ absque conjunctione contrahitur. Est autem *Zephyrus* ventus flans ab occasu, Latine *Favonius*, Euro adversus, qui ab ortu venit, ut Manilius libro quarto Astronomico.

Asper ab axe ruit Boreas, fugis Eurus ab ortu,

Auster amat medium solem, Zephyrusque cadentem.

Itaque dubium est, & anceps, venti orientalesne, an occidentales spirant, adeoque utrinque aestuat mare. HORTENSIUS. *Zephyrosne intendat, an Eurus* quidem edidit Grotius ex Hor-

tensii, ut videtur, placito, qui ita ex quibusdam exemplaribus legebat, vel *Zephyrosne intendat an Eurus*; quomodo est in Sulpitii nonnullis Edd. & Aldi, Colin. Steph. Gryph. Pulm. Berfm. aliorumque. Nemo eorum vere. Primum *Zephyros* exhibent omnes Pulm. & Berfm. & mei tredecim, vel quatuordecim Codd. cum Edd. Rom. Ven. Parm. Omnib. Ascens. aliorumque sine particula *ne*. Rectissime. *ne* vel *an* cum bis deberet poni, primo loco elegantius omitti, jam dudum monuerunt viri docti. Vide, quos laudat optimus harum elegantiarum cognitor Cel. Burmann. ad Quintil. Inst. Orat. L. v. c. 13. *Videndum etiam simul nobis plura aggradienda sint, an amolienda singula.* Adde Vellej. L. ii. c. 95. Justin. Lib. xxi. c. 2. Sed quid opus est aliorum testimoniis? cum noster auctor ita esse scribendum ex perpetuo suo more jubeat. L. i, 412.

*Ventus ab extremo pelagus sic axe volutus,
Destituitque ferens, an sidere mota secundo &c.*

vi, 494.

- - - - - parere necesse est,
An juvat?

652.

- - - - - dubium est, quod traxeris illuc,
Aspiciat Stygias, an quod descenderis, undas.

ix, 123.

- - - - - has summa, caputque
Orbis, an occidimus?

560.

*Jure suo populis uti, legumque licebit,
An bellum civile peris?*

x, 5.

Nubibus, & coelo Notus est. si murmura ponti
 Consulimus, Cori verrent mare. gurgite tanto,
 Nec ratis^b Hesperias tangeret, nec naufragus^c oras.
^d Desperare viam, & vetitos convertere cursus
 575 Sola salus. liceat vexata litora puppe
 Prendere, ne longe nimium sit proxima tellus.
 Ficus cuncta sibi cessura pericula Caesar,

Sperne mi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a e coeli B. I. b Hesperiam VV. L. L. Steph. c oras MSS. 6. d desperasse P. I.

x, 5.

- - ? regnum Lagi Romana sub arma
 Iret, an eriperet mundo Memphisicus ensis.

ubi itidem an vel no additur in MSS. nonnullis. sed exemplorum satis. Deinde, quod multi scribant sine ullo MSS. Zephyrusne &c. vel Zephyrus i. &c. probari nequit. Non quod brevis foret syllaba us, nec produci possit, ut putat falso Hortensius. Neque etiam, quia intendere non posset sumi passive pro intendere se. (nam us in caesura saepe produci, & pronomina reciproca saepe omitti docuerunt satis Grammauci, & nos alibi monere debuimus. Vide tamen ad Lib. III, 68.) Sed quia Lucanus aperte eruptionem ventorum ex mari fieri statuit. nam dixerat conceptos ventos ab aequore, & addit quanta paret pelagus. Nunc incertum est, intendat ad emittendum Zephyros, an Euros. Alibi etiam poetae primum ventorum motum in undis constituunt. Silius Ital. L. IX, 283.

Sic, ubi prima moventi pelago certamina venti,
 Inclusam rabiem, ac sparsuras astra procellas
 Parturit unda freti, fundoque emota minaces
 Exspirat per saxa sonos, atque acta cavernis
 Torquet anhelantem spumanti vertice pontum.

Valer. Flacc. L. V, 522.

Ceu timet, atque imo subgurgite concipis Austros
 Unda silens.

Eo enim loco austros non esse mutandum in aeflus, ut placuit tamen summis viris; evidentissime ex nostro, quem imitatus est Valerius, apparet. Porro Austros dedi pro Euros. quia prima vox exstat in tribus Pulm. Voss. primo, secundo, Regio uno, Hult. Oxon. utroque & Amst. MSS. ac notis Omniboni; & auctor id satis innotat sequentibus, quae sunt pro explicatione praecedentium; ubi Noton vocat, quem hic Austrum, Corum vero, quem hic Zephyrum appellat. Omitto alia argumenta, quibus, si opus esset, evinci liquidissime posset, Euros hinc esse pellendos, scilicet ob Orientali loci situ Hesperiam versus, petita.

Sed haec erudito, & judicioso lectori satis sint. Jam enim nimius fui. Neque a sententia mea aliquantum detrahit errans cum reliquis Scholiastes Voss. primi hic verbis. Intendat scilicet ipsum pelagus ventum Occidentalem, & Orientalem juxta subsolanum. Vide vl. 600. Ut autem hic intendere, sic Lib. IX, 473. intentum ventum, dicit.

571 NUBIBUS ET COELO NOTUS] Coelum, inquit, Austro habet, mare Corus. SCHOL. Mscr. nubilus. Notus habet dominium in nubibus, & coelo. BERSM. Est tamen vir doctus, qui malit nubilus. Mihi non placet. In nubibus, quas oculis commoveri videmus, & in toto aere est Notus. Nubes, & omnis aer impelluntur a Notu.

572 VENIENT CORI IN MARB] Mscr. tria Cori venient mare. & quart. Cori veniunt mare. Fortasse legendum verrent mare. BERSM. Cori verrent mare. Conjectura vera ducentibus MS. qui non venient Cori in mare, sed Cori venient mare praeserunt. Virgilius:

Ni faciat, maria ac terras caelumque profundum
 Quippe serant rapidi secum, verrantque per auras.

r. Aeneidos. GROT. Venient Cori in mare, ut vulgo legebatur, a Sulpitio intrusum est, habetque ita Marp. Cod. Prioris edd. quos consului, Cori venient mare scribunt, & eo ordine MSS. veniunt est in uno Voss. veniet Regius primus. Oxon. pr. Voss. sec. & quart. sed superscriptum est n. Coris veniet a m. pr. Voss. tert. Quod confirmaret elegantissimi Rutgersii conjecturam L. I. var. lect. c. 12. ita haec distinguentis.

- - - si murmura ponti
 Consulimus, Cori: veniet mare gurgite tanto.

Sed tam abrupta, & dura ellipsi non solet uti nosser. Quare magis placeret, quod exhibent variae lectiones Stephani, unus Pulm. & optimus Vossian. primus ferient. quod verbum, uti & verberare, quatero &c. ventis scimus esse proprium. Ut verum tamen tatear, videtur glossa esse verae lectionis, quam comprobant jam viri doctissimi, &

Sperne minas, inquit, pelagi, ventoque furenti
Trade sinum. Italiam si coelo auctore^b recusas,
580 Me pete. sola tibi causa^c est haec iusta timoris,
Vectorem non nosse tuum; quem numina numquam
Destituunt; de quo male tunc Fortuna meretur,
Cum post vota venit: medias perrumpe procellas,
Tutela secure mea. coeli iste fretique,

585 Non

VARIAE LECTIONES.

^a *sinus* H. ^b *recusus* meus. ^c *al. haec est*. ut disposui, est in MSS. & Edd. pp.

& confirmat MS. Hulst. (de Bohur. dubito) *verrens*. Atque ita saepe poëtae, inprimis Lucrētius, & Virgil. L. 111. Georg. 201. *aequora verrere* de ventis dicunt. Adi Giphani. Ind. Lucret. & Comment. ad L. 1, 280. Gebhard. ad Propert. 111, 246. Heinsum ad Ovid. Amor. 1, 9. Drakenb. ad Silium L. xiv, 263. & qui de verbo *consulere* ibidem agit, Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. L. 111, 37.

*Ipsa diem longo, solisque cubilia Tiphys
Consulas.*

Ad MSS. lectionem accedit etiam vox *vertens*, de qua V. eundem ad L. iv, 725.

Vel freta versa vadis.

Petere, & *verrere* *mare* jungit Virgil. 111. Aen. 290. 573 NAUFRAGUS] i. e. in tanta tempestate nec navis ad Italiam perveniet, nec nostra corpora, si naufragi fuerimus. SCHOL.

574 CONVERTERE] Ut Virgilius.

Quaque vocas, vertamus iter.

IDEM.

574 VETITOS CONVERTERE CURSUS] Sic Virgil. 111. Aen. 146.

Quo versero cursus.

& sexcenta similia occurrunt. Vulgo tamen apud Priscian. Col. 1177. editur.

Ventos convertere cursu.

ex adversis secundos facere cursus mutatione. Sic fere L. iv, 136.

Raptumque fuga convertere bellum.

Concurrere est in Ed. principe; *ventos* in Veneta. Putem tamen, emendandum esse Priscianum. Non tam de ventis hic agitur, quam de ineluctabili, & incerto maris aestu.

575 SOLA SALUS] Haec sola salus est, si non petamus, à qua prohibemur Italiam. Vult gubernator ad litus revertere. SCHOL.

576 NEC LONGE NIMIUM SIT P.] Hoc est nec terra, quam vicinam habebas, fiat longior, dum ad Italiam venire contendis. IDEM. *Nec sit* i. e. vicini sumus terrae, aut legamus *ne* & *sit*. Hoc

sensu liceat petere litora, ne tellus proxima sit nimum longe. VERSELL. Male Su'pit. Ascens. & Micyll. *nec sit* ediderunt. Omniboni, & Hortensii expositiones *nec sit* scribentium, non dignae sunt memoratu. *Nec* habet unus Pulm. Bersm. & Voss. duo. cum Amst. male. Simpliciter Amyclas vult quam primum reverti ad litus, ne, dum morantur, incerto pelagi aestu magis in altum vehantur, & tellus proxima nimium recedat. Ut nihil mutari opus sit, quamquam ingeniola sane, si non vera, est conjectura Doctissimi Waddeli ni. Ut ita optime designetur timor nautae, & supremum, in quo versabantur, periculum: quasi dixisset. Repetamus litora, quamvis ita debilitata jam sit navis, ut metuum dubius; an procellae resistere possit, quousque vel proximam terram possimus attingere.

580 ME PETE] *Me auctore*. Si adeo Italiam non petis, quia dissuadet coelum, ideo pete, quia ego suadeo. SCHOL. Male alii *me* capiunt in accusandi casu, pro me inplora. Ceterum emendandus hinc Servius ad L. vi. Aen. 298. ubi legitur.

*Venia est haec sola timoris
Victorem non esse tuum.*

Venia autem videtur ~~non~~ *augustinus* citasse Servius. Bene Scholiastes. *Ideo tantum iusto videris timere* (*times* Voss. pr.) *quia nescis, quem vehis navis, me se. cui venti obediunt*. Si MSS. aliqui addicerent, non tamen damnum *venia*. Quasi diceret Caesar. Facile tibi veniam timoristui do, & merito, quia nescis, quem vehas. Sic Lib. 111, 148.

*- - - venia est haec sola pudoris,
Degenerisque metus.*

581 VECTOREM] Msc *viclorem*, viriose. Quod nescis, te vehere eum, cui venti obediunt. BERSM. Vox *vector* h. sensu est L. iv, 233. viii, 582. & apud alios frequenter.

582 MALE MERETUR] Sensus hic est. Offendit me in hoc Fortuna, si tunc venerit prospera, postquam optavero, ut veniat. i. e. non optante me

Dd d

me

- 585 Non ^a puppis nostrae labor est: hanc ^b Caesare pressam
^c A fluctu ^d defendet onus. ^e nec longa furori
 Ventorum ^f saevo dabitur mora: proderit undis
 Ista ratis. ne flecte manum: fuge proxima ^g velis
 Litora: ^h tunc Calabro portu te crede potitum,
 590 Cum jam non poterit puppi, nostraeque saluti
 Altera terra dari. quid tanta strage paretur,
 Ignoras. quaerit pelagi, coelique tumultu,
 Quid praestet Fortuna mihi. Non plura locuto
 Avulsit laceros, percussa puppe, rudentes
 595 Turbo rapax, fragilemque supervolitantia malum

Vela tu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *nostrae*. Edd. qdd. b *numine* R. 1. c *afflatus* R. 1. d *defendit* V. 1. e *non* B. 1. V. 1. f *saervo* V. 1. d. f. B. 1. g *velo* H. a. m. sec. h *al. tum*.

me, necesse est mihi prius desideria (*fidera* MSS.) contingere, ultro deferente fortuna. SCHOL.

583 PERRUMPE] Unus Berfm. Voss. unus, Hulst. Amst. & meus cum Edd. Ven. Ascens. Micylli, Hortens. aliique *prorumpere*. Cave, ne audias. *Prorumpere* cum accusativo est, effundere, vel simile, ut apud Virgil. 111. Aen. 572. unde *prorumpit imber, sudor, fluvius* &c. Vide Drak. ad Silium Lib. 111, 51. *Perrumpere* vero per medium audacter ruere passim notat. L. 1, 322.

Atque auso medias perrumpere milite leges.

586 NON PUPPIS NOSTRAE LABOR] i. e. ista tempestas ideo orta est, ut mare, & coelum fatigaret, nihil nostro obfutura navigio. SCHOL.

586 DEFENDET] i. e. quia me vehit, non poterit fluctibus obrui. IDEM.

587 PRODERIT UNDIS] Quia propter me venti, qui eas commovent, sedabuntur. IDEM.

588 NE FLECTE] Reposui ex Regio primo, Wattiano, tribus Pulm. & editionibus Sulpitio prioribus, qui *ne* primus exhibuit. Dein *manum*, ut Grotius recte dedit pro *manus*, quo modo vulgo edebatur praeter Pulm. & Berfm. MSS. confirmant novem vetustiores mei, ac Edd. Ven. Brix. & Mediol.

590 CUM JAM] Tunc, inquit, crede, te ad Italiam (Calabria enim in Italia est) pervenisse, cum jam ad aliam non poteris ire regionem. SCHOL.

592 IGNORAS] Quidam per interrogationem legunt. Ut hic sit sensus. Ignoras, quid hac tempestate paratur, & quorsum ea spectat? ut fortuna hac ventorum procella quaerat secum dubitans, quid boni sit mihi datura. HORTENS. Per interrogationem vulgo editur: sed notam in-

terrogationis delevi, quia videbatur mihi huic loco non conveniens. Inepte Caesar illum nautam rogasset, an ignoraret, quid tanta strage pararetur. Unde enim ille hoc scivisset? Dictantis ergo, & bono cum animo esse jubentis verba sunt. Concinnius autem ordines verba sic *tanta quid, pro quid tanta*.

593 QUID PRAESTET] i. e. ideo est orta tempestas, ut habeat, quid mihi possit praestare Fortuna, si me ex tantis periculis eripiet (*liberavit* Voss. sec.) SCHOL. Alii exponunt. Ut praestet mihi incolumem navigationem, classibus Pompejanis per tempestatem non ausis deserere litora. Vix putem. Certe eo sensu melius legas *quod*. ut est in Berfm. uno, Regio pr. Witt. & meo.

596 VICTIS COMPAGIBUS] *Ruptis* Marp. *junctis* Oxon. *victae compages* sunt, quae ictu concussae fatiscunt. Vide N. Heinsium ad Ovid. L. 1. Trist. 9, 8. *Saevis icta*, vel *victa fatiscit aquis*. *Victa telus* vl. 617. *victum navis latus* vl. 648.

597 CONCITA] i. concitata, à *concio*, *concis*, *concit*, est *concitum*. ut Virgil. *Excitum ruit ad portas*. SCHOL. *Concisa* sunt commota, provocata, quomodo *concire*, & *concire bellum*, *seditionem*, *turbas*, & sexcenta talia. Quare non audiendi sunt MSS. Codices. qui habent *congesta*, quod est in variis Steph. lectionibus, tribus Pu m. duobus Berfm. & novem meis; ac praetulerunt Edd. Ven. Omnibon. Sulpitius, & Ascensius. quasi in unam ratem cumulata. Vide Comment. ad Phaedrum Fab. xli. & xxxix. *plagae congeruntur mortuo*.

599 TOLLENT] Sive ipsum pontum, sive undas, quas dicturus est; sive caput tuum. SCHOL.

Tollera

Vela tulit: sonuit, victis compagibus, alnus.
 Inde ruunt toto concita pericula mundo.
 Primus ab Oceano caput exseris Atlanteo,
 Core, movens aestus: jam te tollente, furebat
 600 Pontus, & in scopulos totas^b erexerat undas.
 Occurrit gelidus Boreas, c pelagusque^d retundit:
 Et dubium pendet, vento cui concidat, aequor.
 Sed Scythici^e vicit rabies Aquilonis, & undas
 Torfit, & abstrusas penitus vada fecit harenas.
 605 f Nec^g perfert pontum Boreas ad saxa, suumque
 In fluctus Cori frangit mare: motaque^h possunt

Aequora

VARIAS LECTIONES.

a scopulis V. I. b erexerat B. I. c fluctusque Marp. d refundis Voss. sec. a m. pr. recondis H. Ed. Ven.
 e vincis B. I. H. f non H. g profert B. I. V. I. h possunt W. H.

Tollere potest neutraliter dictum esse pro *surgere*, *opfloeken*. Sic contra *ponere* dicitur ventus à nostro, & aliis non raro. vel pontum subintelligit.

600 TOTAS] Sic omnes scripti, & Edd. *Tota aequora, totum mare* &c. saepe jungit noster. Hic tamen placet mihi conjectura Doct. Marklandi *sortas*. *Torrens* saepe in *sortis* corruptum esse, docuerunt satis viri docti. Vide ad L. III, 672. Markland. Epist. Crit. p. 51. &c.

602 CONCIDAT] Succumbat. ita MS. GROT. *pareat* Achill. Statius ad Tibull. I, 9, 9. p. 25. & sic ediderunt Hortens. Pulmann. & Bersmann. Recte BROUKHUS. Magno molimine doctiss. vir vult legi *pareat*, dicitque, eos elegantissimam illam vocem corrupisse, qui non intellexerunt, additque, in aliis etiam esse *pareat* ad Tibull. Lib. I. El. 10, 9.

- - - *freta per parentia ventis.*

ubi vide Statium, & N. Heinsum ad Ovid. A. mor. II, 16, 35.

Et vocet in rivos parentem rusticus undam.

Ita obsequens ventus apud Senecam Conf. ad Marc. c. 6. Verum, (pace elegantissimi viri manium fiat) errat vir doct. MSS. omnes tam Steph. Pulm. Bersm. quam mei habent, ut bene restituit Grotius *concidat* cum editionibus omnibus ante Aldum, qui primus *pareat* intrusit, quem more solito secuti sunt Colin. Steph. Gryph. alique. Eleganter vero Lucanus *concidat* scripsit. Depingit enim undas jam erectas in scopulos, quae hinc à Coro, inde à Borea feriebantur, ita ut in neutram partem cadere possent; atque adeo dubiae pendent, cujus ventu majoribus viribus succumberent,

& in planum caderent. Praeterea, ne quis posthac de vera lectione *concidat* dubitet, facit Seneca in Agamemn. 140. quem auctor videtur imitatus.

Ut cum hinc profundum ventus, hinc aestus rapit, Incerta dubitas unda, cui cedat malo.

Horat. I. O. 12, 32.

- - - - - *ponto*
Unda recumbit.

Ex Lucani imitatione videntur etiam desumpta verba Valer. Flacci L. III, 93. judice Cel. Burmanno, de nube à contrariis ventis impulsa.

- - - *pendent mortalia longo*
Corda metu, quibus illa fretis, quibus incidat arvis.

603 ABSTRUSAS PENITUS VADA F. HARENAS] Expulit mare ultra litus, & ubi remotae erant harenae, vadum fecit. Undas easdem jactat exisse. (f. *haesisse*) SCHOL. Mscr. duo *obstrusas*. Arenas in profundo latentes apparere fecit, mari jam pene vadoso. BERSM. Maittaire, quia in Ed. Veneta, & Nediol. invenerat *obstrusas*, lectori eligendum dat, utrum legere velit *obstrusas*, vel *obstruclas*. Neutrum valet. recte Interpretes exponunt, Aquilonem harenas, super quibus ante magna moles undarum stabat, adeoque abstrusae, & absconditae erant, detexisse, vel vada ex iis fecisse, retorquendo fortiter has undas. Male capit hunc locum Scholiastes. *obstrusas* etiam est in Hult. & Ed. Brix. Sed vitiose. De hac variatione latius egimus ad Lib. IV, 293.

Abstrusaque flumina quaerunt.

Ceterum haec tota descriptio tempestatis, quam
 D d d 2

- Aequora subductis etiam concurrere ventis.
 Non Euri ^a cessasse minas, non imbribus atrum
 Aeolii jacuisse Notum sub carcere faxi,
 610 ^b Crediderim; cunctos solita de parte ^c ruentes
 Defendisse suas ^d violento turbine terras,
 Sic pelagus mansisse loco. nam parva procellis
 Aequora rapta ferunt: Aegaeas transit in undas
 Tyrrhenum: sonat Ionio vagus Hadria ponto.
 615 ^e Ah quoties frustra pulsatos aequore montes
 Obruit ^f ille dies! ^g quam celsa cacumina pessum
 Tellus ^h victa dedit! non ullo litore surgunt

Tam validi

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a cessasse V. pr. cessare V. 1. Ox. pr. ^b credideris VV. LL. Steph. ^c ruentis V. 2. ^d violato Ed. Br. violato robore Marp. margo. ^e A, vel ha MSS. & Edd. qdd. ^f illa vulgo. ^g cum A. ^h iacta Marp.

facit Lucanus, enormis, monstrosa, & omnis iudicii expers est. Hic enim coelum, terram, & maria nuscet, & de reditu Chao timet, ut ostendat unice, Caesarem fuisse temerarium, dum voluit piscatoria scapha, quae laboraret, fortius modo flante vento, trajicere, cum jam prohiberet procellosum mare.

607 CONCURRERE] Sensus hic est. Tantus erat imperus maris, collis inter se fluctibus, ut, si omnium ventorum status subito conquiescerent, nihilominus undae secum invicem litigarent, atque concurrerent. SCHOL.

609 JACUISSE] Msc. *latuisse*; & libri aliquot. BERSM. *Latuisse* inveni in Regio uno, Voss. quarto, Amstel. & meo. quomodo Sulpit. Ascens. Micyll. Hortens. alique ediderunt. Has autem voces crebro mutari, vide ad Valer. Flacc. L. IV, 726. Nihil ego muto. *Jacere* recte dictum de iis, qui in custodia, & carcere continentur. Consule, quae notantur viri docti ad Silium L. II, 594

Captivo jacuisse solo.

610 DE PARTE] Est vir doctus, qui conjicit *sed parte*. Ita si scripisset Lucanus, clarior esset sensus. Verum auctoris titulus est *sed* omittere, & subintelligere, ut ostendimus ad L. II, 86.

612 SIC PELAGUS] Cum ex omni parte venti se muniant, sic factum est, ut mare à litore suo longius non posset exire, quia impulsus (mare) ab altero vento ventus illius (maris) repellerebat. Subaudimus ergo: *Sic pelagus in suo loco mansisse crediderim*. SCHOL.

612 NAM PARVA &c.] Difficilis sane locus. Quare varie exponitur, plerique sub *ferunt* intelligunt ipsos ventos, qui ferant parvos fluctus. Alii gene-

raliter capiunt hoc modo. *Nam non raro diversa maria ventis rapta miscentur*. Alii, ut Ed. Veneta, & Omnibonus scribunt *non parva*. quomodo est in Wittiano, Regio uno, & duobus Voisianisa m. sec. Putem autem, Lucanum hoc velie, hac tempestate pelagus, sive Oceanum, & mare magnum, ut vocat VI. 619. non quidem fines suos esse transgressum, aut inundasse terras quasdam, quia quisque ventus suam defendebat plagam; sed tamen parva, nempe in oppositionem maris magni, sive Oceani, aequora procellarum impetu rapta, & inter se commixta esse, ut Tyrrhenum cum Aegaeo, Hadriaticum cum Ionio. Sed videant acutiores. Ut nos, ita fere explicat Omnibonus.

614 VAGUS HADRIA] i. e. ad Ionium mare transit Hadriaticum. *Vagus* autem, quia per multas tenditur terras; sive modo *vagus*, cum transit in Ionium. SCHOL.

615 FRUSTRA PULSATOS] Hoc est, qui frequenter ante frustra pulsati sunt, illo die obruti sunt à fluctibus. IDEM. Sic recte cum Beroaldo exponit Scholiast. Ceteri interpretes haec verba referunt ad *vò obruit*: quasi Lucanus voluisset dicere, illo die saepe montes, & scopulos fuisse obrutos à mari, sed frustra; quoniam identidem emicuerunt, & salvi steterunt. Contrarium innuit auctor, scopulos scilicet frustra saepe ante illum diem à fluctibus pulsatos tunc victos, & obrutos fuisse. quod abunde patet ex sequentibus. pro illa autem excudi iussit ille ex tribus Bersm. Voss. pr. sec. quarto. Regio pr. Amst. Ed. Ven. aliisque.

617 NON ULLO LITORE SURGUNT T. V. F. ALIOQUE EX ORBE V.] Sic vulgo edi. & exponi, *non alio quam illo, in quo jam navigabant*, videat, sed

- Tam validi fluctus, alioque ex orbe voluti
 A magno venêre mari, mundumque coërcens
 610 ^a Monstriferos agit unda sinus. Sic rector Olympi
 Cuspide fraterna ^b lassatum in secula ^c fulmen
^d Adjuvit, regnoque accessit terra secundo,
 Cum mare convolvit gentes, cum litora ^e Tethys
 Noluit ulla pari, coelo contenta teneri.
 625 Tunc quoque tanta ^f maris moles crevisset in ^g astra,
 Ni Superùm rector pressisset nubibus undas.
 Non coeli nox illa fuit: latet obsitus aër
 Infernac pallore domus, nimbisque gravatus

Deprimi-

VARIAE LECTIONES.

^a mortiferos B. i. W. O. pr. ^b laxatum V. i. M. ^c flumen V. i. ^d adjuvat & B. i. ^e Tethis MSS. qdd. ^f mari W. am. pr. ^g astris B. i.

sed sine sensu, meo quidem iudicio. Nontamen mutare ausus sum. Primum pro ullo putem scribendum esse illo, quod exhibent variae lectiones Steph. unus Berfm. Vossiani duo, & Scholiae dicens ad V. litore: ubi navigabant Caesar, & Amyclas. Deinde pro alioque ex in uno Berfm. est alioque en; in meo alienoque ex. in Elzev. Ed. Grot. alioqui. Vide, num scribendum sit alioquin orbe, ut conjectit Doct. Waddel. fluctus tam validi non surgunt illo vel uno, quae conjectura etiam est Orvili mei, litore, immo vero à magno veniunt mari ex alio orbe. Vel scribe alio qui. Relativum hoc saepius in que abint. Vide ad L. ix, 350. Tunc sensus erit clarus, & perspicuus. Neque enim, opinor, que hic ita exponere possis, ut idem, quod dixi, significet. Male autem Merula ad Ennium p. 594 mare magnum, & alium orbem sumit de mari mediterraneo voluto in Ionium pelagus. sed an illud quoque non est mediterranei maris pars? respectu maris magni, quod notat Oceanum, & coercet mundum, ut bene docet Columna ad Ennii Lib. xviii.

*Concurrunt volutei ventei, quom spiritus Austri
 Imbriciter, Aquiloque suo cum flamma contra,
 Endo maris magno fluctus extollere certant.*

Quam autem hic ineptat I ucanus, vide, Lector. Ipse supra dixerat, pelagus loco suo mansisse, & quemque ventum à litoribus, unde flabat, descendisse mare. nunc tamen tam cito excamat, fluctus etiam hic venisse à magno mari, & alio orbe volutos. An vero sensus I ucani erit: Non alio litore tam validi sunt fluctus, quam in litoribus Oceani, ubi fluctus à magno mari ad litus veniunt? Videat Lector. *Extremum aequor* Valer.

Flacc. L. vi, 163.

Nec tot ab extremo fluctus agit aequore &c.

618 ALIOQUE] Videtur Conjunctio *Que*, disjunctive accipienda esse, ut sit sensus: *Aut alio ex orbe voluti à mari magno venere.* MICYLL.

620 MONSTRIFEROS AGIT UNDA SINUS] Plenos belluis. GROT. Nescio, qui Doctiss. Hortensio in mentem venerit; ut hic sinus caperet de recessibus terrae, de quibus hic late agit, & maris receptu, quem sinum vocabant. Cum luce clarius pateat, sinus hic sumi pro undarum contortis flexibus: ut apud Virgilium L. iii. Georg. 237.

Fluctus, ut in medio coepit cum albescere ponto,

Longius, ex altoque sinum trahis.

& alios non raro. Hinc Ovidius ita appellat capillorum cincinnos, Amor. ii, 14, 16. & Art. Amat. i, 12, 148.

Sustineat similes fluctibus illa sinus.

& passim volubres serpentum tractus sinus vocantur. *Monstriferos* autem cum Solpicio, & Grotio non intelligo belluis plenos, sed vagrandes, inthesos, imos, quales numquam fuere visi. Sic *monstriferum coitum* pro monstroso, & contra naturam de concubitu incesto dixit Statius Lib. x. Theb. 791. Vide tamen, quae notat Col. Burm. ad Valer. Flacc. L. ii, 497.

*Dat procul interea sinum Neptunus, & una
 Monstriferi magis sinus.*

621 CUSPIDE &c.] Hoc est, Neptuni tridente usus Jupiter ad uxit fulmen suum, quod longa fuerat aetate lassatum. SCHOL.

622 REGNO] Triā enon sunt regna, coelum, mare, terra. Nunc, ergo confusa tempestatibus terra ad regnum maris est copulata, ut patet in
 D d j

Deprimitur, fluctusque ^a in nubibus ^b accipit ^c imbrem.
 630 Lux etiam metuenda perit. nec fulgura ^d currunt
 Clara, sed obscurum nimbofus dissilit aër.
^e Tunc Superûm ^f convexa ^g tremunt, atque arduus axis
^h Intonuit, motaque poli compage laborant.
 Extimuit Natura chaos: rupisse videntur

635 Con-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a a A. ferunt in n. imb. R. i. ^b excipit B. i. ^c imbres V. i. ^d current B. i. ^e al. tum. ^f connexa V. i. a m. pr. Ed. Ven. Br. ^g tremunt B. i. ^h premunt Hort. m. ⁱ h vulgo insonuit

eius esset imperium. *Accessit* i. e. cum Deucalion fuit, evadente Pyrrha, & Deucalione, terra sub maris coepit esse imperio. SCHOL.

622 *ACCESSIT*] Terra accessio facta est ejusfortis, quae Neptuno obvenerat. GROT. Ante Grotium recte etiam Beroaldus, Sulpit., Ascensius, alique exposuerunt, terram mari obrutam, esse factam accessionem regni Neptuni. proprie autem in hac re est vox *accessio*, & *accedere*. Vide J. F. Gronovium ad Livium L. xlv, 7. Vellej. L. 11, 26 *Quantum hujus gloriae famaeque accessit*. Quo loco non placet mihi Ill. Heinssii conjectura *quanta accessio*. Noster L. vi, 277.

*Illos terra fugit dominos; his rura colonis
 Accedunt, donante Pado.*

625 *TUNC QUOQUE*] Quando Caesar, & Amyclas navigabant. SCHOL. Nunc quoque male in Voss. uno, & Pulm. Tum habent alii MSS. & Edd. ut solet. vl. 77, quomodo legendum est.

Tum quoque vix summam seductus ab aequore rupem

Extuleras.

Ovid. L. i. Am. 2; 43.

*Tum quoque non paucos, si te bene noverimus, ures,
 Tum quoque praeteriens vulnera multa dabis.*

626 *PRESSISSET NUBIBUS*] i. e. Tunc diluvium fuisset, nisi Jupiter infudisset pluvias: sedatur enim tempestas maris, imbre dimisso. SCHOL.

628 *INFERNAE PALLORE DOMUS*] Sic Pulm. Berlin. Steph. meique MSS. omnes. quidam a N. Heinssio inspecti habent *squalore*, ut solent haec mutari. Quare temere nimis Maittaire reposuit ultimam vocem, rursus secutus editionem Gryphianam, sive ejus haeredum. Nam in nulla alia deprehendi editione. Ascensius praetulisse quidem videtur *squalore*. In notis enim haec vox scribitur, non tamen in textu. *Pallore* proprie ea dicuntur, quae inferorum sunt ob tetram, luridam, & montiteram ejus loci faciem. Vide omnino Brouth. de hac re disputantem ad Lib. 111. Tibulli El. i, 28.

Auferat extincto pallida Disis aqua.

Recte autem jungit *obsitus pallore* quasi situ quodam livido. Propert. iv, 570.

- - - *inmundo pallida mitra situ.*

ubi vide Passerat. Quinctil. Decl. v, 19. *Pallentes sordibus manus*. ubi nihil mutari malim. Vide tamen Ccl. Burmann. Noster. L. vi, 517.

*Foeda sit macies, coeloque ignota sereno
 Terribilis Strygio facies pallore gravatur.*

646. de inferis.

- - - *pallensque sub antris
 Longa nocte situs.*

Pallida regna Disis vocat etiam L. i, 454. *pallentem Orcum* L. vi, 714. si vero pro illa MSS. haberent *una*, vel *sola*, facile eos sequeretur. Seneca, quem alii jam laudarunt, in Agam. 471.

*In astra pontus tollitur: coelum perit.
 Nec una non est. densa tenebras obruit
 Caligo, & omni luce subducta fretum
 Coelumque miscet, undique incumbens simul
 Rapiuntque pelagus infimo eversum solo
 Adversus Euro Zephyrus, & Boreae Notus &c.*

629 *FLUCTUS*] Levabant se fluctus ad sidera, & accipiebant de nubibus imbrem, prius, quam potuisset venire ad terram. Sensus ergo est. Sic erigebantur ad coelum, ut vicini nubibus vel occurrerent pluvii, & ibi easdem acciperent altius processuri. SCHOL.

631 *DISSILIT*] Crepat obscure h. e. obscurum est, quod coruscat. IDEM.

631 *DISSILIT*] Berlin. unus, Vossiani tres, Amst. & meus cum Edd. Veneta, & Taberii, aliisque *desilis*, ut variatur etiam Lib. 11, 156. sed male. Quod noster *dissilire* de aëre (de terra Virgil. L. 111. Aen. 415.) efficacissime dicit, vulgo vocant *discedere*, *debiscere*. Vide ad Obseq. c. 12. & G. Vossium ad Valer. Flacc. Lib. 1, 285. Marcus in Evangelio cap. 1. Comm. 10. ait *ἀνεμίσθη* τὸν ἕρως.

632

- 635 Concordes elementa moras, ^a rursusque redire
 Nox, manes mixtura ^b Deis. spes una salutis,
 Quod ^c tanta ^d mundi nondum periêre ruina.
 Quantum Leucadio placidus de vertice pontus
 Despicitur, tantum nautae vidêre trementes
 640 Fluctibus ^e à summis praeceps mare: cumque tumentes

Rursus

VARIAE LECTIONES.

^a prorsusque W. A. ^b Diis P. I. ^c tantum B. I. ^d nond. m. meus. ^e vulgo e sum.

632 TREMUNT] Alii legunt, *fremunt*. Meo iudicio, genuina lectio est, *tremunt*: ut tremere mundana machina dicatur, quamvis aër semper sonat tonitru violento sono. Amplificat rursus immodice fulguris, ac tonitru effectus. HORTENS. Sulpitius nempe, Ascens. Verfell. Paris. A. 1512. dederant *fremunt*. quod & aliis placuisse video. Sed contra omnes, quod sciam, Nistos. praeterea sequitur *axis intonuit* i. e. fremuit. Hic ergo retinendum *tremunt* concussa scilicet. Poëtas autem in tonitrus descriptione coëum, & superiorum sedem trementem, & concussum vocare, quis nescit? Vetus poëta apud Ciceron. de Divinat.

Flamma inter nubes cornescat, coelum tonitru contremis.

Silius L. XII, 610.

*Et ventos simul, & nubes, & grandinis iras,
 Fulmina quoque, & tonitrus, & nimbos concuscatros.
 Concussi tremuere poli, coelumque tenebris
 Claudunt, & terras coeco nox condit amictu.*

Immo hinc addit noster ex tanto tremore,

Motaque poli compage laborant.

Fremitus coeli non tam notat tonitrus, quam prodigiosum armorum, aliis vero in coelo sonum: de quo Cicero L. I. Divin. c. 43. Obseq. c. 21.

633 INTONUIT] Optime, ut audenter rescripsi, *intonuit*, exhibent duo Pulm. unus Berfm. Vossiani prim. & sec. Marpurg. cum Edd. Su pit. Ascens. Micylli, Hortens. aliorumque, non *insonuit*. Rursus Cicero de Divin. L. I, 47.

Partibus intonuit coeli pater ipse sinistris.

Virgil. L. I. Aen. 94.

Intonuere poli, & crebris micat ignibus aether.

Obsequens c. 83. *Sereno intonuit*. Frequenter hoc verbum cum *insonare* commutatum esse, vidimus ad L. I, 578.

Intonuere tubas.

& alibi. Ceterum in Regio recent. sic legitur.

Tunc superum motaque poli compage laborant.

633 LABORANT] Ipsi poli laborant. Si laborat, axis libebat huius poli mota compagine. SCHOLIAST. Vult dicere Scholastes, ab aliis legi etiam *laboras*, atque ita est in uno Berfm. Voss.

quarto, Edd. Ven. & Brix. Sed prius multum malo.

634 CHAOS] Quod fuit ante mundi constitutionem. SCHOL.

635 CONCORDES MORAS] i. e. vincula, quibus elementa inter se connexa in concordia permanebant. IDEM. In meo Codice est *vices*. Sic L. VI, 461.

*Cessavisse vices rerum, dilataque longa
 Haesit nocte dies, legi non paruit aether.*

Boëthius Lib. II. Metr. 8.

*Quod mundus stabili fide
 Concordas varias vices &c.*

ubi vide notas. *Concordi vice* jungit Statius L. VIII. Theb. 192. Plura dat exempla Cl. Drakenb. ad Silium xv, 812. Verum nihil muto. Recte exponit Scholastes *moras*, vincula, quibus connexa in concordia manent. Non enim tam de vicissitudine concordie elementorum agit, quam de nexu, quo contricta suo quaeque officio fungantur elementa, & quem hac naturae totius concussione rupisse videbantur. *Mora* enim dicitur omne id, quod alterum alteri necit, ut nodus, sera portarum, catenae, & similia. Consule Barthium ad Stat. L. x. Theb. 190. *moras frangere portarum*, & omnino J. F. Gronovium ad Senecam L. v. de Benef. c. 12. *Quia commissuras eorum, & moras novit*. *Moras loricas* Virgil. L. x. Aen. 485. *moras lacertorum* Senec. Thyest. 761. *Mora corticis* Valer. Flac. L. vi, 97. ubi adi Cl. Burm. *Rumpere moras* saepius junctum extulit noster. L. II, 525.

rua cortis, & omnes

Lucis rumpe moras.

VI, 217.

Ille moras ferri, nervorum & vincula rumpit.

IV, 762.

Cornipedis rupisse moras.

Adumbravit autem rursus hunc locum ex Senecae Agam. 484.

Quid rapidus ora Corus Oceano exserens?

Mundum revelli sedibus totum fuit,

Ipsoque rupto crederes coelo Deos

Decidere, & aërum rabus induci chaos. &c.

636

Rursus hiant undae, vix eminet ^a aequore malus.
 Nubila tanguntur velis, & terra ^b carina.
 Nam pelagus, ^c qua parte sedet, non ^d celat ^e harenas,
 Exhaustum in cumulos, ^f omnisque in fluctibus unda ^g est.

645 Artis opem vicere metus; nescitque magister,
 Quam frangat, cui cedat aquae. discordia ponti
 Succurrit miseris, ^h fluctusque evertere ⁱ puppim
 Non valet in ^k fluctum: victum latus unda repellens
 Erigit, atque omni surgit ratis ardua vento.

650 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *aequora* V. tert. ^b *carinis* H. ^c *quacumque* P. 1. ^d *celat* B. 1. ^e *arenam* vulgo. ^f *omnis* V. sec. Edd. Ven. Br. Med. ^g *est* deest in A. ^h *fluctus* V. 1. ⁱ *puppem* B. 1. Voss. 3. Ed. Rom. Parm. ^k vulgo *fluctus*.

636 Nox] Confusionem rerum dicit *noctem*, mixturam luci tenebras, inferos, coelo. SCHOL.

637 NONDUM PERIERE] Ex hoc tantum sperabant salutem, quod in tanta mundi ruina adhuc vivebant. Nam si esset fortuna pereundi, olim perire potuerunt, cum est orta tempestas. IDEM. Bene Scholiastes, & ita fere Omnibonus. Hortensius putat, epiphonema esse in horrendam illam cataclysmi faciem, & in genere *mortales* esse intelligendos. Alii, quod *elementa* nondum perierint; ipem saluus superfuisse mortalibus, credunt. Perperam. Sine dubio intelligit Caesarem, & Amyclam, qui, praesertim Caesar, bono animo erant, & de salute non desperabant, quia in illa mundi ruina, quam ingruisse Lucanus inepte modo dixerat, non perierant, & istum coeli, fretique laborem, non suum esse, aut eo tumultu Fortunam quaerere, quid sibi praestaret, persuadebat sibi Caesar; qui postea demum, vs. 653. sibi pericula imminere credit.

639 TANTUM NAUTAE] Hoc dixit. Quantum de monte Leucate mare despicitur, tantum & hic (*his* Voss. pr.) navigantibus videbatur, cum altius tollerentur. SCHOL. Nempe si qui tum in mari erant. GROT. Alii *nautas* de Caesare, & Amycla solis capiunt. Grotium sequor, & eodem modo explico versum 652. Auctor Lib. 11, 627. in hoc ipso mari nautas tempestatibus vexari jam dixerat.

640 FLUCTIBUS E SUMMIS] Satis quidem Latine dictum est, *videre ex. ex alto loco*, ut probavimus ad Lib. hujus vs. 16. Ovidius L. VIII. Metam. 19.

solebat
Spētare ex illa rigidi certamina Marsis.

& passim. Verum quatuor MSS. Bersm. Vossiani

sex, Regius prim. Wittian. Hulst. Edd. Rom. & Parm. hic scribi jubent *à summis*, ut reposui. Ovidius Lib. 11. Metam. 557.

densa speculator ab ulmo.

Epist. Heroid. VII, 20.

Et videas populos altus ab arce tuos.

Valer. Flacc. L. IV, 417.

Spēlat ab arce Pharo.

Inf. L. VII, 808. *videat ab aequore flammam.* Adde L. VIII, 187. Eodem modo variatur apud Quintil. L. VIII. Inst. Orat. c. 5. *Hoc quisquam spectabit à recto.* & saepius.

642 VELIS] Cum eriguntur, *carina* cum resident. SCHOL.

643 PELAGUS] Sensus hic est. Imum mare, quod quietum esse consuevit, arenas suas, quae in fundo sunt, non celat, sed eas erigit. Ab imis enim sedibus commovetur in cumulos, & omnis aqua, quae in mari est, necesse est, ut fiat fluctus. & ut arena commota ventis in superiori parte videatur. IDEM. Ineptissimus est locus, quo vult Lucanus, in intervallis fluctuum tam parum aquae fuisse, ut carina tetigerit harenas ab aquis fere nudas, & contra fluctus tam grandes, ut nubes tetigerint vela. Nubila certe, & inania capiat auctor. Rescripsi autem ex omnium doctorum virorum, meisque membranarum, & Edd. plurimis *harenas*, non *arenam*.

644 IN CUMULOS] In cumulos habent variae Stephani lectiones cum Edd. Rom. Parm. Omnib. Sulpit. Ascens. Micylli, & Hortensii, & secunda manu Oxon. primi. Passim *mons aquarum* nostro, & aliis; *agger* vs. 674. Silio IV, 651. &c. infra 600.

In scopulos tortas erexerat undas.

propius Ovidius L. 1. Trist. 10, 20.

Inque modum tumuli concava surgit aqua.

Sed

- 650 Non humilem Sasona vadis, non litora curvae
 Thessaliae saxosa ^a pavent, ^b oraeque malignos
^c Ambraciae portus: scopulosa Ceraunia nautae
 Summa ^d timent. Credit jam digna pericula Caesar
 Fatis esse suis. tantusne evertere, dixit,
 655 Me Superis labor est; ^e parva ^f quem puppe sedentem
 Tam magno petiêre mari? si gloria leti
 Est pelago ^g donata mei, bellisque ^h negamur;
 Intrepidus, quamcumque ⁱ datis mihi, numina, mortem
 * Accipiam.

VARIAE LECTIOES.

^a timent B. T. ^b oraeque MSS. qdd. ^c Ambraciae R. T. ^d tenent W. a. m. pr. ^e curva Ed. Med.
^f que in B. T. Marp. quem p. V. T. ^g damnata A. ^h negatur R. T. non male. ⁱ dabunt Marp.

Sed & illic tres MSS. *cumuli* monente Heinio:
 atque ita nostri omnes hoc loco. L. VI, 274.

cumulumque furentem
Undarum non passa ruis.

ubi etiam Codices quidam *tumulum*. *Cumulus undarum* passim apud omnes poetas. Inspice modo Indices.

646 SUCCURRIT] Pugnantis enim inter se ventis utramque navis partem fluctus erigebat, ideoque verti non poterat, cum esset elisa. SCHOLIAST.

648 NON VALET IN FLUCTUS? Mutavimus distinctionem, sensu aliter non constante. quo minus fluctus quis evertat navem, obstant fluctus alii. GROTIUS. Ed. pr. Probat hanc distinctionem MS. T. Etiam in aliis eadem distinctio: sed pro *fluctus* est *fluctum*. IDEM. Ed. sec. Utraque distinctio est in MSS. sed praefero eam, quam reduxit Grotius, & antiqui editores cum Aldo, & Colneio, Mic. Hort. &c. expresserunt. primus Versellanus in sua editione distinxit *non valet: in f. v. etc.* quam secuti hic sunt Steph. Gryph. Pulm. & Bersm. pro *fluctus* duo veterrimi Vossiani, Regius primus, duo Ber. m. Oxon. pr. Amst. & meus cum plurimis editionibus habent *fluctum*: quod etiam idcirco restitui. Opponit fluctum fluctui. Nec obstat sonus vicinae vocis *victum*. Satis is juvatur majore interveniente pausa. In seq. versu dubitem quoque, an non rectius scriberetur *ponto*, quam *vento* cum variis Stephani lectionibus. nisi potius Lucanus additione *venti*, de quo aliquot versibus non locutus erat, ostendere voluerit, hanc ponto discordiam à discordibus ventis immissam, ut ante.

650 HUMILEM SASONA VADIS] Insula Calabriae. Bene *humilem*. Altior eminuerat navis erecta fluctibus, quam insula erat. sive planam, humilem-

que. ut Virgilius.

humilemque videmus
Italiam.

i. e. sub fluctu jacentem. tale hic *vadis* accipimus. SCHOL. Vide Servium ad Aen. III, 522. *humilis vadis Sason* est in vadis quasi jacens, & ideo humilis, qualia loca passim *sedere* dicuntur. ut alibi monitum. *Nautae* non Caesar, & Amyclas soli, sed quicumque sunt in illo mari ut vs. 639.

650 SASONA] Msc. *Sansona*, & alt. *soffona*. tert. *Salsona*, mendose. *Sason* insula inter Brundisium, & Epirum. BERSM. Eadem hic in scriptis, & editis est varietas, quae Lib. II, 627. ubi vide.

651 THESSALIAE] Aut large hoc loco *Thessaliae* nomen accipiendum, pro eo littore, quod è regione Thessaliae in Ionium flectitur: aut *Ἰονίαν*, ut sit dictum, pro, saxosa litora, qualia sunt Thessaliae. Neque enim Thessalia in Ionium, sed ex diversa parte in Aegeum mare protenditur. Et videtur poeta eorum hic meminisse potissimum voluisse, quae ei mari, in quo Caesar periclitabatur, hoc est, Ionio, adjacet. MICYLL. Sulpitius Thessalicum flexum exponit, cum sinus Pelasgicus, in cuius ora Larissa est maritima, extrema urbium Thessalae ad diversum mare Aegaeum sit, unde flexus est in Thraciam. Verum *Thessaliae oram* hoc loco accipiendam puto, *Macedonicam*. Macedonia aliquando Aemathia dicta fuit, quae & Pyrrhia, & Haemonia, & Thessalia. Gellius tamen lib. XIV. capite 6. annotavit, Macedoniam Emathiam quidem, sed Thessaliam Haemoniam vocatam fuisse. HORTENS. Thessaliae appellationem latius extensam fuisse, quam revera fuit, & describit noster ipse libro sexto, jam monuimus ad Lib. I, 680. III, 191.

651 MALIGNOS] *Malignos* dicit, quia saxosi sunt; sive quia illic Terentius obiisse dicitur. SCHOL.

E c c

Ad

- * Accipiam. licet ^b ingentes abruperit actus
 660 Festinata dies fati; ^c sat magna peregi.
 Arctoas domui gentes: inimica subegi
 Arma metu: ^d vidit Magnum mihi Roma secundum.
 Jussa plebe, tuli fasces per bella negatos:
 Nulla meis aberit titulis Romana potestas.
 665 ^e Nec sciet ^f hoc quisquam, nisi tu, quae sola meorum
 Conscia votorum es, ^g me, quamvis plenus honorum,
^h Et Dictator eam Stygias, & Consul, ⁱ ad ^k umbras,
 Privatum,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Accipiam Marp. ^b ingentis V. pr. sec. ^c jam P. i. ^d Mag. v. V. i. ^e vulgo nescias. ^f haec V. i. ^g qui W. a. m. pr. ^h cum Ed. Ven. ⁱ in H. ^k undas Marp. H.

Ad Leucada nempe formidatam nautis, ut ait Virgil. 111. Aen. 275. & ibi Servius. Suetonius in vita Terentii. G. Cosconius redeuntem à Graecia per-
 ruisse in mari dicit cum centum, & octo fabulis, con-
 versis à Menandro. Ceteri mortuum esse in Arcadias
 Stymphalo, sive Leucadia (sic vocatur etiam Plin-
 io, & Melae) tradunt &c.

652 CERAUNIA SUMMA] Est *ἄκρον ὄρος*, sive *ἀκρον ὄρος*. Nam quae Graeci uno verbo *ἀκρον ὄρος* vocant, poeta divisit vocibus, Summa Ceraunia, dixit, altera parte composita Latina facta. Summa igitur Ceraunia, quasi una voce, ac substantive positum, cum epitheto, scopulosa, construendum. MICYLL. Vide P. Victorium L. XIII. var. lect. c. 1. BERSM. Imitatus est Lucanus Horatium O. 1, 3.

Infames scopulos Acroceraunia.

& Virgil. L. I. Georg. 332.

Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia coelo.

ut recte ad Horatii locum monuit Torrentius. Hinc etiam Statius L. x. Theb. 532.

*Qualiter aut Malean, aut alta Ceraunia supra
 Cessantes in nube sedent.*

ubi nostri locum adducit Lutatius.

653 TIMENT] Ne illorum montium summae possit navis illidi. SCHOL.

653 DIGNA PERICULA FATIS] Aestimatur, haec facta esse discrimina, ut his mereatur Caesaris fortuna perisse. Hoc est tantum hoc esse periculum, quo digna sunt fata majora, credit Caesar: ideo fatum petere aggressi sunt superi. IDEM.

654 TANTUS NE] Veterim. Regius primus, & Vossian. tertius *quantum*. quod notari meretur. Videtur enim elegantius, quam ut à librariis proficisci posset. In tali autem locutione abundat ne,

vel an, vel potius magis affirmat. Vide exempla ad L. VII. 301.

655 PARVA QUEM PUPPE SEDENTEM TAM MAGNO PETIERE MARI] Imitatur Papinius, cum Choraebum haec facit Apolloni dicentem:

- - - nigra quem tabe sinistri
 Quaeris, inique, poli.

GROT. Ed. tert.

657 BELLISQUE] Ut illic potius occumbam. SCHOL.

660 DIES FATIS: SAT] In Pulm. uno est *as*. Forasan scribendum *dies fati: sat m. i.* dies mortis. & adhaesit ex seq. vocis littera. non enim *as* est praeterendum. Satis per se intelligitur, Caesarem se consolari in morte dicendo: *sed tamen satis magna peregi*. V. ad L. VIII. 314. sed nec satis temere damno. Lib. VII. 676. *satisque probatum*. VIII. 344. *dejectum satis*, & passim, ut Stoicus.

662 SECUNDUM] Superavi enim Pompejum, & merito factus est post me secundus. SCHOL.

663 JUSSA PLEBE &c.] Hoc est, fasces tulinatos mihi per bella à plebe jussa i. e. quae jussit mihi. Decem enim annis in Galliae bello occupatus fui. IDEM. Jussa. A me, & coacta, scilicet ut suffragia ferret: ita enim accipiendum videtur. MICYLL. Male Scholiast. explicat.

665 NESCIET HOC] Sensus hic, & ordo est. Nesciet quisquam, me privatum mori, nisi tu, fortuna, quae sola scis, quid desiderem. Nam adfectabat ad regnum. Sive ideo *privatum* mori dixit, quia solus sine exercitu periturus est. Hoc ergo ait, quamvis honorum plenus & Consul, & Dictator moriar, tu tamen scis sola, o fortuna, me privatum mori, quae nosti, quid optaverim i. e. regnum. SCHOL.

665 NEC SCIET] Inveni *nescit*. & Sulpitius du-
 bi-

- Privatum, Fortuna, mori. mihi funere nullo
Est opus, ô Superi: lacerum retinete cadaver
670 Fluctibus ^a in mediis: desint mihi busta, rogusque,
Dum metuar semper, terraque exspectet ab omni.
^b Haec fatum decimus, dictu ^c mirabile, fluctus
Invalida cum puppe levat: nec rursus ab alto
Aggere dejecit pelagi, sed pertulit unda,
675 Scruposilque angusta vacant ubi litora saxi,
Inposuit terrae. pariter tot regna, tot urbes,

Fortunam.

VARIAR LECTIONES.

a & V. 1. b hoc V. 1. A. c miserabile B. 1.

bitat, an legendum sit, *nescias*. Verum bene procedit dicendo *nec sciet*. nam ordo, & sensus est. Nec, o fortuna, quisquam, nisi tu, quae sola es conscia meorum votorum, sciat, me mori privatum. ASCENS. *Nescias*. Fortassis autem legendum, *Nec sciet*, aut etiam, *Nec sciat* hoc quisquam, &c. id enim planius, & usitatus. Etiam Omnibonus ita exponit, ut sit sententia: *Omnes praeter te ignorent, ô fortuna &c. me privatum mori, hoc est, more privati hominis, sine apparitoribus, & ministris*. Quamquam posterius hoc ita quoque accipi posse videtur, ut privatum mori se intelligat, quod, quamvis dictator, & consul moreretur, eos tamen honores non legitimis, atque solennibus comitiis acceptos gereret, eoque nomine etiam nunc velut privatus degeret. Nam quod Sulpitius hic de deponenda dictatura, cujus rei & Suetonius meminit, allegat, alienum ab hoc loco, & poëtae consilio videtur. MICYLL. Msc duo *nescias*. Fortasse legendum. *nec sciet*, aut: *nec sciat*. BERSM. *Nescias*. Non, *nesciet*. Optantis enim est. GROT. *Nesciet* habent MSS. fere omnes, & primae lidd. unus tamen quoque Pulm. & ex meis tres, vel quatuor *nesciat*. Optimus Regius, Wittianus, meus, & unus Pulm. cum editis quibusdam *nec sciet*. quod verum puto. pergit ea, quae inceperat Caesar, nec optat hoc modo, sed scit, id nemini notum fore: si hic in fluctibus moriatur, se suo iudicio *privatum* sine regno mori: vel ut alii non male etiam exponunt, tamquam privatum sine exsequiis consularibus, aut publico funere sepeliendum. Nam ideo addidisse videtur

- - - mihi funere nullo
Est opus, ô superi.

Magnum autem discrimen fuisse inter exsequias magistratum, & privatorum, sciunt docti. Vide Kirchmann. de Funer. Lib. 1. c. 4.

658 MORI PRIVATUM] Videtur hoc loco constitui se tyrannidem velle deponere, & civem agere: ac si legeris *Nescias*, interpretare privatum, id est, more privati, hoc est, sine frequentia, & exequiis, precaturque fortunam, ut mortem ejus celet. SULPIT. i. eo animo, ut velim abiisse omni magistratu inique occupato, quia dum mors imminet omnium male gestorum conscientia mordet, quamvis eam plenus honorum i. e. magistratum gestorum, & i. e. simul dictator & consul, ad umbras stygias i. e. ad inferos. Hoc est tu sola scis, quod ego, qui moriar hic dictator & consul vi constitutus, vel impius fuisse in patriam, & privatus mori. Aut potius dicamus non quod voluisset magistratu abiisse. (Si enim hoc voluisset, cur optasset mortem suam ignorari, quo etiam post mortem timeatur, & expectetur?) sed quod praesagiret id genus mortis, quod privato, & non magistratu congruit, soli fortunae notum fore, ut sit. Nec quisquam sciet, me mori privatum i. e. more privatorum sine honore sepulturae. ASCENS. Meo iudicio privatum me mori, quamquam enim sum & Dictator, & Consul, nihil tamen ista mihi sunt, qui regiam potestatem speravi, nec ulla minore contentus esse possum. Hanc nondum adeptus, privatus mihi videor. Ita in Secundo:

*Non privata cupit, Romana quisquis in Urbe
Pompejum transire parat.*

Non privata, id est, Regnum. Hic *privatum* est, nondum Regem. GROT. Ed. pr. Similis, est apud Plutarchum locus de Mario. ἵππας πρῶτος ἀνδρόπας ἰπτάκις ἀπὸ τοῦ πρῶτου δαίμονι, καὶ πλῆθος ἀρχὴν βασιλείας ἰπὸ πολλοῖς κικτομένοιο ὠδύμετο τὴν αὐτὴν τύχην, ὡς ἰνδὴς καὶ ἀντὶς ἀνὶ ἰπῶδιν ἀποπαιδίσκων. IDEM. Ed. tert.

671 DUM METUAR] Nam, corpus ejus si fuerit ejectum, agnosceretur mortuus, & desinet jam timeri.
E e 2

- Fortunamque suam, tacta tellure, recepit.
 Sed ^a non tam remeans Caesar jam luce propinqua,
 Quam tacita sua castra fuga, comitesque fefellit.
 680 Circumfusa ^b duci flevit, ^c gemitusque suorum,
 Et non ^d ingratas ingessit turba querelas.
 Quo te, ^e dure, tulit virtus temeraria, Caesar?
 Aut ^f quae nos, viles animas, in fata relinquens,
 Invitis spargenda dabas tua membra procellis?
 685 Cum|tot in hac anima populorum vita, salusque
 Pendeat, & ^g tantus caput hoc sibi fecerit orbis,

Saevitia

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tam non B. r. ^b mari Marp. pro var. lect. ^c vulgo gemitusque. ^d vulgo ingratis incescit querelis. ^e dure VV. LL. Steph. B. r. dura Ed. Ven. ^f qui B. r. ^g sanii H.

meri: si in fluctibus fuerit, timebitur ab omnibus, dum credit unusquisque adesse venturum. SCHOL.

674 PERTULIT UNDA, SCRUPOSISQUE &c.] In margine unius Codicis Berfmanni est *prolinus*. in uno Pulm. *illum*. in meo, & Edd. Veneta, Brix. Med. *scruposis* sine *que*. unde quis facere posset *sed prolinus illum, scruposis ubi &c. inposuit terrae*. At tu, lector, nil muta. *pertulit* usque ad terram, eique inposuit Caesarem unda. *perferre* enim, pro quo *proferre* in variis lect. Grot. solemnī mutatione, est uno impetu eo ferre, quo manere debet. vl. 605.

Nec perferit pontum Boreas ad saxa.

VI, 447.

Verbaque ad invictum perferit cogentia numen.

Seneca de Benef. III, 37. Tulit illum per ignes, & pertulit. De Consol. Sapient. c. 4. Ut ulla vis noxia usque ad illum vires suas perferat. Plura vide ad L. IV, 763.

676 TERRAE] Rursus ad Epirum delatus est, unde superius navigabat. SCHOL.

677 FORTUNAMQUE] i. e. cum adtigit terram, rediere ad eum & dignitas, & potestas: hoc est rursus factus est Imperator. IDEM.

678 REMEANS] i. e. non sic eos modo revertens fefellit, quemadmodum cum abierit. Nunc enim propinqua jam luce conspectus est. SCHOL.

680 CIRCUMFUSA] Ordo. Circumfusa turba flevit, & gemitus suorum duci ingessit (*incescit* Voss. sec.) non ingratis querelis. Nam gratum erat Caesari, ut quererentur milites hinc (*hunc* Voss. pr.) recessisse. IDEM.

680 GEMITUSQUE SUORUM, ET NON INGRATIS INCESIT TURBA Q.] Scio, haec facile explicari

posse per subintellectum accusativum *ducem* sub verbo *incescere*: quod pro increpare non raro usurpatur: ut apud Ovidium L. XI, 11, 232. Silium L. III, 171. IX, 209. Sueton. in Tiber. c. 11. & passim. Ipse noster L. VII, 64.

*Non ultra gemitus tacitos incescere satum
 Permisere sibi.*

Verum non sane de nihilo est, quod in duobus Pulm. Codicibus, & octo meis vetustioribus, & Edd. Rom. Parm. Mediol. Ald. Colin. Steph. Gryphii scribatur *gemitus*. Immo solam Lucani manum ostendunt antiquissimi Codices Vossian. primus, Regius primus, & Wittianus *ingessit*. Unde putem, legendum esse,

*gemitusque suorum,
 Et non ingratis ingessit turba querelas.*

vel si mavis, *at non ingratis querelis*. Neque aliter hunc locum legisse videtur Scholiastes. Sed querelas praefero: cum *gemitus* mutatum fuit in *gemitu*, mutaverunt quoque querelas in querelis. Dicit ergo Lucanus, milites Caesari cum fletu exprobrasse quodammodo ejus temeritatem, illique retulisse metum, & dolorem, in quibus ipsi, & omnes sui fuerant, quosque ob ipsius absentiam gemitus ediderint; ut & effudisse in eum querelas, ipsi tamen non ingratis: vel ipsi ingessisse gemitus suorum, vel suos, (ut *pubesque suorum* apud Virgil. I. Aeneid. 405.) cum querelis, Caesari non tamen injucundis. *Ingerere alicui querelas*, & similia obvia sunt. Terent. Andr. A. IV, 4, 16.

Ingeram mala multa.

Propert. L. IV, 5, 35.

Ingerat Apriles Iole tibi.

Tibull. L. II, 5, 101.

Ingeret hic patris juvenis maledicta puellae.

qui-

Saevitia est, voluisse mori. ^a nullusne tuorum
^b Emeruit comitum, fatis non posse superstes
 Esse tuis? cum te raperet mare, corpora ^c segnis
 690 Nostra sopor tenuit. pudet, heu! tibi caussa petendae
 Haec fuit Hesperiae? visum est, committere ^d quemquam
 Tam saevo, crudele, mari? fors ultima rerum
 In dubios casus, & ^e prona pericula ^f morti
 Praecipitare solet. mundi jam summa tenentem
 695 Permississe mari! ^g tantum quid numina lassas?
 Sufficit ad ^h fatum belli labor iste, ⁱ favorque

Fortunae,

VARIAE LECTIOES.

^a nullusque VV. LL. Steph. ^b Esm. R. I. ^c nostra V. I. a m. pr. ^d quidquam V. I. ^e saeva B. I. ^f parva B. I. dira H. ^g visum est quod, missere quemquam
^h belli fas. B. I. Edd. Ven. Br. Med. ⁱ vulgo favor
 isto laborque.

quibus locis vide Achillem Statium, & Passerat.
 Senec. Ep. xxix. Immo noster L. viii, 429.

*Non tibi cum primum gelidum transibis Araxem,
 Umbra senis moesti, Scythicis confixa sagittis,
 Ingerat has voces.*

684 INVITIS] Steph. var. lect. Berfm. duo, & Pulm. unus cum Marp. Oxon. pr. Regio rec. & Witt. a m. sec. *invisis* legunt. Sic *invisi venti* L. ix, 77. sed praefero *invitis*. supponunt milites, Caesarem voluisse mori, & se ideo exposuisse procellis, ejus mortem nolentibus. *Invita dextra* Lib. i, 378. *inviti Dei* L. vi, 606. &c. *invisis* Ed. Brix.

686 PENDEAT] Ut Cicero. *Ex animi tua vita pendere omnia*. SCHOL. Notanda est phrasis *pendere in aliquo*. pro *ab*, *ex*, *de*, vel sine praepositione. *Stare, consistere in aliquo* hoc sensu dici scio, sed *pendere in aliquo* non legi. *casu pendemus ab imo* v. 760. Hic tamen constanter MSS. omnes *in*, non *ab*, exhibent.

686 OREIS &c.] Tot enim populos deceptorus est, ut ait Cicero, cum idem Caesar satis se vixisse diceret. *Sed sum id audirem, si tibi soli viveres, aut etiam si tibi soli natus esses*. SCHOL.

688 EMERUIT] i. e. an nemo fuit de comitibus tuis, qui mereretur, ut ei crederes, cum tibi superstitum esse non posse, i. quem tibi ad mortem socium duceres, bene de eodem sentiendū I-DEM.

690 COMMITTERE] Sensus hujus loci hic est. An tu, o Caesar, ipse ideo petivisti Italiam, quia crudele tibi videbatur, aliquem tuorum credere saevo mari, vel mittere per saevum mare? ut recte exponit Scholiastes. Hinc quidam omittunt unam interrogationis notam. Planiora essent omnia, si legamus, & dispungamus cum optimo Re-

gio primo, & Vossiano secundo.

*- - - tibi caussa petendae
 Haec fuit Hesperiae, visum est quod, missere quemquam
 Tam saevo, crudele, mari?*

Posset & utrumque per adfirmationem, non interrogationem capere, ut alii interpungunt.

691 CRUDELE] Hoc est. ideo tu ipse ad Italiam ire maluisti, quia putabas in tali tempestate aliquem mittere, crudele esse? SCHOL.

693 PRONA PERICULA MORTI] Morti optime exhibet solus Regius primus: ut olim conjeceram; quare restitui pro *mortis*. *prona morti* i. vergentia, inclinantia ad mortem, eique propinqua.

694 PRAECIPITARE] Sensus est. Cum homines ad casus dubios, & ad periculum praecipitare solet adversa fortuna, te in hoc praecipitavit sola felicitas. i. e. alii ideo volunt perire, quia miseri sunt; tu ideo, quia felix es. SCHOL.

695 PERMISSISSE] i. te ipsum, scilicet fas non erat, non decebat. IDEM. Ita plerique interpretes exponunt, & subaudiunt *non decuit*, vel simile, aut per interrogationem capiunt, *decuitne* &c.? ut oratio sit deficiens verbis per apostrophin propter nimiam admirationem. Alii ita capiunt. si crudele est quemquam vilioris conditionis hominem etiam in summa necessitate maris tempestati committere, multo crudelius est, te jam summa tenentem permississe te ipsum mari. Verum sensum Lucani non ceperunt viri docti, qui omnes, *ultima rerum* in nominativo sumunt; ut L. vii, 122. *quod fors feres ultima rerum*. perpetram. Ait Lucanus. Sors, sive fortuna solet in casus, & pericula praecipitare *ultima rerum* i. e. res desperatas (L. x, 467. *cognunt tamen ultima rerum*.

Fortunae, quod te nostris inpegit harenis?
 Hinc ulus placuere Deum, non rector ut orbis,
 * Nec dominus rerum, sed felix naufragus ^b esses?
 700 Talia jactantes, discussa nocte, serenius
 * Obpressit ^d cum sole dies, fessumque tumentes
 Composuit pelagus, ventis patientibus, undas.
 Nec non * Hesperii, ^e lassatum fluctibus aequor
 Ut videre, duces, * purumque insurgere coelo,
 705 Fracturum pelagus, ^h Borean, solvere carinas,
 Quas ventus, doctaeque pari moderamine dextrae

* Permix.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a & B. 1. b *esset* B. 1. *esset* V. pr. a m. pr. c *obpressit* W. O. V. 1. in m. d *sum* Ed. Brix. e *Hesperiae* VV. LL. Steph. *Hesperius* R. 2. V. 1. f *laniatum* W. a m. pr. g *puroque* P. 1. B. 1. h Sic MSS. & Edd. PP. al. male *Boream*.

rei adtribuit poetice, quod est hominis) Nemo vero audivit, vel maxime mirandum est, fortunam mari permisisse illum, qui summa mundi (quod bene opponitur *ultimis rerum*) jam tenet. Frequentem talem in admirationibus elliptin ab auctoribus, Terentio, & Justino inprimis, adhiberi docuerunt dudum viri docti. Consule, quos laudat Celeb. Dukerus ad Florum L. 1. c. 11. *Coriolos quoque, pro pudor, victos adeo gloriae fuisse. Ultima rerum* tamen sumi etiam possent pro hominibus ultimae conditionis, & gregariis militibus.

495 TANTUM] Dum vis probare, quam felix sis. SCHOL.

695 NUMINA LASSAS] In Vossianis sec. & tert. scribitur *fata fatigas*. Sed in secundo superscriptum *numina lassas*. Rectius hic. Sequitur ideo *usus Deum*.

696 SUFFICIT AD FATUM BELLI] Ille labor, quem habuisti in mari, & ille favor fortunae, quae eripuit te, sufficere potuisset ad summam belli, i. ad consummationem civilis belli. SCHOLIAST. Voss. pr. Satis probavit nobis fortuna, qui bellorum civilium futurus sit exitus, cum te à tanto periculo liberavit. IDEM. Voss. sec. In variis Stephani lectionibus, uno Cod. Pulm. Vossianis primo, sec. quarto, & quinto, Regio recentiore, & Oxon. sec. exaratum est *summam*. ut Scholia Vossiani primi explicant. Adduci huc posset locus Taciti Lib. 11. Annal. c. 45. *Proeliorum eventus, & ad postremum oculis Romanis, satis probatum, penes utros summa belli fuerit*. Sed cum modo praecesserit *mundi summa*, & Priscianus c. 894. etiam *fatum* (vulgo male editur *factum*) citet, ac longe plurimi MSS. in quibus optimi Regius, Wituan. Voss. tertius, alique id retineant,

vulgatum servare malo. Videtur potius *summam* interptisse in textum ex glossa horum verborum, quae recte Scholastes Voss. sec. exponit. *Ad fatum belli* ergo est ad bonum eventum belli sperandum: *fatum belli*, sed alio sensu, adhibet noster L. 14, 769. Deinde ex multis scriptis inmutavi ordinem verborum *labor isto favorque*. Vulgo *favor* praeponebatur. Non tamen *labor* Caesaris est intelligendus, sed *Fortunae*; quae pro Caesare maxime laboraverat, & operam dederat, ne illa tempestate mergeretur. Sic *telus laboras*, Antaeo luctante L. 14, 643. Adde L. 1, 264. 111, 62. pro *quod* in Voss. tert. & Wirt. est *quo*. in primo Voss. *quae*. Nil muta. *quod* habet ibidem Priscianus.

698 USUS DEUM] i. e. Sic uteris Diis tuis? SCHOL.

699 FELIX NAUFRAGUS] Laborasti ideo, ut Dii ostenderent te felicem, eripientes te post naufragium: cum laborandum fuisset, ut imperator, & Dominus fieres orbis. vel, hoc amplius iis credidisti, si felix esses naufragus, quam si rector orbis, & dominus. IDEM.

702 VENTIS PATIENTIBUS] Quia venti quiescebant. IDEM. Sabellic. in Annot. T. 1. Thes. Crit. p. 183. conjicit, legendum esse *peremptibus* i. e. remittentibus: quam conjecturam, ut veram, arripuerunt Versellan. & Hortens. Sed refragantur scripti. *patientibus* est permittentibus, sinentibus, quod pelagus quiescere, & componi fluctus possint. Ovidius Epist. Leandri in fine.

Cum patietur hiems.

Similiter L. 1, 315.

Ille reges currus nondum patientibus annis.

Si quid esset mutandum, praesferrem amici mei

CON-

- Permixtas habuere diu: latumque per aequor,
 Ut terrestre, coit, ^b confertis puppibus, agmen.
 Sed nox saeva modum venti, velique tenorem
 710 Eripuit nautis, ^c excussitque ordine ^d puppes.
 Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
 Poturae te, Nile, grues, primoque volatu
^e Effingunt varias, casu monstrante, figuras.
 Mox ubi percussit tenfas Notus altior ^f alas:
 715 Confusos temere ^g inmixtae glomerantur in orbes,
^h Et turbata perit dispersis littera pennis.

• Cum

VARIAE LECTIOES.

a promixtas V. 1. b confertis Ed. Maitt. V. ad L. III, 575. c excussit ab Marp. d puppis V. pr. e effi-
 ciunt B. 1. Marp. f undas W. pro var. lect. g mixtas V. 1. h consurbata B. 1.

conjecturam ponentibus. Vide ad L. III, 523.

703 HESPERII] De Antonio dicit, & reliquis, quos in Italia exercitus parti praefecerat Caesar. Ideo dixit Hesperios. SCHOL.

705 FRACTURUM] Qui maria mitigaret. IDEM. Vel potius dissecaret, dispelleret, & dissolveret immensos fluctus, & undarum moles.

705 BOREAN] Ab Italia enim ad Epirum navigantibus Boreas prosper erat. SCHOL. Vide ad VI. 720. & hic Hortens.

706 DOCTAEQUE PARI MODERAMINE D.] Vir summus J. F. Gronovius Obiter. L. 1. c. 13. legendum esse ex conjectura censet *ductaeque*. quia proprie dicitur, *ducere remos*, ut ibi docet. Adde Ovidium ex Ponto L. 1. El. 5.

Et ducit remos, qua modo navis aqua.

Reducere idem L. XI. Metam. 462. Verum *ducere dextras*, vel *brachia* simpliciter ita positum *promigare* debuisset probari. potius id notat *natare*, ut docent exempla ubivis obvia; & vide ad L. IV, 150. Quare hic non possum viro magno accedere: sed & condonemus hoc. Plurimum videtur voluisse dicere Lucanus: scilicet naves mansisse ordinatas, & tamquam terrestre agmen aequato, & stabili cursu processisse per ventum leniter flantem, & per gubernatores, vel remiges artis suae peritos, qui ita dirigebant naves, ut parem, & vento respondentem cursum tenerent. *Doctae* ergo *dextrae* sunt, quae naves in ordinibus suis tenebant, & bene seu clavo, seu remis dirigebant. ut passim *docta manus* Ovidio, & alius in usu est. V. L. 11. Amor. 7, 24. 1. Art. Amat. 518. & ibi Heinsum, ac Cuperum Apoth. Homeri p. 116, 186. Nihil etiam variant ulli libri.

708 CONFERTIS] i. e. conjunctis puppibus. Ita

simul omnes erant, quasi irent per terram. Hoc dicit Virgilius; *lases sub classibus aequor*. SCHOL.

713 CASU] Bene *casu*. non enim novere rationem. IDEM.

713 FIGURAS] Litterarum scilicet, quas volatus sui ordine faciunt. Talis est natura avium, quae longa colla habent, ut primitus, una praecedente, ordinatum ad similitudinem litterarum volent. Deinde ipsa lassata retrovertitur, & alia antecedit. Sed venio contrario illico ordinem volandi deferunt. IDEM. Vide Servium ad Aeneid. 1, 402. Hunc locum, & L. VII, 832. imitatus est Claudianus B. Gild. 474.

*grues aestiva relinquunt
 Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo.
 Ordinibus variis per nubila textur ales
 Littera, pennarumque notis inscribitur aër.*

ubi multa de his habet Barthius.

714 TENSAS] Duo Pulm. Codd. Regius prim. Voss. sec. & meus cum Edd. Ven. Taberii, Sulpit. Ascens. Micyli, aliisque *densas* i. e. confertas, junctas. L. 1, 473.

Agmine non uno, densisque incedere castris.

Nihil tamen muto. hae voces crebro apud nostrum, & alios permutantur.

719 LASSI] Lissus est portus Epiri. Hunc temere cupientes praetergressi sunt, vento non flente. SCHOL.

720 NUDAS AQUILONIS UNDAS] Expositas, intactas. Hic portus Aquilone flante turbatur, placidus fit Austro. Austro Boreae succedens, qui est Aquilo, hunc (hic Voss. pr.) fecerat portum i. e. ut tutus esset, & placidus, cum ingrederetur classis Antonii. IDEM. Est *ὑπὸ τῷ ἀνέμῳ*. Nam proprie Austro

- * Cum primum redeunte die ^b violentior aër
 Puppibus incubuit, ^c Phoebeo concitus ^d ortu,
 Praetereunt frustra tentati litora ^e Lissi,
 720 ^f Nymphaeumque tenent. nudas ^g Aquilonibus undas,
 Succedens Boreae jam portum fecerat Ausfer.
 Undique collatis in robur Caesaris armis,
 Summa videns ^h duri Magnus ⁱ discrimina Martis
^k Jam castris instare suis: seponere ^l tutum
 725 Conjugii decrevit onus, Lesboque remota
 Te procul à saevi strepitu, Cornelia, belli
 Occulere. Heu, quantum mentes dominatur in aequas
 Justa Venus! dubium, trepidumque ad proelia, Magne,
 Te quoque fecit amor: ^m quod nolles stare sub ictu
 730 Fortunae, quo mundus ⁿ erat, Romanaque fata,

Conjux

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ut A. Edd. Asc. Verf. Mic. Hort. aliaeque. V. ad L. 14, 746. b *velocior ausfer* B. 1. c *Phoebeis* MSS. 2, d *ictu* A. V. L. 11, 214. e *Lipfi A. Bessi Marp. Lyssal.* f *Limpheum* Marp. *Ripheum* Ed. Ven. g *Aquilonis* in O. 1. h *Magn. d. V. i. M.* i *discrimine* B. 1. k *innicus.* l *tutu* B. 1. *santum* V. 1. a m. sec. m *quo* VV. LL. Steph. V. tert. R. 1. n *erant* V. 1.

Austris patet Nymphaeum. GROT. Ed. pr. Imo Nymphaeum ab Austro non est tutum. Nec magis illud verum, quod sequitur:

Succedens Boreae jam portum fecerat Ausfer.

Imo succedens Austro Africanus Nymphaeum fecerat portum, id est tutum à ventorum injuria. Omnino aut quos nos habemus Caesaris commentarios, non legit Lucanus, aut non intellexit. IDEM. Ed. sec. Imo Nymphaeum ab austro tutum non est. Dicendum ergo, quod Servius ait ad 111. Aeneidos: *Ausfer quivis ventus. nam ad Thraciam Aquilone navigatur.* Sed nec sequentia cum Caesaris commentariis concilia. Nam eo teste certo, incredibili felicitate Ausfer, qui per biduum flaverat, in Africum se vertit, non Boreas in Austrum. IDEM. Ed. tert. Erravit procul dubio Lucanus. Neque enim haec verba capi possunt pro non expositas Aquilonibus, aut in quas non stat Aquilo, ut exponunt interpretes: tum enim debuisset dixisse *tutas*. Neque etiam portum, in quem intrari nequis flante Aquilone, ut alii. Sed vel sic erraret, & esset contra Lucani mentem, qui dicit Borea flante (vs. 705. cum Caesar scribat eos naflor Austrum navis solviffe) Caesarianos huc cursum direxisse, & jam Nymphaeum tenuisse: quod cum non tuta esset statio, Aquilone flante, feliciter Boream in Austrum esse versum, & ideo portum idoneum factum canit. Sed longe aliter

Caesar B. Civ. L. 111, 26. Naflor portum, qui appellatur Nymphaeum, ultra Lissum millia passuum 111, eo navis introduxerunt: qui portus ab Africo segebatur, ab Austro non erat tutus, leviusque tempestatis, quam classis periculum aestimaverunt. Quo simul atque intus est itum, incredibili felicitate Ausfer, qui per biduum flaverat, in Africum se vertit. ubi vide, quomodo D. Vossius, & Daviesius aliquantum defendere Lucanum conentur, & pariter refellant. Mutavi autem paullulum distinctionem, τῶν εἰς γὰρ post tenent, non post nudas ponens.

723 DURI MARTIS] Variant hic scripti, & editi. *Diri* Pulm. & Bersim. unus, & duo ex meis. Quod magis esset ominosum. nam malum eventum timebat Pompejus. Passim hac in re *dirum* usurpari, & cum *durum* confundi, notum. *dirus amor ferri* 1, 355. ubi alii *durus*. Vide Bentl. ad Horat. Carm. 11, 12, 3. Drakenb. ad Silium xiv, 126. Vossiani primus, & secund. cum Edd. Venera. Brix. & Med. *saevi*. sed sequitur *saevi belli*. ad *saevi* vide ad L. 111, 127.

Saeva tribunicias voverunt proelia dirae.

Sed *duri* retineo. *Dura proelia* Propert. L. 111, 3, 24. *Durus Mars* Virgil. Ecl. x, 44. aliisque. *dura bella* nostro Lib. v, 265. adde Celeb. Burmann. ad Valer. Flacc. L. vi, 545.

- - - *duri discrimine belli.*

725

- Conjux ^a sola fuit. mentem jam verba paratam
Destituunt, blandaeque juvat ventura trahentem
Indulgere morae, ^b & tempus subducere fati.
Nocte sub extrema, pulso torpore quietis,
735 Dum fovet amplexu gravidum Cornelia curis
Pectus, & averſi petit oscula ^c grata mariti;
^d Humentes mirata genas, percussaue caeco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens. vita non nunc mihi dulcior, inquit,
740 Cum taedet vitae, laeto sed tempore, conjux,
Venit moesta dies, & quam nimiumque, parumque,
Distulimus: ^e jam totus adest ^f in proelia Caesar.
Cedendum ^g est bellis, quorum tibi tata latebra
Lesbos ^h erit: desiste preces tentare; negavi

745 Jam

VARIAE LECTIOES.

^a causa Marp. ^b deest in P. 4. B. 2. meis 9. Edd. Rom. Parm. Ald. Col. pr. ^c blanda R. 1. ^d humentes MSS. 3. ^e cum B. 1. nam Ed. Ven. ^f ad H. V. 1. ^g deest in V. 1. ^h erat B. 1.

725 LESBOQUE REMOTA] Reposuerat Grotius ex duobus Pulm. & Berſm. MSS. *remotam*, quibus accedunt quatuor, vel quinque mei cum Ed. Veneta. Ceteri omnes, & optimi *remota*: quod idcirco reſtitui; licet & alterum non damnum: aeque enim Latinum est. Cicero in Oratore c. 9. in f. Vide Barthium ad Claudian. p. 73. *Remotus* de terra passim auctores. Cicer. ad Attic. L. VIII. Ep. 8. valde apposite *Apulia ab impetu belli remotissima*. Justin. L. XLIII, 3. *In remoto sinu* &c. Iſe noſter. vi. 774.

- - - *feriat dum moesta remotas
Fama procul terras.*

II, 734.

- - - *procul hoc ut in orbe remoto.*

VIII, 215.

- - - *remotas
Medorum penetrare domos.*

IX, 474.

- - *externa forſan, longaeque remota
Prodigium tellure fuit.*

727 AEQUAS] In mentes aeque amantes. SCHOLIAST. Bonas, pias, faciles. GROTIUS.

728 JUSTA] Hoc verbo excuſavit, quod dixit, *dominatur*. i. legitima. SCHOL.

729 QUOD NOLLES &c.] In civili bello, sub quo erat mundus, stare nolebas. IDEM.

731 CONJUX SOLA] Propter hanc detrectabat

bella civilia. Ergo in uxore tantum tua Romana fata pendeant, ut civilia bella non essent. SCHOL. Male Schohaſtes, & plurimi interpretes *quod* capiunt, ut conditionalem particulam; quasi vellet Lucanus, conjugem solam fuiſſe in causa, quod nollet Pompejus se periculo, & telis fortunae submittere, & ideo proclium distulerit. Contrarium docent ſequentia. *Quod* est relativum pronomen, ut recte jam vidit Berſmannus. dicit auctor, conjugem solam esse illud, quod nollet periclitari, licet totus mundus, & Romanum nomen essent sub ictu fortunae, nota Grammaticis locutione.

732 TRAHENTEM] i. differentem, quae futura sunt, ut eſſet diutius cum uxore, quam fata permittunt. SCHOL.

736 ADVERSI] Alii legunt *averſi*, quasi in alteram partem ab eo verſi; sed tunc occurrit, quomodo sit: *humentes mirata genas*: nisi palpitando forſan. VERSELLA: *Adverſi* Pulm. tres, Berſm. duo, & mei octo cum Edd. Rom. Parm. Sulp. Aſcenſ. Verſell. Mic. Hort. aliisque. quod exponunt, oppositi, & ad se os habentis. Sed praefero *averſi*, ſive se avertentis, dum petebat oscula. passim in his variari diximus alibi, & notum est. Dein, exceptis Rom. & Parm., eadem editiones exhibent *percuſa* cum MS. Wittiano. male: V. ad L. I, 487. Dein ordinem verborum mutavi sic; *vita non nunc mihi dulcior*: vulgo erat durissime *non nunc vita mihi d. mihi non vita nunc* Pulm. unus. *vita nunc non mihi* Hulſt. *mihi nunc vita non* Marp.

F f f

&c

- 745 Jam mihi: ^a non longos à me ^b patiēre recessus.
 Praecipites aderunt casus: properante ruina,
 Summa ^c cadunt. satis est audisse pericula Magni.
^d Meque tuus decepit amor, civilia bella
 Si spectare potes. nam me, jam ^e Marte parato,
 750 Securos cepisse pudet cum conjuge somnos,
 Eque tuo, miserum quatiunt ^f cum classica mundum,
 Surrexisse sinu. vereor, civilibus armis
 Pompejum ^g nullo tristem committere damno.

Tutior

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nec Ed. Asc. Verf. Mic. M. ^b paterere B. i. patiēre W. ^c cadens VV. L.L. Steph. P. i. B. 2. ^d nosque V. sec. ^e morte parata V. sec. ex vl. 773. paraflo V. 1. a m. pr. cruenti meus. ^f dum O. l. ^g in nullo H.

& meus. in Regio uno, & Wittiano non vita mihi nunc.

737 MIRATA] Nescit enim, quae causa sit lacrimis. Caeco. Caecum vulnus dixit, cum timore animus vulneratur. SCHOL.

739 VITA NON NUNC &c.] Dicit, non nunc sibi esse dulciorem sua vita, cum cum vitae taceat, sed ante in suorum prosperitate. IDEM.

741 NIMIUMQUE PARUMQUE] Nimum si instantia fata consideres. Parum, si vitae intuearis affectum. IDEM. Bene explicat vetus Scholiastes: nimium ad belli rationem: parum ad affectum. GROT. Ed. tert.

742 ADEST] Quia venit Antonius. SCHOL.

744 DESISTE] Sine ratione rogas me. Ego enim ipse à me jam impetrare non potui, ut teterem. Hoc dicit, propositum suum non posse convelli. IDEM.

745 NON LONGOS] Recte hic Ascensius exponit pro non diu duraturos. Addit enim causam Lucanus, quia praecipites aderunt casus &c. Sulpitius, Hortens. & alii exponunt per non procul à me aberis. male. Hoc sensu longum nomen, & longissima regna dixit. Ovidius L. III. Amor. El. 9. Metam. L. x, 35. & passim longum pro diuturno occurrit. Sic L. I, 90. longi labores. L. VI, 1, 846. longior dies.

747 SUMMA CADUNT] Videtur latenter mortem suam denuntiare. IDEM.

747 SUMMA] Magna Steph. variae lectiones, Reg. unus, Oxon. unus. male. V. ad L. I, 70.

Stare diu. - summisque negatum

747 SPECTARE] Deceptus, inquit, sum, qui te amavi, ut circa me piam; si tu potes videre bella civilia: nam innocens non es, si desideras

interesse SCHOL.

749 NAM ME JAM] Msc. jam me jam, probe. BERSM. Mihi hoc quoque valde adridet. Lib. II, 538.

Jam jam me praeside Roma.

* In duobus Vossianis, & meo nam jam me. an etiam jam jam me. nam me iam alius Voss.

750 EQUE TUO MISERUM QUATIUNT] Msc. deque tuo quatiunt miser. alt. eque tuo quatiunt miserum cum cl. tert. eque tuo quaterent miser. BERSMANN. Meque tuo Voss. unus, & Oxon. aque tuo Witt. & Marp. deque tuo Voss. unus atque tuo meus. Omnes Pulm. & undecim, pluresve mei quatiunt miserum, vel inverso ordine, cum editis ante Grotium, qui reposuit quatiunt, ut est in Voss. quarto, pro var. lect. Sed efficacius est praesens. quaterent Voss. tres.

752 VEREOR &c.] Erubescō, inquit, sic ad bella civilia descendere, ut non ante factus sim trillis damni alicujus incurfu. Nam non decet ad civile proelium aliquem venire gaudentem. SCHOLIAST. Pudet me in hoc civili bello, quo omnes conjugibus, ac liberis carere debent, laetum ob uxoris praesentiam conspici. GROT. Recte. non perceperunt sensum ceteri interpretes, quos secutus est Bersmannus, quasi vereretur, ne esset trillis Pompejus, quia Imperator hilari, & alacri animo esse debet.

753 POSITAMQUE] In Lesbo scilicet. Longius te positam adversa mea fortuna non opprimat te penitus. SCHOL.

757 IMPULERINT] i. everterint, & dejecerint. SCHOL.

757 OPTIMA NOSTRI] Aldus legit pars optima Magni; sed significantius legitur nostri. VERSELL. Nostri est ab Ascensio, quem secuti quoque sunt Paris.

- Tutior interea populis, & tutior omni
 755 Rege late, ^a positamque procul fortuna mariti
^b Non tota te mole premar. si numina nostras
^d Impulerint acies, maneat pars optima Magni;
 Sitque mihi, si fata ^e prement, victorque cruentus,
 Quo fugisse velim. Vix tantum ^f infirma dolorem
 760 Cepit, & ^g adtonito ^h cesserunt pectore sensus.
 Tandem, ut ⁱ vix moestas potuit proferre ^k querelas:
 Nil mihi de ^l fati thalami, Superisque relictum est,

Magne,

VARIAE LECTIOES,

^a positamque R. pr. ^b nec R. i. ^c totamque R. i. ^d impulerunt V. i. ^e prement vulgo. ^f forma B. i.
^g attoniti Ox. pr. ^h cessere Edd. Sulp. Asc. Verl. Mic. Hort. aliaque. ⁱ vulgo vox. ^k querelas B. i.
^l factis R. pr. a m. pr.

ris. A. 1512. Micillus, & Hortens. contra omnes
 Mistos. praecessit etiam nostras. Dein scripti *prement*
 cum uno Bersm. Voss. primo, sec. quarto, & quin-
 to, Marp. Amst. & meo, ac Edd. Aicent. & Mi-
 cylli ad vitandam *transpositionem*: praecedit enim *pre-*
mas. vel, si mavis, scribe *prement* cum Wittia-
 no, Voss. tert. & Hortensio, non *prement*.

759 VIX TANTUM] Magna enim, quae sunt,
 sustineri mente non possint. SCHOL.

761 TANDEM UT VOX] Misti duo *tandem vix*.
 probe. BERSM. Vulgata lectio *tandem ut vox*
 ab Aldo in textum primum inserta est, quom se-
 cuti sunt Colin. Steph. Gryph. Pulm. Bersm. &
 dein reliqui, habentque ex meis duo solum Vos-
 siani. Ceteri editores exhibent *tandem vix* cum
 quinque Pulm. & meis undecim codicibus. Virgil.
 III. Aen. 308.

- - - calor ossa reliquit:

Labitur, & longo vix tandem tempore satur.

Sed quinque Vossiani veram, ut puto, servarunt
 nobis lectionem, quam reposui *Tandem, ut vix*.
 ut in Voss. quarto a m. sec. modo legitur. inter-
 tio erat deletum. supplendum est verbum *ait*, vel
dixit, non infrequenti apud poetas ellipsi, ut no-
 runt illi, qui eos legunt. Noster ipse L. II, 493.

- - - calida prolatus ab ira

Non satis est muris, &c.

Supple *dicit*. Adde versum hujus L. 539. & ad L.
 VI, 779. Forsan quoque voluit auctor omissione
 hujus verbi exprimere hiatum orationis Corneliae
 vix prae dolore expressae, & singultibus primo
 abruptae. Dein unus Bersm. Vossiani sec. tert.
 quint. & sext. Regius prim. Hulst. Amst. cum Scho-
 haste, & Edd. Ven. Brix. aliisque *proferre*. Ut
 sensus foret. Ut Cornelia satis firma fuit ad vo-

cem efferendam, & laborem loquendi, quod prae
 dolore nequiverat, pati potuit. nam nimis con-
 cise esset dictum *pro* ita loqui, ut audiri possit, ad
 aures perferre. Judicent acutiores. *proferre* interim
 retineo. Propert. L. I, 18, 3.

Hic licet occultos impune proferre dolores.

761 VIX MOESTAS &c.] Vix potuit querelas
 suas sermone perferre i. e. persequi. SCHOL.

762 NIL &c.] Verba Corneliae. Nihil ha-
 beo, quod murmurem contra fata, & contra Deos,
 quasi divortium mortis nobis intulerint, sed con-
 trate, qui me plebeio more dimittis. IDEM. Ego
 nihil, inquit, nunc de ipso conjugio, aut ejus
 fortuna conqueror, aut etiam de voluntate deo-
 rum erga nos: sed de te ipso queror, quod à te
 dimittor, frequenter, & veluti ex plebe aliqua &c.
 Fuit autem Cornelia haec Scipionis filia, ejus, qui
 postea in Africa periit, eodem bello. MICYLL.

763 NON RUMPIT] Separamur à nobis, cum
 adhuc ambo vivamus. SCHOL.

764 SORTIS FREQUENTI] Hoc est, quod vulgo
 fit, & quod ignobilibus contingit. repudio à te re-
 cedo. IDEM. Mser. duo *querenti*: libri aliquot,
sorte frequi. *sorte frequenti* dicit, ut frequenter so-
 let accidere. BERSM. Vulgari admodum sorte,
 hoc est, divortio: cum alioqui vere amantes
 mors sola separet. Speciem autem divortii habet
 ista separatio. Ideo dicit *dimissa*, quae vox divor-
 tio convenit. GROT.

767 PLACEMUS] Ironice dicit hoc. i. e. Cae-
 sarem placemus repudio nostro, quod post ejus
 filiam habeas alteram conjugem. SCHOL. Li-
 bri quidam cum nota interrogationis; minus pro-
 be. est enim Ironica concessio. BERSM.

769 NONNE OLIM] Hoc est, ex quo in conjugis
 F f f 2 jura

- Magne, queri: nostros non * rumpet funus amores,
 Nec diri fax summa rogi: sed ^b sorte frequenti,
 765 Plebejaque nimis carco ^c dimissa marito.
 Hostis: ^d ad adventum rumpamus foedera redae:
 Placemus Socerum. Sic est tibi cognita, Magne,
 Nostra fides? ^e credisne aliquid mihi tutius esse,
 Quam tibi? ^f non olim casu pendemus ab uno.
 770: ^g Fulminibus me, facve, jubes, tantaeque ruinae
 Absentem ^h praestare caput. secura videtur

Sors tibi,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ita R. pr. V. pr. *rumpis* Edd. Rom. Parm. Omnib. vulgo *rumpis*. b *sorte* W. R. i. Ed. Hort. c *dimissa*.
 V. i. R. pr. Edd. Ven. Br. Med. d *in* R. i. Q. i. e *credis* H. f vulgo *nonne*? g *fulminibus* V. i.
 h *praebere* Boh. *servare* B. i.

jura pervenimus. Est ergo confirmatio *ne* non-
 ne conveniemus? SCHOL. *Voss. sec.* Mscr. tria
non olim, & quartum: *nos olim casu pendemus ab*
uno. q. d.

Pendet ab unius nostra salute salus.

BERSM. *Nonne* in textum primus rursus intru-
 fit *Aldus*, quem tamen *Ascens.* *Versell.* *Micyll.* &
Hortens. non secuti sunt. Omnes vero illi per
 interrogationem, ut & *Sulpitius*, exponunt. Ab-
 est certe illud *ne* ab omnibus *Mitis Pulm.* & *meis*,
 recentiore unum, & alterum si excipias. *Nonne*
olim variae *L. L.* *Steph.* *nos olim* *Voss.* text. De-
 levi itaque illud *na*, uti & interrogationis notam
 post *uno*, & *caput*. Respondet *Cornelia* ad *Pom-*
paei dictum *Tutior late omni rege, & si paeis pro-*
cul a fortuna mariti. Hoc modo: an credis, *Ma-*
gne, aliquid mihi tutius esse, quam tibi? sane non.
 non enim olim modo sors nostra conjuncta fuit;
 sed etiam nunc tuum periculum meum est. Nec
 moveor hic *Scholiasse*, cum illo antiquiores *Miti-*
ne non agnoscant. Sequentia etiam mihi cum a-
 liis sine interrogatione prolata magis placent. Hic
 enim est sensus. Quid, quod hoc minime tutum
 sit; sed ea ablegatione me jubeas, absentem prae-
 stare caput omnibus malis.

769 *Uno*] Antiqui dicebant duos amicos, sive
 conjuges invicem amantes unam habere animam.
 unde & Graece dicuntur *μὴν ψυχὴν ἐκ δύοι τραπε-*
ταιν. SCHOL.

770 *Fulminibus*] *Fulminibus* Msc. male: cala-
 mitati. BERSM.

771 *Absentem*] Nam ego pereo absens, cum
 tu perieris. SCHOL.

772 *Sors tibi*] Sensus hic est. Videtur haec
 tibi sors esse secura, ut sine te sim, cum vota mea

nunc perire facias. Nam cum ego semper opta-
 verim, te esse conjugem, & aut ante eum, aut
 cum eo perire, tu facis, ut, cum mala aequo ani-
 mo non potuero (*potero* *Voss. pr.*) sustinere, post
 te moriar: quia superstes esse non debeo. SCHO-
 LIAS.

772 *Vota perisse*] Cum nolis me exaudire,
 & patiaris, me in moestitia vivere. *SULPIT.* Sen-
 sus est: Mea vota sunt, non ut post te misera vi-
 vam, sed ut tecum moriar. quibus votis tu nunc
 resistis, cum me speras (sive cogitas) a praesen-
 tia tua divellere. *OMNIBON.* Haec expositio
 melior. Est enim verborum ordo: Cum facias
 mea vota perisse, ac frustra esse, quibus scilicet
 ego illud mecum constitui, atque optavi, ut nolim
 saevire malis, sed potius &c. In quibusdam au-
 tem *servire* legitur pro *saevire*. *MICYLL.* Ite-
 rum rejicit cum indignatione superius argumen-
 tum a tuto. Tutior interea populis, & tutior om-
 ni rege, late, cum tristissima sit mea fortuna,
 etiam nunc, cum meas preces, ac votum repu-
 dles: Cupio tecum commori, quod mihi gra-
 tius est, quam tibi superesse. Et huic quidem vo-
 to obstrepis: quare ego in maximo sum moero-
 re. Vel, ut *Micyllus* exponit. Cum facias mea
 vota perisse, ac frustra esse: quibus illud mecum
 constitui, atque optavi, ut nolim saevire malis.
 Aut *servire* malis potius, ut quaedam habent exem-
 plaria. Quae lectio, recte hic quadrare videtur,
 ut malit mortuum sequi, quam in luctu vitam de-
 gere. *HORTENS.* Cum facias etiam nunc vota
 perisse, ut nolim servire malis. Aliter haec disun-
 guenda hunc in modum:

- - - - - *secura videtur*
Sors tibi, cum facias etiam nunc vota perisse?

U

Sors tibi, cum facias etiam nunc vota, perisse.
 Ut nolim servire malis, sed ^a forte parata,
 Te sequar ad manes; feriat ^b dum moesta remotas
 775 Fama procul terras, vivam tibi nempe superstes.
 Adde, quod adfuefcis fatis, tantumque ^c dolorem
^d Crudelis me ferre doces. ignosce fatenti:
 Posse pati, timeo. ^e quod si ^f sunt vota, Deisque
 Audior, eventus ^g rerum ^h sciet ultima conjux.
 780 Sollicitam rupes jam te victore tenebunt,

Et ^a pup-

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo morte. ^b ad B. i. demum ista Marp. ^c laborem Marp. ^d crudelem VV. LL. Steph. ^e quid H. ^f sint B. i. meus. ^g vestros Marp. ^h sciat meus.

*Ut nolim servire malis, sed morte parata
 Te sequar ad Manes, feriat dum moesta remotas
 Fama procul terras, vivam tibi nempe superstes.
 Adde quod adfuefcis fatis, &c.*

Dixerat Pompejus:

*Tutior interea populis, & tutior omni
 Rege late.*

Regerit Cornelia, quomodo fieri possit, ut ipsa
 secura sit, cum Pompejus ipse eo loco positum se
 sentiat, ut mortuum se, quam vivum malit. Nam
 & hoc dixerat:

*- - non nunc vita mihi dulcior, inquit,
 Cum taedet vitae, laeto sed tempore conjunx.*

Quomodo ergo, ait Cornelia, ego secura ero,
 cum tibi mors in voto sit? Deinde fac me satis
 fortem futuram, ut tibi superesse nolim, tamen
 tamdiu saltem superero, donec nuntius cladis ad
 me advenerit. Jam vero & hoc ipsum metuo, ut
 satis fortis sim ad mortem capeffendam, postquam
 à te seposita didicero te carere. GROTIUS. Valde
 turbant hic Scholiasies, & Interpretes. Ingeniosa
 sane est Grotii distinctio, & expositio, quam pro
 parte secutus sum. In primo versu hanc puto Lu-
 cani fuisse sententiam praecedentibus junctam. Tu
 sane jubes me absentem praestare caput meum ful-
 minibus, & ruinae tantae. Tu vero securus vide-
 ris esse, quidquid contigerit, cum etiam nunc optes,
 te mori; *secura enim sors viro forti est mors*. Id-
 eo addit: verum ego, licet etiam tam fortis
 sim, ut te sequar ad manes, tamdiu post te vive-
 re debebo. Ex hac autem interpretatione patet,
 non *morte parata*, sed *forte parata*, ex optimo Co-
 dicis Wittiano esse scribendum. *Mori est sors pa-
 rata*. quae est in manibus. Appolite noster Lib.
 VII, 308.

*Vestri cura movet. nam me secura manebis
 Sors quaesita manu.*

ubi etiam turbant MSS. L. IX, 211.

Scire mori, sors prima viris, sed proxima rogi.

In multis Lucani locis praeterea sors pro mors re-
 stituendum putat Ill. Heinsius, de quibus suis lo-
 cis agemus, ad Silium L. XIV, 629.

*Et, si fata ferant, juvat inter proelia ferro
 Posse mori. Socium miseret, qui sorte pudenda
 In morem pecudum effudere subilibus aetris
 Inlaudatam animam.*

Sors legendum certe in Symposio Aenigm. 15. de
 vipera.

Id mea sors patitur, quod jam mea fecit origo.

Violentam manum Heumannus adhibens legit
mors faciet. V. ad L. VII, 816. VIII, 704. IX, 762,
 779. &c. *Morte parata* dixit auctor Lib. VIII, 32.
 Ut autem significat hic *quamvis*, ut millies. Per-
 peram Sulpit. Ascens. alique praetulerunt *saevire*.
 ut est in uno Berfui. Unice verum est, *servire ma-
 lis* i. e. mala iniquo, & quasi victo animo pati, ut
servire togae, & alia apud nostrum.

773 SAEVIRE] i. furere, & in me agere atroci-
 ter. Sunt, qui legant *servire malis*; licet victoribus,
 quia iniquis. VERSELL.

774 FERAT DUM] Certe usque dum ad me tam
 procul remotam cladis tuae pervenerit fama, vi-
 ctura sum. SCHOL. Ratio superioris est: Nam
 cum vota mea sint, inquit, ut nolim saevire ma-
 lis, sed tecum una mori, interea dum moesta ista
 fama, de clade scilicet tua, ad terras ignotas, hoc
 est, ad Lesbium usque pervenit, ego vivere, ac ti-
 bi superstes esse cogar: quod diversum, atque alien-
 um à votis meis est. MICYLL. Et tamen, in-
 quit, non ero nimis praeceps in accersenda mihi
 morte, sed tamdiu superstes tibi vivam, dum fa-
 ma de te victo in Lesbium ad me perveniat. id
 quod diversum à meis votis est. Has vocat ter-

- Et ^a puppim, quae fata feret ^b tam laeta, ^c timebo.
 Nec solvent audita metus mihi prospera belli,
 Cum vacuis projecta locis à Caesare possim
 Vel fugiente capi. ^d notescunt litora clari
 785 Nominis exsilio, ^e positaque ^f hic conjuge Magni,
 Quis Mitylenaeas ^g poterit nescire ^h latebras?
 Hoc precor extremum, si nil tibi ⁱ victa ^k relinquent
 Tutius arma fuga, cum te commiseris ^l undis,
^m Quolibet infaustam potius descecte carinam:
 790 Litoribus quaerere meis. Sic fata, relictis
ⁿ Exsiluit stratis ^o amens, tormentaue nulla
 Vult differre mora. ^p non moesti pectora Magni

Sustinet

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a puppim V. 2. puppi V. sec. ^b jam B. 1. V. 1. VV. L.L. Steph. ^c timebo? B. 2. ^d notescunt H. ^e oppositaque V. 1. ^f vulgo ibi. ^g possit B. 1. ^h tenebras Marp. ⁱ fata Marp. ^k relinquant B. 2. W. O. 1. V. 1. ^l undas Edd. Rom. Parm. non male. ^m quolibet VV. L.L. Steph. ⁿ Exiliis MSS. & Edd. qdd. ^o demens A. ^p nec H. V. 1.

ras remotas. Dixerat Pompejus paulo ante,

Positamque procul fortuna mariti

Non tota te mole premat.

Quod ita invertit, ut *Micyllus*, meo iudicio, pulchre exponit. Imo, inquit, ego plus aliis, & quasi perpetuo misera, atque anxiosa ero, siue vincaris, siue viceris: ac spero, optoque futurum, ut postrema ejus rei fama ad me penetret. **HORTENS.**

776 **ADSVESCEIS**] Quod in hac re adsvescis me i. adsvesfacis, ut fata valeam sustinere, cum coeperint nos separare. **SCHOL.** Adsvescis me, active posuit. **SULPIT.** Eodem modo & *Omni-bonus* exponit. Videtur autem inversio ejus esse, quod Pompejus supra dixit:

Positamque procul fortuna mariti

Non tota te mole premat &c.

Imo enim inquit, ego plus aliis, & quasi perpetuo misera, atque anxiosa ero, quod siue victus fueris, siue victor, postrema ejus rei fama ad me perveniet &c. **MICYLL.** Illud autem *adsvescis*, sitne erratum scribarum pro *adsvesfacis*, an hic, ut alibi, Hispaniensis poeta à puritate Latini sermonis desciverit, in medio relinquam. **GROT.** Ed. tert. Miror, Grotium, si quidem à *adv* haec umquam scripsit, vel scire publicari voluit, hic dubitare, an *adsvescis* erratum sit scribarum pro *adsvesfacis*, an vero Lucanus hic à puritate Latini sermonis desciverit. Prius non esse, patet ex Prisciano, qui col. 798. *adsvescis* pro *adsvesfacis* lumi docet ex hoc

loco. Alterum quoque non verum esse, scimus ex Virgilio, Siliio, aliisque, *adsvescere* active utentibus. Vide *Paslerat.* & *Broukhuf.* ad *Propertium* L. 11, 2, 12.

Mox venit adsveto mollis ad arva iugo.

& *Cl. Dukerum* ad *Florum* L. 14, 12. §. 43. *Armenius* in hoc unum servitutis genus Pompejus *adsvetarat.*

577 **FERRE**] Ut abesse, & sine te esse consue-sciam. **SCHOL.**

778 **POSSE PATI TIMEO**] Timeo, si credis, me posse hoc aequo animo pati (*sustinere* Voss. sec.) ut tibi supervivam, cum hoc tu sustinere (*ferre* Voss. pr.) me doceas. **IDEM.**

778 **SI SUNT VOTA &c.**] i. e. si autem vota mea à numinibus audiuntur, & tu victoriam fueris consecutus, ego tua uxor postrema hoc sum auditura, quam primam decebat audire. **IDEM.**

780 **RUPES**] Deserta scilicet montium, quippe in exsilio constitutam. **IDEM.**

781 **FATA FERET**] Ita malui cum *Grotio*, *Taberio* & *Ascensio*, ac *Ed. Veneta*, quatuor *Pulm.* duobus *Bersm.* & undecim, pluribusve meis. Reliqui *ferat.* Post *timebo* signum interrogationis omisi ab *Aldo*, & multis aliis appositum, sed incongruum. cum exponat *Cornelia* futura sua mala, etiam vincente *Pompejo*. Supra autem pro *rerum sciet*, male citatur à *Scholiasse Cruq.* ad *Horat.* *Epod.* 1, 15. *belli sciat.*

782 **NEC SOLVENT**] Etiam si te victorem audiero, timere non desinam. **SCHOL.**

- Sustinet amplexu dulci; non colla tenere:
 Extremusque perit ^a tam longi fructus amoris:
 795 ^b Praecipitantque suos luctus: ^c neuterque recedens
 Sustinuit dixisse, Vale; vitamque per omnem
^d Nulla fuit tam moesta dies. nam cetera damna
 Durata jam mente malis, ^e firmaque tulerunt.
 Labitur infelix, manibusque excepta suorum
 800 Fertur ad aequoreas, ac se ^f prosternit, harenas,
 Litora que ipsa tenet, tandemque inlata ^g carinae ^h est.
 Non sic infelix patriam, ⁱ portusque reliquit
 Hesperios, saevi premerent cum Caesaris arma.
 Fida comes Magni ^k vadit duce sola relicto,

805 Pom.

VARIAE LECTIONES.

^a jam A. ^b praecipitantque B. 1. R. 2. A. ^c neuterque O. 1. Haec verba neuterque r. s. d. vale in Voss. tert. a m. pr. defunt. ^d non fueras Marp. ^e firmata R. 1. ^f persternit H. ^g carina O. 1. ^h deest in R. 1. V. 1. ⁱ portusque Hesperium P. 1. ^k vulgo vadis, fugis. tibi.

782 PROSPERA BELLI] Pulm. quatuor Codd. duo Berfm. & mei tredecim cum Editionibus Veneta, Brix. Ascens. Versell. Micylli, Hortens. aliusque *prospera bella*. quo consensu moveor sepe ad probandum hic *ita bella*. L. IV, 387.

*frustra que rogasse
 Prospera bella deos.*

Silius L. VII, 13.

*Libyae finem inter prospera bella
 Vincendi statuit.*

XV, 520.

passos per prospera bella

Florus L. 1. c. 1. *ad subita bella excubares*. ubi vide Salmas. & Dukerum, ac Gronovium ad Livium L. VI. c. 32. *ad subita belli*. vulgo illic quoque, & in uno Voss. *bella*. Sed *subita*, *prospera bella* &c. sunt quaecumque bella subita. *prospera belli* &c. sunt casus, & eventus illius belli, de quo agitur. quare hic *belli* cum aliis MSS. & Edd. retineo. L. VII, 107.

*placet haec tam prospera rerum
 Tradere fortunae.*

684.

*superbum
 Prospera bellorum, nec fractum adversa videbunt.*

& sexcenta similia apud alios auctores. vide etiam ad L. VIII, 631. Dein hic edidi ex tribus vetustioribus Vossianis pro *ibi*, quod vulgo circumfertur.

783 A CAESARE] Sola enim, & deserta capi possum à Caesare, etiam cum victus aufugerit. SCHOL.

786 MITTYLENAEAS] Incipiet Lesbos, ubi est Mitylene, omnibus esse comperta, cum i lic audient, exulasse Corneliam. IDEM.

788 TUTIUS FUGA] i. praeter fugam. Hoc ait, cum fugere volueris, noli illo venire, ubi ego sum, sed alias pete terras. Omnes enim putantes, quod ad me veneris, illic, ubi ego sum, te requirent. Tu interim sic evades. IDEM.

791 TORMENTA] i. e. poenam, quam patitur, quod recessura est, differre jam non vult. IDEM.

793 TENERE] Alii iegunt *teneri*. ut sit: non sustinet pectora Magni moesti teneri scilicet à se, & colla scilicet sua teneri dulci amplexu scilicet Magni. VERSELL. *Teneri* legit Ascensius, & amplexu dulci non cum *pectora*, sed cum *colla* cum Versellano jungit. *teneri* est in duobus Pulm. Codd. & recent. Amstel. Recte se habet vulgatum. Non audet, vel potis est pectora, & colla magni tenere, & brachius dulciter amplecti.

797 TAM MOESTA] Pompejo, & Corneliae. SCHOL.

799 LABITUR] Expressus est dolor seminarum, quod corruunt, & labuntur. ut Virgilius

*collapsaque membra
 Marmorco referunt thalamo, stratisque reponunt.*

SCHOL.

802 NON SIC] Non sic discessit de Italia, quemadmodum de Epiro. h. e. cum tanto dolore. IDEM.

802

- 805 Pompejumque fugit, quae nox sibi proxima venit,
 Insomnis. viduo ^a tum primum frigida lecto,
 Atque insueta quies uni, nudumque marito
 Non haerente latus. somno quam saepe ^b gravata
 Deceptis ^c vacuum manibus complexa cubile est,
 810 Atque oblita fugae quaesivit nocte maritum!
 Nam, quamvis flamma tectas urente medullas,
 Non juvat in toto corpus jactare cubili:
 Servatur pars illa tori. caruisse timebat
 Pompejo: sed non Superi tam laeta parabant.
 815 Instabat, miserae Magnum quae redderet, hora.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tunc B. 1. V. 1. Marp. & Edd. qdd. dum V. sec. cum Ed. Hort. com V. tert. ^b gravata est V. pr. ^c man. vas. V. 1. M. vacnis H.

802 RELIQUIT] Mscr. duo (& Voss. 1.) *relinquit. maie.* BERSM.

804 VADIT] Ex uno Pulmanni Grotius edidit *vadis*, & *fugis*. Scilicet fraudi fuit viro summo, quod in tribus Pulm. Codd. & uno Bersmanni scribatur *sibi* pro *sibi*. ut est etiam in plurimis meis, & Edit. Hortens. Sed *vadis*, & *fugis* retinent tantum non omnes, uno, aut altero excepto. *Sibi* habent Vossianus prim. & quart. Regius uterque, & meus. Recte. *sibi* ponitur pro *ipsi*, scilicet Corneliae. De quo reciproci usu tam plena manu exempla dederunt viri docti, ut plura adferre putandum foret. Vide, quos laudat Cl. Drakenb. ad Silium L. XII, 33. infr. L. VI, 265. Deinde post *fugit* minimam posui distinctionem, non maximam, ut fiebat vulgo. Non nox fuit insomnis, neque subintelligendum est verbum substantivum, nec in *somnis* separatim legendum, sed Cornelia fugit Pompejum insomnis ea nocte, quae ipsi proxima venit, vel, si vis, quae priorem noctem secuta est, & exceptit. Jungit substantivum cum relativo in eodem casu, ut solent saepe poëtae. Vide ad L. III, 160.

Quo te Fabricius regi non vendidit auro.

805 FUGIT] i. e. qui eam jussit expelli. Hoc juxta Virgilium. *Nos patriam fugimus.* SCHOL.

805 NOX SIBI PROXIMA VENIT IN SOMNIS] Hoc est, nox sequens, qua dormitura erat. SULPIT. *Insomnis*, alii, ut & Omnibonus, legunt. Ut sit sensus: proximam noctem insomnem illi, hoc est, sine somno fuisse, ex moerore scilicet, & propter absentiam mariti, ut mox sequitur. MICYLL.

Et Ascensius, in cujus editione vitiose est *in somnos. insomnus* meus Cod.

809 DECEPTIS] Dum Pompejum se credit amplecti. SCHOL.

811 TECTAS] Variant hic vehementer scripti, & editi. *tectas* tamen habent plerique. Sic vs. 255. *pellora tectis ira latens.* exponi potest per *imas. totas* Marpurg. *Tectas* non male habent Regius primus, Voss. unus Hulsii, Amstel. & meus. i. e. accensas, inflammatas amore. *Rectas* Edd. Ven. Brix. Mediol. *tacitas* unus Bersm. & Edd. Ascens. Versell. Micyll. Hortens. Grotii, aliorumque. quod habet Voss. sec. pro glossa. Adjectivum more poetarum foret pro adverbio *tacite. tacita flamma* saepius. V. Silium L. XI, 391, 398. & ibi notas. Eligat lector ex his, quod velit. Mihi placuit *tectas*.

811 URENT] Sic recte legi curavit Grotius; habentque unus Pulm. Regius unus, Wittianus. Hulsii. Marp. Bohur. & meus cum glossa Voss. secundi. *Urere* convenit flammæ, non *urgere*: ut vulgo edebatur. Saepius autem librariorum vitio in *urgere* haec vox abiit. Vide N. Heinsium ad Ovidii Lib. I. Amor. El. 2, 17.

Acrius invisos, multoque ferocius arguet. ubi tamen *urgere* rectum esse puto.

813 CARUISSE TIMEBAT] Metuebat, ne Pompejum non reciperet. Atqui recepit, sed victum: quod pejus, quam non recipere. GROT.

815 REDDERET] Mox enim ad eam venturus est fugiens. SCHOL.

M. AN-

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
LIBER SEXTUS.

** Postquam castra notat, quod Cæsar victus ab hoste
 Fugit in Emathiam, quamvis clausisset is ^b ipsum;
 Hinc ^c & Thessaliam, quae sit, gentemque ^d profanam
 Describit: damnat Sextum non digna ^e potentem.*

Ostquam castra duces, pugnae jam ^a mente ^b propinqui,
 Inpoluere jugis, admotaque comminus arma,
 Parque suum videre Dei; capere omnia Caesar
 Moenia Grajorum spernit, Martemque secundum
 5 Jam nisi de genero fati debere recusat.
 Funestam mundo votis petit omnibus horam,
 In casum quae cuncta ferat. placet alea fati
 Alterutrum mensura caput. ^c ter collibus ^d omnes

Explicuit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a monte Marp. ^b propinqua meus. ^c tunc R. i. Marp. Voss. pr. a m. sec. tum meus. ^d omnis Voss. pr. & sec.

^a Deest haec vox in Barthiano.

^b Ipsam] Barth.

^c Ad] Amst.

^d Togatam] Meus.

^e Parente] Barth.

3 Parque suum] Metaph. ab arena, seu Gladi-
 toribus sumpta. Spectatores, & fautores Dii: Are-
 na, Pharsalia: Pergladiatorum, Caesar, & Pom-
 pejus. Sic alibi: (VII, 796.)

- - - sed par quod semper habemus,

Libertas & Caesar erant.

GROT. Ed. pr. Sic Plinius, ubi de Elephanto a-
 git, & Dracone, naturam ait, *spectaculum sibi ac
 paria composuisse*. IDEM. Ed. tert.

3 PARQUE SUUM VIDERE DEI; CAPERE] Msc.
 debinc capere. non inepte. BERSM. *Dehinc*. in
 Marp. & Voss. primo pro varia lectione. dein in
 quarto a m. pr. & tertio a m. sec. Non inepte qui-
 dem, sed tamen falso. Dii, seu fata viderunt jun-

ctos Pompejum, & Caesarem, par ducum sibi be-
 ne comparatum, & Deorum oculis dignum. Sic
 hoc libro vi. 191.

*Parque novum Fortuna videt concurrere, bellum,
 Atque virum;* & alibi.

Eleganter Seneca ab aliis jam citatus cap. 2. de
 providentia. *Ecce spectaculum dignum, ad quod re-
 spiciat intentus operi suo Deus: ecce par Deo dignum,
 vir fortis cum mala fortuna compositus*. Deitaque
 vident, hos duos duces magnos, *velut ad exem-
 plum Fortunae par reservatum*.

4 SPERNIT] Ne à civili bello impediretur his a-
 ctibus. SCHOL.

5 JAM NISI DE GENERO] Hoc est, non vult
 sibi fata alias praestare victorias, quae sibi à for-
 tuna inputentur, sed solum vult superare Pompe-
 jum. IDEM.

6 HORAM] Qua inter se configant. IDEM.

7 ALEA] In lusu aleae unus vincitur. Sic in
 bello.

- Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,
 10 • Testatus, ^b numquam Latiae ^c se deesse ruinae.
 Ut videt ad nullos exciri posse tumultus
 In pugnam generum, clauso sed fidere vallo,
 Signa movet, tectusque via dumosa per arva
^d Dyrrhachii praeceptis rapiendas ^e tendit ad arces.
 15 Hoc iter acquoreo praecepit limite Magnus,
^f Quemque vocat collem ^g Taulantius incola Petram,
 Infedit castris, Ephyreaque moenia servat,

Defen-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a testatur B. i. b Lat. numq. B. i. V. i. H. meus. c deest in B. i. d *Durachii* & *Dirachii* MSS. & Edd. qdd. e *currit* V. sec. pro var. lect. f *quamque* V. pr. a m. pr. g *Talantius* R. i. V. i. *Taumatius* Marp. *Tablantius* Hort. M. h

bello. Hoc expectat Caesar à fati. i. quemcumque casum, & eventum belli. SCHOL.

10 TESTATUS] Probat, se paratum semper, ut evertat Italiam. IDEM.

12 CLAUSO SED] Ita transtuli verba pro *sed clauso* ex Regio primo, & Bersm. uno. Sic L. 11, 128. v. 740. VII, 126. & saepius. Et forsan hoc ordine ubique legendum est, ut sit caesura in quarta sede, & monosyllaba contra naturalem situm postponentur. sed alibi fortasse plura de his.

14 DYRRHACHII] Ad Dyrrhachium ex Epiri regione proficiscitur. SCHOL.

15 PRAECEPTUM] Prior Pompejus ad Dyrrhachium ex Epiri regione proficiscitur, & venit. *Taulantius* nomen gentis in illa regione. IDEM.

15 PRAEVENIT] Vel *praecepit* i. e. praecoccupavit. Breviori enim juxta litus via acceleravit. *Praecepit* i. e. praecipuit, & praecoccupavit praeveniendo. Sunt, qui legant, *praevenit*, sed melius quadrat *praecepit*: ut in Bucolico: *si lac praeciperis aestus*. Est autem *praecipere* hoc modo, prae capere. ASCENS. Mser. duo *praecedis*, & duo *praecessit*. aliquot libri, *praevenit*. *praecepit*, praecoccupavit, antevertit. Virgil. *si lac praeciperis aestus*. BERSM. *Præcedis* est in Vossiano text. a m. sec. meo, Amst. & quatuor Pulm. ac variis lect. Steph. cum Edd. Hortensii, & Micylli. sed male. Recte interpretes, & ante eos Scholastæ exponunt *praecoccupavit*, *praevenit*. Vide, quos laudavi ad L. 11, 126. Virgil. L. x. Aen. 277. *litora praecipere*. Valer. Flacc. L. 1v, 406.

- - - *ditem volat aethere Memphis*

Praecipere.

Silius It. L. xvi, 338.

- - - *vorisque paratam*

Majorem credens praecepto limite partem.

Ex quo loco, uti & ex notis Cl. Drakenb. patet, hic rectum esse *limite*, non *litore*, quod est in uno Bersm. Voss. primo a m. pr. Ed. Rom. & Parm. Adde Celeb. Burm. ad Valer. Flacc. Lib. 1v, 614. nostrum L. 1v, 740. IX, 712.

17 EPHYREAQUE] Dyrrhachii, Corinthia, quod à Corinthiis est constitutum. SCHOL. Dyrrhachium, quod, autore Strabone, Corecyrei condiderunt: sed quia Ephyrei, id est, Corinthii Apolloniam vicinam oppidum coloniam habuere, ob vicinitatem rem poëta confundit. SULPIT. De Taulantiis, qui agros Dyrrhachii, & Apolloniae usque ad montes Ceraunios aliquando tenuerunt, meminit Strabo lib. septimo, & item Thucydides libro primo, quem locum supra annotavimus. Ex eodem autem Thucydidis loco patet, qua ratione poëta hic Ephyraea moenia vocet Dyrrhachium. Neque enim propter vicinitatem Apolloniae, ut hic Sulpitio placet, ita appellatur: sed quod is, qui urbem ipsam hanc condidit, Corinthius genere fuit, Phalius nomine, filius Eratoclidis, ex Heraclidarum progenie, *καὶ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μακροπόλεως ἐν Ἰταλίᾳ*, ut inquit Thucydides. Nam & Coreysenses, quorum colonia Dyrrhachium (ut supra annotatum est) fuit, à Corinthiis oriundi fuerunt, qui duce Chersecrate insulam illam occuparunt, eo tempore, quo Archias & ipse Corintho praefectus, Siraculas coloniam deduxit. Ut autor est Strabo libro sexto. MICYLL. Dyrrhachium conditum à Corecyrae: Corecyra à Corinthiis. Vide Strabonem, & Thucydidem. GROT. Vide etiam Hortensium. In MSS. multis, & nonnullis Edd. est *Ephyraeque*. Regius primus *Pirrhacaeque*. alter *Epyrea m.* Forfan non male legas *Pyracaeque*. Eodemque tractu, ut ait Plinius Lib. 111. c. 22, sue-

re

- Defendens * turam vel solis turribus urbem.
Non opus hanc veterum, nec moles structa tuetur,
20 Humanusque labor, facilis, licet ardua tollat,
Cedere vel bellis, vel cuncta moventibus annis.
Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
Naturam, sedemque loci. nam clausa profundo
Undique, ^b & inlissum scopulis revomentibus aequor,
25 Exiguo debet, quod non est insula, colli.
Terribiles ratibus sustentant moenia cautes,

Ioniumque

VARIAE LECTIOES.

a totam Ed. Ven. b vulgo praecipiti scopulisque vom.

re Illyrii, Taulantii, & Pyraei &c. Mela Lib. II. c. 3. *Sequentia Taulantii, deinde Illyrici &c. Tum Pyraei & Liburni, & Isiria. Urbium prima est Oricum, secunda Dyrrhachium, Epidamnus ante erat &c.*

20 LICET ARDUA TOLLAT] Quia humanus labor facile cedit, & vincitur, etiam si sunt magna, quae secerit. ut Cicero. *Nihil est enim opere, & manu factum, quod non conficiat, & consumat vetustas.* SCHOL.

21 ANNIS] Propert.

Annorum aut istu pondera visla ruent.

Msc. habet *armis* (& meus) mendose. BERSM.

24 UNDIQUE PRAECIPITI, SCOPULISQUE VOMENTIBUS AEQUOR] Msc. duo *moventibus* h. e. impellentibus. alt. *scopulis revomentibus*, non male. IDEM. MS. P.

- - - nam clausa profundo

Undique, & illissum scopulis revomentibus aequor.

Pro *revomentibus* rectius forte, *revomentibus* legas. GROT. Ut Puteani Cod. ita etiam veterrimi habent Vossian. prim. Regius uterque, & Amstel. Quod verum putans recepi. nisi quod pro *revomentibus revomentibus* dederim. Nam & *revomentibus* est in Pulm. uno. & Vossiano secundo. *moventibus* Pulm. duo, quinque mei, & editi ante Sulpitium. Scopuli revomunt aequor, illissum i. e. remittunt aequor in se inpaetum, & sic *spumant* in undas, ut noster, & alii loquuntur. Vide ad L. III, 190. L. IV. dixit vs. 460.

- - - cumque cavernae

Evomere fretum.

Refenders Lib. II, 618. *inlissum* hoc sensu adhibet praeter alios notet quoque vs. 691.

- - - planctus illisae cantibus undae.

Si tamen quis malit retinere *praecipiti*, non mul-

tum refragabor. potest *inlissum* videri glossa, vel additamentum verbi *revomere*. Modo legat

Undique praecipiti, & scopulis revomentibus aequor. Valer Flacc. L. IV, 656.

Unda laborantes praecipit rotat, ac fuga ponti
Obvia: miscetur rupes: jamque aequore toto
Cyaneas juga praecipites inlisa remittunt.

Supra L. V, 649.

- - - nautae videre trementes
Fluctibus à summis praecipit mare.

Essetque hic praecipit profundum, quod magnas rotat undas, ex alto, nec in litus paulatim denit.

25 COLLI] Nam esset insula, nisi haberet angustum collem (*collum* Voss. sec.) qui eam continuo jungeret (*conjunxerat* Voss. prim.) terrae. SCHOL. Est enim peninsula ut docet Is. Vossius ad Melam L. I. c. 3. §. 155. Vir doctus orae codicis sui hic alleverat *l. collo*. Recte, ut opinor. sed constanter MSS retinent *colli*. juvat tamen nonnihil Scholiafles in Voss. secundo, ut videre est. Notum omnibus, locorum descriptiones sumi ab humani corporis partibus, & fuisse demonstrat Schottus Observ. L. III. c. 28. Noster ipse passim *linguam, dorsum, fauces* &c. hoc sensu usurpat.

26 TERRIBLES] Quae semper timentur à navibus. SCHOL.

27 RABIDO] Ita malui, quam *rapido*, cum quatuor Codd. Pulm. & Voss. tert. Edd. Rom. Parm. Ald. & Miltis ab Ill. Heinio con'atis, qui hoc quoque praetulit ad Claudiani Fescennina vs. 83.

- - - rabidi tacete cori.

Adde eundem, & Burmann. ad Ovidii Lib. I. Metam. 36.

- - - rabidisque sumscere ventis.

G g 2

qui-

Ioniumque furens ^a rabido cum tollitur austro,
 Templa, domosque quatit, spumatque in ^b culmina pontus.

Hinc avidam belli rapuit spes improba mentem

30 Caesaris, ut vastis diffusum collibus hostem

Cingeret ignarum, ducto procul aggere valli.

Metitur ^c terras oculis: nec cespitem tantum

Contentus fragili subitos adtollere muros.

Ingentes cantes, avulsaque ^d saxa metallis,

35 Grajorumque ^e domos, ^f direptaque moenia transfert.

Extruitur, quod non aries impellere ^g saevus,

Quod non ulla queat violenti machina belli.

Frangun-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *rapido*. ^b *culmine* V. sec. Ed. Rom. ^c *terram* V. sec. ^d *signa* VV. LL. Steph. ^e *domus* V. pr. sec. a m. pr. ^f *direpta* B. 1. ^g *possis vastus* & *supra* sc. *saevus* V. quart.

quibus locis, ut passim in his vocibus, itidem turbatur. Malim etiam apud Ovidium Heroid. Ep. xviii, 37.

At tu de rabidis inmanissimè ventis.

quam *rapidis*. *Furor, rabies ventorum* eidem L. v. Metam. 71. & Statio L. vii. Theb. 810. aliisque. V. ad L. iv, 419. *Rapidus* autem ventus alius est, quam *rabidus*. Scilicet qui turbine quodam celerime venit, & abit. Hoc sensu recte *rapidus* Notus est L. iii. Fast. 588. & *rapidus turbo* Ep. Heroid. vii, 65. Valerio Flacco L. iv, 510. ut recte Carion. male prius erat *rabidus*. Sequenti versu in Voss. primo, & quinto, & Regio uno *domus*. ut in hoc accusativo passim variatur. Sic vs. 35. v, 31. vi, 514. vii, 8, 828. Livius iii, 21. *domus* duo Vossiani. Flor. 1, 13. ubi habent *domus* MSS. multi, in his tres Vossiani, & Lib. iii, 15. etiam in editis, & Senec. Herc. Oct. 1916. *Domus* in accusat. in Virgilii, & Livii Codicibus aliquando legi, monet etiam Pierius ad Virgil. Georg. ii, 115. Adde Maserium, & Burm. ad Valer. Flacc. L. v, 235, 452. sic variant MSS. in *colos*, & *colus* apud Statium L. x. Theb. 644.

29 Hinc] Ita melius, quam *huc*. est enim historiae commutatio. GROTIUS. Sic bene rescripsit Grotius: quod confirmat Regius primus, Voss. prim. a m. pr. Oxon. pr. Hulst. & Marp. Hic Voss. quint. & Amstel. etiam non male. Reliqui *huc*.

30 DIFFUSUM] Vult Pompejanos in illa regione dispersos vallo circumcludere (*circumdare* Voss. Prim.) nescientes. SCHOL. Sulpitius, Micellus, & Hortens. ediderunt *diffusus*; atque ita legere voluit Farnabius; ut ad ipsum Caesarem referatur,

qui majus occupavit spatium, quam Pompejus. Sed male, & contra MSS. omnes. licet Pompejus jam vastis collibus esset diffusus, tamen cingere illum majori ambitu voluit. Vide vi. 44, 70. &c. Caesar. B. Civ. L. iii, 43, 44.

32 METITUR] i. ut tanto jungat aggere, quantum potest oculis intueri. SCHOL. In Regio primo, Wittiano, & Ed. Romana scribitur *metatur*. i. fines sibi, & metas munitionum, & valli statuit. Malim tamen retinere vulgatum, ut significet: cognoscit terras, & mensuram agri colligit, ac considerat. Ita Ovidius Ep. Her. x, 27.

*atque ita late
 Aequora prospectu metier alta meo.*

Differentiam \tilde{m} *metari*, & *metiri* docuit egregie *WAV* Gronovius ad Livium. L. xxxviii. c. 17.

34 AVULSA] Hic fuisse lapidicinas debemus accipere. SCHOL.

35 DIREPTA] i. e. aedificia diruit, ut saxa portet ad muros. IDEM. Vel potius transfert saxa ex dirutis direptarum urbium moenibus. Non enim scribendum *dirupta*, ut est in quatuor meis recentioribus, & editis ante Sulpitium, vel pejus *diruta*. Sed *direpta*. i. excisa, & vastata. *Diripere urbem, domos*, & similia sexcenties usurpari, quis nescit?

38 FRANGUNTUR] Hoc quidam sic exponunt. *Ita aggerem struis, ut exaequet montium altitudinem, ut montes jam planum quiddam videantur.* Alii sic, *aequantur muro, ut per munitiones facilis sit discursus.* Atque hic Pompejum intra Dyrrhachii moenia fuisse, opinatur Sulpitius. *Et pandis fossas*, effodit ante murum, cum Caesar ad munitionem illam ingentem, qua cingere Pompejum con-

- Franguntur montes, planumque per ^a ardua Caesar
 Ducit opus: pandit fossas, turritaque summis
 40 ^b Disponit castella jugis, magnoque recessu
^c Amplexus fines, saltus, nemorosaque tesqua,
 Et silvas, ^d vastaque feras indagine ^e claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castraque Caesareo ^f circumdatus ^g aggere mutat.
 45 ^h Flumina tot cursus ⁱ illic exorta fatigant,
 Illic merfa suos: operumque ut summa revifat,
 Defessus Caesar mediis intermanet agris.
 Nunc vetus Iliacos adtollat fabula muros,

Adscri-

VARIAR LECTIONES.

^a omnia Marp. ^b disposuit V. 2. ^c amplectens Marp. ^d vulgo vastasque. ^e cingit R. 1. ^f circumdatus A. ^g agmine Ox. pr. a m. pr. ^h fulmina W. V. tert. a m. sec. ⁱ illinc B. 1.

conabatur, etiam montes fregisse hyperbolice à poëta dicatur. Atque ita mecum exponit Glareanus. Cujus caetera verba adscribam. *Excelsa etiam deiecisse, humilia exaltasse, ut omnia ad discursum apra aequaret*: quod Badius bene expressit. HORTENS.

38 PLANUMQUE PER ARDUA] i. e. quae sunt ardua, consernit, ut opus per planum ducatur. SCHOL.

39 DUCIT OPUS] MS. Anglic. Colleg. Trinitatis optime notae *tendit*, monente Celeb. Bentlejo ad Horat. Sat. 11, 1, 2.

Legem tendere opus.

Hanc autem vocem se hoc sensu non legisse dicit. Quid? si tantum simplex sit pro composito *extendis, dilatat*. simplici enim verbo sic frequenter abuti auctores Latinos, in confesso est. vs. 72.

Laxet, & effuso claudentem milite tendat.

Corpus parvus *tendit* Ovid. Amor. 11, 13. *tendere genas* Stat. Theb. 2, 161. *cusem* infra Lib. 1x, 795. *tenditur Tityos* pro, porrigitur Statio Theb. x, 12. &c. Vel ita sumi posset, ut *tendere cursum*, iter &c. i. e. promovere. Vide Perizon. ad sancti Minervam L. iv. c. 4. §. 23. Valer. Flacc. L. 1, 483.

Et dedit aequoreos coelo duce tendere cursus.

Nihil tamen temere muto. *Ducere opus, vallum, fossam* passim occurrit; praeterea videtur Lucanus hic loqui non de longitudine operis, sed de eo, quod Caesar montibus dejectus, & valibus aggestis planum, & aequum per ardua, & abrupta sece- rit opus. Alii exponunt minus bene.

39 TURRITAQUE SUMMIS] *Turrita supremis* Mser.

non male. BERSM.

40 MAGNOQUE RECESSU] Atque hoc est, quod modo ex Caesare ostendi, xv. millia passuum circuitu eum amplexum fuisse, quo spatio pabubatur. Et multa erant intra eum locum manu facta, quibus interim jumenta pascerentur. Ut Caesariani videbant perpetuas munitiones ex castellis in proxima castella perductas, timebant, ne quo loco Pompejani erumperent, & ipsos à tergo adorirentur. Porro quod Sulpitius annotat ex Appiano, (id quod etiam Glareanus perstringit) qui circuitus spatium dicit fuisse mille ducentorum stadiorum, quae constituerent centum quinquaginta millia passuum, id vel in Appiano, vel nostris codicibus corruptum est. ut idem Glareanus. HORTENS. Male *recursum* Ed. Versilani cum sex Pulm. Codicibus, diximus de hac voce ad L. 111, 477.

Quae prius ex longo nocuerunt missa recessu.

41 TESQUA] *Tesqua* sunt loca inculta, sed amoenae. Legitur & *testa*. *Indago* verbum est venatorum. SCHOL. De *tesquis* vide ad Propert. 1v, 9, 41.

42 VASTAQUE] Ita rescripsi pro *vastasque*, quod, nescio, an operarum vitio, (nam ita habent variae lect. Steph. Reg. uterque Hult. Oxonienses, & Marp.) primum in Grotii comparet editione, quam coeco passu plerique citiores dein secuti sunt. Sed contra sensum, & metri sonum. *Vassi colles*, & *vasso septum aggere* vi. 30, 69. *Immensa indagine ligare saltus* Claudian. L. 11. in Rufin. 376. ubi patet, Hicet sum quoque *vassam indagem* hic legisse.

43 PABULA] Tantum, inquit, spatii vallo Caesar

G g 3

far

- Adscribatque Deis: fragili ^a circumdara ^b testa
 50 Moenia mirentur refugii Babylonia Parthi.
^c En! quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyriis quantum ^d populis telluris Eöae
 Sufficit in regnum, ^e subitum, bellicque tumultu
 Raptum ^f clausit opus. tanti periëre labores.
 55 Tot potuëre manus ^g aut jungere ^h Sexton Abydo,
 Ingestoque solo Phryxeum elidere pontum,
 Aut Pelopis latis ⁱ Ephyren abrumperè regnis,

Et rati-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a circumdara A. ^b testa V. 1. ^c & B. 1. V. pr. sec. tert. Marp. Ed. Maith. as B. 1. V. 1. R. 1. W. pro var. lect. A. in R. pr. W. H. V. pr. pro var. lect. nam meus. ^d & p. R. 1. ^e subito Marp. ^f claudis VV. LL. Steph. ^g vulgo adjungere. ^h Sexton B. 1. ⁱ Epiron & Epironen MSS. qdd.

far ambit, ut nihil Pompejo decisset, nec se sentiret inclusum, abundans clausus omnibus rebus. SCHOL.

44 MUTAT] De loco ad locum. Quod non solent facere clausi. IDEM.

45 FLUMINA] i. e. multi fontes, & flumina de his fossis orta, nec egressa ultra fossas impetum sui cursus longinquitate spatii perdidit. Ordo cursus suos fatigant illic orsa, & illic mersa. IDEM.

47 DEFESSUS] Hoc est. Caesar, ut opus videat omne, totum non potest circuire, sed in medio manet. Bene autem addit defessus. ut constet, cum & ambulasse plurimum, & supervenire non potuisse. IDEM.

47 INTERMANET] Mscr. intermeat, & alter. interminet. mendose: q. d. Tantum erat spatium illius circuitus, ut uno die Caesar lustraturus illud conficere non posset. BERSM. Interjacet tres etiam Paim. male. intermanet. est in medio pernoctat, ut bene Sulpit. & alii; notissima vulgo locutione. Horat. O. 1, 1.

- - - manet sub Jove frigido
Venator.

V. Heinl. ad Art. Am. 11, 237.

- - - nuda saepe manebis humo.

49 DEIS] i. e. Neptuno, & Apollini, qui eos fecisse dicuntur. SCHOL.

49 FRAGILI] Costo latere (lapide Voss. sec.) quem ordinariam dicunt. IDEM.

50 REFUGI] Quia post se sagittas jaciunt in bello fugientes. IDEM.

51 TIGRIS] Tantum dicit Caesarem inclusisse quantum Tigris, & Orontes ambiunt. IDEM. Telluris Eöae jungendum cum regno, non cum populis. ut faciunt interpretes.

52 ASSYRIIS QUANTUM] Quantum spacium occupant urbes Assyriorum, ut Babylon, & Ninos, quae quadringenta octoginta stadia complectebatur. Sc. LPTT. Omnibonus generaliter, live indefinite dictum accipit, pro eo quod est, quantum satis esset regno Assyriorum &c. MICYLL. Quantum terrae, quantum areae cinctam muris Babyloniae, quantum areae Nini moenibus, aut Trojae septium, aut Antiochiae, sufficit Nino, aut Semiramidi aut Laomedonti ad stabilendum regnum Assyriorum, ac Trojae in tumultu belli, tanti periëre labores, quod illi non essent diuturni, non perpetui. Omnibonus exponit, quantum satis esset regno Assyriorum. Glareanus, Sufficit proregia, quae regni possessi videri solet firmum praesidium. HORTENS.

54 RAPTUM] Acceleratum, quod Caesar velociter extruxit, & conclusit. SCHOL.

54 TANTI PERIERE LABORES] Quanti Edd. Ascens. & Paris. 1512. potuere Wuttian. Cod. male. Nec perceperunt tamen sensum plerique interpretes. Dicit Lucanus, solita sibi locutione, tantos labores, qui superabant celeritate extruendi praedicta opera, sine digno fructu fuisse confectos, & brevi in caelum cecidisse: cum meliore fructu tot militum manus, qui haec opera effecerant, potuissent, vel Europam, & Asiam jungere, vel magnae utilitati nautarum divellere Peloponnesum à Graecia, aut alium quemdam locum in melius mutare. Sic parva. L. 1v, 252, 729. 1x, 564, 1056. & saepius. ita & perdere nefas letum, tempus &c. quod sine fructu peragitur. L. 111, 706. 1v, 251. viii, 53. x, 371. Adde Senecam Thyest. x, 96. Herc. Oct. 1175. Drakenb. ad Silium 1v, 607. Videtur hunc locum imitatus Statius L. 1v. Silv. in via Domit. 33. quae citavit jam Berlm.

Hao

- Et ratibus longae flexus donare Malcae,
 Aut ^a aliquem mundi, quamvis Natura negasset,
 60 In melius mutare locum. coit arca belli.
 Hic alitur sanguis terras fluxurus in omnes,
^b Hic & Thessalicae clades, ^c Libycaeque tenentur.
 Aestuat angusta rabies civilis harena.
 Prima ^d quidem surgens operum structura fefellit
 65 Pompejum: veluti ^e mediae qui tutus in arvis
 Sicaniae ^f rabidum nescit latrare Pelorum:

Aut va-

VARIAE LECTIOES.

^a etiam H. ^b illic V. I. ^c Libyaeque A. ^d que consurgens H. ^e mediis B. I. V. pr. mod. vel R. I. Marp. M. ^f rapidum vulgo.

*Haec possent & Athos cavare dextras,
 Et moestum pelagus gementis Helles
 Intercludere ponte non natanti.
 His parvus (Lechia nisi veterans)
 Inous freta miscuisset Isthmos.*

55 ADJUNGERE] Acro in Horat. L. I. Epist. 3, 4. ubi pro *adjungere* legitur *adducere*, quod non est intuper habendum. BROEKHUS. Certe melius est, quam vulgatum *adjungere*. In meis membranis est *conjungere*. quomodo citatur à Lutatio ad Statium L. VI. Theb. 547. Veram, sed simplicissimam lectionem servarunt nobis vetustissimi codices *aut jungere* per *πολυειδὲς*, ita enim exhibent Regius prim. Vossian. prim. & secund. Witten. Oxon. prim. Marpurg. & Amstel. cum uno Bersm. L. II, 674.

Sestonque admovit Abydo.

55 SESTON ABYDO] Sestos, & Abydos duae civitates sunt circa Hellespontum mare: quarum una in Asia, altera est in Europa, inter quas Xerxes, cum ad Athenienses veniret depraedandos, pontem navibus fecit: adeo ut de navi ad navem possent homines totum mare sicco pede transire. Idem est & Phryxeum mare, quod has duas civitates determinat. SCHOL.

56 PHRYXEUM ELIDERE PONTUM] Hellespontiacum dicit, in quem Helle cecidit, cujus frater est Phryxus. Hoc ait Sallustius. *à privatis compluribus subversos montes, maria constructa esse.* IDEM.

57 EPHYREN] Tot manus intersecto Isthmo possent Corinthum à Peloponneso separare. SCHOLIAST. Mscr. *Epiranen*, perperam. Isthmum perferre, in quo Ephira, sive Corinthus, cuique Peloponnesus adnectitur. BERSM. V. de his Hortens.

58 ET RATIBUS LONGAE FLEXUM DONARE M.]

Hunc versum sic exponit Sulpitius, id est, *facere rectam navigationem, quod ad Maleam promontorium, ipsumque tollere*: quod quidem inter Messeniacum, & Laconicum sinum, 50. M. passuum protenditur. Haec ille. Badius vero, *interciso*, inquit, *Maleae promontorio*. Horum neutra expositio neque Glareano, neque mihi probatur. Est enim prorsus absurda. Neque enim poeta dicere vult, ait *Glareanus*, Maleam tollendam, sed si Isthmus perfoissus esset, non esse navigandum circa Maleam periculosa navigatione, quod quidem facere cogeantur, tum Aethiici, tum Europaci, siquidem merces invicem vendere volebant. In Corintho autem permutare poterant, quod necessum non erat, siquidem pervius fuisset Isthmus, cui aderat Corinthus. Unde & illa ex mercium permutatione dives facta est. Haecenus vere *Glareanus*. HORTENS. Mscr. *flexum*. Item libri aliquot, non male. q. d. Isthmo perfoisso naves sublevare circuitu, & ambagibus periculosa navigationis circa Maleam. BERSM. Recte Glareanus, & Bersm. haec exponunt, *flexum*. est etiam in Regio primo, Oxoniensi utroque, & Amstel. Edd. Alcent. Versell. Micelli, & Hortens.

58 MALEAE] Malea promontorium est Graeciae, quod intra mare per millia l. protenditur. ubi unda ita saeva est, ut persequi navigantes videatur. Dicit autem, Caesarem haec loca navigabilia posse facere. SCHOL.

60 COIT AREA BELLI] Spatium illud, quod inclusit Caesar, *belli aream* nominavit. IDEM.

62 LIBYCAE] Propter Catonem, & Scipionem, qui in his occisi sunt locis. IDEM.

63 ANGUSTA] Pro orbis magnitudine haec videbatur *angusta*. *τι πῶς τί* positum. IDEM.

64 FEFELLIT] Hoc est, celavit, ut fieri illa nesciret. IDEM.

Aut vaga cum ^a Thetys, ^b Rutupinaque litora fervent,
 Unda Caledonios fallit turbata Britannos.
 Ut primum ^c vasto septas videt aggere terras:
 70 Ipse quoque à tuta deducens agmina Petra,
 Diversis ^d spargit tumulis, ut Caesaris arma
 Laxet, ^e & effuso claudentem milite tendat.
^f Ac tantum septi vallo sibi ^g vindicat agri,
 Parva Myceneae quantum sacrata Dianae

75 Distat

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Thetis MSS. qdd. ^b Rutupinaque A. Rotupinaque R. i. Rupinaque O. i. ^c sept. vasto P. 2. Edd. Ven. omnib. terr. f. v. a. vasto Edd. Rom. Parm. ^d sparsis A. ^e ut B. i. ^f at V. i. a. m. pr. meus. Edd. Sulp. Asc. Ald. Col. Steph. Pulm. Mic. Hort. ^g vindicat B. i.

66 RABIDUM] Hanc vocem restitui, pro qua vulgo legebatur *rapidum* ex quinque Pulm. duobus Berlm. Voss. pr. tert. & quinto, Regio utroque, Oxoniensibus, & meo Cod. ac Edit. Romana. Scyllam enim canibus cinctam, quae olim fuisse juxta promontorium Pelori credebatur, à Lucano intelligi, satis patet ex verbo *larrare*. Idque jam pridem monuerunt, & *rabidum* ediderunt docti interpretes, Sulpit. Ascens. Versell. Micyll. Hortens. alique. *Rabidos* autem passim dici canes, notum. Vide Cl. Drakenb. ad Silium L. x, 127.

Invadunt rabidi jam dudum.

ubi etiam de hoc loco agit. de Scylla Lucretius L. v, 890.

*Aut rabidis canibus succinctas semimarinis
 Corporibus Scyllas.*

Sic scribe, non *sapidis*, cum N. Heinsio ad Sabini Epist. 1, 35. ubi plura ad rem. Seneca in Med. 350.

*Quid! cum Siculi virgo Pelori
 Rabidos utero succincta canes,
 Omnes pariter solvit hiatus. &c.*

Sidon. Apollin. Carm. ix, 162.

Et Scyllae rabidum voracis inguen.

Male Sirmond. Editio *rapidum*. De hac voce dicemus etiam ad L. vii, 145. x, 446.

67 TETHYS] Oceanum dicit, cujus haec uxor est. *Rutupis* (i. *Rutupiae*) civitas est Britanniae supra mare. Hinc *Rutupina litora* promontorium. SCHOL.

68 CALEDONIOS] Caledonia est gens Britanno- rum in mediterraneo constituta. IDEM.

68 CALEDONIOS] Caledoniae sylvae in Britan- nia, meminit Plinius libro quarto, pro qua secun- da producitur: quae pro oppido in Aetolia corri- pitur. SULPIT. Martialis:

Nuda Caledonio sic pectora praebuit urso.

Scribendum autem est *Caledonius*, secunda syllaba per *e*, non Graece apud Ptolomaeum καλιδόνιος & καλιδόνιος. *δρυμὸς* dicitur. MICYLL. Hoc for- tasse minutius est, quam ut annotetur, quod qui- dam *Caledonios* legant, nonnulli *Calidonios* per *i* quod in hac significatione extenditur, in altera contrahitur. HORTENS. In meo Cod. & Ed. Ven. est *Calidonias*: quomodo MSS. vetustissimi Vineto inspecti etiam habuerunt. Apud Florum quoque L. i. c. 17. §. 3, 10. in omnibus scriptis est. *Calidonius*. Consule ibi Vinetum, & Dukerum, qui ideo cum viris doctis nih. mutare audent. Ego quoque non temere hanc, sed aliam scripturam *Calydonios*, ut est in Sulpit. & Ascens. Edit. non vero in Comment. damnem. per *y* est a Calydo- ne, Aetoliae oppido, secunda brevi, ut notarunt interpretes. *Caledonius* servant Codd. Claudiani, Sili, Martialis; immo hic quoque longe plu- rimi.

70 TUTA] Bene ait *tuta*. Hic enim collis est, ut ait supra.

Quemque vocat collem T. i. Petram.

SCHOL.

72 EFFUSO] Ut Caesarem, claudentem se, pos- sit expellere, hoc agit. facit milites suos diversa, & longiora loca occupare, ut Caesarem ab illo ag- gere excludat, suo milite ulterius exeunte. IDEM.

74 MYCENAE] Quae apud Mycenae colitur propter Oresten, qui de Mycenis fuit; nam eam in Italiam vexit. IDEM. *Scythicam Dianam* vo- cat L. iii, 86. ubi vide Comment.

74 DIANAE] Aricia scilicet Diana, & consecra- ta, ut ait Virgilius, *quem mater Aricia misit* & mox.

- - *pinguis ubi & placabilis ara Dianae.*

SCHOL.

- 75 Distat ab excelsa nemoralis * Aricia Roma:
 Quoque modo ^b terrae ^c praelapsus moenia Tiberis
 In mare ^d descendit, si nusquam torqueat amnem.
 Classica nulla sonant, * inmissaque tela vagantur:
 Et fit saepe nefas, jaculum ^f tentante lacerto.
 80 Major cura duces miscendis & abstrahit armis.
 Pompejum, exhaustae praebenda ad pabula terrae,
 Quae currens ^h obtrivit eques, gradibusque citatis

Ungula

VARIAS LECTIOES.

* Aricia V. 3. b vulgo Romae. c dilapsus meus. d descendat V. pr. sec. Boh. e inmissaque B. 1. in-
 saque B. 1. mei 5. & alii. V. Drak. ad Sil. XIII, 372. Edd. Ven. Br. Vers. male. f tentare Edd. Br. Med.
 g abstrahit VV. LL. Steph. h subtrivit P. 1. adstrivit B. 1. V. pr. R. 2. Marp.

75 DISTAT] i. e. inclusus tantum loci occupa-
 vit, ut sedecim millia teneret. Tantum enim A-
 ricia distat à Roma. SCHOL.

75 NEMORALIS] Nemoribus occupata. IDEM.
 Strabo libro quinto: τὸ δὲ ἰσθμὸς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ὀρε-
 ως διὰ λίμνης πλεονάζουσα &c. Unde & Nemoralis
 dicta videtur. MICYLL.

76 QUOQUE MODO] i. e. in quantum spatium.
 A Roma dicit ad Ostiam civitatem. Et ipsa enim
 tantum abesset, nisi Tiberis torqueretur. quia si
 per flexus torqueretur XXIV. millia sunt, recto iti-
 nere XVI. (al. XIV.) SCHOL. Triangularem vi-
 detur formam designare. Nam à Roma ad Hos-
 tiam interfunt quatuordecim millia passuum, ad
 Ariciam 15. ab Aricia ad Hostiam fere totidem.
 SULPIT. Sed Omnibonus modum hoc loco pro
 mensura accipere videtur, qui, Aliam, inquit,
 descriptionem facit, videlicet, tantum tenuisse Pom-
 pejum castris suis, quantum distat urbs Roma ab Ho-
 stia. Nam Tiberis ab urbe descendit in mare Tyr-
 rhenum ea parte, qua est Hostia. MICYLL. Re-
 ctissime Omnibon. & Hortensius, haec verba ca-
 piunt de recto spatio, quo Roma distat ab Ostia.
 Nugantur vero Sulpitius, & Ascensius, existiman-
 tes, Lucanum ob oculos habuisse triangularem,
 à Roma ad Ostiam, & ab Ostia ad Ariciam, for-
 mam. Duas spatii, quod occupavit Pompejus,
 adhibet similitudines. Modum autem pro mensu-
 ra usurpavit noster etiam Lib. IV, 20.

Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
 Vix oculo prehendente modum.

V, 182.

Non modus Oceani &c.

VIII, 799.

Romanum nomen, & omne
 Imperium Magno tumuli est modus.

Horat. L. 2, S. 6, 1.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus.

Hinc legum tituli de modo agri. Vide Manut. ad
 Ciceron. L. VIII. Famil. Ep. 14. Mela in Praefat.
 Quae sit forma totius, quae maximas partes, quo sin-
 gulas modo sint, atque habitentur, expediam. Sed
 ibi magis respicere videtur ad formam. Certe quo
 modo pro qua mensura tam simpliciter positum ra-
 rius, & nimis ambiguum est. Quare pro Romae
 (quae vox hic putide nimis repeteretur à Luca-
 no) rescripsi terras, jubentibus id membranarum an-
 tiquissimis, & optimis, Vossiano primo sec. quint.
 Reg. prim. Wittian. Romae intrusum est ab iis,
 qui moenia, pro urbis Romae moenibus dici non
 posse putabant. Hinc vetus lectio terrae in Witt.
 plane est deleta. Vel qui ad vocem moenia, Ro-
 mae pro explicatione addiderunt, ut superscribi-
 tur in Vossianis duobus. Male, ut urbs simpliciter,
 ita & moenia. Sic L. II, 99.

Quis fuit ille dies, Marius quo moenia victor
 Corripuit.

& alibi. Ex additis sat patet, quae moenia intel-
 ligantur.

79 NEFAS &c.] Dum exercentur armis, cives
 proximos interficiunt. SCHOL.

80 DUCES] Tres Berfm. & quinque mei ha-
 bent ducis. ut sit cura ducis, sive quae ducem de-
 cet, abstrahit Pompejum. Sed praestat retinere vul-
 gatam. Cura major angebat utrumque tam Cae-
 sarem, quam Pompejum, hunc inopia pabuli, &
 inde nata pestilentia; illum dira fames. Male au-
 tem Sulpitius terrae iungit cum cura. cum, vel con-
 strui debeat pabula terrae quis praebenda, vel po-
 tius pabula, sive gramina, praebenda terrae exhaustae.
 ut sit datus, & curet Pompejus, ut gramina rur-
 sus crescant in arvis, equorum discursu, & pabu-
 latione

H h h

Ungula frondentem ^a discussit cornea campum.
 Belliger adtonsis sonipes defessus in arvis,
 85 Advectos cum plena ferant praesepe culmos,
 Ore novas poscens moribundus labitur herbas,
 Et tremulo medios ^b abruptit poplite gyros.

Corpora

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *diffudit* R. 1. ^b *abrupit* B. 1. *obrupit* B. 1. Ed. Hort.

latione detritis. Ceterum praeter magnum Codicum Stephani, Pulm. Berlm. numerum, & Edd. Venet. Omnib. Sulpit. Ascens. aliorumque etiam scribunt multi Heiniani, & mei omnes, excepto Bohur. recentiore Amstel., *gramina*, & Marburg. *germina*. *pabula* pro var. lect. est quoque in Wiltiano. Moveor fere ad reponendum *gramina* consensu tot Codicum. Quia tamen glossam sapit, & *pabula terrae*, *pabula campi* etiam alii dixerunt, ac frequens illa in MSS. est confusio, inhibeo me. Vide Nic. Heinium, & Burmann. ad Ovidii Metam. L. xiv, 43.

- - - *horrendis infamia pabula succis*
Conseris.

81 POMPEIUM] St. cura abstrahit. Causa, cur non dimicet Magnus, quia pabula cuncta perierunt. SCHOL.

84 DEFESSUS] Sumi posset pro *defatigatus* frustra quaerendo herbam in adtonsis arvis, sive potius pro *fame fessus*. ut auctores saepe loquuntur. V. ad L. iv, 57. Richter. Observ. Crit. ad Sulpit. Sev. c. 55. *Defensus* est in Berlm. uno, *defissus* in Amst. *diffusus* var. lect. Voss. sec. Conjeceram aliquando *defixus*, i. e. vultu in arva sine intermissione dejecto, & attento quaerens pabulum. Sic simpliciter *defixus* pro serio adspiciente Valer. Flacc. L. v, 378.

- - - *haeret in una*
Defixus.

Claudian. L. i. Conf. pr. Stil. 56.

- - - *defixaeque hospite pulcro.*

Sed cum iam videantur equi ad palos, & praesepe alligati stetisse, rejeci hanc conjecturam: subiitque alia, quam praefero, *defectus* i. viribus exhaustus, maceratus. ut Caesar ait, frequentissima nostri locutione, ut supra monuimus; nec modo cum substant. *viribus* &c. juncta; sed & simpliciter posita. 11, 560.

- - - *licet esse solum,*
Defectumque vocet.

de equis, *defecta* illa L. iv, 757. inf. 252.

- - *humeris defectum inponere gaudet.*

Senec. Herc. Oet. 1850. Valer. Flacc. L. vii, 116.
Solo moeret defecta cubili.

ubi nihil mutandum.

85 CUM PLENA FERANT, &c.] Malim *dum*. Moriantur equi praefame, dum pabulum ex Corcyra, atque Acarnania expectatur longo navigationis spatio. Vide Caesarem lib. 111. Belli Civil. GROT. Ed. pr. Sensus forte est, culmorum aridorum satis fuisse in praesepebus: sed ab equis desideratas herbas virides. IDEM. Ed. sec. Recte Grotius priorem conjecturam deseruit, & exposuit equos famelicos poposcisse novas, & virides herbas, licet culmorum aridorum (recte interpretantur Scholia hic *stipulas segetum*) satis esset in praesepebus, atque ita jam explicuit recte Ascensius, & dein Farnabius, exemplis Virgilii, & Ovidii adductis. Quam verum sit, equos noluisse culmis aridis, cum alia deficiebant, pasci ipse videtur Lucanus. Macie inde quidem conficiebantur, sed edebant illos tamen vide Caesar. B. Civ. 411, 58. Meliore judicio Virgilius, & Ovidius equos ad praesepe canunt quidem herbarum fuisse inmemores; sed morbo, & pestilentiae eam inertiam adscribunt, non autem aridis herbis.

86 NOVAS POSCENS] Non enim delectatur aridis culminibus, quae in praesepebus abundant (*abundaverunt* Voss. pr.) SCHOL.

87 ABRUMPIT] Non perfert integros cursus. *Digerit* est absumit. IDEM.

88 DUM SOLVIT] Ita reposui ex Codicibus Steph. sex Pulm. duobus Berlm. & meis septem; (*cum* Voss. unus) minore distinctione posita post *artus*. Coelum traxit contagia fluidae pestis, dum tabes solvit corpora. sic vs. 101.

Aucta lues dum mixta jacens &c.

89 FLUIDA] Plerique libri *fluidae*, ut *fluida pestis* dicatur sanies cadaveris fluens. BERSM. Male Edd. Haered. Gryph. & Pulm. exhibent *fluide*. L. 11, 261.

Cum jam tabe flunnt.

Morbi fluentes L. vii, 415. Sudore fluere Ovid. Met. ix, 47. *fluidus liquor* in eadem re, Virgil. Georg. 111, 483. ubi vide. Ceterum *fluidae*, non *fluidae*,

Corpora ^a dum solvit tabes, & ^b digerit artus,
 Traxit iners coelum fluidae contagia pestis
 90 Obscuram in nubem. tali spiramine Nefis
 Emittit Stygium ^c nebulosis aëra faxis,
 Antraque letiferi rabiem Typhonis anhelant.

Inde la-

VARIAE LECTIOES.

^a tum vulgo. ^b dirigit B. 1. V. 1. ^c digerit W. R. 2. ^c cominus V. pr. ^c an. b. B. 1.

dae, est in Vossianis *sex*, Regio primo, & Wytiano: uti etiam in Virgilli Codicibus. Consule Pierium ad L. III. Aen. 663.

90 *Nessis*] Insula Campaniae. Ipsa est Inarime. SCHOL. Non longe sita ab Inarime.

90 *Nesus*] Cadaver Nesi caesi ab Hercule in Calydonia ad Evenum fluvium, ubi Centaurorum sepulchrum est, ex quo teterrimus odor egreditur. Placet etiam legatur, *Nefis*, quae insula est in sinu Putcolano tetrum odorem emittens. Ejus meminit Seneca in epistolis. SULPIT. Refert Strabo libro nono, subter Calydonem esse collem Taphrosum nomine, in quo Nessi, & aliorum tumulus, è quorum tabo teterrimus odor sub montis radicibus profunditur, & humor grossioribus guttis manat: quam quidem ob causam gentem illam *Ozolas* appellatam esse. OMNIBON. Haec quidem ita apud Strabonem habentur: Sed tamen quia idem aquae meminit, Lucanus autem de aëre pestifero mentionem facit, & de antro Typhonis, qui sub Inarime insula (ut supra quoque dictum) sepultus alius dicitur, *Nefis* potius legendum, & de insula accipiendum videtur. Hujus autem Insulae etiam Plinius meminit, lib. XIX. cap. 8. MICYLL. Variant hoc loco exemplaria: quaedam legunt. *Nessus*, nonnulla *Nefis*, *Nessus*, (si ita legas,) Centaurus fuit, quem Hercules cum ex Calydone ad Evenum fluvium venisset, circa ripam fluminis versantem offendit. Solebat is imperitos vel vadandi, vel tranandi trajicere, equo sedens, non monstrum fabulosum. *Nessus*, Deianirae, Herculis uxoris, quam vehebat, stuprandae cupidus, (nam eam, & Hylam ex ea natum secum adduxerat) equi celeritate tectus in ulteriorem ripam transvectae vim inferre conatus fuit. Id animadvertens Hercules *Nesum* procul (per amnis enim intervallum cominus congregi nequibat) sagitta confixit. *Qui ubi sensu vim veneni, in se grassantem sentire coepit.* Hercule in trajectu fluminis occupato, Deianirae persuasit, amatorum virus suo cruori inesse: fore, ut si eo sanguine, quo Herculis sagitta esset illita, interior inungeretur tunica, quando eam maritus induisset, nullam esset amplius, praeter ipsam, puellam

amaturus. Credidit homini Deianira, quippe quae Herculem deamabat, & nihil mali etiam suspicabatur. Inscia fraudis puella, priusquam maritus adesset, monstratam opem comparavit. Sed haec ad praesens institutum nihil pertinent. At juxta Calydonem amnis hic Evenus est, de quo diximus, circa illam collem Taphrosum esse, testatur Strabo Geograph. libro nono, quem Plinius Taphiasum vocat. Centaurorum sepulchrum monstrabatur olim: è quorum tabo dirus odor sub radicibus montis exhalabatur. Ab eo odore gentes accolae, *Ozolas* dici. Scholiafles Homeri Iliad. 2. *εἰς ἣν καὶ ἵπποι Λαοῖσι ἐπιπαλούμενοι Ὀζολαι πρὸ τῆς Αἰτωλίας, ἐπὶ τῇ ἐκείνης πλεονεξία κτλ. τοῦ Κροισίου πιδίου, κεκλημένοι ὕπας ἀπὸ τῆς αὐτοῦ λέγουσιν. Ὀζοντι ποταμῷ, ὃν ἐπὶ αἰῶνα οἱ ἰχθύες δύσασθαι τὸ αὐτὸν τὸν Ἡρακλῆος τρωδόντι, ὁπότε καὶ ἀνέστη Διάνειρος, τὸν Οἰνίως καὶ τὸν Εὐφροῖ ποταμῶν ἐπιχόρην βιάζοντι. ἢ ὅτι οἱ αἰγυρόμενοι καὶ τὰς δόρας τὸν βοσκήσαντι δύσασθαι ὕπας, καὶ ἀβυροῖς αἰγυρόμενοι. Id est. Sunt autem et alii Locrenses, qui cognominantur Ozolae, circa Aetoliam, ad alterum latus decentes, juxta campum Crissaeum (à quo finis Crissaeus dictus est,) qui ita appellati sunt, quod illic suat tetri odoris amnis, quem famies ac cruor dirus Centauri, ab Hercule ibi vulnerati, ac caesi, fecit. Cum illac traduceret Deianiram Oenei filiam, per flumen Evenum, puellas conatus is fuit vim offerre. Sive quod ibi caprarum sint, qui pellibus pecorum crudis, ac tetri odoris vestiuntur: Jam vero sunt, qui legunt, *Nefis* hoc loco. Est autem *Nefis* insula Campaniae. Plinius lib. XIX. cap. 8. Nam quod in *Neside* Campaniae insula fonte nascitur, longe optimum existimatur. Loquitur de quodam herbae genere. De hac agit hic haud dubie poeta, quod statim Typhonis, sub Inarime conditi, inferat mentionem. HORTENS. *Nefis* Mic. recte, non *Nessus*. PULM. *Nessus* Mic. quatuor, minus probe. *Nefis* Campaniae insula. Plin. L. XIX. c. 8. BERSM. *Nefis* recte etiam legunt Beroaldus, & Ascensius; & ante omnes Scholiafles: atque ita vel *Nefis* habent septem vetustiores ex nostris. *Nessus* pessime Ed. Venet. Amst. MS. *Mefis**

Hh h 2

fis

- Inde labant populi, coeloque paratior unda
 Omne pati virus, duravit viscera coeno.
 95 Jam riget ^a atra cutis, distentaque ^b lumina rumpit:
 Igneaque in vultus, & sacro fervida morbo
 Pestis ^c abit, fessumque caput se ferre recusat.
 Jam magis atque magis praeceps agit omnia fatum:
 Nec medii dirimunt morbi vitamque, necemque:
 100 ^d Sed ^e languor cum morte venit, turbaque ^f cadentum
^g Aucta lues, dum ^h mixta ⁱ jacent incondita vivis
 Corpora: ^k nam miseros ^l ultra tentoria cives
 Spargere funus erat. tamen hos minuere labores
 A tergo pelagus, pulsusque Aquilonibus aër,
 105 Litoraue, & plenae peregrina mense carinae.

At liber

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *arcta* B. T. ^b *viscera* Marp. ^c *habet* R. pr. a m. pr. V. sec. pro var. lect. ^d *Et* V. T. ^e *languor* MSS. & Edd. qdd. ^f *peremptum* VV. LL. Steph. ^g *aucta* B. T. H. ^h *mixta* A. ⁱ *manens* VV. LL. Steph. P. T. Edd. Rom. Parm. ^k *dum* P. T. jam Edd. Ven. Br. Med. ^l *extra* B. T. H.

sis quid etiam sit, nisi vitium typothetarum in Ed. Haer. Gryph., nescio. Consule Barthium ad Statium Silv. L. II, 276.

inde malignum

Aëra respirat palago circumstans Nefis.

Nessus Edd. primae quoque & Ald. Col. Steph. alique.

91 EMITTIT STIGIUM] i. e. pestiferum. Al. *Egerit Blyssum*. SCHOL. Vide Cerdam ad Virgil. Georg. L. III, 551.

Sarvix & in lucem Stygius emissa tenebris.

Ubi a vs. 500. de simili peste Virgilium lege, & Commentarios.

92 LETIFERI] Sive quod ipse ferat (*fecerat* Voss. I.) mortem, sive quod aliis inferat, cum evomit, morbos. in ipsa enim insula Typho unus ex Gigantibus premitur, qui, dum se vertit in aham partem, perhibetur anhelare, & ignem spirare. SCHOL.

93 INDE] A corruptione aëris pereunt. IDEM.

93 COELOQUE PARATIOR UNDA] i. e. quod facilius aqua ad se morbi contagionem trahat, quam aër. Est ergo paratior, quam coelum. primo aër corrumpitur, deinde aqua, postea terra. IDEM.

94 DURAVIT] i. hominum membra constrinxit. IDEM.

95 SACRO] Est enim morbi genus, quem *ignem sacrum* dicunt, vel *sacro* i. e. execrabili per antiphrasin. IDEM.

98 PRAECEPTUM AGIT OMNIA FATUM] i. e. fatum omnia facit jam praecipitanter, nullas habet moras, sed, statim ac morbus venit, mors comitatur. Silius L. VII, 232.

An nondum praeceptis vicinaque fata videtis.

Praeceptis festinatio. Vellejo L. I, 16.

99 MEDII] i. e. nullum intervallum est aegritudinis inter vitam, & mortem, sed ut coeperint languere, mox pereunt. SCHOL.

103 SPARGERE] Civibus, inquit, occisis hoc pro sepultura erat, ut eos extra tentoria ejicerent. Ex his ergo cadaveribus lues major increvit. IDEM.

104 AQUILONIBUS] Sicut Auster ventus morbos, & pestilentiam adducit, ita Aquilo repellit: quia prominens Aquilo minus gravescit, quam ceteri. Abegit ergo ex parte morbos vicinum mare, & status Aquilonis. IDEM.

105 PEREGRINA] Adventitia frumenta dicit; nam quae ibi nata, pestis corrumpit. IDEM.

106 LIBER] De Caesarianis dicit, quod famem patiuntur, cum ipsi liberi sint extra aggerem constituti. Haec cura, quam dixi, abstraherat Pompejum à pugna, sed Caesarem fames, & non ista; at &c. IDEM.

107 UNDIS] Exercitus Pompeji laborans malam aquam habebat. Caesaris vero milites famem sustinebant. IDEM.

109 SURGENTIBUS] Msc. *surgentibus*. Virgil.

- At liber terrae spatiosis collibus hostis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis:
Sed patitur laevam, veluti circumdatus arcta
Obsidione, famem. nondum ^a turgentibus altam
110 In segetem culmis, cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos, & ^b carpere dumos,
Et ^c foliis spoliare nemus, ^d letumque minantes,
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quae mollire ^e queunt flamma, quae frangere morfu,
115 Quaeque per abrasas utero demittere fauces,
Plurimaque, humanis ^f ante hoc incognita mensis,
^g Diripiens miles, satutum tamen obsidet hostem.
Ut ^h primum libuit ⁱ ruptis evadere claustris

Pompejo,

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo surgentibus. ^b corpore V. r. ^c vulgo morfu. ^d satumque Ox. pr. ^e queant B. r. Edd. Ven. Br. Med. queas Hort. M. ^f antehac vulgo. ^g deripiens V. r. ^h libuit prim. Reg. r. licuit Voss. r. a m. pr. ⁱ raptus Bersm. 2. vastis Voss. r. rupis Ed. Ven.

Frumenta in viridi stipula lactentia surgent.

BERSM. Praeter quinque Pulm. *surgentibus* etiam legas in Voss. sec. tert. a m. pr. & quinto, Wittiano, Regio sec. Hulst. Oxon. uno, & meo. Praeferunt id quoque Cl. J. Wasse, ut amicissimè indicavit mihi, & N. Heinsius ad Claudian. in Epithal. Honor. 94.

Pantheia surgent

Cinnama.

ut & Celeb. Burm. ad Valer. Flacc. L. 11, 464. Sison. Apollin. 6. xxii, 173.

Quanta Leontino surgescit messis aceruo.

surgere in altam segetem est spicas fundere. Si quis tamen praefraete *surgere*, quia melius convenire videtur *ad altum*, retinere velit, frui illi suo iudicio licet. Retinent certe *surgere* praeter alios Codices optimi Regius, & Vossianus primi. L. VII, 851.

Quae seges infesta surget non decolor herba.

& passim *surgere* non tantum de herba, & gramine, sed & de frumenti spicis dicitur. Videatur Cerda ad Virgili Georg. I, 161.

Quis sine nec potuere feri, nec surgere messes.

& ad L. IV, 12.

Surgentis adterat herbas.

111 CECIDISSE] i. ut herba pasceretur (*herbam pascere* Voss. r.) in terram proni, ut ait Sallu-

sius. *letum minantes* est venena portantes. SCHOL.

112 FOLIIS SPOLIARE NEMUS] Restitui veram Lucano lectionem, ex quatuor Pulm. r. Bersm. & novem meis MSS. & Cantabr. ac Edd. Veneta, Sulpit. Ascens. Versell. Mic. Hortens. aliorumque. Vulgo *morfu* scribebatur. at statim sequitur *morfu*. quod hic ex glossa intrusum est, ut clare est pro glossa in Wittiano. Et quis absurditatem vocis *morfu* non videt? An folia, & ramos ab arboribus milites deripere debebant dentibus? Ergone illis instrumenta avellendi deerant? Non sane.

115 DEMITTERE] Sic recte multi edidere priores cum Aldo, Colin. Steph. & multis MSS. sollemni perturbatione *dimittere*: Meliores tamen *demittere*. Vide Drakenb. ad Silium Lib. VII, 655. ubi de etiam probat. Consule notata ad L. III, 426.

115 FAUCES] Veterrimi Regius pr. & Voss. prim. *cautes* & Scholiae dicunt, *fauces* macie contritas, vel *cautes* contritas, tonsas. ut intelligantur herbae enascentes ex cautibus, quas abraferunt. sed quid erit *per cautes*? Quare satius est retinere *fauces* rigidas.

116 ANTE HAC] Msc. duo *hoc* scilicet tempus. BERSM. *Ante hoc* est etiam in tribus Pulm. Vossianis quatuor antiquioribus, Regio primo, Wittiano, Oxon. primo, & Amstel. ac Edd. Micylli, Hortensii & Paris. 1512. *Ante haec* meus Cod. Edd. Rom. & Parm. *Ante hoc* rectum est.

117 HOSTEM] Pompejanum militem, omnibus frugibus abundantem. SCHOL.

H h h 3

118

- Pompejo, cunctasque sibi permittere terras:
 120 Non obscura petit latebrose tempora noctis,
 Et raptum furto, foci cessantibus armis,
 Dedignatur iter: ^a latis exire ruinis
 Quaerit, & ^b impulsu turres confringere valli,
 Perque ^c omnes gladios, & ^d qua via ^e caede paranda est.
 125 Opportuna tamen valli pars visa propinqui,

Quam

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a laxis meus. a. m. pr. ^b vulgo impulsu vallo. ^c omnis Reg. pr. ^d quia V. i. ^e deest in A.

118 CLAUSTRIS] Mss. duo Berfm. Vossiani tres, & meus cum Edit. Romana principe, & Parmensi castris. sed male; qui tamen error sollemnis est. per claustra intelligit munitiones Caesaris, quibus tamquam carcere clausus detinebatur Pompejus. vi. 264.

Intra claustra piger dilato Marte quieuit:
 ubi eodem modo variatur. L. x, 445. de Caesare aulae Ptolemaeae incluso,

Sic fremit in parvis fera nobilis abdita claustris:
 quod cum Ill. Heinsio in clathris non mutandum esse, tuo loco probabimus.

119 PERMITTERE TERRAS] i. e. concedere sibi ad evagandum. Non male quidem; sed vide, lector, num elegantius scribatur in Vossiano, & Ed. Parmensi promittere, sive certam spem evagandi, & ex his claustris exeundi concipere. Sic Lib. II, 321.

Hunc quoque totius sibi jus promittere mundi,
 Non bene comportum est.

Ovidius L. xi. Metam. 576.

- - reditusque sibi promissis inanet.

& vi. 662.

121 RAPTUM] i. e. ut latenter exeat, Caesare desciente. SCHOL.

123 IMPULSO VALLO] Msc. impulsu valli. a. t. duo impulsu valli. BERSM. Veterimus Voss. primus impulsu valli. Sed Regius uterque, & Codex Amplissimi Viri J. Wittii cum Oxon. pr. impulsu valli; recte. ut impulsu absolute ponatur pro crebra oppugnationis vi, & impetu. Statius L. v. Theb. 409.

- - - quatiunt impulsibus illi
 Nunc freta, nunc muros.

L. ix, 145.

- - - non illum inpassa moverent
 Tormenta oppositum, formidatisque superbis
 Turribus impulsus tentato umbone redissent.

impulsus ventorum supra L. III, 466. umbonis impulsus Prudentius in Pylchom. 256.

126 QUAM MINUCI] Castellum Minuci vocat, à Minucio, qui custodiae hujus propugnaculi praefectus fuerat à Caesare. Id quod ex Appiano cognoscitur, qui, Vallum, inquit, insuper tutati sunt, Minutio, qui custodiae praefuerat, quamplurima tolerante. Erunt quippe clypeo ejus viginti supra centum inhaesisse sagittas, corpusque ejus sex vulneribus transfixum patuisse. OMNIBON. Castella Numici. Sive à conditore sic appellata sunt, sive à fluvio ejusdem nominis, cujus est ille in Latio, in quo producit penultima. SULPIT. Habet autem nomen Minuci (sive Minuti scribendum est) U breve in antepenultima, ut & aliorum testimonii probatur. Silius libro septimo:

Nec mora disiecto Minuti vaccordia vallo &c.

Et rursus eodem libro:

Si factis nondum Minuti te, cauta probare,
 Erudis fortuna meis &c.

MICYLL. Qua Mimici. Qua parte castellum Minutii Pompejanos invitabat ad tentandum iter. Mimici, pro Mimitii. Eo nomine is fuit dictus, qui ei castello praefectus erat, quod Pompejus oppugnavit. Appianus. Qui vallum, inquit, insuper tutati sunt, Mimitio, qui custodiae praefuerat, plurima tolerante. Huius clypeo ajunt CXX. sagittas inhaesisse, corpusque ejus sex vulneribus transfixum. Quem Appianus Mimitium, eum Caesar Scaevam vocat, & item Lucius Florus. Sed Caesar CCXXX. foramina in ejus clypeo inventa fuisse scriptum reliquit, nisi idem Mimitius Scaeva dictus fuerit. Mimici aut Mimitii legendum est, non Numici. Nam praeterquam quod in illo penultima contrahitur, ipse etiam castellum praefectus significatur. Mimici pro Mimitii apocope. In Numici, penultima producit. Quid praeterea affinitatis habet stagni nomen in Italia, cum castello ad Dyrrachium. HORTENS. Numici. Sive à conditore, sive à stagno, seu fluvio ejusdem nominis in Italia,

Quam Minuci castella vocant, & confraga densis
Arboribus dumeta ^a tegunt, ^b huc pulvere nullo
Proditus agmen agit, subitusque ^c ad moenia venit.
Tot simul ^d è campis Latiæ ^e fulsere volucres:
130 Tot cecinere tubae. ne quid victoria ferro
Deberet, pavor adtonitos confecerat hostes.
Quod solum valuit virtus, jacuere peremti,

Debue-

VARIAE LECTIONES.

^a tenent supr. tegunt Reg. pr. cadunt Steph. VV. LL. ^b hic Voss. quatuor, Witt. hinc Noster & Amst. ^c in m. Voss. pr. tert. Witt. ^d in c. Berfm. r. Edd. Ven. Br. Med. aliaque. deest in V. 1. ^e fluxere meus, Hulst. alique.

lia, repugnante quantitate penultima. Omnibonus Castella *Minuci* vocat à *Minucio* illius custodiae praefecto. alii *Minici* seu *Mimici*. ait. *Minici*. alt. *Munici*. Silius:

Nec mora disjuncto Minuti vaecordia vallo.

BERSM. *Quam Minuti castella vocant.* Minuti cujusdam in hac historia meminit Appianus. Si id nomen rectum est, fecit & hic in secunda syllolen Lucanus. Ita enim peccata poetarum solemus *ironoeis*. At MS. P. & T. *Namici* habent. GROT. ex Ed. tertia. Vario modo, ut vides, lector, se in hoc nomine torserunt Interpretes, quibus accedat Ascensius, cui etiam licenter videtur secunda correpta esse in *Minuci*. In editione tamen Omniboni lectionem sequitur cum Aldo, Colneio, Stephano, & Pulmanno. reliquae edd. habent vel *Minici*, vel *Namici*, vel *Mimici*, ut voluit Hortensius, vel *Minuti*, ut dedit Grotius, & dein reliqui. *Minici*, *Namici*, *Munici* est in scriptis. *Meneri* Voss. quart. Sed unice verum est *Minuti*: ut clare habet Amplissimi Viri Hultii codex, veterrimus Voss. prim. & Oxon. pr. ac scribendum docuit Omnibonus ex Appiani Lib. 11. Belli Civilis p. m. 763. ubi ille *Minuci* illius castelli praefecto sive, quod verius videtur, exstructori primo etiam tribuit id, quod alii Scaevae soli. In vitiosam editionem incidisse debuit Hortensius: quod vult ex Appiano probare, *Minucium* fuisse. Errat autem Vir summus Grotius, quod in *Minuci* secunda syllaba corripienda Lucanum putaverit adhibuisse syllolen: nam per se brevis est, ut ostendit recte Micyllus. Immo contra, si *Namici* legeretur, quantitas syllabae repugnaret. Sive enim pro stagno, sive pro gentilitio nomine fumatur *Namicius*, constanter secunda syllaba producit. Porro non *Minuti*, sed *Minuci* ex nummis, aliisque monumentis scribendum esse, docent Torrentius ad Horatium L. 1. Epist. 18, 20.

Brundisium Minuci melius via ducas, an Appi. & Doct. Drakenborch. ad Silium L. VII, 386, 523. quibus locis item in scriptis *Namici*, & *Minici* inventas, uti & in aliis. Nec mirum, quod *Minucii* nomen abierit in *Minicii*, cum etiam posterioribus temporibus passim haec eadem, vel alia gens dicta sit *Minicia* aequae ac *Minucia*. Vide inscriptiones. Factum id scilicet eadem ratione, quae *maximus optimus, inclutus* &c. deinde per *i* scribi coeperunt. Quis autem hic *Minucius* fuerit, incertum. Non absurde conjicit Glandorpheus in Onomastico fuisse L. Minucium Basilium, legatum sub Caesare in Gallia. Verum tum non potuit fuisse custos hujus castelli. Centurionum, non Legatorum hoc erat munus. Ceterum pro *quam* in Vossiano pr. & tert. est *qua*, uti ediderunt Ascensius, Micyll. Hortens. & alii. *quae* Beroaldus. pro *vocant* in pr. sec. & tert. Voss. *vacant* cum glossa in primo, *scilicet à militibus*. quae lectio plane non spernenda videtur. Nihil temeretamen, muto. Solet autem per *vocant* describere loci nomen. Sic Lib. IV, 590.

Antae quae regna vocat non vana vetustas.

Hoc libro VI, 16.

*Quemque vocat collem Taulantius incola Petram
Injedit castris.*

126 CONFRAGA] Inter Scholiastae verba in Vossiano primo haec legas. *Confraga, aspera, & frangosa. Hac via quaeris exire. Confraga sunt loca, in quibus undique venti concurrunt; ut Nevius ait. In montes ubi venti frangebant. Quae verba desumpta sunt ex Isidoro L. XIV. c. 8. sed illic vocantur illa loca confrages. apud Festum vero Confrages. Foran autem rectius apud nostrum Nevii citatur locus, quam apud Isidorum. ubi habetur frangebant locum. Venti enim in montes potius frangi, vel frangere se (hoc quippe norat neutrale frangere. Vide ad Lib. I, 103.) dicuntur, quam frangere*

Debuerant quo stare loco: qui vulnera ferrent,
 Jam deerant, & nimbus agens tot tela peribat.
 135 ^b Tum piceos ^c volvunt ^d inmissae ^e lampadis ignes:
^f Tum ^g quassae nutant turres, ^h lapsumque minantur.
 Roboris in tacti crebros gemit agger ad ictus.
 Jam Pompejanae celsi super ardua valli

Exierant

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *nimbusque ferens*. ^b *tunc* B. 1. Voss. 2. & Edd. quaedam. ^c *volvunt* V. 1. ^d *emissae* B. 2. Voss. 3. vide ad L. IV, 765. *immensae* V. tert. ^e *lampades* Amst. & V. 1. pro var. lect. ^f *Tunc* B. 1. V. 2. Amst. & *quassae* V. 1. ^g *lappusque* Ed. Mic. & Hort. M.

gero loco. Hinc noster L. IX, 450. *Non montibus Austrum Adversis frangit Libye*. Claudian. B. Gild. 522.

Obvia dimissi fracturum flamina collem.

127 VOLUCRES] Accipimus aquilas, quae feruntur in pilis. SCHOL.

130 TUBAE. NE &c.] Nihil temere contra Mistorum fidem mutare velim. sed melius haec cohaerebunt, si legamus *tubae*, ut, *ne cre. consecreris hostes*.

132 JACUERE] Prima virtus est acceptum locum tueri; secunda, eundem locum etiam corpore possidere prostrato; ut ait Sallustius. *Quem quisque locum vivus pugnando ceperat* (MS. *pugnandi acceperat*.) *eum amissa anima corpore tegebat*. Isti ergo hoc solum fortiter fecerunt, quod in eoloco ceciderunt; ubi stare debuerant; hoc est, quod fugati non sunt. SCHOL. Ubi notanda in Sallustii verbis vox *vivus* adesse, quam Doctissimus recens Editor Cortius, unico Codice, cum innumerabili id servant, & Flori imitatione motu eiecit. Cl. tamen Dukerus affirmavit mihi, se quoque Sallustii vidisse Cod., in quo non repenebatur ea vox. Sequentia autem nostri verba adumbravit Valerius Flaccus L. III, 105. *Quo steteris, moriere loco*: ut ibi monuit Vir sine honoris praefatione mihi non nominandus, Celeb. Burmannus. Ceterum post *ferrens* additur in Reg. primo, sed subductus linea versus ab hoc loco alienus *imposuere caput, neque erant qui vulnera tanta*.

134 NIMBUS] Densitatem telorum *nimbum* nominat. SCHOL.

134 NIMBUSQUE FERENS] Msc. *et nimbus agens*. non in scite. BERSM. Immo elegantissime, & vere. Id comprobant, praeter MSS. duo Pulmanii, vetustissimi Vossiani tres, Wittianus, Hulsianus, atque à N. Heinio collati, teste Cel. Burmanno, ita quoque legente ad Valerium Flacc. L. II, 179. ubi multa collegit de hoc sensu vocis *agere*; & nos quaedam ad lib. III, 494. Adde Vir-

gil. L. IX. Aen. 706. Stat. VI. Theb. 360. utrumque *agere*, & *ferre* jungit noster L. IX, 472.

Pilaque contorsis violento spiritus aestu, Ipsentisque tulit magni per inania coeli.

Male itaque à Viris doctis reiecti sunt Sulpitius, Ascensius, & Versellanus, qui jam olim *et nimbus agens* ediderunt. Praecessit quoque *ferrens*.

134 PERIBAT] Quippe deerant, qui vulnus exciperent, omnibus interemptis. SCHOL.

137 GEMIT] Msc. *vomis*, scilicet terram, & saxa. BERSM. *Vomis* etiam non inepte habent Reg. pr. & Vossiani pr. sec. qu. & quintus. Sed quatuor prioribus superscriptum est *gemit*. *tremis* Voss. tert. a manu sec. ruis Voss. sextus. Nihil tamen muto. Eleganter à poetis *gemere* dicuntur saxa, aliaque, quae pulsata edunt sonum. Vide Heinium, & Burmann. ad Ovidii L. XIV. Metam. 739.

Ista pedum motu trepidantium ut multa gementem Visa dedisse sonum est.

& Bentlej. ad Horat. L. III. O. 27. 23. Ad nostri verba propius accedit Silius L. III, 643.

Dat gemitum patris resoluta pondere moles.

Augitum idem dicit L. I, 370. De armis pulsatis L. II, 245. de armamentis navium à vento quassatis Horat. L. I. O. 14, 5. & Plinius L. IX. Epist. 26.

139 PATEBANT] Hoc est, pristinum imperium receperunt, ut regnarent in orbe toto, quod perdididerant nuper inclusi. SCHOL. *Patebant*. Msc. quatuor & lib. aliquot *patebant*. q. d. quod liber obsidione Pompeius vagari potuerit per mundum. BERSM. MSS. omnes *patebant*. ut sensus sit; jam aditus erat ad libertatem. GROT. De veritate hujus lectionis *patebant* minime dubitandum est: cum ita habeant omnes à viris doctis, & me inspecti Codices, veteresque editiones. in Voss. sec. pro var. lect. est *tenebant*. *patebant* prius comparet in ed. Gryphii, & deinde Hortensii. At illic typhothetarum esse erratum, patet ex ejus interpretatione.

Exierant Aquilae: jam mundi ^a jura patebant.
 140 Quem non mille simul ^b turmis, ^c nec Caesare toto
 Auferret Fortuna locum, victoribus unus
 Eripuit, vetuitque ^d capi: seque arma tenente,
 Ac nondum strato, Magnum vicisse negavit.
 Scaeva viro nomen: caltrorum ^e in plebe merchar

145 Ante

VARIAE LECTIONES.

a rura Pulm. i. vulgo *petebant*. b *turbis* Marp. c non Amst. d *rapi* V. i. e *indeest* in V. i.

ratione. Idque vidisse etiam Pulmannus videtur. Iterata enim editione *passant* exhibuit. Veterem itaque restitui lectionem. Non vero placet mihi Grotii explicatio. *Jam aditus erat ad libertatem*. Melior ceterorum Interpretum, quos Bersmannus sequitur, sententia; Pompejum aggere occupato jam potuisse vagari, quo vellet. Sed placet mihi omnium optime Hortensius, dicens, *jam fletisse mundum, sub usurus imperio esset futurus*; atque adeo commune, & neutri interclusum fuisse jus ejus. sic enim melius, & propius ad verba exponas. *patere* enim est in communi esse, omnium usui cedere. Ovidius L. ii. Met. 283. *Commoda plebi Nostra patens*. Noster L. vii. 400. *thalamique patent secreta nefandi inter mille nurus*. & sic *patere* dicitur meretrix, quae se dat aliis. Mela L. i. c. 8. *Omnium stupro patens*. & passim poetarum; etiam Graeci. Theocritus Idyll. xiv. 48.

Λύκη δὲ νύκτος ἀνέστη.

quod non intellexit ibi Scholiastes. Nec tantum de illis, sed & Diis, hominibusque propitiis, & in nos pronis. Propertius L. iv. 774. Ovid. Met. ii. 283. & sexcenta sunt his similia. Ad rem Livius Lib. i. c. 40. *Non modo advenit, sed servis etiam regnum Romae pateret*. *Jura mundi* hoc sensu Lib. ii. 321.

*Hunc quoque totius sibi jus promittere mundi,
 Non bene compersum est.*

si quis tamen Bersmanni, & vulgariori sententiae satis probae malit accedere, nequaquam refragabor. Huc facit etiam Silius Ital. L. ix. 556.

*Ut patuis liber Superum certamine tandem,
 Laxatusque Deo campus.*

Cicero in Verrem L. v. c. 65. *jam omnes provincias, jam omnia regna, jam omnes liberae civitates, jam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maxime patuit, civibus Romanis ista defensione praecloseris* supra L. i. 465.

- - - *apertus gentibus orbis.*

ubi vide. infra Lib. viii. 563. *Maznoque patere Fingens regna Phari.*

140 CAESARE TOTO] Hoc demum intelligitur, si *toto Pompejo* legeretur, nihil illum proficere potuisse advertum Scaevam. Caesar enim Scaevae nihil eripere voluit. quippe qui pro eo pugnabat. Unde quidam cum conditione loquutum poetam volunt, videlicet tam fortiter pugnasse Scaevam, ut etiam ipsius dux Caesar, Pompejo multo acrior, si contra Scaevam tetendisset, nihil contra eum omnibus copiis efficere potuisset. Ut sit speciosa comparatio. GLAREAN. Non videtur Glareanus sensum Lucani percepisse, qui simpliciter ait, ut recte hoc loco Scholiastes. *si ipse Caesar cum suo adesset exercitu, & ipsum locum caneretur auferre, non posset*. Inquit enim Lucanus, Scaevam solum eripuisse victoribus locum, quem Fortuna Caesari favens iis non abstruisset (jam enim tenebant eum) licet mille turmae, & ipse Caesar cum totis viribus (sic L. v. 741. *Totus adest in proelia Caesar*) illum eripere Pompejanistentalet, si abfuisset tam fortis vir Scaeva, qui solus erat omnia.

144 SCAEVA] De hujus autem Scaevae nomine, mirum est, tantum apud auctores variatum, ut alii *M. Scaevam*, quemadmodum Valerius Maximus Lib. iii. cap. 2. alii *Mimicium*, ut Omnibonus ex Appiano: alii *Numicium*, ut Sulpitius ex nescio quo auctore dictum tradunt. Neque id convenit, vixeritne post hanc pugnam. *Subducto jam Marte tuis*, inquit Lucanus, quod Sulpitius exponit, id est, moreris; cum Caesar dicat, eum ab se donatum ducentis millibus aeris: & ab octavis ordinibus, ad primipilum ductum. GLAREAN. Quod hic dicit Glareanus de Omnibono, & Sulpitio, falsum est: neque ita Scaevam appellatum fuisse ex Appiano, credere potuerunt, cum diserte Appianus *Scaevae*, & *Atinucii* ut diversorum hominum mentionem faciat, & duobus tribuat, quod alii uni. V. p. m. 762. L. ii. de B. Civ. De Scaeva plura vide apud Plutarch. in Caes. Valer. Maxim. Suetonium, aliosque, & ipsum Caesarem in B. Civ. & ad ea loca, hic jam a viris doctis adducta, Commentarios, & nos ad v. 250.

- 145 Ante feras Rhodani gentes. ^a ibi sanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.
Pronus ad omne nefas, & qui nesciret, in armis
Quam magnum virtus crimen civilibus esset.
Hic, ubi quaerentes socios jam Marte relicto
150 Tuta fugae cernit; Quo vos ^b pavor, inquit, ^c abegit
Inpius, & cunctis ignotus Caesaris armis?

(O famuli

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ubi B. 1. Ox. 1. Edd. Ven. Br. Med. Gryph. alique, male. ^b furor Marp. ^c adegit Amst.

145 MEREBAT] i. e. militabat, ut ait Cicero. *Mernisses vero in eo bello, quod tum pop. Rom. i. e. militasset.* Ante ergo Scaeva gregarius miles, factus est centurio in bello Gallico. SCHOL.

145 ANTE FERAS GENTES] Exponunt hoc Scholia ante bellum Gallicum. quomodo etiam vel non multum diverse ceteri Interpretes: & recte quidem ad sensum. sed an haec verba id significant dubito vehementer; nisi brevissime Lucanus posuerit pro *antequam merebat contra Gallos*, fera bella moventes. ut L. 11, 138. *Samnis Ultra Caudinas ipiravit vulnera Furcas* i. e. ultra, majora, quam apud Furcas Caudinas. Inf. v. 551. *Ante feras volacresque sedas*, pro *antequam ferac*, & volucres. Adde L. 11, 633. VIII, 531. & ad L. v, 474. Humanissimus, & Doctissimus G. Waddel, Scoto Britannus, conjiciebat *in gentis*. i. e. antea merebat, ut gregarius miles, contra Gallos. Alia via hunc locum explicandum esse, existimabat eruditissimus Vir H. Kannegieter, post *merebat* ponens plenam distinctionem. Cetera sic exponit, variisque rationibus per epistolas ad me datas evincere conatur. *Ante feras Rhodani gentes veris vitem*. 1. Centurio fuit in legione ex gentibus Gallorum conscripta, quae *Alauda* vocabatur. Sueton. Caes. c. 24. *Longo ordine* dicit, quod Scaevam, octavorum ordinum inter pilanos in oppugnatione hujus castris ductorem (Vide Caes. B. C. 111. c. 53.) centuriae quinquaginta tres in legionis agmine, vel acie sequebantur ex calculo, quem ponit Dionys. Lib. ix. p. 567. Ed. Lips. Pilanos autem in agmine, atque acie ex Caesaris militia primos fuisse, docet Salmas. de Mil. Rom. c. 2. *ubi*, vel *ibi* i. e. in gente illa, seu legione ex istis populis conscripta. *sanguine multo* i. e. caedibus multis, Petron. c. 122. *sanguine Germano*. Quantam autem stragem ediderit in litore Britanniae, ubi centurionatum meruit, tradit Valer. 111, 2, 23. *Ubi quinque millium diurno proelio suffestura tela* &c. vel *ubi erit postquam*. i. e. postquam sanguine multo promotus est: nempe ex plebe castrorum, atque ex aliis or-

dinibus ad alios, gerit vitem &c. Haec vir Doctiss. Lectori judicium relinquo.

146 LATIAM GERIT VITEM] Centurio est. Vitis enim est insigne Centurionum, qua solebant interdum percutere milites. Juvenalis:

Nodosam posthac frangebas vertice vitem.

Sic etiam Marcus Jureconsultus, ubi scribit de re militari, docet. Silius libro vi, 42.

Levinus ab alia

Priverno vitis Latiae praefignis honore.

SULPIT. Et Martialis libro decimo:

Vare, Parastonias Latia modo vite per urbes

Nobilis, & centum dux memorande vitis.

Plinius quoque de vitibus scribens libr. xiv. cap. 7. *Quid*, inquit, *quod insertae castris summam rerum, imperiumque continent? Centurioni in manu vitis, & opimo praemio sardos ordines ad lentas (laetas) perducit aquilas, atque etiam in delictis poenam honorat &c.* Quo loco illud obiter notandum, quod poenam in delictis honorari Plinius ait, quoniam Centuriones solebant eadem vite, quam gestabant, tanquam virgis lictores, in caedendis militibus uti. Hinc & Lucilius ille, de quo Tacitus meminit libro primo: *Cedo alteram, nullitaribus faciliis delictus fuit, quod fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus alteram postere solebat*, ut idem Tacitus ait. MICYLL. Adde VV. DD. Comm. ad Silium xii, 394. *Latiaeque superbum Vitis.*

147 AD OMNE] Msc. in omne. BERSM. In omne habet quoque Oxon. pr. Sic Lib. 11, 453. *Pronior in magnum*. v, 154. *In ferrum mens proma viris*. 290. *In bellum pronus*. vii, 245. *In ferrum rabies promissima*. Sed & alterum acque Latinum est. quare cum longe plurimis MSS. retineo. sequitur hoc eodem versu *in*.

148 CRIMEN] i. e. qui nesciebat, crimen magnum esse, si in bello civili fortissimus probaretur. SCHOL.

(*O famuli^a turpes^b servum^c pecus, absque crnore*)
 Terga datis morti? cumulo^d vos deesse virorum
 Non pudet, & bustis, interque cadavera quaeri?
 155 Non ira saltem^e juvenes, pietate remota,
 Stabitis? ^a è cunctis, per quos^h erumperet hostis,
 Nos sumus electi. non parvo sanguine Magni
ⁱ Ista dies ierit. peterem felicior umbras

Caesaris

VARIAE LECTIOES.

^a *tristes* Ed. Ascens. ^b *servum* meus, Amst. ^c *pectus* Amst. ^d *non* B. r. *ne* R. r. deest in V. r. ^e *num* Pulm. r. ^f *O juvenes* B. r. ^g *ex* Edd. Aic. Mic. Hort. alique. ^h *irrumperet* Ox. pr. a m. pr. ⁱ *iste* V. tert.

150 TUTA FUGAE] i. e. postquam eos videt deseruisse pugnam, & fugae tuta captare. SCHOL.

152 O FAMULI TURPES &c.] Hic versus in MSS. desideratur. BERGM. Hic versus etiam non legitur in Vossianis primo, & secundo, neque in Regio primo, nec Edd. Rom. & Parm. in Vossianis tertio, & Wittiano recenti manu ad marginem, & in Vossiano quarto inter lineas adjectus est. In Amstelademensi ponitur post sequentem. Unde clare apparet, versum hunc esse supposititium; & certe plane est otiosus, languens, neque Latinus. Quae enim differentia inter *samulos turpes*, & *servum pecus*? & cur *samulos*, & *servos* appellat? Sed haec confata sunt partim ex nostro Lib. ix, 274.

O *samuli turpes*, *domini* post *sata* prioris &c. ubi recte *samuli* vocantur respectu *domini*. partim ex notissimo illo Horatii versu, O *imitatores*, *servum pecus*. deinde nullus Latinorum praepositione *absque* tunc temporis utebatur; si excipias Comicos: apud quos tamen non directe notat *sine*; sed modo exceptionem quamdam. Vide Vossium de Latin. merito suspecta c. 9. ubi ex hoc solo loco Lucanum tamen ita locutum esse observat: sed frustra, uti vidimus.

153 TERGA DATIS MORTI?] In scriptis, & editis quibusdam. haec habentur sine interrogationis nota, ut sit sensus. O juvenes timidi, quare, & quo fugitis? an ad mortem cavendam? frustra hoc agitis. nam hac ipsa fuga terga datis morti; seu quia fugitis, ideo occidimini. sed vulgatam distinctionem praestare docent sequentia. *Dare terga morti* est mortem umere, mortem fugere; & quasi morti succumbere: quod ipsos deberet pudere; cum deceret eos inventi inter occisos viros, & inter cadavera prono pectore jacentia numerari. Sic apud Senecam in Oed. 86. *fortunae terga dare*. & in Phoeniss. 190. ac apud Silium L. xii, 329 *malis terga dare*. Silius etiam dixit *montibus terga dare* L. iiii, 507. & *venis* L. xii, 678. In variantibus

Stephani hoc modo distinguitur. *Terga datis? mortis*. In meo *Marsi*? ut L. iv, 466. *dare terga bello*. sed male, & sollemni errore libroriorum.

154 HAUD BUSTIS] Plerique alii,

Et bustis, interque cadavera quaeri,

legunt. Videndum igitur, num particula *Et*, disjunctive potius, quam copulative exponenda sit, pro *Nec*, vel *Neque*. Ut sit sensus: Non pudet vos deesse numero virorum, nec ad busta potius, & inter corpora eorum, qui pugnando ceciderunt, quaeri, quam turpiter fugere? Est enim haec figura poetarum huic familiaris. Eodemque modo, & superiore libro dixit:

- - - Non ullo littore surgunt
 Tam validi fluitus, aliaque ex orbe voluti
 A magno venero mari &c.

pro, *aliis ex orbe*, sive, *neque ex alio* &c. MICYLL. Sulpicius, Ascensius, Versellan. ediderunt *haud bustis*. pro non conquiri ad sepulturam. sed contra Mltos. quare melius & servavit Micyllus: neque tamen hic opus est & pro *nec* capi, ut solet quidem Lucanus, & nos aliquoties monuimus. Posses & *bustis* jungere *ut deesse*; ut sit, *cumulo*, & *bustis virorum*; vel, si major mecum, *copulare bustis*, & *inter cadavera*, pro in *bustis*, & *cadaveribus*. Sic duo substantiva vario casu juncta Lib. ii, 346. *laetorum comitam rebusque secundis Accipis*. Ovid. Ep. v. Her. 15. *super stramen formosae jacentibus*. Am. ii, 10, 13 & partim alii. Vide J. G. Vossium de Constr. c. 66. & Duët. Cortium ad Sallust. B. Cat. c. 33. Jug. c. 7. Aliam etiam lectionem servarunt nobis optimi Codices; nam in duobus veteribus Vossianis, ut & in quarto, item in Cod. Ampl. Hulsii scribitur *in bustis*. & *bustis* unus Pulm. ut solet.

- - - cumulo vos deesse virorum
 Non pudet in bustis, interque cadavera quaeri.
 i. e. an vos in sepulturis, seu funere virorum for-
 ti i i 2 tum

- Caesaris in vultu. testem hunc Fortuna negavit:
 160 Pompejo laudante cadam. ^a confringite tela
 Pectoris ^b incurfu, jugulisque ^c retundite ferrum.
 Jam longinqua petit pulvis, sonitusque ruinae,
 Securaeque fragor concussit Caesaris aures.
 Vincimus ô socii; veniet. qui ^d vindicet arces,
 165 Dum morimur. Movit tantum vox illa furorem,
 Quantum ^e non primo succendunt classica cantu.
 Mirantesque virum, atque avidi spectare, sequuntur
 Scituri ^f juvenes, numero ^g deprensa, ^h locoque,

An plus

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *confringite* B. 1. Marp. & meus. *configite* R. 1. ^b *incurfu* P. 1. V. 1. & Hort. M. ^c *recondite* B. 2. V. pr. a m. pr. & meus. *recondite* V. 1. Edd. Br. Med. *reponite* Huhl. ^d *vindicat* Marp. ^e *cum* R. 1. ^f *juvenis* R. 1. ^g *depressa* Amst. VV. LL. Steph. ^h *jocoque* V. 1.

tium non pudet non recenseri, & illorum numero abesse, nec inter eorum cadavera inveniri. jungenda tunc *busla virorum. cumulo deesse* dixisset, ut Ovidius *summas abesse* in Epist. Hypermetrae vs. 80. sed prius ma o. *Quaeri* autem notat non esse, desiderari. lib. ix, 968.

Magnaue Phostei quaerit vestigia muri.

quae nulla supererant. Plura vide apud Doctissim. Dukerum ad Florum L. 1. c. 16. *Ita ruinas ipsas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur.* Broukhuf. ad Propertium L. 1, 17, 18.

Opsatos quaerere Tyndaridas.

Non intellexit haec glossator exponens. *an non pudet vos quaeri inter sepulcra latentes ex corpora mortuorum?*

155 [124] Sensus est. Si jam pietate i. sacramento militiae stare contemnitis, saltem ira stare debetis. SCHOL.

158 [121] i. e. non sine Pompeji poena hic (i. e. V. pr.) dies transigetur (transiet V. pr.) IDEM.

160 CONFRINGITE] Scholiastes Voss. primi ait; ἀμφιβολικῶς dictum est. i. e. aut illorum tela incurfu vestri pectoris confringite, aut vestra incurfu pectoris eorum. Hortensius vero capit haec quasi adhortationem ad voluntariam necem, si pugnare nollent. Sed male. Vult Scaeva, ut tanto impetu tantaque constantia in hostes irruant, & suo loco persistent, ut hostium tela suo incurfu confringantur, eorumque enses non penetrent, sed hebetentur: ἀπεβολικῶς, Lucani more. Male in quibusdam scriptis est *confringite*, & *recondite*. Ovidius L. 11. Am. o. 13. *Quid iuvat in nudis hamata revolvers tela ossibus.* Prudent. Psychom. 141.

Tinnitum percussa refert, aciemque retundis Dura resultantem.

Cicero Or. 111. in Catil. cap. 1. *eademque gladios in rempublicam destrictos razudimus, mucroneque eorum à jugulis vestris rejecimus.* Adde Eruditissim. Bentlej. ad Horat. L. 1. O. xxxv. in fine:

O utinam nova

Incede defingas retusum in Massagas Arabasque ferrum.

162 SONITUS] Pulvis, inquit, & sonitus deiectionis eorumque pervenit, ubi Caesar est constitutus. SCHOL.

164 VICIMUS] Vincimus Msc. duo. BERSM. Vincimus etiam duo Pulm. & nostri novem ex vetustioribus: ut recte primus, quod sciam, edidit Grotius. In hac formula, de qua multis agit J. Gebhard. in Crepund. L. 1. c. 4. saepe ita variatum est. & praesertim apud Ovidium, uti monuerunt illic viri docti. Vincimus in optimis codicibus tamen L. 14. Met. 356.

Vincimus; en meus est, exclamat Nais.

L. 111. Trist. El. 9.

Cujus ut oblata est praesentia; Vincimus, inquit. quo loco temere quidam Vincimus praefert. licet hoc modo sit apud Prudent. Psychom. 155. Vincimus, inquit. Praeterea magis valeret ad exhortationem, si scripsisset Lucanus: Vincimus, o socii; venit, en, qui vindicet arces. quod facillime potuit depravari in venit. In alias litteras etiam vocula en saepissime est depravata. V. Heins. ad Valer. Flac. 1, 342. & alibi. en adsum, 1, 121. 17, 809.

Libycas, en? nobile corpus

Pascis aves.

164 VINDICET] Msc. quatuor vindicet, ita & libri

An plus quam ^a mortem virtus daret. ille ruenti
 170 Aggere consistit, primumque cadavera plenis
 Turribus evolvit, ^b subeuntesque obruit ^c hostes
 Corporibus: ^d totaeque viro dant tela ruinae,
 Roboraque, & moles; hosti seque ipse minatur.
 Nunc fude, nunc duro contraria pectora conto
 175 Detrudit muris, & valli summa tenentes
 Amputat ense manus: caput obterit, ossaque saxo,
 Ac male defensum fragili compage cerebrum
 Dissipat: alterius flamma crinesque, genasque

Succendit:

VARIAE LECTIOES.

^a virtus m. meus. ^b subeuntes Hulst. ^c hostis V. tert. ^d tantaque VV. LL. Steph.

libri plerique. Qui afferat sibi haec castella. BERSM. *Vindicare*, non *vendicare*, ex MSS. & veteribus Edd. passim scribendum, alibi monuimus.

166 SUCCEDUNT] Mic. duo succedunt, probe. Virgilius. *Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.* BERSM. *Succedunt* operatum credo vitio primum inrepsit in Ed. Stephani, quod temere Gryphius, ejusque heredes, Micyllus etiam, & Pulmanus, sed in prima tantum editione, sunt secuti. Inveni tamen quoque in duobus recentioribus Mssis. sed male. Seneca Herc. Fur. 779. *Lapithaeque multo in bella succensi mure.* Apulej. de Mundo p. 71. Ed. Franc. *Cum tuba bellicum cecinit, milites clangore incensi.* Sed otio Lectoris abuterer, pluribus si rem notissimam probare vellem. pro *canu* veterrimus ille Vossianus primus a m. pr. & Oxon. pr. habet *cornu*: quomodo L. 1, 138.

- - - clangorque tubarum
 Non pia continuis cum rauco classica cornu,
 Propert. L. III, 231.

*Nil sibi sis rauco praetoria classica cornu
 Flare.*

Apposite Silius L. IV, 169.

*Nam tibi, dum simulac cornu, atque in proelia mentes
 Accendis, renovasque viros ad vulnera canis.*

& passim. Vide Cerdam ad Virgil. VIII. Aen. 2. *primum cornu* ergo esset illud, quod primum, dum tubicines, & cornicines simul sire incipiant, aures ferit; cujus primus auditus certe maximos motus excitare debet. Sed & rectum est *primus canus*. quod idem fere, saltem initium classici, primum classici sonitum notat. Videtur potius librarius lapsus, dum haberet in memoria illa verba *classica cornu*.

169 AN PLUS QUAM MORTEM] An posset vir-

tus iniquo loco, & certamine amplius aliquid dare, quam mortem: hoc est, an etiam victoriam dare posset. GROT. Ita quoque bene reliqui perique Interpretes, & ante omnes Scholiastes dicens: sensus hic est, multi juvenes secuti Scaevam, intellegendi, an virtus, quae à multitudine, & in locis teneretur adversis, aliquid amplius posset praestare, quam mortem, i. e. an eos etiam virtus sua servare posset, cum & hostes essent plurimi, & locus adversus. Haec ille. *Plus quam mortem* ergo est *exitum ad victoriam daret etiam virtus*, ut loquitur Flor. L. 1, 18. *Dare mortem* dicitur etiam *virtus* L. IV, 581.

*Mors usinam pavidos vitas subducere nolles,
 Sed virtus te sola daret.*

quasi aliquid bonum, sic infra vs. 770. *A me morte data*, quo sensu *dare letum*, & *mortem* alicui passim adhibet Seneca. Vide in Med. 16. Troad. 330. Herc. Oet. 975. Sed & simpliciter pro occidere Virgil. Georg. III, 247. Sidonius Apollin. Carm. V, 160. supra L. V, 658.

- - - quaecumque datis mihi, numina, mortem,
 Accipiam.

Foran etiam in prola Frontin. L. IV. Strateg. c. 5. §. 14. *non dubitavit dare pecuniam. an pice necem?* vulgo *avem occidit* contra Mssos circumfertur. *Habere letum* dixit Ovid. XIII Met. 57.

172 RUINAE] Nam pro telis laxa contorsit de aggere dissipata. SCHOL.

178 DISSIPAT] *Dissipat* meus. Voss. prim. *dissipat*, sed supra scr. *dissipat*. quod non mutandum. i. e. dispergit. V. Cel. Burm. ad Valer. Flacc. VI, 380. *partem capitis. galeaeque ferinae Dissipat.*

17. STRIDENT] *Stridunt* Mic. & alter *stridensque*. BERSM. *Stridens* est in Vossiano sec. tert.

Succendit: ^a strident oculis ardentibus ignes.

- 180 Ut primum cumulo crescente cadavera murum
Admovêre solo; non segnior extrulit illum
Saltus, & in medias jecit super arma catervas,
Quam per summa rapit celerem venabula pardum.
^b Tunc densos ^c inter cuneos ^d compressus, ^e & omni
185 Vallatus bello vincit, quem respicit, hostem.
(Jamque hebes, & ^f crasso non asper ^g sanguine mucro
Percussum Scaevae ^h frangit, non vulnerat, hostem.

Perdidit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a stridentque B. 1. P. 2. striduntque R. 1. ^b tum B. 1. Reg. 2. ^c intra V. 1. ^d comprehensus VV. LL. Steph. P. 1. V. 2. Wit. 2 m. 1. meus, Cantabr. alique V. Drak. ad Sil. v, 287. depressus VV. LL. Steph. ^e us R. 1. ^f crasso B. 2. ^g volvere R. pr. ^h frangitque ac vulnerat MS. Barth.

& editis omnibus ante Sulpitium, aliisque. Iidem tamen scripti, & editi in versu 690. *Strident* praeterrunt quamquam illic quoque in aliis est *stridunt*. Est sane in tertia conjugatione plerumque hoc verbum adhibere solent poëtae. Exempla plena manu ab Heinsio & Burmanno conlata videre potes ad Ovidii Metam. 12, 171.

Tincta lacu stridit, coquiturque ardente veneno.

Verum Grammatici veteres notarunt à Virgilio quidem, & antiquioribus poëtis *stridere* in tertia conjugatione cum aliis verbis, ut *fervere*, *fulgere*, esse ulitatum, à Lucano autem, Statio, & ejus aetatis poëtis in secundâ. Quod patet ex comparatione à Prisciano instituta Col. 837, 866, 893. Immo aperte Phocas, Col. 1720. *Letum est ex strido, quod tertius est: alii, ut secundas proferunt, ac maxime canus hujusmodi declinationem usurpavit.* Sic hoc libro 623. *Auribus incertum feralis strideas umbra* ubi mutationem subire non potest: quapropter hic, & infra 690 *strident* quoque retineo.

181 ADMOVERE) Hoc est. postquam talis cadaverum cumulus excrevit, ut altitudine junctus ad muros, eisdem cum solo aequaret. SCHOL. Voss. sec. meus, Amst. Pulm. duo cum Edd. Sulpitii, Alcentii, Vertell. Micydi, & Hortens. aliisque *aequavere*. ut L. 111, 456.

Geminassque aequantes moenia turre.

Curtius L. vi. c. 6. § 29. *Celeriterque stipitibus cumularis fastigium montis aequatum est.* Claudian. L. 1. Conf. Stilich. 131.

- - - vales quas saepe cruentis
Stragibus aequavit.

Immo infra L. vii, 790.

- - - excelsa cunulis aequantia colles
Corpora.

Notat itaque aequae akitudines duas res reddere. Aliter *aequare solo murum* est diruere, disjicere. Immo hoc loco *aequavere* videtur esse glossa & *admove*: quod patet ex Vossiano primo, & Wittiano; in quibus distincte pro glossa est adscriptum. in uno Bersm. est etiam ad marginem. Bene autem haec exponit Scholiae, sive *aequavere*, sive *admove* legas.

185 RESPICIT] h. e. quocumque se vertit (*conversis* in Voss. sec.) occidit inimicum. SCHOL. Recte. Male, quia aspectu suo eos perterrebat, exponunt hoc loco plerique interpretes, & Barthius L. xvi. Advers. c. 17.

186 JAMQUE HEBES &c.] Mire in hoc versu se torquent interpretes, quem alii aliter ita interpretantur, quasi Delio aliquo ad ejus explicationem sit opus. Sulpitius, *Non asper sanguine*, id est, non oblitus cruore, inquit, qui crebris ictibus excutiebatur. Badius *non asper*, id est, non acutus, propter sanguinem crassum. qui adhaerens aciei jam obtundebat. Vel, *non asper*, id est, non oblitus, sed frequenter deterius cruore. Sed Henricus Glareanus, ut omnia alia erudite, ita hoc loco poëtae mentem rectius exponit. *Non asper*, inquit, id est, obtusus jam tactus crasso sanguine, id est, multa caede, ad quam crassus sanguis sequi solet. HORTENS. Vere. sic *Asperare pugionem saxo* Tacit. L. xv. Ann. c. 54. & nosster Lib. vii, 139.

*Nec gladius habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro.*

187 PERCUSSUM SCAEVAE FRANGIT, NON VULNERAT HOSTEM] Vel sola vox *frangit* repetita satis ostendit horum duorum versuum alterum vacare. MS. T. ex prima manu versum duntaxat priorem habuit: posteriorem ad marginem adscriptum.

- Perdidit ensis opus, frangit sine vulnere membra.)
 Illum ^a tota premit moles, illum omnia tela.
 190 Nulla fuit ^b non certa manus, non lancea felix:
 Parque novum Fortuna videt concurrere, bellum,
 Atque virum. fortis crebris sonat ictibus umbo,
 Et galeae fragmenta ^c cavae compressa perurunt
^d Tempora: nec quidquam ^e nudis vitalibus obstat
 195 Jam, praeter stantes in summis ossibus hastas.
 Quid nunc vesani jaculis; ^f levibusque ^g sagittis

Perditis

VARIAE LECTIOES.

^a tanta V. 1. ^b incerta V. pr. am. pr. ^c suae V. sec. pro var. lect. deest in Amst. ^d Tempora V. 1. W. H. ^e summis Marp. ^f levibusve V. 3. ^g sagittas V. 1.

ptum. Contra in MS. P. annotatum est, priorem versum abundare. Puto, hunc locum unum esse ex iis, quos in secunda editione, ut fieri solet, mutavit Lucanus: & priorem versum prius scriptum: postea ejus loco substitutum alterum, hunc in modum:

*Jamque habes & crasso non asper vulnere mucro
 Perdidit ensis opus; frangit sine vulnere membra.*
 Est enim hoc argutius. GROTIUS. De binis ejusdem sententiae versibus, qui saepe in hoc Lucani opere si-
 ve ipsius, seu librariorum vitio conspiciuntur, egimus jam ad L. IV, 760. Nimum tamen haec offendunt, quam ut credere quis possit, sic a Lucano volente relictum fuisse. Quare viris doctis accedo unum ex his delentibus. Non tamen possum credere Grotio existimanti, horum alterum ab ipso Lucano esse confectum, & in secunda editione mutatum. Nam quomodo bis edidisse suum opus potuit Lucanus, qui moriens hoc nondum absolutum, nec correctum reliquit? nisi dicamus, eum utrosque scripsisse; ut deinceps adcuratius perpenderet, uter magis placeret. quod monui supra quoque. Quis vero versus hic delendus sit, videamus. Primum, ut patet, delet Grotius; sed Barthius dicto loco secundum autumat spurium; eique favet Scholiastes, qui primum versum modo exponit agens. Sensus hic est, sic assidue occidendi acies Scaevae mucronis hebetata est, & coepit inpetu percurrentis adversos hostes frangere: quia obsusa non poterat vulnerare, & est ordo. Mucro scævæ frangit percussum hostem, non vulnerat. Vossianus secundus etiam ultimum modo in margine habet adscriptum. In Vossiano quarto hi tres versus non comparent, sed in margine adscripti sunt duo, ita ut ex duobus ultimis vulgatis sit factus unus hoc modo. *Perdidit ensis opus; frangit non vulnerat hostem:* Quod mihi maxime placet. est enim argu-

tus, & genium Lucani spirans. *ferri opus* dixit L. VII, 345. *frangit*, non *vulnerat* est dictum ut L. I, 140. *trunco*, non *frondibus*. L. IV, 773. *non vulneribus*, sed *pondere ferri*. Quidquid sit, illa certe verba *percussum Scaevae* videntur esse ab aliena manu. Quamquam, ut verum fatear, omnes hi tres versus mihi suspecti sunt. Certe salvo sensu abesse possent, & *habes*, & *non asper* etiam sunt synonyma ingrato nexu juncta. Immo si hi versus ab auctore sunt compositi, sibi nimis obloquitur auctor. Quem enim nunc tam hebetem facit mucronem, versu 239. *fulmineum* dicit, & *rectum*; quo Auli fauces transigere potuit Scaeva. praeterea non tantum in Voss. quarto, ut dixi, in textu non comparent, sed neque in vetustissimo Voss. tertio; in quo recentiore manu margini adliti sunt. Verum nihil desinio. nam audacter in talibus aliquid certi constituere periculosum, & plenum aleae opus est. In tota autem hujus rei à Scaeva gestae descriptione tot inepta, & futilia, tot inaudita, & humanam fidem, naturamque excedentia miracula narrat Lucanus, ut Declamatorius versificator quidam de populo potius videri possit, quam bonus poeta.

189 PREMIT] *Petit* Berfm. unus. Pulm. tres. Voss. tert. Wirtian. Amstel. Voss. sec. suprasc. *premit*. *petiis* Marp. ediderunt etiam *petis* Sulpic. Ascens. Versell. Micyll. & Hontenius. Ego nihil muto. *petis* molli magis convenit *premit*, quam *petis*. *petis* telis utrumque. quamvis non opus esset, ut ad *tela*, ut remotiore loco posita, verbum tam amissum quadret. Quis nescit illum Flori locum *effossis oculis, cruribus, manibus*, & quae ibi à viris doctis sunt notata?

191 BELLUM] i. e. totum exercitum, per quem fit bellum. SCHOL.

192 FORTIS] Barthio ibidem displicet *in iudicio fortis*,

Perditis haefuros numquam vitalibus ictus?
 Hunc ^a aut tortilibus vibrata falarica nervis
 Obruat, ^b aut vasti muralia pondera ^c saxi:
 200 Hunc aries ferro, ^d ballistaeque limine portae
^e Promoveat: stat non fragilis pro Caesare murus,
 Pompejumque tenet. Jam pectora non regit armis;
 Ac veritus credi clipeo, laevaue vacasse,

Aut cul-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *auctoribus* V. 1. *haud* Marp. ^b *haud* Marp. ^c *muri* meus. ^d *ballista* Voss. 6. Witt. & Edd. veteres, ^e *promoveat* V. 1. vulgo *summoveat*.

fortis, ut otiosum; quia vero in recentissimo quodam Codice scribatur *fortis*, ut solent librarii saepe addere adspirationem, putat legendum *feret hic* scil. Scaeva magnanimitate totum bellum. Verum non solet Lucanus tam abrupte, licet acumina quaerat, loqui: semper potius verbis abundat. durius etiam est, quam ut aures poeticae in Lucano id ferant. Sed lector dispiciat. Haec enim non tam argumentis, quam bono iudicio decernenda sunt. Nec minus otiosum est, quam sequens *cavus*. *Fortis* est durus, validus, qui *sufficiat ictibus*. ut de umbone dicit Virgil. L. ix. Aen. 810. sic *fortissima* ligna Caes. B. Civ. L. ii. c. 2. ubi V. Davicium. vel quia à viro forti tenetur, ut *fortia arma* libi. si quid mutari placet, simpliciter reponere *ferri* malim.

193 FRAGMENTA] *Ramenta* legi vult Ill. Heinsius ad Prudentii Psychom. vs. 456. sic *ramenta ferri* apud Lucet. L. vi, 1043. sed MSS. mei nihil mutant, nec opus. *fragmina mucronis* dixit Prudent. ibid. 145.

194 VITALIBUS] Patefacta, inquit, vitalia ideo non effundebantur, quia hastae in ossibus fixae eadem exire prohibebant. Non ergo obstabant membra vitalibus, ne exirent, quippe perfossa, sed sola tela, quae fixa ossibus adhaeserunt. SCHOLIAST.

196 QUID] *Ἀντορπὸν* poetae ad Pompeji milites. IDEM.

198 HUNC AUT TORTILIBUS VIBRATA PHALARICA NERVIS] *Falarica* scribe à *salis*, id est turribus. Notat Servius apud Virgilium ostendi robur Turni, qui talem hastam jaculatus sit. Sed ipsum vide. Locus autem hic Lucani ex illo Aeneidos viii. de Britia expressus est. GROT. Ex Ed. tert. *Falarica* per *f* apud alios auctores ediderunt jam dudum viri docti: ubi olim etiam scribebatur per *ph*. nec multum refert. *salam* enim, & *phalam* dixerunt. per *f* exhibent hic quoque Voss. prim. & quart. Wittian. & meus. Locus Virgili, quem

adducit Grotius, est L. ix. Aen. 705.

Sed magnum stridens consortia falarica venit.

ubi disputat Servius; an Lucanus eam nervis miti tortilibus ad auxilin dixerit, an Virgilius manu ad laudem Turni. Sed utroque modo falaricae mittebantur. Vide Doctiss. Drakenburg. ad Silium L. i, 351.

Vibrari multa consueta falarica dextra.

Sic malim cum Vlitio ex nostri, & Gratii loco, non *librari*. Vide supra ad L. iv, 40. de *falarica* adde eundem ad Lib. vi, 214. & omnino Cerdam ad d. Virgil. l. *ballistam* vocat noster L. ii, 688.

199 MURALIA] Quibus muri exstruuntur, ut solidi sint, dum saxa gravia collocantur. SCHOLIAST.

200 FERRO] Vel *bello* i. e. à bello, & portarum limine repellat. IDEM. in Voss. sec. Rectius glossae Cod. Wittiani *aries ferro*, pro *de ferro factus* intelligunt. Sed non opus est, ut hoc sensu, quamvis satis frequens sit constructio, sumamus. ad *promoveat* enim referendum est.

200 LIMINE PORTAE] Recte Barthius in L. xvi. Advers. c. 17. ad hunc locum observat, Lucanum haec, ut alia, satis confuse proferre. quem enim inter medios hostes saltu delatum jam dixit, eum post paucos versus limen portae obsidere, & inde catapultae, ariete, aut ballista submovendum. Quis potest pro limine portae stare, qui aequato cadaveribus muro, vallatur bello. Et alioquin in hac descriptione non laxa, sed vasta sunt multa. Non vero absurdum est etiam unum hominem telo ballistario confici. Ammian. Lib. xix. *Consortia ballista* &c. Haec ille, & recte; nisi argutias neclere velimus, vel satius ducamus à tali crimine Lucanum absolvere, & in librarios culpam transferre. Sane in veterrimo illo Codice Voss. primo habetur *soria* & supra *portae*. & in meo à *limine*. An reliquerat Lucanus. *ballistaeque arundine soria* (vel *verbera soria*) ut *arundine* i. e. telo, sagitta ad

Aut culpa vixisse sua, * tot vulnera belli
 205 Solus ^b obit, densamque ferens in ^c pectore silvam,
 Jam gradibus ^d fessis, in quem cadat, eligit hostem,
 (*Par pelagi monstris. Libycae sic bellua terrae,*)
 * Sic Libycus densis Elephas oppressus ab armis
 Omne ^f percussum squalenti missile tergo
 210 Frangit, & ^g haerentes mota cute discutit hastas.

Viscera

VARIAR LECTIOES.

a in tot B. r. b abis VV. LL. Steph. c pectora V. r. a m. pr. d fessis abest in Amst. e Gerulus vulgo.
 f Elephans Boh. g percursus V. r. h haerens R. pr. W.

ad ballistam, sicut ferro ad arietem pertineat. *Tor-
 ta ballista* est in Ammiani Marcell. loco à Barth.
 adducto, & sup. Lib. 11, 688. an potius *turbine*
torta. quod certe non multum differt scriptura à
liminet Lib. 111, 465.

Lancea sed tenso ballistas turbine raptæ.

Adde Silium L. IV, 542.

Sic ais, interquens directo turbine robur.
 & illic not. Sed non satisfaciunt haec mihi. quare
arixa. monuisse contentus.

201 SUBMOVEAT] Msc. tria *promoveat*. BERSM.
Promoveas MSS. Stephani, Pulmanni, & trede-
 decim ex nostris, Edd. priscæ, item Sulpic. Ascens.
 Micyll. &c. exhibent. *Summoveat*, ex officina Aldi
 procusum est. Quare alterum restitui.

202 JAM PECTORE, NON TEGIT ARMIS] *Pecto-
 ra* Msc. quatuor: non clypeo se amplius, sed ma-
 nibus tegit utrisque. BERSM. *Pectora* omnes o-
 mnino retinent Codices, & Editiones primæ cum
 Sulpit. Ascens. Vers. Hortens. ac Grotio, aliisque.
Pectora, quod est in aliis, rursus Aldi inventum est;
 quem, ut solent, Colin. Steph. & Gryph. ceterique
 secuti sunt; sed nullum ex hac lectione sensum
 idoneum elicere queo. Micyllus solus edidit *jam*
pectora non tenet armis. Unde quis, si Msti adju-
 varent, effingere posset,

Pompejumque tenet jam pectore, non tenet armis.
 repetitione poetæ nostro non infrequenti, de qua
 diximus ad Lib. 11, 71. Sed nulla mutatione opus
 est. post *tenet* modo ponatur plena distinctio, &
 minor post *armis*. ut feci. Vulgo hunc in mo-
 dum.

*Pompejumque tenet. Jam pectora non tegit armis;
 ac v.*

Novam Lucanus narrationis suæ adgreditur perio-
 dum, Scaevamque abjecisse clipeum, ut laeva na-
 nu in hostes quoque pugnare posset, & nudo pe-
 ctore contra Pompejanos perfluisse, cantare inci-

pit. *Arma* pro clipeo ut Lib. 111, 499. & passim
 sumi, non uno loco monent viri docti; gladium
 autem retinuerat Scaeva V. v. 137.

203 CLIPPO] i. e. noluit se clipeo tegere, ut
 libera manu laeva etiam eadem dimicaret. SCHO-
 LIAST.

204 CULPA] Nullum, inquit, vitavit pericu-
 lum Scaeva, ne, si evasisset, hoc crimen occur-
 reret, ut videretur per ignaviam liberatus. Hoc
 est, quod Didoni excusat. Aeneas.

*Tector in occasu vestro, nec tela, nec ullas
 Vitavisse vices Danaum.*

Obis i. e. circuit. *Silvam* i. multitudinem telorum.
 IDEM.

206 IN QUEM CADAT] Ut scilicet pondere suo
 premens interficiat. IDEM.

207 PAR PELAGI MONSTRIS] Et hoc quoque
 libri nonnulli agnoscunt. At MS. P. sic habet:

- - - in quem cadat, eligit hostem.

Sic Libycus densis elephas oppressus ab armis &c.
 Quod & ipsum puto esse ex secunda, & meliore
 Lucani editione. Neque immerito repudiavit il-
 lud de pelagi monstris, ut alienum ab hoc loco.
 GROTIUS. Posset legi. *par. p. m. Libycae ut bellua*
1. Gerulus. Sed indignus hic Lucano est versus,
 & quem vix credam umquam ab eo, sed otium
 perdentibus monachis profectum esse. Delendum
 patet ex eo, quod fere omnes Msti mei, & lon-
 ge plurimæ editiones sequentem versum incipiant
Sic Libycus. nam *Gerulus* Sulpitius, quem Ascens.
 Vers. Micyll. Hortens. ac Grotius secuti sunt, ex
 paucis Mstis, in quibus tres Pulm. & Voss. tert.
 Witt. pro var. lect. ut & Voss. quarto, reposuit
 ad vitandam repetitionem *Libycae Libycus*. Non
 comparet etiam hic versus in Scholiaste, nec vetu-
 stissimis libris, ut Bohur. Vossiano primo, Reg.
 primo, nec in Vossiano sec. aut Wittiano: In il-
 lis enim recentiore manu ad marginem adjectus
 est. pro *Libycae* in Amst. est *Libis*, ut & in Voss.
 qu. a m. pr.

K k k

208

- Viscera tuta latent penitus, ^a citraque ^b cruorem
^c Confixae stant tela ferae: tot ^d facta sagittis,
 Tot jaculis, unam non explent vulnera mortem.
 Dictaea procul ecce ^e manu ^f Gortynis harundo
 215 Tenditur in Scaevam, quae voto certior omni
 In caput, atque oculi ^g laevum ^h descendit in orbem.
 Ille ⁱ moras ferri, nervorum & vincula ^k rumpit,
 Adfixam vellens oculo pendente sagittam
 Intrepidus, telumque suo cum lumine ^l calcat.
 220 Pannonis haud aliter post ictum ^m saevior ursa,
 Cum jaculum ⁿ parva Libys amentavit habena,
 Se rotat in vulnus: telumque irata receptum

Inpetit,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a extra V. pr. supr. citra. ^b dolores R. pr. V. sec. a m. sec. ^c defixae Ox. i. ^d fixa Voss. 3. H. B. i. ^e fata meus. ^f venit V. pr. suprasc. manu. ^g MSS & Edd. pp. *Corvinis* vel *Coribinis*. V. ad L. 111, 186. ^h laevi B. i. ⁱ discedis V. i. defendis Ed. Br. ^j moram Marp. ^k rupis B. i. R. i. Marp. meus. Amst. ^l calces Amst. ^m fortior R. i. a m. pr. ⁿ Libys p. V. i.

208 GETULUS] Mscr. sic *Libyas sessis el. suppres-*
sur. & alt. duo *Getulus densis eleph.* ita & libri ali-
 quot. BERSM.

210 DISCUTIT] Doctiss. C. Barthius è suo opti-
 mae notae, ut ait, Codice ad Statii L. 11. Theb.
 589. legit *decutit*, adducto Virgilii loco Lib. x.
 Aen. 718.

Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.

Sed ibi simpliciter dicitur Mezentium è tergo i. e.
 scuto, ut recte Servius, excussisse, & humi de-
 cussisse hastas. Hoc vero loco describitur bellua ab
 omni corporis parte telis obruta hastas concusso
 tergo, & omnibus membris huc illuc in diver-
 sas partes disiecisse, & projicere conata esse. Sic
 Virgilius L. ix, 810.

Discussaeque jubae capiti.

Ovidius L. 111. Art. Amat. 29.

Femina nec flammis, nec saevas discutit hastas.

Sed quid exemplis opus, ubi propria vocis signi-
 ficatio, & res ipsa id satis evincit. De elephante
 etiam Silius nostri locum aliquo modo exprimens
 Lib. iv, 620.

*Stat multa in tergo, & nigranti lancea dorso,
 At silvam ingentem concusso corpore vibrat.*

214 GORTYNIS] Lutatius ad Statium legit *Gor-*
tynia Lib. 111. Th. 587.

Gortynia lentans

Cornua.

In simili re Silius L. v, 447.

Intravit torvum Gortynia lumen harundo.

Virgilius L. xi. Aen. 773. *Spicula Gortynia.* & pas-
 sim. Videtur tamen praetulisse noster terminatio-
 nem in *is*, ut statim *Pannonis*. 350. *Emathis, Il-*
lyris 11, 624. *Colchis* L. 111, 198. & alia. sic *Gnosia*,
 & *Gnosia*, *Dardania*, & *Dardanis*, & sexcenta talia.

219 TELUMQUE SUO] Voss. pr. & sec. acquit.
 cum meo *ferrumque*, pro *suo* simul Voss. quart.
 utrumque non male.

221 LIBYS] Africanus venator. *amentavit* ducit
 ab amento, quod est corrigia, qua lanceae alli-
 gatae jaciuntur, quam & *habenam* nominavit.
 SCHOL.

221 LIBYS] Magno forsan cum judicio Libycus
 venatori dat Lucanus ursum Pannonium. Scilicet
 quia crediderit quoque in Africa non gigni urso:
 ut Plinius, refragantibus aliis auctoribus, quos hic
 partim laudat Hortensius, memoriae reliquit. Vi-
 de quae super hac re contra Lipsium disputat Sal-
 mastus Plin. Exerc. p. 221. & pro Lipsio If. Vos-
 sius ad Melam Lib. 11. c. 5. cui lubens adsentior.
 Venatorem vero magis amavit nominare *Libycum*,
 quam alium, quia Afri venationis fuere peri-
 tissimi, ut passim tradunt auctores, & in Leones
 noster L. i, 208. iv, 601, 684.

Afer
Venator, ferrique simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis aperire leones.

223 CIRCVIT] Hoc imitatus est Statius L. v, 575.
rapido celer ille volumine telum
Circuit.

- Inpetit, & secum fugientem circuit hastam.
 * Perdiderat vultum rabies: stetit imbre cruento
 225 Informis facies: laetus fragor aethera pulsat
 Victorum: majora viris ^b ē sanguine parvo
 Gaudia non faceret ^c conspectum in ^d Caesare vulnus.
 Ille tegens alta ^e suppressum mente ^f furorem,
 Mitis, & à vultu penitus ^g virtute remota,
 230 Parcite, ^h ait, cives: procul ⁱ hinc avertite ^k ferrum:
 Collatura meae nil ^l sunt jam vulnera morti:
^m Non eget ⁿ ingestis, sed vulsis ^o pectore telis.
 Tollite, & in Magni viventem ponite castris:
 Hoc vestro praestate duci: sit Scaeva relictī

235 Cae-

VARIAS LECTIOES.

^a perdiderit V.1. ^b de B.1. & vulgo. ^c suspensum B.1. ^d sanguine V.1. supraf. Caesare. ^e supremum P.1. ^f vulgo dolorem. ^g feritate Marp. ^h jam B.1. ⁱ hic Ox. pr. ^k bellum B.1. R.1. Amst. ^l jam sunt V.1. R.1. ^m nil Amst. ⁿ injectis R.1. ^o undique V.1. supraf. pectore.

224 PERDIDERAT VULTUM RABIES] Plerique interpretes haec exponunt per Hypallagen, pro vultus perdiderat rabiem; evulso oculo, & facie cruenta. At vero Omnibonus ita capit, quasi prae rabie Scaevae vultus ejus sit mutatus: at certe solent iracundi, & rabidi alium vultus colorem, ac varium induere: unde noster de Phoemonoe L. V, 214. *stat nunquam rabies*. Verum illud hic locum non habet, ubi totus vultus cruore debuit esse conspersus. Putem ego, voluisse Lucanum dicere, Scaevam per hunc rabidum actum oculum evellendi suam faciem priscam perdidisse inundante eam sanguine, sive potius *prodidisse*; ut est in veterrimo, & optimo illo Vossiano primo. Hoc facto enim aperuerat hostibus, quam vehementer esset vulneratus. de verbo *prodere*, & frequentī ejus mutatione in *perdere* vide, quos laudavimus L. IV, 57. *proditor Helles*.

226 E SANGUINE &c.] i. quam sunt ē parvo istius sanguine effecta (*accepta* Voss. pr.) SCHOL.

226 E SANGUINE] Sic MSS. tantum non omnes, & editi. Grotius, quique cum sunt secuti, *de f.*, exhibuerunt.

227 IN CAESARE] Hoc est, non sic exultarent Pompejani, si vidissent ipsum Caesarem vulneratum; ut nunc gaudent, cum sanguis Scaevae effusus est. SCHOL.

228 FUROREM] Ita restitui auctoritate Mstorum Stephani, Pulmanni, & trium Beron. ut & decem ex meis cum Edd. Ven. Parm. Omnib. Sulpit. Ascens. Mic. Hortens. aliisque. Vulgo *dolorem* le-

gas. uti apud Virgilium. *premit altum corde dolorem*. Verum Scaeva non tegebat dolorem; nam contra eum simulabat. Mitis enim apparebat, & ab ejus vultu rabies, & ferocia erat remota, ut clare subjungit noster. Illam vero in pectore tegebat suppressam, ut Pompejanos eum debellatum credentes falleret. *Furor*, & *mitis* opponuntur à Lucano recte.

229 REMOTA] Ut in vultu humilis videretur. SCHOL.

232 NON EGET INGESTIS, SED VULSIS CORPORE TELIS] Adducit hoc Servius ad illud Virgilianum x. Aeneidos:

Eduxit corpore telum.

Quo facilius possit perire, inquit. GROTIUS. Ex Ed. tert.

232 EGET] Scilicet ipsa mors. sensus autem hic est. Nihil adjuvat celeritatem mortis, si adhuc tela in me mittatis. Tanta enim jam fixa sunt, ut, si me vultis mori, ipsa corpore meo sint vellenda; nam cum hastas coeperitis educere, ipsa mors sequetur. Doctiss. C. Barthius L. XI. Advers. c. 10. è Codice suo legi vult *ego*, & id ipsam rei veritatem esse, exclamat. Sed vehementer falli virum doctum, existimo; licet id quoque exhibeatur in Voss. primo, sed eadem manu additum *ad eget*. Si *ego* legimus, nullus idoneus sensus in his à Lucano captatis verbis inest. Vellem, explicuisset apto ad verbum *ego* sensu. Vulgarum itaque, & omnibus fere MSS. confirmatum bene se habet. Neque aliter adducit hunc locum Servius ad Virgil.

Kk k 2

gil.

- 235 Caesaris exemplum potius, quam mortis honestae.
 Credidit infelix * simulatis vocibus Aulus:
 Nec vidit ^b recto gladium mucrone tenentem:
 Membraque captivi pariter laturus, & arma,
 Fulmineum mediis excepit faucibus ensen.
- 240 Incaluit virtus: atque una caede reffectus
 Solvat, ait, poenas, Scaevam quicumque subactum
 Speravit: pacem gladio si quaerit ab isto
 Magnus, adorato submittat Caesare signa.
 An similem vestri, segnemque ad fara ^c putatis?

245 Pom-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *simulantis* P. 2. Ox. pr. b *gladium recto* H. c *putastis* vulgo.

gil. Aen. x. 744. ut monuit Grotius. Mors mea non eget ingelitione telorum, sed evulsione è corpore meo. nam vulnera nova nil conferent jam morti meae, sed telorumeductio, ut effluat sanguis, qui restat. Ut recte exponunt interpretes, & Scholiastes. *ingestis telis* ut apud Stat. L. x. Theb. 855. Silium L. ix. 327. Sallust. B. Jug. c. 60. ubi V. Doct. Cortium.

233 PONITE CASTRIS] In castris, inquit, me locate Pompeji, ut Sociis meis exemplum (*exemplo* Voss. sec.) sim non ad honestam mortem, sed ad Caesarem deferendum. *Viventem*, ut adhuc me viventem videat Imperator Pompejus. SCHOLIAST. Vossian. Berlm. & Cantabr. unus, *imponite*. pro *castris* Vossian. sec. *castra* pro varia lectione. *castra* Amstel. Quomodo construxit hoc verbum noster L. iv. 252.

omnia monstra

In faciem posuere ducum.

Neque aliter Cicero saepius, ut ostendit Manut. ad Cic. L. vii. Epist. ad Famil. 2. *Inponere* cum accusandi casu Livius, & alii aliquoties. Vide Cortium ad Sallust. B. Jug. c. 61. Apud Livium variatur quoque L. i. c. 18. *Dextra in capite Numae inposita*. Codd. Florent. & unus Voss. in *caput*. Voss. alter in *caput posita*. L. ii. 64. in *equis inpositos*. Voss. in *equos*.

237 NEC VIDIT RECTO GLADIUM MUCRONE TENENTEM] Haec si sana sunt, quae sicco fere pede transiliunt interpretes, *vidis* debet exponi pro *advertis*, *adattendis*. Nam Aulus non potuit non videre, Scaevam in manu habere ensen, recto praesentim mucrone, sive *surrecto*, ut loquitur Livius L. vii. c. 10. In variis lect. Steph. duobus Codd. Pulm. & Voss. primo Reg. pr. & meo est *tremens*. In uno Berlm. Voss. sec. & Amstel. *premen-*

tem. in Voss. tert. *Minacem* a. m. sec. pro *recto* in Edd. Ven. & Omniboni *recto*. *rectum* unus Berlm. An fuit? *Nec vidit recto gladium mucrone micantem*. quamvis & hoc sensu *minacem*, vel *trementem* i. e. vibrantem possit retineri. V. L. 112, 598. *Minacem* mihi sic satis aridet. An scribendum N. v. *recto gladium m. prementem*? ut est in aliis. pro occultantem, tegentem. De quo hujus verbi sensu consule N. Heinsium ad Ovid. Metam. xi. 124. Passim noster, & alii. *premere iram*, *gaudium*, *timorem*, *dolorem*, & similia. L. vii. 742.

Eosque premunt sentoria gazas.

Rectus mucro forsitan ponitur pro gladii acie non obtrusa, sed aspera, & in erectum punctum desinente. Utrum verius sit, dispiciat lector. Non impar autem factum ex nostro adumbrans narrat Statius Lib. xi. Theb. 560.

& arma

Cum templis decus, & patrias laetum ovant,
Arma etiam spoliare cupis. nandum ille paratis
Manibus ultrices animam servabat in iras;
Uique superstantem, primumque in pectora sensit,
Erigit occulto ferrum, vitaeque labantis
Reliquias tenuis odio supplevis, & ensen
Jam laetus sati fraterno in corde reliquit.

243 SUBMITTAT] Si vult Pompejus, ut cesset ab interfectione suorum, adorato Caesare, relinquat ei signa. SCHOL.

244 SEGNE] i. ut mortem metuerem, sicut vos timetis. IDEM.

244 PUTASTIS] *Putatis* Msc. quatuor. BERSM. *Putatis* etiam quatuor Pulm. Codd. & decem mei cum Ascensio, & editionibus omnibus ante Sulpitium, qui *putastis* reposuit. nos veterem vindicavimus scripturam.

- 245 Pompeji ^a vobis minor est, caussaeque Senatus,
Quam mihi mortis amor. Simul haec ^b effatur, & altus
Caesareas pulvis testatur adesse cohortes.
Dedecus ^c hic belli Magno, crimenque remisit,
^d Ne solum ^e torae fugerent te, Scaeva, catervae;
250 Subducto qui Marte ruis: ^f nam sanguine fuso
Vires pugna ^g dabat. labentem turba suorum
Excipit, atque humeris ^h defectum inponere ⁱ gaudet.
Ac ^k velut inclusum perfosso ^l in pectore numen,
Et ^m vivam magnae speciem Virtutis adorant:

255 Tela-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a minor ^e. vobis B. I. V. I. Ox. Marp. P. I. ^b effatus vulgo. ^c hoc VV. LL. Steph. ^d nec R. I. non Ox. pr. ^e fug. t. B. I. ^f non B. I. W. jam V. I. ^g dedis B. I. ^h defessum P. I. W. V. I. pro var. lect. ⁱ gaudent meus. puncto sub n addito. ^k veluti Hult. a m. pr. R. I. ^l in abest a R. I. O. I. Amst. & meo. ^m vi-
vae magnam R. pr.

246 MORTIS AMOR] Non ita parati estis mori
pro Pompejo, & Senatu, sicut ego pro Caesare.
SCHOL. Voss. pr. In Voss. sec. Ego amo magis
mortem gloriosam, quam vos Pompejum, & caus-
sam Senatus.

246 EFFATUS] Mlc. est fatus. alt. affatur. BERS-
MANN. Est fatus Voss. unus a m. sec. affatur
Pulm. duo, Voss. duo. effatur Pulm. tres, & quin-
que mei cum multis Editis, ut rescripsi. Solet
noster uti praesenti tempore, cum jungit hoc cum
sequentibus per copulam &. participio vero prae-
terito cum statim subjungit verbum. Sic L. VIII,
752. Sic fatur, plenusque sinus &c. ubi multi Codd.
fatus. contra L. IX, 585. sic illo profatus discedis.
Sic recte scripti. vulgo profatur. & saepe, ut infra
erit monendum.

248 DEDECUS HIC] i. Caesar. Adventu enim
Caesaris magnam infamiam Pompejus evasit. Vi-
detur enim nunc non solum Scaevam fugisse, sed
exercitum Caesaris, qui cum eo venit. SCHOL.
Hic interpretes ceteri rectius ad pulverem referunt.
Ipse enim Caesar non venit, sed tantum ejus co-
hortes, five duae legiones, cum P. Sulla: ipso id
testante in Commentariis Caesare.

250 RUIS] Nam postquam recesserunt Pompe-
jani, tuperisti. SCHOL. Reliqui quoque inter-
pretes cum J. Celfo haec de morte Scaevae ca-
piunt, cum ceteri omnes historici eum vivum, &
praemiis donatum fuisse commemorant. Vide
tamen, an non Lucanus etiam dicat, eum subducto
proelio, & viribus, ac sanguine defectum cecidisse,
cum huc usque stans pugnasset. Certe ejus tam-
quam adhuc viventis meminit noster L. X. in t. ubi
Caesar periclitans,

- - - respexit in agmine denso
Scaevam perpetuae meritum jam nomina famae
Ad campos, Epidamnus, tuos.

ubi explicant interpretes, imaginem Scaevae sub-
iisse animo Caesaris. Immo non mortuum fuisse,
innuere videtur Lucanus vs. 254 vivam speciem vir-
tutis, & vs. 260, 261. potes non tu laetis ululare
triumphis. Quod certe non posset, si mortuus fuisset:
adeoque hoc monere ineptum: sed non po-
test, licet vivus; quia in bello civili se tam strenue
gessit: unde non conceditur triumphus. Vide &
Appianum. De tota re adi Pighium ad Valerium
Maximum Lib. III. c. 2. §. 23. ubi in morte ejus
videtur consentire; sed & ambigue. sine ullo re-
gressu pedis pugnans, super ingentem stragem, quam
ipse facerat, corruit.

256 NUDUM MARTEM] i. simulacrum Martis,
quod ita pingitur. SCHOL.

256 NUDUM PECTORE MARTEM] Nudo Bersm.
unus, duo Vossiani, & Regius unus. In meo Cod.
nudum pectora. Accusativo poetis, nostro quoque
& historicis usitatissimo: quod placet.

259 CANTABER] Cantabria pars est Hispaniae.
Cantaber exiguis, Teutoni vero longis utuntur
armis. ut Virgilius. Scutis protecli corpora longis.
Felix, inquit, fuisses, si aut in bello Hispani-
co, aut Germanico talem victoriam habuisses.
SCHOL.

259 LONGIS TEUTONIS ARMIS] Teutonos, Sul-
pitius Gallos existimat, quia cum Cimbris in Gal-
liam, deinde cum Gallis in Italiam irruerunt. E-
legans ratio. Sic enim & barbari Romani, aut Ita-
li fuerint, qui toties in Italiam irruerunt. Teuto-
ni, five Teutones (nam utroque modo Latini in-
cli-

K k k 3

- 255 Telaque confixis certant evadere membris,
Exornantque Deos, ac nudum pectore Martem
Armis, Scaeva, tuis. felix hoc nomine famae,
Si tibi ^a durus Hiber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis Teutonius armis.
- 260 ^b Non tu bellorum spoliis ornare Tonantis
Templa ^c potes, ^d non tu laetis ululare triumphis.
Infelix, ^e quanta dominum virtute parasti!
Nec magis ^f hac Magnus castrorum parte ^g repulsus
^h Intra ⁱ claustra piger, dilato Marte, quievit,
- 265 Quam mare lassatur, cum, se tollentibus ^k Euris,
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
Montis adest, feramque sibi parat unda ruinam.
Hinc vicina petens placido castella profundo
^l Incurfu gemini Martis rapit; armaque late
270 Spargit, ^m & effuso laxat tentoria campo:

Mutan-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *dirus* V. 1. ^b *nec* V. 1. ^c *potens* V. tert. & a m. sec. *potens*. ^d *nil* B. 1. ^e *quantum* V. 1. a m. pr. f. ac V. 1. Hort. M. ^g *repulsus* VV. LL. Steph. ^h *inter* VV. LL. Steph. P. 1. B. 1. V. 1. Ed. Brix. ⁱ *castra* VV. LL. Steph. P. 1. B. 1. V. 2. O. 1. W. a m. pr. & alii. V. Drak. ad Sil. x, 643. male, dixi ad vs. 118. ^k *Austris* B. 2. *undis* meus. ^l *incursum* V. sec. *incursum* M. *in gemini cursum* V. 1. ^m *in Marp.*

clinarunt) vere Germani sunt, unde adhuc regio *Teutschland* nominatur. Nam *Germania* vocabulum est Romanum, ut recte Strabo docet lib. vii. quod Romani eis indiderunt: vel quod Gallorum essent, velut fratres, id est, moribus, corporibusque similes. Vel (quod verius est, & apud me indubitatum) quod Teutones ipsi inter sese fratres vocant, etiam hoc tempore. *Lieben brüder*, chari fratres. Unde Galli ita eos vocarunt, à quibus & Romani didicere. Helvetii certe vera adhuc, populari dominio, & lingua priscae Galliae imago, Germanos ita vocant *Bruder*. Caeterum vix dici potest, quam inhumani scilicet in omnes nationes, imo omne adeo hominum genus Romani fuerint: & hic in primis poeta, qui unum civem Romanum, quantumvis Catilinae, aut Verri similem, mille Hispanis, Gallis, ac Teutonibus, praeferre non dubitarit, in hos saevisse nihil; in Romanos, ingens dedecus. Sed ultus est Deus horum tandem superbiam. GLAREAN. Omnibus Germaniae populum exponit Teutonos, quod magis placet. MICYLL. *Teutonos* exponit Sulpitius, Gallos, sed inepte, insciteque. *Teutoni*, si ve *Teutones*, Germani fuerunt, à qua gente etiamnum hodie Germania vernaculo idiomate suum

nomen servat. *Electi equi*, inquit Tacitus, *magna arma, phalerae, torquesque*. Hinc satis opinor, satis constare. *Teutonos* non Gallos, ut Sulpitius credit, sed Germanos esse. HORTENS.

261 ULULARE TRIUMPHIS] Quia triumphum bella civilia non habent. *Ululare*, & clamare sollemnibus vocibus in triumpho. SCHOL. Vide Serv. ad Aen. iv, 168. verbum est Bacchantium clamori proprium.

262 DOMINUM] i. Caesarem tu fortiter pugnando quacsivisti. SCHOL.

262 INFELIX, QUANTA DOMINUM VIRTUTE PARASTI] Ex Sallustio qui Histor. l. dixerat: *Victor exercitus, cui per tot labores, & vulnera nihil praeter tyrannum quacsitum est*. Nec abit illud Dionis: *πολλὰ σπουδὴ ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸ ἐστὶν ἐκείνους ἐλευθεῖν, αὐτὰ τότε κατὰ τὸ ἔργον ἀλλήλους ποιεῖν*. GROT.

263 NEC MAGIS &c.] Ordo est: nec magis quievit, quam fluctus, qui illiditur scopulo, conquiescit. SCHOL.

263 MAGNUS] Apud Caesarem ita legitur: *Duobus his unius diei proeliis Caesar desideravit militibus nongentos sexaginta, & notos equites Rom. Belgica-*
scm,

- Murandaeque juvat permiffa licentia terrae.
 Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
 Excurrit ripas, & ^a totos concutit agros.
 Succubuit fi qua tellus, cumulumque ^b furentem
 275 Undarum non ^c paffa, ruit; ^d tum flumine toto
 Transít, & ignotos aperit sibi gurgite campos.
 Illos terra fugit dominos: his rura colonis
 Accedunt, donante Pado. Vix proelia Caesar
 Senferat, elatus specula quae prodidit ignis:
 280 Invenit infullos, preffo jam pulvere, muros,
 Frigidaque, ut ^e veteris, deprendit figna ruinae.
 Accendit pax ^f ipfa loci, movitque furorem
 Pompejana quies, & victo Caefare fomnus.
 Ire vel in ^g clades properat, dum gaudia turbet.
 285 Torquato ruit inde minax; qui Caefaris arma
 Segnius haud vidit, quam malo nauta ^h tremente

Omnia

VARIAR LECTIONES.

^a tutos B.1. H. ^b furentem H. ^c ipfa V.1. ^d tunc MSS. & Edd. qdd. cum V.1. ^e ventis VV. LL. Steph. V.1. ^f illa B.1. ^g cladem V.1. ^h frementem VV. LL. Steph. trementi V. sec.

tem, Tuticanum, Gallum Senatoris filium, C. Fel-
 ginatem Placentia, Agranium Puteolis, M. Sacra-
 tivum Capua, Tribunos milit. l. & Centuriones tri-
 ginta. Sed horum omnium pars magna in foffis mu-
 nitionibusque & fluminis ripis oppreffa, fuorum ter-
 rore ac fuga fine ullo vulnere interit, fignaque funt
 militaria triginta duo amiffa. Addit autem Appia-
 nus, Caefarem dixiffe, bellum ea die finem habi-
 turum fuiffe, fi hoftes, qui victoria uti fciviffent,
 habuiffet. MICYLL.

265 LASSATUR] Non laxatur, ut in quibusdam.
 Vide, quae diximus ad Lib. II, 617.

Portus erat, fi non violentos infula Coros
 Exciperet faxis, lassasque refunderet undas.

265 SE TOLLENTIBUS EURIS] Non male expo-
 nunt fe per ipfum mare. Sic L. v, 599.

Coro, movens aeftus, jam, te tollente, furebat
 Pontus, & in scopulos tortas eraxerat undas.

Aliter poffet capi pro ventis furgentibus. Virgil.
 Lib. I. Georg. 356.

Continuo ventis furgentibus, aut frata ponti
 Incipimus agitata tumescere.

Adde vl. 377, II, 333. & paffim.

267 ADIST] i. adedit. GROT. Recte Grotius,
 & Gloffae explicant, cavas, comedis. vulgo male
 reddunt per vicinum est. Adest dicitur, ut comest,

exest &c. Silius L. III, 470.

- - - & adest fragmina montis.

269 GEMINI] i. e. equeftri, & pedestri proelio,
 five in mari, & terra. SCHOL. Terra, marique
 Caefar. Vide interpretes.

270 LAXAT] i. late ponit. Mfc. lassat, vitiofe.
 BERSM.

270 TENTORIA] At non tentoria diftendit, fed
 milites, qui funt intra tentoria. per Metonymiam
 est dictum, ab eo, quod continet id, quod con-
 tinetur. SCHOL.

271 JUVAT] i. e. juvat illum castra mutare.
 IDEM.

272 SUPER AGGERE &c.] Ordo. super ripas
 excurrit tutas aggere. IDEM.

274 CUMULUMQUE] Voff. quint. tumulumque
 Vide ad L. v, 644.

Exhaustum in cumulos, omnisque in fluctibus un-
 da est.

277 ILLOS TERRA FUGIT DOMINOS] Cum enim
 rivos fuos interfert, & meatus, aliis adimit agros,
 aliis confert. Adimit, qua vadit; confert, unde
 difcedit. SCHOL.

281 UT VETERIS] Quafi olim factae. IDEM.
 Recte. In Regio primo tamen, Wituiano, & Vos-
 fiano fec. fcribitur &.

- Omnia ^a Circaeae subducit vela procellae:
 Agminaque interius muro brevior recepta,
 Densius ut parva disponderet arma corona.
 290 Transierat primi Caesar munimina valli,
 Cum ^b super è totis emisit collibus agmen,
 Effuditque acies obseptum Magnus in hostem.
 Non sic Aetnaeis habitans in ^c vallibus horret
^d Enceladon, spirante Noto, ^e cum ^f tota cavernas
 295 ^g Egerit, & torrens in campos defluit Aetna:

Caesaris

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *subd. Circ.* MSS. plerique & Edd. pp. ^b *simul* Marp. ^c *collibus* A. *montibus* O. pr. a m. pr. ^d *vulgo Enceladum* sp. ^e *non* R. 1. *sic* B. 1. ^f *tota* B. 2. *moa* B. 1. & Heins. duo. V. Drak. ad Silium 111, 205. ^g *Erigit* W. V. pr. a m. pr. V. ad L. IV, 644.

283 SOMNUS] Nam ita securi erant, & remissi, tamquam Caesarem vicissent. SCHOL.

285 TORQUATO] Hic dux erat in Pompeji castris. IDEM.

286 MALO NAUTA TREMENTE] Sensus est. Tam celeriter Torquatus Caesaris agnovit adventum, quam celeriter, tremente malo (quod signum quidem est imminentis periculi, *Wiss. Schol.*) commovere Circium tempestatem, nauta cognoscens, procellae ejus omnia vela subducit. IDEM. At in Voss. primo non legas *Circium*, sed *commotam cernens nauta procellam*, qui deinde haec addit. *Circus est locus periculosissimus in mari. Cum enim nautae adpropinquaverunt, velum subtrahunt, & contis, ac remis navigant.*

287 CIRCAEAE] Fortasse non inepte hic legatur *Caecaeae*, pro *Circaeae*. Est autem *Caecias* ventus, medio regione spirans, inter Aquilonem, & exortum, unus contra aliorum ventorum septentrionalium naturam nubes non pellens, sed attrahens: cujus rei causas duas Aristoteles in problematis reddit. Hinc proverbium. Mala ad se trahens, ut *Caecias*. HORTENS. Quo pacto ex *Caecia* vento adjectivum *Caecaeus* formari possit, ipse viderit Hortensius. Potius si mutari vellet, à *Circio* aliquid derivasset, vel *Cercio*, ut aliis vocatur. De quo vento videtur hic cogitasse Scholiastes. Ejus meminit noster L. 1, 408. In Marpurg. Misto est *Cilleas*. Sed recte se habet vulgata lectio, ex nostri auctoris more, qui in comparationibus, & similitudine quadam fere semper locum aliquem certum pro incerto, vel partem pro toto nominat. Sic hic intelligit procellam in mari Tyrrheno, & signat *Circaeum* promontorium, de quo vide Servium, & alios ad Aeneid. L. VII, 10. quia nautae maxime promontoria cavebant,

& metuebant litora legentes, ut Malean, Actoceraunia, & similia. Ceterum nimis aperte hunc locum imitatus est Claudianus L. 11. in Eutrop. 5.

*Cautior ante tamen violentum navita Corum
 Prospicit, & tumidas subducit vela procellae.*
 Silius Ital. L. 1, 667.

*Ut saepe è celsa grandaevis puppe magister,
 Prospiciens signis venturum in carbasia Corum,
 Summo jam dudum substringit lintea malo.*

289 DENSUS] Tutius enim milites se in parvo loco ab hostibus defendunt propter scutorum densitatem. SCHOL.

291 EMISIT] Pulm. unus, Vossiani quinque, Wilt. Amst. & meus *inmisit*. Non male. Vide tamen ad L. IV, 765.

- - - *equos inmisit in agmen.*

Dein 2 Pulm. & 4 Berfm. cum octo meis *arma*. Nil temere muto. L. VII, 517.

Emisit subitum non motis cornibus agmen.

ubi latius de *emittere*, & *inmittere* agemus.

292 OBSEPTUM] Hic quoque variatur. nam Pulm. 4. Berfm. duo, & mei sex, septemve ex vetustioribus cum Edd. Sulpit. Ascens. Mic. Hortens. aliorumque *obsepsum* habent. Ut L. v, 449.

- - - *gravis hinc languore profundi*

Obsessum ventura famas.

De iis, qui in aequare retinentur. L. x. in fine.

- - - *ubi solus aperis*

Obsedit muris calcantem moenia Magnum.

de Scaeva, qui Pompejum retinuit, ut vidimus supra. Sed & *obsepsus*, sive *sepsus* pro obsessio. L. IV, 773.

Sic undique septa juvenens.

Li-

Caesaris ut miles, glomerato pulvere victus
 Ante aciem, ^a coeci trepidus sub ^b nube timoris
 Hostibus occurrit fugiens, inque ipsa pavendo
 Fata ruit. totus ^c mitti civilibus armis
 300 Usque vel in pacem potuit cruor: ipse ^d furentes
^e Dux tenuit gladios felix, ^f ac libera, legum
 Roma fores, jurisque tui, vicisset in illo
 Si tibi Sulla ^g loco. dolet, heu! semperque dolebit,
^h Quod scelerum, ⁱ Caesar, prodest tibi summa tuorum,
 305 Cum

VARIAE LECTIOES.

^a cecidit V. sec. ^b nocte B. 1. ^c dimitti civilibus B. 1. ^d furentis V. sec. W. furentum V. tert. a m. sec.
^e detinuit V. tert. a m. sec. ^f & P. 1. ^g die R. 1. ^h & A. quid VV. LL. Steph. ⁱ victor B. 1.

Livius L. 111, 19. *Juppiter exsulum atque servorum sepius armis.*

293 HABITANS &c.] Sensus est. Non sic habitans aliquis in Aetneis vallibus, Noto spirante, horret Enceladum, nec sic ardens Aetna per cavernas omnes resoluta decurrit in campos, quomodo aut Pompejani confluerunt ad Caesaris milites opprimendos, aut timuit miles Caesaris hostes venientes. SCHOL.

294 NOTO] Ab ea namque parte, qua Notus fiat, cavernosus Aetna recipiens spiramina venti ingentes globos (gladios MS.) egerit flammaram, quod quoties fit, dicitur, fulminatum Enceladum mutare latus. IDEM.

294 ENCELADUM, SPIRANTE NOTO] i. flante. Alii legunt *Encelado spirante Notum*, ut sit: Notum i. ventum illum humidum, Encelado spirante i. efflante flammam; quas Notus in testa, & segetem defert. VERSELLAN. *Encelado spirante, Notum*, ediderunt Aldus, Colinaeus, & Stephanus; atque ita habent tres Pulm. Codices, & Vossiani duo. Horret Notum, cum spirat Enceladus. Cognitum enim est, poetas fabulari, ab Enceladi motu, & spiritu conquassari Aetnam, & incendi, non secus ac à Typhoeo Inarimen insulam, de quo noster hoc, & praeced. libro. Vide exempla ab Hortensio adducta, & Heinio ad Claudiani L. 1. R. Prof. 154.

*Enceladi bustum, qui saucia terga revinflus
 Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur.*

Ovid. 1. Fast. 573.

*Quas, quoties profluat, spirare Typhoea credas,
 Et rapidum Aetnaeo fulgur ab igne jaci.*

& L. IV, 492. Hic tamen maxime retinere vulgatum cum Scholiaste, & plurimis optumae notae MSS. Tunc maxime horret Enceladi flammam ille, qui habitat in vallibus, cum spirat, sive fiat No-

tus. sic *Borea spirante* Virgil. Georg. 11, 316. & sexcenties. Pro *Enceladum* vero rescripti *Enceladon*, Graeca terminatione: unde mutatio haec est orta. quod quodammodo patet ex lectione Marpurg. *Encelado spirante noto*, lineola super *do* omissa. post *Enceladon* posui etiam distinctionem, ad clariorem loci intellectum, quae vulgo neglecta erat. Sed & posset fuisse *Noton*, ut saepius hoc nomen in accus. effert.

297 ANTE ACIEM] Ut cum vicerit pulvis glomeratus ante aciem; sive ut pulvis ante vicerit, quam acies Pompeji. SCHOL.

297 TREPIDUS] Miles Caesaris, ut vis sit pulverem, ab expugnatione cessavit, & se convertit in fugam, incurrens in hostem, quem à tergo Pompejus inmiserat. IDEM.

298 HOSTIBUS] Qui à tergo instabant, quum in fugam versus erat miles Caesaris. IDEM.

300 USQUE VEL IN PACEM] i. e. potuerunt tantum occidi, ut nullus remaneret, qui resisteret, & jam pax inter civilia bella poneretur. IDEM.

301 TENUIT] Msc. *simul*, minus probe. BERSM.

301 LIBERA, LEGUM FORES] Fores tui juris, & tuarum legum. pessime haec intelliguntur vulgo. Vide Gronov. Diarr. ad Stat. Silv. cap. 2 p. 11. BROUKHUS. Non bene scilicet haec distinxerant Vin Docti, construentes *libera legum*, cum sit libera Roma, *fores legum* i. est, staret legibus, & jure tuo, solas leges agnosceres. Vide praeter Gronovium egregie haec docentem Drakenb. ad Silium L. 11, 441. Tales autem genitivos à nostro amari, plus uno loco monuimus. L. x, 384. *ingentis facti sumus*. ubi etiam vide. Monet autem Modius Novantiq. LL. Ep. 81. in quibusdam suorum Codicum esse *regum*, uti est quoque in Oxon. pr. Vossiano sec. & primo pro var. lect. Sed acutior, & verior est vulgata lectio. quamquam vocem *regum*,

- 305 Cum genero pugnasſe ^a pio. ^b Prô triftia fata!
 Non Uricae ^c Libye clades. Hispania Mundae
 Fleſſet, & infando pollutus ſanguine Nilus
 Nobilius Phario geſtaſſet rege cadaver:
 Nec Juba ^d Marmaricas ^e nudus preſiſſet harenas,
 310 Poenorumque umbras ^f placasſet ſanguine fuſo
 Scipio: nec ſancto caruiſſet vita ^g Catone.
 Ultimus eſſe dies potuit tibi, Roma, ^h malorum:
 Exire ⁱ è mediis potuit Pharfalia fatiſ.
 Deſerit ^k averſo poſſeſſam numine ſedem
 315 Caesar, & Emathias ^l lacero petit agmine terras.
 Arma ſecuturum ſoceri, ^m quacumque fugasſet;

Tentavere

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ſuo B. 1. ^b prob V. pr. tert. W. Edd. qdd. ^c Libyae MSS. & Edd. qdd. *Utica Libyae* Ald. ^d *Marmoricas* B. 1. ^e *preſſ. nud.* P. 1. ^f *placares* B. 1. ^g *Catonis* B. 1. ^h *laborum* V. 1. W. a pr. m. Voſſ. ſec. a m. pr. V. ad L. v. 481. ⁱ & P. 1. ex B. 1. abeſt B. 1. A. ^k vulgo *adverſo*. ^l *Latia* VV. LL. Steph. ^m *quoniamque* Marp. V. 1.

gum, quod olim conjeceram, non plane damnem. Invidioſo regis nomine paſſim Lucanus Imperatores vocat; & liber eum genitivo conſtrui ad Sili locum, & infr. Lib. VII, 818. videri poſſet. libera regum pro à regibus placet quoque Doſtiſ. Wad- delo.

303 SYLLA] Hiſtoriam poëta confundit, niſi per Syllam aut Pompejum ipſum, aut quempiam Pompejanum accipiamus. Sed proſecto non ſervato tempore & loco, P. Syllam, qui ſub Caefare militabat, demonſtrat: de quo in praelio ſuperiori, ubi periit Scaeva, ſic ait Caefar: *Interim certior factus P. Sylla, quem descendens caſtris praefecerat Caefar, auxilio cohorti venit cum legionibus duabus, cujus adventu facile ſunt repulſi Pompejani. neque vero conſpectum aut impetum noſtrorum tulerunt, primisque deſectis reliquis ſe verterunt, & loco coſſerunt. Sed inſequentes noſtros ne longius perſequerentur, Sylla revocavit, ac plerique exiſſimans ſi ac- erius inſequi voluiſſet, bellum eo die potuiſſe ſuiri.* SULPIT. Omnibonus aliter, & melius quoque, ut videtur, qui locum hunc ita exponit: *Libera, inquiens, ſi Sylla &c. hoc eſt, ſi hanc victoriae occaſionem ſalis Imperator conſecutus eſſet, qualis erat Sylla, actum erat de Caefare & libertas conſervata fuiſ- ſet &c.* Neque enim veiſimile eſt, poëtam Tribunum, aut militem potius Pompejo, quam du- cem, atque Imperatorem comparare voluiſſe. MICYLL. Veriſſime. De hoc intelligit etiam Scho- liaſtes, dicens: *Quia omnes occiderent, dum neſciſt ignoſcere.*

303 DOLET, HEU! &c.] Dolet mihi, inquit, Lucanus, O Caefar, quod magnitudo ſceleris tui tibi prodeſt. Nam cum ideo merearis occidi, quod adverſus pium generum bellum ſumſiſti; ideo non occiſus es; quia pius eſt, contra quem dimicet. SCHOL.

306 NOW] Si nunc perireſ. Utica civitas eſt Africae, ubi Cato perit. *Mundas*, civitas Hispaniae, ubi poſtea Caefar contra Pompeji filium pugnavit. IDEM.

309 JUBA] Rex Mauritaniae, qui à Caefare interfectus eſt. *Scipio*. Scipio Africanus fuit, qui vicit Hannibalem. Ex ejus genere fuit hic Scipio, qui poſtea in Africa eſt interemptus. IDEM.

309 MARMARICAS] Legitur *Marmaridas*. ut ſit patronymicum pro patrio à nominativo ſingulari *Marmaris*: & *Marmaricas* adjective. ASCENS. *Marmaridas* praeter Aſcenſium exhibent quoque Sulpitius, Micyll. Hortenſ. aliique, hic & L. III, 293. ubi vide. ſed ſine ullius Codicis ope.

311 CARUIſſET VITA] Quasi vita Catonem per- diderit, non Cato vitam. SCHOL.

312 ULTIMUS] Si Pompejus Caefari non peper- ciſſet. IDEM.

313 EXIRE] In Regio primo, & Voſſiano primo eſt *exiri*. Unde conjiceret quis *exidi*. *evadere* ex- ponit Gloſſator. A fatiſ Romanis abeſſet (ut abeſt à Faſtis. V. L. VII, 410.) neque inter illa inveni- retur proelium Pharfalicum. Sic *Pharfalia* pro Pharfalico proelio L. VII, 61, 745. IX, 232. *Theſſa- lia* L. VIII, 510. & alibi.

Tentavere suo comites ^a devertere Magnum
Hortatu; ^b patrias sedes, atque hoste carentem
^c Aufoniam peteret. Numquam me Caesaris, inquit,
320 Exemplo ^d reddam patriae, numquamque ^e videbit
Me, nisi ^f dimisso redeuntem milite, Roma.
Hesperiam potui, motu surgente, tenere,
Si vellem patriis ^g aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro. dum bella relegem,
325 Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,
^h Ardentisque plagas. victor tibi, Roma, quietem
ⁱ Eripiam, qui, ne premerent ^k te proelia, fugi?
^l Ah potius, ^m ne quid bello patiaris in ⁿ isto,

Te Cae-

VARIARUM LECTIONES.

^a *divertere* vulgo. ^b *sedes patr.* V. 1. *ut pat. f.* Ox. pr. ^c *Aemoniam* VV. LL. Steph. ^d *patr. redd.* B. 1. Marp. ^e *jubebis* B. 1. ^f *dimisso* V. 1. H. Ed. Br. ^g *acies* VV. LL. Steph. ^h *ardentisque* R. pr. Voss. sec. ⁱ *Eriperem* V. sec. pro var. lect. ^k *tot* V. 1. ^l *Ha* MSS. 4. *AP. 1.* V. 1. *Ac* MSS. 4. Edd. Rom. Parm. aliaque *as* M. ^m *bello ne quid* V. 1. B. 3. & Edd. qdd. rectius. ⁿ *allo* Voss. pr. a m. pr.

314 AVERSO] Sic restitui pro *adverso* ex tribus Pulm. duobus Berfm. & octo meis vetustioribus, atque ita jam ediderunt Beroaldus, Sulpitius, Ascensius, qui in notis tamen *adverso* exponit, & Versellan. E suis quoque membranis *averso* legendum esse, monuit N. Heinsius ad Ovidii Epist. Her. VII, 4.

- - - *averso vocimus illa Deo.*
ubi pariter erat peccatum. Tibull. L. III, 3, 28.

Audiat averfa non meus aure Deus.
III, 5, 14.

In pia in aversos solvimus ora Deos.
ubi vide Broukhuf. & Drakenb. ad Silium II, 618. Statius L. x. Theb. 71.

- - - *scis fata suis contraria Grajis,*
Aversumque Jovem.

Illic quoque eadem varietas. Flor. L. III, 11. *Adversis & diis & hominibus.* In MS. Leid. *aversis*; & passim.

317 TENTAVERE] Cum decrevit Pompejus fugientem Caesarem semper insequi, tentavere milites sui persuadere, ut Romam potius contenderet. SCHOL.

317 DEVERTERE] Ita habent omnes Berfmanni, & mei, excepto uno & altero recentiore, Codices cum Editionibus Sulpitio anterioribus. Hoc est alio à Caesare sequendo avertere. Aliud est *divertere*. ut vulgo legas. Lib. II, 469.

Devertisque acies.

i. e. in partes suas ab hoste trahit. Infra 590.

Quaque suo ventura potes devertere cursu.
quibus locis etiam turbatur. Pluribus de hoc verbo agit Cl. Burmann. ad Petron. c. 9.

317 SUO HORTATU] Sui Msc. tria. *Hortantur* Mscr. duo; ut ad comites pertineat. & tertium *hortari*, *ἡρτῶν* *ἡρτῶν* pro hortabantur. quart. *hortati*. BERSM. *Suo hortatu* retinent MSS. longe plurimi. Silius Ital. L. XVII, 295.

- - - *ignifero montes furiabat in iram*
Hortatu.

Grotius tamen cum posterioribus dedit *sui*, & *hortati*. quod facere ego temerarium duxi, licet *sui* habeant tres Pulm. Voss. sec. Reg. unus, Witt. cum quatuor, vel quinque aliis. *Hortati* item Wittian. & Vossianus sec. a m. sec. Non male etiam, ut in duobus est Berfm. & Hulst. Marp. Amstel. legas *hortantur*. Magis tamen adridet infinitivus *hortari* posita majori distinctione post *Magnum*, per Enallagen, de qua vide Doctiss. Perizon. ad Sanctii Min. IV, 5. J. F. Gronov. Observ. II, 14. Heinsum ad Silium L. II, 333. & alibi. Apud Claudian. in IV. Cons. Honor. 170.

- - - *nec certius umquam*
Hortati Superi.

monet Heinsius in novem scriptis esse *hortari*. Cum vero *suo hortatu* in plurimis, & inter eos praestantissimis quoque Codd. Voss. pr. & tert. ac Regio primo servetur, judicandum lectori relinquo, an non hoc rectum sit, ut librarii mutaverint, *perperam*

- Te Caesar putet esse suam. sic fatus, in ortus
 330 Phoebeos convertit iter, terraeque secutus
 Devia, qua vastos aperit ^a Candavia saltus,
 Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
^b Thessaliam, qua parte diem brumalibus horis
^c Adtollit Titan, rupes Ossa^a coërcet.
 335 Cum per summa poli Phoebum trahit altior aestas,
 Pelion ^d obponit radiis nascentibus umbras.

^a At me-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Gandavia* B.1. V.1. O.1. *Grandavia* Marp. ^b *Thessalicam* V.tert. ^c *adtollas* V.1. am. pr. ^d *opposuit* B. 1.

peram credentes post hoc substantivum non posse sequi *ut peteret*. Judicent acutiores. Mihi verisimilimum videtur.

322 MOTU SURGENTE] Cum primum bella civilia mora sunt, & inceperunt. SCHOL.

325 TRANSCENDAM] Ibo, inquit, usque in ultimam Scythiam, dum procul ab urbe bella submoveam. IDEM.

325 ORBEM] Sic constanter scripti. Ab Eutyche tamen Grammatico citatur *axem* Col. 2179. Ed. Putsch. ut L. 111, 359.

Quamvis Hesperium mundi properemus ad axem, & alibi.

328 AH POTIUS &c.] Ordo est, Ah ne quid bello patiaris in isto, suam potius esse te putet Caesar, ut Virgilius, *Ab te ne frigora laedant*. Melius, ut cum ego ab urbe absum, aestimet Caesar, eam esse suam, quam ut, me & exercitu ingressus, sentiat Roma, bella gesta esse civilia. SCHOL.

330 CONVERTIT ITER] *Conduxit* var. lect. Steph. Pulm. & Berfm. unus, & Vossiani sec. tert. & quint. In secundo haec glossa i. e. *praecepit vel convertit*. An notat, simul duceem fuisse itineris? *consentit* Pulm. unus quoque. Sed & vulgatum probe se habet. Sueton. in Caes. c. 34. *Romam iter convertit*.

331 CANDAVIA] Mons Macedoniae. SCHOL.

332 THESSALIAM QUA PARTE] Topographia. Thessalia, inquit, ab oriente brumali Oisam, ab occidente aestivo Pelion, à meridie Othrym, ab Occidente Pindum, à Septentrione Olympum habet. Sed in hoc errat poeta, quod inter Oisam, & Olympum, Pelium, qui ad Orientem hybernum est, interponit: & Ossa, ad aestivum, ut Ptolemaeus, & libro VII. Herodotus docent, & ipse mox dicit Olympum Ossae conjunctum. Pelium ergo pro Ossa, & Oisam pro Pelio posuit. Est autem Pelii altitudo, ut Plinius tradit, M. cc. l.

passuum. SULPIT. Quod de poeta hoc mirandum non est, qui vicina quaeque commiscet, ut statim in locis Thessaliae apparebit, cum nomina Peloponnesiaca cum Thessalicis, & item Boeotica, nec solum nominum loca, sed & locorum tabulas notissimas, confundit. Hoc tamen loco, si quis pro *Ossa* in secundo versu legerit, *Othraea*: in sexto contra pro *Othrys*, *Ossa*. Deinde, per *summa poli*, non Cancri tropicum, sed aequatorem intelligat, quemadmodum omnes Astrologi, quos hic poeta libenter sequitur, intelligere solent. Quippe huic declinationes, & ascensionem, illis longe aliter, quam vulgo intelliguntur, denominatae. Denique per *medios ignes* caput solstitiale, non aequator, sed tropicus Cancri accipitur. Per hunc Ortus aestivi situm, conventuram puto hujus poetae descriptionem cum Herodoti, atque adeo cum Ptolemaica pictura. Quidam stellas capitis Leonis Lucani temporibus in bona parte Cancri fuisse perhibent. At ego puto, illam signorum differentiam trium sphaerarum decimae, nonae, ac octavae, ne illi quidem saeculo notam fuisse, tantum abest, ut poeta quicquam de ea scire potuerit. GLAREAN. Haec descriptio ex septimo Herodoti transumpta videtur. Nam & ille Thessaliae situm eodem modo describit, *τὴν δὲ Θησσελίαν*. inquit, *λόγῳ ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην. ὥς τις συγκληθεῖσθαι πάντας ὑπερμήκισι ἔρσι. τὰ μὲν αὐτῆς πρὸς τὴν ἡμῶν ἔχοντα. τὰ τε Πηλίου οὐρῶν, καὶ Ὀσσα ἀπὸ κλεινῆς, συμμίσχονται τὰς ὑπερμεγέλει ἀνάκλεισι. τὰ δὲ πρὸς βορρῆν ἄντοι Ὀλύμπου. τὰ δὲ πρὸς ἰσπύρην, Πίνδου, τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίην καὶ ἀντοι Ὀθρυς. Hæc ille. Ex quibus verbis facile apparet, temere ac sine causa poetam hoc loco à Sulpitio reprehendi. Cæterum videtur poeta nomen *Emathiae* promiscue de Thessalia, & de Macedonia usurpare, cum tamen Thessalia non *Emathia* olim, sed *Aemonia* fue-*

At medios ignes coeli, rabidique Leonis
 Solstitiale caput^b nemorosus submover^c Othrys.
 Excipit adversos^d Zephyros, & Iäpyga Pindus,
 340 Et^e maturato praecidit Vespere lucem.
 Nec metuens imi Borean habitator Olympi
 Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.
 Hos inter montes media qui valle premuntur,
 f Perpetuis^g quondam latuère paludibus agri:

345 Flu-

VARIAE LECTIOES.

a ac H. ad V. 1. b numerosus W. alique. V. ad Silium IV. 60. c Otrix V. 1. M. Ed. Ven. Otrix al. d Zephyrum & Iapida B. 1. e matutino VV. LL. Steph. f perpetui R. pr. g condam MSS. 2.

fuerit appellata. Id quod cum ex Gellio patet libro XIV. cap. 6. tum ex Stephano, & Plinio quoque libro IV. cap. 7. MICYLL. Glareani iudicium mihi vehementer approbatur. Quod si per rabidum Leonem proximum signum calidum non minus, ipsum Cancrum accipiamus, non videtur omnino esse incertum. Sed conferamus Herodoti descriptionem, quae extat Πάλυμνιαι, cum Lucani; unde videre erit, quid inter se dissident. HORTENS. Recte viri docti observant, hanc descriptionem Thesaliae ex Herodoto sumtam esse, sed Ossae, & Pelii situm ab auctore confusum esse. Vide etiam Comment. ad Plinium Lib. IV. c. 7. *Ossa, cuius ex adverso Pindus, & Othrys; ad ortus Pelios.*

333 BRUMALIBUS HORIS] Hiemalem dicit Orientem. Dicit hiemali soli in his locis Ossam, & Pelion aestivo i. e. solstitiali tempori oppositum. SCHOL.

333 DIEM ADTOLLIT] Sic L. V. 456. *diem ju-bar extollit.* infra 572. *ducit medium diem.* & alibi. Adtentionem tamen meretur, quod in veterrimo Regio primo sit *viam*. Sic *limes solis* VII. 866. *iter, via, cursus solis.* passim apud poetas, & Astrologos. *viae siderum* infra VI. 412.

337 RABIDIQUE LEONIS] Bersm. tres, & duodecim mei cum Ed. Veneta, Brix. Mediol. *rapidi. Rapidi soles, aestus etc.* invenias saepissime Virgil. Georg. I. 92. 424. II. 328. Ecl. II. 10. Horat. O. II. 9, 12. Ovid. III. Amor. 6. Fast. II. 511. Claudian. IV. Cons. Honor. 341. Consule omnino H. Junium L. I. Animadv. c. 5. & Cerd. ad Virg. Georg. IV. 425.

Jam rapidus torrens sitientis Sirius Indos Ardebat.

Nostro Lib. IX. 315. *Rapidus Titan.* Eodem modo variatur in MSS. L. X. 210.

- - - - - *qua mixta Leonis
 Sidera sunt Cancro, rapidos qua Sirius ignes
 Exserit.*

In melioribus ibi *rabidos*, ut hic ex meis Regius prim. & eadem manu Vossian. primus cum Oxon. uno, Amst. &c. retinent. Sidonius Apollin. Carm. XXIV. 53.

Sed contra rabidi Leonis aestum.

Optime Leoni convenit rabies. quare nihil muto. perpetuo autem hae voces commutantur in Miliis.

339 ADVERSOS] Mscr. tria *aversos* h. e. à tergo sitos versus occasum. BERSM. *Aversos* habent quoque variantes Stephani, & duo ex nostris cum Ascens. & Versell. Sed male. *aversos* ventos non potest excipere, sed *adversos*. Si quid mutandum esset, mallet *aversos* cum Vossiano sec. & quinto. quod notat à tergo. sed non opus est L. IX. 449.

- - - - - *excipit Austrum,
 Et terrae magis ille nocet, non montibus illum
 Adversis frangit Libye.*

340 PRAECEDIT] i. e. praecedit legitimum lucis occasum. Nam mox ut sol post ipsum montem ierit, hic omnia magnitudine sua inumbrat, & cito mittit noctem. Quia qui prope montem manebant citius, quam remoti lumen diei amittebant. SCHOL. *Praecidit* Mscr. *praecidit* h. e. subtrahit solem, quem videre non sinit Thesaliae sua altitudine. alt. *procidit*. BERSM. *Praecellit* in variis Steph. lect. *praescidit* Hult. *praecedit* Oxon. unus, & Vossian. textus cum Schol. & Edd. Veneta, ac Omnibono. Sed male. *praecidit* i. e. interrumpit lucem, dum inter solem cadentem, & plana Thesaliae medius intervenit, & eminet.

341 OLYMPI] Qui, inquit, sub monte Olympo, & in radicibus ejus habitant, nec à septentrione verberantur, nec ipsius Urtae sidus adspiciunt.

LI I 3 quod

345 Flumina dum ^a campi retinent, ^b nec pervia Tempe
Dant aditus pelago, stagnumque implentibus unum
Crescere curfus erat. postquam ^c discessit Olympo
Herculea gravis Offa manu, subitaeque ruinam
Sensit aquae Nereus: melius mansura sub undis,

350 E-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *campo* W. *am. pr.* ^b *non* W. ^c *discedit* P. 1.

quod fidus integra tamen nocte resplendet. SCHOLIAST.

343 MONTES] Vadianus in Melam p. 108. Seneca Nat. Quaest. VI, 25. BROUKHUS. Vide Comment.

346 DANT ADITUS PELAGO] Imo *pelagi*, ut habet MS. P. & R. A. Maris aditus erant interclusi. GROTI. Fateor ita esse in Regio primo, Witt. Boh. Voss. sec. primo, & Ox. pr. sed in quibus duobus correctum erat *pelago*, & Amst. cum Edd. Rom. Parm. Sulpit. Aiceni. Versell. Micylli, aliisque. Magis tamen adridet alterum *pelago* i. e. ad pelagum. Tempe non pervia vetant flumina ire usque ad pelagum, quibus implentibus unum i. e. perpetuum stagnum, & totas paludes incrementum erat pro cursu. sive crescebant, non vero currebant flumina. Ovid. L. 1. Art. Amat. 163.

Hos aditus Circusque novo praebebit amori.

Adposuit de eadem re Claudian. L. 11. R. Prof. 183.

*Diffiluit gelido vertex Offaeus Olympo,
Carceribus laxantur aquae, fractoque meatu
Redduntur fluviusque mari, tellusque colonis.*

Non autem debuerat Grotius tacite *inum* immutasse in *undis*; quod est quidem in uno Bersm. & duobus, vel tribus meis recentissimis; sed ceteri omnes cum editis *unum*, vel *inum*, ut in Reg. recent. & meo. subintelligit *fluminibus*, & *unum* dicit, quia omnia erant stagnum unum, & perpetuae paludes. *undis* mox sequitur. Sic L. IV, 99. *Jam flumina cuncta Condidit una palus.*

347 CRESCERE CURSUS ERAT] Hoc, inquit, in fluminibus erat cursus, ut stagnum replerent, & altius facerent. nam intra ipsos montes, nemoque non pervia, aquae omnes cobibebantur, & in mare exitus non habebant. SCHOL.

348 HERCULEA] Hunc enim montem Hercules fregit. (hinc *Herculeae fauces* L. VIII, 1.) *Discessit* ergo i. e. postquam ab Olympo Offa separata est. IDEM.

348 SUBITAEQUE] Quod in mare tot flumina, & fontes pariter concurrebant. IDEM.

350 AEQUOREI] A Thetide matre, quae nym-

pha est. Ideo ergo *melius sub undis mansura*, quia regnum est aequorei Achillis. *Erastis Pharsalos* est nomen civitatis. dictum nominativo singulari. SCHOL. Rectius verba *melius mansura sub undis* Scholiae Cod. Witt. exponit per hos versus.

*Nam melius veteres illic remanere paludes
Effet, quam fieri Romae mundique ruinam.*

352 PHYLACE] i. e. eminere. est enim civitas. Hinc fuit navis Protefilai, quae prima tetigit litora Trojanorum. SCHOL.

352 DORION] Apud Dorion provocatae Musae à Thamyra (*Tamira*, & *Tamaride* MSS.) ad canendum, victum illum excocaverunt, ut meminit Homerus in Catalogo libri secundi. Legitur & *nobile pro stibile*. sed factum hoc. IDEM. Sane scribendum fuerat Lucano *Dorion*; sed non scripsit: quocirca non mutavi. Quod autem scribendum fuerit ita, affirmat Hermolaus Barbarus in quartum Lib. Plinii cap. 9. VERSELLAN. Poeta & nomina, & fabulas confundit, cum enim loquatur de *Dorio*, sive *Dorio*, ut quidam legunt in Magnesia, atexit illico fabulam Thamyris, qui abjecerit lyram in fluvium Balyram, qui à Pylis Arcadicis, ut dictum est, quatuor M. passuum abest: & Dorii ruinae ostenduntur versus Cyparissias, aut Triphyllia, quae Elis. Hoc vero loquitur loco, de Dorio Thessaliae, ad quam tota narratio spectat. Porro *Henrici Glareani* verba sunt. At quae hic sequuntur, *inquit*, haud scio, an eodem modo defendi queant, quando poeta Graeciae nomina, & fabulas cum locis ita confundat, ut nihil discriminis sit reliqui. Notum est Homeri in catalogo carmen, de Pylis sub Nestore in Peloponneso.

*Καὶ Πυλίδης, καὶ Ἐλῶν, καὶ Δωρεὶς, ἱστάτι Μῆκον
Ἀργείων θάρμυον τὴν Θρήκην παύσαι δαδῆν.*

Noster hic poeta in Thessalia omnia ponit & nomina, & fabulas, cum in Peloponneso ea, atque adeo Achaia facta ab Homero dicantur. Quidam hunc locum excusatum iri putant, si pro *Dorion*, legant *Dosion*. Nam *Dorion* quidem esse in Peloponneso atque adeo Achaia facta ab Homero dicantur. Quidam hunc locum excusatum iri putant,

350 Emathis aquorei regnum Pharsalos Achillis
 Eminent, &, prima ^a Rhoeteia litora pinu
 Quae terigit, ^b Phylace, ^c Pteleosque, ^d & Dorion ^e ira
 Flebile Pieridum; Trachin, pretioque nefandae
^f Lampados Herculeis fortis Meliboea pharetris:

355 At-

VARIAE LECTIOES.

^a *Rethia* & *Rheteia* MSS. & Edd. qdd. ^b *Phylaceque* R. pr. ^c *Teletisque* R. 1. *Teleosque* MSS. 2. Ald. *Theloosque* MSS. 5. *Phisloosque* MSS. 2. *Estheleosque* H. *Telefosque* V. 1. ^d deest in V. 1. ^e *iram* Ed. Ven. ^f *Lampadis* A.

tant, si pro *Dorion*, legant *Dotion*. Nam *Dorion* quidem esse in Peloponneso prope Messenios in ipsis adeo Pyliis, de quo loquatur Homerus, ubi *Thamyrin* victum multarint *Musae*, sed *Dotion* esse Thessaliae campum, de quo posse hoc loco intelligi. Verum hoc nihil ad fabulam. Imo nec sequentia de Thebis Boeoticis ad Pthioticas applicata ullo pacto defendi possunt. Concedatur hoc poetæ in opere imperfecto, qui haec, & hujusmodi alia emendaturus, si licuisset per scelus Neronem, erat. Pluribus de his sollicitum esse non est opus. Haecenus GLAREAN. Sive igitur hic *Dotion*, sive *Dorion* legas in Thessalicis, neutro fabula refecti potest. Plinius libro quarto, capite quinto, in quo oppida Achaiae recenset, in Messenia, quam dicit duodeviginti montium esse, *intus autem*, inquit, *ipsa Messene, Itome, Oechaliae, Arinae, Ptoleion, Thryon, Dorion, Thamyracae vatis clara temporibus*. HORTENS. Vid. Vadianus in Melam p. 113. Schottus ibid. p. 47. Barbarus in Plinium p. 63, 75. Pintianus in Melam p. 48. Vossius *Dotion* legit, atque ita litem dirimit ad Melam p. 149, 150. BROUKHUS. Pintianus existimat, *Dorion* nomine saltem tam in Thessalia esse, quam in Peloponneso, & Lucanum vulgari poetarum more alterum pro altero posuisse. Certe in Plinii loco L. iv. c. 9. *Dorion*, non *Dotion*, ab Omnibono fuisse lectum, patet ex ejus notis, & multa loca à veteribus Thessaliae, & Peloponneso communiter fuisse adtributa, certum est. ut patet vel ex adjuncta *Pteleo*, & paullo post *Pholoi*, & innumeris aliis, de quibus egimus latius ad L. 111, 197. Falso autem interpretes quidam hic dicunt, idem à Lucano factum esse in *Thebis*. Nam recte Grotius notat, auctorem indicare voluisse, Agaven, hac caede peracta, in exilium abiisse, & in Phthiotide sedem quam à patria more illorum temporum. (unde ubique Troja, & Pergama, Salamis, Carthago &c.) *Thebas* nominaverit, invenisse. Explicationes, quas dant vocis *exsulis*, ineptae sunt. Sed redeamus ad *Dorion*. Patet ergo ex his, non male à Pintiano suum popularem defensum esse; aut contra manifestam

veritatem esse pugnatum, ut tamen existimat Barthius, & errasse Lucanum etiam putat ad Statium Lib. 1v. Thebaid. 181.

Quos Helos & Ptoleon, Getico, quos flebile vati Dorion.

Qui versus nisi me revocaret, libentissime irem in sententiam magni I. Vossii legentis *Dotion*. Et scilicet Lucanus non secutus sit Homerum, qui in Peloponneso Dorii hoc accidisse refert, & ex eo Statius; sed Hesiodum, qui memoriae prodidit, hoc Musarum, & Thamyras certamen accidisse in Thessalia in campo *Dotion*: qua levissima mutatione duobus erroribus, quos alias magno satis numero commisit, Lucanum liberare possemus. sed, ut dixi, Statius scrupulum injicit; cum nimis clare videatur hunc Lucani versum ante oculos habuisse, sua verba componens. Ipse vero Thamyras Thessalus fuit non Peloponnesius; passim enim *Thrax* vocatur; quod facit pro *Dotion*. non male in *Dorio* natum esse illum, ait Lutatius. Consule laudatum virum ad Pompon. Melam L. 11. c. 3. *Et Ptoleon, & Echinon ad Pagasaenum sinum*. *Dorion* scribitur in uno Berlm. Voss. sexto, & meo. *Darion* Voss. quint. *Dirion* Hulst. Interim ex adlatis locis patet recte se habere *Pisicos*. Mire variant MSS. & Edd.

353 TRACHIN] Hujus nominis oppida esse, diximus in Phocide, & in Boeotia. Puto autem hic esse legendum *Atraton*, quod esse apud Larissam Strabo docet. SULPIT. De *Dorio*, & cur *flebile* à poeta dicatur, notum est ex Iliados secundo. Thamyras eo loco à Musis propter jactantiam excaecato. Trachin autem Thessaliae oppidum fuit juxta Oetam montem, *Heraclea* postea vocata, ut Strabo lib. ix. indicat. & Stephanus, qui *Τράχιν*, inquit, *πίλις Θιωταλίας ὑπὸ τῆς Οἰωνοῦ, ὑπὸ Ἡρακλίου κτιθεῖσιν, καὶ ἑομασθεῖον διὰ τῆς Τροχόταν*. Recte igitur hoc loco *Trachin* legitur, contra quam putat Sulpitius MICYLL.

354 HERCULEIS] Multi enim volunt, ut hic Hercules sit crematus. Nam Hercules cum Nefsum centaurum propter Deianiram uxorem sagit-

- 355 Atque olim Larissa potens: ubi nobile quondam
Nunc super Argos arant: veteres ubi fabula Thebas
Monstrat Echionias: ubi quondam ^a Pentheos exsul
Colla, caputque ferens supremo tradidit igni,
Quæsta, quod hoc solum nato ^b rapuisset, Agave.
360 Ergo ^c abrupta palus multos ^d discessit in amnes.
Purus in ^e occasus, parvi sed gurgitis, Aeas

Iönio fluic

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Pentheus* MSS. 4. ^b *rupisset* B. 1. ^c *abrupta* V. 3. ^d *discedit* A. *disjecit* Edd. Br. Med. ^e *occasu* V. tert.

ta occideret, & cum tantam scabiem (f. *sabem*) incurreret ex camisia, quæ consilio ipsius Nessi centauri conficiebatur, ut jam eum taederet vitæ, adicendit in Octam montem, adiuncto Philoctete Meliboeo armigero suo, cui etiam hereditavit sagittas suas, ac succenso rogo se præcipitavit, sicque periit. *Lampados* Graecus genitivus. SCHOL.

354 PHARETRIS] Reg. pr. Marp. Amstel. Voss. prim. *sagittis*, (in ultimo eadem manu rescriptum *saretis*) cum Wittiano pro var. lectione, & editionibus Ascensii Versell. Mic. & Hortens. sed male. *pharetras* in plurali per metonymiam continentis pro contento sumit pro sagittis noster sæpius. L. 111, 185.

- - - *Gnosque agitare pharetras*

Docta.

VIII, 302.

Expertis Scythicas, Crasso pereunte, pharetras.
ubi itidem turbatur Sabin. Epist. 1. in fine.

Ulsoris pharetris utilis tempus erit.

De Meliboea præter alios Mela L. 11. c. 5. *Nisi quod Philoctetes alumnus Meliboeam illuminat.*

355 ATQUE OLIM LARISSA POTENS] Hincenim Achilles fuit: ut Virgilius, *Larissæus Achilles*. SCHOL. Ostendit Scholiastes: cur olim potentem Larissam vocaverit auctor: V. Servium ad Virg. lib. 11. Aen. 197. Sed Illust. N. Heinsius, offensus duobus vocibus *olim*, & *quondam* in uno versu, ingeniosissime conjecit *atque ovium*, vel potius, *atque soli Larissa potens*. *ἡεῖβυλαὶ Ἀργεία* Homero & *opima* Horatio vocatur. Consule cum in Epist. ad Gronov. 372, 375. Elegantissima sane conjectura, quam tamen amplecti contra Mstos non audeo. Negligentissimum in repetitione vicinorum, & eorumdem verborum, pro quibus alia potuisset facillime scribere, & quæ etiam correxisset, credo, si per Neronem ei licuisset, esse Lucanum vidimus sæpius. Ita nox sequitur rursus *quondam*. Cuncta etiam loca, quæ hic junctum

describit auctor, à facto quodam historico vel personarum nobilitate, designat. ut *Dorion* à Thamyra, *Meliboeam* ab Hercule & Philoctete, *Thebas* à Pentheo & Agave, *Inachium* ab Iside, *Evenon* à Nesso &c. Sic ergo & fecerit auctor in *Larissa* ab Achille. præterea *olim potens* junxit quoque L. 11, 230. *olimque potentes concurrunt*.

356 ARANT] Ordo est. ubi arant, sc. homines, super nobile quondam Argos. Argos autem Thefalicum accipimus, non Graecum. SCHOL. Corrigendus est hinc Servius Lib. VII. Aen. 286. ubi citatur *erat* pro *arant*. Optime *arant*, scil. homines. qui generalis nominativus à nostro, & aliis milites subintelligitur, ut alibi jam diximus. Vide etiam Comment. ad Phaedr. L. v. F. 1. similiter *arant* L. IV, 334. *Qua nudi Garamantes arant*, ubi plura. Est hæc quoque descriptio dirutæ urbis, ut notum. Ovid. Ep. pr. *Jam seges est, ubi Troja fuit* &c.

356 UBI FABULA] Fabulosum est, quod de Thebanis terrigenis dicitur, & muro ab Amphione illustrato. Poëta vero confundit nomina: Nam hic indicat Thebas Phthioticas, & loquitur de Echionis. SULPIT. Sic & Virgilius de Scylla loquens in Bucolicis, alteram pro altera posuit. Et Ovidius Atalantam alibi Arcadicam pro Boeotica recenset. MICYLL. Hoc vult, Thebas Phthioticas dētas à Thebis Boeoticis, ex eo quod Agave ibi exsili sui sedem invenisset. GROT. Recte. Vide supra. Cum ceteris interpretibus facit Ascensius, quem consulat, si cui lubet. Parum distinet, *Cadmeas* si dixisset auctor, fuisset locutus. *Echioniae* ob Pentheum Echionis filium.

357 PENTHEOS] Pentheus filius Echionis (*Scophonis* MSS.) & Agavæ; Thebanorum rex, qui ideo, quod Liberum, deum esse negavit, à matre & sorore discerptus est instinctu Liberi. Tū Πενθεὸς colla caputque declinavit. Ordo *Exsul parens Agave*. Exsul facta postquam facinus lanata cognovit. SCHOL. *Exul autem*, inquit Omnibonus, à *se ipsa alienata intelligitur*. Vel respici-

Iönlo fluit inde mari: nec fortior undis
 Labitur ^a avectae pater ^b Ifidis, & tuus, ^c Oeneu,
 Pene gener crassis oblimat Echinadas undis:
 365 Et Meleagream maculatus sanguine Nessi
 Evenos Calydonia fecat. ^d ferit amne ^e citato
^f Maliacas Sperchios aquas: & ^g flumine ^h puro
 Inrigat ⁱ Amphryfos famulantis pascua Phoebi.

Quique

VARIAE LECTIOES.

^a adductae VV. LL. Steph. abreptae A. sveflae Edd. Rom. Parm. . b F. Ifidos. c Oenu V. tert. d fert Ed. Hort. e coasto M. f Malliacas V. 3. g sanguine V. 1. h parvo R. 1. i Amphrissus B. 2. Amphissus V. 1. H. Amphrissus V. 3. R. 1. M.

respicit ad illud, quod Pentheus Bacchum & omnes, qui illum sequebantur, agro suo interdixerat. Ergo quasi exul erat interdicto Penthei. Est autem *Pentheos* genitivus Graecus, à Πενθεός nominativo, non à Πενθος, ut idem Omnibonus putat. MICYLL. Recte Micyllus, ut paulo ante memini, Pentheus matrem, & universum Bacchantium gregem à sacris prohibuerat, agrisque interdixerat. Contortum nimis mihi videtur, si exul, hic acciperetur pro alienata mente, ut Omnibonus. HORTENS. Ita & alii exponunt perperam cum glossis Voss. primi *propter furorē*. sed neque exul dicitur, quia à Pentheo agro ei interdictum erat. Agave revera exsul fuit post agnitionem facinus; & ut dicit noster, eo se contulit, ubi Thebae Phthionicae, dein nominatae, sunt, secum ferens caput filii, quod illic supremo honore adfecit. Paulo aliter Hyginus Fab. CLXXXIV. *Agave ut suae mentis compos facta est, & vidit se Liberi impulsu tantum scelus admisisse, profugit ab Thebis, atque errabunda in Illyriae fines devenit* &c. pro ferens autem Scholiastes legit *parens* in Voss. sec. ubi pro varia lectione notatum etiam est ad marginem. Sed Agaven fuisse Penthei parentem, satis intelligitur ex *nato*.

359 QUESTA] Haec una de Bacchis filio caput exsecuit, furore correpta. postea resipuit, & concrematum rogo caput tradidit sepulturae. Ergo questa est, quod non plus rapuerit de filii membris, ut modo plus humaret, vel quod non haberet totum corpus filii sui. SCHOL.

360 PALUS] Non Lerna accipienda hoc loco, ut Sulpitius addit. Haec enim alterius loci fuit, sed de ea palude intelligendum, quam ante apertam Thessaliam, Peneus, & caeteri fluvii intus inclusi faciebant, quam Herculem poeta emisisse postea dicit. MICYLL.

361 OCCASUS] In occidentales partes, *Ionio*, in Ionium mare. SCHOL.

361 AEAS] Variant MSS. sed veram hanc esse lectionem, docent Strabo, & Plinius. GROT. *Oeas* Voss. pr. *Aenas* tert. quidam *Eas*, & *Heas*. Praeterquam apud Strabonem, & Plinium, etiam hic fluvius hoc modo scribitur apud Ovidium L. 1. Metam. 580.

Apidanoque senex, lenisque Amphryfos, & Aenas. & Melam L. 11. c. 3. in fine. ubi videndus Is. Vossius, qui eundem circa Inachum errorem, cuius recte Lucanum accusant hic Micyllus, & alii, Ovidio inpingit, ex quo procul dubio hausit noster.

262 NEC FORTIOR] Labitur & ipse, inquit, parvo gurgite, ut Aenas fluit. Inachum fluvium dicit, cuius Iö filia in Ifidem conversa est. SCHOLIAST.

363 AVECTAE] Quia à patria in Aegyptum a-vecta est. IDEM. Voss. sec. in quo recenti manu adtexta est tota Iö fabula, ut & mox de Apro Caledonio, & in Voss. pr. de Meleagri morte ex Ovidio, Servio, aliisque.

363 PATER] Fuit enim & alter Inachus, Hecataeo autore, qui ex Lacmo oriens, unde & Aenas oritur, per Amphilochois fluit. Quare & hic poeta videri potest, id quod alterius est, alteri attribuisse. MICYLL.

364 PENE GENER] Acheloum dicit, qui concertavit cum Hercule, qui Oenei filiam uxorem haberet, in quo certamine victor Hercules factus. Ideo dictum *pene gener*. Hinc Achelous ad Echinadas fugit cornu mutilato. SCHOL.

364 OBLIMAT] Limo inplet. IDEM. *Limosam aquam* Acheloo etiam dat Ovidius Epist. Her. 12, 140. *turbidus* vocatur à Statio L. 11. Theb. 730. ubi vid. Barthius.

365 MACULATUS] Quia Hercules Nessum centaureum in eo interfecit. SCHOL.

366 EUENOS] Msc. *Pimelis*. Alt. *Eimenos*. & tert. *Euneus*. quart. *Euneos*. Evenus fluvius Calydonem urbem irrigat. BERSM. Mire hic turbant mei

- Quique nec ^a humentes nebulas, nec rore ^b madentem
 370 Aëra, ^c nec tenues ventos suspirat ^d Anauros.
 Et quisquis, ^e pelago per se ^f non cognitus, amnis
 Peneo donavit aquas. it gurgite rapto
^g Apidanos; ^h numquamque celer, nisi mixtus, ⁱ Enipeus.
 Accipit Asopos cursus, ^k Phoenixque, Melasque.
 375 Solus, in alterius nomen cum venerit undae,

Defendit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a humentis R. pr. ^b madentis O. 2. ^c non V. 1. ^d Emauros O. 1. Inauros R. 1. Anauros V. 2. ^e per se pelago B. 1. ^f nec R. 1. ^g Epidanos V. 1. Apidanus MSS. & Edd. qdd. ^h numquam R. pr. ⁱ Anipeus V. 1. Enipeus MSS. & Edd. qdd. & Asopus. ^k Phenixque MSS. qdd. Phoenixque V. 2.

mei quoque libri, & editiones primae. In plerisque est *Emauros*. *Eubenos* Voss. pr. *Phuvenus* tert. sed rectum est *Euenos*. De eo consule omnino N. Heinsium ad Ovid. Epist. ix. Her. 141.

Semivir occubuit in letifero Eueno

Nessus, & infecit sanguis equinus aquas.

367 MALIACAS] Est autem alius Maliacus sinus, aliudque Maleae promontorium. Contra quam hic sentit Omnibonus. MICYLL. MSS. *Malliachas*. Alt. *Malliachos*. Maliacus sinus juxta Pagasium, & Opuntium. BERSM.

367 SPERCHIOS] Sic rectius ediderunt viri docti, quam *Sperchius*, ut est in MSS. & Edd. multis, ac Prisciano c. 766. Sed duo ex Vossianis habent *Spercheus*. Scribe *Spercheos*. Graece Σπερχιον. Sic Πηνειος, Peneus. Δαρειος, Dareus, & innumera ejusmodi, à viris doctis prolata. Consule notata ad L. 111, 281. & Heinsium ad Ovid. L. 1. Metam. 579. *Populifer Spercheos*. Adde Vibium Sequester. *Spercheos* etiam scribendum apud Claudian. de B. Get. 183. non *Sperchius*. *Spercheon* autem in Maliacum sinum exire, tradunt quoque Strabo L. ix, 428, 433. & Plinius Lib. 11, 7. aliique. Quare errat Mela L. 11. c. 3. §. 75. *Pagasaenus sinus urbem Pagasam amplexus amnem Sperchion accipit*.

368 FAMULANTIS] Juxta enim hoc flumen petrus Admeti Apollo pavit. Ideo dictum *famulantis*. SCHOL. Hic rursus tota Hippolyti, & Apollinis adtexitur fabula in utroque Voss. quae hisdem verbis legi potest apud Servium ad Aen. vii, 761. Pro *novem annis*, quos dicitur à Servio Apollo Admeto servivisse, habetur in Voss. pr. vii. *annis*. in Voss. sec. viii. *mensibus*, vel ix. *annis*, ut quidam dicunt.

370 VENTOS] *Ventos* Msc. alii *vento*, male. BERSM. *Vento* in Pu'm. Ed. typothetarum vitio.

370 ANAUROS] Hoc ideo mirum est, quod contra naturam est. Nam omnes fluvii nebulas de se fundunt (*defundunt* Voss. pr.) & aërem humi-

dunt, & auras tenues, quod solus hic non facit. SCHOL. Videndus Jac. Nicol. Loënsis L. v. Epiphyl. Msc. c. 21. BROUKHUS.

371 PELAGO PER SE NON COGNITUS AMNIS] Nam multi fluvii in hunc intrantes ad maria cum suo nomine non veniunt, sed Penei. SCHOL.

371 JAM COGNITUS] Sunt, qui legunt *non cognitus*, hoc est, qui nomen suum secum non deferunt in mare, sed Peneo in ipso cursu miscetur. HORTENS. Sulpitius male reposuit *jam*, quem secuti sunt Ascensius, Micyllus, Hortensius. aliique. *perperam*, & contra MSS. Dicit Lucanus, ut recte exponit Scholiastes, fluvios illos Oceano non esse cognitos, quia illis nomen & aquas aufert Peneus. quomodo loquitur noster L. iv, 21.

Cinga etc. nam gurgite mixto,

Qui praestat terris, aufert tibi nomen Eliberus.

L. 1, 400.

famae majoris in amnem

Lapsus, ad aequoreas nomen non perculit undas.

372 ET GURGITE] *It gurgite* Msc. tria, probe. BERSM. Merito itaque *it* recepit Grotius, quique eum secuti sunt: neque aliter habent variae lect. Steph. quinque Pulin. & mei plerique cum editionibus Sulpitio prioribus, qui primus dederat *et*, & Parisiensi 1512. *Et* tamen, quod mireris, servant Voss. pr. sec. quint. Reg. prim. & meus. *it* suprafer. *it* Wittian. *ire* facillime de fluvio dictum invenias. Ovid. L. 11. Metam. 455.

de quo cum murmure labens

ibat.

Noster L. vii, 116.

turbidus ibit Enipeus.

Mela L. 1, 2. 111, 5. & passim. Plura dat Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 10, 36.

Lucere & puras fluminis ire vias.

Sic *it* in *et* abiciat L. 1, 229.

Defendit Titaresos aquas, lapsusque ^a superne,
Gurgite Penei pro siccis utitur arvis.
Hunc, fama est, Stygiis manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluvii contagia vilis
380 Nolle pati, Superumque ^b sibi ^c servare timorem.
Ut primum emissis ^d patuerunt amnibus arva,
Pinguis ^e Boebrycio ^f discessit vomere fulcus:

Mox Le.

VARIARUM LECTIONES.

^a superno M. superni R. pr. ^b pati V. i. ^c superare H. ^d patuere V. i. patuere paludibus B. i. ^e vulgo Boebicio. ^f discessit A.

373 APIDANOS; NUMQUAMQUE CELER, NISI MIXTUS, ENIPEUS] Ovidius diversum sensisse videtur, qui primo Metamorph. dixit:

*Populifer Sperchius, & irrequietus Enipeus,
Apidanusque senex etc.*

Senem enim, hoc est, tardum vocat Apidanum, contra autem Enipeum irrequietum. MICYLL. Diversum hoc dictum est ab Ovidio, ut cum indicio annotavit etiam Micyllus, qui Apidanum senem, hoc est, pigrum vocat, & tardum, & Enipeum irrequietum Metam. i. Apollon. Argon. i. *Απιδανός μίγας, & διόν Ένιπας* vocat, quos dicit simul deorsum ferri, & in unum concurrere, & misceri.

*Έσθα μὲν Ἀπιδανός τε μίγας, καὶ διόν Ένιπας:
Ἀμφὶ συμφορίοντι ἀπέναντον αἰεὶ ἱστέον.*

HORTENS. De Apidano, & Enipeo, quorum alter alterum recipit, variant enim auctores, quis recipiat; item Asopo, Phoenice, & Melane vide Herod. L. vii. p. 197. &c. & quae collegit Doctiss. Hesselius ad Vibium Seq. his vocibus. Ubi pro Epidanon, Apidanon ex nostro patet esse scribendum: quamquam Vibius non intellexit Lucanum. de Enipeo, vide quoque ad Valer. Flacc. L. i. 81. Non accedere autem possum Celeb. Turnebo Advers. L. iii. c. 2. ubi erudite differit de Ananro; quod hic, & aliis nostri locis contra vulgaram opinionem, & alios Latinos poetas, & contra optimos Mssos malit scribere Latino more Enipeus. Graecae enim terminationes amatas esse tam a nostro, quam ceteris poetis, patet passim.

374 ASOPUS] Strabo libro ix. Asopum ait juxta Thermopylas in mare exire, Phoenice recepto, qui a latere Australi descendens illi jungitur, cognominis Nerei Phoenici, cujus & sepulchrum juxta eundem fluvium fuit. Plures autem Asopi fuerunt, de quibus eundem Strabonem vide libro octavo. MICYLL. Mscr. *Esopus*, mendose. Asopus & ipse in Apidanum influit, & ab eo inci-

tatur. BERSM.

374 PHOENIXQUE] Aldus legit *penis*. VERSELL. *Penis* ediderunt quoque Colin. & Stephan. perperam, ut constat ex locis ad Vibium, & hic a viris doctis adlatis. Ceterum nisi Lutatius ad Statium L. vii. Theb. 317. Hunc Asopum breviter etiam describit Lucanus dicens, *Asopus aquas*, hunc locum respexerit, sed *μικτούμεν ἀμαγνήματι* procursum citaverit *aquas*, quod puto, ex alio Lucani opere debent esse producta: quod censet Barthius.

374 MELASQUE] Mscr. *Melaxque*. perperam. BERSM. *Melaxque* exhibent veterrimi Regius pr. Voss. pr. Witt. Hulst. & meus. Forfan non tam male. Vide quae diximus de Taras, vel Tarax ad L. v. 376.

376 TITAREOS] Qui & Orcos dicitur, de quo Plinius: *Penens accipit amnem Orcon, nec recipit, sed olei modo supernatantem, ut dictum est ab Homero, brevi spacio portatum abdicat: poenales aquas dirisque genitas argenteis suis misceri recusat*. SULPIT. Apud Plinium, non Orcos, Eurotas legitur, apud Strabonem autem Eurotas. Utriusque loca supra citavimus. Caeterum praefens poetae locus ex Iliados secundo transumptus est. Ibi enim Homerus de eodem Titareso loquens,

Οἱ δ' ἔτι Πηνειὸν ὄρεσι καὶ Μίρρῳ ὕδαρ, inquit.

Ὅδ' ἔτι Πηνειὸν συμφορίοντι ἀγροποδίῃ,

Ἀλλὰ γὰρ μὲν καὶ δὴ ποταμὸν ἱμῆϊον, ἦν ἔλατος

Ὀρεὺς γὰρ δὴν τοῦτο ὕδαρ ἔστι ἀπορροή.

MICYLL. Mscr. *Typhareus*, vitiose. BERSM. Titaresus Homero in Boeotia, unde haec fluminis sumpta descriptio: & ea quae apud Plinium est in Thessalia. GROTIUS. Ed. tert. Vix credo, haec a Grotio esse profecta. Certe falsa sunt. non enim in Boeotia est apud Homerum, sed etiam in Thessalia, & ex eo sumisse auctorem nostrum sua verba, patet satis. Est locus in Catalogo vs. 258. Ceterum rescripti *Titaresos*, ut habent rectius editiones Sulpit. Ascens. Micylli &c. & Regius prim. Oxon. prim. ac Vossian. sec. vel *Titareffos*. *Citaresus* M m m 2 Oxon.

Mox Lelegum dextra ^apressum descendit aratrum.
^b Aeolidae, Dolopesque ^c solum ^d rupere coloni,
 385 ^e Et Magnetes equis, Minyae gens cognita remis.
 Illic ^f semiferos ^g Ixionidas Centauros
 Foeta ^h Pelethroniis nubes ⁱ effudit in antris.

Aspera

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a impressum B. 1. ^b Aeolides M. ^c saum Ed. Ven. ^d fregere vulgo. ^e ac B. 1. ^f magniferos B. 1. ^g Ixionidasque V. 1. H. ^h Pelotrois V. 1. al. Pelotroniis, Pelethroniis, Palethroniis, Palatr. &c. ⁱ effundis B. 1. Ed. Par. 1512. Gryph. Haer. Matt.

Oxon. sec. Amst. & meus. *citharaedus* Ed. Ven. *Titareffus* multi libri. Apud Plinium vero L. iv. c. 8. legitur *Oreos*, non *Euroton*, quod Hermolai inventum est. Vide Harduin. Delrium ad Sebecam Troad. 845.

376 SUPERNE] Virg. L. vi, 658.

unde *superne*

Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.

Inf. vi. 737. *lux superna*. dein pro *est stygiis*, & *stygi*. Voss. tert. non male. *est* caret unus Voss.

377 PRO SICCA UTITUR ARVIS] Ita per medias undas Penei vadit, neque ei confunditur, tamquam per terram suat habens suas ripas. SCHOL.

380 NOLLE PATI] Originis memorem, quam ducit ab Styge, Penei undis velut levioribus misceri nolle: IDEM.

380 SUPERUMQUE] Quia per Stygem Dii jurare dicuntur. *Superum* ergo pro *superorum*. Scilicet ne incipiat ab his contemni, si Penei fluctibus miscetur. IDEM. *Superum* timorem cum intelligit, quo Superi, per Stygem jurantes, fallere timebant. Hunc enim honorem, ut Hesiodus ait, Styx à diis superis accepit, ut per hanc ipsi jurarent: & quicumque fefellisset,

Κῆρυι ἡπτόμεν· τίτλισμαίον ὅς ἑαυτὸν,

Οὐδὲ ποτ' ἄμβρασις κ' ἰκάνω· ἔρχεται ἄσπετος

Βρόσιος, ἀλάτῃ κῆρυι ἀνάπνοος κ' αἰανδός

Στρατοῖς ἐὼ λήξωσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῆρυα καλύπτει

&c. MICYLL.

381 PATUERUNT] Qui antea à paludibus tegebantur. SCHOL.

382 BEBICIO] *Bebicii* illic arare coeperunt, & alii populi. *Bebe* una est ex urbibus adjacentibus Demedriadi, ubi est & *Bebeis* lacus vicinus Phryis. Ut libro nono Strabo docet. *Bebicia* autem Bythinia est. SULPIT. *Bebicium* *fuleum* à *Bebe* oppido, juxta Bebeidem paludem aliquando sito, dictum volunt. Quod tamen non rejicio, dubitari tamen potest, *Bebaico* ne potius legendum sit,

ut à *Thebe Thebaicus*. Nam & Stephanus autor est, Graecum possessivum à *Bebe*, *Βεβαιο* deduci; & foemininum patronymica forma *Βεβαιο*: aut certe *Boebiaco*, quando & *Βεβαιο* Graece, & *Βεβία λίμνη*, apud eundem autorem legitur. MICYLL. Rescribe *Bebrycio* cum Msc. GROT. Pulm. Berfm. & omnes à me inspecti Codices *Bebicio*, *Bebritio*, *Brabicio*, *Berito* exhibent cum editionibus priscis, & R. Stephano. mutavit in *Bebitio* Sulpitius. Vereor tamen, ne *Bebryces* nimis longe petiti sint. Cum enim Bithyniae sit *populus* (vide Omnib.) non defendi potest, nisi sola Strabonis suspitione, qui eos è Thracia (quam saepe cum Thessalia, & contra confundi vidimus ad L. i, 680. iii, 191. & alibi) olim venisse arbitratur. Consule eum L. vii. p. 295. xxi, 541. Ed. Par. Sed nec *Boebicio* stare potest. nam ab oppido *Boebe*, aut à palude *Boebide*, cujus est etiam mentio apud nostrum L. vii, 175. hoc gentile derivari nequit, ut recte monuit Sulpitius. Quare ego malim à *Βεβαιο* formare, & scribere *Boebao* ex Stephano. Tractus autem circa Boeben fuit pinguis terrae; unde *pinguem* vocat *Bobeida* Valer. Flacc. L. i, 449. quem tamen Heinsius putat, confudisse hanc paludem cum Titareffo: sed vide Celeb. Burmannum.

383 LELEGVM] Leleges aliquando Locrensiū terram, Thessaliae contemnam, tenuisse, & Plinius autor est lib. iv. cap. 7. & Strabo libro septimo. Caeterum Hesiodi versus, quos idem Strabo citat, his verbis:

Ἦτοι γὰρ Λακρὲς Αἰλίου ἡγήσατο λαόν,

Τὸς ῥὰ πρὶν Κρονίδης Ζεὺς ἀφ' ἧς μῆδ' αἰδώς.

Λατὺς ἐν γαίῃς ἀλὶς πέρι Διουκαλίου.

argumento sunt, & in Thessalia eosdem aliquando habitasse. Quae enim alia terra Deucalionis, quam Thessalia accipienda, quando eadem & Pyrrha olim à Pyrrha Deucalionis uxore, ut idem Strabo autor est libro nono, appellata fuit? Et Commentator Pindari, Pythiorum ode secunda, *apco-*

Aspera te Pholoës frangentem, * Monyche, saxa,
Teque sub Octaeo torquentem vertice ^b vulsas,
390 ^c Rhoete ferox, quas vix Boreas inverteret, ornos:
Hospes & ^d Alcidae magni, ^e Phole: teque per amnem
Inprobe Lernaeas ^f vector passure sagittas:

* Teque

VARIAE LECTIONES.

^a *Monice* MSS. plerique, & Edd. qdd. ^b *filvas* R. 1. ^c *Rhoete* vulgo. ^d *Alcides* VV. LL. Steph.
^e *Phole* V. 2. R. 1. A. ^f *rector* al. V. Drak. ad Sil. xvii, 138.

apertis verbis indicat, Centauros olim Lelegas vocatos fuisse, ita inquit: *Αἰλεις γὰρ φασὶ περὶ τοὺς ἀποκαταμένους διὰ τὸ ἀποκτείναν τὸς ἰστούς ἀποκαταμένους ἰπποκιστάς.* MICYLL. Citat Servius ad viii. Aeneid. 725. GROT. De hoc & seqq. populis multum hic agit Hortensius.

384 AEOLIDAE] Aeolidas vocat Thessalos antiquiores poeta, vel ab Aeolo Hellenis filio, à quo & Hellas Thessaliae pars aliquando dicta fuit. Vel quod olim tota Graecia extra Isthmum sita, exceptis Megarensibus, & Atheniensibus, & item Dorienibus Aeolum nomine appellata fuerit, quemadmodum Strabo docet libro octavo. MICYLL.

384 RUPERE COLONI] Ita rescribi jubent Codd. Bohier. Wittian. Voss. prim. sec. tert. & quint. Vulgo *fringere*. sequitur mox *frangentem*.

386 SEMIFEROS] Reg. unus à manu sec. *semiviros*. ut Nessus *semivir* apud Ovid. loc. cit. sed & ille *semifer* MSS. quidam. ut & alibi apud Ovidium, Statium, aliosque. Hoc certe loco *semiferos* praestat. *Semiviri* potius dicuntur effeminati & Hermaphroditae, quam Centauri, & id generis monstra: licet analogice ita vocari possint.

386 CENTAUROS] Centauri autem Ixionis, & nubis filii sunt. Ixion autem amatam Junonem (*Dianam* Witt. Schol.) de stupro interpellavit. Illa Jovi confessa est, & ex ejus voluntate nubem in suam formam conversam obtulit: unde feruntur nati esse Centauri, qui ex parte equi sunt. unde bene allusit Virgilius,

Centaurs in foribus stabulant.

SCHOL.

387 PELETHRONIIS] *Πελεθρονίους* ὄρεσ. *Θεσσαλίας*, inquit Stephanus. Hinc & *Pelethronii*, qui sub eodem monte habitant. MICYLL.

388 PHOLOES] Montes Thessaliae. SCHOL. Fuit autem mons Arcadiae Pholoë, à Pholo Centauro, Herculis hospite, ibi sepulto, appellatus. Huc Centauri, quotquot reliqui ex pugna, cum Lapithis facta, superfuere, confugere. Ubi postea

cum Hercule congressi penitus deleti sunt. Meminit fabulae & Pindari Interpres, secunda Ode Pythiorum. MICYLL. *Pholoën*, Arcadicam & Thessalicam, fuisse duplicem vidimus ad Lib. iii, 191. quem locum consule.

388 MONYCHE] Centauri nomen est. Ubique subaudiendum *foeta nubes effudit*. e. genuit. SCHOLIAST. Msc. *o Moniche* (& Voss. unus), Juvenal.

Quantos jaculetur Monychus ornos.

BERSM.

389 OETNAEO] Mscr. *Eothoe* & duo *Ethoe*. quart. *Oethoe*. Legendum *Oetaseo*. IDEM. *Oetaseo* recte scribendum, monuit Bersm. & edidit Grotius, neque aliter quatuor Pulm. & mei Codices, nisi quod multi adspirationem *b* interjiciunt. *Ethoeo* Amst. Eoo Hulst. *Aetnaeo* a m. sec. Witt. Pessime *Aetnaeo* reposuit primus Aldus, quem tamen non secuti fuerunt Ascens. Versell. Micyll. Hortens. aliique. Res ipsa loquitur. In Thessalia fuere Centauri, non Sicilia.

390 RHOETE] *Rhoete* lego, non *Rhoete* ex libr. p. PULM. *Rhoete* recepit Bersm. licet testetur in duobus Codd. esse *Rhoete*, & Grotius, ac dein ceteri. Quam terminationem praeferunt Pierius quoque, & Cerda ad Virgilium Georg. L. ii, 456.

Centauros leto demuit, Rhoetumque Pholomque. & Vossius ad Valer. Flacc. L. i, 140.

Parte alia Pholoë, multoque insanus Iaccho Rhoetus.

aliique. Vide ibi Cel. Burmann. Ego tamen malim sequi Mstos plurimos. nam mei omnes exceptis Regiis, *Rhoete*, vel *Roesbe* servant: Adsentior itaque Celeb. Bentejo, Centaurum aequae ac Giganta, *Rhoetum* appellatum esse docenti ad Horatii L. ii. O. 19.

390 INVERTERET] Summus Gronovius ad Senecam L. iii. N. Q. c. ii. *memora, quibus eversis*, emendat ex MSS. ut ait, fidelioribus, *everseret*. Et sane sic habet quoque Pulm. unus, Vossiani quatuor, & Hulst. alt. Pulm. *subverseret*. *Eversis* passim dicuntur arbores, quae exciduntur. Adde

M m m 3

exem-

• Teque, senex Chiron, gelido qui fidere fulgens
Inpetis Haemonio majorem Scorpion arcu.

395. ^b Hac tellure feri micuerunt semina ^c Martis.
Primus ab aequorea percussis cuspide saxi
Theſſalicus ſonipes, bellis ^d feralibus omen,

• Exſiluit:

V A R I A E L E C T I O N E S.

a cumque B. r. b ac H. c belli B. l. d ferialibus V. i. am. pr. V. ad L. 11, 260.

exemplis ab ipſo adlatis Virgil. L. 11. Georg. 208.

Et nemora evertis nullos ignava per annos.

Silius Ital. L. VI, 196.

*Arboris abſtraxit molem, penitusque revulſam
Evertit fundo, & radicibus eruit imis.*

Seneca Conf. ad Marc. c. 16. *eversis arboribus, quas
aut &c. J. Obſeq. c. 128, 123. In agris pleraque ar-
bores eversa radicibus.* Verum cum plures MSS.
& in his veterrimi Voſſ. pr. ſec. Reg. uterque,
Witt. Bohier. &c. *inverteret* retineant, nihil mu-
to. *Invertere* non eſt excidere, ſed curvare. Di-
cit Lucanus tantas arbores à Rhoeto radicibus e-
vulſas eſſe, quas vix Boreas non modo, non ra-
dicitus eruit, ſed ne quidem incurvare poſſet.

391 PHOT] Pholus Herculem ſuſcepit hoſpino,
qui dum ejus ſagittas miraretur, una in ungulam
ejus cecidit, cujus veneno exſpiravit. *Lernaeas*.
quibus hydra interfecta eſt. SCHOL.

392 VECTOR] Neſſum Centaurum dicit, qui
cum Deianiram amicam Herculis per fluvium
transportaret, inmodeste eam contrectare auſus
eſt. Ob hoc iratus Hercules eundem interemit.
Bene ergo *inprobus per amnem* dictus eſt *victor*.
IDEM.

393 CHIRON] Fuit unus ex Centauris magiſter
Herculis. *Arcu* quia hic eſt ſagittarius in ſignife-
ro circulo *gelido*, quod eſt ſidus hiemale. *Majo-
rem Scorpion* ob hoc dicit, quia extentis cornibus
plus ſpatii tenet, quam reliqua ſidera, nam Scor-
pios ſpatium duorum ſignorum obtinet. IDEM.

396 PERCUSSIS] A Tridente Neptuni. Equum
dicit, qui tunc natus eſt Scyphius. IDEM. Voſſ. ſec.
Neptunus, & Pallas aediſcaverunt Athenas. (*The-
bas* MS.) Tunc certaverunt, de quo debuisset no-
minari civitas. IDEM. Voſſ. pr. Tangit fabulam de
Nepruno, & Pallade. IDEM. Witt. Huic equo,
de quo hic dicitur, *Scyphii* nomen fuiſſe, Pindari
Interpres autor eſt, in quartam Pythiorum. Ab
eademque procreatione ipſum Neptunum *marem*
appellatum, eo quod percussa tridente petra e-
quum procreaſſet. Caeterum quod hoc loco In-
terpres (Sulpitius) de certamine Palladis & Ne-
ptuni aſſert, nihil ad rem praefentem facit. Nam

id certamen non in Theſſalia, ſed in Attica habi-
tum fuit. Et in eodem Neptunus non equum,
ut vulgo traditur, ſed fretum, ſive mare quoddam
procreavit, id quod cum alii multi, tum & He-
rodotus lib. VIII. ſcriptum reliquit. MICYLL.
Duas diverſas fabulas, alteram de equo à Neptu-
no in Theſſalia producto, alteram de aqua, in cer-
tamine ipſius & Palladis effuſa, confundunt, &
variant ſaepe tam veteres, quam novi Interpretes,
& etiam auctores antiqui. Micylli notae adde
Hortenſ. & Servium ac Cerdam ad Virgil. Lib. I,
Georg. 13.

*Tuque, o, cui prima fremantem
Fudit equum magno tellus percussa tridenti,
Neptune.*

Vide etiam ad Ovidium L. VI. Met. 75. Comm:
VV. DD.

399 LAPITHAE] Ut ait Virgilius.

Frena Pelethronii Lapithae gyrosque dedere.

SCHOL. Sic & Virgilius tertio Georgic.

*Frena Pelethronii Lapithae, gyrosque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.*

MICYLL. Adde Barthium ad Claudian. p. 697.

401 TERRENUM] Mirum eſt, in quatuor Palm:
Codd. Voſſiano primo a m. ſec. & meo legi
Tyrrhenum: quod hic locum habere nequit. Em-
phatice designat hominem in terra natum, cui
conveniebat in terra manere, non in undas ire.
Videtur Lucani locum ante oculos habuiſſe Silius
L. XI, 473. ubi ſic lego:

*Quin etiam Pagasaea ratis, cum caerulea nondum
Cognita terrigenas pontumque intrare negarent,
Ad puppim sacrae cithara eliciente carinae,
Adductum cantu vidit mare.*

vel *venit mare pro in mare* (vide ad L. I. in fine.)
Ubi plura exempla *terreni* congerit Ill. Heinſius,
qui & videndus cum Burm. & Drakenb. ſuper illo
loco. vulgo *terrigenis*. *Tyrrhenae*, & *terrenae* ibidem
quoque editi, & ſcripti quidam. Adde Broukhuf.
ad Propert. L. III, 5, 43.

Terra parum fuerat: satis adjecimus undas.

402

Exsiluit: primus chalybem, b frenosque momordit,
 Spumavitque novis Lapithae domitoris habenis.
 400 Prima fretum scindens c Pagasaeo litore pinus,
 d Terrenum ignotas hominem e projecit in undas.
 Primus Thessalicae rector f telluris Iōnos

In for-

VARIAE LECTIOES.

a Exsiluit MSS. & Edd. qdd. Exhibuit Ed. Br. Med. Exsilium O. 1. Exuerit B. 1. b ferrumque B. 1. c Pagasaeo MSS. plerique & Edd. pp. d Terrenumque novus Edd. Rom. Parm. Omnib. e subiecit V. 1. f tellurisque R. pr.

402 THESSALICAE] *Thessaliae* Cod. Witt. non male. statim Ed. Rom. *Thessaliae laurus*. VII, 303. *Thessaliae oras* in quibusdam hoc Lib. 478. *Scythias* nonnulli exhibent. Vide de his ad Lib. II, 29. & infra 576. atque alibi.

402 IONOS] Primus rex in Thessalia. SCHOL. Rex Thessaliae, & Apollinis filius, primus argentum & aurum signavit avaritiae, & omnium maiorum originem. Strabo vero libro VII, tradit, Phaclonem numum, mensuras, & pondera primum adinvenisse. SULPIT. *Ionus* vulgo legitur hoc loco, quam lectionem uterque Interpres sequitur, qui Ionum hunc eundem cum Ione, appellatione quidem Xuthi, reipsa autem Apollinis filio habito, faciunt. Cujus fabulam tractavit Euripides in Ione. Sed quid si legas *Ionus*? aut etiam *Ithomus*, pro *Iono*? Nam de *Iono* Thessalo quidem non facile quicquam alibi reperias. Et apud Vitruvium, quem Omnibonus allegat, non *Ionus*, sed *Ion* legitur. *Ioni* autem nomen, ut & *Ithomi*, etiam à Stephano celebratur, qui alterum Heroa vocat Thessalum, à quo *Ion* oppidum, quod idem & *Ionus*, & ut Eustathius addit II. Iliad. *Ione* dicitur, & *Ionia* Minerva appellata fuit: alterum autem regem, à quo *Ithome*, Pelasgiotidis oppidum, cujus & Homerus meminit in catalogo, nominata. Meminit autem & Pausanias *Ioni*, qui à principio Boeoticorum ita inquit: Βοιωτοὶ δὲ τὸ μετὰ πᾶσι ἱστοῖσι ἀπὸ Βοιωτῶν τὸ ἄνωμα ἔχουσιν, ἐν ἱστίῳ παῖδα, ἀπὸ γυναικὸς Μελανίππης. Ἰόνος δὲ Ἀμφικτύουτος οἶμαι λέγουσι. Et in principio Eliacorum: Βασιλεῖς μὲν πρῶτοι ἐν τῇ γῇ αὐτῇ λέγουσι Ἀέθλιοι. παῖδα δὲ αὐτὸν οἶμαι Διὸς τε καὶ πρωτογενέας τὸ Δευκαλίονος Ἀέθλιον δὲ Ἐιδυμίαν γενέσθαι τότε δὲ Ἐιδυμίαν δὲ Λαίαν φασὶν ἰσχυρῶς. καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς γένοντο οἱ δὲ διὸ πάντες οἶμαι, οἱ δὲ δὲ μάλιστα τι πικρῶς λέγουσι Ἐιδυμίαν λεβόντι Ἀστράδιον γενέσθαι, οἱ δὲ ἐν τῇ ἱστίῳ δὲ Ἀμφικτύουτος Κραταῖος, αἱ δὲ Ἰπποκρήνη τῶν Ἀρεάδος &c. Diodorus quoque lib. v. *Ioni* meminit, sed idem Boeoti filium vocat (si mo-

do integra ea sunt, quae vulgo ex illo autore in Latinum sermonem translata habentur) ejus scilicet, qui regnum Aeoliae tenuit, omnemque patriam de matris nomine Arnen appellavit, *Ionum* autem, ut hic quidem vulgo scribitur, Illyrium quendam regem fuisse legimus, à quo *Ionium* mare quidam appellatum volunt, contra quam tradidit Aeschylus, qui idem ab Io Inachi filia appellatum ait, de quo & Zetæes historicus meminit, Chiliade undecima. MICYLL. *Ionum*, dicit interpret, Apollinis filium fuisse, ac regnasse in Thessalia, & ut fuit avarus, primum percussisse monetam auream, argenteamque. Nos vero alibi demonstravimus, *Ionum* Dyrrhachi filium fuisse, qui ab Hercule, ab adolescentis patre, rediens ex Hispania, cum in agri portionem adscitus fuisset, in pugna adversus hostes, caesus per imprudentiam occubuit, corpusque ejus ab eodem in mare projectum, quo ejus memoriam ita propagaret. Sed Solinus mare *Ionium* dictum autumat, ab extrema Italiae regiuncula. Lycoph. ab errore Iūs, Inachi filiae. Rursum aliqui ab Ionum naufragio. Nonnulli ab Ione quodam Adriacae patre, qui inde mari Hadriatico nomen imposuit. Ista fusius à nobis alibi dicta sunt. Sed cum ex his liqueat, *Ionum* non in Thessalia, sed in Illyrio cum patre Dyrrhachio regnasse, nulli dubium est, errorem esse in scriptura. Proinde diversam lectionem tenendam censeo, quae habet *Ithonos*, sive *Ionos*, sive *Ithomos*. *Ion* fuit in Phthiotide, Thessaliae regione, oppidum, monumentum Itoni regis, ubi Crocium campum fluvius Amphrysus rigat. Unde Pallas Minerva *Ithonia* dicitur, quod hoc loco etenim templum habuerit, & magnis honoribus ibi coleretur, qualem etiam in Boeotia habebat eadem. *Ithome* vero, oppidum est in Phthiotide Thessaliae. Est & aliud in agro Messeniaco, quod Lacedaemonii post 10. annorum obsidionem in deditionem demum acceperunt. Stat. lib. IV. Theb.

Phanaque Messene, montanaque nutrit Ithome.
 Hujus meminit & Thucyd. libro secundo. De-

In formam ^a calidae percussit pondera massae,
 Fudit & argentum flammis, aurumque moneta
 405 Fregit, & immensis coxit fornacibus aera.
 Illic, quod populos scelerata inpegit in arma,
 Divitias numerare datum est. hinc maxima serpens
 Descendit ^b Python, ^c Cirrhaeaeque fluxit in ^d antra:

^a Unde &

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a & cal. O. i. gelidae V. tert. ^b Python MSS. & Edd. pp. & semper. Tiphon R. i. ^c Cirrata defluxit A.
^d arva R. pr. A.

metrius Phalereus Philippo Demetrii filio dixisse fertur, oportere eum has duas prius urbes (Ithomen, & Corinthum) tenere, si cuperet sub suam ditionem Peloponnesum redigere. Tenere prius utrumque cornu, quam bovem obtineret. Nunc de Ithone, quid auctores prodiderunt, investigemus. Stephanus Ithomum alterum Thessalum heroem vocat, à quo, ut modo memini, oppidum, Ithon, sive Ithome, conditum fuit. Pausanias in Boeoticis: Item alibi in Eliacis, quae etiam Micyllus diligenter annotavit. Fuit autem Amphictyon Deucalionis. Et Deucalion Thessalis imperavit, in qua terra Graecus rex regnavit, & Hellen Deucalionis filius. Proinde Ithones tenendum existimo. Quin & illud hoc loco minime praetereundum censeo, ex septuaginta Herculis filiis, quos reliquit (ut quidam tradunt) Ithoneum ex Paphyra suscepit, qui in Boeotia regnavit, ubi Ithoneum condidit. Hunc ostendi, à quibusdam non Ithoneum, sed Ithomum dici. Quanquam & in Macedonia Ithone urbs traditur fuisse. HORTENS. Ithonus. MS. R. A. & T. Ithonus. Alius Hyonias. Nomen hoc alibi adhuc quaero. GROTI. Ed. sec. Scholiafles Apollonii lib. i. Ἀμφικτῶντος υἱὸν Ἰθώνος ἐν Θισσαλίᾳ γεννηθέντος, ἃς δ' Ἰθὼν πόλιν καὶ Ἰθόνος Ἀθηνᾶ. Ithonis urbis meminit Homerus Boeotio, Apollodorus l. ii. Montem Ithonium vocant Strabonis libri MSS. Apud Plinium: Auri metalla, & conflatum Cadmus Phoenix ad Panchaeum montem, ut alii Thoas, legam Ithonus Cassiod. l. i. i. i. Epistola 31. Aut enim Ithonas, scribe Ithonus Thessaliae rex, plumbum Midas regnator Phrygiae repererunt. IDEM. Ed. tert. Ithonos vel Ithonnos. Id. Vossius ad Catull. p. 219. & seqq. praeclare. BROUKHUS. Optimi MSS. & Edd. veteres habent Ithonos. multi Ithonus. in variis lect. Steph. Ithollas. Unus Berfm. & Marp. Ithonas cum Cassiodoro, ubi eodem modo variatur. Ed. Paris. A. 1512. Ithonos. Huonius meus. Ithomos vel Ithonos, quod tanto cum apparatu introduci voluerunt Micyllus, & Hortens. & recepit etiam

Grotius, in nullo Misto ne quidem habet vestigium: quare exulare iussi; licet Ithonus quoque placuerit Turnebo Advers. L. i. i. c. 2. ubi coniecit etiam Iolcos, timide tamen, qui Iolco urbi Thessaliae nomen dedit. Tum certe Ithonos praesferrem, Amphictyonis filius, qui fuit unus ex celeberrimis Thessaliae heroibus: verum nemo nummos ab eo primum fabricatos esse memoriae prodidit. Temere agit enim Grotius, dum Cassiodorum, qui haec sine dubio ex Lucano descripsit, & Plinium L. vii. c. 56. ita refingere conatur. Facilius certe apud Plinium Ithonas posset depravatum esse in Thoas, quam Ithonus. Quare maxime placet ingeniosa correctio Celeb. Vossii Ithonos, quo faciunt illi libri, & Cassiodorus, in quibus est Ithonas. Constat enim, Janum ex Graecia, & quidem ex Perrhoeis Thessalicis in Italiam venisse, & nummos cudisse. Adscribi ex parte meretur locus Eustathii, quem adfert Vossius. Ὀνόμας, Ἰάνος διαφύλακτος μαρτυροῦντος ὅτι πρῶτος εἰσάγων, καὶ χυδοῦν καὶ πλάττειν νόμισμα καλεῖται πρῶτος ἔχωντος. Adde Ill. Heinsium ad Ovid. Metam. L. xiv, 334.

Dicitur Ithonio peperisse Venilia Jano.

Huic quidem lectioni objici posset, quod vix verisimile videatur, hominem Romanum Dei sui Jani mentionem ita fecisse, ac si sibi ignotus, & alius tantum populi rex fuisset. Omnibus enim Romanis cognitum erat, Janum venisse ex Graecia, ut vel ex ejus nummis videre poterant. Dein quod Lucanus haec non recenset ad ejus laudem; sed quod enumeret mala, quae originem suam Thessaliae debent, in quibus erat quoque pecuniae inventio.

Quae populos scelerata inpegit in arma.

Potuit vero Lucanus credidisse, hunc Janum, vel Janum, Thessalicum alium fuisse, quam Romanorum Deum Janum, vel nescivisse, eundem esse. Sed quid vetat, aliam quoque perdere conjecturam? Opinabar aliquando, Lucanum ex nomine gentili fecisse proprium, & regem illum Thessaliae

• Unde & ^b Thessalicae veniunt ad Pythia laurus.
 410 Inpius ^c hic prolem superis ^d inmisit ^e Aloeus;
 Inferuit celsis prope se cum Pelion aëstris,
 Sideribusque vias ^f incurrens abstulit. Ossa.
 Hac ubi damnata fati tellure locarunt
 Castra duces; cunctos belli praesaga futurum

415 Mens

VARIAE LECTIOES.

^a inde W. M. ^b Thessalicae Ed. Rom. ^c hinc vulgo. ^d admisit R. pr. B. i. dimisit B. i. ^e Aleus, Alous, Aloetus MSS. & Edd. qdd. ^f incumbens vulgo.

salicae fuisse ex Ionia. *Ionus* pro *Ionio*, ut *Iona* pro *Ionio* apud Propert. Lib. 11, 51, 53. ubi vidend. Scalig. *Ioni* pro *Ionii* in MSS. Justin. L. 11. c. 5. sic *Bosoti* pro *Bosotii*. Lib. 111, 174. *Thesproti* 179. &c. sed praefero *linos*.

404 ΜΟΝΕΤΑ] *Byzantios*, dicit Scholiast. Wytian. quo qui velit, nescio. Nummus certe Byzantius, seu Byzantinus serpens valde celebratus apud veteres. Vide viros doctos ad Pollucis Lib. 1x. c. 6. Sect. 78. Βυζαντίων γὰρ μὴν εὐδὲρ τομίζονται ἢ ἱστὶ καλόμενοι ἀδύρτοι, τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς

409 AC PYTHIA] Hoc pro argumento adducit, quod Pythius serpens de Thessalia fuerit; quia ad certamen Pythium laurus Thessalicae perferuntur. SCHOL. Certamina, quorum praemium laurus. GROT. Non tantum certamina intelligit, sed totos ludos, & festum innuit. Amant enim Latini ad Graecorum exemplum ludos neutro genere in plurali numero efferre: De Graecis elegans est Herodoti locus L. 1. c. 148. Ἰωνες ἀρχαῖον ἔχουσιν τὸ ἱερὸν τοῦ Παιθῆος, ἀπὸ τοῦ ὅτι μάλιστα αἱ Ἰωνεὶ ὁρῶσι τὸ τοῦ ἑλίου καὶ τοῦ ἰσχυροῦς πᾶσαι ἐς τὸ αὐτὸ ὑψόμενα τελευτῆσαι. Adde Sponii Itiner. T. 11. p. 482. Nec aliter Latini. Ovidius L. 1. Metam. 446.

Instituit sacros celebri certamine ludos,
 Pythia de domitis serpenis nomine dictos.

Hyacinthia ibid. L. x, 220. apud Festum *Consualia ludi*, *Equiria ludi*. sed senecenta licet ejusmodi proferre. Vide modo Lipsium ad Vellej. 1, 8. Gronov. ad Livium 1, 9. xxx, 39. Burmann. ad Quintilian. L. 1. Instit. Orat. c. 5. *Ludi Floralia*, ac *Megalensia*, quamquam haec sequenti tempore intercederunt, namquam aliter a veteribus dicta. Ubi notandum, in omnibus fere MSS. legi *Megalensia*, ut apud Ciceron. Lib. 11. ad Famil. Ep. xi. scripsi enim haec ipsis *Megalensibus*. Sed ibi Lambinus reposuit *Megalensis*; & ait, *Megalenses*, & *Megalensia*, & *Megalensibus*, neque Graece, neque Latine dici posse. n. ergo esset intrusum a librariis, ut in *thesaurus*, *formosus* & similibus saepe. Verum ta-

men rursus Cicero de Harusp. Respons. c. 12. *Megalensibus fieri, celebrarique voluerunt*. Usitatius tamen dixerunt *Megalensia*.

410 HINC] Immo vero *hic* in Thessalia, ut habent duo vetustissimi Vossiani, & Omnibonus in notis. quare *hic* rescripti, ut fecit etiam Maittaire.

410 ALOEUS] Mscr. duo *Aleus*. tert. *Alous*, perperam. BERSM.

410 ALOEUS] Aloeus Iphimedian (*Estimiam*, *Isimedian* MSS.) uxorem habuit, quae compressa à Neptuno peperit duos filios Otum, & Ephialtem, qui singulis mensibus (cotidie MS. Witt.) 1x digitis crescebant. Unde sua magnitudine freti Jovem de superis regnis detrudere conati sunt, sed Apollinis, & Dianae telis confixi sunt (altitudine itaque fr. coelum voluerunt subvertere sed c. f. D. & A. t. ut est in Servio ad Aen. vi, 582.) Aloloides autem sic dixit, sicut *Amphitryoniades* dictus est: quasi filii fuissent Aloeï. non revera ejus filii fuerunt, sed de uxore ejus, quam oppressit Neptunus. SCHOL. Additur in Voss. primo eadem manu haec fabula. *Aloeus juvenis concubuit cum terra i. Ope matris deorum, & genuit Gigantes, qui dolentes se privatos regno, cum Jovis, & alii Dii eorum fratres tenerent regna, imposuerunt Ossam Pelio, & voluerunt ascendere in coelum, & praecipitare Jovem, sed Jovis cum fulmine eos dejecit. Alii finxerunt alia de Aloeo. V. Muncker. ad Hygin. F. 28.*

411 PROPE SE TUM] Voss. pr. sec. Reg. pr. Amst. Edd. Rom. Parim. Omnib. Ascens. Par. 1512. *prope tunc cum*. Voss. tert. *saevi*. Ascensius subintelligit se. sed si haec lectio proba est, malim *Pelion* in quarto casu sumere. ut Aloeus, vel Ossa inferuerit Pelion aëstris. Nam ut quidam Ossam Pelio superinpositum narrant, sic alii Pelion Ossae injectum esse dicunt. Consule Cerdam ad Virgil. L. 1. Georg. 281. Martial. L. viii, 35.

Thessalicum brevior Pelion ossa tulit.

An vero legendum *prope tunc* se posita tota distinctione post *Aloeus*? Aut potius hyperbolice Lucani more *prope cunctum*, minima mutatione? Id

Nn n

quod

- 415 Mens agitat, fummiq[ue] gravem discriminis horam
 Adventare, palam^a est. propius jam^b fata^c moveri
 Degeneres trepidant animi, pejoraque versant.
 Ad dubios pauci, praesumto robore, casus
 Spemque metumque ferunt. ^d Turbae sed mixtus inert
 420 Sextus erat, Magno proles indigna^e parente,
 Qui, mox Scyllaeis exsul grassatus in undis,
 Polluit aequoreos Siculo^f pirata triumphos.
 Qui, stimulante metu; fati praenoscere cursus,

Impatiens-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a deest in B. 1. b *facta* V. sec. a. m. pr. c *moneri* V. 1. Hamburg. 1. d *sed t. R. 1.* e *parenti* M. f *cras-*
factus MSS. 5. Edd. Parm. Br. Med. *quassatus* H. g *lassata* V. 1.

quod verum puto, vel vero saltem proximum.

412 SIDERIBUS] VII. Planetas dicit, quae in aethere vagae feruntur. aliae enim in firmamento fixae sunt. SCHOL.

412 INCURRENS] i. e. pene transcurrens, ut libero meatu transcurrere astra non possent, cum ea premeret, & artaret mons Ossa conjunctus Pelio. IDEM. *Incumbens* Mscr. *incurrrens*, non inepte. BERSM. Immo vere, quare pro *incumbens* vulgato sic reposui. *Incurrrens* enim est in Voss. primo, sec. & sexto, Regio utroque, Wittiano, Oxon. primo Hulst. Marp. meo, & tribus Pulm. cum Edd. Sulpit. Ascens. Micylli, Hortens. aliisque. Impingens in sidera. L. 14, 563.

Fratribus incurrunt fratres.

Sic *procurrere*, & *procumbere* commutantur L. 111, 616, 713. ubi vide.

413 FATIS] i. e. à satis, dum in ea bella civilia gerentur. SCHOL.

415 HORAM] Mscr. *iram*; mendose. BERSM.

416 PROPRIUS] Amplius metuunt, quam vident, ultimam adesse fortunam, & pejora, quam futura sunt, cogitant. SCHOL.

418 AD DUBIOS] In Voss. pr. sec. & Hulst. scribitur *at*. sed pauci ferunt dubios casus, praesumto robore, & ferunt spem metumque, vel *speque metuque*. Verum vulgata bene se quoque habent.

420 SEXTUS] Et hic de timentium numero erat Gn. Pompei filius sextus Pompejus. SCHOL.

422 AEQUOREOS] Postea enim piraticam exercuit, & vastavit Siculum mare. Adversus hunc inermem navale bellum gessit Agrippa. Polluit hic aequoreos triumphos patris sui; quando hic pirata fuit, cum piratas pater superasset. IDEM.

424 VENTURISQUE] i. e. ad omnia ventura sollicitus. IDEM.

425 NON PYTHIA] Mscr. duo, *Phicia*, male. BERSM. Duo Pulm. Codd. & Voss. sec. cum Voss. primo pro varia lectione habent *Cynthia*. sed nil mutare opus est. Passim, & proprie oracula Delphica vocantur *Pythia*, & locus *Pytho*. de quo ad L. v. vidimus. Propert. L. 111, 11, 52.

Dum petis intonsi Pythia regna Dei.

Πυθίων μαντήιον, Sophocl. Elect. 32. Pro Delphine dubio per memoriae vitium, vel librorum errore, Lutatius ad Statium L. 14. Theb. 419. citat *Phoebi*: Totum locum Statii adscribam; quia ex nostro est adumbratus.

*Consultis ille Deos non larga caede juvenum,
 Non alacri pennâ, aut verum spirantibus exis,
 Nec tripode implicito, munerisque sequentibus astra,
 Thurea nec supra volitante altaria fumo:
 Tam penitus, durae quam mortis limite manes
 Elicitos patuisse refert &c.*

Noster quaedam jungit ad exemplum Virgilii L. 111. Aen. 360.

*Trojæna interpret Divum, qui numina Phoebi,
 Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis,
 Et volucrum linguas, & praepetis omnia pennas.*

Ubi vide Servium, de vulgaribus vaticiniis agentem, quo solebant statim in rebus dubiis confugere. Hinc jungit quoque Homerus Iliad. A.

*Ἀλλὰ γὰρ δὴ τῶν πάντων ἱεραιότατον, ἢ ἱερῶν,
 ἢ τοῦ ὀμφαπόλου.*

ubi Scholiastes *ἱερὸν γὰρ γινώσκει ἢ μαντικόν, διαφύκει εἰς εἰδὴ τέλει. εἰς ἰατροσκοπίαν, ἰεροσκοπίαν* (sic lege, & haruspicinam intellige, non *ἰεροσκοπίαν*, ut vulgo scribitur contra Homeri, & Scholiastis mentem, licet *ἰεροσκοπίαν* inter vaticiniorum genera esse, vel ex hoc loco pateat) *εἰ τὴν δὴ τῶν ἱεραγῶν μαντικόν*. Theophrast. Charact.

XVI.

- Inpatiensque morae, ^a venturisque omnibus aeger,
 425 Non tripodas ^b Deli, non Pythia consulit antra,
^c Nec quaesisse liber, primis ^d quid frugibus altrix
^e Aere Jovis Dodona sonet, quis noscere ^f fibra
 Fata queat, quis prodat aves, quis ^g fulgura coeli
 Servet, & Assyria scrutetur sidera cura,
 430 Aut si quid tacitum, sed fas, erat. ille, supernis
^h Detestanda ⁱ Deis, ^k saevorum arcana Magorum
^l Noverat, & tristes ^m sacris ⁿ feralibus aras,

Umbra-

VARIAR LECTIONES.

^a venturis B. 2. V. 2. H. ^b Deli VV. LL. Steph. P. 3. B. 1. V. 1. W. Marp. M. R. 1. ^c non R. 2. Edd. Alc. Mic. Hort. aliaeque. ^d qui R. 1. M. ^e vulgo Ore. Silva P. 1. Alta V. pr. pro var. lect. ^f fibras V. 1. ^g fulmina V. 1. ^h detestata P. 1. V. 1. ⁱ Diis B. 3. ^k saevorum Ed. Par. 1512. ^l V. ad L. 111, 127. ^m moverat Grot. ⁿ sacras V. 1. A. ^o furiabus Y. 1.

XVI. Περὶ τῆς αἰτίας τῆς ἐμφανείας, αἰτίας τῆς μάτης, αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας.

426 ALTRIX] Primum enim illic homines cibos ex glande sumserunt. Glandes enim primae sunt fruges ante frumenta inventa. SCHOL.

427 AERE JOVIS DODONA] Silva est Epyri, Jovi consecrata, in qua responsa dabantur ab aereis ollis. IDEM.

427 ORE JOVIS] Msc. duo aere, ut aereae indicerentur columbae fatidicae, vel lebetes aerei, de quibus Dodonaeum aes in proverbium abiit. BERSMANN. Rescripsi aere ex tribus Pulm. MSS. Voss. pr. sec. quinto, Witt. Hulst. & Marp. quam lectionem jam Beroaldus praetulerat, ut ex ejus patet explicatione. Neque aliter ex MSS. quoque legendum esse, docuit Celeb. J. Gronov. in Dissert. de Dodone p. 59. & pluribus hanc emendationem confirmat Doctiss. J. Wasse ad Sallust. Fragm. Histor. p. 219. Non vero aeneas intellige columbas, de quibus quis scripserit, nescio. Plerique tradunt fuisse veras πλάνας, ut multis hic docet Hortens., easque quercu excisa avolasse notat Servius ad Virgil. Georg. 1, 8. Sed cape de aeneis lebetibus, ut addit quoque Beslinann. cui enim ignotum est *aes Dodonaeum*? Elegans est locus Valer. Maximi L. VIII. c. ult. in fine. *Idem honoris possident, quod Pythicae cortinas, quod abeno Dodonis, quod Hammonis fontis.* Vel ut multi MSS. habent *fronsi*. &c. *Aes Jovis* est dictum, ut *aera Dei* à Statio L. v. Theb. 730. & similia passim. *O* vulgo etiam male editur in citatione Lutatii ad Stat. IV, 419.

429 ASSYRIA] Assyrios dicit Astrologiae peritos. Assyrii, & Chaldaei ex sideribus divinaverunt, unde & nato domino stellam videntes re-

gem natum cognoverunt. SCHOL. Chaldaeos peculiariter intelligit, qui populus Assyriae fuit. Astrologicis autem praedictionibus Chaldaei praecipue dediti fuerunt, quare ob eandem rem etiam urbe aliquoties ejecti fuerunt. MICYLL.

430 AUT SI QUID TACITUM &c.] Non enim consulit, quid aut haruspex sciat, aut augur, aut mathematicus, aut qui nosceret aliquid tale, quod secretum est, atramen lictum. SCHOL. Vulgo *tacitum* capiunt pro divinatione, quae sit sine voce. male: *Tacitum* est non cognitum, arcanum, secretum, occultum, sic *per tacitum* L. x, 253. *latiti vulgarior* Ovid. III. Amor. 7, 31.

432 MOVERAT] Ita rescripsi pro *Noverat*. Non enim vult Sexto cognitae artes magicas: sed implorasse illum *magia*, ut omnibus aliis divinationibus certior. GROTIUS. *Moverat* est in Regio recent. Voss. sec. & Oxon. ut voluit Grotius. Sed eo sensu rectius foret *movit*, vel *movebat*. Grotius mutavit, quia non percepit sensum Lucani, qui cum dicit Sextum peritum fuisse *magia*, sed eum novisse, hanc artem quoque exerceri praesertim in his locis, & Thessalia, ubi jam erat. Ideo autem quia noverat, talem quoque artem esse, & certiorum umbrarum fidem esse, quam superiorum, non consuluit vulgaria oracula, quid etiam est *movere aras*? nec vaticinia sollemnia adhibuit. Mox denum vs. 570. auctor Sexti sciscitationem narrare incipit. Restitui ergo *noverat*: quod ceteri MSS. omnes servant: nisi quod in Voss. primo a m. pr. legatur *voverat*.

433 ARAS, UMBRARUM FIDEM] Per quas Umbrac vera dicere cogeantur, vel quae faciebant, ut vera Inferi dicere viderentur. SCHOL.

434 PARUM SUPEROS] Cum enim futura per

N n 2

um-

- Umbrarum, Ditisque fidem: miseroque liquebar;
 Scire parum Superos. vanum, saevumque furorem
 435 Adjuvat ipse locus, vicinaque moenia castris
 Haemonidum, ficti quas nulla licentia^a monstri
^b Transierat; ^c quarum, quidquid non creditur, ars est.
 Thessala quin etiam tellus herbasque nocentes
 Rupibus^d ingenuit, sensuraque saxa canentes
 440 Arcanum feralis Magos. ^e ibi plurima surgunt
 Vim factura^f Deis. & terris hospita Colchis
 Legit in Haemoniis, quas non^g advexerat, herbas.
 Inpia, tot populis, ^h tot furdas gentibus, aures

Coelico-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a castris Ed. Ven. b Transiit Boh. c quidq. quar. V. l. d ingenuit M. W. & m. pr. e ubi B. z. V. p. l. a m. pr. O. pr. Edd. Br. Med. f diis B. l. g evexerat B. l. adduxerat O. l. M. h furdas tot O. pr.

umbras, & sacrificia inferni disquireret, constabat apud eum, Deos superos haec cuncta non nosse, quae à manibus malebat audire. SCHOL.

436 HAEMONIDUM] Hic enim sunt mulieres Thessalae; magica ante doctissimae. IDEM.

336 LICENTIA MONSTRI TRANSIERAT] Scilicet quod quisque fingere potest monstrum, hoc non praeterit eas, sed hoc sciunt illae magae. Vel, quibus licet fingere quaecumque portenta sunt, aut quae faciunt monstra, quae fingi possunt. IDEM. Scientia Canterus Novarum Lect. Lib. III. cap. 2. PULM. Scientia. Thessalarum veneficarum, quae fingere sciebant quodvis monstrum. In plerisque libris, & MSS. est licentia. Proverb. Thessala mulier. BERSM. Licentia monstri. Nihil tam licenter fingitur, quod non illae superent. Simile illud Claudiani:

- - sed quamvis variis miracula monstribus
 Ingeminant teneras vincituri carmine mentes,
 Nil veris aequale dabunt.

GROT. Male Bersmann. ex conjectura G. Canteri scientia recepit in textum contra Mltos omnes. Sensus est, ut praeter Grotium alii quoque interpretes monuerunt, Thessalas istas tam incredibilia fingere, ut superent audacissimam hominum libertatem, qui umquam monstruosissima, vel fabulas absurdissimas finxerunt. Transire notat superare, vincere. Lib. II, 564.

Non privata cupit, Romana quisquis in urbe
 Pompejum transire parat.

IV, 497.

- - quaecumque per aevum
 Exhibuit monumenta fides, servataque ferro
 Adilistae pieas, transisset nostra juvenis.

Statius L. I. Theb. 140.

- - - sic iure maligno
 Fortunam transire jubent.

Transcendere Silius L. III, 607.

At tu transcendes, Germanice, sacra tuorum.

Antecedere in simili re dicit Petronius c. 17. Quae-
 nam est, inquit, haec audacia? aut ubinam & fa-
 bulas antecessura latrocinia didicisti? Similes locu-
 tiones adfert, & illustrat i. m. Gronovius Ob-
 sciv. L. IV. c. 13.

437 ARS] Hoc facere, quod nemo sit credi-
 turus. SCHOL.

439 SAXA] Magnetem lapidem dicit, qui senti-
 re possit magos, cum canunt arcanum; Ingenuit,
 ingeneravit. IDEM.

441 COLCHIS] Medea, quae Jasonem secuta
 erat. SCHOL. Mallet ego hic scripsisse Colcha
 ad vitandum obscuritatem; nisi feminina in is a-
 maret Lucanus, ut alibi diximus. Sic L. III, 190.
 Colchis Absyrtos. ubi V. Sic mox Thessalis, ante
 Haemonis. terris Haemoniis jungenda sunt.

443 INPIA TOT &c.] Sensus hic est. Inpia car-
 mina dirae gentis furdas coelicolum aures tot po-
 pulis, & tot gentibus convertunt i. e. ut ipsa au-
 diantur. SCHOL. Notandum quod dis rē auctō
 dicere videatur Lucanus, & sequatur gentis: un-
 de forsā vel invitis Mltis reponendum regibus. po-
 pulos, & reges passim conjungit noster. L. V, 22.

Quod regnis, populisque liquet, nos esse Senatū.

49.

- - Tunc in reges, populosque merentes
 Sparsus honor.

- Coelicolūm dirae ^a convertunt carmina gentis.
 445 ^b Una per aethereos exit vox illa recessus,
 Verbaque ad ^c invitum ^d perfert cogentia numen,
 Quod non cura poli, coelique volubilis ^e umquam
 Avocat. Infandum tetigit cum sidera murmur;
^f Tunc, Babylon Persea licet, secretaque Memphis
 450 Omne vetustorum ^g solvat penetrale Magorum,
^h Abducit ⁱ superos alienis Thessalis aris.
 Carmine Thessalidum dura in praecordia fluxit,
 Non fatis adductus, amor: flammisque severi
 Inlicitis arserē senes. nec noxia tantum

455 Po-

VARIARUM LECTIOES.

^a *devertunt* Marp. *devertunt* O. sec. ^b *vana* V. pr. *pro var. lect.* ^c *nutum* A. ^d *profert* V. r. ^e *usquam* VV. LL. Steph. ^f *tum* B. 3. V. tert. ^g *solvant* B. 1. ^h *abducat* V. pr. sec. M. *adducit* Ed. Parm. ⁱ *mi-
seros* V. tert. a. m. pr.

754

*Tutior interea populis, & tutior omni
Rege late.*

VII, 56.

Nec non, & reges, populi que q. E.

300.

Quae populi, regesque tenent.

VIII, 140.

*Sive doces populos, regesque admittere Magnum.
Sic populi ducesque* L. VII, 418. *gentes, regesque* Lib.
VIII, 508. Alibi quoque haec voces coniunguntur.
ita apud Livium L. II. c. 9. *Tanta regna reges de-
fendunt*, in uno Voss. est *gentes*. Verum cum ali-
qua sit differentia inter *populos* & *gentes*, nihil ex
conjectura muto. Nam sic quoque noster L. I, 511.

*Urbem populis viclisque frequentem
Gentibus.*

L. VII, 207.

Seras gentes, populosque nepotum.

Immo Virgilius, Livius, & alii sic loquuntur. Mol-
ti enim sunt populi in una gente. Consule omni-
no J. F. Gronov. ad Livium L. v, 34. In sacris
litteris Judaei, & Ethnici vocantur non raro *גוים*, &
לאוים. Vide Psalm. II. Act. Apost. Cap. xv. c. 25, 27.
Porro ante hunc versum in Marpurg. inseruntur
hi quatuor.

*Numinibus magicis arcanae conscia linguae,
Quam genitrix natura parens, ut foedera mundi
Iuraque fixarum tentaret vertere rerum,
Legibus adstricto ne quid non posset in orbe.*

445 Vox] Magorum incantatio, quae usque ad
eos porvenit. SCHOL.

447 VOLUBILIS] Quod numquam finitur, sed
in se ipsum redit. SCHOL.

448 AVOCAT] Deos nulla cura (*res* Voss. sec.)
sic revocat ab hominibus, quemadmodum cura
poli, sed hanc derelinquunt, cum magae Thessa-
lae incantare coeperunt. IDEM. Mscr. tria *ad-
vocat*. Quod numquam avocatur à cura gubernationis
coeli, & orbium coelestium. BERSM. Non male
Scholiastes, cum reliquis interpretibus, hoc
explicat. Posset etiam exponi. Quod cura poli,
in qua continuo occupatum esse debet, non avo-
cat ab audiendo Thessalae carmine. Perperam
autem in Voss. sec. Regio uno, Oxon. uno, Huist.
Amst. & meo cum editis ante Sulpitium, & alibi
est *advocat*, sollempni confusione. Silius L. x, 86.

Avocat ignarum à saevo certamine Poenae.

obi vide Drak.

449 BABYLON PERSEA] Ubi Perseus est educa-
tus. SCHOL. Ceteri interpretes *Persean* cap. unt
pro *Persea*, devictam à Cyro Persa, & Persarum
ditioni adjectam. Quod verum quidem. V. Lib.
VIII, 225. Id tamen non verat, hoc adjectivum
derivari à Perseo, quem nomen indidisse Persis,
multi veterum crediderunt. Unde Ovidio voca-
tur *Danaeia Persis* in Art. Amat. I, 123. Sic *Persea*
Tarfos Lib. VIII, 225. Nequaquam enim accedere
possum Barthio ad Claudian. Lib. I. in Rufin. 147.
intelligenti Babylona Aegyptiacam, à Cambyse Per-
sa conditam, ut de solis Aegyptiis loquatur. Cum
de *Siderum* incantatione loquatur Lucanus, satis
apparet, eum hic non praeteriturum fuisse Chal-
daeos, quorum curam circa sidera, ut omnes pas-
sim solent auctores, paullo ante memoraverat.

Nn n 3

450

- 455 Focula ^a proficiunt, aut cum turgentia fuco
Frontis amaturae subducunt pignora foetae.
Mens, hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia mixti
Adligat ulla tori, blandaque potentia formae,
460 Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessavere vices rerum: dilataque longa
Haesit nocte dies: legi non paruit aether.
Torpuit & praeceps, audito carmine, mundus;
Axibus & rapidis impulsos Juppiter urgens
465 Miratur, non ire polos. ^b nunc omnia complent
Imbribus, & calido ^c praeducunt nubila ^d Phoebo:

Et tonat

V A R I A S L E C T I O N E S.

^a perficiunt Grot. praeficiunt Ed. Rom. ^b nunc VV. LL. Steph. P. 2. R. 1. ^c prod. vulgo. ^d caelo V. tert. a m pr.

450 OMNE] Exaggeratio magicae potestatis. ut Virgilius. *Carmina vel caelo possunt deducere luminam.* SCHOL.

451 ADDUCIT] Hoc dicit, sive eodem tempore, & in aliis regionibus, Magi Deos traducunt, vincit tamen Thessalis mulier carmine suo, ut intermissis reliquis hanc Dii sequantur. IDM.

453 ADDUCIT] In veterrimo Vossiano primo *adductus* legas, quod foret, non satis obnoxius, non fatorum legibus expositus, & per ea ordinatus. De verbo *adducere* vide, quae collegit, quosque laudavit diligentissimus Drakenb. ad Silium xv, 247.

454 ARSERE] Ut turpi amore filias amare. Interim quanta congestit? quod senes, quod severos, quod illicitos (*inlicitos* MSS.) amare compellant. SCHOL.

454 NEC NOXIA] Hoc dicit. minus nocent venena. IDEM.

455 PERFICIUNT] Neque hoc praestant venena, sed sola carmina. GROT. In uno Berlm. & tribus, quatuorve meis, sed recentioris notae habetur *perficiunt*, ut primus reposuit Grotius pro vulgato *proficiunt*. i. e. valent. Ad amoris effectum non faciunt tantum venena, quantum carmina, ut bene interpretes capiunt. Quamquam nec damnam *perficiunt*; si optimis comprobaretur MSS. Eadem perturbatio in MSS. Senecae Phoeniss. 150.

Quid ista tandem cura perficiet sua?
& alibi.

456 AMATURAE] Ut Virgilius.

*Quaeritur & nascentis equi de fronte revulsus,
Et matri praereptus (praeruptus MS.) amor.*

Ordo est. aut cum subducunt amaturae foetae pignora frontis fuco turgentia. SCHOL. Subtrahunt Hippomenes. De quo Virgil.

*Quaeritur & nascentis equi de matre revulsus,
Et matri praereptus amor.*

Id quidem maximam vim habet ad amorem, & libidinem concitandam. Est autem caruncula caricae magnitudine, colore nigro, quae in fronte nascentis pulli equini apparet: eam nisi statim mater voraverit, foetum non alit: & ideo dixit, *amaturae*. SULPIT. Atque hoc quidem modo Plinius, & alii quidam de Hippomane sentiunt. Theocritus autem Idyllio secundo *φωτίς* vocat. *ἰερωμανὶς φωτίς ἵππῳ τῷ πρῶτῳ Ἀρπύριον.* inquit, *τῷ δ' ἵππῳ πῶτος. καὶ πῶτος μάλιστα αὐτῷ ἄρην, καὶ δοαὶ ἵππῳ.* Quo loco Interpres utriusque sententiae meminit, hoc est, & eorum, qui carunculam quandam, & eorum, qui herbam, sive plantam dixerunt esse. MICYLL. Omnes in hoc figmento ludunt poëtae. De Hippomane plura qui vult, adeat dissertationem Galicam doctissimam, & judiciosissimam Viri P. Bayle in Dictionarii T. iv. & Cerdam ad Virgil. L. iv. Aen. 515.

458 EXCANTATA] Per cantus, non per potionem pervertitur. SCHOL. Vide ad Propert. iii, 2. in f.

460 TRAXERUNT TORTI] Hos scilicet ad amorem traxerunt illae, quos incantant. Ut Virgilius.

Nescit tribus nodis ternos, Amarylli, colores:

Nescit, Amarylli, modo, & Veneris, dic, vincula nescit.
SCHOL. Torti legendum esse, conjiciebat Passer-

Et tonat ignaro coelum Jove. vocibus * *isdem*
^b Humentes late nebulas, nimbosque solutis
 Excussere comis. ventis cessantibus, aequor
 470 Intumuit: ^c rursus vetitum sentire procellas
 Conticuit, ^d turbante Noto: ^e puppimque ^f ferentes
 In ventum tumuere sinus. de rupe pependit
^g Abscissa fixus torrens: amnisque cucurrit,
 Non, qua pronus erat. Nilum non ^h extulit aestas:
 475 ⁱ Macander direxit aquas: Rhodanumque morantem
 Praecipitavit ^k Arar: submisso vertice montes
 Explicuere jugum. nubes suspexit Olympus:
 Solibus & nullis ^l Scythicae, cum bruma rigeret,
 Dimaduere

VARIAE LECTIOES.

^a *isdem*, *hisdem* MSS. & Edd. qdd. ^b *umentes* R. pr. V. 1. ^c *rursum* B. 1. ^d *cessante* B. 1. ^e *puppem-*
que MSS. qdd. ^f *furentes* W. aliique V. ad Sil. xii, 267. Drak. ^g *Abscissa* P. 4. V. 4. Ed. Rom. V. ad L.
 111, 33. ^h *expulis* V. 1. R. 1. H. Marp. in M. aliique V. Drak. ad Sil. ix, 395. Edd. Rom. Parm. Hort.
 i *Macander* V. 2. ^k *Aras* V. 1. ^l *Scythiae* VV. LL. Steph. P. 1. *Sithis* V. 1.

ratus in vitiosa scilicet editione, qua utebatur, re-
 periens *toti*. Ceteri MSS. & Edd. *toti*. ut debet.
 Consule ipsum ad Propert. L. 111, 21. p. 365.

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi.

Adde Cerdam ad Ecl. viii. Virg. 73. De his au-
 tem, & ceteris Magiae effectis multa Ovidius, Ti-
 bullus, aliique habent ad Tibull. 1, 2. vide Brouk-
 hus. ubi merito reprehendit Lucani in his tam ope-
 rose, & tanta cum adfectione enarrandis spiri-
 tum, plus quam Hispanicum.

461 CESSAVERE] Cum magica exerceri coepta
 est. *Non parvis*: quia stabat, & nonolvebatur.
 SCHOL.

464 AXIBUS] Msc. *arcibus*, perperam. BERS-
 MANN.

466 PRAEDUCUNT] Ita rescripsi ex Vossiano
 primo, & tertio. i. e. praetexunt solem nubibus.
 Neque aliter ex suis membranis legendum esse, mo-
 nuit Ill. Heinsius ad Silium L. x, 411. ubi plura re-
 peries exempla. Vulgo *producunt*. Ovidius L. vii.
 Metam. de Medea vs. 200.

- - - - - *nubila pello,*
Nubilaque induco.

Adde Tibull. d. 1.

468 SOLUTIS EXCUSSERE COMIS] Velut co-
 mas habeant nimbi. Hos nunc erigunt magae qua-
 si comas habentes solutas. SCHOL. *Comas* dari
 posse nimbis fateor, ut *pluvius notus*, & *pluvius*
 Jupiter depingitur à poetis, & sculptoribus. Ob-
 scurior tamen esset sensus, quam ut à Lucano in-

digitatum putem. Clarius dixisset *polis*. sexcenties
soluti aer coelum, &c. dicuntur, cum pluit. Qua-
 re malim referre ad ipsas Magas, solutis comis
 semper operantes. Quamvis tunc his duobus ver-
 bis Lucanus nihil miri protulisse videtur. Puto ta-
 men, cum fingere, à Magis excuti nimbos ipsa
 conqussatione solutarum comarum. judicent acu-
 tiores.

470 INTUMUIT] Immo vero *intumuit*, ut re-
 spondeat leq. verbo *conticuit*. Quod vel invitis
 MSS. unice verum arbitror. Vide ad L. i, 578. v.
 613. & omnino Heinsium ad Claudian. de Nupt.
 Honor. 132. ubi in eadem re ad Senecam legit in
 Med. 765.

Sonoro fluctus. sonuit insanum mare,
Cessante vento.

Sed cum ibi praecedat *sonare* non opus est muta-
 tione, & *sonuit* praefero. Idem in Herc. Oct. 455.

- - - - - *concussi fretum*
Cessante vento. turbidum explicui mare.
 ubi plurima vide similia à Lucano enarratis mira-
 culis.

471 TURBANTE NOTO] Intempestate malaciam
 faciunt, in sereno iratum mare. GROT.

472 IN VENTUM] Contra ventum. Cum enim
 ea parte inflari vela solent, qua ventus est, & ex-
 terius tumescere. Nunc ab arte magica contra ven-
 tum inflantur, & intrinsecus sinus revocant, ven-
 to obstante, qui occurrit à tergo. SCHOL. Adi
 J. F. Gronov. Observ. L. 1v. c. 26. p. 403.

- Dimaduère nives. ^a impulsam fidere Tethyn
 480 ^b Repulit ^c Haemonidum, defenso litore, carmen.
 Terra quoque inmoti ^d concussit ponderis ^e axem,
 Et medium, ^f vergens ^g nisus, titubavit in orbem.
 Tantaе molis onus, ^h percussum voce, ⁱ recessit,
^k Perspectumque dedit circumlabentis Olympi.
 485 Omne potens animal leti, genitumque nocere,
 Et pavet Haemonias, & mortibus instruit artes.
 Has avidae tigres, & nobilis ira leonum
 Ore ^l fovet blando: gelidos his explicat orbcs,

Inque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *impulsa sidera* R. 1. A. ^b sic MSS. & Edd. qdd. *depulit* B. 1. ^c *Haemonium* V. pr. R. pr. W. H. M. ^d *percussum* B. 1. ^e *axes* VV. L. L. Steph. P. 1. B. 1. V. 1. W. a. m. pr. Marp. ^f *urgens* B. 1. ^g vulgo *nisu*. ^h *concussum* B. 3. Ox. pr. a. m. pr. Edd. Ven. Omnib. Alc. Vers. Mic. ⁱ *recessit* V. tert. Marp. ^k vulgo *prospectumque*. *respectumque* H. ^l sic B. 1. Edd. pp. V. ad L. 1, 422. &c. vulgo *favent*.

473 Fixus] Omnia facta dicit contra naturam, ut pendens fluvius non decurreret, & ut cursus suos ageret, qua erigant se alta i. e. retrorsus unde descenderat, reverteretur. SCHOL.

474 Nilum] Excantatum carminibus Thessalidum. per aestatem enim Nilum inundare solet. Hoc modo negat factum. *Extulit* accipimus, effudit, ejecit. IDEM.

475 DIREXIT] Qui semper vadit obliquus, nunc rectis coepit ire meatibus. IDEM.

476 PRAECIPITAVIT] Contraria posuit. Arar mitis, vel lentus est. Rhodanus vero violentus. Nunc Arari Rhodanum dicit impulsam. IDEM.

477 SUSPEXIT] Cum deberet despiciere, suspexit Olympus, ut campi de montibus fierent. IDEM.

478 BRUMA] Dissolutas dicit esse per brumam, & hoc in Scythia, ubi nec aestate resolvuntur. IDEM.

479 SIDERE] Sensus est. Haemonium carmen repulit Tethyn impulsam fidere, defenso litore. *Sidere* autem lunae mare impulsam accipimus. Nam cum incremento, & detrimento lunaris luminis augmentatur aestus Oceani, & minuitur. Hunc ergo aestum, quem natura constituit, Haemonidum carmina represserunt. IDEM.

480 DEFENSO] Ne Oceanus illud inrumperet, vel more solito illud tangat. IDEM.

482 VERGENS] Terrae motus dicit effectum. *titubavit*, subsedit, hiatum pertulit. In modum circuli perforata in medium orbem velut fenestra patuit, & videndos antipedas praebuit. IDEM. *Vergens nisu titubavit*. Haec lectio profecta est à Sulpitio, quam receperunt Ascens. Versell. Mi-

cyl. Hortens. in cuius tamen editione vitiose est *nisis*, & Bersm. cum seqq. Edd. Romana, Parm. & Mediol. *titubavit visus*. MSS. omnes *titubavit nisu* cum Edd. Ven. Aldi Col. Steph. Gryph. & Pulm. nisi quod in uno, vel altero est *visus*, & *nixus*. Unde facilis enascitur emendatio: scribendum enim, ut feci, in versis vocibus *nisu titubavit*. Quomodo jam ex Pirchenneri MS. correxit J. F. Gronovius L. II. Observ. c. 7. atque ita plane exstat in Ed. Paris. A. 1512. *Nisu* est accusativus pluralis. *Vergere nisu* notat, pronum, & non recto corpore inclinatum esse. Lib. VII, 504.

Nec fortuna diu rerum tot pondera vergens.

ut ibi recte Grotius. *Vergere* autem cum accus. usurpari praeter laudatum virum, docet etiam N. Heinsius ad Ovid. L. 1. ex Ponto, El. 9, 52. Ceterum ante versum *repulit* in Regio primo hi quatuor interseruntur.

*Nec secus obsepsos, quam si spiramina clausa
 Ventorum rabies vastum iremesacta per orbem
 Oceani tenero fugam, solitasque reliquis
 Unda vices vento turris adfixa relapsus.*

484 PERSPECTUMQUE] Dedit visum Olympi circumlabentis. Nam terra aëre cingitur, quae nunc aërem proditum dedit adfectibus. SCHOLIAST. *Prospectumque*. Videre fecit coelum Antipodibus. Mic. duo, *perspectumque*, non inscite. BERSM. Terra in medio oblians vetat uno in loco videri supera caeli, atque infera: quae simul appareant, si illam è medio dimoveris. GROTIUS. *Prospectum* probam esse vocem hoc sensu non nego, Belgice *doorzicht*. Seneca Herc. Fur. 567.

FASUM

- Inque pruinoso coluber distenditur * arvo.
 490 Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi:
 Humanoque cadit serpens adflata veneno.
 Quis labor^b hic superis, cantus herbasque sequendi,
 Sprenndique timor? cujus commercia^c pacti
 Obstrictos habuere Deos? parare necesse est?
 495 An juvat? ^d ignota tantum pietate merentur?
 An tacitis^e valuere^f minis? hoc juris in omnes
 Est illis superos? an habent haec carmina certum
 Inperiosa Deum, qui mundum cogere, quidquid

Cogitur

VARIAS LECTIONES.

a antro B. i. b his M. c facti V. i. H. a m pr. d innata V. tert. e potuerit Boh. W. a m. pr. f uis M.

*Fatum rumpe manu. tristibus inferis
 Prospetus pateat lucis, & invius
 Limes des faciles ad superos vias.*

Agam. 756.

*Referate paulum terga nigrantis poli,
 Lavis ut Mycenae turba prospicias Phrygum.*

Caesar L. II. B. Gall. c. 22. *Quum sepibus densissimis, ut ante demonstravimus, interjectis, prospectus impeditur.* Antea vero c. 17. dixerat Caesar. *Ut instar muri hae sepes munimenta praebent, quo non modo non intrari, sed ne perspicere quidem posses.* Quare hic motus auctoritate Mistorum Pulm. quatuor, Berfm. & meis decem, in quibus sunt optimi Regii, Vossiani, Witt. cum Ed. Veneta reposui *perspectum*. licet nesciam, quis praeterea auctor hoc substantivo in ea significatione usus sit. Sed Lucanus non raro ad exemplum Ovidii, & ceterorum poetarum novavit quaedam verba composita, quae notarunt Lexicographi, & in hoc ipso versu habemus *circumlabentis*: quod ante eum nemo adhibuit: unde forsitan, sed temere Hortensius tacens inprimi fecit *circumvolvantis*. vs. 748. *indespota*. Vide plura ad L. IV, 133.

485 POTENS LETI] Quod alicujus leti habeat potestatem, & quod genitum sit ad nocendum, has mulieres timet, & artes earum instruit, ac vim augeat mortibus suis, dum ab altero sumunt cerebri, ab altero viscera ad exercendas artes. SCHOLIAST.

486 ET PAVET] *Expavet* Reg. rec. & Amstel. quod & novum foret in praesenti. sed vulgatum multo est elegantius. In praesenti dixit tamen Statius Lib. III. Silv. Praef. Vide Falster. Supplem. h. v.

489 PRUINOSO] Cum in frigido loco colligere

se angues soleant, nunc se extendunt carminum potestate. SCHOL.

490 COBUNT] Incisa anguium membra iterum in corpus revertuntur. IDEM.

490 NODI] Locus hic in errorem induxit Servium citantem haec verba, ut ostendat vulgarem de viperae obitu in pariendo opinionem. At pejus hic se dedit Isidorus L. XII. Orig. c. 4. *legens nati*, à quo deceptus Cerda illam opinionem explodens nire se super hoc loco torquet ad Virgilium L. III. Georg. 417. Cum simpliciter dicat Lucanus, nodos, seu commissuras articulorum viperae, si corpus discissum est, carmine, & herbis magicis rursus coire. passim hoc sensu *nodi* in quacumque re, vel animali dicuntur. vs. 672. *duras nodus byaenae*. Seneca Med. vs. 695.

*Descendat anguis, cujus immanes duae
 Major minorque sentiunt nodos feras.*

491 HUMANO] Magica verba dicit *humanum venenum*. SCHOL.

492 QVIS LABOR &c.] Quis hic labor est, ut sequantur, vel quis hic timor est superis, ut non repugnent carminibus, & herbis? IDEM. Male unus Berfm. & Voss. pr. & sec. cum aliis habent a m. pr. *pavor*. Vide Cl. Burm. ad Valer. Flacc. L. III, 374. Multus in hac voce, & verbo *laborare* est noster. vide Indicem.

493 PACTI] Quale inter eos fuit pactum, ut Dii carminibus obsecundent? *Parere*. utrum coguntur his Dii obsequi? an ipsos delectat obsequi? SCHOL.

495 IGNOTA &c.] i. e. nova, & mirabili pietate, an per magicæ artis minas hoc à Diis obsequium promerentur? IDEM.

497 CARMINA] Et hoc poeta quaerit, an haec carmina omnibus Diis imperent semper. IDEM.

O O O

Clau-

Cogitur ipse, potest? ^a illic & sidera primum
 500 Praecipiti ^b deducta polo: Phoebeque serena
 Non aliter, diris verborum obsessa venenis,
 Palluit, & nigris, terrenisque ignibus arsit,
 Quam si fraterna prohiberet imagine tellus,
 Infereretque suas flammis coelestibus ^c umbras.
 505 Et patitur ^d tantos ^e cantu depressa labores,
 Donec ^f subpositas propior ^g despumet in herbas.
^h Hos ⁱ scelerum ritus, ^k haec dirae ^l crimina gentis
 Effera damnârat ^m nimiae pietatis ⁿ Erichtho,
 Inque novos ritus ^o pollutam duxerat artem.

510 Illi

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo illis. ^b deducta O. 1. H. male. ^c undas R. 1. ^d magnos P. 1. ^e cantus vitiose Edd. qdd. coelo V. pr. & sec. a m. pr. Marp. & V. 1. pro var. lect. ^f depositas V. 1. ^g despumat Marp. ^h Hi duo versus defunt in Ox. pr. a m. pr. h. hoc VV. LL. Steph. ⁱ rit. scil. B. 1. ^k & P. 2. B. 1. ^l vulgo carmina. ^m minimae V. pr. ⁿ Erecto V. 5. R. pr. ^o pollutos A. polluteis M. a m. pr. pollutas artes V. pr.

Claudian. L. 1. Rufin. 147.

- - - novi quo Thessalia cantu
 Eripiat lunare jubar; quid signa sagacis
 Aegypti valeant, qua gens Chaldaea vocatis
 Imperet arte Deis ere.

498 COGERE] Qui omnes cogat pati, quidquid
 facere fuerit ipse compulsus. SCHOL.

499 ILLIS ET SIDERA] Msc. quatuor, illis. ut
 sit loci notatio. BERSM. Reposui illis scilicet in
 Thessalia, jubentibus etiam sex Pulm. & meis
 melioribus tredecim MSS. cum Edd. Veneta,
 Omniboni, & Stephani.

502 NIGRIS] i. e. obscuris, non ita fulgentibus,
 ut coelestes. SCHOL. Addatur hic locus iis,
 quae notavi, ad L. 1, 65.

Nigros Saturni accenderet ignes.

503 QUAM SI] Quam si terra intercederet, &
 obitaret, ne posset lunae facies orbem solis adspi-
 cere; quod solet fieri, quando eclipsis est, sed
 hoc modo non fieri dicit. Constat autem, lunam
 lucem à sole mutuari. SCHOL.

504 INFERERETQUE] Inferretque Msc. non ma-
 le. BERSM. Inferret inveni etiam in Vossianis
 primo, & quarto, ac Ed. Hortensii; sed perperam.
 Inferere est, interponere suas umbras inter solem,
 & lunam. Vellej. L. 11, 60. Alterum ejusdem,
 insertis falsis, civitatibusque corruptis, commenta-
 riis. Ovidius L. xiii. Metam. 33.

Inferis Aeacidis alienae nomina gentis.

165.

Arma ego femineis animum motura virilem
 Mercibus inferui.

Seneca Herc. Oct. 169.

Ut coelo infereret vipereas manus.

Claudian. 1. Eutrop. 480.

- - dominoque suos aequalis honores
 Inferat.

Sic inferere manus nostro ipsi L. vii, 552. & cre-
 bro apud alios auctores.

505 DEPRESSA] Obsessa, vel depressa, facta vi-
 cina terrae: SULPIT. Depressa i. e. coelo dedu-
 cta. BERSM. Deprensa. Rectum hoc è MS. Si-
 mile est: Velut minuta magno Deprensa navis in ma-
 ri. GROT. Ed. pr. Poenitet me mutasse, quod
 ante legebatur depressa, quomodo habent optimi
 MSS. id est vi quadam deducta ex coelo. IDEM.
 Ed. sec. Deprensa. Lectio non mala & è MS. Sic
 Catullus: Velut minuta magno Deprensa navis in ma-
 ri. Sed cum Manuscripti, quos postea vidi, omnes
 depressa habeant, quid ni sequamur, ut vi de coe-
 lo deductam significet. IDEM. Ed. tert. Ut Sul-
 pitius, & Grotius, ita fluctuatus etiam est Ascen-
 sus, qui tamen cum Micyllo, Versellano, &
 Hortensio deprensa in Editionibus praetulerunt.
 Quomodo habent duo MSS. Pulmanni, & ex meis
 Voss. tert. Oxon. pr. Marp. Reg. rec. cum uno,
 vel altero. Ceteri cum editis ante Sulpitium de-
 pressa, & cum Glossa Voss. sec. in terram deducta.
 Verissime ut patet ex seq. voce propior, pro qua
 male in verbis Servii ad Aeneid. L. iv, 513. vul-
 gatur propius. Depressa hic dicit, quia jam ante u-
 ius erat deducta. quod verbum in hac re esse pro-
 prium, docent ad Propertium saepius Passeratius,
 & praeterim Cerda ad Virgil. Ecl. vii, 69.

Car-

- 510 Illi namque nefas, urbis submittere recto,
Aut laribus, ferele caput: desertaque busta
Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris,
Grata Deis ^a Erebi. coetus ^b audire silentium,
Nosse ^c domos Stygias, arcanaque Ditis operti,
515 ^d Non Superi, ^e non vita ^f vetat. tener ora^g profanae
Foeda situ macies, coeloque ignota sereno.
Terribilis Stygio facies pallore, gravatur
Inpexis ^h onerata comis. si nimbus, & ⁱ atrae
Sidera ^k subducunt nubes, tunc Thessala nudis
520 Egreditur bustis, nocturnaque fulgura ^l captat.

Semina

VARIAE LECTIOES.

^a Erebi MSS. qdd. ^b audisse O. i. ^c domus R. pr. V. ad L. vi, 29. ^d nec B. i. ^e nec B. i. ^f vetant P. 2. V. i. M. a m. sec. male. V. ad vl. 488. ^g profana Edd. qdd. ^h generata A. ⁱ atrae V. i. ^k subducant Marp. ^l iratas Ox. pr. a m. pr.

Carmina vel coelo possunt deducere lunam.

Talis etiam venefica Graecis ~~veneficis~~ dicebatur: quod ante alios docuit Magnus Vir D. Heinſius ad Theocritum c. 7.

506 DESPUMET] Spumas roris sui infundat, ut ipſo ſputo agant ſua maleficia. SCHOL. *Addidit exceptas Lunae de nocte pruinas.* R. Steph. VV. LL. Hunc verſum libri manuſcripti non habent. PULMANN. Rorem infundat in herbas, quibus utuntur veneficae ad incantationem. Poſt hunc verſum ſequitur in Pulmanni Editione hic:

Addidit exceptas Lunae de nocte pruinas.

qui non extat in codicibus Mſc. BERSM. Miror, verſum illum, qui huc nihil facit, à Pulmanno editioni ſuae inſertum eſſe, cum teſtetur ipſe, cum in nullo ſuorum Codd. eſſe, nec ulla parte ipſum Editio exhibeat. Solus R. Stephanus in variarum lectionum libello iſtum protulit, & male, tamquam Lucani verſum citat Carſion ad Valer. Flacc. viii, 83. Eſt autem merus Ovidii verſus, deſumptus ex Lib. vii. Metam. 268. Ita enim olim illic legebatur. Heinſius reſtituit:

Addit & exceptas Luna pernoſte pruinas.

Ubi quaedam habet quoque de Lunae ſpuma, quam adhibebant in veneficiis magae, & quapropter Lunam deducere dicebantur. Plura collegit Cerdas ad Virgillii citationem modo locum, & C. Barthius ad Statium Lib. ii. Theb. 284.

Haec circum ſpumis lunaribus unguis Callidus.

Burm. ad Valer. Flacc. vii, 330.

Et quae ſanguinea Lunae doſtrinxit ab ira.

Inf. vl. 669.

Et virtus large lunare miniſtrat.

507 CARMENA] *Carmina* non damnabat, nam ipſa illis utitur deinceps, ſed *crimina* haec, quae recensuit Lucanus, tamquam ineſſet illis adhuc *nimias pietas*. *crimen*, & *pietas* bene opponuntur. Quare ſic reſcripſi ex uno Pulmanni, Wiuriano, Voſſiano primo, tertio, & Huſt. Quidam autem jungunt *Erichtho nimias pietatis*: quem genitivum ſaepe amat neſcit, ut alibi dictum. ſed praestat hic *damnare pietatis*. acute, & ex Lucani genio, ſic *audire ſilentium coetus*, & paſſim. Citat autem hunc verſum Priſcianus c. 1192. qui videtur legiſſe *jurarat*. nam aliter, quid velit, non intelligo. Senſus eodem rediret.

508 EFFERA ERICHTHO] Nomen magae, quae ut pejora, & crudeliora auderet, haec omnia non magna, & pia eſſe dicebat. Hoc eſt *nimias pietatis damnatas*. SCHOL. Erichthiſ etiam Ovidius meminit, in epiſtola Sapphus, ubi inquit:

Illic mentis inops, ut qua furialis Erichtho Impulſit, & collo crine jacente feror.

Unde apparet, praetens hoc nomen veneficae ſiſtium eſſe, & à veteri illo tranſumptum. MICYLL.

510 URBIS] In civitate inquit manere non poterat; ſed hoc pro illicito habebat. SCHOL.

515 VITA] Non enim viventium eſſe ſolet, inferni ſcire ſecreta. Nam vita vetat ſcire ea, quae in inferno ſunt. IDEM.

515 PROFANAE] Genitivus, i. e. nefandae. Sacris quidem dedita erat, ſed factis contra Superos, ideo *profanae*. IDEM.

- Semina fecundae ^a segetis calcata ^b perussit,
^c Et non letiferas spirando perdidit auras.
^d Nec superos orat, nec cantu supplice numen
 Auxiliare vocat, nec fibras illa litantes
 525 Novit: funereas aris inponere flammās
 Gaudet, & accenso rapuit ^e quae tura sepulcro.
 Omne nefas Superi prima jam voce precantis
 Concedunt, carmenque timent audire secundum.
^f Viventes animas, & ^g adhuc sua membra regentes,
 530 ^h Infodit busto: fatis debentibus annos,

Mors in-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *proffis* V. sec. ^a m. pr. ^b *peruris* O. i. *perussas* V. i. ^c *non* R. pr. ^d *non non* V. i. ^e *quoque* B. i.
^f *Viventis*, *regentis* R. pr. V. sec. ^g *adhuc* H. ^h *inmittis* Edd. Ven. Br. Med.

519 SUBDUCUNT] Ab aspectibus subtrahunt. *Nudis*, quod ait supra, *tumulos expulsi obnives umbris*. Sive ideo *nudis*, quia nihil ibi possidet, nisi busta. SCHOL.

519 TUNC] Hoc dixerat supra *coeloque ignota ferens*. *Thessala* est ipsa Erichtho maga. IDEM.

520 FULGURA] Mscr. tria *fulmina*. quart. *flumina* mendose. BERSM. *Flumina* ex nostris sollemni mutatione habent Witt. Hulst. & Amst. *Fulmina* Pulm. quatuor, Vossiani quinque, & meus cum Edd. quibusdam. Non autem vult, eam modo oblatrare fulmen, sed captare, & condere fulgura, ut ad beneficia adhibeat. In Vossiano secundo pro var. lect. *flumina*. Sic *Medea auras*, & *ventos* invocat apud Ovid. L. vii, 107. sed nil muta.

522 PERDIDIT] Hoc est aërem corrumpit halitu spiritus sui. SCHOL. Vide, num hic locus faciat ad stabiliendam veterum editionum lectionem in Valerio Flacco L. vi, 441.

*Illius ad status sparsosque per avia sucos
 Sidera fixa pavens.*

524 LITANTES] Quibus Diis litatur. SCHOL. 1. Deos placantes. *Litare* enim est placare Deos sacro sacrificio, ut Macrobius, & Servius tradunt. In aliis Codicibus legitur *latentes* hoc est occultas. BEROALD. *Latentes* in Regio recent. est a m. sec. perperam, & nullius hic momenti. *Litantis* habent Vossiani tres, Reg. prim. Witt. & Edd. Rom. Parm. Ascens. Aldi. Col. Step. Micyll. Hortens. Pulm. aliorumque. Qui editores ceperunt pro genitivo, *fibras ejus, qui placat deos*. Sane *litare* simpliciter dicitur pro hostiis caesis Deos placare, ut L. vii, 171.

Impia tam saepe gesturus bella litasti?
 Sueton. in Ner. c. 36. *Adiudici & exsuspicio, nec*

unquam litavit. Tacit. c. 9. de Mor. Germ. *Mercurio humanis quoque hostiis litare fas habent*. & alibi. Vide Turneb. Advers. L. xviii, 20. Malo tamen ego sumere in accusativo cum ceteris scriptis, & editis, sive *litantes* scribas, sive *litantis*, qui vetus accusativus saepius est in optimis nostri Mssis. *Victima* ipsa non raro *litare* dicitur. Sueton. Aug. c. 96. *Sacrificio litante*. Othon. c. 8. ex Cel. Graevii emendatione. *Victima Dni patri caesa litavit*. Martial. L. x. Epig. 73.

Non quacumque manu victima caesa litat.

Stat. L. iv. Theb. 619.

*- - confer vultum, & satiare litanti
 Sanguine.*

528 CONCEDUNT] Quidquid, inquit, petit, licet sceleratum sit, tamen à Deis prima ei voce conceditur, ne iteret carmen infaustum. SCHOLIAST.

531 INVITA] Quippe ante tempus indicta. IDEM.

531 PERVERSA] Ideo, quia ferri alias ad tumulos non à tumulis, consueverunt. IDEM. Sulpitius exponit ex tristitia in laetitiam mutata. Fortasse ita recte exposuerimus. Quemadmodum funera efferuntur è funestis locis ad bustum, & sepulchrum, ita diversa pompa ipsa Erichtho illa è sepulchris domum suam esset, & cadavera reviviscunt. HORTENS.

532 LECTUM] Msc. *lectum* scilicet tuncbrem. alii *letum*. BERSM. Sic reposui Bersmannum secutus; cui lectioni Grotius vulgatum *letum* praetulerat. *Lectum* veram esse Lucani manum, probant quoque Vossiani duo veterrimi, in quibus pro varia lectione est *letum*. Item Regius uterque. Bohierii MS. *lecto*. Voss. sec. *bustum* glossa sci.

Mors invita subit: perversa funera pompa
 • Retulit à tumulis: fugère cadavera ^a lectum.
 Fumantes juvenum cineres, ^c ardentiaque ossa
 E mediis rapit ^d illa rogis, ipsamque, parentes
 535 Quam tenuère, facem: nigroque ^e undantia fumo
 Feralis fragmenta ^f tori, vestesque fluentes
 Colligit in cineres, & ^g olentes membra favillas.
 Ast ubi servantur saxis, quibus intusus ^h humor
 Ducitur, & ⁱ tracta durefcunt tabe medullae,
 540 Corpora; tunc ^k omnes avide ^l defaevit in artus,

Inmergit-

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo *retulit*. *detulit* O. pr. Edd. Rom. Parm. Par. 1512. *repulit* R. 1. ^b *latum* vulgo. ^c *ardentia* B. 1. ^d *ipsa* VV. LL. Steph. P. 4. mei 5. Edd. pp. ^e vulgo *volantia*. ^f *rogi* O. 1. ^g *olentia* V. pr. pro var. lect. ^h *umor* R. pr. ⁱ *tractas* V. sec. ^k *omnis* R. pr. V. 1. ^l *defcendit* meus.

scil. *5 lecti*. In Wittiano prior manus erat plane
 erasa. Ovidius L. VIII. Metam. 537.

Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.

Albinov. ad Liviam. 207.

Certat onus lecti generosa subire juvenis.

Consule Kirchmann. de Funer. Lib. 1. c. 11. & ad
 Propertium, qui multus est in ea voce, Passerat.
 L. 11, 10. p. 295.

Nec mihi tam fulcro sternatur lectus eburno.

Valer. Max. L. IV. c. 4. §. 1. Cui mortuo lectus fu-
 nebris, & rogi defuit. Dein rescripti quoque *retu-
 lit*. pro *retulit*, de quo jam saepius monui, ex
 MSS. octo cum Edd. Omniboni.

535 NIGROQUE VOLANTIA FUMO] Vossianus
 primus, & secundus, *nigro fumantia fumo*: quod in
 aliis membranis invenit etiam N. Heinsius: unde
 emendabat *undantia*. Oppido recte: Hanc autem
 scripturam servavit solus codex meus, in quo *un-
 dantia volantia*, punctis *vsq* *undantia* suppositis.
 Maga ista non potuit in cineres colligere fragmen-
 ta, quae inter fumum volabant, & per ventum
 alio deterebantur; sed rogo, & cadavere combus-
 to fragmenta, quae adhuc fumo undabant, col-
 ligere solita erat, & cinerem veneticum ex iis ce-
 terisque rebus componere. Vide eum ad Si-
 lium Lib. VII, 355. & Cl. Burm. ad Valer. Flacc.
 11, 196.

- - - *undantem turbine pinum.*

Verum ex praedictis à me patet, ejusdem illu-
 strissimi viri correctionem vocis *fragmenta* in *stra-
 menta* non procedere. Illa enim penitus combus-
 ta tum fuisse debent. Equidem *stramenta* pro
 quibuslibet *stratis* sumi non puto, ut videtur in-

nuere ad L. x. Silii 562.

*Sublimem eduxero pyram, mollesque virenti
 Stramine composuere toros.*

ubi videndus Doctiss. Drakenb. de stramineis to-
 ris in militari funere, & exercitu constructis. Re-
 cte itaque in scriptis, & in pressis omnibus libris *fra-
 gmenta*, seu frusta lecti exsequialis, qui una cum
 cadavere tam piebejorum, qui hic intelligendi
 sunt, quam illustrium virorum in Graecia, & Ro-
 mae rogo inponebatur. Unde Tibull. L. 1, 1, 75.

Flebis ex arfuro positum me, Delia, lecto.

Ubi consule, quae citantur. Posset etiam *torus*
 sumi pro ipsa pyra, vel *rogo*, ut in aliis est ex
 glossa natum, & non raro ab auctoribus usurpa-
 tur. quod Hortensio placuit.

536 VESTESQUE FLUENTES] Intelligit Lucanus
 fascias, & taenias lanceas, quibus cadaver involvi,
 & torum ornari solitum fuisse, norunt eruditi: un-
 de *funerem lanam* habemus Lib. 11, 367. In E-
 pit. LIV. XLVIII. *lecto strato sine lintis*. Hae au-
 tem in veneficiis adhibebantur. Vide Passerat. &
 Broukhuf. ad Propert. L. III, 4, 29.

*Et strigis inventae per busta patientia plumae,
 Vinculaque funesto lancea vitta toro.*

538 SAXIS] Urnas dicit, quibus membra con-
 diuntur. Ipsae autem faciunt cadavera tabe dis-
 solvi. *Ducitur* i subducitur. SCHOL. Quibus in
 locis corpora non cremantur, sed conduntur, ut
 apud Aegyptios, & Judaeos. Vide Tacit. Hist. v.
 Sequentia sanie describunt conditis effluentem
 corporibus. GROT. Recte ita Grot. cum aliis.
 Male Scholastes explicat.

539 TRACTA] Hujus medullae tabe detracta
 corpora durefcunt. SCHOL.

0003

542

^a Immergitque manus oculis; gaudetque gelatos
^b Effodisse orbes; & siccae pallida rodit
 Excrementa manus: ^c laqueum, nodosque nocentes
 Ore suo ^d rupit: pendentia corpora carpsit,
 545 Abrasitque cruces; percussaque viscera nimbis
 Vulsit, & incoctas admissio sole medullas.
 Insertum ^e manibus chalybem, nigramque per artus
 Stillantis ^f tibi saniem, virusque coactum
 Sustulit, &, nervo ^g morsus retinente, pependit.

550 Et

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a immergit vulgo. ^b effodisse R. 1. ^c laqueos V. 1. H. B. 1. ^d rumpit VV. LL. Steph. P. 3. mei 5.
^e chel. man. V. 1. ^f tibi VV. LL. Steph. P. 2. ^g morsus V. 1. morsu Edd. qdd.

541 IMMERGITQUE] Hoc praetuli ^{ad} immergit cum variis lectionibus Steph. MSS. quatuor Pulm. tribus Berlm. & duodecim meis, ac Edd. Ven. Taberii, Sulpit. Ascens. Mic. Hortens. aliisque. Praecedit, & sequitur praesens.

543 EXCREMENTA MANUS] Ungues extremos suo ore amputat. SCHOL. De excrementis unguium in scelestis illa arte adhibitis multa adfert praeclare Broukhuf. ad Propert. L. 111, 4, 27.

*illum turgentis ranae, portenta rubrae,
 Et lecta exsectis anguibus ossa trahunt.*

ubi tamen nihil esse mutandum, opinor. Nam, licet angues non sint venenati, plura alia erant, quae per se non venenata, à veneficis tamen usurpabantur, ut cervi secur, & cornicis caput, phoenix cineres &c. Praeterea poëtae in hac materia induxerunt ingenio, quaeque ad illam rem apta sibi videbantur, admiscuerunt: Unde haec tam varie enarrant. Sed & potuit Propertius *anguem* pro quovis serpente posuisse. Serpentibus vero in hac re usas etiam fuisse magas, patet infra vs. 677. & ex Ovidio L. vii. Metam. 272.

*nec defuit illic
 Squamea Cinghii tenuis membrana chelydei.*

Lacertam ad phileum adhibet Thestylis apud Theocrit. Idyll. 11, 60.

Ζαῖονί τοι τοῖσ' αὖτις.

Si quid mutandum est, pro *lecta* realim *trita*.

543 LAQUEUM] Haec omnia ad usum magicæ artis colligit. Sic ubi aut aliquis laqueo obiit, aut cruce, haec membra conquirit. SCHOL.

543 NODOSQUE NOCENTES] Msc. *nocentis*, hoc est strangulati, suspensi. BERSM. Sic unus, & alter meorum quoque, vel *nocentum*, ut vs. 695. *poenaeque nocentum*. Sed magis poëticum est *nocentes*: ut mille poëtarum locis posset ostendi: &

crebro talia emendavit in Ovidio, aliisque auctoribus Heinsius. Sic L. v, 545. *Speclantes oculos*. L. vii, 793. *facies jacentes*. ut in MSS. quibusdam. Vel *nocentes nodos* eo modo dixit, quo *infelicem arborem* Livius Lib. 1. c. 26. & Catullus Epig. 36. *Infelix lignum*, quod nocenti collo suspendia prae-buit. *Nocentes* est in variis lectionibus Steph. & uno Pulm. *recentis* a m. pr. Wittian. & pro var. lect. Marp. *jacens* Boh. MS.

545 NIMBIS] Male in meo MS. legitur *membris*, quod vitium obsidet quoque vulgatos prisciani Codices Col. 896.

547 INSERTUM MANIBUS CHALYBEM] Ferrum, clavos. Nam clavi eorum, qui cruci fixi sunt: manibus inseruntur. SCHOL. Clavos ferreos, quibus fixi, qui in cruce pendebant. quod est *αὐτὰρ ἄνδρα* in Evang. Joh. c. xx. 25. GROTIUS. Ed. pr. Atque inde *αὐτὰρ ἄνδρα* ibid. IDEM. Ed. tert. Per manicas, & catenas ferreas male interpretantur alii. *Carnosi clavi penduntium* Apulej. Met. Lib. 11. quem locum adposite citat Farnabius.

549 MORSUS RETINENTE PEPENDIT] Ipsa Erichtho pependit, dum nervum morsu non potest amputare. *coactum* est congelatum, seu coagulatum. SCHOL.

550 QUACUNQUE JACET NUDUM] Ita emendavimus pro *quodcumque*. Ubicunque cadaver est, ibi ipsa ante vultures. GROTIUS. Non modo *quacumque*: sed & *nudum* primus in textum recepit Grotius pro *nuda*. *Nudum* scilicet viderat in uno Berlm. legi. Ceteri omnes servant *nuda*. Ex meis tamen excipio illos, quos ipse non vidi Mstos. Nam in Oxoniensibus, Hulst. Marpurg. & Bohier. ad vocem *nudum* nihil varietatis habent excerpta. Dubito etiam an Oxon. pr. Boh. & Marp. habeant *quacumque*. Ceteri certe praeter Voil. quantum exhibent *quodcumque*. vel *quocumque*. ut est in Wit-

- 550 Et * quocumque jacet ^b nuda tellure cadaver.
Ante feras, volucresque sedet: nec carpere membra
Vult ferro, manibusque suis, morsusque luporum
Exspectat, siccis raptura ^c è faucibus artus.
Nec cessant à caede manus, si sanguine vivo
555 Est opus, erumpat jugulo qui primus aperto.
Nec refugit caedes, vivum si ^d sacra cruorem,
Extaque funereae poscunt trepidantia mensae:
Vulnere sic ventris, non, qua Natura vocabat,

Extrahi-

VARIAE LECTIOES.

a quocumque vulgo. quatumque Grot. &c. b nudum Grot. &c. c de H. ex A. d fata A.

Wittiano a m. pr. Vossiano tert. & quinto, Regio sec. & Amstel. quod unice verum puto. i. e. quocumque loco, ubicumque. Jam nihil frequentius est apud poetas, quam phrasis *nuda tellure jacere*. Vide N. Heinsium ad Ovidii Epist. Her. XIV, 100.

nuda nuda recumbis humo.

Nudum litus L. VIII, 263. Ex verbo autem *jacere* abunde patet, Lucanum loqui de inhumato cadavere: in hoc enim proprium est verbum *jacere*. L. VIII, 714.

Ne jaceat nullo, vel ne meliore sepulcro.

Valer. Maximus L. I, 7. Ext. 3, 8. v. 1, 10. Ext. 6. VI, 10, 3. *de Crassi manibus in hostili solo miserabiliter jacentibus*: & passim ille. J. Obseq. c. 65. *Gravi pestilentia, hominum bonumque cadavera, non sufficiente Libitina, cum jacerent*. ubi vide Scheffer. Adde c. 81. &c.

551 SEDET] Ipsum cadaver prima obsidet, expectans lacerationem ferarum. SCHOL.

553 SICCIS] Ut difficilius (*facilius* Voss. pr.) possit auferre, esurientes addidit lupos. Ut Virgilius. *Et siccae sanguine fauces*. IDEM. *Siccaque in* in verbis Virgilii citatus habet Voss. pr. *siccaque* Voss. sec.

553 E FAUCIBUS] Hoc quidem ex arte. Vide Comment. ad Horat. Epod. v, 23.

Et ossa ab ore rapta jejuna canis.

Sed id si faceret Maga, non debent lupi ejus adventum statim fugere, ut horum verborum immemor, & nimis multa pueriliter exaggerans, ac coarctans poeta fingit vs 627.

556 NEC REFUGIT CAEDES] Hic versus cum sequente deest in MS. P. Forte & hoc ex emendatione Lucani, aut Argentariae Poetae. GROT. Ed. sec. In nullo alio Codice hi versus desunt. Ut potius videatur librarius Msi Putecani illos per

se omisisse, quia abundant, quam ipse Lucanus vel Polla eos rejecisse. Videntur enim mihi potius duos praecedentes rejecturi fuisse, utpote in quibus minus dicitur. Hi etiam melius cohaerent cum seqq. Quidquid sit, hic locus clarissime adfirmat sententiam meam, quam protuli ad Lib. IV, 760. scilicet Lucanum plures ejusdem sensus verbus effusos in membranas conjecisse: ut deinde, si licuisset, facilius optimos eligere, & superfluos rescicare posset. *Vivum cruorem* hic inconcinne repeti viderunt etiam alii librarii, unde, notante glossatore, alii habuerunt *effusum* (MS. *effusum*) atque ita est in Regio recentiore, & Voss. sexto, ac pro var. lect. Hult. qui exhibet *juvenem*. Per *funereae* autem *mensas* intelligit inferias, & parentalia, quae mortuorum manibus saepe fiebant sanguine humano, ut ex Homero, Virgilio, aliisque cognitum est. Adde Kirchm. de Fun. Lib. IV, c. 2.

558 VULNERE SIC VENTRIS] Msc. quatuor, & libri si. Si fetus nondum editus est, ponendus in aris extrahitur, ventre ferro aperto, non utero. BERSM. *sic*, primus edidit Gryphius, habetque ita Regius prim. *sed* Marp. pro var. lect. reliqui omnes si. Diceret Lucanus, Erichtho illam minime refugere caedem, sed omnium primam esse paratam, & se ultro obferre ad faciendam caedem; si sacra magica, vel sacra funebria poscunt vivum sanguinem; aut si ex religione, vel haruspicum responso partus *debet comburi*; ventri extrahitur infans, hoc est malo omne & non naturali via in lucem editur. Vide J. Obseq. c. 84. *Puer haruspicum jussu crematus*; & saepe. Noster ipse Lib. I, 390.

sterilique nefandos

Ex utero fetus insansis urera flammis.

ut Gloss. Voss. sec. & Ascens. exponunt *si vulnere ventris sc. opus est*. non omnino male: sed fateor, me

- Extrahitur partus, * calidis ponendus in aris.
 560 ^b Et, quoties saevis opus est, ac fortibus umbris,
 Ipsa facit manes: hominum mors omnis in usu ^c est.
^d Illa genae florem primaevo corpore vulsit,
 Illa comam laeva morienti * abscidit ephebo.
 Saepe etiam ^f caris, cognato ^g in funere, dira
 565 Thessalis ^h incubuit membris; atque oscula fingens,
 Truncavitque caput, ⁱ compressaque dentibus ora
 Laxavit; siccoque haerentem ^k gutture linguam
 Praemordens, gelidis ^l infudit murmura labris,
 Arcanumque nefas Stygias mandavit ad umbras.
 570 Hanc ut fama loci Pompejo prodidit; alta
 Nocte poli, Titan medium quo tempore ^m ducit
 Sub nostra tellure diem, deserta per arva

* Carpit

V A R I A E L E C T I O N E S.

a calidus W. pro var lect. b at R. i. forte melius. c deest in Marp. rectius. d ipsa O. i. e accidis Hort. M. f & c. R. i. in c. H. g deest in V. i. O. pr. H. a m. pr. h incumbis H. i comprehensa P. l. H. k inguts. B. i. V. 2. W. l infundis B. 2. V. i. H. M. m duxis O. i.

me locum hunc non recte percipere. Retineo tamen sic, vel sed. Non refugit caedem maga, sed ex matris utero extrahit infantem, quoties poni debet in aris. Sive. Sic solet maga extrahere infantem nondum natum per ventris vulnus; quando ipsi opus est cum ponere in aris magicis. Haec verba respicere videntur versus 710, 711.

Si quis, qui vestris caput extorque lancibus infans
 Inposuit, victurus erat.

559 EXTRAHITUR] Ut puer inciso ventre effundatur, quod iter nascentium non est, qui per uterum procreantur. SCHOL.

550 CALIDIS PONENDUS IN ARIS] In veterimae Regio, & Vossiano primo scribitur gelidis cum hac Scholiastis nota, i. e. Infernalibus. Nam Dii Infernales gelidi sunt propter perpetuas umbras. unde & Tartarus dicitur ἀπὸ τοῦ Τάρχεος i. e. à tremore frigoris. quam Tartari etymologiam dat etiam Servius ad Aen. vi, 577. Videant tamen viri eruditi, num sibi placere possint gelidae aras inferorum; quia ipsi sunt gelidi. Mihi valde dubium est. Forsan ritus quis laet.

560 QUOTIES SAEVIS OPUS EST] Ubi opus est eruentis umbris, illi ipsa dat morti, quos suscitaret. GROTT. Sequor Grotii expositionem. Alii intelligunt, ipsam occidere truculentum hominem, si animam requirit saevam, & crudelem. Schol. Witt. Codd. Quoties exigit sacrificium sanguine juvenum, ipsa facis manes i. interficis ipsos. Non di-

cit Lucanus hic si opus est sanguine, sed umbris. Hoc est; si quid vult scire ex umbris, violenta morte factis, ipsa facit tales occidendo hominem: quali in Sexti consultatione opus fuit. vide vs. 619.

561 MORS OMNIS] Et qui sponte moriuntur suo fato, & quos maga immolat, eorum omnium mors huic artificio necessaria, vel utilis est. SCHOL. Alii minus bene mortem hominum cujuscunque aetatis intelligunt.

561 IN USU EST] In usum est. Voss. duo. & vulgo dicitur in rem esse. sed ita in usu esse. Tacitus L. ii. Hist. c. 86. v. 6. humor in usu medentium est. Immo Rivius & Faern. ad Terent. And. 111, 3, 14. monent, in MSS. & Editis primis esse in re, ut & in MSS. aliorum auctorum. Vide Comment. ad Sallust. B. Cat. 20. utrumque ergo probum est.

562 CORPORE] Mscr. à corpore. Cetera duo ex corpore. BERSM. A corp. Marp. & meus. ex corp. Voss. sextus & Pulm. unus, e corpore Pulm. duo, Witt. Voss. sec. tert. & quart. cum Edd. Veneta, Omnib. & R. Steph. Nil muta. sine praepositione citat etiam Priscian. c. 806.

563 LAEVA] Bene dicit laeva; quia in magicis artibus nihil est dextrum. SCHOL.

564 COGNATO] i. e. Adfinium, vel propinquorum funeri adhaerens os invasit haec maga. IDEM.

565 OSCULA FINGENS] Fingere oscula locutionem poetis esse frequentem nemo nescit. Vide L. 11,

- a Carpit iter. fidi scelerum, b fuetique ministri.
 c Effractus circum tumulos, ac busta d vagati,
 575 Conspectu procul praerupta e in caute sedentem,
 Qua juga f devexus g Pharsalia porrigit Haemus.
 Illa Magis, magicisque Deis incognita verba
 Tentabat, carmenque novos fingebat in usus.
 Namque timens, alium h ne Mars i vagus iret in orbem,
 580 Emathis & tellus k tam multa caede careret,
 Pollutos cantu, dirisque venefica fucis
 l Consperfos, vetuit transmittere bella Philippos,
 Tot mortes habitura suas, usuraque mundi
 Sanguine: caesorum truncare cadavera Regum
 585 Sperat, & Helperiae cineres m averrere gentis,
 Ossaque nobilium, n tantosque o acquirere manes.

Hic ar-

VARIAE LECTIOES.

a carpsit V. I. b assuetique B. I. c Amfractus P. I. d vagari VV. LL. Steph. Voss. sec. a m. pr. meus.
 vagantes B. I. V. I. e in deest in O. I. f devectus V. I. g vulgo Pharsalia. h ut B. I. i novus V. I.
 k jam V. pr. l compressos VV. LL. Steph. P. I. W. meus. B. I. pro var. lect. m vulgo avertere. n tan-
 tos Edd. Rom. Parm. o admittere B. I.

114. Virgil. II. Aen. 666. Ovid. Lib. III. Met. 25.
 Valer. Flacc. VII. 254. Heinsum ad Ovidii L. IV. Met.
 141. ubi & apud Valer. Flacc. in quibusdam etiam
 est *singens*. quod hic optime reposuit Grotius jam
 ante expressum in Editione Veneta. *Singens* ha-
 bent tres Pulm., duo Bersm. & mei decem, vel
 undecim. Dicit Lucanus, veneficam istam non
 vera dare oscula, sed simulare, se osculari cogna-
 tum, & habitum osculantis effingere, ut suum
 scelus occultius possit peragere.

568 MURMURA] Ut mox umbra loqueretur.
 SCHOL. Apud inferos scilicet.

569 MANDAVIT] Quod ad umbras perferret oc-
 cidas. SCHOL.

572 SUB NOSTRA TELLURE] i. quando sol est
 apud Antipodas. Ut Virgilius.

Aut redit à nobis Aurora, diemque reducit.

Tum enim apud eos est dies medius, cum apud
 nos media nox est. IDEM.

573 MINISTRI] i. e. Sexti Pompeji, qui ad hoc
 nefas comites sunt electi. IDEM.

574 EFFRACTOS] Ab illa maga scilicet. *Seden-
 tem* Erichtho magam. IDEM.

576 PHARSALIA] Sic scribitur in veterimis Re-
 gio primo, & Voss. primo. non *Pharsalia*. atque
 ita in MSS. nonnullis L. VII. 788, 823. VIII. 514.
 &c. Claudian. Epithal. Honor. 291. *Pharsalia* rm-

ra. Campi Philippi apud Vellejum Lib. II. 86. &
 passim in adjectivis gentilibus. vide, quae congesti
 ad L. II. 49. & h. l. VI. 402.

579 MARS] i. e. ne transferrentur de Pharsalia
 ad locum alterum bella civilia. SCHOL.

579 ALIUM NE MARS] Hunc ordinem exhibet
 Voss. tert. numerosiorem, & suaviorem, quam
 vulgatum *ne Mars alium*. Dein *polluto* est in uno
 Bersm. Voss. primo, quinto, Marp. & Ed. Ven.
 ac Voss. sec. & quarto a m. sec. ut *polluta ars* VI.
 509. *pollutum os magae* 707. Praestat tamen *pollu-
 tos*. Philippi enim non dici possunt *consperfi cantu*,
 sed *polluti*.

583 SUAS] Sibi videlicet ad artem magicam ne-
 cessarias, & suae nequitiae aptas. SCHOL.

585 AVERTERE] MSS. duo *advertere* i. e. vin-
 dicare sibi, & altera duo *avellere*. BERSM. Scho-
 liafles exponit *sibimet vindicare*. Quod est *averte-
 re*, ut recte Lucanus potuit scribere. *Avertere*
 enim dici eos, qui praedam abigunt, & fraude
 vel furto quaslibet res auferunt, quod utrumque
 huic magae congruit, vidimus ad L. III. 130. Qui-
 bus adde Cl. Drakenborch. ad Silium L. III. 321.

- - - *praedas avertere pongo.*

Cadavera enim, & cineres regum erant praeda,
 quibus haec maga inhiabat, ut furto, & dolis ea
 in suos usus averteret. Sed variant veteres libri.

P p p

Ad-

- Hic ardor, solusque labor, * quid corpore Magni
 Projecto rapiat, quos Caesaris involet artus,
 Quam ^b prior adfatur Pompeji ignava propago.
 590 O decus Haemonidum, populis quae pandere fata,
 Quaeque suo ventura potes devertere ^c cursu,
 Te precor, ut certum liceat ^d mihi noscere finem,
 Quem belli fortuna ^e paret. non ultima turbae
 Pars ego Romanae, Magni clarissima proles;
 595 Vel dominus rerum, vel tanti funeris heres.
 Mens dubiis percussa ^f pavet, rursusque parata est
 Certos ferre metus. hoc casibus eripe juris,
 * Ne subiti, coecique ruant: vel numina torque,
 Vel tu parce Deis, & Manibus ^h exprime verum.
 600 Elyfias refera sedes, ipsamque vocatam,
 Quos ⁱ petat è nobis, Mortem ^k tibi coge fateri.

Non hu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a quod P. 1. b prius P. 1. Marp. W. pro var. lect. c casu O. 1. d cognoscere P. 2. V. 2. Marp. mihi cernere R. 1. e parat H. Ed. Rom. Parm. f labas V. sec. pro var. lect. g nec R. pr. h exprime VV. LL. Steph. i spectat n. B. 1. petis R. 1. k mihi B. 2. V. pr. lec. quint. non male.

Advertere est in Amst. MS. & Edd. Rom. ac Parm. *Evertere* Regii duo, meus, & pro var. lect. Marp. qui in textu habet *avellere*, cum Voss. duobus, utroque Oxoniensi, & var. lect. Voss. primi: In illo autem, & Voss. secundo scribitur *averrere*, quod unice verum puto. *Verrere humum, arenas, pulverem*, passim dici nemo nescit. Rarissimum autem, & idcirco corruptioni facilis obnoxium hoc compositum Ciceroni restituit Giphani. Ind. Lucret. *Verrere*, Horatio N. Heinsius ad d. I. Silii, & Bentlejus L. 11. Serm. 4, 37.

Nec satis est cara piscis averrere mensa.

Plura de verbis *vertere*, & *vertere* supra vide ad L. v, 571. & ad Silium L. xiv, 262. ubi Cl. Drakenb. monet quoque in MSS. Heinfsianis hoc loco partim *avellere*, partim *avertere* legi. Praecedente versu memoriae vitio citat Eutyches *caeserum bello tr.* Col. 2171.

591 SVOI] Sive suo cursu ventura accipimus, sive suo cursu devertere i. e. a suo c. SCHOL.

591 DIVERtere] Mscr. *devertere* h. e. impedire, ne eveniant. BERSM. Recte Grotius recepit *devertere*, quod agnoscunt mei MSS. omnes, & Edd. veteres. primus *devertere* dedit Sulpitius, & sine iudicio reposuit Maittaire. à suo cursu deflectere, avocare, & abducere. Vide, quae dixi de hoc verbo ad vl. 317. *Devertere Magnum.*

593 NON ULTIMA] i. e. ego, qui terogo, non sum extremus in populo Romanorum, sed Pompeji filius, qui aut rerum ero dominus, aut heres huius funeris, quod facit pater per civilia bella. SCHOL.

594 MAGNI CLARISSIMA] Non major natus. Quod si nullus, inquit *Glareanus*, ad hoc refellendum alius esset author, saltem hic noster poeta sufficeret, cum lib. secundo patrem filium Cn. Pompejum alloquentem his verbis introducat.

Tum sobola ex sana natum, cui formior aetas, Affatur.

Mox in decimo octavo paulo post versu. *At simul à prima: Simul* Badius exponit pro immediate adverbio, in nullo apud Latinos usu, cum illud *simul*, exponi conveniebat, per *statim ut*, quemadmodum apud Horatium, Livium, caeterosque praestantiores auctores passim invenitur. Hoc obiter libuit adscribere. Caeterum Cn. Pompejus maior fratrum erat, peritque postea in Hispania. Sextus vero minor, de quo hoc loco agitur, varia fortuna postea cum Antonio, & Octavio mari dimicavit. HORTENS.

596 DUBIIS] Hoc dicit, quia incertus futuri nunc spero, & timeo, hanc periculis, & casibus eripe potestatem, ut subiti in me venire non possint, postquam à te futura cognovero. SCHOL.

596

- Non humilis labor est: dignum, quod quaerere cures,
Vel tibi, ^a quo tanti ^b praeponderet alea fati.
In pia laetatur ^c vulgatae nomine famae
605 Thessalis, & contra; Si fata minora moveres,
Pronum erat, ô juvenis, quos velles, inquit, in actus
^d Invitos praebere Deos. conceditur arti,
Unam cum radiis presserunt sidera ^e mortem,
Inferuisse moras: &, quamvis fecerit omnis
610 Stella senem, medios herbis ^f abrumpimus annos.
At simul à prima descendit origine mundi
Caussarum series, atque omnia fata laborant,
Si ^g quidquam mutare velis, unoque sub ^h ictu
Stat genus humanum; ⁱ tunc, Thessala turba fatemur,
615 Plus Fortuna potest. ^k sed si ^l praenoscere casus
Contentus, faciles aditus, multique patebunt

Ad ve-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a quid R. 1. ^b propend. A. sponond. M. ^c vulgato VV. LL. Steph. P. 2. B. 3. V. 3. H. O. 1. ^d innatos B. 1. ^e inultos R. 1. ^f invictos alii V. Drak. ad Sil. iv. 679. ^g nollem VV. LL. Steph. ^h praerumpimus Boh. non male. ⁱ quidquid M. ^j actu B. 1. ^k tum MSS. qdd. ^l at si B. 1. H. M. ^m si P. 2. ⁿ praenoscere M.

596 PERCUSSA] *Percussa* Witt. Voss. sec. Amst. & Edd. Sulpit. Alcenf. Steph. Gryph. Mic. Hortens. aliaeque. Vide Doft. Cortium ad Sallust. p. 262. Praefero cum pluribus *perculsa* ob rationes, quas aduli ad L. 1. 487. & alibi. pro *rursus* mallem, si per MSS. liceret, scribere *melius*, vel simile quid. diceret Sextus, melius se laturum certos, quam dubios metus. Quamvis & vulgatum sic factis idoneum habet sensum, sed male Berfm. & alii certos sumserunt pro *quosvis*.

597 CERTOS FERRE METUS] Paratus sum ferre quaevis mala, dum certa mihi priusque explorata sint. GROT.

598 TORQUE] Hoc est aut extorque superos Deos, ut prodant omnia, quae futura sunt; aut his parce, & ab inferis hoc inquire. SCHOL.

601 MORTEM] Quasi corporalem deum inducit mortem, sive maga hoc possit facere, ut det corpus & morti. IDEM. Mors hic Dea, ut notatum Servio ad illud xi. Aeneid. 197.

- - - *maclantes corpora Morti.*

Papinius iv. Theb. 508.

In scopulis Mors sarva sedet.

GROT. Ed. tert. *Mortem* ut numen à poetis induci, alibi monuimus. Vide & Senec. Med. 742. Male vulgo in Servii citatione editur *quam p. à nobis*. Forte Servius legit *quem*. à nobis etiam est in

duobus Voss., & uno Berfm.

602 DIGNUM QUOD] Non levis labor est, & dignus, unde merito solliciti sumus. Etiam tu hoc ut quaeras, licet laboriosum sit, dignum tamen est. *Alea fati* i. e. incertus eventus. SCHOL. *Dignum est, quod.* Mscr. quatuor *dignum quod.* BERSM. *Est* invexit rursus Sulpitius, quod agnoscunt etiam Voss. prim. Regius uterque, & meus cum nonnullis Pulm. Sed rectius delevit rursus Grotius. Forſan scripſerit Lucanus *non humilis labor: at dignum, q.* nam primo *est* caret quoque Marp.

603 QUO] Ut lucrum, utilitatemque adferat. Legitur &, *quod praeponderas* i. e. quia in tuum majus commodum venit. SULPIT.

604 VULGATAE] Quod ab omnibus jam ſciatur. SCHOL.

605 MINORA] Si de unius, inquit, tua ſalute conſuleres, facile tibi poſſem ſuccurrere. Haec dicit *minora fata*. Nam cum ſit, ut de uno aliquis conſulat, facile poteſt & maturare interitum, & diſſerre. SCHOL. *Tà cā p. rursus* Vide Plutarchum de Fato. GROT. Ed. tert.

607 INVITOS] Vel *inſermos*. *Invitos* ſi legimus, eſt, quamvis invitos. SCHOL. Recte. *Cogit deos* vi. 448, 598. & alibi.

607 CONCEDITUR] Mſc. *contenditur*, perpetam. BERSM.

- Ad verum: ^a tellus nobis, aetherque, chaosque,
 Aequoraque, & campi, ^b Rhodopeaque saxa ^c loquentur.
 Sed ^d pronum, cum tanta novae sit copia mortis,
 620 Emathiis ^e unum campis adtollere corpus;
 Ut modo defuncti, ^f repidique cadaveris ora
 Plena voce sonent: ^g ne, membris sole perustis,
 Auribus incertum feralis strideat umbra.
 Dixerat: & noctis geminatis arte tenebris,
 625 Moeustum tecta caput squalenti nube, pererrat
 Corpora caeforum, tumulis projecta ^h negatis.
 Continuo fugere lupi, fugere revulsis
 Unguibus inpastae volucres, dum Theffala vatem

Eligit, &

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nobis tell. M. ^b Rhodopeiaque MSS. & Edd. qdd. Rhodopeia H. ^c loquuntur H. ^d leve H. VV. LL. Steph. ^e nullum V. 1. ^f repidique VV. LL. Steph. V. 1. ^g nec P. 2. B. 2. V. 2. H. Edd. Asc. Mic. Hort. Gryph. Berfm. aliaeque. ^h negavit M.

608 UNAM] Unius hominis *evangelium* dicit. SCHOL. V. Gentilis in Apul. Apol. p. 400, 401. Lipsius L. 1. Phylol. Stoica c. 17. BROUKHUS.

610 ABRUMPTUS] i. e. si & hoc stellae ejus decreverunt, ut usque ad senectutem vivat, nos acceleramus occasum. SCHOL.

611 AT SIMUL] Deest *cum*, quod supposuit. At cum simul descendit caussarum series. SCHOL. Vel est pro *simulac*.

612 CAUSSARUM SERIES] Connexus caussae. Haec est, quae *επιμαχία* appellatur. SCHOL. *Τὰ ἐκ τῆς αἰτίας τὰ ἐπιμαχία ἀντιμαχίας*. Plutarch. d. lib. GROT. Ed. tert.

612 LABORANT] Ut, si aliquid volueris mutare, cuncta moveantur. Nam jam caussarum series conjuncta descendit. SCHOL.

614 TURBA] Omnes scilicet magae fatemur. Omnes posuit, ne ipsa parum posse, vel nosse videatur. IDEM.

616 FACILES ADITUS] Ante Grotium erat *facilesque*; quod erat paullo obscurius. quare videtur delevisse quae ex suis, & duobus Berfm. MSS. quibus recedunt Voss. duo, regius primus, & uterque Oxon. Witt. Marp. Hulst. alique.

616 PATEBUNT] Ut tibi explicem, quod futurum est. SCHOL.

617 AD VERUM] Msc. *ac verum tellus*, hoc est, verum nobis pandent terra, aether, sive geomantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, augura. BERSM. *At verum* habet Regius primus. ut sit *at loquentur verum tellus* &c. Sed ma-

lim retinere vulgatum *aditus patebunt ad verum*. Nepos Milt. c. 7. *Cui non ad eum aditus pateres. Loquentur* absolute dictum pro clare ostendent, quidquid velimus, quasi viva voce. Ceterum ab hoc versu usque ad vs. 300. L. VII. est lacuna in Voss. tertio, quae seculo, ut reor, decimo quarto in fine Codicis adscripta est. à versu 104. incipit quidem lacuna, sed versus illi omitti usque ad hunc eadem, vel aeque vetusta manu erant adtexti.

622 PERUSTIS] Ordo est. ne in membris, perustis sole, strideat feralis umbra incertum auribus. Vult enim dicere, corpora recentem defuncta pleniter loqui. SCHOL.

623 INCERTUM] Quod intelligi non possit auribus. IDEM. Male vulgo apud Eutych. c. 2164. editur *ferali*.

624 GEMINATIS] Ut geminaretur terror, non ut esset obscurior nox. SCHOL.

625 SQUALENTI NUBE] Sic quidem praeferunt MSS. quod sciam, omnes. At, quid sit, non monent, sed sicope pede transeunt Interpretes. Nihil autem aliud notare potest, nisi eam magam capite circumdatam fuisse nebuloso quodam aere, & obscura nube: quomodo Dii, Deaeve se nube splendida, vel atra tegere dicuntur. At praeter solitum id dixerit Lucanus. Nullus enim, nisi memoria me fallit, id à veneficis factum narrat. Dandum id igitur novae Lucani fictioni, vel forsitan non male legeremus *crine*. Ejus enim vultum crine tectum fuisse, clare patet ex vs. 655.

*Induitur, vultusque aperitur crine remoto,
 Et coma vipereis substringitur horrida seris.*

Ubi

- Eligit, &, gelidas leto ^a scrutata medullas,
 630 Pulmonis ^b rigidi ^c stantes sine ^d vulnere fibras
 Invenit, & vocem defuncto in corpore quacrit.
 Fata peremtorum ^e pendent ^f jam ^g multa virorum,
 Quem superis ^h revocasse velit. si tollere totas
 Tentasset campis acies, & reddere bello;
 635 Cessissent leges ⁱ Erebi, monstroque potenti
 Extractus Stygio populus pugnasset ^k Averno.
^l Electum tandem ^m trajecto gutture corpus
 Ducit, & inserto laqueis feralibus unco,
 Per scopulos ⁿ miserum trahitur, per saxa cadaver
 640 Victurum: montisque cavi, quem tristis Erichtho

Damnâ-

VARIAE LECTIOES.

^a servata V. 1. ^b gelidi P. 1. ^c stantis R. pr. V. pr. ^d nomine W. suprasc. vulnere. ^e pendentiam V. 1. P. 1. ^f jam pend. V. 1. ^g tunc B. 1. ^h cuncta Hort. M. ⁱ revocare B. 1. H. M. q. r. v. f. A. ^j Herebi MSS. qdd. ^k acervo B. 1. ^l & lectum H. ^m trajectum Marp. ⁿ strab. mis. V. 1. O. 1. Marp.

Ubi male ex Canteri placito operitur soluto nunc vulgo editur. sed de illis suo loco. Ex arte autem sic locutus fuisset. Nocte enim egredientes magae ad veneficia passis crinibus vultum tegunt. Ovidius Ep. Her. vi, 89.

*Per tumulos errat passis discincta capillis,
 Certaquo de tepidis colligit ossa rogis.*

Metam. vii, 183.

*Egreditur tellis vestes induta recinctas,
 Nuda pedem, nudos humeris insusa capillos.*

Adde Bersinann. ad dict. loc. infra. Passim autem squalere dicuntur res visu horridae, ut notum. Et venuste de crinibus serpentum modo per caput errantibus dixisset noster: ut idem Ovid. Met. iv, 655.

*Medusae
 Ipse retroversis squalentia prodidit ora.*

Squalens coma Statio L. iv. Theb. 135. Vel potius nube non muta, & cum amico meo distingue.

Moestum t. caput, squalenti in nube pererrat.

626 PROJECTA] Insepulta. Revulsis à cadaveribus scilicet abstractis. Inpastae. Bene inpastae, ut etiam fames magam timeat. SCHOL. Inpastus vultus Silio L. iii, 343. quod non mutem.

629 SCRUTATA] Haec omnia Lucani expressit Statius Lib. iii. Theb. 140.

*Theffalis haud aliter bello gavisâ recenti,
 Cui gentile nefas hominem revocare canendo,*

*Nocte subis campos, versasque in sanguine funtulum
 Vulgus, & explorat manes, cui plurima busto
 Imperat ad superos: animarum moesta queruntur
 Concilia, & nigri pater indignatur Averno.*

ubi vid. Barth.

630 SINE VULNERE] Hoc enim quaerebat, ut in defuncto recenti corpore fibras integras inveniret. Vocem. quare sibi futura respondeat. SCHOLIAST.

631 INVENIT] Msc. invenis, defuncto vocem in corp. qu. male. BERSM.

632 PENDENT] Nulla, inquit, ponderabant fata, quem illa de peremtis viris revocaret ad vitam, sed quaecumque voluisset (vocasset Voss. pr.) maga de occisis, ille surgebat. SCHOL.

635 MONSTRO] Ab Erichtho incantatrice. IDEM.

637 TRAJECTO GUTTURE] Cujus ipsa guttur unco traiecerat. GROT.

640 VICTURUM] Si quis ex viventibus sic traheretur, periret. Hic dixit ita tractum, ut viveret. SCHOL.

643 IN PRAECEPT] i. e. in profundum: quae humus tantum subsedit, ut vicina inferis crederetur. IDEM.

643 PRONIS] Pronae arborum comae sunt, quae non eriguntur, extantibus ramis, sed demissae contra solem crescunt. Nullo vertice, demittit enim, non erigit ramos. IDEM.

648 TAENAREIS] Taenarus Laconiae promontorium circa finem Maleae: ubi dicitur esse ad

P p p 3

msc.

- Damnârat sacris, alta ^a sub rupe ^b locatur.
 Haud procul à Ditis coecis ^c depressa cavernis
 In praeceps subsedit humus: quam pallida pronis
 Urguet silva comis, & nullo vertice coelum
 645 Sulpiciens, ^d Phoebo non pervia ^e taxus opacat.
 Marcentes intus tenebrae, pallensque sub ^f antris
 Longa nocte situs, numquam, ^g nisi carmine factum,
 Lumen habet. non ^h Taenareis sic faucibus aër
 Sedit iners, ⁱ moestum mundi confine latentis,
 650 Ac nostri: quo non ^k metuant emittere manes
 Tartarei reges. nam, quamvis Thessala vates
 Vim faciat fatis, dubium ^l est, quod ^m traxerit ⁿ illuc,
^o Adspiciat ^p Stygias, ^q an, quod descenderit, umbras.

Discolor,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a de V. 1. a. m. pr. b loquetur V. 1. c depressa V. 1. al. V. Drak. ad Sil. v. 281. d non p. Ph. B. 1. e taxos R. pr. f anstro H. Edd. Rom. Parm. g sine V. 1. H. h Taenareis MSS. 5. & Edd. qdd. i moestus R. pr. mundi moest. B. 1. k vulgo metuunt. l quæst. V. 1. m traxerat V. 2. R. pr. n illic V. 1. illud W. a. m. pr. o adspiciens V. 1. a. m. pr. p an quod St. B. 1. q aut V. 1.

inferos descensus, ut ait Virgilius.

Taenareas etiam facies alta ostia Ditis.

SCHOL. V. Hortens.

650 NOSTRI] Sc. mundi: ubi fines Inferorum juncti sunt, & superorum. Est hoc confus, & haec confinia. SCHOL.

650 Quo non] In quem specum Inferorum iudices, & reges nihil verentur animas emittere. Glareanus, ad quam humum depressam, inquit, & à venefica delectam. Quamquam ob comparisonem factam de utroque intelligi potest. HORTENS.

650 METUANT] Vulgo metuunt. Sed metuant rectius est in tribus Berfm., decem meis, & Edd. Ven. Brix.

652 DUBIUM] Sensus hic est. Tanta hujus loci est latitudo, & sic inferis proxima, ut licet sua arte Erichtho evocet manes, incertum tamen sit, utrum umbras ideo magis videat, quod eas illuc evocavit, an quod ipsa descenderit ad eum locum, juxta quem inferi sunt constituti. SCHOL. Ita quoque explicant fere reliqui interpretes. Et recte. Sed pro emittere malim legere admittere. Scilicet ad fauces interiorum, non emittere. Hoc enim semper metuunt, nec sinunt umquam per se Dii inferi, atque ita est in optimo Vossiano primo. & traxerat cum MSS. quibusdam atque descendens. Constructio certe foret clarior. descendens ipsa umbra dicitur vl. 714. Male autem in

uno Berfm. & novem meis est descendat, vel descendat ad umbras. Umbras pertinet ad adspiciat per synchysin poetis non infrequentem. Vide Perizon. ad Sanct. Minerv. L. IV. c. 11. Heinsum ad Ovid. L. III. Am. 3, 1. L. v, 800.

Fertur ad aequoreas, ac se prostermit, harenas. Vide etiam ad L. VIII, 343.

654 DISCOLOR] Ab habitu veneficae, quam dicit varia veste, id est, diversorum colorum induram fuisse. Quod Glareanus dicit, conjunctionem, & pro id est, positam posse videri, recte ille, id enim poetis familiare est, maxime Virgilio, per epexegetin: ut sit interpretatio praecedentis verbi, discolor. Badius vario exponit, habens varium usum induendi, aut amiciendi, forte quod utrique sexui competeret; vel quod superne, & inferne indui posset. HORTENS. Vario est varii coloris, & generis.

655 OPERITUR VULTUS] Circumvelat faciem. SULPIT. Omnibonus Aperitur, legit. quam lectionem approbare videtur hoc, quod sequitur: Crinememoto, quod idem exponit, in tergum rejecto. MICYLL. Aperitur. Et hoc loco varia lectio, scrupulum injicit. Si legas aperitur, ut sit sentus, vultum detegi rejectis comis. Sin operitur: obnupisse caput rejectis crinibus in tergum. Sed prior lectio meo iudicio, ut vera, tenenda est: id quod ea, quae sequuntur, coarguant.

L7

- Discolor, & vario ^a furialis cultus amictu
 655 Induitur, vultusque ^b aperitur crine remoto,
^c Et coma vipereis ^d substringitur horrida sertis.
^e Ut pavidos juvenis comites, ipsumque ^f trementem
 Conspicit, exanimi ^g defixum lumina vultu;
 Ponite, ait, trepida conceptos mente ^h timores:
 660 Jam nova, jam vera reddetur vita figura.
 Ut, quamvis pavidi, possint audire loquentem.
 Si vero Stygiosque lacus, ripamque sonantem
 Ignibus ostendam, si me praesente, videri
 Eumenides ⁱ possint, ^k villosaque colla colubris
 665 ^l Cerberus excutens, & ^m vincti terga Gigantes;
 Quis timor, ignavi, metuentes cernere manes?

Pectora

VARIAS LECTIOES.

^a cult. fur. H. ^b vulgo operitur crine soluto. ^c sed B. 1. ^d disstringitur B. 1. ^e & V. 1. Ed. Ven. ^f paventem V. 1. Marp. ^g deflexum B. 1. defixis H. ^h dolores B. 1. furoris O. pr. & M. a m. pr. pavores V. 1. O. 1. Marp. W. pro var. lect. ⁱ vulgo possint. ^k & aspera Gloss. Voss. sec. ^l Cerberis V. sec. f. Cerberos. ^m vincti R. 1.

Ut pavidos juvenis comites, ipsumque trementem,
 Conspicit exanimi defixum lumina vultu.

HORTENS. Operitur crine soluto Canterus Novar. Lect. Lib. 111. cap. 2. PULM. Operitur crine soluto, Ita ex Msc. & Cantero, & Micyllo: alii: aperitur crine remoto: minus probe. Ita supra

- - - - - nimbosque solutis
 Excussere comis.

& Plaut.

Capillum promissam, occipiamque ariolari.

BERSM. MSS. P. & T.

- - - vultusque aperitur crine remoto.

Haecenus velaverat vultum crine: nunc cum nudat, quo sit terribilior. nam sequitur:

Es coma vipereis substringitur horrida nodis.

GROT. Temere in textum recepit Bersmannus operitur crine soluto; ut inde vulgo quoque nunc legebatur, & male ab Anglo Commentatore defenditur. Sulpitius, & Ascensius soli olim legerunt operitur, retinentes remoto. aperitur c. soluto est in Edd. Romana, Parm. Brix. & Mediol. non vero in Omniboni notis. Hinc G. Canterus junctim scribendum conjecit operitur & soluto, sed contra ceteros editores, & Milos Pulm. meosque omnes, excepto uno, aut altero recentiore, qui habet operitur librorum culpa. Revocavi igitur aperitur crine remoto. quod bene Hortensius, & Grotius ex-

posuerunt. Texerat vultum Erichtho crine, cum exibat, ut vidimus ad vs. 625. Nunc cum aperit; quod luce meridiana clarius ex verbis conspicit, & substringitur patet. i. e. crinis antea passus vincitur in unum, & a vultu remotus ad aures, & cervicem religatur. L. 111, 280.

- - - - - atroque ligatas
 Substringens, Arima/spo, comas.

661 LOQUENTEM] i. e. animam, quam evocat maga, tunc audient, qui nunc timent. SCHOL.

663 IGNIUS] Phlegethontis, ut Virgilius. Quae (qua Msc.) rapidus flammis ambit torrentibus amnis Tartareus Phlegethon. Hoc dicit, si hos ostenderem, merito tu timeres. IDEM. Voss. sec.

663 ME PRAESENTE] Me praesente rescriptum erat in MS. T. quod probro. GROT.

664 EUMENIDES] Severiores enim sunt, cum Erichtho coepit inflare. SCHOL.

664 EUMENIDES POSSINT] Badius, non satis circumspecte, Eumenides, in accusandi casu legit: ideoque & repetit verbum, ostendam, & supplet. Si haec omnia possent videri a vobis sine horrore me praesente. Rectius Sulpitius exponit, si ego ostenderem vobis omnia horrenda, quae in inferno sunt, non esset vobis metuendum: quippe manes metuunt me praesentem. Haec ille. Verum haec duo verba, possint videri, nihil vexant lectorem, quae mihi cum conditione dicta videntur. Si possent Eumenides videri: quasi dicat, non

Pectora ^a tunc primum ferventi sanguine supplet,
 Vulneribus ^b laxata novis; raboque medullas
 Abluit; & virus large lunare ministrat.
 670 ^c Huc, quidquid foetu genuit Natura ^d sinistro,
 Miscetur. non spuma canum, quibus unda ^e timori ^f est,
 Viscera non lyncis, non ^g durae nodus hyaenae
 Defuit, & cervi, pasti serpente, ^h medullae
 Non ⁱ puppim retinens, Euro tendente rudentes,

675 In

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a MSS Edd. qdd. *tum*. ^b *laxata* V. r. ^c *huic* O. i. ^d *sinistra* B. r. ^e *remota* V. r. *terrori* V. r.
^f deest in B. r. ^g Grot. *dirae*. ^h vulgo *medulla*. ⁱ MSS. & Edd. qdd. *puppem*.

non possunt, alioqui, me praesente, abique timore videretis. Hucusque GLAREAN. Rescripti possint, pro possent, ex veterrimo Vossiano, & Regio uno, ut sit par *ut ostendam*. Recte exponit Schol. Vossiani primi. *si ista vidari possint absque periculo, me praesente; quare tunc timetis, o ignavi, videre manes timentes, me praesente.*

666 VINCTI TERGA GIGANTES] Heinsius, nescio unde, citat *membra* ad Claudian. L. i. Rapt. Prof. 154.

Enceladi bustum, qui saucia terga revinctus.

ubi erat quoque *membra*. Sulpitius autem & Ascenius in notis suis legunt *vincti in terga*, & explicant recte habentes manus revinctas in terga. Paris. etiam Ed. Petri de ponte, & Hortens. *margo in terga*. Vulgatam lectionem esse probam, sexcentis patet exemplis; sed & *in terga* placeret mihi, si id antiqui confirmarent libri. Nunc id in nullo Mito inveni. Statius saepius *in terga ligatus, in terga solutus, in terga comantes*. Vide L. v. Theb. 143, 369, 517. VI, 611. noster quoque L. v, 142.

- - - *crinesque in terga solutos.*

667 PECTORA] Pectora mortui, quae sine sanguine erant, & quae nuper aperuit acceptum vulnus in proelio, incidit novis vulneribus, & inmisit intus sanguinem recentem, & calidum pecudum. *Ferventi*, qualem juvenes habent. SCHOL.

668 TABO] Ne qua tabes in medullis interioribus permaneret, purgat has maga, & abluit tabo. IDEM.

669 LUNARE] Spumam dicit, quam luna effundit, cum vocatur in terras. IDEM. Vide ad vl. 506.

670 NON SPUMA CANUM] Cum hoc apparatu, instrumentoque magico confer Ovidium Metam. VII. Senecam Medea: Horatium Epodon. GROT. Ed. tert.

671 UNDA TIMORI] Rabidi canis dicit spumam esse commixtam: nam canis rabidus convalescit, si mox frigidam aquam biberit. Moritur autem, si post moras biberit. His ergo canibus timori est unda, qui post moras biberunt, & per eam necantur. SCHOL. Describit Lucanus *id est rabidum*, rabidorum canum proprium, & notissimum morbum.

672 LYNCEIS] Lynceis urinam dicunt converti in duritiem pretiosi lapidis, qui *Lyncurium* appellatur. Viscera ergo urinam dicit, quia, quidquid intra corium est, *viscus* dicitur. SCHOL.

672 HYAENAE] Hyaena bestia est, quam *mihiis* Africa, ut Solinus refert, de qua multa mira dicuntur. Primum quod sequitur carmina pastorum, et assiduo auditu discit vocamen, quo exprimere possit mutationem vocis humanae, ut in hominem accitum astu nocte deserviat. Vomitus quoque humanos mentitur; sollicitatos sic canes devorat: qui forte si venantes umbram ejus contigerint, dum sequuntur, nequeunt latrare perdita voce. Eadem Hyaena inquisitione corporum sepulcrorum busta eruit. Promius vero est marem capere. Feminis enim ingenta est calidior astutia. Varietas multiplex inest oculis, colorumque mutatio. In quorum pupulis lapis invenitur Hyaena, quem dicunt praeditum illa potestate, ut, cujus hominis linguae fuerit subditus, praedicos futura. Verum, Hyaena quodcumque animal ter lustraverit, movere se non potest. Quapropter magicam scientiam ei inesse pronuntiaverunt. Spina illius riget: unde hic Lucanus. *non durae nodus Hyaenae defuit*. IDEM. Voss. pr. Totum Solini locum ex cap. 30. adscripsi, quia multa hic aliter, quam vulgo leguntur.

672 DURAE NODUS HYAENAE] Ex Pulm. & Berfm. uno MS. Grotius edidit tacite *dirae*. atque ita quidam ex meis. Sed plurimi & optimi libri *durae*. Descripsit eam Lucanus à natura corporis: ut

- 675 In mediis echeneis aquis, oculique draconum,
 Quaeque sonant foeta reperfata sub alite saxa:
 Non Arabum volucer serpens, innataque rubris
 Aequeoribus, custos pretiosae vipera conchae:
 Aut viventis adhuc Libyci membrana ceraftae,
 680 Aut cinis Eoa^a positi Phoenicis in ara.
 Quo postquam^b viles, &^c habentes nomina pestes
 Contulit, infando^d saturatas^e carmine frondes,

Et, qui-

VARIAS LECTIONES.

a posita M. b vilis V. sec. c habentis W. R. V. sec. d saturatas O. pr. e crimine M.

ut patet ex voce *nodus*: nam collum, & juba ipsius continuitate spinæ porrigitur ita, ut se flectere nisi circumactu totius corporis nequeat, teste Plinio L. VIII. c. 30. Quamvis non damnamus aliter *dirae*. Sic enim ab ingenio, & malo omine vocari potuit. Sed Mstos sequor. Saepissime illud in his vocibus accidere, ut nescias tere, quid praefendum sit, diximus ad L. V. 723. Atque ita haeret Pierius ad Virgil. IV. Georg. 243.

Aut dirum lineae genus.

673 PASTI SERPENTE] Cervi enim vivacissimi jam senectute graves scrobes serpentum adeunt, & flatu narum eos extrahunt, & devorant secundum quosdam ore, secundum aliquos naso, & sic juvenescunt. Unde Virgilius. *Vivacis cornua cervi*. Etiam quodam anni tempore colubris vescuntur. SCHOL.

673 MEDULLA] MSS. duo Pulm. tres Bersm. Voss. pr. sec. tert. Reg. pr. Witt. & Hulst. habent *medullas*. verissime, quare ita pro *medulla* reposui, scilicet *desuervunt*: de quo loquendi more, à Lucano adhibito, egi ad L. I. 422. supra vs. 488. & alibi sic vs. 794.

Exultat, Mariique truces nudique Cethegi.

Cervas medullas dixit quoque Ovidius L. III. Amat. Art. 215. Pro *passi* in Regio primo est *passae*, unde primum est scribi *passae*. quod placet. atque ita legendum esse, conjecerat amicus meus.

675 ECHENEIS] Piscis est parvus semipedalis, qui quamvis venti navim promoveant, & remi, retinet eam tamen morsu inhaerendo. Et quod naves habeat, & teneat, *ἐχένη* Graece, Latine *remiligio* dicitur, quod liget naves. SCHOL. Msc. *Eschinus*. & alter *Echinus*. minus recte de Echeneide Plinius Lib. XXXI. c. 1. & Lib. IX. cap. 25. BERSM. *Olechinus* Philephus Centur. Goldast. p. 28. in ipso opere Epistolari III. 15. BROUKHUS. MSS. fere omnes, & Edd. pp. corrupti sunt, proprius vero Reg. pr. *Echinus*, Voss. sec. *Echenis*.

Witt. *Echinis*. *Echinus* alia est piscis. *Echeneis* legendum docuit Sabellic. in Adnot. Plin. T. I. Thef. Crit. p. 137. Adde Donat. ad Terent. And. IV. 3. Comment. ad Boëth. L. III. Mett. 8.

676 SONANT] Ubi aquila nidum facit, ibi intra lapidem alterum lapidem sonare dicunt. SCHOLIAST. In Witt. additur. *Dicuntur quidam lapides inveniri in Armenia, qui praegnantur vocantur, eo quod habent lapillos intra se, & profunt partui, quos ex aquilas sub se ponunt cum ovis, ne incenduntur ipsius calore.*

676 SUB ALITE] Aquilam dicunt tanti caloris esse Physici, ut ova, quae fovet, decoquat, nisi admoveat Gagaten lapidem, qui calorem temperet. SCHOL. Nec defuit Aëtites, sive Gagates. Plinius L. XXXVI. c. 21. Nicander Theriac. *ἰγνυίδα* *αἰγνυ* appellat. Vide Coel. Lib. XIII. cap. 20. BERSM. Aëtites. GROT. Ed. tert. Vide Servium ad Aen. I. 398.

677 ARABUM VOLUCER SERPENS] In Arabia serpens est cum alis, quae Sirena vocatur, quae plus equis currit; volare etiam dicitur, cuius tantum virus est, ut morsum mors sequatur, antequam dolor. SCHOL. De hoc infra quoque meminit poeta libro nono 720. Et Plinius libro octavo capite vicesimo tertio. *Jaculum*, inquit, *ex arborum ramis vibrari (vulgatum est.) Nec pedibus tantum pavendas serpentes, sed & missili volare tormento.* Omnibonus Draconem alatum exponit, qui in Arabia nascitur. MICYLL.

678 VIPERA] Animal maritimum, habens venenum nocivum. *Conchae*. In qua margaritae nascuntur. SCHOL. Aliena sunt, quae hoc loco de Pinna, & Pinnothere ex Cicerone & Plinio allegat Sulpitius. Neque enim de piscibus, aut caurcis hoc loco poeta loquitur, sed de vipera, sive serpente, quae in mari rubro peculiariter versatur, & conchas, in quibus uniones, sive margaritae nascuntur, observat. Neque placet, quod

Qq q

Omni-

- Et, quibus os ^a durum nascentibus ^b inspuat, herbas
 (Addidit, & quidquid mundo dedit ipsa veneni:)
 685 Tunc vox, Letheos cunctis pollentior herbis
 Excantare Deos; confundit murmura primum
 Dissona, & humanae ^c multum discordia linguae.
 Latratus habet illa canum, ^d gemitusque luporum.
 (Quod trepidus bubo; quod ^e strix ^f nocturna queruntur,)
 690 Quod strident, ululantque ferae, quod sibilat anguis,

Expri-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a durum P. 1. B. 1. V. pr. *durum q. os* B. 2. M. ^b inspuat V. pr. R. pr. ^c primum V. 1. & pr. a m. pr. ^d gemitumque H. ^e strix VV. LL. Steph. A. V. 1. ^f nocturna B. 1.

Omnibonus de testudine Indica assert, non enim neque *concha* illa proprie dicitur, neque *preciosa*, sed hoc epitheton ad uniones referendum. Sunt autem Omniboni verba (ut haec quoque addamus,) *In mari rubro, inquit, nascitur Indica testudo, cuius custos est vipera, & haec testudo lapidem emittit Cheloniten gratum, purpureo varoque colore nitentem, quem si sub lingua loco quis gesserit ore, posse magis crediur hunc divinare futura &c.* Quae quidem partim ex vulgato isto Macri carmine sumpta sunt, partim ipse de suo adjecit, ut aliquid pro loci explicatione afferret. MICYLL. *Chelonites*. GROT. Ed. tert.

679 LIBYCI] Ita bene rescripsit Grotius pro *Libycae*. ut vulgo ante eum, & à Maittaire legitur. ac praeter aliorum MSS. etiam est in Oxon. pr. & meo. Ceteri *Libyci* cum Edd. Veneta, & Omniboni. Noster ipse L. IX, 716.

Spinaque vagi torquentis Cerastrae.

Graece à *νεγώνε*.

679 CERASTAE] Serpentes cum cornibus dicuntur, à *κέρας* & *ἀστρά*. *Membranam* dicit pellem, exuvias, quam singulis annis deponunt. unde ipse alibi.

Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis

Exuvias positura suas.

680 EOA] Orientali. Phoenix est avis vicina ortui solis sine pare. quae post quingentos annos, cum senferit se gravari senio, collectis pretiosissimis aromatibus exstruit sibi rogam voluntarium, & combusta de cineribus suis post quadraginta dies resurgit. SCHOL. V. Hortens.

681 VILES ET HABENTES] At Erichtho, & alia contulit, quae habent nomina, seu pestes aliis nominibus veneficis notas, & licet facile inveniantur, generant tamen similem potestatem, vel peccem. IDEM. Et retinent MSS. omnes, ut non temere quid mutari velim. Non displicet tamen

hoc loco Farnabii conjectura *nos*, ex Ovidio, quem noster secutus videtur, Lib. VII. *Metam.* 275. de Medea.

*His & nullo aliis postquam sine nomine rebus
 Propositum instruxit mortali barbara munus.*

Adde Silium L. VIII, 510, XII, 317.

683 HERBAS] Sputo oris sui venenatas. Si herbas legimus, addidit & frondes, addidit & herbas, quibus nascentibus os durum inspuat, accipimus. Si herbis, est sensus: *Addidit frondes & addidit herbas, quibus herbis nascentibus os durum inspuat.* SCHOL. *Herbis* scribitur in Voss. sec. Reg. pr. Voss. sext. Amst. & Voss. quart. à manu sec. antea erat *umbras*. Egi late de hac locutione: ubi praecedens substantivum cum seq. relativo ponitur in eodem casu ad L. 111, 160. v. 805. & mox vf. 699. Hic tamen malim retinere *herbas*, quia proximo versu sequitur *herbis*; nam versum illum,

Addidit & quidquid mundo dedit ipsa veneni, putem omnino esse institutum, & hinc abigendum. Certe cum illo *Tunc vox* &c. abest à Regio primo, & in Oxon. primo, atque Amstel. recentiore manu adscriptus est. *dedit* deest etiam in Reg. sec. Quod ille versus *Tunc vox* &c. etiam excidit, factum est ex repetitione *herbas*, & *herbis*. Nam *vox* adesse debere, patet ex vf. 688. *illa* & 693. *Tot rerum vox una fuit.* Nec Latinum, durissimum saltem, foret; *herbis inspuat, excantare deos*, pro, excantationem Deorum, vel vim excantandi Deos. *Inspuat* est, sputo venenavit, ut bene dicit Scholiastes. Nec *inspuat*, ut MSS. quidam proferunt, hic locum habere potest. Tunc enim deberet dixisse, *quas*. Saepius auctorem proxime sequentibus versibus eandem vocem repetere, crebro jam diximus. Huc faciunt praesertim L. IV, 19. & 20. ubi *campos* iterat. VI, 312, 313. *posuit* IX, 553, 554. *datos* & *duros*; & alibi innumerus in locis. Sensus ergo est. Postquam huc contulit viles & sine nomine pestes, frondes scilicet (per adpo;

Exprimit, & planctus, inlilae cautibus, undae,
Silvarumque sonum, fractaeque tonitrua nubis.
Tot rerum vox una fuit. mox cetera cantu
Explicat Haemonio, penetratque in Tartara lingua.
695 Eumenides, Stygiumque nefas, poenaeque nocentum,
Et Chaos, innumeros avidum confundere mundos,
Et Rector terrae, quem longa in secula torquet
Mors^a dilata^b deum, Styx, &, quos nulla meretur

Thessa-

VARIAS LECTIONES.

^a dilata V. 1. ^b deum Edd. qdd.

adpositionem) & herbas carmine, & oris sputo venenatas, tunc incepit loqui voce omnibus herbis pollentiore ad excantandum Deos. *Confundit* recepi cum Hortensio, & Grotio ex MSS. longe plurimis, & Edd. Rom. ac Parm. alii *confudit*. Deinde putem quoque à Lucani manu non esse.

Quod trepidus bubo quod strix nocturna queruntur. licet *strigis*, & *bubonis* vox sit obscuro. Certe non agnoscit illum versum haec laudans Servius ad Aeneid. L. vi, 247. quamvis videri possit Servius omisisse, ne longior foret citatio; nam & illa *inlilae cautibus undae, Silvarumque sonum*, non adposuit. Immo plures forsitan hinc ejiciendi versus, liberalitate otiosorum hominum intrusi. In Oxoniensi primo à manu prima desunt à *latratus* usque in *Tartara lingua*. Super quatuor versus, à *quod trepidus* usque ad *ros rerum* nihil dicit Scholiae. Non male. procederet oratio ita.

Latratus habet illa canum, gemitusque luporum.
Exprimit ex &c.

Sed nihil certi temere statuo. praesertim cum Lucanus soleat exaggerare, quaecumque potest. Quare *inixu*.

685 Vox] Quae infernos Deos magis exprensens est, quam quaevis herbae. SCHOL.

688 ILLA] Supradicta vox i. ululatus. IDEM.

690 STRIDENT] *Stridunt* Pulm. unus, Regius prim. Wittian. Vossian. quart. à manu pr. Amstel. & Servius. Vide, quae dixi ad hujus libri vf. 179.

691 CAUTIBUS] Msc. *Cantibus*. Ita & libri quidam, sed perperam, ut arbitror. BERSMANN. *Illilae cautibus undae*. Non *cautibus*. Sonum enim dicit illum inter alios, quem fluctus edunt impacti scopulis. Et proprie hic ponitur planctus: ut, *plangunt littora fluctus*. GROT. Ed. pr. *Cantibus*. Hanc lectionem nostram probant MSS. omnes. IDEM. Ed. sec. Nihil verius hac lectione *cautibus*, quam servant mei omnes, praeter Voss. sex-

tum, & cunctae Edd. ante Gryph. in quam operarum forsitan incutia primum inrepsit. Utrum Bersm. *cautibus* voluerit, an *cautibus* dici nequit; nam vel in textu, vel in notis *cautibus* vitiose expressum est. Ovidius Epist. Her. xix, 121.

Me miseram! quanto planguntur littora fluctu?

Adde N. Heinsium ad Ep. vii, 169. ubi citat *disilae* sed rectum est *illilae* vide ad vf. 24. *Elidi* melius, cum unda dicitur premi, Ex. Gr. inter duos scopulos. *inlilae planctus* Seneca Thyest. 1044.

693 Vox UNA] Quam fundebat Erichtho, imitata omnium rerum voces murmure sùulo sine intellectu verborum. SCHOL.

696 CHAOS] Primordiale confusionem dicit, quae fuit, antequam xv. elementa à se invicem disjungerentur. *Avidum confundere* i. miscere desiderat. *Mundos*. Secundum eos loquitur, qui dicunt, plures esse mundos, & qui adfirmant lx. soles haberi. IDEM.

697 RECTOR TERRAE] Ditem patrem dicit. Hic negat, Deos semper vivere (*perseverare* Voss. sec.) sed etiam eos quandoque perituros. Nihil enim esse volunt perpetuum Epicurei, quos poeta nunc sequitur. *Dilata* adeo ventura est, si dilata per longa secula. IDEM. Alii exponunt; quia cum mori velis, mori non possis. Rectius.

698 STYX] Videtur legisse Sulpitius *Mors dilata deum Stygiae*. nam dicit. *O Rector terrae Stygiae*; vel *O Stygia*, i. inferne rector terrae. ASCENS. Retinet tamen Sulpitius *Styx*, & MSS. omnes. melius.

698 MERETUR] Omnes enim magae inter nocentes umbras recipiuntur, non inter Elyfios (*Elyfium* Voss. sec.) SCHOL. *Meretur* retinent omnes libri. aliter non male posset legi *veretur*, ut conjiciebat Doctiss. Waddelius, i. e. quos reliquos, scilicet Deos infernos, non reveretur, nec metuit, quia illis imperat, ut aliquoties supra dixit poeta. V. vf. 430, 440, 492. &c. Infra etiam vf. 724. &c.

Q q q 2

699

Theſſalis, Elyſios; coelum, * matremque perofa
 700 ^b Perſephone, noſtraeque Hecates pars ultima, per quam
 Manibus & mihi ſunt tacitae commercia linguae:
 Janitor & ſedis laxae, ^c qui viſcera ſaevo
 Spargis noſtra cani: repetitaque fila ſorores
^d Tracturae: tuque, ^e ſagrantis portitor undae,

705 Jam

V A R I A E L E C T I O N E S.

a terramque H. b *Perſephone* MSS. qdd. c quae V. i. d vulgo *fracturas*. e *fragrantis* M.

699 ELYSIOS] Mſcr. *Elyſi*; Et, δ campi Elyſii, quos nulla meretur venefica. *ἀνελκυστος* poetica. BERSM. *Elyſii* habent variae lectiones Stephani MSS. quatuor Pulm. & mei quinque recentiores, cum Editionibus primis, Omnib. & Paris. 1512. *Elyſiis* Marpurg. *Elyſios* rectum eſſe, patet ex iis, quae ad vl. 683. diximus. Et δ *Elyſii* quos *Elyſios* &c. Malim autem vel Deos, vel animas ſaltem in Elyſiis campis degentes, quam campos intelligere Elyſios: ſed tum *veretur* foret neceſſario legendum. an, *quod n. m. T. Elyſion*? Non liquet. *Elyſii* pro campis Elyſiis poni, exempla debent docere.

699 PEROSA] Proſerpinam dicit, quae Plutonem ſecuta eſt ad inferos, & ſuperos contemſit, & matrem. ut Virgilius;

Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem.

SCHOL.

700 NOSTRAEQUE HECATES PARS ULTIMA] Hoc ſecundum penſiam Magorum dictum eſt, partem ultimam hominis Hecaten, i. (*aetatem* MSS. Voſſ.) finem eſſe. SCHOL. Hunc Scholiaſtem aliter legiſſe verba, quam vulgo habentur, ex interpretatione clare patet; ſcilicet *noſtrique Hecate* eſt in MSS. Voſſianis, ut ſtatim videbimus. Servius ad Aeneid. vi, 118. interpretatur *partem ultimam Hecates* ipſam Proſerpinam, quia Hecate triceps in coelo eſt Luna, in terris Diana, & in inferis Perſephone. Atque ita cum Omnibono, & aliis interpretibus Scholiaſt. Witt. Cod. qui addit. *Dicitur habere multas poteſtates, quarum illa, quae praefides nobis, & ceteris magis, ultima i. e. major eſſe dicitur.* Sulpitius, Aſcenſius, Berſim. & alii interpretantur *Hecates partem ultimam Abyſſi profunda*. Nam infernum eſt pars ſeu *μῆκος* Heſiodo in *Ἠρώων*. 414. Hecates extrema ex tribus fortibus, quae ei in coelo, terra, & inferis obveniunt. Hortenſius vero exponit *ultimam partem*, quod illa vel primum locum in magia obtineat; ſive *ultima pars*, extremum refugium; perinde ut dicimus *extremam anchoram* pro extremo refugio. Sed quis ita loquitur, *pars ultima Hecates noſtrae* i. e.

Hecate, extremum noſtrum refugium? Quate, ut vulgo verba exhibentur, melius conveniret, opinor, expoſitioni Servianae. Sed videamus, an non aliud quid lateat. Pro *noſtras* Voſſ. ſec. Berſim. unus & Voſſ. prim. a m. ſec. habent *noſtri*; ut & Servius in quibuſd. Codd. *noſtro* Voſſ. ſext. a m. pr. dein *Hecate*, non *Hecates*, eſt apud Servium, & in Voſſ. pr. ſec. quart. Regio utroque, & Edd. Rom. ac Parm. *Echatae* meus. *Pars* à manu ſecrat reſcriptum, deleta priore voce in Voſſ. ſec. loco *ultima* in Voſſ. primo, & Berſim. uno legas *maxima*. qua voce cum Schol. Witt. etiam Gloſſae Voſſ. ſec. exponunt *ultimam*. Ex tot diſcrepantibus leſtionibus puto locum eſſe corruptum. & aliquid veri viſiſſe Hortenſium. Opinor itaque, Lucanum ſcripſiſſe.

- - *noſtrique, Hecate, ſpes ultima.*

Nam Magae in Hecate maximum ponebant ſibi praefidium: unde Medea apud Ovidium L. vii. Metam. 178, 194.

Tuque triceps Hecate, quae coeſtis conſcia noſtris, Adjutrixque venis.

Epist. Her. xii, 168.

Nil Dea, nil Hecates ſacra potentis agunt?

Sic Theſtylis apud Theocrit. Idyll. ii, 14.

Ἡμεῖς ἑνὴν δακρυῦν, καὶ ἰς τὴν αἴματι ἰπιδει.

Spes ultima recte à Gloſſis exponitur *maxima, extrema*, reliquis auxiliis contumtis. Silius L. viii, 668.

- - - pro Jupiter! icſu
Procumbis ſaxi, ſeſſis ſpes ultima, Paullus.

xvii, 203.

Nunc in noſtra ſpes ultima dextra.

Spes extrema Caelari B. Gall. ii, 33. Adde Cl. Drakenb. ad Silium vii, 23. Pronum eſt mutari *Hecate ſpes* in *Hecates pes, pers, pars*.

701 TACITAE COMM. L.] Ut nobiſcum invicem loquamur myſteria inferorum. SCHOL.

702 QUI VISCERA SAEVO SPARGIS NOSTRA CANI] Servius ad vi. Aen. *Et quia de anima di-*
clum

705 Jam lassate senex ad me redeuntibus umbris:
 Exaudite preces, si vos fatis ore nefando,
 Pollutoque voco, si numquam haec carmina, fibris
 Humanis jejuna, cano, si pectora plena
 Saepe dedi, & lavi calido profecta cerebro:
 710 Si quis, qui vestris caput, extaque lancibus infans

Inposuit,

VARIAE LECTIOES.

a laxate W. V. I. b nostris B. I. V. I. V. pr. pro var. lect. sec. a m. pr.

Eluvius est, bene facit ante Cerberi commemorationem, consumitoris corporum. Lucanus: qui viscera saevo Spargis nostra cani. Tunc enim animae locum suum accipiunt, cum fuerit corpus absumum. Nimirum *Κίσθηον* Graeci dictum putant, velut *κίσθηον* *Ποσειδών*. GROT. Ed. tert. Servius ergo per *saevum canem* intelligit Cerberum: sed quis tum erit ille *Janitor*: quo nomine vulgo apud poetas ipse Cerberus audit, qui *aeratas excubat ante fores*? Interpretes vel tacent, vel *saevus cani* exponunt i. e. *sibi ipse*. Quod est nihil. Francisc. Quevedo Epist. DCCCXXXVI. ad Lipsium conjicit legi posse *saevus canis*. vel potius per *Janitorem* intelligit Mercurium, quem animas ad inferos deducere, & reducere sinxerunt poetae, unde *πομπῶν*, & *χθονίῳ* &c. vocatur: ut notum est omnibus. Immo, ut bene addit Quevedo, *πομπῶν* vocatur à Diog. Laertio in vita Pythag. L. VIII. §. 31. Quare veram putem hanc conjecturam. Nec enim verisimile, Lucanum in tam operosa rerum infernarum descriptione, & toto adparatu ne semel quidem meminisse Mercurii, quem saepe ceteris inferorum Deis jungunt Poetae. Hinc Sophocl. Elect. 110.

ὣ δ' αὖτ' Αἴδῳ, καὶ Περσεφόνει,
 καὶ χθονὶ Ἑρμῇ, καὶ πόντῳ Ἄρη,
 Σπυταῖρε θιῶν πῶδ' ἔγγυις.

Huc nonnihil facit locus Claudiani L. I. de R. Proserp. 89.

*Atlantis Tegyae nepos, commune profundis
 Es superis numen, qui fas per limen utrumque
 Solus habes &c.*

Janitor enim *limina* domus servat. Quin etiam Mercurius vocatur *Satelles Orci* ab Horat. L. II. O. 18, 34. ut bene monet Doctiss. Stanlejus ad Aeschyl. Choephor. 122.

- - - nec Satelles Orci
 Callidum Promethea
 Revexit, auro captus.

Si tamen pertinaciter quis contendere velit, *Janitorem* intelligi debere Cerberon, *saevum canem* di-

ctum cape de Orthro, Cerberi comite, & Geryonis cane, ut in mentem etiam venit Cel. Burm. in notis ad Epist. cit. nos ablegat ad Ill. Heinsii observationes in Silio L. XII. 847.

- - - *inlatras jejunis sancibus Orthrus,
 Et morsu petis, & polluto evisceras ungue.*

ubi vide; nihil enim ego, quod addam habeo. Mihi inpenie magis placet prior de Mercurio sententia.

703 REPETITA FILA] Quia dum umbras revocat, iterum his fata redonantur (*rev. fata resinentur* Voss. pr.) five quia semper, ut trahuntur fila, repetuntur. SCHOL.

703 SORORES] Parcae dicuntur Clotho, Lachesis, Atropos. IDEM.

704 TRACTURAE] Repetita fila, quod rupta semel revicturi hominis, sint repetiturae, & tracturae rursus è coelo, vel *fracturae*, hoc est perempturae revocatum in vitam. HORTENS. *Fracturae* Mscr. duo, *tracturae*, q. d. O Parcae, ducturae rursus fila ejus, quem in vitam revoco; vel truncaturae iterum, si legas *fracturae*. BERSM. *Tracturae*. Proba lectio: non *fracturae*. Iterum naturae fila, quae semel abolveratis. quia revocatura est cadaver ad vitam. GROT. Amplius exulare non passus sim vocem *tracturae*, quam habent Steph. Pulm. & omnes mei MSS. excepto uno, aut altero recentiore, & Edd. Rom. Parm. Omnibon. Sulpit. Ascens. &c. proprium est verbum nendi arti *trahere*. Horat. L. II. O. 18, 8.

Trahunt honestae purpuras clientae.

Saepe Ovidius. L. II. Metam. 412.

- - - *lanam mollire trabendo*

Justin. L. I. c. 3. *tractantique lanam*, & crebro apud alios. Pro vulgata lectione *fracturae*, quae jam comparet in Ed. Veneta A. 1477. adferri potest; quod in illa latet promissio, manes fore redituros: quia aliter non emitterent Dii inferi. Sed Nilos sequi tutius.

705 LASSATE] Quia saepe Charon transvehit umbras, cum ad Erichtho magam umbrae veniunt

Qq 93

revo-

- Inposuit, victurus erat, parête precanti.
 Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
 Adfuetamque diu tenebris; modo luce fugata,
^a Descendentem animam: primo ^b pallentis hiatu
 715 Haeret adhuc Orci. licet has exaudiat herbas
 Ad manes ventura semel. Ducis omina nato
 Pompejana ^c canat ^d nostri modo militis umbra,
 Si bene de ^e vobis civilia bella merentur.
 Haec ubi fata, caput, spumantiaque ora levavit,
 720 Adspicit adstantem projecti corporis umbram,
^f Exanimes artus, invilaque ^g claustra timentem
 Carceris antiqui. pavet ire in pectus apertum,

Vifce-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *descendentem* Marp. A. ^b *pallentis* V. 1. ^c *vocat* VV. LL. Steph. ^d *vulgo noti*. ^e *nobis* V. 2.
^f *Exanimesque* B. 1. V. 1. ^g *membra* V. 1. W. pro var. lect.

catae. Ideo *lassato*; sive quia senex, & erit alius
 sensus. SCHOL.

709 DEDI ET LAVI] Mscr. tria copulam omittunt, non inscite. BERSM. Et non agnoscunt quoque mei plurimi; nec Lutatius ad Statium Theb. 641.

- - - *ubi adverso dederat projecta Tonanti.*

Copulam tamen retinent Witt. Oxon. unus Hulst. Voss. unus, & Regius uterque, in Lutatii verbis citatur *pleno*. in Regio primo *saepe Deo ex l.* in Oxon. pr. a m. sec. *ut lavi in c. an ex lauta in c.* latet aliquid. de *Projectis* agit pluribus ad Statium Barthius.

709 PROSECTA] Extâ infantis. quidam libri habent vitiose, *profecta*. BERSM.

710 Si quis, qui] BERSM. unus. Voss. pr. tert. quart. meus, & Witt. a m. pr. cum Ed. Veneta *si quisquam*. Edd. Sulpit. & Mic. *si quis, quum*. sed bene se habet vulgatum, nisi legas *quisquis*.

711 INPOSUIT] Figurata locutio est. si quisquam infans inposuit, pro, si alicujus infantis extâ inposita sunt. SCHOL.

711 PARETE PRECANTI] Haec enim erant, quibus scelestae factis inferi gratulantur. IDEM.

712 NON IN &c.] Sensus hic est. Non latitantem in Tartareo antro poscimus animam, nec adfuetam diu tenebris, sed modo descendantem luce fugata i. e. recens mortuam. IDEM. Citat, & explicat Servius ad VI. Aen. 152. GROT. Ed. tert. De Ellipsi particulae *sed* egimus ad L. 11, 86.

714 PRIMO HIATU] Hinc rursus Statius Lib. 1. Theb. 294.

- - - *superas se tollit ad auras
 Lains, exstinctum nati quem vulnere nondum
 Ulterior Lethes accepit ripa profundi
 Lega Erebi.*

V. etiam Senec. Herc. Oet. 1920.

716 SEMEL] Nihil ergo impedit, si ad me exeat evocata, cum semel sit transvehenda, quod nondum factum est, quia nuper defuncta descendit. SCHOL.

716 OMINA] Hoc bene restituit BERSM. quod ante eum expresserunt quoque Edd. Rom. Parm. Sulp. Ascens. Vers. Mic. & Hortens. & ita praeter aliorum MSS. octo, vel novem mei. Reliqui *omnia*.

717 POMPEJANA] Ordo est, Omina canat ducis nato Pompejana umbra militis nostri. Nam qui paullo ante Pompejanus miles fuit, modo meus est, postquam evocatur. SCHOL.

717 NOTI] Scilicet Sexto Pomp. sic enim Sabellius (T. 1. Thef. Crit. p. 184.) legit, non *nostri*. VERSELL. Msc. *modo nostri*. reliqua tria, *nostri modo*. BERSM. Msc. P. & T. & R. A. *nostri modo militis umbra*. recte. GROT. Ed. sec. & tert. *Nostri* i. e. nostrarum partium, rescripti jubentibus omnibus MSS. & editis. *noti* nemo praeter Versell. Gryph. & BERSM. recepit.

718 BENE] Quia tot interimunt, quod vos delectat, ô inferi. SCHOL.

718 MERENTUR] Msc. *geruntur*, minus probe. BERSM.

720 ADSTANTEM] Venire nolentem, seu longius stantem. SCHOL.

722 CARCERIS ANTIQUI] Diserte, *carceris antiqui*. Cic. lib. VI. de Repub. *imo vero*, inquit, *vi-*

- Visceraque, & ruptas letali vulnere fibras.
 * Ah miser, extremum cui ^b mortis munus ^c inique
 725 Eripitur, non posse mori. miratur Erichtho,
 Has ^d fatis licuisse moras, irataque morti,
 Verberat ^e inmotum vivo serpente cadaver:
 Perque cavas terrae, quas egit carmine, rimas
 Manibus inlatrat, regnique silentia ^f rumpit.
 730 ^g Tisiphone, vocisque meae secura Megaera,
 Non ^h agitis faevis Ereberi per inane flagellis
 Infelicem animam? jam vos ego ⁱ nomine ^k vero
 Eliciam, Stygiasque canes in luce ^l superna
 Destituam: per busta sequar, per funera custos;

735 Ex-

VARIAE LECTIOES.

a ha, a MSS. qdd. b *munus mort.* B. 1. V. 2. O. 1. c *iniquae* vulgo. d *fati* B. 1. e *innatum* B. 1. f *rupis* B. 1. V. 1. Edd. Rom. Parm. g *Tisiphone* & *Tesp.* MSS. plerique, & Edd. pp. h *agitas* B. 1. i *carmino* O. 1. a m. sec. k *vestro* M. l *suprema* Edd. Br. Med.

vivunt, qui & corporum vinculis, tanquam & carcere evolverunt. Ita Cic. Ideo corpus Graecis etiam *diçus*, quasi dicitur. Quare Cicero, utrunque volens significare corpus esse vinculum, & corpus esse sepulchrum, hoc est, *τῆμα*, quod carcer sit sepulchrorum. HORTENS. *Carcera* vocavit corpus Virgilius quoque L. vi. Aen. 734.

*dolens gaudensque neque auras
 Dispiciunt clausas tenebris, & carcere cocto.*

Seneca Conf. ad Polyb. c. 27. *Animus fratris mei velut & distans carcere missus.* Adde c. 28. & c. *Carcere corporis pressa anima* Tertull. in Apol. c. 17. & ita omnes Christiani. Vide Barth. Advers. c. 5. L. XLII. & ad Claud. an. 11. in Rufin. 483.

722 IRE IN PECTUS &c.] Timet in corpus ire, quia scivit se iterum segregandum à corpore; sed maluit quiescere in infernalibus sedibus: unde tunc laesaeducta est: & expavit ire in pectus apertum vulnere: quia ob vulnera expulsa est. SCHOL.

723 ET RUPTAS] *Irruptas* Msc. vitiose. BERSM. *Abruptas* Voss. unus, & ita coniecit Doctiss. Wasse, ut sit epexegetis.

724 MISER] Sic ipsam poeta vocat animam, quia adhuc Tartarum non sit ingressa. SCHOL.

724 CUI MORTIS MUNUS INIQUE] Imo: *cui mortis munus inique* Eripitur, non posse mori. Quomodo habent MSS. R. A. & T. GROT. Ed. sec. Optime Grotius praefert *inique*: quod recepi ex multis MSS. atque ita jam exhibet J. d. Paris. Pet. de Ponte. Inique eripitur, non posse mori, quod mortis extremum est munus. Semel enim, qui

mortuus est, iterum mori non debet: quod munus contra jus fasque jam eripuit Erichtho, & fecit, militem iterum mori.

726 LICUISSE] Quod non mox corpus ingressa est. SCHOL.

728 EGIT CARMINE] i. e. potestate carminum perforavit. IDEM. Aperuit carmine, ut vocem immitteret. BERSM. Sic ceteri quoque Interpretes exponunt. Sed quaero exemplum hujus locutionis. *Agere ruinas* est patefieri, non patefacere, Ovidio, cui haec locutio est frequens, Lib. 11. Metam. 211.

*telus
 Fissaque agit rimas, & fucis ares ademptis.*

L. x, 512.

Arbor agit rimas: & passim.

Seneca L. vi. de Benef. c. 15. *Agentem ex imo rimas insulam.* Non ergo venefica, sed terra subintelligitur. De hac autem nominativi ellipsi vide nos ad L. 11, 218. 111, 681. Quibus adde Propert. L. 11, 25, 39. Vellej. 11, 15. supra L. v, 430.

*propellere lintea ventus
 Incipit, exiguumque timent.* Sc. lintea.

730 SECURA] Hoc cum indignatione dicit, quod vocem suam Megaera audiat, & sic secura. ut Virgilius.

Securus pelagi atque mei.

SCHOL.

731 INFELICEM] Bene *infelicem*. quia ad vitam redire horret. IDEM.

- 735 Expellam tumulis, abigam vos omnibus ^a urnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate, ^b pallenti ^c tabida forma,
Ostendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar, inmenso ^d terrae ^e sub pondere, ^f quae te
740 Contineant, Hennaea, dapes, quo foedere moestum

Regem

V A R I A E L E C T I O N E S.

a horis V. i. suprasec. urnis. b pallenti V. i. c turbida V. i. d quae te f. p. terrae P. i. e sibi H. f te quas V. pr.

732 JAM VOS EGO] Mscr. ego vos jam. alt. at ego vos jam. BERSM. Duo etiam vetustissimi Vossiani ego vos jam. ut non elidatur *vi m.* Vide ad L. v, 527.

732 NOMINE VERO] Quod magica ars scit. Nam haec nomina in usu sunt, Tisiphone, Megaera, Aleæto. SCHOL.

733 STYGIAEQUE] Male Pulm. unus, Regius prim. & Hulst. a m. sec. habent *Stygiosque*. Sexum enim non mutaret Erichtho, sed ostenderet, illas Furias tantum esse canes Jovis Strygii, & sic destitueret, ut ad inferos redire non possent. per Canes enim intelligendas esse ipsas Furias, multis docet Servius ad Aen. 111, 209. vi. 257. & hic Comment. Neque enim huc trahi potest, ut *Stygias* probetur, quod sint *ἀργυροδάκτυλαι*, de qua re vide ad L. 11, 80.

734 PER FUNERA, CUSTOS E.] Mscr. *cunctis*; non male. BERSM. *Cunctis* etiam Pulm. unus, & Voss. sec. *cunctos* Marpurg. Non temere mutem. sed male distinxerunt multi Editores. *Sequar cunctos* jungenda sunt, notantque haec verba idem, quod apud Terentium *insensus servas*, & similia apud alios.

736 ALIO] Haec omnia ad Magarum peritiam pertinent. Luna in coelo, Diana in terris, Hecate apud inferos est. *Pallenti*, i. quali forma apud inferos es. SCHOL. Vide Lutat. ad Statii Theb. 1v, 430.

- - inque novas melior redit ora Dianae.

740 CONTINEANT] Servius ad Virgil. L. 1. Georg. 39. *Nec repetita sequi* &c. hunc locum explicans citat *detineant*, atque ita legi vult Ill. Heinsius ad Claudian. L. 1. R. Proserp. vs. 122. procul dubio auctoritate Servii; nam nullum vidi codicem manu, vel typis expressum, qui *detineant* exhibet. Quare recipere in textum non ausus fui: licet multo sit rectius. *Desinere* est volentem aliquem, & illecebris demulsum apud se tenere: ut patet innumeris exemplis. En lector pauca. Ovidius Epist. Her. 1v, 110.

Illum Pirithoi detinet ora sui.

Art. Am. 111, 649.

*Nec male deliciis otiosum conscia tardis
Detinet, & longa jungitur ipsa mora.*

Sabin. Epist. 1.

Detinuit patrio litore vela furor.

Martial. L. xiv, 164.

Quae duxit silvas, detinuitque seras.

Seneca de Brev. Vitae c. 13. *Est tamen quae nos speciosa rerum vanitate detineat.* Sueton. Aug. c. 98. *Tiberium diu secreto sermone detinuit.*

740 HENNAEA] Hennaeam (*Eibneam* Voss. pr.) appellat Proserpinam, quae in Siciliae regione, ubi Henna (*Eibna* idem) est, à dite (*Plutone* idem) rapta est. SCHOL. Mscr. tria *Eibnea*: depravate. Ennaea Proserpina est, ab Enna Siciliae oppido, ubi rapta est à Plutone. Cic. Verr. BERSM. *Ennaea* primus recte dedit Sulpitius: antea erat *Aetnea*, uti est in plerisque etiam meis MSS. vel *Eibnea*, *Hecnea*, *Enthava*. *Aetnata* vulgo quoque editur apud Servium. sed male *Hennaea* clare exhibet optimus Regius primus, ut rescripti cum N. Heinso ad dict. Claudiani locum, & Ovid. Metam. v, 385. Adde Drakenb. ad Sil. 1, 93. repugnantibus licet Dempstero ad Rosin. p. m. 142. & Barthio ad Stat. L. 1v. Theb. 124. in Livii Lib. xxiv, 37. &c. in MSS. Vossianis *Henna*, non *Enna*.

740 DAPES] Mala punica accipimus. quae jejuna assumptis dicitur, ut desiderium matris amitteret. *Contagia* stupri. SCHOL. Ita haec capiunt plerique interpretes cum Servio. Alii tamen *dapes* intelligunt viles cibos, seu *ἐσθῆς βρώματα*, & *contagia* de malis punicis sumunt. Sed accedo priori sententiae. nam eam obetum malorum punicorum Ceres non noluit revocare, sed factorum lege non potuit. quamquam *noluerit* aliter exponit Scholiastes.

741 QUAE TE] Voss. pr. & quae. scribe te quae. quo ordine scribi hic mavult etiam Doct. Wasse.

741

Regem ^a noctis ^b ames, quae te contagia passam
 Noluerit revocare Ceres. tibi, pessime mundi
 Arbiter, inmittam ruptis Titana cavernis,
 Et subito feriêre die. Paretis? an ille
 745 ^c Compellendus erit, quo numquam terra vocato
 Non concussa ^d tremit; qui Gorgona ^e cernit ^f apertam,

Verberi-

VARIAS LECTIOES.

^a mortis V. 1. ^b amas V. 1. Marp. ^c compellendus V. 2. H. Marp. ^d tremis V. 1. ^e crevis B. 1.
^f apertum H.

741 CONTAGIA] Contagia ciborum infernalium. GROT. Ed. pr. Contagia ciborum infernalium, malorum scilicet Punicorum acinos. Apollodorus lib. 1. Ovid. Met. v. & Fast. iv. Serv. ad 1. Georg. ubi hoc Lucani loco utitur. IDEM. Ed. tert.

742 NOLUERIT] Et hoc indignata dicit, quod noluerit revocare; cum omnes sciant, illam invitam siliam reliquisse; sive hoc magae sciunt, quod nos ignoramus. SCHOL.

743 ARBITER] Iudex Pluto. *Titana*, quod Pluto, Deus tenebrarum, diem lucemque formidat. ut Virgilius. (VIII, 246.)

- - - *trapidant inmisso lumine Manes.*

IDEM. Male haec Hortensius, aliique capiunt de Gigantibus, seu Titanibus, Plutonem extracturis. Minatur Erichtho, se solis radios ei inmissurum, cavernis terrae ruptis, quod non est mutandum, Vide vs. 647. Ovid. L. II. Metam. 260.

*Diffilit omne solum, penetratque in Tartara rimis.
 Lumen, & infernum terret cum conjuge Regem.*

Silius L. v, 615.

*Immisit penitus convulsis ima cavernis
 Diffiliens tellus, nec parvos rumpit hiatus,
 Atque umbras late Stygias immensa vorago
 Fauces ostendit patulis; manosque profundi
 Antiquum expavere dæm.*

111, 118.

- - - *aperis telluris hiatus;*

Interdumque novo perturbat lumine manes.

ad quae loca adeantur virorum doctorum commentarii, si cui lubet. Diutius in re nota immorari, foret putidum.

743 RUPTIS] *Miser. tutis.* fortasse *totis.* BERSM.

744 PARETIS] Sic quaerit, ut cogat. *ille*, Deus major, quem magae noscunt. SCHOL.

744 ILLE] Daemogorgonem significat. Multi dicunt, per hunc Daemogorgonem intelligi animam mundanam, quae vegetat omnia, quae omnibus naturis proposita est, de cujus semine firmamentum, Solem, & Lunam, & Stellae natas

esse dicebant. Et hoc secundum Servium, sed secundum Theocleten, philosophi dicunt, Daemogorgonem esse rerum omnium, & deorum principem, genitorem terrae, Herebi, & Parcarum, & *daemur*, quod est sapiens, quia intelligentiam maximam rerum omnium habeat. OMNIB. Haec ille. Quibus similia fere sunt, quae Lactantius Grammaticus in quartum Statii, super versu:

Et triplicis mundi summum, quem scire nefas est,
 &c. tradidit, qui, *Deum*, inquit, summum Daemogorgonem dicit, cujus nomen scire non licet. Insuper autem philosophorum magnorum per se etiam confirmant, revera esse praeter hos deos cognitos, qui coluntur in templis, alium principem, & maxime deum caeterorum numinum ordinatorem, de cujus genere sint soli Sol, atque Luna: Caeteri vero, qui circumscribuntur, astra nominari, quae ejus clarescunt spiritu, maximis in hoc autoribus, Pythagora, & Platone, & ipso Tagete convenientibus &c. Atque hanc Lactanti expositionem etiam Boecatus secutus est, qui principem, ac summum deorum gentilium Daemogorgonem facit, eumque deum terribilem interpretatur, quod nomen & de deo vero, inquit idem, legitur, ubi dicitur: *Sanctum & terribile nomen ejus.* Sed alii contra Daemogorgonis nomen, ut fictitium, ac vanum rejiciunt, & pro eo Demiurgi vocem restituendam contendunt, quod hoc perissimum nomine summum, ac primum deum, creatorem omnium, Plato, atque alii quidam appellarent. Quod quidem, ut ipse in medio relinquo, ita illud rursum exillimo, utrunque poetam, & Statium, & hic Lucanum, ad consuetudinem, & morem Magorum respexisse, ut qui inter caetera deorum nomina, quibus exorcismos suos conficiunt, arcanum atque ineffabile illud summi, atque potentissimi dei, quoties ad extremum ventum esset, & cum idem summam necessitatem spiritibus, atque umbris sciendis adhibere vellent, tum demum citare solebant. Sive hoc aliud, atque diversum aliquid, sive idem cum Tetragrammato illo censendum, quod ne hodie quidem Judaei suis literis, suaque voce enunciant.

Rr r

In

Verberibusque suis trepidam ^a castigat Erinny;
^b Indespecta ^c tenet ^d vobis qui Tartara; cuius
 Vos estis superi; ^e Strygias qui pejerat ^f undas?

- 750 Protinus adstrictus caluit cruor, atraque fovit
 Vulnere, & in ^g venas, extremaque membra cucurrit.
^h Percussae ⁱ gelido trepidant sub pectore, fibrae;
 Et nova ^k desuetis ^l subrepens vita medullis,
 Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus:
 755 Tenduntur nervi: nec se tellure cadaver
 Paullatim per membra levat; ^m terraque repulsum ⁿ est,
^o Erectumque ^p semel. ^q distento lumina rictu
 Nudantur. nondum facies viventis in ^r illo,

Jam mo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a castigat W. ^b inspectata P. 1. V. 1. W. pro var. lect. ^c manet V. 1. ^d nobis V. 1. ^e & S. V. 1. ^f umbras W. ^g venis Ox. pr. a. m. pr. ^h percusso R. 2. ⁱ gelidae R. 2. ^j tepido B. 1. ^k desuetis V. A. desunctis H. ^l subrepis B. 1. R. pr. ^m terraeque V. 1. MS. Cantab. ⁿ deest B. 1 V. 2. A. ^o Ereptumque B. 1. p. simul Grot. &c. ^q distincto M. distentum Ed. Hort. ^r illo est O. 1.

In hoc enim nomine cum Magi, tum alii summam vim, summamque potentiam inesse arbitrati sunt. Eoque & Schem Hamphoras idem appellarunt, quod ejus explicatione mira, atque incredibilia effici posse creditum sit. Sed haec haetenus. MICYLL. Papinius:

Scimus enim & quicquid dici noscique timetis.

Et quae sequuntur lib. iv. Thebaidos, ubi similis *μαρμαίρεα* describitur. ad quem locum videndus Scholiastes vetus. GROT. Videndus Franc. Fernandus de Cordoua c. 25. Didascal. Multipl. p. 249. BROUKHUS. Lutatii verba ad vs. 515. paullo aliter se habent, ac à Micyllo adducuntur. Mutare tamen in Micylli verbis nihil volui.

746 CONCUSSA] *Excussa* est in quatuor Pulm. duobus Berfm. & meis quatuor, ac in Witt. pro var. lect. uti & in Edd. primis, Sulpit. Paris. Collin. pr. & Pulm. Legit etiam *excussa* Scholiastes dicens. *Ordo. quo vocato terra excussa numquam non tremis.* seq. versu Erinny Graeca terminatione rescripti cum Voss. tribus optimis, & Regio primo, ac Edd. Rom. Parm. non *Erinny*.

746 GORGONA] Quam alii Dii non viderunt. Hic ergo plus potest. *Aperiam*, in conspectu suo oppositam, & prodiram. SCHOL. Hoc est, qui omnia ea, quae ceteri metuunt, vel quibus aii coercerentur, potentia sua superat, atque contemnit, nullis videlicet legibus astrictus, nulli aliorum juri subiectus. Ceterum Omnibonus *Gorgona* hoc loco Metaphorice exponit, divinitatem oblitescen-

dam. Et quod hic Daemogorgon (sive quocunque nomine is deus appellandus) Gorgora cernit apertam, significare ait, manifestum ei esse divinitatis stuporem. Nam nullum alium esse, qui divinitatem comprehendere possit, praeter deum, qui illam intelligit. Sed de hac explicatione a'li viderint. MICYLL.

747 SUTS] Ipsius Erinny; quibus castigare ipsa consuevit, his caeditur. SCHOL.

748 INDESPECTA] i. e. ignota. qui in his locis regnat, quae nec vos despiciere valeatis. Vult ergo, ipsum esse sub inferis. Nam hoc exponit; *cu- jus vos estis superi.* IDEM. Vide ad Claudian. 11. in Rufin. in fine.

Infra Titanum tenebras, infraque recessus Tartareos.

Adde Serv. ad Aeneid. vi, 135.

749 PEJERAT] Hic autem *pejerat*; quia omnibus potior est, & non timet Stryga, ut alii Dii. SCHOL.

754 PALPITAT] Et nominativus potest accipi singularis. *Omnis hic artus palpitat.* & accusativus pluralis. *palpitat omnes artus.* IDEM. Omnes exhibent etiam VV. LL. Steph. sed male. *omnis* in sing. dixit, ut facpius. V. ad L. 111, 670. &c. Neutrum est *palpitare*. Consulte Heinl. ad Ovid. Metam. v, 40. Cicero. *Cor palpitat.* Quintil. Decl. 1v. *palpitansibus adhuc cadaveribus.*

757 SEMEL] Non recte ex variis lect. Steph. duobus Berfm. & Pulm. MSS. Grotius in textum rece-

- Jam morientis erat. remanet pallorque * rigorque;
 760 Et stupet inlatus mundo. sed murmure nullo
 Ora ^b adstricta sonant. vox illi, linguaque tantum
 Responsura datur. dic, inquit Thessala, magna,
 * Quod jubeo, mercede ^d mihi: nam vera locutum
 Inmunem toto mundi praestabimus aevo
 765 Artibus Haemoniis: tali tua membra sepulcro,
 Talibus exuram Stygio cum carmine silvis,
 Ut nullos cantata magos exaudiat umbra.
 Sit tanti, vixisse iterum: nec verba, nec * herbae
 Audebunt longae ^f somnum tibi solvere Lethes,
 770 A me morte data. tripodas, vatesque deorum

Sors ob-

VARIAE LECTIONES.

a *vigorque* MSS. qdd. V. Drak. ad Sil. vi, 271. b *stricta* B. i. V. x. c *quae* H. d *tibi* O. L. e *herba* W. f *senium* VV. LL. Steph.

receperat *simul*: licet id habeant quoque quatuor Vossiani, & Edd. Sulpit. Ascens. Micylli, & Hortens. Ceteri omnes *semel*, cum Servio ad Aeneid. iv, 253. quod reposui. *semel* i. uno inpetu. Vide ad L. 111, 296.

Acciperat felix ne non semel omnia Caesar.

757 RICTU] Oris contractio, quae in mortuo erat recepta vita, distenditur. Oris ductio *riktus* dicitur. SCHOL. Aperto ore aperiuntur oculi. Forte legendum *nictu*, quod oculis est accommodatius. BERSM. Non possum accedere Bersmanno, *nictu* legenti, qua voce quidem, ut testatur Festus in *Nictare*, usus est Caecilius,

Hunc tremulis palpebris percussere nictu.

Sed quid hoc ad oculorum distentionem, & separationem palpebrarum, quam innuit auctor, pertinet? Quare putem potius, à Lucano *riktum* *καταρριξίς* ab ore ad oculos translatum esse.

759 JAM MORIENTIS ERAT] Ita legendum ex Msc. opposita sunt *nondum* & *jam*. GROT. Bene revocavit Grotius *jam*: ut habent editi primi, & MSS. longe plurimi, optimique. *Sed* scribunt Sulpit. Alc. Mic. Hort. Gryph. & Bersm. cum MS. uno Pulm. Bersm. & meis quatuor. contra Lucani stylum, qui plerumque omittit *sed*; ut vidimus ad L. 11, 86. v. 610. Facies jam similis erat faciei illius, qui morti proximus est. Non itaque cum Farnabio mutandum est in *nec*.

759 REMANET] Non enim interna vita remanebat. SCHOL.

762 RESPONSURA] Ut nihil ipsa prior loqueretur, nisi Erichtho tacita ante quaesisset. IDEM.

764 IMMUNEM ARTIBUS] Nam hanc mercedem promittit, fore, ut, si vera dixerit, illi tale bustum ex talibus lignis construat, adhibitis etiam suis carminibus, quo à nulla umquam maga umbra possit inquietari. SCHOL. Huc facit Servii nota. *Mythicum est, dicitur enim bis eandem umbram evocari non licere*, ad Virgilii L. iv. Georg. 502.

nec portitor Orci

Amplius objectam passus transire paludem.

Adde illic Cerdam.

767 CANTATA] Msc. *cunctata*: corrupte. Incantata nullis obsequatur incantationibus. BERSMANN.

768 SIT TANTI] i. e. in hoc tibi proderit, quod iterum revixisti; ut aeterna manens quietem, & otium consequaris. *Lethes* & *Aidne*. SCHOL.

770 TRIPODAS VATESQUE DEORUM SORS OBSCURA TENET] Doctiss. C. Barthius ad Statii Theb. L. iv. 409. ex suo Cod. legit *fortesque*, putatque, manifestam esse adulationem vocum *fortes*, *sors*, *mortis*, *fortis*. Non puto. ultima certe adludio, si captasset volens Lucanus, inepta foret; nec cuiquam sano adparebit. Sed praeterea non placet ejus mutatio. Ut nunc se habent vulgo verba, dicit auctor. Obscura oracula, & vaticinia inesse tripodin & vatium pectoribus, qui diis supers (quos *umbris*, & *mortis* opponit, ut vi. 433.) operantur, & consecrati sunt; quoniam numquam certa, sed semper obscura, & multis ambagibus involuta dant responsa. *tenet vates* i. e. insidet, & habet pectus vatium spiritu humano expulso, ut alibi loquitur Lucanus, & poetae passim. Ita opti-

R r 2

me

Sors obscura ^a decet. certus discedat, ^b ab umbris
 Quisquis vera petit, ^c duraeque oracula ^d Mortis
 Fortis adit. ^e ne parce, precor. da nomina rebus,
 Da loca, da vocem, qua mecum fata ^f loquantur.

- 775 Addidit & carmen, quo, quidquid consulit umbram,
 Scire dedit. Moestum fletu manante cadaver,
 Tristia non equidem Parcarum stamina, dixit,
^g Adspexi, ^h tacitae revocatus ab aggere ripae:
 Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
 780 Effera Romanos agitat discordia ⁱ manes,
 Inpiaque infernam ruperunt ^k arma quietem.
 Elyfias alii sedes, ac Tartara moesta

Diversi

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tenet & discedit vulgo: ^b ad umbras V. 1. ^c duraeque B. 1. ^d vitas M. ^e nec V. 2. R. pr. non W. a m. pr. ^f loquentur H. ^g respexi vulgo. ^h tacitus M. tacite Hort. M. Par. 1512. ⁱ fratres M. a m. pr. ^k secula pacem B. 1.

me vulgata verba exponi possent. Sed pro *tenet* meliorem dant nobis lectionem MSS. duo Pulm. Vossiani prim. & secund. Regius prim. & Wittian. *decet*. & pro *discedit*, *discedas* habent quinque Pulm. variae L.L. Steph. tres Berfm. Cantabr. & duodecim mei cum Edd. Sulpitio prioribus, Aldin. & Collin. *descendes* Barth. *descendas* Voss quint. Sed unice verum est *decet* & *discedat*: ut edendum curavi. Hoc sensu. Tu, o Juvenis, dic nobis verum, nomine, locoque additis, sine ullo involucto. Tripodes, & Pythiae obscura respondeant. Hos decet eo more loqui, sed umbra simplicissime verum dicat, ut consultor, qui tam fortis est, ut oracula durae mortis adire audeat, certus discedat. Ex nostro Statius sua adumbravit citato loco, cum quo conter nostri verba quoque a vs. 425. usque ad 435.

Ille Deos non larga caede juvenum etc.
Tam positus duras quam mortis limine manes
Elicitos patuisse refert.

771 OBSCURA] Vix intelligenda responsa. praefert autem manes superis in dandis responsis. SCHOL.

775 CARMEN] Ut divinum spiritum umbra conciperet. Maga enim carmine suo facit, ut sciat umbra, quod haec posset videre. IDEM. Mutavi distinctionem, quae vulgo male jungebat *umbram scire dedit*. Cum ne essario jungenda sint *consulit umbram*; vel Latine si loqueretur, debuisset dixisse Lucanus *umbras*, ut bene scribit Lib. 1. 448. 1v, 806. &c.

776 MOESTUM] Quia Pompejanus fuit. Ideo

flevit, vel quia revocatus à Maga. SCHOL.

778 RESPEXI] Micr. quatuor *adspexi*. Negat, se in Parcarum fuisse concilio, revocatum inde, ubi umbrarum sunt silentia. BERSM. Cur mutarint *adspexi*, in *respexi* non video causam. Habent *adspexi* Pulm. Steph. & mei tredecim cum Edd. Rom. Parm. Sulpit. Afsens. Par. Mic. Hortens., aliisque.

778 TACITAE REV] A ripa fluminis Acherontei. Verum hoc *tacitae*, si ad ripam referas, ubi umbrarum silentia sunt, vel si *tacite* scribatur, ut referatur, ad *revocatus*, ut *tacite revocatus dicatur*: vel ut per hypallagen sit dictum. HORTENS.

780 EFFERA] Desideratur verbum aliquod, aut *haec sunt*, aut *dicam*, aut quid simile. Mirum vero, commentatores ne uno quidem verbo ejus rei meminisse. GLAREAN. De hac Ellipsi consule J. Perizon. ad Sancti Minerv. p. 662. & alibi. Vel ita intellige. Non vidi stamina Parcarum, sed, quod tamen scio, effera agitat discordia manes, vel simili quodam modo.

780 ROMANOS] Romanorum ducum umbras dicit, qui ante perierant. SCHOL.

781 INFERNAM] i. e. quietem, quae est apud inferos, qua fruuntur inferi. Bono, & efficaci sensu, *infernum nefas* VII, 170. Non spernenda tamen est omnino lectio, quam exhibent VV. LL. Steph. tres Pulm. tres Berfm. Voss. pr. sec. quint. Marp. & alii ab Ill. Heinsio consulti *aeternam*, ab omni aevo non abruptam, nec rumpendam, nisi inopia arma civilia rupissent. Inferos perpetuo quiescere passim dici à Graecis & Latinis, notum est.

- Diversi liquere duces: * quid fata pararent,
 Hi fecere palam. tristis felicibus umbris
 785 Vultus erat. ^b vidi Decios, natumque, patremque,
^c Lustrales ^d bellis animas, silentemque Camillum,
 Et Curios; Sullam de te, Fortuna, querentem.
 Deplorat Libycis perituram Scipio terris
 Infauftam subolem. major Karthaginis hostis,
 790 Non servituri moeret Cato fata nepotis.
 Solum te, Consul, depulsis, prime, tyrannis,
 Brute, pias inter gaudentem vidimus umbras.
 Abruptis Catilina minax, fractisque catenis
^e Exsultat, Marique truces, nudique Cethegi.

795 Vidi

VARIAE LECTIONES.

a quod M. b Decios v. Marp. c instabiles B. I. d an. bel. R. pr. H. A. e exsultans V. I.

e3. Hinc saepe in inscriptionibus sepulcralibus P. M. ET. QUIETI. AETERNAE. Lib. IX, 671.

*Quam sopor, aeternam tracturus morte quietem,
 Obruit haud totam.*

Infernus autem, & *aeternus* alibi quoque variantur. Vide Lucret. I, 996. Drakenb. ad Silium III, 36.

781 RUPERUNT] VV. LL. Steph. Pulin. duo & Voss. pr. sec. quint. Wittian. a m. pr. Marp. Hulst. & duo Cantabr. MSS. scribunt *rapuerunt*. Non male. L. IX, 1100.

*Lacta dies rapta est populis: concordia mundo
 Nostra perit.*

Sed & *rumpere* omnino probum est. Crebro dicitur *rumpere seminum*, *silentium*, & similia. noster quoque L. I, 239.

*Rupta quies populis stratisque excita juvenus
 Deripiunt &c.*

783 LIQUERE] Cedunt, inquit, umbrae fedilibus suis, quia post civile bellum noxia illuc turba ventura est. SCHOL.

784 HI] Duces, qui apud inferos sunt constituti. IDEM.

784 TRISTIS] Hinc illud Papinii.

Moerent Argolici dejecto lumine manes,

& quae sequuntur. GROT. Ed. tert.

785 DECIOS] Qui se pro exercitu devoverunt. *Lustrales*. i. illustres, devotas, expiatorias h. e. per quorum mortem lustratus sit exercitus. SCHOL. Minus bene in Voss. pr. *Quia animas suas expiaverunt tradendo eas pro salute reipublicae*. De Decis vide ad Lib. II, 308. ubi male in Scholia-

stae verbis pro *Samnitico* legitur *Saguntino*; quod tum monere oblitus fui.

786 CAMILLUM] Ille est Camillus, qui Romana signa à Gallis revocavit, de quo Virgilias.

- - - referentem signa Camillum.

SCHOL.

787 SULLAM] Cum tanta ei praestiteris, ut Felix Sulla diceretur, ideo queritur, (*querentem* dicit Voss. sec.) quia filius eius Sulla Faustus periturus est in parte Pompeji. SCHOL. Nunc primum post mortem, qui in vita fortunam adeo obsequentem habuit, ut Felix ideo diceretur. Queritur autem Sulla ob prostratas partes patricias, quas ipse foverat. GROT. Ed. pr. Simile est illud Taciti: *Curam victor Sulla suscepit: neque tamen dedicavit.* (de Capitolio sermo est) *id solum felicitati ejus negatum.* IDEM. Ed. tert.

788 DEPLORAT SCIPIO] Scipionem Aemilianum exponit Sulpitius, qui non fuit maior hostis Carthaginis: cum P. Cornelius Scipio secundo bello Punico, qui Annibalem vicit, major, sive superior fuerit, sed ad neutrum referendum, illud *major*. Adscribam Glareani verba, (nam idem Sulpitius hunc Scipionem, qui bello Civili in Africa perit, generum Pompeji vocat) oppido inconsiderate, inquit. Hic enim Scipio Metellus Cn. Pompeji non gener, sed fover fuit: quippe ejus filia Cornelia, de qua ad finem prioris libri, Pompejo, post Juliam mortuam, nupta fuit. Nec de gente (puto) Cornelia, sed Caecilia adoptatus forte, in Corneliā, ut posterior Scipio ex Aemilia, in eandem Corneliā. Quod si etiam de Cornelia fuisset gente, non tamen à Scipione

R r 3

Aemu-

- 795 Vidi ego lactantes, popularia nomina, Drufos;
 Legibus inmodicos, ^a ausolque ingentia Gracchos.
^b Aeternis Chalybum nodis, & carcere Ditis
 Constrictae plaulère manus: campolque piorum
^c Poscit turba nocens. ^d regni possessor inertis
 800 ^e Pallentes aperit sedes, abruptaque laxa
 Asperat, & durum vinclis adamantina, paratque
 Poenam victori. refer haec solatia tecum,
 O juvenis, placido Manes, patremque, domumque,
 Exspectare sinu, regnique in parte serena
 805 Pompejo servare locum. ^f nec gloria parvae

Sollici-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ausos M. A. R. 1. ^b alternis MSS. qdd. V. Drak. ad Sil. xv, 229. ^c noscit B. 1. ^d Erabi R. 1. ^e pal-
 lentis R. pr. W. ^f ne V. 1. Marp. W. a m. sec.

Aemiliano, quippe cujus nulla proles legitur. Cae-
 terum secundo deinde versu distinguendum, post
 verbum *jobolem*. Et *major Carthaginis hostis*, re-
 ferendum ad Catonem Censorium, qui utique ma-
 jor hostis fuit utroque Africano. Major enim tri-
 butariam duntaxat fecerat. Sequens arbitrium Se-
 natui obtulit, de delenda Carthagine. Cato vero
 sic recens ex Africa allata, & oratione bene lon-
 ga, ut ea urbs deleteretur, evicit. Haec GLAR.
 Itaque sic digeri potest constructio: *major Cato*,
hostis Carthaginensium, *desert fata Catonis minoris*
Uticensis. HORTENS.

789 SUBOLEM] Scipio enim in Africa periit,
 qui fuit ex familia Scipionis Africani. SCHOL.

789 MAJOR] *Et major*, Msc. major autem non
 ad Scipionem Africanum majorem, sed ad Cato-
 nem majorem h. e. Censorium pertinere vide-
 tur. Nam in Msc. post *jobolem* ponitur *ut dicitur*.
 BERSM.

789 HOSTIS] Censorius Cato, quia hic consi-
 lium dedit, ut Carthago destrueretur. SCHOL.

790 NEPOTIS] i. Catonis, qui se apud Uticam
 occidit. Ideo *non servituri* dicit. IDEM.

792 BRUTE] Hoc est, qui Tarquinius eiecit,
 & primus Consul est factus, merito gaudens visa
 est, quia Brutus, qui de familia ejus, occisurus
 est Caesarem. IDEM.

793 ABRUPTIS] Hi gaudent, quia & ipsi fue-
 runt seditiosi, & contra rempublicam. IDEM.

794 NUDI] Extorso enim brachio fuit Cethe-
 gus, ut ipse alibi ait.

Exfertique manus vesana Cethegi.
 IDEM.

795 POPULARIA] Quia & hi seditiosi fuerunt.

SCHOL. V. Hortens.

796 INMODICOS] Inmoderatos, qui plurimas le-
 ges promulgassent. IDEM. V. Cl. Burm. ad Val.
 Flacc. v, 598.

- - - *dictis stupet hospes acerbis*
Inmodicum.

796 AUSOSQUE INGENTIA] Sic & de Gracchiis
 Sallustius. *Et sane Gracchis cupidine victoriae baud*
fatis moderatus fuit animus. SCHOL.

797 AETERNIS CHALYBUM NODIS] *Aeterni*
Chalybis est in duobus Pulm. Regio primo, Am-
 stel. Vossianis sec. quint. & primo a m. pr. in Berlm.
 uno & Voss. texto *aeternis chalybis*. Error libra-
 riorum inde natus, quod hanc vocem pro ferro
 sumebant, adeoque in singulari, non in plurali ef-
 ferendum existimabant. Sed *Chalybum nodi* sunt
 vincula ferrea, qualia conficiunt Chalybes, seu fa-
 bri ferrarii. Catullus in Coma Berenices.

Quid faciant crines cum ferro talia cedant?

Juppiter, ut Chalybôn omne genus pereat.

ubi vide Vossium. in quibusdam editis per m-
 jusculam quoque litteram C expressa jam est
Chalybum vox.

799 POSCIT TURBA] Quia nocentiores ad Tar-
 tara sunt post bella venturi. His ergo dat locum.
 SCHOL.

800 APERIT] Pandit, & efficit ampliores, ut
 capere possint venientium noxiorum multitudi-
 nem. IDEM. L. III, 17. *Laxantur Tartara.*

803 PLACIDO] Hoc est. Scias, Pompejum poe-
 nas non esse passurum apud inferos. Pro eo e-
 nim, quod vincitur, innocens aestimatur (*exist.*
 V. pr.) SCHOL.

805

Sollicitet vitae: veniet, quae misceat omnes
Hora duces. properate mori, magnoque superbi,
Quamvis è parvis, animo descendite, bustis,
Et Romanorum manes calcate Deorum.

- 810 Quem ^b tumulum Nili, quem Tiberidis ^c adluat unda,
Quaeritur, & ducibus tantum de funere pugna est.
Tu fatum ne quaere tuum cognoscere: ^d Parcae,
Me reticente, dabunt: tibi certior omnia Vates,
Ipse canet ^e Siculo genitor Pompejus in arvis:
815 ^f Ille quoque incertus, ^g quo te vocet, unde repellat,
^h Quas jubeat vitare plagas, quae sidera mundi.

Europam

VARIAR LECTIONES.

^a omnis MSS. 3. Edd. Ven. Br. Med. ^b tumulus R. pr. ^c abluit B 1. V. 1. H. vulgo adluat. ^d Parca dabit V. 1. ^e gen. sic. Edd. qdd. ^f ipse R. pr. Edd. Asc. Vers. Nic. Hort. ^g qua Ed. Ascens. ^h versus hic deest in Boh.

805 SERVARE] Ipsos Manes locum servare Pompejo in campis Elysiis. SCHOL.

805 POMPEJO] Pompeji Oxon. primus, Regius primus, Voss. quart. Pompejis Voss. secund. quod verum puto. Dixit enim patremque domumque. s. absorptum a seq. voce fecit Pompejs: unde, ut sensus constaret, scriptum Pompejo.

806 SOLLICITET VITAE] Hoc est, nec Caesaris gloria angat eum, quia non multo tempore permanebit: Veniet hora, quum occidet & Caesar. SCHOL. Noli exultare te brevi vita. SULPIT. Rectius Omnibonus, qui ita exponit: Nec gloria parvas Sollicitet vitae, hoc est, Ne doleas, quod post vos victurus sit Caesar: nam paulo post etiam victores morientur. MICYLL.

807 MAGNOQUE] Ordo, & magno animo superbi descendite. Parvis bustis ideo, quia non sunt honeste sepulti Pompejus, & filius ejus. SCHOL.

809 DEORUM] Hoc propter Caesarem est dictum, qui occisus, relatus est in numerum deorum. IDEM.

810 NILI] Quaeritur, inquit, quem tumulum Nili unda adluat. Pompejum dicit, cujus corpus juxta Nilum est obrutum. SCHOL.

810 TIBRIDIS] Caesarem dicit, qui discriptus à Bruto, & Cassio missus est in Tiberim. IDEM. Fuerat animus conjuratis corpus occisi in Tiberim trahere, sed metu Antonii desisterunt, teste Suetonio c. 82. Dicit tantum Luranus: quis in Aegypto, quis Romae periturus sit.

810 ABLUAT] Alluat unda MS. P. rectius. GROTF. Gronii correctionem, quam in textum recepi, confirmant Voss. pr. & sec. adluat. Quae-

ritur, cujus tumulus futurus sit ad Nilum, & cujus ad Tiberim. Saepissime adluere in ablueri corruptum esse docuerunt viri docti. vide ad L. 111, 302.

Multifidi Peneus unum caput adluit Histri.

Gronov. ad Senec. Herc. Fur. 886.

Quodcumque adluitur solum
Longo Teuthos ambitu.

In Livii MSS. Voss. saepe. ut L. xxvi, 44. xxx, 35. Valer. Flacc. ex emendatione Carionis, L. iv, 132.

Sanguineo terras pater adluit aestu.

Sidon. Apollin. Carm. vii, 324.

Bructerus ulvosa quem vel Nicer adluit unda.

male Sirmendus abluit. Ut hic tumulus adluitur, sic Plinius L. 11. Epist. 17. Triclinium fractus jam & novissimis fluctibus leviter adluitur. Dein malum cum amico meo, & MSS. quibusdam ita distinguere.

- - ne quaere tuum: cognoscere Parcae,
Me reticente, dabunt.

quamvis & vulgata interpunctio idoneum sensum habeat.

811 DE FUNERE] Quis subito moriatur, unde contendunt. nam uterque morituri sunt. SCHOL.

814 SICULIS] In Sicilia enim hic somniaturus est, patrem suum Pompejum ad se venientem, & suadentem sibi, ut fugiat inde fatum, quod sibi immineat. SCHOL. Fictio haec tantum poetica est. nam non usquam tale somnium contigisse Sexto legitur. Vide Comm.

814 ARVIS] Oris MS. P. quod rectum puto.
undis

Europam miseri. ^a Libyamque, Asiamque timete:
^b Distribuit tumulos vestris Fortuna triumphis.
 O miseranda domus, toto ^c nihil orbe videbis
 820 Tutius Emathia. ^d Sic postquam fata peregit;
 Stat vultu moestus tacito, mortemque ^e reposcit.
^f Carminibus magicis opus est, herbisque, cadaver
 Ut cadat, & nequeunt animam sibi ^g reddere fata,

Consumto

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Libyen Edd. Sulp. Asc. Mic. Hort. ^b distribuit P. 2. B. 1. W. H. V. 1. Marp. A. M. & Edd. qdd. ^c nil B. 1. M. Edd. pleraeque. ^d sua V. 1. postq. sic H. postquam deest in V. 1. ^e poposcit A. ^f carminibusque opus est mag. H. ^g mittere O. 1.

undis habebat M. S. R. A. GROT. Variant in his vocibus sollemni permutatione MSS. libri. *Oris* est quoque in variis LL. Steph. uno Pulm. Regio pr. meo, Oxon. sec. a m. sec. & Edd. Sulpit. A. c. Mic. Hortens. aliisque. *Undis* Marp. & Voss. prim. pro var. lect. *Oris* certe, vel *undis* scribendum puto. nam licet sciam, non raro ab auctoribus dici gestum quid esse in regione, pro circa regionem, ut in *Sicilia*, *Numantia*, & de quibus alibi monui: non tamen omnia eo trahi debent. Respicit auctor historiam in Siculo mari gestam: in quo Sextus Pompejus & adjacentibus Siciliae oris, finitimisque locis piraticam exercuerat; verum ductu Agrippae ad Pachyni promontorium navali proelio victus, & omnibus paene navibus exutus Asiam fuga petiit, & iussu M. Antonii Miletii interemptus est, ut hic bene monet Micellus; & vide, quos laudat Hesselius ad Vibium Seq. *Pachynos* (sic lege, non *Pachyfos*; tam enim *Pachynos*, quam *Pachynum* dicitur) *Siciliae*, ubi *Sext. Pompejus Juvenis interfectus est*. Hic fluvium vocat, qui est mons, & promontorium; & *interfectum* dicit, ubi penitus devictus est. Utriusque erroris auctor est Lucanus male intellectus, quem passim sequitur Vibius Lib. VII. in f.

Hesperiae clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas pueros secere Philoppos.

quo loco male etiam in MSS. nonnullis *ora*. unus Berlm. hic *armis*.

816 PLAGAS] Et hoc propter fugam Sexti, qui primum quidem ad Mundam cum fratre Cneo victus à Caesare, occiso ibidem fratre profugit, ac latuit. Mox Caesare à conjuratis interfecto, circa Siciliam collecta magna etiam servorum manu piraticam exercuit. Ubi postea imperante Augusto ab Agrippa navali pugna superatus, ac profligatus, Mitylenas se contulit. Inde rursus classe in Pontum delatus, & oppidis ibidem aliquot captis, tandem à suis proditus, in deditionem Antoniano-

rum venit, à quibus captus, & abductus, postremo Miletii ab Amynta, uno ex ducibus Antonii, occisus est. Historiam tractat Appianus libro v. MICYLL.

816 SIDERA MUNDI] Doctiss. T. Faber ad Lucret. L. 1. VI. 21. ex MS. legit *secula* i. e. partes, vel species mundi ex Lucretiano stilo. non persuadet. licet *secula* etiam habeat Voss. sextus. Vulgata lectio poetica plane, & elegans est, sed & notissima. *Alio sub sidere* L. 11, 294. L. VII, 189.

Sub quorumque die, quocumque est sidere mundi,
 Martialis v,

Pompejos juvenes Asia atque Europa: sed ipsum
Terra secit Libyae, si tamen ulla regis.

Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
Uno non poterat tanta ruina loco.

Petronius:

Et quasi non posset tot tellus ferre sepulchra,
Divisis cineres.

GROT. Ed. tert. Epitaphia Pompejorum de tribus orbis partibus agentia pura videtis in Colletan. Pythet. L. 111. à nostro, & Martiale adumbrata. *Vestris*, est familiae vestrae, patris Pompeji, ut bene Micellus, & alii capiunt.

817 EUROPA] Quia Pompejus occisus est in Asia, filius ejus alter in Africa, alter in Europa. SCHOL. Non recte. ut patet ex Comm. Pompejus in Africa. Sextus in Asia. Cnaeus filius major in Europa perit.

818 TRIUMPHIS] Ibi enim singuli occisi sunt, ubi antea superaverant, & triumphaverant. SCHOLIAST. Dividet sepulchra pro victoris vestris. Pompejus enim, qui victor in Asia fuit, ad Nilum sepelietur. Sextus in Asia. Cn. filius in Hispania. Cato & Scipio in Africa. SULPIT. *Vestris triumphis* hoc loco dictum accipio, pro triumphis familiae vestrae, aut potius, patris vestri. Patris enim gloria & in filios redundare solet. Nam filios Pom-

Consumto jam jure semel. * Tunc robore multo
 125 Exstruit illa rogam: venit defunctus ad ignes:
 b Accensa c juvenem positum strue d liquit Erichtho,
 Tandem passa mori: Sextoque ad castra parentis
 It comes: &, coelo lucis ducente colorem,
 Dum ferrent tutos e intra tentoria gressus,
 830 Jussa tenere diem, densas nox praestitit umbras.

VARIAE LECTIOES.

a al. tum. b tandem V. R. a. m. pr. c pos. juv. V. i. H. d vulgo liquit. e inter VV. LL. Steph.

Pompeji ipsos quidem nunquam triumphasse legimus, tamen aliquoties felici eventu pugnarint, sed contra cives tamen, de quibus triumphus, ut & Valerius testatur, dari non solet. Pater autem Pompejus de Libycis triumphavit, devicto Domitio, & reliquis Mariani exercitus. Postea & de Hispanis victo, ac debellato Sertorio. Ultimo autem & de Asiaticis confecto Mithridatico bello, autore Plutarcho. Quare poetae verba hoc loco ita accipienda videntur, ut sit sensus: Fortuna distribuet tumulos vestros, us terrae partibus, de quibus vestri, hoc est, patris vestri triumphus aliquando acti sunt, id est, Europae, Asiae, ac Libyae. Nam circa Libyam Pompejus pater sepultus est in litore Alexandrino. In Asia Sextus. In Europa Cn. filius. Unde & Martialis dixit:

*Pompejus juvenes Asia atque Europa, sed ipsum
 Terra regis Libyes, se tamen ulla regis.*

MICYLL.

820 TUTUS EMATHIA] Victus enim illic, &

non occisus est. SCHOL.

823 FATA] Nunc enim potestatem non habent in eam, quia arte magae renata est, non lege naturae. SCHOL.

825 VENIT] Qui consuevit adferri. IDEM. Sunt, qui legant, vadit. VERSELL. Vadit. Mier. quatuor, venit: Sed unum ex his ita interpungit venit: defunctus ad ignes accens. BERSM. Recte Grotius restituit venit, pro vadit, quod nullus liber scriptus agnoscit. Culum est in Brixiana Taberii officina, sed bene illum non secuti etiam sunt Sulpit. Ascens. Versell. Micyll. & Hortens.

826 LIQUIT] Ita dedi, pro liquit, motus auctoritate MSS. Berlin. Vossian. quinque, Reg. prim. Wirt. & Hull. cum Edd. Ven. Brix. & Mediol.

828 LUCIS DUCENTE COLOREM] Albescere jam die. SCHOL.

830 JUSSA] Jussa ab Erichtho remorari diem nox protenta est magicis cantibus, diemque removit. IDEM.

M. ANNAEI LUCANI

C O R D U B E N S I S

P H A R S A L I A E

T O M U S A L T E R.

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E
L I B E R S E P T I M U S .

Segnior Oceano, casu quo bella geruntur,
 Ostendit primo, * sic & quae dixit ^b uterque;
 Proxima pars bellum ^c describit, & ultima Magnum
 Devictum cepisse fugam, sed Caesar ^d habendas
 Militibus monstravit opes, castrisque ^e resedit.

Segnior Oceano, quam lex aeterna ^a vocabat,
^b Luctificus Titan numquam magis ^c aethera contra
 Egit equos, currumque, polo rapiente, retorfit:
 Defectusque pati voluit, raptaeque labores
 5 Lucis: & adtraxit nubes, non pabula flammis,
 Sed ne Thessalico ^d purus luceret in orbe.
 At nox, felicitis Magno pars ultima vitae,
 Sollicitos vana decepit imagine somnos.
 * Nam Pompejani ^f visus sibi sede theatri

no Innu-

V A R I A E L E C T I O N E S .

^a parabas M. ^a m. pr. vacares VV. LL. Steph. ^b Luctificus O. I. ^c aequora W. ^a m. pr. ^d putus V. I.
^e jam M. ^f est vis. B. I. O. I.

^a ET QUAE SIBI] Meus.
^b POPULO SIC ESSE QUOD UTERQUE] Barth.
 utriusque Amst.
^c DISCRIMINA] Amst.
^d HABENDIS] Barth.
^e RECEDIT] Barth.
^f 1 SEGNIOR] Magis segnis: ut Virgilius. *haud il-
 lo segnior Aeneas.* SCHOL.
¹ OCEANO] Oriens sol tardius surgebat Ocea-
 no, quam lex constitueret aeterna. IDEM.
² AETHERA CONTRA] Contra Orientem cur-
 rit: sed orbis vertigine rapitur, ut cum eo ire vi-
 deatur. Hinc Virgilius *solisque vias.* IDEM.
³ CURRUMQUE] Variac lect Steph. quat. Pulm.
 tres Berlm. decem mei MSS. cum Edd. Ascens.
 Vers. Par. Mic. & Hortens. *currumque*; sed L. 1, 541.

Candidit ardentis Titan caligine currus.

3 RETORSIT] Scil. numquam magis segnior.
 Et cum non potuit se occultare, tunc voluit pati
 lucis *ἐλαψεν*. Sol erat in magno labore, sed Pom-
 pejus erat in maxima quiete. SCHOL.

4 PRIMI TRIUMPHI] i. e. Africani. Primo enim
 de Afris triumphavit, deinde de Hispanis (*Hispa-
 niis* Voss. sec.) IDEM. Hoc licet verum sit, ut
 ex Plinio, Plutarcho, & aliis constat, videtur ta-
 men auctor solum intelligere de triumpho Hispani-
 ensi. Aliter debuisset dixisse *ex post d.* V. L. 1,
 316. II, 549. VIII, 809.

*Armaque Sertorii revocato consule victa,
 Et currus, quos egit eques.*

5 NON PABULA] Dicunt enim philosophi, ex nu-
 bibus.

- 10 Innumeram effigiem Romanae cernere plebis,
Adtollique suum laetis ad sidera nomen
Vocibus, & plausu ^a cuneos certare sonantes.
Qualis erat ^b populi facies, clamorque ^c faventis,
Olim cum juvenis, primique ^d aetate triumphi
15 Post domitas gentes, quas torrens ambit Hiberus,
Et ^e quaecumque fugax Sertorius inpulit arma,
Vespere ^f pacato, pura venerabilis aeque.
^g Quam currus ornaute toga, plaudente Senatu,

Sedit

V A R I A E L E C T I O N E S.

a cunctos M. b fac. pop. MSS. 4. c faventum P. 1. B. 1. W. Edd. Asc. Mic. d aestate B. 1. e quacumque P. 1. Mic. & Hort. m. f placato V. 1. g ac Marp. cum R. pr.

hibus flagrantiam solis accendi. Non ideo, inquit, Sol traxit nubes, ut Physici dicunt, quo earum humore pasceretur, sed monstrum extitit (sic MSS.) ne splendidus videret civilia bella. SCHOLIAST. Fuit autem haec sententia Heracliti, & Stoicorum, qui *τρίψιδαι τὸς ἀστὲς ἐκ τῆς ἰσχυρῆς ἀναδυμένης* dixerunt, ut Plutarchus tradit in placitis philosoph. & Cicer. 2. de nat. deor. MICYLL. V. L. 1. 415. IX, 313.

7 MAGNO] Sic bene Grotius restituit ex plurimis Steph. Berlm. & Pulm. libris. Confirmant hoc Voss. prim. Witt. Oxon. duo, Boh. Marp. & alii cum Ed. Veneta. ceteri habent *magni*. V. ad L. 1, 193. inf. 557.

7 PARS ULTIMA] Bene *pars ultima vitae*. Hoc enim die amissurus est victoriam, & iturus ad Aegyptum. SCHOL.

9 POMPEJANI THEATRI] Quod in urbe construxit Pompejus. SCHOL.

12 QUALIS] S. talis plausus visus est sibi. Anacoluthon est figura cum dicit *qualis*, & non praemisit *talis*. IDEM.

15 HIBERUS] Fluvius Hispaniae, unde *Hiberi* sunt dicti. IDEM.

16 FUGAX] Regius prim. Voss. tert. Wittian. *fuga*. rectius. Quia fugit in Hispaniam, bellum movit, & Hispanorum arma in Romanos excitavit. *fugas* Voss. sext. de verbo *impellere* vide Heins. ad Sil. XII, 15. & nos alibi saepius. consule Indic.

16 SERTORIUS] Marianae partis tyrannus fugiens Sullam ex Africa venit in Hispaniam, & excitavit multas & ferocissimas gentes in arma, cum quo Pompejus congressus aufugit. sed ipse postea Sertorius de o. suorum occisus est. SCHOL. V. Plutarch. & Hortens.

17 VESPERE] Occidente, ubi Hispani sunt. SCHOL.

17 PURA] In toga pura cum in Senatu sederet, sicut in picta, & palmata, cum triumpharet. SCHOL. Hac Tyrones, & novae nuptiae induebantur. Plinius, de C. Cecilia, *Ea prima texuit*, inquit, *vestem tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur, novaeque nuptiae*. Haec *ἀπὸρροῦ*, καὶ *τίλει* dicebatur. Cice. ad Atticum. *Et si Ciceroni meo togam puram cum darem Arpini vellem, hanc oram ipse excusationem relicturus ad Caesarem*. Hanc puram in maribus etiam virilem dici ab authoribus opinantur. Itaque Pompejus eques Romanus, XXIV. annos natus curru triumphali juvenis, & togatus pene tyro in urbem reductus fuit, vel Sylla, qui tum consenuerat, neque diu postea supervixit, invito, sed cum magno plausu Senatus. Id vult Lucanus, cum dicit, cum venerabilem fuisse in juventute, quando ea ornatam currum triumphalem, & quidem cum magno favore senatus. Notum illud Pompeji juvenis adhuc, cum Sylla illi suum triumphum invideret, & Sylla, inquit, plures mortalium multo orientem venerantur Solem, quam occidentem, ad aetatem suam alludens, quae sibi ab eo exprobrabatur. Sic plane habet, nascentem laudem comitatur favor, contemptus senescens. Atque haec quidem hactenus de Pompejo. HORTENS. Simplicem togam albam intelligo, qua ut Romanus, sed adhuc eques, καὶ ὑμῖτις βαλῆς, teste Plutarcho p. m. 630. & aliis, indutus erat.

19 SEDIT] Ordo. sedit adhuc Romanus eques aeque venerabilis in pura, quam in picta toga. Nam cum adhuc eques Romanus esset, jussus est triumphare. SCHOL.

19 SEU FINE &c.] Aut ideo hoc somniavit; quia quies sub honorum fine de venturis malis tristis, ad ea confugit tempora, quae felicia Pompejus

- Sedit ^a adhuc Romanus eques. Seu, fine bonorum
 20 Anxia venturis, ad tempora laeta refugit;
 Sive, per ambages solitas contraria ^b visis
 Vaticinata, quies magni ^c tulit ^d omina planctus:
 Seu vetito patrias ultra ^e tibi cernere sedes,
 Sic Romam Fortuna dedit. Ne rumpite ^f somnos,
 25 Castrorum vigiles, nullas ^g tuba verberet ^h aures.
 Crastina dira quies, & imagine moesta diurna,
 Undique funestas acies feret, undique bellum.
 Unde ⁱ pares somnos ^k populis noctemque beatam?

O felix,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a adhuc H. ^b visus Ed. Ven. ^c adtulit V. I. ^d omnia P. 2. O. 1. Edd. Ven. Tab. Col. Steph. Gryph. Maitt. aliaque. ^e sibi Edd. Br. Med. ^f somnum V. 1. ^g tibi W. ^h auras H. V. 1. V. ad L. 11, 33. ⁱ paras R. pr. ^k vulgo populi.

pejus exegit: aut consuetis ambagibus aliud ostendit quies, cum esset factura contrarium: aut Fortuna sic per somnium dedit urbis adspexit; cum eam Pompejo jam cernere non liceret. SCHOL.

20 REFUGIT] Per recordationem. *Contraria visis*. prospera ostendens, adversa vaticinata est. Sic in insomniis. IDEM.

22 MAGNI] *magni* etiam Ascensius i. e. ingentis. PULM. Alii *Magni*. ut sit proprium. BERSM. Dubitat quoque Ascensius, an *magni* sit nomen proprium, ut ediderunt Stephanus, & Gryphius, an appellativum. quod verum est. Magno illi plausui magnum obponit planctum. Pro *omina* male in quibusdam *omnia*. Nemo nescit, omnia capta esse è somniis.

26 CRASTINA &c.] Nolite, inquit, hos somnos illi abrumpere, in quibus urbis optata moenia videt (*moenia continetur* Vof. sec.) Crastina enim quies erit dira. Nam erunt bella, & quod passus erit per diem, hoc cogetur in somniis videre per noctem. SCHOL.

28 UNDE PARES] Sensus hic est. Quando tales habebunt populi somnos, aut tam noctem beatam, ut habuisti tu, Maene: nam tu illos per somnium vidisti, illi te per somnium videre non poterunt. IDEM. *Pares somnos*. Somnia populum, & duc noctem felicem. Vel sic: Etiam per somnium, aut victum & fugatum. SULPIT. Omnibonus interrogative legit, ut sit quasi quaedam conqueillio, ut ipse ait, quod nunquam postea huiusmodi quietem habiturus sit Pompejus. Quasi dicas: unde enim postea pares somnos populi, hoc est, populares ac placidos, & noctem aeque beatam accipiat, live exspectet? *Somnos* autem *populi*, non quibus populus somniet, ut hic Sulpi-

tius exponit; sed quales populus agere solet, hoc est, securos & placidos, accipio. Caeterum de hoc insomnio etiam Plutarchus meminit in vita Pompeji, qui, per quietem, inquit, visum Pompejo fuit, ad theatrum se proficisci, inque eo plebis vulgus sibi longe applaudere. Ipse Veneris victricis templum multis exornare spoliis sibi videbatur. MICYLL. Omnibono accedo, qui per interrogationem legit: & alter vetustorum codicum interrogationem habet. Hic Mycilius accipit securos, & placidos populi somnos, quamquam & hi etiam turbulentos, & motorios (ut ita dicam) interdum vident: nonnunquam & placidos, ut aurea somnia somnient. Sed quia Pompejus triumphis, & applausibus theatralibus ab adolescentia assueverat, in hac pugna imminente eosdem se videre exstimavit, quasi non dubiam sibi polliceretur vigilans victoriam. Somnia id genus vulgus hominum, qui in talibus versati non fuerunt, non videt: quorum somnia etiam ut vana rejiciuntur, cum regum, & magnorum principum ut plurimum à deo proficisci credantur. Videtur poëta ad somnium Agamemnonis alluisse, quod erat apud Homerum lib. Iliad. 11. Verba Nestoris sunt.

Ἴ φίλοι, ἀργείων ἀγῆτορες, ἰδὲ μιδότρος,
 Ἐπὶ μὲν τις ὀνειρεῖ Ἀχαιῶν ἄλκιον ἦναι,
 Ἐπὶ δὲ μὲν Φαίηται, καὶ τοιφύλοισι μέλλων,
 Νῦν δ' ἴδω, ὅς μιν ἄλκιον ἐπὶ σπονδῇσι χεῖρας αἰνῶσι.

Id est, interprete Jo. Ca.

O Danaum imperio, & virtutibus inclita turba,
 Toto alius si quis narraret ab agmine Grajum
 Talia visa, fidem sibi non acquireret autor.
 Cum vero ille penes tanti quem gloria regni est

Ki-

- O felix, si te vel sic tua Roma videret.
 30 Donassent utinam Superi, patriaeque, tibi que
 Unum, Magne, diem, quo fati certus uterque
 Extremum tanti fructum caperetur amoris.
 Tu, velut ^a Ausonia, vadis, moriturus in urbe:
 Illa, rati ^b semper de te sibi conscia ^c voti,
 35 Hoc scelus haud umquam fatis haerere, putavit,
 Sic se dilecti tumulum quoque perdere Magni.
 Te mixto ^d flectet luctu, juvenisque, ^e senexque,
 Injussusque puer: ^f lacerasset, crine soluto,

Pectora

VARIAE LECTIONES.

^a Ausoniam urbem R. I. ^b de te sibi H. ^c fati V. I. ^d flectet H. ^e senesque V. I. ^f laceraret O. I. am. pr.

*Viderit, armandi belli ad discrimina Grajos
 Consilium capiamus.*

Sed nimis contrusa est Omniboni explicatio. HORTENS. Mscr. *populis*, & cum nota interrogationis, q. d. quando similiter in somn. Pompejus populum, & populus Pompejum videbunt. Micylus *somnos populi* seu *populi somnos*, ut habet Mic. exponit, quales populus agere solet, hoc est, securos, & placidos. BERSM. Utinam populo Romano similis somnus contingeret, & sicut tu illum, ita ille te vicissim, vel hoc saltem modo aspiceret. GROTF. Ed. pr. Est opiantis, ut illud Syrorum, *Quis dabit in epistola Medae*:

Sed mihi tam faciles unde, meosque deos?

Seneca pater contr. xi. *Unde talem patrem?* IDEM. Ed. tert. *Referpsi populis*: ut habent quoque sex Pulm. Regius primus, Wittian. & Voss. quint. cum Scholaste, & variis Steph. lect. Voss. prim. *populo* a m. pr. Optat enim, ut contingat populo similis somnus & nox tam beata: quomodo verissime exponunt Scholiastes & Grotius. Male Sulpit. Ascensius, atque *pares* hic non ut adjectivum, sed verbum pro *disponas*, vel *parare posses* sumferunt. Plura hujus locutionis exempla videre potes in J. F. Gronov. Diatr. Stat. c. 9. & ad Senec. L. III. de Benef. c. 36. ut & N. Heinsii notis ad Ovidii Epist. Her. xii, 84.

Sed mihi tam facilis unde, meosque Deos?

Est Vir doctus, qui sine interrogatione jungit superioribus hoc sentu. Crastinus dies bellum adferret, quo parabis, sive facies somnos, & noctem beatam populi, sive quod exitio erit totis gentibus, & populis. Quia Lucanus cum aliis poetis saepius mortem, ut donum, & beatum somnum considerat. V. ad L. vi, 169. viii, 395. ix, 208, 211. non putem.

29 VEL sic] Scilicet ut Roma ita vidisset laetum Pompejum, ut ipse vidit Romam. SCHOL. 30 PATRIAEQUE] Ut, sicut tu vides eam, ita illa videret te. Certus ut & tu & Roma sciret, te peritum. IDEM.

32 EXTREMUM FRUCTUM AMORIS] Pulm. unus, Wittian. qui habet *fructum* pro *glossa*, Oxon. secund. & prim. a m. pr. & pro var. lect. Marp. *munus*. De qua locutione plura dicemus ad Lib. viii, 741.

- - extremo sed abest à munere busti
 Infelix conjux.

ubi plerique male habent *funere*. Hic tamen nihil muto. Eodem modo L. v. in fine.

*Extremusque peris tam longi fructus amoris,
 Praecipitanteque suos luctus.*

33 CAPERETIS] Voss. sec. *raperetis* i. e. raptim caperetis. Optime: quare merito etiam placuit Celeb. Burmanno, qui id etiam in duobus MSS. invenit, ad Valer. Flacc. L. ii, 252.

Jam fuge, jam dubias donum rape mentis.

ubi vide ipsum, & Heinsium, uti & ad Petron. c. 114. *Ultimum hoc gaudium facis properantibus rape.* Voss. sext. *vitiole carperetis*.

33 Tu &c.] Nunc utique fallitur & Pompejus, & Roma. Tu enim sic profectus es (ibi Voss. pr.) tamquam rediturus incolumis, & ut possis in urbe mori. Illa autem i. Roma, quod sciret semper habuisse effectum vera, quae circa te genti, non credidit, hoc scelus placere fatis, ut tu & vincaris, & pereas, & Roma etiam tuum tumulum (*vultum* Voss. sec.) perdat. SCHOL.

37 FLESSET] Si in urbe interisses. IDEM.

38 INJUSSUSQUE PUER] Cui juberet lacrimae non pos-

ss 3

- Pectora femineum, ceu ^a Bruti funere, vulgus.
 40 Nunc quoque, ^b tela licet paveant victoris iniqui,
 Nunciet ipse licet Caesar tua funera, flebunt;
 Sed, dum tura ^c ferunt, dum laurea ferta ^d Tonanti.
^e O mileri, quorum gemitus edere dolorem,
 Qui te ^f non pleno pariter ^g planxere theatro.
 45 Vicerat astra jubar, ^h cum mixto murmure turba
 Castrorum fremuit, fatisque trahentibus orbem,
 Signa petit pugnae. mileri pars ⁱ maxima vulgi,
 Non totum visura diem, tentoria circum

Ipsa du-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Bruti inf. H. ^b bella V. 1. ^c ferunt VV. LL. Steph. P. 3. B. 3. mei 7. recentiores. Ed. Bersm. ^d Tonantis V. 1. ^e ab V. pr. am. pr. ^f nunc Marp. ^g flexere M. ^h commixto Voss. pr. non male. ⁱ ultima B. 1.

possent, sed quis sponte plangerent. SCHOL. Scalligeri conjectura erat, *investisique*. GROT. Ed. pr. Sponte sua non imperio parentum, aut aliorum. IDEM. Ed. tert. *Investis* coniecerat vir magnus; quia *investis* dicitur puer inerbis, & inpubes. Vide Nonium h. v. Festum v. *vesticeps*, & Servium ad Virgil. Aeneid. L. VIII, 659. Adde Lambin. ad Lucret. L. v, 672.

Et inpubem molli pubescere veste.

Sed nulla mutatione opus est, & recte *injussus* retinent MSS. praeter unum Voss. meum, & Ed. Ven. sollemni errore *invisus*. Vult Lucanus, tantum omnibus ex Pompeji morte luctum futurum fuisse, ut pueri etiam ultro plorarent, qui alioquin causam luctus non percipientes à matre, vel nutrice ad lacrimas suo exemplo inpelluntur, vel, ut lugeant, monendi sunt. Sic optime haec verba exponunt, & pluribus illustrant summi Viri, J. F. Gronov. Diatr. Stat. p. 130. & seqq. ubi citat *stefens juvenesque, senesque*, & N. Heinsius ad Silium Ital. L. xi, 498.

Illum turba minor moniti gaudere nepotes,

Et senior manus ex juxta populusque patresque &c.

De *jussus*, & *injussus* cum alibi, tum maxime vide Collectan. Drak. ad Silium ix, 504.

39 BRUTI] Publice enim à feminis desectus est, cum perisset. Hic Tarquinius expulit, pudicitiae direptorem (*propter violatam Lucretiam* Voss. pr.) SCHOL.

42 TURA FERUNT] Dum haec pro victoria Caesaris faciunt, sed coacte; nunc tamen flebunt. IDEM.

43 EDERE DOLOREM] Decretum est, ut morte Pompeji flere libere non liceret. Hos ergo mi-

feros dicit, qui tacite gemunt, non plangunt. *Edere* est, consumere. Gemitum tantum, non audentes flere. IDEM. *Odere dolorem* pro eo, quod est quorum dolor odit gemitus i. non audet procedere gemitum. Aldus autem impressit *edere*; ut sit, absumperunt, & suppresserunt dolorem; à verbo *ado is*; quin & Beroaldus *edere* legit; quos non verear sequi. VERSELL. *Edere*. Vetera exemplaria habent ubique *odere dolorem*: non *odere dolorem*. Sulpitius exponit, *odere dolorem*, esse Hypallagen, quasi poeta dicat, quorum dolor odit, vel edit gemitus. Meo iudicio, *odere* legendum est, pro consumpsere dolorem. metaph. à corpore ad animum. Est autem proprie dolor, aegritudo crucians, ut lamentatio, aegritudo cum ejulatu. Contra, laetitia est in bonorum opinione. HORTENS. *Edere* Mic. h. e. comedere, devorant, compresserunt. Alii: *odere*. Ut sit Hypallage, q. d. quorum dolor odit gemitus. Virg.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Tert. Mic. *odere*, q. d. repraesentant. BERSM. A Sulpitio est *odere*, quem secuti sunt Ascens. Micyll. & heredes Gryphii cum Maittaire. *Edere* habent quoque MSS. mei omnes, nisi quod in Voss. secundo rescriptum est, *odere*. Lucanus miseros vocat Romanos; quia iis non licuit sollemni luctu & planctu suum dolorem in ejus funere testari, sed tacito moerore, & gemitu dolorem suum devorare, & consumere paulatim debuerunt. Non ergo dolebant *ultra gemitus sacros*: ut loquitur auctor L. VIII, 64. Contra Ovidius Lib. XIII. Metam. 540.

- - - lacrimas intorsus obortas
Devorat ipse dolor.

Infra

Ipsa ducis queritur, magnoque accensa tumultu,
 50 Mortis vicinae properantes ^a admovet horas.
 Dira subit rabies: sua quisque, ac publica fata
 Praecipitare cupit: segnis, pavidusque vocatur,
 Ac ^b nimium ^c patiens foci Pompejus, & orbis
 Indulgens regno, qui tot simul undique gentes.
 55 Juris habere sui ^d vellet, pacemque timeret.
 Nec non & reges, populique ^e queruntur Eoi
 Bella trahi, patriaue procul tellure teneri.
^f Hoc placet, ô Superi, ^g cum vobis vertere cuncta

^a Propo-

VARIAE LECTIOES.

^a admonet P. 3. W. amovet R. pr. ^b animum Ed. Ven. ^c soc. pat. B. I. V. I. ^d nollet M. ^e petuntur O. pr. a. m. pr. ^f nec Ed. Ven. ^g vobis cum B. I. recte.

Infra L. VIII, 634. *Claude dolor gemitus*. Si vero quid mutandum esset, malim cum uno Bersm. Cod. *egere*, hoc sensu. O miseri, qui tantum gemendo dolorem suum ostendere, & exhibere potuerunt: quorum dolor in gemitu tantum consistere debuit. *Gemitus agit dolorem* tamen notaret potius; fingit dolorem; ita gemit aliquis, quasi doleret. licet sciam, *agere consulem, principem*, & similia saepe notare, esse consulem &c. facere ea, quae sunt consulis &c. sed & durior foret translatio dictionis à personis ad res: quare *edde* retineo.

47 PUGNAE. MISERI] Qui versu ab hinc tertio legunt *turbas*, conjungunt haec sine interpunctionis nota: alii, sicut & Miser. tria post *pugnae* subiiciunt *ταλαια*. BERSM. Qui legat paullo ante *turbas*, nullum vidi; sed tamen post *pugnae* non interpungunt, saltem non *ταλαια τρυμνῶν* praeter Ascentium, Pulmann. ac Grothum &c.

50 ADMOVET] Inpellit horas; dimicandi cupidine accelerant sibi fata postrema. SCHOL. Al. *Admonet* in vetusto Cod. HORTENS. Vide Brissii Epistol. p. 138. BROUKHUS. MS. T. sic habet, quomodo hunc locum emendatum video ab eodem, cujus ante & honoris & amicitiae causa memini, Rutgerfio:

Morti vicinae properantes admovet horas.

GROT. Ed. sec. tert. Non audio Illust. Rutgerf. L. I. var. lect. c. 9. emendare conanti *morti*. Non enim horas admovet morti, sed horas mortis sibi admovet i. e. accelerat, propinquas facit. Hoc enim est *admovere*: unde *admotum* pro vicino, & propinquo ponitur. L. IV, 481.

- - - nec gloria leti
Inferior, juvenes, admoto occurrere fato.

L. V, 471.

Admotum damnare nefas.

Inf. 591.

Nec tibi fatales admoventis ante Philippos.

54 INDULGENS. REGNO] Qui orbem diutius cuperet obtinere sub suo jure, & bellum ideo differret. SCHOL.

55 PACEMQUE TIMERET] Ne privatus fieret post triumphum. IDEM.

56 POPULI] Qui ad eum venerant, ut supra enarravit. *Procul*. De longinquis enim regionibus venerunt Pompejo auxilia conferentes. IDEM.

58 HOC] *ἄποτροφα* Poetae ad Deos. IDEM. *Hoc placet*. Vetus codex interrogationem habet. ut per indignationem interroget, num superis ita visum sit, ut errori communi etiam crimen addant, & calamitatem. HORTENS. *Hoc placet ô Superi*. Sic Martialis: *Hoc Fortuna placet?* Et Statius: *placet hoc tibi fulminis auctor?* GROT. Ed. tert. Hortensium secutus sum per interrogationem haec legentem.

58 VERTERE] VV. LL. Steph. Palm. tres, Bersm. duo & Vossiani quatuor cum aliis à N. Heinsio consultis, teste Cel. Burm. ad Valer. Max. L. VI, 6. *perdere* habent, quae mera est glossa *vertere* i. e. evertere, ut Lib. III, 481. *vertere ferro moenia*. sic *mutare regna* L. I. pro destruere. *vertigo rerum* L. VIII, 16. & passim similia.

59 CRIMEN] Ut, quod perimus, nobis imputetur, non satis; quia ad pugnam ire properamus. *Inruimus* i. in clades sponte properamus.

61 VOTUM EST PHARSALIA] Ibi enim habebant pugnandi votum; ubi eos manebat exitium. Hoc est quod fieri poeta conqueritur. SCHOL. Al. *Pharsalica* in vetust codice. HORTENS. Sic edi-

- * Propositum, nostris erroribus addere crimen?
 60 Cladibus inruimus, nocituraque poscimus arma:
 In Pompejanis votum est Pharsalia ^b castris.
 Cunctorum voces, Romani maximus auctor,
 Tullius, eloquii, cuius sub jure, togaque,
 Pacificas saevus ^c tremuit Catilina secures,
 65 Pertulit, iratus ^d bellis, cum rostra, forumque
 Optaret, ^e passus tam longa silentia miles.
^f Addidit invalidae ^g robur facundia caussae.
 Hoc ^h pro tot meritis solum ⁱ te, Magne, precatur,
 Uti se, Fortuna, velis; procereſque tuorum
 70 Caſtrorum, regeſque tui cum ſupplice mundo
 Adfuſi, vinci ſocerum patiare, rogamus.

Humani

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Prop. eſt. B. 3. mei 8. Edd. Ven. Br. Med. ac Steph. Edd. Rom. Parm. ^d belli R. pr. V. ad L. 11, 213. ^{pro} V. 1. ⁱ Fortunae. u. ſ. te, Magne, v. B. 1.

^b campis A. ^c timuit B. 1. V. 2. Marp. trem. ſaev. ^e ſaſſus M. ^f ac dedis R. pr. ^g robor V. 1. ^h ſet

edidit quoque Hortenſ. male. Pharsalia eſt proelium Phariſalicum. Vide ad L. vi, 313.

62 AUCTOR] Al. actor in vetuſto Cod. pro tremuit al. timuit in vetuſto Cod. HORTENS.

63 SUB JURE, TOGAQUE] Dubitat Ampl. Rutterſius L. 1. var. lect. c. 12. an non melius cum Scholiaſte Juvenalis legeretur jure ſogato. Probarem, ſi MSS. annuerent. Nunc nihil muto. Eſt enim *ſi diu doctis*: quam loquendi formulam ſexcenties occurrere, norunt docti. Ceterum Lucanus hic praeter decorum Ciceronem inducit ſuadentem, ut Pompejus proelium ineam: Id enim Cicero feciſſe non potuit, quem conſtat ſemper ſuaſiſſe, ut bellum duceret; & vide, lector, quam invehatur in hoc temerarium proelium ipſe Cicero L. vii. Epist. ad Famil. 3. *ſuadere inſtitui, ut bellum duceret &c.*

64 SECURES] Ipſius Tullii in pace detentas. Conſul fuit tempore Catilinae. SCHOL.

65 PERTULIT] Ordo. Cunctorum voces Tullius pertulit i. e. pro omnibus eſt locutus, ut proelium ſumeret. Iraſcebatur enim bellis. quod cum hic perorare vellet in pace, belli tam longo tempore tacere compulſus eſt. IDEM.

65 ROSTRA] Loca in Campo Martio, ubi concionabantur. Miles. Ipſe Tullius; in Pompejanis enim caſtris militavit. IDEM.

67 INVALIDAE] Levem, inquit, cauſam Ciceronis exaggeravit oratio. IDEM.

69 UTI SE] Verba Ciceronis. Fortuna preca-

tur, uti ſe velis i. e. ut felicitatem non ſpernas, quam tibi offert. SCHOL.

71 ADFUSI] i. e. genibus advoluti. IDEM. Adfuſi Reg. pr. alii effuſi male. vide Heinſ. ad Sil. Ital. vi, 572. & ad Valer. Flacc. 1, 762.

72 HUMANI GENERIS] Hoc eſt, omnium hominum genus ideo tamdiu dimicabit, ut unum Caſarem vincat. SCHOL. Vel an propter unum Caſarem tam diu in armis erit totum genus humanum. Ald. autem Aſcenſ. Colin. Steph. Gryph. Mic. Hortenſ. Pulm. & Berſm. edidere humano generi, non male. ſed contra MSS. omnes, uno aut altero recentiore excepto.

74 INDIGNUM EST] Senſus hic eſt, merito omnes gentes aegre ferre, quod tarde Caſar opprimitur: cum enim eaſquaſi tranſcurrens, & tranſiens ſubegeris, nunc in ſolo Caſare tuam victoriam demoraris. SCHOL.

77 IPSAE SUA S. R.] Ita bene reſtituit Berſmannus ex duobus MSS. pro tua: quomodo jam ante ipſum ediderant Sulpit. Aſcenſ. Verſell. Colin. Steph. Gryph. alique, & confirmant MSS. mei omnes, excepto Regio recent. & Voſſ. tert. De hoc reciproci uſu, ejuſque corruptione egimus ad L. 1, 657. v, 311. & alibi. Micillus, & Hortenſius edunt ipſi ſua, quorum poſterior intelligit Deos, eamque lectionem juvat Regius prim. ſed malim ipſae. Sponte, injuſſu tuo acies revelent ſigna ſua, non autem Pompeji, qui tantum comes, & dux à Senatu juſſus erat, ut ſaepe Lucanus,

- Humani generis tam longo tempore bellum,
Caesar erit? merito, Pompejum vincere ^a lente,
Gentibus, indignum est, ^b à transcurrente ^c subactis.
- 75 Quo tibi fervor abit, aut quo fiducia fati?
De Superis, ingratis, ^d times? ^e causamque Senatus
Credere ^f Dis dubitas? ipsae sua signa revellent,
Proficientque acies. pudeat ^g vicisse coactum.
Si duce te ^h jussu, si ⁱ nobis bella geruntur,
- 80 Sit juris, ^k quocumque velint ^l concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Caesaris arces?
^m Vibrant tela manus: vix signa ⁿ morantia ^o quisquam
Exspectat: propera, ne te tua classica linquant.
Scire Senatus avet, miles te, Magne, sequatur,

85 An co-

VARIAR LECTIO NES.

^a *lentum* B. 1. *tarde* B. 1. H. ^b *te* P. 2. V. 1. A. O. 1. M. Ed. Ven. Par. Asc. &c. V. 1. ^c *de-*
victis R. pr. ^d *timens* c. Ed. Parm. ^e *causae* R. 1. ^f *te* R. 1. ^g *vidisse* Grot. & Hack. Edd. vitiose.
^h *jussi* V. pr. a m. pr. ⁱ *tantum* Ed. Parm. ^k *quodcumque* B. 1. *quicumque* O. pr. a m. sec. ^l *occurrere* V. 1.
^m *vibrat* V. 1. ⁿ *morantia* H. ^o *quisque* VV. LL. Steph.

nus, & hic ex optimatium sententia loquitur Cicero.

79 JUSSE] A nobis, sive à Senatu. Cur non opus temperas voluntati nostrae? cur non Senatui summum jus concedis, qui te ducem fecit. Si quod pugnas, nobis erit profuturum, permitte, ut fiant, quaecumque volumus. SCHOL.

79 SI DUCES TE JUSSE] Non jubente. Si tibi Senatus, non tu Senatui imperas. Posses & jussu scribere, id est legitimo. GROTIUS. Juvat hanc Grotii conjecturam nonnihil Schol. Voss. sec. in quo insuper legitur. *Si te esse volumus iustissimum ducem.* Sed jussu non tamen recipio. nam si iustus est dux Pompejus, non debet esse juris pugnare, ubi illi velint, sed ubi duci visum est opportunitum.

80 SIT JURIS QUOCUMQUE VELINT CONCURRERE CAMPO] Imo *velim*, ut habent MSS. loquitur autem Cicero non ex sua tantum, sed & ex Senatus persona. GROTIUS. *Velim* reperio in Regio pr. Witt. Voss. sec. tert. quint. Oxon. sec. Amst. Edd. Rom. Parm. & Mediol. *Velis* Ed. Brix. durius tamen mihi videtur *velim*, & nimis longe quaesitum, ac natum potius ex Scholiastis expositione. *Velint* scilicet *acies*, quae sua signa revellent, & pugnabunt, vel subaudito generaliore nominativo.

83 LINQUANT] Plerique exponunt, *se invito proelium inibunt.* Hortensius. *se deserant, & à signis*

deficient. Mihi videtur esse, cura, ne te vincant tui milites, & alacriores te sint. quod patet ex var. lect. Voss. sec. 1. *vincant.* Metaphora ducta à cursoribus, qui, quos superant, post se relinquunt; quam adhibere solent passim auctores.

84 SCIRE SENATUS] Hoc dicit. Scire vult Senatus, cujus negligis voluntatem; utrum sub te militet, & sub tuo jure sit constitutus, an vero ipse tecum sui juris participaverit dignitatem. SCHOL. Simplex complexio est, cujus altera parte deleta, concluditur esse pugnandum. Nam quod Senatus militet sub Pompejo, non fatebimur: si fateamur, erit dilemma, & non complexio. SULPITIUS. Rectius hunc locum Glareanus exponit, quam Sulpitius. uno verbo Pompejum quasi circumcludit, ut aut fateatur se tyrannum, aut pareat Senatui, qui eum Ducem adversus Caesarem elegerit. Totum pondus in duobus verbis est, *Miles*, & *comes*, ut non minus argute, quam diligenter annotavit Badius, sic GLAREANUS. Concludit itaque Cicero, ut si fateatur, Senatui Pompejum militem sequi, eum tyrannum esse, cui tantum autoritate ejus imperium sit delatum: sin comitem, agnoscat Senatum superiorem se, & ei parere oportere, ut in aliis rebus, ita maxime hic, cum pugnam postulet. HORTENSIVS.

86 SUAE MENTIS] In Marpurg. pro var. lect. est *morri.* unde quis conicere posset *suo marti.* sed nihil temere innovare praestat, salvo vulgato sensu.

T t t

85

- 85 An comes. Ingemuit Rector, sensitque, Deorum
Esse dolos, & ^a fata suae contraria menti.
Si placet hoc, ^b inquit, cunctis, si milite Magno,
Non duce, tempus eget, ^c nil ultra fata morabor.
Involvat populos una Fortuna ruina,
90 [Sitque hominum magnae lux ista novissima ^d parti.]
Testor, Roma, ^e tamen Magnum, quo cuncta perirent,
Accepisse diem. potuit tibi vulnere nullo
Stare labor belli: ^f potuit sine caede ^g subactum,
Captivumque ducem ^h Romanae tradere paci.
95 Quis furor, ⁱ ô caeci, scelerum? Civilia bella
Gesturi, metuunt, ne non cum sanguine vincant.
Abstulimus terras; exclusimus aequore toto;

Ad prae-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vota R. pr. ^b cunct. inq. B. 1. ^c non B. 2. V. 3. W. M. O. 1. H. V. ad L. VIII, 64. nihil A. ^d parte R. pr. ^e quidem VV. L. L. Steph. ^f potui V. 1. Edd. Ald. Verf. Col. Steph. Mic. ^g coactum B. 1. R. 1. ^h vulgo violatae. ⁱ est R. 1.

88 NON DUCE] Ut non sim dux, sed miles. Si hoc necessarium est tantum, ut vobiscum pugnem, non ut imperem vobis, quid facere debeamus. Ut Virgilius.

non defensoribus istis

Tempus eget.

SCHOL.

90 SITQUE HOMINUM MAGNAE] Et sit hic ultimus dies magnae hominum partis. e. Pompejanis. IDEM. Voss sec. Languet hic versus, & plane enervus est interduas summum exitum significantes dictiones involvat una ruina, & quo cuncta perirent. Quamdā ei vim addere quidem conatus est amicus meus, ingeniose conjiciendo.

Sitque hodie Magni lux ista.

Ut distinguat populos externos à Romanis more suo. sed nimia repetitio vocis magni, ut & hodie (V. ad vs. 257.) obstat, & quod magis arguet, Pompejus, imprimis post hanc exprobrationem, non potuit senatum reliquumque exercitum suas partes appellare. Immo clare Lucanus semper hanc invidiam à Pompejo amovet, & reipublicae partes, publica signa &c. duce Pompejo semper vocat. Unde L. v.

docuit populos venerabilis ordo

Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.

Vide etiam Pompeji orationem Lib. II. Putem itaque, consentiente eodem amico, versum esse spurium, & pro explicatione quasi additum. Eam-

que opinionem confirmat veterrimus, & optimae notae Cod. MS. Illustr. praesidis Bouhierii, in quo ne vestigium quidem hujus versus apparet. Cuncta perisse per cladem Phalaricam, passim inculcat auctor.

91 MAGNUM ACCEPISSE DIEM] Aut magnum diem accepisse intelligimus, ut sit magnus dies illi, quo cuncta peritura sunt, aut me Magnum i. Pompejum accepisse diem. Ad proelium enim non cogor, sed cogor. SCHOL. Unice vera est ultima expositio.

93 POTUIT] Labor scilicet belli. Violatae, quam Caesar violavit. SCHOL.

94 VIOLATAE PACI] Caesarem captum in nostram potestatem redigere, ac tradere in pristinam pacem, quam ipse prior violaverit: vel ad novam pacem ab integro, quae adhuc turbata bello est. Quaedam exemplaria, inter quae unum vetus est, legunt. Romanae paci, quasi ea tantum civium Romanorum interesset, ac Italiae. HORTENS. Romanae paci sive ad utilitatem, & pacem Reipubl. Romanae exponentes edunt Ascens. Versell. & ex iis Micillus, & Hortens. Romanae etiam est in variantibus Stephani lectionibus, duobus Pulm. Ex meis quoque in Regio primo, Wirtiano, & Oxon. prim. sed illis omnibus superscriptum est violatae. Vossianus quoque tertius habet, & primus pro varia lectione. Non displicet tamen omnino mihi violatae, & potuit Romanae in textum inreplisse ex glossa V. tibi sc. Romano, ut est in Hulsii Mss. Affy-

- Ad praematuras segetum jejuna rapinas
 Agmina compulimus, votumque ^a effecimus ^b hosti,
 100 Ut mallet sterni gladiis, mortesque suorum
 Permiscere meis. belli pars magna peracta est
^c His, quibus effectum est, ne pugnam tiro ^d paveret:
 Si modo virtutis stimulis, iraeque calore
 105 Signa ^e petunt. multos in summa pericula misit
 Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
 Qui, promptus metuenda pati, si comminus instent,
 Et differre potest. placet haec tam prospera rerum
 Tradere Fortunae? ^f gladio permittere mundi
 Discrimen? pugnare ducem, quam vincere, malunt.
 110 Res mihi Romanas dederas, Fortuna, regendas:

Accipe

VARIAE LECTIONES.

^a effigimus V. sec. pro var. lect. ^b hostis W. ^c iis Edd. qdd. ^d timeres V. l. ^e petant R. l. A. ^f Et gladio meus. gladiis B. l. Marp.

Affyria pax L. VIII; 427. qui locus valde juvat Romanam pacem.

96 GESTUM] Figuratum est, quod tam subito transit à secunda persona ad tertiam. SCHOL.

97 TERRAS, AEQUORE] De duobus elementis dicit exclusum Caesarem, in quibus homo potest esse. IDEM.

99 AGMINA] Supra dixit, fame obsidentem exercitum Caesaris laborasse. IDEM.

100 MALLET] Quam famelaborare. non mirum, inquit, si ipsi bella petunt; quia jam fame peribunt. IDEM.

100 MORTESQUE] Recte id retinent quidam Pulm. & Bersm. libri, cum Witt. Reg. pr. Voss. tert. Bouh. Marp. Oxon. Amst. & plerisque Edd. Ceteri cum primis aere expressis libris *mortem*, ignorantia librariorum. Passim omnes scriptores, & noster *mortes* in plurali usurpant. Eadem confusio L. II, 82.

- - - - debet multas hic legibus aevi,
 Ante suam, mortes.

156.

- - - - mortesque cruento
 Victori rapere suas.

Sed consule indicem, &, qui unus est instar omnium, J. G. Vossium Analog. L. I. c. 40.

102 EFFECTUM EST] Offendit vehementer repetitum istud est; *peracta est his, quibus effectum est*. Quare omnino arbitror, alterutro loco delendum esse; posterius non agnoscit Amstel. Sequens ver-

sus deest quoque in MS. Bouhier, & recentiore manu insertus est Voss. secundo.

102 TIRO] Tirones habuit Pompejus in exercitu suo, unde hoc tempore, quo ditatum à se bellum est, hoc dicitur perfecisse, ut institueret novos milites, ne timerent; sed hoc à poëta per sententiam dictum, quod tironem docuerit non timere his, quibus b. pars m. peracta est. SCHOLIAST.

104 SUMMA PERICULA] In desperationem, ut id, quod metuit, citius velit experiri. IDEM.

107 DIFFERRE] Illum dicit esse fortissimum, qui & paratus est, omnia metuenda ferre, cum venerint; & tamen laborat, ut differat. IDEM.

108 FORTUNAE] Ut, quae jam prospera contigerunt, rursus in dubios revocentur eventus. IDEM.

109 PUGNARE] Si enim bellum gerimus, modo pugnamus; si differimus, vincimus. IDEM.

109 MALUNT] Mscr. *malunt*? cum nota interrogationis. BERSM.

111 MAJORES] A me factas. SCHOL.

112 NEC CRIMEN, NEC GLORIA] Crimen, si vincimini; gloria, si vincitis. Bene autem negat, ad belli exitum pertinere; quia fortunae credidit res Romanas. IDEM.

113 VINCIS APUD SUPEROS VOTIS ME CAESAR INIQUIS] i. e. Dii citius te exaudiunt, Caesar, iniqua poscentem, quam me aequa, & iusta rogantem. Nam pugnatur, quod tu vis; pax non est, quam ego opto. IDEM. *Vincere votis* optime exponit

T t t

ponit

- Accipe majores, & caeco in Marte tuere.
 Pompeji nec crimen orit, nec gloria, bellum.
 Vincis apud Superos votis me, Caesar, iniquis:
 Pugnatur. quantum scelerum, quantumque malorum
 115 In populos lux^a ista feret! quot regna jacebunt!
 Sanguine Romano quam turbidus ibit^b Enipeus!
 Prima velim caput hoc funesti lancea belli,
 Si sine momento rerum, partisque ruina
 Casurum^c est, feriat: ^d neque enim victoria Magno
 120 Laetior. Aut populis invisum,^e hac clade peracta,
 Aut hodie Pompejus erit miserabile nomen.
 Omne malum^f victi, quod fors^g feret ultima rerum,
 Omne nefas victoris erit. Sic^h fatur, & arma

Permit-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ipsa W. ^b Enipeus MSS. & Edd. qdd. V. ad L. VI, 372. ^c deest in A. ^d nec V. 1. A. ^e deest in B. 1. M. ^f caedo P. 1. V. 1. O. 1. Marp. ^g victis W. ^h fors P. 2. V. ad L. II, 55. ⁱ ferat V. 2. fors P. 3. Edd. Rom. Asc. Par. Mic. Hort. fors al. ^k fatus VV. LL. Steph. Marp. male.

ponit Scholiastes. Millies enim Caesar optaverat, ut pugnae sibi copia daretur; quae vota jam tandem valuerunt. Hinc vs. 139.

- - - votis sibi mille petiitum
 Tempus.

250.

Nil opus est votis, jam satum arcessito ferro.

Cum contra Pompejus semper bellum ducere, nec acie congredi cupiebat. Vicit ergo cum Caesar votis i. e. vota Caesaris, ejusque preces plus valuerunt apud superos, quam vota Pompeji. Hoc sensu *vincere* etiam apud Ovidium legas Epist. Heroid. VI, 137.

Quid refert; scelerata piam si vincit.

Non vero huc trahendus est locus Justini L. XX. c. 3. *prius votis hostes quam armis vincendos*. i. e. plura dona, & *amplius* Apollini danda. In nonnullis MSS. est *fatis*, solemnibus librariorum errore; quasi diceret, tua fata plus valent, quam mea, quae à tuis vincuntur. De quo loquendi more consule Celeb. Vir. ad Ovidium Epist. 1. Her. 28.

Illi victa suis Troia fata canunt.

L. VIII, 307.

- - - satis nimis aemula nostris
 Fata movent Medos.

Valer. Flacc. L. VII, 446.

Sed satis sum victa tuis.

Sua & publica fata miscere Silius L. II, 301. supra

vs. 51. & passim.

114 PUGNATUR] Msc. & liber unus, *pugnatur*; ut sit, quasi concedentis. BERSM. Omnes mei *pugnatur* retinent, & est argumentum, quo ostendit, se victum à Caesare votis, ut bene notat Scholiastes i. e. pugna certa est, non differetur amplius. Sed & *pugnatur*, si MSS. idonei confirmarent, non plane contemnerem; hoc sensu; sed age, *pugnatur*; nam video superis favere plus votis Caesaris, quam meis.

119 FERAT] i. e. Si ex morte mea nullum discrimen est habitura respublica, nec pars, quam secutus sum, cupio prius occidi; & est ordo. *prima lancea funesti belli caput hoc feriat*. SCHOLIAST.

120 LAETIOR] Quam mors scilicet. IDEM.

120 AUT POPULIS INVISUM] *Miserabilis* erit Pompejus, si victus fuerit; *invisus*, si victor. IDEM. Ita verissime explicant hunc locum Scholiastes Voss. prim. & Witt. Cod. Omnibon. Sulp. Ascens. & Beroald. Quod clare patet ex sequentibus: nam omne nefas victori imputabunt, & victus omne malum consequetur. Schol. Voss. sec. male *invisum* exponit; & *miserabile* post mortem, quod vel omnes eum execrarentur, veluti causam civilis belli; vel miserarentur, quod sine causa occisus esset. Hortensius vero ait; *invisus* ero apud omnes populos, si superstes fuero cum clade meorum. *Miserabilis* si victus è pugna excessero. Sed quae in his est differentia?

122

- Permittit populis, ^a frenosque furentibus ira
 125 Laxat: &, ut victus violento navita Coro
 Dar ^b regimen ventis, ignavumque, arte relictâ,
 Puppis onus trahitur. ^c trepido ^d confusa tumultu
 Castra fremunt, animique truces sua pectora pulsant
 Ictibus incertis. multorum pallor in ^e ore,
 130 ^f Et mors ventura ^g est, faciesque simillima fato.
 Advenisse diem, qui fatum rebus in aevum
 Conderet humanis, & quaeri, Roma quid esset,
 Illo Marte palam ^h est. sua quisque pericula nescit,
 Adtonitus majore metu. quis litora ponto
 135 Obruta, quis summis cernens in montibus aequor,
 Aetheraque in terras dejecto sole cadentem,

Tot re-

VARIAE LECTIOES.

^a & *frana* V. 1. ^b *regnum* Edd. Ven. Br. Med. ^c *rapido* al. V. Burm. ad Val. Flacc. vi, 342. ^d *concussa* W. a m. pr. ^e *ore est* B. 1. V. 1. A. ^f *mortis ventura* vulgo. ^g *deest* P. 3. B. 2. V. 3. O. 2. Ed. Pulm. ^h & A.

122 OMNE MALUM] Omne damnum inputabitur victo, omne peccatum inputabitur victori. Hoc ait; quidquid victus mali in ultima sorte pertulerit, hoc totum ad victoris crimina conferetur; quippe in socios sunt saevituri. SCHOL.

127 PUPPIS ONUS] Ipsum gubernatorem, cum cedens vento reliquit officium gubernandi, appellavit *ignavum onus puppis*; quia tantum vehitur, non gubernat. Sic, inquit, remisit Pompejus imperium suum furentium militum voluntati. IDEM. Interpretantur Commentatores hoc de ipsa puppe; quae constructio tamen durior videtur. Quare ferre accedo Scholiastae, *puppis onus* intelligenti de ipso navita, qui post relictam gubernandi artem factus modo est ignava *farcina* & inutile *pondus*. Et sic melius in similitudine perficitur. Ovid. in Epist. Bris.

Non ego sum classi farcina magna tuae.

Subaudiendum est autem. & sc. dat regimen populis, ut &c.

129 Pallor] Multi vicina morte pallebant. Ipsum pallorem *vicinam mortem* dixit. In hoc enim signa sunt mortis. Ut Virgilius. *Et pallida morte futura*. SCHOL. In vulgatis editionibus *pallor mortis* legas, non *mors*: sed bene: quod elegantissimam nobis lectionem conservarunt Pulmanni MS. primus, Regius primus & Vossian. primus. *Et mors ventura est*. Hult. *Et mortis* contra metrum. *Mors ventura est in ore* i. e. ita pallebant, quasi iam mortui essent: quod ideo explicat per seqq. *faciesque simillima functo*. In Hamburg. MS. est *Martis ven-*

turi, teste Cl. Drakenborch. ad Silium L. x, 474. *In facie ineras vecordia* Sallust. B. Catil. 15.

130 FACIESQUE SIMILLIMA FATO] Nemo nescit, *fatum* sexcenties à poëtis, & à nostro passim sumi pro morte. Sic L. iv, 484. Inf. 252. Hic tamen tam propter sequens *fatum*, quam quidem maxime ob varietatem Mstorum non locutus esse ita videtur auctor. *latbo* habent Pulm. unus, Voss. sec. & tert. qui insuper pro var. lectione dat *mors*. Verum, ut dicam, quod sentio. mihi adridet conjectura Orvillii mei ingeniosissima, licet ipse eam rejecerit.

Faciesque simillima functo, vel *functis*.

Facies multorum, in qua mors ventura conspiciebatur, simillima erat ei, qui jam fato functus, & mortuus est. L. vi, 758.

- - - nondum facies viventis in illo,

Jam morientis eras: remanet pallorque rigorque. *Functus* autem simpliciter pro fato functus, mortuus, usurpatum quoque est ab aliis. Seneca Thyest. 748.

Ne tegat functos humus.

Oed. 579.

Tellus ut dares functis viam.

In primis vero à Statio nostri imitatore. Lib. 12. Theb. 15.

Functis quamquam & lumine cassis.

III, 143.

*- - - versatque in sanguine functum
Vulnus, & explorat manes.*

T 1 3

17,

Tot rerum ^a finem, timeat sibi? non vacat, ^b ullos
^c Pro se ferre metus: Urbi, Magnoque timerur.
 Nec gladiis habuere ^d fidem, nisi ^e cautibus asper
 140 Exarsit mucro. tunc omnis lancea saxo
 Erigitur: tendunt nervis ^f melioribus arcus:
 Cura fuit, lectis pharetras implere sagittis.
 Auget eques stimulos, frenorumque aptat habenas.
 Si liceat Superis hominum conferre labores,

145 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a & finem Ed. Ven. fines B. 1. ^b illos B. 1. ullus V. pr. a m. pr. ^c per A. ^d locum V. 1. a m. pr. ^e cotibus vulgo. ^f majoribus MS. Hamb. V. Drak. ad Sil. 17, 824.

IV, 483. per crimina sanctis. 511. sanctorum fibrae. VIII, 11.

*Eumenis, aut furvo Proserpina posse notarat
 Coetibus adjumentum sanctis.*

& alibi. Symposii Aenigm. 82.

Frans juvenis sancti.

ubi temere Heumannus reponit *pulchri*. Adde N. Heinf. ad Pedon. Albinov. Eleg. ad Liviā 393.

Adle, quod est absens sanctus.

Possit & conjici *faciesque f. buxo*.

131 ADVENISSE] Constat, inquit, diem advenisse, qui in aevum i. in perpetuum humanis rebus constitueret, & daret fatum. Hoc enim die Caesar victoriam consecutus primus factus est Imperator: quae res perpetua facta est, ut res omnes humanae fatum habeant serviendi. SCHOL.

132 QUID ESSET] Domina, an ancilla. Utrum imperaret huic, an ipsa regnaret. IDEM.

134 MAJORE METU] Quod de omnium periculis cogitabat. IDEM.

135 AEQUOR] Factum diluvium. *Aethera chaos factum*. IDEM.

139 CAUTIBUS] i. cotibus, quibus gladii acciuntur. Sane idem lapis dicitur *cos*, *cotis*, & *cautes*: quia *an* mutatur in *e*. ASCENS. Al. *cotibus* in vetusto Cod. HORTENS. Mscr. quatuor *cotibus*, & pro *nisi* unum habet *ni*. BERSM. Primus omnium, quod sciam, Grotius praetulit *cotibus*; uti scribitur etiam in Regio pr. Marp. Oxon. sec. Voss. quarto; & aliis forsan. *Cautes* à *cotibus* ita distingui possent. quod *cautes* dixerint, quosque crudos lapides, ut ipse noster L. 111, 507. *Cotes* vero lapides, ad acuendum ferrum aptatos, vel idoneos. Quare praefero hic *cautes*. acuerunt ferrum in lapidibus quibuscumque, tam cotibus, quam aliis; prout cuique erat facultas. Sonus autem *f* & *e* in syllabis longis videtur vix potuisse

se distingui à veteribus: unde creberrime confunduntur. Vide ad L. v, 456. N. Heinsium ad Metam. XII, 46, 430 & quos laudat Broukhuf. ad Propert. L. 1. El. 9, 30. Si cui *cotibus* magis placet, non refragor. Cum hoc adparatu bellico confer Virgil. L. VII. Aen. 630. &c. Silium 17, 12. &c.

140 EXARSIT] Cum enim acuitur, incalcescit. SCHOL. Horat. O. 11, 8, 16.

*Semper ardentis acueus sagittas
 Cote cruenta.*

141 ERIGITUR] Ut curva non sit, adposita acie laxo imprimatur, & acuitur. SCHOL. Mscr. *exuitur* scilicet expulsa rubigine. BERSM. *Erigitur* rectum est, pro lancea, quae retusa est, ita refingitur, ut aciem recipiat. V. ad L. vi, 160.

143 APTAT HABENAS] *Artas* in veterib. Codicib. HORTENS. Referunt aliquot scripti Codices, quibus usus optimus, & diligentissimus Pulmann. *fraenorumque artas habenas*. Mihi tamen placebat Weidnerianum, *fraenorumque aptas habenas*, & sic Silium quoque loqui, memini. MODIUS. Novant. LL. Ep. 24. Mscr. duo *artas*, sed unum ad marginem reponit *aptas*, ut est in aliis duobus. BERSM. *Artas* variae lect. Steph. & ex meis etiam habent MSS. novem, & Ed. Veneta. pro var. lect. Voss. primus ita concipit hunc versum.

Aptat eques stimulos, frenorumque artas habenas.

Artas praetulisse etiam videtur N. Heinsius ad Claudian. Sec. Conf. Stilic. 120. Hoc tamen loco contra aliorum Codd. & typis expressam lectionem innovare nihil ego ausus fui. *Aptare* autem passim à poetis dicitur de omnibus rebus, quae bello parantur. Unde Horat. L. 11. Sat. v, 110.

Aptaris idonea bello.

Sic *aptare arcum humeris, lacertos, ense habendo* & similia saepe. Consule modo Indices. Non raro vero

- 145 Non aliter, Phlegra rabidos tollente Gigantas,
Martius incaluit Siculis incudibus ensis:
• Et rubuit flammis iterum ^b Neptunia cuspis,
Spiculaque ^c extenso Paean Pythone ^d recoxit,
Pallas Gorgoneos ^e diffudit in ^f aegida crines,
150 Pallenea Jovi mutavit ^g fulmina Cyclops.
Non tamen abstinuit venturos ^h prodere ⁱ casus
Per varias Fortuna notas. nam Thessala rura

Cum pe-

VARIAE LECTIOES.

a *erubuit* B. 1. A. b *Neptunia* A. c *extincto* Ed. Br. Par. *extenso* Asc. d *recoxit* B. 2. male. V. Bentl. ad Hor. O. xxiv. e *diffundit* V. 1. *diffudit* A. f *aegide* R. pr. B. 1. Ed. Mic. Hort. g *vulnera* R. pr. h *perdere* W. V. 1. i *motus* W. Marp. pro var. lect.

vero hae voces confunduntur: ut L. viii. 655.

Aus laqueum collo tortosque aptare rudenses.

Juvat tamen lectionem *arsas* magnopere Schol. Voss. sec. artat, aptat in aliis. artat melius: nam *pugnaturi signum est, cum dicamus è contrario, habenam laxare, qui fugiunt.* Immo forsàn obponere auctor voluit augmentum stimulatorum, & arationem frenorum. ut *stimulos*, & *frena* obponit L. v. 176. ubi v.

145 PHLEGRA] Civitas & mons est Thessaliae, de qua fuerunt Gigantes, qui proeliati sunt contra Deos. SCHOL. V. ad Lib. iv. 597. & hic Comment.

145 RAPIDOS] Mscr. *rabidos*. probe. BERSM. Optime Bersmannus, quem posteriores praeter Maittaire more suo agentem secuti sunt, legit *rabidos*: quomodo jam ediderant Sulpit. Ascens. Micyll. Hortens. alique. Idque confirmant quinque Pulm. & septem nostri veteriores. Ovidius L. xii. Metam. 494.

Ecce ruunt vasti rabido de more binembres.

ubi vide. Valer. Flacc. L. iv. 104.

Quales aetnaeis rabidi Cyclopes in antris.

ubi male Vossius *rapidos* ex Lucano citat. Plura de confusione horum verborum diximus ad L. vi. 27, 66. Dein scripsi *Gigantas* cum Regio primo & Voss. quarto. monuimus ad L. iv. 593.

146 MARTIUS] Qui Marti siebat. *Siculis*. Nam juxta Scilium Vulcania est, ubi est officina Vulcani. SCHOL.

147 ITERUM] Jam enim rubuerat, cum primum est fabricata. IDEM.

148 PYTHONE] Quibus Apollo ante Pythonem serpentem vulneraverat, & occiderat. IDEM.

149 GORGONEOS] A Gorgone, contra quam Perseus pugnavit, & habuit crystallinum clipeum.

Aegida. Accusativus, in suam lorica. *Ἀγὶς* Graece dicunt capram, *Ἀγίδα* pellem caprae; unde lorica Palladis involvitur. SCHOL.

150 PALLENEA] A Pallene civitate Thessaliae, ubi Jovi fulmina sunt fabricata. *Non aliter* ubique accipimus. IDEM.

150 PELLENEA] Pellena oppidum est in Achaia ad Sycionem. Pallana vero in Laconia situm, ut Strabo docet. Sed legendum arbitror *Phallenea*, id est, Thessalica, à Phalenis oppido juxta Phlegram, ut Plinius habet. Ibi gigantes sunt summati. SULPIT. Quae vero hoc loco adducit Sulpitius, aut ex corruptis auliorum codicibus citavit, aut ipsius codex postea corruptus est. *Pallenea* omnibus legendum. Pallena enim Macedoniae regio, cujus urbes sunt, Potidaea, quae & Cassandria, Aphytis, Aege, Therambus, Solone, Mendis, Sama, ut Herodotus libro septimo tradit. Ipsa Pallena olim Phlaegra appellata, idem inquit Herodotus. Plinius autem libro quarto, capite 9. Phlegram subjungit Pallenae. Phlegraeos vero campos in Campania juxta Cumas ponit. libro iii. capite 5. & libro xviii. capite 11. itidem Strabo lib. v. Fabula vero de Gigantibus, haud dubie in Pallenaea regione primum ficta, postea in agrum Cumanum de ata, nullam aliam ob causam (ut Strabo inquit libro v.) quam quod terra ipsa Cumana suapte virtute procliorum concitatrix esset: vel quod ibi sulphuris, & ignis, & aquarum calidarum plena sint omnia. Et talibus ignis, & aquae profluviis Gigantum vulnera fulminibus deiectionum tribuuntur. GLAREAN. *Pallenea* legendum, à Pallene. Est autem Pallene oppidum Macedoniae, sive Thraciae, quod & Phlegra aliquando dictum fuit, ut Stephanus ex Eudoxo tradit. Et meminit Eustathius in catalogo, Πηλών, inquit, πῶλος Ἀχαιῶς ἡ μὲντοι Παλλήνη, δὲ τὴν

Cum peterent, totus venientibus obstitit ^a aether:
^b Inque oculis hominum fregerunt ^c fulmina nubes:
 155 Adversasque faces, ^d inmenloque igne columnas,
 Et trabibus mixtis ^e avidos ^f Siphonas aquarum
 Detulit, atque oculos ingesto fulgure clausit.
 Excussit cristas galeis, capulosque solutis

Perfudit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a aër B. 1. H. ^b Inque hominum oc. V. 1. ^c fulgura VV. LL. Steph. B. 3. A. V. 1. ^d flumina Ed. Par. Hort. m. ^e inmensa/que B. 1. ^f avidas R. 1. ^f vulgo siphonas.

πάλιν ἐπὶ Θερμῆς, ἢ Χερρίνης διτλάγας, ἢ Φλίγης λιγαίνης. ὅθεν ἢ Ἡρακλῆς τοὺς γίγαντας κατακτείνει. Fulmina igitur Palleneae vocat poeta, vel quibus mox Jupiter apud Pallenen contra Gigantes usus est, ἢ ἀναχρονισμῶν, vel, ut Omnibono placet, quibus eodem loco antea Aloidas, Otum & Ephialten prostravit. MICYLL. Msc. duo Palleneae (ut Marp. cum Voss. tect.) male: Pallene opidum Macedoniae sive Thraciae. Unde dicta Palleneae, fulmina, quibus tum contra Gigantes usus est, ἢ ἀνάλυσιν, ἢ ἀναστροφῆναι, ἢ ἀναχρονισμῶν, vel quibus ibidem Aloidas antea prostraverat. BERSM. Sulpitius videtur secutus esse Ed. Venetam, quae habet Polleneae. Sed male; ut jam docuerunt Viri Docti. Hinc Jovis Pallenei triumphum memorantur Statius L. IV. Silv. c. 2, 37. ubi vid. Barth.

151 PRODERE CASUS] Al. prodere motus in vestigio Codice. HORTENS.

152 NATURA] Msc. quatuor Fortuna, & unum: virtutis, forte pro natura mendose. BERSM. Fortuna. Sabellicus Annot. Plin. Syll. II. T. I. Thef. Crit. p. 184. putat, nisi casus, & tempestates intelligantur, veriore esse lectionem natura: eumque secutus est Verellian. Gryph. & illius heredes, ac deinde his deceptus Berfmannus. verum in omnibus ad unum MSS. constanter est Fortuna; & recte. Per Fortunam enim saepe intelligit Lucanus Stoicus fatum aeternum, & immobile, sive ipsos Deos. Sic L. III, 96.

- - - - - habenti
 Tam pavidum tibi, Roma, ducem Fortuna pepercit.

vs. 303. ejusdem libri fata, & Fortunam; vs. 448. fortunam, & numina jungit. Adde Lib. VI, 615. inf. vs. 796. VII, 427. & passim. Immo de his ipsis prodigiis vs. 205.

O summas hominum, quorum Fortuna per orbem signa dedit.

cum vs. 201. Naturam dixisset. Lib. VII, 730. Cordus adloquitur Fortunam, & tamen vs. 740. dicit

O Superi. Videtur ob oculos nostri verba habuisse Silius L. VIII, 627.

Cessant superi vicinas prodere clades.
 ubi vide.

153 PETERENT] Pompeii milites. SCHOL.

153 OBSTITIT] Vide hoc loco 7. ordine verba, ad duos duntaxat relata nominativos, obstitit aether, deinde proxime sequente versu, fregerunt ad fulmina. Quarto deinde versu verba duo, detulit, & clausit, quem habent nominativum? Badius ad Detulit, fileit; ad, clausit, supplet versus, aether, cum tamen medius intercesserit nominativus Fulmina, cum verbo fregerunt. Et ad verbum, detulit, non majus referendus videatur. In proximo inde versu. Excussit, fileit: sed in perfudit, supplet fulgor. Quod & ipsum, in Excussit, intelligi oportet. Atque adeo etiam in verbo liquavit &c. GLAREAN.

154 INQUE OCULIS] Malim inque oculos, quos praestringere solet fulmen; ut L. I. vidimus. In hac historia Valer. Maxim. Adversa agmini quae fulmina jacens, & J. Obseq. A Dyrrhachio venientibus adversa fuerunt fulmina cap. 125. ubi vide. Versus tamen hic nonnihil mihi suspectus est, & certe in uno Voss. margini tantum est adscriptus. Nam ineleganter Nominativus fulmina interponitur inter obstitit aether & detulit cum seqq. ubi aether necessario rursus subintelligendum, praeterea sequitur oculos ingesto fulgure clausit.

155 COLUMNAS] Ut magnitudo ignis trabes faceret, & columnas. SCHOL.

156 TYPHONES] Typhones sunt ignes coelestes in modum serpentium tortuosi, qui, quo ceciderint, universa consumunt. Mos ideo aquarum avidos dicit, quia in mare saepe labuntur: sed sciendum est, esse etiam serpentes aquarum. IDEM. Phytomas. Legendum censeo Typhonas. Fiunt enim Typhones, quum venti arctius rotati nubem effregerint sine fulmine, & vorticem faciunt, qui typhon, id est, vibratus, vocatur, ut Plinius ait. Apulejus vero, si ignis non fuerit fulmen, inquit,

Perfudit gladiis, ereptaque * pila liquavit:
 160 Aethereoque nocens fumavit sulfure ferrum.
 Nec non innumero ^b cooperta examine signa;
 Vixque revulsa solo, majori pondere pressum,
 Signiferi mersere caput, rorantia ^c fletu,
 Ulque ad Thessaliam Romana, & publica signa.

165 Admo-

VARIAS LECTIONES.

a tela V.2.O.1. b cooperto W. c fletus R.1.

quit, *Typhon* vocatur. Sulpit. *Tiphonas* al. *Siphonas* in vetusto codice. Hortens. *Typhonas*. MSS. duo *Phisonas*: & *Siphonas*: *Typhones* venti vorticosi sine fulmine, seu fulmen non ignitum. Plin. Lib. 11. cap. 48. BERSM. MSS. habent *pythonas*: & exponunt Scholiastae ignes forma serpentum. Forte *siphonas* legendum. Plin. 11, 49. *Ex eodem genere & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit.* Grot. Ed. sec. Lege *Siphonas*. Olympiodorus in meteoris: *τῶν δὲ εἰσφύων* (vocant) *διὰ τὸ διὰ τὸ εἰσφύειν ἀναπνέειν τὸ ὕδρ τῆς θαλάσσης*. IDEM. Ed. tert. *Typhonas*. Ita Sulpitius, Ascens. Micyll. Steph. Gryph. alique edidere, ut habent MSS. plerique. sed Edd. primae cum Aldo, Colin. Paris. & MSS. quatuor Pulm. ac quinque meis *Pythonas*, vel *Phisonas*. neutrum verum est; unice rectum est *Siphonas*, ut coniecit Grotius, & confirmatur duobus MSS. Bersm. & Hortens. Codice, & aliquo modo à Scholiastae. Pluribus hanc lectionem adserui ad J. Obsequent. c. 122. ubi vide. Clarissime, ita scribendum esse, patet ex addita voce *aquarum*, quae nequaquam *typhoni*, sed *siphoni*, seu *tubo* conveniunt. *Typhonem* describit Valer. Flacc. L. III, 130.

- - - - - *Typhon*
igne simul ventisque rubens &c.

157 INGESTO FULGURE] Steph. Var. LL. duo Pulm. MSS. Hulst. Amst. & meus *infecto*; quod nihil est, nisi Glossa *infecto*, metaphora ab hasta, vel jaculo desumpta. *Ingerere hastam* vero dixerunt Virgilius, & Statius loco non uno. Vide Barthium ad Lib. 11. Theb. 579. ix, 304. Noster L. VIII, 645. *Ingeris ictus*.

157 FULMINE] Al. *fulgure* in vetusto Cod. Hortens. *Fulmine* cum Hortens. ediderunt etiam Sulpit. Petr. de Ponte, Micyll. & habent unus Pulm. Reg. unus, Amst. & meus: solemnii mutatione, ut paullo ante. *fulgore* Msc. Cantab. & Voss. tres. *Sulfure* Ed. Rom. male.

158 EXCUSSIT] Msc. *exclusis* (& Voss. sec.) male. BERSM.

158 CAPULOSQUE SOLUTIS PERFUDIT GLADIIS]

i. e. liquefactis. *Perfudit* h. e. ipso ferro, quod de gladiis liquecebat, capulos perfudit. SCHOL. Optime haec explicat Scholiast. & ex eo Omnibonus, *liquefacto ferro gladiatorum, capulos eorum fuisse perfusos*. Ceteri interpretes, ut Sulpit. Ascens. & Hortensius haec capiunt ita, ac si Lucanus dixerit, fulmen resolvissse, & liquefecissse capulos una cum gladiis in vagina reconditis. Verum exempla quaero, ubi *perfundere* pro liquefacere, resolvere sumatur. Dicit Lucanus, capulos, liquefacto gladiatorum, quos à militibus jam in manu teneri considerat, aere, seu ferro perfusos, & madefactos esse. Posset & legi *profudit*. i. e. capulos in terram à vaginis cadere fecit, liquefactis gladiis.

159 EREPTAQUE PILA LIQUAVIT] Msc. duo *ereptaque*, non inepte. BERSM. Vulgatum etiam legitur in Prisciano c. 800. & Eutyche cap. 2182. Potuerunt simul turbine, & fulminis vi è manibus rapta fuisse, ut cristae de galeis excussae. Simile quid legas in sacris litteris, & apud Joseph. Antiq. Jud. L. VI. c. 2. Praefero tamen, ut olim ex MSS. quinque Pulm. ad J. Obseq. cap. 107. *Inter pila militum ignis susus, erepta*: quam lectionem confirmant nunc quatuor Vossiani vetustiores, Hulst. meus, & Ed. Veneta. Vide ad Silium L. XII, 623.

*Regnator Superum sublata fulmina dextra
 Libravit, clipeoque ducis, non cedere cersi,
 Incussit. Summa liquefacta est cuspis in hasta,
 Et fluxit, cum correptus fornacibus ensis.*

159 LIQUAVIT] Lanceas liquefecit. SCHOL. 160 SULFURE] i. e. fulmine, quia habet odorem sulphuris. *Sulphur* quasi soli *πῦρ* i. ignis terrae. IDEM. *Fulgure* Msc. duo corrupte. BERSMANN.

161 EXAMINE] Apum examine dicuntur tunc signa, & vexilla contestata, quod omen adversum est. SCHOL.

162 VIXQUE REVULSA SOLO] Hi tres versus absumt à Msc. BERSM. In Oxoniensi primo a m. prima etiam aberant; sed male.

163 SIGNIFERI MERSERE CAPUT] Vexillarii, qui

V V V

- 165 Admotus Superis • discussa fugit ab ara
 Taurus, & Emathios praeceps se jecit in agros;
 Nullaque funestis inventa est victima sacris.
^b At tu, quos scelerum Superos? quas rite vocasti
^c Eumenidas, Caesar? Stygii ^d quae numina regni?
 170 ^e Infernumque nefas? & merfos nocte furores?

Inpia

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *disperfa* B. r. ^b *ac* Ed. Ven. ^c *Eumenides* V. l. H. ^d *quo* V. l. *qua* H. ^e *inferni*que R. l.

qui signa portabat. Quando enim à terra aliquid divellimus, caput inclinamus. *Majori pondere* ut &, qui eadem signa portabant, iis graviora solito viderentur, nec ferre sufficerent. SCHOL. Recte Scholiastes *mergere*, hic exponit per *inclinare*. Ut apud alios etiam invenitur. Silius Ital. Lib. x, 78.

- - - *sollers per devia mersa*
Nara legis.

ubi omnino vid. Cl. Drakenborgh. Nostri perpetuus imitator Statius L. v. Theb. 502.

Ille graves oculos, languentiaque ora comanti;
Mergit humo.

L. vi, 88.

- - - - - *Exit*
Sponte ruens, mersusque humeris effunditur ille
In caput.

ubi consule Barth. & qui, à Lucano id fuisse Statium, monet, Gronov. Diatr. Stat. c. 38.

164 PUBLICA SIGNA] Deest *venerunt*. Dicit autem Deorum simulacra flevisse. Potest autem & hic nihil deesse. Ut sit ordo. *Nec non & in numero cooperta examina signa, vixque &c.* & sequitur repetitio. *Signa Romana & publica rorantia fletu usque ad Thessaliam.* SCHOL. Anaphora est. nam vox *signa* praecessit eadem periodo, versu ante quarto. Dicit autem, illa signa fuisse publica Populi Rom. usque ad pugnam Pharsalicam. Postea enim nulla in Caesarem, nisi privata arma. Similis locus Taciti: *Postquam Bruto, & Cassio caesis nulla jam publica arma.* GROT. Optime haec exponit Grotius, & ex parte Scholiastes. Ascensius, Hortensius, alique cum Schol. haec verba capiunt; quasi Lucanus voluerit dicere, signa fletu rorasse per totum iter in Thessaliam usque. Non sane. Per Anaphoram, eique involutam exclamationem, signa haec dicit fuisse publica populi Romani, usque ad cladem Pharsalicam; deinde enim Pompejani, sine Senatus auctoritate, quisque per se privatus Caesarem persequabantur. Barthius Lib. xi. Advers. c. 10. ex suis membranarum volebat *hinc publica signa*; ut fuerint usque eo Romana; deinde vero

publica, seu communia cladi generis humani. Verum signa Pompejani exercitus non fuerunt toti omni publica, sed ipsa clades; unde recte cecinit infra, mundi Fortunam in eo constituisse proelio. Nec sane umquam ex talibus verbis aliquis id eliceret. *Romana & publica* se invicem explicant: suntque *signa publica populi Romani*, ut loqueretur Livius. de quo vide J. F. Gronovium L. iv. Observ. c. 14. Immo addit *publica*, ut distinguantur à Caesarianis, quae itidem sunt *Romana signa* Lib. i, 244.

Ut notae fulsero aquilae, Romanaque signa.

Ex praedictis autem jam patet, signa haec esse militaria, ut aquilas, vexilla &c. eademque, de quibus dixerat *cooperta examina*, & *vix solo revulsa*, ac *fletu rorantia*; non vero simulacra deorum, quos secum ferebant: ut vulgo exponi videas. Rectius sane cepit Joseph. Iscan. qui haec imitatus L. ii. B. Troj. 497. dicit

- - - - - *rorantia tabo*
Signa ferat victrix.

Ceterum in hac Historia Dio Cassius Lib. xlii. p. m. 182. Flor. L. iv. c. 2. Valerius Max. L. i. c. 8. §. 11. Obsequens c. 125. & Appianus tantum de fuga victimarum, & examinibus apum in signis (non autem de fletu, & aegra signorum revulsione, quae & plura prodigia more poetarum, & suo praesertim, cum nihil omittere inepte solcat, addit noster) faciunt mentionem. Appianus tamen Lib. ii. p. m. 771. B. Civ. dicit, consediisse examen apum *ἐν τοῖς θυμῶσι*; sed putem, scribendum *ἐν τοῖς ἐγκύκλις*; ut conveniat cum ceteris. Et sane perpetua, si in castris id prodigium accidat, apium sedes in signis est. Vide J. C. Buleng. de Prodigis L. iv, i, 34. & Heinsum ad Silium Ital. L. viii, 637.

Nec densas trepidis apium se involvere nubes
Cessant aquilis.

165 ADMOTUS &c.] Oblatus. Malum omen est, si victima non stat patiens. SCHOL. Citat Servius ad (11. Georg. 394.) 1x. Aeneid. 627. addit-

Inpia tam saeve gesturus bella, litasti.
 Jam * dubium, monstrisne Deum, b nimione pavori
 Crediderint: multis concurrere visus Olympo
 Pindus, & abruptis c mergi convallibus Haemus,
 175 Edere nocturnas d belli Pharsalia voces,
 Ire per Ossaeam e rapidus Boebeïda sanguis:

Inque vi-

VARIAE LECTIONES.

a dubium est Marp. b dubione M. c merfus B. I. d bellis Ed. Ven. Br. Med. e rabidus W.

ditque; quoties victima reluctabatur, ostendebat, se improbari. GROT. Ed. tert.

167 FUNESTIS] i. civili bello litatis. SCHOL.
 168 AT] Hic factus ad Caesarem transitus. IDEM.

168 AT TU] In Caesarem poeta invehitur, quod fuerit cupidus nimium pugnae: sed eum Stygios deos invocasse insinuat, cum constet, ipsum media nocte perfectis sacris, Martem invocavisse, ejusque parentem Venerem, & templum Victoriae faventi, gratis Romae dedicaturum novisse, si rite rem peregisset, ut ait Appianus. Lib. II, 116. Cum autem fulgur è coelo labens, è Caesaris ad Pompeji castra penetrasset, ibidemque extinctus esset, qui in exercitu Pompeji aderant, quippiam splendidum ab hostibus ad se futurum praedicabant, Caesar autem se in Pompejum insurgentem gloriam ejus extincturum. SULPIT.

71 SAEVE] Adverbium. cuicumque litasti, crudeliter litasti. SCHOL. Vulgo post litasti male ponebatur signum interrogationis, quam delevi, sensu id postulante. Saeve tamen ad gesturus malim referre; quemcumque scelus Deum invocaveris, certum est, te peritasse, & placasse eum sacris tuis, cum tam crudeliter bellum esses gesturus.

172 MONSTRISNE DEUM &c.] Incertum, inquit, erat; utrum vere Dii haec ostenderint, quae dicturus est monstra; an illi prae timore haec crediderint, se videre. SCHOL.

172 NIMIONE PAVORI CREDIDERINT] Sic recte Berfmannus pro nimione restituit, quod ex Ed. Veneta videtur inrepsisse in sequentes Editiones praeter Omniboni, licet recte bis ne exponant viri docti claro, & idoneo sensu. Est tamen in multis MSS. quoque. Nimioque Berfmannus. un. Witt. & Voss. tert. pavore Voss. pr. sec. tert. & Wittian. Crediderim Voss. secund. Ut sublata distinctione majore dixisset. Jam dubium est, an multis visus sit Pindus concurrere Olympo per monstrum, à Diis oblatum, an per nimium pavorem, quod crediderim. Sed haec sententia potius cujusdam lectoris, vel librarii ingenium sapit, qui ipse vere credide-

rit, haec illorum pavori esse adscribenda. Quare vulgatum retineo. Dubium est, an crediderint vere factis monstris, an timori suo, mentibus illorum ea offerenti. &c. ut bene exponunt Schol. cum interpretibus aliis.

174 CONCURRERE &c.] Ut per hiatum terrae Haemus subduceretur, & unus fieret ex duobus. SCHOL. Male Schol. concurrere explicat per unum fieri ex duobus. notat pugnare, in se invicem inlidi ex stylo auctoris, ita cum aliis scriptoribus passim loquentis. V. L. I, 40. IV, 802. VII, 196, VIII, 326. & alibi.

176 PER OSSAEAM] Al. per Ossata in vetusto Cod. HORTENS.

176 BOEBEIDA] Boebis palus in Thessalia juxta montem Ossam est. Ergo ordo. Ire visus est rapidus sanguis per Ossaeam Boebeida. SCHOL.

176 BOEBEIDA] Al. Boebephida in vetusto. Cod. HORTENS. Mscr. tria: Boeida. Corrupte, Boebida. Hanc lacum Ossaeam vocat, quod sit ad Ossam montem. BERSM. MSS. variant: Sed veram esse hanc lectionem, docet nos Strabo libri IX. GROT. Ed. sec. Variant in penultima voce MSS. sed veram esse hanc lectionem, ostendit Homerus, Propertius l. II. eleg. II. Strabo l. IX. IDEM. Ed. tert. Ante Sulpitium vitiose edebatur Boeida, quod est quoque in variis lect. Steph. & MSS. meis octo recentioribus. De lacu Boebeide vide Stephan. de Urbib. Passerat. ad Propert. l. II. El. 2. 63.

Sanctis Boebidos undis.

Et quae notantur à Cel. Burmanno ad Valer. Flacci I, 449.

Perderet & pingui miseros Boebeide crines.

177 OPERTOS] i. invicem Pompejani (Pompeji scilicet & Caesaris milites Voss. sec.) videbant vultus suos obsessos tenebris. SCHOL. Apertos. Imo opertos, ut habet MSS. consensus. vident alter alterius ora, subitis tenebris obducta. GROT. Ed. sec. Illustri documento hic locus esse potest, quantopere decipere nos possint typothetarum errores. Apertos enim in sola Berfmanni est Editio-

V V V 2

nc,

- Inque vicem vultus tenebris mirantur opertos,
 Et pallere diem, ^a galeisque incumbere noctem,
^b Defunctos ululare patres, & sanguinis umbras
 180 Ante oculos volitare suos. sed mentibus unum
 Hoc solamen erat, quod voti turba nefandi
 Conscia, ^c quae patrum jugulos, ^d quae ^e pectora ^f fratrum
 Sperabat, gaudet monstis, mentisque tumultu,
 Atque, omen scelerum, subitos putat esse furores.
 185 Quid mirum, populos, quos lux ^g extrema manebat,

* Lym.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a galeis V. 1. H. ^b vulgo *defunctosque patres & cunctas*. ^c quaeque Edd. Asc. Par. 1512. Micyll. ^d quae
 & V. 1. ^e vulnera VV. LL. Steph. ^f fratri Ed. Par. ^g externa MSS. qdd. V. Drak. ad Sil. 11, 202.

ne, sine dubio operarum culpa. Nihil enim mon-
 net vir doctus, quod aliter facere solet. In sua
 tamen Editione Grotius retinuit; sed secundis cu-
 ris *opertos* ex MSS. legendum monet. Est & alius
 vir doctus, qui *apertos tenebris* intelligebat, noctu
 illos tulisse, & conspectos fuisse, palluisse vero
 die, ut tunc scribi volebat. Ut dixi *opertos* est in
 MSS. & Edd. quare restitui. Invicem mirantur
 alterius vultum a se praetenebris videri non posse.
 Ab aliis quoque inter prodigia huius temporis re-
 fertur, *interdum fuisse tenebras*. Vide ad Flor. L.
 IV. c. 2.

178 GALEISQUE] Mscr. *gladiisque*. Tenebras cir-
 cumfundi galearum nitore. BERSM. Gladiisque
 habent etiam Var. LL. Steph. duo Pulm. & alii à
 N. Heinsio inspecti, male. V. Cl. Burm. ad Ovi-
 dii Metam. L. XII, 466. Forfan Galeas maluit au-
 ctor nominare, quam aliud quid, quasi respiciens
 ad Orci galeam seu *aidos xuviv*; qua induti Dii
 non videbantur; auctore Homero, aliisque dein-
 ceptis poetis.

179 DEFUNCTOSQUE PATRES ET CUNCTAS SAN-
 GUINIS] Illustr. Heinsius teste Cel. Burmanno ad
 Valer. Flacc. Lib. II. 561. *Naster ades, junctusque*
veni, malebat scribere *juncti*. Passim enim *juncti*
sanguine vocantur consanguinei: unde generis *jun-*
ctura Ovidio Ep. IV. Heroid. 135. Rectius quidem;
 sed major latet ulcus: ac veram Lucani manum
 reliquerunt nobis MSS. Nam in duobus Pulm. &
 Voss. pr. sec. & quarto scribitur.

Defunctos volitare patres, & sanguinis umbras
Ante oculos ululare suos.

In Voss. quarto supra scribitur quoque *volitare*, &
 supra *volitare* in seq. versu *ululare*. Variæ lectio-
 nes Stephani etiam exhibent *ante oculos ululare*
suos. Ut clare pateat, excidisse vocem *ululare*. *De-*
functos sine *que* exaratum est in Regio primo. qua-

re cum Oxoniensi primo rescripsi.

Defunctos ululare patres, & sanguinis umbras
Ante oculos volitare suos.

Cum excidisset *ululare*, ut versus constaret, addi-
 derunt *que & cunctas*: & in aliis hinc locum mu-
 taverunt *ululare & volitare*. *Ululare* autem est
 vox adprime conveniens huic rei. Stridorem fle-
 bilem umbrarum intelligit, quem edebant circum-
 volantes, & inquietantes hominem umbrae, Ti-
 bull. L. I, 6, 15.

Hanc volitent animas circum sua fata querentes.

Ovidius in Ibide 157.

Denique quidquid ages, ante os oculosque volabo;
Et querar, & nulla sede quiesus eris.

Adde, quae collegit Doct. Broukh. ad Tibull. L.
 I, 2, 15.

Jam tenet infernas magico stridore catervas.

Ululatum dicit Ovidius Lib. VII. Metam. 190. ubi
 vide Heins. *Stridorem* umbrae quoque dat noster
 L. VI, 623. & *stridere*, atque *ululare* jungit ibid. VI.
 690. Nec offendere quemquam debet, quod non
 scripsi *defunctosque ululare*. Delevi enim *que* au-
 ctoritate MSS. & ex genio Lucani, qui saepe co-
 pulam sic omittere solet. Consule notata ad L. I,
 155. si autem quis vellet primum scribere *volitare*,
 & dein *ululare*, quia ita plurimi habent scripti,
 non multum oblectarer. *Sanguinis umbrae* sunt
umbrae affinium, ut bene glossae interpretantur.
 posses pro *suos* etiam legere *sui*. sed MSS. omnes
 suos retinent.

180 SED MENTIBUS &c.] Hoc carmen fuit in
 caussa, cur Badius, & praecedentes nomen ver-
 sus, & sequentes quinque, de militibus Caesaria-
 nis intelligi voluerit, multum torquens ad suam
 opinionem verba, ut illa, *quos lux extrema mane-*
bat, id est, expectabat ad mortem inferendam,
 cum

• Lymphato^b trepidasse metu? praesaga malorum
 Si data mens homini est; Tyriis qui Gadibus hospes
^b Adjacet, Armeniumque bibit Romanus Araxen,
 Sub quocumque die, quocumque^d est fidere mundi,
 190 Moeret, & ignorat causas, animumque dolentem
 Corripit, Emathiis, quid perdat, ^e nescius arvis.
 Euganeo, si vera fides memorantibus, augur
 Colle sedens, Aponus^f terris ubi ^g fumifer exit,
 Atque Antenorei^h dispergitur unda; Timavi,

195 Ve-

VARIAE LECTIONES.

^a Lymphatos V. 1. Lymphatico A. ^b trepidare B. 2. ^c subjacet R. 1. ^d in B. 1. deest in V. 2. ^e nescis in a. vulgo nescit, quid p. P. 1. H. M. armis Ed. Elz. V. 1. A. ^f ubi serr. Marp. A. ^g fumiger V. 2. Hort. m. V. ad L. 1, 48. ^h ubi sparg. W. qua sparg. R. 1. ⁱ Tirampni V. 1. Tumaci H.

cum omnia de Pompejanis intelligat poeta, quippe, quos extrema Lux vere manebat. Nec obstat illud. Quod patrum jugules, &c. In utroque enim exercitu, tum in fratres, tum in omnes paria vincendi erant desideria. Sulpitius silet. Quae ex Valerio allegat monstrum apparuisse, ea Caesar lib. 111. de bello Civili narrat, sed post pugnam Pharsalicam. GLAREAN.

181 SOLAMEN] Dicebant ideo monstra volitare, quia parentes interficiendi erant. SCHOL.

183 TUMULTU] Mscr. duo, tumultus. Animi metus, & perturbationes. BERSM. Non male. tumultum Wittian. Vide ad Silium L. x, 373.

- - - motus somni, variosque tumultus.

Infra L. VII, 779.

Adtonitos animi sentire tumultus.

Nihil tamen muto.

184 OMEN] i. e. subito furore dari sibi omen existimabant, se optata circa suos scelera esse facturos. SCHOL.

185 MANEBAT] Sic omnes mei recte, praeter unum Regium, movebat: quod moneo, ne quis arripiat duorum Bersm. Mistorum lectionem, vocabat. Manebat lux extrema i. mors imminebat. vf. 308.

- - - Nam me secuta manebis
 Sors quaesita manu.

Virgil. L. VII. Aen. 596.

O miseri! te, Turne, nefas, te triste manebis
 Supplicium.

Hororat. L. 1. O. 28, 15.

- - - Sed omnis una manet nox,
 Et calcanda semel via leti.

Ovidius L. IV. Metam. 695.

- - - Lacrimarum longa manere.

Tempora vos poterunt.

XI, 539.

- - - vocat ille beatos;

Funera quos maneant.

& passim. Dein ex Regio utroque, Voss. sec. Witt. & Oxoniensi rescripti Araxen Graeco more. vulgo Araxem. Mallem etiam delere est post homini. Sed vetat Mistorum mirus consensus.

186 LYPHATO] Fanatico atque furioso, per quem sibi videre talia videbantur. SCHOL. Panico terrore, ut Plutarch. Appian. Flor. Val. Max. Obsequens, & alii dicunt. V. Benth. ad Horat. 1. O. 37. de hac voce.

Montemque lymphatam Marstonico

Redegit in veros timores

Caesar.

187 TYRIIS GADIBUS] Hispanae sunt; sed cum illuc Tyrii pervenissent, posita civitate Gades lingua sua appellaverunt. SCHOL. V. Cero pro Balbo c. 14. inibi Abramus p. 552. a. BROUKH.

188 BIBIT] Hoc vult dicere, non solum illos, qui in bello perituri erant, haec passos: verum omnes Romanos, qui ubicumque terrarum, remota tenuerunt, praesagisse hoc malum; cum ignorarent, an essent bella civilia. SCHOL.

189 EST] τὸν ἄνδρῃ dixit, Romanus hospes. IDEM.

191 CORRIPIT] Castigat, inquit, dolentem animum suum, quod trillis est; cum nulla sit causa; nam nescit. IDEM.

191 NESCIUS ARVIS] Ita rescripti ex variis Stephani lectionibus, tribus Puim. & Bersm. Voss. primo, quarto, & utroque Oxon. aliisque ab Hein-
 sio collatis, qui ita scribendum esse pluribus docuit
 ad Ovidii Lib. VI. Metam. 579. Nescit, quid tradat

V v v 3

in

- 195 Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:
 Inpia concurrunt Pompeji & Caesaris arma.
 Seu tonitrus, ^a ac tela Jovis ^b praefaga notavit,
 Aethera seu totum discordi ^c obsistere coelo,
^d Perspexitque polos: seu ^e numen, in aethere moestum,
 200 Solis in ^f obscuro pugnam pallore notavit.
 Dissimilem ^g certe cunctis, quos explicat, egit
 Thessalicum Natura diem: ^h si cuncta perito
 Augure mens hominum coeli nova signa notasset,

Spectari

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a & V. 1. ^b ac bella O. sec. ^c absistere R. pr. a m. pr. obsistere B. 1. ^d prospexitque & ante aëra, vulgo. ^e lumen vulgo. ^f obscuram R. 1. ^g cunctis certo V. 2. ^h sic Edd. Mic. Hort.

in illis. Stat. L. III. Theb. 30.

Ingemis, & coeas sequitur jam nescius undas.

192 EUGANEI] Euganus est mons in Venetia, longe scilicet ab Emathia, optime pascuus feris. IDEM. Euganei populi fuerunt in agro Veneto, à praestantia generis appellati, ex comitatu Herculis, ut & Lepontii & Graji, ibidem relictii, ut Plinius tradit libro tertio, capite vigesimo. Hos postea ab Antenore, & Trojanis pullos alii ferunt. Caeterum quod ad Augurem pertinet, de quo hic Lucanus meminit, apud Plutarchum in Caesare, ad hunc fere modum traditur: Patavii, inquit, C. Cornelius augurali scientia praeditus, ea die, cum ad captanda sedisses auguria, primum, ut Livius dicit, pugnae tempus agnoscens, astantibus inquit: Jam res ipsa conficitur, jam viri opus incunt. Iterum ad auspicia conversus, & signa contemplatus more lymphati exiliis, tum vociferans, vincis, ait, Caesar &c. MICYLL. Haec imitatus est Sidorius Apollinaris Carm. ix, 191.

*Nec quas Euganeum bibens Timavum,
 Colle Antenores videbat augur
 Drives Thessalicam movere pugnam.*

Euganeum Timavum dicit Martialis Lib. xii, 86. Porro non debebat se incertum hic fingere Lucanus; unde augur haec scire potuerit. Clare enim adnotant alii iidem fere verbis, ex avium observatione id eum praedixisse. Vide praeter Plutarch. p. 730. Dion. Cassium L. xlii. p. 182. J. Obseq. c. 125. & alios.

191 AUGUR] Cornelius Sacerdos Gellio, xvi, 18. Historiam ex Livio, cui familiaris is Cornelius, narrat Plutarch. GROT. Ed. tert.

193 APONUS] Fluvius sumifer. Aquas enim callidas habet. SCHOL. Rectius fontem ex Suetonio, & Martiale alii dicunt.

194 ANTENOREI] Ubi Antenor regnavit, & quem transivit; ut Virgilius.

*Antenor potius mediis elapsus Achivis
 Regna Liburtina & fontem superare Timavi.*

Juxta hunc enim condidit civitatem Patavii. SCHOL. Liburnorum est apud Virgil. Aen. i, 245. Videndus omnino Fr. Luisinus L. ii. Parerg. c. 8. T. 111. Thes. Crit. p. 461. BROUKH.

194 DISPERGITUR] Quidam dicunt, quod in novem ora solvatur, ut Virgilius. Quidam in septem. Iste tamen nullius opinioni resistens ait dispergitur. SCHOL.

197 TONITRUS] Verba poetae dicentis, unde hoc augur invenerit. Hoc tonitru generis est neutri. Hic ut masculinum genus posuit, & non quasi monoptoton declinavit. IDEM.

198 AERA] Aethera Mscr. quatuor, & libri aliquot. probe. BERSM. Licet sequatur aethere, tamen rescripti aethera, jubentibus omnibus Steph. Pulm. meisque MSS. praeter unum, aut alterum, & primis Edd. aliisque. Aëra ab Aldo est, quem Col. Steph. Gryph. Pulm. ceterique sunt secuti.

199 PROSPEXITQUE] Perspexitque habent omnes MSS. GROT. Et hic edidi perspexitque iidem fere MSS. auctoribus, & Edd. Ven. Sulpit. Ascens. Micyll. Hortens. aliorumque. Perspexit est, exacte & penitus consideravit, & cognovit polorum laborem. Nulla hic efficacia in *perspexit*; quod est, è longinquo vidit. porro ante versum aethera seu totum, inferitur in Oxon. primo seq. versus.

Seu diras vidis volucres concurrere rostris.

199 NUMEN IN AETHERE] Videtur significare augurium ex aëre, quod aëromantiam Graeci vocant, unde vel iratum numen, vel propitium colligere potuisset. Alii legunt non numen, sed lumen moestum, coelum tristius, ingratumque, ex quo

Spectari * toto potuit Pharsalia mundo.

- 205 O summos hominum, quorum Fortuna per orbem,
Signa dedit, quorum fati coelum omne ^b vacavit!
^c Haec & apud feras gentes, populosque ^d nepotum,
Sive sua tantum ^e venient in secula fama,
Sive aliquid magnis nostri quoque cura laboris
210 ^f Nominibus prodesse potest; ^g cum bella ^h legentur,
Spesque metusque simul, perituraque ⁱ vota ^k movebunt:
^l Adtonitque omnes, veluti venientia, fata,

Non

VARIAS LECTIONES.

a *et toto vulgo. at V. 1.* b *vacabat V. R. pr. M. V. sec. pro var. lect. Ed. Ven. Br.* c *hos A. d nepotes B. r.* e *veniet A. f numinibus V. 1. M. g dum B. 1. A. h leguntur B. 1. geruntur B. 1. i bella R. pr. a m. pr.* k *vovebunt V. 1. manebunt V. sec. l* duo hi versus a m. pr. aberant ab Ox. pr.

quo inauspicati quippiam divinārit. HORTENS. Difficilis locus, quo me non satis expedio. Omnes Editores primo distinguunt post *moestum*, & *notavis* referunt ad augurem, ut *moestum* sit quartus casus, & subintelligatur iterum *seu*, sive *numen* legant, sive *lumen*. Ut clare Ascensius exponit, alique. Sed velim exemplum auctoris, qui ita loquatur. Breviter meam dicam sententiam, *notavis* puto hic idem esse, quod significavit, indicavit, Graece *ἰσηύει*; non, ut plerumque & paullo ante & post sumitur, observavit, unde suspectum sit ter repetitum *notavis*. Hoc sensu, si *lumen* cum Gronio, & aliis legas. Seu *lumen* solis *moestum* in aethere significavit pugnam per obscurum pallorem. Sed praefero *numen*, uti est in Steph. variis lectionibus, MSS. quatuor Pulm. tribus Berlm. & undecim meis, ac Editionibus cunctis ante Aldum, uti & Ascens. Mic. Hort. Berlm. aliorumque. Hoc sensu sive *numen*, vel deus quis *moestus* in aethere significavit pugnam per obscurum pallorem solis. vel *numen solis*. An *sol ex int* an *numenque* ut est in Marg. Hortens. & *solis ex o. f* i. e. seu notavit augur, & *numen moestum*, & pugnam pallore solis. Vel simpliciter, ut est in Editione Parmensi, seu *lumen in aethere moestum, solis in obscuro pugnam aut p. n.* Editor certe ille *aut* inseruit; quia alter non intelligebat. *Numen*, & *lumen* saepe confunditur: unde apud Valer. Flacc. L. VII, 390. eadem oritur dubitatio. Vide loc.

200 Solis] Al. *solus* in vetusto Cod. HORTENS. Mscr. ad marginem *solus*. BERSM. Non male, sed tum foret scribendum *ex obscuro*. Seu ille solus notavit *numen*, vel *lumen moestum*, & pugnam ex obscuro pallore.

202 SI CUNCTA PERITO AUGURE MENS] i. do-

cto. Hoc dicit; si essent periti homines, dum augures docent bellum, quod gerebatur, Pharsalia spectari in toto coelo potuisset. SCHOL.

202 SI CUNCTA PERITO &c.] Si haec sana sunt, ita capienda, si cuncta mens hominum, sive omnes homines observassent nova signa per peritum augurem. Suspectum tamen hoc *cuncta*, quo non parum facit Scholiae, qui explicat, quasi legeretur, *si instructa vel si docta*. Si conjecturis indulgere licet, posset forsan non ineleganter repōni *si cuncta perito augure mens*. Si homines se gessissent, ut periti augures, si praestitisset se quisque & egisset augurem, auguris officio functus esset. Non multum dissimili modo Vellejus L. II. c. 15. *Duplici numero se militum equitumque fungi*. ubi vide Putean.

204 E TOTO] Mscr. quatuor praepositionem omittunt. BERSM. Praepositionem *e* non agnoscunt quoque MSS. sex Pulm. & mei tredecim cum Edd. Rom. Ven. Ascens. Versell. Petri de Ponte, & Hortensii. quare delevi.

205 SUMMOS HOMINUM] Pompejum dicit, & Caesarem, primos inter homines. SCHOL.

206 VACAVIT] Dicit, in coelo tunc nisi Pompeji, & Caesaris fata tractata, quorum Fortuna faciebat fata universis. Nam tum coelum est turbatum, & in monstra commotum, his duobus dimicantibus. IDEM.

207 NEPOTUM] Apud posteros dicit. Ordo est. Haec apud feras gentes cum bella legentur, spes & peritura vota habebunt. IDEM.

209 ALIQUID] Sive per se erunt famosa, sive per incum carmen; si quid tamen nos possumus addere perennitatis his rebus. Verecunde dubitat. IDEM.

211 SPESQUE &c.] Etiam posteris vestris haec bella

- Non transmissa, ^a legent, & adhuc tibi, Magne, favebunt.
 Miles ut, adverso Phoebe radiatus ab ictu
 215 Descendens ^b totos ^c perfudit lumine colles,
^d Non temere ^e inmissus campis: stetit ordine certo
 Infelix acies. cornus tibi cura sinistri,
 Lentule, cum prima, quae ^f tunc fuit optima bello,
 Et quarta legione, datur: tibi numine pugna
 220 Adverso, Domiti, ^g dextri frons ^h tradita ⁱ Martis.
^k At medii robur belli fortissima densant

Agmina,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a legent M. ^b tota VV. LL. Steph. R. pr. V. 1. ^c perfundis B. 1. V. 2. ^d nec B. 1. ^e missus R. 1. ^f tum MSS. & Edd. qdd. ^g frons d. R. pr. M. ^h dedita VV. LL. Steph. ⁱ Marti est H. ^k ac V. 1.

bella hunc adfectum movebunt, quo nunc vos venitis ad proelia. SCHOL.

211 PERITURA] Sive generaliter omnium dixit peritura, sive haec tunc peritura; quia non erunt tunc bella, cum haec vota sumentur incassum. IDEM.

212 VENIENTIA] Quasi futura haec sint bella, & non fuerint adhuc; cum jam & victus sit, & occisus. IDEM.

213 FAVEBUNT] Innocentiores enim, qui victus est, iudicabunt. IDEM.

214 MILES] Pompeii acies describitur. IDEM.

214 RADIATUS] Nonnulla exemplaria legunt, *radiatus*, quod significantius hoc loco mihi videtur: hoc est, radius solaribus à fronte percussus, quod incommodum non parum obfuit Pompeio, & aversus sol non mediocriter Caesarem juvit. Ordinatus enim aciem tria debet ante prospicere, Solem, pulverem, & ventum, juxta praeccepta rei militaris. HORTENS. Mscr. quatuor *radiatus*. Ita & libri aliquot. BERSM. Bene Grotius restituit tacite in textum *radiatus*. quod primus Aldus in *radiantis* mutaverat, eumque secuti erant Vossell. Colin. Steph. Gryph. Pulm. alique. Et sic habent etiam quinque Pulm. & mei omnes MSS. De verbo activo *radiare*, & illius passivo *radiari* vide Broukhuf. ad Propert. Lib. 1, 15, 7.

Nec minus Eois pectus radiare capillis;

& Duker. ad Florum L. 14. c. 2. *Us prospera ejus adversis radiarentur*. *Radiare* vero miles in armis, ejusque arma *radiare* passim dicuntur. Ovid. Lib. 2111. Met. 103. Propert. 14, 1, 27. Silio L. VII, 468. Prudent. Psychom. 471.

215 LUMINE] Armorum scilicet lucentium adverso sole. SCHOL. V. L. 11, 482.

217 CORNUS] Cum sit neutrum monoptoton,

masculino genere declinavit, ut supra de *tonitru* fecit. SCHOL. Antiquus genitivus erat *cornuis*, inde contractum *cornus*. Et ita hunc locum, ne quis errorem suspicetur, producit ad 11 Aeneida Servius. Sic & in Arateis Ciceroni genitivus à *genus* est *genus*, sic & *cervini cornus* dixere Plinius & Celsus. GROT. Ed. tert. Servius ad 111. Aen. 22. sed & istum genitivum Plinius usurpavit Lib. XIVIII, 17. & *cornus*, ut masculini agnoscit Priscian. p. 714. BROUKHUS. Hunc ipsum locum ideo adducit Priscianus p. 685. *Cornum* apud Ovid. L. 11. Metam. in f. MSS. qdd. ubi vide. male hic *cornu* Pulm. duo, Bersm. un. & quinque mei.

218 OPTIMA BELLO] Sic L. 1, 425.

Optima gens flexis in girum Sequana frenis.

bona bello cornus. Virgil. Georg. 11, 447. & passim. male itaque *optima belli* ediderunt Sulpit. Ascens. Mic. & Hortens. & praefert MS. Cantabr.

219 QUARTA] V. de D. Vossium ad Caesar. L. VII, B. G. c. 24. L. 111. B. Civ. c. 88. Ciacconium ibid. p. 623. BROUKHUS. Et hic Commentar. dissentiunt enim auctores in cornuum positione, & legionum nomine.

220 ADVERSO] Bene *adverso numine* i. e. sinistro, & irato. Hic autem est Domitius, qui apud Corfinium civitatem positus, deditus est Caesari à suis militibus, ab eoque dimissus. SCHOL. V. L. 11, 478.

223 DUX] Hoc dicit. Cilicum agmina tenebat Scipio, qui in hoc orbe i. Pharsalae nunc erat miles, futurus dux postea in orbe Libyco; nam dux factus contra Caesarem in Africa dimicavit. SCHOL.

125 LARGUS HABENAE] Quia currentibus equis laxiores habenas largiatur, ipse doctus equitandi. IDEM.

- Agmina, quae, Cilicum terris ^a deducta, tenebat
 Scipio, miles in hoc, ^b Libyco dux primus in orbe.
 At juxta fluvios, & stagna undantis ^c Enipei,
 225 Cappadocum montana cohors, & largus ^d habenae
 Ponticus ibat eques. ^e sicci sed ^f plurima campi
 Tetrarchae, regesque tenent, magnique tyranni,
 Atque omnis, Latio quae servit, purpura, ferro.
^g Illuc & ^h Libye Numidas, & Creta Cydonas
 230 Misit: Ituraeis cursus fuit inde sagittis:

Inde tru-

VARIAE LLECTIONES.

^a adducta M. ^b Libyae B. I. V. I. ^c Enipei MSS. & Edd. qdd. ^d vulgo habenis. ^e sed sicci, male O. I. ^f proelia O. I. ^g illuc P. I. B. I. R. I. illinc P. I. ^h Libyae MSS. & Edd. qdd.

225 HABENIS] Vetusissimi, & optimi Codd. Voss. pr. sec. tert. & a m. pr. Wittian. *habenae*. Verissime. *habena* Regius prim. Virgil. L. XI. Aeneid. 338.

Largus opum & lingua melior.

Noster L. IX, 610.

- - *inventus mediis fons unus havenis*

Largus aquae.

Silius Ital. Lib. VII. 601. *largus comae*. VIII, 249. *largus rapinae*. XV, 498. *Mercandi largus*. Plura de hoc genitivo diximus ad Lib. II, 213. *Interruptus aquae*, & alibi. *Habena* in singulari, si ablativum malis, praeferrem. Juvat Silius L. VII, 696.

Ferrata calce, atque effusa largus habenae.

226 SICCI SED] *Sicci* & Mscr. neglecta Synaephe. BERSM.

227 TETRARCHAE] Qui quartam regni tenent partem. SCHOL.

227 TETRARCHAE REGESQUE] Ita & Cicero junxit Orat. pro domo c. 23. *Tetrarcharum ac regum dona*. pro Balbo c. 5. *Onationes, urbes, populi, reges, tetrarchas, tyranni, sesses* C. Pompeji &c. Horat. L. I. Serm. 3, 12.

- - *modo reges atque tetrarchas.*

BROUKHUS.

227 TYRANNI] Sub quibus reges sunt, & tetrarchae. SCHOL.

228 SERVIT] i. paret victa Romanis. IDEM.

228 FERRO] In uno Berstn. Cod. & Marg. Hortens. est *regno*. Quod ex glossa natum est. *ferro* i. e. armis & imperio Romanorum. Vide L. I, 31. IX, 245. X, 352. Explicat hoc L. X, 5.

- - *regnum Lagi Romana sub arma*

Ires.

jus ferri L. V, 387.

229 LIBYE] Graece declinavit à ΛΙΒΥΗ. SCHOL.

229 CYDONAS] Populos Cretae. Cydonia civitas, ubi bonae sagittae erant. IDEM.

230 ITURAEIS] Ex illa parte, inquit, Ituraeae sagittae cucurrerunt. Haec gens Syrorum (*Parthorum* Voss. sec.) est: ut Virgilius.

Ituraeos taxi torquentur in arcus.

IDEM.

230 ITUREIS SIVE ITURAEIS] Itureorum gens à Plinio in Coelo Syria collocatur lib. v. capite 23. Ithya urbs alioqui in Tauro monte est, Parthiam versus: unde *Ithyraeus*. Maro. *Ithyraeos taxi torquentur in arcus*. Hinc arcus epitheton est, *Ithyraeus*. *Ithyraeos arcus*, & *Ithyraeos* sagittas dicimus, hoc est, Parthicos arcus, & sagittas. Itaque Ithyraeos in acie collocatos fuisse, quod praestantissimi sagittarii essent, ut Parthi, aliquis dixerit. Sed *Ithyraeis*, hic epithetice exponendum est, ut velocibus, qualibus Parthi valuerunt. Nemo *Ithyraeos* sagittas hoc loco Parthicas exposuerit; quod Parthi tum temporis hostes adhuc obcaedem Crassorum, Pop. Rom. essent. Jam *Ituraeis sagittis* dixit, pro eo quod est: inde fuit sagittariis suis cursus è montibus in planiciem. Solent plurimum epitheta duci à gentibus insignibus in arte aliqua. HORTENS. MSS. plerique *Ithyraeis*, *Ithraeis*, *Itoreis*, & *Itoreis* &c. cum Edd. quibusdam hic & infra; Male. *Ituraeos* dicit, Graece *Ιτυραῖος*, qui Syri sunt. Non autem quaecumque sagittae per Synecdochen ab *Ithya*, ignobili Parthiae urbe, pro velocibus & bonis dictae. Quo recurrere debuit Hortensius, quia in mentem revocabat Parthos, populi Romani hostes, in exercitu Pompeji esse non potuisse. V. L. III, 265. & L. VIII. Ut dixi, Syrorum sagittas intelligit, qui Pompejum adjuverunt. Hinc vs. 514.

X x x

Tunc

- Inde, truces Galli, solitum prodistis in ^a hostem:
^b Illic pugnaces commovit Hiberia cetras.
 Eripe victori gentes, & sanguine mundi
 Fuso, Magne, semel, totos consume triumphos.
 235 Illo forte die Caesar, statione relicta,
 Ad segetum raptus moturus signa, repente
 Conspicit, in planos hostem descendere campos.
 Oblatumque videt, votis sibi mille petitem,
 Tempus, in extremos quo ^c mitteret omnia casus.
 240 Aeger quippe morae, flagransque cupidine ^d regni,

Coepe-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *erbem* Marp. in m. b *illuc* V. I. c *mittens* V. I. d *mundi* V. 2. O. I. H.

*Tunc & Iuraei, Medique, Arabesque soluto,
 Arcu turba minax.*

540.

- - - *vivans Galataeque, Syrique.*

L. III, 214.

Accedunt Syriae populi; desertus Oronas &c.

Omitto plura, quia notum est. De *Iuraeis* plura videre potes apud Pierium, & alios ad Virgilii locum à varis doctis adductum L. II. Georg. 448. & S. Dressem. ad Jos. Iscan. B. Troj. L. v, 321.

- - - *ille arte Cydonum*

Fretus Iurasa delibat cuspide frontem.

231 SOLITUM] i. e. Caesarem, qui contra vos & ante pugnavit; bello scilicet Gallico. SCHOLIAST.

232 CETRAS] Mscr. Celtas. *Cetras* scuta lunata brevia. BERSM. Pugnant pro hac lectione Miti longe plurimi, & optimi; uti & rarior usus vocis *cetras* seu *caetras* (ut aliis scribere magis placet. Vide Cl. Drakenb. ad Sil. L. III, 278.) scuti scilicet, parvi lunati, quod Hispanis, & Afris in usu fuit pro clypeo. Omnibonus, cujus licet commentatorum primi nemo rationem habuit, legit *Celtas*, & de Celtiberis intelligit. Juvant eum praeter MS. Bersmanni, unus Pulm. Voss. sec. a m. pr. Voss. sext. Oxon. sec. Amstel. & Ed. Sulpit. Mediolan. *Celtras* Oxon. pr. *Celtas* Voss. quint. & Hulst. qui pro varia lectione habet *Celtos*. *Illic* in Pharsalia, sive illis locis, ubi collocare se à militari concilio jussi sunt, *commovit* sive propulit, & ad pugnam cievit Hiberia *pugnaces Celtas* i. e. Celtiberos. De his Celtis loquitur noster Lib. IV, 10.

*Vestonesque leves, profugique à gente vetusta
 Gallorum, Celtas miscuit nomen Hiberi.*

Silius L. III, 340.

Venero & Celtas sociati nomen Hiberis.

ubi vide D. Heinsum. Fuerunt autem hi pugnacissimi. unde Florus L. II. c. 17. §. 9. eos *robur Hispaniae* vocat. Aptissime autem subjungerentur Gallis, à quibus sunt profugi, ut ait noster ipse. Pro *illic* posset etiam scribi *illuc* scilicet ad illam aciem, & siccos locos, quo misit etiam Numidas Libye, & Cydonas Creta. Malim tamen retinere *illic*, uti etiam *Cetras*: non verisimile enim *Celtas* corrupisse librarios in *Cetras*. *Commovit cetras* dicit auctor ob agilitatem, quam in cetrarum rotatione, & motu praestabant Hiberi. Est enim hoc artis militaris. Vide notas ad Ammian. Marcell. L. XXI. c. 2. Et *pugnacem* cetrarum ut dicit auctor, sic *arida* *Sigis* ait Homerus plus semel. V. II. A. 32.

233 ERIPERE] Occidantur, inquit, omnes, ne sint, quibus victor inperet rex, aut de quibus triumphet. SCHOL.

236 AD SEGETUM RAPTUS] i. e. ad frumenta rapienda, non ad bellum. IDEM. Sic Appian. & alii. Aliter paullo Caes. ipse Lib. III. B. Civ. 85. ubi vide.

240 AEGER] Qui moras ferre non poterat. SCHOL.

242 UT LENTUM DAMNARE] Hoc dicit, cum Caesar odisset moras, & festinaret ad regnum; bella civilia, quae paulatim trahebantur, condemnavit hastenus, & esse ea lentum facinus judicavit. IDEM.

244 CASURAM ET FATIS &c.] MS. duo: *Casuram fati* s. tertium, *Casuram satis* s. Sine copula. quart. *Casuram sensis fati* n. BERSM. *Fati*. Ita reposuimus pro *fatis*, sensu manifesto. GROT. Primum delevi &, quod non comparet in ulla Editione ante Gryphium; nec etiam in aliquo Mito

- Coeperat exiguo tractu civilia bella,
 Ut lentum, damnare, nefas. discrimina postquam
 Adventare ducum, supremaque proelia vidit,
 Casuram ^a fatis sensit nutare ruinam:
 245 Illa quoque in ferrum rabies promptissima, paullum
 Languit, & casus audax ^b spondere secundos,
 Mens sterit in dubio, ^c quam nec sua fata timere,
 Nec Magni ^d sperare sinunt: formidine ^e merfa,
 Profilit hortando melior fiducia vulgo.
 250 O domitor mundi, rerum fortuna inearum,

Miles,

VARIAR LECTIONES.

^a *casus* vulgo. ^b *sperare* V. pr. ^c *quem* M. Ed. Ven. ^d *superare* B. 1. ^e *mens* V. 1.

Mssio Codice, & durissimam facit elisionem. Postquam Caesar vidit adventare proelia suprema, sensit ruinam alterius partis instare cum animi scilicet commotione. quare majorem post *ruinam* posui distinctionem. Posset quoque per copulae defectum Auctori nostro non inulitatum exponi: postquam haec vidit, & sensit ruinam instare, rabies ejus languit. Sed, fatendum est, tunc rectius *et* hoc loco adderetur. Dein *fatis*, ut Grotius dedit, legitur in quatuor etiam Pulm. Codd. & duobus Vossianis, sed recentioribus, & Ed. Veneta. Reliqui omnes *fatis* retinent. Quod cur mutari debuit, non video: licet non damnum, si MSS. optimi haberent, *fatis ruinam*. Nunc ita expono, repetendo vocem *ducum* *aut* *non*, vel generalius quid, ut facit Scholiastes. Sensit ruinam ducum, vel rerum nutare, *casuram* *fatis* i. e. ut fata volunt, factorum arbitrio, seu iudice fato. Petron. c. 122.

- - - iudice Fortuna cadat alea.

L. VI, 7.

- - - placet alea fati,

Alterutrum mensura caji.

fatis teste vl. 250. Ruina ergo *ducum*, vel generaliter, alterutrius partis intelligitur. Sic Lib. IV, 393.

Felix, qui potuit, mundi nutante ruina,
 Quo jaceat jam seire loco.

vl. 791. Romanam ruinam. Magni ruinam Lib. V, 746. VIII, 528. propius ad hunc locum h. lib. VI, 85.

Involvat populos una Fortuna ruina.

Et similiter alibi. Sensit itaque Caesar, fata jam parare alterutri ruinam, quae iamjam casura nutabat: in *fatis* absorptum est a seq. voce *sensit*.

244 RUINAM] Scilicet omnium rerum. Hoc dicit, etiam Caesarem, qui audacissimus erat, adventu civilis belli subito horrore trepidasse. SCHO-
 LAST.

247 STETIT IN DUBIO] Sensus hic est. Mens Caesaris, quae sibi prospera omnia promittebat, tunc in dubio stetit, ut nec timeret, nec speraret. Non sperabat; quia & Pompejum noverat in aliis bellis fuisse felicem: non metuebat, quia & sibi semper evenisse sciebat optata. IDEM.

249 MELIOR FIDUCIA] Dubius erat spei, metusque: sed metu suppresso, spem aperit, ut quae utilior incitandis militum animis. Dux secum metuere omnia debet; coram milite, nihil. GRO-
 T. Recte haec explicat Grotius cum plerisque. Hortensius, & Bersmann. male: quod melius fideret suis rebus, quam vulgus militem, quos ad pugnam hortabatur. Melior hortando fiducia est aptior ad vulgus hortandum, ut Scholiastes quoque exponit, quam formido. Sic cum tertio casu Virgilius L. 1. Georg. 286.

- - nona fugae melior, contraria furis.

Cum infinitivo hoc sensu usurpat nosser L. VIII, 381, 482.

250 O DOMITOR REGNI] i. per quem factum est, ut Pompejus, quam molitur, nondum regnet. ASCENS. Plures tamen legunt *mundi*: ut sit, per quem fere mundum domui. VERSELL. Quidam legunt, *mundi*, pro *regni*. Si legas, *regni domitorem* militem, indicat, Pompejum hactenus imperium tenuisse, quem milites sui jam prope perdomuerint. Si *mundi domitor*, per amplificationem accipiendum est, qui necum mundi partes aliquot debellasset, *omni* *domitor*, ut Angliam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, & Italiae partem. Quin & *miles*, pro, *milites*, synecdoche, numerus, pro numero. *Miles domitor*, miles

X x x 2

Miles, adest toties optatae ^a copia pugnae.

Nil opus est votis: jam ^b fatum arcessite ferro.

In manibus vestris, quantus sit Caesar, habetis.

^c Haec est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas

255 Promissam memini; cujus spe ^d movimus arma;

In quam distulimus veritos remeare triumphos.

[Haec eadem est hodie, quae pignora, quaeque ^e penates]

[Reddat, & emerito ^f faciat ^g vos Marte colonos.]

Haec, fato quae teste ^h probet, quis justius arma

260 Sumserit: haec acies victum factura ⁱ nocentem.

Si pro

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a gloria A. ^b fata B. 1. ^c post haec V. 1. ^d novimus M. ^e parentes al. V. Burm. ad Val. Flacc. VII, 50. precantes M. ^f faciet V. 1. ^g nos B. 2. A. ^h probas M. ⁱ nocentem est vulgo, & flammis.

miles fortuna rerum moarum, appositio. HORTENS. Temere Sulpitium, qui primus regni reposuit, secuti sunt Aicenf. Micyll. & Hortens. Existat in nullo Misto, nec sensum habet idoneum. Miles domitor mundi boni ominis causa, & à magna parte domiti mundi, adpellatur. V. L. 1, 300. v, 266.

— — — — — totoque exercitus orbo,
Te vincente, perit.

252 VOTIS JAM:] Post jam distinguunt vetusti codices. HORTENS. Qui ita perperam distinxit.

252 ACCERSITE] *Arcessite*, Canterus, & Editio Pulm. probe. BERSM. Sic passim esse scribendum, ut exhibui denuo, non *accerfite*, docent MSS. optimi, & monuerunt ubique viri docti, & nos supra. *Arcessite* ex veteribus hic habent MSS. sex, & Ed. Romana. Veneta *ercessite*, errore typographico; unde nugaciter Maittaire facit *erescite*, vel putat antiquum pro *arcessite*. Nugae sane vix dignae, quae refellantur. Scivit, spero, *erescere* seu *herescere* significare, *dividere*: quod hic locum non habet; cum Lucanus dicat: jam parate vobis victoriam, & bonam fortunam pugnando L. IV, 484.

Arcessas dum fata man.

253 IN MANIBUS VESTRIS] i. e. in potestate vestra habetis, ut aut Caesar omnibus inperet, aut fiat extremus omnium. SCHOL. Sic antiquiores etiam interpretes recte exponunt. Hortensius, & alii: habebitis Caesarem, & ejus fortunam praesentem, quo numquam male pugnavitis. vel habebitis Caesarem, quantus quantus est. male. Notat Caepitlime *in manibus habere*, ita in potestate tenere, ut illud à te dependeat, quod in manibus est tuis. Ergo simpliciter expono, *Fortuna Caesaris*

à vobis pendet. Vide Cerdam ad Virgil. Georg. L. II, 45. N. Heinsf. ad Silium XI, 163.

256 REMEARE] Ut modo triumpharemus; quia post victoriam Gallorum sumus prohibiti (*non permissi* Voss. sec.) triumphare. SCHOL.

257 HAEC EADEM EST HODIE &c.] Locutio haec valde mihi suspecta est *hodie eadem est dies*; nec temere alibi, credo, obvia. Immo spurii videntur hic, & seq. versus, intrusi propter praecedentem vocem *triumphos*. Scilicet quia sibi triumphum, & emeritis veteranis agros negari junctum dixerat Caesar apud nostrum L. I, 340. &c. hic etiam jungenda opinati sunt. Praeterea non apte inseritur hic mentio militum, cum in seqq. versibus adhuc de se loquatur Caesar, & tum demum de militibus, quibus nunc non *agros* tantum, sed *jus totius mundi* promittit. Quidquid sit, certe languent & in antiquissimis, & optimis Codd. Regio primo, Vossianis primo, & secundo non comparent; nec etiam in Scholiaste. In Voss. primo recenti manu ad marginem adtexti sunt.

258 EMERITO] Ita melius quam *emeritos*. Haec dies bello debellato, colonos vos faciet. GROTIUS. Certe melius, quam *emeritos*; si versus non erunt spurii. Nam quid est *Emeritos Martis*? Ita habent tamen MSS. omnes praeter duos Pulm. & Bersmann. & meos recentiores cum Ed. Micylli. male. *Emerito Martis* i. e. emeritis militaribus stipendiis. Sic *emeritum jus*, *emerita mori* nostro L. V, 7. 111, 622. & passim hoc adject. jungitur substantivis rei. V. Senec. Thy. 795. Agam. 908. Plin. Paneg. c. 15. Claud. vf. 11. Conf. Stil. 101. 11. in Ruf. 373. 11. in Eutrop. Praef. 59. Adde J. F. Gronov. Obs. L. IV, 9. Heinsf. ad Ovid. Metam. L. XV, 186. Deinde post *nocentem* delevi verbum substantivum auctoritate Mistorum quinque Pulm. unus

- Si pro me patriam ferro flammaque petistis,
Nunc pugnate truces, ^a gladioque exsolvite culpam.
Nulla manus belli, mutato iudice, pura est.
Non mihi res agitur; sed vos, ut libera sitis
265 Turba, precor, gentes ut jus habeatis in omnes.
Ipse ego privatae ^b cupidus me reddere vitae,
Plebejaque toga modicum componere civem,
Omnia dum ^c vobis liceant, ^d nihil esse recuso.
Invidia ^e regnate mea. Nec sanguine multo
270 Spem mundi petitis: Grajis ^f delecta juvenus

Gymnastis

VARIAE LECTIOES.

^a gladioque exsolvite culpa, vulgo. ^b cupido V. r. ^c lic. vob. A. ^d nil B. r. V. r. H. Ed. Rom. Hort. m. ^e regnante O. r. M. ^f dilecta P. r. B. r. P. pr. Vid. supra.

unius Berfm. & meorum quinque cum Ed. Veneta. Nec agnoscunt illud est Ascens. Micyll. & Hortens. Mox flamma, non flammis, ex Wittiano. Oxon. & Berfm. ferro flammaque frequens formula, ut igni, ferroque &c. Et cur repetisset potius syllabam insuavem ist

259 FATO TESTE] Ut ait Cicero in Caesarianis. Nunc melior ea iudicanda est, quam etiam Dii adjuverunt. SCHOL. V. ad L. 1, 128.

262 EXSOLVITE] Vincendo probate, vos iuste arma sumsisse. SCHOL.

262 GLADIOSQUE EXSOLVITE CULPA]. Al. gladiisque exsolvite culpam in vetusto Cod. HORT. Micr. duo: gladioque exsolvite culpas: sed alter, culpam habet; & in codice quodam vetustissimo, gladiisque exsolvite culpam. In vulgata lectione est Hypallage. BERSM. Cum Scholiaste reliqui etiam interpretes ceperunt ita mentem Lucani, ac si voluisset, ut vincendo ostenderent, se iuste arma sumsisse, & suos gladios crimine vacare. Verum vehementer dubito, an haec verba, ut vulgo se habent, hanc explicationem patiantur. Exsolvere gladios culpa nihil aliud notat, quam liberare eos culpa, facere, ne in iis sit culpa. Unde etiam interpretes coacti sunt subaudire pugnando, vel vincendo. Sensisse id videtur etiam Berfm. cum dicat, in vulgatis verbis esse Hypallagen. Sed aliud quid intendisse Lucanum, tellantur non solum illius, sed & aliorum MSS. libri: nam etiam in duobus Pulm. & undecim meis est gladio vel gladius exsolvite culpam vel culpas. Wittian. gladioque absolvi- te culpam. Quare sine haesitatione reposui gladioque exs. culpam; hoc sensu. Si adgressi estis patriam ferro flammaque, & inde culpam contraxistis, nunc fortiter pugnate, & abolete, ac solvite illam culpam gladio, hoc est, jus terro facite,

ut is dicatur innocens, qui vicerit, iudice bello. Petron. quid velit noster, apte exponit, c. 122.

Ite mei comites, & causam dicite ferro;
Namque omnes unum crimen vocas.

Similes locutiones adhibet Silius L. 11, 640.

- - - culpa se solverat ensis.

L. XI, 199.

Et ferro purgata nefas. Hic denique solus
Eluerit sanguis maculatas crimine mentes.

Culpam ferro comperere, sed alia in re, dixit Virgil. L. 111. Georg. 468. Solvere culpam Ovidio L. 14. Trist. 4, 10. Exsolvere dicitur, ut exsolvere momentum apud nostrum L. v, 259.

263 MUTATO IUDICE] Sensus hic est. Nos quidem probamus factum, quod bella suscepimus; sed damnabitur hoc factum, si de nobis, non nos, sed alius coeperit iudicare i. e. Pompejus victor. Si hodie victi erimus, satis apparet, quod omnes simus nocentes, & non habuerimus iustam causam; si ego nunc vicerem, purus ero, & innocens. SCHOL. Ἀποδείξτε καλῶς Φιλολογία τὴν κατηγορίαν, ἥτέστιν αὐτοῖς, τίνος τιμῶν δίκης ἑαυτῶν τοιαῦτα περὶ Ἑλλήνων συμβούλιον τοῖς πολέμοις, ὃ δὲ, ὅταν τὶ σφὶς τὴν συμφέρον εὐδυν, ἐκείνου μὴ κατηγορεῖν, ὡς ὅτε ἰσὶ διαφύγει, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πράττειν, ὥστε αἱ κακῆς ἔπαυσι. Plutarchus haec. At Tacitus tribuit Civili Baravo hoc dictum: *Victoria rationem non reddit*. GROT. Ed. tert.

267 PLEBEJA] Ex equestri enim ordine fuit. SCHOL.

267 Modicum] i. e. modico, cum modo viventem, ut ait Sallustius. Modico quoque & eleganti imperio percarus fuit. IDEM. In Voss. sec. scr. bibitur. inmodicoque & elegantum p. f.

268 RECUSO] Quasi cogatur, ut dux sit, dum
X x x 3

- Gymnasiis aderit, studioque ^a ignava palaestrae,
 Et vix arma ferens, ^b aut mixtae dissona turbae
 Barbaries; non illa tubas, non ^c agmine moto
 Clamorem latura suum. civilia paucae
 275 Bella manus facient: pugnae pars magna levabit
 His orbem populis, Romanumque obteret hostem.
 Ite per ignavas gentes, famosaque ^d regna,
 Et primo ^e ferri motu prosternite mundum:
 Sitque palam, quas tot ^f duxit Pompejus in urbem
 280 Curribus, ^g unius ^h gentes non esse ⁱ triumphi.
 Armeniosne movet, Romana potentia cujus
 Sit ducis? ^k aut emtum minimo vult sanguine ^l quisquam

Barbarus

V A R I A E L E C T I O N E S

^a ignava A. ^b & vulgo. ^c sanguine V. r. ^d signa H. pro var. lect. ^e motus V. r. W. H. O. r. ^f dixit R. r. ^g in niviis M. ^h gentis W. ⁱ triumphum W. P. r. ^k haud A. Ed. Rom. ^l quisque P. r. B. r.

illis imperium conferre desiderat. SCHOL.

269 INVIDIA] Ut, dum omnes in me invidiam conferunt, quod adfectaverim regnum, vos teneatis imperium. i. e. quod pugnatur, mihi imputetur, & vobis, quod vincitis, profit. IDEM.

271 STUDIOQUE IGNAVA PALAESTRAE] Nec multum laboratis, ut mundum occupare possitis. Ignavos enim habemus inimicos. Argumentum à facili. *palaestrae*. Quae propter studium palaestrae usum nesciat proeliorum, sed ingeniose dictum, ut per palaestram ignavi sint, cum inde fortes esse deberent. IDEM. Per Oxymoron scilicet saepius nostro usitatum.

272 AUT] Sic malui cum pr. sec. tert. Voss. Reg. uno, Oxon. primo, ac Hortens. Marg. dicit, esse Graeculos, vel barbaros, qui sunt in exercitu Pompeji. ac Oxon. sec. & meus. deest in Reg. primo.

273 AGMINE MOTO] Voss. prim. & Reg. cum uno Bersm. & Amst. aliisque à N. Heinsio inspectis *oto* (V. Drakenb. ad Sil. 111, 205.) & explicat glossator in Voss. primo: *clamor eorum in toto agmine vix audietur*. perperam. *latura* est sustentura. non feret tubas nec horrendum clamorem sui ipsius exercitus, primo aciei motu, & tubarum classico; cum primus oritur clamor. Vide Livium L. xxx, 33. Flor. L. iv, 12. §. 15. *Nec tubam sustinere posuerunt*.

274 CIVILIA] Pauci enim cives nostri sunt, ceteri peregrini. SCHOL. Ii enim proprie civilia bella facere dicuntur, qui ex utraque parte cives suat. Plures igitur significat barbaros, atque exter-

nos in acie Pompeji, quam Romanos cives esse. MICYLL.

276 HOSTEM] Nam hoc civili bello multi extranei morientur, qui poterant contra Romanos bella suscipere, sive iumentur. *famosa* i. malae famae. SCHOL.

280 UNIUS GENTES NON ESSE TRIUMPHI] Hoc dicit. Probate, gentes istas, quas multis triumphis in urbem Pompejus induxit, ita esse exiguas, ut omnes in unum collectae unum triumphum plenum facere non possent: hoc est. Semel de omnibus triumphare non debuit, de quibus singulis toties triumphavit. IDEM. Non sufficere uni triumpho nostro. SULPIT. Vel potius, non esse dignos, aut idoneos, de quibus unus aliquis triumphus, nedum plures agantur. Elevat enim res gestas Pompeji, ut maiorem victoriae spem militi faciat, eundemque alacriorem reddat. MICYLL.

281 ARMENIOSNE &c.] An pertinebat, inquit, aliquando ad Armenios, qui dux Romanorum totam habeat potestatem, ego, an Pompejus? Negat ergo fieri posse, ut pertineat. SCHOL.

282 EMTUM MINIMO VULT s.] i. e. ut parvo suo sanguine & minimo Pompejum omnium Romanorum rebus faciat inperare, aut, ut velit ullus barbarus guttam sanguinis perdere propter Pompejum ea causa, ut ille regnet super Hispanos. Et hoc negat, quemquam barbarorum esse facturum. IDEM.

282 NIMIO SANGUINE] Mscr. quatuor *minimo*. quod non displicet. BERSM. *Minimo. Minimo* po-

- Barbarus Hesperiiis Magnum praeponere rebus?
 Romanos odere * omnes, dominosque gravantur,
 285 Quos novêre, magis. sed me Fortuna meorum
 Commisit manibus, ^b quarum me Gallia testem
 Tot fecit bellis. cujus non militis ens
 Agnoscam? ^c coelumque tremens cum lancea transit,
 Dicere non ^d fallar, quo sit vibrata lacerto.
 290 Quod si signa, ducem numquam fallentia vestrum,
 Conspicio, faciesque truces, oculosque ^e minaces;
 Vicistis. videor fluvios spectare cruoris,
 Calcatosque simul Reges, sparsumque ^f Senatus
 Corpus, & inmensa populos in caede ^g natantes.

295 Sed

VARIARUM LECTIONES.

a duces M. b quorum vulgo. c celumque Ed. Med. d fallor VV. LL. Steph. P. z. B. z. W. H. Edd. Ven. Omnib. Berlm. e minantes A. f Senatum R. pr. g minantes VV. LL. Steph.

posuimus ex MS. non *minio*. An externi vel minimi sanguinis impendere velint rei ad se non pertinenti? GROTIUS. Ed. pr. Sapiens sententia, & multis experimentis probata, quae & ad subditos pro regum potentia, non pro sua salute aut commodis pugnantes, pari ratione extenditur. Demosthenes Olynthiaca II: μή γὰρ οἴσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς αὐτοῖς Φίλιππον τε χάριον καὶ τὴν ἀρχομένην. ἀλλ' ὁ μὲν δόξει ἐπιθυμῶν, καὶ τὸ τοῦτο ἰζῶμεν, καὶ σφύρεται πρῶτον καὶ κινδυνεύει, ἂν συμβῇ τι πᾶσι. τὸ δ' διαπραχθῆναι πῶτε, ἂ μὴ τις πάποτε ἀλλ' Μακεδόνι βασιλεῖ, δόξαν ἂντι τῷ ζῆν ἀσφαλῶς ἡρμῖν τοῖς ὅτι μὲν φιλοτιμία τ' ἀπὸ τῶν μίσην κοινώμενοι δ' αἰ ταῖς τραχύταις πύκταις τοῖς αἰσιν καὶ κάταλυσιν, καὶ συνιῶν πάλαι ποτὶν. & quae sequuntur. Idem in responso ad epistolam Philippi: μή γ' οἴσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς αὐτοῖς χάριον Φίλιππον τε καὶ τὴν ἀρχομένην. ἀλλ' ἰστέθετε, ὡς ὁ μὲν ἐπιθυμῶν δόξης, εἰ δ' ἀσφαλείας, καὶ αὐτὸς μὲν ἂν ἴσιν τοῦτο πᾶσι ἀσθενῶς, εἰ δ' ἂν δεινὸν κατακλιπέντι οἴκῳ τίκτω, γυναικὶς, γυναικὶς φθονεῖσθαι καὶ κατ' ἐκάστην ἡμέραν κινδυνεύει ὡς αὐτὸς. Tacitus in oratione Galbae: Nisi si Gallos & Britannos, & (pudet dictu) Britannorum plerosque dominationi alienae sanguinem commodantes, diutius tamen hostes quam servos, fide & affectu teneri putatis. Frontinus de Hispanis, qui Poeno militabant: Robustus quidem miles, sed qui alienum negotium ageret. Sic Latine apud Procopium Gothicorum IV. ὅτι δὲ Ῥωμαῖοι μὲν, ὅτι παρὰ δ' ὅτι τῶν ἀναγκάων ὀφειδυνούσας εἰς τὴν αἰών.

καὶ τῶν δεινῶν. & quae ibi sequuntur. GROTIUS. Ed. tert. Recte *minimo* vindicavit Grotius, & recte cum Scholiaste explicat. *Minimo*, est etiam in quinque Pulm. libris MSS. & meis praeter tres recentissimos, ac prioribus Edd. *minio* primum compareret in Ed. Parmensi, quod secutus est Sulpit. & dein ceteri praeter R. Stephan. de locutione *emio* morte, sanguine, magno, parvo &c. multa collegit dilig. Drakenb. ad Silium L. v, 601.

283 HESPERIIS] *His Superis* Micr. corrupte. BERSM.

284 GRAVANTUR] Ac per hoc nec Pompejum, qui Romanus est, fideliter adjuvabunt. SCHOL.

284 DOMINOSQUE GRAVANTUR] Reg. prim. *dominisque* & multi à N. Heinio consulti; sed perperam. Vide ad L. v, 258.

Seque putat solum regnorum iniusta gravari.

285 QUOS NOVERE] Eos dominos, inquit, gravius ferunt, quos noverunt i. Pompejum, qui subactis his inperavit. Interim hoc egit primum, ut exterarum gentes utrumque odissent, Pompejum & Caesarem; nunc facit, ut Pompejum magis videantur odisse. SCHOL.

286 COMMISIT MANIBUS] Regius uterque, meus, & Edd. Romana, Parmens. & Paris. 1512. *permis-* sit. ut saepius loqui amat noster. Sic hoc libro VI. 108.

Tradere Fortunae, gladio permittere mundi Discrimen.

333. - - - - - *permittunt omnia satis.*

413. - - - - - *permittasque ignibus urbes.*

v, 694

295 Sed mea fata moror, qui ^a vos ^b in bella furentes
 Vocibus his teneo. veniam date bella trahenti,
 Spe trepido: haud ^c umquam vidi tam magna daturus,
 Tam prope me Superos: camporum limite parvo
 Absumus à votis. ego sum, ^d cui, Marte^e peracto,
 300 Quae ^f populi, Regesque tenent, donare & licebit?

Quone

V A R I A E L E C T I O N E S.

a nos Marp. b in tela furentes vulgo. c numquam O. I. d qui Ed. Hort. e subacto V. I. f populus B. I. reges populi que V. I. g libebit B. I.

V, 694.

- - - mundi iam summa tenentem
 Permississe mari.

VIII, 384.

Et quo ferre velint, permittere vulnera ventis.

Sed & committere L. v, 690. & 301. ubi vide. Claudian. L. II in Rufin. 216.

- - - miserum permitto casibus orbem.

Livius L. IV, 49. Huic bellum adversus Aequos permissum est. MS. Voss. commissum. VIII, 30. calcariibus equos permisit. Apud Caesarem saepius permittit se & fortunas suas fides & in potestatem populi. ut L. II. B. Gall. 3. v, 3. & c. Curtius L. III. c. 2. homines cum se permittit Fortune. Videtur itaque hoc verbum notare plenior potestatem illius in istos, qui ejus manibus, vel curae commissi sunt. Quidquid sit permitti praeferebam apud Flor. L. I. c. 3. Miso in compendium bello, Horatii Curiaiique & c. utriusque populi fata permissa sunt. quam lectionem confirmant quatuor MSS. Biblioth. Leid. Dubitat Clariss. Dukerus. pro quorum hic scribitur quarum in uno Bersin. Regio pr. Voss. fec. & tert., utroque Oxon. Hult. & Edd. Parmensi, ac Paris. quod praetuli. Quia tamdiu testis erat manuum sive operarum militum suorum, ideo recte noverat, qua cujusque manu ensis & lancea vibrabatur. Dein ingratus est sonus, meorum quorum.

289 NON FALLAR] Certum dicam, etsi non videam illum jaculatorem. SCHOL. Ante oculos nostri locum videtur habuisse Silius, ubi Hannibal L. IX, 245.

Hortandoque iterum atque iterum insatiabilis urget
 Fallis quemque suis, & se cognoscere jactas,
 Qua dextra veniant stridentis sibila teli,
 Promittitque viris, nulli se de fore talem.

292 VICISTIS] Dicit, se in vultibus torvis eorum videre, eos futuros esse victores. SCHOL.

295 MOROR] Haec videre jam videor, & vos loquendo detineo. IDEM.

295 IN TELA RUENTES] In bella furentes Mscr. tria. quart. in caede furentes. BERSM. Hanc locutionem in tela ruere, non damno. Sic enim nosser ruere in proelia vs. 338. & alibi. Vide Indic. in ferrum L. I, 460. Virgil. Georg. II, 504. ubi V. Cerd. Ovid. Lib. II. Art. Am. 379. In arma Virg. Aen. II, 350. & saepe, alique similia habent sexcenties: Sed aliud à Lucani manu esse profectum, suadent Msti, qui perpetuo tamen in his vocibus vacillant; nempe in bella furentes. Ut habent quoque Var. Lect. Steph. & quatuor Pulm. & undecim mei cum Edd. Rom. Parm. & Omnib. In bella furentes i. e. ardore belli, seu proelii committendi flagrant. Sic L. I, 68. II, 239. in arma furere; & passim furere, & ense furere dicitur tam à nostro, quam ab aliis saepe. Vide, quos laudat Drakenb. ad Sil. x, 67. Dein elegantiam habet hic bella, quod repetatur à Caesare vs. seq. opponente milites in bella furentes sibi bella trahenti. Consule, quae notavi ad L. II, 496.

- - - Non si me gurgite Ganges
 Submoveat, stabit jam gurgite Caesar in illo.

Non multum tamen obnitar, si quis malit in bella ruentes. Quia melius opponi videtur vs. teneo. ut sit pro, rucere volentibus, praecipitibus. Habet ita Wittian. & Marp. cum Edd. Ascens. Versell. Par. Sulpit. Micyll. & Hortens. in tela furentes Voss. prim. & secund. & Ed. Veneta. In primo pro var. lect. ruentes. In tela ruentes est in uno Oxon. & Voss. tertio, ac primum receptum à Sulpitio, & Aldo, quem secuti sunt Colin. Steph. Gryph. Pulm. & ita ceteri.

297 SPE TREPIDO] Vel spe celer sum, licet protraham vos vocibus. vel facit me spes trepidare, quia magna est. Trepidum autem nomen est. SCHOLIAST. Male quidam exponunt exulto, gestio; nam primo rectius, ut nomen sumitur, monitu Scholiastis. primus ut verbum consideravit, ac post trahenti majorem distinctionem adposuit Hortensius, quem reliqui secuti sunt. Dein trepidum hic notat commotum, cujus alacre cor pulsatur, & nimium

Quone poli motu, quo coeli sidere verso,
 • Thessalicae tantum, Superi, ^b permittitis ^c orac?
 Aut merces hodie bellorum, aut poena paratur.
 Caesareas spectate cruces, spectate catenas,
 305 Et caput ^d hoc positum rostris, effusaeque membra,
 Septorumque nefas, & clausi proelia campi.

Cum duce

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Thefalios* Ed. Hort. ^b *promissus* P. 1. M. Ed. Rom. Parm. Paris. ^c *horas* MSS. qdd. ^d *oppositum*
P. 1. B. 1. R. 1. Edd. Rom. Parm.

nimum commovetur, ut solet, tam spe, quam metu fieri; quomodo bene Omnibon. & alii explicant, & etiam pueri norunt.

298 TAM PROPE ME] Numquam, inquit, vidi lupos tam prope me i. e. aut viſuros (MSS. *quos nūq. n. gavifuros?*) qua ego felicitate pervenerim (ſic MSS.) aut qui ad me proxime ſteterint ad adiuvandum. SCHOL.

299 ASSUMUS A VOTIS] A victoria hic brevis
nos separat campus, ubi hostes sunt constituti. I-
DEM.

301 QUONNE POLI MOTU } *Quonne autem motu*
dixit, interrogative, seu admirative. pro, *quoniam*
est prolem? Ut particula *Ne*, sit simpliciter interro-
gandi nota, non etiam copulandi. MICYLL. Du-
plex interrogatio. simile loquendi genus in x.

- - - - - quantosne tumores
Monte gerit famulus Magni cervice revulsa.

GROT. Ed. pr. & sec. Hic ~~ne~~ breve est, adjectio
supervacua ad vocabulum interrogativum. Sic li-
bro x:

- - - - quantosne tumores
Mense geris famulus?

Neque vero sine veterum exemplo. Nam & Horatius in Satyris dixerat: (L. II. S. 3, 295.)

Quo - - no male mentem percussa? timore deo-
rum.

Et mox: 317.

Quanta ne. illa rogare

Sic & apud Virg. l. xi. Aen. Asperlegebat: *Quos-
que nefas*. IDEM. Ed. tert. Adde Comment. ad
Horatii L. 1, S. x, 21. & Torrent. ad Sueton. Cae-
sar. c. 28. supra L. v, 654. in MSS. quibusdam.

- - quantusne evertere, dixit,
Me superis labor est.

Ita ~~annu~~ pro ~~an~~ eodem lib. 328.

Anne fugam magni tanta cum classe sequensur
Hesperiae gentes?

Quomodo etiam locuti sunt alii scriptores. Vide
Pium ad Lucretii L. iv. 782. Male ergo *quos* per
Polysyndeton edunt, & explicant Sulpit. & Afcens.
aliquē. & est in Amst. MS.

301 COELI SIDERE V.] Sulpitius exponit, *qua conversione, aut regressione planetarum.* Ego exponerem, inquit Glareanus. *Quo motu poli,* id est, *cardinis,* & *quo verso sidere coeli,* id est, *quo coeli ex astris influxu,* sive (ut vulgo loquuntur) *influentia.* Octavae enim sphaerae polus movetur saltem trepidatus (quem ita appellant) motu. Ita Glareanus, ut nos quoque annotavimus. HORTENS. Rectius Sulpitius explicat.

302 TANTUM] Ut fatum de exitu belli Pop.
Rom. constituat Theſſalia. SCHOL.

302 ORAB | *Al. boras* in vetusto Cod. HOR-
TENS.

303 PARATUR) *Parata est Pulm. & Berfm. duo.*
Optimus Voss. prim. *parata.* quod verum puto.

304 CRUCES] Quibus vult hostis Caesarem in-
figere. SCHOL.

304 CAESAREAS SPECTATE CRUCES. Plutarchus
Caesari haec verba tribuit: τὸτο ἰσχυλῶσαν, εἰς
τὸτο μὲ ἀνάγκης ὑπάρχειν, ἵνα Γαίῳ Καίσαρι ἐμ-
γίγας πολέμους κταίμεντες, ἢ περὶ αὐτοὺς τὰ εὐ-
τυμώμεθα καὶ κτηδικώμεθα. Quae Suetonius sic
Caesaris verbis extulit auctore Afinio Pollione:
*Hoc voluerunt: sanis rebus gestis C. Caesar con-
ditum esset, nisi ab exercitu auxilium perissem.*
GROT. Ed. tert.

305 Rostris] Affixum in suggesto, quod erat in templo, cui nomen *rostra*. SULPIT. Suggestum, puto ego ante curiam non in templo fuisse & Comitium versum, non ad templi parietes. Comitium porro singulari numero locus erat ante curiam, circa quam nullae tabernae, sed quieti omnia. In altera autem Curiae parte, forum erat, turba hominum, & officinis, tabernisque strepitus. Cuius vestigium hodie videmus oppido elegans in sancta urbe Agrippina Colonia. Comitio vero erant, totius populi conventus, ad creandos

Y y y

magi-

Cum duce Sullano gerimus civilia bella.
 Vestri cura movet. nam me secura manebit
 * Sors quaesita manu: fodientem viscera cernet
 310 Me mea, qui nondum victo respexerit hoste.
 Di, quorum curas ^b abduxit ab aethere tellus,
 Romanusque labor, vincat, quicumque ^c necesse
 Non putat, in victos ^d saevum ^e destringere ferrum,
 Quique suos cives, ^f quod signa adversa tulerunt,
 315 Non credit, fecisse nefas. Pompejus in arto

Agmina

V A R I A E L E C T I O N E S.

a. mors P. 1. Ed. Ven. male. V. ad L. v. 773. vii, 818. viii, 700. b. abducit V. 1. subducit W. non male.
 c. necesse V. 2. O. M. Edd. Ven. Br. Med. d. laevum MSS. qdd. V. Drak. ad Sil. v, 660. e. vulgo distr.
 f. qui V. pr.

magistratus, ad bella indicenda, ad pacem dandam devictus, & ad quaedam alia Reip. munia, &c. GLAREAN.

306 SEPTORUMQUE] In Campo Martio, ubi Comitia habebantur. SCHOL. Hoc dicit ob quatuor legiones in Campo Martio trucidatas imperio Sullae, cujus imitator erat Pompejus. vide quae supra libro 11. GROTI. Ed. tert.

306 NEFAS, ET CL. PROELIA CAMPI] *Ἐπὶ τῷ πεδυνῷ*. Septa enim in Campo Martio, loca erant inclusa tabulatis, instar Oviliū. BERSM. Recte ita Berism. & alii. Nugatur hic glossator. Voss. primi dicens *ad bestias tractabimur, ut cum eis pugnemus*. Septa & clausus campus idem notant, & innuit factum Sullae, quod memoravit auctor L. 11, 196.

*Tunc flos Hesperiae, Latii jam sola juventus
 Concidis, & miserae maculavit ovilia Romae.*
 ubi vide. Monent id quoque recte interpretes.

307 CUM DUCE SULLANO] Hoc dicit. Videte, quid de me facturus est Pompejus, & ipsa respicite. Nam Pompejus de Sullae partibus fuit. Haec, quae fecit Sulla, facturus est, & quae fecerit, dicit, quod hic imitabitur. Nam *septa* in urbe locus est, ubi inclusas vi. (Sc. iv. ex Valerio. V. Freinsheim. ad Flor. 111, 21.) legiones Sulla jussit occidi. SCHOL.

310 QUI NONDUM VICTO RESPEXERIT HOSTE] Sensus hic: si quis nondum victo hoste respexerit i. e. ut se in fugam det retrorsum adspiciens, videbit, quemadmodum me ipse occido, dolens, quod ipse, qui respicit, non intentus sit in proelium. SCHOL. *Victum hostem* al. *victo hoste* in Cod. vetusto. HORTENS. Prius, quod sciam, ita edidit Grotius, quod confirmat Scholasticus, & multi scripti. Ex meis tamen numero plures retinent, ut ceterae Edd. *victum respexerit hostem*,

eodem sensu; scilicet fugerit hostem nondum victum. Fugientes, & terga vertentes enim respicere solent. Alio sensu dixit auctor Lib. vi, 185. de Scaeva.

- - - vincis, quem respicit, hostem.

Hic tamen, ut verum fatear, sensus non satisfacit mihi. Quis in animum sibi inducere potest, quod Caesar militibus minaretur, se statim manus sibi inlatum, si quisquam modo è proelio decedens fugam capessat, aut quod statim desperaret de rebus suis, quam primum suos terga dantes vidisset? Fuit haec forent minae, nec fortissimo viro dignae. quare merito inpenie adridet ingeniosa Doctissimi Waddeli conjectura *qui nudum victorem aspexerit hoste*. i. e. qui me viderit nudum i. e. militibus meis destitutum, sive caesis, sive in fugam versis. Adducebatque Herodianum Lib. v. c. 5. qui de Macrino loquens dicit eum, cum animadverteret milites suos ad Antoninum transfugere. metuentem, ne captivus fieret &c. *παρὰ τὸν γυμνὸν αὐτὸν ἐὼς δυνάμει*: & Ovidium L. 1. Amor. El. 2, 37, 38.

*His tu militibus superas hominesque Deosque,
 Haec tibi si demas commoda, nudus eris.*

Adde Ciceron. L. x. ad Fam. Ep. 11. *Si nudus huc se Antonius conferat* i. e. à militibus desertus. *Nuda fuga* Vellej. L. 11, 61. & alibi. Levissima est mutatio *nudum* in *nundum*, & *nondum*. Solam litteram *n*, quae facillime excidere potuit, addit haec conjectura. Immo confirmant illam Codices Voss. duo, qui habent *victo respexerit hostem*, vitiole. Ed. Paris. 1512. *victum respexit in hostem*. Licet vero haec conjectura tanto opere adrideat, vel sic tamen nihil temere mutem: potius videtur auctor respexisse ad ea, quae Mundae acciderunt: ubi de con-

Agmina vestra loco, vetita virtute moveri,
 * Cum tenuit, quanto satiavit sanguine ferrum!
 b Vos tamen hoc oro, juvenes, ne caedere quisquam
 Hostis terga velit: civis, qui fugerit, esto.
 320 Sed, c dum d tela micant, non vos pietatis e imago
 Ulla, nec f adversa conspecti fronte parentes
 Commoveant: vultus gladio turbate verendos.
 Sive quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, g seu nullum violabit h vulnere i pignus,

325 Igno-

VARIAE LECTIOES.

a continuit B. 1. V. 1. b *Ast ego vos o. P. R. 2. M. Ast. b. o. Ed. Rom. Vos autem P. 1. Vos quamvis B. 1. c cum W. d bella V. 1. e origo VV. LL. Steph. f aver/a Hort. m. g sen V. 1. h pectore H. i pectus P. 1. V. 2.*

consciscenda sibi nece Caesar cogitavit. De eo consilio praeter ceteros Historicis haec ait Florus L. IV. c. 2. *Novissime illud inusitatum Caesaris oculis nefas, post quatuordecim annos probata veteranorum manus gradum retro dedit. Quod si nondum fugerat, adparebas tamen pudorem magis, quam virtutem resistere. Dicitur in illa perturbatione, & de extremis cogitasse secum, & ita manifesto vultu suisse, quasi occupare manu mortem vellet.* Ita concipiunt hunc locum constanter quatuor Bibl. Lugd. Bat. MSS. Codices.

321 ABDUXIT AB AETHERE] Qui cum de coelo tantum cogitare debeatis, propter Romanorum laborem eadem cogitatione dimissa sollicitudinem de terrenis habere coepistis. SCHOL.

323 IN VICTOS] Variant exemplaria, quae conjunctum *inviolos* legunt. Sed prior lectio vera est, & congruit cum sequenti. Vincat, inquit ille, qui victor non cupit saevire in devictos bello, ut fecit Sylla, & qui non oderit cives, quod contra se in acie steterint. Indicat, se talem esse, & ea clementia, ut victor velit omnibus ignoscere, quod contra se arma induerint. Appianus author, Caesarem Venerem victtricem; Pompejum Herculem invictum in auxilium invocasse. HORTENS. Mscr. duo: *inviolos*: alt. & *victos*. Neutrum probe, saevire, inquit, contra victos. Virgil.

Parcere subjectis & debellare superbos.

BERSM.

323 DESTRINGERE] Hoc modo exhibent Regius prim. Wittian. Voss. sec. & tert. alique à N. Heinsio conspecti, quare ita reposui, non *distringere*, cum Cl. Drakenb. ad Silium. Ital. L. XVII, 164.

Destriclis ruere. mueronibus in se

ubi egregie de his disputat. Adde, quos laudat Cel. Duker. ad Florum L. 11. c. 2. *Securi destricla*; & quae passim ex MSS. monet Doctiss. cognatus meus Torrenius ad Valer. Maxim. Corrigendus etiam Stat. L. IV. Theb. 349.

nulli destringere ferrum

Inpetus.

& Caesar B. Gall. L. 1. c. 25. *Ea disiecta, gladiis destriclis*, non *distr.* & alibi.

325 NON CREDIT FECISSE NEFAS] Ille, inquit, vincat, qui pius est animi, ut victis debere credat ignosci. Hanc clementiam Caesari assignat Tullius in Caesarianis. *Scelus tu illud vocas, Tubero. Cur? Iste nomine (enim vulgo additur apud Cicer. pro Ligar. c. 6.) illa adhuc causa carnis: alii errorem adpellant, alii timorem.* Et hic, ergo sic sentit, quod scelus non debeat nominari. Quasi diceret Caesar: Non puto, eos fecisse nefas, qui Pompejum secuti sunt, & ideo non judico, eos post victoriam occidendos. SCHOL.

325 CREDIT] Alii *credunt*: minus probe. BERSMANN. *Credis* restituit etiam Modius Novant. LL. Epist. 24. Nec aliter MSS. omnes, & Edd. ante Gryphium, qui pessime cum Pulm. ac Maittaire *credunt* exhibuit.

326 AGMINA VESTRA] Steph. var. lect. Pulm. unus & Bersm. meique quatuor *nostra*. Forfan melius: ne quis intelligat *agmina deorum*, ad quos se converterat. Nunc rediit ad milites.

327 CUM TENUIT] Hoc est, cum nos oppresserit Pompejus, virtutem vestram movere prohibens, quanta facturus est, cum tenuit i. e. quando tenuerit, accipimus. Postumus & sic accipere. Scitis, quanta crudelia supra fecerit, cum vos Pompejus oppresserit. Pugnam dicit, quam habuit cum Torquato. SCHOL. V. ad L. VI, 296. &c.

Y y 2

319

- 325 Ignoti jugulum, tamquam scelus, inputet hostis.
 Sternite jam vallum, ^a fossalque inplete ruina,
 Exeat ^b ut plenae acies non sparsa manipulis.
 Parcite ^c ne castris: ^d vallo ^e tendetis in illo,
 Unde acies peritura venit. vix ^f cuncta locuto
 350 Caesare, quemque suum munus trahit, armaque raptim
 Sumta ^g Ceresque viris; ^h capiunt praefagia belli,
 Calcatisque ruunt castris: stant ordine nullo,
 Arte ducis nulla: ⁱ permittunt omnia fati.

Si toti-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a fossas in p. W. V. tert. Marp. non male. ^b & Ed. Br. ^c non R. 2. nec W. M. ^d vallum illum O. T. ^e tendatis VV. LL. Steph. P. 3. B. 1. V. 1. H. Ed. Ven. ^f plura B. 1. ^g viris; celeres vulgo. ^h rapiunt P. 1. ⁱ permittuntque P. 5. B. 3. mei 12. Ed. Ven. aliaque.

319 HOSTIS] *Hosti* MSS. aliqui à N. Heinio vi-
 si. Rectius, ut monet Celeb. Burm. ad Ovid. L. vi.
 Metam. 650. V. sup. ad L. 1, 193. & saepius.

319 CIVIS] Hoc aut fugientem nullus occidat,
 sed qui fugerit, civis habeatur. SCHOL.

322 VERENDOS] Quibus reverentiam debeatis,
 h. e. parentum. IDEM.

324 SIVE ULLUM] Mscr. quatuor seu nullum,
 probe. BERSM. seu nullum. Male rursus Gry-
 phius dederat sive ullum contra omnes scriptos, &
 auctoris sententiam. ullo a m. sec. Voss. sext. nul-
 lo Hulst. Voss. tert. & Hort. margo. Dein violaris,
 quod non omnino spernendum, est in Voss. pr. &
 sec. ac variis Steph. lectionibus. violaris duo alii
 Voss. violaret Ed. Brix.

325 IGNOTI JUGULUM, TAMQUAM SCELUS IN-
 PUTET HOSTIS] Sensus hic est. Sive quis interficit
 parentem suum, sive extraneum, mortem extra-
 nei sic inputet mihi, quasi parentis; tamquam ma-
 jora his daturus sit (*quamquam est* Voss. pr.) prae-
 mia, qui parentes perimerent. Potest & sic acci-
 pi: sive ille, qui parentem perimit, vel ille, qui
 extraneum, sic habeat; tamquam scelus sit, igno-
 ti hostis jugulum ferire. Hortatur ergo, ut in pa-
 rentes suos magis faeviant. SCHOL. *Impetatur ju-
 gulum hostis ignoti tamquam scelus.* Ea atrocitate
 hostem ignotum invadat, qua invaderet necessa-
 rium, & cognatum. SULPIT. Vel sic: quicun-
 que obviam factus erit, & resistet, ejus jugulum
 petite, ut hostis & scelerati, nullo discrimine, co-
 gnatus, an alienus sit, habito. MICYLL. Ut pa-
 rentes, ut consanguineos, ut affines, & cognatos
 trucidant, tanquam par scelus admissurus grassetur
 in jugulum hostis ignoti. Adversis frontibus pu-
 gnantes ferite, terga vertentibus parcite, quicun-
 que ille fuerit. Aldus legit, *inputet*, sed omnino,

inquit Glarean. Caesar hoc vult dicere, hostibus
 terga praebentibus parcendum, & tanquam cives
 eos habendos, at oppositos, ac contra stantes in-
 vadendos, etiam si sunt parentes, &c. HORTENS.
Inputet C. V. P. L. O. F. Hanc lectionem appro-
 bat Canterus Novarum Lectionum Lib. 111. cap.
 11. *Impetatur* Mic. PULM. Mscr. quatuor *inputet*:
 quam lectionem Aldus quoque probat, & Can-
 terus. Neque nos improbamus. Micyll. *inputet*: ut
 sit, quicumque obviam factus resistet, ejus jugulum
 ut hostis & scelerati petite. Sive cognatus sit, sive a-
 lienus. BERSM. *Scelus inputet hostis.* Lectio ex
 MS. sensus: Etiam si quis in adversa acie propin-
 quum nullum invenerit, quem occidat, caedem
 ignoti cujusvis tanto in beneficio accipiam, quasi
 mea causa parricidium fecisset. Narrat Tacitus
 bello civili, quod inter Vitellium, & Vespasianum
 fuit, militem occisi à se fratris praemium petiisse.
 GROT. *Inputet* habent omnes omnino MSS. &
 Edd. priscæ. Alterum *inputet* ex fabrica Sulpitii
 natum est, quem tamen secuti etiam sunt Ascen-
 sius, Versell. & Gryphius. Recte jam olim ex-
 plicuit Beroaldus. *Inputate mihi mortes etiam vi-
 lium, & ignotorum, tamquam interfeceritis cognatos,
 & scelus propter me feceritis.* Passim apud Luca-
 num, qui invidiose Caesarem facit truculentum,
 inculcat Caesar militibus, ut credant, omnia scele-
 ra, quae propter ipsum facerent, sibi esse inpu-
 tanda. Hinc cum sacram Massiliensium silvam
 vellet excidi L. 111, 435.

Effatur merso violata in robora ferro.

*Jam ne quis vestrum dubites subvertere silvam;
 Credite me fecisse nefas.*

328 CASTRIS] Etiam castra diruite. Ibi enim
 tentoria facietis vobis; unde nunc periturus venit
 Pompejanus exercitus. SCHOL.

- Si totidem Magni foceros, totidemque, * petentes
 335 Urbis regna suae, funesto in Marte ^b locasset,
 Non tam praecipiti ruerent ^c in proelia cursu.
 Vidit ut hostiles in rectum exire catervas
 Pompejus, nullasque moras ^d permittere bello;
 Sed Superis placuisse diem; stat, corde gelato,
 340 Adtonitus: tantoque duci, sic arma ^e timere,
 Omen erat. premit inde metus, totumque per agmen
 Sublimi ^f praevectus equo: ^g Quem flagitat, inquit,

Vestra

VARIAE LECTIOES.

a potentes A. b locasset Ed. Grot. &c. c ad proelia B. i. d praetenders R. i. e tenere VV. LL. Steph.
 f vulgo provectus. pervectus B. i. g quam V. i.

328 TENDETIS] i. e. tentoria habebitis: ut Virg.
 hic sacrus tendebat Achilles.

SCHOL.

331 SUMTA CERESQUE VIRIS] Alii legunt.

Sumpta viris: celeris capiunt praesagia belli.

VERSELL. Sumta viris: celeris. Sumta Ceres-
 que viris, rapiunt Mscr. sumta viri celeres Msc.
 Celeres h. e. festini se expediunt ad id, quod Cae-
 sar praefagierat. BERSM. Sumta viris: celeris.
 Haec lectio profecta est ab Aldo, habentque non-
 nulli, sed pauci. & recentiores MSS. quam secuti
 tamen sunt Colin. Steph. Gryph. Pulm. Hortens.
 & Bersm. alique, donec Grotius praetulit sumta
 viris: celeres; ut etiam quidam MSS. habent, &
 nunc vulgo edi solebat. Sumta, viri. celeres Ed.
 Ven. & Cod. meus. Sed haec omnia ~~propria~~
 sunt, & ab aliena manu. Variarum lectiones Steph.
 Pulm. unus, Voss. sext. a m. sec. & Wittian. sum-
 ta virisque Ceres. Sed optimus Pulm. Cod. Vols-
 fian. pr. sec. tert. & quart. Regius prim. Huist. Amst.
 Edd. Romana, Parm. Omniboni, Sulpit. Ascens.
 Micylli, aliorumque verissime, ut restitui Sumta
 Ceresque viris. Scholiast. Frumentum singuli, & arma
 sumserunt. Cibum enim soliti fuerunt sumere mi-
 lites proelium inituri, ut sciunt viri docti, & hoc
 loco recte ex Vegetio monuit Sulpit. Locus est L.
 III. C. II. Veteribus seculis mos fuit, parco cibo cu-
 ratos milites ad certamen educere. Frontin. II. c. 1.
 §. 1, 5. Maturius vases suos iussit, & eduxit in a-
 ciam. Livius L. IX, 32. & ut hic rapit sumta, L.
 XXXI. 42. Rapit e. b. m. caperent. Adde Celeb. Burm.
 ad Valer. Flacc. Lib. V, 215. loco adposito, ubi
 praedictam lectionem in Miliis Lucani esse, etiam
 monet.

Arma iubet celsa socios depromere puppi;

Donna dehinc Bacchi, casus qui firmes in omnes,
 Rapta Ceres, &c.

331 CAPIUNT PRAESAGIA BELLI] i. e. à se inci-
 piunt; nam castra subvertunt. Quia, sicut prostra-
 verunt castra eorum, ita & acies, & castra hostium
 prostruenda erant. SCHOL. Ita etiam interpre-
 tes, & probo obsequ. calcatis castris. Aliter pos-
 set intelligi de ominibus, & auguriis ex extispicio,
 signorum evulsione, pullorumque admissione capi-
 solitis.

334 TOTIDEM MAGNI SOCEROS] Quot milites.
 Si Caesar tales in acie locasset, ut sic in magnum
 saevirent, quasi locer: ejus omnes fuissent. i. e. ut
 contra ipsum animo Caesaris dimicarent (~~et omnes~~
 vellens fieri reges addit Witt.) non tam animosi,
 nec tam audaces ad bella venissent. SCHOL.
 LIAS.

335 LOCASSES] Nostra est emendatio. Antea;
 locasset. Si locasset, hoc est, si quis locasset. In cae-
 lum iussisset, ibi. GROTIUS. Ed. pr. Reddidimus
 antehac rationem hujus lectionis, si tamen cum
 MSS. malis locasset, refer ad Caesarem. Si, in-
 quit, Caesar totidem alios Caesares in acie consti-
 tuisset, non poterant magis ad pugnam calere.
 IDEM. Ed. sec. Erat in editis, locasset. Reposui-
 mus locasset, id est, si quis locasset: quae: In cae-
 lum, iussisset, ibi. Si quis vulgatam praefert, sub-
 audiendum erit, Caesar. IDEM. Ed. tert. Recte
 vir magnus conjecturam suam damnasse videtur,
 nam, licet secunda persona saepe protertia ponat-
 ur, cum de incerto quodam est sermo, ut diceret,
 crederet, putaret, & sexcenta similia (V. ad V. I. h. lib.
 VI. 768) retinent omnes libri à me, & aliis inspec-
 ti locasset. Locum tamen sanum non esse, arbi-
 tror. Me audacior aliquis pro funesto, Fortunam
 legendum esse contenderet. Fortunam certe subin-
 telligit glossator Voss. sec. Cod.

339 DIEM] Quo omnia perderentur. SCHOL.
 LIAS.

- Vestra diem virtus, finis civilibus armis,
 Quem quaesistis, adest. ^a totas ^b effundite vires;
 345 Extremum ferri superest opus, unaque gentes
 Hora ^c trahit. quisquis patriam, carosque ^d penates,
^e Qui subolem, ^f ac thalamos, desertaque pignora quaerit,
 Ense petat: medio posuit Deus omnia campo.
 Causa jubet melior, Superos sperare secundos;
 350 Ipsi tela ^g regent per viscera Caesaris, ^h ipsi
 Romanas ⁱ sancire volent hoc sanguine leges.
 Si focero ^k dare regna meo, mundumque pararent,
 Praecipitare meam fatis potuere senectam.

Non ira-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a totasque Ed. Hort. ^b diffundite B. 1. ^c trahit R. pr. ^d parentes V. 1. Hort. m. nepotes V. sec. pro var. lect. ^e quis V. 1. ^f & V. 1. in V. 1. deest. ^g gerens W. O. 1. ^h ipsas W. ⁱ sancire B. 1. ^k dans Ed. Hort. vitiose.

341 OMEN ERAT] Quia Pompejus, virtutis, ac tantus bella timebat, pro omine erat i. significabat, cum perditurum victoriam. SCHOL.

341 PREMIT] Dehinc se timere dissimulat. IDEM.

342 PRAEVECTUS EQUO] Sic scripsi, auctoribus MSS. uno Berlín. Regio primo, Vossianis quatuor antiquioribus, Hulst. & Amstel. cum Edd. Ascens. & Versellan. Atque ita tam hoc loco, quam Livio, Virgilio, Statio, Silio scribendum esse monuit Inl. N. Heinsius ad Claudian. Lib. II. de rapto Proserp. 121.

*Dum meus humectat flaventes Lucifer agros
 Rorantes praevectus equos.*

Joseph. Iscan. de B. Troj. L. V, 185. VI, 595.

*Obvius ultrices accendis in arma cohortes,
 Myrmidonasque suos curru praevectus anhelos
 Pyrrhus.*

Reddenda haec vox etiam est Frontino L. 1. Strateg. c. 11. §. 10. *In curru candidorum equorum sublimem constituit, qui dato signo pugnae proveberetur. lege praeveheretur.*

343 DIEM] Mscr. *dies* scilicet haec est. BERSM. Sex etiam ex meis, & Edd. Sulpitio priores *dies* male. substantivum in eodem casu cum relativo ab auctore nostro poni, jam saepius monuimus. Vide ad L. 111, 163. infra ad vs. 374.

344 TOTAS EFFUNDITE VIRES] Ovidius L. 1. Metam. 278.

Sic opus est. vires effundite vestras;

Quem locum ante oculos fuisse Lucano, haec scri-

benti, censet ibi Ciofanus. Obvia est phrasis *effundere vires*. Idem L. VII. Metam. 187.

Quasque ait, ante habuit, vires effudit in uno.
 Adde VV. DD. ad Silium L. XVI, 340.

Altior, effusas primo certamine vires.

Livius L. 3, 28. *Quantumcumque virium habuit, certamine primo effudit.*

345 EXTREMUM FERRI & b.] Fortiter, inquit, hodie dimiccate; quia hodie jam finis est dimicandi. SCHOL. Vetus codex legit. *extremum belli superest opus*. hoc est, ut per epexegetin statim reddit, finis belli civilis jam praesens adest: nisi quod unum superest, ut ferro victoriam haud dubiam adseratis. HORTENS. Belli codex vetustiss. solum proelium restat. BERSM. Belli habent quoque Voss. tert. Hulst. & Marburg. pro var. lect. Nihil muta. Sic passim apud nostrum *ius ferri, licentia ferri, & similia.*

349 CAUSSA MELIOR] Quia bonam causam habemus, ideo sperare debemus prosperum eventum. SCHOL.

351 SANCIRE] Al. *satiare* in vetusto Cod. HORTENS.

351 VOLENT] *Volunt* Voss. secund. sext. & uterque Oxoniensis. cum Ed. Veneta. Quod tempus firmiorem spem denotaret.

351 HOC SANGUINE] Ut firmitatem Romanae leges Caesaris sanguine consequantur. Apud Romanos mos erat, ut, ubi foedus fiebat, ibi porca occideretur. Hic autem Pompejus sanguine Caesaris leges confirmandas dicit. SCHOL.

353 PRAECIPITARE & c.] Ut morbis consum-

tue

Non iratorum populis urbique Deorum est,
 355 Pompejum servare ducem. quae vincere possent,
 Omnia contulimus. subiêre pericula clari
 Sponte viri, sacraque antiquus imagine miles.
 Si Curios his fata darent: ^a reducesque Camillos
 Temporibus, ^b Deciosque caput fatale voventes,
 360 ^c Hinc starent. ^d primo gentes oriente coactae,
 Innumeraeque urbes, quantas in proelia numquam
 Excivêre manus. toto simul utimur orbe.
 Quidquid, signiferi ^e compressum limite coeli,
 Sub ^f Noton, ^g & Borean hominum sumus, arma movemus.

365 Non-

VARIAE LECTIOES.

^a reducesve P. 3. B. 2. V. pr. ^b Deciosve P. 2. B. 2. V. pr. ^c hic W. ^d primae V. 1. a m. pr. gent. pr. O. 1.
^e comprehensum id vulgo. ^f Noton & Borea V V. LL. Steph. ^g aus O. 2. V. 1. Edd. Ven. Br. Med. Boream.
 MSS. & Edd. qdd.

tus essem, & perissem; & nunc solus superesset
 Caesar ad regnum. SCHOL.

354 NON IRATORUM POPULIS] Nam si irasce-
 rentur, olim me perire iussissent, ut omnia Cae-
 sar invaderet. IDEM.

356 OMNIA] Apparatum militarem; nihil deest.
 Subiêre. Dixit, quod Dii sibi faverent; nunc dicit,
 quod & praedarum ducat exercitum, & sit duplex
 causa victoriae. IDEM.

357 ANTIQVVS MILES] Veteranos suos dicit,
 qui jam emeriti, & accepta missione iterum sub
 Pompejo militabant. IDEM. Malim intelligero
 milites, antiquis majorum imaginibus nobiles.

358 REDUCES] Non modo reduces, sed tunc
 post exilium Romana signa referentes. Ut Virgi-
 lius.

Et referentem signa Camillum.

vel resuscitados. SCHOL.

359 VOVENTES] Nam ambo se pro victoria
 Romanorum ad mortem obtulerunt, cum sic ius-
 sisset oraculum. IDEM.

360 HINC]-i. e. in nostris partibus. primo i. e.
 de prima parte orientis. IDEM.

361 VRBES] Ordo est: primo oriente gentes
 coactae, & innumerae urbes excivere tantas ma-
 nus ad proelia, quantas numquam antea. IDEM.
 Ascens. alio modo conlruit. scil. gentes, & tantae
 manus hinc stant, quantas innumerae urbes num-
 quam excivere. sed prius praefero.

362 EXCIVERE] Priscian. col. 865. citat. concia-
 vere, sed, ut puto, memoriae vitio. Ibidem enim
 tam de excivere quam conciare dat exempla. Ex-
 cire certe hoc sensu maluit noster. Lab. 1, 139.

Rupta quies populis, stratisque excita juvenentus.
 II, 48.

Nunc urbes excite feras; conjures in arma &c.
 VI, 11.

*Us videt ad nullos exciri posse tumultus
 In pugnam generum.*
 VIII, 310.

Excitatosque suis inmissam sedibus ortus.
 & sic Livius, alique passim. male Clericus L. IV,
 9. *Volscos excitare* edidit pro *excivere*.

363 QUIBQVIB] Quidquid hominum sumus. Om-
 nes enim Zonae, sub quibus homines sunt, sub
 Zodiaco circulo constitutae sunt. SCHOL.

363 COMPRESSUM] Variæ Lect. Steph. Pulm.
 Codd. quinque, Berlm. omnes, & undecim mei
 cum Edd. cunctis ante Sulpitium *compressum*. qua-
 re id restitui pro *comprehensum*. Eodem plane modo
 L. III, 254.

*Aethiopumque solum, quod non premeretur ab ulla
 Signiferi regione poli.*

Dein perperam addunt *est* Pulm. & Berlm. MSS.
 cum nostris sex, & Edd. Ven. Sulpit. & Hortens.
 tum saltem scribendum esset *simul*. ut etiam exhi-
 bent tres Pulm. unus Berlm. & duo mei a m. sec.
 cum Edd. Ven. & Omniboni. Sed omnino male.
 Rectum est. *Quidquid hominum sumus compressum
 circulo Zodiaco, movemus arma.* Quod non intelli-
 gentes librarii corruerunt: ut latius ostendemus
 ad vf. 641.

Vincitur hic gladiis omnis, quas serviet, aetas.
 quomodo illic legendum est. V. etiam ad L. v, 729.
 Com-

- 365 Nonne, superfusus conlectum cornibus, hostem
In medium dabimus? paucas victoria dextras
Exigit: 'at plures tantum clamore ^b catervae
Bella gerent. ^c Caesar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes ^d è summis moenibus urbis,
370 Crinibus effusis, hortari in proelia matres.
Credite grandaevum, vetitumque aetate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos;
Atque ipsam, domini metuentem, occurrere Romam.
Credite, qui nunc est ^e populus, populumque futurum,
375 Permixtas adferre preces. haec libera nasci,

Haec

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a & B. 1. de V. 1. O. 1. Marp. ^b *poterit* R. 1. ^c *nostr. Caes. V. sec.* ^d in V. 1. *summis* e Bouh. rectius:
Hic & seq. vers. a m. pr. aberant ab Oxon. pr. V. Sil. 14, 411. ^e vulgo *populum*.

Compressi limite Oxon. unus. Vitiosissime Schrevelii Ed. *comprehensum id.*

363 CYCLI } Circuli. Duo diversi codices, digitis exarati, pervetusti, pro *cycli, coeli* legunt, sed eodem tendunt, ut Zodiacum, sive signiferum, cognata voce ita appellavit. HORTENS. *Coeli*. Merito Grotius, licet nihil monens, revocavit *coeli*. quod Steph. Hortens. Pulm. & Berlm. notant, in suis esse Mssis, non *cycli*: quod Sulpitius, & Aldus intruserant, & omnes deinde adriperant Editores. In prioribus, & meis quoque Cod. cunctis est *coeli*. L. VII, 173.

Signifero quaecumque fluunt labentia coelo,
videra non sequimur.

Signiferum polum dixit L. III, 255. *Cycli* voce antiquam Latini bonae notae scriptores uli sint, dubito. *Circum*, seu *circulum*, vel *orbem* vocarunt: consule Munker. ad Fulgent. Mythol. p. 5. *Usque ad vitalem circum tulit*; Daviesium ad Ciceron. L. II. de Nat. Deor. c. 18. *Ex planis autem circulus aut orbis, qui κύκλος Graece dicitur.*

366 PAUCAS } Non multum sunt necessarii de vobis ad conficiendam victoriam. Pauci enim sunt, quos occidamus, inimici. Caeterum catervae voce tantum pugnabitis. SCHOL. Valer. Flacc. L. VI, 751.

Marte carent, solisque juvant clamoribus agmen.

368 NON SUFFICIT } Non est tantus numero (Voss. sec. in n.) ut illum omnis noster debellet exercitus. SCHOL. V. Cl. Burm. ad Valer. Flacc. ibid. 381.

ille diu coniectis sufficit bastis.

37. VETITUM AETATE } Quos senectus vetuit

his proeliis interesse. SCHOL.

373 DOMINI } Scilicet Caesaris, qui urbi desiderat inperare. Generaliter accipimus, Romam omnem dominum extimescere; quia ipsa sit domina constituta. IDEM. *Dominum* est in Pulm. tribus, Voss. uno & meo: *domino* in Amstel. male. L. II, 233.

Praeteritique memor stebat, metuentisque futuri.

Plena manu conlata exempla vide ab Heinsio ad Ovidium L. I. Met. 321.

- - - *metuentior ulla deorum.*

Metuere domino est plane contra sensum auctoris, qui dominum intelligit Caesarem, quem metuebat, non Pompejum, cui metuebat. ut Virg. 1. Georg. 186.

- - - *inopi metuens formica senectat.*

374 CREDITE, QUI NUNC EST, POPULUM } MSS. quidam Pulm. & Berlm. & tredecim met cum Ed. Veneta, Omniboni, Ascens. & Versell. *populus*: ut rescripsi. nam plane est ex Lucani genio. Diximus quaedam ad L. III, 160.

Quo te Fabricius regi non vendidit auro.
Sic. L. v, 805.

- - - *quae nox sibi proxima venit*
informis.

VI, 683, 699.

- - - *quos nulla meretur*
Thessalis, Elysios.

VII, 733.

- - - *quem, flagitat, inquit,*
Vestra diem virtus.

& sic

- Haec vult turba mori. si quis post pignora tanta
 Pompejo locus est, cum prole, & conjuge supplex,
 Inperii salva si majestate liceret,
 Volverer ante pedes. Magnus, * nisi vincitis, exsul,
 380 Ludibrium soceri, vester pudor, ultima fata
 Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
 Ne discam servire senex. Tam moesta ^b locuti
 Voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
 Erigitur, placuitque mori, si vera timeret.
 385 Ergo utrimque pari ^c procurrunt agmina motu
 Irarum: metus hos regni, spes excitat illos.

* Hae

VARIAE LECTIONES.

a ni B. 1. b fecisti R. 1. c vulgo *concurrunt*, *concurrent* B. 1.

& sic alii passim. Ovid. Lib. xiv. Met. 350.

- - *cecidere manu quas legerat herbas.*

al. *herbas*. Quis nescit illud Terentii?

Populo ut placerent quas facisset fabulas.

&c. V. Sancti Minerv. L. II. c. 9, IV, 12. ibique Perizoni.

375 HAEC LIBERA NASCI] Qui postea nascetur, liber nasci vult. Praesens vult liber mori. SCHOL.

379 VOLVERER] *Volveres* Msc. scilicet *se*. BERSMANN. Hult. Cod. & Ed. Elzevir. *volveres*.

384 MORI SI VERA TIMERET] Placuit omnibus mori, si vera erant, quae Pompejus diceret, se timere. Insolitum erat, ut ille talem timorem haberet, ut Caesar vinceret. SCHOL. Si vera timeret, ambigue dictum, sed talia non pauca sunt in hoc poeta hemistichia subobscura, quae paulo ante in Caesaris oratione, ubi de morte sibi inferenda. *Fodientem viscera cernit*, inquit, *Me mea*, qui nondum victum respexeris hostem. Quem locum tanquam nihil difficultatis habentem pulchre transilit Sulpitius. Badius strenue luctatur, ac duplicem expositionem exhibet, quibus lectis nihil minus haerens, quam sensus simplex sit, prius se moriturum, quam victori se dedat, ac fictum fateatur, quod postea Uticae fecit Cato. Haud secus hoc loco. Si vera timeret. Ubi Sulpitius exponit, vocem Si bifariam. semel per quamvis, iterum per, quia. Dubium hic sane, quis sit nominativus, ad verbum timeret. Badius supplet nominativum Dux, & rationem subnectit, ne in senectute servire cogatur. Fortassis autem & Romana virtus intelligi potest hoc sensu. Si timeret Romana virtus vere eventuram servitutem quam in-

nuit Pompejus. Et forte, si pro Siquidem. Sed lector judicet. Porro, quod proximo inde versu sequitur.

Ergo utrimque pari concurrunt agmina motu Irarum.

Post *irarum* distinguendum puto. Neque genitivus, *irarum*, cum, *metu*, construendum, etiam si Sulpitius, ac Badius aliter: tum etiam Aldinus co-dex. GLAREAN.

385 PROCURRUNT] Ita exarari curavi, pro *concurrunt*, ex Voss. primo & sec. Regio primo, & Hult. aliisque à Steph. Pulm. Berlm. & Heinsio consultis. quem uti & Drakenb. vide ad Silium Ital. L. VII, 566.

- - *procursumque viros colliserat acer.*

Noster L. IV, 772.

- - *neque enim licuit procurrere contra,*
Es miscere manus.

Seneca de Clement. c. 4. *Cum in prima fronte concurrunt*. Fortan ita quoque scribendum apud Livium L. xxxv. c. 5. Nunc legiones continebat in subsidis, ne certaminis studio prius concurrerent, quam datum signum esset. in Voss. enim Msc. *percurrerent*. ut hic in uno Regio.

385 MOTU IRARUM] Sic distinguendum esse, censet Glareanus recte, & sensus postulat. Agmina utriusque Ducis concurrunt utrimque pari motu. Subjicitur distributio motus; metus casus excitabat Pompejanos, spes contra victoriae, Caesarianos. Invidiose eam spem regni, appellat suo more poeta, ut ubique Caesari durior est, & infestior toto opere. HORTENS. *irarum: metus hos*, *regni spes* &c. Msc. post *irarum*, distinguit: Alii post *motu*: ac legunt, *irarum metus*. BERSM.

Z z

Me-

* Hæc facient dextrae, quidquid non expleat aetas
 Ulla, nec humanum repararet genus ^b omnibus annis,
 Ut vacet à ferro. gentes Mars iste futuras
 390 ^c Obruet, & populos ævi venientis in orbem,
 Erepto natale, feret. tunc omne Latinum
 Fabula nomen erit: Gabios, Vejosque, Coramque
 Pulvere vix tectæ poterunt monstrare ruinae,
 Albanosque lares, ^d Laurentinosque penates

395 Rus

V A R I A E L E C T I O N E S.

a hæc R. pr. b omne per ævum W. armis H. c obruit B. I. d Laurentinosque P. I.

Metus hos regni, spes excitat illos. Ita distinximus. non enim quovis metu vult pugnasse Pompejanos, sed metu tyrannidis: at Caesarianos contra tyrannidem sperasse. GROT. Probo Grotii distinctionem. Ante Clareanum ita interpungebant *metu. Irarum metus hos, regni spes etc.* atque ita quidem construunt plerique MSS. & Scholiast. Voss. sec. hos sc. Pompejanos, qui iras Caesaris extimescebant; illos i. Caesarianos. nec aliter Aldus, Colin. Steph. Gryph. Micyllus, alique distinguunt. Sed male. Uterque exercitus pari ira commovebatur; sed Pompejanos ad iram excitabat *metus regni*, quod invadere vellet Caesar, ut dixerat Pompejus in exhortatione versu 373. &c. Caesarianos vero ad iram stimulabat *spes regni*, quam dederat Caesar vs. 265. &c. Ad illa enim sine dubio respicit auctor. L. 11, 323.

- - - - - *acris*
Irarum motus stimulos.

Ovid. L. XI. Met. 323.

- - - - - *at illi*
Ira ferax mota est.

& alibi.

387 HÆC FACIENT D.] i. Tantum hominum penibit hoc proelio, quantum non possint secula multa reparare. SCHOL.

389 UT VACET A FERRO] Etiam si alia bella non habeat, quibus aliquas possit amittere gentes. IDEM.

389 ISTE] Apud Priscianum hæc c. 759. citantem editur ille.

391 EREPTO NATALE] *Bisbatum* dictum est. Et populos ætatis in orbem venturae auferet, eripiens his natalem, ut pereant, antequam nati sunt. Nam interfectis parentibus, non erit, unde alii procreentur. SCHOL.

392 FABULA] Quia exstinguetur omnis posteritas: & si quis audierit, Latinos fuisse, fictum crederet, ut fabulam; quia eorum sobolem non vide-

bit. SCHOL.

392 CORAMQUE] Virgil. VI. Aen. 776.

Pometios, Castrumque Inui, Bolamque Coramque. Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terras.

Mscr. *Chorusque*. corrupte. BERSM.

393 VIX TECTÆ POTERUNT] Illae civitates vix fundamenta sua monstrabunt; sine habitatore. SCHOL. *Vix tesse* Mscr. depravate. BERSM. Repetit auctor, quæ questus erat L. I, 25.

*At nunc semiraris pendens quod moenia tellis
 Urbibus Italiae, lapsisque ingentia muris
 Saxa jacens, nulloque domus custodet sedetur.* &c.

Malim autem scribere *vix poterunt tellæ* cum uno Vossiano, & Amst. *Ruinae tellæ pulvere vix poterunt monstrare* suas urbes, quæ quaerentur. Florus L. I. c. 16. *Ita ruinas ipsas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur.* Nam argutatur Scholiastes Voss. secundi, legens *properant*, & exponens. *Festinant, inquit, ruinas, ut has civitates demonstrent scilicet post occasum earum, quæ quidem ruinae vix erunt tellæ; nam & ipsæ sunt occasurae, & non erit, quo regantur, cum nec populus ipse sit remansurus.*

394 ALBANOS &c.] Hæc urbes Alba, & Laurentium Sacra Romana custodiunt. SCHOL.

395 VACUUM] Desertum. Hæc civitates post ruinam suam erunt rus vacuum. IDEM.

395 QUOD NON HABITET] Mscr. quatuor. Pulm. tres Berlm. & mei quinque cum Voss. pr. pro var. lect. quo. Frustra. Amat noster *habitare* cum quarto casu construere. Lib. I, 435.

Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.

V, 28.

Vejosque habitante Camillo.

Ibid. 87.

Dignatur cascas inclusum habitare cavernas. atque ita alii saepissime. Audiamus Servium ad Vir-

- 395 Rus vacuum, quod non habitet * nisi nocte coacta,
 Invitus, ^b questusque Numam ^c jussisse, ^d Senatus.
 * Non aetas haec ^e carpsit edax, ^f monumentaque ^h rerum
 Putria destituit: crimen civile videmus,
 Tot vacuas urbes. Generis quo turba ⁱ redacta est
 400 Humani? ^k toto populi qui nascimur orbe,
 Nec muros implere viris, nec possumus agros.
 Urbs nos una capit: victo fossore coluntur

Hesperiae

VARIAE LECTIONES.

* ni B. I. b questus N. B. I. O. I. c vixisse. A. d vulgo Senator. e nunc H. f carpsit P. 4. B. 2: VV. L. L. Steph. g momenta V. I. Ed. Parm. h regum B. I. i coacta V. I. est deest in Ox. I. k e toto V. I.

Virgilii Ecl. II, 29. *Atque humiles habitare casas.* Sane melius, habito illam rem, quam habito in illa re, dicimus. Nam &c. dein pro *Senator* reposui *Senatus* auctoritate Mstorum Steph., duorum Pulm. & Bersm. ac meorum octo, in quibus Voss. pr. Reg. pr. & Witt., uti & Edd. Rom. Parm. Brix. Mediol. & Paris. 1512.

395 NOCTE COACTA] Mittebantur enim in Laurentum, & in Albanum Senatores; ut per noctem illis sacrificia celebrarent, quae Numaprius instituit. In hoc ergo rure non habitabat (*habitant* Voss. pr.) nisi per coactam noctem Senatus invitus. SCHOL. V. ad v, 401.

397 NON AETAS HAEC CARPSIT] Harum urbium, & oppidorum ruinas, licet cultores ferro, & incendio interciderint, nulla aetas contextit, nullum tempus consumpsit, nec dimittit, sed adhuc extant, ut monumenta, & vestigia collapsarum urbium putria. Itaque, *monumenta putria*, regitur à verbo carpsit, per epexegetin. *Destituit*, hoc est, sed destituit. Multae significationis verbum est. Significat relinquo, & defero in periculo: item privare, dissolvere, & statuere. *Crimen civile*. Digladiantur hoc loco interpretes. Quidam *crimen civile* nominandi casum esse contendunt, & referri ad verbum *destituit*: ut sit sensus: crimen civile in causa est, cur videmus tot putria monumenta collapsarum urbium, quae nulla aetas diminuit. Alii ad *tot*, *tot vacuas urbes*: ut ad hunc modum exponatur: *Videmus tot urbes vacuas esse crimen civile*. HORTENS. *Putrida destituit* Mscr. tria. Alii post *putria* ponentes distinctionem mediam, *destituit* conjungunt cum sequentibus: ut sit, *destituit crimen civile*; hoc est, bellum civile in culpa est, cur videamus tot putria monumenta urbium collapsarum. BERSM. *Destituit: crimen civile videmus, tot vacuas urbes*. Vera haec distinctio. Italiae aedificia non aetas

destituit, sed jacent culpa belli civilis. Vide prooemium Pharsaliae. GROT. *Putria* mei omnes retinent, excepto pro var. lect. Voss. sec. & Edd. Rom. Parm. & à Taberio procuratis. Sed vide ad L. II, 141. *putrida membra*. Perperam autem Aldus, Paris. & Hortensius jungunt *destituit crimen civile*, nec melius exponunt. Dicit Lucanus, ut recte monuit jam Grotius, aetatem edacem haec non carpsisse; nec reliquisse putria monumenta; sed crimen civile esse tot urbes vacuas, crimen civile causam esse tot vacuarum urbium. Nihil frequentius, quam adpositionem apud poetas esse, quis nescit? de hoc civili crimine idem dixit L. I, 30.

*Non tu Pyrrho ferrox, nec tantis cladibus auctor
 Poenus erit: nulli penitus descendere ferro
 Contigit. alta sedent civilis vulnera dextrae.*

Ad aetatem edacem quod adinet, conveniens Senecae locus est Epist. XII. Init. *Quid mihi futurum est, si iam putria sunt aetatis meae saxa.*

399 VACUAS] Haec enim omnia oppida per bellum civile interierunt. SCHOL.

400 NASCIMUR] Mscr. nascitur, mendose. Dein *non muros i. v. non poss.* male. BERSM.

402 VICTO FOSSORE] Sive propter servos compeditos hoc dicit. Sive quod propter cultorum inopiam vinculati de ergastulis exire cogantur Italiam. SCHOL. *Juncto*, scilicet cum cive juncto rustico coluntur agri. Vel *vincto* i. e. compedito, & significat ergastulos. OMNIBON. *Juncto fossore*. Vicino, & non longe ab urbibus discedente agricola, sed colente in proximo. Placet etiam legatur *vincto*, quoniam pauci, & cathenati ergastuli satis sunt ad colendum agros, quibus alantur populi. SULPIT. *Juncto* i. vicino urbibus. Alii tamen legunt, quos sequar, *vincto*; ut sit, quasi ad glebam addiecto. VERSELL. *Vincto fossore.*

Hesperiae ^a segetes: stat tectis putris avitis
 In ^b nullos ^c ruitura ^d domus: nulloque frequentem
 405 Cive suo Romam, sed mundi faece repletam,
 Cladis eo dedimus, ne tanto ^e in corpore ^f bellum
 Jam possit civile geri: Pharsalia tanti
 Causa mali. ^g cedant, feralia nomina, Cannae,
 Et damnata diu Romanis, ^h Allia, ⁱ fastis.

410 Tem-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a gentes A. ^b nullum R. sec. nullas R. pr. ^c reditura M. ^d domos vitiose MSS. & Edd. qdd. ^e deest in P. 3. V. 3. O. i. vulgo *tempore*, & *posset*. ^f ferrum A. ^g cedent Hort. m. ^h Allia R. pr. M. alique. V. Serv. Aen. vii, 717. Noris. Orthog. p. 121. ⁱ sati R. pr. V. i. *factis* W. H. male. V. Burm. ad Val. Flacc. ii, 245. Drak. ad Sil. xvi, 132.

fore. Agri à servitiis coluntur. Quod fossorem vinctum dicit, servorum habitum arguit, qui catenis constricti incederent. Horum laboribus cives, inquit, aluntur, per hos coluntur agelli. Legitur in pervetustis exemplaribus, *juncto fossore coluntur*, ut dicat, à colonis urbi propinquis agros, non à civibus coli. Numerum singularem usurpavit pro plurali. HORTENS. Ut videmus *juncto* profluxit ab Omnibono, & Ed. Ven. quod habet unus Pulm. Sed sane nihili hic est: quare merito *vincto* Vereliani. jam reposuit. Servos ergastularios eum intelligere, certum mihi est: de quibus dulcissime Tibulli. L. ii. El. vii, 7.

Spes etiam valida solatur compede vinctum.
Crura sonant ferro, sed canis inter opus.

Vide Barth. ad Claudian. L. i. in Eutrop. 27. supra ad L. i, 170.

404 IN NULLOS] Homines, quia non sunt habitatores. Quippe illic interemtis omnibus post bella civilia jam nullus habitabat. SCHOL.

405 FAECE] Externis, & ignobilibus, qui in orbis ultimo velut mundi faeces remanserant. IDEM.

406 NE TANTO IN TEMPORE] Al. Vet. Cod. legit *corpore*. HORTENS. Atqui post hoc bellum saepe gesta sunt alia bella, ut adversus Brutum, & Cassium, triumvirale, aliaque. Quare cum Ill. Heinio, ex vetustissimis MSS. Thuanaco & Sixiano, qui nunc est Ampl. Viri J. Witui, ita emendante confidenter retinpsi *corpore*. Bella quidem dein gesta sunt, sed non proprie civilia, quia externi Romam inpleverunt, veris Romanis civibus priori bello absumtis, ex Lucani saltem sententia. Ad stipulantur huic emendationi duo Pulm. unus Berslii. Vossiani sec. tert. & quint. Regius uterque, Marp. Oxon. unus. Notum est, saepissime civitatem, rempubl. & omnem conlectam multitudinem *corpus* ab auctoribus vocari. Exempla ab eodem vide conlecta ad Ovidii Trist. L. iiii, 14, 8. & Vol-

lej. L. ii, 109. Virgil. Aen. xi, 313.

- - - *toto certatum est corpore regni.*

Senatus corpus apud nostrum h. lib. 294. & *viscera rerum* vs. 579. ubi plura. Non raro etiam *tempus*, & *corpus* confunduntur. Vide notas ad Valer. Flacc. Lib. iiii, 333. & Lucet. Lib. i, 1036. Dein cum eodem reposui *posset* pro *posset*: ut est in tribus Pulm. uno Berslii. & sex meis melioribus, cum Edd. Ven. Brix. & Mediol.

408 FERALIA] Vult illic minora belli fuisse discrimina. Ideo dictum *cedant Cannae*, quae sunt nomina feralia, & Allia damnata diu i. e. in perpetuum, sive huc usque, donec in Pharsalia pugnaretur à Romanis. SCHOL.

408 NOMINA] Vetus Cod. *vulnera* habet. HORTENS.

409 FASTIS] Isti enim dies funebres in Annalibus continentur, quando pugnatum est apud Cannas, & Alliam. SCHOL.

410 SIGNAVIT LEVIORUM] Nam illos funebres dies nominavit, & signavit in fastis, quasi leviores, & minores. Hunc autem propter nimium nefas noluit ad memoriam reducere, & praetermisit. IDEM.

411 VOLUIT NESCIRE DIEM] Inquisiverunt tamen in eum viri docti, & quid de eo statuunt, videre potes in doct. dissertatione J. Bapt. Belli de Theilalici consuetus mense, & die, inserta T. viii. Thes. Antiq. Rom.

411 PRO TRISTIA FATA] Vetus Cod. *quo tristia fata*. HORTENS. Quo habent etiam Voss. sec. tert. & pro var. lect. primus cum Wittiano. acute sane, nec male. Ut dicat Lucanus. quid juvaret, si tristia illa fata notasset, & belli civilis scelus? cui bono haec in fastis legerentur? Ut passim sumitur quo cum accusat. Vide praeter alios Gronovium Lib. iv. Observ. c. 21. Heinium ad Ovidii Epist. ii. Her. 53. Art. Amat. i, 303. & ante

- 410 Tempora signavit leviorum Roma malorum;
Hunc voluit nescire diem. ^a prô tristia ^b fata.
Aëra pestiferum tractu, morboſque ^c fluentes,
Inſanamque famem, ^d permiſſasque ignibus urbes;
Moeniaque in praeceps laturos plena tremores
415 Hi ^e poſſent explere viri: quos undique traxit
In miſeram Fortuna ^f necem, dum munera ^g longi

Expli-

VARIAE LECTIONES.

a *proh* MSS. & Edd. qdd. b *bella* Edd. Ven. Br. c *ſilentis* M. *ſueris* V. tert. d *permiſſas* H. e *poſſunt* V. pr. tert. qu. R. 2. M. Edd. Rom. Parm. Pariſ. non male. f *vicem*, ſupraſc. *necem* W. g *longe* Hort. m.

ante eos Zinzerling. Prom. Crit. c. 24. Quia tamen ceteri Codices *pro*, vel *proh* retinent, & haec ad ſequentia etiam referri per exclamationem poſſunt, nihil temere muto: praefertim cum ita ſolet auctor, qui in ſimilibus effatis etiam multus eſt, ut *pro pudor*, *pro neſas*. &c. L. 11, 98.

- - - *pro fata*, quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo moenia viſtor
Corripuit?

V, 57.

- - - *pro triſtia fata!*
Es tibi non fidae gentis digniſſime regno. &c.

VI, 305.

- - - *pro triſtia fata!*
Non Uticae Libye clades, Hispania Munda
Fleſſet.

V. & L. VIII, 678.

412 AERA PESTIFERUM TRACTU] Mallem aëre
peſtiferum tractum. Virgil. L. 111. Aen. 137.

- - - *ſubito cum tabida membris*,
Corrupto coeli tractu, miſerandaque venit
Arboribusque ſatisque lues, & letifer annus.

414 IN PRAECEPS LATUROS PLENA TREMORES] Mſcr. *timores*, male. Intelligit enim terrae motus. BERSM. *Timores* exaratum eſt etiam in Voſſ. tertio, Marpurg. Hortenſ. Marg. & Voſſ. primo a m. pr. Nec aliter Scholiaſtes, intelligens è moenibus gradu praecipiti ruentes, vel ſe dedentes praetimore homines, his verbis, quae non bene capiunt. Ordo eſt: *timorem*, qui in praeceps auferens moenia plena; ſcilicet, *cum timens deducere moenia plena*, decipiunt. (ſ. ſe dedunt) In Witt. *Ut omnes ſe praecipitarent de muro timore hoſtium*. Sed omnino male. Senſus eſt, ut bene monuerunt viri docti Hi viri poſſent, vel poſſunt ſufficere reſparando hominum numero, qui perire poſſent peſtilentia, fame, incendio, vel motu terrae, in

praeceps dante moenia plena i. e. urbes hominibus plenas, ſive domos una cum habitatoribus. Tremorem terrae pro motu ſexcenties invenias. Similis locus eſt apud noſtrum L. 11, 198.

Tot, ſimul infeſto juvenes occumbere leto,
Saepe fames, pelagique furor, ſubitasque ruinae,
Aut coeli terraeque lues, aut bellica clades,
Numquam poena fuit.

415 EXPLERE] Hoc vult dicere, iſtos omnes, qui uno die perierunt, tot fuiſſe, ut per infinitas clades, ſi diverſi perirent, ſatiarent fata, dum multi ſunt. Potuerunt ergo ſufficere morbis, & ſatis eſſe peſti, fami, incendio, deditiōi (*ſeditioni* Voſſ. pr.) qui nunc ſimul pereunt. SCHOLIAST.

417 EXPLICAT] i. e. dum ea, quae diu praeflitit, dinumerat, ſi univerſa conſumit. i. e. dum probare vult omnibus, quam magnam fecerit Romam, quae ſic caſura eſt. IDEM. *Glareanus* & dura compoſitio eſt, inquit, & verbum *explicat* varie expoſitum. *Sulpitius*, *explicat*, inquit, in pugna extendit. *Badius* autem, *Dum ipſa fortuna explicat*: id eſt, detegit ſeſe, qualis eſſet: nam prius viſa eſt favorabilis, *Eripit* ſcilicet, Romae, *munera longi aevi*: id eſt, quicquid per tot ſaecula contulerat, una hora auferens. Haec *Badius*, cujus ordo placet. Sed quod de ſingulis pereuntibus poeta reſert, id illum de Roma intelligere, non ſane placet. Haec GLAREAN. Hoc igitur proelio Fortuna tot ſaeculorum munera, victorias, & triumphos Romano imperio tuſum eripuit. HORTENS. Varie, ut vides Lectōr, haec exponuntur. Praeterea *munera longi aevi* explicat Omnibonus, numeroſam multitudinem hominum, qui ad tantum numerum munere ongi aevi excreverant. Eſt vir doctus, qui manu *explicata*. Senſum auctoris hunc eſſe puto. Dum Fortuna munera longi aevi in Phariſalicos campos conſecta, ut tot triumphatos populos, & tantam armorum vim

Z z z 3

ex-

Explicat eripiens aevi, populosque, ducesque,
 Constituit campis: per quos tibi, Roma, ruenti
^a Ostendat, quam magna ^b cadas. quo latius orbem
 420 Possedit, citius per prospera fata cucurrit.
 Omne tibi bellum gentes dedit omnibus ^c annis:
 Te geminum Titan procedere vidit in axem.
 Haud multum terrae spatium restabat Eoae,
 Ut ^d tibi nox, tibi ^e tota dies, tibi curreret aether,
 425 Omniaque errantes stellae Romana viderent.

Sed re-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ostendit B. 2. V. sec. Marp. A. Hort. m. ^b cadas Ed. Med. ^c armis R. pr. H. O. 1. M. A. W. pro var;
 lect. Ed. Ven. & alii. V. Drak. ad Sil. 11, 94. ^d ibi Ed. Steph. ^e nota M.

explicat i. e. in acie extendit, simul ea omnia eripiens. Verbum *explicare* de aciei expansione proprium est. supra L. VI, 9.

- - - - Ter collibus omnes
 Explicuit turmas, & signa minantia pugnam.

Virgil. L. 11. Georg. 280.

Ut saepe ingenti bello cum longa cohortis
 Explicuit legio, & campo stetit agmen aperto,
 Directaeque acies.

Livius L. 1. c. 27. *Erigit totam aciem, fluctuantemque animo, ut teneret tempus, ordines explicat.* Caesar. B. Civ. 11, 26. *Ut legiones explicari, & consistere possent.* & passim. Maluit autem Lucanus hic adhibere ^{re} explicat, quam aliud verbum; quia in se continet significationem ostentationis, qua Fortuna illa omnia munera quasi in speciem exponit, ut ostendat, quanta cadas Roma. Sic L. x, 109.

Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu
 Nondum translatos Romana in secula mores.

419 QUO LATIUS ORBEM] Si legas, quae, subauditur, Roma. Nunquam antea Imperium vel latius, vel amplius patuerat, quam tum temporis. Et quo majus erat, eo citius uno praelio eversum fuit. Citius diversis bellis auctum erat, cum semper foeliciter, ac prospere pugnaretur. HORTENS. Miser. duo quae latius, ut ad Romam referatur: Fortuna Romana, quo major fuit, eo brevior. BERSM. Ut vulgo scribitur; sine dubio auctoris sensus esse debuit, Romam eo citius ruisse, quo plures gentes subactae ab ea sint, quia in se magna cadunt, nec se ferebat Roma. Sed adhuc voluisse patet ex connexionem totius loci; nempe Romam uno die perdidisse omnia, quae tam longi temporis tractu adquisiverat. Neque aliter exponit Scholiastes. Hoc est, ut cunctis gentibus inperaret, diu factum est, & longo tempore, quod

postquam consecuta est, celeriter fata felicia cucurrerunt i. e. transacta sunt; ut ad ejus exitum citius veniretur. ac si diceret. Tarde coepit esse felix, & non diu fuit Unde videmus, Scholiastem non legisse latius; sed tardius; quomodo etiam exaratum est in Wittiano, & uno Oxon. ac pro var. lect. in Regio primo & Voss. primo. praeterea quae habent Steph. Pulm. & mei undecim MSS. cum Edd. plerisque, & omnibus ante Sulpit. quam est in Amst. Igitur legamus quae tardius; estque epiphonema per parenthesin ab auctore prolatum. An retinendum quo tardius? Ut sit, celeriter Roma felix esse deliit, quia tarde possedit orbem, cum Fortuna defatigata tot victoriis diutius Romae adesse noluerit, sed retro pedem uno impetu tulerit. Videant acutiores.

423 EOAE] Propter Indiam dicit. SCHOL. & Parthiam.

424 TIBI] Nam & his gentibus currit, quae non sunt sub potestate Romana. SCHOL.

424 UT TIBI NOX] Glareanus diligentius hos versus excutit, quam alii interpretes. Uterque, inquit, & Sulpitius, & Badius exponit, Nox, id est, occidens, tota dies, id est, totus Oriens. Simplicius erat, Nox, & dies, absque ulla expositione accipere. Dies enim, & nox una cum aethere currunt. Oriens, & Occidens non currunt: nihilo minus Oriens, & Occidens intelliguntur. Sic Glareanus. HORTENS.

425 ERRANTES] Septem planetas dicit, quarum nomina dies habent. Has scimus errare. Romana i. omnes res Romanas. SCHOL.

426 RETRO TUA FATA TULIT] Hoc dixit. In peiorem partem i. retrorsum abstulit fata tua dies Emathiae funesta, cum illic bellum civile pugnatum est: quae quidem dies par fuit omnibus seculis, quibus tot populi collecti sunt. Nam quidquid

Sed retro ^a tua fata tulit, par omnibus annis,
Emathiae funesta dies. hac luce cruenta
^b Effectum, ut Latios non horreat India fasces;
Nec vetitos errare Dahas in moenia ducat,
430 Sarmaticumque premat succinctus Consul aratrum:
Quod semper ^c saevas debet tibi Parthia poenas,
Quod fugiens civile nefas, redituraque numquam
Libertas, ultra ^d Tigrim, Rhenumque recessit:
^e Ah, toties ^f nobis jugulo quaesita, vagatur,

435 Ger-

VARIAE LECTIONES.

^a al. sua V. sec. ^b effectum est O. r. ^c summas A. ^d Tigrin V. l. ^e vulgo ac & negatur. ^f vobis Hort. m. a nob. V. 1. jug. nobis V. 2. jugulis V. sec.

quid aliis annis suo imperio subdiderunt, hoc uno die perdiderunt. SCHOL.

428 FASCES] i. Ut India postea Romanos duces non timeat, occisis omnibus. IDEM. Potius Romanum imperium, imminuta ejus per hoc bellum potentia; ut Glareanus jam monuit, notante Hortensio.

429 VETITOS ERRARE] i. e. nec Dahas includat in moenia, quos nos vetabamus errare; sed jam, quo volunt, eant non timentes. SCHOL. Vitiose in vulgatis editionibus post ducat duplex ponebatur punctum, pro leviori distinctione: nam ex seq. versu subintelligitur Consul.

429 DACAS] De hoc loco, & utrum *Dacas*, an potius *Dahas*, aut etiam *Sacas* legendum sit, vide supra libro secundo: annotavimus super versu 296.

- - Procul hinc arcete furorem,
O superi, motura *Dacas* ut clade, *Getasque*
Securo me Roma cadat &c.

MICYLL. *Dacas*. Ita & vetustissima legunt exemplaria. Daciam Scythiam Europaeam vocant, & Thraciae partem, aut certe finitimam. A Septentrione Carpatho monte à Sarmatia dividitur: ad Occasum Tibisco flumine ab Jazygibus, Metanastis, ad Meridiem; ad Ortum, usque ad Danubium excurrit. A Dacia, populus Daci dicuntur. Fuit aliquando, cum Dani, Strab. lib. vii. Unde in Comoedias Danorum, & Getarum nomina venerunt. Dacia, hodie Valachia dicitur. Dividitur in Transylvaniam, Zipserlandiam, Rasciam, Serviam, Septem Castra, & Bulgariam, gens semper Romano Imperio rebellis tanta belli gloria quondam clara, ut Romani illis annua tributa penderent. Vires gentis Trajanus, capto Decubulo eorum rege, fregit. Glareanus *Daas* hoc loco legendum censet, & recte, priori syllaba bre-

vi, quae in *Dacus* producitur. A Dacia enim *Dacus* deducitur, non *Daca*. *Dahas* ultra Scythas populi sunt, ut multi alii, quos universos Persae *Sacas* vocant, à proxima gente, antiqui Arameos. Multitudo populorum innumera, & quae cum Parthis ex aequo degat. *Celeberrimi eorum*, ait Plinius, *Sacrae*, *Massagetae*, *Dahas*, *Essedones*, &c. HORTENS. *Daas* vel potius *Dahas*, recte Glareanus, & Pulmannus reposuerunt. *Dahas* est in Reg. pr. & Voss. uno. Ceteri scripti, & Editi *Dacas*, *Dachas*, *Dachos*, &c. *Sacas* Micyllus. Vide ad dictum L. sec. locum.

430 ARATRUM] Nam antea solebat Consul ad subjugatam gentem coloniam deducere, & aratro signare spatium civitatis. SCHOL.

431 DEBET] Hac cruenta luce effectum est, ut semper Parthia debeat poenas; nam necdum te, o Roma, vindicaras, occiso Crasso, & Romanis signis direptis. IDEM.

433 LIBERTAS ULTRA TIGRIM RHENUMQUE RECESSIT] Quasi dicat ultra terminos Imperii Romani. Sed cum infra dicat Germanis, & Scythis concessam libertatem, vereor ne, *Tanaim*, sit legendum, quem ultra Scythae, ut trans Rhenum Germani. Ultra Tigrim certe Parthi regnabantur, non autem liberi erant. Itaque opponit Tacitus: *Acrior Arsacis regno Germanorum libertas*. GROTI. Vel erravit hic vehementer auctor, caeco inpetu abreptus; cum non potuerit ignorare, ultra Tigrim Parthos subrege esse, & nequaquam liberos; vel cum Grotio omnino legendum *Tanaim*. ut opponat *Tanaim*, & *Rhenum Scythis*, & *Germanis*: sicut *Euphratem*, & *Nilum* respondere sicut *Pharii regibus*, & *Tigrani* Lib. ii, 633. ubi vide. praeterea *vagatur*, (nam sic legi debet) magis pertinet ad Scythas, quam Parthos. Nihil tamen mutant MSS. & *Scythicum* pro *Parthico* dixisse po-

tunt;

- 435 Germanum, Scythicumque bonum, nec respicit ultra
 Aufoniam; vellem, populis incognita nostris!
 Vulturis ut primum laevo fundata volatu,
 Romulus infami complevit moenia luco,
 Usque ad Thessalicas ^a servisses, Roma, ruinas.
 440 De Brutis, Fortuna, queror. ^b quid tempora ^c legum
 Egimus, aut annos à Consule nomen habentes?
 Felices Arabes, Medique, Eoque tellus,

Quam

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a servisses V. sec. H. Ox. 1. ^b quod W. a. m. pr. & Ed. Hort. sine interrogationis nota. ^c longum B. 1.

tuit; ut L. 11, 553.

- - Parthorum utinam post proelia fosses,
 Et Scythicus Crassus victor remeasset ab oris.
 ubi vide notas, & saepius Libro VIII.

434 RECESSIT, AC, TOTIES NOBIS JUGULO
 QUÆSITA, NEGATUR] Sic vulgo hic locus editur;
 bono satis sensu: sed meliorem tamen, & effica-
 ciorē lectionem præbent nobis MSS. nam pri-
 mo pro *ac*, Pulm. & Berfm. unus, Hult. & meus
Ha i. e. ab, ut clare exhibent Reg. unus, Voss. unus
 & Oxon. pr. a m. sec. *at* Wittian. Per deplorabi-
 lem exclamationem hæc prioribus subjungit au-
 ctor. nam post *recessit* τίλειαι εὐχόμενον ponendum est,
 ut feci. Deinde pro *negatur* in tribus Berfm. &
 quatuordecim meis scribitur *vagatur*; uti & in
 omnibus, ante Sulpit. qui primus *negatur* intrusit,
 & in Ald. Colin. Steph. ac Gryphii editionibus.
 Nec aliter Schol. Voss. sec. *vagatur i. e. a nobis re-
 cadit & deserit Romam*. Omnino legendum est
vagatur, quod Germanis, ac Scythis, ut & Li-
 bertati maxime proprium, & servituti contrarium,
 cui non vagari licet, quolibet. Hinc Claudian. L.
 1. in Rufin. v. 53.

- - - Concordia, Virtus

Cumque Fide Pietas alta ceruice vagantur.

Immo hic manet auctor in Metaphora; utitur enim
 verbis *fagians*, *reditura*, *recessit*, *quæsit*, & *re-
 spicit*, quæ omnia personæ sunt accommodata.
 Videtur autem quodammodo Lucanus hæc scri-
 bens ob oculos habuisse Virgil. Ecl. 1. v. 28.

*Libertas, quæ fera tamen respexit inertem,
 Candidior postquam tendenti barba cadebat,
 Respexit tamen & longo post tempore venit.*

Denique recte Grotius cum primis Editoribus, &
 Scholaste *incognita* videtur retulisse ad *Libertatem*;
 cum post *nostris* maiorem distinctionem posuit pro
 commate, ut ceteri faciunt, referentes ad Romam,
 & *populos nostros* de circumjacentibus Romam Ita-

lis interpretantes. Male. Dicit auctor: Ah vagatur
 Libertas, nec ultra nos respicit, quam vellem, vel
 o utinam numquam à nobis cognita. Tunc num-
 quam puduisset nos servire; & tu, o Roma sem-
 per servisses à Romulo usque ad hoc tempus. Hoc
 itaque modo lego, & distinguo.

Ab, toties n. j. q., vagatur,

G. Sc. bonum, nec r. u.

Aufoniam; vellem, p. i. nostris!

435 GERMANUM &c.] Nam apud eos perseve-
 rat libertas, à nobis fugata est. Ergo *Germanum
 bonum*, ipsa libertas: epexegetis. SCHOL.

436 INCIGNITA] Utinam libertatem Roma ne-
 scisset, ne cum tanto dolore eam nunc perdidisset.
 (*modo perderemus* Voss. pr.) IDEM.

437 VULTURIS] Romulus enim vulturis capta-
 vit augurium. IDEM.

437 LAEVO VOLATU] In Vossiano primo præ-
 varia lect. scribitur *dextro i. e. prospero*. in sec. Voss.
 al. *laeto*. Perperam. veterum semidoctorum inter-
 polatorum hæc sunt monumenta. *Laevo* dicit au-
 ctor pro male ominoso ob discordiam fratrum,
 & caedem Remi, quæ civilia bella præmonstra-
 bat futura. Ut bene exponunt Interpretes. V. ad
 L. 1, 95. De hac variatione monuit etiam Cl. Dra-
 kenb. ad Silium L. 14, 209. ubi calamit. lapsu scri-
 bit in vulgatis esse *dextro*, & in Voss. *laevo*. con-
 tra se res habet, ut videmus.

438 LUCO] i. e. populo; quem adducebat ad
 lucum. Cum adhuc raritas esset, & inopia ci-
 vium, Romulus omnes nocentes, & criminosos in
 eundem lucum inducebat; ibique eos criminelib-
 eratos in numerum civium conferebat: ut Vir-
 gilius:

*Hunc lucum ingentem, quem Romulus acer Asylum
 Retulit.*

SCHOL. V. ad L. 1, 97.

439 USQUE AD THESSALICAS] Usque ad hoc
 bellum, quod in Thessalia gessisti. IDEM.

440

- Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.
Ex populis, qui regna ferunt, fors ultima nostra est;
445 ^b Quos servire pudet. Sunt nobis nulla profecto
Numina: cum caeco ^c rapiantur secula casu,
Mentimur regnare Jovem. spectabit ab alto
Aethere Thesſalicas, teneat cum ^d fulmina, ^e caedes?
Scilicet ^f ipse petet Pholoën? ^f petet ignibus Oeten,
450 ^g Inmeritaeque nemus Rhodopes, ^h pinulque ⁱ minantes?

Cassius

VARIAE LECTIOES.

^a deest in Hort. m. ^b quod V. pr. ^c rapiuntur B. i. O. i. ^d fulgura B. i. flumina V. i. ^e clades B. i. V. sec. pro var. lect. ^f petis, petit B. i. V. sec. & pro var. lect. pr. & tert. ^g inmeritaeque Ox. pr. ^h pinosque V. sec. ⁱ manantes V. sec. a m. pr.

440 BRUTIS] Qui libertatem protexerunt, (*adquisitis* Voss. pr.) quam nunc sumus perdituri. SCHOL.

440 TEMPORA LEGUM] i. e. cur in legibus vivimus. *Consule.* Quando non inpositi sunt Imperatores, sed Consules. IDEM. Liv. initio lib. ii. *Liberi jam hinc populi Romani res pace belloque gestas, annuos magistratus, imperiaque legum potentiora quam hominum peragam.* GROT. *Id. tert.*

442 FELICES] Illi enim, quia semper servierunt, poenam esse non putant servitutem. IDEM. Quibus populis *ingenita est sanctitas regii nominis*; ut ait Sallustius, adducente Servio ad Virgil. L. iv. Georg. 210.

Praeterea regem non sic Aegyptos, & ingens Lydia, nec populi Parthorum, aus Medus Hydaspes Observant.

Ubi male Doctiss. Cerda ad Persarum regem haec restringit.

446 CAECO SECLA CASU] Non damno hanc lectionem. Monendum tamen in Wittiano, & Hort. Marg. scribi *fato*, & in optima Editione principe, ac Parm. & Paris. 1512. *casu*: Eleganter, & ex nostri more. L. ii, 567.

Non tam caeco trahis omnia casu.

VI, 423.

- - - Fati praenosceret casus.

h. lib. 544.

Fatis datus est pro Caesare casus.

& alibi. Sidon. Apoll. Carm. v, 295.

Fatorum corrente nota.

Adde Cel. Burm. ad Valer. Flacc. i, 532.

- - - rerumque à principio casu

Fixa manent.

Vide etiam ad nostr. L. ii, 2. Hinc in *casu* esse

Fortuna, aliaque dicuntur. Ovid. Lib. x. Metam. 400.

- - - certe Fortuna domusque

Sospes & in cursu est.

ubi consule Heintium, & passim tam apud Oratores, quam Poëtas *currere, & labi fata*, ac tempora dicuntur. De inopia opinione veterum, Deos esse dubitantium, si inmeriti adfligantur, & nocentes impune abeunt, plurima collegit Barthius, ad Claudiani locum ex nostro, ut ille putat, expressum, L. i in Rufin. vi. i.

Saepe mihi dubiam traxis sententia mentem,

Curarent superi terras, an nullus inesset

Rector, & incerto fluereut mortalia casu &c.

448 TENEAT CUM FULMINA] Vindicaret enim tantum nefas, si, ut dicimus, Juppiter fulmine uideretur. SCHOL.

449 SCILICET] Irascitur; quia montes fulmiantur, & illa loca, quae nihil promeruerunt; & non homines, qui gerunt bella civilia. IDEM.

449 IPSE] Ill. Heinsius loco mox adducendo citat *illo*. quod an casu factum sit, an ex consilio, & scriptis suis sic legerit vir summus, nescio. Certe non male. Sic mox; *Thesſalias dabit ille diem.* Diximus plura de eo pronomine ad L. v, 92.

- - - seu quod jubet illo, canendo

Fit fatum.

450 PINUSQUE MINANTES CASUS. HOC POTIUS PERIAT CAPUT] i. e. altas pinus: nam quidquid altum est, casum minatur. *Hoc potius feriat caput*, ambigue dixit; sed intelligebat caput Neronis: cum *caput* urbem Romam dicere videretur. OMNIBON. *Pinusque minantes?* Cassius hoc potius feriat e? Minantes i. altas, eminentes. Cassius, qui cum Bruto in Caesarem conjuravit, justitia, pietateque motus. Estque major Jovis contemptus, quam si legeris, *casus*. SULPIT. *Cassius hoc potius feriat e.* Loquitur Lucanus de Cassio percussore.

A a a a

Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestae
 * Inpulit, & subitis damnavit noctibus Argos:
 Tot similes fratrum gladios, patrumque gerenti
 Thessaliae^b dabit ille diem? mortalia nulli
 455 Sunt curata Deo. cladis^c tamen hujus habemus

Vindi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo *abstulit*. b *dedit* B. 1. c *tantum* M.

fore. Sunt, qui & hunc versum per interrogationem legunt; rursus alii, qui secus. HORT. *Cassius h. p. feriet e. t. Minantes casus? hoc potius* Micr. quatuor. h. e. quae propter vetustatem minantur casum. *Feriat* Mscr. tria. BERSM. Vulgatae lectionis, ut vides, Lector, aucto^r est Sulpitius, post quem Aldus *ferias* mutavit in *feriet*. Antea legebatur.

- - - pinusque minantes
Casus? hoc potius feriat caput.

hoc sensu. Qualis ille est Jupiter, qui tantummodo velit petere fulmine innoxios montes, & pinus per se, licet fulmen non accedat, casum minantes? Si est Deus, hoc potius feriat caput, scilicet Caesaris, ut addit recte Scholiastes, & Beroaldus. Hanc vero lectionem praeter Codd. Bersm. & quinque Pulm. etiam exhibent Vossiani quinque, Reg. prim. Wittian. Hult. Amst. meus, & Oxon. prim. a m. pr. *ferias* habent Pulm. quinque, & septem mei, quod & post Aldum retinuerunt Aiscens. Micylli. Hortensii. alique. *feret* Voss. tert. Nullus tamen dubito, quin spuria tot Mstorum, etiam optimorum sit lectio; & ex frequenti nominum propriorum corruptione nata. Cui opinioni itabiliendae multum confert optimus Vossianus primus, in quo est *Casibus* cum glossa *vetustate pro casus*. In Voss. sec. ad vocem *minantes* scribitur i. in coelum erectas, quod utique non convenit *casus*. Quare *Cassius* & *feriet* cum interrogatione dictum cum viris doctis unice verum esse puto; praeterea cum & alii MSS. sic habeant, & durissima foret versus transitio, si *casus* legamus. Dicit ergo Lucanus. An Jupiter in inmentos montes, & innocentes arbores saeviet, & homo potius, quam Jupiter debet ferire caput nocentissimi Caesaris? *Minantes* potuit nude sine casu usurpasse pro, nutantes & tam vetustate, quam fulminis ictu casum minantes. De arbore, quae eruitur, Virgil. L. 11. Aeneid. 628.

- - - illa usque minatur,
Et tremefacta comam concusso vertice nutat.
 Ovid. L. x. Metam. 374.
Quo cadat in dubio est, & ab omni parte minatur.
 Valer. Flacc. L. 19, 178.

Arboribus super, & dorso contecta minant.

Ubi omnino consulendus magnus Burmannus. Supra L. 11, 432.

- - - & tremulis tabulata minantia pinnis.

Ita posset etiam *minantes* hoc loco defendi. Ut verum tamen fatear, non placet, licet constanter omnes MSS. retineant. Cur enim Lucanus designasset *Pholoea*, *Oeten*, *nemus Rhodopes* propriis nominibus, & subjunxisset frivolum illud, & versus fulciendo additum *pinusque minantes*? Non credo. Videtur potius *minantes* ex emendatione, ut putabatur, in textum intrepisse; cum *Cassius* in *casus* erat depravatam. Accedo itaque viris doctis, qui ingeniose correxerunt, *pinusque Mimantis*, montis nempe. Primus ita coniecit Parrhasius ad Claudian. L. 111. de R. Proterp. 347.

- - - Haec arma Mimantis
Sustinet.

Deinde N. Heinsius ad Silium Ital. L. v. 494.

Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta Mimanti.

Saepius in his vocibus peccatum fuisse, pluribus exemplis illustrat Drakenh. ibid. ad Lib. 19, 278. Quod forsitan eo facilius hic fuit: quod ex vitiosa *Mimantis* (ut est in Reg. pr.) scriptura crediderit librarius esse vulgarem antiqui montis accusativum *prominantes*. Junxit Rhodopen, & Mimanta etiam Ovidius L. 11. Met. 222.

Et tandem Rhodope nivibus caritura, Mimasque.

451 ASTRA THYESTAE] Cum Sol à Thebis fugiat, & nox continuata pro die sit. SCHOL. Errat Scholiastes, confundens duas fabulas. Sol à Thebis non fugit, sed ab Argis. Nec propter Etheoclen. & Polynicen, in quorum sepultura flamma rogi se separabat, tenebrae de die natae sunt, sed propter Aerea, & Thyesten. Ut diserte ait Lucanus, & notissimae sunt fabulae.

452 ASTRA THYESTAE INTULIT] Alii legunt *impulit*. Beroaldus *abjulit*, ut sit, *abstulit* *Thyestae astra* i. lumen solis; sed nihil mutem. VERR. S. L. Si legas, *insulit*, ut intelligamus, noctem pulso Sole retro intulisse Jovem. Sin, *abjulit astra*, ut per *astra* Sol intelligatur, cujus aspectum

Vindictam, quantam^a terris dare numina, fas est.
 Bella pares Superis facient civilia Divos:
 Fulminibus manes, ^b radiisque ornabit, & astris,
 Inque Deum templis jurabit Roma per umbras.
 460 ^c Ut rapido ^d cursu, fati suprema morantem,

Consum-

VARIARUM LECTIONES.

^a f. e. d. a. i. P. i. ^b radiis. V. i. Hort. m. ^c at W. ^d fati. Hort. m.

etum terris abstulit. Est, & qui legit, *Impulsi*: quod eodem tendit. Impulit in ortum Juppiter Solem, & subitis noctibus damnavit Argos. *Impulsi* in Cod. veritiss. HORTENS. *Abstulit*. Mscr. *Impulsi*. Sed duo ex his habent; *Intulit*, non male; ut intelligamus, Jovem noctem intulisse, cum Atreus Thyestae liberos epulandos apponeret. BERSM. Illud *Abstulit*, quod est in uno, aut altero recentiore libro Mito, Beroaldo debetur, quod temere arripuit Gryphius, & deinde expresserunt Bersm. Grotius, & reliqui. *Intulit* ceterae Edd. vel *impulsi*, ut Aldi, Colin. Steph. & Pulm. quod habent plerique ejus MSS. & ex meis Vossiani quinque (in quorum primo pro var. lect. est *depulsi*.) Wittian. Hulst. & Amstel. *Intulit* cum aliis habet Reg. prim. Sed *impulsi* rectum puto, i. e. celeriter inmisit sidera, & noctem, sole remoto. Vide quae diximus ad Lib. IV, 65.

quidquid, coeli susceptor Eoi,
Impuleras Corus.

Ejeci itaque *abstulit*. Nam *astra* pro sole tam simpliciter capi posse, non credo; licet noverim, *Sidus*, & *astrum* aliquando à Poëtis Solem, & Lunam vocari. *Abstulit*, si vel sic retinere velles, significaret, tantas tunc de die, in quo accidit scelus, fuisse tenebras, ut ne quidem stellas videre potuerint. Sed id minus est, quam noctem Argis contra naturalem ordinem impulsam esse sole ad ortum reverso. L. VIII, 58.

Obvia nox miseram coelum lucemque tenebris
Abstulit, atque animam clausit dolor.

453 TOT FRATRUM] Cum illis deo tantum fuerint, Etheocles, & Polyneices; & tamen amiserint diem. SCHOL.

455 CURATA] Geminam opinionem ponit; primo Deos non esse, deinde, si sunt, non curare mortalia. IDEM.

456 VINDICTAM] Haec clades nobis de se vindictam dabit tantam, quantam fas est, ut Dii hominibus exsolvant: Nam pares hoc bello fient coelestibus homines. (*superi i. homines* Voss. sec. male) Hoc propter Caesarem dictum, qui consecratus, & Divus est factus. IDEM.

457 QUANTAM] Sic bene reposuit Grotius, pro

quantum, quod inrepperat in Mediolan. & deinde in secundam Colinaei Editionem, unde in sequentibus remansit, Micellum si excipias, & Hortensium. *quantum* est modo in uno, aut altero Pulm. uno Bersm. & meis tribus. Idem vitium obidet etiam nunc vulgatos Codices L. VIII, 11.

santae mercedis habere
*Credit adhuc jugulum, quantum pro Caesaris ipse
 Avulsa cervix daret.*

Sed *quantum* meliores libri, ut suo loco dicemus.

458 FULMINIBUS &c.] Habitu enim Jovis in templo Caesar est constitutus. Accepit & radios, ut solis esset simulacrum. SCHOL. Vid. Rupertus ad Flor. p. 628. BROUKH. V. Commentat. nostri, aliorumque hujus temporis scriptorum.

458 MANES] Hoc dicit, non futurum hunc Deum, ut stulti arbitrantur, sed umbram inferni, ut ipse alibi; *Romanorum Manes calc. Deorum*. SCHOL.

459 INQUE DEUM TEMPLIS JURABIT] Hoc in contumeliam numinum dictum est; ut in omnibus templis, non solum in Caesaris, per manes Caesaris jurarent. IDEM. Horat. Epist. I. L. II. vs. 6.

Jurandasque tuum per numen ponimus aras.
 ubi vide Bentlej. & qui jam ante sic cortexerat Broukhuf. ad Propert. II, 1, 42.

Caesaris in Phrygiis condere numen avos.

Sed forsitan rectum est nomen apud Horat. Vellejus L. II, 124. *Augusti nomen divinis honoribus honoratum.*

461 CONSUMSERE] Hoc dicit: Postquam celebri cursu ad se venientes illum locum, qui eos medius à bello prohibebat, *consumserunt* i. e. cursu mutuo transmiserunt. SCHOL. Ovid. Epist. VI. Heroid. in f.

Cum mare, cum terras consumserit, aëra tentet.

i. e. peragraverit, transierit. passim *consumere annos, diem, aetatem.*

462 INDE MANUS SP. V. A. Q., Q. S. P. C., A. QUAE S. F. M.] Alii, quos & Beroaldus sequitur, legunt. Sic:

A a a a

de

Consumfere locum; parva tellure diremti,
 [Inde manus spectant, vultusque agnoscere quaerunt,]
 Quo sua pila cadant, aut, quam sibi fata minentur,
 Inde manum spectant, tempus, quo noscere possent,

Facturi,

V A R I A E L E C T I O N E S.

a redempti B. x. direpti V. 2. H. R. pr. M. Hort. m. diremtis V. 1. b sua R. 1.

diremti:
 Quo sua pila cadant, aut quae sibi fata minentur:
 Inde manum spectant, tempus, quo noscere possent &c.

VERSELL. Alii hunc locum sic legunt:

Parva tellure diremti,
 Quo sua pila cadant, aut quam sibi fata minentur,
 Inde manum spectant: tempus, quo noscere possent
 Facturi quae monstra forent &c.

Ut sit sensus; Spectant sive circumspiciunt, quo, id est, in quam partem pila cadant, & manum sive multitudinem, quam fata sibi minentur, hoc est, ad caedem offerant. Spectant item, sive observant tempus, quo, quae monstra, hoc est, quas caedes facturi forent, noscere possent. Sed altera tamen lectio simplicior, ac planior videtur. MICYLL. Inde manus sp. Micylus erudite hunc locum ita exponit: spectant, sive circumspiciunt, inquit, in quam partem pila cadant, & manum sive multitudinem, quam fata sibi minentur, hoc est, caedem offerant. Spectant item, sive observant tempus, quo quae monstra, hoc est, quas caedes facturi forent, noscere possent. Ad hunc modum Micylus. Hunc versum,

Inde manum spectant, tempus quo noscere possent.

quaedam exemplaria non habent. Observant manum, hoc est, hostes quae monstra forent facturi. Monstra simpliciter exponunt, crudeles caedes. Monstrum proprie est, quicquid deforme est natura, hoc est, praeter naturam aut deficit, aut excedit. Summatim, quicquid contra naturam est. Cicero secundo, de Natura Deorum, docet, monstra etiam praedictiones, & praesentationes esse rerum futurarum. Observant itaque tempus quo monstra utrinque sint facturi. Addit simul, quae monstra illa sint, ut liberi in parentes tela sint missuri, frater fratrem germanum ferro, & hasta invadat. Ea profecto monstra sunt, quod naturam oppugnent. adeoque contra naturam est focerum, & generum armis contendere. HORTENS. Quo s. p. c. a. quae s. f. m. I. manum sp. tempus quo noscere possent. Inde manus spectant vultusque agnoscere quaerunt, quo sua pila cadant, aut quam sibi fata minentur, Facturi. F. quae sibi M. Unde manus spectant, vultusque agnoscere possent, quo sua pila cadant, aut qua s. f. m. Facturi. H. PULM.

In m. sc. tribus: Hi versus hoc ordine leguntur.

Inde manus spectant, vultusque agnoscere quaerunt
Quo sua pila cadant, aut quam sibi fata minentur.
 Sed in altero sequitur rursus:

Inde manum spectant, tempus quo noscere possent.
 In altero hic versus non repetitur, sed pro inde legitur Unde. & vult. agnosc. possent. Et deinceps: quae sibi fata minentur. Et tert. qui sibi fata minentur, non mutato versuum ordine. Modius ex fide vi. Codic. ita legendum cenlet: Nov-Ant. LL. Ep. 24.

Ut rapido cursu sati suprema morantem
Consumfere locum: parva tellure diremti,
Inde manus spectant, vultusque agnoscere possunt,
Quo sua pila cadant, & qua sibi fata minentur
Facturi quae monstra forent.

pro qua m. sc. quam sc. manum, h. e. multitudinem, sibi fata ad caedem offerant. BERSM. Inde manum spectant. Multis è diversis lectionibus hanc concinnavimus. ubi propius hostem ventum est, aspiciunt quos petant vultus, quae ipsis minentur manus, quae denique facturi essent sceler. GROTI. Intricatus hic locus est, & varie interpolatus: quare Editiones nihil moror, & taediosissimum earum recensum praetereo: Sciat tantum Lector hunc versum, quem Grotius praetulit, quemque ego uncinulis inclusi, insertum esse à Venetis primo: scil.

Inde manus (manum Grot. & al.) spectant, vultusque agnoscere quaerunt.

Illum vero, quem Grotius cum aliis eiecit,

Inde manum spectant, tempus quo noscere possent.

primum omnium esse à Sulpitio. Pro quam Grotius edidit qua; alii quae. Quod ad Mitos attinet, ille inde manus s. vultusque agnoscere quaerunt tantum est in meorum Wittiano, Voss. sec. Oxon. uno Regio recent. & Amst. nisi quod in altero versu quidam alii vultus pro tempus habeant. Omnes constanter MSS. agnoscunt hunc.

Inde manum sp. tempus quo noscere possent.

& priori loco ponunt illum quo s. p. c. &c. Quare putem omnino, hoc modo locum esse constituendum, ut clare exhibent Voss. primus cum duobus aliis, Regius prim. Marp. Huls. Oxon. unus, Meus. (quamquam differant in qua, quae, quam. sed quam habent plerique cum Edd. primis, Aldo, Colin. & Steph.)

parva

Facturi, quae monstra forent. vidēre parentes
465 Frontibus adversis, fraternaue comminus arina:
a Nec libuit mutare locum: b tamen omnia torpor

Pectora

VARIAE LECTIOES.

a non Ed. Hort. b tantum Ed. Parm.

parva tellure diremī,
Quo sua pila cadant, aut quam (vel qua) sibi
fata minentur,
Inde manum spectant, tempus, quo noscere possent,
Facturi, quae monstra forent.

Hoc sensu. Inde ex utroque exercitu sibi quisque notat virum sibi adversum, & spectat, quo vel sua pila cadant, aut spectat manum, quam fata forsā sibi minentur, vel qua sibi m. f. (nam hoc mihi perinde est. V. L. VI, 173.) i. e. qua forsā casurus sit, vel utra proelium prima committat; facturus pro se quisque tempus i. e. statum, & conditionem temporis, sive proelium, quo possent noscere, qualia essent monstra, qui tam monitrosa facinora perpetraturi sint. Nam primo, *spectant manum, qua vel perituri sunt, vel quo jaciens sua pila*, intelligenda esse de viris unicuique adversis, videtur satis patere ex sequentibus. Tempus autem poni pro conditione, & statu temporis, non rarum est. Sic Vellej. Lib. I. c. 3. *Iliaca componentēs tempora* pro iis posuit, qui res gestas eorum temporum scripserunt. Elegans locus est Propert. L. IV, 7, 53.

Tempus adest: committe rates: ego temporis auctor
Ducam laurigera Julia rostra manu.

Dixerat, & pharetrae pondus consumpsit in arcus;
Proxima post arcus Caesaris hasta fuit.

Sic facere locum inf. L. VIII, 114.

Fac, Magne, locum, quem cuncta revisant
Secula.

Monstrum autem vocare hominem sceieratissimum inprimis amat noster. De Maga L. VI, 633.

Monstroque posenti Extracitus.

L. VIII, 474.

tamen omnia monstra
Pellaeae coiere domus.

548.

externaque monstra
Pellire.

613.

ferrum
Regia monstra parant.

Denique meae constructioni, & explicationi favet Scholiastes, ex quo constat, verbum illum denotatione temporis abesse non posse: nam etiam in illo Codice, in quo non apparet is versus, haec notat Schol. *Facturi, inquit, tempus, commisso proelio, quo invicem cognoscerent, essent ipsi quanta*

portenta. vel, ut est in Voss. pr., *cognoscant, quae monstra, & portenta essent*. Haec si non satis sunt, addo Lutatium ad Stat. Theb. VI, 757. scribentem. *Utrique sperabant, quod ab alterius manu certamen inciperet. unde Lucanus.*

Inde manum spectant tempus quo noscere possint

Facturi quae monstra ferant.

ubi vitiose pro *forent* editur *ferant*. Omnibonus, & Bersmann. haec ita capiunt, ut sit Ellipsis verbi *fuit*. Dum spectant utrinque, illud tempus fuit tempus, quo possent cognoscere, quae monstra forent facturi. ut L. IV, 245. *Ecce monstra fides*. ubi vide. & ante VI, 172. *Deprensus est civile nefas*. sed durior haec ellipsis mihi videtur. Forsā auctor, ut in mentem amico meo veniebat, respicit manum Crassini, *cujus tora manu commisit lancea bellum*. Et foret tunc ita digerendus locus.

Inde manum spectant, tempus qua noscere possent,

Quo sua pila cadant, aut quo s. f. minentur,

Facturi quae, monstra, forent.

i. e. vident manum Crassini, per quam noscerent tempus, sive quae notaret tempus, quo emittere deberent tela, & quo fata minentur sibi eadem monstra, quae facturi essent ipsi. Verum tamen non adeo placet. Denique, si quis velit retinere priorem versum propter illa, *quo sua pila cadant*, per me licet. Modo tum mecum censeat, hunc esse unum ex iis locis, quos emendaturus, si licuisset, erat Lucanus; eumque plura more solito conjunxisse, quae deinceps relecuisset. Hoc modo tum versus disponere placeret mihi.

Consumere locum, parva tellure diremtae

Inde manus spectant vultus, ac noscere quaerunt,

Quo sua pila cadant; aut quam sibi fata minentur,

Inde manum spectant; tempus quo noscere p. &c.

Ut manus priore loca utrumque exercitum significet, & posteriore, dextram hostis sui, vel, si vis, Crassini: sed tunc ita mallem scribere.

ac noscere quaerunt,

Quo sua pila cadant, aut qua sibi fata minentur.

Inde manum spectant, tempus qua noscere possent,

Facturi quo monstra forent.

Eligat ex his omnibus, vel ipse effingat novum, quod velit judiciosus lector. Mihi adridet prima mea sententia.

466 NEC LIBUIT MUTARE LOCUM] Cum acies ita esset disposita, ut concurrentes parentes filijs

Aa aa 3

ad

Pectora ^a constrinxit; ^b gelidusque in viscera sanguis,
 Percussa pietate, coit: totaeque cohortes
 Pila ^c parata diu tensis ^d tenuere lacertis.

- 470 Dī tibi non mortem, quae cunctis poena paratur,
 Sed ^e sensum post fata tuae dent, Crastine, ^f morti,
 Cujus torta manu commisit lancea bellum,
 Primaque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O praeceps rabies, cum ^g Caesar ^h tela teneret,
 475 Inventa est prior ⁱ ulla manus! ^k tunc stridulus aër
 Elifus lituis, ^l conceptaque classica cornu:
 Tunc ausae dare signa tubae: tunc aethera ^m tendit,

Extremi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *constringis* P. 1. B. 1. VV. LL. Steph. Ox. pr. a m. sec. *contraxit* B. 1. ^b *gelidus* in B. 1. ^c *paterna* B. 1. ^d *tenuata* Edd Brix. Med. ^e *sensus* B. 2. V. 1. W. O. 1. ^f *mortis* B. 1. *mentis* B. 1. ^g *Ductor* B. 1. ^h *bel-*
la B. 1. *arma* W. ⁱ *illa* B. 1. Marp. ^k *tum* MSS. qdd. ^l *conceptaque* P. 1. ^m *condit* B. 1.

adversī essent, fratribus fratres, neminem dele-
 stavit locum mutare (*nemini licuit* l. m. Voss. pr.)
 scilicet de loco in locum (*de eodem loco ad aliam*
actum Voss. sec.) transire; ut unusquisque paren-
 ti suo, aut fratri non staret adversus. SCHOL.
 BERSM. unus, Witt. Voss. tert. Marp. Oxon. unus
licuit; quod quidem ex militari Romanorum est
 disciplina (vide modo Caesar. L. 1. B. Civ. c. 44.)
 Hic tamen malim *libuit*. Noluerunt mutare lo-
 cum ideo, sed tamen torpor pectora eorum con-
 strinxit.

468 PERCULSA] Mscr. tria *perculsa*. quantum
commota. BERSM. Undecim etiam mei MSS.
 & Edd. Rom. Parm. Taberii, Ascens. Mic. Hor-
 tens. aliorumque *perculsa*. Sed male. Consule no-
 tata ad Lib. 1, 487.

469 TENSIS TENUERE LACERTIS] Geminus est
 Statii locus, & ex nostro adumbratus Lib. vi.
 Theb. 757.

Ut sese permensis oculis, & uterque priorem
Speravere locum, non protinus ira, nec ictus.
Alternus paullum timor, & permixta furori
Consilia; inclinans tantum contraria jactu
Brachia, & explorans caestus, bebetansque terendo.
 In hac historia vid. Dio Cassius L. XLII.

470 POENA] i. e. mors, quae omnibus homi-
 nibus communis poena est. SCHOL.

471 SENSUM] Ad longiora tormenta. i. non fi-
 nias dolorem morte, sed post mortem remaneat
 tibi sensus, quod te mortuum cognoscas, & esse
 in poenis. IDEM.

471 SENSUM] Al. *sensus* in Cod. vetusto. HOR-
 TENS.

471 CRASTINE] Proprium nomen est illius mi-
 litis, qui primus tela jaculatus est; ut ait Titus
 Livius; *Primus hostem percussit nuper pilo summo*
primo Gajus (Gravius MS. *Crastinus* Plutarcho) *Crassi-*
mus. SCHOL. Inprecatur Crastino, qui pugnam
 incoepit, aeternam iceleris conscientiam, & memo-
 riam, quae ipsum discruciet. Erat hic Crastinus
 evocatus in exercitu Caesaris, qui cohortatis ma-
 nipularibus suis, ut se sequerentur, respiciens ad
 Caesarem, faciam, inquit, hodie Imperator, ut
 aut vivo mihi, aut mortuo gratias agas: haec
 quum dixisset, primus ex dextro cornu prorupit.
 Appianus libro 11. Caesar lib. 111. SULPIT. Huic
 postea inter occisorum cadavera reperto, mortuo
 dona dedit Caesar, quae mox cum eodem sepul-
 ta sunt, sepulchrumque eidem Caesaris mandato,
 insigne erectum, ut Appianus addit. MICYLL.
 Emendandus hinc Plut. apud quem hic proelii
 Pharsalici inchoator mendose scribitur *Regaricus*.
 GROT. Ed. tert. Livii illi locus interit una cum
 deperditis libris. quare hoc fragmentum huic Scho-
 liae debemus. an vero nuper scripserit Livius,
 dubitari potest; quia nunc jam evocatus erat. Cae-
 sar. L. 111, 91. *Erat Crastinus evocatus in exercitum*
Caesaris, qui superiore anno apud eum primum pi-
lum in legione X. duxerat.

476 CONCEPTA] i. simul capta. hoc est, ut si-
 gnum darent, & cornua, & classica sunt pariter
 comprehensa. SCHOL. Errat Schol. *classica* hic
 ipsa sunt cantica, & sonus bellici, quos edunt cor-
 nua. Sic *concepere verba, vota* &c.

478 INRUPIT] Mscr. duo, *irrupit* Ol. & alt.
 & *rumpit* Ol. BERSMANN. *Irrumpit* exhibent
 etiam

- Extremique fragor convexa^a intrupit Olympi;
 Unde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
 480 Exceptit resonis clamorem^b vallibus Haemus,
 Peliacisque dedit rursus geminare cavernis:
 Pindus agit fremitus,^d Pangaeaque saxa resultant,
 Oetaeaeque gemunt rupes. vocesque furoris
 Expavere sui, tota tellure relatas.
 485 Spargitur innumerum diversis missile votis.
 Vulnere pars optat, pars^e terrae^f figere tela,
 Ac puras fervare manus. & rapit omnia casus;
 Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes.

^a Sed

VARIAE LECTIOES.

^a *irrupis* Ed. Grot. &c. ^b *in v. W.* ^c *gemitus* vulgo. ^d *Panacea* R. pr. *Panagea* V. pr. a. m. pr. ^e *optat figere terras* V. l. ^f *affigere* VV. LL. Steph. P. 2. B. l. sed v. ad L. IV, 647. ^g *capit* Ox. l.

etiam tres Pulm. & quidam mei. Idque praetulit Grotius cum seqq. Edd. Sed optimi quique MSS. ut primi Volsiani, Witt. Reg. &c. *intrupit* in praeterito, retinent. quo tempore cetera verba hic juncta extulit Auctor.

478 OLYMPI] Mons Macedoniae. Sensus hic est. Ad Olympum montem sonitus tubarum, & fragor perveniebat: quo tonitrua non pervenire possunt, cum sint procul nubes, quibus tonitrua concitantur. *Procul* juxta Virgil. *Sera procul* l. v. d. i. r. SCHOL. Intelligit summum Olympi montis cacumen, quod nubes excedit, ut ait alibi noster, non coelum, ut capiunt plerique interpretes. Si vero abesset hic versus, parum detrimenti caperet sensus, & aptius reliqua subjuncta essent.

482 PINDUS AGIT GEMITUS] Varias Steph. Lect. tres Pulm. & Bersm. ac duodecim mei cum multis ab Ill. Heinsio conlatis, & Edd. Rom. Parm. Omnib. Ascens. Micyl. Hortens. aliorumque exhibent *fremitus*. Quod adeoque auctori restitui; cum sequatur *gemunt*. Passim legas de fremitu, mugitu terrae &c. *fremtum*, & *gemitum* jungit quoque Justin. l. iv. c. i. Vide Drak. ad Sil. Ital. l. i, 425. Vitiose apud Schoiastr. Cruq. ad Horat. p. 37. editum videas *Pindus agens gemitus*: ut forsitan ille seq. versu legerit *fremunt*. quod est in uno Berom. Sed praestat plurimos, & optimos MSSos sequi. De verbo *gemere* hoc sensu vidg ad L. vi, 137. Valer. Flacc. l. i, 728.

Jam Rhodopes nemora alta gemunt.

Claudian. l. ii. in Eutrop. 170.

- - - *gemit Nyssae palmite felix
Hermus.*

483 OETAETAEQUE GE. RE.] De Oeta monte paulo ante memoravimus. Sunt, qui legunt, *Ossiaeque*. Ossa, & Pelion, montes Thessaliae sunt, ut Olympos Macedoniae, authore Strab. HORTENS In textu Hortens. cum iisdem Editionibus mox recensitis exhibent *Ossaeque*, ut est quoque in Regio recent. utroque Oxon. Voss. quarto, & meo. Eodem res redit. quare vulgatum servo. infra vs. 806.

- - - *nemus exstrue Pindi:
Erige congestas Oetaeo robore silvas.*

485 INNUMERUM] Msc. *in numerum*. Ita & libri aliquot. BERSM. Ed. Rom. Ven. Aidi, & Hortens. Sed rectius una voce Adj. *innumerum* hoc loco scribas: nam non aliud post aliud usque ad magnum numerum sunt missa tela, sed singula à cunctis simul. Aliter de Phrasi *in numerum* inipite notata ad Lib. II, III.

487 OMNIA] Msc. *omina* h. e. vota. BERSM. & unus Pulm.

489 SED QUOTA PARS CL.] Per admirationem legendum est meo judicio: quasi dicat, exigua pugnae pars telis, & hastis exacta est. HORTENS. Ante hunc versum in duobus Vossianis praecedunt versus 510. & seqq. usque ad vs. 520. In alio solus vs. 510. hic erat interpositus. In Oxon. pr. a. m. pr. ille versus deest.

492 POMPEI] Huc usque generaliter de utroque narravit, nunc specialiter. *In fortis* l. in unum tractum, & ordinem. SCHOL.

- ^a Sed quora pars ^b cladis ^c jaculis, ferroque ^d volanti
 490 Exacta est? ^e odiis solus civilibus ensis
 Sufficit, & dextras Romana in viscera ^f ducit.
 Pompeji densis acies stipatâ catervis
 Junxerat in seriem nexis umbonibus arma;
^g Vixque habitura locum, dextras, ac tela movendi,
 495 Constiterat, gladiosque suos ^h compressa ⁱ timebat.
 Praecipiti cursu vesanum Caesaris agmen
 In ^k densos agitur cuneos; perque arma, per ^l hostem
 Quaerit iter, qua ^m torta graves lorica ⁿ catenas
 Obponit, ^o tutoque latet sub regmine pectus.

500 Hac

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Et B. 2. V. 3. H. ^b hominum R. 1. ^c telis Marp. ^d nocenti A. volenti Ed. Ven. ^e studiis B. 1. Marp. ^f duxit B. 1. ^g vix h. V. 1. ^h complexa A. ⁱ tenebat vulgo. ^k medios V. 1. ^l hostes A. meus. a m. pr. ^m torva W. tota R. pr. ⁿ catervas B. 1. R. 1. ^o totoque V. lec. a m. pr. tutumque B. 1.

493 JUNXERAT] Alii *vinxerat* (ut unus Pulm. *duxerat* Bersm. un.) male. Juvenal. Lib. 1. Sat. 2, 46.

— — — — — *sed illos*
Defendis numerus, junctaeque umbone phalanges.
 BROUKHUS.

494 VIXQUE HABITURA LOCUM] Propter multitudinem, & densitatem militum. SCHOL.

495 GLADIOSQUE SUOS COMPRESSA TIMEBAT] Ne junctum nimium se invicem vulnerarent. IDEM. In Pulm. & Bersm. uno, item Voss. uno, Regius, Oxoniens. & Marp. est *tenebat*. cum Ed. primis, Par. 1512. Grotii, ac sequentibus. Ceteri omnes, tam scripti, quam Editi, Scholiast. & in notis Omnibonus habent *timebat*. Nec aliter citat Servius ad Virgil. L. x. Aen. 432.

Extremi addenset acies, nec turba moveri
Tela manusque sinis.

Emphasis est, à Lucano saepe captata. Acies ita compressa, & densa stetit, ut alter alterius metueret gladium, ne prae nimia propinquitate vulneraretur. De compresso Curionis exercitu Lib. iv, 779.

Vix impune suos inter convertitur enses.

Quare *timebat* reposui.

496 PRAECIPITI] Hoc dicit *confisisse*, illos autem *currere*. SCHOL.

500 HAC] i. per lorica. Transiēbantur enim & arma cum corpore, ut esset solum, quod unusquisque vulneribus petebat. IDEM.

500 PER ARMA] Mscr. *arua*, corrupte. Per arma perventum esse dicit ad corpus. BERSM.

502 UNA] Pompeji. *altera*, Caesaris. SCHOLIAST.

503 FR. INDE S G. C. OMNE N. A CAESARE F.] Mscr. *sanguine*, mendose. BERSM. Non ita mendose, ut putat vir doctus. nam & a *sanguine* exaratur in optimo Regio primo, & Marpurg. Immo veram lectionem ostendit nobis praestantissimus Voss. prim.

— — — — — *frigidus inde*
Stat gladius; calet inde nocens à sanguine ferrum.
 Sic clare ille exhibet, quae unica est Lucani manus, & itius. *Inde* à Pompeji parte; *inde*, à Caesare, ex qua glossa in textum inreptit. Soler autem auctor noster bis idem pronomen ponere; ubi vulgo amant *hic*, *ille*, *hinc*, *inde* & similia. L. 111, 526.

Caesaris hinc puppes, hinc Grajo remige classis
Tollitur.

L. iv, 401.

— — — — — *ille salutis est auctor,*
Dux ille fuit.

636.

Confluxere parus; telluris viribus ille,
Ille suis.

Infra vi. 533.

Sed hinc jugulis, hinc ferro bella geruntur.

Adde vs. 774. viii, 157, 196. ix, 333. & alibi. A *sanguine calere* locutio est notissima; à *caede* *sestare*, ab *ira* *fervere*, & sexcenta passim sunt obvia. Ejeci itaque languidum istud *omne* à Caesare.

504

- 500 Hac quoque perventum est ad viscera: totque per arma
Extremum^b est, quod quisque ferit: civilia bella
Una acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Stat gladius; calet^c inde nocens à sanguine ferrum.
^d Nec Fortuna diu rerum tot pondera vergens,
505 Abstulit ingentes, fato^e torrente, ruinas.
^f Ut primum toto diduxit cornua campo
Pompejanus eques, bellique per ultima fudit;
Sparsa per extremos levis armatura maniplos
Insequitur, saevasque manus inmittit in hostem.
510 ^g Illic quaecque suo^h miscet gens proelia telo:

Romanus

VARIAE LECTIONES.

a tota V. 1. b deest in V. 1. c vulgo omne & Caesare. d non V. 1. defunt hi versus 2. in A. e serpente Hort. m. V. Priscian. c. 804. f ut toto pr. V. 2. g illinc B. 1. h miscens B. 1.

504 PONDERA VERGENS] Ita MS. Hoc est librans, velut eventu dubio. GROT. *Vergens* habent duo Pulm. unus Bersm. & Marpurg. Ceteri retinent *vergens*, ut ante Grotium edebatur. Sed vide ad L. VI, 482.

Et medium, vergens nifus, situbavit in orbem.

505 TORRENTE] i. praecipiti. Non est morata in evertendis tot rerum ponderibus. SCHOL.

506 DIDUXIT] Vetus Codex legit *deduxit cornua*. al. *diduxit*. HORTENS. Edd. primae cum Sulpit. Atcens. Mic. Hort. aliisque, & MSS. tribus Pulm. duobus Bersm. & sex meis *deduxit*, male. *diraxis* Voss. quart. & Oxon. pr. qui a manu sec. habet *destruxit*. Rectum est *diduxit*. Vide ad L. II, 294. & III, 584. *Robore diducto*.

507 POMPEJANUS EQUES] Quia Pompejus multitudine fidit exercitus, id agit, ut includat militem Caesaris pauciozem. Sed casu factum est, ut invadatur ipse, postquam spargendo rarum suum agmen effecit. SCHOL.

507 BELLIQUE PER ULTIMA FUDIT: SP.] Fudit, aut fusa est. *Belli* autem *ultima* fallaciam dicit. Nam si in se nihil comminus egissent, tunc debuerant fraude pugnare. Possumus autem & hic distinguere. *bellique per ultima fudit*. Sp. i. fudit eques cornua, & qui sequitur versus separatim legendus est. IDEM. Recte hoc ait Schol., quod haec a seq. versu separanda sint & *fudit cornua* construendum. Sed male *belli ultima* exponit fallaciam, nec bene Badius summa intelligit pericula. Melius Omnibon. ait i. *extrema sc. a tergo hostium*. Sive potius per extremum latus, & partem aciei apertam. *Cornua* enim sunt, *proelii sive belli ultima*. & *latere belli* paullo post. Caesarem hic se-

quitur auctor, qui L. XII. B. Civ. c. 93. scribit: *Omnisque multitudo sagittariorum se profudit etc. equitesque Pompeiani hoc acrius inflare, & se turmatum explicare, aciemque nostram à latere aperto circumire coeperant etc.*

508 LEVIS ARMATURA] Id est, equites levis armaturae, qui *Velites* dicuntur: continet autem *Manipulus* levis vicos milites, & aliam turbam scutatorum. *Leves*, qui hastam tantum, gestaque gererent, vocabantur: haec prima frons in acie florem juvenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior inde aetas totidem manipulorum, quibus principibus est nomen, ut Livius ait, & de iis poeta intelligit. SULPIT. Conatur Sulpitius ea ex Livii verbis lib. VIII. ab V. C. confirmare, allegans verba, quae Livius, de hastatis levis quidem armaturae, sed qui neque equites, neque Velites erant, scribit. Mox ejusdem etiam verba de Principibus apponit, ac Poëtam hoc loco de iis intelligere asserit, quasi principes etiam levis armaturae, aut equites, aut Velites fuerint; adeo nihil pensi habuit Sulpitius, quid citaret, ad hujus loci sensum expediendum. Poëtae sensus ex Caesaris commentariis planus est, hoc loci. Loquitur enim de Pompeji equitatu, quem in Caesarianos prorupisse, ait, unaque cum eis levem armaturam sequutam, & sagittarios, & funditores. Cum autem equitatus Caesaris Pompejanorum equitum impetum non tulisset, sed paulum loco motus cessisset, ac Pompeji equites hoc acrius instissent, seque turmatim explicare, & Caesaris aciem à latere aperto circumire coepissent, ibi tum Caesarem quartae aciei signum dedisse, eam tanta vi in Pompeji equitatum impetum se-

Bb bb

cille,

- Romanus ^a cunctis petitur cruor: inde sagittae,
 Inde faces, & ^b saxa volant, spatioque solutae
 Aëris, & calido liquefactae pondere glandes.
 Tunc & Ituraei, Medique, ^c Arabesque soluti,
 515 Arcu turba minax, ^d nusquam ^e rexere sagittas:
 Sed petitur solus, qui campis inminet, ^f aër:
 Inde cadunt mortes; sceleris sed crimine nullo
^g Externum ^h maculant chalybem: ⁱ stetit omne coactum
 Circa pila nefas: ferro subtexitur ^k aether,
 520 Noxque super campos telis conferta pependit.
^l Tum Caesar metuens, ne frons sibi prima labaret
 Incurfu, tenet obliquas post signa cohortes:

Inque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a pet. cum. V. 1. W. Hort. m. ^b tela B. 1. ^c vulgo Arabesque, soluto a. ^d numquam V. sec. a. m. pr. ^e crexere B. 1. texere V. 1. ^f aether B. 3. V. 2. R. 1. H. A. V. sec. pro var. lect. Edd. Ven. Br. Med. ^g extremum Edd. qdd. Ox. 1. & al. V. Drak. ad Sil. 12, 209. ^h ch. m. B. 1. jaculant R. pr. ⁱ stas A. ^k aër B. 1. R. pr. Marp. A. M. Ed. Rom. Parm. ^l cum V. 5. R. pr. O. 1. Ed. Ven. Hort. m. tunc MSS. Edd. qdd.

cisse, ut eorum confisteret nemo, omnesque conversi, non solum loco excederent, sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent: quibus summotis, sagittarios, funditoresque destitutos inermes sine praesidio interfectos esse. Haec poeta ex Caesaris commentariis bono ordine profectus est. Sulpitius saepe aliena, nec citato auctore, (ut debuit) annectit, quae poetae sensum non aequae, atque Caesaris verba juvant. Badius etiam male verbum, *Insequitur*, de Caesarianis exponit, cum de Pompejanis Velitibus, qui equites sequuti erant, intelligatur, deceptus poetae verbis, *Saevasque manus inmittit in hostem*, existimans solos Caesarianos saevas habuisse manus, non etiam Pompejanos. GLAREAN. Malim *aeuumque* cum amico, si MSS. addicerent, ut poeta hic etiam ex more Caesarianos magis notaret. De Manipulo, Velitibus, &c. consule Lipsum.

510 SVO TELO] Quippe diversa sunt arma diversis gentibus. SCHOL.

511 ROMANUS C. PETITUR CRUOR] Hoc dicit. Caesariani de auxiliis non laborant; sed tantum Romanos Pompeji socios interficiunt. Sive ut hoc intelligamus. Diversae quidem gentes mittunt tela diversa; sed hoc agunt, ut Romanos interficiant. IDEM. Posterior expositio proculdubio unice vera est, & per se patet.

512 INDE FACES ET SAXA VOLANT] Ut noster Virgilium L. 1. Aen. 150.

Tamque faces et saxa volant.

Sic Lucanum imitatus est Valer. Flacc. Lib. 111. 96.

Saxa facisque atrae et sortae pondera fundae.

ubi vide Cel. Burm. Hic pro *pondera* in Voss. pr. & Regio pr. cui superscriptum est *pondera*, exaratur *tempore*. Argute, non tamen vere.

512 SOLUTAE] Adsidua enim vertigo plumbum incendit, & solvit. SCHOL.

513 SOLUTAE] *Sagittae aëris et cal. liquefere* Msc. pro liquecebant. BERM. Vitiose, & inepte.

514 SOLUTI] Qui sine imperatore sunt liberi. SCHOL. *soluti*. Antiquus codex *soluti* legit. Hi populi praecipue arcubus utebantur, ut Cretenses, & Parthi. HORTENS. Msc. *soluti*, hoc est sine rectoris seu imperatore: sed rectius est *arcu soluto* h. e. expedito. BERM. Arcus *solutus* an sit expeditus, vehementer dubito. Mihi videtur è contrario esse minime expeditus, sive latus, & non tensus. Quod vidit etiam Ascensius, qui ideo exponit, *postquam emiserunt*; vel *libero*, & non *represso à vicinis*. Sed perperam. Omnino scribendum est *Arabesque soluti*; ut est in Vossian. pr. sec. tert. Regio primo, Wittiano, Marp. Voss. quarto a. m. sec. & Hort. marg. cum Scholiaste; qui tamen non bene explicat. *Soluti* sunt dissoluti, molles, effeminati, ut passim hi populi audiunt apud nostrum, & alios. Hoc sensu, & eodem modo *soluti* L. 11, 559.

- - - licet ille solutum

Desolatumque vocet.

ubi vide. Doctiss. Wasse *solutos* intelligit, disinctos. Arcu turba minax pertinet ad omnes de *Ituraeis*, qui mirifice corrupti in MSS. scribuntur, vidimus supra.

- Inque latus belli, ^a qua se vagus hostis ^b agebat,
 Inmittit subitum, non ^c motis cornibus, agmen.
 525 Inmemores pugnae, nulloque pudore ^d timendi
 Praecipites, fecere palam, civilia bella
 Non bene barbaricis umquam commissa ^e catervis.
 Ut primum sonipes, transfixus pectora ^f ferro,
 In caput effusi calcavit membra regentis,
 530 Omnis eques cessit campis, glomerataque ^g nubes
 In sua conversis praeceps ruit agmina frenis.
 Perdidit inde modum caedes, ^h ac nulla secuta ⁱ est
 Pugna: sed hinc jugulis, ^k hinc ferro bella geruntur.
 Nec valet haec acies tantum prosternere, quantum

535 Inde

VARIAR LECTIOES.

^a quo V. I. ^b habebat Hort. m. ^c motum B. I. ^d tenendi B. I. W. ^e lacertis H. ^f telo H. Ed. Rom. Parm. ^g pubes vulgo. ^h & Edd. qdd. ⁱ deest in B. I. ^k hic Hort. m.

515 NUSQUAM REVERE] Non in aliquem mituntur hostem; sed tantum in aëris altitudinem diriguntur, ut inde casura vulnus inveniant. SCHOLIAST.

517 MORTES] Non tela, sed certus interitus. IDEM.

518 EXTERNUM] Quia Romani non erant. Si ne crimine ergo & innoxium ferrum suum externum adversariorum sanguine polluebant. Circa pila stetit nefas. Hi enim Romani erant, qui pila gestabant, & hi tantum cum sceleris crimine dimicabant. IDEM.

520 CONSERVA] Amst. *conserua*. perpetam. *conserua* est quasi continua, addensata. Vide ad L. III, 575. & alibi.

521 CAESAR METUENS &c.] Timens Caesar, ne exercitus ejus, qui in prima fronte erat, deficeret; his dimissis, qui hostibus resisterent, quosdam latenter à tergo reduxit, & lateri hostilis exercitus inmisit. SCHOL.

521 LABARET] Voss. unus & Ed. Veneta, *labaret*. ut solent loqui hac in re veteres. Haec addidisse sufficiat. Caes. L. I. B. Civ. 45. *Neque subsidia à lateribus submissi, neque equites laborantibus usus esse possent*. Frontin. L. I, 10, 52. *Laborantique equitum curmas submissis alias, & sic recipit omnes*. Sed ceteri servant labaret, & recte.

522 COHORTES] Rursus hic Sulpitius ostendit se non admodum in Romana hystoria exercitatum, Tenes, inquit, cohortes, id est, equites decimae legionis. Quasi equites in cohortes dividantur. Poëta hic manifeste de Caesaris quarta acie loquitur, quam cum aciem instrueret, ad hanc pugnam, ex-

terna acie singulis detractis cohortibus, quartam instruxerat, equestratuique Pompejano opposuerat, in qua ejus diei victoriam constare ostenderat. Badius male hic sequitur Sulpitium. In septimo inde versu metonymiam putat idem Sulpit. in verbo, *Senipes*, id est, *equus*, inquit, *Pompejanus*: non considerans, quae verba sequuntur, de equo, non de equite eum hic loqui. Quomodo enim eques Pompejanus calcavit membra regentis? & non potius equus transossus equitem dejecit ac calcavit. GLAREAN.

524 INMITTIT] Retinui hoc. monendum tamen, variare multum MSS. *inmisit* Pulm. & Berlm. unus. *Emisit* habent Var. LL. Steph. tres Pulm. unus Berlm. mei septem, & Ed. Ven. Brix. ac Med *Emisit* item Pulm. & Berlmannus, Voss. tert. Witman. & Marpurg. quod non displicet. perpetuo apud nostrum, & alios haec variantur. Vide ad L. IV, 765.

At vagus Asar equos, ut primum emisit in agmen.

VI, 135.

- - - *inmissae lampadis ignes.*

291.

- - - *et totis emisit collibus agmen.*

VII, 216.

- - - *Non tenere inmissus campis.*

IX, 822.

- - - *sterilis se robore trunci*

Torsit & inmisit &c.

Frontin. L. II, 5, 33. *In Rationem hostium emisit equites ita formatos*. Sic lego cum Cl. Burm. ad Vell. L. II, 110. Livius L. II, 43. *Solo equestratu emisso, & L. IV, 18. ubi MSS. Voss. misit. L. X, 5. Emisus eques.*
 Bb bb 2

- 535 Inde perire ^a potest. Utinam, Pharsalia, campis
Sufficiat cruor iste tuus, quem barbara ^b fundunt
Pectora; non alio mutantur sanguine ^c fontes:
Hic numerus totos tibi vestiatur ossibus agros.
Aut, si Romano compleri sanguine mavis,
540 ^d Istis parce, precor: vivant Galataeque, ^e Syrique,
Cappadoces, Gallicae, extremique orbis Hibèri,
Armenii, Cilices: nam post civilia bella
Hic ^f populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus est pro Caesare cursus.
545 Ventum erat ad robur Magni, mediasque catervas.
Quod totos errore vago ^g perfuderat agros,

Constitit

V A R I A E L E C T I O N E S

^a valet B. 1. ^b fundens V. 3. O. 1. ^c fortes B. 1. ^d isti V. 1. ^e ferique V. 1. ^f Rom. er. pop. B. 1.
^g profuderat B. 1.

eques. Sed & illic Voss. MSS. *inmissus.* Et sane utrumque etiam apud Livium occurrit. Sic L. xxxv, 5. *Tum ad persequendos eos legionarii equites inmissi.* Quare hic etiam *inmittit* cum Voss. pr. Reg. pr. &c. retineo. Plura vide in notis N. Heinssii ad Claudian. B. Gild. 82.

ruptaque emissus ab Alpe
Poenus.

525 NULLOQUE PUDORE TIMENDI PR. &c.] i. qui non erubescabant, se timere: Hi externi, qui auxilium tulere Pompejo, pugnae inmemores derepente, & nullo timoris pudore fugientes, palam fecere, non rite commissa barbaricis catervis bella civilia. SCHOL.

530 GLOMERATAQUE PUBES] Praestantissimi Codices Regius prim. & Wittian. *nubes* cum Scholia. *ste. Nubem glomeratam, conlectam equitum multitudinem dicis.* De quo non est dubitandum: quare reposui. Livius L. xxxv, 49. *Rex pedum equitumque nubes jactat.* & passim, ut Lexicographi satis docent.

532 PERDIDIT MODUM &c.] Ex illo omnes sine modo caesi sunt. SCHOL.

532 NULLA SECUTA EST PUGNA] Non fuit postea certamen aliquod, quia Pompejani in fugam versi sunt. IDEM. Et tantummodo occidebantur, non occidebant. Juvenal. Lib. 1. 5. 111, 188.

cognosce proemia rixae,
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.

533 HINC JUG.] De parte Pompeji. *hinc s. ex parte Caesaris.* SCHOL.

534 HAEC ACIES] Hoc est. Tanta erat Pompejanorum turba, quae occidi fugiens poterat, ut ad occidendum Caesaris non duraret exercitus. SCHOL.

537 NON ALIO] Adhuc enim Pompejani percutunt, sed barbari, non Romani, quos hic jam optat non occidi; sed ut Pharsalia barbarorum cruore satietur. IDEM.

538 OSSIBUS] Mscr. *hostibus*, corrupte. Barbarorum inquit, multitudo suis ossibus agros regat. BERSM.

540 SYRIQUE] Mscr. *Seresque*, depravate. IDEM.

541 EXTREMQUE ORBIS HIBERI] Plerique interpretes capiunt hic *extremi* in nominat. i. e. ultimae gentes terrarum, & cum iis vir doctiss. L. Bos in Observat. ad Horat. p. 33. ut defendat Horatii locum L. 1. O. 35, 29.

Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos.

De quo loco hic latius agere, non mei est instituti. Consule Ce'eb. Bentlejum & Kuningham. Observat. contra Bentlej. c. 12. Qui bene cum Ascensio existimant, *extremi* hic esse genitivum. *Hibèri*, qui sunt sc. *populi extremi orbis* i. e. Hispaniae: Talem constructionem confirmat stilus Lucani L. 111, 213. *Phrygi Caesar Juli.* v, 52. *samae veteris Athenas.* vi, 301. viii, 158. *Cornelia flantis fati:* 223. *aeterni Martis Alani.* 245. *placidi Colophona maris.* quibus locis vide plura, & alibi. Exemplis de *ultimo orbe* adlatis adde Statium Lib. v. Silv. c. 1.

Quantum ultimus orbis.

Ex-

Constitit hîc bellum, fortunaque Caesaris haesit.
 * Non illic regum auxiliis conlecta Juventus
 Bella gerit, ferrumque manus movêre ^b rogatae:
 550 Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
 Hîc furor, hîc rabies, hîc sunt tua crimina, Caesar.
 Hanc fuge, mens, partem belli, tenebrisque relinque;
 Nullaque, tantorum, discat, me vate malorum,
 Quam multum ^c bellis liceat civilibus, aetas.
 555 ^a Ah potius pereant lacrimae, pereantque querelae!
 Quidquid in hac acie ^e gessisti, Roma, tacebo.
 Hîc Caesar, rabies ^f populis, stimulusque ^g furorum,
 Ne qua parte sui pereat scelus, ^h agmina circum

It vagus,

VARIAE LECTIOES.

^a illic non Edd. Ald. Col. Steph. Gr. Pulm. Berfm. non heic aux. r. P. 1. ^b vulgo rogatae. ^c lic. b. B. 2. P. 2. V. 3. H. A. Edd. qdd. ^d Ac, ha, hac, hae, a MSS. & Edd. qdd. ^e gessisti B. 1. gestasti B. 1. ^f vulgo populi. ^g furoris vulgo. malorum VV. LL. Steph. ^h agmine Edd. Ven. Br. Med.

Extremas terras Silio Lib. 1. vs. 270. ubi consule Drakenb. &c.

542 ARMENI] Al. (Hult. MS.) Armeni, mendose. HORTENS.

543 HIC POPULUS ROM.] Si vis, inquit, Romanorum, o Pharsalia, sanguine compleri, istis gentibus parce, quae extraneae sunt. Nam post bella civilia ipsi incipient esse Romani; quia hi, qui nunc sunt, funditus interibunt. SCHOL.

543 ORTUS] Msc. ortus non male: qui à paucis coeperat. BERSM.

544 CURSUS] i. e. ut fatorum cursus ad felicitatem Caesaris duceretur, sive ut, cum deberet laborare Caesar, pro illo sua fata certarent, & invenirent cursum, ut Caesari faverent. SCHOL.

548 REGUM AUXILIIS CONLECTA] Ibi jam non auxilia pugnabant, sed ipsi Romani, de parte Pompeji. IDEM. Edd. Ven. Brix. & Mediol. collata. Male. Conlectitium Pompeji exercitum hinc vocat Cicero L. VII. Ep. ad Famil. 3. Vide ad L. 1, 477. ubi non recte dixi, hic conlecta esse in MSS.

549 ROGATAE] i. Non illic movere ferrum manus rogatae (i. conductae Voss. pr.) scilicet, quarum Pompejus rogarat auxilium. SCHOL. A Pompejo. Sed si rogatae legeris, hoc est, Romanae, illud quae, pro quia, interpretaberis, ut apud Ovidium in Fastis:

Nataque de flamma corpora nulla vides.

Et Cicero. Non solum nobis nati sumus, ortusque nostri partem patriam vindicat. SULLIT. Et manus rogatae S. a Pompejo, ut suppetias ferrent, non

m. f. Si legatur rogatae; exponetur sic. quae pro quia manus togatae i. Romanae copiae m. f. Sed prior expositio placet. ASCENS. Diversa lectio est in Codice vetusto togatae, ut recte etiam monuit Sulpitius. HORTENS. Msc. duo, togatae; ut indicentur Romani, quos Virgilius quoque gentem dixit togatam. Sed videntur hic copiae sociorum significari à Pompejo exoratae ad bellum. BERSMANN. Summus Grotius praetulit tamen togatae cum Edd. Rom. Parm. Omnibono, Stephano, & Paris. A. 1; 12. Juvant etiam duo Pulm. & Reg. prim. a m. pr. cum uno, vel altero recentioribus meorum. Nam reliqui omnes habent rogatae cum Scholiaste. & recte. Perpetuum Lucani morem esse, ut quae ponat pro & non saepissime jam vidimus. Consule L. 11, 374. Manus rogatae ergo sunt exterae nationes à Pompejo accitae. Et est elucidatio prioris versus. quod etiam non infrequens est apud nostrum. De civibus per seqq. vs. satis ample agit.

551 TUA CRIMINA] Nam hic à te Romanus occiditur. SCHOL.

552 HANC] Verba poetae. Relinque; dum videre detrectas. IDEM.

555 PEREANT] Dicente enim me, quae gesta sunt, quisquis audiet, flebit; tacente, nulla erit causa lacrimarum. IDEM.

557 RABIES] Definit, quid sit Caesar, scilicet rabies. Epexegeſis. IDEM.

557 RABIES POPULI] Praestantissimi Voss. prim. & Wittian. populis. quod malui. V. ad L. 1, 193. & alibi.

- It vagus, atque animis ignes flagrantibus addit.
 560 Inspicit & gladios, qui a tota sanguine manent,
 Qui niteant b primo tantum mucrone c cruenti,
 Quae pressa tremat ense manus, quis languida tela,
 Quis contenta ferat, quis praestet d bella e jubenti,
 f Quem pugnare juvet, quis vultum, cive peremto,
 565 Mutet: obit latis projecta cadavera campis.
 Vulnere multorum, totum futura cruorem,
 Obposita premit h ipse manu, quacumque vagatur,
 Sanguineum a veluti quatiens Bellona flagellum,

Bistonas

V A R I A E L E C T I O N E S.

a tota V. 1. Ed. Ven. b tant. pr. W. Hort. m. c cruento Hort. m. d tela P. 1. e frementi V. sec. pro
 var. lect. gerenti O. 1. furanti R. 1. f cum M. g ille V. 1. H. h quat. vel. P. 2. B. 2. mei 7.

557 STIM. FURORIS] Haec ea sunt, quae tacebit. In primis in hac acie stetit Caesar, qui populum ad rabiem impulerit, qui stimulus ad furorem suis extitit: ut per appositionem sit dictum: nisi quis malit interpretari. In hac acie fuit Caesar, hic fuit rabies populi Ro. hic stimulus omnis furoris. Vetus codex, *furorque*. Quasi dicat, in Caesariana acie furor saevit, ibi stimulus multus ad rabiem in conflictu. HORTENS. *Stim. furorum*. Msc. *furoris*. Qui populum ad rabiem, & furorem impulit. In veteri quodam Codice legitur, *furorque*, ut sit, ibi rabies saevit, & furor. BERSMANN. *Stim. furoris* Oestrum Bellonae. GROTIUS. Bene per haec verba docet Grotius, ipsum Caesarem esse rabiem, & stimulus furoris, vel potius *furorum*; ut est in plerisque Edd. & meis optimis, plurimisque libris manu exaratis. Idemque significabit, si ita malis legere *furorque*; ut Doct. Wasse monuit esse in MS. Cantabr.

558 NE QUA] Ne alicubi à militibus suis geri bellum civile cessarit. SCHOL.

559 ANIMISQUE IGNES] Quod ait Cicero. *Curantem, ut dicitur, occupavit*. IDEM.

560 CONSPICIT] Msc. quatuor *inspicit*. Sed hic versus in uno Msc. sequitur hunc *qui niteant*. BERSMANN. In tribus etiam Vossianis, & Oxon. praecedat ille versus *qui n.* *Inspicit* revocavit Grotius, & est in Edd. Ven. Brix. Med. Sed tam mei, quam aliorum Codd. variant. nec multum refert. Statius L. IV. Theb. 134.

pater ipse cruentis

In foribus laudatque nefas, atque inspicit enses.

Respicit est in Hort. Marg.

560 MANENT] Msc. *manant*, depravate. BERSMANN. *Manant* Voss. unus, Wituan. & meus.

Madent Reg. pr. Voss. pr. & sext. Oxon. sec. & Amst. ut fere credas, aliud olim hic fuisse scriptum. Certe in Vossiano sec. est *madeant qui sanguine so-*
ti, non male. Dein *presso* pro *presso* est in duobus Pdlm. uno Berini. & Ed. Venet. cum duobus à N Heinsio inspectis, teste Drakenb. ad Sil. 7, 281. Sed vide ad L. IV, 706.

cum dira voluptas

Ense subit presso.

564 JUVET] Delectet, Caesare non jubente. SCHOL.

565 MUTET] i. tristis efficiatur, cive prostrato. Obi i. circuit. IDEM.

569 BISTONAS] Thracas dicit, quorum Deus est Mars. IDEM.

571 SCCLERUM EST, CAEDES] Al. deest *r' est*. HORTENS. *Scclerum*, & c. Msc. *caedesque* *riuntur*. alt. *sccl. est*, *caedes* or. BERSM. Voss. pr. sec. tert. Reg. pr. Wit. Oxon. sec. Marp. Amst. & meus cum Edd. Sulp. Ascens. Vers. Msc. Par. 1512. & Hortens. Edd. *scclerum est*, c. recte non *scclerum* & c. ut male duxerunt Editores. Lucanus ait. *Quacumque Caesar vagatur, nox ingens est scclerum*. quam scclerum confusionem dein per partes describit poeta. *Scclerum* *caedes* sine *est* vel & Voss. duo, & Hult.

572 ET PONDERS LAPSI] Homericum illud expressit, quod in Iliade frequens est.

Δεινὸν δ' αὖτις ἀγέδην τιζοῖ ἐν δούρῳ.

id est,

Labisit, utque super somniferum arma cadentem.

HORTENS.

574 SUBICIT] Si est *subicis*, ministrat; si *subigit*, exacuit, intelligimus. ut Virgilius. *subiguntque*

Bistonas aut Mavors ^a agitans, si verberare ^b saevo
 570 Palladia ^c stimulet turbatos aegide ^d currus;
 Nox ingens scelerum ^e est. caedes oriuntur, & instar
 Immensae vocis gemitus; & pondere lapsi,
 Pectoris arma sonant, contractique ensibus enses.
 Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
 575 ^f Adversosque jubet ferro confundere vultus.
 Promovet ipse acies; inpellit terga suorum;
 Verberare conversae cessantes ^g excitat hastae;
 In plebem ^h verat ire manus, monstratque ⁱ Senatum.

Scit,

VARIAE LECTIOES.

^a agitans O. l. ^b tota suprasc. saevo W. ^c stimulas B. l. V. l. Edd. Rom. Parm. ^d cursus B. l. ^e vulgo sc., & c. ^f adversosque H. ^g verberat A. ^h vocat Ed. Ven. ⁱ suorum, supr. senatum R. pr.

que in cetera secures. SCHOL. Subicit. Scribendum autem Subicit, unico i, versus gratia, & *συμμιχθῆναι*. Sic & Martialis dixit libro x.

Si quid nostra tuis adiecit vexatio rebus &c.

pro, Adjicit. Et Juvenal. Satyr. 15.

Nunc abicit saeva dignum veraque Charybdi.

pro, Abicit. MICYLL. Subicit, pro, subicit, syncope, ad corripendam syllabam mediam. Vestitum exemplar habet, subigit. HORTENS. Mscr. tria subigit. subigit est, subministrat, extrito altero i, metri gratia. BERSM. Subigit MSS. mei habent longe plurimi, & Edd. quaed. Sed recte Scholiafles, qui tamen dubitat, servavit subicit i. e. subministrat. ut bene exponitur. Sic Lib. VIII, 740. Subicitque facit. 796. Obicit. ubi etiam vide Micyl. & quos laudat Doct. Drakenb. ad Silium L. XIII, 298.

Et subici jubet ocus ignes.

Subit mendose Ed. Ven.

575 CONTONDERE] Confundere V. P. O. & Canterus Nov. Lect. L. III. c. 2. PULMANN. Msc. habet confundere, quod Canterus etiam probat. Nam superius quoque poeta dixit:

Vultus gladio turbate verendos.

& Caesar in proelio dixit, miles faciem feri. Alii habent: contundere. BERSM. Confundere. Recte Gronius secutus est Bersmannum, pro contundere rescribentem confundere; quomodo jam ediderant Romani, Parmenf. & Paris. A. 1512. & confirmant Voss. pr. Reg. pr. cum tribus, quatuorve aliis. Non tam ferri modo faciem, quam turbare eorum vultus volebat Caesar, ne milites agnoscerent ora parentum, vel propinquorum; unde percussus à proelio forte desciscerent. Hoc autem

verbum in turbatione lineamentorum, & notarum, quibus alter ab altero dignoscitur, maxime est proprium. Lib. II, 166.

- - - confusaque tempore multo
 Amiserunt notas.

191.

Quid perdere fructum
 Juvis, & ut vilem, Marii confundere vultum?
 L. III. in f.

Coniux saepe sui, confusis vultibus unda,
 Credidit ora viri.

II, 801.

Informis globus, & confuso pondere truncus.

Ovid. L. v. Met. 58.

- - - fractis confudit in ossibus ora.

XII, 250.

- - - ossa
 Non agnoscento confusa reliquis in ore.

ubi perperam Heinsius praefert confusa. Valer. Maxim. L. IV. c. 5. §. Ext. 1. Oris decorum univertibus confudit. & illic qdd. Codd. contudit. Vide doctiss. cognati mei notas, & quae Cel. Burm. collegit ad d. Ovid. loc. & Petron. c. 105. Confusis omnibus corporis lineamentis. Eodem modo Graeci dicunt συμμιχθῆναι. Theocrit. Idyll. XXII, 110.

- - - ὁ δ' ἀντίοι πλεγμαῖς

Πᾶν ἐνὶ σφύρι αἰσχροπῶς ἀνίστατο Πολυδάμαντες.

Confusum talem vultum explicat Sophocles in Electr. v. 757. de Oreste per tetram raptato,

Ἐλυσσεὺς ἀμικτῶν ἄνδρ' ἀνὰ θυμῷ

Γυναικὶ φίλῳ ἰδοὺ ἀνὰ θυμῷ δῖμον.

Ceterum de hoc Caesaris stratagemate, si plura videre cupias, adi illust. Rutgers. L. I. Var. L. L. c. 4.

Scit, cruor inperii * qui sit, quae ^b viscera ^c rerum:
 580 Unde petat Romam, libertas ultima mundi
 Quo steterit ferienda loco. permixta secundo
 Ordine nobilitas, venerandaque corpora ferro
 Urgentur: caedunt Lepidos, caeduntque Metellos,

Corvi.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a quis B. 3. V. 3. Edd. Rom. Parm. Ald. Par. 1512. Hort. m. b vulnera Ox. i. c vulgo regum, vel legum.

578 MONSTRATQUE] Hoc est non Plebejos jubet interfici, sed senatores. SCHOL.

579 QUAE VISCERA RERUM] i. Ubi sanguis inperii sit, ubi membra rerum scilicet in senatu. IDEM. *Quae viscera legum.* Emendatio est nostra, eleganti, ni fallimur, metaphora. Ante, *regum.* Atqui Regibus nihil cum Senatu, de quo hic sermo. Illi enim seorsim apud sua quisque auxilia. GROT. Quasi ex compacto hic agunt omnes Editores, exhibentes nobis *regum*; ita ut ne quidem ullius varietatis mentionem faciant; praeterquam quod Hortensius *rerum* habeat in margine. cum haud dubie *regum* sit mendosum; quod pejus explicat Sulpitius, *qui regibus sunt charissimi.* Melius Badius Ascensius, *divitum unde regum obtineat.* Hortensius dubitat, an non simpliciter exponendum sit. Conjectura *τῶν πῶν*, cui accedunt J. F. Gronovius divinam emendationem vocans Diatrib. Stat. c. 2. & Drakenborch. ad Silium L. XIV, 667. satis placeret, si idonei illud exhibeant Codd. Nunc cum in multis MSS. ab Heinsio consultis, & veteribus meis quamplurimis, ut Vossio pr. sec. tert. Regio pr. Bouhierii, Hulsii. Oxon. primo, & Scholiaste sit *rerum*, nullus dubito, quin illud sit verum, & à Lucani manu. Notissima metaphora. Ut *inperio* dat *cruorem*, sic *rebus* dat *viscera*, sine quibus corpus; ut noster, & omnes auctores *regnum*, & *republicam* vocant (de quo supra vs. 406.) consilire nequaquam potest. Jam autem si ostendere vellem, *res* pro republica poni, putidus forem. Nihil notius. v. 609. viii, 278. ix, 253. &c. Illud tamen addendum, quod non parum huc facit, *inperium*, & *res* conjunctas esse à nostro quoque L. v, 26.

*Si Fortuna ferat, rerum nos summa sequetur;
 Inperiumque comes.*

Livius Lib. III. c. 6. *summa rerum, & maiestas Inperii.* Sic Inperium, & Senatum jungit Lucanus mox 588.

O decus inperii, spes o suprema Senatus.

ix, 207.

Nec color inperii, nec frons erit ulla Senatus.

Senatus autem sunt *viscera rerum*, & *viscera patriae* vs. 722. *viscera civitatis* Livio L. xxxiv, 48. *pectus reipublicae* Valerio Max. Lib. II c. 2. §. 1. Quod olim ipsos Romanos docuit Menenius Agrippa, nobili illa fabula de ventre, ac reliquis corporis membris. V. Liv. L. II. c. 32. Flor. L. I, 23. & alios. Senatum vero intellectum esse à Luciano, nemo negat, & patet ex versu praeced. *monstratque senatum.*

à quo libertas mundi ultima adhuc servabatur.

581 ORDINE SECUNDO] i. e. cum Equibus Romanis juncta nobilitas. Ordo, *nobilitas* *urgetur.* SCHOL.

583 LEPIDOS] Lepidi, & Metelli familiae Romanae erant, ab eo, qui primus Lepidus, & Metellus; similiter Corvini, & Torquati. IDEM.

584 TORQUATAQUE NOMINA REGUM] Id est; principum Romanorum, non quod reges fuerint. Nam *Torquatus* fuit, qui occiso Gallo, torquem, quo spoliavit hostem, collo suo imposuit, & à torque est appellatus *Torquatus*, & ab eo gens omnis familiae *Torquata*. OMNIBON. Haec ille. Sed videndum, num longius poeta respexerit, nempe eo, quod externi ac barbari reges per eumque torquati ac purpurati incedere soliti fuerint: atque inde *torquata regum nomina*, dixerit *τορκαταιν*: pro, torquatorum regia nomina, si ve regibus convenientia, si appellative scilicet usurpentur. Ceterum *nomina Torquatorum*, pro ipsis Torquatis dixit, *τορκαταιν*. MICYLL. *Nomina legum.* Eadem rursus emendatio. *Legum nomina*, hoc est, liberae reipub. ut infra, *legum tempora*, id est, anni Consulares. GROT. Ed. pr. *Nomina legum.* Ita nos olim. Sed nunc sequor V. A. Johannem Rutgersium, qui distinctione locum sic fanat.

Torquataque nomina, regum

Saepe duces.

IDEM. Ed. sec. Sensum feceramus commodum. Sed quid opus? cum sola interpunctione mutata nihilo pejorem faciat Rutgersius:

Torquataque nomina, regum

Saepe duces.

Nem-

Corvinosque simul, Torquataque nomina, ^a regum
 585 Saepē duces, summosque ^b hominum, te, Magne, remoto.
 Illic plebeja contextus casside vultus,
 Ignotusque hosti, quod ferrum, Brute, tenebas!
 O decus imperii, spes o suprema Senatus,

Extre-

VARIAE LECTIONES.

^a legum vulgo. ^b homines H.

Nempe ut olim Agamemnon, Ἀγαμέμνων. GROTI. Ed. text. Amplexus sum verissimam lil. Rutgerii distinctionem nomina, regum saepe duces. quam pluribus confirmat L. III. Var. LL. c. 7. Caedunt tales ac tam illustri nomine viros, ut ipsi quoque reges saepius illorum auspiciis militaverint. Regum ducem Pompejum non uno loco noster dicit. Licet autem Grotius ipse suam conjecturam rejecisset, sequentes tamen editores legum retinuerunt. MSS. omnes regum praeter Voss. tert. verum. Alii aliter haec exponunt, quos non moror.

585 TE REMOTO] Hoc est. Qui omnium eras summus. Te remoto i. tui comparatione. Nam tu omnium primus es. ut ait Virgilius.

- - - excepto Laurentis corpore Turni.

SCHOL.

586 CONTEXTUS] Mscr. contentus (& Voss. un.) corrupte. M. Brutum dicit indutum armis plebejis, ne agnosceretur. BERSM.

587 BRUTE] Hic Brutus ab illo Bruto originem ducit, qui propter Lucretiam Tarquinius urbe (ab urbe Voss. pr.) expulit. Ideo autem dictum extremum nomen per secula, quia post quingentos annos hic natus est (Brutus Voss. sec.) & Caesarem occidit. Ut ait Tullius. Fuerit ille licet Brutus, qui & ipse dominatu regio rempublicam liberavit, & stirpem prope quingentesimum annum propagavit. SCHOL.

587 BRUTE] Duo hoc tempore Bruti fuere, quorum hic poeta frequenter meminit. Commentatores numquam distinguunt. M. Brutus Pompejum sequitur, de quo hoc loco, & lib. II. ubi ejus est oratio ad M. Catonem avunculum. Decimus Brutus Caesaris partibus adhaerens. Hic Massiliam mari oppugnavit: ut lib. II. Caesar, & hic poeta lib. III. retulit. Uterque postea Caesari gratus, conjurationi tamen adhaesere, quae Caesarem sustulit. Decimus autem, non Decius appellatus, qui Caesarem sequutus fuit. Est enim Decius familiae nomen, Decimus autem praenomen, ut Sextus. Multa hujusmodi male hodie in Romana historia confunduntur ab inexercitatis, ac non bene attentis. Longe enim differunt. Quin-

tus, & Quintius: Sextus, & Sextius: Septimus, & Septimius: Decimus, ac Decius. Illa praenomina, haec nomina sunt. Caeterum hic poeta, ut fere Romani, hoscenatos ex isto primo Cos. putarunt, cum Dionysius Halicarnassensis eum abique virili stirpe perisse dicat. Id quod est verisimile. Multi tamen Junii ex plebe Coss. fuere à longo tempore. Unde nova nobilitas, ut pleraque Romanorum, etiam Caesarum postea. GLAREAN. Recte. Itaque M. Brutum significat poeta, qui Catonem avunculum habebat: ex ejus sorore Servilia prognatus, cum qua Caesar stupri consuetudinem habere vulgo credebatur. Quare cum eum in conjuratione in se ruentem videret, & ovium, inquit, Graece, hoc est, & in fili. HORTENS.

587 QUOD FERRUM TENEBAS] Quia in primis dicit, quod neque vellet hostis esse Pompeji, neque Caesaris, sed quisquis victoriam adquireret, quod illius hostis vellet esse. Ideo non cognoverunt eum, quia modo ferrum tenuit. SCHOLIAST. Voss. pr. Falso id ait Schol. nam ibid. in fine Orationis L. II. excitatum eum à Catone ad bella canit noster. Alii, ut Ascens. quod exponunt per quoddam simpliciter. Alii per interrogationem quale ferrum illic tenebas, o Brute? Ita etiam Lipsius L. III. de Re Milit. Dial. 5. Bersm. explicat quam pretiosum, quia eo Caesarem occisurus erat. Forsan rectius ita construes: Illic tu es o Brute, contextus pro contexte (V. ad L. II. 116.) vultus vel, ut sensus sit clarior, vultum casside gregarii militis, & ignote hosti, te ferrum tenere. Videant acutiores. Hostis certe non poterat nescire, Brutum in suis castris non esse. Cum vulgatis Bersmannum sequor per exclamationem scilicet. O Brute, qui prae plebeja casside ignotus es hosti, quale & quam bonum, & patriae vindicem ferrum tenebas.

588 IMPERII, O SPES] Libri omnes & MSS. spes o sup. BERSM. Imperii, o spes est in Reg. primo, Edd. Aldi, Colin. Gryph. ejusque hered. & Bersm. ut Synalaepha negligatur. Sed malo plurimos hic MSS. & Edd. sequi, ut fecit etiam Grotius, qui reposuit spes o, & est elegantius. In Voss. pr. spesque o f. Imperiis Hortens. M.

C c c c

569

- Extremum tanti generis per secula nomen,
 590 Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
 * Nec tibi fatales admooveris ante Philippos,
 Theffalia ^b periture tua. nil proficis ^c istic,
 Caesaris ^d intentus jugulo: ^e nondum adtigit arcem
 Juris, & humanum culmen, quo cuncta ^f premuntur,
 595 Egressus, meruit fatis tam nobile letum:
 Vivat, &, ut Bruti procumbat victima, regnet.
 Hic patriae perit omne decus: jacet aggere magno
 Patricium campis commixta * plebe cadaver.

Mors

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ne V. 1. H. b moriture W. c istinc B. 1. d assensu B. 1. e non V. 1. f reguntur vulgo. g cede V. sec. pro var. lect.

589 TANTI GENERIS] Msc. *generis tanti*: probe. BERSM.

591 PHILIPPOS] Plinius, & Melan in Thracia ponunt Philippos. Stephanus autem, Φίλιπποι, inquit, πόλις Μακεδονίας ἡ ἀστυς Κερνίδος. Αἰγυμίδου δὲ ἐπιτομή τῶν Ἰνδίων, καὶ πόλις Φίλιπποι τῶν Πυλαίων Κερνίδος. τοῖς δὲ Κερνίταις πολυμυρίαις ὑπὸ Θρακῶν βασιλέως ὁ Φίλιππος, Φιλίππος ἀνέμαρτο &c. Addit autem idem & Thebas Theffalicis, & Gomphos, Thesprotiam civitatem, eodem nomine aliquando dictas fuisse. MICYLL. Satis de his locis dictum supra. ut L. 1. in f. &c.

592 TUA] Postea enim cum Macedoniam obtineret, quae est in Theffalia, ab Augusto superatus est, & in Philippis occisus. SCHOL.

594 HUMANUM CULMEN] Ad monarchiam, qua omnes gentes humanae gubernentur, cui totus orbis parere cogetur. vetus codex, *Juris & humani culmen* legit. ut sit sensus, nondum est egressus culmen juris humani. hoc est, dictaturam trium mensium. HORTENS. *Humanum culmen* est summa dignitas, & summum imperium, quo non civis tantum, sed quisvis homo pervenire, aut adscendere potest; quo verbo cum aliis utitur noster L. 11, 563. *Egredi ergo humanum culmen* est Deo simile se facere velle, Deum se jactare, quod Caesarem fecisse his verbis innuit auctor. *Columen* pro *culmine* est in Pulm. tribus, Bersm. & meis septem ac Edd. Ven. Brix. & Med. sollemni permutatione, ut saepius viri docti monuerunt, sed hoc saltem loco male. Lib. VIII, 8.

- - - *quamvis summo de culmine lapsus.*

594 QUO CUNCTA PREMUNTUR] Revocavi hoc verbum, pro quo Grotius, & olim Veneti, & Taberius, & vulgo post Grotium dederant *reguntur*,

ut est quidem in duobus Pulm. uno Bersm. Marp. & meo. Sed ceteri omnes retinent *premuntur*. Recte autem omnia premi culmine dicuntur, quod cuncta infra se despicit, & superat: atque ita melius manetur in Metaphora, quam si legas, *reguntur*. Ovidius L. VII. Metam. 450.

- - - *Facta premans annos.*

Statius L. 1. Silv. 2, 115.

- - - *quantum Latonia Nymphas*

Virgo premit, quantumque egomet Nereidas exflo. ubi vide Barthium.

595 EGRESSUS] *Ingressus*, unus Bersm. Voss. quint. & pro var. lect. Voss. prim. cum Oxon. secundo. Cave, quid mutes, & consule Cel. Burmann. ad Vellej. L. 11, 40. *Pompejus suoque circumvivo major, & per omnia fortunam hominis egressus.* qui locus optime huic convenit. Aliter dicunt *excedere*.

597 HIC] Redit rursus ad descriptionem belli. SCHOL.

598 COMMIXTA] Legit hic Sulpitius, & non *mista plebe*. Separati enim erant, ait, illi à plebeis patricii, qui circa Pompejum pugnabant. Admirandae vetustatis codex habet *commixta plebe*. Sic etiam legit, teste Glareano, Antonius Sabellicus. Significat poeta, confusa cadavera plebeis patriciorum fuisse, non separatim in unum locum collecta fuisse. HORTENS. *Commista* C. V. P. L. O. Sabellicus in Annotat. non *mista* F. male. PULM. Non *mista* etiam Veneti, Omnibon. Ascens. Micyll. & alii cum Scholiaste scribunt, qui dicit. *Istos enim solos supra Caesar jussit occidi.* Habent etiam non *mista* Voss. tert. & prim. pro var. lect. Reg. uterque, Wilt. Oxon. sec. & Amstel. Sed retineo ego *commixta*. Non omnes erant patricii juncti,

- Mors tamen ^a eminuit clarorum in strage virorum
 600 Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
 Ducebant. ^b nusquam Magni fortuna sine illo
^c Succubuit: victus toties à Caesare, salva
 Libertate perit: tunc mille in vulnera lactus
 Labitur, ^d ac venia ^e gaudet caruisse secunda.
 605 Viderat in crasso versantem sanguine membra
 Caesar, & increpitans, Jam Magni deferis arma,
 Successor Domiti; sine te jam bella geruntur;
 Dixerat: ast illi suffecit, pectora pulsans,

Spiritus

VARIAE LECTIONES.

^a *eminebat* P. 2. B. 1. V. pr. A. M. ^b *numquam* H. ^c *succumbis* B. 1. ^d *et* B. 1. V. 3. ^e *veniam secundam* V. 1.

juncti, sed per legiones, & robur Magni, sive ci-
 ves plebejos pro suo quisque munere dispersi. Ma-
 joris etiam est invidiae, quod nobilium corpora
 plebejis jacuerint inmixta, & illi caeca in morte
 occubuerint, nisi quod tamen eminuerit mors Do-
 mitii.

601 SINE ULLO] Hoc est. Ubi cumque victus
 est Magnus, pariter Domitius vincebatur. SCHOLIAST.

602 SALVA] Nam & supra in Corfinio à suis
 deditus, non rogavit, sed est dimissus à Caesare,
 qui ignovit illi. IDEM.

605 VERSANTEM SANGUINE MEMBRA] Sic qui-
 dem Grotius reponi curavit. & est in variis Steph.
 Lect. quat. MSS. Pulm. tribus Berlm. meis ple-
 risque, & Edd. Veneta, ac Omniboni. Nemo
 etiam dubitare potest, quin sit Latinitissimum. Al-
 dus tamen, & ceteri Editores post eum maluerant
volventem, quod videretur glossa prioris *versan-*
tem; nisi pro eo verbo pugnarent vetustissimi mei,
 Voss. prim. Reg. prim. Wittian. Oxon. sec. Hulst.
 Meus, & Edd. princeps Rom. & Parmens. Quare
 quid praeferam, haereo. probum enim est utrum-
 que. Perperam autem Sulpit. Ascens. & Micyll.
 edunt *solventem* i. e. extendentem membra, ut
 mortui solent.

607 SUCCESSOR DOMITI] i. *Succentor* i. e. fau-
 tor; vel *Successor*. *Ἐπρωϊκός* dictum est, qui spe-
 rasti mihi succedere. vel *succensor* legitur, quia eum
 instigabat ad bellum (*eadem arma succendebat ad*
bella civilia Voss. sec.) Ecce enim sine te dimica-
 tur. SCHOL. *Successor*. Quia successurum se
 Caesari in bellum Gallicum speraverat. GROTIUS.
 Sic bene reliqui etiam exponunt interpretes. Res
 patet ex Suetonio c. 34. in vit. Jul. L. Domitio,

qui per tumultum *successor* (*διὰδοχος* Appiano) no-
 minatus. Quare *successor* putem cum viris summis
 etiam esse à Lucani manu; *succensorem* vero vel
succentorem, ut est in optimo Vossiano, pro in-
 stigatore, & secunda quasi belli tuba esse docti cu-
 juldam Grammatici inventum. Licet multis Vof-
 siani primi, ut integerrimi Cod. lectionem defen-
 dere conatus sit N. Heinsius Epist. ad Gronov.
 ccclxxii. & ccclxxv. Coactus enim est ipse quo-
 que manus victas Gronovio dare, quem vide Ep.
 ccclxxiii. *succensor* tamen est in tribus Pulm. uno
 Berlm. Voss. trib. & Hulst. Edd. Ven. & Taberii.
Accensor Voss. unus pro var. lect. Marp. & Hort.
 Margo. At vero *succensor* Latina non est vox; uti
 nec *succentor*, nisi Latinitatis depravatae. Vocem
accensor tribuunt etiam quidam Valer. Max. L. v.
 c. 7. *Non accensor gloriae pompae, sed auctor ex-*
stitit. vulgo *accessor*. ubi vide Eruditorum notas.
 Glossae *accensor* *ἐπιπρωϊκός*, *ἐπρωϊκός*, *βύλαρχος*.
 Voss. secundus longe aliam dat lectionem sc. *suc-*
censos gladios. i. e. instigata à te Pompeji arma.
 Sed ut dixi, *successor* non temere loco est moven-
 dum, quod cum aliis retinent optimi Regius prim.
 & Wittian.

608 SUFFECIT] Sive, satis fuit, sive duravit:
 ut Virgil. *nec sufficit umbo*. SCHOL.

611 DUBIUM FATI] Sensus hic est. Non te jam
 victorem adspiciens minor; sed adhuc in exitu
 dubio constitutum, & Pompejo adhuc minorem.
 SCHOL. *Clusae* nimis favet Lucanus. Vide
 Caes. B. Civ. ii. 99.

612 STYGIAS] Al. *patrias*. i. ubi sunt parentes.
 SCHOL. *Voss. sec.* male. vehementer autem opta-
 bant *liberi* mori heroës. Vide Drak. ad Sil. ii. 367.

- - - *liberque Acheronta videbo*.

C c c c 2

614

- Spiritus in vocem, morientiaque ora resolvit.
 610 Non te funesta scelerum mercede potitum,
 Sed dubium fati, Caesar, generoque minorem
 Adspiciens, Stygias, Magno duce, liber ad umbras,
 Et securus eo: ^a te saevo Marte subactum,
 Pompejoque graves poenas, nobisque daturum,
 615 ^b Cum ^c moriar, ^d sperare licet. non plura ^e locutum

Vita fu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a saevo te B. I. ^b dum B. I. V. sec. pro var lect. ^c morior P. 3. R. 2. W. V. I. H. & Edd. qdd. quum sperare l., morior. Ed. Steph. ^d spectare V. I. ^e locuto R. I. locuti A.

614 POMPEJOQUE GRAVES P.] Pompejoque duci est in uno Berfm. Voss. pr. sec. & Oxon. primo. Videtur aliud quid latere. Voss. quint. non habet que.

616 OCULOS PRESSERE TENEBRAE] Minime damno hanc lectionem multis MSS. comprobata: quam bonam scio, & elegantem. Ovid. L. III. Ar. Am. 648.

Vittaque Lethaea lumina nocte premant.
 & saepius poetae. Similia vide ad Lib. VI, 237. VII, 56.

- - - vultusque prementem
 Canitie.

Monendum tamen in uno Pu'm. & Berfm. esse *rexere*. in VV. LL. Steph. quatuor Pulm. duobus Berfm. & septem meis, in quibus Voss. pr. ac Edd. Ven. Brix. Med. & Hort. Marg., scribi *vertere*. Forſan hae voces glossae sunt verioris *mergere*. Virgil. VI. Aen. 267.

Pandere res alta terra & caligineertas.
 Ovid. L. X. Metam. 498.

Merſisque ſuos in cortice vultus.

Multus autem in hoc verbo est noster, ut saepius jam vidimus. *Merſa formidine*. VI. 284. *Mergere caput* pro, inclinare, VI. 163. ubi vide, & propius ad rem Valer. Flacc. L. VIII, 65.

- - - an lumina ſomno
 Mergitur.

ubi nihil eſſe mutandum docet Cel. Burmann.

517 PUDET] Hoc ex persona ſua poeta dicit; quod ſe pudeat exſequi univerſa, quae geſta ſunt, cum ſint tantum crudelia. SCHOL.

520 VITALIA CALCET] Ut L. V, 219.

- - - ſolumque ſuo cum lumine calcas.
 & Ovid. XII. Metam. 390.

Tractaque calcavis, calcataque (viſcera) rupit.
 Sed ultra fidem, ut bene monet Cel. Burm. ad

Valer. Flacc. L. VI, 555.

Sanguinis ille globos, effuſaque viſcera geſtat.

621 ORE QUIS ADVERſO, DEMIſſO FAUCIBUS ENSE, EXPULERIT MORIENS ANIMAM] Interpretes ſecurè haec exponunt de Craſſino, qui gladio in os adverſum conjeſto occiſus eſt, reſerentibus Plutarcho in Caef. V. Caefare L. III. B. Civ. c. 99. Flor. L. IV. c. 2. aliſque. Sed *expellere animam* non notat mori, occidi: ſed occidere, ut latius infra dicemus. Quare, ſi haec verba ſana ſunt; ita erunt capienda: ac ſi moriens Caefarianus, enſe in ipſius os adaſto, expulerit tamen animam alicui Pompejano: foretque ad imitationem Virgilii L. IX. Aen. 441.

- - - inſtas non ſecius ac rotat enſem
 Fulmineum, donec Ruſili clamantis in ore
 Condidit adverſo, & moriens animam abſtulit hoſti.

Verum videtur tunc aliquid addi debuiffe: praeterea loquitur à verſu 619. uſque ad VI. 626. de occiſis, & tum deinum de occiſoribus. Unde olim credebam, invitis licet MSS. ſcribendum eſſe *exſpulerit*: quae conjeſtura etiam in mentem venerat Doct. Waddelo. Nam *expellis*, ut dixi, animam vulnerans, *exſpuit* vulneratus: ut invictis exemplis docent viri docti ad Valer. Flacc. loco mox adducendo. Crebro etiam hae voces permutatae ſunt. Sed videamus nunc, an non ſoedius hic locus à librariis ſit habitus. MSS. Voſſiani prim. ſec. & tert. Regius prim. Wittian. praetantiſſimi omnes Codd., habent *demiſſum faucibus enſem*. nec aliter Variac LL. Stephani, & Editio Veneta. *demiſſam* etiam unus Berfm. & alter *in faucibus* cum Voſſ. uno. Praeterea pro *animam* Voſſian. ſec. & Wittian. *anima*. Voſſian. tert. *animae*. Pro *ictu*, *ictus* Berfm. unus, Voſſ. ſec. quart. & quint. cum Bouhieriano. Quare ad fidem Miſtorum, donec certius quid reperiatur, exhibui.

Ore quis adverſo demiſſum faucibus enſem
 Expulerit moriens anima; quis corruat ictu. (vel ictus.)
 Hoc

Vita fugit, densaeque oculos pressere tenebrae.
 Inpendisse pudet lacrimas in funere mundi
 Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
 Quacreret, letiferum^b per cuius^c viscera^d vulnus
 620 Exierit; ^e quis fusa^f solo vitalia calcet;
 Ore quis adverso, ^g demissum faucibus enssem
 Expulerit moriens^h animam; quisⁱ corruat ictu;

Quis

VARIAE LECTIOES.

^a moribus Ed. Brix. ^b malim cuius per. ^c vulnera B. i. ^d ferrum B. i. V. i. M. quod glossa est *vulnere* ^e per H. ^f loco Ed. Rom. Parm. ^g demisso ense vulgo. ^h animam vulgo. ⁱ corruit B. 2. A.

Hoc sensu. Quis moriens enssem ore adverso demissum expulerit ex faucibus per animam sive sanguinem, cuius egredientis vi sit eiectionis. anima ergo est causae ablativus. Solent autem plures diverso sensu ablativi jungi. Vide ad L. II, 213. Atque ita recte anima, seu sanguis, vel ipse homo per illam potest dici *expellere enssem*. Sic MSS. & Edd. ante Aldum apud Valer. Flacc. L. III, 107.

*compressaque mandens
 Aequora purpuream singulis expulit hastam.*

De cruore passim. supra L. III, 585.

*Donec utrasque simul largus cruor expulit hastas,
 Divisitque animam.*

Ovid. L. XII. Metam. 392.

*Qua patuit ferro, letalem condidit enssem,
 Nec valuerat manus infixum educere telum.
 Expulit ipse cruor.*

Seneca. Oed. 1041.

Ferrumque secum nimius eiecit cruor.

Anima ergo erit. ut apud Virgilium.

Purpuream vomis ille animam.

& passim. Scholiastes etiam sive glossator *enssem* legit in accusativo, exponens *dimissum* i. *eiectionem*, ut habent MSS. mei quinque, vel *dimisso*. V. L. III, 636. Sed malim ego *demissum* ore jungere. *demissus* igitur est conditus, coniectus, adactus. Seneca L. I. de Ira c. 15. *Atorbidis pecoribus ferrum demittimus*. Adde Coni. ad Marc. c. 22. Valer. Maxim. L. IX. c. 9. §. 2. *Jugulo suo gladium capulo tenus demisit*. ubi eadem est varietas. Statius Lib. VII. Theb. 714. *Cuspide demissa*. &c. Male itaque Ill. Heinsius *dimissare* praefert in Ovid. Ep. Her. XIV, 5.

Quod manus extimuit jugulo demittere ferrum.

plura ad L. VI, 125. Nec obijciat mihi quis, fieri vix posse, ut aliquis suo cruore expellat ensem,

cum tamdiu non infixus vulnere maneat, sed statim ab ea manu, quae inflixit vulnus, retrahatur, & repetatur. Fateor id quoque: sed nemo nescit, Lucanum plurima tam absurda operi suo inmiscuisse, ut vel legenti varia mortis, vulnerumque genera, quae Lib. III. in navali pugna, & Lib. IX. de serpentium morfu enumerat, patebit. Attamen, mi Lector, si haec non placeant, en tibi varias conjecturas: unde quae placet eligere, vel similes effingere possis. Simplicissima omnium esset, & quae notaret, statem ore adverso emisisse animam, cum ens in fauces esset demissus, illa

*Ore quis adverso, demisso faucibus ense,
 Exspuerit moriens animam; quis corruat ictus.*

vel

*Ore quis adverso demissum faucibus enssem,
 Exspueritque animam; moriens quis c. ictu.*

vel

Expulerit vel Exspuerit moriens; animae quis corruat ictu.

Ictu animae i. cordis vulnere, ut dixi esse in duobus MSS. in Witt. pro var. lect. *uno ictu*. vel per Graecism. *animam q. c. ictus*. vel

*Ore quis, adversus demissum faucibus enssem,
 Exspuerit moriens animam.*

i. e. *ensi demisso*, & *excepto faucibus*, ut loquitur L. VI, 239, obviam venientem. Plures conjecturae proponi possent; sed haec sufficient. Ad alia properandi tempus est. Hoc tamen obiter addendum; quod vehementer me offendit versus, ut erat in vulgato, ex suis constans ablativis; nec facile, credo, alicui placebit.

623 CADUNT] Msc. duo cadant; probe. BERSMANN. Cadant etiam Hult. sed vulgatum est rectius.

623 QUIS STETERIT, DUM MEMBRA CADUNT] Dum pars corruit, quae vultus acceperat. SCHOL.

- Quis^b steterit, dum membra cadunt; ^c qui^d pectore tela
^e Transmittant, aut quos campis ^f adfixerit hasta;
 625 Quis cruor emissus ^g perruperit aëra venis,
 Inque hostis cadat arma sui: quis pectora fratris
 Caedat, ^h &, ut ⁱ notum possit spoliare cadaver,
 Abscisum longe mittat caput; ora parentis
 Quis laceret, nimiaque probet spectantibus ira,
 630 Quem jugulat, non esse patrem. mors nulla querela
 Digna sua est, ^k nullosque hominum lugere vacamus.
 Non istas habuit ^l pugnae Pharsalia partes,

Quas

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a qui P. 2. V. 3. Bouh. Marp. ^b steterat Marp. ^c quis MSS. & Edd. qdd. ^d vulgo pectora telis. ^e transmittat vel MSS. & Edd. qdd. ^f adfixerit B. I. ^g perruperit V. I. ^h ne & H. ⁱ nudum R. pr. ^k nullos B. I. ^l pars. Ph. pugnae A.

623 QUIS PECTORE TELA TRANSMITTAT, VEL]
 i. e. habeat pectora perforata telo s. a tergo inmisso,
 aut ut Sulpit. legit quis transmittat tela pectore i. e.
 per pectus suum. ASCENS. Quis pectora tela
 transm. vel. qui pect. tel. transmittant Mscr. duo.
 Modius (Nov. Ant. LL. Ep. xxiv.) ita legendum
 arbitratur quis pectore tela Transmittet. probe. BERS-
 MANN. Qui pectora telis transmittant, aut. MSS.

- - - quis pectore tela
 Transmittat.

GROT. Ed. sec. Solus Grotius edidit pectora te-
 lis, ut est in Var. LL. Steph. & Micyllus pectora
 telo. Videlicet quia cum Hortensio intelligebant
 hoc de percussoribus, qui telo pectus trajiciunt;
 cum adhuc sermo sit de tali, qui telo perforatus
 interemptus sit: quod secundis curis sensisse vide-
 tur vir magnus. Sine sensu Ed. Ven. & Bersman-
 ni, ac Hort. Marg. pectora tela. MSS. & Edd. ce-
 teri. quis pectore tela transmittat vel. sive, ut est
 in plurimis, & reposui qui pectore tela transmittant,
 aut. pectore tela transmittere est transitum telis dare
 per pectus suum, ita ut libera exeant. Scholiastes
 dicit. ut ait alibi, superest telo post vulnera cursus.
 Eodem modo Lib. 111, 66c.

Deiectum in pelagus, perfoſſo pectore, corpus
 Vulneribus transmiſiſt aquas.

Silius Ital. L. 11, 118.

- - - calamumque volantem,
 Dum clamat, paulo excipiens transiſit hiaſu,
 Et primas ferrum à tergo videre ſorores.

Sic ergo ſat bene ſe habet Miſtorum lectio: putem
 tamen, aliquid magis reconditum à Lucano reli-
 ctum eſſe, & quod variationi anſam dederit,
 nempe

- - - quis pectora tela
 Transmittant.

quis pro quibus ſeu per quorum pectora tela trans-
 eant. Nam ipſa miſſilia transmiſſere aliquid dicun-
 tur. Ovidius L. xv. Metam. 749.

- - - quantum Balearica torſo
 Funda poteſt plumbo medi transmiſſere coeli.
 Prudent Pſychom. 680.

Rara tamen chalybem tenui transmiſſere puncto
 Commiſſura dediſt.

Seneca de Brevitate v. c. 10. per quaſſos ſoratosque
 animos transmiſſitur. Immo eodem modo Silius
 L. xv, 519.

Obvia nudatum transiſſit lancea pectus.
 transmiſſunt aëra terras Sidonio Apoll. Carm. xxii,
 119. praeterea in Ed. Ven. exaratum eſt Transmu-
 tant, quos aut c. unde opinor, totum locum ſic
 conſtituendum eſſe

- - - quis pectora tela
 Transmittant; quosnam campis adfixerit hasta.

Non tamen nego transmiſſere pectus telo, minus
 Latinum eſſe. Contrarium ſatis evincunt Senecae
 loca. Thyeſte. 1088.

- - - triſulco flammeam telo ſocem
 Per pectus hoc transmiſſe.

Herc. Oet. 1165.

- - - Nec ullus per meum ſtrides latius
 Transmiſſus enſis.

& Sili L. vii, 658.

- - - transiſſit cuspide pectus.

plures hujus verbi ſignificationes, his ſimiles vidi-
 mus ad L. 111. & alibi.

- Quas aliae clades: illuc per fata virorum,
 Per populos hic Roma perit: quod militis illuc,
 635 Mors hic gentis erat: sanguis ^a ibi fluxit Achaeus,
 Ponticus, Assyrius: cunctos haerere cruores
 Romanus, campisque vetat consistere torrens:
 Majus ab hac acie, quam quod sua ^b secula ferrent,
 Vulnus habent populi: plus est quam vita, salusque,
 640 Quod perit: in ^c totum mundi ^d prosternimur aevum.
^e Vincimur ^f his gladiis omnis, quae ^g serviet, aetas.
 Proxima quid suboles, aut quid meruere nepotes

In ^a re-

VARIAE LECTIOES.

^a ubi P. 3. B. 2. V. 3. W. non male. hic A. tibi P. 1. ibi f. B. 1. b seclera V. 1. c toto aevum VV. LL. Steph. P. 2. B. 2. V. 1. d prosternitur VV. LL. Steph. B. 1. V. 1. e vulgo vincitur. f hic R. 1. Edd. qdd. g serviat B. 1. V. 2. W. H. M.

625 EMISSUS VENIS] Si quid, certe hoc languidum est: *emissis* habent Berlm. duo, Voss. pr. sec. tert. Reg. prim. & Oxon. pr. cum Ed. Veneta. Rectius scripsisset auctor, ut scripsit forsitan, *Incisis*. L. 111, 621. de sanguine

- - - *ruptis cadis undique venis.*
 Eleganter Ovidius L. IV. Metam. 122.

- - - *crux emicat alto*
Non aliter quam cum visitato fistula plumbo
Scinditur, & tenues stridente foramine longe
Ejaculatur aquas; & ictibus aëra rumpit.

Dein *abscisum* dedi rursus cum MSS. optimis magno numero, & Edd. primis. Vulgo *abscissum*. Grot. *Abcissum*. V. ad L. 111, 33. & saepe.

628 ABSCISUM] Ideo abiecit caput; ut non sit tale crimen, si nesciatur, an fratris sit; cum hoc spoliatur: & ideo longe mittit, ne de proximo, cuius fuerit, appareat. SCHOL.

630 NON ESSE P.] Acute dictum est. Nam licet pater sit, quem occidit, persuadet tamen, patrem non esse; dum illum tam crudeliter occidit. IDEM.

630 QUERELA DIGNA] Acerbiore fuerunt mortes, quam querelae harum acerbitates possint lugere. IDEM.

631 VACAMUS] i. e. digne aliquem lugere non possumus. IDEM.

632 PARTES] Majores, inquit, sunt in Pharsalia pugnae partes, quam in aliis provinciis: nam alibi singuli milites occiduntur, hic populi prostrati sunt. IDEM.

633 QUAM ALIAE] Servius Honoratus, in octavo (VII, 717.) Aeneidos, non multis foliis a fine, ad illud Vergilii,

- - - *Quosque secans insansum*
Allia nomen.

putavit *Allia* fluvii nomen hoc in loco Lucani per simplex *L. Aliae* dici: cum *aliae* hoc loco sit adjectivum ad substantivum, *clades*; non proprium. GLAREAN. V. ad vs. 409. Merito hinc reprehenditur Servius à Beroaldo p. 276. T. 1. Thef. Critici.

635 ACHAEUS] Gens ab Achaia. SCHOL.

636 CUNCTOS HAERERE CRUORES] Hoc dicit; illarum gentium sanguinem vetabat in campis stare sanguis amplior, qui eum impellens faciebat in morem fluminis inundare (*habundare* Voss. sec.) IDEM.

638 AB HAC ACIE &c.] i. e. Caesaris ab exercitu majora ceperunt populi, quam quanta eis inferre potuerunt ea secula, quibus iidem populi esse coeperunt. Hoc est plures uno die perierunt, quam omnibus seculis. IDEM. Voss. sec. Male. Recte exponunt alii; major clades ab hoc proelio inflata est populis, quam ferre poterant illa tempora, quippe cum populi superioribus bellis essent exhausti.

639 PLUS EST QUAM VITA] Quia plures de omnibus periere, quam remanserant. SCHOL. Quia non solum pro illo tempore victi sunt, sed in perpetuum, ut semper servire cogantur posteris. nam male in aliis est *toto aevum*.

641 VINCITUR] In perpetuum enim aevum prosternimur; quia, his victis, omnes nos posteri sumus servituri; & ita erit, ac si superati simus. SCHOL.

641 VINCITUR] Msc. *vincimus*, male. BERSM. Insunt tamen in illa scriptura verae lectionis vestigia: scribendum enim *vincimur*, ut versu praeced.

pro-

- In 'regnum nasci? pavidi^b num gessimus arma?
 Teximus aut jugulos? alieni poena timoris
 645 In nostra cervice sedet. post proelia natis
 Si dominum, Fortuna, dabas, & bella dedisses.
 Jam Magnus transisse Deos, Romanaque fata,
 Senferat infelix, tota vix clade coactus,
 Fortunam damnare suam. stetit aggere campi
 650 Eminus, unde^c omnes sparsas per Thessala rura
 Adspiceret clades, quae bello obstante latebant.
 Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,

Ac se

V A R I A E L E C T I O N E S.

a regno B. I. b non B. I. H. A. c omnis R. pr. V. sec.

prosterminur, (quod in aliis etiam abierat in prosterminur.) eleganti locutione. Sic Libro hoc vs. 363.

*Quidquid signiferi compressum limite coeli
 Sub Noton & Boream hominum sumus.*

Seneca Oedipo 17.

*Stirpis invictae genus interimus, &
 Labimur saevo rapiente sato.*

983.

*Quidquid patimur mortale genus,
 Quidquid facimus, venit ex alto.*

Plura exempla vide apud viros, Poëticorum leporum peritissimos, N. Heinsium, & Burm. ad Ovidii L. v. Metam. 343.

Cereris sumus omnia manus.

Immo lactabundus deinde curas secundas Heinsii inspiciens deprehendi vincimur ab illo in quibusdam codicibus manu exaratis inventum esse, & sic ipsum legere ad Ovid. Metam. ix, 425. ubi omnino est consulendus. praeterea Scholiastes suis verbis satis declarat, non aliter se legisse: quare auctori suam elegantiam reddidi.

643 PAVIDI NUM G.] Sensus est. Ita servimus, quali pavide arma gessimus, aut texissemus jugulos, occultantes nos sub armis, aut fuga, sicut hic, qui in bello victi sunt. Ergo non debuimus nasci, quia pro poena alieni timoris servimus, aut hoc debuisses concedere, Fortuna, ut bellum potuissemus facere. SCHOL.

643 PAVIDI] Quat. Pulm. & plerique mei pavide, ut reperiit Grotius, & eum sequentes. Sed pavidi cum ceteris Edd. retinent Bersm. MSS. Wytian. Voss. sec. & quinque, vel sex alii. Amare poetas magis adjectiva, quam adverbia, notum est. quapropter pavidi praefero.

645 POST PROELIA NATIS] i. e. qui post bella nascimur. Nam cum alii oppressi sint, etiam cervices nostrae jugum accipient servitutis. SCHOL.

647 TRANSIRE] Ad Caesarem. Alii transisse. IDEM. Voss. sec. Msc. traxisse, vitiose. A se recepsisse ad Caesarem. BERSM.

648 TOTA VIX CLADE COACTUS] Vix potuit de nota felicitate diffidere. SCHOL. MSS. duo Bersm. Voss. pr. sec. quart. Amst. & alii cum Edd. quibusd. vix tota. Sed vulgatam praetero caesuram, licet ex innumeris exemplis sibi invicem contrariis pateat, incertissimum esse, quid auctor ipse maluerit. Rectius statuimus, cum numeros suos in his variasse. Hic autem vix referendum ad coactus. Aegre cogebatur Pompejus codere, & fortunam veterem damnare. Vix tanta variae LL. Steph. Oxon. pr. & Pulm. unus. quod non nemini placet. tota clades, ut totae ruinae L. vi, 170. & alibi, ni fallor.

651 ADSPICERET] Non enim adparebat, quantus militum numerus occidisset; cum adhuc dimicaret exercitus. Ideo ergo conceudit aggerem, ut videre posset, quot perierint. SCHOL.

653 AC SE TAM M. P. SANGUINE] Nam exercitus est corpus Imperatoris, ut ait Virgilius.

- - - toto certatum est corpore regni.

IDEM. V. supra.

654 SICUT MOS EST MISERIS] Nec cum delectabat, quod miseros delectare consuevit (solet Voss. pr.) ut cum his cuncta pereant (moriantur Voss. sec.) IDEM.

654 TRAHERE OMNIA SECUM] Silius L. viii, 335.

- - - trahit omnia secum,
 Et metuit demens, alio ne Consule Roma
 Concidas.

L. x.

- Ac se tam multo pereuntem sanguine vidit.
 a Nec, b sicut mos est miseris, trahere omnia secum
 655 Mersa juvat, gentesque suae miscere ruinae.
 Ut Latiae c post se vivat pars maxima turbae,
 Sustinuit dignos d etiam nunc credere votis
 Coelicolas, e vovitque sui solatia casus:
 Parcite, ait, Superi, cunctas prosternere gentes:
 660 Stante potest mundo, Romaque superstite, Magnus
 f Esse miser. si plura g juvant h mea vulnera, conjux
 i Est mihi, sunt nati; k dedimus l tot pignora fati.

Civiline

VARIARUM LECTIONUM.

a ne W. b veluti M. c viv. p. se. B. I. d etiamnum R. pr. & jam n. Edd. qdd. e vulgo voluitque. f ense V. I. g juvat V. I. h me A. i & Marp. k didimus V. I. l post Ed. Ven.

L. X. 51.

Sin secus, Ausoniam tecum trahis.

655 MERSA] i. perdita L. I, 158.

Quas populos semper mersere potentes.

VIII, 509.

Reges, quorum omnia merfis.

Haec adduco, quia defendere possunt Ovidii locum ab N. Heinssii mutatione *moesta* L. III, II, 38. de sua Fortuna.

Te tamen est uno judice mersa parum.

Miseri posset confirmare Sabellici conjecturam L. III, 290. de Fortuna,

- - tot immensae comites mixtura ruinae.

Sed vel sic *missura* illic praefero. Claudian. L. II. in Ruf. haec imitatur vl. 18.

Insentesque meae populos miscere ruinae?

Everso juvat orbe mori. solatia leso

Exilium commune dabis.

657 SUSTINUIT] Passus est, inquit, deos dignos etiam nunc suis votis committere: hoc est, cum jam contra eum essent dii, dignos habuit, quos suis committeret votis. SCHOL. Malo simpliciter exponere *dignos votis credere*, pro existimare eos esse dignos, quibus *vota* faciat.

658 VOLVITQUE SUI SOLATIA CASUS] i. e. in pectore versavit, secum perpendit, quae sint casus sui solatia. Nam licet noster, & alii soleant addere *secum, sacius, in pectore*, vel similia, non raro tamen simpliciter quoque occurrit. Sic apud Virgil. L. I. Aen. 309.

At pius Aeneas per noctem plurima volvens.

Livius Lib. VI, 28. *Has inanum rerum inanes ipsas*

volvantes cogitationes. & uti hic, sic post verbum *volvis* sequuntur verba Pompeji L. VIII, 621.

- - - *atque haec in pectore volvis.*

Secula Romanae &c.

Rectius vero pro *ait* tum legeremus hic *jam* cum uno Berfm., meo, & Ed. Veneta; quod valet idem ac *tandem*. vl. 370.

- - *parcendum ferro, manibusque suorum*

Jam ratus.

Virgil. L. VI. Aen. 69.

Vos quoque Pergamae jam fas est parcere genti.

& passim. plura dat Doct. Broukhuf. ad Tibull. L. II, 5, 79.

- - - *Sed tu jam mitis Apollo.*

Verum aliam lectionem exhibent optimi libri, & vetustissimi, Regius pr. Voss. pr. & Witten. *vovisque*. In Voss. pr. additur haec glossa *vovis* i. optavit, vel *novis*, vel *volvis*. Atque ita olim jam ediderunt Sulpit. Aicenf. & Micylus i. e. *Optavit, & à superis precatus est salutem reliquorum, quae erat ei solatio maximo in tanta ruina*. Vel, ut ait Scholiaf. *Optavit solatia, quae ei essent, si solus occumberet*. Quam non dubito veram esse Lucani manum. Pompejus, ut Romanus pro patria se devovet, & à Dis precatur, ut in se, & suam domum vertant mala, quae in Romanos decreverint. Ansam mutandi dedit praecedens vox *votis*. Vide ad L. III, 127.

Saeva Tribuniziae voverunt proelia diras.

Deest hic versus in Amstel. Cod.

662 PIGNORA] In quae saeviant, si meo sanguine delectantur. SCHOL.

664 EXIGUAE &c.] Per interrogationem pronuntiandum, ac si diceret. Parum ne est, me
 D d d d cum

- Civiline parum est bello, si meque, meosque
 Obruat? exiguae clades sumus, orbe remoto?
 665 Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
 Jam nihil est, Fortuna, meum. sic ^a fatur; & arma,
 Signaque, & adflictas omni jam parte catervas
 Circuit, & revocat matura in fata ruentes,
 Seque negat tanti. ^b nec deerat robur in enses
 670 Ire duci, juguloque pati, vel pectore ^c letum:
^d Sed timuit, ^e strato, miles ne, corpore Magni,
 Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis:
 Caesaris aut oculis ^f voluit subducere mortem.
 Nequidquam. infelix socero, spectare volenti,
 675 Praestandum ^g est ubicumque caput. ^h sed tu ⁱ quoque, conjux,
 Causa fugae, vultusque ^k tui: fatisque ^l negatum,
 Te prae-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *fatus* R. 1. Edd. Sulp. Asc. Vers. Mic. Hort. &c. male. ^b *non* O. ^c *ferrum* Marp. ^d *id* ut VV. L. L. Steph. P. 1. B. 1. *aut* V. 1. ^e *mil.* B. 1. ^f *valuit* Ed. Ven. ^g *deest* in V. 1. ^h *seu* Edd. Sulp. Asc. Vers. Par. Mic. Hort. ⁱ *modo* B. 1. ^k *tuis* V. 1. ^l *probatum* vulgo. *prob. est* Edd. Sulp. Asc. Vers. Par. Mic. Gryph. Hort. *neg. est* B. 1.

eum stirpe procumbere, si orbis removeatur exitum? SCHOL.

664 OBRUAT] Variant hic in tempore, & modo libri. Ante Grotium vulgo erat *obruet*, vel *obruit*, quod est in MSS. plerisque. *Obruus* habet unus Pulm. cum Edd. Sulpit. Ascens. Paris. & Hortens. non male. ut hic jam incipiat Apostrophe ad Fortunam.

666 MEUM] Facta enim sunt cuncta victoris, sc. Caesaris. SCHOL.

667 OMNI JAM PARTE] In Regio primo, & Voss. primo *omni jam morte* cum hac glossa *genere mortis*, superscriptum tamen est *parte. morte* etiam Edd. Rom. & Parm. Nihil hic temere muto. Vulgatum *fatis* se defendit.

668 REVOCAT] Ut hoc diceret: Non sum ego tantus, ut pro me omnes perire debeatis. *Matura* accelerata ruere volentes. SCHOL.

669 TANTI] Sc. pretii esse, ut pro se omnes mori debeant. IDEM.

671 TIMUIT] Causas fugae, ne segnis videretur esse Pompejus, duas posuit. Tertiā addidit uxorem. IDEM.

674 NEQUIDQUAM] *Nequiquam* Voss. pr. sec. Wittian. & Pulm. un. Vide ad L. 11, 491. & ubique viros doctos. Ed. qdd. *nequicquam*.

675 PRAESTANDUM] Ut sit major invidia, si ipso praesente moriaris. SCHOL.

676 FATISQUE NEGATUM] Fuit ergo & hoc Magno causa fugae, quod mori te praesente cupiebat; quod quidem negabatur à fatis. SCHOL.

676 FATISQUE PROBATUM EST] Aldus legit *fatisque negatum*. Quod non placet; quia dictum est ex persona poetae scientis, praesente Cornelia postea occidendum; quod non esset futurum, si *fatis* negatum. VERSELL. In *fatis* est, te in conspectu conjugis mori. Msc. duo *negatum*, & totidem *negatum est*. BERSM. Miror MSS. omnes habere *fatisque negatum*. Forte scripserit Lucanus *rogatum*, ut allusio sit ad legum rogationes. GROTIUS. Ed. sec. *Fatisque negatum*. Hoc constanter retinent MSS. omnes, & Editiones ante Sulpit. nisi quod in Voss. tert. a m. pr. sit *negatis*. Omnibonus ait; *fata noluerunt, quod absente Cornelia Pompejus moreretur*. In Voss. qua to pro glossa est: subintellige, *nisi*. Melius, quod videtur etiam voluisse Scholiastes, explicaremus. Fugit Pompejus; quia à fatis ei negatum est hic in Pharsalia mori, te praesente; nam remota erat in Lesbos. & forsā scribendum *fatisque negatum hic*. quamquam non multum placet. An *remotum* vel tale quid? Ut de nentibus Parcis loquatur. Nam *Fata* pro Parcis saepe ponunt. Vide Ill. Spanhem. de praest. num. p. 838. Ed. in qto. J. Sponium Recherche des Antiq. de Lyon.

678 TELA] Ne se à tergo aliquis vulneraret. SCHOL.

678

- Te praesente, mori. ^a Tunc Magnum concitus aufert
 A bello sonipes, ^b non tergo tela paventem,
 Ingentesque animos extrema in fata ferentem.
 680 Non gemitus, ^c non fletus erat, salvaque ^d verendus
 Majestate dolor, qualem ^e te, Magne, decebat
 Romanis praestare malis. non inpare vultu
 Adspicis Emathiam; nec te vidēre superbum
 Prospera bellorum, nec fractum adversa videbunt.
 685 ^f Quamque fuit laeto per tres infida triumphos,
 Tam misero Fortuna minor. jam, pondere fati
 Deposito, securus abis: ^g nunc tempora laeta
 Respexisse vacat: spes numquam implenda recessit:
 Quid fueris, nunc scire licet. fuge proelia dira,
 690 ^h Ac testare ⁱ Deos, nullum, qui ^k perstet in armis,

Jam ti-

VARIAE LECTIOES.

^a tum MSS. & Edd qdd. ^b tergo non H. ^c nec B 1. ^d verenda A. ^e sed R. pr. ^f quodque A.
^g jam V. 2. ^h attestare B. 1. ⁱ Deum W. pro var. lect. ^k perstat MSS. & Edd. qdd. praestes P. 2. V. 1.
 M. Edd. Rom. Ven. male. V. ad L. 14, 30.

678 NON PAVENTEM] Haec satis male conveniunt cum iis, quae leguntur L. VIII, 5. &c.

- - - - - pavet ille fragorem
Motorum ventis nemorum corniumque suorum:
Qui post terga venit, trepidum laterique timentem
Exanimat.

V. Ang. Decembrius VI. de Polit. Liter. p. 495. BROUKH.

681 MAJESTATE SALVA] Quia facies in adversis velut in prosperis inmutata fuit. SCHOL.

684 FRACTUM] Ed. Ven. *stratum* perperam. VIII, 344.

Dejectum satis, humilem, fractumque videbit.

685 LAETO] Mscr. *laetos* h. e. hilares, superbos. Sicut Fortuna infida fuit Pompejo rebus secundis; ita illo minor in adversis; cum de statu mentis non posset eum deicere. BERSM. *Laeto* rectum est, ut retinent MSS. mei omnes, & obponitur *misero*. V. Priscian. c. 1177.

685 INFIDA] Quippe quae nunc eum deseruit, & oppressit. SCHOL.

686 MISERO FORTUNA MINOR] Misero. i. e. Pompejo, minor fuit ipsa Fortuna i. e. in malis suis infra se habens Fortunam despiciebat, atque calcabat. IDEM.

686 PONDERE FATI DEPOSITO] Onus enim fati. i. bella civilia sustinebat, & imperium suum, quae omnia nunc depoluerat, ut ait Cicero. *Quod*

nimis magna procuratore liberatus modicis regni terminis uteretur. IDEM.

687 ABIS] Voss. sec. *abis*. Docta manus in margine libri sui mecum à doctiss., & humanissimo viro J. Melio communicati adscripserat *abi* non male. sed nec vulgatum mutandum.

688 NUMQUAM IMPLENDA] Laetis rebus continuis. *Recessit* i. sine spe esse coepisti, quae in te tanta erat, ut non potuisset impleri. Adeo multum sperabas. SCHOL.

689 QUID FUERIS, N. SCIRE L.] Nam quando in eadem potestate jam non es, nunc potes intelligere, quid fueris. IDEM.

691 JAM TIBI MORI] Hoc est. Jam non pro te sanguinem fundere, qui proelia reliquisti, *confestim* A. d. etc. Quemadmodum, inquit, in illis locis post mortem tuam bellum non tua voluntate commissum est, sic etiam nec (*jam non* Voss. sec.) in hoc loco tuum est, quod tanti, te fugiente, moriuntur. IDEM.

691 FLEBILIS AFRICA DAMNIS] Quae semper damna sua fletura sit. Et hic autem post mortem Pompeji dimicatum est. IDEM.

692 MUNDA NOCENS] Civitas Hispaniae. In hac civitate adversus Pompeji filium dimicatum est. IDEM.

692 PHARIOQUE A GURGITE CLADES] Tacet hic meorum Codd. Scholiaes. Interpretes capiunt de caede Ptolemaei. ut *clades à gurgite* sit
 Dd dd 2 cla-

Jam tibi, Magne, mori: ceu flebilis Africa damnis,
 Et ceu Munda nocens, Pharioque à gurgite clades,
 Sic & ^a Thessalicae post te pars ^b maxima pugnae.
 Non jam ^c Pompeji nomen populare per orbem,
 695 Nec studium belli: sed ^d par, quod semper habemus,
 Libertas, & Caesar ^e erunt: teque inde fugato,
^f Ostendet moriens, ^g sibi se pugnasse, Senatus.
 Nonne juvat, pulsum bellis cessisse, nec ^h istud
ⁱ Perspectasse nefas? spumantes caede catervas
 700 Respice, turbatos ^k incurfu sanguinis amnes;

Et focē

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Thessalias V. 2. vid. supra. ^b magna ruinae VV. LL. Steph. ^c Pompejus B. 1. acute. ^d quod p. M. ^e eris Bouh. V. 1. ^f ostendis VV. LL. Steph. P. 3. B. 3. V. 4. W. M. Edd. Ven. Sulp. ^g in f. A. ^h illud P. 1. Hort. M. ⁱ Prospektare vulgo. ^k in cursu Edd. qdd.

clades maris Aegyptiaci, de qua locutione vide ad Lib. viii, 343. vel in gurgite, ut est in meo codice. deest ^a in uno Berfm. Sed audiamus hic Doctiss. & Humaniss. Waddelum, verissime hunc locum corrigentem in litteris ad me datis. Ait ergo. Quenam est illa clades, quae Romanis accidit in Aegypto post Pompejum? Ridiculum videtur intelligere de ipsius Pompeji caede; quando poeta loquitur de illis, quorum mors imputari non debeat Pompejo. Nec accipi potest de Bello Alexandrino, quod non erat pars belli civilis. Apud Florum legimus de saevissima clade, quae accidit Varo in ipso ostio Oceani L. iv. c. 2. In reliquis calamitates enarrans, quae Pharsalicam pugnam insecutae sunt; nisi quod nullam mentionem facit cladis in Phario gurgite. (Verba Flori sunt. Quasi non esset usquam dimicatum; sic arma rursus & partes. Quantoque Africa supra Thessaliam, tanto Africam superabat Hispania &c. In ipso ostio Oceani Varus Didiusque legasi conflixerat. Sed acrius fuit cum ipso mari, quam inter se navibus bellum. siquidem voluit furor civium castigare Oceanus, utramque classē naufragio cecidit.) Verosimile igitur est, locum hunc Lucani ab Interpolatoribus, quibus non ita nota esset historia Vari, fuisse corruptum, & Varique mutatum esse in Pharioque. In quem etiam errorem eōs praecipue induxit locus auctoris huic non adeo dissimilis. L. vi, 306.

Non Uricae Libyae clades, Hispania Munda
 Fleffet, & infando pollutus sanguine Nilus
 Nobilius Phario gestasset rege cadaver.

Verum illic omnia sunt plana, & certa: Inter mala, quae dicit, praeveniri potuisse, si Pompejus victoria sua ulus fuisset in Caesarem, ponit

caedem nefandam Pompeji. quae tamen hic nullatenus locum habere potest. ubi poeta de iis claudibus loquitur, quae pugnam Pharsalicam secutae sunt, & acciderunt post Pompeji mortem, adeoque illi imputari nullo jure potuerunt. Haec ad me Vir doctiss. & ingeniosissimus. Verissime, ni fallor, clades Vari à gurgite sc. facta; ut injuria ab illo apud Terent. & similia; vel in gurgite: Varum enim Pompejanarum fuisse partium, patet ex historicis, & vel ex nostro Lib. iv.

693 SIC ET THESSALICAE POST TE P. M. PUGNAE] Post fugam tuam non ad te pertinebit. SCHOL. Qui post obitum tuum sub Bruto prosligati sunt. BERSM. Major pars cladis Thessalicae contigit absente jam Pompejo; ideoque illi non magis imputari potest, quam quae post mortem ipsius acciderunt. GROT. Recte haec interpretatur Grotius. Plerique cum Berfm. intelligunt de reliquis Pompejanarum partium alibi victis. Sensus ergo est. Testare, nullum tibi mori; nam, veluti partes in Africa, Munda, & Oceano non tibi perierunt, sed libertati; sic etiam pars maxima pugnae (turbas Voss. pr. Edd. Ascens. Mic. & Hortens.) Thessalicae perit post te, i. postquam abiisti, non tibi, sed libertati, & patriae.

693 TURBAE] Al. pugnae in duobus Vet. Codd. HORT.

695 PAR, LIBERTAS ET CAESAR] Ut contra Caesarem Libertas dimicet, non Pompejum. SCHOLIAST. Lib. vi, 191. Parque novum bellum atque virum.

699 PROSPECTARE] Variant scripti, & Editi. prospectasse Pulm unus, quatuor Berfm. & quinque mei cum Edd. Rom. Brix. & Med. perspektare Reg.

Et focieri miserere tui. quo pectore Romam
Intrabit, ^a factus campis felicior istis?
^b Quidquid in ignotis solus regionibus exsul,
Quidquid ^c sub Phario ^d positus ^e patiēre tyranno;
705 Crede Deis, longo fatorum crede favori:
Vincere, pejus erat. prohibe, lamenta sonare;
Flere ^f veta populos: ^g lacrimas, luctusque remitte.
^h Tam mala Pompeji, quam prospera mundus ⁱ adoret.
^k Adspice ^l securus, vultu non supplice, reges:
710 Adspice possedas urbes, donataque regna,

Aegy-

VARIAE LECTIONES.

^a camp. f. W. H. Hort. m. ^b Hi versus transponuntur in Voss. pr. ^c & a Phar. VV. LL. Steph. ^d passus Edd. Br. Med. ^e patiēre Edd. Ald. Col. Steph. Gryph. Pulm. Berlin. Maitt. ^f veter. B. i. ^g luctus lac. V. pr. ^h jam W. ⁱ adorat A. ^k deest hic versus in Ox. i. ^l securos R. pr. a m. pr.

Reg. prim. Ed. Pat. 1512. & Hort. m. sed *perspectasse* exhibent variae Lect. Steph. quatuor Pulm. omnes Vossiani, Witt. & Oxon. unus, ac Edd. Ven. Sulpit. Ascens. Micyll. & Hortens. Recte omnino, quare reposui. significat, ut ait Schol. alii-que *perspexisse*, sive usque ad finem *spectasse*. Sueton. in Aug. c. 98. *Infirmis intestinis, morbo variante, tamen & quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum perspectavit.* in Domit. c. 4. *Edidis navales pugnas, atque inter maximas imbres perspectavit.* Sic recte Torrent. vulgo quoque *prospectavit*. Alii vulgo distinguunt *neas*, sp. c. *catervas*: respice t. male. Nobiscum faciunt MSS. optimi.

699 SPUMANTES CAEDE CATERVAS] Intelligo catervas prostratorum, quorum sanguis in caede spumat, ut L. III, 365. De voce *catervae* hoc sensu vide ad L. II, 136. In meo Codice est *sumantes*. Solemni permutatione. Vide ad L. IX, 722. Drakenb. ad Sil. Ital. I, 126. II, 163. *Sanguine fumare locus* passim dicitur. Etiam de hominibus tam caesis, quam caedentibus. Vide auctores, qui laudantur ad Valer. Flacc. I, 816. II, 233.

It cruor in thalamis, & anhelu pectore fumans vulnera.

Stat. L. x. Theb. 738.

Laxat, agit turmas idem, atque in sanguine sumat.

Prudent. Psychom. 810.

Fumarat calido regum de sanguine dextra.

701 MISERERE] Quia vincit. SCHOL.

705 CREDE DEIS] Vel committe. i. commenda. IDEM. Perpetuus in te Deorum favor, fidem tibi faciat, e duobus malis id tibi evenisse,

quod erat minus. Minus malum est bello civili vinci, quam vincere. Ni ita esset, victorem te fecissent Dii, quos tibi bene velle dubitare non debes. GROT. Ego quoque Grotii, quam Scholiastae, & aliorum interpretationem sequi malo. Quidquid etiam mali posthac tibi contingat; crede tamen Deis, vincere fuisse pejus.

705 LONGO] Perquam diu floruit. Quasi haec ad favorem pertineant. SCHOL.

708 TAM MALA] Adversa, inquit, tua videntur, sicut prospera consueverunt. IDEM.

708 ADIRET] Micr. quatuor *adoret* h. e. veneretur Pompejum, tam in adversis, quam in rebus secundis. BERSM. *Adoret.* Ita non tantum habent illi, sed omnes omnino MSS. & Edd. quae saltem alicujus sunt pretii. Quod etiam sensus flagitat. Nec monerem; nisi Berlm. edidisset *adiret*: unde videtur vilem sane Lugdunensem Ed. apud Joan. Frellon. A. 1562. esse secutus: in ea enim sola *adiret* reperi.

710 POSSESSAS] Quas tu ante possederas. *Donata.* Dicit Pharnacen, cui Methridatis patris ejusdem donavit imperium, Ptolemaeum, & Jubam. SCHOL.

711 AEGYPTUM, LIBYANQUE; ET TERRAS ELIGE MORTE] Cave, ne construas. *elige Aegyptum* &c. ut vulgo fieri videtur. quare majorem distinctionem posui post *Libyanque*. donata regna sunt Aegyptos, & Libye; dein generaliter dicit, & terram, quam velis, elige, ut occumbas. Antea putabam, scribendum esse *Aegypton, Libyanque, & Caras elige morti*. Dubitabat enim Pompejus, an vellet ad Ptolemaeum, an ad Parthos, an vero ad Jubam se conferre. Hortaretur ergo Lucanus, ut vates cum, ne dubiter; sed magno animo, quem-

Dd dd 3

cum-

Aegyptum, Libyamque; & terras elige ^a morti.

Vidit, prima tuae testis, Larissa, ruinae,
Nobile, ^b nec victum fatis caput: omnibus ^c illa
Civibus effudit totas per moenia vires,

715 ^d Obvia ceu laeto: ^e promittunt munera flentes:
Pandunt templa, domos: socios ^f se cladibus optant.
Scilicet inmenso superest ^g ex nomine multum;
Teque minor solo, cunctas inpellere gentes
Rursus in arma potes, ^h rursusque in ⁱ fata ^k redire.

720 ^l Sed quid opus victo populis, aut urbibus, ^m inquit?
Victori ⁿ praestare fidem. Tu, Caesar, in alto
Caedis adhuc ^p cumulo patriae per viscera vadis:

At tibi

V A R I A E L E C T I O N E S .

^a mortis V. sec. ^b nunc M. ^c ulla O. r. ^d omnia V. sec. pro var. lect. ^e praemittunt vulgo. ^f de B. r. ^g de VV. L.L. Steph. ^h possit R. r. ⁱ rursus H. ^k bella B. r. ^l reserret P. r. ^m si Ed. Hort. ⁿ inquam O. pr. a m. pr. ^o praestare A. Edd. Hort. Bersm. vitiosa. ^p tumulo VV. L.L. Steph. P. r. B. r. V. r. H. O. r. M. Ed. Ven.

cumque ex his eligat, nec eos supplex adeat; cum perinde esset: quoniam videbantur, & Parthi & Juba eum, ut victum aequae occisuri fuisse, ac Ptolemaeus. De aliis regnis petendis non cogitasse Pompejum, patet ex Lib. viii, 277.

- - - vos pendite regna
Viribus, atque fide, Libyen, Parthosque, Pharonque.
Quaenam Romanis deceat succurrere rebus.

Adde Appian. L. ii. B. Civ. p. 786. Vellej. L. ii. c. 53. Flor. L. iv. 2. §. 51. aliosque. Carras autem nominasse maluisset auctor ob occisos illic Crassos, ut Lib. i, 105.

- - - miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carras.

Immo locus ille ab ea clade ita signari, ut Allia, Cannae, Pharsalia &c. solet. Flor. L. i, 11. Idem tunc Faesulae, quod Carras nuper. Sed nunc, ut dixi, nihil praeter distinctionem muto; & eundem praebet sensum, sed majore cum emphati. Vult ergo, ut cogitet de loco mortis; non de Marte, sive reparando proelio, quod cogitabat Pompejus.

712 VIDIT] Narrat iter Pompeji fugientis. Larissa civitas est Thesaliae, unde Achilles fuit. SCHOL.

713 ILLA] Larissa, quae ei obtulit auxilium totius civitatis. IDEM.

715 LAETO] Mser. lento. depravate BERSM.

715 PRAEMITTUNT] Sic quidem exhibent Edd. Rom. Ascens. Versell. Steph. Gryph. Mic. Hort.

Pulm. & post illas omnium deinceps editorum typi. Et favet vox *munera*. L. iii, 75.

Quam seriem rerum longa praemittere pompa.

Munera praefertimus Virgil. L. xi. Aen. 249. Intellexeret ergo Lucanus dona Larissaeorum per servos publicos, aliosve praelata, quae Pompejo obviam eunti proferrent. Verum tam Pulm. & Bersm. quam mei omnes MSS. cum Edd. Ven. Parm. Colin. &c. & Schol. *promittunt* habent. quod mutari nolim. Officia sua, & opes ei promittunt, seque illi in quavis re auxilium daturus spondent, ut proceres Mitylenei L. viii, 121.

Accipe templorum cultus, aurumque Deorum
Accipe; si terris, si puppibus ista juventus
Aptior est, tota, quantum valet, utere Lesbo.

718 TEQUE MINOR SOLO] Qui tantum te minor factus es, tamen major Caesare; si vis tantummodo, omnes potes cogere ad bella. SCHOLIAST.

719 IN FATA] Priora. Nam ait supra
- - - jam pondere fassi

Deposito securus abis.

IDEM.

720 INQUIT] Verba Pompeji. Tm. Verba poetar. *gemitus* sc. Larissaeorum. IDEM.

725 NUNC TIBI, MAONE F.] Aversione ad Pompejum absolvit hanc narrationem. Estque epiphonema ex favore oppidanorum collectum. Et qui foelix est beneficio Dei: Etenim, qui foelix est, & felicitate sua erigitur, nescit, se amari, maxi-

At tibi jam populos donat gener. ^a avehit inde
 Pompejum sonipes: gemitus, lacrimaeque sequuntur,
 725 ^b Plurimaque in saevos populi convicia divos.
 Nunc tibi vera fides quaesiti, Magne, favoris
 Contigit, ac fructus. ^c felix se nescit amari.
 Caesar, ut Hesperio vidit satis ^d arva natate
 Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum
 730 Jam ratus, ut viles animas, perituraque frustra
 Agmina permisit vitae. sed, castra fugatos
 Ne revocent, pellatque quies nocturna pavorem,
 Protinus hostili statuit succedere vallo;
 Dum fortuna ^e calet, ^f dum ^g conficit omnia terror;

735 Non

VARIAE LECTIOES.

^a *advehit* V. I. R. I. O. r. M. Edd. Ven. Br. Med. *at vehit* A. & *vehit* Edd. Rom. Parm. ^b Versus hic deest in Bouh. ^c *sef.* A. ^d *arma* R. pr. ^e *valet* Edd. Rom. Parm. Paris. ^f *cum* Ed. Haer. Gryph. Maitt. ^g *contines* suprascr. *conficit* V. pr.

maxime ab iis, de quibus bene demeretur. Virtutem crescentem sequitur favor. Gloriam comes est favor apud bonos, apud malos, invidia. *Sulpitius* aliter exponit hoc epiphonema. In duobus pervetulis codicibus repperi has duas voces commutatas, & transpositas. *Nunc tibi vera fides quaesiti Magne fa.* HORTENS. *Nunc tibi vera f. q. At.* Nunc cognoscere tibi licet, qui vere sint amici tui. Cicero. *Ut aurum igno, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspicitur.* BERSMANN. Ut Hortens. disposuit verba, sic inveniuntur quoque in Steph. variis lect. duobus MSS. Pulm. & meis, ac Edd. Ascens. Veriell. & Micylli. Obscurius haec exponit Hortens. Melius ceteri cum Schol.

726 FAVORIS] Duobus vitiis Pompejus laborabat: nam & favoribus multum gaudebat, ut in primo ipse Lucanus:

*Maenaeque petitor
 Multa dare in vulgus, totus popularibus auris
 Impelli.*

Et vitio superbiae quodammodo tangebatur. Nam uno digito caput scalpebat, quod est superbiae indicium. Unde Martialis de eo in Epigrammate

*Magnus, quem metuunt homines, digito caput uno
 Scalpit. quid, dicas, hunc sibi velle? Virum.*

Quidam autem luxuriae vitium esse dicunt, uno digito caput scalpere: ut Juvenalis:

*nunquam pathicus tibi deerit amicus
 Stantibus & salvis his collibus: undique ad illos
 Conveniunt, & carpentis & navibus omnes,
 Qui digito scalpunt uno caput.*

SCHOL. In meis Codicibus non plura ex tam insigni Scholiastae loco comparent, quam usque ad *superbiae indicium*. Cetera supplevi ex MSS. doctissimorum virorum Lindenbrogii & Scrivenii, qui ad Terent. Hecyr. Act. 11. & ad Martial. spectacul. Fragm. haec protulerunt: ubi omnino videndi.

727 FELIX SE NESCIT AMARI] Tunc enim fides amantium esse probatur, cum adversa oriuntur. Cum felix, inquit, esses, felicitati offerri obsequium putabas solere, non Magno. At nunc miser factus, quod ante omnes te dilexerint, te cognoscis. Sed hoc Poeta generaliter dixit. SCHOLIAST.

729 MANIBUSQUE SUORUM] Et hic expressa est crudelitas. Parcit, sed ideo ignoscit, quia non vult suos in occidendo diutius laborare; non, quia miseretur inimicis. IDEM. Voss. sec.

731 FUGATOS] Ne Pompejani in castra redeuntes, nocte interposita, timere desinant. IDEM.

735 NON VERITUS &c.] Hoc dicit. Caesar iussurus militi suo, ut Pompejanorum invaderent castra, non verebatur, ne jam milites fessi graviter ferrent hoc sibi imperari. Nam gratum hoc erat illis futurum; quia in praedam mittebantur. IDEM.

435 AC MARTE SUBACTIS] i. e. defatigatis scil. illis Caesarianis; sive cum jam Pompejani subacti proelio viderentur. IDEM. Msc. tria. *ant* Mart. quidam legunt *haud*. BERSM. *Subactis* i. defatigatis. GROT. Sulpit. Ascens. & alii *haud* exhibent, intelligentes *non viatos*, ut Lib. VIII. 141.

Marte

- 735 Non veritus, grave^a ne fessis, ac Marte subactis,
 Hoc foret inperium. ^b non magno hortamine miles
 In praedam ducendus erat: victoria nobis
 Plena viri, dixit: superest pro sanguine merces,
 Quam monstrare, meum est: ^c nec enim donare vocabo,
 740 ^d Quod sibi quisque dabit. cunctis, en! plena metallis
 Castra patent: raptum Hesperii^e è gentibus aurum
 Hic jacet; Eoasque premunt tentoria gazas.
 Tot regum fortuna simul, Magnique, coacta
 Exspectat dominos. propera praecedere, miles,
 745 Quos sequeris: quascumque tuas Pharsalia fecit,

A victis

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nec A. ^b magnoque M. ^c neque VV. LL. Steph. P. 2. B. 2. V. 4. Edd. qdd. ^d quam H. ^e ex B. 1. V. 1. deest in A.

Marte subactum. aut habent quoque variae lectiones Steph., quinque Pulm. sex mei recentiores, & Edd. Ven. Brix. Med. Durissimum videtur, victorem exercitum vocari *subactum Marte*: sed nec ad Pompejanos referri potest. an fuit?

- - - *fessis, ac Marte subactis.*

i. e. lege rei militaris coactis. *Subigere* pro cogere frequenter occurrere, sciunt docti. V. Heins. ad Claudian. in Rufin. L. 11, 314. An potius *fessis à Marte peracto* vel *subacto*, defatigatis vincendo; quod amico venit in mentem; & quo sensu vulgata etiam sumi debent.

736 HOC FORET] Alii *non foret*. Nos retinimus *hoc* ex fide trium Mscr. & librorum quorundam. BERSM. *Non foret* ediderat vitiose Gryphius, quem temere secutus est Pulmann. Revocavit veterem scripturam jam dudum Modius Novant. LL. Ep. 24. Maittaire tamen rursus *non* exhibuit. Aliter MSS. & bonus sensus.

739 DONARE VOCABO] In Regio primo, Voss. primo, & secundo exaratur *vacabo*. Hoc sensu. Meum tantum est monstrare praedam, non etiam donare, cum sibi quisque eam rapere possit. Sed magis placet vulgatum. Monstrare debeo vobis praedam: *monstrare*, dico: nam nolo dicere *donare*, cum ego illis non *dabo*, sed quisque sibi *dabit*.

744 PROPERA PRAECEDERE] i. e. Pompejanos, quos fugans sequeris, *transi*; scilicet, ut prior ingrediaris in castra. SCHOL. Vitiole novitiae quaedam Edd. & recentiores MSS. *procedere*. V. Doct. Wasse ad Sallust. B. Cat. c. 49. *properares ad urbem accedere*.

746 A VICTIS RAPIANTUR OPES] Scribe ex fi-

de MSS. *rapiuntur*. Nisi praecedis Pompejanos, jam illi rapient supellestilem, quae in castris est, quaeque vobis victoriae jure debetur. GROT. Vulgo exponunt, eripiantur victis. Sed optime *rapiuntur* est in Mscr. Berlm. Regio primo, Witt. Voss. sec. & tert. Bouh. Hulst. Marp. & Ed. Ven. Nisi properas miles, opes, quae jam jure belli sunt *suae*, rapiuntur, vel *rapiuntur* (ut est in uno Berlm.) & auferentur per victorem, nec tibi victori, cui debentur, eas relinquent.

746 NAC PLURA LOCUTUS] Al. *sic milite jussu*, & eodem modo in alio vet. exemplari. HORTENS. Hic quoque prior editio habuit, *sic milite jussu*, quod manuscripti testantur. GROT. vf. 618. *non plura locutum visa fugit*. Sic *milite jussu* habent var. lect. Steph. duo Pulm. tres Berlm. & unus ad marg. cum septem meis & Edd. Rom. Parm. Omniboni, & aliorum. *locuto* unus Oxon. Sed praeterea in Voss. prim. & secund. a m. pr. non conspicitur ille versus *impulsi* &c. satis languidus. Ut forsitan Lucanus, certe non male, reliquerit,

- - - *Sic milite jussu*
Ire super gladios, supraque cadavera patrum,
Es c. c. duces; quae f.

Saltem hunc locum jam olim varie descriptum fuisse, ex tanta variatione patet. Sed bis auctorem opus suum edidisse, non puto: de quo aibi plura diximus.

749 QUAE FOSSA] Nulla res valet retinere properantes; sed cuncta percurrunt. SCHOL.

751 SCIRE RUUNT] i. e. Festinant nosse, propter quas opes gesserint bella civilia. IDEM.

751 SCIRE RUUNT] Sic eleganter, & magna cum

A victis ^a rapiuntur opes. nec plura locutus
 Impulit amentes, aurique cupidine caecos,
 Ire super gladios, ^b supraque cadavera patrum,
 Et ^c caecos calcare ^d duces. quae fossa, quis agger
 750 Sustineat pretium belli, scelerumque petentes?
 Scire ^e ruunt, quanta fuerint mercede nocentes.
 Invenêre quidem spoliato plurima ^f mundo,
 Bellorum in sumtus congestae, pondera massae:
 Sed non ^g implevit ^h cupientes omnia mentes.
 755 Quidquid fodit Hiber, quidquid Tagus expulit auri.
 Quodque legit dives summis Arimaspus harenis,

Ut ^a ra-

VARIAE LECTIOES.

^a rapiantur vulgo. ^b superque V. I. ^c caecos B. I. in m. ^d deos B. I. ^e vulgo volunt. ^f mundi R. I. ^g implerunt alii. complevit Hort. m. ^h capientes O. I.

cum efficacia scribitur in Vossianis tribus, uno Pulm. & Berlm. MSS. pro *volunt*. Et recte explicat Scholiast. *festinant*. Ante me ex plurimis MSS. ita scribendum esse, jam monuit Ill. Heins. ad Silium Ital. L. I, 170. & ad Claudian. L. III. de R. Prof. 386.

*Quales pestiferas animare ad crimina taxes
 Torva Megæra ruit.*

Plura exempla vide in notis Cl. Drakenb. ad Silium L. XIV, 581. Apud Valer. Maxim. L. V. c. I. §. Ext. I. *Quis autem illam osculari non curaret*, in MSS. multis est *curreret*, ut edidit Pighius. Forte legendum *rueret*. *ruit in curris* sic abierat apud Senecam Herc. Fur. 840.

Quantus Eleum ruit ad Tonantem.

ubi consule J. F. Gronovium.

753 IN SUMTUS] Quos Pompejus collegerat ad belli auxilia necessarios. SCHOL.

754 IMPLERUNT] Ita rectius quam *implevit*. Est enim in hoc verbi expletus sensus. GROT. Pro Grotii lectione faciunt Edd. Veneta, Sulpit. Ascens. Versell. Paris. Micylli, & Hortens. Sed MSS. omnes constanter retinent *implevit*. Voss. unus *implebit*. Quare contra MSS. nihil mutari velim. Cum Grotio tamen, quidquid alii obloquantur, sensum in hoc versu finitum existimo. Nam *quidquid* &c. debent pertinere ad ^a *rapiant*, quod aliter nimis nude positum est. Sensus est vel sic perspicuus. Non, illa pondera massae non impleverunt; sed illa massa, quae in castris fuit, non explevit, & satiavit cupientes omnia. Nam quamvis raperent totius orbis divitias, parvo scelus suum se vendidisse putabunt; quia ipsam Romam concupiscunt.

755 TAGUS] Fluvius Hispaniae; ubi aurum nascitur, vel solet inveniri. SCHOL.

755 QUIDQUID TAGUS EXTULIT AURI] Msc. *expluit*, fortasse pro *expulit*, sicut est in altero Msc. alii *expuit*. BERSM. *Expulit* reposuit Grotius, & recte: quomodo habent etiam Pulm. tres, & mei optimi, plurimique cum MSS. plerisque ab Heinsio conlatis (V. Drak. ad Sil. IX, 395.) & Edd. Rom. Parm. Ascens. Versell. & Paris. i. e. alveo suo eiecit, & destituit. Sed & alterum non plane damnum. *Ferre* enim, & *vehere* aurum Tagus, ut alii *auriferi* fluvii, dicitur. Expressit quodammodo noster Senecam Thyeste. 352.

*Non quidquid fodis Occidens;
 Aut unda Tagus aurea
 Claro devehit alveo:
 Non quidquid &c.*

756 QUOD LEGIT] Msc. quatuor *quodque legit*. BERSM. *Quodque* praetulit Grotius cum MSS. & Edd. plurimis. Tres tamen Voss. primi, Witt. Hulst. Edd. Rom. Parm. Sulp. Vers. Aldi, Col. Steph. Gryphii &c. habent in praeterito *quod legis*, ut *fodis*, *expulis*.

756 ARIMASPUS] Hi barbari sunt, qui fragmenta auri colligunt, qui singulos oculos habere dicuntur. SCHOL.

757 UT RAPIANT] Quamvis rapiant haec omnia, non tamen putabunt, praemia meritis respondere. GROT.

757 PARVO VENISSE] Ut haec, inquit, omnia rapiant, parvo se credunt sua scelera vendidisse. SCHOL.

757 PUTABUNT] Unus Pulm. Voss. tres Witt. *Ecce* Reg.

- Ut ^a rapiant, parvo scelus hoc venisse putabunt.
 Cum sibi Tarpejas victor ^b desponderit arces,
 Cum spe Romanae ^c promiserit omnia praedae.
 760 Decipitur, ^d quod castra ^e rapit. capit in pia ^f plebes
 Cespite patricio ^g somnos; ^h cassumque cubile
 Regibus infandus miles premit: inque parentum,
 Inque toris fratrum posuerunt membra nocentes;
 Quos agitat vesana quies, somnique furentes:
 765 Thessalicam miseri versant in pectore pugnam.
 Invigilat cunctis ⁱ saevum scelus, armaque tota
 Mente agitant, capuloque manus absente ^k moventur.

Ingemuisset

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a rapiat V. 1. ^b disponderit B. 1. disponderet A. desponderat M. desponderet R. pr. sponderis O. 1. disponderet V. 1. ^c perm. V. 1. Ed. Elz. ^d qui H. A. ^e petit rapit B. 1. ^f pubes A. male. ^g somnum B. 1. ^h vacuumque vulgo. ⁱ saevum V. 2. ^k movetur V. 1.

Reg. pr. a m. sec. & Amst. putabant. cum Edd. Ven. Sulp. Aldi, Paris. Mic. & Horrens. Ut foret sensus. Quamvis illic rapiant, sive rapuerint, quidquid Hiber sedit &c. tamen putabant hoc nimis exiguum pro tanto scelere. Sed melius placet putabant, eo, quem superius dixi, sensu.

760 DECIPITUR] In fraudem se existimat incidisse. SCHOL.

760 CASTRA] Castra, non Romam. GROTI.

760 IMPROBA] Mscr. tria impia. & tert. infima. BERSM. Recepti Grotius in textum impia: quod omnes omnium, meique Codd. jubent. Improbata est in Edd. principe, Parm. Aldi, Colin. Steph. Gryph. Pulm. Hortens. &c. Nec spernerem hanc vocem, nisi MSS. praecirent. Notat enim hominem audacem, impudentem, & plus, quam decet, sibi adripientem. Ovid. L. xiiii. Metam. 112.

Debiturum quid te petis, inprobe, munus.
 Phaedr. F. 65.

Mordaciorem qui inprobe dente adpetit.

Lib. viii, 557. Ptolemaeum hoc sensu vocat improbum puerum. Hinc spes inproba Lib. iv, 30. Justin. L. xxii, 7. & saepe. Vide, quos laudat Doct. Duker, ad Fior. L. iiii, 10, 17. Eadem varietas in hac voce est Lib. v, 158.

761 PATRICIO] i. e. in his locis quiescunt Caesariani milites, in quibus intra castra requiescere Pompeiani consueverant Senatores. SCHOL.

761 VACUUMQUE CUBILE REGIBUS] Voss. sec. & prim. a m. sec. Oxon. prim. duo Pulm. & unus Bersm. MS. cum variis Steph. lect. stratumque exhibent. cubile scilicet, quod, in usum regum ac

ducum erat stratum. Triclinia strata Caes. B. Civ. iii, 96. Sed aliud latet. Scribendum enim omnino, ut feci, cassum i. vanum, vacuum, quae vox manifeste ex glossa paulo ignotionis vocabuli inrepsit. Glossae Voss. sec. scribunt caesum, vel cassum i. vanum, vel vacuum. caesum est in Regio primo, & Voss. tertio. caesis Reg. recent. Sed cassum exhibet clare Marpurg. cum Hortensii margine. Lucret. L. iv, 369. lumine cassus aer. Vide Cerdam ad Virgil. L. ii. Aen. 85.

- - - nunc cassum lumine lugent.

Saeptius hanc vocem restituit Heinsius. Inspice ad Ovid. L. v. Met. 482. vi. Fast. 406.

764 SOMNIQUE FURENTES] Canterus Novarum Lect. L. iiii. cap. 2. Somnoque furentes Thes. PULMANN. Sane non magnopere fruebantur somno i. voluptatem cum utilitate conmixtam ex somno capiebant, si veritatem in pectore pugnam Thessalicam. Optime Lucanus somnis furentibus, & vesana quiete eos agitados esse dicit, qui &c. Vide seqq. Ut hic victoribus furentem stimulus scilicet Eumenidum dat somnum, ita Corneliae timidum adferibit Lib. viii, 43.

- - - tristes praesagia curas

Exagitat, trepida quatitur formidine somnus:
 Thessaliam nox omnis habet.

Sollicitos somnos dixit supra vs. 8.

765 MISERI] Miseri ipsi versant; si miseris, quies versatur. SCHOL. Ut scilicet jungamus somnique furentes versant miseris, &c. Miseris habet Voss. sec. misero Voss. quart. a m. sec. Quaedam Edd. veteres etiam delent distinctionem post su-

rem-

- Ingemuiffe ^a putem campos, terramque nocentem
 Inspirasse animas, infectumque aëra totum
 770 Manibus, & superam Stygia formidine noctem.
 Exigit à meritis ^b tristes victoria poenas.
 Sibilaque, & flammæ infert sopor: umbra peremti
 Civis adest: sua ^c quemque premit terroris imago.
 Ille senum vultus, juvenum videt ille ^d figuras:
 775 Hunc agitant totis ^e fraterna ^f cadavera somnis:
 Pectore in hoc pater est, omnes in Caesare manes.
 Haud alios, nondum Scythica purgatus in ara,
 Eumenidum ^g vidit vultus ^h Pelopæus Orestes:

Nec ma-

VARIÆ LECTIONES.

^a vulgo *putes*. *putant* VV. LL. Steph. *putat* P. r. ^b *tristis* R. pr. W. ^c *quæque* Ed. Hort. ^d *figuram* B. i. V. r. ^e *seva* H. ^f *pericula* VV. LL. Steph. ^g *vadis* VV. LL. Steph. *vult* vid. Marp. ^h *Pelopejus* Horestes MSS. & Edd. qdd.

rantes. Mihi magis vulgata distinctio adridet.

765 PECTORE] Mscr. *pectora*, mendose. BERSMANN.

766 INVIGILAT] Hoc enim in somniis vident, quod per diem admiserunt crudeliter. SCHOL.

768 INGEMUISSE PUTES C.] Passim secundam personam subjunctive adhibent, pro incerto, & quovis homine. L. viii, 147. *mutare putares*. consule viros doctos ad Petron. c. 108. Vellej. L. ii, 25. Justin. L. ii. c. 12. *Ut in muliere virilem audaciam cerneret*. quo loco motus eodem capite illic legere mallet, *ut intelligeret, quam nullae essent hominum adversus Deos vires*. vulgo *intelligeret*. Hic tamen tres Codd. Pulm. unus Berfm. & mei octo, inter quos præstantissimi, cum Ed. Ven. Mic. & Hort. habent *putem* ex persona poetæ, qui posset dicere *putes*, si ipse illos tumultus furiarum vidisset. Nunc *putem*, ait rectius, & dat causam consternationis illorum. Quia scilicet umbræ occisorum inpleverunt totum aëra, ruptis cum gemitu (ut solet in tali re! Vide ad L. iii, 10.) terris.

769 INSPIRASSE] Occisorum animas ad superos remeasse, quæ exercitarent eos, à quibus fuerant interemti. *Noctem* sc. infectam esse. SCHOL.

769 INFECTUM] *Infectumque* Msc. vitiose. (confectumque Reg. uterque, Voss. prim., BERSM.

770 SUPERAM] Mscr. quatuor *superam* h. e. tenebras superioris hemisphaerii. IDEM. Bene *superam* in textu restituit Grotius, ut habent omnes MSS. & Edd. veteres. *Superum* à Colineo ortum est, quem Steph. Gryph. &c. secuti sunt; *Supera* nox est, quæ super terras est, quæ *superas*

dicuntur inferorum respectu. Latius de hac voce egimus ad L. iii, 712. Adde Cel. Burm. ad Valer. Flacc. L. vii, 259. Virg. Aen. vi, 128. Senec. Hippol. 145. Claud. R. Prof. i. in f. &c.

771 MERITIS] MISERIS Mic. Plaut. *nihil est miserius, quam animus hominis conscius*. BERSM. Unus item Pulm. Voss. sec. & prim. pro var. lect. *miseris*. vl. 784.

Et quantum poenæ misero mens conscia donat.

771 VICTORIA] Ipsa victoria poenas sumebat à victoribus. SCHOL.

772 SIBILA] Scilicet, ut agitari Furiis viderentur. IDEM.

776 OMNES] Singuli, inquit, singulos videbant; Caesar autem universos. IDEM.

777 IN ARA] Sc. ab Diana. Orestes furens in Taurica regione à sorore Iphigenia Dianæ Scythiæ Sacerdote sanatus asseritur. Nam in Aulide (illo MS.) Iphigenia sublata est; cum in locum ejus esset cerva supposita. IDEM. Voss. sec. In primo alia multa habentur, sed manu recentiore adtexta.

780 DESISSET] Scil. insanire. Acute dictum, cum *desisset*. Majorem enim furorem habuit, cum resipuit; quia tunc se parricidium fecisse cognovit. SCHOL. *Desisset*. à sanitate mentis decessisset. Mscr. *desisset*, mendose. BERSM. *Desisset Agave*. Ita rescriptimus pro *desisset*. Non magis externati erant, aut Pentheus, cum Agave fureret, aut ipsa Agave cum furere desisset, & scelus suum agnosceret. GROTIUS. Ed. pr. Probat hanc nostram emendationem MS. P. IDEM. Ed. sec. Probat

Ecc 2

- Nec magis adtonitos animi sentire tumultus,
 780 ^a Cum ^b fureret, Pentheus; aut, cum defisset, ^c Agave.
^d Hunc omnes gladii, quos aut Pharsalia vidit,
^e Aut ^f ultrix visura dies, stringente Senatu,
 Illa nocte premunt: hunc infera monstra flagellant.
 Et quantum misero poenae mens conscia ^g donat,
 785 Quod Styga, quod manes, ^h ingestaque ⁱ Tartara somnis,
 Pompejo vivente, videt! Tamen omnia passo,
 Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
 Nulla loci facies revocat feralibus arvis
 Haerentes oculos. cernit propulsa ^k cruore

790 Flu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a dum, dum A. ^b fureret B. I. ^c Agave W. ^d nunc V. I. ^e haud V. I. ^f victrix P. I. B. I. R. I. V. I. ^g dedit W. ^h vulgo ingesta. ⁱ corpora P. I. R. pr. W. M. ^k furere O. I.

bat & secutus ut saepe Lucani *inimica* Papinius:

- - - cum *lassa* furem

Vicit & ad comitum lachrymas expavit Agave.

Et alibi:

*Penthea jam fractis genitrix Cadmeia thyrsis,
 Jam dimissa deo, pectusque adoperta cruentum
 Insequitur planctus.*

Quare & quod praecessit, *cum fureret*, est *ἐν-
 ζυγία* & ex posteriori supplendum *Agave*. GROT.
 Ed. tert. Egregie ita correxit Grotius; quod non
 intellexit in suo Cod. inventum Bersmannus. Hanc
 emendationem non tantum fortiter confirmat opti-
 mus Scholiae; sed etiam MSS. mei septem vel
 octo, in quibus praestantissimi Vossiani, & Regii.
Dedisset Witt. & Amst. alii *discesset*, *decisset*. &c.
^d *seruisset* Pulm. unus. *Desisset*, pro varia lectione
 in margine jam posuit Hortensius; nam quod *As-
 censium* olim ita excudisse dicat Ill. Rutgerius L.
 I. Var. L. L. c. 12. in eo fallitur. Edidit, & expo-
 suit *descesset* i. malecivisset, desipuisset. Ipse au-
 tem corrigit *aut desaeuisset* ex L. v, 303. *nec, dum
 desaeuiat ira*, sed omnino probum est *desisset*; quod
 verbum eodem modo corruptum fuit apud Clau-
 dian. L. II. in Eutrop. 526.

Et rabiem desisse dolens.

ubi consulatur N. Heinsius, qui ibi quoque hanc
 Grotii emendationem probat, quam puto Scho-
 lae ab illo deberi.

782 STRINGENTE SENATU] Dicit illum diem,
 quo in Senatu occisus est à Bruto, & Cassio, &
 reliquis multis Senatoribus. SCHOL.

784 ET QUANTUM] Admirando. IDEM. Cum

quadam indignatione. Atque ita ex MSS. legi
 rursus curavit Grotius. Vulgo enim erat *heu*, ex-
 ceptis Edd. Rom. & Parm. *Heu* est in uno Re-
 gio, & Oxon. in Marp. *Ha*. in Oxon. primo *En*.
 In ceteris *et*, recte. Vid. ad L. v, 58. dein repo-
 sui ex primis editis, & MSS. plurimis, optimisque
misero poenae pro p. mis.

784 MENS CONSCIA] Hoc loco ostendit, poe-
 nam nocentibus non extrinsecus nasci; sed de pro-
 pria mente descendere: nam ipsa est. quae efficit
 insanire; ut ait Cicero pro Roscio (Amer. 624.)
suae malae cogitationes, conscientiasque animi terrent.
Haec (haec MSS.) *sunt impiis adfuerunt, domesticas-
 que Furias* (ferae MSS.) SCHOL.

785 INGESTAQUE TARTARA SOMNIS] Sic, non
ingesta, ut vulgo fit, jubent constanter legi MSS.
 omnes Steph. Pulm. Bersm. & mei cum Edd. Rom.
 Parm. & Omniboni. Quod monuit jam ingenio-
 sissimus Heinsius ad Claudian. Lib. III. R. Pro-
 serp. 81.

Nuncia materno facies ingesta sopori.

ubi omnino consule, uti & Barthium p. 457. MSS.
 etiam Cantabr. eodem modo scribunt, monente
 Clar. Watlio, qui etiam ita legit, additque locum
 Macrobi. L. I. Somn. Scip. c. I. *Rerum facies non
 dissimilia significans à Tulliano Scipione per quietem
 sibi ingesta narratur.* Statius L. VI. Theb. 465.

- - - bacchatur utrisque

*Tisiphone castris, fratrem huic, fratrem ingerit illi,
 Aut usrique patrem.*

Seneca Epist. XII. *Ingerere alicui Epicurum.*

786 VIVENTE] Nam pejora pateretur etiam,
 si & Pompeji umbra ad eum venisset. SCHOL.

787

- 790 Flumina; & excelsos * cumulis aequantia colles
Corpora, fidentes in ^b tabem ^c spectat acervos,
Et Magni ^d numerat populos: epulisque paratur
Ille locus, vultus ex quo, faciesque * jaecentum
^f Agnoscat. juvat, Emathiam non cernere terram,
795 ^g Et lustrare oculis campos, sub ^h clade latentes.
[Fortunam, Superosque suos in sanguine cernit.]
Ac, ne laeta furens scelerum spectacula perdat,
Invidet igne rogi miseris, coeloque nocenti
Ingerit Emathiam. non illum Poenus humator
800 Consulis, & Libyca succensae lampade Cannae

Compel-

VARIAS LECTIOES.

a cumulos V. sec. a. m. pr. b tabe V. T. R. I. c exspectat B. I. d pop. n. B. I. e jacentes P. I. B. 2. non male. V. ad L. VI, 542. jacentem Ed. Ven. Par. f agnoscat Ed. Hort. g lustr. & camp. oc. B. I. sed l. B. I. h caede Marp.

787 PHARSALICA] Reg. unus, Amsel. Edd. Rom. Parm. Paris. 1512. aliaeque *Pharsalia*; uti & v. 823. VIII, 14. *Pharsalia castra* 514. *Pharsalia rura*. *Philippii campi* Vell. II, 86. sed vide ad L. II, 49. III, 454. & saepissime.

789 OCULOS] i. e. Caesaris, cum crudele spectaculum videre non horreret. SCHOL.

591 SIDENTES] Putrescentes, deficientes. numerat in cadaveribus scilicet. IDEM. Mscr. *fidentes*, corrupte. alii *depressos*. Manantes sanie dicit, & putrescentes. BERSM. Unde Sulpitius, Ascens. Micyll. & Hortens. habeant *depressos*, expiscari non possum. Glossa certe est *fidentes*, quod omnes servant MSS.

794 NON CERNERE TERRAM] Ut videri terra non possit, cum sit tecta corporibus. Hoc sequenti versu est executus. SCHOL. Recte & ex genio Lucani. Recentior glossator in Voss. secundo legit etiam *nunc*; quia scil. ibi vicit. Nil muta. Ceterum vide similia in notis Drakenb. ad Silium L. XII, 522.

Hic fluvium, & campos abscondit caede virorum.

796 FORTUNAM &c.] Deest hic versus in antiquissimis libris, Regio primo, Bouhier. Item Voss. sec. tertio, & Wittiano; nisi quod ultimis tribus margini sit adscriptus. Quare vehementer suspectus est hic versus, & salvo sensu commode abesse potest.

797 AC NE] In Cod. vetusto *ac ne laeta* &c. Inde *Fortunam* Sup. HORTENS.

798 INVIDET IGNE MISERIS] Non comburit, non sepelit: & est vetus verbi constructio, cujus meminit Diomedes. SULPIT. Nam & cum ge-

nitivo, *Invideo tibi gloriae*: & cum accusativo (quod in versu mansit) *Invideo tibi gloriam*, dici ait. Vide Lib. I. MICYLL. *Ignem uris* sed supralcr. rogi est in Voss. primo.

798 COELOQUE NOCENTI] Ut sidera videant crimen admissum de mortetantum. SCHOL.

799 HUMATOR] Hannibal scilicet, & Poeni hostes licet essent, sepelierunt tamen cadavera principum Romanorum i. Paulli Consulis, qui Punico bello occisus, ab hostibus sepultus est. IDEM.

800 CONSULIS] Tiberius Gracchus Consul in Lucania a Poenis ab Hannibale est sepultus: cum adhuc ejusdem Gracchi exercitus armatus staret. Hic autem a Fulvio quodam Lucano hospite suo per colloquium est proditus Poenis. Vel aliter. Poeni cum essent hostes, tamen sepelierunt cadavera Romanorum Paulli, & aliorum. IDEM. De Paulo Aemylia dictum accipio; is enim ad Cannas perit. Et hoc sequentia quoque arguunt, quod addit:

Et Libyca succensae lampade Cannae.

Succensae enim *Cannae* *curia* *dicere* videtur, pro, accenso rogo ad Cannas, five etiam pro, rogo consulis, qui ad Cannas perit. Meminit autem historiae Livius Lib. II. Decad. 3. *Tum sepeliendi causa*, inquit, *conferri in unum corpora suorum iussit. Ad octo millia fuisse dicuntur fortiss. virorum. Conf. quoque Romanum conquistum, sepultumque quidam auctores sunt* &c. Nam Marcellus, de quo quidam hunc locum intelligi posse putant, in Apulia, ubi & Hannibalis insidiis circumventus, atque occisus fuit, sepultus traditur. Ut idem Livius lib. VII. Decad. 3. auctor est. MIC.

E c c 3

Nik

- Compellunt, hominum ritus ut servet in ^a hostes:
 Sed meminit, nondum ^b satiata caedibus ira,
 Cives esse suos. Petimus non singula busta,
 Discretosque rogos: ^c unum da gentibus ignem;
 805 ^d Non interpositis urantur corpora flammis.
 Aut, generi si poena juvat, nemus exstrue Pindi;
 Erige congestas Octaceo robore silvas;
 Thessalicam ^e videat Pompejus ab aequore flammam.
 Nil agis hac ira: tabesne cadavera solvat,
 810 ^f An rogos, ^g haud ^h refert: placido Natura ⁱ receptat
 Cuncta sinu, finemque sui sibi corpora debent.
 Hos, Caesar, populos si nunc non ^k ufferit ignis,
 Uret cum terris, uret cum gurgite ponti.

Communi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *hoste* V. 1. *hostem* VV. LL. Steph. P. 3. B. 1. Edd. Rom. Parm. Brix. Med. ^b *saturata* V. sec. pro var. lect. ^c *verum* Ed. Hort. ^d *nec* V. 1. ^e *us* B. 1. Ox. pr. Edd. Rom. Parm. Ascens. Mic. Hort. ^f *aus* VV. LL. Steph. B. 2. ^g *aus* H. ^h *disert* B. 1. ⁱ *receptis* VV. LL. Steph. ^k *ufferis* A.

Nihili sunt, quae de Graccho hic ait Scholiast. *Ingerit Emathiam* interpretor: tacit Emathiam unam ex illis terris, quae nocens habent coelum. Vulgo Hypallagen statuunt. pro, *ingeris coelum nocens Emathiae* sive inficit Emathiam.

803 CIVES ESSE SUOS] Ut haec sit causa non donandae sepulturae; quod scit, eos cives suos fuisse, non hostes. SCHOL.

803 PETIMUS] Verba poetae quasi pro mortuis rogantis. IDEM.

806 GENERI] Msc. *generis*, male. Si Pompejum maiore vis afficere aegritudine. BERSM.

808 AB AEQUORE] Ut haec sit poena Pompeji, si in longinquo positus videat suos concremari. SCHOL.

809 NIL AGIS] Ut tanto cruciatu addiciatur corpus, cum jacuit insepultum. IDEM.

811 FINEMQUE SUI] h. e. postquam interemta fuerint, nihil requirunt; at ipsa sibi finem adferunt, cum tabescunt. IDEM.

814 COMMUNIS] Ut coelum cum terra ardeat, ubi hominum ossa sunt. *Ἐκτύρωσι* dicit futuram orbis, & coeli. IDEM.

815 TUAM FORTUNA VOCABIT] MSS. duo Bersm. Voss. sec. & prim. pro var. lect. alique (V. Burm. ad Phaed. F. 16.) ac Ed. Veneta *locabit*. Non audio. *Vocari* dicuntur homines, quare iubentur. Hinc L. 111, 336.

Vel cum tanta vocent discrimina Martis Iberi.
 Seneca Agam. 591.

- - *Et miseros libera mors vocet,*
Portus aeterna placidus quiete.

Herc. Oer. 1916.

- - - - *jam ne Elyfias*
O gnate, domos, jam litus habes,
Ad quod populos Natura vocat.

Silius L. IV, 510. x, 523.

- - - - *cum fata vocabunt,*
Tale precor nobis, salva Karthagine letum.

Plura vide ad Lib. 1, 146. Heinf. & Drakenb. ad Silium x, 112.

816 EUNT ANIMAE.] *Sunt an.* est in duobus Puh. Voss. pr. tert. & sec. pro var. lect. Item Regio utroque, Witt. Hulst. & Amstel. *erunt* in duobus Bersm. Edd. Principe, Parm. & Mediol. sed vulgatum tamen recte se habere contra tot MSS. puto. *Eunt* dicit, quia animae, quae hesternae luce è corpore demigraverant, tum in auras ibant, vel potius ad inferos. Aliquos enim dies impendere huic itineri credebantur. Hesiod. Theogon. 720.

Τότος &c.

Ἔτι γὰρ ἰκτάς τι καὶ ἡμῶν χαλκῶν ἄκρον
Ἐκ Γαίης κρυπτὴν διακτῆ ἰς Τάρταρον ἵκει.

Adde Cerdam ad Virgil. Aen. vi, 579. Hinc noster L. v, 652.

- - *dubium est, quod traxeris illuc,*
Adspicias Stygias, an quod descenderis, umbras.

713.

- Communis mundo superest rogos, ossibus astra
 815 Mixturus. quocumque ^a tuam Fortuna vocabit,
 Hae quoque eunt animae. non altius ^b ibis in auras,
^c Non meliore loco Stygia sub nocte jacebis.
 Libera Fortunae mors est: capit omnia tellus,
 Quae genuit: coelo regitur, qui non habet urnam.
 820 ^d Tu, cui dant poenas ^e inhumato funere ^f gentes,
 Quid fugis hanc cladem? quid olentes deferis ^g agros?
^h Has trahe, Caesar, aquas: ⁱ hoc, si potes, utere coelo.
 Sed tibi tabentes populi Pharsalica ^k rura
 Eripiunt, camposque tenent, victore fugato.
 825 ^l Non solum Haemonii funesta ad pabula belli
 Bistonii venêre lupi, tabemque cruentae

Caedis

VARIAE LECTIOES.

^a animam B. 1. ^b ibis R. pr. & V. pr. a. m. pr. ^c nec B. 1. ^d tum Edd. Sulp. Asc. Par. Mic. ^e inhumatae V. sec. a. m. sec. ^f manes B. 1. reges H. ^g urbes A. ^h Abstrahere P. 2. Has bibe B. 1. ⁱ hic M. vel O. 1. Edd. Rom. Parin. ^k regna A. ^l nec V. sec. Edd. Asc. Mic. Hort. m.

713.

- - - modo luce fugata
 Descendentem animam, primo pallentis biatu
 Haeret adhuc Orci.

Quamquam sunt, non penitus damno.

816 NON ALTIVS] Et hoc dicit. In morte nulla discretio est. Omnes animae simili sorte reperiuntur. Non tu quietiorem locum accipies. Dicunt Philosophi, Elysios campos in Planetarum consistere circuitus. Ideoque dictum est, non altius ibis in auras, quam rem pleniter Felix Capella prosequitur. SCHOL. Ires in auras videtur poeta potius hic dixisse propter incertitudinem veterum notissimam, an Anima dissiparetur, & in auras iret, an vero ad inferos mearet: siue ergo anima eat in auras, non altius ibis in auras, siue ad inferos, non meliore loco jacebis.

818 LIBERA FORTUNA] A Fortuna. Fortunae mors non est obnoxia. Cunctis est quippe communis; nam vita fortunae, à qua regitur, mancipata est. SCHOL.

818 LIBERA FORTUNAE] Ita cum genitivo dixit auctor L. IV, 384.

- - - suas curarum liber in urbes
 Spargitur.

Virgil. Lib. I, 154. libera fati: ubi vide Pierium. Senec. Hippol. 492. Spei metusque liber. Flena manu conlecta exempla vide apud Cl. Drakenb. ad Silium L. II, 342.

Is liber campi pastor,

Ediderunt autem sic hoc loco Veneti, Brixiani, Gryph. heredes, Pulm. Berfm. & seqq. placet quoque Heinsio ad Silium L. XIV, 630. qui tamen testatur, id tantum in tribus esse Codd. Est etiam in uno Berfm. solum, & meis quatuor, vel quinque. Ceteri vetustiores scripti, & editi Fortuna. ut Lib. VIII, 647. culpa libera. Elegantius tamen hic est Fortunae. Deinde Ill. Heinsius legendum vult fors haec ex conjectura; sed nullus eum juvat codex; quare licet haec voces frequenter commutentur, ut diximus ad L. V, 773. & alibi. & sic in Liv. L. XXVIII, 27. famam mortis meas, in Voss. Cod. est fortis, tamen nihil temere hic innovem. Libera mors. vidimus modo in Seneca. Mors, siue mortuus est liber à fortuna, adeoque nihil inter eum, & Caesarem intererit.

819 COELO REGITUR] Mecoenas (mollis ille, satis fortiter Ed. tert.) dixerat:

Nec sumulus curo; sapelis natura relictos.

GROT.

820 Tum] Alia diversa lectio est, tu, quae mihi hoc loco quadrare videtur: atque ita duo codices vetulli diversis manibus in membranarum exarati legunt: ut sit aversio ad Caesarem in hanc sententiam. Tu Caesar, cui haec gentes poenas dant, (citra interrogationem) quod inhumatae, & insesultae jaceant, quare deferis hos agros Pharsalicos, quod cadaverum putredine corrupti aërem infecerint. HORTIENS. Hi tres sequentes versus abunt à Codd. Bouhier. & Regio primo. Adferri tantum sunt quoque margini Voss. primi, tertii

- Caedis odorati, Pholoën liquère leones.
 Tunc ^a urfae latebras, obsceni tecta, ^b domosque
 Deseruère canes, & quidquid nare sagaci
 830 Aëra non sanum, motumque cadavere sensit.
 Jamque diu volucres, civilia ^c castra secutae,
 Conveniunt. vos, quae Nilo mutare soletis
 Threïcias hiemes, ad mollem ^d serius Austrum
^e Istis, aves. numquam tanto se vulture coelum
 835 Induit, ^f aut plures presserunt aëra pennae.
 Omne nemus misit volucres, omnisque cruenta
 Alite sanguineis stillavit roribus ^g arbor.
 Saepe super vultus victoris, & in pia signa,
 Aut cruor, aut alto defluxit ab ^h aethere tabes,
 840 Membraque ⁱ dejecit, jam ^k lassis unguibus, ales.
 ! Sic quoque non omnis populus pervenit ad ossa,

Inque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *urfi*. ^b *domusque* VV. LL. Steph. Ed. Br. V. ad L. vi, 29. & alibi. ^c *bella* VV. LL. Steph. B. 2. ^d *segnius* Ed. Paris. Hort. ^e *itis* B. 1. ^f *haud* O. 1. ^g *arbores* P. 1. ^h *aëra* Hort. m. ⁱ *proiectis* V. sec. pro var. lect. ^k *laxis* P. 1. *lassis* O. 1. ^l *Hic* W. 2 m. pr. *si* M.

tii, & Wittiani. Qui praestantissimorum codicum consensus non est de nihilo. Nec explicat eos Scholiae. Nihil tamen temere pronuncio. satis habeo, me monuisse.

823 PHARSALICA] *Pharsalia* Wittian. Reg. rec. Amstel. & unus Berlm. cum. Edd. Rom. Parm. Sulpit. Ascens. Versell. Mic. Hortens. aliisque. V. ad vi. 787.

826 BISTONII] Thracii, quia Mars illic colitur, in ejus tutela sunt lupi, urfae, & urfi. SCHOLIAST.

828 URSAE] Sic rescripti pro *urfi* fide variarum l. Atonum Steph., duorum Codd. Pulm. unius Berlm. utriusque Regum, & quatuor vetustissimorum Vossii. Dein *obscurae* est in Var. LL. Steph. duobus item Pulm. uno Berlm. & Voss. pr. lec. quarto. ut Virgil. L. 1. Georg. 470.

Obscuraeque canes, inportunaeque volucres.

Et in eadem re infra L. ix, 141.

- - *Phariae canes avidaeque volucres*
Disfulerint.

Consulte Heinsum ad Ovidii Metam. L. xv, 797. III, 140.

- - - *canes satiasae sanguine herili.*
 & quae diximus ad L. 1, 548.

- - - *stabile sarvi*
Latraverit canes,

ubi eadem varietas.

830 SENSIT] Ita reposui pro *sensit*, quod Grotius praetulerat cum Edd. Ven. Brix. & Med. & habent pauci MSS. Magno numero meliores *sensit* tum scilicet post cladem. Vitiose haec leguntur apud Lutat. *motum cadavera sensit*, ad Statii Theb. L. ix, 27.

- - - *catervae*
Incestarum avium, longe quibus aura nocentem
Aëra, desertasque tulit sine iunere mortes.

Et ut nihil est tam absurdum, quod non committunt librarii, quae deest etiam in Amst. & *cadavera* in Huft.

831 VOLUCRES] Ubi cumque exercitus est, ibi sunt volucres. SCHOL.

834 AVES] Grues dicit, quae in initio hiemis à Thracia in Libyam veniunt, quae Libya non longe ab Aegypto, & Nilo separata est. *Serius*, dum praedam de cadaveribus exposcis. IDEM.

834 NUMQUAM TANTO SE] *Nusquam* Msc. non male. BERGM. *Nusquam* legit Modius Nov. ant. LL. Ep. 24. Sed contra MSS. praeter Berlm. unum, nil mutare opus est. Dicit, numquam tot aves uno loco simul adparuisse, quam nunc in Pharsalicis campis. *santo se* autem exprimi curavi, jubentibus MSS. f r: omnibus, & Edd. praeis, non *santo*. de verbo *induit* vid. Barth. ad Claud. iv. Conf.

Inque feras ^a discerptus abit: non intima curant
Vilcera, nec totas ^b avidae sorbere medullas:

^c Degustant artus. Latiae pars maxima turbae

845 Fastidita jacet; quam sol, ^d nimbique, diesque
Longior Emathiis resolutam miscuit arvis.

^e Thessalia, infelix, quo tanto crimine tellus,
Lacsiisti Superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis ^f premerent? quod sufficit aevum,

850 Inmemor ut donet belli tibi damna vetustas?
Quae seges infecta ^g surget non decolor herba?
Quo non Romanos violabis vomere manes?
Ante novae venient acies, ^h scelerique secundo
Praestabis nondum siccos hoc sanguine campos.

855 Omnia majorum vertamus busta licebit,
Et ⁱ stantes tumulos, & qui radice vetusta

Effudère

VARIAE LECTIOES.

^a disceptus R. pr. *discretus* V. 1. ^b avidae W. M. Ed. Aldi rectius. *audens* H. ^c degustantque P. 3. B. 2. V. 3. R. 1. M. Edd. Rom. Parm. Sulp. Ascens. Vers. Mic. Hort. aliaeque. ^d nimbisque VV. L. L. Steph. P. 2. ^e vulgo *Thessalica*. *Thessaliae* P. 1. M. ^f premeret O. 1. ^g surgat B. 1. ^h scelerique H. ⁱ stantis V. 1.

Conf. Hon. p. 534. *sepe annus induit*. praeterea non inepte Wittii Codex habet *texerunt aethera pennae*; ut alibi.

844 SE TANTO] Mscr. duo, & libri quid. *tanto se vulnere coelum*. Tot vulturibus obiectum fuit, qui cadavera futura triduo praecientium, teste PII-RO. BERSM.

837 SANGUINEIS RORIBUS] Ut Virgilius.

- *spargis rapida ungula rores sanguineos*.

SCHOL. Cruentos rores ait Stat. L. 11. Theb. 674. *diros rores de sanguine* infra L. 19, 701.

841 SIC QUOQUE] Cum ab avis manderetur. SCHOL.

845 FASTIDITA] Invidiose dictum; ut fastidiant canes, & aves cadavera Romanorum, nec sic tamen accipiant sepulturam. IDEM. V. Lutatium ad Stat. 12. Theb. 301.

847 THESSALIA] Ira malui cum MSS. me's decem, & alius, quam *Thessalica*. quod Grotius dederat ex tribus Pulm. & uno Berism. ac Edd. Veneta, & Aldi: Adpositio est vulgaris *Thessalia infelix tellus*. vel *Thessalia tellus*, ut L. VIII, 249. *Pamphylia tellus*. Sic *Graecia tellus*, *Thracia tellus*, & similia passim. Vide ad silium XVI, 180. & infra ad Lib. IX.

847 INFELIX] Finit epilogum querelis. SCHOL.

847 QUO TANTO] Ut Latinum sit, non tamen

valde placet. Variarum lectiones Steph. habent *quid*. quod praeferebam. *quae* Witt. *santum* Vossianus tres vetustissimi, Amstel. & primus Pulm. *santum* 1. adeo lacsiisti.

851 INFECTA] Scilicet de tabe, & sanguine. SCHOL.

853 ANTE NOVAE] Antequam aut vetustas tabe haec belli damna caedat, aut seges non infecta nascatur, novae venient acies. Postea enim apud Philippos in Macedonia bellum civile gesserunt Brutus, & Cassius contra Augustum. IDEM.

856 RADICE VETUSTA] Quas imitae (*surgentes* Voss. pr.) arbores dissipant. IDEM. Caprifico, quae in sepulchris de epate hominis enata etiam saxa penetrat. unde Martialis.

Almora Messalae findit caprificus.

Alii radicem expositam materiam, unde exaedicata essent busta. BERSM. Vide Comment. Totum hunc locum citat Pr. Man. c. 1028. Adumbrata haec videntur ex Virgilio L. 1. Georg. 490.

*Romanas acies iterum videre Philippi;
Nec fuit indignum Superis, bis sanguine nostro
Emathiam, & latus Haemi pingue, cerno campos.
Scilicet & tempus veniet, cum pulvis illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro
Exesa inveniet scabra roboris ara,
Aut gravibus rostris galeas pulsabit inanis,
Grandaeque effosae mirantur ossa sepulchris.*

PII

857

Effudère suas, victis compagibus, urnas;
 * Plus cinerum Haemoniae fulcis telluris ^b aratur,
 Pluraque ^c ruricolis feriuntur dentibus ossa.
 860 Nullus ab Emathio religasset litore ^d funem
 Navita, nec terram quicquam ^e movisset arator,
 Romani bustum populi; fugerentque coloni
 Umbrarum campos; gregibus dumeta carerent;
 Nullusque anderet pecori ^f permittere pastor,

865 Vel.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Transponuntur hi versus in V. sec. b *aratri* Edd. Rom. Parm. c *ruriculis* V. r. d *puppem* B. r.
 e *novisset* A. f *committere* B. r.

856 STANTES TUMULOS] Tam integros adhuc tumulos, quam vetustate collapsos. GROTI.

858 PLUS CINERUM] Hoc dicit. Plus cineris, quam pulveris habere coepit Thessalia, & Haemoniae fulcis cineris plus aratur, quam telluris, aut sic accipimus. Plus cineris aratur in Thessalia, quam possint urnae (*umbrae* Voss. pr.) habere majorum. SCHOL. Unice vera est prima explicatio. licet omnia busta eruamus, tamen plus cinerum aratur &c. ut bene exponunt reliqui interpretes.

860 NULLUS] *ἄνθρωπος*. Totus pendet hic sensus usque ad illum versum, *si non prima nefas* &c. SCHOL.

861 MOVISSET ARATOR] *Aratro* Vossiani quatuor. Regius primi. a m. pr. Pulm. tres, unus Berlm. & Hort. margo. Parum refert. Nam *movere terram* simpliciter, & *movere aratro* pro arare poetae passim adhibent. Ovid. L. 111. Metam. 102. Virgil. L. 1. Georg. 123. 11, 316. ubi vide La Cerdam.

862 BUSTUM] Ipsam terram *bustum* dicit Romani imperii. SCHOL.

866 SOLIS INIQUI LIMITE VEL GLACIE] *Κρηνη* dicit plagam, quae inhabitabilis, aut illas, quae frigidae sunt, quae & ipsae inhabitabiles sunt. Talis, inquit, haberetur Thessalia, si sola civili esset maculata certamine. IDEM.

867 IGNOTA] In Vossiano sec. pro var. lect. est *ignava* i. sterilis. *Ignava arbor* Virg. L. 11. Georg. 208. *Iners gleba* ibid. 92. & alibi. Nisi malis inde legendum conjicere *ignara* passive pro incognita, ut saepe Sallustius, Tacitus, aliique locuti sunt. Consule Cort. ad B. Jug. c. 93. Heinsum ad Ovid. Metam. VII, 673.

*Adspicit, Aeoliden ignara ex arbore factum
 Ferre manu jaculum.*

vulgo *ignota*.

868 SI NON PRIMA &c.] Ordo est: nullus ad te accessisset, aut arasset, & reliqua nullus fecisset, nisi de hoc minus fugienda videreris, quia non te solam macularant bella civilia, sed primam. SCHOL.

869 NOCENTES] Nam eos omnes facitis nocentes; facitis, ut omnes non possimus odisse. IDEM. Quia scilicet totus mundus est nocens; Facite ergo, ut aliquas possimus odisse, non omnes. Male in Marpurg. est *nefandas*. vi. 692. *Et cum Munda nocens*. 768. *terramque nocentem* L. IX, 81.

- - - *terraeque nocenti*
Non haerere queror. nocens Aegyptus L. X.
 Stat. L. XI. Theb. 134.

- - - *visusque nocentibus arvis*
Abstulit.

Alio quoque loco id monendum habui.

870 ABSOLVITIS ORBEM] Dum enim totum orbem nocentem facitis, crimen ejus absolvitis, quia ubique pollutus est. SCHOL. *Solvitis* liberatis culpa, ait Sulpitius, recte meo judicio, nam diversa lectio est *absolvitis orbem*. HORTENS. Sulpit. scilicet, Ascens. Micyl. & Hortens. ediderunt *solvitis*; uti est in uno Pulm. Berlm. Voss. pr. Regio pr. utroque Oxon. Amst. & meo. quod melius obponeretur *vis premitis*. Sed *solvere* tam simpliciter positum in hac significatione, vix audeam recipere. *Absolvere* frequens est. Forfan in eodem sensu dixit Lib. 11, 250. *absolvere bellum*. Glossae Voss. primi exponunt *solvitis* i. *perdissis*. quod non intelligo. Dein in MSS. & Edd. multis est *Pachinni* vel *Pachini* vitiose. Graece *Παχυνος* seu *Παχυνος*, & corripuit secundam Dionysius.

871 UNDA PACHINI] In Sicilia enim adversus Sextum Pompejum Pompeji filium dimicatum est. SCHOL.

872 MUTINA] Civitas Italiae, (deest in Voss. pr.)

- 865 Vellere surgentem de ^a nostris ossibus herbam:
^b Ac, velut inpatiens hominum, vel solis iniqui
 Limite, vel glacie, ^c nuda atque ignota ^d jaceres;
 Si non prima nefas belli, ^e sed sola tulisses.
 O Superi, liceat terras odisse nocentes.
 870 Quid totum premitis, ^f quid totum absolvitis orbem?
 Hesperiae clades, & flebilis ^g unda Pachyni,
 Et ^h Mutina, & Leucas puros fecêre Philippos.

V A R I A E L E C T I O N E S.

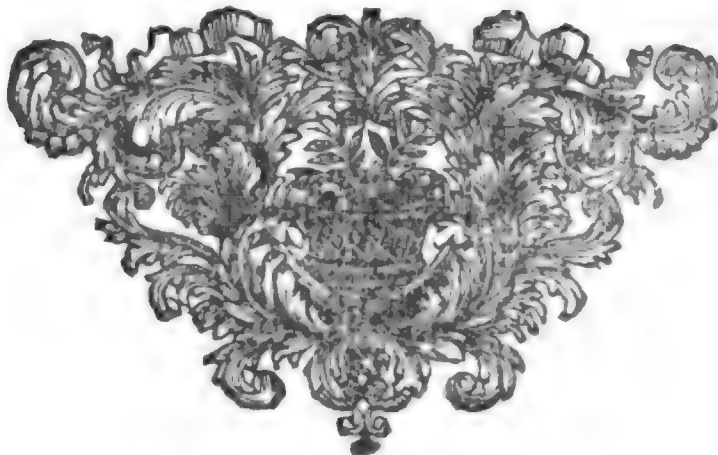
^a *vestris* M. ^b *at* B. I. M. ^c *nulla* Edd. Br. Med. ^d *taceres* V. sec. pro var. lect. ^e *nec* V. sec. ^f *qui* B. I. ^g *ora* B. I. male. V. ad L. VI, 814. ^h *Mutinas* Ox. I.

pr.) ubi adversum Gneum Pompejum Pompeji filium (desunt *P. fil.* in V. pr.), dimicatum est. SCHOL. Turpiter haec ita leguntur in Scholiaste; vel enim scribendum *adversum Antonium*, vel forsan olim Scholiastes legit *Munda*; delendumque foret *Italiae*. De Munda Hispaniae sic posita vs. 692. vidp. Sed *Mutinas* in Gallia Cisalpina morte

Hirtii, & Pansae nobilis meminit noster L. I, 41.

*His, Caesar, Perusina fames, Mutinaeque labores
 Accedant fati; & quas premis aspera classes,
 Leucas; & ardens servilia bella sub Aetna.*

872 LEUCAS] In Actiaco adversus Antonium. *Puros*. Societate sui scilicet criminis copulata. SCHOL. Respectu majorum etiam cladum.

Ff ff 2

M. AN-

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
L I B E R O C T A V U S.

Jam super Herculeas ^a quo fugit, denotat, atque
^b Quid dixit ^c Magnus; ^d quid, quando quaerere ^e Partbos
 Consuluit. Sed cassa fuit sententia Magni.
 Parsque ^f secunda notat, Pompejum morte peremptum
 Indigna Phariis. pars ultima ^g datque sepulcrum.

Jam super Herculeas fauces, nemorosaque Tempe,
 Haemoniae deserta perens dispendia silvae,
 Cornipedem, exhaustum ^a cursu, stimulisque ^b negantem,
 Magnus agens, incerta fugae vestigia turbat,
 5 Implicitasque errore vias. pavet ille fragorem
 Motorum ^c ventis nemorum; comitumque suorum
 Qui post terga ^d redit, ^e trepidum, laterique timentem
 Exanimat. quamvis ^f summo de culmine lapsus,
 Nondum vile sui ^g pretium scit sanguinis esse,

IO Se.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a cursus Ox. i. cursum V. i. ^b negatum VV. LL. Steph. Ox. pr. ^c a vent. V. i. Ed. Br. ^d venit Ed. Grot. & Hack. ^e trepidumque Ed. Ven. trepido V. sec. pro var. lect. ^f laps. de culm. f. B. i. ^g facinus B. i. V. sec. a m. pr.

^a DEFUGIT] Meus.
^b QUI] Amst.
^c MULTIS] Meus, & Amst. deest in Barth. uti
 & seq. quid.
^d QUOD MIHI Q.] Amst.
^e PORTUS] Barth.
^f SERA] Amst. Barth. Cod. interponit ante hunc
 versum. Altera pars exitum tibi, Magne, para-
 sum.
^g FACTA SEPULCRO] Barth.
ⁱ FAUCES] Inter montes Ossam, & Pindum,
 quos Hercules aperuit, vel leparavit. SCHOL. V.
 L. VI, 348.
³ STIMULISQUE NEGANTEM] Etiam stimulis ur-
 guentibus agitatum, cursum negantem, SCHOL.

Sic Statius Hercule Sarrentino:
 - - - O saxa negantia ferro.

Et II. Thebaidos:

- - - attamen illi Membra negant.

GROT. Ed. tert. Non subintelligitur cursum, sed
 obsequi, cedere, sive aliud tale. Coniule omnino
 magnum Gronov. ad Statii Silv. Lib. IV. c. 45. p.
 298.

⁴ TURBAT] Hypallage, pro, turbatus incertis
 vestigiis fugae. SCHOL.

⁵ IMPLICITASQUE ERRORE VIAS] Quae carent
 unus Berlm. Hullst. & meus cum Edd. Brix. Med.
 an scripsit auctor implicitis errore viis? Turbat ve-
 stigia incerta per multiplices errores, ut insequen-
 tes

- 10 Seque, memor fati, ^a tantae mercedis habere
 Credit adhuc jugulum, ^b quantam pro Caesaris ipse
 Avulsa cervice daret. deserta sequentem
 Non patitur tutis fatum celare latebris
 Clara viri facies. multi, Pharsalica ^c castra
 15 Cum peterent, nondum fama prodente ruinas,
 Occursu stupuere ducis, vertigine rerum
 Adtoniti: cladiſque ſuaꝝ vix ipſe fidelis
^d Auctor erat. gravis eſt Magno, ^e quicumque^f malorum

Testis

VARIAE LECTIOES.

^a tantum VV. LL. Steph. ^b quantum vulgo. ^c rura B. I. ^d auctor B. I. ^e cuicumque V. I. pro var. lect. ^f laborum V. pr. W. non male. V. ad v, 481.

res nescirent certum ejus iter. Male Scholiaſtes itatum, Hypallagen his verbis ineſſe.

5 PAVET ILLE FRAGOREM &c.] Virgilius.

Nunc omnes terrent aurae, ſonus exciſat omnis Suſpenſum.

SCHOL. Sui oblitus auctor, in fuga facit Pompejum timidum; cum tamen dixiſſet Lib. VII, 677.

Tunc Magnum concitus auſert
 A bello ſonipes, non tergo tela paventem,
 Ingenteſque animos extrema in fata ferentem.

De fugientis terrore, ex ſonitu aurae agitato vide Virgil. Aen. II, 730. &c. Stat. x. Theb. 382. Sil. Ital. VI, 58. Claudian. II. in Eutrop. 451.

6 MEMORUM; COMITUMQUE SUORUM QUI] Ita diſtinguere inſalvi, quam ut vulgo ſolent jungentes fragorem nemorum comitumque. Quicumque de comitibus ipſius poſt terga advenit, cum exanimat, verentem, ne hoſtis ſit.

7 QUI POST TERGA REDIT] Qui codices legunt, ſerit, reſpiciunt fragorem à tergo ſonantem. Quidam codices legunt, redit. Sed eodem tendit. HORTENS. Sulpitius, & Micellus legunt ſerit. Sed contra MSS. Ceteri uſque ad Grotium exhibent redit, ſc. à fuga, vel ſimpliciter pro, venit, ſequitur, ut Beſſmann. exponit, & habent MSS. longe plurimi. Non raro quidem redire ponitur pro venire; ſed potius cum dere, quam de perſonis mentio eſt. Apertum autem mihi eſſe videtur, Lucanum loqui de quovis Pompejano, qui fugientem Pompejum à tergo ſequitur, & adſequi conatur, ut ducem comes. Nec placet tamen lectio Grotii, qui tacite reſpoſuit venit, ut eſt in uno Pulm. Regii, Marp. & Oxon. uno, ſed quae vox manifeſte eſt gl'oſſa; pro qua eam habet quoque Voſſ. prim. & pro var. lect. Voſſ. ſecund.

Putem omnino, auctorem ſcripſiſſe ruit i. e. magno cum impetu adproperat, verbo perquam ſuave proprio. Ruere porris & ſimilia paſſim. Sic qua data porta ruunt apud Virgil. alibi quoque redit & ruit confunduntur. Lib. VII, 404. pro ruitura in meo Cod. eſt reditura.

9 NONDUM VILE] Scit adhuc pro gloria ab hoſtibus accipi, ſi jam miſer tactus Pompejuſtamen eſſet occiſus. SCHOL.

9 NONDUM VILE &c.] Sed maximum, inquit Sulpis. Amphibologia eſt. Incertum eſt, utro, nondum, ſit referendum, ad verbum ſcit: nondum ſcit, ut ſit oratio negativa, an, ad adjectivum, vile, ut ſit affirmativa. ut exponit Sulpis. Pompejuſ ſcit, ſanguinis ſui pretium, nondum eſſe vile. An ſic potius, nondum novit Pompejuſ ſanguinis ſui pretium eſſe vile, quod in Aegypto à ſpadone & Achilla regio praefecto, & L. Septimio Trib. mil. t. qui bello piratico ſub Pompejo ordinem duxerat, interficeretur. Utrum velit lector ſequatur. HORTENS. Ex ſeqq. ſatis patet, nondum vile pretium ſanguinis jungenda eſſe.

10 FATI] Cujus fuit ante bella civilia. SCHOL.

11 QUANTAM] Ita malo cum MSS. praetantiſſimis Voſſ. pr. ſec. Regio utroque, & Beſſm. uno: quantam mercedem ſcil. ipſe daret: licet ſciam, vulgatum quantum etiam poſſe deſendi. Superiore libro vſ. 456. pro quantam in nonnullis MSS. erat quantum. Dein rursus Pharsalia eſt in Marp. & Amſt. cum Edd. Aldi, Veriell. & Hortenſ. Marg. V. ad L. VII, 787. &c.

13 NON PATITUR] Hoc eſt, quia erat omnibus cognitum, latere non poterat. SCHOL.

15 CUM PETERENT] Nescientes ſcilicet adhuc, Pompejum eſſe ſuperatum. IDEM.

16 OCCURSU] Unus Beſſm. Cod. habet occurſum; quod notandum. Solent enim poëtae

Ff ff 3

Testis adest. ^a cunctis ignotus gentibus esse
 20 Mallet. & obscuro ^b tutus transire per ^c urbes
 Nomine: sed ^d longi poenas Fortuna favoris
 Exigit à misero, quae tanto pondere famae
 Res premit adversas, ^e fatisque prioribus urguet.
 Nunc festinatos nimium sibi ^f sentit honores,
 25 ^g Actaque lauriferae damnat Sullana juventae.
 Nunc & Corycias classes, & Pontica signa,
^h Dejectum meminisse ⁱ pudet. sic longius aevum
 Destruit ^k ingentes animos, & vita superstes
 Inperio. nisi summa dies cum fine bonorum

30 Ad.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a cunctisque B. 1. ^b totas V. 1. ^c vulgo orbem. ^d poen. longi MSS. multi. Hort. m. ^e factisque V. 2. Cantabr. ^f sensus B. 1. W. R. 1. Edd. Gryph. Pu'm. Berism. ^g postponitur hic versus sequenti in V. sec. ^h deiectum B. 1. deiectum V. sec. pro var. lect. ⁱ piget vulgo. ^k ingentis V. pr. R. pr.

Supere accusativum casum jungere. Vide, quae coniegit Cl. Drakenborg. ad Silium L. v, 502.

Supet ipse tyranni

Fortunam Libyci Mavors.

17 Vix ipse] Cum ipse fugiens videretur, vix ei credebatur, quod fugisset. SCHOL.

18 QUICUMQUE MALORUM TESTIS] Pudorem incutit Magno, quicumque novit, Pompejum esse, qui ista patitur. IDEM.

20 PER URBS] Hoc restitui ex MSS. tam Pulm. & Berism. quam meis optimis, plurimisque, ac Edd. praeis. Sulpitius dedit primus orbem, & ex eo Ald. Col. Steph. Gryph. Pulm. & ceteri.

21 POENAS] Tantum Fortuna ei nocuit adversa, quantum secunda (*prospera* Voss. pr.) praestitit. SCHOL.

22 PONDERE FAMAE] Quod nobilem hominem gravius consuevit adfligere. IDEM. Claudian. sec. Conf. Stil. 79. *venerabile famae pondus*. ubi vidend. Barthius.

23 FATISQUE PRIORIBUS URGUET] Ut sibi aequet miseriæ felicitas antecedens; sive dum praeteritae reminiscitur felicitatis. SCHOL.

24 NIMIUM FESTINATOS] Quos puer meruit, ut ad felicitatem velociter perveniret. Nam de Domitio, & Africanis (*elephantis* MS.) fugitivis, annos xviii. (xxiv. leg.) natus triumphavit. Ideo dictum *nimum festinatos*. IDEM.

25 ACTAQVE DAMNAT SULLANA] In Sullanis enim castris fuit, ut ipse in primo ait.

Et docilis Sullam scelerum vicisse magistrum.

IDEM. Ut ergo *acta Sullana* notarent *acta Pompei*, quae sub Sulla militans gessit. Sed vide, num

acta Sullana sint *acta lauriferae juventae*, per Sullam, sua triumpho negatione, nobilitata, sive ea *acta*, quae olim Sulla damnabat, nunc vero ipse damnat. Sunt viri docti, qui putant, locum esse emendandum hoc modo.

Actaque lauriferae, Sullae damnata, juventae.
 vel etiam

Actaque lauriferae condemnat, Sulla, juventae.
 ut per apostrophen ad Sullam se convertat poeta. Perpendat locum latius judiciosus lector: simplicissima est explicatio; *acta*, quae sub Sulla, ejusque tempore egit, tam res prospere gestas, quam triumphos.

26 CORYCIAS CLASSES] In Coryco enim civitate piratas, quos illic vicerat, colere rura praecepit. SCHOL. Voss. sec. Errat Scholiastes; cum Corycus sit mons, & promontorium Ciliciae, in cuius mediterranea loca Cilicas compulit Pompejus. Non rectius interpretantur multi interpretes classem contra piratas ductam: cum significantur ipsae piratarum classes Cilices sive Coryciae à parte sic dictae, ut *Corycii pressura croci* Lib. 12. Sic statim *Pontica signa* non notant exercitum contra Mithridatem ductum, sed ipsas illius regis copias; unde ait ad illa verba Scholiast. *Mitridaten, regem Pontis, quem ipse superavit.*

27 MEMINISSE PIGET] Berism. tres, & mei decem, vel plures cum Editis ante Sulpitium habent *pudet*: quod mutatum non oportuit. Scopus Lucani est ostendere, quantopere puduit Pompejum huius cladis: quem pudorem auget recordatio praestinarum victoriarum; unde sequitur *Dedecori est Fortuna prior*. Ut apud alios auctores, ita etiam

in

- 30 Adfuit, & celeri ^a praevertit tristia leto,
Dedecori ^b est fortuna prior. quisquamne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte ^c parata?
Litora contigerat, per quae Peneius amnis
^d Emathia jam clade rubens exibat in aequor.
35 Inde ratis trepidum, ventis, ^e ac ^f fluctibus iupar,
Flumineis vix tuta vadis evexit in altum:
Cujus adhuc remis quatitur Coreyra, sinusque
Leucadii, ^g Cilicum dominus, terraeque Liburnae,
^h Exiguam vector pavidus conrepsit in ⁱ alnum.
40 Conscia ^k curarum ^l secreta ^m in litora Lesbi.

Flectere

VARIAE LECTIONES.

^a pervertit B. 1. ^b deest in B. 1. V. 1. Ed. Ven. ^c *suprema* VV. LL. Steph. *peracta* Ox. 1. M. ^d *Emathiae* Hort. m. ^e sic MSS. & Edd. Ven. Brix. Med. Asc. Vers. Mic. non *et* at VV. LL. Steph. ^f *fluctibus* P. 1. ^g *dom. Cil.* B. 1. ^h *exiguam* Ed. Hort. ⁱ *alvum* B. 1. Ed. Hort. Elzev. ^k *caussarum* V. 1. ^l *secretae* V. 1. rectius. ^m *ad A.*

in Lucano saepius hae voces confunduntur.

28 VITA] Ut fecit in Magno, qui perditio imperio vixit. SCHOL.

30 ADFUIT] Non male in Bersm. uno est *adfluat*, & *praevertit*, quo facit glossa Voss. primi pro *adfit*, & Edd. Rom. Parm. Brix. Med. Paris. habentes *praevertit*. *Adfluere* quod de tempore eleganter dicatur probare velle, putidi foret. De commutatione illorum verborum doceri potes ex Drakenb. collect. ad Silium XIV, 209. Vitiose Hortens. Ed. afficit.

30 PRAEVERTIT] Ut unusquisque tunc pereat, cum vitae felicitas terminatur. *praevertit*. i. antevenit, ut Virgilius

cursusque pedum praevertere ventos.

SCHOL.

30 TRISTIA LETO, DEDECORI] Fecimus cohaerere cum sequenti commate. Sententia est: Felicitatem, ni adsit matura mors, ludibrio ferme homines exponere. GROT. Post *leto tristia* *exiguus* ponebatur antea male.

31 DEDECORI] Major enim pudor est, à summis ad extrema venire. SCHOL.

32 NISI MORTE PARATA] Nemo fortunatus debet dici, nisi postquam perierit. Nam viventibus fortunatis possunt adversa contingere, & incipient non esse felices. IDEM.

35 TREPIDUM] Legitur & *Magnum*, ait glossa Vossiani primi, & secundi, & sic scribi in Cod. Petaviano monet Celeb. Burm. ad Valer Flacc. L. 1, 50. qui jungeret *magnum altum*, ut *magnum mare* &c. de quibus illic videre lector potest. Mihi

etiam placet *Magnum*. Sed de ipso Pompejo malim intelligere. Videtur auctor eleganter captasse nomen Pompeji *Magnum*, ut vehementius lector commoveretur ad tantam Fortunae vicissitudinem, qua Magnus ille Pompejus cogitur fragili, & parva, & fluviali nave aufugere: quasi cum Justino diceret Lib. 11. c. 13. *Erat res spectaculo digna, et aestimatio sortis humanae, rerum varietate mirandas, in exiguo latente videri navigio, quem paullo ante vix aequor omnia capiebat &c.* Mox satis ostendit auctor, illum fuisse *trepidum*; cum scribit *vector pavidus conrepsit. trepidum* abest ab Amstel. Mito.

36 FLUMINEIS] Quae etiam in vadosis locis propter brevitate suam vix tuta esset. SCHOL. Vadis, quae Peneus amnis facit, influens in Thermanicum sinum. BERSM. Navis non bellica, ac ne oneraria quidem, sed fluvialis. GROT.

39 CONREPSIT] Msc. *correxio*, male. BERSM.

39 RECTOR CONREPSIT EXIGUAM IN ALNUM] Ab officio, gestu, & instrumento commiseratio. ipse enim regebat naviculam, quam repens, id est, trahens corpus intravit. Legitur & *vector*, hoc est, qui vehitur. SULPIT. Et hoc melius. Nisi malis nomen *Rektor*, cum genitivo, *Terras Liburnae* construere, ut sit: *Rektor*, sive dominus *terrae Liburnae*. Velut paulo ante, *Dominus Cilicum*, in eodem versu dicitur. MICYLL. *Rektor*. Si *rektor* legas, referendum est ad terrae Liburnae. Sin *vector* Pompejus, qui vehitur. *Vector*, qui vehit, & qui vehitur. HORTENS. *Rektor*. *Rektor* Msc. utrumque ad Pompejum refertur, sive

- Flectere vela ^a jubet, qua tunc tellure latebas
 Moestior, in mediis quam si, Cornelia, ^b campis
 Emathiae stares. tristes praelagia curas
 Exagitant: trepida quatitur formidine ^c somnus:
 45 Thessaliam nox omnis habet: tenebrisque remotis,
 Rupis in abruptae scopulos, extremaque currens
 Litora, prospiciens ^d fluctus, nutantia longe
 Semper prima vides venientis vela carinae,
 Quaerere ^e nec quidquam de ^f fato conjugis audes.
 50 En! ratis, ad vestros quae tendit carbala portus,

Quid

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *jubes*. ^b *ballis* Marp. m. ^c *somni* B. I. ^d *fluctu* VV. LL. Steph. ^e *ne* V. 2. R. 1. M. ^f *facto* B. 1. V. 1.

sive rectorem dicas terrae Liburnae, sive vectorem naviculae, qua ipse vectus est. BERSM. In duobus etiam Pulm. Voss. primo a m. pr. & quinto, Regio uno, Witt. & Marp. pro var. lect. Edd. Rom. Parm. Ven. & Paris. est *rector*. Sed male ille Dominus Cilicum & terrae Liburnae est *vector pavidus*, ut MSS. plerique retinent. Vide ad L. v, 582. Ovid.

Idem navigium, navita, vector, ero.

Scilicet qui velitur. nam nugatur Sulpitius, Pompejum ipsum gubernatorem faciens.

41 JUBES] Facis, atque impellis, absens scilicet, quando ille te conjugem invisere, & secum auferre, atque in tuto alicubi collocare desiderat. MICYLL. *Jubes*. Alias, *jubes*, ut tota oratio ad Corneliā avertatur, per Apostrophē. Sin legas, *jubes*, ut ad Pompejum referatur. Pompejus vela in Lesbū facere, jubet. Quare *conscia*, pro ratione lectionis, vel ad *Corneliā*, vel ad, *litora* referri potest. HORTENS. Nimis argutum illud *jubes*; neque etiam in plerisque Pulm. omnibus Berlm. & mcs., unum, aut alterum recentiore si excipias, nec Edd. rursus aliter legas, quam *jubes* scil. Pompejus. Sulpitius primus *jubes* intrusit. *Conscia* referendum est ad litora Lesbī *secretas* (ut placet ex Voss. uno) quae ita recte dicuntur ob habitantem illic Corneliā. Ovid. Epist. Leand. 105.

Et turris conscia novis.

Metam. 11, 237.

Hinc odio nemus est, & conscia silva.

vi, 57.

Conscia saxa movebo.

Claudian. Conf. Olybr. 125.

Conscia ter sonuit rupes.

Valer. Flacc. L. iv, 356.

Antraque deprensae tremuerunt conscia culpa.

Silius L. iii, 479.

Armas Tartarossos stabulanti conscia Phoebo.

& saepius.

41 QUA TUNC TELLURE] Sic scripti, non *tunc*. Sed in uno Pulm. Voss. quarto, Edd. Ascens. & Paris. 1512. *nunc*; quod elegans, & rectum puto. *Nunc*, hoc tempore, quo haec contigerunt. vi. 51. *Sed nunc tibi summa pavoris.* & passim: quamvis crebro fuerit depravatum. Unus instat omnium id docet Cel. Burmann. Ep. Heroid. xviii, 95.

Nunc etiam nando dominae placuisse laboro.

41 LATEBAS] Ubi Cornelia uxor ejus erat constituta. Ordo est. Qua tellure tunc latebas Cornelia, moestior, quam si in mediis campis Emathiae stares. SCHOL.

43 PRAESAGIA] Ut Virgilius. *Praesaga malimē.* IDEM. V. vi, 414. vii, 186, 331. viii, 571. ix, 120.

45 HABET] i. e. per totam noctem bellum Thessalae contuebatur. IDEM.

46 CURRENS] Variant hic MSS. Quod à Sulpitio protectum hodie circumfertur, & ego retinui, *currens* est in optimo Cod. Pulm. uno Berlm. Voss. primo, & sexto, Regio utroque, Marp. meo, Oxon. uno, aliisque. *curris* habent var. LL. Steph. tres Pulm. item Berlm. & mei septem cum Edd. primis. *currit* tres rursus Pulm. & Voss. sec. nil mut. Multus est in participii auctor, ut adientus lector deprehendet.

47 NUTANTIA] *Mutantia* Msc. duo: (Ed. Brix. in meo *nutantia*) minus probe. BERSM. Rectius certe foret *luctantia*, quod est in Wittiano Cod. sed nulla mutatione opus est. Trementia & in promam

Quid ferat, ignoras: sed nunc tibi summa pavoris
Nuncius armorum tristis, rumorque sinister.
Victus adest conjux. quid perdis tempora ^a luctus?
Cum possis jam flere, ^b times. ^c tum puppe propinqua
55 ^d Profiluit, crimenque Deum crudele notavit,
Deformem pallore ducem, vultusque prementem
Canitie, atque atro squalentes pulvere ^e vestes.
Obvia nox miserae coelum, lucemque tenebris
Abstulit, atque animam ^f clausit dolor: omnia nervis.
60 Membra relicta labant: riguerunt corda, diuque

Spe

VARIAE LECTIONES.

^a *stetis* B. 2. V. pr. R. pr. W. H. M. ^b *times?* B. 1. ^c *tunc* al. ^d *prosilis* B. 1. V. 2. ^e *erines* VV. LL. Steph. V. 1. ^f *clausit* V. sec. a. m. pr.

ram vel huc illuc vergentia vela intelligit: vide Ascens. *Nutant turres, arbor* L. 1. & VI. *nusare* ipsa navis dicitur à Claudian. B. Gild. 220. & quaecumque prominent, aut crebro moventur. Vide ad Silium L. 1, 460. v. 506. VI, 238.

48 VIDES] Alii legunt *videns*, sed quia sequitur *nec audes*, legam *vides*. VERSELL. *Videns*. Mscr. quatuor *vides*. probe. BERSM. Praeter Edd. Ascens. Versell. Hortens. & Grotii, habent ceterae *videns*, cum Voss. duobus. Sed duo Pulm. Codd. & praestantissimi Voss. prim. & sec. Reg. prim. Wittian. & Marp. exhibent *vides*, & deinde *audet*, iidem Voss. Reg. Pulm. unus, & Marp. Quod praefero. Concinnior enim videtur oratio: Si post primam Corneliae adlocutionem decorare dedit ad narrationem, qua per ejus trepidationem abrupta, rursus se ad ipsam convertit. Similis error in vulgatis est L. IX, 1062. Cum vero sensus satis sibi constet, nihil hic innovare in re levi volui.

49 AUDES] i. e. ne contraria nuncientur. SCHOL. al. *audet* in vetusto Cod. HORTENS.

51 SED NUNC] Al. *et*. Forte legendum est. IDEM. *Es* circumfertur in Edd. Ven. Brix. & Mediol. Pro varia lect. suppediat Voss. prim. Forfan fuit *as*. L. 1, 24.

At nunc semirutis pendens quod moenia testis.

Post *sinister* adposui rursus *videns* *τῆς*, quod à vulgatis non recte aberat. Finem, & sumnam pavendi habet Cornelia, quia victus adest conjux, & jam flere, non timere debet.

53 QUID PERDIS TEMPORA LUCTUS] Modo, inquit, fle Cornelia; antequam Pompejus advenerat: postea enim praenimio dolore non poteris. BERSM. Non debes lugendi tempora metu consumere. Times, cum jam sit quod lugeas. Victor maritus scilicet. GROT. Recte cum aliis

haec interpretatur Grotius. Contrarium habuimus Lib. II, 26.

Nec dum est ille dolor, sed jam metus.
ubi vide plura.

54 FLERE, TIMES] *Timor* enim de malis incertus est. *Luctus* vero de certis, & manifestis. SCHOLIAST.

54 TUNC P.] Al. *tum* & *cum* in vetusto Codice. HORTENS.

55 NOTAVIT] Circumspexit; ut ait Cicero; *Notas et designat oculis*. Hoc autem dicit. Adspexit crudele crimen Deor. i. e. Pompejum tam humilem revertentem. SCHOL. Vel *notavit Pompejum deformem*, quod erat crimen deorum.

57 CANITIE] Sic primus reposuit Grotius pro *canitiem*, quod antea edebatur, & cum aliorum MSS. etiam mei sex retinent, in quibus Voss. primus. Ed. Ven. vitiose *canitiae*. Potest dici ipsa canities premere, sive tegere vultus, ut apud Ovid. *premit inguina cortex*, & alibi. ob nimiam tamen repetitionem syllabae *em* praefero hic cum MSS. plurimis, & in is Wittiano, Regio primo, Voss. sec. tert. & c. etiam *canitis*.

58 OBVIA NOX] *Nox* Mscr. mendose. Caligine oculis oborta exanimatam esse dicit Corneliā. BERSM.

59 ANIMAM CLAUSIT] Caliginem enim animi repentino dolore toleravit. SCHOL.

59 ANIMAM] MSS. Steph. Pulm. quinque, Vossiani sex, Reg. prim. Amst. & Edd. primae cum Ascens. Paris. Micyllo & c. *animam*. L. IV, 290.

Adligat atque animum, subducto robore, torpor.

Sed & illic nonnulli Cod. *animam*: & ita saepe cum in aliis, tum in Lucano variatur, nec multum refert puto.

- Spe mortis decepta ^a jacet. jam fune ligato
 Litoribus, lustrat vacuas Pompejus harenas.
 Quem postquam ^b propius famulae vidēre fideles,
 Non ultra gemitus tacitos ^c incessere ^d fatum
 65 Permittere sibi, frustra que adtollere terra
 Semianimem conantur ^e heram: quam ^f pectore Magnus
 Ambit, & adstrictos refovet complexibus artus.
 Coeperat, ^g in summum revocato sanguine corpus,
 Pompeji sentire manus, moestamque mariti
 70 Possē pati faciem: prohibet succumbere fatis

Ma-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a fuit R. 1. ^b fam. prop. B. 2. W. H. Marp. M. ^c incessere V. 1. in *Caesare* Ed. Ven. V. ad L. v, 681.
^d fata vulgo. fatis Hort. m. ^e eram R. pr. H. ^f corpore B. 1. ^g insanum V. sec. pro var. lect.

61 SPE MORTIS] Putabat enim, se perire, quod exanimata est. SCHOL.

61 SPE MORTIS DECEPTA JACET] Voluisset enim mori, sed non est mortua. sunt tamen, qui legant *depressa*; quod non placet. VERSELL. *Depressa. Decepta* C. V. L. O. G. F. *dejecta* Jacent P. PULM. Msc. quatuor, *decepta*. Ita & libri quidam; ut dicatur, eam jacuisse quidem exanimem, sed frustratam fuisse spe illa mortis desideratae, quia ad se rediit. BERSM. *Decepta* recte revocavit Grotius, pro quo male Aldus, Colin. Steph. Gryph. &c. *depressa* dederant; quod est etiam in uno Oxon. & Voss. alter Oxon. *deserta*. in Voss. pr. pro var. lect. *dejecta*. Ceteri recte *decepta*. Locum corrumpere, qui crediderunt, *spe mortis per ἀνυπαλόγηται* à Luciano dictum esse pro metu mortis, ut capit quoque Hortensius. Recte vero intellexerunt Sulpit. & Ascens. atque ante eos Schol. cum Omnibono quia mori sperabas, sed decepta est, quia tandem ad se rediit. unde Ovidius ait

Officium facere pium; sed inutile nobis:

Indignor miseræ non licuisse mori.

Ut rediit animus, pariter rediere dolores.

Locus est Epist. Her. XIII, 27. Simile illud Ep. x, 111.

Crudeles somni, quid me tenuistis inertem?

At semel aeterna nocte premeunda fui.

Dictus autem hic locus est per Oxyinori speciem; quam figuram inprimis amat noster; ut saepe monendum habui. Duo nunc adscribam loca Lib. v, 450.

— nova vota timori

Sunt inventa novo cre. coelo languente frotique,

Nam fragilis spes omnis abit.

Optabant enim vehementem ventum. Male &c. il-

lic quidam *sper* pro metu sumunt. L. VIII, 745.

— sed Pompejo felicior umbra

Quod jam compositum violat manus hospita bustum.

Cum alias maximae infelicitatis haberetur violari post mortem. Decepta ergo est frustrata, voto moriendi non potita. Consule Cel. Burm. ad Valer. Flacc. L. VII, 161.

Ac me nunc decepta reliquit.

Quid autem frequentius, quam *falli, decipi spe*, positum invenias?

63 FAMULAE VIDERE] Jam enim exanimata domina videre non poterat. SCHOL.

64 NON ULTRA GEMITUS TACITOS] Hoc dixit. Famulae sibi non amplius permittere cum (non MSS.) fatis queri quam tacito gemitu. Flere enim idcirco nolunt, ne dolentem dominam vehementer affligant. IDEM. Postquam pedissequae Corneliae videre, & agnovere Pompejum de improvviso in littore stantem, submisso coeperunt apud se insectari inclementiam factorum, quasi dicat: famulae non permittere sibi ultra tacitos questus insectari Divos, ut ad quas, ait *Glareanus*, non tantus dolor, quantus ad Corneliā pertinebat. *Fata* igitur, inquit idem, accusandi catus est; & sibi reciprocum ad famulas; *Badius* vero exponit, Fata non permittere Corneliā incessere sibi fata, id est, provocare mortem, aut irritare Deos, ultra gemitus tacitos, id est, nisi forte tacito in pectore, quae expositio prorsus rejicienda est. Loquitur autem poeta de famulis Corneliae, non de Cornel. a. Haftenus *Glareanus*. HORTENS. Non amplius clam, sed palam invecitae sunt in factorum inclementiam. BERSM. Non sunt ausae palam lamentari, aut ipsum Pomp. veritae, aut ne Corneliae dolorem accenderent. GROT. *Non ultra* pro

Magnus, & inmodicos castigat voce dolores.

- Nobile cur robur Fortunae vulnere primo,
Femina tantorum titulis insignis avorum,
Frangis? Habes aditum, mansurae in secula, famae:
75 Laudis in hoc sexu, non legum jura, ^b nec arma,
Unica materia est, conjux ^c miser. erige mentem,
Et tua cum fatis pietas ^d decertet, & ipsum,
Quod sum victus, ama: ^e nunc sum tibi gloria major;
A me quod fasces, & quod, pia turba, Senatus,
80 Tantaque discessit regum manus: incipe Magnum

Sola se-

VARIAE LECTIOES.

a al. habitum V. sec. b neque B. I. V. r. Marp. non H. c miserere gementis V. sec. d discertat B. I. e nam V. 2. W. pro var. lect. Edd. Asc. Vers. Mic. Hort.

pro non amplius, non diutius usurpasset cum Virgilio L. vi. Aen. 869. x, 663. Justino L. xx. c. 3. & aliis etiam Lib. vi, 476.

Libera non ultra, parva quam nobis juvenis.
646.

- - - *ultra non credere solo.*

V, 534.

- - - *non ultra cuncta carinas*

Debebis.

VII, 88.

Nil ultra fata morabor.

Quo sensu praeter Bersmannum hic etiam capit Omnibonus. Scilicet, Famulae non permiscere sibi amplius, gemitus suos tacitos i. se tacite gementes incescere fatum; sed ejulare, & lamentare voluerunt; ut in gravi luctu à famulis exigitur: quae posteriora subintelligi deberent. Verum enimvero amplector tamen ceterorum interpretum sententiam, *ultra* hic pro praepositione sumentium: quo decorum magis observatur. Famulae licet ejulare vellent, tamen prae reverentia Pompeji, & dominae, non permiserunt sibi incescere fatum ultra gemitus. Gemendo tantum, non ejulando fatis, Diisque invidiam fecere. Hae itaque famulae prae reverentia faciunt, quod prae metu Ariminenses L. 1, 256.

- - - *gemitu sic quisque latenti*
Non ausus sinuisse palam. vox nulla dolori
Credita.

Sic *ultra* adhibuit etiam Sueton. in Vespasiano c. 22. *Hand ultra verba excaudit.* Immo ipse noster L. 11, 138.

Ultra Caudinas sperabat vulnera Furcas.

64 FATUM] Sic rescripti, pro *fata*, auctoribus

MSS. quatuor Pulm. duobus Berlm. Voss. pr. sec. tert. Regio utroque, Wittiano, & tribus aliis, ac Edd. Rom. Parm. Paris. & Hort. marg. Quod sensum reddit nonnihil clatiorem. passim tam *fatum*, quam *fata* dicit auctor mox vi. 120.

Nota reparandum est litore fatum.

67 ADSTRICTOS REFOVET ARTUS] Voss. quart. & Amstel. *adstrictos*, quomodo Ascens. Micyl. & Hortens. ediderunt, quorum ultimus exponit, moestam, lugentem Corneliam. Frustra. *Adstrictos* est gelidos, torpore rigentes. nam male alius etiam reddit per *strictum* ad *pectus suum* *adpliciter*. Explicatio mea patet ex toto contextu, vocibusque *riguerunt membra*, *refovet* & *revocato* s. quae omnes gelidis & torpentibus membris propriae sunt. Ut frigus etiam *adstringere* dicitur. Ovid. L. ix. Metam.

- - - *nivibus quoque molle rotatis*
Adstringi, & spissa glomerari grandine corpus.
Noster L. iv, 652.

- - - *jam pectora pigra*
Stricta gelu.

Ita *adligari* aliquoties. Inspice, si lubet, quae congesti ad L. 1, 246.

68 COEPERAT] Coeperat sanguis Corneliae ad extrema usque membra revocatus Pompeji sentire manus: nam sanguis se timore ad interiora colligit. SCHOL.

72 NOBILE CUR ROBUR] Ordo. cur *nobile corpus*, vel *robur frangis*. IDEM. Elegantius ordinasset verba Lucanus sic n. c. primo F. v. *robur*.

74 MANSURAE IN SECLA F.] Errore typothetarum procul dubio inrepperat in Grotii Editionem *mansura*. Hoc tamen secure sequentes editores expresserunt contra Mltos, & bonum sensum. Non
Gg 88 2 se-

- Sola sequi. deformis, adhuc vivente marito
 Summus, & augeri vetitus, dolor: ultima deber
 Esse fides, lugere virum. tu nulla tulisti
 Bello damna meo. vivit ^a post proelia Magnus,
 85 Sed Fortuna perit: quod defles, illud amasti.
 Vocibus his correpta viri, vix aegra levavit
 Membra solo, ^b tales gemitu rumpente querelas:
 O utinam in ^c thalamos invisi Caesaris issem
 Infelix conjux, & nulli laeta marito!
 90 Bis nocui mundo: me pronuba ^d duxit Erinnyes,
 Crassorumque umbrae; devotaque manibus illis,
 Assyrios in castra tuli civilia casus:

Praeci-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a sub Edd. Br. Med. ^b gem. tal. H. ^c thalamis A. ^d ducit V. 6. W. Edd. Ven. Br. Med. Par. dixit Hort.

secula mansura dicit, sed famam mansuram in secula.

75 LAUDIS IN HOC SEXU, NON L.] Sensus est. Habes, unde in perpetua laude verferis i. conjugem miserum. Nam a femina, non armis, aut legibus custoditis gloria comparatur, quia sexus infirmus est; sed tantum, si maritum dilexerit, cum sit factus infelix. SCHOL. Sic distinguendum puto, ait Glareanus; Distinguendum post genitivum *famae*: tum genitivum *laudis* regi à nominativo *Materia*. Item, & post *arma* distinguendum, ac deinde inferendum: Conjux miser est unica materia laudis in hoc sexu, non legum jura, nec arma. Haec ille. HORTENS. Materiam laudis uxori praebet fides marito praestita, rebus adversis. Ovidius.

*Scilicet adversis probitas exercita rebus
 Tristi materiam tempore laudis habet.*

BERSM. Recte ita distinguendum monuit Glareanus; quia Badius videtur junxisse *famae laudis*. Citat hunc locum Lutatius ad Stat. Theb. III, 704.

- - nescis pater optime, nescis,
Quantus amor causae misero nupsisse marito.

77 DECERTET] Ut videar pene non victus, si in eodem, quo semper amore apud te fui, durabis. Sive ut vincas fata, si amorem tuum nihil iniquat mutata fortuna. SCHOL.

78 VICTUS] Sive quia cito ad teremeans, sive quia amorem meorum ex miseratione majorem. IDEM.

78 NUNC SUM &c.] Ipsum se majorem gloriam

dicit uxoris, quod eum sit sola secutura ab omnibus derelictum. SCHOL.

81 DEFORMIS] Hoc cum indignatione dictum est. Cum adhuc maritus vivat, tu moeres, & squales. IDEM.

81 ADHUC VIV.] Mscr. *abbat*, depravate. BERSM.

82 SUMMUS, ET AUG. &c.] Nam cum summus sit ille dolor, cum maritus amittitur; tu sic modo doles, me vivente, ut nihil addere moerori valeas, cum fuero interemtus. SCHOL.

83 LUGERE VIRUM] Tunc vir lugendus est; cum jam nihil aliud possit accidere: scilicet cum perisse constiterit; non, cum adhuc sit in incertum. IDEM.

85 QUOD DEFLES &c.] i. e. Si me vivente, sed misero, non desinis lugere, Cornelia; constat, te huc usque non Pompejum amasse, sed Fortunam meam, quam nunc plangis adfectam. IDEM.

86 CORREPTA] i. castigata. IDEM. Libri quidam *correcta* i. increpata, castigata. BERSM. Sed & idem notat *correcta*. Nam *correcta*, quod est in quatuor Palm. MSS. duobus Voss. & meo ex m. sec. ac Edd. Alcenf. Versell. Paris. est glossa genuinae vocis *correcta*. Ovidius Epist. XIX. Her. 22.

Corripio verbis aequora pene tuis.

L. III. Metam. 565. VI, 610.

- - - *Rectumque sororis
 Corripuit.*

atque ita ille, & alii passim.

- Praecipitesque dedi populos, cunctosque fugavi
 A caussa meliore Deos. ô maxime conjux,
 95 O thalamis indigne meis, hoc juris habebat
 In tantum Fortuna caput? cur inopia nupsi;
 Si miserum factura fui? nunc accipe poenas,
 Sed quas sponte luam. quo sit tibi mollius aequor,
 Certa fides regum, totusque paratior orbis,
 100 Sparge mari comitem. mallet ^a felicibus armis
 Dependisse caput: clades ^b nunc denique lustra,
 Magne, tuas; ubicumque jaces. Civilibus armis
 Nostros ^c ultra toros, ades huc, ^d atque exige poenas,
 Julia ^e crudelis, placataque pellice ^f caesa,

105 Ma-

VARIAE LECTIOES.

a civilibus M. b nunc cl. al. c ultra V. 2. d at B. 1. e crudelis V. pr. non male. f cessa V. 1. M.

88 INVISI &c.] Non quo Pompejo Caesarem praeferebat; sed idcirco Caesari nupuisse vult, quia ipsa infelix talem fortunam Caesari posset adferre. SCHOL.

89 NULLI] Prius enim in matrimonio Crassi fuerat, qui occisus est ad Parthos. IDEM.

90 BIS NOCUI MUNDO] i. e. Orbis haec patitur meo fato prius in Crasso, modo in Pompejo (*semel morte Crassi, nunc fuga Pompeji*. Voss. sec.) IDEM.

90 PRONUBA DUXIT ERINNY] Virgilius.

Et Bellona manet te pronuba.

IDEM. Msc. *juxta*. Deduxit ad sponsam, quod munus erat ² *æspuræ* seu pronubae. BERSM. *Pronuba Tisiphone, Erinny* Ovidio Ep. Her. 11, 117. VI, 42. VI. Metam. 427. Posset hic legi quodque *umbrae devotaque*: sed MSS. servant bene vulgatum.

94 A CAUSSA MELIORE] i. a parte Pompeji, qui justius dimicabat, propter me cuncta numina recesserunt. SCHOL.

95 O THALAMIS INDIGNE] *Indigne* sic accipiamus: non, quod haec melior sit; sed quod Pompejus indignus sit in tantum per ejus fata venire discrimen. IDEM. Habet hanc Corneliae orationem etiam Plut. in Pompejo, ut appareat ex historia desumptam, in Pomp. p. 658, 659. Ed. Paris. Et digna est tenerrimo ejus in maritum amore. GROT. Ed. *tert.*

96 IN TANTUM] i. in te, ut per me fieres infelix.

98 QVO SIT] Me, inquit, occide, ut omnia jam prospera consequaris. SCHOL.

101 DEPENDISSE] i. e. Ut tunc periissem, cum adhuc eras felix, & in eadem felicitate nunc mansisses. SCHOL.

101 LUSTRA] i. Expia, scilicet me interemta. IDEM.

102 TUAS; UBICUMQUE JACES. CIV.] Sic malui distinguere cum Beroaldo. Expia clades omnes, in quibuscumque victus es, & jaces, partibus tuis profligatis. Tu vero Julia, quae civili bello nostrum conjugium ultra es &c. Vulgo interpungebant *tuas. ubicumque jaces civilibus armis*. Ut intelligeretur Julia. *ubicumque tu jaces, se. sepultra*, dicit Ascensius: ut L. 14, 394. Inepte, si quid video. Romae enim sollemni funere rite sepulta erat. Non ergo vagabatur ejus umbra; sed Pompejum, & Corneliæ tantum infestabat. Vide Lib. 111. Init.

104 PELLICE] Ad satisfactionem haec posuit; quod se negat uxorem, sed pellicem. SCHOL. *Pellicem* autem improprie se dicit, & κατ' ἀνθρώπου, ex moerore, & invidiae causa. Nam Cornelia uxor Pompeji erat. *Pellex* autem proprie dicitur ea, quae cum alterius marito viva illa rem habet. MICYLL. Illa Cornelia, quam tu Julia, *pellicem* vocas. Respicit ad Juliae verba L. 111, 21.

semperque potentes
Detrahere in cladem, fato damnata maritos,
Innupsit tepido pellex Cornelia busto.

ubi vide.

107 FLECTUNTUR] Msc. *plectuntur*. minus probe. Commoventur ad lacrimas fletu uxoris suae. BERSM.

108 SICCAQUE] Hoc est. Qui non flevit in The-

- 105 Magno parce tuo. sic fata, iterumque refusa
 Conjugis in gremium, cunctorum lumina solvit
 In lacrimas. duri flectuntur pectora Magni,
 Siccaque Thessaliae, ^a confundit lumina Lesbos.
^b Tunc Mitylenaeum, pleno jam litore, vulgus
- 110 Adfatur Magnum: Si maxima gloria nobis
 Semper crit, ^c tanti pignus ^d servasse mariti,
 Tu quoque devotos sacro tibi foedere muros,
 Oramus, sociosque lares ^e dignere vel una
 Nocte tua: fac, Magne, locum, quem cuncta revifant
- 115 Secula; quem veniens holpes Romanus adoret.
 Nulla ^f tibi subeunda magis sunt moenia victo.
 Omnia victoris possunt sperare ^g favorem:
^h Haec jam crimen habent. ^k quid, quod jacet insula ponto,
 Caesar eget ratibus? Procerum pars magna coibit

120 Cer-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a confundis B. 1. mei 5. & Edd. qdd. ^b tum B. 1. ^c pign. 1. Edd. Rom. Parm. ^d servare H. ^e vulgo dignare. ^f mag. sub. 1. B. 1. ^g salutem supraf. sav. W. ^h nec Ed. Ven. ⁱ habes V. 1. Hort. m. ^k quidquid R. 2. M.

salia, flevit in Lesbo. SCHOL.

108 THESSALIAE] Vossian. primus cum Ascens. Ed. Thessalia. Ut Italia pro, in Italia Virg. Aen. 1, 267. Ausonia Silius L. 14, 732. Gallia pro in Gallia Caesar. B. Gall. v, 55. ubi consule Doct. Davisium. Macedonia pro in Macedonia Obsequ. c. 125. ubi non opus inferere in. & passim in accus. sine praepos. contra Grammaticorum regulam nomina regionum ponuntur. sed & genitivum temere non muto. v, 266.

Pars jacet Hesperia.

In aliis est Hesperiae. Immo vide infra ad vs. 428.

Et si Thessaliae bellum civile peractum est.

ubi Grotius rescribi iussit Thessalia.

109 PLENO JAM] Cum MSS aliis etiam Witt. & Voss. prim. jam pleno; ut edidit Colin. Steph. Gryph. Puim. & Berlm qui tamen monuerunt in suis libris plerisque esse pleno jam. Si non aliis monuissimis, certe hac voce solet noster claudere quantum pedem: ut putem in illis locis, ubi vulgo contrario ordine ponitur, esse corruptum. Vel in solo libro primo sexies ita invenias: ut vs. 222, 241, 294, 504, 577, 694.

113 DIGNERE VEL UNA] i. e. dignos habeas, in quibus vel una nocte, moreris. Alii sic dicitin-

guunt: dignere. vel una nocte tua f. SCHOL. Voss. sec.

113 DIGNERE] Rescripti dignere, fide optimorum Codicum Reg. primi, & Voss. pr. quibus accedunt Voss. tert. Hult. & Schol. vulgo dignare.

114 NOCTE TUA] Voss. unus nocte; tuum fac, M., locum. Ne audias. tua i. e. tuae quieti inpen- sa, quam hic apud nos memorabilem facias seces- su tuo. Sic mea, tua, sua dies, nox &c. apud poetas simili sensu obvia. Vide de hac locutione Gevartium ad Stratii L. 11. Silv. c. 18. & cujus ver- bis hic utor, J. F. Gronov. Diatr. Statiana c. 43. Facere locum dicitur, ut facere tempus Lib. 464. ubi vide.

114 REVISENT] Revifant Msc. non male. BERS- MANN. Immo vere, ut sequitur adoret. Nec aliter est in MSS. meis, & Edd. Ven. Brix. Med. Hort. Marg. quare etiam jure merito recepit Gro- tius.

117 SPERARE] Al. superasse in vetusto Cod. HORTENS.

118 CRIMEN HABENT] Hoc dicit. Omnes aliae civitates infidae sunt, & possunt promereri veniam; sed haec, quae tibi fida est, offendit Caesarem, & jam apud eum criminosa est; quia conjugem tuam recepit, & te. SCHOL.

118

- 120 Certa loci. ^a noto reparandum ^b est litore ^c fatum.
 Accipe templorum cultus, aurumque Deorum
 Accipe: si terris, si puppibus ista Juventus
 Aptior est, tota, quantum ^d valet, utere Lesbo.
 [Accipe: ne Caesar rapiat, tu ^e victus habeto.]
 125 Hoc ^f solum crimen merita bene detrahe terrae,
 Ne nostram videre fidem felixque secutus,
 Et damnasse miser. Tali pietate virorum
 Laetus, in adversis & mundi nomine gaudens,
 Esse fidem; Nullum toto mihi, dixit, in orbe
 130 Gratius esse solum, ^g non parvo pignore vobis
 Ostendi. tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus: hic sacra domus, ^h carique ⁱ penates,
 Hic mihi Roma fuit. non ulla in litora puppim
 Ante dedi fugiens, ^k saevi cum Caesaris ^l iram

135 Jam

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a notum VV. LL. Steph. P. 1. ^b deest in B. 3. ^c bellum P. 3. B. 2. V. 3. O. 1. Edd. Sulp. Asc. Mic. Hort. male. *factum* Mic. m. ^d potes V. tert. ^e *cr. sol.* Edd. Rom. Parm. Br. ^f *victor* W. ^g *parvo non* B. 1. ^h *sacrique* V. sec. pro var. lect. ⁱ *neptes* MSS. qdd. male. V. Burm. ad Val. Flacc. vii, 50. ^k *cum* f. O. 1. ^l *arma* V. pr. R. pr. O. 1. Marp. *ira* V. sec. pr. pro var. lect.

118 PONTO] Ab opportunitate loci sumta persuasio. SCHOL.

119 COIBIT] Multi ad te principes revertentur, cum te in his locis, quae sciunt, esse cognoverunt. IDEM.

120 NOTO] Ubi, qui fueris, potest sciri, & ideo ad te libenter accurrent. IDEM.

121 TEMPLORUM] Msc. *colorum*: vitiole. BERSMANN.

122 JUVENTUS] Accipe juventutem securus, apud nos conjugem tuam relinquenda. SCHOL.

124 ACCIPE: NE C. 1 Non habetur in antiquis Codicibus hic versus. R. STEPHAN. Hic versus non est in septem libris manuscriptis. PULM. Fuit mihi semper suspectum illud:

Accipe, ne Caesar rapiat, tu victus habeto.

Et habeo jam adfirmare, cum non magis in Pulmannianis, quam in duobus, quos nos inspeximus, Msc. Codicibus reperiatur non esse *ne* ~~ne~~. MODIUS. Nov. ant. LL. Ep. 05. Hunc verum non habent Codices nostri Msc. & Modius eum ~~videtur~~ ducit BERSM. Spurius esse verum, & insulso monacho, non Luciano dignum, non verba per se modo, sed & MSS. mei omnes fere ostendunt. Carent eo quoque primae editiones.

Intravit illum primus Sulpitius, inventum tamen in MSS. nam in Marp. & Voss. sexto recentissimo, & in Marg. Wittiani libri ab novitia manu compareret. Immo, quod mireris, in Regio primo: nisi inposuerit mihi variarum lectionum notator Parisiensis. Quidquid sit, sine haesitatione est rejiciendus tamen, & nimis liberali Sulpitio rursus condonandus.

128 LAETUS, IN ADV.] Msc. duo ita distinguunt; *laetus in adversis*, & BERSM. Per hanc interpunctionem, quam facile Bersimanno credo esse in quibusdam MSS., distinctiones raro curantibus, edidit cum alijs Hortens. sed male. *laetus*, & gaudens in rebus adversis tamen superesse fidem. Sequentia Bersm. verbis ex Hortensio partem desumptis non recte quoque explicat.

128 MUNDI NOMINE] i. e. pro omnibus hominibus lactabatur, fidem servare mortalium aliquos: quod jam in certis difficile videbatur. SCHOL. Imperii Romani respectu hoc sibi deferri officium, vel: nunc nomine tantum, non autem re, sicut antea. BERSM. Non tui causa gaudet, sed generis humani nomine, quod tam profligato saeculo fides aliqua superesset, ipse aliqui beneficio non usus. GROT.

133 ULLA IN LITORA PUPPIM] *Ulla in litore pup-*

- 135 Jam scirem meritam, servata conjuge, Lesbon,
Non veritus, tantam veniae committere vobis
Materiam. ^a sed jam satis est fecisse nocentes:
Fata mihi totum mea sunt agitando per orbem.
Heu nimium felix aeterno nomine Lesbos!
- 140 Sive doces populos, Regesque ^b admittere Magnum,
Seu praestas mihi sola fidem. ^c nam quaerere certum est,
Fas quibus in terris, ^d ubi sit scelus. accipe, numen,
Si ^e quod adhuc mecum ^f es, ^g votorum extrema meorum:
^h Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
- 145 Non intrare suos, infesto Caesare, portus,
Non exire vetent. dixit, ⁱ moestamque carinae
Inposuit comitem. cunctos mutare putares

Tel.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a si A. ^b amittere R. pr. W. ^c nunc B. 1. Edd. Ven. Br. Med. jam Marp. ^d nisi H. ^e quid V. 1. ^f est V. 4. W. M. Edd. Rom. Par. Ven. Br. Med. ^g faterum Marp. ^h das V. 1. ⁱ moestaque V. 1.

puppem Mscr. duo. Sed pro *puppem* alterum legit *puppes*. BERSM. *Ullo in litore* est quoque in variis lecti Steph. quinque Pulm. & meis sex, Edd. primis, & Aldina. Ut saepe variatur. diximus plura cum alibi, tum L. 11, 712.

tractoque in litore bello.

Puppem pro *puppim* habent iilem Pulm. MSS. & mei quinque. de eo ad L. 111. egimus.

134 CAESARIS IRAM] Sensus hic est. Uxorem vobis dereliqui. Ob hoc iratus est vobis Caesar. Tantum ergo confido de vobis, ut ad vos venire maluerim, cum hodie, me occiso, possetis iram Caesaris, mentemque placare. SCHOL.

137 MATERIAM] Mscr. *Materiem*. Intelligit autem se ipsum, quo tradito Caesari, facile veniam impetrassent conservatae Corneliae. BERSM. *Materiam* habet quoque Pulm. unus, & Voss. sec. a m. pr. rectius hic. variatur quoque L. 11, 8. & alibi. Alii exponunt *materiem* pro conjugem Pompeji, quam si tradidissent, veniae fuisset materia. sed sequi BERSM. malo.

137 NOCENTES] Cum enim uxorem commendavi, feci, ut vos Caesar noxios judicaret. Hoc fecisse sufficiat. Nunc ad vos venire non debeo; ne nocentiores faciam apud Caesarem, me recepto. SCHOL.

138 AGITANDA] Omnium populorum animos explorare vult, circa se quales sint. IDEM.

140 REGESQUE] Mscr. *Regemque*: minus probe. Vel, quod tuo exemplo doces alios populos & reges, ut me miserum excipiant hospitio. pro

praestas Msc. *praestes*, mendose. pro *meorum*, Msc. *malorum*, incite. BERSM.

140 ADMITTERE] In utroque, inquit, es gloriosa, sive me sola recipis, sive & aliis das exemplum, ut me suscipiant. SCHOL.

142 FAS SCELUS] Ibi adhuc Justitia perseverat, ubi fuerit ipse susceptus: ibi scelus, ubi se ad Caesarem contulerunt civitates. IDEM.

146 NON EXIRE] Nam intrare etiam inimici patiuntur, ut capiant. IDEM.

147 INPOSUIT] Post bidui moram scilicet. Caes. B. Civ. 111, 102. dein malum *roto quam*.

147 PUTARES] Pro putaret aliquis. SCHOL.

149 AETHERA] Msc. *aethere*: minus recte. BERSM.

150 MINUS] Est vir doctissimus, qui conjicit hic scribendum *magis*: quia supra profusum Mitylenaeorum in Pompejum amorem auctor memoravit, ponitque majorem distinctionem post *movet*. Alibi autem *magis*, & *minus* commutantur. Hic tamen nihil mutem, minus ingemuit populus propter discessum Pompeji, cujus Fortuna tantum illis dolorem movit, quam propter discessum Corneliae, quae jam facta erat *civis* eorum, & propter tantas animi, quas dein deserbit, dotes illis erat carissima.

153 QUAM VIX, SI &c.] Msc. *quavis si*; sed ad marginem reponit *quam vix si*. BERSM. *Quamvis* est in primo, & aliis duobus Voss. Regio uno, Witt. Hult. meo, & tribus Pulm. ac Hort. marg. Dein *non poteram* in iisdem Voss. Regio utroque, Witt.

- Tellurem, patriaeque ^a solum: sic litore toto
Plangitur, infestae tenduntur in aethera dextrae:
150 Pompejumque minus, ^b cuius Fortuna ^c dolorem
Moverat, ast illam, quam toto ^d tempore belli
Ut civem videre suam, ^e discedere cernens
Ingemuit ^f populus: quam vix, si castra mariti
Victoris ^g peteret, siccis ^h dimittere matres
155 Jam poterant oculis: tanto ⁱ devinxit amore
Hos pudor, hos probitas, castique modestia vultus;
Quod submissa nimis, nulli gravis hospita ^k turbae,
Stantis adhuc fati vixit, quasi conjuge victo.
Jam pelago ^l medios Titan demissus ad ignes,
160 Nec quibus abscondit, nec, si quibus exeret orbem,

Totus

VARIAS LECTIONES.

^a locum VV. LL. Steph. ^b cui V. 1. ^c laborem W. pro var. lect. ^d pondere M. ^e descendere R. pr. V. 1. male. ^f decedere V. pr. a m. pr. ^g vulgus VV. LL. Steph. P. 1. B. 1. V. 1. O. 1. Edd. Ven. Br. Med. ^h peterent Ed. Ven. ⁱ admittere Ed. Hort. vitiose. ^j devicit VV. LL. Steph. Ed. Br. ^k deunxit M. Ed. Rom. ^l terras Marp. ^m medio Hort. m.

Witt. Hulst. & tribus Pulm. vix pot. in variis Steph. lect. vix si pro varia lectione est in Voss. primo. Quamvis non poterant in suis MSS. videtur invenisse etiam Omnibonus. Ita enim ad haec verba commentatur. Nec mirum, si in discessu ipsius flere matronae: nam, si etiam vir fuisset victor, non poterant videre illam sine lachrymis discedere. Et placet. In vulgaris, quae sentum quidem habent efficacem, obstat repetitio relativi quam. illam, quam viderunt, quam poterant. Abundat etiam jam. Quidquid sit, meliores certe MSS. pugnant pro quamvis & non. Dein cum amico malim Has pudor. scil. matres, hos probitas scil. viros. De quo loquendi modo vide ad L. VII, 503.

155 TANTO] Toto Msc. perperam. BERSM.

157 SUBMISSA NIMIS] Nequaquam perluadere mihi possum, ita Lucanum scripsisse, saltem ut vulgo haec verba distinguunt. Submissus dicitur supplex. nimis ergo submissus est homo humilis, quod dandum vitio praesertim in Cornelia, nobilissima Romana femina. Hinc int. vi. 593.

stetit anxia classis

Ad ducis eventum, metuens non arma, nequeque;
Sed ne submissis precibus Pompejus adoret

Regna sua donata manu.

Melius itaque dixisset hic auctor, quod submissa minus, sed tamen nemini gravis. An distinguendum, quod submissa, nimis nulli gravis? sed vereor, ut hae conjecturae alicui placeant. Quare adquieto, invitis licet MSS. omnibus, in ingeniosissi-

ma Ill. Heinsii conjectura, submissa animis ad Prudent. L. 1. contra Symmach. 478.

157 NULLI GRAVIS] i. e. omnibus hospitalis fuit. SCHOL.

158 STANTIS ADHUC FATI] Graeca ἀντίστασις, pro, stante adhuc fato, h. e. fortuna adhuc prospera. BERSM. Cornelia stantis fati ut infra. aeterni Martis Alanos. GROT. Vide quae diximus ad L. VII, 541. extremique orbis Hiberi.

158 QUASI CONJUGE VICTO] Cornelia, cum adhuc Pompejo Fortuna esset incolumis, tam humilis omnibus obsecuta est, quasi jam maritus ejusdem superatus esset à Caesare. SCHOL.

159 DEMISSUS AD IGNES] Bersm. duo demissus in ignes. in uno Voss. dimersus in ign. meus dimissus. Marp. Titan radios dimissus. Amstel. demiserat ignes. Forfan scripserit auctor demerferat ignes. Consule notata à me ad L. 111, 41.

Titan jam pronus in undas

ibat, & igniferi tantum demerferat orbis,
Quantum deesse solet lunae, seu plena futura est;
Seu jam plena fuit.

160 NEC QUIBUS ABSCONDIT &c.] Sensus hic est. Jam sol occidens medius erat in maris fluctu; sed nec apud nos erat totus, quibus occidebat, nec apud Antipodas, quibus nascebatur, quippe absconditur orbis medius, (totus) apparebat. SCHOL.

160 NEC SI QUIBUS] Bene si addidit. Est enim in dubio, an aër (mare MS.) habeat Antipodas.
Hh hh Est

Totus erat: vigiles Pompeji ^a pectore curae
 Nunc socias adeunt Romani foederis urbes,
 Et varias regum mentes; nunc ^b invia mundi
 Arva super ^c nimios soles, Austrumque jacentis.
 165 Sacpe labor moestus curarum, odiumque futuri
^d Projecit fessos incerti ^e pectoris aestus,
 Rectoremque ratis de cunctis consulit astris;
 Unde ^f notet terras; quae sit mensura ^g secandi

Aequo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo in pectore. ^b devia H. ^c sol. nim. A. ^d deiecit B. 1. ^e ponderis Edd. Ascens. Vers. Mic. Hort. ^f notat O. 1. ^g sequenti B. 1.

Est enim tensus. SCHOL. Dubitative autem dicit, *Si quibus*, quasi dubitet, an usquam, aut ulli sint Antipodes. Nam & hoc apud multos controversum semper fuit. Ut & apud Macrobi-um, Augustinum, & Lactantium videre est, quostamen Geographicorum, & Mathematicorum demonstrationes refeliunt. MICYLL. Rectius non dubitavit auctor L. VI, 571.

- - - - - alta
 Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem.

Unde conjiceret scribendum,

- - - - - nec se quibus exserit orbis
 Totus erat.

Sed nihil obstat, quo minus auctor, qui capiat semper ostendere, & prodere Philosophorum sententias, hic noluerit videri hujus incertitudinis, in qua tunc temporis plerique erant, gnarus. Formula autem loquendi in dubitatione est elegans, *si quis, si qua*, &c.

161 POMPEII IN PECTORE CURAE] Mic. duo *Pompeii pectore* sine praepositione. BERSM. Praepositionem hanc intruserunt rursus Sulpit. & Aldus. Priores eam non agnoscunt; uti nec Ascens. Versell. Mic. Hortens. neque MSS. mei longe plurimi, & optimi. Ordo est. *Curas vigiles Pompeji ad-eunt urbes pectore*. Sic Lib. VI. vs. 1.

- - - pugnae jam mente propinqui.

Stat. Lib. I. Theb. 380.

- - - Animisque propinquans.

Silius L. II, 352.

- - - atque animo patria arma movebas.

VII, 586.

Jam stygia, & aeternas intrarat mente tenebras.
 ubi vide Cl. Drakenb. & sexcenta alibi similia.

162 ADEUNT] Haec omnia sibi Pompeji ani-

mus fingit dispositione curarum. SCHOL.

164 MUNDI ARVA SUPER NIMIOS SOLES AUSTRUMQUE JACENTIS] Male erat *jacentes*. GROT. Ediderant scilicet *jacentes*, ut est in Oxon. uno, & Voss. pr. a m. f., Sulpit. Ald. Par. Colin. Steph. Gryph. & Bersm. *jacentem* habent duo MSS. Berol. & Voss. duo recentiores, Regius junior, Amstel. & meus a m. sec. cum Edd. Rom. Parm. Brix. & Med. Ceteri omnes scripti, & editi *jacents* mundi scilicet. L. IV, 674. VIII, 813.

- - - - - quidquid in Euro
 Regnorum Boreaque jacet.

Ovid. L. I. Metam. 338.

Litora voce replet sub utroque jacentia Phoebus.

IV, 771.

- - - - - gelido sub Atlante jacentem
 Esse locum.

& passim. Sed quid notat *super nimios soles*? an ultra zonam torridam versus Austrum magis? Vide L. IX, 605. X, 50, 242. *Trans Noton*. Nam arva jacent sub sole, non super solem. Videtur potius scribendum esse *sub & nimios soles*. vel *medios*. solet enim noster *sub* hoc casu construere. Vide omnino, quae congestimus ad Lib. IV, 333.

*Non super arantem Meroën, Cancricumque sub axem
 Qua nudi Garamantes arant, sedere.*

Ingeniose etiam amicus meus conjiciebat, *arva* ex Glossa enatum esse, & legendum *super vicinos*. *In-via mundi* dictum, ut statim *devia mundi*, *culta soli deserta viarum*, & alia sexcenties. Verum tamen nihil muta. *Super* omnino significat ultra zonam torridam, ut mox vs. 226.

*Arva super Cyri Chaldaequae ultima regni &c.
 Jam propior, quam Persis, erat.*

supra vs. 312, 318.

165 LABOR] Quem Pompejus est passus, qui labor

- Aequoris in coelo; Syriam quo fidere servet:
 170 Aut quotus in plastro Libyam bene ^a dirigat ignis.
 Doctus ad ^b haec fatur taciti servator Olympi:
 Signifero quaecumque fluunt labentia coelo,
 Numquam frante polo, ^c miseros fallentia nautas,
 Sidera non sequimur: sed qui non mergitur undis
 175 Axis ^d inocciduus, gemina clarissimus Arcto:
 Ille regit puppes. hic cum mihi semper in altum

Surget,

VARIAE LECTIOES.

^a dirigat V. pr. derigat R. pr. ^b hoc VV. LL. Steph. M. ^c tacitos V. sec. pro var. lect. ^d in occiduis R. 1.

labor semper ob curas moestus est, & odit omnia, quae futura sunt. SCHOL.

170 DIRIGAT] Quae Stella in septentrione cursum navium mittat ad Libyam. IDEM.

171 TACITI] i. e. magni. ut Virgilius *luminibus tacitis. alibi tacitae per amica silentia lunae & tacitum obsedit limen amatae*. IDEM. Male. Tu vide potius, lector, quae scribit Servius ad Virgil. L. III. Aen. 515.

Sidera cuncta notat tacito labentia coelo &c.

173 NUMQUAM STANTE POLO] Septem enim Stellae sunt, quae motu axis feruntur errantes. Has nauta non sequitur. SCHOL. Quomodo Polus nunquam stet, merito quis miretur, qui inconcussus, ac immobilis semper consistit. Hoc commentatores utique explicare conveniebat. Ego exponerem. *Nusquam stante polo*, id est, ubi nullus est locus stabilis, unde navis ulla dirigi queat. Quemadmodum de terrae longitudine disputant Geographi. Latitudinis quidem est immobile aliquod principium, nempe polus; longitudinis nullum, nisi in diversas regionibus eodem temporis momento factas eclipses attendamus, quemadmodum Ptolemaeus libro primo capite quarto Geographiae demonstrat. *Polus* igitur hoc loco accipitur pro *coelo*, non quavis coeli parte mobili. Verum autem *polus* mox subjungit, cum inquit, *Axis inocciduus*. GLAREAN. Stellas Zodiaci intelligit, quae perpetuo moventur cum mundo, ut bene alii.

175 INOCCIDUUS] Qui numquam occidit Helicen, & Cynosuram dicit. *Helice* Arcturus Major. *Cynosura* minor. SCHOL. *Quae & arcton* vitiose legitur apud Scholiast. Cruceq. Horat. p. 122.

176 REGIT] Ut non casu, sed ratione hoc contingat. SCHOL. Locum hunc imitatus esse videtur Valer. Flacc. L. II, 61.

Atque adeo non illa sequi mihi sidera, monstrant,

Quae delapsa polo reficit mare &c.
Sed mihi dux.

& quae sequuntur.

176 HIC CUM MIHI] Hoc theorema nauticum est, sed tamen a vera, & Geographica, ac Astronomica ratione, non alienum. Sensus ita est horum aliquot sequentium versuum. Cum è Lesbo ita navigamus, inquit ad Pompejum nauta, ut identidem Polus Arcticus, quem inocciduus jam dixerat, surgat, id est, elevetur, videlicet, ut lucidae illae duae stellae in humeris minoris uriae, quas *χρυσίρας* Graecis dictas prodit Hyginus. (*reliquae autem duae charentae dicuntur*, inquit, *quod circum polum versantur*) quemadmodum & libro tertio admonuimus. (Sunt enim duae illae secundae magnitudinis) prope super antemnam appareant, tunc iter nostrum est in pontum, & Bosphorum. Contra, cum è Lesbo ita navigamus, ut idem polus, Arctophylax, & ipsa adeo Cynosura five ura minor in cauda est stella (ut ita dicam) polaris, *descendant* ab summa arbore, tunc, in Syriam tendit ratis. Quasi diceret, si ad meridiem navigamus, Polus Arcticus discedit à puncto verticali, quem per malum significat. Contra autem fit, si ad Septentrionem, in Pontum, inquam, divertamus. Haud me latet, quod commentatores super hac re, & scribant, & sentiant, quae ego plane non intelligo, nec vera esse credo. Quanquam, ut verum dicam, nec difficile fuerit, etiam verum nautae sensum cavillari, ut cum loquitur de itinere in Syriam, quod quidem non unius rationis est. Ad Gnidon enim usque procedit nautae Theorema (id autem oppidum Cariae, in cornu peninsulae) quamdiu videlicet meridiem versus incedit navis. At post Gnidon, ad Orientem deinde fit conversio, quae poli non magnum jam discrimen habet. Verum nauta proxima quaecumque à Lesbo itinera respexit, non illa jam remotiora, quae aliam accipiunt rationem. Sed

H h h h 2

haec

- Surget, & instabit summis minor Urfa * ceruchis;
 Bosporon, & cythiac curvantem litora, Pontum
 Spectamus. quidquid descendet ab arbore summa
 180 Arctophylax, propiorque mari Cynotura feretur,
 In Syriae portus tendet ratis. inde Canopos
 Excipit, Australi coelo contenta vagari,
 Stella, timens Borean: ^b illa quoque perge sinistra,
 Trans Pharon: in medio tanget ^c ratis aequore Syrtim.
 185 Sed qu'o vela dari, quo nunc pede carbasa tendi
 Nostra jubes? dubio ^d contra cui pectore Magnus,

Hoc so-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a cherniseis, cherucis &c. MSS. & Edd qdd. uti & Bosporon. ^b illac q. parte A. ^c tangit B. I. V. I. R. 2. Marp. Edd. Ven. Br. ^d cui contra B. 2. V. I. M. contra quem A.

haec altioris sunt contemplationis, à nobis hac possimum de causa adducta, ut lector secum etiam consideret, quam levi (ur dici solet) brachio quidam magnos authores exponere conentur, nihil pensi habentes, quo quaeque dicta cadant. GLAREAN.

177 CERUCHIS] i. e. cornibus mali mei. Antennae cornua sic vocantur. SCHOL. V. Commer.

179 QUICQUID DESCENDET AB ARBORE SUMMA] Non, descendit. nam sequitur, feretur. Quare & mox, tendis in tendis mutavimus. GROTIUS. Descendit jam ediderunt Rom. Parm. Paris. 1512. & Hortens. MSS. tamen retinent fere omnes descendit. uti supra surgit Bersm. duo, & mei novem. unus surgat. Dicedis Amst. dein tendis multi libri quoque, tendat Edd. Ven. Brix. & Med. sequor Grotium.

179 ARBORE] i. e. malo navis. Ab arbore videtur descendere in fluctus, cum inferior efficitur. SCHOL.

180 ARCTOPHYLAX] Ipse est Arcturus i. e. Bootes. dictus ideo, quod ab Arctis non recedat, sed eas custodiat. IDEM.

180 CYNOSURA] Fuit autem Cynosura una ex nymphis Idaeis, quae Jovem nutrierunt inter Curetas. Ut & Hebe, quae ambae pro ea opera à Jove postea inter sidera relatae, alioque nomine Arcti vocatae sunt, ut est apud Hyginum. MICYLL.

181 CANOPOS] Nomen est stellae in Austropositae. SCHOL. Canopus, stella vicinapolo Australino, sive Antartico. De Hoc Plinius Lib. 11. cap. 70. Septentriones non cernit Troglodytica, & canis Aegyptius. Nec Canopum Italia, & quam vo-

cant Berenices crinem. Et Strabo libro primo, de Arctis loquens: Οὐδε γὰρ εἰς τὴν πύλιν μὴ ἀφ' ἧς οἱ Φοίνικες ἐσημαίνονται καὶ χερῶντο αὐτὴ τὸν πλῆν, παραλβὼν καὶ εἰς τὰς ἑλλήνας τὴν διάπλιν πύλιν ὥστε καὶ τὸν Βερενίκης πλέγμα, καὶ τὸν Κάνωπος ἰχθὺς καὶ πρῶτον κατὰ τοιαύτην. Vitruvii autem verba libro nono cap. septimo; ita habent: Naeque uti septentriones circum axis cardinem versantes non occidunt, neque sub terram subeunt, sic & circa meridiana cardinem, qui est propter inclinationem mundi sub eclis terrae, sidera versabunda, latetiaque non habent egressus orientes supra terram. Itaque eorum figurations propter obstantiam terrae non sunt notae. Hujus autem rei index est stella Canopi, quae his regionibus est ignota, renunciantibus negotiatoribus, qui ad extremas Aegypti regiones, proximisque ultimis finibus terrae terminationes fuerunt. Est autem & civitatis nomen Canopus, centum viginti stadiis ab Alexandria distantis in Aegypto, à Canopo Menelai gubernatore, ut Strabo ait libro ultimo, appellatae. A quo & Canopicum osium Nili. Ejus Plinius meminit lib. v. c. 31. MICYLL.

182 AUSTRALI PARTE &c.] Quoniam in Australi parte posita non accedit ad Borean, ideo & timens B. dicta est. SCHOL.

183 PERGE] Mic. perga, non male: ut de se loquatur nauta, sicut antea. BERSM. Immo vero male, & sine sensu. Dicit auctor. Si pergas, Canopo ad sinistram visa, navigare ulterius Pharo, incidet Syrtibus.

183 SINISTRA] i. e. si per sinistram illius pergas stellae, ad hanc regionem venies. SCHOL.

184 SYRTIM] Ita recte edidit rursus Grotius cum Venet. Alectn. Mic. & Hort. ac MSS. quatuor

- Hoc solum toto, respondit, in aequore ferva,
 Ut sit ab Emathiis semper tua longius^b oris
 Puppis, & Hesperiam pelago, coeloque^a relinquo:
 190 Cetera da ventis. comitem, pignusque recepi
 Depositum: ^c tunc certus eram, quae litora vellem;
 Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur. ^f at ille
 Iusto vela modo, pendentia cornibus aquis,
 Torfit. & in laevum^g puppim dedit, utque secaret,
 195 Quas Asinae cautes, &, quas Chiosⁱ asperat, undas,
 Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.

Aequora

VARIAE LECTIONES.

^a nova V. l. am. pr. ^b horis MSS. qdd. ^c coel. pel. B. l. M. ^d relinquo H. non male. ^e tum MSS. & Edd. qdd. ^f & B. l. ^g puppam MSS. qdd. ^h Chios V. sec. ⁱ asperet B. l.

tuor Pulm. duobus Berfm. ac duodecim meis. Saepissime utitur hac voce in singulari noster V. Indic. Immo Priscianus, ut probet *Syrtem* dici in singulari, hunc adducit locum c. 717. Alii *Syrtes*.

185 PEDE: Funis in nave. SCHOL. V. supra.

187 IN AEQUORE] Praestantissimus Voss. pr. uterque Regius, & Huist. *ab aequore*. quod esset dictum, ut L. VII, 808.

Spektus ab aequore flammam.

& à fluctibus summis videre L. v, 640. ubi vide.

188 AB EMATHIIS &c.] Nec ad Emathiam vult ire, ubi Caesar, & bellum est; nec ad Italiam; quia pudet venire superatum. SCHOL.

190 CETERA DA VENTIS] Cetera sic age, ut te ventorum facile status impellat. IDEM.

191 DEPOSITUM PIGNUS] Ut aibi *depositum*, *Fortuna tuum*. Tunc non recepta conjuge. IDEM.

191 VELLEM] Sc. contingere Hoc est, cum ad Lesbos Corneliae amore properabam. IDEM.

195 ASINAE] *Asine* castellum est Spartanorum. IDEM. Saxa, & scopuli *Asinae* oppiduli, quod est in sinu Messenio, qui ab eo *Asineus* dicitur. Ejusdem nominis alia est Laconica, ut ait Strabo libro octavo Sulpit. Atque eodem modo & Omnibonus hunc locum legit, & per mediam *Asinam*, & Chion navigasse Pomp. accipit, non animadvertens itineris rationem, atque propositum, neque etiam quantum *Asinae* litus, & huic vicina Chios à Messenio, aut etiam Laconico mari distet. Non enim in Graeciam, aut Oecidentem versus navigabat Pomp. ut qui Hesperiam pelago, coeloque relinquendam dixerat, sed in Orientem tendebat, *Icariae scopulus Ephesumque relinquens, & claram sole Rhodon*, ut infra sequitur. Quare ipse

quidem locum hunc suspectum habeo, dubitoque, an potius legendum sit.

Quas Asinae cautes, & quas Chios asperat undas.

Ut intelligamus inter *Asiae* litus, & insulam Chion sinistram versus Rhodon, atque inde in Ciliciam abiisse. MICYLL. *Asine* oppidum est inter maritima Achaiae in Peloponneso, unde sinus *Asinaeus* nomen habet, ad meridiem peninsulae: sicut statim à *Corone* *Coronaeus*: & in extrema ora procurrit in mare Taenarum promontorium. Sed quid *Asine* huc spectat, non video, tam procul versus occiduum à Lesbo distans. *Asine* distat à *Asiate* XXXVI. M. pass. Ibi Trezen, nobilis quondam urbs, & portu insignis, cui nomen Pogon, id est barba. De quo natum fuit proverbium, in glabros, *Trozonem pete*. sive, naviga, in eum, qui cum mento imberbi esset, tamen appositius pilis, barbam virilem mentiretur. Nonnulla exemplaria *Asiae cautes* legunt, quam Lectionem veram esse, censet Giareanus, cuius iusticio & ego subscribo. Est enim *Asine* nimis remota à Lesbo versus Occasum, quem tractum declinare iussit Pompejus, & in laevum torxisse navem poeta dicit. Nam inter Ephesum, & Samum, ait *Giareanus*, & Icariam transit. Itaque ego *Asiae* legere malim, quam *Asinae*, quod nomen scio us aliquis substituit, volens ingeniosus videri, quum poetae mentem non perciperet. Nec obstat *Asiae* generale nomen, quod hic speciale est, non urbis quidem, sed regionis litoralis contra Chium, & Samum. Quod si omnino quis proprium nomen aliquod, aut insulae, aut orbis legitime debere contendat, malim ego *Psyriae* legere, cujus est mentio Odyss. III. in Oratione Nestoris, meminitque Strabo magnifice lib. 14. in Lesbi descriptione.

H h h h 3

ne;

- Aequora senserunt motos, ^a aliterque secante
 Jam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
 Mutavêre sonum. ^b non sic moderator equorum,
 200 Dexteriore rota laevum cum circuit ^c axem,
 Cogit inoffensae currus accedere metae.
^d Ostendit ^e terras Titan, & sidera texit.
 Sparfus ab ^f Emathia fugit quicumque procella,
 Adsequitur Magnum: ^g primusque ^h à litore Lesbi
 205 Occurrit natus, ⁱ procerum ^k mox turba fidelis.
 Nam neque dejecto fatis, acieque fugato
 Abstulerat Magno reges Fortuna ^l ministros:

Terra-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a altumque B. 1. ^b nec B. 2. ^c orbem al. ^d offendit B. 1. ^e Tis. terr. B. 1. V. 1. ^f Haemonia B. 1. ^g primus a B. 1. ^h ab P. 2. V. 1. R. 1. H. Hort. m. ⁱ comitum VV. LL. Steph. curris P. 1. ^k & mox V. pr. ^l faventes l. ministros V. sec. sinistros Ed. Rom.

ne: & situs ejus huic loco non ineptus est, ut legatur.

Quas Pŷyriae cautes, & quas Chios asperat undas.
 Haec Glareanus. HORTENS. *Asine* Msc. *Sati-*
ne mendose alter. *Asiae*, quam lectionem Mi-
 cyllus quoque probat: ut dicatur inter Asiae lit-
 tus, & Chion insulam finitram versus Rhodon, at-
 que in Siliciam navigasse, sive inter Ephesum, &
 Samum, & Icariam transisse, ut Glarean. BERS-
 MANN. *Asiae*. Sic quidem est in Regio uno, &
 Grotius edidit ex Micylli emendatione. Prior
 Editiones, & MSS. purimi cum Scholiaste habent
Asine, vel *Asinae*; *Sasinae* Pulm. duo, Voss. unus
 & Ed. Ven. *Lasinae* Var. LL. Steph. Verum recte
 notarunt Viri doctissimi, *Asinas* nullum locum
 hic esse posse, ut quae in Messeniaco agro Pelo-
 ponnesi sita immensum distat à Chio. Neque huc
 facere potest, quod in vetustis Pomponii Melae
 Editionibus inter Sporadas recensetur *Asine*. Lib.
 11. c. 7. §. 9. Scribendum enim illic est *Syme*, ut
 Vossius docuit. Immo vera licet ibi esset lectio
Asine, nihilo tamen rectius hic diceretur secare
Alines, & Chii undas. Imensum enim distant, &
 interjacent Icaria, Ephesus, aliaeque, quas recen-
 sebit vl. 244. Beroaldum autem legisse, video *Sa-*
mize cautes; atque ita diserte habet Marp. Cod.
 Sed & *Samos* post Chion est sita, cum debeat es-
 se locus, inter quem & Chion secaret undas. *A-*
siae, quae Micylli est conjectura, recipienda quo-
 que non est; nam, praeterquam quod verisimile
 non est, librariorum in tam noto nomine cespitasse,
 & pro eo minus notum reposuisse, nimis genera-
 le est, ut inter Asiae cautes, & Chium possit dici,

Pompejum navigasse. Aliud itaque quaerendum.
 MSS. Amstel. exaratum habet *Sirie*, & in variis
 Grotii lectionibus est *Syriae*. Hinc prius amicus
 meus scribendum esse conjiciebat *Scyri*, nobilis
 insulae, è regione Chii in Aegaeo mari jacentis,
 & scopulis celebris. Statius Lib. 11. Achill. 17.

- - - Cum se scopulosa levavit
 Scyros.

Adde Barthium ad Lib. 1. Achil. 285. Prope ve-
 rum. Vel sic tamen haec longius à Chio sita est.
 Quare omnibus rite perpensis, accedo, & ille
 mecum, verissimae Glareani conjecturae, legen-
 tis *Pŷyriae cautes*. *Pŷyra* enim est insula Chio ab
 Occidente obposita, parva, sterilis, & inculta. Vi-
 de Comment. ad Steph. Byzant. *Ψύρα, ὀρεο-μει-*
κρὲς πολλοῖσι Χίῳ, ἣν ὁ ποιητὴς Ψυρίας καλεῖ
Νῆϋς ἐπὶ Ψυρίας. Τὸ ἰδιὸν δὲ Ψύρα; ἢ τὸ
Θηλυκόν, Ψυρία &c.

Et sic reponendum quoque apud Priscian. L. 11.
 c. 588. In vulgatis illic etiam *Asinas* exhibetur.
Asperare dixit ad exemplum Virgili L. 111. Aen.
 285.

Et glacialis hiems Aquilonibus asperat undas.
 Ovid. L. 11. Am. El. 11, 27.

Quid? si concussas Triton exasperet undas.

Liv. L. xxxvii, 12. *Exasperato fluctibus mari. A-*
sperum mare ibid. c. 17. Horat. 1. O. v. Valer. Max.
 1v, 2. Sib. vi, 524. &c.

198 SPECTANTE CARINA] Male Berlín. unus
inspectante. Supra *spectamus pontum*. Navis argute
 dicitur *spectare* propter oculum, quem vel pictum, vel

- Terrarum dominos, & sceptrā Eoa tenentes
 Exsul habet comites. jubet, ire in devia mundi
 210 Deiotarum, qui sparsa ducis vestigia lêgit.
 Quando, ait, Emathiis ^a amissus cladibus orbis,
^b Qua Romanus erat, superest, fidissime regum,
 Eoam tentare fidem, populosque bibentes
 Euphraten, & adhuc ^c securum à Caesare Tigrin:
 215 ^d Ne pigeat, Magno quaerentem fata, remotas
 Medorum penetrare domos, Scythicosque recessus,
 Et totum mutare diem, vocelque superbo
 Arfacidae ^e perferre meas: Si foedera ^f nobis

Prisca

VARIAS LECTIOES.

^a amissis Ed. Ven. Hort. amissis V. 1. ^b qui VV. LL. Steph. B. 2. V. 1. R. 1. O. 1. Ed. Ven. ^c securam W. securum e. B. 1. ^d vulgo nec. ^e proferre V. 1. M. male. V. Burm. ad Val. Flacc. v, 663. ^f MSS. & Edd. qdd. vobis male.

vel caelatum habebat in prora. Livius Lib. xxx. c. 25. *Sepulcrum dirutum proram spectare, abominatus.* D. Lucas Act. Apost. c. 27. Com. 15. *πάλιν μὲν διωκόμενοι ἀποφθαλμένοι τῆς ἀρίμης.* Adde Scheffer. de re navali p. 49, 51, 174. & figuras navium, quas profert Baysius. Clare etiam conspicitur oculus in prora navis in nummis gentis Fontejae, licet eum non semper observari viri docti. V. Polluc. L. 1. §. 86.

199 MUTAVERE SONUM] i. e. aequora conversione navis (*navium* Voss. pr.) aliter sonare coeperunt. SCHOL.

200 DEXTERIORE ROTA] Hunc locum diligenter explicat Badius, ut in tali conversione rota in sinistra parte stet ad tempus, quasi immobilis, & dextra vertatur. Unde patet olim à dextra in sinistram procursum, ac currus in sinistram flexos, cum hodie contra fiat, à sinistris in dextram, quod certe magis secundum naturam est. Nisi quis dicat poetam, ut in multis aliis contrarium exhibuisse, quod equidem nescio. GLAREAN.

200 CUM CIRCVIT AXEM] Steph. Var. LL. tres Pulm. MSS. unus Berfm. & duo, vel tres mei cum Ed. Veneta, & Grotii *orbem* habent. Minus bene. Non enim modo rotam, sed totum axem, & currum circuit, cum per rotam dexteriolem prope metam currum vertit ad laevam. Ovid. L. 111. Am. 2, 69.

Me miserum! metam spatioso circumit orbe.

Quid facis? admoto proximus axe subis.

& alibi. Male alii contra morem in circo habitum flantem intelligunt rotam dexteriolem, ut à sinistra dextram versus statuatur à Lucano cursus e-

quorum. A dextra ad sinistram incipiebant, ut patet ex Onuphrio, aliisque.

201 INOFFENSÆ METÆ] Huic accedere declinavit, in quam non offendere vult in Olympio certamine. SCHOL.

202 TEXIT] i. majori luce operuit. IDEM.

203 PROCELLA] Consuetudo auctorum est, bellum incendio, & procellis comparare. *Quicumque* de parte Pompeji. IDEM.

205 NATUS] Sextus Pompejus, Magni filius. IDEM. Alii non *Sextum* hoc loco, sed *Cneum* intelligunt. Nam Sextum, ut juniorem, una cum matre Cornelia Myletis ante pugnam depositum fuisse, eoque post cladem acceptam Pompejum potissimum Lesbium petisse, ut inde uxorem, filiumque, ut Plutarchus ait, reciperet. MICYLL. Micyllum sequitur Hortensius, sed male. nam non-ster Lib. vi. fuse indicat Sextum non cum matre Lesbi fuisse, sed in exercitu; & L. ix. clare ostendit, Sextum cum matre post occisum patrem adpulisse ad Libyam, ubi Cneus jam erat una cum Catone, aliisque Consule vi. 85, 120. &c.

210 DEJOTARUM] Gallograeciae regem. Ne miraremur; unde in his terris Dejotarum inveniunt, hoc poeta dissevit. *Qui sp. d. vestigia leg.* i. qui inter ceteros fugientes vestigia Pompeji est securus. SCHOL.

211 QUANDO] i. Quoniam, quandoquidem. Quoniam quidem per Emathias clades amissus orbem, qui erat sub ditione Romana. IDEM.

213 POPULOS] Parthos dicit, & ceteras Orientis gentes. IDEM.

214 SECURUM A CAESARE] Qui nondum Caesaris injurias sensit. IDEM.

Prisca manent, mihi^a per Latium jurata Tonantem,
 220 Per vestros adstricta magos; inplete pharetras,
 Armeniolque arcus Geticis intendite nervis:
 Si vos, ô Parthi, peterem cum Caspia claustra,

Et se-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *ſ* Ed. Hort.

215 NE] Sic reſcripſi pro *nec* auctoritate MSS. quinque Pulm. trium Berſm. & meorum quatuordecim cum Edd. Rom. & Parm. Alcenſ. Verſell. Pariſ. aliſque.

215 PIGEAT] Scil. te Pompejo ſata quaerentem. SCHOL.

217 MUTARE] *Totum mutare diem*, dixiſſe videtur *ὑπερολιῶς*, pro, eo uſque verſus Orientem proſiciſci, dum tempus diei propter loci diſtantiā, & mundi inclinationem varietur, collatione Occidentis videlicet. Nam Orientalibus Sol citius oritur, atque apparet, quam iis, qui verſus Occidentem degunt. Quidam autem pro *mutare*, *motare*, legunt, *diemque* pro Oriente accipiunt, *καὶ συνεδρῶν*, eo quod ab Oriente dies procedat, ut ſit ſenſus: Totum commovere, atque excitare Orientem. Perinde ut & Sulpitius locum hunc exponit. De qua lectione judicent alii. MICYLL. *Et totum motare*. Alii *mutare* legunt. Sulpitius exponit, excitare totum Orientem, unde dies emanat. At Mycillus, *totum*, inquit &c. Sulpitii interpretatio, ut minime abſurda magis placeat, ut poëta alluſerit ad illud Virgilianum.

Eleclere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.

Motare totum orbem Orientem in arma contra Caſſarem. HORTENS. *Mutare*. Aliud ſubire coelum, cuius dies aliter ſe habent. GROT. Veriſſime. illud *motare* excogitatum eſt contra omnes Miſtos à Sabellico in Annotat. Syll. II. in T. I. Theſ. Crit. p. 184. Sic autem cum aliis loqui amat noſter. L. V. 107.

*Saepe dedit ſedem totas mutantibus urbes,
 Ut Tyriis.*

ſupra vſ. 147.

*cunctos mutare putares
 Tellurem patriaeque ſolum.*

Mutare locum, terram L. II, 137. VI, 271. Lucretius L. IV, 460.

*Concluſoque loco coelum, mare, flumina, montis
 Mutare, & campos pedibus tranſire videmur.*

ubi vide Fabrum. *mutato evadere coelo* Silio L. X, 420. Adle J. F. Gronov. L. III. Obſerv. c. I. & omnino Celeb. Bentlej. ad Horat. L. II. O. 16, 19. ubi nihil mutandum puto,

- - - *quid terras alio calentis*

Sole mutamus? patriae quis exſul ſe quoque fugit?

218 ARSACIDAE] Hic Arſaces (*Arſacus* MS.) rex Parthorum (*Perſarum* Voſſ. pr.) fuit. SCHOL. Ariacidae autem dicuntur ab Arſace, primo regni Parthici autore, perinde ut Ptolomei Aegyptii reges, à primo Lagi filio. Vide Juſtin. lib. XII. MICYLL.

218 FOEDERA] Hic oſtendit, ſe ſocietatem cum his inſiſſe. SCHOL.

219 MIHI PER LATIUM &c.] In quibus ſi mandis ego per Latialem Jovem juravi: Vobis autem ſunt adſtriſta perſblagos veſtros, ſcilicet Chaldaeos, qui in Parthia ſunt. IDEM.

220 ADSTRICTA] Ita habent MSS. omnes. Sulpitius tamen, eumque ſecuti Aſcenſ. Verſell. Pariſ. Micyll. & Hortenſ. ediderunt *obſtriſta*, ut vſ. 235. Perperam. *Adſtringere fidem, ſœdus* paſſim. *Jurare*, & *adſtringere* jungit etiam Ovidius Epit. XVI. Her. 319.

*Tunc ego jurabo quavis tibi numina, meque
 Adſtringam verbis in ſacra jura tuis.*

222 SI VOS, Ô PARTHI] Si vos, ô Parthi inquietate nolui, cum vexarem Alanos, & Caſpiano. Nunc mihi reddite vicem auxilia dirigendo. SCHOL.

222 CASPIA CLAUSTRA] i. fines Armeniae. IDEM. Caſpi montes ſunt inter Armeniam majorem, & Mediam, ubi fortassis etiam alcubi claustra, aut furcae ſunt, de quibus loquitur poëta. Nam de Caſpiis portis inter Parthiam, & Mediam intelligere, contentaneum non eſt, cum nimis in Orientem tendant, nec eoſque quiſquam Romanorum pervenit Caſſarum, nedum Pompejus, cum eoſtempore potentiſſimi eſſent Parthi. Quamvis paulo poſt gloriatur, Gangis, & Hydaspis fontibus ſe propiorem fuiſſe, quam ſit Perſis regio, quod de altero manſ Caſpii littore intelligatur. Siquidem Pompejus unquam in Alanis bellum geſſit, quos Ptolemaeus in Scythia intra Imaum montem ponit, ultra medium Caſpii maris. Alanos item montes in eadem Scythia. Sunt & Alauri diphthongo in media ſyllaba (ſi codices non errant) & populi, & montes in Sarmatia Europae, apud Tanaim flumen, eodem autore. GLAREAN. *Caspia regna* non omnino male ſcribitur

Et sequerer duros aeterni Martis Alanos,
 Passus * Achacmeniis late decurrere campis,
 225 In tutam trepidos numquam Babylona coëgi:
 Arva super Cyri, Chaldaëque ultima regni,

Qua * ra-

VARIÆ LECTIONES.

a Achimeniis MSS. qdd. V. ad L. II, 48.

bitur in Voss. uno, Edd. Rom. Parm. Brix. Mediol. & Paris. ex Virgilio L. VI. Aen. 799.

Hujus in adventum jam nunc & Caspia regna.

Castra est in Oxon. pr. & Marp. a m. pr. frequenti librorum errore. vide ad Silium Lib. I, 643. Rectum est *Claustra*: quamvis hoc loco non verac Caspiae Pylae, seu *Caspiarum claustra*, ut loquitur Tacit. L. I. c. 6. intelligi debeant, sed Sarmaticae Eupropaeae populis, de quibus mox agemus: Alii fauces versus Armeniam intelligunt ut VI. 291.

Caspiaque immensos seducunt claustra recessus.

Passim omnes munitos, & angustos locos *claustra* vocant. Jam Caspii montes longissimo tractu extenduntur. Valer. Flacc. L. V, 125.

Cum redit ingenti per Caspia claustra triumpho, Massagetem, Medumque trahens.

Mox VI. 236. Adde Indic. & Heins. ad Vellej. I, 3. Broukhuf. ad Propert. III, 7, 55.

223 ALANOS] Gens in Ponto, quae perpetuis proeliis inquieta est. SCHOL. Pompejus cum Mithridatem persequeretur, in ultimas, & ignotas gentes penetravit, hoc est, Iberos, & Albanos, quorum reges cum LXXIII. hominum M. ad Circum fluvium illi occurrebant, vel (ut alii) Cydnum, ortum, labentemque è Caucaso. Pompejus, superato amne, reges in profundissimas sylvas praecipites egit: mox igni circumjecto cum ad perniciem eos infectaretur, flamma, & ferro delevisset, nisi oblidibus datis reges suppliciter pacem petivissent. Albani etiam, qui ad Caucasum habitant, etiam pacem petiverunt, ut ait Plutarchus, atque inde scribit, Pompejum in Iberos, accolae Tauri montis multo Albanis bellicosiores movisse castra, quippe qui ne Macedonum quidem armis olim cecidissent. Quibus partim caesis, partim captis, ipsa gens in deditionem venit, cum rursus Albani defecisse nuntiantur. Quos circa Abantem amnem iterum praelio vicit Pompejus, in quo Cossi regis frater ipsius Imperatoris manu interfectus fuit. In hac acie credunt quidam Amazones ex Thermodonte, & regione, quae supra Thermodontem est, accersitas cum Albanis militasse. Hinc Pompejus ad Caspium mare, iter flexit, sed re-

gione serpentibus infesta praesenti conatu excussus in Tigranem belli impetum vertit. Quare crediderim, Lucanum hoc loco Albanos per Alanos significasse, elusa litera *b* è medio per syncopen, cum dicit,

Cum sequerer duros aeterni Martis Alanos.

Nam in Scythiam ad Alanos ultra Imaum montem propter disitas novo prope orbe regiones nondum pervenit quique Romanorum. Quod vero ad Albaniam, quae superflua est montibus Caucasus usque ad Cyrum amnem, ibi Iberiae statim, inde Armeniae majori confinium est, descendit. Sed Hiberia, quo angustior est, hoc frequentior habitatur. Difficiles sunt aditu *Hiberi*, sive *Iberi*, (utroque modo auctores usurpant) propter montium angustias, & itinera etiam alicubi excisa manibus, ut portarum Amanicarum. Et quia vix alibi Caucasus difficilior transitu est, quam ubi Albanos, & Hiberos a Scythis Sauromatis, sive Sarmatis, qui hodie Tartari dicuntur, determinat, Pylas illic habet, sive portas Caucasias à Plinio dictas lib. VI. capite II, quas quidam magno errore *Caspias* dixerunt. Hoc errore ductum Lucanum verisimile est, cum ad Caspia claustra Alanos Pompejum secutum fuisse dicat. His enim (ut ostendimus) superflui sunt Albani, à quibus Ptolemæo *Albaniae* appellantur. *Hae portae* (ut Plinii verbis utar) inter ingentia naturae opera referuntur, montibus repente interruptis, fores obduntur serratis trabibus, subter medias Dyriodori amnis fluentis, citraque in rupe castello communito ad arcendas transitu gentes innumeras. Haud inde longe Armeniae montes in coelum attolluntur, Hiberibus obfusi, per quos una angusta via transire praebet, Armeniae pylas appellatae, nihilo aequiores transeuntibus, ut magnae Pompejo gloriae fuerit, ingradi cum exercitu ad Hiberos auso, tamen si post devictum Tigranem nihil illi impervium videbatur, propter famam victoriarum. Atque quidem de Alanis, sive Albanis, & portis, ac claustris Caspiis, de quibus erudito lectori suum judicium esto. HORTENS. Non *Alanos* pro *Albanis* per syncopen litterae *b* posuit Lucanus, sed errore suo hanc gentem *Alanorum*, quae tum primum nomine solo videtur Romanis innotuisse, ut ferocissima, confundens cum *Al-*

- Qua ^a rapidus Ganges, & qua Nyfaeus Hydaspes
^b Accedunt pelago, Phoebi surgentis ab igne
^c Jam propior, quam Persis, eram: tamen, omnia vincens,
 230 Sustinui, nostris ^d vos tantum deesse triumphis;
 Solusque ^e è numero regum telluris Eoae,
 Ex aequo me Parthus ^f adit. nec munere Magni
 Stant ^g semel Arfacidae. quis enim post vulnera cladis
 Assyriae, iustas Latii compescuit iras?
 235 Tot meritis ^h obstricta meis, nunc Parthia ruptis
 Excedat claustris vetitam per ⁱ secula ripam,
^k Zeugmaque Pellacum. Pompejo vincite, Parthi;
 Vinci Roma volet. ^l regem parère ^m iubenti

Ardua

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *tropidus* B. 1. ^b *accedis* A. ^c *nunc* B. 1. ^d *tantum vos* V. 1. ^e *ex* P. 2. ^f *habet. vel munera* VV. LL. Steph. ^g *simul* Ed. Br. ^h *adstricta* B. 2. Ed. Ven. ⁱ *scelera* H. ^k *Zeuma* MSS. & Edd. pp. ^l *regi* V. 1. ^m *volenti* B. 1.

banis, quos una cum Colchis, & Iberis vicit Pompejus. Vide praeter alios Florum L. 111. c. 15. §. 28. Ad *Alanos* numquam pervenit Pompejus. Recte tamen Barthius ex hoc loco & L. 2, 454. refellit magnum Casaubonum, qui *Alanos* demum sub Flaviis principibus innotuisse Romanis putat, ad Gulielm. Briton. L. 1, 123. ubi operose de *Alanis*, & *Albanis* disserit; item ad Claudian. *Asterni Marti* non capiendum est cum Romanis, ut paullo post ait Hortensius, sed exponendum; *qui perpetuo sunt in armis*; ut bene alii explicant; & praesertim in equis, testibus Martiali, & Dionysio. Hunc autem versum imitatus est Sidonius Apollin. Carm. 11, 364.

Vandalicas turmas, & juncti Martis Alanos.

224 ACHAEMENIIS] Ab Achaemene rege Persarum sunt dicti. SCHOL. *Ἀχαιμηνία*, inquit Stephanus, ἢ ἱσπερὶν μολογ, ἀπὸ Ἀχαιμηνίους, ἢ οὐ Αἰγίους. MICYLL.

225 LATE DECURRERE] Ita quidem etiam exhibent optimi Codices. In duobus tamen Bersm. & quatuor meis, ac Edd. Rom. Parm. Brix. Med. Sulpit. Ascens. Paris. Mic. Hortensique exaratur *discurrere*. quod verbum aptius cum *late* convenit, & innuit Pompejus, se sivilisse, ut liberi per campos hoc illuc vagarentur. Lib. 1, 471.

Barbaricas saevi discurrere Caesaris alas.

Ovid. L. 11. Fast. 223.

Sic Fabii latis vallem discursibus implent.

Immo cum pro *campis* in Edd. principe, & Parm.

scribatur *Susis* putem *decurrere Susis*, hoc verbum iniepsisse ex Lib. 11, 48.

Achaemeniis decurrant Medica Susis Agmina.

Inepta vero haec Pompeji oratio est: quasi vero Parthos, si potuisset, non debellasset, & signa ab illis repetisset.

227 NYSAEUS] Fluvius ex Nyfa Indiae monte descendens. SCHOL. De hac Nyfa à Dionysio, qui & Bacchus, condita, meminit & Arrianus Libro quinto. MICYLL. V. ad L. 1, 65.

229 AB IGNE JAM PROPIOR, QUAM PERSIS, ERAM] Orientis solis flammis ego eram propinquior, quam Persae, qui juncti sunt. SCHOL. *Ab igne Jam propior*. Distinctionem mutavimus, ut sit sensus, Propior Orienti eram, quam Persae ipsi. GROT. In quibusdam nempe Edd. distinguebatur post *ignis*. Omnes tamen Interpretes recte explicant.

231 SOLUSQUE] MS. Marp. *solus* & cum Edd. Sulp. Ascens. Vers. Par. Mic. Hort. numerosius, & concinnius.

232 EX AEQUO] Quippe non victus aequalis est mihi. SCHOL. Sic Plinius de Parthis: *Ad Scythas pertinent, cum quibus ex aequo degunt*. Et ante de Scythis: *Multitudo populorum innumera, & quae cum Parthis ex aequo degat*. GROT. Ed. tert.

233 SEMEL] Nec semel sunt tantum meo beneficio liberati. SCHOL.

233 VULNERA] Quae nos illic passi sumus, non, quae vos pertulistis. IDEM.

- Ardua non piguit; positisque insignibus aulae,
 240 Egreditur famuli raptos ^a indutus amictus.
 In dubiis tutum est inopem simulare ^b tyranno.
^c Quanto igitur ^d mundi dominis securius aevum
 Verus pauper agit! ^e dimisso in litore rege,
 Ipse per Icariae scopulos, Ephelonque relinquens,
 245 Et placidi Colophona maris spumantia parvae
 Radit ^f saxa Sami: spirat de litore Coe
 Aura fluens: Gnidon inde fugit, claramque relinquit
 Sole-Rhodon, magnisque sinus Telmessidos undae
 Compensat medio pelagi. I amphylia puppi
 250 Occurrit tellus: nec se committere muris

Ausus ad-

VARIAE LECTIOES.

^a *inductus* V. 1. O. 1. ^b *tyrannum* V. sec. qu. a m. pr. A. ^c *quantum* Marp. H. a m. pr. *quando* A. ^d *dem.* m. Marp. ^e *dimisso* R. 1. O. 1. V. 1. ^f *cariperias* V. 1. ^g *clausura* Ed. Br. Med. ^h *reliquis* V. 3.

234 LATI C. IRAS] Hoc dixit. Mortem Cras-
 forum, quae in Parthia facta est, voluit Senatus
 vindicare, sed Pompejus obstitit. SCHOL.

237 ZEUGMAQUE PELLAEUM] Magnus Alexan-
 der Pellaeus victis Parthis finem posuit, quem
 numquam excederent, Euphratem fluvium, & ci-
 vitatem Zeugma, quae in ejus est ripis. SCHOL.
 Zeugma urbs fuit ab Alexandro condita in ripa
 Euphratis, ubi ille exercitum aliquando trajecit,
 unde & nomen sortita est, autore Stephano. Grae-
 cis enim Ζεύμα pons, aut quicquid pontis vicem
 sustinet, appellatur, eo quod utramque ripam
 conjungat. *Pellaeum* autem vocat poeta, pro Ma-
 cedonico, sive a Macedonibus condito. Nam Pel-
 la Macedoniae urbs fuit, Alexandri patria, unde
 ipse quoque Pellaeus passim à poetis nominatur.
 MICYLL.

238 ROMA VOLET] Optabit à vobis vinci, si
 mihi victoriam comparatis. *Regem* Dejotarum.
 SCHOL.

240 FAMULI RAPTOS AMICTUS] MSS. quatuor
 Pulm. cum Edd. Veneta, Aldi, Colin. & Ste-
 phani dant *raptos*, quasi scissa, & pannosa fuisset
 vestis. In Voss. sec. & quinto *famulo* habetur. re-
 citius pro veste, quae famulo exuta, & detrepta est.
 Simplic. pro compos. 1, 157. *Victoriae rapuerat* IX, 1100.
rapta dicitur *populis*, & saepius. *raptio* Reg. pr. dein v.
 244. *Ephelon* Graeco more reposui ex MSS. Witt.
 Voss. tert. & meo, ut forsitan scribi etiam debet
Tauron.

242 DOMINIS] Alii *domini* (Ed. Haered. Gryph.
 & Pulm. vitiose) nos reposuimus *dominis* ex Mscr.

tribus, & libris aliquot. BERSM.

243 VERUS PAUPER] Nam hic simulatus est.
 SCHOL.

244 ICARIAE] Insula Asiae, ubi Icarus occidit.
 IDEM.

244 SCOPULOS] *Populos* Msc. male. BERSM.

246 LITORE COE] Quidam codices legunt pro
Coe, *Eoe*. Is ventus plane naviganti in Ortum
 contrarius fuisset. HORTENS. *Choe* Msc. duo.
 quid. libr. *Eoe* mendose. BERSM. *Choe* MSS. ha-
 bent multi. *Eoe* est in quinque Pulm. Voss. pr. Witt.
 Amst. & meo; ut ediderunt Aldus, Colin. & Steph.
 sed male. Dicit auctor, Pompeium jam reliquisse
 insulam Co. quare de ejus litore aura secunda spi-
 rat.

248 TELMESSIDOS UNDAE] In Asiatico mari si-
 nus nomen. SCHOL. *Themessidos* MSS. duo vi-
 tiose. *Telmessus* oppidum Lyciorum, & promon-
 torium cum portu. BERSM. Variant nonnihil
 MSS. Sed vera haec lectio. *Telmessus* urbs apud
 Plinium, apud Strabonem, & Stephanum *Τελ-
 μεσσός*. Est in confinio Lyciae, & Cariae. GROT.
 Ed. sec. *Temessidos*, *Themessidos*, *Theumessidos* &c.
 MSS. exhibent corrupte.

249 COMPENSAT] Hoc est. Flexum illum tanti
 sinus non circuit, sed per altum recto itinere con-
 tendit, habiturus grande compendium. SCHOL.
Compensat: medio pelago P. Compendium facili-
 tatis, recta navigatione. Mscr. tina. *Compensat me-
 dio pelagi. Pamph* BERSM. *Medio pelagi*. Priori
 periodo haec verba ad crispimus. Sunt enim op-
 posita, medium pelagi, & magni sinus. Com-
 pen-

Aufus adhuc ullis, te primum, parva^a Phaseli,
 Magnus adit. nam te metui vetat incola rarus,
^b Exhaustaeque domus populis; majorque carinae,
 Quam tua, turba fuit. tendens^c hinc carbasa rursus,
 255 ^d Jam Taurum, Tauroque videt Dipsanta cadentem.
^e Crederet hoc Magnus, ^f pacem cum praestitit undis,
 Et sibi consultum? Cilicum per litora tutus
 Parva puppe fugit: sequitur pars magna Senatus,
 Ad profugum conlecta ducem: parvisque^g Syedris,
 260 Quo portu^h mittitque rates, recipitque Selinus,

In Pro.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Phaselis vulgo. ^b Hic & seq. Vers. non leguntur in Reg. pr. ^c hic V. i. W. O. i. Ed. Berfm. ^d in T. Edd. Sulp. Asc. Paris. ^e Credidit V. sec. ^f cum p. V. sec. ^g vulgo Celendris & Syedris. ^h mutis puppes B. i.

pensare est compendi facere. Seneca Hippolyto: vs. 84. *Qua via longum compensat iter.* GROT. Recte ita distinxisse Grotium liquet, ex Scholiaste, & ipsa ratione. Pamphylia enim non jacet medio pelago. Sed Pompejus compensat gyrum magni finis recta via per medium pelagi. Ed. Veneta recte jam interpunxit. Pelago vero contra omnes MSS. est in Ald. Col. Steph. Gryph. Pulm. & Berfm. Edd.

251 PARVA PHASELI] Civitas Pamphylicae, ubi usus navis illius inventus est, quam Phaselum dicimus. SCHOL. *Φασελίς*, inquit Stephanus, *πίλις Παμφυλίας*, ἡ ἀπὸ τῆς Πιτυύσσας, καὶ ὅσων Φάρονος. Et addit: *Ἡρακλειδὸς δὲ μέγας ἡρώων φησι, καὶ ἀποπερὸς ἡρώων.* Plutarchi autem verba in Pompejo sunt: *Primam autem civitatem Attaleam Pamphylicae ingressus est post fugam, ubi triremes quaedam obviam ei Cilicia ei advenere.* MICYLL. Mscr. tria *Phaseli*, quart. *Phalese*, perperam. Phaselis *πίλις Παμφυλίας* &c. Steph. BERSM. *Phaseli* vocante casu Msc. P. rectius. GROT. Ed. sec. Hanc alii Lyciae, alii Pamphylicae assignant. IDEM. Ed. tert. *Phaseli*. Steph. Codd. quat. Pulm. & Voss. duo *Phaseli*. *Phaselus* meus, *Phaselae* Oxon. pr. *Phaseli* Reg. prim. verissime, quare sine haesitatione recepi; praesertim cum jam monitum sit à Grotio, cui ad stipulatur Is. Vossius ad Melam L. i. c. 14. Vitiose Ascens. *Phasilis* dedit. *Parva* autem cum eodem Vossio capiendum, non de spatio loci, sed paucitate incolarum tunc temporis: quippe quae diruta, & deserta erat; cum fuerit olim una ex tribus maximis Cilicum civitatibus.

254 QUAM TUA] Scilicet plures fuerunt in na-

ve Pompeji, quam in tuis moenibus erat civium multitudo. SCHOL.

255 DIPSANTA] Nomen est fluvii (*ab undis sientibus appellatum.* Voss. sec.) qui de Tauro monte profluit (*aut in fluvium Taurum decurrit* addit male Voss. sec.) IDEM. *Dipsanta*. Mscr. duo *Dipsanta*, & alter. *Dimpfanta*. tert. *Dipfana*. *Dipfas* fluvius Ciliciae. BERSM. *Dipsanta* contra MSS. praeter Voss. quart. exhibuere Ven. Ald. Colin. Versell. Steph. Gryph. Pulm. &c. *Dipsanta* est in duobus Pulm. & tribus Voss. Ceteri omnes *Dipsanta* cum Boccatio servant.

256 CREDERET HOC &c.] Quando, inquit, credere posset hoc Magnus, quod pacem undis commisit, & ad nullam voluit accedere civitatem, etiam sibi met profuturum? Nam populis proderat ad victoris iram; quod Pompejum nemo susceperat, & huic tamen proderat, quod erat tutus in fluctibus. SCHOL. Obscurius haec exponit Schol. dicit Lucanus. An umquam Pompejus potuisset credere, sibi usui fore, suaeque securitati consultum, quod mare à piratis purgaverit, & pacaverit? unde jam tutus potuit Cilicum litora sine piratarum metu praeterire.

256 Hoc] Msc. *huc*: in hoc mari tutum sibi fore receptum. BERSM.

259 CELENDRI] Oppido in Cilicia cum portu, ut docet Strabo, & ipse poeta indicat. Nec legas *Synedris*, & ridicule congregationem hic significare interpreteris. SULPIT. Ab hoc autem & *Celendris* Ciliciae regio appellata. Cujus Plinius meminit libro quinto, cap. vicesimo septimo. MICYLL. Syncope, pro *Celendris*. Plin. lib. v. cap. 27. in descriptione Ciliciae. *Amnes*, inquit, *Saros*, *Gygnes* (live *Cydnus* potius) *Tas-*
sum

In Procerum ^a coetu tandem moesta ora resolvit
 Vocibus his Magnus: Comites bellicae, fugaeque,
 Atque instar patriae, quamvis in litore nudo,
 In Cilicum terra, nullis ^b circumdatus armis
 265 Consultem, rebusque novis exordia quaeram.
 Ingentes praestare animos: non omnis in arvis
^c Emathiis cecidi, nec sic mea fata premuntur,
 Ut nequeam ^d relevare caput, cladesque receptas
 Excutere. an ^e Libycae Marium potuere ruinae
 270 Brigere in fasces, & ^f plenis reddere ^g fastis?

Me pul-

VARIAS LECTIOES

^a coetum VV. LL. Steph. P. 1. V. 1. coeptus Ed. Ven. ^b circumdatus A. ^c Emathiae Marp. ^d revelare O. 1. ^e Libyae B. 1. ^f Edd. qdd. plen. & ^g fastis R. 1. V. 2. H. Marp. M. Hort. m.

sum liberam urbem procul à mari fecans. Regio Celendiris cum oppido. Haec Plin. Oppidum indicat Celendiras, cum portu, in regione Celendiritide. Libenter utor Glareani iudicio in obscuris hujus poëtae locis illustrandis. Celendiris, tetrasyllabum est, inquit, apud Strabonem, lib. xiv. & in v. ut puto, Graecorum declinatione. Poëta noster trisyllabon fecit, & in primam receptum declinationem. Apud Plin. lib. v. cap. 27. pro Celendiris, perperam, ut puto, legitur, Celendiritis, pentasyllabon, quanquam regionem facit cum oppido. Ptolemaeus littorale oppidum facit, sicut & Selinunta, quod hic poëta flumen facit. Aldinus codex, Synedris legit, quod Sulpitius irridet. Intelligimus igitur haec orationes Pompeji, & Lentuli Celendris habitas. Hucusque Glareanus. HORTENS. Celendris, Mic. & Glareanus. Libri veteres, & Aldus Synedris, corrupte. PULM. Synedris. Msc. quatuor Sinedris. quod sit insulae nomen, vel portus. Alii legunt Celendris & οὐκ ἔστιν pro Celenderis, quod Ptolemaeo est opidum littorale. Vide Strabon. Lib. xiv. Plin. Lib. v. cap. 27. BERSM. Legi debere Syedris monuit ad Florum pridem Salmasius, pariterque corrigendum Strabonem, ubi Sydes. Sydes sunt apud Stephanum, Ptolemaeum, Acta Synodica sub Mena. GROT. Ed. tert. Nugantur Interpretes Celendris legentes: quod à Sulpitio profectum receperunt Ascens. Versell. Paris. Mic. Hortens. & Pulm. Urbs haec Ciliciae non Celendra, vel Celendrae dicitur in nominativo, ut deberet, si in Ablativo esset Celenderis; sed in recto casu vocatur Celendris, vel Celenderis; nec maritima est, sed magis mediterranea. Selindris est in Voss. quinto. Ceteri omnes scripti, & Editi Synedris, Sinedris, Synaedris. Procul

omni dubio scribendum Syedris cum Salmasio Plin. Exercit. p. 542. Adde eum, & Doct. Dukerum ad Florum L. iv. c. 2. Pulsus Syedris, deserto Ciliciae scopulo. Syedrae enim, vel Syedra maritimum oppidum est Ciliciae Tracheae.

260 SELINUS] Locum in Cilicia, ubi consilium Pompejus habiturus est. SCHOL. Msc. Selinus. Selinus tertium: Salinis, & Selirus. Selinus opidum littorale, quod poëta hic fluvium facit, sicut & Strabo. In uno etiam est Silenis. BERSMANN. Et hic variant manuscripti. Sed vera haec lectio. Selinus fluvius est Ciliciae apud Strabonem (Lib. xiv.) GROT. Recte hic Selinus dedit Sulpitius, ut est inter alios in optimo Voss. primo. Ante Selinis & in plerisque MSS. al. Salinus, Selinys. Selenus Ascens. & Paris. Selinus oppidum, & fluvius quoque in Sicilia: pro quo etiam in MSS. Selinis scribitur. Vide ad Virgil. Aen. 112, 705. Silium xiv, 200. & Vibium Sequester.

264 NULLIS C. ARMIS] i. nullum habens exercitum. SCHOL.

265 REBUSQUE NOVIS] In variis Steph. Lect. quinque MSS. Pulm. duobus Berfm. & meis septem, Editionibusque Rom. Parm. Brix. Med. & Par. &c. scribitur meis. Quod tamen ex glossa videtur natum. Dein pro arvis exhibent VV. LL. Steph. tres Pulm. Reg. pr. a m. pr. Witt. & Oxon. pr. a m. pr. armis. quod dictum foret pro, in proelio Pharsalico. sed mutatione non eget. Hinc autem in Regio primo desunt versus usque ad 314. quas feci.

266 PRAESTARE] Praeposuit quamvis, & non subjunxit tamen. SCHOL.

269 LIBYCAE] Cum apud Carthaginem latuit. IDEM.

- Me pulsum levioꝛe manu Fortuna ^a tenebit ?
 Mille meae Grajo volvuntur in aequore ^b puppes,
 Mille duces: sparsit potius Pharfalia nostras,
 Quam subvertit opes. sed me vel sola tueri
 275 Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
 Et ^c nomen, quod mundus amat. vos ^d pendite regna
 Viribus, atque fide, ^e Libyen, Partholque, Pharonque,
^f Quatenam Romanis deceat succurrere rebus.
 Ast ego curarum ^g vobis arcana mearum
 280 ^h Expromam, mentisque meae quo ⁱ pondera vergant.
 Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est:
 Ardua quippe fides robustos exigit annos.

• Hinc

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a negabit Edd. Rom. Parm. Br. Med. ^b classe M. V. ad vs. 575. ^c mund. q. nom. H. ^d pandite Marp. ^e pandite signa V V. LL. Steph. ^f Libyam MSS. & Edd. plerique. ^g quemnon in marg. quemnam B. 1. R. 1. ^h quas nunc Hort. m. ⁱ g. vulgo proceres. ^h exponam P. 3. B. 1. V. 1. Marp. ⁱ pondera B. 1

269 LIEYCAE RUINAE] *Carinas* Mscr. (& Hult.) sed ad marginem reponit *ruinae*. Delituit autem Marius aliquamdiu inter Carthaginis ruinas: idemque è carcere Minturnensi dimissus navicula in Africam traiecit. BERSM.

270 ET PLENIS R. FASTIS] Fuit enim septies Consul. Ideo *plenis fastis* in ipsius nomine. SCHOLIAST.

271 PRESSUM] *Pulsum* Mscr. tria. quantum; *pulsum livore*. BERS vi. Omnes omnino MSS. praebent *pulsum* i. e. quassatum, dejectum. In Editionibus tamen Sulpit. Aldi, Colin. Steph. Pulm. &c. legas *pressum*.

273 SPARSIT] Non enim obruit, sed fugavit. SCHOL.

274 TURRI] Non quidem damno hanc vocem; immo probo; cum sit in Voss. veterrimo, & Regio uno, aliisque: monendum tamen in variis Steph. lect. tribus Pulm. duobus Berim. & Voss. quinque, Wuttiano, Hult. Oxon. & Amstel. MSS. haberi *juvare*. Unde conjicio, scribendum esse *levare*, quod clare praebet Cod. Marpurg. Ut obposuerit Lucanus *tois tenere*, & *subvertere* verbum *levare*. Lib. 1, 581. *Spes trepidas mentes levas*. *Juvare*, & *levare* alibi quoque commutantur. Vide Broukh. ad Propert. L. 1, 9, 34.

277 PENDITE REGNA VIRIBUS ATQUE FIDE] H's enim duobus modis aestimantur imperia. i. e. vos pendite, an adhuc integrum meum sit regnum; cum & vires nobis det Libya, Parthi, & Alexandria, & fidem integram custodiant, quam

mihi debent. SCHOL. Rectius alii Interpretes exponunt; vos expendite, & considerate, quodnam trium illorum regnorum firmitus, & fidelius sit nobis, & dignius, quod Romanis rebus succurrat.

279 PROCERES] Vix credo, Lucanum ita scripsisse; qui sciebat, non sic à Consule, vel Senatus principe, aut alio ad Senatum quid referente appellari solitos fuisse Senatores. *Patres* debuisset dicere, ut L. v. & alibi recte loquitur. Verum vox haec à glossatore prius addita in textum deinceps inrepsit pro *vobis*: ut est in variis Steph. lect. quinque Pulm. tribus Berim. & duodecim meis MSS. vetustioribus, & optimis. *Vobis* ediderunt etiam Veneti, Sulpit. Ascens. Verell. Mic. & Hortens.

280 VERGANT] i. e. in quam partem mea sit inclinata sententia. SCHOL. Male *verant* Amst. videtur autem expressum ex Senecae Med. 391.

Quo pondus animi verget?

Sil. 11, 382.

Infidas ad Marsem vergere mentes.

281 TYRANNI] Ptolemaci, qui adhuc puer est, regis Alexandriae. SCHOL.

282 ARDUA] Sive quia semper difficilis est; sive quia vix servatur in rebus adversis. IDEM.

283 MAURI] Jubae, regis Mauritaniae, qui semper infidus est astutia fraudulenta. IDEM.

284 MEMOR GENERIS] Jubam dicit, qui de Sore Hannibalis natus est. IDEM.

286 OBLIQUO] Jubae obliquo sanguine, quia à sore descenderat. Nam rectus ille est, qui de viris

- * Hinc anceps dubii terret follertia Mauri:
 Namque, memor generis, Karthaginis^b inopia proles
 285 Inminet Hesperiae, ^c multusque in pectore vano^d est
 Hannibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
 * Et Numidas contingit avos: jam supplice Varo
 Intumuit, viditque loco Romana secundo.
 Quare agite, Eoum, comites, properemus in orbem.
 290 Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum,
 Caspiaque inmensos seducunt claustra recessus,
^f Et polus Assyrias alter noctesque, diesque
 Vertit, & abruptum est^g nostro mare discolor undâ,
 Oceanusque suus. regnandi^h solaⁱ voluptas.

295 Cel-

VARIÆ LECTIONES.

a hic V.1. b improba Hort.m. c multus in B.2. d deest in A. e acal. & V.pr. f prob B.1. g ne-
 strum P.1.B.1. h summa Marp.m. i voluntas MSS. & Edd. qdd.

viris nascitur (erit à nobis Voss. sec.) SCHOL.
 Frequens meditatio, & imago Annibalis, qui per
 obliquam lineam erat ex sanguine regio Numida-
 rum, cujus gloriam maculabat, quod adhuc inul-
 tus jacebat. Erat autem Juba Maurusiorum, Nu-
 midarumque rex. SULPIT. Omnibonus hunc
 locum de Juba exponit, quasi ille ex familia, seu
 gente Annibalis originem traxerit. Et quod poë-
 ta dicit: *Obliquo maculas qui sanguine regnum*, id
 ita dictum accipit, quasi idem rex nothus fuerit.
 Sulpitii expositio simplicior videtur, nisi quod po-
 sterius illud, quod poëta ait, *Maculas qui sangui-
 ne regnum* &c. eo ipse referendum puto, ut de
 perfidia Punica, & Annibalis, non de eo, quod
 adhuc inultus jacebat, intelligatur MICYLL. Sic
 Papinius V. Thebaidos. *Obliquumque a patre ge-
 nus. Contingit* hic valet, contagione polluit. GRO-
 T. *Ed. tert.* Notat Jubam tamquam Nothum. V. Brio-
 sius Ep. p. 144. BROUKHUS. Plerique viri docti
 haec verba capiunt de Juba, quod vel nothus
 fuerit, ut etiam videtur censere Lutatius ad Stat.
 v. Theb. 222. vel quod e sorore Hannibalis sit na-
 tus, ut cum Scholiaste ait Ascensius. Mihi vide-
 tur auctor loqui de Hannibale, qui maculat re-
 gnum Numidae obliquo sanguine; quia descende-
 rit ex filia, vel sorore regis cujusdam Numidarum,
 atque inde maternum genus duxerit, & sic con-
 tingerit avos Numidas. *Maculas* dicit ut Romanus
 propter odium Hannibalis. Pari modo *temeratus*
sanguis in oratione Claudii Imperatoris ad Sena-
 tum Romanum apud J. Spon. Recherche des An-
 tiq. de Lyon p. 170.

287 CONTINGIT] Hoc est. Et majore Numi-

darum cognatione contingit. SCHOL.

287 SUPPLICE VARO] Qui in hoc bello Afri-
 cam tenuit. Quia, inquit, habuit supplicem Va-
 rum, intellexit, se potiorum, & secunda esse om-
 nia, quae sunt Romana. IDEM.

290 INGENTI] Ita primus exhibuit Grotius: at-
 que ita est in variis lect. Steph. uno Pulm. duobus
 Berlm. Wittiano, Marp. Amst. Oxon. pr. a m. pr.
 & meo. Ceteri scripti, & Editi *ingentem*. An fuit
ingenti in g. ? de praepositione in hoc sensu agimus
 ad L. 11. & 12.

291 CASPIA] Coatrae Idepani (sic MS.) mon-
 tes sunt, qui orbem nostrum claudant ad Ocea-
 num, ubi est Caspium mare, vel dicit *claustra Cas-
 pia*. SCHOL. Haec non capio. Lucanus dicit
 simpliciter ultra Caspia claustra Medorum scil. &
 Parthorum, inmensum terrarum esse spatium;
 quo vel tutae esse, vel auxilia conquirere possent
 Pompejanae partes. Vitiose apud Lutat. ad Stat.
 vii. Theb. 291. editur *inmenso secludens recessu*.
educunt est in VV. LL. Steph. & uno Oxon.

292 ET POLUS ASSYRIAS ALTER] Nulla est As-
 syriae pars, in qua polus alter, id est Antarcticus
 videri queat, nisi *Assyriam* pro India accipias.
 Sed hercle tempore hujus poëtae Romanis haec
 non plane constabant. Idem dico de *rubro mari*
 nisi *Indicum* intelligit, cujus pars est rubrum mare.
 Porro Badius exponit. *Et mare est illis abruptum*
nostro mari. *Et illis est Oceanus suus*, id est, pro-
 prius discolor unda. Ego malim ita construere.
Mare est illis discolor unda, nostro mari: & est O-
ceanus illis suus, ut discolor sit adjectivum ad ma-
 re, non ad Oceanum, quod conjunctio quo evincit.

GLA

- 295 Celsior in ^a campis sonipes, & fortior arcus;
^b Nec puer, aut senior letales tendere nervos
 Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.
 Primi Pellaeas arcu fregère ^c larilas,
 Bactraque, Medorum sedem, murisque superbam,
 300 Assyrias, Babylona. ^d domos. nec pila timentur
 Nostra nimis Parthis, ^e audentque ^f in bella venire,
 Experti Scythicas, Crasso pereunte, pharetras.
 Spicula nec solo spargunt ^g fidentia ferro
 Stridula; sed multo ^h saturantur tela veneno.
 305 Vulnere parva nocent, fatumque in sanguine summo est.
 O utinam non tanta mihi fiducia laevis
 Effet in Arsacidis! fatis nimis aemula ⁱ nostris
 Fata movent Medos, multumque in gente ^k Deorum ^l est.

Effun-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a campo V. 3. R. 1. Bouh. Edd. Ascens. Par. Mic. Hort. non male. ^b non VV. LL. Steph. V. 1. ^c Sic V. pr. sec. tert. W. non *sarissas*. V. ad L. x, 47. ^d domus V. 1. ^e audens B. 1. A. ^f ad P. 1. ^g furentia O. 1. ^h scientia V. 1. ⁱ *faciantur* B. 1. *singuntur* R. 1. V. ad L. 111, 267. ^j juris Edd. Rom. Parm. sed V. ad L. VII, 113. ^k decorum M. ^l deest in O. 1.

CLAREAN. Recte, & à viris doctis saepe monitum.

293 NOSTRO] Absolute dictum est. Est divisum mare à nostro mari. *discolor*. sc. rubrum. SCHOLIAST.

295 SAGITTA] Senis, vel pueri. *primi* Parthi. *Sarissas*. Quasi diceret Macedonas. Sarissae autem sunt hastae Macedonicae. SCHOL. Lutat. ad Stat. Theb. VII, 269.

299 BACTRA] Nomen est civitatis Medorum. subaudimus *primi* *fregerunt*. SCHOL.

299 MURISQUE SUPERBAM] Muros autem de testa costili habuit Babylon. IDEM. V. L. 1. init.

300 ASSYRIAS DOMOS] Definit, quid sit Babylon. sc. Assyriae domus. IDEM. *Assyriam* pro Syria veteres dixisse, tum alii monuere, tum Strabo lib. XVI. Sic Seneca Hippolito; 87.

- - - quicquid Assyria tenus
 Tellure Nerei pervium rostris jacet.

Ut nos ibi legendum conjecimus. GROTIUS. Ed. 111.

301 AUDENTQUE IN BELLA V.] Et ideo audent, quia experti sunt sagittas suas nocuisse Romanis. SCHOL.

302 PHARETRAS] Ita bene ex suis procul dubio MSS. restituit Grotius, habentque quidam Pulm. Bersm. & mei omnes Codd. excepto Oxon. pr. a

m. pr. Edidit sic quoque Taberius; alii *sagittas* contra morem Lucani, qui voce *pharetras* in plur. numero pro sagittis uti solet. Vide ad L. VI, 354.

Herculeis fortis Meliboea pharetris.

303 SPICULA STRIDULA; SED] Sic malui distinguere post *Stridula*, quam post *ferro*. ut vulgo fit. sed *Stridula* aptius jungitur *et* *spargere*, quam alii verbo. Attollit etiam haec distinctio verum, qua haec verba interpunguntur quoque in Scriv. ad Virgil. Aen. XII, 857.

*Armatam saevi Parthis quam felle veneni;
 Parthus, sive Cydon, telum inmedicabile corsit.*

Expressit aliquo modo hunc locum Silius L. XIII, 178.

*Ille hastam quatere, & medicatas cuspidis ictu
 Proelia moliri, & nudo non credere ferro.*

V. & L. I, 219.

305 VULNERA PARVA] Celebr. Vir J. Wasse ad Sallust. B. Jug. c. 109. ex duobus Anglicanis Codd. legit *vulnera prima*, & interpretatur, quae priore parte ferri infliguntur. Velim, adduxisset vir doctiss. exemplum, ubi ita loquatur clare idoneus quis auctor. Videtur tunc potius debuisse dicere Lucanus *spicula prima*, vel simile quid, ut exempla ab ipso adlata aperte ostendunt, quibus plura, nisi res esset notissima, addi posset. V. Sil. V, 275, 451.

Nisi

- Effundam populos alia ^a tellure revulsos,
 310 Excitosque suis inmittam sedibus Ortus.
 Quod si ^b nos Eoa fides, & barbara fallunt
 Foedera; vulgati ^c supra commercia mundi
 Naufragium Fortuna ferat. non regna precabor,
 Quae feci; ^d sat magna feram solatia mortis.
 315 Orbe jacens alio, ^e nil haec in membra cruenta,
 Nil focerum fecisse ^f pie. sed cuncta ^g revolvens
 Vitae fata meae, semper venerabilis illa
 Orbis parte fui: quantus Macotida supra,
 Quantus apud Tanain ^h toto conspectus in ⁱ ortu!
 320 Quas magis in terras nostrum felicibus actis
 Nomen ^k abît, aut unde redît maiore triumpho?
 Roma, fave coeptis: ^l quid enim tibi ^m laetius umquam

^a Praesti-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *abst.* B. 1. ^b *non* Ed. Ven. Br. *vos* M. ^c *super* Ed. Ven. V. *ad* v. 164. ^d *sed* vulgo. ^e *nihil* MSS. & Edd. plur. ante Grot. ^f *pium* P. 1. ^g *resolvens* B. 1. ^h *santo* V. 1. ⁱ *orbe* VV. L. L. Steph. O. 2. ^k *adit* W. ^l *quidquid* V. 1. ^m *lestius* B. 1. *lenius* B. 1.

Nisi quis *vulnera* tunc mallet accipere pro sagittis, vulnus facientibus per Metonymiam effectû pro efficiente. quomodo hanc vocem saepe sumi alibi, ni fallor, monuimus. Hoc tamen loco id foret durissimum, neque Codd. alii, quos magno numero consuluerunt viri docti, & ego, *prima* hic exhibent. Nostro *vulnera prima* simpliciter sunt, quae *prima* infliguntur. Sic Lib. ix, 546.

*sed cum, cui vulnera prima
 Debat, grato moriens interficit istu.*

Et sic alii. Joseph. Ican. L. vi. B. Troj. 433.

*Dixerat, & gladium vibrans, & vulnera praecps
 Prima potens.*

Recte autem *parva* vocat; quae vix cutem penetrarunt, & summum sanguinem tetigerunt. Curtius hac in re dicit Lib. ix, 8. *Leves plagae insana- biles sunt.* & in negotio non multum dissimili no- ster L. ix, 739. de morfu Dipfadis

*ipsaque leti
 Frons caret invidia, nec quidquam plaga minatur.
 Ecce subit virus tacitum.*

cum paullo ante, ut hic, cecinisset.

Insolitasque videns parvo cum vulnere mortes.

305 IN SANGUINE SUMMO] Qui juxta cutem est. Ipsum sanguinem dicit summum. SCHOL.

306 SAEVIS] Msc. *laevis*, & *ferri* h. e. belli. BERSM.

308 MEDOS] Qui similes sunt Romanis Fortu- na non dispari. SCHOL. Immo invidi; ut *ae- mula imperii Carthago*, & sexcenta alia.

308 MULTUM DEORUM] Multitudo. sunt enim religiosi per Chaldaeos circa sacrificia celebranda. SCHOL. *Voss. sec.* Habent deos multum faventes; ut bene reliqui interpretes exponunt. Vide ad L. x, 397.

309 EFFUNDAM] Producam, & inmittam con- tra Caesarem. SCHOL.

310 ORTUS] Parthos, aliosque orientis popu- los. GROT. Alii exponunt, *si Parthi non suffe- cerint.*

312 SUPRA COMMERCIA] i. e. ultra. Illo, in- quit, naufragium meum Fortuna compellat; ubi nullus me cognoscet, supra eam partem, qua mer- catores ire consueverunt perviis regionibus, & cogni- tis. SCHOL.

314 SED MAGNA FERAM SOLATIA] Regius, *Voss. sec. quart. & meus, sat magna.* Verissime, ut puto. Corruerunt elegantem locutionem, qui credebant, Lucanum debuisse scribere *sat solatii*. sed falso. Ovid. L. iii. *Metam.* 149. ex emenda- tione Clar. Burmanni,

Fortunamque dies habuit satis.

Vulgo *Fortunae*. Valer. Flacc. L. i, 174.

*sat multa parate
 In quascumque vocas.*

Kk kk

v, 548.

- Praestiterint Superi, quam, si civilia Partho
 Milite bella geras, tantam consumere gentem,
 325 Et nostris milcere malis? Cum Caesaris arma
 Concurrent edis, aut me Fortuna necesse est
 Vindictae aut Crassos. Sic fatus, murmure lenit
 Consilium damna viros: quos Lentulus omnes
 Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
 330 Praecessit, dignasque tulit modo Consule voces:
 Siccine Thessalicae mentem fregere ruinae?

Una dies

V A R I A E L E C T I O N E S.

a praestiterunt V. 1. b geram B. 1. geris V. sec. a m. pr. c tantas gentes B. 1. W. O. 1. Edd. Rom. Parm.
 Ven. Br. Med. d concurrant Edd. Sulp. Asc. Mic. Gryph. Steph. Hort. aliaeque. e vulgo Crassum.
 f fatus P. 3. B. 1. V. 2. Marp. H. O. 1. Edd. Asc. Mic. Hort. Grot. &c. g Thessalicae Ed. Ven.

V, 548.

- - - - - *fas magna laborum*
Dona fero.

Silus Ital. L. VI, 122.

Sas tibi, fas magna & totum vulgata per orbem
Stans documenta domus.

IX, 140.

Sas magnum hoc miserae fuerit mihi cardine vitae
Solamen, cavisse meis.

Adde L. v, 118. x, 367. Et quo pluribus exemplis
 opus est. Noiter ipse sic loquitur L. v, 660.

Sas magna peregi.

Mox sequitur *sed*. deinde *Tanaim* rursus scripsi ex
 Regio primo, & meo, non *Tanaim*.

315 NIL HAEC &c.] Hoc, inquit, habebis so-
 latium in orbe alto jacens; nec crudeliter aliquid
 in me facere poterit Caesar, nec pie. h. e. nec par-
 cendi, nec puniendi in me habebit potestatem.
 SCHOL.

324 GENTEM] i. Parthiam, ut & ipsa pariter
 opprimatur. IDEM.

324 CONSUMERE GENTEM] Plerique editores
 ante Grotium hunc infinitivum per admirationem
 positum capiunt, interrogationis signum figentes
 etiam post *geras*. sed non opus est; Clarus enim
 est sensus, & aptissime procedit.

327 VINDICET] Vindictae me, si vicerint Cae-
 sare Parthi. Vindictae Crassos, si victi a Caesa-
 re fuerint Parthi. SCHOL.

327 CRASSOS] Ita exhibui auctoritate Codd.
 duorum Palm. Voss. pr. sec. tert. Regii utriusque,
 Marp. Huld. & mei, non *Crassum*, ut vulgo e-
 rat. patrem, & filium intelligit: ut saepissime. V.
 L. ix, 65. x, 51. Hoc in libro vi. 91, 358, 420.

Crassorum vincula peris.

329 DOLENDI] Plus enim ceteris doluit hanc
 Pompeji, suamque fortunam. SCHOL. Genero-
 sius in dolore se gessit. Claud. B. Get. 376.

Non decessa malis, mixta sed nobilis ira &c.
 & passim.

330 MODO] Modo dignas, nam fuit postmo-
 dum in republica plurimum turbulentus. SCHOL.
 Immo dignas illo viro, qui modo consul fuerat.
 V. L. v. Init.

332 SECUNDUM EMATHIAM] Pro Emathiae lis
 tanta datur. *Litem dare* praetor dicitur, pro quo
 sententiam profert. sed hic *ἀνταγωνίης* dictum.
 Totumne Emathiae crimen adscribatur, cum ru-
 sis ubique superatus. SCHOL. Non recte haec
 capit Scholiae, licet phrasin bene exparet.
 Rogat Lentulus. An tota causa post hanc cladem,
 exardisti, & Thessalici proelii victoribus nunc lis
 data est tota, & an non potes tibi aliunde, quam
 a Parthis auxilium comparare? Nimis desperas,
 Magne. A i pejus *secundum* sumunt pro *post*.
Litem secundum aliquem dare pro causam alicui,
 ut victori addicere, iorensis est locutio, & vel ex
 Lexico notissima. V. Priscian. c. 977, 1204.

333 JACET] An, sicut in Emathia malum su-
 mus fortuna, ita & in omnibus locis utemur?
 SCHOL.

335 PARTHURUM PEDES] i. e. a quibus opem
 supplices. Interim ad invidiam commovendam
 humile verbum posuit *petes* scilicet, quos amplexus
 esset petens auxilium. IDEM.

335 TRANSFUGA MUNDI] Invidiose dictum;
 quod in ultimas vult ire terras mundi transfuga,
 tanquam a mundo fugere possit, cum sit futurus
 intra mundum. IDEM.

337 ADVERSOSQUE POLOS] *Adversosque* M. c.
 duo.

- Una dies mundi damnavit fata? ^asecundum
Emathiam lis tanta datur? jacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi, Magne, ^breliquit
335 Parthorum Fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum ^ctotos tractus, coelumque perosus,
^dAverfosque polos, alienaque sidera quaeris,
Chaldaeos culture focos, & barbara sacra
Parthorum famulus? ^equid caussa obtenditur armis
340 Libertatis amor? ^fmiserum quid decipis orbem,

Si ser-

VARIAE LECTIONES.

^a *secunda Emathia* B. 1. ^b *relinquit* B. 1. V. 2. Edd. Ven. Br. Med. ^c *tantos* R. 1. *tract. tot.* MSS. qdd. Est, qui conjicit *notos* non male. ^d vulgo *adversosque. adversusque* V. 1. ^e *qua c. ostenditur* R. 1. ^f *solum* VV. LL. Steph. O. 2. a m. pr.

duo. Constellationes infestas, vel cognitae. BERSMANN. *Adversos* defendi posset ex eo, quod Lucanus Aslyrios, & Parthos supra quoque ultra Aequinoctialem, & in Hemisphaerio Antartico male posuerit vs. 292.

Et polos Assyrias alter noctesque diesque
Vertit.

& similia alibi. Verum aliam vocem *averfos* scilicet, praefert hic jubent MSS. Pulm. quatuor, Vossiani quatuor, Regius uterque, & Wittianus cum glossatore, qui recte exponit *remotos*, nec bene nobis cognitos. sic *aversa iunera, averfus strames* &c. de quibus vide J. F. Gronov. ad Senecae Med. 10. *Aversa saepis regna*, & Livium L. xxix. c. 7. & nos ad Lib. 111, 345. *aversis fontibus*. alias *adversos polos* dixisset, ut L. ix, 876. *Imus in adversas axes*.

338 CHALDAEOS FOCOS] Ignem, Deum Chaldaeorum. GROTIUS. Sic optime cum Edit. Venerata rescripta Grotius; quam lectionem Steph. Pulmanni, & aliorum, meque omnes fere MSS. confirmant. Vulgo edebatur *Deos*, ex glossa natum. *πυρ* Graeci dicunt.

339 QUID CAUSSA OBTEND. A. LIBERTATIS AMOR] Quid honesto nomine in nos hostem excitamus, libertatis amore? Haec enim est causa. Vel, cur arma libertatis causa sumpta esse dicuntur? SCHOL. *Causa obtenditur armis Libertatis amor?* G. & Canterus Novarum Lect. Lib. 111. cap. 11. PULM. Plerique libri *quid causae obtenditur armis? Libertatis amor?* Msc. *quid causa ostenditur*: nos retinimus lectionem duorum Msc. quam Cantero quoque probari animadvertimus, & veram iudicamus. Quid praeteximus huic bello libertatem, si Parthis nos subicere non detre-

damus. BERSM. *Causa*. Cur libertatis tutelam belli causam dicimus, si externa imperia pati possumus. GROTIUS. *Causa*, ut rescribi voluerunt Canterus, & Berimann. (contra cujus mentem in ipsius editione legas *causae*.) & rescripsit Grotius, exaratur in meis longe plurimis Codicibus. Et recte. *causae* tamen habent Wittian. Voss. secund. & quart. quod duplici interrogatione ferri etiam posset; ut dicat Lentulus. Quam causam, o Magne, armis praetexis? an amorem libertatis? sed quid tum frustra decipere orbem conaris, cum hac ad Parthos profectioe docebis, te posse servire.

341 DECIPIS] Decipis, inquit, orbem; cum eum vis liberum facere dimicando; si jam ipse servire contentus es. SCHOL.

341 REGENTEM] Cod. meus *gerentem*, solita commutatione. Vide ad Lib. 14, 662. *Bella regat*. Est vir doctus, qui legat *tuentem*. Non audio.

342 HORRUIT AUDITU] Sc. Parthus; quid, si vidisset? SCHOL.

342 AUDITU] Ita restitui, MSS. & Edd. auctoritate. vulgo legas *auditum*: quod primum in Grotii Editionem, operarum forsitan incuria, inrepsit. Certe vix Latinum est *auditus regens Romana*. *Auditum* est ablativus a recto casu *auditus*; quales multas nominum terminationes rariores vide in notis Doctiss. cognati mei Torrenii ad Valer. Maxim. L. 1, 1. §. 1. En hanc ipsam vocem apud nostrum L. x, 183.

- - - *quis dignior umquam*
Hoc fuit auditu.

Apud Plautum Bacchid. 111, 3, 65. *Non ex auditu arguo*. Mercat. v, 2, 62. *De auditu nuncias*. quinquam iis in locis viri docti ex MSS. legant
Kk k k 2 an-

- Si servire ^a potes? te, quem Romana regentem
 Horruit ^b auditu, quem captos ducere Reges
 Vidit ^c ab Hyrcanis, Indoque ^d à litore, silvis,
 Dejectum fatis, humilem fractumque videbit,
 345 Extolletque ^e animos Latium vefanus in orbem,
 Se simul, & Romam Pompejo supplice mentus?
 Nil animis, fatisque tuis effabere dignum:
 Exiget ignorans Latiae commercia linguae,
 Ut lacrimis se, Magne, roges. ^f patimurne pudoris
 350 Hoc vulnus, clades ut Parthia vindicet ante
 Hesperias, quam Roma suas? civilibus armis
 Elegit te nempe ducem. quid vulnera nostra
 In Scythicos ^g spargis populos, cladesque latentes?

: Quid

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a voces V. I. ^b vulgo auditum. ^c Icaris Ed. Ven. ^d ab V. I. H. ^e animum O. I. ^f patimurque O. I. ^g spargis V. I.

audito, ut hic est in uno Berlm. sic de concursu pro de concursu MSS. Lucretii Lib. 1, 385. ubi vide.

343 HYRCANUS] Sulpitius Hircano legit contra carminis rationem. HORTENS.

343 AB HYRCANIS, INDOQUE A LITORE, SILVIS] Ordo est: *Ab Hyrcanis silvis & ab Indo litore*. SCHOL. Rarior est haec synchysis, quae magis, & praecipue à Comicis, in verbis eorumque casibus usurpatur. Quam tamen amavit noster quoque. Vide Lib. v, 800. & ad L. vi, 653. Immo ut hic ordo verborum in nominibus concipitur, sic eodem plane modo invenitur apud Manil. L. 1, 419.

Discordes vuln, permixtaque corpora, parvus.
 nec multum dissimilis ille versus nostri Lib. III, 295.

Usque Paracetonias Eoa ad litora Syrtes.

In Editionibus quibusdam junguntur *Indoque à litore silvis*. *Silvae à litore* torrent silvae litoris Indici. Virgil. c. 1, 8. *agnus ab ovilibus*. Georg. II, 243. *à fontibus undae*. Ovid. L. VIII. Met. 410. *ab arbore ramus*, & similia sexcenta, quae jam adduxere Giphanius, Gronovius, Vossius, alique viri docti sup. L. VII, 692. *a gurgite clades*. Audaciores possent conjicere *Indique a litoris ulvis*, vel *saavis Dej. fatis*: sed *silvas Hyrcanas* jungi vult Lucanus. nam ipse ait L. III, 268.

Vastisque Hyrcania silvis.

346 MENAUS] Ut speret, se Italiam possidere

posse, cum te supplice metiatur, se Romanis esse meliorem. SCHOL.

348 IGNORANS LATIAE COMMERCIA LINGUAE] Hoc est Non poteris apud eos tale aliquid loqui, quod te, & iis dignum sit. Nam cum illi Latinam nesciant linguam necesse est, te soas lacrimas deferre, quibus possint intelligere, se rogari. IDEM.

351 HESPERIAS] Quas Pompejus infelix accepit. *juas* de Parthis, ubi perdidit Crassos. IDEM. Clades acceptae Pharaelico praefio prius Parthi vindicent, quam nos cladem ad Carras? GROT. Bene exponit haec Grotius, ut olim etiam Alcenius, alique. Male scilicet Berlmannus explicuerat, *à Romanis sibi intatas*.

354 PARTHOS TRANSIRE] Ut ultra Parthos eant clades nostrae, quas antea nec ipsi Parthi scire contueverunt. SCHOL. Quasi diceret Lucanus *quid doces clades nostras transire Parthos*. Non intellexit auctoris mentem Scholastes. Rectius Interpretes ceteri exponunt. Quid doces. Parthos transire Euphraten, & ad nostras regiones venire, cum se ultra Euphraten (vi. 236.) continere intra terminos imperii sui debeant, ne serviamus aliquando exteris regibus. *Scythicos populos* rursus Parthos intelligit auctor, ut solet, & jam saepius monuimus. sic denuo vi. 432. vi. 302. *Scythicas pharetras* ix, 827. *Scythica barando*.

355 NULLOS ADMITTERE REGES] Habere, inquit, posset Roma hoc solatium in hac calamitate, quod non ab exteris regibus occupata est, sed civi suo i. e. Caesari servit. Hoc tu eripis, excitando tam remotos contra Romam populos. SCHOLIAST.

359

- a Quid Parthos transire doces? solatia tanti
 355 b Perdit Roma mali, c nullos admittere Reges,
 Sed civi servire suo. juvat ire per orbem
 Ducentem saevas Romana in moenia gentes,
 Signaque ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
 Qui solus regum, e fato celante f favorem,
 360 Defuit Emathiae, nunc tantas ille b laceffer
 Auditi victoris opes, b aut jungere fata
 Tecum, Magne, volet? non haec fiducia genti est.
 Omnis, in Arctoïs, populus, quicumque pruinis
 Nascitur, indomitus bellis, & Martis amator.
 365 Quidquid ad Eoos tractus, mundique teporem
 Labitur, emollit gentes clementia coeli.

Illic &

VARIARUM LECTIONES.

a ad H. b perdet B. I. c nullosque B. I. d sequente B. I. e facto V. I. f furorem V. pr. suprasc.
 g laceffer H. V. I. h haud B. I.

359 CELANTE] Sensus hic est. Populus ille, qui solus non venit in Emathiam, celante fato regum favorem i. e. dum eos celant fata, gerit bella civilia, ut nulli Parthi reges faventes auxilia declinant. Hic jam venturus est contra victorem i. e. Caesarem. SCHOL. Non cepit haec rursus Scholiales. Ait auctor. An Parthorum rex, qui regum solus tibi auxilio non venit tunc, cum fata adhuc celabant, cui ipsa taverent, & dubia adhuc esset alea belli, jam contra victorem pugnaret, aut sua fata tuis vellet adiungere? Non adeo suis armis, & virtuti confidunt Parthi.

362 FIDUCIA] Negat hos habere virtutem, & hoc exequitur. SCHOL.

362 GENTI EST.] *Est* Mfer. omittit. BERSM. Non habet quoque Ed. Romana, & Parmens. rectius. vs. 370. eadem etiam Edd. non agnoscunt *est*, nec MS. Huitt.

364 MORTIS AMATOR] Mfer. *Martis*, h. e. belli. BERSM. *Martis* placuit ita Grotio, ut in textum receperit, confirmatum variis Stephani lectionibus, & duobus Pulm. Cuius quibus accedunt Regius primus, alique ex meis pauci. Idque ego quoque praefero. nam icet *Martis*, eo sensu, ut mor. malint, quam fugere, non omnino damnum (vide enim, quae diximus ad Lib. I, 461) magis tamen placet hoc loco *Martis*; quia videtur Lentuli sententiae magis inservire, qui dicit eos amare bella & Martem, sive proelia, & semper pugnandi desiderio teneri, armum avidissimos, ut ait Livius. Immo quamvis de specialibus Septemtrionis gentibus aliquando dicatur, eos facillime

subire mortem, ut eam amare videantur, sicut loco indicato vidimus, id tamen de omnibustam generaliter dici nequit; quippe quod est contra humanam naturam. Licet sint capaces mortis, ejusque contemptores, non sunt tamen rapaces, aut mortis amatores; & quamvis eam non adeo metuant, ac molles Orientales, mori tamen libenter non cupiunt. Nec enim, quod de Sacerdotibus, vel singulis aliquando hominibus refertur, ad totas gentes trahi debet. *Mars*, & *mors*, ut apud alios saepissime confunduntur, ita etiam apud nostrum L. IV, 538. VI, 153. VII, 129. ubi vide, & in primis, in eadem re L. IV, 146. de Hispanis.

Indomitos quæris populos, & semper in arma Martis amore feros.

De iisdem ait Silius L. XVI, 106.

Et amantes Martis Hiberi.

365 Eoos] Ubi sunt Parthi, quos dicit ignavos. SCHOL.

366 LABITUR] *Ibitur* Mfer. duo, impersonaliter, quacumque ibitur. BERSM. *Ibitur* est in Vossianis sec. quart. & sext. superscriptum etiam sed rursus deletum est in Voss. primo. Non male, sed *labitur* citat etiam Servius ad Virgilium L. I. Georg. VI, 57. *Labitur* scilicet coelum, quod passim *volui*, & *lati* dicitur. *quidquid* valet in quantum. Sic L. III, 294.

Quidquid ab Occiduis Libye patet arida Mauris.

VIII, 179.

- *quidquid descendis ab arbore summa Arctophylax.*

Kk kk 3

VI,

- Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
^a Velamenta vides. Parthus per ^b Medica rura,
 Sarmaticos ^c inter campos, effusaque plano
 370 Tigridis arva solo, ^d nulli superabilis hosti est
 Libertate fugae: sed non, ^e ubi terra tumebit,
 Aspera ^f conscendet montis juga; nec per opacas
 Bella ^g geret tenebras incerto debilis arcu,
^h Nec ⁱ franget nando violenti ^k verticis amnem,
 375 Nec tota in pugna ^l perfusus sanguine membra
^m Exiget aestivum calido sub pulvere solem.
 Non aries illis, non ulla est machina belli;
ⁿ Aut fossas implere valent; Parthoque sequenti
 Murus erit, ^o quodcumque potest obstare sagittae.
 380 Pugna levis, bellumque fugax, turmaeque vagantes,

Et me-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *vestimenta* Marp. pro var. lect. ^b *Media* B. 1. H. non male. V. ad L. II, 49. & alibi. ^c *intra* V. 1. d. *nullo* B. 1. *nullus* O. 1. *nullo superabitur hoste* VV. LL. Steph. ^e *nisi* H. ^f *conscendit* B. 1. W. ^g *gerit* V. *tec. a m. pr.* ^h *non* Edd. qdd. ⁱ *frangit* W. Edd. Br. Med. & Schol. Cruq. ad Horat. p. 26. ^k *sic meliores libri*, non *verticis gurgulis* VV. LL. Steph. P. 2. B. 1. V. 1. O. 2. Marp. Amst. V. ad Lib. IV, 102. ^l *profusus* B. 1. ^m *exigit* B. 2. ⁿ *at* P. 1. vulgo *haud* & *sequens*. ^o *quicumque* Marp.

VII, 500.

- - - - - *quidquid*
 Cogitur ipse.

Cicero pro Dejot. c. 8. *quidquid à bellis rex vacabat*.
 Adde Heinsum ad Claudian. Malui Conf. VI, 56.

- - - - - *quodcumque rubeſcit*
 Occasus, quodcumque dies devexior ambit.

Illabitur viuose Amstel. Cod.

368 VIDES] Sive tu videbis; sive vides ad personam Pompeji dictum est, sed more narrantium. SCHOL.

370 NULLI SUPERABILIS] A nemine ille vinci potest libertate fugiendi; quia & patentia ibi, & plana sunt loca; sed ubi colles tuerunt, non potest dimicare, sed vincitur. IDEM.

371 LIBERTATE FUGAE] Sic Prudent. Psychom. 194.

- - - - - *negata*
 Libertate fugae.

373 INCERTO] Bene *incerto*, cujus iſtus incertus est, quippe fugientium. Detraſto Parthorum. SCHOL. Immo si noctu per opacas tenebras deberent pugnare.

375 TOTA] Malim *totum*, ut est in Vossiano tertio, & Scholiaſte dicente *tota die non poteſt di-*

micare, vel *tota nec*. In Oxon. uno est *pugna intacta*. Bouh. Cod. non agnoſcit hunc verſum.

378 AUT FOSSAS] Ita pro *haud* reposui, jubentibus Codd. quatuor Pulm., duobus Berlm. Vossianis quinque, Regio primo, & Wittiano cum Edd. Rom. Parm. & Aldina. Subintelligitur *non* *aut non* ut centies solet noster; quod jam saepius monuimus. Dein reſcripsi quoque *ſequenti* cum Editis ante Suſpitiū, & Paris. 1512. Steph. var. lect. sex Pulm. & duobus Berlm. ac meistan- tum non omnibus MSS.

380 FUGAX] Sic enim pugnant, ut fugere judicentur. SCHOL.

381 PELLERE] Non enim hoc agit, ut loco pellat inimicum, sed ut suū deſerat locum, & verſus in fugam tutius dimicet. *Dolis i. venenis*. IDEM.

381 MILES] Fefellit memoria Lutatium ad Statium L. IX. Theb. 772. citantem *virtutem*, quod verſu abhinc ſecundo ſequitur. Legerat enim in Lucani Lib. I, 144.

- - - - - *ſed neſcia virtus*
Stare loco, ſolusque pudor non vincere bello.

Dein pro *unquam* variae leſiones Steph., ſeptem Codd. Pulm. duo Berlm. & mei novem ſcribunt *uſquam*, ut editur quoque apud Priscian. p. 908. *ſed*

- Et melior cessisse loco, quam pellere, miles.
 Inlita tela dolis, nec ^a Martem comminus umquam
 Ausa pati virtus, sed longe tendere nervos,
 Et, ^b quo ferre ^c velint, permittere vulnera ventis.
 385 Ensis ^d habet vires, & gens quaecumque virorum ^e est,
 Bella ^f gerit gladiis. nam Medos proelia prima
^g Exarmant, ^h vacuaeque jubent remeare pharetrae.
 Nulla manus illis fiducia; tota veneni est.
 Credis, Magne, ⁱ viros, quos in discrimina belli
 390 Cum ferro ^k misisse parum ^l est? tentare pudendum
 Auxilium tanti ^m est, toto divisus ut orbe
 A terra moriari tua? tibi barbara tellus
ⁿ Incumbat? te parva tegant, ^o ac vilia busta,
 Invidiosa tamen, Crasso quaerente sepulcrum.

395 * Sed

VARIAE LECTIOES.

^a mortem Hort. m. ^b qua Edd. Asc. Mic. Hort. m. ^c volens V. pr. R. pr. W. Marp. Hort. m. ^{valens} B. i. ^d fini V. i. ^e deest in B. i. V. i. Marp. Amst. Edd. Rom. Parm. ^f gerunt Marp. non ma c. ^g exornant V. i. ^h vacua pharetra VV. LL. Steph. P. 4. B. i. V. 3. W. O. pr. a m. pr. ⁱ viris O. i. ^k vulgo venisse. ^l deest in V. i. ^m non agnoscit est V. i. recte. ⁿ incubat A. Ed. Ven. ^o ex B. i. V. i. ^{aus} Marp. civilia B. i.

sed p. 899. vulgatum *umquam* exhibetur.

384 FERRE VELINT] Sc. ipsi venti, utin illum vulnera veniant, in quem venti perterre voluerint. SCHOL.

385 GENS QUAE CUMQUE VIRORUM] Parthos notat ut effeminatos, imbelles. Sic rex Epiri Alexander se in viros incidisse dicebat, Alexandrum Philippi Macedonis filium in feminas. GROT.

387 EXARMANT] Sagittis enim jactis, quas gerebant, inermes fiunt in prima parte certaminis. SCHOL.

387 JUBENT] Medos. Bene autem additum *jubent*, ut necesse his sit redire de proelio, antequam finiatur. IDEM

388 ILLIS FIDUCIA] Ita ex Mstis distinxī cum Aldo, & Editionibus, Ascensio prioribus. Non fiunt illi manibus suis, & fortitudini, sed veneno, quo sagittas acuunt. Vulgo vitiose distinguebatur illis; fiducia.

388 VENENI] Fiducia, quia sagittas toxicatas habent, in quibus maxime confidunt. SCHOL.

390 CUM FERRO VENISSE] Si Mstos non consulissem, non damnaui in hanc lectionem; utpote quae per se satis est proba. Sed tres Puim. Codd. unus Berlm. Voss. prim. tert. & sext. nem Regius prim. Wutian. Marp. & Voss. secund. pro var. lect. legi jubent *misisse*. ut feci. An credis eos

esse viros, quos in bellum non satis habes ferro armatos mittere, sed quos debes mittere cum veneno. L. 11, 599.

- - Nec in tantae discrimina mittere pugnas
 Jam vultum fama non vult Caesaris agmen.

390 PARUM EST] Ferro enim adiungitur venenum. SCHOL.

391 TANTI EST] Cum invidia pronuntiandum *tanti est*. Adeo cupis pudendum tibi auxilium rogare Parthorum, ut illic debeas inoni toto a tua terra orbe divisus. IDEM.

391 TOTO DIVISUS UT ORBE] Mscr. *tanto* h. e. tanto orbis spacio. Virgil.

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

BERSM. *Tanto* habet Oxon. pr. a m. pr. Quod pene malebat Modius Lect. Novant. Ep. 95. sed motus loco Virgini a Berimanno adlato, cui multa addi possent, se repressit. Et recte. Alter de *tanto* pura collegit N. Heinsius ad Valer. Flacc. L. VII, 132.

394 QUAE RENTE] Crassus autem ibi iacuit insepultus, nam missus est in Euphraten. SCHOL.

395 SORS LEVIOR] Quam uxoris tuae Corneliae. IDEM. Retinui lectionem, quam optime Grotius reduxit, & confirmant unus Codd. Puim. Berlm. Voss. sec. Marp. Oxon. pr. quart. & pro var.

- 395 ^a Sed tua fors levior, quoniam mors ultima ^b poena est,
Nec metuenda viris. ^c at non Cornelia letum
Infando ^d sub rege timet. ^e num barbara ^f nobis
Est ignota Venus, quae, ritu caeca ferarum,
Polluit innumeris leges & foedera taedae
400 Conjugibus? thalamique patent secreta ^g nefandi
Inter mille nurus: epulis vesana, meroque
Regia, non ^h ullis exceptos legibus horret
Concubitus: tot femineis complexibus unum
Non lassat nox tota marem. jacuere sorores

405 In

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a si VV. LL. Steph. ^b poenae B. 1. ^c ac H. ^d sed Ed. Ven. ^e non P. 3. B. 1. V. 1. O. 1. ^f num: H. ^f vobis P. 2. V. 2. W. A. O. 1. a m. sec. Edd. Rom. Parm. Br. Med. aliaeque, non male. ^g vesandi A. ^h nullos Grot.

var. lect. Voss. prim. alique cum Hortens. Marg. Ceteri tam Editi, quam scripti *melior*: quae confusio non semel est etiam apud Ovidium, & Silium L. v, 363. Dein *nec metuenda* cum Grotio habent MSS. omnes, & Edd. ante Sulpit., qui primus *non* exhibuit. *est* quod in paucis his versibus nimis saepe repetitur, non adparet rectius in uno Berfm. & Vossiano.

395 ULTIMA POENA] i. e. mors, quam patieris, tibi ultima erit poena; quae quidem mors, aut pars est ultima viventium aut certe fors ultima. SCHOL. V. ad L. v, 773.

400 PATENT SECRETA NEFANDI INTER MILLE NURUS] Ita verissime haec coniungenda in sua Editione curavit Grotius, antea post *nefandi* ponebatur *τὸν τοῦ θυγατρὸς*; & *patent* exponebant Interpretes in publico coeunt. Ridicule, & falsissime. *Secreta thalami patent inter mille nurus*. Id est, communicantur cum mille feminis, quae uni servanda erant. De verbo *patere* vide ad L. vi, 139. Male tamen Grotius posuit interrogationis signum post *nurus*: cum esset ponendum post *conjugibus*.

402 NON ULLOS] Ita rescriptimus pro, *ullis*. Nullos horret concubitus interdictos legibus. GROTIUS. Revocavi ego *ullis*, quod MSS. omnes constanter retinent, & eodem redit; si *non* cum *non* horret construas, non horret concubitus, qui aliqua lege sunt prohibiti. Vereor tamen, ut *horret* sit ab ipsa Lucani manu. Certe in quinque libris Pulm. & meis quinque, Edd. Ald. Colin. & Steph. scribitur *audet*: notatque sequentia Scholast. Voss. secundi. *Audet i. licere sibi credit & filias & sorores suprasse, quod lege prohibetur. Si audit, sic intelligimus scil. non audit: Si audet; au-*

det etiam illicitos concubitus, quia pro se nullis excepti sunt legibus. Audere concubitus. ut audere concubitus L. ix, 187. optime. Si tamen alicui *audet* minus placet, conicere posset, scripsisse auctorem *auget* hoc sensu? Mille illis sunt pellices; at vero cum ebrii sunt reges, augent suos concubitus, qui nullis legibus coercerentur, aut quorum nulli sunt excepti ullis legibus saltem regi, qui legibus se solum putat.

404 LASSAT] *Laxat* P. id est, enervat. *Lassat* C. V. L. G. F. PULM. Vossianorum unus etiam habet *laxat*, ut ediderunt Sulpit. Aldus, Colineus, Stephanus, Micyll. & Pulmannus: ut solent haec verba passim permutari. Sed *lassat* hic unice verum est. Vide Doct. VV. Commentar. ad Tibull. L. i, 10, 55.

Et quum fortivo juvenem lassaveris usq.
Ovid. L. iii. Amor. El. 7, 80.

Aut alio lassus amore venis.

Laxare, seu *resolvere* aliud esse in re Venerea docent lasciviores poetae: quod explicare nostri pudoris non est. Deinde pro *sota* in meo Codice, variis Steph. lectionibus, Edd. Sulpit. Ascens. Paris. Mic. Hortens. est *una*, ut *nox una* opponatur *uni viro*: sed quia sensus foret obscurior, & capi posset, quasi id tantum ab illis regibus una nocte fieret, non etiam pluribus, servo *sota*, quod retinent ceteri libri. *santa* Oxon. pr. a m. pr. Propert. L. ii, 18, 23.

Percontare licet. saepe est experta puella,
Officium sota nocte valere meum.

405 IN REGUM THALAMIS] Emendatio est Grotii, ex Seph. Pulm. & Berfm. Codicibus, quibus adlupulantur plerique mei, & meliores. Antea e-

- 405 In regum thalamis, sacrataque pignora matres.
 Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
 a Oedipodionias infelix fabula Thebas:
 Parthorum b dominus quoties sic sanguine mixto
 Nascitur Arsucides! cui fas implere parentem,
 410 Quid c rear esse nefas? proles tam clara Metelli
 Strabit barbarico conjux millesima lecto.
 Quamquam non ulli plus regia, Magne, vacabit
 d Saevitia stimulata Venus, titulisque virorum.
 e Nam, f quo plura g juvent Parthum portenta, fuisse

415 Hanc

VARIAE LECTIOES.

a Oedipodionias B. 1. H. Oedipodionas B. 1. Hort. m. Oedipodionias V. 1. b quot. dom. O. 1. c putet R. 1.
 d saevitiae vulgo. e jam V. 1. f quod V. 1. g juvant Ed. Par. Hort.

debat *fratrum*. Quod per se verum quidem foret. Non enim à regibus detestandus ille concubitus solis exercebatur, sed & à reliquis civibus. Vide Brisson. de Persarum Rep. L. 11. p. m. 289. &c. & hic notas doctorum. Nihilominus *regum* praefero. Agit Lucanus de illo tantum more respectu regum, & aulae, ut periculum ostendat, in quo foret Cornelia. Cum autem *regum* in *fratrum* corruptum fuit, necessario quoque mutandum fuit *matres* in *matrum*, ut fecerunt, & in plenisque legitur Edd. & Mssis. ut *pignora* vulgari significatione ponatur de filiis. *Matris* tamen est in septem Pulm. uno Berfm. & meis sex Codd. & Edd. Rom. Parm. Brix. Med. *Matres* habent variae Steph. lectiones, duo Berfm.: ni (qui *matrum* retinet, & exponit, filii execrabiles jacuere in *matrum thalamis*. alii filii, qui *sacra deberent esse pignora*, contorto nimis sensu) Vossiani duo, Reg. unus, Marp. & alii cum Grotio. In Ed. Veneta, & Stephani est *pignora rerum*. Ut *regum*, sic *matres* ego probo. *Pignora* enim non modo filii dicuntur, sed omnes, qui sanguine se proxime contingunt. Consule nostri loca L. 111, 32. VII, 324, 347. h. lib. vi. 499. Errat autem Vir. Doctiss. J. Wasse ad Sallust. Jug. c. 82. in Ed. principe pro *regum* negans exstare *fratrum*. Probe id scio: meis enim oculis eam lustravi.

406 NON SPONTE] Quia per ignorantiam Oedipus cum Jocasta matre concubuit, in fabulas misus est; cum hoc non fecerit voluntate. SCHOL.

407 THEBAS] Doctiss. Tollius ad Auson. Mosell. vi. 314. monet, in scriptis membranarum scribi, ut corrigat, *saedas*: quomodo vir doctus ad marg. libri sui adleverat esse scribendum. Mei libri nihil variant. Sed placet omnino *saedas*. Tragedia

damnat nuptias Oedipodis, non Thebas ob ejus incestum.

409 CUI FAS] Qui, inquit, hoc sibi licere aestimat, quod putaturus sit non licere? SCHOL. Quasi Schol. legerit *putet*, ut est in uno Regio Cod.

411 STABIT] Hoc jam non uxoris est, sed pellicis. SCHOL.

412 VACABIT] Hoc ad dolorem Pompeji corrigit, quod dicat, cum ipsa prima regem esse cubiturum. IDEM.

413 SAEVITIA STIMULATA VENUS] Ordo est. Regia Venus non ulli plus vacabit, stimulata saevitia, quam Cornelia. IDEM. *Saevitiae* vulgo nunc legas, ortum ex Editione Groniana, typothetarum, credo; errore. Certe *saevitia* recte habent MSS. omnes. Pro *stimulata* optimi Codd. Voss. prim. & Reg. prim. cum Hult. & Edd. Rom. Parm. Brix. Mediol. Ald. Sulpit. Colin. Hort. marg. exhibent *stimulante*. quod nequaquam temere spernas *stimulante saevitia*, & *titulis virorum* sc. *stimulantibus*. Ita jungere solent poëtae *stimulante fame*.

413 TITULISQUE VIRORUM] Ut hinc libido ejus magis ardeat; cum considerat, eam tam potentium virorum i. Pompeji, & Crassi tenuisse matrimonium. SCHOL.

416 VETUSTAE] Quam prior maritus Crassus excepit. Sic ergo trahitur, tamquam olim jam esset devota. IDEM.

422 FERIT] Nam cum ferre auxilium tibi coeperint Parthi; de his Crassorum mors non poterit vindicari; & hoc nefas est, ut, cum arma vos geratis, inulti sint Crassi. IDEM.

425 INFERRI NUDARE LATUS] Sensus hic est. L111 Tasti

- 415 Hanc sciet & Crassi: ^a ceu pridem ^b debita fatiſ
 Aſſyriis, trahitur cladiſ captiva vetuſtae.
 Haereat Eoae vulnuſ miſerabile fortis:
 Non ſolum auxilium funeſto ^c à rege petiſſe,
 Sed geſſiſſe priuſ bellum civile pudebit.
- 420 Nam ^d quod apud populoſ crimen ſocerique, ^e tuumque
 Majuſ erit, quam ^f quod, ^g vobiſ miſcentibuſ arma,
 Craſſorum vindicta perit? ^h incurrere cuncti
 Debuerant in Baſtra duceſ, &, ne qua vacarent
ⁱ Arma, vel Arctoum Daciſ, Rhenique caterviſ
- 425 Inperii ^k nudare latuſ, dum perfida Suſa
 In tumuloſ pròlapſa ducum, Babylonque ^l jaceret.
 Aſſyriae ^m paci finem, Fortuna. precamur:
 Et. ſi Theſſalia bellum civile peractum eſt,
 Ad Parthoſ, qui ⁿ vicit, eat. gens unica mundi ^o eſt,

430 De

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ſeu B. 1. ^b dedita VV. LL. Steph. ^c ab r. V. 4. Edd. qdd. ^d neque B. 1. ^e tuique Ox. 1. ^f ſi P. 1. B. 2. O. 1. V. 1. ^g nobiſ B. 2. V. 1. O. 1. M. Hort. m. ^h concurrere P. 2. B. 2. A. male. ⁱ in caeſura ſaepe producunt noſter, & alii. ^j arma R. pr. ^k nudaſſe W. ^l jacerent vulgo. ^m paciſ VV. LL. Steph. Ox. 1. ⁿ vinciſ P. 4. B. 3. R. pr. O. 2. V. 1. Edd. Ven. Br. Med. vinciſ W. V. tert. Hort. m. ^o deſt in A.

Tanti erat auferre exercituſ, qui nunc prohibet
 Dacoſ, & nudare hiſ latuſ imperii noſtri, dum
 tantum omneſ ad expugnandoſ Parthoſ collige-
 rentur. SCHOL. Hinc Floro L. 111, 5. *nudum*
imperii latuſ. ubi vide Doct. Duker.

425 SUSAE CIVITAS PARTHORUM, VEL PERSARUM.
 SCHOL.

425 SUSIS BABYLONQUE JACERENT] *Suſa* G. F. jaceret C. P. L. O. G. F. vera lectio eſſe videtur, *Suſa jacerent*. Hoc in vulgatiſ, illud in antiquiſ libriſ legitur. PULMANN. Plerique libri, & Miſc. tria *Suſiſ*: quartum *Suſa*, quod rectum putamuſ. pro *jacerent*. MSS. quatuor *jaceret*. BERSM. Interpreteſ antiqui temere pronunciant, urbem hanc tam *Suſidem*, quam *Suſa* vocatam eſſe; quem errorem errat quoque Iſidoruſ Lih. xv. Origin. c. 1. *Suſiſ*. Oppiduſ *Perſidae* ajunt *Memnoniſ fratrem* *condidiſſe*, dictuſ autem *Suſiſ*, quod immineat *Suſae fluviuſ*. Verum nuſquam, quod ſcio, poëtae, aut hiſtorici *Suſidem* hanc urbem, ſed *Suſa* vocant, ut noſter ipſe L. 11, 49. Nam quod apud Sidon. Apollin. Lib. vii. Ep. 17. *Regi Suſidiſ orae*, & L. vii. Ep. 9. *Aulae Suſidiſ culmen* inveniaſ, eſt illud adjectivum; vel ubi *Suſida* memorant, intelligi debet de Suſiana regione. Conſule Steph. Byzant. in voce *Εὐρυπύλῃ*. Recte itaque cum Pulman-

no Berſmannuſ, Grotiuſ, & alii pro *Suſiſ* repoſue-
 runt *Suſa*, quod confirmant mei quoque libri
 praeter ſex recentioreſ. Male autem contra omneſ Miſtoſ, & Editioneſ veteres ediderunt *jacerent*: cum ex genio noſtri recte antea expreſſum eſſet *jaceret*. Qui ſingulariſ numeruſ in cauſa iuit; cur mutarint *Suſa* in *Suſiſ* librarii. Solet auctoꝝ cum plurali, & ſingulari componere verbuſ in ſingulari numero; ut ſaepiuſ jam monuimus. Lib. 1, 19.

Sub juga jam Seres, jam barbaruſ iſſet Araxeſ. ubi male Serviuſ, & Valeriuſ Probuſ *Seres* capiunt in numero ſingulari, qui eſt *Ser*, non *Seres*. Vide omnino, quae congeſſimuſ ad L. 1, 422.

427 ASSYRIAE PACI FINEM] Ut in Parthia, inquit, bella moveantur, hoc petimuſ. SCHOL.

428 ET SI BELLUM &c.] Si in Theſſalia jam civilia bella completa ſunt, contra Parthoſ veniat movens bella victoꝝ ſcilicet Caſar. IDEM.

428 THESSALIA] Non *Theſſaliae*. deſt in praepoſitio. GROTI. Miror, hic Grotiuſ *Theſſalia* maluiſſe, non *Theſſaliae*; cum tamen ad vſ. 108.

Siccaque Theſſaliae confundiſ lumina Lebeſ; nihil monuerit: ubi vide, quae noſ notavimuſ, & in quibuſdam *Theſſalia* eſſe diximuſ. adde ad vſ. 845. Hic *Theſſaliae* habent unuſ Pulm. Berſm. Wit-

- 430 De qua ^a Caesareis ^b possim gaudere triumphis.
^c Non tibi, ^d cum primum gelidum transibis Araxen,
 Umbra senis moesti, Scythicis ^e confixa sagittis,
^f Ingeret ^g has voces? Tu, quem post ^h funera nostra
 Ultorem cinerum nudae speravimus umbrae,
 435 Ad foedus, pacemque venis? ⁱ tum plurima cladis
 Occurrent monimenta tibi: quae moenia ^k trunci
 Lustrârunt cervice ^l duces, ubi nomina tanta
 Obruit Euphrates, & ^m nostra cadavera Tigris
 Detulit in terras, ac reddidit. ire per ista
 440 Si potes, in ⁿ media focerum quoque, Magne, sedentem
 Thessalia placare potes. quin respicis orbem
 Romanum? si regna ^o times projecta sub Austro,
 Infidumque Jubam, petimus ^p Pharon, ^q arvaque Lagi.
 Syrtibus hinc Libycis tuta est ^r Aegyptos: ^s at inde

445 Gur-

VARIAE LECTIOES.

^a *Caesarei possunt g. triumphis* B. 1. R. 1. V. 1. ^b *possim* W. *possem* Edd. R. P. Br. Med. ^c *num* V. 2. O. 1. A. Marp. M. Ed. Ven. Br. *num primum t. c. B. 1. male.* ^d *quamprimum* Ed. Grot. & seqq. contra Nistos. ^e *infixa* VV. L. L. Steph. P. 3. B. 2. V. 1. ^f *ingerat* Edd. qdd. ^g *ad* B. 1. ^h *vulnera* V. 1. ⁱ *tunc* MSS. & Edd. qdd. ^k *trunca* V. sec. 2 m. pr. ^l *ducis* VV. L. L. Steph. ^m *vestra* M. A. ⁿ *mediam Thessaliam* V. tert. ^o *signa* Ed. Br. ^p *Phares* VV. L. L. Steph. V. 1. ^q *armaque* Edd. Asc. Par. Mic. Hort. ^r *sic* R. pr. V. sec. pro var. lect. vulgo *Aegyptus*. ^s *ac* A. Hort. m. & V. 1.

Wittian. Voss. sec. & quart. cum Edd. Sulpit. Aldi, Colin. Steph. & seqq. quibusdam; defenditque Doctiss. Davissius ad Caesar. L. VIII. B. Gall. in Praef. ubi plura similis locutionis exempla adduxit; ut fecit quoque G. J. Vossius de Construct. c. 25. Dukerus ad Flor. L. 1. c. 18. *Lucaniae suprema pugna*; quam lectionem ibi confirmant quatuor MSS. Leidd. Cortius ad Sallust. B. Jugurt. c. 33. *Romae Numidiaque*. Verum cum plurimis, & optimis MSS. *Thessalia* retineo; quod probum esse, supra vidimus: ubi etiam adeo incerta est lectio, crebro inmutari temerarium est.

431 TRANSIBIS ARAXEM] *Transibis Araxem* Msc. duo, probe: tertium, *transibis ad axem* (& Voss. unus.) Alii *transibis Araxem*, ut ad umbram referatur. BERSM. Putem tythothetarum errore *transibis* in Ed. Pulm. vel aliam priorem inreplisse. Operae tamen pretium fuit visum Modio, ut moneat *cum primum*, & *transibis* esse scribendum, Novant. Lect. Ep. 95. *Araxem* Græco more dedi pro *em* ex MSS. vetustissimis.

434 ULTOREM CINERUM NUDAE S. U.] Msc. & *nudae*. Cadaveris insepulti. BERSM. Et inserunt quoque Marpurg. & Amstel. non ut cada-

ver intelligat, sed manes non rite humatos. Vide ad vs. 841. Malim tamen in Dativo sumere, eodem sensu.

436 OCCURRENT MONIMENTA] Ante oculos tuos cuncta versabuntur, quae gesta sunt. SCHOLIAST.

439 IRE PER ISTA &c.] Si potes transire per illas terras amicus, tunc facilius impetrabis amicitiam à Caesare. IDEM. Non cepit auctoris mentem Scholiastes, quam bene explicuit Hortensius his verbis. *Quasi dicat: si per ista loca tam immania, tam barbara potest conferre supplicem, id quod tua maiestate indignum est, profecto potes etiam retro in Thessaliam ire, & Caesarem placare, quod honestius, quam illud ducendum est, & nullo adeo prope periculo. Pro ista in Regio primo, Witt. Hulst. Oxon. uno, & meo scribitur istas. sc. terras. sed vulgatum praefero.*

441 QUIN RESPICIS ORBEM R.?] Ut Virgilius.

Quin potius pacem aeternam, pacisq; Hymenaeus Exercemus?

Peruasum est, ne iret ad Parthos: nunc persuadetur, ne eat ad Africam, sed Aegyptum. SCHOL.

- 445 Gurgite septeno ^a rapidus mare submovet amnis:
 Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
 Aut Jovis: in solo tanta est fiducia Nilo.
 Sceptra puer Ptolemaeus habet ^b tibi debita, Magne,
 Tutelae commissa tuae. ^c qui nominis umbram
 450 Horreat? innocua est aetas: ne jura, fidemque,
 Respectumque ^d Deum ^e veteris ^f speraveris aulae.
 Nil ^g pudet adfuetos sceptris: mitissima fors est
 Regnorum sub rege novo. Non plura locutus
 Impulit huc animos. quantum ^h spes ultima rerum

455 Li-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a rapidum V. 1. A male. ^b ter O. 1. ^c vulgo quis. ^d deis O. 1. ^e veteri aula V. 2. ^f superaveris B. 1. ^g pudeat fuetos R. pr. ^h fors B. 1. W. V. 2. male. V. ad L. vi, 700.

442 PROJECTA SUB AUSTRO] Unus Bersm. & Voss. protensa i. e. exporrecta. male. Vide ad L. ix, 492. Sub medio projecta die.

445 GURGITE SEPTENO.] Nilum dicit, cujus ora septena dicuntur. SCHOL.

446 NON INDIGA MERCIS] Ut aliquid illuc deferatur; sed omnibus haec abundat. Jovis i. e. pluviae, quia Jupiter est aer. IDEM.

448 PUER] Vult probare, hoc prodesse Pompejo, quod puer est imperator. IDEM.

449 TUTELAE] Post mortem enim patris Ptolemaei Pompejus obtinuit hoc regnum, donec huic imperium traderetur. IDEM. Non distincte satis haec verba exponit Scholiastes; quae ita non intelligenda sunt, quasi Pompejus tutor Ptolemaei fuisset, & quidem ex testamento patris, ut hic nonnulli interpretes ajunt. Non ita se res habuit; sed M. Lepidus ei fuit tutor datus à Senatu, cum pater ipsi tutorem scripserat populum Romanum. Ut ex nummis, multisque auctoribus pater. Confule Liptium ad Tacit. L. xi. Annal. c. 67. & Ill. Spanhem. de usu numismatum p. 559. in 4to; ubi tamen vir magnus haec proprie sumere videtur. Amplificat rem more suo Lucanus, quia ejus beneficio pater per Gabinium in regnum restitutus omnia Pompejo debebat, idque ferebatur: unde ejus filius sponte à Pompejo defenderetur, si quid hostile ei supervenisset. Aliter si capias, erravit Lucanus, ut clare fecit Ampelius c. 35. Ptolemaeus, Pupillus (V. Liv. Epit. 112.) dictus, qui Pompejum tutorem à Senatu accepit, donec pubesceret &c.

449 QUI] Ita edidi pro vulgari quis, auctoritate Voss. primi, sec. quinti, Reg. pr. Oxon. & Hult. Dein ne cum tribus Pulm. & pluribus nostris MSS. ac Grotio praetuli pro nec; quamquam

id Voss. pr. Reg. pr. Witt. & alii servant. Optime explicavit haec verba Scholiastes. Tacit. L. xiv. Annal. Init. vetustate Imperii coalita audacia.

450 NE JURA &c.] Hoc dicit, ne speraveris, esse jura, & fidem, & respectum Deorum in veteribus regibus. Hi enim diuturnitate regnandi cuncta sine pudore committunt. SCHOL. Nec jura &c. Eipmias. non est, quod metuas injuriam, perfidiam, impietatem veteris regis. BERSMANN. Ne jura fidemque. Ita maluimus quam nec. Sensus est; Regnandi jus veteribus haud tuto credi: meliores esse reges juvenes. GROT.

453 SUB REGE NOVO] Necessè est, ut placidi sint, & mites, qui primum coeperint regnare. SCHOL.

454 QUANTUM &c.] Lentulus Pompejo imperavit, quod faceret, quia in ultimis rebus omnis homo liber est ad loquendum, & necessitas, dum sibi consulit, libere loqui compellit. Quantum cum admiratione pronunciandum. Est exclamatio poetae. IDEM.

455 HABES] Sic malui cum Ascensio legere in secunda persona, quod poëticum magis est, quam habet. Lectionem hanc confirmant unus Pulm. Oxon. prim. & Vossian. quart. margo Hortens. & Micylli.

457 NULLAS CUI &c.] Quam sedem omnibus aliis praetulit templis. Memor hujus undae est, quod in mari hoc nata hanc insulam diligebat. ut ait Virgilius.

Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
 Posthabita coluisse Samo.

SCHOL.

452 TRANSVERSO VERTITUR AESTU] Msc. transuso: minus probe. Ex transverso cursum direxit in Casium montem. BERSM. Transuso. Eoma-

11,

455 Libertatis ^a habes! victa est sententia Magni.

^b Tunc Cilicum liquere solum, Cyproque citatas

^c Inmisere rates, nullas ^d cui praetulit aras

Undae diva memor Paphiae, si numina nasci

Credimus, aut quemquam fas est coepisse deorum.

460 ^e Haec ubi deseruit Pompejus litora, ^f totos

Eminus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum;

Inde maris vasti ^g transverso vertitur aestu:

Nec ^h tenuit ⁱ gratum nocturno lumine ^k montem,

Infimaeque Aegypti pugnaci litora ^l velo

465 Vix

VARIAS LECTIOES.

^a habet vulgo. ^b tum MSS. & Edd. qdd. ^c immergere R. pr. V. pr. H. ^d ubi A. cum O. i. a. m. sec. ^e hic B. i. ^f notas W. a. m. pr. ^g Grot. Ed. & seqq. *transverso*. ^h cernunt A. ⁱ vulgo *Casium*. ^k potestem meus a. m. pr. ^l vento R. i.

ri, quod Cyprum, & Aegyptum transfunditur. GROT. *Transverso*, quod recepit Grotius, habent Reg. recent. & Oxon. prim. Retinui tamen ego veterem lectionem *transverso aestu*; nisi malis *transverso aestu*. *Findere mare* passim dicuntur navigantes. Sensus Lucani videtur esse Pompejum mutavisse cursum, & obliquo aestu navigasse ad Aegyptum, sic *transversus torrens* Lib. IV, 818. *Transversi Aquilones* Livio Lib. XXXVI, 43. pro *versitur* in Marpurg. est *funditur*. Ascensius edidit *transversus*. Adridet conjectura mihi.

Inde maris vasti transversus finditur aestus.

vel *verritur*. Quod sexcenties dicunt poetae. Sed prius tamen malo. *vertitur aestum* vero est alio cursum dirigere. Virgil. L. III. Aen. 668.

Vertimus & proci certantibus aequora remis.

Quomodo illic cum quibusdam malo, quam *verrimus*.

463 CASIUM NOCTURNO LUMINE] Cum observaret nocturnum lumen Phari, noluit ire in Casium, sed in Pelusiaco ostium. SULPIT. Ita quidem Sulpitius. Nec multo aliter Omnibonus, qui, *Nec navigavit in portum*, inquit, *sed ex transverso mari cursum dirigens, declinavit in Casium*. Et rursus, *Pharum significat*, inquit, *insulam, & sursum magna altitudine, mirificis operibus exstructam, montis instar, quas nomen ab insula accepit, haud procul ab Alexandria &c.* Uterque igitur Pharum cum Pelusiaco ostio, & monte Casio confundit, nulla Geographiae habita ratione. Nam Pelusium, & Casius mons Palaestinam, & Arabiam proxime contingunt, Aegyptumque ab Asia dividunt. Pharus autem est regione Canopici ostii, Alexandriae urbi ponte iungebatur, Pelusiumque, &

Canopus totius Aegypti; quam aliquando à figura triquetra, *δίατρε* nominarunt, veluti basim constituunt, extremosque angulos illius efficiunt. Ut & Plinius meminit libro quinto capite nono, & tricesimo primo. Et Strabo libro XVII. Cujus verba sunt: *Ἐστὶ τοῖσι τὴ ἀπὸ Πηλυσίας ὁδὸς πρὸς τὴν ἱερὴν πλῆσι μίχεται ἡ Κανοπικὴ κόμη· χιλιὰς περὶ τριακοσίων σταδίων, ἡ δὲ καὶ βάσις ἡ δίατρε ἴσμεν. Ἰταῦθι δ' ἐπὶ Φάροι τὴν ὁδὸν ἔχουσιν σταδίων πεντάκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν.* De Casio autem idem libro XVI. ita meminit: *Ἐστὶ δὲ τὰ Κάσιον, διώδης τις λόφος ἀκρωτηριάζων, αὐτοῦ ὅπου τὰ Πομπηῖα ἔμαχον σῶμα κῆπαι, καὶ Διὸς ἱερὸν κατὰ πλεῖστον δὲ τὴν ἱερὰν ἡ μάχης δολοφονίας ὡς τὴν Αἰγυπτίων. ἢ τὴν Πηλυσίαν ὁδόν. ἐν δὲ τὰ Γέρρα, καὶ ἡ Χαβεία λεγόμενα χάραξ &c.* Videtur igitur sententia huius loci talis quaedam esse: *Nec tenuit Casium*, quem petebat scilicet, sed vento adversante ex transverso, aegre ad eam partem Aegypti appulit, quae infra Casium est, qua Nilus juxta Pelusium in mare exit, septimo, atque ultimo ostio. Unde postea, cum audisset, regem circa Casium commorari, iter sursum versus reflectit, Casiumque etiam ipse petit &c. Ut ablativi, *Nocturno lumine*, non ad verbum, *Tenuit*, sed ad *Casium montem* referantur, sintque veluti epitheton illius, ut qui & ipse nocturno lumine, sive facibus noctu accensis, perinde ut in altera Aegypti extremitate Pharus solebat, navigantibus iter commonstraret. Aut, ut simpliciter, *Nocturno lumine*, pro eo quod est, *per noctem*, accipiamus, quando infra sequitur: *Nec Phoebus adhuc, nec carbasia languent*. Caeterum & Caesar, & Appianus tradunt, Ptolomeum tum forte circa Ca-

Ll ll 3

sum

- 465 Vix ^a tetigit, qua, dividui pars maxima Nili,
In vada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat, quo Libra pares examinat horas,
Non ^b uno plus aequa ^c die, noctique rependit
Lux minor hibernae verni solatia damni.
470 Comperit ut, regem Casio se monte tenere,
Flectit iter: nec Phoebus adhuc, nec carbasa languent.
Jam rapido speculator eques per litora cursu
Hospitis adventu pavidam compleverat aulam.

• Consilii

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tenuis B. i. O. pr. W. a m. pr. ^b una MSS. qdd. & Edd. Ald. Col. Steph. Gryph. aliaeque, male. ^c dies O. i.

sium castra habuisse, contra sororem Cleopatram, quam regno eiecerat, bellum è Syria contraipsum molientem. Appianus autem etiam calu quodam Pompejum ad Casium delatum addit, vento incumbente, quod a poeta nonnihil dissentit, qui illum consilio a Pelusio ad Casium flexisse curium ait. Sec haec haecenus. MICYLL. *Mic. Casio*: reliqua tria: *gratum*, mendose. Nec tenuit Casium, sed vento adversante infra Casium appulit. *Nocturno lumine* i. luna praeiuciente, sive nocte, poetica circumfusione. vel, praeeuntibus facibus, in illo monte accensis. BERSM. Nullus hic locus Casio monti, qui post aliquanto memoratur. MSS. habent:

Nec tenuit gratum nocturno lumine montem.

Chimaeram intelligit, montem noctibus flagrantem, ut loquitur Plinius v, 27. GROT. *Ed. sec.* Varie hic se torquent viri doctissimi; cum verissima, & simplicissima sit Omniboni expositio: ut non *Casium* legatur, sed *gratum*, quomodo recte legit, sed male explicat Grotius. *Gratum* ex meis habent quoque Regii, Vossianus prim. Wittian. & sex recentiores cum Editionibus primis, & Paris. 1512. Per *gratum nocturno lumine montem* non alium intellige, quam Pharon nocte in excelsissima specula faces in navigantium ulum accensas habentem, adeoque nautis gratissimum. Hoc Lucani mens, hoc historiae veritas, hoc locorum situs postulant. Pompejus à Cilicia profectus, & Cyprum praetervectus trajicere voluit in Aegyptum, & quidem Alexandriam, Ptolemaei regis sedem, ut illic auxilium ab eo peteret. Verum per reluctan-tem ventum, & *transversum aestum*. quae verba notanda, non potuit eo cursu tenere Alexandriam, sive Pharon insulam ei urbi adjacentem. Verum vix tetigit sive adpulit ad Pelusium, ostium Nili maxime Orientale, & Cypro propinquius. Hic

dam in ancoris stetit, audivit, regem non esse Alexandriae, sed in monte Casio esse cum exercitu contra sororem bellum gerentem. Hoc audio statim *flexit iter*; quia nondum ventus, nec dies detecerat, & retrogit curium ad Casium montem, qui jam ipsi à tergo erat, utpote magis ad Orientem, & in regione Cassiotide situs, docentibus omnibus Geographis. Si per *gratum montem* esset intelligendus Casius, quem prae aestu transverso tenere non potuerat, non debebat à Pelusio *flectere iter*, sed recto curiu ad Casium pergere. Sed *flexit iter*, quia jam praetergressus fuerat Casium montem; at non ultra Pelusium versus Pharon navigare potuerat. Ut dixi, rem se habere patet ex Plutarcho, Dione Cassio, & aliis. Sed audiamus ipsum Caesarem Lib. 111. B. Civ. c. 103. *In Ciliciam, atque inde Cyprum, dein Pelusium pervenit. Ibi cajo rex erat Ptolemaeus &c.; Ad eum Pompejus missus, ut pro hospitio, atque amicitia patris Alexandria recipereur &c.* Appian. Lib. 11. p. m. 786. *οὗτος ἦν ὁ δαίμων ἐς τὸ Κάσιον τὸ πρὸς τὸν Πομπηίου κατέπεσε &c.* Unde Grotio, nisi ex Scholiaste, in mentem venerit, per *gratum montem* intelligi posse Chimaeram in Cilicia, à qua profectus erat, & ad quam prius, quam Pelusium pervenire potuisset, comminisci nequeo; neque etiam, quomodo Vossius hic de monte Antiocheno ad Lib. 1. c. 10. Pomponii Melae cogitare potuerit. Jam autem, si voluisset Lucanus, quod non fecit, Casium montem indigare *nocturno lumine*, ea verba non significarent lunae lumen, aut faces accensas, sed solem nocte in illo monte lucentem. Quod enim alti Antiocheno monti, noster Aegyptio tribuit; ut patet ex L. x, 434.

- - *Lucifer à Casia prospexit rupa, diemque Misit in Aegyptum primo quoque sole calentem.*

Sed, ut dixi, Pharon intelligit promontorium, ut debuit auctor.

- 475 Consilii vix tempus erat: tamen omnia monstra
 Pellaeae coiêre^b domus; quos inter^c Achoreus
 Jam placidus^d senio, fractisque modestior annis,
 (Hunc genuit, custos Nili crescentis in arva,
 Memphis vana sacris; illo cultore Deorum,
 Lustra suae Phoebes non unus^e vexerat Apis;)
 480 Consilii vox prima fuit, meritumque, fidemque,
 Sacraque defuncti^f iactavit pignora patris.
 Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos,

Aufus

VARIAE LECTIONES.

^a consilii Ed. Rom. ^b manus B.1. A. ^c Aquoreus A. Ed. Ven. ^d senior Edd. Rom Ven. ^e vixerat
 vulgo. ^f iactanti B.1. g & O. 1

463 MONTEM] Pharon. Mons est Aegypti, in
 quo turres lignae fiebant, quae in adventum na-
 vium incendebantur. Aliter Chimaera, mons est
 in Cilicia, qui nocturnis aestibus ignem exhâlat.
 Hic enim nocturno lumine gratus est, quia navigan-
 tibus iter praestat. SCHOL. Voss. pr.

465 MAXIMA] Hic est Nili pars maxima, septi-
 mus fluvius. IDEM.

467 PARES EXAMINAT] Aequinoctium autum-
 nale significat. IDEM.

468 NON UNO PLUS AEQUA DIE] Omne enim
 aequinoctium uno die est. Nam aut major est,
 qui antecessit, & erit brevior, qui sequitur: aut si
 minor ante fuerit, jam major incipit. Est ergo
 non plus uno die aqua. IDEM.

469 VERNI SOLATIA DAMNI] Ut, quod spa-
 tium vere perdidit, hoc compenset autumno. I-
 DEM.

471 CARBASA] Mser. *sidera*, perperam. Non-
 dum sol occiderat, & venti spirabant. BERSM.

471 LANGUENT] i. e. Fatigata sunt. Diem de-
 scribit, nondum exactum esse, cum adhuc nec
 sol, nec vela sunt labore lassata. SCHOL.

474 MONSTRA] Consilarii. Primores omnes
 monstra Pellaeae domus dicit. IDEM.

475 PELLAEAE] Pellaeam autem domum vocat,
 propter primum Ptolomaeum, qui ex Macedo-
 num genere fuerat, Lago patre natus, & post
 mortem Alexandri Magni in divisione regnorum,
 Aegyptum sortitus, à quo deinceps caeteri ad ul-
 timum hunc usque progenie, ac successione regni
 descenderunt. MICYLL.

477 CUSTOS NILI] Quia Nilus per eam fluit;
 sive quia ab eadem continetur. Vana scilicet, quia
 plurima colit monstra. SCHOL. Memphin &
 Plinius libro v. cap. 9. & Strabo libr. xvii. civi-
 tatem vocant Aegypti, ubi & regia veterum Ae-

gypti regum fuit, & *ensis*, sive stabulum, ubi
 Apis asservabatur. Custodem ergo Nili vocat, vel
 quia βασιλειαν, sive Regia Aegypti fuit, ut Nilum
 πρὸ συνειδέχην pro Aegypto accipiamus: vel, ut
 Omnibono placet, quod in eadem Apis conserva-
 batur, quo nascente Nilus crecebat, & si forte
 non nasceretur, pro malo omine habebatur, quasi
 deus iratus esset, ut idem inquit. Caetera apud
 Strabonem, & Herodotum vide. MICYLL. Re-
 ctius Beroaldus putat, Memphin, custodem Nili
 crescentis dici; quia illic est Nilometrium, in quo
 incrementa Nili notabantur olim, & etiam nunc.
 Vide Casaubon. ad Strabon. L. xvii. p. 817. Ed.
 Paris. & Voyag. du Paul Lucas T. iii. p. 320. &c.

479 LUSTRA SUAE PHOEBES] Incertum, an cu-
 bilia, an quinquennalia sacra. In lustrationem
 Phoebes i. lunae haec sacra celebrantur. SCHOL.
 Lunae, cuius bicornis imaginem Apis in dextro
 habebat latere, macula candicante Plinius L. viii.
 c. 46. Intelligit autem lustra Lunaria, quae sunt v.
 mensium. BERSM. Scilicet legit, ut vulgo post
 Sulpitium sit, Bersmannus vixerat. Verum Edd.
 priores, MSS. Pulm. tres, duo Bersm. & novem
 mei vetustissimi habent vixerat. in variis Steph.
 lection. uno Pulm. & Regio est duxerat. An ve-
 here lustra Phoebes notat, portare in Isolemni festo,
 (in quo Apis semper comes, ut ait Ovidius) Sa-
 cra Lunae expiatoria (expiationes ait Beroaldus)
 & lustralia, sive lustralem pompam? An potius
 scribendum vixerat, vel duxerat sistra i. e. dux erat
 sacerdotum in sacris Isis sistro canentium? Mi-
 hi non plane liquet. Vivere lustra suae Phoebes ta-
 men vix Latinum puto. Quid velit Hortensius non
 intelligo ad V. Lustra scribens, quod macula illa
 candicans, ut Plin. cornibus lunae crescere inciperet:
 At vero hoc non dicit Plinius, sed maculam fuisse
 illam figura cornuum Lunae incipientis cresce-
 re,

Ansus Pompejum leto damnare Pothinus;

Jus, & fas multos faciunt, Ptolemace, nocentes:

485 Dat poenas ^a laudata fides, ^b cum sustinet, inquit,

Quos Fortuna premit. fatis accede, Deisque,

Et cole felices, miseros fuge. sidera terrae

Ut distant, ^d ut flamma mari, sic utile recto.

Sceptrorum vis ^e tota perit, si ^f pendere iusta

490 Incipit; evertitque arces respectus honesti.

Libertas scelerum ^g est, quae regna ^h invisa tuetur,

Sublatulque modus ⁱ gladiis. facere omnia saepe

Non inpune licet, nisi ^k cum facis. exeat aula,

Qui vult esse pius. ^l virtus, & summa potestas

495 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a laudanda VV. LL. Steph. ^b dum O. I. ^c vulgo terra. ^d & vulgo. ^e tanta O. I. ^f reddere fupralic. ^g pondere W. ^h prendere P. I. V. I. ⁱ deest in H. ^h injusta P. I. ⁱ gladii W. V. tert. ^k dum & vult Grot. & seqq. ^l pietas V. I.

re, non maculam illam crescere. De Api porro, ejus notis, & fello vide Pignorium Menf. Ifiaca p. 36. &c. Errat vero Scholiaſtes dupliciter; cum dicat, plures hoc nomine boves tunc ſimul fuiſſe. cum verbis *non unus* velit Lucanus oſtendere longinquum Achorei Sacerdotium, in quo plures fuerint merſi in aquam, non inmolati, & novi inventi: quod etiam non praeciſe ſingulis annis fiebat; ſed certis vitae annis, quos fas non eſt excedere bovem.

479 APIS] Taurus eſt, qui annis ſingulis immolabatur Iſidi, cum in grege fuerit alter inventus; ſed nunc hoc dicit, hunc Achorea tam religioſum fuiſſe, ut non tunc unus Apis eſſet in templo, ſed multi. *Phoebes* Iſidis quia eadem Iſis, quae Luna; *Oſiris*, qui Iſol. SCHOL.

480 PRIMA] Prior eſt haec locutus. *Meritum ſidemque* ſc. Pompeji, & quae cum Ptolemaei patre foedera compararet, & ſuaſit, ut reciperetur. IDEM.

482 MELIOR SUADERE MALIS] i. e. Qui malis omnibus doctus eſt, etiam nefaria perſuadere, & qui ſciret, regum animos ad ſcelera proniores. IDEM. Alii *Efficiatior ad perſuadendum mala*, vel ſimile. Sed *malis* notat homines malos, non res malas. Melior ad perſuadendum malis tyrannis. quod recte vidit Omnibonus. Poſſes etiam legere *malos*. *ſuadere* enim ſaepe invenias cum accuſat. perſonae. vide Cel. Burm. ad Phaed. F. xv. & Petron. c. 46.

483 POTHINUS] Ita ubique ſcribendum hoc nomen, non, ut ante fuit, *Phosinus*. Eſt enim

Graecum *ποθινός* apud Plutarchum, Appianum, alios, non *φωθινός*, quod & lex verſuum repudiat. GROTI. *Ed. tert.* & ſec. ad L. x, 103. *Pothinus* exhibent etiam Voſſ. ſec. Regii, & alii pauci, uti & Witt. L. x, 95. &c. Ceteri Edd. & MSS. *Phosinus*. Error librariorum videtur inde natus: quod monachis notior fuerit Photinus primus Episcopus Lugdunenſis ſub M. Aurelio martyrium paſſus. De quo vide Sponium in Lib. Recher. Des Antiq. de Lyon p. 11. vel etiam Photinus haereticus, cujus meminit Prudentius Psychom. 796. Nam apud omnes Latinos auctores, ubi huius nebuloſis fit mentio, depravatum nomen in MSS. ſcribitur. *Damnare* quoque pro *damnare*, quod vulgo à Venetis proſectum circumferebatur, recte reſpoſuit Grotius, jubentibus tantum non omnibus omnium, meisque MSS. & Edd. Rom. Parm. Aſcenſ. Mic. Hort. aliisque.

484 FACIUNT NOCENTES] Si fuerit, inquit, jus, & fas ſervatum, ut recipiamus Pompejum, qui nobis eſt familiaris, apud offenſum Caſarem habebimur pro nocentibus. SCHOL. Id eſt. *Poenae multos ſubdunt*. GROTI. *Ed. tert.*

485 DAT POENAS LAUDATA FIDES] Ipſum ſenſum repetit. Quod ſi laudari fidem ſuam voluerunt, recipiendo Pompejum, eſſent à Caſare puniendi. SCHOL.

485 SUSTINET] i. e. cum eos fides ſuſtentat, quos Fortuna jam deprimit. IDEM.

487 FUGE] Deſiſte comitari. IDEM.

787 SIDERA TERRA UT DISTANT] *Terras* in Dativo caſu exaratum eſt, in uno Berſim. & optimo

- 495 Non coeunt : semper ^a metuet , ^b quem saeva pudebunt.
Non inpune tuos Magnus contemserit annos ;
Qui , te nec victos arcere à litore nostro
Posse , putat . ^c neu te sceptris ^d privaverit hospes ,
Pignora sunt ^e propiora tibi : ^f Nilonque , Pharonque ,
500 Si regnare ^g piget , damnatae redde sorori.
Aegypton ^h certe Latiis tueamur ab armis.
Quidquid non ⁱ fuerit Magni , dum bella geruntur ,
^k Nec victoris erit . toto jam pulsus ab orbe ,
Postquam nulla manet rerum fiducia , quaerit ,
505 Cum qua gente cadat : rapitur civilibus umbris.
Nec foceri tantum arma fugit : fugit ora Senatus ,

Cujus

VARIAS LECTIONES.

^a metuit R. 2. metuent O. 1. ^b quae O. 1. ^c nec P. 1. ^d spoliaveris Ed. Hortens. ^e propiora V. 1. H. ^f Nilumque R. 1. W. V. pr. sec. sext. H. M. Edd. Ven. Br. Med. ^g pudet P. 2. ^h Lat. certe V. 1. ⁱ fuerat Edd. qdd. ^k non W. R. 1.

mo Wittiano, aliisque ab Ill. Heinio inspectis Codicibus. quod praetuli vulgato *terra* cum Celeb. Burmanno ad Quintil. Instit. Orat. Lib. v. c. 10. *Qua diximus enchymema syllogismo distare*. Ablativo addere praepositionem malunt, nisi notet ipsum, quo res distant, spatium. Dein pro *ex fl.* uterque Regius, & Amstel. exhibent *ut*, verissime.

488 UTILE RECTO] Sic distat utilitas ab honestate; nec potest esse conjuncta. IDEM.

490 RESPECTUS HONESTI] Claudian. IV. Conf. Honor. 268.

- - mentemque domas respectus honesti.

492 SURLATUSQUE MODUS GLADIIS] Ut sine modo saeviant. Hinc dicit, regna esse firmiora. SCHOL.

493 NISI CUM FACIS] Crudeliter aliquid facere, numquam licet, nisi semper feceris. IDEM. *Dum facis* nostra est emendatio pro *cum*. Continuanda enim scelera docet juxta illud: *per scelera semper sceleribus tutum est iter*. GRO'T. Non opus est Grotiana emendatione contra Mistos omnes, & *cum* retinendum, eodem fere sensu. Si enim non inpune facere saeve omnia licet, nisi cum facis & crudelitatem exercendo alios à puniendo deterres, ut recte interpretes exponunt; patet, regem semper debere esse in actu crudelitatis, & ut inpune saeviat, saevire. Dein nimis temere Grotius quoque reposuit *voluit* ex variis L. L. Steph. duobus Pulm. & uno Berfin. Cod. Edd. Ven. Brix. & Med. quibus accedunt duo, tresve ex nostris. Ceteri omnes, & vetustiores retinent *vult*; ut edi-

tur quoque apud Priscian. col. 1171.

498 NEU TE SC.] Mscr. *neu nos*. Quam te regno privari sinas ab hospite, potius sorori trade, quae te cognatione propius attingit. BERSM. Pro *te* etiam in tribus Pulm. MSS. & duobus Vossianis est *nos*. Non male; ut Pothinus se jaceret ita, quasi ipse in parte esset regni, quod cum eo quasi communicaverit rex. Hinc certe Pothinus sic alloquitur Pompejum vs. 518.

- - Quod nobis sceptris senatus,
Te juadente, dedis.

& aibi. Dein *Aegypton* rescripti ex Vossiano secundo. Mallem autem hic *Nilum* cum MSS. optimis; & dubito, an in hoc nomine non semper praetulerit auctor Latinam terminationem. Attendat studiosus lector.

505 RAPITUR CIVILIBUS ARMIS] *Umbris* C. P. L. & Canter. Nov. Lect. Lib. III. cap. 2. PULM. *Umbris*. Plerique libri, & Codices habent *armis*: mendose; cum geminum sit *umbris*, quod legitur in uno ex Mscr. nostris, & approbatur à Cantero: Exagitur (ait) à manibus eorum, qui bello civili perierunt. BERSM. Cum Berfmanno, & Grotio praetuli *umbris*, quod explicatur persequentia *fugit ora Senatus* &c. licet mei quoque plurimi, & vetustiores MSS. habeant *armis*. De exagitatione umbrarum passim legas apud poetas. Vide, quae citat Doct. Broukhuius ad Tibull. L. 1, vs. 15.

Hanc volitans animae circum sua fata querentes.
& nostri Lib. III. & VII. x, 336.

Mm mm

506

- Cujus Thessalicas saturat pars magna volucres.
 Et metuit gentes, quas uno ^a in sanguine mixtas
 Deseruit; regesque timet, quorum omnia meruit:
 510 Thessaliaeque reus, nulla tellure receptus,
 Sollicitat nostrum, quem nondum ^b perdidit, orbem.
 Justior in Magnum nobis, Ptolemaee, querelae
 Causa data est. quid sepositam, semperque quietam
 Crimine bellorum maculas Pharon, ^c arvaque ^d nostra
 515 Victori suspecta facis? cur sola cadenti
 Haec placuit tellus, in ^e quam ^f Pharsalica ^g fata
 Conferres, poenasque tuas? jam crimen habemus
 Purgandum ^h gladio. quod nobis sceptrum Senatus,
 Te suadente, dedit, votis tua fovimus arma.
 520 Hoc ferrum, quod fata jubent proferre, ⁱ paravi
 Non tibi, sed victo. feriam tua ^k viscera, Magne:
 Malueram soceri: rapimur, quo cuncta ^l feruntur.

Tene

V A R I A E L E C T I O N E S.

a deest in a V. 2. A. & Edd. qdd. b prodidit O. I. V. I. c al arma V. sec. d vestra B. I. e quas V. I. f Pharsalia B. I. H. Edd. Ven. Br. Med. non male, ut saepius monuimus. g castra A. h gladius O. I. i paratur B. I. parati VV. LL. Steph. P. 2. V. 2. k pectora VV. LL. Steph. l ferentur B. I.

506 FUGIT ORA SENATUS] In Wittiano non male scribitur *quantum*. in uno Berfm. *sed ex arma*. Meus etiam a m. pr. *arma* habuit. Nil muta. *fugit* solemnitas nostrum, & aliis est repetitio, & per ellipsin non minus frequentem omittitur *sed*. Vide ad Lib. 11, 71, 86. per *ora senatus* intelliguntur *umbræ*, quibus rapitur, quamquam simpliciter posset sumi, quod in Senatus conspectum non audeat venire.

507 VOLUCRES] Quorum cadaveribus aves ad cibos usae sunt. SCHOL.

508 GENTES] i. illas gentes, quae Pompejo auxilia contulerunt. IDEM.

509 QUORUM OMNIA] Quorum omnes haec pugna adversa evertit. Sunt, qui legant, *omina*, quasi dicat, ait *Glareanus*, prosperam fortunam, ex lectione Badiana. At ego puto hoc nimis argutum, inquit, & simpliciter legendum, *Omnia*, quasi dicat, omnem substantiam, & fortunam, ut à nominativo *omne*. HORTENS. *Agmina* legitur in tribus meis, & uno Berfm. ad Marg. ac Edd. Rom. Parm. Brix. Med. Paris. 1512. *Omina* in duobus meis, & Puim. perperam. *Omnia* recte Hortensius totam regum Fortunam interpretatur; *τὰ πάντα*. & ita ni fallor, loquitur noster alibi.

510 THESSALIAEQUE REUS] Damnatus à Diis

clade Pharsalica. GROT. *Ed. pr.* In accusationem, & querelas omnium illapsus per cladem Pharsalicam. IDEM. *Ed. tert.* i. e. pugnae in Thessalia male peractae; ut bene, quamquam alii aliis verbis, exponunt interpretes. *Thessaliam*, & *Pharsaliam* passim dicit noster, cum cladem à Pompejo illic acceptam intelligit; ut jam monuimus supra. Sic & L. IV. in f. VII, 204, IX, 232. &c.

518 PURGANDUM GLADIO, QUOD NOBIS &c.] Pompejus prior egit hanc causam, ut huic traderetur Imperium post patris mortem; postea Cicero, quae oratio inscribitur *de Rege Alexandrino*. Hoc ergo dicit. Gladio hoc crimen purgare debemus, ne videamur huic aliquando favisse, quod nobis, hoc suadente, Senatus Imperium dedit. SCHOL. Post *gladio* reposui majorem distinctionem, ut est in antiquis Edd. Recentiores male jungunt haec cum sequentibus, quasi crimen esset, quod Senatus, Pompejo suadente, Ptolemaeo imperium dederit, isque Pompeji arma votis fuerit prosecutus. Crimen habent Aegyptii purgandum gladio, quod Pompejus victus in Aegyptum venerit, & victori eam regionem suspectam fecerit. Quod crimen ne in semitterent, purgandum esse gladio dicit Pothinus; qui verbis sequentibus se ideo excusat, & ostendit, se satis-

- * Tene mihi ^b dubitas an sit violare necesse,
Cum liceat? quae te nostri fiducia regni
525 Huc agit, infelix? populum ^c non cernis ^d inermem,
Arvaque vix ^e refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri sua regna decet, viresque fateri.
Tu, Ptolemaee, potes Magni fulcire ruinam,
Sub ^f qua Roma jacet? bustum, cineresque movere
530 Thessalicos audes, bellumque in regna vocare?
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis:
Pompeji nunc castra placent, ^g quae deserit orbis?
Nunc victoris opes, & cognita fata laceffis?
Adversis non deesse decet, sed laeta ^h secutos.
535 Nulla fides umquam miseros elegit amicos.
Adsensere omnes sceleri. ⁱ laetatur honore
Rex puer ^k insucto, quod jam sibi tanta jubere
Permittant ^l famuli. sceleri ^m delectus Achillas.

Perfida

VARIAE LECTIOES.

^a Tene B. r. ^b dubites R. r. ^c num B. r. V. r. nam O. r. ^d refugi Nili B. r. Ed. Ven. ^e inermem MS. Thuan. V. Drak. 2d Sil. xiii, 76. ^f quo V. 2. ^g quem P. r. ^h secutis V. sec. ⁱ laetatus P. r. ^k injo- lio B. r. a m. pr. ^l populi V. r. a m. pr. ^m dilectus P. r.

satisfecisse Pompejo pro ejus meritis, quoniam vo-
tis toverant ejus arma, nec cum tamquam Pom-
pejum, sed ut victum, debebant occidere. Adeant
hic Badius, & alii.

519 VOTIS] Dicit etiam, se gratiam reddidisse.
SCHOL.

522 RAPIMUR] Favere cogimur, cum universa
sunt subjugata. IDEM.

523 AN SIT VIOLARE NECESSE] Ostendo, ne-
cesse esse, quia licet, quia possum. Neque enim
possem te laedere, si Romanarum rerum potire-
ris. nunc quia non potiris, ob hoc ipsum necesse
quoque est, id faciam, ne videar tui tutelam susci-
pere. Simplicior tamen sensus esset vocibus trans-
positis:

Tene mihi dubitas cum sis violare necesse,
An liceat?

Seneca pater: *Necessitas, magnum humanae imbu-
cillitatis patrocinium, omnem legem frangit.* GRO-
TIUS. Defendere eodem modo haec conantur
Sulpitius, & Badius. Durissima tamen haec mihi
videtur sententia, & nimis contorta. Quare
mallem transponere voces, ut in mentem venit
Grotio. cui praeivit Scholiastes Voss. primi, scri-
bens: *Dubitasne, an liceat mihi te violare, cum sis
necesse.*

525 CERNIS INERMEM] Vult se invalidum con-
fiteri, dum hujus non spectet Magnus auxilium.
SCHOL.

526 VIX REFUGO] Ordo. Vix fodientem arva
mollia refugo Nilo: Ideo, quia exit in arva in se-
iterum reversurus. IDEM.

528 FULCIRE] i. e. sustentare, per interrogatio-
nem pronunciandum est. IDEM. Sic Curtius
Lib. vi. *ruinae rerum eos subdere capita.* GRO-
T. Ed. 1551.

530 BELLUMQUE] Majore cum emphasi legitur
in Editione principe Rom. uti & Parm. & Me-
diol. A. 1508. *tu bellum in r.* Sed MSS. nihil va-
riant.

531 NULLIS ACCESSIMUS A.] Neque Pompe-
ji, neque Caesaris partibus nos applicavimus.
SCHOL.

534 ADVERSIS &c.] Quasi aliquis opponeret.
Oportet in adversis alicui opem ferre; ad haec il-
le. Verum est, decet; sed si & laeta fuisset
secuti. IDEM.

537 JUBERE] Bene hoc verbum reposuit Gro-
tius ex duobus Palm. & tribus Bersm. libris: cum
quibus faciunt novem, vel decem nostri vetust o-
res, & Sulpit. Badii, ac Micylli Edd. alii *licere*,
quod parum est hoc loco pro majestate regia. li-
bere

M m m m 2

- Perfida qua tellus Casii^a exsultat harenis,
 540 Et vada testantur junctas Aegyptia Syrtes,
 Exiguam sociis monstri, gladiisque carinam
 Instruit. ô superi, Nilusne, & barbara Memphis,
 Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
 Hos animos! sic fata premunt civilia mundum!
 545 Sic Romana^b jacent! ^cullusne in cladibus istis
 Est locus Aegypto, Phariusque admittitur ensis?
 Hanc certe ^dservate fidem civilia ^ebella;
 Cognatas^f praestate manus, ^gexternaque^h monstra
 Pellite, siⁱ meruit tam claro nomine Magnus
 550 Caesaris^k esse nefas. tanti, Ptolemaee, ruinam
 Nominis^l haud metuis, coeloque tonante profanas
 Inseruisse manus^m impure, ⁿac semivir audes?

Non do-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a excurrũ vulgo. occurrit B. 1. ^b cadunt O. pr. a m. pr. ^c nullusne B. 2. R. pr. Edd. Mic. Hort. nullusque W. nullusne. Ed. Ven. ^d praestare B. 1. ^e jura Edd. Br. Med. ^f praebere VV. LL. Steph. Ox. 1. male. praestare Ed. Parm. & Hortens. non inepte. ^g extremaque M. ^h nostra R. 1. ⁱ a) malis V. L. ^k ense V. L. ^l aut V. 1. an B. L. ^m impure Edd. qdd. ⁿ et M. Ed. Hort. aut O. L.

ber Berfm. unus. Dein rescripsi ego *permittant*, ex MSS. omnibus, & Edd. Grotiana anterioribus, non *permittunt*.

539 CASII EXCURRIT HARENIS] i. e. longo Casii montis litore extenditur ad mare. Quomodo passim *excurrere*, & *procurrere* loca dicuntur, Livio L. XXXII, 23. xxvi, 35. Melae. 1, 20. II, 6. in fine. Silio L. xv, 225.

Urbs inposita jugo, pronunquae excurrit in aequor.

& saepe. *exire* nostro L. v, 380. Adeo ut haec lectio summo jure ferri posset. Verum optimi, & veterrimi Codices, Regius prim. Voss. prim. Witten. Marpur. Huls. unus, Pulm. & duo Berfm. exhibent *exsultat* i. e. in altum surgit, & adiacendit tellus in Casium montem. Quod praefero; rarior quidem hic ejus verbi usus est, sed doctior, quam ut a librariis intrusum censi posset; & similiter passim ab auctoribus tellus dicitur *adscendere*, *exsurgere*, *adollere se*, aliisque modis. Non dissimili plane modo Virgil. Lib. III. Aen. 557.

Exsultantque vada.

541 SOCIIS MONSTRI GLADIISQUE] Legitur *monstri gladiisque*, & *monstri*, *cladiisque*. SCHOL. Voss. sec. *Cladiisque car.* Mscr. quali dicat, *monstrofae cladi*: in dñi dñi. tert. *cladiisque ruinam*. BERSMANN. *Cladis* etiam ediderunt, & sic intellexerunt Sulpit. Badius, Micyll. & Hortens. habent-

que ita unus Pulm. Voss. duo recentiores, meus, & Ed. Veneta. male. Gladiis enim absconditis aequae instruxit Achilles navem, ac sociis, qui illos promunt versu 615. Aliter rectius dixisset auctor *caedisque*. *Socii cladis* sunt, qui eam patiuntur; non qui inferunt. nisi dicas esse positum, ut *vultus Ulæi*, & similia: quod non credo.

543 CANOPI PELUSIACI] Per Nilum, Memphim, & Canopum intelligit totam Aegyptum. A Pelusio, ad fauces usque Canopi, sunt M. CCC. stad. A Canopo usque ad Pharon, stad. C. L. Canopus oppidum appellatum creditur à Canopo gubernatore navis Menelai, qui illic aspidis morsu interit. Haud procul inde fossa est, cymbis referta. in quibus nymphe assiduo modulantur. *Glareanus* existimat, *Pelusiaci*, non esse epitheton satis aptum Canopo, cum Pelusium sit, inquit, oppidum ad extremum Nili ostium, Orientem versus. Canopus vero maxime ad Occasum. Scio Persas, pro Medis, Glauci Scyllam, pro Nisi figurate poni. At *Canopum* accipere epitheton Pelusii, hoc inauditum. Sed haec, & similia in opere imperfecto facile veniam merentur. HORTENS. Recte observant viri docti, non magno judicio, *Pelusiacum Canopo* dari epitheton: nam eodem jure alicui dicere liceret *Pelusium Canopicum*. cum sint duo extrema, Nili ostia, *Pelusium* ad orientem, *Canopus* ad occidentem. Rectius *Pel-*

- Non domitor mundi, ^a nec ter Capitolia ^b curru
Invectus, regumque potens, vindexque Senatus,
555 Victorisque gener; Phario satis esse tyranno
Quod poterat, Romanus erat. quid vilcera nostra
Scrutaris gladio? nescis, puer inprobe, nescis,
Quo tua sit fortuna loco: ^c jam jure sine ullo
Nili sceptrum tenes: cecidit civilibus armis,
560 Qui tibi regna dedit. Jam vento vela ^d negarat
Magnus, & ^e auxilio remorum infanda petebat
Litora: quem contra non ^f longa vecta biremi
Adpulerat scelerata manus; Magnoque ^g patere
Fingens regna Phari, ^h celsae de puppe carinae
565 In parvam jubet ire ratem, litusque malignum
ⁱ Incusat, bimaremque vadis frangentibus aestum,

Qui ⁱ ve-

VARIAE LECTIONES.

^a non V. 1. ^b velus in curru VV. LL. Steph. ^c nam V. 1. ^d negante VV. LL. Steph. ^e negabat V. sec.
^f auxilium V. sec. a. m. pr. ^f longum B. 1. ^g parere A. M. Ed. Rom. ^h MSS. & Edd. pierique celsa maic.
ⁱ incusat W.

Pellaeum à finitima Alexandria cum Virgilio Ge-
org. iv, 287. vel epitheto à conditoris Canopi pa-
tria desumpto dixisset. Ex Gr. *Therapneum*, ut se-
cit Statius. Condonandum tamen hoc Lucano,
qui *Pelusiaceum* generaliter pro Aegypto videtur
sumsisse. Idem certe fecit Avienus init. Orb. de-
script.

Et Pelusiaci celebrantur templi Canopi.

Cum tamen Dionysius, quem *Ἰπποκλέης* sequitur,
rectius scripsisset.

Καὶ τίμω πειρίπυτος Ἀμυκλαίων Κανάβη.

Silius L. xi, 433.

Memphis Amyclaeo passim lasciva Canope.

tibi vide Drakenb. Immo eodem modo ex duo-
bus fontibus unum fecit, altero alteri pro epithe-
to adiecto Ovidius L. v. Fast. 7.

Dicite, quas fontes Aganippidos Hippocrenes

Grata Medusae signa tenetis exui.

544 Hos ANIMOS] Ut hos animos habeant bar-
barae nationes, quae semper fuere imbecillae.
SCHOL. Sic Juvenalis Sat. i, 89.

— — — — — alta quando

Hos animos.

Claudianus ex correctione Ill. Heinssii L. ii. in Eu-
trop. 132.

Quam similes haec aula viros.

Sc. habet.

550 CAESARIS ESSE NEFAS] Sensus hic est. Si

Pompejus nominis sui magnitudine hoc consecu-
tus est, ut victus à Caesare eundem faceret crimi-
nosum, tu non times ante exitium dignitatis ne
tibi oblit; cum sit & victori Caesari nociturum.
SCHOL. Ab ipso Caesa e occidi. GROT. Quia
scilicet gloriosum putabant à magnis viris occidi,
ut bene addidit Alcentius, cujus rei multa apud
auctores sunt exempla. Perperam alii exponunt,
in gratiam vel nomine Caesaris; Scholiastes male
quoque haec explicat, & conjungit sequentibus.

551 COELOQUE TONANTE] Contra auguria Dii
prohibentibus. SCHOL. Ita hunc locum capit
etiam Hortens. Alii exponunt sic; an non reve-
ritus es Jovem Hospitalem, quem tonantem au-
dis, quique te ulciscetur? Ego potius haec capio
de Pompeji, & Caesaris disidio. Hoc modo: an
tu audes te inmiscere coelesti tumultui, sive Pom-
ji & Caesaris, qui tibi esse debent Dii, bello? Lu-
cem hic locus accipit ex Lib. 111, 313.

— — — — — traentur vulnera nulla

Sacra manu. Si coelicolis furor arma dedisset,

Aut si terrigenae tentarent astra gigantes,

Non tamen auderet pietas humana vel armis,

Vel votis prodesse Jovi.

quibus verbis Massilienses adloquuntur Caesarem,
ut ostendant, se civili bello sese inmiscere non pos-
se. Pro neminis autem cum doctissimo d'Orville
malim scribere *ominis*: quo facit; quod pro *ruina*
nam in Edd. Rom. Parm. & Ald. scribatur *ruina*.

M m m m 3

553

- Qui ^a vetet externas terras ^b adpellere classes.
^c Quod ^d nisi fatorum leges, intentaque ^e jussu
 Ordinis aeterni miserae vicinia mortis
 570 Damnatum leto traherent ad litora Magnum,
^f Non ulli comitum ^g sceleris praefagia deerant.
 Quippe, fides si pura foret, si regia Magno,
 Sceptrorum auctori, vera pietate pateret,
 Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
 575 Sed cedit fatis, ^h classemque relinquere jussus
 Obsequitur, letumque juvat praeferre timori.

Ibat in

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vetat Edd. p'enique, & MSS. qdd. ^b vulgo *advertere*. ^c quo V. 2. ^d ni B. 1. ^e jussa R. 1. H. ^f non nulli R. pr. ^g scelerum M. 2. m. pr. ^h classeque B. 1. ⁱ subsequitur A.

553 NON DOMITOR] Illud tantum poterat satis esse, quod erat domitor mundi &c. Vel si non satis haec sint, hoc apud Ptolemaeum satis esset ad meritum, quod Romanus erat Magnus, licet esset victus. SCHOL. Quasi legisset Scholiae, Romanus erat, poterat; ut est in Voss. tertio. Sed ma'e. Licet non esset domitor mundi &c. ut est, tamen erat Romanus, quod solum tyranno Phario satis esse poterat. Res eodem redit.

554 REGUMQUE POTENS] Ill. N. Heinsius mavult *legum* ex conjectura; nam nulli adstipulantur Codices, ad Claudian. de sec. Conf. Stilic. vs. 136. *Armorum, legumque potens*. Ego retineo *regum*. Magis enim Ptolemaeum abittere poterat, ne Pompejo inanus inferret violentas; quod *regum* erat *potens* Pompejus, sive reges in potestate habebat, eosque ad nutum suum, quo vellet, flestebat; in quibus ipse deberet esse ex Romanorum sententia Ptolemaeus; quam si *legum* erat *potens*. Hoc nihil ad Ptolemaeum. *Potens regum*, ut *populus terrae, pelagique potens*, & *pelagi potens Rhodos* nostro L. 1, 83. v. 50. quae loca ipse vir doctiss. illic adducit, aliaque plus adjuvantia *regum*, quam *legum* exempla. adde vs. 685.

560 VELA NEGARAT] Quae posuerat litoribus adpropinquans. SCHOL.

565 LIRUSQUE MALIGNUM] Dicit, Pompeji navim non posse ad litora pervenire, loci natura prohibente, quo facilius ei persuaderet, ut adscendat in scapham. IDEM.

567 EXTERNAS CLASSES] Majora scilicet navigia, quam Liburnas, eas naves, quibus Aegyptii illic utebantur, ut fingebat saltem Achilles. Posset aliter legi *excelsas*, ut est in Amstel. Cod. & Glossis Voss. primi. Verum *excelsas* putem esse interpretamentum.

567 ADVERTERE] Mscr. tria *appellere* & quant. *avertere* male. BERSM. Non damnarem *advertere*. per se enim recte se habet. Virg. v. Aen. 34.

- - - *notas advertere terrae.*

VII, 35.

- - - *terrasque advertere proras.*

Ovid. L. 1. Trist. 11, 89.

- - - *jussas me advertite terrae.*

ubi vide. Verum variae lectiones Steph. MSS. plerique Pulm. & duodecim mei, in quibus optimi Vossiani, Regii, Witt. cum Editionibus primis, isque, quae Venetam A. 1474. non secuti sunt, exhibent *adpellere*, quod verbum hoc sensu cum tertio casu junctum invenias. Virg. Aen. VII, 39.

Ausonius exercitus adpulit oris.

Silius L. XIV, 113.

Marcellus classem Zancleis adpulit oris.

Nec obstat, quod praecessit *adpulcras*. saepissime enim vidimus, eandem vocem ab auctore hac in re negligente repeti, ut statim vs. 574, 575. & innumeris in locis.

568 FATORUM LEGES] i. e. potuit hoc malum aliquis praefagire, nisi fatorum voluntate mors veniens hunc sensum omnibus abstuisset. SCHOL.

573 AUCTORI] Qui tradidit Ptolemaeo imperium. IDEM.

574 VENTURUM] Potuerunt, inquit, intelligere Magno insidias praeparari, quod ei unus occurrit. Nam si vera fide susceptus esset, ipse Ptolemaeus cum omni gente ei occurreret. IDEM.

575 CESSIT FATIS] Mscr. duo *cedit*. tert. *cecidit*, mendose. BERSM. *Cedit*, ut recte reposuit Gronius, habent omnes mei, Steph. & Pulm. Codd. cum Edd. Ven. Sulp. Aicent. aliisque.

575

- Ibat in hostilem praeceps Cornelia ^a puppim,
 Hoc magis inpatiens egresso deesse marito,
^b Quod ^c metuit clades. Remane, temeraria conjux,
 580 Et tu, nate, precor, ^d longeque ^e à litore casus
 Expectate meos, ^f & in hac cervice tyranni
 Explore fidem; dixit: ^g sed furda vetanti
 Tendebat geminas ^h amens Cornelia palmas:
 Quo sine me, crudelis, abis? ⁱ iterumne relinquo
 585 Thessalicis submota malis? numquam omine laeto
 Distrahimur miseri. ^k poteras non flectere ^l puppim,

Cum fu-

VARIAE LECTIOES.

^a puppim R. pr. V. pr. qu. W. ^b qui R. i. f. quo. ^c timuit B. i. ^d longeque VV. LL. Steph. ^e vulgo e.
^f sed Edd. Rom. Parm. Ald. Col. Steph. aliaque. ^g cum P. i. & Ed. Rom. dixitque & Parm. ^h ardens
 V. i. ⁱ iterumque VV. LL. Steph. ^k posset Marp. num P. 2. ^l puppim P. 3. B. 2. V. 4. R. i. W. H.

575 CLASSEMQUE] In variis Steph. LL. Voss. tertio, Edd. Rom. Parm. & Paris. editur *sociosque*. Sed male, licet praecedat *classe*. Non enim iusserunt, Pompejum solum in scapham venire. Hoc nimis fraudem detegeret; immo *cum paucis suis naviculam conscendis*, ut, praeter Plutarch. in Pomp. p. 661. testatur Caesar B. Civ. III, 104. Majorem autem navem saepe adpellant *classe*, ut monuit etiam Servius ad Virgili Aen. I, 43. VI, 1. Horat. L. III. O. II, 47.

Me vel extremos Numidarum in agros Classe relegat.
 Hoc sensu supra *externae classes* & v. 592.

stetis anxia classis
Ad duos eventum.

ubi male in quibusdam recentioribus libris est *puppis*. *Exiguam carinam, & classes* distinguit Lib. V, 503.

fluctusque verendos
Classibus, exigua speras superare carina.

Unde forsan non male in Misto meo scribitur v. 273.

Mille meae Grajo voluuntur in aequore classes,
Mille duces.

Si vero malueris *classe* simpliciter sumere pro pluribus navibus, per ine licet. Nam plures hic cum Pompejo fuisse, innuit Lucanus L. IX, 49. & diserte testatur Plutarchus loco cit.

576 OSEQUIITUR] Obtemperat. Sed prius Corneliā, quae finem virilamentabatur, complexus est, & duos Centuriones in scapham ingredi iussit, & ex libertis unum Philippum, servumque Scynen nomine. Inde cum Achillae comites dextris cum suscipere apparerent, ad uxorem, filium-

que conversus, illud Jambicum protulit: *Quisquis datum tyranni proficiscitur, sic illius servus, licet liber sit.* SULPIT. Verba Plutarchi sunt haec: *Δεικνύμενοι ἥδη αὐτὸν τῶν περὶ Ἀχιλλῆα ἐκ τῆς ἀδελφῆς μεταστρεφὲς αὐτὸς τῷ γυναικὶ καὶ τοῖς υἱοῖς Σοφοκλῆς Ἰαμβικῶν.*

*Ὅστις δὲ αὐτὸς τυραννὶ ἐμπροσθέν,
 Κάτορ εἰ δὴ καὶ κατ' ἐλευθέρου μολῇ.*

MICYLL.

576 LETUM PRAEFERRE TIMORI] Maluit occidi, ne (quam Voss. pr.) timere videretur. SCHOLIAST.

578 INPATIENS] Ideo, inquit, vult cum eo ire, quia suspicatur, eum adveria passurum. IDEM.

580 LONGEQUE E LITORE] Jubet Pompejus, ut conjux, & filius in navi in anchoris stante procul à litore expectarent, quid ipsi illic accideret. Sed, praepositio *e* an hunc sensum patiatur, vehementer dubito. Si Pompejus solus in altum ivisset, & illi in litore starent, tunc posset dici *e litore* expectare, aequè ac *a litore* vel *in litore*; nunc non item. Quapropter reposui praepositionem *e* ex Misto Vossiano tertio, & Editionibus Sulpitiana antiquioribus, ut & Paris. 1512. sic v. 742.

extremo sed abest à munere busti
Infelix Magni conjux, nec adhuc à litore longe est.
 IX, 322.

longeque à Syriis.
 Apud Caesarem tamen scribitur L. IV. B. Gall. 22. *Ex eo loco millibus passuum octo vento tenebantur.*

581 IN HAC] i. e. quod de me fecerit, hoc sciat, vos esse passuros. SCHOL.

582 SED FURDA VETANTI] Mistr. tria dura, sed unum

- Cum fugeres alio, ^a latebrisque relinquere Lesbi,
 Omnibus ^b è terris si nos arcere parabas?
 An tantum in ^c fluctus placeo comes? Haec ubi frustra
 590 ^d Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:
 Adtonitoque metu nec ^e quoquam ^f avertere visus,
 Nec Magnum spectare potest, stetit anxia ^g classis
 Ad ducis eventum, metuens non arma, nefasque;
 Sed ne submissis precibus Pompejus adoret
 595 Sceptra, suâ donata manu. transire parantem
 Romanus Pharia miles de puppe salutat
 Septimius: qui, prò superùm ^h pudor! arma fatelles
 Regia ⁱ gestabat posito deformia pilo,
 Inmanis, violentus, atrox, ^k nullaque ferarum
 600 Mitior in caedes. ^l quis non, Fortuna, putasset
 Parcere te populis, quod bello ^m haec dextra vacaret,

Thes.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a latebrasque P. 2. B. 1. R. 1. A. M. ^b vulgo a. ^c fluctu A. ^d effundis B. 1. H. ^e quaquam W. a. m. pr. ^f avertere M. ^g puppis B. 1. M. O. 1. a. m. sec. ^h prior O. 1. ⁱ portabas Edd. Rom. Parm. ^k nullique V. pr. a. m. pr. ^l qui Hort. m. ^m hoc P. 1. VV. L. L. Steph. ⁿ vulgo vacasset.

unum ad marginem reponit *Arda*. BERSM. *Dura* inveni quoque in Regio primo, Vossiano primo, Wittiano, & tribus recentioribus, duobusque Pulm. Quod tamen vix capio. An *dura* ponitur pro *duriter*? videtur potius scriptum fuisse *dura iubentis*, vel *volentis*. Ampliandum censeo.

587 CUM FUGERES ALIO] Hoc dixit, quid erat necesse, ut de Lesbo me auferres, si non eram tecum ad aliam venturam regionem. SCHOL. Video, quomodo haec exponi possint. Placet tamen magis mihi lectio optimorum Voss. sec. & tertii *alto*. Cum per mare fugere destinaras, poteras non flectere puppem, & me in Lesbo relinquere, si nos arcere parabas è terris omnibus. IX, 41.

Placidis alto delabitur anris.

588 E TERRIS] Sic rescripsi pro *a terris*, auctoritate Voss. primi, utriusque Regii, Marp. Hulst. & duorum Berlm. MSS.

591 ADTONITOQUE METU] Sic omnes habent MSS. libri, tribus recentioribus exceptis, & Edd. Ven. Parm. Brix. Ascens. &c. ut restituit etiam Grotius. *Adtonitus metus* dicitur, ut *felicitus*, *dulcis metus*, & similia passim. Ita *adtonitae curae*, *ulularis* Silio L. 111, 132. IV, 694. Nec tamen *Adtonitos visus* quod est in aliis absque Mstorum auctoritate damnaui. Sic enim Ovidius Lib. 111.

Trist. El. 9.

Pallor in adtonito virginis ore sedet.

Albinov. El. ad Liviam 317.

Adtonita quid petis ora manu.

591 QUOQUAM AVERTERE &c.] Unum faciebat prae desiderio, alterum prae dolore, quod navigantem sine se videre non poterat. SCHOLIAST.

593 AD DUCIS EVENTUM] Expectans, quid Pompejus aut pateretur, aut ageret. IDEM.

597 SATELLES] Hic, cum Romanus miles esset, contulit se ad Ptolemaeum, & satelles ipsius factus depositis Romanis armis gestare coepit arma barbarica. IDEM.

600 QUIS NON, FORTUNA &c.] Omnes, inquit, crederent, Fortuna, te jam parcere velle Romanis, quae tam crudelem Septimium longius removisses a proelio; sed ideo tu facis, ut, cum hic Pompejum occiderit, in toto orbe gesta videantur bella civilia. IDEM.

601 VACASSET] *Vacaret* Msc. duo. Quod Septimii dextra à pugna Pharsalica cum multorum urage abiuerit. BERSM. *Vacaret* est in duobus Pulm. Voss. primo, & tert. Regio utroque, Wittiano, Hulst. & meo, ut rescripsi. quem non offendant ter repetitum in fine verius *asset*, *asset*, *asset*.

606

- Theſſaliaque procul ^a tam noxia tela ^b fugaffes?
 Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe,
 Heu! facinus ^c civile tibi; victoribus ipsis
 605 Dedecus, & numquam Superum caritura pudore
 Fabula: Romanus Regi ſic paruit enſis,
 Pellaeuſque puer gladio tibi colla recidit,
 Magne, tuo. qua poſteritas in ſecula mitter
 Septimium fama? ſcelus hoc quo nomine dicent,
 610 Qui Bruti dixere nefas? jam venerat horae
 Terminus extremae, Phariamque ablatus in ^d alnum
 Perdiderat jam jura ſui. ^e tum ſtringere ferrum
 Regia monſtra parant. ut vidit comminus ^f enſes,
^g Involvit vultus; atque indignatus apertum
 615 Fortunae ^h praeflare caput, tunc lumina preſſit,
 Continuitque animam, ne quas effundere voces

^a Vellet,

VARIAE LECTIONES.

^a quod B. 2. ^b fugaffes B. 1. ^c crudele P. 1. ^d alnum B. 1. ^e tunc MSS. & Edd. qdd. conſtringere P. 1. ^f hoſtem Marp. pro var. lect. ^g immoluit H. ^h vulgo praebere.

606 SIC PARUIT ENSIS] i. e. Septimii ſic paruit, ut occideret principem Romanorum. SCHOL.

607 GLADIO TUO] Quia ipſe Magnus dedit imperium Ptolemaeo. IDEM. Vel quia, ut alii, enſe Romano occideris, & ipſius Pompeji miles fuerat Septimius, ut docent Plutarchus, & Caefar, aliique.

609 SCELUS HOC &c.] Sensus hic eſt. Poſteri quid vocabunt, quod Pompejum Septimius occiderit? ſi illud vocent ſcelus, quod Caefarem tyrannum, & regnum adſeſtantem in Senatu Brutus occidit. SCHOL.

612 JURA SUI] Coeperat in alterius eſſe poſſe. IDEM.

615 FORTUNAE PRAEBERE CAPUT] Satis proba haec eſt lectio, plerique MSS. confirmata. Seneca Trag. Agam. 973.

praeco jugulum volens.

Philof. de Tranquill. animi c. 11. *Eo magis conſolaberis, quia nescis praebere jugulum.* c. 15. *Pompejus, & Cicero clientibus ſuis praebere cervicem.* Ep. xxx. & alibi. Valer. Max. Lib. iv. c. 7. *Demiffam cervicem victoris gladio praebuit.* v. 9. *jugulum ferendum praebuit.* Verum cum in tribus Pulm. duobus Berſm. Regio primo, Marp. Hulſt. Amſt. Witt. pro var. lect. & Ed. Veneta exaratum ſit praeflare, illud praetuli. In Voſſiano primo eſt monſtrare, natum eſt gloſſa. Idem Seneca Con-

ſol. ad Marciam c. 20. *Sacroſanctum corpus ſatelliſi praeflitit.* Vide J. F. Gronovium ad Tragici Phoeniſſ. 180.

*Minus eruiſti lumina audacter tua,
 Quam praeflititſi.*

Immo ſic noſter L. v, 370.

Jugules, non tantum praeflitit enſes.

vi. 770.

Aſſentem praeflare caput.

ubi ut & alibi eodem modo variatur.

616 NE QUAS EFFUNDERE VOCES POSSET] In Regio pr. Voſſ. pr. Amſt. & Witt. pro var. lect. eſt poſſis. Verum quale hoc eſt argumentum? Pompejus involvit vultum, & claudit oculos ac continet animam, ne poſſit loqui. Vel ſic tamen, ſi vellet, loqui poterat, ſimulac animae exitum dabat. Immo vero Pompejus haec egit, ne hoc ſcelus intuendo in verba ipſo indigna erumpere vellet, dum continere animam non poſſet. Optime ergo in tribus Pulm. Codd., Voſſianis quatuor, Regio altero, Bouhier. Wittiano, & Oxon. a manu prima legitur *vellet*, ut reſtitui, ſenſu claro, & liquido. *Vellet* quoque legit, & ita adduxit Servius ad Virgil. Aen. xi, 417.

qui, ne quid tale videret,

Procuſuit moriens.

ubi pro *continuitque animam* male editur *ſimul.*

Nn nn

Dein

- ^a Vellet, & aeternam fletu corrumpere famam.
^b Sed, postquam mucrone latus funestus Achilles
^c Perfodit, nullo gemitu ^d consensit ad ictum:
 620 ^e Respexitque nefas; servatque immobile corpus,
 Seque probat moriens, atque haec in pectore volvit:
 Secula Romanos numquam tacitura labores
^f Adtendunt, aevumque sequens speculatur ab omni
 Orbe^g ratem, Phariamque fidem. nunc consule ^h famae.
 625 Fata tibi longae fluxerunt prospera vitae.
 Ignorant populi, si non in morte probaris,
ⁱ An scieris adversa pati. ^k ne cede pudori,
^l Auctoremque dole fati. ^m quacumque feriris,

Crede

V A R I A E L E C T I O N E S.

f posset vulgo. *b* *as* vulgo. *c* *effodit* B. 1. V. 1. *d* *consentis* B. 2. V. 1. *e* vulgo *despexitque*. *f* *accendunt* H. Ed. Ven. *g* *meam* V. sec. pro var. lect. *h* *famam* V. 1. *i* *si* H. *k* *ne* V. 1. O. 1. A. *l* *auctoremque* P. 2. V. 4. W. pro var. lect. Edd. qdd. *Auctoremque* Hort. m. *m* *quocumque* VV. LL. Steph. V. 1.

Dein MSS. fere omnes, & Edd. VV. habent *sed*, non *as*. Voss. tert. *as*.

617 FLETU] Militaris disciplinae est, ut vulneratus à fletu, & gemitu se contineat, ne hostis audiat. SCHOL.

618 ACHILLAS] Notandum, quod hic Pompejus ab Achilla occiditur. IDEM. Primus illum vulneravit Septimius, tum Salvius, dein Achilles, teste Plutarcho. Caesar L. 111. B. c. 104. *Ibi ab Achilla, & Septimio interficitur.* ubi vide.

620 DESPEXITQUE NEFAS] i. e. nefarios interfectores sui, aut facinus ipsorum vilipendit. Non est legendum *respexit*, quia obvolutos habebat oculos. ASCENS. Omnibonus quoque, Aldus, Collin. Steph. Gryph. Pulm. Berfm. & dein omnes ediderunt *despexitque*, quod tamen habent pauci, & recentissimi Codd. Nam omnes Pulm. Berfm. & mei longe plurimi, atque optimi cum Edd. primis, ut & Sulpit. Mic. & Hortens. exhibent *respexit*. Quod non erat mutandum. Pompejus, ait auctor, dum vulneratur, non consensit ad ictum aliquo gemitu, h. e. non agnovit, se quodammodo inde commoveri, aut perturbari, neque respexit nefas, sive nullam ejus rationem habuit, & quasi nihil curans vilipendit; sed servat corpus immobile, & se probat moriens. in errorem inducti sunt viri docti, quod non attenderunt null. separatim pro non ullo fuisse intelligendum, & dein *non* repetendum fuisse non. De dividenda voce nullus in non ullus, ut non cum verbo iungatur, diximus ad Lib. v. 149. & de omissione particulae non apud nostrum frequenti, cum saepius,

tum ad Lib. 11, 374. egimus. Sic mox, *ne cede pudori Auctoremque doles.* Respicere aliquid pro curare, rationem alicujus rei habere, passim invenias Phaed. F. 49.

Nihil respiciens, dum dolorem vindicat.

Ut verum tamen fatear, malim, scripsisse auctorem *respexitque*, vel producendo in caesura litteram *s*.

nullo gemitu consensit ad ictum

Respexitque nefas. Servat immobile corpus.

Clarius certe fuisset locutus. De hac genere mori volentium cura consule, quae viri docti congesserunt ad Justin. L. xiv. c. 6. *Non refugientem gladium, nec vulnera, sed virorum mors forsium mortis succumbentem &c. Confossa insuper, & expirans capillis os, veste crura contextisse ferunt.* Sic enim mihi locus ille ex Mistorum vestigiis, & doctorum correctionibus scribendus videtur.

621 SEQUE PROBAT MORIENS] Hoc est; virtutem suam, dum moritur, explorat. SCHOL. Sive experitur. Ita enim malim, quam cum aliis exponere, *sibi placet, & suam ipse virtutem approbat*, vel *virtutis speciem odit mortem perferendo.* Claudian. Epist. 1. ad Hadr. 35.

In brevibus numquam sese probat Aeolus antris: Alpes ille quatis.

624 CONSULE FAMAE] O Pompei. ipse enim secum loquitur. SCHOL.

627 ADVERSA PATI] Sensus hic est. Semper felix tui, & vitam sine aerumnis egi. Non fuit ergo; ubi possem hominibus meam in adversis probare

- Crede^a manum foci. spargant, lacerentque licebit,
 630 Sum tamen, ô Superi, felix, nullique potestas
 Hoc auferre^b Deo. mutantur prospera vita;
 Non^c fit morte miser. videt hanc Cornelia caedem,
 Pompejusque meus. ^d tanto patientius, oro,
^e Claude dolor gemitus: natus, conjuxque peremtum
 635 Si^f mirantur, ^g amant. talis custodia Magno
 Mentis erat: jus hoc animi morientis habebat.
 At non tam patiens Cornelia cernere, ^h saevum
 Quam perferre nefas, miserandis aethera complet
 Vocibus: ô conjux, ego te scelerata peremi:
 640 Letiferae tibi causa morae fuitⁱ avia Lesbos,

Et prior

VARIARUM LECTIONES.

^a manus VV. LL. Steph. manu O. 1. ^b Deo est B. 1. ^c vulgo sum. ^d tantum V. 2. & sec. pro var. lect. ^e clude R. pr. ^f mirentur V. 1. ^g amant P. 2. V. 2. O. 1. a. m. pr. ^h saevam necem B. 1. ⁱ in via VV. LL. Steph. obvia P. 2. B. 2. V. sec.

bare virtutem; nisi nunc, si me patiar fortiter occidi. IDEM.

627 NE CEDE PUDORI] Ne te pudeat, quod jussu pueri, decreto Spadonum, manu defensoris occideris. Non illis adscribenda mors tua, sed Caesari. GROT. Male Bersm. explicat. *Ne quid perperes, quod pudere possit. Cedere pudori*, hic est, vinci à pudore, pudere. *cedere fortunae, invidiae* &c. eodem sensu dicuntur. Vide DD. VV. ad Phaed. L. III, 9. Cel. Burm. ad Quinctil. Declam. p. 144. Aliud quid notat apud Ciceron. L. VII. ad Famil. Ep. 3. *pudori tamen malui, famaeque cedere, quam salutis meae rationem ducere.*

630 NULLIQUE] Nullaque Mscr. adverbialiter. BERSM.

631 Hoc] Auferre id mihi non potest Deus aliquis, quod sim felix. SCHOL.

631 MUTANTUR PROSPERA VITA] Manifestus est sensus. Is, qui felix est, potest miser fieri, si vivat. Nam si pereat, dici, vel fieri non potest miser, qui, quamdiu vixit, fuit felix. IDEM. Mscr. quatuor *vitas*. Cum vita mutatur felicitas, morte finiente omnem miseriam. BERSMANN. Si hic loci hujus esset sensus, deberet necessario addita fuisse praepositio, *cum*, sive una cum vita, quae mutatur in mortem vel morte, (ut loquuntur) mutantur etiam prospera. Ita tamen exponit quoque Sulpitius. Sed longe melius cepit haec verba Scholiastes, & Badius dicens ad *vita* i. *in vita*, & dum quis adhuc victurus est. Recte, modo pro *sum* legas *fit*, ut reposui auctoritate MSS. Regii primi, Vossian. pr. sec. tert. quart. Witt. Hulst.

Amst. mei, & Hort. marg: Argumentatur ita Pompejus. Felix tamen sum, licet lacerent me, & nemo Deorum hoc auferre mihi potest: nam nullus homo umquam fit miser per mortem, vel dum moritur; sed mutantur saepe prosperitates alicujus per vitam, vel dum vivit, & in vita. Verum cum pro *vita* in quibusdam MSS. sit *vitas*, latet forsitan alius, & acutior sensus. *Vitas* certe habent variae lect. Steph. tres Codd. Pulm. & mei recentiores quinque cum Voss. primo a. m. sec. & Edd. quibusdam, neque aliter legi volebat Ill. Hein- sius ad Claudian. de Gild. B. vi. 104. Dixisset tum Pompejus. Manco, ô Superi, felix, neque morte fio miser, nam prospera vitae meae hic solum mutantur. Licet enim moriar, hanc tamen rursus capio felicitatem, quod moriar ante oculos carissimorum pignorum, filii, & uxoris. Coram consanguineis enim mori, in magna felicitatis parte posuerunt antiqui, ut multis poetarum locis patet. Vide, quae conlegit Doctiss. Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 3, 5. *Prospera vitae* foret, ut *prospera rerum, prospera belli* &c. de quibus diximus ad L. v, 782. & Hein- sius laudato loco. Sed praecesserat jam *fata prospera vitae*, unde lapsi sunt librarii: nam prior explicatio mihi magis placet. Aliter posses ita quoque scribendum conjicere, ut sit obiectio, & responsio clari sensus

- - - mutantur prospera: vita,

Non sum morte miser.

635 SI MIRANTUR, AMANT] Faciunt enim me plurimum gloriosum, si mors mea miranda est, non dolenda. SCHOL.

Nn nn 2

637

- Et prior in Nili pervēnit litora Caesar.
 Nam cui jus ^a alii sceleris? sed quisquis in istud
 A Superis inmisit caput, vel Caesaris irae,
 Vel tibi ^b prospiciens, nescis crudelis, ubi ipsa
 645 Viscera ^c sint Magni: properas, atque ingeris ictus,
 Qua votum est victo. poenas non morte minores
 Pendat. & ante meum videat caput. haud ego culpa
 Libera bellorum; matrum quae sola per undas,
 Et per castra comes, ^d nullis ^e absterrita fatis,
 650 Victum, ^f quod reges ^g etiam timuere, recepi.
^h Hoc merui, conjux, in tuta puppe relinqui?
 Perfide, parcebas? te fata extrema petente,
 Vita digna fui? moriar, nec ⁱ munere regis.
 Aut mihi praecipitem, nautae, permittite saltum,
 655 Aut laqueum collo tortosque ^k aptare rudentes:
 Aut aliquis ^l Magno dignus comes exigat enssem.
 Pompejo praestare potest, quod Caesaris armis
 Inputet. ô saevi, properantem in fata tenetis?

Vivis

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tanti P. 1. ^b proficiens B. 1. ^c sunt V. 1. Hort. Ed. ^d nullisque B. 1. ^e exterrita B. 2. V. 2. O. 2. H. M. Edd. Ven. Br. Med. ^f quem B. 2. V. 1. H. A. ^g cumti V. 1. ^h haec B. 1. ⁱ vulnere B. 1. ^k vulgo aptare. aptare supralcr. V. sec. ^l dignus M. Edd. Rom. Parm.

637 NON TAM PATIENS] Non tam patiens erat conjugem tam crudelia pati videre, quam si haec ipsa pateretur. SCHOL.

641 PRIOR CAESAR] Dum tu, inquit, ad me auferendam ab itinere desiccis, & moraris, occupavit Caesar prior Aegyptum. Hoc autem ideo putat factum, quod veniens Pompejus occisus est. IDEM.

642 QUISSQUIS] Quidquid Mscr. perperam. Quicumque es emissus ad interficiendum Pompejum. BERSM.

643 CAESARIS IRAE &c.] Ne ille occidat socerum, & sceleratus habeatur, tu Pompejum interficis. Vel tibi, ne si susceperis Magnum, animum victoris offendas. SCHOL. Malum simpliciter exponere, quisquis occidis Pompejum, vel irati Caesaris in gratiam, vel tuae utilitatis causa.

646 NON MORTE MINORES] Sive, non minores morte pendat poenas, dum me adspicit interemptam; sive, non pendat poenas moriendo breviores, quod me incolumem derelinquit. SCHOLIAST. Prior explicatio unice vera est. Edidi autem *matrum* quas ex Hult. Cod. pro *quas ma-*

trum.

643 VITA DIGNA FUI] In uno Pulm. est *digna fui vita*. Amst. *Vitae digna fui*; fortan verius. vitabitur certe crebrior litterae *a* repetitio. Vide ad L. III, 136. sed & ad L. IX, 500.

653 NEC MUNERE REGIS] Scilicet non jubente Ptolemaeo. SCHOL.

655 APTARE] Mscr. *aptate*, & ad marg. *aptate*. BERSM. *Aptate* praetulit cum Edd. & MSS. quibusdam Grotius, & post eum ceteri. Sed optimi Vossiani tres, Witman. & Pulm. sex libri, Veneti, Ascens. Mic. & Hortens. *aptare*, exhibent; scilicet, permittite mihi aptare; decore magis vult sua se manu suspendere, quam vilium nautarum ope, & ad id indignorum: quare caute dein addit: *aliquis Magno dignus comes*.

657 POMPEJO PRAESTARE] Sensus hic est; qui me occiderit, duplicem gratiam consequetur. Pompejo enim praestat, quod simul uxorem ejus interfecit; & potest hoc Caesari imputare beneficium, quod manu sua uxorem peremit inimici. SCHOLIAST. Eo sensu *imputare* saepe utuntur quidem hujus aevi scriptores. Vide ad Phoebr. F. 22.

Noli

- Vivis adhuc, conjux, & jam Cornelia non est
 660 Juris, Magne, sui. prohibent arcessere mortem:
 Servor victori. sic fata, interque suorum
 Lapſa manus, ^a rapitur, trepida fugiente carina.
^b At, Magni cum terga ^c sonent, & pectora ferro,
 Permanſiſſe decus ſacrae venerabile ^d formae,
 665 Iratamque ^e Deis ^f aciem, ^g nihil ultima mortis
 Ex habitu, vultuque viri mutaſſe, fatentur,
 Qui lacerum vidēre caput. nam ſaevus in ^h ipſo
 Septimius ſceleris majus ſcelus invenit actu:
 Ac reteggit ſacros, ſciſſo velamine, ⁱ vultus
 670 Semianimis Magni, ſpirantiaque occupat ora,
^k Collaque in obliquo ^l ponit languentia tranſtro.
 Tunc nervos, venaſque ſecat, nodosaque frangit
 Oſſa diu: ^m nondum artis erat caput enſe rotare.
 At, poſtquam trunco cervix ⁿ abſciſa reſceſſit,
 675 Vindicat hoc Pharius dextra geſtare ſatelles.
 Degener, atque operae miles Romane ſecundae,

• Pom.

VARIAR LECTIONES.

a *trep. rap.* M. b & H. c *sonant* B. 1. d *ſacrae* Marp. e *Diis* V. pr. f *vulgo faciem.* g MSS. & Edd. qdd *nil.* h *illo* B. 1. i *crines* Edd. Rom. Parm. Paris. k *colla quoque ob.* B. 1. l *poſuit* V. 3. Edd. Aſc. Par. Hort. m. m *necdum* B. 1. n *ſic meliores* MSS. & Edd. *vulgo abſciſſa.*

Noli imputare vanum beneficium mihi.

& paſſim. Malim tamen hic proprie exponere cum aliis, *culpam in Caſaris arma, & ſaevisiam tranſferat.* Lib. vii, 325.

Ignoti jugulum tamquam ſcelus imputet hoſtis.

660 JURIS, MAGNE, SUI] Adhuc, o Pompei, tu vivis, & jam ego ſum in alterius (*alienigena* Voſſ. ſec.) poteſtate. SCHOL. Pulm. & quidam libri ſui? cum nota interrogationis. BERSM.

663 TERGA SONENT ET PECTORA FERRO] Sa- bellicus (Syll. ii. p. 184. T. 1. Thel. Crit.) malit legere *ſonent & pectora ferrum*; ut ſit: dum terga, & pectora Magni ſonent ferrum. ſed nihil mutem. VERSELL. Neque ego mutari quid velim. Terga, & pectora ſonant ferro & ejus ſcētibus; dum per oſſa tranſiens ſtridorem, & crepitum facit, vel potius ipſa oſſa crepitant. Silius Ital. i, 402.

Perque ipſum tegimen crepitantia diſſipat oſſa.

iv, 634.

Pulſati ligno ſonare in vulnera dentes.

665 IRATAMQUE DEIS FACIEM] Optime exhi-

bet Voſſian. ſec. *aciem* cum gloſſa *oculorum.* Notat enim haec vox acrem, & torvum iratorum adſpectum. Virgil. iv. Aen. 643.

Sanguineam volvens aciem.

Ovid. iv. Metam. 463.

Quos omnes acie poſtquam Saturnia torva
Videt.

ubi conſule N. Heiniſum, qui ex eodem Codice hic loci etiam *acum* legit.

673 NONDUM ARTIS ERAT &c.] Adhuc illo tempore neceſſebant ſemel amputare caput à cer- vice. SCHOL. Inventa ſcilicet haec ars eſt ſub Tiberio, vel Caligula, unde in poſterioris vita Sue- tonius ſcribit c. 32. *Miles decollandi artiſex quibus- cumque è cuſtodia capita amputabat.*

676 OPERAE SECUNDAE] Inveſtio in Septi- mium, qui ſub alio ageret, alterius imperio obſe- quens. Hanc ſecundam operam appellavit. SCHOLIAST. Mſc. *operis ſecundi*, male. *Secundae ope- rae* eſt ex ſecundo ſervorum ordine. BERSMANN.

Tar divitiorum, partium ſecundarum. A fabulis
 Nn nn 3 du-

- a Pompeji b diro sacrum caput ense recidis,
 Ut non ipse feras? ô summi fata pudoris!
 Inpius ut Magnum c nosset puer, illa, verenda
 680 Regibus, d hirta coma, & generosa fronte decora
 Caesaries compressa manu est; Pharioque veruto,
 Dum vivunt vultus, atque os in murmura pulsan
 Singultus animae, dum lumina nuda rigescunt,
 Subfixum caput est, quo numquam bella jubente
 685 Pax fuit: hoc e reges, campumque, & rostra movebat:
 Hac facie f Fortuna tibi Romana placebas.
 Nec satis infando fuit h hoc vidisse tyranno:
 Vult h sceleris superesse fidem. tunc arte nefanda
 Submota est i capiti tabes, k raptoque cerebro

690 Ex.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Pompejo B. 1. b sac. diro Marp. H. Ed. Ven. c noscat Marp. d irsa MSS. qdd. e vulgo leges
 f Rom. tibi Fort. B. 1. g haec M. & Edd. qdd. h vulgo sceleri. superesse f. sceleri B. 1. i tabes cap. V. 1.
 & Edd. qdd. k sacloque B. 1. raptoque H. M.

ductum. Major enim Achillae dignitas, qui caput Pompeji gestavit, quam Septimii, qui à se abscisum gestare ipse non potuit. GROT.

678 O SUMMI FATA &c.] Prob, vel pro Berlm. unus Marp. & Wittian. pro var. lect. cum Ed. Veneta, ut solet noster. Vide ad L. VII, 411. pro tristia fata.

679 VERENDA] Verenda est Mscr. male. BERSM.

681 COMPRESSA] Recte ita reposuit Grotius. Male Badius, Colin. Micyll. Steph. Gryph. Pulm. & Berlm. cum MSS. nonnullis exhibent *compreffa*, sollemni commutatione. Sed alterum est longe invidiosius. De hac variatione vide ad L. IV, 706.

684 BELLA JUBENTE] Ordo est. Quo jubente bella, numquam pax fuit. Jubentem potestatem, quam habuit Pompejus, expressit, ut major ei facta esset indignitas. SCHOL.

685 HOC LEGES MOVEBAT] Recte Doct. Gudius rogat, quid sit *movere leges*, nisi abrogare: quod in laudibus Pompeji commemoraretur inepte. Quare scribit *reges* verissime ad Phaedr. Lib. III. Praef. *Qui saxa cantu movit. Regum potens supra* vl. 554. ubi vide.

688 SCELERI SUPERESSE FIDEM] i. e. superstitem esse, ut fides perpetua permaneret. SCHOLIAST. Rectius hic *sceleris*, quam *sceleri* praefertur Regius prim. Witt. Voss. tert. & qu. Marp. meus. Pulm. tres Berlm. unus, & Edd. Rom. Parm. Brix. & aliae, *sceleris fides*, sive argumentum, &

monimentum est ipsum Pompeji caput. Hinc Caesar hoc videns agnovit scelus. L. IX, 1037.

vultus dum crederet, haesit.

Utque fidem vidit sceleris &c.

Lib. II, 186.

Vix eris ulla fides tam saevi criminis.

absorptum est à sequenti.

690 EXSICCATA] Sic rescripsi auctoritate Mstorum Steph. Pulm. Berlm., meorum decem, & plurimarum Editionum. *Adsiccata* primus dedit Aldus, quem juvat Voss. primus. *Esiccata* pr. Reg. Apud Ciceronem *Esiccatae* lagenae.

692 ULTIMA LAGAE STIRAPIS] Invectio in Ptolemaeum, & est sensus. O Ptolemaee, qui es Lagi proles ultima, atque peritura. à Lago enim nati sunt Ptolemaei, quorum hunc dicit esse extremum. SCHOL.

693 SCEPTIS CESSURE SORORIS] Non cessit sororis regno Ptolemaeus, sed tuo, quod victus à Caesare, & monens Cleopatrae reliquit. Legendum itaque elegantius, ut feci, auctoritate unius Cod. Berlm. vetustissimi Voss. sec. ut & sexti, *sorori*. Valer. Maxim. L. I. c. 5. §. 4. *Libenter tibi mea sedo cedo: ubi vide*. Plin. Paneg. c. 94. *Quum proficiscens ad exercitum tuo nomine, tuo honore cassisisti*. Justin. Lib. XXIX, 2. *Cedere se illi regno. & saepius*.

694 MACEDON] Alexandrum Magnum dicit illic sepultum. SCHOL.

696 PTOLEMAEORUM MANES] Emendandum hinc Ser-

- 690 ^a Exsiccata cutis, putrisque effluxit ab alto
^b Humor, & infuso facies solidata veneno ^c est.
 Ultima Lageae stirpes, perituraque proles
 Degener, incestae sceptris cessure ^d sorori,
 Cum tibi sacrato Macedon ^e servetur in antro,
 695 Et regum cineres ^f exstructo ^g monte quiescant;
 Cum Ptolemaeorum manes, seriemque ^h pudendam,
 Pyramides claudant, indignaque Mausolea:
 Litora Pompejum feriunt, truncusque vadosis
 Huc illuc jactatur aquis. adeone molesta
 700 Totum cura fuit socero fervare cadaver?
 Hac Fortuna fide Magni tam prospera fata
ⁱ Pertulit: hac illum summo de culmine rerum

Morte

VARIAS LECTIONES.

^a vulgo *adsiccata*. ^b *umor* R. pr. W. V. 2. ^c deest in H. A. ^d vulgo *sororis*. ^e *servatur* B. i. V. 1. ^f *obstructio* VV. LL. Steph. *instructio* O. I. ^g *in monte* B. i. Edd. R. P. B. M. ^h *secundam* A. ⁱ *perculis* V. 1.

Servius ad Virgil. Aen. xi, 849. ubi vulgo legitur *maiores*. quod hinc alienum est. Obponit auctor Ptolemaeos, & Pompejum. *Manes* sunt cineres. hinc *inhumatos condere manes*, & *manes transferre revulsos*, aliaque. plura dicam ad vi. 841.

696 PUDENDAM] Strabo: ἀπικνίς μὲν οὖν αἱ μὲν τὸν τρίτον Πτολεμαῖος ὑπὸ τρυφῆς διαφθαμένους, χεῖροι ἰσχυροῦντο. χεῖρα δ' ὁ τίμητος καὶ ἰσχυροῦ, καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀλκίνοῦ, ὅς τις χεῖρ τῆς ἀλλοῦ ἀσθενείας χερσὶν ἔσκατο &c. MICYLL.

697 PYRAMIDES] Pyramis dicitur fabrica sepulcrorum, quae sic construitur, ut ab imo lata in acumen tenue ex omnibus angulis colligatur. Alii *pyramides* volunt esse Alexandriae civitatem (in A. civitate Voss. sec.) SCHOL. Strabo de Memphi loquens, τετραγώνου δ' ἀπὸ τῆς πέλειος εὐρείας περιλήπτι, inquit. ὁμοίᾳ τις ὀφρὺς ἔστι, ἢ πολλὰ μὲν πυραμίδες αἰεὶ, τάφους δ' βασιλικὰς τρεῖς δ' ἀξιόλογοι: τὰς δὲ δύο τέταται καὶ αὐτὴς ἰσχυροῦς διαμαρτυρεῖται. αἰεὶ γὰρ εὐδαίμων τὸ ὄψος. τετραγώνου τὸ σχῆμα, τῆς πλευρῆς ἰσχυρῆς μικρῶν μῆτρων τὸ ὄψος ἰσχυρῆς. Plura vide apud Herodotum libro secundo, & apud Plinium libro tricesimo sexto, capite duodecimo. MICYLL.

697 INDIGNAQUE MAUSOLEA] In quibus non merebantur ornari Mausolea, sepulcra ingentia. Artemisia uxor Mausolei (Mausolei) insignis pudicitiae fuisse perhibetur. Quae cum esset Regina Cariae, & nobilium poetarum, atque historicorum

laudibus praedicetur, in hoc vel maxime laudatur, quod defunctum maritum sic semper amavit, ut vivum. Ei mirae magnitudinis, & pulchritudinis exstruxit sepulcrum, in tantum, ut usque hodie omnia sepulcra pretiosa ex nomine ejus *Mausolea* nuncupentur. SCHOL. Mausolei descriptionem, & quibus artificibus idem exstructum fuerit, habes apud Plinium Libro tricesimo sexto, capite quinto. MICYLL.

702 PERTULIT] Unus recentissimus *protulit*; non recte. Citat tamen sic Ill. Heinſius ad Silium Ital. xiv, 630. ubi etiam pro *morte* mavult legi *sorte* ex suis, ut ait, Mſtis. Meorum nullus habet *sorte*. Juvat multum Virgilii locus Lib. xi, 454. nostro similis.

Hac finis Priami fatorum: hic exitus illum

Sorte sulis ex. tot quondam populis terrisque superbum

Ragnatorem Asiae jacet ingens litora truncus,

Avolumque humeris caput, & sine nomine corpus.

Dubito tamen, num recte dici possit *sorte patere*. Aliter crebro *sorte* in *mors* esse corruptum vidimus ad L. v. in f. & vii, 818.

703 OMNES EXEGIT IN UNO] *Imo*. Hoc est, extremo, Modius. BERSM. *Uno*. Recta lectio, ut patet ex oppositione. Opponitur enim unus dies infelix tot annis felicibus. GROTIUS. *Imo* e Weidneri Codice volebat Med. Novant. Lect. Ep. 95. sed male. Clare enim obponit Lucanus *omnes*, & *uno*; *semel* vi. 707. Hanc voculam autem saepius ad-

Morte petit; cladesque omnes exegit in uno
 Saeva * die, quibus immunes tot praestitit annos:
 705 Pompejusque fuit, qui numquam ^b mixta videret
 Laeta malis: felix, nullo turbante ^c Deorum,
 Et nullo parcente, miser. semel inpulit illum
 Dilata Fortuna manu. pulsatur harenis,
 Carpitur ^d in scopulis, hausto per vulnera fluctu,

710 Lu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a dies W. b laeta v. mixta Marp. c malorum B.1. d & c. VV. LL. Steph.

adhibet noster; ubi alii *imus* substituere voluerunt. Consule notata ad L. IV, 106. & alibi.

704 IMMUNES] *Immunem* Msc. probe. BERSMANN. Ita quoque Modius Ibid. Sic Lib. II, 256.

- - - quid tot durasse per annos
Profuit immunem corruptis moribus aevis?

VI, 763.

- - - nam vera locutum
*Immunem toto mundi praestabimus aevo
 Artibus Haemoniis.*

Nostri tamen Codd. servant *immunes annos*, quod aeque probum, & magis poeticum.

706 FELIX] Cum Pompejus felix fuit, beatitudinem ejus nemo Deorum turbavit. Cum miser factus est, numinum nemo (*pullus numinum ejus* Voss. pr.) miseratus est. SCHOL.

708 DILATA] Quam longa felicitate distulerat. IDEM.

710 LUDIBRIUM] Hinc Claudian VI. Conf. Hon. 140.

Ludibrium pelagi vento jactatur & unda.

ubi vid. Barth.

711 UNA NOTA] Omnia, inquit, membra confusa in hoc tantum notam habent, quia caput est amputatum. SCHOL.

712 TANGAT] In Ed. Paris. A. 1512. vitiose est *fegas*. Forſan pro *ſeas*.

715 CORDUS] Quamquam MSS. quos ego vidi, omnes, uti & Editiones ante Grotium habent *Codrus*, putem tamen recte magnum virum in sua *indore* *Cordum* dedisse, ut in seqq. postea Edd. retentum fuit, excepta Elzeviriana A. 1651. cui additae sunt tertiae Grotii curae. In illa enim *Codrus* legas: unde nescio, nam neque in prima, neque in aliis Grotius mutationis ullam facit mentionem. Maittaire, qui *Codrus* quoque exhibuit, nihil moror, utpote qui suos modo sequatur Gryphianos heredes. Quis vero hic *Cordus* fuerit ignotum est. Quaesitorem eum hoc anno fuisse, in-

nuit noster. Male vero Sulpitius, Badius, & Hortensius vocant eum Pompeji libertum. Quis enim unquam *Quaesitorem* (qui primus ad honores erat gradus, ut tirores jam sciunt, & hinc dicitur *juvenis* vs. 743.) sub libera Republica audivit libertum fuisse? Sed hoc ortum est ex eo, quod Putarchus ultima haec iusta Pompejo praestita dicat à Philippo liberto, quem alii Graeco nomine *Codrum* vocatum credebant. Sic in Gruter. Inscript. p. 817, C. *Codrus Caesar*. p. 1092, 2. Fl. *Servius Codrus*, emendante Scaligero. Vel *Cordum* in *Codrum* hic corruperunt librarii, quibus illud nomen, ut celeberrimo Atheniensium regi commune, notius erat, quam *Cordus*: sic eos fecisse vidimus *Photinum* pro *Poshino* &c. Sed, ut dixi, si hic homo libertus vel natione Graecus esset, qui potuit fuisse quaestor? Immo *Romanum* fuisse, patet ex ipsius hominis verbis vs. 766.

- - exiguum, quantum potis, accipe flammam
Romana succense manu.

Cordi vero cognomen multis Romanorum gentibus fuit commune; ut *Cremutiae*, *Juliae*, *Juniae*, *Valeriae*, de quibus vide Giandorpium in Onomastico. His adde Muciam gentem, in qua celeberrimus ille *Scævola Cordus*; ut à quibusdam vocatur. Vide Dionys. Halyc. L. v. p. 296. Ed. Sylb. ubi itidem in Msto male *Kōdēs*. Aurel. Vict. de Viris Illust. c. 12. Ampel. c. 20. & Patinum in nummis Fam. Rom. sub familiis *Fusae* & *Muciae*, qui nomen *Cordi* in denario ad hanc refert gentem. Sub his enim litteris nemo sanus, op nor, statuet eum Cl. Harduino ad Plin. L. v. c. 3. latere *Concordiam Urbis Romani*, *Decis Italiae*. Praeterea M. *Granius Cordus*, Q. *Manilius Cordus*, L. *Aurelius Cordus*, militaribus functi honoribus reperiuntur in lapidibus Gruteri p. 417, 3. 434, 6. 1106, 9. Denique ut ad haec tempora propius accedamus; mentionem *Caesii Cordi*, Cretae, & Cyrenarum proconsulis, & majestatis crimine damnati circa annum U. C. DCCLXXII., ut putat Pighius, sub Tiberio facit Tacitus L. III. Ann. c. 38.

- 710 Ludibrium pelagi: nullaue manente figura,
Una nota est Magno, capitis jactura revulsi.
Ante tamen ^a Pharias victor quam tangat harenas,
Pompejo ^b raptim tumulum Fortuna paravit,
^c Ne ^d jaceat nullo, vel ^e ne meliore sepulcro.
715 E latebris pavidus decurrit ad aequora Cordus.
Quaestor ab Idalio Cinyraeae litore Cypri

^a Infau-

VARIAE LECTIOES.

^a victor Phar. P. 1. Marp. ^b sum. rapt. A. ^c nec V. 1. Ed. Ven. ^d nullo jac. V. 1. ^e non B. 1. V. 1.

c. 38. & 70. Adeo ut inducar fere, ut credam, hunc nostrum ex eadem fuisse familia, & illum proconsulem ex hujus quaestoris posteritate fuisse. Aliquantum juvat corruptus Aurelius Victor de Viris Illustr. c. 77. *Truncus, Nilo jactus, à Servio Codeo rogo inustus, humatusque est, inscribente sepulcro. Hic situs est Magnus Pompejus.* Primo ejciendum hinc est *Pompeji* nomen, auctoritate duorum MSS. Leidd. ut conjecerat ingeniosissima Anna Fabri. est enim aperta imitatio nostri vs. 793. Dein, nisi erravit ipse Aurelius, *Caesio* Cordo repone levissima mutatione. Haecenus de nomine. Num vero hic *Cordus* fuerit Cypri quaestor, obscurum est, nemine aliquid de eo memorante. G. Sextilius Rufus in Cyprum à Caesare, fugato ex Italia Pompejo, & urbe Roma ab ipso occupata, jam missum fuisse putat Manutius ad Ciceronis L. xiii. Fam. Ep. 48. At ego malim cum Pighio in Ann. T. 111. p. 451. hoc factum credere post Pompeji obitum, & transmarinis provinciis in Caesaris potestatem redactis, quae Pompejo viventi fere omnes adhaerebant: atque ita hoc tempore potuit ille Cordus quaestor fuisse Cypri, siquidem Cypri vera est lectio. Nihil tamen certi statuo. Forsan ille licet alius provinciae quaestor post cladem Pharsalicam Cyprum devenerat, & inde cum reliquis Pompeji fautoribus Aegyptum petierat, ut fecerunt L. Lentulus, alique; de quibus vide Caesar. B. C. Lib. 111, 102. Plutarch. in Pompejo p. 661. Non enim videntur jungenda *quaestor à litore Idalio* pro litoris Idalii, (V. ad vs. 343.) sed *à litore comes*, quo facit tamen, quod *infaustusque fugae* in nonnullis MSS. legatur. Mihi non liquet. Aliis dijudicandum relinquo.

716 [CARIO CYRENEI LITTORE PONTI] *Icarium* mare ab insula *Icaro* dicitur, ut Plinius, & Solinus tradunt. *Cyrenaei Ponti* i. maris Cyrenaici cognominati, à Cyrene oppido Libyae. Verum boni Codices habent *Cynarai* à Cynara insula prope Icaron, cujus meminerunt Plinius, & Tranquillus. BEROALD. *Cypri Cinyraeae*. Longe repetitum

epitheton. Pygmalion enim Cilicis filius, qui Cyprum ejectis Syris occupavit, ex eburnea imagine Veneris beneficio animata, Cinyram filium suscepit, qui ei in regno successit. De eo lege 10. Metamorph. SULPIT. Alii Paphi filium Cinyram faciunt Pygmalionis nepotem. Meminit autem hujus Homerus Iliad. 2. Et Pindarus Nemeorum Ode 8. Σὸν δὲ γάρτοι, inquit, Φοῖβος αἰθέρος ἀδελφὸς ἀνδρώπῃς ὁδομαχίῃ. Ὅστις καὶ Κινύραν Ἰβραὶ πλοῦτα ποτίει ἢ ποτὶ Κύπρῳ. Et rursus Pythiorum Ode 2. Κιλαδίῳτι μὲν ἀμφὶ Κούρῳ ποταμῷ φῦμας Κυπρίων. Quo loco Interpres addit, fuisse regem Cypri Cinyram Apollinis filium, & Paphi. Vel ut alii, Eurymedontis, & Paphiae cujusdam nymphae. Fuisse autem eundem & sacerdotem Cypriae Veneris &c. Lego igitur *Idalio litore*, pro *Icario*, quando *Idalium* nemus Cypri fuit. Ut & Virgilius meminit, & Sequester annotavit. MICYLL. *Idalio Cinyraeae* al. *Icario Cyrenaeae*, sed inepte. HORTENS. *Icario Cinyraeae*. *Idalio* Sabellicus in Annotat. (T. 1. Thes. Crit. p. 184. *Icario Cynareae* F. & Beroaldus. *Icario Cyrenaeae* P. G. *Icario Cimerai Ponti* O. *Icario Cyrenaei Ponti* L. vitiose pro *Cynarai* & *Cyrenaei*. PULM. *Idalio Cinyraeae*. Mscr. tria *Icario*. *Idalium* nemus Cypri Maro celebravit 1. & x. Aen. Pro *Cinyraeae* Mscr. *Cimerai*. Secund. *Cyrenaeae litore Ponti*. tert. *Cyreni*. quart. *Cirene*. Cinyras Cypri rex fuit, unde *Cinyrea Cyprus*. BERSM. *Icario* retinent fere omnes mei; sed Wittenianus a m. sec. tantum. *Iegario* Reg. pr. *Hircano* Reg. rec. *Idalio* habent Oxoniensis pr. Marp. & Boub. quod ex Sabellici placito primi in textum receperunt Gryphiani heredes; atque ego retinui, nam si *Cyprum* servemus, nullus hic *Icaro* locus est. De *Idalio* monte, & nemore videndus Meursius in Cypro. Notandum tamen, in Cypro fuisse urbem maritimam Aegyptum versus, *Κύραον*, vel *Κύριον*, uti & locum *Κάριον*. Vide eundem Lib. 1. c. 11, 12. & alibi. Pro *Cinyraeae* plerique ex meis ha-

O o o o

ben

- ^a Infaustus Magni fuerat comes. ille per umbras
 Ausus ferre gradum, ^b victum pietate timorem
 Compulit, ut mediis quaesitum corpus in undis
 720 Duceret ad ^c terram, traheretque ^d in litora Magnum.
 Lucis moesta parum per densas Cynthia nubes
 Praebibat; cano sed discolor aequore truncus
 Conspicitur. tenet ille ducem complexibus artis,
 Eripiente mari; nunc victus pondere ^e tanto
 725 Expectat fluctus, ^f pelagoque juvante cadaver
 Inpellit. postquam sicco jam litore sedit,
 Incubuit Magno, lacrimasque ^g effudit in omne

Vulnus,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a infausti B. 1. Marp. ^b ruptum Edd. Asc. Par. Mic. Hort. *vinctum* O. 1. *dictum* R. 1. ^c terras Hort m. ^d vugo ad. ^e magno Edd. Rom. Parm. Hort. m. ^f pelago juv. A. Ed. Rom. ^g effudit O. 1. Edd. Ven. Hort. *insudit* B. 1.

bent quoque *Cirenae*, *Cirenae* &c. vitiose. Vulgatam lectionem tuentur Regius prim. in quo *Cynireae* & Voss. tert. qui habet *Cynireae e. l.*, cum Scholiaste *A rego Cyniro* (i. *Cinyra*) qui cum *Myrrha* filia concubuit, ex quibus *Adon* est procreatus. Neque adeo longe repetitum est Epitheton *Cyniracae* Cypri. Nam quidam dictam Cypron putarunt à Cypro filia, vel, ut alii, filio Cyniracae, Assyriorum primum regis. Vide Meurs. de Cypro L. 1. c. 2, 9. Servemus itaque receptam lectionem *Idalio Cyniracae litore Cypri*. Verum tamen Beroaldus non Cypri legit, sed *Ponti*: quare corruptum *Cyrenae*, quod huc, quocumque modo legas, convenire non potest, ex Mitis mutat in *Cyniracae*. Et sane Pulm. Bersm. & Stephan. testantur, in quibusdam suorum etiam esse *Ponti*: quod & ego inveni in Oxon. primo a m. pr. & vir doctus ad marginem Libri, quem magnus litterarum amator J. Mithus mihi excerptum humanissime dedit, ita notaverat; ex conjectura, an ex Mito, nescio. Quin & *Cyniracae* habet Voss. quint. & Ed. Veneta. Ex qua codicum varietate coniecere quis posset, scribendum esse, praesertim cum in *Icario* longe plurimi, & vetustiores consentiant, ab *Icarii Cyniracae*, vel *Cyniracae litore ponti* Ins. &c. *Cynira* enim, vel *Cynara*, seu *Cynaria* insula est in mari *Icario*. V. Sueton. T. b. 56. Plin. xv, 23. adductos à Beroaldo. Cordus enim Pompeii, eju que fugae comes fieri potuit, paulo post discessum Dejotari, cum Pompejus.

Ipse per Icarium scopulos, Ephesonque relinquens Orc.
Radis faxa Sami.

Nihil tamen hac adfirmo. Verisimilius potius vi-

detur Cypri abiisse in *ponti*: postquam jam *Idalio* depravatum erat in *Icario*, per aliquem, qui *Icarium mare* hic intelligi putabat. *Cynireus* alibi quoque in *Cyniracae* est corruptum. Coniule Gevarium ad Stat. L. v. Sylv. 215.

Coryciaeque comae Cyniracaeque germina.

717 INFAUSTUS MAGNI FUERAT COMES] Allusum est ad illud Virgil. Lib. Aen. vi.

Hectoris hic magni fuerat comes.

HORTENS. MS. P. *infaustus fugae*, unde scribere liceat.

Infaustusque fugae fuerat comes.

GROT. *Infaustos fugae* Reg. pr. Sed recent. item Wittian. & Hulst. *infaustuque fugae* clare praeferrunt. Nihil temere tamen hic muto. Reposui autem in *litora* pro *ad l.* versu 720. iubentibus Pulm. quatuor, duobus Bersm. & Voss. primo, ac tertio & Edd. quibusdam. In *litora* variae lect. Steph. Voss. unus, & Oxon. prim. in quo correctum *litora*.

718 VICTUM PIETATE TIMOREM] Id est. miserans Pompeii fata postposuit sollicitudinem (*fortitudinem* MS.) quam gerebat. SCHOL.

724 NUNC] Voss. pr. sec. Witt. a m. pr. & meus cum Edd. Ven. Brix. Med. habent *nunc*. Bersm. unus *nam*. an legendum.

- - tenet ille ducem nunc nexibus artis,
Eripiente mari; nunc v. &c?

Eripiente est eripere volente, ut passim.

727 EFFUDIT] Ita ait Cornelia L. ix, 55.

Incubuisse viro, lateros exurere crinas,
Vulneribus cunctis largos infundere fletus.

De

- Vulnus, & ad Superos, obscuraque sidera fatur:
 a Non pretiosa petit a cumulatō ture sepulcra
 730 Pompejus, Fortuna, tuus: non pinguis ad astra
 Ut ferat è membris Eoos fumus odores;
 Ut Romana suum gestent c pia colla parentem;
 Praeferat ut veteres feralis pompa triumphos;
 Ut resonent tristi d cantu fora; totus ut e ignem
 735 Projectis moerens exercitus ambiat armis.
 Da vilem Magno f plebeji funeris arcam,
 Quae lacerum corpus siccos e effundat in ignes.
 h Robora non desint misero, i nec sordidus ustor.

Sit fa-

VARIAE LECTIOES.

a nec O. 1. b tumulato V. 1. c sua Ed. Hort. d vulgo contra MSS. & Edd. pp. *cantur*. e ignes P. 4. B. 3. V. 5. O. 1. & Edd. qdd. Totus hic versus deest in R. pr. sed scribitur post 743. f plebeji W. a m. pr. g effundit B. 1. h Robora R. pr. i non V. tert. Edd. Sulp. Asc. Mic. Hort.

De hoc ritu lacrimas in vulnera fundendi consule N. Heinsum ad Ovid. Epist. Her. xi, 125.

Vive memor nostri, lacrimasque in vulnera funde.

Stat. L. 111. Theb. 128.

- - *prociduae super externoque suosque Ur.*
Vulneraque alta replens lacrimis.

732 GESTENT PIA COLLA] Scilicet ut feretrum ejus portent, vel subeant: ubique non petis subaudiendum est. SCHOL.

735 AMBIAT] Ambigat Mscr. corrupte. i. circum-eat. Virgil. 11. Aen.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos.

BERSM. Praeterea perperam exponunt multi Interpretes *projectis* per, ad terram demissis, & hastis per terram tractis, ex hodierno more. Intelligit Lucanus arma in rogam, quem ambiebant, iacta. Hunc enim luctus ritum adhibebant milites in funere carissimi ducis, ut egregie observat J. Rutgers. L. VI. V. LL. c. 19.

736 VILEM PLEBEJI FUNERIS ARCAM.] Jacob. Guitherus de jure manium L. 11. c. 19. legi vult *funeris aram*, addens *nec enim in arca lacerum corpus ignis consumeret*. Quasi haec arca fuisset lapidea, in quali sepultus est Hannibal, aut voluisset Lucanus, ut corpus Pompeji in arca jacens combureretur. Hoc esset contra auctoris mentem. Dicit enim, Pompejo solum arcam, sive sandapilam, quasi plebejo dari debere, ex qua ejus truncatum corpus effundi possit in ignes non vino, nec odoribus adpersos: Aliter enim nobiliores in lectica, sive lecto, & toro ad rogam odoratum deferaban-

tur, & plerumque cum ipso illo feretro in ignem inponebantur. Recte itaque veteres interpretes sandapilam interpretantur, quia plebeji efferebantur, & Joh. Kirchmann. L. 11. de Funer. c. 9. citans Horatii locum L. 1. Sat. viii. L. 1. v. 9.

Hunc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conseruus vili portanda locabat in arca.

quae verba hic sunt valde convenientia. *Ara* nulum hic sensum habet, qui esset ipse rogos, atque ita bis idem diceret Lucanus. Statim enim sequitur de rogo, cum ait *robora ne desint*. Tandem *plebeji funeris ara* esset, ut ita dicam, contradictio. Nam illa vox magnificentius, & sublimius quid denotat, & nisi in funere magnorum heroum illam poetæ usurpant. Vide Serv. ad Virg. Aen. vi, 177. Montfauc. Diar. Ital. p. 202. Spon. Recherch. des Antiq. de Lyon. p. 93. & omnino Cei. Burmann. ad Valer. Flacc. v, 10.

- - - *robora caedunt*
Pars silvis, portantque arae.

Quod autem viri docti pro hac significatione adducant etiam locum Ovidii L. 111. Trist. El. 13, 21.

Funeris ara mihi ferali cineta cupresso
Convenit, et struttis flamma parata rogi:

in eo iis non assentior, & per *aram* illam veram aram intelligo, quae rogo, quem diserte ab hac ara distinguit, adstabat ad inferias in ea libandas, eamque Ovidius obponit arae coronis florentibus circumdatae, in qua genio diebus Natalitio operabantur vs. 15. De hac ara passim legas. Vide Kirchmann. Lib. 11. c. 2. Immo demus hoc Gu-

O O O O 2

the;

- Sit fatis, ô Superi, quod non Cornelia fuso
 740 Crine jacet, subicique facem complexa maritum
 Imperat, extremo sed abest à munere busti
 Infelix conjux, nec adhuc ^a à litore longe est.
 Sic fatus, parvos juvenis procul adspicit ignes,
 Corpus, vile suis, nullo custode cremantes.
 745 Inde rapit flammâs, semiustaque robora ^b membris
 Subducens, ^c Quaecumque es, ait, neglecta, nec ulli
^d Cara tuo, sed Pompejo felicior umbra,
 Quod jam compositum ^e violat manus hospita bustum,
 Da veniam: si quid sensus post fata relictum ^f est,
 750 Cedis & ^g ipsa rogo, paterisque haec damna sepulcri,
^h Teque pudet, iparsis ⁱ Pompeji manibus, uri.
 Sic fatur; ^k plenusque sinus ardente favilla

^a Pervo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ab B. i. ^b flammâs VV. LL. Steph. O. i. V. i. pro var. lect. ^c quaecumque V. i. ^d cura W. a. m. pr. grata V. i. clara H. ^e violet B. i. V. i. ^f deest in V. pr. & Ed. Bad. non male. ^g ipse A. ^h Te pudeas H. A. ⁱ Pompejo W. ^k plenusque Ed. Ven.

therio. Sumserit Ovidius *aram* pro rogo. Jungit tamen ei *cupressum*, ut in funere equitis, quae arbor non magis, quam *ara plebejo funeri* convenit; ut ipse noster testatur Lib. i. 11, 442.

Et non plebejos lustris testata cupressus.

741 A FUNERE BUSTI] Msc. in *funere* & alt. à *munere*, h. e. officio, non in scite. BERSM. *Munere busti*. Ita MS. non *funere*. Dolet enim Corneliâ ultimum marito officium subijciendi facem non praestitisse. GROT. In *funere*, & *munere* vehementer variant mei Codd. ut utrumque multi agnoscant. Cum quatuor tamen Pulm. & Voss. primo, sec. aliisque, accedo viris doctiss. Sulpitio, Ascensio, Micillo, Bersm. & Grotio in *munere*. Quid enim est *funus busti*? Nihil autem notius, quam ultima defuncto iusta vocari *munus extremum*, vel simili modo. Epist. i. Sabini 25. *summâ supremum munus*. Vide Broukh. ad Propert. L. i, 17, 23.

Illâ meum extremo clamaſſet munere nomen.

Nihil tamen cum eodem mutem in Ovid. L. i. 11. Met. 137.

Ante obitum nemo, supremaque funera debet.

ubi videndi Celebr. N. Heinsius, & Burmann. etiam super hoc loco.

742 NEC ADHUC &c.] Ut posset interesse funeri, si fortuna pateretur. SCHOL. Major au-

tem alicui dolor oritur ex eo, quod à carissima re non tantum abest, sed ita abest, ut prope tamen sit, nec accedere ei concedatur. Vide Epist. Leandri ad Her. Sic facile defendi hic locus potest. Nihilominus languidus est, & forsan spurius; uti videbatur amico meo.

744 CREMANTES] i. e. ignes, qui nescio cujus cadaver urebant, nullo adſistente custode. SCHOLIAST.

746 SUBDUCENS] Ita recte reposuit Grotius, ut habent duo Pulm. unus Bersm. & octo MSS. mecum Edd. Rom. Parm. Brix. & Mediol. Ceterae male *subducit*.

747 POMPEJO FELICIOR] Nam utcumque jam adepta est sepulcrum. SCHOL. Nullo sensu, & contra MSS. omnes, Oxon. excepto, exhibent. *Pompeji* Edd. Coll. Steph. Gryph. Pulm. Bersm. & Maitt.

748 VIOLAT MANUS HOSPITA] Idem Editores cum Parm. Sulpit. & Aldo dederunt *ultima*, perperam. Cordus adloquitur umbram illius, qui ibi neglectus cremabatur, dicitque, illam jam felicior rem esse Pompejo, quod contingeret illi jam ultima iusta habenti violari à manu hominis hospitis (cum alias, ut notum est, violatio sepulcri pro scelere facientis, & infelicitate defuncti habebatur) ut Pompejus ipso tam longe major iis ignibus cremari posset. Captat autem Lucanus hunc loquendi morem, ut quid dicat, quod non exspe-

- * Pervolat ad truncum; qui fluctu pene relatus
Litore pendebat. summas ^b dimovit harenas,
755 Et ^c conlecta procul lacerae fragmenta carinae
Exigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla strue membra recumbunt:
Admotus Magnum, ^d non subditus, accipit ignis.
Ille sedens juxta flammis, O maxime, dixit,
760 * Ductor, & Hesperii majestas nominis una,
Si tibi jactatu pelagi, si funere ^e nullo
Tristior ^f iste rogos; manes, animamque potentem
Officiis ^h averte meis: injuria fati
Hoc ⁱ fas esse jubet; ^k ne ponti belua quidquam,
765 ^l Ne fera, ^m ne volucres, ne saevi Caesaris ira
Audeat: exiguam, quantum ⁿ potes, accipe flammam

Romana

VARIAE LECTIOHES.

^a Evolat P. 1. B. 2. V. tert. R. 1. *prae*volat P. 1. *pro*volat conjicit vir. doct. ^b *sem*ovis B. 1. O. 1. ^c *collata* V. 1. ^d *sub*jectus non R. pr. ^e *vis*tor B. 2. *au*ctor P. 1. ^f *nudo* B. 1. V. 1. ^g *ille* H. ^h *ad*verso B. 1. A. ⁱ *jus* VV. LL. Steph. ^k *nec* Ed. Ven. ^l *nec, nec, nec* W. A. ^m *vel* V. 1. ⁿ *potis* non inepte conjicit Doct. Waddel.

spectaretur; felicem scilicet esse umbram, quod ejus bustum ab hospite violetur; quales locutiones saepe adhibet noster. Vide ad vl. 61. hujus libri. Sic mox vl. 826. ix, 343.

750 PATERISQUE] Quippe Pompejum inde grularis exuri. SCHOL.

752 SIC FATUR] Omnes Pulm. Berlm. Steph. & octo mei cum Edd. antiquis multis habent *fat*us. Nihilominus prave. *Fatus* auctor scribit, cum verbum immediate sequitur. *Fatur*, cum conjunctio copulativa & intercedat; quod & observandum puto in aliis poetis. Confer. ii, 323, 316. iii, 721. iv, 235. v, 1, 228, 523, 538, 560, 790. vi, 246, 319. vii, 123, 566. viii, 192. & seqq.

756 EXIGUA SCROBE] Hic *scrobe* feminino genere posuit. Plautus Masculino *scrobes sexagenos*. SCHOL. Contra artem & vitiose id a nostro, & Graccho factum pronunciat Servius ad Virgil. Georg. L. ii, 50, 288. Carpit id quoque Marcianus Capella L. iii. p. 78. Ed. Grot. à nominativo *scrobis* esse credens, ut *mensis*. Circumspicius agit Priscian. Lib. vii. c. 751. *In Obs femina Latina, ut haec scobs, hujus scobis, & haec scrobs, hujus scrobis &c. quod Plautus in Masculino genere praefert.* Sequitur dein idem exemplum, quod noster Scholiafles, & Servius adhibent. Lu-

canum defendit idoneus sane auctor Ovidius Lib. vii. Metam. 243.

*Haec procul egesta scrobibus tellure duabus:
Sacra facit.*

Utroque genere hanc vocem extulit Columella L. iv. c. i. *Profundos scrobes & bipedanea scrobe.* Variant Codd. apud Frontinum L. ii. c. 12. Strateg. 1. *Scrobes aperuit & ante eas &c.* ubi *eos* est in quinque MSS. Tenuit, & Palatino per Gruterum conlato.

758 ADMOTUS] Non enim erat aliud, quod cremaret, nisi corpus; ideo non subjectus est ignis, sed admotus. SCHOL. Deerant enim lectus, rogos, aliaque hic sollemnia.

763 OFFICIIS AVETE MEIS] Sensus hic est. Si injuriose accipis, quod tam indigne sepeliris, & magis velis jactari fluctibus, quam sic cremari, averte manes tuos ab officio meo, & cum te sepeliā impius, audire noli. SCHOL.

763 INJURIA FATI] Quae tibi facta est. Indignum quidem, & pene illicitum est, quod sic humaris; sed necessitas fati, quae in has adduxit angustias, facit, ut haec sepultura non debeat despici. IDEM.

765 CAESARIS] Bene post omnes seras ultimas Caesar secutus est. IDEM.

- Romana ^a succense manu. Fortuna recursus
 Si det in Hesperiam, non hac in sede ^b quiescent
 Tam sacri cineres: sed te Cornelia, Magne,
 770 Accipiet, nostraque manu ^c transfundet in urnam.
 Interea parvo signemus litora saxo,
 Ut nota ^d sit busti; si quis placare peremtum
 Forte volet, plenos & ^e reddere mortis honores;
^f Inveniat trunci cineres, & norit harenas,
 775 Ad quas, Magne, tuum referat caput. haec ubi fatus,
 Excitat invalidas admoto fomite flammās.
 Carpitur, & ^g lentum Magnus ^h destillat in ignem,
 Tabē fovens bustum. sed jam percusserat astra
ⁱ Aurorae promissa dies: ille, ordine rupto
 780 Funeris, adtonitus latebras in litore quaerit.
^k Quam metuis demens isto pro crimine ^l poenam,

Quo te

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a succensa R. pr. W. ^b quiescant V. pr. ^c transfundis R. pr. ^d sint A. Ed. Rom. ^e mortis redd. B. 2.
 M. ^f invenis Edd. Rom. Parm. ^g Magn. lent. & destill. Magn. MSS. qdd. ^h vulgo destillas. ⁱ aurora
 V. 2. H. ^k quid B. 1. non male. ^l culpam VV. LL. Steph.

767 ROMANA] i. e. nostra, non hostili, ut hoc
 habeat satis sibi solati. *Recurfus* si mihi redire in
 Italiam contingent. SCHOL.

772 NOTA BUSTI] Hoc praetulit Grotius, cum
 plerisque Steph. Pulm. Berlm. Codd. & Edd. Ven.
 Brix. Med. Ascens. Hort. quibus accedunt nostri
 fere omnes. *busto* tamen, ut vulgo edebatur, exaratur
 in Regio primo, Voss. sec. Oxon. sec. Amst. &
 Wint. a m. sec. Quid rectius sit, dubito. Retinuit
 tamen hic *busti*. saxum est nota busti.

777 DESTILLAT] Sic Reg. prim. Voss. sec. &
 text. non *destillas*. Ita optimi Codd. L. ix, 772.

- - *nigra destillant inguina tabe.*

& apud Virgil. L. iii. Georg. 281.

- - *lentum destillat ab inguine virus.*

Confule Pierium. Cels L. iv, 2. *Destillas humor ex
 capite in naves.*

778 FOVENS] Dum enim destillat, tabe sua nutri-
 trit incendium. SCHOL.

779 AURORAE PROMISSA DIES] Sabellicus in
 Annotat. (Syll. II. T. I. Thes. Crit. pag. 184.)
 quam veriore esse lectionem docet. PULM.
 Recte Grotius admisit *promissa*. quo faciunt duo
 Codices Berlm. Voss. prim. cum quinque aliis, &
 Ed. Romana. Promittitur dies ab Aurora, quae
 eam praecedat, unde *reducere diem* dicitur Virgi-

lio Georg. L. i, 249. & saepe. Non valde tamen
 repugnem, si magis alicui placeat *praemissa*, non ut
 per Hypallagen cum interpretibus vulgaribus ex-
 plices; sed ut dies intelligatur primum diluculum
 illud, quod post noctem, adpropinquante è lon-
 ginq. sole, & nondum rubente aurora, adpa-
 ret; quam primam lucem describit Ovidius Ep.
 Her. xiv, 21.

- - *modo facta crepuscula terris,
 Ultima pars noctis, primaque lucis erat.*

L. i. Amor. 5, 5.

*Qualia sublucent fugiente crepuscula Phoebus,
 Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.*

Promissa factorum dies sed alio sensu est apud Jo-
 seph. Ican. L. vi, 661. *permixta* hic Berlm. unus
 & Ed. Ven.

781 METUIS] Invectio poetæ in Codrum, quod
 metuat deprehendi. SCHOL.

781 PRO MUNERE] Non potest non exclamare
 poeta, in timiditate Codri uloris, cui cum pro
 pio officio, non gratiae solum haberi debuissent,
 verum etiam praemium debebatur, insuper fugit
 adventante luce, quasi poenam ob malam noxam
 meritis fuisset. HORTENS. *Munera* edidit Hor-
 tensius, nec improbarem, si scripti addicerent. *fu-*
nere habent variae Steph. lect. sed ceteri omnes
 recti;

- Quo te fama loquax * omnes accepit in annos?
 Condita laudabit Magni focer inpius ossa.
^b I modo securus veniae, fassusque sepulcrum
 785 Posce caput. cogit pietas inponere finem
 Officio. semiusta ^c rapit, resolutaque nondum
 Ossa fatis, nervis, ^d & iniustis plena medullis
 Aequorea restinguit aqua, congestaque in unum
 Parva ^e clausit humo. ^f tum, ne levis aura ^g reiectos
 790 Auferret cineres, saxo compressit ^h harenam:
 Nautaque ne bustum religato fune moveret,
ⁱ Inscrispsit sacrum semiusto stipite nomen:
 Hic situs est Magnus. placet hoc, Fortuna, sepulcrum
 Dicere Pompeji, quo condi maluit illum,
 795 Quam terra caruisse focer? temeraria dextra,
 Cur obicis Magno tumulum, manesque vagantes

Inclu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a multos Marp. ^b sis B. 1. Et H. ^c capit B. 2. ^d sed V. sec. ^e clusis W. V. 1. ^f MSS. & Edd. plerique tunc. nunc Ed. Hort. ^g reiectos R. pr. receptos A. revulsos B. ^h arenas B. 1. Edd. Asc. Mic. ⁱ inscribis B. 1.

retinent crimine scilicet ut putabat ille Cordus; cum esset munus laude dignum. Recte igitur Scholiae ait, quod putas crimen esse, laus est. vi. 842.

Inperet hoc nobis utinam scelus.

784 FASSUSQUE SEPULCRUM] Confessus, quod sepulcrum Pompeio moliris, exige caput ejus, ut pariter cum corpore contegatur. SCHOL.

788 RESTINGUIT] Mscr. *restringit*: male. alii *restringit*, & *restinxit*. BERSM. *Restinxit* dederunt Brix. Med. Bad. Mic. & Hortens. *Restringit* male duo Pulm. & totidem mei cum Ed. Ven. & Sulpit. exhibent. *Restringit* Paris. Ed. non damnem *restinxit*, quia sequitur *clausis* &c. Nectamen mutatione opus.

791 Hic &c.] Repetit cum indignatione, quod ille inscripsit. *Hic situs est Magnus*. SCHOLIAST.

795 QUAM TERRA] Ut major apud Caesarem vindicta videatur, quod sic sepultus est, quam il jaceat insepultus. IDEM.

795 TEMERARIA] Poetae est increpatio. GROTIUS. Monet hoc recte Grotius, quia Bersmann. putabat esse *ἰπαιγδωρον* quasi seipsum contingentis Cordi. Reposui autem *tumuli est* ex MSS. & primis Edd. vulgo durissimo ordine legas *est tumuli*.

796 OBICIS] Propter metrum ^o brevis est, & est figura *συνολή*. SCHOL. Scribendum autem *Obicis*, unico *I*, versus gratia, ut alibi, *Reicis*, pro, *Reicis*. Et apud Martialis. *Adicis*, pro *Adjicis*. Ut:

Si quid nostra tuis adicis vexatio rebus etc.

MICYLL. Sic *subici* vi. 740. *obicis* ix, 188. & passim.

800 CRIMINE] Quod sic jacere Pompejum perpepsi sunt. SCHOL.

800 OETE] Mons in Thessalia, ubi crematus est Hercules, & sepultus. IDEM.

801 BROMIO] A nutrice Bromia sic dictus est Liber. Νύσσα, à Nyssa: mons est in India, ubi Liberi tumulus esse perhibetur. IDEM. *Juga Nyssae*. Mons Helicon, ubi est sepulchrum Bacchi, & Nyssa vicus. SULPIT. Aut etiam de Indica Nyssa intelligas licet. Nam Sequester & montis nomen Nylam esse dicit. Mela autem, & Curtius urbem in radicibus montis, cui *Meros* nomen fuerat, quod semur Latine significat. Unde fabulae origo, qua dicunt, Bacchum femori Jovis intutum fuisse, eo quod in specu montis ejus Liberum enutritum crediderunt. Vide Melam lib. iiii. Curium lib. vi. Et Arrianum quoque lib. v. MICYLL. Intellige Indicam Nylam cum Scholiaste. Consule Ampl. Cuper. Observ. L. iv, 7. & quae

- Includis? situs est, qua terra extrema refuso
 Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
 Imperium Magno tumuli ^a est modus. obrue saxa
 800 ^b Crimine plena Deum. si tota est Hercules ^c Oete,
 Et juga tota vacant Bromio Nyseia; quare
 Unus in Aegypto ^d Magni est lapis? omnia Lagi
^e Rura tenere potest, si nullo ^f cespite nomen
 Haeserit. erremus populi, cinerumque tuorum,
 805 Magne, metu ^g nullas Nili calcemus harenas.
 Quod si tam sacro ^h dignaris nomine saxum;
 Adde actus tantos, monumentaque maxima rerum:
 Adde truces Lepidi motus, ⁱ Alpinaque bella,
 Armaque Sertori revocato Consule victa,
 810 Et currus, quos egit eques: commercia tuta
 Gentibus, & pavidos Cilicas maris. adde subactam

* Bar-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a deest in H. b crimina V. sec. c Oetea V. pr. d vulgo *Magnolapis*. e arva V. 4. B. 1. Edd. Sulp. Asc. Mic. regna Marp. non male. f in c. Edd. Asc. Par. Mic. Hort. g Nilis. B. 1. M. Edd. qdd. h signares V. sec. pro var. lect. dignatus V. 1. i Albinaque VV. LL. Steph.

quae notant viri docti ad L. 1. *Bacchumque avertere Nyse*.

802 MAGNO LAPIS] *Est Mag. Lap.* Msc. duotert. *magni est lapis*. quartum omittit verbum subst. BERSM. Ex nostris undecim meliores habent *magni* cum Edd. Rom. & Parm. Dein *est magni* vel inverso ordine octo MSS. & Edd. Ven. Brix. Med. ac R. Stephani. Scribendum itaque.

Unus in Aegypto Magni est lapis.

ut si tota est Hercules Oete. Aliud quid est, *est lapis Magno*, aliud *Magni*; ut *meum est*, vel *mibi est*. &c.

803 RURA TENERE] i. e. totam Aegyptum tenebit, & dicit, quemadmodum fiat, ut nos, ubi sit, ignoremus. SCHOL.

804 ERREMUS] Mscr. *haeremus* pro, haereamus nescientes locum sepulcri. sed rectius est *erremus*. BERSM. Vitiose etiam duo ex nostris recentiores *haeremus*.

805 METU] Timentes, ne tui nescientes tua ossa calcemus. SCHOL.

806 SACRO] Msc. *claro*, non male. BERSM. *Claro* in meo etiam est Codice; atque ita Modius Nov. Ant. LL. Ep. 95. à suis libris mavult legere, quia alioquin auribus ingrata esset vocis repetitio *sacra*, quae vl. 792. praecessit; ubi dictum est à poeta.

Inscripsit sacrum semiuerso stipite nomen.

Sed neutiquam video hanc repetitionem hic ingratam esse, & totus est Lucanus in celebrando non solum, sed & consecrando Pompejo. *caro* scribitur in Regio rec.

807 MONIMENTAQUE RERUM] BERSM. unus Cod. habet *momentaque*: quomodo scribendum censet Marklandus Epist. Crit. p. 31. quia saepe à nostro, & aliis dicitur *momenta rerum*. Male. *Momentum* dicitur homo, vel res, quae alicui negotio efficiendo pondus, & auxilium adfert. Quod hic locum non habet. Ait Lucanus: Adde titulos, & nomina inscripta maximarum rerum. Lib. 14, 498.

Exhibuit monumenta fides.

VII, 397.

monimentaue rerum.

Cic. III. Catil. II. *Monimenta rerum gestarum*. & passim.

808 MOTUS] Quos Pompejus oppressit. SCHOLIAST.

809 CONSULE] Quinto Metello, Numidici filio. IDEM.

810 CURRUS] i. triumphum. *Commercium*. quod placato de piratis mari mercandi usus restitutus est. IDEM.

811 PAVIDOS CILICAS MARIS] Acute dictum. Pompejus effecit, ut piratae timerent maria, in qui-

- * Barbariem, gentesque vagas, & quidquid in Euro
Regnorum, Boreaque jacet. dic, semper ab armis
Civilem repetisse togam; ter curribus ^b actis
815 ^c Contentum multos ^d patriae donasse triumphos.
Quis capit ^e haec tumulus? surgit ^f miserabile bustum,
Non ^g ullis plenum titulis, non ordine tanto
Fastorum: solitumque legi super alta Deorum
Culmina, & exstructos spoliis hostilibus arcus,
820 Haud procul est ^h ima Pompeji nomen harena,
Depressum ⁱ tumulo, quod non legat advena rectus;
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
Noxia civili tellus Aegyptia fato,
Haud equidem ^k inmerito Cumanae carmine Vatis
825 Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasque aestate tumentes.

Quid ti-

VARIAE LECTIONES.

a Barbariam R. pr. b altis V. i. c contentum B. 3. M. d MSS. & Edd. qdd. patr. mult. & m. p. B. i.
e hac A. f mirabile V. i. g illis VV. LL. Steph. Edd. qdd. h una V. i. H. i cumulo A. k merito
R. pr.

quibus ipsi ante grassabantur. SCHOL. *Lucis parvidos* apud Senec. Herc. Fur. 293.

814 REPETISSE] Quod post omnia bella, quae gerebat, elegit se privatum. SCHOL.

815 CONTENTUM] Dum contempsit frequentius triumphare. IDEM.

818 FASTORUM] *Fastorum* Msc. corrupte, item vitiole *aria*, dein *structos* depravate. BERSM. *Fastorum* perperam in Voss. sec. a m. pr. & quarto a m. sec.

820 HAUD PROCU] Scriptum est juxta terram. *arcus* pro fornicibus posuit. SCHOL. Male per *arcus* Pompeji theatra intelligit Bersm.; cum innuat auctor notissima triumpho, & victoriae monumenta de manubiis hostium facta, ut bene exponent interpretes.

821 DEPRESSUM TUMULO] Vossiani quatuor, in quibus prim. & sec. Bersm. unus & Marp. habent *impressum* i. e. signatum, notatum. Verum an *imprimi* nomen saxo potest dici, quod non igne inustum aut ferro sculptum, sed stipite atro inscriptum est? Quare *depressum* retineo, & cum viris doctis expono nomen in tumulo depresso inscriptum. *Depressum* meus, & Witt. pro var. lect. forte melius; cum advena deprehendit hoc in tumulo nomen, non legere tamen, nisi incurvatus potest.

821 RECTUS] Parvitatem tumuli ostendit, ad quem necesse sit, se incurvare lecturum. SCHOLIAST.

823 NOXIA CIVILI TELLUS AEGYPTIA FATO] Propertius.

Noxia Alexandria dolis aptissima tellus.

GROT. Ed. tert.

823 FATO] Msc. *fato est*. male. Est enim ἀπογεφῶς ad Aegyptum. BERSM.

824 HAUD EQUIDEM IMMERITO CUMANAE CARMINIS VATIS CAUTUM, NE NILI PELUSIA TANGERET ORA HESPERIUS MILES] Appianus de Gabinio: ὅτι τῆς τῶν Ῥωμαίων βουλῆς ἐφυγῆ, ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ψαφίσματος εἰς Αἴγυπτον ἐμβαλὼν ἐπὶ πωλίμα, Ῥωμαίοις ἀπαισίῳ ἱερμερίῳ. ἢ γὰρ τι Σοῦλας αὐτοῖς ἀπαγορεύει. GROT. Ed. tert.

825 CAUTUM] *Quantum* unus Voss. Doct. Merula ad Ennii Ann. L. VI. p. 396. legere malebat *cautum*; sed male, ut patet vel ex sequenti conjunctione *ne*, & *cautum* tenent ceteri omnes MSS. Codices: quare recte id defendit Barth. Adversar. L. XXVII. c. 13. De hoc Sibyllae carmine vide viros doctos ad Ciceronis Epist. I. ad Famul. Ep. I.

826 HESPERIUS MILES] In Libris enim Sibyllinis est *cautum*, ne quis miles Romanus ad Aegyptum

Pp pp

ptum

- Quid tibi, saeva, precer pro tanto crimine, tellus?
 Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus;
 • Et steriles egeant hibernis imbris agri;
 830 Totaque in Aethiopum putres solvaris harenas.
 Nos ^b in templa tuam Romana accepimus ^c Isin,
 Semideosque canes, & sistra jubentia luctus,
 Et quem tu plangens hominem ^d testaris ^e Osirin:
 Tu nostros, Aegypto, tenes in pulvere Manes.
 835 Tu quoque, cum saevo dederis jam templa tyranno,

Non-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ut suprasc. V. pr. ^b & VV. LL. Steph. ^c *Isim* MSS. plerique & Edd. codd. & ix, 153. ^d *tristis* Ed. Mic. & Hort. m. ^e sic R. pr. vulgo *Osirin*.

ptum accedat (*accidas* MSS.) eo quod non expediret. SCHOL.

826 AESTATE TUMENTES] Tunc enim Nilus irrigat has terras, cum minor pro tempore esse debet. IDEM. Membranae Andinae *carentes*: quod probat vir summus J. F. Gronov. Observ. L. iv. c. 5. dictumque putat per *perruptionem* causae efficientis pro effectu, & *aestatem* sumi pro ariditate, quae ceteris fluviis aestate contigit. Acutius tamen, quam verius, credo. Satis ex genio auctoris, (de quo vide ad vs. 748.) est, quod jungat aestatem cum tumore Nili: qua re solus Nilus ab aliis fluviis discernebatur. Hinc contra vs. 852.

Imbrifera siccas sub Pleiade Thebas.

Neque Nilus caret aestate, sed inverso ordine *aestas* i. e. ariditas est Nilo, cum ceteris fluminibus est *hiems* i. e. aquarum abundantia. *aestate carentes* ripas si dixisset Lucanus, deberemus ex hac locutione intelligere, numquam Nilum decrescere, & semper hiemes agere: quod certe falsum est. Suam Nilo aestatem, suamque hiemem, sed diversam à nostro tempore dat poeta L. x, 228.

*Inde etiam leges aliarum nescit aquarum:
 Nec tumet hibernus, cum longo sole remoto
 Officiis caret unda suis: dare jussus iniquo
 Temperiem coelo, mediis aestatibus exit etc.*

vs. 298.

*— — — — — consurgere in ipsis
 Jus tibi solstitiis, aliena crescera bruma
 Atque hiemes efferre suas.*

Cum itaque ceteri Codd., quod sciam, omnes retineant, *tumentes* nihil temere mutem. nisi velles legere *ripas aestate carentis* sc. Nili. Tunc enim cum inundat agros, non habet ripas. In Diluvio

Ovid. L. i. Metam. 292.

— — — — — *decrans quoque litora ponto.*

& vs. 343.

— — — — — *jam mare litus habes.*

Immo noster L. iv, 130.

Usque habuit ripas Sicoris, camposque reliquit.

Dein foret forsitan rectius: *tanto pro c. quam pro tanto.*

828 VERTAT] Retorqueat à meatu solito rediturus illo, unde descendit. SCHOL.

828 RETENTUS] Msc. *retento*, ut de alveo intelligatur, male: cum poeta de ortu Nili videatur loqui. BERSM.

829 IMBRIBUS] Inundationibus tempestuosis, Non enim pluit in Aegypto. IDEM. Optat poeta, ut aestate Nilus non crescat, nec secundos redat agros, & ut ita steriles tamen non recreentur imbre & pluviis per hiemem; sed ut tota Aegyptus dissolvatur in aridas harenas, Aethiopum similes. Male *solvaris* ad eruptionem Nili circa Aethiopiam refert Hortensius.

831 ACCEPIMUS] *Recepimus* habent duo Bersm. Reg. pr. Hult. Oxon. pr. a m. iec. & meus cum Edd. quotquot vidi, Sulpitiana prioribus. Non male. Nihil tamen muta, & consule Livium L. xxxiv, 3, 5. xxxv, 10. Barthium, & Drakenb. ad Silium L. xviii, 5.

Advectum acciperet numen.

832 SEMIDEOSQUE CANES] Anubin innui à Luciano, recte monuerunt viri docti, quem à canino capite, quod gerebat, ad majorem invidiam excitandam, à potiore parte *canem* vocat, ut alii *lustratorem*, & *lustrantem*. Vide Commentarios ad Propert. L. iii, 9, 41.

Ansa

Nondum Pompeji cineres, ô Roma, petisti:
Exful adhuc jacet umbra ducis. Si secula^b prima
Victoris timuere^c minas; nunc^d excipe saltem
Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu
840 Invisa tellure sedent. quis busta timebit?
Quis sacris dignam movisse^e verebitur^f umbram?
Inperet hoc nobis utinam scelus, & velit uti
Nostro Roma sinu: fatis ô nimiumque beatus,
Si mihi contingat manes transferre^g revulsos

845 Aufo-

VARIAS LECTIOES.

a petisti V. r. b prisca Edd. R. P. Br. Med. c manus H. d accipo B. r. e verebitur V. pr. a. m. pr. Hort. m. f vulgo urnam. g remissos B. r. ad marg.

Ansa Jovi nostro latrantem obponere Anubim.

& L. Pignor. in Mensa Isiaca p. 62, 63. Semideum dixit, quia fuit tantum Osiridis & Isis cultos, & comes, ut ibidem Pignori docet: quare Mstus hanc lectionem retinentibus, nihil temere muto. Aliter non alienus essem ab ea lectione, quam exhibuerunt Sulpit. Badius, Paris. 1512. & Micylus, & praetulit Clar. Haverkampius ad Tertull. Apolog. c. 6. Serapidem & Isidem & Harpocratem cum suo Cynocephalo Capitois prohibitos inferri etc. Scilicet Semianesque Deos. ut semicaper, semibos, semivir ab Ovidio dicuntur. Juvat nonnihil Regius primus, in quo semideosque deosque.

833 PLANGENS] Aegyptii enim in flumine Osirim filium Isis quaerunt, quem alii fratrem, & conjugem ejus accipiunt. Hominem. Ex eo enim, quod plangitur, perisse monstratur: ex eo, quod periit, homo fuisse cognoscitur. SCHOL. Ostendis non bovem, sed hominem fuisse. SULPIT. Imo, ostendis non deum, sed hominem fuisse, cum ut mortuum plangis. Dii enim non moriuntur. Sic enim Cretenses, quum Jovis sepulchrum ostendunt, hominem illum & mortalem, non deum fuisse testantur. MICYLL. Ex Xenocratis dicto ad Aegyptios: ὅτοι εἰ μὴ θεοὶ εἴτε, μὴ θεοὶ αὐτοὶς: εἰ δὲ ἀνθρώποι, μὴ θύοιτο αὐτοῖς. Pari modo Xenophanes Eleates Graecis de Lencothea. εἰ μὴ θεοὶ ὑπελαμύνασθαι, μὴ θεοὶ αὐτοῖς. εἰ δ' ἀνθρώποι, μὴ θύοι. GROTI. Ed. tert.

835 TYRANNO] Caesari scilicet. De hoc enim tempore loquitur, quo Lucanus est (erat Voss. pr.) non quo fuerunt bella civilia. Nam post modum Caesar occisus in deorum numero constitutus est. SCHOL.

835 PETISTI] Libri quidam Piasii, h. est expiasii, placasti; vel petisti i. repetisti ab Aegyptiis live inquisivisti. BERSM. Piasii scilicet habent

Sulpit. Bad. Micyl. & Hortens. Sic manes Pompeji placare vl. 772, 857. Piare Jovem Ovid. L. 1. Art. Am. 649. At est contra omnes scriptos Codices, & mentem Lucani hoc loco, qui exprobat Aegyptiis, quod Pompeji cineres in litore patiantur jacere; cum ipsi Romani eorum, quae vocant, numina in urbem Romam receperint. Romanis exprobat idem; cum tamen tyranno Caesari jam templa augusta dederint, nec dignentur tam sanctos Pompeji cineres ex Aegypto petere, & Romam transferre, ut clarissime patet ex seqq.

837 PRIMA] Cum recens vicerat Caesar. SCHOLIAST.

840 INVISA TELLURE] Inversa Sabellicus in Annotat. (p. 184. T. 1. Thel. Cr.) probat, id est, eversa. PULM. At non opus hac mutatione contra Mstos omnes. Non enim jungenda subruta tellure inversa; sed sensus est. Si modo ossa non subruta fluctu, adhuc sedens tellure invisa seu detestabili. Sic invisae gentes L. 1, 9. &c.

840 QUIS B. T. QUIS] Libri quidam qui sac. BERSM. MSS. hic quis retinent, licet alibi variant. Parum refert. V. vl. 852.

841 VEREBITUR UMBRAM] Mscr. tria urnam? non inepte. BERSM. Tres itidem Pulm. & septem, vel octo ex nostris cum Edd. prima Parin. & Omniboni (sed aliter in ejus notis) urnam agnoscunt; idque Grotius, quod miror, recepit. Unice vera est lectio umbra. Nam quaeso, unde hic venit urna? an Cordo ea forte ad manus erat? non credo. Immo ipse id negat, optatque, hos cineres aliquando in urnam posse recipi vl. 770.

- - - non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres, sed te Cornelia, Magne,
Accipiet, nostraque manu transfundet in urnam.
& veretur Lucanus vl. 856. ne sit

P p p p 2

cinis

- 845 Aufoniam, si tale ducis ^a violare sepulcrum!
 Forsitan aut sulco sterili ^b cum poscere finem
 A Superis, aut Roma volet feralibus Austris,
 Ignibus aut nimis, aut terrae recta moventi,
 Consilio, jussuque Deum transibis in urbem,
 850 Magne, tuam, summusque feret tua busta sacerdos.
 Nam quis ad ^c exustam Cancro torrente Syenen
 Ibit, & ^d imbrifera siccis sub ^e Pleiade Thebas
 f Spectator Nili? ^g quis rubri stagna profundi,

Aut Ara-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a violasse O. 1. ^b conpescere B. 1. A. Ed. Ven. Br. ^c exhaustam vel exaustam B. 1. V. 2. M & alii Heins. male. V. Burm. ad Phaedr. F. 6. Drak. ad Sil. x, 379. ^d umbrifera B. 2. R. pr. M. vitiose. ^e Pleiade R. pr. Marp. A. W. O. 1. M. Edd. qdd. ^f spectator V. tert. ^g qui Ed. Ven.

- cinis in summis turbatus harenis.
 sed quid multis hoc probem? Certe luce res clarior est, Cordum juxta Lucani mentem semiulla ossa cum cineribus in unum congestis terrae tantum condidisse, & lapide illic jacente texisse vs. 839. Neque urna sacris digna est, sed umbra, quam juxta cineres non rite sepultos oberrantem, uti & manes, pro ipsis cineribus nominat noster. Vide vs. 433, 696. ubi plura, 837, 844. ix, 151, 963. &c.

845 AUSONIAM] In veterrimo Vossiano, Edd. Ven. Brix. Mediol. est *Ausoniae*. in quinto *Ausonia*. Transfere *Ausoniae* in dativo casu non temere damnum. Consule omnino, quae notavi ad J. Obsequent. c. 97. & Scheff. ad c. 104. *Romae reverteretur*; quod tamen minus elegans est, & durius, quam *transfere Tenedo, Ausoniae*, & similia: quare nondum adsentior doctiss. viro ad Sall. B. Jugurth. c. 22. legenti *Romae missos*, & Augustei aevi scriptores ita fuisse locutos opinanti. Posterioris seculi eam esse Latinitatem, adhuc sentio.

847 AUSTRIS] Pestilentiae Mscr. *asris*, ut Sirius indicetur. BERSM. Mutatione non opus. Ausster enim ventus calidus, & saepe pestifer. Ovid. L. vii. Metam. 532.

Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.

Sterilitati jungit noster *aëra tabificum* L. v, III.

848 IGNIBUS AUT NIMIIS] Quatuor signa, per quae jubehunt superi, Pompeii ossa in urbem revocari, aut famem dicit futuram, aut nimios aestus, aut ventos turbidos, aut terrae motum. SCHOL. Ventorum turbidorum tamen in Lucano nunc non fit mentio. Nisi sint corrupta verba *ignibus aut nimis*. Scio, in maximo urbis incendio saepe consultos rates, & Quindecimviro; sed

& non minus id fiebat in tempestatibus foedis, & procellosis, ut ex Livio, Obsequente, & aliis liquet. Pro *nimis* in uno Berl. Marp. Voss. quinto est *nimbis*. In Vossiano quarto *sulcis nimbis*. in sexto *membris*. Pro *aut* in Edd. Rom. & Parm. &c. An scripsit auctor *crabris aut nimbis* ut cum Scholiaste conveniat? Simili modo L. ii, 200.

*Saepe fames pelagique furor subitaque ruinae,
 Aut coeli terraeque lues.*

An utrumque dixit auctor, ut quinque sint signa, *ignibus aut nimbisve*? Vel potius errat Scholiastes, *Austros* male pro tempestate sumens, & *ignes* pro aestibus: cum per *Austros* auctor intelligat pestilentiam, per *ignes* incendium. Lib. vii, 412.

*Aëra pestiferum tractus, morbosque fluentes,
 Insanantque famem, permissasque ignibus urbes,
 Moeniaque in praecipit laturos plena tremores.*

Incendium, & terrae motum jungit quoque L. i, 493.

- - - credas aut recta nefandas
*Corripuisse faces, aut jam quatiente ruina
 Nutantes pendere domos.*

Non displicet tamen *ignibus aut nimbisve*. Sic *nimbis flammisque* L. ix, 949.

850 SUMMUS] Pontificem dicit maximum. SCHOL.

850 SACERDOS FERET] Quemadmodum olim Cybeles, & Aesculapii simulachra Romam accersita fuerunt. Et ossa Thesei ab Atheniensibus quaesita. MICYLL.

852 THEBAS] Quatuor Thebae sunt, una ex Boeotia, altera in Cilicia (*Sicilia* MS.) Has Homerus memorat. Tertia in Thessalia. Quarta, de qua nunc dicit in Aegypto; quae imbres ignorat. SCHOL. Voss. pr.

857

- Aut Arabum portus mercis mutator Eoae,
 855 Magne, peter, quem non tumuli venerabile saxum,
 Et cinis in summis forsan turbatus harenis
 • Avertet? manesque tuos placare libebit,
 Et Casio praefere Jovi? ^b nil ista nocebunt
 Famae busta tuae. templis, auroque sepultus
 860 Viliior umbra fores: nunc est pro ^c numine summo
 Hoc tumulo, Fortuna, jacens. ^d augustius aris
 Victoris Libyco pulsatur • in aequore saxum.

Tarpejis

VARIAE LECTIONES.

^a avertet vulgo & jubebis. ^b nihil M. c nomine B. 2. O. 1. a m. sec. R. pr. a m. pr. ^d augustius MSS. & Edd. qdd. ^e vulgo ab.

857 AVERTET] Alii *avertas*, alii *advertis*. Invitabit ad inviendum sepulcrum, vel à cursu ad parentandum divertet. BERSM. *Advertes*. Ita recte MS. GROT. Passim id quod conspicuum est, *adversere animum*, oculos hominum dici, notum est. Verum ob unum, aut alterum Codicem hoc verbum praeferrì non debet alteri *avertes*, quod in omnibus fere Pulm. & meis, etiam vetustioribus servatur, ac Edd. veteribus, nisi quod Rom. Parm. & Paris. habent *avertat*. Saxum *avertet* hominem scilicet ad se à spectando Aegypti miracula, vel mercibus emendis. Livius Lib. 11. cap. 5. *Sed à ceteris consulis liberi omnium in se averserant oculos*. Adde Lib. xxxiv, 37. ubi, ut solet ubique, in MS. Voss. etiam est *advers*, & Cl. Drakenb. ad Silium xvi, 692.

*Illum ego ad incensas trepidantem & fera parentem
 Avertam patrias sedes.*

857 JUVABIT] *Jubebis* P. & Cant. Nov. Lect. Lib. 111. cap. 2. PULM. Msc. *jubebis*, quod idem Cantero probatur, sed, & *libebis* & *licebis* in nonnullis legitur. BERSM. *Jubebis* Grotius quoque praetulit; sed cur ille hospes potius jubebit Pompeji: manes placare, quam volet ipse hoc officio fungi? Ex meis certe unus tantum habet *jubebis*, & quidem recentior Vossianus. plerique *juvabis*, vel *licebis*. Reposui ego *libebis* ex veterrimis Regio primo, & Vossiano tertio, quod agnoscit etiam Hortens. margo. Hoc verbum abiit in *juvabis*: quia credebant debere convenire *ipsi quem*, quod non opus esse, sciunt docti.

858 CASIO JOVI] Osirim dicit, qui in Casio monte colitur. SCHOL. Non Osiris, sed *Jupiter Casius* illic colebatur. Vide Suidam h. voce & ibi Kuster. Spon. Miscell. Erud. Antiq. Sect. 111. p. 75.

860 NUNC EST PRO NUMINE SUMMO] Hoc di-

xit, si in templo esses positus, quia minor eras hoc honore, qui Diis debetur, pro umbra acciperis; nunc autem Deus habetis in hoc tumulo positus, quo amplius merebaris, & quo es ipse pretiosior. SCHOL. Quia Fortuna tua jacens hoc tumulo est nunc pro summo numine. ASCENS. *Ἀπορροφῆ* ad Fortunam, vel Pompejus fortunatus. BERSM. *Hoc tumulo Fortuna jacens*. Fortuna quodammodo cum ipso Pompejo sepulta, cui semper adfuerat. GROT. Durissima sane locutio. *Fortuna tua jacens in tumulo est pro numine*. Nam *tua* non addit Lucanus; durior etiam si de *Fortuna* in genere sumamus, quam Lucanus nunc non tantum, sed semper ut summum numen inducit, & invocat, quae hoc tumulo includi nequit. Quare ego accedo reliquis viris doctis, hic prae admiratione subita *ἀπορροφῆ* à Lucano ad Fortunam esse factam, & *jacens* dici de Pompejo. pro *est* in duobus Berim. Codd. & Voss. secundo scribitur *es*, in Regio primo, & Wittiano & in Marpurg. *Sed nunc pro n. f. est*. Malim,

- - - *at nunc pro numine summo
 Hoc tumulo, Fortuna, jacens.*

O Pompei, si in templis, & auratis jaceres monumentis, viliior fores umbra; at nunc, o Fortuna, quam mire humanas res regis, quis crederet, tam vili tumulo positus pro summo numine haberetur.

861 AUGUSTIUS ARIS VICTORIS] Hoc dicit: sacratio est lapis, qui te tegit, quam sunt templa, quae Caesar accepit. SCHOL.

862 AB AEQUORE] MSS. omnes Bersm. & mei cum Aldo, & Edd. quae praeceperunt Sulpitium praefereunt *in*. verissime. Mutavit Sulpitius, ne sciens *in* apud nostrum, & alios non raro sumi pro *apud*, circa. L. 1v, 634.

Pp pp 3

js

Tarpejis ^a qui saepe Deis sua tura ^b negarunt,
Inclusum ^c Tusco ^d venerantur cespite fulmen.

865 ^e Proderit hoc olim, quod non mansura ^f futuris
Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
Pulveris exigui sparget non longa vetustas

Conge-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a sua tura Deis qui saepe Marp. ^b negarent VV. LL. Steph. B. 1. negarant V. sec. a m. sec. Edd. primae. negabant V. sec. ^c vulgo Fusco. ^d venerantur Edd. qdd. & numen. ^e proderat R. 1. ^f vulgo sepulcri.

- - - - - in undis
Desecram timuit reparatis anguibus hydram.
ubi male quidam arvis. L. v, 289.

- - - - - Rhens mihi Caesar in undis
Dux erat.

Adde L. v, 814. vi, 814. x, 130. Propert. Lib. 1, 3, 5.

Nec minus adsiduis Edonis fessa choreis,
Qualis in herbeo concidit Epidano.

& Broukhuf. ad L. 1, 1, 11. quaeque dixi ad Ob-
seq. c. 85.

863 INCLUSUM Tusco &c.] His probat, quem-
admodum possit sacratius Pompeji saxum esse,
quam Caesaris templum; plerumque qui in Capito-
lio noluerunt sacrificare, venerantur, & colunt sa-
xum, in quo fulmen à Tuscis fuerit inclusum.
Vel aliter. Sicut plerique Romani dimissis tem-
plis deorum in vilioribus locis sacrificant, ubi Tu-
sci, religiosiores reliquis gentibus, fulmina recon-
debant; ita plerumque Piramides, & arae Caesaris
dimittentur, & tua vilia busta adorabuntur. SCHO-
LIAS. *Fusco venerantur cespite numen* i. e. ma-
nes Pompeji sepultos in terra nigra. talis enim prae-
pinguedine est. SULPIT. Et ita si esses in capi-
tolio sepultus, cum minor esses deis, qui tamen à
multis contemptuntur, minus haberes numinis, &
venerationis. sic Sulp. legit, & exponit. alii etiam
legentes *fusco* sic interpretantur, ut sit per confir-
mationem dictum. Saepe qui negarunt sua tura
deis Tarpejis eo quod sunt aurei aut inaurati, ve-
nerentur numen ipsorum inclusum cespite fusco.
i. si esset in statuis fictilibus. Omnibonus autem
(& Beroaldus) legunt *fusco*, & *fulmen* (ut etiam
Aldus impressit) ut sit auspices, & extispices, ac au-
gures tusci, qui negarunt sua tura deis Tarpejis, ve-
nerentur numen inclusum cespite tusco i. e. ara
à tuscis sacerdotibus exstructa in luco, ubi fulmen
ab Jove missum condiderint (aut bidental disciplina,
ut Beroaldus explanat) Praeterea Sulpitius
legit illud. *Nunc est pro numine summo* &c. ut sit
per insultationem in Caesarem, & fortunam dictum
sic. Nunc fortuna hic Caesaris jacens hoc i. e.

magnifico tumulo est pro summo numine Sc.
stultis, qui strepitum fortunae colunt, tamen hoc
saxum pulsatur &c. Mihi autem placet expositio,
quam primam posui. ASCENS. Omnibonus le-
git, *Inclusum Tusco venerantur cespite fulmen*. Et
interpretatur de ritu Haruspicum, ut sit sensus:
*Quemadmodum Tusci sacerdotes dedignabantur saepe
sacrificare Jovi Capitolino, & immolabant biden-
tem, ubi fulmen cecidisset, ita & umbris suis sacri-
ficia exhibebuntur à gentibus.* Sed prior lectio me-
lior, & sententia planior est, verbum, *Veneran-
tur*, potentialiter accipiendo, pro, venerabuntur,
& colent. MICYLL. *Fusco venerantur cespite ful-
men.* *Fusco venerantur cespitem numen*: ut sit sensus,
qui Jovi, Apollini, Minervae, Junoni, Marti (hi
enim in Capitolio colebantur) negarant aliquando
sacrificia, venerabuntur hoc Pompeji saxum, quan-
tumvis vile. pro *fulmen* Mscr. *numen*, & ad marg.
fulmen, sicut & alterum, sed tertium habebat *nu-
men*, rectius: ut indicentur manes Pompeji nigra
Aegypti terra sepulti. BERSM. *Fusco venerantur
&c.* Nollem, à me sollicitatum hunc locum. Nam
omnes MSS. ut & vulgati, habent *Tusco*. Sen-
sus est; non mirum, si Pompejus tam vili tumu-
lo conditus honoratur: nam & multi, qui in Ca-
pitolio sacrificare insuper habent, venerantur mo-
lem terream, cui ab aruspice inclusum est aliquid,
quod erat fulminatum. Supra lib. 1.

- - - - - Arvens dispersos fulminis ignes
Colligit & terrae moesto cum murmure condit.

*Hominem fulmine exanimatum cremari fas non est:
condi terra religio tradidit*, est apud Plinium. GROT.
Ed. sec. *Tusco* MSS. *Tusco cespise*, id est agges-
tione facta ex Etrusca disciplina. Scholiastes ad
Persium: *in usu fuit ut aruspices adducti ex Etruria
fulmina transfigurata in lapides infra terram abscon-
derent. Venerantur*, caesis bidentibus, unde bi-
dental dictus locus. vide interpretem ad artem Ho-
ratii, & quae nos supra circa finem libri primi. Vi-
de & Festum in voce *Scribonianum puteal*: ubi
integri dicit quod hic est *includi*. Soperi dixit Var-
ro, ubi de Curtio lacu agit. IDEM. Ed. tert. Cur
ejectum est *Tusco*? Intelligit poeta disciplinam
Tusco-

Congeriem, bustumque cadet, mortisque peribunt
Argumenta tuae. veniet felicior aetas,
870 Qua sit nulla fides saxum monstrantibus * illud:
Atque erit Aegyptus populis fortasse nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

VARIAE LECTIOES.

a istud vulgo.

Thuseorum auguralem, & morem condendi fulminis. *Thuscus cespes* ara Thusco ritu posita, in qua bidental. Plinius Lib. III. c. 5. p. 141. *Umbros inde exegere antiquitus Pelasgi &c.* Mox à sacrisco ritu lingua Graecorum Thusci sunt cognominati. Nic. Heinsius legebat *ambusto*. V. Burmannus in Jove Fulgur. p. 53. BROUKHUS. Recte Grotius mutavit sententiam. MSS. enim omnes retinent *Tusco venerantur & fulmen*, clarissimo sensu. *fusco venerantur & numen* intrusum est à Sulpitio, quem temere secuti sunt alii: ut Ascens. Micyll. Hortens. &c. *Numen* est quidem in meo Codice, & uno Bersm. Sed hoc ex interpretatione ortum est, quod per fulmen inclusum Tusci loco illi dabant, ut noster in primo loquitur vs. 608. ubi vide. De *fusco cespice* vel à stipite semiusto, quo inscripserat Cordus nomen, vel à natura terrae Aegyptiae, quae notant alii, merae sunt nugae.

865 PRODERIT] Dicit beneficium Pompejo datum, quod non fuerunt ei perpetua busta constrata. SCHOL.

865 NON MANSURA FUTURIS] Conficiuntur enim haec omnia vetustate. i. e. quae futuris, & posteris non queant permanere. IDEM. *Mensura sepulcri*. *Mansura sepulcri*: & *mansura futuris* Micr. tria, & libri quidam h. e. duratura q. d. sepulcrum brevi eversum in causa futurum, ut posterius non credant, Pompejum esse mortuum; nec plus credant Aegypto jactitanti sepulcrum illius,

quam Cretae Jovis. BERSMANN. Primo *mansura* (non *mensura*, quod putem sola typographarum culpa in Gryph. Hered. Editionem inrepsisse, & nihilominus quasi foret adpositio *ardua moles* à Pulmanno, & Bersm. retentum est,) recte Modius revocari iussit Ep. 95. Novant. Lect. & restituit Grotius. Dein reposui *futuris* pro *sepulcri*, ita jubentibus quoque quatuor MSS. Pulm. & meis novem vetustissimis cum Scholiaste, ac Edd. Rom. Parm. Brix. Bad. Micylli aliisque. *sepulcri* est glossa. *Futuri* sunt posteri. L. x, 270.

Nullaque non aetas voluit conferre futuris Notitiam.

Silius L. v, 638.

- - - *dabit exemplum non vile futuris*
Flaminius.

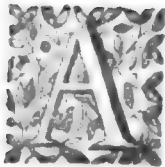
Item vs. 870. inprimi curavi *illud*, ut est in uno Bersm. & meis tredecim, editisque ante Sulpitium, non *istud*. Malim quoque *Aegyptos*.

867 NON LONGA VETUSTAS] Intra paucos dies tumulus dissipatus peribit i. e. probari non potest. Posterius, cum tuum tumulum non videbunt: idcirco inter Deos te esse judicabunt. SCHOL.

872 MAGNI TUMULO] i. e. Ut ita credatur à nullo, quod Pompejus in Aegypto sit sepultus, quemadmodum Jupiter in Creta sepulcrum habere non creditur; sed hoc gentes istae sibi usurpasse videbuntur. IDEM.

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
LIBER NONUS.

At non in Pharia dicit, quod bella Catoni
 Libertate placent, qui Sextum multa minantem
 Corripuit, postquam scivit de funere Magni.
 Altera pars multos ^a correctos voce Catonis
^b Dicit, per Syrtes fore multa pericula passos.
 Tertia, quod Caesar simulavit ^c flendo dolorem,
 Nec doluit saevus ^d generi cervice recisa.

T non in Pharia manes jacuere favilla,
 Nec cinis exiguus tantam compescuit umbram:
^a Profiluit busto, semiustaque membra relinquens,
 Degeneremque rogam, sequitur convexa Tonantis.
 5 Qua niger ^b astriferis connectitur axibus aër;
 Quodque pater terras inter, lunaeque meatus,
 Semidei manes habitant, quos ignea virtus
 Innocuos ^c vita patientes aetheris imi
 Fecit, & aeternos animam conlegit in ^d orbes.

10 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *profilui* V. 2. ^b *astrigeris* V. 1. ^c *vitas* Grot. Ed. ^d *orsus* Serv. vitiose.

^a CORREPTOS] Barth.

^b SYRTIEUS IN MEDIIS DAT M.] Barth.

^c FERRE] Amst. & meus.

^d MAGNI] Meus.

1 AT NON] Vult hic poeta *anadimon* facere Pompejo. SCHOL. Apotheosin Pompeji hoc loco poeta describit, Platonicos hac in re secutus, qui animas piorum ad coelum redire, atque inter sidera referri tradunt. De qua re Platonem vide, ultimo de Repub. & Cicero. de Somn. Scipionis. MICYLL.

3 SEMUSTA] Forte *semiusta* (ut hic, & alibi est in MSS. & Edd. quibusdam) V. Pierium ad v. Aen. 697. Dein *patens* Gronovius, verissime.

BROUKH. *Semiusta* reposui cum MSS. optimis, & Edd. primis. tam hic, quam supra, & deinceps, ut *Semianimis* &c. apud nostrum, & alios.

3 SEMIUSTAQUE MEMBRA RELINQUENS] Anima Pompeji igitur, sive umbra tamdiu corpus oberravit, quasi ex more insepulorum, donec esset combustum, & tunc in coelum illa abiit. Consule Barthium ad Statium L. x. Theb. 35. 11. Advers. 13. & quae notantur ad Silium x. 577.

- - atque repens crepitantibus undique flammis
 Aetherae anima exultans evasis in auras.

4 DEGENEREM] Se non dignum, non quod ro-
 gus aliquando degeneret. SCHOL.

5 Ne

- 10 Non * illuc auro positi, nec ture sepulti
Perveniunt. illuc postquam se lumine^b vero
c Inplevit, stellasque vagas^d miratus, & astra
Fixa polis, vidit, quanta sub nocte^e jaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.
15 Hinc super^f Emathiae campos, & signa cruenti
Caesaris, ac sparsas volitavit in aequore classes;
Et scelerum vindex in^g sancto pectore Bruti
Sedit, & invicti posuit se mente Catonis.

Ille, ubi

VARIAE LECTIOES.

a illis V. 1. b puro B. 1. al. vivo. c induit memoriae vitio Serv. vi. Aen. 640. d miratur vulgo. e la-
teret H. f Emathios B. 1. g sacro V. 1. Marp. iusto H. a m. sec.

5 NIGER AER] i. e. obscurus, & sine stellis. pro-
ximus tamen aëri lucido, & stelligero. *Nigri ignes*
Lib. 1. 652. vi. 502. *Nigrae soluae* pro obscuris
Horat. L. 1. O. 21. Non audiendus itaque vir do-
ctus, qui malebat *piger*.

5 ASTRIFERIS AXIBUS] Axes hoc loco pro cir-
culis posuit planetarum; ideoque addidit *astriferis*.
Nam re vera in axe non sunt astra. SCHOL. An-
tonius Sabellicus (T. 1. Thes. Crit. p. 184.) hic
pro *axibus* *apibus* legendum esse contendit. *Ap-
bus*, ait Glareanus pro *apsidibus*, ut *stribus* pro
stribilibus. Sed nimis argutum est id nobis visum.
Cui tamen id placeat, videat Plin. Lib. 11. c. 15.
Sabellicus idem in quinto mox versu legit & in-
ternos pro & aeternos. Haud scio, qua ratione
motus. Haec ille. HORTENS. Recte per a-
xes circulos Planetarum intelligit Scholiastes. *circu-
lus* dicitur Ovid. L. 11. Metam. 516. Immo idem
vocat *axem* Lib. 14. Trist. 14, 62.

Pene sub ejusdem sideris axe jaces.

Claudian. Mallii Consul. 275.

Manlius igniferis radio descripsit axes.

Nativaz axes ipsae vocantur stellae Claudiano in
Prob. & Olybr. Conf. 242.

6 QUODQUE PATET] Labet hic adscribere Ma-
gni viri J. F. Gronovii verba Observ. L. 1. c. 13.
Pro *patet* alii Cod. *jacet*; MS. quem in Norico
contulimus *pates* a m. pr. Scribendum est *patens*.
Quod inter terras, & lunae meatus patens habitant
manes. Idem postea inveni in membranis Andri-
nis. Inspice contextum, & verissimum hoc esse
fatebere. Nec aliter agnoscat Scholiastes MS. *Es*
illud sequitur: quod habitant sancti viri, illud dico
patens inter terras, & cursus lunae ut ibi purgantur,
quidquid terronae faecis contraxerant. Haec Gro-
novius post *Tonantis* minorem distinctionem po-
nens, ut repetatur *sequitur convexa, & patens, quod*

&c. Nec aliter vult scribi Markland. Epist. Crit.
p. 60. aliter syntaxin non constare ceniens. *Pa-
tens* quidem valde mihi adridet, & inveni quoque
in Vossiano quinto, ac Oxon. primo. Dubito ta-
men valde, an haec vera sit Lucani manus. Nam
videtur nimis longa fore continuatio unius perio-
di, usque ad vs. 10. ac putem potius, Lucanum
post *sequitur convexa Tonantis*, finita periodo, de-
scriptionem facere illius loci, eorumque, qui cum
inhabitant. Idque patere videtur ex versu 10. ubi
è contrario illos nominat, qui iluc non perveniunt:
Deinde suspectum est *patens* absolute pro spatio.
praeterea Priscianus c. 11, 23. Servius ad Aen. v,
735. Lutatius ad Statium L. 1x. Theb. 641.

- - interior coeli qua semita lucet

Dis tantum.

citant vulgatum *patet*: nisi quod duo post remi ha-
bent *quaque patet*, ut est etiam in MS. meo, Edd.
Sulpit. Aicenf. Mic. Hort. &c. non male, ut sub-
intelligat *aër*. Si quod retines, construe *habitans*
illud quod patet. *Tales enim* igitur cum plerisque
Editoribus posui post *Tonantis*. *Jacet* est in Pulm.
uno, Witt. & Amstel. Seneca Conf. ad Helv. in f.
Quidquid inter coelum, terraque interjacet.

7 HABITANT] Sapientes volunt spatium, quod
inter terram, & coelum est, possidere animas no-
bilitium defunctorum. Inde verum de Anchisa.
Aëris in campis latis &c. SCHOL.

8 INNOCUOS VITAE] Sic rescripsit Grotius ex
uno Bersm. Cod. cui accedunt Edd. Ven. & Brix.
in ceteris *vita*, ut & Prisciani, Servii, ac Lutatii
citatis locis, quibus adde Lutatium ad L. vi. Stat.
112, 882. Revocavi igitur *vita*. Male concurrerent
hic plures genitivi. *Vita* i. e. dum viveret (V. ad L.
vii, 631., vel *innocuus vita* dicitur, ut *innocuus*
moribus.

12 MIRATUS] Ita rectius, quam *miratur*, ha-
bent

- Ille, ubi ^a pendebant casus, dubiumque manebat,
 20 Quem ^b mundi dominum facerent civilia bella,
 Oderat & Magnum, quamvis comes isset in arma,
 Auspiciis raptus patriae, ^c ductuque Senatus.
 At post Thessalicas clades ^d jam pectore toto
 Pompejanus erat. patriam tutore carentem
 25 Excepit; populi trepidantia membra refovit;
 Ignavis manibus projectos ^e reddidit enses:
^f Nec regnum cupiens ^g gessit civilia bella,
^h Nec ⁱ servire timens. nil ^k caussa fecit in armis
^l Ipse ^m sua: totae Magni post funera partes
 30 Libertatis erant: quas ne per litora fusas

Conli-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *pendebat* O. pr. A. ^b *belli* Edd. Br. Med. *domin. mundi* MSS. plurimi, & Edd. qdd. *dom. fac. mun.* B. 1. ^c *ductusque* V. 1. Ed. Ven. ^d *in* M. ^e *prodidit* O. 1. ^f *non* B. 1. Edd. Ven. Br. Med. ^g *gessit* civ. bel. *nos servu* sim. defunt in Edd. Br. Med. ^h *nil* B. 1. ⁱ *servile* Reg. pr. *sentire* V. 1. ^k *caussas suas* V. pr. *tert.* Marp. Edd. Ven. Br. Med. cum Voss. sec. & Witt. a m. pr. ^l *illo* R. pr. W. H. P. 3. Edd. Bad. Mic. Hort. ^m *sui* B. 2. *meus* Edd. Bad. Mic. Hort. *sui* & Ox. pr. ⁿ *Sic* Ox. pr. al. *post* M.

bent quatuor Pulm. duo Bersm. Voss. prim. & quatuor alii Codd. Recte autem Vir. Doctiss. G. Vossius ad Valer. Flacc. L. IV, 28. & La Cerda existimant, Lucanum haec scribentem ante oculos habuisse Virgilii Ecl. v, 56.

Candidus insuatum miratur limen olympi

Sub pedibusque videt nubes, & sidera Daphnis.

ubi plura conligit Cerda de loco coeli, in quo heroes post mortem degere credebantur. Par nostri loci est ille Senecae Consol. ad Marciam cap. 25. ubi pro *delectas enim ex alto relicta respicere*, malim *despicere*. longior est locus, quam ut huc describi possit.

13 SUB NOCTE] Illic enim majus lumen invenit. SCHOL.

14 RISITQUE] Vanitatem scilicet sepulturae risit, cum esset receptus in coelum. IDEM.

17 BRUTI] Hic enim in Senatu postea Caesarem occidit. IDEM.

21 ISSET IN ARMA] Msc. duo *esset*. BERSM. *Effet* Badius, & Hortensius male ediderunt. Noster L. 2, 531.

- - - - - *rursus in arma*

Auspiciis Ganymedis sunt.

Ad arma itum est dicit Vellej. L. II. c. 48. *Ire sub armis* Silius. Vide Drakenb. ad L. xv, 151. *Sic ire in enses* supra L. VII, 670. *Ire in vulnera* alii, & similia passim. Consule N. Heinsum ad Ovid. Metam. Lib. 12, 405.

24 TUTORE] i. e. defensore Pompejo. Potest hoc translatum à minoribus accipi, qui a tutoribus gubernantur. SCHOL.

25 EXCEPIT, POPULI &c.] *Excepit* V. P. L. O. G. recte. *Excepit* & C. F. corrupte. PULM. *Excepit*, & p. à Veneta profectum Editione defluxit in Aldinam, quam Coln. Steph. Gryph. alique sunt secuti, & in meis quinque est MSS. Amstel. *Excepit* & p. uti & Voss. prim. supra. i. Reg. prim. *Excepit* p. Sed recte Grotius reduxit veterem lectionem *Excepit. pop.* omitta copula: quod facere solet noster frequenter. Vide ad Lib. 1, 155. Inf. vl. 56.

27 NEC SERVIRE TIMENS] Ostendit, Catonem nihil pro se facere, sed etiam pro Senatu. Si nec ideo vult vincere, ut ipse regnet, nec ideo superari non vult, quia metuit servire victori. SCHOLIAST. Quippe paratus mori:

- - - *Τίς ἴσ' ὅλος τὸ θάνατον ἀφ' ὧντος ἄν.*

GROT. Fuit, cum hic mallet legere *sciens*, quae locutio nostro est familiaris. L. VII, 380. *Ne discam servire senex*. L. III, 118. *Nescit timere*. Sic Livius Lib. II. c. 2. *Nescire Tarquintos privatos vivere. Parenti sciensissimus* Vellej. L. II. c. 79. ubi, ut hic *regnum cupians*, jungit *imperii cupidissimus*, alique. Nunc nihil muto. *Non timet servire* ille, ut recte animadvertit Grotius, qui mori paratus est, ex Stoicorum instituto. Ille enim non metuit servitium, cui semper laqueus, vel ferrum, vel venenum

Conligeret rapido victoria Caesaris actu,
Corcyrae secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathiae secum fragmenta ruinae.

- Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
35 Agmina? quis pelagus a victas artasse carinas?
Dorida tunc^b Malean,^c & apertam Taenaron umbris,
Inde Cythera petit: Boreaque urgente carinas,
^d Creta fugit: Dictæa legit, cedentibus undis,
Litora. tunc ausum classi praecludere portus
40 Impulit, ac faevas meritum^e Phycunta rapinas
^f Sparfit: & hinc placidis alto^g delabitur^h auris
In litus, Palinure, tuum: (neque enim aequore tantum

^a Aufonio

VARIÆ LECTIONES.

^a junctas B. 1. ^b Maleon V. sec. W. ^c per ap. VV. LL. Steph. ^d Graeca Edd. Rom. Parm. ^e Phycunta MSS. multi, & Edd. primæ. ^f spargit V. 1. ^g dilabitur V. 1. ^h undis V. 1. ⁱ nec B. 2. V. 2.

num in promptu est, quo moriatur. Late hæc alibi exequitur Seneca.

32 CORCYRAE] Corcyra insula est in mari Ionio, quæ antea Phacacia vocabatur, ad quam delatus est. SCHOL.

34 FUGIENTIA] Mscr. *fulgentia*, depravate. BERSM.

35 ARTASSE] i. e. ut clauderet mare navium multitudo, ne conspici posset unda, ut Virgilius; *latus sub classibus æquor*. Potest & sic accipi, quod à mari artatae sunt i. e. sibi admodum junctæ, quod tantum numerum capere pelagi latitudo non posset. SCHOL.

36 MALEAN] Civitas in promontorio Malea (*Maleo* Mic.) ut Virgilius; *Maleaque sequacibus undis*. Declinavit autem τὴν ΔΟΡΙΔΑ. SCHOL. Promontorium Laconiae, quam Dorida appellat, à Doribus, id est, Laconibus, qui circa eam in Peloponneso sunt. Supra eam non tuta navigatio erat, ventis adversis flantibus. Unde natum proverb. *Quum ad Maleam deflexeris, domesticos obliviscere*. SULPIT. Graecus Senarius ita habet: Μαλιὰς κάμψας ἐπιλάθου τὸ οἶκος. Vide Strabonem Lib. viii. MICYLL. Lib. Impr. (Hortens.) *Maleamque, & apertam*. Dorida dicit à Doribus hoc est Laconibus. Hic versus cum sequenti non est in Msc. BERSM.

36 APERTAM] Hic enim ingressus inferni, ut Virgilius, *Taenaræ fauces*. SCHOL. V. Meursii Miscell. Lac. iv, 11. Supra L. vi, 648. A Corcyra autem navigantibus prius obvia sunt Taenaros, & Cythera, quam Malea.

38 CEDENTIBUS UNDIS] Gryph. Edd. & Ste-

phani *candensibus*, quo facit Oxon. unus *tendentibus*. *candescere* undae dicerentur a spuma, ut passim *candescere*, & *albescere* aequora dicuntur. Sed rectum est *cedentibus*. pro quo Amst. Cod. habet *fugientibus* ex glossa natum. Cedit aqua, cum à navī scinditur, & repellitur. Hinc Leander natans ait apud Ovidium Epist. xviii, 78.

Per mihi cedentes nocte ferebar aquas.
In alia re Ovid. L. iii. Amor. vi, 44.

Cedere jussis aquam. jussa recessis aqua.
Silius L. xi, 513.

Cedentem impellit retrorsus in aequora pontum.
Cedentem aera disco Horat. Serm. ii, 2, 13.

39 PRAECLUDERE] *Parcludere* Mic. mendose. BERSM.

40 PHYCUNTA] Graecus accusat. Phycus civitas Graeciae juxta Asiam (immo Phycus civitas Cyrenaicae) Hæc obliitit classi, ne portum ingrederetur, & victa est. SCHOL. Plinius in descriptione Cyrenaicae lib. v. cap. 5. Et deinde Ptolemaeus inquit, antiquo nomine Barce xxxi. millia passuum. Mox ccl. millia promontorium Phycus, per Creticum mare excurrit, distans ccc. mill. passuum à Taenaro Laconiae promontorio, à Creta vero ipsa cxxv. mill. post id Cyrene. MICYLL. Oppidum est Cyrenaicae, contra Taenarum. Meminere Strabo libro xvii. Plinius lib. xv. Solinus, & Stephanus. Construitur autem cum masculino, quia illa in *de* contracta sunt ex *eis*, ut *ἐπὶ* fuit *ἐπὶ* *πύκνῃς* *περὶ* *ταῖς* *πύκνῃς*, & additum olim *χῶρος*. Sic *φυκῆς*, *φυκῆς* *χῶρος*. Pari constructione in quinto dixit

- ^a Ausonio monumenta tenes: portusque quietos
Testatur Libye Phrygio placuisse magistro.)
45 ^b Cum procul ex alto tendentes vela carinae
Ancipites tenuere animos, sociosne malorum,
An veherent hostes: praeceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur esse carina.
Ast illae puppes luctus, planctusque ferebant,
50 Et mala vel duri lacrimas motura Catonis.
Nam, postquam frustra precibus Cornelia nautas,
Privignique fugam tenuit, ne forte repulsus
Litoribus Phariis remearet in aequora truncus,
Ostenditque rogam non iusti flamma sepulcri;
55 Ergo indigna fui, dixit, Fortuna, marito
Accendisse rogam? ^c gelidos ^d effusa per artus
Incubuisse viro? ^e laceros exurere crines?

Membra-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Ausonius VV. LL. Steph. ^b cum Edd. plerique & Ox. i. ^c gelidosque MSS. & Edd. plerique. ^d infusa Δ. ^e lacerosque MSS. & Edd. qdd.

quas avins Hydrus ὑδρὺς. Similia sunt πύλῃς, πύλῃς, πύλῃς, πύλῃς, πύλῃς. GROT. Ed. sec. & tert.

40 RAPINAS] Msc. duo *ruinas*: expugnavit, & diripuit. BERSM. Varias etiam Lectiones Steph. tres Pulm. & Voss. cum primo pro var. lect. Marp. Amst. & Edd. Ven. Brix. Med. habent *ruinas*. Vulgatum editur quoque in Prisciano c. 799. recte. Direptionem urbis notat. Lib. 1, 162. *hostiles rapinae*.

42 PALINURE] Aversio ad inditorem nominis. Est a iocui in Italia promontorium Palinurus denominatum à gubernatore Aeneae sic dictum, ibi sepulto. Cyprium Helia, inquit Plinius, *quae nunc Velia, promontorium Palinurum: à quo recedenti ad columnam Regiam, C. M. pass.* Caeterum de Palinuro Africae promontorio, iudicium Glareani adscribam. At noster poeta, inquit, etiam hoc in Africa promontorium ab eodem gubernatore dictum contendit, per *u* cum *u* in tertia syllaba. cum Ptolemaeus in Marmaricae descriptione *παλινούρι*, vocet, absque *u* in tertia syllaba. Est autem littorale promontorium. Multi existimant, hunc poetam deceptum nominis similitudine *Palinurum* pro *Palinuro* posuisse. Haec ille. HORTENS. *Palinuri*, non *Palinuri* in Cyrenaica meminit etiam Strabo L. XVII. p. 838. Ed. Par.

42 TUUM: (neque &c.) Parenthesin necessario

hic addidimus. GROT.

43 MONIMENTA TENES] Ubi cum Aeneae classibus stetit, Palinuri portus est appellatus. Ubi sepultus est, loco nomen inposuit. ut Virgilius.

Aeternumque locus Palinuri nomen habebis.

SCHOL.

44 LIBYE] Ante fuit, *Libyae*. Non Italia sola, sed & Africa testatur tutos portus Palinuro placuisse, & ab ipso dictos. GROT. In plerisque meis est *Libye*, ut emendavit Grotius. Passim in nostro confundi *Libyae*, & *Libye* saepe jam vidimus. de hoc loco vide seq. notam.

44 MAGISTRO] Classis Phrygiae gubernatori. In Msc. superscriptum erat *marito*, ut Aeneas indicetur. BERSM. Quia Modius in Weidneri Cod. etiam invenit *marito*, ita legendum esse hoc loco existimabat Nov-Ant. LL. Ep. cxix. ut Aeneam respectu Didonis intelligat auctor, sed tam abrupte Aeneam *maritum Phrygium* vocari à Lucano, mihi non sit verisimile. Dein ceteri MSS. & Servius retinent *magistro* i. e. gubernatore, proprio rei navalis nomine. V. L. 1, 501. 11, 696. Scheff. de Mil. Nav. p. 296, 307. Drakenb. ad Silium L. rv, 719. Magis adridet altera Modii conjectura, pro *testatur Libyae* scribentis *testaris Libyae*; nam. & Servius ad L. 1. Aen. 605. *Libyae* cum *as* citat, sed pro *testatur*, habet *ostendit*. Fuerit forsitan à Lucani manu.

200

- Membraque dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus.^a cunctis^b largos infundere^c fletus?
- 60 Ossibus, & tepida vestes implere favilla,
Quidquid ab extincto licuisset tollere busto,
In templis sparsura Deum? sine funeris ullo
Ardet honore rogos: manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium grave manibus. ô bene nudi
- 65 Crassorum cineres! Pompejo contigit ignis
Invidia majore Deum. similisne malorum
Sors mihi semper erit? numquam dare^d justa licebit
Conjugibus?^e numquam plenas plangemus^f ad urnas?
Quid porro tumulis opus est, ^g aut ulla requiris
- 70 Instrumenta dolor?^h non toto in pectore portas
In pia Pompejum?ⁱ non imis haeret imago
Visceribus? quacrat cineres^k victura superstes.

• Num ta-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a variis B. i. ^b largosque M. ^c fluitus V. i. & Ox. pr. a m. pr. ^d vulgo busta. ^e numquid Schol. Horat. p. 90. Ed. Cruq. ^f nusquam B. i. ^g & R. pr. a m. pr. ^h an B. i. ⁱ num V. i. vulgo toto p. ^j num V. i. ^k iactura Hort. m.

portusque quietos
Testaris Libyae Phrygio placuisse magistro vel Libyae.
i. e. tu Palinure, testaris, & ostendis eos portus
Libyae, sive Libycos, qui sunt quieti, placuisse
Phrygiis gubernatoribus. Sed *sestatur* servant MSS.
omnes.

46 ANCIPITES] Hoc dicit. Adventantes de longinquo naves eos, qui erant cum Catone, terrebant. Cornelia enim in his ratibus navigabat, & hi esse Caesarem suspicati sunt, dum suos venire non credunt. SCHOL.

47 PRAECEPT] Caesar turbidus faciebat, ut essent cuncta metuenda. Est ergo ordo. *praecepti victor facis omne timendum.* IDEM.

52 PRIVIGNI] Sexti Pompeji, qui fuit filius Pompeji, & Aemiliae (Juliae MS.) prioris conjugis. SCHOL.

52 REPULSUS] Msc. *recisus*. alii: *revulsus*, fluctu scilicet relabente. BERSM. *Revulsus* est epam in tribus Pulm. Vossiano sexto, & sec. a m. prima.

54 JUSTI] Msc. *ussi* (item Pulm. unus Voss. & meus) corrupte. BERSM. Voss. prim. *vissi*, acute.

58 DISPERSI PELAGO] Quae unda disperferat, assidue fluctibus verberati Magni membra. SCHOL.

59 INFUNDERE] Msc. *effundere*: minus apte. BERSM. Male *effundere* exhibent quoque Voss. unus, Marp. Amst. Oxon. pr. a m. pr. cum Edd. Ven. & Brix. Vide ad L. VIII, 727.

*Incubuit Magno, lacrimasque effudit in omne
Vulnus.*

60 TEPIDA] *Trepida* Msc. (& Witt.) male. BERSM.

64 OBUTLIT] *Abstulit* h. est praecoccupavit Msc. BERSM.

64 NUDI] *Infepulti*. Potest legi & *nulli*. Non enim sunt concremati. SCHOL. Recte *nudi*. corporis reliquias, & umbram intelligit. V. Lib. VIII, 433. & ad v. 841.

66 SIMILIS] Nec enim Crassum poterat sepelire, nec Magnum. SCHOL.

67 DARE JUSTA] Ut ait Cicero. *Qui nondum omnia paterno funeri justa solvisses.* IDEM. *Voss. sec.* Ex hac nota Scholiastis pater, hic scribendum *justa*, non *busta*, ut vulgo circumfertur, praeterquam in Voss. secundi textu. Non tantum *busta dare*, (si quidem id Latinum est satis), sed & cetera suprema munera, quae iam antea enumeravit Cornelia, maritis dare volebat. Nihil autem est notius, quam illa vocari *justa*. *Dare justa*, ut hic, apud Propert. L. III. El. 5, 25.

*Et mater non justa pio dare debita terrae,
Nec pote cognatos inter humare rogos.*

Sed hanc emendationem iam occupavit Ill. Heinsius, qui plura dat exempla ad Ovid. L. IV. Trist. x, 80.

Matri proxima iusta tuli.

Q 9 9 3

68

- Num tamen^b hic, longe qui fulget luce maligna,
 Ignis, adhuc aliquid, Phario de^c litore surgens
 75 Ostendit mihi, Magne, tui? jam flamma resedit.
 Pompejumque ferens vanescit Solis ad ortus
 Fumus, & invisi tendunt mihi carbasa venti.
 Non mihi nunc tellus, ^d Pompejo siqua triumphos
 Victa dedit, non alta^e terens Capitolia currus,
 80 Grator: elapsus felix de pectore Magnus.
 Hunc volumus, quem Nilus habet, terraeque nocenti
 Non haerere queror: crimen commendat harenas.
 [*Linquere, si qua fides, Pelusia litora^f nolo.*]
 Tu pete bellorum casus, & signa per orbem,
 85 Sexte, paterna move: namque haec mandata^g reliquit
 Pompejus^h vobis in nostra condita cura.

• Me

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo nunc. ^b hinc VV. L. Steph. P. 4. B. 3. V. 1. A. ^c limite Bouh. M. ^d Pompej Edd. Rom. Parm.
^e tenens VV. L. Steph. P. 1. B. 2. V. 2. M. ^f nollem W. ^g relinquit B. 1. V. 1. ^h nobis V. 1. A. M.
 Edd. R. P. B. M.

68 PLENAS AD URNAS] Mos enim erat, ut, si corpora suorum non haberent, simularent funus, & facerent sepulcrum; quod & hanc in duorum morte conjugum credo fecisse. SCHOL.

70 TOTO PECTORIS] T. in pectore Msc. duo. tertium tanto pecc. male. BERSM. Addidi in auctoritate omnium Pulm. & meorum Codd. ac Editionum quarundam vetustarum.

71 NON IMIS] Quia nominis Msc. male. BERSMANN.

72 VICTURA SUPERSTES] Illa, inquit, debet exigere, ut marito tumulus exstruatur, quae post eum victura est, ut sit, quo ire possit cum lacrimis. Quod ego, quae morior, procurare non debeo. SCHOL.

73 NUNC TAMEN HIC] Mscr. num tamen hinc alt. Hunc tamen hinc, vitiose. tertium non tamen hinc. BERSM. Pro nunc, ex meis habent non Regius unus, & Edd. Parm. Brix. & Mediol. rectius, intelligendo an. ut vl. 153. non sciebat enim certo Cornelia, illo igni uti Pompejum; sed dubitabat, sperabatque. Consule vl. 62. & 141. Vel scribe num. certe nunc locum habere nequit, nisi nota interrogationis addatur, ut feci; sed & num confidenter reposui.

75 RESEDIT] Recedit Mscr. depravate. BERSMANN. Rectius MS. P. residit. sequitur enim vanescit. GROT. Residit est in R-g. primo. in

meo recessit. Ceteri retinent resedit; quod non temere putem cum Grotio mutandum esse in residit praesenti tempore; quia in praesenti sequitur vanescit. Nam fumus adhuc restat, & paulatim demum vanescit, licet flamma jam sit extincta, & resederit. Sedere cum compositis passim dicitur flamma. Ovid. L. 13. Metam. 408.

Ilion ardebat, neque adhuc confederat ignis.

Stat. Lib. 111. Silv. Epic. 3. p. 110. Ed. Lindenbr.

Vix requies flammae, nec dum regis ille Deorum Sederat.

Metaphorice Horat. L. 111. O. 3, 30.

Nostrique ductum seditionibus
 Bellum resedit.

Immo eundem in modum Ovid. Epist. Her. xvii, 190.

Flamma recens parva sparsa resedit aqua.

Sed etiam Heinsius tam illo, quam hocioco mavult residit. Judicium penes lectorem esto. Si quis tamen residit praefert, in praeterito capere mecum debet. nam à Sido venit Sidi. Vide ad Lib. 111, 630. Senec. Agam. 261.

Iramque flammis jam residentem incitas.

76 SOLIS AD ORTUS] Incipiente enim sole desinit conspici, quam flammam lux major obscurat. SCHOL.

- * Me cum ^b fatalis leto damnaverit hora,
 * Excipite, ^c ò nati, bellum civile, nec umquam
 Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
 90 ^d Caesaribus regnare vacet. vel sceptrā, vel urbes,
 Libertate sua validas, inpellite fama
 Nominis: has vobis partes, haec arma relinquo.
 Inveniet classes, quisquis Pompejus in undas
 Venerit: & noster nullis ^e non gentibus heres
 95 Bella dabit: tantum indomitos, memoresque paterni
 Juris habete animos. uni parere ^f decebit,
 Si ^g faciet partes pro libertate, Catoni.
 Exsolvi tibi, Magne, fidem, ^h mandata peregi.
 Infidiae valuere tuae, deceptaque vixi,
 100 Ne mihi commissas auferrem perfida voces.

Jam nunc

VARIAE LECTIOES.

a versus hic legitur tantum in margine Bouh. b *fatalis* Edd. qdd. c *accipis* R. 1. d *Caesareis* B. 1. A. e vel R. 1. f *licebit* Marp. Ox. pr. a m. pr. g *faciat* B. 1. O. 1. a m. sec. h *et* m. O. 1.

77 INVISI TENDUNT c.] Ut longius ducta sum-
 mum videre non possim. SCHOL.

79 TERENS] Quod ter in Capitolium ductus à
 Magno iter triverit assidue transeundo. IDEM.

80 ELAPsus FELIX] Non jam, inquit, diligo,
 quod fuit felix, sed quod nunc miser est. Hoc
 enim supra dixerat Magnus, *et ipsum, quod sum*
vixiss, ama. IDEM.

82 CRIMEN] Hanc ob causam terram diligo,
 quod Pompejus illic occisus est. IDEM.

83 LINQUERE &c.] Hic versus in Mscr. duo-
 bus antecedit hunc, cujus initium; *non mihi nunc*
tell. In altero sequitur hunc, *Gratior.* In tert.
 subjicitur huic; *victa dedis.* pro *Pelusia Pelusinaque*
 Msc. mendose. BERSM.

83 Si qua FIDES] Difficile enim creditur, quod
 mulier solum hostile non timeat. SCHOL. Lan-
 guent tum haec verba, tum totus hic versus, &
 plane otiosus est, & pro explicatione tantum additus
 à quodam vellibrario, vel lectore. Spurious ego certe
 opinor. Meamque sententiam confirmant Regius
 prim. Oxon. pr. Voss tert. Bouhier. in quibus o-
 mnibus non comparet. Praeterea in tribus Vos-
 sianis, Wittiano, Hulst. Oxon. sec. Amstel. Edd.
 Ven. Brix. Mediol. ponitur post vel ante illum
gratior etc. vel ante *non mihi nunc* &c. uti etiam
 in Bersm. Certo indicio, verum istum ex mar-
 gine in textum inrepsisse. Per praecedentia satis

dixerat, se in litore illo apud conjugem suam ma-
 nere, & mori malle, quam alio ire.

85 NAMQUE HAEC] *Nam haec* Msc. contra me-
 tri rationem. BERSM.

86 CONDITA] Quae ego in mente reservavi.
Me verba Corneliae, referentis ad Sextum verba
 Pompeji. SCHOL.

93 QUISQUIS POMPEJUS] Ambo enim filii ejus
 Pompeji dicti sunt, Sextus & Gneus. Possimus
 de omnibus accipere, qui fuerunt aliquando,
 Pompejis. IDEM.

96 ANIMOS] *Meos* Msc. male. BERSM.

97 PRO LIBERTATE] Ut non ipse bellum susci-
 peret, sed libertas contra Caesarem: tunc vos Ca-
 toni obedire convenit. SCHOL.

100 AUFERREM] Ideo, inquit, & me non oc-
 cidī, ut possim filiis tuis dicere, quae mandasti.
 IDEM. Deest etiam hic versus in Regio primo,
 & Bouhier. cui à trecentiore manu margini adsu-
 tus est. In Voss. quarto praecedit superiorem. Est
 vir doctus, qui malit *perdita.* Nihil muto. Dicit
 Cornelia, se, postquam à Pompejo illam deserente
 & relincente in nave decepta fuerit, ideo vixisse,
 & sibi necem non conscivisse, ne perfidiae subi-
 ret crimen in auferendo mandata, quae Pompejo
 promiserat, se filiis ipsius tradituram. Si enim an-
 tea se occidisset, fidem non solvisset.

102 QUAM LONGO TRADITA LETO] Incertum
 est,

- Jam nunc te per inane chaos, per Tartara, conjux,
 Si ^a sunt ulla, ^b sequar: quam longo tradita leto,
 Incertum est: poenas animae vivacis ab ipsa
 Ante feram. potuit cernens tua vulnera, Magne,
 105 Non fugere in mortem: planctu contusa ^c peribit;
^d Effluet in lacrimas: numquam veniemus ad enses,
 Aut laqueos, aut praecipites ^e per inania jactus.
 Turpe, mori post te solo non posse dolore.
 Sic ubi fata, caput ferasi ^f obduxit amictu,
 110 ^g Decrevitque pati tenebras, puppisque cavernis
 Delituit: saevumque ^h arte complexa dolorem
 Perfruitur lacrimis, & amat pro conjuge ⁱ luctum.
 Illam non fluctus, stridensque rudentibus Eurus
 Movit, & exurgens ad summa pericula clamor:
 115 Votaque sollicitis faciens contraria ^k nautis,
^l Composita in mortem jacuit, favitque procellis.

Prima

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a sint V.1. ^b sequor V.1. ^c parebit R. pr. ^d effluat H. ^e ad i. O.1. ^f obducit vulgo. ^g decernitque Ed. Par. ^h alio P.1. V.2. ⁱ luctus P.2. fletum V.V.L.L. Steph. ^k ventis Marp. pro var. lect. ^l compositam V.1.

est, quando moritura sim. SCHOL. Sive nescio horam mihi fatalem à superis destinatam, ut praeter Scholiastem exponunt plerique interpretes. Sed an haec sententia his verbis contineatur, ego quidem non video. *Longum letum* diceretur pro morte, quae diu post adventura sit. In futuro itaque tempore: cujus locutionis exempla desidero. Tacet hic Bersmannus. Badius *ἄσπετος*. *Incertum est quam* i. e. quantum longo arvo i. vitae ego tradita i. commissa à Deo. hoc est certo scio, quod te sequar, sed quando nescio. At tum debuisset dixisse *seculo*, vel *longae luci*. Posset conjici *luctu* pro *luctui*, sensu perspicuo. Interim rectius ex his verbis, si sana quidem sunt, hanc elicit sententiam Omnibonus. Vita mihi instar mortis est: ea vero quam longa futura sit, incertum est; sed si diuturnior fuerit, poenas ab ipsa anima sumam nimium vivaci. *Letum* igitur posuerit pro vita instar leti, quae verius mors est, quam vita. Sic *mori curis*, *dolore* &c. non raro poetae usurpant.

103 ANIMAE VIVACIS] Ab anima mea exigam poenas, quae, te cum perire conspiceret, non mox fugit in mortem. Ergo nunc cruciabitur, ut moerore lacrimisque consumpta acceleret mihi fata tardantia. SCHOL.

104 POTUIT] Voss. pr. sec. sext. Reg. pr. Oxon.

pr. a m. pr. & Hulst. a m. sec. exhibent *potui*; dein post *mortem* in Voss. sec. & tertio est nota interrogationis. hoc sensu. An ego potui, vel potius an anima mea potuit cernere tua vulnera, sive funera, (ut est in Voss. pr. quarto, & sec. a m. pr. Marp. Witt. & Bersm. uno in marg.) nec statim mori? ergo etiam peribit non manu, sed planctu contusa.

105 CONTUSA] Sic recte Grotius pro vulgato *concussa* rescriptit. Ita enim exhibent Pulm. Bersm. & mei Codices, duobus exceptis. In Voss. quinto est *confusa*. Animam potuit pro se ipsa, quae sua pectora perpetuo piangendo, & tundendo periret. Vide ad Lib. 11, 335.

contusaque pectus
 Verberibus crebris.

ubi eadem varietas.

108 TURPE MORI] Turpe est, inquit, post te mori solo dolore non posse, i. e. moerendo consumi. Nam illae mortes, quas dixi, eripiunt dolorem, & valeor sic perisse, ne doleam; non quia dolebam. SCHOL.

109 OBDEXIT] Ita Bersm. & mei omnes MSS. & Edd. ante Gryphium, in cujus editione primum est *obducit*, quem male Steph. Pulm. alique, Hor-

tensio

- Prima^a ratem^b Cypros pumantibus accipit undis;
 Inde tenens pelagus, sed jam^c moderatior, Eurus
 In Libycas egit^d sedes, & castra Catonis.
 120 Tristis (^e ut in multo mens est praesaga timore)
^f Adspexit patrios comites^g à litore Magnus,
 Et fratrem, ^h medias praeceps tunc ferturⁱ in^k undas.
 Dic, ubi sit, germane, parens: stat summa, caputque
 Orbis, an occidimus? Romanaque Magnus ad umbras
 125 Abstulit? haec fatur: ^l quem contra talia frater.
 O felix, quem fors alias dispersit in^m oras,
 Quique nefas audis: oculos, germane, nocentes
 Spectato genitore fero. non Caesaris armis
 Occubuit, dignoque perit auctore ruinae.
 130 Rege sub inpuro, Niloticaⁿ rura^o tenente,
^p Hospitiis fretus superis, & munere tanto
 In proavos, cecidit donati victima regni.

Vidi ego

VARIAE LECTIOES.

^a rates VV. LL. Steph. ^b Cyprus V. sec. ^c moderantior B. 1. aliique male. V. Burm. ad Ovid. Am. 11, 6, 23. IV. Tr. 4, 57. ^d Syrtis Hort. m. ^e & W. V. 1. ^f ut vidit B. 1. V. 2. M. Hort. m. ^g perspexit Marp. F. ^h prospexit. ⁱ in V. 1. ab W. ^j & med. B. 1. H. A. ^k ad V. 1. H. M. ^l iras Marp. in m. ^m contra quem O. pr. V. 1. ⁿ undas R. pr. V. 1. Ox. pr. a m. sec. ^o regna B. 2. V. 2. Marp. Buh. M. W. a m. pr. O. pr. a m. sec. Edd. R. P. B. M. ^p iura O. sec. ^q tenenti Edd. R. P. ^r p vulgo Hospitiis fr. Superis.

tensio excepto, secuti sunt.

110 PATI TENEBRAS] Hortensius edidit *tenebris*, notans in margine, alios habere *tenebras*: ut *pasi* absolute ponatur: quomodo saepe noster, & alii. sed vetat ita legi nimia repetitio *is*; refragantur etiam omnes Codd.

110 CAVERNIS] In interioribus, & secretioribus navis partibus. SCHOL.

111 COMPRESSA DOLOREM] *Complexa* Msc. quatuor, & libri aliquot, quod non displicet. BERSM. Immo unice verum est, & MSS. omnes exhibent, ac editiones pleraeque doctorum cura concinnatae. Male *compressa* est in Edd. Rom. Parm. Ald. Col. Steph. Gryph. & Pulm. Quid intelingat per *complexa* dolorem, aperit ipse Lucanus subjungendo *amat pro conjuge luctum. Dolori se dare* Plin. L. III. Epist. 16.

114 EXSURGENS] Msc. *insurgens*: quo Virgilius quoque crebro utitur. BERSM. *Insurgens* exaratum etiam in duobus Pulm. Voss. uno, & Oxon. pr. a m. pr. cum Edd. Ven. Brix. & Mediol. & VV. LL. Steph. Nihil muto.

115 CONTRARIA] Ipsa precabatur adversa jam timentibus nautis. SCHOL.

116 COMPOSITA] Ut, quemadmodum peritura vellet, sic jam membra componeret. *favisque procellis*. i. e. optavit, ut crescerent. SCHOL.

121 PATRIOS COMITES] Vel *Pharios*. Romanos scilicet, sed qui ad Alexandriam cum Pompejo principe navigassent. IDEM.

126 DISPERSIT] Conjicit amicus meus non male, legendum esse *dispersit*.

131 HOSPITIIS FRETUS SUPERIS] Potest junctum accipi *hospitiis fretus superis* i. diis hospitibus. *Fretus* enim dicimus, & illa re, & illius rei fretus. SCHOL. Vel *hospitiis* (f. *auspitiis*) *superis*, i. dextris. Quando superi Pompejum adjuvabant, tunc fuit ille locus ei apertus. Hoc & nunc putabat, & ea spe deceptus ibi interfectus est. IDEM. *Voss. pr.* Potest esse Dialysis, id est distinctio; vel *superis*, id est, hospitalibus Diis fretus; vel *superis* pro supernis hospitibus, id est superioris temporis: quia hospitio Pompeji usus est, cum pater Ptolemaei in regnum restitutus est &c. OMNIBON. *Hospitiis fr. Superis*. Msc. tria *hospitiis*; & quart. *officiis*. Fretus jure hospitii, & beneficentia, qua usus erat erga reges Aegypti, praecipue Auleten. BERSM. Vulgata lectio *hospitiis fr.*

Rt rr

Supr-

- Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris:
 • Nec^b credens^c Pharium tantum potuisse tyrannum,
 135 Litore Niliaco focerum jam stare putavi.
 Sed me nec sanguis, nec tantum^d vulnera^e nostri
^f Adfecere senis, quantum gestata per^g urbem
 Ora ducis, quae transfixo sublimia pilo
 Vidimus: haec, fama est, oculis victoris iniqui
 140 Servari, scelerisque fidem quaesisse tyrannum.
 Nam, corpus^h Phariaene canes, ⁱ avidaeque volucres
^k Distulerint, ^l an furtivus, quem vidimus, ignis
 Solverit, ignoro. quaecumque injuria fati
^m Abstulit hos artus, ⁿ Superis haec^o crimina^p dono:
 145 Servata de parte queror. Cum talia Magnus
 Audisset, non in gemitus, lacrimasque dolorem

• Effu-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a non V. i. b credes B. i. crederem M. c tant. Phar. O. i. d funera B. i. e patris B. i. R. i. A. Edd. Rom. Parm. f afflixere V. i. g Gr. Edd. urbes. orbem V. i. H. R. pr. a m. pr. h Phariine B. i. R. i. Phariasque B. i. i avidaene V. pr. sec. Buh. Marp. H. avidaeque Ed. Ven. k distulerat B. i. l aus Edd. R. P. m sustulit Ox. pr. a m. sec. n fasis Marp. o carmina B. i. Marp. p dona R. pr.

Superis à Sulpitio est orta, quam Badius, Stephanus, alique dein receperunt, per *superos hospitii* intelligentes *Superos*, sive Deos hospitales, de quibus vide Tomasinum de Tesseris cap. 6. &c. & passim apud Poetas. Verum num illi dii possint Latine vocari *Superi hospitii* s. tutores, ut suppleant interpretes, vehementer dubito. Aliud etiam olim fuisse lectum, patet ex Scholiaste, & Omnibono, nempe ita *Hospitii fratres*, *Superis*, & m. i. e. confidens hospitalis jure, quam cum Ptolemaeo olim exercuerat, & Diis, qui ipsi propitii semper ante hac fuerant, & munere &c. Vel junctim *hospitii fateris*, vel *auspiciis*, ut est in meo Codice & Ed. Veneta. *Hospitii* etiam exhibent plerique Pulm. omnes Betslm. & mei MSS. ac Edd. veteres, ut & Aldi, Paris. Colin. quod cum Omnibono interpretor, hospitium olim culta, & superioris temporis. de ipso hospitii loco Virgil. L. 111. Aen. init.

Hospitium antiquum Trojae.

132 DONATI VICTIMA.] Qui contulit proavis Ptolemaei regnum, pro eo munere inmolatus est. SCHOL.

135 SOCERUM] i. e. Caesarem illic esse credidi, & ab illo patrem esse prostratum. IDEM.

137 PER URBS] *Per urbem* MSS. omnes Ale-

xandriam scilicet. GROT. Ed. sec. & tert. Urbem omnes etiam nostri legunt. Quare ita rescripsi. In ipsius quoque Grotii sola editione est *urbes*, ut ille correxisse prius videtur, ex duobus Betslm. Codicibus. Sed recte mutavit sententiam.

138 SUBLIMIA] Msc. tria *deformia*; sed ad marg. *sublimia* alt. reponit. *Deformia* meus Cod. rec. Voss. ac Oxon. pr. & Witt. pro var. lect. male. Gestaverunt caput sublime, ut conspici posset. quod & saepe alias factum. Valer. Max. L. ix. c. 4. *Quicum C. Gracchi familiaris fuisset, caput ejus abscindere, & per urbem pilo fixum ferre sustinuit.* Plura vide in notis Cel. Burmann. ad Vellej. L. 11. c. 2. *Cujus caput abscissum ferri gestarique circa Praeneste Sulla jussit.*

139 FAMA EST] Hac, inquit, homines loquebantur servari, ut advenienti Caesari possint ostendi. *Oculis*; ut illi crederetur, quod ille Pompejum mactasset. SCHOL.

145 MAGNUS] Abusus est patris nomine (ut supra vs. 121.) nam hic Gneus erat. IDEM.

151 TANTA FUIT MERCES] Hanc mercedem bellorum maximam dicit, si & patrem sepeliat, & Ptolemaeum interficiat. IDEM.

154 MAREOTIDE] Marcotis pa'us in Aegypto: unde Virgilius. *Sunt et Marcotides albae.* IDEM. Ante

- Effudit, ^b iustaque furens pietate profatur:
 Praecipitate rates ^c è sicco litore nautae;
 Classis in adversos erumpat remige ventos:
 150 Ite duces mecum: ^d numquam civilibus armis
 Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
 Sanguine semiviri ^e Magnum ^f satiare tyranni.
 • Non ego Pellaeas arces, adytisque ^b resectum
 Corpus Alexandri ⁱ pigra Mareotide mergam?
 155 Non mihi Pyramidum ^k tumulis ^l evulsus Amasis,
 Atque alii ^m reges Nilo torrente narabunt?
 Omnia dent poenas nudo tibi, Magne, sepulcra:
 • Evolvam busto jam numen gentibus ^o Isin,
 Et tectum lino spargam per vulgus Osirin,
 160 Et sacer in Magni cineres ^p mactabitur Apis,

Subposi-

VARIAE LECTIOES.

^a effundit P. 1. B. 1. Marp. diffudit P. 1. ^b iustaque Marp. ^c ex P. 6. V. 1. Ed. Ven. ^d Edd. R. P. B. M. ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz}

Ante Aropotes dicta, ut Plinius Lib. v. cap. 10. MICYLL. Meotide, Mict. (& Marp. ac Amst.) mendose. BERSM.

155 AMASIS] Rex Aegypti potentissimus. SCHOL. Amasis potentissimus rex Aegypti fuit, factione populi creatus, ejectione propter saevitiam Aprie, ut Herodotus tradit libro secundo. Hic primus Aegyptiorum Cyprum in potestatem suam redegit. Eiusdemque temporibus Cambyfes Aegyptio bellum intulit, quod Amaside mortuo, filius eiusdem Psammenites una cum regno gessit, qui superatus, & captus à Cambyse, poto sanguine taurino vitam finit. Ut idem Herodotus libr. tertio autor est. Amasidis autem & Plinius meminit libr. xxxvi. cap. 12. qui illum in pyramide à Sphingis figura appellata, conditum scribit. MICYLL.

156 ATQUE ALII REGES] Markland. Epist. Crit. p. 150. corrigit & Phari. cur non ac Phari, si quid mutandum tamen est?

157 SEPULCRA] Mict. sepulcri, h. e. carenti sepulcro. BERSM.

158 JAM NUMEN] Vide ad L. I, 63. Tu mihi jam numen.

158 EVOLVAM BUSTO JAM NUMEN GENTIBUS ISIN, ET TECTUM LINO SPARGAM PER VULGUS OSIRIN] Minae exorcistarum apud Aegyptios. Eusebius in praeparatione sic ponit: τὰ ἀγῶντα

τὰς ἱερὰς ἐκφῶν, τὰ μίλη τῷ Ὀσιρίδῃ διασκευῶν τῷ τόφῳ. Habet & Jamblichus vi, 5. GROT. Ed. tert.

159 LINO] Mict. Nilo perperam. Isin uxorem Osiridis Ovid. Linigeram vocat, vel à sacerdotum vestitu, vel statuæ ipsius amictu. BERSM. Vide hoc loco Omnibon. Heins. ad Ovid. L. 1. Art. Am. 1, 79. Broukh. ad Tibul. 1, 3, 30. Infra x, 175. Vitiose etiam vulgo apud Lactant. L. 1. de F. Rel. c. 21. editur ligno. Ceterum sequens versus praecedat hunc in Voil. primo, Buher. & Wittiano. Deest hic in Amst. Dein per vulnus est in Voss. sec. ac Ed. Rom. in primo superscript. est. Spargere per vulnus esset dictum pro lacerare. Consule notata ad L. 11, 119. Sed vulgatum praestat. Osirin recte habet Reg. prim. & Buh. Post Aegypton Voss. tert. non Aegyptum. & populis, genitor, pro gen. pop. in uno P. m. Reg. primo, Amst. ac Edd. Rom. Parm. concinnius.

161 DEIS URAM CAPUT] Caput scilicet Pompeji, quod reservatum est, sic uram: super flammis Deorum simulacra subponam. SCHOL.

164 SUPERISQUE FUGATIS] Nam Deos se sparsurum minatus est. IDEM.

165 SAEVAS] Voss. prim. cum meo saevus. Forfan rectius. Otiosum enim plane hic est saevas. Sed optime saevus de Pompejo tam horrenda minante diceretur.

- Subpositisque ^a Deis ^b uram caput. has mihi poenas
 Terra ^c dabit: linquam vacuos cultoribus agros;
 Nec, Nilus cui crescat, erit: solusque ^d tenebis
 Aegypton populis genitor, Superisque fugatis.
 165 Dixerat, & classem saevas rapiebat ^e in undas.
 Sed Cato laudatam juvenis compescuit iram.
 Interea totis, audito funere Magni,
 Litoribus sonuit, percussus planctibus, aether:
 Exemploque carens, & ^f nulli cognitus aevo
 170 Luctus erat, mortem populos deslere potentis.
 Sed magis, ut visa est lacrimis exhausta, ^g solutas
 In vultus effusa comas, Cornelia ^h puppe
 Egrediens, rursus geminato verbere ⁱ plangunt.
 Ut primum in sociae pervenit litora terrae,
 175 Conlegit vestes, miserique insignia Magni,

Arma-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Dicit MSS. qdd. ^b vestra Edd. R. P. V. ^c dabit R. pr. O. pr. M. ^d tenebis P. 4. B. 3. V. 1. Edd. R. P. B. Hort. ^e ad B. 1. Edd. R. P. ^f nullo P. 2. V. 1. ^g solutis H. V. sec. pro var. lect. ^h puppi R. pr. Buh. a. m. sec. ⁱ plangit A. Hort. m.

166 LAUDATAM COMPESCUIT] Et ipse Cato laudavit, & ipse compescuit. SCHOL.

170 POPULOS DESLERE] Est autem infinitivus *deslere* positus Graeco more pro *deslendo*, sive ut deslerent. MICYLL. Omnibonus, & Sulpitius ita haec capiunt, tamquam voluisset Lucanus dicere. Non est visum umquam; quod populi lugent ob mortem potentis viri, cum potius laetantur. Micyllus vero, & Hortensius, quibus accedit Bersm. exponunt per Graecum infinitivum pro Gerundio, sive in *deslendo*; ut sit: numquam ita nequam acerbe populi desleverunt mortem potentis. Sic Propt. L. 1, 9, 6.

Non me Chaeoniae vincant in amore columbae
Dicere &c.

in dicendo. Sil. Ital. VII, 214.

Vincam servare invitos.

Inf. vi. 191. De similibus infinitivis vide J. F. Grovovium L. 11. Obs. c. 14. Simplicior tamen mihi videtur Omniboni expositio. Modo Lucani hanc fuisse mentem existimemus, ut id de vero luctu dicat, & non simulato, aut coacto. Nam alioqui falsum est, populos nullo aevo deslervisse mortem potentis. Absurdissima esset Hyperbole. pro *deslere* autem in Edit. Paris. est *perslere*.

176 QUAS GESSERAT OLIM] Msc. *fecerat*. Ita

& Micyll. & Maro (iv. Aen. 264.

Fecerat, & tenui vestes discernerat auro.

ut ad Corneliam referatur. BERSM. Praeter Micylli editionem Veneti quoque, Taberius, Badius, Hortensius, alique cum duobus Pulm. libris & Oxon. pr. a. m. pr. exhibent *fecerat*. Eleganter: Notum enim est abunde, uxores maritis, matres filiis, sponfas sponis pretiosas tam apud Romanos, quam Graecos texuisse velles: quod omnes poëtae pro singulari operis sui ornamento monere saepe amant. Nihil tamen muto temere. Videntur potius hic mutasse *gesserat*, quibus durius videbatur, subintelligendum esse nominativum *Magnus*. Vide ad L. 11, 218. & alibi.

177 PICTASQUE TOGAS] Quae palmatae adpellabantur: id est triumphales. SCHOL.

178 TER CONS. JOVI] Ter enim constat triumphasse Pompejum, ut Paternulus scribit dicens. *Hujus viri fastigium tantis auctibus (actibus MS.) fortuna extulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex Asia (Hispania MS.) triumpharet: ut (et apud Vellej. L. 11, 40.) quot partes terras (terrarum orbis Vellej.) suis, totidem faceret (faceret Vellej.) monumenta victoriae suae.* IDEM.

179 MISERAE] Cornelia haec habebat, quasi de corpore ipsius collectus esset cinis. IDEM.

180

- Armaque, & inpressas auro, quas * gesserat olim,
 Exuvias, ^b pictasque togas, velamina summo
 Ter conspecta Jovi, funestoque intulit igni.
 Ille fuit ^c miserae Magni cinis. accipit omnis
 180 Exemplum pietas, ^d & toto litore busta
 Surgunt, Thesalicis reddentia manibus ignem.
 Sic, ubi depastis submittere gramina campis,
 Et * renovare parans hibernas Apulus herbas,
 Igne foveat terras, simul & Garganus, & arva
 185 Vulturis, & calidi lucent buceta Matini.
^f Non tamen ad Magni pervenit gratius ^g umbras,
 Omne quod in Superos audet convicia vulgus.
 Pompejumque ^h Deis obicit, quam pauca Catonis
 Verba, sed à pleno venientia pectore veri.
 190 Civis obît, ⁱ inquit, ^k multum majoribus inpar

Nosse

VARIAR LECTIONES.

a gesserit V. I. b purasque Ed. Ven. c miseri W. V. I. d a toto H. ex toto V. I. & t. a I. O. pr. e re-
 vocare W. pro var. lect. f nil Hort. m. g ita 13. mei, B. 2. Edd. Rom. Parm. Paris. vulgo umbram.
 h Diis V. pr. i dixit VV. LL. Steph. B. 2. Ox. pr. Ed. Ven. Br. k multo vulgo.

180 EXEMPLUM] A Cornelia enim didicerunt
 sepelire suos, quorum corpora non habebant.
 SCHOL.

181 REDDENTIA MANIBUS] Ut illos, quos in
 Thessalia perdiderunt, similiter humarent, vesti-
 bus concrematis, (vestes concremantur Voss. pr.)
 ut fecit Cornelia de marito. IDEM.

184 IGNE FOVEAT TERRAS] Silius L. VII, 365.

Cum Calabros urunt ad pingua pabula saltus,
 Vertice Gargani &c.

Videndum esse Brissium in Epist. p. 138. & seqq.
 monet Broukhuf.

185 BUCETA] Hic autem omnes Apuliae mon-
 tes appellavit, ubi boves sunt infiniti. SCHOL.
 Buxeta. Loca buxis plena. Legitur & buceta, id
 est, boum pascua. Bucerus enim est possessivum
 à bove. Lucil.

Lanigeras pecudes, & equorum duellica proles,
 Bucericque greges.

Quod quidam Buceriae corruerunt. SULPIT.
 Variat hoc loco. Sunt, qui legant, *buxeta*, hoc est,
 loca buxis densa, & obsita: Rursum nonnulli, *bu-*
cera, loca, in quibus boves pascunt. HORTENS.
 Msc. tria, *buceta*, ut pascua indicentur boum,
 quod non improbo. BERSM. *Buceta*. Sic legen-
 dum, non *buxeta*. GROT. Recte ita restituit

Grotius, ut omnes MSS. vel *buceta*, & Editiones
 Sulpitio, quem temere in *buxeta* plerique secuti
 sunt, priores habent; & pascua sic dicta a buhus
 cum Scholiaste bene exponit Omnibonus. Olim
 jam hoc monuit quoque Scaliger ad Propert. Lib.
 IV, 1, 125. & Savaro ad Sidonium Apollin. Lib.
 II. Ep. 2. *per depasta buceta reboans*. de bucetis
 adi etiam Scaliger. ad Varron. L. IV. de Ling.
 Lat. p. 39. Ed. Dordr.

188 OBICIT] Prima syllaba necessitate metri
 corripitur. SCHOL.

190 MULTO MAJORIBUS INPAR] Msc. quatuor
multum. Non conferendus quidem cum priscis
 laude justitiae, & moderationis. BERSM. *Multum*
 exhibent Msti, quibus ego usus sum, omnes cum
 Edd. Ven. Brix. Med. Sulp. Bad. Mic. & Horten-
 sii. Omnino recte; quare in textu reponendum
 curavi. Immo nescio, an istud alterum *multo in-*
par, quod est in vulgatis, Latinum sit. Ita certe
 censet Celeb. Bentleyus de loco Horatii Lib. II.
 Sat. 3. 315.

Tanto dissimilem, & tanto certare minorem.
 ubi bene ex veterrimis membranarum restituit tantum
 dissimilem. Claudian. II. in Eutrop. 411.

- - - multumque priori

Dispar.

Sil. Ital. L. XIII, 708. *Multum majora viro.*

- Nosse modum juris, sed in hoc tamen utilis aevo,
 Cui non ulla fuit iusti reverentia; salva
 Libertate potens, & solus plebe parata
 Privatus servire sibi; rectorque Senatus,
 195 Sed regnantis, erat. nil belli ^a jure poposcit:
^b Quaeque dari voluit, voluit ^c sibi posse negari.
 Inmodicas possedit opes; sed plura retentis
 Intulit: invasit ferrum, sed ponere norat.
 Praetulit arma togae; sed pacem armatus amavit.
 200 Juvit sumta ducem, juvit ^d dimissa potestas.
^e Casta domus, luxuque carens, corruptaque numquam
 Fortuna ^f domini. clarum, ^g & venerabile nomen

Genti-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *jura* vulgo. ^b *quodque* B. 1. ^c *quoque* Marp. ^d *dimissa* MSS. & Edd. qdd. male. citat Serv. ad Aen. 1, 207. ^e *castra* Ed. Ven. ^f *est d. H.* ^g *ac H.*

191 NOSSE MODUM JURIS] Modum potestatis suae ponere. SCHOL. Rursum autem usus est infinitivo, Gerundii significatione, ac modo, ut sit *nosse* pro *noscendo* dictum. MICYLL.

192 CUI NON ULLA FUIT] Sed in hoc ipso profuit reipublicae, quod numquam veritus aequitatem (ita MS.) nam calcasset remp. Caesar, nisi furori suo parem ad resistendum aliquem reperisset. SCHOL. *Cui nonnulla*. Videlicet aevo: & id quod in Pompejo vituperavit, adscribit temporis, non naturae ejus. si, *cui*, ad civem retuleris, legendum est, *non nulla*, id est, aliqua. SULPIT. Lego, *cui non ulla fuit* &c. Ut relativum *Cui*, cum nomine, *aevo*, construatur, sitque sensus: Sed in hoc tamen, scilicet quod se ultra civem non extulit, & semper minus potestatis, ac juris, quam ei concedebatur, sibi usurpavit, profuit, atque utilis fuit huic aevo, sive aetati, cui nulla reverentia iusti est, hoc est, quando omnes jus, & fas contemnunt, ac negligunt, suo quisque arbitrio viventes, & agentes, quantum quisque potest. Profuit autem vel aliis exemplum exhibendo se ipsum, vel quia non ipse quoque talis fuit &c. MICYLL. Commoda interpretatio, & minime absurda. Non enim vituperat Pompejum sed laudat eum, vel isto nomine, quod corrupto seculo, tum praesenti, tum Syllano, potens esset salva libertate, quam alii oppressum irent. HORTENS. In hac parte tamen, quod potentia praeditus, & auctoritate se non extulit supra civem, vir utilis fuit huic aevo, sive aetati, alioqui prodigae omnis justitiae. BERSM. Hanc lectionem, utroque Regio, Oxon. & aliis tam meis, quam

doctorum virorum MSS. & Editionibus primis comprobata secutus sum, cum Badio tamen iungens in *hoc aevo*. Aliquantum tamen de veritate hujus lectionis dubito, quia Cato, è cujus persona haec referuntur, non videtur dixisse *aevo*, *cui nulla fuit j. rev.* sed *cui est*; nisi dixerit tantum respectu ipsius Pompeji, & Caesaris, eorumque partium. Certe omnes Pulm. & decem mei, in quibus veterimi Vossiani, Buh. & Witt. est *nonnulla*, quod agnoscit Omnibonus; ut cum Scholiaste ad Pompejum referas, & paullo majorem ponas distinctionem post *aevo*. Dixisset tum Cato. Civis occidit, qui multum quidem impar fuit majoribus in agnoscendo juris modo; sed qui tamen in hac aetate utilis fuit; quoniam ei aliqua adhuc (glossae Voss. primi *plurima* exponunt) justitiae cura, & reverentia fuit, licet non tanta, quanta fuerat praecis Romanis. Mihi tamen altera magis placet lectio.

193 SOLUS &c.] Ordo. *solus privatus plebe parata sibi servire*. SCHOL.

195 BELLI JURE] Ita reposui. recentiores Edd. habent *jura*, quod manavit ex Grotii Editione, in quam typothetarum vitio inrepsisse videtur. Unus tamen, & alter ex MSS. praeserunt etiam *jura*. Quod argumento est, nihil esse tam incongruum, & vitiosum, quod librari non commiserint, & libro Mito non inveniri possit. *Jura* autem scribendum esse, ceteri scripti, & typus expressi Codd. ac sana ratio docent.

196 DARI VOLUIT] Sensus hic est. Volebat ipse difficultia, & magna praestare, quae si sibi poscenti propter magnitudinem negarentur, aequo animo susti-

- Gentibus, & ^a multum nostrae quod proderat urbi.
 Olim vera fides, Sulla Marioque receptis,
 205 Libertatis obit: Pompejo rebus adempto,
^b Nunc & ficta perit. non jam regnare pudebit;
 Nec color inperii, nec frons erit ulla Senatus.
 O felix, cui summa dies fuit obvia ^c victo,
 Et cui quaerendos Pharium scelus obtulit enses!
 210 Forsitan in foci ^d potuisses vivere regno.
 Scire mori, fors prima viris, ^e sed proxima, cogi.
 Et mihi, si fatis aliena in iura venimus,
^f Fac talem, Fortuna, Jubam: ^g non deprecor hosti
 Servari, dum me fervet, cervice recisa.

215. Vo.

VARIAE LECTIOES.

2 nostrae m. V. I. H. A. b & nunc B. 2. V. I. H. c leto B. 1. d potuisses B. 3. mei 6. Ed. Ven. Pulm. aliaque. e & V. 3. M. fors A. non male. f da vulgo. g nec V. pr. A.

sustinebat. SCHOL. Vellejus de eodem hoc Pompejo: *potentiae, quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus.* Et de eodem Dion: *ὁ μὲν Πομπήϊος παρ' ἐκόντων τιμῶναι καὶ ἰδιωτικῶν πρὸς αὐτῶν, φιλοδοξῶντες ἐκπύδαζι. τῷ δ' (Caesari) ὅδιν ἰμελλοῖ ἢ καὶ ἀπόντων ἀρχαὶ καὶ μισθὸν ἰπτικῶσι, τὰς τε τιμὰς αὐτὸς ἰνυτῶ διδίδει.* Cic. de Finibus II. *Us hodie est noster Pompejus, cui recte faciens gratia est habenda: esse enim, quamvis velles iustus, iniquus poterat impune.* Sic & epistola, quae Ciceronis nomine ad Octavium legitur, Antonium Octavio conferens: *Ille ea tamen exorabat, quae volebas auferre: tu extorques.* GROT. Ed. sec. & tert. Recte Omnibonus explicat. *Non enim ita petebat honores, ut ab invidis extorqueret, sed à voluntariis acciperet.*

197 SED PLURA RENTENTIS INTULIT] Hoc verius puto, quam quod nimis liberaliter de eo Vellejus: *Pecunia Tigranis, sicut Pompejo moris erat, redacta in quaestoris potestatem, ac publicis descripta literis.* GROT. Ed. tert.

198 INVASIT FERRUM, SED PONERE NORAT] Contentit & in hac re Vellejus: qui sic de Pompejo: *In appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus, ut qui eos, ut libentissime iniret, ita finiret aequo animo, & quod cupisset arbitrio suo sumere, alieno deponeret.* IDEM. Ed. tert.

202 CLARIUM ET VEN. NOMEN] Badius, Micylus, & Hortensius dederunt *charum*: quod verum quoque in Pompejo. Valde enim ab exteris gentibus, regibusque amabatur. Hinc v. 227.

Nos, Cato da veniam, Pompeji duxit in arma,
 Non belli civilis amor.

Sed Misi nihil mutant. Quare vulgatum retinere malo.

204 RECEPTIS] Sensus hic est. Cum recepti in urbem sunt Sulla, & Marius, libertas vera succubuit. Jam Pompejo peremto etiam umbra, quae remanuisse videbatur, ablata: illorum ergo vita reipublicae nocuit, hujus interitus. SCHOLIAST. Male Berlmann. *receptis* explicat. scil. ad consulatum; vel tellure h. e. mortuis.

207 NEC COLOR INPERII NEC FRONS &c.] Ut dicat, se reip. velle consulere, cum aliquis ad regnum adfectat. *Frons senatus est.* Si, cum ipse inperet, Senatus nomen adponat, cui se dicat omnem potentiam reddidisse. SCHOL. Cic. L. IV. Epist. 15. ad Atticum: *Amisimus, mi Pompei, non omnem modo succum, & sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam civitatis.* GROT. Ed. tert.

210 SORS PRIMA &c.] Prima felicitas vel sors est, ut victi sponte moriantur; proxima, ut coacti. Pompejo dat secundam sortem, qui coactus occubuit. SCHOL.

213 DEPRECOR] i. e. non recuso, non refuto. IDEM. Vide Lutat. ad Statii Lib. VIII. Theb. 218.

- - - nec deprecor umbram
 Accipere.

213 FAC TALEM] i. e. sicut Ptolemaeus Pompejum, ita me Juba occidat. SCHOL. Differunt hic manu exarati libri, & Edd. In paucioribus scriptis meis est *da*, ut vulgo circumfertur, non male. Sic enim Lib. VIII. 144.

Da similis Lasbo populus.

Verum.

- 215 Vocibus his major, quam si Romana sonarent
 Rostra ducis laudes, generosam venit ad umbram
 Mortis honos. fremit interea discordia ^a vulgi:
 Castrorum, bellique piget post funera Magni.
^b Tunc ^c Tarchondimotus linquendi signa Catonis
 220 Sustulit; hunc rapta fugientem classe secutus
 Litus in extremum, tali Cato voce notavit:
 O numquam ^d pacate Cilix! iterumne rapinas
^e Vadis in acquoreas? Magnum Fortuna removit:
 Jam pelago pirata redis. ^f tum respicit omnes
 225 In coetu, motuque viros: quorum unus aperta
 Mente fugae, tali compellat voce ^g regentem:
^h Nos, Cato, da veniam, ⁱ Pompeji duxit ^k in arma,
 Non belli civilis amor, partisque ^l favore
 Fecimus. ille jacet, quem paci ^m praetulit orbis,

230 Caus.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo O. i. male in Edd. qdd. junguntur vulgi castrorum. ^b ita Voss. pr. H. Edd. Bad. Mic. Hort. m. vulgocum. ^c vulgo Tarchon motus & Tarchon in motu. ^d placate B. 2. V. 2. Marp. O. i. ^e tendis Edd. qdd. contra MSS. omnes. item ad aeq. P. 1. & Edd. qdd. ^f tunc MSS. & Edd. qdd. ^g Catonem B. 1. V. 1. ^h O Marp. ⁱ Pompeius B. 1. V. 1. a m. fec. ^k ad a. Edd. Rom. Parm. ^l favori W. Buh. favoris Edd. Ven. Br. ^m proculis B. 1.

Verum in tribus Pulm. duobus Berfm. Voss. pr. sec. tert. Buh. Regio uno, utraque Oxon. Hulst. Amst. meo, & Edd. Rom. Parm. Brix. Mediol. Sulp. Bad. Mic. Hort. &c. est *fac*. *Fatalem* in Regio pr. & Wittiano, pro *fac salem*. quorum optimorum Codicum auctoritate motus reposui *fac*.

219 TARCHON] Fuit dux piratarum Cilicum, qui à Catone abduxit exercitum. *motus*, iratus. SCHOL. *Cum Tarchon in motu linquendi*. In medio animorum motu signum secessionis dedit. Frigidius ante: *Cum Tarchon motus*. GROT. *Fd. pr.* Fuerat *Tarchon motus* in vulgatis. At in MS. P. in margine adscriptum, *al. dimotus*: quod viam praebet ad veram lectionem *Tarcondimotus*. ita enim nominatur hic Cilicum princeps Ciceroni ad Atticum lib. xv. ep. 1. & Floro. ac Graece Dionii *Tarcondimotus*. Corrupte apud Caesarem, *Tarcundarius*, apud Strabonem *Tarcondimotus*. apud Plutarch. *Antonio Tarcondimotus*. GROT. *Ed. sec. & tert.* Recte mutavit sententiam à πόντος. Nihilominus ex ejus conjectura in textu retentum fuit *Tarchon in motu*. MSS. omnes *Tarchon motus*, vel *Tharcon*, vel *Tarchon*. Verum ex notis Grotii apparer, unice veram esse lectionem *Tarcondimotus*, ut diserte habent unus Cod. Pulmanni, live potius

Tarcondimotus. Sic enim dux ille Cilicum adpellatur: quomodo hunc locum jam emendaverat Doct. Vinctus ad Florum Lib. iv. c. 2. *Inde Dejotarus Ariobarzanes, Tarcondimotus, Cosys* &c. ubi omnino videndus Illic autem MSS. quatuor Leidenenses separatim exarant *Tarcon, Dimotus*, ut in Argumento quodam hujus libri in marg. Voss. sec. *Tarchonitis, Dimoti & aliorum sociorum*. Ut dixi, scribendum est *Tarcondimotus*. Ansam corrumpendi jam olim hujus nominis dedit Virgilius, qui Lib. viii. Aeneid. 506, 603. *Tarchontem* Hetruscum memorat.

220 SUSTULIT] i. e. dedit signa, quibus Catonem milites deferant. SCHOL.

224 JAM PELAGO] *In pelago* Msc. male. BERSMANN.

225 APERTA] Hoc est, non dissimulans, quod abire cupiebat. SCHOL.

226 REDIS] In Regio primo, & Amstel. scribitur *redi*. ut jubeat quasi per increpationem, & ignaviae eorum obprobrium, eos redire ad piraticam; quoniam illis Pompejus non erat jam metuendus; si nolent se sequi. Confer vs. 268. *Ite o degeneres* &c. Sed & vulgata non temere loco movenda.

228 FAVORE] i. e. non nostra causa, sed studio

- 230 Caussa^aque nostra perit: patrios permitte penates,
Desertamque domum, dulcesque revivere natos.
Nam quis ^aerit finis, si ^bnec Pharsalia, pugnae,
Nec Pompejus erit? perierunt tempora vitae;
Mors eat in tutum: justas sibi nostra senectus
- 235 ^cProspiciat flammās. bellum civile sepulcra
Vix ducibus^d praestare potest. ^enon barbara victos
Regna manent: ^fnon Armenium mihi saeva minatur,
Aut Scythicum Fortuna jugum: sub jura togati
Civis eo. quisquis Magno vivente secundus,
- 240 Hic ^gmihi primus erit: sacris praestabitur umbris
Summus^h honor: dominum, ⁱquem clades^k cogit, ^lhabebo;
Nullum, Magne, ^mducem. te solum in bella secutus,
Post te, fata sequar: ⁿneque enim sperare secunda
^oFas mihi, nec liceat. Fortuna ^pcuncta tenentur

245 Cae-

VARIAB L E C T I O N E S.

230 *finis erit* P. 3. V. 1. O. pr. Edd. Ven. B. M. Bad. Mic. Steph. Hort. *b non* B. 1. Marp. Ed. Asc. *c perici-
piat* V. 1. *d donare* Edd. V. B. M. *e nec* H. *f nec* O. 1. *g modo* R. 1. *h bonos* B. 1. *i clades quem*
non male, B. 1. *k cogit* Buh. *cogit* M. *l habendo* Marp. Ed. Mic. *habeto* Edd. Br. Med. *ab ovo* R. pr. *m du-
sum* V. sec. *n nec* P. 3. B. 3. V. 3. Buh. W. H. *nec cui* A. *o spes* Hort. m. V. L. 1, 360. *p junctia* Hort. m.

dio, quod alii praestabamus. SCHOL.

230 CAUSSA NOSTRA PERIT] Sensus hic est. Postquam Pompejus occisus est, propter quem totus orbis ad bella convenit, etiam causa nostra, qua dimicabamus, extincta est. Pompejus enim ipse iis erat causa, ut susciperent bella civilia. IDEM.

232 PHARSALIA, PUGNAE] Amstel. *Pharsalica pugna*. male. *si non pugnae, seu belli finis erit Pharsalia*; quam saepe, ut & *Thessaliam* sumit auctor pro proelio ibi acto. V. L. VII, 204. VIII, 510. & saepius. Sed occasione harum vocum incidit mihi locus Flori, quem hic emendatius proferam, Lib. 1. c. 18. *Tota hostium agmina ardentibus ruinis operuerunt, nec alius cladi finis fuit, quam nox*. Sic duo vetustissimi Codd. Leidenses. vulgo additur *divimeret*. alius itidem est in quatuor MSS. Leidd. vulgo *ante*, vel *alias*.

233 PERIERUNT TEMPORA VITAE] Si, inquit, vitam, & ejus fructum per bella perdidimus, saltem in quiete moriamur; quoniam dari otium non potest vitae, quae pene finita est. SCHOL.

236 VIX DUCIBUS] Nedum nobis: quia Pompejus insepultus est. IDEM.

238 TOGATI CIVIS] Leve facit imperium, si & civis est, & togati. IDEM.

241 DOMINUM, QUEM CLADES COGIT HABEBO] Nam si elegerit dominum, Pompejo inrogaret injuriam. Nunc autem inponitur Caesar dominus, non optatur. SCHOL.

243 POST TE, FATA SEQUAR] *Post tua fata* Sabellicus in Annotat., quae verior lect. o. PULM. Distinguit scilicet Sabellic. T. 1. Thes. Crit. p. 184. *post habeo*, & non *post ducem*. Nullum ducem sequar *post tua fata*: idque in tribus MSS. exstare, monet Bersmann. mei Codd. nihil variant. Dixit miles: Habebo dominum, quem clade coactus debeo; sed nullum habeo ducem. Te solum pro duce agnovi, dum viveres, Magne; post te non habeo ducem, sed dominum; & fata, quibus parere necesse est, sequar. Non video igitur, cur sic non recte legatur, & distinguatur.

245 EMATHIUM &c.] Hoc dicit. Vires desunt nobis; quia Emathium certamen totum fugavit exercitum. SCHOL. Caesar victor dissipavit partes Pompejanas, nec victis praestatur fides, cum ab omnibus deserantur. BERSM.

248 SCELUS EST] Sensus hic est. Nunc post mortem si geramus bella civilia, scelus vocabitur; quae cum illo vivente gereremus, fides nominabatur. Videbamus enim ideo pugnare, dum Pompejo volumus fidem exhibere. SCHOL.

- 245 Caesaris: Emathium ^a sparsit victoria ferrum.
^b Clausa fides miseris, & toto solus in orbe ^c est,
 Qui velit, ac possit victis praestare salutem.
 Pompejo, scelus est bellum civile, peremto,
^d Quo fuerat vivente, fides, ^e si publica jura ²⁰
 250 Si semper ^f patriam sequeris, Cato, signa ^g sequamur,
 Romanus quae Consul habet. sic ille profatus.
^h Insiluit puppi, juvenum comitante tumultu.
 Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis,
 Indiga servitii, fervebat litore plebes:
 255 Erupere ducis sacro de pectore voces.
 Ergo pari ⁱ voto gessisti bella. juvenus,
 Tu quoque pro dominis, & Pompejana fuisti,
 Non Romana manus? quod non in regna laboras,

Quod

VARIAE LECTIOES.

^a spargis B. 1. ^b deest in A. ^c causa V. 2. ^d quod B. 1. & Schol. non male. ^e sed M. ^f seq. pat. V. 3. W. Buh. Marp. & Edd. qdd. ^g vulgo *petamus*. ^h insiluit B. 1. V. 1. Edd. qdd. ⁱ motu Marp.

250 SIGNA SEQUAMUR.] Ita pro vulgato *paramus* rescripti, auctoribus MSS. vetustissimis, ac integerrimis Voss. primo, sec. Wilt. ac Buh. venustissima repetitione, qua saepe usum Lucanum, plus semel monuimus. Dein *signa sequi* nostro familiaris est locutio. Vide notata ad Lib. 11, 519.

— — — *quod signa secutus*
Sit patrias, Magnamque ducem.

251 CONSUL.] i. e. Caesar, nam ingressus urbem sibi dederat consulatum. SCHOL.

253 ACTUM ROMANIS &c.] Hic, & qui hunc proxime sequitur versus, non leguntur in uno Mscr. eoque & Modius inducit. BERSM. Ex suis scilicet, & tribus Pulmanni Codicibus, Epist. cxix. Novantiq. LL. Et sane non reperiuntur quoque hi versus in tertio Vossiano, nec in Editionibus Romana, ac Parmensi. A recentiore etiam manu adscripti sunt tantum margini MSS. Buh. Wiltii, & Marpurg. Salvo quoque sensu abesse illos posse, fateor. Quia tamen in longe plurimis, & inter eos optimis Vossianis, & Regius comparent, & genium Lucani satis redolent, non temere ausim illos proscribere, & spurios declarare. Videntur potius prius inducti ab eo, qui credebatur, nimis multum Cilicibus hic tribui, quod, illis abeuntibus, actum foret de rebus Romanis. Verum bene advertendum, non jam solum Cilicas, sed omnem juventutem, & plebem (i. e. vulgares milites, seu castrorum plebem, V. L. vi, 144. vii,

160. in Hort. marg. male *pubes*. *plebes* ait noster quoque L. v, 58.) etiam Romanam, discessionem cogitare; ut diserte addit auctor, & jam ante vs. 225. dixerat, omnes viros in coetu, & motu fuisse. His ergo Catonem linquentibus, & servitium libertati armis parandae praeponentibus, de rebus Romanis in Africa actum fuisset ex Lucani sententia. Si tamen delere hos versus malis, per melicet.

256 PARI VOTO.] Eodem voto, quo Caesariani: pro domino, non contra dominatum. GROTIUS.

258 NON ROMANA.] Quia non pro Roma pugnavisti. Sicut nunc vis servire Julio, ita bellum gessisti, ut Pompejum defenderes, non ut patriam liberares: & ideo victi sumus. SCHOL.

258 NON IN REGNA LABORAS.] i. e. an ideo tibi displicet bellum, quia jam tuo labore alteri regnum non facturus es, sed pro te dimicabis. IDEM. *In regna laborare* est omni labore agere, ut quis regnet, seu regnum exerceat. Consule Gronov. ad Senecam de Tranq. An. c. 1. *In speciem laborans*.

259 TIBI.] Quia dominum neminem facies. IDEM.

259 MORIENSQUE QUOD O.] *Moreris* quae Mscr. quatuor, probe. BERSM. Etiam omnes Pulmanni, & mei Codd. cum Editionibus cunctis Aldo, (qui *moriens* intrusit) deceptus quibusdam edi-

- Quod tibi, non ducibus, vivis, ^a morerisque, ^b quod orbem
 260 Adquiris nulli, quod jam tibi vincere tutum est,
 Bella fugis, quaerisque jugum cervice ^c vacanti,
 Et nescis sine ^d rege pari? nunc caussa pericli
 Digna viris. potuit ^e vestro Pompejus abuti
 Sanguine: ^f nunc patriae jugulos ^g ensesque ^h negatis,
 265 Cum prope libertas. unum Fortuna ⁱ reliquit
 Jam tribus ^k è dominis. pudeat: plus regia Nili
 Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
 Ite, & degeneres, Ptolemaei munus & arma
^l Spernite. quis vestras ulla ^m putet esse nocentes
 270 Caede manus? credet faciles ⁿ sibi terga dedisse,
 Credet ab Emathiis ^o primos fugisse ^p Philippis.
 Vadite securi: meruistis iudice vitam

Caesare;

VARIAE LECTIONES.

^a vulgo moriensque quod. ^b quid B.1. ^c vacante vulgo. ^d lege B.1. ^e sic MSS. & Edd. vulgo vestro. ^f non V.1. ^g ensesque O.1. ^h negastis H. ⁱ relinquit V.1. H. Ed. V. ^k ex B.1. V.1. ^l pt. Spernite munus, armaque V.1. ^m putat B.2. R.1. ⁿ tibi Edd. Hack. vitiose. ^o primo V.1. ^p Philippos H.

editis, in quibus est morieris,) prioribus, eumque non secutus Atcensio, Micyllo, Hortensio, aliisque. Jamque ita emendaverat Modius dicto loco: quare in textum restitui, distinctione posita ante quod, & signo interrogationis post pari. Sensus est. An ideo jam bella fugis, quod jam non laboras pro aliquo rege, & quia vivis, & moreris tibi, non ducibus, tibi que orbem adquiris, & vincis, non alii; an ideo, dico, bella fugis, & quaeris (Forſan rectius quaerisne) jugum &c.? Immo nunc potius est dimicandum. Digna enim periculi caussa, est libertas, quae uno è dominis sublato, prope adest. Malim etiam seqq. nunc patriae &c. per interrogationem legere.

261 VACANTE] Msc. vaganti. alt. vagante, & tert. vacantem. Libera ab omni servitute. BERSMANN. Vaganti vitiose exhibent. vel vagante VV. LL. Steph. duo Pulm. & mei quatuor. Vacanti Vossiani veteriores tres, Buh. Wittian. & Amstel. cum Edd. Rom. & Parm. recte. per i enim solebant desinentia in as saepe terminare, & noster passim. V. 111, 458. VI, 170. VIII, 489. &c. G. J. Vossium de Ana. log. L. 11, 12.

262 NESCI SINE REGE PATI] Absoluta locutio: nescis pati sine rege i. e. aut vitam pati nescis, aut nescis esse sine rege. ut Virgilius.

Certum est in silvis, inter spelaea ferarum
 Malle pati.

SCHOL. Adi notata ad L. v. 313.

- - - - - disce sine armis
 Posse pati.

263 DIGNA VIRIS] Hoc dicit. Nunc justius laboratis, & quaecumque sunt subeunda pericula, digne in hoc tempore perfruuntur. (sic MSS.) jam enim vobis vincendo, non alii proderitis. SCHOL.

266 PLUS REGIA NILI &c.] Hic enim (Ptolemaeus) Pompejum, illi (Parthi) Crassum percusserunt; quod libertati, & legibus prodest, duobus dominis sublatis. IDEM.

269 SPERNITE] Male in Amstel. est vincite, & in Wittiano, Buher. Vossiano tertio, & Scholiaſte secundi est sternite; nullo, vel certe non idoneo sensu. Recte exponunt interpretes; contemnite arma, & munus Ptolemaei, quod per arma, & occisionem domini unius sc. Pompeji donavit nobis. In Scholiaſte confuse ad haec verba erant translata ea, quae pertinent ad vs. 278. Ducite Pompejos. Ptolemaei vincite munus. unde putem, illic pro ducite, sternite in MSS. quibusdam fuisse lectum: non incepte, & ni fallor, rectius quam ducite pro, occidite etiam Pompeji filios.

269 ULLA PUTET] Nulla Msc. (Amst.) vitiose. Hoc enim dicit, quis putet, vos fortiter pugnando manus hostium caede cruentasse. BERSMANN.

- Caesare, non armis, non obsidione subacti.
 O famuli turpes, domini post ^a fata prioris
 275 ^b Itis ad heredem. cur non majora mereri,
 Quam vitam, veniamque ^c libet? rapiatur in ^d undas
 Infelix ^e Magni conjux, prolesque Metelli;
 Ducite Pompejos; Ptolemaei vincite munus.
 Nostra quoque inviso quisquis ^f feret ora tyranno,
 280 Non parva mercede dabit. sciat ista juvenus
 Cervicis pretio, bene ^g se mea signa secutam.
 Quin agite, & magna meritum cum ^h caede parate:
 Ignavum scelus est tantum fuga. dixit; ⁱ & omnes

Haud

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a terga V. 1. ^b istis O. pr. ^c juvat B. 1. ^d undis O. 1. ^e conj. Mag. MSS. & Edd. qdd. ^f ferat B. 1. V. 3. Ed. Ven. ^g mea sua B. 1. ^h clade B. 1. ⁱ at R. pr.

271 PRIMOS] Sunt, qui legant *patrios*. E Pharfalica pugna, quod primi è pugna recepistis patriam. HORTENS. Scilicet in Paris. Edit. A. 1512. est *patrios*; perperam, neque, quid sit, intelligo. Recepit tamen in textum Hortensius. Vulgo autem sub *credet* intelligunt *quisque*. Mihi magis placet, cum Badio propter *id sibi*, ut *Caesar* subintelligatur, quo iudice ideo meruerunt vitam.

272 VADITE SECURI] Timere nolite. Ita enim estis ignavi, ut nemo vobis credat, in civili bello aliquem vulnerasse. Quod viris est criminofum, si non nocentes sunt caede, cum gesta sint bella civilia. SCHOL.

273 NON OBSIDIONE] Hinc Claudian. Lib. 11. praef. in Eutrop.

Non acie victi, non obsidione subacti.

278 PTOLEMAEI VINCITE MUNUS] i. e. plus facite, quam videtur fecisse Ptolemaeus. Offerte viationam Caesari, uxorem Pompeji, filios, & me ipsum. Munus Ptolemaei, caput Magni dicit, quod Caesari pro munere praeparavit (*servatum est*. Voss. pr.) SCHOL.

280 SCIAT] Probo, quod habent MSS. P. & T. *sciet*. GROT. Ed. *sec.* Ut congruat cum *dabit*. IDEM. Ed. *tert.* Ipse tamen Grotius primus mutaverat *sciet* in *sciat*: quod tam aliorum, quam mei longe plurimi agnoscunt Codices, & ego praefero. E vobis aliquis me occidendo ostendat huic juvenuti, quanto pretio veneam apud Caesarem, & quam bene mea signa secutus sit.

281 CERVICIS PRETIO] Intelligetis, inquit, me fuisse dignum, quem sequeretur exercitus. Nam pro cervicibus meis plura vobis dona Caesar largietur, & probabit tantum me fuisse, quem optet

occidi. SCHOL.

282 CUM CAEDE] i. e. nos occidendo vobis ingens meritum comparate. IDEM.

283 IGNAVUM SCELUS] i. e. sola fuga, nisi & nostrum interitum junxeritis, quod fugitis, crimen ignavum est. SCHOL. Mscr. *ignavi*, non male. BERSM. *Ignavi* è Weidneri Cod. placuit etiam Modio Novant. LL. Epp. cxix. Sed omnes mei cum Scholiaste servant *ignavum*, nec mutatione est opus. Jungit haec etiam Livius Lib. 1, 47. *Eo nunc pejus mutata est res, quod istis cum ignavia est scelus.*

285 EFFETAS] Mscr. *effetas* (& Hulst. cum meo. *affetas*. Reg. sec. *ephetas* Reg. pr.) male. *Effetas* dicit, fetu apum destitutas, in quibus confedere fetus. BERSM.

287 AMARUM] Hominibus, non apibus; ut Virgilius.

Et salices carpatis amaras.

SCHOL.

288 PHRYGII AERIS] Ut ait Virgilius.

Matris quate cymbala circum.

Sic ergo Cato fugientes milites sua voce revocavit, ut errantes apes aeris sono retinentur. IDEM.

288 TUM SI SONUS INCREPAT AERIS] Sunt, qui legant, *Phrygii sonus ut crepat*, ut sit: *ut* i. postquam sonus *Phrygii aeris* i. tubae; sed quia ad Corythantia aera i. pelves revocantur, nihil mutem. VERSELL. *At Phrygii sonus ut crepat aeris*. Mscr. quatuor; *Tum si sonus increpat*. sed duo *increpat*. BERSM. Ut in textu Bersmannus exhibuit, sicciderat etiam Gryphius. Pulmann. cum.

R. Ste-

- Haud aliter medio revocavit ab aequore puppes,
 285 Quam, simul effetas ^a linquunt examina ceras,
 Atque oblita favi non miscent nexibus alas,
 Sed sibi ^b quaeque volat, nec jam degustat amarum
 Desidiosa thymum; ^c Phrygii sonus increpet aeris,
 Adtonitae posuere fugam, studiumque laboris
 290 ^d Floriferi repetunt, & sparsi mellis amorem:
 Gaudet in Hyblaeo securus gramine pastor
 Divitias servasse casae. sic voce Catonis
^e Inculcata viris justae patientia Martis.
 Jamque actu belli, non doctas ferre quietem,

295 Con-

VARIAS LECTIONES.

^a linquit V. 1. ^b quisque Edd. qdd. ^c sum si vulgo, & increpat. ^d floriferi vulgo. ^e inculcata B. 1.

R. Stephano edidit *Phrygia sonus ut crepat*. Vulgatae lectioni *sum si f. increpat*, quam agnoscunt quatuor MSS. Pulm. & ex meis Voss. quart. & quint. Buh. a m. sec. Oxon. uterque, & Marpurg., praeiverunt Edd. Veneta, Omniboni, Badii, Sulpitii, Miccylli, & Hortensii. Editiones vero Romana, Parmenf. Aldi, & Colinei habent *Phrygii sonus increpat*: quam lectionem omnino confirmant tres Vossiani vetustissimi, Regius uterque, Wittian. Hulst. Amstel. & meus, alique ab Illustr. N. Heinio consulti, qui ideo ex librorum vestigiis ad Sium Ital. L. xiv, 373, hoc modo conrexit.

Ut simul etc.

Desidiosa thymum: Phrygii sonus increpat aeris.

Subintelligendo *si*; quam particulam eleganter omitti saepius docuerunt Viri docti. Vide J. F. Gronov. Observ. L. 11. c. 2. iv, 20. & Broukhuf. ad Tibull. L. 1, 7, 43. supra L. iv, 213. Eamque emendationem ut verissimillimam facile admisi, & optimis Mstis comprobata. nam licet meorum nullus habeat *increpat*, ita tamen in suorum duobus esse testatur Bernmann. & nihil est frequentius, quam vocalium *a* & *e* mutatio. Cave tamen mutes cum viro ingenioso *quam in ut*, quod non opus est, & vereor, ut Latinum sit. Sed forsitan simplex optimorum Codicum lectio servanda est; ut ita distinguamus.

Quam, simul &c.

Desidiosa thymum, Phrygii sonus increpat aeris. Adtonitae &c.

Et erit sensus. Tanto effectui intonavit Cato, quanto sonus aeris Phrygii increpat, simulac examina reliquerunt favos. Sequentiaque ex abrupto

quasi addita *adtonitae* &c. (nota Synthesin; *apes* intelligit, cum *examina* praecedat) notarent praesentem illius sonitus vim. Quia etiam in tot Mstis retinetur *sum*, & Voss. unus habet *Phrygii sum sonus*, posset quis etiam conjicere *sum* ex interpretatione ortum pro *ut*, quae vocula dein excidit. sed in quibusdam Pulm libris servata est. hoc modo *Phrygii ut sonus* eodem sensu, quem Heinsiana, Stephani, & Pulmanni lectio dant. Quidquid sit, *Phrygii* certe retinendum est, & per *as Phrygium* intelligenda cymbala, non tubas, ut putat Versell. De hoc *apes* revocandi more consule Cerdam ad citatum a Scholiaste Virgilii locum Lib. iv. Georg. 64. De nexibus apum multa collegit Drakenb. ad Silium 11, 217.

290 FLORIFERI] Ita reposui jubentibus MSS. Pulm. Berfm. & meis tantum non omnibus, ac Editionibus multis. Vulgo erat *florigeri*. Malim tamen cum Heinio ad eundem locum legere *florilegi*. Flores enim non ferunt, sed eligunt ad pastum *apes*. Ovid. xv. Metam. 366.

Florilegas nascuntur apes.

290 SPARSI MELLIS] Sunt, qui legant *sacri*: quia Maro dixit:

Protinus aërei mellis coelestia dona.

VERSELL. Nemo interpretum monuit, quid intelligat per *sparsum mel* praeter Badium, qui explicat scil. per flores. Durissime certe, quare magis adridet mihi lectio, quae est in Edd. Rom. Parm. Ald. Colin. Steph. Gryph. Pulm. Berfm. *sacri* mellis; praesertim, cum eam vocem confirmet unus Pulm. uterque Regius, & Voss. sec. pro var. lect. Sed vel sic latere aliud quid cum amico putem;

- 295 Constituit, mentes serieque agitare ^a laborum.
^b Primum litoreis miles lassatur harenis.
 Proximus in muros, & moenia Cyrenarum
 Est labor: exclusus nulla se vindicat ira:
^c Poenaeque ^d de victis ^e sola est, vicisse, Catoni.
 300 Inde peti placuit Libyci ^f contermina Mauris
 Regna Jubae; ^g sed iter mediis Natura ^h vetabat
 Syrtibus: has audax sperat sibi cedere virtus.
 Syrtes, vel ⁱ primam mundo Natura figuram
 Cum daret, in dubio ^k pelagi terraeque ^l reliquit:
 305 ^m (Nam neque subsedit penitus, quo stagna profundum
 Acciperet, nec se defendit ab aequore tellus,
 Ambigua ⁿ sed lege ^o loci jacet invia sedes:

Aequo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a malorum B. ^b primus A. ^c poena est P. I. ^d devictos Marp. ^e solum v. Catonem P. I. ^f confinia Marp. ^g sed tunc B. I. ^h negabat Ed. Grot. & vulgo. ⁱ primum B. I. V. I. Buh. a m. pr. ^k terrae pelagique B. I. V. I. ^l reliquit V. I. Edd. Ven. Br. ^m jam M. ⁿ sub l. A. non male. ^o soli H.

tem; nempe *seriem mellis*. Colligunt rursus mel, quod antea oblitae favi spreverant; posses conjicere etiam *seri*.

295 CONSTITUIT] Sc. Cato. Et erit ordo. *Jamque mentes* quietem ferre non doctas *actu belli*, & serie laborum agitare constituit. *Serie* i. diuturno labore. SCHOL. i. e. Statuit, & proposuit, mentes s. militum, doctas *actu belli* i. assuetas bello non ferre quietem, & agitare sup. eas serie i. continuatione laborum. Secundum Sulpitium videtur ordo. Cato constituit jam i. paravit mentes militum non doctas i. nescias ferre quietem *actu* i. e. propter exercitium belli, sed sic desideres verbum. Nescias enim, quid eos facere constituerit, & si dicas *serie agitare laborum*, vacabit *que* unde malim dicere. *constituit non ferre* i. e. ut non ferant, & *agitare* i. ut agitent. ASCENS. Mirifice hic se torquet Badius Ascens. & tandem videtur legere *seriemque agitare*; ut est etiam in Edd. primis, Mic. Hortens. aliisque, ac MSS. octo recentioribus, ac Regio pr. Verum *serie* retinet, & optime construit Scholiastes. Ex militari, & omnibus prudentibus ducibus observata disciplina, Cato quoque decrevit agitare, sive exercere actionibus bellicis, & laboribus quotidianis mentes militum, qui quietem ferre non didicerunt, & in otio semper solent esse seditiosi. Scio, quomodo defendi possit *seriem* ut scilicet bis repetatur *agitare* duabus vicinis sibi significationibus, *agitare mentes militum*, & ipse

agitare seriem laborum. Ego tamen malim ceteros optimos Codd. & viros doctos sequi, legendo *serie*; quod confirmant sequentia.

296 LASSATUR] Mscr. *laxatur* (*laxatur* Voss. I.) minus probe. BERSM.

299 POENAEQUE DE VICTIS S. E. V. CATONI] Hoc est. Sufficiebat Catoni ad vindictam, quod superabat: poenam nullam ulterius exigebat à victis. SCHOL. *Catonem*. Plutarchus Catonem receptum scribit à Cyrenensibus, cum paucis ante diebus exclusissent Labienum. *Catoni* Msc. duo. BERSM. *De victis sola est vicisse, Catoni*. Antea ubique fuit *devictis*. *Catoni* autem habent & MSS. Cato non aliam, inquit, poenam sumit de hostibus, praeter ipsum vincere. contentus fuit sola victoria. id illi supplicii satis visum. GROT. *Devictis* una voce, quomodo Grotius dixit, antea ubique fuisse, non vidi, nisi in Omnib. Steph. Gryph. Pulm. & Berlm. Edd. male. Jam olim haec bene explicuit Badius. Recte etiam *Catoni* restituit Grotius, adstipulantibus sex Pulm. meisque cum Scholiaste omnibus praeter duos, vel tres. *Catonis* Amstel. & Edd. Rom. ac Parm.

300 LIBYCI] Ita primus excudendum curavit Aldus; quam lectionem nonnulli Mss., & inter eos Regius pr. Wirt. Buh. a m. sec. ac Voss. tert. confirmant. Nam licet sit Numida Juba, rex tamen erat *Libycae gentis*, Lib. IV, 669. Joseph. L. XVII. Antiq. c. ult. aliisque, unde & aiibi *Libys* à nostro vocatur. In ceteris MSS. & Edd. ante Aldum erat

- Aequora fracta vadis, abruptaque terra profundo,
Et post multa sonant projecti litora fluctus.
310 Sic male deseruit, nullosque exegit in usus
Hanc partem natura sui.) vel ^a plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penitusque natabat;
Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens,
Aequora subduxit zonae vicina perustae:
315 Et nunc pontus adhuc, Phoebosiccante, repugnat.
Mox, ubi damnosum ^b radios ^c admoverit aevum,
Tellus Syrtis erit: ^d nam jam brevis unda superne
Innatat, & late periturum deficit aequor.
Ut primum remis actum mare propulit ^e omne
320 Classis onus, densis fremuit niger imbribus Auster,

In sua

VARIAE LECTIOES.

^a plenior B. I. ^b radius B. I. R. pr. O. pr. ^c amoverit A. ^d quia R. I. ^e omen O. I.

erat *Libycis*. Ut per Mauros Libycos intelligat auctor Mauros Caclarienses ad differentiam Mauritaniae Tingitanae. Ita si legas: ordo verborum & metri sonus nescio quomodo, videtur concinnior, ac suavior. Sed minime damno receptam nunc lectionem.

301 NATURA VETABAT] Non video rationem, cur Grotius verbum *vetabas* mutaverit in *negabas*, quod est in solis duobus Berfm. & duobus meis libris. *Negabas* tamen sequentes Editores retinuerunt, praeter Maittaire, quia ille sequitur Gryphium. Rectum est *vetabas*; quare revocavi ex ceteris omnibus MSS. Ovid. Ep. XIII, 131.

Quo ruitis, Danaï: ventos audite vetantes.

vetaras Reg. pr. & Hulst.

303 SYRTES] V. Sallustius Jug. c. 78. Mela L. I, 7. Plinius L. V, 4. Solinus c. 27. Apulej. Apol. p. 88. Servius ad Aeneid. V, 60. BROUKHUS.

304 IN DUBIO] Ut terra accipi posset, & mare. Nam &c. parenthesis. SCHOL.

305 NEQUE SUBSEDIR &c.] Ut mare esset: nec se defendit, ut altior facta imaginem terrae possideret. IDEM.

309 SONANT] Ed. Parm. *sonant*: de quarum vocum crebra permutatione egi ad Lib. I, 578. Recte exponit Scholiast. *post multa litora* dorsa stagni, sive Syrtium, post quae tantum plenum sit mare, in harenarum cumulos resonans.

309 LITORA] Legitur & *litora projecti fluctus*. *litora* posuit dorsa stagni, quae inter fluctus apparebant; ubi tantum percussa unda resonabat. SCHOL.

310 MALE DESERUIT] In nostram perniciem exponit Servius ad Aeneid. II, 23. IV, 8.

310 NULLOS IN USUS] Quia Syrtis harenosa sunt loca in mari. SCHOL.

312 PELAGO] Hoc dicit, quod ante Syrtis ipsae sic plenae fuerint undis, ut essent maria; sed per secula infinita sol inde exhauriens aquas, quibus ignem suum nutrire perhibetur, loca illa pene siccavit, sicut ipse alibi dicit.

Adstraxit nubes, non pabula flammis.

SCHOL.

316 DAMNOSUM] Per quod cuncta dispereunt. IDEM.

317 TELLUS] Quae nunc Syrtis est, tunc erit tellus. Vult autem, accessum temporis eam posse siccare. IDEM.

317 SUPERNE] i. desuper. ut Horatius.

- - - *faciem formosa superne.*

IDEM.

319 REMIS ACTUM MARE] *istum mare* non male MS. P. GROT. In Regio primo a in. pr. fuerat *siccum*: unde cum Ill. Heinsio, cui etiam placebat *istum*, posses conjicere *festum*: quomodo passim *secari*, *feriri*, *palli* mare dicitur, ut Ovid. L. XI. Metam. 463.

Aequalis istum scindunt freta.

At ceteri Misti retinent *actum*, & bene. Valer. Flacc. L. II, 77.

Certatim remis agitur mars.

ubi vide Celeb. Burmannum.

319 PROTULIT] *Propulit* Mscr. tria, & Libri plerique.

In sua regna furens: tentatum classibus aequor
Turbine defendit, longeque à Syrtibus undas
Egit, & inlato confregit litore pontum.

^a Tum, quarum recto ^b deprendit carbasa malo
325 Eripuit nautis, frustra rudentibus ^c ausis
Vela negare Noto, spatium vicere carinae,
Atque ultra proram tumuit sinus. omnia si quis
Providus antennae ^d subfixit lintea summae,
Vincitur, & nudis avertitur armamentis.

330 Sors

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Tunc MSS. & Edd. qdd. ^b deprendis Marp. ^c ausis R. pr. ^d suffigis B. 1.

plerique. BERSM. Recte Grotius reponi iussit *propulit*, ut in sex etiam Pulm. & omnibus est meis libris praeter Hulst. *persulit*. Ediderunt *protulit* Parm. Ald. Col. Steph. Gryph. alique. Perperam vero interpretes *Classis unus*, sive pro militibus classe vestis, sive pro classe onusta (V. ad Lib. VII, 127. *Puppis unus*) capiunt in accusativo, cum sit nominativus; *mare* vero acculat. Mare actum remis non propellit classem, sive nautas; sed classis, & remiges propellunt mare. Propert. Lib. III, 21, 11.

Tuque tuo Colchum propellas remigo Phasim.

Sic

Impellite properantibus aequora remis.

Ovid. L. III. Metam. 657. Adde Senec. Agam. 161, 431. *Propelli* quidem navis dicitur, sed à remige, vel vento, non à mari. Lib. III, 1.

Propulis ut classem velis cedentibus Auster.

Seneca Hippol. 181.

*Sic cum gravatam navita adversa ratem
Propellis unda, cedit in vanum labor.*

Propert. III, 20, 11.

Nunc agite, o socii, propellite in aequora navim.

Utroque Propertii loco videndus Passeratius.

321 IN SUA REGNA] i. e. in mare, ubi obtinet potestatem. SCHOL. V. ad L. I, 155.

322 DEFENDIT] Ipse Auster scilicet, ut tentari, sive intrari à classibus non posset. IDEM.

323 INLATO C. LITORE] Potest sic accipi *in lato*, ut duae partes sint, & sit hic sensus longe à Syrtibus undas egit i. e. de longinquo à Syrtibus undas inpulit, in Syrtes scilicet, & in lato conf. l. p. Iplas Syrtes *latum litus* accipimus. ut ventus, quos fluctus à Syrtibus in mare traxerit, eosdem fregerit in litore lato, ut non venerint ad litus. Hoc ad celeritatem posuit exprimendam. SCHOL.

LIAS. *Voss. fac. Msc. inlato*, alter. *in also*, mendose. Intelligit autem cumulos arenae ingestos interruptis undis. BERSM. Emenda ex MS. P. *In lato confregit litore pontum*. Id est, non in vadis. GRO. *Ed. fac.* Scholiastes manuscriptus videtur legisse *contraxis*. Sed & contringi, id est, interrumpi mare non male dicitur, illatis eo arenarum aggeribus, quos poetice *litus* vocat, quia à litore veniebant. IDEM. *Ed. 1871*. Confusa in Misto sunt Scholiastae verba. Satis tamen patet ex eo aliis lectum fuisse duabus vocibus *in lato*: quomodo exaratur etiam in tribus Voss. & Amstel. ac Edd. à Taberio procuratis. *latum litus* esset dictum, ut *multa litora* vs. 309. Sed non opus est, ut Grotius etiam vidit in tertiis curis. Ventus longe à Syrtibus repulit fluctus, ne possit navigari; & pro iis substituit, ac intulit *litora*, seu harenarum cumulos, & sic interpositis hic illic arenis (c. 335.) confregit, sive abruptit pontum, prius continuum. Male quidam videntur, si Scholiastae credi fas est, intellexisse, undas in Syrtes esse impulsas, & in litore fractas: Contrarium dicit poeta. Sic L. I, 498.

qualis cum turbidus Auster

Repulit à Libycis immensum Syrtibus aequor.

Silius Ital. L. XVII, 247.

*Primus, se adiolens Nasamonum sedibus Auster
Nudavit Syrtim corrupta nubilus unda.*

324 QUARUM &c.] Unus Bertmanni Codex legit *quorum*, ut ad nautas referas. Ut vulgo tamen editur & vs. 331. *Quaecumque levatae*, rectum est, intelligendo *classes*, sive naves ex vs. 321. (V. ad L. VIII, 575.) Horum autem verborum hic est sensus. Auster eripuit è manu, sive è potestate, & regimine iis nautis carbasa, quorum, sive quarum navium carbasa deprendit recto i. e. *stanti*, *egre*, ut vocant, malo pendentia; & licet nautae frustra ausi sint per adtractos rudentes vela negare Noto, sive contrahere vela, & deponere malum (con-

fer

- 330 Sors melior classi, quae fluctibus incidit altis,
Et certo jactata ^a mari. quaecumque, levatae
Arboribus ^b caesis, flatum ^c effudere prementem,
Abstulit has ^d liber, ventis contraria volvens,
Aestus, & ^e obnixum victor ^f detrussit in ^g Austrum.
335 Has vada destituunt, atque interrupta profundo
Terra ferit puppes: dubioque obnoxia fato
Pars sedet ^h una ratis, pars altera pendet in ⁱ undis.
^k Tunc magis in pactum brevibus mare, terraque facit

Obvia

VARIAE LECTIOES.

^a mari est B. 2. V. 2. O. 1. W. Marp. in quo margini tantum adscripti sunt vincitur usque ad prementem.
^b caesis B. 1. ^c effugere V. 1. pro var. lect. ^d vulgo ventis liber. ^e obnoxium A. meus, Hort. m. ^f detru-
dit V. 1. decurrit Marp. detruxit H. destruxit Ed. Ven. deduxit O. pr. ^g altum R. pr. a m. pr. ^h ima P. 1.
B. 1. V. 1. ⁱ unda Marp. ^k Tumal. nunc V. pr. pro var. lect.

fer L. VIII, 560.) carbasia tamen vi austru vicere
spatium carinae, eorumque velorum sinus tumuit
ultra proram, sive expansus est extra spatium na-
vis.

326 NEGARE N., SPATIUM VICERE CARINAE]
i. e. cum veilent quidam vela deponere, sic infla-
ta sunt vento, ut extra (ultra Voss. pr.) spatium
navis exirent. SCHOL.

327 Si quis] Dicit & illos victos, qui adhuc
vela erecta habebant, & illos, qui deponere coe-
perant. IDEM.

330 ALTIS] Mari enim medio non est de tem-
pestate discrimen. IDEM.

332 ARBORIBUS CAESIS] i. e. quae carentes velis
vim venti adversantis evaserant. IDEM.

332 EFFUDERE PREMENTEM] Sic primus, quod
sciam, edidit Grotius, an ex suis Codicibus, in-
certum est; quoniam nihil more suo monuit. Pre-
mentem certe invenit Bersmannus in uno, estque
in Marp. & Oxon. primo. furentem Oxon. sec.
Ceteri MSS. & Edd. fremmentem: quo verbo in
descriptione vehementis venti passim poetas uti,
notum est. Sic modo vs. 320. fremuit Auster. Mi-
hi tamen valde astringit hoc loco prementem. Lo-
cutio enim desumpta est ab equis, executientibus
seu effudentibus frenum, vel jugum, quod eos
premit, sive illis incumbit, quod verbum passim
etiam noster, & alii de vento usurpant: ut moni-
rum est alibi. Equo navem comparant non raro
poetae. Virgil. L. vi. Aen. 1.

- - - classe inmissis habenas.
Valer. Flacc. L. 1, 687.

- - - volat inmissis cava pinus habenis.
IV, 679.

Sed neque permittis jam fundere rector habenis
Vela, nec enis remis pote.

ubi vide Celeb. Burmannum. Noster autem etiam
aliis rebus hanc adhibuit metaphoram. Sic excute-
re frenum L. 1, 77. excutere clades VIII, 269. Opti-
me etiam obponuntur levatae, & prementem. Im-
mo prementem ventum dixit etiam Seneca in Phae-
dri. 429.

- - - qualis insano ratis
Premente vento rapitur.

Effudere igitur erit: passae sunt ventum incassum
se transisse, nihilque lachisse; cum caeso malo
nihil quaterere posset ventus, sed per inanem aera
ferri deberet. Atque ita capiendus mihi videtur
locus Valer. Flacci L. iv, 273. de Polluce.

Ut deinde urgentes effudis nubibus iras,
Ardoremque viri, paullatim insurgere fesso
integer.

Effusa passim dicuntur vana, & inania. Consulto
Cel. Burmann. ad ejusdem libri vs. 304.

333 VENTIS LIBER] Msc. P.

Abstulit has liber, ventis contraria volvens,
Aestus.

Melius. GROT. Haud dubie melius, nec aliter
verborum ordo se habet in tribus Bersm. & quin-
decim meis cum Edd. Veneta, Brix. & Me-
diol. ventis liber aestus hic nihil est: sed liber aestus,
volvens contraria ventis. aestus, qui contra ventum
se impellit. Vide Lib. v. Senec. Thyest. vs. 438.

336 DUBIO FATO] Utrum mergatur, an haere-
at. SCHOL.

337 PARS] Seneca in Agam. 571.

Haerent acutis rupibus fixae rates:
Has inopis undae brevia comminuunt vada.
Pars vehitur hujus prima, pars scopulo sedet.

338 INPACTUM BREVIBUS] i. Syrtibus. Naves
enim violenter illis commotam terram altius

T t t

erexc-

- Obvia confurgens: quamvis elisus ab Austro,
 340 Saepe tamen ^a cumulos fluctus non ^b vincit harenae.
 Eminent in tergo pelagi procul omnibus arvis,
 Inviolatus ^c aqua, sicci ^d jam pulveris agger.
 Stant miseri nautae, terraeque haerente carina,
 Litora nulla vident. sic partem intercipit aequor;
 345 Pars rarium major regimen, clavumque secuta ^e est,
 Tuta ^f fuga; nautasque loci sortita peritos,
^g Torpentem Tritonos adit ^h inlaesa paludem.

Hanc,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tumulos O. 1. ^b vicis B. 2. W. & Edd. pleraeque male. ^c aquae V. quart. Ox. pr. ^d nam B. 1. ^e deest in A. & Ed. Pulm. ^f fugae V. sext. non male. ^g non laesa A. ^h Torrentem R. pr. V. 1. 2 m. sec.

erexerunt, & sic magis vadofum mare habere coeperunt. SCHOL. *Impactus brevibus*. Mscr. tria, *impactum brevius*, & quart. *impactum est brevius*. Fortasse rectum fuerit, *impactum brevibus mare*. Brevia autem sunt loca in mari vadofa. Virgil. in *brevia et Syrtis*. BERSM. Cum Grotio emendationem Bersmanni recepi, quam confirmant quatuor optimi Vossiani, & Hult. Codd. & Rom. ac Schol. in ceteris est *brevius*. *Impactum* etiam pro *impactis*, ut erat vulgo, habent plerique MSS. & Edd. Omniboni, Badii &c. cum Modio Novant. LL. Ep. cxix. Mare, liberum prae nave obstantem cursum non habens, est magis in brevita, sive vada inlitum. de verbo *impingere* consule Heinsum, & Drakenb. ad Silium L. 1. 645.

- - - - - fluctus
 Si prohibere piger, vestras impinget in urbes.

Impactum brevius mare condensatum magis vadofum mare exponunt, non omnino male, si plurimos MSS. sequimur. *In patlu brevius* Amstel. *impactum* Ed. Ven.

338 TERRAEQUE SAEPE O. CONSURGENS] Mscr. tria *saevi*. recte. BERSM. Ita quoque correxerat Modius ibidem. & jam ediderant *saevi* Veneti, Sulpit. Ascens. & Micellus, quos cum Grotio secutus sum. Ex meis tamen MSS. tantum habent *saevi* Voss. sec. 2 m. sec. *saevi* Voss. tert. & pro *confurgens* in Marpurg. *confurgit*. Quare praefero hanc lectionem.

- - - - - terrae saevi
 Obvia confurgit.

Fit certe mare, quod brevibus magis erat impactum, aequae ac terra circa haerentem navem mari obvia, & saevi resistens, consurrexit, ita tamen ut cumulos harenae vincere non potuerit, quibus tamquam aggere navis erat cincta, ut ait Virgi-

lius L. 1. Aen. 112.

Inlidique vadis atque aggere cingit harenae.

339 ELISUS] Repercussus ab Austro. Dicit majores harenarum cumulos, & aggeres fuisse, quam fluctuum. SCHOL.

341 PROCL OMNIBUS ARVIS] i. e. longius, quam quaecumque sunt arva, sublatus est. Hoc est, in modum montis erigitur, & eminent omnibus terris. IDEM. Non cepit sensum auctoris Scholiastes. Lucanus dicit aggerem arenarum sicum, & ab aqua inviolatum eminuisse in pelago, remotum ab continenti, ita ut haerent nautae, nec tamen litora viderent. Unde simul patet male etiam in variis Steph. lect. tribus Pulm. duobus Bersm. & septem meis cum Voss. primi var. lect. scribi *undis*; quasi esset *procul eminent omnibus undis*. praestat vulgatum.

344 LITORA NULLA] In medio cum mari haec vult contigisse. SCHOL.

348 QUEM] Tritonem dicit. *concha* sc. marina, qua pro tuba utebatur. IDEM.

348 PONTUS] Mscr. *portus*, male. BERSM.

349 PERFLANTEM MURMURA] Quid est *perflare murmur*? non satis ego intelligo. In tribus Pulm. NISS. uno Bersm. Voss. primo, sec. quarto, & Wittiano, Edd. Sulpit. Bad. Paris. Mic. & Hortens. est *litora*; ita tamen ut in Voss. pr. & Witt. superscriptum sit *murmura*. in Hult. *perflantem*. Latet aliquid minus sanum, quod vidit etiam N. Heinsius ad Valer. Flacc. L. VII, 604. legens *marmora* i. e. aequora. *Marmor* enim pro mari saepe usurpatum a poetis: Consule Cerdam ad Virgil. L. 1. Georg. 254.

- - - - - insidam remis impellere marmor.

Eamque conjecturam quoque libri sui margini adscripserat Fr. Junius. *perflare marmora* ergo idem esset,

Hanc, ut fama, Dedis, quem toto litore pontus
 Audit, ventosa perflantem murmura concha,
 350 Hanc & Pallas amat; patrio quae vertice nata
 Terrarum primam Libyen (nam proxima coelo est,
 Ut probat ipse calor) tetigit; stagnique queta
 Vultus vidit aqua, posuitque in margine plantas,
 Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.
 355 Quam juxta Lethon tacitus praelabitur amnis,
 Infernis, ut fama, trahens obliviam venis:

Atque

VARIAS LECTIOES.

a jam V. i. b calor VV. LL. Steph. c vultum A. d vulgo Lethes. e praelabitur Marp. f ripis P. i. V. sec. pro var. lect. V. L. 111, 28.

esset, quod ait Virgil. L. vi. Aen. 171.

- - - cava dum personat aequora concha.

Hac constructione persflare utitur idem L. i. Aen. 83. de ventis.

Et terras turbine perflant.

Silius Ital. L. xi, 582.

- - - spumantis turbine perflat

Ignorantium aures.

Verum tamen quo minus credam, hanc locutionem probam esse, facit tum marmoris vox, tam simpliciter pro aquore non poni solita, tum praecedens vox ponti. Quae enim haec foret loquendi ratio: Pontus audit Tritonida, perflantem pontum i. e. se ipsum. Eodem jure possemus ex MSS. admittere litora, ut apud Ovid. L. i. Metam. 337.

Buccina, quae medio concepis us aëra ponto,
 Litora voce replet, sub utroque jacens Phoebo.

Nisi & litore jam praecessisset. Quare putem potius perflantem corruptum esse ex veriore composito proflantem. Virgil. Aen. ix, 325.

- - - proflabat pectore somnum.

Sidon. Apollin. Carm. v, 25. Tibris.

Proflabat madidum per gurgura glauca soporem.

Frontin. L. ii. c. 2. §. 7. Volturum amnem ingentes auras mano proflare. Sic MSS. vulgo etiam perflare. Proflare murmura vero Lucanus adposite dixit tam tubae sono (vide Propert. L. iv, 4, 10. & ibi Passerat) quam maris strepitui, quem passim murmur vocari, nemo nescit.

350 PATRIO QUOD V. I. Alii legant, patrioque d vertice, ut sit quae pro quod. VERSELL. Patrioque ev. Mic. (& Bad.) quod vertice, quae vertice C. P. L. O. F. & Canterus Nov. Lect. L. 111. cap. 11. PULM. Quae v. Ita correximus hunc

locum ex duobus Msc. cum antea legeretur patrioque v. vert. BERSM. Quae v. recte emendarunt viri docti, quod in duodecim meis quoque scribitur, & Ed. Veneta. In quibusdam Edd. & scriptis quae v. Rectius tum esset quia.

353 VULTUS] Sc. suos, cum ad tibias cecinit. & TRITONIDA declinavit. SCHOL. Hic non ad tibias cecinit Pallas, sed ad Maeandrum, in quem easjecit. consule interpretes Propert. L. ii, 23, 85.

Quae non jure vado Maeandri jassa natasse,

Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

354 TRITONIDA] V. Mela L. i. c. 7. Fessius; Servius ad Aen. ix, 170. Parrhasius in Epist. p. 181. BROUKHUS.

355 QUAM JUXTA] Legitur & quem: si quem legimus i. locum; si quam i. paludem Tritonida. SCHOL. Lethen amnem ad extremum Syrtium cornu in Africa esse constat, & Berenice urbem alluere, sed multi opinantur inundatione Lethes infernalis eam huc erumpere, ut hoc loco poeta canit. Lethe apud inferos oblivionis flumen fingitur, unde dicuntur omnium in vita gestarum rerum oblivionem haurire animae. 243, oblivio est. Hinc Lethaeus. Lucanus alibi.

Non me Lethaeas conjux oblivio ripas

Immemorem securo sui.

Glareanus hunc enarrans locum, hunc amnem; inquit, Berenici propinquum ex Solino refert Sulpitius, longo certe tractu, à Tritone palude. Idem dico de Hesperidum hortis, quos Ptolemaeus in Cyrenaica ponit, ad Lathonem fluvium, non ad Tritonem paludem. Cum Ptolemaeo sentit Strabo lib. ultimo, ubi Lathonis, & Hesperidum paludis facit mentionem. Caeterum de hortis nihil. Porro si Cato ad Tritonis paludem ex Cyrenaica venit, ut hic poeta paulo post sentire videtur,

- Atque insopiti quondam tutela draconis,
 Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
 Invidus, annoso * famam qui derogat aevo,
 360 Qui vates ad vera vocat. Fuit aurea silva,
 Divitiisque graves, & fulvo germine rami,
 Virgineusque chorus, nitidi custodia luci,
 Et numquam somno damnatus lumina serpens,
 Robora complexus rutilo curvata metallo.
 365 Abstulit arboribus pretium, ^b nemorique laborem
 Alcides: passulque inopes sine pondere ramos,

* Retulit

V A R I A E L E C T I O N E S.

a MSS. & Edd. plerique *qui fam.* b *nemorisque* V. pr. a m. pr. & Edd. multi.

derur, ac inde ad Hammonis templum abiit, mire prolongavit iter, quippe longe brevius habiturus, ex Cyrenaica ad idem templum. Sed video Romanis Africam littore tenus notam fuisse, interiora ejus obscura duntaxat relatione hominum accepisse. Quod ex Sallustio, Livioque, & hoc adeo poeta satis luculenter apparet, & nos annotationibus in eos tres authores scriptis lectori sub oculos posuimus. Quapropter minime sollicitos nos esse oportet, cum ad Ptolemaicam descriptionem non omnia respondere viderit. Haec GLAREAN. Sunt, qui Lethen in Hispaniis collocant, & Labi ex Celtiberis, & Vaceis. HORTENS. Hunc annum esse juxta Berenicen, seu *Ερηϊδα* recte monent viri docti: quibus omnino adde Is. Vossium ad Melam Lib. 1. c. 8.

355 LETHES] Videtur hunc locum Silius, per petuus Lucani imitator expressisse Lib. 1, 236.

Infernae populis referens obliviae Lethes.

Nam errore forsan nominis utrique fluvio tam Afro, quam Hispano adscripserunt veteres oblivionis vim. Unde factum, ut Interpretes *Lethes* vocem sanam hoc loco esse crediderunt. *Amnis Lethes*, enim ab auctore posset esse dictum ut *flumen Rheni*. & sexcenta talia. *Αἰθρῆ* vocatur quoque Straboni. Sed ab aliis hic fluvius nominatur *Lethon*, vel *Lathon*. Quod nobis hic servant vetustissimi Codd. quippe Regius prim. Vossian. prim. & tert. habent *Lathon*. Voilian. sec. *Loethon*. Wittian. *Lathon*. Vossian. sext. *Lethens*. Buher. *quem j. Leses*. Unice verum est *Lethon*; quam lectionem, ab Is. Vossio ad Melam L. 1. c. 8. jam approbatam in textum recepi. Consulte Doct. Harduin. ad Plinium L. v. c. 5. *Berenice in Syrtis exstima cornu est quondam vocata Hesperidum* &c.

Nec procul ante oppidum fluvius Lathon. Solinus c. 30. *Circa extremum Syrtium cornu Berenicen civitatem admisit Lathon amnis inferna, ut putant, exundatione prorumpens, & apud pristinos vates latice memoratus oblivionis.*

355 TACITUS] i. magnus. ut Virgilius.

- - *tacitum obsedit limen Amatae.*

SCHOL. Inepte. V. Serv. ad Aen. x, 227.

357 INSOPITI QUONDAM] Juxta Lethona (*Loetheum* MS.) horti Atlantis, cujus sunt Hesperides filiae, à quibus Hercules aurea mala diripuit; ut Virgilius. *Tutela* i. quem ipse tuetur. SCHOLIAST.

358 PAUPER] Postquam arbori poma sublata sunt. IDEM.

358 SPOLIATIS FRONDBUS] Msc. *spoliatus*, recte. BERSM. Ita quoque Weidneri Cod. & recentior Vossian., placebatque Modio, Novant. LL. Ep. cxix. Male, si quid video. Nam praeterquam quod langueret versus, & *pauper* esset plane otiosum; hortus ab Hercule non spoliatus est frondibus, aut arboribus; sed illae sunt spoliatae malis; unde pauper factus est hortus; quia *abstulit arboribus pretium*, ut ait vs. 365. Hinc in nummis pingitur Hercules manu sua poma ab arbore decerpens, pendente ex ea Ladone serpente mortuo. Eorum typos vide in notis Ill. Spanhem. ad Callimach. p. 670. & ad Pompon. Melam ex Ed. Gronov. Lib. iiii. c. 10. pro *hortus*. Voss. quatuor, Reg. pr. alique cum Ed. Ven. & Paris. *ortus*. Vide Dausq. Orthogr. p. 2. hac voce.

359 ANNOSO] Hortus ipse, dum, quae tunc habuit mala, nunc non habet, facit, ne quis cre-

- * Retulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulsa locis, ejectaque classis
Syrtibus, haud^b ultra Garamantidas adtigat undas:
370^c Sed duce Pompejo Libyae melioris in oris
Manfit. at inpatiens virtus haerere^d Catonis
Audet in ignotas^e agmen committere gentes,
Armorum fidens, &^f terra cingere Syrtim.
Haec eadem suadebat hiems, quae clauferat aequor:
375 Et spes^g imber erat, nimios metuentibus^h ignes;
Ut neque sole viam, necⁱ duro frigore saevam,

Inde po-

VARIARUM LECTIONUM.

a Sic MSS. & Edd. Omnib. vulgo *rest.* V. ad L. III, 113. *detulit* B. 1. V. 1. b F. *ultra*. c *sub* VV. LL. Steph. P. 1. Edd. Sulp. Par. Mic. Hort. d *Catonis* B. 1. e *aciem* M. f *terrae* A. g *imbris* B. 2. V. 1. Marp. H. A. W. a m. sec. Hort. m. h *aestus* B. 1. V. tert. i *diro* Ed. Parm.

credat, umquam mala aurea procreata. SCHOLIAST.

361 DIVITIISQUE GRAVES, ET] Editiones primas, ut & Grotii, secutus sum; in Sulpit. Ald. Badu. Par. Col. Steph. Gryph. Hortens. Pulm. & Bersm. Edd. est *gravis*, ut ad *silva* referatur. quod praeter duos Pulm. & Bersm. etiam est in sex meis, ac defendi posset iis, quae notavimus ad Lib. 11, 338. Plurimos tamen Codd. sequi malui. *rami graves divitiis ex germine fulvo* est *in diu duos*; ut v. 345. *regimen clavumque*, & passim tam apud nostrum, quam alios, ut notum est.

361 FULVO] Msc. *flavo*; minus apte, cum de pomis loquatur aureis. Tibull.

Divitias alius fulvo sibi congerat auro.

BERSM.

365 LABOREM] Tanquam in his malis ferendis nemo pondere laboraret, aut ei labor esset, ut gigneret. SCHOL. *Laborem* dicit; quia antea curvabantur pondere rami, & partu suo laborabant.

366 INOPES SINE PONDERE] Utrumque reddidit: quod ait *arboribus pretium*, nunc inopes: quod ait *nemori que laborem*, nunc sine pondere. SCHOL.

367 ARGOLICO] Eurystheo; ut Virgilius.

Rege sub Eurystheo, satis Iunonis iniquas, Pertulerit.

IDEM.

367 TYRANNO] Msc. *Eristheo*, quod ex glossamate natum videtur. BERSM.

370 DUCE POMPEJO] Hoc dicit; unam par-

tem militum adpulsam ad Libyam cum Pompejo filio, cum Catone vero aliam remansisse. SCHOL.

370 LIBYAE] Ex MSS. optimis Reg. pr. Witt. Voss. pr. & sec. aliisque cum Edd. Rom. Parm. & c. praetuli *Libyae* pro *Libyis* hoc loco, ut vitetur nimia repetitio litterae *s*.

373 TERRA CINGERE] i. e. circumire per terram Syrtim. SCHOL. Msc. *terram*; corrupte. Dicit enim terrestri itinere circumire, cum non esset commodum navigare. BERSM. Ita Lib. 1. *cingere pomoeria* pro *circumire*, & alia similiter, de quibus vide J. F. Gronov. Lib. 11. Observ. c. 3.

374 HAEC EADEM] Legitur & *hoc*. (Ita Voss. pr. a m. pr. & tert.) Eadem hiems, quae homines a navigatione propter tempestatem prohibebat, hoc suadebat, & spes imber erat, ut aestus timere non possint. SCHOL. Apulej. Apolog. p. 88. *hiemem alteram propter Syrtis aestus, & bestias opperendam*. BROUKHUS.

377 INDE POLO LIBYAE, HINC BRUMA] Non saevam frigore, polo Libyae hoc faciente, non saevam sole, bruma hoc faciente. SCHOL. Msc. *temperat*, mendose. Etsi anni tempus non adjuvaret aëris temperiem in regione calida. BERSM. *Temperat* vitiose etiam est in recenti Vossiano, Edd. Rom. Parm. Sulpit. & Aldi. Maie autem Bersmannus ut hic capit pro *essi*, *licet*. Ait auctor, spem illorum fuisse in pluvia hiemis tempore cadere solita, ut tempestas illa anni hiemalis temperaret viam per brumam, ne nimis calida esset via; per Libyae polum, ne nimio frigore

Inde polo ^a Libyes, hinc bruma temperet annus:
Atque ingressurus steriles, sic fatur, harenas.

- O! quibus una salus placuit, mea ^b signa ^c secutis,
380 Indomita cervice mori, componite mentes
Ad magnum virtutis opus, summosque labores.
Vadimus in ^d campos steriles, ^e exustaue mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaque letiferis squalent serpentibus arva.
385 Durum iter ad leges, patriacque ruentis amorem.
Per mediam Libyen veniant, atque ^f invia tentent,
Si quibus in nullo ^g positum est evadere voto,
Si quibus ire sat est. ^h neque enim mihi fallere quemquam
Est animus, rectoque metu perducere vulgus.
390 ⁱ Hi mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui, me teste, pati vel ^k quæ tristissima, pulcrum,

Romanum.

V A R I A B L E C T I O N E S.

^a Libyen W. ^b vulgo castra. ^c secuti VV. LL. Steph. B. 1. V. 1. A. Edd. Sulp. Asc. Mic. Pulm. Hort. ^d ster. camp. V. tert. ^e exhaustaque W. Marp. pro var. lect. ^f omnia V. 1. ^g oppositum B. 1. ^h nec M. ⁱ MSS. & Edd. qdd. ii. ^k qui B. 1. Marp.

gore laeva esset: quomodo recte exponunt veteres interpretes.

379 SIGNA SECUTIS] Ita inprimi curavi, ex MSS. meis novem; & primis Edd. præter Steph. Pulm. & Berlm. Codd. vulgo castra: quod profectum est à Sulpitio, & Aldo. Vide ad vs. 250.

380 INDOMITA C. MORI] Oratio Catonis. Hanc salutem dicit superesse, ut in libertate moriantur. SCHOL.

384 ARVA. DURUM ITER AD LEGES] Euntibus, inquit, ad libertatem, & ad amorem patriæ durum iter, & difficile est. Nam ad dominum qui vult ire, perfacile. IDEM. Distinctionem mutavi ex MSS. & Edd. præcis. quod bene exponit Scholiastes, ut patet ex obpositione Catonis vs. 392. Vulgo quasi per appositionem jungebant durum iter prioribus sic.

arva,
Durum iter. ad l. p. r. amorem
Per mediam Libyen veniant.

386 LIBYEN VENIANT] Libyam veniant Msc. sed alterum rectius: veniant Libyen, atque inv. BERSM.

387 IN NULLO POSITUM EST EVADERE VOTO] i. e. qui non optant evadere, nec curant regredi SCHOL. In magnis positum adversis servare fidem. Sil. L. xi, 163. ubi vide.

389 PERDUCERE VULGUS] Ego, inquit, nihil prosperi vobis spondeo, ut timentibus persuadeam. SCHOL. Praeducere Hulst. Rectius, ut opinor, unus Bersm. & Marp. Cod. cum Edd. Veneta, Paris. 1512. ac Hortensii producere i. e. ad ulterius progrediendum inducere, metu, & laboribus, quos perpeti deberent, dissimulatis. Vide Graevium ad Julin. L. 1, 8. Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum refugiens, Cyrum ad angustias usque produxit. Virgil. Ecl. 1, 73.

- - - en, quo discordia cives
Produxit miseros.

uti ex veterrimis membranarum edidit Heinsius; quem ad locum plura se dictorum in notis, quæ pro dolor! malo fato, vel tanto adhucdum latent, promittit ad Vellej. L. 11. c. 128. Ea produxit.

390 SINT COMITES] Sunt Msc. duo. minus recte. BERSM. Sunt male res mei, Edd. Rom. Ven. Sulp. Bad. Mic. aliaque.

391 VEL QUAE] h. e. etiam quæ sunt tristissima. SCHOL.

392 SPONSORE SALUTIS] Ille autem, qui à me vult sibi vitam ante promitti. IDEM.

398 PRAETENTATE] Hoc est. quod me primum pati videtis, hoc & vos passuros esse promittite. IDEM.

401 Si quo &c.] Sic, inquit, omnia vobiscum aequè

- Romanumque ^a putant. at qui sponse salutis
Miles eget, ^b capiturque ^c animae dulcedine, vadat
Ad dominum meliore via. dum primus harenas
395 Ingrediar, ^d primusque gradus in pulvere ponam,
Me calor aethereus feriat, mihi plena veneno
Occurrat serpens; fatoque pericula vestra
^e Praetentate meo: sitiat, quicumque bibentem
Viderit, aut umbras nemorum quicumque perentem,
400 Aestuet; aut equitem peditum praecedere ^f turmas,
Deficiat; si quo fuerit ^g discrimine notum,
Dux, an miles eam. serpens, sitis, ardor, harenae,
Dulcia virtuti. Gaudet patientia duris.
Laetius est, quoties magno sibi ^h constat, honestum.
405 Sola ⁱ potest ^k Libye ^l turba praestare ^m malorum,
Ut ⁿ deceat fugisse viros. Sic ille ^o paventes

^a Incendit

VARIAE LECTIONES.

^a putant B. I. R. I. ^b capiturque V. I. ^c animi A. ^d primusque VV. LL. Steph. ^e prae-
tentante V. I. M. Ed. Ven. ^f turbas A. ^g subcr. V. sec. cum Gl. pro discrimine. ^h conflet W. ⁱ potes
B. I. ^k Libyae MSS. & Edd. qdd. ^l turbam vulgo. ^m laborum B. I. ⁿ virosum Narp. pro v. l.
^o doceat VV. LL. Steph. P. I. R. I. Ed. Ven. ^o calentes vulgo. ^o cadentes VV. LL. Steph.

aeque sustinebo, ut nemo intelligat, utrum sim
Imperator, an miles. SCHOL.

403 PATIENTIA] Id est. quicumque patientes
sunt, gaudeant sibi graviora contigisse, quae to-
lerent. IDEM. Silius Ital. L. I, 533.

- - - gaudetque nescere duris
Virtutem, & decoris pretio discrimina pensat.

404 LAETIUS] Plus gratiae laus habet, quoties
difficilius comparatur. SCHOL.

405 SOLA POTEST LIBYE] Sola Libye i. e. de-
sertum Africae, potest praestare i. exhibere no-
bis turbam i. confusam multitudinem malorum
Sc. poenae i. laborum, ut deceat viros i. ho-
nestum sit viris fugisse Sc. servitutem, quia quae
in ceteris regionibus sunt toleranda, non sunt vi-
ris digna. Posset etiam interrogative legi ad con-
trarium sensum sic. Potest sola Libye praestare tur-
bam i. tantum cumulum malorum, ut deceat
viros fugisse Sc. ab imperio ducis sui? q. d. ne-
quaquam ASCENS. Sensus est: Cum alias tur-
pe sit viris fugere malorum metu, quale quiddam
post pugnam Pharsalicam accidisse videri potest,
Libya, quia tot malis abundat, ignominiam ac
turpitudinem hanc tollet. Neque enim malorum
metu fugisse videbimur, cum ultro malorum tur-

bam petamus, eamque terram peragremus, unde
plus periculorum metuendum sit, quam si hosti
obviam iremus. Loquitur autem ut Stoicus. Do-
cent enim Stoici ἀνδρῶν, volumque à sapiente
omnem metum, ac perturbationem abesse debere.
Ut apud Ciceronem videre est, cum alibi, tum
in Quaestio. Tusculanis. MICYLL. Ob leve im-
minens periculum, nemo ob id evitandum, su-
geret in maximum periculum. Servitus est ingens
periculum, ut eam quis fugiat, audebit in aliud
magnum periculum fugere. Atqui fugere in na-
tionem bonam, non id esset magnum, verum in
Libyen malam nationem fugere, id demum ma-
gnum videbitur. Porro ad id nemo facile impel-
letur, nisi regente magno aliquo periculo quod
victos, & servitutem timentis fecisse, est verisi-
mile. Sed & Libya talis est, ut qui in eam fuge-
rit, dicatur habuisse ingentem causam, quod in
talem diverterit regionem. Unde Cato, putat Li-
byen hoc praestare posse, ut omnes homines di-
cant, decentem eam fuisse fugam, ut magnanimo-
rum virorum, qui quidvis pati maluerint, quam
servitutem. GLARIAN.

405 TURBA PR. M.] Sic malui ex vetustissimo Re-
gio, Buh. tribus Vossianis, Hult. uno Berlm. & Ed.
Veneta scribere, quam turbam. per malorum, quae
prae-

- Incendit virtute animos, & amore laborum,
 Inreducemque viam deserto limite ^b carpit:
 Et, ^c sacrum parvo nomen clausura sepulcro,
 410 Invasit Libye securi fata Catonis.
 Tertia pars rerum ^d Libye; ^e si credere famae
 Cuncta velis: ^f at, si ventos coelumque ^g sequaris,
 Pars erit Europae. ^h nec enim plus litora Nili,
 Quam Scythicus Tanais, ⁱ primis à Gadibus absunt:
 415 Unde Europa fugit Libyen, & litora flexu
^k Oceano ^l fecere locum: ^m sed major in unam
 Orbis abít Asiam. nam, cum communiter istae

Effundant

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a incendit Ed. Ven. ^b carpsit V. r. Marp. ^c parv. sac. MSS. & Edd. qdd. ^d Libye est. V. r. Ed. Ven. ^e Libye rer. B. r. Marp. Edd. V. B. M. ^f Libyae al. ^g sic reddere H. ^h aut B. r. ac H. A. ⁱ sequamur H. ^j neque B. r. Ed. Br. Atc. Mic. Hort. ^k quamvis ab B. r. ab P. r. ^l Oceani B. 3. ^m flexere W. in si A.

praebet, turbam potest Libye praestare, ut viros debeat fuga, alioquin viris indecora. Argutantur nimis Interpretes, & glossator, qui *turbationem malorum* exponit, ut, *quae mala sint, confundantur.*

406 PAVENTES] Msc. duo *calentes*, non male. BERSM. *Calentes* habent quoque aliquot Pulm. & plerique nostri Codd. Edd. Romana, Veneta, Grotii, & sequentium. Ceteri exhibent *parentes*: quod hic praetuli cum integerrimo Regio primo, Voss. sec. a m. prima, Voss. primo pro var. lect. eadem manu addita, & Huftii Cod. Hoc enim vulgarium militum animis plus convenit. nam omnes non erant Catones. Licet postea Catonis oratione moti, & ad tantam virtutem incensi sint, non calebant ante, sed potius pavidus erant hac in re. Eodem modo de Vulteji militibus Lib. IV, 520.

- - - sic cunctas sustulit ardor
 Nobilium mentes juvenum: cum sidera coeli,
 Ante duci vocēs, oculis humentibus omnes
 Adspicerent, flexoque ursae semine paverent.

Idem, cum sortes animos praecepta subissent &c.

Muturunt illi, qui crediderunt, *calentes* hic scribendum, quia melius convenire videbatur cum *incendis*; ut ita currentibus, ut ajunt, quasi calcar, vel ignes animis flagrantibus addiderit, ut ait auditor L. VII, 559.

408 INREDCM] Per quam non ipse erat rediturus. SCHOL.

409 CLAUSURA] Hic enim periturus est Cato

aliquando. *Securi* i. e. nihil timētis. IDEM.

413 PARS ERIT EUROPÆ] Msc. duo (& Amst.) *Par*; depravate. BERSM. Ciacconius ad Melam L. I, I, 40. *Asia* partem facit Silius Lib. I, 195. V. J. C. Scalig. Hypercrit. c. 6.

413 NEC ENIM PLUS &c.] Id est cum longior pars sit à Tanai ad Gades, quam à Nilo ad Gades, non est Africa pars orbis, sed potius Europae. SCHOL.

415 UNDE] A Gadibus. *Oceano*. qua intrat ad Gades. IDEM.

415 FLEXU] Malim *flexa*. GROTIUS. *Flexo* est in duobus Berlín. Reg. pr. meo, & Edd. Rom. Parm. ac Med. *fluxu* Voss. sext. *flexu* Huft. Nil mutuo. *in fluxum agere* instr. verbi. 456. Plin. L. IV, 17. *Medioque flexu litoris*. c. 24. *magnoque litoris flexu*. & alibi. V. inf. L. X, 290. *flexu torquetur*.

417 ABIT] *Adit* pro accessit *auria* *εὐρυαχία*. liber unus *abis*. BERSM. Vitiose in Sulp. Bad. Mic. & Hort. Edd. est *adit*.

417 ISTAE] Europa, & Africa. *Illa Asia* (V. ad L. VII, 503. Male Hortentius *Europam* intelligit.) Nam cum Asia habeat totum Eurum; Africa vero, & Europa simul habeant Zephyrum, & ita portio sit aequa ventorum, si duas partes orbis accipimus, erit Africa potius in Europa. SCHOL.

419 DISCEDIT IN ORTUS] Haec lectio Grotio debetur, quam confirmant quatuor Pulm. & octo, vel novem mei MSS. *Discessit* Wirt. *decessit* Marp. Vulgo erat, ut ceteri habent MSS. *Descendit*, sollemni variatione, jam saepius monita. In uno Pulm. est *disfendit*, forsan verius pro distenditur live

- Effundant Zephyrum; Boreae latus illa sinistrum
 * Contingens, dextrumque Noti, discedit in ^b ortus,
 420 Eurum sola tenens. ^c Libyae quod fertile terrae est,
 Vergit in occasus: sed & ^d haec non fontibus ullis
 Solvitur; Arctoois raris Aquilonibus imbres
 Accipit, & nostris reficit sua ^e rura serenis.
 In nullas vitiatur opes; non aere, ^f nec auro
 425 Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura,
 Et penitus terra est. tantum Maurusia genti
 Robora divitiae, ^g quarum non noverat ^h usum;
 Sed citri contenta comis ⁱ vivebat, & umbra.

In ne-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *constringens* V. 1. *contingens* Boh. ^b *ortum* W. V. 1. M. statim *occasum* Marp. A. male. V. ad L. 11, 588. 11, 329, 360. ^c vulgo *Libycae*. ^d *hoc* V. 1. non inepte. ^e *jura* B. 1. ^f *neque* V. 3. W. H. J. A. Boh. Marp. ^g *quorum* Marp. ^h *usus* O. 1. ⁱ *vivebat* Marp. *viciebat* W.

sive distendit se. Confer notata ad Lib. 1, 101. & alibi.

420 LIBYCAE TERRAE] A Gryphio hoc est. *Libye*, & *Libyae* exhibent Edd. veteres, aliaeque. *Libyes*, duo Pulm. tres Bersm. & mei quinque MSS. *Libyae* unus Bersm. veterrimus Regius, Wittenianus, Boher. & Hultsi; quod recepi, nisi malis legere *Libyes* delendo verbum est. *Libye*, vel *Libya* terra, ut terra *Graecia*, *Arabia*, *Gallia* &c. De quibus aliquid dixi ad finem Lib. VII. Confule Vossium de Constr. c. 2. Vechneri Hellenol. c. 8. L. 1. Quibus adde Virgil. L. IV. Aen. 37.

- - - quos *Africa* terra triumphis
 Dives alit.

Tibull. L. I, 10, 33.

Non sibi si pretium *Campania* terra daretur.
 & alibi saepius.

423 NOSTRIS SERENIS] Cum apud Italiam serenitas jugis est, illi c. imbres aguntur. Ex Italia enim sublatae vento nubes deferuntur ad Africam. SCHOL. Hinc illud Papinii.

Cum *Libyae* Boreas *Italos* niger adtulit imbres.

GROT. Ed. tert. Lib. VIII. Theb. 411. ubi omnino vide Lutatium. *Pharia serena* eidem Lib. v. Theb. 11. *nostris serenis* ergo est coelo Boreali, quod nobis ad Boream vergentibus est Serenum. Imitatus autem hunc locum est Valerius Flacc. L. I, 332.

Nec de te credam nostris ingrata serenis.

Quod male ibi explicuisse Bulaeum, vel ex hoc loco patet; sed & aliis locis hoc ibidem evincit Cel.

Burmmanus, quem vide.

425 NULLO GLEB. CRIMINE DIVES] i. e. non habet metalla, quibus terra corrumpitur. *Crimine dives* i. causa; ut Virgil.

- - - crimine ab uno
 Disce omnes. alibi *Crimen amor vestrum*.

SCHOL. N. gl. *crimine*, *pura*. Non damno quidem hanc lectionem, potestque commodo satis sensu explicari, distinctione posita ante *pura*, ut fecere interpretes. Verum duo veterrimi Vossiani cum Scholiaste, & recentiore Voss. exhibent *dives*. Oppido eleganter. *Libya* non est *dives crimine glebarum* i. e. non habet aes, neque aurum, criminis causam.

426 ET PENITUS TERRA EST] Vere terra est; nam non habet aes, nec aurum. SCHOL. Sed Mscr. tria; *Et pen.* Quod non duplicet. *pura* enim, & simplicem terram esse, dicit sine admixtione venarum. BERSM. Et recte Grotius rescripsit, ut habent MSS. plerique, & Edd. primae, exceptis Parm. Bad. & Micyll. Sic MSS. quidam in quibus Boher. Cod. paucissimi *sed*.

426 MAURUSIA] Mscr. *Maurisia*. Arborea, & ceteri Mauritaniae, quarum usum non noverant, contenti umbris, & frondibus illarum, Maurorum sunt divitiae. BERSM. Unus etiam ex Vossianis, sed recentior *Maurisia*. Cave vero, ita scribas, licet *Mauritaniam* dicamus. Vide Servium, Picrium, & Ceteram ad Virgilii L. IV. Aen. 206.

*Jupiter omni cens, cui nunc Maurusia piellus
 Gens epulata toris.*

428 CITRI &c.] *Menjar.* Videlicet citreas. An-
 V V V V

In nemus ignotum nostrae venere secures:

430 Extremoque epulas, mensasque petimus ab orbe.

At quaecumque vagam Syrtim complectitur ora

Sub nimio projecta die, vicina perusti

Aetheris, exurit messes, & pulvere Bacchum

Enecat, & nulla putris radice^b tenetur.

435 Temperies vitalis abest; & nulla sub illa

Cura Jovis terra est: Natura deside torpet

Orbis, & inmotis annum non sentit harenis.

Hoc tam segne solum raras tamen exerit herbas,

Quas

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *petivimus*. A. ^b *altinetur* V. sec.

te Ciceronianam mensam nullius vetustior memoria est: habuit enim & ex cedro & ex thya. SULPIT. Apparet Sulpitium *Cedrum*, pro *Citro*, hoc loco legere, quo quidem modo etiam in vulgatis editionibus Plinii legitur, libro XIII. capite 15. Omnibonus autem *Citri* quidem nomen retinet, sed de eo *Citro* dictum accipit, quam Medicam atque Assyriam alio nomine dici Plinius ait libro XV. cap. 14. A quo & *citria poma* nominantur. Eo adductus videlicet, quod infra sequitur:

Extremoque epulas, mensasque petivimus orbe.

Nam ex fructibus Citri, inquit, tragemata, id est, cibos secundae mensae facimus. Sed alii ex Athenaeo allegant, Pomum, quod Citrium vocant, quo nunc inter tragemata utuntur, priscis temporibus in usu edendi non fuisse. Eoque & Plinii verba pertinere volunt, ubi, loco supra citato, *Alia est arbor, inquit, eodem nomine malum ferens, execratum aliquibus odore, & amaritudine, aliis expetitum.* Duo igitur Citri genera faciunt: Alterum, quod & Medicum & Assyrium, ut dictum est, appellatur: & alterum Atlanticum, ex quo mensae fiebant, alio nomine *Trageto*, & ab Homero etiam *Thya* vocatum. Et de hoc praesens locus accipiendus. Nam & Martialis mensam, de qua in Apophoretis meminit, *Citream* inscribit,

Accipo felices, Atlantica munera, sylvas,
inquiens. Et *pugillares citreos*, in eodem libro, de quibus hoc disticho meminit:

Secla nisi in sennes effemus ligna tabellas,
Effemus Libyci nobile dentis onus.

Quare & hoc loco *Citrus* recte, puto, legitur: & apud Plinium capite citato, eodem modo pro *Cedri* arbore, *Citri* fortassis legendum. Nam de

Cedro idem Plinius, eodem quidem libro, sed capite 5. mentionem facit. Plura vide apud Ruelium de Stirpibus, libro I. capite 68. & sequenti. Et apud Athenaeum libro III. MICYLL. *Cedrum* (ut est pro var. lect. in MS. uno Berlm.) hic quidem intelligit Sulpitius; at vero ita non legit. Patet autem, ex voce *epulis* confusam esse à nostro *Citrum* arborem cum Hesperidum malis, vel fructu Medico, seu Assyrio. Alias enim epulas hoc loco intellexisse non potuit, ut putant Beroald. & Sulpit. Maurorum enim citrus advehebatur tantum Romanam ad varii generis suppellectilia inde conficienda, & praecipue mensas. Alii etiam ex veteribus hic errarunt; ut fusius docet Salmasius in Plinian. p. 666, 670. &c. De Maurorum citro, seu Atlanticis illis muneribus consule quoque Harduin. ad Plinium L. XIII, 15.

428 ET UMBRA] Ita habent ex MSS. soli Voss. pr. & Reg. pr. cum Hulst. Ceteri tam Steph. Pulm. Berlm. quam mei, & Edd. Sulpit. Bad. Mic. aliaeque *umbris*. In *umbris* Oxon. unus, & Ed. Veneta. Nihil muto.

429 SECURES] Prima Romanorum luxuria fecit hinc epulas, & cibos. Alii sic accipiunt dictum etiam: ad illam regionem nos misimus magistratus. SCHOL. i. e. a nobis primum excilae ad mensas aliaeque sunt illae arbores.

430 PETIVIMUS ORBE] Subesse hic mendum non suspicatus essem, nisi in Wittiano, Boher. & Voss. secundo invenissem *petemus ab o.* Hinc enim patet, veram esse Lucani manum *petimus absorbe*, ut totidem litteris est in Regio primo, & Ed. Parmensi. *Petimus* pro *petivimus*, ut *petis* pro *petuit*, & similia apud Virgilium, Ovidium, nostrum, & alios. *petisti* L. VIII, 816.

432 NIMIO DIE] i. Sole torrenti. SCHOL.

432 PORRECTA] *Projecta* Mic. quatuor, & libj

- Quas Nasamon, gens dura, ^alegit, qui proxima ponto
 440 Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
 Syrtis alit. nam litoreis populator harenis
 Inminet, &. nulla portus tangente carina,
 Novit opes. sic cum toto commercia mundo
 Naufragiis Nasamones habent. hâc ire Catonem
 445 Dura jubet virtus. ^b illic secura juvenus
 Ventorum, nullasque timens tellure procellas,
 Aequeoreos est passa metus. nam ^c litore sicco,
 Quam pelago, Syrtis violentius excipit Austrum,

Et ^a ter.

VARIAE LECTIONES.

^a colis V. I. ^b illi B. I. ^c in I. B.

bri aliquot. Indicat autem partem Libyae meridionalem, quae aestu solis exurit, ob vicinitatem zonae torridae. BERSM. *Projecta*. Sic MSS. omnes praeter Voss. tert. *porrecta*, quod hic ab Aldo intrusum merito ejecit Grotius. Lib. VIII, 442.

Si regna times projecta sub Austro.

Inprimis autem aptum hoc verbum est, si regionis contemptus, & vilitas quaedam intelligatur. Vide Cuper. Observ. L. IV, 6. Burm. ad Valer. Flacc. VIII, 60. Drakenb. ad Silium VI, 645. Nam alioquin *porrigi* dicitur saepissime de locis planis, & in longitudinem extensis. Senec. Herc. Oet. VI, 4. Sil. I, 130. Stat. Theb. I, 331. Sidon. Apoll. Carm. IX, 49. Adde Ciaccon. ad Caesar. B. G. II, 19. Melam L. I, 1, 15. III, 6, 40. quibus locis haec verba etiam variantur, ut & Doctiss. Kuningham. Anim. contra Bentlej. p. 12.

434 NULLA PUTRIS] Ipsa terra non est putris, & ideo sementa non alligat. SCHOL. Rectius exponunt alii. *Soluta in pulverem non habet arbores*, quas solus abtulit Hammon. VI, 525, 526. ubi itidem hoc sensu *putris* adhibet.

Silvarum fons causa loco, qui putria terrae

Adligat, & domitas unda connectit harenas. VI, 699.

putrique incoxit harenas.

L. VIII, 830.

Totaque in Aethiopum putres solvaris harenas.

Hoc sensu *putres harenas* apud Statium L. IV. Silv. 3, 126.

438 TAMEN] Edd. Rom. Parm. Sulp. Bad. Mic. aliaeque exhibent *tantum*. Non intellexit haec Hortensius, qui edidit *non*. Aut auctor, licet sit ager tam sterilis, rarastamen illic nascitur herbas, quas coniungunt Nasamones. Si non valeret, saltem tum scribi deberet *legas*, sive colligere possit. Nasa-

monas autem alii cum nostro ad Syrtis, alii in mediterraneis locant. Vide Celeb. Perizon. in Curtio vindicato p. 154. &c. Ex Lucano sua hausit Silius L. I, 408.

Et vastae Nasamon Syrtis populasor Hyempsal,
Audax in fluctu laceras raptare carinas.

III, 320.

Hinc coit aequeoreus Nasamon invadere fluctu
Audax naufragia & praedas avertere ponto.

443 NULLA PORTUS TANG. C.] Non enim navigant, ut mercentur, sed colligunt, quae alii perferebant. SCHOL. Habent opes; licet nulla carina ad eos veniat, in portum intrans. nam rapiunt eas, dum ad Syrtis naufragia faciunt mercatores, quorum ab omnibus orbis partibus venientium damnis ipsi aiuntur. Non bene percipit haec Scholiastes.

443 COMMERCIA] Omnia enim illic inveniuntur, quae de diversis solent gentibus comparari. SCHOL.

446 TIMENS TELLURE] In uno Bersm. tribus Pulm. Voss. pr. Reg. pr. a m. pr. item in Voss. sexto, ac Edd. Rom. Parm. Brix. & Med scriptum est *timens salture*. Non placet. In terra non timuerunt procellas, quas tamen non secus, ac in mari passi sunt. Dilerte auctor *timens tellure*, & *aequeoreos metus* obponit. Silius de his harenis Lib. III, 653.

Nes pene aequeoribus Syrtis violentior hausit.

447 AEQUEOREOS] Quae in mari timuit, in terra passa est. SCHOL.

448 EXCIPIT] i. e. maiorem ventum e litore Syrtis accipit, quam de mari. IDEM. Perperam Schol. explicat. cum sit sensus; Syrtis illam partem, quae sicca est, magis ventis agitari, ejusque

V V V V 2

haren-

- Et ^a terrae magis ille ^b nocens, non ^c montibus ^d ictum
 450 Adversis frangit Libyes, scopulisque ^d repulsum
 Dissipat, & liquido se turbine solvit in ^e auras;
 Nec ruit in silvas, annosaque robora torquens
 Lassatur: patet omne solum, liberque meatu
 Aeoliam rabiem totis exercet ^f habenis:
 455 ^g At, non ^h imbriferam ⁱ cum torto ^k pulvere nubem
^l In flexum violentus ^m agit, pars ⁿ plurima terrae
 Tollitur, & numquam ^o resoluta ^p vertice pendet.
 Regna videt pauper Nasamon ^q errantia ^r vento,
 Discussasque domos: ^s volitantque à culmine raptae,
 460 Detecto Garamante, caesae. non altius ignis

Rapra

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a a terris V. pr. a m. pr. ^b b vulgo nocet, ortum, Libye, liquidas s. ^c c motibus A. ^d d revulsum B. 1. ^e e iras O. pr. a m. pr. ^f f vulgo arenis. ^g g MSS. plerique, & Edd. ante Grot. & ^h h umbriferam B. 2. nubiferam A. H. ⁱ i consortio una voce male MSS. qdd. & Edd. ante Grot. cum toto V. 1. A. cum certo Marp. ^k k vertice R. pr. sed corr. R. sec. ^l l inflexus B. 1. in agit W. a m. pr. ^m m ultima P. 1. maxima P. 1. B. 1. ⁿ n pascato O. 1. ^p p pulvere O. pr. a m. sec. ^q q certantia B. 1. ^r r noto R. 1. ^s s volitant V. 2.

harenas commoveri, quam illam, quae est maritima, & undosa. Ceterum in MSS. omnibus Steph. Pulm. Bersm. & meis septem, ac Editionibus primis, ut & Aldina exaratur accipit. V. vs. 625. & L. 11, 270.

*Imaque telluris ventos tractusque cornucos
 Flammaram accipiunt.*

Verum cum ceteri mei MSS. in quibus optimi, Vossianus sec. Regius pr. Wittian. Bouh. &c. retineant excipit, quod primus dedit Sulpitius, mihi quoque hoc loco id placet. Senec. Oed. 9.

Ut alta ventos semper excipiunt juga.

Immo noster L. VI, 339.

Excipit adversos Zephyros & Japyga Pindus.

446 NOCET, NON MONTIBUS ILLUM &c.] Sunt, qui legant. *Et terrae magis illi nocens: non montibus ortum.* VERSELL. Mendose vulgo hic circumfertur locus, cui membranarum ope, & ductu integritatem, ni fallor, reddidimus. Primo pro nocet, ut ediderunt Sulpit. Badius, Micyll. & Grotius, aliae editiones habent nocens cum quatuor Pulm. duobus Bersm. & decem meis, in quibus optimi Regii, & Vossiani. Pro ortum Edd. Rom. Parm. Sulp. Bad aliaeque circumferunt illum; quod agnoscunt quoque Bersm. unus, & mei quinque. Libyae, non Libye, exhibent Voss. sec. Wittian. Edd. Veneta, Hort. & Bersm. Libyes Voss. qu. liquidas se t. retinent constanter MSS. & Edd. omnes ante Grotium, nisi quod optime pro his sit

liquido se, in Regio pr. Voss. & Hulst., unde patet, scribendum esse, quod feci, clarissimo sensu

*Excipit austrum,
 Et terrae magis ille nocens, non montibus ictum
 Adversis frangit Libyes; scopulisque repulsum
 Dissipat, & liquido se turbine solvit in auras;
 Nec ruit in silvas.*

Auster nocet terrae; quia ictum suum (vel si cum plerisque MSS. velis retinere, quod ego tamen depravatam puto, *ortum* sive initium suum, vel se ortum) non frangit in adversis montibus Libyes (exciderat ob seq. voc.) neque se scopulis repulsum dissipat, aut dissolvit: quia illius vis numquam rotatione diffingitur &c. Ventus enim cum à monte repellitur, facit turbinem, quem *liquidum* vocat metaphora ab aquarum vertice, vel ab undante fumo, & igni ducta. Vide, quae notavimus, ad Lib. VI, 535. Serv. & Cerdam ad Ecl. VI. Virg. 33. *liquidi simul ignis.* Vides, ut jam omnia plana sint, & continua serie cum sequentibus nexa. Vulgata erant hiulca, obscura, & interrupta. quae enim poni pro *et non* nunc non monebo. Sexcenties occurrit. In quibusdam autem editis post *repulsum* male distinguebatur, ac *scopulusque* excusum est, quod monuit jam Modius Novant. Lect. Ep. cxi.

451 DISSIPAT] Non dissipat. est enim ubique planities. SCHOL.

451 E TURBINE] Ita maluimus quam *se*. GROTI.

453

- Rapta vehit: quantumque licet confurgere fumo,
Et violare diem, ^a tantum tenet ^b aëra pulvis.
^c Tum quoque Romanum solito violentior agmen
Adgreditur, nullusque potest ^d consistere miles,
465 ^e Instabilis raptis etiam, quas calcat, harenis.
Concuteret terras, orbemque à sede moveret,
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exesis Austrum scopulosa cavernis:
Sed ^f quia mobilibus facilis turbatur harenis,
470 ^g Nusquam luctando ^h stabilis manet: imaque tellus
Stat, ⁱ quia summa fugit. ^k galeas, & scuta virorum,
Pilaque contorsit violento spiritus ^l actu,

Inten-

VARIAR L E C T I O N E S.

^a tantus Boh. ^b aethera Marp. ^c Tunc MSS. & Edd. qdd. ^d al. confurgere V. sec. Ed. Hort. ^e infla-
bile Marp. instabiles arenas H. ^f quod B. 2. V. pr. ^g numquam R. pr. V. pr. H. Ed. Rom. Parm. ^h faci-
li A. ⁱ qua H. ^k galeasque H. ^l istu V. 1.

453 LASSATUR] Sc. non. Quippe non habet
Alpium nemus. SCHOL.

454 RABIE M EXERCET] Totos status (*status*
Voss. pr.) quos habet, effundit. IDEM. Bene fit
Scholiae, qui his verbis nos docet aliud olim
lectum fuisse, quam nunc circumfertur. Verba
enim ejus translata sunt ab equis laxo freno cur-
rentibus. Hi enim *effunderet se*, & *effusus habenis*
currere dicuntur. Vide Virg. Georg. III, 104. Ti-
bull. IV, 1, 92. Cerdam ad Georg. I. inf. Passerat.
ad Propert. IV, 8, 18. p. 658. & alios non raro.
Scribendum itaque *totos exercet habenis*; ut dis-
crete servavit Hüllij Cod. uti & Voss. tert. in quo
ab enis. Ventos Aeoli antri carcere emissos per
campos instar effusi equi ruere, passim fingunt poë-
tae. Quis nescit illud Virgii in primo Aen. *qua*
data porta, ruunt &c. ? Hinc immittere fluctibus Eu-
rum Lib. II, 457. *Totas habenas* itidem dixit noster
L. II, 500.

Haec ubi dicta, levis totas accepit habenas
In campum sonipes.

Virgil. L. XII. Aen. 499.

Irarumque omnes effudit habenas.

Non dubitandum itaque de hac lectione. *Omne*
solum & *tota arenae* eadem forent.

455 NON IMBRIFERAM] 'Υφ' ἱ Nubem non in-
briferam, id est, areniferam. GROT. Ed. pr.
Hic non imbriferam ὥδ' ἱ legi debet. Nubem e-
nim non imbriferam vult intelligi eam, quae ex are-
nis constat. IDEM. Ed. tert.

457 NUMQUAM RESOLUTO VERTICE, Dicit, glo-

bum terrae, qui erigitur, vento jugiter flante non
cadere. SCHOL. *Vertex pulveris* dicitur ergo, ut
vertex flammæ, ac *fumi*, & similia sexcenties apud
nostrum, & alios.

458 REGNA] Casam suam rusticam. Ita Vir-
gil.

Post aliquot mea regna videns mirabar aristas.

BERSM. Alii urbes intelligunt, & terram, quam
possident. Mihi videtur hanc vocem captasse Lu-
canus, & tota Nasamonum regna vento erran-
tia, dixisse, ut populi paupertatem simul indicet:
cum ea regna non consisterent, nisi in pauperi-
bus, & tenuibus tuguriis, quae vento dissipari po-
terant. Hinc *regna errantia* exponit per *discussas*
domos. Aliud quid apud Ciceronem de Orator. L.
I. in tuo regno & apud Virgilium *mea regna* no-
tant. Propius accedit Minutius Felix c. 18. *pa-*
storum & casae regnum. Vitiose autem in uno
Cod. est *testa*, ex glossa natum, teste Drakenb.
ad Silium VII, 16.

463 VIOLENTIOR] Sic recte mutavit Grotius; ut
habent MSS. plerumque, & optimi cum Ed. Veneta.
Vulgo erat *violentius*. Dem in Regio primo, Voss.
primo, & secundo *nullisque* sc. arenis. Forsan re-
ctius; si ita distinguas.

nullisque p. c. miles
Instabilis, raptis etiam, quas calcat, arenis.

467 SOLIDA &c.] Si illud intrinsecus contine-
ret inter scopulos, & saxa conceptum. SCHOL.

470 STABILIS] Firma est, nec turbatur; quia su-
perior vento cedens impetum eius fundit. IDEM.

- Intentusque tulit magni .^a per inania coeli.
 Illud in ^b extrema forsitan longeque remota
 475 Prodigium tellure fuit: ^c delaplaque coelo
 Arma ^d timent gentes, hominumque ^e erepta lacertis
 A Superis ^f demissa putant. sic illa profecto
 Sacrifico cecidère Numae, quae lecta juvenus
 Patricia cervice movet: spoliaverat Auster.
 480 Aut Boreas populos, ancilia nostra ferentes.
 Sic orbem torquente Noto, Romana juvenus
 Procubuit, metuensque ^g rapi, constrinxit amictus,
 Inferuitque manus ^h terrae: nec pondere solo,
 Sed ⁱ nisu jacuit, vix sic immobilis Austro,

485 . Qui

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a pergentia H. ^b vulgo externa. ^c dejectaque V. 1. dilaplaque B 1. ^d tonent V. tert. ^e eiefla H. exempla Edd. Rom. Parm. ^f dimissa B. 4. V. 2. M. ^g capi V. 1. H. mori B. 1. ^h constringu B. 1. construxit Edd. R. P. Sulp. Al. perstringit B. 1. ⁱ terris A. ^k nixu vulgo.

473 INTENTUS] Ab intendendo dicit *intentum*; i. e. qui in altum ire contendit. SCHOL. Silius Ital. L. III, 526.

*Nudatis rapit arma viris,volvensque per orbem
 Contorto rotas in nubes sublimia flata.*

474 EXTREMA] Hoc dicit, quod arma ista, quae ventus abstulerit ad aliam partem orbis, putaverunt hi, ad quos venerunt, missa esse de coelo, quod prodigium crederetur. SCHOL. *Extrema*. Sunt, qui legant *extrema*. Sed tunc frustra addatur *longeque remota*. VERSELL. MSS. Pulm. Berlm., mei, aliique ab Heinsio inspecti habent *extrema* (vide Drakenb. ad Silium 1x, 209.) & Edd. priores fere omnes. *Externa*, ut erat vulgo, promanavit ab Ed. Veneta, quod Aldus recepit, & dein Colin. Steph. ac Gryphius. Sed an Libye aeque non est *externa tellus* Romanis, ac alia? Malui itaque *extrema* i. e. ut addit auctor pro explicatione, longius remota, quam in qua erant. Passim vocantur Lucano, aliisque *extrema terrarum*, quae à Romanis tam longe aberant, ut fere eis essent incognita: ut saepius propter crebram harum vocum mutationem monendum fuit.

477 SIC ILLA] Quemadmodum tunc ancilia de coelo lapsa sunt. SCHOL.

478 LECTA JUVENTUS] Silius dicit. IDEM. Voss. & Oxon. unus cum Edd. Rom. & Parm. exarant *lecta*, ut L. I, 603.

Et Silius laeto portans ancilia collo.

ubi vide. In meo est *secta*, quod ad ancilia foret referendum. Minus bene.

480 ANCILIA NOSTRA] Quasi non sua arma, sed jam ancilia nostra portarent. SCHOL.

482 METUENSQUE RAPI] Ita praeter Grotium ediderunt quoque Sulpit. Bad. Micyll. & Hortens. pluresque agnoscunt Codd. *metuisque* Ed. Ven. Ceterae *timuitque*. quod in aliquibus Pulm. & Berlm. est libris manu exaratis, ut & in Voss. pr. sec. Regio utroque & Hult. Ita si malis scribere, majorem distinctionem post *rapi* ponas. Nihil temere rursus muto.

484 NISU JACUIT] Ut conatu addito unusquisque gravior redderetur. SCHOL. Recte Scholliales legit, & exponit hanc vocem *nixu*, quomodo Pulm. Berlm. & undecim mei vetustiores cum Ed. Romana scribunt. Vulgo erat *nixu*. Posses etiam legere *nexu*: ut haec tres voces celeberrime permutantur. Consule quae notavimus ad Lib. III, 612.

Ille tamen nixu, quo prenderat, haesit.

ubi eadem est confusio. Adde Cel. Burmann. ad Quinét. in Instit. L. II, 12. *Totius corporis nixu in aliquid incumbere*. in re incerta Mstos optimos sequi, tutius est. Sequenti veru Voss. primus non male exhibet *tumulos* cum Edd. Rom. Parm. Brix. aliisque. Eodem plane modo Ovidius Lib. IV. Metam. 240.

Tumulamque super gravis addit harenas.

Silius de his Libyae harenis Lib. III, 655.

- - - - - *tumulum natura negavit*

*Inmensis spatiis, nisi quem cava nubila torquens
 Construxit turbo, inpassa glomeratus harena etc.*

In

- 485 * Qui super ^b ingentes cumulos involvit harenae,
Atque operit tellure viros. vix tollere miles
Membra ^c valet, multo ^d congestu pulveris haerens.
Adligat & stantes ^e adfusae magnus harenae
Agger, & ^f inmoti terra surgente tenentur.
490 Saxa tulit penitus ^g discussis ^h proruta muris,
ⁱ Effuditque procul ^k miranda sorte malorum.
Qui nullas vidēre domos, vidēre ruinas.
Jamque iter omne latet; nec sunt discrimina terrae
^l Ulla, ^m nisi aethereae, medio velut aequore, flammae.
495 Sideribus novere viam: nec sidera tota
Ostendit ⁿ Libycāe finitor circulus orae,

Multa-

VARIAE LECTIOHES.

a Hi tres versus a manu prima desunt in Boher. b *ingentis* V. 4. W. c *juvat* V. 1. d *confectus* A. e *effusae* O. 1. A. Edd. R. P. B. M. S. A. Mic. Hort. *effusas* Ed. Ven. f al. *inmolli* V. sec. g *discissis* A. *decussis* V. 1. h *proruta* A. i *effundisque* B. 1. k *miseranda* B. 2. V. 2. Marp. O. 1. Hort. m. V. ad vl. 832. l versus hic comparet in Boh. & Voss. sec. in marg. tantum. In Voss. pr. alia manu est insertus pro glossa. Nonnihil suspectus est mihi. m *nec* Ed. Parm. n *vulgo viam*. o *Libyas* Ed. Ven.

In his quoque saepe variant MSS. V. ad L. v. 641. VII, 722. Praeterea valde hic turbant quidam libri. vs. 485, 486, 487. non comparent in Boher. nisi in margine. Et certe salvo, si non integriore, sensu abesse poterant. In Regio recent. vs. 486, 487, 488. leguntur demum post vl. 492. In uno Voss. deest ille *adligat* &c. & ceteri transponuntur.

486 OPERIT] Fortassis autem hoc loco poëta ad historiam Phylorum alludit, quae gens Nasamonibus vicina, cum aliquanto Austro perquam valido atque diutino vexaretur, contra illum tanquam hostem profecta, congestu arenae tota oppressa, eoque pacto interiisse dicitur, ut autor est Herodotus libro IV. & meminit Aul. Gellius libro X. cap. II. MICYLL.

492 QUI NULLAS] Illo enim saxa perlata sunt, ut nescirent, unde decidissent. SCHOL.

493 ITER OMNE] i. e. omnis semita contexta est. IDEM.

495 SIDERIBUS NOVERE VIAS] Mscr. duo *movere*, male. pro *vias viam* Mscr. duo. BERSM. Non adeo male scriberetur *movere*, ut putat Berlm. Ea enim voce innueret auctor, Catonem cum exercitu noctu tantum progressum esse ad sidera, quia de die cursum dirigere non poterat, omni latente itinere: ut alii in his desertis fieri tradunt. Vide omnino, quae collegit Freinsheim. ad Curtium Lib. VII, 4. *itaque qui transiunt campos, navigantium modo motum sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt,*

& propemodum clarior est noctis umbra, quam lux. Ergo interdum invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniant &c. Mihi tamen quoque displicet *movere*. Dicit Lucanus, Jam omne iter latere, nec terram habere ullum discrimen, ex quo iter inveniri possit, sed illud novisse ipsos ex sideribus, quibus de nocte conspēctis, de die cursum ex eorum observatione dirigere poterant. *Viam* autem reposui pro *vias*, iubentibus quinque Pulm. meisque MSS. plurimis, & vetustioribus, ac Edit. Rom. Parm. Paris.

495 NEC SIDERA TOTA] Quia quaedam sidera apud nos videntur, quae ibi non sunt. Australem autem (*axem* Voss. sec.) circulum dicit, qui est subter nos; & quoniam depressus est sub terras, non jam omnia signa ostendit his, qui sub eo coelo sunt. i. e. qui in ima parte sunt *axis*, nostras stellas videre non possunt. SCHOL. *Sidera nota* Orizon orae Libycae non ostendit Sydera nota scilicet Romanis, sed ignota, ut Canopum & Antarcticum. ASCENS. Beroaldus tamen, & alii legunt *tota*, quod aliis non placet: quia nulla pars tota ostendit: verum quia addit *multaque* &c. legam *tota*, uti exponit Beroaldus. VERSFLL. Mscr. *nota* h. e. nobis cognita. BERSM. *Nota* exhibent quoque variae Lect. Steph. tres Pulm. & tres mei recentissimi cum Edd Ven. Sulpit. Bad. Mic. & Hortens. Praefero omnino *tota* i. e. totam constellationem, ex qua solent viam cognosce-

Multaque devexo terrarum margine celat.

• Utque calor solvit, quem torlerat, aëra, ventus,

Incensulque dies; manant sudoribus artus:

500 ^b Arent ora siti: conspecta est parva maligna

Unda procul vena. ^c quam vix ^d è pulvere miles

Conripiens, ^e galeae convexum infudit in orbem,

Porrexitque duci. Iqualebant pulvere fauces

Cunctorum: ^f minimumque ^g tenens dux ^h ipse liquoris

505 Invidiosus erat. Mene, inquit, degener unum

Miles in hac turba vacuum virtute putasti?

Usque

V A R I A E L E C T I O N E S.

a atque A. b haerent V. i. ardent V. i. c qua vis a p. B. i. d in B. i. ex A. e patulum galea confudit vulgo. confundis V. i. H. O. i. a m. pr. f minimumque MSS. & Edd. qdd. vitiose. g ferens B. i. h ille Edd. Rom. Parm.

re nautae. Sic tota aequora & similia passim. Si non ostenderet nota sidera, certe ex ignotis viam aequae minus noscere potuissent.

497 DEVEXO MARGINE] Notandum, quod marginem genere masculino dicit. Marginem autem extremitatem orbis dicit. SCHOL. Non Lucanus solus, sed Ovidius, Statius, alique in Masc. Gen. dixerunt. Vide Charisium, & Priscianum plus uno loco.

499 INCENSUSQUE DIES; JAM MUNDI &c.] Ab hoc loco usque ad manant, in quibusdam exemplaribus non legitur. HORTENS. Msc. quatuor: exarshitque dies; ac deinceps tria: manant sudoribus artus: Arent ora siti, omiſſis versibus intermediis, qui ~~perjudicem~~ includuntur. BERSM. Versus hic aliquot omisit in inepte ex loco inferiore repetitos, qui & in MS. deerant. GROT. Versus, quos jure summo ejecit Grotius, sunt hi.

- - - jam mundi spissior ignis:

Jam plaga, quam nullam superi mortalibus ulsura

A medio secere die, calcatur; & humor

In Noton omnis abis.

Sua autem sede bene leguntur haec post vs. 604. In libris quibusdam non apparere eos, jam monuit in margine editionis suae Micyll. Adparent tantum in tribus meis recentioribus, & uno Pulm. Intrusti autem in impressos libros primum sunt ab Aldo. pro manant sudoribus artus est tamen in uno quoque Voss. jam mundi spissior ignis Exarshitque dies, est in Pulm. quatuor, & meis decem MSS. cum Ed. Ven. sed vetustissimi quique Voss. pr. sec. tert. Reg. pr. Witt. Boher. &c. habent incensusque. Incensus aëstus legas apud Virgil. Lib. III. Georg. 459.

500 MALIGNA] i. exigua. SCHOL. Perperam alii inpuram exponunt.

500 PARVA MALIGNA UNDA PROCUL VENA] Si Misi adjuvarent, libentissime reciperem lectionem à Doct. Waddelo mihi propositam *malignae venae* ob concursum ~~vix~~ a vitandum. Nunc nihil muto: quia video quoque, nostrum cum aliis poetis, Ovidio imprimis, saepius hanc litteram ter, vel quater una in regula posuisse. Confer omnino L. III. 483. VIII. 653, 680.

502 SUSTULIT, ET GALEAE CONVEXUM INFUDIT IN O.] Msc. quatuor *Corripiens patulum galeae confudit in o.* BERSM. Lectionem hanc arripuit Grotius jam ante tamen expressam à Venetis, Taberio, Sulpitio, Badio, & Micyllo. (*Galea* in Grotii Editionem typothetarum errore inrepperat. mansit tamen id in seqq. Edd.) Et sane quatuor etiam Pulm. & omnes mei, exceptis Regiis, eam confirmant. Nihilominus tam in hac, quam in ceterarum Editionum lectione glossam latere puto. Alii scilicet edunt.

Sustulit ex galeae convexum infudit in o.

Unus autem Pulm. Cod. & uterque Regius cum Edit. Romana exhibent S. & g. *conversum inf.* Vel *effud.* in Reg. rec. Ex qua Millorum diversitate clare mihi videor sentire *sustulit* & *patulum* vel *conversum* esse glossas, & interpretamenta ~~et~~ *corripiens* & *convexum*; quae ultima vox, probata etiam ab Ill. Heinsio ad Claudian. vi. Conf. Honor. vs. 614. in hac significatione rarior ansam dedit mutationi; nisi forsitan ipse Lucanus in causa est, ut duplex hujus loci sit scriptura. *Convexum* enim hic idem erit, quod vulgo dici deberet *concarum*, sed hoc quoque sensu eam vocem Justinus

Usque adeo mollis, primisque caloribus inpar
Sum visus? ^a quanto ^b poena tu dignior ^c ista,
Qui populo sitiente ^d bibas! sic concitus ira
510 Excussit galeam, suffecitque omnibus unda.
Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent: stat ^e certior ^f illic
Juppiter, ut memorant, sed non ^g aut fulmina ^h vibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus, Hammon.
515 ⁱ Non illic ^k Libycae posuerunt ditia gentes
Templa: nec Eois splendent donaria gemmis.

Quam-

VARIAE LECTIOES.

^a quantum M. tibi quam H. ^b tu poenas B. 1. poenas tu B. 3. V. 1. Marp. O. 1. Edd. qdd. ^c ipsa O. 1. ^d bibas P. 2. V. 1. W. Edd. qdd. ^e bibis Marp. ^f vulgo corniger. ^g Hammon Ed. Ven. ^h illuc V. 1. ⁱ g ut V. 1. H. O. 1. M. Ed. Berlm. ^j vibrat P. 2. W. V. 1. H. M. ^k librans B. 1. ^l Hic & 3 seqq. versus non leguntur in meo MS. ^m Libyae Ed. Ven.

nus usurpavit Lib. 11. c. 10. *Convexa vallium*, quod perperam in *convava* depravare conatus est J. Clericus Biblioth. Ancien. & Mod. T. V. A. 1716. p. 149. Non aliter enim Plinius L. vi. c. 37. *Vocari Convalliam*, seu *Convallē* à *convexitate*, quod itidem in *convexitate* mutari non necesse fuit cum Cel. If. Vossio ad Melam L. 111. c. 10. Nam sic iterum Plinius L. v. c. 5. *Casabashmos* adpellatur *oppidum*, & *vallis repente convexa*, licet in eadem re Mela *convexa* dixerit. Quamvis enim fatear, proprie vallem dici *cavam*, & Grammatici scribant, *convexum* esse, quod ab omni parte ad terram versus declinatum est, non temere tamen auctores hanc regulam non observantes, mutandi sunt. Quid enim tum dicendum erit de Catullo, qui Carm. 70. scribit.

Valle sub alarum trux habitare caper.

quod è contrario est *convexum*. Aptius etiam dicitur *infundere aquam in galeam*, quam *confundere*: quod ut idoneum habeat sensum, addunt Glossae *nempe cum pulvere*. De ritu autem militum è galea bibentium consule praeter alios Passerat. ad Propert. Lib. 111. 12. p. 478.

- - - *potabis galea fessus Araxis aquam.*

N. Heins. ad Claudian. 111. Conf. Honor. 49.

- - - *In galea potare nives.*

Lutat. ad Statii L. 111. Theb. 663.

Hostilem Ismenon galeis Dirceanque bibemus.

505 INVIDIOSUS ERAT] Hoc est. Et cum Cato parum aquae, nescio quid, accepisset, grandis tamen invidia laborabat. SCHOL.

505 MENE] *Ne me* Msc. (& Hult.) perverse. BERSM.

505 DEGENER] Ad illum loquitur, qui aquam ei obtulit. SCHOL.

506 PUTASTI] *Putastis* Msc. κατὰ κρίσιν. BERSM.

510 SUFFECITQUE OMNIBUS UNDA] Idem in his desertis fecisse referunt Alexandrum, de quo vide notas ad Frontini Strateg. 1, 7, 7. *Oblatam sibi a milite in galea aquam, spectantibus universis effudit, utilior exemplo temperantiae, quam si communicare posuisset.*

512 CORNIGER ILLIC JUPPITER] Ineptissima haec est lectio, quam tamen Editorum nullus vocavit in dubium. At quaeio, quae haec est loquendi norma; stat illic Juppiter cornua gerens, sed non fulmina vibrans, sed cornua gerens? Unice itaque vera, & elegantissima est vox, quam servavit nobis veterrima Vossiani primi manus, *certior*, suprascripto pro glossa *corniger*, ut scilicet passim vocatur, & infra vs. 545. Aliam vocem, sed etiam ex glossa natam habent veterrimus Reg. prim. & a m. pr. Boher. scil. *fortiger*. *Certior* optime amplexus est integerrimi Codicis olim possessor Is. Vossius ad Melam L. 1. c. 8. *Hammonis oraculum fidei incluyae*, & Ill. Heinsius Epist. ad Gronov. 37. nam ἀρχαῖς ἐλπίσιν ἔχει τὸ μυστήριον τῆς Ἀμμοῦ. Vide vs. 548. *Certus* autem usurpatur tam de eo, qui vera docet, quam qui doctus est. Noster Lib. vi. in f. *tibi certior omnia vates*. Horat. Lib. 1. O. 7, 28. & Stat. Theb. v, 734. *Certus Apollo* Siden. Apoll. Carm. vii, 25. *Vatum certissimo*. Valer. Maxim. L. viii, 13. *legum clarissimus, & certissimus vates*. Adde Cl. Haverkampii notam ad Tertull. Apol. c. 16. & de capro

Quamvis Aethiopum populis, Arabumque beatis
Gentibus, ^aarque Indis unus sit Juppiter Hammon,
Pauper adhuc Deus ^b est, nullis violata per aevum
520 Divitiis delubra tenens; morumque priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.
Esse locis Superos, testatur silva per omnem
Sola virens Libyen. nam quidquid pulvere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti,

525 Igno.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ac Edd. qdd. ^b et n. B. r.

de ariete cornutos. De situ hujus templi pluribus ad dictum locum agit Vossius, & J. Perizon. in Curtio Vindicato p. 151. &c. Sil. L. xvii, 635. dein *Hammon* Minorum fide scripsi, non *Ammon*. de his Lib. i. quaedam diximus.

516 DONARIA] Msc. duo *altaria*: sed ad marg. alt. reponit *donaria*. BERSM. *Altaria* esse glossam, satis docent Voss. pr. & sec. in quibus haec vox inter lineas etiam additur. *Donaria* recte pro locis, in quibus dona reponuntur. Vide Serv. ad Virgil. Georg. iii, 533.

Ductos alta ad donaria currus.

518 INDIS] Non veri, & posteriores *Indi* hic intelligendi, sed populi his regionibus vicini, qui apud nostrum, & alios Indorum nomine veniunt. Vide Celeber. Cuperum Observe. Lib. iv. p. 86. Verum non Indis tantum, sed & Phrygiis jam olim cultum fuisse *Hammona*, canit. Valer. Flacc. L. ii. vs 482.

519 PAUPER &c.] Alii aliter. V. Briosius in Epist. p. 146. BROUKH.

519 NULLIS VIOLATA] Quae accidente aetate munerum adjectione non polluta sunt. SCHOL.

520 MORUMQUE] Quod sit veteri frugalitate contentum. SCHOL. Msc. *moremque*, male. *Mores* priores dicit p. iscos, sive antiquae virtutis & fidei, h. e. incorruptos. BERSM.

521 ROMANO] Romani multa concupiscentes templa violarunt. SCHOL.

524 BERENICIDA] Civitas Africae juxta hortos Hesperidum. Est autem ordo. *Ardentem Berenicida tepida Lepti separat*. SCHOL. *Berenicida* vocat regionem, quae alias *Pentapolitana* à scriptoribus appellatur, à quinque urbibus videlicet, inter quas prima *Berenice* à Plinio nominatur. reliquae, Arsinoë, Ptolemais, Apollonia, & Cyrene. Dicta autem fuit *Berenice*, ἀπὸ τῆς ἑταίρας, cum ante *Hesperis*, ut Stephanus autor est, vocaretur. Vide Plinium

libro v. capite 5. Strabonem libro ultimo. MICYLL. *Trepida prorempida*, Mier. corrupte. *Berenicida* vocat regionem, quae alio nomine *Pentapolitana*, à quinque urbibus, inter quas est & *Ptolemais*, ut haud sciam, an *Ptolemaida* ille scribere voluerit. BERSM. Rectum est *Berenicida*, ut servant MSS integriores. Alii, & Edd. priores *Berenecida*, *Beronitida*, *Beremithida*, *Beronisida*, *Berentida*, *Bremisida* &c. Non modo regionem *Pentapolitanam* potuit auctor vocare *Berenicida*, sed & ipsam urbem *Berenicen*. Sic urbem in Epyro à Pyrrho conditam *Βερωνία* Plutarchus *Βερωνίδα* nominavit. Vide Comment. ad Stephanum.

525 SOLUS] Quasi unus habeat locus, quod omnis (sola Voss. pr.) regio habere deberet. *Silvarum*. Ordo est; *caussa silvarum loco huic sens est*. SCHOL.

525 NEMUS EXTULIT] Male libri *abstulit*, aut *attulit*. Sola *Ammonitis* arbores erigit. GROT. Vulgo lectionem à Grotio contra MSS rursus intrusam (nam ante eum *extulit* ediderunt Sulpitius, Badus, Micyll. & Hortens.) secuti sunt. Sed perperam, ut opinor. Recte dicitur *abstulisse* *Hammon nemus*; quod sibi soli vindicavit arbores, quae per totam regionem deberent crescere; ut monuit quoque Scholiaes; immo etiam *Lutatius* ad Statii Lib. viii. Theb. 201.

Cornigeri vasti nemus.

528 SIC quoque] Ita habent unus BERSM. Reg. rec. uterque Oxon. & Marp. cum Ed. Veneta, Grotii &c. & correxit Modius Novantiq. Lect. Epist. cxix. in altero BERSM. hoc. In reliquis MSS. & Edd. *hic*. Sic quoque elegans, & trita est formula, de qua vide Celeb. Burm. ad Valer. Flacc. L. iv, 598.

Sic quoque non uno dabitur transcurrere luctu.
Supra L. vii, 841.

Sic quoque non omnis populus pervenit ad ossa.

ubi

- 525 Ignorat frondes: solus nemus^a, abstulit Hammon.
 Silvarum fons caussa loco, ^b qui putria terrae
^d Adligat, & domitas unda connectit harenas.
 Sic quoque nil^e obstat Phoebo, cum cardine summo
 Stat librata dies: truncum vix protegit arbor:
 530 Tam brevis in medium radiis^f compellitur umbra.
 Depreſsum eſt, ^g hunc eſſe locum, ^h qua circulus alti
 Solſtitii medium ſignorumⁱ percutit orbem.

Non obli.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a extulit vulgo. attulit P. I. B. I. ^b quia M. ^c putrida B. I. Marp. ^d adplicat H. V. ſec. pro var. lect. ^e conſtat Marp. ^f impellitur Marp. Edd. Ven. Br. Med. complectitur R. pr. H. A. B. I. in m. ^g al. hoc eſſe ſolum. ^h quo V. 2. ⁱ circuit V. ſec. a m. pr. dividit Marp. male.

ubi itidem in Witt. a m. pr. erat hic.

529 TRUNCUM VIX PROTEGIT A.] Hoc eſt. Umbra arboris vix ſtipitem ſuum veſtit, & cooperit, quippe omnis umbra colligitur. SCHOL.

531 DEPREſSUM EſT.] Compertum eſt Syrtis & Garamantes ſub aequinoctiali circulo eſſe. SULPIT. Poetica quaedam Hyperbole videtur eſſe. Neque enim Catonem alibi aperte legimus, ad ea uſque loca, quae ſub Aequinoctiali directo ſita ſunt, veniſſe, neque etiam Ammonis templum, aut Garamantes, de quibus hoc loco intelligendum, ſub ipſo Aequinoctiali poſitos fuiſſe. Nam quod ad perfectionem attinet, de ea Strabo libro ultimo in deſcriptione Berenices ita meminit: ἐν ταύτης, inquit, τῆς πόλεως τελευτῶν τῶν ζῆν περιλάμβουσι τὸν Σύντρο Μάρκον Κάτων. κατέγων εὐρυτάτην πλείστην ἢ μυρία ὀδῶν εἰς μίαν διὰ τὴν ὁδὸν χάριν. ὁδοὶ δὲ πρὸς τὴν ἄμυν βαθεία καὶ κύνεσσιν. Ex quibus ſane verbis apparet, illum ne ultra tropicum quidem progreſſum eſſe, quando Syrtis maior, quam circuiſſe cum exercitu dicunt, partibus etiam aliquot extra eundem tropicum deſinat, ut quidem Geographorum tabulae indicant. Garamantes autem, apud quorum templum Ammonis fuit, ipſos quidem Ptolemaeus inter fontem Bagradae fluvii, cuius ἕκαστος ſeu latitudo partium viginti ſeptem eſt, & paludem Nubam, cuius latitudo partium quindecim, collocat. Vallem autem Garamanticam, quae propius aliquanto ad Aequinoctialem plagam accedit, latitudine decem partium deſinit. Nuli vero & hoc loco valere illud dicendum, quod vulgo dici ſolet, nihil diſtare ea, quae parum diſtant, videri. MICYLL.

531 HUNC ESSE LOCUM.] Veterimi Codices Voſſ. prim. tert. & Regius primus exhibent *polum*, quod non videtur eſſe pro nihilo. Ut abutiſe ſum-

ferit pro ſummo coeli vertice, ſive etiam coeli plagā, & parte. Notum enim, *polum* apud poetas ſimpliciter coelum vocari. Hinc L. VI, 571. *alta noſte poli* VII, 3. *pole rapientis*. X, 275. *peruſſi Zona poli*.

531 CIRCULUS ALTI SOLSTITII.] Id eſt, aequinoctialis, in quo contingunt duo alta ſolſtitia ſub aequinoctiali exiſtentibus, qui cum ſemper habeant aequinoctium, habent quatuor ſolſtitia, videlicet duo alta in principio Arietis & Librae, quia Sol directe tranſit ſupra ipſorum capita: & duo ima in principio Cancri & Capricorni, quia tunc Sol maxime removetur à recta linea capitis eorum. SULPIT. Hoc eſt, in eandem partem venit, quam tenet Aequinoctialis. Is enim interſecat Zodiacum in principio Arietis & Librae. Perinde ac ſi dicas, idem Tropicus aſtivalis, & aequinoctialis eſt, ſecundum veterum Graecorum traditionem, qui Tropicum aſtivalum quemlibet eum intellexerunt, qui proxime ad verticem habitationis acceſſiſſet. Ita enim & Proclus de poſtulate Circulorum, *Ὅτις γὰρ, inquit, λίγος ἐστὶν, καὶ καθολικὸς πρὸς ἅπασαν τὴν οὐρανίαν περιέχεται τροπικὸς κύκλος ἐπάρχει. ὁ ἰγγίς τῆς οὐρανίας ἐπάρχει δὲ ἐν αἰτίᾳ τοῖς ἐπὶ τὸν ἰσημερινὸν οὐρανόν. ὁ τροπικὸς γινώσκει ὁ ἰσημερινὸς τότε γὰρ αὐτοῖς κατὰ κορυφὴν γίνεται ὁ ἥλιος* &c. Et ad hunc modum etiam illud accipiendum, quod alibi idem poeta dicit:

Rapidiſque leonis

Solſtitiale caput &c.

MICYLL. Reddam *Glareani* eruditam explicationem huius loci, ut non ſit, cur diutius luſtre-mur cum aliis interpretibus. Haec, inquit *Glareanus*, de Syrtibus, & Garamantibus ſub Aequatore, exponit Sulpitius, cum poeta de Ammonis templo loquatur, quod non magis, quam Sy-

X x x x

tes

- Non obliqua meant, nec Tauro^a Scorpios exit
^b Rectior, ^c aut Aries^d donat sua tempora Librae,
 535 ^e Aut Astraea jubet lentos^f descendere Pisces.
 Par Geminis Chiron, & idem, quod Carcinos ardens,
^g Humidus^h Aegoceros: ⁱ nec plus Leo tollitur Urna.
 At tibi, quaecumque es Libyco gens igne^k diremta,
 In Noton umbra cadit, quae nobis exit^l in^m Arcton.
 540 ⁿ Te segnis Cynosura^o subit: tu sicca profundo
 Mergi plaustra putas, nullumque^p in vertice semper

Sidus

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *Scorpius*, recte exit Sc. Marp. non ma'e. ^b rectius Marp. ^c haud V. 1. ^d aequat supralc. in V. pr. progl. ^e haud V. ^f procedere O. 1. ^g humidus R pr. Boh. W. V. 1. ^h *Aegloceros* &c. MSS. & Edd. qdd. *Aegoceron* Marp. ⁱ non B. 1. ^k *direpta* V. 3. W. H. M. Ed. Ven. ^l ad P. 1. V. 3. Cantabr. 3. ^m *Arctos* VV. LL. Steph. ⁿ *sum* O. pr. a m. pr. & P. 1. Edd. R. P. Sulp. ^o *jugit* V. 1. p. e V. 1.

tes ad meridiem, sed Orientalius est. Garamantes vero, ultra Ammonem magis ad Austrum e-moti. Atqui nullus eorum locorum aequatorem attingit: imo & Syrtis, & Ammonis templum citra tropicum Cancrī sunt: Garamantes etiam longe citra Aequatorem. Joannes à Sacro Busto, cujus lib. 111. mentionem fecimus, *Circulum Alii Solstitii* hoc loco Aequinoctialem exponit, sed *signorum circulum*, Zodiacum. Caeterum, nisi Ammonis templum sit sub Aequatore, quod haud scio, num quisquam alius idoneus author tradiderit, omnia haec theoremata, magnifica aliis visa, magis ad ostentationem adlucta sunt, quam ad historiae veritatem. Quod vero Sulpitius subnectit. Omnia signa, inquit, his, qui sunt in Aequinoctiali circulo, recta oriuntur, & occidunt: iis vero, qui sunt extra, partim recta, partim obliqua. Id sane de Aequinoctiali non prorsus ita habet. Quadrantes quidem Zodiaci quatuor punctis, duobus Solstitialibus, duobus Aequinoctialibus adaequantur ascensionibus. Quadrantum tamen patres variantur. Quatuor signa, quae bina sunt, ad Solstitialia puncta, Gemini, Cancer, item, Sagittarius, ac Capricornus, recte oriuntur. Major enim Aequatoris pars cum eis oritur, reliqua octo oblique. Declarat hoc jam nominatus Joannes à Busto, ex quo pleraque sua de verbo ad verbum in hac materia sublegit Sulpitius, oppresso ejus nomine, quasi authoris non satis vetusti, sed tamen docti, non satis candide hoc quidem meo indicatu. Ejus tamen Joannis verba non omnia satis intellixit. At enim dicit aliquis, Poëta ipse idem dicere videtur, quod Sulpitius. *Non obliqua meant*. Ibi ego, *Non obliqua*, expo-

nendum puto, ut nobis, in obliqua sphaera. Est tamen obliquatio quaedam etiam sub Aequatore, ut experimento quisvis, sumpto in manum Astrolabio, videre poterit. Et ipse Joannes in singulis Zodiaci quadrantibus hoc diligentissime ostendit. At signa opposita argute h. c. descripta sunt, quae concedimus aequales habere ascensiones. Sed apud Astronomiae peritos, pluribus non est opus. Ex hinc autem colligimus, quod saepius nunc testati sumus, Romanis haec non admodum nota fuisse, quae Graecis notissima: sed eisdem tamen Romanos ejus fuisse superbiae, ut ubique ostentarent, deinde inventos buccinatores, qui eos in coelum efferrent. *Mutuum muli*. Ideoque nihil dicam ad ea, quae sequuntur, de umbra, in Noton, & Arcton. Item, quod nulla sidera immunia sint maris, illis, qui sub Aequatore habitant, quia procul axis uterque est, ut inquit poëta. Quod Sulpitius exponens, Remotissime, inquit, quia ipsi sub Aequinoctiali sunt, neutrumque vident. Haec ille: Ad quod ego, tam utrumque eos videre polum, quam neutrum, & tam neutrum, quam utrumque: siquidem sub Aequatore consistunt. Postremo Cynosura segnis, scilicet apud illos, inquit Badius. Sed ego puto, non minus nobis, quando aequali tempore minus spatium percurrit. Multo plura hic dici poterant à eo, qui magis se ostentare cupiat, quam cum Lectoris fructu rem prosequi. Haecenus GLAREANUS, quae sufficere arbitror ad hujus loci de ortu, & occasu signorum expositionem. Ammonis Abasis citra tropicum Cancrī est, non sub aequatore, cum frequentissimae Africae pars citra parallelum Cancrī habetur. HORTENS.

Sidus habes immune^a mari; procul axis uterque^b est,
Et fuga signorum medio rapit omnia coelo.

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
545 Cornigerique Jovis monitu nova^c fata petebant;
Sed Latio cessere duci: comitesque Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi^d judicet aevi.
Maximus^e hortator scrutandi voce Deorum
550 Eventus, Labienus erat. fors obtulit, inquit,

Et for-

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo *maris tibi* VV. LL. Steph. ^b deest in V. 1. ^c *signa* V. 2. ^d *vindicta* V. 1. ^e *orator* P. 1. V. 1. *hortatur* P. 1. Boh.

533 NON OBLIQUA] Sc. signa sicuti nobis. Virgil.

Obliquus quid se signorum verserit ordo.

SCHOL. De Lucani Astrologia, verane seu cum primis tamen conveniens, ad tanta sit, latius disputandi hic locus non est, neque ego mihi rei, quem parum his studii innatum profiteor, idoneus. Quare lectorem remitto praeterquam ad hujus loci Comment. etiam ad magnum Scalger. in Prolegom. ad Manilium, Vadian. in Mel. p. 197. & Palmer. pro Lucano Apologiam huic editioni adtextam.

533 SCORPIOS] Sic recripsi ex Heinisianis Codicibus, & MS. Boher., ut intra bene Grotius restituit *Carcinos*. ubi vulgo erat *carcinus*, vel *carchinus* in scriptis, & editis. *scorpion* in Accus. semper dicit noster. Lib. 1. 654. VI. 394. IX. 837. Adde Heint. & Burm. ad Ovid. Lib. 11. Metam. 196. Bentle. ad Horat. 11. O. 17, 17. Drakenb. ad Silium L. XI. 270.

536 IDEM QUOD] Nam cum simul adparere non debeant cancer, qui est siccus, & Capricornus, qui est humidus; in illa regione pariter oruntur (*simul apparent* Voil. pr.) SCHOL. Lucanifensus est, in Iphaera recta signa tibi invicem obposita aquales habere adfectiones. Vide Palmerium.

536 CARCINOS] Ita bene exaratur in optimo Cod. Palm. uno Berlm. Voss. text. Marp. & Hultst. ac Edd. Sulp. Bad. M. c. & Groti; ut & apud Priscian. c. 1125. ubi vel ipsius, vel horatiani culpa editur *et idem*, quod *Carcinos*, *ardens* *scorpius*.

537 LEO TOLLITUR URNA] Apud nos Leo altioribus circulis fertur, quam Aquarius; quod negat in illa regione contingere. SCHOL.

540 SICCA] Quae nobis semper sicca esse, ma-

nifestum est. IDEM.

541 NULLUMQUE IN VERTICE SEMPER SIDUS HABES &c.] Ita reposuit Grotius. vulgo, ante eum edebatur *in vertice summo*. uti praeter aliorum MSS. etiam habent decem mei, & tres Cantabr. Idque intelligunt interpretes de Polo Arctico, de quo plura vide ad Lib. 1. 371. Ut dixisset auctor. nullum sidus, quod apud nos est in vertice summo, apud te immune maris est. Sed male. *Semper* legitur quoque in quinque Palm. uno Berlm. utroque Regio, Witt. Marp. Oxon. uno & altero a m. sec. cum Ed. Venera, & Hort. Marg. Hoc sensu nullum habes sidus in vertice i. sublimi coeli parte, sive Zenith, quod semper est immune maris, & nunquam occidit. Unde Scholiastes exponit. *Omnes stellae apud te occidunt, quia nullum semper habes in medio*. Si malis tamen retinere *summo*, per me licet, modo non capias de polo arctico, sed summo apud aequinoctiales vertice.

542 IMMUNE MARIS] Ovidius L. XIII. Metam. 294.

- - - *immunemque aequoris Arcton.*

quicum Virgilio, inque hoc adiectivum cum genitivo solet contruere. At a'lii ablativum ei tribuunt, ut Liv. 1. 43. Senec. Agam. 69. Hippol. 1054. Octav. 413. & plures, immo ipse noster L. 11. 256.

Immunem corrupti moribus aevi.

VI. 713.

Immunem artibus Haemoniis.

VIII. 704.

quibus immunes tot praeflitis annos.

Nullus itaque dubitavi, quin hic quoque referberet *maris*, ubi tibi id sex MSS. Palm. & decem meos melioribus.

- Et fortuna viae tam magni ^a numinis ora,
 Consiliumque Dei: tanto duce possumus uti
 Per Syrtis, bellique datos cognoscere casus.
 Nam cui crediderim Superos arcana daturus,
 555 Dicturosque magis, quam sancto, vera, Catoni?
^b Certe vita tibi semper ^c directa supernas
 Ad leges; sequerisque Deum. datur, ecce! loquendi
 Cum Jove libertas: ^d inquire in fata nefandi
 Caesaris, & patriae venturos excute mores:
 560 Jure suo populis uti legumque licebit,
 An bellum civile perit. tua pectora sacra
 Voce reple. ^e durae saltem virtutis amator

Quaere,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a nominis V. 1. H. ^b certe est Marp. ^c discreta B. 1. secreta V. sec. ^d inquirere f. R. pr. V. pr. inquirere inf. V. quart. inquireque H. in decit in V. 1. V. Eutyck. p. 2183. ^e & duras B. 1. H. Edd. Sulp. Bad. Par. Mic.

542 UTERQUE] Tam longe à te abest septentrio, quantum Auster. SCHOL.

544 MISERAT EOS] *Miserat* Edd. unus Berlm. Oxon. Hult. & Amst. *miserat* Edd. Meus cum Ed. Ven. & Voss. sec. in quo correcte *Legit* Eos, *Græce*. Bene Ovid. III. Fast. in f.

Tres ubi Luciferos veniens præmiseris Eos.

Et quis non?

553 BELLIQUE DATOS] Præstat, ni fallor, ex Voiliani primo, & quarto MSS. Cantabr. ac meo scribere *bellisque* datos. à Diis constitutos, & adtributos bellis; casus, qui bello indieti & finiti sunt. *Dare eventum fraudibus, fasus cursum* L. IV, 730. VII, 544. sed alio paullum sensu. Quid, si legas, ut conjectit amicus *atos*, i. e. fixos, certos? Mihi non omnino displicet, vel *bellique atos*. Sequitur statim *daturus*, & *datur*.

556 SUPERNAS AD LEGES] i. e. divina quæ sunt, philosophiæ arte prosequeris (*per* f. Voss. un.) SCHOL.

558 INQUIRE IN FATA &c.] Quaere, inquit, quid contingat Caesari, quid passura sit resp. IDEM.

561 PERIT] Id est, an frustra & sine causa gestum est, ut post illud libertatem non simus recepturi? IDEM. De verbo *perira* vide ad Lib. VI, 54.

562 DURAE SALTEM] Ordo est. *saltem quaere quid est virtus, duræ virtutis amator*. SCHOL. Alii male distinguunt post *amator*. pro *saltem* in Editionibus ante Grotium fere omnibus & MSS.

plerisque exhibetur *semper*. Fuerit forsan *certe*, de qua voce adi notata ad L. v, 307. sed Regii Voss. pr. & alii ex meis cum Edd. Rom. Parm. Brix. Bad. & Micelli retinent *saltem*.

565 DIGNAS ADYTIS] Seneca Controvers. lib. 1. *Erratis nisi illam vocem non M. Catonis, sed oraculi creditis. Quid enim est oraculum? Nempe voluntas divina hominis ore enunciata. Et quem tandem antistitem sanctiorem invenire sibi divinitas potuit, quam Catonem?* GROT. Simile Lucretii lib. 1, 737.

Quamquam multa bene, ac divinitus invenientes, Ex adyto tamquam cordis responsa dedere Sanctius, & multo certa ratione magis, quam Pythia, quæ tripode ex Phoebi, lauroque profatur.

567 REGNA VIDERE] Tanquam hæc sola Catonis poena sit, si alios videat servientes; nam ipse non potest subjugari. SCHOL.

568 AN SIT VITA NIHIL, SED LONGA?] An aliquid intersit parum vixisse, vel plurimum? IDEM. *Voss. sec.* Quidquid longum est, ad aliquem finem respicit, ideo nihil est. IDEM. *Voss. pr.* Nec longa emendat Canterus. (Nov. LL. III, 2.) In nostro Msc. *sed longa? an auferas ætas: alii seu longa*. BERLM. *sed longam differat ætas*. Ita reposuimus, cum alii, *longa an differat*, alii aliter haberent. Longam differt ætas, hoc est, producit; non tamen mutat. Hoc quaerere ex Ammone nihil necesse est. Senum est Stoicum, ut & cetera. Seneca: *Non est vita major quæ longior*. Et alia in hanc sententiam Epist. 73. GROTIUS

Quaere, quid est virtus, & polce exemplar honesti.

Ille Deo plenus, tacita^a quem^b mente gerebat,

565^c Effudit dignas adytis^d è pectore voces.

Quid quaeri, Labiene, jubes? an liber in armis

Occubuisse velim potius, quam^e regna videre?

An sit vita nihil, ^f sed longa? an differat aetas?

An noceat vis ulla^g bono? Fortunaque perdat

570 Obposita virtute minas? ^h laudandaque velle

Sit tatis, & ⁱ numquam successu crescat honestum?

Scimus, & ^k haec nobis non alius^l interet Hammon.

Haeremus cuncti Superis, temploque tacente,

Nil^m facimusⁿ non sponte Dei: nec vocibus ullis

575 Nur-

VARIAS LECTIOES.

a quas B. i. b in cute A. voce Edd. Rom. Parm. c effundit V. i. d dep. B. i. a R. i. A. Edd Rom. Parm. e magna W. f Edd. Grot. & Hack. sed longam d. g bonis P. i. V. i. bonos VV. LL. Steph. h laudandaque W. a m. pr. i numquam B. i. k Sic R. pr. V. pr. cum tribus aliis, vulgo hoc. l inferet VV. LL. Steph. B. i. injeris R. pr. V. i. m agimus R. pr. aliique MSS. & Edd. qdd. n nisi A. O. i. V. i. Edd. qdd. & dein non. male.

TIUS. Ed. pr. Vita nihil est, id est, ἀδιάφορον. Longam differt aetas, id est, proficit. Aut potius, longae differat aetas. Longae vitae aetas differt, non bonitas. Cicero de Finibus II. latius explicat quod hic breviter ex Stoicorum scito dicitur: qui bonum omne in virtute ponit, is potest dicere perfici beatam vitam perfectione virtutis. Negat enim summo bono asserere incrementum diem. Et III. Stoicis non videtur optabilior nec magis expetenda beatissima vita, si sit longa, quam si brevis. Chrysippus dixerat: καμψυ γρηγορὴν τὴν πλείονα χρόνον ἔδωκε μάλλον αὐθαίμακτον, ἢ δὴ τῆς ἀδιδου αὐθαίμακτος ἀριστοτέλους ἡσυχίας τῆς αἰσθητικῆς. Alibi: ἀγαθὸν ἔστι χρόνον ἢ ἔξου ὀλιγοχρόνον. Libet illustrare haec Senecae verbis. Is libro de brevitate vitae: Quomodo fabula, sic vita, non quamdiu, sed quam bene acta sit, relet. Idem epistola LXXIII. Non est virtus maior quae longior, ubi & hoc nimis superbum, qualem Stoicorum non pauci: Deus non vincit sapientem felicitate, etiamsi vincit aetate. & Epist. LXXIV. Utcunque fortuna se gessit, siue illi senectus longa contingat, siue cura senectutem finitus est, eadem mensura summi boni est, quamvis aetatis duxerit. Et LXXVIII. Scit tempore honesta non crescere. Et XCIII. Longa est vita, si bene, . . . impletur cum animus sibi bonum suum reddidit. Unde hoc infert egregium: hoc acamus, ut quemadmodum pretiola rerum, sic vita nostra non pareat multum, sed multum pendat. Apud Curtium Alexander: Ea sum stirps generis, ut multam prius quam lon-

gam vitam debeam optare. GROTI. Ed. tert. Sed longa? an d. sic vulgo ante Grotium edebatur, qui longam diff. quod uno Pulm. Codice confirmatur, in textum recepit. Ego vulgatiorem lectionem, donec certi sumus de vera, retinui. Sed longa an sine interrogationis nota habent nonnullae Edd. & MSS. mei. In Edd. Omniboni à Taberio procuratis est vel longa an. Sed patet ex Omniboni notis, cum legisse vel longa? i. e. etiam si longa sit, & sic Parm. Edit. quoque cum Maittaire, quo sensu Canterum etiam legisse nec longa putem. Forfan vero tunc recte us scribemus.

An sit vita nihil, si longa? an differat aetas: Et certe alio sensu concepit scholasticus Juvat etiam Wittian. Cod. in quo nisi longa? Vel etiam possis ita legere, ut ingeniosissime coniecit Doct. Wadaelus.

An sit vita nihil, sit longa? an differat aetas, i. e. an pro nihilo habenda sit vita, quamvis sit longissima? An è contrario plurimum interit, matos an paucos annos vivas, cui emendationi favet ibriorum consuetudo, scribentium fer. Cicero pro Marcello c. x. Quid est hoc ipsum diu, in quo est aliquid extremum? Vulgo an differat aetas supplem, nisi in moribus.

68 AN DIFFERAT AETAS?] Nihil distat, utrum in juventute, an in senectute moriamur. SCHOL.

69 AN NOCEAT? Nala iis est, quae possit nocere sapienti. LXXV.

571 ET NUMQUAM SUCCESSU &c.] An numquam crecat successu, quod est honestum. Honestum

- 575 Numen eget: dixitque semel nascentibus auctor,
 Quidquid scire licet: * sterilesne elegit harenas,
 Ut caneret paucis, merfitque ^b hoc pulvere verum?
 Estne Dei sedes, nisi terra, ^c & pontus, & ^d aër,
 Et coelum, & virtus? Superos quid quaerimus ultra?
 580 Juppiter est, quodcumque vides, quocumque moveris.
 Sortilegis egeant dubii, semperque futuris ^
 Casibus ancipites: me non oracula certum,
 Sed mors certa facit: * pavido, fortique^f cadendum^g est.

* Hoc sa-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo *steriles nec legit*. h hac H. in Edd. Ven. Br. Med. deest in Marp. c & deest in V. r. M. d *aether* R. i. V. i. M. e *timido* VV. LL. Steph. P. r. B. 2. V. r. Marp. H. A. f *cavendum* B. r. V. i. Hort. m. g deest in O. i.

nestum enim per se magnum est, nec augerium-
 quam potest, si illud prospera subsequantur. I-
 DEM. Legendum videtur hoc loco, *ut nunquam*
successu crescat honestum pro, quamvis &c. ut sit
 idem cum eo, quod ab alio quodam poeta di-
 ctum est:

In magnis & voluisse sat est.

Tametsi & altera lectio defendi possit, pro eo,
 quod est, honesta consilia, honestosque conatus
 raro habere successus, atque eventus suos. MI-
 CYLL. Nihil hic mutandum est cum Micyllo,
 qui non bene hunc locum intellexit. Recte alii
 capiunt cum Scholiaste: successu enim crescere
 virtutem, sive honestum, negant Stoici. Vide Epist.
 Senecae, & infra vl. 594.

- - Si successu nulla remoto
 Inspicitur virtus.

572 SCIMUS, ET HOC NOBIS NON ALTIUS IN-
 SPRET AMMON; Conveniunt cum his illa, quae ad
 locum Epicteti, *ἄτα μαντικῇ*, ait Simplicius:
*ἄτα γὰρ τῷ φ' ἡμῶν ἡ χρεία μαντικῆς. τίς γὰρ μαν-
 τικῆς ἡ χρεία τὰ πρὸς τὸ εὖ οἰκονομεῖν, τὰ δὲ πρὸς
 τὸ φρονεῖν καλῶς.* Et mox: *ἀ γὰρ ὁ θεὸς λόγῳ ὑπα-
 γορεύει δὴν προτίθεσθαι, ταῦτα δὲ ποιῶν καὶ μὴ ἰσ-
 τῶν.* Arrianus II, 7. *ὅτι ἔχω τὸ μάντιον ἴστω, τὸν
 οἰκονομῶν μοι τὴν ὑστέραν ἀγαθὴν καὶ κακὴν.* GRO-
 TIUS. Ed. tert.

576 STERILESNE ELEGIT] Sic confidenter re-
 posui per interrogationem pro *steriles nec legit*,
 auctoritate duorum Berfm. quinque Vossianorum
 & Wittiani Codicis: in Regio primo est *neglegit*.
 in Amstel. *nec elegit*.

578 ESTQUE DEI SEDES] Alludit ad illud Vir-
 gili in vi.

Principio coelum ac terras, camposque liquentes &c.

Videtur autem *nisi* positum pro *sed*, sive *praeter-
 quam*; seu magis pro Graecorum *πλὴν*. *Estne*.
 BERSM. *Estne dei sedes nisi terra, & pontus, &
 aër, Et coelum, & virtus?* Ita recte MS. non,
Estque. Ullane alia dei sedes est, quam universum
 & mens sapientis? GROTIUS. Ed. pr. Hierocles:
*τοῦτο τὸ θεῶν τόπος οὐκ ἔστιν ἡ γῆ, οὐδὲ οὐρανὸς
 οὐδὲ καὶ ἡ πύλη, ἀλλὰ τὸ συμπῆμα* λόγῳ.

Εὐσεβίου δὲ βροτοῖς γίνονται τόποι, ὅσοι ἐλόμενα.
 IDEM. Ed. tert. *Estne* confirmatur MSS. Regiis,
 Oxon. uno, Marp. & Amstel. in Voss. a m. sec.
 est *quaeque dei sedes*. Quia non intelligebant *Est-
 que dei sedes nisi* t. pro & nihil aliud est *sedes dei ni-
 si terra*, Editores Rom. Parm. Sulp. Bad. Paris.
 Mic. & Hortenf. exhibuerunt *ubi terra*; & ita in
 meo est Codice.

580 QUOCUMQUE MOVERIS] Sunt qui legunt,
quodcumque m. VERSELL. Mscr. tria *quodcumque*;
 sed duo adscribunt *quocumque mov.* BERSM. *Quo-
 cumque* citat etiam Servius ad Virg. Ecl. III, 60.

Jovis omnia plena.

ubi vide de hac sententia Ursinum, & Cerdam,
 quem adde ad Lib. IV. Georg. 221. Column. ad
 Ennium p. 180. &c. Confirmant etiam hanc le-
 ctionem a Sulprio primum typis commissam meo-
 rum optimi libri. Sed tamen Aldus, & Edd. pri-
 mae, MSS. omnes Pulm. & sex mei habent *quod-
 cumque*: ut adverbialiter ponatur pro *in quodcum-
 que, in quam partem*. Vide omnino, quae nota-
 vimus ad L. VIII, 366. *Quidquid ad Eoos tractus*
&c. Retineo tamen *quocumque*; immo maxime
 pro praecedente *quodcumque vides* etiam referbere
quocumque cum veterrimo Voss. primo, & Cl. Ha-
 verkampio ad Josephi Antiq. Judaic. Lib. VI. c.
 XI. Claudian. de Nuptiis Honor. 108.

Et

- * Hoc satis est dixisse ^b Jovem. Sic ille ^c profatus;
 585 Servataque fide templi, ^d discedit ab ^e aris,
 Non exploratum populis Hammona ^f relinquens.
 Ipse manu sua pila ^g gerit; ^h praecedit anhel
 Militis ora pedes; monstrat tolerare ⁱ vapores,
 Non jubet; & nulla vehitur cervice supinus,
 590 ^k Carpentoque sedens. ^l somni parcissimus ^m ipse est,
 Ultimus haustor aquae. cum, tandem ⁿ fonte ^o reperto,
 Indiga cogatur latices ^p potare juvenus,

Stat;

VARIAS LECTIONES.

a haec O. I. b Jovi R. I. c vulgo profatur. d discessit W. e antris Marp. f relinquit Edd. Rom. Parm. g vulgo gerens tenens P. I. regis B. I. h praecessit A. i vulgo labores. k carpentove vulgo. l somno R. I. m ille V. I. n forte V. I. o recepto O. I. p certare R. pr. a m. pr.

Et rapitur quocumque videt.

ubi itidem in aliis erat quocumque.

584 SATIS EST DIXISSE JOVEM] Arrianus Lib. XIV. τί σοι εἰπὼν λαμπρὸν ὁ Ζεὺς οὐκ ἐκ ἐπιτάλας. GROT. Ed. tert.

584 PROFATUS] Ita rescripti auctoribus MSS. tantum non omnibus, & Edd. ante Aldum, qui primus profatur dederat. Dein pro gerens ex Regio primo, Boher. Vossianis quinque, Hulst. Oxon. tribus Pulm. & Berfm. ac Edd. Veneta & Omniboni praetuli gerit, non gerens.

585 SERVATAQUE FIDE] Non exploravit, si vera diceret, quod populi fieri loquebantur. Ergo servavit hanc fidem. SCHOL.

588 LABORES] Vapores MSS. GROT. Vapores ex meis habent Regius uterque, Vossian. prim. Wittian. & Voss. quart. pro varia lectione, quomodo scribendum esse jam etiam N. Heinsius docuit ad Claudian. Conf. Olybr. & Prob. 131.

Nom ego vel Libyos cessarem tolerare vapores.

Adeatur illic quoque Barthius, & T. Faber. ad Lucret. L. 1, 664.

Aestifer ignis uti lumen jactis, asque vaporem.

Ovid. L. III. Metam. 152.

- - - findisque vaporibus arva.

Seneca Herc. Oet. 1366.

- - - Oceanus meos

Frangit vapores.

Curt. Lib. III, 5. Aestas Ciliciae oram vapores solis accendit. Immo apud nostrum legas quoque Lib. IV, 305.

Quoque minus siccos possent tolerare vapores.

L. V, 24.

- - - claususque vaporibus axis.

Vapores itaque pro vehementi calore recepi. Dixit tamen, ut hic erat vulgo, vs. 881.

- - - cogit tantos tolerare labores.

590 CARPENTIQUE SEDENS] Et hoc Lucano reddidi, secutus plerosque Steph. Pulm. Berfm. & undecim meos Codd. ac Edd. Aldi, Colin. & omnes ante Sulpit. qui in carpentove primus corripit. que ponitur pro ~~ex~~ non, ut sexcenties jam habuimus. Malem quoque a nulla. Hanc laudem Trajano tribuit in Panegy. Plinius c. 14. Non vehiculum umquam, non equum respexisti. De Hannibale Silius 1, 245.

- - - primus sumfisse laborem,

Primus iter carpisse pedes &c.

Exercetque sitim, & spectato fonte recedit.

592 LATICES] Msc. laticis, rectius. BERSM. Ex Weidneriano Cod. laticis malebat quoque legere Modius Novant. LL. Ep. cxix. & sic olim ediderunt Badius, & Micellus, & exhibent Marpurg. & Oxon. pr. a m. pr. Ut potare absolute sit dictum. At, cum ceteri scripti latices servant, nihil muto. L. IV, 293.

Occultos latices, absfusaque flumina quaerunt.

Indiga mercis, servitui dixit quidem L. VIII, 446. 11, 154. sed continuo haec libi jungit auctor, non separat; ut hic fecisset per verbum cogatur, quod minime est elegans.

594 NUDA] Ut Fortunam nemo respiciat. SCHOL. Nepos in Thrasib. c. 1. si per se virum sine fortuna ponderanda est.

595 IN ULLO MAJORUM, FORTUNA FUIT] Omnes, inquit, majores, qui sunt gloriosi, non virtute ad hoc pervenere, sed iato: si vere velimus inspicere, bonum quid sit, aut virtus (haec 5 verba desunt in Voss. pr.) SCHOL. In illo, majorum
 Y y y

- Stat, dum lixa^a bibat. Si veris magna paratur
 Fama bonis, ^b & si successu nuda remoto
 595 Inspicitur Virtus, quicquid laudamus in ullo
 Majorum, fortuna fuit. quis Marte secundo,
 Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
^c Hunc ego per Syrtis, Libyaeque extrema triumphum
 Ducere maluerim, quam ter ^d Capitolia curru
 600 Scandere Pompeji, quam frangere colla Jugurthae.
 Ecce parens verus patriae, dignissimus aris,
 Roma. tuis; per quem numquam jurare pudebit,
 Et quem, si steteris ^e umquam cervice soluta,
^f Nunc olim factura Deum ^g es! Jam spissior ignis;
 605 ^h Et plaga, quam nullam Superi mortalibus ultra
 A medio fecêre die, calcatur; & unda

Rarior:

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a bibit Marp. ^b sed si B. r. ^c non VV. LL. Steph. ^d per V. sec. a m. pr. cum A. ^e numquam O. r. V. i. Ed. Ven. ^f tunc Ed. Grot. & seqq. ^g deest vulgo. ^h jam H. O. i. non male.

orum fortuna. quicquid nos laudamus in illo. i. in Catone, ut virtutem, fuit *fortuna*. i. felix eventus *majorum*. Unde Plutarchus in libro de fortuna Romanorum, & virtute Alexandri contendit Romanos plus fortunae quam virtutis habuisse. Sane hic locus videtur obscurus, nec ab omnibus similiter legitur, nec accipitur. Nam Omnibonus, & ut nunc videmus, Beroaldus, cui libenter accedo, legit in *ullo*, ut sit, quicquid nos laudamus in ullo majorum, fuit fortuna, sed sup. quod laudamus in Catone, fuit virtus. Qui vero legunt in *illo* varie exponunt. alii ut jam exposuimus. alii sic. Quicquid nos laudamus in illo. s. Catone, fuit virtus sup. sed sup. *fortuna fuit* majorum. i. quod laudamus in majoribus nostris. ASCENS. In illo invenitur in duobus Pulm. Regio pr. Voss. sec. & primo, cui suprasc. est *ullo*, Wittiano, Meo, Edd. Rom. Sulp. Aldi, & Hortensii. Ut foret sensus: Ea omnia, quae in Catone laudantur, in majoribus non fuisse effecta virtutis, sed fortunae. At vulgatum praestare puto, nisi aliud quid lateat. Quidquid laudamus in ullo viro ex majoribus nostris, patet fuisse fortunam prosperam succedentem, non meram virtutem, quae in Catone hic visa fuit.

598 HUNC PER SYRTES TRIUMPHUM] Quem nunc Cato ducit laude patientiae atque virtute triumphum. Acute dictum *per Syrtis*. Sic mavult triumphare, quam per Romam, ut ante

Pompejus, transire, ne loci celebritate moveatur. SCHOL.

598 LIBYAEQUE EXTREMA] *Libyaeque* Msc. duo. BERSM. Ita etiam cum Edd. Rom. Parm. & Omnib. habent nostri, exceptis Voss. quarto, Hulst. Oxon. & Amst. Videtur quoque suorum Codicum consensu *Libyae* hic scripsisse Grotius, licet in vulgatis Edd. esset *Libyae*. *Libyae* ego hoc loco etiam praefero euphoniae gratia; ut & vs. 617.

602 NUMQUAM JURARE PUDEBIT] Vult hunc divum fieri, ut per Catonem juraretur à populo. SCHOL.

604 HUNC OLIM] *Nunc olim* Modius. BERSMANN. Novant. Lect. Ep. cxix. Plerique scripti, & Editi ante Grotium, qui sine ulla, quod sciam, auctoritate exhibuit *tunc*, habent *nunc*. Sed verissime *nunc* exaratum, & excusum est in Regio pr. Boher. Voss. pr. tert. quarto, Oxon. uno, meo, ac Edd. Rom. Parm. Ven. Aldi, Col. & Hortensii.

604 FACTURA DEUM] *Deum* tria, recte. Est ἀποργαζέ ad Romam. BERSM. Es addidit ibidem recte Modius, & in sua *index* Stephanus. ut est etiam in sex Pulm. & Voss. pr. sec. tert. Witt. Hulst. Oxon.

605 QUAM NULLAM SUPERI] Durissime sic legitur, quod exponunt interpretes, ultra quam plagam praec medio die non est habitabilis plaga: ad finem

- Rarior: inventus mediis fons unus harenis
 Largus ^a aquae; sed quem serpentum turba tenebat,
 Vix capiente loco: stabant in margine ^b siccae
 610 Aspidēs; in mediis sitiebant ^c Diplades undis.
 Ductor, ^d ut adspexit perituros fonte relicto,
 Adloquitur: Vana specie conterriti leti,
^e Ne dubita, miles, ^f tutos haurire liquores:
 Noxia serpentum ^g est ^h admixto sanguine pestis:
 615 Morsu virus habent, & fatum ⁱ in dente minantur:
 Pocula morte carent. dixit; dubiumque venenum
 Hausit: & in tota ^k Libyae fons unus harena
 Ille fuit, de quo primus sibi posceret ^l undam.
 Cur Libycus tantis ^m exsudet pestibus aër
 620 Fertilis in ⁿ mortes, aut quid secreta ^o nocenti

Miscuerit

VARIAS LECTIONES.

^a aquae est Marp. ^b Dipides V. pr. ^c sicco Edd. qdd. ^d ubi M. ^e nec R. pr. non B. 1. ^f istos A. tutos mil. M. ^g deest a m. prim. V. sec. ^h emisso B. 1. sed corr. ad marg. ⁱ abest in vulgo. ^k Libyes MS. unus, & alter, & Edd. pleraeque. ^l undas B. 2. V. 2. O. 1. Marp. A. W. a m. sec. ^m vulgo exundet. ⁿ mortem VV. LL. Steph. ^o nocens R. pr. nocendi M.

finem itaque plagae habitabilis. V. ad Lib. VIII, 164. infra 852. &c. Verum Lucanus supra quoque dixerat, eos jam fuisse sub Aequinoctiali, ubi medio die non jaciebatur umbra. In Regio primo est, qua nullum diem. Superi nullam Bersm. duo. Quid multis? Vehementer adridet mihi lectio, quam praestantissimus offert Voss. secundus.

Et plaga, qua nullam Superi mortalibus umbram
 A medio secere die.

Sensu apertissimo, & perquam Lucaniaestum, & sitim describentis menti idoneo. Nihil tamen protius mutare ausus fui.

609 VIX CAPIENTE LOCO] Ut tanta esset multitudo serpentum, quam capere fontis spatia non valerent. *Diplades* nomen à siti. SCHOL.

611 PERITUROS] Siti scilicet, si non bibissent de illo fonte. IDEM.

614 ADMIXTO SANGUINE] Venenum serpentum cum commixtum est cum sanguine hominum, tunc nocet. IDEM.

615 ET FATUM IN DENTE MINANTUR] Msc. & fatum dente minantur. Probe. BERSM. Praepositionem etiam omittit mavult Modius Epist. XXIV. & CXIX. & sine ea jam ediderunt Ascens. Paris. Mic. Hortens. & dein cum reliquis Grotius. Abest quoque à quibusdam meis. Quinque tamen Vossiani, Regius prim. Boher. Wittian Meus

& Amstel. qui habet *fata*, illam praepositionem agnoscunt. Oxon. unus *habent fatum cum d.* Nequaquam ego in delendum censeo. Acutius est, quam ut à librariis proficisci potuerit. in dente minae mortis, siue vis mortifera consistit; vel simpliciter dixerit auctor per pleonasmum elegantem. Sic in abundat ex ipsius Grotii emendatione Lib. II, 265.

Euse mori.

ubi vide. *Valere in fructu, in causa*, & similia apud alios. Stat. L. II. Theb. 326.

- - - fractasque in pectore quercus.

In flamma cremari Valerio Maximo Lib. I. c. 8. §. 9. ut in plurimis MSS. illic scribi monet cognatus, nunc etiam socer meus. Adde N. Heinsium ad Ovidii Metam. L. V, 546. VIII, 62. Versus hic in Bouher. Cod. modo conspicitur ad marginem.

618 PRIMUS] Supra enim ultimus bibit. Hic autem ideo primus hausit, ut timentibus fortitudinem periculi denegaret, praeiato suae virtutis exemplo. SCHOL.

619 EXUNDET] Exundet Msc. & ad marg. *exundet*. Cur Libya abundet serpentibus. Ovid. IV. Metam. BERSM. *Exundet* cum MSS. quibusdam exhibent Edd. Ven. Omnib. Ascens. Mic. Hort. Gryph. Pulm. ceteraeque sequentes. Sed
 Yy yy 2 cle-

- Miscuerit Natura ^a solo, ^b non cura, laborque
 Noster scire valet: nisi quod vulgata per orbem
 Fabula pro vera decepit secula ^c caussa.
 Finibus extremis Libyes, ubi fervida tellus
 625 Accipit Oceanum ^d demisso sole ^e calentem,
 Squalabant late Phorcynidos ^f arva Medusae,
 Non ^g nemorum ^h protecta coma, non mollia ⁱ suco,
 Sed dominae vultu conspectis aspera faxis.
^k Hoc primum natura ^l nocens in corpore saevas
 630 ^m Eduxit pestes: ⁿ illis è faucibus angues
 Stridula ^o fuderunt ^p vibratis sibila linguis.
^q Femineo quae more comae per terga solutae,

Ipsa fla-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a loco A. b nunc M. a m. pr. c fama VV. LL. Steph. P. r. V. pr. sed corr. d dimisso MSS. qdd. male. e cadentem vitiose V. i. Edd. qdd. V. Mod. Ep. 24. f ora M. & Serv. ad Aen. v. 140. perperam. g nemo-
 ris Ed Ven. h projecta V. i. i vulgo Sulco. k hac Edd. Rom. Parm. l potens V. tert. W. pro var. lect. m edulsis H. n ex illis H. illius V. i. o vibr. sud. V. i. p vibrans V. i. q vulgo femineae qui soluti.

elegantius multo Vossianus prim. tert. quart. quint. Regius pr. Boher. Witt. Oxon. pr. Hulst. Pulm. unus, & Edd. Rom. Parm. Ald. Sulp. Col. Steph. aliaeque servarunt *exsudet*, vel *exudet*. Vide Pierium ad Virgil. Georg. 1, 88.

- - - *exsudet inutilis humor.*

Claudian. in Rufin. 306.

Corruptos Stygiam pestem desudat in amnes.

Columella L. x. in fine.

*Ferveat ut lacus, & multo completa Falerno
 Exsudent pingui spumantia dolia musto.*

ubi itidem in quibusdam est *exundet*. Commutatur haec voces quoque apud Claudian. De R. Prof. 111, 127, 11. in Eutrop. 18. ubi V. Heinf. Vulgatam lectionem nonnihil iuvat Silius Lib. 111, 316.

Inda Medusaeis terram exundasse chelydri.

625 DEMISSO] i. e. in Oceanum misso. Phorcynidos filiae Phorci. SCHOL.

626 MEDUSAE] Nota Gorgonum fabula est, quam cum alii multi, tum Erasmus in Proverbio, *Orci galea* exponit. Caeterum illud hoc loco notandum, quod quae hic de unico oculo, quo Gorgones omnes per vices atque communiter usae fuerint, Sulpitius addit, ea ab aliis *tuus* *genialis*, hoc est, Aniculis, quae & ipsae Phorci filiae feruntur, Πιφιδάρ' ἰώνκλα, Ἐνώτι κρονόπιλα, ut Hesiodus habet, attribui. Ut videre est in

Commentariis Apollonii libro quarto. Et apud Zezen in Lycophron. MICYLL.

627 NON MOLLIA SULCO] i. e. ad sulcos aratro faciendos, ut exponunt interpretes; & explicari debet, si lectio sana foret. At quanto melius exaratur in praestantissimo Voss. primo *non mollia suco*? verissime. *sucus* sive ut scribi debere supra monuimus, *sucus* est naturalis terrae humor; unde obponit optime *mollia suco totis aspera faxis*. Hinc *solum sucosum* Columell. L. 11. c. 17. Virgil. L. 1. Georg. 90.

- *novas veniat quo succus in herbas.*

628 VULTU CONSPECTIS] Saxa enim fecerat Medusa, quidquid adspexerat. SCHOL.

630 LINGUIS, FEMINEAE QUI MORE COMAE PER TERGA SOLUTI &c.] Difficillimus, sed corruptus hic locus est, ex quo me non expedire potui, donec vidi distinctionem vulgo male positam esse. Ex sequentibus autem patet, Lucanum describere totum Medusae caput tam aversum, quam aduersum, & ab averfa parte tantum videri potuisse. Videamus itaque, quid nobis reliquerint MSS. *Femineo* habent tres Pulm. Voss. prim. Marp. & Hulst. *cui* unus Bersm. tres Pulm. Voss. prim. sec. tert. Marp. meus. *quas* Voss. quart. pro var. lect. & Amst. *solutae* unus Bersm. tres Pulm. & octo mei meliores; unde putem non ad *angues* haec esse referenda, sed ad seq. *colubras*. hoc modo.

illia

- Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusae,
Surgunt ^a averſa ^b ſubrectae fronte colubrae;
635 Vipereumque fluit depexo crine venenum.
Hoc habet infelix, ^c cunctis inpune, Meduſa,
Quod ſpectare licet. nam ^d rictus, oraque monſtri
Quis timuit? quem, qui ^e recto ſe lumine vidit,
Paſſa Meduſa mori ^f eſt? rapuit ^g dubitantia fata,
640 ^h Praevenitque metus: anima periẽre retenta
Membra, nec emiſſae ⁱ riguẽre ſub oſſibus umbrae.
Eumenidum crines ſolos movẽre furores:
Cerberos Orpheo lenivit ſibila cantu:
Amphitryoniades vidit, cum vinceret, Hydram:

645 Hoc

VARIAS LECTIONES.

^a vulgo *adverſa*. *adverſae* V. 2. ^b *ſubrecta* V. 2. M. Ed. Parm. al. *ſurrectas*. quod idem. *porrectas* A. ^c *cunctisque* i. *reſolvit* B. 1. ^d *rictus* H. M. ^e *ſer.* B. 1. V. 2. M. ſi W. M. *vidit ſe* l. r. B. 1. ^f deſt in O. pr. & Edd. pp. ^g *morientia* B. 1. ^h *pervenitque* Ed. Ven. ⁱ *riguerunt* c. O. 1.

illis e faucibus angues
Stridula fuderunt vibratis ſibila linguis.
Femineo quae more comae per terga ſolutae
Ipsa flagellabant gaudentis colla medusae,
Surgunt averſa ſubrectae fronte colubrae, &c.

Primum deſcribit auctor angues, qui in vultu Medusae erant, & ex ore illius ſibila eſſabant; unde rictus, & ora huius monſtri nemo inpune videre potuit. Dein ait, ab averſa fronte ſurrexiſſe angues, ſive colubras, quae ſolutae per ejus terga in morem comae *femineum*, vel *femineas* collae ejus flagellabant; ab ea autem parte inpune Meduſam ſpectari potuiſſe. Ut clarior eſſet Lucani ſentus, poſſet ille verſus *surgunt* poni ante *femineo*. Quocumque te vertas, ſi vulgata, in quibus poſt *Medusae* diſtinguebatur, vis retinere, ſenſum non reperies idoneum. *Averſa* dedi ex conjectura, cum milites *averſa* & *adverſa* commutari ſciant omnes, & paullo poſt non ſemel videbimus. *Retrorum eſſe* angues dicit vſ. 652. *reſugi à fronte*. ut de capillis dicit L. x, 132.

633 GAUDENTIS] i. e. oblectantiſſe de tali motu. Sulpitius legit *gaudentis* S. angues. ASCENS. Non ita legit Sulpitius; licet in ejus Editione ſit *gaudentis* vitio typotheſarum, nam addit pro explanatione *ipsis jorpanſibus*. Male etiam *gaudentis* eſt in Witt. & Huſt.

634 SUBRECTAE] *Surrectas* Mſcr. duo h. e. ſuſum erectae à fronte ipsius, ne eam adſpicerent. BERSM.

636 INPUNE QUOD SPECTARE LICET] i. e. ve-

nenum, quod in crinibus habet; nam angues in dorſa labuntur, quae inpune conſpectata ſunt. SCHOLIAST. Sine ſenſu doloris, quia ſtatim rigeabant in ſaxa, quae animam velut ſepulcro includebant. Sulpitius. *Quis* Mſcr. & ad marg. *quod*. Videntur haec dici *opavimus*. BERSMANN. Hoc unum eſt Medusae, quod inpune ſpectatur. Crinis ſcilicet, nam vultum nemo inpune adſpexerit. GROT. Optime cum Schol. haec cepit Grotius. Reſiqui minus bene.

638 QUIS TIMUIT] Acute dictum, neminem timuiſſe; antequam enim coepere: timuiſſe, quod viderat, in lapidem mutabatur. SCHOL.

638 QUEM] Quem paſſa Meduſa mori eſt, qui vidit ipſam in faciem? ſc. nullum, quia vertit in lapides. IDEM.

641 UMBRAE] Indifferenter *umbrae* pro ſpiritu & anima collocavit. IDEM.

642 SOLOS FURORES] Nam non exſtinguunt, ſed terrorem inmittunt. IDEM.

643 CERBEROS] Ita reſoſui ex optimo Cod. Boher. pro *Cerberus*.

646 PHORCUS] Scribe *Phorcys*. BROUKH. *Phorcys* ex meis habet veterrimus Regius primus, alii- que à N. Heinſio inſpecti. Rectius, nam licet aliis *Phorcus*, ſeu *Phœnos* vocetur, plerique tamen *Phœnos*, ſive *Phorcys* nominatur, unde ſupra *Phorcynides*. Adi Ill. virum ad Silium L. x, 174.

jacet ingens Phorcys ab antris
Herculeas Calpes caelatus Gorgone parmam.

646 CETOQUE] Mſcr. duo *Cetoque*. tertium *ser-*
Y y y 3 1057

- 645 Hoc monstrum timuit genitor, numenque secundum
 a Phorcys aquis, b Cetoque parens, ipsaeque sorores
 c Gorgones: hoc potuit d coelo pelagoque minari
 Torporem insolitum, mundoque e abducere terram.
 f E s coelo volucres subito cum pondere lapsae:
 650 In h scopulis haesere ferae: vicina colentes
 Aethiopum i totae riguerunt marmore gentes.
 Nullum animal k vilus patiens, ipsique l retrorsum
 Effusi faciem vitabant m Gorgonos n angues.
 o Illa sub Hesperiiis stantem Titana columnis

655 In

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Phorcus vulgo. b Cetosque vulgo. c Gorgonis Ed. Ven. d pelago coeloque MSS. qdd. e abducere vulgo. obducere solum Marp. f & V. 3. H. g coelum V. 1. a m. pr. h scopulos V. 2. i toto V. pr. bene. k visum est B. 1. V. 1. visus est H. l retrorsus V. 1. Boh. m vulgo Gorgonis. n aures, sed corr. V. pr. o ipsa B. 1.

tosque, mendose. quart. cuiusque. BERSM. Cetoque parens. Lege Cetoque cum MSS. Apollodorus lib. 1. φέρει δὲ καὶ αὐτὴς Φορβιδίς γοργόνες & lib. 11. καὶ αὐτὴς δὲ φέρει γοργόνες ἀδελφαί. Hesiodus Theogonia.

Φορβὶς δὲ αὐτὴ καὶ γοργόνες τίνες.

Deinde:

Γοργόνες δὲ αὐτὴς καὶ αὐτὴς καὶ αὐτὴς αὐτὴς.

Unde & hoc apparet, genitor & numen secundum aquis, utrumque de patre Phorcō dici. GROTIUS. Ed. sec. & tert. Ipse Grotius primus Cetoque in textum admiserat, adductus, credo, Berin. & Pulm. Codd. quomodo vitiole vel Cetoque, & Cetoque etiam habent quidam ex meis. Sed meliores magno numero Cetoque, ut debet. Retinuerunt tamen Cetoque post hanc Grotii admonitionem vulgares Edd. Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. 11, 317. Genitor male à Glossatore, & plerisque Interpretibus ad Jovem refertur; cum Phorcys intelligatur.

648 TORPOREM INSOLITUM] Perperam Ed. Brix. MS. Hult. & Voss. sec. solitum; unde ibidem Glossator ait: solitum i. quem habuerant, antequam Chaos suis, & omnia pigra jacuerant. Insolitum torporem dicit auctor, quia alias in perpetuo motu sunt coelum & mare. Hic enim pisces, & aves per Synecdochen non intelliguntur, ut putant Interpretes, nec paullo post terreni homines; haec de incantatione Erichthius L. 11, 463.

Torpore & praecipit audito carmine mundus:
 Acribus & rapidis impulsos Juppiter urgens
 Miratur non ire polos.

648 MUNDOQUE ABUDERE TERRAM] Msc. 16-

ducere. Est autem in his οὐρανὸν contenti sub nomine continentis. BERSM. Obducere Grotius, quem, at solet, vulgo secuti sunt, edi curavit: quasi Lucanus voluisset dicere, tam horrendum hoc fuisse monstrum, ut id metuerent Dii, & coelum suum obtexerint terra, ne illud viderent. Aliter enim haec non intelligo: nam obduci ea dicuntur, quae tegunt. L. 111, 735.

oculos & astra obducere tenebras.

& L. 11, 109. Ovid. Art. Amat. 1, 286.

Et nunc obducto cortice pressa later.

Plura dabit Passerat. ad Propert. L. 111, 14, 5. At vero MSS. mei, & Pulm. tantum non omnes cum ceteris Edd. recte retinent abducere. i. e. Hoc potuit terram i. e. omne, quidquid terrenum, & molle est, abducere, & subtrahere mundo, & totum in saxum quasi unum convertere.

649 CUM PONDERE] Quippe in saxa mutatae. SCHOL.

650 HAESERE FERAE] Ad ejus visum ubi steterant, ibi fixae sunt. IDEM.

653 GORGONIS] Voss. duo Gorgones. unus cum Boli. Wittiano Gorgonos: vere. sic multi MSS. Gorgonos vi. 668. quod & Claudiano Heinsius ē MSS. restituit de R. Proserp. L. 11, 26, 205.

654 SUB HESPERIIS COLUMNIS] De quo nunc columnae sunt, sive Hesperias columnas pro regione posuit, ut Virgilius.

- Menelaus ad usque columnas
 Exsulat.

SCHOL. De Protei columnis illic agitur L. 11, Aen. 263. ubi vid. Serv. Auctor sine dubio Calpen, & Abylani intelligit, quos Hesperias metas vocat

- 655 In cautes Atlanta dedit: coeloque timente
 Olim * Phlegraeos, stantes serpente, Gigantas,
 Erexit montes, bellumque inmane Deorum
^b Pallados è medio confecit pectore Gorgon.
 Quo postquam, partu * Danaë & divite nimbo
 660 Ortum, Parrhasiae vexerunt Persea ^d pennae
 Arcados * auctoris citharae, liquidaeque palaestrae;
 Et ^f subitus * praepes Cyllenida ^h sustulit ⁱ Harpen,
 Harpen, alterius monstri jam caede rubentem,
 [*A Jove dilectae * fuso custode juvencae:*]

665 Auxi-

VARIAE LECTIOES.

a *Phlegraeo Gigantes* vulgo. b *Palladis* M. Edd. qdd. c *Danes* V. 4. H. *Danaïs* W. R. pr. V. sec. pro var. lect. *Danae* sed V. pr. sec. *Daphnes* Ed. Ven. d *pinnas* R. pr. Boh. V. ad L. IV, 438. e *auctori* W. f *subito* Ed. Paris. g *perpes* V. 1. h *portulis* V. 1. i *Arpen* MSS. & Edd. qdd. k *caso* B. 1. H. O. 1. *effuso* R. 1. *fulvo* V. 2. Boh.

cat L. III. ubi est Atlas.

654 TITANA ATLANTA] Unus ex Titanibus fuit, quem Gorgona (sic MSS.) vertit in montem. SCHOL. Atlantem Titanis filium, quem vertit in montem. SULPIT. Seu potius unum ex Titanibus, quo nomine Coeli filii vocati fuerunt, sive ἀπὸ τοῦ τίνος αὐτὸς τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς τοῦ πατρὸς ὕβριος, eo quod patrem castrassent, sive ἀπὸ τοῦ τιτάνισι τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ὃ ἱεὶ βλάπτει. μίλλοντες τιμωρίσθαι ὑπὸ τοῦ διὸς διὰ τὴν ἀδικίαν αὐτῶν. Ut Interpres Hesiodi ait. Tametsi alii, ut & Proclus in Hesiodum, & Zetes in Lycophron. Japeti filium Atlantem dicunt. Ipsum autem Japetum unum ex Titanibus. MICYLL.

655 TIMENTE OLIM] Non est hic ponendum comma: cohaerent enim cum sequentibus. Quo tempore caelum Gigantes timuit, auxit ipsa montes, mutatis in saxa Gigantibus. GROT. Posuerant post *timente* comma Editores quidam, non omnes.

656 PHLEGRAEOS] *Phlegraeos* Gigantes dicit, quia apud Phlaegram civitatem Thessaliae gigantes bellum inmane contra Deos gessere, Ossiam Pelio superponentes, ubi proeliata est Minerva contra Gigantas, quae habebat caput Gorgonis in pectore. SCHOL. *Stantes serpente Phlegraeo*. Insistentes pedibus serpentinis apud Phlegram Thessaliae vallem, ubi pugnatum est. Dicuntur autem gigantes serpentipedes, quia ab imis ad summa quasi reptare sunt visi. SULPIT. Omnibonus *Phlegraeos* legit, ut ad Gigantes referatur. Sitque sensus, & ordo: *Coeloque timente olim Phlegraeos gigantes, stantes serpente*, hoc est, qui anguipedes

erant. Tales enim & Ovidius 1. Metamorph. dicit, *erexit*, hoc est, convertit in montes. Quae lectio melior, ac planior est. MICYLL. *Phlegraeos* Msc. *Phlegraeo* minus bene. BERSM. *Phlegraeos*. ex meis habent Regii cum duobus, vel tribus recentioribus. Edd. Ven. Taber. Sulp. Badii, Grotii &c. Ceteri scripti, & Editi, *Phlegraeos*, quod hic quoque praefero. *Serpente* pro pedibus serpentinis, dixit, ut Valer. Flacc. L. II, 28. de Typhoeo.

Torquentemque anguibus undas.

ubi vide DD. VV. notas. Agnosce autem incuriam Lucani, de qua saepius monui, repetentis ingratis *stantem*, & *stantes*. Sic *raptas*, *raptas*, *raptis* VI. 459. &c.

656 GIGANTAS] Ita reposui, jubentibus Voss. pr. tert. quarto, Reg. pr. & Wittiano, non *Gigantes*. Vide ad L. IV, 593. VII, 145.

657 EREXIT MONTES] Msc. *verterat in montes*, quod glossema videtur. BERSM. Voss. tert. *veris in hos montes*, ex glossa sine dubio natum.

658 IN MEDIO] *E medio* Msc. tria. BERSM. Editum scilicet ab Aldo, sequentibusque Edd. erat *in medio*: quomodo etiam est in Edd. Rom. & Parm. At ceteri cum scriptis constanter retinent *e medio*, ut bene revocavit Grotius. Ita dicitur *pugnare ex equo, e muris* & similia passim. V. Swartzium ad Turfell. p. 369. & alios. Gorgon ergo è pectore Palladis pugnavit, quia illic erat posita. Ovid. L. 1. Metam. 754.

*Ut pariter pectus possemque in pectore foris
 Aegida concuterer.*

Adde Broukhuf. ad Propert. L. II, 2, 60. 1

Gorgonis anguiferae pectus aperta comis.

658

- 665 Auxilium volucris Pallas tulit innuba fratri,
 Pacta caput monstri; terraeque in fine Libyssae
 Persea Phoebeos converti iussit ad ortus,
 • Gorgonos averso sulcantem regna meatu;
 Et clipeum ^b laevae fulvo dedit aere nitentem,
 670 In quo saxificam iussit spectare Medusam,
 Quam sopor aeternam tracturus morte quietem
 Obruit haud ^c totam, vigilat pars magna comarum,
^d Defenduntque caput protenti crinibus hydri:

Pars ja-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *Gorgones* & *volata*. ^b *laevum* M. *laeva* R. pr. ^c *tota in vigilat* R. pr. V. tert. *ingulas* R. sec. Ed. Ven. ^d *defenditque* B. I. Mic. & Hort. m.

658 CONFECIT] i. finivit Gorgon, quam Minerva gestat in pectore. perfecit, ut omnes Gigantes se visa in lapides verterentur, & cessarent contra Deos pugnare. SCHOL.

660 PARRHASIAE] A Parrhasia civitate, ubi natus Mercurius colitur. Arcades exponit cujus penae i. e. Mercurii. IDEM.

663 HARPEN] ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΙΣ. Mercurii gladium, qui sic Graece adpellatur. IDEM.

663 ALTERIUS MONSTRI] Argum enim occiderat Mercurius, qui C oculos habens Io virginem custodiebat. IDEM.

664 A JOVE DILECTAE &c.] Inepta, & frigida haec est periphrasis praecedentis alterius monstri, & plane otiosa, ac pro explanatione sine dubio per lectorem, vel librarium quemdam addita: Propurrio itaque versu à ceteris distinxi. Non compareret etiam in Vossiano secundo. In primo a recentiore manu insertus est inter duos priores versus, & in antiquissimo item Boherii Codice tantum conspicitur in margine. Varias quoque lectiones & fuso aliquantum ostendunt ab aliena haec esse largitione.

665 INNUBA] Virgo. Fratri quia ipsa filia Jovis est, ut ille de Jove est. SCHOL.

668 GORGONIS] Mscr. duo Bersm. & duo ex meis *Gorgones*. Sed unice verum est *Gorgonos* Graeco Genit., ut addit Glossator Voss. sec., Edd. Ven. Omnib. Sulpit. Bad. Parif. Mic. V. vi. 653.

668 AVERSO] *Adverso* Msc. mendose. Retro enim volare iussit, ne eam adverso vultu obtueretur. BERSM. *Adverso* perperam habent septem mei quoque, & Edd. multae. & vl. 676. *Aversus* volabat, sed Medusam in clipeo videbat V. Ovid. Metam. Lib. IV. in f. *adversas* Voss. unus.

668 VOLATU] MSS. R. Stephani *meatu*; be-

ne; quomodo etiam ex veteri libro scribendum esse monuit N. Heinsius ad Claudian. de R. Proserp. 11, 74. ubi multa de hac voce; quibus adde notam Cl. Drakenburchii ad Silium Lib. XII, 102.

*Hic pro nubivago gratus pia templa meatu
 Instituit Phoebo atque audaces exuit alas.*

Glossa est *volatu*.

673 PROTENTIS CRINIBUS] Alii autem.

Defenduntque caput protenti crinibus Hydri.

quae lectio aliquanto concinnior videtur. MICYLL. *Protentis* legas in duobus Bersm. Reg. pr. Voss. tert. primo a m. sec. & Hult. cum Edd. Sulp. & Badii: *protecti* Voss. un. cum Edd. Rom. & Parm. *Portentis* Pulm. duo. Est vir doctus, qui legat *portenti* i. e. monstri Medusae. Malim ego *practentis*, ut *practendiro velum*, & alia passim dicuntur, quibus quid tegitur. Ipsi crines, sunt hydri. Quare saltem ordo est *protentis crinibus*, sed *hydri practentis*, vel *protentis*, seu extenti *defendunt caput crinibus*.

674 OCULIQUE] Illae tres sorores uno oculo utebantur. SCHOL. *Oculique tenebras*. Id est, sedem oculi jam tenebrosam: nam oculum dum alteri traderet, Perseus supposita manu furtim subtraxerat, dormientemque ipsam, & serpentes ferro invasit, ut scribit Ovidius. SULPIT. In locum oculi exsect. ASCENS. *Tenebras oculi*, somnum intelligit poeta hoc loco. Est enim sententia: Pars, inquit, comarum vigilat, serpentesque protenti defendunt caput: pars jacet super mediam faciem, seu frontem, resoluta somno. Et hoc modo ipse quoque Perseus apud Ovid. lib. IV.

*Dumque gravis somnus colubros, ipsamque tenebat,
 Eripuisse caput collo,*

se

- Pars jacet in medios vultus, oculique tenebras.
 675 Ipsa regit ^a trepidum Pallas, dextraque ^b tremente
 Perseos ^c averſi Cyllenida ^d dirigit Harpen,
 Lata colubriferi rumpens confinia colli.
 Quos habuit vultus, lunati vulnere ferri
 Caesa caput, Gorgon! quanto ^e spirasse veneno
 680 Ora ^f rear! quantumque oculos ^g effundere mortis!
 Nec Pallas spectare potest: vultusque gelassent
 Perseos adverſi, si non ^h Tritonia ⁱ densos

Sparſisset

VARIAE LECTIOES.

^a Pall. *trep.* P. 1. V. 1. B. 1. Ed. Paris. ^b *tremente* O. 1. ^c *adverſi* MSS. & Edd. qdd. ^d *dirigit* R. pr. *per-*
tulit V. 1. ^e *spirare* B. 1. Boh. V. 3. H. A. Ed. Ven. *(purnare* Marp. ^f *rear* R. 2. V. 1. M. ^g *perfundere*
 O. 1. ^h *Tritonida* H. ⁱ *densos* O. 1.

ſe inquit. Nam quae de oculo ſurtim ſubtracto huc
 addit Sulpitius, idem Ovidius non Medusae, ſed
 geminis ſororibus, quas alii *yeginae* vocant, ipſe
 Phorceydas, unius ſortitas luminis uſum, accidit-
 ſe dicit. MICYLL. Micyllus *tenebras oculi* ſo-
 mnum exponit. Mſc. ita haec diſtinguit

- - - oculique tenebras
Ipsa regit Pallas. trepidum dex. tro.

ut ad Perſeum iſta referantur, intuentem Medu-
 ſae caput vultu averſo in ſpeculo. BERSM. Per
tenebras oculi intelligit auctor clauſum Medusae
 dormientis oculum L. 111. in f.

Nox ſubis, atque oculos vaſtas obduxere tenebrae.

675 TREMENTE] In uno Berſm. Voſſ. ſec. qu.
 & meo ſcribitur *tremementem* ſc. Harpen in dextra
 trepidi Perſeos tremulum, & micantem, non ma-
 le. Vide ad L. VI, 237. Virg. Aen. XI, 645. XII,
 94.

677 LATA] Mſc. *jaſta* q. d. projecta ſopore.
 BERSM.

678 HAMATI FERRI] Mſc. *Lunati* h. e. ſalcati.
 Harpen indicat recurvam. IDEM. *Lunati* ita
 Mſc. Harpes deſcriptio, quae ſalcata. GROT.
Lunati ſive corrupte *limati* praeſerunt Pulm. unus,
 ex noſtris quoque vetuſtiores plerique, ut Voſſ.
 optimi, Regius, Wittian. & alii. niſi quod in qui-
 buſdam ſuſcriptum eſt *hamati*, ſeu *amati*. In
 Voſſ. primo recte addunt Gloſſae i. e. *curvati*,
ſalcati. nam *ſalcatus* alii quoque dicunt. Vide
 Drakenb. ad Silium 111, 278.

- - - *ſalcatus ab arte Enſis.*
Lunati itaque mihi quoque maxime placet, ut o-
 lim jam expreſſerunt Edd. Rom. Parm. Sulpit.
 Mic. & Hortenſ. Dubitat Badius, & *hamati* prae-
 tulit Ruſgerſius L. 111. V. Lect. c. 3. quem vide,

& locis ab eo adductis adde Ovidium Lib. IV.
 Met. 719.

Inachides ferrum curvo tenuis abdidit hamo.

Jaculati Voſſ. ſec. 2 m. pr. in alio *amanti*.

680 MORTIS] i. e. veneni. Hoc jam amplius
 eſt, quam venenum. *Nec ſp.* Horrore, non
 metu. SCHOL.

681 GELASSENT] Hoc eſt; in lapidem ſe du-
 raſſent. SCHOL. In ſaxum vertiſſent. SULPIT.
 Rectius Omnibonus, qui *Gelaſſent*, inquit, id
 eſt, riguiſſent, tanquam gelu, absolute ſcilicet.
 Quo pacto & Plinius alibi dixit: *Vini natura non*
gelaſcit &c. MICYLL. Sulpitius alique, qui hoc
 verbum active exponunt, debuerunt ſubintellige-
 re ora Gorgonis; & certe nominativum ſaepe o-
 mitti, cum ſatis ex ſenſu pateat, inter Gramma-
 ticos conſtat. Malum tamen cum plerique inter-
 pretibus, & N. Heinfio ad Ovidii Lib. I. Metam.
 548. paſſive capere pro riguiſſent, gelati eſſent.
 Statius Lib. IV. Theb. 727.

- - - *gelant venas, & ſiccis cruor aeger adhaeret*
Viſceribus.

682 PERSEOS ADVERſI] Hic jam major vis eſt,
 ſi & ille mutari poterat in ſaxum, niſi ſtabat aver-
 ſus. SCHOL. *Averſi* Mſc. duo, & libr. aliquot;
 quod & Modius probat. BERSM. Scil. Novant.
 LL. Ep. XXIV. quae praecedunt VI. 676. *Perſeos a-*
verſi. Sed errat vir doctus, nam in his vocibus
 Miſtorum auctoritatem, qui, ut hic mei quoque,
 ſemper in illis variant, parum curo. *Averſus Per-*
ſeus VI. 668, 672. recte Perſeus dicitur. Vultum
 enim averſit, & retro flexum à Meduſa habuit,
 dum illius caput nondum amputaſſet: ſed hoc per-
 acto vultum advertit, ſive ad eam convertit Per-
 ſeus, ignarus, Gorgonis caput etiam poſt ampu-
 tationem tantae potentiae eſſe, ut in ſaxum ali-
 quem

- Sparfisset crines, rexissetque ora colubris.
 Aliger in coelum, rapta sic Gorgone, fugit.
 685 Ille quidem ^b pensabat iter, propiusque ^c secabat
^d Aëra, si medias Europae ^e scinderet urbes;
 Pallas frugiferas jussit non laedere terras,
 Et parci populis. Quis enim non ^f praepete tanto
^g Aethera ^h respiceret? Zephyro convertitur ales,
 690 Itque super Libyen, quae, nullo confita cultu,
 Sideribus, Phoeboque vacat: premit orbita solis,
 Exuritque solum: ⁱ nec terra celsior ulla
 Nox cadit in coelum, lunaeque meatibus obstat,
 Si flexus oblita ^k vagi per recta cucurrit
 695 Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbram.

Illa ta-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a ita P. R. pr. V. 1. vulgo sic r. capta A. b pensabas W. pensares V. sc. pensabat VV. LL. Steph. c secaret V. sec. d vulgo Aethera a Sulpitio intrusum contra MSS. plerosque, & Edd. pp. Prothea B. 1. e scinderet B. 1. ascenderet M. Edd. qdd. f praepete M. g aëra V. 1. h conspiceret B. 1. O. 1. prospiceret V. 1. A. i non V. 1. k fuit B. 1.

quem possit mutare; Et sic dirigisset Perseus, nisi Minerva ora sc. Medusae ipsius, ut bene addit Glossator, anguinis crinibus texisset. Hic verus, ni fallor, hujus loci sensus est.

684 FUGIT] Mscr. *subis*, repugnante metro. BERSM.

685 PENSABAT ITER] Metiebatur, inquit, iter suum; & si per mediam voluisset ire Europam, non longius circuisset; sed hoc Minerva non sivit. SCHOL. *Pensare* Sulpit. & alii exponunt per brevare, in compendium ire, ut *compensare litora medio pelagi* L. VIII, 249. Non adsentior.

686 SCINDERET] Ita MS. Hoc est, transvolaret. GROT. Scilicet vulgo tum legebatur *ascenderet*, contra Pulm. Bersm. & meos Codices, uno excepto. Reposuerat id primus Sulpitius, quem merito non secuti sunt Bad. Paris. Mic. & Hortens. Recte Grotius, & alii *scindere urbes* explicat. Passim apud poëtas *scindere*, & *secare* dicitur is, qui transit per medium. Ad rem Virgilius Lib. IV. Aen. 256.

- - - terras inter coelumque volabas:
Litus arenosum Libyae ventosque secabas.

quem locum ab violenta magni Benteleji conjectura ad Horat. L. 1. Ode 34. recte vindicat Johnsonus in Horatio vindicato.

688 PARCI] Ne omnes verterentur in saxa. SCHOL.

689 RESPICERET] Non dixit *Gorgonam*, sed

aethera; ut nescientes, quid vitare deberent, homines conspicerent, & perirent. *Zephyro* i. in Zephyrum. SCHOL.

693 NOX CADIT IN COELUM] Hoc dicit. Ita illic devexum vertitur coelum, sicut umbrae de montibus missae in coelum, quod veluti superest, venire videantur. SCHOL.

693 LUNAEQUE MEATIBUS OBSTAT] Quippe vicina coelo terra integros cursus lunae ire non patitur, sive ipsa nox obstat: nam cum non de coelo, sed in coelum cadat, necesse est, ut lumen lunae penitus obscurer. IDEM. Pulchrae, ac plausibilis plenae eclipsis phantasia. Sed nihil ad rem. Nam ad plenam Lunae eclipsim requiritur, ut utrumque Solis, ac Lunae corpus sit sub-ecliptica. Et in Sole quidem, quando is nunquam eclipticam exit, non est ulla difficultas. In Luna autem, quod ea frequenter extra eclipticam vagetur, utique variatio contingit. Verum tumor terrae sub aequatore, ejus rei non est causa, sed trium corporum concentricitas. (Nam hac inusitata voce, nostrates Astrologi utuntur, & nos aliam non habemus,) sive ut latine, & clare dicam, quando trium corporum, Solis, Lunae, & terrae centrum in unum diametrum veniunt, ea demum certa est causa plenae eclipsios. GLAREANUS.

694 OBLITA] i. e. umbra, quae per momenta torquetur. SCHOL.

695

Illa tamen sterilis tellus, fecundaque ^a nulli
Arva bono, virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, ^b dirosque fero de sanguine rores,
Quas calor adjuvit, putrique incoxit ^c harenae.

700 Hic, quae prima caput ^d movit de pulvere, tabes
Aspida ^e somniferam tumida cervice ^f levavit.
Plenior ^g huic sanguis, & ^h crassi gutta veneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum.

Ip'a caloris egens gelidum non transit in orbem
705 Sponte sua, Niloque renus metitur harenas.
Sed quis ⁱ erit ^k nobis lucri ^l pudor? inde ^m petuntur
Huc Libycae mortes, & fecimus aspida mercem.
ⁿ At non stare suum miseris passura cruorem,

^a Squami-

VARIAE LECTIOES.

^a nullo B. 1. ^b dirosque A. ^c arana M. A. ^d monuit O. 1. ^e sumifera O. 1. ^f somniferam Ed. Parm.
^g levabas W. ^h huc Boh. hic V. 1. hinc Edd. Rom. Parm. male. ⁱ erat V. 1.
^k lucri nob. V. 1. ^l modus VV. LL. Steph. P. 2. B. 2. V. 2. A. Ox. pr. a m. pr. ^m petentur M. & P. 2.
B. 1. H. M. aß V. 1. a m. pr.

695 EFFUGIT UMBRAM] Mscr. efficit ad marginem corrupte. Si non despectendo ab ecliptica umbram terrae praeterit. Mscr. umbra. BERSM. Male umbra videtur legisse Schol. cum MSS. multis, & Edd. Ven. Brix. Med. Sulp. Bad. Mic. Hortenl. aliisque. Sed umbram recte retinent Regii, Voss. duo, Oxon. pr. Marp. Hulst. & Wittianus, qui perperam cum Voss. tert. efficit pro var. lect. exhibet. Si Luna oblita vagi flexus non effugit umbram terrae, ait auctor; ut Beroaldus, Glareanus, Bersm. alique monuerunt. Lib. vi, 503. de Luna.

Palluit, & nigris terrenisque ignibus arsit,
Quam si fraterna prohiberes imagine tellus,
Infereretque suas flammis coelestibus umbras.

701 ASPIDA] Solinus capite vicefimo nono. Plures, inquit, diversaeque species Aspidum, verum disparis effectus ad nocendum. Dipsas siti interficit. Hypnale somno necat, teste etiam Cleopatra, omittit ad mortem. Aliarum virus, quoniam medelas admittit, minus famae meretur. Caeterum quod Ovidius alibi, & hic Lucanus de guttis à capite Medusæ manantibus adscribit, id Nicander Titanum languini tribuit, ita inquit:

Αἰὲν ἦτοι κακοῦργα φελάγγια σὺν τῇ ἀνίγρῳ
Εἰρητῆς ἰχίᾱς τε καὶ ἄλβια μυρία γαίης
Τιτάνος ἰνίπυσσι ἂν αἰματὶ. αἱ ἰτίον περ
Λοκοῦσι μυχάτοις μελισσῶν. οὐ δὲ χθονὶς
Ἡσιόδος κατέλιξε περὶ ὕδασι Περματῶ &c.

MICYLL.

701 SOMNIFERAM] Sic enim occidit, ut in somnos ante compellat, quemcumque percusserit. SCHOL.

701 LEVAVIT] Mscr. notavit: minus adposite; cum ex pulvere animato productam dicat aspidem. BERSM.

705 SPONTE SUA] Bene addidit sponte sua. Capi enim potest, & quocumque transduci. Niloque renus. Quia ultra non vadit. SCHOL.

706 INDE] De Libya. Huc in Italiam. SCHOLIAST.

707 MERCEM] Ita bene rescripsit Grotius: ut habent omnes Steph. Pulm. Bersm. & mei MSS. excepto uno Voss. & veteres Edd. Merces, ut erat vulgo, à Sulpitio primum editum, & dein Aldo, quem Colin. Steph. Gryph. alique secuti sunt. Ceterum delineationem tumidae aspidis vide apud Illustr. Ez. Spanhem. de præst. num. p. 189. Obiter etiam notandum, Ammianum Marcellinum ex hoc loco male intellecto errorem hausisse L. xxi. c. 15. Aspis numquam sponte sua fluenta egreditur Nili; uti monet Doctiss. Valesius.

708 SUUM] Ipsorum hominum, non serpentis accipimus. Dicta autem Haemorrhœis; quod sanguinis profluxu, quos percussit, occidat. SCHOLIAST.

710 AMBIGUAE] Neque enim est terra, neque mare. Hic ergo habitat hic serpens, unde & hoc nomen accepit. ΧΕΡΣΟΝ enim Graeci terram dicunt,

Zz zz 1

cunt,

* Squamiferos ingens Haemorrhoids explicat orbes:
 710 Natus ^b &, ambiguae coleret qui ^c Syrtidos arva,
^d Cherfydros, * tractique via fumante ^f Chelydri:
 Et semper recto lapsurus limite Cenchris:
 Pluribus ille notis variatam pingitur alvum,
 Quam ^g parvis tinctus maculis Thebanus ophites:

715 Con-

V A R I A E L E C T I O N E S:

a *squamiferos* B. i. H. V. sec. pro var. lect. V. ad L. i. b in Edd. Ven. Br. c *Syrtibus* A. d *Cherfydos* Marp. e *istlique* B. i. f *Chelandri* Ed. Ven. g *parvus* Ed. Hort.

cum, ΥΑΩΡ aquam: quod in commixtis his sit elementis, *Cherfydos* adpellatur. SCHOL. Nicander de Cherfydro:

Οἱ δέτοι τὸ πρὶν ῥῶ ἐπὶ βρεχθῶδι λίμνῃ
 Αἰσιντο βατράχοισι φίρμ κίτοι, ἃλ' ὅπαι ὕδαρ
 Σείει αἰσιντο, τρέγῃ δ' ἐλ πυθμὶν λίμνης,
 Καὶ τὸν ὅγ' ἐν χέρσιν τελίην ψαφάρης τικ' ἄχρεν
 Θάλασσιν ἡλίφ βλοσυρὸν δίμας &c.

MICYLL.

711 FIRMANTE] Nam quacumque labitur, à veneno (*venenum* Voss. sec.) dicitur terra fumare. SCHOL.

712 CYLYDRI] Serpentes, qui se per terram convolvunt. dicti à κυλίω, quod est volvo, & ὕδρ, Serpens. Cyllindrus vero lapis preciosus: & columna, qua area aequatur. SULPIT. *Chelydri*, non *Cylydri*, legendum. Sic enim & apud Nicandrum scribitur, qui eundem & δρυῖσιν appellari dicit.

Κῆρ δὲ τοὶ δρυῖσιν περικύκκιν. τὸν δὲ χέλυδρον
 Εξίτηνι κελύει &c.

Fumante autem *via* poeta dixisse videtur, non pro pulverulenta, ut hinc Sulpitius exponit, sed pro olente potius: gravem enim odorem de se emittit hic serpens, ut idem Nicander indicat:

- - Τὸ δ' ἐπὶ χερσὶ, inquiens, ἐχθρὸν ἄνθρωποι
 Οἷον ὅτι πλαδύσκει ἐπὶ σκόλῃ καὶ δὴν ἵππων
 Γιαμπτόμενοι μυδίσκιν ὑπ' ἀρβύλοις λάθρα γοοῖ &c.

MICYLL. Recte *Chelydri* separat à *Cherfydro*; quos Servius, aliique confundunt. Consule Cerdam contra eum ad Virgilii Georg. L. III, 415.

Galbanoque agitare gravis nidore Chelydros.

712 LIMITE] Vitiose in Amstel. sed sollemnni mutatione *mitis*. Voss. text. *tramite*; quod probabat vir doctus. Tu cave, quid mutes. Passim *recto limite* jungunt Poetae. Vide Cel. Burm. ad Valer. Flacc. L. IV, 614.

- - - sed limite recto
Puppis, & aequali transcurras carbasus aura.

712 CENCHRIS] De contrario *Ceraastes* semper est flexus. *Cenchris* semper est rectus. ΚΕΓΧΡΟΝ Graece milium dicunt, unde hic nomen accepit ex notarum multitudine. SCHOL. Nicander *Cenchrenam* vocat, *Leonem*que ab aliis vocari ait.

Δίους κεγχρέας δολιχὸν τέρας ὅτι λίωζε
 Αἰετοὶ ἀνδάξαντο ἐπείκειτο φολιδώσει.

Et postea addit:

Ἰθὺς δ' ἄκιστον ἐπιδρομάδην εἶβει ἔρπον.

Quod hic poeta dixit:

- - - Semper recto lapsurus limite &c.

MICYLL. *περίκειτο φολιδώσει* dixit Nicander. GROT. Ed. 1671.

713 PINGITUR] Msc. duo *singitur*: alii *pingitur*. BERSM. *Pingitur* recepit Grotius, atque ita habent quatuor Pim. Witt. Voss. & Hulst. sed Reg. uterque, Voss. quinque, Oxon. unus, Marp. & Amst. cum omnibus Edd. ante Grotium scribunt *singitur*, vel *singitur*. Perperam profecto si sequenti versu *sinclius* retineas. At illic *pislus* exhibent Oxon. pr. Reg. sec. & Hulst. Ed. Ven. *cunclis*. primo loco non male scriberes *singitur*, ut est in meo Cod. i. e. per totam alvum undique est tinctus notis. At etiam legas *sangitur*, ut habet unus ex Oxoniens., vel potius *sacilis* i. e. parvis maculis distinctus. Consule omnino, quae congestimus ad L. I, 491.

714 THEBANUS OPHITES] Thebas capit Aegyptias. Illic marmor maculosum, quod *Ophites* vocatur. Huic similem dicit esse serpentem. SCHOLIAST. Nugatur interpres ille, qui hic Boeoticas Thebas intelligat. Clare Plinius docet, *Ophiten* esse repertum in Aegypto Lib. XXXVI. c. 7.

715 INDISCRETUS] Ut non intelligas, utrum serpentem videas, an harenam. SCHOL.

716 AMMODITES] Hujus Solinus meminit. Sunt &c.

- 715 Concolor exustis, atque indiscretus harenis
Hammodites: spinaque vagi torquente Ceraſtae:
Et ^a Scytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuvias poſitura ſuas: & ^b torrida Dipſas:
Et gravis in geminum ſurgens caput ^c Amphisbaena:
720 Et Natrix, violator aquae, Jaculique volucres,

Et con-

VARIAE LECTIOES.

^a Phitalis B. 1. Scytalis V. pr. Eſcitalis V. ſec. alii aliter. ^b horrida Ed. Rom. ^c multi MSS. & Edd. *Amphisbaena* vel *bona*.

& Ammoditae, inquit, eſt & Cenchris, Elephantiae, Cherſydri, Chamae, Dracones &c. Diſtus autem videtur non ab *ἐρουσιν*, quod eſt, fodiendo, ſed ab *ἰδῖς* potius, quod per arenam, ſive locis arenofiſ potiffimum iter faciat. MICYLL. *Hammodytes* per *y* ſcribendum, recte monet Glareanus, ea forma, qua *Trogodytes*, in Batrachomyomachia, non ab *Hammos*, & *διερύτω*, ut Sulpitio viſum eſt, ſed ab *Hammos*, & *δῦμι*, id eſt, ingredior. Exuſtae arenae concolor eſt. HORTENS. *Ammodites*. Mſcr. duo *Hammodites*, perp. Eſt enim ab *ἄμμο* & *ἰδῖς*. Glar. *Hammodytes* ab *ἄμμο* & *δῦμι*. BERSM. MSS. recte *Ammodytes*. GROT. Ed. ſec. In editione Grotii perperam eſt *Ammodytes*, cum ſcribendum ſit *Ammod.* ſive potens *Hammodites*, ut jubent MSS. optimi tantum non omnes, & priores Edd. *Hammodites* in nonnullis eſt. Mſc. etiam quidam per *y* ſcribunt; cum clare pateat, eſſe Graecum *ἰδῖτων* ſive viatorem per arenas.

716 SPINAQUE VAGI T. CERASTAE] Dicunt, Helenam, cum raperetur à Paride, hunc calcſſe, & ei ſpinam fregiſſe: unde inflexus dicitur *ambulare*. SCHOL. Etiam hoc ex Nicandro poeta tranſtulit. Ita enim inquit ille:

Αὐτὰρ ὅγῃ σκαίδε μεσάτρῃ ἐκπλίνδεται ἰλκεῖ
Οἴμαι ἰδυπλάσιον σκολίον τιτεχέσθαι τῶτα
Τετρίπτιον ὀλκκίης ἀκρότῃ ἴσθῳ, ἥτις δι' ἄλμης
Πλευρὸν ὄται βάπτυσσι κρηγεθῆεντ' αὐτῇ
Εἰς ἀνμὸν βεβίηται ἀπὸ κρη λιβὸς ὄυρη.

Non autem quaterna tantum cornicula habent Ceraſtae, ſed & bina quaedam, ut idem Nicander autor eſt.

Αὐτὸς μὲν περὶ τῶν, τίς δ' αὖθις περὶ τῶν &c. inquit. MICYLL.

717 SOLA PRUINIS] Nam ponunt ceterae per aetatem. SCHOL.

718 TORRIDA] Sicca, nam ſiti interficit. SULPIT. Unde & nomen ſortita eſt, ὅτι τοῖς δακ-

ρυμαῖς ὡς αὐτῇ διψᾷ ἐμπεῖσθαι. Vel etiam alludit ad fabulam, quae eſt apud Nicandrum, qua dicitur Jupiter aliquando *νέεπνος*, hoc eſt, juventutem hominibus dono dediffe, quam illi impoſitam aſello in terras deſerre voluerunt. Cae-terum cum aſellus ſiti premeretur, forte ad fontem venit, quem ſerpens aſſervabat. Cum igitur ſitiſ impatiens eſſet, neque tamen eandem levare poſſet propter aquae cuſtodem, pactus eſt cum ſerpente, ut quod in tergo vehebat, illi daret, atque ipſe biberet. Atque ita factum, ut ſerpentes quidem perpetuo rejuveneſcant, ſenectute abjecta, ipſe autem, qui fontem aſſervarat, ſiti ea labore, qua ante aſellus afficiebatur. Autor fabulae Sophocles citatur, in *καφῆς*. MICYLL.

719 IN GEMINUM SURGENS CAPUT] Lectionem hanc revocavit Grotius, quam confirmant variae lectiones Stephani, & ex meis Wittian. Marp. Voſſ. tert. Amſt. Voſſ. prim. ſupraſc. ac Edd. Rom. Parm. Omniboni, Micylli, & Hortenſ. Sic *ſurgere in cornua* &c. Vide Doctiſſ. Waſſe ad Saluſt. B. Jugurt. c. 94. Ceteri MSS. & Edd. exhibent *vergens*, etiam non male; quia utrique capiti incedens innititur. adeo ut hoc ſere propter plurimorum Codicum conſenſum praeferam.

719 AMPHISBAENA] Quia utraque parte ambulat, nam utraque caput habet, & quavis dirigit grefſum, *Amphisbena* dicitur. BHNAI enim Graece dicitur *ambulare*. SCHOL. Nicander:

Τόδε μετ' ἀμφὶς βαῖται ὀλκῆται καὶ μενύουσιν
Δῆεις ἀμφικάρυις, αἱ γλακίαι ἀμυδρῆν.

Diſta autem eſt ab *ἀμφι*, & *βαῖται*, quod utrinque, ſeu utraque parte ingreditur. Sive, ut Solinus ait, quod utriusque capiti incedendo innitatur. MICYLL. Mſc. *Amphisbena*: vitioſe: *ἀμφισβαῖνα* diſta ab *ἀμφι*, & *βαῖται*, quod utrinque ingreditur. Solin. BERSM.

720 VIOLATOR AQUAE] Hic & aquam, quam tetigerit, inficit de venenis. SCHOL. Hunc ὄδρον Graece dici volunt. Sed Nicander ὄδρον & χέλουδρον

Et contentus iter cauda fulcare Parcas:
 Oraque ^a distendens avidus ^b fumantia ^c Presler:
 Ossaue dissolvens cum ^d corpore tabificus Seps.
 Sibilaue effundens cunctas terrentia pestes,
 725 Ante venena nocens, late sibi submovet omne
 Vulgus, & in vacua ^e regnat Basiliscus harena.
 Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
 Serpitis, aurato nitidi ^f fulgore Dracones,
^g Pestiferos ardens facit Africa; ducitis altum

730 Aëra

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *discendes* Ed. Rom. ^b vulgo *spumantia*. ^c *praesunt* Ed. Ven. ^d *gestore* V. 1. ^e *Bas. regn.* Edd. qdd. ^f *splendore* V. 1. ^g *leisiferos* P. 2. V. 2. W. Boh. M. Edd. Ven. Br. Med. Sulp. Mic. Bad. Hort.

eundem facit cum eo, quem *δρυίαν* vocari idem dicit, ut:

Κίχρ δὲ τοὶ δρυίαν περὶ πύκτιο. τοὶ δὲ χίλυδροι
 ἐξίτιροι χαλίστοι.

Et rursum:

Υδρεὶ μὲν χαλίστοι, μετεξίτιροι δὲ χίλυδροι.

Cicero generaliter hoc nomen accepisse videtur, cum in Academicis inquit: *Cur omnia nostri causa cum faceres, tantam vim natricum, viperarumque feceris?* &c. MICYLL.

720 JACULIBUS VOLUCRES] Serpentes volantes sunt; cum ceteri non volant. Exsiliunt enim in arboribus, & dum aliquod animal obvium fuerit, jactant se super illud, & permunt, & ab actu jaculi dicuntur (V. v. 823.) SCHOL. Jaculi arbores subeunt, e quibus vi maxima turbinati penetrant animal, quodcumque obvium fortuna fecerit. SULPIT. Ut Solinus ait. Hos Acontias videtur Nicander appellare, ubi ait:

Ἀλλὰ γὰρ μὲν ἄβλαπτα κινώπια βόσκειται ὕλην
 Δρυμὸς καὶ λασιώνας, ἀμερβάνης τε χαρῶδες.
 Οὐκ ἴλοπας, λιβύας τε πολυσφίνας τε μνάγρης
 Φερύζονται. τὴν δ' ὅσπερ ἀποτίμω καὶ μόλῃροι.

MICYLL.

721 CAUDA] Nam ceteri iter facere ventre confuerunt. Hic serpens in cauda ambulat. SCHOLIAST.

721 PHAREAS] Hic pedes in quos se erigit juxta caudam habet, Graeci *Φαρίας* dicunt, nos *Phareiam*: σπονδῶ. Spondeus. SULPIT. *Parcas* legendum, ut ex Suida patet. Hic enim *πικρία*, inquit, ὄφεις. ἐνομάζονται δὲ τινες ὄφεις οὗτως, ὡς τὸ τὰς πικρίας μετὰ ἔχουσιν. ὁ δὲ Ἰππελάδης οὗτος καὶ Δημάδου φησὶν. εἶναι τὰς ῥέτορας ὁμοίους τοῖς ὄφει. τὰς τι γὰρ ὄφεις μετὰ τὰς ῥῆς εἶναι πικρίας,

τὴν γὰρ ὄφιν αὐτῶν τὰς ῥῆς ἔχει τὰς ἀνθρώπους ἀδικῶν, τὰς δὲ παρίας αὐτὰς τὰς ἔχει κατιδίαν. Volaterranus, colore fulvo, oculis velocem, ore lato, morsu haud maligno esse dicit, Apollodoro autore. Quare eundem & Aesculapio tanquam minissimo deorum pro ministro dedicasse vetustatem. MICYLL. Msc. *Parcas*, recte. Suidas. *Παρίας* ὄφεις. alt. *Parias*. BERSM. *Parcas*. Variant valde in hoc nomine MSS. Sed vera haec est lectio. *Παρίας* Aristophani, Hyperidae, & aliis. GROT. MSS. lectiones sunt *Pharoas*, *Pharias*, *Paryas*, *Piaras*, *Pharcas*, ut Badius, & Sulpitius edidere &c. Vitiose etiam apud Servium ad Georg. 111, 426. & Isidor. p. 1124. vulgo scribitur *Parias*.

722 SPUMANTIA] Duo Codd. Berfm. Voss. unus, Hult. & meus *Spirantia*. Amst. *Stillantia*. In praestantissimis Vossianis primo, & secundo, Regio uno, Wittiano, & Marpur. *sumantia*; quod unice verum est. Docet hoc ipsum serpentis nomen a *πρήν* sive ardere deductum, ut v. 790. passim haec variata diximus ad L. vii, 699.

723 SEPS] Graece enim nomen ab eo, quod putrida membra consumat. SCHOL. *Σήπω* putrefacio est. Inde fit Seps. De quo sic Solinus: *lentu Sepsis statim putredo sequitur*. SULPIT. Et Nicander:

Τῶν εἰ μὲν λίθαιός τε καὶ ἔρμηνος ἐπικρίνεις
 Πικρὸτεροι τεχνῆς τε καὶ ἔμποροι. οὐκ αἰκνύν
 Λυδῶν δὲ γὰρ πῖλοι μετὰ μῆτις, ἀλλὰ κακῆς.

MICYLL. V. Beroald. T. 1. Thef. Crit. pag. 254.

725 NOCENS] Servius ad vii. Aen. 753. ubi nocens legitur, male. BROUKHUS.

726 REGNAT BASILISCUS] Apte dixit, *regnat*. *Βασιλεύς* enim regem significat, & ipse, autore Solino,

730 Aëra cum pennis, armentaque tota secuti
Rumpitis ^a ingentes amplexi verberare tauros.
Nec tutus spatio est ^b Elephas: datis omnia leto:
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.
Has inter pestes duro Cato milite ficcum

735 Emetitur iter, tot tristitia fata suorum,
Insolitasque videns ^c parvo cum ^d vulnere mortes.
Signiferum, juvenem Tyrrheni sanguinis, Aulum,
Torta caput retro Dipfas calcata ^e momordit.

Vix do-

VARIAE LECTIOES.

^a amplexos ingenti H. male. V. Heinf. ad Sil. 11, 474. ^b Elephas R. pr. V. sec. tert. ^c cum p. A. p. de Edd. Ven. Br. Med. ^d pulvere V. sec. pro var. lect. aliique V. Drak. ad Sil. x, 240. ^e momorsit H.

lino, serpens est pene ad semipedem longitudinis, alba quasi mitrula lineatus caput: hominum, aliorumque animantium exitium, terram polluit & exurit: ubicunque se recipit, herbas extinguit: arbores necat, auras corrumpit, ita ut nulla alitum impune transvolet infecta spiritu pestilenti. Quum moveatur, media corporis parte serpsit, media arduus est, & excelsus. Quicquid morsu ejus occiditur, non depascitur fera, nec atrescat ales. Mustelis tantum vincitur, in cavernas, ubi delitescit, illatis. Haec ille fere. Sulpit. Haec quidem Solini verba sunt, sed mutilata. Addit autem idem & sibilum ejus perhorrescere alias serpentes. Et cum acceperint, fugam quaeque quoquo possunt, prope- rare. Quae maxime ad hunc locum pertinent, cum & poeta dicat:

Sibilaque effundens cunctas terrentia pestes,
Anse venena nocens late sibi summovet omne
Vulgus &c.

Quod & ipsum ex Nicandro translaturum, qui inquit:

Οὐκ ἄρα δὴ καὶ παραχρῆμα κινάλα γαίης
Ιὺνι μίμνεσσι, ὅτ' ἐς τόποι αὐτῆς ὕλην
Ἡ δὲ ἀρδρῶσι μεταβροτοὶ αἰχάνῃ
Μοιροῦται, φύξ δὲ πλεῖστον πορίσται.

MICYLL.

727 NUMINA] Nam quasi numina sic habentur dracones. SCHOL. Additur in Voss. pr. apud Chaldaeos. Immo apud omnes orientales, sed & Graecos, & Romanos: qui draconis specie semper quoddam numen latere credebant: ut notum: unde & pro symbolo salutis habebantur. Vide Spanhem. de praest. num. p. 125, 175, 188. &c. in 4to. & supra ad L. 111, 411.

729 PESTIFEROS] Vel letiferos i. e. quicumque esset ubique innoxii, hic nocetis. SCHOL.

230 Cum] Id est quando ducitis pennis sup. vestris, aëra alium id est sublimem, id est, quando volatis & magnitudinem alarum trahitis ingentem partem aëris vobiscum, aut ducitis id est impellit aëra altum cum pennis, id est, avibus vobiscum volantibus. ASCENS. Prima Badii expositio recta est tantummodo. Sequentem tamen agnoscit etiam Sulpitius, aliique, qui idcirco post Africa plenae distinctionis notam ponunt. Cum est adverbium, non praepositio. Pro ducitis in Wittiano scribitur tenditis. Lib. vii, 477.

- - - - - tunc aethera tendis.

i. e. inpulit. In Regio primo pinnis. forsan verius. V. ad vl. 660.

732 SPATIO ELEPHAS] i. e. magnitudine sua. In India (Hoc verum quidem. V. omnino ad Melam L. 111, 7, 25. malim tamen hic scribi Libya) dracones nascuntur ingentes, qui amplexi elephantes post aurem eos mordere dicuntur. illi se dolore in humum projiciunt; sic ambo pereunt, draco pondere, elephas dum stringitur, & tenetur. SCHOL. Strabo scribit, Dracones trecenum cubitorum, qui tauros Elephantesque capiant, in Africa esse. Sulpit. Nicander addit, etiam cum Aquilis intestinum quasi quoddam bellum gerere.

Τὸ μὲν ἐκ πύλων καὶ βασιλῆος ὄρεται, in-
quiens,!

Αἰετὸς οὐκ ἀπὸ πύλων ἐκπύεται. αἰετὸς δ' ἐκ τῆς
ἀφῆς ἄγει γυνίαν, ὅταν βλέπῃ καὶ ὕλην
Δίκεται.

& quae sequuntur. MICYLL.

733 Nec vobis] Hic versus in uno Codicum non extabat. BERSM.

736 VIDIT] Mscr. duo videns recte: tamen alter, ad marg. reponat vides. IDEM. Videns habent

- Vix dolor, ^a aut ^b sensus dentis fuit; ipsaque leti
 740 Frons caret invidia; nec quidquam plaga minatur.
 Ecce subit virus tacitum, ^c carpitque medullas
 Ignis edax, calidaque incendit viscera ^d tabe.
^e Ebibit humorem, ^f circum vitalia fufum,
 Pestis, & in sicco linguam ^g torrere palato
 745 Coepit. defessos iret qui sudor in artus,
 Non fuit, atque oculos lacrimarum vena refugit.
 Non decus inperii, ^h non moesti ⁱ jura Catonis
 Ardentem tenuere virum, quin spargere signa
 Auderet, ^k totisque furens exquireret ^l agris,
 750 Quas poscebat, aquas; sitiens in corde venenum.
 Ille vel in Tanain missus, Rhodanumque, ^m Padumque,
 Arderet, Nilumque bibens, per rura vagantem.

Accessit

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a haud R. pr. ^b dent. sens. B. t. ^c carpsitque V. pt. rapuitque Ed. Ven. ^d flamma V. i. ^e Et bibit VV. LL. Steph. P. 2. W. H. V. i. ^f circa P. 2. B. 4. V. 2. O. i. H. A. citra M. ^g torquere B. i. ^h moesti non B. i. ⁱ cura O. i. a m. pr. ^k totusque Ed. Haer. Gryph. V. Mod. N. L. Ep. 25. ^l arvis Edd. R. Parm. Hort. m. ^m Spadumque V. i.

bent nostri quoque, excepto Voss. pr. quomodo scribendum jam monuit Modius Novant. LL. Epp. xxv. & Grotius etiam reponi curavit.

740 LETI FRONS] i. e. vulnus. Parvum enim vulnus, & exiguum non videbatur mortem esse facturum, nec habebat facies mortis invidiam. SCHOL. Ex Seneca desumit auctor Hippol. 28.

*Non habet latam data plaga frontem,
 Sed vorat testas penitus medullas.*

743 EBIBIT] Ideo & dipsas dicitur. SCHOL.
 748 QUIN SPARGERE] MSS.

*no spargere signa
 Auderet.*

GROT. Ne expressum est in quatuor Codd. Palm. uno Berlm. Vossian. quatuor, Reg. pr. Witt. & meo cum Edd. Su'p. Bad. & Mic. non vitiose Ed. Ven. Ne tamen videtur mihi potius ex glossa natum pro veniore quin five quo minus. Cicero ad Attic. Lib. xv. Epist. 14. *Teneri non potui, quin tibi apertius declararem.* Terent. *Vix me contineo, quin inivolem in capillum:* & frequenter.

753 ACCESSIT MORTI LIBYE] Terra Africa causam addidit morti: nam cum peste ille moriatur, credit, cum siti perire (*certius credabatur mori*: Voss. pr.) quia Libya non habet fontes, vel a-

quas. SCHOL.

753 FATIGUE MINOREM FAMAM] i. e. ut diceretur sola occidere non posse, nisi vires ejus terrae ariditas adjuvaret. SCHOL. In Voss. primo scribitur *fatigue minoris*. In Regio uno, Oxon. pr. & meo *fatisque minorem*; in Oxon. altero *fatigue*. Dipsas habet famam minorem, quam potentiam necandi, quia hanc mortem non illius viribus tantum; sed & aestui Libyes adscribunt. Ovid. Epist. Heroid. xvi, 143.

*minor est sua gloria vero;
 Famaque de forma pene maligna sua est.*

Alii exponunt. *habet minorem mortis infamiam.*

755 VENAS] Venae telluris innuuntur, ut in his aquarum inveniat scaturigines, elegantius poetarum locutione. Virgil. L. i. Georg. 91.

Seu durat magis, & venas adstringit biantis.

Reddenda haec vox etiam Symposii Aenigm. auctori c. LXX. de puteo.

*Mersa procul terris in cuspide lymphae profundo
 Non nisi perfoctis possum procedere venis.*

Vulgo erat *rivis*. pro quo ridicule Heumann. reposuit *terris*: cum ipso teste MSS. exhibeant *venis* vel *rimis*. Vide etiam ad L. iv, 403. x, 264, 325.

757

- Accessit morti ^a Libye, fatigue minorem
 Famam Dipsas habet, terris adjuta perustis.
 755 Scrutatur venas penitus squalentis harenæ:
^b Nunc rédit ad ^c Syrtes, & fluctus accipit ore;
 Aequareusque placet, sed non & sufficit, ^d humor.
^e Nec ^f lentit fatigue genus, mortemque veneni;
 Sed putat esse sitim: ferroque aperire ^g tumentes
 760 Sustinuit venas, atque os implere ^h cruore.
 Jussit signa ⁱ rapi propere Cato: discere nulli
 Permissum est, ^k hoc posse sitim. sed tristior ^l illa
 Mors erat ante oculos: miserique in crure ^m Sabelli
 Seps stetit exiguus, quem ⁿ flexo dente tenacem
 765 ^o Avulsitque manu, piloque ^p adfixit ^q harenæ.
 Parva modo serpens; sed qua non ulla cruentæ

Tantum

VARIARUM LECTIOES.

^a Libyæ MSS. & Edd. qdd. vitiose. ^b tunc M. ^c Syrtes V. 2. R. pr. ^d humor R. pr. W. ^e non Edd. qdd. ^f sensit V. 1. ^g tumentis R. pr. V. tert. ^h veneno V. sec. Boh. a m. pr. ⁱ capi V. 1. ^k hæc Fd. Ven. ^l illo Boh. V. tert. & pr. sec. pro var. lect. ^m Fabelli V. tert. male. V. Sil. xv. 690. ⁿ vulgo fixo. ^o avellisque VV. LL. Steph. ^p infixis M. ^q arenis vulgo.

757 SED NON ET SUFFICIT] Bersm. unus, & mei tres, uti & Aldus, Coln. Hortens. Steph. Gryphiusque circumferunt *sed non sibi*. Verum optime plurimorum Codd. & veterum Edd. scripturam defendit multis exemplis N. Heinsius ad Ovidii Metam. L. iv, 273.

- - - Sed non & Bacchus in illis.

& ad Claudian. L. iv. Consul. Honor. 500.

Munificus largi, sed non & prodigus auri.

759 TUMENTES] Msc. (& Marp.) *timentes*, corrupte. Dicit enim veneno *turgidas* seu inflatas habitu venenato, vel potius ingurgitatione aquæ marinae. BERSM.

760 VENAS] Suas, ut sanguinem biberet. SULPIT. Nicander de eo, qui a Dipsade mordetur.

Αὐτὰρ ὅγ' αὖτε πῦρ (inquit) ἔτι πρὸς
 μέλι πικρὸν,

Χαοδὸν ἀμείραντος δάχτυλ' ὀδόν, ἔσπευ' ἔχουσ'
 ὀμφαλὸν αἰσέειν, χεῖρ' δ' ἐπιμαχθῆναι φέρον.

MICYLL.

761 DISCERE NULLI] Neminem, inquit, Cato scrutari passus est, utrum Aulus siti moreretur, an veneno. Possumus tamen ipsum serpentem accipere, ut Graece *dipsas*, Latine *sitis* adpelleretur. SCHOL. Discendo videre, aut audire. Alii autem *dicere* legunt. SULPIT. *Dicere*. Msc.

propere discere nulli. Alia duo p. Catos: *discere nulli*, quod non displicet. BERSM. *Discere*. Sic ut nos emendavimus habent MSS. GROTI. Ed. pr. *Discere*. Id melius putavimus, quam *dicere*. Noluit quemquam hoc scire, ne sitim nimium timerent. IDEM. Ed. sec. Recte Grotius *discere* ex MSS. revocavit, & explicuit: quod agnoscunt etiam sex Pulm. & omnes mei libri, excepto Hulst. a m. sec., & Editiones veteres. Coln. tantum, Steph. Gryph. Pulm. & Berlm. Edd. *discere* exhibent.

763 MORS ERAT] Testatur ill. Heinsius ad Silii Ital. L. xiv, 630. se hic & vs 780. in nonnullis MSS. invenisse *sors*. Nihil variant meae membranae. *Sors* tamen mihi etiam, utroque in versu adprime placet. Vide ad L. v, 773. & alibi.

764 FLEXO DENTE] Temere nimis magnus Grotius nihil monens *flexo* mutavit in *fixo*, quod coeco passu sequuntur, ut solent, seqq. Edd. *fixo* tantum invenitur in Bersm. uno, Reg. recent. meo, Marp. & Oxon. recent. ac Edd. Rom. Parm. & Omniboni à Taberio procurata, licet in notis Omnibonus *flexo* legat. quod recte plurimi, & praestantissimi servant Codd. *Flexo* i. e. incurvo, hamato, unde tenacius cruri adhaesit.

765 HARENÆ] Ita pro *arenis* reposui auctoritate MSS. quatuor Pulm. Reg. utriusque, Voss. pr. Oxon. pr. Marp. Edd. quarundam, & Priscia-

Aa 22 a

ni

- Tantum mortis habet. nam ^a plagae proxima circum
 Fugit ^b rupta cutis, pallentiaque ^c ossa retexit.
 Jamque sinu ^d laxo nudum ^e est sine ^f corpore vulnus.
 770 Membra natant sanie: surae fluxere: sine ullo
 Tegmine poples erat: femorum quoque musculus omnis
 Liquitur, & nigra destillant inguina tabe.
^g Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
 Viscera: nec, quantum ^h toto de corpore debet,
 775 ⁱ Effluit in ^k terras: saevum sed membra venenum
^l Decoquit: in minimum ^m mors contrahit omnia ⁿ virus.
 Vincula nervorum, ^o & laterum textura, cavumque
 Pectus, & ^p abstrusum ^q fibris vitalibus ^r omne,
 Quidquid homo est, aperit pestis. natura profana
 780 Morte patet: manant humeri, fortesque lacerti:
 Colla, caputque fluunt. calido non ocius Austro

Nix re-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a proxima vulnera Ed. Ven. ^b P. 2. B. 1. A. Edd. ante Grot. *raptā* praeter Ven. *ruta* H. ^c ora Boh. W. H. O. 2. Edd. pp. ^d *lappo* O. 2. R. 1. V. 1. Edd. Parm. Br. Med. ^e deest in P. 3. B. 2. V. 3. Ed. Br. *est nud.* B. 1. W. V. sec. O. 1. ^f *vulnere pectus* P. 1. ^g *dissolvit* B. 1. *dissiliit* V. 2. ^h *de toto* P. 2. ⁱ *affluit* O. 1. ^k *terra* V. 1. Boh. ^l *dequoque* MSS. qdd. ^m *et mors* V. 1. ⁿ *membra* Marp. ^o deest in V. 1. ^p *abstrusum* B. 1. *abstrusum* V. 1. W. *abstrusum* Ed. Ven. ^q *vibris* W. ^r *omen* M.

ni p. 896. ubi insuper vulgo male editur, & forsitan Prisciani culpa,

Avulsitque manum telumque adfixit harenas.

765 *MODO*] i. e. quantitate corporis. SCHOL.

766 *QUA*] Possis conjicere quod. modo corporis. i. e. nulla tam parvi corporis tantam vim veneni habet. Sed nil muta. *Qua non ulla dicitur ut non alius sapiente, non alius Lyfippo &c. de quibus consule Voss. de Constr. c. 14. Edd. Ven. Brix. Mediol. nullo sensu habent quam.*

769 *SINE CORPORE VULNUS*] i. e. sine carne. Capiat rursus Oxumoron auctor, cum vulnus non possit esse sine corpore. paulo aliter vs. 817. *totum est pro vulnere corpus.* Stat. Theb. v. 597.

Rapta cutis, tennia ossa patent, nexusque madentes Sanguinis imbre novi, totumque in vulnere corpus.

ubi recte *raptā* cutis est, quod hic *fugit rupta*; quamvis & illic in aliis est *rupta*, ut contra hic *raptā*. De qua confusione egimus alibi.

772 *LIQUITUR*] Desluit. SCHOL. Msc. (& Voss. un.) *linquitur*, minus apte, cum de putredine seu tabe tororum loquatur. BERSM.

772 *DESTILLANT*] Ita Boher. Reg. prim. Witt. Voss. duo, & Puim. unus. V. ad L. VIII, 777.

- - - *lentum destillas in ignem.*
non *destillas*.

773 *UTERUM*] Venter disruptus est. Posuit autem uterum pro ventre: nam illud congruit feminis, & mulierum proprium est. SCHOL.

774 *QUANTUM*] Ipse moriens, quantus debet esse, cum moritur, tunc non fuit. IDEM. Scholastes scilicet legit *quantus*, uti exaratur in Regio pr. Voss. pr. & secundo, ac Boher. Magistamen mihi adridet vulgatum; quidquid liquitur, non cadit in terram, ut debere videretur; sed antequam cecidit, id consumtum est à saevo veneno.

777 *LATERUM TEXTURA*] Libr. aliquot *lat. contexta*. Innuit autem costas, quas Virgilius XII. *costas pectoris* vocat. BERSM. Miror, neminem interpretum monuisse, in his verbis, ut vulgo leguntur, inesse anacoluthon. Debuisset enim auctor dicere *texturam* scilicet *aperit*. aliud enim verbum non est, ad quod referri haec possunt. Vidissetamen hoc videntur Sulpit. Bad. Micyll., & Hortens. qui *contexta*, contra Mflos. ediderunt & accusativo casu explicuerunt. Ego autem, quia hoc anacoluthon ad solocismum nimis accedit, adeoque ab auctore nostro adhiberi vix potuit, putem hic rursus quaedam inserta esse spuria; & ut saepe jam vidimus,

Lu-

- Nix resoluta ^a cadit, nec solem cera sequetur.
 Parva loquor; corpus sanie stillasse perustum:
^b Hoc & flamma potest. sed ^c quis rogos abstulit ossa?
 785 Haec quoque ^d discedunt, putresque lecuta medullas
 Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
 Cinyphias inter pestes tibi palina nocendi est:
 Eripiunt ^e omnes animam, tu sola cadaver.
 Ecce ^f subit facies leto diversa ^g fluenti.
 790 Nasidium Marfi cultorem ^h torridus agri
 Percussit Prestler. illi rubor igneus ora
 Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
ⁱ Miscens cuncta tumor, ^k toto jam corpore major:
 Humanumque egressa modum ^l super omnia membra
 795 ^m Efflatur sanies, late pollente veneno.
 Ipse latet penitus, congesto corpore merfus;

Nec lo-

VARIAE LECTIOES.

^a cadet Ed. Grot. &c. ^b haec O. 1. ^c qui V. 1. Boh. ^d descendunt putres iocura A. ^e animam o. V. 1. ^f subit B. 1. ^g fluenti Edd. qdd. ^h turgidus A. ⁱ miser Edd. Rom. Parm. ^k maj. j. corp. toto Edd. pp. ^l sunt O. 1. ^m inflatur Marp. A. Edd. pp. afflatur V. pr. O. 1.

Lucanum larga sed inportuna manu fuisse autum. Certe omnia satis apte procederent, si ita scribamus.

*Vincula nervorum & laterum textura profana
 Sorte patet.*

Mihi quidem reliqua Lucanea esse non videntur; iudicet aequus lector. Sorte autem, quod iuvat meam conjecturam, in quibusdam MSS. Heinsum invenisse diximus paullo supra. Porro pro *textura* in vetustissimo Voss. pr. Witt. Hulst. Regio uno meo, & duobus Putm. Cod. ac Edd. prince Rom. Parm. Brix. & Mediol. est *junctura*. Non male. Ovid. L. 11. Metam. 823.

Sed genuum junctura riget.

xii. Met. 288.

*Terque quaterque gravi juncturas verticis illu
 Rupit.*

Adde Senec. Epist. 30.

779 PROFANA] Profanam mortem dicit, quod naturae secreta patefecerit. SCHOL.

781 FLUUNT] Fuit Msc. minus scite. BERSMANN.

782 CADET] Melius, quam *cadit*, ut cohaereat cum *sequitur*. GROT. MSS. tamen longe plurimi, optimique *cadit*. Barthius ad Claudian. p. 253. citat *caidas*.

782 SEQUETUR] i. e. non ocius cera solvetur calore solis. SCHOL.

786 RAPIDI VESTIGIA FATI] Ut, nullis membris adparentibus, an perierit aliquis, nesciatur. IDEM.

787 CINYPHIAS] Nomen datum serpentibus à regione, ubi plurimi procreantur. ut Virgilius.

Cinyphii tondent hirci.

IDEM. Sic malui scribere ex Regio primo, ut exhibent etiam quidam Editorum veterum. Plerique tam hic, quam apud alios auctores *Cinyphias* exhibent. Fluvius Graece scribitur *Κινύψ*: unde gentile *Κινύψιος*: nisi credere malis Pierio ad Virgilii Georg. L. 111, 312. notanti in MSS. Graecis primam syllabam per *o*, alteram per *e* exaratam legi. In MSS. & Edd. quibusdam *Cinyphias*.

788 CADAVER] Nam & membra consumit pestis, qua Sabellus perit, cum totus effluxit. SCHOLIAST.

790 MARSI] i. e. de regione Marforum. IDEM. Msc. *Marci* corrupte. BERSM.

793 TORRIDUS] *Perfidus* Msc. vitiose. Adusit enim ad *itruum* Prestleris. IDEM.

793 MISCENS CUNCTA] Oculus, nares & cetera lineamenta sua perdidit per tumorem. SCHOLIAST.

- Nec lorica tenet ^a distenti corporis auctum.
 Spumeus accenso non sic exundat ^b ahenō
 Undarum cumulus: nec tantos carbasa Coro
 800 Curvavêre sinus. tumidos ^c jam non capit artus
 Informis globus, & confuso ^d pondere truncus.
 Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
^e Haud inpune feris, non ausi tradere busto,
 Nondum stante modo, crescens ^f fugêre cadaver.
 805 ^g Sed majora parant Libycae spectacula ^h pestes.
 Inpressit dentes Haemorrhoids aspera Tullo,
 Magnanimo juveni, miratorique Catonis.

Utque fo-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a distincti A. ^b aëno MSS. ^c jam nunc M. non jam B. i. nec jam B. i. ^d corpore V. i. Edd. Ven. Br. Hort. m. ^e non V. i. ^f liquere V. i. A. Boh. a m. sec. ^g deest hic versus in R. pr. in Voss. tert. ponitur post magnanimo. in Boh. legitur in marg. ^h mortes V. i.

793 TOTO CORPORE] Ut non sola facies tumescat, sed corpus universum. SCHOL.

795 LATE TOLLENTE] Legitur & pollente i. plurimum praevalente. IDEM. Msc. pollente alt. torrentis. BERSM. Rescripsi pollente auctoritate Regii primi, Voss. primi, unius Pulm. item Voss. sec. pro var. lect. Huc faciunt etiam Wittian. & Voss. tert. in quibus pallente.

796 MERSUS] Abditus in corpore tumefacto. Libri quidam morsus (M. Edd. haered. Gryph. Pulm. Maitt.) minus adposite. BERSM.

797 NEC LORICA TENET] Augmentum dicit factum crescentibus membris, & lorica esse divisam. SCHOL.

797 AUCTUM] Msc. actum. perperam. Molem enim dicit corporis tumefacti & incrementum. Lucetius II.

Esse infinito debebant corporis auctu.

& v.

mirando corporis auctu.

BERSM. Male actum Ed. Ven. auctum Med. & haustum Rom. Variatur quoque L. x, 217.

auctusque suos non ante coarctat.

798 EXUNDAT] Unus Berfm. Cod. scribit exulsas, quod facile admitterem, si plures agnoscerent Cod. Virgil. L. vii. Aen. 464.

undantis aëni
 Exsultantque aestu latices: furis intus aquae
 Tumidus atque alto spumis exuberat amnis.

unde trepida unda in hac re dicitur sive bulliens. Vide, quae notavit Hensius ad Ovid. L. xii. Msc.

tam. 279. & ad Valer. Flacc. L. iv, 686.

799 TANTOS] Ita bene restituit Grotius: cum vulgo post Supitium scriberetur tanto, contra MSS. tantum Pulm. unus, tres Berfm. & mei habent quinque.

800 TUMIDOS] Tumida vult membra crevisse; donec ad ultimum rumperentur. SCHOL.

801 TRUNCUS] Corpus sine vultu. Bene ergo, licet integro sit capite, truncus dicitur, quia non adparent signa faciei. IDEM.

802 EPULAS] Quia si gustassent, paterentur interitum. IDEM.

804 NONDUM STANTE MODO] i. mensura. prae magnitudine corporis per momenta cumulati cadaver humare non poterant. IDEM.

807 MIRATORIQUE] i. e. imitatori, sectatori. Qui Catonem miraretur, & cum vellet imitari. ut Virgilius.

sua cernere sacra

Adsuscat, primis & te miretur ab annis.

IDEM. Ad eum locum L. viii, 717. haec Lucani verba citat Servius, sed in accus. memoriae lapsus. Senec. Consol. ad Helv. c. 9. Tu vivis Bruto miratore contentus.

808 TOTIS SE EFFUNDERE SIGNIS CORYCII PRÆCURA CROCI] Corycus mons Ciliciae, sub quo Gigas premitur. De ejus cruore dicitur flumen exire, in quo crocum gignitur. Potest ergo his locis comparatus esse ille sanguis ex omni parte prorumpens. Alii accipiunt, quasi in Amphitheatro fieri finis (finis MS.) cum ex omnibus locis hoc jaciatur unguentum. Signis unde crocum intelligitur exiturum. SCHOL. Voss. sec. De spars.

- Utque solet pariter totis^a se effundere signis
 Corycii pressura croci, sic omnia membra
 810 Emisere simul^b rutilatum sanguine virus.
 Sanguis erant lacrimae: quaecumque foramina^c novit^d
 Humor, ab^e his largus manat cruor: ora redundant,
 Et parulae nares: sudor rubet: omnia plenis
 Membra fluunt venis: totum^f est pro^g vulnere corpus.
 815 At tibi, Leve miser, fixus praecordia pressit
 Niliaca serpente cruor; nulloque^h dolore
 Testatus morsus, subita caligine mortem
 Accipis, & Stygias somno descendis adⁱ umbras.

Non tam

VARIAE LECTIOES.

^a deest / in B. i. V. pr. sext. W. Boh. O. i. R. i. Edd. Rom. Parm. Aldi. *se fundere* R. pr. V. tert. recte.
^b vulgo *rutilum pro*. ^c *movit* R. pr. V. sec. a m. pr. ^d *umor* R. pr. V. 2. ^e *ius* MSS. & Edd. qdd. ^f deest
 in A. ^g *pulvere* V. i. ^h *cruore* B. i. ⁱ *sestat* Boh. V. 3. H. V. sec. pro var. lect. ^k *undas* O. i.

sparsione croci theatriali multa docemur ex antiquis auctoribus, per latentes facta fistulas; non ex signis. Ex hoc tamen loco viri magni Lipsius, & Scaliger pronunciaverunt odoratum hunc imbrem per theatrum non modo ex fistulis sparsum fuisse, sed etiam ex signis, & stautis undique perforatis, quales ad ornatum plurimas ibi fuisse constat: hic quidem ad Propert. L. iv, i, 14.

Pulpis sollemnes non oluere crocos.

Ille vero in Dissert. de Amphith. c. 16. Verum huic opinioni refragantur alii viri Docti, & locum corruptum autumant. Quare Gevartius Lect. Papin. p. 55. legendum putat *tignis* i. e. per omnia pulpita, cui conjecturae meum adensum neutiquam praebeo. Probabilior multo est ingeniosissimi I. Vossii, & N. Heinsii Epist. ad Gronov. 381. conjectura rescribi sine scrupulo jubentium *sinis*: Et certe favere eis videtur Scholiastes, de qua voce videndi Priscian. c. 714. Valer. Prob. c. 1414. Ed. Putsch. Carrio L. 11. Emend. 7. p. 27. quae loca adscripserat libri sui margini Broukhuis, ut videatur hanc lectionem recepisse. Verum cum *sinus*, sive *sinum*, vel urceus sit vas ventris rotundioris, nec oblongum, dubito valde, an pro Siphonibus, vel fistulis haec vasa sumi, vel usurari possent. Quare adhuc dum haereo, licet animus ad lectionem *sinis* inclinet. Dein pro *pressura* venuste conjicit ibidem Heinsius *pressa*, vel *sparsa aura*, vel *spissa*, aut *versa* a *vergere*. Mihi; si quid mutandum est, quod non putem, placet *spissa*. passim crocus hac in re imbrī, & nimbo comparatur, ut docet Gevartius. *Spissus liquor*,

imber, *anema spissa*, apud Ovidium. Consule Indicem, & Heinsium ad Met. L. x, 508.

810 RUTILUM PRO SANGUINE VIRUS] In Amst. MS. Edd: Rom. Parm. Med. Brix. est *rutilo*: ut Lib. i, 615.

Diffusum rutilo nigrum pro sanguine virus.
 Ovid. L. v. Met. 83.

rutilum vomis illo cruorem.

Sed optimus Regius primus exhibet *rutilatum sanguine virus* verissime, nam virus pro sanguine non est emissum; sed una cum omni sanguine, quo commixtum venenum rutilatum est. Tacit. L. iv. Hist. 61. *Rutilatum crinem*: nisi malis scribere *rutilo*, seu *rutilum cum sanguine*.

811 QUAE CUMQUE] Hos versus Lucanum recitasse quidam serunt, quando secit venis sedens in calida aqua, mortem sibi ipsi ex jussu Neronis conscivit. MICYLL.

811 FORAMINA] Quaecumque potest humor exire. Poros dicit *foramina* scilicet, per quae sudor elicitur. SCHOL.

814 PRO VULNERE] Sensus est. Quasi unum vulnus sit totum corpus, sic undique sanguis effusus est. IDEM.

815 LEVE MISER.] Nomen militis. IDEM. *Vele* habent MSS. GROT. *Vele* inveni in Reg. primo. *Lenè* in meo. Edd. qdd. *Laeva*.

818 ET STYGIAS SOMNO DESCEND. AD UMBR.] Sic & Nicander:

- - - Καμάτη δ' ἄτις ὄλυνται ἀίθερ,
 ὑπὸ λυγρῇ δ' ἐπὶ τῷ κατὰ γῆρας βίαιαί τελευτῶν.
 MICYLL. L. vi, 569.

Stygias mandavit ad umbras.

Aa a a a 3.

653

- Transactus? velox^a currit per^b tela venenum,
 830 Invaditque manum: quam protinus ille resecto
 Ense ferit, totoque simul^c dimittit ab armo:
 Exemplarque sui^d spectans miserabile^e leti
 Stat^f tutus, pereunte manu. Quis fata^g putaret
 Scorpion,^h aut vires maturaeⁱ mortis habere?
 835 Ille minax nodis,^k & recto verberare saevus,
 Teste tulit coelo victi decus Orionis.
 Quis calcare tuas^l metuat,^m Salpuga, latebras?
ⁿ Et tibi dant Stygiae jus in sua fila sorores.

* Sic nec

VARIAE LECTIONES.

a percurrit t. R. 1. b membra VV. LL. Steph. c demittis vulgo. dimisit B. 1. al. divisit. d expectans R. pr. Voss. pr. Marp. male. Forte ex adspectans corrupt. suspectans Ed. Paris. e sati B. 2. W. 2 m. pr. f vi-
 vus P. 1. O. 1. g putavit P. 1. V. pr. Ed. Rom. Mic. & Hort. m. h in V. 1. i necis M. k erecto A. &
 torto P. 1. l metuit Marp. m Edd. pleraque Salpiga, Salpynga, Solpuga. n at V. 2.

mansit id tamen in seqq. Edd.

825 NIL IBI] Ubi Mic. (& Voss. un. a m. pr. sibi Voss. un.) perperam. Non enim veneno, sed solo vulnere interentum dicit. BERSM. Ascensius legit tibi sc. in te Pausan. Sed non opus. in Paulli capite venenum nihil mali fecit: nam mors rapuit eum, simulac vulnus accepit.

827 QUAM SEGNIS] Quam segnis sit sagitta, si jaculo serpenti comparetur. GROT. Male Berism. exponebat. quam velociter sagitta per aërem impulsa volaret.

828 PRODEST BASILISCUS TRANSACTUS] Carpit haec, quasi minus Latina, Caes. Scaliger in Hyperic. c. 6. auctoremque dicere debuisse ait, Basiliscum esse transactum. Quid ergo fiet Ovidio Epist. 1. Heroid.

Sed mihi quid prodest vestris disjuncta lacertis
 Ilion?

quo loco merito hunc defendit Vossius L. 1. de Analog. c. 12.

828 MURRI] Myrri Reg. pr. Mauri Pulm. un. & Ed. Parm. Maura Pulm. un. Muri Berism. un. Miri A. Murris Berism. un. & meus. Murci Ed. Ven. omnes vitiose. Murri militis nomen etiam apud Silium L. 1, 377.

Insignis Rutulo Murrus de sanguine.

Adde Gruteri inscript. p. 872. N. 10.

831 SIMUL DIMITTIT] In Vossiano quarto est pro varia lectione semel, eleganter i. e. uno ictu. Consule notata ad L. 111, 296. Dein dimittis scripti pro dissecuit, amputavit, ex MSS. quinque Pulm. duobus Berism. & meis septem, ac Ed. Ro-

mana, aliisque MSS. ab Heinsio conlatis. Confer, quae Doct. Drakenburg. ait ad Siliu Ital. L. 11, 96. Demittis retinent tamen Voss. & Reg. primus. quod est secando, sive amputando dejicit.

832 EXEMPLARQUE] Ut in manu sua agnosceret, quemadmodum fuisset periturus, nisi eandem decidisse properasset. SCHOL.

832 MISERABILE] Canterus probat mirabile. BERSM. Nov. Lect. L. 111. c. 2. Certe mirabile magis huic loco convenit, quam miserabile. Habet etiam mirabile Huls. Cod. saepius hae voces tam apud nostrum, quam alios confunduntur. paulo supra L. 1x, 491. miranda & miseranda. Hinc vitium quoque vulgatos adhuc obsidet Valerii Flacci Codices L. 1, 281.

Aureus ut juvenem miserantibus intulit undis
 Vellor.

Atqui si miseratae fuissent undae, an tum mississent Hellen? quare reponendum omnino arbitror mirantibus frequenti poetis locutione. Ovid. Lib. 11. Amor. El. 11, 1.

- - - mirantibus aequoris undis.

Claudian. L. 11. in Eutrop.

Cornua cana gelu mirantibus extulit undis.

Avien. descript. Orbis 253.

Huic, mirante salo, quondam sese intulit Argo.

Adde, quae congesserunt viri docti ad ipsum Valerium Flacc. L. IV, 712. & Silium L. x, 498.

- - - mirantem interrita Tibrim

Transavit.

834 VIRES] Ad comparisonem illius, quia brevis est. SCHOL.

- * Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem
 840 ^b Suspectam miseris, in qua tellure jacebant.
^c Nam neque congestae struxêre cubilia frondes,
 Nec culmis crevêre tori: sed ^d corpora fati
^e Expositi volvuntur humo, calidoque vapore
 Adliciunt gelidas nocturno frigore pestes:
 845 Innocuosque diu ^f rictus torpente veneno
^g Inter membra fovent: nec, quae mensura viarum,
^h Quisve modus ⁱ nôrunt, ^k coelo duce: saepe querentes,
 Reddite Dî, clamant, miseris, quae fugimus, ^l arma:
^m Reddite Thessaliam. patimur cur segnia fata
 850 In gladios jurata manus? pro Caesare pugnant

Dipsa-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Si Ed. Hort. b *suspecta est* vulgo. c *jam* V. 1. d *peffora* A. e *Exposita* B. 1. Ed. Parf. *Expositis* B. 1. f *ritus* H. Ed. Ven. g *intra* V. 1. Edd. Sulp. Parif. Bad. Mic. h *quisque* V. 1. Ed. Ven. i *morant* Boh. V. 3. k *duce coelo* R. qr. A. l *arma* P. 1. m *deest hic* v. in Edd. Rom. & Parm.

834 VIREO] *Virus* Mscr. h. e. venenum citam afferens mortem: non male. BERSM.

836 COELO VICTI DECUS] Quia eundem percussit, & inter sidera collocatus est. SCHOL.

837 QUIS METUAT] Quia brevis est, ideo non metuebatur plurimum nocitura. SCHOL.

837 SALPYNGA] Σάλπιγξ tuba est, cujus formam habet haec serpens, cujus latebra calcata monifera est. SULPIT. & ASCENS. Varii hujus loci lectio est. Volaterranus *Salpynga*, legit, brevemque serpentem interpretatur. Alii *Salpyga*, malunt, idque genus esse formicae venenatae tradunt, Plinii videlicet auctoritate adducti, apud quem lib. xxix. cap. 4. ita legitur: *Est & formicarum genus venenatum, non novere eas in Italia. Solifugas Cicero appellat. Solfugas (sive, ut ipsi videntur legere, Salpugas) Boetica &c. Utra igitur lectio verior sit, difficile est dijudicare, quando idem Plinius lib. viii. cap. 29. de eodem animante, puto, loquens, citra Cynamulgos Aethiopus, inquit, late deserta regio est, à scorpionibus & Salpugis gente sublata. Et Fest. Pomp. Solipunga genus bestiolae maleficae est, inquit, quod sit acrius, contractiusque fervore solis, unde & nomen traxit. Quod si autem, ut in re obscura, divinare liceat, credam ego apud Plinium quidem posteriori loco pro *Solifuga*, *Solipungam*, ut Festus, aut certe *Solpugam*, ut ipse alibi habet, legendum esse. Lucanum autem *Salpugam*, aut etiam *Salpygam*, quando facilis transitus est ex V, in P, pilion, gentis suae more posuisse. Sed tamen hujus rei judicium aliis ac doctioribus integrum re-*

linquo. MICYLL. *Salpyga*. Aversio ad *Salpygam*. Est autem (ut grammaticis placet) *Talpica* formicarum venenatarum genus, quas Cicero *Solifugas* vocat, à fugiendo Sole: Ardore enim Solis acrius concitatur, quare eum, quod potest, fugit. Perottus hanc *Solpugam* à Lucano hoc loco appellari docet, non *Salpygam*. Sunt, qui hoc loco, *Salpynga*, & *Salpuga* legant. Rursus sunt, qui eandem cum *Scytale* esse, credant. Plin. lib. xxix. cap. 4. *Est, inquit, formicarum genus venenatum, non eas novere in Italia, Solifugas Cicero appellat. Solfugas Baetica. Iis cor Vespertilionis contrarium, omnibusque formicis, & Salamandris resistit.* Idem lib. viii. cap. 29. *Citra Cynamulgos Aethiopus late deserta regio est, à Scorpionibus, & Solpugis gente sublata.* Micyllus ad istum modum diligenter hunc locum etiam expendit, cujus verba, ne sua laude defraudet, adscribam. *Varia &c. etiam erudite. HORTENS. Solpuga. Msc. tria Salpiga; & unum Scalpiga: alii, Salpyga, vel Salpuga. apud Festum Solipunga nominatur genus bestiolae veneficae, quod acrius concisatiusque sit fervore solis, unde etiam nomen traxis, ubi aique Solpuga & Solipugia & Solipugna: Glossarum Solipaga ὑλοκωτεῖς μύας εἶδος. Plinius Lib. xxix. cap. 4. Solipugas & Salpugas nominat formicarum genus venenatum. Vide eundem Lib. viii. cap. 29. BERSM. Solpuga latebras. Recte sic scribitur, & ἀσολογικῆς à solo pungendo. Libri tamen quidam Salpuga, quomodo Baeticos pronunciasse ait Plinius lib. xxix. c. 4. GROT. Ed. tert. At vero Micyllus, & clarius Salmasius Plinian. Exercit.*

p. 70.

- Dipsades, & peragunt civilia bella Ceraestae.
 Ire ^a libet, quā ^b Zona rubens, atque axis iniustus
 Solis equis: juvat aethereis adscribere caussis,
^c Quod peream, coeloque mori. ^d nil, Africa, de te,
 855 Nec de te, ^e Natura, ^f queror: tot monstra ferentem,
 Gentibus ablatum, ^g dederas serpentibus orbem:
 Inpatiensque solum Cereris, cultore ^h negato,
 Damnaſti, atque ⁱ homines voluisti deesse venenis.
 In loca serpentum nos venimus: accipe poenas
 860 Tu, quisquis Superū commercia nostra perosus,
 Hinc torrente plaga, ^k dubiis hinc Syrtibus orbem
 Abrumpens, medio posuisti limite ^l mortes.

Per se.

VARIÆ LECTIONES.

^a licet Ed. Hort. ^b Roma A. ^c quo A. ^d nihil B. 1. M. ^e Fortuna P. 1. ^f querar B. 2. M. loquer
 Edd. Rom. Parm. ^g dederis M. ^h fugato V. pr. sed corr. ⁱ hominem R. 1. quod placet. ^k mediis Marp.
 pro var. lect. ^l mortem R. 1.

p. 70. docent bestiolam hanc à Baeticis vocatam
 esse *Salpugam*, ut diserte habent duo Pulm. Codd.
 & Wittian. Ceteri fere omnes *Salpiga*, vel *Salpyga*.
 pro varia lectione Voss. sec. *Salpugna*. Rectum
 ergo est *Salpuga*, ut clare testatur Plinius hanc
 bestiam à Baeticis vocatam esse; quidquid oblo-
 quatur Harduinus ad Lib. vii. num. 88. qui re-
 tinet *Solpuga*, explosa Salmastii *Solisuga*, quam nec
 ipsam Lucaniani metri rationem pati, ait. At
 vero Salmastius nihil minus, quam talia unquam
 scripsit, qui recte *Solpugam*, vel *Solipugam* vulgo,
 à Baeticis vero *Salpugam* dictam pronunciat ex
 Plinio, Isidoro &c. In Hortensi autem nota omi-
 si Micylli verba, ne his eadem repetantur.

838 Jus 1.] Ut facias hominibus fata i. mortem,
 dum vulneras. SCHOL.

840 SUSPECTA EST] *Quis pecta* Msc. perperam.
 BERSM. MS. T. rectius connectit cum supe-
 rioribus.

Suspecta miseris in qua tellure jacebant:
 Ut sit trajectio Lucano frequens: *suspecta miseris*
ipsa terra, in qua cubabant. GROT. Ed. sec. Le-
 ctio vulgata satis ferri potest, pro, *tellus suspecta*
est, in qua jacebant, trito constructiois modo,
 de quo egimus ad L. rii, 160. & alibi. Verum
 MSS. optimi suadent, ut aliquid hic novemus:
 nam in Regio primo, Wittiano, Voss. sec. & tertio
 est *suspectam*. Quo faciunt etiam Thuan. Voss.
 pr. quint. Hult. & Voss. quarto a. m. pr. a quibus
 est exulat. Amstel. & Ed. Paris. *suspectum est*. Re-
 ctè dicit *quietem suspectam*, ubicumque essent, vel
 jacerent, ut habet Amst.; aut sihaec nonplacent,

sequenda omnino ipsa Mstorum illorum lectio, in
 quibus *est* non compareret, & capienda in Ablati-
 vo cum Grotio, à qua non alienus sum.

842 FATIS EXPOSITI] Ad serpentum morsus;
 unde poterant interire. SCHOL.

845 RICTUS] Scilicet serpentum. *Torpente* per
 frigus. IDEM.

849 SEGNI] i. cur morimur tam segniter, qui
 nos gladiatorum periculis voverimus. IDEM.

853 AETHEREIS ADSCRIBERE CAUSSIS] Eamus
 potius ad loca torridiora, ut coelo non serpenti-
 bus mortem debeamus. GROT.

854 COELOQUE MORI] Id est. non serpentibus,
 sed coelo, quod me vicino igne (*veniente v. i.*
 Voss. pr.) proflernat. SCHOL.

856 GENTIBUS ABLATUM] Viam nobis separa-
 veras, qua nos volumus pervenire. IDEM.

858 VENENIS] Mscr. *veneno* (ut & Voss. un.
 Amst. Edd. Rom. Parm. Paris.) i. e. serpentibus
 venenatis. BERSM.

861 ORBEM] Sic reposuit Grotius cum Edd.
 Aldi, Colin. & Pulm. ac MSS. Steph. Bersm. &
 plerisque Pulm. quibus accedunt plurimi nostri.
 Alii habent *oram*, ut est pro var. lect. quoque in
 Voss. sec Witt. & Regio primo, in quo à manu
 prima *ora*: ut & Voss. tertio. an scribendum
orast

864 TIBI CONSCIUS] Tecum conscius, quod
 sit mundus hic ab hominibus (*omnibus* Voss. sec.)
 separatus. SCHOL.

865 CLAUSTRA PETIT] *Feris* habent MSS. quod
 efficacius. GROT. Ed. sec. Ab oppugnatoribus
 Bb bb b tracta

- Per secreta tui bellum civile recessus
 Vadit; & arcani miles tibi conscius orbis
 865 Claustra ^a ferit mundi. forsan majora supersunt
 Ingressis. coeunt ignes stridentibus undis,
^b Et premitur natura poli. sed longius ^c ista
 Nulla ^d jacet tellus, ^e quam fama cognita nobis
 Tristia regna Jubae. quaeremus forsitan istas
 870 Serpentum terras: habet hoc solatia coelum:
 Vivit adhuc aliquid. patriae non arva requiro,
 Europamque alios soles, Asiamque ^f videntem.
 Qua te parte poli, qua ^g te tellure reliqui,

Africa?

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *perit* vulgo. ^b *exprimitur* V. 1. ^c *istinc* P. 6. B. 4. mei 7 recentiores, & alii duo pro var. l. *istinc* M. ^d *jacens* B. 1. H. *licet* R. 1. ^e *quas* V. pro var. lect. Edd. Sulp. Mic. Hort. ^f *calentem* B. 1. *virentem* Edd. Ven. Br. Med. Paris. male. ^g *nunc* Marp.

tracta similitudine. GROT. *Ed. tert.* Sine haesitatione *ferit* rescribi jubent tres veterum Vossiani, Regius prim. Wint. & Oxon. pr. in quo vitiose *perit*. Neque alio modo legisse videtur Omnibonus, qui exponit *pedibus caleat*: placet magis Grotii interpretatio. Sil. Ital. L. 111, 500.

At miles dubio tardat vestigia gressu.

Impia cum jacros in fines arma per orbem,

Natura prohibente, ferant, Divisque repugnent.

Hinc *referre negatas Gressibus humanis Alpes* idem L. xvii, 501. & similia alia saepius: ut velleo loco videre est.

865 FORSAN MAJORA] i. e. graviora, quam modo sustinimus, pattemur ideo fortasse, quia secretum orbem sumus ingressi. SCHOL.

866 COEUNT IGNES STRID. U.] Omnibonus sic: (coeunt ignes) *Nam sicut nobis videtur, sol occidens cum fluctibus maris conjungi videtur.* (Stridentibus undis) *scilicet calore solis. Nam ignis aquae conjunctus stridorem facit.* Sed quid? si non solem tantum, sed & cactera sidera intelligas per ignes, uti quae igneae naturae à multis philosophorum habitae fuerint, quando & sequitur, *Naturam poli premi*, hoc est, ipsum polum Arcticum suppressi & occultari. De eo enim accipiendum videtur, non de Antartico: ille enim ad Aequinoctialem usque progressus occultatur, apparere autem incipit Canopus. Erit igitur sententia: Eae stellae, quae nobis antea supra horizontem sublimi atque alto coelo ferri videbantur, nunc cum aquis coeunt, & quasi merguntur, polus autem ipse premitur, atque obscuratur, quo antea velut duce quodam itineris utebamur, MICYLL.

867 SED LONGIUS ISTA N. J. T. QUAM &c.] Etiam hic locus non eodem modo ab omnibus legitur. Sulpitius, ut ex i s, quae exponendi causa idem adjecit, videre est, ita legit:

Sed longius ista

Nulla jacet tellus, quas fama cognita nobis.

(scilicet sit.) Et mox: *Tristia regna Jubae quaeremus* (quae) *forsitan istas* (pro, eadem) *serpentum terras habet, & solatia* (eadem scilicet) *coeli.* Ut id, quod sequitur, *Vivit adhuc aliquid*, ad ipsos milites referatur. Alii autem contra hoc modo distinguunt & legunt: *Sed longius ista Nulla tellus jacet, quam* (s. quae) *fama* (tantum) *cognita nobis* (est) *Tristia* (videlicet) *regna Jubae.* Ut sit sensus: Sed nusquam minus pervenire possumus, quam quo tendimus: aut, nulla terra à nobis longius abest & recedit, quam ea, quam petimus. Et mox: *Forsitan* (autem) *istas* (hoc est, praesentes, & in quibus nunc sumus) *serpentum terras quaeremus* (denuo. s.) *Habes* (enim) *hoc coelum solatia*, (s. quod) *Vivit adhuc aliquid*, hoc est, quod ipsa aura vitalior est, & animantia aliqua nutrit, cum illa, quam petimus, fortassis etiam istis careat, planeque deserta ac vasta sit. MICYLL. Bene cum Scholiaste explicat Micyllus, nisi quod *longius ista* non recte sumat. auctor dicit. Ultra hanc nulla alia terra est, quam regnum Jubae: ut monuit Berlm.

868 QUAE] Rectius, *quam*, ut habet diversa lectio. Nulla terra ultra eam est, quam regnum Jubae, quae & ipsa forsitan serpentum plena est, quam terram quaerimus, quae caeli solatia habet forsitan. HORTENS. *Quam, quas* libri quidam. *mi*

- Africa? Cyrenis^a etiam nunc bruma rigebar.
 875 Exiguane via legem convertimus anni?
 Imus in adversos axes: ^b evolvimur orbe:
 Terga damus ferienda Noto. nunc forsitan ipsa^c est
 Sub pedibus jam Roma meis. solatia fati
 Haec petimus: veniant hostes, Caesarque ^d sequatur,
 880 Qua fugimus. Sic dura suos patientia questus
 Exonerat: cogit tantos tolerare labores
 Summa ducis virtus, qui nuda fusus harena
 Excubat, atque omni Fortunam provocat ^e hora.
 Omnibus unus adest ^f fatis: ^g quocumque vocatus,

885 Ad.

VARIAE LECTIOES.

^a & iam Edd. R. B. M. etiam num V. sec. pro var. lect. etiam tunc B. 1. Marp. Ed. Ven. ^b & volu. Buh. Edd. Bad. Verf. Mic. ^c deest in B. 2. ^d ruatur MS. Cantab. ^e ora W. V. 1. ^f miseris P. 2. R. pr. V. tert. Edd. Afc. Mic. Vid. ad L. VI, 550. ^g quacumque Buh. V. pr. sec.

minus scite: cum hoc dicere videatur nullam esse terram ultra eam, quam regnum Jubae. BERSMANN.

869 QUÆRIMUS] Forsitan tanta patiemur, ut dari nobis illas terras incipiamus optare, quas nunc horremus serpentibus inpletas. SCHOL.

870 HABET HOC SOLATIA COELUM] Habet haec solatia letum Mscr. non male. BERSM. Edd. Sulpitio (qui inepte legit & solatia coeli, retinentibus in textu Mic. & Hortens.) priores haec s. coelum, cum MSS. Voss. uno, & Amstel. Loetium, supra scripto coelum est in Voss. sec. solum Voss. quint. Nihil esse mutandum, docet Scholiares scribens. Ordo est. Hoc coelum habet solatia, quia hic vel serpentes vivunt. Dicis autem ultra nil vivere.

872 ALIOS SOLES] Nam Europa occidentem, Asia Orientem videt. SCHOL.

874 CYRENIS] Cyrene civitas Libyae, quae Pentapolis nominatur. IDEM.

875 LEGEM ANNI] Hic enim calor est. IDEM.

876 EVOLVIMUR ORBE] i. extra orbem egredimur. IDEM. In Amstel. est evolvimus. in Hulst. & duobus Bersm. evolvimus orbem. in uno Regio evolvimur orbem, vere, ut puto, per Graecismum. male evolvimus a m. sec. illic erat substitutum.

877 TERGA DAMUS FERIENDA NOTO] Et venimus ad septentrionem, quod contra rationem. SCHOL. Scilicet qui stat à meridie, & nunc quidem in oppositum (sive ex opposito nobis) spirat: at vero cum ad Antipodas descenderimus, ipsum post terga relinquemus. OMNIBON. Haec expositio vera est, neque hic locus diversum ali-

quid habet à superioribus, ut Sulpitio videtur. MICYLL. Vento Austro, qui nobis adversus fuit antea, tam longe recedimus in meridiem, & petimus Antipodas, ut idem à tergo incipiat nobis spirare. loquitur accommodate sensui communi, & populari. HORTENS. Badius exponit; dum solem inspicimus, quia in Europa pectus solem insipientium ferit. Ut idem dicat, quod L. x, 49.

- - - terraque premamus
 Flagrans post terga Noti.

Mihi placet Hortensii explicatio. peccat in eo Omnibonus; quod haec in futuro capiat: cum dicat Mies, sibi videri, se jam ad Antipodas venisse.

878 SOLATIA FATI H. PETIMUS] Buh. Voss. pr. qu. & quint. item Oxon. pr. Hulst. Bersm. unus & Ed. Ven. exhibent fatis; in dativo scilicet. ut fata nostra haec ferant solatia. Non male certe. Claud. L. II. in Ruf. vs. 18.

- - - solatia leto
 Exitium commune dabit.

Adde L. x. 462. & Livium Lib. xxv, 16. solatia suae morti inventurum. Nihil tamen temere mutandum. Sic enim solatia sati jungit II, 91. solatia mortis Lib. VIII, 315. & passim Ovidius, alique.

879 VENIANT HOSTES] Dicit, quae sunt solatia, ut se illic persequatur inimicus. SCHOL.

882 NUDA] Nudus Msc. (& Reg. un.) minus probe. BERSM.

883 PROVOCAT] Non cedit aversus. SCHOL.

884 VOCATUS] Sic sex Pulm. duo Bersm. & novem mei antiquiores habent libri, & Edd. tan-

- 885 Advolat, atque ingens meritum, majusque salute
 Contulit, in letum vires: puduitque gementem,
 Illo teste, mori. quod jus habuisset in ^a ipsum
 Ulla lues? casus alieno in pectore vincit,
^b Spectatorque docet, magnos nil posse dolores.
 890 Vix miseris serum ^c tanto lassata periculo
 Auxilium Fortuna ^d dedit. gens unica ^e terras
 Incolit ^f à saevo serpentum innoxia morsu,
^g Marmaridae Psylli: par lingua potentibus herbis:
 Ipse cruor tutus, nullumque admittere virus,
 895 Vel cantu cessante, ^h potest. natura locorum
 Jussit, ut immunes ⁱ mixtis serpentibus essent.

Profuit,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a illum B. I. O. I. A. M. Edd. pp. ^b spectatores V. I. ^c tantis periculis V. I. O. I. Edd. R. P. B. M. Paris.
^d tulit Marp. ^e terram V. I. R. I. ^f has M. ^g Marmoridae V. I. A. ^h potens MS. Cant. Voss. sec. &
 pr. sed supra sc. potest. non male. ⁱ mixti vulgo.

tum non omnes. Grotius tamen praetulit *vocatur*.

886 IN LETUM VIRES] Hoc est vires, quibus uti deberet ad vitam, his Cato utebatur ad mortem: quod meritum plus apud eum, quam salus ipsa constabat. SCHOL. Non cepit haec Scholiafles. Ait auctor, ut bene interpretes explicant. Aegris contulit aliquid majus, quam ipsam salutem, nempe fortitudinem, & constantiam contemnendae mortis, eique ultro forti animo occurrendi.

888 CASUS ALIENO IN PECTORE VINCI] Sensus hic est. Periculum, quod ipse poterat sustinere, hoc alio patiente calcabat. Non ergo securitate hoc, sed virtute vincebat, contemnere alterum jubens, quidquid erat & ipse passurus. SCHOLIAST. *Alieno pectore. In pectore* Mscr. quatuor, scilicet in Catonis, à quo ad virtutem, & constantiam conformabatur. BERSM. *Alieno in pectore.* Ipse in cordibus militum vincit malum, dum constantiam ipsis aspirat. GROT. Optime haec cum Scholiafles, & Badio ad Catonem refert Grotius, non ad morientem, ut fecerunt Bersm. & Sulpit., qui cum Editoribus Rom. & Parm. contra omnes MSS. in delevit, & dein seqq. sed hanc praepositionem jam quoque revocavit Grotius.

889 DOCET MAGNOS NIL POSSE DOLORES] MS. P. *labores.* GROT. Etiam in Regio utroque, Witiiano, & Amstel. scribitur *labores*; de qua variatione supra aliquoties diximus. Hic tamen alium sensum recipere posset, si admittere quis vellet lectionem editionum Romanae, Parmens. Brix. & Mediol. *visat*, non *docet*. *Vetat* magnos labores nil pos-

se i. e. ostendit, & inculcat militibus magnis laboribus magnum quid & virtute dignum praestari posse. sed MSS. constanter retinent *docet*.

890 LASSATA] Lassatam dicit fortunam inferendo discrimina. SCHOL.

892 INNOXIA] i. e. cui noceri non possit. IDEM. Nove ita dictum pro eo, cui non nocetur, ait Sulpit. Sed jam ante eadem forma Sallustius scripsit B. Catil. c. 39. *ipsi innoxii rabi*: vide Doct. Cortium.

893 PSYLLI] Psylli à Psyllo rege dicti, cujus sepulchrum in parte Syrtium majorum est, ut ait Plinius. Lib. VII, 2. *Horum corpori ingentium fuit virus exitiale serpentibus, & cujus odore sopirent eas. Mos vero liberos genitos protinus obijciendi saevissimis earum, eoque genere pudicitiam conjugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. haec gens ipsa quidem prope internecione sublata à Naxamonibus, qui nunc tenent eas sedes.* Haec Plinius: quem etiam de Maris lege 7. & 28. libro. SULPIT. Meminerunt autem & Gellius libro XVI. cap. 2. & Herodotus libro IV. qui contra Austrium in praelium egressos interisse scribunt. MICYLL.

893 PAR LINGUA POTENTIBUS HERBIS] i. quorum verba & incantatio sic profit, ut herbae potentes, vel quae contra venena de herbis lecta, valeant repugnare. SCHOL.

894 TUTUS] Non nocet, etiam si illum serpentis morsus effoderit. IDEM.

895 VEL CANTU CESSANTE] Venena, inquit, non valet admittere in vitalia, etiam si de Psyllis

Profuit, in mediis ^a sedem posuisse venenis.
 Pax illis cum morte data est. fiducia tanta est
 Sanguinis: in ^b terram parvus cum decidit infans,
 900 Ne qua sit externae Veneris mixtura, rimentes,
 Letifica dubios explorant aspide partus.
 Utque Jovis volucer, calido cum protulit ovo
^c Implumes natos, solis convertit ad ortus:
 Qui potuere pati radios, & lumine recto
 905 Sustinuere diem, coeli servantur in usus;
 Qui Phoebæ cessere, jacent: sic pignora gentis
^d Psyllus habet, ^e tactos si quis non horruit angues,
 Si quis ^f donatis lusit serpentibus infans.

^a Nec so-

VARIARUM LECTIOES.

^a sedes V. 1. ^b terras P. 2. B. 1. V. 4. O. 1. H. Edd. Rom. Parm. terra A. ^c in plumis R. pr. V. sec. ^d Psylli-
 los Buher. ^e ita H. vulgo si quis tact. diros R. 1. tactas V. tert. tantos H. ^f donatus P. 2. W.

nullus incantet. SCHOL.

896 MIXTIS SERPENTIBUS] Ita malui, quam
mixti, suadentibus hoc Bersm. uno, Voss. pr. sec.
 Edd. primis, ut & Aldi, ac Paris.

898 PAX ILLIS CUM MORTE DATA EST] Pax da-
 ta est cum illa morte, quæ sit scilicet à venenis.
 Hoc dixit; quia inter media sunt venena, ideo de
 his nemo moritur. Nam si in aliis essent terris,
 ubi non omnia sunt venena, morerentur Psylli,
 quod aliis gentibus videmus accidere. Ergo ha-
 bent beneficium naturale, quo tuti sunt. SCHOL-
 LAST. Nimis certe hæc generaliter dicta sunt.
 Licet enim nemo illorum veneno intreat, mori-
 untur tamen; quare aut hoc tribuendum Luca-
 no nimis plus, quam concedit rei natura, sem-
 per dicenti, aut foedus cum Morte intelligendum,
 quo illis concessum, ne veneno intreat, aut
 potius, cum viro summo J. F. Gronov. Observ.
 L. IV. cap. 5. scribendum illa i. e. cum illo gene-
 re mortis. quam conjecturam vehementer confir-
 mat Scholiales. sic Propert. L. IV. 5, 41.

Ista per humanas mors venit acta manus.

Mors una supra L. III, 197. Alii cum morte expo-
 nunt *cum Serpente*, metonymice. ut supra aliquo-
 ties *mors* vocat tam illos, quam quaecumque
 tela, mortem inferentia. Post *tanta* malim quo-
 què *deletis* est, si per MSS. licet.

898 FIDUCIA TANTA] Sic venena non metuunt.
 SCHOL.

900 EXTERNÆ] Ne sit de adulterio procreatus.
 IDEM. Msc. duo *extremas* (*extraneas* Oxon.)
 male. Intelligit enim sanguinem adulterinum.
 BERSM.

901 DUBIOS EXPLORANT] Hinc sua hausit Si-
 lius Lib. I, 411.

*Nec non serpentem diro exarmare veneno
 Doctus Athyr, tactuque graves sopire chelydros,
 Ac dubiam admoto subolem explorare Cerasse.*

ubi de Psyllis plura D. Heinsius, & de Aquila L.
 X, 111.

*Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina fetus,
 Obversam spectans ora ad Phaëthontia prolem,
 Explorat dubios Phoebæa lampade natus.*

903 AD ORTUS] Sic habetur in duobus Bersm.
 & meis undecim libris, Edd. Ven. Brix. aliisque.
 Vulgo in o.

905 COELI SERVANTUR IN USUS] i. e. ad vo-
 latum. SCHOL. Omnibonus reddit in usum æ-
 ris. qui idcirco recte coeli jungit cum *in usus*. Vul-
 go *diem coeli* exponunt solis claritatem, & post
 coeli distinguunt; sed male; ut vidit, & monuit me
 etiam amicus: neque aliter, quam distinxī, hæc
 verba adducit Barthius ad elegantissimum Clau-
 diani locum Praef. in 111. Consul. Honor. ex quo
 ut ex Silii, aliorumque locis, quos congegit Bar-
 thius, nescio, an hic coeli in usus non rectius ca-
 pias, pro in usum Jovis, ut pro eo gestet fulmen.
 Sic dicimus in usum meum, tuum, illius &c. Clau-
 diani verba sunt.

*Protinus implumes convertis ad aethera nidos,
 Et recto flammis imperat ore pati.
 Consulit ardentis radios, Et luce magistra
 Natorum vires, ingeniumque probas.
 Degeneres refugo torsis qui lumine visus
 Unguibus hunc sacris ira paterna feris.*

Bb bb b 3

Ex

- Nec solum gens illa suâ^b contenta salute;
 910 Excubat hospitibus, contraque nocentia monstra
 Psyllus adest populis. qui^c tunc Romana secutus
 Signa, simul^d iussit statui tentoria ductor,
^e Primum, ^f quas valli spatium^g comprehendit, harenas
^h Expurgat cantu, verbisque fugantibus angues.
 915 Ultima castrorum medicatus circuit ignis.
 Hic ebulum stridet, peregrinaqueⁱ galbana sudant,
 Et^k tamarix non laeta^l comas. Eoque^m costos,
 Etⁿ panacea potens, & Thessala^o centaurea:
^p Peucedanonque^q sonat flammis, Erycinaque^r thapsos,

920 Et

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Hoc W. ^b contenta B. 1. ^c tum V. 1. cum A. ^d st. iuss. M. O. 1. ^e primo B. 1. ^f qua P. 1. B. 1. V. 1. Buh. ^g comprehendat V. V. L. L. Steph. ^h expurgant V. sec. W. ⁱ baljama al. ^k tamaris MSS. & Edd. qdd. ^l vulgo comis. ^m costus MSS. & Edd. qdd. ⁿ penta R. 1. panacea V. pr. ^o centaureos R. pr. ^p Sic. R. pr. W. Buh. V. sec. tert. qu. M. vulgo um. alii aliter corrupte. ^q sonans B. 2. V. 3. Marp. H. Edd. Ven. Br. Bad. Mic. Hort. sonans V. pr. potens O. 1. ^r thapsos, thapsus, taxos, & taxus MSS. & Edd. qdd. male.

*Exploratores oculis qui perentis ignes,
 Sustinentque acie nobiliore diem;
 Nutritur volucrumque potens & fulminis heres
 Gesturus summo tela trifidula Jovis.*

Recto ore, & iustitiam diem fuisse Claudianum ex nostro, clare patet.

906 JACENT] i. projiciuntur, ut percant. SCHOLIAST.

910 EXCUBAT] Etiam aliis tribuit incantatione medicinam. IDEM.

914 EXPURGAT] Expugnat Msc. mendose. BERSM.

916 EBULUM] Χαμαίκετος Graece. Hujus fumo fugantur serpentes, ut Plinius ait, libro xxv. cap. 10. MICYLL.

916 STRIDET] Reg. pr. Voss. tert. Buher. cum Witt. & Voss. sec. a m. pr. exhibent *Stridis*, ut solet hoc verbum saepe inflecti. sed vide, quae dixi ad L. VI, 179.

Strident oculis ardentibus ignes.

Sic in sec. conjug. vs. 827.

Strideret harundinis aer.

de Galbano vide Cerd. ad Georg. Virgil. L. III, 415.

Galbanaeque agitare graves nidore chelydros.

917 TAMARIX NON LAETA COMIS? In pauperum enim tumulis tamaritum (sic Voss. sec. & Serv. ad Ecl. IV, 2. sed vide etiam ad Ecl. VIII, 754. *tamarix construunt* & Voss. pr.) consecratur,

ut cupressus in divitum. SCHOL. Exigua, rareque fronte. Virgilio sunt *humiles muricae*: Ovidio *tenues*. BERSM. Comas reposui ex optimo Regio primo pro *comis*, Graeco more. V. ad L. VI, 256.

918 PANACEA] Ut Virgilius. *odoriferam panaceam*. SCHOL.

919 ERYCINAQUE] De Eryce monte Siciliae collecta. SCHOL.

919 THAPSOS] Dioscorides *Thapsum*, sive, ut ipse habet, *Thapsiam*, Latine *Ferulam*, sive sylvestrem *Ferulam* appellari dicit, *Thapsiamque* nominatam, eo quod in Thapso insula primum inventa fuerit. Ferulae tota specie similis, graciliori tamen caule. Foliis foeniculi. De hac Nicander in Theriacis ita meminit:

*Νῦν δ' ἄγετος ἐπίμαζόντων ἀλκμήην λίξω,
 Θραναχέην μὲν ῥίζαν ἔλκω γυαλλία θάψω
 μέλας & c.*

Ex quibus verbis facile apparet, unde hoc loco Erycinam dixerit poeta. MICYLL.

920 LARICES] De Lance & ejus natura, meminit Plinius lib. XVI. cap. 10. Similis piceae est, unde & nomina earundem ab autoribus confunduntur. Vide Ruellium cap. 91. libri primi. IDEM.

921 ABROTONUM] Ita omnino scribendum cum Buher. Voss. secundo, tertio, Regio primo (in quo non bene *Abrotonon*) ac Edd. Rom. Patm. Brux. & Mediol., non ut vulgo fit *Aérotanum*, Graecis *Αβρότον*, nec aliter Plinius L. XXI. c. 21. & Lucret. L. IV, 123.

Pa-

- 920 Et larices; fumoque gravem serpentibus urunt
 Abrotonum, & longe nascentis cornua cervi.
 Sic nox tuta ^a viris. ^b at, si quis peste diurna
 Fata ^c trahit, tunc sunt ^d magicæ miracula gentis,
^e Psyllorumque ingens & rapti ^f pugna veneni.
 925 Nam primum ^g tacta designat membra saliva,
^h Quæ cohibet virus, retinetque in ⁱ vulnere pestem,
 Plurima ^k tunc volvit ^l spumanti carmina lingua
 Murmuræ continuo, ^m nec dat suspiria cursus
 Vulneris, aut ⁿ minimum patiuntur fata tacere.
 930 Saepe quidem pestis, nigris inserta medullis,

Excanta-

VARIÆ LECTIONES.

^a ruris H. ^b aut V. r. ^c tulis Edd. Rom. Parm. ^d magnæ A. ^e Nota in Buh. Ccd. deesse hunc verbum, uti & in Voss. sec. cui recentiore manu adtextus est h. modo *Ps. vires nimii & r. p. v.* ^f cura M. ^g tactu Marp. *santa* O. i. a m. pr. ^h qua O. i. ⁱ pulvere Marp. ^k al. tum. ^l spiranti V. pr. a m. pr. ^m fumantia H. a m. pr. ⁿ ne dens B. i. O. i. Marp. A. al. n. dant. ⁿ nimium B. 2. Buh. V. pr. a m. pr. R. 1. O. i. A.

- - - Panaces, Absinthia terra,
 Abrotonique graves & tristia Centaurea.

921 LONGE NASCENTIS] Non enim in Africa cervi nascuntur: etsi Virgilius in Aeneidos primo aliter putavit. Accensorum cornuum nidore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur. SULPIT. *Longe nascentis*, dixit, comparatione ejus loci, ubi tunc agebant, non quod in tota Africa, praesertim autem littorali, nulli nascerentur. Vel, *longe nascentis*, pro, vinacis posuit. MICYLL. Accedo doctis viris, qui *longe nasci* sumunt, pro longinquis in regionibus, & inde procul remotis nasci: passim hoc adverbio eo sensu utitur auctor. Immo *longe nasci* pro diu vivere, vel crescere, Latinum non est. Cervos in Africa non nasci, multi tradunt. Consule, quæ congerunt interpretes ad Plin. L. viii, 33. *Cervos Africa propemodum sola non gignit*. Male igitur *vivens* seu *anymus* habet Voss. quart. Reg. un. & a m. sec. Oxon. pr. Marp. & Amstel. Ed. Elzev. *longe nascentia*, non placet.

922 PRISTE] At si aliquis de militibus de die à serpente percussus est. SCHOL.

924 PUGNA VENENI] Ut contra se venenum pugnet. IDEM.

926 COHIBET &c.] Includit, nec ultra permittit accedere; retinetque in eo scilicet loco, ubi fuerat vulneratus. IDEM.

927 VOLVIT SPUMANTI CARMINA LINGUA] In Voss. sec. pro var. lect. & Oxon. uno scribitur *volunt*. Regius autem primus argute, & nisi me

animus fallit vere. *volvunt spumantem carmina linguam. carmina volvunt linguam*, quia caussæ sunt, cur lingua continuo murmure, & volubilitate moveatur. Quia tamen recepta vulgo lectio bene se habet, protinus contra ceterorum Codicum consensum mutare nec lubet, nec fas est.

928 DAT SUSPIRIA CURSUS VULNERIS] Non licet, inquit, nec vacuum est, ut respirare possint, qui incantant. Tanta enim celeritate vulnus currit in cuncta viscera, ut nisi jugi incantatione retineri non queat. *Cursus* nominativus. SCHOL. Veneni subito per membra diffusi efficacia non sinit eos respirare, intermissa locutionis pertinacia. BERSM. Non ut ante *dant*, & *hand*, ne dari negetur cursus, cum sit sensus, celeritate in vulneris non permittere Psyllo, ut respires, aut tantillum taceat. GROT. Plerique interpretes male *cursus* capiunt de concitatione loquendi: quomodo non raro dicitur *vox erat in cursu, studium cursusque loquendi* apud Ovid. aut simili modo, & *vulneris* jungunt cum sequentibus, quare in Edd. omnibus ante Grotium, exceptis Rom. Parm. & Ascens. scribitur *hand*. ut exaratur quoque in MSS multis recentioris notæ. Natum ex eo, quia non cogitabant non ex præcedentibus repetendum esse; sic: *aut fata non patiuntur, eos ne momento quidem tacere*. unde sæpiissime *aut in hand* abesse plus semel vidimus. *Dat*, ut Grotius insuper rescripsit, confirmant etiam duo Palm. Voss. pr. sec. Reg. pr. & Oxon. prim. Ceteri omnes *dant*, ut *cursus vulneris* sit pluralis numeri;

- Excantata ^a fugit: sed, si ^b quod tardius ^c audit
 Virus, & ^d elicitedum, ^e jussuque exire, repugnat;
^f Tunc superincumbens pallentia vulnera lambit,
 Ore venena trahens, ^g & siccatur dentibus artus,
 935 ^h Extractamque tenens gelido de corpore mortem
 Exspuit: & cujus mortuus ⁱ superaverit anguis,
 Jam promptum ^k Psyllis vel ^l gustu nosse ^m veneni.
 Hoc igitur tandem levior Romana juvenus
 Auxilio, late squalentibus ⁿ errat in arvis.
 940 Bis positis Phoebe flammis, bis luce recepta,
 Vidit harenivagum, surgens fugiensque, Catonem.

Jamque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a perit Edd. ante Grot. excepta Ed. Ven. contra MSS. ^b quis A. quid B. 1. W. 2 m. sec. ^c exit vitiose Ox. 1. Edd. R. P. B. M. A. C. S. Gr. Pulm. & Berfm. ^d illicitum B. 1. Hort. Ed. ^e jussuque A. f al sum. ^g excicat B. 4. V. 1. M. A. V. L. viii, 690. ^h extrusam V. 1. O. 1. extinctam B. 1. ⁱ superaverat VV. L. L. Steph. P. 1. V. 3. Edd. qdd. sperav. M. spir. H. ^k est P. Marp. A. V. 1. O. 1. ^l gestu V. sec. a m. pr. ^m gustum Marp. M. ⁿ venenum P. 2. B. 2. W. R. 1. V. 1. O. 1. Edd. ante Berfm. praeter Ed. Ven. ⁿ haeret Ed. Parm.

meri; sed praefero nominativum. majorem hujus loci explicationem non addo, quia clarissima sunt Scholiastae, & Grotii verba. *Cursus vulneris* de veneno dicitur optime, quod latius per membra cito serpit. Ita paulo supra.

- - - *velox currit per tela venenum,*
Invaditque manum.

& passim. vox *suspiria* pro respiratione est apud nostrum L. iv, 328. Sil. L. i, 530. xi, 221.

930 NIGRIS] Nigrae sunt per venenum, si his sit insertum. SCHOL.

931 TARDIUS EXIT] Mscr. tria *audis* h. e. obsequitur carminibus Psylli. recte (vide ad Lib. 111, 494. L. vi, 715, 767.) quart. *si quid tardius audet*. BERSM.

935 EXTRACTAMQUE TENENS] In Voss. sec. quarto, quinto, & Oxon. prim. a sec. m. legitur *petens*. In Regio primo, Buher. a m. pr. & meo *potens*. In MS. Cantabr. & Voss. primo pro var. lect. *trahens*. Latet aliquid, quod puto esse *promens* ore scilicet, ut solent, qui aliquid exspuent. vel *promens*, ut gustet, quale sit venenum.

937 GUSTU NOSSE VENENI] Hoc est; qui serpens eundem vulneraverit, quem hic curat, de veneni sapore jam novit. SCHOL. Mscr. duo *veneni*. quod & Canterus (Nov. Lect. Lib. 111, 2.) probat; q. d. gustu veneni Psylli cognoscere in promptu est; cujus serpentis morsus ille sit, aspidine, an alterius. BERSM.

938 MELIOR TANDEM] Mscr. duo *levior tan-*

dem h. e. relevata. tert. & quart. *tandem levior*. BERSM. *Levior*, non *melior*, agnoscunt Steph. Pulm. & omnes etiam mei praeter Voss. tert. Sed ita ut *levior* sequatur vocem *tandem*; ut rescribi jussi. *levior* i. e. magis levata, jam Grotius cum Edd. Ven. Omnib. Sulpit. Bad. Mic. Hortens. aliisque auctori reddiderat. Vido ad Silium L. viii, 517.

Hand ullo levior bellis Vestina juvenus.

940 BIS POSITIS PHOEBE &c.] Hoc dicit, duobus mensibus Catonem per haec loca esse progressum. Hoc Virgilius semel complexus est.

Tertia jam lunae se cornua lumine complens.

SCHOL. Duobus, inquit, mensibus Catonem errasse. Sed Strabo de Berenice loquens, inquit: *Ex hac urbe M. Cato terrestri itinere Syrtim peragravit diebus xxx. ducto decem milium hominum exercitu, & in partes diviso, aquarum gratia: profectus autem est pedibus per aestum & profundam arenam.* SULPIT. Et Plutarchus in Catone, de eadem hac profectioe loquens. *Cum audisset, inquit, Scipionem ad Jubam regem sese recepisse, & Appium Varum Africae praefectum una cum Scipione esse, profectus ad eos pedes byberna tempore, multis asinis, qui aquam ferrent, congregatis, multumque praedae prae se agens, multos etiam curvus secum ducons, & praeterea homines qui Psylli nominantur, qui morsibus serpentum medentur, venenum extrahentes, & ipsos serpentes carminibus demulcentes,*

- Jamque ^a illi magis, atque magis durefcere pulvis
 Coepit, & in ^b terram ^c Libye spiffata ^d redire:
 Jamque procul rarac ^e nemorum se ^f tollere frondes;
 945 Surgere congesto non culta mapalia ^g culmo.
 Quanta dedit miseris melioris gaudia ^h terrae,
 Cum primum faevos contra vidēre leones!
 Proxima Leptis erat, cujus statione quietam
 Exegēre hiemem, ⁱ nimbis flammisque carentem.
 950 Caesar, ut Emathia fatiatus clade ^k recessit,
 Caetera curarum projecit pondera, soli
 Intentus genero: cujus vestigia frustra

^a Terris

VARIAE LECTIOES.

^a illis vulgo. illic P. 4. B. 3. mei r2, & Edd. Ven. Br. med. jam illis Ed. Hack. ^b terras VV. LL. Steph. ^c Libyas V. sec. Libyas MSS. & Edd. qdd. ^d reverti VV. LL. Steph. P. 1. B. 1. V. 1. O. 1. H. Edd. Sulp. Bad. Mic. Hort. ^e Sic MSS. paucis exceptis, vulgo nem. rarac. R. pr. nem. visa est se t. ^f ascellere P. 3. B. 1. V. 2. A. Edd. ante Grot. ^g pindo M. ^h vitae Edd. Rom. Parm. ⁱ nimbo V. 1. flammis nimbo. V. pr. M. ^k recedis A.

ses, diebus septem continuis iter faciens, ipse neque equo, neque jumento nens agmen antecadebat &c. MICYLL.

941 SURGENS FUGIENSQUE] Hoc per singulas noctes fit, cum oritur, & occidit; & per singulos menses, cum minuitur, & augetur. SCHOL.

942 ILLIS] Reg. prim. & Voss. prim. & Pulm. unus illi sc. Catoni. recte: sic vitabitur nimius ^{tū} is concursus.

943 SPISSATA REDIRE] Ante enim resoluta erat in pulverem. SCHOL.

945 CONGESTO NON CULTA MAPALIA CULMO] Vulgo non culta exponi videas, sordida, non artificiose aedificata. Malim, si haec lectio sana est, intelligere vacua, ab hominibus non culta. quomodo describere noster mapalia solet. Lib. 11, 89.

- - - - - vacuisque mapalibus aëus.

IV, 684.

Et solitus vacuis errare mapalibus Afer.

Verum in Voss. sec. tantum pro var. lect. est non culta, in ipso textu scribitur nunc visa, ut & in Buher. In Voss. primo tunc visa, in uno Pulm. non visa. & hinc Regius prim. forsan illud visa in priori versu ostendit. scribere itaque malim, ne offendar ingraro ^q culta, & culmo sono.

Surgere congesto nunc visa mapalia culmo.

Sc. sunt. ut addit Glossator. Vulgatum legas etiam apud Philargyr. ad Virg. Georg. 111, 340.

946 QUANTA DEDIT] Libye ipsa quantum laetitiae injectit Romanis, quum prospexere crucifixos leones? Mos est enim Afrorum, leones crucifigere procul ab urbibus, ut alii absterreantur. nam solent in senecta hominem appetere, ut Plinius tradit. SULPIT. Sed fortassis simplicior Omniboni expositio, qui, quod poeta dicit, contra videre leones, pro eo accipit, quod est, ubi primum obviam rursus habuere leones, caeteraque Africae animantia, quae in interiore Libya, praeter serpentes, nulla sunt. Ut ^{quasi evindex} in leones in genere, tanquam praestantiores, pro omnibus reliquis accipiantur. MICYLL. Cum Sulpitio facit Badius. Berism. sequitur Omniboni, & Micylli sententiam. Non bene perceperunt interpretes auctoris acumen, quod latet in voce leonum. Vult ergo hunc exercitum maxime gavisum fuisse visis leonibus: quos alii videntes metuerent, & retro irent; sed hi tam saevissimis vexati animantibus cum gaudio viderunt saevos leones; spem inde praesumentes, loca magis culta, & in quibus armenta pasci possint, prope adesse. Talia captaisse saepe Lucanum, aliquoties supra monuimus.

948 QUIETAM EXEGERE HIEMEM] Sunt, qui legant quietam, & construant cum statione: quod non inprobem, sed in idem recidit. VERSELL. Quiesca ediderunt Aldus, Colin. Steph. Pulm. Berism. & reliqui; sed praeter MSS. Steph. Pulm. & Berism. quietam jubent scribi meorum optimi, ut Voss. pr. sec. tert., Regius pr. Wittian. & alii, Voce statione

Cc c c c

ex.

a Terrisparfa legens, fama duce tendit ^b in undas,
 Threïciasque legit fauces, & amore ^c natatum
 955 Aequor, & ^d Heroas lacrimoso ^e litore turres,
 f Qua pelago nomen Nephelēias abstulit Helle.
 Non Asiam brevioris aquae disternat usquam
 Fluctus ab Europa, quamvis Byzantion ^g arto
 Pontus, & ^h ostriferam ⁱ dirimat Chalcedona ^k cursu,
 960 Euxinumque ^l ferens parvo ^m ruat ore Propontis.

Sigeasque

V A R I A E L E C T I O N E S.

a terra M. b ad B. i. c vulgo *notatum*. d sic MSS. & Edd. pp. vulgo *Eroas. Eoas* VV. LL. Steph. A.
 e alis Ed. Parm. & Paris. f qui VV. LL. Steph. g *arctas* B. i. h *ostriferam* V. i. *ostriferum* R. i.
 i dirimit M. k *cursus* R. pr. l *ferens* V. z. A. m *ruit* M.

exprimit auctor urbis nomen, quae *statio* Punice
 sonat, docente Magno Bocharto in Chan. L. i.
 c. 24. Vide ad L. II, 214.

950 SATIATUS CLADE] Msc. *sed*, sed alter re-
 ponit *caedo*, quod legitur etiam in tertio. BERS-
 MANN. *Caedo* in uno quoque. Voss. Amst. &
 Hulst. scribitur. *Satiari caedo*, sanguine cum aliis
 noster passim L. v, 242. VII, 317, 802. IX, 153.
 x, 180. Apud Homer. *αἵματος ἀραί*. Sed retineo
 hic *clade*. Respicit auctor, quae scripserat L. VII,
 795.

- - iuvat Emathiam non cernere terram,
 Et lustrare oculis campos sub clade latentes.

952 FRUSTRÀ] Quia per terram non fugerat,
 sed per undas. SCHOL.

954 AMORE NOTATUM] Ubi Hero Leandri a-
 more flagravat. IDEM. Mela L. i, 19, 2. *Aby-
 dos magni quondam amoris commercio insignis*.
 BROUKHUS. Celebre, infame explicatur par-
 ticipium *notatum*. Non male. Multo tamen ele-
 gantius in Mss. Amstel. Meo, & Edd. princi-
 pe Romana, Parm. Brix. Mediol. ac Paris. ex-
 hibetur *natatum* à Leandro. Dicimus enim *na-
 tare mare*, & *mare nascitur*. De eodem Leandro
 Virgil. L. III. Georg 260.

Noctē natal coeca serus freta,

Ovid. L. i. Art. Amat. 48.

Novit quae multo pisces natentur aquas.

Tranars Lib. II, 181.

Obsequio tranantur aquae.

Frontin. L. i. c. 8. Strateg. 2. *Transnato flumine*
 & L. III, 13, 1. Pro legis scripissim ego *secat*,
 ut vitetur repetitio insuavis: *legens* enim jam dixit,
 sed ita solet auctor, & retinent id omnes MSS.

956 QUA PELAGO NOMEN NEPHELEIAS ABSTU-
 LIT HELLE] Sabellicus (T. i. Thes. Crit. p. 184.

contendit legendum *attulit* sc. novum, utpote
 suum. sed idem est sensus. *Abstulit* vetus nomen,
 & attulit novum. VERSELL. Prius putabam
 quoque *adulit* rescribendum esse. sed videamus,
 an non verior lectio ex MSS. hauriri possit. *pelagi*
 habetur in variis Stephani lect. duobus Pulm. MSS.
 Vossianis quinque, Regio pr. Buher. Hulst. Meo,
 & Edd. Rom. ac Parm. *Helles* autem, non *Helle*,
 scribitur quoque in Vossianis quinque, Wittiano,
 Marp. Buher. Hulst. & meo. Unde forsan repo-
 nendum.

Qua pelagus nomen Nephelēidos abstulit Helles.
 vel minima mutatione.

Qua pelagi nomen Nephelēidos abstulit Helles.

ubi *nomen pelagi abstulit nomen Helles*. Certe ge-
 nitivi illi in MSS. non sunt de nihilo. Ovid. L. XI.
 Metam 195.

Angustum citra pontum Nephelēidos Helles.

956 HELLE] Hellepontum dicit, ubi cum
 Phryxo fratre sedens in ariete Helle in mare de-
 cidit, & ei nomen inposuit, ut *Hellepontus* dice-
 retur, quemadmodum ab Icaro Icarium mare di-
 citur. SCHOL.

957 BREVIORIS AQUAE] In nulla, inquit, re-
 gione mare angustius invenitur, quod Asiam se-
 parat ab Europa, quam est Hellepontium fretum.
 Ordo. *Brevioris aquae fluctus non usquam disterni-
 nat Asiam ab Europa*. IDEM. Ovid. Ep. Leandri
 174.

Num minus hoc nobis tam brevis obstat aqua.

958 BYZANTION] De situ Bizantii, & Chalcedo-
 nis, & de angustis ejus freti, totaque ratione, &
 proprietate Ponti, & Propontidis, Polybium vi-
 de libro quarto. MICYLL.

960 EUXINUM] Euxinum postea dictum est;
 cum antea *Axenium* diceretur *ἄξω τῶν ἀξυνῶν*; hoc
 est,

Sigeasque petit famae ^a mirator harenas,
 Et ^b Simoëntis aquas, & Grajo nobile busto
 Rhoetion, & multum ^c debentes vatibus ^d umbras.
 Circuit ^e exustae nomen ^f memorabile Trojae,
 965 Magnaque Phoebei quaerit vestigia muri.
^g Jam silvae steriles, & putres robore trunci
^h Assaraci pressere domos, & templa deorum
 Jam lassa radice tenent: ac tota teguntur

Pergama

VARIAE LECTIONES.

^a munitur M. ^b Simoëntis & Simoentis MSS. qdd. ^c urbes A. ^d dedentes Ed. Ven. ^e exhaustae B. r. ^f venerabile VV. L. L. Steph. P. r. V. r. ^g nam V. pr. a. m. pr. ^h Assarici MSS. & Edd. qdd.

est, ubi hospites esse non possunt. Hoc autem mari nomen inhospitale ideo dicitur propter injurias Jasonis, & Medeam, & pellem auream, & propter Achillem, qui illic praedatum venit ex Illo. SCHOL.

960 PROPONTIS] Est sinus ante Pontum, qui admodum parvus navigia fert ad Euxinum. IDEM.

962 BUSTO] Achillis. IDEM. Ajacis Telamonii. Serv. ad 11. Aen. 505. vi. Aen. 505. Mela L. 1, 18, 46. Rhoetea litorea Ajacis sepulchro maxime illustrata. inibi Voilius. BROUKH. Achillis monumentum esse in Sigaeo, notum.

963 RHOETION] Sulpitius videtur legisse Rhytium: alii Rhoeteon legunt. ASCENS. Mela lib. 1. Extra sinum sunt Rhoetea litorea, Rhoetea & Dardania clavis urbibus, Ajacis tamen sepulchro maxime illustrata. Et Plin. lib. v. cap. 30. Extra sinum sunt Rhoetea litorea, Rhoetea & Dardania & Arisbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon oppidum juxta tumulum Achillis, conditum à Mitylenaeis, & mox Atheniensibus, ubi classis ejus steterat in Sigaeo. Fuit & Acanthion à Rhodiis conditum in altero cornu, Ajace ibi sepulto, triginta stadiorum intervallo à Sigaeo, & ipso in statione classis suae. Ita enim legendum, ut superius, In Sigaeo, cum praecedentibus jungatur. Id enim & ex Strabone convincitur, qui eodem modo, *ἔρπον ἀχίλλεος καὶ ἰσθμὸς ἐστὶ καὶ μύημα αὐτοῦ τῷ Σιγαίῳ*, inquit, *πατρὸς αὐτοῦ καὶ Ἀχιλλέου μύημα*. Caeterum quum apud alios plerosque Latine quidem Rhoeteum, Graece autem ροίτιον, penultima longa scriptum legatur. In sola autem Strabonis editione alias ρήτιον, alias ρήτιον, ubique per I, breve in penultima scribatur, quae varietas ipsam scripturam suspectam facit, dubitari potest, utrum hoc quoque loco Rhoeteum, Latino casu, E, longa in penultima, legendum sit, quando hoc quoque modo versus constabit, ulti-

ma syllaba cum sequenti vocali elisa, & id ipsum Latinorum exemplis confirmo, atque usitatum magis fuerit. MICYLL. Recte monuit Micyllus à plerisque, si non ab omnibus dici Rhoeteum penultima longa; ut debet à Graeco *Ροίτιον*, ut à *Σιγαίῳ*, *Sigeum* & mille similia. Vide ad Lib. 111, 281. Pier. ad Virg. Ecl. 1, 31. vi, 2. Apud Strabonem Casaubonus jam reposuit *Ροίτιον*. Videretur itaque hic potius scribendum Rhoeteum, ut clare exhibet unus Pulm. Verum aliquando ex = fit etiam breve, ut ex *Τυνδαρίῳ*, Tyndarius. Consule N. Heinsum ad Valer. Flacc. 1, 166.

Tyndariusque puer.

Rhoeteon hic est in sex meis MSS. & Edd. Rom. Omniboni, & Paris.

963 VATIBUS] Poëtis per quos eorum memoria perievertat. SCHOL.

965 PHOEBEI MURI] Quem Trojanis Apollo scilicet fabricatus est. SCHOL.

968 LASSA RADICE] Msc. ad marginem laxa: alter. lapsa. BERSM. Lapsa unus Pulm. Reg. Oxon. Laxa. Pulm. un. & mei tres recentiores, quomodo legit tamen Omnibonus, sed male. Seneca Oedip. 534.

Curvosque tendit quercus & putres sita

Annoſa ramos: hujus abruptis laevis

Edax vetustas: illa jam fessa cadens

Radice, fulta pendet aliena trabe.

Stat. Theb. 356.

- ipsa vetusto

Noenia lassa sita.

Sic lassum aevum Silio L. XI, 325. fessa senectus nostro, & alius. Dein ex jam duabus vocibus, cum multis MSS. & Edd. primis malui, quam etiam.

969 ET JAM PERIERE RUINAE] Ipsa enim vestigia civitatis conspecta sunt. SCHOL.

970 HESIONES SCOPULOS] Ubi Hesione fuerat alligata. IDEM.

Pergama dumetis: & jam periêre ruinae.

- 970 Adspicit * Hefiones scopulos, silvasque, latentes
 Anchisae thalamos; quo ^b iudex ^c federit antro;
 Unde puer raptus coelo; quo vertice Nais
^d Luferit Oenone: nullum est sine nomine saxum.
 Inscius in sicco serpentem pulvere rivum
 975 Transierat, qui ^e Xanthus erat: securus in alto
 Gramine ponebat gressus; Phryx incola manes
 Hectoreos calcare vetat. discussa jacebant
 Saxa, nec ullius faciem servantia sacri;

Herceas;

V A R I A E L E C T I O N E S.

a *Hefionae* R. pr. W. V. tert. *Hefione* H. *Exione* A. b *vindex* B. 1. c *sedit in a.* B. 2. V. 1. d *inferis* H. il-
luseris R. pr. a m. pr. *luserit* V. 1. Ed. Parm. & Hort. m. c *Santus* W. Marp. V. 1.

970 SCOPULOS] Msc. *Sylvas, scopulosque*, mendose. BERSM.

970 SILVASQUE LATENTES] Latentes silvas thalamos dicit Anchisae, ubi Anchises concubuit cum Venere. SCHOL. Sunt, qui legant *Sylvasque patentes*; quia si *latentes* quomodo adspicit: Verum refert ad thalamos, qui occultis sunt; quia celari vult sua furta Venus. VERSELL. Appositio. Sulpit. exponit, semotas ad undam Simoentis, in quibus Anchises cum Venere Dea coivit. Erat alioqui domus Anchisae secreta à reliquis urbis aedificiis, & undique sylva quadam obiecta, ut Aeneas ipse apud Virgil. testatur lib. Aeneid. 2.

- - - *Quaerquam secreta parentis
 Anchisae domus arboribus obiecta recessit.*

HORTENS. *Patentes* est in uno Bersm. & tribus Pulm. & ego inveni in Witt. Amst. ac Voss. sec. a m. pr. Editionibusque Rom. Parm. Aldi, Pulm. aliisque. *Jacentes* habent Buher. Voss. tert. quart. Hult. *silvaeque* in Oxon. pr. Voss. un., & in Regio primo *silvaeque latents*, ut ad Anchisen referatur, latentem in silva, cum concubuit cum Venere. Sic vitaretur aliquo modo concursus litterae s. Verum haec omnia videntur potius eorum inventa, qui locum hunc non intelligebant. Adspicit silvas, quae Anchisae prae buerunt secretos cum Venere thalamos. (V. Virg. Aen. 11, 300. Serv. ad Aen. 1, 621.) ut bene exposuit Versellanus. Vulgo tamen male post *latentes* distinguebatur. simpliciter umbrosam Anchisae domum non intelligere possumus: quia non tantum loca auctor designat, sed simul tangit historias, & res illic gestas, fâctasve.

971 JUDEX] Paris scilicet, qui de aureo malo judicavit inter numina. SCHOL.

972 PUER] Ganymedem dicit, quem raptum scimus à Jove. SCHOL.

972 NAIS] In quo colle Oenone uxor Paridis, quae primo Nais Nimpha fuit. IDEM.

974 SERPENTEM] Participium segniter fluentem; quia exaruerat jam. IDEM. Atqui magnum & vorticolum facit Homerus xx. Iliad. 73. nostro favet Horatius Epod. xii, 13.

*Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
 Findunt Scamandri flumina.*

Mela L. 1, 18. *Scamander & Simois fama, quam natura majora flumina.* V. della Valle T. 1. p. 15. BROUKHUS.

975 XANTHUS] Msc. *siccus* mendose. BERSMANN.

979 HERCEAS ARAS] Id est, *Herei Jovis templum.* *Hereum* antiquum fanum & aedes juxta Imbrasium amnem est, ut inquit Strabo. Festus vero ait, *Hereum Jovem deum esse penetralem, qui intra conspectum domus cujusque colebatur.* SULPIT. *Herceas* i. Jovis Herei, de quo Sulpit. Alii *Hectorias* legunt, quod placet; quia sequitur *O sacer & magnus vatum labor.* ASCENS. *Herceas* i. e. Jovis Hercei, de quo Sulp. & Beroald. Dictus autem Juppiter *Herceus*; quia ara ejus erat intra aulam, & septa parietum aedificata; quod Graece ἱερὸν dicitur. unde & Priamus ad aram Jovis Hercei cecidit. Alii *Hectorias* legunt, quia sequitur. *O sacer &c.* Sed hoc non minus de Jovis Hercei ara, apud quam Priamus caesus est, dicitur; quam de Hectoris gestis intelligitur. VERSELL. *Herceas aras*, lego. Nam *Hereum*, de quo Strabo, & hic Sulpitius meminit, in Samo fuit templum Junonis videlicet, unde & nomen habet. Strabo lib. xiv. Et apud Festum non *Hereus*, sed *Her-*

- Herceas, monstrator ait, non respicis ^a aras?
 980 O sacer, & magnus vatum labor! omnia ^b fato
 Eripis, & ^c populis donas mortalibus aevum.
 Invidia ^d sacrae, Caesar, ^e ne tangere famae:
 Nam, si quid Latiis fas est promittere Musis,
 Quantum Zmyrnaei durabunt vatis honores,
 985 Venturi ^f me, teque legent: Pharsalia nostra
 Viver, & à nullo tenebris damnabitur aevo.
 Ut ducis inplevit ^g visus veneranda ^h vetustas,
 Erexit subitas congestu cespitis aras,

Votaque

VARIAE LECTIOES.

^a aras V. tert. ^b leto B. 1. V. 1. O. 1. ^c don. pop. M. ^d Caes. sac. B. 1. V. 1. O. 1. ^e non B. 2. V. 3. W. H. Ed. Ven. nec B. 1. ^f te meque VV. L. L. Steph. P. 1. R. 1. A. ^g iustus W. iustus O. 1. ^h posesias B. 1.

Herceus Jupiter scribitur. Fuit autem Ara *Hercei* Jovis, apud quam Priamus à Neoptolemo Achillis filio obruncatus est. De quo & Servius meminit 2. Aeneid. Et Calaber lib. XIII.

- - - Εἶδ' αὖτ' αὐτῶν, inquit,
 Δυσμνήϊον Βασιλῆϊ καὶ φρονίαν εὐκλεστον
 Ἐρχεῖν ποτὶ βωμὸν, ἰδ' αὖς ἰδὲ δὴ Ἀχιλλῆος
 Ἐγὼ ἄφαρ τὸν ἱόντα &c.

Ita enim legendum, non ut vulgo habetur, ἰε-
 μέου ποτὶ βωμὸν. Sic enim Ovidius in Ibin:

Nec tibi subsidio praesens sis numen, ut illi,
 Cui nihil Hercei profuit ara Jovis (inquit.)

Et Amianus lib. 1. de Alexandro loquens: Θῦρας δὲ αὐτῶν, inquit, καὶ Πριάμῳ ἐπὶ τῷ βωμῷ τῷ Διὸς Ἐρχεῖν λέγουσιν κατεχεῖν, μὴν Πριάμῳ ὡς ἀντιμέτω-
 γον τῷ Νεοπτόλεμῳ γίνεσθαι, ἢ δὲ αὐτὸν καθῆσθαι &c. MICYLL. *Heftoreas*. *Herceas* Micyll. ut Jovis *Hercei* ara indicetur, ob quam obruncatus est Plinius. BERSM. Verissime *Herceas* legit Micyllus, & jam ante eum Beroaldus, quos merito secuti sunt Hortensius, quem etiam vide, & Stephanus, ac Grotius. Et ne quis de veritate hujus lectionis amplius dubitet, facit jam satis Scholiastes, licet male *Achillea* pro *Priamo* ad aras *Herceas* obruncatum dicat. Immo *Herceas* clare est exaratum in Voss. primo, & secundo, & superscriptum al. *Heftoreas*. In Regio secundo *Herceas* erat pro var. lect. An *Herceas* etiam non scribatur in Marp. & Oxon uno dubito: nihil enim ex illis ad Grotii Edd. collatis enotatum erat. In Buher. *Heftoreas* est ab interpolatore, deleta prior voce. Unum & eundem locum per *Heftoreas* manes & *Heftoreas* aras indigitaſſet auctor: quod ineptissimum

foret. Quin & *Herceas* expresse citat ex hoc loco Servius ad Aen. 11, 506. Haec vox in MSS. quibusdam Senecae in *Herculeum* ita depravata est Agam. 446.

- - - Heftoris fortis minas,
 Sparsum cruce regis Herceum Jovem.

793.

Jovem precemur pariter. Herceum Jovem?

De Jove *Herceo*, *Penetrati*, & *Domestico* consule, si vis, Harpocrat. & ibid. Vales. Feith. Antiq. Homer. p. 46. N. Heinsium ad Ovid. Epid. VII. Heroid. 113.

979 MONSTRATOR] Monstrator est, qui ostenderit aram *Herceam* Jovis (sic MSS.) quae in Ilio fuit, juxta quam Achilles occisus est. SCHO-
 LIAS.

982 FAMAE] Propter quam laboraturi sunt poetae, ut tua conscribant, noli famam ultimam nostris versibus invidere. IDEM.

984 ZMYRNAEI] Homeri, qui inde ortus est. IDEM. Per Z non per S habent praestantissimi Codices Regius prim. & Voss. sec. vide, quos super hac scribendi ratione conlegit Doct. Broukhuf. ad L. 11. Propert. 13, 43.

985 ME TEQUE] Hoc dixit. Sine ratione nostrae invides famae; cum per carmina poetarum sic te nostri posteri legent, quemadmodum nos, qui ante pugnativimus. SCHOL.

985 PHARSALIA NOSTRA] Suam Pharsaliam dicit, in qua contra Caesarem dimicavit. IDEM. Cur *Pharsaliam* opus suum vocet, vide ad initium Lib. primi.

986 DAMNABIMUR] Mscr. tria *damnabitur*, quod non improbo. BERSM. In nullo, quod sciam. Mito
 Ce cc c 3 prac-

- Votaque turicremos non inrita^a fudit in ignes.
 990 Dî cinerum, Phrygias colitis quicumque ruinas,
 Aeneaeque mei, quos nunc Lavinia sedes
 Servat & Alba, ^b Lares, & quorum lucet in aris
 Ignis adhuc Phrygius, nullique adspecta^c virorum
 Pallas, in ^d abstruso pignus memorabile templo;
 995 Gentis Iuleae vestris^e clarissimus aris
 Dat pia tura nepos, & ^f vos in sede priori
 Rite vocat: date felices in caetera cursus:
^g Restituam populos. grata vice moenia reddent
^h Ausonidae Phrygibus, Romanaque Pergama surgent.
 1000 Sic fatus, repetit classes, & ⁱ tota secundis
 Vela dedit ^k Coris, avidisque urgente procella
^l Iliacas pensare moras, Asiamque potentem

Praeve-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a fundit V. 2. ^b parens Voss. pr. sec. O. pr. a m. sec. O. rec. A. R. 1. Buh. ^c Glossa natum vocis mei sc. parentis. ^d obsruso VV. LL. Steph. P. 3. B. 1. mei 5. & Edd. qdd. male. V. ad L. IV, 293. ^e carissimus B. 1. O. 1. ^f non B. priore B. 1. V. 3. Buh. ^g restituam R. 1. ^h Ausoniae H. Ed. Ven. ⁱ tuta A. ^k ventis A. Edd. qdd. ^l Niliacas A.

praeter Buh. est *damnabimur*: quae lectio primum typis expressa Aldo debetur, cui merito eam condonavit jam Grotius.

988 CONGESTO CESPITIS] Msc. *congesti*, minus probe. BERSM. *Congesti* ediderunt tamen Versell. & Hortens. & ex meis agnoscunt Witt. Voss. tert. Oxon. unus, & Hult. MS. sed aliter solet noster L. IV, 74.

- - congestumque aeris atri.

xx, 481.

- - multi congestu pulveris.

Avium congestum dicit Cicero active. plura videre, qui cupiat, notas adeat J. F. Gronovii ad Senec. de Constant. Sapient. c. 12. *Arenas congestu*.

980 TURICREMOS] Mscr. tria *turiferos*. BERSMANN. *Turiferos* habent mei MSS. plerique, & Editiones veteres cum Sulp. Mic. Hortens. primus Aldus reposuit *Turicremos*, quod confirmant tamen Codd. Buh. Voss. pr. sec. quart. & Oxonienses ac Pulmanni quidam. *Turicremas aras, faci*, apud Virgil. IV. Aen. 533. Ovid. Ep. 11. Her. 18. Art. Amat. 111, 393. Sidon. Apoll. c. 11, 88. IX, 212.

993 ADHUC] Est enim perpetuus, cum à Trojanis sit institutus. SCHOL.

993 PHRYGIUS] *Phrygiis* Msc. *perperam*. BERSMANN.

996 IN SEDE PRIORI] Quia nunc estis translati Romam. SCHOL.

998 RESTITUAM] Ante hunc versum hic extabat.

Constituam sparsas acies, replebo ruinas.
Rest. pop.

BERSM. In Vossiano primo hic versus reperitur, sed rectius; nam pro *acies* habet *arces*: item à manu sec. *restituam*. Genuinum tamen non puto.

998 GRATA VICE] Vos enim prius dedistis ista; his, nunc ab his accipietis. SCHOL.

999 ROMANA] A Romanis sc. quae distructa sunt à Graecis. IDEM.

1001 AVIDUSQUE URGENTE PROC. &c.] i. e. contentus per turbida maria navigare voluit, ut, cum procella velociter eum auferret, ne moras in litore sustineret jam illic aliquandiu demoratus, compensaret moras, & acceleraret navigando. IDEM.

1003 PRAEVEHITUR] Male MSS. & Edd. nonnulli *provehitur*. Vide Heinsum ad Silium L. IV, 51.

Jam consul volucris praevectus litora classe.

Eadem

- Praevehitur, pelagoque Rhodon spumante ^a relinquit.
 Septima nox, Zephyro numquam laxante rudentes,
 1005 Ostendit Phariis Aegyptia litora flammis.
 Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
 Quam tutas intraret aquas. ^b ibi plena ^c tumultu
 Litora, & ^d incerto turbatas murmure voces
^e Accipit: ^f ac, dubiis veritus se credere ^g regnis,
 1010 Abstinit tellure rates. sed dira fatelles
 Regis dona ferens, medium provectus in aequor,
 Colla gerit Magni, Phario velamine tecta:
^h Ac prius infanda commendat crimina voce.
 Terrarum ⁱ domitor, Romanae maxime gentis,
 1015 Et, ^k quod adhuc nescis, genero secure perempto,
 Rex tibi Pellaeus ^l belli pelagique ^m labores

Donat,

VARIAE LECTIOES.

^a reliquit MSS. plerique, & Edd. ante Bersm. sed *relinquit* V. pr. R. pr. &c. V. L. VIII, 244, 247. ^b al. *ubi*.
^c *sumulus* V. tert. ^d *incertasturbato* B. i. ^e *perspiciis* B. i. ^f & A. M. Edd. Rom. Par. ^g *muris* P. i.
 B. i. V. i. H. M. W. pro var. lect. Edd. Rom. Parm. Med. Paris. Hort. m. ^h *haec* Voss. pr. ⁱ *odom.* Ed.
 Ald. ^k *quid* B. i. ^l *vulgo terrae.* ^m *laborem* VV. LL. Steph.

Eadem confusio L. x, 308. *Inde plagas Phoebi &c.*
praeveheris.

1004 NUMQUAM LAXANTE] Ex quo navigavit,
 semper unus ventus flavit. SCHOL. *Lassante*
 Msc. (& Edd. Rom. Parm. Ald. Steph. Pulm. a-
 liaeque) male. BERSM.

1012 COLLA] Plutarchus in Pompejo addit,
 etiam annulum Pompeji Caesari allatum esse, cu-
 jus insigne fuerit Leo, enssem gestans, sive, ut
 Plutarchus habet, *ἐφεξής*, quo conspecto Caesa-
 rem illachrymasse, à capite autem ipso oculos a-
 vertisse, & asserentem illud, tanquam scelus exe-
 cratum esse, contra quam infra paulo poeta dicit.
 MICYLL.

1016 BELLI PELAGIQUE LABORES] i. e. Pompe-
 jum, propter quem & in bello (*terra* Voss. pr.)
 & in mari est laboratum. SCHOL. *Terrae pelagique*
labores. Fateor, Lucanum frequenter adhi-
 bere in hoc poemate hanc quasi formulam *terrae*
pelagique, adeo ut vix ullus sit liber, in quo non
 aliquoties occurrat. Hic tamen aliud ab eo reli-
 ctum esse docet Mstorum consensus: nam Ste-
 phanus in variis lectionibus testatur in suis esse *bel-*
li pelagique labores: atque ita in quinque suorum
 invenit Pulmannus, & in suis omnibus Bersman-
 nus. Ex meis ita habent Scholiastes Voss. sec. &
 ceteri Vossiani quinque, (mirum in Voss. primo
 in textu scribi *belli*, in Scholiastae vero verbis *ter-*

rae: & ita è contrario in Voss. sec.) Regius prim.
 Buher. Hulst. Oxon. & Amstel. sensu perspicuo.
 Munere suo facit Ptolemaeus, ut in posterum va-
 ces à bello & proeliis, & à permenione maris:
 nam, qui solus tibi belli, & navigationis est caus-
 sa, Pompejus ense jacet nostro. Immo simili mo-
 do alibi loquitur auctor. L. III, 24.

Haerent illa tuis per bella, per aequora signis.

IV, 225.

Non sonipes in bella ferax, non irat in aequor
Classis.

Ausonius, indicante mihi humanissimo, doctissi-
 moque viro J. Wasse.

Adflatas Fortuna viros per bella per aequor.

Praeterea mallet seq. versu tunc *arvis*, ut est in
 Pulm. Bersm. nonnullis, & meis quatuor, ac Ed.
 Parm. aliisque plurimis ante Grotium. Sed inhi-
 bet me Claudian. de B. Gild. vs. 5.

- - - *patriis quod solum desuit armis,*

Tertius occubuit nati virtute tyrannus,

ubi, ut solent haec voces passim variari, in aliis
 etiam esse *arvis* monet Ill. Heinsius. supra L. VIII,
 266.

- - - *non omnis in arvis*

Emathis cecidi.

al. *armis.* inf. V. 1073.

- Donat, &, Emathiis quod solum defuit armis,
Exhibet: absenti bellum civile peractum est.
Thessalicas quaerens ^a Magnus reparare ruinas,
1020 Ense jacet nostro: tanto te pignore Caesar
Emimus: ^b hoc tecum percussum ^c est sanguine foedus.
Accipe regna Phari, nullo quaesita ^d cruore:
Accipe Niliaci jus gurgitis: accipe, quidquid
Pro Magni cervice dares; dignumque clientem
1025 Castris ^e crede tuis, cui tantum fata licere
In generum ^f voluere tuum. nec vile ^g putaris
Hoc meritum, ^h facili ⁱ nobis quod caede ^k peractum ^l est.
Hospes avitus erat: depulso ^m sceptrum ⁿ parenti
Reddiderat. quid plura feram? tu nomina tanto
1030 Invenies operi, ^o vel ^p famam consule mundi.
Si scelus est, ^q plus te nobis debere fateris,
Quod scelus hoc non ipse facis. sic fatus, ^r opertum
Detexit, tenuitque caput. jam languida morte
Effigies habitum noti mutaverat oris.

1035 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Sic MSS. al. *Magn. quaer.* ^b hic testum Ed. Ven. totum Ed. Sulp. Mic. al. *intum.* ^c deest in B. 1. V. 2. Marp. A. M. *est perc.* B. 1. ^d labore VV. LL. Steph. W. a m. pr. ^e *redde* B. 1. ^f *valuers* B. 1. ^g *putares* R. pr. ^h *nobis fac.* MSS. qdd. & Edd. ante Grot. ⁱ *quod n.* B. 1. V. 1. ^k *paratum* V. tert. H. O. 1. ^l deest in A. ^m *regna* V. 1. ⁿ *parente* R. 2. W. V. 3. A. *parentis* VV. LL. Steph. P. 3. V. 2. O. 2. H. ^o *sed* Hort. ^p *famas* B. 2. ^q *nobis plus te* M. non male. ^r *apertum* Edd. qdd.

1019 REPARARE RUINAS] Ne metu eum occidisse videatur, verum dicit, Magnum voluisse auxilia comparare. SCHOL.

1021 EMIMUS] Ideo jam noster sis, quia à nobis Pompeius occisus est. IDEM.

1023 QUIDQUID PRO M. CERVICIS DARES] Hoc est: quae tu largiri velles pro morte Pompei, nos tibi obferimus, cum à nobis sit occisus. IDEM.

1028 DEPULSO SC.] Msc. *depulsoque sceptr.* sed forte leg. *pulsoque sceptr.* enclitica in fine producta, ut apud Virgil.

Venisti tandem tuaque spectata parenti.

BERSM. Encliticam dictionem quae non raro produci, sciunt docti, sed non nisi in caesura, sicut in illo Virgil. & Lib. 111. Aen. 91. *Liminaque laurusque Dei:* de quo plura, ni fallor, Heins. notat ad Ovidium. Hoc corrumpere est auctores, non emendare. ita solent tamen agere illi, qui

ubique insolens quid inculcare conantur.

1529 NOMINA] An aequum, iniquumne sit; Magnum à nobis esse interentum. SCHOL.

1030 FAMAM CONSULE] i. e. interroga, quid de hoc facto aestimat orbis universus. SCHOL.

1032 OPERTUM CAPUT] *Caput Pompei*, ait Appianus, *ad se delatum, minime intueri voluit, verum sepeliri statim jussit. Templum quoque perexiguum ante urbem condidit, quod indignationis sacrum appellavit: & quod aetate mea, Traiano Imperatore, Judaeorum gente in Aegypto debellante, ab Judaeis ipsis ad opportunitatem belli disiectum est. Haec ille. Valer. Maximus, ut enim, inquit, Caesar aspexit, oblitus hostis, soceri vultum induit, ac Pompejo tum proprias, tum filiae lachrymas reddidit. Caput etiam plurimis, ac pretiosis odoribus cremandum curavit. Ita Valerius Maximus. (& Plutarch. Caes.) Haec verisimilia sunt, quam calumnia poetae, qui suo more affectibus indulget. HORTENS.*

1036

- 1035 Non primo Caesar damnavit ^a munera visu,
Avertitque oculos: vultus, dum crederet, haesit.
Utque fidem vidit sceleris, tutumque putavit
Jam bonus esse socer; lacrimas non sponte cadentes
Effudit, ^b gemitusque expressit pectore laeto.
1040 Non aliter manifesta ^c potens abscondere mentis
Gaudia, quam lacrimis. meritumque inmane tyranni
Destruit, & ^d generi mavult lugere ^e revulsum,
Quam debere caput. ^f qui duro membra Senatus
^g Calcarat vultu, qui sicco lumine campos
1045 ^h Viderat Emathios, uni tibi, Magne, negare
Non audet gemitus. ô fors durissima fati!
ⁱ Hunccine tu, Caesar, scelerato Marte petisti,
Qui tibi flendus erat? non ^k mixti foedera tangunt
Te ^l generis; nec ^m nata jubet ⁿ moerere, ^o neposque.
1050 Credis apud populos. Pompeji nomen amantes,
Hoc ^p castris prodesse ^q tuis. fortasse tyranni
^r Angeris invidia, captique in viscera Magni

Hoc

VARIAS LECTIO NES.

^a murmure A. ^b gemitus V. 1. ^c vulgo putans. ^d soceri V. 1. Buh. mav. gen. B. 1. ^e revulsum R. pr. V. sec. Buh. ^f quam W. quid Ed. Ven ^g calcavit B. 1. V. 1. ^h viderit A. ⁱ Hunccine V. pr. sec. hunc o. in B. 1. ^k juxtaque Hort. M. ^l generis? vulgo. ^m tanta M. gnata V. 2. ⁿ parere Ed. Rom. ^o neposque? vulgo. ^p astris V. pr. am. pr. ^q tuis? vulgo. ^r Tangeris vulgo.

1036 HAESIT] Id est dubitavit, ajunt Omnib. Hortens. & Berlm. Immo vero intentis oculis contemplatus est, nec quoquam eos avertit: ut alii interpretes recte explicant. Ovid. patriisque in vultibus haerens, & passim.

1038 LACRIMAS] Damnavit, inquit, Caesar factum Ptolemaei. Vult enim dolere magis, quod occisus est Pompejus, quam pro ejus capite debere beneficium. SCHOL. De hoc fictu Caesaris vide Dionis verba cum his Lucani valde consentientia. GROT. Ed. sec. Nec dissimile quod post narratam Agricolae mortem de Domitiano ait Tacitus: Speciem tamen doloris animo vultuque praef se tulit, securus jam odii, & qui facilius dissimularet gaudium quam metum. IDEM. Ed. tert. Aliter exponit Caesaris mentem Angel. Decembrius L. 11. de Polit. Litter. p. 95. & seqq. BROUKHUS.

1040 PUTANS ABSCONDERE] MSS. tres Pulmanni, Berlm. unus, Voss. prim. Regius prim. & Marp. potest. Voss. sext. potes. at Buher. & Voss.

secund. potens, de qua antiquissimorum Codd. lectione non est dubitandum.

1041 QUAM LACRIMIS] Quid. lac. Msc. perperam. BERSM.

1042 DESTruit] Ptolemaei, inquit munus vituperat, & accusat. SCHOL.

1042 REVULSUM] Msc. remissum mendose. BERSM.

1047 PETISTI, Q. T. FL. ERAT?] al. quin citra interrogationem. HORTENS. Male: sed sequentia sine interrogatione legenda sunt, ut est in Edd. vetustis. Adfirmat enim Lucanus, non rogat.

1048 NON MIXTI &c.] Sensus hic est. Non te, o Caesar cognatio cogit ad lacrimas, sed quod sic aestimas omnes tibi conciliare posse nationes; si cum lugeas, quem orbis amabat universus. SCHOL.

1049 NATA] Filia ipsius Julia, & Pompejus, Pompeji filius. IDEM.

1051 INVIDIA] i. e. Ptolemaeo invides, quod Dd dd d Pom-

- Hoc ^a alii licuisse doles, quererisque perisse
 Vindictam belli, raptumque ^b è jure superbi
 1055 Victoris generum. quisquis te flere coëgit
 Impetus, à vera longe pietate recessit.
 Scilicet hoc animo terras, atque aequora lustras,
 Necubi subpressus pereat ^c gener? ô ^d bene rapta
 Arbitrio mors ista tuo! quam magna remisit
 1060 Crimina Romano tristis Fortuna pudori,
 Quod ^e te non passa est misereri, perfide, Magni
 Viventis! nec non his fallere vocibus ^f audet,
 Adquirisque fidem simulati fronte doloris.
 Aufer ab adspectu nostro ^g funesta, satelles,
 1065 Regis dona tui: pejus de Caesare vestrum,
 Quam de Pompejo, meruit scelus: unica belli
 Praemia civilis, victis donare salutem,
^h Perdidimus. quod si Phario germana tyranno
ⁱ Non invisa foret, ^k potuissem reddere regi,

1070

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a P. 3. B. 2. W. a m. Edd. ante Grot. aliis. ^b a j. V. tert. ex j. Edd. qdd. ^c gener. vulgo. ^d bene B. r. ^e non te B. i. ^f vulgo audes, acquirisque. acquirasque Ed. Ven. ^g funeste Ed. Rom. Parm. Hort. m. ^h prodidimus Ed. Ven. ⁱ haec B. i. ^k potuisses V. i. M. Ed. Ven. potuissem Ed. Med.

Pompejum ipse prostravit, & non tu. SCHOL.
 1052 TANGERIS INVIDIA] Msc. *angeris*, non male. BERSM. Non dubitandum est, quin *angeris* scripserit auctor. *Tangunt* jam praecessit. *Angeris* habent etiam tres Pulm. Voss. pr. Reg. uterque, Wittian. cum quatuor aliis, & Edd. Rom. Parm. & Omniboni. *congeris* Hulst. Lib. 11, 64.

- - - *miseros angit sua cura parentes.*

& passim alii. Apud Virgil. in Culice 63.

- - - *animum non tangit avarum.*

in duobus MSS. ab If. Vossio collatis *angit*.

1057 Hoc ANIMO] Idcirco, inquit, universas circuis terras, nec ubi abscondus tibi que subtraheris Pompejus occumbat? Immo ideo circuis, ne possit evadere. Cur ergo te lugere simulas? SCHOLIAST. Per Ironicam interrogationem haec esse legenda satis ex Scholiaste, & sensu patet; quare cum quibusdam Editionibus post *gener* interrogationis notam, quae exsulabat, adposui. Deinde *necubi* legunt, & exponunt *ne alicubi, ne usquam*:

& recte. Sed quam velim mihi exemplum dari alterum, ubi *nec* in composito producit. *Necunde, necesse, necopinus* semper corripuntur. *Nom* ubi exhibent Edd. Parm. Brix. Med. & Paris. Vossianus quartus servavit nobis pro varia lectione *ne tibi subpressus* &c. quod certe multo est elegantius, & ad legem metricam, & ad sensum auctoris. possent etiam transpositae esse voces pro *subpressus necubi*.

1058 O BENE RAPTA EST] Aliis ista perinterrogationem leguntur, & sine *est*. HORTENS. Ut debet; nec scriptus, nec Editus alius liber agnoscit *est*.

1062 AUDET ADQUIRITQUE] Uti nos edidimus, exhibent Codd. Steph. Pulm. quatuor, Bersmanni omnes, & nostri undecim, vel plures mei antiquissimi. non *audes acquirisque*. Post longiorem aversionem ad ipsum Caesarem, & in ejus fictas lacrimas exclamationem à versu 1045, demum redit ad historiam, & ait, Caesarem non tantum lacrimasse, sed & haec, quae sequuntur, dixisse. Nemo non sentire, ni fallor, debet, vulgata in secunda persona post tam vehementem increpationem;

- 1070 Quod meruit; fratrique ^a tuum pro munere tali
Misiſſem, Cleopatra, caput. ^b ſecreta quid arma
Movit, & inferuit noſtro ſua tela labori?
Ergo in Theſſaliciſ Pellaeo ^c fecimus ^d arvis
Jus gladio? ^e veſtris quaefita licentia regnis?
1075 Non tuleram Magnum mecum Romana regentem:
Te, Ptolemaec, feram? fruſtra civilibus armis
Miſcuimus gentes, ſi qua eſt ^f hoc orbe poteſtas
Altera, quam Caefar: ſi tellus ^g ulla duorum ^h eſt.
Vertiſſem Latias à ⁱ veſtro litore proras:
1080 Famae cura vetat, ^k ne non ^l damnaſſe cruentam,
Sed ^m videar timuiſſe Pharon. ⁿ nec fallere ^o voſmet
Eredite victorem: nobis quoque tale ^p paratum
Litoris ^q hoſpitiū: ^r ne ſic mea colla gerantur,
^s Theſſaliae fortuna facit. majore proſecto,
1085 Quam ^t metui ^v poterat, discrimine ^x geſſimus arma:
Exſilium, generique minas, Romanque timebam:

Poena

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tuo Marp. ^e ſclerata O. r. ^b movimus B. r. ^c armis B. r. V. r. O. r. Edd. Bad. Mic. Hort. ^d noſtris A. ^f tota VV. LL. Steph. deest in V. r. in hoc V. r. ^g una B. r. ^h deest B. r. V. r. ⁱ noſtro H. Ed. Hort. ^k nec V. r. Hort. m. ^l donaſſe O. r. a m. pr. ^m videam R. r. ⁿ ſed Ed. Hort. ^o vos me vulgo. poſſe P. r. ^p paratum eſt B. r. M. ^q hoſpitiū eſt VV. LL. Steph. P. r. B. r. V. r. Edd. qdd. ^r ſic ne V. r. ^s Theſſaliae W. H. ^t credi B. r. ^v potuit Marp. poterant B. r. ^x movimus Ed. Parm.

nem, nimis languere.

1063 SIMULATI FRONTE DOLORIS } Ut vere lugere videatur: & eſt ordo. *Fidem adquiris* (ita recte MSS.) *fronte ſimulati doloris*. SCHOLIAST. Miſcr. *ſimulato* (& Marpurg.) antiquae. ut apud Caecil. *fronte hilario, corde triſti*. Vide Gellium L. xv. cap. 9. BERSM. Perſuades, te ſerio dolere, cum id vultu tantum ſimules. GROT. Plura, qui Archaiſmos amat, ad Gellium congeſta videre poteſt.

1065 DE CAESARE } Plus ego, inquit, offeſus, & laeſus ſum, cui putaſti Pompeji mortem eſſe placitūram, quam ipſe Magnus, qui occiſus eſt à vobis. SCHOL.

1066 UNICA BELLI PRAEMIA CIVILIS } In bello, inquit, civili nihil praemii eſt, niſi ut victis dones ſalutem. Hoc nobis praemium Ptolemaeus eripuit occidendo Pompejum. IDEM.

1069 POTUISSEM } Ut ego invicem ſororem ejus occiderem, niſi Ptolemaeus ejus morte gauderet. IDEM.

1074 JUS GLADIO } Ut & vobis liceat Romanos occidere. IDEM.

1074 VESTRIS QUAESITA } ſ. e. an vos, veſtrumque regnum, ac veſtri cives acceperunt licentiam occidendi Romanos in Theſſaliciſ arvis? an proelio Phariſalico licentia vobis talia perpetrandi conceſſa eſt? Non opus itaque eſt Marklandi in Epist. Crit. p. 151. conjectura *veſtrisque eſt iſta l.*

1080 FAMA CURA VETAT } Sed recederem, inquit, à vobis, niſi metuerem, ne fuiſſe me dicant; cum ego vos velim meo condemnare diſceſſu. SCHOL.

1081 VOSMET } Ita reſcripſi pro *vos me*, auctoritate MSS. Stephani, trium Pulm. & Berſm. ac tredecim meorum, & Edd. Rom. Ven. aliarumque. Apud Plautum *Vosmet aſebatis*.

1084 THESSALIAE FORTUNA } Et me occidiſſetis, niſi ad vos ſic venirem, ut jam eſſem in Theſſalia victoriam conſecutus. SCHOL.

1087 POENA FUGAE } Hoc eſt. Qui non timebat
D d d d 2 ba

- Poena fugae Ptolemaeus erat. sed parcimus annis,
 * Donamulque nefas. sciat hac ^b pro caede tyrannus
 Nil venia plus posse dari. vos ^c condite busto
 1090 Tanti colla ducis: sed non, ut crimina ^d tantum
 Vestra tegat tellus. iusto date tura sepulcro,
 Et placate caput, cineresque in litore fufos
 Conligite, atque unam ^e sparsis date manibus urnam.
 Sentiat adventum foci, vocesque ^f querentis
 1095 Audiat umbra pias. Dum nobis omnia praefert,
 Dum vitam Phario mavult debere clienti,
 Laeta dies rapta est populis: concordia mundo
 Nostra perit: caruere ^g Deis mea vota secundis,
 Ut te complexus, positus ^h felicibus armis,
 1100 ⁱ Adfectus ^k abs te veteres, vitamque ^l rogarem,
 Magne, tuam; dignaque satis mercede laborum
 Contentus, par esse tibi. ^m tunc pace fideli
 Fecissem, ut ⁿ victus ^o posses ignoscere divis,
^p Fecisses, ut Roma mihi. nec talia fatus

1105 In-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a dimittique V. 1. ^b mercede Ox. pr. a m. sec. ^c credito B. 1. ^d solum V. sec. tert. H. Buh. ^e magni M. ^f querentes R. 1. O. 1. ^g Diis B. 1. ^h civilibus M. ⁱ effectus B. 1. ^k ita R. pr. V. pr. Buh. ^l a te B. 4. mei 13. Edd. Ven. Mic. ^m negarem Ed. Rom. rogassem R. 1. V. 1. O. pr. Ed. Ven. ⁿ nunc O. 1. ^o Gl. Voss. ^p fecisses p. i. victus. ^o possis R. pr. ^p Fecissesque O. pr.

batur, hic nunc occidit eos, qui fugiunt. SCHOLIAST.

1089 NIL VENIA PLUS] Praemium maximum, quod ignosco. IDEM. Curtius Lib. VIII. *ille facto impunitatem dedit, honorem donegavit exemplo.* GROTIUS. Ed. tert.

1091 IUSTO] Non solum sepulcro caput Magni, quod est vestrum crimen, abscondite; sed digno, & honorifico. SCHOL. *Visto*, Mscr. minus probè. Non terra enim tantum obrui vult Pompeji caput, sed legitimo tumulari sepulcro. BERSMANN.

1091 DATE TURA] *Busta* Mscr. (*membra* Var. Lect. Steph.) male. Alludit ad id, quod proditum est, Caesarem multis pretiosis odoribus cremasse caput Pompeji. BERSMANN.

1096 PHARIO CLIENTI] Ptolemaeo, qui Pompeji nunc cliens dicitur, quod regnum ejus beneficio accepit. SCHOL.

1097 LAETA DIES] Cum essemus in gratiam reversuri. SCHOL.

1100 VITAMQUE ROGAREM] Ut viveres. IDEM. Ita plerique exponunt interpretes; sive *ut meo numero velles vivere.* Malim tamen ego cum Ascensio vitam sumere pro vitae consuetudinem, convictum, & familiaritatem: quem sensum tota haec Caesaris oratio pacis aequas conditiones, & concordiam spirans, postulare videtur.

1103 POSSES IGNOSCERE DIVIS] Quia superatum te, parem mihi tueram ubique facturum. Mihi Roma ignosceret, quia eram in gratiam reversuri, & leniebatur ejus ira, quod ego bella suscepi. *Divis ignoscere* est patienter ferre, quae jubent. SCHOL.

1105 INVENIT FLETUS COMITEM] Ita recte edit Grotius cum Sulpicio, & Ascensio. Ceteri cum MSS. parvis, in quibus est Wittian., habent *comitum*, ut *fletus* sit in accusativo. Sed male. *comes fletus* dicitur, ut *comes fugae*, *doloris* &c. de quibus vide ad Lib. II, 346. In uno Voss. est *comites*. Bersmanni unus exhibet *invenit in fletus comites*.

1105 Invénit fletus comitem, nec turba ^a querenti
^b Credidit: abscondunt gemitus, & pectora lacta
 Fronte tegunt, hilaresque nefas spectare cruentum,
 O bona libertas! cum Caesar ^c lugeat, ^d audent.

VARIAE LECTIOES.

^a loquenti B. 2. ^b credit H. ^c langueat Marp. pro var. lect. ^d audent R. pr.

mitens. non adeo inepte. Sic L. VIII, 509.

An tantum in fluctus placeo comes.

Cave tamen, temere quid mutes.

1106 ABSCONDUNT] Timent enim, ne explo-
 randi animos eorum causa misericordia fingatur
 à Caesare. SCHOL.

Dd d d d 3

M. AN-

M. ANNAEI LUCANI CORDUBENSIS
P H A R S A L I A E.
LIBER DECIMUS.

Ut primum primo notat, ut perrexit in urbem
 Aegypti Caesar, & ut est Cleopatra locuta.

^a Mox dapibus sumtis Nili disquiritur ortus.

^b Parsque secunda refert famulos, qui ^c fata parabant

^d Prava duci, caesos; adversa nefandaque passos.

T primum terras, Pompeji colla secutus,
 Adtigit, & diras ^a calcavit Caesar harenas:
 Pugnavit fortuna ducis, fatumque nocentis
 Aegypti, ^b regnum Lagi Romana sub arma
 5 Iret, an ^c eriperet mundo Memphiticus ensis
 Victoris, victique caput. tua profuit Umbra,
 Magne; tui focerum ^d rapuere ^e à sanguine Manes.
 [Ne populus post te Nilum Romanus haberet.]
 Inde ^f Paraetioniam ^g fertur securus ^h in urbem,
 10 Pignore tam saevi sceleris sua signa ⁱ secutam.

^a Sed fre-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Caesar calc. P. 2. R. 2. V. pr. calc. Victor Marp. ^b au regn. V. 1. O. pr. M. regnumque Ed. Ven. regnumque
 R. 1. Ed. Hort. vitiole. V. ad L. v. 569. ^c acciperet M. ^d rapuerunt A. ^e s. f. V. tert. ^f Pharaetioniam
 MSS. & Edd. qdd. ^g sec. fert. B. 1. V. 1. ^h ad B. 1. ⁱ vulgo securus.

^a ET] Amst. meus.

^b PARTE] Amst. meus.

^c FACTA] Barth.

^d PRAVO] Barth. meus.

⁴ LAGI] Lagus, à quo Ptolemaei originem
 ducunt, quem primo in Aegypto Alexander Ma-
 gnus constituit. SCHOL.

⁴ ROMANA SUB ARMA &c.] Sensus hic est. U-
 triusque fortuna pugnavit Ptolemaei & Caesaris,
 utrum hic regnum ejus sub Romana jura revoca-
 ret, an ille Caesaris caput, ut Pompejo nuper,
 auferret. IDEM.

⁸ NEC POPULUS P. T. N. R. HABERET] Hoc
 omne attribuit umbris Pompeji, quod non fue-

runt Aegyptiorum armis subacti Romani: nam
 Pompeius pati noluit, ut Romana arma Aegyptiis
 armis cederent. Quo factum est, ut etiam Roma-
 ni Aegyptum amarent, ubi manes Pompeji sepul-
 ti erant. OMNIBON. Sulpit. exponit, *ne uni-
 versus exercitus tecum perimeretur.* Badius duas cau-
 sas refert, cur Pompeji umbra, & manes Caesari
 profuerint, ac à sanguine prohibuerint: alteram,
 quod per Pompeji mortem Aegyptus facta sit Se-
 natui hostis, ideoque coactam esse eam Caesari
 parcere, alioqui occisuram: Alteram, quae &
 Sulpitio visa est, Caesarem conspecta in generum
 fraude, eo facilius sibi cavisse, ac deinde poctam
 inserre,

Ne

- ^a Sed fremitu vulgi, fasces, & ^b jura querentis
Inferri Romana suis, discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumque perisse
Non sibi. ^c tunc vultu semper ^d celante timorem,
15 Intrepidus Superum sedes, & templa ^e vetusti
^f Numinis, antiquas ^g Macerum testantia vires,
Circuit: & nulla ^h captus dulcedine rerum,
Non auro, cultuque deum, non moenibus urbis,
Effossum ⁱ tumultis cupide descendit in antrum.
20 Illic Pellaei proles vesana Philippi,

Felix

VARIAE LECTIOES.

^a deest hic versus in A. ^b signa V. pr. sed corr. ^c al. tum. ^d cessante A. ^e venusti B. 1. ^f nominis Hort. m. non inepte. ^g Macedum male qdd. MSS. & Edd. pieracque, uti & vs. 28. ^h capitur Sulp. Asc. Mic. & Hort. Edd. ⁱ tumuli V.

Ne populus post te Nilum Romanus haberet.

De priori Badii ratione valde haesito. Vix enim credo ad Ptolemaeum, vel suos hoc respexisse; sed omnino voluisse nationem exoneratam ab externis armis, & apud victorem quaesivisse gratiam. Sed haec non sunt tanti. Proximo inde carmine Alexandriam urbem *Paraetoniā* vocat, satis longe petito epitheto, sed hoc nonnunquam & alii poetae sibi concedunt. GLAREAN. *Ne &c. Nec Mser. duo; pro haberet Mser. duo habebit. tertium amaret, quart. habebat. BERSM.* Pompeji honori hoc dii dederunt, ne populi Romani esset Aegyptus post ipsius mortem. Populi autem Romani fuisset Aegyptus, nisi Caesar populo Romano imperium omne cum libertate eripuisset. GROTIUS. Frustra in hoc versu sudant viri docti, & contortum nimis sensum inde elicere conantur. Diu est, quod spurium duxerim, & ab aliena manu: quam meam sententiam deinde egregie confirmarunt Codices Msi. nam in Vossianis primo, sec. tertio, & quinto, item Regio uno, utroque Oxoniensi, Buberio, Marpur. Wittiano, & Hulfst. (quibus quobus alieno loco ad marginem est adfutur.) uti & Editionibus Romana, ac Parmensi non comparent: Non agnoscit eum quoque Scholiae; praeterea in Regio primo, & Voss. sexto scribitur ante illum. *Magne* &c. Tandem Codices, qui illum versum retinent, mire variant, ut vel ex Bersmanni nota patet. Pro *ne* in Witt. Hulfst. meo, & Voss. quarto, ac Edd. quibusdam est *nec*. In Voss. sexto ut. pro *populus* exhibet Voss. quart. *quisquam*. *Julum* habet Editio Veneta loco *Nilum*. pro *haberet* exaratum est, in Regio primo, Voss. sexto, & Omniboni notis *amaret*; in Wittiano, Hulfst. Voss. quarto & Amstel. *habebit*. Nequaquam

etiam necessarius ad sensum conficiendum est iste versus. Ait Lucanus, Pompeji umbram profuisse ad subjugandam Aegyptum, & ad neci eripiendum Caesarem; quippe qui ejus locer, & quod magis est, Romanus erat contra Aegyptios, jam Romanorum, & Pompeji manium hostes, pugnans. Si tamen vel sic malit quis hunc versum retinere, alia mihi incidit conjectura, qua non minus exornatur sensus perspicuus; atque ita erit distinguendum.

- - - regnum Lagi Romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphis ensis
Victoris, vultuque caput, (sua profuit Umbra,
Magne, sui socerum rapuere à sanguine Manes)
Nec populus post te Nilum Romanus haberet.

Ut ceteris per parenthesin seculis jungantur. *an Aegyptii Caesarem quoque interficerent, & pop. Rom. non haberet Aegyptum; deleri tamen hunc versum debere, ego potius arbitror.*

¶ *PARAETONIAM* A monte (portu) Paraetonio, qui est in Aegypti parte, qua Syrtes sunt. SCHOL. *Paraetoniā* i. Alexandriam. Scribitur autem *Paraetoniā*, non *Paraetoniā*. Nam Stephanus Παρετωνίαν, inquit, πόλις πλησίον Ἀλεξανδρείας, ἢ Ἀμμωνίας καλεῖται. i. *Paraetoniū* urbs est non procul ab Alexandria, quam vocant *Ammoniam*. sic ille. Non ergo *Emoniam*, aut *Armoniam* scribemus cum Sulp. cum & Straboni libro XVI. *Ammonia* scribatur. Notandum autem *Paraetoniā* penul. brevi proferri, cum, si codex sit verus, a Stephano per *o* scribatur, sed & *Sidonius* à Marone variatur. VERSELL. Hinc *Paraetoniā* Syrtes dixit auctor Lib. 11. per *o* apud Stephanum legas. per *o* apud Strabonem p. 799. Vide ad L. 1, 675.

Felix praedo, jacet: terrarum vindice fato
 Raptus. sacrat^a totum spargenda per orbem
 Membra viri posuere adytis: Fortuna pepercit
 Manibus, & ^b regni duravit ad ultima fatum.

- 25 Nam, ^c sibi libertas ^d umquam si redderet orbem,
 Ludibrio servatus erat, non utile mundo
 Editus ^e exemplum, terras tot posse sub uno
 Esse viro. ^f Macetum fines, latebrasque suorum
 Deferuit, ^g victasque ^h patri despexit Athenas:
 30 Perque Asiae populos fati urgentibus actus
 Humana cum strage ruit, ⁱ gladiumque per omnes
 Exegit gentes: ignotos miscuit amnes,
 Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen:
 Terrarum fatale malum, ^k fulmenque, ^l quod omnes

35 Per-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a tantum VV. L.L. Steph. ^b fatum d. a. n. regni Edd. Rom. Parm. Hort. m. ^c si l. u. sibi B. i. V. i. ^d numquam B. i. V. i. ^e exemplo M. ^f al. Macedum, Macedon. ^g victas p. Hort. m. ^h patre Buh. ⁱ gladiosque A. ^k flumenque M. ^l per o. B. i.

10 PIGNORE] Scilicet quia Pompejus occisus est. SCHOL.

10 SECUTUS] Scribe auctore MS. P. *secutam* & refer ad urbem, Alexandream nimirum, quae Caesarianam se Pompeji caede prorsus videri volebat. GROT. Ed. sec. Venissime ita iussit rescribi Grotius. Caesar enim sua signa, quae ducit, sequi non potest. Lucano passim *sequi signa ducis* dicuntur milites, & focii, ut debet. Immo *secutam* exhibent quoque Voss. primus, Reginus prim. & Voss. secundus à manu prima.

14 NON SIBI] i. sensit, non sibi Pompejum occisum; non enim pro Caesare nunc laborant, nec ei favent, qui occiderunt Pompejum. SCHOLIAST.

14 TIMOREM] Pulm. unus, Voss. duo, Witt. Buh. & meus habent *pavorem*. *pavores* vero Pulm. libri tres, Berin. duo, Voss. unus, Edd. Rom. Parm. & Hortensii margo. non male. sic in plurali *pavores* dixit Lib. i. 521. *Timores* L. i. 459. *salvos pudores induere* Tacit. Lib. iv. Hist. c. 38. & alia crebro.

19 ANTRUM] Alexandri sepulcrum. SCHOL. Σῆμα dictum. GROT. Ed. pr. Ut nos docent Strabo, & Suetonius Augustus. Apud Dionem Severo perperam Σῆμα legitur. IDEM. Ed. tert. At vide tu Casauboni notas ad Sueton. c. 18. *Conditorium, & corpus Alexandri Magni* i. e. Σῆμα ἢ Σῶμα.

20 PELLAE] Pella civitas est, ubi Alexander Magnus vel natus, vel nutritus est. SCHOL.

21 PRAEDO JACET TERRARUM] Mscr. tria post *jacet* habent *τελειαι*. ut sit *fato vindice terrarum*, fato vindicante terras ab eo direptas. BERSM. Arripuit hanc distinctionem Grotius, & jam olim sic interpunxerat Omnibonus, & alii. Cum aliis Editoribus tamen videtur sentire Barthius ad Statii L. ii. Silv. c. 7, 94. & in Vossiano primo post *terrarum* liquido distinguitur; ita simpliciter *vindex patria* L. ii. 540. *Terrarum vindice* vel sic nihilominus jungere malim. Ovid. de Hercule Lib. ix. Metam. 241.

- - - *timere Dei pro vindice terrae.*
 sed eodem res redit.

23 PEPERCIT] Hoc dicit. quod si libertas ad eos redisset, quos Alexander oppresserat, membra ejus sparsissent ad ludibrium saevienti; sed nunc fatum (*regni ejus* add. in Voss. sec.) integrum usque ad extrema regni permansit; ideo non est erutus de sepulcro. SCHOL.

26 NON UTILE] Quia propter cupiditatem adquisivit totum orbem. IDEM.

28 FINES] Msc. *vires*, sed reponit *fines*, quod puto rectius. BERSM.

34 FATALE MALUM] Ipse Alexander erat *ferale malum*. SCHOL.

34 FULMENQUE QUOD OMNES PERCUTERET PARITER POPULUS] Plutarchus de hoc ipso Alexandro:

- 35 ^a Percuteret pariter populos, & sidus iniquum
Gentibus. Oceano classes inferre parabat
^b Exteriore mari. non illi flamma, nec undae,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus ^c obstitit Hammon.
Iffet in ^d occasus, mundi devexa secutus,
40 Ambissetque polos, Nilumque à fonte bibisset:
Occurrit suprema dies, naturaque solum
Hunc potuit finem vesano ponere regi:
Qui secum invidia, qua totum ^e ceperat orbem,
Abstulit inperium; nulloque herede relicto,
45 Totius fati lacerandas praebeuit urbes.
Sed cecidit Babylone sua, ^f Parthoque ^g verendus.
Prò pudor! Eoi ^h propius timuere sarisas,
ⁱ Quam nunc pila timent populi. licet usque sub ^k Arcton

Regne-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *Perferam* Ed. Ven. ^b *interiore* Ox. pr. a. m. sec. ^c *obfuit* B. 1. ^d *occasum* W. V. 2. Edd. pp. male. V. supra. ^e *possides* Edd. Rom. Parm. Hort. m. ^f *Parthisque* P. 3. B. 1. R. 2. V. pr. Marp. O. 1. Edd. Rom. Parm. Med. ^g *timendus* Ed. Ven. ^h *prius* A. T. *plus tum*. ⁱ *non* A. *quam non* B. 1. ^k *Arcto* B. 2. R. 2. V. 4. Buh. W. O. 1. A. M. Ed. Ven.

xandro: ὅπως ἄρα φερόμεν καὶ διάττολιν ἐπὶ δου-
σμήνιξ ἀνατολῶν. Et alibi: τίς αὖ τις οὐκ αἰσάνει,
ἢ πορὰ παραυτίφ' ἰαγίντι; Appianus in Praefa-
tione: ἐπὶ δὲ Ἀλεξάνδρῳ. μεγάλῃ τι καὶ πλάθῃ καὶ
ἐντυχίᾳ καὶ ταχυεργίᾳ διαλάμψασθαι ἢ ἀρχῇ, καὶ ὁλίγῳ
δὴν εἰς ἀπώροι καὶ ἀμύνητος ἰδύσθαι, διὰ τὴν βρα-
χυτάτην ὁ χρόνος προσέτακται ἀνταρπῇ λαμπρότητος, ὅσῳ
καὶ διαλυθείας εἰς πολλὰς σπαρασσάδας, ἱππικαῖς
ἐξέλαμψε τὰ μέγα. idque praesignificatum Olym-
piadis somnio, quae Plutarcho teste videre sibi visa
ἱμνιστῶν αὐτοῦ τῇ γὰρ πρὸς παραυτίφ' ὅτι δὲ τῇ πλε-
γῇ πολὺ πῶς ἀναφθῇ ὅτι ἰαγίνονται εἰς φλόγας
πάντα φερόμενοι διαλυθῆναι: nec minus clare divi-
no apud Danielelem viso & oraculo viii, 5. & xi.
ubi digna lectu quae notat Hieronymus, Historiarum
diligens lector. pares ferme notabitis processis
& exitus in Attila, & Temiriano. GROT. Ed. tert.

35 PARITER POPULOS] *Pariter populos* Mscr. tria
etiam metro postulante. Alii (Edd. Rom. Parm.
Hort. Pulm. MS.) *populos pariter*. BERSM.

35 ET SIDUS] Barthius loco indicato scriben-
dum putat *ut sidus ὅπως ἄρα*. *Sideris more* Plin-
ius Paneg. c. 80. *Tanquam ad sidus* Seneca de
Clem. c. 3. *Velut fulmen* Valer. Max. 1, 7, 6. &
sexcenties, recte, si simpliciter ponatur. verum
quid erit *fulmen*, *ut sidus*? Nonne hoc ineptissi-
mum? Eodem modo Alexander vocatur *sidus*, ut

ante *fulmen*. Caesar vs. 90. dicitur.

- - - *gentibus aequum*

Sidus.

& apud Valer. L. vi. 9, 15. *clarissimum mundi si-
dus*. sed haec tralatitia sunt.

36 OCEANO] Alexander voluit per Oceanum
navigare, existimans, se eo transitu ad coelum es-
se venturum, sed divinitus responsum est ei, ut
cessaret. SCHOL. *Poss. pr.* At vide Curt. L. ix.
c. 9. & illic notas.

38 NEC STERILIS] In Edd. Bad. Paris. Micylli,
& Hortensii exhibetur *non*; sed contra MSS. So-
let noster saepius *nec* repetere. V. Lib. v, 25, 348,
551. vi, 369. vii, 112. viii, 160, 471. & ita *ne-
que*, *neque*, quorum alterutrum forsan non mu-
tandum semper nunc puto. Consule, quae nota-
vi ad L. i, 350. sic tamen scribendum vs. 471.

Sed neque ius mundi valuit, nec foedera sancta.
Virgil. 11. Aen. in med.

- - - *nec claustra neque ulli.*

dein scripsissem ego totum *qua*.

43 INVIDIA] Alexander sicut se vivo alium
quam se Orbi imperare passus non est; quo illud
spectat, quod negaverat caelum duos soles pati
posse: ita moriens quoque uni non reliquit impe-
rium, velut invidens alteri tantam magnitudinem.
GROT.

44 NULLOQUE HEREDE RELICTO] Curtius. *Sine
Ecce*

- Regnemus, * Zephyrique domos, terrasque premamus
 50 Flagrantis post terga Noti; cedemus ^b in ^c ortus
 Arfacidum domino. ^d non felix Parthia Crassus
 Exiguæ secura fuit provincia Pellæ.
 * Jam Pelusiaco veniens à ^f gurgite Nili
 Rex puer, inbellis populi sedaverat iras,
 55 Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
 Caesar erat: cum se prava Cleopatra biremi,
 Corrupto custode Phari laxare catenas,
^g Intulit Emathiis, ignaro Caesare, tectis;
^h Dedecus Aegypti, ⁱ Latii feralis Erinnyes,
 60 Romano non casta malo. quantum inpulit Argos,
 Iliacasque ^k domos ^l facie Spartana nocenti,
^m Hesperios ⁿ auxit tantum Cleopatra furores.

Terruit

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Zephyrosque Hort. m. b ad B. 2. V. 1. Marp. O. 1. A. c ortum R. pr. V. pr. ortu W. d nos R. 1.
 e jamque A. jamque Pelusina B. 1. f litore A. g impulsit VV. LL. Steph. h o decus O. 1. i al Latio.
 k manus V. 1. a m. pr. l facies nocentis V. sec. m Hesperiosque M. n hausit V. 1. & M. a m. pr.
 Ed. Rom.)

certo regis haerede, sine haerede regni, publicas vires
 ad se quemque trahiturum. GROT. Ed. tert.

45 LACERANDAS] Ut unusquisque sibi singulas
 urbes vindicet. SCHOL. Quidam jungunt *herede*
de sati: ut dicitur *heras fortunæ, funeris &c.*

47 SARISSAS] In antiquioribus Mssis omnibus,
 ut Regio pr. Voss. pr. sec. tert. & Wittiano scri-
 bitur *Sarissas*, unico S. V. Dausq. Orthogr. p. 11.
 p. 279. Ita supra quoque L. VIII, 298.

50 CEDEMUS] Sic reposuit Grotius, ut est in
 uno Pulm. Regio pr. Voss. quinque, Oxoniensi-
 bus, Marp. Hulst. aliisque, & Ed. Romana. vulgo
 erat *cedamus*. Male autem per *Arfacidum domi-*
num intelligunt Interpretes, Omnibono excepto,
 Parthorum regem: cum innuat auctor Alexan-
 drum victorem, & dominum Arfacidum, sive re-
 gum Parthorum: quia ille eos debellaverat; Ro-
 mani vero, ut Crassorum exemplo patet, ab illis
 erant repulsi.

52 SECURA FUIT PROVINCIA] Parthia, quæ
 de Crassis triumphavit, Macedonibus paruit, quo-
 rum oppidum Pella. GROT. Nullo sentu Bers-
 mannus intellexit Macedoniam tutam à saevitia
 Parthorum.

57 LAXARE CATENAS] Infinitivum ponit pro
 gerundio, ut jam plus semel monuimus; non ma-
 le tamen Wittianus Codex exhibet *laxata catenas*
 i catenis soluta: quod facile hic præferrem, si

plures addicerent MSS.

58 EMATHIIS] *Emathiis tectis* posuit, non quod
 est in Emathia, sed quia de Emathiis campis ve-
 nerat Caesar sub Phariatecta. SCHOL. Alexan-
 drinis; quia Alexandria à Macedone condita &
 dicta. Pari metalepsi mox *Pellæi muri* eandem
 urbem significant. GROT. Recte Grotius *Em-*
athia tecta Alexandriam capit. Ceteri omnes *Ca-*
sarianam domum, quia erat victor in Emathia.

59 LATII FERALIS ERINNYES] Sunt, qui legunt
Latio: quod quidem per se rectum esset; sed quia
 præcessit *Aegypti*, malim subdere *Latii*. VER-
 SELL. *Latio feralis*. Alludit ad illud Virgil. de
 Helena.

Trojas ex patriæ communis Erinnyes.

Furia & eversio Latii HORTENS. Secutus au-
 ctoritatem Mssorum hoc loco *Latii* reposui. Est
 enim in tribus Pulm. & Bersm. Regio pr. Buher.
 Witt. Voss. pr. sec. tert. aliisque multis, & Edi-
 tionibus Sulpitanam præcedentibus.

60 ROMANO MALO] Quia propter illam postea
 proeliatus est Augustus cum Antonio. SCHOL.
 Propertio dicitur L. III, 9.

- - - *incesti meretrix regina Canopi:*

In elegia, qua Mecaenatus defletur obitus, est:
Hic modo miles erat, ne posset semina Romanæ
Dotalem stupri turpis habere sui.

GROT. Ed. tert.

- Terruit ^a illa suo, si fas, Capitolia sistro,
Et Romana petiit inbelli signa Canopo,
65 Caesare captivo Pharios ductura triumphos:
Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus,
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quae prima cubili
Miscuit incestam ducibus Ptolemaïda nostris.
70 Quis tibi vesani veniam non donet amoris,
Antoni? ^b durum cum Caesaris ^c hauserit ^d ignes
Pectus, & in media ^e rabie, medioque furore,
Et Pompejanis habitata manibus aula,
Sanguine Thessalicae ^f cladis ^g perfusus adulter
75 ^h Admisit Venerem curis, & miscuit armis
Illicitosque toros, & non ex conjuge ⁱ partus.

Pro pu-

VARIAE LECTIOES.

^a ipsa B. I. ^b durum Ed. Hort. ^c auxerit V. I. ^d ignis Ed. Grot. & seqq. ^e Libye V. I. ^f caedis O. I. ^g profusus A. percussus Hort. m. ^h Ad Venerem mihi curas B. I. ⁱ Adm. V. curas emiscuit W. ⁱ natos B. I.

61 ILIACASQUE] MSS. duo Pulm. & Voss. quart. cum Editione Veneta exhibent *Iliadumque*, non inepte; sed velim, in melioribus id legatur Codicibus. *Iliacas manus*, *Iliacos muros*, dicit auctor L. III, 211. VI, 48.

62 CLEOPATRA] Venit enim in concubitus Caesaris, & Antonii. SCHOL.

63 TERRUIT] De Cleopatra Propert. L. III, 9, 41.

*Ausa Jovi nostro latrantem obponere Anubim,
Hic Tiberim Nili cogere ferre minas.
Romanamque tubam crepitanti pellere sistro,
Baridos ex contis rostra Liburna sequi;
Foedaque Tarpejo conopea tendere saxo &c.*

63 FAS] Sc. est dicere. SCHOL.

65 CAESARE CAPTIVO] Nam amore ejus Caesar captus est, & pene illa de eo, & Pompeji morte triumphavit. IDEM.

67 AN MUNDUM NE NOSTRA QUIDEM] Clara lectio, quae explicatione non eget; sed monendum, in Vossiano secundo scribi *in medium*, cum Glossa *in commune*. pro *ne* in Regio primo est *an*. Vossianus tertius *eadem* exhibet pro *quidem*. Ed. Ven. *an nondum nec n.* Locum sanum puto; sed ex his variationibus coniecere quis posset, num legi debeat.

*Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus
In medium, ne nostra orbem m. teneret.*

Vide ad L. I, 88.

- - - orbemque tenero
In medium.

ex quo loco forsitan huc inrepsit. Dein malunt alii scribere cum quibusdam Codicibus, & Edd. primis *Ptolemaïda*, vel *Ptolemeïda*, quam *Ptolemaïda*. Nec aliter edidit Sirmondus in Sidonio Apoll. Carm. V, 460. VII, 95.

Incestam vacuas patrio Ptolemaïda regno.

Sed veterrimi *Ptolemaïda*, ut restituit Grotius, praefecerunt. sicut a *Θυβαίος Θυβαίος*, ita à *Πτολεμαίος*, *Πτολεμαίος*.

71 HAUSERIT IGNIS PECTUS] Primus, quod sciam, hoc modo edidit Grotius, quod confirmatur Mito uno Berlm. & meisquam plurimis. Non male. Virgil. III. Georg. 105.

- - - exsultantiaque haurit

Corda favor.

Stat. L. I. Theb. 537.

- - - pallorque ruborque

Purpureas hausere genas.

Haustus medullis Hannibal Silio L. I, 345. & similia saepe. Verum cum optimi Codd. Regius prim. & Vossian. prim. ac quart. cum aliis, ceterisque Editionibus retineant ignes, nihil mutare erat necesse. Ovidius L. X. Metam. 252.

- - - Hauris

Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.

E e e e z

Clau-

- Prò pudor! oblitus Magni, tibi, Julia, fratres
 Obscoena de matre dedit; partesque fugatas
 Passus in extremis Libyae coalescere regnis,
 80 Tempora Niliaco turpis ^a dependit ^b amorì;
 Dum donare Pharon, dum ^c non sibi vincere mavult.
 Quem, formae confisa suae, Cleopatra sine ullis
 Tristis adit lacrimis, simulatum comta dolorem,
^d Qua decuit, veluti laceros ^e dispersa capillos;
 85 Et sic orsa loqui: Si qua ^f est, ò maxime Caesar,
 Nobilitas, Pharii proles clarissima Lagi,
 Exsul in ^g aeternum sceptris ^h depulsa ⁱ paternis,
^k Si tua ^l restituat veteri me dextera fato,
^m Complector regina pedes. ⁿ tu gentibus aequum
 90 Sidus ades nostris. non urbes ^o prima tenebo

Femina

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *deprendis* VV. LL. Steph. A. Ed. Ven. *dependas* V. 2. Buh. ^b *amoris* A. *amore* Bub. a m. pr. ^c *ne* B. 1. ^d vulgo *quam* & *quem*. ^e *disparsa* Ed. Ven. ^f *est mi*, s. P. 1. Edd. Rom. Parm. ^g *externum* B. 1. ^h *expulsa* B. 1. V. 1. O. 1. M. ⁱ *parentis* B. 1. ^k *ni* B. 1. ^l *restituit* B. 1. V. 2. *restituit* W. ^m Edd. *quid. complectar*. ⁿ *tangentibus* B. 1. ^o *sola* P. 1.

Claudian. Epithal. Honor. vf. 1.

Hauferat insolitos promissas virginis ignes
Augustus.

Ipse noster vf. 363.

Hauferit obscenum titulo pietatis amorem.

74 THESSALICAE] Msc. *Thessalias*, male. BERSMANN. Non adeo male, ut putat Bersmannus, *Thessalias* adjective scribi, monuimus aliquoties supra. Dein *Libyae* MSS. mei praeter unum, aut alterum, & Edd. Rom. ac Parm., non *Libyas*, hoc loco rectius.

82 SINE ULLIS TRISTIS ADIT LACRIMIS] In Editione Mediolanensi excusum est *sine ullo*, quod placet cuidam viro docto, ut distinguamus.

sine ullo
Tristis adit, lacrimis simulatum &c.

Verum sine ullo comite Caesarem Cleopatra non adiit: nam teste Plutarcho p. 731. Ed. Par. secum habuit amicum Apollodorum Siculum. Immo contrarium est Lucani scopo, qui dicit, Cleopatram tristem adiisse quidem Caesarem, sed sine ulla lacrimarum profusione. Obstitisset id formae, qua confidebat. Alio itaque modo simulabat dolorem, sed comito, & concinno, quatenus ejus formam decuit; veluti neglecta, & soluta coma, qua ex more lugubri adit Caesarem, sed sine lacrimis.

Hic verus hujus elegantis loci sensus, haec mens Lucani. Ovid. L. 111. Art. Amat. 153.

Et neglecta decet multas coma.

84 QUEM DECVIT] Ita rectius, alias *quam*. GROT. Ed. pr. MS. P. *quam decuit*. ut sit admirantis. IDEM. Ed. sec. *Quam* ediderunt ante Gronium, quod est in vetustioribus MSS. sunt tamen Codd. qui etiam scribunt *quem*. Sed neutrum valet. Legendum est, ut reposui, *qua* auctoritate veterissimi Regii primi, Vossiani quinti, & Editionis Venetae. *Qua* i. e. quantum, ut expouunt Glossae; quatenus. Vide Ill. Heins. ad Ovid. Heroid. Ep. x. 53.

Et tua, qua possum, pro te vestigia tango.

Cl. Burmann. ad Vellej. L. 11, 37. *Qua* Luculli armis erat *infractus*. Infra vf. 286. ubi eodem modo depravatum erat.

Qua deus undarum celator, Nilo tuarum,
Te mihi nosse dedit.

88 DEXTERA] Ex unico suo Codice Barthius Advers. Lib. xi. c. 10. praefert *gratia*, non quidem male. Vereor tamen, ne ex aliquo Scholio, vel glossa nata sit haec lectio.

90 NON PRIMA] Ne feminae negetur imperium, dicit, hunc sexum solere regnare. SCHOL.

91 NULO DISCRIMINE] Hoc dicit. Non aliquid inter sexum distat, aut interest, sed Aegyptii sic

- Femina Niliacas: nullo discrimine sexus
 Reginam scit ferre ^a Pharos. lege summa peremti
 Verba patris, qui jura mihi communia regni,
 Et thalami cum fratre dedit. puer ^b ipse sororem,
 95 ^c Sit modo liber, ^d amat: sed habet sub ^e jure Pothini
 Adfectus, ensesque suos. ^f nil ipsa paterni
 Juris ^g inire peto: culpa, tantoque pudore
 Solve domum: remove funesta satellitis arma,
 Et ^h regem regnare jube. ⁱ quantosne ^k tumores
 100 Mente gerit famulus, Magni cervice ^l revulsa!
 Jam tibi (sed procul hoc ^m avertant fata) ⁿ minatur.
 Sat fuit indignum, Caesar, mundoque tibi que,
 Pompejum facinus meritumque fuisse Pothini.
^o Nequidquam duras tentasset Caesaris aures:

105 Vul-

VARIAS LECTIONES.

^a *Pharus* V. sec. ^b *ille* B. 1. ^c *si* P. A. 1. M. Edd. Rom. Parm. aliaeque. *sic* H. ^d vulgo *amet*. ^e *jura* R. 1. A. Buh. ^a m. pr. Edd. Rom. Parm. ^f *nihil* B. 1. R. pr. A. ^g vulgo *habere*. ^h *regnum* Ed. Ven. ⁱ *tantosne* B. 1. V. 1. *quantosne* B. 1. A. V. ad L. VII, 301. ^k *furor* R. 1. M. ^l *recisa* Marp. pro var. lect. ^m *aversus* Edd. Prim. Parm. Hort. m. ⁿ *minantur* A. M. Ed. Ven. ^o *nequidquam* P. 1. V. sec. pr. & Buh. ^a m. sec. V. supra *nec quicquam* B. 1. V. 1. Ed. Br. *nequiquid* Ed. Rom.

sic reginis obsequuntur, ut regibus. SCHOL.

92 SCIT FERRE PHAROS] In Edd. Rom. Parm. Med. & Aldina excusum est *fir*. in Voss. tertio exaratur *Pharon*. Quasi diceret; liceat (V. ad L. 11, 81.) Pharon ferre reginam. Verum recte se habet vulgatum. Non rogat, ut hoc liceat, sed docet, hoc apud Aegyptios moris esse, & ex Historia patet. *Scit ferre* Annaeae genti est locutio familiaris. Ante jam habuimus, *scire mori, nescis servare*, & similia.

93 SUMMA VERBA] Testamentum scilicet patris offert. SCHOL.

94 THALAMI] Ibidem Barthius ex Mss. suo scribi vult *Thalames*. Et certe ita habent variae lectiones Steph. unus Pulm. quatuor Bersm. & mei duodecim, etiam optimae quidam notae cum Edd. Rom. Parm. aliisque. Vulgatum tamen praefero ut efficacius cum Regio primo, Buher. Voss. quarto, & Oxon. primo. *Jura communia thalami*, ut apud Ovidium non semel *socii jura sori*, & apud quos non? Hinc *Sociales*, & *conjugales dii*.

94 CUM FRATRE] Voluit, ut fratres matrimonio jungerentur. Ideo & hanc supra dicit *incestam*. SCHOL.

95 AMAT] Hunc modum Lucano restitui, in qua major inest confidentia, Cleopatrae verbis digna: nec aliter legitur in MSS. quinque Pulm. tri-

bus Bersm., meis vetustioribus undecim, & Edd., quae Ascensiana priores sunt. Ceteri dederunt *amet*. L. VIII, 635. *natus conjuxque perminuit*, *si mirantur*, *amant*.

95 SIT MODO LIBER] Dicit, Ptolemaeum in sua potestate non esse: nam amaret sororem, si non alii obsequeretur. Est enim in Pothini locutus arbitrio. Hic est, qui Pompejum peremit. Interim terret & Caesarem, si facturus est Ptolemaeus, quidquid Pothinus exegerit. SCHOL.

96 ADFFECTUS] Ut aliquem aut persequatur, aut diligit. IDEM.

96 NIL I. P. JURIS HABERE PETO] Mscr. *inire*. Intelligit autem possessionem hereditariam regni. BERSM. Variae Lectiones Steph. tres Pulm. MSS. Voss. prim. sec. quart. quint. Regius uterque, Buher. Oxon. prim. exhibent *inire*; de cujus lectionis veritate non dubito. *inire* est, adire, arripere, & manus in hereditatem sibi debitam injicere. nam vulgata lectio *habere* nimis aperte Glosam sapit. in Voss. sexto scribitur *juris nil repetere*. in Ed. Ven. j. *nunc repetere*.

98 REMOVE] Hoc solum petit, ut Pothinus intereat. SCHOL.

99 TUMORES] Mscr. tria (Amst. Marp.) *time- res*: perperam. BERSM.

103 FACINUS MERITUMQUE] Quod ait Virgilius.

E e e e 3

Nec

- 105 Vultus adest precibus, ^a faciesque incesta perorat.
 Exigit ^b infandam corrupto ^c iudice noctem.
 Pax ubi parta duci, donisque ingentibus emta ^d est,
 Excepere epulae tantarum gaudia rerum:
^e Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu,
 110 Nondum translato Romana in secula, luxus.
 Ipse locus templi, quod vix corruptior aetas
 Exstruat, instar erat; laqueataque tecta ferebant
 Divitias, crassumque trabes absconderat aurum.
^f Nec summis ^g crustata domus, ^h sectisque nitebat

115 Mar-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a facies inc. H. ^b infandam Edd. Rom. Parm. Hort. m. ^c Caesare B. i. Voss. pr. sec. Marp. W. a m. pr. Edd. pp. ^d deest in B. V. sec. A. non male. ^e exhibuitque R. pr. ^f non B. i. ^g crustata M. scrutata Buh. a m. pr. Ed. Ven. ^h sectisque A.

*Nec Drances potius sive est haec ira Deorum,
 Mortis luat; sive est virtus, & gloria, tollat.*

Et hoc dolet, in morte Pompeji vel facinus Po-
 thini esse vel laudem. SCHOL.

103 POTHINI] Ita ubique scribendum hoc no-
 men, non ut ante fuit Photini. Nam Graecum
 est Πόθινος, non Θότινός, quod & lex versuum
 repudiat. GROT. Ed. sec. V. ad L. VIII.

105 FACIESQUE INCESTA] His verbis Lucanus
 non dicit, Caesarem Cleopatrae ideo in regnum
 restituisse, quia erat incesta, ut putat Marklandus
 Epist. Crit. p. 78. & propterea mutat in ingesta. i.
 facies, quae se ingessit Caesari. Frustra. Simpliciter
 dicit auctor vultum, & formosam faciem, ac fucata
 Cleopatrae incestae, sicut passim vocatur, pe-
 rorasse, & movisse Caesarem, quem verba sola
 non movissent.

106 EXIGIT] Sive facies incesta, sive Cleopa-
 tra. SCHOL.

107 PAX UBI PARTA DUCI] Fateor, me hoc pa-
 rum intelligere. Per ducem vulgo intelligunt Pto-
 lemaeum, cui Cleopatra à Caesare pacem procu-
 raverit; sed eam sibi potius peperit, quam fratri,
 ut satis patet ex historia. Dein tam simpliciter po-
 sita vox dux pro rege, num Latina sit, dubito.
 Quapropter ego malim Caesarem intelligere, &
 non legere parta, sed pacta, ut est in uno Berfm.
 ubi Caesar pepigit pacem, quae emta est à Cleo-
 patra donis ingentibus, vel potius cum Orvillio
 in eo scribere ducis; ubi pax ducis, ejusque gratia
 à Cleopatra parta, & emta est donis ingentibus:
 quamquam & sic ad utrumque tam Ptolemaeum,
 quam Cleopatram potest referri. Tunc temporis
 enim Caesar pacem quoque fecit inter illos ea le-
 gē, ut Cleopatra consors esset regni &c. Vide Plu-

tarchum, Caesarem, & alios.

108 EPULAE TANTARUM GAUDIA RERUM] In
 Vossiano secundo pro varia lect. additur *positarum*,
 quod superscriptum est in Voss. primo, & videtur
 antea lectum fuisse, sed deletum esse in sexto. *Ep-
 ulae positarum rerum* essent adpositae epulae, ut
 crebro verbum *poni* adhibetur in mensae, & fercu-
 larum descriptione. Consule Passerat. ad Propert.
 p. 545. Gebhard. ad eundem L. II, 2, 27. Heins.
 ad Ovid. Rem. Am. 351. & alios. Putem tamen
 potius, si quid hoc loco mutandum est, *positarum*
 esse corruptum ex veriori lectione *pastarum*. *Gau-
 dia rerum pastarum* est laetitia, quam capiebant ex
 pace, ceterisque rebus inter ipsos pastis. De qua
 voce passivo sensu multa congestit Heins. ad Vel-
 lej. Lib. II, 65. Perperam autem Badius construit
epulae, gaudia rerum i. per adpositionem, *excep-
 ere* scilicet convivae. Auctoris sensus est, epulas
 excepisse gaudia, sive secutas esse post gaudia. Hoc
 enim notat excipere. ut *excipit diem nox* apud
 Phaedr. aliaque, de quibus vide ad L. II, 429.

112 EXTRUAT] Msc. tria *extruat*, non *inseite*.
 PERSM. *Exstruat* habent Pulm. & mei MSS.
 plurimi cum Edd. primis, Sulp. Aldi. Grotii aliis-
 que recte.

114 CRUSTATA] Vide super hoc loco Brissium
 Epist. p. 147. de Hebeni patria Vadian. in Melam
 p. 210. Cerd. in Virgil. T. I. p. 205. BROUK-
 HUS.

115 STABATQUE SIBI NON SEGNIS ACHATES]
 Sibi stabat ad firmitatem positus, non ad ornatum:
 nam segnis tunc est, cum parietes vestit; non,
 cum ipse sit paries. SCHOL. Posita autem est
 copulativa conjunctio pro adverbativa. Ut sit:
Stabatque sibi &c. pro, *Sed stabat sibi*, quod est,
 pro

- 115 Marmoribus: stabatque ^a sibi non segnibus achates,
 Purpureusque lapis, totaque effusus in aula
 Calcabatur Onyx: ebenus Mareotica vastos
 Non operit postes, sed stat pro robore ^b vili
 Auxilium, non forma domus. ebur atria vestit,
 120 Et ^c subsecta manu foribus testudinis Indae
 Terga sedent, ^d crebro ^e maculas distincta Zmaragdo.
^f Fulcit gemma t'pros, & Iaspide fulva supellex:
 Strata micant, Tyrio quorum pars maxima ^g fuco
 Cocta diu, virus ^h non uno ⁱ duxit ^k ahenis;

125 Pars

VARIAE LECTIONES.

^a diu A. sui O. r. ^b Nili MSS. & Edd. qdd. ^c vulgo *suffixa*. ^d *crebris maculis* Hort. m. ^e *maculis* MSS. & Edd. qdd. vitiose. ^f vulgo *fulget* g. toris. ^g vulgo *fuco*. ^h uno non M. ⁱ traxit V. sec. pro var. lect. ^k aeno MSS.

pro se ac solidus, non alteri insertus, aut parieti incrustatus, hoc est, non ornandi gratia, atque ociose, sed ut esset solida columna, & pars aedificii integra &c. MICYLL. Ex patris Senecae verbis adumbrasse auctorem sua liquet; cum legimus Lib. iv. de Benef. c. 6. *Domicilium, in quo vides non tennes cristas, & ipsa, qua secantur, laminae graciliores, sed integras lapidis pretiosissimi moles, sed totas varias distinctasque materias, cujus tu parvula frustra miraris, totum vero aliter nocte, aliter interdum fulgens &c.*

117 EBENUS MAREOTICA] Atqui non à Mareotide, sed à Meroe ebenus. infra 303.

- - - nigris Meroe foecunda colonis,
 Laeta comis ebeni.

Idem testatur Plinius lib. xii. itaque *Meroetica*, aut potius *Meroitica*, (est enim à Meroë *μαρωϊν*, ab hoc *μαρωϊν* ^g) legendum hic censet decus seculi Salmastius, quanquam, ut is ipse recte observat, iam Servii aetate haec menda Lucani codices obsedit. GROT. *Ed. 1691*. Ebenus in India, & Aethiopia nasci, non in Aegypto, tradunt auctores. & ipse noster; quare omnino malim cum Grotio, Salmastio Plin. Exercit. p. 274. Bocharto *Phaleg*. L. iv. c. 26. & Cupero *Oblerv.* L. iv. c. 7. *Meroetica*, vel *Meroitica* à Meroe Aethiopica scribere, invit licet MSS. & Servio ad Lib. ii. Georg. 116. & Isidoro Lib. xvii. Orig. c. 7. qui *Mareotica* citant. *Mareotida* in Oxon. utroque, meo, & Ed. Romana. *Maretonia* in Huill. Cod.

119 AUXILIUM] Ut magnitudine sua sustentaret potius, quam ornaret. SCHOL.

120 SUBSECTA MANU &c.] Mscr. tria *suffecta*, & unum ad marg. *suffulta* quat. at *suffecta*. BLERS-

MANN. In regio uno, & meo est *subnixa*. In Voss. sexto, & Buher. & Regio primo *sufficta*; sed in duobus illis corr. *suffixa*: ut vulgo editur; & satis probum est. Seneca Hippol. 496.

- - - *nullo non quaeris regi*
Dives columnis; nec trabes multo insolens
Suffigit auro.

Utitur hac voce, sed in alia re, noster quoque L. viii. 684. ix. 328. At reliqui MSS. mei, tres Pulm. & Hortens. margo scribunt *sufficta* i. e. super inposita foribus manu artificis variegata testudinis terga, atque ita è suis Codicibus legendum jam monuit N. Heinsius ad Claudian. R. Prof. L. i. 243.

Atria vestis ebur: trabibus solidatur aenis
Culmen, & in celas iurgunt electra columnas.
Sufficit pro infici, colorari adhibent Virgilius, & Valerius Flaccus.

121 CREBRO MACULAS DISTINCTA ZMARAGDO] Vitiose apud Servium ad Virgil. Georg. 11, 463.

Nec varios inhiant pulchra testudina postes.
 editur *Indi*, & *fulvo* pro *crebro*. *Crebra* in feminino genere habent unus Berlm. Cod. & Amstel. cum Edd. Bad i, Versell. Paris. Mic. & Hortens. Nec aliter ex uno Codice scribi jubet idem Heinsius ad Claudian. vi. Cont. Honor. 564. à quo & Ovidio L. ii. Metam. 24. *zmaragdum* feminino genere usurpatum putat. Mihi non liquet. *crebras mac.* est in Huill. Cod. scripsi autem *Zmaragdo* per Z cum Cel. Burmanno, & multis aliis viris doctis (vide ad L. ix. 984.) quiddam obloquatur Priscianus, qui per hunc ipsum locum frustra vult ostendere, *Smaragdum* esse exarandum per S: quia

- 125 Pars auro plumata nitet; pars ignea ^a cocco,
 Ut mos est Phariis miscendi licia telis.
^b Tunc famulae ^c numerus turbac, populusque minister,
 Discolor hos sanguis, alios distinxerat ^d aetas:
 Haec ^e Libycos, pars tam ^f flavos gerit altera crines,
 130 Ut ^g nullis Caesar Rhēni se dicat in arvis
 Tam ^h rutilas vidisse comas: pars sanguinis uesti
ⁱ Torta caput, refugosque gerens à fronte capillos.
 Nec non infelix ferro mollita juventus,

Atque

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a croco O. 1. M. ^b al. sum. ^c nurns O. 1. ^d ostrum B. 1. ^e al. Libycos pars, ^f fulvos B. 1. ^g vulgo nullas. ^h nitidas V. sec. Buh. Ed. Hort. male. ⁱ testa Voss. pr. sed corr.

quā aliter praecedens syllaba non posset esse brevis.

122 FULGET GEMMA TORIS ET IASPIDE] Sic vulgo hic locus editur; non quidem male, languide tamen. Superbius vero, & huic insolenti opulentiae convenientius exhibent praestantissimi Voss. prim. secund. & Regius primus.

Fulcit gemma toros.

Indicat, fulcra & pedes fuisse ex gemma solida, vel gemmis saltem contextos. Atque ita olim legisse Omnibonum, patet ex ejus nota: scribit enim *Fulcit, sustinet; fulcra ex gemma habuisse dicis toros: nam fulcire est sustinere.* Vulgatum tamen legitur hodie apud Priscianum quoque col. 838.

123 STRATA &c.

Hic torus, Assyrio, cujus pars maxima succo Strata micant Tyrio, quorum pars maxima lentum Coëla diu virus non uno duxit abeno.

Sic legit Sulpitius: alii non legunt versum *hic torus* &c. Sed sequentes sic.

Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo Coëla diu &c.

ASCENS. Beroaldus etiam videtur legere *succo Tyrio* i. e. tinctura, quae purpura est. VERSELAN. Duplex hujus loci lectio est. Altera, quae sic habet:

Hic torus, Assyrio cujus pars maxima succo Strata micant Tyrio, quorum pars maximalentum Coëla diu virus non uno duxit abeno.

Et hanc uterque Interpres (Omnib. & Sulpit.) secutus videtur. Uterque enim de Assyria purpura meminit. Altera autem haud dubie sincerior, ac verior. hoc modo:

Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo Coëla, diu virus non uno duxit abeno.

Sublato alterius versus priore commate, & alterius posteriore. Hanc nos secuti sumus. MICYLLUS. In Msc. tribus ante hunc versum hic reperitur.

Hic torus, Assyrio cujus pars maxima succo Strata micant Tyrio, quorum pars maxima lentum Coëla diu virus.

Uterque interpretes hanc lectionem secutus est, exponens de purpura Assyria: Sed Micyllus alteram. BERSM. Mire hic locus in Mstis etiam vetustissimis variatur, transponitur, & interpolatur: unde quis duplici modo hunc quoque reliquum ab auctore opinari possit, deinde, si licuisset, electuro versum maxime sibi adridentem. Ne autem nimis sim in enotandis variis lectionibus, sciat lector, in Wittiano, Vossianis optimis, Regiis, & aliis quam plurimis addi hunc versum.

Hic torus, Assyrio, cujus (cui Reg. pr.) pars maxima succo.

& dein pro *succo* in nonnullis esse *lentum* cum Omniboni Editionibus. *Succo*, vel *succo* habent optimi plerique, & Edd. Rom. ac Parm. ut recte Beroaldus, ac Hortensius praeferunt, & Heinsius ad Claudian. L. 1. in Rufin. 208.

- - - rapiunt Tyrios ibi vellera succos.

Hinc Virgil. L. 11. Georg. 11, 465.

Assyrio fucatur lana veneno.

Sidon. Apollin. c. 1111, 26.

Sic te Sidonio recoëla succo.

& Carm. xv, 128. *cujus & succo* est apud Lutat. ad Stat. Theb. vi, 541. Dubitat autem loco citato Heinsius quoque, quem versum ex his duobus praeferat. quia purpura passim tam *Assyria*, quam *Tyria* vocatur. Putem tamen ego, postquam diu me

- Atque exsecta virum. stat contra fortior aetas,
 135 Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.
 Discubuere ^a illic reges, majorque potestas
 Caesar: ^b & inmodice ^c formam ^d fucata nocentem,
 Nec ^e sceptris contenta suis, nec fratre marito,
 Plena maris rubri spoliis, colloque, comisque
 140 Divitias Cleopatra ^f gerit, cultuque laborat.
 Candida Sidonio perlucet pectora filo,
 Quod Nilotis acus ^g percussum pectine Serum

Solvit,

VARIAE LECTIONES.

^a toris vulgo. ^b Fortasse leg. at. ^c faciem Hort. m. ^d fuscata VV. LL. Steph. P. 4. B. 3. mei 4. Hort. m. ^e scepro suo B. 1. scepro suis V. 1. deest hic versus in meo. ^f tulit VV. LL. Steph. regis V. 1. ^g vulgo compressum. compressum M. compressum est B. 1.

metorserim, veram hujus loci lectionem reperisse; hoc modo.

*Fulcis gemma toros, & lăspide fulva supellex,
 Strata toris, Tyrio cujus pars maxima fuco &c.*

Consideret mecum lector, ni ita legamus, auctorem non dicere, qualem intelligat supellectilem; dein *torus*, & *cujus* esse in MSS. optimis, & Lutatius, & nimis abrupte quoque dici, ut est in vulgatis, *Strata micans*. praeterea *toris*, ex hoc versu videtur inrepsisse in praecedentem, ubi debere legi *toros* vidimus. Judicet lector, & fateatur mecum, ita certe optime scripturum fuisse Lucanum; si non adfuerit lectioni, quae majore luce non eget. Prius credideram, reponendum esse *supellex*, ac *strata*, *Affrio quorum p.*

123 SOCCO] L. *fuco*, non *succo*. *Costa* diu hic versus deest in vetusto Cod. HORTENS.

125 PLUMATA] In plumae speciem diverso colore distinctam. SCHOL.

125 IGNEA COCCO] Male in Amstel. est *altera cocco*. in Marp. *plurima*. Vide Cel. Burm. ad Val. Flacc. II, 342.

Tyrio vibrat toros igneus ostro.

128 SANGUIS AETAS] Seneca de vitae Brevit. c. 12. *vinclorum greges in aetatum & colorum varia diducis. turba ministri gregis, & greges famulae turbae*, ad mensam quoque tum apud alios, tum Silium L. XII, 277. XIII, 360. Joseph. L. XII. Antiq. & L. XV. c. 7.

128 DISTINXERAT] *Distinxerat* Msc. (*disjunctas* Oxon. unus) *vinosc.* BERSM.

130 NULLIS] Ita reposui ex Stephani, quatuor Pulm. omnibus Bersm. & meis decem MSS. ac Edd. Parm. & Mediol. pro vulgato *nullas*. Dein pro *arvis* doctissimo Broukhufio placet rescribere *oris* ad Tibull. L. I. El. 6, 8. atque ita inveni in

solo Hulst. Cod. Mallem, si quid mutandum est, legere *undis*, ut testatur Bersmannus esse in suorum MSS. uno ad marginem. Confule, quae notavi ad L. VIII, 862.

131 USTI] Mauros dicit. *Exsecta virum* i. virile membrum, castrata. Eunuchos dicit. SCHOLIAST.

133 FERRO MOLLITA] Claudian. L. I. in Eutrop. 48.

macrone recisos

Edoclus mollire maras.

ubi vide.

135 FUSCANT] Voss. pr. & Reginus uterque habent *fuscata*. quod reciperem, nisi sequeretur *fucata*. Contra L. VIII. 717. pro *stimulata* in MSS. est *stimulante*. Dein Steph. Pulm. Bersm. & duodecim MSS. mei scribunt *discubuere illic reges*, non *toris*: quod pro glossa adjectum fuisse prius videtur.

135 LANUGINE] *Fuligine* Msc. minus probe. BERSM.

139 MARIS RUERI SPOLIIS] In mari enim rubro sunt conchae, in quibus margaritae nascuntur. SCHOL.

140 LABORAT] Onus enim facit magnitudo gemmarum. IDEM. Nimio cultu gravatur. V. Brissius Epist. p. 145. BROUKHUS.

141 SIDONIO PERLUCEANT PECTORA FILO] Perlucet serico tenui, quod prius dense textum accurate factum erat, intelligitque Sindonem, hoc est, tenuem illam purpuram, de qua Martialis: *Cultus Sindone non quotidiana*. SULPIT. Et libro quarto de Endromide Sequanica idem Mart.

*Hanc tibi Sequanicae pinguem textricis alumnam,
 Quae Lacedaemonium barbara nomen habet.
 Sordida, sed gelido non aspernanda decembri,*

F f f f f

Dona

- Solvit, & ^a extenso laxavit stamina velo.
 Dentibus ^b hinc niveis, ^c sectos ^d Atlantide silva,
 145 Inposuere orbes, quales ad Caesaris ora
 Nec capto venere Juba. pro caecus, & amens
 Ambitione furor, civilia bella ^e gerenti
 Divitias aperire suas, incendere mentem
 Hospitis armati! ^f non sit licet ille nefando
 150 Marte paratus opes mundi ^g quaesisse ^h ruina:
 Pone duces ⁱ priscos, & nomina pauperis aevi,
 Fabricios, Curiosque graves: ^k hinc ille recumbat

Sordidus

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a expanso VV. LL. Steph. *expanso* V. 1. Ed. Rom. *ex denso* V. 1. Buh. a m. sec. *extemplo* B. 1. *accenso* M.
^b hinc V. 1. ^c *sectas* V. 1. a m. pr. ^d in *Atlantide* R. 1. ^e *gerentem* A. ^f *nam scit* W. V. 1. *jam non* A.
 Non sic Hort. m. M. ^g *pressisse* P. 1. ^h *ruinam* H. ⁱ al. *primos* V. Burm. ad Ovid. Met. v, 677. ^k *hinc*
 Hort. m.

*Dona peregrinam mittimus Endromidem.
 Ridebis ventos hoc munere telus, & imbres,
 Nec sic in Tyria sindone tutus eris.*

Pollux libro septimo cap. 16. Σιδών, inquit, αἰ-
 γυπία μὲν ἐστὶ ἐνδοχάμοι δ' αὖ ἐστὶ τὸ τῶν διερροσίων
 χαλμάμοι. Alii ex lino Aegyptio factam volunt,
 & quod apud Sidonem in Phoenicia primum fieri
 coepit, appellatam. Sidonium ergo filum, seu ve-
 stem Sidoniam, tenuem atque pellucidam, qua-
 li foeminae potissimum utebantur, intellige. Vir-
 gilius:

*Tandem progreditur magna stipante caterva,
 Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.*

MICYLL.

142 PERCUSSUM PECTORE SERUM] Recepi ele-
 gantissimam lectionem, quam ex optimo Vossia-
 no primo protulit, & probavit Ill. Heinſius ad
 Ovidii L. vi. Metam. 58.

*inter stamina ductum
 Percusso feriunt insecti pectine dentes.*

Vide eum quoque in Epist. ad Gronov. cccxxi.
 Confirmat hoc etiam MS. Cantabrig. ut me mo-
 nuit Doctiss. J. Wasse. Vulgatum tamen *compres-
 sum* circumfertur in editis Prisciani Codd. cap.
 654. Eodem modo Graeci dicunt ἀγρεύ. Anthol.
 L. vi, 8, 8.

- - σπαθίαις πικρῶς πνίγματα κύναι.
 Hesychius, ut debet legi, Σπαθίαις, τὸ ὀξυρὸν ὕψος
 σπάδι κικρυῖαι, ἢ κύναι. Σπάθημα, τὸ πνί-
 γμα, ἀπὸ τῶν πῦς σπαθῶν κατακρυῖται τὰ ὕψη.

143 SOLVIT] Discrevit filum Sericum Aegyptia-
 acus. SCHOL.

143 STAMINA] Non enim tunicas, sed vela tex-
 ta more Galorum. SCHOL.

144 SECTOS ATLANTIDE] *Sectos* Ast. Msc. tria.
 Alii *sectosque*. BERSM. Male in Edd. Rom. Parm.
 Aldi, Badii, aliisque contra MSS. est *sectosque*, &
 bonum sensum. Eburnis pedibus inposuere *men-
 sas citreas*, de quibus praeter Micyllum plura habet
 G. Vossius ad Vellej. L. 11, 56. *Gallici triumpho
 adparatus ex citro.*

145 ORBES] Citreas mensas intellige, ex Citro
 arbore Mauritaniae, non Cedro, tactas. Dequi-
 bus & Martialis libro decimo quarto.

*Accipe felices Atlantica munera sylvas,
 Aurea qui dederit dona, minora dabis.*

Et rursum:

*Non sum crispa quidem, nec sylvae filia Maurae,
 Sed norunt laetas & mea ligna dapas.*

MICYLL.

146 NEC CAPTO] Mscr. *ne capto* (non meus)
 male. pro *sit licet* Msc. *felices*, vitiose. BERSM.

147 CIVILIA BELLA] Potest enim & has inva-
 dere, qui talis est, ut gerat bella civilia. SCHOL.

150 PARATUS] Hoc est. Qui non est paratus.
 Non enim hoc de Caesare, sed de alio dicitur.
 IDEM.

152 FABRICIOS] Ut Virgilius.

*parvoque potentum
 Fabricium.*

IDEM.

153 CONSUL] i. e. Atilius Serranus, ut Virgi-
 lius.

Vel te sulco (sulcos MS.) Serrano, colentem.
 IDEM. Id est, Quintius, quem nuncius, & af-
 ferens

- Sordidus ^a Hetruscis abductus Consul aratris,
^c Optabit patriae ^d talem duxisse triumphum.
 155 Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
 Quod pelagus, Nilusque ^e dedit, quod luxus inani
 Ambitione ^f furens toto quaeſivit in orbe,
 Non mandante fame: multas volucresque ferasque
 Aegypti posuere Deos: manibusque ministrat
 160 ^g Niliacas ^h cryſtallus aquas: gemmaeque capaces
ⁱ Excepere merum, sed non ^k Mareotidos uvae,
 Nobile, sed paucis senium cui contulit annis

Indomitum

VARIAE LECTIOES.

^a ex Tusciſ P. 1. ^b aveſtus O. 1. adduſtus R. 1. M. ^c optavit R. pr. V. pr. ſec. optabat H. ^d tales triumphos Edd. Rom. Parm. Pariſ. Hort. non male. ^e geris B. 1. V. 3. A. ^f fruens V. 1. ferens V. 1. ^g Niliacus V. pr. a m. pr. Niliacis V. 1. ^h cryſtallos V. 1. Buh. ⁱ accipere B. 1. V. ſec. H. M. W. a m. pr. ^k Mareotides M.

ſerens dictaturam, nudum & arantem trans Tiberim offendit. De quo Perſius:

Quem trepida ante boves dictaturam induit uxor.

SULPIT. Omnibonus *Attilium*, qui à ſerendo, *Serranus* appellatus fuit, intelligit. Tameſſi autem non multum intereſſe puto, de utro accipiat, magis tamen proprie Cincinnato convenit, quod ab aratro abductus à poëta dicitur. Licet alii non *Conſulem*, ſed Dictatorem tum creatum tradant. Meminit utriuſque Plinius libr. xviii. cap. 3. his verbis: *Ipſorum tunc manibus imperatorum colebantur agri. Serranum invenerunt dati honores, Serranum unde cognomen. Arantem quatuor jugera in Vaſicano, quae praeta Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit dictaturam, & quidem, ut tradit Norbanus, nudo, plenoque pulveris etiamnum ora. Cui viator, Vela corpus, inquit, ne proferam Senatus populiſque Rom. mandata &c.* MICYLL. Alii Attilium Serranum, alii Cincinnatum intelligi putant. de utroque Plin. L. xviii. cap. 3. Mſc. duo (Hort. m.) *ſordibus*: mendose. BERSM. Vide etiam Hortenſi.

154 TRIUMPHUM] Ut ſi non eſt hic avaritiae cupido, ſit gloriae. SCHOL.

155 EPULAS] In Voſſ. ſecundo à manu prima exaratur *epulis*, forſan non male pro, ad epulandum. Cum Barthio autem ad Claudian. p. 141. diſtinxit poſt *fame*, non poſt *orbe*, ut vulgo male fiebat. Imitatus vero hunc locum eſt Joſeph. Iſcan. L. 1, 241.

- - - coeli praedo terraeque mariſque
 Ambius acceptas venatur regibus aſcas.

ubi vide plura.

155 AURO] Aureis vaſis infudere miniſtri Cleopatrae quadrupedia, volatilia, omnia genera piſcium. SCHOL.

159 DEOS] Quibus nunc Cleopatra ad epulas utebatur, hae Deorum numero cultae fuerant ab Aegyptiis. IDEM.

161 SED NON MAREOTIDOS UVAE] Plinius Libyae partem, quae eſt Aegypto contermina, Mareotiden appellat, à Marcotarum gente, quae ibidem habitat, ut videtur, appellatam. Vide libro v. cap. 6. MICYLL. Oſtendimus paulo ante Mareotidem praeter ſacum, & Aegypti partem Alexandriae conterminam, etiam Epiri partem eſſe, in qua laudatum vinum naſcitur. Hinc apud Maronem Georg. ſecundo. §. 1.

*Sunt Thaeſiae viſes, ſunt & Mareotides albae;
 Pinguibus hae terris habiles, levioribus illae.*

Et viſes *Mareoticas*, apud Colum. & vinum *Mareoticum*. HORTENS. Haec, quod vix credo, ſi ſana ſunt, ineptiarum accuſandus eſt auctor. Quid enim opus monere, illos non biſſe Mareotidos uvae vinum, ſi vilius fuit. Quasi ulli in mentem veniret, adpoſitum fuiſſe vinum non meliore de nota. Sed bonum fuiſſe *Mareoticum vinum* celebrant Virgilius, Columella, Athenaeus, Strabo, Plinius, Stephanus, aliiſque. Male enim Hortenſius de Epirotico ſumit. Vide notas ad Plinium L. xiv. c. iii. Immo Horatius, L. 1. O. 37. quo loco videndus Torrentius, ipſam Cleopatram hoc vino uſam canit.

*Mentemque lymphatam Mareotico
 Redegit in veros timores.*

Quapropter merito hic locus ſuſpectus eſt Doctiſſi-
 F f f f 2 ſim.

- Indomitum ^a Meroë cogens spumare Falernum.
 Accipiunt ^b fertas nardo florente coronas,
 165 Et numquam fugiente rosa: multumque ^c madenti
 Infudère comae, quod ^d nondum evanuit aura,
^e Cinnamon, ^f externa nec perdidit aëra terra:
^g Advectumque recens vicinae messis Amomon.
 Discit opes Caesar spoliati perdere mundi,
 170 Et gessisse pudet genero cum paupere ^h bellum,
 Et ⁱ caussas ^k Martis Phariis cum gentibus optat.
 Postquam epulis, Bacchoque modum lassata voluptas

Inposuit,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a Meroë W. Mercede H. ^b al. certas. ^c madendi V. I. madentes V. I. ^d numquam A. ^e Cinnamon MSS. qdd. Cinamomum V. I. ^f extremae t. B. I. ^g adductumque A. ^h regnum R. I. ⁱ caussam A. ^k Ph. Mart. B. I. V. I.

simo Viro G. Waddelo, & non de duobus vinis, ut vulgo capiunt interpretes, sed de uno intelligit: ut videmus etiam, Scholiastae esse mentem. Non placet tamen viri docti conjectura scribentis pro *sed non*, *lactum*. Quamquam non multo melior mihi succurrit. Proponam tamen.

*Excipere merum, siccum Mareoticos uvas;
 Nobile perpaucis &c.*

vel *nobilis &c.*: sed *nobile* rectius videtur; modo ad *senium* referas, non ad vinum aliud, ut debet fieri ex vulgata lectione. nisi majus illic lateat ulcus. Sensus ergo auctoris videtur esse; eos vinum bibisse Mareoticum recens quidem, sed quod adservatum paucis annis in Meroë, & maximo, qui illic est, calore solis coctum nobile senium sive saporem vetustorum vinorum ut Falerni, Massici &c. contraxit. Non enim putem, vocem *Meroë*, pro quo eidem viro docto placebat reponi *Myrrhis* ex Plinii Lib. XIV. c. 15. esse sollicitandam. Fulgentius, ut probet, vinum esse *Meroë* tantum fortissimum, hunc Lucani adducit locum Lib. II. c. 15. ubi vide etiam Munkerum. Forsan tamen lectio vulgaris sana est, ut intelligatur verum vinum Falernum, quod in insula Meroë factum fuit praestantius. Atque ita dixerit auctor, Cleopatram adposuisse Caesari vinum non Mareoticum, quod est in Aegypto vulgare, sed externum Falernum in Meroë coctum. ut omnia externa gratiora sunt, & pretiosiora. Repetitio disjunctivae particulae *sed* eodem modo occurrit apud nostrum Lib. I, 113.

*sed non in Caesare tantum
 Nomen erat nec fama ducis; sed nescia virtus.*

L. IX, 513.

*sed non aut fulmina vibrans
 Aut similis nostro, sed torsis cornibus Hammen.*

162 SENIUM] In Meroë vino ideo deferuntur, ut nimio sole cocta, licet multorum annorum non sint, tamen vetustissima judicentur. SCHOL. Hoc dicit, tantum ibi calorem esse, ut minimo tempore nobilissima vina decoquantur. GRO'T. Ed. tert.

163 INDOMITUM] Eodem modo Servius Sat. II, 3.

*indomitum quod despumare Falernum
 Sufficiat.*

Unde recte viri docti legunt in Silio L. VIII, 210.
*Timolus, & Ambrosii Ariusia pocula succis,
 Ac Methymna ferox lacubus cessere Falernis.*

164 SERTAS] Participium est *Sertas coronas*. Nam proprie *sertae* de floribus fiunt, *coronas* de frondibus. SCHOL. Vide Servium, qui hunc locum laudat, ad Lib. I. Virgil. Aen. 421. *Sertisque recentibus.*

165 NUMQUAM FUGIENTE] Quae omni anni tempore procreatur. Apud Alexandriam semper est rosa. SCHOL. Sit hoc verum. Lucanum tamen hic carpere putem luxum Cleopatrae, curantibus, omni anni tempore rosas sibi posse praebere. Vide ad Florum L. II, 9. *conlatis undique, quamvis per hiemem, rosis.*

167 EXTERNA NEC PERDIDIT AERA TERRA] Hoc dicit, hic melius olere Cinnamonum (*Cinnamonum* Voss. sec.) Nam cum defertur ad alias terras, aeris mutatione vanescit odor. SCHOL. i. *Externae aërae terras.* i. odorem terrae externae, in qua natum erat. Omnibonus dicit *Amomonum* & *Cinnamonum* unum esse fruticem, sed *Amomonum* dici, cum primum colligitur: nascitur enim

pro,

- Inposuit, longis Caesar producere noctem
 Inchoat adloquiis; summaque in sede jacentem
 175 Linigerum placidis compellat • Achorea dictis.
 O sacris devote senex, quodque arguit aetas,
 Non neglecte ^b Deis, Phariae primordia gentis,
 Terrarumque ^c situm, vulgique ediffere mores,
 Et ritus, formasque Deum: quodcumque vetustis
 180 ^d Insculptum est adytis, ^e profer, noscique volentes
 Prode Deos. ^f si ^g Cecropium sua ^h sacra Platona
 Majores docuere tui; quis dignior umquam

• Hoc

VARIAE LECTIOES.

^a *Acorea* & *Aquorea* MSS. qdd. & infra. ^b *Diis* B. 1. A. ^c sic R. 2. Voss. pr. quint. al. *scius*. ^d *inscriptum* V. I. O. 1. ^e *perfer* H. ^f *si* B. 1. *sic* A. ^g *Cyclophum Phytionem* Ed. Ven. ^h *sacra* VV. LL. Steph.

proprie in Assyria: unde est illud in Bucol. Mar.

Affyrium vulgo nascetur Amomum.

Quando vero de terra in terram motum & translatum est, dici *Cinnamon*, & *Cinnamomum*. nam *κιννύμω* dicitur *moveo*: unde ab eo scribitur *Cinamon*. Tortellius tamen *cinnamon* scribendum censet. ASCENSIVS. De Amomo Plinius lib. xii. cap. 13. De *Cinnamo* autem, quod idem *Cinnamomum* dicitur, idem eodem libro, cap. 19. Omnibonus, nescio quo auctore *Cinnamomum* à *κιννύμω* appellatum, eo quod passim moveatur & transferatur à negociatoribus: sed scriptura repugnat: neque enim *κιννάμωμον* Graece, sed duplici *ω*, *κιννάμωμων*, apud Dioscoridem scribitur. MICYLL. *Externa terra*. Ita ut Pulm. & Grotius jam etiam ediderunt, habent variae Steph. Lect. tres Pulm. Berfm. & mei vetustiores Vossiani, ac Regius cum aliis: recte, non *externas terras*. *Cinnamon* intelligit illic sive in Aethiopia nascens, quod non perdidit odorem suum aëris mutatione, ut bene dicit Scholiastes; Amomum vero, sive ut auctoribus MSS. Voss. secundo, Wittiano, Buher. & meo scripti, *Amomon* Graeca terminatione recens advectum dicit, ex Assyria scilicet. Vide etiam Serv. ad Ecl. 111, 89.

169 DISCIT] Ut per luxuriam cuncta consumat. SCHOL.

170 PAUPERE] Quia videt se nihil habuisse ad comparationem istorum. IDEM. Seq. versum *Maris* i. e. ad bellandum, seu belli causas; ut evitetur repetitio sibilae litterae s.

172 LASSATA] Senec. L. iv. de Benef. 6. *Inriamenta lassae voluptatis*. male *laxata* est in Vossiano, meo, & Ed. Mediol.

175 LINIGERUM] Sacerdotem habentem vitas.

SCHOL. Mscr. tria *Linigerum*. Mendose. Ovidius *Linigeram* *Isidem* appellat à vestitu Sacerdotum ejus. quart. *Longarum*. BERSM. Lineis vestibus indutum. Vide ad L. ix, 159. *testum lineo Ovirio*. Frustra *lanigerum* exhibent Vossiani quatuor, Witt. Buher. Oxon. meus. & Edd. multae praesae. *Longarum* est etiam in Voss. tertio.

176 AUGUIT] Prodit. Aetas haec tua, quia senex esse meruisti, probat te ad curam numinum pertinere. SCHOL.

179 VETUSTIS &c.] In Vossiano primo à m. prima ita haec concipiuntur.

— — — — — mores,
Insculptumque adytis profer quodcumque, reclusos
Et ritus formasque Deum, noscique &c.

Suprascripto *vetustis*. In Misto Cantabr. pro *vetustis* est etiam *reclusos*. an reliquit auctor *reclusos adytis* i. e. abditis? quod verum puto: atque ita conjicit quoque Doct. J. Wasse. *Reclusa*, & *abditis* jungit aliquoties Cicero.

180 NOSCIQUE] Hoc est. Qui Deos esse se, ab omnibus volunt sciri. SCHOL.

181 CECROPIUM PLATONEM] Plato Atheniensis cum vellet causam & originem (*ortum* Voss. pr.) Nili fluminis cognoscere, sacra Aegyptia accipit. SCHOL. Scripsi *Platona* pro *Platonem*, auctoritate Vossiani secundi, & Buher. a m. pr.

183 MUNDIQUE CAPACIOR] Quam ego sum. Sive capacior hospes, qui magis mundum in se recipere valeret, sive quis capacior fuit mundi i. docilior hospes. SCHOL. *Mundi capax* est, qui mundum, ejusque naturam mente sua concipere, & intelligere digne potest. Vide ad L. i, 461.

187 EUDOXI] Eudoxus enim ad cursum suum post octo annos (*mensis* Voss. pr.) solem reverti dixit, & esse annum magnum; G. Caesar vero post
 ff ff f 3 post

- * Hoc fuit auditu, mundique capacior hospes?
 Fama quidem generi Pharias me duxit ° ad ° urbes,
 185 Sed tamen & vestri: media inter proelia semper
 Stellarum coelique plagis, ° Superisque vacavi:
 Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.
 Sed cum tanta ° meo vivat sub pectore virtus
 Tantus amor veri, nihil est, quod noscere ° malim,
 190 Quam fluvii causas, per secula ° tanta larentes,
 Ignotumque caput: spes ° sit mihi certa videndi
 Niliacos fontes; ° bellum civile ° relinquam.
 Finierat, contraque facer sic orsus Achoreus.
 Fas mihi magnorum, Caesar, secreta parentum

195 Pro-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Nec O. 1. b in V. 1. Marp. c oras Marp. umbras A. d curisque B. 1. V. 3. O. 1. a m. 1. e modo O. 1. f mallem VV. LL. Steph. B. 2. V. 2. O. 1. H. A. Buh. a m. pr. g longa M. h si R. 1. si W. i civilia bella W. k reliqui A.

post quinquennium, quo peracto bis sextum esse praecepit, & melius annum visus est computasse. SCHOL. Fuit autem ex amicis, sive sectatoribus Platonis Eudoxus, ut quidem Strabo tradit lib. xiv. Et cum eodem in Aegyptum, ut idem libro ultimo addit, profectus, per tredecim annos cum Aegyptiorum sacerdotibus conversatus est. A quibus postea domum reversus, anni rationem Graecis tradidit, totum in trecentos sexaginta quinque dies partitus, cum ante ea tempora nulla certa annorum ratio in Graecia fuisset. Contra autem Laërtius, non cum Platone, cuius tamen auditorem eum fuisse dicit, sed cum Chrysippo medico in Aegyptum profectum ait. Hic annum & quatuor menses commoratum, & Aegyptiis sacerdotibus per Nectanabim regem, ad quem ipse commendatitias literas ab Agelilao rege attulerat, commendatum, mox in Graeciam reversum esse. MICYLL.

187 FASTIBUS] Pro fastis abusive. *Fastus* dicuntur, ubi menses, & dierum ordo conscriptus est. SCHOL. Omnibonus, *Grammatici hic*, inquit, *reprehendunt Lucanum, quod dixerit fastibus, pro fastis. Nam fastus quartae, significat superbiam, Fasti, florum, autem libros, in quibus continetur ratio dierum ac temporum, & dies fasti ac nefasti, & magistratum nomina.* Haec ille. Dicamus igitur licet metaplasma esse, aut certe Lucani auctoritati hoc demus qui antiquorum a quo exemplo ita hoc posuerit. Nisi vero menda aliqua in scriptura esse putanda sit, de quo equid. nescio, quando omnes editiones eodem modo habent.

Caeterum de eo, quo modo Caesar annum distinxerit, & eum, qui ante ipsum Romae agebatur, ad cursum Solis revocavit, Plutarchum vide in Caesare, & Macrobi. in Saturnalibus libro primo capite quarto. MICYLL. *Fastibus* Msc. (Hult.) Videtur pro *fastis* dictum, qui sunt ephemerides. De Eudoxo vide Strabonem, & Laërtium. BERSM. Accusat hic Lucanum Servius (ad Aen. 111, 326.) mutatae declinationis. At defendit eum Priscianus (Col. 711.) Varronis hoc adferens. *qui fastus correxit.* Quin idem Priscianus ostendit suo tempore, & in Horatio lectum:

Per memores genus omne fastus.

Sic & Columella: *antiquorumque fastus astrologorum.* Et in Claudiano habent MSS.

Inter Arinthei fastus.

Haec, ut multa alia reconditae eruditionis, notavit de Analogia secundo, vir nescio summa bonitate ac fide, an exquisita rerum verborumque cognitione commendabilior Gerardus Johannes Vossius. GROT. *Ed. terr.* Nullum hic errorem commisit Lucanus, nec etiam ad Metaplasma recurrere opus est. Idoneorum auctorum multis exemplis ita loquitur auctor pro *fastis*. Vide enim, quae docte, & opere congegit Cl. Drakenborch. ad Silium Ital. L. 11, 10.

Anfonios atavo ducibat consule fastas.

190 LATENTES] MSS. & Edd. multi *latentis*: quod male acceptum est ingentivo. ortum enim hoc

- 195 Prodere, ^a ad hoc ^b aevi populis ignota profanis.
 Sit pietas ^c aliis, miracula tanta silere:
 Ast ego coelicolis gratum reor, ire per omnes
 Hoc opus, & ^d sacras populis notescere leges.
 Sideribus, quae sola fugam moderantur ^e Olympi,
 200 ^f Occurruntque polo, diversa potentia prima
 Mundi lege data est. Sol tempora dividit anni,
 Mutat nocte ^g diem, radiisque potentibus astra
 Ire vetat, cursusque vagos statione moratur.
 Luna suis vicibus ^h Tethyn, terrenaque miscet.
 205 Frigida Saturno glacies, & zona nivalis
 Cessit. habet ventos, incertaque fulmina Mavors.

Sub Jo-

VARIAE LECTIOES.

^a ab hoc B. 1. adhuc V. I. A. ^b aevum M. ^c alii Ed. Ven. ^d pop. sac. O. I. ^e Olympo V. I. ^f occur-
 ritque M. ^g dies A. ^h Tethim MSS. qdd.

hoc ex veteri accusativo. fluvijs enim non latet,
 sed causae, & origo ejus latere. L. IV, 418.

*Tu, quaecumque moves tam crebris causis meatus,
 Ut superi volvere, late.*

Alibi causa latet, sed facta patens.

194 SECRETA PARENTUM PRODERE] Probo le-
 ctionem, quam invenit, & praetulit ex MS. Lo-
 vaniensi *Deorum* N. Heinsius ad Claudian. Lib. I.
 Raptu Prof. vi. 3.

Junonis thalamos audaci prodece cantu.

quo loco nisi ostenderet proprium verbi *prodere*,
 in arcanis revelandis usum, & in primis nostro poe-
 tae valde familiarem, motus ego Mistorum aucto-
 ritate scripsissem hic *edere* i. e. vulgare, notum face-
 re: quod neminem latere potest. *edere nomen, or-
 tus* &c. Ovidio saepe. *edere oracula* dicitur Deus.
 Vide Broukh. ad Tibull. L. I, 4, 67.

Haec mihi, quae canerem Titio, Deus edidit ore.

Et sane *edere* hic habent duo Pulm. Regius uter-
 que, Voss. prim. cum tribus aliis, Marp. Wittian.
 pro var. lect. & Edd. Ven. Br. Med. Bad. Mic.
 & Hort.

197 COELICOLIS GRATUM REOR] Sunt, qui
 legant *celicolas*, ut sit *per omnes celicolas*: Sed non
 probem, quia celicolis non est opus opere huma-
 no. VERSELL. Ante Badium vulgo tamen ede-
 batur *coelicolas*, & sic exaratur in uno Bersm. &
 meis duodecim MSS. in quibus vetustiores sunt.
 In Voss. primo tamen est correctum, in secun-
 do, & ceteris *coelicolis* servatur; quod praefero. *Co-
 elicolas* si legas, intellige philosophos, non Deos.

199 SIDERIBUS &c.] Physici dicunt, septem
 stellas, quarum nomina dies tenent, contra coe-
 lum niti; quae si non occurrerent, in inmensa
 raperetur, & praecipitaretur tanta vertigine. Qua-
 tuor autem modis retardantur fidera; aut quando
 in altissimis apsidibus currunt, aut quando retro-
 grada sunt, aut quando stationaria, aut quando
 anomala, cum per latitudinem vagantur signiferi.
 Item concitantur tribus modis; aut quando pro-
 pinquant terris, aut quando impelluntur radio so-
 lis, & celerius currere videntur, aut quando per
 rectam lineam sui circuli currere videntur. SCHO-
 LIAS.

201 TEMPORA DIVIDIT ANNI] Ipse praestitit tem-
 poribus. IDEM. Msc. quatuor *aevi* sed unum ad
 marg. *anni*. BERSM. *Aevi* habent MSS. Pul-
 manni, & mei plerique, & Edd. Rom. Parm. Be-
 roaldi, Aldi, Col. Steph. aliaeque. Non male. *An-
 ni* tamen retinent optimus Pulm. Cod. Voss. pr.
 Marp. Oxon. pr. Amstel. & alii: pro *quae sola* vul-
 go apud Priscian. c. 1163. editur male *quaecumque*.
 De toto autem hoc loco adeantur rursus commen-
 tatores, & Scaligeri prolegomena ad Manilium, &
 Palmerii defensio.

202 RADIISQUE POTENTIBUS ASTRA IRE VE-
 TAT] Solem caeteri planetae venerari videntur ut
 regem, & quum propius accessere, sunt in sta-
 tione, & sunt retrogradi. Unde sol moderator
 reliquorum dicitur luminum, ut est apud Cicero-
 nem in sexto de Repub. quia ipse cursus eorum
 recursusque moderatur certa definitione. Nam
 spatii certa definitio est, ad quam quum unaquae-
 que

Sub Jove temperies, & numquam turbidus aër.

• At fecunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. inmensae Cylleus arbiter undae ^b est.

- 210 Hunc ubi pars ^c coeli tenuit, qua mixta Leonis
Sidera sunt Cancro, ^d rapidos qua Sirius ignes
^e Exserit, & varii mutator circulus anni
Aegoceron, Cancrumque tenet, cui subdita Nili
Ora latent: ^f quae cum dominus percussit aquarum
215 Igne superjecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Jussus adest; auctusque suos non ante ^g coartat,
Quam nox aestivas à Sole ^h receperit horas.

Vana fi-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a C Ed. Hort. b deest in A. Edd. Rom. Parm. c sen. c. M. d rapido B. 1. e Exserit v. B. 1. f quem B. 3. g coartat H. h retexerit M.

que erratica stella recedens à Sole pervenerit, tanquam ultra prohibeatur accedere, agi retro videtur: & rursus cum certam partem recedendo contigerit, ad directi cursus consueta revocatur: ita solis vis, & potestas motus reliquorum luminum constituta dimensione moderatur. de hoc etiam Vitruv. lib. ix. disputat. SULPIT. Mihi non sit verisimile, vel Ciceronem, vel hunc poetam quicquam, de planetis stationariis, ac retrogradis scisse, ut nostra aetate tradunt astrologi, Georgius Purbachius, & Joannes de Regio monte, duo Germaniae Lumina, quando eo tempore nihil hujusmodi de Epicyclis traditum esset. GLAR.

206 CESSIT] In ipsius est potestatem tradita. SCHOL.

206 FULMINA] Msc. *flumina* (& Reg. ac Voss. un. *flamina* Amlt.) mendose. Sequitur enim de Mercurio, cum arbitrum esse fluminum. BERSMANN. Vide L. i, 660. & Barth. ad Claud. L. ii. Stil. 437.

Incertum quid Martis iter.

209 ARBITER] Mercurius iudex & Dominus Nili vel Oceani. SCHOL. Similiter Horat.

- - - quo non arbiter Hadrius
Major, tollere, seu ponere vult freta.

210 MIXTA] Eo scilicet tempore, quo Sol in istis est signis, est & Mercurius. Nam simul ambulat difficile in uno signo. SCHOL.

211 RAPIDOS] Voss. prim. Amlt. Edd. Rom. Parm. Ald. Steph. Col. Gryph. aliaeque *rabidos*. Vide ad L. vi, 334. *rabidique leonis*.

212 SIRIUS] Septem inundationis Nili causas

ponit (utor libens *Glarsani* verbis) è quibus secunda haud dubie vera est, & optimis quibusque authoribus placita. Poëtae confutationes nimis debiles sunt. Nam Sole ad Cancri tropicum existente, ad Capricorni circulum hyems est, & Lunae montes, excedentes infimam aëris regionem, facile tum nives concipere possunt. Eae porro, redeunte ad Aequatorem Sole, liquecunt. HORTENS.

212 MUTATOR CIRCULUS] Zodiacus. Posito sole in Cancro fidere; necesse est, ut non in Diametro sit. i. in Capricorno. Ideo ergo haec duo signa junxit, quorum unum dies tenet, alterum nox. Tunc dicit, Nilum crescere, cum Stella Mercurii est inter Cancrum, & Leonem. SCHOL. Male per *circulum* quidam aequinoctium ipsum intelligunt; alii Tropicum utrumque, vel Meridianum Tropicos secantem.

214 QUAE CUM DOMINUS PERCUSSIT AQUARUM] Mercurius, qui modo dictus.

Inmensae Cylleus arbiter undae.

Avienus: *Cessit Mercurio locus imbrifer.* GROT.

215 FONTE SOLUTO] Vide autem & Herodotum libr. ii. Solinum cap. 34. & Strabonem libro ultimo, qui, *οὐ μὲν οὖν ἀρχαῖοι*, inquit, *εὐχασμα τὸ πλεον. εἰ δ' ὕστερον αὐτόπται γενέσθαι, ᾗδεοντο ὑπὸ ἰμβρῶν θειῶν πληρύνεσθαι τὰς Νέλους, τὰς Αἰθιοπίας τὰς αἰὼν κλυζόμενης καὶ μάστιγα ἐν τοῖς ἰχθύοις ὄρεται* &c. MICYLL.

217 JUSSUS] Msc. *jussus* hoc est; jussa magnitudine, non inepte. BERSM. *Jussus* placuit etiam Modio Novant. LL. Ep. ciii. Eo sensu ut non magis

- Vana fides^a veterum, Nilo, ^b quod^c crescat in arva,
 220 Aethiopum prodesse nives. non Arctos in illis
^d Montibus, aut Boreas. ^e testis^f tibi sole perusti
 Ipse^g color populi, ^h calidique vaporibus Austri.
 Adde, quod omne caput fluvii, quodcumque soluta
 Praecipitat glacies, ingresso vere, tumescit
 225 Prima tabe nivis: Nilusⁱ neque fuscitat undas
 Ante Canis radios, ^k nec ripis adligat^l amnem
 Ante parem^m nocti Libra sub iudice Phoebum.
 Inde etiam leges aliarum nescit aquarum:
ⁿ Nec tumet hibernus, cum, longe sole remoto,
 230 Officiis caret unda suis: dare^o iussus iniquo

Tempe-

VARIAE LECTIOES.

^a veterum est B. 1. ^b quo Ed. Grot. &c. ^c crescit V. 1. ^d montibus V. 1. Fidis Ed. Ven. ^e testes B. 1. ^f sibi VV. L. L. Steph. V. 3. H. M. O. pr. a m. pr. ^g color R. 1. ^h calidisque P. 1. Marp. ⁱ nec B. 1. non V. 1. ^k neque B. 1. non Marp. ^l amnes H. ^m noctis R. pr. V. tert. Buh. a m. pr. ⁿ non V. 1. ^o visus V. 1. & al. V. Drak. ad Sil. XII, 372.

magis, quam Luna, crescat Oceanus. Sed hoc non vult Poëta, qui dicit, Mercurii ignem, sive fidus eo tempore tantam habere potentiam in ora Nili, quantam Luna in Oceanum, qui ejus incrementis ita jubentibus crescit. V. vs. 230.

217 AUCTUSQUE &c.] Nisi cum ventum fuerit ad VIII. Kal. Octobr. cum aequinoctium autumnale est. SCHOL. Msc. *auctusque*, vitiose: *auctus* dicit incrementa. Ita Lucret.

His natura suis refrenat viribus auctum.

q. d. Non ante revertitur Nilus intra alveum. BERSM. Unus, & alter ex meis habet quoque perperam *auctusque*. Vide ad L. IX, 797.

distenti corporis auctum.

Plinius Lib. IV. Epist. 300 *Lacus ter in die statis auctibus, ac diminutionibus crescit, decrescitque*. Seneca L. IV. N. Q. c. 2. *Auctum fluminis sentiunt*.

219 QUO CRESCAT IN ARVA] MS. habent, *quae*. vulgati, *quod*. Veteres autem, quos dicit, sunt Anaxagoras, & Euripides. GROT. Ed. pr. Haec media lectio inter vulgatam, habentem *quod*, & manuscriptam, habentem, *quae*. Veteres autem, quos hic dicit, sunt Anaxagoras, & Anaxagorae discipulus Euripides Archelao tragoedia. Hac sententia nihil verius, si modo pro nivibus ponas imbres Aethiopiae. Caetera ingeniorum non inlegantium festiva commenta, de quibus videri possunt Herodotus, Strabo, Diodorus Siculus, Plutarchus, Liber incerti scriptoris de Nilo. IDEM. Ed. tert. Bersmannus scilicet ex uno Codice pro-

tulit *quae*, atque ita Ed. Veneta. Ceteri omnes, quosque ego inspexi, retinent *quod*. De Regiis, Oxon. uno, & Marpurg. nihil certi statuo, ut quos ipse non vidi. Revocavi *quod*, donec *quod* ex MSS. probeatur. *Quod* hic aliquo modo valet *ut* *ut* *ut* vel potius *cur*. Ut in illo Phaed. F. 32. *non est, quod timeas*. & similibus passim apud Terentium, & alios.

221 NON ARCTOS &c.] Argumentum sumit, de Aethiopia non venire in Nilum nives, quia illic semper calidus aer sit, nec nives admittat, ut quod de colore Aethiopum hominum comprobatur, semper eos calore solis torreri. SCHOL.

225 TABE NIVIS] Voss. quart. & sec. a m. prima cum Regio uno, Hult. Oxon. & Edd. Aldi, Col. Steph. Pulm. habent *tabe*, perperam. Non de lapsu nivis, sed de dissolutione agi debet. Idem mendum obsidet Mistos Livii Codd. L. XXI, 36. *fluentemque tabem liquescentis nivis*: ubi omnino consule Gronovium. Adde Drakenb. ad Silium L. VIII, 21.

225 NILUS] Adeoque vere non crescit de nivibus, quae semper primo sole solvuntur. SCHOLIAST.

226 ANTE PAREM] Ante aequinoctium autumnale, i. e. ante diem VIII. Kal. Octob. IDEM. Observa ter idem de Nili decrescit tempore repeti ab auctore vs. 218. hic, & vs. 236. Satis inepte. Sed excusari potest auctor, quod loquentem inducat garrulum senem.

230 OFFICIIS] Hoc est. Cum extra alveum egredi-

- Temperiem coelo, mediis aestatibus exit,
 Sub torrente plaga: ^a neu ^b terras dissipet ignis,
 Nilus adest mundo, contraque incensa Leonis
 Ora tumet: Cancroque suam torrente Syenen,
 235 Inploratus ^c adest: nec campos liberat undis,
 Donec in autumnum ^d declinet Phoebus, & umbras
 Extendat Meroë. quis causas reddere possit?
^e Sic jussit Natura ^f parens ^g discurrere Nilum:
 Sic opus est mundo. Zephyros ^h quoque vana vetustas

240 His

V A R I A E L E C T I O N E S.

a vulgo ne. b terram A. c edit B. i. Buh. d Phoeb. dec. P. 2. R. pr. V. i. Marp. e cum H. f potens B. i. g vulgo decurrere. h non A. quos B. i.

ditur, & vagatur, cursus sui dimittit officia. SCHOLIAST. Fluxu, quia glacie congelatur. BERSMANN. Officium Nili est arva irrigare. hoc autem praestare non potest, nisi à Sole excitetur. ideo hyeme se ripis tenet. GROTIUS. Recte, cum Omnibono, & Hortensio. Alii minus bene haec capiunt. Pro caret vir doctus aliquis conjicit scribendum *cavet* i. e. officio suo prospicit, aquas suas continet, ut subpetant aestate.

231 EXIT. SUB TORRENTE PLAGA, NE] Sub torrente plaga potest construi cum superioribus: ut sit: Unda exit mediis aestatibus sub torrente plaga, & cum sequentibus hoc ordine Nilus &c. ASCENSUS. Verissime, ut distinguunt quoque MSS. & veteres Edd. Pro ne autem insuper scripsi neu: uti habent MSS. tantum non omnes, & Edd. Sulpitio priores. Sic praeter alia loca Lib. VIII, 498.

- - neu te sceptris privaveris hospes,
 Pignora sunt propiora tibi.

234 SUAM] Ut ait alibi umbras nunquam flo-
 flente Syene. Hic enim sol semper in medio est.
 SCHOL.

237 EXTENDAT MEROE] Aestate enim umbrae ei intra corpus sunt; paulatim vero tenduntur in latus, cum jam tempus autumnus est. IDEM. In Reg. primo, Voss. pr. sec. Oxon. pr. & meo est Meroë. Non male, sed mutatione non est opus. Meroë ipsa dicitur extendere umbras, ut Syene dicitur flectere L. II, 587. Immo librarii illi Meroë potius videntur declinasse in nominativo. Meroë enim habent muti Codd. quoque vs. 303. Dein ex MSS. fere omnibus, & Edd. reposui pos-
 sit. pro quo Grotius ex uno, vel altero MS. recen-
 tiore dederat posset.

238 DISCURRERE] Grotius, & jam ante Badius
 & Parisiens. ediderunt decurrere. quomodo exara-

tum est in uno Pulm. & duobus Berfm. & qua-
 tuor meis recentioribus. Reliqui scripti, & editi
 habent discurrere i. divagari per campos, & inun-
 dare. Recte. paulo post,

Commeat hac penitus tacitis discursibus unda.

Vide ad L. VI II, 224. Virg. Georg. IV, 292.

- - - septem discurret in ora.

239 MUNDO] Al. opus est Nilo in vetusto Cod.
 HORTENS.

239 ZEPHYROS] Haec est prima de Nili in-
 cremento apud Herodotum causa: sed de Ete-
 sis, non de Zephyris. Ideo autem reprehensa
 Herodoto, quod multis aliis Africae fluminibus
 idem, quod Nilo accidere, debuerit. Si quidem
 Etesiae his non ininus contrarii feruntur, atque
 Nilo. Unde hic poeta fortassis id veritus, non
 contrarium ventum, sed à latere flantem ponit:
 adducto mox de nubibus figmento, nihil magis
 de Zephyro, quam de quibuslibet aliis ventis ve-
 rificando. GLAREAN. Zephyrosi. Etesias. GRO-
 TIUS.

240 STATA TEMPORA] i. e. Statuta. Qui certo
 tempore flant. Declinavit autem hujus statui.
 SCHOL.

241 IN AëRA] Ita exhibent Regius uterque,
 Voss. prim. tert. Buh. Berfm. unus, & MS. Can-
 tabr. cum Edd. Sulpit. Bad. Mic. Hortens. aliisque,
 verissime: non aëro. In aliquem potestatem habere
 vulgaris est locutio. Dein pro depellunt Regius
 pr. Voss. prim. & MS. Cantab. pellunt tot. Mar-
 purg. tot pellunt Voss. tert. pellunt peilunt tot uni-
 ce rectum est: cum tot casu quodam exciderat,
 depellunt inde formarunt.

241 LONGA POTESTAS] Longa, non diutina.
 Certo enim tempore vel incipiunt flare, vel desi-
 nunt. SCHOL.

242

- 240 His ^a adscripsit aquis, quorum statuta tempora flatus,
Continuque dies, & in ^b aëra ^c longa potestas:
Vel quod ab occiduo ^d pellunt tot nubila coelo
Trans Noton, & fluvio cogunt ^e incumbere nimbos:
Vel quod aquas ^f toties rumpentis litora Nili
245 ^g Assiduo feriunt, coguntque resistere ^h flatu.
Ille morâ cursus, ⁱ adversique ^k objice ^l ponti
Aestuât in campos. sunt, qui spiramina terris
Esse ^m putent, magnosque cavae compagis hiatus.

* Commeat

VARIAE LECTIOES.

^a adscribit B. 1. M. ^b vulgo aëre. mare V. 1. ^c magna B. 1. ^d depellunt vulgo. deducunt Hort. m. ^e imponere Ed. Br. Med. incurere Marp. ^f quotiens O. pr. 2 m. pr. ^g vulgo assiduo. ^h vulgo fluctus, fluctu, flatus. ⁱ adversique W. V. 1. ^k obice MSS. multi, & Edd. qdd. V. Pier. ad Virg. x. Aen. 377. ^l mundi B. 1. ^m putant B. 1. R. 1. O. 1. Marp. A. M. Hort. m.

242 VEL QUOD AB OCC.] Democriti placitum. GROT.

244 VEL QUOD AQUAS] Thaletis. IDEM.

244 RUMPENTES] *Rumpentis* Msc. non male. Sed ad marg. reponit *rumpentes*. Intelligit autem aquas Nili, septem ostiis in mare exeuntis. BERSMANN. *Rumpentis* ediderunt jam Rom. Parm. Brix. Mediol. & Grotius: & agnoscunt nonnulli ex MSS. meis. plurimi tamen, & vetustiores retinent *rumpentes*. praeferam tamen *rumpentis*. quo clarius aquae Nili, non maris, ut quibusdam videtur, intelligantur.

245 ASSIDUO] *Assiduo* Msc. duo probe. BERSMANN.

245 RESISTERE FLUCTUS] Msc. *flatu* & adscribit etiam *fluctus*; sed illud verius. IDEM. *Flatus*. *Flatu* MS. P. GROT. Primo pro *assiduo* legas *assiduo* in MSS. quatuor Pulm. duodecim meis, ac Edd. Rom. Ven. Sulp. Bad. Mic. & Hortens. qui adverbialiter sumunt. Dein *fluctus*, vel *fluctu* habent Editi omnes ante Grotium, & MSS. multi. Verum tamen *flatu* discrete exhibent Regius uterque, Oxon. prim. Marp. Amstel. & Voss. pr. ac sec. cum Buher. pro var. lect. quomodo describi placuit etiam Modio Novant. LL. Ep. ciii. Zephyri, sive Etesiae cogunt aquas Nili resistere *assiduo suo flatu*. Eodem tere modo loquitur Mela Lib. 1. c. 9. *Etesiae venienti obvii adverso spiritum cursum descendenti impediunt*. Plin. L. 14. Epist. 30. *An ut flumina, quae in mare deferuntur, adversantibus ventis, obviusque aestu retorqueantur* &c. quibus locis omnes hic dictae causae marini aestus, & inundationis fluviorum recensentur.

247 SUNT, Q. SPIRAMINA &c.] Mirum est, quonquam hominum ausum primum talia finge-

re. Homerus, opinor, non fuit primus. Atqui haud scio, num aliquibus data sit haec commentandi occasio ex Genes. 2. cap. ubi quatuor flumina ex Paradiso profluere commemorantur, Ganges, Nilus, Tigris, Euphrates. Quod & Baptista Mantuanus sanctissimus, & eruditissimus poeta in Parthenice Catha. lib. 111. prosequitur. Geographica certe ratio eam descriptionem absque interpretamento non suscipit. Quid de Paradiso prisci senserint Theologi, non omnino exploratum habemus. maxime de loco, aliis ad allegoriam rem trahentibus. Tandem sub Augustino, ac longe post sub Beda coepit id certius definiri, at ita, ut de Moseos scriptura multi scrupuli relinquerentur. Ideoque quidam fuerunt, qui existimarunt Asiam, Europam, & Africam, hoc est, terrae habitabilis faciem olim fuisse Paradisum, ea hercle voluptate, qua describitur à Mose. Sed postquam peccatum Adae generis humani lapsum induxit, omnia ea velut evanuisse, mutata omnia in deterius ad Adae meritum, ut ille nihil prorsus viderat, quae antea habuerat notissima. Verum & haec Theologos relinquenda. Porro quod quarto hinc est versu. *Medium revocata sub axem*. Id est, sub Aequatorem, aut Torridam zonam, ubi sunt Nili fontes. Rarum etiam illud est, quod septimo inde versu poeta ait, *Aequoreosque sales*, pro, condimento scilicet. GLAREAN. V. Briosii Epist. p. 146. BROUKHUS.

247 SUNT QUI SP. TER. ESSE PUT.] Msc. omittit octo versibus, qui in aliis leguntur Codicibus, & libris. BERSM.

250 AB ARCTO] A septentrione ad Austrum reducta. SCHOL. Ita ferme uadebant Memphis-

- * *Commeat* ^b hac ^c penitus tacitis discursibus unda,
 250 Frigore ab Arctōo medium revocata sub axem,
 Cum Phoebus pressit Meroën, tellusque perusta
 Illuc duxit aquas; trahitur Gangēque, Padusque,
^d Per tacitum mundi: tunc omnia flumina Nilus
 Uno fonte ^e vomens non uno gurgite ^f perfert.
 255 Rumor, ab Oceano, qui terras adligat omnes,
^g Exundante procul violentum erumpere Nilum,
^h Aequoreosque ⁱ sales longo mitescere tractu.
 Nec non Oceano pasci Phoebumque ^k polumque,
 Credimus: hunc, ^l calidi tetigit cum brachia Cancri,
 260 Sol rapit, atque undae plus, quam quod ^m digerat ⁿ aër,
 Tollitur. ^o hoc noctes referunt, Niloque ^p refundunt.
 Ast ego, (si tantam jus est mihi solvere litem,)
 Quasdam, Caesar, aquas post mundi ^q sera peracti
 Secula, ^r concussis terrarum erumpere venis,

265 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

* *commoveat* p. R. pr. V. tert. *quo meat* O. pr. R. sec. ^b *hic* B. 1. M. ac V. 2. W. Ed. Par. & R. 1. ^c *tac.* p. W. *tantis* V. 1. ^d *in* B. 1. ^e *movens* R. 1. Ed. Ven. ^f *profert* B. 1. Edd. Rom. Parm. *praefert* O. 1. ^g *exundans* V. 1. ^h *aequorea*que V. 1. H. *aequoreus*que R. pr. *quo* deest in Ven. ⁱ *hiles* V. 1. ^k *polos*que B. 1. V. sec. H. M. ^l *res. cal.* V. 1. ^m *digeris* M. A. O. 1. *digeris* B. 1. ⁿ *aether* A. ^o *hunc* B. 1. ^p *refundunt* V. sec. ^q *sacra* A. ^r *ab occultis* O. 1.

tici Sacerdotes. GROTI. Ed. pr. Quos secutus
 Diogenes Apolloniates. IDEM. Ed. tert.

252 AQUAS] Ennius haec de Nilo ait; quod
 per aestatem sol ab inferioribus aquam supra re-
 vocet, & hinc eo tempore Nilus increseat. *Per*
tacitum mundi i. per cavernas latentes. SCHOL.

257 AEQUOREOSQUE &c.] Ne in praescrip-
 tionem veniret, quod cum Oceani aqua salsa sit,
 dulcis est Nili, dicit longitudine sui saporem mi-
 tescere. IDEM.

259 HUNC, CALIDI &c.] Herodoti sententia.
 GROTI.

261 SI JUS EST] Locus hic ostendit temere a-
 ctum aliquando ab Editoribus, qui omnes usque
 ad Grotium exhibent *fas est*, cum MSS. constan-
 ter praeter Regium rec. scribant *jus*: quare sine
 haesitatione jam ita quoque rescribo Lib. 1, 360.

Si licet, & jus est veras exprimere voces.

Vulgo *fas*.

263 QUASDAM] Hoc dicit. Post diluvium ali-
 quas aquas passim erumpere coepisse, aliquas cum
 ipso orbe natas: unde fit, ut Nilus augeatur ex
 illis, quae passim erumpunt. SCHOL.

266 CUM TOTO] Cum summa omnium rerum
 i. cum universi orbis semine. SCHOL. Bene
 etiam reliqui interpretes *solum* exponunt univer-
 sum, sive rerum universitatem. Graece ὅλοι quare
 perperam omnino Micyll. in Ed. Francof. &
 inde Hortens. exhibuit *cum mundo*. Vide ad Me-
 lam Lib. 1. c. 1. *Omne igitur hoc &c. hoc gehel*
al.

272 QUOS MEMPHIS ADORAT] Ita optime Gro-
 tius excudendum curavit: cum vulgo legeretur
quem, etiam in plerisque MSS. Meliores, ut Voss.
 pr. tert. Regii, alique cum uno Berfm. exhibent
quos. Non enim Alexandrum modo, sed & ce-
 teros reges, ut Deos colebant Aegyptii, quod ab-
 unde satis docuit Ez. Spanhemius in dissertat. V.
 de Numm. praest. p. 406. &c. Ed. pr.

277 CURRUS REGUM &c.] Hujus autem rei
 etiam Zetes in historiis meminit, Chiliade tertia
 cap. 69. Nisi quod non Aegypti, sed Assyriorum
 regem vocat, h's verbis: ὁ Ἀσσυρίων βασιλεὺς ὁ
 Σίσυρος ἐκείνου, καὶ δὲ τὸ Διόδωρος Σισύροις τὴν
 αἰῶνα. Τῶν Ἀσσυρίων μεταρχῶν ἕως τῆς γῆς ἀπα-
 ρης, ζῶντων ἂν καὶ ἀρῶσι τάντες τοὺς βασι-
 λῆας.

- 265 Non id agente Deo; ^b quasdam compage ^c sub ipsa
Cum toto coepisse, reor, quas ille creator,
Atque opifex rerum certo sub jure coërcet.
Quae tibi noscendi Nilum, Romane, cupido ^d est,
^e Et Phariis, Persisque fuit, ^f Macetumque tyrannis:
270 Nullaque non aetas voluit conferre futuris
Notitiam: sed vincit adhuc natura ^g latendi.
Summus Alexander regum, quos Memphis adorat,
Invidit Nilo, misitque per ultima terrae
Aethiopum ^h lectos: illos rubicunda perusti
275 Zona poli tenuit; Nilum vidēre ⁱ calentem.
Venit ad ^k occasum, ^l mundique extrema ^m Sesostris,
Et Pharios ⁿ currus regum cervicibus egit:
Ante tamen vestros ^o amnes, Rhodanumque, Padumque,
Quam Nilum de fonte bibit. vefanus ^p in ortus
280 Cambyfes ^q longi populos pervēnit ad aevi,

Defectusque

VARIAE LECTIOES

a ad agente R. pr. ita ag. V. sec. pro var. lect. b quondam Hort. m. c soluta Marp. pro var. lect. d deest in A. M. e haec O. i. Edd. ante Grot. pleraque. f Macedumque Edd. & NiSS qdd. g latentis O. pr. h populos O. pr. a m. pr. i carentem B. i. V. Schol. ad L. 111, 233. k occasus B. 2. V. 3. Buh. W. H. l terras mundique V. sec. m Sesostris W. V. text. Sesostris Ed. Ven. Sesostris R. i. Sorastris A. & aliter alii. Sesostris recte V. ad Just. 1, 1. Val. Placc. 7, 419. n censural. o amens Edd. Rom. Parm. p ad B. i. q pop. l. V. i.

διαι, καὶ ὡς αὐτῶν ευχόμενοι, ὥστε ὡς ἴππων ἄλλοι. Meminit autem & Josephus rerum a Sesostris gestarum, eundemque Susachum vocat, libro octavo Antiquitat. Judaic. cap. 10. MICYLL.

280 CAMBYSES] Rex Persarum Cyri filius, qui motae fuit mentis. Ideo Vefanus dicitur. SCHOLIAST. Cambyfes (inquit Sulpitius) qui pater Darii regis Persarum fuit. Si hoc Sulpitius scripsit, & non potius alius commentario ejus assuit, quo authore hoc doceat, scire velim, cum Cambyfes absque prole perierit. Quo mortuo Magi regnum invaserunt. Nota est apud Herodotum historia. Caeterum poeta hic populos longi aevi περιφραστῶς, dixit, quos Graeci composita voce μακροβίους vocant. Sulpitius id de Cynis in India, ac iis, qui habitant, in insulis fortunatis, intelligit, perperam meo quidem judicio. De Macrobiis apud Herodotum lib. 111. notior est historia, quam ut de ea dubitarit Sulpitius, siquidem ei in mentem venisset. GLAREAN.

280 LONGI POPULOS A AD AEVI] In orientem,

ubi homines diu vivunt. SCHOL. Longi aevi populos vocat Aethiopas μακροβίους, ut recte exponit Omnibonus. Ad eos enim Legatos miserat Cambyfes speculandi gratia, cum pariter Carthaginensibus, Ammoniis, & Aethiopibus inferre bellum pararet. Ita enim inquit Herodotus libro tertio: Μετὰ δὲ πῶπι ὁ Καμβύσης ἰβουλόμενος τριφασίᾳ στρατηγίας, ἐπὶ γὰρ Καρχηδονίους, καὶ ἐπὶ Ἀμμονίους, καὶ ἐπὶ τὰς Μακροβίους Αἰθίοπας &c. MICYLL.

281 CAEDE SUORUM] Hoc quoque ex Herodoto transumptum, qui eodem lib. supra citato, de expeditione contra Aethiopas loquens, εἰ δὲ στρατῶν, inquit, ἴσμε μὲν τι εἶχον ἐν τῇ γῆς λαμβάνειν, ποιηφαιότες διίκαν. ἰππὸ δὲ ἐς τὴν ψάμμεν ἀπύκοντο, δεινὸν ἔργον αὐτῶν τοῖς ἐργασίαις. Εξ διαλάθῃ γὰρ ἰπποφίαν αὐτῶν ἀπεκλήρωσιν, κατὰ φανος. πυδόμενοι δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δεινὸς τῶν ἀλλοφονίαν, ἀπὸς τὸν ἐπὶ Αἰθίοπας εἶλον, ὁπῶν ἰπποφίαν. MICYLL.

282 NON FABULA] Ut, ubi esset origo Nili, vel.

Gg 88-B 3.

- Defectusque epulis, & pastus caede suorum,
 Ignoro * te, Nile, redit. non fabula mendax
 Aula loqui de fonte tuo est; ubicumque videris;
 Quaereris; & nulli contingit gloria genti,
 285 Ut Nilo sit ^b laeta suo. tua flumina ^c prodam,
 Qua Deus undarum celator, Nile, tuarum
 Te mihi nosse dedit. medio ^d confurgis ^e ab axe,
 Ausus in ardentem ripas adtollere Cancrum;
 In Borean is rectus aquis, mediumque Booten;
 290 Cursus in ^f occasus flexu torquetur, & ^g ortus,
 Nunc Arabum populis, Libycis nunc aequus harenis:
 Teque vident primi, quaerunt tamen hi quoque, Seres,
 Aethiopumque feris alieno gurgite campos:
^h Et, te terrarum, nescit, cui ⁱ debeat, orbis.

295 Ar-

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Nilo radiis A. b al nota V. sec. c perdam H. d cum surg. B 2. Marp. M. e abesse O. 1. f occasum vulgo. g ortum R. 2. h Et hic supra sc. hic & Voss. sec. i praebat W. a m. pr. debuit V. 1.

vel falsa fabula, non quaereret. SCHOL.

284 NULLI GENTI] Nam cum ignoratur fons ejus, apud quos sit, fluvius pene nullius est is. IDEM.

285 SVO] Ut jactet se habere fontem Nili. IDEM.

289 QUAE DEUS] Qua Msc. recte pro quatenus. BERSM. Bene hanc restituit lectionem Grotius, ut jam ante quoque monuerat esse scribendum Modius Novant. LL. Ep. ciii. qua est in Edd. omnibus ante Gryph. & MSS. meis octo, ac Voss. primo pro var. lect. Reg. pr. quam. tres Codd. quam, ut itidem qua corruptum fuit supra vs. 84. ubi vide.

290 CURSUS IN OCCASUM FLEXUS] Msc. tria occasus. flexu Msc. duo. BERSM. In occasum flexu scribe aut occasus cum MS. R. A. & T. aut Ortum cum MS. P. GRO T. Occasus habent Steph. variae LL. quatuor Pulm. & mei duodecim cum Ed. Ven. ut rescripsi, & saepius monui. Flexu, ut primus, quod sciam, exhibuit Grotius, confirmant quoque variae lect. Steph. tres Pulm. Voss. pr. quart. Reg. uterque, & quinque alii. Ceteri flexus adjective. sed vide ad L. ix, 415. Verum nec sic locum puto sanum. pro torquetur in Regio primo est torquer. Oxon. unus habet in ortus. Unde unice arbitror, à Lucaniese manu.

Cursus in occasus, flexu torqueris in ortus. Clarissimo certe sensu.

292 SERES] Vix dici potest, quam hic locus

torqueat lectorem, de quo in omneis opiniones versare licebit fortasse, ut Liviano utar verbo. Sed quod rem ipsam facile expediat, haud scio, quid merito dici aut queat, aut debeat. Scio ple-ritque videri hoc loco Scythas intelligi, qui sint juxta Taurum montem, unde amnes Indici labuntur, in Ortum, ac Septentrionem protenti. Sunt, qui eosdem Seres Indos, aut vicinos notari putent: cum per Aethiopas, Indi quoque intelligantur, ut paulo ante diximus. Potest etiam fieri, ut vocabulum sit corruptum, id quod saepe evenire solet. Quid vero ejus in locum sit substituendum, vix equidem pronunciaverim. Argutus etiam aliquis fortasse diceret, Seri legendum, ut comparatur ad, Primi, quod praecedit. Apud veteres, Torridae Zonaе oppido obscura fuit cognitio: nec minus Orientalis tractus. Quod ex Ptolemaei descriptione videre licet, qui existimavit Oceanum illum Indicum terra inclusum. Unde nata profecto videtur ista Aethiopum Serum, & Indorum confusio. Quid igitur mirum, si à Seribus ac Indis Nili originem aliqui deduxerunt, cum multi contraria coeli regione ab Atlante delabi Nilum crediderunt, ut videre est apud Plin. GLAREAN. Pro gente Aethiopica sumsit auctor Seres, cum aliis; ut doctissime ostendit Palmerius in Apologia contra Scaligerum. Non autem capio, quid velit Is. Vossius; cum ex hoc loco probare conatur, à Lucano Nilum dici in Arctois oriri partibus. Vide virum doctiss. ad Melam L. i. c. 8.

293

- 295 Arcanum natura caput non prodidit ulli,
 * Nec licuit populis parvum te, Nile, videre,
^b Amovitque ^c sinus, & gentes maluit ortus
 Mirari, quam nosse, tuos. consurgere in ipsis
 Jus ^d tibi solstitiis, aliena ^e crescere bruma,
 300 Atque hiemes adferre tuas: solique vagari
^f Concessum per utrosque polos. hinc quaeritur ortus,
 Illic finis aquae. ^g late tibi gurgite rupto
 Ambitur nigris ^h Meroë fecunda colonis,
 Laeta comis ebeni: quae, quamvis arbore multa
 305 Frondeat, aestatem nulla sibi mitigat umbra:
 Linea tam ⁱ rectum mundi ferit illa Leonem.
 Inde plagas Phoebe, damnum non passus aquarum,
 Praevcheris, sterilesque diu ^k metiris harenas,

Nunc

VARIAE LECTIOES.

^a Versus hic legitur modo in Marp. V. tert. ^b *Admovitque* V. 2. A. *Amovitque* R. pr. V. tert. ^c al. *si-*
sus V. sec. ^d *est* Ox. 1. A. m. pr. ^e *et* Ox. 1. A. ^f *conc.* *est* B. 2. V. 2. O. 2. Marp. M. ^g *tibi late*
 B. 1. *late tibi* R. pr. Buh. *late* s. Ed. Ven. ^h *Asteros* VV. LL. Steph. V. pr. sec. R. pr. W. M. ⁱ *recte* R. 1.
recte M. ^k *metaris* VV. LL. Steph.

293 FERIS CAMPOS] Sic L. IV, 405. *ferit unda*
Salonas, ubi vide. Hic autem in Voll. tertio est *re-*
ris, ultima producta ob caesuram: quod idem so-
ret, ac *radu*, *redie*, de quibus egi ad L. II, 425.

- - - *radenque Salerni*
Culta Siler.

294 DEBEAT] Cui terrae adtribuat fontem tuum.
 SCHOL.

299 SOLSTITIIS] VIII. Kal. Jul. diem dicit. I-
 DEM.

299 ALIENA] Tunc scilicet crescere, cum bru-
 ma non est. IDEM.

300 HIEMES ADFERRE TUAS] Mscr. duo *effe-*
re. Aquas effundere in ipsa aestate, quae tua est
 hiems à te alata. BERSM. *Efferre* est etiam in
 uno Pulm. & Ox. pr. Cod. & Edd. Rom. Parm.
 Sulp. Bad. Par. Mic. & Hortens. quod probat non
 immerito, ubi, quid sint *Nili hiemes*, eleganter ex-
 ponit J. F. Gronov. L. IV. Obs. c. 5. Lib. VI, 474.

Nilum non extulit aestas.

Perferre unus Pulm. Oxon. pr. a m. sec. Regio u-
 troque, & Marp. *Obserre* Edd. Veneta, Brix. &
 Mediol. non inepte: ut tamquam donum Nili
 consideret inundationem; quare invocare eum so-
 lebant Aegyptii. Hinc vs. 235. *Inploratus adest. A-*
liena bruma, ut *alienis mensibus*, apud Virgil. II.
 Georg. 150. ubi consule Cerdam.

301 HIC] Ortus in Austro, occasus in Septem-
 trione. SCHOL.

301 GURGITE RUPTO] *Rupto* Msc. duo (Edd.
 Rom. Parm. Br. Med.) male. Diviso, seu dividuo,
 ut Ovid. BERSM.

305 AESTATEM NULLA SIBI MITIGAT UMBRA]
 Ibi enim semper super eam Sol est; unde um-
 bram habere non posset. SCHOL. Elegans lectio,
 quam tamen corrumpere quidam librarii, quos ne
 temere audas, cave; in Wuttiano enim, & Vos-
 siano tertio scribitur.

Aestase nullas sibi vindicat umbras.

Vindicat etiam pro *mitigas* habet unus Pulm. Cod.
 & Regius prim. a m. pr. *summovet* Marpurg. Si
 placeret *vindicat umbras*, mallet *aestatem* sume-
 re pro in aestate, per aestatem, quam ^e hic pro-
 ductum censere. Sed tanti non sint librariorum
 somnia.

306 FERIT ILLA LEONEM] Signa Leonis, sub
 quo Meroë est constituta. SCHOL. Praeferam,
 quod Salmasio placuit *ferit illa*. GROT. Ed. tert.
 Vid. Plin. Exercit. p. 300. ubi late de hoc verlu
 agit. Necessario videtur *ferit* legendum: licet mi-
 ra pertinacia MSS. retineant *ferit*. per Hypalla-
 gen.

307 INDE PLAGAS] Ita correximus ex tribus
 Mitis: cum antea (in Gryph. & Freilontii Lugd.
 Edit.) in *plagas* repugnante metro. BERSM. in
 pla-

- Nunc omnes unum vires conlectus in annem,
 310 Nunc vagus, & ^a spargens facilem ^b tibi cedere ripam.
 Rursus multifidas revocat piger alveus undas,
^c Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
 Regni claustra ^d Philae. mox te deferta secantem,
 [Qua dirimunt nostrum rubro commercia Pontum,]
 315 Mollis lapsus ^e agit. quis te tam lene fluentem,
 Moturum tantas violenti ^f gurgitis iras,

Nile,

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a surgens M. ^b sibi P. 1. Ox. pr. am. sec. ^c quo O. r. ^d Philae & Phylae MSS. qdd. ^e agit W. ^f turbinis VV. LL. Steph.

plagas inepte revocavit Maittaire.

308 PRAEVEHERIS] Msc. duo *proveheris*; sed nos retinimus *praeveher*. ex tertio Msc. & libris aliquot. BERSM. *Proveheris* est in Wittiano, Regio uno, Oxon. pr. a m. pr. & meo, ac Edd. Rom. Parm. Sulp. Bad. Aldi, Steph. aliisque perperam. Vide ad L. ix, 1003.

- - - *Asiamque potentem*
Prævehitur.

312 DIRIMUNT ARABUM POPULIS AEGYPTIA RURA &c.] *Populos* Msc. vitiose. BERSM. Nihilominus *populos* exhibent praestantissimi Codices Vossiani quatuor, Regius prim. Buher. Wittian. *populos* & meus. Forſan hoc modo scribendum, licet non adfirmem,

Qua dirimunt Arabum populos, Aegyptia rura,
Regni claustra, Philae.

Ut sit. *Philae* (sic enim scribendum, non *Pylae*, seu *Πύλας*, claustra, ut est in Ed. prima; nec *Φύλας*. Vide ad Plin. L. v, 9. Holsten. ad Stephan.) *rura Aegyptia*, per adpositionem, *dirimunt populos Arabum*. An potius scribendum *populo*, neglecta Synalaepha? Hunc autem locum ex Senecae Naturalibus Quaestionibus esse desumptum, docet jam Salmasius Plin. Exercit. p. 298. Notandum vero hic quoque, Propertium produxisse primam in *Philis*, si vera quidem est magni Scaligeri emendatio, de qua quidem dubito, Lib. iv, 8, 39.

Nilotes tibicen erat, crotalistris Philis.

quod recepit Broukhuf. ante fuit *Phyllis*.

313 PHILAE] Urbs prima Aegypti, Aethiopiae contermina. Apud quam diu tractis bellis Aethiopes, & Aegyptii arma posuerunt in amicitiam revertentes, unde civitas *ἀπὸ τῆς Φιλίας* hoc nomen accepit. SCHOL. *Phylae*. Sive *Pylae* sunt urbs inter Aethiopes, & Aegyptios, interpretanturque portae inter utroque, & ideo dixit, *claustra*. SUL-

PIT. Strabo lib. xvii. *Supra cataraſten sunt Philae communis Aethiopum & Aegyptiorum habitatio*. Stephanus singulariter *philam* scribit, quam Aegypti dicit insulam item & in Macedonia civitatem, citatque Herodotum, in quarto; ubi tunc non *Φίλας* sed *Φιλαί* scribitur, quam dicit ab Lacedemoniis habitari. Ab urbe autem inquit Stephanus. *Philae* ab insula *Philare* sunt vocati. de qua insula meminit Seneca de Nilo loquens libro iv. naturalium quaestionum, & Plinius libro v. cap. 9. Non igitur hoc loco legeretur *Phyli* aut *Pylae* ut voluit Sulpitius, fortasse Pliniano exemplo inductus in quo ante Hermolai Bar. castigationem *Pylae* legabatur. VERSELL. Strabo, *τὸ δὲ κατὰ μέγεθος ἐκείνου τὰς Φύλας οἷον συμβαίνει κοινὰς Ἀθηναίων καὶ Αἰγυπτίων κατοικουμένην, ὥστε καὶ τῇ Ἐλεφαντίῃ, καὶ τῇ μέγιστῃ ἰσθμῷ &c.* Quidam tamen *Philas*, per *I*, scribant, quo pacto & in vulgatis Plinii editionibus habetur. MICYLL. Sumtum ex Senecae libro de situ, & sacris Aegyptiorum, unde haud dubie & alia multa huc tranſtulit Lucanus. Locum Senecae de Philis apud Servium ad vi. Aeneidos 154. Vide eundem Senecam Naturalium quaestionum lib. iv. cap. 1. ubi itidem *Philaram* mentio, multaque alia ad illustranda, quae de Nilo Lucanus dixit, pertinentia. GROT. Ed. tert.

314 QUA DIRIMUNT NOSTRUM RUBRO COMMERCIA PONTUM] Ingenue fateor, me haec non intelligere. *Commercium dirimunt Aegyptium mare a mari rubro*. Dicendum potius fuerat *jungunt*, vel quid simile. Per commercia enim maria, & regiones à se disjunctae sibi invicem quasi adnectuntur, ita ut se discretos non sentiant incolae. *Commercium* itaque hic exponunt *confinia*, *commixtionem*; qua auctoritate, scire velim. Deinde *nostrum mare* ab Aegypto vocari mare Mediterraneum, non fero. Romani id moris est; ut fecit auctor

Nile, putet? sed cum lapsus abrupta viarum
 Excepere tuos, & praecipites cataractae,
 * Ac ^b nusquam vetitis ulla ^c obsistere ^d cautes
 320 ^e Indignaris ^f aquis; ^g spuma tunc astra laceffis:
 Cuncta fremunt undis: ac multo murmure montis
 Spumeus invictis canescit fluctibus amnis.
 Hinc, Abaton quam nostra vocat veneranda vetustas,
 Terra potens, primos ^h sentit percussa tumultus,

325 Et

VARIAE LECTIONES.

a at B. 1. M. b numquam R. pr. V. 2. Marp. c obsidere Ed. Parm. d crates V. 1. e indignatus V. tert.
 non male. f al. aquae V. sec. g spumantiaque M. h sensit P. 2. V. 1. R. 1. M. Edd. R. P.

auctor Lib. VIII, 293.

- - Abruptum est nostro mare discolor unda,
 Oceanusque suus.

Tandem, quam inepte hic repetantur illa qua di-
 rumunt, nemo non sentit. Quibus rebus inductus
 omnino credam, sciolum quemdam ex male in-
 tellecto Senecae loco (Lib. IV. N. Q. c. 2. Egres-
 sos Aethiopiae arenaeque, per quas iter ad commer-
 cia Indici maris est.) hunc verum hic intrusisse,
 dum non cogitaret, hic Aegyptium loqui, non
 Romanum. Egrege autem cohaerent.

- - Mox te deserta secantem
 Mollis lapsus agit.

Si quis retinendum putat, scribat is Ponto, (sic e-
 nim habent tres Pulm. duo Bersin. & mei decem
 MSS. Edd. Rom. & Parm. Rubri com. ponti Voss.
 pr. a m. pr. & Voss. sec. Edd. Ven. Br. Med. Ru-
 brum Voss. un.) aut legat potius.

Quae d. nostri rubro commercia ponti.

Suspicionem meam augeat nonnihil Buher. Cod.
 in quo praecedentes duo versus margini tantum
 erant adscripti. Paulo post retinui tantas, ut Gro-
 tius primus edidit, confirmantibus eam lectionem,
 uno Bersin. utroque Regio, Marp. & Oxon. uno,
 Ceteri scripti, & Editi totas, sollemni commuta-
 tione, nec male.

320 ASTRA LACEFFIS] Claudian. L. 1. R. Prof.
 163.

- - - molibus astra laceffis.

* 321 CUNCTA FREMUNT UNDIS] Legitur &
 tremunt. SCHOL. Tremunt receperunt Editores
 omnes ante Grotium, & agnoscunt id quidam
 Pulm. Bersin. & septem mei libri. Ego tamen cum
 MSS. vetustioribus, & Grotio praefero fremunt.
 Nam expressit, ut diximus, auctor Senecam, qui
 ibid. ait, cadis cum ingenti circumjacentium regio-
 num strepitu. De Penco Ovid. L. 1. Met. 573.

Sonitu plus quam vicina fatigat.

Bremere de ipsis undis dictum ostendimus ad Lib.
 IV, 101.

321 MULTO MURMURE] Multo in murmure Msc.
 Vide Melam cap. 9. Lib. I. Mic. a nullo murm.
 BERSM.

322 INVICTIS CANESCIT FLUCTIBUS] Msc. tria
 invictis; sed alter, ad marg. invictis. IDEM. Invi-
 ctis exaratur quoque in Buher. Regio primo, Witt.
 Vossiano sec. & quarto a m. pr. Ed. Parm. & Hort.
 M. sed male. invicti fluctus sunt, qui nullo obice
 frangi, vel cursu prohiberi possunt. passim vince, su-
 perari undas, quarum inpetus frangitur, dici su-
 pra notatum, & norunt eruditi. Est vir doct. qui
 malit hoc loco invictis.

322 ALBESCIT] i. canescit: unde quidam le-
 gunt canescit. ASCENS. Canescit sine dubio ve-
 rior est lectio, cujus Glossa, & interpretamentum
 est albescit, licet id inveniat in quatuor Pulm. &
 quinque meis tam pro varia lectione quam a m.
 pr. ac Edd. Rom. Parm. Sulpit. Bad. mic. Hort.
 quis nescit canam Tethida & cana aequorat

323 HINC, ABATON] Servius ad Virg. VI. Aen.
 164. & Salmas. Plin. Exerc. p. 312. scribunt. Hinc
 Abatos, quam. deinde Salmasius emendat pro terra
 potens, quod nihili est, Petra patens ex Seneca, quem
 noster totum descripsit, & versibus expressit. Exi-
 guo ab hac (patio Petra dividitur. Abatos Graeci
 vocant, nec illam ulli nisi ansistites calcant. illa pri-
 mum saxa auctum fluminis sentiunt. MSS. tamen
 Terra potens pertinaciter retinent. Ex Senecae nihilo-
 minus verbis insuper patet, aliud in Lucani verbis
 mendum latere, & Doct. Broukhuf. conjiciebat
 scribendum venerata. Sed quum pro vocat in
 bonae notae Codice Voss. tertio sit colit, ita lege-
 re possis.

Hinc Abatos, quam nostra colit veneranda vetustas,
 Petra patens, primos &c.

i. quam nostri Sacerdotes longaevi, vel simplici-
 Hh hh h ter

- 325 Et scopuli, placuit fluvii quos dicere venas,
 * Quod manifesta novi ^b primum dant signa ^c tumoris.
 Hinc montes Natura vagis circumdedit undis,
 Qui Libyae te, Nile, ^d negent: quos inter ^e in alta
 It convalle tacens jam moribus unda receptis.
 330 Prima tibi campos permittit, apertaque ^f Memphis
 Rura, modumque ^g verat crescendi ponere ripas.
 Sic velut in ^h tuta ⁱ securi ^k pace trahebant

Noctis

V A R I A E L E C T I O N E S.

a qui B. 1. Ed. Rom. b primas Ed. Parm. c rumoris A. timoris Marp. V. 2. d negant al. negat VV. LL. Steph. e vulgus ut, vel e a. in c. jacens stat molibus montibus R. 1. V. 2. f Nymphis B. 1. g times B. 1. h tanta B. 1. i securus trahebat P. 1. k parte R. 1.

ter venerandi majores colunt. Non Aegyptii *Abasou* vocant, sed Graeci.

324 TERRA POTENS] Non displicet, quod idem reponit Salmasius, *Petra patens. Petra dividitur*, ait Seneca. GROT. Ed. tert.

324 PERCOLSA] Mscr. tria *perculsa*. Ita & libri aliquot recte. BERSM. Perperam in Voss. duobus, & Edd. Aldi, Col. Steph. Gryph. &c. scribebatur *perculsa*; quod recte abire jussit *properculsa* Grotius.

325 VENAS] Seneca. *Post magnum deinde spatium duo eminent scopuli. Nili venas vocant.*

327 HINC MONTES] Imo, ut idem vir in his rebus exercitatissimus, *Hos montes*. Pergit enim de scopulis illis loqui. GROT. Ed. tert. Non accedere possum viris summis, legi volentibus *hos*. Non enim pergit de his scopulis loqui, sed de montibus, qui sunt post hos scopulos, & quibus continetur Nilus. Ita clare Seneca, postquam de scopulis erat locutus, subdit, *Hinc jam manifestus novarum virium Nilus &c. ne in latitudinem excedat, objectu montium pressus. Circa Memphim demum liber, & per campesivia vagus &c.* Si quid mutandum, malim scribere *hic*, ut est in Amst. Cod. Dein restitui *negent*, ut habent longe plurimi, & optimi MSS. Grotius cum quibusdam aliis exhibuit *negant*.

328 QUOS INTER ET ALTA IN CONVALLE JACENS STAT MOLIBUS U. R.] Ita correximus hunc locum; cum prius legeretur

in alta
It convalle jacens jam molibus.

Secuti auctoritatem nostri Codicis, & Canteri (ita legentis Nov. LL. Lib. 111, 2.) In altero erat

in alta
It convalle jacens, stat molibus unda quietis.

In tertio.

- - - *tacens jam molibus u. receptis.*

In quarto.

- - - *jacens jam molibus u. receptis.*

BERSM. *Quos inter ut alta in convalle*. Nostra est mutatio. antea fuit, & in quibusdam, *in*, & versu sequente pro, *in*, *is*. Alveus fluminis montes inter, convalis obtinet speciem. GROT. Ed. pr. Sic nos conjeceramus, sed tutius MSS. sequi:

- - - *quos inter in alta*
It convalle tacens jam moribus unda receptis.

Non jam cum tumultu ruit, sed silentii & modestiae retinens labitur. IDEM. Ed. sec. Eadem translatio apud Plinium xxxvi. *Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur moras*. Papinius.

Us leo materno cum raptus ab ubere mores
Accipit.

IDEM. Ed. tert. Salmasius p. 312. scribit.

- - - *ut alta*
In convalle jacens stat molibus unda quietis.

Quietis certe legitur quoque in Regio utroque, Voss. primo, Marpurg. & Edd. Veneta, Brix. Mediol. Verum *stare*, & *iacere* posse dici de fluvio, leniter licet, decurrente & labente, numquam credo. De stagnis, & mari non agitato haec usurpantur: quare vtilissima prima est lectio.

- - - *in alta*
It convalle tacens jam.

Quam corruptit primus Canterus; cum ita tamen habeant MSS. fere omnes, & Editiones primae, nisi quod in nonnullis sit & *alta*. *Ire* de fluvio milites dici, nemo nescit; ut & *tacere* adhibitum de fluvii lene labentibus, docet Heinsius; & nos egimus de ea voce ad Lib. 1, 259.

Mediusque jacet sine murmure pontus.

Simi-

Noctis iter mediae: sed non vesana Porthini
Mens, inbuta semel sacra ^a tam caede, ^b vacabat
335 ^c A scelerum motu. Magno ^d nihil ^e ille peremto
Jam ^f putat esse nefas: habitant sub pectore manes,
Ultricesque Deae dant in nova monstra ^g furorem.
^h Dignatur ⁱ viles isto quoque sanguine dextras,
Quo Fortuna ^k parat victos perfundere Patres;
340 Poenaeque civilis belli, ^l vindicta Senatus,

Pene da-

VARIAE LECTIOES.

^a vulgo tam s. ^b vacavis V. I. ^c Ab P. I. ^d nil B. I. R. pr. V. pr. Edd. Ven. Parm. ^e ipse O. I. R. I. ^f faze. putas Ed. Parm. ^g furores B. 2. V. I. ^h dignatus Hort. m. ⁱ Pharias Edd. Sulp. Bad. Mic. Hort. miles Ed. Paris. ^k vocat Ox. I. a m. pr. Edd. Ald. Col. Pulm. Hort. m. ^l vulgo & v.

Similiter fere Statius Lib. x. Theb. 95.

*ipse profundis
Vallibus effugiens speluncae proximus amnis
Saxa inter scopulosque tacet.*

Aliud est, quod dicit Plinius Paneg. L. xxx. *Vagus ille & palasor amnis intra usurpata semper collium subsisterat atque haeserat.* Merito itaque hanc Grotii restitutionem laudarunt, & MSS. ac exemplis confirmarunt summi viri N. Heinsius ad Claudian. Conf. Mall. Theod. vi. 233. & Idyll. de Nilo 29.

Tunc Nilus mutato jure sumescit.

& J. F. Gronov. Diatr. Stat. p. 183. Praeterea talem hi viri jure merito optimam Grotii emendationem moribus ibidem asseruerunt: quam etiam ego unice veram judico corroboratam intuper praestantissimis Codd. Voss. secundo, & Buheriano, idque voluisse videntur etiam Voss. prim. Reg. prim. Marp. & Oxon. pr. a m. pr. in quibus est *motibus quietis* quasi ex glossa *& moribus* i. e. tranquillitate, modestia natum: ut exponunt Grotius, Heinsius, Gronovius; quo sensu etiam *moribus quietis* possit legi. Sed tamen *moribus receptis* simplicius ego explicare mallem per consuetudinem, quam recepit hic Nilus. Prius enim leniter eum fluere cecinit Lucanus, dein violente; jam subdit, recepta eum consuetudine, seu moribus prius rursus leniter incedere. *Atores* fluvio tribuit, ut Propert. L. III, 3, 47. *naturae mores*, aliquae aliis rebus inanimatis. Vide ibid. Gronov. & Cerd. ad Virgil. Georg. I, 51. *coeli morem*, Fabr. ad Lucret. I, 297. ubi in MSS. quoque *motibus*.

*motibus aemula magnis
Annibus inveniuntur.*

330 APERTAQUE] *Opertaque* Msc. corrupte. BERSM.

334 TAM SACRA CAEDE] i. e. Execrabili, detestabili. Pompeji autem dicit interitum. SCHOLIAST. MS. unus Bersm. Voss. pr. sec. & meus *sacra jam e.* Edd. Sulp. Bad. Mic. Hort. *sacra caede.* Sed recte Pulm. duo, & Buh. exhibent, ut reposui, *sacra tam caede.*

337 ULTRICESQUE DEAE] I. Dirae & furiae infernales. Alii legunt *umbras* S. Pompejanae. ASCENS. *Umbras* Msc. duo. non male. BERSM. *Umbras* agnoscunt quoque Pulm. MSS. quatuor, Regius prim. Voss. tert. quart. sext., Amst. meus & Voss. sec. ac Wirt. pro var. lect. cum Edd. ante Sulpit. aliisque. Verum hanc lectionem si admittamus, bis idem dicit auctor. Per *manes* enim intelligit umbras Pompeji, ut bene Glossae Voss. pr. interpretantur. *Ultrices* ergo *deae*, sive ut Virgilio L. IV. Aen. 469. vocantur *ultrices dirae*, sunt furiae, quae infinitis Auctorum locis, ut *ultrices* scelerum poenarumque exactrices, furorem malis inmittendo, eosque ad plura flagitia instigando, occurrunt. Valer. Flacc. L. I, 796. Sitzm. ad Boeth. L. III. Met. 12. Uthic, *manes & ultrices* Deas jungit Seneca in Med. 967.

*Discedere a me, frater, ultrices Deas,
Atanesque ad imos ira securas jube.*

338 DIGNATUR] Dignas aestimat, & cogitat videlicet esse Porthinus. SCHOL.

339 VICTOS PERFUNDERE PATRES] Sensus hic est. Porthinus etiam Caesaris sanguine dignas dextras suorum censer, cujus sanguine victos Senatores parabat Fortuna perfundere. Nam postea in Senatu est Caesar occisus. IDEM. Inl. Heinsius malebat *victas partes* scribere, atque ita pro var. lect. est in Voss. sec. Sollemni mutatione, de qua saepius dictum supra. Vide Cel. Burm. ad Valer. Flacc. I, 72.

340 ET VINDICTA SENATUS] Et in quatuor MSS. omittitur. BERSM. Intrusum hoc & primum
Hh hh h 2

- Pene data est famulo. procul hoc ^a avertite fata
^b Crimen, ut haec Bruto cervix absente secetur.
 In scelus it Pharium Romani poena tyranni,
^c Exemplumque perit. struit audax inrita ^d fatis,
 345 Nec parat ^e occultae caedem ^f committere ^g fraudi;
 Invicturnque ducem ^h detecto Marte laceffit.
 Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
 Caesaris, ⁱ & focerum jungi tibi, Magne, ^k juberet:
 Atque haec dicta ^l monet famulos ^m perferre fideles
 350 Ad Pompejanae socium sibi caedis ⁿ Achillam,
 Quem puer inbellis cunctis ^o praefecerat armis,
 Et dederat ferrum, nullo ^p sibi jure retento,
 In ^q cunctos, in seque simul. Tu ^r mollibus, inquit,
^s Nunc incumbere toris, & pingues exige somnos:

355 In.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a advertite M. 1. Ed. Ven. ^{aducite} O. 1. ^b deest hic versus in R. 1. ^c exemplum perit Hort. m. ^d fata R. 2. V. 1. Marp. M. Hort. m. male. ^e occulta fraude Hort. m. ^f promittere O. 1. ^g fraudis Ox. pr. a m. sec. ^h directo Ed. Ven. ⁱ ut V. 1. ^k juberet R. pr. ^l movet V. 1. ^m monent V. 1. ^m praeferre B. 1. ⁿ Achillem H. ^o perfecerat V. 1. ^p Phoebi Ed. Ven. ^q cunctas R. 1. ^r mollius V. 1. ^s nonne H.

num ab Ascensio, quem secuti sunt Versell. Colin. Gryph. Bersm. alique. Carent eo MSS. & ceterae Editiones. Poena civilis belli, seu mors Caesaris est vindicta Senatus.

342 CRIMEN] Ut Servus vindicet Pompejum, & Senatum. SCHOL.

343 POENA TYRANNI] Mors scilicet Caesaris, poena tyranni. Hoc dixit. Adscribatur sceleris Aegyptiorum, cum Romanus tyrannus occisus sit, si à Pothino Caesar exstinguitur, & sumendi poenam à tyrannis amittetur exemplum, si non à nobis fuerit interemptus, qui meretur occidi. IDEM.

347 COLLA FERIRE JUBERET] Pulm. MSS. duo, Berlm. quatuor, ex meis Reg. pr. Voss. sext. Amst. & meus cum Edd. Rom. Ven. Paris. habent *feriret*. Oxon. vero primus, & Hort. margo *feriri*, quod praeferebam, quia sequitur *jungi*. in passivo. Alter non temere ille infinitivus activi generis mutari debet in passivum. Nam saepe dicitur *jubeo hoc facere* sine addito personae accusativo. Virgil. L. 11. Aen. 36.

*Aus pelago Danaum insidias suspectaque dona
 Praecipitare jubent, subjectisque urere flammis.*
 111, 266.

*- - - - - tum litore funem
 Deripere, excussosque jubet laxare rudentis.*

& paullo post.

Linquere tum portus jubeo & considere transiris.

Ac saepius Cicero Lib. III. Catil. c. 8. *Idemque jusserunt simulacrum Jovis sacro majus, & in excelsis collocare* &c. Caesar B. Gall. 11, 5. *Castramunire jubet*. Curt. L. 11. c. 8. §. 9. *Itaque Graecis nunciare jubet*, uti in MSS. esse recte monet doctiss. cognatus meus Snakenburgius. Non itaque accedere possum Celeberrimis viris Heinio, & Drakenburgio, ubique hoc in passivum mutare volentibus ad Silium Lib. VI, 413.

- - - jubet & vestros & conjugis una
 Arcere amplexus.

In activo noster quoque L. VII, 575.

Adversosque jubet ferro confundere vultus.

& L. VIII, 41. Uti hic *ferire*, & *jungi juberet*, ita Scrivenius conjecit legendum non inepte in Frontin. L. 11, 5, 46. *Ut paucorum navium malos erigere easque primas agi juberet*. Sed MSS. illic *erigeret*, ut hic quidam *ferret*. vulgo male editur *erigerent* & *juberent*. Nihil leviter in his contra optimos, & plurimos MSS. innovo.

352 DEDERAT FERRUM] Potestatem ferendi, quem vellet. SCHOL.

352 RETENTO] Msc. *retentum* (ita Voss. tert. & Wilt. a m. pr.) ad marginem. Alter. *relecto*.
 Sed

- 355 Invasit Cleopatra domum. nec ^a prodita tantum est,
Sed donata ^b Pharos. cessas ^c adcurrere solus
Ad ^d dominae thalamos? ^e nubit soror impia fratri:
Nam Latio jam nupta duci est; ^f interque maritos
Discurrens Aegypton habet, Romamque meretur.
360 Expugnare ^g senem potuit Cleopatra venenis.
Crede miser ^h puerum: quem nox ⁱ si junxerit ^k una,
Et, semel amplexus incesto ^l pectore passus,
Hauferit obscenum titulo pietatis amorem,
Meque, tuumque caput, per singula forsitan illi
365 Oscula donabit. crucibus, flammisque luemus,
Si ^m fuerit formosa soror. ⁿ nil undique restat
Auxilii: rex ^o hinc conjux, hinc Caesar adulter:
Et sumus, ^p ut fatear, tam saeva ^q iudice, fontes.

Quem

VARIARUM LECTIOES.

^a perdit B. 1. ^b Pharon M. ^c occurrere V. 2. O. 1. H. ^d thal. dom. B. 1. ^e nupps vulgo. nubet Ed. Grot. & legq. ^f intraque A. ^g ducem VV. LL. Steph. Ox. pr. a m. pr. ^h vulgo puero. ⁱ inmisit & inmiscuit H. ^k ulla V. 1. & sec. pr. ac Buh. pro var. lect. ^l corpore Edd. Bad. Paril. Verl. Mic. Hort. ^m form. sor. fuer. Edd. Rom. Parm. ⁿ nihil V. 1. ^o hic R. pr. ^p & B. 1. M. Buh. V. sec. pro var. lect. id fateor. Ox. pr. fateor V. 1. ^q vindice A.

Sed fortasse relicto (ut est in var. LL. Steph.) scribendum fuit. BERSM.

353 TUJ Verba Pothini ad Achillam. SCHOL.

355 INVASIT J. Emenda hinc Priscian. c. 1178. ubi vulgo editur intravis.

357 NUPSI SOROR J. Msc. duo nubis: quod non improbo. BERSM. Nubes soror impia fratris. Ita feci ex MSS. in quibus nubis. vulgati pejus nupsis. Non est dubium, quin Cleopatra nuptura sit Ptolemaeo. Efficiet hoc Caesar, cui illa jam vice uxoris est. GROT. Nubis legitur in variis Steph. lectionibus, Pulm. uno, Regio primo, Voss. primo, sec. tertio, ac Buh. Ex quibusdam MSS. nihil variationis ad Grotian. Edit. enotatum est ab iis, qui varias lectiones excerperunt, an itaque nubes sit in nonnullis, dubito. Ego nubis praefero: quod maiorem rei adfirmationem continet.

360 SENEM J. Caesarem ad comparisonem Ptolemaei pueri. Venenis i. pulchritudine sua. SCHOLIAST. i. fucata forma amoris:que lenociniis.

361 CREDE MISER PUERO J. Cum senem expugnatum esse cognoscas. SCHOL. MS. puerum. Crede jam Cleopatrae Ptolemaeum, illi, inquam, quae senem Caesarem potuit in amorem sui pellere. GROT. Ed. sec. Non penitus damno vulgatam lectionem. Ut sit: confide, & spem pone in puero; cum videas, jam senem Cleopatrae cef-

fisse; facilius enim cedit ei puer Ptolemaeus. Quomodo credere simpliciter cum dativo saepe ponitur pro confidere. Sallust. B. Jug. c. 75. Neque loco neque mortali cuiquam aut tempori satis credere. Adde Servium, & Cerdam ad Virgil. Ecl. 11, 17. crede colori, idem Georg. 14, 192. Ovid. Metam. 14, 730. Stat. L. 14. Achil. 245.

venias nec proximus amens

Crede.

ut legendum cum Heinsio ad Silium L. 14, 571. Ataque ita saepius noster 1, 135.

priori

Credere fortunae.

127.

Credidimus satis.

V, 540.

nocturno credere ponto.

Cum tamen in veterrimis MSS. Regio primo, & Voss. primo sit puerum, elegantius hoc mihi videtur, quam ut libranis haec lectio sit imputanda. Crede puerum Cleopatrae. est commutatum illud Cleopatrae, quasi illic tutum; cum potius illa puerum istum corrumpet, & in sui amorem pelliciet, ad nos perdendos. Cum alius auctoribus passim ita loquitur noster. Credere animam morti L. 111, 751. causam Diis VII, 77, 705. hanc in terris 14, 653. Sil-

Hh hh h 3

vam

- Quem non ^a è nobis ^b credet Cleopatra nocentem,
 370 A quo casta fuit? per, te, quod fecimus una,
 Perdidimusque, nefas, perque ictum sanguine Magni
 Foedus, ades: subito bellum molire tumultu:
^c Inrue: nocturnas rumpamus ^d funere taedas,
 Crudelemque toris dominam maectemus in ipsis
 375 Cum quocumque viro. ^e nec nos deterreat ^f ausis
 Hesperii Fortuna ducis. quae sustulit illum,
 Inposuitque ^g orbi, communis gloria nobis:
 Nos quoque sublimes Magnus facit. adspice litus,
 Spem nostri sceleris: pollutos consule fluctus,
 380 ^h Quid liceat nobis: tumulumque ⁱ è pulvere parvo
 Adspice, Pompeji ^k non omnia membra ^l tegentem.
 Quem metuis, par hujus ^m erat. non sanguine clari:

Quid

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ex P. i. B. i. V. i. H. R. i. Edd. pp. ^b *credet* MSS. & Edd. qdd. *credas* B. i. V. i. ^c *inrue nocturnus* W. V. tent. Ox. pr. a m. pr. H. ^d *foedere* O. i. ^e *no* M. ^f *ausis* A. ^g *urbi* V. sec. ori H. ^h *quod* A. ⁱ Edd. qdd. ^a ex H. a m. pr. ^k *vix* O. i. ^l *tegente* B. i. ^m *tris* V. sec.

vam cani iv, 441. Adde L. i, 258, 515. iv, 647. &c. Celeb. Burm. ad Petron. cap. 115. Indic. Ovid. &c.

363 TITULO PIETATIS] Amorem, quem in celso sorori deferre videatur, quia frater ejus est. SCHOL. Vide Ovid. Epist. Phaedrae vs. 130. &c.

370 PER TE, ET, QUOD F. UNA, NEFAS] Micr. tria copulam omittunt. BERSM. Gryphii, Pulm. & Berim. Edd. intrudunt copulam *et*, quae in nullo Mito comparet, nec etiam debet. Crediderunt scilicet *te* regi à praepositione *per*: quia aliter non est verbum; unde ille accusativus construatur. Hinc factum quoque, ut in optimis MSS. locus hic varie scribatur. In Vossiano primo, & MS. Cantabrig. *rogo per quod f.* In Regio primo *certe quod.* In Voss. sexto prima lectio erasa est. Ed. Venet. vitiose *parte quo f.* Primo debent jungi *per nefas*, quae à se interpositione pronominis separari passim solent. Vide Broukhuf. ad Tibull. L. iv, 5, 7.

- - - *per, te, dulcissima furta &c.*
 Drakenburg. ad Silium L. v, 82.

Iliacas per, te, flammis, Tarpejaque saxa,
Oramus.

Sed dicet quis, in his omnibus, quae illic adducuntur, exemplis, addi video verbum *oro*, *precor*. vel simile; quod hic frustra quaeras; unde facilis nasci posset mutatio *per in*. Omnes enim casus

solent sequi *per* eo sensu. Sic *per, ego: per, vos: per, tibi* indicatis locis &c. invenias. Immo *per in* Graece Sophocl. Trach. 440.

Μὴ πρὸς τὸ τῷ κατ' ἄκρον Οἰτάῳι ιαπὸς
Διὸς κατὰ τὸν πτόντ' ἐκλήψῃς λόγος.

Verum nihil muta. Saepius in his obtestationibus verbum omittitur, licet personae casus addatur. *per, te, nefas*, scilicet *oro*, & obsecro te *per nefas*. Docent hoc similibus locis Scaliger, Heinsius, & Drakenburg. ad Silium L. i, 658. & plane eodem, ut hic, modo verissime emendavit Cel. Burmann. Quinctil. Declam. vi, c. 8. *Per matrimonium te vetus, & per mutuam charitatem, per commune pignus &c. jam mei miserere.* Vulgo aberat *te*: Non audiendus itaque Doctiss. Cortius, qui ad Sallust. Bell. Jugurth. c. 14. contra Cel. Burmannum, existimat minus probabile esse, quod acceperit Burmannus, *vos* in similibus locis accusativo casu, *per* omissum verbum *oro*, vel *precor* sustentato. Luce clarius id liquet ex Lucani, & Quinctiliani locis: ubi certe *te* non potest esse primus casus, sicut statuit ille de *πρὸς vos*.

371 PERDIDIMUS] Quia nemo probat, quod Pompejus occisus est, si modo tardamus in Caesarem ire. SCHOL.

375 CUM QUOCUMQUE VIRO] Sive cum Ptolemaeo, sive cum Caesare. IDEM.

378 NOS SUBLIMES &c.] Nam nos occidimus, quem

- Quid ^a refert? nec opes ^b populorum, ac regna ^c movemus.
 Ad scelus ingentis fati sumus, adtrahit illos
 385 In nostras Fortuna ^d manus. en! altera venit
 Victima nobilior, placemus caede secunda
^e Hesperias gentes, jugulus mihi Caesaris ^f haustus
 Hoc praestare potest, Pompeji caede nocentes
 Ut populus Romanus amet. ^g quid nomina tanta
 390 Horremus, viresque ducis, quibus ille ^h relictis
 Miles erit? nox haec ⁱ peraget civilia bella,
 Inferiasque dabit populis, & mittet ad umbras,
 Quod ^k debetur adhuc mundo, caput. ite feroces
 Caesaris in jugulum: praestet Lagaea juvenus
 395 Hoc regi, Romana sibi. ^l tu parce morari:
 Plenum epulis, madidumque mero, Venerique paratum

Invenies:

VARIAE LECTIOES.

^a referat R. 2. ^b populo nec V. pr. sec. a m. pr. *populum nec* V. quint. non male. *populi nec* O. 1. *populorum* & B. 3. mei 6. p. *aus* V. tert. Edd. Ven. Br. med. ac deest in A. ^c al. *videmus* W. ^d *domos* Ox. pr. a m. pr. ^e *Hesperias* Buh. a m. pr. ^f *ictus* VV. LL. Steph. B. 2. V. 3. Marp. H. O. 2. male. ^g *quod* V. tert. sec. pro var. lect. ^h *relictis* H. *relictus* V. 1. M. ⁱ *peragit* V. 2. ^k *debemus* O. 1. ^l *jam* B. 1. no var. lect. V. sec.

quem Caesar vicit. SCHOL.

379 SPEN] Quia, sicut Pompejum occidimus, ita speramus Julium interficere. IDEM.

382 NON SANGUINE CLARI] Ipse sibi opponit, quod ignobiles sint, & hoc purgat *ad scelus ingentis fati* i. e. nobiles. IDEM.

383 NEC OPUS POPULORUM] i. clarorum officia, quae sunt regere populos, aut legatur *opes* i. facultates. VERSELL. Omnibonus *opes* legit, atque ita exponit hunc locum: *Nec opes populorum movemus*: sed ipse se ultro offert nobis, &, *ad scelus ingentes facti sumus*, postquam semel occidimus Pompejum &c. Est igitur sententia: Nec refert, nos non esse claro sanguine natos, neque enim ea claritate nobis opus est, quum non aliorum populorum, atque regnorum opes, atque auxilia ambiamus, sed ipsi nos sufficiamus ad rem propositam exequendam. Et illos, scilicet populos, ipsa fortuna ultro nobis conciliat, & quasi in manus tradit, altera victima hic objecta, qua gentes, ac populos externos placemus. MICYLL. *Nec opes p.* Caede Caesariana non turbamus populos ullos, non turbamus regna externa, cur invicem bellum metuamus, non sectamur amplas opes. Diversa hoc loco lectio est. *Nec opus populorum.* Quod Sulpit. exponit. *Reges populorum favore facti.* Alii, qui *opes* legunt, sic exponunt. *Nec*

opes populorum movemus, sed ipse se ultro offert nobis, & *ad scelus ingentes facti sumus*, postquam semel occidimus Pompejum. HORTENS. *Opus profectum* ab Ed. Ven. quod male recepit Sulpit. & Ascens.

384 INGENTIS FATI SUMUS] Ita MS. magnum est fatum nostrum, & potens ad scelera. GROTI. Lectionem hanc, quam admisit optime Grotius, confirmat unus Berlm. Voss. sec. & quart. Buhert. Oxon. uterque, & Marpurg. atque e suis Mitis probat Inl. Heinſius ad Claudian. IV. Conf. Honor. 221.

*Ma'or & utilior fato conjuncta potenti
 Vile latens virtus.*

Ingentis facti Voss. quint. Ait se, licet non nobili sint sanguine, esse tamen ingentis Fortunae, sive Fortunam ipsis valde adspirare in perpetrando, quae velint scelera, quod adfirmat eo, quod Fortuna, ut prius Pompejum, ita nunc Caesarem ipsorum manibus obferat. de hoc genitivo egimus latius ad L. VII, 54r. & alibi.

387 HAUSTUS] Ut Virgilius *latus hauris apersum.* SCHOL.

388 PRAESTARE] *Spectare* Msc. mendose. BERSMANN.

389 NOMINA VIRESQUE] Famam, & exercitum jus. SCHOL.

Invenies: aude: ^a Superos tot ^b vota Catonum,
 Brutorumque tibi tribuent. Non ^c segnis Achilles
 Suadenti ^d parêre nefas. haud clara ^e movendis,
 400 ^f Ut mos, signa dedit castris, ^g nec prodidit arma
^h Ullius clangore tubae: ⁱ temere omnia saevi
 Instrumenta ^k rapit belli. pars maxima turbac
 Plebis erat Latiae: sed tanta oblivio ^l mentes
 Cepit, in ^m externos ⁿ corrupto milite mores,
 405 Ut duce sub famulo, ^o iussuque satellitis irent,
^p Quos ^q erat indignum, Phario parere tyranno.
 Nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur,
 Venalesque manus: ibi fas, ubi maxima merces:
 Aere merent parvo: jugulumque in Caesaris ire

410 Non

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a vulgo *Superi*. ^b *sata* V. r. ^c vulgo *lentus*. ^d *praebere* VV. LL. Steph. ^e *nefandis* V. r. ^f & *max* B. r. ^g *non* VV. LL. Steph. V. r. W. O. r. ^h *unius* O. r. ⁱ *tunc* H. ^k *parat* VV. LL. Steph B. r. O. r. ^l *mentis* B. r. V. 4. R. pr. Buh. H. M. Edd. Rom. Parm. Hort. m. ^m *extremos* Ed. Rom. ⁿ *corrumperet* H. ^o *iussuque* Ed. Ven. ^p *malimquis*. ^q *erit* V. r.

394 PRAESTET] Si nos occidimus Caesarem, & contra *carere deis* loco valde adposito Lib. ix, 1098.

397 SUPERI TOT VOTA CATONUM B. T. TRIBUENT] Modius Novant. LL. Epist. ciii. explicat quidem recte, *Dii tibi facere dabunt, quod velint praestare Catones & Bruti*. Subjicit tamen in Weidneri membranarum esse *Superos*; sed haeret in eligendo dubius, & pronior in vulgatum inclinat. Mihi vero prae altera lectione inpenso magis placeat *Superos*; quod confirmatur praestantissimis MSS. Voss. tertio, & Wittiano, ac Editione Veneta. *Vota Catonum tribuunt tibi Superos* i. e. precibus, & votis eorum dii tibi favebunt. Hoc enim est *tribuere deos*. Sic *numen habere*. Ovid. Lib. iii. Am. El. iii.

- - - *formaque numen habet.*

Epist. Her. xxi, 239.

*Teque tenente deos, partes sequar ipsa deorum,
 Doque libens victas in sua vota manus.*

Idem alibi *vota suos habuere Deos*. Joseph. Iscan. L. i, 95.

- - - *trabs Theffala dives
 Praesentes, quos fecis, habet.*

Immo noster L. vi, 496.

- - *an habent haec carmina certum
 Inferiosa deum?*

- - *carere deis mea vota secundis.*
 Plura vide ad Silium L. iii, 150.

Dent modo se Superi.

398 SEGNIŒS ACHILLAS] Ita exhibent optimi quique MSS. Regius uterque, Voss. prim. & sext. Wittian. Marpurg. & duo Pulm. cum Edd. Atcens. Versell. Mic. & Hortens. Aliter non damnam, quod vulgo legebatur *lentus*. Utrumque probum esse, nemo negabit.

403 PLEBIS] Gabinii scilicet milites. SCHOL.

408 IBI FAS, UBI MAXIMA MERCES] i. e. ibi sibi licere credebant, ubi erat lucrum aliquod constitutum. IDEM. *Ubi fas* Ubi licet, & ubi magnum precium consecuturi essent, militant exiguu stipendio: licebat autem in Caesarem, cujus mortis praemium erat libertas. SULPIT. Rectius Omulbonus, qui legit, *Ibi fas, ubi maxima merces*. Ut sit sententia: Ibi sibi putare omnia licere milites, ubi maxima merces proponitur. MICYLL.

408 UBI MAXIMA] Mscr. *ibi max.* minus bene, & *proxima* Msc. sed ad marg. habet *maxima*. dein *aira* Mscr. male. BERSM. *Proxima merces* Velserus Epist. lxxi. p. 863. probat. BROUKH. Et ego. milites ibi fas esse putant, apud quos proxime merent, oblii prioris causae, & ducis, sub quo militaverant. *Proxima* habent etiam Pulm.

un.

- 410 Non sibi dant. prô fas! ubi non civilia bella
 Invenit inperii fatum * miserabile nostri?
 Thessaliae subducta acies in litore Nili
 More^b furit * patrio. quid^d plus te, Magne, recepto
 Ausa * foret Lagaea domus? dat scilicet omnis
 415 Dexterâ, quod debet Superis: nullique^e vacare
 Fas est Romano. Latium sic scindere corpus
 Dis^e placitum: non in^b generi, socerique favorem
 Dilcedunt populi. civilia * bella satelles
 Movit, & in partemⁱ Romani venit Achilles.
 420 Et, nisi fata manus à sanguine Caesaris arcent,
 Hae vincunt partes. aderat^m maturus uterque:
 Et, districta epulis, ad cunctas aula patebat

Insidias:

VARIAE LECTIONES.

a mirabile V. 1. b fuit O. 1. Ed. Ven. c Phario M. d replus R. pr. V. pr. Marp. e fores Ed. Parm.
 f jacere V. 1. al. vagari V. sec. g plac. est B. 2. A. h soc. generique MSS. & Edd. qdd. i descendunt A.
 k jura P. 1. l vulgo Romanam, & vincens. m matutinus H.

un. & Vossiani tres, & Buhér. pro var. lect. *prae-*
merent Voss. quart. *Et merent* meus. Pro *parvo*
 Doctiss. Waddelus coniecit scribendum *pravo*.
 Quia militibus non inputandum, quod stipendia
 illis praebentur exigua, neque etiam excusanda
 eorum crimina, quae praemii spe inducti com-
 mittunt. Longe melius itaque *pravo* scribemus;
 nisi totum hunc versum:

- - - *ibi fas, ubi maxima merces:*
Aera merent parvo.

spurium esse judicemus. Mihi certe pro genuino
 Lucani setu se non probat, & sequitur *fas*. Ap-
 tius procederent omnia, si jungamus.

Venalesque manus: jugulumque in C. ire
Non sibi dant.

sed iis scilicet, quibus suas manus, & operam ven-
 diderunt. Nihil tamen temere statuo, cum omnes
 MSS. & Scholiae haec agnoscant.

409 MERENT] Militant; ut ipse alibi.

Scaeva viro nomen; castrorum in plebe merebat.

SCHOL.

413 MORE FURIT PATRIO] Et illi, qui erant in
 Aegypto constituti; & à bellis civilibus separati,
 Romano more saeviebant. IDEM.

413 QUID PLUS TE] Si, inquit, te Aegyptii ho-
 spitio exceperint, nihil plus auderent, quam nunc
 audent. i. e. ut Caesarem interficerent. IDEM.

414 DEBET] Ut & civili sanguine polluat. I-
 DEM.

416 CORPUS] Maxime hic juvat locus, quem
 illic omisi, emendationem v. 406. L. VII.

- - - *ne tanto in corpore bellum*
Jam possit civile geri.

419 IN PARTEM ROMANAM] Sunt, qui *Romani*
 legant. VERSELL. *Romani* Mscr. quatuor, non
 inscite. BERSM. *Romani* exhibent variae Steph.
 lect. quinque MSS. Pulm. & mei longe plurimi
 cum Editionibus, Ascensiana prioribus. Badius
 enim primus mutavit in *Romanam*. Sed male.
 Achilles venit in partem Pompeji Romani i. e. suc-
 cessit ejus loco, ejusque partes suscepit, atque ita
 quasi novas Pompejanas fecit partes: pro hoc ver-
 su in Voss. sec. & Buhér. in textum inrepsit alius,
 qui prius explicationi inservisse videtur.

Instaurat, primus Magno succedit Achilles.

420 ET NISI] Mscr. tria: *Et ni*, probe. BERS-
 MANN. Mei omnes retinent *nisi*.

421 VINCENT] Voss. prim. Regius uterque, Wit-
 tian. & Edd. Veneta, Sulpit. Aic. Mic. Hort. a-
 liaeque. *Vincunt*. quod restitui. Quasi dicat. Certo
 certius est, has partes victrices fore, nisi &c.

422 DISTRICTA] i. occupata, devincta; nimio
 luxu cibi, & potuum omnis custodia, quae circum
 Caesarem debuerat esse, & excubiae deperierant.
 SCHOL. *Districta* occupata. Ita quidem uter-
 que Interpres. Sed quid si legas *Districta*, pro
 distracta, & impedita. In qua significatione &
 Quintilianus eadem voce usus est. *Quibus compo-*
nen-

Ii ii i

- Insidias: poteratque cruor per regia fundi
 Pocula Caesareus, mensaeque incumbere cervix.
 425 Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
 Ne caedes confusa ^a manu, ^b permissaque fatis
 Te, Prolemaee, trahat. ^c tanta est fiducia ^d ferri.
 Non rapuere nefas: summi contemta facultas ^e
 Est operis: ^f visum ^g famulis reparabile damnum,
 430 ^h Illam maestandi ⁱ dimittere Caesaris horam.
 Servatur poenas in aperta luce daturus.
^j Donata est nox una duci, vixitque Pothini
 Munere Phoebeos Caesar ^k dilatus in ortus.
 Lucifer à Casia prospexit rupe, diemque
 435 Misit in ^l Aegyptum. primo quoque sole ^m calentem:
 Cum procul ⁿ à muris acies non sparsa manipulis,
^o Nec va-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a manus R. pr. A. ^b permissaque P. 1. Edd. Mic. Hort. male. V. ad L. VII, 286. ^c tanta Ed. Maitt. ^d bel-
 li VV. LL. Steph. V. 1. A. O. pr. a m. sec. ^e vis. est V. 1. H. ^f populi P. 1. ^g aptam VV. LL. Steph.
 P. 1. B. 2. V. 2. Buh. O. 2. Marp. H. A. Ed. Ven. Mic. Hort. ^h illam VV. LL. Steph. R. pr. W. V. tert. sext.
 a m. pr. V. pr. pro var. lect. ⁱ tanti VV. LL. Steph. ^j permittit W. ^k donatur V. pr. ^l deductus P. 1.
 Edd. Rom. Parm. ^m delatus R. 2. V. pr. Ed. Hort. ⁿ prolatus P. 1. ex glossa natum. ^o F. Aegyptum. ^p jam
 Edd. Rom. Parm. Br. med. ^q calente B. 1. H. M. ^r e m. V. tert.

nendis (inquiens) paulo plus quam biennium, tot
 aliqui negotius districtus, impendi &c. MICYLL.
 Districta. plerique libri districta. Msc. duo, distin-
 cta: reliqua duo districta hoc est, distracta, & im-
 pedita. Cicero; sic habeto, numquam me à caus-
 sis & judiciis districtiorem fuisse. BERSM. Descrip-
 ta à Sulpitio est ortum: nam Omnibonus cum
 antiquis Edd. recte dedit districta. Descripta ta-
 men est etiam in duobus Pulm. Codd Voss. pr.
 sec. qu. Regio pr. Buh. Oxon. pr. & Witt. a m.
 pr. conscripta Oxon. pr. a m. sec. distincta Am-
 stel. & Hort. margo. Omnino scribendum est di-
 stricta, occupata, variis rebus distracta. Phaedr. Fab.
 25. L. 14.

Distringit quem multarum rerum varietas.

ubi eadem variatio. Cicero L. 11. ad Famil. Ep.
 15. Districtus enim mihi videris esse, quod & bonus
 civis, & bonus amicus es. Adde Cuperi Observ. Lib.
 14. c. 5. Aliud esse descriptus, vidimus ad Lib. 14,
 317. VII, 312. Dein manu capio pro turba ho-
 minum, non pro manu incerta per noctem, ut
 fit vulgo. nisi legas, quod est in Regio primo cum
 Amst. & quod malim, manus permissaque satis.

426 CONFUSA] Msc. infusa (confixa Hulst.) ma-
 le. BERSM.

428 SUMMI OPERIS] i. mortem Caesaris distule-
 runt. SCHOL.

428 CONTENTA] Aldus impressit contenta, ut
 sit facultas summi operis est contenta dimittere &c.
 sed non placet. VERSELL. Contenta Msc. duo,
 h. e. inhibita. BERSM. Contenta exaratur in Voss.
 pr. Regio pr. Marp. meo, Edd. Ven. Parm. Brix.
 Mediol. &c. Sed male, & solemniorum librari-
 orum aberratione. Spreta est occasio summae rei per-
 sciendae Sc. Caedis Caesareanae.

435 CALENTEM] Apud nos Sol fervet in meri-
 die. Apud Aegyptum etiam mane. SCHOL.
 De Casio monte vide ad Lib. VIII, 463. Latum
 arma ut apud Virgilium L. 11. Aen. 216.

*Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
 Corripimus.*

441 TOTA REGIA] Non totum palatium tue-
 batur, sed partem ejus; Regia aliquando absolute
 pro palatio, & aula ponitur. SCHOL.

445 CLAUSTRIS] Malebat clathris Inl. Heinsius
 ad Claudian. in sec. Conf. Sulich. vi. 272.

*Retibus & clathris dilata morte tenendae,
 Ducendaeque ferat.*

Ego contra Mstos nihil temere mutem. Crebro
 enim

- ^a Nec vaga conspicitur, sed ^b justos qualis ^c ad hostes
 Recta fronte venit. ^d passuri comminus arma,
^e Laturique ruunt. ^f at Caesar moenibus urbis
 440 ^g Diffusus, foribus clausae se protegit aulae,
^h Degeneres passus latebras. nec tota vacabat
 Regia ⁱ compresso: ^k minima conlegerat arma
 Parte domus: tangunt animos iraeque, metusque;
 Et timet incurfus, indignaturque timere.
 445 Sic fremit in parvis fera nobilis ^l abdita claustris,
 Et frangit rabidos ^m praemorfo carcere dentes.
ⁿ Nec secus in Siculis fureret tua flamma cavernis,
^o Obstrueret summam si quis tibi, Mulciber, Aetnam.
 Audax Thessalici nuper qui rupe sub Haemi,
 450 Hesperiae cunctos proceres, aciemque Senatus,

Pompe-

VARIAE LECTIOES.

^a non B. 1. ^b justos B. 1. Hort. m. ^c in h. V. pr. a m. pr. R. 1. rectius. ^d passuri V. tert. Hort. m.
^e jacturique B. 1. facturique R. pr. sed. corr. V. L. VII, 502. ^f sed VV. LL. Steph. ^g diffusis B. 1. diffu-
 sus R. pr. M. ^h degeneros W. ⁱ compressus R. pr. a m. pr. ^k in m. R. 1. ^l addita R. 1. ^m praemorfo
 Ed. Rom. ⁿ non vulgo. ^o obstrueret V. sec. obrueret Hort. m.

enim claustra de ferarum clathris dicuntur; ut pa-
 tet ex exemplis, ibidem ab ipso prolatis, & ad Si-
 lium Ital. L. I, 569.

Sauca dum castris clausa est fera.

Livius L. XXXV, 18. *Ferarum modo, quae claustris,
 aut vinclis teneantur.* L. XXXVI, 7. *ferae bestiae vin-
 clae aut clausae & refringere claustra cupient.* Plinius in
 Panegy. c. 81. *Domitas, fractasque claustris feras.*

446 RABIDOS] MS. unus Berlin. Voss. duo,
 Witt. Reg. rec. meus. Edd. Ven. Br. Med. cum
 MS. Buh. a m. pr. exhibent *rapidos*. Solemni
 errore. Vide supra ad L. VI, 66. Heins. ad Ovid.
 Art. Amat. III, 8. Horat. Art. Poët. 393. Virgil.
 Georg. II, 151. Stat. L. VII. Theb. 530. ubi vul-
 go *rapidi*. Infra vs. 517.

rabido non dente ferarum.

Si quidem sana est lectio, quod non credo. Dein
nec secus reposui pro *non secus*, jubentibus duobus
 Berlm. & novem meis MSS. integrioribus, ac
 Hort. marg.

447 TUA FLAMMA] Neque aliter tua flamma,
 o Vulcane Mulciber, ut Virgilius.

Hic Nomadum genus, & distinctos Mulciber A-
pros.

SCHOL.

448 MULCIBER] Exaratum est *Mulcifer* in tri-
 bus Pulm. uno Berlm. Voss. pr. sec. & duobus a-
 liis. de qua scribendi ratione egi ad Lib. I, 545.
 sequenti versu exhibui *nuper qui* auctoritate duo-
 rum Pulm. & Berlm. ac Voss. pr. sec. Reg. pr.
 Witt. mei, & Edd. quarundam, non *qui nuper*.

451 CAUSSA SPERARE VETANTE] Prior enim
 erat Caesar, qui prior bella susceperat, ex cujus
 causae merito sperare prospera vetabatur. SCHOL-
 LIAS. In Voss. sec. & tert. ac Witt. scribitur
causas sperare vetantem. Hort. margo *causam ve-*
tantem. *Vetantem* ex uno Cod. producit Berlm.
 quod non intelligo; nisi fuerit.

*Pompeium quo dicem, & causam, sperare vetantem,
 Non timuit.*

Ut ipsam causam suam timere dicatur à Lucano,
 non inepte. Caesari pejorem causam adscribit au-
 ctor, ut toto opere patet: Hinc Lucani verbis
 ait Pompejus L. VII, 349.

Causa jubet melior superos sperare secundos.

Adde L. IV, 230.

452 FATUM INIQUUM] Victoriā civilium bel-
 lorum. SCHOL.

454 OBRUITUR TELIS] *Obstruitur* Mscr. probe.
 BERLM. *Obstruitur* jam ante è suis MSS. legi
 li ii i 2 ma-

- Pompejumque ducem, caussa ^a sperare verante,
 Non timuit, fatumque sibi ^b promisit iniquum,
 Expavit ^c servile nefas; intraque penates
 Obruitur telis, quem non violasset Alanus,
 455 ^d Non Scythia, non, fixo qui ludit in hospite, Maurus.
 Hic, cui ^e Romani ^f spatium non subficit orbis,
 Parvaeque regna ^g putat, Tyriis cum Gadibus Indos,
 Ceu puer inbellis, ^h ceu captis femina muris,
 Quaerit tuta domus: spem vitae in ⁱ limine clauso
 460 Ponit, & incerto lustrat vagus atria cursu:
 Non sine rege tamen; quem ducit in ^k omnia secum,
 Sumturus poenas, & grata piacula morti;

Missurus-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a superare B. 1. ^b permisit B. 1. male. V. ad L. vi, 119. ^c sed vile M. servare R. pr. ^d nec V. 1. ^e re-
 manet H. ^f non solum f. B. 1. ^g putes V. sec. Buh. ^h vel P. 3. B. 3. V. 2. R. 1. O. 1. H. A. W. pro var.
 lect. Edd. pp. aliaque. ⁱ limite V. 1. O. pr. ^k omnia W. am. sec.

malebat Modius Novant. LL. Ep. ciii. ut prae-
 telorum nimia copia inclusus Caesar erumpere non
 potuerit. Et certe in Voss. sec. a manu prima fuit
 quoque *obstruitur*. & sic exhibet Editio Veneta.
 Dubito tamen, an Latine dici possit *obstruere ho-*
minem telis. Vulgata lectio praebet eundem sen-
 sum, quae frequens est. Frontin. L. ii, 3, 15. *Qui*
infinita multitudine sagittarum exercitum ejus obrue-
bant.

455 LUDIT IN HOSPITE] Qui in corporibus ho-
 spitum probant acumen telorum, dum studio-
 sius vulnera renovant, cum hospites interimunt.
 SCHOL.

462 GRATA PIACULA MORTI] i. e. suae morti
 expiationem Ptolemaei caede facturus. IDEM.
 M. cr. mortis. alter. *matrimendose*. BERSMANN.
Mortis habent Amstel. & Oxon. MSS. cum Edd.
 Rom. Parm. Brix. Mediol. & Paris. sed male. Vi-
 de ad L. ix, 878.

464 BARBARA COLCHIS] Medeam dicit, quae
 ut etiam patrem evaderet; ut Cicero ait (pro le-
 ge Manilia c. 9) *ex eodem loco* (ponso Cic.) *Medea*
(M. illa Cic.) quondam fugisse (profr. Cic.) *dici-*
tur, quam praedicant in fuga, fratris sui membra
in iis locis, qua se parens persequereur, dissipavisse,
ut eorum collectio dispersa, moerorquo patris (patris
Cic) celeritatem persequendi retardaret. SCHOL.
 Eadem fere, qua noster, similitudine utitur Sidon.
 Apollin. Carm. v, 133.

- - - sic torva Pelasgum
 Colchis in aplustri steterat, trepidante marito,
 Absyrtum sparsura patri &c.

471 NEQUE FOEDERA] Rescripsi *nec foedera*: ut
 legi jubent Bersm. duo, & mei decem MSS. in qui-
 bus Voss. pr. sec. Reg. pr. Witt. &c., quomodo
 excusum est quoque in nonnullis Editionibus. Con-
 sule, quae dixi ad vi, 38.

471 SANCTA GENTIBUS] Legatorum enim no-
 men sanctum est omnibus gentibus. SCHOL.

472 ORATOR] Legati, quos rex miserat, duo
 fuerunt, Dioscorides, & Serapio (*Apio* MSS.) quo-
 rum alter occisus est, ut Livius meminit in libro
 iv. IDEM.

473 AESTIMAT] Computat sc. haec bella Po-
 thini, & Achillae inter tua maxima scelera. IDEM.
 Voss. pr. Mors legati, quae indigne facta est, sic
 ponderat, & metitur, ut haec inter tua debeat sce-
 lera computari. IDEM. Voss. sec. *Aestimari*. Con-
 siderat ea, quae annumeranda sunt inter scelera
 tua. SULPIT. i. e. Aestimari facit scelera, quae
 sunt ponenda in numero tuo, i. u. scelerum. Nam
 ex eo, quod Aegyptii interfecerunt etiam legatum
 à rege missum, aestimari potest, quidnam factu-
 ri fuissent in ipsum Caesarem. OMNIBON. Haec
 ille. Quod autem legatos ad se missos interfecerit
 Achilles, apud Caesarem Libro iii. his verbis
 traditur: *Missi Dioscorides & Serapion, qui ambo*
legati Romae fuerant, magnamque apud patrem Pto-
lemaeum auctoritatem habuerant, ad Achilliam per-
venerunt, quos ille, cum in conspectum venissent,
prius quam audires, aut cuius rei causa missi essent,
cognoscere, corripit ac interfici iussit: quorum alter
accepto vulnere occupatus, per suos pro occiso subla-
tus, alter interfectus est. MICYLL. Aestimari fa-
 cit

- Missurusque tuum, si non ^a sint ^b tela, ^c nec ignes,
In famulos, Ptolemaee, caput. sic barbara Colchis
465 Creditur, ultorem metuens regnique, fugaeque,
Ense ^d suo, fratrisque ^e simul cervice parata,
Exspectasse patrem. cogunt tamen ultima rerum
Spem pacis ^f tentare ducem: missusque fatelles
Regius, ut ^g saevos absentis voce tyranni
470 Conriperet famulos, quo bellum auctore moverent.
Sed neque jus mundi valuit, nec foedera ^h sancta
Gentibus: orator ⁱ regis, pacisque ^k sequester,
Aestimat in ^l numero scelerum ponenda ^m tuorum,
Tot monstis Aegypto nocens. non Thessala tellus,

475 Va-

VARIAE LECTIOES.

^a sunt M. A. ^b arma P. T. ^c neque V. I. A. Edd Mic. Hort. ^d suum B. I. V. I. H. sua a m. sec. Voss. sec. tno O. I. ^e sui Ed. Parm. non male, nisi E. sua malis sc. cervice. ^f tentasse B. I. ^g saevos V. I. servos O. I. ^h sacra H. ⁱ pacis regisque M. ^k sequestrum H. sequester V. pr. ^l minimo H. ^m suorum H.

cit scelera Aegypti h. e. legatus regis scelerate interfectus exemplo est, quantum scelerum ausa sit Aegyptus, & quid Caesare factura fuisset. BERSMANN. Conjectura nostra est: *Res minima in numero*. Sensus mihi videtur: Legati caedes apud alias gentes maximum est scelus; sed inter Aegypti scelera minimum. GROT. Ed. pr. Nihil juvant MSS. Itaque persevero in veteri conjectura, *Res minima*: nisi malis, *res ima*. Legati autem in regis vocabantur Dioscorides, & Serapio: ut ex Livio ad hunc locum notat vetus Scholiastes in MS. P. Sed & in commentario de bello Alexandrino eadem exstat historia. IDEM. Ed. sec. Aut aliquid deest, aut sequenda nostra conjectura, *Res minima*, aut, *Res ima*. Et sic quoque aliquid subaudiendum est, ut sensus sit, Legatus, occisus apud alias gentes maximum est scelus: sed inter Aegypti scelera minimum. Exstat historia in libro de bello Alexandrino, ubi & nomina legatorum ponuntur Dioscorides, & Serapio, quae & ex Livio hic posuit Scholiastes MS. IDEM. Ed. tert. Locus difficillimus, quod se vehementer torfit Doctiss. Barthius, varie cupiens exponere, vel etiam corruptum locum judicans tam in Adversar. Lib. XI. c. 10. quam ad Sratium Lib. II. Theb. 486. Nihil tamen profecit Barthius. Melius profecto rem gessit summus vir J. F. Gronovius, qui Lib. I. Observ. c. 6. haec egregie, & doctissime illustrat, & cum veteribus interpretibus partim explicat, hoc modo. Violarus legatus dat aestimare, quatenam & quot oporteat esse scelera tua, quae numerum modo faciunt, quae ponderis sunt le-

vioris, vel quae in tuorum scelerum serie, & ordine sunt numeranda. Exempla utriusque rei satis adtulit, quare, licet plura sint in promptu, non addam. Sic enim passim *agere* quis dicitur, qui curat, & facit, ut id agatur, & *numerus* adhibetur de multis rebus, vel personis minoris momenti, quod est notissimum. Ut verum tamen fatear, nimis mihi priora contorta, & longius quaesita hic videntur: Immo cum Lucanus, ut vulgo verba sonant, non dicat, quid illi legato acciderit, putem quoque locum esse mendosum. Ex Grotii tamen conjectura nihil de historia certior fit lector, & nimis a litterarum ductu recedit. Occisum fuisse legatum, historici tradunt. Sciendum itaque more librationum solito in MSS. esse *eximas*, & in uno Berlm. ac Regio recentiore scribi *haec ponenda*. unde facillima nascitur emendatio.

- - orator regis pacisque sequester
Victima sit, numero scelerum adponenda tuorum.

vel *imponenda* si ita mavis. *Victima* sexcenties vocatur homo nefarie occisus, vel in ultionem alterius interemptus. Vide L. II, 174. infra vi. 524. Ovid. L. I. Art. Am. 334. Claudian. in Rufin. II, 277. Silius L. II, 251. Flor. II, 5. Justin. L. XIV, 413. XVIII, 6, 12. & laepissime. Orator ergo factus est *vicima*, sive occisus est: quae res tamen recensenda est tantum inter numerum scelerum tuorum minorum, o Aegypte, graviorebus tot sceleribus nocens. In eam em mihi conjecturam incidit quoque Doctissimus Wadhelus, quod laetabundus ex ipso, dum meam cum eo

- 475 Vastaque regna Jubae, non Pontus, & inopia signa
Pharnacis, & gelido circumfluus orbis Hiberno
Tantum ^a aulius scelerum; ^b non Syrtis barbara, ^c quantum
Delitiae fecere tuae. premit undique bellum,
^d Inque domum jam tela cadunt, quassantque penates.
480 Non aries uno moturus limina pulsu,
Fracturusque domum; ^e non ulla est machina belli:
^f Nec flammis mandatur opus: sed caeca juvenus
^g Consilii, vastos ambit divisa penates,

Et ^h nuf.

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a aulsi R. pr. V. 1. ^b nec A. ^c quanta H. ^d jamque d. B. 1. inde d. Ed. Ven. ^e nulla est ibi V. sec.
^f non B. 1. ^g consilii A. Ed. Hort.

communicarem, intellexi. Attamen simplicior videtur haec lectio, quam ut à libranis potuerit corrumpi; quare nihil certi definitio, & pronuncio potius, non liquere.

474 THESSALIA TELLUS] Nisi poeta omnem barbariem intelligat, non procedunt Sulpitii expositiones. *Thessalia tellus*, inquit, *quas Gigantes produxit*. Haec Badius reprehendit: nihil enim in bello Giganteo (inquit) in Caesarem factum est. Itaque ipse exponit, *Thessalia tellus, in qua fere mundus confixis cum Caesare hostii animo*. Deinde Sulpitius, *Pontus*, id est, *Scythiae*. At Badius, *Pontus*, id est, *filius regis Ponti Pompejanas partes contra patrem secutus*. Et, pro, id est, *Pharnacis*, id est filii Mithridatis impia, videlicet in patrem. Potest tamen per *Pontum* etiam intelligi Thracia, unde Pompejo auxilia missa. Ut patet non ita longe ab initio Libri v.

Tunc Sadalen, feriemque Coryn.

Ex Caesare, qui libro tertio, ait, *Ad eundem numerum Cotus ex Thracia dederat*. Badii itaque expositiones non sunt rejiciendae. Quae vero praecesserunt verba poetae. *sed neque jus mundi valuit*. Ad ea non recte Badius. *Quamvis legatos*, inquit, *miserit Caesar Photinum, & Achillam*. Haec verba ita ponit Badius, quasi qui crediderit, Photinum fuisse in expeditione contra Caesarem, cum Photinus intra oppidum cum rege Ptolemaeo suo obses Caesaris una cum Caesare esset, qui ad Achillam literas miserat, quibus deprehensis Caesar in eum animadvertit, ut ipse Caesar ad calcem tertii commentariorum libri commemorat. GLAREAN.

475 PONTUS] Pharnacem per epexegetin subiecit, qui bello Mithridateo, à patre ad Pompeium detulit: nisi per *Pontum*, ut ostendit Glareanus,

Thraciam intelligere quis velit, ex qua Pompejo quoque auxilio profecta fuerant. HORTENS.

483 DIVISA] Pulm. MS. & Edd. Romana, Veneta, Brix. Med. Ascens. Paris. Vertell. & Micylli, habent *diversa*: elegantius. i. dispersa *diffusa*, ut est in meo Mito. Virgil. L. 1. Aen. 69.

- - - *submersasque obrue puppes,*
Aut age diversas.

IV, 163.

- - - *diversa per agros*
Tecta metu petiere.

& saepius. Vide Broukhuf. ad Propert. 111, 233.

Diversaeque novem sortitae rura puellae:

& Cortium ad Sallust. B. Catil. c. 2. Eadem confusio apud Livium L. x, 33. *Diversi Consules* MSS. duo Voss. *divisi*. Contra L. xxi, 55. *In utramque partem divisos*. MSS. omnes *diversos*.

485 MURIQUE VICEM] Et sic Caesarem Fortuna defendit, tanquam si esset tutus in muris. SCHOL. *Msc. ducem*, (& Hort. margo) mendose. Fortuna, inquit, Caesari pro muro est. BERSM.

487 PROPULIT &c.] In illa parte, ubi regia aula dilata erat in flumen. Solebant autem causa dignitatis super stipites, sive super columnas, seu super continuam terram manibus comportatam solaria componere deducta in fluvium. SCHOLIAST. *Voss. pr.* Regia erat producta in portum Alexandriae. V. Caes. B. Civ. 111, 111.

488 LUXURIOSA POMUS] Vel propter comestationem nocturnam, ajunt interpretes, vel propter magnificentiam regiam. posterior certe explicatio venior est, & aptior: Sed meliorem lectionem nobis impeditant praestantissimi Codices Vossian. prim. & Regius uterque, quae est *Ambitiosa*
do-

- Et nusquam totis incurfat viribus agmen.
 485 Fata vetant, murique vicem Fortuna tuetur.
 Nec non & ratibus tentatur regia, qua se
^b Protulit in medios audaci margine fluctus
^c Ambitiosa domus. sed adest defensor ubique
 Caesar. & hos aditus gladiis, hos ignibus arcet:
 490 Obsessusque ^d gerit (tanta est constantia ^e menti)
 Expugnantis opus. piceo jubet ^f unguine tinctas
^g Lampadas ^h inmitti ⁱ junctis in bella carinis.

Nec pi-

VARIAE LECTIOES.

^a numquam Ox. 1. ^b pertulit V. pr. sed. corr. ^c luxuriosa vulgo. ^d regit R. pr. a. m. pr. ^e vulgo mentis. ^f unguine V. 1. R. 1. virgine Ed. Rom. ^g Lampados Edd. qdd. male. ^h inmittit B. 1. ⁱ unctis V. 1. cunctis A. R. 1.

domus, cujus glossa est luxuriosa, splendida, & ambitiose exstructa. Sic *luxus ambitione furens* vs. 156. L. IV, 376.

Ambitiosa famas & lautas gloria mensas.

nisi quis ambitiosa exponere vellet, magnam spatium, live ambitum complexa, ut apud Solinum *Ambitiosa oppida*. Ego priorem interpretationem unice veram existimo. Dein quid significet *arcere aditus*, fateor, me parum intelligere. nisi *aditus* capias pro incurribus hostium. sed *aditus* aliter sunt ipsa loca, per quae aditur, tam apud nostrum, quam alios. Arbitror, scribendum esse

- - *hos aditus gladiis, hos ignibus arcet.*

Arcet hostes quosdam ab aditu, ut *arcere bellis* Lib. 1. *Arcere urbe*, regni finibus Justin. & similia crebro. juvat conjecturam meam Cod. Buh. in quo littera deleta. In MS. meo est *arctas*, quasi diceret; obstruit aditus gladiis, & ignibus.

490 [TANTA EST CONSTANTIA MENTIS] In variis lectionibus Steph. duobus Pulm. & Voss pr. Regio utroque, ac Amstel. Cod. exaratur *fiducia*: quod huc primum inreplisse videtur; quia librario in memoria haerebat locus L. IV, 538.

- - - *tanta est fiducia mortis.*

Hoc loco certe praefarendum *constantia*, qua Caesar persistebat in resistendo hostibus, nec prae metu excutiebatur suo proposito. At pro *mentis* rescripsi *menti* ex duobus Pulm. Voss. tertio, & Buh. passim hunc dativum solere corrumpi, saepius jam vidimus.

491 EXPUGNANTIS OPUS] Cum ipse obsessus esset, ita pugnat, quasi obsessor. SCHOL.

491 TINCTAS] *Tactas* Mscr. male. pice liquefacta illitas. BERSM. Ex duobus tamen Mitis, quibus etiam accedat meus codex, mavult *tactas*

N. Heinsius ad Silium L. VII, 354. quod esset *conspersas*. II, 535.

Jam resigit sanguis pollutos Caesaris enses.

IX, 925.

- - *tacta designat membra saliva.*

Adde N. Heins. ad Ovid. Fast. IV, 740.

Tactaque fumanti sulfure bales ovis.

Broukhuf. ad Propert. IV, 3, 60.

- - *seu voluit tangi parca lucerna mero.*

& Not. ad Tibull. I, 2, 52.

- - - *luto corpora tangit amor.*

Ovid. Metam. VI, 141.

- - - *medicamine tactas*

Defluxere comas.

Martial. L. VI. Ep. 74.

Calvum trifidem semitactus unguento.

Sic contingere saepe à tangere. V. Cerdam ad Virg.

Georg. III, 403. Ovid. Init. Metam. L. II.

- - - *medicamine natum*

Contigit.

Forfan restituendum hoc Lucretio Lib. II, 500.

Purpura Thessalico concharum tincta colore.

Nam in multis MSS. ibi est *tecta*. Apud Martialem L. VI. Ep. 57.

Mentiris fictos unguento, Phoebo, capillos.

in optimo Cod. Thuanco est *fictos*. unde facile est scribere *tactos*. sed *fictos* illic retineri posset ex Statii Theb. V, 227.

Adipiciens floremque genas & quas sinxerat auro ipsa comas.

V. Barth. & Cel. Burm. ad Valer. Flacc. L. VI, 107.

- Nec piger ignis erat per ^a stuppea vincula, perque
 Manantes cerà tabulas: & tempore eodem
 495 Transtraque nautarum, ^b summique arsêre ^c ceruchi.
 Jam ^d prope semiustae merguntur in ^e aequore classes,
^f Jamque hostes, & tela natant. nec puppibus ignis
^g Incubuit solis: sed, ^h quae ⁱ vicina fuêre
^k Tecta mari, ^l longis rapuere vaporibus ^m ignem;
 500 ⁿ Et cladem fovêre Noti; percussaque flamma
 Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
 Quam solet ^o aethereo lampas decurrere sulco,
 Materiaque carens, atque ardens aëre ^p solo.

Illa

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *stuppea* MSS. & Edd. qdd. ^b *summisque* R. pr. *summasque* B. 1. W. H. ^c *cheruchas* W. *cherusci* Marp. Edd. qdd. *ceruchi* A. Ed. Ven. male. V. ad L. viii, 177. *summis m. u. ceruchis.* ^d *quoque* B. 1. & 2. in m. ^e *aequora* W. V. 2. B. 1. Ed. Pulm. non male. ^f *tunc* VV. LL. Steph. *inque* R. 1. ^g *incumbis* B. 1. ^h *qua* B. 2. ⁱ *in leua* H. ^k *cota* V. 1. ^l *crebris* W. V. tert. B. 1. ad m. ^m *ignes* B. 1. M. *austri* O. 1. ⁿ *us* B. 1. V. 1. H. V. pr. a m. pr. ^o *aërio* B. 1. V. 3. R. 2. M. W. pro var. lect. ^p *solo* VV. LL. Steph. P. 1. V. 2.

710. In Catal. Pithaei p. 187.

Tunc oleo corpus fingo.

Sed satis de his. *Tinctas* autem hoc loco non mutem in *sattas* contra plerosque, & optimos MSS. nam *tangi* leviolem notat ad dispersionem, vel obductionem; Faces autem pingui unguine fuerunt inlitae, sive tinctae. quo verbo *singere*, & *unguere* frequenter uti hac in re auctores, est certissimum.

492 JUNCTIS IN VELA CARINIS } Mscr. duo *bella*: non male, ut indicentur naves, quae praefidii causa Alexandriae esse consueverant. BERSMANN. Recepit hanc lectionem Grotius, quam agnoscunt etiam Voss. sec. Witt. Oxon. duo, Regius unus, Marp. meus, & Voss. prim. pro var. lectione. Carinae ergo, seu naves sunt, quae junctim, sibiue contiguae jacebant in portu in *bella* sive ad bellorum usum; & propugnationem portus. Claudian. L. 11. in Rufin. 95.

- - *hi vigili muros statione tueri,*

Hi junctis properant portus munire carinis.

Silius, L. v, 499.

- - *auratam in bella bipennem.*

111, 674.

In pugnam fregere rates.

ex quo loco Silius sumit L. xiv, 548.

- - *frangendae in vulnera proras.*

noster rursus vl. 506.

- - - - *tempora cladis*
Perdidit in somnos.

i. e. ad somniandum. male alii *somnis*. Manil. L. 1, 88.

Fecit & ignotis iter in commercia terris.

Sic enim legendum cum Gronovio. plura adjici possent; sed prolixius de hoc usu praepositionis in egimus ad 1, 306. & L. 11, 151.

In fratrum ceciderunt praemia fratres.

Vide modo, quae notat Cl. Burm. ad Val. Flacc. 1, 17.

- - - *in Tyrias Cynosura carinas*
Certior.

Seriam tamen adtentionem quoque meretur altera lectio *junctis in vela c.* Quod significaret, carinas ita fuisse junctas, & ubi vicinas, ut altera alterius vela tangeret, & quasi mutius velis essent connexae naves. Nam male Ascensum inmisit in vela construere puto, & in bella praefero.

504 [ILLA LUX] In ipso proelio regia classis forte subducta jubetur incendi. Ea flamma cum partem quoque urbis invasisset, quadraginta milia librorum proximis forte aedibus condita exussit. SCHOL.

506 IN SOMNIS } Mscr. duo in *somnos*: tert. in *somnis*. BERSM. In *somnos*. Ita recte MS. In somnos perdere est impendere somno, ita ut rebus melioribus pereat. GROT. Ita opume rescriptit Gro-

Illa ^a lues paullum ^b clausa ^c revocavit ab aula
 505 Urbis in ^d auxilium populos. nec tempora ^e cladis
 Perdidit in somnos, sed caeca nocte carinis
 Insiluit Caesar, ^f semper ^g feliciter usus
 Praecipiti cursu bellorum, & tempore raptō.
^h Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quondam
 510 In medio stetit illa ⁱ mari, sub tempore ^k vatis
 Proteos: ^l at nunc est ^m Pellaeis proxima muris.
 Illa duci geminos ⁿ ad bellum praestitit usus:
 Abstulit excursus, & fauces aequoris hosti:
^o Caesar &, auxiliis ut vidit libera ponti

515 Ostia

VARIAE LECTIOES.

^a dies R. 1. ^b sic P. 3. B. 2. mei 13. & Edd. qdd. al. *clausa* p. ^c *revocabit* R. pr. ^d *auxilio populum* B. 1. *exitium* R. 1. sed corr. ^e al. *clausus* V. sec. ^f *non jam* Hort. m. ^g *felicibus* P. 2. V. pr. ^h *nunc* B. 1. V. 2. Serv. ad Aen. xi, 262. *Hinc* P. 1. V. 1. rectius *cum* B. 1. ⁱ *maris* V. 1. W. ^k *vasti* Hort. m. ^l *ac* W. V. 2. ^m *Lageis* V. sec. male. V. L. viii, 475. ix, 153. x, 55. &c *Pellaeis est* Serv. ⁿ *vulgo bellorum.* ^o *vulgo Caesaris a. aditus & l. p. o. permisit nec poenas inde.*

Grotius: quod confirmatur Steph. var. LL. duobus Pulm. & duodecim meis. Nec aliter ediderunt Veneti, Taberius, Ascensius, alique. V. ad vl. 492.

506 CARINIS INSILUIT] *Carinae* Marpurg. Voss. sec. pro var. lect. *Carinas*. Adi notata ad L. iii, 626.

Insiluit, solo nociturus pondere, puppim.

511 PROTEOS] Herodotus lib. ii. Proteum regem Aegypti fuisse tradit, genere Memphitam. Homerus, & hunc secutus Virgilius, deum marinum, & vatem finxerunt. MICYLL. Hinc Claudian. Epithal. Honor. 50.

- - - *Phariumque cubile*

Proteos, & septem despectat ostia Nili.

Adde Val. Flacc. ii, 218. ubi vide Burm. & Phylarg. ad Georg. Virg. L. iv, 387.

512 ILLA DUCI GEMINOS BELLORUM PRAESTITIT USUS] Explicando hoc loco serviunt, quae sunt apud Strabonem de Pharo. GROTI. Ed. tert. De Pharo adi quoque animadverta ab Is. Vossio ad Meiam Lib. ii, 7. *Pharos Alexandrias nunc ponti conjungitur.*

512 BELLORUM PRAESTITIT USUS] *Usus belli* est bellandi experientia, & militiae exercitium: ut apud nostrum L. iv, 364.

Atque usum belli, poenamque remittis.

ubi vide. Praeterea praecessit *bellorum*: quare sine haesitatione rescripti; ut est in veterrimis membranis, Regio primo, & Vossiano primo *ad bellum*

claro sensu.

513 ET CURSUS] *Excursus* C. P. V. O. Gulielm. Canter. Nov. Lect. Lib. iii. c. 2.

- - *excursus & fauces aequoris hosti;*

Caesaris auxiliis aditus ac libera Ponti

Ostia permisit: nec poenas inde Pothini.

PULMANN. Plerique libri habent: *& cursus*. Mic. *incurfus*, reliqua duo *excursus*, quod retinui-mus, adprobatur etiam à Cantero. BERSM. *Excursus* est quoque in MSS. meis omnibus, praeter recentissimum Voss. & Edd. Sulpitio prioribus, à quo recusum est *& cursus*. *incurfus* Edd. Veneta, Nic. & Hortensii.

514 CAESARIS AUXILIIS ADITUS ET LIBERA PONTI OSTIA PERMISIT [NEC POENAS INDE P.] *Caesar & auxiliis ut vidit lib. libri, & Codices.* Nobis placuit Canteri lectio, quam in hoc, & sequenti versu illis omnibus anteposuimus, non male, ut nostra fert opinio. *Non satum meriti poenasque Phot.* libri, & Codices plerique: sed unus tamen *non mortem mer.* alter nunc *satum meriti*. BERSM. Ut è suis membranis conrexit Canterus, & in textum receperunt Bersmannus, Grotius, ceterique, nisi quod pro *aditus ac dederint*. *ad. &* exstat totidem verbis in Vossiano tertio, & Buherii, nisi quod ille habet tamen *Caesar &*. Wittianus pro var. lect. habet.

Caesar & a. aditus ac l. p.

Ostia permisit, nec meriti poenasque P.

Ego restitui veterem lectionem, non quod putem, plane esse integram, sed quod uno, & altero Co-

K k k k k

dice,

- 515 Ostia, non ^a fatum meriti, poenasque Pothini
^b Distulit ulterius: sed ^c non, qua debuit ira,
^d Non cruce, non flammis ^e rapuit, non dente ^f ferarum:
 Heu facinus, gladio ^g cervix male caesa pependit:
 Magni morte perit. nec non ^h subrepta paratis
 520 A famulo Ganymede dolis pervenit ad hostes
 Caesaris ⁱ Arsinoë: quae castra carentia rege,
 Ut proles Lagaea, tenet, famulumque ^k tyranni
 Terribilem ^l justo ^m transegit Achillea ferro.
 Altera, Magne, tuis jam victima mittitur umbris.
 525 Nec satis hoc Fortuna ⁿ putat. procul absit, ut ^o ista

Vindictae

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a *factum* V. sec. ^b *subtulit* M. ^c *qua non* MSS. & Edd. qdd perperam. ^d *nec nec* Hort. Ed. ^e *rabi-*
do vulgo. ^f *leonis* P. i. ^g sic MSS. vulgo *cerv. gl.* ^h *subrepta* V. i. & pr. a m. sec. Edd. Ven. Br. Med.
 i MSS. plerique, & Ed. Ven. *Arsinoë*. sed Gr. *Agriion*. ^k *tyrannis* R. pr. ^l *visu* O. pr. V. i. a m. pr.
 in *persodis* O. pr. ⁿ *pu-tet* Edd. Rom. Parm. ^o *instar* R. pr. sed. corr. *ista*.

dice, eoque non vetustissimo haud audeam tantam admittere mutationem. Si vulgata lectio sana est, *gemini usus ad bellum* debent consistere, in auferendo hosti excursus, & fauces aequoris; capta enim insula Phari, Caesar liber erat ab hostium excursibus, neque ipsi tamen evadere, vel auxilia è mari accipere poterant. Caesari vero mare erat apertum (Vide Caesar. in f. B. Civilis). Atque ita hunc locum capiunt veteres Interpretes. Ut verum tamen fatear, mihi quoque per priorem versum unus tantum usus Caesari praestitus videtur designari, scilicet hostium inclusio, ut mare non haberent liberum. nam ab incursibus eorum non fuit tutus, ut patet ex vs. 534. & seqq. Per sequentem vero declarari alter usus, scilicet Caesaris securitas, & auxilii accipiendi opportunitas. Ut dixi tamen, MSS. habent *Caesar & auxiliis ut vidit*. Sed cum in Vossiano quinto sit *cum vidit*. In Canteri libris, Voss. test. Wittiani var. lect. *aditus ac*, immo in meo *Caesar ut A. vidit ac*. putem, sic locum constitui posse.

Ille duci geminos ad bellum praestitit usus.

Abstulit excursus, & fauces aequoris hosti:

Caesar & auxiliis vidit hanc libera Ponti

Ostia: nec fatum meriti poenasque P. &c.

Hac insula vidit Caesar sibi ad auxilia comparanda libera esse ostia. Error natus videtur, quod non cogitabant in caesura posse produci. at id nos jam saepius monuimus. Dein *h* in MSS. per Gallos praesertim exaratis, saepe omitti, sciunt

illi, qui veteres membranas versarunt. Aliter, si durior alicui haec particula videatur, posset praeferre *vidit hinc*. Nec autem, quod dedi pro *non*, est hoc ex Wittiani Codicis varia lectione, & illis MSS. qui habent *nec poenas inde*. *Non fatum nec poenas inde* est in Amstel. Mss. *Auxiliis ostia libera* satis declarat, liberos fuisse *aditus*, ut non opus fuerit, eam vocem addi. Est autem vir doctus, qui mallet *portus ostia*. sic L. 11, 705. *portus ora*, *portus atque aditus* jungit Silius L. 111, 65. Sed *ponsi ostia* mutare non est necesse. Valer. Flacc. 11, 575.

Nos ait, ad Scythici, Tiryntius, ostia ponsi Raptas iter.

supra 11, 680.

Pompejus tellure nova compressa profundi Ora videns.

515 MERITI POTHIMI] Verba Caesaris ita habent: *Haec dum apud hostes geruntur, Photinus nutricius pueri, & procurator regni in parte Caesaris, cum ad Achillam nuncios mitteret, hortareturque, ne negotio desisteret, novo animo desiceres, indicatis deprehensisque intermuniis, à Caesare est interfectus.* MICYLL. Paulo aliter haec refert Plutarch. in Caesare p. 731. Ed. par.

517 NON FLAMMIS RAPUIT, NON DENTE] Sunt, qui legere malint *rabido non dente ferarum*, sed sic desit verbum: nam ad *pendit* non possunt cetera applicari. VERSELL. Illud *rabido* Aldi inventum est, quem secuti sunt Colip. Gryph. Pulm. Bersim.

- Vindictae sit ^a summa tuae. non ipse tyrannus
Subficit in poenas, non omnis regia Lagi.
Dum ^b patrii ^c veniant in viscera Caesaris enses,
Magnus inultus ^d erit. sed non, auctore furoris
530 Sublato, ^e cecidit rabies: nam rursus in arma
Auspiciis Ganymedis eunt: ^f ac multa secundo
Proelia Marte gerunt. potuit discrimine summo
Caesaris una dies in famam, & secula mitti.
^g Molis in ^h exiguae spatio stipantibus armis,
535 ⁱ Dum parat in vacuas Martem transferre carinas
Dux Latius, tota ^k subitus formidine belli

Cingitur:

VARIAB L E C T I O N E S.

^a magno V. tert. ^b patriae Hort. m. ^c venient R. r. ^d eris A. ^e cedit O. pr. ^f at H. ^g solus P. r. B. i. ^h exilio B. i. ⁱ exiguo P. 2. W. Ed. Ven. Hort. m. ^j exiguum R. pr. sed corr. ^k tam pauci H. ^l vulgo subiti.

Berfm. Grot. & seqq. Verum in nullo Pulm. Berfm. aut meo Codice adparet. quare Stephanus quoque cum reliquis Editoribus vetustis *rapuit* exhibuit. Recte autem animadvertit Versellanus, de fore verbum, si *rabido* legas. Verum tamen, quod eodem redit, in uno Pulm. & integerrimis membranis Voss. pr. ac Regio primo scribitur *avidonon d. f.* Quod facit, ut sere inclinem in Illustrissimi Heinsii sententiam, à Gronovio licet improbatam, & sic satis ab ipso rejectam; qui subodoratus erat verum illum *Heu facinus* esse institium, & ab aliena manu. Et certe si Pothinus morte magni perit, non capite truncatus est. Hoc enim accidit Pompeio post mortem. Pompeius gladio in pectus adacto est occisus; immo etiam Pothinus: nam nemo mortuae reliquit, quod hic dicitur, caput ei amputatum fuisse. Consule Epistolas Heinsii, & Gronovii ccclxxi, ccclxxiii, ccclxxv. & ita hunc locum digere.

*Disfiliis ulterius: sed non, qua debuit ira,
Non cruce, non flammis, avido non dente ferarum,
Magni morte perit.*

Sc. Pothinus, qui nominativus ex praecedentibus intellectus sexcenties subauditur, ut hic subintel- ligi debet, licet vulgatum retineas. Si quis *ra- bido* malit, per me licet. Est enim unum, idem- que.

519 MAGNI MORTE] Quali Pompejus. SCHO- LIAST.

521 ARSINOË] Soror Ptolemæi fuit. Hanc Ganymedes quidam spado, puellae acceptissimus in castra Achillae perduxit, cujus iussu Achillas

occisus est, & exercitui Ganymedes praepositus. Hanc postea Caesar victis Aegyptiis in triumpho duxit, ut meminit Livius in Libro iv. civilis bel- li. SCHOL. V. Dion. Cass. Lib. xliii. pag. 223.

523 ACHILLEA] Achillam. sit enim à recto *A- chilleus*. SULPIT. Vel etiam Ionicus casus est ab *Achilla*, in prima declinatione. Ut à *Xerxes* *Xerxes*, pro *Xerxen* dixit Herodotus Libro vii. *ἀνοδίζας δὲ Βασιλέα, Πέρσης Δαρείου, Σίστην ἀγ- γέτω σπονδύδαυ.* MICYLL.

532 DISCRIMINE SUMMO] i. propter summum Caesaris illa die periculum notabilis, & memo- randa posteris potuit esse una Caesaris dies. Sed notandum, quod in praestantissimis Codicibus, ut Voss. prim. Regio primo, uno Pulm. & Berfm. sit *nullo*, in altero Pulm. & Berfm. *multo*. in Voss. tertio *magno*: & in Wittiano *in illo*. Forsan re- ctius; ut in Lucani stylo solito abundet, sicut vidi- mus supra *in ense mori*, *in dente minari*, & simi- lia. Huc facit, quod pro *una* in Edd. Rom. Parm. Bad. Vers. Mic. Hort. sit *illa*. Paulo post si per Mitos liceret, malim *stipatus* ab *a*.

534 MOLIS IN EXIGUAE SPATIO STIPANTIBUS ARMIS] Molem dicit, quae ad insulam pertinebat. Vide lib. de bello Alexandrino. *χῶμα* vocat Plut. quae vera Latinae illius vocis significatio. GROT. Ed. tert.

536 SUBITI] Sic reposuit Grotius, ut est in variis Steph. lectionibus, & duobus Berfm. ac meis paucissimis. In ceteris MSS. & Edd. *subito*, nisi quod in Vossiano primo sit *subitus*, quod unice

Cingitur: hinc ^a densae praetexunt litora classes,
 Hinc tergo ^b insultant pedites: via nulla ^c salutis:
 Non fuga, non virtus, ^d vix ipse quoque mortis honestae.
 540 Non acie fusa, ^e nec magnae stragis ^f acervo
 Vincendus ^g tunc Caesar erat, sed sanguine nullo.
 Captus ^h forte loci pendet, dubiusne timeret,

* Opta-

V A R I A E L E C T I O N E S.

^a ense V. sec. ^b exultans M. Hort. m. ^c salutis W. a. m. pr. non male. ^d non B. r. ^e non B. r. V. pr. m. nec Edd. Ven. Br. Med. ^f acervis B. 2. V. 2. W. R. pr. in V. sec. pro var. lect. nec magna est stragis acervus. ^g jam V. pr. sum R. pr. ^h certe Ed. Ven.

verum arbitror. ut *matutinus Aeneas*, & similia sexcenta. Supra *aderat maturus*, *nocturnus* &c.

537 PRÆTEXUNT] Ex glossa natum est, quod pro var. lect. exhibetur in Witt. *praecingunt. protexunt* Berfm. unus. male. V. N. Heinf. ad Ovid. Art. Amat. 1, 255.

Virgil. Georg. III, 15.

Aen. VI, 5.

praetextaque litora valis.
praetexit arundine ripas.
litora curvae
Prætexunt classes.

539 MORTIS HONESTAE] i. e. ut congregiendū moreretur. SCHOL.

543 RESPEXIT] Sensus hic est. Respexit Caesar ad Scaevam & ad campos, Epidamnē, tuos. & haec cogitans gesta fortiter dimicavit. IDEM.

543 RESPEXERAT] Alias, respexit in agmine denso. Hoc est δ Epidamnē, sive Dyrrhachium, animo reputabat, ac respiciebat virtutem Scaevae Centurionis sui, qui in portis castrorum, & munitio- num omnibus Pompejanis unus restitit, qua virtute immortale nomen, & famam consecutus fuit. Suetonius rem ita refert paulo illustrius. *Alexandriae circa oppugnationem pontis, eruptione sub- ita hostium compulsi, in scapham, pluribus eodem praecipitantibus cum desilisset in mare, rando per du- centos passus evasisse ad proximam navem, elata ma- nu, no libelli, quos tenebat, madererent; paluda- mentum mordicus trahens, ne spolio posiretur hostis. At L. Florus, depulsi in maria, inquit, mira foelicitate ad proximam classem enatare, relicto qui- dem in fluctibus paludamento, seu fato seu consilio, ut illud ingruentibus hostium telis, saxisque peteretur. Tamen receptus à classicis suis, undique simul hostes adortus, de imbelli, ac perfida gente, iusta ge- neri manibus dedit. Porro Appianus, quo in loco; inquit, cum in mare desilisset, & in profundo ali- quamdiu enataret, Alexandrini vestem ab eo adem- ptam, in trophaei modum erexerunt. Quanta in hac re, quod ad paludamentum, scriptorum est varie-*

tas. HORTENS.

543 IN AGMINE DENSO] Msc. *sanguine denso*. Strage Pompejanorum densa. BERSM.

544 SCAEVAM] Caesar lib. III. *Scuto ad eum re- lato Scaevae centurionis, inquit, inventa sunt in eo foramina CCXXX. Quem Caesar, ut erat de se meritis, & de republica, donavit millibus ducentis ae- ris: atque ab obtavis ordinibus ad Primpilum se tra- ducere pronuntiavit. Ejus enim opera castellum com- servatum esse magna ex parte constabat, cohortem- que postea duplici stipendio, frumentove, & specia- riis, militaribusque donis amplissimo donavit. Sue- tonius illustrius, Scaeva, inquit, excusso oculo, transfixus femore, & humero. CXX. ictibus scuto perforato, custodiam portas commissi castelli retinuit. Hic CX. ictus sustulit. L. Florus, quo tempore, inquit, egregia virtus Scaevae centurionis emicuit, cuius in scuto C atque XX. tela sedere. Valer. Max. autor est, eum corruisse pugnantiem super in- gentem stragem, quam ipse fecerat, cuius corpus, in- quit, capite, humero, femore saucio, oculo eruto, C, & XX. ictibus perfosum apparuit. Sic variant au- tores in re praecelara. HORTENS. Omnes inter- pretes existimant Scaevam, ad Epidamnū cor- ruisse mortuum ex Lucani sententia. adeoque re- spexit hic per subiti ejus animi Scaevae imago ex- plicant. cum tamen ad L. VI, 250. vidimus, ne- quaquam illud ex verbis Lucani, neque Valerii Maximi clare patere; quare cum ceteri Historici vivum eum superstitem fuisse referant, forsan & hic respexit proprio sensu capi possit; ut forte ocu- lis conversis Scaevam inter suorum, quos secum li- cet paucos habebat, & hostium densum agmen pugnantiem viderit. Vulgo necesse habent in ag- mine denso referre ad Scaevam ad Dyrrachium in agmine Pompejanorum denso dimicantiem. quod durius videtur. Examinent locum adtentius, qui- bus plus otii est.*

545 EPIDAMNE] *Epidauris* Msc. & alt. *Epidamnec* utrumque vitiose, quod Dyrrachium intelligat. BERSM. *Epidauris*, & *Epidaurus* perperam habent variac

• Optaretne mori; • respexit in agmine denso
Scaevam, perpetuae meritum jam nomina famae
545 Ad campos, Epidamne, tuos; ubi solus apertis
Obsedit muris calcantem moenia Magnum.

V A R I A E L E C T I O N E S.

a Edd. qdd. male. *Optaretur*. b *respexerat* a. Edd. Sulp. Mic. Hort.

variae lectiones Steph., & nonnulli MSS. mei, ac
Editiones priores. Sed vide ad L. II, 624.

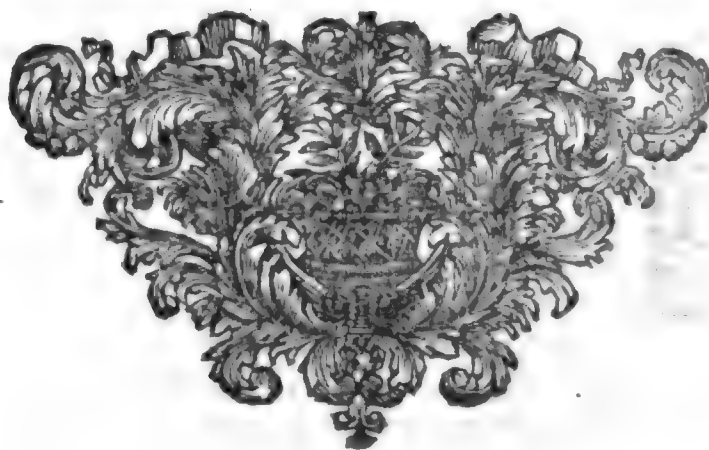
546 OBSEDIT) Est, qui hic legat *arcebas*. quia
solus homo *obsidere* dici non potest: vel *obsessis*:
quod foret melius. Haec enim *obsessus* & *obsessus*
non raro in MSS. permutantur. Sed innovatione

opus non est. *Obsedit* est retinuit, tardavit, pro-
hibuit, ne ulterius progrediretur. L. v, 449. de
iis, qui in mari prae tranquillitate retinentur.

- - - *gravis & languore profundi*

Obsessis ventura fames.

Vide ad L. VI, 449.

SUPPLEMENTUM LUCANI.

Auctore THOMA MAJO, Anglo.

LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

*Rex Ptolemaeus à Caesare dimissus bellum parat. Oraculum
Serapidis. Ptolemaei mors.*

Perdiderant freta saeva minas, & ab aequore tutus,
Tutus ab insidiis imbellibus, & sceleratâ
Aegypti rabie consedit littore Caesar,
Vindictam spirans, tantâque efferbuit ira,
Quantam non Pharii potuit reslinguere regni -

Exitium. justa est belli data causa gerendi:

Sed pudor, & magnam premit indignatio mentem
Bella dari tam justa, aut mollem audere Canobum
Caesareas iras, infestaque tela mereri,
Quae vix armipotens est ausa laceßere Roma;
Nec damno tantas iras levioze luisse,
Quam libertatis jactura, & funere Magni.

Quod tamen incolumis per tanta pericula Caesar
Evasisit, Superis poteras ignoscere, Roma,
Si sola Aegyptus redivivae vulnera dextrae,
Et saevos posthac gladios sensura fuisset.
Inferias tibi, Magne, pias haec bella dedissent,
Et gratas Latio. Phariâ de clade triumphum
Victori placida donasset fronte Senatus,
Templa coronasset votis, plausuque superbum
Spectasset laeto currum Romana juvenus.
Haec patriae forsan victoria conciliaisset

Caesaris

Caesaris arma suae, ni dira sequentia bella,
Ni Libycae clades, & tristis funera Mundae
Victrices alio faedassent crimine dextras.

At Nili scelerata cohors, quae sceptrum dedisset
Reginae Arsinoë, subito mutata rebellat,
Foemineum Imperium, fastusque exosa superbos
Eunuchi Ganymedis, & implet castra tumultu.
Nec pavidum murmur; consensu audacia crevit,
Tantaque turba metu poenarum solvit ab omni.
Nec mora; Delecti ad tentoria Caesaris ibant,
Invita Arsinoë, pacem Regemque petentes,
Et delictorum veniam, dirumque Photinum
Ut scelerum authorem, & saevum execrantur Achillam,
Qui facinus merita jam tandem morte luissent.

Ausonius Ductor, quamvis jam fervidus ira,
Pacem optans, Phariaque timens regione teneri,
Dum procul Aemathiae coëant fragmenta ruinae,
Dum, quas dispersit clades Pharsalica, rursus
Jungantur vires, & castra hostilia crescant,
Castigat primo dictis; mox fronte serena
Dat veniam precibus; nec tanta Caesaris ira
Dignatur viles populos, impendere totos
Irarum fluctus cupiens civilibus armis.
Nil nisi Romani Imperii patriaeque ruinas
Aut scelera esse suis aut digna pericula fati
Credidit, & imbellem Ptolemaeum in regna remittit.

Quid tandem, miserande puer, tibi proderit ista
Libertas, quam morte lues, regnique ruina?
Tutior, ah! longe custodia Caesaris esset,
Quam data libertas; nec cum captivus agebas,
Esse nocens poteras. te saevi Caesaris ira
Liberat, ut fieres. Phariae nam noverat aulae
Perfidiam, moresque tuos, tua crimina sperans,
Ut mox iusta cadas Cleopatrae victima regno;
Cujus adulterii pretium Nilotica sceptrum
Donabit Caesar, dulcique impendet amor.

Nec Latium versuta Ducem spes ista fefellit.
Namque infelicem Ptolemaeum in regna remissum
(Sive Aegyptiacae fuit inconstantia gentis,

Seu Regis vitium) confestim oblivio cepit
 Et dextrae fideique datae; nova bella parabat
 Cónsiliis pravis, & spe delusus inani,
 Inque suam accelerat properantia fata ruinam.
 Et ne subsidiis accrescant castra marinis
 Caesarea, instructam disponit in aequora classem,
 Qua levis Aegypto disternit unda Canobum.
 Inceptum visa est primum Fortuna juvare.
 Incidit in classem hanc sociis divisa carinis
 Caesaris una ratis, quae sortem Euphranora vexit:
 Hanc omni Phariae puppes statione solutae
 Circumeunt. periit numeris oppressa triremis.

Regius interea per Deltam exercitus ibat
 Terrestris, multasque via muniverat arces.
 Jam belli molem pulcherrima Delta tenebat,
 Delta Aegyptiaci decus atque opulentia regni;
 Per cujus virides sinuato gurgite campos
 Huc illuc ludit Nilus, gyrisque recurrens
 Nunc ambit, nunc implicitis interfecat undis
 Pingua culta suis, & nigra ditat arena.
 Huic nomen terrae dat littera Delta triformi.
 Oceano Boreale latus defenditur, in quem
 Infundit sese septeno gurgite Nilus.
 Quae restant latera inde duo, duo brachia Nili
 Ultima constituunt. haec inter brachia, quinque
 In mare gurgitibus per Deltam volvitur amnis.

Magnus ab Aethiopum campis nigrantibus amnis
 Volvitur, atque uno longe decurrit in alveo
 Usque ad planitiem, qua surgit maxima Memphis,
 Pyramidum aggeribus totum celebrata per orbem.
 Indulsit nimium faciles telluris opimae
 Fertilitas fruges populo, nimiumque pepercit
 Agriculae manibus, tanti jactura laboris
 Ut fieri possit; moles ut vulgus inanes,
 Vanaque Pyramidum miracula stupefceret Orbis.
 Tot potuere manus steriles invertere glebas,
 Emendare solum, muris circumdare terras,
 Et tanto imbellem munimine cingere gentem,
 Ut non incursum populi timuisset Eoi,

Non

Non Persarum acies, pharetrataque robora Susae,
Nec Macedum aeratae cessisset praeda Phalangi
Fertilis Aegyptus; sed inexpugnabilis armis,
Atque sui juris seculum mansisset in omne.

Volvitur à Memphi partito gurgite Nilus,
Extremoque Eurum versus ferit aequora cornu
Ad Pelusiacas arces; at gurgite mollis
Alluit Occiduo littus portumque Canobi.
Huic dedit antiquum Menelai Navita nomen,
Littore (si famae credas) tumulatus in isto,
Cum Pharii iustus tenuit diademata regni
Proteus. eripuit Paridi castissimus ille
Tindarida, & nullo vitiata crimine servans
Post Trojam excisam ferro flammisque marito
Reddidit. haec tellus inter duo flumina Delta est,
Dives opum, dives pecorum, lactisque colonum
Frugibus exaturans, atque urbibus inclyta magnis.
Quid Butum, Butive lacum, quo gentibus olim
Niliacis responsa dabat Phoebeia mater:
Quid saevam hospitibus memorem Busiridis urbem,
Funestasque aras? reve, Urbs pulcherrima, nomen
Cui Venus ipsa dedit? vel te delubra Minervae
Alta tenens Saïs, quam rex Psammiticus olim
Condidit? antiquae juxta stant moenia Mendes,
Qua Deus Arcadiae Pan pastoralis in urbe
Relligione patrum colitur. cum matribus illic
(Ut perhibent) capri coïere, & semine misto
Foedavere uteros. olim sic ille creatus,
Qui pueri nimio Cyparissi ardebat amore.
Ante tamen, quam rex Ptolemaeus ab urbe Canobo
Per Deltam transire parat, (nam nota Canobo
Templa Serapis habet) scrutari oracula divum,
Et belli casus cupit explorare futuros.

Hic Deus alta tenens molli delubra Canobo,
Quem serpentina Nilotica terra figura
Vicinique colunt, non voce oracula reddit,
Corniger ut Libycis colitur qui Syrtibus Ammon;
Non esuve, fameve, velut Memphiticus Apis,
Certa boni, fative mali praefagia pandit;

L I I I

Nec

Nec Phœbo similis Cyrrhaeo, Virginis implet
 Concussos artus miserae, quam poena recepti
 Numinis, aut pretium mors immatura sequatur;
 Erudit at placide humanam per somnia mentem,
 Nocturnaque quiete docet; nulloque labore
 Hic tantum parta est pretiosa scientia, nullo
 Executitur studio verum, mortalia corda
 Tunc Deus iste docet, cum sunt minus apta doceri,
 Cum nullum obsequium praestant, meritisque farentur
 Nil sese debere suis; tunc recta scientes,
 Cum nil scire valent, non illo tempore sensus
 Humanos forsan dignatur numen inire,
 Cum propriis possunt per se discursibus uti,
 Ne forte humana ratio divina coiret.

Jamque Sacerdotes Regem in penetralia templi
 Duxerunt. Tyrio resplendens sanguine & auro
 Stratus erat lectus, quo tu, Ptolemaee, recumbens
 Fatidici infelix captas praesagia somni.
 Sacratos intrant templi sola illa recessus
 Somnia, quae Deus ipse creat; nam caetera cuncta,
 Quae vel temperies varias, variosve sequuntur
 Corporis humores, vel quae repetita diei
 Aut studia, aut curae sinxerunt somnia, templo
 Exteriore volant multas imitantia formas.
 Illic prae reliquis fuscam exhilarantia noctem
 Formosa specie, roseisque volantia pennis
 Sanguinea apparent, templique in margine ludunt.
 His quoque de Veneris campo, placidoque vireto
 Mille pharetrati fratres, gens mollis Amorum
 Occurrunt noctu, & templo consortia jungunt.
 Illic flammatis alis, vel fulguris instar,
 Nocturnaeve facis, per summa cacumina templi
 Somnia de flava nascentia bile, volatu
 Irato strepitant, tanquam hostem quaerere semper
 Audacem, & saevas afflueta laceessere pugnās;
 Excelsoque parant coelum superare volatu.
 At contra timide tenebrosa per atria templi,
 Quae nigra de bile fluunt, demissius ibant,
 Nocturnaque ut aves strident feralibus alis,

Inter

Inter busta volant, & foedis sola sepulchris
 Invitant Stygios moesta ad consortia Manes.
 Illic per postes, albataque moenia templi
 Ignavo incessu, tardae testudinis instar,
 Somnia, quae pituita creat, trepidantia serpunt;
 Ne si forte cadant, liquidis mergantur in undis;
 Nam semper vana falluntur imagine lymphae.
 Haec inter volitant imitantia mille figuris
 Quicquid agunt homines passim; totidemque feruntur,
 Quot patitur magnus diversa negotia Mundus,
 Aut objecta tenet. cedunt haec somnia cuncta
 Divinis, quae dat Numen, longeque remota
 Non audent templi sacros intrare recessus.

Nocte fere media Ptolemaei pectora somnus
 Vicerat optatus, cum jam divina Serapis
 Somnia, mutandum Aegypti narrantia regnum,
 Miserat. incessu tardo delubra petebat
 Bos niger ingenti specie; geminisque micabat
 Pelle insignitus stellis; quarum altera tergo,
 Altera fronte fuit media. lugubre videtur
 Mugire, atque oculis lacrimas effundere nigris,
 Confectus macie, tanquam qui pabula nulla
 Gustasset moerens. post majestate decora
 Incedit, quamvis pullato foemina cultu
 Turrigero laceros effundens vertice crines,
 Atque catenatos tendens post terga lacertos.
 Tum, velut inferni plorarent carcere Manes,
 Erupit subito tumultis lacrumabile murmur
 Ex imis, scindi regalia Mausolea
 Vidit, & erupto Ptolemaeum exire sepulchro
 Lagaeum primo, reliquos hunc ordine reges
 Pone sequi, miserae crudelia fata gementes.
 His vero attonitus visis Ptolemaeus (ab omni
 Nam gelidus trepido manavit corpore sudor)
 Excussio somno templum circumspicit omne,
 Talia Divorum quaerens ostenta; sed illa
 Quae vidit, clausis, oculis non vidit apertis.
 Jamque sacerdotes veniunt, & somnia Regis
 Audita horrentes, hinc lamentabile fatum,

Atque propinquantem regni dixere ruinam
 Niliaci. tum Diis patriis lustrantur, & aras
 Incendunt votis. sed Dii propiore ruina
 Te, Ptolemaee, prement. casus, miserande, futuros
 Dum patriae narrat, celat tua fata Serapis.

Interea valido Mithridates agmine nuper
 Per Cilicum populos Syriaeque extrema coacto,
 Ad Pelusiacam properans pervenerat arcem,
 Quae viridem Aegyptum Syriae determinat arvis.
 Nam tota Aegyptus claustris munita duobus
 Nititur; accessum prohibens arx ista pedestrem,
 Ut Pharos aequoreum. tanti sunt moenia regni.
 Sed non egregium omnino Pelusia tardant
 Claustra Ducem. una dies arcemque expugnat & urbem.
 Inde rapit celeri. Mithridates agmine cursum,
 Et se Caesareis properat conjungere castris.
 Hoc metuens equitum praemisera agmina turmis
 Obvia Caesareis Ptolemaeus; dum sibi castra
 Colle locat celfo, late qui despicit omnem
 Planitiem, Aegyptus qua terram effusa patentem
 Explicat. Est proprio Mons undique robore tutus:
 Difficilem declive solum, praeruptaque saxa
 Una parte dabant ascensum: tuta palude
 Pars alia est: rapido pars tertia cingitur amne.
 Sola angusta aditus ad montem praebuit Isthmos.

Sed non castrorum tanto munimine tutum
 Se satis esse ratus, procul illo arcere parabat
 Caesaris occursum; pontes, aditusque remotos
 Milite custodit praemisso, & dissita longe
 Flumina necquicquam (infelix) defendere tentat.
 Nam neque Romanis animis fiducia cessit
 Contra hostes, contraque locos pugnare paratis:
 Virtutem Phariae nec sustinere catervae
 Aufoniam. Cedunt ripis, & terga per agros
 Praecipites dantes victoribus omnia relinquunt.

Contectam vidit castris Ptolemaeus ab altis
 Corporibus terram, rubefactaque caede suorum
 Prata quibus steterant, proprii praesagia fati
 Tristitia concipiens animo; dum castra petentes,

Quos

Quos fuga servavit, pauci, non viribus augent
 Auxiliove suos, implent sed cuncta timore.
 Quorum victores fugientia terga secuti
 Instabant; acrique ad Regia castra tumultu
 Perveniant; quae jam Caesar conamine toto,
 Dum fortuna calet, dumque omnia plena timore,
 Impiger aggreditur; nec adhuc victoria certa
 Esse videbatur, Pharii dum castra tenebant.
 Ite viri, dixit, belloque imponite finem.
 Virtutis pretium, mercedem sanguinis, auro
 Argentoque referta tenent tentoria Regis;
 Niliacas gemmas, Erythraeo è littore conchas,
 Totque simul Procerum congestas undique gazas,
 Quae vobis debentur, ait, nunc sumere restat,
 Et rapere à victis. Nec praedam quaerere tantam
 Segnis erat miles; parvam primo occupat Isthmon.
 (Sola aditum haec praebens disjungit ab amne paludem)
 Illam praecipue pubes Aegyptia servat.
 Illic concurrunt, oriturque miserrima caedes.
 Hos formido ingens, & si vincantur in armis,
 Desperata salus: praedae spes excitat illos.
 Illic immensa rabie decernitur; amnis
 Atque palus multo faedantur utrinque cruore,
 Semianimesque artus, & faucia corpora volvunt;
 Quae gemino pereunt fato. dumque hostibus hostes
 Conseruere manus, alternaque brachia nexu
 Robusto tenuere, cadunt in flumina juncti;
 Nec furiosa illic relinquunt certamina; pugna
 Contendunt ambo collapsi flumine vana;
 Nam victum Stygias sequitur cito victor ad umbras.
 Dumque omnes illa castrorum parte feroces
 Concurrere manus Phariae; celsum undique Caesar
 Contemplans montem, praerupta parte videbat
 (Qua miseris est collis inexpugnabilis esse
 Niliacis visus) nullo custode teneri;
 Confestimque leves illuc jubet ire catervas,
 Quas Carfulenus duxit. nec dura videntur
 Haec mandata Ducis; scandunt acclivia saxa,
 Praecipitemque locum capiunt. mors opprimit inde

LI II I 3

Nilia;

Niliacos, poterat minimo unde labore repelli.
 Jam Carfulenus per collem ascenderat audax,
 Cumque levi intrarat Ptolemaei castra cohorte.
 Attoniti fugiunt custodes; castra tumultu
 Implentur: subitis perculsi casibus omnes
 Huc illuc miseri discurrent; quidve relinquant,
 Quidve petant capti non norunt. Caesariani
 (Dum trepidant intus, dum conficit omnia terror)
 Acriter instantes irrumpunt undique castris.
 Implorat frustra veniam gens victa; furentes
 Nec tenuit Caesar gladios; mactare nocentes
 Imperat, invisoque orbem purgare cruore.
 Pars turbae miserae Latiis nutrita sub armis,
 Et de Romuleis legionibus ante fuisset.
 Hos olim è Syria duxit Gabinius audax
 Exulis auxilio regis, belloque peracto
 Pila satellitio Phario Romana reliquit.
 Tempore torpuerant vires, luxuque Canobi
 Coeperunt fracti veteres dediscere ritus,
 Atque Aegyptiacos paulatim assumere mores.

Non procul à castris fugiens conspexit in undis
 Rex miser haud magno pendentem à fune carinam;
 Et cito conscendens, comites de littore jussit
 Solvere, purpureos humeris dejecit amictus,
 Ne nosci fugiens poterat. sed dura salutem
 Fata negant; misero detracta insignia solum
 Hoc, Ptolemaee, dabant, ut vilior umbra jaceres.
 Namque hanc de castris Aegyptia turba carinam
 Assequitur fugiens, properantque ascendere cuncti.
 Caesarei urgebant gladii post terga; fugasset
 Jam timor officium; pavidis reverentia nulla
 Regis erat, nimio dum pondere victa carina
 Deficit, & rapidis Ptolemaeus mergitur undis.

Plebejo extinctus fato, gelidoque sepultus
 Rex, Aegypte, tuus Nilo jacet, ultima tantae
 Et miseranda domus soboles. non Mausoleis
 Excelsis habitant Manes, non Regia templis
 Condita, marmoreis aut montibus ossa quiescunt
 Lagaeae de more domus, quae funera luxu,

Divitits.

Divitiisque solet nimis violare sepulchra.

Quam breve crudeles regnum, Ptolemace, dederunt
Dii tibi! non aliter Pharium diadema gerebas,
Hostia quam tristem gestat moritura coronam.
Sed breviora tamen si Dii tibi regna dedissent,
Ad Styga venisses felicior umbra, priusquam
Sanguine Niliacas perfudit Magnus arenas,
Depulso qui sceptrum tuo dedit ante parenti,
Te nunc occisi, rex ingratissime, Magni
Manibus inferias Caesar (quem demeruisse
Crimine sperasti) mittit; Generique perempti
Ne possit debere nefas, ulciscitur ipse,
Inque tua titulum pietatis caede requirit.

Pellaeam tendens victor jam Caesar ad urbem,
Ne Ducis adventum tanti, justasque timeret
Iras Victoris sibi conscia turba rebellis,
Praemittit veniam cunctis, trepidantia solvens
Corda metu; leges populo, proavitaque jura
Se concessurum affirmans, & debita stirpi
Lagaeae dudum Pharii diademata regni.

SUPPLEMENTUM LUCANI LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

*Caesar amore Cleopatrae captus in Aegypto moratur, dum
L. Scipio cum Rege Juba bellum in Africa renovant.
Caesar Pharnacem vincit.*

Splendida Pellaeam celebrant jam festa per urbem,
Et Ducis Antonii laudes ad sidera tollunt
Servati cives (dum passim altaria fumant)

Vota.

Votaque Diis solvunt. nescis, gens impia, nescis,
 Cui causae hanc debes veniam, patriaeque salutem.
 Non hanc semideive Canes, aut barbara praestant
 Numina, quæis ritu persolvis vota profano;
 Nec Ducis inflectunt animum fulgentia tecta,
 Non veterum monumenta Ducum, non templa Deorum,
 Nec Macedum cineres Regis, quos Caesar adorat
 Plus aris templisque tuis: sed inania sacra,
 Infirmosque Deos facie Cleopatra potente
 Protegit, & stupro redimit Memphitica sceptrâ.
 Nec visum est æquum Coelestibus, ut meliori
 Deberent causæ tam turpia regna salutem.

Jamque sui Pharias regnans Cleopatra per urbes
 Authorem fati regali splendida cultu
 Excipit, & magno celebrat convivia luxu.
 Atria fulgebant tali laqueata paratu,
 Qualem magna solent, sed jam ruitura, studere
 Regna, quibus veteres, quas longa potentia fecit,
 Ostentantur opes, vitiis alimenta futuris.
 Sed non divitiae, non auro fulva supellex,
 Gemmative tori passim, pictive rapetes
 Caesareos pascunt oculos, nec talia curat,
 Dum prope sidereo cunctis splendoribus ore
 Praeradiat, vultuque movet Cleopatra superbo.
 Hanc videt, huic oculis & pectore totus inhaeret;
 Quoque magis cernit, magis ardet; caetera visu
 Splendida quæ primo, sordent objecta secundo:
 Faemineus decor augetur, crescitque revisus.
 Purpureas stupet ille comas, & candida colla,
 Quæis gemmis lux major inest. abscondere formam
 Divitiae eximiam, non exornare videntur;
 Quamvis non desunt Erythraeo è littore gemmae,
 Non spolia Eoi Gangis, non quicquid in undis
 Volvitur Assyriis, aut dives mittit Hydaspes;
 Non Arabum ex petris viridi splendore Smaragdus,
 Nec lapis auratus, quem dat Mareotica tellus.
 Sidereis Adamas radiis hebetatur ocelli,
 Quoque minus lucet, formæ magis auget honorem.
 Sapphirum pulchro pendentem pectore vincunt

Caerula

Caerula venarum violaria; labra Rubinus
Non rosea aequaret, nisi primo victa fuisset,
Et pudor augeret, quem dat Natura ruborem.

Aufonius Ductor jamdudum saucius, ignem
Concipit inde novum, nimioque accenditur aestu;
Nec placidam celare studet, sed pascere flammam;
Quaenam (inquit) nostris obstare potentia votis,
Aut quae fama potest? quid sic durissima virtus
Oppugnata ageret? facies absolveret ista
Judice raptorem coelo, nam talia quondam
Stupra Deis summis celebres tribuere poëtae,
Aethere qui toties posuere Tonantis amicas,
Et forma eximias fecere Heroïdas astra.
Temporibus si visa illis Cleopatra fuisset,
Non coma Niliacae Berenices aurea coelo
Fulsisset, pulchrae nec Pleiades astra fuissent;
Non stupri pretium radiantia plaustra tulisset
Callisto, aut Bacchi conjux formosa coronam,
Donec partem aliquam Cleopatrae stella sereni
Nobilitare Poli certam dignata fuisset.
Jupiter exemplum mihi sit, quem saepe coëgit
Saevus Amor magno furtim descendere coelo:
Vel potius nostra absolvant delicta Tonantem,
Caesareumque Jovi veniam det nomen amoris.

Ne, Caesar, tua vota time; non pervigil ista
Hesperidum Serpens fulgentia poma tuetur,
Nec nimio forma est haec custodita pudore.
Sed puerilis Amor, vanique Cupidinis ignes,
Pectora qui stimulare solent innoxia vulgi,
Pastoresque rudes urunt, rurisque puellas,
Non tibi rem peragunt, Caesar; nec causa domare
Vulgaris potuit Reginae corda superbae;
Formosamve tuis Cleopatram amplexibus offert
Dulcis amor Veneris: sed regni insana Cupido,
Majestas, nimiisque optata potentia votis.
Hic amor affectus alios Ptolemaeidis omnes
Pectore sustulerat. penitus si nullus inesset
Venarum calor, aut artus depasceret ignis,
Lascivos tamen amplexus in Caesaris isset

M m m m m

Frigi.

Frigida, & Ambitio solvisset tanta pudorem.
 Quae te causa fidem; Caesar, violare coëgit,
 Visceraque in patriae sceleratos impulit enses,
 Aemathios Latio perfundens sanguine campos,
 Illa pudicitiam Reginae in pectore vicit,
 Prostituitque tibi. nec quisquam Caesaris altos
 Suspiciat posthac animos, cum spiritus idem
 Foemineum impellit pectus. quæ Caesar, eadem
 Ambitione nocens facta est Cleopatra; fidelis
 Nec manet hic civis, nec conjux illa pudica.

Ne tamen illicito Caesar videatur amorì,
 Non patriae vicisse suae, (nam Aegyptia tellus
 Victa licet, nondum Latia est provincia facta,
 Sed scepro subjecta manet) veritusque rebellem
 Niliacum subito populum, si regna teneret
 Foemina, dum stirpis Lagaeae mascula proles
 Vivat adhuc, puerum Ptolemaeum lustra videntem
 Vix bina, Arsinoës, quam duxerat ante, sororis
 Conjugio avulsum Cleopatrae jungit, & illum
 Immaturum annis Phario diademate cingit.
 Hunc vocat Aegyptus Regem, Cleopatra maritum;
 Defunctique locum fratris supplere videtur
 Conjugio & regno. quid præter nomina vana
 Conjugii, regnique, puer miserande, tenebis?
 Quid præter titulos, thalamum dum Caesar adulter
 Possidet, & regnum conjux Cleopatra gubernat?
 Nec rivalis adhuc fieri puerilibus annis,
 Caesareive potes thalami, regnive sororis.
 Sed tenerâ poteris felix ætate videri,
 Quâ non incesti cognosces gaudia lecti,
 Obscenoque carens fructu, noxâque carebis.
 Conjugium innocuum magis hoc est, quo minus aptum;
 Conjugis incesti sine crimine nomen habebis,
 Et sine curarum retinebis pondere regnum.

Humenti Nox atra polos involverat umbrâ,
 Inque vicem Phoebi redeuntia sidera coeli
 Ornârant varie faciem, cum captus amore
 Illicito Ductor Latius, vinoque solutus,
 Dulcibus indulget votis, tandemque cupito

Reginae

Reginae fruitur thalamo, pulcherrima lecti
 Gaudia degustans. tantum suadere potestas,
 Donaue, & illustris gestarum gloria rerum
 Foemineae poterant menti. nec crimen inesse
 Concubitu nimium tali, Cleopatra, putabunt,
 Qui Ptolemaeorum thalamos, consuetaque jura
 Incestae novere domus, fratremque sorori
 Conjugio junctum, sacrae sub nomine redae
 Majus adulterio delictum. turpius esset
 (Quis credit?) justis ad thalamos Cleopatra mariti;
 Utque minus lecto peccaret, adultera facta est.

Poena tamen sequitur; furtivi pignus amoris,
 Caesario infelix, fatis generatus iniquis
 Caesaris Augusti cadet olim victima ferro
 Caesareos tristans cognata caede Penates.

Tempora dum Phario Ductor dependit amor
 Ausonius, Libycis iterum fragmenta ruinae
 Thessalicae terris coeunt, quae magnus agebat
 Scipio dux belli. cum quo (jam Caesaris hostis,
 Quamvis ille truces toties sub Caesare Gallos
 Stravisset) fortis stabat Labienus in armis.
 Hic sanctus Cato, privata non concitus ira,
 Sed patria imperium, & communia signa secutus
 Militat; injustis hic stat Petrejus in armis,
 Oblitus fidei, terris quem Caesar Iberis
 Donasset vita; & Varus, cui cesserat omnis
 Affrica, Romanis quae tum sub fascibus esset,
 Quam ditione potens olim Carthago tenebat.
 Delectas Libyae turmas, & Punica secum
 Agmina ducebat Varus, fallacia corda,
 Membra leves: rubris induti vestibus ibant,
 Ut fufum in bello hac celarent arte cruorem.
 Sub Varo populos sitientibus arida venis
 Cyrene Barceque suos ad praelia mittunt,
 Quaeque Afris Siculos permiscuit Aca colonos.
 Tabraca bellantes Tyrio de sanguine turmas
 Mittit, & antiqua Phoenicum stirpe creatos
 Dat populos Lybicus dilectus regibus Hippos;
 Atque Utica, & tanto Thapsus post inclyta bello.

M m m m m 2

Advenit

Advenit his Libyco regum Juba maximus orbe,
 Qui jam Caesareâ laetum de clade triumphum
 Duxerat; infelix cecidit cum Curio fraude
 Deceptus. domino imperium non latius ulli
 Contigit. Occiduo de cardine terminat Atlas:
 Parte alia Thera, & confinis Syrtibus Ammon.
 Undique diversae gentes, populi que remoti
 Conveniunt ad signa Jubae. fulgentia signa
 Medorum antiqua Mauri de stirpe tulerunt.
 Atque inopes, qui cum mundo commercia solis
 Naufragiis Nasamones habent. Garamantes iniquo
 Sub caelo positi, steriles qui semper arenas,
 Squallidaque arva tenent solis foecunda venenis.
 Cumque his Marmaridae medicas egere catervas,
 Serpentum morsus cantu curare parati.
 Audaces Numidae, & fraenorum nescia turba
 Massyli, levibus norunt qui flectere virgis
 Ora ferocis equi; gregibusque assueta ferarum
 Gens Getula viros mittit, qui comminus iras
 Indomitorum ausi sunt irritare leonum.
 Autololesque vagi, pedibus qui vincere cursum
 Venatoris equi celerem, cervique fugacis
 Assueti; atque Mibae vicino Sole perusti,
 Qui ferrum infamant, scelerataque tela venenis;
 Et, membra hirsuta capri qui pelle teguntur,
 Cyniphee venere Macae; fortisque juvenus,
 Quam Vaga, quamque Uzzita dabat, quam regia Zama
 Nutrivit, vexilla Jubae comitantur euntis.
 Scipiadae, Latiisque Aquilis haec agmina jungit
 Rex Juba; jamque actis intendunt viribus omnem
 (Cum primum Zephyro pueris se gleba resolvit)
 In Latium belli casum transferre futuri.
 Sed celer in cunctis, semperque inferre suetus
 Nunquam bella pati Caesar, mox irrita fecit
 Haec decreta Ducum, bellumque huc attulit omne.
 Heu nimium cito Marmaricis cernetis in oris,
 Quem vos Hesperia statuistis quaerere terra.
 Dulcibus interea illecebris, luxuque Canobi
 Captus, & afflatus fallente Cupidine Caesar,

Lascivas

Lascivas ducit Veneris sub numine noctes,
 Oblitus Libyae tantas coalescere vires,
 Fortunamque suam, & surgentia regna morantes.
 Talibus illecebris, & molli fractus amore
 Formosae Oechalidos Reginae dicitur olim
 Maximus Alcides. humeros non fulva leonis
 Terga Cleonaei velant, nodosave fortem
 Clava armat dextram; domitores mille laborum
 Desidia incipiunt duri torpere lacerti.
 Nec jam vindicibus pacati viribus orbis
 Terrentur Reges: sed plus Junonis iniquae
 Spes faevas facie formosa foemina juvit,
 Quam poterant ferratae acies, aut omnia terrae,
 Aëris, Oceanique, & Ditis monstra profundi.

Sed longo Fortuna Ducem torpere veterno
 Non patitur tantum, medio nec Caesaris acta
 Deficere in cursu; sive accelerare ruinam
 Romanam cupit inconstans, exosa potentem
 Jam populum, & vires nimias quas fecerat ipsa:
 Sive Deam puduit, leges venerandaque jura
 Caesaris ignavae solum debere salutem
 Desidia, & potius statuisset perdere Marte,
 Quam sic servare; ut bellum, quod struxerat olim,
 Destrueret rursus Imperii fastigia tanti:
 Nec plus res Latias facie Cleopatra nocente,
 Quam gladii ultores, & Thessala castra juvarent.

Non tamen à Phariis primo civilia bella
 Deliciis traxere Ducem, tantumve soporem
 Excussere tubae Latiae. rex debilis illum
 Et cito casurus Pharnaces excitat, ut non
 Ipse ruat solus: sed secum nobilioris
 Fata trahat populi. sic cum Leo magnus apertis
 Dormivit campis, passim formidine nulla
 Illacsi carpsere greges sua pabula; parvus
 Forte culex stimulis audacibus ora leonis
 Cum pupugit, somno excusso fera nobilis ira
 Infrendens magna, postquam protriverit hostem
 Exiguum, nondum vindictam nactus, in omnem
 Profiluit campum, grassataque sanguine multo

M m m m 3

Stravit

Stravit equos, stravit tauros, armentaque tota
Exigui culicis temeraria facta lucunt.

Munere Pompeji Pharnaces impius olim
Cimmerium, & pretium sceleris, diadema recepit.
Natus erat magno Ponti Mithridate, potentis
Qui populis Asiae quondam, Grajisque subactis
Aemula Romanis per terras arma gerebat.
Qui victus tandem, & Pompeji viribus omni
Exutus regno, nati impietate nefandi
Proditus est, ceciditque minor sic gloria Magno.

Pharnacem nimia nunc ambitione tumentem,
Cum paribus dudum signis concurrere signa,
Romanasque acies, & tantae robora gentis
In se civili novit conversa furore,
Quaerendi regnum pepulit spes vana paternum.
Quem fallax primo juvit Fortuna, futuris
Deceptura malis; Urbusque ad moenia magnae,
Quam debellati Mithridatis struxerat olim
Pompejus monumentum ingens, devicit iniquis
Te, Domiti infelix, fatis; ad nota tulerunt
Moenia barbarici Romana piacula Manes.

Lucida jam novies repararat cornua Phoebe,
Ex quo Niliacas devênit Caesar in oras,
Reginaeque tument vitiati pondera ventris.
Quam verbis abiens solatur Caesar amicis:
O fortunarum rectrix Cleopatra mearum,
Caesaris & fatum, qui caetera fata gubernat,
Me nunc bella vocant. crudelis amantibus arma
Crudelisque sibi Pharnaces impia movit,
Exitioque suo nostrum interrumpit amorem.
Tu cohibe lacrimas; devictus sentiet hostis
Caesaris armati gemitus, & clade suorum
Agnoscet, quanta Cleopatrae amplexibus ira
Divellor. Sed non nostris concurrere turmis
Debilis audebit Pharnaces. arma relinquet,
Quae temere sumpsit, subito: nomenque fugabit
Caesaris invalidas acies. avellor amore,
Non ad bella vocor; citius victoria cedit
Nunc, quam pugna mihi; facilis venit, ecce, triumphus.

Verum

Verum ut te caream, nec erit victoria laeta,
 Nec laurus jucunda mihi; non ipsa triumpho
 Quae comes est, tantum pensabit gloria damnum.
 A te discedam tristis, pulcherrima rerum,
 A te, quae fusca Aegypti lucentibus arva
 Irradias oculis, & splendidiora Deorum
 Tramite caelesti, cui lactea nomina Graeci
 Antiqui tribuere; facis; sine qua mihi tellus
 Nulla placet, triste exilium Roma ipsa videtur.
 Sed nos hinc majora vocant certamina; nondum
 Attigit optati Caesar fastigia regni.
 Quantos debet adhuc nobis Fortuna triumphos!
 Quantaque civilis, quod restat, proemia belli
 Te, Cleopatra, manent! formam hanc venerabitur orbis
 Sideream. Australi populi qui littore degunt,
 Et nunquam Oceano fulgentia plaustra Boötae
 Mersa vident: & quae septem subjecta Trioni
 Gens jacer, in cujus nunquam regione Canopus
 Cernitur, hoc tantum coelo contenta vagari,
 Nomen adorabunt Cleopatrae: littore gentes
 Occiduo, & quae surgentem videt India Solem.
 Cum Nilo Tybris tibi serviet, & tua regna
 Defendent Aquilae nostrae, Romanaque signa;
 Dum Reges inter famulos Cleopatra superbos,
 Et sceptris subjecta suis nova sceptrata videbit.
 Talia nam (si nota satis mihi Numina) spondet
 Hoc bellum Regina tibi. nunc fata sequenda,
 Et cito quo ducunt. uteri per cara tumentis
 Pignora, civilis belli post fata revertar.

At blandis Cleopatra dolis instructa, venustas
 Cui niveae frontis tanta est, ut luctus, & ipsae
 Vel lacrumae deceant, lacrumis sic insit obortis:
 Non tanti facio, Caesar, mea vota precesque,
 Ut decreta Ducis tanti mutare valerent,
 A quibus humani generis fortuna per orbem
 Pendet; queis stellae, queis Numina cuncta vacabunt.
 Audax religio nimium, Pietasque superba
 Censetur, quae magna optat mutare Deorum
 Consilia. ah potius flammae, votisque resistam

Ipsa meis, dulcemque sibi Cleopatra negabit
 Caesaris aspectum, quam tanta negotia, totque
 Bellorum laurus tardabit nostra voluptas.
 Sed tamen ignoscas, paulum si, Caesar, amori
 Indulget Cleopatra suo, si vivere tecum
 Exoptat, si castra sequi victricia. non pax
 Tutior ulla mihi, quam classica Caesaris essent.
 Quo propius bellum sub te Ductore secuta,
 Hoc magis à belli fuero terrore remota.
 Sed jam iussa sequar, Phariisque videbor in oris
 Tutela secura tua, magnique putabo
 Caesaris Occiduis Alcidae à Gadibus usque
 Eöum Gangem victricem extendere dextram,
 A Thule ad populos Austri. tam dissita Mundo
 Littora nulla jacent, ut jam divortia longa
 Inter nos faciant, si sit tam Caesar amando,
 Quam vincendo celer. lacrumas tum sponte cadentes
 Combibit ore avido Caesar, repetitaque jungit
 Oscula. Niliacis tandem digressus ab oris,
 Tendit in Armeniam Libycis velocior Austris
 Pharnacem exquirens; altae hunc prope maenia Zelae
 Invenit, & solo conspectu fundit inertem.
 Tam cito devictus pugnae non ulla reliquit,
 Sed tantum monumenta fugae; nec fama loquetur
 Pharnacis de bello aliud, quam tempore Caesar
 Quod venit, viditque hostes, & vicit eodem.

Heu quantum famae Magni fuga detrahit illa
 Pharnacis timidi, dum Caesariana juvenus
 Mollitiem cernit gentis? non digna triumpho,
 Nec titulis tantis jam Pontica regna subacta
 Armenosque putant victos. non destruit illo
 In bello Caesar tantum diademata regis,
 Sed Magni decus; exultans cum talia fatur:
 O felix Pompei, cui nomina tanta subactae
 Degeneres istae gentes, laurosque dederunt,
 Quando ego pugnaces Gallos, fortesque Sicambros
 Vincendo, nullum videor meruisse triumphum.
 Fatum bella tibi si Transalpina dedisset,
 Nostrarum forsan nosset discrimina laudum.

Non haec

Non haec omnino civilia bella fuissent.
 Sed majora vocant illinc discrimina belli
 Victrices Aquilas. Libycis confedit in arvis
 Scipio Romanis cinctus legionibus, hostis
 Securus nimium, gelidi cum jam Capricorni
 Terga premens, horas contraxerat inde diurnas
 Phoebus; & acris hyems cursum fraenarat aquarum,
 Nudaque vestierat niveis nemora alta pruinis.
 Sed praeceps Caesar, quem nunquam in bella ruentem
 Tempestas, tristefve hyemes potuere morari,
 Ter jam Romulea factus dictator in urbe
 Vela dedit ventis, paulumque moratus in oris
 Sicaniis, iterum Lilybaeo à littore solvit,
 Et praetervehitur magnae Carthaginis arces
 Semirutas, Clupeamque videns, male littora nota
 Damnat, ubi infelix perituris Curio turmis
 Appulit. infaustas oras, Uticamque relinquit,
 (Quam Cato tum legum vindex justissimus armis
 Praesidioque tenet, nomen qui sumet ab urbe,
 Aeternamque urbi reddet per saecula famam)
 Inde Adrumetum tendens, ubi Scipio belli
 Ingentis Ductor Romanis stabat in armis.

SUPPLEMENTUM LUCANI. LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Levia aliquot Ducum praelia. Cn. Pompejus à Catone objurgatus in Hispaniam navigat. Pugna Thapsiaca, & Victoria Caesaris describitur.

Jamque propinquabat bellum, Libyaeque nefandi
 Concurrunt iterum gladii, quos Thessala tellus.

N n n n

Vidisset.

Vidisset. pugna cur, Dii, voluistis in illa
 Restare exiguum necquicquam sanguinis urbi?
 Ut flueret torrente novo, fieretque secundum
 Hic civile nefas? una num clade pudebat
 (Quantumvis magna) Romanam excindere gentem?
 Aut una tanti populi regione jacere
 Non est passa graves tristis Fortuna ruinas?
 Jam Roma in Libya est. Latii quae terra triumphos
 Spectasset toties, jam tristia vulnera spectat.

Sed levibus tantum pugnis contenta parumper
 Fortuna, extremi differt certamina Martis:
 Tot subito gentes, perituraque millia leto
 Condemnare pudet; nec adhuc feralia Thapsi
 Arva Jubae casus magni, vel triste videbunt
 Scipiadae exitium, donec coeuntia signa
 Ductorum, atque aliquos belli Rhuspina tumultus
 Vidit, & exhibuit tantae praeludia cladis.

Scipiadae à castris Rex (in sua regna reversus
 Quae longe infestis populatur Sittius armis)
 Discedit paullum; plenamque hostilibus armis
 Advenit Libyen unâ legione, relicto
 Robore militiae Lilybaeo in littore Caesar.
 Nec de more suo dederat mandata relictis
 Militibus quo convenient, quae signa sequantur,
 Quemve petant portum, permittens omnia fatis,
 Fortunaeque suae fidens. Cur, Caesar inique,
 Non pudet in minimis toties instare favori
 Fortunae, & toties casus tentare per omnes?
 Non tibi sat visum est, bello quod semper aperto
 Res agit illa tuas, & tantos conficit hostes,
 Cum plena pugnas acie, sine milite ni te
 Protegat, & tua prospiciens temeraria coepta
 Dirigat in melius, Ducis objectumque periclis
 Privatis toties redimat caput? an tibi parvum est
 Effugisse Phari insidias, parvaeque carina
 Nocturni tutum vicisse pericula ponti?
 Cur Divae, imperium tibi quae promiserit orbis,
 Casibus exiguis pretiosum absumis amorem?

Postquam Adrumeti frustra corrumpere fidum

Conf-

Confidium, qui Scipiadae servaverat urbem
 Praefidiis, Caesar tentaverat, ordine certo,
 Instructaque redit legione, nec urbe potiri,
 Sed tuto remeare cupit. Sed vix fuga tanto
 Induperatori concessa est tuta; frequentes
 Confidii erumpunt Equites, atque agmina turbant.
 Summaque Ductoris laus est, & Caesare digna
 Rhuspina salvis potuisse redire catervis.
 Sola urbes inter Libycas jam Caesarianae
 Perfugium tenui restat Rhuspina cohorti.
 Hinc iterum Ductor fatis egressus eisdem,
 Dum cepit Leptim, & firmavit robore, pene
 Amisit rursus reditum. Labienus in armis
 Acer erat, validisque vias praecluserat omnes
 Insidiis. Virtute opus est, & Caesare toto.
 Fortunaque ejus summa jam tempus egebat.
 Et vicere viri virtus. fortunaque. visae
 Tempore sunt apto insidiae; victorque cruento
 Perque viros, perque arma viam mucrone recludit;
 Bisque fugam Caesar solam vincendo paravit.

Dum prope signa Ducum vidit Rhuspina ducrum,
 Infestasque Aquilas, Uticae Pompejus agebat.
 Hanc Cato praefidiis tenuit; cum sic Cato sanctus
 Alloquitur juvenem, & dictis castigat amicis.
 Surge animis, Pompei, magnum patris assere nomen,
 Et generis fatum tanti. scrutare remotos
 Terrarum tractus, per regnaque dissita quaere,
 Quantus erat fama genitor, quantasque reliquit
 Nominis haeredi solo vel nomine vires.
 Pompeji nato gladios quae terra negabit?
 Quae tibi non classes (armis pacata paternis)
 Acquora praebebunt? hostis te viribus aequum
 Tanta facit fama, & mundo venerabile nomen.
 Si liber Occiduos orbis tentare recessus,
 Hispanosque armare truces, tua signa sequetur
 Cantaber, & Celtis sociatus nomen Iberus;
 Et tota Herculeis pubes à Gadibus, altos
 Ad Pyrenaeos, extremaque littora mundi.
 Si nihil omnino patriae miseranda moveret

Afflictae facies, si nil moritura moveret
 Libertas, possesque hilaris servire tyranno;
 Te privata tamen facerent mala Caesaris hostem.
 Si pater arma tuus pro libertate gerebat,
 Nullus in Aemathiis plus, quam tu, perdidit arvis:
 Sed sibi si genitor campo pugnavit in illo,
 Multo sunt tua damna illic majora, tibi que
 Abstulit Imperium victoria Caesaris orbis.
 Sed bona, quae moriens genitor tibi vera reliquit
 Sunt vitae exemplum, & gestarum imitatio rerum.
 Haec tibi perpetuo, quae non invisa potestas
 Caesaris, aut fortuna potest auferre, manebunt.
 Labentem Patriam teneris suscepit ab annis,
 Nullus adhuc titulis, nulloque insignis honore:
 Nec vires habuit, nisi quas virtute paravit.
 Quantos ille Duces juvenili ardore subegit,
 Cum Marii moestam lacerasset factio Romam,
 Et miseram assiduus impleisset caedibus urbem!
 Quot tum pro patria felicia bella peregit!
 Illius auspiciis audax est Carbo peremptus,
 Et cecidit terris Sertorius exul Iberis.
 Praeclarum Libyco (dignus tunc nomine Magni)
 Duxit (adhuc Romanus Eques) de Rege triumphum.
 Haec fecit, nondumque tuos excesserat annos.
 Sed tu cur Libycis resides privatus in oris?
 Unius auxilium dextrae praestare valebis
 Hic tantum Patriae. procul hinc tu collige vires,
 Et libertati Ductor succurre cadenti:
 Vel dignam tantis Natalibus oppete mortem.
 Nil contra juvenis; sed tanquam Roma Catonis
 Ex ore admoneat, promantve Oracula vocem.
 Obsequitur citius dicto, & dans carbasa ventis
 Digreditur Libycis nunquam rediturus ab oris,
 Ut cadat Europa magnus, Ductorque per agros
 Tot ferat Hispanos Romanae vulnera gentis,
 Quot prima Aemathiis victoria Caesaris arvis
 Proxima vel faciet Libycis. nimis invida quanquam
 Nobilis. ô Pompei, longae tibi fata negarunt
 (Quae patri dederant) felicia tempora vitae:

Morte

Morte tamen patrem acquabis, magnaue ruina,
Nec fera fatalem vincet Pharsalia Mundam.

Sicaniis Caesar vires jam nactus ab oris
Protinus Uzzitae excelsum prope moenia montem
Occupat. huc ducunt collatis undique signis
Rex Juba Scipiadelque suas ad proelia turmas.
Conspectu Uzzitae bellum jam constitit omne.
Scipio detrectat pugnam; nec dulcia tantis
Uzzitae fato damnantur cladibus arva:

Quamvis ter Caesar certaminis acer amore
Instruit armatus acies, ter provocat hostes.
Sed nullam pugnae cum spem superesse videbat,
Destituit rursus montem, & laeto omine Thapsi
Nocte iter emensus, fatalia venit in arva.

Illic Vergilius valido castella tenebat
Milite, Scipiadae fidus, causaeque Senatus.
Scipiadae, Regisque Jubae vexilla sequuntur
Ad Thapsum, quamvis cladis praesaga futurae
Aethera non cessant dare signa minacia. lumen
Horridius tenebris praebebant fulgura. stellae
Insolitae visae; intonuit sine nubibus aër.
Et fragor armorum nocturnas terruit auras.
Acrata moestus manavit casside sudor;
Et dura attonitis ardebant pila manipulis.
Vix poterant infausta examine recta revelli
Signa solo; noctu Libycorum audita leonum
Murmura saeva. solum Thapsi, montesque moveri,
Coeliferumque Atlanta putant. non laeta videtur
Ulla avis; infaustus bubo, nocturnaue castris
Strix queritur. nec cum Superi mortalibus ista
Prodigia ostendunt, clades vitare futuras,
Sed tantum trepidare docent. feralia Thapsi
Scipiadae peritura acies jam venit in arva,
Quae tot damnassent crudelia fata ruinis.

Aequore, quo Siculis Libye disjungitur oris,
Alluitur longo tractu peninsula Thapsus,
Qua spectat Borean: adversa parte palude
Cingitur: in medio est aditus terrestris ad urbem.
Hanc Isthmon quamvis non late extenditur, altum

Dividit in medio stagnum, binasque relinquit
 Angustas utrinque vias. haec Caesar ad ora
 Exteriora Isthmi pervenerat agmine lacto,
 Castraque munierat vallis fossaque profunda,
 Qua Thapsum spectant; ne forsan terga suorum
 In pugna opprimerent hostes ex urbe ruentes.

Sed fauces pene angustas obsederat Isthmi
 Scipio; Caesaris adversaque castra locasset
 Magnum opus intendens, si non cita pugna daretur,
 Aggeribus structis, ductaque ad littora fossa,
 Deceptos illis includere faucibus hostes.

Sed coeptum celare suum, vel ferre paratus
 Incursum belli, pulchro instruit ordine turmas.
 Romanas medio legiones ipse gubernat;
 Tot varias dextrò gentes sua signa secutas
 Rex Juba ducebat cornu; laevumque tenebat
 In Libycis Varus, Gallis Labienus in armis,
 Teutonicisque ferox; alarum frontibus, altis
 Aggeribus bello similes stabant Elephantes.
 His juncti Getuli Equites, Numidaeque steterunt.
 Pone feras variae gentes levia arma gerebant,
 Armati jaculis Mauri, pharetrisque veneno
 Illita gestabant scelerati spicula Mibae.

Caesaris at postquam instructam procedere vidit
 Scipiades aciem. clara sic voce cohortes
 Incitat: oh Romana manus, spes sola Senatus,
 Et patriae tutela, animis si robora posset
 Addere Ductoris facundia, quanta diserto
 Argumenta darent miserae tot vulnera Romae,
 Viribus extinctae leges, venerandaque jura,
 Ipsaque libertas armis oppressa nefandis?
 Si patriae clades, si publica damna movere
 Nil poterant mentes, cui non Pharsalia luctus
 Exhibuit proprios, privataque funera? quis non
 Aut fratres illic, aut natos moeret ademptos?
 Jam nunc ultrices spectant tot pignora dextras,
 Tot chari Manes. tanto hic nos justius arma
 Induimus, quam Thessalicis Pompejus in arvis,
 Quanto Thessalicis augentur crimina campis

Caesaris,

Caesaris. accedent tam justae Numina causae.
 Nec, quoniam Emathia cecidit sub Caesare Roma,
 Vos transisse Deos, Romanaque jura perosos
 Credite. Pompejo solitum Fortuna negavit
 Non Urbi auxilium; toties lassata triumphis
 Privati, verita est, ne, si cecidisset in arvis
 Aemathiis Caesar, deceptus crederet Orbis
 Non Romae, sed Pompejo donasse triumphum,
 Privatique fuisse Deam. non amplius Urbem
 Destitueret Fortuna suam, fatisve nefandi
 Caesaris Ausoniae sacras succumbere leges,
 Imperiumque sinet. non sunt haec signa Deorum
 Iratorum Urbi (si me non omina fallunt)
 Ductorem vobis Libyco pugnantibus orbe
 Quod dant Scipiadem. felicia nominis hujus
 Fata hic, aut Afros non est memorare necesse
 (Quos non ulla potest regio nescire) triumphos.
 Talia fas nobis sperare est; non minor armat
 Nos pietas: Latii nec nominis Hannibal hostis
 Caesare deterior. patriae junxere salutem
 Cum vestra Superi. manibus reddetur eisdem
 Roma sibi & vobis. virtute accersite fatum.
 Communi proprios cum libertate Penates,
 Conjugia atque domos istis conquirite campis.
 Militis erigitur virtus, animosa cohortes
 Ira subit Latias, pugnaeque accendit amore.
 Nec minus interea vario clamore fremebat
 Diffona turba Jubae, & belli undique signa petebat.

Caesar, ut optatum Diis advenisse secundis
 Pugnandi vidit tempus, sic voce cohortes
 Incitat audaces: dextris victricibus iste
 Ultimus en sudor, qui tot mercede labores
 Pensabit digna, qui tot livore negatos
 Haecenus, & magna meritos virtute triumphos
 Afferet. ista dies quascunque aut Gallia laurus,
 Aut Rheni gentes, aut victa Britannia debent
 Virtuti dudum vestrae, nuperve subactae
 Promittunt gentes, invitis hostibus, omnes
 Invito livore dabit. longeque triumphum

Majo-

Majorem de rege Juba victoribus addet.
 Nec dubitare mihi fas est; fallentia nunquam
 Signa, truces oculos video, vultusque minaces.
 Victores novisse suos, fragmenta ruinae
 Aemathiae discant. Dixisset plura; repente
 Cum fera de dextro cecinerunt classica cornu;
 Profiliuntque acres (nec eas retinere Tribunus
 Centuriove potest) ad praelia sponte catervae.
 Non inhibet Caesar, sed laxat fraena furori.
 Carcere sic pronus nimium ad certamina currus
 Cum forte erumpit, lorisque auriga retentis
 Frustra inhibere studet, tandem dat victus habenas.

Utraque jam tanto concurrunt agmina motu,
 Quanto (si longae flexum natura Malacae
 Donaret nautis) adversis bina coirent
 Aequora gurgitibus. pulsat fragor aethera; montes
 Undique vicini excipiunt, resonantque furentes
 Pugnantum voces. Sicularum it clamor ad oras.
 Huncque reperiunt Lilybea saxa, timentque
 Vel sonitum belli terra retinere quieta.
 Non ita pinifero Boreas cum Thracius Ossae
 Incubuit, resonant quassatae turbine silvae;
 Murmure nec tanto Nilus, cum de Cataractis
 Praecipitat duris illis cautes undas
 Astra lavans, surdas habitantibus obstruit aures.
 Scipiadae dulcis stimulat vindicta catervas:
 Caesareas ingens premit indignatio turmas,
 Quod nova defuncto succedant praelia Magno:
 Inventusque alius Ductor civilibus armis.
 Sanguine merguntur campi, vicinaque multo
 Tincta cruore palus; & quod tot vulnera rubrum
 Emittunt flumen, foecundam putria terrae
 Alligat in glebam, & steriles connectit arenas.
 Inter utramque aciem volitat feralis Enyo,
 Lampada funestam quatiens. referaverat antrum
 Tartareus Rector pallens; utque arma nefanda
 Spectarent, caperentque sui solatia fati,
 Invisas illuc Libyes emiserat umbras.
 Undique confedere arvis, nigraque corona

Infece.

Infecere diem, versatilis umbra Jugurthae,
 Hannibalis sacri Manes, captique Syphacis.
 Qui nunc everfas secum Carthaginis arces
 Ignovere Deis, postquam feralia campi
 Proelia Thapsiaci, & Latios videre furores.
 Sed ramen Ausoniae civilia vulnera dextrae
 Afra luet tellus, & plus vastabitur, aetas
 Proxima quam reparare potest. inarata jacebunt
 Arva, ruentque suis vacuatae civibus urbes.
 Quaeque viri coluere, ferae nunc rura tenebunt.
 Qua Reges olim per gentes jura dederunt,
 Tigris erit, Pardusque, & habebunt regna leones.
 Innocuus vivet Serpens, & nulla, venenis
 Dum deerunt homines, pestis censebitur Orbi.

Caesareis leviter percussi pectora telis
 In sua conversis Elephantēs agmina fraenis
 Praecipites rabie currunt. tum robore densos
 Indomito turbant cuneos, atque agmina Regis
 Prosternunt confusa Jubae. nil arte valebant
 Rectores miseri, nil vi; Fortuna regebat
 Sola feras, contraque suos pro Caesare misit.
 Illi hostes, illi focii, dum nemo gubernat,
 Quos Fortuna facit. vicinum Elephantibus agmen
 Getuli, Numidae equites crudeliter illic
 Calcabantur humi. vasta pars mole ferarum
 Contrita est; fossas pars praecipitatur in altas.
 Tunc infelices tutela orbati Elephantum
 Tot Libyae populi, & gentes levia arma gerentes
 Caeduntur cumulis passim, jugulisque farigant
 Caesareos solis; nec stantes amplius hosti
 Hic bellum, sed praeda manent. hastilibus igne
 Duratis quid Bamurae jam nuda juvenus?
 Quid levibus contra Romanos comminus hostes
 Autololes jaculis? nil illis ignea plantae
 Vis prodest, cursusque levi velocior aura.
 Non bene Cyniphiis hirsuti tegmina capri
 Pectora defendunt. vix contra Caesaris enses
 Aes ferrumque valent. implentur sanguine fossae.
 Moesta madet tellus, & de tot gentibus unus

O o o o o

Purpu.

Purpureus caesis infecit pascua torrens.
 Non Juba per mortes hominum, privataque fata,
 Sed gentes pariter caesas, populosque jacentes
 Metitur, quantis pereunt sibi regna ruinis.
 Nec sua post tantam cladem munita putavit
 Castra satis, miseram victis praestare salutem;
 Sed cum Petrejo fugiens tentoria cunctis
 Splendida divitiis hosti permisit avaro.
 Quae cito Caesaris victorum terga sequentes
 Diripiunt; opibusque Jubae, tantisque potiti
 Bellorum exuviis, operum mercede, priusquam
 Sanguinolenta fuit victoria plena, fruuntur.

Sed non tam celeri bellum pro Caesare cursu,
 Qua Latiis stabat vallatus Scipio turmis,
 Atque pares fulsere Aquilae, Fortuna peregit.
 Hic incerta diu varii stetit alea belli;
 Hic haesit fatum, & dubiis victoria pennis
 Inter utrumque agmen visa est volitare; repellit
 Viribus haec acies vires; alternaque dextras
 Crimina civiles foedant; dum maxima regnant
 Hic odia, hic caedes; animos in praelia tanquam
 Causa mala augeret; tantoque ardentior ira,
 Quo scelerata magis. dubitant ostendere fata,
 Quid tandem Romae fortunave Caesaris esset.
 Ex acie tandem Libycae fugere cohortes
 Quae duce sub Varo steterant; dare terga coactus.
 Dux simul; & tu Gallorum, Labiene, tuorum
 Corpora caesa videns, Thapsi funesta relinquis
 Arva gemens; aliis demum civilibus armis,
 Romanisque iterum servate furoribus, arvo
 Pars Latiae cladis Mundano magna jacebis.
 Nec fato occumbes (acerrime Caesaris hostis)
 Dum potis est certare suo cum Caesare Roma.

Scipio ut adversas videt increbrescere vires,
 Cedentesque suas, nec jam reparabile bellum,
 Fluctuat ancipiti divisus pectora cura;
 Ingerat an medios sese moriturus in hostes,
 Ut populi caput Hesperii, Ductorque Senatus
 Summo in honore cadat felix, Stygiasque per undas

Maxima

Maxima Romani descendat nominis umbra:
 An speraret adhuc, atque ultra fidere fati
 Aufonijs, tantoque velit superesse dolori.
 Decepit tandem fiducia vana futuri
 Successus miserum, pulchrumque excussit amorem
 Mortis: ut Aemathia, caput oblatura superbo
 Victori, Magnum spes dira fefellerat olim.
 Hos animo casus volventem concitus aufert
 Scipiadem ex acie sonipes; cum territa passim
 Agmina coeperunt toto discurrere campo;
 Cedentesque Equites tutas petiere latebras
 Montibus Uzzitae, peditum pars magna petebat
 Castra Jubae, si forte brevem praestare salutem
 Defessis alti poterant munimina valli.
 Sed postquam se deceptos, & castra cruentis
 Caesareis possessa vident, tum tela cohortes
 Victae projiciunt, & inermia brachia tendunt.
 Sed nihil (oh rabies civilis dira furoris)
 Profuit heu miseris submissio. caede nefanda
 Sternuntur, quamvis gladios inhibere suorum
 Contendit Caesar frustra, & clamore furentes
 Increpuit magno, cives nunc esse memento,
 Non hostes, miles; partum virtute triumphum
 Cur feritate nova maculas? haec sanguine sero
 Quam paris, Invidia est plus quam Victoria nobis.
 Saepius haec moellus clamat; pars nullaque belli
 Civilis tum Caesar erat. sed perdere cives
 Quae toties poterant, non jam servare valebant
 Jussa Ducis. jugulant miseranda caede cohortes
 Scipiadae, strictisque odium mucronibus explent
 Invito Duce Caesarei; & qui jussa per annos
 Tot Ducis implessent magni crudelia semper,
 Nunc solum, cum justa dedit mandata, rebellant.
 Jam vero ingentem pro Caesare fata ruinam
 Sparsissent campis, & tecta cadavere tota
 Planities funesta jacer; tandemque sequendo
 Defessas Caesar revocans ad signa cohortes,
 Prospera divitiis Regum certamina donat.

SUPPLEMENTUM LUCANI. LIBER QUARTUS. ARGUMENTUM.

*Juba & Petrejus se mutuis vulneribus interficiunt. Scipionis
& Catonis fata describuntur.*

Non funesta tamen clades, quas fecerat, omnes
Terra capit Thapsi; tantaque jacere ruinae
Angusto potuere loco. quot fata per oras
Thapsiaca spargent ingentia vulnera pugnae,
Ne non diversis famam regionibus olim
Funera tantorum faciant divisa virorum!

Rex Juba Petreio & paucis comitantibus urbem
Ad Zamam Imperii sedem, qua pignora cara,
Uxoresque suas, gazasque reliquerat omnes,
Advenit infelix. sed jam claudere rebelles
Zamenfes Regi portas, victoque negarunt
Introitus, odium saevi crudele tyranni
Ausu fortuna tandem pereunte fateri.
Nil precibus, mistisve minis, vultuque moventur.
Perdita majestas victo; penditque prioris
Jam Juba saevitiae poenas. oh fera tyranni
Cognitio! dum regna manent, se nescit amatum
Invisumve suis. affectus sola latentes
Servorum pandit Fortuna adversa: sed illa.
Quae post regna venit, cui nulla potentia juncta est,
Cognitio torquet miseros; nec reddere grates,
Nec licet ulcisci. feros (& non nisi tantum
Ut doleant) oculos aperit Fortuna tyrannis.
Exclusi rapido fugiunt per devia cursu,
Et villam, paucis equitum stipantibus, intrant

Rex

Rex Juba Petrejusque simul. tum fessa quiete
 Corpora componunt stratis, aegrosque per omnes
 Devolvunt animos casus, solamina donec
 Ultima lassatis ingens audacia praeber.
 Continuo instaurant epulas, plenisque Lyaco
 Discumbunt mensis. postquam compressus edendi
 Est amor; intrepido tandem sic inchoat ore,
 Petreiumque toris Juba Rex affatur ab altis:
 En! Romane, vides quo nos Fortuna redegit:
 Sola relicta salus clementia Caesaris; at non
 Nos duo tam fuimus temnendi Caesaris hostes,
 Adversusve illum tam innoxia gessimus arma,
 Ut veniam liceat salvo sperare pudore,
 Oblatave frui. quae non dant arma salutem,
 Dent libertatem nobis. me certa manebit
 Libertas ferro; nec dignam credere vitam
 Hanc possum votis, ut supplice Rege superbus
 Intumeat Caesar; nec quem vidisset honore
 In summo forsan (si vel Pompejus in arvis
 Thessalicis olim, vel nostris Scipio terris
 Vicisset) me jam captivum Roma videbit,
 Regia praebentem ridenda Quiritibus ora
 Ante triumphantes currus, ut victa Syphacis,
 Atque catenati traxerunt colla Jugurthae.
 Nec Juba ridendum, nec erit miserabile nomen
 Caesareis. non corda mihi, non tela, manulve
 Ad lertum desunt: sed te, Petreje, supremæ
 Participem facio famae, mortisque decorae.
 Causa reos eadem junxit, fortunaque victos;
 Nunc eadem virtus morientes jungat utroque.
 Stringe enses, & mecum pariter nunc utere dextra.
 Quaeramus pulchram per mutua vulnera mortem,
 Et libertatem citius quis donet amico,
 Contendat feralis Amor. Petreius ense
 Sic breviter stricto: Libycorum maxime Regum,
 Cujus honoratum per saecula nomen habebit
 Ausonia, hanc laudem cui me debere fatebor,
 (Nec pudet Hesperium Ductorem discere, tanto
 Rege docente, mori) Latius gaudebit honore

O o o o 3

Hoc

Hoc Genius, ne te captivum Roma videret,
 Quem libertates nostras legesque tuentem
 Laudavit toties, sociique infamia Regis
 Caesaris injustos posset decorare triumphos.
 Roma Jubae, sicut Masinissae, nomen amabit;
 Nec meliore nota signabit Caesaris acta,
 Quam Catilinae olim, & diri consulta Certhegi.
 Dixerat, & totis concurrunt viribus ambo,
 Grataque dant referuntque per ictus vulnera crebros.
 Crederet hoc quisquam, tanto conamine, tanta
 Pugnatus virtute mori, non vincere? tandem
 Petrejus cecidit. retine, Petreje, parumper
 Festinantem animam, clamat Juba, dum comes umbrae
 Umbra tuae hoc gladio ad Stygias demittitur undas.
 Quis regni posthac confidet viribus? aut quem
 Gloria decipiet sceptri, foliive superbi
 Lubrica majestas? cunctis desertus ad umbras
 Nudus eo, nuper Libyco Juba maximus orbe.
 At vobis, populi infidi, & tibi, Zama rebellis.
 Sit Latium precor usque jugum grave, perfidiamque
 Hanc vestram domino domino pejore luatis.
 Tunc iterum gladio pectus ferit; evolat acer
 Spiritus, aeternaeque oculos claudere tenebrae.

Ecce alios luctus, aliudque per aequora funus
 Nobile Thapsiacis Fortuna vehebat ab arvis.
 Scipio Dux belli tanta de clade superstes
 Non dedignatus parva tentare carina
 Et sola Libycum pelagus, properabat ad oras
 Hispanas, ubi Pompeji civilia cogunt
 Rursus in arma viros; sed tempestate repulsus
 In portum Hipponis vehitur. se Scipio sentit
 Cum nave amissum; nec portum evadere vento
 Opposito licuit. clara tum voce dolorem
 Testatus clamat: pelagusque ipsaeque procellae;
 Et conjurati pugnant pro Caesare venti.
 Oh utinam Thapso cecidissem, strage virorum
 Mistus; nec tanto placuisset vita superstes
 Imperio, (Ductor summo Romanus honore
 Ad Stygias venissem undas,) aut ante tulisset

Hanc

Hanc male servatam potius Pharsalia vitam,
 Quam Thapso infelix duxissem bella Senatus,
 Ultraque Scipiadem vidisses Africa victum.
 Vos clarae majorum animae, quos Africa sensit
 Saepe triumphantes, ut cum Carthagini altae
 Excidio, captusque Syphax, claraque fugatus
 Hannibal ex acie restantur, fata Nepotis
 Ne pudeat vestri, miserandaque bella videre.
 Nam neque me Libye vicit: sed viribus ipsa
 Scipiadem, seseque suis hic Roma subegit.
 Cum patria à patria vincor, moriorque cadente
 Libertate libens. misere hunc Numina ventum
 Adversum, ut morerer, ne spe delusus inani
 Optarem forsan tanto superesse dolori.
 Hispanas iterum Romana ad praelia gentes
 Pompeji cogam juvenes, legesque requirant,
 Et libertates: mea tunc fortuna peracta est.
 Et quanquam haec armata manus testabitur orbi
 Me terra potuisse mori: placet aequore mergi,
 Ignotumque illic funus per saecula manere.
 Oh nunquam veniat fluitans ad littora truncus,
 Ne Libyca condatur humo; victique futuris
 Scipiadae ostendent monumenta nepotibus Afri.
 Tunc latus ense fodit; nec eo contentus in aequor
 Profilit; emissi spargit pars transtra carinae
 Sanguinis: aequoreos tingit pars altera fluctus;
 Migrantique animae fatum non sufficit unum.
 Demersum monstris jacet, eheu, praeda marinis
 Nobile Scipiadae corpus; nec colliget urna
 Flebilis hos cineres; nec tanto nomine dignas
 Exequias tibi Roma dabit; passivè capillis
 Scipiadem, extremum generis, lugebit ademptum
 Agmina de campis passim fugientia cunctas
 Implessent magnis Libyae terroribus oras.
 Praesidiis tum forte Uticam Cato nobilis urbem
 Aufoniis tenuit; qui nota clade Senatus,
 Scipiadaeque fuga, victorem arcere parabat,
 Hortaturque suos alacer defendere muros.
 Sed frustra; heu nimium trepidantia pectora sensit,

Et vi-

Et victum fama non visi Caesaris agmen.
 Tum Cato militibus vultu immutatus eodem
 Ignovit pavidis. ultro fugientibus ipse
 Prospexit, classes portu contraxit ab omni
 Vicino, remosque dedit properantibus aptos.
 Cunctorumque, suam quamvis projecerat ipse,
 Non dedignatur Ductor curare salutem.
 Solatus cives Uticae, & trepidantia verbis
 Pectora confirmans placidis, quam certa superfit
 Spes illis veniae, victis clementia quanta
 Caesaris, edocuit. talis cupit ipse videri
 Civibus, ut qui non donatam à Caesare vitam
 Sperneret. illum etiam, cui non durissima virtus
 Affectus celare suos permiserat unquam,
 Quem nullus simulare timor docuisset, aperto
 Vel deflexisset rigidi de tramite veri,
 Tandem mortis amor cogit simulare Catonem.

Orbarant homines jam luce silentia Noctis,
 Inque vicem fessis donarant regna quietem;
 Cum gratos cuncti, quos cura dolorque sinebant,
 Carpebant somnos: sed non tranquilla Catonem
 Exemit virtus curis mortalibus, alto
 Ut jaceat somno oppressus: sed libera mentis
 Erigat ut se vis, contempleturque futura
 Saecula, & aeternos vitae immortalis honores.

Ante tamen contemplatrix quam dogmata verae
 Scrutari possit Sophiae, moralibus apte
 Praeceptis purganda anima est; prius ejiciendi
 Affectus pravi, cunctaeque è pectore sordes,
 Ira nocens, & luxuries, & foeda libido.
 Hos igitur motus animi (purgantia sicut
 Corporis humores pravae medicamina tollunt)
 Moralis plene educat Medicina, priusquam
 Divinum, summumque bonum scrutarier ausa
 Sit contemplando, ne densis pressa tenebris
 Mens erret caeca, & vitiis decepta fatiscat.
 Sic longa virtute fuit mens sancta Catonis
 Purgata; atque illi vitae immortalis honorem
 Jam contemplanti divini fata Platonis

Phaedo.

Phaedonem tradunt. cum lactus talia fatur.
 Salve sancte liber Superis demisse Catoni;
 Dirige tu cursum, vitaeque extrema meantis
 Instrue; non alium moriturus quaero magistrum;
 Nec restare alias voluerunt Numina curas.
 Jamque mori certo liceat mihi discere, quid sit
 Mors, quid vita fuit, quid erit; num nulla futura est;
 An vivant animae post funera; praemia justis
 Quae ressent; quae sacrilegos vindicta manebit.

*Dum contemplatur, mentis se libera tollit
 Nec turbata acies, abstractaque corpore vires
 Exercere suas contendit pura facultas.
 Tunc volitans excelsa petit, nimiumque remotae
 A terris, quo non oculi, non organa sensus
 Corporei penetrare valent, fulgentia coeli
 Corpora scrutatur; nec eis contenta, requirit
 Splendoris fontem cuncti, lucisque beatum
 Principium, aeternique Dei vestigia adorat.
 Haec magis atque magis coelestia discere tentat
 Contemplans anima: at caecis obducta tenebris,
 Et depressa gravi connexu corporis, ipsa
 Se non posse videre videt. solatia sola haec,
 Quod meliore frui post mortem lumine sperat.
 Immortalem animam spes haec probat: aut tibi frustra
 Spem dedit omnipotens: frustra te iussit amare,
 Quae nunquam poteris cognoscere, cur Sapientes.
 Dum terris vivunt, spernunt terrena, nec aurum,
 Regna, voluptates quaerunt, quae sola videntur
 Splendida: sed quae non cernunt, coelestia tantum
 Depereunt, si non coelestia gaudia tandem
 Exciperent; sed non illuc ascendere possunt
 Corpora, quae gravia, & terrenis mista creantur
 Principiis, in quae tandem resoluta redibunt,
 In terramque cadent. animae est coelestis origo,
 Igneus atque vigor, substantia pura, suique
 In toto similis, variis nec partibus illa
 Composita est; ideo nullo dissolvitur aevo;
 Sed sibi corporeo laxata à carcere vivit.*

Felices posthac animae, quas corpora nullis

Pp pp p

Foeda.

*Foedarunt vitiis nullaue libidine morsas
 Detinuere olim, quae, dum sub carne latebant,
 Contemplatrices abstractae à carne volarant
 Saepius ad coelos, coelis post fata, quibuscum
 Foedera sanxerunt viventes sacra, locantur,
 Aeternaque illic lactantes luce fruuntur:
 At tenebrae animae, nimium quae carnibus olim
 Demersa jacuere suis, queis tetra libido
 Atque voluptates, solum quas sensus alebat,
 In terris notae, posthac de carne solutae
 Aspectum coeli, cum quo commercia nullae
 Viventes habuere, timent, nec lucē fruuntur:
 Sed tenebris dilecta nimis prope corpora semper
 Ferales errant umbrae, moestaeque sepulchra
 Bustaque foeda colunt. hinc noctu spectra videntur,
 Quae terrent homines, animae sunt ista Malorum,
 Quae, quoniam crassae sunt, corporeaeque, videntur.*

*Quam diversae (inquit) restant post funera sortes!
 Credo equidem, divine Plato, te dogmata vera
 Haec ipsum docuisse Deum. Deus ipse sequendam
 (Aut Natura homines ratioque innata fefellit)
 Proposuit virtutem, & praemia debita justis.
 Haec, quoniam justos injusta potentia fraudat
 Saepius in terris, & gens humana rebellat,
 Solvere post mortem justissimus ipse tenetur.*

*Funera non metuit Sapiens suprema; nec illi,
 Qui contemplando toties super astra levavit
 Carnoso abstractam penitus de carcere mentem,
 Corporis atque animae faciens divortia tanta,
 Quanta homini licuit, mors formidanda venire
 Aut ignota potest. nam Mors divortia tantum
 Plena haec, quae sapiens toties optasse videtur
 Et toties tentasse, facit, Superosque petenti
 Libertatem animae claustris concedit apertis.
 Si saepe impatiens vitam projecit Amator,
 Atque manu pectus propria perfodit, ut umbra
 Defunctam Stygias sponsam sequeretur ad umbras.
 (Qua tamen haud illo conceditur orbe potiri)
 Num Sapientum animae summi quae gaudia coeli*

*Depereunt, verique boni capiuntur amore,
 Quo nequeunt in carne frui, -de carcere tandem
 Corporeo solvi, claustrisque exire recusent,
 Cum Deus ipse foras aperit, licitamque meanti
 Dat Natura viam. at donec Deus ille creator,
 Qui terrena animam primo statione locavit,
 Evocat, haud illa statione excedere fas est.*

Hic dubitans haesit paulum Cato. non datur ergo
 Sponte mori victis (inquit:) nec obire Catoni
 Dum dabit injustus Victor mandata, licebit?
 Caesaris expectem gladios, atque in caput istud
 Jus illi agnoscam Superi? Dominumque fatebor
 Esse meum, quem Roma suum decreverat hostem,
 Quemque ego damnaram. num justum injusta dederunt
 Bella potestatem? non sic. oh Numina certe
 Humanas placuit vobis confundere leges,
 Et dare jus sceleris. sed si non sponte Catoni
 Projicere hanc lucem fas est, at crimine vitam
 Grandius est retinere nefas. quam grande putarem
 Esse nefas nobis, turpem producere vitam
 Caesaris imperiis, & regna injusta probare!
 Quam Romae damnosa forent exempla Catonis!
 Pompeji juvenes, qui nunc ad praelia gentes
 Hispanas armant, patriaeque impendere vitas
 Non dubitant, justae posthac non credere causae,
 Sed pulchris fortasse volunt desistere coeptis,
 Nec libertatem per tanta pericula, per tot
 Aerumnas quaerent, cum nobis regna probentur,
 Et non displiceat duro servire Catoni.
 Ah potius fragilem hanc sit fas abrumpere vitam,
 Quam te, Libertas, violem. sed Numina si te
 Nunc tandem jussere mori. tua funera saltem
 Prosequar, & Stygias liber comitabor ad umbras.
 Non ultra dubitare licet. Tunc pectora dextra
 Nuda ferit, moriensque cadit; morientis ad ictum
 Undique concurrunt famuli; labentia tollunt
 Membra viri, vulnus refovent; mortique quietem
 Eripiunt tantum, dum, quam projecerat ipse
 Tanto animo, heu frustra, contendunt reddere vitam.

Impatiens lucis propria Cato vulnera dextra
Dilacerat; mortemque docet non posse negari!

Caesar Thapsiaca Victor de clade reversus
Tendit Adrumetum, cum jam victoria passim
Securum praestabat iter. non arma, nec ullae
Insidiae claufere vias. ignoscit ubique
Supplicibus; cum nulla videt restare pericla,
Tutaque fortuna facta est clementia tanta.
Inde Uticam advenit Caesar, fatoque Catonis
Audito ingemuit; questusque, oh invidie, dixit,
Cur odio moreris nostri? vitamque relinquis,
Ne non Caesareae bonitati injuria fiat?
Heu tibi crudelis nimium moriendo fuisti,
Ut moriendo mihi posses crudelior esse.
Durior interitu, quam vita armisque fuisti,
Hostis es; atque odium nostri, quod sanguine nostro
Non potuisti unquam, voluisti sanguine saltem
Nunc satiare tuo, teque ipsum impendere damno
Caesariis. evitas nostrum, crudelis, amorem,
Ut luctum facias. mihi quid clementia prodest,
Cui non Romani dubitant praeponere mortem?
Infelix Magnus sese committere fraudi
Barbaricae potius quam nostro elegit amor.
Sed tamen ille suas sperans reparare ruinas
Auxilium infido, non mortem, à Rege petivit,
Quam tamen invitus subiit. tu sponte peristi
Invidiam facture mihi. sed detrahet illam
Invidiam, & spes injustas clementia vincet.
Deslebo funus, natumque amplectar honore;
Nec me crudelem victo fore sentiet Orbis.

Dans veniam Caesar timidis Uticensibus, agmen
Defessum reficit, paulumque moratus in urbe
Munimenta videns, circumspicit undique latam
Planitiem prope silva stetit (regionibus illis
Rara nimis) non ampla tamen, quam lentus alebat
Bagrada, qui siccis illic connectit arenas.
Horrida silva fuit, conjunctis aëra ramis
Obscurum & tristes exclusis Solibus umbras
Complectens, nemus hoc ingressus Caesar opacum,

Antrum

Antrum immane videt nigro squalore repletum,
 Et marcente situ, quem nox ibi longa creasset.
 Infecit gravidas erumpens halitus auras.
 Attonito terrore loci, tandemque roganti
 Rem notam populis astans Libys incola narrat.

Haec, Caesar, multos jam non habitata per annos
 Antra immensa olim monstrum exitiale tenebat
 Pestis, & ira Deum, serpens cui saecula nulla
 Produxere parem terris; non tanta palude
 Lernaea tumuit reparatis anguibus Hydra;
 Nec qui poma Draco custodiit aurea; nec, quem
 Servantem vigili Phryxaeum lumine vellus
 Somniferis tandem domuit Medea venenis.
 Nec tu Phoebeis Python confixe sagittis
 Tantus eras, populis species incognita primis.
 Serpente in tanto potuisset Gorgonis omne
 Absumi virus; Libycis nec majus arenis
 Hoc monstro, semen si defluxisset in unum,
 Pestiferae tabes generasset tota Medusae.
 Tam longum sese (centum porrectus in ulnas
 Quippe fuit) volvit Serpens per fluminis undas,
 Ut quoties gyris distendit terga solutis
 Adversa praedam potuit deprendere ripa.
 Saepe illic Tigris spumantes oblita rictus,
 Atque cruentati taurorum caede Leones,
 Flumina dum libant, monstri conduuntur in alvo.

Atque utinam his tantum praedis contenta fuisset
 Ingluvies; periere homines, quicunque per aestum
 Umbrosae fessi petierunt tegmina silvae,
 Aut quicunque istos, adverso numine ducti,
 Advenere viri gelidos haurire liquores.
 Nam simul ac nigro Serpens caput extulit antro
 Horrendus, totamque implerunt sibila sylvam,
 Attonitos timor invasit; non ulla salutis
 Spes manibus, non ulla fuga. deprendere praedam
 Distendit subito toto se corpore Serpens:
 Saepius in flumen, monstrum vitare nefandum,
 Desiluere viri: sed non praestare salutem
 Flumen eis potuit. nantes correpsit in undis,

Nec mergi licuit miseris, pejora manebant
Fata illos, monstri obscœna conduntur in alvo.

Sic impune diu Sylva grassatus in ista
Egressus tandem est, & se ad majora paravit.
Quid pecudum strages, quid singula fata virorum
Persequar? haud vacat hic privatas dicere clades.
In populos furit, & totis cum gentibus atrox
Bella gerens, ausus Romana laceßere castra est:
Cum primum turmas Libyes ad littora duxit
Regulus Aulonias, & in his confederat arvis,
(Quis mihi de tanto credet certamine) solus
Invasit totas acies. exercitus ille,
Qui sibi promisit Libyæ, & Carthagini altæ
Imperium, quem tot gentes, mundique timebat
Tertia pars, uno vix se defendit ab Angue.
Dux capere arma jubet, nec solis ensibus illic,
Aut pilis, sed ballistis, quæ moenia summa
Et turres quaterent, monstro nova bella parari.
Protinus insonuere tubæ; tunc erigit alte
Se, dirumque caput Serpens attollit in auras
Undique despiciens campos, tantusque videtur
Quantus is est, geminas coelo qui dividit Arctos.
Tunc asper saevit; Stygias de gutture diro
Exhalans nebulas, & flammea lumina torquet.
Squamea cum volvit sublatu terga, putares
Excelsum ad pugnas castellum sponte moveri.
Distantum longe subito se immittit in ora.
Hos morfu, afflatu necat hos, hos tollit in altum,
Ut casu interimat miseros; totasque cohortes
Sternit humo, latas cauda dum verrit arenas.
Consternuntur equi passim, fraenisque rebelles
Invitos saevi dominos Serpentis ab ira
Dum fugiunt campo, portant. cessere manipuli,
Tergaque vertissent (si fas est credere) cuncti,
Ni tandem valido contortum hastile lacerto,
Dum sese arrectu tollit, sub pectore diro
Haesisset. fluxit sanies de vulnere nigra.
Horrendum immugit tum primum vulnera passus
Longævus Serpens, caudaque flagellat arenas

Iratuſ;

Iratus; cuncti clamorem ad sidera tollunt,
 Speque alacres validis mittunt per inane lacertis
 Undique pila. ferit pars magna innoxia tergum
 Squamosum monstri, crepitantque sonantia tela,
 Ut sonat aestivus salientis grandinis imber,
 Tegmina tectorum feriens. hastilia quaedam
 Fortunata magis maculoso vulnera ventri
 Infigunt. solus levibus penetrabilis illi
 Venter erat telis. nigro humectantur arenae
 Sanguine Serpentis, foecundaeque ante venenis
 Gorgonea de tabe, novo nunc semine tristes
 Concipiunt iterum pestes, & monstra nefanda.
 Nec minus iratus Serpens, tantique doloris
 Impatiens saevit campis, & corpora leto
 Prosternit. levibus necquicquam praelia pilis
 Aut jaculis tantum tentasset miles in hostem;
 Robore ni tandem demissa Phalarica magno
 Immensi spinam fregisset pondere dorsi.
 Tum fractus vires, & tanto languidus ictu
 Decubuit. solito non sese attollere nisi
 Jam potuit, patulo tantum minuitur hiatu,
 Et nebulas laesis expirat faucibus atrae
 Sic quoque lethalis. tandem stridore per auras
 Tormento volitat trabs acta, caputque nefandum
 Discutit, & cerebro nigras dispergit arenas.
 Horrendus tandem Serpens tot jugera magno
 Ventre premens, ipsa metuendus morte jacebat.
 Postquam oculos silvae miracula tanta vetustae
 Caesaris implessent, Utica discessit ab Urbe,
 Et victi per regna Jubae victricia ducens
 Agmina, regalis famosa ad moenia Zamae
 Pervenit. Ducis hic Petreji animosa Jubaeque
 Funera cognoscens, animo tam tristia fata,
 Fortunaeque vices summae miseratur amaras.
 Tunc Urbe exceptus Zamenfes laudat, & illis
 Praeficit imperio Crispum. Maurusia tellus
 Romula de tanto facta est provincia regno.
 Inde Uticam remeans, ventis dans carbasa, Sardon

Appulit,

Appulit, atque illa paullum tellure moratus,
Tutus ad Auloniae pervenit littora Caesar.

SUPPLEMENTUM LUCANI. LIBER QUINTUS.

ARGUMENTUM.

*Triumphus Caesaris quatuor continuis diebus. Templum
Veneri extructum. Pompeji Juvenes bellum in
Hispania renovant.*

Romuleas arces celeri victoria fama
Caesaris intrasset. Fictis certare parati
Obsequiis complent Phoebæia palatia Patres.
Aque quater denis (quamvis devicta sit ipsa
Illo Roma die) decernunt vota diebus.
Caeduntur Tauri, gratoque altaria thure
Cuncta calent. nec tot sunt templa ornata coronis,
Cum Latio audita est olim victoria felix
Scipiadae, & fusus Zamenibus Hannibal arvis.
Aut cum Teutonicis intravit moenia victor
Exuviis Marius. non plus felicibus armis,
Externilve unquam lactata es, Roma, tropæis,
Quam nunc amissa pro libertate triumphas.
Tum iusto, meruit quem Gallia victa triumpho,
Dilatoque diu, jungunt decreta Senatus
Tres alios, veteres ut possit Caesar honore
Obscurare Duces, pompasque excedere cunctas;
Utque triumphales utroque à cardine laurus
Ornarent pariter currus: Australibus illa
Splendida divitiis, Boreae generosior ista
Robore & exuviis: ut pictis mista Britannis

Agmina

Agmina Niliaca incedant, ut sole perustos
 Mazaces albo comitentur corpore Suevi:
 Ut Galli Armenis juncti, Maurisque Sicambri
 Spectentur pariter populis: longeque remotae
 Tot possint gentes, & quas commercia nunquam
 Junxissent, Latiis junctae nunc ire catenis,
 Communemque simul vinctae deslere ruinam.
 Ut cunctos pariter fontes, captivaeque Tibris
 Flumina Caesareis videat depicta tabellis.
 Inde catenati lugens Germania Rheni
 Fata sui sedeat: Nilus septemfluus illic
 Cornua fracta gemens: fraenato ut gurgite Gallis
 Inde suis Rhodanus, Mauris hinc Bagrada ploret.
 Nec majorem ullo sese Urbs Romana triumpho
 Fortunamque suam potuisset cernere, si non
 Ipsa triumphatae partis pars magna fuisset.

Tot clarus titulis, tot bellorumque superbus
 Exuviis, Tyrio Caesar spectabilis ostro
 Moenia sublimi intravit Romana Triumpho,
 Quadrijugis vectus niveis, quos pascua mittunt
 Clitumni laeta, & sacrae victoribus undae.
 Dicit Calliope, quos gentes quattuor illis,
 Quos Ponto, Aegypto, Libye, Gallisque subactis
 Ducebat Caesar, spectabat Roma triumphis.
 Quam diversa fuit facies, quam corpore toto
 Ornatus populis varius, quam dissona lingua,
 Dum fluvios tabulis pictos, dum facta metallis
 Oppida, bellorum series, diversaque pugnae
 Tot genera ostendit; varie & fabricata ministri
 Arma, Ducum exuvias, argenti pondera & auri,
 Captaque magnorum portant diademata Regum.
 Sed si non tantae dignaris singula pompae
 Dicere Calliope, saltem miserabile magni
 Vercingetorigis fatum reticere putato
 Esse nefas, quem bellantem tot viderat annos
 Gallia, collatis toties cum Caesare signis,
 Et toties renovantem acies, proavita tueri
 Jura, jugumque suis Romanum avertere Gallis.
 Hic, quem dura Ducis nimium sententia morti

Qq qq q

Damnas.

Damnasset, residens indignabunda pheretro
Dejicit ora: tegit frontem diffusa minacem
Caesaries; diis iratus, vitamque perosus
Captivam, domini gladios optare videtur.

Ecce alia in Phario facies miseranda triumpho
Corda movet vulgi. incessit Regina catenis
Arsinoë, passis per candida colla capillis,
Et teneras, modo quae gessere Aegyptia sceptras,
Auratis palmas manicis religata tenebat.
Quamvis Arsinoën non hic sententia mortis
Dura manet, parcit clementia Caesaris illi:
Aut donat Victor, Cleopatrae captus amore,
Germanae veniam, Phariamque remittit ad aulam
Heu quantum, Cleopatra, tibi, si capta perisset
Hic soror, abstulerat crimen Fortuna futurum!
Nam miserae Arsinoë donatam à Caesare vitam
Crimine majori posthac soror impia tollet.

Maxima sed populi subiit miseratio mentes,
Cum videre Afro pueri captiva triumpho
Ora Jubae; cujus Libyco rex maximus Orbe
Nuper erat Genitor, qui tot modo regna, tot urbes,
Tot populos lata tenuit ditione remotos.
Quis Latius, miserande puer, tam obtusa gerebat
Pectora, quem tua non aetas innoxia movit?
Aut quis te tanto dejectum culmine regni
Immerita hostili praebentem colla catenae
Non moerens animo vidit? sed caeca futuri
Mens hominum. felix, quae tam miseranda videtur,
Sors tua, Magne puer; vinclis felicior istis
Es Juba, quam magni maneant si regna parentis,
Et stet firma tuis tellus Maurusia sceptris.
Illa dies quae te captivum fecerit, illa
Transtulit in melius (quis crederet?) illa futurae
(Tristis visa licet) posuit fundamina famae.
Moribus Ausoniis primis nutritus ab annis,
Barbarie exutusque, tuo felicia posthac
Tempora constituens orbi, moderamine iusto
Commisissas olim regni tractabis habenas.
(Nam te post casus tantos ad culmina Regni

Evchet Augustus Caesar, solioque locabit.)
 Praeterea exultus studiis, miranda relinques
 Ingenii monumenta tui, calamique perennis
 Docti fama tibi per saecula cuncta manebit.

Sed non Pharnacis captiva Quiritibus ora
 Armeno potuit Caesar monstrare triumpho.
 Ille fuga evasit, vehitur fugientis imago;
 Et VENI, VIDI, VICI, tria verba superbo
 Portantur curru totum narrantia bellum.

Romanos animos, plus quam spectacula viva,
 Tristitia fata Ducum tabulis depicta movebant.
 Illic moesta videt civilia vulnera Roma,
 Et proprias luget clades; illic sua quisque
 Funera Romanus, cognataque damna recenset.
 Inter Barbaricas strages, & funera Regum
 Extera, magnates Libyae, caesosque per Alpes
 Gallorum Proceres; proprio qua pingitur ense
 Rex Juba transfixus convivia moesta crueitans,
 Demersusque sui Nil Ptolemaeus in undis,
 Monstrantur Latiae mortes, absumptaque bellis
 Maxima Caesareis Romanae nomina gentis.
 Hic cum Rege Juba Petrejus, Afranius illic:
 Illic Torquatus moriens, hic Sulla jacebat.
 Nec procul hinc oculis agnoscunt flentibus ora
 Scipiadae, puppi jam desilientis ab alta.
 Te quoque, Sancte Cato, fodientem viscera dextra,
 Et properanti animae lacerantem vulnera cernunt.

Verum inter Procerum tot mortes una tacetur.
 Nec tabulae moestis monstrare Quiritibus audent
 Flebile Pompeji fatum, ne tanta triumphos
 Tristaret clades, sed mors ea sola relictæ.
 Quae tum praecipue populo expectata fuisset,
 Altius infixæ est quaerentibus, & bene cuncti
 Jam sine picturis Magni miserabile letum,
 Et seriem tantæ possunt memorare ruinae.

Quis numerare queat variae spectacula pompæ?
 Quot campis ludi? nova quot certamina Circo
 Spectentur populis? quantoque madescit arena
 Sanguine nobilium dat quas Hyrcana ferarum

Sylva, aut monstriferis nutrit Getulia campis?
 Quin & nocturnae praefulgent undique pompae,
 Delectantque, parat cum post spectacula Caesar
 Nocte redire domum toto famulante Senatu.
 Cum mediam cernunt Elephantes ire per urbem,
 Et lucem gestare: forum via lactea visum est:
 Tot simul accensis Elephantum terga micabant
 Ignibus, atque ibant coelestibus aemula signis.

Nec tantas Victoris opes spectacula vana
 Testantur solum: sed duratura per aevum
 Exurgunt opera, & sacclis miranda futuris.
 Nam templum Veneri, domus à qua Julia nata est;
 Aut pius, aut tanta sublatus origine Caesar
 Magnificum extruxit; spoliisque ornavit opimis.
 Ut formosa Venus tanto videatur honore
 Plus Jovis Uxorem, & Tritonida vincere, quam cum
 Aurea poma illi nemorosae in vallibus Idae
 Judicium Paridis Priamo fatale dedisset.
 Plusque Dioneae veneratur numina mundus,
 Quam vel Judonem vel Pallada: dignius orbi
 Nomen Juliae censetur stirpis origo,
 Quam Superum Regina, aut vertice nata Tonantis.
 Interiora auro radiabant limina Templi
 Marmorei, aurataeque trabes, caelataque multa
 Arte micant simulachra Deum, & spirantia signa:
 Hic Troja antiqua, & Veneris Phrygiique videntur
 Anchisae thalami, decantatumque Poëtis
 Frondescit nemus Idaeum, quod debuit olim
 Vatibus; hic tantis debens pictoribus Ida.
 Hic torus exurgit mollis, quem mater Amorum
 Progeniem terris, tantosque datura nepotes
 Cum juvene Anchisa quondam Venus aurea pressit,
 Concubitusque hominis pulcherrima passa Dearum est:
 Aeneas juxta soboles stat, corpore talis
 Formoso, qualis semper florente juvena
 Exultat Phoebus: fraenata aut Trigide qualis
 Bacchus odoratis curru descendit ab Indis:
 Troïus Aeneas, cui tantam Musa Maronis
 Donavit felix famam per saecula, quantam

Maconius Grajo vates praestabat Achilli.
 Illic eximiae visa est pietatis imago,
 Cum bonus Aeneas, Troja pereunte, parentem
 Grandaevum attollens humeris, per tela, per ignes
 Hostiles rapuit. non illi Laomedontis
 Arsurae curantur opes, non fulva supellex,
 Nec sparsae passim per tanta incendia gazae:
 Sed Genitor, Phrygiique lares, & sacra Deorum.
 Pone patrem sequitur fortem formosus Iulus,
 Unde genus nomenque suum gens Julia duxit.
 Condidit hic Albam longam, multosque per annos
 Imperio rexit. longo dehinc ordine picti
 Post primum Albani Reges monstrantur Iulum.
 Donec Itileam Tullus Rex diruit Albam,
 Transulit & Romae cives. hinc ordine rursus
 Reges atque Duces Latii, Romanaque fata
 Usque ad Caesarei monstrantur tempora regni,
 Quo vetus Alba iterum Romam vicisse videtur.

Robore sed quamvis munita potentia tanto
 Caesaris, & populi plausu firmata videtur:
 Nutat adhuc, & plus terris quatietur Iberis,
 Quam vel Thessalicis, vel Thapsi tristibus arvis.
 Maxima adhuc restant discrimina, maxima bella,
 Quae juvenes facient Pompeji nomine tanto:
 Non indigna, truces vicinos Gadibus illi
 Herculeis armant populos. Hispania sedes
 Tertia bellorum, & Romani scena furoris.

Currit ad occasus, extremaque littora Mundi:
 Jam civile nefas, qua sese Hispania pandit
 Ultima. non ulli populo majora videntur
 (Cum vastus fessos exacta luce jugales
 Proluit Oceanus) rutilantis corpora Phoebi.
 Atque ideo propiora suae putat incola terrae
 Deceptus, tanquam sese illic aetheris alti
 Convexum inclinet. sed majus ab aequore tanto
 Surgentes reddunt nebulae, densique vapores
 Objectum, radios oculi diffundere sueti.
 Hinc non ulla vident surgente crepuscula Phoebus,
 Nec fugiente. dies oritur cum Sole, caditque.

Qq qq q. 3

Tota

Tota jacet corii specie diffusa bovini
 Terra Hispana, mari cincta undique, & insula poene
 Facta, nisi gelida quod Pyrenaeus ab Arcto
 Mons interpositus Gallis disternat agris.
 Facturum tantis montem divortia terris
 Excelsum poluit Natura, & vertice coelum
 Aequantem summo. nudum est, & gramine nullo
 Vestitum; quod Gallorum praepinguibus arvis
 Objicitur Boreale latus: contraque cacumen
 Qua steriles terrae campos prospectat Iberae,
 Frondosum silvas densas, & pascua laeta
 Ostendit; tanquam Galli felicibus arvis
 Divitias mons iste suas concesserat, utque
 Vestiret sese, terras spoliaret Iberas.

Nubifero, famae si credas, nomina monti
 Pyrene miserranda dedit. regnabat in illo
 Monte Bebryx Genitor, parvaque excepit in aula
 Hospitio Alcidem formosa armenta petentem
 Geryonis. visa est Alcidae regia virgo
 Pyrene, placuitque nimis, deceptaque tandem
 Hospitis invicti placido succumbit amor.
 Conjugium Alcides miserae, tedasque jugales,
 Si modo Geryonis victor remearit ab arvis,
 Promittit: sed fata negant crudelia tedas.
 Nec prius Alcides vincit, quam funere tristi
 Pyrene formosa jacet. timet illa Parentem
 Iratum; nec jam vitiati pondera ventris
 Ulterius celare valet. queribunda pererrat
 Frondosas latebras, & vasti devia montis;
 Solaque furtivum sylvis deplangit amorem.
 Amphitryoniadem falsum, tardumve vocabat;
 Donec plorantis frustra, magnique vocantis
 Herculis auxilium leto crudelior ipso
 Bellua formosae laceravit virginis artus.

Amphitryoniades tristem Bebrycis ad aulam
 Jam victor rediens, amissa virgine demens,
 Et formidandus luctu, per lustra ferarum,
 Per juga, perque alti frondosa cacumina montis
 Tendebat, sponsae quaerens vestigia charae,

Pyre.

Pyrenenque suam moesto clamore vocabat.
 Pyrenen sylvae, Pyrenen antra ferarum,
 Et curvae toto resonabant monte cavernae.
 Ingemuit locus ipse; ferae tremuere, metuque
 Montani latuere fures; nec quaerere praedam
 Immanes audent urfi, torvive leones,
 Dum nemore atque jugis graditur Tyrinthius altis,
 Sed postquam laceros artus, atque ora puellae
 Deformata suae cognovit, fata Deosque
 Multum incusavit lacrumans. tunc oscula charis
 Reliquiis repetita dedit; supremaque plangens
 Funera, Pyrenen tumulavit montibus illis.
 Diruet hanc (inquit) molem non longa vetustas.
 Famaque tum tua major erit; tumulique ruina
 Augebit tumulum. toto tunc monte jacebis,
 Ut juga tuta tenet Bacchus Niseia sepultus.
 Mons erit iste tuus. consensit fama. tenentque
 Pyrenes isti nomen per saecula montes.

Pompeji juvenes instructo milite Gades
 Linquentes, bellum omne locant, quae pinguis Baetis
 Culta secans, sua felici dat nomina terrae.
 Oppida cepissent primo regionibus illis
 Ateguam, atque Ucubin, & nomen clade futura
 Funestum Ausoniae Mundam, & te grata Camoenis
 Corduba, doctorum cunis foecunda virorum.

Undique Pompejis vires Hispania mittit.
 Hic praeter Latias Aquilas, Romanaque signa,
 Quae Varus, duxitque acer Labienus, Iberi
 Pugnaces coeunt. hic trux stat Cantaber, armis
 Qui vitam impendit solis, gens nescia pacis
 Aut siccae mortis, ferro praevertere sueta
 Imbelles annos: decus esse abrumpere vitam,
 Naturaeque putant segnem donare senectam.
 Augurii sacri, divinarumque peritam
 Flammarum pubem dives Gallecia mittit.
 Callaici veniunt, qui, dempto Marte, laborem
 Non ullum novere viri nam semina sulcis
 Injicit, & duro glebas invertit aratro
 Foemina, dum manibus peraguntur bella virorum.

A Minii ripis patrii venit impiger Astur,
 Auriferique Tagi fulgentia signa ferebat
 Incola, deciduum consuetus cernere Solem.
 Et Vasco insuetus galeis, & Concanus audax,
 Qui se Massagetum dura de stirpe fatetur
 Cornipedis consuetus equi potare cruorem.
 Celtiberi, bello qui corpora caesa suorum
 Igne cremant, creduntque nefas si forte jacentum
 Exanimes fera vel volucris depascitur artus.
 A ripis rapidi veniunt Sucronis, & omnes
 Hispanae gentes, quaecunque aut funera Magni
 Ulcisci, aut Latios cupiunt nutrire furores.

S U P P L E M E N T U M

L U C A N I.

L I B E R S E X T U S.

A R G U M E N T U M.

*Pugna navalis cum tempestate describitur. funestum Munda
 dae praelium. Cn. Pompeius Varus, & Labie-
 nus interfecti sunt.*

Excipit Oceanus civilia bella, priusquam
 Hispanas turgent terras, & tristia Pontus
 Pompejanarum gestat praeludia cladum.
 Qua Tartessiacas extremum littus ad oras
 Extendit Libye, Pompeji nomine Varus
 Aequora custodit: pro Caesare Didius illuc
 Classibus advenit. vicinaque littora utrinque
 Aequoris angusti belli videre furorem,
 Et terris tumuere suis. vix pugna coorta est,
 Cum variis subito tumuerunt aequora ventis.
 Fluctibus insurgit totum mare; plusque pericli,
 Quam gladii hostiles, tempestas atra minatur.

Et Tin-

Et Tingitanis primo ruit Auster ab oris,
 Corus ab Occiduo pelago, violentus Ibero
 Littore surgebat Boreas, & flatibus undas
 Reppulit adversis. variis vexata procellis
 Aequora confusos tollunt ad sidera fluctus.
 Nil aliud dubio flatu voluisse videtur
 Quam turbare mare, & sceleratum abrumpere bellum
 Aeolus, aut mediis undis utramque, priusquam
 Sanguine civili madeant, immergere classem.
 Sed rabiem Oceani vicit, ventique furorem
 Bellandi vefanus amor; tantisque ruebat
 Militis impietas ad praelia dira procellis,
 Quantis Mercator, quamvis avidissimus, undas
 Aequeas tentare neget; nec vellera Parmae,
 Indum ebur, aut rubro pretiosas aequore conchas
 Auderet tali ratibus conquirere coelo.

Jamque propinquabant classes, validisque lacertis
 Sulcatas vertere undas, tonsisque secabant
 Excussis: fluctu spumabant caerula cano.
 Innumerae pariter tolluntur ad aethera voces.
 Nec jam remorum sonitus, clangorve tubarum
 Audiri poterant: hominum clamore premuntur:
 Sed remos, vocesque hominum, sonitumque tubarum
 Bacchantes venti, tempestatesque sonorae
 Exuperant: nimbis pariter jaculisque diurna
 Lux periit, densis & inhorruit unda tenebris.
 Tum rostra haud visis sonuerunt obvia rostris.
 Occurrunt aliae proprio conamine naves:
 Hostibus objiciunt alias agitata procellis
 Aequora, & invitas forsan concurrere cogunt.
 Navibus elidunt naves, hominumque furori
 Additur ira maris. cunctos geminata pericla,
 Dissimilesque metus urgent caligine tanta.
 Dum pugnant alii, pelagi sarcire ruinas
 Contendunt alii, & propiorem avertere mortem.
 Nec jam pugnantes pro Caesare Didius audax
 Hortari poterat, nec in ordine vertere classem:
 Non Pompejanis Varus mandata valebat
 Militibus dare: nec voces fragor aequoris ullas

R r r r r

Jam

Jam finit audiri; ventis, fatoque relinquunt
 Omnia, & attonitas classes Fortuna regebat
 Praelia committens. rostro perfossa carina
 Subsidet, & fatum nescit cui debeat, hosti,
 An tempestati. nec sola fragoribus auris
 Terretur: sed nox oculis obducitur atra.
 Nec tamen est tenebrosa satis: sed tristius illis
 Exoritur lumen tenebris, & fulgura ponto
 Crebra micant, lucisque reposcere regna videntur.
 Quam Sol non potuit, depellunt fulgura noctem,
 Illic dum tumidis forte oppugnatur in undis
 Pompejana ratis, nec se defendere contra
 Hostiles valet incursus, & capta videtur,
 Vendicat iratum pelagus sibi: gurgite pinus
 Mergitur, & rapuit victoribus unda triumphum.
 Ast alias jam possessas victore carinas
 Obruit, & cito devictos ulciscitur aequor.
 Contra utramque diu classem Fortuna videtur
 Pugnare, atque odiis vexare hostilibus ambas.
 Finivit tandem dubii certamina Martis,
 Ostenditque, quibus coeli pelagique labores
 Ipsa excivisset tantos. victoria classi
 Caesareae jam plena fuit, quam Didius audax
 Erubuit vento aut pelagi debere procellis.

Amisam Varus classem videt. obruta ponto
 Pars jacuit: pars victores possessa vehebat.
 Reliquias secum fugientibus inde carinis
 Cartejae ad portum vexit, ratibusque relictis
 Emensus tellure vias, hinc castra perebat
 Pompeji juvenis. toto tunc milite frustra
 Moenia Pompejus munitae obsederat Ullae.

Interea cursu celeri (quo bella solebat
 Conficere) Hispanas properabat Caesar ad oras.
 Quem Roma egressum dena bis luce Saguntus
 Excipit; Urbs fidei clarum per saecula nomen,
 Et crimen quondam Superum. quod non nisi magno
 Deleri extidio potuit Carthaginis altae.
 Urbis ad Occiduum nitidis it Duria lymphis
 Culta rigans vicina, atque in mare tendit Iberum.

Sed

Sed Ducis haud tanti cursum vel Duria tardat,
 Vel rapidae Sucronis aquae, montesve corusci,
 Queis faciunt dites argentea nomina venae.
 Inde rapit cursum flavae per littora Baetis,
 Et procul egressus totis te, Corduba dives,
 Obsidione premit turmis, non spe potiundae,
 (Praesidiis urbem validis nam Sextus habebat)
 Sed trahat obsessae ut Pompejum à moenibus Ullae.
 Quod juxta evenit. namque obsidione relicta
 Pompejus totis sectatur viribus hostem
 Jam pugnae cupidus; sed non certamen iniquo
 Caesar inire loco statuit: verum agmine moto
 Progressus, Salsi non magnas transilit undas,
 Atequamque capit subita feliciter arte.

Ategua amissa, veritus Pompejus, Iberas,
 Fortuna quassante fidem, ne perderet urbes
 Et reliquas, uni properat committere pugnae
 Spes omnes, viresque suas, hostemque secutus
 Ocyus, ad Mundae fatalia pervenit arva.
 Castra locat tumulo modico, qui desuper omnem
 Planitiem late despectat, Caesaris unde
 Ante oculos positas potuit numerare cohortes.

Nulla hic auguria, aut tantae praenuntia cladis
 Prodigia implerant campos aut aëra; nullae
 Vel per inane faces, vel dirae arserunt cometae.
 Non signis examen apum, liquefactave pila
 Fulmine; non volucres, non exta minacia terrent.
 Plus tamen hic mberent omnes, metuitque silentes
 Turba Deos, tanquam clades immanior omni
 Ostento his campis, & inenarrabile damnum
 Immineat Mundae. tacito portenta timore,
 Quae nulli fecere Deum, sibi quisque creabat.
 In Pompejanis per moesta silentia castris
 Ancipites errant animi. nunc improba vota
 Concipiunt, & spes diras, umbrasque videntur,
 Horridaque ante oculos mortis simulachra futurae
 Cernere: lymphata rursus formidine pallent.
 Nec, quamvis sperare nimis fortuna verabat
 Caesaris, exoptant victas producere vitas.

Danda tamen venia est illis, cum Caesaris audax
 Bella timet miles, Latium qui saepe cruorem
 Hauferat; & patriae toties in viscera fortes
 Incipiunt trepidare manus. exercitus, Orbis
 Ille triumphati domitor, victorque Senatus
 Romani, qui tam praeceps in bella ruiſſet
 Theſſala, Thapſiaciſque ausus praevertere campis
 Juſſa Ducis, jam juſſa timet, sonitumque tubarum;
 Nec ſibi deſuetum potis eſt celare timorem.

Sed minus ut vulgi pavidos mirere tumultus,
 Triftis ad haec Caefar funeſtae praelia Mundae
 Ipſe venit. conſucta deeſt fiducia. nec frons
 Illa Duci eſt, ex qua toties felicia belli
 Ante tubas hilariſ tulerat praelagia miles.
 Lubrica fortaffis moeſto tunc pectore dona
 Fortunae expendens, quantifque agitata procellis
 Sint humanarum metuenda cacumina rerum,
 Per tot Magnorum quas fecerat ipſe ruinas,
 Formidare ſuam diſcit. felicia Magni
 Tempora dinumerat; totque inuiolata per annos
 Proſperitas, ſimiliſque ſuae, Pharfalia donec
 Tam longas evertit opes, in mente recurſat.
 Et Magni caſum, poſtquam faſtigia Magni
 Attigerat, jam viſa levis Fortuna minari.
 Haec moeſte reputat Caefar mentemque labantem
 Corripit, iratus tacite; tandemque cohortes
 Alloquitur vultu caccum celante timorem.
 Bellorum comites, qui mille pericula, mille
 Viciftis pluſquam Herculea virtute labores,
 En vobis toties truncata repullulat Hydra,
 Ultimus hic labor eſt; infirma atque ultima colla
 Exerit; hic virtus eadem. quae prima recidit,
 Et robuſta magis, reſecet poſtrema, nec ultra
 Creſcere civilis permittat ſemina belli,
 Quae poſt tot clades imbellis Iberia nutrit.
 Sanciet haec nobis pacem victoria, totus
 Exarmatus erit poſt haec certamina Mundus.
 Sed qui ſunt, qui bella parant? qui Caefaris enſes,
 Et totidem bellis victricia ſigna laceſſunt?

Deſti-

Destituet plebs ista Ducem non sponte secuta,
 Sed casu. num Pompeji pugnabit amore,
 Quem non novit adhuc? num vanam nominis umbram,
 Plusquam Caesareas vires, quas nuper Iberda
 Vincentes vidit, populus formidat Iberus?
 At vero si qua est Legio Romana sub armis
 Pompeji; rudibus constat tyronibus, aut his,
 Qui vobis victi fugientia terga dederunt,
 Et veterem adducunt secum ad nova castra timorem.
 Quae toties victus faciet jam praelia Varus?
 Hispanisve geret Labienus transfuga plusquam
 Aut prius Aemathiis, Libycis aut gesserit arvis?
 Ite mei comites, belloque imponite finem.
 Dixerat; at nullo excipiunt clamore cohortes
 Verba Ducis; nec stridentes accendere possunt
 Dejectos animos litui, conceptave cornu
 Classica. nec quanquam ad pugnam de colle propinquo
 Decurrunt Pompejani, procedere campo
 Longius, aut rapido (ut mos est) occurrere cursu
 (Tum primum trepidus) veteranus Caesaris audet.
 Quod simul ut vidit, magna inflammatus ab ira,
 Deseritisne Ducem, & faciet nece Caesaris (inquit)
 Vos timor emeritos hodie? simul arripit hastam
 Dictor, & adversos solus desertur in hostes.
 Obstupuere illi, quibus haec miracula, miles
 Caesareus timidus, temerarius ipse, videntur.
 Vix oculis primo credunt; mox in caput audax
 Undique pila volant; donec, vincente pudore,
 Non virtute metum, cunctis exercitus armis
 Ad Ducis auxilium procurrit. & impia tanta
 Tunc rabie, quanto detrectavere timore,
 Bella gerit. redimat Romano ut sanguine culpam,
 Et dira faciat funesta piacula caede.
 At primo pugnae gentes utrinque furore
 Diffugiunt, solis peragendaque bella relinquunt
 Ensisbus Autoniis; aliis nec egebat Enyo,
 Pallida nec plures Alecto optabat. in omne
 Suffocere nefas hae dextrae. hic constitit atrox
 Pugna; pares urgent acies, animique, parique

Irarum stimuli. magnis hortatibus ambo
 Inter spemque metumque Duces discurrere primo
 Coeperunt, frustra que suos impellere, donec
 Lassati excedunt pugna: collemque propinquum
 Ductor uterque capit. diri hinc discrimina belli,
 Totque cruentatos enses, tot stragis acervos
 Dum tristes spectant, vix formidare vacabat,
 Vix sperare, Duces subiit miseratio sola,
 Feralisque timor, ne non victoria moesto
 Ulla, sed ambobus lugenda tragoedia campo
 Restaret, Latiusque illic procumberet Orbis.
 Ultima Caesaris restare pericula credunt:
 Et Pompejani post haec sperare recusant
 Praelia. pugnaces animos agit aemula virtus.
 Utque magis stupeas, cunctis incognita bellis
 In totis subito sunt orta silentia campis,
 Dum media fervent rabie; nulloque virorum
 Audito clamore, manus movere furentes.
 Ad Pompejanas tandem Victoria partes
 Se trahere est visa, & paulatim cedere retro
 Caesaris coepere; fuga vix Centuriones
 A turpi retinere queunt; cum fortia Caesar
 Pectora denudans stricto sic ense profatur:
 Non tibi jam Fortuna levis, quae condere summa
 Exoptas potius, quam condita summa tueri,
 Irascor; satis ampla mihi, quae nulla tacebunt
 Saecula, fecisti, fateor. transferre favorem
 Jam te, Diva, decet, mundo ne ignota potestas
 Sit tua, meque Deum deceptus crederet orbis.
 Dixerat; & certa fodisset pectora dextra.
 Sed Fortuna (velut prope summa pericula mater
 Stare sinit puerum interdum, ut majora timenti
 Gratus auxilium veniat) submittit alumno,
 Unde minus speratur, opem. nam castra Bogudes
 Extra aciem positus, praedae perductus amore
 Pompejana petit. contra hunc ad castra tuenda
 Ex acie educit Labienus quinque cohortes.
 Perdidit infelix Pompejum hic casus, & omne
 Mutavit belli fatum. pro Caesare falsus

It ti.

It timor, & cunctis Labienus terga dedisse
 Creditur; illa suos debellat opinio, spemque
 Caesareis creat. errorem monstrare, metumve
 Tantum inhibere studet frustra Pompejus; acerbò
 Prodità diffugit casu miseranda Juventus.

Infelix Varus toties devictus ab armis
 Caesareis, quem tot per clades fata tulissent,
 Jam male servatam cupiens abrumpere vitam,
 Irruit in medios enses, in vulnera laetus
 Mille ruit moriens; post tot certamina cladi
 Huic superesse pudet, cumuloque deesse virorum.

At miser ut totis rediens Labienus in arvis
 Pompejanorum vidit fugientia signa,
 Erroremque simul fatalem audiverat, amens
 Me miserum exclamat! tantae, fortuna, ruinae
 Me facis authorem? per me crudelia fata
 Ausoniam subigunt? hac hac fuge prodite miles,
 Hoc aperi pectus, tristemque ulciscere cladem:
 Aut poenas sument pro vobis Caesaris enses.
 Tum vero, ut Leo Getulis in saltibus ardens,
 Qui venatorum telis cingentibus, ultro
 Assilit in ferrum, sese ingerit ipse periclis,
 Et cupide letum gladio molitur ab omni.
 Tandem vita fugit Strygias irata sub umbras.

Jam stragis cumulos, & ineluctabile damnum
 Viderat infelix tumulo Pompejus ab alto,
 Et quamvis lucem damnat, sperare Juventus
 Integra persuadet; necquicquam à tristibus arvis
 Aufugit, heu terra statim moriturus in ista.
 Sed fratrem Hispanas abscondent fata per urbes,
 Caesaris ut possit post mortem tristia rursus
 Bella, & Romanos olim renovare furores.

Impia jam caedes oritur, passimque per agros
 Palantes caedunt infano ardore furentes
 Caesarei, & tanto saturant crudelius iras
 Victores, quanto plus tristia bella timebant
 Ante tubas dudum. nec jam fugientibus ullam
 Vicinae latebrae, vel Pompejana salutem
 Castra dabant miseris, infirmave moenia Mundae.

Nam

Nam cito diripiunt victores castra; citaque
 Vi Mundam expugnant; dum (quod vix ulla tacebunt
 Saecula, vel credent forsan) pro cespite fossas
 Corporibus complent, faciuntque cadavera muros.

Nec solum ante tubas, sed post haec praelia tristis
 Caesar erat; quanti victoria constitit illa,
 Et quam moesta fiet civili gloria bello,
 Sero animum subiit. miserae nunc vulnera Romae,
 Nunc sua, Victorisque nefas crudele recenset,
 Invidiamque simul; victricem poene coactus
 Fortunam damnare suam; quae clade triumphum
 Obruit, & tanto mersisset sanguine lauros.
 Talia dum moestoolvebat pectore Caesar,
 Pompeji caput abscissum Cenonius affert.
 Ingemit, & tantae lachrymis agnoscit obortis
 Fata domus; subiit magni Genitoris imago,
 Atque Aegyptiaco miserandum in littore funus.
 Quaerenti fatum juvenis Cenonius infit:
 Cum modo Pompejus Mundae funesta per arva
 Tot stragis cumulos, tot corpora caesa suorum
 Infelix vidit, nec jam reparabile damnum,
 Vectus equo celeri Cartejae ad littora fugit,
 Ut portum nactus notum, dare carbasa ventis
 Posset; at insidias veritus, nostrosque sequentes,
 Littora deseruit rursus, sylvamque propinquam
 Consilii incertus petiit. nos terga securi
 Instamus, sylvamque oculis scrutamur opacam;
 Quaerentesque diu frustra, sub tegmine fagi
 Umbrosae tandem defessum, & vulnere claudum
 Pompejum aspiciamus solum, (proh tristia fortis
 Humanae specula, & pompae documenta caducae!)
 Pompejum illum (inquam,) qui tecum, ô maxime Caesar,
 Tot modo stipatus legionibus, & comitatus
 Gentibus innumeris; tam longo tempore fatis
 Pugnavit dubiis, jam cinctum milite nullo
 Vidimus. ut tradat se, hortamur: at ille minaci
 Intrepidus vultu, nunquam me Caesaris, inquit,
 Captivum, victum quamvis, Fortuna videbit.
 Abscissum videat caput, & cervice revulsa

Hæc.

Haeredem agnoscat Magni. nec dedecus illud,
Quod fatum Genitoris erat, mihi Roma putabit.
Non tam vile tamen caput hoc, certamine nullo
Ut vobis tradatur, erit. dum tela supersunt,
Non gratis moriar. tum pugnam ingressus iniquam
In mediosque ruens, sine spe, sine viribus, omnes
Nos pariter sola adjutus virtute laceffit.
Nec vitam, quam tanto animo projecerat ipse,
Servandi nobis conceditur ulla potestas.
Invasit ferrum, ceciditque in vulnera laetus,
Et tandem invito mortem sibi vendicat hoste.
Tum Caesar lachrymans, generosum quaerite truncum,
Thuriferis collecta rogis componite membra
Cum capite, & dignam tantis date Manibus urnam.

Digressus Munda Caesar securus ab omni
Bellorum strepitu victricia signa per urbes
Sustulit Hispanas. jam Gades, Corduba dives,
Hispalis, atque omnes, quascunque interluit undis
Baetis Anasve suis, victori tradere sese
Non dubitant Urbes. populi, gentesque remotae
Sub juga jam veniunt. abjectis Cantaber armis,
Callaicusque ferox, & Celta, atque impiger Astur
Exposcunt veniam, pacemque à Caesare quaerunt.
Nil terris olim venerabile nomen Iberis
Jam valuit Magni. cunctos Fortuna clientes
Transtulerat; solus jam possidet omnia Caesar.
Nec mirum, obtineat terras si solus Iberas,
Qui sine rivali Romanas obtinet arces.

SUPPLEMENTUM LUCANI. LIBER SEPTIMUS.

A R G U M E N T U M.

*Honores Caesari à Senatu decreti. bellum in Partbos parat.
conjuratio in Caesarem. Prodigia. Caesar in
Senatu occiditur.*

Jam se post clades tantas, tot vulnera gentis
Ausoniae, & strages populorum, absumpserat ipsum
Civilis furor, & terris pax alma refulsit.
Defessis iterum rebus sperare quietem
Coeperunt populi, non tristia bella timebant,
Omnia dum tenuit Caesar, nec in orbe potestas
Altera, nec fuerit communis Roma duobus.
Hunc supra invidiam Fortuna evexerat; hujus
Regnum amat, ut tutum, populus nam quem magis optent
Custodem pacis, quam qui fortissimus armis
Semper erat, nulloque unquam devictus ab hoste.
Plebs libertatem, sola contenta salute,
Romula projecit; nec post tot praelia pacem,
Quamvis cum Domino veniat pax ista, recusat.
Nec solum vulgus domino servire paratum
Caesaris imperium votis amplectitur: illud
Et Procerum pars magna cupit; tranquillaque Patres
Tempora lassati exoptant; quos (fulgura summos
Ut feriunt montes) feriunt discrimina saevi
Praecipue belli, & gaudens feralis Enyo
Sanguine nobilium semper. nec nomen inane
Jam libertatis (dudum ipsa everfa fuisset)
Sanguine jam retinere student. vix ipsa videtur
Libertas tanti. neque ficto Caesaris augment

Obse.

Obsequio titulos. sed vero pectore tantos,
 Ne sibi Rege minor videatur Caesar, honores
 Decernunt, quantos nequeat privatus habere.
 Perpetuum Dictatorem, patriaeque parentem
 Appellant Patres; denos ut Consul in annos
 Designaretur, statuunt; altaque Curuli
 Ipse ut supremus Romana Censor in urbe
 Veste triumphali indutus, lauroque sederet
 Perpetua ornatus. nec non de Principe Numen
 Ut fieret Victor, donant altaria, Sacra,
 Altaque templa, quibus pulcherrima juncta Dearum
 Illius astatat statuæ Clementia sacrae.
 Caesareo faciunt Vestales nomine vota.
 Et quo quæque die victoria contigit illi
 (Civilis quanquam) celebrantur festa per urbem.
 Crederet hoc aliquis, cum sint feralia fastis
 Et Trebia, & Cannæ Romanis nomina; Mundæ,
 Thessalæ, Thapsique dies jam laeta vocentur
 Tempora! Pompejique necem, sanctique Catonis,
 Scipiadaeque albis designet Roma lapillis.
 Nullus restat honor, quem non assumere possit
 Jam sibi; victori tanta est concessa potestas.

Quid nunc imperio securam Caesaris urbem,
 Et tandem optata, pro libertate, quiete
 Lactantem, possit civilia rursus in arma,
 Rursus in horrendas populos impellere clades?
 Quid tantas Victoris opes, stabilitaque regna
 Eruere? an non tam facile est suprema tueri
 Quam dare Diis Superis? an non mortalibus ulla
 Firma datur, nullisque malis violanda potestas?
 Nullane livorem poterit transcendere virtus?
 Nec tantum meriti spatium est, quod non capit ulla
 Invidiae rabies? oh summis lubrica semper
 Et minitans statio! non te tua plurima virtus
 Securum Cæsar præstat, non robur in armis,
 Non bonitas, tantasque æquans Clementia vires.
 Supplicibus frustra veniam, victisque salutem,
 Exulibusque urbem permittis; Romula frustra
 Imperia exornare studes, dum legibus Orbem

Emendas prudens, aut oppida diruta condis
 Magnus. tantis jamdudum extincta ruinis
 Per te stat Carthago, novisque impleta colonis
 Exurgit, nuribus non jam metuenda Latinis.
 Tu quoque restauras, Latiisque habitanda Corinthi.
 Moenia das bimaris; nec famam authoribus ullam
 Detrahis antiquis; sed adhuc retinere verusta
 Nomina permittis totum vulgata per orbem.

Non tamen haec fatum avertunt, nec regna tueri
 Usurpata diu possunt. non mentibus ulla
 Conciliare jugum generosis munera possunt;
 Nec libertatem Clementia pensat ademptam.
 Invidiae stimulos ergo ut lenire furentis,
 Et capite infidias, quas maturare quietem
 Non nescit, Caesar factis avertere possit,
 Nec non externo maculas abstergere bello
 Civiles; cum jam Crassi vindicta perisset
 Debita jamdudum Latio; jussu ille Senatus
 (Ne patrum imminui videatur sacra potestas)
 Decretoque togae, mandari Parthica bella
 Suppliciter petiit, felix ut more retento
 Romulei antiquo populi, legionibus iret
 Tessera. sicque alacri compellat voce Senatum:
 Si mihi, conscripti Patres, quaesita potestas
 Effet, ut immani saevaeque tyrannide solus
 Regnarem; ut quodcunque jubet furor impius, aut mens.
 Aegra metu, aut suadet luxus, vel prava libido,
 Exequerer: tanto non tempore dissimulata
 Consilia, & furiae latuissent pectoris hujus;
 Jamdudum gladios sensisset Roma nefandos.
 Sed non nos vitiis famulantia gessimus arma,
 Nec factura urbi, sed detractura tyrannos.
 Libertatis erit custos victoria nostra,
 Et legum. nec si non haec perspecta fuissent
 Numinibus, nostrae favissent numina causae.
 Cur gravis aut metuenda. Patres, sit nostra potestas,
 Quae vitam tot devictis dedit hostibus, & tot
 Exulibus reditum? quis jussu Caesaris unquam,
 Dum siluere tubae, jugulatus concidit hostis?

Scipia.

Scipiadae chartas post Thapsi bella cremavi
 Non lectas, ne quos Victor deprendere possem,
 Et punire hostes, potius quam caede tueri
 Nobilium hanc vitam, nescire pericula nostra
 Elegi. nec non invitus (Numina testor)
 Civilem sumpsi gladium, dum praemia justa
 Bellorum bello conquirere, proque triumphis,
 Quos tot trans Alpes annos, Pontumque Britannum,
 Et Rhenum merui vincendo, vincere cogor
 Rursus; & invidiam his armis, quibus ante feroces
 Edomui Britonas, Suevos, Gallosque, domare.
 His iisdem forsan, vobis mandantibus, armis
 (Si non in patriam paucorum injuria bellum
 Vertisset) Latiis Babylon spoliata tropaeis
 Jamdudum nostros lenisset clade dolores,
 Ultimaque Ausonias tremuissent Baëtra secures.
 Haec jam bella mihi Numen peragenda reliquit.
 Ad Parthos, Patres, si vos discernitis, ibo;
 Et simul ac Tauri de cornibus aureus exit
 Phoebus, ad Eöas victricia signa pharetras
 Convertam. Ausonias Aquilas, amissaque signa
 Aut referam aut moriar; dignis aut cladibus ultus.
 Tunc erit, aut caeso comitatus Caesare Crassus.
 Assensere Patres: placuit tam nobile bellum,
 Et tantus Ductor. cui Parthica bella Senatus
 Nequicquam mandat. captis ingentibus obstant
 Fata; nec Ausoniae decus hoc, nec Caesaris armis
 Concedunt. iterum redeunt civilia bella,
 Et populi abruptis tristis Fortuna quietem.
 Sola quies jam Caesar erat. cum Caesare rursus
 Pax Romana perit. cujus mors dira pianda est
 Cladibus innumeris, laceroque cruentior orbi
 Quam tot viventis feralia bella fuissent.

Fata Ducis mortem accelerant; pars magna Senatus
 Conjurat trepidi; nec qui de parte steterant
 Adversa solum, & noti jam Caesaris hostes
 Spurius, & Naso, Rubrius, Servilius audax,
 Donatusque semel venia Ligarius, atque
 Caecilius: sed qui vulgo creduntur amici

Illius adjungunt sese; Trebonius inter
 Hos fuit, & Casca, & Cimber; nec Cassius acer
 Defuit insidiis, qui libertatis ademptae
 (Quamvis Urbana Praetura à Caesare nuper
 Donatus) vindex nunquam non esse volebat.
 Jungitur his Decimus notissimus inter amicos
 Caesaris; ingratus, cui transalpina fuisset
 Gallia Caesareo nuper commissa favore.
 Non illum conjuncta fides, non nomen amici
 Deterrere potest. nec adhuc sat firma videtur
 Conjurata manus, quamvis pars tanta Senatus,
 Totque simul Proceres sanxissent foedera dira:
 Te quoque, flos juvenum Latiorum, & nobile nomen
 Brute, petunt coepti socium, caedisque nefandae
 Participem; ut tantae pietatem obtendere culpaee,
 Et dare jus sceleris posset venerabile Bruti
 Nomen apud populos. hic libertatis ademptae
 Et patriae vindex natalibus esse videtur
 A Superis designatus, tua, maxime Brute,
 Progenies, primus qui nomine Consulis annos
 Signasti Latios, pulsas ex urbe tyrannis.
 Urbis erat Praetor Brutus: cui Cassius arctis
 Junctus amicitias (ut eodem junctus honore)
 Et tunc immensis cupiebat jungier ausis.
 Hunc quoque, cum notas intravit Cassius aedes,
 Invenit moestum, & tacite surgentia regna
 Damnantem. Tales versat dum pectore curas,
 Cassius aggreditur. non vanis, Brute, querelis
 Tempus eget. sat jam votis, tacitoque dolori
 Concessum est, sat consiliis: nunc vindice dextra
 Utendum. ultorem sperat te Roma, tuamque
 Libertas oppressa manum jam Brute requirit.
 Hoc à te exspectat populus, taciteque precatur.
 Haec sellis statuisque tuis inscripta legebas
 Authore ignoto. non à te munera vana
 Venatus ludosque petunt, aut talia: sola
 Reddita libertas Bruto Praetore videtur
 Dignum munus eis. forsan dum regna relinquat
 Caesar, & imperium, quod per tot bella petebat,

Deponar

Deponat sponte, expectas. non sufficit illi
 Dictatoris honor, quia libera novit honorem
 Roma illum. quodcunque potest donare Senatus
 Posse negare putat; nec jam suprema potestas
 Victori satis est, nisi sit quoque sola potestas,
 Vera ideo imperii quaerens insignia, sceptrum
 Et diadema petit. probat hoc (quod vidimus omnes)
 Sacra Tribunorum, dum detraxere coronam
 Caesareae nuper statuae, violata potestas.
 An coram populo (quamvis tum respuit) illi
 Obtulit invito diadema Antonius audax?
 An non ut populum tentaret, ut ambitiosis
 Artibus hoc sciret, quo vultu regna, priusquam
 Se Regem faceret, pateretur Romula pubes?
 Mactetur Dominus: libertatemque (paratae
 Servitio quamvis) reddat mors Caesaris Urbi.
 Et festinanda est; si paulum, Brute, moramur
 Dum redeat laeto post Parthica bella triumpho,
 Majore invidia caedes peragenda manebit.
 Ingemuit Brutus, tristisque has pectore voces
 Edidit: oh Cassi, frustra, quod numina nobis
 Imposuere jugum, jam detrectamus acerbum.
 An libertatem Superi, causamque Senatus
 Tot damnaverunt bellis, tot cladibus, ut jam
 Insidiis possint, & proditione tueri?
 Ah potius bello pereat, quo crevit, aperto
 Libertas populi Latii, quam caede dolosa,
 Fraudibus, & gladio occulto videatur egere.
 Talibus insidiis hostes, tivesque nefandos
 Vincere Romani duxere ignobile prisci.
 Incertae potius patriam permittere belli
 Fortunae voluit, quam sic te tollere, Pyrrhe,
 Fabritius. nec non, quamvis Sertorius audax
 Hostis erat patriae, turpis Perpenna vocatur
 Proditor à cunctis. quis tanto sanguine Sullam
 Carnificem imbutum positurum regna putavit?
 Quis tamen occultis tantum mactare tyrannum
 Insidiis conatus erat? quis Caesaris audet
 Praeferre Imperio crudelia tempora Sullae,

Ni fu.

Ni furias praeferre Deis audebit? ut illi
 Degeneres nimium Proceres, pavidique vocantur,
 Qui tantum subiere jugum: sic Caesaris ista
 Virtuti & meritis ingrata vocabitur aetas;
 Plusque senes illi damnabunt crimina nostra,
 Tempora qui saevi meminere immania Sullae.
 Sed me praecipue miserum qua cuncta notabit
 Posteritas fama, quem tanto Caesar amore,
 Totque sibi meritis semper devinxit? iniqua
 Est mea fors; liber nequeo gratusque manere.
 Oh utinam tunc, cum plebeja casside tectus
 Caesaris intentus jugulo per tela rucham,
 Thessalica Brutus cecidisset strage, priusquam
 Donasset vita victor; tunc liber ad umbras
 Venissem Stygias; vel si pia Numina dextram
 Hanc bene rexissent, uno feliciter ictu
 (Ni sibi Pompejus regnum quoque victor in illo
 Quacisset campo) libertas parta fuisset.
 Expecta, oh Cassi, quid tandem Numina nobis,
 Quidve hostes facient Parthi? Cui talia contra
 Cassius; exoptes Parthis si Brute triumphum
 De Latio, patriae es factus, non Caesaris hostis:
 Quod procul avertant Superi. rationibus erras
 Brute tuis: ingrata vocas, quae iusta vocabit
 Posteritas: & dum vis non ingratus haberi,
 Impius es. nec, quae patriae sunt debita, donis
 Privati debere potes. corrupta vocatur
 Haec non iusta fides. quo plus te dona ligarunt
 Illius, hoc magis es patriae iustusque piusque.
 Heu quantam, tibi si non esset Caesar amicus,
 Detraheret famam facto Fortuna merenti!
 Cum plus privatis affectibus indulgere,
 Quam patriae servire tuae te crederet Orbis.
 Si tamen exemplis opus est, illum aspice priscum
 Brutorum generis, libertatisque parentem,
 Romanos primus qui nomine Consulis annos
 Signavit. proprios natos, dum regna fovebant,
 Supplicio affectos spectavit fronte serena.
 Exiit ille patrem Brutus, dum civis haberi

Vult

Vult pius. an tibi plus sunt munera Caesaris, illi
 Quam Natura fuit? sed justior ultio nostra
 Tempore jam facta est. pro libertate vetusta,
 Tot confirmata magnae per saecula Romae,
 Quid nunc egisset Brutus, qui talia fecit,
 Cum nova libertas, & Reges nuper abacti?
 Hac postquam juvenem flexisset Cassius arte,
 Cum Decimo Proceres reliqui venere, dataque
 Acceptaque fide sanxerunt foedera dira;
 Et libertatem amissam, quam sanguine tanto
 Tot bellis frustra quaesissent, quaeque Deorum
 Decretis nunquam reditura reliquerat orbem,
 Caesaris infanda decepti caede requirunt.

Jamque propinquabant Martistibi, maxime Caesar,
 Fatales Idus; nec tanta instantia possunt
 Funera Dii celare; dies nec Vatibus illa
 Auguribusque venire potest ignota; loquuntur
 Hoc solitae volucres, hoc exta minacia fatum.
 Has Idus frustra monuit Spurinna timendas,
 Sol quoque moesta dedit tantae praefagia mortis;
 Lugenti similem, madida nunc Iride cinctum,
 Nunc caput obscura tectum ferrugine solem
 Attoniti videre homines; pecudesque locutae.
 Destituere amnes cursum; terraeque cavernas
 Spiritus erumpens detexerat. Imbre tumescens
 Eridanus subito vicinos merferat agros:
 Et subito ad ripas rediens per prata reliquit
 Innumeros angues, & prodigiosa nigrorum
 Corpora serpentum: totidem prope Tibridis ora
 Destituit pisces refluxum mare littore sicco.
 Caesaream propiora necem sed signa notabant.
 Nam quos victor equos finito Marte sacrarat
 Caesar, & emeritos bellis permiserat alto
 Depasce nemore, & per dulcia rura vagari,
 Ante necem Domini multis luxere diebus.
 Non illis amnes. non illis pascua curae;
 Sed lachrymis prata humectant. caedemque cruentam
 Praecedente die, cum lauri regia ramum
 Ore avis exiguum volitans gestaverat, illam

T t t t

E fyl.

E sylvis volucrum crudelis turba secuta est,
Et Pompejana captam laceravit in aula.

Horrida prodigiis aderat nox ultima vitae
Caesareae; diris turbata Palatia monstros
Excitant somnum cunctis, & flebile totis
Aedibus auditur murmur. patuere reclusae
Sponte fores; raucum dederant crepitantia Martis
Arma sonum; moestisque canes ululatibus implent
Atria; ferales effundit saepe querelas
Stryx nocturna suas, infaultaque carmina Bubo.
Morpheus intravit media jam nocte cubile,
Quo Tyrio formosa cubans Calphurnia lecto
Carpebat magno teneros cum conjuge somnos.
In faciem occisi vertens se Caesaris astat
Ante torum miserae, lacerata veste cruentus;
Vulnera mille patent, qualem te crastina, Caesar,
Lux populo ostendet. diris exterrita visis
Ingemit, & lachrymans Calphurnia brachia somno
Per lectum prensura virum movet; invenit illum
Incolumem; sed vix (nam jam turbata soporem
Excussit) putat incolumem; vix sensibus ipsa
Credidit, attonitae tam somnia fixa manebant.
Oscula dat moestae Caesar, causamque doloris
Quaerenti, visum narrat Calphurnia triste.
Quod dum narrat, adhuc trepidat, lachrymasque recentes
Effundit; pectusque ulnis amplexa virile
Sidereis, orat ne vana haec somnia credat,
Neve ostenta Deum contemnat; Martis ut Idus,
Quae male tunc aderant, & quid Spurinna moneret,
Quidque alii vates, reputet; nec jam sua tantis
Praemonitus signis nescire pericula velle.
Utque manere domi placeat; lucemque sequentem
Hanc unam, si non propriae donare saluti,
Conjugis at saltem velle donare timori.
Hispanas iterum, dum tanta pericula restant,
Dimissas nuper monuit revocare cohortes,
Et stipatores fidos. non esse pavoris,
Sed pietatis opus Divorum ostenta timere.
Cui Caesar contra: plus me Calphurnia luctus,

Et la-

Et lachrymae movere tuae, quam tristia Vatum
 Responſa, infauſtae volucres, aut ulla dierum
 Vana ſuperſtitio poterant. oſtenta timere
 Si nunc inciperem, quae non mihi tempora poſthac
 Anxia tranſirent? quae lux iucunda maneret?
 Aut quae libertas? fruſtra ſervire timori
 (Dum nec luce frui, nec mortem arcere licebit)
 Cogar, & huic capiti, quod Roma veretur, Aruſpex
 Jus dabit, & vanus ſemper dominabitur Augur.
 Si mortem mihi Roma paret, dubiae ſaluti
 Proderit una dies? aut cur differre laborem,
 Quam nequeo vitare, necem? ſemperne timere
 Exoptem potius, quam certa occumbere morte?
 Cur tamen inſidias timeam? cur Roma ſalutem
 Non potius noſtram exoptet? partaque quiete
 Caſaris imperio poſt tot civilia bella,
 Poſt rabiem tantam laſſatus gaudeat Orbis?
 Pax mundi mea ſola ſalus; nece Caſaris enſes
 Stringentur ruſus, ruſus lacerabitur Orbis,
 Maeſtaque Romano tingetur ſanguine tellus.
 Sed ſi non homini ſatis eſſet cura diei,
 Ni nocturna alias facerent inſomnia curas,
 Dic mihi, nam Morpheus nobis contraria miſit
 Somnia, queis potius credes? hac nocte volaſſe
 Ad caelum, dextramque Jovis tetigiſſe, ſerena
 Et majeſtate indutus ſediſſe videbar.
 Quid niſi fauſta, & magna mihi haec (ſi credere vellem
 Talibus omnino) portendere ſomnia poſſunt?

Jam jubar Aurorae pallentia vicerat aſtra.
 Proſiluit ſtratis Caſar, moeſtaeque reliquit
 Conjugis amplexus; magnaeque capacia turbae,
 Et tantos pariter mox exceptura clientes
 Magnifico ſplendent excella Palatia cultu.
 Feſtini Proceres, magnique ad limina Patres
 Luce ſalutatum prima venere, domumque
 Admiſſi implerunt. animus non omnibus unus.
 Caſareo quidam vere laetantur honore:
 Pars alia Invidiae ſtimulis agitata nefandis,
 Quem maſtare parant, falſo venerantur honore,

Et funesta animis, linguis dum fausta precantur.
 Ante alios Decimus, cui fallere nomen amici
 Praecipue dederat, Ductorem saepe morantem
 Incitat: & spretis hortatur adire Senatum
 Prodigiiis. tandem patrum famulante caterva
 Progreditur Caesar, quamvis ostendere caedem
 Venturam Superi non cessare minaces.
 Progreditur tamen, atque (oh mira potentia fati)
 Dum transit, chartam oblatam, quae nomina tanta
 Conjuratorum, facinusque ex ordine totum
 Detegit, ante sinu, quam sit perlecta, recondit,
 Funestamque intrat fatis urgentibus aedem.
 Caesaris intenti jugulo stant undique Patres
 Et conjurati Proceres; altamque Curulem
 Circundant. primo aspectu cecidere parumper
 Audaces animi, & fortes tremuere lacerti.
 Jam paene inceptum damnant. arnuare videtur
 Ingens fama Ducem, majestas laurea frontis,
 Terribilis decor, & gestarum gloria rerum.
 Nunc fortuna viri nimium comperta, favorque
 Perpetuus Superum terrent. nec quantus in armis
 Caesar, ut audaci stipatus milite turmas
 Fuderat hostiles toties, totiesque per omnes
 Terrarum tractus victricia signa tulisset,
 Mentibus occurrat: sed quanta pericula solus
 Vicit, fortuna tantum comitante Deisque,
 Qualiter Aegypti insidias, Pontique procellas
 Nocturnas, saevosque intra sua castra tumultus
 Militis irati evasit. cur jam caput istud
 Numina destituant? versant dum talia, rursus
 Pectoribus vindicta redit, pellitque timorem
 Libertatis amor nimius. Primusque Curulem
 Tullius accedens tanquam pro fratre rogatum,
 Purpureum ex humeris subito divellit amictum.
 Mirantique Duci primum prope guttura vulnus
 Dat Casca. haud impune quidem; nam brachia Casca
 Transfigit Caesar, primumque ulciscitur ictum,
 Profiliens alio tardatur vulnere. donec
 Circumstare videt strictis pugionibus omnes,

Sentit

Sentit se Caesar funesta indagine cingi.
 Et qui ferratas acies, densasque catervas
 Rupisset toties campo, tutamque per hostes
 Fecerat ense viam, nulla virtute togatas
 Insidias vitare potest. obvolvît amictu
 Tum caput, & vulnum, dum Martia pectora praeber
 Tot manibus fodienda, tegit, reprimitque querelas,
 Ne tantam possit gemitu corrumpere famam,
 Interea tacito secum haec in pectore volvens:
 Hoc saltem, Fortuna, placet, quod nulla superbo
 Victori capitis nostri est concessa potestas,
 Nec Domini jussu pereo. mactatus iniquis
 Insidiis, quas Roma mihi subjecta paravit,
 Occumbo Princeps Orbis, numerumque Deorum
 Aucturus posthac. tandem per vulnera mille
 Spiritus erumpit: saevis qui semper in armis
 Inviolatus erat, violatae victima pacis
 Hic cadit: atque togae, quas bello laeserat, aedes
 Ipse suo moriens perfundit sanguine Caesar.

F I N I S.

T t t t 3

EX

E X C E R P T A

Ex Notulis à FR. GUJETO margini Ed. GROT. adscriptis.

Ad Vitam Lucani primam.

QUI Delendum.
CLARIORE CUM STREP.] Legendum videtur, *clariore cum strepitu, crepitum ventris emisso* &c. rō crepitum omissum est propter praecedens strepitum.

NEQUAQVAM ANIMI] L. n. *parum a.*
CONFICI] An compingi?

Ad secundam.

TRES LIBROS] i. 3 primos Pharsaliae libros. Hoc enim ex inferioribus, *reliqui enim septem Belli* &c. colligitur. Vide, quae notavimus ad vl. 691. Lib. ix.

CATOSCOMON] An *Catagonion*? Luctatius, Statii interpres quaedam ex Lucani Catagonio citat ad Theb. Lib. ix. vl. 424.

Ad Librum primum.

2 JUS] i. facultatem, potestatem, licentiam.

5 CERTATUM] Tō *ἡγωνισμῶν* i. certamina totius orbis viribus facta in communem perniciem.

8 FERRI, G.] Distinguendum videtur.

Quis furor, o civis? quae tanta licentia ferri?

43 SERVILIA BELLA] Sexto Pompeio duce, qui servos praemio libertatis invitatos conscripsit, & ab Octavio in freto Siculo victus est ab Aetna non procul. Ideo *sub Aetna* dixit. Cave de Spartaci bello accipias, quod multo ante gestum est, & quod ad civile bellum non pertinet.

51 JURISQUE TUI] Al. *jurisque tuo.* rō *jurisque tui* non placet. Priscianus rō *jurisque tui* tuetur. Vide locum, & refuta.

63 SED MIHI &c.] Quis hoc Lucanum scripsisse credat, qui Neronis odium incurrit quod in poetica ei cedere nollet? *Secreta* i. *adum*, ex inferioribus sumptum vl. 197.

Et rapti secreta Quirini.

93 NEC GENTIBUS] Ne pro nec hic legendum videtur. Versu autem sequenti rō *nec* retinendum, pro quo *ne* habent libb. quidam Vett.

102 CONFERRE FRETUM] i. commiscere se, committere. An *freta*? an *fretis*? Vide Codd. Vett.

107 ACTUM EST] *Est* à quibusdam libb. Vett. abest.

137 POPULI] Cujus populi? An populi victi, debellati? an Romani populi victoris?

160 NAMQUE &c.] Usque ad multis utile bellum. Haec ex Petronii Arbitri specimine belli civilis expressa videntur ab interpolatoribus, quae Petronius in opere suo non posuisset, si à Lucano occupata fuissent. A Lucano enim omnia exhibere voluit. Vide Petroniana, & confer cum Lucanianis.

218 TERTIA CYNTHIA] i. tertius lunae dies, quo sunt majores imbres.

219 IMPIGER, ET T.] *Impiger. it r.* habent Codd. Vett.

231 ARIMINUM, UT IGNES SOLIS &c.] Legendum fortasse.

Vicinumque minax invadit Ariminum, ut jam Solem Lucifero fugiebant astra relicto.

Ex jam factum est igni, ex quo ignem, & ignes lectiones sunt propagatae. *Ariminum* autem pro *Ariminum*, ut inferius Lib. ii, 466. *Auximum* pro *Auximum*.

237 CLANGORQUE TURBARUM] Sub. *fuit*, *auditus est*. Sic infra Lib. ii, 17. *ferale per urbem Jussum* sub. *fuit*. seq. vers. *non pia* &c. nothus videtur.

258 TIMUISSE] An *mutisse*, à mutio, mutivi mutii &c.?

261 QUIES. NOCTIS G.] V. Lect. *quies populis* g. placet.

262 DUBIAEQUE] Tō *dubiaeque* hic locum habere non potest. Legendum videtur *devotas*. Sic infra Lib. iii.

Accipe devotas externa in proelia dexteras.

Devotas menti stimulos addere, dictum, ut *currenti calcar addere*. *Dubias* autem in *proelia* menti qui dici potest? cum supra dixerit.

Ingentesque animi motus, bellumque futurum Ceperat.

& infra vl. 291.

Sic postquam fasus, ex ipsi In bellum prono tantum tamen addidit irae; Accenditque ducem &c.

273 CONSPEXIT] Seqq. versus quatuor hoc ordine legendi videntur, & ita corrigendi.

Conspexit: dum voca suae potuere juvari, Caesar, ait, partes: dum nobis rostra teneri

Jus

*Sus erat, & dubios in te transferre Quirites,
Traximus imperium, quamvis nolente Senatu.*

placet. Vide Codd. Vett.

282 PAR LABOR &c.] Nothus videtur. pro *pe-*
tuntur al. *tenentur*. Nota varietatem.

310 AGAT] Fort. *agit*.

316 REGIT CURRUS] i. triumphabit. An quod
ipili currus i. equos regerent, aurigatum officio fun-
gentes?

318 JAM RURA &c.] Aut hic *rura* pro *fra-*
menta positum, aut legendum *frumenta* ad hunc
modum videtur.

*Quid frumenta querar totum subpressa per orbem,
Ac iussam servare famem?*

Aut *rura subpressa* i. clausa tamquam horrea, ne
quid inde exportaretur. Cic. Lib. ix. Ep. ad Att.
tradit, legem consules conscripisse, *qua Pompejo*
per quinquennium rei frumentariae potestas daretur.

329 ALTUS] An *ater*? Virgil.

Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.

Item

- - - lavis improba teter

Ora eror.

i. *ater*. placet: ex *ater* primum factum est *alter*.
Ex *alter* autem *altus*. Alioqui *rura altus* hic erit
mutius.

334 JAM TE] An *tandem*? Quidam libri ha-
bent *samen*, quod ex *tandem* factum videtur. V.
Codd. Vett.

355 SED DIRO] An scribendum *ac* pro *sed*?
ixixw. Vide Codd. Vett. & Interpp.

572 TAM POSSE MIHI, QUAM VELLE] Al. *sam*
velle mihi, quam posse n. V. Codd. Vett. i. si pos-
sum facere, mihi & velle necesse est. Sed lectio
recepta placet. i. sub tuis auspiciis nihil non effi-
cere possum.

374 PER SIGNA] Nota, militem per signa jura-
re, quae in exercitu deorum instar erant.

380 MISCEBIT] i. consumet, in cineres redi-
get. Huc facit Virgilianum illud.

- - victorque Simon incendia miscet.

i. incendiis urbis aedificia miscet i. consumit. No-
ta phrasin.

381 CASTRA] Al. *signa*. *Tò castra* est glossa *signa*.

391 AUT RURSUS] Et legendum videtur. Vide
Codd. Vett.

393 FERRE] Sub. *se. ferre se* i. favere sibi. an
vides facta ferre i. velle, adprobare bellum? sic
fers animus mutatas dicere formas i. vult dicere, &
similia.

397 CASTRAQUE &c.] Ordo: *castra ardua*,
qua super rupem curvam Vosgi cohibebant Lingonas
pugnaces pictis armis i. è pictis armis. i. arma pic-
ta habentes. *Armis* i. clypeis. Hos versus sic le-
gebat Sabellicus apud Glareanum in 4. Caesaris

Comm. de bello Gall. pag. 109.

*Castraque Vosgi curvam super ardua rupem
Pugnaces pictis cohibentia Lingonas armis.*

A *Vosgi* syncope *Vosgi*, à quo vulgare *Vois*, pro
quo scribitur *Vaulge*.

407 SUA LITTORA &c.] An sibi exposita? quid
si *sua* pro *eius* positum sit. An sic legendum.

- - - solus tua littora turbat

Circius, & tuta prohibet statione, Monocet

placet. *tuta prohibet* st. i. facit, ut, ille portus tur-
tus non sit.

415 FLAMMIGER] An *flammifer* V. C. V.

420 QUA] *Quem* pro *qua* leg. videtur i. Atu-
rum. Pro *aequor*, *ancon*. Scaig. emend ad Aufon.

422 GAUDETQUE] Legendum omnino videtur
gaudet amoso Samionus hoste. Suesiones ita Caesaris
Comm. in Vett. Codd.

426 ROSTRATI] An *constrati*?

432 CINGA] Scaldim intelligere videtur. An
Cinga est Scaldis. nam certe Hispaniae fluvius non
videtur, cum de Hispania hic non agatur. An
scribendum *Scalda* seu *Scilda* potius, unde vulgare
Sceld? ixixw.

436 PICTONES &c.] In quibusdam libris legi-
tur *Pictonus immunis subigit*. Nota varietatem le-
ctionis. Hi quinque verius absunt à Vett. Codd.
teste H. Grot. & aliis. Horum authorem esse Mar-
bodum Rhedonensem Episcopum ex monacho *San-*
Sergienfi tradunt ante annos quingentos.

439 ANDUS] Andus, Turonus, Santonus &
similia Lucani esse non videntur.

440 DISSOLVITUR] e. superioribus sumptum.

Solvuntur flavi longa statione Rutheni.

442 LIGUR] Al. *Liger*. V. C. V. sed hi tres
versus suspecti videntur. *Tò Ligur* hic non habet
locum. supra meminit.

440 COMATAE] Exemplum *Comatae* quae-
rendum i. Galliae Comatae.

446 TARANIS] Ordo. *Et quibus placatur ara*
Taranis non minor ara Scythicae Dianae. Sed
& hic versus cum duobus praecedentibus sus-
pectus est.

449 SECURI] i. praefidiis Caesarianis liberati.

453 AUT S. NESCIRE] *Et S. sancire* fort. leg.
est. Nam quid est *vobis nescire datum*. Ex
sancire primum factum videtur *nascire*, ex quo
nescire. *Sancire numina* dictum ut *sancire leges*,
foedera &c. Virgil.

- - qui foedera fulmine sancit.

i. *xogoi*.

461 CAPACES] i. patientes, & quae non terrena-
tur i. potentes.

466 PETITIS ROMAM] Al. *Romam petitis*, pla-
cet.

473 MEVANIA] Hic *Mevania* regionis est no-
men, non oppidi, ut & apud Columellam Lib.

111. cap. 8. Vide locum.

481 ALPESQUE] *Alpem* quidam Codd. habent. placet. *Vulgo Alpes*. infra vi. 688.

- - - nunc desuper Alpis
Nubiferae colles.

487 PERCUSSUM] *Al. perculsum*. Sed *τὸ per-*
cussum magis convenit cum *τὸ paret*.

492 PRAECIPITEM POPULUM] Fort. leg. *praeci-*
pites populi, &c. Vett. Codd. consulendi.

535 LATIALE CAPUT] An Jovis Latialis caput,
cujus templum erat Albac? Quidam ipsum tem-
plum Jovis Latialis, quidam Jovis Capitolini tem-
plum exponunt. Alii Romam Italiae caput. *Εἰς*
Ἰταλίας.

566 DEOS] Quos Deos? Quaerendum.

567 SANGUINEI] *Al. sanguineum* i. cruentatum.
al. sanguinei i. cruentati. Vide Codd. Vett. Naso.

- - - sanguineaque manu crepit. c. 4.

Huc facit Horat. versus Sat.

Hunc circumsonnis gaudens Bellona cruentis.

&c. Vide locum.

590 STERILI] *Sterilem uterum* vocat, qui mon-
strum protulit i. animal imperfectum, & inutile.
Sulpitius *τὸ sterili* ad mulae partum refert.

599 Haec addititia videntur. *Τὸ turba mi-*
nor, quod praecedit, reliquos minores sacerdo-
tes comprehendit. Sed & sequens versus suspi-
citus videtur; & fortasse Galli Sacerdotes, quod
eorum sacra peregrina essent, & ipsi Romani non
essent, huic pompae interesse non poterant. Huc
adde, quod *τὸ qui* hic subprimi non potuit; *Es*
qui locum parvo r. &c.

609 ELECTA] Alias *erecta* legitur. An ad Ho-
mericum illud *αὐτοῖσι* &c. Vide Eustath. An *E-*
lecta *cervice marem* i. eximium, praestanti corpo-
re taurum, *ἔκαστος*? quatuor eximio praestantes cor-
pore tauros. Virg. sed *τὸ deposito* vs. 613. *erecta* ob-
positum; quare *ἐκτετα*.

623 PARVUSQUE] *Al. praeus*. Vett. Codd. in-
spiciendi.

641 MOVENTIBUS] *Monentibus* leg. nam quinu-
meri *astra movere* possunt? de magia hic non agi-
tur, sed de Astrologia judiciaria. Hor. *Nec Baby-*
lonios tentatis numeros. supra vs. 588. *Et monitus*
volitantis in aere pennae. *Monentibus astra* i. mon-
strantibus astrorum motus, & *ἀποτίδωκεν*, quae
ex motuum subputatione colliguntur.

644 MOVENT] Et hic *monet* legend. videtur.
Aut, inquit, sidera incerto motu discurrunt, aut,
si fata monent per sidera, orbi &c. infra Lib. v.
vs. 605. legitur.

- - - si fata minora moveres &c.

Sed alio sensu.

657 Suis] *Al. suis* V. C. V. *τὸ suis* non displi-
cet.

663 MARS] Inepte repetitum. supra enim di-
xerat.

Tu, qui flagrante minacem etc.

Quid tantum, Gradive, paras?

665 ENSIFERI] Sub. *enr*, sed hic versus nothus,
& institutus videtur.

669 ET SUPEROS] *Al. O sup.* sed *ben* legend.
videtur. V. Codd. Vett.

672 TANTUM JAM] i. adhuc tantum. *τὸ jam*
pro *adhuc* & *infra* positum Lib. 11, 27.

Nec dum est ille dolor, sed jam motus.

681 QUOD TELA] Sic habent Vett. Codd. *al.*
quo, & *quae*.

688 DESUPER] Pro *super*. an legend. *Nunc O*
super A. etc. V. C. V.

Ad Librum secundum.

13 ET HABENT M. CASUM] An legend. *et ha-*
bet mortalia casus? V. Codd. Vett.

18 JUSTITIUM] Sub. *suis*. Sic supra Lib. 1. vs.
237. *Stridor lituum clangorque tubarum* sub. *suis*.
Vide locum. Item Lib. v. 505. *Parva quies mis-*
eris etc. sub. *eras*. Quintil. Lib. 1. cap. 3. p. 18.
Ducere vero classem multo pulcherrimum sub. *eras*.
Vide locum.

24 FAMULORUM] *Famularum* habent Vett.
Codd. requirit famulas suas ad planctum.

26 EXANIMES] *Al. Exanimos*. Vide Codd. Vett.
τὸ exanimos minus placet propter sequens *minaces*.

52 RHENI CAPUT] i. Rheni ostia, non fon-
tes.

54 HINC DACUS &c.] Hi duo versus suspecti
videntur, nam cur *Iberis* occurrat ducum alter,
qui in ditione Romanorum erant. *τὸ alter* autem,
de quo intelligatur, ambiguum est.

59 ULTRASQUE] *Utrisque* libb. Vett.

71 AVIDI] *Udi* L.

72 MOX VINCULA] Haec instituta videntur us-
que ad *dabas scelerum* vi. 75.

76 HOSTI EST] Quidam Vett. non habent *τὸ*
est.

80 TERRIBILESQUE] Et hic institutus videtur.

85 CIMERI] Inepta apostrophe ad Cimbros,
qui nulli erant. An ad carnificem Cimbrum? Vi-
de App. Plut. & alios. suspecti videntur.

102 REVOCATUM EST] *Est* abest à vett. Codd.

103 STAT] i. est, an *stagnat*? à *sto* stagnum,
ut à *rego* regnum.

110 VISUM EST] *Τὸ est* abest à MSS. V. C. Vett.

116 DEGENER O POPULUS] Sic Horat.

- - - o ego laevus

Qui purgor bilem sub v. s. b.

126 VIOLATAE] An sic leg?

Te quoque neglectum violentiae S. dextrae.

i. Marianae, à Mario non admissum ad osculum
ma-

manus. τὸ *dextrae* est dativus casus. Vide Codd. Vett.

186 TAM SAEVI] Leg. fort. *tam saevas* cr. ordo; *vix* eris ulla fides, unum caput cepisse tot poetas criminis *tam saevas*.

194 RECISOS] Cic. *nationes partim recisas, partim repressas*. *Vitia a stirpe recisa* Claudian. frustra sunt, qui emendare volunt.

195 UNIUS] Al.

Unius ex populum pereuntem tempore noctis.

Sed hic versus suspectus est. V. Codd. Vett. & Appianum de caede Praenestinarum.

203 VIX CAEDE] *Hi c.* Grot. placet.

214 NAM S.] Al. *jam*: sed *as* legendum videtur. Grotius *dum* legit.

225 AGITANT] Vett. libb. *agitat*. placet. i. metumimus majora.

230 VOCAS] An *vocat*? V. Codd. Vett.

240 VIRUM] Tò *virum* hic pro *eum* seu *illum* positum est. i. Catonem. Sic *video hominem* passim apud Comicos.

254 FUROR] i. inconsulte, sine fine. Virgil.

furor arma ministras.

276 IPSE] Caesar scil. i. ab omnibus excusabitur Caesar, si Cato est in partibus.

279 SOLLICITANT] An *supplicantes*? a supplico, supplicui, supplicitus, supplicito &c. placet. *Supplicito* i. supplex sum, supplicib. *supplicantes* i. supplices sunt, supplicant Pompejo.

292 COMPOSAS] Al. *compressas*, an *complexas* i. συμπλεκόμεναι?

294 FRETIS] An *Getis*? sed versus spurius videtur.

296 DACAS] *Daas* leg. videtur, ut L. VII, 429. quam lectionem habent Mss.

299 JUVAT] Usque ad *faces* vs. 301. spuria.

318 POST ME] Ἐπεὶ γὰρ Catonis modestia indigna.

335 CONCUSSAQUE] Vett. libb. *conussaque*. suppra.

- - o *miseras contundite pectora palmis*

338 SANGUIS INERAT] Tò *guis* perductum in *sanguis*. Itidem Lib. VII, 635.

Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achaens.

356 ACCLIVIS] *Acclinis* Vett.

359 METUIT] *Vitas* quidd. libb. habent, sed glossema videtur & *metuit*. τὰ *vetuit*, & *vetas* non placent. vs. 362. Vett. Codd. *ant*.

367 LANA] An *laena*? τὸ *funerea* *lana* non placet. V. Codd. Vett. An in veste muliebri, & τὸ *laena* contineatur quaerendum. *funerea laena* i. pulchra veste. Hic versus suspectus est. sed *ἐν ἱμνῷ*.

384 MAGNIQUE PENATES SUBMOVISSE HIEMEM TECTO] Del.

387 VENERISQUE] Legend. videtur *Veneris* huic &c. supra *dum sanguis ineras* vs. 338. τὸ *que* qui-

dam Vett. lib. non agnoscunt.

406 JUNCTO SAPIIS ISAURO] Sic habent Vett. Codd. Grot.

417 STAGNARET] Tò *stagnaret* non placet. quid si *vestaret*? non displicet. Vide Codd. Vett. i. c. si Nilus ex ultima Libya fluens fluvios infinitos non exciperet, huc & illuc discurrendo.

433 ANTRIS] Al. *undis*. Vide Codd. Vett. τὰ *undis* non displicet.

436 INPELLERET] i. everteret, *renversase*. sic habent Vett. libb. non *repelleret*.

445 POPULETUR] Al. *populenter*. Quae lectio, si τὸ *populenter* passive accipiat, ferri potest.

455 HUNC AEUORA] Hic *huncque* pro *hunc* legendum fortasse. Vide Codd. Vett.

460 VERTERE] i. ἀντρεῖν, evertere: simpl. pro Compos. Lucill.

Vertitur oenophoris fundus, sententia nobis.

Enn.

*Quo vobis mentes rectae, quae stare solebant
Antehac dementi sese flexere ruina.*

i. versae, seu evertae sunt.

467 NEGLECTO] *Eugere neglecto tergo* proverbiale videtur. i. abandonnant Ion dos a la mercy des ennemis. Vide Erasmi. Chil.

469 ESCULBA] *Aacula* leg. è Vett. MSS. Ascalo Piceni oppido.

473 FORTISSIMA] *Firmissima* Vett. Codd. i. praesidium firmissimum.

480 POLLUTO] Sc. caede Claudii.

493 PROLATUS] i. percitus. Gl. Philon. *Prolatus* ἔλκευθεις. ἐνφίγομαι i. auferor, transversus agor. Aristot.

505 MOTURAS] i. quae rotis promovendae erant. Sulpitius exponit; unde *saxa e tormentis mitterentur*. sed male.

510 NOBILITAS] Hic laudat Domitium poeta, ut Neroni principi, qui ab eo genus duxit, assentetur. Vide Sueton. init. vitae Neronis. Lamb. Hortensium, & Glareanum refuta, qui Sulpitium reprehendunt, quod poetam hic Neroni assentari dixerit, quod ab isto Domitio genus duceret. Non hic tantum Neroni adulatur, sed & primi lib. initio.

Quod si non aliam venturo fata Neroni etc.

Item Lib. IX.

Invidia sacrae, Caesar, ne tangere famae etc.

Vide L. Hortens. Col. 234.

514 RETENTA] i. denuo experire, à *tendo* i. πειράσκει conor (unde *contendo*) *sensus*, *sentis*, *tento* i. πειράσκει, *retento* i. denuo tento. Alii τὸ *retento* hic exponunt, *retineo*, *resumo*. Post τὸ *retenta* τὰ *λαία* τρυμνά ponenda videtur.

517 ADMIXTO] Al. *immisso*. an *immissor* V. Codd. Vett.

V V V V V

553

553 ET SCYTHICIS] Malim *Affyrus*. Vett. Codd. inspicendi. Ex *Affyrus* primum factum videtur *Affyrus* seu *Efcyrus*, ex quo demum & *Scythicus* depravatum est.

567 NON TAM] Leg. videtur *num tam*.

577 CONDERET] An *cogeret*? supra L. I, 537.

- - - cornuque concto

Jam *Phoebe* toto *fratrem* cum redderet *orbe*.

Vett. Codd. consulendi.

594 TAUROSQUE] Interpretes hic Tauri montis incolae exponunt, quod superioribus convenit; sed durum, & insolens videtur, ut Tauri montis incolae ipsi *Tauri* dicantur. Exempla quaerenda. Tauri populi in Sarmatia Europaea Tacito authore xii. Ann. colunt Achilles cursum, ut scribit Eustath. & Procop. iv. Aedis unde & *Taurica Chersonesus* dicta videtur. Aliis *Tauroschyas* nominantur. *Taurinia* eorum regio vocatur apud Stephanum in voce *Ταυροί*. Et *Taurio* eorum urbs à Suida *Ortelius*. Quid si legatur *Tauronque subegi*. i. montem Taurum? Facile *τὸ Τάυρον* in *Tauros* depravari potuit. Tauri populi hic locum habere non videntur. Vide Codd. Vett.

613 HANC] Al. *hinc*. *τὸ ἄρctum* hic mendosum videtur. an *arcum*? Vide Codd. Vett.

642 PLURA MOROR] An *plus moror*? i. e. pluribus moror, sed phrasis insolens est. An leg. *plura loquor*? Vide Codd. Vett.

647 MACEDUMQUE] L. *Macetumque*. *Μακεδόνες*.

666 ERYX] Placet *Athos* ut habet Sabell. & Lamb. Hort. Vide Cod. Vett. *τὸ Ἄθος* hinc ejectum fuisse videtur propter versum inferius proxime seq. *In medium deferret Athos &c.*

670 TUNC PLACUIT] Al. *complacuit*. V. C. V.

674 EUROPAEQUE ASIAE] *Europam Asiae* f.

682 BELLUM] i. navalem exercitum, classem pugnaturam. Male Sulpitius exposuit, *ut dissipet bellicas machinas*.

703 PERMISTIS AEQUORA SULCIS] Quid? si legas. *Totque carinarum permiscuit aequora sulci*. *permiscere* i. turbare, conturbare &c. Cic. *permiscere omnia*; *omnia permisceri mallent*. *permiscere Graeciam dictus est* &c. Silius.

- - - coelum pelago permiscuit Euris.

Virgil.

Interea magno misceri murmure coelum &c.

711 CLASSIQUE PARATAS] Al. *paratae* i. ad invadendam classem paratae copiae *has* sub. exceperet. Quidam de manibus ferreis, seu uncis accipiunt: sed non placet expositio.

718 SYMPLEGAS INANEM] Qui *pontum inanem*, si puppim obtinuit? *Symplegades* dicendum erat.

Ad Librum tertium.

11 ACCENSO] *Ascenso* leg. videtur. Vett. Codd.

consulendi.

48 NON ILLUM GLORIA P. LAETIFICAT MAGNI] E superioribus sumptum: Lib. II.

Hec pudor! exigua est fugiens victoria Magnus.

103 VIX ODISSE VACAT] i. toti sunt in odiendo Caesare: nulli alii rei vacare possunt. Vix satis temporis habent ad Caesarem odio prosequendum. Interpretes non ceperunt. Vide Sulp. & Lambert.

127 MOVERUNT] Al. *convenerunt*, al. *noverunt* Claudian.

Proelia moturus superis, quod solus ogeres Connubii.

Infra L. IV, 211.

- - - moturas proelia voces.

150 OCYUS AVERTANT] Al. *avertas*, *avertat*, *avertes*, & *avertant*. Varietas illa suspecta. Fortasse interpolator scripserat.

Ocius avertant dixi, mala semina belli.

156 ERUITUR] Al. *Egegitur*. V. C. V. *τὸ egeritur* placet.

171 DAT VIRE] Sic Vett. Cod. habent.

182 PHOEBEA] Piraeum Phoebo consecratum, portum Atheniensem exponunt. quaerendum.

183 VERAM] *τὴν ἀληθινὰν*, *τὴν ἀγρίωνον*. Salamis, cum tribus navibus, quas milit, vult credi se veram esse illam Salaminam re navali olim nobilem. *Vera aut' ἰσχυρὰ* dicta est respectu alterius cognominis in Cypro, quae a Teucro profugo condita est. Horat. *Teucor Salamina patremque cum fugeret*. Seneca. *Numquid Ajacis Salamina veram?*

185 VETUS] Leg. f. *potens*. *τὸ vetus* hic non placet. Sed VV. Codd. consulendi.

190 COLCHIS] Vett. Codd. habent.

Colchus & Adriacas spumans Absyrtos in undas.

H. Grot. legit ex conject.

Colobus & A. spumans Absyrtis i. u.

Sed *τὸ spumans* i. sanguinolentus *τὸ Absyrtos* magis convenire videtur, ita ut sit homini insula cognomine. Intra.

- - - error altus in undas

Spumas.

191 ET PENEI] Delendum & *τὸ Πηνειὸν*.

192 PROSCINDIT VOMER] Sic Vett. Codd.

193 INDE] Unde V. C. placet.

194 LITTORIS] Al. *gurgite*. placet.

199 DESERITUR] Ordo: *deteritur* Strymon & barbara Chone, ubi unum (an *imium*? Vide Geographos, & Codices veteres) caput Istri multifidi perdit aquas Sarmaticas, & alluit Peucen sparsam profundo i. mari Pontico. *Perdit aquas* i. cum mari confundit. An ex dulcibus, & potabilibus salas facit?

219 CERTIOR HAUD ULLIS] *ἢ ἀλλοις καὶ πικροτέρως*. Arat. Germanici Caesaris.

Certior est Cynosura tamen sulcantibus aequor.

&c. Alias gratior. Vide Codd. Vett.

233 HIC UBI &c. ET MAGNO &c.] Al. *et magno se fassus ab aequore vinci est*. Varietas illa lectionis hos versus subditiōis esse arguit.

244 NUNC CULTOR] i. olim Cappadoces, nunc Amani cultores. Al. *non cultor*; sed non placet.

246 COATRAE] Sic leg. ai. *Coastrae*.

249 OLOSTRAS] Al. *Orestas*. utraque gens in India est. Plinius utramque agnoscit. Legitur & *Orestas*. V. C. V. varietas lectionum locum suspectum facit, ut & sequentes verius.

278 PONTUS ET] An *Pontiasque*? sed haec supposititia.

302 SIGNATAQUE] An scripta foedera? Modius legit *sacrataque jura*. V. C. V. placet *et signata* i. calamo notata.

305 PACIFICO] Al. *pacifero*. placet.

313 LACRIMAS] *Lacrimas* omnino legendum videtur.

336 CUM TANTA VOCENT] Al. Codd. *si tanta vocant*. placet.

340 PHOCIDOS] Hic errat cum Justino, seu Trogo, & aliis Lucanus. Vide Herod. & Horat. *Phocides* tamen, cujus cives *Phocides* dicti, qui Massiliam condiderunt, à Phocide originem ducebant. Vide Paulaniam in Phocidis.

393 VIRUM] i. illum, sub. Caesarem. sic homo à Terentio, & aliis pro illo usurpatur. Infra vs. 500. *non hasta viris, non letifer arcus*. Alias *unum pro virum* hic legitur, sed depravate, & numero duriore.

410 PRAEBENTIBUS] Al. *serientibus*? sed *et praebentibus* placet. Ordo: *suus horror inest arboribus, praebentibus frondem auris non ullis*.

421 CIRCUMFLUXISSE] Al. *circumsufisse*, & *circumsufisse*. An legend. *circumfluxisse*? placet. Vide Codd. Vett.

424 AUT COELUM] Forte.

Hic coelum nox atra tenet. pavet &c.

i. aëra. supra de eodem loco.

Obscurum cingens connexis aëra ramis.

427 PRIORE] Non priori, quod non placet propter *et operi*.

436 SUBVERTERE] Al. *submittere* i. *καταβάλλειν*. Nalo *latus submitte in herbam*.

455 STELLATIS AXIBUS] An *stelatis* cratibus legendum? à *στάλν*. stela, stelatus. *et stela* habet Plinius. Stelatis cratibus agger is erit, cujus latera sunt cratibus, & stelis munita, ne dissolvatur. Supra sic descripsit.

Tunc omnia late

Procumbunt nemora, & spoliantur robore silvae:
Ut cum terra levis mediam virgultaque molem

Suspendant, struella laterum compage ligatam

Arctet humum, pressus ne cedas turribus agger.

Ex cratibus primum artibus factum videtur; postea artibus, & demum axibus. Stelae hic, styli Vegetio in fabrica pontis. Vide Codd. Vett.

475 ARMISQUE INNEXA PRIORES] H. Grot. legit, *armisque innixa prioris arma ferunt*. *Et prioris* est à Vet. Cod. Putean. *et innixa* quaerendum. nam rectum videtur. Quid si ita legatur?

armisque innexa priorum

Arma ferunt.

Vide Codd. Vett.

484 INCENSA] Legendum videtur *accisa*. *Virtus accisa* dictum, ut *res accisae*. Vide Thef. Lat. C.

488 TECTA FRONTE] Legendum fortasse *texta fronde*. Nam trons regi non debuit. Frondibus autem munitantur vineae, ut & pluteis; sed tecta pluteis, latera frondibus munitae, unde vineae nominatae.

490 FORTIOR] Fortiter leg. fors. Ordo. *Nunc aries suspenso ictu fortiter incussus &c.* *Et fortior* hic non placet.

492 IMPOSITIS] An *impulsis*?

UNUM SUBDUCERE] An *vivum* i. solum; fundamentum? *lapis vivus, vivum solum* i. quod numquam motum fuit, numquam à viva matre terra separatum. *Ad vivum refecare, ad vivum perfecit macro.* Virgil.

vivaeque sua plantaria terra.

Vide Servium ad hunc locum. *Vivum subducere* *impositus saxi* i. e. saxa fundamento suo i. vivo solo, cui imposita sunt, subducere.

497 SUMMA FUIT] Sic placeret magis.

Voti summa fuit, flarent ut moenia, Grajis.

Vel sic.

Summa fuit voti, &c.

V. Codd. Vett.

506 INGENTIA] Al. *igentia*, placet.

510 FORTUNAM TENTARE MARI] Al. *viris* i. illis, placet. V. Codd. Vett. supra notatum vs.

393. Advertendum hic, confundi à poëta historiam; nam primum describit omnem terrestrem pugnam, inde navalem, & saepe certatum est terra, bis mari. Primum quidem terra leviter, postea mari sunt superior Brutus. Hoc autem narrandi commoditate fecit poëta. Vide Appian. & Caesaris Comment. Sulpit. partim.

512 ARBOR] *Arbos* legendum videtur.

516 ARVA] An *arcta* *Stoechados* i. e. *Stoechadum* angustias, freta? *ἰσχυρὰ*. An *arva* *Stoechados* i. mare Massiliense. Virgil.

Arva nova Neptunia caede rubescunt.

et arcta favere videtur, quod sequitur.

VVVVV 2

mo-

- - - - - movit ab omni
Quisque suam statione ratem.

V. C. V.

528 *SUBLINES CONVELLUNT &c.*] Sic leg. fortasse.

Crebraque sublimi convellunt aequora puppe.

Virgil.

Convulsum remis, rostrisque tridentibus aequor.

Nam, *ut convellere verbera*, quid est, rogo. V. C. V.

543 *ATQUE IN TRANSTRA CADUNT*] *Supini* scilicet, Ennius;

Postora pulsate ante, et postea recumbite remis.

549 *UT QUOTIES &c.*] Hi quatuor versus abesse poterant, & suspecti sunt. Nota varietatem lectionum.

569 *MISCENTURQUE MANUS*] *Legendum videtur. Miscet uterque manus. navali &c. Uterque i. Romanus, & Massiliensis.*

571 *MULTIQUE*] *Nullique* H. Grot. placet. cedere in hostilibus navibus, aut in mari.

575 *CONSERTA*] *Conversa* leg. videtur cum Sall.

592 *TELONIS*] *Al. Gelonis*: sed utrumque bonum. *ut Telon* habet Virgilius.

596 *COMPONERE*] *Ordo: nec lux crassina est notior ulli ad componendum carbasa ventis venturis. vel notior, ut componas i. committat: sed hic versus suspectus est.*

609 *QUORUM ALTER*] *Supra dixit, quos eadem. An horum?*

611 *INSUPER*] *An esuper pro desuper?* Nota phrasin *gravis ictus amputas.*

613 *TENENS*] *Tenax* f.

619 *EXPOSITUS*] *Pro, telis expositus. male.*

621 *TELAQUE*] *Pro, tela hostium, quibus sui casuri erant. male.*

622 *EMERITA*] *i. consummata. Lucanus alibi dixit emeritae navis, milites emerito Marte, emeritum jus &c. Sed emerita morte hic non placet.*

625 *SANGUINE*] *Ex inferioribus illis sumptum validos dum praebet ictus sanguis.*

627 *STRAGE*] *Sed unde illa strages? dicere debuit.*

636 *AFFIXIT*] *Sub. navi. è superioribus, affixusque rati, sumptum.*

638 *SCINDITUR*] *Qui scinditur, qua parte corporis scinditur? Avulsus: à quo avulsus. Inepte utrumque.*

642 *PARS ULTIMA*] *Quasi in duas partes corpus divisum sit, superiorem alteram, alteram inferiorem. Sed qui id fieri potuit? Ultima pars i. e. postrema. Virgil.*

- - - *postrema immani corpore pristis.*

à lateribus ad pedes.

643 *VITALIBUS*] *An spiritibus? vel à parti-*

bus vitalibus separatos, hepate, corde, pulmone &c.

646 *TULERUNT*] *i. exanimarunt, exstinxerunt, inepte. à versu 600 usque ad hunc videntur spuria.*

654 *FIXERE*] *Haec mors verisimilis non est. Lucani tamen esse videntur.*

660 *COMPUS*] *Ejus, de quo supra, diversas rostris juvenem fixere &c.?* sed haec addititia à praec. versu usque ad *truncos* vs. 669.

663 *AUXILIUM*] *Accipiendum, an ferendum? inepte.*

666 *SUPER*] *i. desuper. male.*

674 *IN PUGNAM &c.*] *Cadavera ferro impetebant inepta.*

682 *TECTO*] *An tacto?*

685 *SPARSIS*] *An fractis, contractis, ruptis?*

690 *QUA COEPERE MORI*] *E Quinto Cunctio sumptum videtur. Vide locum.*

691 *DEJECTA*] *Leg. fortasse disjecta i. permare sparsa, dispersa. Vide Codd. Vett.*

712 *EXPULSI*] *Al. excussi. sed excussi legendum, nisi ut expulsi retinendum sit propter proximè praecedens excussa glande. Vide Codd. Vett.*

735 *NOX SUBIT, ATQUE*] *Al. subit. An sic leg. Non subit; oculos v. o. t. Vide Codd. Vett.*

738 *VOX FAUCES*] *Leg. videtur fauces vox.*

747 *SEMIANIMIS*] *Al. semianimus. placet propter ut sanguis praecedens.*

749 *PER VISCERA*] *An guttura? alias legitur vulnera, sed non placet. ut viscera rectum, & genuinum videtur: nec obstant superiora illa jugumque senilem Confediam.*

751 *FESTINANS*] *Ordo. Argus festinans praecedere letum nati, non credidit animam uni morti. Sed alias festinansque legitur, & festinantem. Ego legendum censeo.*

- - - *letum praecedere nati*
Festinans, animam morti non credidit uni.

Rectius & numero suaviore. Certaminum autem hoc tertio libro contentorum pleraque ita confusa sunt, ut, qui Romani, & qui Massilienses sint, vix distinguere possit. Utriusque partis fere Graeca sunt nomina. Actiones hyperbolicae pleraque, & verisimile excedentes; sed adulterina sunt non pauca, ut adnotatum est.

Ad Librum quartum.

23 *AUFERT TIBI*] *Leg. f. sibi pro ei, illi &c. V. L. VII, 23, 811. Quinctil. suum pro ejus Lib. IV. p. 190.*

30 *PRAESTANT*] *Al. perstant, sed versus spurius videtur.*

45 *MUNITUMQUE*] *Hic, & seqq. duo versas addititii videntur.*

61 FLAMMASQUE] *Flammenque* legendum videtur.

70 SED NIMIS RAP. FUGA] An legend. *sed nimium rapere fugam*. Rapere fugam pro arripere. Vide Codd. Vett.

77 NEC SERVANT FULMINA FL. QUAMVIS CREBRA NICENT] Delend. hic versus. H. Grotio teste abest a MSS. vide notas secundas.

80 COLOREM] *Colorum* leg. videtur.

87 RIPIS] An *riuis*? placet. vl. 139. vice versa *ri ripis* in *riuis* mutatum fuerat.

98 JAM TUMULI] Usque ad vl. 120. *cripe terras*. actum agit interpolator.

106 PARS IMA] Al. *una*. *to ima* non placet.

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum Sub pedibus nox atra videt, manesque profundi.

108 NON QUIECQUAM] L. *neq* *quicquam*.

109 IGNES] Al. *aestus*. *to aestus* hinc ejectionem fuit propter viciniam sequentis vl. 113.

112 IMPENDAS AERA NIMBIS] Pro *impendas aeri nimbos*. &c. An *impraegnes* leg. pro *impendas*? *ixixu*. Legitur *alias infundas*, sed non placet.

137 UTRIMQUE] An *inultra* i. *us to nigru*, ut *inante*? *ixixu*. Antiqui geminabant praepositiones *insuper*, *inante*, *ad ex*, *in circum*, *ab ultra*, *ab ante*, *incoram*, *in palam*, *ab usque*, *ex usque*, *in usque*. Cicero, *in ante diem*, *ex ante diem* Non. ad ex Cal. Martii. Tacit. *Tiberio ab usque*. Cicero pro Flacco. *Sed ab usque Imolo petivis*. Ex *inultra* primum factum est *inultra*, ex quo *inutraque*; ex *inutraque* autem *in utrinque*, ex quo demum *utrinque*. V. Codd. Vett. *ultra* pro *ultra* hoc tempore *ixixu*. Lib. VII, 23.

Sax vetusto patrias ultra sibi cernere sedes.

138 CURVARE] An *curare*? *curare nemus succisum* i. materiam caedere ponti faciendo.

158 CAVAE] Legendum videtur *valle cava media* sub. existente.

165 NE LICEAT &c.] *Excipiant recto fugientes*. Hi duo versus suspecti, & notli videntur. Qui fugientes pectore ferrum excipiant? quid est *to recto pectore*? an *adverso*?

176 IN AMPLEXUS] Legendum videtur *in amplexusque*.

186 DET] Al. *das*, quod placet. Vide Codd. Vett.

189 NUNC ADDES] Al. *huc* i. adsis nobis auxilio, fer opem. Loquitur ex persona alicujus temporum Caesarianorum aequalis. Sed ex persona sua hic poeta loqui debuisset. Nota errorem Lucani.

197 DURO] *To duro* non placet. sed Lib. V, 278.

Non duro liceat morientia cospice membra Penere.

198 ET PERMISTO] An legendum, *super ex mystas*. *To permisto* hic non placet. Vett. Codd. confer. Huc refert *ex mystica vannus* *Hiacchi*. *Adynam* *Bacchum* dictum legisse videor, si bene memini. *Super* pro *super mensas*. Vide notata ab Heinio de libatione *ixixu* *Amphoros* ad Horat. Item Servium ad illa.

Non ego te mensis ex Dni accepta secundis &c.

209 JUNCTOSQUE AMPL.] Al. *junctos ampl.* placet *to arviditas*.

218 NULO DISCRIMINE] Ex Virgiliano illo sumptum Aen. I.

Tros Tyriusve suat, nullo discrimine habetor. Sic enim emendamus pro lect. vulg. *ageatur*, ex Aen. XI. versu illo.

Tros Rutulusve suat, nullo discrimine habebit.

& ex isto Lucani loco. *to ageatur* (nim ridiculum. Vide notata.

229 HOC] i. e. per hoc, propter hoc. an *hac* legendum, i. hac ratione? VV. Codd. consulendi. post *aegre* interrogationis nota ponenda fortasse.

232 FUNERA] Al. *foedera*. V. Codd. Vett. *to foedera* ejectionem fuisse videtur propter sequentia ista.

- - - *Cum fors an foedera nostra Jam tibi sit promissa salus.*

243 DEORUM INVIDIA] An legendum?

- - - *Et quae Fortuna, Deumque Invidies coeca bellorum in nocte tulisset.*

Sic apud Martialem legendum omnino videtur.

Regebare nec te pestilenties possit.

Vide notata ad Martialis locum. Posset & legi *Deorumque invidies*: sed prius placet. Infra vl. 373. *O prodiga rerum Luxuries*. Lib. VIII, 137. pro eo, quod est in vulgatis, *materiam*, veteres Codices habent *materiam*. *Tulisses* i. sua fecisset, tulisset tamquam onus, & culpam.

251 ET SCELERUM TURBA] Suspectus hic versus. in MSS. testibus Pulm. & Berlmanno tertio deinceps loco sequitur. Vide MSS. Vett.

258 CRIMINE BELLI] An leg. *nomine*? Nam quid est *to dux eris causas melioris hoc solo crimine*, quod tuum non est. Vel potius *cardine* hic referibo i. tempore, occasione, flexu. Virgil. *nec tanto cardine rerum*. Vide locum sic infra Lib. VII, 380.

- - - *ultima fata Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos.*

283 MISCENDAE MORTIS] Al. *Miscendi Martis*. Sed minus placet.

303 SUPER MULTO] An *superfuso* i. abundanti, exundanti? *Superfusus* Tiberis.

V V V V V 3

317

317 PALMITE] An cortice crudo Arboris, aut tenera &c. ? placet.

328 RESCISSEQUE &c.] Hi quatuor versus suspecti. Nota varietatem lectionum.

383 PECTORE] Legend. videtur *corpore*; quae permutatio frequens est in libb. Vett. sic Lib. III, 619. vide locum.

399 FAVOR] Al. *pavor*. sed *τὸ favor* sequentia illa confirmant.

- - - - sic proelia soli
Felices nullo spectant civilia voto.

436 CURETUM] *Curistum* scribendum à nominativo *Curistes*. Plinius *Curistas* vocat. Quidam VV. Codd. habent *Curitum*.

412 SPOLIABAT] *Spoliaret* leg. V. C. V.

454 ADDUCTO] Sabell. *abducto* legit. Sed lectio recepta placet. V. Cod. Vett.

459 RUPES] Al. *raptus* i. *τὰς ἀρπυγὰς* placet.

469 DEPRESSA] Al. *depressa* placet. Vide notata infra L. VI, 168.

475 REXIT] Hic *τὸ rexit* idem est, quod *erexit*, simplex pro composito à *rego* unde est *rectus* ἀρξάν. Supra *premitur* pro *deprimatur*, *pressus* pro *expressus*, & similia. Vide Interpp. infra L. VII, 350. *regent* positum est pro *dirigent*. vs. 511. *rexere*, pro *direxere*. Hanc expositionem confirmat locus infra sic cunctas sustulit ardor Nobilium mentes iuvenum &c. *τὸ sustulit* enim idem est *τὸ rexit*, seu *erexit*.

478 NULLI SUPEREST] Sic distinguendus videtur hic versus.

Vita brevis nulli. Superest, qui &c. habet. nec gl. ἀμείψω pro *superest* ei, qui &c. Vide Edd. Vett.

484 ACCERSAS] *Accersis* leg. videtur. Vett. Codd. consulendi.

485 FUGA &c.] *τὸ sed* hic subauditur *sed fuga nulla pates*. Sic Aen. II.

Et nos aliquod nomenque decusque
Gessimus, invidia post quam pellacis Ulixi &c.

Sic & infra vs. 710.

490 CONFERTA] Al. *conferta*, & *constrata*: sed *τὸ conferta* magis placet.

495 DIVERSO E LITTORE] i. ex Illyrici, & insulae littoribus oppositis. supra de insula.

Ut primum adversas socios in littore terras.

&

- - - - a videque petitis
Insula deseritur ratibus.

Ventus hic nonnihil suspectus fuit. Vide Codd. Vett. ἰπύχω.

518 EXT] *τὸ est* abest à Vett. Codd.

528 NOX TUM &c.] Hic versus addititius omnino videtur. Saltem interpolator scribere debuerat.

Fit cum Thessalicas urget nox parva sagittas.
ut in praecedentem versum quadraret.

542 ECQUIS] Al. *Et quis*, ἀρχαῖος. Vide Codd. Vett.

545 JAM DUDUM] *τὸ jam dudum* hic pro *jam* jam i. *παλαιά* positum. Sic Virgil. Aen. II.

- - - Jamdudum sumite poenas.

Ibi Servius

Jamdudum, modo, quam primum.

Vide Lamb. Hort.

554 TANTOS] An *totos*?

572 DUCIBUS MIRANTIBUS, ULLI ESSE DUCEM TANTI] An *ullis*? vide Codd. Vett. Haec duo hemistichia nonnihil suspecta sunt nobis, sed *ἐπιζω*.

595 JUSTA] Al. *vassa*, *vera*. infra tam *vastas vires* legitur.

620 MIRANTURQUE &c.] Sic omnino legendum, & distinguendum videtur.

Miratur habuisse parem; nec viribus uti.

Penthemimeris. Infra L. V, 190.

Effluit & gemitus.

625 TUNC OBLIQUA PERCUSSA LABARE CRURA MANU] Insuper videntur hemistichia haec duo. Vide Codd. Vett. & luctatorum *χόματα* inspicere.

627 COMPRESSIS] An *comprensis* leg.? Virgil. Aen. VI.

Terque viri compressa manus effugit imago.

Vulgo legitur *compressa* minus eleganter. Itidem hic *τὸ comprehensis* elegantius dictum videtur, quam *compressis*. *comprimere* enim, & *arctare* idem notant.

628 PEDIBUS] F. *genibus*.

629 EXPLICIT] i. humi stravit explicitis membris i. porrectis. Nota phrasin. Il le jette tout estendu sur la place. Infra de serpente Pythona in Parnasso ab Apolline occiso.

Uxor ibi expulsa, premerent cum viscera partus,
Matris, adhuc rudibus Paeon Pythona sagittis
Explicit.

& Lib. VII, 148.

Spiculaque extenso Paeon Pythona recoxit.

635 DEFECTAM] An *desectam*? Vett. Codd. consulendi. *τὸ desectam* placet. i. timuit Hydram à se truncatam, postquam angues suos reparasset.

641 INTRA] L. *contra*.

669 EXCIVIT LIBYCAE GENTIS] Al. *Libyae gentes*. Τελεία εἰρημή post *τὸ excivit* ponenda videtur.

674 PLAGA FERVIDA] Quae est illa *plaga fervida*?

*ds? Nonne merities? sed jam dixit à medio car-
dine? Inepta sunt ista, ab inepto interpolatore
supposita. vò Ammon cum sequentibus optime con-
nectitur.*

688 PRIVATAE] Legendum videtur *privata ira*.
*dabas i. gerebat, dare stragem, dare Romam eo cla-
dis. i. adducere Lib. VII, 406. & similia. Vett.*
Cod. consulendi.

700 MUNIA] Al. *moenia. nocturna moenia deso-
lata pro noctu desolata i. per noctem. Vide vi.*
732.

705 VOLUNTAS] Al. *voluptas i. dira cupiditate cae-
dendi, occidendi. Hom. ἄνθρωπος γὰρ ἰφίλατος ἀν-
θρώπου. V. C. V.*

710 ODERE] Tò *sed subaudiendum. V. supra*
v. 485.

719 INCAUTUS AB HOSTE] Al. *incauto. Le-
gendum fortasse.*

Hoc solum metuens incauto abs hoste timeri.
Vide Codd. Vett. Sic apud Martial. Amphit. Ep.
xix. legend. fortasse.

- - *cornuto abs ore petitus.*
pro vulgata lect. *cornuto ardore; & Lib. II. Ep. 84.*
Abs hoc occisus etc.

An legend. *incauto ex hoste? Sic Propert. Lib. III.*
pag. 224.

Eductosque paves Silvestri ex ubere reges.
pro *eductos à Silvestri ubere. An & Martialis lo-
cus in Amphit. sic corrigendus cornuto ex ore?*
παίχου.

745 PROJECIT IN AGROS] Lib. VIII.
- - *proiettaque regna sub Austro.*

Al. *dejecit in hostes. vò hostes mutatum in agros fue-
rat propter vò hostes, quod quarto retro versu le-
gitur. dejecit i. locis editis misit. Exempla quae-
renda, & Vett. Codd. consulendi.*

751 PULSU RIGIDOS VEXANTIA FRENOS ORA
TERENS] Spuria.

754 ARMI] Al. *artus. sed vò armi confirmant
fessa cervix, oraque, pectora & ilia.*

762 IMPETUS IELI] Illi & *hostem* legendum
omnino videtur. vulgo illis, & *hostes.*

774 EMINUS] Leg. videtur.

Comminus obliquis, & rectis comminus hastis
Obruitur i. à fronte, & lateribus comminus hastis
confoditur. Vide Codd. Vett.

778 AT SI QVIS &c. VIX IMPUNE &c.] Hi duo
versus suspecti sunt.

800 ARTE] Placet *arte. vulgo arce.*

814 TANTA] Sub quanta tu fuisti. Hoc elogio
librum suum claudit Lucanus. Reliqua addititia
videntur.

818 MENTEM] Cujus? *mentes* dicere debebat.
Cum superioribus non bene connectuntur ista.

Ad Librum quintum.

24 CLAUSUSQUE] An *densusque? V. C. V.*

28 VEJOSQUE] Tò *que abest à Vett. Codd. placeat*
ἀνὸς δὲ τοῦ.

64 EREPTUM EST] Tò *est abest à Vett. Codd.*

79 PREMERENT] Al. *premeret. placet. Aut hic*
locus sic fortasse rescribendus.

Uxor ibi rudibus Paeon Pythona sagittis
Explicuit, cum regna Themis, struodasque teneret.
Usque sacras vidit vastos se laurus huius etc.

Sed hic liber, ut & seqq., ab autore relictus est
imperfectus.

73 NUMINE MIXTO] Communi cultu Apollin-
nein, & Bacchum colunt Delphi. Utrumque eun-
dem esse, Euripides tradit, & Aristoteles in Theo-
logumenis, & Varro, quod Granius Flaccus con-
firmat, autore Macrobio. Vide notata ad Lib.
IV, 198.

Instituit & permisso libamina Baccho.

91 CONTACTUSQUE] Sic Vett. Codd. al. *conta-
ctumque.*

105 CONCIPIUNT; NAM FIXA CANENS, MU-
TANDAQUE NULLI, MORTALES OPTARE VETAT.
NON SECULA DONO &c.] Sic distinguendum, &
legendum videtur; cetera ab interpolatoribus ad-
dita fuisse videntur.

164 QUOD NON &c.] Usque ad *tam magna la-
tentem* nothi sunt versus.

196 CONVALLE] *Ἐν τοῖς καίλοις τῆς Εὐβοίας.*
Vide Ortel. in *Coela Euboeae.* & in Valer. Max.
corrigere erratum *cella pro coela.*

209 EXCLUSAQUE] Al. *Expulsaque.* Vide Vett.
Codd. vò *excussa* placet. Respondet enim super-
rioribus illis.

- - *vastisque abducta cavernis*
Haesit.

220 MEDIAE TENEBRAE] Nox, an oculorum
caligatio, an claudens oculos somnus? Mediae te-
nebrae dicuntur, quae inter lucem illam sacram, &
vulgarem interveniunt, sive sit caligatio, sive so-
mnus.

226 SUBSIDERE REGNUM] i. e. invadere, occu-
pare exponitur. Vide Serv. in Aen. illud. *sub sedis*
adulter Lib. XI. An *subsidiere regno* &c. vel *subsi-*
dere regno? Vide Codd. Vett.

237 CABSAR REM] Al. *remeabat Caesar.* quae
structura placet.

254 SCIT NON ESSE &c.] Hic versus sus-
pectus.

262 QUÆRIS &c.] Haec interrogative pro-
nuncianda.

281, 282, 283 Hi versus institui videntur.

287 ISTAS] An legendum?

- - - Si nondum comperis ista
Omnia posse manus.
 Ista manus i. nostra, o Caesar. *Omnia posse* i. tyrannum, ducem partium occidere.
 306 MATRESQUE SENATUS] i. matronas Senatorias. Inepta phrasis, & Lucano indigna. Matronas dicere debuit.
 321 HIC FUGB] Hoc in loco fugere incipe.
 An leg.? *Hinc fuge.* V. C. V.
 343 PAUCIS VIVIT] Quid vult dicere?
 358 QUIRITES] Actum agit interpolator. supra enim dixit.

Vadite, meque meis ad bella relinquit satis.
 Ibidem invenient haec arma manus. Ex Plutarcho, & aliis sumpsit interpolator.
 362 QUO SOLO STABUNT] Falsum. al. *stabant.*
 363 ET DISCE FERIRE] Quid sibi vult? an legendum? *Discensque ferire, discis mori:* vel sic nec discis ferire; discis mori.

365 MAGNA] Multa leg. videtur. V. C. V.
 376 TARAS] Fluvius urbi cognominis.
 378 FRUGIFER] Garganus frugifer. An *pinifer?* quid si *sagifer?* non displicet. Garganus salutus est. Horat. *Querceta Gargani laborans usque* &c. fagus autem quercus est genus Gloss. Philox. *Aesculus* αἰσχυρὸν δίδρυ φησὶς βυλαντιφύρον.

393 DIRIMIT] An, dirimit plebem in classes, per classes suffragaturam scilicet? An, vocat, citat ad suffragia? Vide Comm.

404 DESERUIT RASTRIS] i. e. rastris privavit i. incultam reliquit. Nota phrasin.

409 VISUM EST] *Est* abest à Vett. Codd.
 410 TENERI, DUM] Sc. *teneri cum*, nova distinctione.

450 NOVA VOTA] Usque ad *spes o. abis* nothi videntur.

456 IMAQUE SENSIM &c.] Qui istud? *Summa* potius dicere debuisset videtur propter auram matutinam, quae maris superficiem crispare solet, non ima maris concutere. An scribendum *auraque sensim conc. pelagus*. Nota est illa aura matutina, quae sole oriente oriri solet. Infra vs. 717.

Cum primum redeunte die violentior auster Puppibus incubuit, Phoebæ concitus ortu, Praetereunt &c. ex aura, ura, una, inra.

Movisque ad motum pelagi moveri visus est mons.
 460 PALAESTINAS] Palaeste locus circa Ceraunos montes. *πυλαεστίν*, unde *πυλαεστίνος*. *Palaestinus*. *Palaestinas deae*, furiae dictae. Ovid. Fast. IV. τὸ *Palaeste* apud Caesarem Lib. III. de Bello Civili in *Pbaralos* depravatum fuit, ut ex Vet. Cod. Paul. Marfus ad locum Nasonis supra citatum indicavit. Vide locum.

494 JAM VOCE] Usque ad *babes*. Haec suspecta sunt, & addititia videntur, sed *ἰνίχθω*.

524 SUBLATO] Sic fort. leg. & distinguendum.

sic factus, ab alio
Aggere jam tepidas sublatam sune favillae Scintillam.

530 AB ALTO AGGERE] i. ab imo aggeris cinerei, quo ignis tectus erat in foco. Male interpretes de cubili accipiunt. *Commotos* i. flabello motos, agitados.

534 ULTRA CUNCTA CARINAT] An *ultracumque carina* &c. *ultracumque* & *undecumque*, *quandocumque*, *quomodocumque*, & similia. *ultracumque* i. ultra hoc tempus. *ultra umquam*, in posterum umquam. Vide Gloss. Vett. &c. de voce *cumque*. Item Horat. Comm. in hoc. *mibi cun-que salve riso vocanti*. τὸ *ultra* de tempore inferius L. VII, 23.

Sen velito patrias ultra tibi cernere sedes.
 vs. 435.

- - - nec respicit ultra
Ansoniam.

541 NAM SOL &c.] Et hoc luxuriantis Lucani styli exemplum.

550 SUB NUBEM TRISTIS] Al. *nubes*. an? *sub tristia nubis ituro* i. sub velum triste nubis. i. obicuru. n. obicura enim, & nigra, tristia, & lugubria dicuntur. an fort. scribend.

- - - sub nubis tegmen?
 an. *sub nubem & tristis* i. ? V. Codd. Vett.

554 NATANTI] An *madensis* ex natatu? placet.

555 OCCUPET IMBREM] An imbri occurrat, imbri se paret, muniat se contra pluviam, ut scilicet plumis madefactis imber defluat, nec ad carnes penetrare possit? Notus est rusticorum mos saga linea ante pluviam madefaciendi, ut illis humore modico sparsis, & lubricatis facilius imber defluat.

560 FATUS] Sic leg. ex V. Cod. sub. *est*.

573 NEC RATIS HESPERIAS &c.] Insuper videntur.

588 NEC FLECTE] Leg. videtur *ne flecte*. Sic & Vett. MSS. habent.

597 INDE RUUNT] Luxuriat hic supra modum Lucani stylus. praecedentia quoque *ὑπερβολικὰ* *τίθηται*.

600 TOTAS] An *tortas* legend.? Vide Codd. Vett.

602 CONCIDAT] Al. *pareat*. Sed glossa videtur. *concidat* i. succumbat, retundatur. supra, *occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit*.

610 CREDIDERIM] Al. *credideris*. V. Codd. Vett. Virgil.

- - - credas innare revulsas
Cycladas &c.

619 MAGNO MARI] An Oceano, seu maris mediterranei latissimo alveo? placet postremum.

620

620 MONSTRIFEROS] i. prodigiosos, magnitudine sua monstrum seu prodigium ferentes i. malum aliquod portendentes. Legitur alias *monstriferos*, sed depravate.

625, 626. Spuri videntur.

643 QUA PARTE] Al. *quacumque*. Vide Codd. Vett. *quae* glossa videtur.

650 N. L. CURVAS THESSALIAE S. PAVENT.] Thessalia hic locum non habet. Haec spuria videntur. Tò *pavent* non placet.

653 SUMMA] An *sola* legend.? *Summa* enim Ceraunia timere non possunt. *Summa* autem & scopulosa duo illa *inidua* non placent simul posita.

674 PERTULIT] Al. *protulit* i. prorsus tulit. *protulit*. V. Codd. Vett. *proferre fines, pedem, gradum* &c.

680 SUORUM] An *suo sum*? Vide Codd. Vett. *suorum* hic nullo modo placet.

684 INVITIS] Al. *invisis*. an *infidis*?

686 TANTUS] *Totus*, scribendum videtur.

696 FATUM] Al. *summam*. Hujus versus lectionum varietas notanda.

720 NUDAS] An expositas Aquiloni? placet. sequens versus addititius videtur. Interpolator, *et nudas* expositas intellexisse videtur, & ideo sequentem versum interpolavit, ut rem explicaret. Non ergo errat hic Lucanus. Vide Caesar. Comment. & notas Grotii posteriores, & refuta.

736 AVERSI] Vett. Codd. *adversis*. placet. Catull.

Qui sedens adversus identidem te spectat et audit.

739 NON NUNC] Sub. *pete amplexus meos, oscula mea* &c. Similis *invisis* legitur Lib. x. vs. 370.

- - - *per te quod fecimus una*
foedus ades.

i. e. oro te per foedus &c.

757 MAGNI] Al. *nostri*. *et nostri* propter *et nostras* ejectum fuisse videtur.

776 ADSUESCIS] i. assuefacis, *μεταβατικῆς*. An legendum *assuesco*? V. Codd. Vett.

781 PUPPIM] Ad navem Thesei attudit.

Ad Librum sextum.

10 NUNQUAM LATIAE] Placet *Latiae nunquam*.

23 PROFUNDO UNDIQUE PRÆCIPITI] i. in quod undique praecipitatur & rupibus praeruptis. i. rupibus praeruptis undique cincta. Nota phrasin. An *recessu*? V. C. V.

24 VOMENTIBUS] An *domantibus* legendum. i. frangentibus? An *morantibus*? V. C. V.

35 DIREPTAEQUE] An *diruptaeque*? i. e. rudera ex moenibus dirutis.

45 FLUMINA] Usque ad *intermanes agris*. Hic

varietas lectionis falsitatis indicium est.

57 AUT PELOPIS] *Et* reponendum videtur; quod ab interpolatore mutatum in *aut* propter sequentis versus initium. *Et ratibus* &c.

73 TANTUM SEPTI &c.] An tantum agri *gyrum* sibi munit Pompejus, quantum est iter Roma Ariciam, aut Hostiam recta linea. i. xiv. M. ambitum ex inmani illo spatio à Caesare incluso abscissum sibi munit Pompejus? An vero tantum agri exponendum est in diametron, non in circuitum, quod *ter* tantum esset? *inixum*.

79 ET FIT SAEPE &c.] Suspectum.

83 FRONENTEM] Nota *et frondentem* de herbis dici.

107 AËRE NON PIGRO &c.] Ex istis superiora illa interpolator effinxit.

Traxis iners coelum fluidas contagia pestis &c.

Item

- - - *coeloque paratior unda*

Omne pati virus &c.

109 NONDUM SURGENTIBUS ALTAM IN SEGTEM CULMIS] Haec duo hemistichia suspecta.

126 MINUTI] Ex variis lectionibus placet *Mimisi* pro *Mimisi* à nominat. *Mimisius*. Appian. Vid.

129 TOT] *Quos* legendum hic omnino videtur. V. Codd. Vett.

135 LAMPADIS] *Lampades* legendum videtur.

139 MUNDI JURA PETEBANT] Al. *patebant*. i. mundi potestas, jus, imperium, quod hactenus vallo fuerat interclusum, jam patebat Pompejanis i. reipub.

145 ANTE FERAS RHODANI G.] i. antebellum Gallicum. Quid si *Rheni* pro *Rhodani* legatur? *Rhodanus* in provincia Romanorum erat multo ante bellum Gallicum: quare *et Rheni* pro *Rhodani* placet. V. Codd. Vett.

146 LONGO ORDINE] An cum longo ordine militum sequentium, ut Sulpit.? An propter longam militiam, propter multos ordines ductos?

152 O RAMULI TURPES &c.] Hic versus in quibusdam MSS. desideratur, sed & sequentes duo ejusdem farinae esse, quis non videt?

168 DEPRENSA] Al. *depressa*. An *depressa numero* & loco i. numero & loco inferior? placet. Sic *palma depressa cum impetu resurgit in deprimentem*. Vide supra L. IV, 469.

- - - *quantum depressa valebat,*
Effecit virtus. al. deprensa.

169 PLUS QUAM MORTEM] i. an etiam victoriam dare posset? Virgil.

Una salus vitiis nullam sperare salutem.

172 RUINAE; ROBORAQUE ET MOLES HOSTI SEQUE] Nova distinctio.

181 ADMOVERE] Al. *aequavere*. Sed glossa est.

184 COMPRESSUS] Al. *depressus*. an *depressus*? Legitur & *comprehensus*. V. Codd. Vett.

186 JAMQUE HERES &c.] Uterque versus Lucani videtur. Vide Grot. not.

193 FRAGMENTA] An *segmenta*? Tò *fragmenta* hic non placet.

195 IN SUMMIS OSSIBUS] An *ossibus* i. scuto ex ossibus coagmentato? Vide Caesaris Comment. ab *ossu*, *ossula*, *asser*, *asserculus* &c. Sed si nihil obstat vitalibus praeter hastas pectoris ossibus haerentes, cur supra dixit.

Fortis crebris sonat ictibus umbo?

Umbo enim est pectoris munimentum. Haec ridicula sunt, & versus illi tres. Et *galeas fragmenta* usque ad *ossibus hastas*, ab interpolatoribus addita videntur; qui, quod inferius legissent.

Perditis haesuros nunquam vitalibus ictus,

Scaevae vitalia invulnerabilia esse crediderunt propter hastas pectoris ossibus adhaerentes: quibus addiderunt, & quae mox sequuntur. *Jam pectora non regis armis*, usque ad *monstris*. Vide infra notata ad vs. 211.

200 LIMINE PORTAE] Alludit ad Bitiam Virgilianum Phalaricam ictu interfectum ad portam, quam cum Pandaro fratre servabat. Virgil. Aeneid. 12. versus finem.

202 ARMIS] i. scuto, sed actum agit: supra,

- - nec quicquam nudis vitalibus obstat. &c.

205 IN PECTORE] Falsum. Scuto enim, non pectore ferebat. Vide Caesaris Comment.

211 VISCERA &c.] Haec comparatio fecit, ut interpolator sibi persuaserit vitalia Scaevae telis impenetrabilia esse, & ineptos versus, quibus hoc exprimeret, Lucanicis inseruerit.

214 VULTUM] i. oculum cum telo eruendo.

216 DE SANGUINE] Al. *e sang.* Sed legendum videtur *majora viris, nec sanguine parvo* &c. i. conspectum vulnus in Caesare, idque cum sanguinis effusione non parva, majora gaudia illis non faceret &c. V. Codd. Vett.

230 PARCITE, AIT, CIVES] Al. *jam*. tò *ait* pro *jam* suppositum fuisse videtur ab imperito quopiam, quod subauditur. Sic infra vs. 605. *Thessalis* & *contra*. si *sata minora* &c. V. Codd. Vett.

237 TENENTEM] Al. *prementem*, & *tremementem*. Tò *tenentem* glossema videtur & *prementem*. Infra L. VII, 562.

Quae presso tremat ense manus.

& L. IX, 675.

Ipsa regit trepidum Pallas, dextraque premente.

246 EFFATUS] Al. *est fatus*, & *assatur*: sed legendum videtur omnino *effatur*.

248 HIC] Pulvis subintell. non Caesar, ut male Sulpitius accepisse videtur in haec verba; sed inferius recte.

250 RUTS] i. defectus viribus in terram cadis.

male Sulpitius *moraris*.

256 EXORNANTQUE] An scribendum. *His ornantque Deos* i. templa, an simulacra? Sequentia duo hemistichia, ac nudum uique ad *tuis* suspensa; sed *irrigu*.

287 CIRCEAE] Legendum videtur *Phryxae*. Supra vs. 56.

Ingestoque solo Phryxeum elidere pontum.

Phryxae procellae i. Hellespontiacae.

289 ARMA] i. armatos. an scutatos? placet. Dein *super* pro *desuper* positum videtur.

339 ZEPHYROS] Al. *Zephyron*. Legendum omnino videtur.

Excipit adversos Zephyron & Japyga P.

Heptemimeris. Sic infra Lib. VII.

Mors hic gentis erat; sanguis ibi fluxit Achaens.

346 PELAGO] Vet. lib. *pelagi*. Grot. an *pelago* i. ad *pelagus*? *It clamor coelo* &c.

351 EMINET, ET PRIMA] An sic legendum.

Eminuit, prima & Rhoeetia?

Librarii imperiti transpositionem particulae non probantes rescripserunt *Eminuit & prima*: ex quo factum est *Eminet, & metri causa*.

355 UBI NOBILE] Tò *ubi* refer ad tò *Pharfales* regnum Achillis, non ad τὸ *Larissa*. Itidem τὸ *veteres ubi fabula Thebas*. At τὸ *ubi quondam Penthesi exsul* ad τὸ *Thebas* referendum. τὸ *ubi* autem in his suppositum fuisse videtur pro *qua* i. qua parte, de qua significatione vide Lib. I, 409. *quaque jaces* & seqq. infra.

Qua juga devexus Pharfalica porrigit Haemus.

Naso Epist. Phyll.

Qua patet umbrosum Rhodope glacialis ad H.

Fortasse etiam sic rescribendum.

Monstrat; Echionii qua quondam Thebas

363 ET TUUS] L. *at t.*

374 PHOENIXQUE] *Penis*que Aldus. V. Codd. Vett. additius videtur hic versus.

382 BOECIO] Al. *Boeotico*. α βοίαν πόλιν ἐγγὺ λίμνι, βοιωτῶν, βοιωτῶν, ut ab ἀρχῇ, ἀρχαῖος, ἀρχαῖος, Ἀρχαῖος, ἀρχαῖος &c. τὸ βοιωτῶν α βοίαν agnoscit Stephanus, posset & *Boebiano* legi. α βοίαν, βοιωτῶν λίμνι, βοιωτῶν. sed τὸ *Boebiano* non agnoscunt Pulmannus, & Bersmannus in variis lectionibus. τὸ *Boebiano* autem in Vett. MSS. exstat. V. Codd. Vett.

383 LELEGUM] Plinius author est, Locros Epimenidios olim *Teleges* appellatos fuisse, per quos amnis Cephissus deferretur in mare Lib. IV. cap. 7. Idem Strabo affirmat, & hos Hesiodi versus adducit.

Ἦτοι καὶ Λοκρὸς Διόλγος ἠγάγετο λαῶν &c.

384 AXOLIDAE] An *Aetoli*? placet. V. Codd. Vett.

385 MINTAE GENS] Hic legendum] videtur.

Et *Magnetes equis*, *Minyae & gens*.

Tò & omisum propter transpositionem, ut supra vl. 351. eadem de caula trajectum est, & verius depravatus. Quid si legatur *equo*, & *Minyae*? V. Codd. Vett.

397 THESSALICUS SONIPES] Plerique tradunt hoc in Attica contigisse; idque Athenis ipsis: sed variant poëtae in fabulis narrandis; & variandi occasionem dedisse videtur equorum Thessalico- rum bonitas apud omnes celebris. Sic supra à Lu- cano in Iſidis, seu Jūs tabula variatum, vl. 362.

nec fortior undis
Labitur auctae pater Iſidis.

i. Inachus fluvius in Thessalia.

402 ITONUS] Al. *Ithomos*, quod placet.

403 IN FORMAM] Pondera massae calidae in formam percussit i. τὸ ἀπόρρητος μῦθος ἐπιρρητικός. de ferro accipiendum videtur.

404 MONETA] An *monetae*? *ἰσίστα*. V. Codd. Vett.

407 NUMERARE] Propter numos scilicet. A *numus* enim ductum est *numerus*, *numero* &c. Hoc *numus*, *numerus*, ut *vellus*, *velleris*. Ex *numerus* genitivo factum est *numerus*. Sic ab *ἄμω*, τὸ *honus*, *homeris*, *humerus*, *humerum*; *Σύω*, τὸ *jugus*, *jugis*, *jugerum*, & similia. *Modus*, *moderis*, *modero*, *moderor*, *modernus* i. modo existens, à *νῦν* ἄν.

416 EST] Tò est abest à libris quibusdam. Vide Codd. Vett.

423 QUI STIM.] Hic pro qui legendum videtur. pro *Deli* alias *Deli*; sed τὸ *Deli* placet. pro *oro* al. *aëre Jovis*. Vide Servium ad illud *Aeneid*. *Dodo- naeisque lebetes*. Vett. Codd. consulendi.

431 DETESTANDA] Al. *detestata*. Horat. *bella- quo matribus detestata*.

432 MOVERAT] Virgilius.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Infra. Si *fata minora moveras*, al. *noverat*. sed *mo- verat* i. carminibus sollicitaverat, tentaverat, ex- pertus erat. Vide Codd. Vett. Sed hic *molitur* pro *moverat* & legendum videtur, & τὸ *que* post *tristes* restituendum videtur, quod interpolatorum audacia ejectum, seu potius in & mutatum fuerat. Scripsisse ergo videtur Lucanus.

*Molitur, tristesque sacris ferilibus aras
Adjuvat ipse locus.*

Studiosus aliquis τὸ *molitur* i. *movet* interpretatus erat, & in margine adscripserat; quod interpre- tamentum cum in locum & *molitur* suppositum fuisset, versumque impediret, in *moverat* à scio- lis mutatum est, & quod versum expleret, τὸ &

hinc adjunctum est, τὸ *que* sublato post τὸ *tri- stes*.

437 TRANSIERAT] *Transieris* legendum omni- no videtur. *is* in *as* mutatum propter praecedens *moveras*.

438 THESSALA &c. &c.] E. superioribus repe- tita. *ingenuis magos rupibus*. ridiculum.

505 ET PATITUR] Haec pro & hic rescriben- dum videtur: item *depressa*. post versum *donec* & in quibusdam libris legitur.

Addidit exceptas lunae de nocte pruinas.

509 INQUE NOVOS RITUS] Hic *usus* videtur lo- gendum pro *ritus*. Quis enim vocabulum tam propinquo repetitum in Lucano, poëta ingenio- sissimo, ferre possit. Sic infra vl. 578.

- - *carmenque novos fingebas in usus.*

515 PROFANAE] An *profana*? Vide Codd. Vett.

522 AURAS] Hic *herbas* omnino legendum vi- detur. V.C.V.

530 FATIS DEB. ANN. MORS INV. SUBIT] Haec duo hemistichia suspecta.

533 FUMANTES &c.] Hi quinque versus sus- pecti.

539 DUCITUR] An *jugitur*? V. Codd. Vett.

557 FUNERAE MENSÆ] Quae funerae men- sae hoc admittunt scelus? Magicas dicere voluif- se videtur. Sed isti duo versus *Nec refugit* &c. *Extaque sun.* &c. defunt in MS. Codice V. Pu- tean.

598 RUANT] An pro irruant i. in me ruant, simpl. pro composito? alias, cadant i. accidunt, contingant.

608 PRESSERUNT] i. urgent, gravant, oppri- munt. *presserunt mortem* i. hominem mortalem op- presserunt. An τὸ *promere* hic est vocabulum fo- rense, quod τὸ *defendere* oppositum est. Naso de eloquentia.

Protegit haec fontes inmeritosque premis.

Vide Quintil. & locos Authorum.

618 RHODOPEA] *Rhodopaea* scribendum. A *Ῥοδόπη*, *Ῥοδόπη*, *Rhodopaeus*. Nota phra- sin, *tellus & campi nobis loquuntur*. Vide Ciceron. *Appar. in loquor*.

620 ATTOLLERE] An legend. *extollere*? quid si legas *abstollere*? non displicet: ab *abstollo* sunt *ab- stulit* & *abstulisse*. V. Codd. Vett. τὸ *attollo* hic non placet.

629 MEDULLAS] i. Viscera, τὸ *ἰστέον* supra L: 539. *tracta durecunt tæbe medullae*. Infra vl. 668. L. VII, 843. & pluribus locis Plaut. Stich. Aët. II. Sc. 3.

DI. *As ego perii cui medullam lassando perbibis.*

GE. *Quid ego, cui misero medullam ventris per- cepit fames.*

Medullam ventris i. e. intestina, τὸ *ἰστέον*. Virgi- lianum illud, seu potius interpolatorum addita-

XX XX X 2

men-

mentum *Est mollis flamina medullas*, huc referri potest. Vide notata ad Virgil. Intima quaeque sic vocantur. *Anseris medulla* Catullo. i. intima pluma, & tenuissima, molliissima. *Cinaede Thalle mollior cinaeuli capillo & anseris medulla* &c. *Arboris medulla*. Italis, *La midolla del pane*.

630 STANTES] i. integras, ferro non foedatas. Lib. VII. sub finem.

Est stantes tumulos & qui radice vetusta Effudere suas &c.

Lib. VII. *Stantis adhuc sati* Cornelia i. fortunae integrae Cornelia. item L. VIII. v. 181.

Stant semel Arfacidae.

i. incolumes sunt, servati sunt.

633 TOLLERE &c.] Ex superioribus illis repetitum.

Emathiis unum campis attollere corpus &c.

637 GUTTURE] i. cujus guttur ipsa unico trajecerat, sed heus tu Lucane; cum tam diligens integrorum vocis organorum scrutator supra fueris, cur miserum cadaver gutture trajecto unco trahis?

655 OPERITUR CRINE SOLUTO] Al. *aperitur crine remisso*: sed haec lectio ab interpolatore est, qui supra scripsit.

Terribilis Stygio facies pallore gravatur Impexis onerata comis.

660 JAM NOVA] Sub. huic cadaveri; an *τὸ huic* hic desideratur.

Jam nova, jam vera huic redd. &c.?

vel sic *Huic nova jam vera redd.* placet magis. Vide Codd. Vett.

668 TABOQUE MEDULLAS] Rescribo *tabumque medullis abluit*. Lucret. *sibi terra abluit umbras*.

672 NODUS HYAENAE] An virus nodo contentum? placet. De Hyaena vide Plinium Lib. XXXVII. cap. 10. quid sit ille nodus, quaerendum. An spina illa unico nodo continuata?

696 ET CHAOS &c.] Suspectum.

698 MERETUR] An *meretur* hic positum est loco *& promeretur*? simpl. pro composito. placet. Vide notata supra ad L. IV. 475. *Rexit magnanima &c.*

700 PARS ULTIMA] Al. *maxima*. sed non placet. Triplex est Hecate; Luna in coelo; Diana in Silvis, seu terra; Proserpina apud inferos, quae idcirco *Ταγγραπίμης* ab Orpheo dicta est, & *Hecates ultima pars* à Lucano i. ima, infima, nostrae. quam nos sagae colimus. Vide Nas. Metam.

706 EXAUDITE PRECES] Hic *τλην σιγῇ* ponenda videtur.

708 PECTORA PLENA] An pectora plena hic sunt exta, cor, pulmo, jecur &c. pectore & ventre contenta? *pectora* autem *plena* i. cum omnibus

extis, quod fortasse haruspicinae vocabulum est. Sed *ἰνίχων*. Sulpitius *τὸ pectora plena* exponit uteros praegnantium: *mallem corpora plena*. V. Codd. Vett.

740 DAPES] i. tenues, viles. Hecatem praeparcam, & sordidam veteres appellabant, quod apud inferos umbrae tenui, ac vili cibo victitare crederentur. Hecate autem Maenidas, & Trighidas, contemptos pisciculos apud nos, sibi sacros in deliciis habere, & iis vesci existimabatur. Quidam septem punici mali grana dicunt.

744 ILLE] i. Demogorgon, *Δημογόργων* i. ὁ φοβιστὴς καὶ γογγύς. *διω, dios, deiw, deiwos*. inde *δῖος* & *δῆιος*, idem quod *dios*, & *deiws*. Hesych. *δῖος, φῖβος*. vulgo *βωβός*. depravate. Lactant. in Lib. IV. Theb.

756 REPULSUM EST] *Τὸ est* abest à Vett. Codd. *riētū* i. apertione. nove.

771 DISCEDIT] Al. *discedas*. an leg. *discedes*? V. Codd. Vett.

793 ABRUPTIS] An *abreptis*? V. Codd. Vett.

800 SAXA] Sic distinguendum videtur.

abruptaque saxa; Asperat & durum vincijs adamantia. &c.

i. ex adamante vincla fabricatur aspera.

805 NEC GL.] An *net*? V. Codd. Vett.

810 NILI] An *Nilus* legendum. V. C. V. Hi duo versus insititii videntur, & locum hic non habent: imo, quae sequuntur addititia videntur, & superioribus illis contraria, *properate mori*. Quae autem hic narrat interpolator, è superioribus intelligi possunt v. 760. &c.

828 IT COMES] Ridiculum, cum supra hominum consortia viet. v. 510.

Ad Librum septimum.

1 VOCABAT] Al. *vacaret*. an *vocaret*?

3 RETORSIT] Pro citavit, incitavit, inepte.

14 AETATE] Al. *aestate*. Nota varietatem. suspectus est locus.

19 EQUES] Infra Lib. VIII. 810. *Et currus, quos opus eques*, de eodem Pompejo, quo ex loco hic effectus est.

23 TIBI] An *sibi* i. ei, illi, Pompejo scilicet? De *sibi* infra ad v. 811. & Lib. IV. 23.

28 UNDE PARES] Suspectus videtur locus usque ad *planxere theatro*.

49 MAGNOQUE &c.] Usque ad *rabies*, ex inferioribus illis sumptum.

strepido confusa tumultu Castra fremunt.

51 SUA QUISQUE] Et hoc hemistichium cum sequenti suspectum.

58 CUM VOBIS] Al. *vobis cum*. quae lectio vera. Sic autem dist.

Sic placet, o Superi, vobis cum V. C.

65 PERTULIT] Ad Pompejum scilicet. An legendum protulit? V. Codd. Vett.

70 TUI] An sibi i. tibi affusi?

78 VIDISSE] An *vixisse*? placet. *et vixisse* habet Sulp. V. C. V.

93 POTUIT SINE C.] Labor belli sub. sed fortasse legendum *potui* prima persona, placet.

109 DISCRIMEN] An periculum? Lib. 11.

Nec in tantae discrimina mittere pugnas.

Tò *discrimen* hic iudicium notare videtur, *et* *ἀρίστη*, *ἀριστα*, *ἀριστα* cerno, discerno, *discrimen* i. *διάκριμα*. Cicero de finibus. *Officia omnia tolluntur dilectu omni, et discrimine remoto.*

114 PUGNATUR] Al. *pugnetur*, quod est indignantis, placet.

120 HAC CLADE] Tò *hac* abest à Vett. quibusdam MSS.

130 EST] Abest à Vett. Codd. pro *fato* al. *leto*, quod placet. mutatum est propter *et* *mortis*, quod praecedit.

137 NON VACAT ULLOS] i. locus est. sub. unicuique. Quid si *ulli* legendum? al. *illos*, quod ex *olli*, pro *ulli*. V. Codd. Vett. Quae sequuntur à *nec gladiis* usque ad *fulmina Cyclops*, Lucani esse non videntur, sed diversorum interpolatorum.

141 ERIGITUR] An *exigitur*? placet. legitur *alias exuitur*. *Exigitur* i. perficitur. *exactus pumice versus* Propert. *exacta saevis acies* Plin.

156 AVIDOS ΤΥΦΟΝΑΣ] Al. *Siphonas*. sed *Typhonas* interpolatorem scripsisse putamus i. imbres vehementissimos. nam de *Siphonibus*, marinis meteoris hic non agitur. *Rabidos* fortasse legendum i. imbres vehementes. *Rabidos*, *ravidos*, *avidos* &c. *rabidus Sol*, *rabidi venti*.

185 CAPULOSQUE SOLUTIS] Fort. legend. *capulisque solutos perf. gladios*. sed hic *capuli* sunt vaginac. *perfudit pro fudit* positum.

161 EXAMINE] Hic *et* *examen* innumerum peregrinos illos cives à Caesare intrusos portendebat, de quibus inferius vs. 403. dixit.

- - - *stat testis putris avitis*

In nullo ruitura domus, nulloque frequentem

Circa suo Romam, sed mundi saepe repletam

Cladis eo dedimus, ne tanto tempore bellum

Jam posses civile geri.

& vs. 540.

- - - *vivant Galataeque, Syrique*

Cappadoces, Gallique: &c. nam post civilia bella,

Hic populus Romanus erit.

Idem prodigium Latino Trojanorum adventum portendit; sed Virgilius fortasse ex hoc illud effinxit. Vide Virgilii locum, & ibi Servium.

162 VIXQUE REVULSA &c.] Hic versus cum duobus seqq. abest à quibusdam MSS.

214 MILES] Pompejanus scilicet. Hinc patet haec reiectis intermediis cum versu 138.

Pro se ferro metus, urbi magnaeque timetur.

Sed hos septem posteriores libros imperfectos esse, quis nescit?

223 LARGUS HABENIS] i. e. laxis habenis: an magnas habenas, seu laxas habens? an *laxus habenis* legendum? V. Codd. Vett.

235 ILLO FORTE DIE] Usque ad 249. *proflis* &c. quae sequuntur, Lucani esse non videntur, sed quum hic quaedam deficerent, ab interpolatoribus suppleta. Quid si a Polla Argentaria, Lucani uxore?

260 HAEC ACIES &c.] *Acie victum f. nocentem*. legendum videtur. V. Codd. Vett.

263 MANUS BELLI] Sic distinguendum videtur.

Nulla manus, belli mutato iudice, pura est.

An sic legendum.

Nulla manus bello, mutato iudice, &c.?

Bello pro, in bello: *mutato iudice* i. alio praeter victorem iudice, arbitro.

266 NIHIL ESSE] *Ipse* fort. V. Codd. Vett. i. nullam conditionem, quaecumque illa sit, recusio.

281 ARMENIOSNE] Haec cum superioribus illis connectuntur *Romanumque obiter hostem*. unde liquet, versus interme hos quatuor infinitos esse, & spurios.

284 ODERE OMNES; DOMINOSQUE] Distinctio nova.

289 NON FALLAR] *Num* fort. V. Codd. Vett.

297 SPE TREPIDO] i. festino, festinanti, *επιειδωτι*. Virgilius de fociis Ulyssis.

Hic me, dum trepidi crudelia limina linquant.

Ibi Servium vide. Lucan. Lib. 111.

- - - *trepida fugiente carina.*

Falsi sunt, qui *et* *trepido* verbum esse existimant.

301 QUONE] Usque ad *hoste* ab interpolatore duplicem interrogationem imitatus est interpolator ex Lib. 11. vl. 99.

Es regem regnare jube. Quantosna tumores &c.

325 TANQUAM SCELUS] Ignoti caedem tanquam scelus i. parricidium, caedem cognati, propinqui &c. imputet mihi i. tanquam beneficium magni pretii, magno pretio pensandum à me. Vide notas priores Grotii.

331 ORDINE NULLO] Qui *ordine nullo*, si, ut supra dixit,

- - - *vix cuncta locuto*

Caesare, quemque suum munus trahis?

Alii aliter, ut Appianus, quem vide, & ipse Caesar, cujus memoriae Lucanus, cujus haec *ἐπιειδωτὴ* est, insertus est.

360 GENTES ORIENTE COACTAE] Ordo. Gen-

XX XX X 3

102

tes Orientales innumerae, urbesque excivere in pros-
lia, quantas nunquam. Excivere i. movere, ci-
vere. Compositum pro simplice. Vide exem-
pla. quantas hic pro quot positum, ut alibi apud
hunc ipsum autorem.

363 COELI] Al. *cycli*. Coeli scribendum. Sic L.
viii. legitur vs. 172.

Signifero quaecumque fluunt labentia coelo.

382 EXTREMI CARDUUS] i. extremae aetatis fle-
xus. Extremus vitae cardo est Senectus, in qua
ultima aetas se vertit. Supra Lib. iv, 258. ut qui-
dem legimus.

Hoc siquidem solo civilis cardine belli.

i. hoc tempore, hac occasione, hoc flexu belli.

394 ALBANOSQUE LARES] Scribendum vide-
tur,

Albanique Lares, Laurentinique penates.

Rus vacuum, sub. erunt, ἀπὸ κούῃ.

- - - Tunc omne Latinum
Fabula nomen erit,

397 MONIMENTA RERUM] Al. *regum* placet le-
ctio. sub. Albanorum. Horat.

*Ire defectum monimenta regis,
- - - templaque Vestae.*

415 EXPLERE] Ex superioribus illis expressa
sunt.

*Hae facient dextrae, quidquid non expleat aetas
Ulla &c.*

424 CURRERET] i. volveretur. Hunc versum
imitatus videtur Petronius.

Qua mare, qua terrae, qua fidus currit utrumque.

433 ULTRA TIGRIM] *Tanain* legendum vide-
tur ex seqq. *Germanum Scythicumque bonum. vò
Tanain* verum magis inplet.

436 INCOGNITA NOSTRIS] *Τελεία τρυφή* post *τὸ
nostris* ponenda.

445 NULLA NUMINA] Lucanus *ἄδῃος*, ut & u-
terque Seneca.

450 MINANTES] Al. *minaces* i. altas, proceras.
Ita legisse videntur in suis notis Pulm. & Berlm.
Vide eorum notas in edd. propriis. Item primam
Grotii Editionem.

458 RADIISQUE] An radiato capite? placet.

462 QUO SUA PILA CADANT, AUT QUAE SIBI
F. M.] *Ἰστέρον πρότερον*, pro manum spectant, qua
sc. manu sibi fata minentur, i. feriri possent; vul-
tus quaerunt, quo sua pila cadant.

464 FORENT] Legendum videtur *ferent* i. pa-
tientur i. facturi ea monstra i. parricidia, quae
ipsi patientur. V. Codd. Vett.

468 PERCULSA] Al. *perculsa*. placet.

476 CONCEPTAQUE] Al. *conceptaque* sub. sunt,
fuerunt. placet. Vide Codd. Vett.

477 TENDIT] Al. *condit*. rescribo *tundit* i. fe-
rit.

482 PINDUS] Usque ad *relatas* locos commu-
nis.

498 QUÆRIT ITER] Nova distinctio. post *τὸ
ἵερ* *τελεία τρυφή*.

498 CATENAS] *Catenas* vocat loricas ex annu-
lis ferreis nexiles.

512 FACES] Notandum, in acie facibus usos
veteres.

514 SOLUTO] Al. *soluti* i. in hostem emissi. a
circo translatus videtur. Carcer enim, seu carce-
res solvi dicuntur. *carceres soluti* Pap. Stat. Item
equi, seu currus Circenses revulsis carceribus sol-
vuntur. Exempla quaerenda.

543 POPULUS ROMANUS] *ἑσπέρικῃς* dictum vi-
detur, propter homines peregrinos à J. Caesare, &
aliis deinceps imperatoribus in civitates admissos,
& dignitatibus, etiam Senatoria, decoratos. *Galli
braccas deposuerunt, latum clavum sumpserunt.*
Suet. An ad Neronem referendum? Vide Suet.

562 PRESSO] Al. *prenso*. sed *τὸ presso* placet. L.
vi, 238.

Nec vidit recto gladium m. prementem.

587 QUOD FERRUM] An legendum *quo* i. ad
quod, cui rei faciendae? V. Codd. Vett.

598 COMMISTA] Sabellic. *non mista plebe*. Iti-
dem Sulpit. Verulanus. sed vulg. lectio placet. Se-
quitur enim. *Mors tamen eminuit &c.* i. licet pa-
tricii cum plebeis confusi essent, tamen Domi-
tii mors eminuit &c.

619 VULNUS] Al. *ferrum*. placet.

623 QUI PECTORA TELIS] Al. *quis pectore te-
la*, & *qui pectora telis*. Ex utraque lectione lego.

- - - *qui pectore tela.*

i. quibus pectus telis transmittatur. Nota phrasin.
De patientibus enim hic, non de agentibus agi-
tur.

628 ABCISUM] *Abcisum* al. an *abscisum* ab *ab-
scido*?

632 ISTAS] Hic illas legendum videtur. V. Codd.
Vett. infra eadem permutatio facta, quae fre-
quens est in libris MSS.

669 PARCITE AIT] Al. *parcite jam*. *Tò ais* sub-
auditur. Locus similis emendatus est supra L. vi,
230. Refer huc.

678 NON TERGO TELA PAV.] Haec, & quae
sequuntur, usque ad *se nescit amari*, Lucani non
esse, convincunt illa, quae libri seq. initio legun-
tur.

- - - *pavet ille fragerem*

*Motorum ventis nemorum, comitumque suorum.
Qui post terga venit, trepidum laterique timentem
Exanimat.*

680 SALVAQUE VERENDUS] Quid vult dicere?
Omnino scribendum erat *sed salva*.

683 INFIDA] Qui *infida* in prosperis.

688 RESPEXISS] Quasi vero hostem fugienti
hoc liceret. 691

691 FLEBILIS] Quid his facias? viderint acutiores. cur Munda nocens?

720 INQUIT] *Inquis* dicere debuit, quanquam inepte.

723 ARBIT] Supra *et auferit a bello sonipes* ejusdem farinae est.

730 JAM RATUS UT] An legendum. *Jam ratus* *heu viles* &c. ? V. Codd. Vett. infra vl. 784. *et pro* *heu* positum. *Heu quantum poenae* &c.

746 RAPIANTUR] Al. *rapiantur opes. sic milite* *jusso. non placet.*

755 EXPULIT] Al. *expulit.* V. Codd. Vett.

767 MANUS ABSENTE MOVENTUR] Malim *move-* *tur, ut et manus* sit singul. numeri. *ἐφ' ἑκάστης.* V. Codd. Vett.

784 ET QUANTUM] Al. *heu.* sic supra vl. 730. *jam ratus heu viles* &c.

798 NOCENTI &c.] i. foctorem ex Emathia in coelum infert i. pestilentia aërem inficit. malim, *coeloque nocentem.* V. C. Vett.

801 IN HOSTES] Al. *hostem.* quae lectio placet.

811 SIBI] Pro illi i. naturae. ordo. *corpora debent* *finem sui sibi* i. ei, illi. supra *et sibi* hac notione usurpatum L. IV, 23. VII, 23.

825 NON SOLUM] Al. *hec.* sed hic forte aliquid deest. Vide Codd. Vett. *ἰνίκω.*

827 PHOLOËN] Thessaliae montem. Lutatio in III. Thebaidos, & Q. Calabro. aliis Arcadiae mons est. sed hic de Thessaliae monte, ut & aliis locis, ubi de Centauris agitur, accipiendum.

855 VERTAMUS] i. evertamus, diruamus. simpl. pro composito. An *vertamus* i. aratro vertamus, aremus? Virgil.

- - - - *quo fidere terram*

Vertere Maconas &c.

& posterius sequentia confirmare videntur *plus ci-* *nerum* &c.

860 NULLUS AE] Versus hi usque ad finem omnium suppositiorum ineptissimi.

872 PHILIPPOS] Hic interpolator Pharsaliam cum Philippis confundit i. pugnam ad Pharsalum cum pugna ad Philippos.

Ad Librum octavum.

3 NEGANTEM] Nota phrasin *ἰμεινται* pro *negantem* *cursum stimulis.*

20 ORBEM] Al. *urbes.* sed *et orbem* placet.

52 NUNTIVS] Ordo. *Nunc adest tibi coniux vi-* *ctus, rumor scilicet, et nuntius cladis, paucis summa.* *Nuntius armorum i. rumorque s. ἵστος ἑστίων.* Rumores enim nuntios praecedunt.

61 SPE DECEPTA] Ad se enim rediit, & non periit, ut optabat.

64 NON ULTRA GEMITUS L.] Non nisi tacite, & submisse gemendo. Vide notas Grotii priores.

108 THESSALIAE CONFUNDIT] i. quae in Thessalia sicca fuerunt. Legitur alias *confusus* i. turbavit; *troubia* la serenita de ses yeux. *confusus* *vultus* Naloni. à coelo, seu aëre, qui nubibus, nebulis, & ejusmodi meteoris confunditur, & turbatur. an *confusus* hic est *persudis*? Consulendum.

164 SUPER] i. trans, ultra. Sic Virgil.

- - *super Garamantas et Indos.*

Super soles.

i. in deserta Libyae, Aethiopum terram &c.

172 SIGNIFERO] Non Zodiaco, sed toto coelo viso praeter circulum Arcticum Graecorum supra Zodiacum. *signiferum coelum* vocavit L. VII. vl. 363. Refutandus Glareanus apud Lambert. Hortens. *Tò polo* hic est axe, cardine coelum ferente, qui semper vertitur cum ipso coelo, seu mavis, axis extremo, nam coelum ipsum exponere non placet.

184 SYRTIN] Quid vult dicere? quam Syrtin?

119 HESPERIAM &c.] Legendum omnino videtur.

Et Hesperium pelagus, coelumque relinquo.

V. Codd. Vett.

195 ASIAE] *Asia* nomen hic speciale videtur, unde generale ortum. V. Codd. Vett.

200 DEXTERIORE] An interiore? V. Liphum & Bul. de Circo. an dexteriore, quae ad dextram est aurigae? placet posterius.

261 TANDEM MOESTA] An legendum?

- - *moestus tandem ora reseruit.*

V. Codd. Vett. Lectio vulgata non placet. Librarianum errore transpositio facta videtur in hunc modum; *tandem moestus ora res.*; ex qua vulgata lectio fluxit correctorum imperitia.

286 OBLIQUO MACULAT] Avos Jubae ex parte seminarum Punicarum affinitate contingit. Numidae enim, & Carthaginenses affinitates contrahabant inter se. Nota est historia de Syphacis, & Sophonisbae conjugio. *Tò obliquo sanguine* intelligendum omnino videtur ex parte seminarum Punicarum, quod & *et maculat* confirmat. id est perfidia Punica maculat. Vide Comm. omnes.

291 ALTER] Antarticus, sed falso.

293 ABRUPTUM EST NOSTRO MARE &c.] Tam de mari Caspio, quam de mari rubro, seu Oceano Indico accipiendum videtur. Utrumque enim Lucani temporibus à maribus nostris separatim esse existimabatur.

294 REGNANDI] An *pugnandi*? quod placet propter seqq. illa *Celsior in campis* &c.

297 A NULLA MORS EST INCERTA SAGITTA L.] Ob venenum illitum certa. Quis enim ita certus sagittator est vel inter ipsos Cretenses, ut simplici sagittae jactu hominem occidere semper possit; sed & Parthi qui certi sagittatores à Lucano dici potuerunt? quos infra dicit.

longo

- - - longe tendere nervos.
Et quo ferro volint, permittere vulnera ventis &c.
 His adde, quod Lentulus hoc infra dixit *Illis attrita dolis* &c. Sed Pompejus Parthos laudans ambigue dixit, quod Lentulus eisdem contemnens clarius enunciat. Hinc & sequentium versuum (usque ad *sedibus ortus*) falsitas lectori vel minus sagaci patebit. His adde illud.

Nulla manus illis, fiducia tota veneni.

316 SED CUNCTA REVOLVENS] Legendum videtur *si cuncta revolvēs* &c. V. Codd. Vett.

320 QUANTUS APUD] Versus suspectus. V. Codd. Vett.

329 NOBILITATE DOLENDI] Quid est, rogo, *dolendi nobilitas*? Apage lectionis monstrum, quod ex seqq. natum videtur.

- - - dignasque tulit modo consule voces.

Legendum omnino *mobilitate* i. facilitate, promptitudine. Facilis error est, & frequens in libris MSS.

336 TERRARUM TOTOS TRACTUS] i. omnes noti orbis regiones. An *notos* pro *totos* legendum? V. Codd. Vett.

354 QUID PARTHOS] *Ad* legendum videtur pro *quid* V. Codd. Vett.

356 SERVIRE SUO] Interrogandi nota post *et* *suo* ponenda videtur.

355 AB EUPHRATE] Legendum omnino videtur *ad Euphraten* i. signa capta cum Crassis ad Euphraten.

366 LABITUR] i. delabitur; simpl. pro composito i. declinat à vertice poli ad aequatorem, clementia coeli emollit gentes hujus sc. partis.

385 VIRORUM EST] Abest a Vett. plerisque *et* est.

409 FUISSE HANC SCIET ET CRASSI] Haec *magistri* includenda videntur.

451 VETERIS SPERAVERIS AULAE] Legendum videtur *veteri aula*. sub. in. V. Codd. Vett. Error ex confusa scriptura fluxit *veteris peraveris*; ex qua librarius imperitus fecit *veteris peraveris aula*; & sciolus corrector *veteris speraveris aulae*.

454 SPES ULTIMA] Al. *sors ultima*: quod non displicet. V. Codd. Vett.

457 ARAS] *Oras* fortasse legendum. sed *inix*. V. Codd. Vett.

458 MEMOR] An *genus*? *et memor* in sequentia minus quadrare videtur. Mendum primum ortum videtur ex corrupta scriptura *genus progenus*; ex qua *nemus* depravatum, & ex eo *memus*, & demum *memor*.

462 TRANSFUSO VERTITUR] Legendum videtur *transverso avertitur* vel etiam *vertitur*, quod est *avertitur*. Simplex pro composito, quod Luciano familiare est. infra vs. 828.

Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe retentus.

Et transverso mutatum fuisse videtur in *transverso* propter *et* *vertitur* sequens. Quod ineptum glossema est.

463 CASTUM &c.] Al. *Caslon*. nocturno lumine i. per noctis lumen i. per noctem, luna, vel stellis lucentibus. Virgil.

- - - nec candida cursum

Luna negat, splendet tremulo sub lumine pontus quae sequuntur, confirmant hoc

Comperit us regem Cassio se monte tenero &c. Sed Vett. Codd. habent *gratum*. Vide Grotii notas posteriores. *gratum montem* i. chimaearam.

477 CUSTOS] i. incrementorum Nili observatrix. V. Belon.

479 LUSTRA SUAE PH.] i. periodos suae Lunae, i. numerum certum lunationum. *Suae* autem dixit eo, quod, ut scribit Plinius Lib. VIII. c. 46.

Insigne ei in dextero latere candicans macula Lunae cornibus crescere incipientis.

Sed hi tres verius suspecti sunt.

480 CONSILII VOX &c.] Hic locus ex imperfectis à Luciano relictis unus esse videtur. Sequens autem versus *sacraque defuncti* &c. substitutus, & nothus.

481 PATRIS] An *regis* legendum? *et patris* glossema & *regis* videtur.

482 MELIOR SUADERE MALIS] An melior ad suadendum improbis? sub. aliquid contra jus, & fas. Verulanus exponit *in malis* i. in malam partem.

490 EVERTITQUE ARCES] Fort. *evertit arces*. ut sit *avertitur*, & *πινδυμνός*. V. Codd. Vett.

498 NEU] Al. *ne*. an *ne* legendum? Sic Sulpitius legisse videtur. V. Codd. Vett.

521 FERIAM] Hic *series* legendum videtur, ut *et paratur*, non *paravi*, respondeat, mutatum est autem *niferiam* propter *et malueram*, quod sequitur.

523 AN SIT, V. N. CUM LICEAT] Transpositio. V. Codd. Vett. Ordo. *cum mihi sit necesse se violare, dubitans, an liceat*? Huc refert transpositionem ex Terentio.

531 EMATHIAM] *Emathiae* fort.

541 MONSTRI] An *monstris*? placet *monstris gladiisque* *ἐν δὲ δούρι* i. sicariis. Infra vs. 584.

- - - Externaque monstra

Pellite i. sicarios, parricidas.

552 IMPURE] Cur haec de rege puero, quae Pothino conveniebant? Substitutia videntur.

601 VACASSET] Al. *vacaret*. an bello *vacaret* i. careret bello, i. otiosa esset? Sic *vacare curis* Lib. v. placet. seq. verius suspectus.

656 EXIGAT] Per latus, per viscera subaudiendum, sed male.

684 QUO N. BELLA JUBENTE] Egregiam vero laudem!

694 MACEDON] Quasi vero Alexander ille Magnus Pompejo minor fuerit.

696 SERIEMQUE] Sub. regum: sed male.

701 TAM] Tam legendum videtur. V. Codd. Vett.

702 PERTULIT] Perculit fortasse.

703 PETIT] An legendum *dedis* i. deturbavit, praecipitem dedit? Sic Lib. VII.

Cladis eo dedimus. Roman

Sub. praecipitem i. praecipitavimus eo cladis.

704 NE MELIORE] Scribendum forte *pejore* pro *meliore*. An *non meliore* i. pejore. *λεῖτερος*? Quid si *nec meliore* pro *non meliore*. V. Codd. Vett.

715 CODRUS QUAEATOR] Al. *Codrus*, Liberti nomen *Κόδρος*. Sed hic locus sanus non videtur: quare sic emendari visum *Codrus*, *Codrus ab Idalio C. lictore Cypr* i. Cyprius, *Κυπρίωνος*. *Anus Corintho* i. à Corintho.

741 MUNERE] Al. *funera*. placet *et munera* V. Codd. Vett.

763 AVERTE] Al. *adverte*. placet. i. applica.

772 BUSTI; si] Sic legendum, & distinguendum videtur *J. p. f. litora saxo*.

Ut nota sit busti. Si quis &c.

Vett. Codd. consulendi. placet.

779 PROMISSA] Al. *praemissa*. *dies Aurorae praemissa* i. aurorae lux, crepusculum, praemissum. *Tò Aurorae* est genitivi casus, non dativi.

787 NERVIS] Legendum omnino *pervisque et inustis* &c.

829 HYBERNIS] *Aestivis* legendum videtur; nisi fortasse hoc velit Lucanus, Aegyptum Nilo averso aestivis mensibus uri, hibernis vero imbris egerie, ut aliae regiones. placet.

846 CUM POSCERE FINEM] Exemplo Atheniensium, qui siccitate laborantes mortem Androgei piaverunt; Lucanorum, qui pestilentia vexati Palinuri manibus, Apolline iubente, placatis, liberati sunt; Phrygum, qui Attin ab eodem sepelire iussi sunt; Lacedaemoniorum, qui Orestis ossibus è Tegea oraculi praecepto Spartam translatis Peloponnesi imperio potiti sunt.

851 NAM QUIS] An *nunc* pro *nam* legendum? placet. V. Codd. Vett.

Ad Librum nonum.

9 ANIMAM] *Animas* legendum fort. V. Codd. Vett.

36 DORIDA &c.] Hic versus cum sequenti non est in quibusdam MSS. sed librariorum culpa. Ge-nuini enim videntur.

38 CRETA FUGIT] L. *subis* l. accedit. Virgil.

Optima quaeque dies miseris mortalibus aevi Prima fugit; subeunt morbi, tristisque senectus. &c.

38 CEDENTIBUS] An *fridentibus*? Sic infra vs. 1002.

Prævehitur, pelagoque Rhodon spumante relinquit.

40 PHYCUNCTA] *Phycūs* Cyrenaeae regionis promontorium, & castrum Straboni, & Ptolemaeo. Navale vocat Synaësius. *Ruinas* in quibusdam vett. legitur. V. C. V.

83 PELUSIA] Al. *Pelusia*. Hic versus incertae sedis est. In quibusdam libris praepositur vs. 78. in aliis vs. 79. in aliis vs. 81. Nothus videtur.

104 VULNERA] Al. *funera*. Vide Codd. Vett. *ἰνίχα*.

130 IMPURO] An scelesto, detestando? Onom. *Impurus ἱερός*. alii incesto, impudico. infra.

Sanguine semiviri Magnum satiare tyranni. placet posterius.

138 TRANSFIXO] *ὑπερφύλαξ* pro, quae sublimi pilo transfixa vidimus. An legendum *prae*fixo, pro sublimi pilo praefixa? V. Codd. Vett.

150 ITA DUCES &c.] Ordo. *Ita mecum condere manes inb.* &c. Hi tres versus sic legendi & distinguendi videntur.

Ita duces mecum (numquam civilibus armis Tanta fuit merces) inhumatos condere manes. Sanguine semiviri Magnum satiare tyranni.

V. Codd. Vett.

151 MANES] i. corpus condere, & manes simul; nam condito corpore & manes condantur i. errare desinunt. Virgil. Aen. VI. & ibi Serv.

159 ET TECTUM LINO] Alludit ad Aegyptiorum habitum, qui lineis vestibus utuntur. Al. *Et tectum Nilo spargam* &c. quae lectio nequaquam contemnenda videtur. i. Osirim etiam Nilo tectum eruat, & spargam; sed de sepulcro Osiridis quaerendum. Quidam in fluviis sepulti sunt, ut Alaricus, Gothorum Rex. Sigon. de regibus Italiae. Sed versus suspectus videtur. *et* non placet.

170 MORTEM &c.] Desunt quaedam.

183 PARANS] *Paras* legendum videtur. *et* *rat* in *paras* producitur *παραρτίπτει*.

202 CARUM ET VENERABILE] Al. *clarum*. sed minus placet.

205 LIBERTATIS OBIT] Sic fortasse legendum.

Olim vera fides, Sylla Marioque receptis, Libertasque abitis.

Tò abitis et receptis ἀντίδοτος.

219 CUM TARCHON IN MOTU] L. *Tum Tarcondimotus*. *Ταρχονδύμων* Dioni. *Tarcondimotus* Floro. *Tarchodimotus* Vett. quibusdam Codd.

223 VADIS] Al. *tendis*. sed *et* *vadis* hic placet; ut infra *vadis* securi.

226 REGENTEM] i. ducem. al. *Catonem*. Vide Codd. Vett. *et* *regentem* hic non placet. *et* *Catonem*
Y y y y

nem propter *τὸ Cato*; quod versu seq. legitur, *Nos Cato etc.* ejectum videtur, & ejus loco *regentem* suppositum. Sic apud Martialem *τὸ Maronem* pro *Catonem* suppositum.

228 PARTESQUE FAVORE FECIMUS] i. favore in partes non praemio tracti sumus. Nota phrasin *fecimus partes favore* i. copias, exercitum coegimus supra de Catone; *si facies partes pro libertate*.

246 CLAUSA FIDES] An ops, auxilium interclusum est? *Hercules suam fidem* sub. imploro i. opem, auxilium, protectionem tuam imploro. *In fidem suam aliquem accipere. Conferre se in fidem, & clientelam alicujus. Confugere ad alicujus fidem.* Cicero. vide locos appar.

253 ACTUM &c.] *Indiga servitii* i. quaerens dominum, servituriens. Sed hi duo versus in quibusdam Vett. libb. non reperiuntur, & institui videntur.

268 ARMA] Ptolemaei. an vestra? arma vestra, quibus libertatem Pompeji caede acquisitam tueri potestis.

290 FLORIGERI] Al. *Floriferi*. Lucret.

Floriferis ut apes in salicibus omnia libant.

Sparsi al. sacri, i. divini, optimi, *Ἀμύγορις*, delicati.

294 JAMQUE ACTU] Perplexus ordo constructionis. Rectus erat.

Jamque actum belli, serieque agitare laborum
Constituit mentes, non doctas ferro quietem.

Sed numeris imparibus.

303 VEL PRIMAM] *τὸ vel* hic alienum videtur; quare *τὸ cum* repono; quod interpolatores mutarunt in *vel* propter verus sequentis initium corruptum cum *dares* pro *conderes*, quod referibo.

339 QUAMVIS] *τὸ quae* excidisse videtur ex *quamvisque etc.* sed hi verus nothi videntur, praerogae e superioribus repetita. Alias *impactis brevibus*, & *impactum brevius* & *impactum est brevius*. Nota varietatem lectionis, quae falsitatis indicium est.

344 STANT &c.] In illo aggere sub. Sed & hi duo versus suspecti. *sic partem* inale cum seqq. cohaerent.

369 HAUD ULTRA] Sub. hoc tempus; *ultra hoc tempus*. undas i. litora Garamantum, quibus Syrtes praetenduntur.

379 CASTRA] Al. *signa* V. Codd. Vett. alibi.

Nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur.

395 PONAM] Hic *τὰς αἰχμὰς* placet.

400 TURMAS] *τὰς αἰχμὰς* post *τὸ turmas* ponenda videtur.

404 SIBI CONSTAT] i. nobis, ei costa assai. ex *sibi si* & *τοῦ αἰχμὰς*. *τὸ αἰχμὰς* & *αἰχμὰς* de prima persona dictum inde apud Demosthenem legere memini. Vide Sulp. Verulani expolit. qui exponit *comparavit sese multa difficultate*. An legendum

tibi? V. Codd. Vett.

405 SOLA] Sic legendum, & distinguendum videtur.

Sola potest Libya turbam praestare malorum,
Ut deceat fugisse viros?

τὸ turbam pro *turbam* in Vett. Codd. reperitur.

409, 410 ET SACRUM &c.] Hi duo versus *ἰσοδύναμοι*. Interpolator putavit aliquid deesse, & ideo *τὸ Libye* interfecere voluit, ut cum seqq. aptius connecteretur.

415 FLEXU] An *flexa*? V. C. V. Legitur alias *flexo*.

424 NON AERE NEC AURO] An legendum.

- - - non aera, nec aurum

Excoquitur?

i. non in aera, nec in aurum excoquitur. *τὸ ἰν ἀπὸ κοινῆς* sic repetitur; *in* nullas opes vitatur, non in aera, nec aurum excoquitur. V. Codd. Vett.

430 EPULAS] De Gallinis Numidicis accipi potest.

436 CURA JOVIS TERRA EST] Legendum videtur.

- - - nulla sub illa
Cura Jovi terras: Natura &c.

Jovi. i. *τὸ Ἰστίη Διὶ*.

449 ORTUM] Al. *illum*. placet: nec obstat *τὸ ille* praecedens.

459 VOLITANTQUE] *τὸ quae* delendum videtur. V. C. V.

468 SCOPULOSA] Legendum omnino videtur *scruposa*. Gl. Philoxeni: *scrupulosum, σκρυσσώδης*. Ex *scruposa* primum *scrupulosa* factum, quod in *scopulosa* depravatum est. & *scruposum σκρυσσώδης* apud Philoxenum scribendum videtur.

479 SPOLIAYERAT AUSTER] Lucanus *ἀδυστὸς, ἀνίστις*.

498 UTQUE CALOR SOLVIT] Scribendum videtur. *Uique calor solvit &c. τὸ solvit & torserat ἀνίστις*. Vide Ind. Lucret. Gifanii in *fovea*. quid autem est *solvere aera*, nisi in imbrem, nubes aërias solvere, de quo hic non agitur? quare *τὸ solvit* placet. Infra Lib. x.

- - - sed quae vicina fuerit
Tellus mari longis rapere vaporibus ignem,
Et cladem foveare Noti.

502 CORRIPIENS, PATULUM GALEAE] Al. *sustulit & galeas conversum insudis in orbem*. Quid si legas *corripens galeas conversum insudis*? non displicet, vel sic, quod magis placet.

- - - corripens galeas conversum sudis.

V. Codd. Vett.

516 DONARIA] An loca, ubi dona servantur? Virgilio Georg. Donaria sunt templa. Vide Serv. *donaria à domis dicta*, i. oblationibus, victimis, sacrificiis.

crificiis. Onomastico donaria sunt ἀναθήματα. Hic alias legitur altaria, quod ē donaria glossa videtur.

531 DEPRESSUM] Falsum est. Vide Ptolem.

533 NON OBLIQUA] Et hoc falsum de signis singulis. Vide Joann. de S. Bosco.

538 AT TIBI &c.] i. Zona torrida, sed obscure dictum videtur.

542 PROCUl AXIS] An aequaliter distat? Inepte dictum, & Lucano indigne. Spuria videtur.

553 BELLIQUE DATOS CASUS] A tesserarum ludio metaphora.

568 SED LONGAM DIFFERAT AETAS] An sic legend. *An sit vita nihil, sed letum differat aetas, vel sed mortem?* i. an vita nihil aliud sit, quam dilatio mortis, & aetas, quae est duratio vitae, differat tantum mortem. Vita nihil est: aetas enim, quid est aliud, quam dilatio mortis. Stoicum acumen videtur. *Letum* seu mortem scripsisse videtur Lucanus: *Ex letum librarii laetam fecere, vel lentam*, ut cum *vita* concordaret, *et laetam* autem, seu *lentam* in *et longam* mutatum, quod *et longam* *et vita* aptius congruere videretur.

590 SOMNI P. EST. ULTIMUS HAUSTOR AQUAE] Et haec duo hemistichia suspecta. Ex inferioribus vs. 617. huc inculcata sunt.

Haustis in tota Libyae fons unus arena &c.

603 STETERIS] An erecta fueris ex abjecta, & jacente, & jugo soluta? (*et stare et cadere* opponitur) An vero *et steteris* hic est positum pro *fueris* simpliciter juxta vulgarium Romanis morum consuetudinem, in quibus *et stare* pro *esse* usurpatur. i. *si unquam fueris cervice soluta* i. *si unquam soluta jugo fueris*. Posterius non displicet. Exempla huc congerenda.

604 SIS OLIM] Sic hic pro *tunc* legendum videtur. al. *hunc* & *innc* VV. Codd. habent T. o. f. *Deum* es.

632 FEMINEAE QUI &c.] Qui id fieri potest? Inepta sunt ista, & Lucano, docto & ingenioso poeta, indigna.

636 CUNCTIS IMPUNE] Quid vult dicere?

645 GENITOR &c.] Pro *genitorque numenscundum Phorcus Cetoque parens*. male.

668 VOLATU] Al. *meatu*. V. Codd. inspiciendi.

674 TENEBRAS] An *latebras*?

675 TREMENTE] Legendum videtur *premente*. qui enim tremat Pallas, quae belli dea est, & trepidi Perseos ictum dirigit? *premente dextra harpem* i. ictum dirigente. sic supra.

Nec vidis recto gladium mucrone prementem.

& quae presso tremat ense manus.

677 LATA] An *lenta*? i. mollia, tenera; *lentissima brachia*. Horat.

685 PROPIUSQUE] An propius terram secabat? An vero propius domum Argos i. linea rectiore secabat? placet posterius. *propius immanitatis*, pro

propius patriam, domum, Argos, vel propius a patria, domo, Argis.

691 PRAEMI] Quae sequuntur usque ad versum *figura nec in Boream* inclusive, Lucani esse non videntur. Fortasse, a Polla aut aliquo alio addita fuerunt, ut locus imperfectus a Lucano relictus compleretur. Liqueat e Lucani vita, tres priores libros Pharsaliae tantum ab eo perfectos, reliquos inchoatos relictos. Vita Luc. ex Comm. antiquissimo.

709 SQUAMIFEROS] Al. *squamigeros* V. Codd. Vett. *squamigerum* *pocus* habent. Lucet. & Virgil.

722 ORAQUE] Icti, an sua? de ictu accipiendum videtur ex Solino.

729 PESTIFEROS &c. *Aera* &c.] Hi duo versus sunt spurii, & menti authoris repugnant. *Infra nos vobis opus est ad noxia fata veneno*: sed & hic versus abest a Vett. MSS. plerisque, & nothus videtur.

731 RUMPITIS INGENTES AMPLEXU] An scribendum R. i. *amplatu* & *vertere*? *Rumpitis* i. occiditis, necatis, fangius. Vide notata ad Epigrammatis Martialis versum.

Equitem rumpere, quam leporem.

732 DATIS OMNIA LETO] Suspectum hemistichium; sed *inixu*.

762 ILLA] *Et illa* est ablat. casus. Ordo. sed mors (alia) tristior illa erat ante oculos.

766 QUA] Nota phrasin. *santum qua, ut plus qua.*

777 ET LATERUM] *Et* delendum videtur. V. Codd. Vett.

785 DISCEDUNT] Legendum omnino videtur *desidunt* i. *καθίζονται*. *desidit tumor* Cels. s'assaisent i. in cineres resolvuntur. Ex *desidunt* primum factum est *desidunt*, ex quo demum *discedunt*.

792 SUCCENDIT; TENDITQUE] Nova distinctio.

798 EXUNDAT] Al. *exultat*: an *exurgit*? placet. Vide Codd. Vett. *et exundat* cum *undarum cumulus* non placet.

803 NON AUSI] Ne scil. fumo, & nidore veneni teretissimi castra inficerentur.

808 TOTIS SE EFFUNDERE SIGNIS] Al. *totis effundero* s. An leg. *totis se fundere signis* i. statuisin theatro positus? V. Codd. Vett.

809 PRESSURA] i. fluxus, *πίσμα*. *pressura* *xylois* est *et τὸ τῶν τρυφῶν πίσμα*, mustum. Plinius Lib. XVIII. cap. 31. *Pressura una culcor implere debet*. Colum. *Mustum sortivum est, quod post primam pressuram vinaceorum circumciso pede exprimitur*.

815 LAEVE] Al. *Leve*. Vett. Codd. habent *Pe-* la. an *Belo*?

821 MATURA] i. mature, cito, propere necantia. Infra.

- - - Quis fata putaret
Scorpion, aut vires maturae mortis habere?

Y y y y 2

833

833 EXEMPLAR] An *exemplum*? V. Codd. Vett.
τὸ *exemplar* hic est *exemplum*.

838 ET TIBI] *At* fortasse legend. V. Codd. Vett.

840 SUSPECTA EST] Tò *est* abest a Vett. Codd. Ordo. *in pectus tellure, in qua jacebant.*

846 NEC QUAE] Locus imperfectus à Lucano relictus.

852 IRE LIBET] Hic vers. & seqq. duo nothi. *Inustus* sub. est. An legend. *adustus*? V. Codd. VV.

877 TERGA DAMUS &c.] i. ultra ortum Noti jam pervenimus: Eodem enim modo sub alio stat Hemisphaerio, quo supra hoc nostrum. Vide L. x. vl. 50. *Flagrantis post terga Noti.*

881 IPSA EST] *Est* abest a Vett.

884 FATIS] i. omnibus Fortunae casibus adest. An *sessis* pro *fatis* i. ἀπηνεχίστοι, κίχηται? V. Codd. Vett. τὸ *fatis* placet. Legitur & *miseris* quod ineptum glossema esse videtur.

905 SUSTINERE DIEM COELI &c.] Hic versus sic distinguendus videtur.

Sustinere diem, coeli servantur in usus.

Quid est enim *servari in usus*? *Servari in usus coeli* i. e. in Jovis ministeria. Ideo *Jovis volucrum* dixit. Vide notata Lib. Adversar. v. pag. 90.

909 SALUTE] An *salute est*? V. Codd. Vett.

921 LONGE NASCENTIS] Hoc ex falsa opinione existimantium, cervos in Africa non nasci. Vide Serv. ad iv. Aen. & alios ad eundem locum, & refuta ex relatione nova regionis ad fluvium Gambeam, ad cap. viride.

949 DEDIT GAUDIA] Quis dedit gaudia, aut quid dedit? τὸ *videre leones*? suspecti videntur.

960 EUXIMUMQUE] Suspectus versus.

963 RHOETION] Al. Ροιτίον, Roetion. Rhotion est a Ροιτίον, quod legere non memini.

986 DAMNABITUR] Al. *damnabimur* i. tu, & ego cum illa vivemus.

998 RESTITUAM] Ante hunc versum in quibusdam hic exstat.

Constituam sparsas acies, replebo ruinas.

Sed nullius est pretii.

1000 SIC FATUS &c.] Hic liber decimus incipendus videtur. Interpolator malis versibus assutis aliud initium inferius facere voluit. Imitatus est Lucanus vi. Aeneidos initium.

Sic satur lacrymans, classique immittit habenas, Es tandem Euboeis Cumarum allabatur oris &c.

Hic autem nonus liber his votis Caesaris aptissime claudi notabis.

Diicinerum, Phrygiæ colitis quicumque ruinas &c.

1004 LAXANTE] An vela continue tendente? Alias *lassante* legitur. V. Codd. Vett.

1016 LABORES] Al. *laborem*. V. C. V. infra.

infernis nostro sua tela labori.
i. civili bello.

1021 PERCUSSUM EST] *Est* abest a Vett. MSS.

1048 NON MIXTI NEC NATA] Num *mixti*, & num *nata* fortasse legendum. placet.

1063 SIMULATI &c.] Al. *simulato*. Legendum videtur, *simulato fronte dolori.*

1078 DUORUM EST] Tò *est* abest a Vett. Codd.

1079 VERTISSEM] *Vertissem* scribendum videtur. τὸ *vertissem* hic non placet.

1084 PROPECTO] Gl. Phil. *Profecto* δελονίτι δηλαδὴ. Onom. *Profecto* πικρά πικρῶ, alii ὄντως, ἀληθῶς. An ex *profecto* factum est τὸ *profecto*? i. pro refecta, revera. Gl. Gr. ὄντως sane, plane, *profecto*, certo, quae postrema expositio in hunc locum quadrare videtur. de *profecto* vide notata ad Terentium.

Ad Librum decimum.

1 UT PRIMUM] Vide initium Lib. x. supra vl. 1000.

7 RAPERE A SANGUINE] Quis hanc phrasin fecit?

8 NE POPULUS] Quasi vero Pompeji manes Caesari parcere voluerint, & Aegyptium inviam populo Romano inviderint. Haec inepta sunt & Lucano indigna.

10 SEQUUTAM] Sic Vetus Codex i. quae separtes ejus sequutam esse hoc scelere testata fuerat.

21 VINDICE FATO] His repugnant inferiora ista *fortuna pepercit manibus &c.* *Spargenda* ex inferioribus istis sumptum, Nam sibi libertas &c. *Ludibrio servatus erat.* *Adytis* qui *adyta* sacrata, si ut supra *effossum* *tumulis* est *antrum* i. in tumulorum usum? Interpolator τὸ *terras* in *terrarum* mutavit, ut versui serviret. sed fortasse *mundi* scripserat Lucanus in hunc modum *Felix praedo jaces mundi. Fortuna pepercit &c.* Ordo: illic praedo felix mundi, *proles vesana Philippi Pellaei, jaces.*

41 OCCURRIT] Tò *sed* hic subauditur; ut supra pluribus locis notatum, & infra vl. 105.

70 An scribendum, & distinguendum?

Quis tibi vesani veniam non donet amoris, Antoni, durum cum Caesaris hauseris ignis Pectus, vel media in rabie, medioque furore, Et Pompejanis habitata manibus aula? Sanguine Thessalicae cladis perfusus adulter Admisit Venerem curis, & miscuit armis Illicitosque toros, & non ex conjuge parvus. Pro pudor! &c.

Vide Codd. Vett. & Edd. omnes.

83 SIMULATUM COMTA] i. simulans dolorem; sed cum corporis ornatu. V. Codd. Vett.

99 QUANTOSNB] Nota duplicem interrogationem. Tò *ne παύλας*. Vide notata ad Terentium p. 155. Ed. Faern. Supra Lib. vii. vl. 301. *quone pro quo* Plaut. Bacch. *quamne pro quam* Aet. ii. Sc. 3, 23.

105 PERORAT] i. persuadet. nove dictum. Scribere perorans.

106 INFANDAM] Al. *infaustam*. rectius. supra vl. 60.

quantum impulsit Argos,
Iliacasque domos facio Spartana nocenti;
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores &c.

Vide Codd. Vett. & confirma.

107 DONISQUE] i. e. Aegypti regno, quod Cleopatrae dedit, cum in provinciam redigere posset. est abest a Vett. Codd.

115 STABATQUE SIBI NON SEGNIS ACHATES]
An legendum *Stabat cyclis insignis Achates*. Plinius de Achate. *Circulos nigros & albos in medio habes, junctos & variatos &c.* Vide locum Plinii. Tò cyclis legitur Lib. VII, 363. Vulgata lectio nullus est pretii. Quid? si *stagnat* pro *stabat* legatur; *stagnare* i. e. bractea inducere, *περιπταλῶν, γαιῶν*. Gloss. Philox. in *stagnat* Lex. Graecol. in *γαιῶν*. Tò sed *inimicus*. ante tò *stagnat* tò que delendum videtur. Ex *cyclis* factum videtur *cidis*, & inde *cidis*; ex quo *sibi*. Ex *insignis* primum *insignis*, ex quo *non segnis* Glossem, quod in textum irrepit. Vetus liber Thuani super tò *non segnis* habet *mirandus*; quod est glossema & *insignis*. Sic etiam hunc versum rescribere placuit.

Marmoribus: stabatque sub iis non segnis Ophites, Purpureusque lapis &c.

Sub iis sub. marmoribus. *non segnis Ophites* i. e. columna ex Ophite marmore stabant. *purpureusque lapis* i. e. *πορφύρεος λίθος*. Scriptum fuerat *sub iis* pro *sub iis* ex qua lectione *sibi* factum, & *sibi*.

117 MAREOTICA] Legendum videtur *Meroëtica* i. e. ex Meroë. Infra vl. 303.

*Ambitur nigris Maroë secunda colonis
Laeta comis Habeni &c.*

An apud Horat. legendum *Meroëtico lymphata mentem* &c. pro *Meroëtico*, ut vulgo legitur? Infra vl. 161. *Meroëticum* vinum nobile, & generosum, *Meroëticum* autem vulgare. Vide Salmat. ad Plinium. Tò *Meroëticum* hic exoticum quid sonare debet. A *Μερῶν*, *Μερῶντος*, est *Μερῶντικός*, Meroëticus. Nam a *Μερῶν*, &c., est *Μερῶντος* & *Μερῶντικός*.

122 IASPIDE FULVA] I. Jaspidis testellis. Virgil.

*hinc stellatus iaspide fulva
Ensis erat.*

125 PLUMATA] An opere plumario, vel plumarium imitante? posterius placet.

126 PHARIIS TELIS] Sub. in *Phar. telis*. An tela sunt instrumenta textoria? Tibull.

Et adplufo tela sonans latere.

An sic legendum?

Ut mos in Phariis &c.

V. Codd. Vett.

127 TUM FAMULAE] Sub. *stat*: quod respondet *ut stat contra fortior aetas*. quid? si sic legatur *Stat famulae n. &c.* cui respondet *Stat contra &c.* placet posterius. ut hic tò *stat* in *tum* depravatum est, sic infra vl. 329. tò *jam*. Vide locum.

141 SIDONIO] Tò *Sidonio* hic est tenui. Qui enim, si pectine Serum compressum est, *Sidonium* esse possit? Sed hi res verius suspecti.

143 EXTENSO] In latum extendit, non in longum. al. *expanso*. V. Codd. Vett.

161 MAREOTIDOS] Vide notata supra ad vl. 117.

167 EXTERNA TERRA] Al. *externas terras* placet. *aëra* i. spiritum, auram, odorem. Tò *externa terra*, quod in quibusdam libris legitur, non placet.

194 FAS MIHI PRODERE] Ad illud Virgilii alludit Aen. II.

Fas mihi Graecorum sacrata resolvere iura.

Al. *edere*; sed locus Virgilii tò *prodere* confirmat.

199 Hi versus utique ad *Vana fides veterum*, faciles, & expediti sunt; sed Lucani esse non videntur, sed institui, ac spurii, ut ex (infra vl. 261.) causa assignata apparebit.

214 QUAE CUM DOMINUS] *Hanc* pro *quae* hic legendum videtur. V. Codd. Vett. Sed haec spuria videntur. Aquae Mercurius habetur dominus apud Cinenes. Phil. Hist. Cinenf. pag. 89.

219 VANA FIDES] Falsus est Lucanus, ut ex recentioribus historiis constat. Hic autem incipit Achorei de Nilo disputatio.

229 HIBERNUS, CUM] Legendum videtur *tum*; & post *hibernus* *τελεία στυγή* ponenda. V. Codd. Vett.

239 ZEPHYROS] Al. *ventos*. V. C. V. sed tò *ventos* glossa videtur. Alii Etesias volunt, qui flant ab Arcto. Suidas in *Ετησίαι*. Straboni Etesias sunt subtolani, *ἀπὸ τοῦ ἄρκτου*. Zephyros esse non ex sua, sed aliorum opinione Lucanus existimasse videtur. Quaerendum.

245 FLATUS] Ordo. *flatus feriunt aquas &c.* Sed melius legas cum libb. MSS.

Affiduo feriunt e. q. r. flatu.

262 AST NGO] Achorei opinio de Nili incremento, ex qua versus 20, qui supra leguntur, nothos, & supposititios esse liquet, qui scilicet causam a causa ab Achoreo assignata diversam continent.

266 TOTO] Al. *mundo*. V. C. V. Glossa videtur *et toto*.

269 ET PHARIIS] Al. *hanc ph.* quod placet.

290 CURSUS IN OCCASUM] Hic versus sequentis glossema est. al. *occusus*. al. *ortum*.

305 AESTATEM &c.] Idem supra dixit Lucanus Lib. IX. vl. 529.

truncum vix protegit arbor.

Sed ille locus ex hoc sumptus est.

Y y y y 3

306

306 LINEA] i. circulus aequinoctiali parallelus, longitudinis circulus. Sed ille versus suspectus videtur.

308 PRAEVEHERIS] i. praetervcheris. supra L. IX. vs. 1002.

- - - *Asiamque potentem
Praevchitur, pelagique Rhodon spumante relinquit.*

317 ABRUPTA] Gl. Philox. *Abrupta*, ἀπρόσμενα, ἀπρόσμενα. *Abruptum* ἀπρόσμενον. *Abrupta viarum* pro *abruptae viae*. *Strata viarum* Virgil.

316 SIGNA] Quae sunt illa signa? Vide Herod. & Strab.

328 UT ALTA] Al. in *alta*.

It convalle sacens jam moribus unda r.

Grot. è Vett. MSS. placet. V. C. V.

349 MONET] *Jubet* hic Lucanus scripserat, sed interpolator mutavit propter *et juberet*, quod in praecedenti versu suo institutio cum vs. 347. potuit.

370 PER TE &c.] Sub. oro. Oro te, ut adsis. Vide similem ἵκετο Lib. v. vs. 739.

384 INGENTIS FATI] i. nati sumus ad ingentia scelera perpetranda. Sic Lib. VIII. 15. *Stantis Cornelia fati*, & eodem lib. inferius *Aetorni Martis Alanos*, al. *ingentes facti*. V. Codd. Vett.

409 JUGULUMQUE] Hic versus sic legendus videtur, & distinguendus;

*Aere merent parvo jugulos in Caesaris ire;
Non sibi dant, pro fata &c.*

merent ire, i. conducti sunt, ut eant. *Jugulus*, & *juguli*, seu *jugula* in plurali de uno dicuntur. Cic. *Socrates jugula concava non habebat, sibi dant*, i. suo odio, suae libidini indulgent. *et fas* hic non placet. legendum videtur *pro fata!* Leporis est non-nihil in verbi repetitione *pro fata, ubi fatum &c.*

420 ARCENT] ἑκταρά pro *arcuissent* & *vincissent*. Lambert. habet *vincunt* in praesenti, quod respondet *et arcunt*. Itidem Sulp. Verul.

418 SATELLES] Pothinus, belli Alexandrini auditor. supra vs. 405.

Et duce sub famulo, jussuque Satellitis irent.

Sub duce famulo Achilla, & jussu Satellitis Pothini.

427 TRAHAT. T. E. P. FERRI, Non] Distinctio nova. V. C. V. adeo viribus suis confidebant, ut tanquam de successu certiores noluerint invasionem accelerare.

458 CEU CAPTIS] Al. *vel*, an? V. C. V.

472 ORATOR REGIS PACISQUE SEQUESTER ABSTINAT] Locus imperfectus, duo erant Serapion, & Dioscorides. V. Caesar. non ipsa jura ponenda; sed eorum violatio, i. foedera violata. Haec duo hemistichia instituta, & spuria videntur.

474 THESSALA] An *Thracia* seu *Taurica*? V. C. V. Sulpit. *et Thesala* ad Gigantes refert.

476 GELIDO &c.] An legendum.

- - - *et gelidi circumflus orbis Iberi?* i.

Iberia, Hispania, quae pene mari undique cincta est. *et circumflus orbis Ibero* nec placet, nec recte dici posse videtur. V. Codd. Vett.

485 MURIQUE VICEM] *Te vicem* hic positum est pro *vica*, vel ἑκαπτιμῶς pro *invicem*. ut in *modum*, in *formam* &c. Nota.

490 CONSTANTIA MENTIS] Al. *fiducia menti*. V. Codd. Vett. *et constantia* suspectum est. Raro enim Caesarem laudat Lucanus.

492 JUNCTIS IN BELLA] i. ad usum belli, ut junctae vice pontis essent ad regiam invadendam.

523 ACHILLEA] Ab Ἀχιλλεύς est Ἀχιλλεύς Aeolicum, unde Latinum *Achilles*, *Achillis*, *Achille* &c. Ab Ἀχιλλεύς est Ἀχιλλεύς Macedonicum i. Aeolicum, seu Doricum vocabulum. Ideo Ἀχιλλεύς accusativum; Ionicum pro Aeolico, seu Dorico Ἀχιλλεύς usurpavit Lucanus. Poterat scribere sine licentia.

Iusto terribilem ferro transiegit Achillan,

Sed versu minus expedito. V. Codd. Vett.

536 TOTA FORMIDINE] i. omni periculo, Sulpit. Ver. An potius, totius hostilis exercitus impetu? placet.

542 CAPTUS &c.] Hi quinque versus additi videntur. Liber imperfectus est.

JACOBI PALMERII

A

G R E N T E M E S N I L,
K P I T I K O N

Ε Π Ι Χ Ε Ι Ρ Η Μ Α,

Sive

Pro LUCANO APOLOGIA.

Tum

Diluuntur ea, quae Josephus Scaliger contra Lucani famam scripsit in suis ad Manilium prolegomenis, nec non in sua ad Mamertum Patissonem epistola, cum locorum, quos arguit, explicatione.

Urbium Regina Lutetia me tenebat anno Salutis MDCXXIX, & ibi molestis litibus fatigatus animus doctorum virorum confabulatione aliquando reficiebatur, & fastidium, quod in foro Judiciali contraxeram, in Musarum sinu quoties licebat horis subcivis deponebam. Festis igitur Pentecostes diebus, dum Justitium claudebat Palatii valvas, Lucani Poëtae lectione recreabar, & ab ejus lectione surgens commotior (dum nullum aliud opus in tota Poëtarum republ., cui Pharsalia *fascies submittere* debeat, inveniri posse confido) ad quemdam ex amicis virum eruditum visendum forte perrexi. Is autem erat ejusdem Poëtae lector assiduus, & qui cum laudare libenter solebat. Dum igitur, ut sit, sermones diversos de litteris conferimus, ut eram recens à Lucani lectione, non potui quin ejus mentionem facerem. Ille ansa arrepta per ejus diversas laudes alacriter spatatus est. Ego vero illum me antecire non pati. Ille pone subsequi non sustinere. Pariter ergo & aequatis veluti fontibus properantes stadium illud *ἰσχωμασικόν* à carceribus ad metas decucurrimus, & sacram, puto, fecimus coronam. Sed cum inter alia dixisset ille, se mirari illorum *ἀβλεψαν*, qui Virgilium solum stupentes, non admittebant Lucanum in comparisonem, cum sibi non inferior Marone videretur. Notavi verbum, ut audax & insolens, caeterum quod à Papinio Statio olim prolutum, qui eundem Lucanum cum Homero & Marone conferre non dubitavit, magnam Lucano conflavit invidiam. Ille nihil se morari invidiam aut invidios dicere: caeterum orare ne causa incognita suam damnarem sententiam, sed ut subla-

to

to praepudio de ea denuo cognoscerem, nec ante dimisit, quam me in hoc studium incubiturum serio promitterem. Reversus ergo domum, protinus ad Virgilium me contuli, & tantos viros inter se comparare aggressus sum. Sed dum ejus plures paginas revolve, fateor, Maronem nihil de suo jure remittentem, tanta admiratione mentem perfudisse, ut ad suas partes toto mentis impetu omnino accederem, nec dubitarem amicum meum de transfugio à Lucani castris sollicitare velle. Quod ut optimo jure fieret, ne non satis auditus damneretur Lucanus, rursus illi aquam concessi. Verum eo audito, ecce alius stupor mentem invadit, non enim contentus, consulatum & fasces cum Virgilio aequo jure partiri, ultro dictaturam affectabat. Quid multa? Cum fatendum sit, licet cum existimationis dispendio, per integram hebdomaden, qua ei studio vacavi, amborum illum, qui novissime in manibus fuerat, continuo sibi calculum nostrum vindicasse. Nec unquam potui tam constanter secundum alterum pronuntiare, quin statim alterius lectio sententiam praecipitatum convelleret. Id vero mirum, quod seculorum consensus, qui Lucanum ad secundum locum damnaverat, me non mediocriter monebat, ut illius parteis inclinatas meo suffragio sublevare tentarem. Nempe eo, quod miseria facile misericordiam accersit, & ne instare perculso mihi videret, ubi de jure non liquebat, infirmiorum fovere & adjuvare melius putabam. Non tamen eo usque valuit vel Neronis odium, & versus ostentari prohibiti, vel mors in ipso aetatis flore domini gladiis properata, vel quaecunque alia Lucano favorem allicere possunt, ut aliquid derogatum Maroni voluerim. Integra illi sua jura per me sunt. Primam certe obtineat coronam, dum non *ἀνέστη*, sed cum non inferiori athleta compositus, plurimo cum sudore eam reportare velit. Et ego quidem non fungar Hellanodicae munere, absit, ut id mihi arrogem; sed tanquam aliquis è cavea spectator, mirabor, & laudabo eorum palaestram. Neutrius vitia memorabo, quae aut nulla sunt, aut me fugiunt. Sed utriusque athletae laudes non invitatus praedicabo. Virgilii equidem parcius, non enim eget praekonio meo, quem corona omnibus conspicuum fecit. Lucani fusius, ob hujus seculi in eum iniquiora ingenia. Ergo rependere Lucano beneficii gratiam omnino decrevi, & pro insigni animi voluptate, quam in Pharsaliae lectione me percepisse memini, tanti viri contra ejus obtretractores famam propugnare pro virili parte conabor, dum fervet animus, nondum restinctis ejus incendiis, dum obversatur memoriae pulcherrimi operis recordatio, cumque magno Virgilio non adeo imparem congrédi posse in animo est asserere. Nec parum famae accessisse Maroni, quod & secundum Lucanum fecerit antiquitas. Eum sane antecedit Virgilius cum dulcedine versuum & metri suavitate, tum fictionum apte disposita varietate, in qua plerique Poësin constituunt: sed praecipue apud Caesares gratia. At majestate & pompa quadam decente, sententiarum gravitate, & brevitate, sensus eximio pondere, argumenti nobilitate, libertate denique & *παρρησία* digna feliciore seculo, nullus certe illum superaverit. Virgilius fluvii instar magni per plana fluentis placide habetur, ripas suas leniter alluens, quas laeto gramine, & floribus undequaque vestit, affatim ornat, quacumque irrigat ver faciens perpetuum. In eo nihil tumidum inaequalitate, nihil levitate spumofum, uno tenore fluit, placidus & perspicuus adeo, ut gemmae in imo fundo latentes non lateant, ut egregia ornamenta, huc illuc pisciculorum instar in opere agminatim natantia, manifesto deprehendantur, ad unum numerentur: ut nemo sanus innatare tam limpidis

pidis aquis, tam amoeno alveo se credere reformidet. At Lucanus, tamquam Ister aut Euphrates aliquis, violentius per devexa fertur, & narrationis veritate, & styli brevitate, tamquam riparum angustia coarctatus, non sine strepitu, sed grato, ruit potius quam fluit, sed perenne & indefinenter: ingentes sensus reconditi moles secum volvens, & sententiarum aurearum ramentis ditescens, riparum accolas (lectores scilicet suos) si minus delectat, certe plus ditat. Nec est in eo perspicuitas optabilis, cum eo ipso limo (sensu scilicet obscuriore) quo turbantur ejus undae, pinguescant ingeniorum agri, luxurient segetes, dum illis, ut alter Nilus, alte superfunditur, & abundantis sensus alveum verborum excedens, mentes obruit quasi & inundat, omnibus modis dives, & utilis, & beneficus. In Marone bene curata cutis, & pulchritudinem exterius, & interius sanitatem esse vivido candore demonstrat. In hoc eminentes tori, & artuum bene stipata compago vires, & immensum robur arguunt. Illum amares: Hunc mirareris. Ille excelsè, decenter, ornate ubique dicit: Hic acriter, magnifice, ardentè omnia profert, cum flumine quodam, & impetu canoro. Ille suadenti propior: Hic imperanti. Ille Phoëbo canenti similis: Hic Jovi tonanti. In illo decens, & castigatus impetus, in hoc divinus, & amabilis furor. Illius Musa lactior, & obvius comitate grata mollius, & sedatius incedit: Hujus severior & pulchra majestate refulgens incitatus fertur. Vulgus prophanum arcet, solos doctiores admittit ad oscula. At illud inehere utrique commune, quod ambo lectorem in admirationem rapiant, quod tunc potissimum placeant, cum retractantur, quod pariter τὸ κέντρον ἔγκυρῳ λήπτει τοῖς ἀκροαμένοις (quod de Pericle dicebat olim Eupolis) & in diversa scribendi ratione (dicam licet undique reclament) summa, nec impar in utroque gloria. Ut usurpare possit aliquis in eorum comparatione, quod alter eorum canit

Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo

Et cantare pares. — — — — —

Si quis in agone poetico Caesarem contendat esse Virgilium, Pompejus erit meo judicio Lucanus, qui suarum partium fautores inveniet multos, & suum etiam doctorum habebit Senatum, & Catones, licet Diis adversantibus.

Et quoniam ad Caesarem, & Pompejum nos detulit oratio, profecto nihil magis obfuisse arbitror Lucano, quare non potuerit apud omnes de primis cum Marone contendere, quam Pompejanarum partium studium, sive illud ex animi undequaque liberi sententia prodiderit, sive ut ita Neronis inimicitias ulcisceretur. Hoc attentius considerari meretur: ideo adverte animum lector, & patere, me aliquantulum in eo immorari. Uterque sub Caesarum imperio vixit, Maro sub Augusto, qui pridem triumviratus sacvitia ablegata, jam se moderati animi principem omnibus exhibebat. Lucanus sub Nerone, qui pudoris ficti persona deposita, omnibus vitiis auctoratus, Matris indulgentissimae caedem primum gradum ad summam sacvitiam aspiranti sibi posuerat. Maro ex Mantuana plebe civis, nullis majorum imaginibus, solis ingeni viribus fidens, Romam petiit, & ibi propter eximias animi dotes statim celebris factus, per Maecenatem Caesari Augusto innotuit, & expansis omnibus ingenii viribus tamquam velis, aspirante Maecenatis favoris aura, ad ipsius Imperatoris amicitiae portum facile successit, & ejus laudes ubique in operibus suis decenter insperfit, amuletum adversus invidos, & aemulos potentissimum. Tandem Julii Caesaris vanissimum mendacium (quod in Juliae amitae laudatione pro rostris

Z z z z z

auda-

audacter certe, ne dicam, impudenter protulerat) Aeneïde sua tamquam exquisiti operis colophone imposito, decentissime fastigiavit. Itaque ab Augusto fama, & opibus auctus, in ejus aula omnium favore, & gratia subvectus, sine obrectatoribus vixit, & egregiis operibus publicatis, Caesaræ domus splendorem lumine excitans suo, & vicissim ex Imperatoris favore famam operibus suis facile concilians, feliciter & merito perennitati litavit. Lucanus M. Annæo Mela equite, sed illustri, & qui consularibus viris potentia exaequabatur, natus, Romæ ab incunabulis educatus, ob ingenii dotes in Neronis notitiam facile pervenit. Sed Quæsturam adeptus non potuit in principis gratia diu permanere. Nam nobilitatis conscientia generosum animum nimis extollebat, quam ut posset tam indigni domini voluntatibus obsecundare. Itaque statim invisus Neroni, Politicam gloriam stolidè affectanti (contra quem Poëma recitantem suum in quinquennali certamine laurea coronatus fuerat) indignis modis ab eo exagitatus fuit.

Famam versuum Lucani premebat Nero, vanus æmulatione Tacito teste Annal. xv. Prohibebat eos publicari, legi denique, & ostentari. Imo & interdixit illi Poëtica, & vetuit versus pangere, quod nos docet Dio Nicaeus, raiſſo (credo) centurione, vel codicillis Sicque Neroni inimicus factus in conjuratione Pisoniana cecidit, ab imperatore jussus mori annum agens xxvii. Haec si attente consideres, lector, nonne tibi mirum videbitur vel unicam pagellam ex Lucani scriptis ad nos usque pervenisse? Sed defines mirari, si operis pulchritudinem ad mentem revoces, simul & mors Neronis, qui non multum supervixit, judiciorum libertati portam patefecit; ideo tot tantaque de eo auctore antiquorum egregia testimonia ad nos usque invito Nerone duravere.

Sed nunc pressius agamus. Augustus Virgilii opera laudabat, ejus famam fovebat. Principis exemplum in aula lex est. Nero Lucanum oderat, ejus opera suggillabat, famam premebat, versus pangere vetabat, poemata ostentari, legi, publicari prohibebat, auctorem denique occidit. Tyranni metus legis auctoritatem obtinet. Sic Maronis Musa, Augusto favente & sublevante, facile se crexit, & primum inter Poëtas epicos locum Aeneïde sua firmiter occupavit. Prodiit sequente seculo Pharsalia, quæ Nerone invito, premente, & vetante, nihilominus emerſit, & per confertos hostes, Neronis adulatores frustra sese opposcentes, & eorum coryphæo Petronio maligne augurante neglecto, ad summam gloriam evasit. Sed aulicorum favore destituta, licet viribus integris, & superante animo, primum locum incassum affectavit, & in secunda sede manere coacta est; non enim sub aquis judicibus res acta est. Ex his præmissis facile est colligere, quare Virgilius sit Lucano prælatus.

Secuta est enim facile posteritas majorum judicium, quibus sub Caesarum domo, eaque Lucano infesta, gentis Juleæ vati primas denegare, aut tutum non fuisset, aut saltem ad Caesarum favorem minime idoneum, quandoquidem ob solam elegantiam, & nitorem carminum, vano Neroni, & stolidè æmulo invisus erat. Tum ipse etiam aliquando nimis libere de Caesarum imperio suam exponit sententiam, ut patet ex quatuor versibus, qui sunt quarti Libri ultimi, & extremi

*Ius licet in jugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens, Mariusque serox Et Cinna cruentus,*

Caesa.

*Caesareaeque domus series, cui tanta potestas
Concessa est? emere omnes, hic vendidit urbem.*

Et Lib. VIII.

*Tu quoque, cum sacro dederis jam templa tyranno,
Nondum Pompeji cineres, ô Roma, petisti.*

Qua certe libertate dicam, an audacia? Parum lenocinatus est hominum favori, & eo nomine plus verae gloriae adipisci meruit. Quod vulgarem, & notham ex adulationis contubernio notam generose contempsit. Actatis etiam praerogativa Lucanum oneravit praepudicio, & jovit procul dubio Virgilium, qui primo loco multum antea occupato, non potuit inde vel ab aequali deturbari. Tum Virgilio materia grata, & laeta, campus planus, & apricus, in quo potuit libere exultare, & per amoeniora loca, ut libuit, incedere. At Lucano labos in arcto, quippe intra veritatis historicae cancellos, campus salebrosus, & invidiae flatibus obnoxius, ubi incedendum erat

- - - - - *Per ignes*

Suppositos cineri dolofo.

Ob recentem rerum memoriam, & nepotes superstites, & implicitos avorum famae, vel infamiae. Materia severa, nec semper carminis satis patiens, onus denique laboris immensum, sub quo omnes defecturos non dubitabat dicere Petronius. Has omnes nihilominus salebras facile superavit genius felix, & Pharsaliam suam usque ad miraculum excoluit, licet mora praecipitata ultimam manum septem extremis libris inviderit, si vixisset, castigatiores procul dubio relicturus. At qua fronte, dicet hic aliquis, Lucanum audeo tantis cumulare laudibus, quem Julius Caesar Scaliger, vir procul dubio doctus, critico aculeo transverberavit, dum *latrare interdum, non canere sibi videri* dixit. Quem doctior filius, & nostri seculi lumen Josephus Scaliger adeo contempsit, ut vix *ei medium locum, fortasse nec subsellia quidem in penetralibus poetices relinquat*. Sic enim ille loquitur in sua ad Mamertum Patissonem epistola. Certe ego Julii Caesaris sententiam nihil moror, cujus hypercriticon multum audaciae, parum judicii habere docti viri pridem notaverunt, & scriptis editis testati sunt; cujus alios carpendi, & exagitandi studium, & τὸ ἐπαισινδὸν magis Sophistam decere, quam Philosophum, maximos in litteris viros olim notantes audivi, dum de ejus adversus Cardanum ἀδυναμία judicium faciebant. At si quis alius, ego sum unus ex iis, qui Josephum Scaligerum amant, laudant, mirantur, qui cum Doctorum sui seculi coryphaeum esse lubens ubique praedico: absit tamen, ut tantum possit apud nos ejus (quantuscunque tandem ille fuerit) praepudicium, ut non liceat obloqui, veritatem tueri, & unicuique, quod sentiat, libere pronuntiare: praesertim cum ille nos docuerit, in suis ad Manilium prolegomenis, quo, ut ita dicam, ostro percitus in eximium Poëtam debacchatus fuerit: nempe contentionis, & rixae calore, quae cum insigni quodam Mathematico, & Poeta (quem non nominat) ei intercessit, *qui Lucanum non solum ut summum Poëtam, sed etiam ut praestantissimum astrologum, & geographum mirabatur*. Nec non cum alio Hispano acerrimi judicii (ut ait ipse) viro (is autem erat Petrus Jacobus, ut ex Clavii Bambergensis in Sacroboscum commentario didici) quem felici, & commoda paucorum versuum in proprium locum revocatione, sententiam Lu-

ZZ ZZ Z Z

cani

cani explanasse, & sic ejus loci reprehensionem, quam in sua Manilii *περὶ δόξαν* publicaverat, facile elusisse dolebat. Erat enim ille heros alloqui numquam satis laudatus nimio plus *ἰσχυροῦ μῦθου*, & qui minime omnium pati batur sibi vel jure contradici. Tum ingratis Lucani laudes adiebat, eo quod judicium patris sui quodammodo fugillare videbantur. Hinc illae lacrymae, inde ejus in Lucanum odium, jurgio, & irae impetu longius proVectum, quam tantum virum decuit. Verum, quandoquidem vacat, & licet, juvat etiam accuratius videre, jure an injuria tantum hominem, tot retro seculis fato functum, ad invidiam retraxerit: licet enim pateat ex ipsis Scaligeri scriptis, & illum Hispanum, & quendam etiam alium anonymum. Poetae famam scriptis vindicasse: Tamen cum eorum scripta forte numquam edita fuerint, saltem in manus nostras numquam devenerint, & in Scaligeri ad ea scripta responsionibus (quae in secunda sui Manilii editione extant) multa sint nova *ἐυλαβήματα*, vel eorum fulcimenta, operam, credo, lusisse non dicar, nec actum agere, si tanti viri tantis assultibus umbonem etiam nostrum (sive parmulam dicas) opponere, & aliquid pro me dicere tentavero, quo facta testis Poetae existimatio sua maneat, & Scaligeri bilis incassum excanderit. Quod ut certo quodam ordine fiat, sequar reprehensionum capita eodem ordine, quo ea proposuit in suis ad Manilium prolegomenis Vir Illustrissimus.

Primum igitur in Maniliana *περὶ δόξαν* illud Lucano, ut ipse loquitur, *ἀνὰ πύλας* adscripserat, nempe habitantibus sub Tropico omnia signa recte oriri, & recte occidere. Sed ut vidit, facili quinque versuum transpositione evanuisse illud incommodum, in secunda editione, *manere nihilominus aliud ἀνὰ πύλας*, dicit, nempe umbram inter Tropicos semper in austrum cadere, quod ut attribueri Lucano jure videatur, hos versus profert, qui extant Lib. III.

Ignotum nobis Arabes venistis in Orbem,

Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

Quasi, inquit, *ἀμφικύβητος* necesse sit umbras semper ire sinistras, vel in austrum, quid opus erat mirari non sinistras umbras in nobis? quae ipsis etiam aliquando non sinistras sunt. Lucanus dixerat loco sub Tropico esse *ἀνὰ πύλας*, & statim ultra Tropicum umbras jaci, & quidem in austrum, doctus ille vir vult sub aequinoctiali umbras austrinas jaci, hoc est *κατὰ καὶνὴν ἰσχυρότητα*. Haec ille. In quibus fateor me ignorare, & mirari, quare non admittit umbras austrinas jaci sub aequinoctiali, cum necesse sit toto fere sex mensium spatio id accidere ibi habitantibus, quos ipse recte *ἀμφικύβητος* nominavit. Non capio igitur, quid sibi vult, dum id asserere vocat *κατὰ καὶνὴν ἰσχυρότητα*; hoc enim culpa Lucanum omnino liberat, qui dum canit,

At tibi, quaecunque es Lybico gens igne dirempta,

In notum umbra cadit, quae nobis exit in arcton.

intelligit manifesto gentes ultra Tropicum Capricorni ad austrum longius remotas. Nam si, quod vult Scaliger, intellexisset gentes statim ultra Tropicum Canceri habitantes, non dixisset, *gens quaecunque es*. Quae forma loquendi ignotas gentes, & earum nomina ignorabilia significat, quae enim statim ultra Tropicum, illi adeo notae erant, ut ipse inferius Meroën describat, & ejus Sylvas Lib. x. Indi, Arabes, Troglodytae, Aethiopes, Garamantes, Lybes, gentes erant statim ultra Tropicum habitantes, quas noverat, & pluribus locis nominat. At gentium ultra Tropicum australem habitantium nomina ut plurimum ignorabantur eo seculo. Ut igitur

tur eas indigitarer, dicit, *gens quaecunque es*. Per Lybicum autem ignem Zonam torridam procul dubio intelligit, quam Ptolemaeus, & alii Geographorum filii Lybiae interiori conterminam faciunt, & quam eo seculo omnes inhabitabilem credebant, idoque usus est voce *dirempta*, multum inter eas terrae desertae, & inhabitabilis esse innuere volens. Quod autem ad Arabas. Optime Lucanus eos inducit mirantes umbras sibi non ire sinistras, & ira prorsus hoc loco transversum egit virum, magnum, ut hoc reprehenderet: qui si rationem temporis habuisset (ut erat in eo eruditionis genere consummatissimus) profecto Poëtam, unico verbo mire clima ejus gentis, & tempus Pharsalici belli indignantem, non potuisset non laudare.

Pharsalica pugna commissæ est, ipso Caesare, vel Oppio teste Lib. III. de bello Civili, circa solstitium æstivum, quo tempore fruges jam maturae erant (nam in Graeciae partibus fruges maturas fieri ea anni tempestate, testatur Thucydides Lib. III. p. 182.) jure igitur Arabes australes mirati sunt umbras sibi non ire sinistras ea anni tempestate, qui in sua patria eas eo tempore semper sinistras habebant. Et sic etiam intelligendus Solinus, qui cap. 35. ait, *umbras, quæ nobis dextrae sunt, illis esse sinistras*. Itaque doctissimus Hugo Grotius, Musarum Batavicum decus, quem honoris causa nomino, in locupletissimo, quem ad Lucanum suum concinnavit, indice, non per *numquam* interpretatus optime est; quasi dixerit Poëta *numquam ire sinistras*. Et sufficit hæc responsio ad pures apud Scaligerum locos, ubi hoc nomine Lucanum injuste exagitavit. Quem tamen injustius accusat, perpetuam meridiem sub Tropico assignasse, in Manilii sui *de astronomia*, licet Lucanus expresse dixerit de Tropico Lib. IX.

Sic quæque nil obstat Phœbo, cum cardine summo

Stat librata dies. — — —

quod nulla alia ratione evincere conatur in sua ad Patissionem Epistola, quam quod, ita credidisse veteres astrologos ante Eratosthenem & Hipparchum, assent. Sed supervacanea videtur defensio hujus accusationis, à qua tacite discessit in secunda Manilii sui editione, ubi contentus est Lucano adtribuere; quod crediderit, *nullam umbram sub Tropico jaci omni meridiano tempore, quamquam parallelus sub cancro non omnis anni tempore, sed solo solstitii die sit æqui*. Quod scilicet in Lucano legebat Lib. II.

— — — — *Umbras numquam vertente Syene.*

Et ait in Epistola ad Patissionem: *Ineptam defensionem instituere, qui volunt nusquam in Lucano legi*. At non ille solus (quicunque tandem fuerit, qui hac dissensione usus est) sic legi debere pertendit. Sed exemplaria, quibus utebatur Johannes de Sacrobosco anno salutis circiter MCCXXXI. sic habebant, & sic laudatur is versus in sua sphaera.

— — — — *Umbras nusquam flectente Syene.*

At utro modo legas, idem est, utrumque reddit epitheton perpetuum æqui, quod ille adtribuit Syenæ. Idque ante nos Macrobius reprehenderat in Lucano. Hæc ait ad Patissionem, & plura, quæ vide, ubi Meroën cum Syene ita confundit, ut vix dici possit, quid sibi velit, credo, cum ultro illis tenebris sententiam suam obnubilasse, ne manifesta fieret suæ causæ eo in loco infirmitas. Nani ut respondam ad illud, *utro modo legas, idem est*. Et ad illud; *nam neque Lucano hoc modo me-*

Zz zz z 3

lius

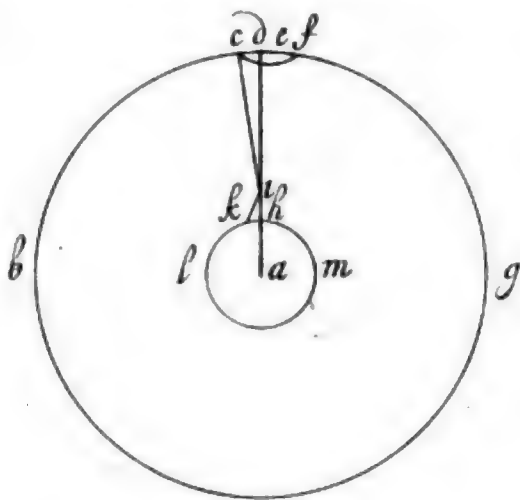
lius est, dico, utro modo legas, non idem esse, nec tamen pejus esse Lucano, & utrumque *nusquam* vel *numquam* sensum habere egregium, & commodum, licet divertum.

Primum enim, si legatur *nusquam* cum Johanne de Sacrobosco, quia ignorat Syenem, eo potissimum nomine, apud Romanos, & omnes Europaeos famigeratam, quod solstitio aestivo meridiano tempore *nusquam* umbras emitteret? Ideo certe ac jure *ἀσκή* perpetuo epitheto dicta fuit, quoniam scilicet sola erat in toto Imperio Romano urbs celebris, quae id praestaret (erat enim ultima urbs Imperii Romani meridiem versus, quod etiam dixit Plinius Lib. xii. cap. 4.) quod mirum boream habitantibus videbatur. Nam ut *ἀσκή* sit ejus proprium, & perpetuum epitheton, non est necesse, eam totius anni tempore in meridie *ἀσκή* esse, non magis quam mane, & vespere. Sed satis est, tale epitheton eam necessario distinguere ab omnibus aliis civitatibus notis, & frequentatis, quae Imperio Romano partebant. Imo satis est, eam primam occurrere, in qua id accadat, ut dicatur *ἀσκή* respectu totius arctoi mundi. Itaque omnes fere antiqui, qui de eo mentionem fecerunt, id imprimis peculiare in ea notaverunt. Strabo Lib. ii. Τὸν γὰρ τροπικὸν κατὰ Συήνης κῆσθαι συμβαίνει, διότι ἐν ταύτῃ κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς ἀσκήος ἐστὶν ὁ γνῶμων μέσος ἡμέρας. Et rursus eodem Lib. ἐν δὲ Συήνῃ, καὶ Βερνίκῃ, τῇ ἐν τῷ Ἀεθβίῳ κόλπῳ, καὶ τῇ Τρογλοδυτικῇ, κατὰ θερινὰς τροπὰς ὁ ἥλιος κατὰ κορυφῆς γίγνεται. Et Lib. xvii. de eadem urbe. Ἐν ταύτῃ περὶ τὸν ἥλιον κατὰ κορυφῆν ἡμῶν γίγνεται, καὶ ποιεῖ τὰς γνῶμνας ἀσκήας κατὰ μεσημβρίαν. Plutarchus Libro de Oraculorum defectu. ἐπὶ τὰς μὲν ἐν Συήνῃ γνῶμνας ἀσκήας μήτεπ φαινέσθαι περὶ τροπὰς θερινὰς (ἀνάγκη) pag. 411. Arrianus in Indicis. ἔπει καὶ ἐν Συήνῃ τῇ Ἀιγυπτίῃ, ἔπειν τροπὰς ἀγῆ θέρει ὥρῃ ὁ ἥλιος, φέρει ἀποδεσχημάτων ἐστὶ, καὶ τῶτον ἀσκήον ἐν μεσημβρίᾳ φαίνεται. Pausanias in Arcadicis: χρεῖον μὲν δὴ τὸν ἥλιον, ἔπεισι τε ὁ ἥλιος τὸν ἐν τῷ ἔργῳ καρκίνον, καὶ ἐν Συήνῃ τῇ περὶ Αἰθιοπία, ἅτ' ἀπὸ δένδρων, ἅτ' ἀπὸ ζώων γίνεσθαι σκῆαν ἐστὶ. Ammianus Marcellinus Lib. xxi. Dein Syene, in qua solstitii tempore, quo sol aestivum austrinum cursum extendit, recta omnia ambientes radii excedere ipsis corporibus umbras non sinunt, &c. Idem & invenias in recentioribus. Eustathius in Dionysium Periegeten Lib. i. Πόλις ἡ ἐν ταῖς ἰσχυραῖς ἡ Συήνη, ἀπὸ Συήνης τινὸς ἡτο κληθεῖσα, ἐν ἡ φέρει εἶναι φασὶ τὰς θερινὰς πᾶς ἐκεί διασημαίνον ὃ ἥλιος τροπὰς. Patet igitur ex his locis Syenae epitheton *ἀσκή* jure adtribui, & ex eo non debuisse inferre Scaligerum, credidisse Lucanum sub Tropico vel perpetuam meridiem, vel in meridie toto anni tempore nullam umbram jaci. Sed & alia etiam ratione jure dicitur *ἀσκή*, nempe, quod ea, & si quaelibet alia civitas, quae tropico subjaceat magis est *ἀσκή*, id est pluribus diebus nullas umbras jactit, quam alia loca, quae magis vergunt ad meridiem, & sunt acquinocetiali proximiora, quod infra docbinus suo loco.

Nunc, ut plena sit, & omnibus absoluta numeris nostra defensio, videamus, an pejus erit Lucano, si *numquam* cum Macrobio legamus, quod districte nego. Nam ut *ἀσκή* est proprium Syenae epitheton omnibus borealibus, ob causas superius explicatas; sic *ἐπερὶ ἀσκή* est illius proprium, & perpetuum epitheton, omnibus austrum habitantibus, quorum respectu bene dicitur, *numquam umbras flectere*, cum sint *ἀμφίσκη*, & umbrae apud illos, modo in austrum, modo in boream flectantur. Nec mirum, aut novum videri debet tale loquendi genus in Lucano Romano, &

boream

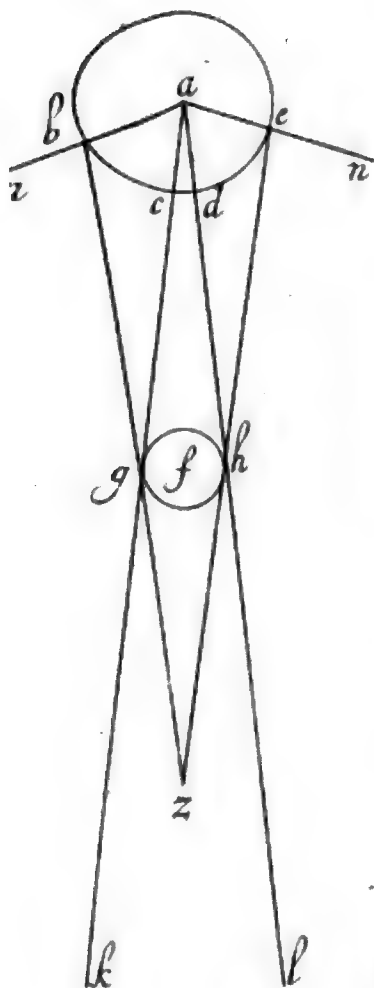
boream habitante, quando Aeschylum ita locutum esse (in Protheo credo) testatur Eustathius ad Odyss. Δ. de Canobo civitate, quam vocavit ultimam terrae, ἔσσι ποταλὶς Κάνωβος ἐσχάτη γῆ; non enim est ultima terrae nisi respectu gentium, in Africa ad austrum habitantium: respectu vero Graeciae, ubi scribebat Aeschylus, prima terrarum erat, non ultima. Sita enim erat ad litus maris mediterranei. Cum igitur prima occurrat Syene ab austro versus Aegyptum tendentibus, in qua umbrae numquam ad austrum flectuntur; cur non eorum respectu jure dicatur ἐσπερινός, & numquam umbras flectens, non video. Quod si non vidit Macrobius, non ideo damnandus est optimus Poëta, & rerum naturae peritissimus; praesertim cum nobis dederit exemplum ipse Scaliger Macrobij auctoritatem detrectandi, quod pluribus locis fecit, & jure quidem in suo praestantissimo de emendatione temporum opere. Taceat igitur Macrobius de Lucano, quem dum inconsultius, nec satis caute aggreditur neotericus censor, aperuit suum latus, & dedit locum plagae. Nam dum asserit *solo solstitii die Syenem ἀκτίον* sup. pag. 25. fieri, certi ipsi male cum Posidonio, & Eratosthene convenit, quorum hic apud Cleomedem fatetur, quantum spatium sui orbis solis diameter occupat, per simile spatium in orbe terrestri gnomones umbras non jacere sole verticem tenente. Ille vero asserit sole vertici Syenes imminente, & ibi & ad 300 hinc inde stadia gnomones ἀκτίες fieri. Ex quo sequitur, solis centrum medium imminere Syenae die solstitiali, & ejus peripheriam extendi ultra & citra, ita ut pars australis imminet locis ultra Syenem ad 300 stadia sitis; pars vero borealis locis citra Syenem ad idem spatium sitis. Cum igitur 300 stadia in terrae peripheria dimidium gradum excedant, sequitur ex Schol. 33. sexti diametrum solis in sua sphaera plusquam dimidium gradum occupare. Quod convenit cum Aristarchi Samii apud Archimedes, ipsius Archimedis, Albateni, Copernici denique sententiis, quorum qui minus 30 minutarum, qui multum 34 fere spatium dant diametro solis. Quibus positis, sequitur Syenem per plures ante, & post solstitium dies ἀκτίον fieri, quod sic demonstrare conabimur.

Sit terrae peripheria *l. k. b. m.* cujus centrum *a.* situs Syenae *b.* gnomon in

to situ ad perpendicularum erectus *b. i.* circulus meridianus ex centro *a.* per verticem Syenae ductus *b. c. d. e. f. g.* vertex coeli, seu punctum verticale Syenae idemque solstitiale *d.* diameter solis occupans in meridiano spatium 32. minutarum secundum Copernici, & recentiorum mediam sententiam *e. f.* centrum Solis distans à puncto verticali, seu solstitiali minutis 15, adeo ut Solis peripheria excedat punctum verticale min. 1. quod est spatium *c. d.* ut cadat recta *a. d.* in ipsum Solis corpus. Dico, Sole in tali positione constituto, gnomonem *b. i.* nullam umbram jacere posse meridie: nam si demus posse, cadat umbra in contrariam à centro Solis partem in *k.* & sit umbra gnomonis spatium *b. k.* tunc radii solares umbram finientes emissi à parte corporis Solis *d. c.* cadere deberent per punctum 1. in punctum *k.* & erunt rectae lineae *d. i. k. c. i. k.* & omnes aliae lineae radiorum à spatio corporis Solis inter *d.* & *c.* ductae: nam omnium astronomorum consensu emissio radiorum fit per rectam lineam, quod & experientia probat. Sed cum per constructionem gnomon constituat partem rectae lineae à centro *a.* ad verticem *d.* ductae, est etiam recta linea *b. i. d.* & sic duae rectae lineae *k. i. d.* & *b. i. d.* habebunt unum, & idem segmentum commune *i. d.* quod est absurdum. Non est ergo recta *d. i. k.* nec radii solares umbram finientes per rectam lineam fluentes a spatio *d. c.* per summum gnomonem *i.* cadent in *k.* sed pars Solis excedens punctum verticale illuminabit spatium *b. k.* & ideo consumitur umbra gnomonis undequaque illuminati. Rursus, cum centrum Solis *e.* in tali positione distet à puncto solstitiali *d.* minutis 15 per hypotesin, tale vero declinationis spatium incidat in 21 gradum 50 minutas signi Geminorum ante solstitium, & in gradum 8. minutas 10 Cancr post solstitium (ut ex tabulis declinationum Solis Clavii Bambergensis, & aliorum constat) manifestum fiet per eandem demonstrationem, quod, dum centrum Solis ab illo Eclipticae puncto ad principium Cancr punctum solstitiale per 8 gradus 10 minutas progreditur, & per aequale spatium à solstitio recedit, nullam umbram jacit gnomon in Syenae climate, quod Eclipticae spatium (scilicet gradus 16. minutas 20) dies fere 17 absunt, dando unicuique diei minutas 59. scēt. 8. juxta vulgarem astronomorum computationem. Per septemdecim igitur fere dies circa solstitium in Syenae climate nullas umbras jaciunt gnomones, & est Syene $\alpha\zeta\omega\theta$, quod probandum erat. Ergo ipse Scaliger in suo de emendatione temporum egregio tractatu, ubi ratione agit, sine ira & mentis concitatione, de solstitio sic loquitur pag. 308. *Nam observatio solstitiorum operosissima, & aleae plenissima, quod Sol per Tropicum plurimos dies immoretur, quo fit, ut incrementa dierum circa illa puncta diutissime sint ἀνεπαίσθητα.* Nam si plurimos dies per Tropicum Sol immoretur, per plurimos etiam dies Syene est $\alpha\zeta\omega\theta$, quae Tropico subiacet. Quod si quis perpendat, demonstrationem non bene procedere, eo quod radius Solis umbram definiens, non à centro Solis, sed ab alia sui corporis parte, per gnomonem ducitur: radices autem solares omnes à centro, tamquam à lucis fronte, per circumferentiam circumquaque emanare debere per rectas à centro ductas lineas, respondebo: quod si illud verum esset, umbrae corporum numquam absumerentur, sed progrediendo semper majores, & obscuriores fierent, quod experientia falsum arguit, & doctrina eclipsium, tantis experimentis confirmata, non patitur: quae assent, umbram terrae in conum desinere, quod non fieret, nisi Sol non solum à centro, sed etiam à quavis peripheriae sui corporis parte radios transversos emitteret, quod melius per sequentem intelligetur figuram.

Sit

Sit enim corpus Solis, seu peripheria *b. c. d. e.* cuius centrum *a.* Corpus terrae, vel aliud quodcunque corpus *f.* Si radii Solis à centro emanant, vel à peripheria per lineas rectas tamquam à centro ductas, manifestum est, rectas *a. b. a. g.* tangentes peripheriam corporis *f.* in *b.* & *g.* quo magis progredientur, eo magis remotiores futuras, ideoque umbram semper augeri inter lineas *b. l.* & *g. k.* Quod cum falsum sit, & videamus quotidie umbras progressu minores fieri, & tandem absumi, necesse est, Solis superficiem radios emittere non solum, ut à centro directos, ut *e. b. b. m.* sed etiam transversos, ut *b. i.* & *e. b.* Quod dum fit, cum sit Sol major omni corpore terrestri, necessario umbrae absumuntur, ut videre est in rectis transversis *e. b. i. b. g. i.* quae cum non sint parallelae, eo quod spatium *b. e.* majus est spatio *b. g.* concurrunt in *i.* & umbra *g. b. i.* fit turbinata, seu *κοινομένη*. Manet igitur inconcussa nostra demonstratio, & ruit magni viri assertio, qui non felicius, nec meliori fide agit cum Lucano, dum fingit, cum credidisse Meroën in ipso solstitio *ἀσιν* esse, eo quod de ea cecinerit Lib. x.

— — Quae quamvis arbore multa
Frondeat, aestatem nulla sibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

Quod non est ita stricte, & mathematice accipiendum, ut nullam per totam aestatem umbram admittat, sed tam exiguam, ut non possit mitigare intensissimos ejus climatis calores. Nam cum Syene per septemdecim dies non habeat umbras meridianas, fa-

temur tamen, id tantum accidere per quatuor dies circiter Meroae, eosque non continuos, sed per duos duntaxat, Sole gradum Tauri quartumdecimum tenente, & totidem dum sextumdecimum Leonis occupat. Ideo est minus *ἀσιν*. De solstitio vero ne verbum quidem Lucanus facit: nam summa aestas (ut credo) debet intelligi, cum Sol culminat, quod fit in climate *διὰ Μεσηῆς*, Sole Taurum & Leone tenente, non in solstitio. Sed melius erit hoc loco Lucanum, & ejus cultores, auctoritate magni viri in litteris, nec ipso censore forte minoris, defendere, Cl. Salmasium intelligo, virum ad miraculum doctum, & quem alterum Galliae portentum jure nuncupare possum. Is in suis ad Solinum absolutissimis & *παραθεσά- τοις* commentariis, sic ait pag. 422. Edit Paris. Ita certe opinatur Vir magnus, hanc nimirum fuisse Lucani sententiam, tam Syenem, quam Meroën *ἀσιν* esse toto Solis per Cancrum & Leonem transitu. Ignoscant mihi viri summi manes, hoc prorsus falsum est. Diversa quippe fuit veterum opinio de Syene, & Meroë, quantum

Aa aa aa

ad

ad ἀκρότητα, ut ita loquar. Syene sub aestivo Tropico Cancrī: in ea solstitii medio die nullam umbram jaci scribit Plinius Lib. 11. c. 73. Idem ibi tradit apud Meroē (quae à Syene 100. stadiorum abest) bis in anno umbras absumi, Sole duodevicesimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinente. Diversis igitur temporibus Syene, & Meroē ἀκροι: Illa tunc, cum certam partem Cancrī Sol obtinet: Haec vero eo die, quo Sol certam Leonis partem ingreditur. Lucanus quoque diversum tempus ἀκρότητος bis duabus urbibus assignavit, de Syene loquens,

— — Cancroque suam torrente Syenem.

Et Lib. VIII.

Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenem.

At de Meroē ita canit,

— — — Quae quamvis arbore multa
Frondeat, aestatem nulla sibi mitigat umbra.

Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

His verbis aperte indicat, Meroēν ἀκροι esse, cum Sol per Leonem transit. Haec vir doctissimus & plura. Sed ne transcribere ejus lucubrationes videamur, id solum adjiciemus, quod addit paulo post de duobus dodecatemoriis, in quibus pertendit Scaliger ad Patissionem Lucanum credidisse, & veteres omnes, solem stetisse. Praeterea, cum umbras numquam flectentem Syenem de toto anno capere non possumus; cur de duobus mensibus potius, quam de uno accipiemus. Fallitur denique vir incomparabilis, qui meridiem perpetuum sub Tropicis assignasse veteres, eoque nullas usquam umbras ibi extitisse, affirmat. Lucem quidem ibi perpetuum, non νεονυβείαν collocaverunt. Et paulo post. Postremo, & si concedimus (quod verum est) putasse veteres per integrum signum solem stare, unde solstitium: non tamen dabimus stetisse semper ἐν τῇ μεσημβρίᾳ, & perpetuum fuisse meridiem; quod absurdissimum est, nec umquam creditum veteribus, nec Lucano. Haec Vir omni laude major, alioqui Josephi Scaligeri cultor, & amicus. Sed ille cultus (ut probum virum decet) mansit citra veritatis studium, quae ideo transcripsimus, ne quis dicat, nos solos pro Lucani fama indignari. Sed ad reliqua. Pergit rursus Vir summus, & in Hispanum invehitur in suis prolegomenis, & cur. inquit, patitur Hammonis oraculum esse sub xxiv. partium latitudine, non ut est sub xxix. Certe si Ptolemaei numeri bene se habent, ipsum oraculum est sub xxix. gradu. Sed Ptolemaei numeros in plerisque locis corruptos esse, pridem notaverunt docti. Et quicumque cum cura Ptolemaeum tractavit, is verum esse deprehendit. Nec potest iis plena fides adhiberi, nisi aliunde accedat positionis locorum confirmatio. Et cum hodie omnino ignoretur, ubi olim situm fuerit Hammonis Oraculum, ex solis Ptolemaei numeris affirmat Scaliger, id situm fuisse sub vigesimo octavo gradu. At tam bene, imo melius ex Lucano corrigi potest, Ptolemaei numerus, quam ex Ptolemaeo Lucanus. Non enim tam facile mutari potuerunt Lucani versus, quam Ptolemaei litterae numerales. Sed demus certum esse, Hammonis templum fuisse sub vigesimo octavo gradu, Poëta totam late circumjacentem regionem potuit intelligere, quae eodem nomine Hammonis nuncupatur. Nam ut ait Pindari vetus Scholiastes ad haec verba Pythiorum ode 1v. Διὸς ἐν Ἀμμωνίᾳ θεμελίους (ubi Pindarus ipsam Cyrenem in Hammonis fundo ponit) πάσα ἡ χώρα ἀφιερῶται τῷ θεῷ. Et Stephanus Byzantinus in Ἀμμωνίᾳ. Et in Λιβύῃ ait, totam Libyam Ammoniam, vel Ammonida vocari

cari, & Alexandrum Polyhystorem laudat, ut etiam Synesius Epist. 148. Hammonis sales dicit vocari salinas quasdam fossiles, ad austrum jacentes ad summum quatuor gradus, qui sunt 80 Leucæ Gallicæ, quod spatium respectu totius mundi non est adeo immensum, ut non potuerit Poëta arripere inde occasionem de solstitio loquendi. Sed ad exactum aurificis stateram Poëtæ verba quæque ponderat rigidus censor, qui tamen in hac nota utcumque tolerari potest, in sequenti vero nullo modo. Quare, inquit continuo, *diffimulat à populari suo putari esse locum, ubi omnia signa orientur recte, occidant recte. Certe illa non sunt tolerabiliora reliqua absurditate, qua signa sub Tropico recte oriri dicit; an praes est Lucano, & omnem ejus culpam praestare paratus?* Quasi vero, si in aliquo loco Lucanus peccaverit, non liceat in caeteris, ubi cum eo inique agit, ejus famam tueri. Locus Lucani, unde concludit, Lucanum credidisse esse locum, ubi omnia signa orientur, & occidant recte, est Lib. 1x.

*Non obliqua meant, nec Tauro Scorpheus exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Librae.
Aut Astraea jubet lentos descendere Pisces,
Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens,
Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur urna.*

Hoc loco, quando de astrologicis quaestio est, melius erit verbis insignis satis astrologi Johannis de Sacroboſco respondere. Ille sic in sua sphaera. *Est enim regula. Quilibet duo arcus Zodiaci aequales, & aequaliter distantes ab aliquo quatuor punctorum jam dictorum, aequales habent ascensiones; & ex hoc sequitur, quod signa opposita aequales habent ascensiones; & hoc est, quod dixit Lucanus Lib. 1x.* Citat deinde versus supra dictos, deinde subjicit. *Hic dixit Lucanus, quod existentibus sub aequinoctiali signa opposita aequales habent ascensiones, ad quæ sic commentatur Clavius Bambergensis. Non enim voluit Lucanus omnia signa in sphaera recta, recte: & nullum oblique oriri, ut perperam interpretantur Sulpitius, & omnes Interpretes Lucani. Hoc enim falsum est; sed solum voluit, nullum rectius oriri, vel obliquius suo opposito, quamvis quaedam ibi recte orientur, quaedam oblique.* Ad hæc ne verbum quidem addam, cum satis superque pateat, sententiam Poëtæ cum summis astrologis concordare. Pergit deinde Aristarchus, & excuset (ait) si potest obsecro illud Lib. x., quod eodem tempore

————— Mutator circulus anni
Aegoceram Cancrumque tenet. ———

ex duobus Tropicis unum facit, & ridiculi sunt, qui excusant, aut interpretatione adjuvant; non enim magis suis interpretamentis mihi illa probabunt, quam ubi dicit, Cancri sidera mista esse Leoni. Ego vero, magne Vir, non ero ridiculus, neque nunc excusabo: superfluum enim, neque interpretatione adjuvabo, quæ per se satis stant sine adminiculo, nec tibi qui nunc in facie Omnipotentis meliora contemplaris) illa probare conabor. Sed bono & aequo Lectori (credo) satisfaciam. Simpliciter enim negabo (quod etiam antea fecit anonymus quidam, ut patet ex tua ad Patissionem epistola) per *circulum anni mutatorem* intellexisse Lucanum Tropicum, quod pertendis, & nominis etymo probare autumas. Mutator, ais ad Patissionem,

Aa aa aa 2

non

non ad verbum est τροπικός. Certe *τρέπεν* aliquando pro *mutare* sumitur, sed metaphoricè. Proprie vero, & primario *vertere* significat, idque tam active, quam passive. Active enim *vertere aliquid*, seu *fugare*, significat: passive vero *τρέπειται* *vertere se*, id notius est, quam ut exemplis indigeat. Ideo circulus Tropicus, vel quod Solem *τρέπει*, pellit, & fugat statim, ac ad illum accedit. Vel quod Sol *τρέπεται*, se convertit ad aliam partem, & eadem de causa solstitia dicuntur Graecis *τροπαι*, & ab hoc etymo deducit Aristophanes in *ἐκκλησιαζίσκῃς*, hisce verbis: *ἰπειδὴν πρῶτον ἡλιοῦ τροπή;* ad quae verba Scholiastes: *εἰς χειμερινὴν δηλονότι τροπήν;* non enim Sol mutatur, sed vertitur. Non igitur est *mutator anni*, sed *conversor Solis*. Non enim mutat anni temperiem Tropicus, imo viget in uno calor, & perstat, in altero frigus, & tunc remotissimus est annus ab omni mutatione,

Statque uno natura loco, —

ut ait Manilius. Quis erit igitur *mutator ille circulus anni?* procul dubio Colurus solstitiorum, qui jure *mutator* dicitur, quando uno sui puncto aestatem adultam facit, altero profundam hyemem. Cum autem ille circulus, quem lacteo circulo coincidere Macrobius ait, in Somnium Scipionis Lib. 1. p. 47. per Cancri, & Capricorni principia transeat, jure dicitur ab Luciano,

Aegoceram Cancrumque tenet. —

Sed ut planior fiat Poëtae sensus, ejus versus à Scaligero notatos ponam,

— *Immensae Cylleus arbiter undae est.*
Hunc ubi pars Coeli tenuit: qua mista Leonis
Sidera sunt Cancro, rapidos qua Sirius ignes
Exerit, & varii mutator circulus anni
Aegoceram Cancrumque tenet, cui subdita Nili
Ora latent: quae cum &c.

Hos versus sic pedestri oratione redde: Mercurius. inquit, praefidet aquis; ideo, quando est in ea parte Coeli, ubi Cancri, & Leonis constellationes adeo vicinae sunt, ut mistae videantur, & quaedam stellae sint ambigui juris, cui parti Coeli Sirius proximus est. & *συναπείκει* (Aratus versu 590. &c.) scilicet prope Colurum, per Aegoceri, & Cancri principia transeuntem, cui Cancro Nili ora, seu fontes dicuntur subjacere, licet id lateat, & non penitus cognitum sit. Tunc &c. Hic meo judicio est sensus Lucani planus, & nulla interpretatione adjuvandus, in quo carpendo eo est iniquior vir magnus, quod Poëta hoc loco non profert suam de Nili incrementis sententiam; sed Aegyptium quemdam inducit, omnia, quae de ea re bene male à pluribus discebantur, enarrantem. Sed *Lucanus*, ait censor ad Patifsonem, *ideo Cancrum Leoni miscet, quod putavit, Solem per duo illa dodecatemoria fere.* Proh Deum fidem! Istuccine est bona fide agere? Aut potius opinionum monstra Lucano affingere, nullo labore, nulla Herculeae clava proterenda? Ubi nam hoc dixit Lucanus? Sed respondere ad ea, superfluum foret, cum Salmasium supra introduxerimus respondentem. Sequitur deinde ejus loci censura, qui extat Lib. 111.

Tunc

*Tunc furor extremos movit Romanus Orestas,
Carmanosque duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Aëton,
Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes.*

In quo loco plura reprehenderat in Maniliana *περὶ ἀστρολογίας*. Sed in secunda editione culpam deprecatus ob sui codicis mendum, contentus fuit illud solum carpere, od de Boote dixit Poëta his verbis: *Sed de Boote, quod subjicit, exigua partem* *ἔστιν* *lucere, frustra est; nam in illo tractu nihil habet privatim ab aliis tractibus* *bootes, sed ibi totus oritur vespertino, septimo Aprilis, totus occidit xiiii. Junii.* *ucani Astrologum ego non magis hic intelligo, quam quod Plin. &c.* Sed, ô bone, ad Aprilis, & Junius hoc loco faciunt? non enim de mensibus, sed de noctibus loquitur Poëta; quod si vis, illum Sphingem esse, ego certe ero Oedipus. Nullo enim negotio solvam illius aenigmatis nodos, in quo fusius aliquanto differendum est, non ob rei obscuritatem, sed in gratiam tyronum, quos ἀναστρολογητὴς ὄντις, tanti iri, & tanti in mathematicis nominis autoritas fortasse raperet, nisi planissime demonstraretur, veram, & probam esse Lucani Astrologiam.

Tres dicuntur esse sphaerae situs, recta, obliqua, & plana, quae & jacens, & *κατακλιθεῖσα* dicitur. In sphaera recta omnia alstra sunt ἰσοφανέστα, nam per duodecim horas morantur, supra hemisphaerium, & totidem intra. In plana, una medietas Coeli est ἀειφανέστα; altera prorsus ἀφανής. In obliqua vero, prout situs regionum magis, aut minus ad Polum accedit, habet circulum circa Polum τῶν ἀειφανέστων majorem, vel minorem; ut & oppositum ei circulum τῶν ἀφανῶν circa Polum oppositum. Romae igitur, ubi scribebat Lucanus, ubi elevatur Polus arcticus gradus 42. pars Coeli ἀειφανέστα diametrum habet graduum 48. nempe duplum elevationis, secundum Coeli convexum. At in Carmania Australi, quae sita est in xx. elevationis gradu secundum Ptolemaeum, circulus semper apparentium diametrum habet tantum gradus 40. Necesse est igitur, stellas omnes, quae inter duos illos circulos intercipiuntur, esse Romanis quidem ἀειφανέστα, Carmanis vero non item. Sed his oritur, & occidunt, & plus temporis, vel minus apparent, prout plus, vel minus ad circulum τῶν ἀειφανέστων Carmaniae propinquae sunt. Cum igitur totum sidus, dictum Bootes, stellis xxiii. constet, & una infirmi, quam Arcturum vocant, earum omnes stellae, quae distant à Polo arctico minus gradus 42. vel qui latitudinem borealem ab aequinoctiali habent majorem 48. gradibus, necessario erunt in spatio Coeli Romae ἀειφανέστα, quod & notavit Gallus Lib. ii. cap. 21. Eae autem sunt novem numero. Ceterae vero omnes, praeter tres, vel habent latitudinem borealem 40. graduum, vel eam excedunt; adeo ut omnes Romanis, ut ita dicam, sint μακροφανέστα. At Carmanis, in 20. gradus elevatione sitis, tota constellatio oritur, & occidit, nulla ejus pars est ἀειφανέστα. Stella enim ejus sideris borealissima distat à Polo gradus 22. & totum sidus est in iis partibus βραχυφανέστων, quam in Romano climate. Necesse est igitur, sive videatur illud sidus vespere, ut * * * sive mane, ut * * * minore temporis spatio videri in Carmania, & respectu Romani climatis, *exigua nocte lucere*, sive noctis parte, ut vult Scaliger. Si vero quis velit, Arcturum debere intelligi, eo quod aliquando Bootes vocetur, & quod multum luceat (id enim vox *lucere* videtur innuere) idem erit? Necesse est enim ob easdem causas per majorem noctis partem lucere eam stellam

*image
not
available*

gnum, non signum ad Solem, cum Leo sit domus Solis. Nam domus solet tenere dominum, vel hospitem, licet ea ad dominum, aut hospitem non accedat: nam Leonem tenere Solem idem est, ac si quis dicat, Solem morari in Leone. Sic Horatius Lib. 1. Ode 7.

— — — — — *Seu te fulgentia signis*
Castra tenent. — — — — —

hoc est moraris in castris, aut te tenes castris, ut Caesar loquitur. Exemplum; quod profert ex Livio Scaliger ad Patiffonem, nihil facit ad rem. Dixit Livius, tenere portum navem, quae ad portum iter dirigebat. Tenere portum hoc sensu est tenere cursum ad portum, vel rumbum (ut cum Petro Novio, & recentioribus navis loquar) sic dicimus Gallice, tenir le chemin, ou la route. Hoc sensu verum est, quod ait Scaliger ibidem, tenere, esse verbum motus. Si tamen velit, nos tralatitiae de Sole ita loqui, tunc Sol dicitur tenere Leonem, cum erit in Geminis, aut Cancro, quoniam per ea signa dirigit cursum ad Leonem, quae tamen locutio (ni fallor) jure cum sibilo exploderetur. Sed concedamus, credidisse Lucanum, signa ad Planetas moveri, & ab accusatorum subfelliis in solium judicis transeat ipse Scaliger. Certe Lucanum se iudice culpa liberabit. Non solum enim in sua ad Patiffonem epist. talem opinionem tribuit Eudoxo, Metoni, Euctemoni, Arato, Avieno, Ciceroni. Sed plus dicam, ait, non solum illi veteres hac opinione imbuti fuerunt, sed etiam quaedam tabes, & contagio ejus mali, ad Principem Astronomiae Hipparchum, atque ab eo ad Ptolemaeum, permanavit. Cur igitur, o summe vir, eo nomine in Lucanum insurgis? cur in Poëta requiris majorem Astronomiae peritiam, quam id seculum patiebatur? Faciunt tua praecelara in Rempub. litterariam merita, ut à me hoc loco nihil durius audias, unum dicam, te plus justo censorio stylo indulgisse.

Sed pergamus ad reliqua, & alteram, ut ipse vocat, ἀκυσολογίαν expendamus. ait Lucanus Lib. viii.

— — — — — *Inde Canopus*
Excipit, australi Coelo contenta vagari.

Canopus, inquit, ἀστὴρ ἀπλανὴς vagator, quidni? qui numquam quiescit. Certe ipse Polus si vagari dicitur, id demum esset ἀκυσολογία. At ea, quae indefinenter circa terram immenso ambitu volvuntur, non video, cur non possint vagari dici. Cicero certe, Lib. 11. de Natura Deorum, vagum stabili opponit. Est enim, inquit, Philosophi & Pontificis, de Diis immortalibus non habere errantem, & vagam, sed stabilem, certamque sententiam. Sed & idem Lucanus Lib. 1.

Ignem vago lustrare juvat. — — — — —

Ne putes, cum inconsulto sic locutum; non enim ignoravit, Solem ab Ecliptica recedere. Et sic Claudianus Lib. de laudibus Stiliconis vaga sidera, nulla distinctione videtur dixisse. Sed hic non possum tacere: illud enim est nimii supercilii (ne quid durius dicam) hominem hujus seculi, quo Latina lingua in solis antiquorum libris vivit, putare, se docere posse, Latine loqui antiquos, & inter eos, non quemdam ex Oscia paganum, aut ex Circumpadanis Semi-Boium, aut Naevio, aut Pacuvio coaevum; sed Quaestorium virum Romae in aula ab ipso Conopeo educatum, & in ipso Latinae linguae flore eloquentissimum habitum, ut ex pluribus antiquorum testimoniis constat; vel ipsius Quintiliani, qui eum certe oratoribus non

ἀκυσολογία

*image
not
available*

lum esse Nilum, nullam Meroën (nempe si sub Tropico Cancrî Nilus originem habet) & id puerile vocat. Certe (ne immodestius aliquid dicamus) notanda est hic magni viri magna αἰεσιγία, qui non cogitavit, fluvium sub Cancro, vel etiam citra orientem, posse versus austrum fluere, & inde verso cursu, immenso longitudinis spatio, ait Plinius, ad boream remeare, & sic Meroën, & Syenem alluere. Ab alio forte, hoc loco, sua verba censori redderentur. Ego vero pudoris cancellos non egrediar; at, inquit, etiam per Seras Nilum fluere dixit Lucanus. Lib. x.

Teque vident primi, quaerunt tamen hi quoque Seres.

Id equidem dicentem Aegyptium inducit suum fluvium μεγαλύνοντα, quo sermone nihil aliud voluit innuere, quam remotissimos, & ignoratos ejus fontes esse, & prima fluentia. Quod si putavit (ut ait Scaliger, nec ego multum repugno) Lucanus cum Virgilio, & aliis, Aethiopas, & Indos aut eosdem esse, aut gentes conterminas, nihil mirum, si Seras adjungit, gentem sine dubio Indis conterminam. Nam eo seculo ignorabantur earum gentium veri situs, & intercedentia maria, quae postea à Trajano navigata, Romanis tamen non adeo fuere notiora, quin Ptolemaeus ipse Africam circumfluam esse ignoraret, & ejus australem partem Seris per terram incognitam conjunctam esse crederet, & mare Indicum undequaque terra ambiri scripto traderet Lib. vi. cap. 5. Inde etiam est, quod post Trajanum Pausanias dixit, Seras esse Aethiopsis consanguineos Eliac. Lib. ii. pag. 205. Inde est, quod Virgilius de Nilo scribit,

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

Inde est, quod Procopius Lib. vi. πρὸς τὸ πρῶτον. Νῆλός μὲν ὁ ποταμὸς ἐξ Ἰνδῶν ἐπ' Αἰγύπτου φερόμενος. Inde est, quod Heliodorus Lib. x. Seras subditos Hydaspî Aethiopum Regi facit, nisi forte fuerint alii Seres in Africa, de quibus loquuntur Lucanus, & Heliodorus. Inde est, quod Aegyptius ille apud Lucanum Nilum per Seras fluere dixit, ut illum à remotissimis regionibus fluere innueret. Quod tamen non est tam absurdum, quam eorum sententia, qui Nilum ex Euphrate manare per occultos meatus volebant, quod testatur Pausanias in Corinthiacis. Quod si dixisset Lucanus, procul dubio censori suo vapulasset non defunctorie. Error ille porro non est Lucani, sed temporis, nisi dicamus, Lucanum, ut vatem, ariolari debuisse, vastum sinum maris Aethiopas & Seras intercedere. Nam & si jam à tempore Neronis Regio Africa circumnavigata fuisset à Phoenicibus, ut narrat Herodotus, tamen fides non est adhibita Herodoto, ut plurimum, & mansit ille error usque ad Ptolemaeum, ut diximus. Sed alius etiam error ejus reprehenditur, quod Bessios ad Moeotim collocaverit, dum canit Lib. v.

Orbita migrantis scindit Moeotidâ Bessi.

Pace tua, vir summe, non ideo illos ad Moeotim collocat. Iis enim verbis solum innuit, Bessos gentem esse vagam, nec statas, & certas sedes habentem. Non inficior tamen, Bessos à Strabone, Plinio, & aliis, inter Thracum gentes ad Haemum habitantes, recenseri. Sed fuerunt & alii trans Istrum Bessi, quos Ovidius Lib. iii. Tristium ait, concreto glacie Istro, Imperii Romani fines populari. Et hoc etiam seculo

seculo Bessarabes quidam ultra Danubium à Castaldo in sua Romaniae mappa ponuntur, ita credo, cum additamento Arabes, appellati, quod primi occurrant Arabum more nomadice viventes in suis plaustris. Nam posteriores Tartari circa Mocotim omnes longissime à suo Coelo (si tamen Coelum proprium habent) vagari nemo nescit. Sed ad cætera.

Pompejus apud Lucanum Lib. viii. post Pharsalicam cladem suadet ducibus reliquis suarum partium, ut velint una cum eo Parthos petere, & eorum auxilio inclinatas partes erigere. Parthici igitur Imperii amplitudinem in majus celebrat his verbis:

*Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum,
Et Polus Affyrias alter noctesque diesque
Vertit. &c.*

Hæc hyperbolice dicta, non ad oratorium, aut poeticum dicendi genus, sed ad διδακτικὸν & μαθηματικὸν canonem revocat criticus acer, quasi Pompejus astrologica, aut geographica dogmata Senatoribus Romanis insinueret, non vero ad suam sententiam omnibus oratoriis coloribus eos trahere conaretur. Sed quando id agitur districtius, respondendum est. Dico igitur, posse in eo versu commode intelligi *enallagen*. *Polus alter noctes vertit*, pro *Polus alteras noctes vertit*; eo sensu Parthorum ditio tam late ad orientem extenditur, ut ibi noctes, & dies sint aliæ à nostris, id est, cum nobis est dies, ibi est nox. Dico etiam, sine *enallage* posse eodem sensu *Polum* pro *coelo* sumi ἀρχαῖως. Sic enim Lucanus ipse Lib. i. gaudente *Polo*, pro *coelo*. Sic Lib. v.

*- - - Sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra Polis.*

Sic Lib. viii.

Numquam stante Polo. - - -

Quod ipse Scaliger *Coelum* interpretatur in suis ad Manilium notis pag. 79. Sic denique Virgil. Lib. i. Aeneid.

- - - Polus dum sidera pascet.

Et Lib. ii.

Involvent umbra magna terramque Polumque.

Ea enim est propria, & primaria *Poli* significatio, si credimus Aristophanis Scholiasti in avibus Act. i. Scen. iii. πόλον δὲ οἱ παλαιοὶ ἔχ' ὡς οἱ νεώτεροι σημεῖον π καὶ πέρους ἄξονα. Ἀλλὰ τὸ περιέχον ἅπαν. Sic ille Euripidem in Perithoo laudans. Sic etiam Plato in Epinomide: ἐν ᾧ χρόνῳ διεξέρχεται τὸν αὐτὴ πόλον. Sic Athenæus Lib. ii. τὸ τῆ πόλεως τῆ παντὸς ἡμισφαίρου. *Polus alter* igitur, aliud *Coelum*, hoc est, aliud *clima*, *longinqua regio*. Sic *Coelum* pro *terra*, seu *vivorum regione* sumpsit Virgilius Lib. vi. Aeneid. vers. 896. teste, & interprete Macrobio in Somnium Scipionis cap. 3.

Sed falsa ad Coelum mittunt insomnia manes.

Sic proverbialiter Horatius,

Coelum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Bb bb bb z

Ego

Ego certe, qua sum rusticitate, huc usque putaveram in evolvendis priscis authoribus, non oportere se praebere quaesitorem incommodi, imo omnibus modis se versare, ne aliquid absurdi emergat ex nostro intelligendi modo. Verum, ut video, ea non est magni viri sententia. Credo tamen, hoc loco responsiones nostras acq̃uilectori satisfecisse. Declinavimus ergo hanc procellam. Sed ecce alius ventus ingruit, quem tamen non merisurum Lucani ratem confido. Est enim Etesias minime vorticosus, eum à Lucano *Zephyrum* dictum arguit censor (non enim vox Etesias in Hexametrum poterat inferi) & cum, ait, *ne ventum pro vento posuisse putes ab occasu flare dixit* Lib. x.

- - - - *Zephyros quoque vana vetustas
His adscripsit aquis.*

Et paulo post,

*Vel quod ab occiduo depellant nubila Coelo
Trans noton, & fluvio cogunt incumbere nimbos.*

Si trans orientem dixisset favonium intelligi debere, non pugnarem, qui Graecis proprie *Ζεφύρος*, & ab occasu fiat aequinoctiali. Sed cum dixerit ab occasu versus meridiem, medium ventum intelligit, non quem vocamus recentiores cum Servio ad Lib. i. *Aeneid. Cardinalem*. Is autem est Argestes flans ab occasu aestivo, qui etiam Zephyrus dicebatur, teste Plinio Lib. ii. cap. 47. Et Strabone Lib. i. qui Zephyrum ait à pluribus nominari ventum flantem ab occasu aestivo; Argestem vero ab hyberno. Ita variant nomina ventorum. Est autem unus ex Etesias, teste Hesychio, quod & Diodorus Siculus firmat Lib. i. Ἀλλὰ καὶ οἱ πνέοντες ἀπὸ τῆς θερμῆς δυσίας Ἀργέσαι καίτοι καὶ τῆς τῶν Εἰθυσίων πρὸς ἀπὸ τῆς θερμῆς δυσίας Ἀργέσαι καίτοι καὶ τῆς τῶν Εἰθυσίων πρὸς ἀπὸ τῆς θερμῆς δυσίας. Idem asserit Apollonii Scholiastes ad Lib. ii. haec sunt ejus verba: Ἀργέσαι παρ' ἄστρον ἐπὶ πνέοντες ἔβησαν: sic enim commentatur Scholiastes: τῷ Ζεφύρῳ ὅταν λεγούμενος ἀρχεται δὲ πνέειν ἀπὸ θερμῆς δυσίας. Et Author Libri de Mundo: Ὡς περ οἱ Εἰθυσίαι λεγόμενοι μίξιν ἔχοντες, τῶν τε ἀπὸ τῆς ἀρκτικῆς φερομένων, καὶ Ζεφύρων. Per occiduum autem Coelum Europae partes intelligi, notius est, quam ut probationibus indigeat, à quibus Argestes nubila pellit in Ethiopiam, & Africam australem vere adulto, & definente, quae in pluvias deinde resoluta Nilum postea redundare faciunt circa solstitium in Aegypti partibus, quod jam suo tempore notum asserit Suidas in *Εἰθυσίαι*. Est enim Argestes in Aegypto nubium maximus coactor, quod notavit pridem Theophrastus Lib. de ventis. Ἀργέσις δὲ ἀνέμῳ πᾶσι ἐπεται νεφέλῃ. Et paulo post. ὁ τε Ἀργέσις παχὺ δαίνει τὸν ἕρπον. Et rursus. Δαίνειν ἢ τὸν ἕρπον μάλιστα βορίαν καὶ Ἀργέσις; τὸν δὲ νότον ὠρεφίρειν, loquitur autem de Aegypto. At quando postea ait,

*Vel quod aquas toties rumpentis litora Nili
Assiduo feriunt coguntque resistere flatu.*

Tunc est alia de Nili incremento sententia, & boream, seu ἀπαρχτίαν, intelligit, qui est etiam *Εἰθυσίας*, ideoque dixit, Zephyros, id est, ventos plurali numero. Sed ut pede collato cominus pugnemus, & evidentior fiat censoris iniquitas, demus, per Zephyros intelligi debere ventos ab occidente versus orientem flantes, & videamus, num Aegypti, & Nili rerum periti homines aliter locuti fuerint. Certe si quis

in ca

in ea re fidem meretur, is est Aristides Rhetor, qui quater Aegyptum totam per-
lustravit, & in Aethiopiam usque peregrinatus est, & omnia, ut ait, scrutatus est,
ut ipse loquitur, ἔδεν παρμείς ἀνέξετασον, & de causis incrementi Nili Libellum scri-
psit. Is enim de Etesias sic loquitur. Ἀλλὰ μὲν ἔδ' οἱ Ἑτήσια κατὰ σῶμα παντοῦ παρὰ
ἐκφυζῶσι τῇ Νίλῳ, αἰὲν εἰς τὴν ἔχθην τὴν εἰσὶν, οἱ γὰρ πλεῖς αὐτῶν, εἰσὶ δὲ πᾶς Ζέφυ-
ρος οὗτοι δ' ὅπου ἐσπέρῃς πρὸς ἥλιον ἀνίχονται ἀποτείουσιν. Οὐτ' ἔν' ἂν τὲς ἐτησίας ἀν-
κόπῃσθαι δύναται. Eat nunc, & Lucanum exagitet aliquis, quod Etesias Zephyros
dixerit, vel potius Stesichori partes agat, & παλινῶδ' caecitate sanetur. At quo-
modo fert juris ventorum tam rigidus assertor, Virgilium dixisse Lib. v. Aeneid.
Classē Aeneae, dum Carthagine Italiam petit, *fluctus secare Aquilone*, qui ven-
tus prorsus αἰτιπρόος; id certe non impune tulisset Lucanus, & Aquilonem pro
quovis vento posuisset negasset. Nam paulo post, vento in occasum mutato, Pali-
nurus inducit negantem, se posse cursum tenere, eo quod

Mutati transversa fremunt, & vespere ab atro

Consurgunt venti. - - - - -

Regiones suas ventis adtribuit, quod si à vespere flante vento transverso non poterat
Italiam petere, multo minus aquilone contrario. Induxerat tamen antea Mercurium,
suadentem Aeneae, ut vela faceret confestim, ei dicentem,

- - - *Nec zephyros audis spirare secundos.*

Ergo ventos secundos vocaverat, quibus postea flantibus, negat Palinurus, se pos-
se tenere cursum. Debat etiam censor eodem stylo transfigere hominem, qui in
Odysseae quinto Libro inducit Minervam, omnes ventos cessare facientem, praeter
boream, quo Ulysses ad Phaeacas appelleret. Ad quem locum laborat Eustathius,
& fatetur, difficile esse intellectu, quomodo borea flante appellere potuit Ulysses ad
Phaeacas, & jure: iis enim terra ad arcton, unde boreas flat, jacet proxima, imo
fere contigua. Sic etiam Homerus ab Eratosthene exagitatus est, eo quod dixerit
Iliad. x. βορέης καὶ Ζέφυρος τὰ π' ὁρέχθηεν ἄντων. Verum a Strabone defenditur con-
tra Eratosthenem Lib. i. Erit etiam in culpa Ovidius, qui Lib. vii. *Metamorph.*
ait, Cephalum Athenis, vel Phalero Aeginam adnavigasse euro flante, eodem re-
flante non potuisse Aegina Athenas repetere,

Flabat adhuc eurus, redituraque vela tenebat.

At eurus fiat ab oriente brumali, & est medius inter austrum, & subsolanum, teste
Plinio Lib. ii. cap. 47. & ideo solventibus Aegina, quae ad meridiem Athenarum
jacet, & Athenas petentibus videtur magis commodus, & favorabilior, quam iis,
qui Athenis Aeginam petunt; sed satis est ventorum, redeat tandem νηυσιαῖα. Addit
deinde magnus vir; *Certe non alia pauca Lucani errata in cosmographia ipsi mathe-*
matico objicere poteramus, nisi essent etiam alius generis alia, ut quae peccat in histo-
ria; ut cum Massilienses scribit de more aliorum Gallorum humanas hostias immolare.
Haec, puto, elicit censor ex Lib. iii. ubi Lucanus de Massiliae obsidione, & lucco
exciso à Caesare in Machinarum obsidionalium usum, haec canit,

Hunc non ruricolae Panes, nemonumque potentes
Silvani, Nymphaeque tenent. Sed barbara ritu
Sacra Deum: structae sacris feralibus arae,
Omnis & humanis lustrata cruoribus arbor.

Bb bb bb 3

Sed

Sed debebat censor notare illud *barbara sacra*. Non enim conveniunt Graecis, quae barbara sunt; tum accuratius considerare illud, quod paulo infra addit idem Poëta,

- - - - - *Gemere videntes*
Gallorum populi.

Cur gemebant, nisi quod eorum ceremonias pollui, eorum sacraria everti, adspiciant? Non ergo Massiliensibus cum lucura, ea sacra tribuit Lucanus, sed Gallis vicinis, quibus sacrificia ejusmodi tribuit Plinius Lib. vii. cap. 2. Quae tamen priscis Graecis non fuisse incognita Iphigenia contentissime clamat, & Macaria apud Euripidem in Heraclidis, ex vatum jussis pro Athenarum salute mactata; & Erechthei Regis Athenarum filia, ab ipso ex oraculo mactata, ut victoriam de Thracibus, & Eumolpo reportaret, quod testatur Lycurgus Rhetor in Oratione contra Leocratem pag. 143 & Apollodorus pag. 201. & Demaratus apud Stobaeum pag. 228. & ipse Euripides in Ione p. 629. Hyacinthi etiam quatuor filiae virgines id testantur, ad Geraesti Cyclopiis tumulum ab ipsis Atheniensibus ex oraculi jussu mactatae ad pestem sedandam, quod nos docet Apollodorus Lib. iii. p. 205. Eas vero Erechthei filias fuisse asserit Demosthenes, & ab eo ad mactationem pro populo concessas fuisse. Idem officium urbi praestitisse, ait idem Demosthenes, Leocoras virgines, ex tribu Leontide, & sponte se obtulisse ad sacrificium pro urbis salute. Tanegraei etiam ex oraculo puerum, & virginem mactaverunt, testis Tzetzes ad Lycophronem pag. 3. Plutarchus etiam homo Graecus, ex Phaniae, & Lesbii Historici testimonio narrat, Themistoclem tres eximios, & nobilissimos adolescentes Persas, Baccho Homestae jussu Euphrantidae vatis, sacrificasse. Macedones etiam, gens Graeca à pluribus aestimata, adhuc Alexandri Magni temporibus iis victimis utebantur. Testis Arrianus Lib. i. pag. 5. Sic & Spartani Orthiam Dianam sanguine humano placabant quotannis, Pausanias pag. 98. Adolescentes ad ejus aram plagis usque ad mortem caedebantur; sic enim Plutarchus in Lycurgo de suo tempore loquitur: τὰν ὡς εἰς ἅπας τῶν νῦν ἐφύθον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ὡς πάλαι ἦν τὸ νόμιμον τῆς Ὀρθίας ἐνεργεῖσθαι ἀποθνήσκοντας τὰς πληγὰς. Inde Porphyrius apud Eusebium praeparat. Euangelic. Lib. iv. rei evidentis coactus taceatur, Rhodi, Chio, Tenedo, Lacodaemone tales mactari solere hostias, & Philarchum citat, asserentem, hunc fuisse Graecorum universum morem, ut, antequam irent in hostes, hostias humanas litarent. Sed ut os obturetur censoribus Lucani, hoc loco, aio, cum morem habuisse Phocaeos ipsos, unde orti Massilienses. Clemens enim Alexandrinus in Protreptico pag. 27. post multa talium sacrorum exempla apud Graecos, sic ait: Φωκαῖες δὲ (εἰς δὲ αὐτὸς ὁρᾷ τὴν μορφήν) τὸν Πυθαγόραν ἐν γὰρ οὕτῳ ὡς τῇ ταύρῳ Πόλεω Ἀργεμίδι ἀνθρώπων ὀλοκαῖον ἔσθον. Quod non meminerat magnus vir. Is tamen locus etiam ab Eusebio citatur praeparat. Euangelic. Lib. iv. pag. 94. Sed & aliquid simile fecisse ipsos Massilienses, innuit Servius ad Lib. iii. Aeneid. Virgil. dum sic ait: *Massilienses quoties peste laborabant, unus se ex pauperibus offerebat alendus anno integro publicis, & purioribus cibis. Hic postea ornatus verbenis, & vestibus sacris, circumducebatur per totam civitatem cum ex-crationibus, ut in eum reciderent mala totius civitatis, & sic projiciebatur.* Haec ultima vox non potest aliter intelligi, quam de praecipitio. Sed quid plura, cum talia

alia sacrificia identidem exprobrata fuerint Graecis à scriptoribus Christianis, ut apud Iustinum Martyrem videre est in responsionibus ad Orthodoxos pag. 275. ubi sic legitur: οἱ δὲ παρ' Ἑλλήσι θρησκευόμενοι θεοὶ αἱ δαίμονες ὄντες πονηροὶ τε, καὶ μισαὶ θρώπι θυσίας ἐχάριεν μειωπικαῖς τε, καὶ ἀφαισικαῖς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων &c. Quod si pertendat aliquis censoris fautor, cum morem non amplius obtinuisset tempore Julii Caesaris, & ideo bene, & jure reprehensum à censore Lucanum. (Nam hominum immolationes pridem Senatusconsulto veritas fuisse Corn. Lentulo, & Lic. Crasso Coss. A. U. C. 657. testatur Plinius Lib. xxx. cap. 1.) Respondebo, id Senatusconsultum non potuisse obtinere, ut à talibus sacris abstineretur. Opus fuit enim Imperatoriis edictis, & tempore tantum Hadriani Imperatoris desit talium sacrorum impius mos, testis Pallas apud Eusebium praeparat. Evangelic. Lib. iv. Postquam enim Eusebius ex Porphyrio, & aliis plura ejusmodi sacra apud Graecos recensuit, sic ait: καταλυθῆναι δὲ τὰς ἀνθρώπων θυσίας ἔδει τὰς ὧν πᾶσι φησὶ Παῖδας, ὁ ἄρ' ἐπεὶ περὶ τῶν τῷ Μιθρά στυγαγωγῶν μυθεῖται, ἐπὶ Ἀδριανῷ τῷ αὐτοκρατορὶ. Et nota vocem ἔδει, quod innuit aliquibus in locis etiam ultra Hadriani tempora durasse ea impia sacra, quod patet etiam ex loco Plutarchi in Lycurgo, paulo supra citato. Nam Plutarchus usque ad Hadriani tempora vixisse elicitur ex Eusebio, & Cassiodoro, nec abludit Suidas. Videndus eo loco Eusebius, qui prolixè ea sacra enumerat, & Graecos eo nomine exagitat. At ne quid dissimulem, Plato in Mino negat, fas fuisse Graecis homines immolare. Nam Minoèn sic introducit loquentem: ἐπὶ αὐτίκα ἡμῖν μὴ ἔνομον εἶναι ἀνθρώπους θύειν, ἀλλ' ἀνδρείους. Sic equidem ille Philosophus à suis Graecis avertere hoc dedecus tentavit, & eluere hanc maculam. Sed quid unius viri testimonium contra tot, & tantos historicos, qui tamen cum Platone conciliari possunt. Non fuit enim lex Graecis, quae juberet, viros immolari, quod ait Plato, sed ex oraculo, vel vatum monitu viros immolare, nulla lex vetabat, ut probatum est, & sic non ex more quotidiano, & ordinario, nec ex lege viros sacrificabant, sed, ut dixi, extraordinario, vel ex oraculo, vel ex vatum monitis. Et ipse etiam Plato innuit, apud quosdam Graecos cum morem obtinuisset, ubi ait paulo post: Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ Λυκίᾳ ἔσται, καὶ οἱ τῷ Ἀδαμαντῷ ἐκγονοὶ θίας θυσίας θύουσιν Ἕλληνες ὄντες. At non solum Graecis id immanitatis tribuitur, sed & ipsis Romanis saepissime: Historia de Graeco, & Graeca, Gallo, & Galla in Foro Boario vivis defossis nota est ex Livio pag. 255. Sed & ipse Julius Caesar tali sacrorum abominatione usus est, si fides Dioni Lib. XLIII. ubi sic ait: ἄλλοι δὲ δύο ἄνδρες ἐν τρώπῳ πρὶ ἱερουργίας ἐσφάγησαν. Καὶ τὸ μὴ αἶπον ἢ κῆλον εἶπαι· ἐπεὶ δὲ ἡ Συβύλλα ἐχέμεν, ἐπ' ἄλλο πρὸς τοὺς ἐγίνετο. Ἐν δὲ τῷ Ἀρείῳ πεδῷ πρὸς πρὸς τῶν πανήφικων, καὶ πρὸς τῷ ἱερῷ τῷ Ἀρείῳ ἐτύθησαν. Sed & post Julium Caesarem, si Suetonio credimus, & Dioni: Ille enim sic de Augusto in ejus vita cap. 15. *Scribunt quidam trecentos ex dedititiis electos, utriusque ordinis, ad aram Divo Julio extructam, Idibus Martiis hostiarum more mactatos.* Hic vero sic Lib. XLVII. pag. 244. Ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν τῷ Καίσαρι τῷ πρεσβυτέρῳ ὀρισμένον ἀχθέντες ἰππῆες περὶκόσιοι, ἄλλοι τε καὶ ὁ κασιγνῆς ὁ Τίτος ἐτύθησαν. Et post Augustum scribit Porphyrius *ὅτι ἀποχῆς.* Ἀλλ' ἐπὶ καὶ τῶν τίς ἀγνοεῖ καὶ τὴν μεγάλην πόλιν τῇ τῷ Λυκαεῖ Διὶ ἐρετῇ σφάζομενον ἄνθρωπον. Sed de his satis. Addit paulo post. *Haec vero, quae sequuntur ostendunt, hominem vittricis gentis olim strenua facta ignorasse, quum Massilienses ita loquentes inducit,*

Nam-

- - - - - Numquam felicibus armis

Usa manus. patriae primis à sedibus exul.

Et post translatas exustae Phocidos arces,

Moenibus exiguis alieno in littore tuti.

Certe, inquit, alienum littus non potest dici, cujus maximam partem armis occupaverant, & de eorum felicibus in bellis successibus, quos numquam Lucanus pugnassee inducit, quo tempore ex Phocaea migraverunt, testes sunt Polybius, Strabo, & ante omnes Florus, qui hanc vaniloquentiam satis confutare possit. Sed haec satis erant iudicio gravissimi illius Mathematici eludendo, cujus mores nemo ferre potuit umquam, ne censuram, & iudicium in opere Lucani. Sic perorat gravis accusator, cujus ultima verba jurgium redolent, & iram. quae iudicio officiant. Sed ad rem.

Dixit Poëta ex persona legati, Massilienses numquam usos felicibus armis. Haec est oratoria *μείσις* commilitum detrectantis, non historica narratio; sed tamen audiamus testes. Polybius Lib. III. eos egregiam operam navasse Cn. Scipioni in pugna ad Iberum cum duabus exploratoriis navibus, narrat. Florus, eos opem contra Salyos à Romanis petiisse, dicit, nec ulla alia eorum fortia facta recenset, praeter eam ipsam obsidionem, quam Lucanus & fufius narrat, & in ea Massiliensium fortia facta magnificentius celebrat. Sed ut censori hoc loco patrociner, puto, cum memoria lapsum, vel manu properante Florum pro Trogo scripsisse, qui apud Justinum Lib. XLIII. fufius gesta Massiliensium persequutus est, ubi tamen nil aliud praeter repulso à moenibus Gallos, insidias eorum evitatas, & aliquot millia eorum, qui Massiliam capere satagebant, caesa, quasdam colonias conditas, invenias, quod Trogus Romanus in Massiliensium favorem, qui semper Romanam potentiam coluere, in majus celebrat. Sed si in rebus Graecorum Graeci magis sunt audiendi. Strabo Lib. IV. catenus fortitudinem eorum laudat, ὥτι πεπιθότες τῇ θαλάττῃ μᾶλλον ἢ τῇ γῇ, τὸ πρὸς ναυῆλιας εὐφυεῖς, ἔλονται μᾶλλον, ὅπρην μὲν τοι ταῖς αἰδοφθαλμίας ἴχθυσι περὶ λαβῆναι τιὰ τῶν πέριξ πεδίων. Sed quae sequuntur de Aquis Sextiis jugulant: ἐξ αὐτῶν τὸ φρεσὶν κατὰ κίσι Ρωμαίων, καὶ ἐκ τῆς ὠδραλίας ἀνέστηλε τὰς βαρβάρους, οὐ δυναμένων τῶν Μασσαλιωτῶν ἀνείργειν αὐτοὺς τελείως, εἰδ' αὐτοὺς πλείον ἴχθυσι, ἀλλ' ἢ τοσούτων μόνον ὅσον καὶ μὲν τὰ εὐλίμενα ὑπὸ τῆς θαλάττης ἀπελθεῖν τὰς βαρβάρους ὑπὲρ β. πεδίους, κατὰ δὲ τὸ τετραχών & ὑπὲρ ζ. En, à victrici gente orientem, & occidentem subactam, ignorantem historiae Lucanum, qui dicit, eos

Moenibus exiguis alieno in littore tutos,

quibus opus fuit Romano exercitu, ut barbari accolae à maris littore tantillum decederent. En causa, quare vaniloquus audiret Lucanus; en authorum testimonium, quo, velut telo trabali, Lucani latus peteretur; quibus, si amplioris inquisitionis causa, adjungatur Herodotus, absolveretur omnibus calculis Lucanus; non enim ab eo vel fidiculis aliud extorquebitur, quam Phocaeorum exilia, migrationes, & clades; cum videat Lector Lib. I. Sed Thucydides laudandus erat, ne quid dissimulem, qui Lib. I. ait, Phocenses, qui Massiliam condebant, Carthaginienſes nau-machia vicisse, sed tum maxime infelicibus armis usi sunt; ea quippe victoria, quam Cadmeam vocat Herodotus, iis adeo exitialis fuit, ut ex sexaginta navibus quadraginta amissis, reliquae viginti contusis rostris, factae fuerint inutiles, & ideo Cyrrum insulam, quam occupaverunt, relinquere coacti fuerunt, ut narrat Herodotus

loco

loco citato. Caeterum cum dicit Scaliger, Massilienses armis occupasse Gallorum littus, pugnat egregie cum Plutarcho, qui eos non armis, sed sub mercaturae praetextu, Massiliam à Gallis ultro concedentibus accepisse, narrat in Solone statim ab initio. Haec porro sunt, quae in prolegomenis ad Manilium amaro felle imbuta in Lucanum jaculatus est vir in omnibus aliis rebus omni laude major. Sed quoniam in ipsis commentariis quaedam loca ejusdem Poëtae aut carpuntur, aut perperam interpretantur, ea uno tenore absolvamus.

In notis ad Sphaeram Manilii pag. 79. ad hunc Lucani locum Lib. VIII.

*Signifero quaecumque fluunt labentia mundo,
Numquam stante Polo, miseros fallentia nautas,
Sidera non sequimur. Sed qui non mergitur undis
Axis inocciduus, gemina clarissimus arctō.
Ille regit puppes: Hic cum mihi semper in arcton
Surget, & instabit summis minor ursa Ceruchis,
Bosporum, & Scythiae curvantem littora Pontum
Spectamus; quicquid descendit ab arbore summa
Arctophylax propiorque mari Cynosura feretur,
In Syriae portus tendit ratis.*

pertendit contra omnium codicum fidem legendum,

- - - - - *Summis magna ursa Ceruchis.*

ut ratio constet; vult enim stellam tunc dici *instare summis Ceruchis*, quod à Graecis dicitur *κατ' ἀρχὰς νεγκίας*, quando est in intersectione horizontis & meridiani, quod *natans* dicitur, & haec quidem subtiliter & ingeniose pluribus disputat vir summus. Sed ignoscat mihi ejus veneranda memoria, si non possum à vulgata lectione recedere. Primum enim, ut stella *natans*, seu in intersectione horizontis & meridiani posita, appareat esse *κατ' ἀρχὰς νεγκίας*, oporteret nautam non esse in navis tabulato, sed, ut Socrates Aristophanis, *ἐν κρημῶδες μετώρον*, ut oculum haberet in altero antennae cornu; aliter non appareret stella *natans* esse *κατ' ἀρχὰς νεγκίας*, sed multo interior. Rursus, *instare* de tali positu stellae non potest dici, nam, quod ad situm, *instant* ea, quae *superiora* sunt. sic Virgilius de navi Aeneid. Lib. x.

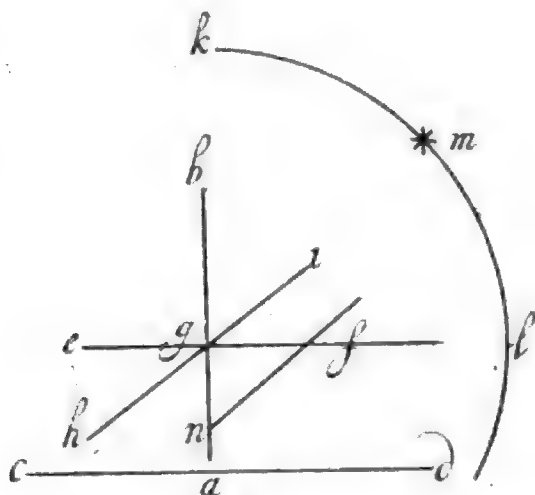
Instat aquae - - - - -

Et, quod superiora premunt inferiora, metaphorice *instare* dicuntur, quae *premunt*, vel *urgent* aliquid, quod de stella in horizonte & Ceruchis dici non potest. Tum antiqui nautae, qui rebus vocabula indidere, remigio omnes utebantur, quod videre est apud Homerum, Virgilium, Herodotum, Thucydidem, & alios antiquos. Sed vela, quae antennas habent ad angulos rectos ad malum transversas, quae quadrata dicimus, remigio non tam commoda esse, notum est, & hodierna docet experientia. Navigia igitur *ἱερτικά* antiquorum Graecorum iis, ut puto, non utebantur, sed iis, quae vocamus Latina, & antennas habent majores, & ad malum ad angulum semirectum circiter inclinatas, quae ideo Latina vocantur, quod iis in Italia & mari mediterraneo, Latinis olim subjecto, omnia navigia *ἱερτικά* utantur. Nihilominus de eo non magnopere contendam, nam sive antenna sit recta, sive obli-

C c c c c

obli-

obliqua, *Cynosuram* commodè dici pertendo *instare summis Ceruchis*, quando erit in 45 gradu elevationis, ut est in Ponto. Id sic demonstrare conabimur.

Sit malus navis *a. b.* ad perpendicularum erectus super tabulato *c. d.* antenna quadrati veli *e. f.* secans malum ad angulos rectos in *g.* cujus medietas *g. f.* est aliquanto minor inferiore mali parte *g. a.* adeo ut sit circiter aequalis, si dematur statura ad pedem mali stantis *a. n.* Antenna obliqua, seu veli Latini *b. i.* secans malum in *g.* & angulum *b. g. f.* bifariam vertex coeli *k.* intersectio horizontis *l.* ut sit quadrans totius coeli *l. k.* cujus centrum *g.* Cynosura posita in medio quadrantis ad 45. gradum elevationis *m.* Dico primo, antennam obliquam seu rectam *b. i.* productam versus *m.* cadere in *m.* & ideo bene dici eam stellam *instare summis Ceruchis*, quando nauta stans in tabulato, habens oculum in *b.* eam videt per punctum *i* ubi sunt summi Ceruchi. Dico secundo, si nauta sit ad pedem mali, cum visurum stellam *m.* per summos Ceruchos antennae rectae in puncto *f.* hoc est, rectam ab ejus oculo *n.* ductam per *f.* casuram in *m.* & eo etiam sensu bene dici stellam *m.* *instare summis Ceruchis.* Cum enim angulus *m.* centro *k.* *g. f.* sit rectus, per coroll. prop. 27. Lib. 111. (totus à terrae & maris globus respectu coeli, ubi stellae fixae centrum esse censetur, & ita esse asserit Macrobius Lib. 1. in *Somnium Scipionis* pag. 66.) insistet quadrantis: at recta *g. b.* ad perpendicularum erecta cadit in verticem *k.* alioqui non foret perpendicularis, & ideo recta *g. f.* cadit in *l.* quando *l.* & *k.* est quadrans: at recta *b. i.* secat bifariam angulum *b. g. f.* per hypotesin. Secabit igitur quadrantem *k. l.* bifariam in *m.* per 26 tertii, quod est primum. Rursus, cum angulus *f. g. n.* sit rectus, & rectae *g. f. g. n.* aequales per hypotesin, erunt anguli *g. f. n.* & *g. n. f.* aequales per quintam primi, ideoque semirecti per 32. primi. Sed est etiam angulus *i. g. f.* semirectus per constructionem, ideoque aequalis. ergo cum sint alterni anguli *n. f. g.* & *f. g. i.* aequales erunt rectae *b. i.* & *n. f.* parallelae, & cadet recta *n. f.* producta prope punctum *m.* eodem spatio, quo distat à recta *b. i.* quod est, in ipsam stellam pro-

pter ejus immenstatem, quod erat secundum. Sequitur altera nautae reprehensio, quod dixerat eodem loco, navigantibus ad Syriae portus, Arctophylacem descendere ab arbore summa, *quod*, inquit vir summus, *non fit, nisi extra mare mediterraneum, puta in Oceano australi.* Intelligit enim descendere ab arbore summa, cum non amplius culminat, sed, nave versus austrum provecta, fidus illud declinat versus arcton, ut commodè intelligitur versus occasum. Nam ubicumque culminat Arctophylax, ut in australi Syria, ibi descendit ab arbore summa, dum à vertice devehitur ad occasum, quod, ut puto, intellexit nauta Lucani, cujus verba crassius exponenda sunt; servat enim decorem Lucanus, & nautam, non Hipparchum, aut Aratum inducit argutantem. Restat unicus locus, cujus mentionem fecit obitor Scaliger in suis ad Sphaeram barbaricam Manilii notis ad hunc versum

Vera Syracusis Salamis non merget Athenas.

Quidquid, ait, sub involucro bujus versus latet, alludit ad illud Lucanus

Tresque petunt credi veram Salamina carinae.

non tam hic, quam apud Lucanum Salamis vera. Hunc locum, nec ab Lucani doctissimo censore (fas mihi sit id audere proloqui, quando homo fuit) nec ab aliis interpretibus, huc usque, quod sciam, bene intellectum, liceat mihi explanare, & authoris sententiam egregiam, sed ob brevitem non ita perspicuam, tueri. Vir illustris, & omni laude major Hugo Grotius, cujus faciem, & mores probos, & raram eruditionem novi, in suo ad Lucanum indice, *Salaminam* vult dici *veram* ad differentiam *Cypriae*. Optime, si de insula loquitur Poëta, quam tamen interpretationem sibi jam antea vendicavit Antonius Delrio in notis ad Troadas Senecae versu 843. Farnabius omnium Poëtarum interpretes acutissimus, vult ideo dici *veram*, quod vere fuerit Atheniensium juris, non Megarensium, alia alii. Ignoscant mihi, toto coelo errant, non enim de insula loquitur, sed de pugna Salamina. Sic enim Florus Lib. 11. cap. 8. *Ne sibi placeant Athenae, in Antiocho vicinus Xerxes, in Aemilio Themistoclem aequavimus, Ephesiis Salamina pensavimus.* Sic etiam Plutarchus alicubi. *Οὐκ ἐπειδὴ τὴν Σαλαμῖνα Νεοκλῆς τὴν Θερμιστοκλῆος.* Sensus est igitur. Athenae adeo à prisca nautica potentia ceciderunt, ut, quamvis delectus eas pene exhauferit nautis & militibus, ad solas tamen tres exiguas naves suffecerint, testes infirmas pristinae gloriae, & eorum omnium, quae olim ad Salaminam se gessisse asserunt, quae vera nihilominus, non fabulosa, credi contestantur. Hoc sibi vult, puto, Lucanus eo loco, quo oblique & ingeniose taxat Graecorum vaniloquentiam, qui sua facta in majus tradiderunt adeo, ut posterioribus seculis pro meris fabulis habeantur. Sic ad eam sententiam, sed apertius Juvenalis Satyr. x. vers. 174.

- - - - -
Creditor olim
Velificatus Athos, & quidquid Graecia mendax
Audet in historia.

Plura in iisdem ad Manilium commentariis contra Lucanum dixit ὁ μακροεὖς; sed quae in prolegomenis fusius dixerat, & à nobis examinata sunt. Restat, ut adversus Cluverium etiam, virum in Geographicis doctissimum, sed qui, ut Josephum

Scaligerum aemularetur, Lucanum etiam ut ἀντιμιμήτης, & Virgilii ineptum imitatore, exagitat, ejus Poetae sententiam & famam defendamus. Lucanus Lib. VII. sic canit,

*Euganeo, si vera fides memorantibus, augur
Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
Atque Antenorei dispergitur unda Timavi.*

Ad quae sic Cluverius Italiae antiquae Lib. I. cap. 20. pag. 192. *Jam vero quod Lucanus ait, augurem sedisse Euganeo colle, ubi Aponus terris exit, atque Timavi dispergitur unda. Id oppido quam imperita ineptaque imitatione Virgilii, homo Hispanus ex Baetica provincia, horum locorum minime gnarus, cecinit, fidosque magis ea in re, quam scitos, habuit imitatores Statium, & Sidonium Apollinarem: Hunc Gallum natione; Illum Neapolitanum: quippe collem sive colleis Lucanus recte quidem intellexit eos, qui hodie Apono fonti imminent inter Patavium, Ateste, & Vincetiam. At ab hinc centum millia passuum abest Timavus fons, in extremo Camorum littore inter Aquileam & Tergesten. Et rursus eodem Libro pag. 194. Lucani jam quoque iterum notetur imperitia, & Virgilianorum versuum inepta imitatio. Verba ejus supra citata fuere ista,*

*- - - Aponus ubi fumifer exit,
Atque Antenorei dispergitur unda Timavi.*

Quod ex pluribus numero fontibus in unum flumen confluit, non dispergitur, sed colligitur, quapropter de ostiis, quibus in mare effundatur flumen, intellexisse id Lucanum dubitari non potest. Unus est inter omnes Cluverius, qui Lucanum Virgilii imitatore facit, nam aliud est imitari, aliud alicujus opinionem sequi, & diversus est utriusque character. Sed quando Virgilium excusat Cluverius, ubi de Timavo ait & Antenore,

*Haec tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit
Teucrorum.*

Ex eo, quod totus ille tractus ab Athesi fluvio ad Histriam usque incoluerunt Euganei, cur non eadem defensione usus est etiam pro Lucano, qui Euganeos colles intellexit, non eos solum montes, qui Apono fonti imminent, ut vult male Cluverius, sed qui per totum illum maritimum tractum ab Athesi ad Histriam usque insurgunt. Ergo Euganeorum regionem indigitavit Lucanus per fontes in ea regione celeberrimos, Aponum & Timavum, non quod vicinos eos fontes putaverit, sed quod in eadem Euganeorum regione, licet dissiti, crumpebant. Nam Timavus etiam à Martiale Euganeus cognominatur Lib. XIII. Epig. 89.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi.

Sed ipse Cluverius de fonte Timavi, loco & situ non convenisse inter antiquos auctores, fatetur, his verbis: *Nam antiqui etiam auctores inter se super eo minime concinere videntur. Poterat igitur abstinere à Lucani insectatione, qui, si Virgilii opinionem secutus est in eorum descriptione, qui non procul à Mantua, Virgilii patria, siti erant, & de quibus facilius illi erat verum inquirere, non ideo meruit imperitus, & ineptus audire. Nam si ineptus est in eo Lucanus, imperitior, & ineptior*

eptior Virgilius foret, & magis in culpa, qui, in regione patriae suae vicina describenda, adeo supine & negligenter versatus sit, ut ipse errans aliis causam errandi praeberit, Patavium prope Timavi fontem ponens. Sed imperitissimus & ineptissimus omnium Cluverius, qui vult Lucanum per Timavum intellexisse Padum. quod autem Lucanus ait,

Dispergitur unda Timavi,

optimo sensu id dixit, & pessime contra eum Cluverius argutatur. Nam quando Timavus cuniculo subterraneo lapsus, ut ipse Cluverius ait, in eos septem fontes erumpit, qui omnes Timavi fontium nomine vocantur; optime dicitur *dispergi* per ea foramina *unda Timavi*, licet postea in unum alveum coeant rivi, ex iis fontibus formati, nec necesse est intelligere de ostiis, quibus in mare effunditur, ut male opinatur Cluverius, qui sic Italiae antiquae Lib. 1. pag. 192. *Caeterum compluribus fontibus iterum emergere Timavum apud dictum vicum S. Johannes Chersici* indicat Martialis Lib. viii. Epig. 28. his verbis:

An tua multifidum numeravit lana Timavum.

Si bene Martialis cum *multifidum* vocavit; certe bene etiam Lucanus *dispergitur* dixit. Nec ideo ἀκρολογίας inculandus erit Lucanus. Certe si unicus fons Timavi censeretur origo, alii vero fontes non Timavi, sed aliquorum fluviolorum diversi nominis existimati fuissent, forte censura Cluverii non tam iniqua foret; sed cum omnes illi fontes censeantur Timavi fontes, vel potius Timavi sub terram merfi, & ibi resurgenti, canales, necesse est, Timavum per eorum canales *dispergi*, donec rursus coeant. Nam Plinius Lib. 11. cap. 3. inter fluvios, qui sub terram conduntur, & rursus erumpunt, Timavum numerat. Taceat igitur simia Scaligeri hoc loco infelicissimus Cluverius, cujus immodestiam in antiquis authoribus vituperandis heic notare libet. Discat à Luciano Latine loqui, nec docere praesumat homo Germanus antiquos Romae cives. Quamvis enim Lucanus è Baetica ortum & genus duxerit, ab ipsis tamen incunabulis, & octavo ferme mense, usque ad mortem Romae, Athenis, & in aula Imperatorum Romanorum habitavit, ut in ejus vita videre est. Ideo à Quintiliano cum Horatio & Virgilio sacrum Poëticis constituere dictus est optimo jure, quod ignovisse Cluverium patet, cum ita licenter de antiquo & venerando Poëta locutus sit. Sed satis superque sit ἀντιλογίας, per quam tamen sit ad veritatem via, & quae non est mihi invidiam allatura, si reputaverit lector, me famam cujusque non ire laesum, absit enim, sed antiqui & pridem demortui existimationem laesam defendere. Plutarchus vir inter antiquos ultra omne doctrinae fastigium evectus, & cujus autoritas, tot retro seculorum successione firmata, in dubium revocari sine piaculo non potest, Herodotum multo antiquiorem, integri libelli machina adoriri, & ejus famam evertere, conatus est. Aristotelis de Metaphysica tractatum, nihil utile habere pronuntiavit, Aristophanem multis probis oneravit, non deterruit tamen tanti authoris nomen viros hoc seculo probos & doctos, quin eorum authorum existimationem contra Plutarchum tuerentur. Et ego ipse audiivi Isaëcum Casaubonum, alterum Galliae lumen, in privatis aedibus Lutetiae Herodotum praelegendem, quod ipse testatur in sua ad Hoëschelium epistola 47. multa contra Plutarchum fusius differentem. Idem praestitit scri-

Cc cc cc 3

pto

pto edito Joachimus Camerarius, vir de litteris optime meritis. Aristophanem etiam multi tutati sunt. Licuerit etiam mihi cum litteratorum gratia, mortui famam defendisse, nec ideo aliquid detractum velim honori summi viri, cujus laudes libenter praedicarem, nisi esset meo praeconio major, qui, si criticae iracundiae immoderatus indulset, in eo tamen ferendus est, quod Lucani reprehensionem cum patris sui existimatione conjunctas esse videret, qui & ipse sinistrum de Lucano judicium publicaverat. Sic magnum illum virum excuso, & ad pietatem erga patris memoriam refero, sinistrum ejus de Lucano judicium. Quod dum fulcire tentat sententia veterum criticorum, & in sua ad Patisionem epist. Martialem in Apophoretis citat de Lucano sic scribentem,

Sunt quidam, qui me dicunt non esse Poëtam.

Frustra est, eos enim Martialis non criticos, sed stolidos censet in sequenti versu,

Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

Ridiculam subfannans de summo Poëta sententiam, & eam arguens testimonio bibliopolae, multum lucri ex ejus codicum distractione facientis, ultimum versum ὁ μακαρίτης reticuit, qui tamen totam sententiam explicat, & eorum quorumdam insulae opinioni totius Romae consensum opponit; qui consensus pridem in celeberrimo totius populi coetu, in ipsa Theatri luce, palam factus fuerat, & manifestus, quando contra omnes alios ejus seculi Poëtas, & ipsum Neronem Imperatorem, praemium Poëseos, lauream obtinuerat, cum Orpheum suum recitasset: quae victoria celeberrimum eum fecit. Sed odium Principis, & ejus aulae adulatorum contra eum excitavit, qui acerbissimae criticae aculeos in ejus scripta infixerunt, & praeiverunt invidiae posterioris seculi, quam Julius & Josephus Scaligeri rursus fuscitarunt, pro nihilo ducentes totius theatri Romani Judicium. Fabius certe Quintilianus, ut quidam volunt, eum magis Oratoribus quam Poëtis annumerat ob historicam narrationem, sed tamen Oratoribus non ἀκρολόγοις. In dialogo certe de causis corruptae Eloquentiae, si tamen est ejus Authoris, eum cum Horatio & Virgilio conjungit, dum sic censet: *exigitur enim ab Oratore poëticus decor, non Attii aut Pacuvii veterino inquinatus; sed ex Horatii, & Virgilii, & Lucani sacrario prolatus.* At quanta veterum turba possemus pugnare, si res authoribus ageretur, qui egregia de summo Poëta testimonia posteritati sacraverunt. Sed ne videar ex aliorum scriptis paginam consuere, ea ponere superfedebam. Multa extant in luculenta editione Grotiana, quae videat lector, si curat Lucanum, ego tantum duo eximia, quae non habet ea editio, recensebo, unum Martialis, quod comparisonem nostram cum Virgilio firmabit Lib. vii. Epig. 22. de natalitio Lucani,

Phoebe veni, sed quantus eras cum bella canenti

Ipse dares Latiae pleetra secunda lyrae.

Non relegat eum *ad ima subsellia*, qui à Virgilio secundum facit. Erat tamen Poëta Martialis & minime fatuus, quem dum in Lucani negotio testem advocat Scaliger, suo se gladio jugulat. Alterum erit Historici antiquorum de Lucano judicium referentis, Dionem Nicaeum dico. Is apud Xiphilinum in Nerone sic, ὁ δὲ δὴ Λυκάνῳ ἐκαλύθη πικρὴν, ἐπειδὴν ἰσχυρῶς ἐπὶ τῇ πικρῇ ἐπηγείτω, hoc est, *Lu-*

Lucanus vero versus pangere inhibitus est, eo quod nuntum laudabatur propter Poësim suam. En qualis ab antiquis, & sui seculi hominibus, habebatur. Hoc vero seculo, si quibus aegrotat palatum, valeant; plures certe viri doctissimi in eo laudando cum antiquis consentiunt. Longum esset singulorum sententias recensere, unus pro multis erit. Adrianus Turnaeus, cujus auditorium doctissimum frequentasse gloriatur Josephus Scaliger, qui in suis advertariis non uno loco cum ingeniosissimum, cum ditissimum, doctissimum, elegantissimum Poëtam vocat: *Nihil motus*, inquit, *hominum hujus aetatis judicio, male & maligne de tanto Poëta existimantium.* Julium Scaligerum, ut opinor, innuens, cujus tempore vixit, & ejus hypercriticum vidit; si vero ratione certetur, certe judicio Horatii, qui & de arte Poëtica scripsit, & ipse eam felicissime exercuit, & qui judicio plurimum valuit, Poëta judicabitur Lucanus. Is enim Sermonum Lib. 1. Satyr. 4. sic Poëtam describit,

*Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.*

Profecto nisi hae dotes in Lucano reperiantur, nec ille Poëta sit, nec ego homo. Virgilium omnes mirantur, & ego cum iis. Jure profecto, jure. Sed tamen, si adeo inique cum eo ageretur, nonne putamus, cum etiam reprehensunculis locum aliquando dedisse? Ut cum Aeneam suam Didoni Tyriac coevum facit, qui omnium Chronologorum consensu tribus circiter seculis eam praecessit. Nam diceret rigidus censor, Poëta, dum Historice aliquid narrat, debet, si non vera semper dicere, saltem verisimilia fingere. Illam enim *quidlibet audendi potestatem* temperat Horatius ad verisimilia Lib. de arte Poëtica,

*Sed non ut placidis coëant immitia, non ut
Serpentes avibus, gementur tigribus agni.*

Virgilius ex sua persona locutus dixit Lib. 1. Georg. *Stellas praecipites coelo labi*, ad quod Servius ait, *sequitur vulgi opinionem, non enim omnia prudenter à Poëta dicenda sunt.* Id ergo impune tulit, & jure, ac si Lucanus ex persona nautae cujusdam, aut Aegyptii è vulgo hominis aliquid *παχυτέως* dixit, vel de cetsis, vel de Nili incremento, vapulat non defunctorie censori suo. Si dixit Virgilius de navibus, quae urebantur,

- - - *Teucrorum res eripe leto,*

id impune fert, licet letum improprie dicatur de rebus anima carentibus. At Lucanus, eo quod dixit de Canopo stella,

- - - *Australi coelo contenta vagari,*

magnum excitat clamorem, & ἀκυρόως vocatur, à Lucanomastige Scaligero. Quid? nonne & jure reprehensus est ab Hygino Virgilius, teste Gellio Lib. x. cap. 16. eo quod non ex sua, sed ex Palinuri persona ait,

- - - *Portusque require Velinos.*

Cum Velia oppidum, à quo portus Velinos dixit, sexcentis post Aeneam annis demum conditum sit. Et frustra est Turnaeus Lib. xxii. cap. 1. dum excusare cona-

conatur ex notatione nominis. Nam Velinus est nomen proprium à Velia deductum, nullam aliam habens significationem, nec unquam invenitur pro palustri, ut vult Turnebus: *ἑλινός* est palus & *ἑλινός* palustris, & *ἑλινός* dicta fuit *ἑλινός*; sed non ideo, quod Latini *ἑλινός* in Veliam mutaverint, non significationem, sed sonum secuti. Ideo Velia paludem, etiam & Velinus palustrem significabit, nemo qui sapiat sine exemplis credet. Plures etiam errores alios notavit idem Hyginus, quos videre potest quivis apud Gellium dicto loco. Geographico etiam errato Lib. III. Aenum cum Aencis confundit, & Aenciadas in Thracia ab Aenea conditos ait, qui non in Thracia, sed in Macedonia, quindecim à Thessalonica milliaribus, conditi sunt ab Aenea, teste Livio Lib. XL. At Aenenses ab Aeno urbe in Thracia, quorum nullus conditor Aencas teste Herodoto, qui Acolidem eam urbem vocat Lib. VII. sect. 58. & Strabo eam primum dictam Poltiobriam ait Lib. VII. pag. 319. à Poltyo Thracum Rege, quod erratum secuti sunt Mela, & Ammianus Marcellinus Lib. XXII. Et id notavit etiam vir summus Claudius Salmasius in suis ad Solinum commentariis. Non enim à culpa cum liberare sufficit Cononis Mythographi autoritas, si forte eam secutus est, contra plures & meliores notae auctores, qui, ne quid dissimulem, apud Photium est in eadem culpa. Palicorum etiam aram in Sicilia posuit prope Simaethum Lib. IX. quae prope Ericen erat fluvium, errans ipse, & posteris erroris causa fuit, ut optime notavit Phil. Cluverius Sicil. Antiq. Lib. II. Traxit & altera Virgilii culpa caeteros Poetas, & ipsum Lucanum, Virgilium authorem secutum, qui Georg. Lib. I. dum Aemathiam dicit Thessaliam, quae Macedonia est, non Thessalia, vel errans vel *ταχενσιάνη*, causa fuit Lucano & posterioribus Poëtis Emathiam pro Thessalia ponendi. Ejus tamen erroris forte primus auctor fuit Catullus in Argonautico, & ab eo culpam traxit forte Virgilius, Catullo quidem contemporaneus, sed junior. In rebus naturae etiam Virgilius aliquando hallucinatus est. Ut Lib. II. ubi hieracem, sive sacrum accipitrem facit eviscerare unguibus columbam in ipso aëre, & inde cruorem fluere, & plumas multas. Quod ipsi tirones accipitrariae, sive falconariae artis, sibilo exciperent. Sciunt enim eas aves non in aëre volantes, sed humi aut in arbore positas, tum demum captarum avium & plumas vellere, & viscera diripere non unguibus, sed rostro. Ungues enim haecenus in eo ministerium suum praebent, ut praedam firmam & stabilem rostro praebeant. Gravissime etiam in equestrem disciplinam impegit, Lib. VI. Aeneid. vers. 881. dum Marcellum laudans ait:

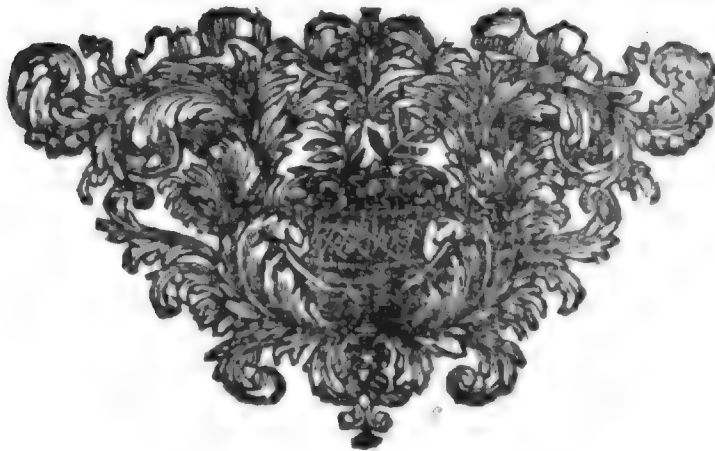
Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.

Est enim in equitante maximum vitium fodere armos calcaribus. Quod scutica ludi equestris magister severissime castigat.

Plura possem; sed absit, ut nodos in scirpis quaeram, ut aliquid detractum velim famae maximi Poëtarum, quem praecipue colo, miror, veneror. Haec & talia sunt humanitatis vestigia, quae non debent officere famae tanti viri, quae in silva tot pulcherrimarum dotium, tot meritaram laudum, facile obruuntur. Habent & pulcherrimae facies suos naevos, non ideo contemnendae. Aequius igitur cum Lucano agatur, de quo tot egregia antiquorum testimonia exstant, quae non dubi-

to neotericorum omnium convitiis praeponderantia pronuntiare. Voluit magnis inimiciis clarescere Julius Caesar Scaliger, paternas inimicitias amplexus est melior filius. Quid tum? Non defuit Homero suus Zoïlus, nec oportebat triumphanti Lucano deesse suum monitorem. Triumpho nihilominus divina Vates, invitis Neronibus & Scaligeris. Litasti immortalitati, & in Deos poëticae artis evasisti. Regna in alterutro Parnassi jugorum. Hoc erat in tuis fatis, ut ex operum gloria nata amplitudo famae, tibi Caesarum odium conciliaret. Nec valuit solus Nero implere tua fata. Ecce & alius superiore seculo Caesar insurrexit. Incassum tamen obstrepunt, tuae tubae clangor illorum murmura facile superat. Jace igitur contentus fama tua. Nam licet dixerit te Fabius quidam Oratorem potius, quam Poëtam: alter *ad ima subsellia* te relegat, certe omnibus sanis, & ab ira & invidia liberis, semper eris laudatissimus Poëta, aut aliquid Poëta majus, & qui Virgilio ita sis secundus, ut illius talos premas, & novissimis insistas vestigiis.

F I N I S.

Dd dd dd

JA-

JACOBO PALMERIO

G R E N T M E N I L L A E O,

JACOBUS MOSANTUS BRIOSIUS.

S.

Ita est profecto, Vir Generosissime, Maronis cultor sum miratorque, ut nemo magis; & aureum Aeneidos Opus in aureo scrinio recondam libens, servemque inter pretiosissima κειμήλια. Dum tamen Virgilii Carmina nomenque extollo, Lucani Pharsaliam decusque deprimi nolim. Stet sua utrique laus: ille Poëtarum Princeps, hic proximus à Principe habeatur: demus Lucanum non tam leniter canere (Infantis tamen cunas & labra circumfedit examen apum) demus primâ non donandum laureâ; at latrare, at scuticâ dignum, proh nefas! cum Julio Scaligero nequaquam putemus. Parcant Inclyti viri manes, si dixerim, illum saevâ eximii hujusce vatis seu lanienâ seu hypererisi, aeternam nomini suo labem aspersisse. Nil moror aliorum obtreçtatorum vile & caninum vulgus, quibus Lucanus ore felicissimi & elegantissimi Interpretis Brebovii nostri etiam nunc respondeat, quod olim Martialis ore, respondit sui temporis Zoilis.

*Sunt quidam, qui me dicunt non esse Poëtam;
At qui me vendit Bibliopola, putat.*

Audiat gens lacerandis illustribus viris nata, celebrem, quisquis ille tandem sit, Authorem Dialogi de causis corruptae Eloquentiae. *Exigitur jam ab Oratore poeticus decor, non Attii aut Pacuvii veterino inquinatus, sed ex Horatii & Virgilii, & Lucani sacrario prolatus.* Audiat suaviter canentem Statium Papinium.

*Cedet Musa rudis ferocis Enni,
Et docti furor arduus Lucreti,
Et qui per freta duxit Argonautas;
Et qui corpora prima transfigurat;
Quin majus loquor, ipsa te Latinis
Aeneis venerabitur canentem.*

Audiat denique Juniores inter, excellentem & politissimum Angelum Politianum: Virgilianus ille est, si quisquam alius, causâ seu factione, & versuum dulcedine incomparabili: sic tamen in Carmine, cui titulus, Nutricia.

*Mox tonat ardenti Pharsalica praelia cantu
Aegyptique nefas, primo vix flore genarum
Conspicius, torvo quem protinus ore secundum*

Respe:

*Respexit, captae vix ausus fidere palmae
 Virgilius: sed iniqua bonis Rhamnusia tantis
 Heu! decus hoc Orbi invidit. Licet ecce cruentum
 Rugiat, & truncas siccet Nero sanguine venas
 Fronte minax, diraeque instinctus verberare matris
 Maeste animo, non te, o Vates, Parnasside lauru
 Nequicquam Deus & cithara dignatus honorâ est.*

Et revera, si quis aequus Judex perpendere & conferre velit utriusque Poëtae loca; si quis legat & colligat, quod à nobis aliquando factum, Lucani Virgiliique descriptiones & comparationes, videbit Cordubam non semel Mantuae dubiam palmam facere. Nihil dicam de pompa, acumine & pondere sententiarum; res ipsa per se loquitur. Quam fortis & alte penetrans illa exclamatio.

*Quis furor, o cives! quae tanta licentia ferri,
 Gentibus invisis Latium praebere cruorem:
 Cumque superba foret Babylon spolianda tropaeis
 Ausoniis, umbrâque erraret Crassus inultâ,
 Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
 Heu! quantum potuit terras pelagique parari,
 Hoc, quem civiles fuderunt sanguine dextrae?*

Quam magni, quam graves & philosophici hi sensus.

*Invida fatorum series, summisque negatum
 Stare diu, nimioque graves sub pondere lapsus;
 Nec se Roma ferens; sic cum compage solutâ
 Saecula tot Mundi suprema coëgeris hora,
 Antiquum repetent iterum chaos omnia;*

Et paulo post.

*In se magna ruunt, laetis hunc Numina rebus
 Crescendi posuere modum.*

Quam divina & plena Coelestium apparet his verbis anima Pompeji in Coelum recepti.

*Illic postquam se lumine vero
 Implevit, stellasque vagas miratur & astra
 Fixa polis: vidit, quantâ sub nocte jaceret
 Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.*

Sic Lucanus re exprimit, quod verbis ita expressit Persius.

O curvae in terras animae, & coelestium inanes!

Quam incitata acris & vehemens, quam flexanima illa Catonis oratio?

*- - - - - Dum primus arenas
 Ingrediar, primusque gradus in pulvere ponam,
 Me calor aetherius feriat, mihi plena veneno
 Occurrat serpens, fatidque pericula vestra
 Praetentate meo: sitiat quicumque bibentem*

Dd dd dd 2

Vide

*Viderit; baud ullo fuerit discrimine notum
 Dux an miles eam; serpens, filis, ardor, arenae,
 Dulcia virtuti; gaudet patientia duris:
 Laetius est, quoties magno sibi constat Honestum.*

Sed longum & inutile foret congerere omnes Lucani aureas sententias, quas te saepius recitantem & discutientem audiui, non sine admiratione vegetae in aetate declinanti memoriae, & acerrimi semper iudicii tui. Duos tantum Virgilii & Lucani locos addam, qui Doctorum ingenia haecenus exercuerunt, & super quibus variant sententiae, dum alii Mantuanum, alii Cordubensem magnificentius de Catone & sensisse, & dixisse contendunt. Prior sic

Secretosque Pios, bis dantem iura Catonem.

Simplicissime profecto, & clarissime; & gloriosum, fateor, aliquem tam aequi rectique servantem haberi, ut praesit iudicando apud Inferos: at concessum etiam id Aeaco, Triptolemo, Rhadamanto, Minoi. Posterior sic.

- - - - - *Quis iustius induit arma
 Scire nefas, magno se iudice quisque tuetur;
 Viatrix causa Diis placuit, sed viستا Catoni.*

Quanta hic effulget & rerum & verborum vis! Non licet, inquit, in arcana Deorum & Catonis penetrare, grande illud nefas: *viatrix*, id est, Caesaris causa Diis, sed *viستا*, id est, Pompeji Catoni placuit. Observanda haec particula *sed*, cujus mira emphasis; designat enim, Catonis iudicium Deorum sententiae quodammodo praeponderare, sic ut Lucani sapiens, non simpliciter uno minor sit Jove, quod de suo sapiente Stoici asserabant, sed omnibus Diis si non major, saltem aequalis: sic ut Catoni, quod placuit, iustius forsan censeatur, & magis placere debeat, quam quod placuit superis. Caeterum obiter notare libet errorem Montani nostri & Lacerdae, accuratissimi alioquin Virgilii Commentatoris, & aliorum, dum in praedicto octavi Aeneidos versu, Catonem Uticensem intelligi putant. Non ea certe mens prudentis aulici, & Imperatori suo blandientis Poetae: nempe Virgilius & Aeneidem, & Georgica, & Eclogas, omniaque sua opera elaboravit in gratiam & honorem Augusti; qui his adeo delectabatur, ut ea saepius recitari sibi voluerit. Quomodo igitur potuisset Virgilius in praecipuo suo Opere, ita extollere Catonis iustitiam, ut cum Piis iudicem constitueret, & quam aliena fuisset à suo placendi domui Caesareae studio, honorifica mentio infensissimi semper Caesaris hostis, & de quo dictum fuerat, *cuncta terrarum subacta praeter atrocem animum Catonis*. Tum quomodo idem sapientissimus Vates, qui varias in Inferis sedes mortuis assignat, suam infantibus, amantibus suam, & peculiarem iis, qui mortem sibi consciverunt.

*Proxima deinde tenent moesti loca, qui sibi letibum
 Infantes peperere manu, lucemque perosi
 Projecere animas.*

Ad quae verba Servius. *Ideo moesti, quia secundum Platonem graviter puniuntur eorum animae, qui mortem sibi inferunt. Quomodo, inquam, Catonem αυτοθά-*

πύτων

in Elysio, hoc est, loco deliciarum, & quidem summo cum honore, hoc est, judicem constituisset. Proculdubio igitur de Catone Censorio in citato loco agit Virgilius. Cujus Catonis Censorii quae fuerit gloria & existimatio, testis vel unus Seneca, Epist. 77. „ M. Cato Censorius, quem tam Reipublicae profuit nasci, „ quam Scipionem. alter enim cum hostibus nostris bellum, alter cum mori- „ bus gessit, cantherio vehabatur, ab utroque latere dependentibus sarcinis. O „ quantum erat seculi decus! Imperatorem triumphalem, Censorium, & quod su- „ per omnia haec est, Catonem, uno caballo esse contentum. Et de hoc eodem Seneca Pater in Praefatione, lib. 1. Controvers. „ Erratis, optimi Juvenes, nisi „ illam vocem non M. Catonis, sed oraculi creditis. Quid enim est oraculum? „ nempe voluntas divina, hominis ore enuntiata, & quem tandem Antistitem „ sanctiorem invenire sibi Divinitas potuit, quam Catonem, per quem humano „ generi praeciperet. Ille ergo vir quid ait, Orator est vir bonus, dicendi pe- „ ritus. Ite nunc & in istis vulsis & expolitis, & nusquam nisi in libidine „ viris, quaerite Oratorem. Hoc & sensit praedictus Grammaticus. *Censorium*, „ inquit, *significat non Uticensem, qui contra Caesarem bella suscepit: quomodo enim* „ *Piis jura redderet, qui in se impius fuit.* Sed haec *πάρεργα*. Ad propositum redea- „ mus, & sub auspiciis summorum virorum militantes, retundamus Scaligeri tela, & „ illius aliorumque praecipuas objectiones diluamus.

Lucanus, inquiunt, *non est Poëta, nec enim fingit, nec fabulis satis aspergit Opus* „ *suum.* Ratio haec non est absolute vera; alioqui nec Hesiodus, nec Lucretius, „ nec ipse Virgilius in Georgicon prioribus libris Poëtae erant. Lucanus non est „ Poëta mythicus, id est, Deorum ministeriis, & Fabularum ambagibus non uti- „ tur, concedo: non est Poëta historicus, qualis & Silius Italicus, & alii, id est, „ non afflatur Phaebeo furore, nec habet os magna sonaturum, prorsus nego, & „ pernego. Neque vero mihi, sed Ger. Joh. Vossio Critico accuratissimo, eoque „ meliori, quo candidiori fides adhibeatur, sic autem ille. „ Non res gestae, in- „ quit Petronius, versibus comprehendendae sunt, quod longe melius Historici „ faciunt, sed per ambages, Deorumque ministeria, & fabulosum sententiarum „ tormentum, praecipitandus est liber spiritus, ut potius furentis animi ratioci- „ natio appareat, quam religiosae orationis sub testibus fides. Aliquis si hujus- „ modi debeat esse Spiritus poëticus, contendat, Lucanum Poëtam non esse, „ quem perstringere voluit Petronius: primum requirit, ut liber spiritus prae- „ cipitetur, sic ut Carmen videatur esse animi furentis opus; praeterea exigit, „ ut hoc fiat per ambages, Deorumque ministeria. Prius, ut alibi ostendimus, „ sufficit, ut ne conceptuum causâ aliquis Poëtarum numero excludatur, eoque „ nil causae est, cur Lucanus non dicatur Poëta: nam furentis sit negare, Poëma „ illud, nempe Pharsaliam, à furore poëtico non proficisci: magis tamen Poë- „ tae nomen meruisset, si & altera conditio accessisset. *At ex Horatio omnis* „ *granditas ac tumor, & exquisitus ornatus à propositione seu principio Carminis abesse* „ *debet. Jam vero quam affectate & tumide inchoat Lucanus.*

Bella per Emathios plusquam civilia campos
Iusque datum sceleri canimus; populumque potentem
In sua victrici conversum viscera dextra.

Haec, fateor, alia sunt quam, *Arma virumque cano*; nec simplicitatem Maronis re- „ dolent.

Dd dd dd 3

dolent. Sed trahat sua quæmque voluptas, & sua quemque sequatur gloria. Hic ut elegantissimè & verissimè a te scriptum, placidi fluminis instar, lente fluit; ille torrentis in morem ruit cum fragore: hic per clivum molliter cedentem; ille per abrupta in Parnassum tendit. Hic *Mnemosyne* dea imitatur, & Homerum sequitur ducem; ille sibi ipsi praeit, & viam invenit, quâ se quoque possit tollere humo. Nec semper Horatio displicuit haec via, sic enim de Pindaro.

*Pindarum quisquis studet aemulari, Ju-
ule, ceratis ope Daedaled*

Nititur pennis; vitreo daturus

Nomina ponto.

Monte decurrens, velut amnis imbres,

Quem super notas aluere ripas,

Fervet, immensusque ruit profundo

Pindarus ore.

Nec displicuit Statio Papinio, qui in Thebaïde.

Fraternas acies, alternaque regna profanis

Desertata odiis, fontesque evolvere Thebas

Pierius menti calor incidit.

Et in Achilleïde.

Magnanimum Aeaciden, formidatamque Tonanti

Progeniem taximus.

Nec displicuit Claudiano, qui de Raptu Proserpinae.

Inferni raptoris equos, afflataque curru

Sidera Taenario, caligantesque profundae

Junonis thalamos audaci promere cantu

Mens concussa jubet.

Viden?, eruditissime vir, quam vasta, quam sonantia, quam tumida haec sint prae Lucani verbis.

Pessimo consilio, inquit Scaliger, *Poëma suum inscripsit Pharsaliam*. Imo vero optime sic inscripsit: cum secundum regulas omnia ad unam actionem referat; nam de pluribus quidem aliis bellis agit, ut de Brundusino, Massiliensi, Hispanico, Africano, sed quae ad Pharsalicum dirigit, tanquam ad unicum, saltem tanquam ad praecipuum scopum. Addamus & cum illustrissimo Grotio; optimo consilio huic Operi nomen inditum ab eo loco, in quo fortuna de summâ rerum inter Pompejum & Caesarem decrevit.

Iustitium latuit, imo patuit, jus enim latet in iustitio, quippe in bello. Dii boni! quid agebas, Scaliger, cum haec scriberes: ubi tua mens? cur tibi monstradebellanda fingis? Sic enim constanter in omnibus Exemplaribus leguntur, nec aliter legi possunt hi versus Lib. 11. in principio.

Ergo ubi concipiunt, quantis sit cladibus Urbi

Constat fides superum, ferale per urbem

Iustitium: latuit plebeio tectus amictu

Omnis Honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Et

Et quid dicemus de illa locutione, quae in nono est.

*Quid prodest miseri basiliscus cuspide Mauri
Transaetus?*

Latine aliter dicimus, quid prodest basiliscum cuspide transaetum fuisse. Quote, Julii Caesar, crudelis abripit Critica? & quid dices de illa Ovidii locutione, Epist. Penelopes ad Ulyssem.

*Sed mihi quid prodest vestris disjecta lacertis
Ilios & murus quod fuit ante solum*

Etiam dubitandum, an pure loquatur, qui *Veneris* (Romae non Veneris legi) *comam*, *caesariem* appellat. Ratio dubitandi proculdubio sumpta tibi, Vir celeberrime, ex his Servii verbis, Ad 1. Aen. *Caesaries* à caedendo dicta; ergo tantum virorum est. Sed ratio decidendi tibi sumenda erat ex Ovidio, Amor. L. 111. El. 1. ubi de Tragoediâ, sub specie Divae apparenti.

*Haecenus & movit pectus innixa coturnis
Densum caesarie terque quaterque caput.*

Et ab uno petenda erat magistro, quem solum colis. Apud eum visuntur.

*Drimoque, Xanthoque, Ligeoque, Phyllodoceque,
Caesariem effusae nitidam per candida colla.*

Et Claudian. 2. de Raptu.

*Interea volucris fertur Proserpina curru
Caesariem diffusa Noto.*

Et de nup. Hon. & Mar.

*Caesariem tunc forte Venus subnixâ corusco
Fingebat solio.*

Liquidam Palaestram nimis ambitose dixit. Id verbi non legi Lib. 1. sed 9.

Arcados auctoris citharae liquidaeque Palaestrae.

Quod ita explicatur Lib. 14.

*Perfudit membra liquore
Hospes, Olympicae servato more Palaestrae.*

Sic elegantissimus Poëta Claudianus in Panegy. Mallii Theodori.

Calliope liquidas Alciden posce Palaestras.

Palaestra liquida est, quae fit à perunctis oleo liquido; hinc à Philostrato Palaestra fingitur sub forma puellae gerentis in sinu olivae ramum. Palaestra liquida Lucani, idem est quod Palaestra uncta Ovidii. Epist. Herus ad Leandrum.

*Aut fora vos retinent, aut unctae dona Palaestrae,
Flectitis aut fraeno colla fugacis equi.*

Est

Est adhuc versus in 1. non negligendae censurae.

*Dum terra fretum terramque levabit
Aër.*

Neutrum verum est, siquidem unicuique elementorum suus est attributus locus; neque si terra deficiat, ejus in locum descendet aër, ita ut cedat, sed ne detur vacuum. Praeterea si terra sustinet mare, eadem ratione mare sustinebit aërem, non autem ab aëre sustinebitur. Sed diu est, quod & huic objectioni respondit eruditissimus Gerardus Vossius in Tract. de Orig. & Prog. Idolol. L. 11. c. 54. & aërem non solum ambire, sed quodammodo vehere ac sustinere terram ostendit, ex Lucretio, Macrobio, praesertimque Plinio dicente, aëris vi suspensam cum quarto aquarum elemento librari medio spatio tellurem; & ita mutuo complexu diversitatis effici nexum; levia ponderibus inhiberi, quo minus evolent, contraque gravia ne ruant, suspendi levibus in sublimetendentibus. Quibus addi possit, Ovid. Metamorph. 1.

Et circumfuso pendebat in aëre tellus.

Et Tibullus ad Messalam.

Qualis in immenso defederit aëre tellus.

Et paulo post.

Nam circumfuso consistit in aëre tellus.

Una tantum legio Caesari erat, cum Ariminum captum est, at uni legioni una solum Aquila; quomodo igitur in plurali numero dici potuit: ut notae fuisse Aquilae Romanaeque signa. Esto, se res ita habeat, non licet enim, nec libet de eo nunc amplius disquirere; certe vix ulla figura crebrior apud Poëtas, quam ea, quæ numerus pro numero ponitur. Quis non dixit vultus suos, pectora, corda sua? Quamvis non sit nec tricorpor Geryon, nec Janus bifrons, nonne passim legimus & Navis, & Reipublicae gubernacula. Quod si Virgilio dicitur, Pro purpureo poenas dare Scylla capillo; eadem apud Ovidium in Amoribus, & apud Propert. Eleg. 4. dicitur in patrios saevisse capillos.

Excurrit Lucanus, & furori suo saepe indulget. Quid ni faciat, quod tota Poëtica Familia facit: nonne aliquando Virgilius excurrit in Chorographica & Physica? nonne lascivit nunc in Noctis, nunc in sceptri Regis Latini, & praecipue in mirabili illa famae descriptione, quae divini Operis, Lib. 1v. legitur. Poterat ibi simpliciter dicere sparsos per totam Libyam de amoribus Didus & Aeneae rumores; ecce autem ex unius Famae vocula, captâ occasione, nobis famae natales, facta, mores, vultus, habitum, & totum denique corpus à capite ad calcem adumbrat & describit; idque viginti, ni fallor, versibus. Omitto sexcenta alia Poëtarum, quotquot sunt & fuerunt, similia diverticula; quae, tantum abest, ut damnari possint, ut potius utilia censeri debeant, tum Lectoribus, tum Authoribus, quo fessi ac languentes utrorumque animi interdum se colligant, & paulisper recreentur. Denique Lucanus, ajunt, nimis perditæ assentatur Nerei generis humani pesti teterrimae, & non Caesarum modo, sed hominum sceieratissimo. Attendant, rogo, qui talia obijciunt; quam rara sit, & sub optimis etiam Principibus vix speranda temporis felicitas,

tas, ubi sentire, quae velis, & quae sentias, dicere liceat. Quotus quisque est (num Thraseam, aut Helvidium Roma excipiat) qui ausit scribere in tyrannum, qui potest proscribere: tunc certe ut ejusdem Taciti tui & mei verbis utar, *ruere in Servitium Consules, Patres, Eques*. Nimirum servum, imo & miserum pecus Aulici; & quid non illis saepe suadet amor, haud dixerim opum & honorum, sed uxorum, liberorum, & interdum propriae salutis; cujus expediendae cum honesta sit omnis ratio, ut docent ipsi Justitiae Antistites, haberet, quo se excusaret Poëta, quamvis sinceræ essent laudes, quibus Neronem extulit: sed in his seu blanditiis, seu adulationibus animadversum a te & tecum à nobis latere speciosas irrisiones. Quidni enim mors optetur, cui optatur apothecosis; quidni ut obesus, strabo, incendiarius, aemulusque Phaëtonis notetur, is de quo scriptum,

*Seu te flammigeros Phoebi conscendere currus,
Unde tuam videas obliquo fidere Romam.
Aetheris immensi partem si prefferis unam,
Sentiet axis onus.*

Vidit etiam haec, & omnia *κατά πίδα* persequutus est, singulaque singulorum verborum schemata, & scommata observavit Daniel Heinsius in celebri, nunquamque satis laudanda Asini laude, ubi Scaligerianis licet partibus addictissimus, candide tamen, & honorifice de Lucano judicat, ut infra videbimus.

Haec sunt, quibus defendi posse putem Poëtam illum in multis, quae Latini Sermonis munditiam, & metri decorique rationem spectant. Dico in multis, non in omnibus: nullus enim Author, exceptis sacris, est *ἀναμάρτητος*. Geographica & Astrologica non attingo, & qui post te attingere ausit, is post Homerum scribat Iliadas; is post Apellem, Venerem pingat. Nos leves solum ictus, & vix summae cuti metuendos; tu lethales & ad imum penetraturos à summi viri capite avertis, tantumque tibi nunc ille debet, ut suffecto tuo, in locum Neronis, nomine, vetus Inscriptio sic jure renovari, & legi possit.

M. ANNAEO LUCANO

Cordubensi Poëtae,

B E N E F I C I O P A L M E R I

Fama servata.

In quo subit mirari fortunae vices, & varium illustris hujus Hispani fatum. Princeps potentissimus quidem, Orbis quippe Dominus, sed criminibus infamis, illi vitam olim abstulit; quam hodie ei reddit splendida editione alter Princeps & potentissimus. & Regio Stemmata, Caesareisque imaginibus clarus, sed virtutibus Musarumque amore clarior. Vir nobilissimus eruditissimusque Scaliger, sed sacrum in

E c c e c c

Re-

Republica Literaria tyrannidem exercens, Lucano suam gloriam olim eripuit; quam alter nobilissimus, idemque eruditissimus Vir Grentmenillacus, sed justî tenax, & suum cuique tribuens, illi restituit aequissimâ suâ nec minus eleganti Dissertatione. Faxit Deus, ut tibi, Vir eximie, per valetudinem eruere liceat, latentes in Museo tuo reliquas gazas, Graeciam dico. mirabile illud viginti annorum Opus, & Criticarum observationum in varios Authores volumen, & in Hesychium notas, & multa, quae tam polite, quam doctè lufisti, tum Graecâ, tum Latinâ, & Italicâ, Gallicâque Linguâ. Faxit Deus, ut patriae tuae & Academico nostro coetui serveris ad Literarum decus, & ad exemplum sinceræ probitatis, veraeque animi fortitudinis. Fatear enim oportet, quamvis reluctante tuâ modestiâ, quod & fatentur omnes, qui te noverunt; nemo unquam à te discessit nisi doctior, aut melior. Vale, Palmeri magne, & mihi multis colende nominibus.

Satisfacturus desiderio doctissimi Spanhemii, pauca, quae olim ad hunc Authorem notavi, exscribere proposueram, sed haec levia sunt, & forsan ab aliis jam observata: si tamen instet, & tu suadeas, qualiacunque sunt, mittam. Cum clarissimo huic Viro, clarissimoque Fabricio scribes, multum, quaeso, à te salutentur meo nomine; sciatque factus ille ad unguem Fabricius, Parnassum nostrum (quando ita loqui vult) cum serio desiderare & venerari. Non fugit proculdubio aciem curamque diligentissimi Spanhemii, quicquid ad Lucanum sparsit Salmasius in Plinianis suis Exercitationibus, nec explicatio Turnebi Adversar. Lib. XXI. cap. 18. nec restitutio loci, qui legitur Pharsaliae Lib. 1x. Ubi pro *corniger Ammon*, reponi debere *certior Ammon*, rectè meo quidem iudicio censet & probat, doctissimi patris doctissimus filius Isaac Vossius in suis ad Melam notis. Habes hic quorundam Juniorum, qui solutâ oratione scripserunt, de Lucano testimonia.

P E T R U S C R I N I T U S

De Poëtis Latinis, Lib. III. c. 58.

Lucanus est ardens & concitatus, sententiisque clarissimis excellens: in concionibus admirandus atque excultus, adeo ut videatur satis exprimere singularem illam elegantiam & maiestatem Virgilii.

A D R I A N U S T U R N E B U S

Advers. L. XXI. c. 18.

Lucanus doctissimus & elegantissimus Poëta; nec enim moveor hominum ejus aetatis iudicio, malè & maligne de tanto Poëtâ aestimantium, cum eis Antiquorum veriora, & sinceriora iudicia opponere possim.

DA.

DANIEL HEINSIUS

In Oratione, cui titulus Laus Afini.

Erant quidem, qui oblivisci aegerrime libertatis possent, qui cum summo animi dolore & lacrymis sublatam quererentur. Neque decrant, qui magnas ei ac victuras voces commodarent; & quod magis admireris etiam Poetae. Inter quos Lucanus totum huic Divae opus, quod nunc superest, cum spiritu & sanguine impendit. Quae cum aliquando annotassem, ac cum pari spiritu, quo scripta sunt, ac animo ad libertatem nato percurrissem, quidam tristis aliquantum ac severus, & cum capite demisso, multa in Lucano accusare coepit, ac monere primum quaedam parum castigatè, & ex mente Authoris edita in eo emendanda esse: tum non optimum Latinitatis esse Authorem; ac postremo neminem tam perditè adulari, quod vel Operis initium testatur. Ad quae quamquam eo tempore aliis intentus, narro tibi, inquam, frater, fatum esse nostri temporis, an morbum; ut in maximis Authoribus vix quidquam praeter verba jam spectetur (quo, si lubet, emendationes istas refer) rerum nervi, & si quae majoris sunt momenti, ne tangantur quidem: De Latinitate aliquando & cum voles; quae fortasse à Virgiliana majestate aut Catullianâ, & illibatâ illâ Venere defleat. De adulatione autem & initio sufflammandus & monendus es in omnibus iis, quae primâ fronte encomium prae se ferunt, contineri meram & continuam ironiam.

GER. JOH. VOSSIUS

De Poët. Lat.

Notum est, quam praeclarè de eo scripserunt Auth. de caus. cor. Eloq. Item Statius, Fabius, Martialis, Sidonius. Sed omnes, qui ejus cum laude meminere, longissimum esset referre.

E I D E M.

Habes, quoniam ita vis, & suadet Bochartus, nugas & quisquilias nostras. Sed audio recentissimè editum Lucanum cum variorum Notis; quas nunquam mihi visas licet sanctè jurare possim, plurimum tamen rogabis eruditissimum Spanhemium, ut attendat, an non actum agam; denique occasionem suspicandi cum alieno detrimento meas me augere facultates; quod & à Juris nostri regulis, & à candore nostro alienum. Vale, Vir maxime.

Irrepsit in Grotianâ Lucani editione communis error scribendi *trophaeum* pro *tropaeum*. Nec enim Graecè τροφαῖον, sed τροπαῖον, nec trophicos Cancrī aut Capri;

E e e e 2

pricorni, nec orationis trophos, sed tropicos & tropos dicimus; nec trophaeos, sed tropacos ventos legas apud Plinium, L. 2. c. 43. Et apud Nonium Marcellum, c. 1. scriptum videas. *Tropaei significationem propriam Varro Bimargo ostendit. Ideo fuga hostium Graecè vocatur τροπή; hinc spolia capta fixa in stipitibus appellantur tropaea. Tropaeum etiam constanter reperitur in veteribus monumentis ac libris.*

Lib. 1, 63.

*Sed mihi jam Numen; nec si te pectore vates
Accipiam, Cirrhaea velim secreta moventem
Sollicitare Deum.*

&

*Mundique extrema tenentes
Sollicitas Reges.*

Sollicitare aliquem, idem est, ac aliquem sibi conciliare. Gallice rechercher quelqu'un, le gagner, se l'attirer & rendre favorable, & attaché par prières, promesses ou flatteries. Quo sensu id verbum usurpatur à Terentio in Andr. Aët. 5. sc. 4. Et Martialis sollicitare furem, pro furem allicere, dixit, ni fallor, L. 12. E. 75.

Nullum sollicitant haec Flacce toreumata furem.

Quo etiam sensu aut multum simili usurpatur à Quintiliano, Praefat. L. 6. ubi filii sui deflens mortem, & enumerans varia, quae illam sibi acerbam reddere poterant, ait: *Illud vero insidiantis, quo me validius cruciaret, fortunae fuit, ut ille mihi blandissimus me suis nutricibus, me aviae educanti, me omnibus, qui sollicitare solent illas aetates, anteferebat. Nec enim audio viros magnos, quorum alii sollicitare illas aetates interpretantur, se jouer avec les enfans; alii, avoir soin des enfans & les servir; & inde originem ducere putant plebejam illam Parisiensium loquutionem; il faut donner une garde à un malade, pour le solliciter, pour l'assister & le secourir. Tantum enim abest, ut sollicitare significet aegrum curare, ut capi videatur pro aegrum reddere, apud Ciceronem, Tuscul. L. III. in principio. Nec uspiam protecto apud alios classicos Authores legas sollicitare aliquem, idem significare, ac curam alicujus gerere, aut sollicitum esse de aliquo. Neque vero nutrices aviae famuli, tam sui amantes reddunt pueros suppeditatione necessariorum ad victum, vestitum, & valetudinem; sed eos deliniunt, & maxime sibi conciliant precibus, pollicitis, blanditiis, crepundiis, & fabellis anilibus, de quibus meminit idem author, Lib. 1. c. 9. Et expressus locus est Declamat. 4. Ubi sollicitare & blandiri tanquam synonyma junguntur. Si cuncta gaudia nostra, & quaecunque vel sollicitant aspectu, vel blandiuntur usu, excutias.*

Lib. 1, 521.

Venia est tantorum danda pavorem. Vel hic solus locus probet pavorem in plurali usurpari, quod non putabat vir doctus, sed & Claudian. de Bel. Get. dixit.

Famaque nigrantes succincta pavorebus alas.

Lib. III, 296.

Omnia. Forfan omina facili lapsu & crebro apud alios Authores: vs. 299.

Nubiferam superevolat Alpen.

Non usurpavit solus Lucanus in singulari. Ovid. de Ar. Am. Lib. III.

Sed

*Sed neque ramosa numerabis in Ilice frondes,
Nec quot apes Hyblae, nec quot in Alpe ferae.*

Juvenal. Sat. 10.

*Additur imperiis Hispania, Pyrenaeum
Transilii, opposuit Natura Alpemque nivemque.*

Claud. de laud. Stilic. L. 111.

Dixit, & extemplo frondosa fertur ab Alpe.

Et post eos Sidonius Apollinaris, ter aut quater tam in soluta, quam in stricta oratione.

vers. 593.

*Qua nullam pelago melius turbante carinae
Audivere manum.*

Audacius id loquendi genus non videbitur nobis, si meminerimus Virgilium dixisse, *neque audis currus habenas*. Hic tribuuntur aures & obsequium non equis, sed curru; datur lingua & imperium non aurigae, non illius manui, sed habenis. Et Ovid. 5. Metamorph. Dixit Venus, *ille pharetram*

*Solvit & arbitrio matris de mille sagittis
Unam seposuit; sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quae magis audiat arcum.*

L. 1, 447.

*Vos quoque, qui fortes animas belloque peremptas
Laudibus in longum Vates dimittitis aevum,
Plurima securi fudistis carmina Bardis.*

Testus. Bardus stultus à tarditate ingenii appellatur. Caecilius nimis audacem, nimisque Bardum barbarum: trahitur autem à Graeco, quod illis βάρδος, Bardus Gall. cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit à gente Bardorum. Nempe si Berofo Viterbiensi credendum est, Bardus apud Celtas regnavit, qui inventionem Carminum & Musices apud illos inclutus fuit. Hesychius βάρδοι αἰδοὶ παρὰ γαλήναις; sic enim restituit hunc locum clarissimus Seldenus in Marmor. Arund. p. 81. cum antea nullo prorsus sensu legeretur βάρδοι αἰδοὶ, unde gravi lapsu vir eruditus, Barducucullum interpretabatur, cucullum viatorium, quo peregre uterentur. βάρδῳ enim, inquebat apud Hesychium, viam significat. A Bardis facta vox Barditus, quam habet exemplar Farnesianum, & pro cantu, accipiunt multi apud Tacitum, Lib. de Mor. German. Primum omnium virorum fortium ituri in praelia canunt: sunt illis haec quoque carmina, quorum relatu, quem Barditum vocant, accendunt animos; futuraeque pugnae fortunam ipso cantu augurantur: terrent enim trepidantve, prout sonuit acies; nec tam vocis ille quam virtutis concentus videtur: affectatur praecipue asperitas soni & fractum murmur obiectis ad os scutis, quo plenior & gravior vox repercussu intumescat. Bardis autem vocantur securi, vel quod mortem non timerent, nec timendam esse incinerent auribus populorum; quippe qui putabant ἀφθάρτων κόσμοι καὶ τὰς ψυχὰς. Nam Strabo tam de Bardis & vati-

Ec ce ce 3.

bus,

bus, quam de Druidis ait, Lib. iv. Id quod Lucanus hoc loco tantum de Druidis, sed sub quibus alios etiam complectitur.

*Vobis auctoribus umbrae
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt, regit idem spiritus artus
Orbe alio, longae canitis si cognita vitae,
Mors media est. Certe populi quos despicit Aëtos
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud urget lethi metus, inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animaeque capaces
Mortis, & ignavum: rediturae parcere vitae.*

Vel securi dicuntur, id est, immunes à bellicis periculis & laboribus; nempe tubicinum instar, sola voce & cantu, non autem exemplo praeibant aliis ad pugnam. Certe de Druidis Caesar, L. vi. *A bello abesse consueverant, militiae vacationem, omniumque rerum habent immunitatem.* Quod & proculdubio intelligendum de Eubagibus & Bardis; nec enim inter armorum strepitus & lituum clangorem, ritè peraguntur sacra, vel audiuntur Poëtarum citharae: nec ferocienti Marti convenit cum religione aut cum Musis, puellis delicatulis. Vel denique securi fudistis, id est, bello liberati post Caesaris in Italiam discessum. Quae explicatio juvatur ex iis, quae praecedunt,

Tu quoque laetatus converti praelia Trevir.

Et ex iis, quae sequuntur.

*Et vos barbaricos ritus moremque sinistrum
Sacrorum Druidae positis repetistis ab armis.*

Igitur translato è Gallia in Italiam bello, laetatur Trevir; repetunt omiſſa inter pugnas sacra sua & carmina Bardi & Druidae nunc securi.

Lib. i, 213.

*Fonte cadit modico, parvisque impellitur undis
Puniceus Rubicon.*

Multa adhunc locum; pauca, imo nihil ad rem vetus Interpres. Uno verbo, puniceus Rubicon dicitur ob glarearum colorem. Sidon. Epist. 5. L. i. *Unde progressus ad Rubiconem ventum, qui originem nominis de glarearum puniceo colore mutuatur, quique olim Gallis Cisalpinis Italisque limes erat.*

Lib. iv, 588.

Bagrada lentus agit.

Mire facit ad illustrationem hujus loci, quod notatum pridem à Viro incomparabili nomen *Bagadrae* seu *Bagradae* (utrumque enim legitur) deduci ex Hebræa voce *Braca*, significante stagnum: nempe quod & suâ naturâ hic fluvius adeò lentus, ut placidae paludis speciem referat, talisque sit, quale depingitur mare Pharsal. L. v.

*Pigrius immotis haesere paludibus undae,
Alta quies pelagi, moestoque ignava profundo
Stagna jacentis aquae.*

Tum

Tum quod alveo suo excedens, circa ostia in stagni morem longè latèque diffundatur. Unde Sil. Lib. 111.

*Turbidus arentes lento pede sulcat arenas
Bagrada, non ullo Libycis in finibus amne
Victus limosas extendere latius undas.*

Et de hoc eodem flumine Buchananus.

Bagrada Marmoricae lentus sulcator arenae.

Videsis praedictum Bochartum Geograph. Sacr. par. ult. L. 1. c. 24.

Lib. v, § 1.

*Gelidique inculta Juventus
Taygeti.*

De Taygete Nymphâ, seu Pleiade, & de monte Taygeto Spartae & Amyclis imminenti vulgata omnia. Vocatur *gelidus* ob crebras pruinas. sic apud Propert L. 111. E. 12. Ubi de Lacedaemoniis facminis.

*Et modo Taygeti crines aspersa pruina
Sequitur patrios per juga longa canes.*

Taygeti Juventus, id est, Spartani Juvenes. Mirum autem primâ fronte videatur incultam dici Spartam Lycurgi legibus tam recte institutam, & incultos appellari juvenes, qui à teneris unguiculis ad laborem, palaestram, cursum, natationem, famem, frigus, aestum, & omnium deliciarum odium erudiebantur. Nempe cum praecipuus animorum cultus, & morum formatio à Disciplinis ingenuisque Artibus petatur, unde Ovid.

*Scilicet ingenuas mentem excoluisse per Artes
Emollit mores, nec finit esse feros.*

Inculta Lacedaemon, quia horrida & aspera belli studiis; propter quod ferox, animosa, armipotens passim vocatur, & omnem doctrinae cultum respuebat, atque hoc ipsum ambitiosè gloriabatur: ut de Spartanis dici posset, quod ait Ennius, *bel-
lipotentes sunt magè, quam sapientipotentes*. Cum Athenienses econtra tam cultui Musarum & eruditioni vacarent, ut optimè de illis à Livio dictum sit, bellum eos literis verbisque, non armis adversus Philippum gessisse. Horrida & inculta vita opponitur apud Tullium pro Roscio, si bene memini, vitae delicatae. Hinc Sparta, ἀνίκητος, μεγαλήχην, δοροσίφαντος dicitur. In Anthol. Lib. 1. c. 38.

Εἶπε ποτ' Ευρώπης ποτὶ τὴν Κύπρον, ἢ λάβε τέυχην
Ἡξίδι τὰς σπάρτας. αὐ πόλιν ὀπλομανῆ.

Et de victu & jure nigro v. Ciceronem 8. Tusculan. p. 477. Quint. L. 111. c. 7. *Minus Lacedaemone, quam Athenis Literae merebantur honoris, plus patientia & fortitudo*. V. & quae referuntur à Valerio tot fortia & egregia Spartanorum dicta. V. & Anthologiam Lib. 1v. tit. 1. In fortes, Ep. 8. & ibi Brôdacum, ubi multa de litigiosa Atheniensium, & bellicosa Spartanorum indole referuntur. Et Lib. 1v. c. 12. Epigrammat. in Venerem armatam. *Omnibus sua decora sunt. Athenae elo-*
quen-

quentia inclytæ sunt: Thebæ sacris: Sparta armis. Ideo hanc Eurotas amnis circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam; ideo Taygeti montis difficilia nisi Laconibus juga; ideo Hercule gloriamur Operibus coelum merito; ideo muri nostri arma sunt, inquit Seneca pater Suafor. 2. & Claudian. de 4. Conf. Hon. Sic armipotens Lacedæmon.

Despexit muros rigido munita Lyncurgo. Et Ovid. Epist. 2. Armiferam Thracen.

Lib. vii, 50.

Mortis vicinæ properantes admovet horas.

Admovere, est aliquid vicinum facere, proximè adjungere: hic autem est accelerare, quod Gallice dicimus, *baster le temps de sa mort*. Observata mihi similis loquendi forma, Pharsal. Lib. vii. Ubi de Bruto.

*Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
Nec tibi fatales admoveris ante Philippos
Thessalia periture tua.*

Non absimili sensu Ovid. Metamorph. L. vii. Fab. 25.

*Pars animam laqueo claudunt, mortisque timorem
Morte fugant, ulroque vocant venientia fata.*

Et Seneca Quæst. Natur. Lib. v. in f. dixit contra maritima bella cogitantes, *Quid maria inquietamus, parum videlicet ad mortes nostras terra latè patet: itaque eamus in pelagus, & vocemus in nos fata cessantia.*

Lib. ix, 182.

*Sic ubi depastis submittere gramina campis,
Et renovare parans hybernas Appulus herbas,
Igne foveæ terras; simul & Garganus & arva
Vulturis, & calidi lucent buceta Matini.*

Depastis campis. Hoc est, postquam depasta sunt à pecudibus prata; depasco enim & depascor, sicut pascor & pascor dicitur. *Pavit ovis pratum*, Ovid. 1. Fast. *submittere*, aliquando est, simpliciter educere, præstare, proferre, Lucret.

*Tibi suaves Daedala tellus
Submittit flores.*

Et Seneca in Oedipo.

*Laetus Cytberon pabulo semper novo
Æstiva nostro prata submittit gregi.*

Hic autem censuerim strictius accipi, & significare idem, ac renovare herbas, ut sequenti versu legitur, & sufficere seu substituere nova gramina in locum depastorum. Sic apud Columellam & apud Ictum ff. de usufr. submittere foetus, oves, capras, hoc est, alias substituere, cum per morbos, aut venditionem, grex est diminutus. *Hybernas herbas.* Nempe cum Apulia seu Calabria, (hæc enim confunduntur,) regio sit calidissima, unde Horatio torrida, siticulosa ac æstiosa dicitur, æstate vix ulla pabula sufficiebat pecudibus, quæ in Samnium & Lucaniam æstivatum ducebantur.

bantur, unde hyeme reducebantur in Calabriam. Varro de Re Rust. L. 11. *Neque eadem loca aestiva & hyberna idonea omnibus ad pastum; itaque greges ovium longe abiguntur ex Apuliâ in Samnium aestivatum.* Horat. Epod. 1.

*Pecusve Calabris ante sidus servidum
Lucana mutet pascua.*

Ergo sub adventum Autumni stercorabantur, vel incendebantur arva seu pascua, ut hyeme sequenti gramina producerent ad pastum pecudum. *Appulus.* Supp. Agricola, *Garganus, Vultur Matinus*, montes sunt Apuliae, de quibus omnibus simul, nescio an crebra sit mentio apud alios Authores; certe meminit Horatius, qui ipse Calaber fuit. De Appulo Rustico Epod. 2. ubi de v1. R. laudibus.

*Quod si pudica mulier in partem juvet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli.*

Et Carm. 3. Od. 9.

*Non semper imbres nubibus bispidos
Manant in agros, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur Orni.*

De Vulture L. 111. Od. 4.

*Me fabulosae Vulture in Appulo
Atricis extra limen Apuliae,
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere.*

De Matino Carmin. L. 4. Od. 2.

Ego Apis Matinae more modoque.

Et Lib. 1. Od. 28.

*Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera.*

Et Epod. 16.

Quando Padus Matina laverit cacumina.

Calidi. Calidus dicitur Matinus, vel epitheto communi toti Calabriae, quia, ut supra dictum, calida est haec regio. Hor. 1. 31.

*Non aestuosae grata Calabriae
Armenta.*

Vel calidus, id est, ardens, ob accensos ibi focos. Sic Lucanus ubi de Brachmatibus.

*Quisque suas struxere pyras, vivique calentes
Conscendere rogos.*

Et Ovid. Fast. 2.

Uritur in calidis alba columba focis

Calentes Rogi, Calidi Foci, hoc est, ardentes. Lucent. Non ex vicinis tantum,

Ff ff ff

sed

sed etiam ignibus propriis, & multis, quae in toto lucent incendia monte, ut loquitur Silius L. iv. Idemque L. i.

*Frondosi ignescunt scopuli, subitoque per alta
Collucet jura diffusans Vulcanius ardor.*

Buxeta. Buxeta legi vult Illustrissimus Gronovius: sic & habent antiqua exemplaria, & Plantinianae editiones; & quod praecipuum, ita legit Acron ad haec verba Horatii. *Ego Apis Matinae more moloque.* Quia, inquit, cygno Pindarum comparaverat, se api contulit pro parvitate, in Matino saltu Calabriae pascenti, de quo legitur, calidi lucent buxeta Matini. Sunt autem buxeta, seu buxita, utrumque enim reperitur, pascua, ubi cientur boves, ut nos docent innominatus Glossographus, & Paul. Diacon. in Glossis, & Isidor. In Gloss. MSS. Quod verbum legere est apud Sidon. Apollin. Epist. L. ii. E. 2. *Diliculo autem Philomelam inter frutices sibilantem, Progen inter asseres minurientem; cui concentus licebit adjungas fistulae septisoris armentalem camaenam; quam saepe nocturnis carminum certaminibus, insomnes nostrorum montium Tityri exercent inter greges titinnibulatos per depasta buxeta reboantes.* Quod verbum etiam reperiri in Antiquis Gellii Codicibus, ait Ascensius in suis ad Lib. ii. cap. i. Notis; & quod Varroni restituendum probat Scaliger in suis Conlectaneis. Si autem huic lectioni & sententiae favet antiquorum Exemplarium, & antiqui Interpretis autoritas, non minus suffragatur & ratio. Nam de Buxetis Calabriae, Horatius ipse Calaber, ut jam dictum est, & alii Authores ne gry quidem. At de pecuariis, & de melle crebra mentio, imo tam magna, ut mel Tarentinum ipsi Hymettio opponatur Carm. 2. 6.

*Dulce pellitis ovibus Gal-
flumen, & regnata petam Laconi
Rura Pbalanto.
Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt.*

Jam vero pecori & Apibus nullum buxo ingratius pabulum. Plin. L. xvi. c. 16. *Buxus Pyrenaeis & Cytoris montibus plurima, & Berecynthio tractu; crassissima in Corsica, quae causa amaritudinis mellis: semen illius cunctis amantibus invisum.* Caeterum non me latet praeceptum Virgilianum campos incendendi, spectare praesertim terras, quae arantur. Sic enim Georg. i.

*Saepe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque levem stipulam crepitantibus urere flammis;
Sive inde occultas vires & pabula terrae
Pinguia concipiunt, sive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor.*

Ad quae verba Servius, *incendere profuit agros. Non agros, sed ea, quae in agris sunt, id est, stipulas vel quisquilias, hoc est purgamenta terrarum, & alia inutilia cremare: nam ut videmus, si in agris, qui incendendi sunt, desint stipulae, aliunde illuc portantur nutrimenta incendii.* In hoc autem sensu sequitur Heracliti opinionem, qui dicit, omnia ex igne procreari, quem nunc terris alimenta praebere commemorat. Quin tamen hac etiam ratione foecundentur prata, ex ipsis verbis Lucani patet, & ex multis Columellae locis; praecipue autem Lib. ii. c. 15. Ubi postquam de va-

riis

riis stercorationis generibus egit, mox addit. *Prodest etiam cineris usus & favillae.* Tum cap. 18. pergit, & speciatim de pratis agens; *sunt etiam quaedam prata, quibus mederi solent agricolae injecto stercore, sed nihil tantum prodest, quam si cinerem saepius iniicias.*

Et in diversis Galliae Provinciis passim accenduntur dumeta & vepres, ut gregibus pabula succrescant. De hac seu agrorum, seu pratorum combustione videtis Horat. Epist. Lib. 11. Ep. ult. & Strabonem L. XIII p. 628. ubi de Catacecaumene, Ephesiae regione, & Lib. VI. p. 269. ubi de Catanâ & Aetnâ. Nec diffiteor summa iuga minus apta bobus & armentis, quam ovibus & capellis, quas Meliboeus viridi projectus in antro, dumosa de rupe procul pendere videbat. Sed per Buceta Martini, sicut per Vulturis arva, non tam montium illorum cacumina, quam adjacentes clivi, & subjectae valles intelligi debent. „ His ita positis clara fit Lucani mens. Quemadmodum, inquit, cum unus aliquis è rusticis Appulis focos in agris, suis pascuis accendit, ut scilicet superinjectis huc illucque cinere favillaque, illos foecundet; sequuti exemplum alii rustici & vicini montium accolae, certatim ignes in campis suis excitant. Sic postquam Pompejo Cornelia pyram struxit, & accendit rogam,

Accipit omnis

*Exemplum pietas, & toto littore busta,
Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.*

Lib. VIII, 286.

Obliquo maculat qui sanguine regnum.

De Juba Rege Libyae loquitur. Et per obliquum sanguinem significari vult, notum fuisse Jubam, vel concubinâ genitum. Sic Statius 5. Theb. *Obliquumque à patre genus.* Firmat hanc sententiam verbum *maculat*, quo Poeta utitur.

Lib. IX, 732.

Nec tutus spatium est elephas.

Spatium hic, id est, magnitudo, moles. Unde spatiosus Taurus apud Ovid. 2. de Remed. Amor. in pr.

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum,

A cane non magno saepe tenetur aper.

Et apud eundem de Ar. Am. L. 11.

Omnibus Andromacha visa est spatiosior aequo,

Unus, qui modicam diceret, Hector erat.

Et spatiosus truncus apud Sil. Ital. Lib. XI. Ubi de quercu Jovis fulmine prostratus.

Donec victa Deo latè procumbit, & omnem

Collabens operit spatioso stipite prolem.

Et spatii verbum ipsum pro magnitudine legitur apud eundem Ovid. Metamor. XI. ubi de Midâ.

Nec Delius aures

Humanam solidas patitur retinere figuram,

Sed trahit in spatium, vellisque albensibus implet.

Et Lib. 11. ubi de Serpente à Cadmo occiso,

Dum spatium victor victi considerat hostis.

Ff ff ff 2.

Et

Et huc possint trahi haec Claudiani in nuptiis Honorii & Mariae, ubi nascentem & adultam rosam pingit.

Flore sub uno

Ceu geminae Paestana rosae per jugera regnant:

Haec largo matura die, saturaque vernis

Roribus, indulget spatium; latet altera nodo,

Nec teneris audet foliis admittere soles.

Juven. L. 1. Sat. 4.

Incidit Adriaci spatium admirabile Rhombi.

Ad est, ingens & incredibilis piscis magnitudo.

Quod sit Hominis spatium a vestigio ad verticem. Plin. L. vii. c. 17.

Lib. x, 139.

Plena Maris Rubri spoliis, colloque comisque

Divitias Cleopatra gerit, cultuque laborat.

Cultu laborat; id est, ut volunt quidam, propter cultum laborat, id est, graviter. Sic Trebell. Pollio, ubi de Zenobiâ, quae à Cleopatrá originem se ducere gloriabatur. *Ducta est per triumphum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum opere laboraret.* Sensu fere simili Horatius dixit arbores nive laborantes, Ovid. 9. L. 1.

Vides, ut altâ stet nive candidum

Soracte, nec jam sustineant onus

Sylvae laborantes.

Et Ovidius in Nuce.

Pomaque laessissent matrem, nisi subdita ramo

Longa laboranti furca tulisset opem.

vers. 257.

Aequoreosque sales longo mitescere tractu.

Ex hoc loco apparet, sales pluraliter etiam dici in sensu proprio, contra quam sensit Servius, qui haec habet ad hunc versum 1. Aen.

Vela dabant laeti & spumas salis aere ruebant.

Salem, quo utimur, singulari tantum numero dicimus: cum jocos significamus, pluralem tantum numerum ponimus. Falsum utrumque, quod facile esset ostendere ex variis Authorum locis. Sufficiat ad institutum nostrum Columella, qui *salibus* dixit in dandi casu, L. vii. c. 8. Et Jurisconsultus in L. xi. §. 1. ff. de Public. & Vectigal. *Cotem ferro subigendo necessariam hostibus quoque venundari, ut ferrum & frumentum & sales non sine periculo capitis licet.* Sic & Graece ἅλας passim legimus. Ovid. Metamorph.

Quid non & Scythicis Hypanis de montibus ortus,

Qui fuerat dulcis, salibus vitatur amaris.

Lib. ix, 515.

Non illic Libycae posuerunt ditia gentes

Templa, nec Eois splendent donaria gemmis;

Pauper adhuc Deus est, nullis violata per aevum

Divitiis delubra tenens; morumque priorum

Numen Romano templum defendit ab auro.

At

At de eodem hoc Ammone Q. Curtius Histor. L. III. *Umbilico tenus arieti similis est, habitus smaragdo & geminis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant, multis argenteis pateris ab utroque navigiis latere pendentibus.* Et Diod. Siculus eadem fere scribit, Lib. XVII. *Quomodo autem pauper, qui smaragdos, gemmas, aurum & argentum habet? Quomodo Irus & est subito, qui modo Caesar erat.*

Haec certe *aeiçata* videntur; & quisquis benè perpenderit Poëtae verba. fatebitur, nos hic non posse recurrere ad diversitatem temporum. Dicemusne igitur, ad Authorum conciliationem, pauperem Jovem quoad templum & donaria, divitem vero tantum quoad effigiem?

Lib. x, 114.

Ubi de Cleopatrae regiâ.

*Nec summis crustata domus scētisque nitebat
Marmoribus, stabatque sibi non segnis Achates,
Purpureusque lapis, totâque effusus in aula
Calcabatur onyx; bebenus Mareotica vastos
Non operit postes: sed stat pro robore vili
Auxilium non forma domus, ebur atria restit.*

Variae sunt super explicatione hujus loci sententiae. Nostra haec est. Nec summis (supple tantum) crustata domus scētisque marmoribus ornata, id est, non solo marmurato opere, aut simplicibus marmoris cruitis fulgebat; at vero (subintelligendum enim illud) tota erat marmorea, & non è secto in laminas, sed è solido marmore: stabatque sibi non segnis achates purpureusque lapis. Hoc est, sicut marmor stabat sibi, seu mole suâ, & solidum erat, non alteri incrustatum: sic & stabat sibi, seu per se solidus erat, & non alteri incrustatus achates: ita enim interpretantur hanc phrasim, *stare sibi*, eruditissimi Grotius & Farnabius. Nempe ex achate, ut ex porphyrite lapide integrae olim columnae, imo interdum & ex hyacintho fiebant. Claudian. de Nupt. Honorii & Mariae.

*Lemnius haec etiam gemmis extruxit & auro
Admiscens artem pretio, gravibusque smaragdis,
Supposuit caesas hyacinthi rupe columnas:
Beryllo paries & jaspide lubrica surgunt
Limina, despectusque solo calcatur achates.*

Non segnes autem dicuntur achates & porphyrites, quia, ut verbis ipsius Lucani utar, erant auxilium, non autem simpliciter inutile aedium ornamentum: id est, caesi erant hi lapides in columnas, & stabant ad sustentanda fastigia domus, trabes, & alia id genus. Non segnes igitur columnae opponuntur iis, quae nihil sustinent; de quibus Seneca Epist. 86. *Quantum statuarum, quantum columnarum nihil sustentium; sed in ornamentum positarum, quantum aquarum per gradus cum fragore labentium; eo deliciarum pervenimus, ut nisi gemmas, calcare nolumus.* Aliubi legi, *nusquam segnis Atlas, Atlasque laborans*, locus nunc non occurrit. Segnes Stellae dicuntur Valerio Flacco Lib. 1. quae nullius erant usus ad navigationem ante Tiphyn

Totaque effusus in aula, calcabatur onyx. Nimirum ut ex achate & porphyrite lapide columnae, ita ex onyche pavimenta. Martial. Lib. XII. Ep. 50.

Ff ff ff 3

Et

*Et tua centenis fiat porticus alta columnis,
Calcatusque tuo sub pede lucet onyx.*

Stattius autem inter marmora refert onychem. Epithal. Stel. & violantillae.

*Hic Libycus Phrygiusque flex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx.*

Pro flexus restituit fossus, ex Senensis MSS. Joh. Ger. Voss. de Analog. L. 1.

Lib. 11, 456.

Crustumiumque rapax.

Fluvius est ex Apennino monte ortum trahens, Ariminumque praeterlabens, cujus meminit Plin. L. 111. c. 15. *Rapax*, id est, rapidus. Sic apud Virg. Georg. 111.

Fluviosque innare rapaces.

Et Lucretius Lib. 1.

Denique per maria ac montes, fluviosque rapaces.

Et apud Senecam, *rapax torrens*. Et apud Ovid. v. Fastor. *Ladonque rapax*. Et Fast. 11.

Quique citis Ladon in mare currit aquis.

Idem tamen Ovid. in Metamorph. ubi de Syringe Nymphâ,

Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem.

Quomodo placidus simul, & rapax Ladon? Quid si *rapidum* pro *placidum* legamus: certe epithetum conveniet naturae rei, & sic conveniet Ovidio cum seipso. Nec tamen inficior, varias *placidum* habere significationes, quae huic loco adaptari posse videntur. De Ladone Solinus, cap. 7. *Inter flumina Erymanthus, monte Erymantho demissus, & Ladon: ille Herculis pugna, hic Pane clara sunt*. Scilicet ob Syringem Nympham à Pane deamatam, quae ad hunc amnem in arundines mutata est, de quibus Pan fistulam fecit. Hunc locum viam conjecturae suae debere merito gloriatur doctissimus Salmasius; legebatur enim antea, *& Ladon ille Herculis pugnae hic clarescunt*: nullo aut prorsus absurdo sensu. Vel denique *rapax* Ladon, cum de montibus Arcadiae descendit; *placidus* postquam per plana fluens Alpheo miscetur.

I N D E X

RERUM, LOCUTIONUM ET VERBORUM

I N

M. ANNAEUM LUCANUM.

A.

- A** caede cessant 6, 554. Caesare nullae nubes oblent 1, 59. Caesare securus 8, 214. casu pendere 5, 769. ferro vacat 7, 389. fluctu defendere navem 5, 586. fluctibus viderunt 5, 640. fonte bibisset Nilum 10, 40. gurgite clades 7, 692. gurgite gelidi artus 4, 153. litore adspexit 9, 121. litore funem religare 7, 860. litore primus occurrit 8, 204. luce sacra refertur ad jubar vulgare 5, 210. medio 4, 673. meritis exigit poenas 7, 771. milero exigit poenas 8, 22. morsu innoxia 9, 892. pectore venientia verba 9, 189. Philippis fugere 9, 271. quo fuit castra 10, 370. rege Numidis secundus 4, 721. rupe prospexit 10, 434. sagitta incerta mors 8, 297. sanguine arcere 7, 81. sanguine calet ferrum 7, 503. sanguine rapuere socerum 10, 7. scopulis religare 4, 452. transcurrente subigi 7, 74. tergo pelagus minuit labores 6, 104. terra tua moriari 8, 392.
- A** acie hac habent vulnus 7, 636. aequare videat 7, 808. aethere spectabit 7, 447. armis repetere togam 8, 813. armis tueri 8, 501. hoste versus furor 4, 540. Hyrcanis filvis ducere 8, 343. incurfu cautus 4, 409. ira calida prolatus 2, 493. litore fuit comes 8, 716. Oceano exerit caput 5, 598. occiduo cardine 4, 672. omni terra exspectari 5, 671. orbe pulsus 8, 503. orbe speculatur 8, 623. ubere sorbere 4, 315. umbris petit 6, 772. unda dixit se 9, 354.
- A**eton vocat 10, 323.
- A**bidit Marius caput ulva 2, 70. Abdita in claustris fera 10, 445.
- A**bducit superos aris 6, 451. Abduxit curas Deorum tellus 7, 311. Abducere terram mundo 9, 648. Abducta cavernis 5, 162. Abductus aratris consul 10, 153. Abducto patuerunt templa Metello 3, 153.
- A**deo. huc fluctus abeunt, illuc mare 3, 550. Abhis securus 7, 687. Abit cetera classis 2, 714. in Asiam orbis 9, 417. in feras 7, 842. in vultus pestis 6, 97. mors in medium 4, 491. nomen in terras 8, 321. plenus urbis amatae 1, 509. spes naufragii 5, 455. tibi fervor 7, 75. victis spes telluris 3, 509. usus vitae 5, 276.
- A**biere Ceraunia in nubes 2, 626. in cavernas cineres 5, 135.
- A**bigit vos quo pavor 6, 150. Abigam vos urnis 6, 735.
- A**bluit medullas tabo 6, 669.
- A**bnegat flumen undis pelagi 3, 263.
- A**brasit ciuces 6, 545. Abrasae fauces 6, 115.
- A**bripimus desuper aëriam Pyrenen 1, 690.
- A**brotonus 9, 921.
- A**brumpimus herbis annos 6, 610. Abrumpit gyros medios 6, 87. Abrumpere aëlis 5, 659. Ephyaen regnis 6, 57. momentum lucis 4, 483. Abrumpens orbem 9, 862. Abrupta palus 6, 360. profundo terra 9, 308. rupes 8, 46. saxa 6, 800. viarum 10, 317. Abruptae catenae 6, 793. convalles 7, 174. Abrupto circumdant moenia vallo 2, 450. limite cautes 4, 740. Abruptum corpus 6, 490. nostro mare 8, 293.
- A**bs te rogarem 9, 1100.
- A**bscidis ferro tua pignora 3, 33. Abscidit comam ephebo 6, 563. multum laudi fors 4, 503. rupem vetustas 3, 471. Abscisa cervix 8, 674. est manus cum toto lacetto 3, 617. rupes 6, 473.
- A**bscisum caput 7, 628.
- A**bscondat fortuna hoc nefas in orbe remoto 2, 735. Absconderat aurum trabes 10, 113. Abscondere gaudia lacrimis 9, 1040. Abscondit fretum classes 3, 47. in antris 4, 458. quibus orbem 8, 160. Abscondunt gemitus 9, 1106.
- A**bsolvitis orbem 7, 870. Absolvere civile bellum 2, 250.
- A**bsorbet tellus Tigrim 3, 261. Absorpsit palus rupes 4, 100.
- A**bsque cruore 6, 152.
- A**bsterrere ardore 5, 129. Absterrita fatis 8, 649.
- A**bstinere a magistro 4, 242. Abstulit rates tellure 9, 1010. prodere 7, 151.
- A**bstrahit cura duces miscendis armis 6, 80.
- A**bstusae harenae 5, 664. Abstrusa flumina 4, 293. Abstrusum fibris 9, 778. templum 9, 994.
- A**bsumus parvo limite a votis 7, 299. Abest a munere 8, 741. menti favor 4, 399. sibi ferri

INDEX RERUM,

- ri jus 5, 387. temperies 9, 435. Absunt a Ga-
 dibus 9, 414. Aberit meis titulis nulla potestas
 5, 664. Absit metus 4, 487. procul ut 10, 525.
 Absentis voce 10, 469. Absenti peractum bel-
 lum 9, 1018. Absentem praestare caput jubes
 5, 771. Absente Bruto 10, 342.
ABYDO Seston admovit 2, 674. Seston jungere 6,
 55.
ABYRTOS Colchis in undas spumans 3, 190.
ABUTI sanguine 9, 263.
AC si 4, 778.
ACCEDUNT pelago 8, 228. rura colonis 6, 278. Sy-
 riae populi 3, 214. Accessit magni jugulus 5, 63.
 morti 9, 753. propius Olympo 2, 398. terra re-
 gno secundo 3, 622. vana fama ad veros timo-
 res 1, 469. ultor inmensis cladibus 2, 139. una
 fnois per illam ratem 3, 197. Accedent his fa-
 tis Mutinae labores 1, 42. Accede fati deisque
 8, 486. Accedere metae 8, 201. te titulis no-
 stris iusserunt 2, 555.
ACCESSUS faciles puppibus tellus obtulit 3, 44.
 pavet sacerdos 3, 425.
ACCENDIT ducem 1, 293. pax loci 6, 282. Ac-
 cenderet frigida Saturni stella ignes coelo 1, 652.
 Accendisse marito rogem 9, 56. Accensa strue
 6, 826. tumultu pars 7, 49. Accensum alienum
 9, 798. sepulcrum 6, 526. Accensus victor in
 iram 3, 134. Accenso furialis stare sepulcro Ju-
 lia visa 3, 11. Accensis rogis de corpore trunco
 certavere 3, 760.
ACCIPIS enssem 5, 61. me laetorum comitem re-
 bulque secundis 2, 347. mortem 9, 818. Acci-
 pit cursus 6, 374. exemplum 9, 179. fluctus ore
 9, 756. fontes in quaelibet aequora casuros 2,
 420. frenos 5, 176. ignis Magnum 8, 758. im-
 bres 9, 423. imbrem in nubibus 5, 629. Ocea-
 num tellus 9, 625. ratem Cyprios 9, 117. ratis
 crebros ictus 3, 628. turres aequantes moenia
 3, 457. voces turbatas 9, 100. Accipimus di-
 ras volucres diem foedasse 1, 559. Accipiunt
 coronas 10, 164. ima terrarum ventos 2, 271.
 Accepit alveus aquas 4, 87. flammam ab Euro
 4, 61. sonipes totas habenas 2, 500. te in an-
 nos fama 8, 782. viros classis 3, 519. Accipi-
 mus Ilin in templa 8, 831. Accipiam mortem
 5, 659. te pectore vates 1, 64. Accipiet te Cor-
 nelia 8, 769. bella alios nocentes 2, 259. Cae-
 saris aures laete 2, 274. Accipe cultus &c. acci-
 pe 8, 121. devotas in proelia dextras 3, 311. ex-
 tremam votorum 8, 143. flammam 8, 766. majo-
 res res 7, 111. poenas 8, 97. 9, 859. regna
 &c. 9, 1022. Acciperet Caesar ne non omnia
 3, 236. profundi stagna 9, 305. Accepisse diem
 7, 92. Acceptum prono milite bellum ferre videt
 1, 392. Accepto robore major 4, 642.
ACCUR plicuit Tuscos vates 1, 585.
ACCLIVIS gradibus eburnis stat torus 2, 356.
ACRA quo spes vocasset ferre manum 1, 146. A-
 ctes irarum movit stimulos 2, 323. Acrior ira
 subit 3, 142.
ACERVUS stragis 10, 540. Acervi in tabem fidentes
 7, 791.
ACHAEMENII campi 8, 224. Achaemenius Sufis
 agmina decurrant 2, 49.
ACHAEUS sanguis 7, 635.
ACHATES 10, 115.
ACHERONTIS adusti portitor 3, 16.
ACHILLAS, praefectus militiae Aegyptiae, defi-
 gnatus occidendo Pompejo 8, 538. cum occi-
 dit, 618. caput ejus ad Ptolemaeum defert,
 675. sollicitatur a Porhino in caedem Caesaris
 10, 350. copias contra Caesarem raptim ducit,
 398. & seqq. caedem Caesaris differt in diem
 sequentem, & cur? 425. missos ad se Caesaris
 & Ptolemaei nomine legatos occidit, 471. ab
 Aisinoë interfici iussus 523. funestus 8, 618. non
 segnis 10, 398. venit in partem Romani 10,
 419. Achillea ferro transegit 10, 523.
ACHILLIS aequeorei regnum 6, 350.
ACHOREUS 8, 475. Liniger 10, 175. sacer 10,
 193.
ACIES. ante aciem 6, 297. catervis stipata 7, 492.
 Emathia 8, 531. factura victum nocentem 7,
 260. fusa 10, 540. irata Dens 8, 665. non spar-
 sa manipulis 10, 436. peritura 7, 329. plena, non
 sparsa manipulis 7, 327. Senatus 10, 450. statura
 ducum 2, 566. stent ordine 7, 217. supina in
 monte haeret 4, 38. Thesalicae subducta 10,
 412. Aciem committere templis 6, 323. in
 acie hac quidquid gessisti 7, 556. fugatus 8, 206.
 illa plus vobis actum est, quam creditis 1, 107.
 Acies dubiae 4, 389. novae 7, 853. nostrae 5,
 757. geminae me figant 2, 309. involvunt sua
 tela 4, 489. revellent sua signa 7, 77. primae
 praestant 4, 30. Romanae manus miscent 1,
 682. ad Hispanas versus 3, 454. campis tollere
 6, 634. cognatas canimus 1, 4. devertit victor
 2, 470. Emathias Erinnyes transfudit 1, 688. effu-
 dit 6, 292. feret quies 7, 27. funestas acies di-
 scordes paratis 2, 312. in medias veniam 3, 31.
 instruxit campis 4, 711. inter acies Parthi du-
 bium favorem tenere 3, 264. parare 4, 233.
 praeter Latias erat Astur 4, 8. profundo errare
 pateris 3, 559. promovet ipse 7, 576. telis sole
 percussis ardentes conspexit 2, 482. ultro inferre
 parant 3, 498.
ACONITA Dictaeis faxis nascentia 4, 322.
ACUERE Batavos tubae 1, 432.
ACUS Nilotis 10, 142.
AD adventum hostis 5, 766. bella satis meis me re-
 linquite 5, 325. bella fugaces non esse discas 2,
 558. campos tuos meritis nomina 10, 545. ca-
 stra ite 6, 827. casus ferre spem 6, 418. cautes
 sequi 4, 454. dominum ire 4, 217. ventum du-
 cis anxia stetit 8, 593. fata opus est 9, 733. fa-
 ta segnis 6, 244. foedus venis 8, 435. hoc
 aevi 10, 195. haec fatur 8, 171. ictum con-
 sensit 8, 619. ictus gemit 6, 137. ignes medios
 decet

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

demissus 8, 159. insidias patebat 10, 422. letum inpiger 4, 798. moenia perflat ventus 5, 419. montes tendere 4, 167. mortem dimittere 5, 277. nefas pronus 6, 147. noctem tenebras inedit 4, 447. ortus solis vanescit fumus 10, 76. ossa pervenit 7, 841. pericula exurgens amor 9, 114. portenta parari 5, 284. proelia famulas dextras excitare 4, 107. proelia miscenda adtonita mens 5, 476. proelia tepidus 5, 728. raptus letum 7, 236. scelus negantur dextrae 5, 369. scelus sumus ingentis fatis 10, 384. somnos cubile praebent 4, 603. summa 4, 536. tripodas confugit 5, 162. tumultus exciri 6, 11. verum patebunt 6, 617. vulnera promptus 5, 310. ultima 5, 121. umbras mandavit 6, 569. undas Rubiconis 7, 251.

ADAMAS durus vinculis 6, 801

ADCURRERE cessas 10, 356

ADDIT ignes flagrantibus 7, 559. tantum terroribus 3, 410. Addunt equi gradum 4, 759. mentium proelia dubiae stimulos 1, 263. Addidit carmen 6, 775. causae robur 7, 67. pelagi decus Caesareis armis 3, 762. tantum irae in bellum prono 1, 292. Adde actus &c. 8, 807. Catonem subjugata Pompeji 11, 279. quod 3, 321. 5, 291. 5, 776. 10, 223. Addere crimen erroribus 7, 59. curam mortalibus 2, 5. voces 4, 211. Addita fatis peioris manifesta fides 1, 523

ADDUXERE ossa cutem 4, 288

ADDUCTUS fatis amor 6, 453. funis 4, 454. Adductum funem ancora senierat 3, 700

ADEO. adeunt urbes pectore 7, 162. Adit Marsya Macandron errantem 3, 208. me ex aequo 8, 232. oracula 6, 773. paludem 9, 347. quem 10, 83. te 8, 252. Aditus dant pelago 6, 346. faciles 6, 616. famae 8, 74. gladiis arcet 10, 489

ADHON molesta cura 8, 699

ADEST mare latus montis 6, 167

ADFATUR magnum 8, 100. quam 6, 589

ADFERAT audaces turmas in certamina ruere 1, 475. Adfulerat in castra nefas 2, 98. Adferre hiemes tuas 10, 300. preces 7, 375

ADFECERE me vulnera 9, 137. Adfectus sui 10, 96. nostros tenuit 8, 131. veteres 9, 1000

ADFINIS Sarmata Moschis 3, 270

ADFIXIT harenae quem 9, 765. Lycidam manus ferrea 3, 636. moriens tua vulnera puppi 3, 708. Adfixere pectora duro solo 2, 31. Adfixerit quos campis hasta 7, 624. Adfixus rati pependit 3, 602. pinguibus taedis ignis 3, 682. Adfixa oculo sagitta 6, 218. Adfixa sacris penatibus armat, 240. Adfixus unci morsus convellere 3, 699

ADFLATA veneno serpens 6, 491

ADFLICTAE caervae 7, 667. Adflictis rebus 4, 796. rebus unica spes 1, 497

ADFUSA harena 9, 488. Adfusi reges 7, 71

ADGREDITUR agmen 9, 464

ADHABERE dextrae gladius 4, 248

ADHUC 4, 371. 5, 204. 211. 6, 529. 6, 679. 6, 715. 7, 19. 7, 213. 8, 37. 8, 81. 8, 158. 8, 214. 8, 471. 8, 742. 9, 315. 9, 519. 9, 993. aliquid 9, 74. aliquid vivit 9, 871. credit 8, 11. debetur mundo 10, 393. nescis 9, 1015. rudes sagittae 5, 80. vadis 7, 721. vincit 2, 171. vivis 8, 659

ADACTUS ensis 4, 288. gladius 4, 569

ADEMTUS rebus Pompejus 9, 205

ADJACET Gadibus hospes 7, 187

ADJUVAT furorem 6, 435. Adjuvit ferrum super pondere 3, 725. fulmen cuspidem 5, 622. quos calor 9, 699. sanguis haerentes aquas 2, 217. Adjuta impulsu ventorum vetulas 3, 471. terris Diphas 9, 754

ADLIGAT animum ripis 10, 226. artus torpor 4, 220. Ille Massagetis 2, 50. pavor gelidos artus 1, 246. putria terrae 9, 517. stantes agger 9, 488. terga victor 4, 626. terras 10, 255. tori concordia 6, 459

ADLICIUNT pestes 9, 844

ADLOQUITUR 9, 612. cohortes 2, 530. Adloquia longa 10, 174

ADLUIT Peucen caput Istri 3, 202. Adluat rumulum unda 6, 810. Admixtus getes Dacis 3, 95. Admixto sanguine 9, 614

ADMITTITUR ensis 8, 546. Admisit gaudia duro vultu 2, 373. Venerem curis 10, 75. Admisere diem fronde carentes 3, 444. Admittere Deos testes sacris 2, 353. Magnum 8, 140. reges 8, 355. solas Gades Oceanum negat 3, 279. virus 9, 894. Admissa plebs 5, 393. Admissus Sol 6, 546. Admissum mollior aequor 1, 421. Admissio Caesare bellum excludi finas 3, 332

ADMONEO, nec Pharnacis arma relinquo 2, 638. Admonet hunc aetas 4, 178. Admonitae fauces sanguine 4, 241

ADMOVET horas mortis 7, 50. aris electa ceruice marem 1, 608. Admovit Seston Abydo 2, 674. Admoveris tibi Philippos 7, 591. Admoverit aevum radios 9, 316. Admovere murum solo 6, 181. Admotus fomes 8, 776. ignis 8, 758. superis taurus 7, 165. Admotum fatum 4, 480. nefas 5, 471. Admotae pulsarunt Auximon alae 2, 466. Admota arma comminus 6, 2

ADORAT reges Memphis 10, 272. sceptris 8, 594. Adorant Scaevam velut numen 6, 254. Adoret locum 8, 115. mundus male Pompeji 7, 708. Adoratus Caesar 6, 243

ADPARUIT agger jacens major 3, 508. hoc nullis extis in punctum 1, 626

ADPERTA levi terra vinea 3, 487

ADPELLIT quos aequor 4, 606. Adpulerat manus 8, 563. Adpellere terris 8, 567

ADQUIRIS orbem nulli 9, 260. Adquirunt fidem 9, 1063. Adquirite vires per arva Maccetum 2, 647.

INDEX RERUM,

647. **Adquirere** manes 6, 586
ADSCENDI, quo populus civem perducere potuit 2, 563. **Adscendite** pontem 2, 499
ADSCRIPSIT aquis Zephyros 10, 240. **Adscribat** fabula Deis muros 6, 49. **Adscribere** causis 9, 853
ADSENSERE cunctae cohortes his 1, 386. **sceleri** 8, 536
ADSEQUITUR Magnum 8, 204. **nequid** fatis mutare liceret 2, 652
ADSERIT urbes sola fames 3, 56. **Adsertor** miles 4, 214
ADSIDUUS status 10, 245
ADSPERSO sanguine livor viscera variabat 1, 620
ADSPICIS vultu 7, 683. **Adspicit** Alpes devexas Apenninus 2, 429. **ignes** 8, 743. **non** totam Arcton mergi 3, 251. **scopulos** 9, 970. **umbram** 6, 720. **non** **adspexit** flamina 6, 777. **Adspexit** a litore 9, 121. **perituros** 9, 611. **Adspice** litus 10, 378. **quanta** paret 5, 568. **reges** 7, 709. **tumulum** e pulvere 10, 381. **urbes** possellas 7, 710. **Adspiciat** umbras 6, 653. **Adspiceret** clades 7, 651. **Adspicere** sidera coeli 4, 523. **Adspiciens** te 7, 612. **Adspecta** nulli virorum 9, 993. **Adspectus** noster 9, 1064
ADSTARE nudis lacertis vita imago 1, 189. **Adstans** umbra 6, 720
ADSTRINGIT hiema Scythicum pontum 1, 18. **vulnera** sanguis 4, 291. **Adstringunt** carbasa gemmis 3, 239. **Adstrinxit** baltheus amictus gemmis 2, 362. **Adstringens** undas 5, 436. **Adstrictus** cruor 6, 750. **Adstricti** artus 8, 67. **Adstricta** ora 6, 761. **per** magos foedera 8, 220. **Adstrictis** palmis vincla laxari inperas 2, 516
ADSUESCIS me fatis 5, 776. **Adsueta** tenebris anima 6, 713. **Adsuetae** sceleri mentes 5, 371. **Adsuetas** votis vocari aures feriunt ululatus 2, 33. **Adsueto** sceptro 8, 452
ADSUM victor terraeque marique Caesar 1, 201. **Adest** conjux 8, 53. **copia** pugnae 7, 251. **curia** tellis privatae vocis 3, 109. **defensor** 10, 488. **fatis** 9, 884. **finis** armis 7, 344. **inploratus** 10, 235. **mundo** 10, 233. **Oceanus** 10, 217. **populis** 9, 911. **praetor** proxima potestas lege 3, 107. **precibus** vultus 10, 105. **tellis** 8, 19. **umbra** 7, 733. **rerum** finis 3, 328. **Aderat** fames saeva 4, 94. **maturus** x, 421. **Adfuit** dies 8, 30. **Aderit** juvenis 7, 271. **Aderunt** casus 5, 746. **Ades** 4, 189. **huc** 8, 103. **fidus** acquum 10, 90
ADTENDUNT secula 8, 623
ADTIGIT adversam ripam 1, 224. **arcem** juris 7, 593. **terras** 10, 2. **undae** 9, 369. **Adtingere** Brundisium 5, 374
ADTOLLIT retia 4, 439. **Titan** diem 6, 334. **Adtollunt** juga rupes 4, 157. **Adtollat** fabula muros 6, 48. **Adtollere** campis corpus 6, 620. **muros** 6, 33. **ripas** in Cancerum 10, 288. **terra** 8, 65. **Adtollit** nomen ad sidera 7, 11

ADTONITUS 8, 780. **metus** 8, 597. **metu** 7, 134. **sacris** feralibus palluit 1, 616. **stat** 7, 340. **stat lumine** raptio 3, 714. **Adtonita** cohors 4, 474. **ad proelia** Caesaris mens 5, 476. **Adtonitum** pectus 5, 760. **Adtonitam** raptur matrona per urbem 1, 676. **terrore** urbem subit 3, 98. **Adtoniti** 7, 212. **hostes** 6, 131. **tumultus** 7, 779. **vertigine** rerum 8, 17. **Adtonitae** apes 9, 289. **comas** laceras tudere 2, 32. **primo** funere domus tacuere 2, 12. **Adtonitos** facit pallor putri robore 3, 415
ADTONSA arva 6, 84. **Adtonsum** dentibus arvom 4, 413
ADTRAHIT illos in manus 10, 384. **Adtraxit** nubes 7, 5
ADVERERAT herbas 6, 442. **Advectum** Amomon 10, 168. **Advecti** culmi 6, 85
ADVENISSE d em 7, 131
ADVENA rectus 8, 821
ADVENTUS hospitis 8, 473. **foceri** 9, 1094
ADVENTAT hora 6, 416. **Adventare** ducum discrimina 7, 243
ADVERSUS Perleus 9, 682. **Phoebe** ictus 7, 214. **pontus** 10, 246. **Adversa** frons 7, 321. **terra** 4, 415. **Adversum** numen 7, 219. **os** 7, 621. **fluctus** inpellit in Eurum 3, 232. **Adverso** sub Marte signa jacerent 1, 308. **in monte** acies haeret 4, 38. **Adversam** ripam adigit 1, 223. **Adversi** axes 9, 876. **montes** 9, 450. **venti** 9, 149. **vultus** 7, 575. **Zephyri** 6, 339. **Adversae** faces 7, 155. **frontes** 7, 465. **res** 8, 23. **Adversa** 8, 627. **bellorum** 7, 684. **miscet** secundis 5, 2. **signa** 7, 314. **Adversis** deesse 8, 534. **in adversis** fides 1, 128. **virtus** crevit 3, 614. **in truncis** cornua explorat 2, 603. **Adversos** in ictus pronus stat 3, 571
ADVOLAT 9, 885
ADULTER Caesar 10, 367. **perfusus** sanguine 10, 74
ADUNCAS naris spiramina amputat 2, 183
ADUSTI Acherontis portitor 3, 16. **roboris** ictu percussae crates 3, 494
ADYTI penetrabile 5, 146. **Adyto** incubuit 5, 85. **Adyta** 9, 153. **sacrata** 10, 23. **vetusta** 10, 179. **Adytis** dignae voces 9, 565
AEAS 6, 361
AEDES. **ante** aedis nondum resecratae fores 3, 117
AEGAE extremae resonant navalibus 3, 227
AEGAEI maris in undas Eryx depellatur 2, 665. **Aegae** frangat Jonium mare 1, 103. **Aegaeae** undae 5, 614
AEGER morae 7, 240. **venturis** 6, 424. **aegra** & **marcida** fibrarum pars pendet 1, 628. **membra** 8, 86
AEGIS. **In** Aegida diffudit crines Gorgonis Pallas 7, 149. **Aegide** turbati currus 7, 570
AEGOCEROS humidus 9, 537. **Aegoceron** tenet 10, 213

AIGY-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

ÆGYPTUS Africae, seu, ut alii, Asiae regio nota 2, 587. 7, 710. 8, 501. 546, 802. 9, 164. 10, 4, 59. 359, 474. ejus situs, munimenta & comoda 8, 444. regio plana 2, 417. ob inundationem Nili nullis pluvius indiget 8, 829. ejus infima ad ostium Pelusiacum 8, 464. & Libye donata regna 7, 711. mendax tumultu Magni 8, 871. nocens 10, 4. tot monstris 10, 474. primo sole calens 10, 435. Aegyptos tuta Syrtibus &c. 8, 444. Aegypti dedecus 10, 59. jacentis per plana Nilus stagnaret 2, 417. infima litora 8, 464. Aegypton 9, 164. habet 10, 359. tueri 8, 501. Aegypto valida medius mihi cognitus axis 2, 587.

ÆGYPTIA fides 8, 624. manus 9, 63. Memphis stellarum visu aequaret Figulum 1, 640. tellus 8, 823. litora 9, 1005. rura 10, 312. vada 8, 540. Aegypti Astrologiae periti 1, 640. magiae 6, 449. eorum dii etiam ferae & aves quaedam 10, 152. imo & obscena nonnulla 8, 478. eorum structurae & luxur 10, 111. & seqq.

ÆMULA virtus stimulos dedit 1, 120. fata fatis 8, 307.

ÆNEAE mei Lares 9, 991.

ÆOLIA rabies 9, 454. Aëolium Saxum 5, 609. Aëoli tridentis pulsu laxata tellus 2, 457.

ÆOLIDAE 6, 384.

ÆQUE quam 5, 151. venerabilis quam 7, 17.

ÆQUAT, quos inquinat facinus 5, 790. Aequare fagittas 4, 680. Aequaret Memphis stellarum visu Figulum 1, 641. Aequantes moenia turres accipit 3, 456. Aequantia colles corpora 7, 790. Aequata vulnera membris vidimus 1, 177. Aequatis ad pondera librae temporibus 4, 58.

ÆQUOR amore natatum 9, 954. Ausonium 9, 42. canum 8, 722. caeruleum sanguine dividit 2, 220. cernit in montibus 7, 135. classibus tentatum 9, 321. diffusum coelo reddidit 4, 82. faucibus inmissum portus erat 2, 616. inmensum Ausier repulit 1, 499. latum obstruit 2, 662. Libycum 8, 872. medium 9, 284. 9, 494. 9, 1011. molliter admissum Tarbellicus claudit 1, 421. mollius 8, 98. periturum 9, 318. retulit ratis remis 3, 552. sentit procellas 6, 470. terras repelleret 2, 436. in Aequor fluxit amnis 2, 113. per Aequor hostes tuta terga ferant 3, 49. sparsis ratibus 3, 685. Aequore denso Maeotica palus gentes tenet 2, 640. exclusimus 7, 97. flammam exstinguat 3, 687. hoc clades edidit hasta 3, 680. nullae rupes emineant 2, 666. rates pinus mergunt 3, 531. spumoso Sason perfunditur 2, 627. tecto bellum stetit 3, 566. in diffuso tellus latuisset 1, 654. merguntur classes 10, 496. victor Brurus 3, 761. sub Aequore manlit 3, 704. Aequoris fauces 10, 513. Aequora ac terrae 9, 1057. rubra 6, 678. classibus percussit 3, 287. dulcedunt mersa diducta carina 3, 632. fluctua-

runt 2, 703. longe summis remis petit 3, 537. loquentur nobis 6, 618. sonum mutaverunt 8, 109. tenere ventum priorem 2, 459. tota austrum sequuntur 2, 455. vadis fracta 9, 308. zonae perulatae vicina 9, 314. in quacumque casuros fontes accipit 2, 419. ad Aequora à castris opus perduxit 3, 384. in Aequora Lunae vicina Macra procurrit 2, 427. Aequora procumbit 3, 616. Aequora puppes mittebat 2, 709. Aequora sivas devolvit 2, 409. Aequora tellus cautes emisit 2, 716. Aequora tenuem linguam producit 2, 614. per Aequora aquas mittens Alpheus 3, 176. Aequora Cornelia signis suis haereat 3, 24. Aequora puppes Cecropiae profugos venere 2, 611. post Aequora Tethyos hic constitit 3, 233. sub alta saltu tendit 3, 749. super Aequora dubiam Syrtim seror 1, 686. Aequora longinqua quod Cato vexit 3, 164. Aequora radios spargens Phoebus 3, 521. Aequora toto mari praedonem sequerere 2, 726. Aequora vias construxisse Xerxem 2, 672.

ÆQUOREUS Achilleus 6, 350. humor 11, 757. limes 6, 15. Aequorea aqua 8, 788. cupis 6, 396. Aequorei tridentis rector Neptune 4, 111. metus 9, 447. sales 10, 257. triumphus 6, 422. Aequoreae rapinae 9, 223. harenae 5, 800. Aequoreas ad undas nomen non pertulit 1, 401.

ÆQUO campus 4, 703. harenis 10, 291. Aequo Marte ratis latus tuctur 3, 585. Aequa caussa 4, 230. libra 8, 468. Aequum gentibus sidus 10, 89. ex aequo me adit 8, 232. Aequae mentes 5, 727. vires 4, 665. Aequa cornua 8, 193. Aequas in vices concordia inperium duxit 4, 5.

ÆR altus 9, 729. aquilonibus pulsus 6, 104. fervidus temperiem tollit 1, 646. harundinis 9, 827. humidus fluit in Calpen 4, 71. iners 6, 648. infectus manibus 7, 769. Libycus 9, 619. pennae odoratae 4, 438. nocturnus 4, 329. non sanus 7, 830. rore madens 6, 370. piger 6, 107. stridulus 7, 475. Stygius 6, 91. terrae propior succenditur fulminibus 2, 269. tractu pestifer 7, 412. turbidus 10, 207. variis motibus incertus 4, 49. violentior v, 717. connectitur axibus &c. 9, 5. digerat undam 10, 260. discurrit venis 4, 369. dum terram levabit 1, 90. petitur 7, 516. quod dedit 10, 155. Aëris spatium 7, 512. atri spatium congestum 4, 74. Aëra coxit fornacibus 6, 405. nimbis inpendas 4, 112. nube sua textit terra 4, 768. obscurum ramis cingens lucus 3, 400. perdidit 10, 167. perripit cruor 7, 625. presserunt pennae 7, 835. secabat 9, 680. tenet pulvis 9, 462. texerunt tela 3, 546. torferat ventus 9, 498. gyro completitur arcus 4, 79. in Aëra potestas 10, 241. Aëra surgit Appenninus 2, 428. per Aëra nudos ramos effundens quercus 1, 139. Aëre ardens lampas 10, 503. denso ignis varias formas dedit 1, 531. in Aëre pennae errantis monitus edoctus 1, 588.

INDEX RERUM,

- AETIAM** defuper Pyrenen abripimur 1, 689. ferro proscindere quercum 3, 434
- AES** fulvum 10, 669. Jovis 6, 427. Phrygium 9, 288. Aere excoquitur 9, 424. parvo merent 10, 409. recurvo stridentes acutere tubae Batavos 1, 431. Aera sonent 3, 657
- AESTAS** altior trahit Phoebum per &c. 6, 335. fervida canduit 1, 214. exulit Nilum vi, 474. Aestatem sibi mitigat umbrâ 10, 305. Aestate tumentes ripae 8, 826. Aestates mediae 10, 231
- AESTIVUS** Sol 8, 376. Aestivae horae 10, 218
- AETIFERA** Libyes arvis Leo subiecit 1, 206
- AESTIMAT** ponenda in numero scelerum 10, 473
- AESTUAT** in campos 10, 247. qua medius dies flagrantibus horis 1, 16. rabies 6, 63. unda 5, 566. Aestuet 9, 400. unda lunaribus horis 1, 414
- AESTUS** bimaris 8, 566. contraria ventis volvens 9, 334. incertus 5, 485. maris 8, 462. se agit 4, 428. pectoris 8, 166. ponti 5, 445. Zephyris Eurisque repugnat 3, 549. oceani repulit 4, 102. movens corus 5, 599. remeare vetes Neptune 4, 113
- AETAS** conferre notitiam voluit 10, 270. corruptior 10, 111. cui firmior 2, 631. differat 9, 568. distinxerat alios 10, 128. edax 7, 397. felicior 8, 869. fortior 10, 134. innocua 8, 450. impensa labori 2, 569. mea ne vos terreat 2, 560. nulla discat 7, 554. omnis in unam congeriem venit 5, 177. omnis vincimur 7, 641. quaecumque annalibus comprehensa est 3, 309. quidquid expleat 7, 387. quod arguit 10, 176. reperit voces 5, 386. studii consors 4, 178. sua nulli profuit 2, 104. Aetate triumpho 7, 14. vetitus 7, 371
- AETERNUS** cursus 5, 89. nexus 4, 189. ordo 8, 569. Aeterna fama 8, 617. lex 7, 1. moles 5, 101. quies 9, 671. Aeternum hoc decus contigit urbi 3, 389. nomen 8, 139. in Aeternum 10, 87. causas fixit 2, 9. Aeterni Chalybum nodi 6, 797. orbes 9, 9. Aeterna regna Deis magno parantur 1, 34. Aeternis causam lacrimis 3, 607
- AETHER** altus 7, 447. 7, 839. arduus ruas 2, 290. cadens in terras 7, 136. devexus in austrum 3, 251. ferro subtegitur 7, 519. imus 10, 8. legi paruit 6, 462. loquetur nobis 6, 617. nubibus liber 3, 522. percussus sonuit 9, 168. perustus 9, 432. Phoebi curribus succensus flagrasset 1, 657. plurimus per fulmina ad terram decedat 2, 58. obstitit coelo 7, 198. obstitit 7, 153. tibi curreret 7, 424. Aetheris Eoi color Phoebum urgere monebat 7, 720. inmensi partem si presseris 1, 56. impulsu sonitu emicuit fulmen 1, 152. sereni pars tota vacet 1, 58. Aethera complet vocibus 8, 638. flagrantibus loris succendit 2, 413. respiceret 9, 689. superi prodigiis implerunt 1, 525. tangentes silvas liquere 3, 246. tendit fragor 7, 477. ad Aethera clamor it 1, 388. in Aethera redeuntis Sylvae robore sonus fit 1, 391. tenduntur 8, 149. Aethere confixto pluvias in nube tenebat 4, 51. terram separat 4, 75. ab Aethere abduxit curas Deorum tellus 7, 311. in Aethere moestum nomen notavit pugnam 2, 199. vasto innumerae voces miscentur 3, 540
- AETHEREUS** calor 9, 396. sulcus 10, 502. tonans 5, 96. Aetheris recessus 6, 445. Aethereae causae 9, 853. flammæ 9, 494
- AETHIOPUM** campi 10, 293. gentes 9, 651. harenae 8, 830. nives 10, 220. populi 9, 517. solum 3, 253. terra 10, 274. Aethiopes & Aethiopia regio Africae supra Aegyptum 8, 830. 9, 651. 10, 293. capillos habent iursum inflexos & contortos 10, 131. cultores Jovis Ammonis 9, 517. nigri ob continuos calores 10, 221. Aethiopia sub nullo Signo Zodiaci posita, nisi quod Taurus protenso pede eam spectet 3, 253
- AETNA** Siciliae mons perpetuo igne flagrans 1, 44. 5, 99. 6, 295. 10, 448. ignes non recta sursum, sed in latus versus Italiam ejaculata, in malum omen 1, 545. sub ardenti Servilia bella 1, 43. summa 10, 448. Aetnae Siculae ora Mulciber laxavit 1, 545. incendium 6, 295
- AETNAEAE** valles 6, 293
- AEVUM** annorum 9, 359. damnosum 9, 316. longum 7, 417. 10, 280. longius destruit animos 8, 27. mundi 6, 764. mundi totum 7, 640. pauper 10, 151. sequens 8, 623. vetus 4, 654. sufficit 7, 849. Aevi ad hoc 10, 195. breve dedecus meruisse 2, 117. corrupti moribus immunem durasse 2, 257. fama 9, 548. legibus hic multas mortes debet ante suam 2, 82. senium 4, 812. venientis populo 7, 390. Aevo nulli cognitus luctus 9, 169. Aevum agit 8, 242. bellis consumpsimus 5, 276. donas populis 9, 981. Aevo victum robur cecidit 3, 729. languidus parens 1, 504. maximus Aeternus 1, 585. meo nihil tutius esse 3, 371. nostro 5, 140. in Aevum condere fatum 7, 131. longum fortes animas dimittitis 1, 448. per Aevum ulla sine lege mundus errat 1, 642. violata delubra 9, 519. Aevo a longo numquam violatus iocus 3, 399. a nullo damnabitur 9, 986. in hoc aevo 9, 191. longo nec dubium quaeratur 2, 344
- AESA** venator mapalibus errat 4, 684. vagus 4, 765
- AFRANIUS & PETREJUS** pari jure duces Pompejani in Hispania 4, 4. eorum castra super montem vicinum Ilerdae 4, 17. ejus se dedentis pro exercitu ad Caesarem oratio 4, 338. & seqq. vide etiam Petrejus
- AFRICA** tertia pars Orbis: ejus situs & descriptio 9, 411. & seqq. 9, 854; 874. plena incommodis & malis 9, 405. sitiens, id est, sicca & calidissima 1, 368. irrigatur & fecundatur Boreâ nubes in meridiem cogente 3, 67. elephantum ferax

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- ferax 6, 208. cur ferax animalium venenatorum 9, 619. & seqq. in eâ maximae eclipses Lunae 9, 693. vide etiam *Libya*. ardens 9, 729. nos sibi vincat 4, 793. damnis flebilis 7, 691. sub jure Vari 4, 666. vocat 9, 823.
- AFRICANUM** bellum Caesaris cum Scipione 7, 691.
- AGAMEMNON**, fraterni ultor amoris 3, 286. ejus classis mille navium 3, 287.
- AGAVE** Pentheum filium, aprum putans, dilaceravit: postea ad mentem rediens caput rogis imposuit, dolens quod non plus posset filii sepelire 1, 574. 6, 359. 7, 780. exul 6, 359. Agaven Thebanam impulit Erinnys 1, 574.
- AGER** Marfus 9, 790. in Agro frugifero sublimis quaerent 1, 136. Agri Emathii 7, 166. steriles 8, 829. toti 9, 749. vacui 9, 162. ardens facies populatibus 2, 534. latuere paludibus 6, 344. Agrorum longos fines jungere 1, 168. Agros moenibus junctos colunt 1, 571. olentes desertis 7, 821. in Agros Hesperios audax metator veniam 1, 382. medios pontem distendit 4, 140. occultos sparsus populator 4, 92. in Agros sparsus Euphrates 3, 259. in vacuos inrumpat 2, 441. per Agros quaesita p'aulstra ferunt 3, 450. vacuos taurus cornua explorat 2, 602.
- AGRICOLAE** annum flevete 3, 452. Marium fugere 1, 583.
- AGGER** & fossa 7, 749. altus favillae 5, 524. harenae magnus 9, 489. pelagi 5, 674. ripae 6, 778. siccus pulveris 9, 342. valli 6, 31. vastus 6, 69. jacens major adparuit 3, 508. stellatis axibus erigitur 3, 455. turribus pressus cedat 3, 398. Caesareus 6, 44. Aggere busti constructo 2, 300. campi stetit 7, 649. Cespitis fultus stetit 5, 316. denso moenia firmant 2, 449. magno jacet campis 7, 597. multo surgit opus 2, 678. tutae ripae 6, 272. vasto colles committere 3, 382.
- AGMEN** densum 10, 543. lacerum 6, 315. Romanum 9, 463. subitum 7, 524. totum 7, 341. vesanum 7, 496. ut terrestre 5, 708. incuriat 10, 484. clausurunt 4, 747. committere 9, 372. in discrimina pugnae mittere 2, 600. emisit 6, 291. moenibus rapidum devolvit 2, 491. Agmine non uno incedere 1, 478. moto 7, 273. raptu Alpem superevolat 3, 299. raptu tumulum cepit 4, 35. trepido discedens 2, 392. ex tanto solus dux fugit 2, 470. in medio conspectus Caesar 1, 245. Agmina caede polluta 4, 260. fortissima 7, 222. fugientia 9, 35. jejuna 7, 99. ducem captivum traxere 2, 507. longa serie haerentia 1, 493. Medica Sufis decurrant 2, 50. peritura frustra 7, 730. procurrunt 7, 385. prostrata jacent 4, 359. Caesaris rumpens 3, 116. ductor tenebris noctis rapit 1, 228. fossa circumdedit 4, 29. in loco tenuit 7, 316. lapsura ruina vidit 4, 44. recipit 6, 288. reddita in saltu trahit victor taurus 2, 606. regnis deducens Cyrus 3, 284. servilia solvit 2, 95.
- victor non armata trahens 3, 71. summa carpere 4, 155. rapit 4, 717. in agmina ruit 7, 531. inter agmina denti vulgi vix manus movere 2, 201.
- AGNOSCO** ego truncum hunc 1, 686. Agnorunt parentes unum relictum 3, 606. Agnoscam militis enssem 7, 288. Agnoscere 4, 517. facies jacentum 7, 794. hostem 4, 179. suos 4, 194. superos 4, 255. vultus 7, 462. Agnoscendus erat, ut caedes oienta placeret 2, 193.
- AGO**. agis nil hac ira 7, 809. Agit agmen 6, 128. aevum 8, 243. fremitus 7, 482. ibi nil virus 9, 825. ignis lentas vires 3, 504. huc te 7, 525. Martem saevus Caesar 4, 2. nubem in flexum 9, 456. omnia praeceps fatum 6, 98. plurima ensis navali bello 3, 570. se aestus undis &c. 4, 429. se Bagrada 4, 588. sinus unda 5, 620. telapsus 10, 315. Agitis flagellis animam 6, 731. Agunt hoc civilia bella 4, 222. Agebat paci intentus 3, 53. se hostis 7, 523. egit currus eques 8, 810. equos 7, 3. currus cervicibus regum 10, 277. diem Natura 7, 201. nullum furor in arma 2, 254. ratem in sedes 9, 119. rimas terra 6, 728. undas à Syntibus 9, 323. Agimus tempora aut annos 7, 441. Agam solus otia 2, 295. Ages otia tranquilla sine armis 2, 267. Agite 8, 289. 9, 282. Agat mecum Fortuna secundis rebus 1, 310. primus Boreas in Epirum 2, 646. Agens cornipedem Magnus 8, 4. tela nimbus 6, 134. Agente id Deo 10, 265. Agitur agmen in cuneos 7, 497. mihi res 7, 264. Praetoria puppis senis verbibus 3, 536. Agi jussus Caesar terraque marique 1, 307. stimulis mortis 4, 517. studiis partis 4, 348. Agendum dum quid superesset 2, 657. Actus lacertis aries saxa disperget 1, 384. per populos 10, 30. vacuis mapalibus 2, 89. Acta tibi res est 1, 45. Actum fuerat de rebus 9, 253. nil bellis 5, 287. plus est vobis illa acie, quam creditis 1, 107. remis mare 9, 319. acti currus 8, 814. Actae tensis rudentibus rates 2, 683. sub Alpibus hiemes 1, 302. Acta meo cursu cetera 5, 483.
- ACTA** felicia 8, 320. juventae 8, 25. nova veteres triumphos obicurent 1, 121.
- ACTUS** rapidus 9, 31. Actu belli 9, 294. violento 9, 472. Actus sceleris 8, 668. ingentes 5, 659. adde 8, 807. in actus praebere Deos 6, 606. in nullos Catonis subrepit voluptas 11, 390.
- AGITAT** cunctos mens 6, 415. manes discordia 6, 780. quos mundi labor 1, 417. quos vesana quies 7, 764. Agitant arma mente 7, 767. graviora metus 2, 225. hunc cadavera 7, 775. Agitabit urbes in toto orbe 2, 643. Agitare bigas per orbem indignata Phoebe 1, 78. mentes 9, 295. pharetras docta 3, 185. Agitans Bistonas 7, 569. Agitanda per orbem fata 8, 138.
- AH** 7, 434. miser 6, 724. potius 6, 328. potius perirent 7, 559. quoties 5, 615.
- AHENUM** accensum 9, 798. Aheno duxit virus 10, 124.

INDEX RERUM,

- AIT** 5, 130. 7, 659. 8, 746. 9, 979. haec 1, 695.
ALAE admotae Auximon pulsantur 2, 466. Alas barbaricas Caesaris discurrere 1, 476. nexibus miscetur 9, 286. Alis Caelareis Genabos dissolvitur 1, 440
ALIGER 9, 684
ALANUS 10, 454. Alani aeterni Martis 8, 223
ALBA servat Lares 9, 992. Albae Iliacae numen 5, 400. Albam ad summam qua iter est 3, 87. Alba celsa relidens Latialis Juppiter 1, 198
ALBANI lares 7, 394
ALBA lux rubet 2, 720
ALBIS fundat flavos Suevos 2, 52
ALCIDES 9, 366. magnus 6, 391. Megaeram horruit 1, 577. monitis levat terras & aequor 4, 511
ALEA fati 6, 7, 603
ALLES cruenta 7, 837. foeta 6, 676. convertitur 9, 689. deiecit membra 7, 840
ALEXANDER Magnus summus regum 10, 272. felix praedo 10, 21. in Babylone mortuus 10, 46. Alexandriae sepultus 8, 694. 9, 154. 10, 19. misit in Aethiopiam, qui indagarent fontes Nili, frustra 10, 272. ad Gangem magno vinci se fastus ab orbe est 3, 234. ejus exemplum periculofum mundo: invehitur porro in eum Lucanus per digressionem 10, 25. & seqq. Alexandri corpus adytis reiectum 9, 154
ALEXANDRIAE sepulcra regum erant magnarum molium 8, 695. Alexandrinae Regiae descriptio 10, 111. & seqq.
ALGA dabat torum 5, 521
ALIENUS gurgis 10, 293. Aliena bruma 10, 299. Alienum pectus 9, 888. Alieni juris harenae 5, 489. timoris poena 7, 644. Alieno vulnere labens 2, 265. in litore moenibus tuti 3, 341. Aliennae arae 6, 451. Aliena jura 9, 212. lictora 8, 337. toris tempora 11, 351. ferens colla 5, 169
ALIQUIS comes 8, 656. Aliquid tu 9, 74. prodesse 7, 209. vivit 9, 871. ausa est 4, 403
ALIVS orbis 5, 238, 579, 618. sanguis 7, 537. vultus 6, 736. Alii hoc licuisse 9, 1053. liquere 6, 782. non alio motu, quam 10, 501. Alii reges 9, 156. soles 9, 872. Aliae aquae 10, 228. clades 7, 633. orae 9, 126. Aliis sit pietas 10, 196
ALIO fugeres 7, 587. hos fortuna vocas 2, 230
ALITER 6, 501. 8, 197. 9, 1040. non Aliter 7, 145. Aliter, quam 9, 248
ALLIA fastis diu damnata 7, 409
ALMONE parvo lotam Cybeben revocant 1, 600
ALNUS exigua 8, 39. Pharia 8, 611. sonuit 5, 596. fluctibus aptior comas posuit 3, 441. Anni Latiae compagem ruperat rostro 3, 597. obliquae 4, 422. Alnos discussa compage spumeus feras 2, 486. emeritas navibus adpetunt 3, 520. obliquas hostibus praebuit 3, 562. vado moratus Macra 2, 427
ALIT quem Syrus 9, 441. tellus gentem 4, 427. Alunt potentes segne vulgus 3, 78. Alentes hauriat undas Titan 1, 415. Alitur hic sanguis 6, 61
ALIMENTA praebere facies carinae 3, 683
ALTRAIX frugibus 6, 426
ALOEUS ejulque finis 6, 410
ALPIS nubiferae d. super colles abripimur 1, 688. Alpem inter jacere 1, 481. Alpium tremor 1, 553. raptu agmine nubiferam superevolat 3, 299. Alpes madidis Euri flatibus resolutae 1, 219. gelidas cursu superaverat 1, 183. per gelidas Gallica rabies effunditur 2, 535
ALPINA bella 8, 808
ALPHEUS aquas per aequora mittens 3, 177
ALTARIBUS seris horrens Esus 1, 445. lacris struetar arae 3, 404
ALTERA ducum cum vicerit, gaudendum est 2, 41. Altera pars 9, 337. 10, 129. potestas 9, 1077. Altera victima 10, 385, 524. unda 6, 375. Alterius monstri caedes 12, 663
ALTERNI aeris meatus 4, 327. Alternis signo paret custodia 4, 7. Alternis bellorum vulnera 5, 1. Alternis vicibus terra fretumque litus vindicat 1, 410
ALTERUTRUM caput 6, 8
ALUX aer 5, 561. 9, 729. aether 7, 447, 839. cruor spumat in undis 3, 572. armeniorum cruor tigres pavit 1, 329. caedis cumulus 7, 720. mons 6, 266. pulvis 6, 236. torpor 5, 434. Alta convallis 10, 328. llerda 6, 261. mens 6, 228. nobilitas vultu minaci ferrum poposcit 2, 509. pax per omnes populos 1, 249. polinox 6, 570. rupes 4, 601. 6, 641. Altum gramen 9, 975. pelagus 9, 311. solstitium 9, 531. Altu sanguinis vis sibi fecit iter 2, 214. in Anum excrevit solum lenitumulo 4, 11. exivit 8, 36. surgentis telluris tumulus 3, 375. Alto delabitur 9, 41. resurgent flumina vallo 4, 89. ab Alta puppe pugnat Catus 3, 585. effluxit humor 8, 690. ledit securus spectator tanti sceleris 2, 207. ex alto 9, 45. in Alto occasu Jupiter premitur 1, 660. Alii fluctus 9, 330. Alta Capitolia 9, 79. culmina 8, 818. sedent civilis vulnera dextrae 1, 32. Altis murorum turribus aptant faxa 2, 452. filvis dispersus Athamas 3, 187. Alta nemora remoti loci incolitis 1, 453. Athas in rupes nititur miles 4, 37. Alta sub aequora saltu tendit 3, 749. Alte sustulit 2, 649. elatas manus ad bella promissere 1, 387. summotis solibus umbras cingens lucus 3, 401
ALTIOR aetas 6, 335. Notus 5, 714
ALTIVS bis in auras 7, 816. nobis inseret 9, 572. robora ulnis prenent 3, 664. tellus vertice non intumuit 2, 398. vehit 9, 460. Altissima lux 4, 527
ALVEUS piger 10, 311. amnem non retinet 2, 217. largas aquas a ripis accepit 4, 86
ALVUS variata notis 9, 713
AMANI dum cultor populus 3, 294
AMARUM thymum 9, 287
AMASIS evulsus tumulis 9, 155
AMBAE mulae tegens omina canebat 1, 638. Ambages solitae 7, 21
Am-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

AMBIT penates 10, 483. quam pectore 8, 67. quantum Tigris 6, 51. quas gentes Hiberus 7, 15. quos impiger Cephilos 3, 174. Ambiat ignem exercitus 8, 735. Ambisset polos 10, 40. Ambitur tibi Meroë 10, 303. Ambiri urbem à pavidis civibus jubet 1, 593
AMBITUS Romae 4, 817. urbi letalis 1, 179
AMBITIO inanis 10, 157. Ambitione amens furor 10, 147
AMBITIOSA ciborum fames 4, 376. domus 10, 488
AMBIGUA loci lex 9, 307. Syrtis 9, 710. sortes 5, 225
AMBRACIA ora 5, 652
AMENS v, 791. ambitione furor 10, 147. Cornelia 8, 583. malum incubat 2, 27. inpetus 4, 279. Amentes inpulit 7, 747
AMENTARE habena jacuum 6, 221
AMICI miseri 8, 535
AMICTUS feralis 9, 109. plebejus 5, 538. varius 6, 654. Amictu plebejo tectus honos latuit 2, 18. Amictus famuli 8, 240. constrinxit 9, 482. fluxus adstrinxit baltheus 2, 362
AMITTIT ventus vires 3, 362. Amisere notas tempore multo confusa 11, 167. Amissus cladibus orbis 8, 211. Amissum fratrem lugentibus offert 3, 608. Amissi pauci 4, 513. Amillae leges nullo discrimine pereunt 3, 120
AMNIS pelago cognitus 6, 371. Penetus 8, 33. pronus 6, 474. rapidus 8, 445. septimus 8, 466. spumens 10, 322. tacitus 9, 355. violenti verticis 8, 374. fluxit in aequor 2, 213. Amni Tyberino Narinabitur 1, 475. Amnem non retinet alveus 2, 217. ripis adligat 10, 226. tumidum superenatas 4, 133. in Amnem solvit se tellus 2, 408. majoris famae lapsus liara 1, 400. obliquum sonipes obponitur 1, 220. unum vires conlectus Nilus 10, 309. pertumidum propere signa movet 1, 204. Amne citato Sperchios &c. 6, 366. soluto iter rumpi conspiciat 2, 492. Amnes ignoti 10, 32. vestri 10, 278. declivem cursum habent 4, 114. incursum sanguinis turbati 7, 700. Ionant tectis curribus 4, 299. inmensos mons concipit 2, 403. tellus misceat 3, 258. inter Hesperios non ultimus Sicoris 4, 14
AMAT luctum 9, 112. secum 5, 553. sororem puer 10, 95. Amant. si mirantur 8, 635. Amavit pacem 9, 199. Ames quo foedere regem 6, 741. Amet gens omnis invicem 1, 61. nocentes populus 10, 389. Amantes nomen Pompeji 9, 1050. Amaturna foeta 6, 456. Amari se nescit felix 7, 727. non mallet 3, 83. Amatae urbis plenus abit 1, 508
AMATOR Martis populus 8, 364. virtutis 9, 562
AMOR auri nescit ferrum timere 3, 119. laborum 9, 407. libertatis 8, 340. mellis 9, 290. mortis 6, 246. Niliacus 10, 80. obscenus 10, 363. orbis sacer 4, 191. Pompeji. non belli 9, 228. scelus 4, 236. stimulus ardens 4, 174. velatus 10,

70. veri 10, 189. facit trepidum ad praelia 5, 729. fluxit in praecordia 6, 452. si tantus tibi belli nefandi 1, 21. Amoris fraterni ultor 3, 286. fructus 7, 32. Amori iusto robur restitit 2, 379. vestro nullum tempus vacuum sit 3, 26. ad Amorem patriae durum iter 9, 385. Amore natatum aequor 9, 954. crevit nefas 4, 205. diro ferri revocantur 1, 355. Martis semper in arma populos 4, 147. Amores vanos populi conciret 3, 54. in nimios belli excitat calorem juvenis 2, 325
AMOLITUR humens onus 5, 355
AMOMON vicinae messis 10, 163
ANOVIT sinus 10, 197. Amoto hoste Santonus gaudet 1, 422
AMPHISSA manus Phocaicas misit 3, 172
AMPHISBAENA 9, 719
AMPHITRYONIADES 9, 644
AMPHRYSOS 6, 368
AMPECTITUR pons Sicorim 4, 15. Ampecti fines recessu 6, 41. Amplexus fontes & pabula campi fossa 3, 386. populos piniferis rupibus 2, 431. Amplexa est maritum hoc modo, quo natos 2, 366. Romanum cadaver 3, 759. Amplexi verberare tauros 9, 731. Amplexos dracones robora circumfluxisse 3, 421
AMPEXU fovere 5, 735. Amplexus fugi 3, 745. pati 10, 362. per Amplexus mariti dilapia umbra 3, 35. Amplexibus juncti 4, 209
NON AMPLA Catonis atria pulsat 2, 238
AMPLIAT Tanais nunc hunc, nunc illum orbem 3, 276
AMPUTAT ictus manum 3, 612. naris aduncae spiramina 2, 184. ense manus 6, 176
AMYCLAS piscator Caesarem tranvehere ejus jussu frustra conatur 5, 520
AN. Miles an comes 7, 84. quod traxerit, an quodd descendit 6, 653
ANNE 5, 328
ANAUROS 6, 370
ANCEPS bellicae casus erat 3, 752. sollertia 8, 283. successibus fortuna 4, 390. Ancipiti cervice rotat 5, 172. urbe curia Tribunos expulit 1, 266. Ancipites animi 9, 46. 10, 13. calibus futuris 9, 582. discrimine casus 4, 771. Martis eventus 5, 68. vario favore urbes 2, 448
ANCHISAE thalami 9, 971
ANCILIA collo portant Salii 1, 603. 9, 479. nostra de coelo lapsa quo modo 9, 480
ANCON Dalmaticis fluctibus obnoxia 2, 402
ANCORA voces movit 2, 693. Ancora adductum funem senserat 3, 700
ANDUS perolus in nebulis marcere 1, 439
ANFRACTUS maris 5, 416. opacus 4, 160. Anfrectibus longis effusam urbem circumeunt 1, 605
ANGIT animum curis mordacibus 2, 681. sua cura parentes 2, 64. Angeris invidia 9, 1052. Angitur undis 6, 107
ANGUIS quod sibilat 6, 690. morsus 9, 937. Angues

INDEX RERUM.

- gues effusi retrorsum 9, 653. 1281 9, 907. reparati 4, 635. fuderunt Sibila 9, 630. iugantia verba 9, 914.
- ANGUSTUS** limes in aequora puppes mittebat 2, 709. Angusta arena 6, 63. Angustum latus Hesperiae producit linguam in aequora 2, 613. tempus 4, 477. Angusti temporis discors concordia mansit 1, 98. Angusta terrarum in sede domum poposcit 2, 579. Angusti lares 5, 528. penates 5, 537. Angusta litora 5, 675.
- ANGUSTAT** fauces maris 5, 232. pulmo meatus aëris 4, 327.
- ANHELUS** meatus 5, 197. miles 9, 587. Anheli pulmonis fibra latet 1, 622.
- ANHELANT** rabiem antra 6, 92.
- ANHELITUS** creber 4, 622. urget pectora 4, 756.
- ANIENIS** ad gelidas undas 1, 582.
- ANIMA** descendens 6, 714. humana 5, 98. potens 8, 762. retenta 9, 640. vivax 9, 103. Animae dulcedo 9, 393. singultus 8, 683. diversa in membra meantis discursus 3, 640. Animae quod superest. egere 3, 718. nil letale in corpore caeso datum 2, 179. Animam clausit dolor 8, 59. contumuit 8, 616. divisit cruor 3, 591. flagellis agere 6, 732. festinantem praecedere letum nati 3, 751. eripiunt 9, 787. in orbes conlegit 9, 9. multis claudere 4, 370. luctantem trahentes 3, 578. servare sub undis 3, 697. sibi reddere 6, 823. vulnere effugientem conlegit 3, 623. Animam enssem moriens expulit 7, 622. Animae capaces mortis 1, 461. lustrales bellis 6, 786. vires 5, 263. 683. 7, 730. viventes 6, 529. eunt, quocumque &c. 7, 816. Animas fortes in longum aevum dimittitis 1, 447. inspiravit terra 7, 769.
- ANIMAL** potens leti 6, 485. visus patiens 9, 652. Animalia saxis sculpta linguas servabant 3, 224.
- ANIMUS** dolens 7, 190. magnus 6, 808. est mihi 9, 389. fert causas expromere rerum 1, 67. Animi hoc 9, 68. laus 4, 482. morientis jus 8, 636. tantum 10, 347. Animum curis mordacibus angit 2, 681. Animo hoc lustras 9, 1057. ingentes motus ceperat 1, 184. Animi ancipites 9, 46. 10, 13. degeneres 6, 417. flagrantes 7, 559. fortes 4, 524. inbelles 5, 322. ingentes 8, 28, 266. juris memores 9, 96. labantes 4, 249. morti faciles 4, 506. paventes 9, 407. pelagi expertes 5, 412. flagrant voce 7, 383. pulsant sua pectora 7, 128. Animis nihil sensus a morte relictum est 3, 39. Animos hos Nilus &c. 8, 544. gestant pectora 4, 285. dat aetas inpena labori 2, 570. dat fortuna 5, 43. inpulit 8, 454. in orbem extollet 8, 345. ingentes ferre 7, 679. populi fama inrupit 1, 470. tangunt irae 10, 443. tumentes patrii penates frangunt 1, 354. Animis tuis dignum 8, 347.
- ANNONA** trahi favoris momenta gnarus 3, 56.
- ANNUS** consule notus 5, 392. meus 10, 187. septimus repetitis fascibus haec sequitur 2, 130. varius 10, 212. temperet viam 9, 377. Anni lex 9,
201. Annum flere agricolae 3, 452. Libye tulit 3, 70. sentit 9, 437. Anno decimo jam vincitis 1, 300. Anni fracti 8, 476. robusti 8, 282. cardinis extremi 7, 381. cuncta moventes 6, 21. in munes cladibus 8, 704. à Consule habentes nomen 7, 441. Annos bellicis civilibus servatos oderunt 2, 66. herbis abrumperere 6, 610. debent fata 6, 530. in annos te accepit fama 8, 782. multos hic furor exibat 1, 668. Annos per multos inarata Hesperia 1, 28. per tot durasse 2, 256. Annis parcimus 9, 1087. omnibus dies par 7, 426. omnibus 7, 421. omnibus non reparat 7, 388. paucis 10, 162. nondum patientibus currus reget 1, 316. in senium vergentibus tranquillior 1, 120. vergentibus extremum diem praecipitasse 2, 105. ab Annis multis intactus census 3, 156.
- ANNALIBUS** Latii actas comprehensa est 3, 309.
- ANNOSUM** aevum 9, 359. Annosa robora 9, 452.
- ANNUA** venali referens cestamina Campo 1, 180.
- ANTAEUS** maxima terrarum gloria & jus domus, cibus, artes &c. 4, 597. quis illaret, cunctis invictus 4, 609. sponte cadit 4, 642. validior tecta terra 4, 599. Antaei postibus Libye non vidit tantum pendere 2, 164. regna 4, 590.
- ANTE** 7, 591, 853. feram poenas 9, 104. non dedi 8, 134. quam 8, 350. coartate quam 10, 217. jaces quam 4, 803. tamen, quam 8, 712. aciem 6, 297. 8, 531. feras sedet 6, 551. fores stare 9, 544. gentes 6, 145. hoc 6, 116. oculos erat mors 9, 763. oculos voltare 7, 170. pedes victoris stare 4, 340. pedes volveret 7, 379. Phoebum nocti parem 10, 227. radios Canis 10, 226. venena nocens 9, 725.
- ANTENNA** summa 9, 328.
- ANTENOREUS** Timavus 7, 194.
- ANTISTES** laxare sedes iussus 5, 123.
- ANTIQUUS** carcer 6, 722. sacra imagine miles 7, 357. Antiqua ars 4, 449. Antiquum nomen 4, 591. chaos iterum repetens 1, 74. Antiquae vires 10, 16. Antiquos Curiorum passa ligones rura 1, 169. Antiquis in urbibus rarus habitator erat 1, 27.
- ANTONI** oratoris (qui caimitates futuras praedixerat) caput in mentem epulantis Mari iniatum 2, 122. C. Antonius M. frater obsessus classe Pompeji in ora Illyrici, fame premitur 4, 408. M. Antonius (qui post Triumvir) Urbe cum Q. Cassio pulsus, ad Caesarem se confert 1, 266. cum parte copiarum Brundisii relictus, à Caesare saepe evocatus 5, 478. Brundisio solvit 5, 703. Nymphaeum appellit 5, 720. Cleopatrae amore incensus 10, 70.
- ANTRUM** Corycium ex eis rupibus patens 3, 226. effossum tumulis 10, 19. sacratum 8, 694. Tartareum 6, 712. Antro quo sederit 9, 971. Antra Cirhaeae 5, 95. 6, 408. coeca 4, 458. Libyca 4, 594. peletironia 6, 387. Pythia 6, 425. sacra 5, 84. Typhonis 6, 92. stillant rore 6, 301. Antris Scyllaeis clauditur Appenninus 2, 433.

An-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

ANXIA classis 8, 592. pendet puppe 8, 590. ventur-
ris quies 7, 20
ANKURIS arces superaverat 3, 84
ANURIS canino capite 8, 832
APPENNINUS erigit Italiam 2, 396. ejus situs 2, 399,
436. 3, 63
APERIT campos gurgite 6, 276. pestis 9, 779. sal-
tus Candavia 6, 331. sedes 6, 800. Aperire divi-
tias gerenti bella 10, 148. ferro venas 9, 59.
gentes 4, 352. Aperitur inmensum opus 1, 68.
vultus 6, 655. Aperta fugae mens 9, 225. Gor-
gon 6, 745. lux 10, 431. umbris Taenaros 9, 36.
Apertus jugulus 6, 555. Apertum caput 8, 614.
pectus 6, 722. Aperto mari natura montes ob-
posuit 2, 619. pelago robur obpositum 3, 532.
Apertum gentibus orbem deferitis 1, 465. Aper-
ti campi 6, 710. Apertae undae 4, 426. Aperta
rura 10, 330. Apertis muris obsedit Magnum 10,
545
APEX Siculus 5, 100. Apicem tollens flamen 1,
604
APIDANOS 6, 373
APIS sacer 9, 160. vexerat lustra suae Phoebes 8,
479
APLUSTRE Grasum audax retentat 3, 586. validis
lacertis totum rotant 3, 672
APOLLO nocentes templis arcet 5, 139. se condidit
antro Delphico vates ibi factus 5, 85. Pythona
confecit 5, 79. armenta Admeti pavit 6, 368
APONUS fumifer 7, 193
APPIA via 3, 85
APPIUS Delphicum oraculum consulit 5, 70. ora-
culum Delphicum consulit 5, 123
APUS mollior 5, 462. carinas fert & qua de causa
5, 463
APTIOX fluctibus alnus comas posuit 3, 441. fer-
ris & puppibus 8, 122. Aptissima castris rupes
3, 378
APTAT habenas 7, 143. Aptant saxa altis muro-
rum turribus 2, 412. Aptare laqueum collo 8,
655
APUD gentes damnat sceleris 8, 406. gentes haec
movebunt 7, 207. populos majuserit crimen 8,
420. populos prodesse hoc 9, 1050. superos me
vincis 7, 113. Tanain 8, 319
APULUS 9, 183. piger 5, 403. Apula per rura pro-
fugus Magnus 2, 608
AQUA aequorea 8, 788. brevior 9, 957. stagni 9,
353. Aquae interruptus amnis 2, 213. largus
fons 9, 608. majoris poenas dat 4, 143. Aqua fa-
tidica quos Cephissos ambit 3, 175. inviolatus
agger 9, 342. Aquae Nili 9, 244. Niliacae 10,
160. nunquam vetitae 10, 319. quaesitae 4, 306.
Simoëntis 9, 962. tutae 9, 1007. vadossae 8,
699. Aquarum avidi Siphones 7, 156. dominus
10, 214. quicquid pendebat, ima petit 4, 127.
leges 10, 228. tractus 4, 368. varietas 10, 263. &c.
Aguas frementes vorticibus contorsit 4, 102.
excepturus sonipes obponitur 1, 221. hastae 7,

822. hibernas passurus pons 4, 16. largas alveus
accepit 4, 87. omnes trahe, gurgis 2, 486. per
aequora mittens Alpheus 3, 177. post Rubiconis
in nullo flumine stabit 2, 498. Sarmaticas Cone
perdit 3, 201. vulneribus transmisit corpus 3,
661. Aquis his adscripsit 10, 240. Hesperiam ex-
haurit 2, 410. interceptus animae discursus 3,
641. is rectus 10, 289. numen secundum 9, 646.
nubes in vellera sparserat 4, 124. pelagi amnes re-
ferantur 4, 115. Phoebus radios fregit 3, 522.
quod nomen sit incertum 3, 259. vallis mistum
Hydaspen non sentit Indus 3, 236. Vestinis in-
pulsus Liris 2, 425
AQUARIUS imbres fudisset 1, 653
AQUILAE notae Romanaeque signa fulgere 1, 244.
Aquilas ferentem dentis castris incedere 1, 477.
pares & pila minantia pilis canimus 1, 7. terribi-
les & signa urbe procul relinquis 3, 330. victri-
ces deponere iussus 1, 339. victrices ferre 5, 238.
Aquilis fasces addidit 5, 389
AQUILO velis acceptus 4, 584. Aquilone fractae
rates 4, 457. ab extremo Suevos Albis fundat 2,
51. Aquilones 5, 720. 6, 104. rari 9, 422. Aquil-
onibus siccis haerens bruma 4, 50
ARA discussa 7, 165. Scythica 7, 777. Taranis non
mitior Scythicae Dianae 1, 446. ab ara Vestali
raptus ignis 1, 549. in ara positus Phoenix 6,
680. Arae alienae 6, 451. calidae 6, 559. Deo-
rum 9, 902. Herceae 9, 979. Romae 9, 601. su-
bitae 9, 988. tristes sacris 6, 432. victoris 8, 861.
diris altaribus structae 3, 404. Aras nullas cui
praetulit 8, 457. Aris inponere flammam 6, 525.
nullis parens desuit 2, 35. sacris admovet electa
cervice marem 1, 608. ab aris discedit 9, 585
ARABES felices 7, 442. soluti 7, 514. veniunt in or-
bem ignotum 3, 247. Arabum gentes 9, 517. po-
puli 10, 291. 10, 312. portus 8, 854. serpens 6,
677
ARAR 6, 476. Ararim Rhodanus in mare fert 1,
434
ARAXES Armenius 7, 188. barbarus sub juga isset
1, 19. gelidus 8, 431
ARBITER mundi 6, 743. undae 10, 209
ARBITRIO tuo mors rapta 9, 1059
ARBOR navis summa 8, 179. montibus procumbit
3, 512. omnis humanis cruoribus lustrata 3, 405.
protegit truncum 9, 529. stillavit roribus 7, 837.
Arbore multa frondere 10, 304. Arboribus caesis
levatae naves 9, 332. suos horror inest 3, 411
ARBUSTO palmarum dives Idume 3, 216
ARCA plebeji funeris 8, 736
ARCANUS orbis 9, 864. Arcanum ferale 6, 440. ca-
put 10, 295. nefas 6, 569. Arcano pectore voces
reddit 2, 285. Arcana 9, 554. curarum 8, 279.
ditis 6, 514. fati 5, 137. magorum 6, 431. mun-
di 5, 198
ARCAS 9, 661. Maenala liquit 3, 178
ARCES gladios à sanguine 7, 81. Arcet aditus gla-
diis, ignibus 10, 489. templis nocentes 5, 139.
Ar-

INDEX RERUM,

- Arcent** à sanguine manus 10, 420. procul Arce-
te hunc furorem 2, 295. Arcere à litore 8, 497.
è terris 8, 588. Caycos crinigeros bellis 1, 463.
paratis fluviis 2, 495
- ARCESSITE** fatum ferro 7, 252. Arcessere fata ma-
nu 4, 484. mortem 8, 660. Arcessitur toto or-
be quo gens quaeque perit 1, 166
- ARCTOS** 6, 342. 10, 48. habet me victorem 2, 586.
non in illis montibus 10, 220. quos populos des-
picit 1, 458. vacat imbribus 4, 70. Arcton non
totam mergi adipiscit 3, 251. in Arcton exit no-
bis umbra 9, 539. Arcto gemina clarissimus axis
8, 175. subacta remeasset in urbem 3, 74. sub
gelida melius sedem dedisset 1, 252
- ARCTOUS** orbis 5, 344. Arctoum frigus 10, 250.
latus 8, 424. Arctoi belli tempore 3, 89. Ar-
ctoo in orbe fidem legerit 1, 53. vertice spuman-
tem Rhenum fregit 1, 371. Arctoi iimbres 9,
422. Arctoe gentes 5, 661. pruinae 8, 363. ter-
rae 5, 268. Arctois finibus revulsos populos 1,
482. rapiens è partibus ignem fulmen 1, 534.
in arvis diffusus cruor 1, 301
- ARCTOPHYLAX** 8, 180
- ARCUS** fortior 8, 295. incertus 8, 373. letifer vi-
ris non fuit 3, 500. aëra complectitur 4, 80. Ar-
cu impetere 6, 394. ingenti pons Sicorim ample-
ctitur 4, 15. minax 7, 515. sarisas fregere 8, 298.
Arcus Armeni 8, 221. Parthi 9, 267. tendunt
nervis 7, 141. exstructi spoliis 8, 819
- ARDEA** volare aula 5, 553
- ARDET** rogos sine honore 9, 63. stimulis amor 4,
174. Ardent populatibus agri 2, 534. Arsit
Phoebe ignibus nigris 6, 502. rabies 5, 359. Ar-
sere ceruchi 10, 495. senes flammis 6, 454. Ar-
deret 9, 752. Ardens aëre lampas 10, 503. A-
frica 9, 729. Berenice 9, 524. Cancer 10, 288.
Carcinos 9, 536. favilla 8, 752. vir 9, 748. non
Ardentis silvae incendia fulgere 3, 420. Arden-
tem flammis polum noctes viderunt 1, 527. Ar-
dentes plagae 6, 326. currus Titan caligine con-
didit 1, 541. telis sole percussis acies 2, 482. Ar-
dentia ossa 6, 533. Ardentibus oculis strident
ignes 6, 179. tabulis haerens 3, 688. Aruras in
tectis facies paravit Catilina 2, 542
- ARDEOR** 9, 402. & labor 6, 587. noscendi 5, 129.
extulit mentes 4, 520
- ARDUUS** aether ruat 2, 260. axis 5, 632. Ardua fi-
des 8, 282. moles 8, 866. pinus erigitur 2, 695.
ratis 5, 649. tellus 4, 158. turris 4, 431. virtus
4, 576. summis montibus gens habitat 1, 434.
faxa 4, 739. vali 6, 138. super Vogesi rupem
castra 1, 397. jubens 8, 238. per Ardua 6, 38.
Ardua tollit labor 6, 20
- AREA** stabilis navalibus bellis 3, 513. belli 6, 60
- ARENT** siti ora 9, 500. Aruerat tellus 4, 55. Arens
Meroë 4, 333. Arentem super Libyen feror 1,
687. Arentia ora 4, 755
- ARIDA** Libye quidquid patet 3, 294. tellus 4,
629
- ARGO** 6, 400. montibus subducta est 2, 717. rudis
gentes miscuit 3, 193
- ARGOS** quondam nobis 6, 356. inpulit 10, 60. no-
ctibus damnavit 7, 452
- ARGOLICUS** tyrannus 9, 367
- ARGENTUM** fudit flammis 6, 404
- ARGUIT** quod actas 10, 176
- ARGUMENTA** mortis 8, 869
- ARICIA** parva sacrae Dianae &c. 3, 86. 6, 74
- ARIES** signum coeleste 4, 57. 9, 534. lacertis actus
faxa disperget 1, 384. moturus limina pulsu 10,
480. nequit impellere 6, 36. non est Parthis 8,
377. submoveat hunc ferro 6, 290. suspensio for-
tior ictu incussus 3, 490
- ARMAS** puer dives aurum legit 7, 756. Arimaspe co-
mas auro ligatas substringens 3, 281
- ARMINUM** vicinum minax invadit 1, 231, 253
- ARISBE** glebis exiit 3, 204
- ARIUS** fortis 3, 281
- ARMA** Caesaris 5, 493. 6, 285. 8, 325. 8, 657. 9,
128. vel Magnum sequantur 2, 246. civilia 5,
285. 6, 148. 8, 351. 8, 559. 9, 150. cuncta 10,
351. deformia 8, 598. delapsa coelo 9, 475. E-
mathia 9, 1017. felicia 8, 100. 9, 1099. fraterna
7, 462. inimica consiliis 4, 348. Latia 8, 501.
Magni 9, 176. deseris 7, 606. nocitura 7, 60.
projecta 8, 735. pectoris 7, 573. regia 8, 597.
retenta 2, 514. Romana 10, 4. nec Pharnacis re-
linquas 2, 637. Ptolemaei 9, 268. sacra 4, 578.
satellitis 10, 98. secreta 9, 1071. Sertorii victa 8,
809. foceri 6, 316. 8, 506. Tigridis 8, 370. tua
8, 519. concurrunt 7, 196. naufraga campo na-
tant 4, 88. sacris penatibus affixa 1, 240. vaca-
rent 8, 423. capere jubet 4, 149. circuit 7, 666.
conlegerat 10, 442. damnare 4, 338. dedisset cae-
licolis furor 3, 315. disponere 6, 289. ducum sae-
va dirimens Crassus 1, 104. feralia tolli viderat
2, 374. fraterna nudo pectore tegens 3, 620. il-
lis. quibus fas est, committitis 3, 329. haec re-
linquo 9, 92. invenit furor 3, 671. miscere 8,
421. damnata felicibus 4, 360. movimus 7, 255.
parabat Magnus 2, 526. quietem ruperunt 6,
781. populis permittit 7, 124. praetulit togae 9,
199. pro patris legibus ferre 2, 281. prodidit
clangore 10, 401. quis iustius induit scire nefas
1, 126. senatus non privata dedit 2, 532. singu-
la continuis ictibus cesserunt 3, 486. tenenti
omnia dat 1, 348. timere 7, 340. in Arma fu-
rens Caesar 2, 439. semper Martis amore feror
populos 4, 146. hostis sui cadit cruor 7, 626.
eunt 10, 530. isset 9, 21. major ruit 3, 37. mun-
dus conjuret 2, 48. venit Creta centenis populis
3, 184. nullum furor egit 2, 254. impellere 7,
718. quid populum inpulerit 1, 68. catervas
mittere 3, 293. Armis Caesaris Parthorum sub-
ducta metu pubes 2, 474. Caesareis pelagi decus
addidit 3, 762. civilibus hic exitus stabit 2, 224.
civilibus finis adest 7, 343. civilibus Roma mul-
tum debet 1, 44. civilibus suetus bella nefanda

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

parat 1, 325. civilibus lacrimas damus 3, 313. dimissis degener eam 3, 367. fencibus ula 3, 338. feralibus ne tantum liceat 2, 260. furialibus te non persequor 1, 200. miscuit toros 10, 75. miscuimus gentes 9, 1077. fortuna causas invenit 1, 265. nullis accedere 8, 531. potius genus humanum sibi consulat 1, 60. vel votis prodesse Jovi 3, 317. in motis populum libertas paucet 1, 172. faces tenere 3, 498. innixa arma ferunt 3, 475. meis neque praeda nec regnum quaeritur 1, 350. pietis pugnaces Lingonas 1, 398. non sufficit 7, 368. toros ulta 8, 103. vestris Eumenidae lampadas quaterent 3, 15. stipantibus 10, 534. ab Armis positus morem sacrorum repetitis 1, 451. in Armis longis Suesiones leves 1, 423. non ulli cessurus tempore juventae 3, 728. fecit nil 9, 28. occubuisse 9, 566. perflare 7, 690. sine Armis melius tranquilla otia ages 2, 266. Armorum curas pectore expulit 3, 53. damnum putamus, nisi rebellent 3, 366. fragor auditus 1, 569. nuncius 8, 52. rabies imminet 1, 666. fidens 9, 373. longe quietis numquam patiens 2, 651.

ARMAVIT senes mistis ephebis 3, 518. Armatus amavit pacem 9, 199. hospes 10, 149. Armatum pectus 4, 783. Armata urbem e sedibus expulit 2, 574. Armatos maniplos ad signa convocat 1, 296. plebi miscere potentes ausus Curio 1, 271. Armatas manus excusso jungere ferro 1, 117. non Armata agmina victor trahens 3, 72.

ARMAMENTA nuda 9, 329.

ARMATURA levis 7, 508.

ARMENIA utraque vagantes populos 1, 639. Armenius tenens Niphate 3, 245. Armenii 7, 281, 542. Armenios subegi 2, 594. Armenius Araxes 7, 188. Armenium jugum 9, 237. Armenii arcus 8, 221.

ARMENTA secuti 9, 730. Armentorum caesorum cruor tiges pavit 1, 329. Armentis pullus certamine taurus 2, 601.

ARMUS totus 9, 831.

ARANT super Argos 6, 356. Aret veteranus rura 1, 345. Aratur sulcis telluris 7, 858.

ARATOR movisset terram 7, 861.

ARATRUM dextra pressum 6, 383. premat consul 7, 430. Aratro curvo soli cessantis raptis juvenis 3, 451. Aratra Hetrusca 10, 153.

ARRUNS moenia Lucae incoluit 1, 586.

ARS antiqua 4, 449. ducis 7, 333. nefanda 8, 688. polluta 6, 509. relicta 7, 126. simulata 4, 744. Thessalarum, quidquid non creditur 6, 437. Tribunicia 4, 880. Artis conditor Tagus ista finxit 1, 636. erat 8, 673. opem vicere 5, 645. Arte carent Deorum simulacra 3, 413. geminatae tenebrae 6, 624. Artes Haemoniae 6, 486, 765. Artibus pelagi certas 3, 560.

ARSACIDES 8, 409. Arsacida superbus 8, 218. Arsacidae 8, 233. plus vobis actum est, quam cre-

ditis 1, 108. saevi 8, 307. Arsacidum dominus 10, 51.

ARSINOE, Lagaea proles 10, 521. Achillam occidit, Ganymeden corpus praefecit 5, 523, 531.

ARTUS omnis 6, 754. Artus adstruxit 8, 67. Caesaris 6, 588. defecit 9, 745. exanimis 6, 721. gelidi 9, 56. a gurgite gelidi 4, 153. omnes 6, 540. tumidi 9, 800. morientis 4, 650. spirantes invenit 3, 732. sudoribus exhausti 4, 638. tumant 4, 754. manant sudoribus 9, 499. toti 4, 631. valent ictus prohibere omnibus 3, 656. abituunt 9, 144. & animum adligat torpor 2, 290. degustant 7, 844. gelidos pavor adligat 1, 246. laceros flevit Graecia 2, 165. laceros vidimus 2, 177. regit idem spiritus orbe alio 1, 456. siccant dentibus 9, 934. totos cum sanguine dissipat 3, 473. vitalibus vacuos in letum tradidit 3, 643. in Artus lassos conlegit animam effugientem 3, 623.

ARTUS cursus 9, 958. locus 7, 315. Atta obsidio 6, 108. in Artum se cogentis Hesperiae latus 2, 613. Arti complexus 8, 723. Artis inmissum faucibus aequor 2, 616.

ARTIA complexa 9, 111. Artior Euboica unda limes 2, 710.

ARTANT carinae pelagus 9, 35. Artet humum laterum compage 3, 398. Artare medium 4, 627. militis animam 4, 370. Artantur ora profundi 2, 678. Artatus fervet pontus 5, 234.

ARVERNI auli Latio se fingere fratres 1, 427.

ARVUM adtonsum 4, 413. mollius 4, 308. pruinofum 6, 489. Arva Cyri 8, 226. deserta 6, 572. Gallica ab Aufoniis colonis determinat 1, 216. Emathia 4, 255. 7, 191, 846. 8, 267. feralia 7, 788. Lagi 8, 443. Libyae squalentia 5, 39. Libyes 4, 606. Libyca 4, 582. Medulae 9, 626. mollia 8, 526. mundi invia 8, 164. nostra 8, 514. patriae 9, 871. patula 4, 743. Phlegraea 4, 597. Rhene 10, 130. Sicaniae 6, 65. Sicula 6, 814. sicca 9, 384. squalentia 9, 939. Stoechadis tenens elasis 3, 516. Syrtidos 9, 710. Thessalica 9, 1073. Vulturis 9, 184. nulli bono secunda 9, 697. fodere 4, 294. natate sanguine 7, 728. premi patiente colono 2, 445. sedent mediis convallibus 3, 380. per Arva Grajorum vires acquirite 2, 646. Arvis frugiferis nobilis est insula 3, 65. poscentibus manus defunt 1, 29. squalentibus Libyes subleat Leo 1, 205. vetitis Hesperiae constitit 1, 224. in Arvis Arctoio diffusus cruor 1, 301. procul arvis 9, 341.

ARX Corfinii 4, 697. juris 7, 593. Arcem nudatam Luceriae defensis 2, 472. in celsam proxima pars urbis consurgit 3, 379. Arce Erculea Lentulus depellitur 2, 468. Arces Dyrhachii 6, 14. Latiae 4, 657. Pellacae 9, 153. Semirutae Carthaginis 4, 585. Tarpeiae 7, 758. evertit 8, 490. depulsis hostibus obpressae 2, 654. exultae Phocidos translatae 3, 340. praecipites Anxuris superaverat 3, 84. ad tutas hostes compellitur 2, 504. in urbis excelsastela cadunt 3, 462. in tutas Brundisii concedit 2, 609.

INDEX RERUM,

- ASIA** 2, 674. 6, 817. 10, 30. alios soles videns 9, 872. potens 3, 162. 9, 1002. Asiae & terminus idem Europae Tanais 3, 274. populi 10, 30. Asiam ab Europa determinat Hellepontus 9, 957
- ASINAE** cautes 8, 195
- ASOPUS** 6, 374
- ASPER** mucro 6, 186. 7, 139. Aspera gens mo-
to freno Heniochi 3, 269. Haemorrhoids 9, 806. Leucas classes premit 1, 42. ora 4, 325. montis juga 8, 372. faxis arva 9, 628. laxa 6, 338
- ASPERAT** saxa 6, 801. undas Chios 8, 195
- ASPERNATA** famēs priores mensas 1, 164
- ASPIS** letifera 9, 901. sponte sua non transit in orbem gelidum 9, 705. Aspidēs Phariac 4, 724. lic-
cae 9, 610
- ASSARACI** domus 9, 967
- ASSYRIUS** sanguis 7, 636. Assyria clades 8, 234. cura 6, 429. pax 8, 427. Assyrii populi 6, 52. casus 8, 92. Assyriac domus 8, 300. noctes 8, 292. Assyria fata 8, 416. Assyrias maculavit sanguine Carras 1, 105
- AST** 6, 738. 7, 608. 8, 151. 9, 49. ego 8, 279. 10, 197, 262
- ASTRABA** 9, 535
- ASTRA** celsa 6, 411. fixa polis 9, 12. fummis polis fixa 5, 564. dubitant damnare caput 5, 204. ignea pontum petent 1, 76. fugiebant solis ignes 1, 232. inpulit Thyetiae 7, 452. ire vetat 10, 202. lacessis spuma 10, 320. ossibus mixturus rogos 7, 814. peracta statione serus petes 1, 46. percussit dies 8, 778. tentarent gigantes 3, 316. vicerat jubar 7, 45. ad astra ferat odores 8, 730. Astris & Ponto discrimen 5, 76. ornabit manes 7, 459. propioribus lux flammās eripit 2, 721. ab Astris discessit humor 4, 126. de astris consulit 8, 167
- ASTRIPERI** axes 9, 5
- ASTUR** inpiger 4, 8
- ASTURIUM** aurum 4, 298
- ASTUM** exiguum dominos commisit 1, 97
- AT** ille 8, 192. non 5, 499. 8, 637. 9, 1. nunc 4, 346. 10, 511. tu 7, 168. tibi jam donat 7, 723. tibi nos 4, 811
- ATA** mitis gaudet non ferre Latias carinas 1, 403
- ATER** imbris notus 5, 608. pulvis 8, 57
- ATRA** liventes plantae lacertos 2, 37. Charybdis sanguineum mare torfit 1, 547. cutis 6, 95. nox 4, 472. 9, 839. nox clamorem edidit 1, 579. nox coelum tenet 3, 424. Atri aëris congestum spatium 4, 74. Atrā caligine Titan curru condidit 1, 541. Atrac nubes 6, 519. Atrā vulnera 6, 750. Atras tenuisse faces juvas 2, 301. Atris ignibus manus inferuisse juvat 2, 299. ignibus moenia rapturus 3, 98. nubibus excussa fulgura 3, 409
- ATHAMAS** altis silvis dispersus 3, 188
- ATHENAE** Philippi victae 10, 29. veteres fama 5, 52. Athenas totas delectus exhaustit in usum Pompei 3, 181
- ATHON** in medium vela deferret 2, 677
- ATLAS** Gadibus vicinus 4, 672. Atlanta Titana dedit in cautes 9, 655. summum Tethys undis implevit 1, 555. Atlantis Silva 10, 144. cadens Olympē 5, 4
- ATLANTEUS** oceanus 5, 598
- ATRIA** lustrat 10, 460. non ampla Catonis pulsat 2, 238. vestit ebur 10, 119
- ATROX** 8, 599. inlrat 2, 658
- ATTALICAE** vestes 2, 357
- ATURI** ripas tenet 1, 420
- AVENT** sonipes 7, 723. Aventa Isis 9, 363
- AVELLO** avulsit quem manu 9, 765. rudentes turbo 5, 594. Avellitur uncus spissis arenis 2, 694. Avulsus Lycidas scinditur 3, 638. Avulsa cervix 8, 12. Avulsae cecidere manus 2, 181. Avulta metallis saxa 6, 34. Avulsas rotant expulso remige sedes 3, 673
- AVET** cingere inopes undae Caesar 4, 265. scire 7, 84
- AVIDUS** pensare 9, 1001. presser 9, 722. Avida belli mens 6, 29. Avidum confundere 6, 696. Avidum in tempora fœnus & vorax usura 1, 181. Avidi soli stagna depositum, Fortuna, tuum texere 2, 71. aquarum Siphones 7, 156. spectare 6, 167. Avidae tigres 6, 487. volucres 9, 141
- AVIDA** defœvit 6, 540. petita rates 4, 445. sorbere 7, 843
- AVERNUM** Stygium 9, 936
- AVERRERE** cineres 6, 585
- AVERTIT** oculos 9, 1036. ratem dextra magistri 3, 599. Avertet quem saxum 8, 857. Averte animam officiis 8, 763. Avertite bellum civile 2, 53. crimen 10, 341. Avertat diri mala semina belli 3, 150. Avertant hoc fata 10, 101. Avertere Bacchum Nyssa 1, 65. fatorum cursus 5, 240. ferrum 6, 230. visus 8, 591. Avertitur 9, 329. Aversus maritus 5, 736. meatus 9, 668. Perseus 9, 676. Aversa frons 9, 634. Aversum numen 6, 314. Aversi austri calidus potus qua vergitur 1, 54. poli 8, 337. Aversis fontibus haustus undarum quaerere 3, 345
- AVES** laetae jurantur 5, 396. Nilo Bistonias committere 3, 200. prodere 6, 428
- AVIUS** Hydrus 5, 375. Avia Lesbos 8, 640. per Avia magnae voces audita 1, 569
- AVOCAT** numen cura 6, 448
- AVORUM** parcorum mores servasti 3, 161. solum 4, 690. tituli 8, 73
- AVITUS** hospes 9, 1028. Avita tecta 7, 403
- AUCTOR** coelum 5, 579. dixit semel 9, 575. citinae 9, 661. cladis 8, 18. fati 8, 628. furoris 10, 529. petendae pacis 4, 338. tantis cladibus Poenus non erit 1, 30. Romani eloqui Cicero 7, 62. ruinae 9, 129. salutis 4, 400. sceptrorum 8, 573. Autorem suum bellum trahit 4, 739. Auctore nullo malorum, timent 1, 485. quo bellum moverent 10, 470. senatu 5, 56. Auctores sedi-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- seditionis 5, 359. Auctoribus vobis umbra Erebi sedes petunt 1, 454.
- Audes** inseruisse manus 8, 552. **Audet** convicia in superos 9, 187. fallere 9, 1062. committere 9, 372. negare 9, 1046. Audent spectare 9, 1108. venire 8, 301. Audebunt verba solvere somnum 6, 769. Aude 10, 396. Audeat ne quid undis Sicoris 4, 141. quidquam 8, 766. Auderet permittere 7, 864. pietas humana Jovi votis prodesset 3, 317. signa spargere 9, 749. Audere hoc vetat jus 5, 289. Audendi majora vires fidem fecere 1, 467. Audendo tegitur Timor 4, 702. Audenda vix famulis 5, 509. Ausus ad tollere 10, 288. Curio libertatem tueri 1, 271. de puppe carinae injectare manum 3, 610. committere 8, 250. damnare 8, 483. ferre 8, 718. multum pontibus 2, 673. palam timuisse 1, 258. pracludere 9, 39. raptam bipennem librare 3, 414. tantum scelerum 10, 477. Ausa est Fortuna in partes 4, 403. est juvenus fidem servare 3, 301. loqui fabula 10, 283. nil fortiter seditio 5, 322. quid plus foret 10, 414. pati 8, 383. Auso leges perrumpere milite 1, 312. Auli Arverni Latio se fingere fratres 1, 427. Phoenix vocem signare figuris 3, 220. ingentia 6, 796. rudentes vela negare 9, 325. tradere busto 9, 803. Ausae tubae dare signa 7, 477. Ausis nos deterreat 10, 375.
- Audax** apulstre Grajum retentat 3, 586. Curio 4, 583. venali lingua Curio 1, 269. juvenus erupit 3, 499. non timuit 10, 449. metator veniam Hesperios in agros 1, 382. spondere casus mens 7, 246. struit 10, 344. turba 5, 259. virtus 9, 302. Audaci coepto desilire 3, 144. margine protulit se 10, 487. Audaces feras media poluisse cubilia Roma 1, 560. ruere in certamina 1, 474.
- Audis** nefas 9, 127. pontus quem 9, 349. virus tardius 9, 932. Audivit Curia secreta rerum 5, 11. Audire carinae manum 3, 594. Audierat pavens 2, 81. Audiat umbra voces 9, 1095. Audisset talia 9, 146. Audiero in quem tua Classica civis mens non est 1, 374. Audire carmen 6, 528. loquentem 6, 661. coetus silentium 6, 513. Audisse 5, 747. Audior Deis 5, 779. Audiri non potuere tubae 3, 542. Auditus victor 8, 361. Audito Bellorum murmure defereris 1, 519. Caesaris nomine conversus 2, 465. funere 9, 167. Audita magnae per avia voces 1, 570. Audita sunt Jubae proelia 4, 716.
- Auditu** hoc dignior 10, 183. horruit 8, 342.
- Aufero** aufert a bello 7, 678. se oceanus refugit fluctibus 1, 411. tibi nomen Hiberus 4, 23. Abtulit artus 9, 144. ad umbras 9, 125. campos eques 4, 263. Hammon nemus 9, 525. has aestus 9, 333. hosti excursus 10, 513. ictus rostris 3, 708. Julia ad manes sanguinis pignora 1, 113. nomen pelago 9, 956. nox coelum 8, 58. ossa rogos 9, 784. pretium arboribus 9, 365. ruinas fortuna 7, 505. secum fragmenta 9, 33. inperium secum 10, 44. sideribus vias 6, 412. Abilimus terras 7, 97. Abilulerat ministros 8, 207. Aufer ab adspectu 9, 1064. Auferrem voces 9, 100. Auferret cineres aura 8, 790. locum Fortuna 6, 141. Auferre belli praemia 5, 331. hoc 8, 631. omen collibus 4, 664. tyranno Libyam 4, 691. Aufertur gloria metis Herculeis 3, 278. Ablatus gentibus orbis 9, 856. in alnum 8, 611. Ablatus aquis non decrederet acquiror 5, 338.
- Aufidus** verberat undas Hadriacas 2, 407.
- AUGET** stimulos eques 7, 143. Auxit furores 10, 62. Auxerat undas tertia Cynthia 1, 217. Augere clades 4, 195. Augeri vitius dolor 8, 82. Augusta lues turba cadentum 6, 101. **Aufini** corporis 9, 797. Auctus suos coarctat 10, 217.
- AUGUR** 7, 192. peritus 7, 203. doctus volucres servare 1, 601. Augure surdo tonat 5, 395.
- AUGUSTUS** aris saxum 8, 861.
- AULA** clausa 10, 504. epulis distructa 10, 422. manibus habitata 10, 73. pavida 8, 473. Pellaea 10, 55. tota 10, 116. vetus 8, 451. Aulac clausis foribus 10, 440. insignia 8, 239. Aula Pius exeat 8, 494. in Aula Pilaea Graecia tot laceros artus flevit 2, 165.
- AULIS** iniqua classibus 5, 236.
- AULUS** a scaeva occisus 6, 236. signifera dipsade ictus 9, 737. &c.
- AURA** levis 8, 789. evanuit 10, 166. sibilet 2, 698. Aurae nocturnae editor armis 2, 423. non letiferae 6, 522. periturae 5, 429. placidae 9, 41. vanae 4, 762. in auras ire 7, 816. se solvit in auras 9, 451. Auris non ullis frondem praebentibus 3, 410. popularibus totus impelli 1, 132. silentibus 1, 579.
- AURIS** coelicolum 6, 443. durae 10, 104. Caesaris laetè accipient 2, 273. amputat 2, 183. subrigit sonipes 4, 752. verberet tuba 7, 25. vocari votis adfuetas ululatus ferunt 2, 33. Auribus incertum stridere 6, 623.
- AURORAE** motus 4, 734. promissa dies 8, 779.
- AURUM** Astiturum 4, 198. Caesaris 4, 820. crassum 10, 113. Deorum 8, 121. fluens 8, 247. e gentibus raptum 7, 741. Romanum 9, 521. Auri cupido 7, 747. nescit amor mortem timere 3, 119. Auro testive non modus 1, 163. Aurum Hiber fodit 7, 755. fregit moneta 6, 404. Auro bibunt 4, 380. captus 10, 18. epulas insudare 10, 155. excoquitur 9, 424. inpressae exuviae 9, 176. sepultus 8, 859. plumata nitet 10, 225. positi 9, 10. ligatas comas substringens Arimaspe 3, 280. prolato non deest venditor 4, 97. picto vestes discriminat 2, 357. te regi non vendidit Fabricius 3, 160.
- AUREA** Silva 9, 360.
- AURATUS** fulgor 9, 728.
- AURIFERIS** à metallis Pactolon exire passa tellus 3, 209.

Auso-

INDEX RERUM,

AUSONIA 5, 497. 6, 319. ora 5, 378. urbs 7, 33.
Ausoniac securus 5, 388. **Ausoniam** respicit Albertas 7, 436. transferre manes 8, 845. **Ausonium** aequor 9, 42. ab Ausoniis colonis Gallicae arva determinat 1, 216. tropaeis spolianda Babylon 1, 11
AUSONIDAE 9, 999
AUSPICE Bruto contenti 2, 371
Auspicia patriae 9, 21. **Auspiciis** Ganymediseunt in arma 10, 531. paternis bella gerit 2, 464
AUSTER 8, 442, 461. Calaber 5, 379. calidus 9, 751. 10, 222. furens in regna sua 9, 321. molis 7, 833. obnixus 9, 334. rabidus 6, 27. fremuit 9, 320. mare possidet 2, 454. spoliaverat populos 9, 479. turbidus nubila impulerat 1, 234. turbidus reppulit aequor 1, 498. velis cedentibus classem propulit 3, 1. aversi calidus polus qua vergitur 1, 54. **Austrum** litore excipit 9, 448. in **Austrum** devexus aether 3, 250. super **Austrum** jacens 8, 164. **Austri** feraces 8, 847. **Austri** cessantibus uberis giebae superat 3, 68. pacem tenentibus jacuit mare 3, 523
AUSTRALIS coelum 8, 182
AUT. aut 7, 120
AUTOLOLES 4, 677
AUTUMNUS, in autumnum declinet 10, 236
AUXILIUM caesae 5, 523. cadendi 4, 607. domus 10, 119. parentis 4, 645. pudendum 8, 391. remorum 8, 561. serum 9, 891. urbis 10, 505. vulneris 8, 334. non utile clausis 4, 269. **Auxilii** nil restat 10, 367. **Auxilium** facere famem 4, 308. tulit 9, 665. ad **Auxilium** puppis concurret pars naufraga 3, 663. **Auxilio** hoc levior 9, 939. **Auxilia** regum 7, 548. **Auxiliis** libera ostia 10, 514
AUXILIARE numen 6, 524
AUXIMON pulsarunt admotae aiae 2, 466
AXIS arduus 5, 632. **Cancer** 4, 333. **geminus** 7, 422. **inoccidus** 8, 175. **inultus** 9, 852. **laevus** 8, 200. **medius** 10, 250, 287. **vaporibus** clausus 5, 24. **uterque** 9, 542. **onus** leniet 1, 57. **cognitus** mihi **medius** calida Aegypto 2, 586. **Axem** concussit terra 9, 481. ad **Axem** **Hesperium** mundi properemus 3, 359. sub **medium** **Borea** **nubes** cogente 3, 69. in **medio** **Phoebus** est 3, 423. in **suo** **Eurus** **nubes** invenit 4, 62. **Axes** **adversi** 9, 876. **astriferi** 9, 5. **rapidi** 6, 464. **obliquos** **Helice** **verteres** 2, 237. **Axibus** **stellatis** **agger** **erigitur** 3, 455

B.

BABYLON superba spolianda foret tropaeis 1, 10, muris superba 8, 299, 426. **Persea** 6, 449. **tuta** 8, 225. **Babylone** sua cecidit Alexander 10, 46
BABYLONIA moenia fragili testa circumdata 6, 50
BACCHUS nobilis 4, 379. permixtus 4, 198. **Bacchum** enecat pulvere 9, 433. **fundere** coeperat 1, 609. **Nysa** **avertere** 1, 65. **Baccho** **modum** **in-**

posuit 10, 172
BACCHAE in **Parnaso** referunt trieterica 5, 74
BACCHATOR demens 5, 196
BACTRA 8, 423. **Medorum** **sedes** 8, 299
BACTROS **incudit** **populos** **Scythiae** 3, 267
BAETIS **Hesperius** 2, 589
BAGRADA **lentus** **suicator** **avenae** 4, 588
BALANIS **toritor** **haenae** **Lygdanus** 3, 710. **verberare** **fundae** **ocyor** 1, 219
BALLISTA 6, 200. **laceris** **validis** **torta** 2, 636. **Ballistae** **tento** **turbine** **rapta** **lancea** 3, 465
BALSAMA **peregrina** 9, 916
BALTHUS **adlirinxit** **amicus** 2, 362
BARBAM **moellam** **genis** **increfcere** **passus** **erat** 2, 376
BARBARUS **Araxes** **sub** **juga** **isset** 1, 19. **hostis** 4, 319. **quisquam** 7, 282. **Barbara** **Colchis** 10, 464. **Cone** **perdit** **aquas** **Sarmaticas** 3, 200. **Memphis** 8, 542. **Rheni** **turba** **me** **teis** **petat** 2, 309. **Syrtis** 9, 440. **tellus** 8, 392. **foedera** 8, 311. **saera** 8, 338. **regna** 9, 236. **Syrtis** 10, 477. **Venus** 8, 397. **pectora** 7, 536. **ritu** **sacra** **Deum** 3, 403
BARBARICUS **lectus** 8, 411. **Barbarico** **vix** **consummata** **veneno** **proelia** 1, 337. **Barbarica** **lampas** 5, 134. **Barbaricae** **cateivae** 7, 527. **Barbaricos** **ritus** **Druidae** **repetistis** 1, 450. **Barbaricas** **Caesaris** **alas** **discutere** 1, 476
BARBARIAS **mixtae** **turbae** **dissona** 7, 272. **subacta** 8, 812
BARDI **plurima** **carmina** **securi** **sudistis** 1, 419
BASILICUS 9, 726, 828
BASILUS **dux** 4, 416
BATAVI **truces** 1, 431
BEATUS **fatis** 8, 843. **Beati** **cives** 4, 807. **Beata** **nox** 7, 28. **Beatae** **gentes** 9, 517
BELGA **docilis** **rector** **rostrati** **Covini** 1, 426
BELLUA **Libycae** **terrae** 6, 207. **ponti** 8, 764
BELLONA **quatiens** **flagellum** 7, 568. **saeva** **quos** **movet** **sectis** **laceris** 1, 565
BELLUM **Deorum** 9, 657. **humani** **generis** 7, 72. **laevum** 10, 402. **civile** **vix** **ducibus** **sepulera** **prae-**
stat 9, 235. **fugax** 8, 380. **meum** 8, 84. **civile** **fides**, & **icelus** **est** 9, 248. **nec** **crimen** **nec** **gloria** **Pompeji** 7, 112. **fructus** **retenti** **regni** 4, 693. **multis** **utile** 1, 182. **peractum** **est** 9, 428. **sine** **hoste** **est** 1, 682. **perfuderat** **agros** 7, 546. **stetit** **aequore** **recto** 3, 566. **raptum** **fuga** 4, 163. **hoc** **limite** **haereat** 2, 487. **premit** 10, 479. **vadit** **per** **secreta** 9, 863. **Belli** **actu** 9, 294. **amor** 9, 228. **Arctoi** **tempore** **non** **visam** **urbem** **conspicit** 3, 89. **casus** **anceps** **erat** 3, 753. **contagia** **dura** **fugant** 3, 369. **dati** **casus** 9, 553. **decreta** **Consulibus** **mandat** **Senatus** 1, 488. **discrimina** 8, 389. **diri** **semina** **avertat** 3, 150. **facies** **menti** **addunt** 1, 262. **facies** **pompa** **praemittere** 3, 76. **formido** 10, 536. **futuri** **sola** **mora** **Crallus** **medius** **erat** 1, 100. **labor** 7, 93. **latus** 7, 523. **machina** 10, 481. **manifesta** **signa** **mundus** **dedit** 2, 1. **manus** 7, 263. **medii** **robur** 7, 221. **moras** **solvit** 1, 204. **nesandi**

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

nefandi si tibi tantus amor 1, 21. hoc ordine ibitur 2, 223. in omnia flagrantis cursum tenuit 3, 390. omnis fortuna se tibi ingeret 2, 264. pabula 7, 825. pelagique labores 9, 1016. praemia his reddantur 1, 341. praefagia 7, 331. pretium 7, 750. primos tumultus visura dies 1, 233. prosperantis nuntia fama 1, 471. publica semina populos merlere 1, 158. ruentis terrore cessurae 2, 449. Sarmatici jejunia equo solvent 3, 282. sedes placuit 2, 394. totius vulnera medius excipiam 2, 311. vindicta 9, 1054. ultima 7, 507. voces 7, 175. Bellum classica dent 4, 186. civile avertite 2, 53. commisit lancea 7, 472. confere 3, 550. dedit Romae gentes 7, 421. differret 3, 52. excludi finas admisso Caesare 3, 332. fataque ferre videt 1, 392. feret quies 7, 27. futurum animo ceperat 1, 184. habes 3, 133. movere ducibus permillum est 1, 119. per aequora spargat 2, 682. nullo sanguine fraudemus 2, 305. victis civile dedistis 1, 108. quum Bellum, nihil tutius esse disiectis 3, 372. in Bellum fugitur 1, 504. prono tantum addidit irae 1, 292. Bello civili vincere miserum est 1, 366. fata dedit aer 4, 48. moras permittere 7, 338. iudice utendum est 1, 27. navali plurima ensis agit 3, 569. vicino vires dat Graecia 3, 171. peremptae animae 1, 447. priori intacta silva 3, 427. non vincere pudor 1, 145. reddere acies 6, 634. optima 7, 218. parare 6, 332. servatum mare jacuit 3, 524. siluere coactae leges 1, 277. succedere equitem jubet 4, 44. in litora tracto 2, 712. obstante 7, 651. Bela Alpina 8, 808. civilia 7, 241. 526. 542. 8, 547. 9, 20, 27. bene merentur 6, 718. saevorum gigantum 1, 36. facient te nocentem 2, 259. nullos habitura triumphos 1, 12. irae privatae 4, 688. obvia munere fatorum praebentur 3, 361. prospera 4, 387. peraguntur inopia in Senatu 1, 691. Punica censum dederant 3, 157. Punica semper dolis infecta 4, 737. Servilia sub ardenti Aethna 1, 43. tibi per se placent 2, 256. Bellorum per omnes casus 3, 719. culpa 8, 647. cursus 10, 508. merces Roma 2, 227. 655. murmure audito 1, 519. nubes 4, 488. focii 1, 299. tumultu concutitur 1, 373. Bella canimus 1, 1. civilia moveri 2, 62. nox peraget 10, 391. pati & gerere 7, 502. summum nefas fatemur 2, 286. nefanda parat 1, 325. Romana ignotae gentes sequentur 2, 293. gentibus dare 9, 95. geri iussit 3, 455. petentes viri querelas effundunt 2, 43. seres per ortus 2, 643. trahere 7, 296. trahi 7, 57. te gerente in medias acies veniam 3, 30. ad Bella vocaret 1, 387. ipse vocaret 2, 476. rates dux t Cynosura 3, 218. in Bella junctis carinis 10, 492. secutae Crallum dirae 3, 126. togatae partes veniant 1, 312. trahens toros penates 2, 729. venire 8, 301. vocante fato 2, 351. per Bella Cornelia signis tuis haereat 3, 24. post Bella quo se senectus conferet 1, 343. Bellis arceret Caycos crinigeros 1, 463. cedere 7, 698.

civilibus quam multum liceat 7, 554. hac iter est 1, 257. iratus 7, 65. tot me fecit manium testem 7, 287. iustitiae animae 5, 786. navalibus stabilis area 3, 513. in externis communia fata tulisse 3, 308. **BELLANTEM** geminis tenuit te Gallia iustis 1, 283. **Bellantibus** terrae similem usum praebere 3, 557. **BELLAX** gens 4, 406. **BELLICA** clades fuit tot juvenes simul occumbere 2, 200. **BELLIGER** sonipes 6, 84. **Belligeri** Jani limina par compescat 1, 62. **BENE** commissa 7, 527. dare 4, 227. dirigere 8, 170. merentur de vobis 6, 718. merita terra 8, 125. nota juvenus 5, 493. nudi cineres 9, 64. rapta mors 9, 1058. securam se sciat 9, 121. **BENIGNUS** iustis Deus 5, 106. **BERENICIDA** ardentem separat 9, 524. **BESSUS** migrans per mare congelatum 5, 441. **BIBLOS** flumineas contexere noverat 3, 222. **BIBIT** arcus oceanum 4, 81. **Araxen** 7, 188. Nilum de fonte 10, 279. **Bibunt** auro 4, 380. tenera ab arundine succos 3, 237. **Bibas** qui 9, 509. **Bibat** dum lixa 9, 593. **Bibisset** Nilum a fonte 10, 40. **Bibens** Nilum 9, 752. **Bibentem** viderit 9, 308. **Bibentes** Euphraten populi 8, 213. **BIBULA** papyro cymba confertur 4, 136. **BIFORMEM** populum mentita Phloe 3, 198. **BIGAS** per orbem agitare indignate Phoebe 1, 78. **BIMARIS** aestus 8, 566. **BIPENNEM** raptam ausus librare 3, 433. **BIREMIS** non longa 8, 562. parva 10, 56. **Bis** 9, 940. terque 5, 519. **BISTONAS** agitans Mavors 7, 569. **BISTONIUS** turbo 4, 767. **Bistonii** lupi 7, 826. tyranni stabulis tantum pendere non vidit Thracia 2, 163. **Bistonias** aves Nilo committere 3, 200. **BITURIX** amoto hoste gaudet 1, 423. **BLANDA** belli fortuna 4, 711. forma 6, 459. mora 5, 732. **Blandum** os 6, 488. **BOEBSIS** Ossa 7, 176. **BOEBRYCIUS** vomer 6, 382. **BOEOTI** coiere duces 3, 174. **BONUS** in commune 2, 390. focer 9, 1038. **Bona** libertas 9, 1108. spes victis partibus esto 2, 513. **Bono** an noceat vis 9, 569. **Bonum** Germanum 7, 435. **Bono** nulli secunda 9, 696. **Bona** vera 9, 594. **Bonorum** finis 8, 29. **fine** 7, 19. **Bonis** suis contenta 8, 446. **BOOTES** medius 10, 298. **velox** ibi lucet exigua nocte 3, 252. **Bootae** flexi languentia plaustra 2, 722. **BORRAS** Dalmaticus 5, 379. **primus** in Epirum agat 2, 646. **Thracius** 1, 389. non in illis montibus 10, 221. spoliaverat populos 9, 480. **vix** inverteret ornos 6, 390. **Boreae** latus 9, 418. **Borean** excludit Cynthia 4, 61. **insurgere** coelo 5, 705. **timens** stella 8, 183. in **Borean** is rectus

INDEX RERUM.

rectus 10, 289. Borea carinas urgente 9, 37.
nubes cogente 3, 69. posito jacuit mare 3, 523.
in Borea jacet 8, 813
BOSPOROS 8, 178. congelatur 5, 436
BRACCIS laxis Vangiones imitantur Sarmata 1,
430
BRACHIA Cancrī 10, 259. castrorum 4, 266.
cruda terra exfluxit 3, 387. famularum ad plan-
ctus exigit 2, 24. linquentes pendentia puppe
3, 667. membris injecit 4, 640. super hostiles
remos jecerunt 3, 705. vasto jactare profundo
3, 651
BREVIS vita 4, 478. umbra 9, 530. unda 9, 317.
Breve dedecus aevi meruisse 2, 117. Brevibus
inpaetum mare 9, 338. Brevior aqua 9, 957. mu-
tus 6, 288
BRIAREUS gloria terrarum 4, 596
BRITANNI Caledonii 6, 68. Britannis flavis mista
Gallia 3, 78. terga territa ostendit 2, 572
BROMIUS 5, 73. Bromio vacant juga 8, 801
BRUMA aliena 10, 299. nives spargit 5, 4. pellit grues
5, 711. pigro gelu haerens 4, 50. riget 6, 478.
rigebat 9, 874. temperet viam 9, 377. rigens
pontum adstringit 1, 17. Brumales horae 6, 333.
venti 5, 407
BRUNDISIUM 5, 374. eurvum 5, 406. Brundisii
conscendit in aices 2, 609
BRUTUS (Junius) primus consul, auctor liberta-
tis 7, 440. ejus anima fingitur laetari ob Brutum
suae gentis, futurum percussorem Caesaris 6,
791. eum mortuum matronae Rom. per annum
integrum luxere 7, 39
BRUTUS (Decimus) classi Caesarianae ad Massi-
liam praefectus 3, 514. & seqq. primus victoriam
navalem auspiciis Caesaris obtinuit 3, 761
BRUTUS (Marcus) percussor Caesaris 8, 610. 9,
17. 10, 342. in conformatione publica magna-
nimus 2, 234. Catonem (ut cui dux Cato solus
erit) consulit, quid sibi in bello civili agendum
sit 2, 236. & seqq. excitatur ab eo ad partes
Pompeii 2, 325. auspex secundi conjugii Mar-
ciae cum Catone 2, 371. ad eum in praelio
Pharsalico fatigentem digressio 7, 586. & seqq.
BRUTI ultores, vindices libertatis 5, 207. 7, 440
BUBO trepidus 6, 689. Bubone sinistra 5, 396
BUCETA Matini 9, 185
BUCINA dividat horas 2, 689
BUSTUM compositum 8, 748. extinctum 9, 61.
Grajum 9, 962. memorandum 5, 231. miserabi-
le 8, 816. cadet 8, 868. populi terra 7, 862. Bu-
sti munus 8, 741. nota 8, 772. constructo ag-
gere 2, 300. sui robora ipse exstruit 2, 257.
Bustum movere 8, 529. 791. tabe fovens 8,
778. Busto condite colla 9, 1089. evolam 9,
158. in expleto non fanda piacula 2, 176. in-
fodit animas 6, 530. nullo contactus 4, 810.
Phariae harenae damnantur 2, 733. profuit 9, 3.
relictis fores inrupit 2, 328. tepido Cornelia in-
rupit 3, 23. tradere 9, 803. Busta ac tumuli 6,

574. rogusque desinit 5, 670. deserta 6, 511. ma-
jorum 7, 855. nuda 6, 520. parva, ac villa
8, 393. repleta fuga 2, 152. singula 7, 803. no-
cebunt famae 8, 859. surgunt 9, 180. timebit 8,
840. tua feret sacerdos 8, 850. Bustis corpora
remittere 4, 571. virorum decesse 9, 154. c. Bustis
descendite 6, 808

BYZANTION 9, 958

C.

CACUMEN emittit 5, 75. nubibus testum sa-
nescere cernit 3, 6. Cacumine gemino sur-
git ignis 1, 551. Cacumina celsa 5, 616. te-
nuata 5, 548

CADAYER cadit 6, 823. levat se tellure 6, 755. stetit 4,
787. cretens 9, 804. magna ex parte defunctum 3,
720. nobilius rege 6, 308. notum 7, 627. patricium
7, 598. victurum 6, 640. amplexu ora viri sui cre-
didit 3, 759. eripis 9, 787. Cadaveris defuncti ora
6, 621. Cadavere motus aer 7, 830. Cadavera
campo redeunt 2, 218. campis projecta 7, 565.
cecidere apud Sacri portum 2, 134. conseria
puppis jungi prohibent 3, 575. ferro spoliant 3,
675. fraterna agitant hunc 7, 775. fugere lectum
6, 532. pacis Sullanae lustrasse 2, 171. peragunt
partem caedis 2, 205. Sullanae gurgis Tyrthe-
nus recepit 2, 210. supra cadavera patrum ire
7, 748

CADMI semen 4, 549. versi funera testantes Enche-
liae 3, 189. Cadmea Dirce 3, 175

CADIT cadaver 6, 823. cruor in arma hostis 7, 626.
frustrato pondere ferrum 3, 581. inpetus 4, 279.
ira 4, 284. in coelum nox 9, 693. inhaustus mi-
les 4, 311. nix resoluta 9, 782. omne nemus in
classem 1, 306. Rubicon fonte 1, 213. unda ni-
gris fontibus 3, 412. serpens 6, 491. tibi umbra
9, 539. vix relecta 5, 224. undique sanguis ruptis
venis 3, 639. Cadunt juvenes 4, 557. in transira
3, 543. membra 7, 623. montes 7, 517. post ter-
ga, quae nocuerunt 3, 478. tela in arces urbis
3, 462. in domum 10, 479. vela in ratem 5, 432.
vulnera jaculato ferro 3, 568. Cecidi omnis 8,
267. Cecidit armis 8, 559. arvis Curio 5, 40.
Babylone sua 10, 46. ignis Aethnae in Hesper-
ium latus 1, 547. mare in locum puppis 3, 633.
Metaurus in laevum latus 2, 405. rabies 10, 530.
robur aevo victum 3, 729. victima 9, 132. vul-
gus in cibos pecudum 6, 111. vulneribus 4, 551.
Cecidere brachia à manibus suis 3, 668. ca-
davera apud Sacri portum 2, 134. lacrimae ge-
nis 3, 733. manus avulsa 2, 181. Numae arma
9, 478. perempti in ratibus suis 3, 572. primi in
fluvium 2, 211. Ceciderunt fratres in praemia
fratrum 2, 151. Cadet bustum 8, 868. Cadas
quam magna Roma 7, 419. Cadat cum qua
gente 8, 505. Roma me securo 2, 297. Cadant
quo pila 7, 462. Caderes simili causa 2, 554.
Cadere 6, 160. Cadens aether in terras 7, 136.

Diplos

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- Diplas Tauro 8, 255. Olympo Atlantis 5, 4.
per transira carinae 3, 731. silva robore se susti-
nit 3, 445. stragem dat fulmen 1, 156. Cadenti
placuit telus 8, 515. Cadentem mundum spe-
ctare 2, 289. Cadentes lacrimae 9, 1038. Ca-
dentia sidera 5, 562. tela pontum texerunt 3,
546. Cadentem turba 6, 100. Calurus in hostem
ferri 4, 270. Casura in tergum acies erigitur 4,
39. satis ruina 7, 244. quaerens nutet sub pri-
mo Euro 1, 141. Calurum caput 7, 119. Casu-
ros in quaelibet aequora fontes accipit 2, 419.
Casuras urbes in proelia moverat 3, 170. Casu-
ra suorum leto tela tenet 3, 621. Cadendi auxi-
jum 4, 607. Cadendum est in nube bellorum 4,
458. pavido 9, 583.
- CASUS** belli anceps erat 3, 753. dubius 10, 66. &
sors incerta 5, 66. rapit omnia 7, 487. Casum
habent mortalia 2, 13. Calu nemorum ora pro-
fundi artantur 2, 678. rapiuntur secula 7, 446.
Casus Assyrii 8, 92. belli dat 9, 553. bellorum 9,
84. discrimine ancipites 4, 771. dubit 6, 418.
extremi 7, 239. futuri 9, 582. mei 8, 581. no-
vi 4, 342. pendebant 9, 19. secundi 7, 246. ventu-
ri 7, 151. vincit 9, 888. urbis volentem invenit
2, 240. per omnes bellorum 3, 719. Calibus eri-
pe jus 6, 597.
- CAECUS** casus 7, 446. furor 10, 146. Mars 7, 111.
timor 6, 197. Caeco trahis omnia cursu 2, 567.
Caeca bellorum nubes 4, 488. consili juvenus
10, 482. sati mens hominum sit 2, 14. nox 10,
566. bellorum 4, 244. sors 5, 66. Caeca telorum
in nube 2, 262. Coecum vulnus 5, 737. Caeci
nimia cupidine 1, 87. cupidine auri 7, 747. O
caeci 7, 95. casus 6, 598. caecae cavernae 5, 87.
642. Caeca antra 4, 458. manu tela mittit 3,
722.
- CAEDES** facilis 9, 1027. magna 9, 282. manu con-
fusa 10, 426. monstri 9, 663. Pompejana 10,
350. sacra 10, 334. secunda 10, 386. suorum 10,
281. ostensa placeret 2, 192. perdidit modum 7,
532. Caedis altus cumulus 7, 722. tabes 7, 826.
partem peragunt cadavera 2, 206. primo in ictu
dirigit 2, 77. Caedem hanc videt 8, 632. me-
teri 2, 108. Caede ferae mentes 1, 354. hac lua-
tur 2, 312. multa rubentia saxa 2, 103. non mul-
ta nocentem Manem agit 4, 2. nocentes manus
9, 270. Pompeji nocentes 10, 388. polluta ag-
mina 4, 260. spumantes catervae 7, 699. Caede
peracta 2, 203. 517. in caede natare 7, 294. pro
caede hac veniam dari 9, 1088. Caedes Thessali-
cae 7, 448. oriuntur 7, 571. refugit 6, 556. suas
tela peragunt 3, 580. in caedes mitior 8, 600. Cae-
dibus satiata ira 7, 802.
- CAEDUNT** enim viam 4, 43. Lepidos 7, 583. cecidi-
dit terga nudata fuga 4, 714. Caedar quis pecto-
ra 7, 626. Caedere hostis terga 7, 318. pe-
ctora 4, 245. Caeda caput 9, 679. nobile cervix 10,
518. pectora 8, 104. parentis cervix 2, 150. Caesi
Costue sanguine pollutus 1, 419. fratris ora 2,
169. in viscera tauri venere Dei 1, 633. satis ne-
moris 3, 450. Caeso inducitur juvenco talix 4, 132.
in toto corpore nil animae letale datum 2, 178.
Caesi duces 7, 749. reges 6, 584. Caesae arbores
9, 332. Caesia corpora sidentia pectus 3, 675.
Caesorum corpora 6, 626. armentorum cruor
1, 329. Caesis truncis exilant simulacra 3, 413.
innectere vincula silvis 2, 670.
- CAERULA** verrunt 3, 542.
- CAERULEUM** aequor sanguine dividit 2, 220.
- CAESAR** ab Iulo & Trojanis ortum trahens 3, 213.
qualis, & cum Pompejo conlatus 1, 134. & seqq.
vetitus triumphare de Galis 7, 256. annum ante
confusum ad eam, qua hodie adhuc observatur,
formam redegit 10, 187. bellum humani generis
7, 73. ei hostes decile nocet, ut ventus & ignis
percutit, si nihil habeant, quod obitet 3, 365. ti-
meri mavult, quam amari 3, 82. dum plura vin-
cit triumpho veram materiam amittit 3, 79. ejus
causa scelus dicta Lucano 1, 2, 667. notatur am-
bitionis, crudelitatis & impietatis in patriam 7,
551. & seqq. praiceps, impatiens quietis 2,
650. ejus fortuna 9, 244. semper usus feliciter
praecepti cursu bellorum 10, 508. quare ipse stans,
id est, moram trahere coactus, pro victoria re-
putatum Pompejanis 2, 490. ex Cleopatra pro-
pulsum 10, 77. in animam ejus pendens po-
puli bellum 5, 685. a Cassio, & Bruto, aliisque
quibusdam Senatoribus occisus 7, 451. 596, 781.
in numerum Deorum relatus a Romanis, tem-
plaque & arae ipsi dicatae 8, 835. 861. ut stella
fulgere visus, quae ipsius anima credita 7, 458.
sedes ei in Inferno a Lucano adscripta 6, 800.
- CAESAR** aemulus Pompeji 1, 123. priorem ferre
non potest 125. Rubiconem transit 240. Arimi-
num occupat 231. ejus oratio milites suos ad
bellum civile exhortantis 299. & seqq. in qua
Pompejo exprobrat usurpatam potentiam & a-
lia facinora 314. & seqq. auxilia undique, &
quatenam, evocat Romam petens 1, 395. &
seqq. firmatus exercitu per Italiam spargitur
466.
- CAESAR** gaudet sibi viam facere occupandae Ita-
liae 2, 439. & seqq. occupat Hetruriam 462.
Umbriam 463. Auximum obsidet 478. & seqq.
Luceriam 473. Corfinium obsidet 478. & seqq.
quod ei cum Domitio deditur 507. Domitium
incolumem dimittit 511. Brundisium portum
occludere conatur obsidendo Pompejo 660. &
seqq. admittitur post abitum Pompeji a Brun-
disiis 704.
- CAESAR** post Pompeji Brundisio discessum res suas
varie ordinat 3, 47. & seqq. mittit Curionem in
Siciliam 59. Valerium in Sardiniam 64. Ro-
mam venit, ejusque ad adpraetum Romae ver-
bam venit, ejusque ad praetorem Romae ver-
ba 134. & seqq. rapit o-
mnem pecuniam publicam 3, 153. & seqq. Ro-

INDEX RERUM, -

- ma discedit in Hispaniam 298. in itinere à Massiliensibus non admittitur 301, 373. eorum bellum deprecantium ad eum oratio 307. ejus responsio 358. Massiliam obsidet 375. lucum ad Massiliam abscindi jubet 426. trepidantibus militibus ipse praeit 433. morae inpatiens, relicto ad obpugnationem Massilae Trebonio, in Hispaniam pergit 453. ejus ad Massiliam naves ex rudibus arboribus confectae 512. eaeque graves & statariae pugnae aptae 556. ejus classis in praelium progredientis series 529. pugna navalis 538. & seqq. victoria 762.
- CAESAR** in Hispaniâ bellum gerit non quidem cruentum, sed magni momenti 4, 1. castra locat in colle vicino Pompejanis 17. jubet collem occupari 32. in eum praecoccupatum ab Afraniis frustra suos nitentes laevâ circumdatos equitibus recipit 44. ejus castra ob inundationem Cingae & Sicoris & crebras pluvias, periclitantur 88. decrefcente inundatione jubet cymbas conficere, Sicorim in rivis derivari, & pontem infirmi 130. & seqq. cognito Petrejum & Atranium Ilerdâ recessisse, raptim trajecto Sicori, eos insequitur 148. & praevenit 168. ejus milites cum Pompejanis conveniunt, & jussu Petreji scelere multi interficiuntur 175. & seqq. Pompejanos Ilerdam redire volentes equitatu suo praevernit, & in siccis collibus obsidet 262. editis ignoscit, & missionem concedit 363.
- CAESAR** ex Hispaniâ redux milites suos tumultuantes invenit 5, 237. qui missionem ab eo inportune flagitant 261. & seqq. ille eos intrepide adit 301. & adloquitur 319. & seqq. pacatos, auctoribus seditionis securi percussis, Brundisium mittit 374. naves undique eo convenire jubet 375. ipse ad habenda comitia Romam tendit 381. Dictator & Consul creatur 383. comitia habet 392. Brundisium proficiscitur 403. Brundisio solutâ classe primo maris tranquillitate detinetur 431. & seqq. post venti fortioris impulsu in Epirum adpellit 455. castra Pompejo vicina ad Apsum fluvium locat 461. Antonium cum reliquis copiis Brundisii relictum minis precibusque evocat 476. ejus querelae intardantem Antonium 481. tacite post primam vigiliam noctis è castris exit 498. nautam excitat, & petit, ut in Italiam ipsum vehat 519. illo multum dissuadente 539. sed tamen parente 557. tempestate autem coortâ reverti iterum suadente 568. Caesar contra nititur 577. tandem rejectus in terram 572. in castra sua redit, & querelis suorum excipitur 679. & seqq.
- CAESAR** Pompejum ad pugnam elicere studet 6, 4. cum hoc frustra, conatur Dyrrhachium occupare 11. cum & hoc frustra, Pompejum magnis operibus circumvallat 29. & seqq. quamvis frumenti inopiâ summopore laborant 106. animadverso Pompejum perurpasse, castra ejus adiungit: & intromissus & obseptus, cum clade & periculo recedit 278. in Macedoniam, aut potius Thessaliam, tendit 314.
- CAESAR** profecturus frumentatum, ubi videt Pompejum in aciem descendisse, laetus milites suos ad strenue dimicandum hortatur 7, 235. & seqq. proelium in campis Pharsalicis committit 385. & seqq. cohortes transversim inmittit in equitatum & levem armaturam Pompeji, unde consecuta victoria 521. & seqq. Domitio morienti insultat 606. milites suos ad castra Pompeji occupanda hortatur, & ducit 728. & seqq. spectris nocturnis agitur, ut placet Lucano 777. caecos acie Pharsalicâ hostes cremari non jubet 798. & seqq.
- CAESAR** post victoriam Pharsalicam, omnibus aliis omissis, primum habet Pompejum insequi 9, 950. in itinere visitat ruinas Trojae 961. & seqq. aras diis Trojanis (ut abiis genus trahens) exstruit, & prosperos bellorum eventus erat 987. & seqq. septimo die ex quo à litore Trojano solvit, in Aegyptum adpellit 1004. oblato ipsi, missu regis Ptolemaei, capite Pompeji, in lacrymat; & castigato verbis ministro regio, caput honorifice cremari jubet, &c. 1035. & seqq.
- CAESAR** amore Cleopatrae delinitus 10, 71. & seqq. eam Ptolemaeo reconciliat 106. cum Ptolemaeo & Cleopatrá epulatur cum summo luxu & magnificentiâ 136. & seqq. Achorea Aegyptium percontatur de astrorum cursu, antiquitatibus Aegyptiis, & praecipue de ortu & cursu Nili 173. & seqq. adventante cum copiis Achillâ, in regiae Alexandrinae parte se munit 440. obsessus regem Ptolemaeum nullibi à se dimittit 461. Pothino caput rescindi jubet 515.
- CAESAR** comparatus leoni 1, 205. fundae Baleari aut sagittae Parthicae 1, 229. equo in certamine Olympico 1, 293. Xerxi 2, 672. Bellonae & Marti 7, 568. Oresti & Pentheo 7, 777. ferae in caveâ conclusae, aut igni in cavitare Aetnae subpresso 10, 445. Medae 10, 464. milites ejus timentes comparati habitantibus sub Aetna 6, 294. medio in agmine conspectus 1, 245. ultima provincia Pompejo dabitur 1, 338. redit ex Hispania 5, 237. non dux, sed socius in civili bello 5, 290. privata loqui indocilis 5, 539. Dictator & Consul fit 5, 381. Consul & dictator 5, 667. ad segetum raptus movet signa 7, 235. non subscit armis nostris 7, 366. invisus 8, 88. intestus 8, 145. saevus 8, 134, 765. cruentius 9, 16. solus, qui velit ac possit victis praestare salutem 9, 247. nefandus 9, 558. soli intentus genero 9, 950. lacrimat viso Pompeji capite 9, 1038. captivus 10, 65. munere Pothini vixit 10, 433. defensor adest 10, 488. felix in bello 10, 507. & Libertas erunt par 7, 696. rabies populis 7, 557. potestas altera, quam Caesar 9, 1078. potestas major 10, 136.
- CAESARIS** annus 10, 187. dies 10, 533. & superorum ira expensa paruit 3, 439. pectus durum 10,

*image
not
available*

INDEX RERUM.

- ment 8, 734. possuti Philippi 6, 581. primo succedunt classica 6, 166. Cantus magici 4, 553. saevi 4, 186. Cantus sequi 6, 492.
- CANOPOS** 8, 181. inbellis 10, 64. Pelusiacus 8, 543.
- CANTAEBRA** armis exiguis 6, 259.
- CANA** salix textur in puppim 4, 131. pendentes rupei 435. Canum aequor 4, 587. 8, 722. Canos crines effundent 1, 188. intonios in frontem descendere passus 2, 375. pedibus prostrernere 7, 372. respice 5, 274. Cana nivosis jugis Pangaea video 1, 682. Canis laceris pendentis ora 1, 122.
- CANESCIT** annis 10, 322. Canitie vultus premens 8, 57.
- CAPILLI** laceri 10, 84. refugii à fronte 10, 132.
- CAPIT** artus globus 9, 800. haec tumulus 8, 816. omnia tellus 7, 818. sedes proceres 5, 10. somnos 7, 760. Capiunt fratrum & coelum status 5, 414. praefagia belli 7, 331. dolorem vix cepit 5, 760. non duos potentis populi fortuna 1, 111. mentes oblivio 10, 404. Pharon 10, 509. tumulum rapto agmine 4, 35. Cepere populum latebrae ferarum 2, 153. Ceperat animo futurum bellum 1, 185. totum orbem 10, 43. Cape-retis fructum amoris 7, 32. Capere arma jubet 4, 149. locum 6, 142. moenia 6, 3. somnos 5, 750. testa patriae 5, 270. Cepisse unum caput tot poenas 2, 187. Capiente vix loco 9, 609. Capitur dulcedine 9, 393. Capi facilis Roma 2, 656.
- CAPACIS** atri spatium 5, 153. Capacem humani generis urbem 1, 512. Capaces mortis animae 1, 461. gemmae 10, 160. Capacior mundi 10, 183. Captus dulcedine 10, 17. Juba 10, 146. Magnus 9, 1052. forte loci 10, 542. spoliis Curio 4, 810. Capta ratis percussae cohaesit 3, 564. a Caesare Roma 5, 19. Capti ducis nescius 2, 526. ut Captae, rapturus moenia Romae 3, 99. Capto ut foro constitit 1, 236. Capti muri 10, 458. reges 8, 342. Captorum regum ultima gaza 3, 165.
- CAPTIVUS** Caesar 10, 65. dux 7, 94. Captiva claudis 8, 416. Captivum ducem traxere 2, 508.
- CAPESSERE** arma 4, 702.
- CAPTAT** fulgura 6, 520. Captare aëra 4, 329.
- CAPPADOCES** 7, 541. feroces venere 3, 244. mea signa timent 2, 592. Cappadocum cohors montana 7, 225.
- CAPITOLIA** à Gallis incensa 5, 27. 8, 553. alta 9, 79. poscunt sacras laurus 1, 287. scandere 9, 599. terruit 10, 63.
- CAPULUM** gladii poluerit 3, 748. Capulo absente 7, 767. Capulos perfudit gladiis 7, 158.
- CAPUT** apertum 8, 615. arcum 10, 295. ferale 6, 511. fluvii 10, 223. fluvii ignotum 10, 192. infelix 7, 675. Histri Peucen adluit 3, 202. Rheni indomitum 2, 52. cum Tigride tollit Euphrates 3, 256. geminum 9, 720. generi revulsum 9, 1043. lacerum 8, 667. Leonis solstitiale 6, 338. mundi Roma 2, 655. monstri 9, 666. orbis 9, 123. positum rostris 7, 305. sacrum 8, 677. tantum 8,
96. venti 5, 598. ulli sanguinis 10, 132. veruto subfixum 8, 684. debetur mundo 10, 393. fuit 9, 781. mundi locum mutavit 2, 136. caesa Gorgon 9, 679. testa nube 6, 625. dependisse armis 8, 101. ense rotare 8, 673. hoc damnatum in poenas exponere 2, 307. hoc feriat lancea 7, 117. hoc sibi facere 5, 686. labens levati 3, 737. lancibus inposuit 6, 710. Marius ulva absidit 2, 70. nobile nec fatis victum 7, 713. fatale vovere 7, 359. Latiale fulmen percussit 1, 535. medio Olympo Titan ferret 1, 540. tollere vita Julia 3, 10. sepulcro tollentem Marium 1, 582. quaelille per truncos 2, 173. opertum detexit 9, 1033. signiferi merere 7, 163. placate 9, 1092. meum videat 8, 647. tuum illi donabat 10, 364. tuum fratri misilem 9, 1071. tuum missurus in famulos 10, 463. unum cepisse tot poenas 2, 187. unum timet juvenis 5, 365. in istud inmissus 8, 643. Capitis jactura 8, 711. memor fluvius 6, 379. alterius molem capiti fibrarum incrementum 1, 628.
- CARBASA** 5, 428. fluxa gemmis adstringunt 2, 239. languida 5, 421. curvare sinus 9, 799. languet 8, 475. dat ventis 5, 560. deprendit Aulter 9, 324. stricta nautae deducunt 2, 697. tendit ratis 8, 50. tendunt venti 9, 77. tendens 8, 254. pede tendere 8, 185. ventis venturis componere 3, 596.
- CARCER** Ditis 6, 797. ferarum 4, 237. praemorsus 10, 446. saxi Acolii 5, 609. Carceris claustra 6, 722. Carcere clauso sonipes foribus immincat 1, 294. in Carcere longus paedor senem exedit 2, 73. tenebroso lucem viderat 2, 79.
- CARCINOS** ardens 9, 536.
- CARDO** Hesperius & Eous 5, 71. occiduus 4, 672. summus 9, 528. summus Olympi tenet Tethyn 4, 73. Cardinis extremi anni 7, 381. Cardine telus subsedit 1, 552.
- CAREO** marito 5, 765. Caret invidia 9, 740. officiis unda 10, 230. qua hoste, ratem relinquit 3, 649. Carent arte Deorum simulacra 3, 413. pocula morte 9, 616. Caruit senex torpore 3, 741. Caruere vota Deis 9, 1098. Careat nomine tempus 5, 398. Careret caede tellus 6, 580. Carerent gregibus dumeta 7, 863. Caruisset vita Catone 6, 311. Carere malis mundi 5, 229. Caruisse terra 8, 795. venia 7, 604. Carens exemplo luctus 9, 169. hoste Aufonia 6, 318. luxu 9, 201. materia lampas 10, 503. nimbis flammisque hiems 9, 949. telis & clypeo 3, 618. tutore patria 9, 24. Carenti studiis odiisque lugere vacat 2, 377. Carentes fronde diem admiscere 3, 443. Carentia rege castra 10, 521. vana pompa jura 2, 352. Caritura pudore fabula 8, 605.
- CARCHESIA** mali 5, 418.
- CARINA** exigua 5, 503. idem spectans 8, 198. lacerata 8, 755. terrae haerens 9, 343. terra tangitur 5, 642. trepida 8, 662. Carinae compage ipsa 1, 502. spatium 9, 326. vela 8, 48. celae pupps 8, 564.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

564. longae per transira cadens 3, 731. victae diversa parte stabat 3, 726. unius pugnax turba 3, 647. injectare manum 3, 610. Carinam stabilem praebere 3, 556. turrigeram comitata classis 3, 514. Carina portus tangente 9, 442. cava nautas texit 3, 650. iussa jam non pirata Cilix 3, 228. merfa diducta aequora 3, 632. Carinae turrigerae 4, 226. vacuae 10, 535. vela tendentes 9, 45. artant pelagus 9, 35. juvenem rostris fixere 3, 654. manum audire 3, 593. petunt veram credi Salamina 3, 183. faciles alimenta praebere 3, 683. tonfis impulsae tremuere 3, 527. tremulo tunc contentae 2, 621. Carinarum permixtis fulcis 2, 703. Carinas mediis rostris obpone 3, 561. emissas venti rapuere 3, 46. Latias non ferre 1, 403. ornatas fulgens tutela decuit 3, 511. Carinis insiluit 10, 506. spatium dedere 2, 685. haud ullis certior Cynosura 3, 219. Phocaëcis vallata ratis 3, 583. summis spoliata classis 2, 714. in bella junctis 10, 492.

CARMANOS duces furor movit 3, 250.

CARMEN secundum 6, 528. Sibyllae 5, 138. Thesifalidum 6, 452. vatis 8, 824. repulit Tethyn 6, 480. fingeat in usus 6, 578. Carmine egit rimas 6, 728. factum lumen 6, 647. saturatae frondes 6, 681. cum carmine silvis exurere membra 6, 766. Carmina & herbae magicae 6, 822. dira Cumanae vatis 1, 564. gentis dirae 6, 444. jejuna fibris 6, 708. inperiosa 6, 497. secreta servant 1, 599. plurima sudistis 1, 449. volvit 9, 927.

CARPENTO sedens 9, 590.

CARPIT medullas ignis 9, 741. iter 6, 573. viam 9, 408. Carpunt toxica 9, 821. Carpit corpora 6, 544. haec aetas 7, 397. Carpere agmina summa 4, 155. dumos 6, 111. membra 6, 554. Carpentis membra coronae inter manus 2, 120. Carpitur 8, 777. in scopulis 8, 709.

CARRAS Assyrias sanguine maculavit 1, 105.

CARA tuo umbra 8, 747. a Caro marito fata poscet 3, 353. Cari penates 7, 346. 8, 131. Cara membra 6, 564.

CARYSTOS saxosa 5, 232.

CASA non est armis praeda 5, 527. Casae divitiae 9, 292.

CASIUS Juppiter 8, 858. mons 8, 470. Casia rupes 10, 434. Casiae harenae 8, 539.

CASPIA claustra 8, 222, 291.

CASSIS plebeja 7, 586.

Q. CASSIUS tr. pleb. ad Caesarem se confert 1, 266. Cassius feriet Caesaris caput 7, 451.

CASSUS labor in inensum cedit 2, 663. Cassia fraus 5, 130. Cassum regibus cubile 7, 761.

CASTALIA tellus 5, 188. Castalii latices 5, 125.

CASTIGAT dolores voce 8, 71. verberibus Erinryn 6, 747.

CASTRA Catonis 9, 119. civilia 7, 831. 8, 92. decima 5, 374. exiguo vallo distantia 4, 168. metallis plena 7, 740. Pharfalica 8, 14. prima 4, 587. prima furentum fumus 1, 251. rege caren-

tia 10, 521. gurgite impulsae labant 4, 89. placent 8, 532. revocant fugatos 7, 731. cohibebant Lingonas 1, 397. colle minore levat 4, 18. locare 6, 413. manipulis obduxit 4, 31. petunt mercede victi 2, 255. super Tibridis undas ponere 1, 381. quis vocet tot secures 5, 12. sequi da mihi 2, 348. secutus patriae 2, 519. circumlita Turo-nas coërcent 1, 437. delerta conspiciens 4, 148. diversa petentes viri 2, 43. diversa suis praelata 2, 276. foro timenti mixta 1, 319. peritura Iliacae manus petiere 3, 211. sua fefellit 5, 679. in Castra nefas adtulerat 2, 98. per undas, per castra comes 8, 649. Castrorum bellique piget 9, 218. procures 7, 69. turba 7, 46. vigiles 7, 25. ultima 9, 915. Castris parcere 7, 328. jure pari rector erat 4, 4. calcatis ruunt 7, 332. decem felicia per signa juro 1, 374. densis incedere 1, 478. his sedeat firmissima pubes 2, 474. tutis aptissima iu-pes 3, 378. a summis ad aequora opus perduxit 3, 384. in his dux senior sit 2, 561.

CASTRENSIS monetae flamma Numina miscebit 1, 380.

CASTELLA Minuti 6, 126. turrata 6, 40. vicina profundo 6, 267.

CASTUS vultus 8, 156. Casta domus 9, 201. malo Romano non casta 10, 60. fuit a quo 10, 370.

CATARACTAE praecipites 10, 318.

CATENAE abruptae 6, 793. Caesareae 7, 304. porrectae 4, 421. teretes ligant rates 3, 565. Catenas laxare 10, 57. obponit lorica 7, 498. Catenis inmensis robore religare 2, 671.

CATERVAE barbaricae 7, 527. equitum properate 2, 498. hostiles 7, 337. Decium pressere 2, 308. mediae 7, 545. moesiae delubra tenent 2, 29. plures 7, 367. Rheni 8, 424. spumantes caede 7, 699. Catevas adstrictas circum 7, 667. inmissa morte exsangues 2, 202. Marmaricas in arma mittere 3, 293. stratas tulit Collina porta 2, 135. Catevis acies slipata 7, 492.

CATILINA 2, 541. minax 6, 793. tremuit secures 7, 64.

CATO Censorius, qui & Major, Cyprum debellavit 3, 194. semper censuerat delendam Carthaginem; isque fectus moerere futuram mortem Catonis Minoris 6, 789. Minor, qui & Uticensis, causam Senatus probavit, etiam infelicitate 1, 128. ejus constantia, & prudentia instante bello civili 2, 239. eum consulit Brutus, ut quem sibi solum ducem elgat 2, 247. eumque se non inmixturum bello civili putat, ut gratum Caesari futurum, si Catoni bellum civile placeat 2, 276. atque adeo Catonem censet nec Caesaris nec Pompeji hostem esse debere, sed cujuscumque ex his duobus victoris 2, 283. Catonis responsum ad Brutum super bello civili 2, 286. & seqq. unicus libertatis adsertor 2, 316. ex quo bellum civile cepit, nec capillos nec barbam deposuit 2, 374. studiis & odiis carens 2, 377. soli ei vacat lugere genus humanum 2, 378. Marciam

INDEX RERUM.

etiam uxorem resumpsit, sed sine ullis ceremoniis 2, 350. & seqq. etiam sine Venere 2, 379. Catonis mores & secta 2, 380. & seqq. in bello civili securo sibi esse ducit nefas 2, 197. se, ut parens funus filii prosequitur, ad extremum usque Romae & Libertati adhucurum affirmat 2, 297. solus à Pompejo dignus iudicatur, qui praecisset post se partibus 9, 97. Cato Pompejum, quamvis odisset, secutus tamen erat, ut causam Senatus protegentem 9, 19. post mortem ejus totum se dedit partibus retovendis, & patriae causae turandae 24. Corcyram adit, & inde cum classe & reliquis exercitus in Africam tendit 32. ejus iter 36. & seqq. oram Africae praetergenti obviat sunt naves, in quibus Pompeji uxor & filii 45. & seqq. ejus laudatio funebri. & encomium de Pompejo 190. & seqq. ejus copiae, praecipue classarii Cinctes, secedere parant 217. & seqq. eorum ad Catonem verba 227. & seqq. Catonis ad eos verba 256. quibus illi moni ad officium redire 284. Cato exercitum ad Jubam Mauritaniae regem ducere instituit, & Cyrenas occupat 296. cum Pompeji filiis classe Syntes trajicere conatus tempestate adfluitatur 319. & seqq. in Tritonida paludem rejicitur 347. relicto igitur Pompejo juniore cum copiarum parte in cultioribus Africae, ipse cum reliquo exercitu ad Jubam regem per desertum contendit 371. ejus iter ingressuri ad milites verba 381. & seqq. ejus exercitus in regione Nasamonum ventis harenas impellentibus valde vexatur 444. & seqq. idem solutis in calorem ventis vehementi siti conripitur 498. & seqq. Cato porrectam à milite aquam rejicit, ut exercitum exemplo animaret 503. pervenit ad templum Iovis Ammonis 511. & seqq. eum Labienus hortatur consulere de rebus futuris oraculum Iovis Ammonis 550. ejus id facere nolentis ad Labienum responsio 566. & seqq. in itinere semper pedes praecessit, & omnia aequaliter cum omnibus perpessus est 587. primus è fonte serpentibus oblito bibit 612. ejus exercitus quæstimoniae de infesto ob serpentes & sitim itinere per desertum Africae 848. & seqq. ejus castra curâ & cantu Psyllorum, item igne ex herbis medicato à serpentibus purgantur, militesque isti sanantur, &c. 911. & seqq. atque ita per desertum Africae per duos menses vagatus est 941. Cato durus 9, 50. harenivagus 9, 941. invictus 9, 18. moellus 9, 747. sanctus 6, 311. 9, 555. securus 9, 410. voce hunc notavit 9, 221. Catonis mirator 9, 807. sacrum pectus 9, 255. virtus 9, 371. Catoni parere 9, 97. placuit victa causa, sed victrix Diis 1, 128. sola poena de victis est, vicisse 9, 299. per Catonem jurare 9, 602. Cato, da veniam 9, 227. Catone carens vita 6, 311. Catones vana nomina 1, 313. Catonum vota 9, 396. Catulus Lepidum profligavit 2, 547. Catulo,

Marius Caji frater inferiae datus 2, 174. CATUS pugnat à puppe 3, 586. CAVERNAE coecae 5, 87. Diis 6, 642. exesae 9, 468. inmensae 5, 135. Pelusiae 7, 481. puppis 9, 110. ruptae 6, 743. Siculae 10, 447. vallae 5, 162. evomunt fretum 4, 459. Cavernas egerit Aetna 6, 294. cavas motu terrae mugire 3, 418. CAVUS mons 6, 640. Cava carina pelagus texit 3, 650. compages 10, 248. galea 6, 193. vallis 4, 724. Cavum pectus 9, 777. Cavum Rutubam unda facit 2, 422. Cavo Lemanno fixa tentoria 1, 396. Cava rupe portus arguet pelagus 1, 406. vale 4, 158. Cavae terrae ruinae 6, 728. Cava saxa 4, 455. Cavas motu terrae mugire cavernas 3, 418. puppes à litore traxit 2, 649. Cava tempora plumbo fregit 3, 711. Cavis evolvit sedibus orbes 2, 184. CAVATUS mons 4, 295. CAUDAE verberare stimulavit se Leo 4, 208. Cauda flagrante minacem scorpion incendit 1, 659. iter fulcare 9, 721. CAUDINAS ultra Furcas vulnera speravit 2, 138. CAUSSA aequa 4, 230. fugae conjux 7, 676. invadida 7, 67. laborum mundo 5, 481. mali 7, 408. malorum Roma 1, 84. melior 4, 259. 8, 94. morae tibi sunt 8, 640. nostra 9, 230. periculis 9, 262. prior 4, 350. quereae 8, 513. Senatus 4, 213. 6, 245. 7, 76. tibi timoris iusta 5, 580. vera 9, 623. victrix Diis placuit, sed victa Catoni 1, 128. Apio gellare carinas est palus 5, 464. silvarum fons 9, 526. quaecumque movet meatus 1, 418. sperare verans 10, 451. armis obtenditur 8, 339. dat animos 5, 44. Causam aeternis lacrimis 3, 607. Causa latenti turres replere 3, 458. simili caderet 2, 554. sua fecit 9, 28. Causae aetherae 9, 853. fluvii 10, 190. Martis 10, 170. suae quemque rapiunt in proelia 2, 251. Causarum series 6, 612. Causas reddere 10, 137. armis invenit fortuna 1, 265. non fata sequi 3, 303. in aeternum fixit 2, 9. irarum annona trahi 3, 55. rerum expromere 1, 67. Cautes 7, 139. praerupta 6, 575. & saxa 4, 140. Asinae 8, 195. crudae pulvere fluxerunt 3, 507. ingentes 6, 34. ratibus terribiles 6, 26. emisit tellus Cyaneas 2, 716. obsistere aquis 10, 319. in cautes dedit 9, 655. Cautibus inlisa unda 6, 691. CAUTUS ab incuris 4, 409. Cautum, ne 8, 825. CAUCOS crinigeros bellis arcere 1, 463. CECROPIUS Plato 10, 181. Cecropiae Minervae fronde praelata orant 3, 306. puppes profugos vexere 2, 611. CEDIS rogo 8, 750. Cedit aquae 5, 646. fatis 8, 575. in inmentum cassus labor 2, 663. pellis 4, 371. Cedunt crates 3, 495. Cessit campis eques 7, 530. Saturno glacies 10, 206. signis Africa 4, 666. Cessere colles Siculo Peloro 2, 438. duci 9, 546. fores in pactae 5, 209. fraude lua 4, 742. lolo vacuae curules 3, 107. lucum Deis 3, 423. mores rebus secundis 1, 161. Phoebus 9, 906. Cesse,

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- cum qua conveniat caput 2, 172. Cervice dubia labant 2, 204. electa mareni aris admoveat 1, 609. fratris parata 10, 466. recepta excussi placuere tori 2, 604. recita 9, 214. Magni revulsa 10, 100. recta ferrum poposcit 2, 510. sicca Olympum Hercules tuit 4, 639. soluta flare 9, 603. trunci duces 8, 436. vacanti 9, 261. vehitur 9, 589. ab ignota recisos vultus rapuit 2, 112. in cervice sedet poena 7, 645. in hac explore fidei tyranni 8, 581
- CERVUS** longe nascens 9, 921. serpente pastus 6, 673. Cervi metuentes aera pennae 4, 437
- CERUCHI** summi 8, 177. 10, 495
- CETERA** 6, 693. meo curiu acta 5, 482. ventis da 8, 190. pondera 9, 951. in cetera date curius 9, 997
- CETHEGI** nudi & exserti 2, 543. 6, 794
- CETO** Medusae parens 9, 646
- CETRAS** commovit Hiberia 7, 232. 8, 415. funere Brui 7, 39. lacto obvia 7, 715
- CEU**. ceu 7, 691. puer ceu femina 10, 458. undat ceu vaporat 5, 99
- CHALCEDON** ostrifera 9, 959
- CHALCIDOS** Euboicae regnum 5, 227. Chalcida verberat unda Euboica 2, 710. Chalcidicae puppes 5, 236
- CHALDAEUM** regnum 8, 226. Chaldaei foci 8, 338. magi 6, 449
- CHALYES** 6, 398. externus 7, 518. manibus infertus 6, 547. Chalybem eruunt gentes 4, 223. Chalybum nodi 6, 797
- CHAONIO** vertice silentes quercus 3, 180
- CHAOS** 6, 696. inane 9, 101. loquetur nobis 6, 617. antiquum iterum repetent 1, 74. extimuit natura 5, 634
- CHARYBDIS** atra sanguineum mare torfit 1, 547. Tauromenitana 4, 461
- CHELAS** Phoebum laturas Virgo coeperat praecedere 2, 692. scorpionis peturis 1, 659
- CHELYDRI** 9, 711
- CHERSYDROS** 9, 711
- CHIOS** 8, 195
- CHIRON** centaurus 9, 536. senex 6, 393
- CHORUS** virgineus 9, 362. Chorum Vestalem Sacerdos ducit 1, 597
- CIBI** pecudum 6, 111
- CICERO** auctor Romani loquii ejusque ad Pompejum oratio prae taedio belli 7, 63
- CIBRE** nomen 4, 177
- CILIX** iam non pirata 3, 228. Pompejanus 4, 449. numquam pacate 9, 222. Cilices 7, 542. maris pavidi 8, 811. Cilicum dominus 8, 38. litora 8, 257. terra 8, 263. solum 8, 456. terrae 7, 222. Cilicas ferus lubegi 2, 594. per rura sparsos mari zende 2, 636. post vagos Caesar provincia datur 1, 336
- CIMBER** ad occidendum Marium missus, visâ in carcere luce, & majestate Marii territus, ferrum abiecit 2, 76, & seqq. Cimbrum ruentem primi vidimus 1, 254. Cimbri hunc senem servate 2, 85
- CINGA** qua gurgite pererrat 1, 432. rapax 4, 21
- CINGUNT** suppara lacertos 2, 364. Cingebat urbem Erinny 1, 572. Cinxere gladii judicium 1, 311. cornua classis rates 3, 532. Cingere crines diademate 5, 60. hostem ignarum 6, 31. inopes undae folia 4, 264. pomoeria Pontifces jubet 1, 594. Syrtim terra 9, 373. Cingens aëra ramis lucus 3, 400. Cingitur belli formidine 10, 537. qua urbs terra 3, 383. Cingi longo munimine rupes 3, 377
- CINIS** exiguus 9, 2. ille Magni fuit miserae 9, 179. Phoenicis 6, 680. turbatus in harenis 8, 856. Cineres Crassorum nudi 9, 65. funantes 6, 533. gentis 6, 585. in litore fuli 9, 1092. in cavernas abiit 5, 135. Magni 9, 160. Pompeji 8, 837. regum 8, 695. relecti 8, 790. sacri 8, 749. Thesfalici 8, 529. trunci 8, 774. ingesta sepulcri 2, 336. Poenos pressit 2, 91. quaerat 9, 72. supremos urna condidit 2, 334. Cinerum di 9, 990. metus 8, 804. plus 7, 858. ultor 8, 434
- CINNA** cruentus 2, 546. 4, 822
- CINNAMON** 10, 167
- CINYPHIAE** pelles 9, 787
- CINYRAEA** Cypros 8, 716
- CIRCA** pila coactum stetit nefas 7, 519
- CIRCUS** sua litora turbat 1, 408
- CIRCAEA** proceila 6, 287
- CIRCUIT** axem 8, 200. catervas 7, 667. hastam 6, 223. nomen Troae 9, 964. templa 10, 17. ultima castrorum ignis 9, 915. Circueunt navem puppes 4, 464. tellurem ripis 5, 462. urbem longis anfractibus 1, 606
- CIRCULUS** finitor orae Libycae 9, 496. mutator anni 10, 212. solitum 9, 531
- CIRCUM** 9, 767. agmina circum it 7, 558. fontes curvari 4, 266. latices 5, 125. tentoria 7, 48. vitalia 9, 743
- CIRCUMDANT** moenia vallo 2, 450. Circumdedit aequor trahibus 4, 424. agmina fossa 4, 29. undis montes 10, 327. Circumdatus aggere 6, 44. armis 8, 264. obsidione 6, 108. Circumdatis tellus moenia 6, 50. validis muristecta 2, 478
- CIRCUMFLUUS** Hiberno orbis 10, 476. Circumflua ponto tellus 4, 407
- CIRCUMFLUXISSE** amplexos Dracones robora 3, 421
- CIRCUMFUSA** duci turba 5, 680. rati millia 4, 471
- CIRCUMLABENS** Olympus 6, 484
- CIRCUMSITA** castra Turonas coercent 1, 437
- CIRCUMSPICIT** saevos enses 3, 142
- CIRRHA** scopulosa 3, 172. silet 5, 137. Cirrhaeum pectus 5, 166. Cirrhaeae vates 5, 115. Cirrhaeae antra 5, 95. 6, 408. secreta moventem Deum sollicitare 1, 64
- CITATUS** annis 6, 366. Citati gradus 6, 82. Citatae rates 8, 456
- CITIUS** cucurrit 7, 420

Cr

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- mari 3, 652. Clausae ventis undae 5, 407. Clausa iustitio fora 5, 32. moenia conspiciunt 3, 373. Clausus aulae foribus 10, 440.
- CLAUSTRUM** pelagi 10, 509. Clausura 6, 264. Caspia 8, 222, 291. invisa 6, 721. mundi 9, 865. regni 10, 373. rupta 6, 118. 8, 236. Latui tueri 1, 253. per maris discussere fastigia molis 2, 684. Clausuris in parvis abdita fera 10, 445.
- CLEMENTIA** coeli 8, 366.
- CLEONAEUS** Leo 4, 612.
- CLEOPATRA** ejecta Aegypto à fratre Ptolemaeo 8, 500. cui invisa 9, 1071. Alexandriam venit 10, 56. multorum malorum causa, ut Helena 10, 59. ausa adspirare ad Imperium Romanum 10, 63. supplex Caesarem adit 10, 82. & seqq. ejus cultus luxuriosus 10, 137. eam fratri reconciliat Caesar cum prius cum eâ consuesset 10, 357. regina Aegypti à Caesare constituta 8, 693. Cleopatrae Aegyptus erepta 5, 63.
- CLIENTS** dignus 9, 1024. Pharius 9, 1096. Clientes emti 1, 314.
- CLYPEUS** aëre nitens 9, 669. Clipeo, telisque carens 3, 618. Clypei nuda crate fluentes 1, 242.
- CLUPEA** 4, 568.
- COALESCERE** partes 10, 79.
- COARTAT** auctus 10, 217.
- COATRAE** silvas liquere 3, 246.
- COCCO** ignea pars 10, 125.
- COELUM** ventique 9, 412. Australe 8, 182. magnum 9, 473. medium 9, 543. nocens 7, 798. occiduum 10, 242. serenum 6, 516. signiferum 8, 172. tonans 8, 551. tonat 6, 467. hoc habet solatia 9, 870. induit se vulture 7, 834. suo Tonanti servire potuit 1, 35. Coeli clementia 8, 366. deus 5, 88. Coelique Deis Erebiue liberet 2, 306. facies rerum discrimina mutat 4, 105. fulgura 5, 428. fuscator Eoi Corus 4, 66. librati pondera 1, 57. lues fuit tot juvenes simul occumbere 2, 200. nox 5, 627. numina nosse 1, 452. pars 10, 210. polique cura 6, 447. plagae 10, 186. praelati regia 1, 46. puri in faciem redeunt 2, 723. secreta nosse 1, 639. sidus 7, 301. usus 9, 905. Coelum abstulit non 8, 58. Mars solus habet 1, 663. nox atra tenet 3, 424. transit lancea 7, 288. cadit in coelum nox 9, 693. flammam tulit ignis 1, 546. Coelo mergenti sidera propior 4, 54. obstitit aether 7, 198. temperiem dare 10, 231. pelagoque 8, 189. 9, 647. diffusum reddidit aequor 4, 82. dum nox diem per signa sequetur 1, 91. regnare Tonantem sciret 3, 320. volantes obliquas faces 1, 527. hoc utere 7, 812. videt sidera 4, 107. tegitur 7, 819. Gigantas timente 9, 655. lucis colorem ducente 6, 828. duce 9, 847. teste 9, 836. lampas emicuit 1, 533. morio 9, 854. raptus puer 9, 972. summo ignes accendent 1, 651. in coelo mensura aequoris secandi 8, 169. Coelestes flammæ 6, 504. Coelestia sidera lapsu suo volvuntur 2, 267.
- COELICOLAE** digni votis 7, 658. Coelicolum aures 6, 444. Coelicolis furor agmina dedisset 3, 315. reor gratum 10, 197.
- COENO** viscera durare 6, 94.
- COIT** area belli 6, 60. in viscera sanguis 7, 467. ut terrestre agmen 5, 708. Coeunt ignes 9, 866. nodi viperei 6, 490. non virtus & potestas 8, 495. Coiere duces Boeoti 3, 174. monitra 8, 475. pares 1, 129. nulli propinqui 2, 370. variae cultu gentes 3, 288. Coibit pars procerum 8, 119. Coëat si turba 1, 512. Coeuntis mundi pondere 2, 291. Coeunte turba 1, 297. Coitur multo majore damno 2, 225.
- COETUS** 9, 225. moellus 5, 15. procerum 8, 261. Coetu soluto 5, 65. Coetus silentium 6, 513. Coetibus laetis urbes videntem videre 3, 80.
- COEPT** durescere 9, 941. dolor vires habere 3, 742. torrere 9, 745. Coepere qua mori, mors una timori est 3, 690. Coeperat damnare 7, 241. sentire 8, 68. Coepit inde nefas 2, 538. Coepisse 8, 459. cum toto 10, 266. Coepta desistere compulit 3, 144. Coeptis save 1, 200. 8, 322.
- COERCET** aquas sub jure 10, 267. bruma volucres 1, 2. 9. Cinga campos 4, 20. cuncta parens rerum 2, 9. rupes Thessaliam 6, 334. Coerceat populum regno 3, 145. Turonas castra 1, 437. Tyrrhena Piae 2, 400. Coercens gressum languor 1, 193. mundum unda 5, 619.
- COGNATUS** anguis 4, 554. Cognati Catonis atria 2, 238. Cognatum iunus 6, 564. Cognatae manus 8, 548. Cognata pectora 7, 323. Cognatas acies canimus 1, 4.
- COGNOVIT** me domitus Arabs 1, 590. Cognoscite faciem 5, 20. Cognoscere canis 9, 553. fatum 6, 812. desinit Argum 3, 736. Cognoscitur, quidquid latet scelerum 2, 161. Cognitus aevo luctus 9, 169. mihi medius axis 2, 586. pelago per se 6, 377. Cogitata tibi fides 5, 767. gens remis & equis 6, 385. Cognita 4, 502. si canitis 1, 457. colla furto subducit 2, 168. fata 8, 533. fama regna 9, 868.
- COGNOMINA** collibus dedit 1, 656.
- COGIT** ciades quem, habebit 9, 241. currus accedere 8, 201. egestas ad spolum pacis 3, 132. equitem erumpere 4, 732. te erare virtus 9, 881. Cogunt ducem, tentare spem 10, 467. incumbere 10, 243. resistere 10, 245. Cogit regem ad montem ire 2, 582. trepidos in Babylona 8, 225. Cogit gentes diem desperare 1, 542. te flere 9, 1055. Cogit mortem tateri 6, 601. Cogitit suprema hora secula 1, 73. Cogere mundum 6, 498. Cogens ipsum 10, 163. Cogentis se in arctum Hesperiae latus 2, 613. Cogente Borea nubes 3, 69. Cogentia numen verba 6, 446. Cogitur ipse quidquid 6, 498. velle mori 4, 484. potare 9, 502. Cogi mori 9, 211. vultu nobis 4, 761. Cogendi Senatus jure 3, 104. Coactus damnare 4, 269. clade damnare fortunam 7,

*image
not
available*

INDEX RERUM,

COMMEAT aëflu 5, 445. hac unda 10, 249
COMMERCIA genibus tura 8, 810. dirimunt Pontum 10, 314. linguae 6, 701. 8, 348. mundi 8, 312. nostri 9, 860. pacti 6, 493. cum mundo habent 9, 443
COMMUNUS 8, 382. & **eminus** 4, 774. admota arma 6, 2. ences vidit 8, 613. inlant 7, 106. pafuri arma 10, 438. videre 7, 465
COMMITTITIS illis arma, quibus fas est 3, 328. Committunt bellis Caefarem Dii 5, 352. Commisit dominos Aſylum 1, 97. lancea bellum 7, 472. me manibus 7, 286. Committat praelia miles 3, 325. Committeret arvis aciem 4, 743. Committere caedem fraudi 10, 345. agmen in gentes 9, 372. caſtris agmina 4, 260. aves Nilo 3, 199. colles vallo aggere 3, 382. fata in praeceps 5, 301. fati robur omne 3, 517. Pompejum armis civilibus 5, 753. quemquam mari 5, 691. ſe muris 8, 250. ſe undis 5, 788. templis aciem 6, 323. vobis veniae materiam 8, 136. Committum ſibi bellum 4, 723. Commiſſae Luceriae arcem deferis 2, 472. Commiſſae mihi voces 9, 100. Commiſſa vobis arcana fati 5, 138. bella catervis 7, 527. tutelae ſceptra 8, 449
COMMIXTA plebe 7, 598
COMMODAT fortuna gentibus invidiam 1, 83
COMMOTET remigis ordo triremes 3, 531. Commovit cetras 7, 232. manu limina 5, 520. Commoverat hora vigiles 5, 507. Commoveant ne vos parentes 7, 312. Commoti ignes 5, 525
COMMUNIS mundo roguſ 7, 814. nobis gloria 10, 377. ſacta tribus dominis Romae 85. Communem Italiam eſſe dolet 2, 660. Commune imperium 4, 6. in Commune bonus 2, 390. in neſas certatum 1, 6. Communia cum fratre iura 10, 93. populo veſtro fata 3, 307. Communitur 9, 417
COMPAGIS fragilis 6, 177. humana 5, 119. Compagis hiatus 10, 248. Compagem alni Latiaeruperat 3, 597. ſolvere muri 3, 491. Compagae carinae ſparſa 1, 502. diſcuſſa 2, 487. laterum ſtruetae 3, 397. mota laborant poli 5, 633. ſoluta 1, 72. 9, 467. ſub ipſa 10, 265. Compages victae 5, 596. Compagibus ruptis ratis hauſit pelagus 3, 629. victis 7, 857
COMPARATIO Caefaris cum leone iſto 1, 205. fundâ Baleari 229. ſagittâ Parthicâ 230. equo in certamine Olympico 293. Xerxe 2, 672. Bello-nâ aut Marte 7, 568. Oreſte & Pentheo 777. ſerâ in caveâ concluſâ, aut igne in Aetnâ ſubpreſſo 10, 445. Medea 464
COMPARATIO Pompeji cum quercu annoſâ 1, 136. tygride 328. tauro victo 2, 601. habitantibus in Mediterraneis Siciliae aut Britanniae 6, 65. marinis fluctibus 265. Pado inundante 272
COMPARATIO ſilentii Urbis adtonitae cum agris & mari tempore brumae 1, 259. clamoris militaris cum fragore ſilvarum vehementi vento quaſſa-

tarum 338. populi ex Urbe fugientis cum nau-tâ in tempeſtate è navi in mare deſiliente 498. Pythoniſtae cum Bacchis 674
COMPARATIO populi adtoniti cum primo ſunere 2, 21. Mari lacerati cum corpore pondere conſiſto aut jaſtato mari 187. Catonis Libertati ad extremum adhaerenti cum paſſe filiorum funus proſequente 297. populi dubiae fidei cum mari turbido 454. claſſis Pompeji Brundiſio duabus poſtremis navibus tantum amiſſis evadente cum Argo nave inter Symplegidas 715
COMPARATIO militum poſt inducias ad bellum redeuntium cum ſeris manſueſactis iterum ad rabiem converſis 4, 237. militum prae deſperatione primo concitatorum, poſt tepeſcentium, cum ſaucio, qui ſervente primum adhuc ſanguine animoſus, tepeſcente torpidus efficitur 285. Octavii lente Caefarianis inſidiantis cum venatore canes continentis dum ſera clauſa ſit 437. Opiterginorum ſe mutuo interficientium cum armatis ortis è dentibus ſerpentium à Cadmo & Jaſone occiſorum 549. Jubae regis cum ichneumone 724
COMPARATIO ducum aut principum cum mari, & militum cum fluminibus in id influentibus 5, 336. maris tranquilli cum Maeotide & Boſporo glacie adſtrictis 436. tempeſtatis magnae cum diluvio Deucalionaeo 620. claſſis primo ordine procedentis, deinde diſſipatae, cum gruibus migrantibus 711
COMPARATIO Scaevae proſilientis cum pardo 6, 181. ejuſdem telis conſixi cum elephante 6, 207. ejuſdem cum urſâ 6, 220. Torquati Caefari cedentis cum nauâ vela ſubducente 1, 287. exercitus Pompejani in proelium Pharaſalicum ſe praeparantis cum Deorum praeparatione in bellum giganteum 7, 145. nauae navem obliquantis cum aurigâ 8, 199
COMPARATIO rogorum in Africa à reliquis Pompejani exercitus exſtructorum cum incendiis agrorum à ruſticis factis 9, 182. Cilicum oratione Catonis à ſeceſſione revocatorum, cum apibus ad alvearium revocatis tinnitu aeris 9, 284. à ſepe iſti & tæbe diſſluentis cum nive aut cerâ liquefactis 9, 782. intumeſcentis ex percūſſione preſteris cum aquâ bulliente aut velis inflatis 9, 798. jaculi ſerpentis cum glande fundae aut ſagittâ 9, 826. Pſyllorum infantes ſuos morſu aſpidis explorantium, cum aquilis pullos ſuos ad radios Solis explorantibus 9, 902. Cleopatrac cum Helenâ 10, 59
COMPELLAT dictis 10, 175. voce 9, 226. Compellendus ille 6, 745
COMPELLUNT illum, ut 7, 801. Compulſit deſiſtere coepto 3, 144. timorem 8, 719. Compulſus ad rapinas 7, 99. Compellitur hoſtis ad arces 2, 504. in medium 9, 530
COMPENSAT ſinus medio pelagi 8, 249
COMPERIT 5, 287. 8, 470. Compertum non bene 2, 322
Com.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- COMPESCUIT** cinis u n bram 9, 2. iram 9, 166. iras 8, 234. remotumidas oceanus undas 1, 370. Compescat pax Jani limina 1, 62
- COMPECTOR** pedes 10, 89. Complectitur aëra gyro arcus 4, 79. crines insula 4, 144. hostem laevus hostis 3, 694. Syrtim ora 9, 431. Comppectar te exanimem 2, 322. Complecti omnia nexu 4, 189. Complexus robora 9, 364. te 9, 1099. Complexa cubile manibus 5, 809. dolorem 9, 111. maritum 8, 740
- COMPLEXU** fovere pectus 4, 246. Complexus arti 8, 723. feminei 8, 403. Complexibus artus refovet 8, 67
- COMPLET** aethera vocibus 8, 638. turba palatia 3, 103. vicina moenia 1, 468. Complent imbribus 6, 465. rupes & mora 4, 464. Compievit moenia luco 7, 438. Compleverat terrae horrea Romana 3, 67. Compleverat aulam 8, 473. Complevere antri spatium 5, 153. moles 4, 445. robore animos 5, 412. Compleri sanguine 4, 630. 7, 539. Compleri montes 4, 747
- COMPLOSAS** tenuisse manus 2, 292
- COMPOSUIT** Fortuna duo nomina 5, 468. mortale genus cum ventis 3, 196
- CONCIPUNT** veta sulcuro 5, 105. Conciperet dubiae salutis vota 1, 507. Concipere partum 4, 594. Conceptum pectore numen 5, 97. Concepti mente timores 6, 659. venti 5, 567. Concepta cornu classica 7, 476
- CONCLAMATA** nondum corpora jacent 2, 23
- CONCOLOR** harenis 9, 715. Indo Maurus 4, 678
- CONCORDES** male 1, 87. radii 5, 542. mentiae 4, 197. morae 5, 635. Concordia imperium in aequas vices duxit 4, 5. perit 9, 1097. discors angustis temporis 1, 98. mundi salus 4, 190. tori 6, 458
- CONCRESCUNT** sanguine fluctus 3, 573. Concrefcere quidquid sol patitur 4, 65
- CONCUBITUS** non ullis legibus excepti 8, 403
- CONCURRIT** Olympo Pindus 7, 173. per 6, 191. medio pectore ferrum 3, 588. ad auxilium puppis 3, 663. Concurrent aequora 5, 607. arma 7, 1. 6. vim potentes 2, 231. undique gentes 3, 331. Concurrent arma Medis 8, 326. sidera sideribus 1, 75. Concurrent proelia Munda 1, 40. Concurre 4, 548. cogit ira 4, 709. bello 4, 802. campo 7, 80
- CONCUTIT** agros padus 6, 273. Concutiunt animas pulvis Deorum 5, 119. Concussit axem terra 6, 481. ima pelagi 5, 457. Concute Pharios reges 2, 636. Concuteret terras 9, 466. Concutere aures 6, 163. mentes 4, 236. Concussisse sinus telluris ventum 3, 460. Concutitur Roma tumultu 1, 304. Concussa fides 1, 182. tellus iter laxet fluviis 4, 115. tremit terra 6, 745. Concussi orbis viribus certatum 1, 5. Concussae venae 10, 264
- CONDIT** ubi nox sidera condit 1, 15. Condidit nox lucem 4, 472. se antris 5, 84. Titan curtus caligine 1, 541. una palus cuncta flumina 4, 99. urna cineres 2, 333. Conderet Cynthia exactum orbem 2, 577
- COMPOSUIT** pelagus undas 5, 702. tumultum vulnura 1, 208. Componite me rectum mittendistellus 3, 717. mentes ad opus 9, 380. Componere carbala ventis venturis 3, 596. civem modicum 7, 267. membra 9, 58. Composita in mortem 9, 116. Compositum bustum 8, 748. Compolit ossibus plenae urnae 1, 568
- COMPRENDIT** guttura mortu 4, 727. spatium harenas 9, 913. Comprehendere carbala remis 5, 421. Comprensa est aetas annalibus 3, 309
- COMPRIMIT** rates unda 5, 438. Comprimit harenam saxo 8, 790. Comprimit inter cuneos 6, 184. sanguine puvis 4, 795. Compressa acies 7, 495. manu caesaries 8, 681. Comprimum coeli limite 7, 363. stetit cadaver 4, 787. penitus deduxerat hostem 3, 701. Comprisso vacabat 10, 442. Compressa ora dentibus 6, 566. tempora galeae fragmentis 6, 193. profundi ora 2, 680. Comprissis ilibus 4, 627
- CONTA** dolorem 10, 83
- CONCEDIT** in arces Brundisii 2, 609. Concedunt nefas Superi 6, 528. Concede parenti veniam 3, 744. Conceditur arti 5, 607. Concessa potestas 4, 824. hosti potestas sanguinis 2, 76. Concessum vagari 10, 301. Concessa pudet ire via 2, 446
- CONCHA** pretiosa 6, 678. ventosa 9, 349
- CONCIDIT** tunc sola Latii juvenus 2, 197. vento aequor 5, 662. Concedit Erinnyis civilis 4, 188
- CONCENIT** tuburum clangor classica 1, 238
- CONCIRET** varios populi amores 3, 54. Concitus aër Phoebeo ortu 5, 718. ira 9, 509. Juba 4, 688. sonipes 7, 677. Concita miterando vultu 2, 334. pericula mundo 5, 597
- CONCIPIT** spem mortis 3, 135. Concepit fata malorum 1, 630. mons inmensos amnes 2, 403. numen pectore 5, 163. Concipiunt, quantis claudibus contatura sit fides 2, 16. virus 9, 698
- CONDERET** dies fatum 7, 131. Condere manes 9, 151. gladum jugulo 1, 377. Condite busto colla 9, 107. Conditur ima puppe 3, 618. Condi sepulcro 8, 794. Conditus busto 5, 231. imo templo centus 3, 155. mole Typhaeus 5, 101. Condit in curia noxia mandata 9, 86. haec moenia 1, 248. ossa 8, 783. Conditor artis 1, 636
- CONE** barbara perdit aquas Sarmaticas 3, 200
- CONFERT** duces Phartalia 4, 803. Conferunt vulnera nil morti 6, 231. Contulit quo pelles 6, 682. senium mero 8, 162. plus in leges 9, 267. vires in senum 9, 856. Contulimus omnia 7, 356. Conferres fata & poenas in tellurem 8, 517. Conferet se quo senectus 1, 343. Conferre duces 4, 707. fretum non patitur Isthmos 1, 102. futurus notitiam 10, 270. Supens labores hominum 7, 144. Conlata in robur arma 5, 722. signa

INDEX RERUM,

- signa ferentem incedere 1, 477
CONFESTIN 4, 434
CONFICIT terror omnia 7, 734. Confecit bellum 9, 658. Confecerat pavor hostes 6, 131. Confecit nocte Latinae 5, 402. Confecit flamma Latinae ostendens 1, 550
CONFIXIT uncis harenas 5, 460. Confixus cuspidem perstat 3, 620. Confixa umbra sagittis 8, 432. Confixae feracis cruor 6, 212. Confixa membra 6, 255
CONFINIS Syrtibus Hammon 4, 673. Confine mundi 6, 649. Confinitia pontus solveret 2, 435. repetant rupti montes 3, 63. colli 9, 677. terrae dirimens Tanais 3, 275
CONFIRMARE animos 4, 250
CONFISUS gente 4, 406. robore Latio 4, 667. Confisa formae 10, 82. pennae ardea 5, 554
CONFILATO ferro manus exerere ergastula 2, 95
CONFLIXERE 4, 636
CONFODIAM jugulum senilem 3, 744
CONFRINGO confregit pontum litore 9, 323. Confringere tela 6, 160. turres 6, 123. Confracti ensibus enses 7, 573. Contraga dumeta 6, 126
CONFUGIT ad tripodas 5, 162
CONFUNDIT lumina 8, 108. murmura vox 6, 686. Confundet omne jus ferri potestas 1, 667. Confundere Marii vultum 2, 191. mundos 6, 696. vultus 7, 575. Confusa manu caedes 10, 426. Confusae vocis murmur 5, 149. Confusum pondus 9, 803. Confusi orbes 5, 715. Confusa tempore multo amittere notas 2, 166. tumultu castra 7, 127. Confusis vultibus unda 3, 758
CONGESTUS culmus 9, 945. Congesta in sumtus massa 7, 753. Congestum corpus 9, 796. aëris attri spatium 4, 74. Congesto pondere puppis versa 3, 649. Congestae frondes 9, 841. robore silvae 7, 807. Congesta foro ducum colla 2, 161. in unum ossa 8, 788. cadavera recepit gurgites 2, 209
CONGERIES pulveris 8, 868. una 5, 178
CONGESTUS pulveris 9, 487. Congestu celsipis 9, 988
CONJUX causa fugae 7, 676. miser, materia laudis 8, 76. rex 10, 367. millesima 8, 411. maritum fletibus revocare evaluit 1, 505. marito laeta 7, 89. temeraria 8, 579. sui viri ora credidit 3, 758. vita non dulcior 5, 739. Conjugis plenae partu in viscera gladium condere 1, 378. Conjuge me triumphos duxisti 3, 20. Conjuges innumerac 7, 400. Conjugibus iusta dare 9, 67
CONJURET in arma Mundus 2, 48
CONLAPSUS in ignes aether decidat 2, 57. Conlapsae in sanguine gentes 5, 202
CONLAUDANT 5, 56. Conlaudare 4, 546
CONLEGIT auras 5, 429. colla milerorum dextra parentum 2, 168. disperfos fulminis ignes 1, 607. effugientem vulnere animam 3, 623. Leo totam iram 1, 207. Libycas iras 2, 93. vestes in cineres 6, 537. vestigia feracis canis 4, 443. Conlegit animam in orbes 9, 9. vestes 9, 175. Conlegerat arma 10, 442. Conlignite cineres 9, 1003. Conligeret partes victoria 9, 31. Conlectus cornibus hostis 7, 365. vires in unum amnem 10, 309. Conlecta auxiliis juvenus 7, 548. ad profugum pars senatus 8, 259. Conlecto robore numeniac vires 1, 466. Conlecta fragmenta 8, 755
COLLIUM pectus 4, 783
COLLUVIES turbida limo &c. 4, 311
CONNECTIT harenas 9, 527. Connexa Tonanti pars Jovis 5, 96. Connexis ramis aëra cingens lucus 3, 400
CONNUBII pretium tertia suboles 2, 330. da nomen mane 2, 343
CONANTUR frustra ad tollere 8, 66. Conamen mobile 4, 287
CONQUEROR pereuntia tempora 5, 491. Conquerimur, quod patientia vires tenuit 1, 362
CONREPSIT in agmen 4, 778. in altum 8, 39
CONRIPIT animum dolentem 7, 191. Conripuit moenia victor 2, 100. Phemonoen 5, 127. Conripet famulos voce absentis 10, 470. Conripens undam è pulvere 9, 502. Conrepta vocibus viri 8, 86
CONRUMPUNT pocula leto 9, 819. Conrumpere famam 8, 617. turpi vita 4, 508. Conruptus iudex 10, 106. laxare catenas 10, 57. Conrupti aevi moribus in munem 2, 257. Conrupto milite in mores externos 10, 404. Conrupta fortuna 9, 201. Conruptior aetas 10, 111
CONRUAT quis ictu 7, 622
CONSCENDET juga 8, 372. Conscendere vivi calentes rogos 3, 241. collem subito cursu 4, 31. Phoebe curus 1, 48
CONSCIVUS adasti ensis 4, 288. miles tibi orbis 9, 864. mundi futuri 5, 90. Conscia 7, 784. gens Nilo nascenti 1, 20. voti turba 7, 182. votorum Caesaris Fortuna 5, 666. sibi voti 7, 34. curarum litora 8, 40
CONSENSIT ad ictum 8, 619
CONSEQUITUR ignis volumina fumi 3, 505
CONSERE bellum 3, 560. Conferere manus & brachia 4, 616. Conferitur cymba papyro 4, 136. rudis arbor 3, 513. Conserta telis nox 7, 520. cadavera 4, 490. Consertae puppes 5, 708. puppes jungi prohibent 3, 575. bellis bella gerat 2, 442. Consertis obduxit castra manipulis 4, 31
CONSITA cultu 9, 690
CONSILIUM 8, 328. Dei 9, 552. Deum 8, 849. Consilii caeca juvenus 10, 453. tempus 8, 474. vox 8, 480. Consiliis tuis inimica arma 4, 349
CONSTITUIT ante fores adis 3, 117. ante pedes civis superbi 2, 509. bellum 7, 547. Fortuna belli eadem 4, 483. hic ductor Pellaeus 3, 234. moles 4, 463. obvia turba duci 3, 81. stupefactus 4, 633. ut capto miles foro 1, 236. vetitis Hesperiae arvis

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

arvis 1, 224. Consiliterat acies 7, 495. Consistere 9, 464. aggere 6, 170. campis 7, 637. castris 5, 461. limine 5, 128
CONSORIS studiis aetas 4, 178. Consortis potestas inpatiens 1, 93
CONSPERST fucis Philippi 6, 582
CONSPICIO signa 7, 291. Conspicit amne soluto iter rumpi 2, 492. hostem descendere 7, 237. moenia clausa 3, 374. tremementem 6, 658. urbem de rupe 3, 88. Conspexit aedes ardentes 2, 483. Conspexit ducem volventem; pectore curas 1, 273. Conspectere sedentem 6, 575. Conspiciens deserta castra 4, 149. Conspicitur procul acies 10, 437. strage cunulata 4, 571. truncus 8, 723. Conspetus medio in agmine Caesar 1, 245. Conspetum in Caesare vulnus 6, 227. Conspecta facies leti 3, 653. est unda 9, 500. Conspetto languebit dextra parente 3, 326. sole non duraturae pruinae 4, 53. Conspetti fronte parentes 8, 321. Conspecta Jovi velamina 9, 178. vultu saxa 9, 628. Conspetus 8, 319. Conspicua fociis carina 4, 492. Conspicuos vultus habere 4, 170
CONSTITUIS qua terra me super aethera raptam 1, 679. Conlilit agitare 9, 295. campis populos 7, 418. Constituere in conspicua carina 4, 493
CONSTAT mihi bellum nullo sanguine 4, 274. sibi magno 9, 404. Constare vigorem membris 3, 715. Constatura sit fides superum cladibus 2, 17. Constantia est menti 10, 490
CONSTRIKIT amictus 9, 482. Gyros acies 4, 781. pectora torpor 7, 467. Constringere mentes dubias 5, 256. Constricta catenis series 4, 421. Constricto aethere pluvias in nube tenebat 4, 51. Constrictae carcere manus 6, 798
CONSTRUXISSE vias super aequora 2, 673. Constructo aggere busti 2, 300
CONSTRUXERUNT 4, 603. Conluetus Strymon aves Bistonias Nilo committere 3, 200
CONSUL habet signa 9, 251. menstruus 5, 399. premat aratrum 7, 430. primus Brutus 6, 791. revocatus 8, 809. fordidus 10, 153. Consul dignitas annua 4, 44. humator Poenus 7, 799. Consule Caesare notus annus 5, 392. ignoto diffusus Bacchus 4, 379. a Consule habentes nomen anni 2, 645. 5, 390, 399. 7, 441. Consules in Epyro Senatum convocant 5, 8. Consulium sedes sacrae 3, 105. fasces 10, 12. Consulibus mandat belli decreta Senatus 1, 489. cum Consulibus turbantes jura Tribuni 1, 177
CONSULT antra Pythia 6, 425. quidquid umbram 6, 775. rectorem de allris 8, 167. Consulimus murmura ponti 5, 572. Consulat fatum urbi 3, 334. sibi humanum genus 1, 60. Consule famae 8, 624. famam 9, 1030. fluctus 10, 379. Consulere in medium 5, 46. rebus 4, 477. Consulta de orbis tumultu 5, 160. Consultum sibi 8, 257.
CONSULTEM 8, 265
CONSULTOR Dei 5, 187

CONSUMMATA Barbarico veneno proelia 1, 337
CONSUMSIMUS aevum bellis 5, 276. Consumsere locum 7, 461. Consume triumphos 7, 234. Consumere gentem 8, 324. Consumtum jus 6, 824
CONSURGIS ab axe 10, 287. Consurgit urbis pars in arceim 3, 379. toro 5, 520. Consurgunt partes iterum 1, 692. Consurgere campo nubem 2, 481. campo viti manes 1, 580. iterum taxos 3, 419. licet fumo 9, 461. Nilo jus 10, 298. Consurgens terra 9, 339
CONTECTUS Brutus vultus casside 7, 586. nullo busto 4, 810
CONTEMNERIT annos 8, 496. Contemta est facultas operis 10, 428
CONTENDIT membra 3, 624. Contentae fune flarent carinae 2, 621. Contenta tela 7, 563. Contentus ad tollere 6, 33. curibus actis 8, 815. mercede 9, 1102. paratu 4, 374. sulcare 9, 721. monstrasse 4, 444. praenoscere 6, 616. venter civilia bella moveret 2, 232. Contenta bonis terra 8, 446. coelo teneri Tethys 5, 624. non unum latus transire lancea 3, 466. parvo favore 4, 121. salute sua gens 9, 909. sceptris 10, 138. vagari stella 8, 182. vivebat 9, 428. Contenti auspice Bruto 2, 371. fecisse duos 3, 266. pondere solo 3, 481. Contentae gemino ordine crevisse liburnae 3, 534
CONTERMINA Mauris regna 9, 300
CONTERUIT matrem infans 1, 563. Conterrita virgo 5, 161. Conterritae specie 9, 612
CONTEXERE biblos noverat Memphis 3, 222. robora 4, 419
CONTICUIT aequor 6, 471
CONTINUUIT animam 8, 616. carinas 4, 435. non eos fabula Trojae 3, 213. pudor arma 4, 27. Contineant quae dapeste 6, 740
CONTINUUS tractus 4, 368. Continuum murmur 9, 928. Continuum malorum seriem duc 1, 671. Continuo regno satiabunt 1, 315. Continui dies 10, 241. Continuis ictibus arina cefferunt 3, 386. Continuo 6, 627. Continuat tellus colles 4, 158
CONTINGIT gloria, ut 10, 284. Contigit hoc memorandum decus urbi 3, 388. ignis Pompejo 9, 65. mihi noscere 6, 779. nulli terro penitus descendere 1, 32. tibi fides favoris 7, 727. Contingat mihi transferre 8, 844. Contingere quibus potuit 5, 529
CONTINGIT avos 8, 287. honorem 5, 384. Contingunt ripas castra 4, 265. Contigit Emathiam 6, 332. Contigerat litora 8, 33. Contingere classes pelagus dolent 2, 707. haec colla non fas tibi 2, 81. limina planta 2, 359. matrem pedibus 4, 615. Contingens latus 9, 419. Contingi foeda corpora mori 3, 348. Contactus hominis 5, 91
CONTAGIA fluvii 6, 379. pestis 6, 89. belli dira fugant 3, 369. mundus horret 3, 322. pati 6, 741
CON-

INDEX RERUM.

- CONTORSIT** aquas subitis verticibus 4, 102. remum in hostem 3, 671. Spiritus pila 9, 472. tela Lycurgi Eumenis 1, 575. Contortus vertex 4, 460. Contorto vertice pontum involvens 3, 631
- CONTO** detrudit hostem muris 6, 174
- CONTRA** procurrere 4, 772. respondit 8, 186. si &c. inquit 6, 605. sic orsus 10, 193. itat aetas 10, 134. videre 9, 947. aethera 7, 2. monstra adest 9, 910. ora Leonis 10, 233. quem 9, 125. quem adpulerat 8, 562
- CONTRARIA** fratri Phoebe ibit 1, 77. nascenti Phoebo ossia 3, 231. menti suae fata 7, 86. nautis vota 9, 115. pectora detrudit 6, 174. ventis volvens 9, 333. visis vacinari 7, 21
- CONTRAHIT** mors membra 9, 776
- CONTUNDIT** pectora miserae matres 2, 38. Contusa pectus verberibus crebris 2, 335. planctu anima 9, 105
- CONVALLIS** alta 10, 329. Euboici lateris 5, 196. Convallies abruptae 7, 174. Convallibus mediis sedent arva 3, 380
- CONVELLUNT** verbera puppes 3, 528. Convellere nimis adfixos unci morsus 3, 699. Convulso vertice Gaurus deciderat 2, 667
- CONVENIUNT** volucres 7, 832. Convenire extremi dies in unum tempus 1, 651. Conveniat cum qua cervice recisum caput 2, 173
- CONVERTIT** ad ortus 9, 903. carmen aures 6, 444. iter 6, 330. ad urbem 3, 373. Convertimus legem anni 9, 875. Convertere bellum fugam 4, 163. cursus 5, 574. Martem ad Hiberos 2, 629. Convertitur timor in iram 4, 267. Zephyro 9, 689. Converti ad ortus 9, 667. inter entes 4, 779. proelia laetatus 1, 441. Conversus audito Caesaris nomine 2, 465. Conversa cum fato fides 2, 705. hasta 7, 577. Conversum in sua viscera populum canimus 3, 3. Conversus frenis 7, 531
- CONVEXUS** galeae orbis 9, 502. Convexa Olympi 7, 478. Superum 5, 632. Tonantis 9, 4
- CONVICIA** in deos sequuntur 7, 725. in Superos audet 9, 187. festa maritus excepit 2, 369
- CONVOCAT** ad signa manipulos 1, 296
- CONVOLUIT** gentes mare 5, 623
- COOPERTA** examine signa 7, 161
- COPIA** rara ferri datur 3, 693. mortis 6, 619. miscendae mortis 4, 283. pugnae 7, 251
- COXIT** fornacibus aera 6, 405. Cocta fuco strata 10, 124
- COR** victimae jacet 1, 624. sitiens in corde venenum 9, 750. Corde gelato stat 7, 339. Corda fessa quiescunt 5, 216. riguerunt 8, 60
- CORA** 7, 392
- CORCYRA** 8, 37. Corcyrae in portus ferantur vela 2, 623. secreta 9, 32
- CORDUS** Quaestor truncum Pompeji cadaver inventum rogo comburit, & sepelit 8, 712. & seqq. juvenis 743
- CORFINIUM**, Pelignorum urbs primaria 4, 697. à Caesare obsidetur 2, 478 & seqq. à praefidiariis deditum 2, 507
- C. CORNELIUS** augur Patavii fertur dixisse die proelii Pharfalici se videre certantes Caesarem & Pompejum 7, 192
- CORNELIA** Castra, locus in quo Scipio Africanus castra posuit non longe à Carthagine 4, 956
- CORNELIA** L. Scipionis Metelli filia, primo P. Crassi, Crassi Divitis filii, deinde Pompeji uxor 2, 349. 3, 21. 8, 89, 810, 815. 9, 66, 277. eam Pompejus durante bello Lesbi seponere decernit 5, 722. ipsique consilium suum aperit 5, 739. cui illa respondet 5, 761. in Lesbum proficiscitur 5, 799. ibi sollicita est de marito 8, 41. conspecto Pompejo ex acie Pharfalica fugâ elapso exanimatur 8, 58. à Pompejo ob inmodicum dolorem conripitur 8, 71. ejus ad Pompejum responsio 8, 88. cum Pompejo profecta Lesbo in Aegyptum, in navi expectare à Pompejo iussa quid ipso futurum sit 8, 579. ejus planctu conspectâ caede Pompeji 8, 637. & seqq. ejus querimoniae eo quod Pompejum sepelire non possit 9, 55. & seqq. mandata mariti Sexto privigno aperit 9, 84. exuvias Pompeji comburit 9, 175
- CORNIX** metitur litora 5, 556
- CORNU** flexum 5, 427. lunae 5, 546, 548. coacto Phoebe fratrem redderet 1, 537. cum rauco classica concinuit clangor tubarum 1, 238. dubitanda Cynthia 4, 60. gravido pluvialis Cynthia 1, 218. concepta classica 7, 476. Cornua aequa 8, 193. cervi 9, 921. superfusa 7, 365. classis rates cingere 3, 529. diduxit eques 7, 506. diductis proris extendunt 3, 547. explorat taurus 2, 603. lunae videat 3, 595. torva victimae premerent 1, 612. per flexi portus ora petunt 1, 706. Cornibus undas flexis claudit 2, 615. non motis 7, 524. tortis 9, 514. Cornus sinistri cura 7, 217
- CORNEA** ungula 6, 83
- CORNIGER** Ammon 3, 292. Juppiter 9, 545
- CORNIPEDIS** more 4, 762. Cornipedem agens 8, 3
- CORONA** parva 6, 289. Coronae membra carpentis inter manus 2, 120. Corona vallata moenia 3, 374. insolita iudicium cinxere 1, 321. populea ripas umbrasse 2, 412. turrata frontem premens 2, 358. Coronae sertae 10, 164. Coronato lumine sertae pendet 2, 354
- CORPUS** Alexandri 9, 154. congestum 9, 796. defunctum 6, 631. dissentum 9, 797. est pro vulnere 9, 814. gelidum 9, 935. immobile 8, 620. Latium 10, 416. nobile 8, 756. novum 4, 632. Senatus 7, 294. suis vile 8, 744. summum 8, 68. viperac abruptum 6, 290. vulneribus aquas transmisit 3, 660. stillasse sanie 9, 783. Corporis umbra 6, 720. Corpore Magni strato 7, 671. major tumor 9, 793. toto vixit 3, 734. vulsit florentinae 6, 562. de trunco patres certavere 3, 760. ossa cum corpore 9, 723. in tanto bellum

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- Crinem** medicamine croceo tinguentes 3, 238. rotantes Galli 1, 566. sideris noctes viderunt 1, 528. Crine soluto exigit brachia ad planctus 2, 23. venenum fuit 9, 635. densi 9, 683. effusi 7, 370. Gorgonei 7, 149. Eumenidum 9, 642. lacerti 9, 57. Libyci 10, 129. canos turrigero vertice effundens 1, 188. genasque flamma subcendit 6, 78. Crinibus hydri potenti 9, 673. per colla effusi 1, 443
- CRINIGEROS** bellis arcere Caycos 1, 463
- CRISTAS** excussit galeis 7, 158
- CROCEUS** Corycius 9, 809. Croceo medicamine cinem tingentes 3, 238
- CRUDELIS** 8, 584, 644. domina 10, 374. Julia 8, 104. Crudele crimen 8, 55. est vitium committere 5, 691
- CRUDUS** palmes 4, 317. Cruda terra brachia exstruxit 3, 387. Crudae cautes pulvere fluxerunt 3, 507
- CRUOR** altus armentorum tigres pavit 1, 329. altus in undis spumat 3, 572. Caesareus 10, 423. calidus 4, 287. Arctois diffusus in arvis 1, 301. fixus serpente 9, 816. inperii 7, 579. largus 9, 812. largus hastas expulit 3, 590. parvus 4, 240. vivus 6, 556. ab aethere defluxit 7, 839. caluit 6, 750. ipse tutus 9, 894. rupit vincula 3, 712. perrupit aëra 7, 625. petitur Romanus 7, 511. solitus non emicuit 1, 614. stat miseris 9, 708. stat in templis 2, 103. Cruoris fluvii 7, 292. Cruorem Latium gentibus praebere 1, 9. totum futura 7, 566. Cruore os implere 9, 760. propulsa flumina 7, 789. quaesita regna 9, 1022. gelido infecta viscera 1, 619. plena ratis 3, 627. Cruores cuncti 7, 636. Cruoribus humanis lustrata arbor 3, 405
- CRUENTUS** Cinna 4, 822. dolor coepit vires habere 3, 741. Hannibal 4, 789. victor rapuit recisos vultus 2, 111. vidit 5, 758. Cruenta ales 7, 837. caedes 7, 826. lux 7, 427. mors 9, 767. Pharos 9, 1080. strages 4, 570. Cruentum malum 4, 610. nefas 9, 1107. vultus 8, 333. Cruento victori mortes rapuere 2, 156. Marte cessavit 4, 24. Cruenta strage amnis fluxit 2, 212. Cruenti gladii 7, 561. Cruente facere 8, 315
- CRUS** in crure stetit seps 9, 764. Crura obliqua manu percussa 4, 625. suspensa retentant 3, 637.
- CRUSTATA** marmoribus domus 10, 114
- CRUSTUMIUM** rapax 2, 406
- CRUCES** non rapuit 10, 517. Cruces Caesareae 7, 304. abrasit 6, 545. Crucibus luemus 10, 365
- CRYSTALLUS** ministrat aquas 10, 160
- CUBILE** cassum regibus 7, 761. junctum 4, 199. non praebent terga ferae 4, 603. Cubili miscuit incestam ducibus 10, 69. Cubilia ferae 4, 444. posuisse feras media Roma 1, 560. struxere 9, 84
- CULMEN** humanum 7, 594. rerum 8, 702. tremulum & stabile 5, 250. Culmine sublimi prorae flans 3, 709. a culmine raptae caesae 9, 459. de culmine lapsus 8, 8. Culmina Deorum 8, 819
- CULMUS** congestus 9, 945. Culmi advehi 6, 85. Turgentes in segetem 6, 109. Culmis tori crevere 9, 842
- CULPA** bellorum 8, 647. Culpam gladio exsolvere 7, 262. Culpa sua vixisse veritus 6, 204
- CULTRO** obliquo molas inducere coeperat 1, 610
- CUM** incurrant 4, 563. rapiantur 7, 446. teneat 448. sit 6, 619. oportet 7, 65. primum 8, 431. 9, 497
- CUM** caede meritum parate 9, 282. Gadibus Indos putat parva regna 10, 457. mundo commercia habent 9, 443. pondere toto 4, 564. sanguine vincere 7, 97
- CUMANAE** vatis carmina 5, 183. 8, 824. dira valgantur 1, 564
- CUMULUS** cadaverum 6, 180. caedis altus 7, 722. virorum 6, 183. undarum 6, 247. 9, 799. Cumuli harenae 9, 340, 485. pelagi 5, 644. Cumulis aequantia colles corpora 7, 790
- CUMULAVIT** munere vires 4, 998. Cumulata strage ratis 3, 627. 4, 571. Cumulatum tus 8, 729
- CUNCTA** hominum mens 7, 202. Cuncti cruores 7, 636. duces 8, 423. proceres 10, 450. haeremus 9, 573. Cunctae gentes 7, 718. 8, 19. herbae 6, 685. juvenum mentes 4, 520. pestes 9, 724. terrae 6, 119. umbrae 6, 779. Cuncta 4, 330. arma 10, 351. Caesaris arma 6, 151. metalla 7, 740. secula 8, 114. vulnera 9, 59. languida 4, 700. fremunt 10, 321. me sequuntur 2, 575. perirent 7, 91. premuntur culmine 7, 594. quo feruntur 8, 522. tenentur fortunâ 9, 244. carinae debebis 5, 535. famae credere 9, 412. coërect parens rerum 2, 9. loqui 5, 210. vix locutus 7, 329. milcens 9, 763. perdere 7, 665. recepat sinu Natura 7, 810. vertere 7, 58. Cunctorum fauces 9, 504. lumina 8, 106. voces 7, 62. Cunctos agitat mens 9, 414. Cunctis petitur cruor 7, 511
- CUNES** densi 6, 184. 7, 497. sonantes 7, 12
- CUPIT** in puppim erumpere 3, 600. praecipitare 7, 52. privata 2, 564. Cupias quod necesse est 4, 487. Cupiens noscere 4, 591. regnum 9, 17. Cupienti Romam perdere fato subiciens 2, 87. Cupientes omnia mentes 7, 754
- CUPIDUS** reddere 7, 266. Cupidum fratris ora rogo inponere 2, 170. Cupido auri 7, 747. Cupide descendit 10, 19
- CUPIDO** noscendi 10, 268. regni 7, 240. Cupidine nimia caeci 1, 87
- CUPPAE** 4, 420
- CUPRESSUS** non plebejos luctus testata 3, 442
- CURA** fuit, implere 7, 142. maxima fuit, non perdere letum 3, 707. Figulo Deos nosse fuit 1, 639. Assyria 6, 429. cornus 7, 217. Deorum premit se 5, 340. famae 9, 1080. Jovis 9, 436. laboris 7, 209. laborque 9, 621. Libertatis, vindicta

*image
not
available*

INDEX RERUM.

scopuli 8, 461. Cypro quod Cato vexit 3, 164
CYTHERA 9, 37

D.

DACUS hinc premat inde Getes 2, 54. Daci 8, 424. Dacis Getes admixtus 3, 95
DAEMOGORGON 6, 745. &c.
DAHAE errare vetiti 7, 429. Dahae Getasque motura clade 2, 206
DALMATICUS Boreas 5, 379. Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon 2, 402
DAMASCUS ventosa 3, 215
DAMNAT acta 8, 25. caussam miles 5, 247. sceleris 8, 406. Damnasti solum 9, 858. Damnavit munera 9, 1035. noctibus Argos 7, 452. dies fata 8, 332. Damnarat montem sacris 6, 641. pietatis 6, 507. Damnavit leto me hora 9, 87. Damna-re arma 4, 338. caput Pompeji 5, 205. bella, ut nefas 7, 242. fortunam 7, 649. fugam 4, 270. leto 8, 483. nefas 5, 471. Damnasce confilium 8, 328. fidem 8, 127. Pharon 9, 1080. Damnan-tur busto Phariae harenae 2, 733. Damnabitur tenebris 9, 986. Damnatu leto 8, 570. lumina somno 9, 363. Damnata fato mantos in cladem detrahare 3, 22. falsis Alia 7, 409. tellus 6, 413. lux 4, 534. foror 8, 500. Damnatum hoc caput in poenas exponere 2, 37. Damnatæ Phoebo victore Celenae 3, 206. Damnata arma 4, 359. manibus suis bella 5, 311. tristi loco moenia 1, 249. signa 4, 217
DAMNUM cladesque 4, 514. aquarum 10, 307. putamus armorum 3, 365. fugae 5, 336. reparabile 10, 429. verum 8, 469. Damno alterius pe-rire 4, 277. majore coitur in proelia 2, 226. Da-mna movent populos 3, 151. belli 7, 850. prio-res tulimus 2, 537. mundi 9, 440. Parthica Ro-manos furores solverunt 1, 106. Pharfalica 7, 787. sepulcri 8, 750. Gallica supplevit 2, 475. Da-mnis flebilis 7, 691. Damnosum aevum 9, 316
DANAES partus Perseus 9, 559
DANUBIUS 2, 419. 111, 202
DAPES quae te contineant 6, 740
DARDANIAM tenet Oricon 111, 187. Dardanii co-loni (Capyis) Campana moenia tenuit 2, 393
DE Caesare meruit pectus 9, 1065. cespitem vellere 4, 414. corpore sudor 4, 623. culmine illum pe-tit morte 8, 702. fato quaerere 8, 49. fonte un-dam poscere 9, 618. funere est pugna 6, 811. genero Mars secundus 6, 5. litore spirat aura 8, 246. surgens ignis 9, 74. matre dedit fratres 10, 78. more 4, 417. ossibus surgentem herbam vel-lere 7, 865. parte solita 5, 610. pectore elapsus 9, 80. pectore voces erupere 9, 255. puppe salutat 8, 596. rebus actum 9, 253. rupe pepen-dit 6, 472. sanguine ferre poenas 4, 805. sangui-ne rores 9, 698. stirpe aliquis 9, 89. superisti-mere 7, 76. vertice despicitur 5, 638. victis poe-na 9, 299. vobis bene merentur 6, 718

DEBET hic multas mortes ante suam 2, 82. quid victoria ferro 6, 131. quod Superis 10, 415. Ro-ma nullum civilibus armis 1, 44. tibi poenas Parthia 7, 431. urbs colli quod non est insula 6, 25. Debent sibi finem 7, 811. Debuit qua ira 10, 516. Debebis cuncta carinae 5, 535. Debere alicui vulnera 4, 547. caput generi 9, 1043. fatis Martem 6, 5. plus nobis 9, 1031. vitam clienti 9, 1096. Debentes multum vatibus 9, 963. Debentibus annos fatis 6, 530. Debetur mundo caput 10, 393. vulnus gladiis 4, 561. De-bita fatis 8, 415. Magno sceptrum 8, 448
DEBILIS arcu incerto 8, 373
DECANTAT tribus 5, 394
DECERNO. Decrevit pati 9, 110. seponere 5, 725. Decrevit nondum numina nefas 5, 204. Decer-nere hoc primum 5, 21. letum 4, 486. Decre-tum est genero, socerum depellere 1, 290. Do-creta belli senatus consulibus mandat 1, 489
DECRETET pietas cum fatis 8, 77
DECEAT deesse 8, 534. tripodas fors 6, 771. vires fateri 8, 527. Decebat te praestare 7, 681. De-cuit carinas fulgens tutela 3, 511. qua dolor 10, 84. Decebit parere 9, 46. Deceat quatenus suc-currere 8, 278. viros fugisse 9, 406. Decens mo-nile colla adstrinxit 2, 363
DECIDIT huic sanguis 9, 703. in terram 9, 899. Decidat per fulmina aether 2, 58. Gaurus in fun-dum Averni 2, 668
DECI, pater, & filius devoti 2, 308. 6, 785. 7, 359
DECIMUS fluctus 5, 972. Decima castra 5, 374
DECIPIS orbem 8, 340. Decipit me amor tuus 5, 748. Decepit somnos nox 7, 8. secula 9, 623. Deceptura malis fortuna 4, 712. Decipitur 7, 760. Decepta juvenis 4, 323. spe mortis 8, 61. vixi 9, 99. Deceptae manus 5, 809
DECLINET in autumnum 10, 236
DECLIVEM ad litora cursum amnes habeant 4, 114. Declives undae 4, 427. Declivia montis dexte-riora 2, 421
DECOLOR seges 7, 851
DECOQUIT membra 9, 776
DECORUM, vix saecula longa sic meruisse 2, 116. Decora fronte caesaries 8, 680. Decoros vix nu-ribus cultus gestare 1, 164. Decora per colla cri-nibus effulsit 1, 442
DECRESCIT aequor 5, 338. umbra 4, 154
DECURRIT ad aequora 8, 715. amnis 8, 466. ver-tice Pindi Edonis 1, 675. Decurrite ad fluminis ripam 2, 483. Decurrant agmina Sufis 2, 49. Decurrere 8, 224. ad amnes 4, 366. campis late 4, 733. lampas solet 10, 502. passu effu-so 4, 271. per noctis tempus solitae stellae 1, 536
DECUS aeternum urbi contigit 3, 389. formae 8, 664. Haemonidum 6, 590. inperii 7, 588. 9, 747. magnum plus patria potuisse 1, 174. patriae 7, 597. pelagi Caelareis armis addidit 3, 762. vi-cti

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- Depellitur arce Esculea 2, 468. Depellatur Eryx in undas 2, 666. Depulsus parens 9, 1028. Depulla locis classis 9, 368. Sceptis 10, 87. Depulsi tyranni 6, 791. Depulsis hostibus oppressae arces 2, 654.
- DEPENDIT tempora amoris 10, 80. Dependisse caput armis 8, 101.
- DEPEXUS crinis 9, 635.
- DEPLORAT Scipio subolem 6, 788.
- DEPOSIT matrona priores cultus 2, 29. Depone vanum furorem 2, 83. Deponere signa iussus miles 1, 236. victrices aquilas iussus 1, 339. Deposito pignus 8, 191. Deposito poplite victima collum praebat 1, 613. sati pondere 7, 687. Depositum. Fortuna, tuum tenere paludes 2, 72.
- DEPESCITE pugnam votis 2, 533. Deposce ducem 5, 296.
- DEPRECOR servari 9, 213. ultima fata 7, 381.
- DEPRENDIT carbasa Auster 9, 324. rates unda 5, 439. ruinae signa 6, 281. Deprendere Magnum 5, 738. nefas 4, 172. timet luci dominum 3, 425. Deprensus exercitus inter fluvios 4, 335. Deprensa virtus 4, 469. numero loquere virtus 6, 160. Depremsum est 9, 531, 826.
- DEPRIMITUR aer 5, 629. Depressa humus 6, 642. cantu luna 6, 505. Depressum tumulto 8, 82.
- DEROGAT famam aevo 9, 359.
- DESAEVIIT ira 5, 303. in artus 6, 540.
- DESCENDIS ad umbras 9, 818. Descendit ab origine 6, 611. aratrum 6, 383. harundo in caput 6, 216. hinc Python 6, 408. in antrum 10, 19. in campum miles 4, 703. in mare Tybris 6, 77. in undas ratis 3, 630. qua venter in ilia 3, 724. Xerxes 3, 286. Descendite e bustis 6, 808. Descenderit 6, 653. Descendere canos in frontem passus erat 2, 375. in campos 7, 237. in eventus 5, 67. jubet 9, 535. penitus nulli ferro contigit 1, 31. te ex hoc regno Sulla deceat 1, 335. Descendens anima 6, 714. Mariya ripis erectis 3, 207. miles 7, 215.
- DESCIVIT fortuna triumphis lassata 2, 728.
- DESECTA hydra 4, 635.
- DESERIS arcem Luceriae 2, 472. agros 7, 821. arma 7, 606. Deserit Appenninus Hesperiam 2, 432. castra 8, 532. Ilerdam 4, 145. mentes fervor 4, 279. sedem 6, 314. Deseritis feroces Rhemi ripas 1, 465. Deseruit arva rastris 5, 404. gentes 8, 509. latebras 10, 29. litora 8, 460. ut partem sui 9, 310. trepidantis moenia Romae 3, 398. Deseruere fixa tentoria Lemano 1, 396. Romam viri 3, 92. signa meatus suos 1, 664. tecta canes 7, 829. Deserentis audito bellorum murmure 1, 520. Deseritur insula 4, 446. Strymon 3, 199. Tauri nemus 3, 225. Desertus himes 9, 408. Orontes accedit 3, 214. utroque iugo Parnasus 3, 173. Deserta jacuit lasso furore 1, 695. domus 9, 231. Desertae moenia Luciae incoluit 1, 586. Deserta puppe defiluit 1, 501. flamus in urbe 3, 129. Deserta natura rigente acqua 5, 443. arva 6, 572. busta 6, 511. castra conspiciens 4, 148. dispendia 8, 2. pignora 7, 347. Deserta secans 10, 313. sequi 8, 12.
- DESERT natura 9, 436.
- DESIDIOSA apis 9, 288.
- DESIGNAT membra 9, 925.
- DESILIT in flammam 2, 159. in fluctus magister 1, 501.
- DESINIT Argum cognoscere 3, 736. loqui 5, 161. Desisset cum furere 7, 780.
- DESISTE tentare 5, 744. Desistere coepto compulit 3, 144.
- DESOLATA fuga munia valli 4, 701.
- DESPERARE diem gentes coegit 1, 543. viam 5, 574. Desperasse 4, 512.
- DESPICIT Aethiolas quos populos 1, 458. e culmine cuncta 5, 251. Despexit Athenas 10, 29. Despicitur Pontus 5, 639. Despecta lux 4, 568. turba, senes 5, 333.
- DESPONDERIT sibi arces 7, 758.
- DESPUMAT in herbas lima 6, 506.
- DESTILLAT in ignem 8, 777. Destillant tabe inguina 9, 772.
- DESTITUIT monumenta rerum aetas 7, 398. Spiritus fauces 5, 133. tua vulnera sanguis 3, 746. Destituunt fides & pietas 5, 298. has vada 9, 335. quem numina 5, 582. verba mentem 5, 732. Destituam canes in luce 6, 734. Destituat ferens ventus pelagus 1, 413. Destituere ducem 5, 244.
- DESTRUIT animos 8, 28. meritum 9, 1042.
- DESTRINGUNT ramos milites 4, 317. Destringere ferrum in victos 7, 313.
- DESUETAE medullae 6, 753. Silvis ferae 4, 237.
- DESUM deest jejunos venditor prolato auro 4, 97. Deiunt campi 6, 43. manus poscentibus arvis 1, 29. nec numina 1, 349. Deerat dextera rapiendo leto 4, 345. robur ire in enses 7, 669. tibi fiducia nostri 1, 362. Deerant praefagia 8, 571. Desuit 6, 673. armis quod 9, 1017. Emathiae 8, 390. nullis aris parens 2, 35. sibi nondum hostis 1, 23. Decriit sanguis 4, 216. Desit si larga Ceres 3, 347. Desint robora 8, 738. Deesse adversis 8, 534. cumulo virore 6, 153. Deis, non sibi numina 5, 499. solet quantum Lunae 3, 42. marito 8, 578. mihi hostes nocet 3, 365. ruinae 6, 10. triumphis 8, 230. venenis 9, 858.
- DESUPER Alpibus Nubiferae colles 1, 658.
- DETEGIT animos 5, 322. Histros dies 4, 529. Detexit caput 9, 1033. Detegit ferrum 3, 128. Detectus Mars 10, 346. Detecto Garamante 9, 460.
- DETERREAT nos ausis 10, 375.
- DETESTANDA Deis 6, 431.
- DETRAHIMUS dominos urbi servire paratae 1, 351. Detrahe terrae crimen 8, 125. Detrahere maritos in cladem 3, 22.
- DETRUDIT muris pectora 6, 175. Detruit has in Austrum 9, 334.

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- cum sole serenus obpessit 5, 701. Thessalicus 7, 202. ultimus malorum 6, 312. unus 8, 468, 703. surgit in medium 4, 155. textit lampada 9, 1006. tibi curreret 7, 424. Diem Pharsalicae cladis nescire voluit Roma 7, 411. accipere 7, 92. admittere fronde carentes 3, 444. adtollet Titan 6, 333. advenisse 7, 131. cerne nostro munere 2, 513. dabit Thesaliae 7, 454. desperare gentes coëgit 1, 543. donassent patriae 7, 31. diem nox coelo sequetur 1, 91. extremum senis praecipitalle 2, 106. flagrat virtus 7, 342. foedasse diras volucres 1, 558. incendere remotae nubes 4, 68. lucifer refugit 2, 725. medium ducit Titan 6, 572. misit 10, 434. mutare 8, 217. nocte mutat 10, 202. pallere mirantur 7, 178. placuisse Superis 7, 339. polcet sibi Phoebe 1, 79. prouum ducens Phaëton 2, 412. rupit fulmen 1, 153. sustinere 9, 905. violare 9, 462. unam ruptis legibus donavere 4, 28. in medium stellae venere 1, 537. Die feriri 6, 744. viso durescere valles incipiunt 4, 129. sub quocumque 7, 189. Dies aurorae promissa 8, 779. clara 7, 787. 9, 836. dilata nocte 6, 462. illa haec est 7, 254. miracula fati praebuit 3, 634. ista ierit 6, 158. lacta 9, 1097. librata 9, 529. nostra jaceret sub nocte 9, 14. prima belli Marte cessavit 4, 24. & ultima mundi 5, 181. summa 7, 195. 8, 29. 9, 208. suprema 10, 41. ultix gladios visura 7, 782. una 8, 332. Caesaris 10, 533. continui 10, 241. extremi in unum tempus convenere 1, 651. Caesar teneat, Julia noctes 3, 27. hos fortuna perdidit 3, 394. primos belli visura tumultus exoritur 1, 233. venit polus 8, 292.
- DIURNA** imago 7, 26. pestis 9, 922.
- DIFFERAT** an aetas 9, 568. Distulit ulterius fatum 10, 516. Distulimus in diem remeare triumphos 7, 256. Differte hunc dolorem 2, 39. Differret bellum 3, 52. Distulerintne corpus canes 9, 142. Differte 7, 107. paratis nocuit 1, 281. diem 5, 742. tormenta mora 5, 792. Dilatus in ortus Caesar 10, 433. Mars 9, 264. Dilata manus 8, 708. Deum mors 6, 698. nocte dies 6, 461.
- DIFFICILES** summa tueri Deos 1, 511.
- DIFFISUS** moenibus urbis 10, 440. viribus notioribus 4, 145.
- DIFFUGIUNT** qui agros moenibus junctos colunt 1, 572.
- DIFFUDIT** crines in aegida 7, 149. Diffusus ignoto consule Bacchus 4, 379. in arvis Arctoïis cruor hoc meruit 1, 301. coilibus hostis 6, 30. inani spatio ventus 3, 363. Diffusum aequor coelo reddidit 4, 82. vulnere virus pro sanguine 1, 615. Diffuso tellus in aequore latuisset 1, 654. vertice campum explicat tumulus 3, 376.
- DIGERAT** artus tabes 6, 88. Digerat undam aër 10, 260.
- DIGNUS** auctor 9, 129. cliens 9, 1024. donanda vita Caesar 4, 347. Magno comes 8, 656. Dignum te Caesaris ira facies 3, 136. Digna cruore dextra 4, 543. vita 8, 653. merces 9, 1101. mors querela 7, 631. nota 5, 391. sacris umbra 8, 841. viris causa 9, 263. Dignum animis tuis 8, 347. indole robur 5, 17. quod cures 6, 602. Digni votis 7, 657. Dignae adytis voces 9, 565. modo consule voces 8, 330. Digna fati suis pericula 5, 653. vitae merita praeconia 4, 813. Dignas funere Magni exequias Fortuna dedit 3, 291. Dignior auditu 10, 182. poena 9, 508. Dignissimus 5, 58. aris 9, 601.
- DIGNARIS** saxum nomine 8, 806. Dignatur dextras sanguine 10, 338. habitare 5, 87. Dignere lares nocte tua 8, 113.
- DILAPSA** per amplexus mariti umbra 3, 35.
- DILECTUS** Magnus 7, 36. tibi focer 5, 473. Dilecta Jovi Creta 3, 184. unda 9, 354.
- DIMADUERE** nives solibus 6, 479.
- DIMITTIT** ab armis 9, 831. Dimittitis animas fortes in aevum 1, 448. Dimittet numquam honores semel raptos 1, 317. Dimittite senes ad mortem 5, 277. Dimittere 8, 154. horam mactandi 10, 430. Dimissus in litore rex 8, 243. Dimissa careo marito 5, 765. potellas 9, 200. vita tanta via 3, 642. Dimisso milite 6, 321. Dimissis degenet armis eam 3, 367.
- DIMOVIT** caesariem ab ore 2, 372. harenas 8, 754.
- DIOMEDIS** Thracis inmanitas 2, 163.
- DIPSAS** 9, 754. calcata 9, 738. torrida 9, 718. Diplades pugnant 9, 851. sitiebant 9, 610.
- DIPSAS** Tauro cadens 8, 255.
- DIRCE** Cadmea 3, 175. Dircaea cohors 4, 550.
- DIRIGUIT** manus strictis inmortua nervis 3, 613. in primo ictu caedis 2, 78. Diriguere metu 1, 246.
- DIRIGIT** Harpen 9, 676. puppim dextra Telonis 3, 592. Direxit aquas Maeander 6, 475. Dirige me mente labentem 2, 245. Dirigat Libyam ignis 8, 170. Directa tibi vita ad leges 9, 556.
- DIRIMUNT** morbi vitam, & necem 6, 99. populis rura 10, 312. Dirimebat Ilerdam castris collis 4, 33. Dirimat Chalcedona &c. pontus 9, 959. Dirimens confinia terrae Tanais 3, 272. laeva ducum arma Crassus 1, 104. Diremta igne gens 9, 538. Diremti parva campi statione 5, 470. parva tellure 7, 461.
- DIRIPIUNT** sacris adfixa penatibus arma juvenus 1, 240. Diripiens plurima miles 6, 117. Direpta moenia 6, 35.
- DIRUS** ensis 8, 677. foederis ictus 5, 372. stipes 9, 820. rogos 5, 764. Dira Carthago 4, 788. gens 6, 444, 507. Pharsalia 4, 803. quies 7, 26. rabies 7, 51. Thessalis 6, 564. voluptas 4, 705. Dirum fratribus omen 4, 551. os 6, 683. Diri honoris plena imago 3, 9. belli mala semina avertat 3, 150. leti facies conspecta est 3, 652. Dirum nefandae saevitiae morem 2, 180. Diro ferri revocant.

*image
not
available*

INDEX RERUM,

rates laxatâ classe receptae 3, 548. Diversa vota 7, 485. Diversos colles aggere committere 3, 381. Diversa castra petentes viri 2, 43. suis praelata dolebit 2, 275. in membra meantis animae discursus 3, 641. inter signa dubium favorem tenere 3, 164. per moenia ruens 2, 467. Diversis fontibus Persis adit Tigrin & Euphratem 3, 257.

DIVORTIA in ponti flumina spargit 2, 404. per Divortia Scythici ponti profugum 2, 580.

DIVES Arimalpus 7, 756. nimbis 9, 659. arbusculo palmarum Idume 3, 216. Dites Asiae populi misere tributum 3, 162. Ditia templa 9, 515. Ditissima rura Phasis secant 2, 271.

DIVITIÆ, bellorum causa 6, 407. casae 9, 292. genti robora 9, 427. Divitias absconderat aurum 10, 113. collo gerit 10, 140. suas aperire 10, 148. Divitiis graves rami 9, 361. violata delubra 9, 520.

DIVIDIT aequor sanguine 2, 220. gurgite mundum 8, 290. hos Libye 5, 485. tempora anni 10, 201. via Pomptinas paludes 3, 85. Divisit animam cruor 3, 591. mundum fatorum limite 2, 11. Divisimus orbem ex aequo 5, 495. Divisere Deos 2, 35. Dividat buccina horas 2, 689. Dividitur ferro regnum 1, 209. Divisus orbe 8, 391. Divisa juvenus 10, 483. Diviso gurgite fontem ferens Indus 3, 235. Dividuus Nilus 8, 465.

DIVULSI mundi machina foedera turbabit 1, 80.

DIV frangit 8, 673. jacet 8, 60.

DYRRHACHII arces 6, 14. ejus situs 6, 19.

DO. Dat animos fortuna 5, 43. aris tura 9, 996. carbasa ventis 5, 560. Graecia vires bello 3, 171. hiems tempus paci 2, 648. stragem fulmen 1, 257. locis numen 1, 608. mortem virtus 4, 581. nomina fastis dies 5, 5. omnis dextera, quod debet Superis 10, 414. omnia arma tenenti, qui iusta negat 1, 349. pavendo vires famae 1, 485. poenas fides 8, 485. poenas majoris aquae 4, 243. regimen ventis 7, 126. suspiria cursus 9, 928. vires pugna 6, 251. vires somno 5, 506. Damus lacrimas secretumque civilibus armis 3, 314. terga Noto ferienda 9, 877. Datis omnia leto 9, 732. urbi ferre poenas 4, 805. aditus pelago 6, 346. animos 2, 570. cui poenas 7, 820. Dant furorem in monstra 10, 337. numina mortem mihi 5, 658. otia variam mentem 4, 704. recessum fata 4, 514. sibi ire in jugulum 10, 410. signa 10, 326. tela ruinae 6, 172. tibi jus 9, 838. Dabas arma populis 4, 801. dominum Fortuna 7, 646. Dabat alga torum 5, 521. Fortuna spectacula 4, 785. longa pax arma 1, 241. quietem 9, 839. scelerum poenas 2, 75. Dabant tantum animi 10, 347. Dedi plena pectora 6, 709. puppim in litora 8, 134. praecipites populos 8, 93. dedisti mihi bellum 5, 269. Dedit aemula virtus stimulos 1, 120. aer fata bello 4, 49. Atlanta in

cautes 9, 655. auxilium 9, 891. clamorem geminare 7, 481. cognomina collibus 4, 656. Fortuna dignas funere Magni exequias 3, 292. fratres tibi de matre 10, 77. gaudia 9, 946. gentes bellum 7, 421. ignis varias formas 1, 531. inpellere 5, 108. iura mihi 10, 94. laevae clipeum 9, 669. mundus signa belli 2, 2. mundo venenum 6, 684. nox animi hoc 10, 68. quod victori Creta 3, 163. quod Nilus 10, 156. perspectum 6, 484. puppim in laevum 8, 194. regna tibi 8, 560. rudentes improram 8, 196. scire 6, 776. senatus non privata arma 2, 533. sic tibi Romam Fortuna 7, 24. signa 7, 206. castris movendis 10, 400. te mihi nosse 10, 287. tellus victa triumphos 9, 78. vela Coris 9, 1001. Dedimus fatis pignora 7, 662. Romam cladis eo 7, 406. Deditis victis civile bellum 1, 108. Dedere spatium carinis 2, 685. Dederat mihi regendas res 7, 110. orbem serpentibus 9, 856. dederat in se ferrum 10, 352. Perses censum 3, 158. Dabis nobis poenas 5, 158. Dabit bella gentibus 9, 95. diem Thessaliae 7, 454. hic pacem jugulus 2, 317. inferias populis 10, 392. mihi poenas 9, 162. ora 9, 280. portum fortuna 8, 192. sibi quisque 7, 740. victoria turbam 5, 330. Dabimus hostem in medium 7, 366. Dabit poenas pro pace petita 3, 370. Dabunt Parcae fatum 6, 812. Da cetera ventis 8, 190. foedera prisca inlibata tori 2, 341. Magno arcem 8, 736. mihi castra sequi 2, 348. mihi cernere litora 1, 693. nomina rebus 6, 773. populos 8, 144. veniam 8, 749. 9, 227. unum ignem gentibus 7, 804. Date cursus in cetera 9, 997. gentibus iras 2, 47. tura sepulcro 9, 1091. veniam trahenti bella 7, 296. urnam manibus 9, 1093. Det recursus in Hesperiam 8, 768. Dent classica bellum 4, 186. tibi non mortem 7, 470. tibi poenas 9, 157. Dares quidquid. accipe 9, 1024. Daret figuram mundo 9, 304. Oceano Rhenoque vincula 3, 77. dederis templa tyranno 8, 835. Dedisses bella 7, 646. melius sedem sub Eoo orbe 1, 251. Dedisset Coelicolis furor arma 3, 315. Dedissent fata in luce moras 1, 114. Dare bella 4, 688. copiam miscendae mortis 4, 283. fessis otia 4, 357. fraudibus eventum 4, 730. iusta conjugibus 9, 67. libertatem pro pace 4, 227. membra spargenda procellis 5, 684. mercedem pro cervice 8, 12. momenta alicui 5, 339. multa in vulgus 1, 132. pignora 4, 502. praeconia 4, 813. regna & mundum 7, 352. sceptra 8, 519. sedem 5, 107. signa ausae tubae 7, 477. summa faciles Deos 1, 510. temperiem coelo 10, 230. alicui terga 6, 258. terga vel pectora bello 4, 468. terga morti 6, 153. terris vindictam 7, 458. testes 4, 494. vela 8, 185. dedisse sibi terga 9, 270. Daturus poenas Pompejo 7, 614. poenas servatur 10, 431. Daturum fati momenta Martem agit 4, 3. epulas feris 9, 802. Daturi arcana Superi 9, 554. magna 7, 297.

Datur

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- latem victis 9, 1067. vocabo 7, 739. Donasse Deis repletos vita, quod superest 3, 243. triumphos patriae 8, 815. Donante pado 6, 278. Donantur Phocis Massilia 5, 53. Donata est nox duci 10, 432. pax 4, 385. pelago gloria leti 5, 657. Pharos 10, 356. Donatum regnum 9, 132. Donata regna 7, 710. manu sua sceptris 8, 595. Donatis serpentibus lusit 9, 908. Donanda vita dignus 4, 347.
- DORION** 6, 352.
- DORIS** Malca 9, 36.
- DORSUM** equi nudum 4, 682. Dorso educto Appenninus in aëra surgit 2, 428.
- DRACO** insopitus 9, 357. Dracones serpentes alati, Dii crediti 9, 728. Draconum oculi 6, 675. Dracones amplexos circumfluxisse robora 3, 421.
- DRUIDAE** sacrorum morem repetitis 1, 451.
- DRUST**, popularia nomina 6, 795.
- DRYOPES** Theoprotique ruunt 3, 179.
- DUBITAS** an sit 8, 523. credere 7, 77. Dubitant caput Pompeji damnare astra 5, 204. Dubitet subvertere silvam 3, 436. Dubita haurire 9, 613. Dubitem praebere 5, 558. Dubitantia fata 9, 639. Dubitanda cornu refulsi Cinthia 4, 60.
- DUBIUS** ad proelia 5, 728. duci 4, 698. fati 7, 611. ne timeret 10, 542. casus 10, 66. Leo subsedit hoste viso 1, 207. Maurus 8, 283. pontus 5, 570. Dubia lux 4, 473. mens 4, 818. & haerens Phemonoe 5, 145. Dubium est &c. 6, 652. longo quaeratur in aevo 2, 344. monstrisne crediderint &c. 7, 172. manebat 9, 19. pelagi terraeque 9, 304. aequor 5, 492. pendat aequor 5, 662. fatum 9, 336. qua litus jacet 1, 409. pectus 8, 186. venenum 9, 616. Dubii Martis discrimen 4, 770. Dubiae vota salutis conciperet 1, 506. in proelia menti stimulos addunt 1, 262. Dubium certo tu robore firma 2, 245. tenere favorem 3, 257. vulgus fremit 1, 352. Dubiam fidem fortuna ferebat 2, 461. super aequora Syrtim feror 1, 686. Dubio mundo vestigia tenens 2, 248. in dubio stetit mens. 7, 247. Dubia labant cervice 2, 200. Dubii egeant sortilegis 9, 581. casus 5, 693. 6, 418. fugae pugnaeque equites 4, 156. partus 9, 901. Dubiae acies 4, 389. mentes 5, 256. Latii urbes 2, 447. herbae 6, 113. Syrtes 9, 861. Dubia regna 9, 1009. Dubios cernit vane scire montes 3, 7. in te transferre jus erat 1, 279. Dubiis percussa mens 6, 596. in dubiis 8, 241. fidem servare ausa est 3, 301.
- DUCIT** me primos in ortus 1, 683. corpus gutture trajecto 6, 638. dextris in viscera ensis 7, 491. diem Titan 6, 571. in omnia secum regem 10, 461. iter in devia 5, 134. opus 6, 39. Sacerdos Vestalem chorum 1, 597. signa super saxa 4, 739. Ducitis aëra pennis 9, 729. Ducebant quem per clades fata 7, 630. Duxit lactos triumphos 3, 20. Duxit cacumina luna 5, 548. Concordia imperium in aequas vices 4, 5. gentes curribus in urbem 7, 279. has rates Cynosura 3, 219. in arma nos amor 9, 227. illuc aquas 10, 252. iter Spiritus 5, 134. me Erinnyes 8, 90. me fama ad urbes 10, 184. virus aheni 10, 124. Duxere Mycenae noctem 1, 544. qua morbi, manus secuta est 2, 143. Duxerunt puppes gurgite tractus 3, 551. Duxerat artem in ritus 6, 509. Ducent quos pericula 9, 390. Duc malorum continuam seriem 1, 670. per Scylliae populos 1, 367. Ducite Pompejos 9, 278. Ducat Dahas in moenia 7, 429. Duceret corpus ad terram 8, 720. Ducere reges captos 8, 342. senectam manibus 5, 535. triumphum 9, 598. Duxisse triumphum 10, 154. Ducens colorem lucis coelum 6, 828. gentes in moenia 8, 357. Phaëthon diem 2, 412. tempora Janus 5, 6. Ducentia nullas cohortes signa 2, 471. Ductura triumphos captivo Caesare 10, 65. Ductur quibus humor 6, 539. Ductus Isara gurgite suo per multa 1, 399. Ducto aggere vaili 6, 31. Ducendus in praedam miles 7, 737. Dux Bruto Cato solus erit 2, 247. an miles 9, 422. erit miles relictis viribus 10, 390. non miles 7, 88. sit in his castris senior 2, 561. ulli est tanti 4, 573. solus ex agmine fugit 2, 471. carinae 4, 540. famulus 10, 405. Hesperius 10, 376. invictus 10, 346. Latius 9, 546. 10, 536. primus 7, 223. melioris causae 4, 259. ratis 4, 466. Ducistentoria 7, 49. Ducem armis elegit 8, 352. nullum habeo 9, 242. pace dedidit 1, 131. Pompejum sequimur 2, 319. praecipitem cohibete 2, 489. Duce per Syrtes uti 9, 552. coelo 9, 847. fama 9, 953. iusto bella geri 7, 79. Magno 7, 612. Pompejo 9, 370. me his praemia belli reddantur 1, 341. privato gesturus proelia 2, 278. Duces & populi 5, 65. ite mecum 9, 150. regum 7, 584. Ducum acies statuta 2, 566. fata iam inclinant 3, 752. sacrata dona gestans quercus 1, 138. saeva arma dirimens 1, 104. sponte pax fuit 1, 99. Duces partesque utraque feri 2, 59. Ducibus bellum movere permillum est 1, 120. scelorum absolvere bellum 2, 249.
- DUCTUS** insolitus 4, 419. Ductu Senatus 9, 12.
- DUCTOR** 5, 241. 9, 611, 912. cunctis armis Antonius 5, 478. maximus 8, 760. Pellaeus hic constitit 3, 233. Ductoris metu revocantur 1, 356.
- DULCIS** amplexus 5, 793. Dulces nati 9, 231. ab harundine sucros bibunt 3, 237. Dulcia virtuti 9, 403. Dulcior vita conjux 5, 739. vita moram mortis 4, 532.
- DULCEDO** animae 9, 393. rerum 10, 17.
- DUMOS** carpit vulgus 6, 3. Dumis horrida est Hesperia 1, 28.
- DUMOSA** arva 6, 13.
- DUMETA** carerent gregibus 7, 863. confraga 6, 126. Dumetis teguntur 9, 969.
- DUM** calet 7, 734. credit 5, 499. eligit 6, 628. ferunt 7, 42. micant 7, 320. praefert 9, 1095. retinent 6, 345. agat 4, 427. ira defaeviat 6, 303. com.

*image
not
available*

INDEX RERUM,

727. tellus campos explicat 5, 19. per campum vis sanguinis 2, 215. Effutam longis anfractibus urbem circumcunt 1, 605. Effusi crines 7, 370. retrorsum angues 9, 653. Effusae in amplexus palmae 4, 176. Effusa membra 7, 305. solo arma 8, 369. Effusas laniata comas 2, 335. Effusis imbris magnum annum tulit 3, 70. per colla crinibus 1, 443. numerato milite telis descendit 3, 285.
- EGER** miles nullo ab hoste obsessus 4, 95. mortalis 6, 232. numen vocibus 9, 575. ratibus 8, 119. sponfore 9, 393. tempus milite 7, 88. Egeant agri imbris 8, 829. civilia bella coactis gladiis 3, 323. Sortilegis 9, 581. Egens caloris 9, 704. morbus 4, 371. Egestas cogit ad spolium pacis 3, 132. quae servit, domino gravis 3, 152. quod suavisset, nefas vile 1, 173.
- EGERIT** cavernas Aetna 6, 295. paludem 5, 464. peritura pietas querelas 2, 64. Pontus undas Maeotidos 3, 277. Egere, quod superest animae 3, 718. Egeritur regum gaza 3, 167. spiritus in artus 4, 644.
- Ego** peremi te 8, 639. sum, cui 7, 299. mihi bella geram 5, 357. mene unum putasti &c. 9, 505. mecum numen si es 8, 143. nobis geruntur bella 7, 79.
- EGREDITUR** 8, 240. bustis 6, 520. Egrediens puppe 9, 173. Egressus maritus 8, 576. culmen 7, 595. tentoria 5, 511. Egressa modum membra 9, 794.
- EJECTA** Syrtibus classis 9, 368. Ejectat sanguis saniem per ora 3, 658.
- ELAPUS** de pectore Magnus 9, 80.
- ELEMENTA** rumpunt moras 5, 635.
- ELEPHAS** 9, 732. bellua Libycae terrae 6, 208.
- ELEUS** sonipes clamore juvatur 1, 294.
- ELICIT** patres Consul 5, 9. Eliciam vos nomine vero 6, 733. Elicere proelia 4, 721. Elicitum virus 9, 932.
- ELIDUNT** graves trunci corpora viva 2, 206. Elidere pontum 6, 56. Elisus ab Austro fluctus 9, 339. litus aer 7, 476. Elisa est tellus gemino profundo 2, 437. Eliso ventre saniem per ora ejectat sanguis 3, 657. Elisa guttura fregit laqueo 2, 154.
- ELIGIT** hostem, in quem cadat 6, 206. vatem 6, 628. Elegit amicos 8, 535. armis ducem 8, 352. harenas 9, 576. Elige terras morti 7, 711. Eligere e cunctis 6, 157. Electum corpus 6, 637. Electa cervice marem aris admoveat 1, 609.
- ELOQUAR** 6, 739. Eloquentium Romanum 7, 63.
- ELUCTATUS** vix in Tyrrhenas undas amnis 2, 219.
- ELYSIOS** nulla Thessalis meretur 6, 699. Elysiac sedes 6, 600, 782. Elysiis sedibus expulsa 3, 12.
- EMATIA** 6, 332. 7, 799. Emathiae campi 8, 43. 9, 15. defuit 8, 360. funesta dies 7, 427. Emathiam adspicis 7, 683. Emathia nihil tutius 6, 820.
- EMATIS** Pharfalos 6, 350. tellus 6, 580.
- EMATIA** acies 8, 531. clades 9, 950. procella 8, 203. ruina 9, 33. terra 7, 794. Emathium ferarum 9, 245. litus 7, 860. Emathii agri 7, 166. campi 1, 1. 6, 620. 9, 1045. Philippi 9, 271. Emathiae clades 8, 34, 211. orae 8, 188. terrae 6, 215. Emathias acies Erinnyes transfudit 1, 688. Emathia arma 9, 1017. arva 4, 256. 7, 191, 846. 8, 266. tecta 10, 58.
- EMERGERE** colles stagnis incipiunt 4, 128.
- EMERUIT** nullus 5, 688. Emeritus Mars 7, 258. Emeritum jus 5, 7. Emeriti doni insignia gerens 1, 357. Emerita morte tela tenet 3, 622. Emeritas repetunt navalibus alios 3, 520. Emeritis quae sedes erit 1, 344.
- EMETITUR** iter milite 9, 735. Emensus scopulos 8, 461.
- EMICUIT** cohors semine Cadmi 4, 550. cruor solitus 1, 614. fulmen mundi fragore 1, 153. lampas coelo 1, 533. lentus sanguis vulnere 3, 639.
- EMINET** 6, 351. agger 9, 341. malus aequare 5, 641. turris super rates 4, 432. Emincant nullae aequare rupes 2, 667. Eminuit cacumen 5, 76. mors 7, 599.
- EMINUS** & comminus 4, 774. stetit 7, 650.
- EMITTIT** saxis aera 6, 91. Emittunt viscera saniem per rimas 1, 625. Emisit agmen e collibus 6, 291. Deum vates 5, 211. equos in agmen 4, 765. tellus cautes Cyaneas 2, 716. Emisere virus 9, 810. Emltant fata 4, 515. Emiseris aestus 4, 113. Emittere manes 6, 650. Emittere Mars 4, 161. Emisus venis cruor 7, 625. Emisiss amnes 6, 381. Emisissae umbrae 9, 641. Emisiss venti rapuere carinas 3, 46. Emisiss tela aera texerunt 3, 545.
- EMIT** exiguum Cererem toto censu 4, 95. Emistuste pignore 9, 1021. Emere urbem 4, 824. Emitter metus 3, 57. Emta donis pax 10, 107. Emtum sanguine 7, 282. Emti clientes Pompejum regno fatiabunt 1, 314.
- EMOLLIT** gentes 8, 366.
- EN** 4, 809. 5, 37. 7, 740. 8, 50. adest 4, 276. cernis 4, 659. quantum 6, 51. venit 10, 385. vota 5, 277.
- ENCBLADON** horret 6, 294.
- ENCHELIAE** testantes funera Cadmi 3, 189.
- ENECAT** Bacchum pulvere 9, 434.
- ENIPEUS** 7, 116. 224. numquam celer nisi mixtus 6, 373.
- ENSIS** dirus 8, 677. Memphiticus 10, 5. militis 7, 287. Pharius 8, 546. pressus 7, 562. reiectus 9, 831. Romanus 8, 606. suus 10, 466. habet vires 8, 385. incaluit 7, 146. locuto transfigit viscera 4, 545. plurima agit navali bello 3, 570. strictus non est ducis, sed militis 5, 254. subicit odiis 7, 490. vagatur late 2, 102. nostri potens 4, 822. Ensem in populos accipis 5, 61. Ense caput rotare 8, 673. medios super lacertos ferit turba 3, 666. moto suos salutare 4, 173. nostro jacet 9, 1020. petere 7, 348. recepto colonos vidit

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- urbem cingebat 1, 572. tristis Emathias acies
transtulit 1, 687
- ERIPIS** omnia fato 9, 981. Eripit lux flammam
astris 2, 721. tibi partem 5, 265. Eripiunt ani-
mam, cadaver 9, 788. tibi rura populi 7, 824.
Eripuit nautis carbasia 9, 325. nox modum ven-
ti 5, 710. Eripiam tibi quietem 6, 327. Eripe
calibus jus 6, 597 gentes victori 7, 233. miseris
terras belis 4, 110. Eriperet mundo caput 10, 5.
Eripere consilium 4, 705. locum victoribus 6,
142. veniam 4, 139. Eripiens munera aevi 7,
417. Eripiente ducem mari 8, 724. Eripitur ini-
que 6, 725. Ereptus natalis 7, 391. Erepta est
michi merces laborum 1, 340. Ereptum est re-
gnum sorori 5, 63. nefas socero 5, 65. Erepto
vellere noti Colchi 2, 591. Erepta lacertis arma
9, 476. pila 7, 159
- ERRAT** in arvis 9, 939. mapalibus Afer 4, 684.
rarus habitator in urbibus 1, 27. ulla sine lege
per aevum 1, 642. Erravit sine voce magnus
dolor 2, 21. Erremus 8, 804. Erraret Crassus
inulta umbra 1, 11. Errare castris 4, 197. hostes
aperto freto 2, 661. pateris acies profundo 3,
559. vetiti Dahae 7, 429. Errantem Meandron
adit Marfya 3, 208. Errantes Scythiae populi 3,
267. stellae 7, 425. domos melius dedisset 1,
253. Errantia vento regna 6, 458
- ERROR** vagus 7, 546. Errore implicatae viae 8, 5.
Errore sublato 3, 606. suo felices populi 1, 459.
viarum fallitur populator 4, 91. Erroribus adde-
re crimen 7, 59
- ERUUIT** plura jubere 3, 112
- ERUPIT** audax juvenus 3, 500. Erupere voces 9,
255. Erumpat classis remige 9, 149. jugulo san-
guis 6, 555. Erumpere ab Oceano 10, 256. ca-
stris 4, 732. in puppim sociam 3, 600. quaeren-
tem ventum 3, 460. per milites 6, 156. venis 10,
264
- ERUERE** chalybem 4, 223. Eruitur templo census
3, 156
- ERYX** celsus depellatur in undas 2, 666. Erycina
Thapsos 9, 919
- ESULEA** arce Lentulus depellitur 2, 469
- ESUS** feris altaribus horrens 1, 445
- ESSEDONIAE** gentes 3, 280
- ET** contra 6, 605. ignes solis fugiebant astra 1,
291. ipsa cedis 8, 750. nobis dabis poenas 5,
158. sumus, & fatear 10, 368. tu 5, 362. item,
que, continuatio negativae. pro, &. *non, nec*
2, 40, 235, 355, 356, 357, 358, 373. 4, 751. 5,
542. 6, 307, 310. 7, 595. 8, 628. 9, 577, 1036.
10, 115
- ETIAM** nunc 5, 248. 8, 657. 9, 717, 874
- EVADERE** 9, 387. claustris 6, 118
- EVALUIT** nullum revocare patens 1, 505. Titan ni-
ves solvere 4, 84
- EVANUIT** aurâ 10, 166
- EVEXIT** trepidum aratis in altum 8, 36
- EVALLARE** tela membrâ 6, 255. Evulsus mihi tu-
mulis 9, 155
- EVENOS** maculatus sanguine Nessi 6, 365
- EVENTUS** ducis 8, 593. Martis 5, 68. rerum 5, 779.
Eventum fraudi dare 4, 730. Eventu facili proe-
lia gesseris 1, 285. Eventus scrutari 9, 550
- EVERTIT** arces 8, 490. aliquem 5, 654. puppim
5, 647. Everfa senx moriturus in urbe 2, 74
- EVOCAT** cohortes 1, 395. illum morantem 5,
481
- EVOLVIT** orbes cavis sedibus 2, 184. turribus ca-
davera 6, 171. Evolvunt saxa lacertis 3, 481.
Evolvam bullo Ilin 9, 158. Evolvimur orbe 9,
876
- EVOMERE** fretum cavernae 4, 460
- EUBOICUS** recessus 5, 183. Euboicum litus 5, 231.
Euboicae Chalcidos regnum 5, 227. Euboici la-
teris convallis 5, 196. Euboica unda arctior li-
mes 2, 719
- EUDOXI** saltus 10, 187
- EUGANEUS** collis 7, 192
- EUMENIS** saevi Lycurgi tela contorfit 1, 576. Eu-
menides 6, 664, 695. Eumenidum crines 9, 642.
vultus 7, 778. Eumenidas quas vocasti 7, 169.
tenentes lampadas vidi 3, 15
- EUPHRATES** 8, 290. 10, 33. fertilis fungitur vice
Phariae undae 3, 260. magnus cum Tigride ca-
put tollit 3, 257. obruit nomina 8, 438. Euphra-
ten bibentes 8, 213. Nilumque move 2, 633. ab
Euphrate capta signa sequi 8, 358
- EURIPIUS** cursum mutat undarum 5, 235
- EUROPA** 6, 817. alios soles videns 9, 872. Euro-
pae & Asiae terminus Tanais 3, 275. urbes 9,
686. Europam ab Asia disterminat 9, 958
- EURUS** pelagus tenet 9, 118. rudentibus stridens 9,
113. Eurum tumidum fluctibus inmittit 2, 457.
tenens 9, 420. Zephyrumque timens 2, 676. in
adversum fluctus inpellit 3, 232. Euri madidis
flatibus resolutae Alpes 1, 219. se tollunt 6, 265.
Euro nubifero polus cesserit 2, 459. rudentes
tendente 6, 674. ab Euro flammâ accepit 4, 61.
in Euro jacet 8, 812. sub primo casura quercus
nutet 1, 141. Euri Zephyrisque aethus repugnat
3, 549
- EUXINUM** ferens Propontis 9, 960
- EX** aequo 5, 495. aequo me adit 8, 232. facili re-
ceptus pedes 4, 46. habitu nihil mutasse 8, 666.
hoste 4, 719. nomine multum superest 7, 717.
populis nostra fors ultima 7, 444. quo loco agno-
scat vultus 7, 793
- EXAESTUAT** igne 5, 172
- EXAGITANT** curas praefagia 8, 44. Exagitet clamor
nauticus litora 2, 689
- EXAMEN** in numerum 7, 161. Examina 9, 285
- EXAMINAT** horas 8, 467
- EXANIMIS** vultus 6, 658. Exanimem te comple-
ctar 2, 302. Exanimis artus 6, 721. Exanimis
vultus premit 2, 26. Exanimat rupes corpora
pressa 3, 473. trepidum 8, 8
- EXARSIT** Mars 4, 528. cautibus mucro 7, 140

EXAR-

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- EXIGIT** annos fides 8, 282. noctem 10, 106. victoria dextras 7, 367. poenas victoria 7, 771. a misero poenas 8, 22. ad planctus famularum brachia 2, 24. Exegit clades in uno die 8, 703. gladium per gentes 10, 32. ferrum per viscera 2, 149. in nullo usus 9, 310. Exegere hiemem 9, 949. Exiget solem 8, 376. ut roges 8, 348. Exige poenas 8, 103. somnos 10, 354. Exigat enssem 8, 656. Exigere enssem 4, 565. Exacta jaculis clades 7, 490. Exactum Cynthia conderet orbem 2, 577
- EXIGUUS** cinis 9, 2. pulvis 8, 867. seps 9, 764. tractus 7, 241. Exigua alnus 8, 39. carina 8, 541. flamma 8, 766. manus 4, 720. moles 10, 534. Pella 10, 52. requies 4, 195. via 9, 875. est victoria. fugiens Magnus 2, 708. Exiguum dominos commisit asyllum 1, 97. ros 4, 301. vallum 4, 168. sanguinis 2, 140. Exiguam Ceterem toto censu emit 4, 96. Exigua nocte lucet Bootes 3, 252. scrobe posuit 8, 756. Exiguo vallo pericula effugit 1, 516. Exiguae clades 7, 664. puppes tenent navalia 3, 182. Exiguus moenibus tuti 3, 341. Exiguum tument 5, 431
- EXILIS** glebis Arisbe 3, 204
- EXIMIUS** fretum scrutari 3, 698. fuit Phoceus in pugna 3, 697
- EXONERAT** questus 9, 881
- EXORDIA** quaerere novis rebus 8, 265
- EXORITUR** dies visura primos belli tumultus 1, 234. Exorta flumina 6, 45
- EXORNARE** Deos armis 6, 256. Exornari donis 5, 51
- EXORANDUS** erit Caesar 4, 219
- EXPALLUIT** Phoebe terrarum umbra percussa 1, 539. Expallere belli furias 5, 246
- EXPAVIT** nefas 4, 556. 10, 453. Expavere voces furoris 7, 484
- EXPELLIT** mentem priorem 5, 168. Expulit armatam urbem e sedibus 2, 574. cruor hastas 3, 590. curia Tribunos urbe 1, 266. aurum Tagus 7, 755. pectore curas armorum 3, 53. Expellam tumultis 6, 735. Expulerit quis enssem moriens 7, 612. Expulsi Senatus 5, 270. Expulsa primas taedas mutarum 2, 345. sedibus Elysiis 3, 12. mater 5, 79. templis vates 5, 209. Expulsa terris virtutis fides 2, 241. Expulso remige sedes rotans 3, 673. Expulsi sedibus oculi 3, 712. Expulsa umbrae 6, 512
- EXPENSA** superiorum, & Caesaris ira 3, 439
- EXPERTS** discriminis 5, 194. Experts metus 2, 290. Expertes pelagi 5, 412
- EXPERTUS** est in discrimine 5, 249. cessisse 5, 502. Experta libertas, an iura viribus obsistere possent 3, 114. Experti mecum pericula 1, 300. phatretas 8, 302
- EXPLENT** mortem vulnera 6, 213. Expleat quidquid aetas 7, 387. Explere tremores &c. 7, 415
- EXPLICAT** cantu 6, 694. munera aevi 7, 417. Natura dies 7, 201. orbis 6, 488. 9, 709. se Mervania tauriferis campis 1, 474. tumulus parvum campum 3, 377. Explicat tellus campos 4, 19. luxus 109. Pythona Paean 5, 81. turmas collibus 6, 9. Explicuere jugum montes 6, 477. Explicare virum per membra 4, 629
- EXPLOLAT** taurus cornua in truncis 2, 603. Explorant partus 9, 901. Explorate fidem tyranni 8, 562. Explore numina 9, 547. Exploratus Hammon 9, 586. miles 4, 696. Exploratae hostis vires 4, 731
- EXPONIT** ducum vires spectandas 4, 26. Exponere caput in poenas damnatum 2, 307. Expositus perlat, cuspide confixus 3, 619. Expositum cunctis numen 5, 102. remigium 4, 423. Expositi tatis corpora 9, 843
- EXPRIMIT** glebas manus 4, 310. vox, quod &c. 9, 691. Expressit gemitus pectore 9, 1039. Exprime verum Manibus 6, 599. Exprimitur pestis 4, 729. Expressum ventis per nubila fulmen 1, 151
- EXPROMAM** vobis arcana 8, 280. Expromere finem 5, 68. rerum causas 1, 67. veras voces 1, 360
- EXPUGNAT** tuta fames 4, 410. Expugnare senem venenis 10, 360. Expugnantis opus 10, 491
- EXPURGAT** harenas cantu 9, 914
- EXQUIRERET** aquas 9, 749. Exquirit furta fugae 4, 417
- EXSANGUIS** senectus 1, 343. Exsanguis inter ceteras 2, 202
- EXSECTA** lingua palpitat 2, 181. virum juvenus 10, 134
- EXEQUIAE** funere Magni dignae 3, 292
- EXSERIT** caput Corus 5, 598. herbas 9, 438. ignes 10, 212. quibus orbem 8, 160. Exseruere ergastula manus ferro 2, 96. Exserti manus Cethogi 2, 543
- EXSICCATA** cutis 8, 690
- EXSILUIT** 5, 791. equus 6, 398. Exsiluere patres sedibus 1, 488
- EXSULTAT** Catilina 6, 794. muris clausa juvenus 3, 447. tellus harenis 8, 539
- EXSILIUM** nominis 5, 785. senatus si petat 3, 111. volentes patimur 1, 278. timebam 9, 1386. Exsul 6, 421. 8, 209. 10, 87. a primis sedibus 3, 339. ingens populis comitantibus vadit 2, 730. quidquid patiere 7, 703. Magnus 7, 379. Marius caput abdidit ulva 2, 70. Sertorius Iberos movit 2, 548. taurus cornua explorat 2, 603. umbra 8, 837. Exsulibus Mariis merces Roma fuit 2, 227. Exsulat 5, 34
- EXSOLVIT** metus suos turba 5, 259. Exsolvi tibi fidem 9, 98. Exsolvite culpam gladio 7, 262
- EXSPECTAT** dominos fortuna 7, 744. fluctus 8, 725. morsus 6, 553. signa 7, 83. Exspecta majora votis 5, 532. Exspectate casus 8, 581. Exspectare imbres 4, 330. sinu 6, 804. Exspectasse patrem 10, 457. Exspectari ab omni terra 5, 678.

Ex.

*image
not
available*

INDEX RERUM,

meum bellum 3, 34. te honor dignum ira 3, 137. Facient hae dextrae 7, 387. civilia bella manus 7, 275. pares Superis Divos 7, 457. te bella nocentem 2, 259. Fac locum 8, 114. mihi talem Jubam 9, 213. Facias sic parens mundi 4, 111. Faciat quae dies vos colonos 7, 258. victoria sua nos cives 1, 279. vim satis 6, 652. Facerent bella dominum mundi 9, 20. Fecerit qui me tibi hostem 1, 203. stella senem 6, 609. fecissem, ut posses 9, 1103. Facere aliquem timendum 4, 185. in membra nil cruenta, pie 8, 316. monstra 4, 245. nefas 4, 549-555. nil sua causa 9, 28. omnia saeve 8, 492. privatum 5, 366. regna 8, 314. sibi caput 5, 686. jus in jugulos 4, 821. vota 5, 772. Fecisse duos contenti 3, 266. me nocentem. crimen erit Superis 2, 288. nocentes 8, 137. me credite nefas 3, 437. nefas 7, 315. viam ruina 1, 150. Faciens vota 9, 215. Factura es Deum 9, 604. sui miserum 8, 97. Deis vim 6, 441. invidiam parens 2, 36. victum acies nocentem 7, 260. Facturi monstra tempus 7, 464. Fit fatum 5, 93. nefas 6, 79. Ionus robore curvato silvae pressae 1, 391. vita captis dulciior mora mortis 4, 532. Fient melius Piratae 1, 346. Fiat tibi facinus 8, 644. Factus felicior 7, 702. vates 5, 85. Facta tribus dominis communis Roma 1, 85. Factum carmine lumen 6, 647. sagittis vulnera 6, 212.

FACILIS Caesar 4, 363. cedere labor 6, 20. labor est mutare modum tormenti 3, 479. mentem vertere terror 2, 460. capi Roma 2, 656. caedes 9, 1027. cedere ripa 10, 310. turbatur 9, 469. Facilem praedam urbem liquere 1, 513. Facili eventu proelia gesseris 1, 281. ex receptus pedes 4, 46. Faciles aditus 6, 616. dedisse terga 9, 270. praebere alimenta carinae 3, 683. mortis animi 4, 506. ad juga populi 2, 314. irae. & nefas vile 1, 173. humana ad murmura linguae pecudum 1, 561. accessus tellus obtulit 3, 44. dare summa Deos 1, 510. raptus pecorum sulci non fecerunt 4, 90. fluminis undas rumpit 1, 222.

FACULTAS operis 10, 428. opum 4, 817. tuta vitae 5, 527. Facinus heu! 10, 518. aequat. quos inquinat 5, 270. fiat tibi 8, 604. gladii 5, 206. Potiui est Pompejus 9, 103.

FACUNDIA robur causae addidit 7, 67.

FAEX mundi 7, 405.

FALERNUM indomitum 10, 163.

FALLIT Pompejum structura 6, 64. quemquam 4, 559. unda Britannos 6, 68. Fallunt nos foedera 8, 311. Fefellit hostem 4, 30. Fallere quemquam 9, 388. victorem 9, 1081. vigiles 5, 512. vocibus 9, 1062. Fallens leni unda 5, 464. Fallentia duceim signa 7, 290. nautas sidera 8, 173. Fallitur in agros sparsus populator 4, 92. Fallar dicere 7, 289. Fallaci sereno fulgura micuerunt 1, 530. Falsa in praeconia fama linguas solvit 1, 472.

FAMA est 6, 378. 9, 139. sic 3, 215. ut 9, 348. 356. ab illis senium aevi repellit 4, 812. canit 2, 672.

ferebat 3, 417. loquitur ratem 4, 574. aeterna 8, 617. aevi 9, 548. bellorum recessus movit 3, 229. Ducis in Caesare erat 1, 144. fati minor 9, 754. furoris urbem expulsi 2, 573. generi 10, 184. magna 9, 593. mali vulgata 4, 610. in secula manura 8, 74. loci 6, 570. loquar 8, 782. mundi 9, 1030. nominis 9, 92. quo nominis venit 2, 634. regis 4, 694. rerum 8, 275. ruinas prodens 8, 15. sacra 9, 982. vana ad veros timores accessit 1, 469. Famae majoris in amnem lapsus 1, 400. tantae nomina 5, 468. cura 9, 1080. mirator 9, 961. nomen 6, 604. perpetuae nomina 10, 544. petitor 1, 131. cuncta credere 9, 411. pondus 8, 22. terrore populi paverent 3, 300. si creditur 3, 220. tuae nocebunt busta 8, 859. vires dat pavendo 1, 485. Famam aevo derogat 9, 359. suam obscurat 4, 718. in famam mitti 10, 533. Fama cognitum 9, 868. duce 9, 953. non vihi Caesaris victum agmen 2, 600. qua mittet in secula posteritas 8, 608. sua venient in secula 7, 208. Famosa vetustas 4, 644. regna 7, 277.

FAMES fuit tot juvenes simul occumbere 2, 199. ciborum ambitiosa 4, 376. ferro fugienda 2, 253. infana 7, 413. Perusina satis accedat 1, 41. priores mensas adspersa 1, 164. saeva aderat 4, 94. sola adferit urbes 3, 57. tuta expugnat 4, 410. Famem facere auxilium 4, 308. Iervire iustam quid querat 1, 319. vicisse epulae Catoni 2, 384. Fame ubera ficca trahentes 3, 352. mandante 10, 158.

FAMULUS ferrum exegit per viscera 2, 149. gerit tumores 10, 100. Parthorum 8, 339. tyranni 10, 522. Famuli amictus 8, 240. Famulo data est vindicta 10, 341. Famulo sub duce 10, 405. Famuli permittunt jubere 8, 538. fideles 10, 349. saevi 10, 469. turpes 6, 152. 9, 274. Famulis visum 10, 429. vix audenda 5, 509. Famulos habere nullo discrimine 4, 218. Famula turba 10, 127. Famulae fideles 8, 63. dextrae 4, 207. Famularum brachia ad planctus exigit 2, 24. Famulans Phoebus 6, 368.

FAS sed tacitum quid 6, 430. ibi. ubi merces 10, 408. quibus in terris sit 8, 142. & jus 8, 484. juris vincula 5, 288. nefasque 5, 313. nec liceat mihi 9, 244. quibus est, arma committitis 3, 329. cui implere 8, 409. mihi prodere 10, 194. Ioli Vestali Minervam vidisse 1, 598. quaecumque monetis prodere 1, 631. est coepisse 8, 459. dare numina 7, 456. nulli vacare 10, 416. promittere 9, 983. tibi haec colla contingere 2, 81. si fas 10, 63. est veras expromere voces 1, 360. esse jubet 8, 764. utrumque putare 4, 699. Pro fas! 10, 410.

FASCES a me discesserunt 8, 79. Latii 7, 428. pretio rapti 1, 178. aquilis addidit 5, 389. inferri 10, 11. nullos purpura comitata 2, 19. quas vocet castra 5, 13. in fauces erigere 8, 270. Fascibus Latis iter est ad Albam 3, 87. repetitis sequitur septimus annus 2, 130.

FA.

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- ducere tempus 5, 733. subcumbere 8, 70. tradit fortuna leti 4, 737. venire in iura 9, 212. victum caput 7, 713. vim facere 6, 652. urgentibus 10, 30. Caesaris omnia ire 4, 143. his Mutinae labores accedant 1, 42. nullus abitterita 8, 619. omnibus adest 9, 884. quorum vacavit coelum 7, 206. tuis dignum 8, 347. variis hos eadem viscera genuerunt 3, 604. Fatalis Croeso Halys 3, 272. hora 9, 87. harenae munerata 4, 708. Fatale caput 7, 359. malum 10, 34. Fatales Philippi 7, 591. Fatidicus Phoebeus 5, 70. Fatidica aqua quos Cephisos ambit 3, 175. Fatidicum penetrare 5, 147. Fatilegi 9, 821.
- FAVIT** procellis 9, 116. Favebit si fortuna 2, 320. Favebunt adhuc tibi 7, 213. Fave coeptis 1, 200. 8, 322. Favere solito magis secundi Dii 4, 122. Favens populus 7, 13. Favor fortunae 5, 696. sollicitus 4, 699. victoris 8, 117. Favoris poenae 8, 21. sui ipse sector 1, 176. summa momenta 3, 55. vera fides 7, 726. Favors fatorum crede 7, 705. nominis instare 1, 148. Favorem celante fato 8, 319. dubium tenere 3, 265. in favorem generi, locerique discedunt 10, 417. Favore numinis serus 2, 85. partes fecimus 9, 219. vario ancipites urbes 2, 447.
- FAUSTA** tentoria 4, 663.
- FAVILLA** ardens 8, 752. Pharia 9, 1. tepida 5, 524. 9, 60. Favillae olentes membra 6, 537.
- FAVI** oblita 9, 286.
- FAUCES** squalabant 9, 503. aequoris 10, 513. Herculeae 8, 1. luporum liccae 6, 553. maris 5, 232. sanguine admonitae 4, 241. Taenareae 6, 648. Threiciae 9, 954. viarum 4, 160. destituit Spiritus 5, 133. laqueo fregit 2, 154. pollutas manus flescere 1, 332. solutus vox nulla prosequitur 3, 738. Fauces demissus ensis 7, 621. artis inmissum aequor 2, 616. e faucibus illis fuderunt angues sibila 9, 630.
- FAX** rogi rumpit amores 5, 764. Facem subici imperat 8, 740. tenent parentes 6, 534. rapit e rogis ibid. Faces volant 7, 512. adversae 7, 155. Gallorum 5, 28. legitimae 2, 356. tectis excepisse 3, 344. arsuras in tecta paravit 2, 542. atras tenuisse 2, 301. belli addunt 1, 262. coruscas armis texere 3, 499. multifidas jaculata 2, 687. nefandas contripuit tecta 1, 494. obliquas noctes viderunt 1, 528.
- FECUNDA** alios inpletura penates 2, 331. colonis Meroë 10, 303. virorum paupertas 1, 165. seges 6, 521. Venus 10, 208. gloria matris, fratres 3, 603. nulli bono arva 9, 696.
- FECIT** cui mori contigit 9, 208. moriturus in urbe everta 2, 74. nescit amari se 7, 727. qui nefas modo audis 9, 126. scit, ubi jaceat 4, 393. sum 8, 630. Caesar omnia acciperet 3, 296. locus 4, 662. naufragus 5, 699. nomine 8, 139. praedo 10, 21. his Sulla vocari meruit 2, 221. lancea 6, 190. sic fama, Ninos 3, 215. non Crassis Porcia 10, 51. Roma, si 4, 807. 6, 301. vita 7, 7.
- Felices proelia spectant nullo voto 4, 401. cole 8, 487. cursus 9, 997. errore suo populi 1, 459. prae 5, 422. umbrae 6, 784. Felicia aeta 8, 320. arma 8, 100. 9, 1099. Felicia per signa decem castris 1, 274. Felicibus armis usa manus 3, 338. Felicior factus 7, 702. peterem umbras 6, 158. Sulla 2, 582. aetas 8, 869. Pompejo, umbra 8, 747. Feliciter 10, 507.
- FEMINA** prima non tenebo urbes 10, 91. Feminus comae mos 9, 632. Feminum vulgus 7, 39. Feminici complexus 8, 403.
- FEMORUM** musculus 9, 771.
- FERIS** campos gurgite 10, 293. Ferit aequor ratis 4, 425. aquas Maliacas Sperchios 6, 367. Bactis Tethyn 2, 589. fama teras 5, 774. linea leonem 10, 306. lingua aëra 2, 182. manum ense 9, 831. mare scopulum 6, 266. puppim pontus 5, 570. puppes terra 9, 336. quod per arma 7, 501. turba ense super lacertos 3, 666. unda Salonas 4, 404. Feriunt aquas flatu 10, 245. Pompejum litora 8, 698. ululatus aures 2, 33. Feri duces simul 2, 60. Feriam viscera 8, 521. Feriet caput 7, 451. Feriat lancea caput hoc 7, 117. me calor 9, 396. Ferient robora sacra 3, 430. Ferire colla 10, 347. galeam fugiente anima 5, 279. suos 4, 249. Feriens humanam animam Deus 5, 98. Ferientia terram corpora 4, 786. Ferientibus una pietas non repetisse 4, 565. Feris 8, 628. Feriunt ossa dentibus 7, 859. Feriere die 6, 744. viventis loco 3, 721. Ferienda libertas 7, 581. Ferienda colla 5, 361. Noto terga 9, 877.
- FERO** oculos 9, 128. Fert animus causas expromere 1, 67. hora in casum cuncta 6, 7. Rhodanus Ararim in mare 1, 434. scelera in nocte Belli fortuna 4, 244. refertque vices fors 2, 13. quo Fertis mea signa viri? 1, 191. Ferunt aequora rapti 5, 613. arma armis innixa 3, 476. latuisse 4, 602. plaustra per agros 3, 451. praesepia culmos 6, 85. regna 7, 444. spem ad casus 6, 419. non sulci meriti pabula 4, 91. tura Tonanti 7, 42. Ferebat fama 3, 417. Ferebat fortuna dubiam fidem 2, 461. Ferebant puppes luctus 9, 49. tuli casus in castra 8, 92. fides 5, 663. signa toto fulgentia ponto 2, 576. tulisti damna 8, 83. tulit auxilium 9, 665. animam producere 4, 796. civem tanta indole Roma 4, 814. Collina porta stratas catervas 2, 135. decus 9, 836. ignis flammam in coelum 1, 546. Libye magnum annum 3, 70. Marius solatia fati 2, 92. omina quies 7, 22. ora vultu ituro &c. 5, 550. partem sibi nata voluptas 2, 391. per inania coeli 9, 473. pontus corpora 4, 458. quo quemque inpetus fugae 1, 491. quo te virtus 5, 682. ratis aequor remis 3, 552. retro fata dies 7, 426. fax 9, 490. tol radios concordem 5, 542. vela supervolitantia malum 5, 596. ventus incendia celeri cursu 3, 502. voces 8, 330. Tulimus belli damna priores 2, 537. Tulerunt lata viri membra 3, 646. signa 7, 314. mentem transverso torrente 4, 818. non

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- latebrae** populam cepere 2, 153. nulla 8, 599. ritu 4, 313. 8, 398. sanies 4, 321. testa palus detulit 4, 100. Feras cubilia posuisse media Roma 1, 559. in feras abijt 7, 842. Feris epulas datum 9, 803
- Feralis** amictus 9, 109. torus 6, 536. Frinnys 10, 59. pompa 8, 733. umbra 6, 623. Feraie arcum 6, 440. caput 6, 511. per urbem iustitium 2, 17. Ferales Austri 8, 847. laquei 6, 638. taedas Julia abstulit 1, 112. Feralia arma tolli viderat 2, 374. arva 7, 788. bella 6, 397. foedera regni 1, 86. nomina 7, 408. sacra 6, 432. Feralibus armis liceat 2, 260. sacris adtonitus 1, 661
- Fervet** ira 4, 242. pontus 5, 234. Fervent litora, & Tethys 6, 67. qua viscera 3, 644. tumultu castra 4, 250. Fervebat plebes litore 9, 254. Fervens sanguis 6, 667
- Fervor** abijt tibi 7, 75. deserit mentes 4, 279. Fervore vincere Charybdin 4, 461. Fervidus aer temperiem tollet 1, 646. sanguis incaluit 2, 557. Fervida canduit aestas 1, 214. pestis 4, 370. 6, 96. regni vasta plaga 4, 674. tellus 9, 624
- Fessus** senecta exemplum erat 3, 729. miles tentoria repetit 3, 496. Fessa cervix 4, 754. senectus 2, 118. fessum caput 6, 97. pelagus 5, 701. Fesso de corpore sudor 4, 623. Fessi aestus 8, 166. artus 4, 643. gradus 6, 206. pondere humeri 5, 354. milites 4, 306. Fessae armorum curae 5, 504. Fessa corda 5, 216. membra 4, 640. Fessos vocant proelia 4, 394. Fessis grave 7, 735. quae moenia dabuntur 1, 345. otia dare 4, 357
- Festinat** manus nemo curare 4, 137. Festinantem letum nati praecedere animam 3, 751. Festinata dies fati 5, 660. Festinati honores 8, 24
- Festo** purgantes moenia lustro 1, 593. Festae mensae ora inposuit 2, 123. Festa convicia maritus excepit 2, 369. omina simulare 3, 101. festa non pendent limine 2, 354. Festis epulis Septemvir 1, 602
- Fixa** pulmonis anhelii 1, 623. noscere fata 6, 427. Fibrae litantes 6, 524. pulmonis 6, 630. trepidant 6, 752. vitales 9, 778. Fibrarum capiti incrementum molem capitis 1, 627. venae doctus 1, 588. in fibras ire 6, 723. Fibris sit nulla fides 1, 636. humanis jejuna carmina 6, 708
- Fidera** vallo 6, 12. Fidens contingere 4, 615. armorum 9, 373. Fidentia solo ferro spicula 8, 303. Fissus celsura tibi pericula 5, 577. Fides pietasque 5, 297. si qua 2, 550. cum fato conversa 2, 705. cum minaci terrore pugnat 2, 454. est nulla monstrantibus 8, 870. vera memorantibus 7, 192. prodesse nives 10, 219. ardua 8, 282. certa 4, 543. concussa 1, 182. divina 5, 83. doloris 9, 1063. elegit amicos 8, 535. Eoa 8, 213, 311. vix ulla erit 2, 186. est bellum civile 9, 249. est renovata 4, 204. est vilior 4, 230. exhibet monumenta 4, 428. favoris vera 7, 726. fecit monstra 4, 245. in adversis 8, 129. laudata 8, 485. libertatis 9, 204. manifesta peioris fati 1, 524. miseris clauia 9, 246. morte discussa 1, 119. nulla regni sociis 1, 92. nulla sit fibris 1, 636. nulla rebus 2, 628. nulla viris 10, 407. Pharia 8, 624. Phoebi 5, 152. pura 8, 572. regum 8, 99. ruinae mundi permiscenda 2, 254. sceleris 8, 688. sceleris 9, 140, 1037. servata 4, 351. sola nos inlustrat 3, 342. Superum 2, 17. templi servata 9, 585. iam sola virtutis 2, 243. tyranni 8, 582. ultima 8, 83. umbrarum, & Diis 6, 433. Fidem ne aulae speraveris 8, 450. duham fortuna ferebat 2, 461. facit metus 5, 142. habuere gladiis 7, 139. majora audendi vires fecere 1, 467. praestare victori 7, 721. servare in dubio 3, 302. si qua meruit vetustas 3, 406. tibi extolvi 9, 98. Fide hac pertulit fata 8, 701. regna pendere 8, 277
- Fidus** auctor cladis 8, 17. pax 9, 1102. turba 8, 205. Fideles famuli 10, 349. famulae 8, 63. per bella manus 5, 242. Fidus per arma 5, 54. Fida comes 5, 804. Fidae gentis regnum 5, 58. Fidi scelerum ministri 6, 573. Fidisime regum 8, 212
- Fiducia** est genti 8, 362. proficit 7, 249. vana cursus nostri 3, 358. fati 7, 75. Fiducia ferri 4, 685. 10, 427. manus. veneni 8, 388. mortis 4, 538. nostri tibi deest 1, 362. regni 8, 524. rerum 8, 504. sanguinis 9, 898. in Arfacidis mihi est 8, 306. in Nilo 8, 447
- Fixit** in aeternum caussas 2, 9. Fixere carinae rostris juvenem 3, 654. terram nullo robore 3, 457. Figant me geminae acies 2, 309. Figere tela terrae 7, 486. Fixisse oscula dextrae 2, 114. Fixus serpente cruor 9, 815. Fixus torrens 6, 473. Fixa frons 4, 619. est quercus pondere suo 1, 139. Fixo firmat vestigia pilo 4, 41. in hospite ludit 10, 455. Fixae carinae 5, 447. Fixa canit 5, 105. polis astra 5, 563. 9, 13. Lemano tentoria deseruere 1, 396
- Figulus.** cui cura fuit Deos nosse 1, 639
- Fili,** & patres in diversis Pompeji. & Caesaris castris 4, 171
- Filum** Sidonium 10, 141. Fili vertigine torti 6, 460. Fila repetita 6, 703. sororum 9, 838
- Fingit** sollemnia campus 5, 392. Superos 5, 159. Fingebat carmen in usus 6, 578. Finxere mala 1, 486. Finxerit ista Tagus 1, 637. Fingere se Latio fratres 1, 427. Fingens regna patere 8, 564. oscula 6, 565. Ficta libertatis fides 9, 206. Hecate 6, 737. Fictum monstrum 6, 436. Fictas laeto tumultu voces simulare 3, 102. Ficta verba 5, 148
- Figura** mundi prima 9, 303. manente 8, 710. pereunte 9, 792. vera 6, 660. Figurae juvenum 7, 774. volatus gruum 5, 713. Figuris rudibus vocem signare 3, 221. non vulgatis numina sacra 3, 415
- Finis** aquae 10, 302. armis adest 7, 343. quaeritur 5, 273. bonorum 8, 29. certus 6, 592. Hesperiae Varus 1, 404. monstratus 5, 110. pugnae 9, 232. pugnae

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- Fluxerunt** pulvere cautes 3, 507. tibi fata prospera 8, 625. Fluere quo vulnere sanguis 3, 589. Fluere incendia toto mundo 1, 656. Fluens aura 8, 247. Ierum 9, 789. tam lene 10, 315. Fluens morbi 7, 412. nuda crate clipeos invadunt 1, 241. velles 6, 536. fluxurus in terras sanguis 6, 61. Fluxos amictus baltheus adstrinxit 2, 362. Fluxa carbasa gemmis adstringunt 3, 239. velamenta 8, 367
- FLUIDA** pestis 6, 89
- FLUITANT** catenae 4, 451
- FLUCTUS** accipit imbrem in nubibus 5, 629. aquae 9, 958. Cori 5, 606. cumulos harenae non vincit 9, 340. furoris 5, 118. per vulnera haustus 8, 709. secundus 5, 459. terras mergens 5, 75. Fluctu iossa subruat 8, 839. Fluctus, ac venti 8, 35. & litora Oceani pepulisse 4, 21. huc abeunt, illuc mare 3, 550. sanguine concresecunt 3, 573. sonant 9, 309. alti 9, 330. invicti 10, 322. medii 10, 487. polluti 10, 379. ad sidera tollat Titan 1, 416. impellit in Eurum 3, 232. ore accipit 9, 756. raptos ad nubila pertulit 4, 81. recipit, ut flammam exstinguat 3, 687. in Fluctus classis venerat 3, 515. comes 8, 589. magister desinit 1, 501. Ionios navita spectabat 3, 3. per vacuos surgere 3, 703. Fluctibus aptior alnus 3, 441. Dalmaticis obnoxia Ancon 2, 402. refugis aufert se Oceanus 1, 411. tumidis Eurum immittat 2, 457. Fluctuat unda 2, 702
- FLUMEN** fonte novo renatum 3, 263. Fluminis undas turba rumpit 1, 222. ad ripam decurrite 2, 484. Flumine in nullo stabit 2, 497. Flumina abstrusa 4, 293. cruore propulsa 7, 789. tua, Nile 10, 285. in mare decurrunt 5, 337. restagnant vallo 4, 89. condidit palus 4, 98. fontes obliquant 4, 117. post omnia 2, 589. spargit in divortia Ponti 2, 404. ad Tiberina rivo fluens 2, 216. Fluminea harena jacet 1, 685. Fluminea vada 8, 36. Flumineas biblos contexere 3, 222
- FLUVIUS**, & Ceres est satis 4, 381. Fluvii causae 10, 190. ferocis incrementa timens 4, 138. Fluvium lacertis superare 4, 150. statione vacantem ingreditur 2, 503. in Fluvium primi cecidere 2, 211. Fluvii cruoris 4, 785. 7, 192. Enipei 7, 224. Fluvii arcere paratis 2, 495. tellus iter laxet 4, 116
- FOCI** Chaldaei 8, 338. graminei 4, 199. Vestales coeptis favete 1, 199. ante Focos calentes te mactare 2, 128
- FODIT** quidquid 7, 755. Fodere arva gladiis 4, 295. viscera ferro 4, 511. Fodiens arva 8, 526. viscera mea 7, 309. Fossor victus 7, 402
- FODUS** ictum sanguine 10, 372. percussum sanguine 9, 1021. Romanum 8, 162. sacrum 8, 112. Foederis ictus 5, 372. Foedere quo ames 6, 740. regni rupto 1, 4. salus promissa 4, 235. Foedera placeant 3, 335. barbara 8, 311. in turbam regni missi 1, 86. iustae pacis 4, 365. mixti generis 9, 1048. pacis 4, 105. prisca 8, 218. prisci tori inlibata 2, 341. praeitentata tori 2, 378. Foedera procul hinc iam sunt 1, 226. rerum vertit natura tumultu 2, 2. sancta gentibus 10, 471. sola placent 2, 352. laedae 5, 766. 8, 399. turbabit divulli machina mundi 1, 80. Foedenbus tentare 4, 508, 531
- FOEDA** fuga 4, 713. situ macies 6, 516. contingi corpora mortu 3, 348. Foedasse diras volucres diem accipimus 1, 558
- FOENUS** in tempora avidum, & vorax usura 1, 181
- FORTA** ales 6, 676. amatura 6, 456. geminos maritose excepi 2, 339. nubes 6, 387. tigris 5, 405. Foetus terrae Antaeus 4, 599. Foetu genuit finistro 6, 670. Foetus nefandos fluminis urere 1, 591
- FOMES** admotus 8, 776
- FONS** causa silvarum 9, 526. solutus 10, 215. unus inventus 9, 607. Fontem rapidum ferens Indus 3, 235. Fonte cadit modico Rubicon 1, 213. novo renatum flumen 3, 263. relicto 9, 611. reperto 9, 591. a fonte bibisset Nilum 10, 40. de fonte Nilum bibit 10, 279. Fontes largi 4, 266. Niliaci 10, 192. novi micant 4, 300. sanguine mutantur 7, 537. & pabula campi amplexus 3, 385. in quaelibet aequora casuros accipit 2, 419. suos miscet fluvii pelago 5, 337. vastos obliquant flumina 4, 117. Fontibus inmixtum venenum 4, 320. solvitur 9, 421. averis haustus undarum quaerere 3, 345. diversis Persis edit Tigrin, & Euphraten 3, 257. montanis exi gurges 2, 485. nigris plurima unda cadit 3, 412. vastis amnes concipit 2, 403. è solitis exit unda 4, 85. in fontibus rarae undae 9, 383. Fores pulsatae sonuere 2, 327. templi 5, 127. reclusas stridore testatur 3, 155. ante fores stare 9, 544. constitit 3, 117. Foribus aulae clausis 10, 440. cedente tribuno 3, 141. imineat sonipes 1, 295. sedent terga 10, 121
- FORMA** nocens 10, 137. domus 10, 119. pallens 6, 737. Formae potentia 6, 459. sacrae decus 8, 664. suae confisa 10, 82. in formam percussit 6, 403. Formae Deum 10, 179. Formas varias ignis dedit 1, 531. Formosa si fuerit 10, 366
- FORMIDO** merfa 7, 248. Stygia 7, 770. trepida 8, 44. Formidine belli cingitur 10, 536. claudit pavidos cervos 4, 437. in Formidine motus pavidi 2, 235
- FORNACES** inmensae 6, 465
- FORS** incerta vagatur 2, 12
- FORSAN** 8, 856. 9, 63. 474, 865. Forfitan 8, 846. 9, 210, 869, 877. 10, 364. Fortasse 8, 871. 9, 1051. Forte 7, 235. 9, 52. si quis 8, 773
- FORTIS** adit mortis oracula 6, 773. virtute coacta 4, 798. Aquilo 4, 584. Arius 3, 281. umbo 6, 192. dextera rapiendo leto 4, 345. Meliboea 6, 354. Forti cadendum est 9, 583. instaurat proelia laeva 3, 615. Fortes non petiere praemia

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

lia 4, 749. lacerti 1, 364. 9, 780. tremuere manus 3, 429. umbrae 6, 560. animos subeunt praecipua 4, 524. animas in longum aevum dimittitis 1, 447. Fortia gerere 4, 202. Fortior arcus 8, 295. suspensio ictu aries incussus 3, 490. aetas 10, 134. palus aetius Oceani repulit 4, 103. undis labitur 6, 361. Fortius tenent 5, 413. Fortissimus ille 7, 105. Fortissima agmina 7, 221

FORTUNA 6, 787. 7, 440. 8, 427. 730, 793, 861. 9, 55, 213. fuit, quidquid &c. 9, 596. vocatur quidquid gerimus 5, 292. adtrahit illos in manus 10, 385. calet 7, 734. commisit me manibus 7, 286. dabat spectacula 4, 783. dederat res regendas 7, 110. dominum dabat 7, 646. dabit portum 8, 192. de Caesare male meretur 5, 582. distribuit tumulos 6, 818. dubiam fidem ferebat 2, 461. excitet umbras 4, 789. facit nocentes, quos vult 7, 488. fert scelera in nocte belli 4, 244. ferat naufragium 8, 313. fraudibus eventum dat 4, 730. est mutata toris 3, 21. habet jus in caput 8, 96. hoc onus remisit 4, 398. invidiam suam gentibus commodat 1, 84. involvat ruinam 7, 89. laborat, motus justos esse 1, 264. lacerat cuncta 7, 665. locum auferret 6, 141. miscet adversa secundis 5, 2. opes subacto mundo intulit 1, 160. non abstulit Magno reges 8, 207. onus amolitur humeris 5, 354. parat 10, 339. parat exemplum 4, 497. paravit tumulum 8, 713. parciit populis 8, 601. pepercit 10, 23. peragit facinus 5, 208. perdit minas 9, 569. perit 8, 85. pertulit fata 8, 703. plus potest 6, 615. pondera rerum vergens 7, 504. precatur Magnum 7, 69. prodidit casus 7, 152. putat hoc satis 10, 525. reddet viros 5, 327. quos premit 8, 486. removet Magnum 9, 223. reliquit tibi pedes Parthorum 8, 334. reliquit unum 9, 265. Romam laceffit 1, 256. secundis mecum rebus cum agat, tentamur 1, 309. si favebit 2, 320. sic tibi Romam dedit 7, 24. tuam animam vocabit 7, 815. tuetur vicem muri 10, 485. videt concurrere 6, 191. vindicet me 8, 326. viros traxit in necem 7, 415. ut primum redit 2, 94. corrupta 9, 202. infida, & minor Pompejo 7, 685. minor vires dat somno 5, 406. pejor quae potest 2, 132. periculo lassata 9, 891. Praenestina 2, 193. prior 8, 31. Romana 8, 686. saeva 9, 237. successibus anceps 4, 390. tua quo loco sit 8, 558. trillis 9, 1060. ulla praecipiti viro neclubfuit 3, 51. belli 4, 402. 6, 593. belli blanda 4, 712. omnis belli 2, 264. Caesaris 7, 547. 9, 244. Caesaris major in Hispania, quam Thesfalia 4, 256. Caesaris comes 5, 510. ducis 10, 376. ducum pendet 2, 41. ducis pugnavit 10, 3. favoris poenas exigit 8, 21. leti propinqui fati tradit juvenem 4, 737. secundi loci inpatiens 1, 124. locorum 4, 661. Magni 3, 169. 7, 601. mariti 5, 756. potentis populi 1, 111. quorum dedit signa 7, 205. regum, & Magni 7, 743. rerum, miles 7, 250. Thesfaliae 9, 1084. viae 6, 551. Fortunae libera mors 7, 818. manus 8, 708. pudor

Ptolemaeus 5, 59. vulnus 8, 72. caput praeflare 8, 615. tradere prospera 7, 108. priori multum credere 1, 135. Fortunam cernit in sanguine 7, 796. languore movetur 1, 394. mari tentare 3, 510. provocat 9, 883. suam damnare 7, 649. Fortuna, dedisses sedem 1, 251. te sequor 1, 226. paludes texere depositum tuum 2, 72. Fortunatus 4, 319

FORAS ad limmos repleta ratis 3, 630. Foris latissapla viscera 4, 586

FORAMINA novit humor 9, 811

FORUM optare 7, 65. medium 6, 324. turbatum 4, 799. Foro capto miles constitit 1, 237. medio ducum colla congesta 2, 161. timentu castra mixta 1, 320. Fora iustitia clausa 5, 32. resonent cantu 8, 734

Fossa, & agger 7, 749. praerupta 4, 264. fontes, & pabula campi amplexus 3, 386. subita agmina circumdedit 4, 29. Fossas implere 7, 326. 8, 378

FOVET has ira leonum ore 6, 488. pectus amplexu 5, 735. terras igne 9, 184. Fovet inter membra rictus 9, 846. Fovit cruor vulnera 6, 750. Fovimus arma votis 8, 519. Fovere Noti cladem 10, 507. Fovere membra 4, 153. pectus complexu 4, 246. Fovens bustum tabe 8, 788

FRANGIS robur 8, 74. Frangit aequora eques 5, 440. amnem nando 8, 374. aquam 5, 646. cuncta ruens rupes 3, 472. dentes fera 10, 446. ictum montibus 9, 450. in fluctus mare 5, 606. missile elephas 6, 210. non vulnerat, 6, 187. ossa 8, 672. pelagus Boreas 5, 705. Frangunt penates animos 1, 355. Fregit spumantem vertice Rhe-num 1, 371. aurum moneta 6, 405. guttura laqueo 2, 154. tempora p'umbo 3, 711. Phoebus radios aquis 3, 522. fregere mentem 8, 331. rates in pugnam 3, 674. Fregerunt fulmina nubes 7, 154. Frangat Aegeo Ionium mare 1, 103. Frangere arcu sanis 8, 298. colla 9, 600. curlum longo giro 3, 554. morfu 6, 114. saxa 6, 388. Fregisse juvat portas 2, 444. Frangens fluctus scopulus 6, 266. Frangentes Pisae Tyrrena vada 2, 401. Frangentibus aestum vadis 8, 566. Frasturus domum arces 10, 481. Frangitur pectus pectore 4, 753. Franguntur montes 6, 38. Frangi malis 4, 341. Fracta nubes 9, 692. Fracti fluminis undae 1, 222. Fractum te non videbunt adversa 7, 684. Fractio gelu saxa madescunt 4, 84. sepulcro caput tollentem Marium 1, 583. Fracti anni 8, 476. Fractae Aquilone rates 4, 457. catenae 6, 793. Fracta vadis aequora 9, 308. mali pondera 1, 500. Fracta membra 2, 188. Fractarum rarum ruina 3, 579. Fractas devolvit in aequora silvas 2, 409

FRAGOR aures concussit 6, 163. inrupit convexa Olympi 7, 478. armorum auditus 1, 569. belli 5, 228. nemorum 8, 5. Victorum laetus 6, 225. Fragore mundi emicuit fulmen 1, 152. Fragilis cespes 6, 33. malus 5, 595. murus 6, 201. com-

INDEX RERUM.

- pages 6, 177. tella 6, 50. *Fragiles animae* 5, 120.
- FRAGMINA** magnae molis percussae crates 3, 493.
- FRAGMENTA** carinae 8, 755. galeae 6, 193. ruinae 9, 31. tori 6, 536. sibi vindicat ignis 3, 686.
- FRATER** inaritus 10, 138. volucer 9, 665. *Fratris* pectore gladium condere 1, 376. *Fratri* contraria *Phoebe* ibit 1, 77. nubit soror 10, 357. *Fratrem* amissum lugentibus offert 3, 608. *Phoebe* toto orbe redderet 1, 538. *Frates* in diversis *Pompeji*, & *Caesaris* castris 4, 171. se *Latio* fingere 1, 427. vulnera miscebunt 3, 354. diversi tela spargere prohibebunt 3, 327. *gemi* stant 3, 603. *Thebani* 4, 551. *Fratrum* gladii 7, 453. *Fratribus* fratres incurrunt 4, 563. *Fraterna* cuspidis 5, 621. imago 6, 503. *Fraterni* ultor amoris 3, 286. *Fraterno* sanguine muri maduerunt 1, 95. *Fraterna* arma pectore tegens 3, 619. 7, 465. cadavera 7, 775.
- FRAUS** occulta 10, 345. *Fraude* sua cessere 4, 742. *Fraudes* tacitae sub gurgite 4, 465. innectere ponto 4, 448. *Fraudemus* nullo sanguine bellum 2, 305.
- FREMIT** discordia 9, 217. fera 10, 445. incerta dubium vulgus 1, 353. *Fremunt* castra 7, 128. undis 10, 321. *Fremuit* *Auster* 9, 320. turba castrorum 7, 46. *Frementes* aquas verticibus contorsit 4, 101. *Fremitus* vulgi 10, 11. agit 7, 482.
- FRENO** moto aspera gens *Heniochi* 3, 269. *Frenorum* habena 7, 143. *Frenos* accipit 5, 176. laxat 7, 124. momordit 6, 398. *Frenis* conversis 7, 531. in girum flexis optima gens 1, 425. legum resoluta ira ruit 2, 146.
- FREQUENS** cive suo nullo 7, 404. fors 5, 764. *Frequentem* populis urbem 1, 511. *Frequentant* lucum cultu 3, 422.
- FRETUS** hospitii 9, 131.
- FRETUM** abscondit classes 3, 47. & terra litus vindicat 1, 409. conferre non patitur *Isthmos* 1, 102. dum terra levabit 1, 89. tellus excolet 1, 77. omne late patet 2, 622. omne pirata reliquit 2, 578. torrens *Maecidos* pontus egerit 3, 277. super *Fretum* *Hellepontii* incescit 2, 675. *Freto* aperto hostes errare 2, 661. medio perire 2, 190. *Fretis* diducti reges 2, 294.
- FRIGUS** *Arctoum* 10, 250. nocturnum 9, 844. *Scythicum* 6, 325. *Frigore* saeva via 9, 376. *glaciali* pontum adstringit 1, 18. sterni non quidquam gignit 4, 108. *Frigidus* ensis 5, 245. gladius 7, 502. torpor 4, 289. *Frigida* glacies 10, 205. quies 5, 807. *Saturni* stella 1, 651. ruinae signa 6, 281.
- FRONDEM** non ullis praebentibus auris 3, 410. *Fronde* caesentes admiscere diem 3, 443. *Minervae* praelata 3, 306. *Frondes* carmine saturatae 6, 682. congelatae 9, 841. raras 9, 944. spoliatae 9, 358. ignorat 9, 525. & herbas terunt milites 4, 316. *Frondebis* non efficit umbram 1, 140. *Frondeat* albore multa 10, 305. *Frondens* cam-
- pus 6, 83.
- FRONS** adversa 7, 321. aversa 9, 634. fixa 4, 619. genitoria 8, 680. ipsa 10, 740. *Martis* 7, 220. patens 4, 423. prima 7, 521. *Senatus* 9, 207. *Frontis* pignora 6, 456. *Frontem* corona premens 2, 358. in rigidam descendere 2, 375. *Fronte* simulatus dolor 9, 1063. tegunt pectora 9, 1107. *lunata* *liburnae* recedunt 3, 533. recta venit acies 10, 438. refugit a fronte capilli 10, 132. sub recta vineae latentes 3, 488. *Frontes* adversae 7, 465.
- FRUI** iustitia 5, 115. *Fructus* 8, 344. amoris extremus 5, 794. iavoris 7, 727. terenti regni 4, 693. *Fructum* perdere 2, 190.
- FRUGES** primae 6, 426.
- FRUGIFER** *Garganus* 5, 378. *Frugifero* quercus sublimis in agro 1, 136. *Frugiferae* terrae 9, 687. *Frugiferis* est in ula nobilis arvis 3, 65.
- FRUSTRA** 8, 589. 9, 952. 1076. ausi 9, 325. conari 4, 466. conantur 8, 65. peritura agmina 7, 730. precibus tenuit 9, 51. *Frustratus* ambiguis fortibus 5, 225. *Frustrato* pondere ferrum cedit 3, 581.
- FUCUS** *Tyrius* 10, 123. *Fucata* formam 10, 137.
- FUGA** non est 10, 539. scelus ignavum est 9, 283. patet 4, 485. huc *Nautarum* 2, 625. *Olympi* 10, 199. *privigni* 9, 51. signorum 9, 543. *tacita* 5, 679. *Fugae* causa conjux 7, 676. *furtivae* tempora placuere 2, 688. *libertas* 8, 371. mens 9, 226. quo quemque inpetus tulit 1, 491. poena 9, 1087. ultor 10, 465. *Fugam* intendere ad moenia 4, 162. posuere 9, 289. *ratium* tenere 3, 706. tentare habiles pinus 3, 554. nubes rapuere nimbos 4, 70. *Fuga* nudata terga 4, 714. praecipiti navalia tenere 3, 756. repleta bulla 2, 152. *trepidante* quod *Pyrthus* reliquit 3, 159. *trepidi* nudata *Libonis* gens 2, 462. *tuta* pars 9, 346. *Fugax* *Sertorius* 7, 16. bellum 8, 380. *Fugacem* *Tethyn* ferit *Baetis* 2, 588. *Fugaces* *Numidae* 4, 746. ad bella non esse 2, 558.
- FUGIS** bella 9, 261. *cladem* 7, 821. *Fugit* ab ara *taurus* 7, 165. ab undis gelidis *Rheni* 2, 570. arma, ora *senatus* 8, 506. *Creta* 9, 38. *cutis* 9, 768. *dominos* terra 6, 277. equo 3, 283. *Europa* *Libyen* 9, 415. in coelum 9, 684. *lancea* morte relicta 3, 468. per caput 9, 824. *pestis* 9, 931. *Pompejum* 5, 805. qua sita 2, 468. *solus* dux ex agmine 2, 471. te bellum 5, 316. *tellus* 9, 471. *verum* pectore 5, 223. *vita* locutum 7, 616. *Fugimus* arma 9, 848. qua 9, 880. non *Fugiant* te, me sequuntur 2, 575. *Fugiebant* astra ignes solis 1, 232. *Fugi* extrema oscula 3, 745. *Fugere* *agricolae* *Marium* 1, 583. *cadavera* lectum 6, 532. *Fuge* litora 5, 558. *miseros* 8, 487. *partem* belli 6, 552. *proelia* 7, 689. *Fugerent* campos 7, 862. *Fugerit* qui, illo civis 7, 319. *Fugere* cadaver 9, 804. in mortem 9, 105. *servitium* maru 4, 577. *Fugiens* anima 5, 279. *carina* 8, 662. *dedi* 8, 124. iter timuisset 4, 152. *Magnus* *victoria* est 2, 708. *metallum* 4, 223. *nefas* *libertas* 7, 432. num.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- numquam rosa 10, 165. occurrit hostibus 6, 290. Phoebe 9, 941. rapta classe 9, 220. senatus 1, 489. Fugientem secum hastam circuit 6, 223. Fugiente per ortus sole 1, 543. Pompejo timent 1, 522. vita rigentia membra 2, 25. Fugientia agmina 9, 34. Fugitur in bellum 1, 504. paupertas, virorum secunda 1, 166. Fugienda ferro fames 2, 253. FUGANT belli contagia dira 3, 370. Fugavi Deos à causa 8, 93. Fugasiles teia 8, 602. Fugasset socerum 6, 316. Fugantia angues verba 9, 914. Fugatus acie 8, 206. Fugata lux 6, 713. nox 5, 455. Fugatae virtutis fides 2, 242. Fugato te inde 7, 696. victore 7, 824. Fugatae partes 10, 78. Fugatos ne castra revocent 7, 731. Fugatis Supers 9, 164. FULCIT gemma toros 10, 122. Fulcire ruinam 8, 528. Fultus aggere stetit 5, 316. Fulta robore domus 5, 516. FULGAT latus Ensisferi Orionis 1, 665. luce 9, 73. Fullere e campis volucres 6, 129. notae aquilae 1, 244. Fulserunt consule sacrae sedes 3, 106. Fulgere incendia silvae 3, 420. Fulgens robore tutela 3, 511. fidere Chiron 6, 393. Fulgentia poma 9, 367. toto ponto signa 2, 576. Fulgor auratus 9, 728. FULGUR oculis ingestum 7, 157. Fulgura captat 6, 520. currunt 5, 630. nimbus exstinguit 4, 78. nubibus excussa 3, 410. coeli 6, 428. crebra sereno micuerunt 1, 530. FULMEN, Alexander 10, 34. cespite inclusum 8, 864. Jovis lassatum in secula 5, 621. ventis expressum 1, 151. sine nubibus tacitum 1, 534. Fulminis dispersi ignes 1, 606. edoctus motus 1, 587. Fulmina flammis servant 4, 77. fregerunt nubes 7, 154. teneat 7, 448. vibrans 9, 513. incerta 10, 206. Pallenea 7, 150. per Fulmina aether ad terram decidat 2, 58. sciret Jovem coelo regnare 3, 319. Fulminibus aër subcenditur 2, 269. caput praestare 5, 770. ornabit manes 7, 458. Fulmineus ensis 6, 239. FULVA supellex Jaspide 10, 122. Fulvum aes 9, 669. germen 9, 361. FUMUS pinguis 8, 730. Pompejum ferens 9, 77. Fumi nigri volumina 3, 505. Fumo licet consurgere 9, 461. gravis Abrotonus 9, 920. undare 6, 535. FUMANT sudoribus artus 4, 754. Fumavit ferrum sulfure 7, 160. Fumans via 9, 711. Fumantes cineres 6, 533. Fumantia ora 9, 722. Fumifer Aponus 7, 193. FUNDA rotat 9, 826. Fundae Balaearis verberare 1, 229. FUNDATA vetusta manu Ilerda 4, 12. volatu vultus moenia 7, 437. FUNDUNT cruorem pectora 7, 536. Fudit cornua per ultima belli 7, 507. flammis argentum 6, 404. in ignes vota 9, 989. Fudistis plurima carmina 1, 449. Fudere adonitae laceras comas 2, 31. Fuderunt Sibila 9, 631. Fundat Suevos Alpius 5, 51. Fudisset Aquarius imbres 1, 653. Funderere Bacchum coeperat 1, 609. cruorem terris Arctois 5, 267. sterus 4, 183. in terras cruorem 4, 391. Fulura cruorem vulnera 7, 566. Funditur ingens Oceanus 1, 410. Fundi per pocula 10, 423. Fusus harena 9, 882. crinis 8, 739. circum vitalia humor 9, 743. sanguis 4, 278. 6, 310. Fusa acies 10, 540. Fuso Oceano navigat 4, 134. sanguine 2, 158, 439. 7, 234. Fusi in litore cineres 9, 1092. Fulae campis acies 4, 794. per litora partes 9, 30. Fusa corpora 7, 652. Iolo vitalia 7, 620. Fulsis telis nudato iunite 3, 670. FUSIOR ulli terra 4, 670. FUNDUM in Averni Gaurus decidat 2, 668. Fundo sanguineum mare Charybdis torfit 1, 548. FUGITUR Euphrates vice Phariaeundae 3, 260. FUMIS in favilla 5, 524. litoribus ligatus 8, 61. religatus 8, 791. Funem religasset 7, 860. adductum ancora senserat 3, 700. Fume haeret rupibus carina 5, 514. tremulo flarent carinae 2, 621. FUNUS erat, spargere ultra tentoria 6, 103. rumpit amores 5, 763. Bruti 7, 39. cognatum 6, 564. inhumatum 7, 820. longum ad tumulos producere 2, 298. mundi 7, 617. plebejum 8, 736. Funeris heres 6, 595. honor 9, 62. ordo 8, 780. Funere taceas rumpere 10, 373. Magni dignas exsequias dedit 3, 291. Magni audito 9, 197. miserando Carras maculavit 1, 104. nullo est opus 5, 668. nullo rogos tristior 8, 761. primo adonitae tacuere domus 2, 21. vilo 3, 730. de funere est pugna 6, 811. Funera à tumulis retulit 6, 531. deletae gentis ulcisci 2, 84. Magni 9, 218. nostra 8, 433. pudoris 4, 232. regum 5, 201. tua nunciet 7, 41. versi Cadmi 3, 289. vulgi flere 2, 118. Funerea velatur purpura lana 2, 367. Funerea flammæ 6, 525. meniae 6, 557. FUNESTUS Achilles 8, 618. ignis 9, 178. Mars 7, 335. rex 8, 418. Funesta dies 7, 427. merces 7, 610. mundo hora 6, 6. Munda proelia concurrant 1, 40. Funestum bellum 7, 117. Funestae acies 7, 27. Funestas acies paratis 3, 312. Funesta arma Satellitis 10, 98. dona 9, 1064. pabula 7, 815. sacra 7, 167. FURCAS ultra Caudinas vulnera speravit 2, 138. FURIT in sua templa fulmen 1, 155. more patrio 10, 413. Pontus 5, 599. Fureret flamma 10, 447. Furere 7, 780. vultu, & dextra in absentem 5, 319. Furens 7, 797. 9, 749. ambitione luxus 10, 157. Appius 5, 157. in arma Caesar 2, 439. in regna sua Auster 9, 321. pietate 9, 147. ventus 5, 419, 578. undarum cumulus 6, 274. Ionium 6, 27. Furentis populi ducibus 2, 249. Furenti manus obposuit 2, 551. Furentem virum retinere 1, 115. populum in arma impulit 1, 68. Furentes in bella 7, 295. animi 4, 505. gladii 6, 300. somni 7, 764. Furentum arma pudor continuit 4, 26. nos praeda sumus 1, 250. Furentibus ira laxat frenos 7, 124. pelagi undis 3, 195. FUROR

INDEX RERUM.

FOROR est 4, 517. & rabies 4, 240. arma dedisset coelicolis 3, 215. arma invenit 3, 671. movit Olostras 249. nulum egit in arma 2, 254. caecus 10, 147. bellorum 5, 36. Eous in Latias oras incubuit 3, 94. hic est 7, 551. hic exibat in annos 1, 669. medius 10, 72. quis, o cives 1, 8. quis hic 1, 681. pelagi fuit 2, 199. Olostras movit 3, 249. scelorum 7, 95. Sibylae 5, 184. vanus 6, 434. ventorum 5, 586. Furoris auctor 10, 519. fama urbem è sedibus expulit 2, 573. fluctus 5, 118. inpetus trahit 2, 109. socius Lentulus 2, 542. humani latus 5, 103. sui voces 7, 483. tantipretium tellus 1, 96. Teutonicus cursus 1, 255. Furorem dant Deae ultrices 10, 337. movet vox 6, 165. movit quies 6, 282. tigres posuere 1, 327. Hesperium gentes sequuntur 2, 292. hunc arcete 2, 295. indomitum sermone desistere 3, 303. vanum deponere 2, 83. lasso deserta 1, 695. sacro instructa 5, 150. Furores, omen scelorum 7, 184. movere 9, 642. Hesperii 10, 62. medii 5, 304. nocte meriti 7, 170. Furorum poenae 5, 206. stimulus 7, 557. Furores damna solverunt 1, 106. in medios belli ire paras 2, 523.

FURIA belli expulerat 5, 246. Furialis cultus 6, 654. accenso sepulcro stare 3, 11. Furialibus armis te non persequor 1, 200.

FURTO raptum iter 6, 121. pavido colla subducit 2, 168. Furta fugae 4, 416. Furtim rapit agmina 4, 717. Furtivus ignis 9, 142. Furtivae fugae tempora placuere 2, 688.

FUSCANT malas lanugine 10, 135. Fuscator Eoi coeli Corus 4, 66.

G.

GABII 7, 392.

GABINO ritu succincta turba 1, 596.

GABINIANI milites in Aegypto 10, 403.

GADES primae 9, 414. Tyriae 7, 187. 10, 457. solas Oceanum admittere negat 3, 279. Gadibus vicinus Atlas 4, 672.

GAETULUS paratus inculto equo semper 4, 678.

GALATAE 7, 540.

GALBA cava 6, 193. Galeae convexus orbis 9, 502. Galeam excussit 9, 510. ferire fugiente anima 5, 279. protegit umbo 3, 476. Galea pudorem tegit 4, 706. Galeas contorsit spiritus 9, 471. Galeis excussit cristas 7, 158. incumbit nox 7, 178.

GALLIA me testem fecit bellis 7, 286. te geminis lustris bellantem tenuit 1, 283. nobilis currus sequeretur 3, 77. Galli 7, 541. sanguinei tristitia ulularunt 1, 567. truces 7, 231. Gallorum facibus perusta Tarpejo sedes 5, 27. Gallorum populi feroces 1, 209. videntes gemuere 3, 446. populis Arctoque iubaecta 3, 74. spolia 4, 820. Gallis male vicinis moenia condita 1, 248. victis piratica laurea cedat 1, 122. Gallica arva dister-

minat ab Aufoniis colonis 1, 215. per rura sparsae cohortes 1, 394.

GANGES 10, 33, 252. qua colitur 3, 230. rapidus 8, 227. tumido me gurgite submoveat 2, 496.

GANYMEDES famulus 10, 520. Ganymedis auspiciis in arma eunt 10, 531.

GARAMANTE detecto 9, 460. Garamantes inculti 9, 512. nudi arant 4, 334. perulli 4, 679. Garamantides undae 9, 369.

GARGANUS 9, 184. Appulus ejusque descriptio 5, 380.

GAUDET amoto Santonus hoste 1, 422. Atax ferre carinas 1, 403. duris patientia 9, 403. caruisse 7, 604. effodisse 6, 541. esse timori populis 3, 82. Gaudet inponere 6, 526. monstris 7, 183. servasse 9, 291. Gaudet inponere 6, 252. implicitis membris subfidere 3, 695. Gaudete cohortes 3, 360. Gaudere de gente triumphis 8, 430. pavulu theatri 1, 133. sanguine fuso 4, 278. Gaudens esse fidem 8, 128. exercere 5, 302. Medusa 9, 633. viam fecisse ruina 1, 150. Gaudentem vidimus 6, 792. Gaudente polo te regia coeli excipiet 1, 47. Gaudendum est, 2, 42. Gaudia admisit duro vultu 2, 373. mentis 9, 1041. rerum 10, 108. terrae 9, 946.

GAURUS decidat in fundum Avernii 2, 667.

GAZA, & Idume 3, 216. triumphis praelata est 3, 166. Gazae Eoae 7, 742.

GEBENNAS cana rupe pendentis gens habitat 1, 435.

GELONI volucres 3, 283.

GELU tegitur mare 5, 438. fracto saxa madescunt 4, 85. pigro haerens bruma 4, 50. pigro stringi 4, 653. Gelidus 5, 711. Araxes 8, 431. Boreas 5, 661. Hiberus 10, 476. Olympus 5, 4. orbis 9, 704. sanguis 7, 467. sudor 4, 623. Gelida ora 5, 55. Gelidum corpus 9, 935. pectus 6, 752. fidus 6, 393. Gelidi Taygeti juvenus 5, 51. Gelido gurgite Baetros populos includit 3, 268. intesta cruore viscera 1, 619. tellus perfusa Caico 3, 203. Gelida sub Arcto sedem dedisses 1, 252. Gelidi artus 9, 56. a gurgite artus 4, 153. orbis 6, 488. Gelidae leto medullae 6, 629. pestes 9, 844. Gelida labra 6, 568. Gelidos pavor adligat artus 1, 246. Gelidas alte submotis solibus umbras cingens lucus 3, 401. cursu superaverat Alpes 1, 183. noctis umbras lux solverat 1, 261. Phoebo pellente tenebras 2, 326. Anienis ad undas 1, 582. ad Phasidos undas 2, 585. per Alpes rabies effunditur 2, 535. Gelidis Rheni ab undis fugit 2, 570.

GELASSENT vultus 9, 691. Gelato corde 7, 339. Gelati orbis 6, 541.

GEMINUS axis 7, 412. Mars 6, 269. Gemina Arctos 8, 175. Geminum caput 9, 719. Geminum in ponti divortia flumina spargit 2, 404. Geminum mare Isthmos separat 1, 101. Geminum cacumine surgit ignis 1, 551. colle petit aethera 5, 72. ordine

*image
not
available*

INDEX RERUM,

- DAVER** Nilus 6, 308. Gestare carinas 5, 463. cultus vix nurbus decoros 1, 164. dextra 8, 675. majores animos 4, 285. Gestans sacrata dona quercus 1, 137. Gestanda dabantur signa ducis 2, 96. Gestata ducum colla pilo 2, 160. per urbem ora 9, 137
- DACTES** Dacis admixtus 3, 95. inde, hinc Dacus premar 2, 54. Getas, & Dahas motura clades 2, 296. Getici nervi 8, 221
- GIGANTES** à Tellure geniti 4, 593. terrigenae astra tentarent 3, 316. vineti terga 6, 665. Gigantum faevorum bella 1, 36. Gigantas tollens Phlegra 7, 145. timens coelum 9, 656
- GENIT** non quidquam frigore sterili 4, 108. Genuit hunc Memphis 8, 477. quae tellus 7, 819. quidquid natura 6, 670. Genuerunt hos eadem viscera 3, 604. Genitum nocere 6, 485. Genitum se credere toti mundo 2, 383. Geniti Gigantes 4, 593. Genitor 9, 164. infelix Argi 3, 727. monstrum timuit 9, 645. Pompejus 6, 814. spectatus 9, 128
- GLACIES** frigida 10, 205. soluta 10, 224. Glacie jaceres nuda 7, 867. temperat signorum ignes 4, 109. Glaciali frigore Pontum adstringit 1, 18
- GLADIUS** adactus 4, 561. dissuasor iusti 4, 248. stat frigidus 7, 503. Pellaeus 9, 1074. tuus 8, 607. Gladii per viscera missi capulus 3, 749. Gladium fratris pectore condere 1, 376. exegit pergentes 10, 31. Gladio culpam exsolvit 7, 262. male caesa cervix 10, 518. permittere discrimen 7, 108. purgandum crimen 8, 518. turbare vultus 7, 322. viscera scrutaris 8, 557. Gladii sunt factum sub Caesare 5, 283. fratrum, & patrum similes 7, 453. furentes 6, 301. hunc premunt 7, 781. mille mortis signa sequantur 2, 115. mundi 7, 81. soluti 7, 159. triste minantes 1, 320. in gladios jurata manus 9, 850. super gladios ire 7, 748. Gladiis aditus arcet 10, 489. bella gerit 8, 386. carinam instruit 8, 542. coactis egeant bella 3, 323. habere fidem 7, 139. modus sublatus 8, 492. secures mixtae 5, 388
- GLANDE** excussa Tyrrenum petens 3, 711. Glandes solutae spatio, & liquefactae calido ponder 7, 513
- GLAREA** impulsu 4, 302
- GLEBAE** ubere superat 3, 68. pingues 4, 309. Glebarum crimen 9, 425. Glebis exilis Arisbe 3, 204
- GLOBUS** densatur 4, 780. informis 9, 801. Globos densos involvere nubes 4, 74
- GLOMERANTUR** in orbes grues 5, 715. Glomeratus pulvis 6, 296. Glomerata nubes 7, 530
- GLORIA** belli 4, 716. contingit 10, 284. secundae matris, fratres 3, 603. illum sustulit 10, 377. leti 4, 479. 5, 656. mensae 4, 376. metis Herculeis aufertur 3, 278. nobis maxima, servasse &c. 8, 110. Pompeji, bellum 7, 112. pulsi Magni 3, 48. quanta genti est 3, 241. sum tibi 8, 78. terrarum Typhon 4, 595. vitae 6, 805
- GNARUS**, irarum causas annonae trahi 3, 55
- GNIDUS** 8, 247
- GNOSOS** pharetras agitare docta 3, 185
- GORGON** 9, 658, 679. Gorgonos facies 9, 653. regna 9, 668. Gorgona apertam cernit 6, 746. Gorgone raptā 9, 684. Gorgones sorores 9, 647. Gorgonei crines 7, 149
- GORTYNA** non pejor Eois sagittis 3, 186. Gortynis harundo 6, 214
- GRACCHI** legibus inmodici 6, 796. Gracchis iactatus minax curia Tribunos expulit 1, 267
- GRACILIS** Isthmos geminum mare sepatat 1, 101. Gracile lunae cornu 5, 546
- GRADUM** addunt equi 4, 759. ferre 8, 718. Gradus praecipiti lymphata turba 1, 496. quanto mors saeva cucurrit 2, 100. Gradus citati 6, 82. ponam in pulvere 9, 395. Gradibus additiis eburnis stat torus 2, 356. jam fessis 6, 206
- GRADIVE** quid tantum paras 1, 660
- GRASSUS** instabilis 5, 556. sollicitus 5, 508. Gressum coercens languor 1, 193. Gressus tui 6, 829. in gramine ponebat 9, 976. rapit 3, 116
- GRASSATUS** in undis 6, 421
- GRAECIA** moerens laceros artus flevit 2, 164. Graecia non levitate fidem servare 3, 301
- GRAJA** classis 4, 530. juventus 3, 355. Grajum aequor 8, 272. bustum 9, 962. Grajae urbi decus contigit 3, 388. Grajo ferro major vis inerat 3, 463. Graja gymnasia 7, 270. moenia 5, 419
- GRAMEN** altum 9, 976. Hyblaicum 9, 291. Gramine campum spoliare 4, 412. Gramina submittere 9, 182. Graminei loci 4, 199
- GRANDAEVUS** senatus 7, 371. Grandaevos senes mixtis armavit ephebis 3, 518
- GRANDINE** tecta innocua percussa sonant 3, 482
- GRATUS** ictus 4, 547. lumine mons 8, 463. Grata Deis 6, 513. non Grati facti inpatiens victima 1, 611. Gratum reor coelicolis 10, 197. Grata vice 9, 998. morti piacula 10, 462. oscula 5, 736. Gravior mihi tellus 9, 80. Gratius mihi solum 8, 130. pervenit 9, 186. Gratiis vinci 4, 275
- GRAVIS** ictus manum amputat 3, 611. Magno est testis 8, 18. pulsus 4, 757. serpentibus Abrotonus 9, 920. Amphibaena 9, 719. est domino egestas 3, 152. hora 6, 415. obsessis fames 5, 449. Ossa 6, 347. turbae hospita 8, 157. Grave fessis imperium 7, 735. his jus ferri 5, 312. manibus officium 9, 64. murmur infremuit 1, 209. Gravis senectae fata oderunt 2, 65. Graves Curii 10, 152. lacerti 4, 618. lapsus sub nimio pondere 1, 71. divitiis rami 9, 360. trunci elidunt corpora 2, 206. catenae 7, 498. nubes mundo incumbere 4, 69. poenae 7, 614. truncos undae sustinere 3, 669. iras premit 2, 521. Graviora agitant metus 2, 225. Gravidum curis pectus 5, 735. Gravido cornu pluvialis tertia Cynthia 1, 218. Gravantur dominos 7, 284. Gravari regnorum injusta 5, 238. Gravatur facies 6, 517. Gravarus

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

vātus nimbis aër 5, 628. Gravata somno 5, 803
GREGIBUS carerent dumeta 7, 863
GREMIUM conjugis 8, 106
GRUES à strymone bruma pulsi in Aegyptum 5, 712. hiemes Nilo mutant 7, 832
GURGES alienus 10, 293. ingens 8, 290. Leucadius 10, 66. medius tentoria dirimit 4, 18. Nili Pelusiacus 10, 53. Niliacus 9, 1023. Penei 6, 377. Pharius 7, 692. Ponti 7, 813. Pontirapidus 5, 134. purus 4, 380. septenus 8, 445. Tyrrhenus cadavera recepit 2, 210. violentus 10, 316. Gurgitis parvi Aëas 6, 361. Gurges, trahe omnes aquas 2, 486. Gurgite aperit campos 6, 276. impulsu castra 4, 88. perfert flumina 10, 254. plena viscera 4, 371. qua Cinga pererrat 1, 433. diviso fontem ferens 3, 235. gelido Bactros populos includit 3, 267. longo se lassat fluvius 5, 466. mixto Hiberus nomen aufert 4, 22. Nili qua mare mutatur 1, 684. raptio it 6, 372. rivis scisso 4, 142. rupto 10, 302. fulcato puppes traxerunt 3, 551. in summo undae truncos sustinere 3, 669. suo per multa ductus 1, 399. superato ripam attingit 1, 223. tanto 5, 572. tumido me Ganges submoveat 2, 496. cum Gurgite Rhodani clavis venerat 3, 515. in Gurgite tela caedes suas peragunt 3, 580. Gurgitibus rapitis tellus perusta 2, 414
GUSTUS veneni 9, 937. Gustatus sanguis 4, 241
GUTTA veneni 9, 702
GUTTUR siccum 6, 567. trajectum 6, 637. Guttura elisa laqueo fregit 2, 154
GYMNASIA Graja 7, 271
IN GYRUM flexis frenis gens optima 1, 425. Gyro aëra complectitur arcus 4, 79. laevo latus praeducere 4, 45. longo cursum frangere 3, 554. Gyros constrinxit acies 4, 781. medios abrupit 6, 87

H.

HABENAE Balearistortor 3, 710. largus 7, 225. Habena jaculum amentat 6, 221. Habena domitoris 6, 399. Habenas frenorum aptat 7, 143. totas accepit sonipes 2, 500. Habenas totis exercet rabiem 9, 454
HABES aditum famae 8, 74. bellum 3, 133. pectus nudum 5, 329. fidus in vertice 9, 542. tu Ausoniam 5, 497. Habet Aegyptum 10, 359. Comites 8, 209. consul signa 9, 251. non Corus jus in portum 1, 407. ensis vires 8, 385. famam sati 9, 754. hoc Medusa 9, 636. ingentem usum militis 3, 720. lumen 6, 648. me Arctos victorem 2, 586. mors minimum virtutis 4, 558. pignora 9, 907. plus famae 4, 509. quantum libertatis 8, 455. quem Nilus 9, 81. sceptrum 8, 448. solatia 9, 870. solus Mars coelum 1, 663. sub jure enses suos 10, 96. tantum mortis 9, 767. tecta, & leges Caesar 5, 31. Thessalam nox 8,

45. truncus plus nobilis irae 3, 615. ventos Mavors 10, 206. non unda vias 4, 86. vox latratus, & gemitus 6, 688. urbs munimen naturam 6, 22. urnam 7, 819. Habemus crimen 8, 512. vindictam cladis 7, 455. Habetis in manibus 7, 253. Habent commercia cum mundo 9, 444. crimen 8, 118. Deum carmina 6, 497. mortalia casum 2, 13. rates permixtas ventus, & dextrae 5, 707. templum 9, 512. virus morsu 9, 615. vulnus populi 7, 639. Habebat jus 8, 636. in caput 8, 95. Habuit locus fratres 7, 550. pugnae partes 7, 632. quos vultus 9, 678. ripas Sicoris 4, 130. Habuere Deos obstrictos 6, 494. tot reges unum ducem 3, 288. tenebrae pacem 4, 473. Habebo Dominum 9, 241. Habebis virtutis pretium 2, 258. Habe Brutum hostem victoris 2, 284. Habete animos 9, 96. Habeatis jus in gentes 7, 265. Habeant amnes declivem cursum 4, 114. Habuisset in illum jus 9, 887. Habere coepit dolor vires 3, 742. discrimen venturi 4, 192. epulas leones 4, 602. famulos discrimine nullo 4, 218. fata 9, 834. jugulum tantae mercedis 8, 10. juris sui gentes 7, 55. parem 4, 620. solus orbem potes 1, 291. tempus 4, 479. vias sanguine fuso 2, 440. vultus conspicuos 4, 170. Habuisse pares ignibus undas 2, 415. Habenti pavidum ducem fortuna pepercit 3, 95. Habentes nomen à Consule anni 7, 441. nomina pestes 6, 681. Habentia pacis vultum agmina 3, 72. Habitura cives beatos Roma 4, 807. mortes 6, 583. nullos triumphos bella 1, 22. vix locum acies 7, 494. Habiles pugnam laceffere pinus 3, 553. Habitus oris 9, 1034. viri 8, 666

HABITANT gens Gebennas 1, 435. rus 7, 395. Habitant manes sub pectore 10, 336. ubi Semidei 9, 7. Habitare cavernas 5, 87. Habitans in vallibus 6, 293. Veios 5, 28. Habitata aula manibus 10, 73. Habitatator Olympi 6, 341. rarus in urbis errat 1, 27

HACTENUS armorum discrimina 4, 48

HADRIA vagus 5, 614. vires totas movit 2, 625. Hadriacae undae 5, 380. Hadriacas spumans Absyrtos in undas 3, 190. verbera Aufidus undas 2, 407. undas cornibus claudit 2, 615

HAEMUS Thessalicus 10, 449. Thracius linquitur 3, 197. devexus 6, 576. excepit clamorem 7, 480. mergi visus 7, 174. Haemi sub rupe latos Philippos vide 1, 680. Haemo spargit Bruma nives 5, 3. Haemonius arcus 6, 394. cantus 6, 694. Haemonia silva 8, 2. tellus 7, 858. Haemonium bellum 7, 825. Haemoniam Iolcon vomer profundit 3, 192. Haemoniae artes 6, 486, 765. Haemoniae terrae 6, 441. Haemonides 6, 590. Haemonidum carmen 6, 480. moenia 6, 436

HAEMORRHOIS 9, 709, 806

HABET acies supina in monte 4, 39. fatis scelus 7, 35. fune rupibus carina 5, 614. imago visceribus 9, 72. motu celer Cyllenius 1, 662. Haeremus

INDEX RERUM.

- mus superis** 9, 573. **Haerent** in nubibus vultus 4, 331. rates 4, 507. tabulis ardentibus 3, 688. **Haesit** abducta cavernis 5, 163. dies 6, 462. fortuna 7, 547. manus nixu, quo prederat 3, 612. moles 4, 454. nec limine quisquam 1, 508. vultus 9, 1036. haesere in scopulis terae 9, 650. rates geminae 2, 711. praecipites 2, 212. **Haerunt** ibi fata diu 3, 645. undae 5, 435. **Haerebis** intra pectora 4, 648. **Haereat** bellum hoc limite 2, 488. **Cornelia** signis tuis 3, 24. **Mauri lancea** 1, 211. vulnus 8, 417. **Haeserit** nomen cespiti 8, 804. **Haerere** cruores vetat 7, 637. inpatiens 9, 371. maritos non haerente nudum latus 5, 807. terrae nocenti 9, 82. **Haerens** congestu pulveris 9, 487. & dubia Phemonoe 5, 145. hiatu orci anima 6, 715. lingua gutture 6, 567. siccis aquilonibus bruma 4, 50. terrae carina 9, 343. validis radicibus quercus 1, 138. **Haerentes** arvis oculi 7, 789. cute hastae 6, 210. aquas sanguis adiuvit 2, 217. **Haerentia** humeris suppara 2, 363. longa serie agmina 1, 492. **Haesuri** ad moenia Martis inpatiens 3, 453. vitalibus ictus 6, 197.
- HALYS** Croeso fatalis 3, 272.
- HAMMON** 2, 572. abstulit nemus 9, 525. corniger 3, 292. Syrticus 10, 38. Syrtibus confinis 4, 673. tortis cornibus 9, 514. a quibus cultus 9, 557. **Hammonis** templi descriptio 9, 511. &c. **Hammona** relinquens 9, 586.
- HAMMODITES** 9, 716.
- HANNIBAL** Poenus Alpes transcenderet 1, 305. crientus 4, 790. est multus in pectore 8, 286.
- HARENA** ima 8, 820. Niliaca 5, 475. Libyae 9, 617. nuda 9, 882. putris 9, 699. lualens 9, 755. vacua 9, 726. **Harenae** agger 9, 488. cumuli 9, 485. cumuli 9, 340. numerus 5, 182. fatalis muneris 4, 708. **Harenae** adfixit 9, 765. **Harenam** compressit 8, 790. **Harenâ** angustâ aestuat rabies 6, 63. fluminea truncus jacet 1, 685. **Harenae** 9, 402. aequoreae 5, 800. calidae Antaeo auxilio 4, 616. Caliae 8, 539. dirae 10, 2. exultae 9, 715. innotae 9, 437. Libycae 10, 291. litoreae 9, 296, 441. Marmaricae 6, 309. mediae 9, 607. alieni juris 5, 489. mobiles 9, 469. Nili 8, 805. Palaeftinae 5, 460. Phariae 8, 712. Phariae damnantur busto 2, 733. putres 8, 830. raptae 9, 465. Sigcae 9, 961. steriles 3, 378, 576. 10, 308. summae 8, 754, 856. vacuae 8, 62. unda domitae 9, 527. **Harenas** commendat crimen 9, 82. expurgat 9, 913. meritur 9, 705. norit 8, 774. per caidas Libyae duc 1, 368. per Libycas Nilus stagnaret 2, 417. **Harenis** aurum legit 7, 756. Pontus montes inmiscet 2, 664. pulsatur 8, 708. si quid merisset 3, 698. spissis uncus avellitur 2, 694. **Harenivagus** 9, 941.
- HARPEN** Cyllenida dirigit 9, 676. sustulit 9, 662.
- HARUNDO** Gortynis 6, 214. Scythica 9, 827. **Harundine** à tenera fucos bibunt 3, 237.
- HASTA** viris non fuit 3, 500. adfixit campis 7, 624.
- Hastae** conversae verbere 7, 577. **Hastam** hostilem torserit 3, 679. **Hastae** expulit cruor 3, 590. **Hastis** cunctis pervius 2, 310.
- HAUD** alii vultus 7, 777. aliter 6, 220. 9, 284. procul 6, 642. totam obruit 9, 672.
- HAURIT** vorax Pontus saxa 2, 664. **Hauit** exiguum sanguinis 2, 141. palus feras 4, 101. ratis pelagus 3, 629. venenum 9, 617. **Hauferunt** civiles dextrae sanguinem 1, 14. permixtum sanguine Pontum 3, 577. **Hauriat** Titan alentes undas 1, 415. **Hauferit** amorem 10, 363. ignes pectus 10, 71. **Haurire** liquores 9, 613. **Hauitus** per vulnera fluctus 8, 709. jugulus 10, 387. **Hauistum** venenum 6, 457. **Hauitus** obsceni 4, 312. **Hauitus** raptos undarum fontibus quaerere 3, 345. **Hauitor** aquae 9, 591.
- HEBET** Plejas 2, 722. salubre Veneris fidus 1, 662. **Hebes** mucro 6, 186.
- HECATE** ad Deos alio procedit vultu 6, 736. **Hecates** pars ultima 6, 700.
- HECTORBI** manes 9, 977.
- HELIAE** Parrhasis axes verteret 2, 237.
- HELLE** Nephelias nomen. dedit Helleponto 9, 956. **Helles** delapsae vernus portitor 4, 57.
- HELLESPONTI** rapidi super fretum incescit 2, 675.
- HEPTOCHI** Lacedaemonii 3, 270. **Marte** feroces 2, 591.
- HENNAEA** 6, 740.
- HERA** Semianimis 8, 66.
- HERBA** iners 5, 404. infecta 7, 851. furgens 7, 865. **Herbae** dubiae letum minantes 6, 113. hibernae 9, 183. inexpertae 4, 556. magicae 6, 822. nocentes 6, 438. potentes 9, 893. rariae 9, 438. non audebunt solvere somnum 6, 769. **Herbas** exaudire 6, 715. sequi 6, 492. **Herbis** inspuit 6, 683. annos abruptere 6, 610.
- HERCEAE** arae 9, 979.
- HERCULES** monstris terras levat, & leonem occidit 4, 612. hydram 635. Olympum tulit 639. ejus pugna cum Antaeo 4, 610. &c. sagittas donat Philoctetae 6, 355. **Herculis** est Oete 8, 800. **Herculeae** manus Oflam ab Olympo servavit 6, 348. **Herculeam** Oeten miles liquit 3, 178. **Herculeo** sub nomine sacratus portus 1, 405. **Herculei** nodi 4, 632. **Herculeae** fauces 8, 1. pharetrae 6, 354. **Herculeis** aufertur gloria metis 3, 278.
- HERES** funeris 6, 595. noster 9, 94. ad heredem itis 9, 275. **Herede** fati relicto 10, 44.
- HERMUS** non vilior Paetolo 3, 210.
- HEROAE** mites 9, 955.
- HESIONES** scopuli 9, 970.
- HESPERIA** 5, 38. 6, 322. 8, 189, 185, 768. per multos annos inarata 1, 29. jacet pars nostri 5, 266. **Hesperiae** finis Varus 1, 404. flos tunc concidit 2, 196. proceres 10, 450. vetitis arvis constitit 1, 224. **Hesperiam** exhaustit aquis 2, 410. me vehis 5, 534. **Hesperius** Baetis 1, 589. dux 10, 376. miles 8, 826. sanguis 7, 728. **Hesperia** gens 6, 585. **Hesperium** fatum 5, 122. nomen 2, 57. 8, 760. furo.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- furorem gentes sequentur 2, 293. mundi properemus ad axem 3, 359. Hesperiam Calpen Tethys undis inplevit 1, 555. in Hesperium latus ignis Aetnae cecidit 1, 547. Hesperii duces 5, 703. furor 10, 62. portus 5, 803. Hesperiae clades 7, 871. 8, 350. columnae 9, 654. gentes 4, 352. 5, 329. 7, 741. 10, 387. orae 5, 573. res 7, 283. segetes 7, 403. Hesperios veniam in agros 1, 382. Hesperiiis gentibus jugulus pacem dabit 2, 318. Hesperidum hortus 9, 358
- HETRUSCA** aratra 10, 153
- HEU** 8, 604. Caesar 5, 310. demens 5, 228. dolet 6, 303. facinus 10, 518. pudet 5, 690. miseri 4, 382. nimium felix 8, 139. quantum 5, 354. 727
- HIEM** durus 6, 258. fodit aurum 7, 755. Hiberus aufert tibi nomen 4, 23. gelidus 10, 476. rapidus 4, 335. torrens 7, 15
- HIEMIS** 7, 232. Hiberus orbis 5, 343. Hiberi Martis discrimina 3, 336. orbis extremi 7, 541. domiti 5, 237. Hiberos feros Sertorius exsul movit 2, 549. ad duos Martem convertere 2, 619. Hiberis alter occurrit 2, 54
- HIC** ardor, & labor 6, 587. est. quisquis 5, 34. erit Romanus populus 7, 543. orbis 7, 223. hunc volumus 9, 81. Haec eadem 9, 374. est illa dies 7, 254. nasci, haec mori libera vult turba 7, 375. Hanc fuisse Crassi sciet 8, 415. Hoc aevi 10, 195. animi 10, 68. caput 7, 305. 451. damnum vocat 4, 514. juris 6, 496. 597. 8, 95. oneris 4, 398. scelus, se perdere tumulum 7, 35. solum 4, 719. agunt, ut 4, 221. merui relinqui 8, 651. peto, ne 4, 362. placet? 7, 58. 87. praestare, ut 4, 213. 215. proderit, quod non surrexit 8, 865. inagis 8, 578. quod vincas 4, 355. vilior 4, 229. Hi, alii 10, 128. hi 8, 156. 196. 10, 489. illi 6, 277. 7, 386. Hinc usus 5, 698. Hae, hae 9, 333. 335. Haec fatum levat fluctus 5, 672. cuncta 5, 342. rerum prospera 7, 107. His explicat orbis 6, 488. jugulis ferrum quaeris 5, 263. Hic fuge ense relicto 5, 321. situs est Magnus 8, 793. ait, hic pacem relinquo 1, 225. hic sunt 7, 551. illic 7, 634. 10, 301. Hac commeat 10, 249. ire 9, 444. perventum ad viscera 7, 500. Hinc 4, 654. 10, 327. absit metus 4, 487. starent 7, 360. terret 8, 283. hinc 7, 533. 9, 861. 10, 367. 537. inde 8, 444. 9, 377. Huc ades 8, 103. agi te 8, 525. cades 4, 648. inpulit 8, 454. miscetur 6, 760. petuntur mortes 9, 707. illuc 8, 699. Hunc cene petisti 9, 1047
- HIEMIS** quies 9, 949. Rubiconi vires praebat 1, 217. suadebat haec 9, 374. tempus dat paci 2, 648. Hiemem tecto submovisse 2, 385. Hiemes perpetuae premunt partem mundi 4, 107. sub Alpibus aetiae 1, 302. Threiciae 7, 833. tuas adferre 10, 300. Hibernum tumet 10, 229. Hiberna nox 8, 469. Hiberno sereno dura tellus 4, 55. Hiberni imbres 8, 829. Hibernae herbae 9, 183. Hibernas passurus aquas pons 4, 16
- HILARES** 9, 1107
- HIANT** undae 5, 644. Hiantes per rimas viscera saniem emittunt 1, 624. per terras caput tollere 3, 10
- HIATUS** compagis 10, 248. mutus 5, 131. Orci primus 6, 714. telluris 5, 82. Hiatus subito tellus Tigrim absorbet 3, 261. vasto murmur infremuit 1, 209
- HIATA** coma 8, 680. Hirtam induxisse togam 2, 386
- HISPANAS** ad acies versus bella geri iussit 3, 454
- HISTER** congelatur 5, 437. non adliget Massagetarum 50. Histri multifidi caput Peucen adluit 3, 202. in rupibus stantes 4, 529
- HODIE** haec eadem dies est 7, 257. erit 7, 121
- HOMO** quidquid est 9, 779. Hominis quid fata paterent 2, 133. Hominem sibi pectore cedere Apollo jubet 5, 168. Homines, vel Dii 5, 271. venenis deesse 9, 858. Hominum inpatiens 7, 866. magna pars 7, 90. mens 7, 203. mens fati futuri caeca 2, 15. monstriosi partus 1, 562. mors 6, 561. nulli 7, 631. ritus 7, 801. summi 7, 205. 585
- HUMANUS** labor 6, 20. modus 9, 794. Humana lingua 6, 687. pietas auderet Jovi votis prodesse 3, 317. strages 10, 31. Humanum culmen 7, 594. genus 6, 614. 7, 72. 388. 399. lugere vacat 2, 378. paucis vivit 5, 343. sibi consulat 1, 60. venenum 6, 491. Humani generis capacem urbem 1, 513. majore damno coitit 2, 226. Humano generi lues paratur 1, 645. Humanae fibrae 6, 706. mensae 6, 116. res 7, 131. Humana, & Superi 4, 689. ad murmura faciles pecudum linguae 1, 561. Humanis lustrata cruoribus arbor 3, 405
- HONOR** 5, 50. funeris 9, 63. infuetus 8, 536. nullus te Caesaris ira dignum faciet 3, 137. summus 9, 241. dictatura 5, 383. Honos mortis 9, 217. plebejo amictu tectus 2, 19. Honores festinati 8, 24. mortis 8, 773. vatis Zmyrnaei 9, 984. semel raptos numquam dimittet 1, 317. Honesti mors 6, 235. 10, 539. Honestum constat sibi magno 9, 404. successu non crescit 9, 571. Honestae mortis spem concipis 3, 134. Honesti exemplar 9, 563. respectus 8, 490. rigidi servator 2, 389
- HORA** discriminis 6, 415. extrema 8, 610. fatalis 9, 87. instabat 5, 815. mactandi Caesaris 10, 430. suprema coegerit secula 1, 73. tertia vigiles secundos movet 5, 507. veniet 6, 806. una trahit gentes 7, 345. omni provocat 9, 883. Horae brumales 6, 333. aethivae 10, 218. mortis 7, 50. pares 8, 467. Horas dividat buccina 2, 689. Horis flagrantibus medius dies aestuat 1, 16. lunarius unda aestuat 1, 414
- HORREA** Romana terrae complerunt 3, 67
- HORRET** concubitus 8, 402. Enceladon 6, 293. mundus contagia 3, 321. Horremus nomina 10, 390. Horruit Alcides Megaeam 1, 577. angues

INDEX RERUM,

9, 907. quem auditu 8, 342. Horreat fasces India 7, 428. umbram 8, 450. Horrens feris altari-
bus Elus 1, 445. Horror comarum 5, 154. infi-
cit mare 5, 564. orbis fieri 5, 344. percudit mem-
bra ducit 1, 192. suis arboribus inest 3, 411. Hor-
roris diri plena imago 3, 9. Horrore tremit Pon-
tus 5, 446. Horrida coma 6, 656. dumis Hesper-
ia 1, 28. cerni carpere 3, 347
HORRIFICUM caesariem ab ore dimovit 2, 372
HORRISONIS flatibus auster mare possidet 2, 455
HORTARI in proelia 7, 370. Hortando vulgo me-
lior 7, 249
HORTAMEN 7, 736. Hortator scrutandi 9, 549. Hor-
tatu suo devertere 6, 317
HORTUS Hesperidum 9, 358. &c.
HOSPIES adjacet Gadibus 7, 187. Alcidae 6, 391.
armatus 10, 149. avitus erat 9, 1028. curia 5, 11.
mundi capaxior 10, 183. privaverit sceptris 8,
498. Romanus 8, 115, 822. Hospitis adventus 8,
473. nomen ciere 4, 177. Hospite in fixo ludit
10, 455. Hospitibus excubat 9, 910. Hospita
Colchis 6, 441. gravis 8, 157. manus 8, 748. tel-
lus puppibus accessus obtulit 3, 43. Hospitium
litoris 9, 1083. Hospitia supera 9, 131
HOSTIS barbarus 4, 319. Karthaginis Cato major
Scipione 6, 789. in occursum partes extendere 2,
395. lentus terat otia 2, 488. Spartacus 2, 554.
tibi nondum defuit 1, 23. Hosti concessa pote-
stas sanguinis 2, 76. votum effecimus, ut 7, 99.
servari 9, 213. Hostem complectitur hostis 3,
694. compressum deduxerat 3, 701. neque Pom-
peji, neque Caesaris Brutum habe 2, 283. pro-
pinquum orant 3, 305. qui me tibi fecerit 1,
203. in Hostem remum contorsit 3, 671. tela
mittit 3, 721. Hoste amoto Santonus gaudet 1,
422. comminus viso 1, 206. qua caret, ratem
relinquit 3, 649. Hoste vacantes Hesperiae fi-
nes 2, 440. victo inmanior 1, 480. à nullo ob-
sessus miles 4, 94. ab Hoste pressus Romanus 1,
514. per ex Hoste quocumque triumphos juro
1, 375. sine Hoste bellum est 1, 682. Hostes ju-
sti 10, 437. natant 10, 497. tuta terga per aquor
ferant 3, 50. mihi deesse nocet 3, 365. reddite
nos omnibus populis 2, 52. ad hostes Caesaris
pervenit 10, 521. in hostes ritus hominum ser-
vare 7, 801. per medios hostes rue 7, 590. Ho-
stibus depulsis arces oppressae 2, 654. obliquas al-
nos praeiuit 3, 562. Hostilis puppis 8, 577. Ho-
stile vallum 7, 733. Hosti em puppim insiluit 3,
625. torserit hastam 3, 679. in terram pelago
delatus 2, 89. Hostili de parte venas minaces vi-
det 1, 622. Hostiles catervae 2, 308. 7, 337. lu-
xum suaserat rapinae 1, 162. muros virtus subit 3,
474. super remos brachia jecerunt 3, 705. Ho-
stilia castra 4, 339. spolia 8, 819
HUMENTES oculi 4, 522. genae 5, 737. nebulae 6,
369, 468. Humidus Aegoceros 9, 537. aer in
Caen fluit 4, 71
HUMOR acquoreus 9, 757. discessit ab astris 4, 127.

foramina novit 9, 812. fusus circum vitalia 9,
743. intimus 6, 537. putris 8, 690. Humorem
prodit arvom 4, 309
HUMERI, lacertique 9, 780. Humeris haerentia
suppara 2, 363
HUMUS subsedit 6, 643. Humum ligatam structa
laterum compage artet 3, 398. Humo volvun-
tur 9, 843. dura percussus 2, 156. parva clausit
ossa 8, 789. Humilis 8, 344. labor 6, 602. va-
dis Salon 5, 650. Humator consulis Poenus 7, 799
HYAENAE nodus 6, 672
HYBLAEUM gramen 9, 291
HYDASPE Nyfaeus 8, 227. Hydaspem mixtum non
sentit Indus 3, 236
HYDRA defecta reparat angues 4, 635. Hydram cum
vinceret Hercules 9, 644
HYDRI crinibus protenti 9, 673
HYDRUS avius 5, 375
HYPERBOREA uria 5, 23
HYRCANIA vastis silvis 3, 268
HYRCANO nemore tigres cruor pavit 1, 328. Hyr-
canae silvae 8, 343

I.

JACES 4, 803. semianimis 3, 747. Jacet aggere
magno cadaver 7, 597. aurum 7, 742. auxi-
lium 8, 333. cervix 4, 754. colluvies innotata
4, 311. cor victimae 1, 624. crine fuso 8, 740.
ense 9, 1020. fastidita 7, 854. decepta mortis spe
8, 61. gens nascenti concia Nilo 1, 20. ille 9,
229. illic proles 10, 21. una mundi pars 4, 106.
in vultus pars 9, 674. medius Pontus sine mur-
mure 1, 260. obrutus in undis 5, 38. pars Hesper-
ia 5, 266. plaga lata 4, 674. Ponto insula 8,
118. qua litus dubium 1, 409. qua tumidus pul-
mo 3, 644. quidquid regnorum in Euro 8, 813.
sedes invia 9, 307. sub ruina 8, 529. sub carcere
5, 609. terra quocumque sub sole 2, 584. tellus
9, 868. truncus barena 1, 686. tellure cadaver
6, 550. ubicumque Magnus 8, 102. umbra ex-
sul 8, 837. Jacent 9, 906. aquora 5, 434. campo
cadavera 4, 490. campis agmina 4, 358. corpora
incondita 6, 101. ingentia saxa lapsis muris 1,
26. nondum conclamata corpora 2, 23. perem-
pti 6, 132. Romana 8, 545. ubicumque paludes
4, 119. Jacebant in tellure 9, 840. saxa 9, 977.
Jacuit Catulo Lepidus 2, 547. composita in mor-
tem 9, 116. lasso deferta furore 1, 695. nisu 9,
484. mare posito Borea 3, 524. per regna Jugur-
thae 2, 90. Jacuere in thalamis 8, 404. manes
in favilla 9, 1. templo summi Tonantis 2, 34.
Jacebis non meliore loco 7, 817. Jacebunt reg-
na 7, 115. Jaceat ne sepulcro 8, 714. quo loco
4, 394. Jaceant Alpes mediae 2, 630. Jaceros
nuda 7, 867. Jaceret prolapsa 8, 426. sub nocte
dies 9, 13. Jacerent mihi signa sub Marte ad-
verso 1, 307. Jacere in nuda tellure 4, 605. Ja-
cens agger major adparuit 3, 508. hoc tumulto
8,

*image
not
available*

INDEX RERUM,

791. Ignea cocco pars 10, 125. pestis 6, 96. vir-
tus 9, 7. Ignea astra Pontum petent 1, 75. Igni-
feri orbis tantum demerferat Titan 3, 41.
- IGNORO**, an 9, 143. Ignoras, quid seras 8, 51.
Ignorat Arcton 6, 342. causas 7, 190. frondes 9,
525. Ignorant, an 8, 626. datos entes 4, 579.
Ignorans commercia linguae 8, 348.
- IGNOVERE** Deis jacentes 2, 93. Ignosce hoc hos-
tibus 4, 356. Ignoscere divis 9, 1103. Ignosci ex-
tremum poenarum 2, 521.
- IGNOTUS** armis pavor 6, 151. hostis 7, 325. gen-
tibus 8, 19. hosti 7, 587. Ignotum nemus 9, 429.
venistis in orbem 3, 247. Ignoto consule diffusus
Bacchus 4, 379. Nilo 10, 282. orbe triumphos
petis 3, 310. Ignota coelo sereno facies 6, 516.
nobis Venus 8, 398. pietas 6, 495. tellus 7, 867.
Ignotum fluvii caput 10, 191. ab Ignota cervice
recisos vultus rapuit 2, 112. Ignoti amnes 10,
32. campi 4, 733. 6, 276. Ignotae gentes 9, 372.
Hesperium furorem sequentur 2, 293. radices 6,
113. regiones 7, 703. undae 6, 401. Ignota po-
pulis secreta 10, 195. sidera noctes viderunt 1,
526. Ignotas gentes Argo miscuit 3, 194. sub
Ignotis colonis rura extendere 1, 170.
- ILERDA** alta 4, 261. Ilerdam celsam deserit 4,
144.
- ILIX** nodosa inpellitur 3, 440.
- ILIA** defecta 4, 757. in Ilia qua venter descendit 3,
724. per suspensa ferrum excipit 3, 601. Ilibus
compressis 4, 627.
- ILIACO** a sanguine populi Arverni 1, 428. Iliaci
muri fabulosi 6, 48. Iliacae Albae numen 5, 400.
domus 10, 61. manus signa peritura petere 3,
211. morae 9, 1002.
- ILLE** 7, 454. creator 10, 266. sordidus Consul 10,
152. erit ille nocens 1, 203. Illa dies 5, 616. ra-
bies 7, 245. Ille ille 4, 399. ille 4, 636. Illi, hi
6, 277. Illic, hic 7, 633. Illinchinc 5, 448. Illic
7, 219. duxit aquas 10, 252. perveniunt 10, 10.
- ILLYRIS** Epidamnus petatur 2, 624. Illyrica unda
4, 433. rupes 4, 452. Illyricae undae 5, 39.
- IMAGO** haeret visceribus 9, 72. diri horroris plena
3, 9. diurna 7, 26. fraterna 6, 503. pietatis 7,
321. sacra 7, 357. solis 5, 446. terroris 7, 773.
trepidantis patriae 1, 186. vana 7, 8. Imagine vi-
sus terremur 3, 38.
- IMBER** erat spes 9, 375. cruentus 6, 224. Imbres
Arctoi 9, 422. dentis 9, 320. hierni 8, 829. Deu-
calioneos sudisset 1, 653. expectare 4, 330. in
largos densantur nubes 4, 76. Imbribus Arctos
vacat 4, 70. complere 6, 466. effusus Libye an-
num tulit 3, 70. Imbrifera nubes 9, 455. Pleias
8, 852.
- IMITANTUR** Vangiones laxis bracciis 1, 430. Imita-
ta Thebanos rogos flamma 1, 552.
- IMPETUS**, incursumque est illis 4, 762. amens 4, 279.
coegit te flere 9, 1056. fugae quo quemq tu-
lit 1, 491. furoris trahit 2, 110.
- IMUS** acher 9, 8. Olympus 6, 341. Ima harona 8,
820. mundi pars jacet 4, 106. tellus 9, 470. Ima
puppe conditur 3, 618. Imo tempore conditus
census 3, 155. Ima pelagi 5, 456. viscera 9, 71.
moliri parant 3, 489. telluris ventos accipiunt 2,
270. petit humor 4, 127. Imas per valles serpit
Rubicon 1, 215. Imis iunna dies permiscuit 3,
138.
- IN** absentem furere 5, 319. aequor exire 8, 34. aëra
potestas 10, 241. aevum fatum condere 7, 131.
aevum prostrernimur 7, 640. agmen emisit 4,
765. amplexus 4, 176. amnes discessit palus 6,
360. arma amor duxit 9, 227. eunt 10, 530. in-
pegit 6, 406. artes defecit 6, 540. egeritur Spi-
ritus 4, 643. permittere 4, 650. Asiam abijt orbis
9, 417. astra crevisset moles 5, 625. auxilium
revocavit 10, 505. axem procedere 7, 422. bel-
la carinis junctis 10, 492. ducem secutus 9, 242.
furere 7, 295. trahere 5, 253. Borean effugit
umbram 9, 695. caedes mitior 8, 600. Cancrum
ripas adtolle 10, 288. caput effulus 7, 529. jus
habet 8, 96. surgens 9, 719. casum cuncta ferre
6, 7. casus extremos mittere 7, 239. novos tra-
heris 5, 487. cavernas abire 5, 135. cautes dedit
Atlanta 9, 655. cibos pecudum cecidit 6, 111. ci-
neres conligere velles 6, 537. maciabitur 9, 160.
clades ire 6, 284. culmina spumat 6, 28. cumulos
exhaustum 5, 644. cuneos agitur 7, 407. Deos con-
vicia 7, 725. diem distulimus 7, 256. Enses ire 7,
669. eventus Martis descendere 5, 68. faciem du-
cum ponere 4, 253. famam, & secula mitti 10, 533.
famulos caput tuum missurus 10, 464. fastos di-
stinguit secula 5, 399. fata, quae relinquens 5,
683. redire 7, 718. feras abijt 7, 842. fila sua dant
jus 9, 838. fluctum evertunt puppem fluctus 5,
648. fluctus comes 8, 589. frangere mare 5,
606. formam percutere massam 6, 403. haustus
cadere 4, 311. generum tantum licere 9, 1026.
hostem effudit acies 6, 292. ferri 4, 270. hostem
prodire 7, 231. hostes ritus hominum servare 7,
801. ignes pavit scintillam 5, 525. jugulum ire
10, 394, 409. jugulos jus sibi facere 4, 821. leges
contulit 9, 267. litus fugientem sequi 9, 22. li-
tora flectere vela 8, 40. pervenit 8, 641. pup-
pim dedi 8, 133. lucem nititur 5, 180. Magnum
querelae causa data 8, 512. mare descendit Ty-
bris 6, 77. medium abijt 4, 491. consulere 5, 46.
dare hostem 7, 366. surgit dies 4, 155. membra
cruente facere 8, 315. mentes dominatur 5, 727.
monstra dant furorem 10, 337. moras exisse 5,
410. mores externos corruptus 10, 404. mure-
mura pulsantes 8, 682. muros est labor 9, 297.
nefas ire 5, 272. itur 4, 243. nomen undae ve-
nire 6, 375. omnes it timor 7, 543. omnia du-
cit regem 10, 461. opes vitari 9, 424. oras ex-
civit 4, 611. orbem properare 8, 289. ortus ce-
demus domino 10, 50. convertit iter 6, 329.
pervenit ad populos 10, 280. Phoebeos dilatus
10, 433. parces Caesaris ausa 4, 403. pectus ire
6, 722. pectora ferro ire 7, 323. vires dat somno
5, 505.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

3, 705. pedites incubuit fatum 4, 769. pericula
mittit timor 7, 104. plebem ire 7, 578. poenas
subicit 10, 527. populos accipis eniem 5, 61. lux
feret quantum scelerum 7, 115. praeceps 6, 643.
proavos munus 9, 132. proelia excivere manus
7, 361. hortari 7, 370. ruere 7, 336. totus 5,
742. pugnam excuti 6, 12. reges iparsus honor
5, 50. regnum nasci 7, 643. subicit 6, 53. ritus
artem ducere 6, 509. robur arma conlata 5, 722.
scelus it poena 10, 343. se magna ruunt 1, 81.
secula lassatum fulmen 5, 621. torquet 6, 697.
venire 7, 208. segetem turgentibus culmi 6, 110.
fomnos perdidit tempora 10, 506. sumtus con-
gesta massa 7, 753. superos est hoc iuris 6, 497.
terras detulit 8, 439. fluxurus sanguis 6, 61. Fun-
dere cruorem 4, 391. servavit 5, 2. terga soluti
crines 5, 143. ulus servari 9, 905. thalamos ire
8, 88. ventum tumuere sinus 6, 472. ventos &
fretum impendit vota 5, 491. erumpat classis 9,
149. victos destringere ferrum 7, 313. viscera
hoc licuisse 9, 1052. mergis flammis 5, 175. vo-
cem subfecit Spiritus 7, 609. vulnus se rotat ur-
sa 6, 222. vulnera labitur 7, 603. vultus abit pe-
stis 6, 96. effusa comas 9, 172. jacet 9, 674. Ze-
phyros excurrit 4, 405. aequore saxum pulsatur
8, 862. anima hac pendet vita populi 5, 685.
ara purgatus 7, 777. arce capi 4, 697. aris po-
nendus 6, 559. armis fortis 5, 345. arvis 4, 582.
Rheni 10, 130. bello pati 6, 328. Caesare sunt
manes 7, 776. casu hoc 4, 469. cladibus Aegy-
pto locus est 8, 546. coetu, motuque viri 9, 225.
dente fatum minantur 9, 615. ense mori 2, 265.
fluctibus omnis est unda 5, 644. fronte 2, 423.
limine clauso ponit spem 10, 459. litore dimis-
sus 8, 243. luce daturus poenas 10, 431. Marte
locare 7, 235. nocte belli tumultus 10, 425.
nebibus accipit imbrem 5, 629. haerere 4,
331. oculis hominum 7, 154. orbe labores
tot resant 4, 386. pallore solis pugnam notavit
7, 200. partibus esse 5, 14. pectore hoc est pater
7, 776. plebe merere 6, 144. tellure jacere 4,
605. tempore angusto 4, 477. sanguine Hesperio
conspicuae gentes 5, 202. versat membra 7, 605.
solitiis consurgere 10, 298. strage cecidit 4, 797.
vultu Caesaris umbras peterem 6, 159. ullo quid-
quid laudamus 9, 595. undis 4, 634. Rheni 4,
646. 5, 289. ulu est 6, 561
INACHIAE undae 4, 634
INANIS ambitio 10, 156. Inane chaos 9, 101. no-
men 5, 389. connubii da 2, 342. Inanem Pon-
tum Symplegas percussit 2, 718. Inanem profe-
quar umbram 2, 303. per inane Erebi 6, 731.
Inani terrore percussus vulgus 1, 486. spatio dif-
fusus ventus 3, 363. Inanes stetus 4, 183. incerti
5, 275. telluris sinus ventum concussisse 3, 459.
Inania coeli 9, 473. templi 5, 171. jura tuc-
tem invadite 2, 316. per inania 9, 107
INARATA per multos annos Hesperia 1, 28
INARIMES moles 5, 104

INBELLES Canopus 10, 64. populus 10, 54. puer 10,
351. 458. Inbelles animi 5, 322
INBUTA caede mens 10, 334. Inbuti scelere enses
5, 248
INCALESCIT virtus 6, 240. Incauit ensis 7, 146.
sanguis circa praecordia 2, 558
INCASSUM 4, 281. tanta virtus cat 2, 263
INCAUTUS hostis 4, 719. Incautae tenebrae 5,
500
INCEDERE dentis castris 1, 478
INCENDIT animos virtute 9, 407. scorpion flagran-
te cauda minacem 1, 659. tabe viscera 9, 742.
Incendere diem nubes remotae 4, 68. Incende-
re mentem 10, 148. Incensus Dies 9, 499. In-
censa virorum virtus 3, 484. Leonis ora 10,
233. Incendia fluerent toto mundo 1, 656. ra-
puere carinae 3, 684. rapiens ventus 3, 501. non
ardentis silvae fulgere 3, 430
INCERTUS aestus 5, 485. arcus 8, 373. cursus 10,
460. Delphin 5, 552. pedum tumultus 4, 753.
motibus aer 4, 49. qua daret 4, 468. quo te vo-
cet 6, 815. flueret quo vulnerare sanguis 3, 589.
Incerta fors vagatur 2, 12. Fortuna 7, 488. mors
8, 297. umbra provocat 4, 725. Incertum mur-
mur 9, 1008. pectus 8, 166. cit, an 5, 570. quod
nomen sit aquis 3, 258. est, quam longo leto
tradita 9, 103. auribus stridere 6, 623. Incerti
Dei sacris Judaea dedita 2, 593. stagna profundi
2, 571. Incerto discurrunt sidera motu 1, 643.
jure mundi 5, 226. Incerti casus 5, 66. ictus 7,
129. quae tuta petant 1, 491. Incerta fata 4,
215. flatus aequora 5, 566. fulmina 10, 206. fu-
gae vestigia 8, 4. Incertas manus exercent 3, 692.
Incerta fremit vulgus 1, 353
INCESSIT super fretum Helleiponti 2, 675. Incesse-
re fatum 8, 64
INCESTA facies 9, 105. Ptolemais 10, 69. soror 8,
693. Incestum pectus 10, 362
INCHOAT producere 10, 174
INCIDIT fluctibus 9, 330
INCIPIT pendere 8, 490. Incipe sequi 8, 80
INCLINANT jam fata ducum 3, 752
INCLUNIS manes 8, 797. Includit Baetros gurgite
populos 3, 268. Includere hostem collibus 4,
263. Inclusisse volunt 3, 369. Inclusum cavernis
numen 5, 87. cespitem fulmen 8, 864. in pectore
numen 6, 253
INCLYTA Genabos dissolvitur alis 1, 440
INCOGNITA populis libertas 7, 436. magis verba 6,
577. mensis 6, 116
INCOLIT busta 6, 512. terras 9, 892. Incolitis alta
nemora 1, 454. Incoluit Arruns moenia Lucae
1, 586. Incola docuit cognita 4, 592. Phryx 9,
976. rarus 8, 252. Loculta juvenus 5, 51. Incul-
to equo paratus Gaetulus 4, 678. Inculti Gata-
mantes 9, 512
INCOLUMIS & victor remeabat 3, 702
INCONCussa volvuntur sidera lapsu suo 2, 268. ve-
stigia tenens 2, 248

Im-

INDEX RERUM.

INCONDITA jacent corpora 6, 101

INCONSTANTIA veris 5, 415

INCONSULTA fuit turba 1, 498

INCRESCENT barbam genis 2, 376. capiti fibrarum molem 1, 627. Incrementa lunaria 10, 216. *flu-* *vii* 4, 139

INCREPES sonus 9, 288. **Increpitans** 7, 606

INCOXIT harenæ rores 9, 699

INCOCTAS sole medullæ 6, 546

INCUBAT amens malum 2, 27

INCULCATA viris patientia 9, 293

INCUMBIT nox galeis 7, 178. turba lateri carinae 3, 648. Incumbunt status 4, 414. Incubuit adyio Apollo 5, 85. Boreas Ollæ rupibus 1, 390. Eous furor in oras 3, 94. in pedes satum 4, 770. Magno 8, 727. membris 6, 565. puppibus aer 5, 718. ignis 10, 497. ventus in silvas 3, 409. Incumbetoris 10, 353. Incumbat tibi tellus 8, 393. ventus 5, 419. Incumbere fluvio 10, 243. gladiis 4, 278, 500. mensæ 10, 424. mundo nubes 4, 69. ripis 4, 367. Incubuisse viro 9, 57. Incumbens auster classem propulit 3, 2. Pontus confinia solveret 2, 436

INCURRUNT fratres fratribus 4, 563. Incurrere in Bactra 8, 422. Incurrens fideribus Olla 6, 412. Incursus inpetusque est illis 4, 762. belli 4, 409. Martis 6, 269. pectoris 6, 161. sanguinis 7, 700. Incursu labare 7, 522. Incursus timet 10, 444.

INCUBIBUS incaluit ensis 7, 146

INCUSAT litus 8, 566

INCUSSUS aries fortior ictu 3, 492

INCUSTODITI amnes 4, 366

INDAGO vasta 6, 42

INDE 4, 471. 5, 397, 403. 6, 93, 285. 7, 341, 535. 8, 181. 9, 118. etiam 10, 228. rapit 8, 745. faveret, qua stetit 4, 707. fuit cursus 7, 230. proditiis in hostem 7, 231. hinc 9, 377. inde 7, 502. ubi 4, 283.

INDESPECTA vobis Tartara 6, 748

INDIA non horret fasces 7, 418. Indus mixtum non sentit Hydaspem 3, 236. Inda testudo 10, 120. Indum litus 8, 343. Indo concolor Maurus 4, 679. Indi 9, 518. Indorum sanguis 10, 33. Indos cum Gadibus putat parva regna 10, 457.

INDIXIT natura nefas 2, 4

INDIGENAS Latii populos amplexus 2, 432

INDIGENTES flevisse Deos accipimus 1, 556

INDIGA Jovis 8, 446. juvenus 9, 591. mercis 8, 446. servitii plebes 9, 254

INDIGNUS thalamis 8, 95. Indigna parente proles 6, 420. adcondisse 9, 55. Indignæ ruinæ sedes quaeritur 2, 731. Indignum est, Pompejum lente vincere 7, 74. erat, quos parere 10, 406. tibi fuit 10, 102. Indigna Mausolea 8, 697.

INDIGNATUS cautes obsistere 10, 319. Indignatur timere 10, 444. Indignatus præstare 8, 615. Indignata furorẽ servire 5, 184. bigas agitare Phoebe 1, 79

INDIGNATUS harenis 9, 715

INDOCILIS loqui 5, 539

INDOLE tanta civis 4, 814

INDOMITUS bellis 8, 364. miles 5, 309. ferre manum 1, 146. Indomita cervix 9, 380. Indomitum furorẽ sermone desistere 3, 304. regem coëgi ad mortem ire 2, 581. Falernum 10, 163. Rheni capit 2, 52. Indomiti animi 9, 95. viri 4, 505. Indomitos quaerit populos 4, 146

INDUCERE molas obliquo cultro 1, 610. Induxisse togam hirtam 2, 387. Inducta caeco juvenco salix 4, 132

INDULGERE castris 4, 664. moræ 5, 733. Indulgens populo 5, 383. orbis regno 7, 54

INDUIT se vulture coelum 7, 834. quis justius arma 1, 126. Induitur cultus 6, 655. Indutus amictus 8, 240

INDURUIT artus 4, 631

INIRE jus paternum 10, 97

INERMIS populus 8, 525. vita 4, 357. Inermes hostes 4, 208. quo veniatis 3, 335

INERS aer 6, 649. Bosporos 5, 436. herba 5, 404. mundus scelerum 3, 322. turba 6, 419. coelum 6, 89. regnum 6, 799. vulgus 5, 365. Inertes undæ 6, 107. Inertia æquora 5, 448

INEXPERTUM profundum 5, 486. Inexpertæ herbae 4, 555

INEXPEETO non fanda piacula busto 2, 176

INFAMIS lucus 7, 438

INFANDUS miles 7, 762. rex 8, 397. sanguis 6, 307. tyrannus 8, 687. Infanda nox 10, 106. vox 9, 1013. Infandum carmen 6, 682. ferrum exegit famulus 2, 148. murnur 6, 448. Infanda litora 8, 561. passuræ nurus 5, 307

INFANS inposuit caput lancibus 6, 710. lufit serpentibus 9, 908. parvus 9, 899. suus matrem conterruit 1, 563. Infantis miseri fata rumpere 2, 107

INFAUSTUS comes 8, 717. Infausta carina 5, 789. suboles 6, 789. Infausti sanguinis suboles 5, 474. Infaustis urere flammis soctus 1, 591

INFELIX 8, 525. Argi genitor 3, 727. Magnus 8, 648. acies 7, 217. anima 6, 732. conjux 8, 89. 742. 9, 277. fabula 8, 407. juvenus 10, 133. Medusa 9, 636. tellus 7, 847. caput 7, 674

INFERT flammæ sopor 7, 772. Intulit fama futuram cladem 1, 471. fortuna opes 1, 161. igni 9, 178. plura 9, 198. se testis 10, 58. Inferre classes Oceano 10, 36. faciem pugnae 4, 164. parant acies 9, 498. Inferri jura Romana suis 10, 12. Inlatus mundo 6, 760. Inlata carinae Cornelia 5, 801. Inlatus litus 9, 323. Inferias dabit populus 10, 392. tristis victima Marius pendit 2, 175. Inferis excitet umbras 4, 789

INFIMA monstra 7, 783. Inferior gloria 4, 480. Infima litora 8, 464

INFERNA domus 5, 628. quies 6, 781. Infernum nefas 7, 170. Inferni, Superique maris inter undas 2, 400. Dii venere in viscera tauri 1, 634. Infernae venæ 9, 356

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

INFESTUS Caesar 8, 145. vultus 5, 196. Infestum ferrum 7, 323. Infesto occumbere leto 2, 198. Infestae classes 5, 448. dextrae 8, 149. signa urbe procul relinquit 3, 330. tumidis numina 5, 133. Infestis obvia signis signa 1, 6
INFICIT mare horror 5, 564. rubor ora 5, 214. Infesta herba 7, 851. dolis bella 4, 736. gelido cuore viscera 1, 619
INFIDUS ducibus 4, 698. Juba 8, 443. Infida laeto Fortuna 7, 685. tellus segetes negabit 1, 647. Infidum caput 5, 361
INFINITIVUS pro indicativo 4, 624. 5, 451
INFIRMA Cornelia 5, 759. Infirmum lumen 5, 545
INFODIT animas busto 6, 530
INFORMIS globus 9, 801. umbre facies 6, 125. Informes veniunt ad litora trunci 2, 189. Informia regna 2, 7. simulacra 3, 413
INFREMIT vasto hiatu grave murmur 1, 210
INFULA candida crines complectitur 5, 441. discurret in postea 2, 355
INFUNDIT membris harenas 4, 616. Infudit in orbem 9, 502. murmura labris 6, 568. Infudere comae Cinnamon 10, 166. epulas auro 10, 155. mari cruorem 4, 568. Infundere in fluvios acanita 4, 323. Aetna vulneribus 9, 59. Infusum venenum 8, 691. Infusus miscetur unda venenis 1, 648
INGENUIT 7, 85. 8, 153. Ingenuisse campos puerem 7, 768
INGENUIT rupibus herbas, & saxa tellus 6, 439
INGENS gurgites 8, 290. Haemorrhoides 9, 709. Oceanus funditur 1, 410. populis comitantibus exsul 2, 730. urbem cingebat Erinnyes 1, 572. nox 7, 571. pugna 9, 924. illic vis pelagi 3, 62. meritum 9, 885. Ingentis fati fumus 10, 384. Ingentem militis usum habet cadaver 3, 719. Ingenti arcu pons Sicorum amplectitur 4, 15. bellorum tumultu concutitur 1, 303. mole templa revelli 3, 115. verberis ictu excutitur saxum 3, 469. Superum protectus ab ira 2, 86. sub pondere membra fracta 2, 188. Ingentes animi 7, 679. 8, 28, 266. cumuli 9, 485. tauri 9, 731. ruinae 7, 505. animo motus ceperat 1, 184. Ingentia dona 10, 107. ausi 6, 756. muris lapsis saxa jacent 1, 25. saxa ignis solvit 3, 506. turres moturae pondera 2, 505
INGERIT ictus 8, 645. Ingerit Emathiam nocenti coelo 7, 799. spiritus vati numen 5, 165. Ingeret omnis se belli fortuna tibi 2, 263. Ingressit querelas turba 5, 681. Ingeret voces tibi 8, 433. Ingerere tela 6, 232. Ingesta cineres s. pulcri 2, 336. Ingestum oculis fulgur 7, 157. solum 6, 56. Ingesta somnis Tartara 7, 785
INGRATUS meritorum iudex 5, 291. Ingratae querelae 5, 681. Ingrate 7, 76
INGREDITUR fluvium 2, 503. Ingrediat harenas 9, 395. Ingressus aequor 4, 436. Ingressum ver 10, 224. Ingressus supersunt majora 9, 866. In-

gressurus harenas 9, 378
INGUINA distendit 4, 628. tabe destillant 9, 772
INHIBENT remi puppes 3, 659
INHOSPITA per litora Syrtis ducit 1, 367
INHUMATUM funus 7, 820. Inhumati manes 9, 151
INJECTIT brachia membris 6, 640. Injecisse manum fati 3, 242
INJECTARE manum carinae 3, 611
INIMICA arma 5, 661. consilium tuis 4, 349
INIQUUS sol 7, 866. victor 7, 40. 9, 139. Iniqua classibus Aulis 5, 236. Iniquae Junonis iussu 1, 576. Iniquum coelum 10, 230. fatum 10, 452. gentibus sidus 10, 35. Iniquo pelago delatus in terram 2, 88. Iniqui soles 5, 25. Iniqua vota 7, 113. Iniquis rebus victi parumimus 3, 147. Inique eripitur 6, 724
INJURIA fati 8, 763. 9, 143
INJUSSUS puer 7, 37. Injussa tela 6, 78
INJUSTA regnorum 5, 258
INLABITUR Nar Tiberino amni 1, 475. Inlabi lacrymis conjugis 5, 281
INLABSA 9, 347
INLATRAT Manibus 6, 729
INLIBATA foedera praefici tori 2, 342
INLICITI tori 10, 76. Inlicitae flammac 6, 454
INLISA cautibus unda 6, 691. Inlissum aequor 6, 24
INLITA dolis tela 8, 382
INLUSTRAT nos sola fides 3, 342
INMACULATA tellus sanguine 2, 736
INMANIS 8, 599. Inmane bellum 9, 657. meritum 9, 1041. Inmanior victo hoste 1, 480
INMATURA mors 5, 117
INMEMOR patriae 4, 212. vetustas 7, 850. Inmemorem me tui fecere oblivia 3, 29. Inmemores pugnae 7, 525
INMENSUS ignis 7, 155. Inmensa caedes 7, 294. vox 7, 572. unda 10, 209. Inmenium mare 5, 438. nomen 7, 717. opus aperitur 1, 68. terrae pondus 6, 739. Inmensi aetheris partem si praefersis 1, 56. Inmensae ruinae mixtura populos 3, 290. Inmensam lucem in carcere viderat 2, 79. campo consurgere nubem 2, 481. Inmensum aequor auster repulit 1, 499. in Inmensum cedit cassus labor 2, 663. Inmenso labore statuta res 3, 381. Inmensi recessus 8, 291. Inmensae fornaces 6, 405. vires audendi majora 1, 466. Inmensos motus concipit amnes 2, 403. Inmensis adcessit cladibus ultor 1, 139. catenis robora religare 2, 671. tractibus Alpes mediae 2, 630
INMERGIT oculis manus 6, 541. Inmergite pontem undae 2, 484
INMERITA Rhodope 7, 450
INMERITO 8, 824
INMINET aet campis 7, 516. armorum rabies 1, 666. Hesperiae 8, 285. harenis 9, 442. Inmineat foribus sonipes 1, 295
INMISCE Pontus montes harenis 2, 664. Inmixtum son-

INDEX RERUM,

- fontibus venenum 4, 320. Inmixto fumaret
robore partes 2, 527. Inmixtae temere grues
5, 715
- INMITIS** Theutates 1, 444. Inmites divi placula fe-
rant 2, 304
- INMITTIT** agmen in latus 7, 524. manus in hostem
7, 509. Inmittit in viscera Lethen 5, 221. prolem
Superis 6, 410. se serpens 9, 823. Inmittere rates
Cypro 8, 457. Inmittam Titana tibi 6, 743. or-
tus 8, 310. Inmittat Eurum tumidis fluctibus 2,
457. Inmittete Deis pavidam vatem 5, 124.
ignem templis 1, 379. Inmitti carinis lampadas
10, 492. Inmissus campis 7, 216. in caput 8, 643.
Inmissa lampas 6, 135. Inmissum cladibus bellum
2, 250. artis faucibus aequora 2, 616. perilia fer-
rum 3, 601. Inmissi ferri vincula 3, 574. Inmis-
sa morte exsangues catervae 2, 202. Inmisso ter-
ro silvam procumbere 3, 416
- INMODICUS** legibus 6, 796. Inmodici dolores 8,
71. Inmodicae opes 9, 197. Inmodice fucata
10, 137
- INMORTUA** strictis nervis manus 3, 613
- INMOTA** jacet colluvies 4, 311. Catonis haec secta
fuit 2, 380. Immotum tenetur caput 4, 619. ca-
daver 6, 727. pondus 6, 481. Immoto fatorum
limite 2, 11. Immoti tenentur 9, 489. tripodes 5,
121. Immotae harenae 9, 437. paludes 5, 435.
Immota templi limina 5, 155. Immotis arinis 1,
172
- INMOBILIS** Austro 9, 484. Immobile corpus 8,
620
- INMUNE** mari sidus 9, 542. Immunem artibus prae-
stabilimus 6, 764. corrupti moribus aevi 2, 257.
Immunes cladibus anni 8, 704. serpentibus 9,
896. Pictones rura subigunt 1, 436
- INNATA** aequoribus vipera 6, 677
- INNATAT** unda 9, 318
- INNECTERE** fraudes Ponto 4, 448. vincula filvis 2,
670
- INNIXA** armis arma ferunt 3, 475
- INNOCUUS** 4, 384. Innocua aetas 8, 450. Innocui
vita 9, 8. rictus 9, 845. Innocua grandine per-
cussa tecta 3, 483
- INNOXIA** a morsu 9, 892. terris numina 9, 727
- INNUPSI** tepido busto Cornelia 3, 23
- INNUBA** Pallas 9, 665
- INNUMERA** effigies plebis 7, 10. Innumerum exa-
men 7, 161. missile 7, 485. Innumeri casus 5,
447. mundi 6, 696. Innumerae conjuges 8, 399.
concurrunt gentes 3, 321. simul manus 4, 537.
mores 7, 618. voces in aethere miscuntur 3,
540. urbes 7, 361. Innumeras linguas fama sol-
vit 1, 472. puppes Acherontis portitor praepar-
at 3, 16. Inter manus coronae sparsum 2,
120
- INOCIDUUS** axis 8, 175
- INOFFENSA** meta 8, 201
- INOPIA** juris 5, 398. senecta 5, 535. Inopem simu-
lare, Tyranno tutum est 8, 241. Inopes sine
pondere rami 9, 366. undae 4, 264, 292. teli 3,
676
- INPAR** caloribus 9, 507. majoribus 9, 190. ventis,
ac fluctibus 8, 35. viribus tradidit Hesperiam 2,
607. inpare vultu adspicis 7, 682
- INPASTAE** volucres 6, 628
- INPATIENS** Cereris solum 9, 857. haesuri Martis
dux 3, 453. hominum 7, 865. loci fortuna se-
cundi 1, 124. morae 6, 424. potestas confortis 1,
93. sacri victimae 1, 611. deesse 8, 578. haerere
9, 371
- INPEDIT** tenebras ad noctem 4, 447
- INPELLIT** cadaver 8, 726. fluctus in Eurum 3, 232.
Ister fretum 5, 437. quod aries 6, 36. terga 7,
576. inpulit Argos 10, 60. arma 7, 16. astra
Thyestae 7, 452. huc animos 8, 454. hostem
terror 4, 35. illum manu 8, 707. ire amentes 7,
747. Phycunta 9, 40. sacerdos in templa du-
biam 5, 146. Thebanam Agaven Erinnyes 1,
575. Impulerat quidquid Corus 4, 67. turbidus
auster nubila 1, 235. Inpellite urbes fama 9, 91.
Impulerit furentem populum in arma 1, 69. Inpel-
lere aciem 5, 757. cursum fatorum 5, 41. in ar-
ma 7, 718. minas belli 5, 108. Inpellens, quid-
quid sibi obstatet 1, 149. Inpellitur nodosa illex
3, 440. Rubicon parvis undis 1, 213. Inpelli to-
tus popularibus auris 1, 133. Impulsus Liris a-
quis Vestinis 2, 425. Impulsa glareas 4, 302. Te-
tys fidere 6, 479. neque strata metu urbs 3,
389. Impulsum rostris sonuit mare 2, 702. In-
pulsus aetheris sonitus 1, 152. belli praemia 5,
330. muri 6, 280. axibus poli 6, 464. Impulsae
tonsis carinae 3, 527. Impulsa gurgite castra 4,
88. Impulsus 6, 123. Impulso imbrium natant 4,
331. ventorum adjuncta vetustas 3, 471
- INPENDET** mari saxa 4, 455
- INPENDO** vota in ventos, & fretum 5, 491. Inpen-
das aëra nimbis 4, 112. Inpendere vitam patriae
2, 382. Inpendisse lacrimas mortibus 7, 617. In-
pensae labori aetas 2, 569
- INPERFECTO** gyro aëra complectitur arcus 4, 79
- INPERAT** subici faciem 8, 741. collem conscendere
4, 34. palmis vincula laxari 2, 517. Inperet hoc
nobis 8, 842. uter urbi quaerunt 2, 61. Inpera-
re ensibus 5, 367. Inperium comes sequitur 5,
27. Romanum 8, 799. hoc grave fessis 7, 736.
abstulit secum 10, 44. commune concordia in
aëras vices duxit 4, 6. traximus nolente sena-
tu 1, 275. Inperit color 9, 207. cruor 7, 579.
decus 7, 588. decus 9, 747. nostri fatum 10, 411.
salva majestas 7, 378. nomen 5, 390. suprema
5, 201. Inperio superstes vita 8, 29. Inperis
omnis turba paruit 3, 438. Inperiosa carmina 6,
498
- INPETIS** Scorpion arcu 6, 394. Inpetit telum 6,
223
- INPEGIT** in arma populos 6, 406. te harenis 5,
697. Inpectum brevibus mare 9, 338. robur 6,
137. Inpectae pectore fores 5, 209

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

INPEXAE comae 6, 518
INPIGER Astor 4, 8. ductor agmina rapit tenebris 1, 229. quos Cephisos ambit 3, 174. ad letum 4, 798
INPIUS Aloeus 6, 410. pavor 6, 151. puer 8, 679. focer 8, 783. Inpius 9, 71. nupti 8, 96. plebes 7, 760. proles 8, 284. Thessalis 6, 604. soror 10, 357. turba terit super lacertos 3, 666. arma 6, 781. 7, 196. bella 7, 171. in senatu peraguntur 1, 691. carmina 6, 443. signa 7, 838. 10, 475
INPLEVIT mentes 7, 754. se lumine 9, 12. Teihys Atlanta undis 1, 555. visus ducis 9, 987. Inple-runt Superi terras prodigiis 1, 525. Inplete pha-retras 8, 220. Inpleat Pharsalia diros campos 1, 39. Inplere cruore os 9, 760. fossas 7, 326. 8, 378. parentem 8, 409. penates opibus 5, 537. sagittis pharetras 7, 142. flagnum 6, 346. sulcos sanguine 4, 554. vestes ossibus 9, 60. viris agros, & muros 7, 401. Inpletura alios secunda pena-tes 2, 332. Implentur valido throno cohortes 1, 305. Implenda numquam spes 7, 688
INPLICITAS errore viae 8, 5. corpore cohortes 3, 432. Implicitis subsidere membris 3, 695
INPLORATUS adest 10, 235
INPLUMBS nati 9, 903
INPOSUIT Baccho modum 10, 173. caput lancibus 6, 711. carinae 8, 147. diversi mundi nomina ripis 3, 274. Ilum orbi 10, 377. Magno fatum 5, 48. robora ripis 4, 140. mensae ora rorantia 2, 124. Inposuere orbes dentibus 10, 145. In-ponere aris flammis 6, 525. castra jugis 6, 2. finem officio 8, 785. fratris ora flammis 2, 170. humeris 6, 252. terrae 5, 676. virum mundo properans Fortuna 3, 393. Inpositis saxi unum subducere 3, 492
IMPRESSIT dentes Tullo 9, 806. Impressae auro exuviae 9, 176
IMPROBUS vector 6, 392. Inprobe 1, 334. puer 8, 557. Inproba fibra venas movet 1, 629. spes 6, 29. veris pes 5, 130. vota 5, 277
IMPUNE 4, 779. 8, 493. 496. 9, 803. vix feret sub-actas gentes 1, 289. Deos laesos esse 3, 447. nullis hac adparuit extis 1, 626. ipectare 9, 636
IMPURUS 8, 552. rex 9, 130
INPUTET quod armis 8, 658
INQUINAT quos facinus 5, 290
INQUIRE in fata 9, 558
INQUIT 8, 485. 9, 190. 505, 550. 10, 352
INREDUX via 9, 408
INREVOCABILE vulgus ruit 1, 509
INRIGAT pascua 6, 368. Inrigens campus 4, 296
INRITUS subducto Marte pendit 4, 47. Inrita mundi spes 5, 469. pestis 4, 728. tela caedes peragunt 3, 580. non tela in hostem mittit 3, 722. Inrita vota 9, 989. fati 10, 344
INRAUIT artus Pacan 5, 167. convexa Olympi fra-gor 7, 478. fama animos populi 1, 470. moerens fores 2, 328. Inrumpat in agros vacuos 2, 441.

Inrumperet fores templi 1, 127
INRUIRUS cladibus 7, 60. Inrue 10, 373
INSANA fames 7, 413
INSCIOUS 9, 974
INSCRIPT nomen 8, 792
INSCULPTUM adytis 10, 180
INSEQUERIS quid laeve 5, 315. Insequitur armato-ra 7, 502
INSEAIT manus ferrea uncus puppi 3, 635. Inse-ruit manus terrae 9, 483. se astris Pelion 6, 418. tela labori 9, 1072. Inset haec nobis 9, 572. Inseteret umbras flammis 6, 504. Insetuisse ma-nus 8, 552. manus ignibus 3, 300. moras 6, 609. Insetus manibus chalybs 6, 547. laqueis uncus 6, 638. Inseta medullis pestis 9, 930. terris 5, 93. Insetis pedibus distendere 4, 628
INSIDERE coliem insedit castris 6, 17
INSIDIAS valere 9, 99. Insidias ad cunctas patebat 10, 423
INSIGNIS titulis 8, 73
INSIGNIA aulae 8, 239. emeriti doni 1, 357. Ma-gni 9, 175
INSULUIT hostilem puppim 3, 626. carinis 10, 507. puppi 9, 252. Insulant pedites tergo 10, 538
INSISTERE ramis metuunt volucres 3, 407
INSOLITUS ductus 4, 419. torpor 9, 648. Insolita corona gladii iudicium cinxere 1, 321. Insolitae mortes 9, 736
INSONNIS 5, 806. dens 4, 552. nox 4, 200. Insonni cura fata volvens 1, 239
INSONUERE tubae 1, 578
INSOPITUS draco 9, 357
INSPICIT gladios 7, 560. Inspicitur virtus 9, 595
INSPIRAVIT terra animas 7, 769
INSPIUIT herbis os 6, 683
INSTAR patriae 8, 263. summi numinis Roma 1, 199. templi 10, 111. vocis 7, 571
INSTAURAT proelia laeva 3, 615
INSTINCTA furore mens 5, 150
INSTITUTE mensas, & libamina 4, 198
INSTAT nolentibus 5, 315. atrox 2, 658. hora 5, 815. victor cedentibus 2, 469. Instant castris di-scrimina 5, 724. Instabat dies 5, 9. Instabit Ce-ruchis uria 8, 177. Insistent si comminus 7, 106. Instare favori nominis 1, 148. Instantia vitare 4, 515. Instabilis 9, 465. gressus 5, 556. Tyros 3, 217. Instabiles Turonas castra coercent 1, 437
INSTRUIT carinam 8, 542. moribus artes 6, 486. Instruere acies campis 4, 711. Instrumenta belli 10, 402. requiris, dolor 9, 70
INSUBTUS honor 8, 537. Insueti uni quies 5, 807. Insuetum pectus 5, 163
INSULA Coros saxi exciperet 2, 617. jacet Ponto 8, 118. nobilis est frugiferis arvis 3, 65. stetit in mari 10, 507
INSUM. Inest animis robur 5, 18. horror suus arboribus 3, 411. pallor 5, 216. terris Spiritus 4, 643. Inerat dum sanguis 2, 338. major via ferro 3, 464

INDEX RERUM,

- INTINGERE** coelo Borean 5, 704
INTACTUS multis ab annis census 3, 156. Intacta priori bello silva 3, 427. Intactum rostris voluminum 9, 801
INTENDIT aequor Zephyros 5, 569. Intendite arcus nervis 8, 221. Intendere fugam 4, 262. Intensus genero 9, 952. jugulo 7, 593. paci agebat 3, 53. Spiritus 9, 473. Intenta mortis vicinia 8, 568. Intenti jugulis stant 4, 486
INTER enses converti 4, 779. fata latens 5, 189. manus lapia 8, 661. maritos discurrens 10, 358. membra fovent 9, 846. mensas 4, 245. millia, & cohortem pugna 4, 470. millia pauci amissi 4, 513. montes it unda 10, 328. nurus patent 8, 401. pelles 9, 734, 787. priorem fortunam, & novos casus 4, 342. proelia vacavi 10, 185. quos 8, 475. terras patet 9, 6. umbras 6, 792
INTEREA 5, 237. 8, 771. 9, 167, 218. Interius recepit 6, 288. Intimus humor 6, 537. Intima viscera 8, 842
INTERCIPIT partem aequor 9, 344. Interceptus aquis animae discursus 3, 641. Intercepta Parcarum manu 1, 114
INTERFICIT moriens alium 4, 547
INTERMANET agnis 6, 47
INTERMISSA classica 5, 245
INTERPOSITAE flammae 7, 805
INTERMITTIT iras premit 2, 521
INTERRUPTUS aquae amnis 2, 213. Interrupta profunda terra 9, 335
INTEXTA domus cannâ 5, 517
INTONSO in frontem descendere canos 2, 375
INTONUIT axis 5, 633
INVRA claustra 6, 264. pectora 4, 648. penates 10, 453. tentoria 5, 241. 6, 829
INTRABIT Romam 7, 702. Intraret aquas 9, 1007. Intrare patentes portas 2, 443. portus 8, 145
INTREPIDUS 5, 658. 6, 219. 10, 15. tanti sceleris spectator 2, 207. vultu 5, 317
INTUMUIT 8, 288. aequor 6, 470. nullo vertice telus 2, 398. Intumescere tori 4, 631
INTUS 6, 646
INVADIT manum 9, 830. minax Ariminum 1, 231. Invadunt clipeos nuda crate fluentes 1, 242. Invasit domum 10, 355. fata Catonis 9, 410. ferrum 9, 198. Invadite me ferro 2, 315
INVALIDA caussa 7, 67. puppis 5, 673. Invalidae flammae 8, 776. manus 5, 275
INVENIT Praetoria puppis molem profundo 3, 537. Invectus curru Capitolia 8, 534
INVENIT arma furor 3, 671. bella civilia 10, 411. comitem 9, 1105. Euris nubes in axe suo 4, 62. ferrum vulnus in undis 3, 582. fibras 6, 631. Fortuna causas armis 1, 265. muros impulsos 6, 280. nos duces bellum 4, 350. scelus 8, 668. spirantes artus 3, 732. vates Appium 5, 188. virum fata volventem 2, 239. violata potestas Deos 3, 126. undas clausas 5, 408. quibus solvat 5, 140. Invenere fata non aliam viam venturae
INVENIENS 1, 34. pondera 7, 752. Invenies nomina operi 9, 1037. paratum Veneri 10, 396. Inveniet classes 9, 93. longa potentia finem 1, 333. Invenient manum arma 5, 326. Inveniat cineres 8, 774. Inventus unus fons 9, 607. Inventa est manus 7, 475. sacris victima 7, 167. nova vota timori novo 5, 451
INVERTERAT Boreas ornos 6, 390. Inversa phaeclus 5, 518
INVICEM 7, 177. Inque vicem gens omnis amet 1, 61
INVICTUS Cato 9, 18. dux 5, 324. 10, 346. cunctis robore 4, 603. Invictae urbi fatum consulat 3, 334. Invisi fluctus 10, 322
INVIDEO his te jungere 2, 551. Invidet miseris igne 7, 798. Invidit Nilo 10, 273. Invisus tyrannus 9, 279. Invisa lux 4, 276. tellus 8, 840. tyranno germana 9, 1069. Invisum populis nomen 7, 120. Invisi sanguinis potestas 2, 77. mihi venti 9, 77. Invisae umbrae 4, 788. Invisa claustra 6, 721. regna 8, 491. Invisas tollere partes 2, 229. Invisa belli decreta consulibus mandant 1, 488. Invisis gentibus praebere cruorem 1, 9. Invidia deorum 4, 244. Deum 9, 66. famae 9, 982. Invidiam factura parens 2, 36. suam Fortuna gentibus commodat 1, 84. Invidia angeris 9, 1052. caret 9, 740. ceperat orbem 10, 43. mea regnate 7, 269. Invidus 9, 359. Invida fatorum series 1, 70. fors 4, 503. Invidiosus erat dux 9, 505. Invidiosa hasta 8, 394
INVIGILAT cunctis scelus 7, 766
INVIOLATUS aqua agger 9, 342
INVITAT ad repetendum aequor 4, 436. patris dextram ad lumina claudenda 3, 740
INVITUS Senatus 7, 396. mors 6, 531. Invitum numen 6, 446. Invito milite 5, 367. pastere agmina in saktus trahit 2, 607. Invita dextra omnia peragam 1, 378. Inviti Dei 6, 607. Invitae procellae 5, 684
INVIA 9, 386. sedes 9, 307. arva 8, 163
INVOLVET quos artus 6, 588
INVOLVO. super Involvit cumulos 9, 485. Involvit Titan orbem tenebris 1, 542. vultus 8, 614. Involvunt tenebris tela 4, 490. Involvere nubes densos globos 4, 74. Involvat ruina populos 7, 89. Involvens Tuscus omina flexu 1, 638. vicinum Pontum ratis 3, 631
INULTUS erit Magnus 10, 529. Inulta umbra Crassus erraret 1, 11. Multum est, quidquid multis peccatur 5, 260
INUMBRAT aequor silvis 4, 456
INUNDET Rhenus campos 4, 116
INUSTUS solis equis axis 9, 852. Inustae medullae 8, 787
IONCON Haemoniam vomer proscindit 3, 192
IONTUS Pontus 5, 614. Ionium furens 6, 27. mare 6, 362. Aegeo frangat mare 1, 103. Ionios in fluctus navita spectabat 3, 3. Ionias vergens Epidaurus

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

damnus in undas 2, 624
damnos 6, 402
DEUS Caesar 7, 41. ego 7, 266. genitor 6, 814. locus 6, 435. timor 7, 105. se minatur hosti 7, 173. Ipsa definit loqui Phoebas 5, 161. vidi Eumenidas lampadas tenentes 3, 14. Ipsum, quod sum victus, ama 8, 77. in ipso actu 8, 668. Ipsae acies 7, 77
DEUS addit voces 4, 211. acrior subit 3, 142. Caesaris 8, 134, 643, 765. te nullus honos dignum faciet 3, 136. caedibus satiata 7, 802. cogit concurrere 4, 709. serox cedit 4, 284. servet 4, 242. juvenis laudata 9, 166. latens pectore tecto 5, 256. missa è cantibus 4, 553. nimia 7, 629. nobilis 6, 487. praecepta 4, 267. quo vocasset 1, 146. ruit legum frenis resoluta 2, 146. Superiorum, & Caesaris expensa 3, 439. turbato vultu prodita 3, 357. Irae calor 7, 103. tantum in belum prono addidit 1, 292. Iram Superum quaesivit in eatis 1, 617. patriae vindicis vocari 2, 540. totam Leo conligit 1, 207. in Iram exit 3, 112. magnam victor adensus 3, 133. Iræ concitus 9, 509. furentes 7, 124. hac nil agis 7, 809. qua debuit 10, 516. se vindicat 9, 298. ab Ira calida prolatus 2, 493. ingenti Superum protectus 2, 86. Irae teluris sterilis 5, 109. deum patuere 2, 1. faciles 1, 173. gurgitis 10, 316. Latii 8, 234. populi 10, 54. animos tangunt 10, 443. Iram acies stimulos movit 2, 324. causas annonæ trahi 3, 55. motus 7, 386. Iras date gentibus, 2, 47. graves premit interitus 2, 521. Libycas conligit 2, 93. militis tentandas ratus 2, 529
DEUS tantum miseris numina possunt 3, 449. Iratus bellis 7, 65. Phoebus 5, 174. Irata Deis acies 8, 665. morti 6, 726. versa 6, 222. Irati leones 4, 686. populi Dei 7, 354. Iratae Aspidæ 4, 725
IS cladis eo 7, 406
ISRAEL vada liquerunt 1, 399
ISRAEL juncto Sapis 2, 406
ISIS gentibus numen 9, 158. ejusque templum Alexandriae 10, 15. Isis pater 6, 363. tua 8, 832
ISTE quoque sanguis 10, 338. Ista juvenis 9, 280. poena 9, 508. ut sit vindictæ summa 10, 525. castra sunt curæ Deis 5, 352. per ista ire 8, 439. Iste 7, 592
ISTHOS gracilis medium mare separat 1, 101
IT. seq. vocali produciuntur 1, 642. 9, 129, 190, 347, 417. 10, 64
ITALIAE urbibus pendent moenia 1, 25. Italiam per omnem spargitur 1, 468
ITERUM 4, 640. 7, 247. redeuntia regna 5, 207. refusus 8, 105. vixisse 6, 768. Iterumne 8, 584. 9, 222
ITURABI 7, 514. Auracae sagittæ 7, 230
JUBA Mauritaniae rex 6, 309. 9, 213, 304, 869. 10, 475. Libycus 9, 300. captus 10, 146. concitus bella dat iræ privatae 4, 688. infidus 8, 443. rex Libyæ declaratus à Senatu 5, 56. Jubæ re-

gni descriptio 4, 671. regna vasta 9, 869. 10, 475.
JUBAM talem mihi fac 9, 213
JUBAM Leo erexit 1, 209. Jubas spargit sonipes 4, 752
JUBAM extulit diem 5, 456. vicerat astra 7, 456. vulgare 5, 220
JUBAM quod 6, 763. tentare recessus mundi 2, 632. Jubes quaeri 9, 566. Jubet Deus 5, 92. Senatus 5, 46. ambiri urbem 1, 592. arma capere 4, 149. Catonem ire virtus 9, 445. confundere vultus 7, 575. fas esse 8, 764. flectere vela 8, 41. dolor funus ad tumulos producere 2, 299. equitem subcedere bello 4, 44. hanc adtingere Brundisium 5, 374. ire 8, 565. lampadas inmitti 10, 491. moerere 9, 1049. rapi monstra, & urere 1, 589. silvam procumbere ferro 3, 426. sperare 7, 349. tolerare 9, 589. Jubent fata 8, 520. pharetræ remeare 8, 387. sperare 4, 510. Jussit bella geri 3, 455. dextra silentia 1, 298. non laedere 9, 687. Persea converti 9, 667. spectare 9, 670. ut essent 9, 896. Jusserunt Superi te titulis nostris adcedere 2, 556. Jusserat semel omnia victor 2, 148. Jube regem regnare 10, 99. Jubeat, me gladium jugulo condere 1, 377. vitare 6, 816. Juberet ferire colla, & jungi 10, 348. Jubere plura erubuit 3, 111. Jubere tanta 8, 537. Jussisse mori tot millia vulgi 2, 209. Jubens ardua 8, 238. bella 8, 684. Jubenti bella praestet quis 7, 563. Jubentia luctus sistræ 8, 832. Jussurus classica 2, 528. Jussuri cuncta 5, 21. Jubere quidquid, si velis 3, 147. Jussus adest Occanus 10, 217. aquilas victrices deponere 1, 339. Caesar terraque, marique agi 1, 307. dare 10, 230. deponere signa miles 1, 236. in urbes Sicamas transcendere 3, 59. laxare antistes 5, 123. relinquere 8, 575. Jussa nox tenere diem 6, 830. Jussum exire virus 9, 932. Jussam à gentibus urbem rapi 1, 483. servare famem, quid querat 1, 319. Jusso duce te 7, 79. Jussa plebe 5, 663. Jussi calcaribus equi 4, 760. concurrere bello 4, 802. Jussa litora 5, 559. secula ferentem mundum 2, 10. silentia 4, 718. gerunt omnes 2, 649. peregi 2, 339. sequi 1, 372. Jussus Deum 8, 849. ordinis aeterni 6, 568. Jussu Junonis iniquae 1, 576. satellites ire 10, 405
JUDASA sacris incerti Dei dedita 2, 593
JUDEX corruptus 10, 106. Libra 10, 227. meritum ingratus 5, 291. saeva 10, 368. federit 9, 971. Judice bello utendum est 1, 227. Caesare 9, 272. magno se tuetur 1, 127. mutato 7, 263. Judicium trepidum gladii cinxere 1, 321. Judicet de fama 9, 548
JUGULUS haustus 10, 387. hic pacem dabit 2, 317. Magni adcessit 5, 63. Jugulum hostis inputet 7, 325. senatus si petat 3, 110. senilem confodiam 3, 743. tantæ mercedis habere 8, 11. Jugulo intentus 7, 593. aperto erumpat 6, 555. arma luctu 4, 806. hostem provocare 4, 275. illo se pollet 3, 135. letum patii 7, 670. nobis quaesita 7,

INDEX RERUM,

434. parentis gladium condere 1, 376. parvum sanguinis effudit 2, 129. resecto fata poscens 4, 541. Jugulos patriae negatis 9, 264. patrum sperare 7, 182. praestare 5, 370. teximus 7, 644. Jugulus geruntur belia 7, 533. manum pressere 4, 562. retundere ferrum 6, 161. Jugulat quem 7, 630
- JUGUM** quaeris 9, 261. explicare 6, 477. mihi minatur 9, 238. Jugo utroque desertus Parnassus 3, 173. ad Juga faciles populi 2, 314. sub Juga jam Seres esset 1, 19. Pompeji adde Catonem 2, 280. Juga mali curvantur 2, 695. montis aspera 8, 372. Nyseia 8, 801. Phariaia 6, 576. saxea 4, 157. Jugu nivosis cana Pangaea video 1, 680. nuntantibus Alpes nivem discussero 4, 553
- JUGURTHAE** colla frangere 9, 600
- JULI** Phrygii ferens se Caesar 3, 213
- JULIA** caput tollere visa 3, 10. crudelis 8, 104. Parcarum manu intercepta 1, 113. Juliae fraus de matre obscoena 9, 77
- JULEAE** gens 9, 995. Juleae gentis Phrygii penates 1, 197
- JUNXERE** Sabiniae mediae generos soceris 1, 118. Junxerat arma 7, 493. Junxerit quem una nox 10, 361. Jungere armatas manus excusso ferro 1, 117. fata tecum 8, 361. his te invideo 2, 550. longos agrorum fines 1, 167. Scellon Abydo 6, 55. Junguntur taciti 2, 371. Jungi puppes prohibent cadavera 3, 575. tibi socerum 10, 348. Junctum cubile 4, 199. Juncta virgo toris mariti 2, 329. Juncti sanguinis pignora Julia abstulit 1, 111. Juncto lapis Iliauro 2, 406. Pannonio admissus Sarmata 3, 94. Juncti amplexibus 4, 209. Junctos moenibus agros 1, 571. Junctae in bella carinae 10, 492. Syrtis 8, 540. tenebrae rerum discrimina miscent 4, 105. Juncta castra 5, 461. Junctis castris 4, 260
- JUNCUS** sterilis 5, 517
- JUNONIS** iniquae iussu Alcides Megaeram horruit 1, 576
- JUPITER** est, quodcumque vides &c. 9, 580. in alto occasu mitis premitur 1, 661. Latialis Alba celsa residens 1, 198. urguens polos 6, 464. Jovis aces 6, 427. cura 9, 436. indiga 8, 447. pars magna terris regendis est inserta &c. 5, 95. sedes Tarpeja 5, 306. tela praefata 7, 197. volucer 9, 902. Jovi conspecta velamina 9, 178. mutavit fulmina 7, 150. votis, vel armis prodesse 3, 318. Jovem hoc dixisse satis est 9, 585. regnare memimur 7, 447. Jupiter lumine 1, 633. Joveignaro tonat 6, 467. sub Jove temperies 10, 207. Juppiter Calius 8, 858. corniger 9, 545. Hammon 9, 513, 518. noster 9, 514
- JURO** per tuos triumphos 1, 375. Jurabit Roma per umbras 7, 459. Jurare per Catonem 9, 602. Jurantur aves laetae 5, 396. Jurata in gladios manus 9, 850. mihi per Deum foedera 8, 219. sceleris sacramenta 4, 228
- JUS**, & fas 8, 485. est solvere 10, 262. erat mihi rostra tenere 1, 276. tibi consurgere 10, 299. animi hoc 8, 636. cujuscunque 7, 63. ferri 5, 387. grave 5, 312. gurgulis 6, 1023. emeritum 5, 7. mundi 10, 471. paternum 9, 96. 10, 97. sceleris 8, 642. Vari 4, 667. victoris 9, 1054. clauditur anno exhausto 5, 44. dictum sceleris 1, 2. facere 4, 821. fecimus gladio 9, 1074. in sua fia dant 9, 838. habeatis in gentes 7, 263. habuisset in illum 9, 887. non habet Corus in portum 1, 407. sui perdidit Umbria 2, 463. omne manu confundet 1, 667. totius mundi sibi promittere 2, 321. Juris alieni harenae 5, 489. arx 7, 594. hoc 6, 496, 597. habere 8, 95. mensura vis erat 1, 175. modus 9, 191. sui non est 8, 660. habere gentes 7, 55. tui natura relinquet 1, 51. sit 7, 80. tui fores Roma 6, 302. vincula, & fas 5, 288. Jure belli 9, 195. cogendi senatus 3, 104. consumto 6, 824. legum, suoque uti 9, 560. mundi incerto 5, 226. pari castris Rector erat 4, 4. sibi retento 10, 351. si venitis. si cives 1, 191. victo curia tribunos urbe expulsi 1, 267. sine jure tenes scripta 8, 558. sub certo 10, 267. sub Potbini habet enses suos 10, 95. Jura aliena 9, 212. Catonis 9, 747. carentia vana pompa 2, 353. civis 9, 238. inania tuentem invadite 2, 316. legum 8, 75. mea Occasus timet 2, 588. mundi 6, 139. publica 9, 249. regni, thalami 10, 93. Romana suis inferri 10, 11. Senatus prodita 4, 801. signata, non fata, sequi 3, 302. sua si quos tuentur 3, 151. sui perdere 8, 612. temerata relinquo 1, 225. turbantes Tribuni 1, 177. viribus obistere 3, 113. ne auae speraveris 8, 450
- JUSTUS** Mars 9, 293. modus 8, 193. Justa pietas 9, 147. terrarum gloria 4, 595. timoris tibi causa 5, 580. Venus 5, 728. Justum ferrum 10, 523. sepulcrum 9, 54, 1091. Justae Librae ad pondera aequatis temporibus 4, 58. pacis foedera 4, 365. Justo amoris robur resistit 2, 379. Justi hostes 10, 437. Justae irae 8, 234. flammae 9, 234. Justos fortuna laborat esse ducis motus 1, 264. Justas querelas effundunt 2, 44. Justa proelia ista vocari 2, 540. Justis benignus Deus 5, 106. Justi dissuasor gladius 4, 248. reverentia 9, 192. Justa dare conjugibus 9, 67. negat arma tenenti 1, 349. pendere 8, 489. Justior causa 8, 512. Justius 7, 259. quis induit arma 1, 126. Justitiae cultor 2, 389
- JUSTITIUM** ferale per urbem 2, 18. templi 5, 116. Justitio clausa fora 5, 32
- JOVAT** 6, 495. licentia 6, 271. poena 7, 706. adscribere 9, 853. arma ferre pro legibus patriis 2, 282. cessasse 7, 698. ignibus atris inferuisse manus 2, 299. indulgere 5, 732. ire 8, 356. nocentes esse 4, 253. non cernere 7, 794. portas fregisse 2, 444. praeferre 8, 576. quid cruorem fudisse 5, 268. secum trahere 7, 655. sentire mortem 4, 570. vires miscere 1, 88. Juvant si mea vulnera 7, 661. Juvit ducem potestas 9, 200. quid perdere fructum 2, 191. Juvet quem

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

quem pugnare 7, 564. tellurem igne vago lustrare 1, 50. Juvent Parthum portenta 8, 414. Juvaret pax tranquilla 1, 171. Juvante pelago 8, 725. Juvatur clamore Eleus sonipes 1, 293. Juvare dum voce partes tuas potuere 1, 273. JUVENCO caelo inducta salix 4, 132. Juvencis rapis 3, 452. JUVENIS magnanimus 9, 807. sanguinis Tyrrheni 9, 737. generosi sanguinis 3, 723. Juvenem fixere carinae rostris 3, 654. Juvenes 7, 318. Juvenum cineres 6, 533. densa corona 3, 374. figurae 7, 774. tumultus 9, 252. Juventa laurifera 8, 25. Juventae tempore non ulli cessurus 3, 727. JUVENTUS 9, 256. audax erupit 3, 499. conlecta auxiliis 7, 548. consilii caeca 10, 482. delecta Gymnaliis 7, 270. infelix 10, 133. ista 9, 280. Lagaea 10, 394. lecta 9, 478. miserae sortis 2, 46. Romana 9, 481, 938. sibi vilis 4, 276. terris aptior 8, 122. ventorum secura 9, 445. Graja fatis voluit committere robur 3, 516. finierat 3, 355. Phocais aule est fidem servare 3, 301. mirata est muros stare 3, 461. muris clausa exsultat 3, 446. sola Latii tunc concidit 2, 196. stratis excita arma diripiunt 1, 239. consulite 4, 277. vadite 5, 325. JUXTA flammam 8, 759. fluvios 7, 224. quam 9, 355. LEIONIDAE 6, 386.

K.

KALENDAR Januarii 5, 5. KARTHAGO dira 4, 788. Karthaginis magnae arces 4, 585. Karthaginis hostis 6, 789. Karthaginis proles 8, 284.

L.

LABIENUS transfuga 5, 346. Labieni oratio ad Catonem 9, 550. Labienus 9, 566. LABAT, & firmat vestigia 4, 41. Fortuna 4, 390. humana compages 5, 119. Labant castra 4, 89. crura 4, 625. dubia cervice 2, 204. membra 8, 60. populi 6, 93. Labet terra 2, 291. Labaret ne trons 7, 521. Labantem me mente dirige 2, 244. Labantes animi 4, 249. LABES humani furoris 5, 103. LABITUR ad Eoos tractus 8, 366. infelix 5, 799. in vulnera 7, 601. moribundus 6, 86. pater Iliadis 6, 363. Labi 6, 251. Labens alieno vulnere 2, 265. caput levat 3, 737. sub undas Phoebus 5, 424. Labentia coelo sidera 8, 172. Lapsurus recto limite 9, 712. Lapsura ruina agmina 4, 43. Lapsus de culmine 8, 8. Isara in majoris famae amnem 1, 401. vertice Tanais 3, 272. superne 6, 376. Lapsa inter manus 8, 662. classis secundo vento 5, 460. profundo ratis 4, 430. Lapsus pondere pectus 7, 572. Lapsio

poplite 3, 254. Lapsae è coelo volucres 9, 649. Lapsa foris viscera 4, 566. per aëra sidera 5, 561. Lapsis muris saxa jacent 1, 25. Lapsus membrorum 4, 786. mollis 10, 315. Lapsus minantur turres 6, 136. Lapsu suo sidera volvuntur 2, 268. Lapsus graves sub pondere 1, 71. tuos excipere 10, 318. LABOR, & ardor 6, 587. & cura 9, 621. atque metus par 1, 282. est in muros 9, 298. belli 7, 93. cassus cedit in inensum 2, 663. coeli, & freti, & puppis 5, 585. curarum 8, 165. florifer 9, 290. fortunae 5, 696. aut facilis est 3, 479. humanus 6, 20. humilis 6, 602. mundi 1, 417. Romanus 7, 312. Superis est tantus 5, 655. quis 6, 492. vatum sacer 9, 980. Laboris cura 7, 209. Labori inpena aetas 2, 569. nostro inseruit tela 9, 1072. Laborem abstulit nemori 9, 365. urbis testati Lares 1, 556. Labore frustra exhausto 3, 495. inmensa statura res 3, 381. quorum vomer proscindit lolcon 3, 191. Labores belli, pelagique 9, 1016. hominum 7, 144. longi Titana volvent 1, 90. Lunae 6, 505. Mutinae 1, 41. resstant in orbe 4, 389. Romani 8, 622. summi 9, 381. tanti 9, 581. Laborum amor 9, 407. finem dabit 2, 317. merces 1, 340. 9, 1101. mundo causa 5, 481. in partem venio 2, 347. series 9, 295. usus & series 1, 123. Labores minuire 6, 103. pati 7, 4. LABORAS in regna 9, 258. perdere 7, 665. Laborat cultu 10, 140. fortuna ducis motus justos esse 1, 264. Phemonoe 5, 186. tellus 4, 644. Laborant semper acquora 3, 62. fata 6, 612. poli 5, 633. LABRIS infudit murmura 6, 568. LAC negatum 4, 314. LACDAEMONII Heniochi 3, 269. LACERTO vibrata lancea 7, 289. excusso optimus 1, 424. cum toto manus est abscissa 3, 617. Lacerti, & humeri 9, 780. excussi 4, 386. fortes 1, 364. graves 4, 618. inanes 5, 275. validi 2, 502. Lacertos planctu liquentes atra 2, 37. nudatos cingunt suppara 2, 364. super medios ense ferit 3, 666. Lacertis actus aries 1, 384. duris fluvium superare 4, 150. excussis tela torquentur 3, 567. jactatis 3, 662. nudis 1, 189. 3, 481. paribus 3, 525. scetis 1, 565. solis excussa lancea 3, 464. tensis 7, 469. tuis 2, 261. validis 2, 686. 3, 672. LACERA carina 8, 755. Caesarie imago 1, 189. Lacerum agmen 6, 315. cadaver 5, 669. caput 8, 667. corpus 8, 737. Laceri capilli 10, 84. crines 9, 57. rudentes 5, 594. Laceros artus flevit Graecia 2, 165. vidimus 2, 177. Laceras comas fudere 2, 31. Laceris pendentia canis o 2, 122. LACERAS omnia 7, 665. Laceravit Fimbria truncos crassos 2, 124. Laceret quis ora parentis 7, 629. Lacerent licebit 8, 629. Lacerasset pectora 7, 38. Lacerantes pectora 9, 133. Lacerandae urbes 10, 45.

La-

INDEX RERUM,

- LACESSIS** astra spumâ 10, 320. fata 8, 533. Lacessit ducem 10, 346. proelia 4, 720. Romam fortunat, 256. se ipse dolor 2, 42. Lacessere pugnam pinus 3, 553. Lacesset opes 8, 360. Lacellitum mare 3, 193
- LACINIA** in templa rupes extendit Appenninus 2, 434
- LACRIMAE**, luctusque 7, 707. cadentes 9, 1038. cecidere genis 3, 733. erant sanguis 6, 811. pereant 7, 555. sequuntur 7, 714. Lacrimarum vena 9, 746. Lacrimas civilibus armis damus 3, 313. in vulnus effudit 8, 727. motura inala 9, 50. in lacrimas effluet 9, 106. effudit dolorum 9, 146. solvit lumina 8, 107. Lacrimis abscondere gaudia 9, 1041. aeternis causam 3, 607. exhausta 9, 171. perfuitur 9, 112. se roges 8, 349. sparsere Deos 2, 30. sine lacrimis tristis 10, 53. Lacrimosum litus 9, 955
- LACUS** effunde 4, 118. Stygii 6, 662
- LAEDO**. Laefisti Superos crimine 7, 848. Laedere terras 9, 687. Laefura Deos, & ducem 5, 151. Laefus nube dies 5, 456. Laefi Dei 3, 447
- LAELIUS** summi pili munera gerens 1, 357
- LAETUS** labitur 7, 603. virorum pietate 8, 128. clamor 5, 47. Laeta comis eboni 10, 304. non comas tamarix 9, 917. dies 9, 1097. ironis 9, 1106. marito conjux 8, 89. Nilo suo gens 10, 285. Lactum omen 8, 585. pectus 9, 1039. tempus 5, 740. Laeto infida Fortuna 7, 685. Laeto portans ancilla collo 1, 603. tumultu voces simulare 3, 102. Laetae aves jurantur 5, 396. aures Caefaris 2, 273. voces 7, 11. Laeta mixta malis 8, 706. Spectacula 7, 797. tempora 7, 20, 687. Lactorum me comitem accipis 2, 346. Laetos triumphos duxisti 3, 20. Laeta lecti 8, 534. Laetus coetibus illum urbes videre 3, 80. rebus crescenti modum posuere 1, 81. Lactor Magno victoria 7, 119. Laetius est honestum 9, 404. quid 8, 722
- LAETATUR** honore 8, 536. nomine 6, 604. Lactantes vidi 6, 795. Laetatus converti proelia 1, 441
- LAETIFICAT** illum gloria pulsi Magni 3, 49
- LAEVUS** axis 8, 200. pes 5, 428. vultus volatus 7, 437. Laevae dedit clipeum 9, 660. Laevum, & dextrum latus tuetur 3, 584. in Laevum cecidit latus 2, 405. puppim dedit 8, 194. Laevo gyro latus praeducere 4, 45. Laeva abiecit comam 6, 563. forti inlaurat proelia 3, 615. vacare 6, 203. petatur Illyris 2, 623. manu vulnera obpressere 3, 677
- LAGUS** Pharius 10, 86. Lagi arva 8, 443. regia 5, 62. 10, 527. regnum 10, 4. rura 8, 803. Lagaea domus 10, 414. juvenus 10, 394. proles 10, 522. stirps 8, 692. Lagaei Nili gurgis 1, 684
- LAMBIT** vulnera 9, 933. Lambere ferrum 1, 330. terram effossam 3, 346
- LAMENTA** sonare prohibe 7, 706
- LAMPAS** barbarica 5, 134. Libyca 7, 800. nocturna 9, 1006. solet decurrere 10, 502. sparso lumine coelo emicuit 1, 532. Lampadis ignes pice 6, 135. Lampados pretium 6, 354. Lampadas Eumenidae quaterent 3, 15. inmitti jubet 10, 492
- LANA** funerea purpura velatur 2, 367
- LANCEA** commisit bellum 7, 472. exit dextra 4, 201. saxo erigitur 7, 140. solis lacertis excussa 3, 465. belli prima 7, 117. felix 6, 190. levis Mauri tota 1, 210. tiemens 7, 268
- LANGUENT** carbasa 8, 471. spatio lumina 4, 169. Languit rabies 7, 246. Languet dextra 3, 326. Languens sol 5, 544. Languente coelo 5, 454. ictu incertae manus 3, 692. Languentia Bootae plaustra 2, 723. colla 3, 737. 8, 671. Languescere venio bello 4, 281. Languidus aevo parens 1, 504. Languida metu 4, 699. morte effigies 9, 1033. nox 5, 504. carbasa 5, 421. corpora 4, 306. membra somno cesserunt 3, 8. tela 7, 562. Languor cum morte venit 6, 100. tenuit vestigia 1, 194. profundi 5, 449. Languore fortunam moritur 1, 393
- LANIATA** comas 2, 39. Laniata comas effusas 2, 335
- LANUGO** fuscans malas 10, 135
- LANCIUS** inposuit caput 6, 710
- LAPITHA** primus equorum domitor 6, 399
- LAVIS** est Magi 8, 802. purpureus 10, 116
- LAQUEUM** collo aptare 8, 655. rupit ore 6, 543. Laqueo fauces fregit 2, 154. Laquei serales 6, 638. adlaqueos venire 9, 107
- LAES** Aeneae 9, 992. Albani 7, 394. angustii 5, 528. patris 1, 278. 507. socii 8, 113. Laes sudore tellatos laborem urbis 1, 557. Lanibus submittere caput 6, 511
- LARGUS** aquae fons 9, 608. cruor 3, 590. 9, 812. habenae 7, 225. Larga Ceres 3, 347. Largo vulnere visus diffusum 1, 614. Larga stertus 9, 59. fontes 4, 206. Largos in imbres nubes densantur 4, 76. Largas aquas alveus accepit 4, 86. Large ministrat 6, 669
- LARISSA** 7, 712. olim potens 6, 355
- LARICES** 9, 920
- LASSA** radix 9, 968. Lassi regis proelia 1, 136. Lassum ne teneat 1, 324. Lasso jacuit deserta furor 1, 695. Lassae manus 4, 355. Lassos in artus animam contigit 3, 623. Lassas refunderet undas 2, 618. Lassis vicibus 2, 320. unguibus 7, 840.
- LASSAS** nutritina 5, 695. Lassat non marem 8, 404. se fluvius gurgis 5, 466. rumpentes stamina Parcas 3, 19. Lassare 5, 313. Lassatur Ausler 9, 453. mare 6, 265. moles harenis 9, 266. Lassatus umbris 6, 705. Lassata cervix 4, 624. metallis juvenus 4, 304. r. bus secundis juvenus 5, 324. triumphus Fortuna 2, 727. voluptas 10, 172. Lassatum fluctibus aequor 5, 703. in secula fulmen 5, 621. Lassata pericio 9, 890
- LATET** aer 5, 627. fibra pulmonis 1, 623. hic quis Super-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- Superum 5, 86. iter 9, 493. quidquid scelerum 2, 162. penitus 9, 796. sub tegmine 7, 499. Latent majores stellae 2, 724. ora Nili 10, 214. tumuli, collesque 4, 98. viae anfractu 4, 160. viscera 6, 211. Latebas tellure 8, 41. uno jugo 5, 78. Latebant clades 7, 651. Latuit honos 2, 18. Latuere paludibus agri 6, 344. Late mihi 1, 419. Latuisset tellus in aequore 1, 654. Latere sub rupe 4, 601. Latens fluctus 5, 440. mundus 6, 649. ira pectore recto 5, 256. Latenti gemitu 1, 257. caussa 3, 458. Latentes sub clade campi 7, 795. thalamio 9, 970. clades 8, 353. fluvii caussae 10, 190. sub pluteis vineae 3, 488. Latendi natura 10, 271. Latitans in antro 6, 712.
- LATEBRA** bellorum Lesbos 5, 743. Latebrae degeneres 10, 441. ferarum populum cepere 2, 153. Lesbos 8, 587. Mitylenaeae 5, 786. Salpugae 9, 837. scelerum 4, 192. suorum 10, 28. turac 8, 13. Latebras deseruere urae 7, 828. quaerit 8, 780. muris quaelisse pavori 2, 494. suas omenta produnt 1, 625. elatebris decurrit 8, 715. educita turba 3, 105. Latebrosa nox 6, 120.
- LATICUS** occulti 4, 293. potare 9, 592.
- LATIUM** subactum 5, 401. Latii claustra tueri 1, 253. Erinnyes 10, 59. fasces 7, 428. irac 8, 134. juvenus 2, 196. Latio se fratres fingere 1, 427. dux 9, 546. 10, 358, 536. orbis 8, 345. Tonans 8, 219. Latia lingua 8, 348. plebs 10, 403. ruina 6, 10. turba 7, 656, 844. vitis 6, 146. Latium corpus 10, 416. ferrum 7, 228. nomen 2, 645. robur 4, 668. cruorem gentibus praebere 1, 9. Latio maculavit sanguine Carras 1, 105. Latia indole dignum robur 5, 17. Latiae arces 4, 657. Musae 9, 983. proriae 9, 1079. volucres 6, 129. Latia arma 8, 501. Latias carinas ferre 1, 403. in oras furor incubuit 3, 93. sub leges orbem miseris 1, 22. Latiis annalibus aetas comprehensa 3, 309. fascibus iter est ad Albam 3, 87. Latinum nomen 7, 391. Latinae confectae nocte 5, 402. Latinas confectas ostendens flamina 1, 550.
- LATIALIS** Jupiter Alba celsa residens 1, 198. Latiale caput fulmen percussit 1, 535.
- LATUS** angustum Hesperiae 2, 613. belli 7, 523. Boreae 9, 418. Entiferi Orionis 1, 665. Euboeicum 5, 196. imperii 8, 425. montis 6, 266. navis victum 5, 648. Lateri timens 8, 7. carinae incumbit 3, 648. Latus mucrone perfodit 8, 618. dextrum, laevumque tuetur 3, 585. munitum laevo gyro praeducere 4, 45. non unum transire 3, 466. nudum munita 5, 518. in Hesperium ignis cecidit 1, 547. laevum cecidit Metaurus 2, 405. per nostrum templa atebunt 3, 124. obliquum ictus accipit 3, 628. Laterum structa compage 3, 397. textura 9, 777.
- LATA** jacet plaga 4, 674. Latum aequor 2, 662. 5, 707. pectus 1, 211. Lati campi 7, 565. Latae ruinae 6, 122. Lata coeli confinia 9, 677. Pelopis regna 6, 57. Latos sub rupe Philoppos video 1, 680. Latus foris viscera lapsa 4, 566. Late arma spargit 6, 269. decurrere 4, 733. 8, 224. deficit aequor 9, 318. errat 9, 939. gurgite rupto 10, 302. stragem dat fulmen 1, 157. humentes nebulae 6, 468. patet fretum 2, 622. pollente veneno 9, 795. procumbunt nemora 3, 394. robora catenis religare 2, 671. squalabant 9, 626. submovet 9, 725. vagatur ensis 2, 101. Latius quo 7, 419.
- LATRAT** Pelorum 6, 66. Latraverere flebile canes 1, 549. Latrare nescit 4, 443. Latratus canum 6, 668.
- LAVINIA** sedes 9, 991.
- LAVI** profecta 6, 709. Lanta mensa 4, 376. Lotam Almone Cybeben revocant 1, 600.
- LAUS** animi par omnibus 4, 482. Laudes ducis sonare 9, 216. Laudibus animas in aevum dimittitis 1, 448.
- LAUDAMUS** quidquid 9, 595. Laudabit ossa condita 8, 783. Laudanda 9, 570. Laudata fides 8, 485. juvenis ira 9, 166.
- LAURENTINI** penates 7, 394.
- LAURUS** excussae horrore comarum Phemonoes 5, 155. Thessalicae 6, 409. Laurus sacras Capitolia possunt 1, 287.
- LAUREA** piratica victis Gallis cedat 1, 122. Laureola 7, 42.
- LAURIFERA** juvenia 8, 25. Lauriferi currus 5, 332.
- LAXUS** sinus 9, 769. Laxa sedes 6, 702. Laxae bracciae 1, 430. paludes 2, 71. vestes 4, 686. 8, 367. Laxe fluitare 4, 454.
- LAXAT** frenos 7, 125. tentoria 6, 270. Laxant sinum rudentes 5, 427. Laxavit Herculeos nodos 4, 632. ora 6, 567. Mulciber ora Aetnae 1, 545. flamina 10, 143. Laxa spes tuas 5, 533. Laxet sonipes repagula 1, 295. tellus iter fluvii 4, 116. Laxare arma Caesaris 6, 72. catenas 10, 57. sedes 5, 123. Laxante rudentes Zephyro 9, 1004. Laxantur Taitara in poenas 3, 17. Laxari vincula palmis 2, 516. Laxata classis 3, 548. tellus pulvis tridentis 2, 456. vulneribus pectora 6, 668.
- LEDAEA** sidera 4, 526.
- LECTUS** barbaricus 8, 411. Lectum fugere cadavera 6, 532.
- LEGIT** aurum 7, 756. fauces 9, 954. herbas 6, 442. 9, 439. litora 5, 513. 9, 38. vestigia 8, 210. Legunt dejecta mari tela 3, 691. Legere rudentes 3, 44. Legent fata 7, 213. me, teque 9, 985. Lege verba 10, 92. Legat rectus 8, 821. Legens tibi sedem in Arctoo orbe 1, 53. Legens vestigia 9, 953. Legentur bella 7, 210. Legi super culmina 8, 818. Lecta juvenus 9, 478. Lectae sagittae 7, 142. Lectos misit 10, 274.
- LEGIO** prima & quarta 7, 218.
- LELEGES** 6, 383.
- LEMANO** cavo tentoria fixa 1, 396.
- LENIS** unda 4, 464. Leni timu'o solum extrevit 4, 11. Lene fluens 10, 315.

INDEX RERUM,

- LENIVIT** Sibila 9, 643
- LENTULUS** Spinter Asculum deferit 2, 469. ejus copiae ad Caesarem deficiunt 2, 470. socius conjurationis Catilinae 2, 543. Consulinitio belli civilis. ejus oratio ad Senatores in Epiro 5, 16. praefectus sinistro cornu in acie Pharsalica à Pompejo 7, 217. ejus Pompejo auxilia à Parthis petere dissuadentis verba 8, 328. & seqq.
- LENTUS** Bagrada 4, 588. hostis teras otia 2, 488. ignis 8, 777. sanguis 3, 639. Lenta patientia 1, 361. Lentum nefas 7, 242. Lenti visum. quaevisse nocentem 2, 110. Lenta cum morte luctans anima 3, 578. Lenti Pisces 9, 535. Lenta jacent aequora 5, 434. volarent 9, 826. Lentas ignis agit vires 3, 503. Lente vincere 7, 73
- LEO** 9, 537. viso hoste dubius subleat 1, 206. Cleonaeus, & Libycus 4, 613. mixtus cancro 10, 211. rabidus 6, 337. rectus 10, 306. Leonis ora 10, 233. fidera 10, 210. Leonem Nemeacum Phoebe radiis premeres 1, 655. Leones Antaeo epulae 4, 602. vestibus injectis ab Atrus capiuntur 4, 686. odorati tabernum 7, 827. facivi 9, 947. Leonum nobilis ira 6, 487
- LEPIDI** motus 2, 547. 8, 808. Lepidos caedunt 7, 583
- LEPTIS** 9, 948. tepida 9, 524
- LERNAEAE** sagittae 6, 392
- LESBOS** avia 8, 640. latebra Cornelia 5, 744. confundit lumina 8, 108. iram Caesaris merita 8, 135. Lesbi latebrae 8, 587. litora 8, 40. Lesbo similes populi 8, 144
- LETHE** Stygia 5, 221. Lethes longae somnus 6, 769. Lethaeae obliviae ripae 3, 28. Lethei Dei 6, 685
- LETHON** amnis tacitus 9, 355
- LETUM** fluens 9, 789. longum 9, 102. velox 9, 819. Leti dii facies 3, 653. exemplar 9, 832. fons 9, 740. species 9, 612. metus maximus timorum 1, 460. mille modi 3, 689. potens animal 6, 485. Letum in vulnere sparsit 3, 591. nobile satis meruit 7, 595. non perdere 3, 706. pati 7, 670. praecedere nati 3, 750. timori praeferre 8, 576. in Letum artus tradidit 3, 643. contulit vires 9, 886. Leto damnare 8, 483. damnaverit me hora 9, 87. damnatus 8, 570. gelidae medullae 6, 629. omnia datis 9, 732. praeverit tristitia 8, 30. infesto occumbere 2, 198. suorum casura tela 3, 621. Letalis ambitus urbi 1, 179. Letale jaculum 3, 676. nil animae datum 2, 179. vulnus 4, 559. 6, 723. Letales nervi 8, 296
- LETIFERA** arcus 3, 500. Typhon 6, 92. Letifera mora 8, 640. sanies 4, 728. Letiferum vulnus 7, 619. Letiferi serpentes 9, 384. Letiferae aurae 6, 522
- LETIFICA** aspis 9, 901
- LEVIS** Molossus 4, 440. sonipes 2, 500. armatura 7, 508. aura 8, 789. pugna 8, 380. terra 3, 396. vena 4, 302. virga 4, 683. Mauri torta lancea 1, 210. Levi terra adoperta vinea 3, 487. Leves Suefiones 1, 423. Vettones 4, 9. sagittae 6, 196. Levior hoc auxilio 9, 438. ventus 5, 430. manus 8, 271. fors 8, 395. Leviora mala 7, 410. Leviter nuptae pudorem testura lutea 2, 360. non Levitate Graeca fidem servare 3, 302
- LEVAT** castra colle 4, 18. colla 3, 738. eum cum puppe fluctus 5, 673. tellure se cadaver 6, 756. Levant vatem suspiria 5, 218. Levavit aspidas tabes 9, 701. caput 6, 719. solo membra 8, 87. Levabit dum aer terram 1, 89. pugna populi orbem 7, 275. Levet spes mentes 1, 523. Levare monstris terras 4, 610. puppes 4, 418. Levatae naves 9, 331
- LEVUS** miser 9, 815
- LEUCAE** litora 5, 376
- LEUCAS** 7, 872. aspera classes premit 1, 43. Leucada meditarus Antonius bello 5, 479
- LEUCADIUS** gurgis 10, 66. vertex 5, 638. Leucadii sinus 8, 38
- LEVUS** optimus excusso lacerto 1, 424
- LAX** aeterna 7, 1. anni 9, 875. loci 9, 307. mundi 10, 201. Tribunitia 4, 690. Legi paruit aether 6, 462. Lege Deum 2, 272. proxima potestas Praetor 3, 106. se tenens parens rerum 2, 10. sine ulla errat Mundus 1, 642. Leges, & plebs scita coactae 1, 176. bello siluere 1, 277. in pace timendae 2, 252. servantur 3, 140. amissae pereunt 3, 120. aquarum 10, 228. Erebi 6, 635. fatorum 8, 568. sacrae 10, 198. supernae 9, 556. taedae 8, 399. Legum fores Roma 6, 302. frenis resoluta ira 2, 145. jus 9, 560. jura 8, 75. tempora 7, 440. Leges, & inania jura tuens 2, 316. sancire sanguine 7, 351. medias percurrere 1, 322. rerum natura vertit 2, 2. ad leges durum iter 9, 385. in leges conferre 9, 267. sub Latias orbem miseris 1, 22. Legibus exceptus 8, 402. inmodicus 6, 796. aevi mortes debet 2, 82. ruptis 4, 27. pro patris arma ferre 2, 281. Legitimae faces 2, 356
- LIBRAMINA** instituere 4, 198
- LIBER** eo ad umbras 7, 612. occubuisse 9, 566. sit modo 10, 95. aestus 9, 333. in toto orbe Caesar 2, 280. Hostis collibus 6, 106. populus 2, 562. curarum 4, 384. meatu 9, 453. nubibus aether 3, 522. Libera civili bello 1, 672. culpa 8, 648. Fortunae mors 7, 818. juvenus 4, 476. Phocis 5, 53. Roma 6, 301. turba 7, 265. vult nasci 7, 375. auxiliis ostia 10, 514. Liberat campos undis 10, 235. Libertas, & Caesar erunt par 7, 696. bona 9, 1108. experta, an &c. 3, 114. fugae 8, 371. loquendi 9, 558. odiis data 2, 145. pasceret populum 1, 172. populi libertate perit 3, 145. prope 9, 265. recessit ultra Tigrim 7, 433. redderet sibi orbem 10, 25. salva 7, 602. 9, 192. scelorum 8, 491. tuta relicta est 3, 138. ultima mundi 7, 580. uritur armis 4, 578. Libertatis amor 8, 340. fides 9, 205. quantum 8, 454.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

454. partes 9, 30. Libertatem. dare pro pace 4, 227. tueri 1, 270. 2, 282. Libertas, inanem umbram tuam prosequar 2, 303. Libertate valida urbes 9, 91. pro libertate partes faciet 9, 97. id subire pavet 3, 349
- LIBET** ire 9, 852. mereri 9, 276. quacuisse 6, 426. Libuit mutare locum 7, 466. Pompejo evadere 6, 118. Libebit placare 8, 857. Liberet Deis 2, 306
- LIBRA** 8, 467. 9, 534. iudex 10, 227. Librae iustae ad pondera 4, 58
- LIBRARI** ausus bipennem 3, 433. Libratus aere orbis 5, 94. Librata dies 9, 529. Librati pondera Coeli 1, 57
- LIBURNI** terra 8, 38. Liburni mari pugnaces 4, 530. Liburnae ordine gemino crevisse contentae 3, 534
- LIBYA** 8, 170. regnum Jubae 5, 56. terra 9, 420. Libyae extrema 9, 598. gentes 4, 669. harena 9, 617. regna 10, 79. melioris orae 9, 370. sitientis per harenas 1, 368. squalentia arva 5, 39. negent te 10, 329. Libye 6, 306, 817. 7, 129. 8, 277. 9, 405, 410, 467. adcessit morti 9, 753. arida 3, 295. media 9, 386. sterilis 10, 38. terrarum prima 9, 351 & Aegyptus donata regna 7, 711. testatur &c. 9, 44. non vidit tantum criminum 2, 164. spissata in terram 9, 943. Syrtibus rupta 5, 485. Lbyes descriptio 6, 411. aestiferae arvis 1, 206. arva 4, 606. fines 9, 624. Martem vidimus 1, 255. montes 9, 450. polus 9, 377. Libyen 9, 415, 690. per omnem 9, 523. super arentem seror 1, 687. Libycus aer 9, 619. cerastes 6, 679. elephas 6, 208. ignis 9, 538. Juba 9, 300. Leo 4, 613. orbis 7, 123. 9, 547. Libyca lampas 7, 800. ora 9, 496. tellus 4, 658, 791. terra 6, 207. Libycum aequor 8, 862. Libyci crines 10, 129. Libycae aves 4, 809. clades 6, 62. fraudes 4, 736. gentes 9, 511, 515. harenae 2, 417. 10, 291. mortes 9, 707. orae 4, 611. pestes 9, 805. ruinae 8, 269. sedes 9, 119. Syrtes 1, 499. 8, 444. terrae 6, 788. Libyca antra 4, 594. arva 4, 582. Libycos post triumphos 2, 69. Libycas iras conligit 2, 93. Libyssa terra 9, 666. Libys venator 6, 221
- LICET** fumo coniungere 9, 461. huc usque, si iure venit 1, 192. impune facere 8, 493. pavidis occumbere 4, 165. regnemus 10, 48. si expromere voces 1, 359. non sit licet ille 10, 149. scire 7, 689. spectare 9, 637. sperare 7, 615. veniam sperare 4, 231. Licuit brachia jaetare 3, 651. novercae sperare 4, 637. populis videre 10, 296. Licebit cui donare 7, 300. dare 9, 67. populis uni 9, 560. spargant 8, 629. vertamus 7, 855. Liceat, nec fas mihi 9, 244. mihi noscere 6, 591. modo 1, 202. non tantum armis 2, 260. odisse 7, 869. quam multum bellis 7, 554. quid nobis 10, 380. sperare timenti 2, 15. te violare 8, 524. tibi ponere 5, 314. Liceant omnia vobis 7, 268. Liceret si salva majestate 7, 379. Licuisset tollere 9, 61. Licere cui tantum 9, 1025. Licuisset hoc alii 9, 1053. moras satis miratur 6, 726. Licentia monstri 6, 436. permissa mutandae terrae 6, 271. quacsita regnis 9, 1074. quae tanta ferri 1, 8
- LICIA** miscere telis 10, 126
- LIGERIS** ab unda Andus recreatur 1, 434
- LIGANT** manicae rates 3, 565. Ligatus moribus funis 8, 61. Ligatam humum ardet 3, 397. Ligatae torpore undae 5, 434. Ligatas auro comas substringent 3, 280
- LIGONES** passa rura 1, 169. Ligonibus, & rastro fodere 4, 294
- LIGUR** nuntio nse 1, 442
- LILYBAEUM** litus 4, 583
- LINEN** clausum 10, 459. portae 6, 200. terrificum 5, 128. Limine haesit 1, 507. coronato ferta pendent 2, 354. in Limine primo vitae 2, 106. sacro comas fudere 2, 31. Limina Jani ferrea 1, 62. tectum quassantia 5, 520. templi inmoia 5, 155. contingere planta 2, 359. moturus aries 10, 481
- LIMES** aequoreus 6, 15. angustus 2, 709. camporum 7, 298. certus arva determinat 1, 216. Limes coeli 7, 363. desertus 9, 408. medius 9, 862. parvus vitalia lecat 1, 613. rectus 9, 712. solis 7, 867. Limite abrupto cautes 4, 741. fatorum inmoto 2, 11. hoc bellum haereat 2, 487. Pontiflexo 3, 218. promoto 1, 404. transverso diem ducens 2, 412
- LIMUS** niger 4, 310. Limosa uva caput abdidit 2, 70
- LINEA** mundi 10, 306
- LINGONES** pictis armis pugnantes 1, 398
- LINGUA**, & vox 6, 761. extensa palpitat 2, 181. haerens gutture 6, 567. par herbis 9, 893. Latia 8, 348. projecta 4, 755. spumans 9, 927. Linguae commercia 6, 701. Linguam tenuem in aequora producit 2, 614. Lingua venali audax 1, 269. Linguae pecudum 1, 561. squamosae 4, 325. vibratae 9, 631. Linguas fama solvit 1, 472. Linguas magicas animalia sculpta servabant 3, 224
- LINQUIT** Arcas Maenala 3, 177. Linquunt ceras examina 9, 285. Linquit positum siue 6, 826. Liquere Choatrae silvas 3, 246. leones Pholoem 7, 827. solum 8, 456. urbem praedam 1, 514. Tartara duces 6, 783. Liquerunt Israe vada 1, 399. Selloe quercus 3, 180. Linquam agros vacuos 9, 162. Linquant ne te classica 7, 83. Linquentes brachia pendentia puppe 3, 667. Linquitur Haemus Thracius 3, 197. Linquendi Caetonis signa 9, 219
- LINTEA** 5, 430. antennae subfixit 9, 318
- LINO** tectus Osiris 9, 159. Liniger Achoreus 10, 175
- LIQUEBAT** misero 6, 433
- LIQUEFACTAE** glandes 7, 513
- LIQUAVIT** pila 7, 159
- LIQUITUR** musculus 9, 772

INDEX RERUM.

Lingrus turbo 9, 451. **Liquida** palæstra 9, 661. **cera** carinae 3, 684.
Liquoris minimum 9, 504. **Liquore** perfundere membra 4, 613. **Liquores** tui 9, 613.
Liris Vestimis inpuisus aquis 2, 424.
Lis datur secundum Emathiam 8, 333. **Litem** solvere 10, 261.
Lissus 5, 719.
LITAVI tibi hoc sacrum 1, 632. **Litasti** 7, 171. **Litantes** fibrae 6, 524.
LITTERA ex volatu gruum 5, 716.
LITUS dubium qua jacet 1, 409. **Indum** 8, 343. **lacrimosum** 9, 955. **malignum** 8, 565. **notum** 8, 120. **Palinuri** 9, 42. **liccum** 8, 726. 9, 148. **sceleris** spes 10, 378. **terrae** 4, 415. **Litoris** hospitium 9, 1083. **ictus** 5, 551. **Litore** curvo aequor claudit 1, 420. **extremo** sedeat 2, 659. **Hesperio** stetit 3, 47. **temerato** Argo gentes iniscuit 3, 194. **a litore** proras vertissem 9, 1079. **solvunt** puppes 2, 649. **in aieno** moenibus tui 3, 341. **Nili** fuit 10, 412. **Litora** Aegypti 9, 1005. **infanda** 8, 561. **infima** 8, 464. **multa** 9, 309. **Nili** 8, 641. 9, 413. **plena** tumultu 9, 1007. **Ponto** obruta 7, 134. **stationis** 4, 587. **terrae** 9, 174. **tota** 9, 168. **ad visus** reditura 3, 5. **crescunt** 4, 429. **seriunt** Pompejum 8, 698. **Oceano** locum fecere 9, 415. **clamor** nauticus exagitat 2, 688. **fecit** sibi mare medias terras 3, 61. **praetextunt** classes 10, 537. **remispetierunt** 3, 45. **tellus** extendere nolet 1, 76. **nova** Ponti 1, 693. **Oceani** 4, 21. **sua** turbat 1, 407. **ad Litora** cursum habeant 4, 114. **veniunt** trunci 2, 189. **in Litora** tracto vero 2, 712. **per Litora** planctus erat 3, 757. **inhospita** Syrtis 1, 368. **per Litora** Ponti 2, 639. **usque** ad Eoa 3, 295. **Litoribus** funis ligatus 8, 61. **Litoreae** harenae 9, 256, 441.
LITUM stridor classica concinuit 1, 237. **Lituus** cilius aer 7, 476.
LIVENTES genae 5, 215. **lacetos** atra planctu 2, 37.
LIVOR edax tibi cuncta negat 1, 288. **plurimus** viscera variabat 1, 620.
LIXA dum bibat 9, 593.
LOCUS qua 9, 531. **adjuvat** furorem 6, 435. **Aegypto** est in cladibus 8, 546. **artus** 7, 316. **est** Pompejo post pignora 7, 377. **sit** sceleri exceptus 3, 333. **ille** habuit fratres, **locus** ille parentes 7, 550. **instar** templi 10, 111. **ipse** illis locum promittit 4, 37. **movendi** arma 4, 781. **movendi** dexteras 7, 494. **mundi** 6, 60. **paratur** epulis 7, 793. **certa** pars 8, 120. **facies** 7, 788. **fama** 6, 570. **lex** 9, 307. **pax** 6, 282. **peritus** 9, 346. **fois** 10, 542. **verenda** majestas 3, 430. **secundi** inpatiens fortuna 1, 124. **Locum** fecere Oceano 9, 416. **his** virtus promittit 4, 36. **mutare** 7, 466. **mutavit** potestas 2, 137. **servare** Pompejo 6, 805. **in Locum** puppis cecidit mare 3, 633. **Loco** cessere vacuae curules 3, 107. **cessisse** 8, 381. **sons**

canffa Silvarum 9, 526. **jacere** 7, 817. **redennt** membra 5, 37. **itaie** nescia virtus 1, 145. **viventis** feriere 3, 721. **quo** sit fortuna 8, 558. **rerum** servato 4, 126. **secundo** vidit 8, 288. **tristi** damnata moenia 1, 249. **vix** capiente 9, 609. **Loca** dare 6, 774. **serpentum** 9, 859. **Locorum** natura 9, 895. **Locus** numen dat 1, 608. **esse** Superos 9, 522.
LOCAT castra 4, 587. **Locarunt** tellure castra 6, 413. **Locasset** in Marte loceros 7, 335. **Locare** castra 4, 169. **Locatur** subrupe 6, 641.
LONGUS amor 5, 794. **dies** 3, 139. **favor** 7, 705. 8, 21. **in carcere** paedor 2, 73. **ordo** 6, 146. **tractus** 10, 257. **Longa** biremis 8, 562. **Lethe** 6, 769. **Malea** 6, 58. **mora** 5, 586. **nox** 6, 461, 647. **pax** 1, 241. 5, 35. **potentia** 1, 333. **potestas** 10, 241. **pugna** 4, 472. **vetustas** 8, 867. **vita** 8, 625. 9, 568. **Longum** aevum 1, 448. 2, 344. 3, 399. 7, 416. 9, 548. 10, 280. **letum** 9, 102. **tempus** 7, 72. **Longi** triumphus pompa 1, 286. **Longae** carinae per transira 3, 731. **quietis** armorum patiens 2, 650. **virtutis** pretium 2, 258. **vitae** Mors media est 1, 457. **Longi** praemia belli 1, 341. **Longum** producere iunus 2, 298. **opus** perduxit 3, 385. **periter** 3, 458. **Longo** frangere gyro cursum 3, 554. **togae** tranquillior usu 1, 131. **Longa** dux pace solutus 1, 311. **praemittere** pompa 3, 75. **serie** haerentia agmina 1, 492. **statione** Rutheni solvuntur 1, 402. **Longolumine** emicuit 1, 532. **munimine** cingi 3, 377. **tempore** 5, 120. **ex recessu** missa nocuerunt 3, 477. **Longi** recessus 5, 745. **labores** 1, 92. **vapores** 10, 499. **Longae** Saloniae 4, 404. **tremunt** turres 2, 679. **Longa** adloquia 10, 173. **jejunia** 3, 282. **pomoeria** cingere 1, 594. **rura** extendere 1, 170. **secula** 2, 116. 6, 697. **silentia** 7, 66. **Longos** agorum fines jungere 1, 167. **Longis** anfractibus urbem circumcunt 1, 605. **leves** Sueffiones in armis 1, 423. **Longior** 2, 428. **Italia** Appenninus 2, 435. **dies** 7, 846. **Longius** aevum 8, 27. **Longissima** regna 4, 671. **Longe** a litore 8, 580. 742. **a pietate** 10, 56. **a Syrtibus** 9, 322. **esse** 5, 576. **factorum** exempla petantur 1, 94. **fulget** 9, 73. **mutare** caput 7, 628. **nascens** cervus 9, 921. **relicta** lux 4, 297. **remota** tellus 9, 474. **remoto** sole 10, 229. **remis** aequora petit 3, 537. **tendere** 8, 383. **trahit** illa pullus 4, 757. **vides** 8, 47. **Longus** esse ab oris 8, 188. **jacet** 9, 867.
LONGAeva Sibylla 5, 138.
LONGINQUA sedes 2, 731. **petit** pulvis 6, 162. **vulnera** cadunt 3, 568. **ad tela** parati 3, 479. **super** aequora vexit 3, 164. **Longinquis** mellibus Hesperiam complerunt 3, 66.
LOQUOR parva 9, 783. **Loquentur** nobis tellus &c. 6, 618. **Loquantur** mecum fata 6, 774. **Loqui** de fonte Nili 10, 283. **Superos** verant 5, 114. **viri** imago 1, 190. **Loquendi** cum Jove libertas 9, 558. **Locutus** plura 7, 746. 8, 453. **nam** moesta 7, 382. **vera** 6, 763. **non** plura 5, 593.
Nec

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- nec plura 1, 490. vix cuncta 17, 329. Locutum non plura tigit vita 7, 615. nec plura locuto 4, 544. Locuta ratem est fama 4, 573.
- LOQUAX** Marcellus veniat 1, 313. fama 8, 782. Loquaces venti 5, 83.
- LORICA** torta 7, 498. tenet auctum 9, 797.
- LORUM** tremulum 4, 444. Loris flagrantibus aethera subcendit 2, 413.
- LUBRICA** saxa caede madent 2, 104.
- LUCAE** desertae moenia 1, 586.
- LUCERIAE** commissae arcem deferis 2, 473.
- LUCRI** pudor 9, 706. pro Lucri pallida tabes 4, 96.
- LUCTANTUR** fata 5, 181. Luctetur ignis viridi robore 3, 503. Luctantem animam trahentes 3, 578. Luctante viro 4, 644. Luctando manet stabilis 9, 470. Luctata hac cum parte fata 3, 645.
- LUCUS** infamis 7, 438. non violatus ab aevo 3, 399. nitidus 9, 362. Luci deprendere dominum 3, 425. remoti nemora alta 1, 454.
- LUDIT** cauda Aspidas hostis 4, 725. in hospite fixo 10, 455. Ludit serpentibus 9, 908. Lulere soliti sales 2, 368. Luserit quo verice 9, 973.
- LUDIBRIUM** pelagi 8, 710. foci Magni 7, 380. Ludibrio servatus 10, 26. Ludibria trunci 9, 14.
- LUES** aucta turba cadentum 6, 101. habuisset jus in illum 9, 888. coeli, terraeque fuit 2, 200. diversa 3, 651. illa revocavit populos 10, 504. matura paratur 1, 645.
- LUGENT** munera 3, 206. Lugeat cum Caesar 9, 1108. Lugere caput 9, 1042. nullos 7, 631. vacat humanum genus 2, 378. virum 5, 83. Lugentis populi pars erat 2, 236. Lugentibus fratrem amissum obfert 3, 608. Luctus, lacrimaeque 7, 707. planctusque 9, 49. exemplo carens 9, 170. mixtus 7, 37. temporis 8, 53. Luctum amat 9, 112. Luctus iuventa dicitur 8, 832. non plebejos testata cupressus 3, 442. luos praecipitant 5, 795. Luctificus Titan 7, 2.
- LUGUBRIA** moesti cultus servans 2, 365.
- LUMEN** carmine factum 6, 647. nocturnum 8, 463. rectum 9, 904. siccum 9, 1044. solis infirmum 5, 545. suum caleat 6, 219. Lumine perfudit colles 7, 215. se inplevit 9, 11. rapto attonitus 3, 713. recto videre 9, 638. sparsa emicuit 1, 532. Lumina, & oculi 5, 212. noctis 4, 291. nuda 8, 683. nudantur 6, 757. spatio languent 4, 169. defixus 6, 658. somno damnatus 9, 363. in lacrimas solvit 8, 106. obliqua flamma praeslinguens 1, 154. Pontopascens 9, 313. sicca confundit 8, 108. sua à terra non exiit 3, 4. ultima effodit 2, 185. ad Lumina claudenda dextram invitat 3, 740.
- LUNA** miscet Tethyn, terrenaque 10, 204. surgit &c. 5, 546. rubet ventorum nota 5, 549. Lunae cornua 3, 595. in vicinae aequora Maela procurrunt 2, 427. inaeus 9, 6, 693. umbrae 5, 425. quantum deesse solet 3, 42. Lunare virus 6, 669.
- LUNARIA** incrementa 10, 216. Lunaribus horis aestuet unda 1, 414.
- LUNATUM** ferrum 9, 678. Lunata fronte recedunt Liburnae 3, 533.
- LUAN** poenas sponte 8, 98. Luemus crucibus 10, 365. Luere arma jugulo 4, 806. Luatur hac caede 2, 312.
- LUPATA** sanguinea 4, 758.
- LUPI** fugere 6, 627. Bistonii 6, 816. Luporum gemitus 6, 688. morsus 6, 552.
- LURIDA** lunae ora 5, 549.
- LUSTRAS** animo hoc terras 9, 1057. Lustrat atria 10, 460. harenas 8, 62. terras, & aequora 5, 347. Lustrant moenia 8, 437. Lustra ciades 8, 105. Lustrare campos oculis 7, 795. litora 5, 416. tellurem igne vago 1, 50. Lustasse cadavera pacis 2, 171. Lustrata humanis cruoribus arbor 3, 405.
- LUSTRO** festo moenia purgantes 1, 593. Lustra matrum sequuntur tigris 1, 328. Phoebeus 8, 479. Lustris geminis beliare 1, 283. multis rebellis Gallia 2, 569. recubare feræ metuunt 3, 408. Lustrales bellis animae 6, 786.
- LUTEA** flamma nuptae pudorem tectura 2, 361.
- LUX** alba rubet 2, 721. altissima 4, 527. cruenta 7, 427. damnata 4, 534. despecta 4, 568. dubia 4, 473. extrema 4, 447. 7, 185. fugata 6, 713. invisa 4, 276. ista sit novissima parti 7, 90. maligna 9, 73. metuenda 5, 630. minor 8, 496. non notior ulli crastina 3, 594. relicta longe 4, 297. superna 6, 733. feret in populos scelera 7, 115. gelidas noctis umbras solverat 1, 261. Lucis color 6, 828. momentum 4, 483. omnes moras rumpe 2, 525. raptae labores 7, 5. Luem abluat nox 8, 58. in carcere inmensam viderat 2, 79. moestam nebula tenuerunt 1, 235. Luce colorem variatus arcus 4, 80. diducta 5, 543. nova collem concendere 4, 32. recepta bis 9, 940. sacra vidit fata 5, 219. ventura rubebant noctes 4, 125. in Luce moras dedissent 1, 115. in aperta 10, 431. Luceat exigua nocte Bootes 3, 252. in aris agnis 9, 992. Lucent bucceta 9, 185. foci 4, 199. Luceret ne purus sol 7, 6. Lucens noctibus totis Arcus 6, 342. Lucida luna 5, 546.
- LUCIFER** diem refugit 2, 725. prospexit 10, 434. Lucifero relictio 1, 232.
- LUXUS** furens 10, 156. Romae 4, 817. Luxum suaseri rapinae 1, 162. Luxu carens 9, 201. Luxus in secula translati 10, 110. Luxuries rerum prodiga 4, 374.
- LYAEO** Ogygio plena Edonis 1, 675.
- LYCIDAS** 3, 636.
- LYCURGI** saevi tela contorsit Eumenis 1, 575.
- LYGDANUS** 3, 710.
- LYMPHATUS** metus 7, 186. Lymphata praecipiti gradu turba 1, 406.
- LYNCIS** viscera 6, 672.

INDEX RERUM,

M.

MACEDON 8.694
MACETUM fines 10, 28. terrae 5, 2. tyranni 10, 269. vires 10, 16
MACHINA belli 6, 37. 10, 481. non est Parthis 8, 377. mundi dilcors 1, 80
MACIES foeda situ 6, 516
MACRA alnos vado moratus 2, 426
MACTAVERE te ante focos 2, 128. Mactemus dominam 10, 374. Mactare equos 4, 269. Mactabitur Apis 9, 160. Mactandi Caesaris horam dimittere 10, 430
MACULAS distincta terga 10, 121. Maculis parvis tinctus 9, 714. Maculas crimine 8, 514. Maculat regnum 8, 286. Maculant chalybem 7, 518. Maculavit ovilia Romae 2, 197. sanguine Carras 1, 105. Maculari sanguine 4, 181. Maculatus sanguine 6, 365. Maculato corpora morsu toeda 3, 348
MADENT lubrica saxa caede 2, 104. Maduere nati paterno sanguine 2, 149. Maduerunt muri fraterno sanguine 1, 95. robora tabo 2, 125. Madens rore aëris 6, 369. coma 10, 165. Madentes rore rami 4, 316. scissa genas 2, 36. Madescunt saxa fracto gelu 4, 84. Madidus mero 10, 396. Madidum tace jecur 1, 621. Madidis Euri flatibus resolutae Alpes 1, 119
MADEFACIO vimine 4, 131
MADUANA 1, 438
MABANDER 6, 475. Maeandron errantem Marsya adit 3, 208
MAENALA liquit Arcas 3, 177
MAEOTIS 8, 318. congelata 5, 441. Macotidos egerit undas Pontus 3, 277
MAEOTICA palus plautri patiens 2, 641
MAGIS nocens 9, 442. subeunda sunt nulla moenia 8, 116. atque magis 6, 98 9, 942
MAGISTER terarum 4, 242. navis 1, 501. 3, 599. 5, 465. in puppe refidet 3, 558. Phrygius 9, 44. Magistrum scelerum Sullam vicisse 1, 316. Magistrum pavidi classis 2, 696
MAGNUS (*Pompejus*) in partis est 5, 14. miles, non dux 7, 87. potest esse miser stante mundo 7, 660. pelago dispersus 9, 58. miser 9, 175. parens sexti 6, 420. stirps est hic 8, 793. tuus 8, 839. Magni est lapis 8, 802. tumulus 8, 872. Magno pars vitae felicitas 7, 7
MAGNUS Pompeji Magni filius 9, 121, 145
MAGNUS agger 7, 597. Alcides 6, 391. animus 6, 807. Deus 5, 91. Euphrates 3, 256. ignis 3, 364. 5, 172. vatuum labor 9, 980. planctus 7, 22. timor 4, 702. tumultus 7, 49. 10, 109. Magna fama 9, 593. juvenis 5, 365. Karthago 4, 585. pars 7, 90, 101. 8, 112 9, 672. Senatus 2, 277. 8, 507. strages 2, 205. 10, 540. Magnum coelum 9, 473. decus 1, 174. exemplum 4, 496. hortamen 7, 736. mare 5, 619. numen 9, 551.

opus 9, 381. Magnae fragmine molis percussae crates 3, 493. moenia urbis 1, 195. Magni flac nominis umbra 1, 135. Magnum annum tulit Libye 3, 70. Magnam stragem dat fulmen 1, 156. victor in iram adensus 3, 133. Magno timori quaerens exempla 2, 67. populi esse gaudet 3, 83. iudice se quisque tuetur 1, 127. se vinci falsus ab orbe est 3, 234. stridore reclusae fores 3, 154. torpore implicitae cohortes 3, 432. Magna mercede dicere 6, 763. Magno parantur regna Deis 1, 34. sibi conit 9, 404. Magni dolores 9, 889. hiatus 10, 248. parentes 10, 194. penates 2, 384. sinus 8, 248. Tyranni 7, 227. Magna res 5, 557. voces nemorum 1, 569. Magna inferunt 1, 81. fata 5, 189. nomina 7, 209. vestigia 9, 965. Magnorum malorum comes, fames 4, 93. fata concepit 1, 630. Magnis Metellis se miscere 2, 545. tam magna datur 7, 297. petere 4, 356. Major accepto robore 4, 642 in arma ruit 3, 37. mentibus occurrit 1, 479. quam si 9, 215. corpore tumor 9, 793. metus 7, 134. orbis 9, 416. Scipione hostis Karthaginis Cato 6, 789. cura 6, 80. Deum invidia 9, 66. gloria 8, 78. pars ratiū 9, 345. potestas 10, 136. Majus quam quod 7, 638. salute 9, 885. crimen 8, 421. pondus 7, 162. Majoris aquae poenas dat 4, 143. famae in amnem lapsus 1, 400. Majore ore loqui 4, 573. pretio petuntur 1, 282. quam poterat metui, discrimine 9, 1084. Majores 7, 855. animi 4, 285. res 7, 111. latent stellae 2, 724. Majora premunt plebem 1, 674. supersunt 9, 865. metu venient 1, 635. audendi fidem vires fecere 1, 467. mereri 9, 275. delubra 4, 656. spectacula 9, 805. Majores in luce moras fata dedissent 1, 115. tui 10, 182. Majoribus undis Calpen inplevit 1, 554. Majorum busta 7, 855. ullus 9, 596. Majoribus inpar 9, 190
MAXIMUS avo Arunsi 5, 585. conjux 8, 94. ductor 8, 759. gentis 9, 1014. hortator 9, 549. timorum leti metus 1, 460. Maxime Caesar 10, 85. Romani nominis rector 1, 359. Maxima merces 2, 655. 10, 408. pars 7, 47, 656. 10, 123. pugnae 7, 693. turbac 7, 844. 10, 402. monumenta 8, 807
MAGNANIMUS Alcides 4, 611. Brutus 2, 234. juvenis 9, 807. pater 9, 133. Magnanima vox 4, 475
MAGNETES gens cognita equis 9, 385
MAGI canentes arcanum 6, 440. vetusti 6, 450. Magorum arcana 6, 431. Magor nullos exaudit umbra 6, 767. per magos adstricta foedera 8, 220. Magica gens 9, 923. vertigo 6, 460. Magici cantus 4, 553. Deo 5, 577. Magica carmina 6, 822. Magicas linguas animalia sculpta servabant 3, 224
MAJESTAS nominis 8, 760. servata 4, 341. Majestate loci verenda moti 3, 430. salva 7, 680. inperii 7, 378
MALAS fulcante lanugine 10, 135

Ma.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

MALIA Doris 9, 36. Maleae longae flexus 6, 58
MALIACAE aquae 6, 367
MALIGNA lux 9, 73. vena 9, 500. Malignum litus 8, 565. Maligni portus 5, 652
MALLOS resonat 3, 227
MAVIS compleri 7, 539. Mavult debere 9, 1096. lugere, quam 9, 1042. Maluit, gentes mirari ortus 10, 297. Malim noscere 10, 189. Malint à Caesare tolli leges 3, 140. Malucrim ducere 9, 599
MALUM erit victi 7, 122. cruentum 4, 610. fatale 10, 34. Romanum 10, 60. miratur 2, 28. Mali causa 7, 408. solatia 8, 355. timor 7, 105. Mala motura lacrimas 9, 50. mundi 5, 229. Pompeji 7, 708. tanta 7, 553. Thessalica 8, 585. Malorum causa Roma 1, 84. certa mente 3, 37. continuam seriem duc 1, 670. dies ultimus 6, 312. nullo auctore 1, 485. praesage 2, 121. praesaga 7, 186. quantum 7, 114. focii 9, 46. fors 9, 66, 491. tempora 7, 410. testis 8, 18. turba 9, 405. magnorum fata 1, 630. comes 4, 93. Malis dolorem praestare 7, 682. frangi 4, 341. lacta mixta 8, 706. nostris miscere gentem 8, 325. summis dolorem servate 2, 40. Mali mores 5, 298. Ma'ia femina belli 3, 150. vota 5, 104. Male caesa cervix 10, 518. concordēs 1, 87. defensum cerebrum 6, 177. deseruit 9, 310. meretur de quo 5, 582. vicinis moenia condita Gallis 1, 248
MALUS vix eminet aequore 5, 641. rectus 9, 324. tremens 6, 286. Mali carchesia 5, 418. iuga curvantur 2, 695. veliferi pondera 1, 500. Malo posito 3, 45
MANDAT decreta belli consulibus 1, 489. Mandavit nefas ad umbras 6, 569. Mandante fame 10, 158. Mandatur opus flammis 10, 482. Mandata peregi 9, 98. vobis reliquit 9, 85
MANET fiducia 8, 504. stabilis 9, 470. pars optima 5, 757. Manent haec rursus patiēda 2, 223. nobis foedera 8, 219. regna victos 9, 237. Manebit me fors 7, 308. Manebat dubium 9, 19. quos lux extrema 7, 185. sanguis 3, 624. Mansit discors concordia 1, 98. in oris 9, 371. pelagus loco 5, 612. sub aequore 3, 704. Manebit terris 9, 89. Manere sinunt vestigia 9, 786. Manens figura 8, 710. Mansura futuris moles 8, 865. in secula fama 8, 74. sub undis Pharsalos 6, 350. Mansuram vocem figuris signare 3, 221
MANES & dei cladem minentur 3, 36. ferant piacula 4, 790. habitant sub pectore 10, 336. jacuere in villa 9, 1. metuentes 6, 666. Deorum 6, 809. Hecforei 9, 976. inhumati 9, 151. Magni rapuere socerum à sanguine 10, 67. omnes sunt in Caesare 7, 776. Poeni 1, 39. Pompejani 10, 73. Ptolemaeorum 8, 696. Romani 6, 780. Semidei 9, 7. sparsi 8, 751. Sullani 1, 581. Thessalici 9, 181. tui 8, 857. vagantes 8, 796. acquirere 6, 586. avertere 8, 762. Deis mixtura non 5, 636. expectant sinu 6, 804. facit 6, 561.

ornabit fulminibus &c. 7, 458. videt 7, 785. violabilis vomere 7, 852. Catuli sanguine placatos 2, 173. nostros in pulvere tenes 8, 834. ad Manes sanguinis pignora abstulit 1, 113. te sequar 5, 774. venire 6, 716. nocentes trahor 3, 13. per Manes meos licebit 3, 32. Manibus devota 8, 91. grave officium 9, 64. infectus aer 7, 769. inlatrat 6, 729. parcendum 7, 729. pepercit 10, 24. verum exprimere 6, 599. urnam date 9, 1093
MANICAE ligant rates 3, 565
MANIFESTA fides peioris fati addita 1, 524. gaudia 9, 1040. belli signa 2, 1. signa tumoris 10, 316
MANIPLI extremi 7, 508. Maniplos armatos ad signa convocato 1, 296. Manipulis sparsa acies 7, 327. 10, 436. confertis castra obduxit 4, 31
MANAT ab his cruor 9, 812. paludibus amnis 6, Manant artus sudoribus 9, 499. humeri 9, 780. Manant qui sanguine 7, 560. Manans sletus 6, 776. Manantes cera tabulae 10, 494
MANSURSCERE 4, 238. fauces sanguis non patitur 1, 332
MANUS est absclisa 3, 617. felicibus armis visa 3, 339. secuta est. qua morbi duxere 2, 143. Aegyptia 9, 63. belli 7, 263. certa 6, 190. ferrea 3, 635. Fortunae dilatae 8, 708. haec undas remo compefcuit 1, 369. Hercules 6, 348. hospita 8, 748. in gladios jurata 9, 850. nostra se polluet 2, 136. nulla tibi vacet 2, 56. obliqua 4, 626. Pompejana, non Romana 9, 257. ratibus trajecta 4, 137. regum 8, 80. Romana 8, 767. vere Romana 2, 532. scelerata 8, 563. loceri 8, 629. summa belli 5, 484. vesana Cethegi 2, 543. ulla inventa est 7, 475. excrementa 6, 543. fiducia 8, 388. Manum audire carinae 3, 594. fati injectisse 3, 242. ferre 1, 147. injectare carinae 3, 611. minantur fata 7, 462. Manu caeca tela mittit 3, 722. confundet ius potestas 1, 667. confusa caedes 10, 426. gerit sua pila 9, 587. laeva vulnera obpressere 3, 678. moriente ferire 4, 560. nostra transfundet te 8, 770. nulla tractentur vulnera 3, 315. obposita premit 7, 587. pereunte 9, 833. pulsus 8, 271. quaesita fors 7, 309. saeva Parcarum intercepta 1, 114. servitium fugere 4, 577. sibi promissus finis 4, 535. subjicit gladios 7, 574. torpente ferrum remisit 2, 78. vacua ire 2, 113. vetusta fundata 4, 13. Manus cessant à caede 6, 554. defunt arvis 1, 29. facient bella 7, 275. milcentur 3, 569. moventur 7, 767. vibrant tela 7, 82. avulsae cecidere 2, 181. cognatae 8, 548. constrictae plaufere 6, 798. fideles per bella tot 5, 243. fortes tremuere 3, 429. ignavae 1, 514. 9, 26. Iliacae 3, 211. Iassae 4, 355. nocentes caede 9, 270. Piscacae 3, 176. profanae 8, 552. Rhipacae 2, 640. rogatae 7, 549. simul innumerac 4, 538. suorum 8, 662. venales 10, 408. alte elatas promiscere 1, 388. armatas jungere 1, 117. arcent à

m

san-

INDEX RERUM,

- Anguine** 10, 410. classi paratas rates exceptere 2, 712. complofas tenuisse 2, 292. excivere in proelia 7, 362. has movisse 2, 261. incertas exercent 3, 692. ignibus inferuisse 2, 300. inmergit oculis 6, 541. inmittit in hostem 7, 509. quas miscet acies 1, 681. nostras forenti obposuit 2, 351. Phocaicas Amphusa misit 3, 172. praebere 5, 558. sentire 8, 69. saevas exerere 2, 96. terrae inferuit 9, 483. vetat in plebem ire 7, 578. vix movere inter agmina vulgi 2, 203. in nostras adtrahit illos 10, 385. in te verte 1, 23. inter innumeras sparsum 2, 121. Manibus aquas ministrat 10, 160. inopem senectam ducere 5, 535. meorum me commisit 7, 286. suis damnata bella 5, 311. a Manibus cecidere suis brachia 3, 668. in manibus habere, quantus sit 7, 253
- MARALIA** Asforum 4, 684. non culta 9, 945. Maralibus vacuis actus 2, 89
- MAS** unus 8, 404. Marem aris admovet 1, 609. Mares cultus rapuere 1, 165
- MARCELLUS** loquax veniat 1, 313
- MARCENT** venae 4, 326. Marcere in nebulis 1, 438. Marcentes tenebrae 6, 646. Marcida fibrarum pars 1, 628
- MARE** brevibus inpaetum 9, 338. cecidit in locum puppis 3, 633. dum sit unda 5, 453. huc, illuc fluctus abeunt 3, 550. jacuit posito borea 3, 524. lacerissum 3, 193. gurgite Nili mutatur 1, 684. nostris inpuistum 2, 702. tellurem obruit undis 3, 60. Boreae 5, 606. certum 9, 331. exterius 10, 37. magnuni 5, 619. medium 10, 510. nostrum 8, 293. placidum 8, 245. refluxum 4, 428. rubrum 10, 139. tectum 4, 459. Maris pavidus 8, 811. per claustra 2, 684. Aegaei in undas 2, 665. medii tantum 3, 538. superi undas 2, 400. Mare possidet 1, 110. auster 2, 454. geminum istmos separat 1, 101. sanguineum torfit 1, 548. in Mare fert Ararim 1, 434. Marique terraque 1, 201, 306. Mari dejecta tela legunt 3, 691. redde Cilicas 2, 636. spargere 8, 100. aperto 2, 620. clauso 3, 652. profundo 3, 510. toto 2, 727
- MAREOTIS** pigra 9, 154. Mareotidos uvae merum 10, 161. Mareotica ebenus 10, 117
- MARGO** audax 10, 487. devexus terrarum 9, 497. fontis 9, 609. in margine plantas posuit 9, 353
- MARICAE** umbrosae per regna 2, 424
- MARITUS** est urbi 2, 388. frater 10, 138. tristis convicia exceptit 2, 369. Mariti mellioris tori 2, 329. trepidi per amplexus 3, 35. Maritum amplexa 2, 366. stetibus revocare 1, 505. Marito accendisse rogam 9, 55. careo dimissa 5, 765. a caro sibi fata poscet 3, 353. Maritos potentes in cladem detrahare 3, 22. inter maritos discurrens 10, 358
- C. MARIUS** de Jugurtha triumphavit subacta Africa. & de Cimbris, ac Teutonis 2, 69, 90. libertatis diminutor 4, 822. 9, 204. exsul, & profugus, in paludibus Minturnensibus delitescens; & in carcere Minturnis. ut Fortunae depositum, quamvis destinatus morti, percussorem majestate terret. & a Minturnensibus dimittitur 2, 70. & seqq. in Africam ejectus 2, 88. in ruinis Carthagini laet, tanquam solatio eorum, quos vicerat, & rursus sui animadvertentis ruinas tam potentis resp. 2, 90, 91. copias colligit 2, 93. Romam redit, & septimum consulatum obtinet 2, 99, 130. 8, 269. crudelia facinora exercet 2, 99. & seqq. signum hoc dederat suis, ut, quibus salutantibus osculandam manum non porrigeret, eos occiderent 2, 113, 126. obit 2, 130. ejus sepulcrum ad ripam Anienis 1, 582. ejus umbra agricolis adparens initio belli civilis Pompejani 1, 583
- M. MARIUS**, Caji frater ad sepulcrum Catuli laceratus, & post singulorum membrorum carnicinam, tandem oculis sui corporis lanienae spectatoribus effossis occisus 2, 175. & seqq.
- MARI**, tanquam exemplar perduellis, & crudelis dominati 2, 227, 546. 6, 794. Marianorum caedes apud Sacripotum 2, 134. apud portam Colinnam 2, 135. temporum adumbratio 2, 68. usque ad 134
- MARMARIDAE** Psylli 9, 893. volucres 4, 680
- MARMARICAE** harenae 6, 309. Marmaricas catervas in arma mittere 3, 293
- MARMORE** riguerant 9, 651. Marmoreum pondus 8, 866
- MARS** emittitur in devia 4, 161. solus habet Coelum 1, 663. pectora nudus 6, 259. caecus 7, 111. dilatus 6, 264. emeritus 7, 258. funestus 7, 355. geminus 6, 269. iste obruit gentes 7, 389. jussus 9, 293. nefandus 10, 150. paratus 5, 749. peractus 7, 299. sceleratus 9, 1047. relictus 6, 149. secundus 9, 4. 9, 596. 10, 532. segnior 4, 582. subductus 6, 250. vagus 6, 579. Martis amator 8, 364. amore semper in arma 4, 147. cum gentibus caussae 10, 171. discrimen 5, 723. frons 8, 220. ad moenia haesuri inpatiens 3, 453. mille pericula 1, 299. prima 5, 308. semina 6, 395. dubii discrimen 4, 770. Hiberi discrimina 3, 336. Martem ad Hiberos convertere 2, 629. agit 4, 2. pati 8, 382. transferre 10, 535. Libyes primi vidimus 1, 255. Marte feroces 2, 590. subactus 7, 613. 735. 8, 144. aequo 3, 585. detecto lacerare 10, 346. cruento cessavit 4, 24. illo 7, 133. nullo coacti 3, 91. Poeno obsessus 3, 350. secundo uti 4, 388. subducto 4, 47. subadverso jacere 1, 308. Mavors agitans Bistonas 7, 569. habet ventos &c. 10, 406. Martius ensis 7, 146
- MARSUS** ager 9, 790. Marsya celer, & descendens rectis ripis 3, 207
- MASSAE** pondera 6, 403. 7, 753
- MASSAGETES** jejunia eono loivens 3, 283. Massagetarum non adhaeret Hister 2, 50
- MASSILIA**, Phocensium patria, profugorum colonia

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

IONIA in Gallia Narbonensi (alieno in litore) focia Romanorum, urbs libera 3, 307, 340. 4, 257. 5, 53. Massilienses neutri ut esse possint bello civili, petunt à Caesare 3, 307. & seqq. quod negat Caesar, eosque obsidet (Massiliam, inquit, delere vacat) 3, 356. & seqq. lucus vicinus urbi à Caesare, etlii trepidantibus militibus, abscindi iussus 3, 426. ipso praecunte 3, 433. Massiliensibus laetantibus, vindictamque divinam sperantibus 3, 446. ad eorum muros subvertendos Caesariani omnibus modis laborant 3, 474. illi eruptione munimenta omnia, & machinas Rom. incendunt 3, 498. post committunt omnes spes suas certamini navali 3, 516. ut habiles naves regique facile habentes, & ipsi periti rei navalis 3, 553. Massiliensium pugna navalis cum Caesarianis 3, 538. & seqq. victi 3, 752. eorum consernatio 3, 756. Massiliae Phocidos undae 4, 257. donat Phocis 5, 53.

MASSYLIA gens equos virga flectit 4, 682.

MATER Antai terra 4, 615. exigit brachia ad planctus 2, 23. obscoena 10, 78. Matris è sanguine permixtura domos 2, 332. foecundae gloria fratres 3, 603. Matrem perosa 6, 699. suus conterruit infans 1, 563. Matres 8, 154. jacuere in regum thalamis 8, 405. in proelia hortantur 7, 370. miserae 2, 38. Senatus 5, 306. Matrum lustrum sequuntur tigres 1, 328. pectoribus rapti 3, 351. planctus 3, 757. iola 8, 648. Materna vis dum inerat 2, 338.

MATERIA laudis, conjux miser 8, 76. veniae 8, 137. rudi 2, 8. carens flamma 10, 503. nulla vetante 1, 156.

MATINI buceta 9, 185.

MATRONA frontem premens corona 2, 358. per urbem rapitur 1, 676. cultus deposuit 2, 28. nostra 10, 67.

MATURUS uterque aderat 10, 421. Matura lues 1, 645. mors 9, 834. pugnae classica petunt 2, 597. fata 7, 668. toxica 9, 821. Maturato vespere 6, 340.

MATUTINOS radios spargens Phoebus 3, 521.

MAURUS dubius 8, 283. Inde concolor 4, 679. ludit in hospite fixo 10, 455. Victor 4, 784. Mauri levis lancea 1, 210. Mauris regna contermina 9, 300. ab occiduis quidquid Libye patet 3, 294.

MAURUSIA robora 9, 426.

MAUSOLEA indigna 8, 697.

MAZAX sagittas Medorum aequat 4, 681.

MEDEA expavit nefas 4, 556. advexit herbas 6, 442. Medae frater 10, 406.

MEDICATUS ignis 9, 915.

MEDICINA modum excessit 2, 142.

MEDICAMINE croceo crinem tinguentes 3, 238.

MEDITATUS Leucada bello civili 5, 479. Meditata fugam juvenius 5, 323.

MEDIUM pelagi 8, 249. artare 4, 627. tenere 4, 652. Hostem dare in medium 7, 366. compel-

litur 9, 530. a medio regna terminant 4, 673. in Medio orbem tenere 1, 89. Medius axis 10, 250, 257. Bootes 10, 289. campus 7, 348. collis 4, 33. belli vulnera excipiam 2, 311. Crassus belli mora 1, 100. dies 1, 16. 6, 571. 9, 606. furor 10, 72. gurgis 4, 18. limes 9, 262. se porrigit mons 2, 399. orbis 5, 544, 547. 6, 482. 9, 532. Pontus 1, 260, 4, 450. venter 3, 724. Media longae vitae mors est 1, 458. Libye 9, 386. nox 10, 333. rabies 10, 72. raris 5, 432. Thessalia 8, 440. vallis 6, 342. Medium 5, 46. acquor 8, 185. 9, 284, 494. agmen 4, 778. bellum 7, 221. coelum 9, 543. forum 6, 324. mare 10, 510. pectus 3, 655. 9, 658. Mediae confinia terrae 3, 275. Medii maris tantum 3, 538. Medium tenere profundum 3, 2. Mediam Italiam erigit 2, 396. virgulta molem suspendant 3, 397. Medium sub axem nubes cogens 3, 69. in diem stellae venere 1, 537. in pectus pia venere 3, 598. Medio Cami o tumulum tollere 2, 222. mundo incumbere pubes 4, 69. Olympo Titan caput ferret 1, 540. Media Roma cubilia poluisse 1, 560. valle 4, 158. Medio concurrunt pectore ferrum 3, 588. congesta foro colla 2, 161. pericere freto 2, 190. e Campo consurgere 1, 580. Phoebus in axe 3, 423. in senatu bella peraguntur 1, 691. in agmine conspectus 1, 245. Medii agni 6, 47. anni 6, 610. campi 8, 42. fluctus 5, 670. 10, 487. furores 5, 404. gyri 6, 87. hostes 7, 590. ignes 8, 159. coeli 6, 337. morbi 6, 99. rogi 6, 534. vultus 9, 674. Mediae acclates 10, 231. aquae 6, 675. catervae 6, 182. 7, 545. fauces 6, 239. harenae 5, 489. 9, 607. procellae 5, 583. Sabinae 1, 118. Syries 9, 301. tenebrae 5, 220. undae 8, 719. 9, 122, 610. urbes 9, 686. Media fata 6, 313. proelia 10, 185. venena 9, 897. Medias rostris obpone carinas 3, 561. leges pertumpere 1, 322. terras mare litora secit 3, 61. Medios pontem distendit in agros 4, 140. in furores belli ire 2, 523. super laertos ense ferit 3, 666. Medias in acies veniam 3, 31. undas maris depellatur 2, 665. Mediis sedent convallibus arva 3, 380. in undis vulnus invenit 3, 582.

MEDULLA arboris 4, 317. Medulla durefcunt 6, 539. cervi 6, 673. defunctae 6, 753. leto gelidae 6, 629. nigrae 9, 930. putres 9, 785. sole incoctae 6, 546. Medullas abluat 6, 668. carpit 9, 741. sorbere 7, 843. urit flamma 5, 811. Medullis plena ossa 8, 787.

MEDI 7, 514. felices 7, 442. Medorum remotae domus 8, 216. sagittae 4, 680. sedes 8, 299. Medos exarant proelia prima 8, 386. moverit fata 8, 308. Medis concurrent arma 8, 326. Medica agmina Susi decurrant 2, 49. rura 8, 368.

MEDUSA a qua parte videri possit 9, 636. quem mori est passa 9, 639. saxifica 9, 670. tabe stillans 9, 697. Medulae arma 9, 626. colla flagellare 9, 633.

INDEX RERUM,

- MEGABRA** 6, 730. Megacram Alcides horruit 1, 577.
- MEL** sparsum 9, 290.
- MELAS** 6, 374.
- MELIAGREA** Calydon 6, 365.
- MELIBORA** fortis pharetris Herculeis 6, 354.
- MELIOR** cessisse 8, 381. suadere 8, 482. hortando vulgo 7, 249. locus 7, 817. causa 4, 259. 7, 349. 8, 94. mihi fides vestra 5, 348. fortuna 2, 133. fors classis 9, 330. Libya 9, 370. via 9, 394. terra 9, 946. Melius Dii 2, 537. 3, 93. Fortuna. dedisses sedem 1, 251. quod jubere plura erubuit 3, 111. mansura 6, 349. nullam manum audire carinae 3, 593. piratae fient 1, 346. Melioris mariti toris 2, 329. Meliores nervi 7, 141. Meliora signa 2, 531.
- MEMBRANA** stringens uterum 9, 773. cerasiae 6, 679.
- MEMBRA** cadunt 7, 623. fluunt venis 9, 814. labant 8, 60. natant sanie 9, 770. perire 9, 641. recumbunt strue 8, 757. aegra 8, 87. defecta 4, 600. fracta sub pondere 2, 188. effusa 7, 305. languida 3, 9. magni 9, 59. modum egressa 9, 794. morientia 5, 278. nimis putrida 2, 141. Pompeii 10, 381. populi 9, 25. semiuista 9, 3. Senatus 9, 1043. sunt patres 5, 37. viri 10, 23. Membriorum numeroque, modoque monitrosi 1, 563. Membra carpentis coronae inter manus 2, 120. contendit 3, 624. dejecit aies 7, 840. duci horror percussit 1, 193. in sua rediturae secures 3, 431. olentos favillae 6, 537. omnia fata tulerunt 3, 646. posuere in toris 7, 763. premit rigentia 2, 25. regentes animae 6, 529. tollere 9, 487. in membra currunt cruor 6, 751. diversa meantis animae discursus 3, 640. per membra se levat 6, 756. super membra togam induxisse 2, 386. Membris aequata vulnera 2, 177. caris incubuit 6, 565. implicitis subsidere 3, 695. constare vigorem 3, 715. spectatis lumina effodit 2, 185. e membris odores ferat fumus 8, 731.
- MEMINI**, me lustrasse cadavera 2, 169. promissam diem 7, 255. Meminit mare 5, 109. conferre 4, 707. esse suos cives 7, 802. Meminere qualem 1, 479. Meminisse classes 8, 26. Memor capitis 6, 379. doloris 4, 693. fati 8, 10. generis 8, 284. praeteriti senectus 2, 231. undae 8, 458. Memores juris apimi 9, 95.
- MEMORANTIBUS** si fides 7, 192. Memorandum bustum 5, 231. decus 3, 388. Memorata per orbem numina 9, 547. Memorabile exemplum 4, 496. nomen 9, 964. pignus 9, 994.
- MEMNONIUS** regnis agmina deducens Cyrus 3, 284.
- MEMPHIS** 8, 478. 10, 330. Aegyptia stellarum visu Figulum aequaret 1, 640. barbara 8, 542. secreta 6, 449. adorat reges 10, 272. contexere biblos noverat 3, 222. Memphis cymba papyro conscribitur 4, 136. Memphiticus ensis 10, 5.
- MENS** fuge partem belli 7, 552. avida belli 6, 29. Catonis 9, 18. conscia 7, 784. fugae 9, 226. hominum fati caeca 2, 15. notasset signa 7, 203. hospites 10, 148. in ferrum ruendi prona 1, 461. ista sit cunctis 3, 324. pavet 6, 596. praefaga 9, 120. belli 6, 414. malorum praefaga 7, 187. polluta sanie 6, 457. sana militis timetur Caesari 5, 309. stetit in dubio 7, 247. tacita 9, 564. trepida 4, 701. vesana 10, 334. Mentis custodia 8, 636. gaudia 9, 1040. pondera 8, 280. tumultus 7, 183. Menti est constantia 10, 490. suae contraria fata 7, 86. stimulos addunt 1, 262. Mentem fregere 8, 331. vertere facilis terror 2, 460. duram sermone desistere 3, 304. variam dant otia 4, 704. Mente agitant arma 7, 767. concepti timores 6, 659. gent tumores 10, 100. labantem dirige 2, 244. malorum certa 3, 37. pugnae propinqui 6, 1. Mentis ad summa paratae 4, 536. adfectae sceleris 5, 371. cupientes omnia 7, 754. doctae ferre laborem 9, 295. dubiae 5, 256. regum variae 8, 163. cepit oblivio 10, 403. componite 9, 380. concutere 4, 236. caede feras penates frangunt 1, 354. trepidas levat spes 1, 523. Mentibus obcurrit major 1, 480. erat solamen 7, 180.
- MENSA** lauta 4, 376. Mensae festae ora inposuit 2, 123. incumbere 10, 424. funerae poscunt exta 6, 557. humanae 6, 116. Mensas ab orbe petimus 9, 430. priores adspersa fames 1, 163.
- MENSTRUUS** Consul 5, 399.
- MENTIMUR** Jovem regnare 7, 447. Mentiri per voces dominis 5, 386. Mentita Pholoë biforem populum 3, 198. virgas toxica 9, 821. Mentitis victum Thesca velis 2, 612.
- MENDAX** Magni tumulo 8, 872. fabula 10, 282.
- MEANT** signa 9, 533. Meantis animae discursus 3, 640. Meatus aeris 4, 327. anhelus 5, 191. aversus 9, 668. Meatu liber 9, 453. Meatus lunae 9, 6, 693. suos signa deseruere 1, 663. iam crebros Oceani movet 1, 418.
- MERCBS**, pretiumque 4, 220. armis fuit 9, 151. bellorum 7, 303. connubii suboles 2, 330. laborum 1, 340. 9, 1101. maxima bellorum Roma 2, 227, 655. sceleris 5, 286. ubi maxima, ibi fas 10, 408. pro sanguine 7, 738. scelorum 7, 610. Mercedis tantae jugulum habere 8, 10. Mercede haec scelera placent 1, 38. laboris rapta 5, 331. magna victi castra petunt 2, 255. dicere 6, 763. non parva dabit ora 9, 280. quanta 7, 751.
- MERCURIUS** citharae, & palaestrae auctor 9, 661.
- MERENT** aëre 10, 409. Meruit de Caesare pejus 9, 1066. satis letum 7, 595. esse nefas 8, 549. hoc cruor 1, 301. nomen 9, 597. quod rex 9, 1070. si qua fidem vetustas 3, 406. Sulla rumulum sibi tollere 2, 222. timeri 5, 318. Meruisti vitam 9, 272, 276. Meruere cum nondum duces 2, 60. Dei veniam 4, 123. nasci 7, 642. Meruerunt, quidquid pendere 2, 313. Merere in plebe castrorum 6, 144. Meruisse sic longa secula 2, 117. Me-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- Merentes reges** 5, 49. **Meretur de quo male** 5, 582. **hlythos nulla Thessalis** 6, 698. **Romam** 10, 359. **Merentur bene de vobis** 6, 718. **ignota pietate** 6, 495. **Mereri majora** 9, 275. **parvicacdem potuere** 2, 108. **Meritus nomina famae** 10, 544. **rapinas** 9, 40. **Merita bene terra** 8, 125. **iram Lesbos** 8, 135. **Meritum sacra numen** 4, 401. **Meriti pothini poenae** 7, 771. 10, 515. **Meritae poenae** 5, 158. **Meritum** 8, 480. **ingens** 9, 885. **inmane** 9, 1041. **Pothini est Pompejus** 10, 103. **vile** 9, 1027. **parate** 9, 282. **Merito indignum est** 7, 73. **Merita tot mea** 8, 235. **promeritis hoc precari** 7, 68.
- Mergis flammam in viscera** 5, 175. **Mergunt rates plures aequore pinus** 3, 531. **Merfit omnia regum** 8, 509. **verum pulvere** 9, 577. **una palus flumina** 4, 99. **Meriere caput signa** 7, 163. **populos belli semina** 1, 159. **Mergam corpus Mareotide** 9, 154. **Merfisset si quid harenis** 3, 698. **Mergens terras fluctus** 5, 75. **Mergenti sidera coelo propior** 4, 54. **Mergentes mori gaudens** 3, 96. **Mergere se** 4, 298. **mersura caput alia** 6, 8. **Mergitur antix** 5, 159. **pars classis** 3, 754. **undis** 8, 174. **Mergantur in aequore classes** 10, 496. **ne tabulis haerent** 3, 688. **Mergi profundo** 9, 541. **totam Arcton non adspicit** 3, 251. **visus Haemus** 7, 174. **Mersus corpore** 9, 796. **foret profundo** 3, 636. **Phoebus** 4, 282. **Mersa formido** 7, 248. **a Carinā diducta aequora** 3, 632. **Merso violata in robora ferro** 3, 435. **Mersa agri** 4, 745. **nocte furores** 7, 170. **suici non ferunt pabula** 4, 90. **Mersa flumina** 6, 46. **secum trahere** 7, 655.
- Mergus amat ficcum** 5, 553.
- Meroë** 10, 163. **arens** 4, 333. **extendat umbras** 10, 237. **foecunda nigris colonis, & ebena** 10, 303. **Meroën pressit Phoebus** 10, 251.
- Merum excipere** 10, 161. **Mero madidus** 10, 396. **velana regia** 8, 401.
- Mercis indiga** 8, 446. **Eoae mutator** 8, 854. **Mercem aspidā fecimus** 9, 707.
- Messis vicina** 10, 168. **Messe plenae carinae** 6, 105. **Messes exurit** 9, 433. **Messibus longinquis Hesperiam complerunt** 3, 66.
- Meta inoffensa** 8, 201. **Metus Herculeis aufertur gloria** 3, 278.
- Metator audax** 1, 382.
- Metallum fugit** 4, 223. **Metallo curvata robora** 9, 364. **Metalla Silicum** 4, 304. **Metallis plena castra** 7, 740. **saxa avulsa** 6, 34. **ab auriferis exire** 3, 209.
- Metaurus velox** 2, 405.
- Metelli familia nobilis Rom. pro exemplari virtutis** 2, 543. 7, 583. **proles, Cornelia** 8, 410. 9, 277. **Metellus Creticus** 3, 163. **trib. pl. Caesari pecunias ex aerario sumere volenti obfistit** 3, 115. **ejus ad Caesarem verba** 3, 123. & seqq. **Caesaris responsio, qui eum irā suā indignum dicit** 3, 134. & seqq.
- Metiris harenas** 10, 308. **Metitur harenas** 9, 705. **litora gressu** 5, 556. **Metin regna** 8, 527. **terras oculis** 6, 32. **Mensus se, & Romam** 8, 3, 6. **Menso, quid fata paterent hominis** 2, 135.
- Mensura aequoris secandi** 8, 168. **haec timoris fuit** 3, 100. **juris vis erat** 1, 175. **viarum** 9, 846.
- Metus, atque labor par** 1, 282. & **spes** 6, 419. **est, necdum ille dolor** 2, 27. **abst** 4, 487. **adtonitus** 8, 591. **cinerum** 8, 805. **emittitur** 3, 57. **leti maximus timorum** 1, 460. **lymphatus** 7, 126. **premit Pompejus** 7, 341. **regni** 7, 386. **segnis** 4, 700. **stimulans** 6, 423. **lectus** 9, 389. **degeneris venia est** 3, 149. **expers** 2, 290. **Metum sensit Magnus** 2, 598. **Metu adtonitus** 7, 134. **arma subegi** 5, 662. **dirigere** 1, 246. **ducloris revocantur** 1, 356. **majora venient** 1, 625. **Parthorum subdūta pubes** 2, 475. **strata urbs** 3, 390. **vadentem videre tacitae urbes** 3, 81. **Metus agitant graviora** 2, 225. **aequorei** 9, 447. **tangunt animos** 10, 443. **vicere artus opem** 5, 645. **certi** 6, 597. & **spes movere** 7, 211. **ferre** 7, 138. **praevenit Medusa** 9, 640. **solvent prospera belli** 5, 782. **suos exolvit turba** 4, 259.
- Metuis poenam** 8, 781. **quem** 10, 382. **ruinam** 8, 551. **Metuit clades** 8, 579. **descende** 5, 67. **gentes** 8, 508. **Metuunt, ne non** 3, 416. 7, 96. **tumultus belli** 10, 425. **vo ueres ramis insillere** 3, 407. **Metuat quis calcare** 9, 837. **Metuant emittere** 6, 560. **Metuens** 4, 778. **Boream** 6, 341. **consistere** 5, 128. **domini Roma** 7, 373. **futuri senectus** 3, 233. **ne labaret** 7, 521. **non arma** 8, 593. **pelagi pirata** 2, 578. **rapi** 9, 482. **timeri** 4, 719. **ultorem** 10, 465. **Metuentes aëra pennae cervi** 4, 438. **manes** 6, 666. **ignes** 9, 375. **Metui poterat** 9, 1085. **Metuenda lux** 5, 630. **opum facultas** 4, 817. **viris non est mors** 8, 396. **pax** 7, 106. **quae relinquunt incerti** 1, 490.
- MEVANIA tauriferis campis se explicat** 1, 473.
- Maus Aeneas** 9, 991. **est miles** 4, 704. **Pompejus** 8, 623. **esse non vult** 5, 351. **Meum est, morstrare** 7, 739. **est nihil** 7, 666. **bellum** 8, 84. **Meum te faciet civile bellum** 3, 34. **Mei thalami** 8, 95. **Meae mortes** 7, 101. **Mea litora** 5, 790. **Meorum manus** 7, 285.
- Micant pars fibrarum** 1, 629. **Micant novi fontes** 4, 300. **strata** 10, 123. **tela** 7, 320. **Micuerunt fulgura sereno** 1, 530. **semina** 6, 395. **Micent fulmina** 4, 78.
- Migrans Bestus** 5, 441.
- Miles, an dux** 9, 402. **non dux** 7, 87. **non, sed exemplum** 3, 730. **antiquus sacra imagine** 7, 357. **Caesaris** 6, 296. **Cicero silentia passus** 7, 66. **durus** 9, 734. **erit dux relictis viribus** 10, 391. **testus tentoria repetit** 3, 496. **harenis lassatur** 9, 296. **Hesperius** 8, 826. **in rupes nititur** 4, 37. **in praedam ducendus** 7, 736. **in illis castris senior** 2, 561. **proelia rucns** 4, 151. **melior cessisse, quam pellere** 8, 381. **ne non iugeret** 7, 671. **nullo ab hoste obiectus** 4, 95. **operae secundae** 8, 676.

INDEX RERUM,

- Parthus** 8, 323. 9, 267. proelia committat 3, 325. premit cubile 7, 762. radiatus ahictu solis 7, 214. Romanus 1, 515. sceleratus 3, 130. Senatus 7, 84. sponfore salutis egit 9, 393. sub quolibet ille triumphet 1, 342. timet, quae fecisse potuit 4, 182. Traclinius 3, 178. tuus ubique 1, 202. valet membra tollere 9, 486. ut capto foro constiti 1, 236. Militis ulum hoc cadaver habet 3, 719. Milite, leges perrumpere auso 1, 322. defesso cratem rupit 3, 485. me vincat 2, 322. numerato effusis telis 3, 285. prono bellum acceptum 1, 392. telis nudato 3, 670. cum subito dux veniat 1, 312. Milites saluant suos ense moro 4, 173. Militiae pietas 4, 499.
- MILONI** polluto obopolitus tiro 2, 480. Milonem reum signa milite clausurunt 1, 323.
- MILLE** gladii 2, 115. carinae 9, 32. nurus 8, 401. puppes. & duces 8, 272. turmae 6, 140. pericula Martis 1, 299. vota 7, 238. vulnera 7, 603. tot 4, 470. miseri vulgi 2, 208. Millefima conjux 8, 411.
- MINOR** fati fama 9, 753. fortuna 5, 506. genero Caesar 7, 611. lux 8, 469. misero Fortuna 7, 686. rupta puppe Argo 2, 717. te solo 7, 718. urfa 8, 177. Minore colle castra levat 4, 17. Minores poenae morte 8, 646. stellae 1, 535. Minora fata 6, 605. Minimus sanguis 7, 282. Minima pars Domus 10, 442. Minimum liquoris 9, 504. terrae 5, 467. virtutis 4, 557. virus 9, 776. tacere 9, 929. Minimas rerum discordia turbat 2, 272.
- MINISTRA** populus 10, 127. Ministri Pompeji reges 8, 207. scelerum fidi 6, 573. succincti 1, 612. Ministri aquas 10, 160. tela 7, 574. virus 6, 660. Ministrant tela rarihus 3, 691.
- MINAE** belli 5, 108. bellorum 5, 195. Euri 5, 608. generi 9, 1086. pelagi 5, 578. tacitae 6, 496. vanae tumere 2, 573. victoris 8, 838. undarum 5, 454. Minas perdit 9, 570. Minis, precibusque evocat 5, 480. Minatur mihi jugum 9, 237. quidquam plaga 9, 740. se ipse hosti 6, 173. tibi iam 10, 101. Minantur fatum 9, 615. pelago flumina se subducere 5, 337. sibi fata manum 7, 462. Minentur Dei cladem 3, 36. Minari lapsum 6, 136. torporem coelo 9, 647. Minantis vox sacra 5, 364. Minantes trisse gladii iudicium cinxere 1, 320. letum herbae 6, 112. pinus 7, 450. Minantia pilis pila canimus 1, 7. pinguis tabulata 4, 432. pugnam signa 6, 9. Minax invadit Ariminum 1, 231. arcu 7, 515. Catilina 6, 793. nodis 9, 835. Torquator ruit 6, 285. curia 1, 267. unda 5, 566. Minacem flagrante cauda Scorpion incendit 1, 658. Minaci vultu ferrum poposcit 2, 509. torva 5, 213. cum terrore pugnat fides 2, 453. Minaces milites 4, 280. oculi 7, 291. superi 1, 524. vultus 4, 164, 238. hostili de parte venas videt 1, 621.
- MINERVAE** Cecropiae fronde praelata orant 3, 306. Minervam Trojanam vidisse soli Vestal
- fas 1, 598.
- MINOIA** Creta 3, 163. tecta 5, 406.
- MINUERE** labores 6, 103.
- MINUTI** castella 6, 126.
- MINYAE** gens cognita remis 6, 385.
- MIRUM** 4, 456. trepidasse 7, 185. Miratur malum 2, 28. Mirantur peremptum 8, 635. vultus 7, 177. Mirari ortus Nili 10, 298. virum 6, 167. Mirantibus ducibus 4, 572. Miratus moenia Romae 3, 90. stellae 9, 12. Mirata est juvenus, muros stare 3, 461. Superos vetulas 3, 406. Mirati, umbras non ire sinistras 3, 248. Miranda malorum fors 9, 491. Mirator Catonis 9, 807. fama 9, 961. Miratrix sui vetustas 4, 655. Mirabile dui 5, 672. Miracula gentis 9, 923. multa fati 3, 634. praebere 3, 634. 4, 425. tacere 10, 196.
- MISCET** coeli facies discrimina rerum 4, 104. proelia suo telo 7, 510. Mifcent alas nexibus 9, 216. fluvii suos fontes pelago 5, 337. Romanae acies manus 1, 682. Mifcuit Argo ignotas gentes 3, 194. arvis 7, 846. Ptolemaida ducibus 10, 69. sanguine omnes 10, 32. secures gladiis 5, 388. toros armis 10, 75. Mifcuius gentes armis 9, 1077. Mifcebit numina flamma 1, 380. Mifcebunt fratres vulnera 3, 354. Mifceat quae hora duces 6, 806. tellus amnes 3, 258. Mifcuerit quid solo 9, 621. Mifcere arma 6, 7. damnata felicibus 4, 360. gentem malis nostris 8, 325. gentes ruinae 7, 655. licia telis 10, 126. plebi armatos 1, 271. proelia 5, 476. quid juvat viris 1, 88. te Metellis 2, 545. Mifcens adverfa secundis 5, 2. cuncta tumor 9, 793. Mifcentes Gallorum nomen Hiberis 4, 10. Mifcentibus vobis arma 8, 421. Mixtura ossibus aitra rogos 7, 814. Mixtura ruinae Comites 3, 290. Mifcetur huc 6, 671. morti vita 6, 754. Mifcentur fracta membra sub pondere 2, 188. in aethere voces 3, 540. manus 3, 569. quanto clamore cohortes 1, 579. Mifcebitur unda infusis venenis 1, 648. Mixtus Cancro Leo 10, 210. luctus 7, 37. Maecandro Marfa 3, 208. mundus 4, 190. sanguis 8, 408. totus 6, 458. turbae 6, 419. Mixta Britannis Gallia 3, 78. turba 7, 272. Mixti generis foedera 9, 1049. Mixtura Hydaspem non sentit Indus 3, 236. murmur 7, 45. Mixto gurgite 4, 22. pondere mundi 2, 291. Mixti Garamante Marmaridae 4, 679. Mixtae in sanguine uno gentes 8, 508. serpentes 9, 896. trabes 7, 156. Mixta ma is laeta 8, 705. timentis foro castra 1, 320. vivis incondita corpora 6, 101. Mixtis ephebis senes armavit 3, 518. obliquo pectine remis 3, 609. sideribus sidera concurrent 1, 74. Mixtura Veneris 9, 900.
- MISER** non fit morte 8, 632. credi 10, 361. Levus 9, 815. mundus 5, 469. Sabellus 9, 763. vulgus 7, 47. Misera mors 8, 569. urbs 4, 805. Miserum est, civili vincere bello 1, 366. cadaver 6, 639. infantis fata 2, 107. milia vulgi 2, 208. Telonis dextra 3, 592. Misetae macuavit ovilia

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- lia Romae 3, 197. sortis juvenus 2, 45. Misero defuit robora 8, 738. donat poenam mens 7, 784. parenti veniam concede 3, 744. minor fortuna 7, 686. Misenum Argum cernens 3, 736. Miseram in necem traxit 7, 416. Miseri dilahimur 8, 586. timete 6, 817. versant pugnam in pectore 7, 765. amici 8, 535. dentes 4, 413. nautae 8, 173. 9, 343. parentes 3, 606. patres 2, 167. 3, 760. Miserae matres 2, 38. Miseris auxilium dedit 9, 890. cruorem stare 9, 708. dedit gaudia 9, 946. est fides renovata 4, 204. fides clausa 9, 246. est mos 7, 654. suspecta quies 9, 840. invidet igne 7, 798. reddite arma 9, 848. tantum irasci numina possunt 3, 449. Miseros angit sua cura parentes 2, 64. fuge 8, 487. Miseras terras bellis eripe 4, 120.
- MISERABILE** bustum 8, 816. exemplar 9, 832. fatum 10, 411. belli 4, 769. nomen 7, 121. vulgus 6, 110. vulnus 8, 417.
- MISERANDA** domus 6, 819. ducis rabies 2, 544. Miserando conceita vultu 2, 334. funere Carras sanguine maculavit 1, 104. Miserandae voces 7, 638.
- MISERERE** soceri 7, 701. Misereri viventis 9, 1061.
- MITIS** Atax 1, 403. Jupiter 1, 160. Mitior nullâ ferarum 8, 600. ara 1, 446. Mitissima fors regnorum 8, 452.
- MITESCERE** tractu sales 10, 267.
- MITIGAT** sibi aestatem umbrâ 10, 305.
- MITTIT** longe caput 7, 628. non irritata in hostem 3, 722. portu rates 8, 260. Mittebat limes in aequora puppes 2, 709. misit diem in Aegyptum 10, 435. lectos 10, 273. nemus volucres 7, 836. Numidas Libye 7, 230. in pericula timor 7, 104. Parnassus manus 3, 173. Misere Asiae populi tributum 3, 162. Miserat populos Eos 9, 544. Mittet ad umbras caput 10, 392. in secula 8, 608. Mitteret omnia in casus 7, 239. Miseris orbem sub Laris leges 1, 22. Misissim fratri caput tuum 9, 1071. Misere catervas in arma 3, 293. in discrimina pugnae 2, 599. Misisse cum ferro in bellum 8, 390. Mittens aquas per aequora Alpheus 3, 176. Misurus caput tuum in famulos 10, 463. Mittitur armis cruor 6, 299. umbris tuis victima 10, 524. Mittentur medios in ignes 3, 352. Mitti potuit dies in famam, & secula 10, 533. Mittendis telis me rectum componite 3, 717. Missus in Tanain 9, 751. Satelles 10, 468. Missa è cantibus ira 4, 553. per orbem pax 1, 61. ratis 4, 430. sagitta 1, 230. Missi per viscera gladii caput 3, 748. in turbam regni foedera 1, 86. Missa ex longo recessu nocuerunt 3, 477. lacertis tuis pila 2, 262. Missis telis terra transigitur 3, 587.
- MISSILE** innumerum 7, 485. tergo percussus 6, 309. treinulum 4, 681.
- MITILENAEUM** vulgus 8, 109. M. ylenaeae latebrae 5, 786.
- Modus non auro, testisve 1, 163. crescenti 10, 331. gadiis sub.atus 8, 482. humanus 7, 794. iuris 9, 191. Justus 8, 193. Oceani 5, 182. quis est scelerum 1, 334. terra quo modo praelapsus moenia Tybris 6, 76. tumuli 8, 799. venti 5, 709. viarum 9, 847. vitae 2, 131. Modum crescenti potuere 1, 82. excellis medicina 2, 142. inposuit Baccho 10, 172. perdidit caedes 7, 532. servare 2, 381. tormenti mutare 3, 480. vix oculo premente 4, 20. Modoque, numeroque membrorum monitrosi 1, 561. Modo quo natos, est amplexa 2, 366. flante 9, 804. Modos inter mille leti 3, 689. Modo 6, 713. Consul 8, 330. defunctum cadaver 6, 621. liber sit 10, 95. noster miles 6, 717. parva serpens 9, 766.
- MODICUS** civis 7, 267. Modico colle tumet solum 4, 11. fonte cadit Rubicon 1, 213.
- MODERANTUR** fugam Olympi 10, 199. Moderatior Euris 9, 118. Moderamen par 5, 706. Moderator equorum 8, 199.
- MODESTIA** vultus 8, 156. Modesta vota 5, 532. Modestior annis fractus 8, 476.
- MOENIA**, & muri 9, 297. *de vallo* 6, 128. Haemonidum 6, 435. piena 7, 414. Romana 8, 357. Romae 6, 76. urbis 7, 363. 10, 18. fessis dabuntur 1, 345. haec condita, Gallis male vicinis 1, 248. semirutis testis pendent 1, 24. tot rapta 2, 653. aequantes turres accipit 3, 456. flarent 3, 497. calcans 10, 546. Campana tenuit 2, 393. clausa conspiciat 3, 373. donec 3, 131. terro vertere 3, 490. firmani aggere 2, 450. selto lustro purgantes 1, 593. ignibus rapturus 3, 99. Lucae incoluit 1, 586. magnae urbis prospiciat 1, 195. per diversa fugit 2, 467. reddent Phrygibus 9, 998. Romae deseruit 3, 298. miratus 3, 90. subire 8, 116. victor conripuit 2, 99. vicina complet 1, 468. ad Moenia haesuri Mars 3, 453. in Moenia Dahae ducere 7, 429. Moenibus agmen devolvit 2, 491. exiguis tuti 3, 341. extremis juncti agri 1, 571. urbis diffusus 10, 439.
- MOERET** fata nepotis 6, 790. hospes 7, 190. Moerere jubet 9, 1049. Moerens inrupit fores 2, 328. Graecia 2, 164. exercitus 8, 735. Moerentia testis 5, 31.
- MOESTUS** stat 6, 821. labor 8, 165. noctis rex 6, 740. senex 8, 432. ululatus 5, 192. Moesta profatur 2, 337. comes 8, 147. Cynthia 8, 721. dies 5, 797. facies 8, 70. fama 5, 774. quies 7, 26. senectus 2, 232. Moellum cadaver 6, 776. caput 6, 625. contine 6, 647. numen 7, 199. profundum 5, 442. Moelli lugubria cultus 2, 365. Moellam gemis increfcere barbam passus 2, 376. tenuerunt nubila lucem 1, 235. Moellum caput tollere 3, 10. Moello sono intermissa classica 5, 244. cum murmure condit ignes 1, 607. Moellae catervae 2, 29. querelae 5, 761. Moella locutus 7, 382. Deorum simulacra 3, 412. ora 8, 261. Tanara 6, 782. tempora 5, 391. Moestior, quam si flares 8, 42. Moestissima vultu imago 1, 187.

Me-

INDEX RERUM.

MOLAS obliquo cultro inducere 1, 610

MOLES de nave 4, 453. &c. & robora 6, 173. ardua 8, 866. Inanines 5, 101. maris 5, 625. pondera sua tenuis vado 2, 669. structa 6, 19. tota premit illum 6, 189. Molis fatigata 2, 684. exiguae spatium 10, 534. magnae fragmine 3, 493. onus 6, 483. Molem alterius capitis incrementum 1, 628. mediam virguta suspendant 3, 356. profundo invehit 3, 536. ad Molem stetit unda sequens 2, 214. Mole ingenti templa revelli 3, 116. ruinae fracta membra 2, 187. tota premit fortuna 5, 756. Moles complentur 4, 445. Molibus gerendis firma 4, 419. undas obstruit 2, 661

MOLESTA cura 8, 699

MOLIB bellum tumultu 10, 372. Moliri ima parant 3, 489

MOLLIS sum visus 9, 507. auster 7, 833. lapsus 10, 315. torus 5, 520. Sophene 2, 593. turba 8, 543. Molli vado turba undas rumpit 1, 221. Molles tori 10, 353. Zephyri 4, 405. Mollia arva Nilo 8, 526. Iuco 9, 627. Mollior Apus 5, 462. Mollis aequor 8, 98. arvum 4, 308. Molliter admissum aequor 1, 421. Mollire flamma 6, 114. Mollita ferro juvenis 10, 133

MOLOSSI levis ora clamosa 4, 440

MOMENTUM lucis 4, 483. rerum 4, 819. 7, 118. non Momenta, nec pondera rerum sumus 3, 338. Momenta vos dedisse mihi 5, 339. maxima fati daturus Mars 4, 3. summa favoris 3, 56

MONETA castrensis flamma 1, 380

MONETA ab Iōno inventa 6, 403. Moneta fregit aurum 6, 404

MONET famulos perferre dicta 10, 349. Monetis quaecumque 1, 631. Monebat color aetheris 2, 719

MONITU Jovis 9, 545. Monitus errantis in aëre pennae 1, 588

MONIMENTA exhibet fides 4, 498. tenes 9, 43. claudis 8, 436. rerum 7, 397. 8, 807

MONILE decens 2, 363

MONOECI tuta statione Circius prohibet 1, 408

MONS cavatus 4, 295. Casius 8, 470. lumine gratus 8, 463. se porrigit 2, 399. Montis declivia 2, 421. juga 8, 372. murmur 10, 321. vertex 3, 470. Montem damnavit sacris 6, 641. Monte exstructo quiescere 8, 695. in adverso haeret acies 4, 38. Montes explicuere jugum 6, 477. adversi 9, 449. rupti 3, 63. summi 7, 135. erexit 9, 657. Pontus inmiscet harenis 2, 664. rupis natura mari obposuit 2, 619. undis circumdedit 10, 327. dubius vaneſcere cernit 3, 7. inter nudatos stabat silva 3, 428. Montibus arbor procumbit 3, 512. subducta est Argo 2, 717. summis habitat 1, 434. Montana cohors 7, 225. nives urebant 4, 52. Montanis fontibus exit gurgēs 2, 485

MONSTRAT cubile ferae canis 4, 441. Senatum 7, 578. Thebas fabula 6, 357. tolerare 9, 588. Monstrare mercedem 7, 739. urbes vix poterunt

ruinae 7, 393. Monstrante casu 5, 713. Monstrantibus saxum nulla est fides 8, 870. Monstratus à Deo finis 5, 110. Monstratum nomen 8, 821. Monstrator 9, 979

MONSTRUM fictum 6, 436. potens 6, 635. Monstri caedes 9, 663. ora 9, 637. socii 8, 541. Monstrum hoc genitor timuit 9, 645. Monstra Deum 7, 172. domus 8, 474. externa 8, 548. infera 7, 783. nocentia 9, 910. nova 10, 337. pelagi 6, 207. quae forent 7, 464. regia 8, 613. fecit 4, 245. ferens orbis 9, 855. in faciem ponere 4, 252. jubet rapi 1, 589. Monstris gaudet 7, 183. levare terras 4, 610. nocens Aegyptus 10, 474. Monstrifero tumultus 2, 3. Monstriferi sinus undae 5, 620. Monstroſi hominum partus 1, 562

MONUCHUS 6, 388

MORA blanda 5, 733. cursus 10, 246. letifera 8, 640. longa dabitur 5, 587. mortis 4, 533. belli medius Crassus 1, 100. Morae aeger 7, 240. impatiens 6, 424. Mora differre tormenta 5, 792. vincitur una 3, 392. Morae concordēs 5, 635. cornipedis 4, 762. ferri 6, 217. Iliacae 9, 1002. scelerum 5, 477. segnes 5, 410. bello permittere 7, 338. inferuisse 6, 609. licuisse fati miratur 6, 726. tolle 1, 281. solvit belli 1, 204. cunctas pudoris fata rumpunt 1, 264. majores fata in luce dedissent 1, 115. omnes lucis rumpe 2, 525. Moror fata 7, 295. quid plura 2, 642. Moratur curus statione 10, 203. Morabor fata 7, 88. Moretur fortunam languore 1, 393. Morari fata 4, 351. parce 10, 395. Morans fati suprema locus 7, 460. Rhodanus 6, 475. Morantem Romana fata regem 2, 581. Morantia signa 7, 82. Moratus alnos Macra vado 2, 426

MORBUS egens 4, 371. Morbo servida pestis 6, 96. Morbi non dirimunt vitam, & necem 6, 99. quod ducere 2, 143. fluentes 7, 412. Morbis senectam finire 5, 282

MOMORDIT Aulum Dipsas 9, 738. chalybem 6, 398. Morſus anguis 9, 936. dolore teſtatus 9, 817. luporum 6, 552. laevus 9, 892. Morſu comprehendit guttura 6, 727. frangere 6, 114. habent virus 9, 615. maculato corpora foeda contingi 3, 348. Rubiginis scabri enſes 1, 243. Morſus nimis adfixos unci convellere 3, 599. Morſus retinens nervus 6, 549. Mordacibus curis animum angit 2, 681

MORERIS tibi, non ducibus 1, 259. Mori cervice indomita 9, 380. coelo 9, 854. disce 5, 364. dolore 9, 108. felix est 4, 520. gementem 9, 887. in isto enſe 2, 265. iuſſiſſe tot millia vulgi 2, 209. mergentes 3, 690. negatum 7, 677. optaret 10, 543. poſſe ſatis eſt 2, 109. qua morte coepere 3, 690. quem paſſa eſt Meduſa 9, 639. ſciri 6, 211. tibi 7, 691. velle perdant 4, 280. vult turba libera 7, 376. Moriens enſem expulerit anima 7, 622. ſua vulnera puppi adfixit 3, 708. probat ſe 8, 621. animus 8, 636. Senatus 7, 697. manus 4, 560. Morientis dextra magiſtri 3, 599.

599. facies 6, 759. Morientia membra 5, 278. ora 7, 609. Moriturus 7, 33. felix in urbe eversa 2, 74. Morituro, paras ire in belli furores 2, 524. Moribundus labitur 6, 86. **MORS** nolles subducere 4, 580. in numero Deorum 5, 230. ipsa vocata 6, 601. ipsa refugit virum 2, 75. nihil est 3, 40. contrahit membra 9, 776. eat in tutum 9, 234. eget telis vulvis pectore 6, 232. eminuist 7, 599. est in ore 7, 130. longae vitae media est 1, 458. est ultima poena 8, 395. paratur cunctis poena 7, 470. recepti numeris poena, aut pretium 6, 17. habet virtutis minimum 4, 557. subit 6, 531. tempora pugnae tenuit 4, 772. certa 9, 583. cruenta 9, 767. de corpore extracta 9, 935. Deum dilata 6, 698. gentis 7, 635. hominum 6, 561. ignava 4, 165. illa tristior 9, 763. incerta 8, 297. illa rapta arbitrio tuo 9, 1059. libera fortunae 7, 818. matura 9, 834. parata 5, 773. 8, 32. potentis 9, 170. profana 9, 780. quereia digna 7, 630. saeva cucurrit 2, 100. viros discrevit 3, 605. una fastis adcessit 3, 197. timori est 3, 689. veneni 9, 758. Mortis capaces animae 1, 462. copia 6, 619. extremum munus 6, 724. honesta spes 3, 134. 10, 539. honos 9, 217. honores 8, 773. horae 7, 50. miscendae copia 4, 283. munus, non posse mori 6, 724. oracula 6, 772. quantum 9, 680. solatia 8, 314. signa gladii sequantur 2, 115. spes 8, 61. illas tenebras esse putat 3, 714. vicinia 8, 569. unius tempore 2, 195. ultima 8, 665. Morti adcessit 9, 753. claudere oculos 5, 280. dare terga 6, 152. elige terras 7, 711. grata piacula 10, 462. irata 6, 726. miscetur vita 6, 754. obluetata 3, 662. non uni animam credidit 3, 751. pereuntis parcere 2, 180. tuae sensum post fata dent Di 7, 471. Mortem accipis 9, 817. dare 6, 770. presierunt sidera 6, 608. reposcit 6, 821. subducere oculis 7, 673. timere auri nescit amor 3, 118. ad Mortem regem ire coegi 2, 582. in mortem composita 9, 116. fugere 9, 105. Morte carent pocula 9, 616. discussa fides 1, 119. emerita tenet tela 3, 622. hac illum petit 8, 703. inmissa ex sanguine catervae 2, 102. languida effigies 9, 1033. Magni perit 10, 519. minores poenae 8, 646. natorum orbatus 2, 297. non sit miser 8, 632. quietem tracturus 9, 671. relicta fugit lancea 3, 468. à Morte nihil sensus animis relictum est 3, 39. cum Morte illis pax data 9, 898. lenta luctans anima 3, 578. in Morte jacentes oculi 2, 16. probaris 8, 626. Mortes cadunt 7, 517. hoc meruere? 1, 302. insolitae 9, 736. Libycae 9, 707. suorum 7, 100. posuisti limite 9, 862. hic multas debet 2, 83. tuas victori rapuere 2, 156. tot habitura 6, 583. fertilis in mortes 9, 620. Mortibus inpendisse lacrimas 7, 618. instruit artes 6, 486. tot unam premere tellurem 7, 848. Mortale genus cum ventis composuit 3, 296. ignarum fortis deorum 3, 319. Mortales populi 9, 981. vetat optare ora-

culum 5, 106. Mortalibus plagam facere 9, 605. sollicitis curam addere 2, 5. Mortalia casum habent 2, 13. nulli Deo curata 7, 454. **MOS** est 10, 126. miseris est 7, 654. ut mos 10, 400. comae 9, 632. palestra 4, 614. saevitiae 2, 179. Morem finistrum factorum repetistis 1, 450. More patrio furit 10, 413. Quiritis Romani 2, 386. Sabino 2, 368. de vetusto 1, 584. Mores quidquid pendere meruerint 2, 313. rebus secundis cessere 1, 161. externi 10, 404. hi Catonis fuere 2, 380. parcorum avorum 3, 161. patriae venturi 9, 559. undae 10, 329. vulgi 10, 178. Morum priorum numen 9, 520. Moribus corrupti aevi immunes 2, 257. **MOSCHUS** saevis adfinis Sarmata 3, 270. **MOVUS** causa meatus 1, 418. **Movet** arma ceruice 9, 479. calidus spirantia corpora sanguis 7, 363. cujus sit potentia 7, 281. cura 7, 308. Grajos vana fiducia 3, 358. fibra vexas 1, 629. quos Bellona 1, 566. signa 1, 205, 422. 6, 13. vox furorem 6, 165. **Movent** damna populos 3, 151. Medos fata 8, 308. si fata 1, 644. **Movemus** arma 7, 364. opes populorum 10, 383. **Movebat** campum, reges, rostra 8, 685. acres irarum stimulos 2, 324. anchora voces 2, 694. arma 9, 1072. bella satellites 10, 419. caput de pulvere 9, 700. Ceraunia nautis 5, 457. fama Eoos recessus 3, 229. Hadria vires 2, 626. illam non fluctus &c. 9, 114. quies furorem 6, 282. quisque ratem suam 3, 524. Sertorius exsul Hiberos 2, 549. **Movimus** arma cujus spe 7, 255. **Movistis** certamen 3, 121. **Movère** furores 9, 642. manus ferrum 7, 549. **Moverat** dolorem 8, 151. in proelia casuras urbes 3, 170. **Movebunt** vota 7, 211. **Move** Nilum, Euphratemque 2, 633. signa paterna 9, 85. **Moveres** fata 6, 605. **Moveret** bustum 8, 791. neuter bella 2, 231. **Moverent** bellum 10, 470. **Movisset** terram arator 7, 861. **Movere** arma 4, 781. bellum 1, 119. bustum, cineresque 8, 529. enssem 4, 173. ferrum invito milite 5, 367. orbem à sede 9, 466. tonlis aequor 5, 449. vix manus inter agmina vulgi 2, 203. **Movisse** has manus 2, 261. umbram 8, 841. **Movens** aestus corus 5, 599. tecta terra 8, 848. **Moventis** summa hostis in occursum 2, 394. **Moventem** secreta Cirrhaea Deum sollicitare 1, 64. **Moventes** cuncta anni 6, 21. **Moventibus** astra numeris 1, 641. **Moturus** lumina aries 10, 480. signa 7, 237. **Motura** Dahas clades 2, 296. **Moturi** militis iras 2, 529. **Moturum** tantas iras te quis putet 10, 316. **Moturæ** proelia voces 4, 211. **Motura** lacrimas mala 9, 50. **Moturas** pondera turre erigit 2, 505. **Moveris** quocumque 9, 580 fata 6, 416. manus 7, 767. **Moveri** civilia bella 2, 62. vetita virtus 7, 316. **Movendi** dextras ac tela locus 7, 494. **Movendis** castris signa dedit 10, 399. **Motus** cadavere aer 7, 830. clangore lonipes 4, 750. **Mota** compages 5, 633. fidere unda 1, 413. **Morum** agmen

INDEX RERUM,

- agmen 7, 273. Moto gens aspera freno 3, 269. Mota cute discutit hastas 6, 200. Moti maiestate loci 3, 429. Mota aequora 5, 606. cornua 7, 524. ventis nemora 8, 6. ducis signa 1, 268. Motis petit signis Romam 1, 395. Motus 9, 225. carbasi 5, 561. ferri 7, 278. irarum 7, 385. nemorum 5, 551. scelerum 10, 335. surgens 6, 332. poli 7, 301. procerum 5, 342. in Motus pavidi formidine 2, 235. Motu alio cucurrit flamma 10, 501. celer Cyllenius 1, 662. incerto sidera discurrunt 1, 643. muto lingua ferit aëra 2, 182. terrae mugire cavernas 3, 418. Motus primi Aurorae 4, 734. truces 8, 808. ducis iustus esse 1, 265. fulminis edoctus 1, 587. ingentes animo ceperat 1, 184. senserunt aequora 8, 197. non alios fata parabant 2, 68. Senonum vidimus 1, 245. Motibus variis incertus aër 4, 49. Mobile conamen 4, 286. Mobiles harenæ 9, 469. Mox 6, 421, 693. erit 9, 316. ubi 5, 714. ut 4, 174. Mucro asper 7, 140. Mucrone perfodit latus 8, 618. tantum cruenti 7, 561. MUGIRE cavernas motu terrae 3, 418. MULCIBER 10, 448. ferox ora 1, 545. Multus est in pectore 8, 285. congestus 9, 487. miles 4, 254. nexus 4, 616. sanguis 4, 210. 6, 145. 7, 269. sudor 4, 303. timor 9, 120. Multa arbor 10, 304. caedes 6, 580. Multo aggere surgit opus 2, 678. sanguine perire 7, 653. Multa ambage regens omina 1, 638. caede nocens Mars 4, 2. rubentia sana 2, 103. Multo tempore confusa 2, 166. Multum cruoris 4, 567. Deorum 8, 308. discors 6, 687. ex nomine superest 7, 717. inpar 9, 190. laudi absceidit 4, 503. prodesse 9, 203. Roma debet armis 1, 44. rogatus 4, 735. Cinnamon 10, 165. debentes vatibus 9, 963. robur 6, 824. spatium 7, 423. venenum 8, 304. vulnus 4, 216. Multi aditus 6, 616. patres 4, 592. triumphus 8, 815. Multa fata 6, 632. litora 9, 309. proelia 10, 531. sidera 9, 497. Multorum extremi dies 1, 650. Multa in vulgus dare 1, 132. negare 4, 203. per Multa gurgite suo ductus 1, 400. MULTIFIDI Histri caput 3, 202. Multifidae undae 10, 301. Multifidas jaculata faces ballista 2, 687. MULTIPLEX rates 3, 532. MUNITA domus phaelelo 5, 518. Munitum latus 4, 45. Munimen 6, 22. Munimine longo cingi 3, 377. rapti cespitis subitus agger 1, 517. Munimina primi valli 6, 290. per Romana 3, 502. MUNDA nocens 7, 692. Mundae clades 6, 306. Munda funesta ultima proelia concurrunt 1, 40. MUNDUS adoret mala Pompeji 101, 708. amat nomen 8, 276. Mundus dedit signa belli 2, 2. in arma conjuret 2, 49. per aevum errat 1, 643. futurus 5, 89. iners 3, 322. praeceps 6, 463. spoliatus 7, 752. 10, 169. super Austrum jacens 8, 264. supplex 7, 70. totus 9, 443. vulgatus 8, 312. Mundi aevum 6, 764. 7, 640. arbiter 6, 742. capax 10, 183. caput Roma 2, 655. locum mutavit 2, 136. claustra 9, 865. compage soluta 1, 73. confine 6, 649. damna 9, 440. devexa 10, 39. discrimen 7, 109. extrema 10, 276. exusta 9, 382. fama 9, 1030. fragore emicuit fulmen 1, 152. fumus 7, 617. gladii 7, 81. jus 10, 471. labor 1, 417. lex 10, 203. linea 10, 306. origo 6, 611. nomine 8, 128. pars ima 4, 106. pars nulla 2, 583. recessus 2, 632. regnum 1, 52. rerumque salus 4, 190. ruina 10, 150. ruinae permiscenda fides 2, 253. sanguis 6, 538. 7, 233. sidus 7, 189. summe parens 4, 110. sidera 6, 816. tacitum 10, 253. tepor 8, 365. ultima libertas 7, 580. ad amnem Hesperium properemus 3, 359. ad extrema versus 3, 454. in ultima tendit 4, 147. coeuntis pondere misso 2, 291. diversi nomina ripis inposuit Tanais 3, 273. divulsi discors machina foedera turbabit 1, 80. miseri spes inrita 5, 469. peracti secula 10, 269. totius jus sibi promittere 2, 321. Mundo adest 10, 233. communis rogos 7, 814. debetur caput 10, 393. figuram dare 9, 303. perit concordia 9, 1097. terram abducere 9, 648. toti genitos 2, 383. virum inponere 3, 373. indignum fuit 10, 102. opus est 10, 239. dubio vestigia inconcussa tenens 2, 248. medio nubes incumbere 4, 69. obscura feruntur signa 1, 664. stante 7, 660. subactio 1, 160. Mundum dare alicui 7, 352. cadentem spectare 2, 289. secula iussa terentem 2, 11. Mundi innumeri 6, 696. MUNIA belli 5, 8. valli nocturna 4, 700. MUNUS trahit quemque 7, 330. busti extremum 8, 741. Ptolemaei 9, 268, 278. mortis 6, 724. tale 9, 1070. tantum 9, 131. Caesaris effuge 2, 525. Munere stant 8, 232. vires cumulare 4, 598. factorum bella praebentur 3, 361. nostro vive 2, 512. Pothini vixit 10, 433. regis mori 8, 653. Munera aevi 7, 416. Deum nondum intellecta 5, 528. fatalis harenæ 4, 709. damnavit 9, 1035. promittunt fientes 7, 915. Palladis lugent 3, 205. summi pili gerens 1, 356. MURICA pretiosa Sidon 3, 217. MURMUR continuum 9, 928. incertum 9, 1008. mixtum 7, 45. pavidum 5, 255. mentis 10, 321. tetigit sidera 6, 448. infremuit 1, 209. vocis 5, 149. Murmure sensit damna 8, 327. bellorum audito 1, 519. non claro fremit 1, 352. sonant ora 6, 760. vasto sonuit 2, 701. cum moesto ignes condit 1, 687. sine Murmure jacet Pontus 1, 260. Murmura clara meatu anhelo 5, 192. Ponti 5, 571. confundit vox 6, 686. insudit labris 6, 568. perfans concha 9, 349. ad humana faciles pecudum linguae 1, 561. in murmura pulsant os 8, 682. MURRUS miser 9, 828. MURUS erit Partho 8, 379. non fragilis Scaeva 6, 201. brevior 6, 288. Phoebus 9, 965. Muri densi compages 3, 491. vicem tuetur 10, 485. Muri

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

Muri, & moenia 9, 297. fraterno sanguine maduerunt 1, 95. vallant oppida 4, 224. capti 10, 458. devoti tibi 8, 112. discussi 9, 490. impulsu 6, 280. Pellaei 10, 511. Murorum altae turres 2, 452. Muros implere vis 7, 401. in planum effundere 1, 383. mirata est stare 3, 461. obsidione claudere 3, 342. hostiles subit 3, 474. patrios excedere 1, 497. Muris aut templis coniungit 5, 539. clausa iuventus 3, 446. latebras quaesisse pavori 2, 194. recepti hostes 2, 705. se committere 8, 250. apertis obedit Magnum 10, 546. lapsis ingentia saxa jacent 1, 25. mediis vinea subrepit 2, 506. nostris se credere 3, 331. tuis credita nox 1, 520. validis circumdata testa 2, 478. procul à muris 3, 375. 10, 436. Muralia saxi pondera 6, 199
MURRA bibunt 4, 380
MUSAE Latiae 9, 983
MUSCULUS femorum 9, 771
MUTINA 7, 872. Mutinae labores his fatis adcedant 1, 41
MUTAT castra 6, 44. diem nocte 10, 202. Mutant unde cursum 5, 235. Mutavit Jovi fulmina 7, 150. rerum potestas locum 2, 137. Mutavere sonum aequora 8, 199. Mutarunt nihil ex vultu mortis ultima 8, 666. Mutaverat habitum oris 9, 1034. Mutet quis vultum 7, 565. Mutarim primas expulsa taedas 2, 345. Mutare diem 8, 217. faciem 6, 738. locum 7, 466. in melius 6, 60. ne quid fatis liceret 2, 651. Nilo hiemes 7, 832. quidquam 6, 613. tellurem 8, 147. tormenti modum 3, 480. urbem 5, 107. Mutantem terris regna cometen viderunt 1, 529. Mutatur mare gurgite Nili 1, 684. Mutantur fontes sanguine 7, 537. prospera vita 8, 631. Mutanda terra 6, 271. Mutatus Curio fuit. momentum rerum 4, 819. miles 5, 353. Mutata est fortuna toris 3, 21. Mutatum solum 5, 30. Mutato 7, 263. remige 3, 754. sole 1, 49. Mutator anni 10, 212. mercis 8, 854
MUTUA fata 4, 556. lumina 4, 176
MUTUS hiatus 5, 131. motus 2, 182. Muti questus 1, 247
MYCENAE Thyesteae noctem duxere 1, 544. Mycenaea Diana 6, 74
MYRIA, & tellus Idalis 3, 203

N.

NABATAEI status 4, 63
NAIS Oenone 9, 972
NAMQUE 4, 583. 6, 510, 579. 8, 284
NANDO amnem franget 8, 374
NATANT cuncta imbrum impulsu 4, 330. naufragia arma campo 4, 88. sanie membra 9, 770. tellus 10, 497. Natabat Syrtis 9, 312. Natabunt reges Nilo 9, 156. Natate arva sanguine 7, 728. Natans penna 5, 554. Natantem juvenem fixere carinae 3, 653. Natantes in caede populi 7,

294. Natatum amore aequor 9, 954
NATRIX 9, 720
NAR Tiberino inlabitur amni 1, 475
NARDUS florens 10, 164
NARIS aduncae spiramina 2, 183. Nare sagaci sensit 7, 829. Nares patulae 9, 813
NASAMON inops 4, 679. gens dura &c. 9, 439. pauper 9, 458. Nasamones 9, 444
NASIDIUS 9, 790
NASCITUR in pruinis 8, 364. Nilus 8, 828. sanguine mixto 8, 408. Nascimur orbe toto 7, 400. Nasci credimus numina 8, 549. in regnum 7, 643. vult turba libera 7, 375. Nascens longe cereus 9, 921. Nascenti conicia Nilo gens 1, 20. Phoebo contraria ostia 3, 231. Nascentes radii 6, 336. Nascentia infantis fata 2, 107. Nascentibus dixit auctor 9, 575. herbis inspuisset hoc 6, 683. Natum è subole tanta adfatur 2, 631. Nata vertice 9, 350. voluptas 2, 391. Nati in Punica Cannarum tempora 2, 45. post proelia 7, 646. Natus ducis 6, 716. incurrit parenti 4, 563. Telluris Antaeus 4, 651. Caesaris 9, 1049. Nati letum praecedere 3, 750. Nato rapuisset hoc 6, 359. Nati 9, 88. dulces 9, 231. implumes 9, 903. maduere paterno sanguine 2, 149. rudes 4, 396. sunt mihi 7, 662. Natorum morte orhatus parens 2, 498. Natos quo modo est amplexa 2, 366
NATALIS crepto 7, 391
NATURA 9, 855. circumdedit montes 10, 327. dabat mundo figuram 9, 303. deses 9, 436. deseruit partem sui 9, 311. discors 1, 590. explicat & agit dies 7, 202. extimuit chaos 5, 634. genuit quidquid 6, 670. juris tui relinquet 1, 51. latendi 10, 271. locorum 9, 895. mari montes obposuit 2, 620. munimen urbis 6, 23. nocens 9, 629. parens 10, 238. patet 9, 779. poli 9, 867. ponit finem regi 10, 41. praescia 2, 3. prodidit caput 10, 295. qua vocabat 6, 558. quamvis negasset 6, 69. quantum petit 4, 378. recepat cuncta sinu 7, 810. riget 5, 443. secreta 9, 621. vetabat iter 9, 301. Naturam sequi 2, 382
NAVIS. Naves flantes fune contentae 2, 621. actae tensis rudentibus 2, 683. plenae vento ibid. turrigera, praetoria 3, 514. 4, 226. Naves emeritae 3, 520. ex collisione rostrorum in puppim redeunt tanquam circumrotatae 3, 545. audientes manum regentis 3, 594. inhibere remis 3, 659. captae vehunt victores suos 3, 755. vimen texitur in navem 4, 132. navis regimen dare ventis 7, 126. navem dare in litus 8, 133. dare in laevum 8, 194. Naves citatas Cypro immittere 8, 457. è litore praecipitare 9, 148. Navis prima apud Thesalos inventa. Argo 6, 400. novi generis mortis causa 3, 197. 6, 400. Naves contrario vento impulsae arte magicà 6, 471. Navis regimine destituta, ignavum onus 7, 126. pugna Massiliensi pondere turbae in unum la-

INDEX RERUM.

- rus incumbens tota invertitur 3, 647. Navali bello plurima ensis agit 3, 569. Navalibus bellis stabilis arcae 3, 513. Navalia paucae tenere 3, 755. Phoebea 3, 182. Navalibus Aegae resonant 3, 227. alnos reperunt 3, 520
- NAVIGAT** sic Britannus fato oceano 4, 135
- NAUFRAGUS** felix 5, 699. Naufraga turbae pars 3, 662. virtus 3, 690. arma campo natant 4, 87. Naufragium ferat fortuna 8, 313. tibi opusque facit 1, 503. Naufragio venire ad arma 5, 494. Naufragus habent commercia 9, 444
- NAVITA** 7, 861. in fluctus desilit 1, 502. omnis 3, 3. victus Coro 7, 125. Nauta moveret bustum 8, 791. subducit vela 6, 286. Nautae 8, 654. loci periti 9, 346. miseri 8, 173. 9, 343. pendentes carbasa deducunt 2, 697. solliciti 9, 115. Nautarum fuga 2, 625. transira 10, 495. Nautas ad aequora perducit tuba 2, 690. carina texit 3, 650. Nauticus clamor litora exagitet 2, 689
- NA.** Monstrisne Deum, nimione pavori 7, 172. cede 8, 627. cessa 5, 536. dubita 9, 619. parce 6, 773. parcite 7, 328. quare 6, 812. retine 5, 492. rue 7, 590. rumpite 7, 24. tangere 9, 982. non 7, 671. 9, 1080. qua mixtura 9, 900. qua parte sui 7, 558. quidem 10, 67
- NEBULAE** humentes 6, 369, 468. Nebulas exhalat Eurus 4, 65. in Nebulis marcere perosus 1, 438. Nebulosa saxa 6, 91
- NECESS** est parere 6, 326. mihi tam velle iussa sequi, quam posse 1, 372. fit mihi violare 8, 523. non purat 7, 312. quodcumque est 4, 487
- NEFAS** 1, 616. & scelera hac mercede placent 1, 37. illi 6, 510. ruinam prodesse 4, 791. scire 1, 127. suadenti parere 10, 399. arcanum 6, 569. belli 2, 507. 7, 868. bellorum 4, 549. Bruti 8, 610. Caesaris 8, 550. civile 4, 172. 8, 432. cruentum 9, 1107. futurum 4, 205. creptum focero 5, 64. coeperit 2, 538. hoc fortuna abscondat 2, 735. in commune certatum 1, 6. infernum 7, 170. lentum 7, 242. omne 6, 527. septorum 7, 306. saevum 8, 638. servile 10, 453. lummum, civilia bella 2, 286. Strygium 6, 695. vile 1, 174. erit viCoris 7, 123. fit 6, 79. stetit circa pila 7, 519. audis 9, 127. donamus 9, 1088. esse nihil purat 10, 336. fecisse 7, 315. me fecisse credite 3, 437. sibi quisque fecit 2, 147. in castra adulerat 2, 98. indixit natura 2, 4. metuens 8, 593. perspectasse 7, 699. quid esse rear 8, 410. rapuerit 10, 428. respexit 8, 620. tantum nondum decreverunt numina 5, 204
- NEFANDUS** Caesar 9, 558. Mars 10, 149. thalamus 8, 400. Nefanda ars 8, 688. caedes 4, 259. lampas 6, 353. proditio 4, 220. Nefandum os 6, 706. scelus 4, 228. votum 7, 181. Nefandae saevitiae mos 2, 179. Nefandi belli amor 1, 21. Nefando sceleri virtus nomen erit 1, 667. Nefandae faces 1, 493. Nefandos fetus urere 1, 590. Nefanda bella parat 1, 325
- NEGAT** qui iusta arma tenenti, omnia dat 1, 349.
- natura 6, 59. se tanti 7, 669. solas Gades Oceanum admittere 3, 279. tibi cuncta livor 1, 288. Negatus jugulos, enselque patriae 9, 264. Negavit Magnum vicisse 6, 143. Negarunt tura Deis 8, 863. Negarat vela vento 8, 560. Negabit hoc pelagus 5, 559. tellus segetes 1, 647. Negent Libyae te 10, 328. Negasset non illis templo spolianda 5, 305. Negare sibi 5, 744. tibi gemitus 9, 1045. vela Noto 9, 326. Negans stimulis cornipes 8, 3. Negamur bellis 5, 657. Negantur ad scelus sibi dextrae 5, 368. Negari nil potuisse 3, 149. sibi posse voluit 9, 196. Negata vox 5, 114. Negatum fatis 7, 676. summis, diu stare 1, 70. est spectandum bellum 4, 804. lac 4, 314. Negato cultore 9, 857. Negati fasces per bella 5, 663. tumuli 6, 626. Negatis numina 5, 141
- NEGLEGERE** cantus 4, 186. Neglectus Deis 10, 177. Neglecta umbra 8, 746. Neglectum te violatae, Scaevola, dextrae 2, 126. Neglecto tergo fugit 2, 467
- NEMAEUS** Leo 1, 655
- NEMETIS** iura tenet 1, 419
- NEMPE** 4, 228. 5, 775. 8, 351
- NEMUS** abstulit Hammon 9, 525. in classem cadit 1, 306. misit volucres 7, 836. ignotum 9, 429. Pindi 7, 806. Rhodopes 7, 450. qua sublime est 3, 86. subcisum curvare 4, 138. Tauri deseritur 3, 225. Nemoris satis caesi 3, 450. Nemori laborem abstulit 9, 365. Nemore Hyrcano tigres cruor pavit 1, 328. Nemora alta remoti luci 1, 453. omnia procumbunt 3, 395. Nemorum potentes Silvani 3, 402. casu 2, 678. coma 9, 627. fragor 8, 6. frondes 9, 944. motus 5, 551. recessus 5, 125. umbrae 3, 248. 8, 399. per avia voces auditae 1, 570. Nemoralis Arica 6, 75. Nemorosus Othrys 6, 338. Nemorosa Tempe 8, 1. resqua 6, 41
- NEPHELIAS** Helle 9, 956
- NEPOS** Caesaris mortuus 5, 474. Caesaris 9, 1049. Catonis non serviturus 6, 791. clarissimus 9, 996. Nepotes meruere nasci in regnum 7, 642. Nepotum populi 7, 207. 8, 871
- NEPTUNE**, tridentis aequorei rector 4, 111. Neptunia cuspis 7, 147
- NEQUE** enim 7, 119. 9, 203, 388. 10, 225, 471
- NEC** moriar, nec munere regis 8, 653. sollicitet gloria 6, 805. victus 8, 497. enim 7, 739. 9, 413. mora 4, 445. non 5, 703. 7, 161. 9, 1062. 10, 133, 258. 519. & 7, 56. 10, 486. nec 7, 112. 10, 38
- NECUBI** 9, 1058
- NECYOMANTIAE** ritus 6, 620. 654. &c.
- NEQUEUNT** reddere 6, 823. Nequeam ut relevare 8, 268
- NEQUIDQUAM** 7, 674. 10, 104
- NEBUS** sanguine rubuit 2, 713. sensit ruinam aquae 6, 349
- NERONI** venturo non aliam viam fata invenere 1, 33

NEA-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

NERTIUS nimium rebellis 1, 429
NERVUS morsus retinens 6, 549. Nervi tenduntur 6, 755. letales 8, 296. Getici 8, 221. Nervorum vincula 6, 217. 9, 777. Nervos tendere 8, 383. secat 8, 672. Nervis conamen praebere 4, 286. rediere robora 4, 373. relicta membra labant 8, 60. resoluta ossa 8, 787. tendunt arcus 7, 141. robore defectis 3, 625. strictis ne mortua manus diriguit 3, 613. tortilibus vibrata Phalarice 6, 198
NESCIO quod 4, 496. Nescis adhuc 9, 1015. pati 9, 262. Nescit auri amor ferrum timere 3, 119. cui te debeat 10, 294. latrare 4, 443. leges aquarum 10, 228. pericula sua 7, 133. plebes jejuna timere 3, 58. quis castra timenti mixta foro 1, 320. se amari felix 7, 727. Nescire aut nosse deos 1, 453. diem 7, 411. Nescius artus 4, 744. arvis quid perdat 7, 191. capti ducis 2, 526. Nescia frenorum gens 4, 683. vere remitti bruma 1, 17. virtus stare loco 1, 144
NESIS Stygium aera emittit 6, 90
NASSUS 6, 392. Nessi sanguis 6, 365
NEU 8, 498. dissipet 10, 232
NAX in necem traxit 7, 416
NEXIS in seriem umbonibus 7, 493
NEXUS aeternus 4, 189. Nexu multo brachia conferere 4, 616. Nexibus alas miscent 9, 286
NIGRA aer 9, 5. fumus 6, 535. horror 5, 564. imbribus Auster 9, 320. limus 4, 310. Nigra sanies 4, 547. tabes 9, 772. Nigri lumi volumina 3, 505. Nigrum virus vulnere diffusum 1, 615. Nigrae rubiginis morsus 1, 243. Nigri coloni 10, 303. ignes 6, 502. Nigrae medullae 9, 930. Nigros ignes adenderet stella 1, 652. Nigris fontibus unda cadit 3, 411
NILIL an sit vita 9, 568. est meum 7, 666. est, quod malum 10, 189. esse recuso 7, 268. tutius Emaethia 6, 820. Nil agis ira hac 7, 809. auxilii 10, 366. juris inire 10, 97. morabor fata 7, 88. fata morari 4, 351. nocebunt 8, 858. opus est votis 7, 252. proficis 7, 592. pudet 8, 452. non facimus 9, 574
NILUS unde oriatur 10, 200. & seqq. adest mundo 10, 233. caens 10, 275. crescit 9, 163. dividiuus 8, 465. exit fonte 10, 215. litora rumpens 10, 244. pollutus sanguinis 6, 307. quem habet 9, 81. quod dedit 10, 156. per rura vagans 9, 752. refugus 8, 526. suscitatur undas 10, 225. torrens 9, 156. vertat aquas 8, 828. vovens flumina fonte 10, 254. Nilusne hos animos, 8, 542. Nili custos 8, 477. fons ignotus 10, 265. &c. harenas 8, 805. gurgite mare mutatur 1, 684. litora 8, 641. 9, 414. ora cancro subdita 10, 213. Pelusia ora 8, 825. Pelusiacus gurgis 10, 53. regia 9, 266. scepra 8, 559. unda 6, 810. Nilo nascenti conscia gens 1, 20. Nilon redde forori 8, 499. Nilum bibisset à fonte 10, 40. erumpere ab Oceano 10, 256. extulit aestas 6, 474. Euphratemque move 2, 633. noscere 10, 268.

Nilo tepido aves committere 3, 199. hiemes mutare 7, 832. prodesse nives 10, 219. in Nilo Aegypti fiducia 8, 447. Niliacus amor 10, 80. gurgis 9, 1023. tyrannus 8, 281. Niliaca harena 5, 475. serpens 9, 816. Niliacum litus 9, 135. Niliaci fontes 10, 192. Niliacae aquae 10, 160. urbes 10, 91. Nilotis arcus 10, 142. Nilotica rura 9, 130
NIMBUS, & nubes 6, 518. fulgura exstinguit 4, 78. tela agens 6, 134. telorum 4, 776. Nimbo crebro simillima tela 2, 501. divite ortus 9, 659. Nimbi miscuere turbam arvis 7, 845. Nimbos excutere 6, 468. fuga rapuere nubes 4, 70. incumbere fluvio 10, 243. Nimbiscarens hiems 9, 949. viscera percussa 6, 545. perpetuus aëra impendas 4, 112. Nimbosus aër 5, 631
NIMIS devota juvenus 4, 696. submissa 8, 157. Nimius dies 9, 432. pavor 7, 172. Titan 9, 383. Nimia ira 7, 629. pietas 6, 508. cupidine caeci 1, 87. Nimio sub pondere graves lapsus 1, 71. Nimii ignes 8, 848. 9, 375. soles 8, 164. Nimios in amores belli excitat 2, 325. Nimias opes fortuna intulit 1, 160. Nimiumque, parumque 5, 741. beatus 8, 843. felix 8, 139. festinatus 8, 24. longe 5, 576. patiens 7, 33. temerarius 7, 590
NIMOS, sic fama, felix 3, 215
NIPHATEM faxa volentem tenens 3, 245
NISI adfuit 8, 29. exarsit 7, 139. monstratum 8, 822. parata morte 8, 32. vincitis 7, 379. Estne, nisi &c. 9, 578. cum facis 8, 493. quod 9, 622. Ni 5, 626
NITET auro plumata 10, 125. Nitebat domus mar-moribus 10, 114. Niteant qui gladii 7, 561. Nitens aere Clipeus 9, 669. Nitidus lucus 9, 362. Nitidi fulgure 9, 728
NITITUR in lucem 5, 180. miles oneratus in rupes 4, 38. Nitens in terras 4, 650
NISU jacuit 9, 484. Nisus vergens terra 6, 482
NIXU, quo prederat, haesit manus 3, 612
NIX Austro resoluta 9, 782. Nives tabe prima 10, 225. Nivem veterem Alpes jugis disculere 1, 554. Nives imbre, & sole solutae 5, 465. urebant montana 4, 52. Aethiopum 10, 220. Pyrenaeae fluxere 4, 84. Rhipaeas solve 4, 118. Scythicae 6, 478. Nivalis zona 4, 106. 10, 205. Nivei dentes 10, 144. Nivosis jugis cana Pangaea 1, 679
NOBILIS Bacchus 4, 379. fera 10, 445. Gallia 3, 78. Nobilis insula frugiferis arvis 3, 65. ira 6, 487. plus Nobilis irae truncus habet 3, 614. busto Rhoetion 9, 962. caput 7, 713. corpus 4, 809. 8, 756. letum 7, 595. robur 8, 72. senium 10, 162. Nobilium ossa 6, 586. juvenum mentes 4, 521. Nobilior victima 10, 386. Nobilius rege cadaver 6, 308. Nobilitas cum plebe perit 2, 101. si qua est 10, 86. permixta ordine secundo 7, 582. alta ferrum poposcit 2, 510. dolendi 8, 319
NOCAT mihi hostes deesse 3, 365. Nocent suspiria

INDEX RERUM,

- palato 4, 327. vulnera 8, 305. Nocui bismundo 8, 90. Nocuit differre paraus 1, 281. Nocuerunt ex longo missa recessu 3, 477. Nocebunt famae busta 8, 858. Noccant an vis bono 9, 569. Nocere genitum animal 6, 485. Nocens ille erit 1, 263. ante venena 9, 725. Munda 7, 692. terrae 9, 449. populus 4, 193. Aegyptus 10, 3. mon- stris Aegyptus 10, 474. facies 10, 61. forma 10, 137. natura 9, 629. Saturni stella 1, 652. terra 7, 768. 9, 81. turba 6, 799. coelum 7, 798. fer- rum 8, 160, 503. solum 9, 620. Nocentem fa- ctura victum acies 7, 260. me fecisse crimen erit Superis 2, 288. te facient bella 2, 259. quae- sisse 2, 110. quem non credet 10, 369. non multa caede Martem agit 4, 2. Nocentes 7, 763. caede Pompeji 10, 388. manibus, & ferro 5, 272. mer- cede 7, 751. perire 2, 143. soli cum superesse possent 2, 144. oculi 9, 127. nodi 6, 543. caede manus 6, 269. herbae 6, 438. terrae 7, 869. acet templis 5, 193. facit 7, 488. faciunt 8, 484. fe- cisse 8, 137. iuvat esse 4, 253. multos fortuna servat 3, 448. ad manestrahor 3, 13. Nocentum poenae 6, 695. Nocentia monstra 9, 910. No- citurus solo pondere 3, 626. Nocitura arma 7, 60. Nocendi palma est tibi 9, 787. Noxia lato tellus 8, 823. pestis 9, 614. fata 9, 733. pocula 6, 454. tela 8, 602.
- Nodus** Hyacinae 6, 672. Nodi Chalybum 6, 797. Herculei 4, 632. nocentes 6, 543. viperei 6, 490. Nodis minax 9, 835. Nodosa impellitur ilex 3, 440. Nodosa ossa 8, 672.
- NOLET** tellus litore extendere 1, 76. Nolis licet, vive 2, 512. Nolle pati 6, 380. Nolente quam- vis senatu 1, 274. Nolentibus umbris 2, 175.
- NOMEN** viro Scaeva 6, 144. abit in terras 8, 321. erit Pompejus 7, 121. erit virtus scelere 1, 668. haeserit cespiti 8, 803. quod sit aquis, incertum 3, 259. aeternum 8, 139. clarum 8, 549. famae 6, 604. generis extremum 7, 589. Hesperium 8, 760. inmensum 7, 717. inane connubii 2, 342. imperii 5, 389. Latinum 7, 392. obscurum 8, 21. pacis 4, 222. Pompeji 8, 820. 9, 1050. popolare 7, 694. Romanum 8, 798. sacrum 8, 792. 8, 806. 9, 409. tantum 9, 597. non tantum in Caesare erat 1, 144. Troiae 9, 964. venerabile 9, 202. tueri me potest abstulit pelago 9, 956. ha- bentes anni 7, 441. non pertulit litora ad undas 1, 401. tibi autem Hiberis miscentes 4, 10. He- sperium perdere 2, 56. tuum, Libertas. prole- quar 2, 303. Nominis causa 4, 591. exilium 5, 785. fama 9, 92. favori instare 1, 149. ruina 8, 550. umbra 8, 449. magni umbra stat 1, 135. nostri fama 2, 633. Romani rector 1, 360. No- mine signare 4, 655. Caesaris audito 2, 465. hoc famae felix 6, 257. Latio fastos signatus 2, 645. mundi 8, 128. prisco Enchelae 3, 188. vero ei- cere 6, 742. quo dicent scelus 8, 609. sine no- mine nullum saxum 9, 973. sub Herculeo sa- cratus portus 1, 405. sub nostro miles 5, 344. No-
- mina diversi mundi 3, 273. habentes pestes 6, 681. operi invenies 9, 1029. obruit 8, 437. re- bus dare 6, 773. famae 10, 544. feralia 7, 408. magna 7, 209. nova fallis dare 5, 5. pauperi ac- vi 10, 151. popularia 6, 795. tanta horremus 10, 389. tantae famae 5, 468. Torquata 7, 584. vana, Catones 1, 313.
- NON** aliter 7, 145. ulius sanguis 4, 4, 274. ulla ma- china 10, 481. ulla qua serpens 9, 766. non 6, 671. &c. Nondum 5, 203. 6, 158. victo hoste 7, 310. 7, 593. 777, 807. 8, 9, 15, 511, 673, 786, 836, 839. 10, 110, 166. Nonne 7, 365. iuvat 7, 698. Non nisi 7, 395. Non sic 6, 648. Non so- lum, sed 4, 294, 688. Non tantum 5, 370. Non umquam 6, 447. Non unus 4, 545.
- NOVIT** fibras 6, 524. humor foramina 9, 811. mi- nimum terrae fluviis 5, 467. opes 9, 413. No- vere dominos 7, 285. Norunt 9, 847. Noverat arcana &c. 6, 432. Memphis biblos contexere 3, 223. usum 9, 427. Norat ponere 9, 198. No- icant venturas clades per omina 2, 6. Noritha- renas 8, 774. Noscet Magnum 8, 679. Noscere causas 4, 991. fibra fata 6, 427. finem 6, 592. quae monstra forent facturi 7, 464. quod malum 10, 189. ex umbris 6, 779. Noscere coeli secreta 1, 640. Deos 1, 452. 3, 417. domos 6, 514. gustu veneni 9, 937. modum juris 9, 190. ortus Nili 10, 298. te 10, 287. tyrannos 8, 482. Noscendi Nilum 10, 268. Nosci volentes 10, 180.
- NOTA** busti 8, 772. Magno est una 8, 711. ven- torum 5, 549. digna signavit tempora 5, 5391. Notas amittere tempore multo 2, 167. per- notas prodere 7, 152. Notis alvum pingitur 9, 713. tetrus tincta viscera 1, 619. Notavit cri- men Deum 8, 55. hunc voce 9, 221. pugnam 7, 20. tonitrus 7, 197. Notet unde terras 8, 168. Notasset si mens signa 7, 203. Notescere leges populis 10, 198. Notescunt litora 5, 784. Nota statio 4, 586. Notum cadaver 7, 627. iuerit di- scrimine 9, 401. litus 8, 120. os 9, 1034. Noti orbis viribus 4, 145. Noti crepto vellere Colchi 2, 591. Notae fulgere aquilae 1, 244. Notior nec ulli est lux castrina 3, 594. Notitiam futuris conterre 10, 271.
- NOTER** Iuppiter 9, 514. miles 6, 717. mundus 6, 650. orbis 8, 511. Pontus 10, 314. senex 9, 136. Nostra Hecate 6, 700. causa 9, 230. juvenus 4, 499. matrona 10, 67. Pharsalia 9, 985. fene- ctus 9, 234. tellus 6, 572. urbs 9, 203. Nostri manes 8, 834. tori 8, 103. Nostra arma 7, 368. arva 8, 514. cadavera 8, 438. funera 8, 433. viscera 6, 703. Nostri pars 5, 264.
- NOTUS** imbris ater 5, 608. vacat 4, 71. post ter- ga flagrans 10, 50. turbans 6, 471. Noti latus 9, 419. Notum vendicat unda 2, 460. Noton 5, 542. 9, 695. in Noton eadit umbra 9, 539. sub Noton 7, 364. trans Noton pellunt 10, 243. Noto ferienda terga 9, 877. orbem torquente 9, 481. plenae rates 2, 683. spirante 6, 294. ve-

la

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- la negare 9, 326. Noti fore cladem 10, 500.
- NOVERCA** saeva 4, 637.
- NOVUS** rex 8, 453. tumor 10, 326. Nova mors 6, 619. vita 6, 660, 753. Novum corpus 4, 632. Novam tellurem cernere 1, 694. Novo vento icta aequora 2, 458. Nova luce collem conscendere 4, 92. tellure compressa profundum ora 2, 680. Novo renatum flumen 3, 263. Novi casus 4, 342. 5, 487. ritus 6, 509. ulus 6, 578. Novae acies 7, 853. habenae 6, 399. herbae 6, 86. inferiae 4, 789. res 8, 265. Nova acta veteres triumphos obscurant 1, 121. coeli signa 7, 203. fata 9, 545. fugae furta 4, 416. monstra 10, 337. mortis signa 2, 115. vulnera 6, 668. litora Ponti 1, 693. Novas vires reparare 1, 134. Novorum scelorum proventu 2, 60. Novissima lux 7, 90.
- NOX** abstulit coelum &c. 8, 58. dedit animi hoc 10, 68. diem coelo per signa sequetur 1, 91. habet Thesaliam 8, 45. incumbit galeis 7, 178. pars vitae 7, 7. pendit super campos 7, 520. peraget bella 10, 391. Phoebus merito substituit lumina 4, 282. receperit horas 10, 218. subit 3, 735. tibi curreret 7, 424. arguet sagittas Thesaliam 4, 528. atra 9, 839. clamorem edidit 1, 579. coelum tenet 3, 424. condit lucem 4, 472. ubi sidera condit 1, 15. beata 7, 28. bellorum 4, 244. caeca 10, 506. coeli 5, 627. hiberna 8, 468. infanda 10, 106. insomnis 4, 200. iussa tenere diem 6, 830. longa 6, 647. manes deis mixtura 5, 636. poli alta 6, 571. scelorum 7, 571. septima 9, 1004. Stygia 7, 817. subtexta polo 4, 104. supera 7, 770. terra nulla celsior 9, 693. tota 8, 404. tua 8, 114. tuta viris 9, 922. una duci donata 10, 432. una si quem junxerit 10, 361. unatuis non credita muris 1, 520. Noctis gelidas lux solverat umbras 1, 261. iter 10, 333. rex 6, 741. tempus per vacuum 1, 536. tenebrae 6, 624. tenebris rapit agmina 1, 228. Nocti par Phoebus 10, 227. Noctem duxere Mycenae 1, 544. per obscuram clara imago vita 1, 187. in Noctem prono Olympo 4, 29. Nocte diem mutat 10, 202. dilata dies 6, 462. merfi furores 7, 170. coacta habitare rus 7, 395. exigua Bootes lucet 3, 252. illa premunt hunc 7, 783. sopora pulsata 2, 236. sub Nocte relictis filvis 1, 559. sub quanta 9, 13. Noctes crescunt 5, 25. referunt hoc 10, 261. ventura luce rubebant 4, 125. obscurae 1, 526. subitae 7, 452. Julia teneat 3, 27. vertit polus 8, 292. Nocturnus aer 4, 329. eques 4, 732. Pontus 5, 540. Nocturna lampas 9, 106. quies 7, 732. Strix 6, 689. Nocturnum frigus 9, 844. lumen 8, 463. Nocturnae editor aurae sanus 2, 423. Nocturni facies armis texere 3, 499. Nocturnae taedae 10, 373. voces 7, 175. Nocturna fulgura 6, 520. munia valli 4, 700. pericula vallo effugit 2, 516.
- NUBES**, & nimbus 6, 514. bellorum 4, 488. effudit centaurus 6, 387. glomerata 7, 530. non imbrifera 9, 455. obscura 6, 90. squalens 6, 625. terra pulvis 4, 768. timoris 5, 297. Nubis tonitrua 6, 692. Nubem inmensam confurgere 2, 481. in Nube tenebat bruma pluvias 4, 51. caeca telorum 2, 262. Nubes densae 8, 721. frugerunt fulmina 7, 154. nuliae à Caesare obliant 1, 59. oriente remotae diem incendere 4, 68. pabula flammis solis 7, 5. procul Olympo 7, 479. siccae 4, 331. cogente Borea 3, 69. excedit Olympus 2, 271. in aequora deduxit sol 5, 541. juvenit Eurus 4, 62. Nubes densas in veliera sparserat 4, 124. in Nubes abiit Ceraunia 2, 626. Nubibus, & coelo 5, 571. tectum cacumen 3, 7. liber aether 3, 522. auris excussa fulgura 3, 409. sine ullis tacitum fulmen 1, 533. Nubiferum ver 5, 415. Nubiferae Alpès deluper coles abripimur 1, 689. Nubiferam Alpem superrevolat 3, 299. Nubifero Euro polus cesserit 2, 459.
- NUBILA** 5, 453. tanguntur velis 5, 642. tenuerunt moestam lucem 1, 235. pellunt 10, 242. praeducunt 6, 466. ad Nubila raptos fluctus pertulit 4, 81. per Nubila ventis expressum fulmen 1, 151.
- NUBIT** soror fratri 10, 357. Nupsi inopia 8, 96. Nupta duci Latio 10, 358. Nuptae 2, 360.
- NUBUS** pectora 6, 256. pressisset harenas 6, 309. Nafamon 9, 440. Pompejus 9, 157. Nuda harena 9, 882. tellus 4, 605. 6, 550. 7, 867. Virtus 9, 594. umbra 8, 434. Nudum dorsum 4, 682. latus 5, 518, 807. litus 8, 263. sine corpore vulnus 9, 769. Nuda crate fluentes clipei 1, 241. Nudo pectore arma fraterna tegens 3, 619. Nudi arant 4, 334. Cethegi 6, 794. cineres 9, 64. Nudae Aquilonibus undae 5, 720. Nuda armamenta 9, 329. busta 6, 519. lumina 8, 683. Nudos per aera ramos effundens quercus 1, 139. Nuda per regna Jugurthae 2, 90. Nudis aditare lacertis 1, 189. evolvunt saxa lacertis 3, 481. Nudare latus Dacis 8, 425. Nudantur harenae refluxo mari 4, 428. lumina 6, 758. Nudata gens fugâ 2, 462. Nudatam arcem deserit 2, 472. Nudato miute telis 3, 670. Nudata fugâ terga 4, 713. Nudatos colles conspiciens 4, 148. lacertos suppara cingunt 2, 364. inter montes stabat silva 3, 428.
- NULLUS** Deorum 8, 706. virorum 9, 993. vertex 6, 644. Nulla ferarum 8, 599. non aetas 10, 270. non carina 9, 48. Nullo semine natura monstra protulerat 1, 589. Nulli hominum 7, 631. negatum nulli numen 5, 102. Nullae non gentes 9, 94.
- NUM** 8, 397. gessimus 7, 643. dividit 4, 484. tamen 9, 73.
- NUMQUAM** nisi 6, 647. non 6, 745.
- NUMQUID** credimus 5, 486.
- NUMA** iussit Senatores in Albano monte sacrificia nocte facere 7, 396. sacrificas 9, 478.
- NUMEN** auxiliare 6, 523. aversum 6, 314. gentibus 116.

INDEX RERUM,

Isis 9, 158. mihi jam es 1, 63. si es mecum 8, 143. in perfolio pectore inclusum 6, 253. invictum 6, 446. moestum in aethere 7, 199. morum priorum 9, 521. non eget vocibus 9, 575. secundum aquis 9, 645. sinistrum 4, 194. summum 8, 860. tam magnum 9, 551. Numinis favore vir ferus 2, 86. summi inlitar Roma 1, 199. templa 10, 16. Numen dat locis 1, 608. Numine adverso pugnavit 7, 219. mixto 5, 73. ab omni tibi cedetur 1, 50. Numina dare vindictam terris, fas est 7, 456. sunt nobis 7, 446. nec deerunt 1, 349. laetis rebus crescendi modum posuere 1, 81. coeli nosse 1, 452. memorata per orbem 9, 548. regni Stygii 7, 169. miscebit flamma 1, 380. terris innoxia 9, 727. torquere 6, 598. si nasci credimus 8, 458. non vulgatis figuris sacrata 3, 416. in saeva querelas effundunt 2, 44
 NUMERUS harenas 5, 182. regum 8, 231. turbas 10, 127. vestiatis agros ossibus 7, 538. in Numerum pars magna perit 2, 111. Numero, locoque depressa virtus 6, 168. modoque membrorum 1, 562. in scelerum ponenda aestimat 10, 472. Numeris moventibus astra 1, 641. Numerosa signa spectanda exposuit 4, 25. Numerat populos Magni 7, 792. Numerare divitias 6, 407. Numerato milite effusis telis 3, 285
 NUMIDAE 7, 229. avi 8, 187. fugaces 4, 746. vagi 4, 677
 NUNC denique 8, 101. expectat 8, 724. nunc 5, 465. 8, 126. 10, 291, 309. lude, nunc &c. 7, 174. olim 9, 604. quoque 7, 40
 NUNCIET licet funera 7, 41. Nuncius armorum 8, 52. Nuncia velox properantis belli, fama 1, 471
 NUX mille 8, 401. infanda passurae 5, 307. Nuxibus vix decori cultus gestare 1, 165
 NUSQUAM sagittas rexere 7, 515
 NUTU salutare suos 4, 173. Nutant turres 6, 136. Nutet quercus calura 1, 141. Nutaret ratis 3, 695. Nutare ruinam sensit 7, 244. Nutante mundi ruina 4, 393. Nutantes ruina domos penderet, 495. Nutantia carinae vela 8, 47. Nutantibus jugis Alpes nivem discussere 1, 553
 NYMPHAE lucum non tenens 3, 403
 NYMPHAEUM 5, 720
 NYSA Bacchum avertere 1, 65. Nyseus Hydaspes 8, 227. Nyseia juga 8, 801

O.

O beatas 8, 843. bene nudi cineres 9, 64. bene rapti mors 9, 1058. bona libertas 9, 1108. caeci 7, 95. Cilix 9, 222. decus 6, 590. 7, 588. domus 6, 819. dormitor 7, 250. ductor 8, 759. facultas 5, 527. famuli 9, 274. fata pudoris 8, 678. felix 7, 29. 9, 126, 207. fortunati 4, 319. indigne 8, 95. juvenis 6, 606, 803. populus 2, 116. miseri 7, 43. nat 9, 88. portitor 6, 704. quantum poenituit 4, 385. quibus &c. 9,

379. rabies 7, 474. Roma 8, 836. focer labor 9, 980. senex 10, 176. fors fati 9, 1046. summus hominum 7, 205. Superi 5, 669. 7, 58, 869. 8, 542, 630, 739. utinam 4, 509. 8, 88, 306
 OS ferrum 4, 578
 OBduxit caput amictu 9, 109. castra manipulis 4, 31. Obduxere tenebrae oculos 3, 735. Obducti concrepant sanguine fluctus 3, 573. Obducta Phoebi penetralia 5, 69
 OBIT cadavera 7, 565. vulnera belli 6, 205. civis 9, 190. libertatis fides 9, 205
 OBPERAT fratrem amicum lugentibus 3, 608. Obtulit cui enses 9, 209. hospita tellus puppibus accessus 3, 43. officium 9, 64. fors 9, 550. Oblatum tempus 7, 278. vulnus 4, 764
 OBICIS tumulum Magno 8, 796. Obicit Pompejum Deis 9, 188
 OERICE ponti 10, 146
 OBLINAT Echinadas undis 6, 364
 OBLIQUUS sanguis 8, 286. caput 4, 726. Obliqua flamma 1, 154. Obliquum transtrum 8, 671. in amnem sonipes obponitur 1, 220. per orbem bigas agitare 1, 78. latus usus accipit ratis 3, 628. Obliquo molas inducere cultro 1, 610. pectine mixtis remis 3, 609. sid re Romam videas 1, 55. Obliqua manu percussa 4, 625. Obliquae alni 4, 422. cohortes 7, 522. hastae 4, 774. Obliqua signa 9, 533. Obliquos axes Helice verteret 2, 237. Obliquas hostibus praebuit alnos 3, 562. per inane faces volantes viderunt 1, 528. Obliquat carbasa laevo pede 5, 428. Obliquent flumina fontes 4, 117
 OBLITUS Magni 10, 77. servare vices Pontus 5, 445. signorum 4, 212. simulare togam 3, 143. oblita favi 9, 286. flexus lima 9, 694. fugae 5, 810. Oblivio mentes cepit 10, 403. Oblivia trahens 9, 356. Lethaeae ripae 3, 28
 OELUCTATA morti 3, 662
 OBNIXUS Austro 9, 334
 OBNOXIUS Austro 5, 379. Obnoxia fluctibus Ancon 2, 402. fato pars ratis 9, 336
 OBPONIT lorica catenas 7, 499. umbras radiis 6, 336. Obposuit natura mari montes 2, 620. manus furenti 2, 552. Obpone rostris carinas 3, 561. Obponitur sonipes in obliquum amnem 1, 220. Obpositus Miloni tiro 2, 480. Obposita virtus 9, 570. Obpositum aperto pelago robur 3, 533. Obposita manu premit 7, 567. Obpositi bello arcere Caycos 1, 464
 OBPOTUNA velli pars 6, 125
 OBPRESSIT dies talia iactantes 5, 701. Obpressere vulnera laeva manu 3, 678. Obpressus ab armis elephas 6, 208. Obpressa depulsis hostibus arces 2, 654
 OBRUIT corporibus hostes 6, 171. dies montes 5, 616. hunc phalarica 6, 199. mare tellurem undis 3, 60. nomina 8, 438. quam sopor 9, 672. Obruet gentes Mars 7, 390. Obrue saxa 8, 799. Obruat si meos bellum 7, 664. Obruitur hastis 4,

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

775. telis 10, 454. Obrutus in undis 5, 39. Obruta virtus 4, 491. Obruta litora Ponto 7, 139.
- OBSCOENUS amor 10, 363. Obscoena mater 10, 78. Obscoeni canes 7, 828. haultus 4, 312.
- OBSCURUS pallor 7, 200. Obscura nubes 6, 9. fors 6, 771. Obscurum nomen 8, 20. aëra ramis cingens lucus 3, 400. Obscuram per noctem imago visa 1, 187. Obscurae noctes 1, 526. Obscura feruntur signa 1, 664. sidera 8, 728. tempora 6, 120. Obscurum dissilit aër 5, 631. Obscurat famam suam 4, 718. Obscurent nova acta veteres triumphos 1, 121.
- OBSEPTUS hostis 6, 292.
- OBSEQUITUR 8, 576.
- OBSEQUIUM Deorum 5, 294.
- OBSEDET hostem satutum 6, 117. Obsedit Magnum muris apertis 10, 546. Obsessus gerit expugnantis opus 10, 490. nullo ab hoste miles 4, 94. Obsessa venenis Phoebe 6, 501. Obsessum Saguntum 3, 350. Obsessi languore profundi 5, 450. Obsessis supersunt pignora 4, 502.
- OBSES pacis 10, 55. Obside hac 8, 131.
- OBSIDIONE muros claudere 3, 343. subacti 9, 273.
- OBSTITIT aether coelo 7, 198. Obstitere aquis 10, 319. iura viribus 3, 113.
- OBSTITUS pallore aër 5, 627. Obsita funerea velatur purpura lana 2, 367.
- OBSTAT meatibus lunae 9, 693. Phoebo 9, 528. quidquam vitalibus 6, 194. obstitit illi flamma 10, 38. venientibus aether 7, 153. Obstaret quidquid, impellens 1, 150. Obstare sagittae 8, 379. Obstante bello 7, 651. Obstantes vaganti tripodes 5, 173. Obstantibus nullis perit ignis 3, 364.
- OBSTRICTA meritis Parthia 8, 235. Obstricti Dei 6, 494.
- OBSTRUITIS campos 2, 495. Obstruxit fauces Apollo 5, 197. Obstrueret tibi Aetna 10, 448.
- OBSTUPUIT dux 4, 748.
- OBTENDITUR armis caussa 8, 339.
- OBTINET tumulos 6, 512.
- OBTERIT caput saxo 6, 176. Obtrivit pabula eques 6, 82. Obteret hostem 7, 276. Obtritus ossibus 3, 656.
- OBVIUS eques 4, 262. Obvia ceu laeto 7, 715. fuit cui dies 9, 208. nox 8, 58. terra 9, 339. turba duci 3, 82. Obvia bella 3, 361. rostra rostris crepuerunt 3, 544. infestis lignis signa 1, 6.
- OCCIDIMUS 9, 124.
- OCCASUS mea iura timet 2, 588. ad Occasum venit 10, 276. Occasu in a to Jupiter premitur 1, 661. Occasus, plur. 6, 361. 10, 39. in Occasus torquetur 10, 290. vergit 9, 421.
- OCCIDUUS cardo 4, 672. Occiduum coelum 10, 242. in orbem Eurus nubes torfit 4, 63. Occiduis à Mauris quidquid Libye patet 3, 404.
- OCCULERE Corneliam Lesbo 5, 727. Occultus hostis 4, 731. Occulta fraus 10, 345. Occultum
- scelus 4, 252. Occulti latices 4, 293. Occultos cursus Tigridis tellus tegit 3, 262. in agros sparsus 4, 92.
- OCCUMBERE infesto leto 2, 198. morte 4, 165. Occubuit armis 9, 129. Occubuisse in armis 9, 567.
- OCCUPAT ignes 2, 159. imbrem cornua 5, 555. ora 8, 670.
- OCCURRIT Boreas 5, 661. dies 10, 41. mentibus 1, 480. hostibus fugiens 6, 298. primus 8, 205. puppi telus 8, 250. puppibus 3, 704. Occurrunt polo 10, 200. Occurrent tibi monumenta 8, 436. Occurrat alter 2, 54. mihi serpens 9, 397. Occurrant robora denlae silvae 3, 363. Occurrere fato 4, 480. Romam credite 7, 373. Occursus hostis extendere partes 2, 395. Occursus ducis stupere 8, 16.
- OCEANUS adest 10, 216. adligat terras 10, 255. ingens funditur 1, 411. sole calens 9, 625. refusus 8, 798. suus 8, 294. Oceani aestus palus repulit 4, 103. litora cursu suo pepulisse 4, 22. undas remo compescuit 1, 370. Oceanum admittere 3, 279. bibit arcus 4, 81. distinet plaga 4, 675. Titan erigat 1, 416. vocant incerti stagna profundi 2, 571. Oceano, Rhenoque vincula daret 3, 77. classes interre 10, 36. locum fecere 9, 416. egit equos Titan 7, 2. fuso sic navigat 4, 135.
- OCLOR flammis coeli, & Tigride 5, 405. fundae Balcariis verbere 1, 230. Ocius 9, 781.
- OCTAVIUS Illyricae undae custos 4, 433. &c.
- OCLI tenebrae 9, 674. Oculo vix modum premdente 4, 20. Oculi, & lumina 5, 212. haerentes arvis 7, 780. humentes 4, 522. minaces 7, 291. nocentes 9, 127. sedibus expulsi 3, 713. licci 8, 155. victoris 9, 139. Oculos avertit 9, 1036. effundere mortem 9, 680. fulgure clausit 7, 157. in morte jacentes premit 2, 26. obduxere tenebrae 3, 735. pressere tenebrae 7, 616. ante oculos erat mors 9, 763. volitare 7, 180. Oculis inmergit manus 6, 541. lustrare 7, 795. subducere 7, 673. in Oculis hominum fregerunt 7, 154.
- ODERE Romanos 7, 284. Oderunt senectae vivacia fata 2, 65. Oderat Magnum 9, 21. Odiffe terras 7, 869. vix vacat 3, 103. Odium futuri 8, 165. Odis data libertas 2, 145. subficit ensis 7, 490. studiisque carens 2, 377.
- ODORES Eoi 8, 731. Odoratae pennae aër 4, 438. Odorati tabem leones 7, 827.
- OEDIPODIONIAE Thebae 8, 407.
- OENEUS 6, 363.
- OENONE Nais 9, 973.
- OETE 7, 440. est Herculis 8, 800. Oeten Herculeam miles liquit 3, 178. Oetaeus vertex 6, 389. Oetaeum robur 7, 807. Oetaeae rupes 7, 483.
- OFFICIUM hoc obtulit 9, 64. Officio finem imponere 8, 786. Officiis meis averte 8, 763. suis caret unda 10, 230.
- OEGIO Lyaeo plena Edonis 1, 675.

OLAN-

INDEX RERUM.

- OLENTES** agri 7, 821. membra favillae 6, 537
- OLIM** factura 9, 604. gesserat 9, 176. obit 9, 204. pendere 5, 769. proderit 8, 865. potens 6, 355. timente coelo 9, 656
- OLYMPUS** 6, 341. circumlabens 6, 484. nubes excedit 2, 271. gelidus 5, 4. subspexit nubes 6, 477. tacitus 8, 171. Olympi fuga 10, 199. rector 2, 4. summus cardo Tethyn tenet 4, 72. extremi convexa 7, 478. Olympum tulit Hercules cervice sicca 4, 639. Olympo concurrat Pindus 7, 173. discessit Ossa 6, 347. propius accessus 2, 398. in noctem prono 4, 28. medio caput ferret Titan 1, 540. Olympiaca palaestra 4, 614
- OMEN** bellis, equus 6, 397. dirum 4, 531. erat duci timere arma 7, 341. laetum 8, 585. scelorum furor 7, 184. collibus abstulit 4, 664. Omne diro 1, 112. Omnia canere 6, 716. tulit quies 7, 22. Tuscus flexu involvens 1, 637. festi simulare 3, 101. per dira clades noscant 2, 6. Ominibus suis castra peritura petiere 3, 212
- OMENTA** latebras suas prodeunt 1, 625
- OMNIS** cecidi 8, 266. artus 6, 754. eques 7, 530. miles 4, 311. musculus 9, 771. orbis 8, 623. populus 7, 841. 8, 363. rex 5, 754. vir 4, 629. aetas in unam congeriem venit 5, 177. Africa 4, 666. arbor 7, 836. dextera 10, 414. hora 9, 883. lancea 7, 140. Libye 9, 522. mors 4, 491. 6, 561. nox 8, 45. pietas 9, 179. plebes 9, 253. purpura 7, 228. regia 10, 527. spes 5, 455. statio 4, 463. stella 6, 609. terra 5, 671. vita 5, 796. unda 5, 644. Omne animal 6, 485. auxilium 8, 333. bellum 6, 184. 7, 421. cadaver 4, 787. caput fluvii 10, 223. coelum 7, 206. decus 7, 597. fas, & nefas 5, 313. inperium 8, 798. iter 9, 493. malum, nefas 7, 122. missie 6, 209. nefas 5, 272. 6, 527. 7, 518. nemus 1, 306. 7, 836. nomen 7, 391. onus classis 9, 319. obsequium 5, 293. penetrabile 6, 450. solum 9, 453. vulgus 9, 187. 9, 725. vulnus 8, 727. Omnem per campum effusa 2, 215. Omne abstrusum 9, 778. timendum facit victor 9, 47. Omni jam parte 7, 66. Omnes anni 8, 789. gladii 7, 781. clades 7, 650. Omnia fata 6, 612. membra 9, 809, 913. vela 6, 287. Caesar erat 3, 108. agit fatum praeceps 6, 98. canet tibi 6, 813. complecti 4, 189. complere imbribus 6, 465. cupientes 7, 754. dat arma tenenti 1, 349. eripis fato 9, 980. fatis permittunt 7, 333. in casus mittere 7, 239. laceras 7, 665. leto datis 9, 732. passus 7, 786. passo Mario 2, 131. possunt istae manus 5, 288. posuit Deus medio campo 7, 348. praefert nobis 9, 1095. promiserit 7, 759. rapit 7, 487. 9, 543. secum trahere 7, 654. semel victor iusserat 2, 147. terror conficit 7, 734. vincens 8, 229. ventura 6, 424. regum 8, 509. Romana 7, 425. victi ducis genere 4, 342. in omnia ducit regem 10, 461. Ragrantis belli cursum tenuit 3, 390. Omnibus annis 7, 421. non reparet 7, 388. unus adest 9, 884. ufo 2, 132
- ONUS** navem à fluctu defendit 5, 586. mutaret 3, 459. classis 9, 320. conjugii 5, 725. molis 6, 483. puppis 7, 127. amolitur humeris 5, 355. lentiet axis 1, 57. Oneratus miles in rupes nititur 4, 37. Onerata colonis moles 4, 462. comis facies 6, 517
- ONYX** calcabatur 10, 117
- OPACUS** anfractus 4, 159. Opacae tenebrae 8, 372. Opacat humum 6, 645
- OPERA** secundae miles 8, 676
- OPERIT** postes 10, 118. viros tellure 9, 486. Operire leones vellibus 4, 686. Operitus tellure Deus 5, 188. Opertum caput 9, 1032. Operti diis arcana 6, 514. tenebris vultus 7, 177
- OPES** artis vicere metus 5, 645. Opes rapiuntur à victis 7, 746. vilissima rerum pars 3, 121. inmodicae 9, 197. mundi 10, 169. orientis egeruntur 3, 165. populorum 10, 383. terrae 4, 608. victoris 8, 361, 533. novit 9, 443. quaesivisse 10, 150. nimias intuit 1, 160. nostras sparsit 8, 274. sanguine sacro sparsae 3, 125. in opes vitari 9, 424
- OPHITES** Thebanus 9, 713
- OPIFEX** rerum 10, 267
- OPITERGINI** coloni à Pompejanis obsessi se invicem occidunt 4, 462, &c.
- OPTIMUS** excusso lacerto 1, 424. Optima bello legio 7, 218. gens flexis in gyrum fremit 1, 425. magni pars 5, 757
- OPTAT** causas Martis 10, 171. vulnera 7, 486. fingere terrae tela 7, 486. Optant se socios 7, 716. Optabit duxisse 10, 154. Optaret rostra 7, 66. Optaretne mori 10, 543. Optare diem 4, 525. Optata pugna 7, 251
- OPUS** mandatur flammis 10, 482. furgit aggere multo 2, 679. expugnantis 10, 491. terri 7, 345. immensum aperitur 1, 68. raptum tumultu belli 6, 54. tantum 9, 1030. veterum 6, 19. virtutis 9, 381. Operis facultas 10, 429. Operi vicina stabat silva 3, 427. vix subsistunt 3, 18. Opusensis perdidit 6, 188. hoc per omnes ire 10, 198. longum à castris ad aequora perduxit 3, 385. planum ducit 6, 39
- OPUS** est carminibus, ut 6, 822. non est bello regnare volenti 2, 318. est mundo 10, 239. sanguine 6, 555. victo populis 7, 719. tumultis 9, 69. est vobis veneno 9, 733. votis 7, 252. umbris 6, 560
- ORA** complectitur Hyrtim 9, 431. Ambracia 5, 651. gelida 5, 55. Aulonia 5, 378. Libyca 9, 496. Thessalica 7, 302. Orae aliae 9, 126. Emathiae 8, 188. Hesperiae 5, 573. Libyae 9, 370. Libycae 4, 611. in Oras Latias Eous furor incubuit 3, 93. Sardoas bella sparguntur 3, 64. ab Oris Scythicis victor remeasset 2, 553. in extremis miles clauditur 1, 515. extremis terrarum Martem agit 4, 1
- ORACULA** 9, 592. Mortis 6, 772. tristitia manes cecinerit 1, 581
- ORBATUS** datorum morte parens 2, 298

ORBIS

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

ORBS aere vacuo libratus 5, 94. alius 6, 579. 8, 315. arcanus 9, 864. circumfluit Hiberno 10, 476. deserit castra 8, 532. Eous 8, 289. extremus 9, 430. galeae 9, 502. gelidus 9, 704. hic quibus non subicit 5, 356. Latius 8, 345. Libycus 7, 223. 9, 547. major 9, 417. miser 8, 340. noster 8, 511. oculi laevus 6, 216. omnis 8, 624. parvus 4, 777. quem paci praetulit 9, 229. terrarum 10, 294. torpet 9, 437. post terga relictus 4, 353. procumberet 7, 672. Romanus 8, 441. qua erat Romanus 8, 212. Scythici frigoris 6, 325. signorum medius 9, 532. solis 5, 544. 8, 160. lunae 5, 547. Thellanicus 7, 6. totus 7, 362. 400. caput 9, 123. regnum 7, 53. spatium 10, 456. concussi viribus certatum 1, 5. extremi Hiberi 7, 541. igniferi tantum 3, 41. noti viribus diffusus 4, 145. Orbi illum inpoluit 10, 377. matura lues paratur 1, 644. pacem excusserit 1, 69. Orbem à sede movere 9, 466. gentibus apertum deseritis 1, 465. miseris sub Latias leges 1, 22. partiri 1, 290. noto torquente 9, 481. pariter vincendum praestitit 3, 297. perneat 2, 418. populis levare 7, 276. serpentibus dederas 9, 856. tenebris involvit 1, 542. tenere in medio 1, 88. sibi redderet libertas 10, 25. tibi Roma subegerit 1, 285. trahentibus fatis 7, 46. exactum Cynthia conderet 2, 577. nunc hunc, nunc illum ampliat 3, 276. totum possidet 1, 110. victum post terga relinqueret 1, 369. in Orbem titubavit terra 6, 482. veniens aevum 7, 390. ignotum veniſſis 3, 247. occiduum Euris nubestorſit 4, 63. per Orbem missa par 1, 61. spargenda membra 10, 22. obliquum bigas agitare 1, 78. totum rursus eo 1, 692. subpreſſa rura 1, 318. urbes moverat 3, 169. Orbe evolvimur 9, 876. alio idem spiritus artus regit 1, 457. hoc potestas 9, 1077. ignoto triumphos petis 3, 310. quo nascitur 8, 828. tene medio pondera coeli 1, 58. remoto 7, 664. toto accessit 1, 166. Phoebe fratrem redderet 1, 538. ab magno se vinci 3, 234. in Arctoo sedem tibi non legeris 1, 53. ne quo non fiat 8, 603. remoto 2, 734. toto liber Caesar erit 2, 280. solus 3, 230. sub Eoo sedem dedisset 1, 252. Orbes aeterni 9, 9. confusi 5, 715. geiidi 6, 488. secti silva 10, 145. squamiferi 9, 709. effodere 6, 542. cavis sedibus evolvit 2, 184. saxorum turribus agitant 2, 451

ORBITA Besti 5, 441. solis 9, 691

ORCUS pallens 6, 715

ORDO aeternus 8, 569. fastorum 8, 817. funeris ruptus 8, 779. remigis exstructi quater surgens 3, 530. secundus 7, 582. venerabilis 5, 13. Ordine puppes excutere 5, 710. certo stetit 7, 216. gemino crevisse contentae Liburnae 3, 534. hoc belli ibitur 2, 223. longo vitem gerit 6, 146. nullo stare 7, 332. Ordines gemini 4, 422

ORSUS his vocibus fari 2, 241. sic 10, 193. Orsa loqui 10, 85

ORSTAS 3, 242

ORSTES Pelopëus 7, 778

ORICON Dardaniam tenes 3, 187

ORIGO mundi 6, 611

ORION victus 9, 836. Orionis ensiferi latus 1, 665

ORIUNTUR caedes 7, 571. Oriens primus 7, 360. Orientis opes egeruntur 3, 165. Oriente remotae nubes 4, 68

ORTUS nimbo 9, 660. timor 7, 543. Orta dies 4, 529. 9, 1006. Ortus aquae 10, 301. Phoebeus 5, 718. Ortu Chelas praecedere 2, 692. Ortus exalti sedibus 8, 310. Phoebei 6, 329. 9, 667. 10, 433. totus 8, 319. solis plur. 9, 76. 903. Nili mirari 10, 297. in ortus discedit 9, 419. domino cedemus 10, 50. pervenit 10, 279. torquetur 10, 290. primos me ducis 1, 683. per Ortus fugiente sole 1, 543. totos mea bella feres 2, 642

ORNABIT manes radiis &c. 7, 458. Ornare templa spoliis 6, 260. Ornante currus toga 7, 18. Ornatas carinas tutela decuit 3, 511

ORNI procumbunt 3, 440. vulvae 6, 390

ORO 8, 633. vos hoc 7, 318. Orat Superos 6, 523. Oramus. dignere 8, 113. Orant Catonem, exploret 9, 547. hostem 3, 306. Orandae salutis causa 4, 346. Orator regis 10, 472

ORONTES celer 6, 51. desertus accedit 3, 214

ORPHEUS cantus 9, 643

OS adversum 7, 621. dirum 6, 683. notum 9, 1034. Propontidis 9, 960. implere cruore 9, 760. Ore accipit fluctus 9, 756. fovet 6, 488. polcit herbas 6, 86. receptus sanguis 1, 331. rupit nodos 6, 544. trahens venena 9, 934. tumens Padus 6, 272. majore loqui 4, 573. ab Ore sancto Caesarem dimovit 2, 372. in ore est mors 7, 129. Ora arent siti 9, 500. dentibus compressa 6, 566. per urbem gestata 9, 137. cadaveris 6, 621. extrema 4, 408. fumantia 9, 722. Leonis 10, 234. lunae lurida 5, 550. militis anhelis 9, 588. moesta 8, 261. monstri 9, 637. morientia 7, 609. Nili 10, 214. Pelusia 8, 825. numinis 9, 551. profundum arctantur casu nemorum 2, 677. redundant 9, 812. rigent 4, 325. torrida 4, 240. Senatus 8, 506. sonant murmure 6, 761. spirantia 8, 670. spumantia 6, 719. colubris textit 9, 683. frenos vexantia 4, 751. metu tenere 4, 173. succendit illi 9, 791. pandunt 4, 329. veneno spirasse 9, 680. aetnae Mulciber laxavit 1, 545. deformia fratris caesi 2, 170. nostra feret tyranno 9, 278. parentis lacerare 7, 628. portus flexi petunt 2, 707. profanae tenet macies 6, 515. profundum tellure compressa vident 2, 681. rorantia mensae inposuit 2, 123. viri sui credidit 3, 759. vulgi dissona 3, 290. ad Ora venire 10, 145. per Ora sanguis saniem eiecit 3, 657

OScula fingens 6, 565. tacito vultu petit 3, 739. dextrae trementia fixisse 2, 114. extrema fugi 3, 745

OSTRIS lino testus 9, 159. Ostrin testar's hominem 8 83 3

INDEX RERUM,

Ossa cum corpore 9, 723. ardentia 6, 533. Ossa condita 8, 783. cutem adducunt 4, 287. feruntur dentibus 7, 859. nobilium 6, 586. nodosa 8, 673. nondum nervis resoluta 8, 786. pallentia 9, 768. subruta fluctu 8, 839. abstulit rogos 9, 784. laxo obierit 6, 176. ad Ossa pervenit 7, 841. per Ossa viam pandens lancea 3, 467. Offibus agros vestiat 7, 538. mixturus altra rogos 7, 814. vestes implere 9, 60. compositis 1, 568. obtritit 3, 656. de Offibus surgentem vellere herbam 7, 865. in summis stant haltae 6, 195. sub Offibus riguere umbrae 9, 641.
Ossa discessit Olympo 6, 348. incurrens fideribus 6, 412. Ossa piniferi rupibus Boreas incubuit 1, 389. Ossa Boebei 7, 176. rupes 6, 334.
OSTIA Phoebo nascenti contraria 3, 231. Ponti 10, 574.
OSTENDI vobis pignore 8, 131. Ostendit aliquid tui ignis 9, 75. nox litora flammis 9, 1005. ro- gum 9, 54. Romae, quam magna cadat 7, 419. se sibi pugnasse 7, 667. sidera circulus 9, 496. terga Britannis 2, 572. terras Titan 8, 202. O- stendam Hecaten Deis 6, 738. si lacus Stygios 6, 463. Ostendens confectas flamma Latinas 1, 550. Ostensa caedes placeret 2, 192.
OSTRIFERA Chalcodon 9, 959.
OSTIA dant mentem variam 4, 704. dare fessis 4, 357. ripa terat hostis 2, 488. solus agam 2, 295. tranquilla sine armis 2, 267.
OVLIA Romae maculavit 2, 197.
OVUM calidum 9, 902.
OTHRYIS 6, 338.

P.

PABULA non defunt Magno 6, 43. flammis fo- lis, nubes 7, 5. funesta 7, 825. campi fossa amplexus 3, 385. equis submittit tellus 4, 411. non ferant meriti sulci 4, 90. terrae praebere 6, 81.
PACHINI flebilis unda 7, 871.
PACTOLOS exit ab auriferis metallis 3, 210.
PADUS 9, 751. 10, 252, 278. Padi exundatio 6, 272. Pado stagnante 4, 134.
PABAN nocentes templis arcet 5, 139. occidit Py- thona 5, 80, 167. recoxit spicula 7, 148. quo fe- tor 1, 678.
PAEDOR longus 2, 73.
PAGASAEA iatis 2, 715. Pagasaum litus 4, 480.
PALAESTINAE harenae 5, 460.
PALAESTRAE auctor 9, 667. studium 7, 270. O- lympiaca mos oleo profundi 4, 614.
PALAM 4, 323. est 6, 416. advenisse 7, 133. sit 7, 279. fecere 6, 784. 7, 526.
PALATIA Phoebea complet turba Patrum 3, 103.
PALATUM rescissum 4, 327. siccum 9, 744.
PALLAS amat Tritonida paludem 9, 350. vertice patris nata *ibid.* vultus vidit in stagno Tritonos 9, 353. adspecta nulli virorum 9, 994. innuba

9, 665. Palladis aegis 7, 149. Pallados pectus 9, 658. Palladia aegis 7, 570.
PALINURI litus 9, 42.
PALLENEA fulmina 7, 150.
PALLUIT adtonitus 1, 616. Phoebe 6, 502. Pallere diem mirantur 7, 178. Pallens nocte situs 6, 646. Orcus 6, 714. forma 6, 737. luna 5, 549. Pal- lentes sedes 6, 800. Pallentia ossa 9, 768. vulne- ra 9, 933. Pallidus auri scrutator 4, 298. Pallida silva 6, 643. lucri tabes 4, 96. Pallida aconita 4, 322. Ditis regna 1, 456. excrementa 6, 542. ter- tris viscera tincta nouis 1, 618. Pallor est in ore 7, 129. remanet 6, 759. domus infernae 5, 628. adtonitos facit 3, 414. solis 7, 200. Stygius 7, 517. terribilis 5, 216. Pallore deformis 8, 56.
PALMA nocendi est tibi 9, 787. Palmarum arbu- stum 3, 216. Palmae geminae 8, 583. in ample- xus effusae 4, 176. Palmis adstrictis vincula la- xari 2, 516. distentis riguit 3, 734.
PALMES crudus 4, 317.
PALPITAT artus 6, 745. exsecta lingua 2, 182.
PALUS abrupta discessit in amnes 6, 360. pigra 2, 641. Tritonos 9, 347. una cuncta flumina con- didit 4, 99. Paludes laxae 2, 72. perpetuae 6, 344. Stygiae 6, 378. pigras effunde 4, 119. Pompinas via uda dividit 3, 85. Palustris can- na 5, 517.
PAMPHYLIA tellus 8, 249.
PANDIT fossas 6, 39. Pandunt ora 4, 329. templa 7, 716. Pandere populis fata 6, 590. Pandens per arma viam 3, 467. suppara 5, 428.
PANES ruricolae lucum non tenent 3, 402.
PANGAEA nivosis jugis cana 1, 679. laxa 7, 482.
PANNONIS urfa 6, 220. Pannonio juncto admixtus Sarmata 3, 95.
PAPHIA unda 8, 458.
PAPYRO bibula cymba conferitur 4, 136.
PAR labor atque metus 1, 282. hujus erat 10, 382. irarum motus 7, 385. annis dies 7, 426. Gemin- nis Chiron 9, 536. herbis lingua 9, 893. mon- stris pelagi 6, 207. nocti Phoebus 10, 227. omni- bus animi laus 4, 482. tibi esse 9, 1002. tumulo- pars urbis 3, 380. moderamen 5, 706. votum 9, 256. Parem habuisse mirantur 4, 620. ferre non potest 1, 126. Pari jure rector ferat 4, 4. Pares 1, 129. 4, 636, 710. 5, 3. Superis divi 7, 457. somni 7, 28. horae 8, 467. aquilas canimus 1, 7. ignibus Phoebeis undas 2, 415. Paribus lacer- tis classis tollitur 3, 525. Par erunt Libertas, & Caesar 7, 695. novum, bellum, & vir 6, 191. suum videre Dei 6, 3. Pariter 4, 558. 5, 426. membra. & arma 6, 238. omnes populos per- curret 10, 35. recepit 5, 676. planxere te 7, 44. se effundere 9, 808.
PARAETONIA urbs 10, 9. Paraetonia usque ad Syr- tes 3, 295.
PARCAE dabunt fatum 6, 812. Parcarum interce- pta manu 1, 113. flamina 6, 777. Parcae flami- na rumpentes lassant 3, 19.

PAR-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

PARCINUS annis 9, 1087. **Parcebas** 8, 652. **Pepercit** manibus 10, 23. **senectus** flammis 2, 129. tibi **fortuna** 3, 96. **Parce** Deis 6, 599. istis, precor 7, 540. morari 10, 395. tuo 8, 105. **Parcite** castris 7, 328. **prostrernere** 7, 659. **Parcere** coelo 4, 596. ferro 1, 147. morti pereuntis 2, 180. populus 8, 601. pudori Romano 2, 519. rediturae vitae 1, 462. **Parcente** Deorum nullo 8, 707. **Parcitur** Hesperiae 2, 734. **Parci** populis 9, 688. **Parcendum** ferro 7, 729.

PARCORUM mores avorum 3, 161. **Parcissimus** somni 9, 590.

PARDUS celer 6, 183.

PARBAS 9, 721.

PARET custodia alterno signo 4, 7. **Libya** Jubae 5, 57. **Paretis?** 6, 744. **Paruit** 3, 562. ensis regi 8, 606. legi aether 6, 462. turba inperis 3, 437. **Paruimus** victi rebus iniquis 3, 148. **Parete** peccanti 6, 711. **Paruerim** quod non iussus 1, 342. **Parere** necesse 6, 494. **Catoni** 9, 96. jubenti 8, 238. sceleri 4, 184. suadenti nefas 10, 399. tyranno 10, 406. **Paretur** 4, 151.

PARENS aevio languidus 1, 505. depulsus 9, 1028. patriae 9, 601. **Antaei** terra 4, 599. invidiam factura 2, 36. **Medusae** Ceto 9, 646. **Natura** 10, 238. tacta 4, 645. rerum 2, 7. **Parentis** jugulo gladium condere 1, 376. **Parenti** natus incurrit 4, 563. misero veniam concedo 3, 744. **Parentem** hinc, inde virum retinere 1, 116. implere 8, 409. morte natorum orbatum 2, 297. suum gessent colla 8, 732. **Parens** mundi summe 4, 110. laeve 2, 59. **Parente** indigna proles 6, 420. conspecto dextra languebit 3, 326. **Parentes** conspecti 7, 321. magni 10, 194. tenere facem 6, 535. miseri 3, 606. **miseros** angit cura 2, 64. **Parentum** colla rapiuntur 4, 251. fletus 3, 756. **miserorum** dextra 2, 167.

PARTA duci pax 10, 107. quies 5, 373, 505.

PARTUS extrahitur 6, 559. non ex conjugis 10, 76. premit viscera 5, 79. **Partum** concepit tellus 4, 594. **Partu** exhausta 2, 340. ortus 9, 659. plenae in viscera conjugis 1, 377. **Partus** dubii 9, 901. hominum monstrosi 1, 562.

PARNASUS contigit 5, 131. in diluvio non fuit merus uno jugo 5, 76. in medio orbe 5, 71. gemino colla 5, 72. jugo utroque desertus 3, 173. **Phaebos**, & **Baccho** facer 5, 73.

PARAS effundere 5, 264. ire in belli furores 2, 524. muros obsidione claudere 3, 343. quid tantum **Gravide** 1, 660. quodcumque 2, 14. **Parat** absterre 5, 130. bella 1, 325. committere 10, 145. exemplum 4, 497. finem fortuna belli 6, 593. innescere 4, 449. perfundere 10, 339. poenam victori 6, 801. **Pompejum** transire 3, 565. quanta pelagus 5, 569. transferre **Martem** 10, 536. vix audenda famulis 5, 509. unda sibi ruinam 6, 267. **Paratis** discordes dira proelia 1, 312. fluvis arcere 2, 495. qua peste saevitiam 1, 649. **Parant** acies inferre 3, 498. fata **Emathiam** bel-

lo 6, 332. ima moliri 3, 489. mentem sermone deflectere 3, 305. **spectacula** 9, 805. stringere 8, 613. **Parabas** arcere 8, 588. **Parabat** arma **Magnus** 2, 526. subfidere regnum 5, 227. inferre 10, 36. **Parabant** fata motus 2, 68. **Superi** laeta 5, 814. **Paravi** tibi ferrum 8, 520. **Paravit** faces in tecta 2, 541. tumultum **Pompejo** 8, 713. **Parabant** tentare 4, 507. **Parate** meritum cum caede 9, 282. **Pararent** dare 7, 352. quid fata 6, 783. **Parare** acies 4, 233. arma 4, 687. 5, 66. viam caede 6, 124. virtute dominum 6, 262. **Parans** renovare 9, 183. transire 8, 595. **Paratur** epulis locus 7, 792. fama bonis 9, 593. lues humano generi 1, 644. mors cunctis poena 7, 303. **Parantur** Deis aeterna regna magno 1, 34. **Parat** ut quid strage 5, 591. **Parari** ad portenta 5, 284. quantum terrae, pelagique 1, 13. **Paratus** proferre 5, 90. quaevisse 10, 150. **Veneri** 10, 396. **Gaetulus** 4, 677. **Mars** 5, 749. uni rogus 5, 282, 731. est ferre metus mens 6, 596. mors 5, 773. 8, 32. servire plebs 9, 193. urbs 1, 352. **Paratum** nobis hospitium 9, 1028. **Parati** ad longinqua tela tormenti 3, 479. **Parata** fratris cervice 10, 466. **Parati** censere **Patres** 3, 109. tela testis excepisse 3, 344. doli 10, 519. **Paratae** ad summa mentes 4, 536. classi manus 2, 711. **Parata** pila 7, 469. **Paratis** differre nocuit 1, 281. **Paratior** coelo pati virus unda 6, 93. tibi **orbis** 8, 99. **Paratus** parvus 4, 374.

PARRHASIAE pennae 9, 650.

PARRHASIS **Helice** axes verteret 2, 237.

PARS marcida pendet, pars micat 1, 628. optat vulnera, pars &c. 7, 486. aetheris sereni tota vacet 1, 58. belli 7, 101. coeli 10, 210. comarum 9, 672. domus 10, 443. **Hecates** ultima 6, 700. magna senatus 2, 277. 5, 40. 8, 507. maximae chasus 3, 753. pugnae 7, 693. turbae 7, 656. 844. 10, 402. mundi mihi nulla vacat 2, 583. naufraga turbae 3, 661. Nili dividui maxima 8, 464. optima **Magni** est conjux 5, 757. orbis 8, 318. **Phoebi** 5, 542. poli 9, 873. populi lugentis 2, 236. procerum 8, 119. proxima urbis 3, 379. pugnae magna 7, 275. quorum &c. pars 10, 123, 130. quota ciadis 7, 489. terrarum 1, 284. ratiū 9, 345. **Senatus** 8, 258. servata 9, 145. templi prima 5, 147. terrae 9, 456. tertia 9, 471. turbae ego 6, 594. valli 6, 125. venturum solita 5, 610. vilissima rerum, opes 3, 220. vulgi 7, 47. ultima juris 5, 7. trunci 3, 642. vitae **Magno** 7, 7. una, & altera 9, 337. **Partis** ruinae 7, 118. studiis agi 4, 348. **Partem** tulit sibi nata voluptas 2, 391. belli fuge 7, 552. peragunt cadavera caedis 2, 205. inmensi aetheris praesleris 1, 56. sui deseruit natura 9, 311. triumphus ferre 4, 360. in partem laborum venio 2, 347. **Romani** venit 10, 419. **Parte** diversa catinae stabat 3, 726. omni 7, 667. qua 5, 943. ne qua sui 7, 558. cum hac luctata fata 3, 646. de hostili minaces venas videt 1, 622. ex magna defunctum

INDEX RERUM,

- cadaver 3, 720. Partes iterum confurgunt 1, 692. verba ducis clamore sequuntur 2, 596. Caelaris 4, 403. fugatae 10, 78. geminae 4, 495. hae vincunt 10, 421. in bella togatae veniant 1, 312. libertatis 9, 29. magni 5, 14. nullo robore firmatae 1, 280. Pompejanae 5, 350. pugnae 7, 632. relictae 5, 477. tuae 1, 274. unae 4, 548. Partes extendere in occursum hostis 2, 395. faciet pro libertate 9, 97. favore facere 9, 228. firmaret inmixto robore 2, 527. has relinquo 9, 93. invisas penitus tollere 2, 229. utraque feri 2, 59. in Partes scinditur ignis 1, 551. Partibus victis spes bona esto 2, 513.
- PARTIRI** non potes orbem 1, 190.
- PARTHUS** miles 8, 323. 9, 267. nulli hosti superabilis, ubi 8, 368. rex 8, 232. Parthi sagitta post terga missa vigor 1, 230. Partho verendus 10, 49. Parthi 8, 222 &c. pugnaces 3, 295. Parthorum moenia Babylonia 6, 50. pedes reliquit tibi 8, 335. post proelia soipes 2, 552. Parthos doces transire 8, 354. Parthis non timentur pila 8, 301. Parthia 8, 350. debet Romae poenas 7, 431. non felix Crassus 10, 51. ripam vetitam excedat 8, 236. Parthica Romanos solverunt damna furoribus 1, 106.
- PARVUS** infans 9, 899. cruor 4, 239. limes 7, 298. secat vitalia limes 1, 323. pulvis 10, 380. languis 6, 226. Parva biremis 10, 56. corona 6, 289. humus 8, 789. nox 4, 476. ratis 8, 565. serpens 9, 766. tellus 7, 461. vita 6, 805. unda 9, 500. Parvum aes 10, 469. os 9, 960. pignus 8, 130. saxum 8, 771. sepulcrum 9, 409. vulnus 9, 716. Parvi Rubiconis ad undas 1, 185. Parvum campum explicat tumulus 3, 376. Nilum videre 10, 296. sanguinis effudit 2, 128. Parvo Almonelota Cybebe 1, 600. pavore contenta fortuna 4, 121. sanguine dies icrit 6, 157. Parva mercede 9, 280. Parvo producere vitam licet 4, 377. venisse putabunt scelus 7, 757. Parvi potuere caedem mereri 1, 108. ignes 8, 743. Parva aequora 5, 612. busta 6, 808. claustra 10, 445. regna 10, 457. loquor 9, 783. Parvis inpellitur undis 1, 213. Parum est 4, 501. bello 7, 663. misisse 8, 390. Roma 5, 274. lucis 8, 721. scire 6, 434. fident 4, 615. Parumper 4, 172.
- PASCIT** aves corpus 4, 810. pavit scintillam in ignes 5, 525. tigres cruor 1, 329. Pasceret populum libertas 1, 172. Pascere equos 4, 411. Pascens Pontolumina 9, 313. Pisci Oceano 10, 258. Pastus caede 10, 281. serpente cervus 6, 673. Pastor nullus 7, 864. securus 9, 291. Pastore invito 2, 607. Pastus ni redit taurus 2, 604.
- PASSUS** effusus 4, 271.
- PATAVI** descriptio 7, 192.
- PATER** fuga 4, 485. late omne fretum 2, 622. Li-bye quidquid à Mauris 3, 294. natura 9, 780. quod inter terras, & meatus coeli 9, 6. rerum series 5, 179. solum 9, 453. tutum aequor 5, 411. calibus carinae 5, 447. caltra 7, 741. doi 4, 746. 5, 141. mihi testis 3, 368. regna Magno 8, 563. secreta 8, 400. Patebat ad insidias 10, 422. Patebant jura mundi 6, 139. Patuere irae Deum 2, 1. Patuerunt templa 3, 153. Patebunt aditus 6, 616. templa 3, 123. Pateret si Magno regia 8, 573. Paterent quid fata hominis 2, 131. Patens irons 4, 423. exelis rupibus antrum 3, 226. Patentes campos tellus explicat 4, 19. portas intrare 2, 443.
- PATULAE** nares 9, 813. Patula arva 4, 743.
- PATER** est in hoc pectore 7, 776. est urbi 2, 388. Iliadis 6, 363. Patris dextram ad lumina claudenda invitat 3, 740. Patre viso colla levat 3, 738. Patres censere parati sedere 3, 109. convocati à Consulibus 4, 8. ipsi & curia sedibus exsiluere 1, 488. & filii in diversis Pompeji, & Caelaris castris 4, 171. miseri de corpore trunco certavere 3, 761. multi 4, 592. victi 10, 339. urbe fugati 5, 33. Patrum gladii 7, 453. turba 3, 104. Paternum jus 9, 95. 10, 96. Paterno sanguine nati maduere 2, 149. Paterna scepra 10, 87. signa 9, 85. Paternis auspiciis bella gerit 2, 464.
- PATRIA** ruens 9, 385. tutore carens 9, 24. Patriae & suum fatum 5, 488. arva 9, 871. auspicia 9, 22. parens 9, 601. trepidantis imago 1, 186. vindicis ira 2, 540. castra secutus 2, 520. felicibus armis usa 3, 339. solum 8, 148. testis petit 3, 73. viscera 7, 722. triumphum duxisse 10, 154. impendere vitam 2, 382. jugulos negatis 9, 264. Patria plus potuisse 1, 175. Patrius vertex 9, 350. Patria tellus 7, 57. urbs 1, 620. Patrio more furit 10, 413. Patria à sede revulsi 1, 482. Patrio sepulcro privare 2, 732. Patrii comites 9, 121. enses 10, 528. lares nullum tenere 1, 506. penates 1, 353. 9, 230. sedes 6, 318. 7, 23. Patria templa 6, 323. Patrios excedere muros 1, 447. portus vaneſcere 3, 5. Patriis è laribus pellimur 1, 278. sedibus urbem expulsi 2, 574. pro legibus arma ferre 2, 281.
- PATRICIUS** cespes 7, 761. Patricia cervix 9, 479. Patricium cadaver 7, 598.
- PATERIS** acies errare profundo 3, 559. damna sepulcri 8, 750. Patitur bella 7, 502. crescere noctes 5, 25. fatum celare sequentem deserta 8, 13. non Isthmos conferre fretum 1, 102. labores luna 5, 505. quidquid sol concreſcere 4, 66. sanguis fauces mansuereſcere 1, 332. terram deus 5, 88. Patimur fata 9, 849. volentes exsilium 1, 278. Patimur ne vulnus 8, 349. Patiuntur tacere 9, 929. Passus erat in frontem descendere canos 2, 376. metus 9, 447. non fortuna, temiseri 9, 1061. Patiēre togam degenerem 1, 365. Patiare vinci rogamus 7, 71. Patiaris quid in bello 6, 328. Pati adversa 8, 627. contagia 6, 380. defectus 7, 4. infanda 5, 307. famem 6, 108. faciem 8, 70. hominem 4, 239. letum 7, 670. litora 5, 624. Martem 8, 382. metuenda 7, 106. non avet 4, 265. posse discere 5, 314. timeo 5, 778. potuere pacem 2, 559. radios 9, 904. recessus

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- cessus 5, 745. Roma, plura erubuit 3, 112. securum orbis 4, 353. sine rege 9, 252. tenebras 9, 110. tristissima 9, 391. virus 6, 94. volentes laeva regna 2, 315. Patiens aetheris 9, 8. cernere 8, 637. Iongo munimine cingi 3, 377. numquam pacis Caesar 2, 650. plausus palus 2, 641. soceri 7, 53. vectoris salix 4, 153. visus animal 9, 652. Patiente colono arva premi 2, 444. Patientes venti 5, 702. Patientibus nondum annis 1, 316. Passus aëra discurrere 4, 369. amplexus 9, 362. damnum aquarum 10, 307. decurrere 8, 224. languescere 4, 281. nostras secures 2, 548. oculos sol 5, 545. omnia 7, 786. partes coalescere 10, 70. ramos inopes 9, 366. silentia 7, 66. vacare 4, 449. Passa Curiorum ligones rura 1, 169. cumulum undarum 6, 275. juvenem mori 6, 827. tellus Pactolon exire à metallis 3, 209. Passim contagia 6, 741. Passio beliorum vulnera 5, 1. omnia Mario 2, 131. Passurus pons hibernas aquas 4, 16. sagittas 6, 392. passura cruorem stare 9, 708. Passuri arma 10, 438. Patienda haec rursus manent 2, 223. Patientibus tanto 8, 633. Patientia gaudet duris 9, 403. vicit spem 5, 369. dura 9, 880. lenta 1, 361. Martus 9, 293.
- PAVET** artes 6, 486. fragorem 8, 75. ire 6, 722. mens 6, 596. penetrabile 5, 146. pro libertate id subire 3, 349. quisque 5, 257. sacerdos accessus 3, 424. vulgus 1, 487. Pavent litora 5, 651. Paveant licet tela 7, 40. Paveret pugnam 8, 102. Paverent populi terrore famae 3, 300. Pavens audierat 2, 81. fata 4, 474. tergo tela 7, 678. Paventes animi 9, 407. populo 1, 153. Pavendo dat vires famae 1, 484. in fata ruit 6, 298. Pavidus, fegnisque 7, 52. Cordus 8, 715. maris 8, 811. vector 8, 39. vultus 5, 213. Pavida aula 8, 473. Pavidum murmur 5, 255. Pavidio cadendum est 9, 583. Pavidum ducem habere 3, 96. Pavidam Deis vatem inmittere 5, 124. plebem praefagia terruerant 1, 673. Pavidio furto colla subducit 2, 168. Pavidum gessimus arma 7, 643. in formidine notus 2, 235. cervi 4, 437. classis magistri 2, 696. comites 6, 657. Pavidae fidere classes 5, 408. Pavidos subducere vitae nolis mors 4, 580. Pavidis occumbere non licet 4, 165. à civibus urbem ambiri jubet 1, 592. Pavor consecrat hostes 6, 131. gelidos artus adligat 1, 246. quo vos abigit 6, 150. ignotus armis Caesaris 6, 151. nimius 7, 172. Pavoris summa 8, 51. Pavori latebras quaevisse 2, 494. Pavorem pellere 7, 732. Pavore parvo contenta fortuna 4, 121. sublato secuta turba 3, 438. Pavorum venia 1, 521.
- PAUCA** dextrae 7, 366. manus 7, 294. Pauca proelia facili eventu gesseris 1, 284. verba 9, 188. Paucis verum ut caneret 9, 577. Paucis annis 10, 162.
- PAULLUS** 9, 824. &c. Aemilius Cos. ab Hannibale rogo honoratus 7, 799.
- PAULUM** 5, 244. 7, 245. 10, 504. exiguo vallo distare 4, 186. Paulatum 6, 756.
- PAUPER** Deus 9, 519. gener 10, 170. hortus 9, 358. Nalamon 9, 458. verus 8, 243. aevum 10, 151. Pauperis vitae facultas 5, 522. Pauperior Caesare Roma 3, 168. Paupertas virorum secunda 1, 166. Paupertate pii milites 5, 273.
- PAX** alta per omnes populos 1, 249. data cum morte 9, 89. donata 4, 385. duci parita 10, 107. erat 4, 196. fuit 8, 685. non sponte ducum 1, 99. erit nato milite Caesaris 5, 294. fidelis 9, 1102. ista cum domino venite 1, 670. loci 6, 282. longa arma dabat 1, 241. maris 4, 437. missa per orbem 1, 61. Romana 7, 94. tranquilla juvaret 1, 171. tuta 10, 332. Pacis foedera 4, 205. habentia vultum agmina 3, 72. numquam patiens Caesar 2, 650. obses 10, 55. recessus 2, 522. sequester 10, 472. spes 10, 468. exhaustae spolia 3, 132. Sullanæ cadavera 2, 171. Paci dat tempus hiems 2, 648. inuentus agebat 3, 53. quem orbis praetulit 9, 229. Pacem à gladio quaerere 6, 242. dabit jugulus 2, 317. excusserit orbi 1, 69. hic relinquo 1, 225. petimus Superi 2, 47. potuere pati 2, 559. summa tenent 2, 273. tenentibus Austris 3, 523. timere 7, 55. tueris 2, 247. undis praeflavit 8, 256. Pace ducem dediticit 1, 131. longa solutus 1, 311. in Pace timendae leges 2, 252. tuta relinquitur 2, 348. pro petita poenas dabit 3, 370. Pacifico sermone mentem deflectere 3, 305. Pacificae secures 7, 64.
- PACATUS** Ciliis 9, 222. vespere 7, 17.
- PACIS** cor nihil hac venia 2, 515. Pacta caput monstri 9, 666. Pacti fata mutua 6, 556. commercia 6, 493.
- PECCATUR** quidquid multis 5, 260.
- PECTINE** serum percussum 10, 142. obliquo mixti remi 3, 609.
- PECTUS** pectore frangitur 4, 783. urguetur 4, 624. cavum 9, 778. durum 10, 72. incertum 8, 166. incessum 10, 362. medium 9, 658. ad ictus discessit 3, 655. sacrum 9, 255. securum 4, 243. vanum 8, 285. veri plenum 9, 189. Pectoris arma 7, 573. Pectus confusa verberibus crebris 2, 335. secula premunt 5, 178. latum venabula subeant 1, 211. in Pectus ire 6, 722. in medium pila venire 3, 598. Pectore curas armorum expulit 3, 52. letum pati 7, 67. te vates accipiam 1, 63. transmittunt tela 7, 623. varias curasolvere conspexit 1, 272. urbes adire 8, 161. arcano voces reddit 2, 285. fratris gladium condere 1, 376. laeto gemitus expressit 9, 1039. medio ferrum concurret 3, 588. nudo arma fraterna tegens 3, 639. perfosso corpus 3, 660. quo intrabit Roman 7, 701. recto excipere ferrum 4, 166. spoliato tutus miles 4, 382. toto erat Pompejanus 9, 23. à nullo ferrum revocatum 2, 102. è pectore voces effudit 9, 565. in pectore Pompejum portas 9, 70. versant pugnam 7, 765. hoc pater est 7, 776. haec voluit 8, 621. alieno vincit

INDEX RERUM,

- cit casus 9, 888. sub pectore habitant 10, 336.
meo vivit virtus 10, 188. tacito mutos quettus
volvunt 1, 247. Pectora discordia 10, 13. co-
gnata 7, 323. flectuntur 8, 107. gelu stricta 4,
653. gellant animos 4, 285. perlucet filo 10,
141. sonant ferro 8, 663. transfigitur 3, 587. con-
fundite miserae matres 2, 38. dare bello 4, 468.
duro adfixere solo 2, 30. ferro transfixus 7, 528.
pulsans Spiritus 7, 608. remis pulsan 3, 543.
subplet sanguine 6, 667. tundit 3, 733. tegunt
fronte 9, 1106. urgentem Phoebum prodens
1, 677. Bruti non percussit terror 2, 234. con-
traria detrudit 6, 174. fratris cedere 6, 626. fra-
trum sperare 7, 182. Pectoribus matrum rapti
3, 351.
PECUS servum 6, 152. Pecorum raptus 4, 90. Pe-
cudum faciles humana ad murmura lingua 1,
561.
PEJERAT undas Stygias 6, 749.
PEJOR non Eois sagittis Gortyna 3, 186. fortuna
quae potest 2, 132. Pejoris fati fides addita 1,
524. Pejus erat vincere 7, 706. meruit de Cae-
sare 9, 1065. Pejora versant 6, 417.
PELAGUS quod dedit 10, 156. altum 9, 312. coe-
lumque 5, 592. flatusque 5, 559. Pelagi, bellique
labores 9, 1016. & terra potentem populum 1,
83. terraeque dubium 9, 304. aquis amnes re-
ferantur 4, 115. artibus certus 3, 560. decus 3,
762. furor 2, 199. furentibus undis 3, 195. ja-
ctatus 8, 761. ingens vis 3, 62. ludibrium 8, 710.
metuens pirata 2, 578. quantum & terrae 1, 13.
tergum 9, 341. undis non abnegat flumen 3, 263.
Pelagus artant carinae 9, 35. carina texit 3, 640.
dolent contingere 2, 707. hausit ratis 3, 629. Ma-
gne, tenebras 2, 725. relictet 2, 682. secante ro-
stro 8, 198. tenens Eurus 9, 118. volutet ven-
tus 1, 412. urguet portus 1, 406. in Pelagus dis-
jectum corpus 3, 660. Pelago, coeloque 8, 189.
9, 647. abstulit nomen 9, 956. aditus dant 6, 346.
cognitus amnis 6, 371. delatus iniquo interram
2, 88. demissus 8, 159. dispersus 9, 58. lues cla-
des edidit 3, 681. redit pirata 9, 224. spargi 4,
226. utuntur 3, 694. aperto robur abpositum 3,
533. juvante 8, 725. spumante 9, 1003. turbant
3, 593.
PELETHRONIA antra 6, 387.
PELION 6, 336, 411. Peliaeae cavernae 7, 481.
PELLA exigua 10, 52. ductor 3, 233. Pellaeus
gladius 9, 1073. Philippus 10, 10. puer 8, 607.
rex 9, 1016. Pellaea aula 10, 55. domus 8, 475.
Pellacum diadema 5, 60. Zeugma 8, 237. Pel-
laei muri 10, 511. Pellaeae arces 9, 153. Iarissae
8, 298.
PELLEX caesa 8, 104. Cornelia busto innupsit tepi-
do 3, 23.
PELLUNT nubila 10, 242. Pellite monstra 8, 540.
Pellat ne pavorem quis 7, 732. Varum campo
populit 4, 713. Pellere loco 8, 381. Populisse
Oceani litora cursu 4, 22. Pellente Phoebo ge-
lidas tenebras 2, 326. bruma 5, 711. Pellimur è
patris laniabus 1, 278. pulsus ab orbe 8, 503. aequi-
lonibus aër 6, 104. armentis certamine taurus 2,
601. cum conjuge, & natis 2, 728. manu 8, 271.
quietis torpor 5, 734. Pulli Magni gloria 3, 48.
Pulso Thermo jus sui perdidit 2, 463. Pulla sta-
tione vacans fluvius 2, 503. Pulsus Deorum 5,
119. gravis trahi ilia 4, 757. Pulsu saxa quatit 4,
751. celeri venas movet 1, 629. tridentis laxata
tellus 2, 456. uno moturus aries limina 10, 480.
Pulsat aethera fragor 6, 225. atria Catonis 2,
238. Pulsant pectora remis 3, 543. animi 7,
128. Pulsarunt Auximon alae 2, 466. Pulsare
pectora 4, 128. Pulsans pectora Spiritus 7, 608.
Pulsante manu 5, 531. Pulsatur harenis 8, 708.
saxum in aequore 8, 862. Pulsatae sonuere so-
res 2, 327.
PELOPIS regna 6, 57. Pelopeus Orestes 7, 778.
PELORUM rabidum latrat 6, 66. Peloro Siculo col-
les cessere 2, 438.
PELUSIA Nili ora 8, 825. vada 8, 466. Pelusiacus
Canopus 8, 543. Nili gurgis 10, 53.
PENATES angulit 5, 537. cari 7, 346. hic fuere 8,
132. Laurentini 7, 394. magni 2, 384. patris 1,
353. 9, 230. Phrygii gentis Iuleae 1, 196. vasti
10, 483. Penates quassant 10, 479. alios inple-
tura 2, 331. reddere 7, 257. totos in bella tra-
hens 2, 729. intra penates obruitur 10, 453. Pe-
natibus sacris adfixa arma 1, 240.
PENDET aequor dubium 5, 692. dubiusne &c. 10,
542. Fortuna ducum 2, 41. in hac anima vita
populi 5, 686. in Oceano terra 8, 798. mundis
ratis pars 9, 337. pars aegra librarum 1, 628.
terrae 9, 457. puppe 8, 590. Pendet fata 6,
632. semirutis tectis moenia 1, 24. ferta limine
2, 354. Pendebat litore 8, 754. quidquid aequa-
rum 4, 127. Pendebant calus 9, 19. Pependit
cervix male caesa 10, 518. inritus subducto
Marte 4, 47. nox 7, 520. rati adfixus 3, 602. re-
tinente morsus nervo 6, 549. torrens de rure
6, 472. Pendere ab uno casu 5, 769. domos rui-
na mutantes 1, 495. fabulistyranni 2, 163. Pen-
dens oculus 7, 218. Pendentes è moenibus 7,
369. nautae carbasa deducunt 2, 697. cana rupe
Gebennae 1, 435. Pendentia cornibus vela 8,
193. corpora 6, 544. laceris canis ora 2, 112.
puppe brachia 3, 667.
PENDIT Marius victima inferias 2, 176. Pendat
poenas 8, 647. Pendere causas 4, 707. iusta 8,
489. quidquid mores meruerunt 2, 313. regna
viribus 8, 276. Pensant Hesperiam viribus orbis
5, 38. Pensabat iter 9, 685. Pensare moras 9,
1002.
PENE 5, 242. 10, 341. gener 6, 364. relatus 8,
753.
PENETRALE adyti 5, 146. Deae 2, 127. magorum
6, 456. Penetralia Phoebi 5, 70.
PENETRAT lingua in tartara 6, 694. Penetrare do-
mos 8, 216.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

PANES gurgis 6, 377. qui rura colunt 3, 191. Peneo donavit aquas multus amnis 6, 372. Peneius amnis 8, 33

PENITUS 4, 223, 297. 9, 490. 10, 249. abstrusae harenae 5, 664. deduxerat hostem 3, 701. descendere nulli ferro contigit 1, 31. flagrantis Avernus in fundum 2, 668. latet 9, 796. latent viscera 6, 211. natabat 9, 312. remota virtus 6, 220. squalens harena 9, 755. subleat 9, 305. tellure perusta 2, 414. terra est 9, 426

PENNA natans 5, 554. Pennae in aëre errantis monitus 1, 588. odoratae aër 4, 438. dispersae 5, 716. Parrhasiae 9, 660. prellerunt aëra 7, 835. Pennis aëra ductis 9, 730

PENTHEUS cum fureret 7, 780. Pentheos colla caputque 6, 357

PEA aequor 4, 416. aëra lapsa sidera 5, 561. aevum 4, 497. 9, 519. agmen equo praevectus 7, 341. ambages 7, 21. amnem vector 6, 392. annos multos 5, 69. antrum bacchatur 5, 169. antra exit 5, 95. ardua 6, 38. arma, per hostem 7, 497. fidus 5, 54. tot extremum ferit 7, 500. artus effusa 9, 56. stillans tabum 6, 548. arva iter carpit 6, 572. bella fasces negati 5, 663. busta, per funera 6, 734. caput fugit 9, 824. chaos te sequor 9, 101. clades ducere 7, 600. fauces utero demittere 6, 115. fas, & nefas ruere 5, 313. fata cucurrit 7, 420. sua sequi Caesarem 4, 392. virorum, per populos perire 7, 633. gentes exegit gladium 10, 31. 11, 277. gladios viam parare 6, 124. hostes percussit medias harenas 5, 489. inane agere 6, 731. volantes obliquae faces 1, 528. ista ire 8, 439. Libyen veniant 9, 386. litora cursus 8, 472. exit amnis 8, 33. fugit 8, 257. manipulos sparsa 7, 508. membra explicat virum 4, 629. se levat 6, 756. milites erumpere 6, 156. moenia effudit vires 7, 714. munia belli 5, 8. notas prodere 7, 152. nubes densas 8, 721. omnes ire opus 10, 197. orbem 4, 574. 7, 624. agitando fata 8, 138. dedit signa 7, 205. 8, 356. signa move 9, 84. oscula singula 10, 364. patres cognita 4, 592. pericula fortunam exercere 5, 302. pocula fundi 10, 423. populum vulgantur carmina 1, 564. prospera 5, 239. 483. quos ostendat 7, 418. recessus exit 6, 445. rimas inlatrat 6, 728. rura sternere 4, 320. scopulos, per saxa 6, 639. se cognitus 6, 371. tibi bella placent 2, 256. secula 7, 589. 8, 236. latere 10, 190. silentia 4, 718. sollicitus gressus 5, 508. Syrtes uti duce 9, 553. te, nefas ades 10, 370. tenebras bella gerit 8, 372. tentare 5, 501. terga soluta coma 9, 632. tot bella fideles manus 5, 243. secula exhiuita rupes 5, 164. venabula rapit pardum saltus 6, 183. viscera cuius exierit vulnus 7, 619. patriae vadis 7, 722. tela regent 7, 350. vitam 5, 796. volumina 5, 565. vulgus spargere 9, 159. vulnera alterius tellari 4, 544. ultima belli fudit 7, 507. terrae misit 10, 274. umbras ferre gradum 8, 717. undas co-

mes 8, 648. urbes transire 8, 20

PERAGIT Fortuna facinus 5, 208. Peragunt cadavera partem caedis 2, 205. bella 9, 851. tela suas caedes 3, 580. Peregi iussa 2, 338. mandata 9, 98. sat magna 5, 660. Peragit fata 4, 361. 6, 820. tibi bella cruor 4, 354. Peragam omnia invita dextra 1, 378. Peraget nox bella 10, 391. Peraguntur in pia bella 1, 691. Peractus Mars 7, 299. mundus 10, 263. Peracta est belli pars 7, 101. Peractum bellum 8, 428. absenti 9, 1018. caede meritum 9, 1027. icelus 8, 406. Peracta caede parcere pudori 2, 517. vix procumbunt 2, 203. clade 7, 120. statione astra petes 1, 45

PERECUTIT horror membra ducis 1, 192. Perculsa pietas 7, 468

PERCIPIERE 4, 576

PERCUSSIT alas Notus 5, 714. orbem 9, 523. Percussit harenas 5, 489. Percussit aequora classibus 3, 287. fulmen Latiale caput 1, 535. in formam pondera 6, 403. Nasidium 9, 791. ora Nili 10, 214. peccora Bruti terror 2, 234. Symplegas inanem Pontum 2, 718. Percusserat astra dies 8, 778. Percuteret populos 10, 35. Percussus dura humo distulit 2, 156. plañtibus aether 9, 168. pumex 4, 300. Percussa vulnere 5, 737. dubiis mens 6, 596. flamma turbine 10, 500. Phoebe terrarum umbra 1, 539. puppis 5, 594. terra 10, 324. Percussum foedus sanguine 9, 1021. inani terrore vulgus 1, 487. peccine Serum 10, 142. peccore ferrum 4, 561. voce onus 6, 483. Percussae castra cohaesit ratis 3, 564. fibrae 6, 752. roboris ictu crates 3, 495. Percussa à cupide saxa 6, 396. grandine tecta 3, 483. nimbis viscera 6, 545. obliqua manu crura 4, 625. templa patebunt 3, 123. Percussis sole telis ardentes acies 2, 482

PERDIT aquas Sarmatica Cone 3, 201. minas 9, 569. solatia mali 8, 355. vultum rabies 6, 224. Perdidit aëra cinnamon 10, 167. auras spirando 6, 522. ensis opus 6, 188. hos fortuna dies 3, 394. iussus Umbria 2, 463. modum caedes 7, 532. orbem 8, 511. sua jura ordo 5, 29. tempora in somnos 10, 506. triumphum plura vincendo 3, 79. Perdidimus nefas 10, 371. praemia 9, 1068. Perdiderat jura sui 8, 612. non Perdam tempora 3, 742. Perdat ipsum iter 2, 442. ne spectacula 7, 797. quid arvis 7, 191. Perdant velle mori 4, 280. Perdere annos 4, 483. cuncta 7, 665. fructum 2, 190. ictus 6, 197. letum 3, 706. mentes 5, 371. nomen Hesperium 2, 56. nubes, & undas 5, 423. opes 10, 169. Romam cupiens fatum 2, 87. successus 5, 242. tibi liceat Italiam 2, 700. tumultum 7, 36. Perdita secula 4, 816

PERDOMITAS urbes 2, 644

PERDUXIT opus a castris ad aequora 3, 384. Perducat tuba nautas ad aequora 2, 699. Perduce-roquo populus civem potuit 2, 562. vulgus motu 2, 389

PER-

INDEX RERUM.

- PERFERT** flumina gurgite 10, 254. Pontum ad saxa Boreas 5, 605. verba ad numen 6, 446. pertulit Caesarem unda 5, 974. hac fide fata 8, 702. non Isara nomen ad aequeas undas 1, 401. raptos ad nubila fluctus 4, 82. voces Cicero 7, 65. Perferre dicta ad socium 10, 349. nefas 8, 638. voces 8, 218
- PERFIDE** 8, 652. 9, 1071. Perfida 9, 100. Susa 8, 425. veris inconstantia 5, 415. tellus 8, 539
- PERFIAT** ad moenia ventus 5, 419. Perfians mur-mura concha 9, 349
- PERFODIT** latus mucrone 8, 619. Perfodere pectus 6, 253. Perfosso pectore corpus 3, 660
- PERFRINGERE** portas 9, 3, 343
- PERFRUITUR** lacrimis 9, 112
- PERFUNDIT** liquore membra 4, 613. Perfudit ca-pulos gladiis 7, 159. colles lumine 7, 215. Per-fuderat agros bellum 7, 546. Perfundere patres sanguine 10, 339. Perfunditur aequeo Saron 2, 627. Perfusus membra sanguine 8, 375. san-guine adulter 10, 74. Perfusa Caico tellus Idalis 3, 203
- PERIT** amoris fructus 5, 794. bellum 9, 561. de-cus 7, 597. digno auctore 9, 128. excantata mens 6, 458. exemplum 10, 344. exercitus vin-cente te 5, 267. fortuna 8, 85. libertas libertate 3, 146. littera 5, 716. lux 5, 630. morte Magni 10, 519. mundo concordia 9, 1098. nobilitas cum plebe 2, 101. nullis obstantibus ignis 3, 364. pars magna 2, 111. plus, quam vita 7, 640. po-terestas 5, 397. quo quaeque gens 1, 167. Roma per populos 7, 634. salva libertate 7, 603. se-culus 4, 252. vindicta 8, 422. virtus 4, 491. 5, 292. vis 8, 489. Pereunt amissae leges 3, 119. men-tes sceleri adhaerent 5, 372. regna pati volentes 2, 315. Peribat nimbus tela agens 6, 134. Perit causa 9, 230. ficta fides 9, 209. Perire clauso mari 3, 652. coloni 4, 605. labores 6, 54. late-brac scelerum 4, 192. medio fredo 2, 190. no-centes 2, 143. ratium ruina 3, 579. retenta ani-ma 9, 640. ruinae 9, 969. Perierunt vitae tem-pora 9, 233. Peribit anima 9, 105. Peribunt ar-gumenta 8, 868. quod peream 9, 854. pereat nec ubi 9, 1058. ne scelus 7, 558. Pereant lacri-mae 7, 555. perirent cuncta 7, 01. Perisse vin-dictam, queris 9, 1053. non sibi 10, 13. Per-euntis parcere morti 2, 180. Pereuntem se tam multo vidit sanguine 7, 653. unius mortis tem-pore populum vidit 2, 195. Pereunte Crasso 8, 302. figura 9, 792. manu 9, 833. veneno sauc-es fluunt 4, 729. Pereuntia fatitempora 5, 490. Peritura tua Thessalia 7, 592. Peritura nimbo tel-lorum 4, 776. acies 7, 329. pietas 2, 63. populo recepto ratis 3, 665. proles 8, 692. tuboles 6, 788. turba 4, 748. Periturum aequeo 9, 318. Perituros adspexit 9, 611. Periturae aurae 5, 429. Peritura frustra agmina 7, 730. castra petiere 3, 211. vota 7, 211
- PEREGRINA** nucis 6, 105. sedes 5, 9. balsama 9, 216
- PERERAT** corpora 6, 626. qua gurgite Cinga 1, 432
- PERGAMA** teguntur dumetis 9, 969. Romana 9, 999
- PERGE** illa sinistra 8, 183
- PERICLI** causa 9, 262. Periclo lassata 9, 890. Pe-ricula quos ducent 9, 390. subire 7, 356. mille Martis 1, 299. morti prona 5, 693. nocturna vallo effugit 1, 516. summa 9, 114. toto mundo concita 5, 597. vestra praetentate fato nico 9, 397. in pericula mittere 7, 104
- PERIMO**. Peremi te ego 8, 639. Peremptus 8, 634. civis 7, 772. Peremti nullius vita 3, 641. patris verba 10, 92. Peremtum placare 8, 772. Perem-to cive 7, 564. geneto securus 9, 1015. Magno 10, 335. Pompejo 9, 248. Peremti in ratibus ce-cidere suis 3, 571. viri 6, 632. Peremtae bello animae 1, 447
- PERITUS** augur 7, 202. Periti loci 9, 346
- PERLUCEAT** pectora filo 10, 141
- PERMANSISS** fatentur 8, 664
- PERMEAT** orbem Hister 2, 418
- PERMISCUIT** dies summa imis 3, 138. Permiscere mortes 7, 101. Permixtura geminas domos 2, 333. Permiscenda ruinae mundi fides 2, 254. Permixtus Bacchus 4, 198. castris miles 4, 196. sanguine Pontus 3, 577. viscere sanguis 3, 658. Permixta ordine secundo nobilitas 7, 581. Per-mixtae preces 7, 375. tenebrae 4, 489. Permix-tas naves habent ventus, & dextrae 5, 707. Per-mixta gemitu loqui 1, 190. viva sepultis cor-pora 2, 152. Permixtus carinarum sulcis 2, 703
- PERMITTIT** populis arma 7, 124. tibi campos 10, 330. Permittitis tantum orae 7, 302. Permittunt omnia fati 7, 333. Permisit agmina vitae 7, 731. pulvis cernere clades 4, 795. Permisere sibi inceslere &c. 8, 65. te sequi reges silentum 3, 30. Permitte revilere 9, 230. Permittite mi-hi saltum 8, 654. Permittant sibi jubere 8, 538. Permittere discrimen gladio 7, 108. mari 5, 695. moras bello 7, 338. pecori, vellere herbam 7, 864. sibi terras 6, 119. ventis vulnera 8, 384. vi-res in artus 4, 651. Permissa fati caedes 10, 426. licentia terrae mutandae 6, 271. Pontificibus po-terestas sacri 1, 595. Permissum est 1, 120. 4, 518. 9, 762. tibi cingere 5, 61. Permissae urbes igni-bus 7, 413. Permissa flumina 4, 367. à Diis sae-vis tempora 3, 743
- PERORAT** facies 9, 105
- PEROSUS** Andus in nebulis marcere 1, 438. com-mercium nostra 9, 860. terrarum ractus, coelum-que 8, 336. Perola coelum 6, 699. Perosi men-sas 4, 307
- PERPETUA** fama 10, 544. Perpetuum rupit cratrem 3, 485. Perpetui tyranni 7, 443. Perpetuae hie-mes 4, 107. paludes 6, 344. Perpetuis inpendas aëra nimbis 4, 113
- PERRUPIT** aëra cruor 7, 625. Per rumpe procillas 5, 583. Per rumpere medias leges 1, 322

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

PERSPHONE coelum, matremque perosa 6, 699.
 cur apud inferos manserit 6, 740
PERSOPOR te turribus armis 1, 201
PERSUS censum dederat 3, 158
PERSAE tyranni 10, 269. Persarum sanguis 10, 33.
 Persis 8, 229. non diversis fontibus edit Tigrin,
 & Euphratem 3, 258. Persea Babylon 6, 449. Tar-
 sos deseritur 3, 225
PERSEUS partu Danaë, & divite nimbo ortus Me-
 dusam obruncat 9, 659. &c. Perseos dextra 9,
 676. vultus 9, 682
PERSPEXIT polos 7, 109. Perspectum Olympi da-
 re 6, 484. Perspectasse nefas 7, 699
PERSTAT crebro confixus culpe 3, 620. rabies 5,
 210. Persitet qui in armis 7, 690
PERVENIT ad hostes 10, 520. ad ossa 7, 841. ad
 puppim 3, 722. ad umbras gratus 9, 186. in li-
 tora 9, 174. Pervenit illuc 9, 111. Perventum
 est ad viscera 7, 500
PERVERSA pompa 6, 531
PERVIGIL custodia 4, 7
PERVIUS cunctis hostis 2, 310. Pervia Phoebo ta-
 xus 6, 645. Tempe 6, 345. velis aequora 5,
 439
PERVOLAT ad truncum 8, 753
PERURIS chelas scorpionis 1, 659. Perurunt tem-
 pora galeae fragmenta 6, 194. Perussit calcata
 semina 6, 521. Perustus aether 9, 432. Garamas
 4, 679. polus 10, 274. sole populus 10, 221.
 Perussa facibus sedes 5, 27. tellus 2, 414. 10, 251.
 Zona 9, 314. Perustum corpus 9, 783. Perustae
 terrae 9, 754. Perussa sole membra 6, 622
PERUSINA fames his fatis accedat 1, 41
PES relatus 4, 780. Pede laevo carbasa obliquat 5,
 428. quo tendi jubes carbasa 8, 185. Pedes com-
 plector 10, 89. Parthorum reliquit tibi 8, 334.
 Pedibus prosternere canos 7, 372. insertis ingui-
 na distendit 4, 628. ante superbi civis constitit
 2, 509. Roma sub pedibus est 9, 878. Pedes ex
 facili receptus 4, 46. praecedit 9, 588. Pedit-
 es simul ite 2, 499. Peditum turmae 9, 400
PESIMUS mundi arbiter 6, 742
PESUM cacumina dedit tellus 5, 516. fidentia cor-
 pora tenent 3, 674
PESTIS aperit 9, 779. exprimitur 4, 728. diurna 9,
 922. fervida 4, 370. fluida 6, 89. humorem ebi-
 bit 9, 744. medullis inserta 9, 930. serpentum 9,
 614. Pestem retinet 9, 926. Peste qua saevitiam
 paratis 1, 649. Pestes Cinyphiae 9, 787. gelidae
 9, 844. Libycae 9, 805. nomina habentes 6, 681.
 saevae 9, 629. terrentia sibilis 9, 724. inter has
 9, 734. Pestibus exsudet 9, 619. Pestifer tractu
 aër 7, 412. Pestiferos facit 9, 729
PETO inire nil jus 10, 97. Petis ignoto orbetrium-
 phos 3, 310. Petit aethera colle 5, 72. arma 5,
 65. Cythera 9, 37. harenas 9, 961. humor ima
 4, 127. illum hac morte 8, 703. longe aequora
 fumis remis 3, 537. oscula 3, 739. 5, 736.
 praemia miles 5, 247. pulvis longinqua 6, 162.

quantum Natura 4, 378. Romam 1, 395. 5, 381.
 secreta 9, 32. sepulcra 8, 729. signa pugnae 7,
 47. Romana 10, 64. taurus secreta silvarum 2,
 602. tecta 5, 522. patriae 3, 73. terras 6, 315.
 tumulos 4, 589. vera ab umbris 6, 772. votis
 horam 6, 6. Petimus busta 7, 803. pacem 2, 47.
 Pharon 8, 413. solatia 9, 879. Petitis Romam 1,
 464. spem mundi sanguine 7, 270. Petunt ca-
 stra mercede victi 2, 255. ora portus flexi 2,
 707. signa 7, 104. veram credi Salamina cari-
 nae 3, 183. umbrae pallida Ditis regna 1, 456.
 Petebat litora 8, 561. Petebant nova fata 9, 545.
 quod fata 4, 203. Petisti cineres Pompeji 8, 837.
 huncine Marte 9, 1047. Petimus ab orbe 9,
 430. Petitis patriam ferro 7, 261. Petiere omi-
 nibus suis penitencia castra 3, 212. quem Superi 5,
 656. Petierunt litora remis 3, 45. Petes Romam
 2, 522. serus astra 1, 46. Petet ignibus Pholoën
 7, 449. portus 8, 855. tempora 6, 120. Petent
 ignea astra Pontum 1, 76. Pete casus bellorum
 9, 84. me 5, 580. Petat ense 7, 341. exilium
 senatus 3, 111. me barbara Rheni turba 2, 310.
 quos è nobis mors 6, 601. Roma poenam 2,
 539. unde Romam 7, 580. Petant classica pu-
 gnae 2, 579. quae tuta, incerti 1, 490. tela su-
 per hostem 2, 452. Peterem claustra 8, 222. Pe-
 teret ratis undas 2, 715. si castra 8, 154. Pete-
 rent rura 7, 153. Petere Ausoniam 6, 319. ca-
 stra 8, 15. iugam, vel proelia 4, 749. Hesperiam
 5, 690. magna 4, 356. pacem 4, 337. rates 4,
 445. vitam 4, 210. umbras 6, 158. Petisse auxi-
 lium à rege 8, 418. Petens castralla 6, 268. di-
 spendia 8, 2. fata extrema 8, 652. montis decli-
 via unda 2, 421. Tyrrhenum excussa glande 3,
 711. umbras nemorum 9, 399. Petenti summa
 quidquid oblatet 1, 149. Petentes pretium 7,
 750. vicina ducis signa 1, 268. viri diversa ca-
 stra 2, 43. urbis suae regna 7, 334. Petentia vo-
 cem fata 5, 180. Pettitur aër 7, 516. cunctis
 cruor 7, 511. Petuntur inde mortes 9, 706. ma-
 jore pretio labor, & metus 1, 282. Petatur lac-
 va Illyris 2, 623. Petantur longe exempla fato-
 rum 1, 94. Peti à se saeva vult Caesar 5, 308.
 poenam scit 2, 511. regna placuit 9, 300. telis
 fata vidit 7, 652. Petendum ferro 1, 174. Peti-
 tum sibi votis tempus 7, 238. Petita pro pace
 poenas dabit 3, 370. Petitor famae 1, 131
PETRÆJUS, & Afranius pari jure duces in Hispaniâ
 contra Caesarem 4, 5. tesseram alternatim da-
 bant 4, 7. cognito milites suos cum Caesarianis
 convenisse. in suos invehitur, & deprehensos
 in castris Caesarianos jubet occidi 4, 205. & seqq.
 vide porro narrationem totius belli contra Cae-
 sarem, & deditionem toto libro quarto à prin-
 cipio usque ad versum 402
PETRA vocatus collis 6, 16. tuta 6, 70
PEUCEDANON 9, 919
PEUCEN adluit caput Histri 3, 201
PHAEACUM litus 5, 420

INDEX RERUM,

- PHAETHONTY'S** fabula 1, 44. 2, 410
- PHALARICA** nervis tortilibus vibrata 6, 198
- PHARETRAE** Herculeae 6, 354. Scythicae 8, 302. vacuae 8, 387. Pharetras Gnosos agitare docta 3, 185. implere 8, 220. sagittis implere 7, 142. ad Eoas signa vertat 2, 55
- PHARNACIS** nec arma relinquo 2, 637. inopia signa 10, 476
- PHAROS** 8, 184, 277, 443, 499. cruenta 9, 1081. donata 10, 356. quiescit 8, 514. scit ferre reginam 10, 91. insula tempore Proteos, & pelagi claustrum 10, 509. Phari cullos 10, 57. regna 8, 564, 9, 1022. Pharon donare 10, 81. Pharius cliens 9, 1096. ensis 8, 546. gurgis 7, 692. Lagus 10, 86. rex 6, 308. satellites 8, 675. tyrannus 7, 704. 8, 555, 574, 9, 134, 1068. 10, 406. Pharia alnus 8, 611. favilla 9, 1. fides 8, 624. gens 10, 177. puppis 8, 596. Phariae undae vice Euphrates fungitur 3, 260. Pharium aequor 4, 257. litus 9, 74. scelus 9, 209. 10, 343. velamen 9, 1012. verutum 8, 681. Phari currus 10, 277. tyranni 10, 269. triumphus 10, 65. Pharios concute reges 2, 636. Phariae aspidēs 4, 724. canes 9, 141. flammac 9, 1005. gentes 10, 171. harenae 2, 733. 8, 712. telae 10, 126. urbes 10, 184. Pharia litora 9, 53
- PHARSALOS** regnum Achillis 6, 350. Pharsalia 6, 313. dira confert duces 4, 803. diros campos impleat 1, 38. edere voces vasa 7, 175. est votum 7, 61. fecit opes tuas 7, 745. habuit partes pugnae 7, 632. mali causa 7, 407. nostra vivit 9, 985. pugnae finis 9, 232. sparsit opes 8, 273. spectari potuit 7, 204. vidit gladios 7, 781. vincendum orbem praestitit 3, 297. Pharsaliae campi 7, 535. Pharsalia juga 6, 576. Pharsalicus annus 5, 391. Pharsalici proelii descriptio 7, 385. & seqq. Pharsalica castra 8, 14. damna 7, 787. fata 8, 516. rura 7, 823
- PHASELIS** parva 8, 251
- PHASELO** inversa domus munita 5, 518
- PHASIS** ditissima rura secat 3, 271. Phasidos campi 4, 552. undas peteret Pagasae ratis 2, 715. adgelidas undas 2, 585
- PHENONOS** sacerdos oraculi Delphici 5, 126. jubetur rogatu Appii ingredi antrum Oraculi Delphici 5, 126. conatur dissuadere Appio curiositatem noscendi futura 5, 129. à sacerdote in templum impellitur 5, 145. verita ingredi adytum templi Apollinis, subistit in ingressu, ac tuorem simulans fingit responsa 5, 148. fraude detecta minis Appii compellitur ingredi antrum ipsum Apollinis. & non ipsa loqui, sed quae Phoebus suggereret: quod facit 5, 158. & seqq.
- PHILAE**, claustra regni 10, 313
- PHILIPPUS** Pellaeus 10, 20. Philippi victi praedam censum dederat 3, 158
- PHILIPPI** cantu polluti &c. 6, 582. Emathio 0, 271. fatales 7, 591. puri 7, 879. Philippos jam Phoebus vidi 1, 694. latus sub Haemi rupe video 1, 680
- PHLEGRA** tollens Gigantes 7, 145. Phlegraei Gigantes 9, 656. Phlegraea arva 4, 597
- PHOCAIS** juvenus fidem servare ausa est 3, 301. Phocaica laurus 5, 144. Phocaicas manus Amphila misit 3, 172
- PHOCIS** libera donatur Massiliae 5, 53. Phocidos exultae arces 3, 340. Massiliae undae 4, 256
- PHOEBUS** famulans 6, 368. aquis nubes in vellera sparserat 4, 124. calidus 6, 466. declinet 10, 236. in medio axe est 3, 423. languet 8, 471. parnocti 10, 227. pressit Metroën 10, 251. radios super aequora spargens 3, 521. surgens 8, 228. videat, seu cornua lunae 3, 595. Phoebi flammigeros currus conscendere 1, 48. ictus 7, 214. pars altera 5, 542. penetralia 5, 70. plagae 10, 307. Phoebos cedere 9, 906. non pervia 6, 645. obstat 9, 528. vacat 9, 691. nascenti contraria ostia 3, 231. Phoebus, vidi jam Philippos 1, 694. Phoebos gelidas pellente tenebras 2, 326. merfos nox lumina substituit 4, 282. secuturo classica iussurus 2, 528. siccante 9, 315. victore damnatae Celenae 3, 206. Phoebum laturas Chelas praecedere 2, 992. Oceano pasci 10, 258. pectora urgentem prodens 1, 677. surgere sentit nox 4, 103. trahit aethras 6, 335. urgere monebat calor aetheris 2, 719. Phoebus murus 9, 965. ortus 5, 718. Phoebus ortus 6, 329. 9, 667. 10, 433. Phoebus navalia puppes tenent 3, 182. palatia complet turba patrum 3, 103. fecta 5, 170. Phoebus ignibus pares undas 2, 415. Phoebus Rhodos 5, 50
- PHOEBAS** 5, 128. Apolline inpleta 5, 166. & seqq.
- PHOEBUS** fratri contraria ibit 1, 77. toto orbe fratrem redderet 1, 538. palluit venenis obsessa 6, 500. vidit Catonem 9, 940. Phoebus suae lustra 8, 479
- PHOENIX** fl. 6, 374
- PHOENICIS** cinis 6, 680
- PHOENICES** ausi vocem signare figuris 3, 210
- PHOLOE** 7, 449. populum mentita bisiformem 3, 198. Pholoën liquere leones 7, 827
- PHOLUS** Herculis hospes 6, 391
- PHORCY'S** Medusae pater, & numen aquis secundum 9, 646. Phorcynidos Medusae arva 9, 626
- PHRYX** incola 9, 976. Phrygibus reddent moenia 9, 999. Phrygius ignis 9, 993. magister 9, 44. Phrygium aes 9, 288. Phrygi ferens se Caesar Juli 3, 213. penates gentis Iulicae 1, 196. Phrygiae ruinae 9, 990
- PHRYXUS** pontus 6, 56
- PHYCUNS** meritis rapinas 9, 70
- PHYLLACE** 6, 352
- PICTONES** immunes subigunt sua rura 1, 436
- PIERIDUM** ira 6, 353
- PIGER** aer 6, 107. alveus 10, 311. per vincula stuppea non est ignis 10, 493. Pigra Marcotis 9, 154. palus Maecotica 2, 641. Pigrum gelu 4, 50, 652. Pi-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

Pigras effunde paludes 4, 119. **Pigrius** paludibus 5, 435.
PIGRIT castrorum 9, 218. hos sanguinis 5, 311. regnare 8, 500. non Pigrit iussisse mori milia vulgi 2, 209. extremum diem praecipitasse 2, 105. regem parere 8, 230. scelens 4, 26. **Piguere** comae 1, 193. **Pigeat** 8, 215.
PIGNUS depositum 8, 100. sceleris 10, 10. mariti 8, 111. memorabile 9, 994. violare vulnere 7, 324. **Pignore** te emimus 9, 1020. vobis ostendi 8, 130. **Pignora** amoris 4, 502. deferta 7, 347. gentis 9, 906. juncti sanguinis 1, 111. nulla domus 2, 370. patris sacra 8, 481. propiora 8, 499. reddere 7, 257. sacrata 8, 405. tanta suboles &c. 5, 474. tot dedimus fati 7, 662. tua ferro abicidis 3, 33. turgentia furo 6, 456. post pignora locus est Pompejo 7, 376.
PILUM transfixum 9, 138. Pili summi munera gerens 1, 356. Pilo gestata ducum colla 2, 160. quem adhaerit harenac 9, 765. fixo vestigia firmat 4, 41.posito 8, 598. in torquendo dextera valet 2, 556. Pila lacertis tuis missa 2, 261. nostra 8, 300. sua quo cadant 7, 462. trementia in pectus venire 3, 598. torquere 1, 364. contortit spiritus 9, 472. gerit manu 9, 587. timent populi 10, 48. crepta liquavit 7, 159. minantia pilis 1, 7. parata tenere 7, 469.
PINDUS 6, 339. agit fremitus 7, 482. concurrat Olympo 7, 174. Pindi nemus 7, 806. vertice E-donis decurrit 1, 674.
PINGITUR alvum 9, 713. Picto vestes discriminas auro 2, 357. robore fulgens tutela 3, 510. Pictae togae 9, 177. Pictis armis pugnaces Lingones 1, 308.
PINGUIS fumus 8, 730. sulcus 6, 382. Pingue solum 4, 12. Pingues somni 10, 354. giebae 4, 309. Pinguibus taedis adfixus ignis 3, 681.
PINNAS densas tollentia brachia 3, 386. Pinnis tabuata minantia 4, 432.
PINUS ardua erigitur 2, 695. prima 6, 351. 400. Pinum excutens Erinnyis 1, 573. Pinus habiles pugnam laceffere 3, 553. minantes 7, 450. plures aequore mergunt rates 3, 531. Piniferi Ofsae rupes 1, 389. Piniferis rupibus populos amplexus 2, 431.
PIRATA pelagi metuens 2, 578. redis pelago 9, 224. jam non Cilix 3, 228. Siculus 6, 422. Piratae melius fient 1, 346. Piratica laurea victis Gallis cedat 1, 122.
PISAE frangentes Tyrrhena vada 2, 401. Pisaea aula 2, 165.
PISCES lenti 9, 535.
PITANEN colunt 3, 205.
PICE incendia rapuere carinae 3, 684. Piceus unguen 10, 491. Picci ignes lampadis 6, 155.
Pius aula exeat 8, 404. gener 6, 305. Pia turba 8, 79. Pii paupertate 5, 273. Piae voces 9, 1095. umbrae 6, 792. Pia colla 8, 732. tura 9, 996. classica 1, 238. Piorum campo expulsa 3, 12.

campi 6, 798. Pie facere 8, 316. Pietas fidesque 5, 297. cogit &c. 8, 785. decertat cum fati 8, 77. mentes frangit 1, 353. sit tacere 10, 196. serientibus una 4, 565. humana 3, 317. ignota 6, 495. iusta 9, 147. militiae 4, 499. nimia 6, 508. nulla viris 10, 407. omnis 9, 179. perculsa 7, 468. peritura 2, 63. remota 6, 155. vera 8, 573. 9, 1056. virorum 8, 127. Pietatis imago 7, 310. titulus 10, 363. Pietate victus timor 8, 718.
PIACULA Divi plena ferant 2, 304. dira ferant manes 4, 790. grata morti 10, 462. nox fanda 2, 176.
PLACEO comes 8, 589. Placet comes Fortuna 5, 510. cura vindictae 4, 809. dicere 8, 793. hoc, addere crimen 7, 58. hoc cupitis 7, 87. Hesperium nomen perdere 2, 57. humor 9, 757. nimium ipse, si Catoni placet bellum 2, 276. tradere? 7, 107. Placent foedera pacis 4, 365. jura 2, 353. castra 8, 532. scelera hac mercede 1, 38. tibi bel a 2, 256. Placebat tibi 8, 686. Placuit belli sedes 2, 394. bella geri 1, 12. cadenti tellus 8, 516. civile absolvere bellum 2, 249. dicere 10, 325. Diis victrix causa 1, 128. mori 7, 384. peti 9, 300. profundo mari fortunam tentare 3, 509. quibus salus 9, 379. res inmensa labore itatura 3, 381. Tulcos vates adiri 1, 584. Placuere exculli tori 2, 605. tempora fugae 2, 688. Placeant foedera 3, 335. Placeret offensa caedes 2, 192. Placuisse diem Superis 7, 339. portus magistro 9, 44. Placitura viro profatur 2, 337. Placitum Dis 10, 417. Placidus senio 8, 476. Pontus 5, 638. finus 6, 803. 7, 810. Placida Ligeris unda 1, 439. Placidum mare 8, 245. profundum 6, 268. Placidiae aurae 9, 41. Placida dicta 10, 175. Placidis undis praelabatur Sicoris 4, 13.
PLACATE caput 9, 1092. Placemus gentes caede 10, 386. Placasset umbras sanguine 6, 310. Placare manes 8, 857. peremptum 8, 772. locerum 5, 767. 8, 441. Placatur sanguine d'ro Theurates 1, 444. Placata pellice caesa 8, 104. poena juvenis 5, 373. Placati sanguine Catuli manes 2, 174.
PLAGA minatur 9, 740. plagae proxima cutis 9, 767.
PLAGA calcatur 9, 605. fervida regni 4, 674. torrens 5, 241. 9, 861. 10, 232. Plagae, & sidera mundi 6, 816. ardentes 6, 326. Phoebi 10, 307. stellarum, coelique 10, 186.
PLANGUNT tursus 9, 173. Planxere te 7, 44. Plangemus ad urnas 9, 68. Plangens Osirin 8, 833. Plangitur 8, 149. Planctus, luctusque 9, 49. undae 6, 691. omina 7, 22. Planctu confusa 9, 105. liventes atra lacertos 2, 37. Planctus quanti matrum 3, 757. laevi 2, 24. Planctibus percussus aether 9, 168.
PLANTA translata limina contingere 2, 359. Plantas posuit in margine 9, 353.

INDEX RERUM,

- IN PLANUM** effundere muros 1, 383. per Plana stagnaret 2, 416. Planum opus 6, 38. solum 8, 369.
PLANI campi 7, 237
PLATONA Cecropium docuere 10, 181
PLAUSERE manus 6, 798. Plaudens Senatus 7, 18.
 Plausu certare 7, 12. gaudere theatri 1, 133
PLAUSTRUM urfae 5, 23. Plaustrum Scythici patiens palus 2, 641. ignis in plauistro 8, 170. Plaustra languentia flexi Bootae 2, 722. sicca 9, 541. per agros quaesita 3, 451
PLEBS caltrorum 6, 114. Latia 10, 403. Romana cernitis triumphos 5, 334. Plebi armatos miscere potentes 1, 271. Plebem pavidam praefugia terruerat 1, 673. Plebe commixta 7, 598. servire parata 9, 193. cum Plebe perit nobilitas 2, 101. Plebes jejuna nescit timere 3, 58. inopia 7, 760. omnis 9, 254. Plebejus amictus 5, 538. signifer 4, 800. Plebeja castis 7, 586. fors 5, 765. toga 7, 267. Plebejum funus 8, 736. Plebejotectus amictus honos 2, 18. non Plebejos luctustestata cupressus 3, 442
PLEBISCITA. & leges coactae 1, 176
PLEIAS hebet 2, 722. imbrifera 8, 852
PLENIUS Deo 9, 564. epulis 10, 396. favilla sinum 8, 752. honorum 5, 656. urbis amatae visu 1, 509. Plena acies 7, 327. cohors 4, 471. diri horro-
 ris imago 3, 9. futura est luna 3, 42. Lyaeo Edonis 1, 675. nobis victoria 7, 737. Phoebo Phemonoe 5, 186. ratis multo cruore 3, 628. re-
 dit fortuna 4, 122. spoliis 10, 139. veneno ser-
 pens 9, 396. vox 6, 622. urbs 5, 33. Plenum li-
 tus 8, 109. titulis bustum 8, 817. veri pectus 9, 189. Plenae conjugis viscera 1, 377. Pleno ore
 tumens Padus 6, 272. theatro 7, 44. Pleni fasti
8, 270. honores 8, 773. Plenae melle carinae 6, 105. noto rates 2, 683. venae 9, 813. urnae 9, 68. ossibus gemuerunt 1, 568. Plena crimine saxa
8, 800. gurgite viscera 4, 371. medullis ossa 8, 787. metallis castra 7, 740. moenia 7, 414. pec-
 tora 6, 709. piacula 2, 305. tumultu litora 9, 1007. Plenior artus Paean irupit 5, 166. san-
 guis 9, 702. pelago Syrtis 9, 311
PLUMATA pars 10, 125
PLUMBO solido tempora fregit 3, 711
PLUS absunt 9, 413. debere nobis 9, 1031. est coac-
 ctum 9, 703. potest Fortuna 6, 615. Iperare 4, 638. vacabit 8, 412. quam civilia bella canimus
1, 1. mortem virtus dat 6, 169. cinerum 8, 858.
 famae 4, 509. irae 3, 614. venia nil dari 9, 1089.
 undae 10, 269. uno die 8, 468. urna 9, 537.
 Plurescatervae 7, 367. pennae 7, 835. Plura mea
 vulnera 7, 661. feram 9, 1029. locutus 2, 490.
7, 615, 7, 46. 8, 453. quid moror 2, 642. retentis
9, 197. Plurimus aether 2, 58. livor 1, 620. Plu-
 rima terrae pars 9, 457. unda 3, 411. Plurime
 campi 7, 226. Plurima ensis agit 3, 569. carmi-
 na 9, 927. convicia 7, 725. monumenta 8, 435
PLUTIS sub vineae latentes 3, 488
PLUVIAS in nube tenebat bruma 4, 51. Pluvialister-
 tia Cynthia 1, 218
POCULA carent morte 9, 916. corrumpunt 9, 819.
 noxia 6, 454. regia 10, 424
POENA de victis est, vicille 9, 299. numquam fuit
 tot juvenes simul occumbere 2, 201. paratur 7, 303. cunctis mors 7, 470. tener paucos 5, 360.
 civilis belli 10, 340. fugae erat Ptolemaeus 9, 1087. generi juvat 7, 806. timoris 7, 644. ty-
 ranni 10, 343. ultima, mors 8, 395. Poenam
 parat victori 6, 802. petiscit. 2, 511. Subplicium-
 que petat Roma 2, 539. remittere 4, 364. Poe-
 nae animae 9, 103. favoris 8, 21. graves 7, 614.
 rumores morte 8, 646. nocentum 6, 695. Poe-
 narum extremum civi ignosci 2, 519. Poenas
 accipe 9, 859. dat 8, 485. majoris aquae 4, 143.
 cui dant 7, 820. dabat icelerum 2, 75. dabitis
 pro pace petita 3, 370. tibi dent 9, 151. mihi
 dabit 9, 161. daturus servatur 10, 431. tibi debet
7, 431. exigit victoria 7, 771. sumturus 10, 462.
 tot criminis cepisse 2, 187. tuas conferre 8, 517.
 in Poenas damnatum caput 2, 307. multas tar-
 tara laxantur 3, 17
POENUS nec tantis cladibus auctor erit 1, 31. tran-
 scenderet Alpes Hannibal 1, 304. consulis huma-
 tor 7, 799. hostis 4, 657. Poeno Marte obse-
 sum Saguntum 3, 350. Poeni manes 1, 39. 4, 799.
 Poenarum umbrae 6, 310. Poenos pressit cine-
 res 2, 91. Punica Bella 3, 157. 4, 737. in Can-
 narum tempora nati 2, 45
POLLENTE veneno 9, 795. Pollentior excantare
 Deos 6, 585
POLLUIT legestaedae 8, 399. Superos, humanaque
4, 690. triumphos 6, 412. Polluet se manus isto
 jugulo 3, 135. Polluerit capulum gladii 3, 749.
 Pollutus sanguine 1, 429. 6, 307. Polluta ars 6, 509.
 domus 2, 252. sanie mens 6, 457. Pollutum
 os 6, 707. Polluto Miloni tiro obpositus 2, 480.
 Pollutae dextrae oscula fixisse 2, 114. Polluti can-
 tu Philippi 6, 581. fluctus 10, 379. enses 2, 536.
 Pollutae fauces 1, 332. Polluta caede agmina 4, 259
POTUS astra Ponto vergit 4, 526. nubifero Euro
 cesserit 2, 459. alter 8, 292. qua calidus Austri
 vergitur 1, 54. Libyes 9, 377. perultus 10, 275.
 praeceps 6, 500. Poli, coelique cura 6, 447. mo-
 tus 7, 301. natura 9, 867. nox alta 6, 571. pars
9, 873. signiferi regio 3, 254. per summa 6, 335.
 Polum flammis ardentem noctes viderunt 1, 527.
 Oceano pasci 10, 258. Polo occurrunt 10, 200.
 subtexta nox 4, 104. gaudente 1, 47. numquam
 stante 8, 173. pressae nubes 4, 76. rapiente 7, 3.
 Poli laborant 5, 633. Aversi 8, 337. impulsu axi-
 bus 6, 464. Polos ambisset 10, 40. perspexit 7, 199.
 per utroque 10, 301. Polis astra fixa 5, 563. 9, 13
POMOERIA longa cingere Pontifices jubet 1, 594
POMPA feralis praeferat triumphos 8, 733. perva-
 sa 6, 531. triumphus te excipit 1, 286. longa re-
 rum

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- rum seriem praemittere [3, 75](#). vanâ carentia iura [2, 352](#)
- POMPEJUS** Magnus usurpator nimiae potentiae [1, 314](#). & seqq. adfectator regni [2, 321](#). parem ferre nequit [1, 126](#). adhuc juvenis, & privatus à Syllâ missus contra proscriptos, iis debellatis triumphavit [7, 14](#). [8, 25](#), [810](#). intrabimestre spatium piratas Cilicas mari cedere, & in mediterraneis sedes petere coëgit [1, 122](#). [2, 578](#), [726](#). [8, 26](#). Mithridatem debellatum ad mortem adiecit, aliosque Orientis populos multos subegit [2, 576](#), [580](#). [8, 26](#), [222](#). & seqq. [553](#). trestriumphos duxit, singulos de diversis populis trium partium Orbis; Libycum, Hispanicum, & Mithridaticum [6, 118](#). [7, 685](#). [8, 553](#), [814](#). [9, 178](#), [600](#). theatrum Romae exstruxit [1, 133](#). [7, 9](#). auctoritate suâ Ptolemaeum Auletem in regnum Aegypti restituit, jure hospitalitatis cum patre ejus usus [8, 650](#), [573](#), [595](#). [9, 132](#), [1028](#). Parthorum amicus, ultionem caedis Crassi Senatui diffusit [8, 218](#). & seqq. [233](#). gentes pleraeque devicit inbelles, & ignavas [7, 279](#). continue felix, semel, & simul miser factus est [8, 707](#). ejus umbra Sexto filio in Sicilia adparitura praedicatur [6, 814](#)
- POMPEJUS** quomodo à Caesare aversus [1, 121](#). & seqq. ejus descriptio, & cum Caesare conlatio [1, 129](#). & seqq. fugit Româ; atque eo excusandi alii fugientes, qui Pompejo fugiente pavent [1, 522](#)
- POMPEJUS** Româ profugus Capuam in sedem belli eligit [2, 392](#). praesidia per Appenninum distribuit ad impediendum transitum Caesaris [2, 395](#). proelio parans cum Caesare certare, militum animos oratione explorat, in quâ facta sua extollens, Caesaris acerbe elevat [2, 531](#). usque ad [596](#). sed ubi animadvertit pavorem militum, fugit Brundisium [2, 598](#). inde filium mittit conquistum undique auxilia [2, 631](#). Consules in Epirum praemittit [2, 645](#). Brundisii autem à Caesare obsessus, & anxius ob opera ejus, tandem classe evadit [2, 680](#). & seqq. saltem optans posse perdere Italiam [2, 699](#). duabus tantum navibus amissis, & à Caesarianis in litus adtractis [2, 711](#)
- POMPEJUS**, quamdiu potest, Italiam respectat abiens [3, 4](#). Julia ei in somnis adparet minax [3, 9](#). ille non terretur [36](#). Dyrrhachium appellit [43](#). copias conligit, & quales [169](#). majores Cyri, Xerxis, aut Agamemnonis [184](#). dignas videlicet funeri suo exequias [3, 291](#)
- POMPEJUS** exercitus Hispanicus ducibus Petrejo, & Afranio contra Caesarem ad Ilerdam bellum gerit, & sibi ad deditionem compellitur, à principio libri quarti usque ad versum 402
- POMPEJUS** in Epiro dux belli à Coss., & Senatu dictus [5, 46](#). (quamvis privatus [2, 278](#).) castra vicina locat Caesari ad flumen Aplum, numquam Caesari propius conspectus post Caesaris in Gallias discessum [5, 473](#). Corneliâ uxorem ob belli discrimina in Lesbum secedere jubet [5, 722](#). & seqq.
- POMPEJUS** Dyrrhachium praeservat à Caesare [6, 15](#). à Caesare ignarus obsidetur [6, 29](#). & seqq. animadvertens, se circumvallari, etiam ipse spargit copias, laxandis operibus Caesaris [6, 69](#). quamvis valde spatiofo loco castra metaret, tamen quia obsessus, ejus copiae inopiâ pabuli, & pestilentia laborant [6, 81](#). castella Caesaris percurrere statuit, & conatur [6, 81](#). & seqq. cum Minuri castella frustra tentasset, alia mari vicina occupat, & perripit [6, 263](#). Caesarianos aliquot multitudine circumfundens caedit, victoriâ uti nesciens [6, 291](#). & seqq. Caesarem recedentem insequi mavult, quam in Italiam illo absente tendere [6, 316](#)
- POMPEJUS** nocte proelium Pharsalicum praecedente somniat, se Romae esse [7, 7](#). & seqq. de illo bellum trahente querelae Senatus, & exercitus [7, 45](#). & seqq. ille inopportunitate omnium coactus pugnare, contra animi sui sententiam id esse protestatur [7, 87](#). & seqq. tandem licentiam configendi permittit [7, 124](#). acies in proelium disponit [7, 217](#). & seqq. ejus auxilia [7, 225](#). & seqq. adtonitus prodeuntibus contra se Caesarianis, tamen animandis suis verba facit [7, 337](#). equestratus ejus, & levis armatura Caesarianis circumfunditur; sed à cohortibus Caesaris retro conlocatis deturbatur [7, 506](#). & seqq. videns Pompejus res suas perditas, fugit [7, 647](#). & seqq. Larissam contendit [7, 712](#)
- POMPEJUS** per deserta Thessaliae fugiens ad omnia pavet [8, 1](#). & seqq. cum sub ejus imperio adhuc classes integrae ad Coreyram, & in sinu Leucadio essent, item Liburnicae, & Cilicum naves, tamen in ostio Penei fluv. coactus, se fidere cymbae fluviali, in Lesbum ad uxorem vehitur [8, 35](#). & seqq. quam extremo dolore adfectam reperiens, objurgat [8, 71](#). laudatis ob fidem Mitylenaeis, cum uxore è Lesbo solvit [8, 127](#). & seqq. navigans rectorem navis consulit de directione navium ad astrorum cursum: cui ille de singulis respondet [8, 167](#). & seqq. jubet quocumque navem dirigere, dum Thessaliâ, & Italiam vitet [8, 186](#). fugienti palantes se adjunxerant filius, Senatores multi, & Reges quidam [8, 203](#). & seqq. regem Deiotarum ad Parthos auxilia imploraturum mittit [8, 209](#). & seqq. navigatio ejus relictâ Lesbo [8, 244](#). & seqq. in ora Ciliciae cum quibusdam Senatoribus consultat, quo abeundum sit reparandis viribus, & ipse de Parthis proponit [8, 262](#). & seqq. quod consilium cum alii improbassent, Lentuli sententiam de adeundâ Aegypto sequitur [8, 454](#). ad ostium itaque Pelusiacum Aegypti adpellens comperto, regem Ptolemaeum puerum in monte Casio esse, eo navigat [8, 465](#). & seqq. invitantibus Aegyptiis, solus in biremem

eorum

INDEX RERUM,

- erum descendit, jussis in navi remanere uxore, & filio 8,575. ab Achilla occiditur 8,618. caput ejus a Septimio abscinditur 8,668. ab Achilla deferitur ad Prolemæum 8,675. 9,138. cerebro exento, obpletur balsamo, & conditur, ut integrum servetur 8,688. truncum corpus a Cordo quaestore in litore Aegyptio comburitur, & sepelitur 8,712. & seqq. digressio in ejus sepulcrum 8,795.
- POMPEJI spiritus ad sedes beatorum circa Lunarem circum evolat 6,805. 9,1. trunci sui deformis ridens ludibria 1,685. 9,14. ejus morte intellecta luctus Corneliae, filiorumque ejus, & copiarum, quas Cato in Africam adlexerat 9,167. mandata ejus a Cornelia filiis patefacta 9,85. laudatus insigni encomio a Catone 9,189. caput ejus deferitur ad Caesarem ab Aegyptiis: quod ille adspiciens, in lacrymatur; & honorifice cremari jubet 9,1035.
- POMPEJUS comparatus cum annoſa quercu 1,136. tigridi Hyrcanae 1,328. tauro victo, qui reparatus viribus alacrior ad pugnam redit 2,601. ejus classis Brundisio incolumis evadens, duabus tantum postremis navibus amissis, comparata cum Argo navi inter Symplegadas puppe elisa elapsi 2,715. Pompejus ignarus a Caesare circumdatus, comparatus ei, qui in mediterranea Sicilia, aut Britanniae securus est fluctuum ad litora sonantium 6,65. parte qua primum erumpere tentaverat repulsus, comparatus marinis fluctibus continue scopulum tundentibus 6,265. per Caesaris munitiones erumpens Pado inundanti 6,272. ejus exercitus se ad proelium in Pharsalia praeparantis studium conlatum cum Diis se armantibus in Gigantes 7,145.
- POMPEJORUM tumuli tribus partibus Orbis: patris in Africa, Cnaei F. in Hispania Europae, Sexti F. in Asia 6,817. Pompeji felices mari 9,93.
- POMPEJUS felix, & miser 8,705. fleti 5,738. certior vates 6,814. felix de pectore elapsus 9,80. facinus est Pothini 10,103. nefas Caesaris 8,549. erit nomen 7,121. pugnae finis 9,233. meus 8,633. quisquis 9,91. Pompeji amor 9,227. cinis qui fuerit Corneliae 9,179. curtus 9,600. membra non regens tumulus 10,381. nomen 8,810. amant populi 9,1050. sepulcrum 8,793. &c. Pompejo prodesse nefas ruinam Romanam 4,792. ultima provincia dabitur, Caesar 1,338. Pompejum Caesari secundum vidit Roma 5,662. ducem non timuit 10,451. in pectore portus 9,71. obicit Deis 9,188. Pompejo bella jubente numquam par fuit 8,684. Pompeji 9,278. Pompejanus 9,24. Cilix 4,448. eques 7,507. Pompejana caedes 10,350. manus 9,257. quies 6,283. umbra 6,717. Pompejanum theatrum 7,9. Pompejani manes 10,73. Pompejanae aquilae 6,138. Pompejana castra 7,61. signa 1,323.
- POMPTINAS paludes via dividit 3,85.
- POMA fulgentia 9,367.
- PONDUS calidum 7,513. confusum 9,801. famae 8,22. innotum 6,481. terrae 9,739. marmoreum 8,866. subitum 9,949. Pondere lapsum pectus 7,572. pressum caput 7,162. victus 8,724. coeuntis mundi mixto 2,291. congesto verla puppis 3,649. duro Libye 9,467. fati deposito 7,686. ferri perire 4,776. frustrato ferum cadit 3,581. praecipiti sejaculatus 2,155. solo contenti 3,840. jacere 9,483. nociturus 3,626. suo ferrum adjuvit 3,725. quercus fixa est 1,139. sine pondere inopes rami 9,366. sub ingenti membra fracta 2,188. nimio graves lapsus 1,71. Pondera curarum 9,951. ingentia 2,505. mali fracta sonuerunt 1,500. massae 6,403. 7,753. mentis 8,280. rerum 3,337. 7,504. faxi muralia 6,199. librati coeli tene 1,57. sua moles vado tenuit 2,669. ad Pondera justae librae aequatae tempora 4,58.
- PONS sequi hunc populos 1,483.
- PONIT colla in transiro 8,671. Ipem in limine 10,459. Ponebat gressus in gramine 9,976. posuit mortes limite 9,862. Posuit Deus omnia medio campo 7,348. fragmenta scrobe 8,756. in margine plantas 9,353. se mente Catonis 9,18. Po'uere comas alius, & cupressus 3,413. Deos Aegypti 10,159. fugam 9,489. illic templa 9,515. membra adytis 10,23. modum crescendi laetis rebus 1,82. tigres furorem 1,327. Posuerunt membra in toris 7,763. Ponam gradus in pulvere 9,395. Pone duces 10,151. Ponite timores 6,659. Ponere cespitem membra 5,279. castra 1,381. ferrum 9,198. finem regi 10,42. scelus 5,314. in castris 6,233. modum 10,331. monstra in faciem 4,253. ubi velis regnum mundi 1,52. spem 4,670. tentoria 4,663. vultus 4,238. Posuisse sedem in venenis 9,897. feras cubilia media Roma 1,560. Positura exuvias Scythiae 9,718. Positus in ara Phoenix 6,680. sub tyranno 7,704. Posita hic conjux 5,785. Positum est in voto 9,387. nihil est 2,12. rostris caput 7,305. siue liquit 6,826. Posito Borea jacuit mare 3,523. remis petierunt litora malo 3,45. pilo 8,598. Positum auro 9,10. Positis armis 1,60,451. 9,1099. insignibus 8,239. bis flammis 9,940. Ponendus in aris partus 6,559. Ponenda in numero scelerum aestimat 10,473.
- PONS faxeus suorum amplectitur 4,15. Pontem distendit in agros 4,140. quaerere 4,149. undae immergite 2,484. ruiturum adscendite 2,499. Pontibus multum ausus 2,673.
- PONTIFICES pomoeria cingere jubet 1,595.
- PONTUS, & tellus tanti furoris pretium 1,96. audit Tritono 9,348. gemit rauca 5,217. haurit saxa vorax 2,663. repugnat Phoebo 9,315. adversus 10,246. Hadriacus 4,407. incumbens solveret confinia 2,435. medius sine murmure jacet

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

jacet 1,260. noster, ruber 10,314. relabens 4,429. Ponti bellua 8,764. gurgres 7,813. limite flexo 3,218. nova litora 1,693. in gemini divortia 2,404. Pontum litore confregit 9,323. petent ignea astra 1,75. Superi prodigiis inpleverunt 1,525. inanem vana symplegas percussit 2,718. vicinum involvens ratis 3,631. vacuum texerunt tela 3,546. sanguine permixtum hauserunt 3,577. Ponto jacet 8,118. miracula sati praeiuvat 3,633. lumina pascens 9,313. obruta litora 7,134. toto fulgentia signa tuli 2,576. Pontus 10,475. dirimat Byzantium &c. 9,959. Maeotidos undas egerit 3,278. Scythiae litora curvans 8,178. Ponti ferac per litora gentes 2,639. per Scythici divortia profugus 2,580. Scythicum frigore adstringit 1,18. Ponticus eques 7,226. sanguis 7,636. Pontica proelia lassae regis 1,336. signa 8,26

POPLES erat sine tegmine 9,771. tremulus 6,87. Poplite deposito 1,613. laplo 3,254

POPULAE ripas umbrasse corona 2,411

POPULATUS ferro, & igni 2,445. Populator 9,441. in agros sparsus fallitur 4,92. Populatus agri laevis ardent 2,534

POPULUS ipse sui favoris lector 1,179. non erat is, quem pax juvaret 1,171. qui nunc est, & futurus 7,374. inbellis 10,54. inermis 8,525. minister 10,127. Romanus 10,389. sole perultus 10,222. Populi animos fama inrupit 1,470. convicia in Deos 7,725. quies rupta 1,339. quondam vox 1,270. veteres exuviae 1,137. furentis ducis 2,249. potentis fortuna 1,109. Populum furentem in arma inpulerit 1,69. perentem tempore unius mortis vidit 2,195. potentem in sua viscera conversum canimus 1,2. terrae, pelagique potentem 1,83. praecipitem urgent agmina 1,492. Populo recepto 3,665. sitiente 9,509. vestro communia fata 3,307. Populi ducunt in favorem 10,418. erremus 8,804. qui nascimur orbe 7,400. propiore cultu non frequentant lucum 3,422. quos despicit Aetnos 1,458. & duces 5,65. & gentes 6,443. 7,390. 10,35. regesque 5,49. 754. 7,56. 300. 8,140. regnaque 5,22. & urbs 7,354. ancilia ferentes 9,480. ab Iliaco sanguine 1,428. Aethiopum 9,517. Asiae 10,30. Eoi 10,47. Gallorum feroces 1,309. genuere 3,446. ad juga faciles 2,314. longi aevi 10,280. mortales 9,981. natantes in caede 7,294. nepotum 7,207. 8,871. profani 10,195. tabentes 7,823. tellure revulsi 8,309. Populorum sanguis 9,597. Populos deslere mortem potentis 9,170. docuit ordo 5,13. excivit Fortuna 3,261. flere veta 7,707. hic sanguis redimat 2,312. movent damna 3,151. revocavit in auxilium 10,505. tibi donat 7,723. Magni numerat 7,792. paventes terruit 1,153. potentes belli semina mersere 1,159. per populos Roma perit 7,634. omnes tranquilla quies 1,250. Scythiae duc 1,

367. Populis adest 9,911. arma dabas 4,801. exhaustae domus 8,253. fata pandere 6,590. parci 9,688. prodere 1,632. rabies Caesar 7,557. rapta est dies 9,1097. relinquens 9,586. unde somnos 7,28. urbs frequens 1,511. Gallorum Aetnaeque subacta 3,74. nostris incognita 7,436. omnibus reddite nos hostes 2,53. centum Creta in arma venit 3,185. comitantibus 2,730. fugatis 9,164

POPULARIS nomen Pompeji 7,694. Popularia nomina 6,795. Popularibus auris totus impelli 1,132

PORRIGIT Haemus juga 6,576. se mons 2,399. Porrexit undam duci 9,503. Porrectae catenae 4,421

PORRO 9,69

PORTA Collina tulit stratas catervas 2,135. Portae limen 6,200. Portas intrare patentes 2,443. vi perfringere 3,343. Portis murisque recepti 2,704. referatis 2,507

PORTENTA 5,284. juvant Parthum 8,414

PORTAS Pompejum in pectore 9,70. Portans ancilia collo Salus 1,663. Portitor Acherontis 3,17. vernus delapsae Helles 4,57. undae 6,704

PORTUS erat aequor, faucibus inmissum 2,617. sub Herculeo nomine sacratus 1,405. flexi ora petunt 2,706. apud Portum sacri cecidere cadavera 2,134. Portus Arabum 8,854. quieti 9,43. praeccludere 9,39. tangente carina 9,442. patrios vanescere cernit 3,5. ad Portus tendit ratis carbasia 8,50. in Portus tendit ratis 8,181. vela ferantur 2,613

POSCIT campos turba 6,799. ore herbas equus 6,86. proelia 4,467. te lammam manum fortuna 5,484. Poscimur arma 7,60. latitantem 6,712. Poscunt Capitolia sacras laurus 1,287. mentis exta 6,557. rerum discrimina 5,557. Poscebat aquas 9,750. Poposcit domum 2,579. ferrum testis cervice 2,510. iure belli 9,195. Poscet sibi diem Phoebe 1,79. uxor fata a marito 3,353. Posce caput 8,785. exemplar 9,563. Posceret sibi undam 9,618. Poscere fata 4,541. finem a Superis 8,846. sibi aquas 4,372. veniam 4,343. Superos finem 1,669. Poscentibus arvis manus desunt 1,129

POSSIDET Auster flatibus mare 1,454. semina rerum 10,209. totum orbem 1,110. Possedit latius orbem 7,420. opes 9,197. Possederit omnem Italiam 2,658. Possessa Dictaeis colonis urbs 2,610. numine sedes 6,314. Possessae urbes 7,710. Possessor regni 6,799

POSSUM. Si potes 7,822. adhuc superstes esse 3,747. quaptum 8,766. Potest hoc flamma 9,784. plus Fortuna 6,615. quae pejor fortuna 2,132. quodcunque 3,101. Possunt numina miseris tantum irasci 3,449. Poterat satis esse 8,556. Potuere nubes mundo incumbere 4,69. Poisse hoc sitim 9,762. nil dolores 9,889. omnia 5,288. pati 8,70. Potuisse plus patria 1,

INDEX RERUM.

9. tantum 9, 134. Potens abscondere 9, 1040.
 libertate salva 9, 193. Deus 5, 91. anima 8, 762.
 Asia 9, 1002. panacea 9, 918. terra 10, 324. mon-
 strum 6, 635. Potentis mors 9, 170. populi for-
 tuna 1, 109. Potentem populum in sua viscera
 converterum canimus 1, 2. Potentes 4, 806. a'unt
 segne vulgus 3, 57. olim concurrunt 2, 230. ra-
 dii 10, 202. herbae 9, 893. armatos plebi mi-
 scere 1, 271. maritos in cladem detrahare 3, 21.
 populos belli semina mersere 1, 159. Potens en-
 sis nostri Sulla 4, 822. leti animal 6, 485. pelagi
 5, 50. regum 8, 534. veri Paean 5, 199. Poten-
 tes nemorum silvani 3, 402. Potentia cujus du-
 cis sit 7, 281. diversa 10, 200. formae 6, 459.
 longa 1, 333. Potestas altera, quam Caesar 9,
 1077. major Caesar 10, 136. proxima lege Prae-
 tor adest 3, 106. in aëra 10, 241. nunc flere 1,
 40. Caesari concessa 4, 823. Deo nulli auferre
 8, 631. ferri 1, 666. ista violata Deos invenit 3,
 125. omnis conforis inpatiens 1, 92. quondam
 veneranda 5, 397. nulla Romana 5, 664. rerum
 2, 136. sacri Pontificibus permilla 1, 595. san-
 guinis hosti concessa 2, 76. Senatorum 5, 45.
 summa 8, 494. sumta 9, 200
 Post clades 9, 23. domitas gentes 7, 15. fata 7,
 471. 9, 274. funera 9, 29. Magni 9, 218. se ut
 vivat pars 7, 656. secula 10, 263. te 7, 693. 9,
 243. mori 9, 108. terga redit 8, 7. relictus 4,
 353. vota venit Fortuna 5, 583
 POSTERITAS mittet in secula 8, 602
 POSTQUAM 8, 504
 POSTIS reclusus 5, 531. Postes vasti 10, 118. in gē-
 minos discurret insula 2, 355. Postibus Antaei
 pendere 2, 164
 POTHINUS eunuchus magnae apud Ptolemaeum
 regem puerum auctoritatis 10, 95. Ptolemaeo
 suadet Pompejum occidere 8, 484. & seqq. ma-
 chinatur caedem Caesaris 10, 333. & seqq. hor-
 tatur per internuncios Achillam ad societatem
 belli contra Caesarem 10, 350. & seqq. Pothin-
 us, & Achillas caedem Caesaris, quem inter
 epulas facile occidere potuissent, differunt in
 crastinum, ne in confusione nocturnâ Ptole-
 maeo periculum crearetur 10, 425. Pothinus ca-
 pite plectitur à Caesare 10, 515
 POTIUS faucibus 4, 160. tellure 4, 658. Potitus
 mercede 7, 610. pace 4, 385. portu 5, 589. pe-
 ctore Paean 5, 165
 POTIUS 4, 793. feriet Cassius 7, 451. pereant 7,
 555. quam 8, 273. velim. quam 9, 567
 POTARE latices 9, 592. Poturae nilum grues 5, 712
 PRAEBET agger securos fomnos 1, 518. eruor co-
 namen nervis 4, 287. miracula 4, 425. Praebe-
 bat Cynthia parum lucis 8, 721. hiems Rubico-
 ni vires 1, 217. victima collum 1, 613. Praebuit
 dies miracula fati 3, 634. hostibus obliquas al-
 nos 3, 562. lacerandas urbes 10, 45. Praebunt
 testes aequora, & terrae 4, 493. Praebeat sanguis
 validos ictus 3, 678. Praebere alimenta faciles
 carinae 3, 683. cruorem gentibus 1, 9. cubile 4,
 603. Deos 6, 607. fata sua Deo 5, 536. manus
 5, 558. pabula terra 6, 81. stabilem carinam 3,
 556. Praebentibus arboribus auris frondem 3,
 410. Praebentur munere fatorum bella 3, 361
 PRAECEDIT ora 9, 587. Praecessit omnes 8, 330.
 Praecedere propera 7, 744. chelas Virgo coe-
 perat 2, 692. letum nati 3, 750. turmas 9,
 400
 PRAECEPTUM fertur 9, 122. ibat in puppim 8, 577.
 ruit 7, 531. se jecit 7, 166. tendit 6, 14. in om-
 nia Caesar 2, 656. cursus 7, 336. 496.
 bellorum cursus 10, 508. mundus 6, 463. polus
 6, 590. saltus 8, 654. victor 9, 47. ira 4, 268.
 rabies 7, 474. fatum agit omnia 6, 98. mare 5,
 640. Praecipitem belli cursum tenuit 3, 391. co-
 hibete ducem 2, 489. populum urgent agmina
 1, 492. in praecipit fata committere 5, 301. la-
 turi moenia 7, 414. subfedit 6, 643. Praecipiti
 cursu ora portus petunt 2, 706. fuga navalia te-
 nuere 3, 756. fortuna viro subicit 3, 51.
 lymphata gradu turba 1, 496. rivo ruens 2, 216.
 saltu sub aequora tendit 3, 740. se pondere ja-
 culatus 2, 155. Praecipites casus 5, 746. catara-
 ctæ 10, 318. dare populos 8, 93. haerere rates
 2, 212. nullo pudore 7, 528. per inania jactus
 9, 107. superaverat Anxurus arces 3, 84. Praeci-
 pitat quodcumque glacies 10, 224. Praecipitant
 Genulum nives 5, 466. Praecipitavit Arar Rhod-
 anum 6, 476. Praecipitate vates 9, 148. Prae-
 cipitare fata 7, 52. tatis senectam 7, 353. hostes
 castris 4, 209. in casus dubios 5, 694. luctus 5,
 795. Praecipitasselenis extremum diem 2, 106
 PRAECIDERE lucem 6, 340.
 PRAECIPIT sociis, ne 2, 691. Praecipere iter
 limite 6, 15. Praecepta subficient animos 4,
 524
 PRAECLUDERE portus classi 9, 39
 PRAECONIA vitae meritaè digna 4, 813. in falsa fa-
 ma linguas solvit 1, 472
 PRAECORDIA dura 6, 452. tibi pressit 9, 815. circa
 haec sanguis incaluit 2, 557
 PRAEDUCUNT nubila Phoebo 6, 466. Praeducere
 latus laevo giro 4, 45
 PRAEDA armis non est casa 5, 526. crescit 4, 435.
 luxum suavit 1, 162. meis armis quaeritur 1, 350.
 nos furentum sumus 1, 250. reperta latrat 4,
 443. Romana 7, 759. victi Philippi 3, 158. Prae-
 dam facilem urbem liquere 1, 513. in praedam
 ducere 7, 737
 PRAEDO felix 10, 21. Praedonem toto mari seque-
 rere 2, 727
 PRAEFERT omnia nobis 9, 1095. Praetulit arma
 togae 9, 199. cui aras 8, 457. quem paci 9, 229.
 Praeferat pompa triumphos 8, 733. Praeferre
 letum timori 8, 576. manes Pompeji Casio Jo-
 vi 8, 858. Praelatus dux 5, 347. Praelata est ga-
 za triumphis 3, 166. Praelati regia coeli te exci-
 pient 1, 46. Praelate Comatae Ligur 1, 441. Prae-
 lata

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

lata fronde Minervae 3, 306. Praelata suis diversa castra 2, 275
PRAEFECERAT quem armis 10, 351
PRAEELABITUR amnis 9, 355. Sicoris placidis undis 4, 12. Praelapsus moenia Tybris 5, 76
PRAEATURAE rapinae segetum 7, 98
PRÆMIA miles feres 3, 130. belli 1, 341. 5, 246. 9, 1067. Martis 5, 308. servati civis 1, 358. in Praemia fratrum ceciderunt fratres 2, 151
PRÆMITTERE rerum seriem pompa 3, 75
PRÆMONITOS nautas ad aquora perducatur tuba 2, 690
PRÆMORDENS linguam 6, 568. Praemorsus carcer 10, 446
PRÆNESTINA Fortuna 2, 194
PRÆNOSCERE 6, 423. calus 6, 615
PRÆPARAT puppes 3, 16
PRÆPES subitus 9, 662. tantus 9, 688
PRÆPONDERAT alea fati 6, 603
PRÆPONERE Magnum rebus 7, 283
PRÆRUPTA cautes 6, 575. fossa 4, 264
PRÆSAGA mens 9, 120. belli 6, 414. malorum 7, 186. Praefage malorum Antoni 2, 121. Praefaga Jovis tela 7, 197. Praefagia exagitant curas 8, 43. plebem pavidam terruerant 1, 673. belli capere 7, 331. sceleris 8, 571
PRÆSCIA natura 2, 3.
PRÆSENTE me 6, 663. te 7, 677
PRÆSEPIA plena ferunt culmos 6, 85
PRÆSIDET Albae numen 5, 400
PRÆSIDE me Roma subplicium petat 2, 538
PRÆSTINGUENS flammâ obliquâ lumina 1, 154
PRÆSTANT primae acies 4, 30
PRÆSTAS mihi fidem 8, 141. Praestat nomen terribis Hiberis 4, 23. Praestitit annos immunes 8, 704. nec plus victoria 2, 229. nox umbras 6, 830. orbem vincendum 3, 297. undis pacem 8, 256. Praestabis campos sceleris 7, 854. Praestabimus immunem 6, 764. Praestare animos 8, 266. fidem victori 7, 720. manus 8, 548. Praestet hoc sibi juvenus 10, 394. quis bella jubenti 7, 563. quid mihi fortuna 5, 593. Praestiterint quid tibi 8, 323. Praestare, ut deceat 9, 405. caput fortunae 8, 615. fulminibus caput 5, 770. causae Senatus 4, 213. hoc mihi potest 10, 388. jugulos 5, 370. malis dolorem 7, 682. quid duci 6, 234. Pompejo 8, 657. quis potest 5, 229. sepulcra ducibus 9, 236. spem Deis 5, 42. victis salutem 9, 247. Praestabitur umbris honos 9, 240. Praestandum locero caput 7, 675
PRÆSUMTUM robur 6, 418
PRÆTENTATE pericula fato meo 9, 308
PRÆTEREUNT litora Liffi 5, 719. Praeteriti memor senectus 2, 233
PRÆTOR proxima potestas lege adest 3, 107. Praetoria puppis verberibus sens agitur 3, 535
PRÆVENIENS plagas 10, 307. Praevchitur Asiam 9, 1003. Praevectus equo 7, 342
PRÆVENIT metus 9, 640. Praevenire hostem 4, 167

PRÆVERTIT tristitia leto 8, 30
PRÆCES permixtae 7, 375. submissae 8, 594. Precibus adest vultus 10, 105. tenuit fugam 9, 51. minusque evocat 5, 480
PRÆCOR 5, 773. 8, 580. despecte 5, 789. parce 7, 540. te, ut 6, 592. Precatur hoc te votis dux 2, 699. te hoc solum 7, 98. Precamur finem paci 8, 427. Precabor regna 8, 313. Precer quid tibi 8, 827. Precari fluctus, & ventos 5, 451. Precans populus 5, 382. Precantis vox 6, 517. Precanti parete 6, 711. Precandi haec nobis summa 3, 329
PRÆMIT adversas res pondere famae 8, 23. aspera classes Leucas 1, 42. bellum 10, 478. generi vestigia 2, 652. graves interitus iras 2, 521. illos magna strages 2, 205. membra rigentia 2, 25. metus 7, 341. miles cubile 7, 762. quemque terroris imago 7, 773. quos fortuna 8, 486. se cura Deorum 5, 341. te fortuna 5, 756. solum orbita 9, 694. vlcera partus 5, 39. vulnera manu 7, 567. Premitis orbem 7, 870. Premunt corpus robora 8, 757. fata 5, 758. mundum 8, 544. gazas tentoria 7, 742. hiemes partem mundi 4, 107. hunc gladii 7, 783. illum tela 6, 189. plebem majora 1, 674. secula pectus 5, 178. Pressit Deum Parnalus 5, 132. lumina 8, 615. Meroën Phoebeus 10, 251. Poenos cineres 2, 91. tibi praecordia 9, 815. Pressire catervae devotum Decium 2, 308. domos Asaraci 9, 9, 967. manum jugulis 4, 562. oculos tenebrae 7, 616. sucos medulla arboris 4, 318. Presserunt aëra pennae 7, 835. sidera mortem 6, 608. Premat aratrum consul 7, 430. hinc Dacus, inde Getes 2, 54. Premamus terras 10, 49. Premeres radius Leonem 1, 656. Premerent arma 5, 803. cornua victimae 1, 612. te proelia 6, 327. tellurem mortibus 7, 848. Prefferis partem immensi aetheris 1, 56. Preffisset harenas 6, 309. nubibus undas 5, 626. Premens canitie vultus 8, 56. dubiam in templa inpulit 5, 145. status 9, 332. frontem corona 2, 358. Premitur Juppiter 1, 661. natura 9, 867. puteus ad fastigia campi 4, 296. remorum sonus clamore 3, 541. Premuntur cuncta culmine 7, 594. fata 8, 267. Premeretur solum à parte poli 3, 253. Premi arva patiente colono 2, 445. valle inter montes 6, 343. Pressus ab hoste Romanus 1, 514. ensis 4, 706. 7, 562. pulvis 6, 280. turribus cedit agger 3, 398. Pressa Caelare navis 5, 585. Pressum ab aethere numen 5, 86. dextra aratrum 6, 383. pondere caput 7, 162. rostrum 4, 442. Pressae silvae curvato robore 1, 390. Pressi diademata crines 5, 90. Pressae polo nubes 4, 76. Pressa membra 4, 648. corpora exanimat rupes 3, 472. Pressis non est locus movendi arma 4, 782. Pressura croci 9, 809
PRÆNDERAT quonixu, haesit manus 3, 612. Prendere litora 5, 576. Prendente vix oculo modum 4, 20. Prenfarent robora ulnis 3, 664

INDEX RERUM,

- PRESTER** 9, 722, 791
PRETIUM, mercesque 4, 220. belli 7, 750. *cervicis* 9, 281. connubii tertia tuberosa, 330. lampados 6, 353. numinis recepti, *mors* 5, 118. sanguinis vile 8, 9. tanti furor, telus 1, 96. virtutis longae 2, 258. arboribus abstulit 9, 365. Pretio facies 1, 178. majore petuntur 1, 282
PRETIOSA concha 6, 678. murice Sidon 3, 217. vestis 2, 385. sepulcra 8, 729
PRIDEM debita 8, 415
PRIMUS a litore occurrit 8, 204. bellorum furor 5, 36. dies colit Janum 5, 6. dux 7, 223. erumpat sanguis 6, 555. terri *motus* 7, 278. hic erit mihi 9, 240. mucro 7, 561. Oriens 7, 360. posceret 9, 618. poscens dux 4, 540. Orci hiatus 7, 714. sol 4, 65. triumphus 7, 14. Prima acies 4, 780. accipit 9, 117. figura 9, 303. frons 7, 521. lancea 7, 117. movit caput 9, 700. mundi lex 10, 200. nivis tabes 10, 225. non tenebo 10, 90. nox miscuit 10, 86. origo mundi 6, 611. permittit 10, 330. pinus 6, 351. puppis 8, 590. stru-ctura 6, 64. terrarum Libye 9, 351. tellis 7, 712. tinxit sanguine lancea 7, 473. tulisses nefas 7, 868. viris fors 9, 211. vox 6, 527. 8, 480. Primum vallum 6, 290. vulnus 8, 72. Primo cantu succendunt classica 6, 166. curiu moenia rapta 2, 653. quoque sole calens 10, 435. visu 9, 1035. certamine 4, 621. in limine vitae 2, 106. nutet casura sub Euro 1, 141. Primi fregere 8, 298. calores 9, 507. Seres vident Nilum 10, 202. tumultus 10, 325. vidimus motus 1, 254. Primae Gades 9, 414. fruges 6, 426. tenebrae 4, 446. undae 5, 513. Prima castra 1, 251. 4, 587. poli sidera 5, 424. proelia 4, 720. 8, 386. secula 8, 837. vulnera 4, 546. Primos fugisse 9, 271. me ducis in ortus 1, 683. belli tumultus visura dies 1, 233. Primas taedas expulsa mutarim 2, 345. Primis humeris haerentia suppara 2, 363. aedibus exsul 3, 339. Primum 4, 555. 4, 660. 5, 386. 397. 6, 499. 9, 296. 629. 913. 925. adit te 8, 251. dant 10, 326. Primo 4, 247. Prior adflatur 6, 589. arma capeflam 4, 703. ipse percussit 5, 488. pervenit 8, 641. dominus 9, 274. fortuna 8, 31. mens 5, 167. sedes 9, 996. ulla manus 7, 475. Priorem quemquam ferre 1, 125. Priores ferunt arma &c. 3, 475. mores 9, 520. comae 5, 143. Priorum ducum fata 4, 662. Priores cultus matrona deposuit 2, 28. menfas asper nata fames 1, 163. Priora fata 8, 23. Prius commendat 9, 1013. gessisse 8, 419. texit quam 9, 1006
PRIMAEVUM corpus 6, 562
PRIMORDIA gentis 10, 177
PRISCI toni foedera 2, 341, 378. Prisco sanguine dignum robur 5, 17. nomine Enchelae 3, 188. Prisci duces 10, 151. Prisca foedera 8, 219
PRIVIGNI fuga 9, 51
PRIVAVERIT sceptris 8, 498. Privare te patrio sepulcro 2, 732. Privatus 9, 194. Caesar 4, 188
 moni timet Caesar 5, 668. Privata ira 4, 688. senectus 1, 324. vita 7, 266. Privatae curia vocis testis 3, 108. Privatum facere caput unum 5, 366. Privato duce *gesturus praelia* 2, 278. non Privata arma Senatus dedit 2, 533. Privata loqui 5, 539. non cupit, qui Pompejum transire parat 2, 564
PRO arvis utitur gurgite 6, 377. bellistor civile dare bellum 5, 269. caede dari veniam 9, 1088. Caesare stat 6, 201. cursus satis datus 7, 544. pugnans 9, 850. causa pugnare 4, 230. cervice daret mercedem 8, 11. Magni dare 9, 1024. conjugem luctum amat 9, 112. crimine poenam metus 8, 781. quid precer 8, 827. dominis bella gerere 9, 257. libertate partes faciet 9, 97. me petitis patriam ferro 7, 261. meritis precatur te 7, 68. munere misissem caput tuum 9, 1070. numine est Pompejus 8, 860. pace dare libertatem 4, 227. robore stat 10, 118. sanguine merces 7, 738. se ferre metus 7, 138. vera causa fabula decepit 9, 623. vulnere totum corpus 9, 814
PRO fas! 10, 410. fata! 2, 98. 4, 194. 6, 305. 7, 411. funera 4, 231. furor 10, 146. pudor 10, 47, 77. Superum 8, 597
PROAVI 9, 132.
PROBAT calor 9, 352. quis sumserit arma justus 7, 259. se 8, 621. spectantibus 7, 629. Probatis in morte 8, 626
PROBITAS devinxit amore 8, 156
PROCEdit vinea 3, 487. Procederet ungula curvati Tauri 3, 255. Procedere ad Deos alio vultu 6, 736. in axem 7, 422
PROCELLA Circaea 6, 287. Emathia 8, 203. urgente 9, 1001. Procellae invitae 5, 684. mediae 5, 583. Procelas sentit aequor 6, 470. tellure timens 9, 446. Procellis favit 9, 116. rapta aequora 5, 612
PROCERES alii sollicitant 2, 279. castrorum 7, 69. Hesperiae 10, 450. Romani 5, 10. Procerum coetus 8, 261. motus 5, 342. pars 8, 119
PROCUl 9, 944. 10, 256. ablit ut 10, 525. adspicit 8, 743. avertite 10, 341. avertant hoc fata 10, 101. collecta fragmenta 8, 755. conspexere sedentem 6, 575. conspecta est 9, 501. ducitur agger valli 6, 31. ecce 6, 214. effudit 9, 491. est 9, 542. hinc 6, 230. inde 5, 516. positus 5, 755. remotae terrae 5, 745. torrit se 9, 822. unde 7, 479. aequore 4, 586. arvis 9, 341. harena 8, 820. tellure 7, 57. Thessalia 8, 602. à cavernis 6, 642. à muris 3, 375. 10, 436. à strepitu 5, 726. a tectis 5, 19. ex alto 9, 45.
PROCUMBIT in aequora 3, 616. montibus arbor 3, 512. Procumbunt late omnia nemora 3, 395. oculi sedibus expulsi 3, 713. orni 3, 440. vix peracta caede 2, 202. Procubuit 9, 482. agger 3, 508. Procumbat ut victima 7, 596. Procumberet supra ducem 7, 672. Procumbere jubet silvam 3, 426. terrae 5, 360. Procumbens ferrum pondere ad-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

adjuvit 3, 275. Procumbentes taxos 3, 419
PROCURRIT Macra in aequora 2, 427. Procurrunt
 agmina 7, 384. Procurrere contra 4, 772
PRODISTIS in hostem 7, 231
PRODIGNUM fuit illud 9, 475. Prodigis terras inple-
 runt superi 1, 525
PRODIGUS toto censu Cererem exiguum emit 4, 95.
 Prodigia rerum luxuries 4, 373
PROBIT humorem arvum 4, 309. Prodiunt omen-
 ta latebras 1, 625. Prodidit arma clangore 10, 400.
 hanc Pompejo fama 6, 570. proelia ignis 6, 279.
 quod illi anhelitus 4, 623. Prodiderant
 veritatem 5, 157. Prodram flumina tua 10, 285.
 Prode Deos 10, 181. Prodere aves 6, 428. casus
7, 151. populis quaecumque monetis 1, 632.
 secreta 10, 195. vau licet 5, 176. Prodens fama
 ruinas 8, 15. urgentem pectora Phoebum 1, 677.
 Proditus pulvere 6, 127. Proditia Pharos
10, 355. turbato vultu ira 3, 356. Senatus iura 4, 801.
 Proditionis merces est salus ducis 4, 221
PRODUCIT tenuem linguam in aequora 2, 416.
 Producere animam 4, 796. noctem 10, 173. fu-
 nus ad tumulos 2, 298. vitam 4, 377. Producti
 concurrunt in harena 4, 740
PROELIA vocant fessos 4, 394. premerente 6, 327.
 campi 7, 306. Proelia dira 3, 313-7, 689. media 10, 185.
 Pontica lassus regis 1, 337. prima 8, 386.
 superati Vari 4, 715. suprema 7, 243. ultima
 concurrant 1, 40. committat miles 3, 325. con-
 verti laetatus 1, 441. gerunt 10, 532. gesturus
 consul 2, 278. dira discordes paratis 3, 313. di-
 rae tribunitiae saeva voverunt 3, 127. iusta vo-
 cari 2, 540. laevâ instaurat 3, 615. pauca facili
 eventu gesseris 1, 284. in Proelia casuras urbes
 moverat 3, 170. coitur maiore damno 2, 226.
 menti stimulos addunt 1, 262. externa devotas
 dextras accipe 3, 311. ruens miles iter rapuit
4, 151. scelerata suae quemque rapiunt caussae
2, 251. venisse tantum civem 2, 274. post Proe-
 lia Parthorum sospes 2, 553
PROFANA mors 9, 780. Profana ora 6, 515. Pro-
 fani populi 10, 195. Profanae manus 8, 553
PROFATUR 5, 16. 9, 147. haec 5, 318. moesta 2, 337.
 sic 4, 701. Profatus sic 9, 251
PROFERT querelas 5, 761. protulit ovo natos 9, 902.
 se domus 10, 487. Protulerat natura mon-
 stra 1, 590. Profer 10, 180. Proferre ferrum 8, 520.
 se populis 5, 90. Profertur ad hostes 4, 763.
 Proletus ab ira calida 2, 493. Proletus auro non
 deest venditor 4, 97
PROFECTO 2, 546. 6, 445. 9, 477. 9, 1084
PROFICIS nil 7, 592. Proficiunt pocula 6, 454
PROFUGUS dux 8, 259. per Appula rura 2, 608.
 Profugum per Scythici divortia Ponti 2, 580
 Profugi à gente vetusta Celtæ 4, 9. Profugos
 vexere puppes 2, 611
PROFUNDUM inexpertum 5, 486. moestum 5, 442.
 placidum 6, 268. pronum 4, 430. rubrum 8, 853.
 Profundi languor 5, 449. ora artantur 2,

677. tellure compressa 2, 680. stagna 9, 305.
 incerti stagna 2, 571. Profundum medium va-
 tes tenere 3, 2. vastum semianimes iubiare 3, 576.
 Profundo abrupta terra 9, 308. acies errare
 pateris 3, 559. clausa 6, 23. interrupta terra
9, 335. invehit molem 3, 536. mergi 9, 540.
 merlus foret 3, 636. sparsa Peuce 3, 201. gemitu
 tellus elisa 2, 437. vasto brachia iactare 3, 651.
 Ditis regna 1, 455. Profundo mari fortunam
 tentare 3, 509
PROGENIES, huic maximus usus Veneris 2, 388
PROHIBET Circius tuta Monoeci statione 1, 408.
 succumbere 8, 70. Prohibet accessere 8, 660.
 cadavera jungi puppes 3, 575. credere 5, 549.
 socii 3, 637. Prohibebunt fratres tela spargere 3, 327.
 Prohibe lamenta sonare 7, 706. Prohiberet
 lunam imagine fraterna tellus 6, 503. Prohibere
 artus ossibus 3, 656. Prohibens victorem rapina
3, 121
PROIECIT aëstus pectoris 8, 166. purus hominem
 in undas 6, 401. pondera curarum 9, 951. ter-
 ga leonis 4, 612. vitam 4, 516. Proiecta locis
 vacuis 5, 783. sub die 9, 432. lingua 4, 755. Pro-
 jectum corpus 6, 588, 720. Proiecti entes 9, 26.
 post litera fluctus 9, 309. Proiecta armis 8, 735.
 campis cadavera 7, 565. corpora 6, 626. sub au-
 stro regna 8, 442
PROLAPSA jaceret 8, 426
PROLES Aloeï 6, 410. clarissima 6, 594. Karthagi-
 nis 8, 284. Lagi 10, 86. Lagaea 10, 522. Mo-
 telli 8, 410. 9, 277. Philippi 10, 20. Iurpi 8, 692.
 parente indigna 6, 420. cum prole, & con-
 iuge 7, 377
PROMITTIT his virtus locum 4, 36. Promittunt
 stantes munera 7, 715. Promisit sibi fatum 10, 452.
 Promisere manus ad bella 1, 388. Promiserit
 sibi omnia 7, 759. Promittere quid Musis
9, 983. sibi jus totius mundi 2, 321. veniam 4, 510.
 Promissus sibi manu finis pugnae 4, 535.
 Promissa aurorae dies 8, 779. mihi dies 7, 255.
 salus 4, 235. Promissae pugnae classica 2, 597
PROMOVET acies 7, 576. Promoveat limine portae
6, 201. Promotus sanguine 6, 146. Promoto li-
 mite Varus Hesperiae finis 1, 404
PROMTUS pati 7, 106. Promptum ad vulnera pectus
5, 320. Pnyllis, nosse 9, 937. Promissima in fer-
 rum rabies 7, 245
PRONUBA Erinnyes 8, 80
PRONUS amnis 6, 474. ad nefas 6, 147. in adver-
 sos ictus stat 3, 571. in undas ibat Titan 3, 40.
 repagula laxet ionipes 1, 295. Prona viris mens
 in ferrum ruendi 1, 461. Pronum ad tollere 6, 619.
 erat praebere 6, 606. profundum 4, 430.
 Prono in bellum tantum addidit irae 1, 292. la-
 teri incumbit turba 3, 648. Pronum diem du-
 cens Phaëton 2, 412. Pronam pinum excutiens
 Erinnyes 1, 573. Prono Deo cedere 5, 501. in
 noctem Olympo 4, 28. mihi acceptum bellum
1, 392. vertice ignis in latus cecidit 1, 546. Pro-

INDEX RERUM,

- uae comae 6, 643. Prona morti pericula 5, 693.
 Pronior in magnum populus 2, 453
PROPAGO Pompeji 6, 589
PROPS 5, 239. 6, 411. 9, 265. Semiustae classes
 merguntur 10, 406. me vidi Superos 7, 298
PROPIOR ab igne 8, 289. Cornelia civili bello 2,
349. luna 6, 506. mari Cynosura 8, 120. mer-
 genti sidera coelo 4, 54. Propiore cultu frequen-
 tant lucum 3, 422. Propiora pignora 8, 499.
 Propioribus astris flammascrit lux 2, 721. Pro-
 pius accessit Olympo 2, 398. moveri 6, 416.
 fecabat 9, 685. timuere, quam nunc 10,
47. vidit 5, 475. videre 8, 63. **Proximus** la-
 bor 9, 297. Proxima erat 9, 948. coelo 9,
351. Graecia vires bello dat 3, 171. lege po-
 testas Praetor adest 3, 106. muris Pharos 10,
511. plagae cutis 9, 767. sibi nox 5, 805. subol-
 les 7, 642. tellus 5, 576. urbis pars 3, 379. viris
 fors 9, 211. Ponto rura 9, 439. velis litora 5,
588
PROPERE rapi 9, 761
PROPERAS 8, 645. Properat ire 6, 284. tentare 5,
304. Propera 7, 83. praecedere 8, 744. Prope-
 rat equitum catervae 2, 498. mori 6, 807. Prope-
 teremus ad axem Hesperium mundi 3, 359. in
 orbem 8, 289. Properans in fata 8, 638. ruina 5,
746. virum mundo inponere 3, 393. Properans
 belli nuntia fama 1, 471. Properante dextra
3, 18. Properantes mortis horae 7, 50
PROPINQUA puppis 8, 54. Propinquum letum 4,
737. vallum 6, 125. vocare 4, 177. hostem o-
 rant 3, 305. Propinqua luce 5, 678. Propinqui
 nulli colere 2, 370. pugnae mente 6, 1
PROPULIT classem Auster 3, 1. mare 9, 319. Propel-
 lere lintea 5, 430. Propulsa silva iussit se
3, 444. cruore flumina 7, 789
PROPOSITUM vobis vertere cuncta 7, 59
PROPONTIS 9, 960
PRORAS sublimi culmine stans 3, 709. in proram
 rudentes dedit 8, 196. Prorae Latiae 9, 1079.
 Proris naves ad terram victae 5, 422. diductis
 cornua extendunt 3, 547
PRORUMPUNT agmina 1, 443
PRORUTA saxa 9, 490
PROSCINDIT vomer Iolcon 3, 192. Proscindere
 quercum ferro 3, 434
PROSECTA lavi cerebro 6, 709
PROSEQUITUR vox fauces 3, 739. Prosequar um-
 bram inanem 2, 303
PROSERIT Ceres segetem 4, 411
PROSILIT fiducia 7, 249. Prosiluit 5, 210. busto 9,
3. puppe 8, 55. Prosilient acies 7, 78
PROSPERA mutantur vita 8, 631. bella 4, 387. fata
7, 420. 8, 625. 701. belli 5, 782. bellorum 7, 684.
 Pompeji 7, 708. rerum 7, 101
PROSPICIS moenia de rupe 1, 195. Prospexit rupe
10, 434. Prospiciat sibi flammam 9, 235. Pro-
 spiciens fluctus 8, 47. irae vel tibi 8, 644
PROSTERNIT se 5, 800. Prosternite mundum 7,
278. Prosternas populos 3, 131. Prosternere ca-
 nos pedibus 7, 372. gentes 7, 659. tantum 7,
534. Prosternimur in acrum 7, 640. Prostrata
 jacent agmina 4, 358
PROSUM Prodest auxilium 4, 645. Basiliscus trans-
 actus 9, 828. Superos finem pollicere 1, 669. sum-
 ma scelerum 6, 304. Proderat nomen urbi 9,
203. Profuit durasse per tot annos 2, 257. nulla
 sua aetas 2, 104. posuisse 9, 897. tua umbra 10,
6. Proderit hoc 8, 865. undis ratis 5, 587. Pro-
 dedisse aliquid nominibus 7, 220. castris 9, 1051.
 Jovi votis 3, 318. nives Nilo 10, 220
PROTEGIT extensus umbo galeam 3, 476. se fori-
 bus clausis 10, 440. truncum arbor 9, 529. Pro-
 tectus ab ingenti ira Superum 2, 86. Protecta co-
 ma nemorum 9, 627
PROTENTI crinibus hydri 9, 673
PROTEUS vates 10, 511
PROTINUS 6, 750. 7, 733. 9, 830
PROVECTUS in aequor 9, 1011
PROVENTUS novorum scelerum 2, 61
PROVIDUS 9, 328
PROVISA haec sunt duci 3, 71
PROVINCIA Pellae Parthia 10, 52. ultima, Caesar;
 Pompejo dabitur 1, 338
PROVOCAT aequor delphin 5, 552. Fortunam 9,
883. iratas Aspidas 4, 725. Provocare jugulo
 hostem 4, 275
PRUINAE Arctoe 8, 363. conspecto sole non du-
 raturae 4, 53. spariae 9, 717 *Prunifum* arbum
6, 489
PSYLLUS 9, 907, 911. Psylli Marmoridae, & eo-
 rum usus contra Serpentes 9, 893, 894
PTELEOS 6, 352
PTOLEMAEUS Auletes in regnum Aegypti restitutus
 iussu Senatus, auctoritate Pompeji 8, 560,
573, 595. 9, 132, 1028. filius ejus puer à Sena-
 tu rex nuncupatus (cui non legitimus rex 8,
558) 5, 60. 8, 281, 448, 518, 536, 558. Pompeji
 suo iussu occisi caput jubet balsamo conditum
 adservari 3, 688. ex Casio monte Alexandriam
 venit ad Caesarem 10, 53. à quo cum Cleopa-
 tra sorore reconciliatur, & cum Caesare epula-
 tur 10, 107. & seqq. à Caesare obsesso Alexan-
 driae nullibi dimittitur 10, 461 & seqq. Ptole-
 maei munus, occisus Pompejus 9, 268, 278. Ptole-
 maeorum manes 8, 696. Ptolemaei incesta
10, 69
PUBES firmissima his sedeat castris 2, 473
PUBLICA belli semina 1, 158. fata 2, 239. 7, 51. ju-
 ra 9, 249. signa 7, 164. sequimur 2, 319
PUDET civem videri 2, 446. gessisse 10, 170. in-
 pendisse 7, 617. meminisse 8, 27. nil 8, 452.
 quos servire 7, 445. te nihil, fortuna 2, 568. te
 uri 8, 751. Puduit gementem mori 9, 886. Pu-
 debit gessisse 8, 419. jurare 9, 602. regnare 9,
206. Pudebunt quem saeva 8, 495. Pudeat 9,
266. coactum vicisse 7, 28. Pudenda series 8,
696. Pudendum auxilium 8, 390. Pudor amore
 de-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- devinxit 8, 156. arma furentum continuit 4, 26.
Fortunae Ptolemaeus 4, 59. lucri 9, 706. non
vincere bello 1, 145. Romanus 9, 1060. somnus
8, 678. Superum 8, 597. 605. terrorque huc ho-
stem inpulit 4, 34. timendi 7, 525. vester Ma-
gnus 7, 380. Pudoris funera 4, 231. rumpunt
fata moras 1, 263. venia 3, 148. vulnus 8, 349.
Pudori cede 8, 627. Romano parcere 2, 518.
Pudorem tegit Galea 4, 706. timidum nuptae
tectura lutea 2, 363. heu Pudor 2, 708. pro pu-
dor 10, 47. 77. Pudore solve domum 10, 97.
Puer amat sororem 10, 94. coelo raptus 9, 974.
inbellis 10, 351. inustus flectit te 7, 38. impius
8, 679. Pellaeus 8, 607. rex 10, 54. Puerum cre-
de 10, 361. Puernia studia 4, 178.
Pugna dabat vires 6, 251. est de funere 6, 811.
levis 8, 380. longa 4, 472. nulla secuta est 7,
532. Pylorum, & veneni 9, 924. Pugnae discrimi-
na 2, 599. finis 9, 232. pars 7, 693. promissae
classica 2, 597. Pugnam depoſcite votis 2, 533.
laceſſere habiles pinus 3, 553. in Pugnam frege-
re rates 3, 674. Pugna conſilium eripere 4, 705.
in Pugna ſanguine perſuſus 8, 375. Ila Phocæus
eximius 3, 696. Pugna Domitius 2, 479. 7, 600.
Metellus 3, 114. numine adverſo 7, 119. unius
turba carinae 3, 647. velum 8, 464. Pugnae ar-
mis Lingones 1, 398. mari Liburni 4, 530. Par-
thi 3, 165. cetrae 7, 232.
PUGNAT ab alta puppe Catus 3, 585. minaci cum
terrore ſides 2, 453. non ſtare 4, 753. Pugnant
pro Caefare 9, 850. Pugnavit fortuna 10, 3. Pu-
gnaviſſet Averno populus 6, 636. Pugnare cum
genero 6, 305. ducem malunt, quam vincere 7,
109. foro 6, 324. pro cauſa 4, 220. Pugnaſſe
ſibi 7, 697. Pugnatur 7, 114. Pugnabitur pro qua
urbe 3, 92.
PULCRUM eſt, pati 9, 391.
PULMO auguſtat meatu aëris 4, 327. rigidus 6, 630.
tumidus 3, 644. Pulmonis anhelu fibra 1, 622.
PULSANT ſingultus os 8, 682. Pulſati acquoſe mon-
tes 5, 615.
PULVIS ater 8, 57. calidus 8, 376. coepit dureſce-
re 9, 942. compreſſus ſanguine 4, 795. exiguus
8, 867. glomeratus 6, 296. longinqua petit 6,
162. parvus 10, 380. preſſus 6, 280. Siccus 9,
342, 523, 974. tenet aëra 9, 462. tortus 9, 455.
turbine torquetur 4, 767. Pulveris congeſtus 9,
487. Pulvere enecat Bacchum 9, 433. hoc mer-
ſit verum 9, 577. putri cautes fluxerunt 3, 507.
ſqualebant fauces 9, 503. teſtae ruinae 7, 393.
è pulvere undam conſpicies 9, 502. in pulvere
manes tenes 8, 834.
PUNEX percuffus 4, 300.
PUNICEUS Rubicor, 214.
PUPPIS carinae 8, 564. hoſtilis 8, 577. parva 8, 258.
praetoria 3, 535. prima 8, 590. Pharia 8, 596.
tura 8, 651. congeſſo pondere verſa 3, 649. in
locum cecidit mare 3, 633. fociae ad auxilium
concurrit 3, 663. ſuae de robore quiſque ſtat 3,

570. Puppi ferrea manus uncus inſerit 3, 635.
Puppim dirigit dextra Telonis 3, 592. ferentes
venti 6, 470. flectere 8, 586. hoſtilem inſluit 3,
636. in litora dare 8, 133. retinens 6, 679. ad
Puppim pervenit 3, 732. in Puppim rediere ra-
tes 3, 545. parvam ſalix tenitur 4, 132. ſociam
erumpere 3, 600. Puppe deſerta 1, 501. ita
conditur 3, 619. pendentia brachia linquentes 3,
667. rupta minor Argo 2, 717. ab alta pugnat
Caicus 3, 586. de Puppe carinae inſectare ma-
num 3, 610. in ſignifera reſidens 3, 558. Puppis
Caefaris 3, 526. Cecropiae 2, 611. exiguae 3,
182. ferebant lactus 9, 49. jungi cadavera pro-
hibentur 3, 575. mutato remige victores ſuos
vexere 3, 754. varios tractus gurgite duxerunt
3, 550. mittebat in aequora 2, 709. remi inhi-
bent 3, 659. cavas à litore ſolvunt 2, 649. in-
numeras praeparat 3, 16. ſublimis convellunt 3,
528. Puppibus acceſſus obtulit 3, 44. ignis in-
cubuit 10, 997. juvenus aptior 8, 122. occurrat 3,
704.

PURGANTES moenia pontifices 1, 593. Purgan-
dum gladio crimen 8, 518. Purgatus in ara 7,
777.

PURPURA funerea lana obſita 2, 367. nullos faſces
comitata eſt 2, 19. ſervit ferro 7, 128. Purpu-
reus lapis 10, 116.

PURUS Aëas 6, 361. Boreas 1, 704. gurgite 4, 380.
ne luceret ſol 7, 6. Puri coeli facies 2, 723. Pu-
ra eſt nulla belli manus 7, 263. ſides 8, 572. ter-
ra 9, 425. toga 7, 17. Purum flumen 6, 367.
Puri lunae receſſus 5, 547. Philippi 7, 872. Pu-
ras manus ſervare 7, 487.

PUTEUS mons cavati 4, 295.

POTAT hoc ſatis 10, 525. illas tenebras eſſe mortis
3, 714. neceſſe 7, 312. parva regna, Indos &c.
10, 457. Putamus damnum armorum 3, 365. Pu-
tant Romanum pati 9, 392. velle, quodeun-
que poteſt 3, 101. Putaſti me vacuum virtute 9,
506. Putavit turum 9, 1037. Putem 7, 768. Pu-
tes jacere agmina 4, 359. ne ſe ſibi vicille 2,
323. Putares mutare 8, 147. Putaret quis 9, 833.
Putaris 9, 1026.

PUTRIS humor 8, 690. harena 9, 699. ora 9, 434.
teſtis avitis domus 7, 403. Putri pulvere cau-
tes fluxerunt 3, 507. robore pallor adtonitos
facit 3, 414. Putres robore trunci 9, 966. hare-
nae 8, 830. medullae 9, 785. Putria rerum mo-
nimenta 7, 397. terrae 9, 526. Putrida nimis
membra recedit 2, 141.

PYRAS ſuas ſtruxere 3, 240.

PYRAMIDES 8, 697. Pyramidum tumuli 9, 155.

PYRENEſ deſuper aëriam abripimur 1, 689. Pyre-
naeae nives 4, 83.

PYRRHUS ſerox 1, 30. 3, 159.

PYTHON ſerpens maxima 6, 407. Pythona occidit
Apollo 5, 80. Pythonem extenſo 7, 148. Python
arſit 5, 134. Pythia 6, 409. antra 6, 425.

INDEX RERUM,

Q.

QUAEVIS ferrum jugulis 5, 262. jugum 9, 261. polos, & fidera 8, 337. Quaerit, cum quo cadat 8, 504. exire 6, 123. indomitos populos 4, 146. iter per arma 7, 498. latebras 8, 780. nocte maritum 5, 810. quod praeslet 5, 592. subolem &c. 7, 347. tuta domus 10, 459. vestigia 9, 965. vocem in defuncto 6, 631. Quaerimus Superos 9, 579. Quaerunt agnoscere 7, 462. Nilum Seres 10, 292. Quaesivit iram superum 1, 617. quod luxur 10, 157. Quaefilis finem armis 7, 344. Quaeram exordia rebus novis 8, 265. Quaeremus terras 9, 869. Quaere cognoscere 6, 812. quid est virtus 9, 563. Quaerite, quid erigat Oceanum 1, 417. Quaerat cineres 9, 72. Quaerere 7, 619. de facto 8, 49. dextram 5, 280. haustus undarum fontibus 3, 346. latices occultos 4, 203. pacem à gladio 6, 242. pontem 4, 149. quod 6, 602. sibi mortem 4, 479. tuta fugae 6, 149. ubi sit fas 8, 141. Quaefisse caput per omnes truncos 2, 173. fidem sceleris 9, 140. libet 6, 426. opes 10, 150. muris latebras pavori 2, 494. nocentem, lenti visum 2, 110. Quaerens exempla timori 2, 67. Magno fato 8, 215. reparare 9, 1019. sepulcrum 8, 394. Quaerentem erumpere ventum 3, 460. Quaerens, ubicumque videris 10, 284. Quaeritur 6, 811. finis armis 5, 273. praeda armis meis 1, 350. ostus 10, 301. sedes ruinae 2, 731. Quaeratur nec dubium longo in aëvo 2, 731. Quaeri inter cadavera 6, 154. litoribus 5, 790. quid esset 7, 132. quid jubes 9, 566. Quaefitus favor 7, 726. Quaefita licentia regnis 9, 1074. nobis jugulo libertas 7, 434. manu fors 7, 309. Quaefitum corpus in undis 8, 719. Quaefiti cibi 4, 375. Quaefitae aquae 4, 306. Quaefita cruore regna 9, 1022. per agros plaustra 3, 450. Quaefitus Britanniae terga ostendit 2, 572. Quaerendi enses 9, 209. Quaeflor Cordus 8, 716. **QUALIS** erat 7, 13. venit 10, 437. Quales 10, 145. **QUAM** longo tradita leto, incertum 9, 102. magnum 6, 148. magna cadas 7, 419. crimina 9, 1059. multum liceat 7, 554. non &c. 5, 250. non ardua sit virtus 4, 376. parvo 4, 377. procul 5, 19. turbidus 7, 116. quod siluit 5, 112. si 6, 503. Quamquam confusus 4, 667. sint 2, 350. tectus 5, 538. vacabit 8, 412. Quamvis cum Indic. 4, 247. è bustis 6, 808. elisus 9, 339. jussi 4, 769. lapsus 8, 8. pavidi 6, 661. sit 9, 517. urens flamma 5, 811. **QUANDO** 4, 811. 8, 218. **QUANTUS** conspectus 8, 319. pulvis 4, 767. sit Caesar 7, 253. sanguis 7, 317. Quanta nox 9, 13. Quantam dare fas est 7, 456. Quantum venenum 9, 679. Quanta mercede 7, 751. Quanta manus 7, 361. Quanta gaudia 9, 949. Quan-

tosne tumores gerit 10, 99. Quantum libertatis 8, 454. mortis 9, 680. poenae 7, 784. scelorum, & malorum 7, 114. teluris 6, 52. Quantum 4, 789. 9, 137, 984. debet in terras effluere 9, 774. delpicitur Pontus 5, 638. est, quod fata tenentur 3, 392. petat Natura 4, 378. poenituit 4, 385. potes 8, 766. potest perire 7, 535. valet 4, 469. 8, 123. tantum 9, 461. 10, 60. Quanta parat 5, 69. Quanto securius 8, 242. tu dignior 9, 508.

QUAE agite 8, 289

QUASI conjuge victo 8, 158

QUATIT saxa pulsu sonipes 4, 751. templa Pontus 6, 28. Quatiunt classica mundum 5, 751. validos rudentes 2, 698. Quaterent Eumenidae lampadas armis 3, 15. Quatiens flagellum Bellona 7, 568. Quatiens ruina 1, 494. Quatitur formidine somnus 8, 44. remis Corcyra 8, 37. Quasi incipit cervix 4, 624. sunt visa astra 5, 564. Quasae nutant turres 6, 136. Quasiant penates 10, 479. Quasiantia tectum limina 5, 519. Quasabile ferro 6, 22.

QUEAT noscere 6, 428

QUERCUS sublimis in agro frugifero 1, 136. Quercum praemia servati civis referens 1, 358. aciem ferro proscindere 3, 434. Quercus silentes liquerunt Selloe 3, 179.

QUEROR de Brutis 7, 440. de parte servata 9, 145. haerere terrae 9, 82. nil de te 9, 855. Querens perisse 9, 1053. Queritur, quod hostes &c. 3, 49. vulgus 7, 49. Querimur nihil jam 1, 37. Queruntur populi 7, 56. quod bubo, & strix 6, 689. Querat quid rura subpressa per orbem 1, 318. Queri de fatiis, & Superis 5, 762. Querens vulgus 10, 11. de te Fortuna 6, 787. Querentis voces 9, 1095. Querenti credidit 9, 1105. Querentes clamant 9, 847. Questus Numam jussisse 7, 397. tacite 5, 512. Quetta, quod rapuisset 6, 359. Querelae causa 8, 512. Querela digna mors 7, 630. Querelae pereant 7, 555. Querelas egerit pietas 2, 63. in numina effundunt 2, 44. rumpens gemitus 8, 87. Questus exonerat 9, 880. mutos sub tacito pectore volvunt 1, 247. tenere suos 2, 20.

QUI horreat 8, 449. comitum 8, 6. Qua debuit ira 10, 516. non ulla tantum mortis habet 9, 766. parte 6, 333. 9, 873. via caede paranda est 6, 124. Qua 4, 404, 587. 6, 331. 576. 8, 212, 465. 9, 531, 852, 956. 10, 210. qua 4, 468. accedunt 8, 227. agebat se 7, 523. arant 4, 334. connectitur 9, 5. decuit 10, 83. dedit 10, 286. dirimunt 10, 312. erat pronus 6, 474. exsultat tellus 8, 539. fugimus 9, 880. lara jacet plaga 4, 674. longissima sunt regna 4, 671. mare gurgite Nili mutatur 1, 684. obponit 7, 498. pendet 8, 797. protulit se 10, 487. stetit 4, 708. Titan nimius 9, 383. votum est 8, 646. vocabat Natura 6, 558. Quo tanto crimine laefisti 7, 847. tempore 4, 446. 6, 571. abis 8, 584. abit tibi fer-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

furor 7, 75. acciperet 9, 306. cadant 7, 462. **contulit** 6, 681. **emittere** 6, 650. **feruntur** 8, 522. **fugisse velim** 5, 759. **juvent** 8, 414. **latius** 7, 419. **minus** 4, 305. **plus** 4, 509. **praeponderet** 6, 603. **redacta est turba** 7, 399. **sit** 8, 98. **vos pavor abegit** 6, 150. **Quod ferrum tenebas** 7, 587. **nolles stare**, fuit **Conjux** 5, 730. **patet** 9, 6. **perit** 8, 421. **crescat** 10, 219. **dedit sceptrum** 8, 518. **erat mors** 7, 634. **laboras &c.** 9, 258. **nondum perierunt**, **spes salutis est** 5, 637. **permittant** 8, 537. **posset**, **questus** 5, 512. **prodest tibi**, **doiebit** 6, 304. **rapit castra**, **decipitur** 7, 760. **sum**, **vicus**, **ipsum ama** 8, 78. **traxerit**, **an descendere** 6, 652. **tulerunt** 7, 314. **vacaret** 8, 601. **videt** **Stryx** 7, 785. **nisi** 8, 567. **sit** 4, 716. **h** 5, 778. 7, 290. 8, 311. 806. 9, 1068.

QUICUMQUE 7, 312. 8, 18, 203, 363. 9, 398. **dis** 9, 990. **Quaecumque** 8, 172, 385. **es** 8, 746. **gens** 9, 538. **iniuria** 9, 143. **ora** 9, 431. **naves** 9, 331. **arma** 7, 16. **foramina** 9, 811. **Quaecumque opes fecit tuas** 7, 745. **Quaecumque** 6, 316. 7, 567. 8, 628. **Quodcumque** 8, 379. 10, 179, 223. **vides** 9, 580. **Quocumque campo** 7, 80. **cum viro** 10, 375. **sub die**, & **fuere** 7, 189. **Quocumque** 6, 550. 9, 580, 884. **vocabit** 7, 815.

QUAEDAM aquae 10, 263.

QUIDEM 6, 64. 7, 752.

QUIES aeterna 9, 671. **crassina** 7, 26. **inferna** 6, 781. **movit furor** 6, 283. **nocturna** 7, 732. **parta** 5, 373, 505. **pelagi laeva** 5, 442. **populi rupta** 1, 339. **tanta**, **quantum silent** &c. 1, 261. **tranquilla per omnes populos** 1, 250. **vesana agit** quos 7, 764. **Quietis longae armorum patiens** 2, 650. **torpor** 5, 734. **Quietem dabit** 9, 839. **eripere** 6, 327. **ferre** 9, 294. **tenebris solus** 5, 195. **Quieta aqua** 9, 352. **hiems** 9, 948. **Pharos** 8, 513. **Quietum pectus** 5, 149. **Quieti in pace** 5, 35. **portus** 9, 43.

QUIESCIT lancea 3, 468. **piger** 6, 264. **Quiescunt cineres** 8, 695. **corda** 5, 216. **Quiescent cineres** 8, 768.

QUOLIBET 5, 789. **hoste effundere animas** 5, 264.

QUIN etiam 6, 438. **agite** 9, 282. **auderet** 9, 748. **respicias** 8, 441.

QUINQUE 7, 240. 8, 572. **ubi** 4, 750.

QUINQUE rapti secreta 1, 197.

QUIRITES ignavi 5, 358. **dubios in te transferre** 1, 276.

QUIS, **quis**, **quis** 6, 427, 428. **meminit?** 4, 707. **metuat** 9, 837. **possit** 10, 237. **putet** 9, 269. 10, 315. **sumserit iustus arma**, **probet dies** 7, 259. **cui alii** 8, 642. **Quem non** 5, 300. **Quo ne motu poli** 7, 301. **Quos hominum spoliare licuit?** 5, 271. **Quis cruor** 7, 625. **furor** 7, 95. **hic labor** 6, 492. **rogus** 9, 784. **timor** 6, 666. **Quid arces** 7, 81. **arma movit** 9, 1071. **egimus** 7, 440. **esset Roma** 7, 132. **feram plura** 9, 1029. **fuere** 7, 689. **fugis cladem** 7, 821. **horremus nomina** 10,

389. **insequeris** 5, 315. **juvat?** 5, 268. **lacerat** omnia 7, 665. **lassas** 5, 695. **meruere nasci** 7, 642. **mirum** 7, 185. **nunc** 6, 196. **nunc profunt** 4, 799. **obtenditur causa** 8, 339. **opus est** 9, 69. **perdis tempora** 8, 53. **plus aula foret** 10, 413. **premitis orbem** 7, 870. **prodest** 9, 828. **pulsas pectora** 4, 182. **quaeris sidera** 8, 335. **quaerimus Superos** 9, 579. **quod &c.** 8, 118. **lenius** 8, 749. **spargis vulnera** 8, 352. **spes te trahit** 5, 130. **tene** 5, 482. **victo opus urbibus** 7, 719. **Quisnam** 5, 521. **Quaenam** 8, 278. **Quisquam** 4, 559. 7, 82, 318. **arator** 7, 861. **barbarus** 7, 282. **Deorum** 8, 459. **Quemquam fallere** 9, 388. **Quidquam** 6, 194, 613. 9, 740. **audet** 8, 764. **quaerere** 8, 49. **Quoquam** 8, 591. **Quisquamne** 8, 31. **Quisque cupit** 7, 52. **eos pavet**, **quibus ipse timori est** 5, 257. **nescit** 7, 133. **sibi dabit** 7, 740. **Quaeque volat sibi** 9, 287. **Quemque sua imago premit** 7, 773. **trahit suum munus** 7, 339. **Quaeque gens** 7, 510. **Quisquis** 6, 772. 7, 347. 8, 642. 9, 239, 279. **de ordine** 5, 34. **ambus** 6, 371. **imperus** 9, 1055. **Pompejus** 9, 93. **spiritus** 4, 643. **Superum** 9, 860. **Quidquid** 6, 670. 8, 365, 502. 9, 61, 523, 595. **aetas non expleat** 7, 387. **Arctophylax descendit** 8, 179. **dares** 9, 1023. **homo est** 9, 779. **ipse cogitur** 6, 498. **licet scire** 9, 576. **nare sagaci sensu** 7, 829. **non creditur** 6, 437. **patiere** 7, 703. **sumus hominum** 7, 363. **umbram consilii** 6, 775. **auri** 7, 755. **regnorum** 8, 812. **veneni** 6, 684. **Quondam** 9, 357. 10, 509.

QUOTIES 9, 404. **nascitur** 8, 408. **opus est** 6, 560.

QUOTUS ignis 8, 170. **Quota pars** 7, 489. **terrarum pars Gallia** 1, 284.

R.

RABIES, & **furor** 4, 240. **arist** 5, 359. **cecidit** 10, 530. **subit** 7, 51. **vultum perdit** 6, 224. **Aconia** 9, 454. **aquilonis** 5, 663. **armorum** 1, 666. **civilis** 6, 63. **Gaetica effunditur** 2, 535. **hic est** 7, 551. **in ferrum promptissima** 7, 245. **media** 10, 72. **miseranda ducis** 2, 544. **populis Caesar** 7, 557. **praeceptum** 7, 474. **scelerum** 5, 262. **Typhonis** 6, 92. **vesana** 5, 190.

RABIDUS Auster 6, 27. **Leo** 6, 337. **Rabidum Pelorum** 6, 66. **Rabidi dentes** 10, 446. **Gigantes** 7, 145.

RADIT saxa 8, 246. **Radens Salerni culta Siler** 2, 425.

RADIX lassa 9, 968. **vetusta** 7, 856. **Radice nulla tenetur** 9, 434. **Radibus validis haerens quercus** 1, 138.

RADI Canis 10, 226. **nascentes** 6, 336. **potentes** 10, 102. **Radios concordantes tulit sol** 5, 542. **pati** 9, 904. **Phoebus aquis fregit** 3, 522. **Radiis compellitur umbræ** 9, 530. **ornabit manes** 7, 458. **Phoebe premeres Leonem** 1, 655. **sidera prestant mortem** 6, 608. **Radiatus ab ictu Phoebi** 7, 214.

RADI

INDEX RERUM.

RANI divitiis graves 9, 361. rore madentes 4, 317. Ramis inuolare 3, 407. Ramos nudos effundens quercus 1, 139. connexis aëra cingens lucus 3, 400.

RAPIT agmina 1, 228. 4, 717. castra 6, 269. castra 7, 761. casus omnia 7, 487. cursus 5, 403. flammam 8, 745. gressus 3, 116. instrumenta belli 10, 402. Lethe secreta Deum 5, 222. Oceanum Sol 10, 160. omnia coelo 9, 543. ossa 8, 786. è regis 6, 534. saltus pardum 6, 183. spes mentem 6, 29. Iudorem reitum 4, 629. Rapiunt quemque in proelia 2, 251. Rapiebat classem in undas 9, 165. Rapuit cruentus victor recitos vultus 2, 111. dente ferarum 10, 517. fatum 9, 825. fata 9, 639. iter miles 4, 151. tura sepulcro 6, 526. Rapuere carinae incendia 3, 684. ignem 10, 499. mares cultus 1, 165. mortes suas victori 2, 157. nefas 10, 428. nubes nimbo fuga 4, 70. locerum à sanguine 10, 7. venti carinas 3, 46. Rapit quid corpore 6, 588. Rapiunt quidquid 7, 757. Raperet te mare 5, 689. Rapuisset hoc nato 6, 359. Rapere bellum 5, 409. letum 4, 345. Rapens ignem fulmen 1, 534. incendia ventus 3, 501. nomen inperii 5, 390. Rapiente polo 7, 3. Rapturus dextram suam procumbit 3, 616. moenia ignibus 3, 99. Raptura artus è faucibus 6, 553. Rapitur 8, 662. matrona per urbem 1, 676. umbris 8, 505. Rapimur 8, 522. Rapiuntur opes à victis 7, 746. parentum colla 4, 251. seculum casu 7, 446. Rapiatur in undas 9, 276. Rapi rates 5, 458. signa iussit 9, 791. iubet monstrum 1, 590. iussa urbs 1, 484. metuens 9, 482. Rapiendae arces 6, 14. Raptus ab ara Vellati ignis 1, 549. ab omni taeda ignis 3, 504. coelo puer 9, 972. è iure victoris 9, 1054. fato 10, 22. gurgis 6, 372. patriae auspicii 9, 12. vana spe 5, 227. velocibus undis Arar 1, 433. Rapta arbitrio tuo mors 9, 1050. lux 7, 4. populis dies 9, 1097. tenso ballistae turbine lancea 3, 465. cerebrum 8, 689. è gentibus aurum 7, 741. fuga bellum 4, 163. furto iter 6, 121. per prospera bellum 5, 483. tempus 10, 58. tumultu belli opus 6, 54. venenum 9, 924. Rapti cespitis munimen 1, 517. secreta Quirini 1, 197. Raptam librare bipennem 3, 433. me super aethera constituit 1, 678. Rapta casse fugere 9, 220. Gorgone 9, 684. laboris mercede 5, 331. Rapto agmine Alpem superevolat 3, 299. tumultum cepit 4, 35. lumine adtonitus stat 3, 713. Rapti amictus 8, 240. leones 4, 602. matrum pectoribus 3, 351. pretio fasces 1, 178. Raptae à culmine calae 9, 459. harenarum 9, 465. Rapta primo cursu tot moenia 2, 654. procellis aequora 5, 613. Raptos ad nubila fluctus pertulit 4, 81. haustus undarum quaerere 3, 345. semel honores dimittere 1, 317. Raptis cunctis 3, 391. gurgibus 2, 414. iuvenis 3, 452. manibus truncus 5, 252. in exisiram Superum quaeivit 1, 617. Rapta velut ignis 9, 461. Raptum 8, 713

arma sumta 7, 330. Raptor nullas opes ferens 3, 125. Raptus pecorum sulci non ferunt 4, 90. legetum 7, 236. Rapax turbo 5, 595. Cinga 4, 21. Crustumium 2, 406. Rapidus aëtus 9, 31. amnis 8, 445. cursus 7, 460. 8, 472. Ganges 8, 227. gurgis 5, 234. Hiberus 4, 335. sanguis 7, 176. Tigris 3, 256. Titan 9, 313. Rapidi super Hellesponti fretum 2, 675. Rapidum defectus iter 3, 337. fatum 9, 786. fontem diviso gurgite ferens Indus 3, 235. agmen moenibus devolvit 2, 491. Rapidi axes 6, 464. ignes 10, 211. Rapidos uncus puppi insent 3, 635. Rapina victorem prohibens 3, 121. tristi templa spoliantur 3, 167. Rapinae aequoreae 9, 222. hostiles luxum suaserunt 1, 162. sacrae 9, 40. legetum 7, 98.

RARUS habitator in urbibus errat 1, 27. incolae 8, 252. Rara datur copia ferri 3, 693. Rari Aquilones 9, 422. Rarae frondes 9, 944. herbae 9, 438. undae 9, 383. Rarior aër 4, 123. unda 9, 607.

RASTRIS deseruit arva 5, 404. & ligonibus fodere 4, 294.

RATIS populo recepto nutaret 3, 665. cumulata strage 3, 627. 4, 571. Pagasaea 2, 715. parva 8, 565. Romana 3, 583. remis aequor tulit 3, 552. stabilem praebere carinam certior 3, 556. sustentata cupis 4, 420. tentavit robora Bruti 3, 563. ventis impar 8, 35. pars 9, 337. rector 8, 167. Rati adfixus pendit 3, 602. Ratem averit dextra magistri 3, 599. quique suam movit 3, 525. per illam mors una satis accessit 3, 197. Rates citatae 8, 456. diversae 3, 548. discussere fastigia molis 2, 684. in puppi redire 3, 545. geminae haesere 2, 711. multiplices 3, 532. praecipites haesere 2, 212. tenere profundum 3, 2. Ratum pars 9, 245. tenere sugam 3, 706. fracturum ruina perire 3, 579. Rates deserret in medium Athon 2, 676. è litore praecipitare 9, 148. in pugnam fregerunt 3, 674. has ad bella duxit 3, 218. tacitas solvere 2, 693. Ratibus ire 9, 34. ministrant tela 3, 691. trajecta manus festinat 4, 137. in suis perempti cecidere 3, 572. per aequor sparsis 3, 686. tentatur regia 10, 286.

RAUCUM cornu 1, 238. Rauca pectora gemunt 4, 756. gemit Pontus 5, 218.

REBELLIS nimium Nervius 1, 428. multis lustris Gallia 2, 568. Rebellent, qui vinci potuerunt 3, 306.

RECEDIT fames 4, 400. Recedunt Liburnae lunata fronte 3, 533. Recessit 9, 950. à verapitate 9, 1056. Libertas 7, 433. onus 6, 483. sol 5, 544. spes 7, 688. trunco absisa cervix 8, 674. Recedat terra 1, 102. Recedere 5, 795. Recessus Euboicus 5, 183. magnus 6, 40. tui secreta 9, 863. Recessum dent fata 4, 514. Recessu ex longo missa 3, 477. Recessus aetherei 6, 445. a me longi 5, 745. inmensi 8, 291. lunae puri 5, 547. nemorum 5, 125. Scythici 8, 216. Eoos fama

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- fama movet 3, 229. mundi tentare 2, 632. pacis petes 2, 522.
- RECENS ictus 4, 256. Recens adveſtum 10, 168.
- RECIDIS caput enſe 8, 677. Recidit nimis putrida membra 2, 141. tibi colla 8, 607. Recifa cervix 9, 214. Recifum caput 2, 172. Recifi ab ignota cervice vultus 2, 112.
- RECIPIT aëris attri congeſtum 4, 75. fluctus, ut flammas exſtinguat 3, 687. rates palus 5, 327. portu 8, 260. terra colonos 4, 397. Recepti pignus 8, 190. victum 8, 650. Receptit agmina 6, 288. aquas moriens 4, 312. gurgēs Tyrrhenus cadavera 2, 209. portitor Helles calidum Titana 4, 56. quem fortuna 4, 212. rudem materiam 2, 8. Receperit horas à ſole 10, 218. Recipere fortunam ſuam 6, 677. Receptus nullo urgente pedes 4, 46. ore ſanguis 1, 331. tellure 8, 510. velis Aquilo 4, 584. Recepta Roma, merces fuit 2, 228. Receptum telum 9, 222. Recepti numinis pretium 5, 117. Recepto culc 2, 194. populo nutaret ratis 3, 665. te 10, 413. Recepta bis luce 9, 940. cervice 2, 604. Recepti muris hoſtes 2, 705. Receptae ciades 8, 268. diverſae rates 3, 548. Receptis armis membra ſovet 4, 152. Sulla, Marioque 9, 204. moribus 10, 329. Receptat Natura ſinu 7, 810.
- RECLUSUS poſtis 5, 531. Recluſae fores 3, 154.
- RECOLLIGIT fulmen ſparſos ignes 1, 157.
- RECOXIT Pacan ſpicula 7, 148.
- RECREATUR Andus à placida Ligeris unda 1, 439.
- RECTUS aquis iſt 10, 289. legat 8, 821. Leo 10, 306. limes 9, 712. malus 9, 324. Rectum lumen 9, 904. lunae cornu 5, 548. peſtus 4, 166. me telis mittendis componite 3, 717. Recto mucrone gladium tenet 6, 237. Recta cervice ferrum popoſcit 2, 510. fronte venit 10, 438. Recto lumine videre 9, 638. verberare ſaevus 9, 835. Recti fluctus 5, 417. Rectae haſtae 4, 774. Recta ſigna 9, 694. Rectus deſcendens Mariſſa ripis 3, 207. Recto diſtat utile 8, 488. in rectum exire 7, 337. Recta ſequi 4, 815. Rectior Scorpis 9, 534.
- RECUBARE ferae luſtris metuunt 2, 408.
- RECUMBUNT ſtriae membra 8, 757. Recumbat hic 10, 152.
- RECURSUS dare 8, 767.
- RECURVO aere ſtridentes tubae 1, 431.
- RECUSO nihil eſſe 7, 268. Recuſas Italiam 5, 579. Reculat caput ſe ferre 6, 97. debere 6, 5. Recuſent veſtra fata 3, 324.
- REDDIT Cato voces pectore 2, 285. hora miſerae Magnum 5, 815. Reddidit aequor coelo diſſuſum 4, 82. cadavera 8, 430. manibus enſes 9, 26. Reddiderat ſceptra 9, 1029. Reddam me patriae 6, 320. Reddent moenia Phrygiſibus 9, 999. Redde mari Cilicas 2, 636. Pharon ſorori 8, 506. Reddite miſeris arma 9, 848. noſ hoſtes omnibus populis 2, 53. Theſſaliam 9, 849. Reddat quae dies pignora 7, 257. Redderet Phoebe fratrem toto orbe 1, 538. ſibi orbem libertas 10, 25. Reddere acies bello 6, 634. cauſſas 10, 237. honores mortis 8, 773. Marium faſtis 8, 270. me vitae privatae 7, 265. regi, quod meruit 9, 1069. ſibi animam 6, 823. Reddemia ignem manibus huſta 9, 181. Reddetur vita 6, 660. Reddantur his belli praemia 1, 342. Reddita agmina 2, 605. malo vela 5, 431.
- REDEO. Redis pelago 9, 224. Kedit ad Syrtis 9, 756. dies 5, 717. ignoto Nilo 10, 282. juvenus piacata 5, 373. nomen triumpho 8, 311. plena fortuna 4, 122. poſt terga 8, 7. rabies 4, 240. ſtatura Symplegas 2, 719. Sulla 2, 118. vita gurgite 4, 381. ut primum fortuna 2, 94. Redeunt cadavera campo 2, 218. loco membra 5, 37. plauſtra Bootae in faciem puri coeli 2, 723. Rediere futura ad Tripodas 5, 223. rates in puppi 3, 545. robora, & vires 4, 373. Redeant in caſtra triumpho 2, 644. Redire adſtertor 4, 214. coepit Libye 9, 943. rursus 5, 635. 7, 718. Redeuntis rursus in aethera ſilvae robore 1, 391. Redeunt ad me umbrae 6, 705. Redeunt ad ultores regna 5, 207. Reditura numquam libertas 7, 432. Rediturae vitae parcere 1, 462. Reditura ad viſus ſuos litora 3, 6. Rediturae in membra ſecures 3, 431.
- REDACTA quib turba eſt 7, 399.
- REDIMAT hic ſanguis populos 2, 312.
- REDUCUNT roſtra 3, 659. Reducere amorem ſcelerum 4, 236. Reduces Camilli 7, 358.
- REDUNDANT ora 9, 812.
- REFERIT, & fert vices ſors 2, 13. verba 5, 149. Referunt hoc noctes 10, 261. trieterica Bacchae 5, 74. Retulit funera à tumulis 6, 532. ratis aequor remis 3, 552. tyranno poma 9, 367. Refer ſolatia tecum 6, 802. Referam placatos ſanguine manes 2, 174. Referat caput ad harenas 8, 775. Referens annua certamina 1, 180. civis ſervati praemia quercus 1, 358. Refertur ad vulgare jubar 5, 219. Mariſſa Macandro mixtus 3, 208. Referantur amnes aquis pelagi 4, 115. Referri ſigna placuit 2, 598. Relatus fluctu 8, 753. pes 4, 783. Relatae tellure voces 7, 484.
- REFERT quid 9, 383. tabesne, an rogos ſolvat 7, 810.
- REFICIT ſura ſerenis 9, 433. Reſectus caede Scava 6, 240. Reſecta cadit 5, 224.
- REFLUUM mare 4, 428.
- REFOSSA tellus 4, 293.
- REFOVET artus 8, 67. Refovit membra populi 9, 25.
- REFUGIT ad tempora 7, 20. caedes 6, 556. Lucifer calidum diem 2, 724. oculus vena 9, 746. ſaepe ipſa mors virum 2, 75. umbra 3, 34. Refugus Nilus 8, 516. Refugi à fronte capilli 10, 132. Refugis ſe fluctibus auſert Oceanus 1, 411.
- REFULSIT Cinthia cornu dubitanda 4, 60.
- REFUNDUNT hoc Nilo 10, 261. Refunderet inſula laſas

INDEX RERUM.

laſſarundas 2, 618. Refuſus Oceanus 8, 797. Re-
ſula iterum in gremium 8, 105.
REGIO premeretur à regione ſigniferi poli 3, 254.
Regiones ignotae 7, 703.
REGIT idem ſpiritus artus 1, 456. bella Fortuna 4,
662. puppes axis 8, 176. trepidum 9, 675. Re-
xit voce cohortem 4, 475. Rexere ſagittas nul-
quam 7, 515. Reget curruſ 1, 316. Regent tela
per viſcera 7, 350. Regens Romana 8, 341. 9,
1075. Regentis membra calcavit 7, 529. Re-
gentem compellat 9, 226. Regentes membra
animae 6, 529. Regendae terrae 5, 93. Regendas
res dederas mihi 7, 110. Regimen dat ventis 7,
126. ſequi 9, 345. Reſtor 7, 85. aequorei tridentis
4, 111. dociliuſ roſtrati Covini 1, 426. erat caſtris
pari iure 4, 4. maxime Romani nominis 1, 359.
Olympi 2, 4. 5, 620. orbis 5, 608. ratiſ 5, 515,
568. 8, 167. Senatuſ 9, 194. Superum 5, 626.
telluris 6, 402. terrae 6, 697. Regnum ferro di-
viditur 1, 109. nec praeda armis meis quaeritur
1, 350. Chaldaicum 8, 226. Lagi 10, 4. manum
6, 804. orbis 7, 54. Socrer 9, 210. Stygium 7,
169. Regni cupido 7, 240. fiducia 8, 524. foed-
ere rupto 1, 4. in turbam miſſi foedera 1, 86.
jura 10, 92. poſſeſſor 6, 799. ſilentia 6, 729.
fociiſ nulla fides 1, 92. victima 9, 132. ultor 10,
465. Regnum cupiens 9, 27. facit Romam Cu-
rio 4, 692. mundi ubi ponere velis 1, 52. Sena-
tuſ patiere 1, 365. ſi ſibi petat 3, 110. in regnum
naſci 7, 643. Regno ſocerum depellere 1, 289.
continuo Pompejum ſatiabunt 1, 315. ex hoc
deſcendere 1, 334. Regna, populique 5, 22. &
urbes 5, 676. ad Brutuſ redeuntia 5, 207. jace-
bunt 7, 115. populuſ coërcet 3, 145. Scythi-
cae Dianae 3, 86. timentur ob ferruſ 4, 577.
aeterna 1, 35. Antaci 4, 590. Auſtrig, 321. bar-
bara 9, 236. donata 7, 710. dubia 9, 1009. ex-
trema Libya 10, 79. famoſa 7, 277. Gorgonoſ
9, 668. inviſa 8, 491. longiſſima 4, 671. Mauri-
contermina 9, 301. parva 10, 457. Pelopis lata 6, 57.
Phari 8, 564. 9, 1022. ſub Auſtro projecta 8, 442.
ſtulta 9, 869. valla 10, 475. vento errantia 9,
458. Regnorum quidquid 8, 812. forſ mitiſſima
ſub rege novo 8, 452. Regna ſerunt 7, 444. pre-
cari 8, 313. tenuit Themis 5, 81. terris mutans
cometes 1, 529. videre 9, 567. Ditiſ umbrae
petunt 1, 456. Informia recepit 2, 7. ſaeva pati
2, 315. urbiſ ſuae petere 7, 335. in regna labo-
ras 9, 258. per Regna Jugurthae jacuit 2, 90. um-
broſae Maricae impuſſuſ Liriſ 2, 424. ſupra reli-
qui 2, 563. Regniſ quaefita licentia 9, 1074.
Memnoniſ agmina deducens 3, 284. Regnat
Baſiliſcuſ 9, 726. Regnare invidia mea 7, 269.
Regnet 7, 596. Regnemuſ uſque ſub Arcton
10, 49. Regnare 8, 500. 9, 206. Caefariſ ſuſ
cet 9, 90. Jovem mentimur 7, 447. jube regem
10, 99. Tonantem coelo ſciet 3, 320. volenti
non opuſ eſt bello 2, 318. Regnans Senatu 9,
295. Regnandi voluptaſ 8, 294.

RELARENS Pontuſ 4, 419.

RELEGARE bella 6, 324.

RELEVARE caput 8, 268.

RELIGASSET ſunem 7, 860. Religare catenaſ 4,
451. roborata catenariſ 2, 672. Religatuſ ſuniſ 8,
791.

RELINQUO haſ parteſ vobiſ 9, 92. hic pacem, te-
merataque jura 1, 225. Relinquit ratem vacuam
3, 648. Rhodon 8, 247. 9, 1003. Relinquent nil
tutiuſ arma victa 5, 787. Reliqui regna ſupra 2,
563. ſocero belluſ civile 2, 595. te, Africa 9,
873. Reliquit campoſ Sicoſiſ 4, 130. pirata fre-
tuſ 2, 578. quod Pyrrhuſ 3, 159. Syteſ in du-
bio 9, 304. tibi pedes Parthoruſ 8, 335. vobiſ
mandata 9, 85. unum è tribuſ 9, 265. Relin-
quam belluſ 10, 192. Relinquet Natura juriſ
tui 1, 51. Relinque tenebris 7, 552. Relinquit
me fatiſ meiſ 5, 325. Relinquat arma Rharna-
ciſ 2, 637. Heliſperiam 8, 189. urbe procul ſigna
3, 330. Relinquant quae metuenda 1, 490. Re-
linqueret victuſ orbem poſt terga 1, 369. Re-
linquere claſſem 8, 575. latebris 8, 587. Martem
6, 149. patriam 5, 802. ſtrata 5, 790. Relinquens
Epheloſ 8, 244. Hammona populis 9, 586.
membra 9, 3. neſ in fata 5, 683. ſigna 5, 349.
victori arma 4, 382. Relinquor 8, 584. Relin-
quar in pace tuta 2, 348. Relinquit in puppe 8,
651. Relictuſ collis 4, 742. gladio ſuo 5, 252. or-
biſ poſt terra 4, 353. Relicta ars 7, 126. eſt li-
bertaſ tuta 3, 137. lux 4, 297. terra 5, 432. Re-
lictuſ eſt nihil ſenſuſ animiſ a morte 3, 39. que-
rit 5, 762. ſperare 5, 298. quid ſenſuſ poſt fata
8, 749. unum agnoverunt parenteſ 3, 606. Reli-
cto enſe hic fuge 5, 321. fonte 9, 611. herede
10, 44. hoſte 4, 42. Lucifero 1, 232. ſole 4, 59.
Relicta morte fugit lancea 3, 467. ſtatione 7,
235. urbe in belluſ fugitur 1, 503. Relicto Hor-
tenſii buſto 2, 327. Relictae parteſ 5, 477. Re-
licta membra 8, 60. Relictuſ poſt terga rebus
nulla fideſ 2, 628. ſub nocte ſilviſ 1, 559. viri-
buſ 10, 390.

REMANET pallor 6, 759. parſ ultima 5, 7. Rema-
ne 8, 579.

REMEAMUS in ſedeſ patriae urbiſ 1, 690. Remea-
bat victor in ſummaſ undaſ 3, 702. Remearet
truncuſ in aequora 9, 53. Remeaſſet in urbem
3, 73. victor ab oriſ Scythiciſ 2, 553. Remeare
5, 237. aeſtuſ vetes 4, 113. jubent 8, 387. triumphoſ
diſtulimuſ 7, 256. Remeant Caefar 5,
678.

REMISIT crimina pudori 9, 1059. ferruſ manu
torpente 2, 78. hoc Fortuna 4, 398. Remitte
lacrimaſ 7, 707. Remittere corpora buſtiſ 4, 571.
Magno dedecus belli 6, 248. uſuſ belli, & poe-
nam 4, 364. Remittit vere neſcia bruma 1,
17.

REMOBANTEM ſe triumphi pompa excipit 1, 286.

REMOVIT Magnum 9, 223. natura ſtatuſ 2, 620.

Remove arma 10, 98. Remotuſ criniſ 6, 655.

RE-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- Remota** à vultu virtus 6, 229. Lesbo 5, 725. longe tellus 9, 474. pietas 6, 155. Remotum adytum 5, 146. Remoti luci nemora 1, 413. Remoto longe sole 10, 229. Magno 7, 585. orbe 2, 734. 7, 664. successu 9, 594. Remotae domus 8, 215. oriente nubes 4, 68. tenebrae 8, 45. terrae 5, 774.
- Remum** contorsit in hostem 3, 671. Remo undas compescuit 1, 370. Remi puppes inhihent 3, 629. Pompeji 8, 37. iactati 5, 421. Remorum auxilium 8, 561. sonus clamore premitur 3, 541. Remos super hostiles brachia jecerunt 3, 705. Remis aequor tulit ratis 3, 552. actum mare 9, 319. cognita gens 6, 385. litora petierunt 3, 45. pectora pulsant 3, 543. tenent le rates 3, 506. obliquo pectine mixtis 3, 609. summis longe aequora petit 3, 537.
- Remigis** exstructi ordo quater surgens 3, 530. Remige erumpat clavis 9, 149. Grajo clavis tollitur 3, 526. expulso 3, 673. mutato 3, 754. Remigium expolitum 4, 424.
- Renatum** flumen pelagi non abnegat undis 3, 262.
- Renovare** fidem 4, 204. herbas 9, 183. Renovatum robur 4, 600.
- Reor** 10, 266. gratum coelicolis 10, 197. Rear ora spirasse veneno 9, 680. quid esse nefas 8, 410. Ratus parcendum 7, 730. militis iras tentandas 2, 520. Ratum de te votum 7, 34.
- Repagula** pronus laxet sonipes 1, 295.
- Reparet** quidquid humanum genus 7, 388. Reparare novas vires 1, 134. ruinas 9, 1019. Reparandum litore fatum 8, 120. Reparatae angues Hydrae 4, 635. Reparabile damnum 10, 429.
- Repellit** fama aevi senium 4, 812. Repulit aestus Oceani 4, 102. Auster aequor 1, 499. Tethyn 4, 480. Repellat undete 6, 815. Repelleret aequor terras 2, 436. Repellere parte castrorum 6, 263. Repellens latus unda 5, 648. Repulsus litoribus truncus 9, 52. scopulis 9, 450. Repulsum terrâ cadaver 6, 756. Repulsis vobis 5, 326.
- Rependit** nocti solatia 8, 468.
- Repercussus** tergo missile 6, 209.
- Reperit** voces aetas 5, 386. Reperta praeda 4, 443. Reperto fonte 9, 591.
- Repetit** classes 9, 1000. tentoria miles 3, 496. Repetunt navalibus alnos 3, 520. Rudium 9, 190. Repetitis morem sacrorum finitrum 1, 451. Repetent iterum antiquum chaos 1, 74. Repetant montes rupta confinia 3, 63. Repetere aequor 4, 436. Repetisse 4, 566. togam 8, 814. Repetita filia 6, 703. Repetitis falcibus 2, 130. undis 4, 141.
- Repetitio** ejusdem vocis 6, 627. 8, 506, 557, 807. &c. 9, 200, 270, 395, 398, 492, 1022. 10, 155.
- Reple** pectura voce sacra 9, 562. Repleta ratis ad summos foros 3, 630. faece mundi 7, 405. Repleti vita 3, 242. Repleta buxâ fuga 2, 152.
- Reperire** turres caussa latenti 3, 458.
- Repente** 7, 236.
- Reposcit** mortem 6, 821.
- Repugnat** aestus Zephyris 3, 549. Pontus Phoebo 9, 315. virus 9, 932.
- Requis** exigua 4, 195.
- Requirio** arva 9, 871. Requiris instrumenta, dolor 9, 69.
- Ras** mihi agitur 7, 264. tibi acta est 1, 45. geritur 7, 195. inmento labore statuta 3, 381. adversae 8, 23. extremae 4, 477. Hesperiae 7, 283. novae 8, 265. Romanae 7, 110. 8, 278. 9, 253. Rerum culmen 8, 702. dominus 5, 699. 6, 599. dulcedo 10, 17. fiducia 8, 503. finis 3, 328. 5, 68. tot finis 7, 137. foedera natura tumultu vertit 2, 2. gaudia 10, 108. loco servato 4, 126. minimas discordia turbat 2, 272. momentum 7, 118. monumenta 7, 397. 8, 807. mundique salus 4, 190. opifex 10, 267. parens 2, 7. parsteritia 9, 411. pondera nec momenta sumus 3, 337. tot pondera 7, 504. potestas translata 2, 136. prodiga luxuries 4, 373. prospera 7, 107. salus vocari 2, 221. semina 10, 208. series 3, 75. fors ultima 7, 122. vertigo 8, 16. vices 6, 461. vilissima pars opes 3, 120. viscera 7, 579. ultima spes 8, 454. ultima 10, 467. moarum fortuna 7, 250. tantarum caussae 1, 67. Rebus ademptus Pompejus 9, 205. conderet fatum 7, 331. post terga relictis nulla fides 2, 628. adstrictus 1, 496. 4, 796. inquis parvum 3, 147. laetis numina crescenti modum posuere 1, 81. secundis mecum Fortuna agat 1, 310. me accipis 2, 346. mores cessare 1, 161. suis servata gloria belli 4, 717.
- Rescissum** palatum 4, 327.
- Reserat** Phoebi penetralia 5, 70. Resera sedes 6, 600. Referet pelagus 2, 682. Reseratae nondum aedis ante fores 3, 117. Referatis portis 2, 507.
- Residet** ora extrema 4, 408. Resedit flamma 9, 75. Residens celsa Latialis Juppiter Alba 1, 198. dorso nudo 4, 682. in puppe magister 3, 558.
- Resistit** in prima parte 5, 147. Rebiliere aquas: cogunt 10, 245.
- Resolvit** aera 5, 110. ora 7, 609. 8, 261. Resolutus vertex 9, 457. Resoluta legum frenis ira 2, 145. nix 9, 782. turba 7, 846. Resolutae Alpes 1, 219. Resoluta nervis ossa 8, 786.
- Resonat** valles 7, 480. Resonant navalibus Aegae extremae 3, 227. Resonant fora cantu 8, 734.
- Respiciis** aras 9, 979. orbem 8, 442. Respiciat Ausoniam libertas 7, 435. quem hostem vincit 6, 185. viros 9, 224. Respexit nefas 8, 620. Scævam 10, 543. Respice canos 5, 274. catervas 7, 700. Respiceret aethera 9, 689. Respexerit qui nondum victo hoste 7, 110. Respexisse tempora 7, 688. Respiciens sidera ponitor Helles 4, 57. Respectus Deum 8, 451. honesti 8, 490.
- Responsura** tantum lingua 6, 762.
- Respuit** omnia tela armorum series 3, 484.

INDEX RERUM,

- RESTAGNANT** flumina vallo 4, 89
RESTINGUIT ossa aqua 8, 788
RESTITUIT mare rupes 4, 459. Restituam populos 9, 998. Restituat me fato 10, 88. Restituere artus cursu 4, 154
RESTAT nil 10, 366. Restant acies 4, 389. Restabat haud multum terrae 7, 423. urbi exiguum sanguinis 2, 140. Restitit robur amori 2, 380
RESULTANT saxa 7, 482
RESUMERE vires 4, 604
RETEGIT vultus 8, 669. Retexit dies damna 7, 787. ossa 9, 768. Reteclus ensis 9, 830. Reteclum adytis corpus 9, 153. Reteclto jugulo fata poscens 4, 541. Retecli cineres 8, 789
RETICENTE me 6, 813
RETINET eos caussa 5, 259. Histrum glacies 5, 437. pettem in vulnere 9, 926. Retinent campi flumina 6, 345. ripae amnem 2, 218. vincula probras 5, 422. Retine cupientes ire 5, 402. Retinente cadaver in fluctibus 5, 669. Retinere hinc parentem, inde virum 1, 116. vetat Italiam 2, 700. Retinens morsus nervus 6, 549. puppim 6, 674. Retinente telo adfixus pependit 3, 602. Retentus Nilus 8, 828. Retenta anima 9, 640. Retentum regnum 4, 693. Retento sibi jure 10, 351. Retentis plura 9, 197
RETENTAT Catus aplultre Grajum 3, 586. vires 4, 724. Retentant crura suspensia 3, 637. Retenta arma 2, 514
RETORSIT currum Titan 7, 3
RETRO tona caput 9, 738. tulit fata dies 7, 426. Retorsum effusi 9, 652
RETUNDIT pelagus Boreas 5, 661. Retundere ferrum jugulis 6, 161
REVELLENT signa acies 7, 77. Revellar non ante 2, 301. Revelli templa ingenti mole 3, 115. Revulsam caput 8, 711. 9, 1042. Jaculum 3, 676. Revulsa cervice Magni 10, 100. Revulsi manes 8, 844. tellure populi 8, 309. à patria sede 1, 482. unguis 6, 627. Revulsa solo signa 7, 162
REVERENTIA iusti 9, 192
REVERTOR exhausta partu 2, 340. Revertens fulmen 1, 156
REVISIT summa operum 6, 46. Revisant locum secula 8, 114. Revisere domum 9, 231
REVOCAT alveus undas 10, 311. loci facies oculos 7, 788. mentes in fata 7, 668. Revocant Cybellen Aemone totam 1, 600. Revocavit ab aula in auxilium 10, 504. hostem ab arcibus 4, 657. puppes ab aequore 9, 284. Revocent ne castra fugatos 7, 732. Revocare nullum parens evaluit 1, 505. passam contagia 6, 742. rates 5, 375. Revocasse quem Superis 6, 633. Revocantur diro fern amore 1, 355. Revocatus ab ægere 6, 778. Consul 8, 809. in corpus sanguis 8, 68. Revocata sub axem unda 10, 250. Revocatum est ferrum à nullo pectore 2, 102
REVOLVENS fata 8, 316
REVOMENTES aequor scopuli 6, 24
REUS Thessaliae 8, 510. Reum Milonem signa milite clausurunt 1, 323
REX funestus 8, 418. intandus 8, 397. inpurus 9, 130. noctis 6, 741. puer 8, 537. 10, 54. vefanus 10, 42. Regis lassii Pontica proena 1, 336. Regi te Fabricius auro non vendidit 3, 160. Regem indomitum ad mortem ire coegi 2, 581. Reges, populi que 5, 49, 754. 7, 56, 300. 8, 140. capti 8, 342. Eoae telluris 8, 231. fretis ducti 2, 294. futura timent, & loqui vetant Superos 5, 113. illic distribuere 10, 136. Pompejo ministri 8, 107. silentium 3, 29. Tartarei 6, 651. tot unum habuere ducem 3, 288. Regum auxilia 7, 548. captorum ultima gaza 3, 165. cervicibus egit currus 10, 277. duces 7, 584. cineres 8, 695. Reges movebat 8, 685. Pharios concute 2, 636. Regina complector pedes 10, 89. Regnam ferre 10, 92. Regius Satelles 10, 469. Regia Venus 8, 412. arma 8, 598. monstra 8, 613. pocula 10, 423. Regia Magno pateret 8, 573. tentatur ratibus 10, 486. vacabat compresso 10, 442. vefana epulis 8, 402. Lagi 10, 527. Nil 9, 266. praelati cœli te excipiet 1, 46
RHAMNUS colit Nemefin 5, 233
RHASCUPOLIS dominus Thraciae 5, 55
RHEMUS optimus excusso lacerto 1, 424
RHENI arva 10, 130. barbara turba 2, 310. catervae 8, 424. feroces ripas deseritis 1, 464. gelidis fugit ab undis 2, 570. indomitum caput 2, 52. undae 4, 696. Rhenum Arctoo vertice spumantem fregit 1, 371. inter Alpemque jacentes populos 1, 481. ultra Rhenum recessit libertas 7, 433. Rheno oceanoque vincula daret 3, 76
RHIPAEO vertice lapsus Tanais 3, 273. Rhipacae nives 9, 118. mantus 2, 640
RHODANUS 9, 751. 10, 278. morans 6, 475. raptum Ararim in mare fert 1, 433. Rhenusque tubacti 5, 268. Rhodani cum gurgite classis venerat 3, 515. gentes ferae 6, 145
RHODOPES nemus 7, 450. Rhodopea saxa 6, 618
RHODOS pelagi potens 5, 50. donis exornata ibid. sole clara 8, 247. Rhodon relinquit 9, 1003
RHOETION 9, 963. Rhoeteia litora 6, 351
RHOETUS 6, 390
RICTUS dissentus 6, 757. monstri 9, 637. innocui 9, 845
RIDEO. Rist ludibria 9, 14
RIGET bruma 6, 478. cutis 6, 95. natura 5, 443. Rigent ora aspera 4, 325. Rigeat bruma 9, 874. Rigit toto corpore palmis dissentis 3, 734. Rigerunt corda 8, 60. marmore 9, 651. Riguere umbrae sub ossibus 9, 641. Rigena bruma 1, 17. sanguis 4, 291. Rigena fugiente vita membra 2, 25. Rigeant lumina 8, 683. Rigor remanet 6, 759. Rigidus pulmo 6, 610. Rigidi servator honesti 2, 389. Rigidam in frontem descendere canos 2, 275. Rigidi freni 4, 751.

RIGAE

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- RIGARE** lacrymis arma 4, 180. Rigari humore 4, 326.
- RIMAS** egit terra 6, 728. per hiantes faniem emittunt 1, 624.
- RIPA** facilis cedere 10, 310. per secula vetita 8, 236. sonans ignibus 6, 672. Ripae Lethaeae obliuia 3, 28. tacitae agger 6, 778. Ripam adversam adigit 1, 223. ad Ripam fluminis decurrite 2, 484. trans Ripam tela torserunt 2, 502. Ripa terat ossa hostis 2, 488. in extrema languor vestigia tenuit 1, 194. Ripae non retinent amnem 2, 218. ponunt crescendi modum 10, 331. tumentes aestate 8, 826. Ripas Aturi tenet 1, 420. habuit Siconis 4, 130. umbrasse corona populea 2, 411. feroces Rheni deferatis 1, 465. Ripas amnem adligat 10, 226. diversi nomina mundi inposuit Tanais 3, 274. robora inposuit 4, 139. erectis descendens Mariya 3, 207. a Ripis alveus largas aquas accepit 4, 87.
- RITU** barbaria sacra Deum 3, 403. ferarum 4, 313. 8, 398. subcineta Gabino turba 1, 596. Ritus barbarici 1, 450. Deum 10, 179. hominum 7, 801. scelerum 6, 507. Rite vocat vos 9, 997. vocasti Eumenidas 7, 168.
- RIVUS** serpens 9, 974. Rivo praecipiti ruens 2, 216. Rivi scisso gurgite 4, 142.
- ROBUR** aevo victum cecidit 3, 729. aperto pelago obpositum 3, 532. deerat ire in enses 7, 669. inest animis 5, 18. iusto amoris resistit 2, 379. belli 7, 221. Caesaris 5, 722. inpaetum 6, 137. Latium 4, 668. Magni 7, 545. multum 6, 824. nobile 8, 72. omne suum satis committere 3, 517. praelutum 6, 418. renovatum 4, 600. subductum 4, 290. trunci 9, 822. vile 10, 188. Roboris adusti ictus 3, 494. Robur addere causae 7, 67. Robore animos complere 5, 412. congestae silvae 7, 807. cunctis invictus 4, 608. fulta domus 5, 516. silvae defectis 3, 625. putrestrunci 9, 966. silvae spoliatur 3, 395. certo dubium firma 2, 245. collecto 1, 466. denso 3, 444. ducto 3, 584. si mo 1, 142. inmixto 2, 527. nullo firmatae partes 1, 280. nullo terram fixerunt 3, 457. picto fulgens 3, 510. putri pallor 3, 414. silvae curvato 1, 390. tironum solo 5, 362. viridi 3, 503. de Robore suae puppis quisque stat 3, 570. Robora, & moles 6, 173. dentae silvae 3, 362. nervis rediere 4, 372. non desint 8, 738. premunt corpus 8, 757. prensarent ulnis 3, 664. annola 9, 452. curvata metallo 9, 364. firma 4, 419. in violata merfo ferro 3, 435. Maurusia 9, 427. saeva tabo maduerunt 2, 125. semiusta 8, 745. amplexi dracones 3, 421. Bruti ratis tentavit 3, 563. bulli 2, 157. catenis religare 2, 671. ripis inposuit 4, 139. sacra ferirent 3, 430. Robusti anni 8, 282.
- RODIT** excrementa 6, 542.
- ROGAMUS**, patiari 7, 71. Roges, ut se lacrimis 8, 349. Rogarem tuam vitam abs te 9, 1100. Rogare deos bella 4, 387. Rogatus, ut metuat 4, 735. Rogatae manus 7, 540.
- ROGUS**, & busta 5, 670. abnu it ossa 9, 784. ardet sine honore 9, 63. communis mundo 7, 814. degener 9, 4. solvat cadavera 7, 810. tristior turnere nullo 8, 762. uni paratus 5, 282. Roguignis 7, 798. Rogum exstruit 6, 825. marito accendisse 9, 56. ostendit 9, 54. Rogo cedis 8, 750. inponere ora fratris 2, 170. Rogi discreti 7, 804. Rogos calentes vivi conscendere 3, 241. Thebanos imitata flamma 1, 552. Rogis accensis 3, 760. è rogis ossa rapit 6, 534.
- ROMA** 8, 843, 847. à Curione sit regnum 4, 692. caput mundi 2, 656. civibus exhausta 7, 405. fuit hic mihi 8, 133. jacet sub ruina Magni 8, 529. jurabit per umbras 7, 459. metuens domini 7, 373. mihi ignoscere posset 9, 1104. mutum debet civilibus armis 1, 44. quid esset 7, 132. se non ferens 1, 72. si parum est, quid satis est 5, 274. solatia mali perdit 8, 355. sub pedibus est 9, 878. summi numinis instat 1, 200. superstes 7, 660. tibi orbem subegerit 1, 285. Romae trepidant s moenia 3, 298. Romam Fortuna laceffit 1, 256. tibi sic dedit Fortuna 7, 24. timebam 9, 1086. unde obliquo fidere videas 1, 55. Roma, fave 8, 322. gestisti quidquid 7, 556. Romanus erat 8, 556. Consul 9, 251. cruor 7, 511, 637. ensis 8, 606. eques 7, 19. hospes 7, 188. 8, 115, 822. hostis 7, 276. labor 7, 312. miles 8, 596. nullus 10, 416. orbis 8, 212, 442. 10, 456. populus 7, 543, 862. 10, 389. pudor 9, 1060. sanguis 7, 116, 473, 539. tyrannus 10, 343. Romane 10, 268. Romana fortuna 8, 686. gens 9, 1014. juvenus 4, 323. 9, 481, 938. 10, 394. manus 8, 767. 9, 258. pax 7, 94. plebs 7, 10. potentia 7, 281. praeda 7, 759. Samnis 2, 137. turba 6, 594. victoria 4, 660. virtus 7, 383. Romanum est pati 9, 392. agmen 9, 463. aurum 9, 521. eloquium 7, 63. foedus 8, 162. malum 10, 60. nomen 8, 798. Romani more Quiritis 2, 386. pars 10, 419. Dei 6, 809. Fassi 7, 409. labores 8, 622. manes 6, 780. 7, 852. Romanae leges 7, 351. res 7, 100. 9, 253. Romana 8, 288, 341, 545. 9, 124, 1075. arma 10, 4. bella 2, 293. colla 8, 732. fata 5, 730. 7, 647. jura 10, 12. mala 7, 682. moenia 8, 357. omnia 7, 425. Pergama 9, 99. rostra 9, 215. secula 10, 110. signa 1, 245. 4, 666. 9, 911. 10, 64. usque ad Thessalam signa 7, 164. templa 8, 831. viscera 7, 491. Romanos furpes Parthica damna solverunt 1, 106. Romana tata Sibylla ex aliis excerptis 5, 186. in carmina ad vires dandastu satis 1, 66.
- ROMULUS** Remum occidit 1, 95. complevit moenia luco 7, 438.
- RORE** madens aer 6, 369. madentes rami 4, 316. exiguo stilare 4, 301. Rores diri 9, 698. sanguinei 7, 837. Rorantia seltu signa 7, 163. ora mensae inposuit 2, 123.
- ROSA** numquam fugiens 10, 165.
- ROSTRUM** piculum 4, 442. secat pelagus 8, 198. Roastro

INDEX RERUM,

- Rostra** compagem ruperat alni Latiae 3, 597. Rostra Romana 9, 216. volucrum 9, 802. movebat 8, 685. optare 7, 65. reducant 3, 659. tenere cum mihi jus erat 1, 275. turbata 4, 799. Rostris abstulit ictus 3, 708. impulsu mare locuit 2, 702. juvenem fixere carinae 3, 654. medias carinas obpone 3, 561. posuit caput 7, 305. rostra obvia crepuerunt 3, 544. Rostrati Belgae Covini docilis rector 1, 426.
- ROTA** dexterior 8, 200.
- ROTAT** per inania 5, 172. quae funda 9, 826. se ulla in vulnus 6, 222. Rotant avulsas expulso remige sedes 3, 673. Rotare caput ense 8, 673. Rotantes crinem sanguinei Galli 1, 566.
- RUBET** lux alba 2, 721. sudor 9, 813. Rubebant noctes ventura luce 4, 125. Rubuit civili sanguine Nereus 2, 713. flammis cuspis 7, 147. Luna ventorum nota 5, 549. Rubens caede Harpe 9, 663. clade amnis 8, 34. Zona 9, 852. Rubentia multa caede lubrica laxa 2, 103. Rubrum mare 10, 139. profundum 8, 853. Rubra aequora 6, 677. Rubor igneus 5, 214. 9, 791. Rubicunda Zona 10, 274.
- RUBICON** puniceus parvis undis inpellitur 1, 214. Rubiconis undae 7, 254. parvi ad undas ventum est 1, 185.
- RUBIGINIS** nigrae morsus 1, 213.
- RUDENTES** 5, 426. 8, 196. laceri 5, 594. torti 8, 655. laxare 9, 1004. legere 3, 44. tendens Euris 6, 674. validos quatunt 2, 698. Rudentibus stridens Euris 9, 113. ausis negare vela 9, 325. tensis actae rates 2, 683.
- RUDIS** Hercules 4, 634. incola 4, 592. tiro 5, 363. arbor confertur 3, 512. Argo gentes miscuit 3, 193. Rudem materiam parens rerum recepit 2, 8. Rudes nati 4, 396. sagittae 5, 80. Rudibus vocem signare figuris 3, 221.
- RUMOR**, *sc. est* 10, 255. sinister 8, 52.
- RUMPI** cutis lumina 6, 95. ferri moras 6, 217. funus amores 5, 763. silentia 6, 729. undas fluminis 1, 221. Rumpitis tauros 9, 731. Rumpunt classica somnos 4, 395. elementa mora 5, 634. fata moras pudoris 1, 264. Rupit cruor omnia vincula 3, 712. diem fulmen 1, 153. nodos ora 6, 544. perpetuam cratem 3, 485. Rupere solum 6, 384. Ruperunt quietem 6, 781. Ruperat rostro compagem alni 3, 597. Rumpe lucis moras 2, 525. Rumpite sompos 7, 24. Rumpamus funere taedas 10, 373. Rumpere infantis fata 2, 107. foedera 5, 766. leges 4, 175. moras cornipedis 4, 762. non securos somnos 3, 25. oscula 4, 180. vincula 4, 467. 5, 422. Rumpens agmina Caesaris 3, 116. confinia coeli 9, 677. litora Nilus 10, 244. querelas gemitus 8, 87. Rumpentes flamina Parcas lassant 3, 19. Rumpi iter conspici 2, 493. Ruptus funeris ordo 8, 779. Rupta cutis 9, 768. quies populi 1, 239. Syrtibus Libye 5, 484. Rupto gurgite 10, 302. Rupta puppe minor Argo 2, 717. Rupto regni foedere 1, 4. Rupti repetant confinia montes 3, 63. Ruptae cavernae 6, 743. vulnere fibrae 6, 723. Rupta claustra 6, 118. 8, 135. trementi sono verba 5, 152. Ruptis compagibus 3, 629. legibus 4, 27. venis 3, 639.
- RUPIT** cum strage 10, 31. in fata pavendo 6, 299. in silvas 9, 452. inconsulta turba 1, 498. invocabile vulgus 1, 509. ira legum frenis resoluta 2, 146. major in arma 3, 37. Marte subducto 6, 250. minax 6, 285. praecipit 7, 531. telius 6, 275. Ruunt arma latenti 10, 439. calis subiti 6, 598. castris 7, 332. in se magna 1, 81. pericula 5, 597. scire 7, 751. Theproti, Dryopesque 3, 179. Rues per fasque, nefasque 5, 313. Rue certus 2, 524. per hostes 7, 590. Ruat arduus aether 2, 290. ore Propontis 9, 960. Ruerent in proelia 7, 336. in terga populi 1, 308. Ruere iurmas in certamina 1, 474. Ruens agger 6, 169. ad flumina praecipiti rivo 2, 216. cuncta frangit rupes 3, 472. patria 9, 385. in proelia miles 4, 151. per diversa moenia 2, 467. Ruentis bella terrore cessurae urbes 2, 448. imperii suprema 5, 200. Ruenti Romae ostendat 7, 418. subtrahere ferrum 4, 273. Ruentem Cimbrum primi vidimus 1, 254. Ruentes in fata 7, 668. venti 5, 610. Ruendi in ferrum mens prona viris 1, 460. Ruitura in nullo domus 7, 404. stat moles 4, 455. Ruiturum adscendite pontem 2, 499. Ruina aquae 6, 348. Emathia 9, 33. satis calura 7, 244. Latia 6, 10. Magni 8, 528. mundi 5, 637. 10, 150. nominis 8, 550. partis 7, 118. properans 5, 746. Romana 4, 791. una 7, 89. Ruinae auctor 9, 129. mole fracta membra miscentur 2, 187. signa 6, 281. sonitus 6, 162. indignae sedes longinqua 2, 731. tuae tellis 7, 712. praeflare caput 5, 779. imensae comites mittere 3, 290. mundi permiscenda fides 2, 253. suae miscere gentes 7, 655. Ruinam sibi parat unda 6, 267. Ruina fossas implere 7, 326. lapsura agmina vidit 4, 43. viam secisse gaudens 1, 150. quatiente putantes pendere domos 1, 404. subita ratiūm feriere 3, 579. mundi nutante 4, 393. Ruinae dant tela 6, 172. periere 9, 969. latae 6, 122. Libycae 8, 269. Phrygiae 9, 990. pulvere testae 7, 393. subita 2, 199. Thessalicae 7, 439. 8, 331. 9, 1019. Rumas abluuit fortuna 7, 505. prodens fama 8, 15. videre 9, 402.
- RUPES** alta 4, 601. Calia 10, 434. Exesa 4, 589. frangit cuncta ruens 3, 470. Haemi 1, 680. 10, 449. montis 6, 641. Ossa 6, 334. patiens visā munimine cingi 3, 378. proxima signa tenet 4, 16. Tarpeja sonat 3, 154. Rupis scopuli 8, 46. Illyricae scopuli 4, 452. scopulosae montes 2, 619. Rupem super curvam Vogesi 1, 397. Rupte cana pendentes Gebennae 1, 435. cava portus urguet pelagus 1, 406. de excelsa urbe conspici 3, 88. Tarpeja moenia urbis prospicit 1, 196. Rupes adtollunt juga 2, 157. gemunt 7, 483. nullae aequore emineant 2, 666. in templa Lu-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

Lacinia extendit Appenninus 2,434. penitus absorpsit una palus 4,100. in altis milis nititur 4,37. Rupibus exelsis patens antrum 3,226. Ofsae Boreas incubuit 1,390. piniferis populos amplexus 2,431. aequor obstruit 2,662. fune haeret carina 5,514. ingenuit herbas tellus 6,439.

Rursus eunt in arma 10,530. geminare 7,481. parata est 6,596. redire 5,635. 7,718. revocat 10,311.

Rus vacuum 7,395. Rura accedunt colonis 6,277. quae dabuntur, quae veteranus aret 1,344. silent 1,260. Aegyptia 10,312. aperta 10,331. Lagi 8,803. Medica 8,368. Nilotica 9,130. Pharfacica 8,823. Ponto prima 9,440. Thesala 7,152. 650. quid querat subpreffa per orbem 1,318. sub ignotis colonis extendere 1,170. Colchorum fecat Phasis 3,271. Gallica videt Appenninus 2,429. Nemo sit tenet 1,419. Penei colunt 3,191. sua reficit terra 9,423. tua Pictones fuhigunt 1,436. per Rura iparū Coloni 1,635. vagari 9,752. Apula profugus 2,608. Gallica sparfae cohortes 1,394. Ruricolae dentes 7,859. Panes lucum non tenent 3,402.

RUTHENI flavi 1,402.

RUTILUM metallum 9,364. Rutilo pro sanguine virus diffusum 1,615. Rutilae comae 10,131. nubes 5,541. Rutilatum virus 9,810.

RUTUBAM cavum unda facit 1,412.

RUTUPINA litora 6,67.

S.

SABABI fatilegi 9,821. Sabaeae virgae 9,820.

SABELLUS miser 9,763. &c. vomer 2,430.

SABINO more maritus convicia excepit 2,368.

Sabinae mediae generos foceris junxere 1,118.

SABURA Jubae dux 4,723.

SACER Achoreus 10,193. Apis 9,160. Bromio Parnalus 5,73. morbus 6,96. orbis amor 4,191. vatium labor 9,980. Sacra caedes 10,334. domus 8,132. fama 9,982. forma 8,664. imago 7,357. lux 5,219. vox 9,561. Sacrum caput 8,677. foedus 8,112. nomen 8,792. 806. 9,409. pectus 9,255. Sacro furore infincta 5,150. sanguine iparias opes feres 3,124. in limine comas fudere 2,31. Sacri cani 7,372. cineres 8,769. vultus 8,669. Sacrae leges 10,197. sedes Consule fulserunt 3,105. umbrae 9,240. Sacra pignora 8,481. Sacra vulnera 3,315. Sacras poscunt Capitolia laurus 1,287. voces reddit Cato 2,285. Sacra robora ferirent 3,430. Sacris admovit aris marem 1,608. penatibus adfixa arma 1,240. Sacri facies 9,978. potestas Pontificibus permilla 1,595. non grati inpatiens victima 1,611. Sacrum hoc tibi litavi 1,633. Sacra poscunt cruorem 6,556. barbara 8,338. Deum ritu barbara 3,404. feralia 6,432. follemnia 5,401. sua docere Platona 10,181. Sacro-

rum sinister mos 1,451. Sacris Deos admittere testes 2,353. digna umbra 8,841. inventa victima 7,167. devotus senex 10,176. vana Memphis 8,478. incerti Dei dedita Judaea 2,592. Ieralibus adtonitus 1,616.

SACRI PORTUS. apud Sacri cecidere cadavera portum 2,134.

SACERDOS accessus pavet 3,424. summus 8,850. vittata chorum ducit 1,597. Sacratum sub Herculeo nomine portus 1,405. Sacra Dianae Aricia 6,74. Sacratum antrum 8,694. Sacrata adyta 10,22. pignora 8,405. ducum dona 1,137. non vulgatis figuris numina 3,415. Sacramenta jurata sceleri 4,228. Sacrificus Numa 9,478.

SADALES 5,54.

SAEVUS Martem agit 4,2. recto verbere 9,835. aries 6,36. Caesar 5,803. canis 6,702. Catilina 7,64. dolor 9,3. dux 5,370. ensis 5,61. furor 5,587. 6,434. complectitur hostem hostis 3,694. Mars 6,613. mortus 9,892. serpens 9,822. tyrannus 8,835. Saeva Bellona 1,566. famemes 4,94. 6,108. Fortuna 8,704. iudex 10,368. mors 2,100. 3,605. noverca 4,637. nox 5,709. quies 5,442. tellus 8,827. via 9,376. vox 5,364. Saevum bellum 5,726. 10,401. ferrum 7,313. mare 5,692. nefas 8,637. pelagus 5,568. scelus 7,766. 10,10. venenum 9,775. Saevi Caelaris alae 1,476. Lycurgi tela 1,575. Saevae caudae verbere 1,208. Saevi criminis poenae 2,186. Saevum Nemeaeum Leonem radius premeret 1,655. Saeve parens 2,59. Saeva Parcarum manu intercepta Julia 1,113. Saevio verbere 7,569. Saevi 8,658. canes 1,548. cantus 4,186. famuli 10,469. leones 9,947. Dei 7,725. Magi 6,431. Saevae gentes 8,357. manus 2,95. 7,509. pestes 9,619. poenae 7,431. rapinae 9,40. umbrae 6,560. undae 5,423. 9,165. Saeva pudebunt quem 8,495. arma 4,578. flagella 6,731. robora 2,125. Saevorum bella gigantum 1,36. Saevos circumspicit enses 3,142. ad planctus brachia exigit 2,24. Saeva omnia a se peti vult Caesar 5,308. ducum arma 1,103. proelia voverunt dirae 3,127. volentes regna pati 2,314. in numina querelas effundunt 2,44. Saevius a Diis permilla temporaria 3,743. adfinis Sarmata Molchis 3,270. ardent populatibus agri 2,534. Saevae gesturus 7,171. facere 8,492. Saevit terra 9,338. Saevitia est voluisse mori 5,687. Saevitiae nefandae mos 2,180. Saevitiam qua peste paratis 1,650. Saevitia stimulata Venus 8,413.

SAGACI mare sensit 7,829.

SAGITTAE obflare 8,379. Sagittae Parthi post terga missa ocior 1,230. a nulla mors incerta 8,297. Sagittae volant 7,511. Ituraeae 7,230. lectae 7,142. Lernaeeae 6,392. Medorum 4,689. Scythicae 8,432. Thessalicae 4,528. Sagittas tinxere populi Scythiae 3,266. rexere nusquam 7,

INDEX RERUM,

- SAGITTAE** Sagittis Eois non pejor Gortyna 3, 186. tot, jaculis tot 6, 212.
- SAGUNTUM** Poeno Marte obseffum 3, 350.
- SALAMINA** veram credi petunt carinae 3, 183. Salaminiaquum mare 5, 109.
- SALAPINA** palus 5, 377.
- SALERNI** culta radens Siler 2, 425.
- SALIES** aequorei 10, 257. soliti lufere 2, 368.
- SALIVA** laeta 9, 925.
- SALIVS** ancilia collo portans 1, 603.
- SALIX** cana in puppim textitur 4, 131.
- SALONAE** longae 4, 404.
- SALPUGA** 9, 837.
- SALTEM** 6, 155. 9, 562. nunc 8, 838.
- SALO** rates discussere fastigia molis 2, 685.
- SALTUS** extulit illum 6, 181. praeceps 8, 554. Saltu praecipiti sub aequora tendit 3, 750. Saltus, & silvae, & tesqua 6, 41. valli 6, 331. in Saltus agmina trahit victor Ianius 2, 606.
- SALVA** libertas 7, 602. 9, 192. Salva majestate 7, 680. in perii 7, 378.
- SALUS**. Plus quam salus quod perit 7, 639. ducis pretium proditiōnis est 4, 220. mundi concordia 4, 190. promissa foedere 4, 235. rerum vocari meruit 2, 221. sola desperare 5, 575. una, mori 9, 379. Salutis auctor 4, 399. nulla via 10, 538. orandae causa 4, 346. Iponfor 9, 392. una spes 2, 113. dubiae vota 1, 506. Saluti terra datur 5, 590. Salutem victis donare 9, 1267. praeflare 9, 247. Salute majus 9, 885. sua contenta gens 9, 902. Salubre Veneris sidus 1, 661. Salutat parantem &c. 8, 596.
- SAMNIS** Romana 2, 137.
- SAMNITES** à Sulla interfici iussi 2, 207. &c.
- SAMOS** parva 8, 246.
- SANCTUS** Cato 6, 311. 9, 555. Sancta Marcia 2, 327. Sanctum pectus 9, 17. Sancto ab ore caesariem dimovit 2, 372. Sancta foedera gentibus 10, 471. Sancire leges sanguine 7, 351.
- SANGUIS** coit in viscera 7, 467. dum inerat 2, 338. erant lacrimae 9, 811. ibi fluxit 7, 635. non patitur fauces mansuescere 1, 332. per Boebeida ire visus 7, 176. tetigit pollutos enses 2, 536. validos ictus praebet 3, 679. Caesaris 7, 81. calidus 1, 363. 3, 746. cladis 10, 74. cognatus 4, 554. crassus 7, 605. discolor 10, 128. ferus 9, 698. fervidus 2, 557. hic populos redimat 2, 312. stetit incertus 3, 589. lentus 3, 638. Magni 6, 157. mixtus 8, 408. multus 4, 210. 7, 653. mundi 6, 584. 7, 233. obliquus 8, 286. plenior 9, 702. populorum 9, 597. revocatus in corpus 8, 68. riger 4, 291. lenis nostri 9, 136. fumus 8, 305. Tyrrhenus 9, 737. utlus 10, 131. viscere permixtus 3, 658. vivus 6, 554. unus 8, 508. Sanguinis exiguum 2, 140. fiducia 5, 859. parvum 2, 129. umbrae 7, 179. a ti vis 2, 214. generosi juvenis 3, 723. intausi suboles 5, 474. nvisi potestas 2, 77. juncti pignora 1, 112. Romani usus 3, 477. sui pretium 8, 9. Sanguine,
- nec vulneribus 4, 775. clari 10, 382. complentur venae 4, 630. compressus pulvis 4, 795. dignatur dextras 10, 338. ictum foedus 10, 371. immaculata tellus 2, 736. leges sancire 7, 351. manare 7, 560. manes placati 2, 173. membra perfusus 8, 375. mutantur fontes 7, 537. natare arva 7, 728. obducti fluctus 3, 573. percussum foedus 9, 1021. pernixtus Pontus 3, 577. petere spem mundi 7, 269. rutilatum virus 9, 810. satiare 9, 152. saturentur manes 1, 39. admixto 9, 614. adlperfo 1, 620. caesi Cottae pollutus 1, 429. civili Nereus subuit 2, 713. diro placatur 1, 444. fraterno muri maduerunt 1, 95. fuso habere vias 2, 439. hoc quantum terrae parari 1, 14. Latio Carras maculavit 1, 105. minimo emum vult 7, 282. multo promotus 6, 145. nullo bellum fraudemus 2, 305. vincendus 10, 541. omni fuso 2, 158. paternonati madueret 2, 150. 305. quanto satnavit ferrum 7, 317. sacro Ipariae opes 3, 124. torrenti aequor dividit 2, 220. toto manebat 3, 625. vestro abuti 9, 264. a sanguine focerum rapuere 10, 7. Caesaris arcant manus 10, 420. Iliaco populi Arverni 1, 428. è sanguine matris geminas permixtura domos 2, 332. cum sanguine totos artus dissipat 3, 473. pro rutilo virus vrinere diffusum 1, 615. Sanguineum flagellum 7, 568. mare 1, 548. Sanguinei Galli 1, 567. rores 7, 837. Sanguinea lupata 4, 758.
- SANIES**, tabesque ferarum 4, 321. efflatur 9, 795. letifera 4, 728. tabi 6, 548. veneni 6, 457. Sanicem per ora sanguis eiecat 3, 658. viscera per rimas emittunt 1, 624. Sanic natant membra 9, 770. stillasse 9, 783.
- SANTONUS** hoste amoto gaudet 1, 422.
- SANUS** aer 7, 830. Sana mens militis 5, 309.
- SAPIS** Isauro juncto 2, 406.
- SARDOAS** in oras bella sparguntur 3, 64.
- SARISAE** Pellaeae 8, 298. Sarifas timuere 10, 47.
- SARMATA** Moleschis adfinis 3, 270. velox juncto Pannonio admixtus 3, 94. Iaxis braxis 1, 430. Sarmaticum aratrum 7, 430. Sarmatici belli junia 3, 282. Sarmatici campi 8, 369. Sarmaticas aquas perdit Cone 3, 201.
- SARNUS** editor nocturnae aurae 2, 424.
- SASON** Calaber aequore perfunditur 2, 627. humilis vadis 5, 650.
- SATELLES** 8, 597. 9, 1064. ferens dona 9, 1010. movit bella 10, 418. Pharius 8, 675. regius 10, 468. Satellitus arma 10, 98. Iusu ire 10, 405.
- SATIS** beatus 8, 843. caesi nemoris 3, 450. cruoris vitum fluxille 4, 539. digna merces 9, 1101. est audisse 5, 747. jam 8, 137. Jovem dixisse 9, 584. populis fluvius 4, 321. fuit tyranno vidisse 8, 687. sit, quod 8, 739. velle 9, 571. esse poterat 8, 555. hoc putat 10, 525. natare vidit 7, 728. nefandum os 6, 706. nondum 8, 787. quid est 5, 274. trepidum tumultum coeci-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- coërcuit 1, 297. tu ad dandas vires in carmina 1, 66. Sat est 5, 137. 9, 388. indignum fuit 10, 102. magna 5, 660. solita 8, 314.
- SATI**AVIT ferrum sanguine 7, 317. Satiabunt clientes Pompejum regno 1, 315. Satiare Magnum sanguine 9, 152. Satiatus clade 9, 950. Satiata caedibus ira 7, 802. Satiatae sanguine manus 5, 243.
- SATUR** hostis 6, 117. Saturat volucres 8, 507. Saturantur veneno tela 8, 304. Saturentur manes sanguine 1, 39. Saturatae carmine frondes 6, 682.
- SATURNI** frigida stella 1, 652. Saturno cessit glacies 10, 205. Saturnia templa revelli videt 3, 115.
- SAUCIA** pectora 4, 285.
- SAXUM** Aeolium 5, 609. aris augustius 8, 862. sine nomine 9, 973. tumuli 8, 855. verberis ictu excutitur 3, 469. Saxo compressit harenam 8, 710. erigitur lancea 7, 140. signemur litora 8, 771. Saxa, & cautes 4, 740. loquuntur nobis 6, 618. madescunt fracto gelu 4, 85. qua Saxa, qua silvae fugit 2, 468. resultant 7, 482. sonant 6, 676. volant 7, 512. abrupta 6, 800. cava 4, 455. Dictaea 4, 322. discussa 9, 978. ingentia jacent 1, 26. lubrica 2, 104. nebulosa 6, 91. plena crimine 8, 199. proruta 9, 490. Sami spumantia 8, 246. scruposa 5, 675. tensura canentes 6, 439. Saxorum orbis 2, 451. Saxa disperget aries 1, 384. nudis lacertis evolvunt, 3, 481. volventes Niphates 3, 245. ingentia solvit ignis 3, 506. omnia Pontus haurit 2, 664. Saxis aspera laxa 9, 628. coros exciperet insula 2, 618. sculpta animalia 3, 223. servari 6, 538. inpositis unum subducere 3, 492. Saxeus pons 4, 15. Saxeia juga 4, 157. Saxosa Carystos 5, 232. Thessaliae litora 5, 651. Saxifica Medusa 9, 670.
- SCABRI** nigrae rubiginis morfu enses 1, 243.
- SCAEVAE** centurionis virtus 6, 144. &c. Scaevam respexit 10, 544.
- SCAEVOLA** Pontifex ad aram Vestae caesus 2, 126.
- SCANDERE** Capitolia curru 9, 600.
- SCELUS** cunctis invigilat 7, 766. est 9, 1031. bellum 9, 248. haeret fati 7, 35. inperet hoc 8, 842. invenit in actu sceleris 8, 668. meruit pejus 9, 1066. ne pereat 7, 558. ubi sit 8, 142. ignavum est, fuga 9, 283. Pharium 9, 209. 10, 343. secundum 7, 853. Sullae placeret. 2, 192. Sceleris actus 7, 668. crimen 7, 517. damnat 8, 406. fides 8, 688. 9, 140, 1037. jus 8, 642. piguit 4, 26. praefugia 8, 571. faevi pignus 10, 10. spectator intrepidus 2, 208. spes 10, 379. Sceleri adferre 8, 536. delectus 8, 538. exceptus locus sit 3, 333. jus datum. 1, 2. parcere 4, 184. nefando nomen erit virtus. 1, 667. tamquam scelus inputet 7, 325. effe tuum quis nolet 2, 266. Scelere inbuti coles
- 5, 248. Scelera ipsa hac mercede placent 1, 377. Scelerum contagia 3, 322. ducebant inmixtus 2, 249. fata 7, 849. fidi ministri 6, 573. furor 7, 95. jam fecerat ulum 2, 97. libertas 8, 491. magister 1, 326. merces 7, 610. motus 10, 335. novorum proventus 2, 61. nox 7, 571. numerus 10, 473. omen 7, 184. poenas dabat 2, 75. pretium 7, 750. quantum 7, 114. quidquid latet 2, 162. quis modus est 1, 334. ritus 6, 507. novi 6, 509. spectacula 7, 797. spectatrix turba 3, 129. Superi 7, 168. tantum 10, 477. terribiles Deos viderat 2, 80. ultores 2, 531. Sceleratus Mars 9, 1047. miles 3, 130. Scelerata ego 8, 639. manus 8, 563. arma 6, 406. proelia 4, 207. in proelia suae quemque rapiunt caussae 2, 251.
- SCETRA** magno debita 8, 448. donata manu 8, 595. Eoa 8, 208. Nili 8, 559. paterna 10, 87. Sceptorum auctor 8, 573. vis 8, 489. Sceptra dedit nobis 8, 518. reddiderat parenti 9, 1028. impellite 9, 90. coeli tenere 1, 47. Sceptris adfueti 8, 452. cessare forori 8, 693. contenta 10, 138. privaverit 8, 498. Sceptriter Julia 5, 57.
- SCILICET** 5, 383. 7, 717. 9, 1057. 10, 414. clientes Pompejum regno satiabunt 1, 314. petet? 7, 449.
- SCINDIT** Moeotida orbita 5, 441. Scidit mare tellurem undis 3, 61. Scinderet urbes 9, 686. Scindere corpus 10, 416. Scindens fretum 6, 400. Scinditur avulsus Lycidas 3, 638. ignis in partes 1, 551. Scissa madentes genas parens 2, 37. Scissum velamen 8, 669. Scisso gurgite rivis 4, 142.
- SCIR** Caesar poenam peti 2, 511. ferre 10, 92. qui sit 7, 579. Scimus haec 9, 572. Sciet nec quisquam 5, 665. Sciat juvenis 9, 280. tyrannus 9, 1088. Scirem jam 8, 135. Sciret Jovem coelo regnare 3, 320. Scieris an pati 8, 627. Scire licet 7, 689. dedit 6, 776. mori 9, 211. nefas quis justius arma induit 1, 127. parum 6, 434. quidquid licet 9, 576. ruunt 7, 751. Scituri an 6, 168.
- SCIPIO** Africanus 6, 788. collibus Libyae cognomen dedit 4, 657. Scipio Pompeji focer 2, 412. 5, 310. 7, 223.
- SCOPULI** aequor revomentes 6, 24. venae fluvii 10, 325. Cypri 8, 461. Hestiones 9, 970. Icariae 8, 244. rupis 4, 452. 8, 46. undarum 5, 660. Scopulos, turpesque tenent 4, 42. Scopulis repulsus 9, 450. in Scopulis carpitur 8, 709. ferae haesere 9, 650. Scopulosa Cirrha 3, 172. Libye 9, 468. Scopulosa rupis montes 2, 619. Scopulosa Ceraunia 5, 652.
- SCORPIOS** 9, 533, 834. major 6, 394. Scorpion flagrant cauda minacem incendis 1, 659.
- SCRIPTISSA** liceat tumulo 2, 343.
- SCROBE** exigua posuit 8, 756.
- SCRUPOSA** Saxa 5, 675.
- SCUTARIS** viscera 8, 557. Scrutatur venas 9, 755. Scrutatur

INDEX RERUM,

- Scrutari fretum 3, 698. sidera 6, 420. Scrutata medullas 6, 629. Scrutandi eventus hortator 9, 549. Scrutator pallidus auri 4, 298. fati 5, 122
- SCULPTA saxis animalia 3, 224
- SCUTA virorum 9, 471
- SCYLLAEAE undae 6, 421. Scyllaeis clauditur undis 2, 433
- SCYTHAE 9, 717
- SCYTHA 10, 455. Scythae curva litora 8, 178. errantes populi 3, 267. per populos duc. 1, 367. Scythicus Aquilo 5, 663. Hister non adliget Massagetis 2, 50. Tanais 9, 414. ara 7, 777. harundo 9, 827. Scythicum bonum 7, 435. frigus 6, 325. jugum 9, 138. Scythici per Ponti divortia 2, 580. Scythicae Dianae non mitior ara 1, 446. regna 3, 86. Scythici plautri patiens palus 2, 641. Scythicum Pontum bruma adstringit 1, 18. Scythici populi 8, 353. recessus 8, 216. Scythicae nives 6, 478. pharetrae 8, 302. sagittae 8, 432. undae 5, 436. Scythicas in undas non solus Hister exit 2, 420. Scythicis ab oris victor remeasset 2, 553.
- SECAT Calydonia Evenos 6, 366. Hermus culta 3, 210. Isthmos undas 1, 101. nervos, venasque 8, 672. parvus limes vitalia 1, 613. Phasis rura 3, 271. Secabat aëra 9, 685. Secare Aquilone fluctus 5, 417. undas 8, 194. Secans deserta 10, 313. rostrum pelagus 8, 197. Secetur cervix haec 10, 341. Secandum aequor 8, 168. Secti Atlantide silva orbes 10, 144. Secta marmora 10, 114. Sectis Bellona lacertis quos movet 1, 565. Sector favoris sui ipse populus 1, 178
- SECRETA Memphis 6, 449. natura 9, 620. arma 9, 1071. carmina servant 1, 599. litora 5, 376. 8, 40. secretum damus civilibus armis 3, 314. secreta aeterni cursus 5, 89. Cirrhaea moventes Deus 1, 64. coeli nosse 1, 639. Corcyrae 9, 32. Deum v, 222. litons tenere 5, 230. parentum 10, 194. rapti Quirini 1, 197. recessus tui 9, 863. rerum 5, 10, silvarum 2, 602. thalami 8, 400
- SECUA adtendunt 8, 622. carent dono Deum 5, 112. ferrent vulnus 7, 638. habent discrimen 4, 107. longa decorum vix sic meruisse 2, 116. mundi 10, 264. perdita urbi nocent 4, 816. rapiuntur casu 7, 446. revivunt locum 8, 114. Romana 10, 110. timuere minas 8, 817. decepti 9, 623. iusta ferentem mundum 2, 10. mundi suprema hora coegerit 1, 73 in secula mittere 8, 608. mitti 10, 533. venire 7, 208. per Secula extremum nomen 7, 589. per tanta latere 10, 190
- SECURAE nostrae 9, 420. pacificae 7, 64. gladiis mixtae 1, 388. in membra sua redditae 3, 431. iura dicta 5, 12. nostras passus Carbo 2, 647
- SECURUS 4, 398. 9, 975 a Caesare Tigris 8, 212. anis 7, 87 adipice 7, 59 Cato 9, 410. coa' umbras 7, 611. ferrum in urbem 1019 genero per mto 9, 2015. orbis 4353. paitor 9, 291. sedit 11, 207. tutela 5, 584. belli 5, 526. veniae 8, 784. vulneris per ferrum exit. 1, 212. Secura domus 5, 515. provincia 10, 52. fors 5, 771. 7, 308. sublati pavore turba 3, 438. virtus sequetur 2, 287. pugnae juvenus 4, 534. ventorum juvenus 9, 445. vocis 6, 730. Securus nemus 5, 156. pectus 5, 343. sui invenit 2, 241. Securo me Roma cadat 2, 297. Securi trahebant noctem 10, 332. vadite 9, 272. Bardi 1, 440. fomni 5, 750. Securae aures Caclaris 6, 163. Securos somnos agger praebet 1, 518. rumpere 3, 25. Securius aevum agit 8, 242
- SECUS 10, 447
- SED & haec 9, 421. fata moror 7, 295. longa vita 9, 568. non & subicit 9, 757. non, sed 9, 513. 10, 161. quid opus 7, 719. quis erit 9, 706. tamen & 10, 185
- SEDET atque venerabilis 7, 19. iners aër faucibus 6, 649. in cervice poena 7, 645. Pelagus 5, 643. quocumque cadaver jacet 6, 551. ratis pars 9, 337. Sedent alta vulnera civilis dextrae 1, 32. foribus terga 10, 121. mediis convallibus arva 3, 380. ossa tellure 8, 840. Sedit in pectore Bruti 9, 18. litore cadaver 8, 726. securus 11, 207. Sedere Patres censere parati 3, 109. Sedeat firmissima pubes his castris 2, 474. Magnus litore. 659. Sedit iudex 9, 971. Sedere procul ab urbe 5, 19. super Meroën 4, 334. Sedens carpento 9, 590. colle augur 7, 193. in caute 6, 575. in Theissala 8, 440. juxta flammam 8, 759. parva puppe 5, 655. Sedes erit emeritis 1, 344. belli placuit 2, 394. celsa 5, 16. Sedes Dei 9, 578. Deum Roma 3, 91. Delphica 5, 112. haec fuit tellure potito 5, 658. invia 9, 307. Lavinia 9, 991. laxa 6, 702. loci 6, 23. longinqua 2, 731. Medorum 8, 299. patriae 6, 318. 7, 23. peregrina 5, 9. possessa 6, 314. prior 9, 996. summa 10, 174. Superum 10, 15. Tarpeja 5, 27. Jovis Tarpeja 5, 306. theatri 7, 9. Sedem dare 5, 107. melius sub Eoo orbe dediles 1, 252. posuisse in venenis 9, 897. tibi non legeris 1, 53. à sede orbem movere 9, 466. patria revulsi 1, 482. in angusta terrarum domum poposcit 2, 579. hac quiescent 8, 768. Sedes Elysiæ 6, 600, 782. Libycae 9, 119. pallentes 6, 800. sacrae Consule fulserunt 3, 106. verendae 5, 123. expulso remige avulsas rosant 3, 673. non tacitae Erebi 1, 455. in sedes patriae urbis remeamus 1, 690. Sedibus exsiluere patres 1, 488. expulsi oculi 3, 712. cavis orbis evoluit 2, 184. Elysiis 3, 12. tuis exciti ortus 8, 310. à primis exiit 3, 339. è patrii urbem expulsi fama 2, 574
- SEDTIO inbelles detegit animos 5, 323
- SEDAVERAT iras 10, 54
- SEDUCUNT recessus 8, 291. Seductus ab aequore Parnalus 5, 77
- SEGES decolor 7, 851. Segetis femina 6, 521. Segetem proleat Ceres 4, 412. Segetes Hesperiae 7, 403. Segetum raptus 7, 236. Segetes tellus in-

ida

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

fidā negabit 1.647
SEGNIS, pavidusque 7.52. aëro, 827. ad fata 6, 244. non stabat Achates 10, 115. sopor 5, 689. parere 10, 398. tendere nervos 8, 296. vergere 4, 525. Cynolura 9, 540. segne solum 9, 438. vultus potentes alunt 3, 57. Segni metu languida 4, 799. Segnes morae 5, 410. Segnia fata 9, 849. Segnior egit equos Titan 7, 1. Mars 4, 581. saltus 6, 181. Segnius 6, 286
SELINUS 8, 260
SELLOS veteres liquerunt filentes quercus 3, 180
SEML 8, 233. ad manes ventura anima 6, 716. dixit auctor 9, 575. erectum cadaver 6, 757. fufus sanguis 7, 234. inbuta mens 10, 334. inpulit 8, 707. iure consumtum 6, 824. ortus 7, 543. passus amplexus 10, 362
SEMEN Cadmi 4, 549. Semine nullo natura monstra protulerat 1, 589. Semina belli publica 1, 159. Martis 6, 395. rerum 10, 208. legetis 6, 521. mala diri belli 3, 150
SEMIANIMIS 8, 670. jacet 3, 747. hera 8, 66. Semianimes profundum lubere 3, 576. viscera lapsa foris trahunt 4, 567. turmae 4, 339
SEM DEI ubi habitent 9, 7. canes 8, 832
SEMI FERI centauri 6, 36
SEMI RUTAE arces 4, 585. Semirutis tectis pendent moenia 1, 124
SEMI VIR 8, 552. tyrannus 9, 152
SEMIUSTUS ilipes 8, 792. Semiustae classes 10, 496. Semiusta memora 9, 3. ossa 8, 786. robora 8, 745
SENA cecidit in laevum latus 2, 407
SENEx sacris devotus 10, 176. servire ne discam 7, 382. torpore caruit 3, 741. undae portitor 6, 705. Senis extremum diem praecipitasse 2, 105. moesti umbra 8, 432. nostri vulnera 9, 137. Senem exedere vincula ferri 2, 73. expugnare 10, 360. fecit stella 6, 610. Senes arlere flammis 6, 454. turba despecta 5, 333. Grandaevi 3, 518. Senum vultus 7, 774. Senior 8, 296. cadens per transtra carinae 3, 731. sit dux in his castris 2, 561. Senilem jugulum confodiam 3, 743
SENATUS arma non privata dedit 2, 532. coactus in Epiro 5, 22. fugiens decreta belli consilibus mandat 1, 489. non habitat rus Albanum. & Laurentinum, nisi nocte coacta 7, 396. sceptrā dedit 8, 518. grandaevus 7, 371. miles, ancomes 7, 84. moriens 7, 697. plaudens 7, 18. regnans 9, 194. acies 10, 450. caussa 4, 213. 7, 76. cogendi iure 3, 104. corpus 7, 393. ductu 9, 22. frons 9, 207. jugulum si petat 3, 110. magna pars 2, 277. 8, 258. Caesaris pars Magna Curio 5, 40. membra 9, 1043. ora 8, 506. regnum patiēre 1, 365. spes, Brutus 7, 588. victor Caesar erit 2, 566. vindicta 10, 340. vota 4, 792. Senatum monitrat 7, 578. totum secutus 2, 520. Senatu nolente imperium traximus 1, 274. strigente 7, 762. in medio impia bella peraguntur 1, 691

SENECTA inops 5, 535. Senectae gravis fata 2, 65. Senectam fati praecipitare 7, 353. Senecta felix 3, 729. Senectus exsangui 1, 343. fessa 2, 128. moesta 2, 232. nostra 9, 234. privata 1, 324. Senium aevi 4, 812. nobile 10, 162. in Senium vergentibus annis 1, 130. Senio placidus 8, 476
SENONUM motus 1, 254
SENTIT Arabs *nebulas* 4, 64. annum 9, 437. genus fati 9, 758. honores nimium festinatos 8, 24. non Indus mixtum Hydaspem 3, 236. nox surgere Phoebum 4, 103. tumultus 10, 324. Sentit aëra non sanum 7, 830. discordia peccata 10, 12. metum 2, 598. membris constare vigorem 3, 715. nutare ruinam 7, 244. prodesse 4, 646. ruinam aquae Nereus 6, 349. Senfere tumultus animi 7, 779. Senferunt motus aequora 8, 197. Senferat ancora adductum funem 3, 700. procella 6, 279. transisse Deos 7, 648. Sentiet axis onus 1, 57. Sentiat adventum foci 9, 1094. Sentire damnum fugae 5, 335. finem 5, 45. fragorem 5, 228. ictus 4, 277. manus 8, 69. mortem 4, 571. procellas 6, 470. Senlura canentes saxa 6, 439. Sensus dentis 9, 739. Sensus nihil relictum 3, 39. quid si relictum 8, 749. Sensus morti post fata dare 7, 471. Sensus cesserunt pectore 5, 760. Sententia victa est 8, 455. Sensim 5, 456
SENIS verberibus agitur praetoria puppis 3, 536
SEPARAT aethere terram 4, 75. Berenice Lepiti 9, 524. Isthmos geminum mare 1, 101. Separare enle junctos 4, 210
SEPONERE onus 5, 724. Seposita *Pharos* 8, 513
SEPS 9, 723. exiguus 9, 764
SEPTENVIR epulis festis 1, 602
SEPTENUS gurgis 8, 445. Septimus annis 8, 466. Septima nox 9, 1004
SEPTIMIUS olim Pompeii miles, dein regis Ptolemaei satellites 8, 597, 609. *laevus* 8, 667
SEPTUS vallo ager 6, 73. Septae vallo aggere terrae 6, 69. Septa juvenus 4, 773. Septorum nefas 7, 306
SEPULTUS templis, auroque 8, 859. Sepulti ture 9, 10. Sepuris permixta viva corpora 2, 152. Sepulcrum accensum 6, 526. ducis 8, 845. iustum 9, 54, 1091. parvum 9, 409. Sepulcri cineres 2, 336. damna 8, 750. Sepulcrum fassus 8, 784. quaerens 8, 304. Sepulcro exuram membra 6, 765. jaceat 8, 714. accensio 3, 11. fracto caput tollens 1, 583. patrio privare 2, 732. Sicanio Carbo tegitur 2, 548. Sepulcra dent tibi poenas 9, 157. pretiosa 8, 729. praestare ducibus 9, 235
SEQUANA gens optima flexis in gyrum frenis 7, 425
SEQUESTER pacis 10, 472
SEQUOR 10, fortuna 1, 226. Sequeris Deum 9, 557. jura, patriam 9, 290. quos 7, 745. Sequitur aura puppes 5, 433. convexa 9, 4. haec septimus an-

INDEX RERUM,

annus 2,130. minor turba 1,596. Sequimur ducem Pompejum 2,320. Sequi tur fidera 8,174. castra 10,407. fugam Magni 5,328. gemitus 7,724. matrum lustra 1,328. me cuncta 2,575. tota aequora Austrum 2,455. verba ducis nullo clamore 2,596. Sequar custos 6,734. fata 9,243. te per Tartara 9,102. ad inanes 5,774. Sequetur cera solem 9,782. nos lumina rerum 5,26. nox diem 1,91. secura virtus 2,287. Sequentur haec procerum motus 5,342. gentes bella 2,293. Sequeris ventos, coelumque 9,412. Sequatur an te miles 7,84. Caesar 9,879. Sequamur signa 9,250. Sequantur alii Caesaris arma 2,246. signa mortis gladii 2,115. Sequeret Alanos 8,223. Sequerere praedonem toto mari 2,727. Sequeretur Gallia currus 3,78. arma 7,372. Caesarem per fata ejus 4,392. cinctus, & herbis 6,492. castra 2,348. 4,676. caussas, non fata 3,303. classem aequora coeperunt 5,459. hunc pone populos 1,483. iussa 1,372. 5,533. Magnum 8,81. naturam 2,382. recta 4,815. te 3,30. Sequens deserta 8,12. signa capta 8,358. siugula fata 7,618. unda ad molem stetit 2,214. aevum 8,623. Sequentis umbone acies erigitur 4,39. Sequenti Partho erit murus 8,378. Secutus castra patriae 2,519. colla Pompeji 10,1. devexa mundi 10,39. devia terrae 6,330. ducem in bella 9,242. fidem 8,126. fugientem 9,220. signa 9,281. 9,111. Secuta clavum ratiū pars 9,345. est nimium manus 2,142. nulla pugna 7,532. moles adducto fune 4,454. signa sua urbs 10,10. Secuti armenta 9,730. laeta 8,534. signa 2,531. 9,379. Secutae castra volucres 7,831. Crassum in bella dirae 3,3,126. Secuta medullas ossa 9,785. Secuturus arma 6,316. Secuturo iussurus classica Phoebe 2,528. Secti haec in mota Catonis fuit 2,381. Secundus 9,239 a rege Numidis 4,721. cursus 4,435. fluctus 5,459. locus 8,288. Mars 6,4. 9,596. 10,531. mihi Magnus 6,662. ordo 7,581. Secunda caedes 10,386. venia 7,604. Secundum aquis numen 9,645. carmen 6,528. regnum 5,622. scelus 7,853. Secundi loci impatiens fortuna 1,124. Secundae operae miles 8,676. Secundo Marte uti 4,388. Secunda sorte 4,110. Secundo fidere mota unda 1,413. Secundi casus 7,246. Cori 9,1000. Dei 4,122. 9,1008. Superi 7,349. vigiles 5,507. Secundae ducis res 5,324. Secunda fata 8,31. Secundis rebus accipis me 2,346. mores celsere 1,161. mecum agat fortuna 1,309. Secunda sperare 9,243. Secundis adversa miscet 5,2. Secundum Emathiam 8,332. Secudent Dii visa 1,635. SERENUS dies 5,700. vultu 4,363. Serena Phoebe 6,500. regni pars 6,804. Serenum coelum 6,516. Sereni aetheris pars 1,58. Sereno fallaci fulgura micuerunt 1,530. hiberno dura tellus 4,55. Serena nostra 9,423. SERAS jam essent sub iuga 1,19. primi vident Ni-

lum 10,292. Serum pectine percussum 10,142. SERIES bella per ortus 2,643. SERIES armorum 3,482. caussarum 6,612. cuparum 4,421. domus Caesareae 4,823. invida factorum 1,70. laborum 9,295. usque laborum 1,123. pudenda 8,696. rerum 5,179. Seriem continuam malorum duc 1,671. rerum pompa praemittere 3,75. in Seriem nexis umbonibus 7,493. Serie naerentia longa agmina 1,492. SERMONE pacifero mentem deflectere 3,305. SERPIT Rubicon per imas valles 1,215. Serpitis Dracones 3,728. Serpens in pulvere rivus 9,974. Serpens 9,402. numquam somno damnatu 9,363. faevus 9,823. volucer 6,677. adflata veneno 6,491. maxima 6,407. effusa in aures 4,726. Niliaca 9,816. nulla 9,703. parva 9,766. venenoplena 9,397. Serpente pallus cervus 6,673. stantes Gigantes 9,656. verberat cadaver 6,727. Serpentes letiferi 9,384. Serpentum loca 9,859. morsus 9,892. pestis 9,614. terrae 9,870. turba 9,608. Serpentes dederas orbem 9,856. donatis lufit 9,908. SERTAE nardo coronae 10,164. Serta festa non pendet limine 2,354. laurea 7,42. Phoebea 5,170. viperea 6,656. SERTORIUS fugax 7,16. Sertorii arma 8,809. SERVAT corpus immobile 8,620. Lares Alba 9,992. moenia 6,17. multos fortuna nocentes 3,448. sibi fata ducum Fortuna 4,662. fidere Syriam 8,169. tua classica tiro 2,479. Servant fata Deum 1,399. fulmina flammis 4,77. Servabant linguas animalia saxi sculpta 3,224. Servavit pares in terram 5,3. Servatis mores parcorum avorum 3,161. Serva hoc solum, ut sit &c. 8,187. Servate fidem bella 8,547. hunc dolorem fummis malis 2,40. fenem 2,85. Servet ut ritus 7,801. Servaveris umbram libertatis 3,146. Servare animam sub undis eximius 3,697. cadaver Socero 8,700. coelum 5,395. fidem in dubiis 3,301. fulgura coeli 6,429. locum Pompejo 6,805. manus puras 7,487. modum 2,381. Pompejum ducem 7,355. sibi 6,380. vices 5,445. volucres 1,601. Servasse divitias 9,292. pignus 8,111. Servans moesti lugubria cultus 2,365. Servantia faciem sacri 9,978. Servor victori 8,661. Servatur daturus poenas 10,431. in antro 8,694. pars tori 5,813. Servantur corpora saxi 6,538. freta 4,427. in usus 9,905. Servetur tellus immaculata sanguine 2,736. Serventur leges voce 3,140. Servari hosti 9,214. oculis 9,140. Servatus ludibrio 10,26. palaestrae mos 4,614. Servata conjux 8,135. ferro pietas 4,498. fides 4,351. templi 9,585. majestas 4,341. pars 9,145. rebus suis gloria belli 4,717. Servatum bello jacuit mare 3,524. Servati civis praemia 1,358. Servato rerum loco 4,126. Servati bellis civilibus anni 2,66. Servator honesti 2,389. Olympi 8,171

SER:

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- SERVIT** egestas 3, 152. ferro purpura 7, 228. gen-
tibus Sibyllae furor 5, 184. Serviet aetas 7, 641.
Serviat ne quisquam, dati enses 4, 579. Ser-
villes Roma 7, 439. Servire civi 8, 356, discam
7, 382. coelum Tonanti 1, 35. famem 1, 319.
maus 5, 773. parata urbs 1, 351. pudet 7, 445.
si potes 8, 341. timens 9, 28. togae 5, 382. Ser-
viturus nepos 6, 790. Servum pecus 6, 152. Ser-
vile nefas 10, 453. Servilia bella 1, 43. Tolvit
agmina 2, 94. Servitii indiga plebes 9, 254. Ser-
vitium figere non ardua virtus 4, 577.
- SERUS** statione peracta altra petes 1, 56. Sera rui-
na 6, 267. Serum auxilium 9, 820. Serae gen-
tes 7, 107. Sera secula 10, 263. Serius illis 7, 833.
- SESTON**, admovit Abydo. 2, 674. Abydo junge-
re 6, 55.
- SESOSTRIS** 10, 276.
- SEVERI** senes 6, 453.
- SEXTUS** Pompeius iners 6, 420. pirata 6, 422. Ma-
gamconsult 6, 570. &c. 827. à Cornelia in-
citur ad vindictam patris 9, 85. fratri narrat
caedem patris 9, 126.
- SEXUS** 8, 75. discrimen 9, 91.
- SI** contentus 6, 615. dabis, dedisses 7, 646. da-
rent 7, 358. fas 10, 63. ferat Fortuna 5, 26. jus
est 10, 262. liceat 7, 144. modo 7, 103. mo-
veres 6, 605. nota mihi est juvenus 5, 493. pa-
rent 7, 352. quis 7, 376. 9, 327, 907, 922.
10, 448. quis, qui 6, 710. qua 5, 116. 6, 274.
9, 1077. fides 9, 83. nobilitas 10, 85. tellus 9,
78. quid 6, 430. 9, 983. quod 9, 931. numen
es meum 8, 143. quos 4, 317. quibus 8, 160.
est &c. 9, 387. stimulet, 7, 570. tentasset 6, 633.
velis 6, 613. vellem 6, 323. vera fides 7, 192.
vero 6, 662. quidem 4, 258.
- SIBILA** pestes terrentia 9, 724. stridula 9, 631. in-
fert sopor 7, 772. lenivit 9, 643. Sibilat quod
anguis 6, 690. Sibilat aura 2, 698.
- SIBYLLA** Romana fata excerptit 5, 186. Sibyllae
longaevae carmen 5, 138.
- SIC** 4, 773, 806. 5, 120. 6, 272, 293. 558. 8,
27. 9, 481. cecidere 9, 477. creditur 10, 464.
dum 4, 437. eat. 2, 304. 5, 297. est cognita fi-
des 5, 767. exonerat 9, 880. fata premunt
mundum 8, 544. fatur, & 4, 235. fatur 5, 538.
7, 123. 666. 8, 192, 752, 9, 378. fatus 4, 649,
710. 5, 513. 6, 329. 8, 327, 743. 9, 1000.
1032. fata 8, 105. 661. Gorgone rapta 9, 684.
incendit 9, 406. inculcata est patientia 9, 262.
iussit discurrere 10, 238. loqui orla 10, 85. non
8, 199. sedet 6, 648. ne gerantur colla 9, 1083.
opus est mundo 10, 239. ortus 10, 193. paruit
8, 606. perdere 7, 36. plangitur 8, 148. pro-
fatur 4, 701. profatus 9, 251, 584. quonque 7, 841.
9, 528. sanguine mixtus 8, 408. timuit 4, 634.
timere arma 7, 340. velut in pace 10, 332. ubi
fata 9, 109 ubi &c. 9, 182. ut nequeam 8, 267.
- SICUT** erat 2, 365. mos est 7, 654. Sicine 8, 331.
- SICANIA** 6, 66. Sicania tegitur Carbo sepulcro 2,
548. Sicaniae urbes 3, 59. Sicanis populis a-
quas mittens 3, 127.
- SICCUS** campus 7, 226. pulvis 9, 342. 523. 974.
Sicca cervix 4, 639. harena 4, 588. manus 6,
542. spuma 4, 758. Siccum guttur 6, 567. iter
9, 734. litus 8, 726. 9, 148, 447. lumen 9,
1044. palatum 9, 744. Sicci colles 4, 263. ignes
8, 737. oculi 8, 154. sanguine campi 7, 854.
vapores 4, 305. Siccac aspides 9, 609. fauces
6, 553. herbae 4, 414. nubes 4, 331. Thetae
8, 852. Sicca arva 6, 377. 9, 384. lumina 8,
108. ora 4, 325. plaustra 9, 540. vulnera 4, 291.
ubera fame 3, 352. Siccis aquilonibus haerens
bruma 4, 50. Siccum 5, 553. Siccant artus den-
tibus 9, 914. Siccant pecudes 4, 314. Siccant
Phoebo 9, 315.
- SICORIS** ripas habuit 4, 130. ne quid undis au-
deat 4, 141. stagnans 4, 335.
- SICILIA** fertilis 3, 65. &c.
- SICULUS** apex 5, 99. prata 6, 422. Siculae Aetnae
ora 1, 545. Siculo Peloro coles cellere 2, 438.
Siculae cavernae 10, 447. incudes 7, 146. Sicu-
la arva 6, 814.
- SIDENTES** in tabiem acervi 7, 791. Sidentia pes-
sum corpora 3, 674.
- SIDON** murice pretiosa 3, 217. Sidonium filium
10, 141.
- SIDUS** aequum ades x. 90. coeli 7, 301. gelidum
6, 393. gentibus iniquum 10, 35. hibernum 5,
408. immune mari 9, 542. Veneris salubre 1,
662. Sideris timendi crines 1, 529. Sideris in-
pulla Tethys 6, 479. mota secundo 1, 413. ob-
liquo Romam videas 1, 55. quo servat Syriam
8, 109. sub alio fretis diducti reges 2, 294. mundi
7, 189. Sidera & plagae mundi 6, 816. &c.
Superi 8, 728. fluunt 8, 172. incerto motu di-
scurrunt 1, 243. terrae distant 8, 487. aliena 8,
337. coeli 4, 521. coelestia 2, 268. deducta po-
lo 6, 499. Ledaia 4, 527. Leonis 10, 211. om-
nia sideribus concurrent 1, 75. poli 5, 424.
coelo videt 4, 107. mergens coelum 4, 54. pres-
sunt radiis 6, 606. respicies Helles portitor 4,
57. scrutari 6, 429. tangit murmur 6, 448. ubi
nox condit 1, 15. ignota noctes viderunt 1, 526.
spectare cadentia 2, 289. subducunt nubes 6,
519. ad sidera tollat fluctus Titan. 1, 416. no-
men adtolli 7, 11. Sideribus potentia est data
10, 199. vacat 9, 961. viam novae 9, 495.
- SIGAE** harenae 9, 961.
- SIGNO** alterno paret custodia 4, 7. Signa castris
excedere jubet 4, 735. circuit 7, 667. dare au-
saetubae 7, 477. dedit 7, 206. castris moven-
dis 10, 400. deponere iussus miles 1, 217.
examine coeperta 7, 161. meatu deteruere suos
1, 663. movet 1, 205, 422. petunt 7, 104. rapi
iussit 9, 761. referat 2, 199. revellent acies 7,
77. sub Marte adverso jacere 1, 307. spargere
9, 748. verat ad suas pharetras 2, 55. ad signa
manipulos convocat 1, 296. per signa nox diem
coelo

INDEX RERUM,

- coelo sequetur 1. 91. post signa cohortes tenet 7, 522. Signis se effundere 9, 808. adveria 7, 314. Caesaris 5, 349. 9, 15. coeli nova 7, 203. damnata 4, 217. ducem fallentia 7, 290. extrema mundi 4, 669. inopia 7, 838. 10, 475. linguendi 9, 219. manifesta 10, 326. morantia 7, 82. nullas cohortes ducentia 2, 471. paterna move 9, 84. Pontica 8, 26. pugnae 7, 47. recta 9, 695. Romana 1, 244. 9, 912. 10, 64. & publica 7, 164. ruinae 6, 281. tua 4, 112. ducis nulli gestanda 2, 97. Pompejana 1, 323. Romana 1, 244. conlata ferens 1, 477. consulis sequi 9, 250. infesta relinquo 3, 330. Magni 4, 17. manifesta belli mundus dedit 2, 2. mea sequi 9, 281, 379. timent Cappadoces 2, 592. viri quo fertis? 1, 191. meliora secuti 2, 531. mortis nova 2, 115. numerosa 4, 25. peritura 3, 211. publica sequimur 2, 319. sua secuta urbs 10, 10. tui toto fulgentia Ponto 2, 576. victicia 1, 347. vicina ducis 1, 268. Signorum fuga 9, 543. ignes glacie temperat 4, 109. orbis medius 9, 532. Signa inter diversa dubium favorem tenere 3, 264. per signa decem felicia castris iuro 1, 374. Signis infestis obvia signa 1, 6. undique motis 1, 395. Romanis cecidit Africa 4, 666. tuis Cornelia per bella haereat 3, 24. Signifer 9, 737. coeli limes 7, 363. plebejus 4, 800. Signiferum coelum 8, 172. Signiferi caput 7, 163. à Signiferi poli regione premeretur solum 3, 254. Signifera in puppe residens 3, 558. Signatus nomine fastos Latinos 2, 645. Signavit tempora 5, 390. 7, 410. Signemus litora saxo 8, 771. Signare nomine terras 4, 655. vocem figuris 3, 221. Signata iura sequi 3, 302.
- SILENT** iura 1, 260. Silebant castra 5, 506. Siluit sedes Delphica 5, 113. Siluere classis magistri 2, 696. leges coactae bello 1, 277. Silere famosa non proderit 4, 811. Silentes leges 5, 31. Silentium coetus 6, 513. reges 3, 29. Silentes quercus 3, 179. Silentibus auris 1, 579. Silentia tenere coetum 5, 15. dextra iussit 1, 298. rupis 5, 121. longa 7, 66. regni 6, 729. vassa 5, 508.
- SILIX** Salerni culta radens 2, 426.
- SILICUM** metalla 4, 304.
- SILVA** comas tollere incipit 4, 128. cadens 3, 445. non praebet torum 4, 604. testatur 9, 512. Atlantis 10, 144. aurea 9, 360. Dodones comas posuit 3, 441. Haemonia 8, 2. pallida 6, 643. Silvae congestae robore 7, 807. non ardentis incendia 3, 420. densae robora 3, 363. in aethera redeuntis robore 1, 391. Silvam inmisso ferro procumbere iubet 3, 436. densam in pectore ferens 6, 205. qua Silvae, qua saxa fugit 2, 468. firmo se robore tollant 1, 142. robore spoliuntur 3, 395. Hyrcanae 8, 343. latentes thalami 9, 970. raris 4, 456. steriles 9, 966. Silvarum causa fons 9, 526. secreta 2, 602. sonus 6, 692. Silvas liquere Coatrae 3, 246. solvit ignis 3, 506. fractas in aquora devolvit 2, 409. in Silvas ventus incubuit 3, 409. Silvae exuram membra 6, 766. altis dispersus 3, 188. caelis 2, 670. relictis 1, 559. vallis Hyrcania 3, 268. Silvani nemorum potentes 3, 403.
- SIMILIS** nostro 9, 514. vestri 6, 244. malorum fors 9, 66. Similem terrae usum praebere 3, 557. Simili causa cades 2, 554. Similes fratrum gladii 7, 453. Lesio populi 8, 144. Simillima fato facies 7, 130. nimbo tela 2, 501.
- SIMOEN** TIS aquae 9, 962.
- SIMUL** 7, 584. 8, 346. 9, 184. 10, 466. calcati reges 7, 193. coacta fortuna 7, 743. descendit 6, 611. dimittit 9, 831. dux, turbaque 4, 748. effatur & 6, 246. habere 7, 54. in cunctos, & in se 10, 352. innumeratae manus 4, 537. iussit 9, 912. linquunt 9, 285. metus, & spes 7, 211. mille turmae 6, 140. non est fiducia 4, 685. omnia membra 9, 840. pariter missis telis transigitur 3, 587. utimur toto orbe 7, 362.
- SIMULANS** Deum 5, 148. Simulare fictas voces laeto tumultu 3, 102. inopem tutum est 8, 241. togam oblitus 3, 143. Simulatus dolor 10, 83. frons dolor 9, 1063. Simulata ars 4, 744. Simulatae voces 6, 236. Simulator belli 4, 723.
- SIMULACRA** moesta Deorum 3, 412.
- SINE** armis posse pati 1, 313. caede subactus 7, 93. illo nusquam subcubuit 7, 601. ordine ire 4, 163. vulnere 6, 188, 630.
- SINGULA** arma 3, 486. busta 7, 803. fata 7, 618. per oscula 10, 364.
- SINGULTUS** animae 8, 683. Singultibus oscula rumpere 4, 180.
- SINISTER** foetus 6, 670. rumor 8, 52. Sinistrum latius 9, 418. numen 4, 191. Sinistri cornus cura 7, 217. Sinistrum sacrorum morem repetitis 1, 450. Sinistro bubone 5, 396. Sinistra illa perge 8, 183. Sinistras volucres servare 1, 601. non ire umbras 3, 248.
- SINIT** vincula fluitare 4, 451. Sinunt manere 9, 786. mentem nec timere, nec sperare 7, 248. vix fata 2, 701. Sinas excludi bellum 3, 332.
- SINUS** tumuit 9, 327. laxus 9, 769. placidus 6, 803. undae 5, 620. 8, 248. uxoris 5, 752. Sinum ventro tradere 5, 579. Sinum receptat cuncta Natura 7, 810. nostro uti 8, 843. Sinus ferentes puppim 6, 472. Leucadii 8, 37. tanti 9, 800. amovit 10, 297. favilla plenus 8, 752. inanes telluris concussisse 3, 460. totos laxant rudentes 5, 427.
- SIPHONES** avidi aquarum 7, 156.
- SIPUS** montibus subdita 5, 377.
- SIRIUS** exserit ignes 10, 211.
- SISTRO** suo terruit Capitolia 10, 63. Sistra luctus iubentia 8, 832.
- SITIS** 9, 402. durat 1, 331. Sitim esse putat 9, 759. hoc posse 9, 762. Siti arent ora 9, 500. Sitiebant in undis 9, 610. Sitis 9, 398. Sitiens spectat amnes 4, 336. in corde venenum 9, 750.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

Sitientis Lybiae harenæ 1, 368. Sitiente populo 9, 509. Sitientes lambere terram 3, 346. **SITUS** est hic 8, 793, 797. terrarum 10, 178. ad-tonitos facit putri robore 3, 414. pallens nocte 6, 647. Situ foeda macies 6, 516. **SIVE**, sive 7, 208. seu 7, 323. 8, 140. Seu, sive, seu 7, 19. seu, seu 7, 127. **SOCER**, atque gener concurrunt bello 4, 802. bonus 9, 1038. Magni inpius 8, 783. Soceri patiens 7, 53. Socero bellum civile reliqui 2, 595. donavit sanguinis usum 2, 477. Socerum depellere regno 1, 289. Soceritotidem Magni 7, 334. Soceris generos mediae junxere Sabinæ 1, 118. **SOCIUS** sibi caedis 10, 350. furoris Lentulus 2, 542. Socii prohibent 3, 637. bellorum 1, 299. malorum 9, 46. moniti 8, 541. Socii praecepit, neu 2, 691. regni nulla fides 1, 92. Socios cladibus se optant 7, 716. Socii decurrunt, dixit 2, 483. Socia terra 9, 174. Sociae puppis ad auxilium currit 3, 663. Sociam in puppim erumpere 3, 600. Socii lares 8, 113. Sociae foederis urbes 8, 162. **SODALES** Titii 1, 202. **SOL** aestivus 8, 376. dejectus 7, 136. iniquus 7, 866. primus 4, 66. 10, 435. in aequora deduxit nubes 5, 541. infirmo lumine passus oculos 5, 545. miscuit turbam arvis 7, 845. rapit Oceanum 10, 260. tempora anni dividit 10, 201. tenet sidera 4, 526. Solis equi 9, 853. ignes 1, 231. orbita 9, 691. ortus 9, 76, 903. pallor 7, 200. Solem lequetur cera 9, 782. Sole calens Oceanus 9, 625. clara Rhodos 8, 248. Sole conspecto non duraturae pruinae 4, 53. corusco percussis telis 2, 482. incoctae medullae 6, 546. longe remoto 10, 229. nihil mutato 1, 49. per ortus fugiente 1, 544. perussus populus 10, 221. perussa membra 6, 622. reliquo 4, 59. saeva via 9, 376. à Sole horas 1, ceperit 10, 218. sub quocunque terra jacet 2, 584. Soles alii 9, 872. iniqui 5, 25. nimii 8, 164. nulli 6, 478. Solibus alte submotis 3, 401. **SOLSTITIUM** altum 9, 532. Solstitiis in ipsis 10, 299. Solstitiale caput Leonis 6, 338. **SOLAMEN** erat mentibus 7, 181. Solatia habet 9, 870. casus vovit 7, 658. damni 8, 469. fati 2, 91. 9, 878. haec refer tecum 6, 802. mali 8, 355. mortis 8, 314. **SOLITIS** sicut tormenta componere 3, 716. Solitus errare 4, 665. lambere ferrum 1, 330. hostis 7, 231. cruor 1, 614. Solitum legi nomen 8, 818. Solito magis favore Dii 4, 122. violentior ventus 9, 463. Soliti lufere sales 2, 368. Solitae ambages 7, 21. Solitis è fontibus exit 4, 85. Sollemnia fingit campus 5, 392. facta 5, 401. **SOLIDA** compage 9, 467. Solido fregit tempora plumbo 3, 711. Solidata veneno facies 8, 691. **SOLIUM** avorum 4, 690. **SOLLERTIOR** hostis 4, 724. Sollertia anceps 8, 283.

SOLLICITUS favor 4, 399. gressus 5, 508. Solliciti nautae 9, 115. somni 7, 8. Sollicitis mortalibus curam addere 2, 5. Sollicitat orbem 8, 511. Superos expromere 5, 69. tripodas 5, 123. Sollicitant proceres 2, 279. Sollicitet vitae gloria 6, 806. Sollicitare Deum 1, 65. hostes 4, 665. reges 4, 234. **SOLVIT** aëra 9, 498. belli moras 1, 204. corpora tabes 6, 87. fama linguas 1, 472. ignis laxa 3, 506. litore ratem 4, 583. lumina in lacrimas 8, 106. ora vatis Deus 5, 99. penetrale 6, 450. quod acus 10, 143. se in auras 9, 451. se tellus in amnem 2, 408. servilia agmina 2, 94. Solvunt cavas à litore puppes 2, 649. rates 5, 426. miseros jejunia undae 4, 332. Solvere tibi somnum 6, 769. Solverunt damna furores 1, 106. Solverat lux noctis umbras 1, 261. nox curas 5, 504. urbis portas conversa fides 2, 704. Solve culpa, pudore domum 10, 97. nives Rhipaeas 4, 118. Solvat quibus ora 5, 140. tabes cadavera 7, 809. Solveret incumbens Pontus confinia 2, 436. Solveritne corpus ignis 9, 143. Solvere carinas 5, 705. litem 10, 262. metus 5, 782. muri compagem 3, 491. nives 4, 83. ostia 3, 231. poenas 6, 241. rates tacitas 2, 693. So vens jejunia equo 3, 282. ratem 5, 560. Solvitur fontibus 9, 422. Solvuntur statione Rutheni 1, 402. Solvaris in harenas 8, 830. **SOLUTUS** crinis 7, 38. fons 10, 215. longa pace dux 1, 311. Soluta glacies 10, 223. merces connubii 2, 330. terra 4, 766. Solutum, defectumque vocet 2, 559. Solutio amne iter rumpi 2, 492. coetu 5, 64. crine 2, 23. Soluta cervice flare 9, 603. compage 1, 72. Soluti Arabes 7, 514. gladii 7, 158. in terga crines 5, 143. Solutae comae 6, 468. 9, 172. per terga 9, 632. glandes aëris spatio 7, 512. imbre, & sole nives 5, 465. statione puppes 4, 463. Solutas fauces vox nulla prosequitur 3, 538. **SOLUM** patet 9, 453. Aethiopum 3, 253. Cereris inpatiens 9, 857. Cilicum 8, 456. ingestum 6, 56. mihi gratus 8, 129. mutatum 5, 430. nocens 9, 621. patriae 8, 148. pingue 4, 12. planum 8, 370. fegne 9, 438. Soli avidi stagna 2, 71. cessantis aratro rapti 3, 451. Solo credi 4, 647. murum admove 6, 181. duro pectora adfixere 2, 31. Solum exurit 9, 692. rumpere 6, 384. Solo fusa vitalia 7, 620. membra levavit 8, 87. vix rivulsa 7, 162. **SOLUS** cessas adcurrere 10, 356. in regionibus ignotis 7, 703. inter umbras gaudens 6, 791. privatus 9, 193. tenebris 9, 163. regum 8, 359. aër 7, 516. 10, 503. ensis 7, 490. labor 6, 587. Sola tulisses nefas 7, 868. haec tellus 8, 515. vires silva 9, 523. Latii juvenus 2, 296. matrum 8, 648. Solum hoc 8, 187. hoc crimen 8, 125. pondus 9, 483. Soli genero intentus 9, 952. tibi concessum 10, 300. Solo te minor 7, 718. Soli turores 9, 642. Solis puppibus non incubuit, sed 10, 498. excussa lacertis lancea 3, 464. Solum non, sed 8, 418.

So.

INDEX RERUM,

- SOMNUS** movit furorem 6, 283. quatitur formidine 8, 44. Somni parcissimus 9, 590. Somno damnatus lumina 9, 363. dat vires 5, 506. somnum tibi solvere 6, 769. soporifero membra cesserunt 3, 8. Somno descendis ad umbras 9, 818. Somni 4, 603. certi 4, 395. furentes 7, 764. pingues 10, 354. Somnos capit 7, 761. decepti nox 7, 8. unde populi 7, 28. securus agger praebet 1, 518. non securos rumpere 3, 25. in somnos perdidit tempora 10, 506. Somnis agitant hunc cadavera 7, 775. ingesta Tartara 7, 785. Somnifera alpis 9, 701.
- SONUS** fit robore curvato silvae 1, 391. aëris 9, 288. remorum clamore premitur 3, 541. silvarum 6, 692. Sonum mutavere aequora 8, 199. Sono tremuere campi 4, 766. trementi rupta verba 5, 153. Sonat aëre Jovis Dodona 6, 427. Deus feriens animam humanam 5, 98. flammis 9, 919. ictibus umbo 6, 192. Ponto Ionio Hadria 5, 614. Tarpeia rupes 3, 154. Sonant amnes tectis curfibus 4, 299. arma pectoris 7, 573. classica 6, 78. ferro terga 8, 663. fluctus 9, 309. ora murmure 6, 761. tecta percussa grandine 3, 483. voces 5, 193. Sonuit aether 9, 168. alnus 5, 596. mare 2, 702. Sonuere pulsatae fores 2, 327. Sonuerunt fracta mali pondera 1, 500. Sonent aëra 3, 657. ut ora voce 6, 622. Sonarent rostra laudes 9, 216. Sonare lamenta prohibe 7, 706. Sonans ignibus ripa 6, 662. latente fluctu 5, 440. Sonantes cunei 7, 12.
- SONITUS** impulsu aetheris 1, 152. ruinae 6, 162. Sonipes 4, 750. 7, 528. avehit inde 7, 724. in obliquum amnem obponitur 1, 220. belliger 6, 84. celsior in campis 8, 295. concitus 7, 677. Eleus 1, 294. ferox 4, 225. levis habenas accepit 2, 501. Thessalicus 6, 397.
- SONTES** fumus iudice 10, 369.
- SOPHENE** mollis 2, 593.
- SOPOR** infert flammam 7, 772. segnis 5, 690. traclusurus quietem &c. 9, 671. Sopora nocte pulsata atria 2, 236. Soporifero somno membra cesserunt 3, 8.
- SORBERE** medullas 7, 843. Sorbetur ab ubere sanguis 4, 315.
- SORDIDUS** Consul 10, 153. sanguis 4, 315. ustor 8, 738. Sordida sedes 5, 9. lecta 4, 396.
- SOROR** nubit fratri 10, 357. damnata 8, 500. incesta 8, 693. Sororem amat puer 10, 94. Sorores jacuere in thalamis regum 8, 404. vix operi subficiunt 3, 18. Gorgones 9, 646. Stygiae 9, 838. tracturae filia 6, 703.
- SONS**, & casus incerti 5, 66. dispersit in oras 9, 126. feret quod 7, 122. obtulit 9, 550. solet praecipitare in dubios casus 5, 692. classi melior 9, 330. cruenta 4, 562. Eoa 8, 417. sati 9, 1046. frequens 5, 764. invida 4, 503. loci 10, 542. malorum 9, 491. similis malorum 9, 67. nostra ultima 7, 444. obscura 6, 771. quaevis manu 7, 399. regnorum 8, 452. secuta videtur perisse 5, 772. tua levior 8, 395. viris prima 9, 211. proxima ibid.. Sortis Deorum ignarum genus 3, 318. miserae juvenis 2, 45. Sorte secunda 4, 110. Sortes ambiguae 5, 225. Sortilegis egcant 9, 581. Sortiti peritos loci nautas 9, 346.
- SOSPES** post proelia Parthorum 2, 552.
- SPARGIS** in populos vulnera 8, 353. viscera cani 6, 703. Spargit agmina tumulis 6, 71. arma late 6, 270. congeriem pulveris 8, 867. flumina in divortia Ponti 2, 404. Juba sonipes 4, 752. nives bruma 5, 3. tripodas 5, 172. Spargunt stipula 8, 303. Sparlit ferrum victoria 9, 245. in vulnera letum 3, 591. opes Pharsalia 8, 273. patres furor belli 5, 36. Phycunta 9, 41. Sparlere deos lacrimis 2, 30. Sparierat Phoebus nubes in velera 4, 125. Spargam Osirin per vulgus 9, 159. Sparge mari comitem 8, 100. Spargat per aequora bellum 2, 682. Spargant licebit 8, 620. Sparisset crines 9, 683. Spargere cives ultra tentoria, erat funus 6, 103. signa 9, 748. tela 3, 327. Spargens caput undis 5, 555. ripam 10, 310. super aequora radios Phoebus 3, 521. Sparsurus Deos creditur 3, 100. Sparsura quidquid in templis 9, 62. classis carinas pelago 4, 226. Spargitur ignis 3, 683. in sulcos Sicoris 4, 142. missile 7, 485. per omnem Italiam 1, 468. Sparguntur bella in oras Sardoas 3, 64. Spargi in urbes suas 4, 385. Sparsus a procella 8, 203. in agros Euphrates 3, 259. populator 4, 92. in reges honor 5, 50. per viscera 2, 119. Sparsa manipulis acies 7, 327. 10, 436. per manipulos armatura 7, 508. Sparsum Senatus corpus 7, 293. mel 9, 290. Sparsa compage carinae 1, 502. Sparsio lumine lampas 1, 532. Sparsam profundo Peucen adluit 3, 201. Sparsi manes 8, 751. 9, 1093. Sparsae in aequore classes 9, 16. per aequor rates 3, 685. per rura clades 7, 650. pruinæ 9, 717. Sparsa vestigia 8, 210. terris 9, 953. Sparsos per rura colonos redde mari 2, 635. re-conligit ignes fulmen 1, 157. Sparsas extendere partes 2, 395. per rura cohortes evocat 1, 394. sanguine opes teres 3, 126. Spargenda per orbem membra 10, 22. procellis membra 5, 684.
- SPARTANA** 10, 61. Spartani canes 4, 441.
- SPATIUM** antri 5, 154. carinae 9, 326. aethere terram separat 4, 75. molis 10, 534. multum terrae 7, 423. orbis 10, 456. valli 9, 913. dedere carinis 2, 685. donat jaculis 4, 764. Spatio subficere 4, 676. aëris solutae glandes 7, 512. diffusus inani ventus 3, 363. languent lumina 4, 169. tutus elephas 9, 732. Spatiosi terrae colles 6, 106. Spatiola fumi volumina 3, 505.
- SPECIES** leti 9, 612. virtutis viva 6, 254.
- SPECTAT** acervos 7, 791. Spectamus Pontum 8, 179. Spectant manus 7, 462. proelia civilia voto nullo 4, 401. Spectabat navita in fluctus 3, 3. Spectabit ab aethere 7, 447. Spectate cruces catenas 7, 304. Spectare potest 9, 681. bella civilia 5, 749. e litore 4, 495. fluvios cruoris 7, 292. in-pune

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

pune 9, 637. Magnum 8, 592. Medusam in clipeo 9, 670. mundum cadentem 2, 289. nefas 9, 1107. victores vultu superbo 4, 569. Spectans idem carina 8, 198. exemplar 9, 832. Spectante Romano 1, 484. Spectantes oculi 5, 545. Spectantibus probat 7, 629. Spectari toto mundo 7, 204. Spectandum bellum est negatum 4, 804. Spectandae ducum vires 4, 25. Spectatus genitor 9, 128. Spectatis membris 2, 185. Spectator docet 9, 889. Nili 8, 853. sceleris 2, 208. Spectatrix scelerum turba 3, 129. Spectacula laeta 4, 784. majora 9, 805. Iccelerum 7, 797.
SPECULA catus ignis 6, 279. Speculatur ratem 8, 623. Speculator eques 8, 472.
SPELUNCA Antaei domus 4, 601.
SPERCHIOS 6, 367.
SERNIT capere 6, 4. opes terrae 4, 608. Sperne minas 5, 578. Sperrite munus 9, 269. Sperrere cantus. & herbas 6, 493.
SERASQUE, metusque 6, 419. imber erat 9, 375. quo vocasset 1, 146. rapuit mentem 6, 29. bona victis partibus 2, 513. futuri 1, 523. mortis 8, 61. honestae 10, 539. mundi 7, 270. naufragii 5, 455. numquam implenda 7, 688. pacis 10, 468. praedae 7, 759. regni 7, 386. salutis 5, 636. sceleris 10, 379. lenatus 7, 588. telluris victis abit. 3, 509 sit mihi videndi 10, 191. ultima rerum 8, 454. salutis 2, 113. unica rebus adiectis 1, 497.
SPERM Deis praestare 5, 42. vicit patientia 5, 370. vanam mortis concipis. 3, 134. vitae ponit in limine 10, 459. Spe trepidus 7, 297. diei movere arma 7, 255. nulla polcere 4, 467. Speque. metusque movere 7, 211. laxa 5, 533.
SPERAT has cedere sibi 9, 302. superare 5, 503. truncare 6, 585. Sperabat jugulos patrum 7, 183. Speravit vulnera ultra Caudinas Furcas 2, 138. Speravimus umbrae ultorem cinerum 7, 434. Speraveris respectum Deum aulae 7, 451. Sperare 5, 522. nec timere 7, 247. licet 7, 615. timenti liceat 2, 15. vetans causa 10, 451. annos 4, 482. auxilium caesae 5, 523. favorem 8, 117. fugam 4, 797. mores malos 5, 298. salutem 4, 510. secunda 9, 243. Superos secundos 7, 349. veniam 4, 231. Sperantes omnia dextrae 4, 355.
SPICULA ferro fidentia 8, 303. recoxit 7, 148.
SPINA torquente 9, 716.
SPIRAT de litore aura 8, 246. Spirare fidem 5, 83. Spirasse veneno 9, 679. Spirante Noto 6, 294. Spirantes invenit artus 3, 732. Spirantia corpora 1, 363. ora 8, 670. Spirando perdere auras 6, 522. Spirantia corpora 1, 363. Spiramine Nefis emittit aera 6, 90. Spiramina esse terris 10, 247. naris aduncae amputat 2, 183. Spiritus contorsit pila 9, 472. desituit fauces 5, 132. illi subfecit in vocem 7, 608. inest terris 4, 643. idem artus regit. 1, 456. rupis 5, 165.
SPISSAE harenac 2, 694. Spiffior ignis 9, 604.

Spiffari in orbem 4, 777. Spiffata in terram Libye 9, 943. Spiffatae nubes fluunt 4, 77.
SPLENDENT gemmis 9, 516.
SPOILUM exhaustae pacis 3, 132. Spolia bellorum 6, 260. Gallorum 4, 820. hostilia 8, 819. maris rubri 10, 139.
SPOLIANT cadavera ferro 3, 675. Spoliaverat populos 9, 479. Spoliare cadaver 7, 627. si Deos jubeas 1, 379. tollis nemus 6, 112. gramine campum 4, 412. homines vel Deos 5, 271. Spoliatur robore silvae 3, 395. templa rapina 3, 167. Spoliatus milite Caesar 4, 254. mundus 7, 752. 10, 169. Spoliata summis carinis classis 2, 714. Spoliato pectore totus miles 4, 382. Spoliatae frondes 9, 358. Spolianda tropaeis Babylon. 1, 10. tempora 5, 305.
SPONDERE casus 7, 246. Sponsor salutis 9, 392.
SPONTE 7, 357. non jussus 5, 501. cadit 4, 642. cadentes lacrimae 9, 1038. peractum scelus 8, 406. poenas luere 8, 98. Dei 9, 574. Deorum 5, 136. Deum inpulerat nubila 1, 234. Ducum pax fuit 1, 99. sua 9, 705. tua 4, 184.
SPUMA durefcit 4, 778. canum 6, 671. Spumâ lacellis astra 10, 320. Spumeus feras alnos 1, 486. amnis 10, 322. cumulus 9, 798. Spumea ora 5, 190. Spumoso aequore perfunditur 2, 627. Spumat altus cruor in undis 3, 573. Pontus in culmina 6, 28. Spumavit habenis equus 6, 369. Spumare cogens Falernum 10, 163. Spumans Absyrtos in undas 3, 190. lingua 9, 927. Rhennus 1, 371. Spumante pelago 9, 1003. Spumantes caede catervae 7, 6. 9. undae 9, 117. Spumantia ora 6, 719. Saxa 8, 245.
SQUALENT ora lingua projecta 4, 755. serpentibus arva 9, 384. Squalabant arva 9, 626. fauces pulvere 9, 503. Squalens harena 9, 755. nubes 6, 625. tergum 6, 209. Squalentes pulvere vestes 8, 57. Squalentia arva 1, 205. 5, 39. 9, 939. Squamiferi orbes 9, 709. Squamolis linguis alpe-
 ra ora 4, 325.
STAT 9, 593. adtonitus 7, 339. aetas fortior 10, 134. Bolporos 5, 436. cruor in templis 2, 103. devota juvenus 4, 533. dies 9, 529. frigidus gladius 7, 503. illic Juppiter 9, 512. lumine rapto adtonitus 3, 713. magni nominis umbra. 1, 135. moestus 6, 521. nunquam facies 5, 214. pro Caesare murus 6, 201. pro robore 10, 118. quisque suae de robore puppis 3, 570. ruitura domus 7, 403. ruitura moles 4, 456. sub ætu 6, 614. iumina orbis 9, 123. tellus 9, 471. torus 2, 357. tutus 9, 833. victor confectus 4, 289. Stamus in urbe deserta 3, 129. Stant gemini fratres 3, 603. intenti jugulis 4, 485. in offibus hastae 6, 195. munere 8, 233. nautae 9, 343. nullo ordine 7, 332. robore castra 5, 362. tela 6, 212. Stabat diversa parte carinae 3, 726. in undis classis 3, 519. sibi 10, 115. silva inter nudatos montes 3, 428. Stabant ante fores 9, 544. in margine alpides 9, 609. Stetit aequore bel-

INDEX RERUM,

- lum 3, 566. aggere campi 7, 649. cadaver 4, 787. clallis anxia 8, 592. coactum circa pila nefas 7, 518. imbre informis facies 6, 224. incertus sanguis 3, 589. in cruce seps. 9, 764. in dubio mens 7, 247. in mari insula 10, 570. ordine acies 7, 216. solus Helperio litore 3, 48. unda sequens 2, 214. Steterunt casus ancipites 4, 771. Stabit Caesar in flumine 2, 497. conjux lecto 8, 411. hic exitus armis 2, 224. Staret fultus 5, 251. Starent carinae tremulo fune. 2, 621. hinc 7, 360. ut moenia summa voti fuit 3, 497. Stetens cervice soluta 9, 603. Steterit quis, dum cadunt membra 7, 623. quo loco libertas 7, 581. Stare aliqua 4, 708. ante pedes victoris 4, 340. campo 4, 201. diu summis negatum 1, 71. furialis visa 3, 11. in mediscampis 8, 43. ira 6, 156. litore 9, 135. loco 1, 145. 6, 133. miseris cruorem passura 9, 708. muros mirata 3, 461. potuit labor nullo vulnere 7, 92. pugnat equus 4, 753. sub ictu fortunae 5, 729. stans Caesar victoria erit 2, 490. sub columnis 9, 654. Stantis fati Cornelia 8, 158. Stantem culmine prorae glande petens 3, 709. Stante modo 9, 804. mundo 7, 660. numquam polo 8, 173. Stantes in rupibus Histri 4, 529. Serpente Gigantes 9, 656. tumuli 7, 856. pulmonis fibrae 6, 630. adligat 9, 488. Standum est tibi 4, 646. Statura acies ducum 2, 566. inmenso labore res 3, 381. redit Symplegas 2, 719. Stabulis manet 9, 470. area bellis 3, 513. canna, 3, 556. stabile culmen 5, 250.
- STABILIS** tyranni pendere 2, 163.
- STAGNUM** unum 6, 346. Stagnia aqua quieta 9, 352. Stagna texere depositum 2, 71. aquae jacentis 5, 443. Enipei 7, 224. profundi 9, 305. incerti profundi Oceanus 2, 571. profundi rubri 8, 853. undarum torpentia 5, 452. laculque, & paludes effunde 4, 118. Stagnis emergere 4, 128. Stagnaret Nilus per Libycas harenas 2, 417. Stagnans Sicoris 4, 335. Stagnante Pado 4, 134.
- STAMINA** Parcarum 6, 777. laxavit 10, 143. rumpentes Parcae 3, 19.
- STATA** status tempora 10, 240. Statio campi 5, 470. cuius 9, 948. nota 4, 586. Statione moratur cursus 10, 203. solutae puppes 4, 463. vacans fluvius 2, 503. peracta 1, 45. longa solvuntur 1, 402. relicta 7, 235. tuta prohibet 1, 408. ab omni movit ratem 3, 525. Statuit succedere 7, 733. Statui tentoria iussit 9, 912.
- STELLA** fecit senem 6, 609. Borean timens 8, 183. nocens Saturni 2, 652. Stellae errantes 7, 425. majores 2, 724. minores 1, 535. vagae 9, 12. Stellarum plagae 10, 186. vilu 1, 640. Stellatis axibus agger erigitur. 3, 455.
- STELLIS** junctus 5, 517. Sulcus 8, 846. truncus 9, 822. Libye 10, 38. tellus 5, 110. 9, 696. Sterili frigore non gignit 4, 108. ex utero nefando fetus 1, 590. Steriles agri 8, 829. campi 9, 382. harenae 9, 378. 576. 10, 308. Silvae 9, 966.
- STERNUNT**. caduntque 4, 558. Sternite vallum 7, 326. Sternere sub hoste 4, 344. veneno homines per rura 4, 320. Sternere profecto 2, 546. Sterni gladiis 7, 100. terra 4, 647. Stratus nondum 6, 143. Strata meiu urbs 3, 390. Strato Magni corpore 7, 671. Stratas catervas tulit porta. 2, 135. Strata micant 10, 123. Stratis excita juvenus 1, 239. exsiluit 5, 791.
- STRAGES** cruenta 4, 570. fatorum 5, 186. humana 10, 31. magna premit 2, 205. fuorum 4, 797. vitorum 7, 599. Stragis acervus 10, 540. Stragem magnam late dat 1, 157. Strage cruenta amnis in aequor fluxit 2, 212. tanta quid paratur 5, 591. virum cumulata ratis 3, 627.
- STILLAVIT** roribus 7, 837. Stillare rore 4, 301. Stillasse sanie 9, 783. Stillans tabe Medula 9, 697. per artus tabum 6, 548.
- STIMULUS** furoris 5, 118. furorum 7, 557. Stimuli mortis 4, 517. virtutis 7, 103. 8, 329. Stimulus negans cornipes 8, 3. Stimulos auget eques 7, 143. dedit aemula virtus 1, 120. acres irarum movit 2, 324. urgentes menti in proelia addunt. 1, 263. Stimulis ardens amor 4, 174. se dolor laceffit 2, 42. & verberare 5, 175. verberibusque coacti 4, 759. Stimulat currus verberare 7, 570. Stimulavit se Leo verberare caudae 1, 208. Stimulante praenosceret metu 6, 423. Stimulata saevitia Venus 8, 413.
- STIPES** dirus 9, 820. semiuulus 8, 792.
- STIPANTIBUS** armis 10, 534. Stipari turba 4, 208. Stipata catervis acies 7, 492. membra 4, 782.
- STIRPS** Lagea 8, 692. nostra 9, 89. Stirpes, & scopulos tenent 4, 42.
- STREPITUS** belli 5, 726.
- STRIDET** ebulum 9, 916. Strident ignes oculis 6, 179. quod ferae 9, 690. Strideat ne incertum umbra 5, 623. Strideret aer 9, 827. Stridens rudentibus Euris 9, 113. Stridentes comae 1, 574. tubae recurvo aere 1, 432. undae 9, 866. Stridor lituum 1, 217. Stridore magnus fores reclusas tellatur 3, 155. Stridulus aer 7, 475. Stridula fibila 9, 631. spicula 8, 304.
- STRINGIT** vitta comas 5, 143. Stringere ferrum 4, 247. 8, 612. Stringens uterum membrana 9, 773. Stringente gladiis Senatu 7, 782. Strictus enlis 5, 254. Strictae jure secures 5, 12. Stricta carbasa 2, 697. gelu pectora 4, 653. Strictis inmortua nervis manus 3, 613.
- STRIX** nocturna 6, 689.
- STRUIT** inrita fati 10, 344. Struxere cubilia 9, 841. pyras 3, 240. Structa moles 6, 19. laterum compages 3, 397. Structae diris altaribus arae 3, 404. Struc recumbunt membra 8, 757. accensa 6, 826. Structura operum 6, 64.
- STRATMON** consuetus Bistonias aves Nilo committere 3, 199. gelidus 5, 711.
- STUDIUM** belli 7, 695. laboris 9, 289. palaestrae 7, 271. Studia civilia 4, 687. puerilia 4, 178. Studiis, odiisque carens 2, 377. partis agi 4, 348.
- STU-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

STUPET mundo inlatus 6,760. Stupere occurſu ducis 8,16. Stupefactus conſiſtit 4,633
STUPPEA vincula 10,493
STYX 6,698. Stygia videt 7,785. Stygius aer 6,91. pallor 6,517. Stygia formido 7,770. nox 7,814. Lethe 5,221. Stygium Avernum 6,636. carmen 6,766. nefas 6,695. regnum 7,169. Stygii lacus 6,662. Stygiae canes 6,733. domus 6,514. paludes 6,378. ſorores 9,838. umbrae 5,667. 6,569,653. 7,612. 9,818. Stygias undas pejerat 6,749. ad tenebras trahor 3,13
SUADEBAT haec hiems 9,374. Suasere rapinae luxum 1,162. Suasiffet quod egeſtas 1,173. Suadere malis 8,482. Suadenti nefas parere 10,399. Suadente te 8,519
SUB Arcton 10,48. arma ire 10,4. Aurorae motus 4,734. axem revocata unda 10,250. jura eo 9,238. Noton ſumus 7,364. nubem ire 5,550. pectora venit 5,116. plauſtrum urſae 5,23. undas ſabi 5,424. alite tepeſacta ſaxa 6,676. Alpi- bus actae hiemes 1,302. antris 6,646. Auſtro projecta regna 8,442. axe Cancrī 4,333. Caefare 5,283. carcere jacere 5,609. clade latere 7,795. columnis ſtans 9,654. die, & fidere eſſe 7,189. nimio projecta 9,432. famulo ire 10,405. gurgite 4,465. 10,66. hoſte ſternere 4,344. icſu ſtat 6,613. fortunae 5,729. Jove tem- peries 10,207. jure coërcet aquas 10,267. eſſe 4,667. habet 10,95. togaque tremuit 7,63. Libra judice 10,227. nocte 5,734. dies jaceret 9,13. Stygia jacere 7,817. nomine noſtro miles 5,344. pacis 4,222. nube timoris 6,297. pectore ſicta verba reſert 5,148. habitant 10,336. trepidant fibrae 7,752. vivat virtus 10,188. Pleiade 8,852. pulvere 8,376. rege 8,397,453. 9,130. ruina jacet 8,529. rupe latere 4,601. montis 6,641. Haemi 10,449. tegmine latet 7,499. tellure du- cit diem 6,572. tempore vatis 10,510. terra eſt cura Jovis 9,436. terrae pondere 6,739. torrente plaga 10,232. tyranno poſitus 7,704. tyrannis tenere terram 7,443. vertice 6,389. voce tremuit 5,364. undis 6,350. uno viro eſſe terras 10,27
SUBDITUS ignis 8,758. Subdita montibus Sipus 5,377. cui ora Nili 10,2:3
SUEDUCIT colla furto 2,168. vela 6,287. Subdu- cunt pignora frontis 6,456. ſidera nubes 6,519. Subduxit aequora 9,314. Subducere mortem oculis 7,673. pelago fontes 5,337. tempus fa- tis 5,733. vitae 4,580. unum inpoſitis faxis 3,492. Subducens robora membrīs 8,746. Sub- ductus Mars 6,250. Subducta eſt Argo moni- bus 2,717. Parthorum metu pubes 2,475. Theſ- ſaliae acies 10,412. Subductum robur 4,290. Subducto Marte pependit victor 4,47. Subdu- cti venti 5,607
SUBIT acrior ira 3,142. facies 9,789. mors 6,531. nox 3,735. rabies 7,51. te Cynofura 9,540. virtus muros hoſiles 3,475. virus 9,741. vo-

luptas 4,706. urbem 3,98. Subiēre pericula 7,356. ſemianimes profundum 3,576. Subcant venabula pectus 1,211. Subiffent praecepta ani- mos 4,524. Subire id pavet pro libertate 3,349. Subeuntes hoſtes 6,171. Subeunda moenia tibi 8,116
SUBJECTA manu terga teſtudinis 10,120. Sub- ſicit aevum 7,849. humor 9,757. ad fatum 5,696. in poenas 10,527. populis in regnum 6,53. armis 7,368. cui orbis 10,456. quibus orbis 5,356. enſis odiis 7,491. nec ulla fortuna praecipiti viro 3,50. Subficiunt vix operi ſoro- res 3,19. Subfecit illi ſpiritus in vocem 7,608. omnibus unda 9,510. Subficiat cruor campis 7,536. Subficerent aliis tot moenia rapta 2,653. Subficere ſpatio 4,676. Subficiens complere ſpa- tium vox 5,153. ſato 2,88
SUBFIXIT lintea antennae 9,328. Subfixum veruto caput 8,684
SUBICIT gladios 7,574. Subici faciem inperat 8,740
SUBIGUNT innumes Piſtones ſua rura 1,436. Sub- egi arma metu 5,661. Armenios 2,594. Sub- egerit tibi Roma orbem 1,285. Subactus Scae- va 6,241. Marte 5,240. 7,613. 8,144. ſine caede 7,93. Subacta barbaries 8,811. Subactum Latium 5,401. Subacto mundo opes intulit 1,160. Subacta Arcto 3,74. Subacti armis, obli- dione 9,273. Marte 7,735. Rhenus, Rhodanus- que 5,268. Subactas gentes vix inpune ſeres 1,288. Subactis gentibus 7,74
SUBITUS cingitur 10,536. venit 6,128. agger 1,517. dies 6,744. praepes 9,662. tumultus 10,372. Subita aqua 6,348. caligo 9,817. Subi- tum ſit, quodcumque paras 2,14. agmen 7,524. Subito curſu collem conſcendere 4,32. hia- tu Tigrim abſorbet 3,261. cum milite dux ve- niat 1,312. Subita circumdedit agmina ſoſſa 4,29. ratiū periere ruina 3,579. umbra percuf- ſa Phoebe 1,539. Subito cum pondere 9,649. Subiti caſus 6,598. furores 7,184. muri 6,33. Subitae aquae 4,368. arae 9,988. noctes 7,452. opes 5,537. ruinae 2,169. Subitis vertici- bus aquas contorſit 4,101. undis mare tellurem obruit 3,60
SUBLIMIS equus 7,342. volare auſa ardea 5,554. quercus 1,136. Sublime nemus 3,86. Sublimi culmine prorae ſtans 3,709. Sublimes nos fa- cit 10,378. puppes 3,528. Sublimia ora 9,138
SUBMERSA corpora 4,457
SUBMITTIT tellus pabula 4,411. Submittere caput tecto 6,510. gramina 9,182. ſigna 6,243. Sub- miſſus vertex 6,476. Submiſſa 8,157. Submiſ- ſae preces 8,594
SUBMOVET caput Leonis 6,338. mare amnis 8,445. ſibi vulgus 9,725. Submoveat me Ganges gurgite 2,497. Submoviſſe hiemem te- cto 2,385. Submotus Eoō cardine Parnafus 5,71. Submota capiti tabes 8,689. maſs 8,585.

INDEX RERUM,

585. Submotis folibus 3,401
SUBOLES insaulta 6,789. proxima 7,642. sanguinis insaulti 5,474. tertia, merces connubii 2,331. Subolem quaerit 7,347. Subole è tanta natus 2,631
SUBLET pectora sanguine 6,667. Subplevit damna Gallica 2,476
SUBPOSITAE herbae 6,506. Subpositis Deis uram 9,161
SUBPRESSIT Cetera Apollo 5,197. Subpressus furor mente 6,228. gener 9,1058. Subpressa per totum orbem rura 1,318
SUBRAPIT vinea mediis muris 2,506. Subrepsit voluptas in actus 2,391. Subrepens medullis vita 6,753. Subrepta dolis 10,513
SUBRIGIT aures sonipes 4,752. Subrectae colubrae 9,634
SUBRUTA fluctu ossa 8,839
SUBSIDENT urbes 1,646. Subfedit cardinetellus 1,553. Leo dubius 1,207. humus 6,643. penitus 9,305. Subsidere gaudent 3,695. regnum 5,227
SUBSTITUERE lumina 4,282
SUBSTRINGENS comas 3,281. Substringitur coma fertis 6,656
SUBBRANT hae belli causae ducibus 1,158
SUBTEXTITUR aether ferro 7,519. Subtexta polo nox 4,104
SUBTRAHERE ferrum 4,274
SUBVERTIT opes 8,274. Subvertere silvam 3,436
SUCCEEDERE jubet equitem bello 4,44. vallo 7,733. Succedens Boreae Austro 5,721. Successor Domiti 7,607. Successus scelerum 5,242. Successu honestum non crescit 9,571. remoto 9,594. Successus urgere tuos 1,148
SUCCENDIT flamma genas 6,179. illi ora 9,792. Phaëton aethera 2,413. Succendunt quantum classica 6,166. Succenditur aer fulminibus 2,269. Succensus Phoebe curribus aether 1,657. Succense manu 8,767. Succensae lampade Cannae 7,800
SUCCINCTUS Consul 7,430. Succincta ritu Gabino turba 1,596. Succincti ministri 1,612
SUCCISUM curvare nemus 4,138
SUCCUGUIT Fortuna 7,601. tellus 6,274. Succumbere fati 8,70
SUCCURRIT miseris 5,647. rebus 8,278
SUCO mollia arva 9,627. turgentia pignora 6,455. Suci diri 6,581. Sucos dulces ab harundine bibunt 3,237. premere palmitibus &c. 4,318
SUDA detrudit hostem muris 6,174. Sudibus crebris percussae crates 3,494
SUDOR. iret in artus 9,745. rubet 9,813. gelidus de corpore 4,623. multus 4,303. Sudorem rapit tellus 4,620. Sudore testati Lares laborem 1,557. Sudoribus exhausti artus 4,638. manant 9,499. fumant artus 4,754. Sudant balsama 9,916. Sudantia antra 4,301

SUSSIONES in armis longis leves 7,423
SUETUS civilibus armis 1,325. Sueti ministri 6,573
SUEVOS flavos Albis fundat 2,51
SUFFRAGIA plebis 5,393
SUI finem debent sibi 7,811. jus Umbria perdidit 2,463. jura 8,612. miratrix 4,655. partem deseruit Natura 9,311. ne qua parte 7,558. Sibi dedisse terga credet 9,270. festinatos sentit honores 8,24. ne labaret frons 7,521. mitigat aetatem 10,305. non perisse 10,14. permiscere 8,65. pugnasse 7,697. quis timeat 7,137. reddere animam 6,823. Iervire 9,194. stabat 10,115. vincat nos Africa 4,793. vincere 10,81. vitus 7,9. Se roges 8,349. per Se tibi bella placeant 2,256. Secum 2,522. fremit incerta vulgus 1,353. Suus civis 8,356. enlis 10,466. horror arboribus inest 3,411. infans matrem conterruit 1,563. Oceanus 8,294. miseris stat cruor 9,708. Sua fama 4,812. terra 4,397. Sui casus solatio 7,658. juris non est 8,660. Suae Massiliae donatur Phocis 5,53. Suum Jubam comitata signa 4,670. suam fortunam damnare 7,649. esse Romam putet 6,329. Suo gladio relictus 5,252. Nilo lacta 10,285. Sua fama venire in secula 7,208. querela digna mors 7,631. Suicives 7,803. enlis 4,779. victores 4,569. Sua bona 8,446. fata 4,361,392. secula 7,638. Suorum caedes 10,281. fata 9,735. gemitus 5,680. latebrae 10,28. manus 5,799. 8,661. manibus parcendum 7,729. mortes 7,100. strages 4,797. terga 7,576. turba 6,521. vulneribus cadere 4,550. Suis gladiis incumbere 4,500. jura Romana inferri 10,12. vile, corpus 8,744. Suas caedes tela peragunt 3,580. mortes tot habitura 6,583. in urbes spargi 4,384. Sua fata peti telis vidit 7,652. membra regentes 6,529. pectora pulsant animi 7,128. pila gerit 9,587. signa revellent acies 7,77
SULCUS aethereus 10,502. pinguis 6,382. sterilis 8,846. Sulci non ferunt pabula 4,91. siderum cadentium 5,562. Sulcos sanguine implere 4,554. in Sulcos spargitur Sioris 4,142. Sulcis carinarum permixtis 2,703. telluris aratur 7,858. Sulcare iter cauda 9,721. Sulcans regna meatu 9,668. Sulcato gurgite 3,551. Sulcata vomere rura 1,168. Sulcator harenarum 4,588
SULFUR aethereo fumavit 7,160. tecto vivax ignis spargitur 3,682
SULLA, caedium Marianarum ultor nimis crudelis, & nemini parcens 2,118,139. 4,822. 6,303. scelerum magister 1,326. libertatis diminutor 9,204. Praenestinum populum delet 2,104. aliquot dedititiorum in Villâ publicâ interfici jubet 2,196. 7,306. caedem eorum inmani securitate spectans 2,207. bellum Mithridaticum conficere nequiverat 2,582. Dictaturâ se ultro abdicavit 1,335. victoria ejus constitit in exstirpandis hostibus 2,228. Salus rerum, & Felix

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

lix cognominatus 2, 221. sepultus in Campo Martio 2, 222. Fortunâ ulius toto vitæ cursu secundâ, de eâ conqueri fingitur in Campis Elysiis ob partes suas à Caesare obprimendas. 6, 787. potens 4, 822. de Fortuna querens 6, 787. tuus 1, 335. Sulla (Filius) Caesarem fugit 2, 465. felicior 2, 582. recepto 9, 204. Sullanus dux 7, 307. Sullanum ferrum 1, 330. Sullani manes oracula cecinere 1, 581. Sullana acta juventutis 8, 25. cadavera 2, 210.

SUM tibi gloria 8, 78. Es mecum numen 8, 143. Est animus in hi 9, 389. conjux, sunt nati, si juvant vulnera 7, 662. dedecor 8, 31. non Deorum 7, 354. Hercules Oete 8, 800. Magni lapis 8, 802. illis hoc juris in sup. 6, 497. mecum, monstrare 7, 739. qui adferat 1, 473. quorum populus 7, 374. tanti tentare 8, 391. Sumus clades 7, 664. fati ingentis 10, 384. Sunt, qui putent 10, 247. manibus, & mihi commercia 6, 701. miracula tunc 9, 923. nobis numina 7, 445. artis Erat 8, 673. Fuerat vix tanti 2, 62. nec Erit, cui crescat 9, 163. Partho murus 8, 379. Esto civis 7, 319. sit juris 7, 80. mihi spes, & relinquam &c. 10, 142. pietas aliis 10, 196. tanti vixisse 6, 768. Si non sint tela, nec ignes 10, 463. Fores legum, & juristui Roma 6, 302. Quid fueris 7, 689. Fuerit quidquid Magni 8, 502. Esse gentes non unius triumphi 7, 280. Socer bonus, tutum putavit 9, 1038. Sub uno viro 10, 28. Sui juris 8, 660. timori populus gaudet 3, 82. futurus status 5, 566. populus 7, 374. mundus 5, 89. Futura mors 4, 516. Futurum bellum 6, 414. fatum 5, 137. nefas 4, 204. omne 5, 179. Futuri dies nullus 5, 199. metuens senectus 2, 233. odium 8, 165. Ipse 1, 522. belli sola mora 1, 99. fati caeca mens 2, 14. Futurum Marium viderat. 2, 80. Futuram ciadem fama intulit 1, 470. Futurum bellum animo ceperat 1, 184. Futuri casus 9, 582. Futurae gentes 7, 389. Futura rediere ad tripodas 5, 223. mala 4, 712. Futuris mansura moles 8, 865. notitiam conferre 10, 270. Futura noscendi ardor 5, 129. timent leges 5, 113.

SUMSERIT quis arma 7, 259. Sumere arma 4, 348. Sumiturus poenas 10, 462. Sumta potellas 10, 200. viris arma, & Ceres 7, 330.

SUMTUS bellorum 7, 753.

SUPPELLEX lapide fulva 10, 122.

SUPERBUS Arsacida 8, 217. victor 9, 1054. Superba Babylon 1, 10. 8, 299. Superbi civis pedes 2, 508. Superbum non videre te prospera 7, 683. Superbo vultu spectare victores 4, 569. Superba manu 5, 185. Superbi magno animo descendite 6, 807.

SUPERENATAT tumidum amnem 4, 133.

SUPEREVOLAT Alpem 3, 299.

SUPERFUSA cornua 7, 365.

SUPERJECTO igne 10, 215.

SUPERINCUMDENS 9, 933.

SUPERINVOLVIT 9, 485.

SUPERSTES adhuc esse potes 3, 747. victura 9, 72. esse satis tuis 5, 688. imperio vita 5, 28. tibi vivam 5, 775. Superstite Roma 7, 660.

SUPEREST quod animae 3, 718. donasse Deis 3, 243. merces 7, 738. multum ex nomine 7, 717. nulli brevis vita 4, 478. opus 7, 345. est rogus 7, 814. telo post vulnera cursus 1, 468. tentare 8, 212. vari Deus 5, 211. Superiunt majora 9, 865. pignora obfessis 4, 501. Superesset dum quid agendum 2, 657. Superesse cum soli nocentes possent 2, 144. fidem 8, 688.

SUPERVOLITANTIA malum vela 5, 595.

SUPER 4, 303. e collibus emittere 6, 291. aethera raptâ 1, 678. ardua saxa, & cautes 4, 739. ardua valli exire 6, 138. Argos arant 6, 356. arma jecit illum saltus 6, 182. Arva Cyri 8, 226. campos pendit nox 7, 520. volitavit 9, 15. culmina Deorum 8, 118. cunctas 4, 431. fauces Herculeas 8, 1. gladios ire 7, 748. Libyen it 9, 690. membra efflatur 9, 794. Meroen sedere 4, 333. ora 4, 310. ripas 6, 272. soles nimios jacens mundus 8, 164. titubantia flaret 5, 251. vultus defluxit 7, 838.

SUPRA nihil reliqui 2, 563. cadavera ire 7, 748. commercia 8, 312. ducem procumbere 7, 672. Macotida 8, 318.

SUPERA NOX 7, 770. Superi, infernique maris undae 2, 400. Supera hospita 9, 131. Superi 4, 791. 7, 302. 659. 8, 323. & fata 5, 482. humanaque 4, 689. & sidera 8, 728. minaces 1, 524. secundi 7, 349. scelerum 7, 168. ad summa vocantes 1, 310. arcana daturi 9, 554. concedunt nefas 6, 527. cujus vos estis 6, 749. donassent patriae diem 7, 30. non vetant audire coetus silentium 6, 515. nullam plagam ultra fecere 9, 605. penant 5, 38. ut voluere 1, 419. Superiorum. & Caesaris ira expensa 3, 439. Superum convexa 5, 632. fides 2, 17. ira 1, 617. pudor 8, 597. 605. quis 5, 86. quiquis 9, 860. sedes 10, 15. timor Styx 6, 360. Superis admotus Taurus 7, 165. crimen eit 2, 288. conferre labores hominum 7, 144. Divos pares facient 7, 457. dono crimina 9, 144. haeremus 9, 573. inmisit prolem 6, 410. placuit dies 7, 339. quod debet 10, 415. revocare virum 6, 633. vacavi 10, 186. Superos esse locis 9, 522. mirata vetulas 3, 406. parum scire liquebat 6, 434. prope me vidi 7, 298. poscere finem 1, 669. tribuent tibi vota 10, 396. suos cernit in sanguine 7, 796. in Superos audet convicia 9, 187. o Superi 1, 37. 631. Superis fugatis 9, 164. A Superis demissa arma 9, 477. inmissus 8, 643. poscere finem 8, 847. superat ubere glebae 3, 68. nec Superant flammæ undae 3, 685. Superaverat Anxuris aries 3, 84. cursu Alpes 1, 183. Superaverit anguis morlus 9, 926. superare fluctus 5, 503. Superare fluvium lacertis 4, 150. Superato gurgite 1, 223. Superabilis hosti 8, 370. Su-

INDEX RERUM,

SUPERNA lux 6, 733. **Superni Dei** 6, 430. **Super-
nae leges** 9, 556. **Superne** 9, 317. **lapis** 6, 376.
Supremus ignis 6, 358. **Suprema dies** 10, 41.
hora 1, 73. **spes** 7, 588. **suprema fati** 7, 460.
Inperii 5, 200. **proelia** 7, 243. **Supremos ci-
neres urna condidit** 2, 334. **Summus regum**
10, 272. **cardo** 9, 528. **Olympi cardo** 4, 72. **dol-
or** 8, 81. **honor** 9, 241. **Juppiter** 9, 177. **pu-
dor** 8, 678. **Sacerdos** 8, 850. **sanguis** 8, 305.
Summa Aetna 10, 448. **antenna** 9, 328. **belli
manus** 5, 483. **dies** 7, 195. 8, 20. 9, 208. **ro-
gi fax** 5, 764. **potestas** 8, 494. **rupes** 5, 77. **sedes**
10, 174. **tellus** 9, 471. **virtus** 9, 882. **Summum
culmen** 8, 8, 702. **corpus** 8, 68. **nefas** 2, 286.
numen 8, 860. **discrimen** 6, 415. 10, 532. **opus**
10, 402. **Summi Tonantis templum** 2, 34. **ma-
li carchesia** 5, 418. **pili munera** 1, 356. **numinis
instar Roma** 1, 199. **Summum Atlanta Tethys
undis inplevit** 1, 555. **Summam ad Albam qua
iter est** 3, 87. **Summe Juppiter** 1, 632. **parens
mundi** 4, 110. **Summo coelo** 1, 651. **in gurgite**
3, 660. **Summi cecidere in corpora** 2, 211. **ho-
minum** 7, 205, 585. **Ceruchi** 10, 495. **colles** 4,
741. **fluctus** 5, 640. **labores** 9, 381. **montes** 7,
135. **Summae harenae** 7, 756. 8, 754, 856. **Sum-
ma agmina** 4, 155. **Ceraunia** 5, 653. **marmora**
10, 114. **Martis discrimina** 5, 723. **ossa** 6, 195.
pericula 5, 302. 7, 104. 9, 114. **saxa** 4, 494. **ver-
ba** 10, 92. **urbis moenia** 7, 369. **Summas remea-
bat in undas** 3, 702. **Summis montibus habitat**
1, 434. **petit aequora remis** 3, 537. **spoliata ca-
rinis classis** 2, 714. **servare malis dolorem** 2, 40.
à castris ad aequora perduxit opus 3, 384. **Sum-
ma cadunt ruina properante** 5, 747. **pacem ten-
ent** 2, 273. **dare faciles Deos** 1, 510. **imis per-
misit longus dies** 3, 139. **movens hostis** 2, 394.
petens 1, 149. **ad summa vocantes Superi** 1, 310.
Summis negatum stare diu 1, 70. **freti** 4, 450.
mundi tenere 5, 604. **valli** 6, 157. **operum** 6,
46. **orbis** 9, 123. **haec precandi** 3, 329. **pavoris**
8, 51. **poli** 6, 335. **rerum** 5, 26. **scelerum** 6, 304.
vindictae 10, 526. **voti fuit** 3, 497.

SUPINUS vehitur 9, 589. **Supina acies in monte
haeret** 4, 38.

SUPPARA angusta lacertos cingunt 2, 364. **velorum
lumina** 5, 429.

SUPPLEX cantus 6, 523. **mundus** 7, 70. **Pompejus**
8, 346. **stetit ante pedes** 4, 338. **Varus** 8, 287.
volvere ante pedes 7, 377. **vultus** 7, 709.

SUPPLICIUM poenamque petat 2, 539.

SURAE fluxere 9, 770.

SURDA vetanti Cornelia 8, 582. **Surdae gentibus
aures** 6, 443.

SURGIT bullum 8, 816. **dies** 4, 155. **Ilerda super
tumulum** 4, 13. **ignis gemino cacumine** 1, 551.
in aëre Appenninus 2, 428. **in altum** 8, 177.
major 4, 642. **opus aggere multo** 2, 679. **ratis
vento** 5, 649. **Surgunt busta** 9, 181. **colubrae** 9,
634. **fluctus litore** 5, 617. **mapalia** 9, 945. plu-

rima 6, 440. **Surrexit moles** 8, 866. **non gracili
cornu luna** 5, 546. **Surget quae seges** 7, 851.
Surgent Pergama 9, 969. **Surgere ex uxoris fi-
nu** 5, 752. **Phoebum sentit nox** 4, 103. **per va-
cuos fluctus** 3, 703. **Surgens in caput** 9, 719. **de
litore ignis** 9, 74. **motus** 6, 322. **Phoebus** 8, 228.
quater exstructi remigis ordo 3, 530. **herba** 7,
865. **Phoebe** 9, 941. **structura** 6, 64. **terra** 9,
489. **Surgentis in altum telluris tumulus** 3,
375.

SUSA perfida 8, 425. **Susis Achaemeniis agmina de-
currant** 2, 49.

SUSCITAT undas 10, 225.

SUSPENDANT virgulta molem 3, 397. **Suspendere
vincula** 4, 450. **Suspenfum bello** 4, 531. **Suspen-
so ictu** 3, 490. **Suspenfa crura retentant** 3, 637.
per ilia ferrum excipit 3, 601.

SUSPEXIT nubes Olympus 6, 477. **Suspiciens coe-
lum taxus** 6, 645. **Suspecta est nobis aetas** 8,
281. **miseris quies** 9, 840. **victori arva** 8, 515.

SUSPIRIA levant vatem 5, 218. **dura** 4, 327. **dat** 9,
928. **Suspirat nebulas, aëra, & ventos** 6, 370.

SUSTINET amplexu pectora 5, 793. **dicere** 5, 796.
orbem 5, 94. **quos fides** 8, 485. **Sustinui, vos
decisse** 8, 230. **Sustinuit aperire** 9, 760. **crede-
re** 7, 657. **se robore silva** 3, 445. **Sustinuere
diem** 9, 905. **undae truncos** 3, 669. **Sustineat
quis agger petentes &c.** 7, 750. **Sustinere ma-
nus** 4, 538. **Sustinent cautes moenia** 6, 26. **ra-
tem cupae** 4, 420. **Sustentare epulis corpora** 4,
307.

SUSURRO tacito vota concipiunt 5, 104.

SYEDRAE parvae 8, 259.

SYENE Cancro exulta 8, 851. **nusquam umbras fle-
tens** 2, 587. **Syenem suam torrente Cancro** 10,
234.

SYMPLEGAS vana inanem Pontum percussit 2,
718.

SYRIA 8, 169. **Syriae populi accedunt** 3, 214. **por-
tus** 8, 181. **Syri** 7, 540.

SYRTIUM descriptio 9, 303. &c. **Syrtis** 9, 312. **erit
tellus** 9, 317. **excipit Austrum** 9, 448. **barbara** 9,
440. 10, 477. **vaga** 9, 431. **per inhospita litora**
1, 367. **Syrtidos arva** 9, 710. **Syrtim ratis tan-
get** 8, 184. **terra cingere** 9, 373. **super dubiam
feror** 1, 686. **Syrtes dubiae** 9, 861. **junctae** 8,
540. **Libycae** 8, 444. **mediae** 9, 302. **vadosae** 5,
485. **per Syrtes triumphum ducere** 9, 598. **uf-
que ad Paraetonias** 3, 295. **Syrtibus confinis
Hammon** 4, 673. **à Libycis Auster aequor re-
pulit** 1, 497. **Syrticus Hammon** 10, 38.

T.

TABESNE, an rogos 7, 809. **faniesque ferarum**
4, 321. **ab aethere defluxit** 7, 839. **caedis**
7, 826. **capiti submota** 8, 689. **movit ca-
put** 9, 700. **solvit corpora** 6, 88. **solvat cadave-
ra** 7, 809. **nigra** 9, 772. **nivis** 10, 225. **pallida
lucris**

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

lucris 4, 96. tracta 6, 539. in Tabernis fidentes acervi 7, 791. Tabe bultum fovens 8, 778. fluunt 2, 166. jecur madidum cernit 1, 621. incendit viscera 9, 742. stillans Medusa 9, 697. Tabentes populi 7, 823. Tabida forma pallenti 6, 737. Tabificus aer 5, 3. seps 9, 723. Tabum stillans 6, 548. Tabo abiit 6, 668. tribunitio maduerunt robora 2, 115.

TABULAE cera manantes 10, 494. Tabulis ardentibus haerent 3, 688. Tabulata minantia pinnis 4, 432.

TACERE adtonitae domus 2, 22. Tacebo. quidquid gessisti 7, 556. Tacere minimum 9, 929. miracula 10, 196. Tacens it unda 10, 329. Tacente templo 9, 573. Tacitura labores secula 8, 622. Tacitus amnis 9, 355. cursus 4, 425. Olympus 8, 171. Tacita fuga 5, 679. lingua 6, 701. mens 9, 564. ripa 6, 778. Tacitum sine nubibus fulmen 1, 533. virus 9, 741. Tacito susurro 5, 104. vultu 3, 739. 6, 821. sub pectore mutos questus volvunt 1, 247. Taciti junguntur 2, 371. discursus 10, 249. gemitus 8, 64. Tacitae fraudes 4, 465. medullae 5, 811. minae 6, 496. urbes 3, 81. Tacitas cohortes adloquitur 2, 530. Erebi sedes umbrae petunt 1, 455. rates solvere 2, 693. Tacitum mundi 10, 253. quid, sed fas 6, 430. Tacite questus 5, 112.

TAEDAE foedera, legesque 8, 399. Taeda raptus ab omni ignis 3, 504. Taedae nocturnae 10, 373. Taedas diro omine ferales abstulit 1, 112. primas mutarim 2, 345. Taedis pinguibus adfixus ignis 3, 682.

TAEDET vitae 5, 740.

TAENAROS aperta umbris 9, 36. Taenarae fauces 6, 648.

TAGES conditor artis ista finxit 1, 637.

TAGUS aurum expulit 7, 755.

TALIS triumphus 10, 154. vates excerpit 5, 183. pietas 8, 127. vox 9, 221. 226. Tale hospitium 9, 1082. munus 9, 1070. sepulcrum 8, 845. Talem mihi fac 9, 213. Talia audisset 9, 146. sc. fatur 9, 125. fatus 9, 1104. iactantes 5, 700.

TAM longum aevum 9, 548. brevis umbra 9, 530. lene fluens 10, 315. sacra caedes 10, 334. quam 1, 372. 8, 637.

TAMARIX 9, 917.

TAMQUAM regat 4, 661. scelus inputet jugulum 7, 325.

TANAIS 9, 751. Rhipaeo vertice lapsus 3, 273. Scythicus 9, 414.

TANDEM passa 6, 827.

TANGIT quos vicinia fati 4, 518. Tangunt animos irae 10, 443. te foedera 9, 1048. tetigit Libyen 9, 352. litora pinu 6, 352. velo litora 8, 465. sanguis pollutos entes 2, 536. sidera murmur 6, 448. sol Cancrum 10, 259. Tangam litora 5, 558. Tanget oras ratis 5, 573. ratis Syrtim 8, 184. Tangat harenas 8, 712. Tangeret ora 8, 825. Tangere invidiae famae 9, 982. parentem 4, 600.

velis nubila 5, 642. Tangente portus carina 9, 442. Tangentes aethera silvae 3, 246. Tacta patrens 4, 645. saliva 9, 925. tellus 5, 677. Tacti angues 9, 907.

TANTUS amor 4, 502. 7, 62. 8, 155. 10, 189. dolor 5, 776. dux 9, 552. 1090. maritus 8, 111. ordo 5, 34. 8, 817. praepes 9, 688. pudor 10, 97. vultus 7, 834. Tanta constantia 10, 490. copia 6, 619. fiducia 8, 447. 9, 898. est ferri fiducia 10, 427. gens 8, 324. manus 8, 80. materia 8, 136. merces 9, 151. moles 5, 625. 6, 483. oblivio 10, 403. ruina 5, 770. virtus 10, 188. umbra 9, 2. Tantum caput 8, 96. fatum 6, 603. funus 6, 595. genus 7, 589. munus 9, 132. nomen 9, 597. opus 9, 1030. pignus 9, 1020. pondus 8, 724. famae pondus 8, 22. Tanto tempore 5, 385. Tanti actus 8, 807. avi 8, 73. labores 6, 505. 9, 881. sinus 9, 799. manes 6, 586. Tanta irae 10, 316. opes 8, 360. pestes 9, 619. rates 9, 34. res 10, 108. Tanta mala 7, 553. miracula 10, 196. nomina 8, 437. secula 10, 190. 389. pignora 7, 376. Tantum licere 9, 1025. potuisse 9, 134. agri 6, 73. animi 10, 347. mali 8, 354. mortis 9, 767. scelerum quantum 10, 477. Tanta jubere 8, 537. Tanti se negat 7, 669. est tentare 8, 391. est ulli dux 4, 537. nec vincere erat 3, 51. vix fuerat 2, 62. sit, vixisse 6, 768. Tanto patientius 8, 633. Tantum 5, 695. 6, 454. 495. 761. 811. 7, 367. 561. 8, 506. 589. 9, 42. 95. 283. 426. 1090. ne 5, 398. non tantum, sed 10, 355. vos 8, 230. Tantus, quantus 8, 10. Tantum quantum 1, 176. 5, 7. 6, 165. 7, 534. 9, 137. Tanti, quanti 5, 43.

TARANIS Scythicae non mitior ara Dianae 1, 446.

TARAS antiquus 5, 376.

TARBELLICUS aequor curvo litore claudit 1, 421.

TARCHONDIMOTUS 9, 219.

TARDE flectenti cedere clavo 3, 555. Tardius audit 9, 931. Tardata ratis 4, 453.

TARPEJA rupes sonat 3, 154. de rupe urbis moenia prospicit 1, 196. sedes a Gallis incensa 5, 27. Jovis sedes 5, 306. Tarpeji Dei 8, 863. Tarpejae arces 7, 158.

TARSOS Persea deseritur 3, 225.

TARTARA 6, 694. si sunt ulla 6, 107. in multas poenas laxantur 3, 17. indespecta 6, 748. moesta 6, 782. somnis ingesta videt 7, 785. Tartareum antrum 6, 712. Tartarei reges 6, 751.

TAULANTIUS incolae 6, 16.

TAUROMENITANA Charybdis 4, 461.

TAURI nemus deseritur 3, 225. Tauro Diphas cadens 8, 255. Tauros subegi 2, 594.

TAURUS 9, 533. ab ara fugit 7, 165. armentis certamine pulsus 2, 601. Tauri caeli viscera 1, 533. curvati ungula 3, 255. Tauri ingentes 9, 731. Tauris comitantibus 2, 606. Tauriferi campi 1, 473.

TAXUS non pervia Phoebo 6, 645. Taxos procumbentes consurgere 3, 419.

INDEX RERUM,

- TARGETI** gelidi juvenus 5, 52
Tegit pectora armis 6, 202. pudorem galea 4, 706. tellus occultos cursus Tigridis 3, 262. Tegunt pectora fronte 9, 1107. vallum dumeta 6, 127. Texit aëra nube sua terra 4, 768. canna pelagus 3, 650. lampada dies 9, 1006. sidera Titan 8, 202. Teximus jugulos 7, 644. Texere facies armis 3, 499. stagna de politum 2, 71. Texerunt aëra tela 3, 546. Tegat tellus crimina 9, 1091. Tegant te busta 8, 393. texisset colubris ora 9, 683. Tegere furorem 6, 228. Tegens arma fraterna nudo pectore 3, 620. membra tumulus 10, 381. multa ambage omina 1, 638. Tectura nuptae pudorem lutea 2, 360. Tegitur Carbo sepulcro 2, 548. coelo 7, 819. mare geni 5, 438. timor audendo 4, 701. Teguntur dumetis 9, 968. Tectus amictu 2, 18. 5, 538. lino Osiris 9, 159. metus 9, 389. via 6, 13. Tecta caput nube 6, 625. testudine virtus 3, 475. Tectum cacumen nubibus 3, 6. mare 4, 459. Tecta sub fronte vineae latentes 3, 488. Tecto stetit aequore bellum 3, 566. pectore latens ira 5, 255. sulfure vivax ignis 3, 682. Tecti cursus animum 4, 299. Tectae pulvere ruinae 7, 393. Tecta velamine colla 9, 1012. Tectarum viarum error 4, 91. Tectum urbis 6, 510. Tecto submovisse hiemem 2, 385. Tecta mihi patent 3, 368. grandine innocua percussa 3, 482. avita 7, 403. Corfini tenent te 2, 479. domusque canum 7, 828. ferarum detulit palus 4, 100. Emathia 10, 58. petit patriae 3, 73. patriae 5, 270. sordida 4, 396. vicina mari 10, 499. urbis 5, 19. movens terra 8, 848. nefandas facies contripuisse 1, 493. in Tecta arsuras facies paravit 2, 542. per Tecta cucurrit flamma 10, 501. Tectus, aurove non modus 1, 163. facies excepisse 3, 344. semirutis pendens moenia 1, 24. Tegmen poplitis 9, 771. tutum 7, 499
TALMSSIDOS undae sinus 8, 248
Tallis licia miscere 10, 126
TALLUS abduxit curas Deorum 7, 317. capit omnia 7, 818. cardine subsedit 1, 552. dedit triumphos 9, 78. duxit aquas 10, 251. emitit cautes 2, 716. extendere litora nolet 1, 76. furoris pretium 7, 96. latuisset in aequore 1, 654. loquetur nobis 6, 617. misceat amnes 3, 258. nullo vertice altius intumuit 2, 397. paila Paetolon exire 3, 209. prohibet lunam sole 6, 503. se solvit in amnem 2, 408. subito hiatu Tigrim absorbet 3, 261. subsedit penitus 9, 305. tegat crimina 9, 1091. alia 8, 309. barbara 8, 392. concussa 4, 115. effusa 4, 19. Eoa 7, 442. fervida 9, 624. Gangetica 4, 64. hiberno sereno dura aruerat 4, 55. hospita 3, 43. Idalis 3, 203. infida 1, 647. immaculata languine 2, 735. invisa 8, 840. nondum effecta 4, 593. nuda 6, 550. nulla longius ista jacet 9, 868. Pamphylia 8, 249. perfida 8, 539. sacra 8, 827. sterilis 9, 606. Theffala 10, 474. ulla duorum si est 9, 1078. Telluris in altum surgentis tumulus 3, 376. ima 2, 270. sinus 3, 459. spes 3, 509. sulci 7, 858. Tellurem mare undis obruit 3, 60. novam cernere 1, 694. timentem lustrare igne 1, 49. Tellure penitus perusta 2, 414. di-remti 7, 461. procellas timens 9, 446. relatae 7, 484. se levat 6, 755. viros operit 9, 486. hac 6, 395. 413. nova compressa profundi ora 2, 680
TALUM flamma fuit 3, 501. Teli inopes 3, 676. Telo post vulnera cursus superest 3, 468. Telum vibrare nulli vacabat 4, 40. Telo retinente adfixus pendit 3, 602. suo miscet proelia 7, 510. Tela cadunt in arces 3, 462. in domum 10, 479. dant ruinae 6, 172. excepisse 3, 344. in hostem mittit caeca manu 3, 722. legunt dejecta mari 3, 691. leto suorum casura tenet 3, 621. micant 7, 320. miscent Romanae acies 1, 681. natant 10, 497. & dextrae negantur 5, 368. nimbo simillima 2, 502. petant super hostem 2, 452. regent per viscera 7, 350. si non sint 10, 463. spargere 3, 327. teneret Caesar 7, 474. torquentur 3, 567. transmittunt pectore 7, 623. veneno saturantur 8, 304. vibrant manus 7, 82. emissa aëra texerunt 3, 545. inlita dols 8, 382. inrita 3, 580. Jovis praelaga 7, 197. languida, contenta 7, 562, 563. Lycurgi contorsit 1, 575. noxia 8, 602. omnia respuit armorum series 3, 483. sua inferuit 9, 1072. victoris pavere 7, 40. ad longinqua parati 3, 479. per tela currit venenum 9, 829. Telorum nimbus 4, 776. in caeca nube 2, 262. Telis, & clipeo carens 3, 618. conferta nox 7, 520. mittendis rectum me componite 3, 717. petere fata 7, 652. obruitur 10, 454. petat me 2, 309. effusus numerato milite 3, 285. missis pectora transigitur 3, 587. sole percussis ardentes 2, 483
TEMERE 7, 216. glomerantur 5, 715. rapit instrumenta belli 10, 401. Temerarius ne rue 7, 590. Temeraria conjux 8, 579. dextra 8, 795. virtus 5, 682. ceciderunt prono Deo 5, 501. Temerando ferro parcere 1, 147. Temerato litore Argo gentes miscuit 3, 194. Temerata jura relinquo 1, 225
TEMO ursae flexus 4, 523
TEMPE 4, 345. nemorosa 8, 1
TEMPERIES sub Jove 10, 207. vitalis 9, 435. Temperiem dare coelo 10, 231. tollet fervidus aër 1, 647. Temperat signorum ignes glacie 4, 109. Temperet amnis viam 9, 377
TEMPLUM abstrusum 9, 994. Templi fides 9, 585. Hammonis descriptio 9, 511. Templo census eruitur 3, 158. summi Tonantis jacuere 2, 34. tacente 9, 573. Tempia Deorum 9, 967. Deum 9, 62. ditia 9, 515. numinis 10, 15. Romana 8, 831. patria 6, 323. Saturnia 3, 115. Tonantis spoliis ornare 6, 260. patuerunt 3, 153. percussa per latus patebunt 3, 124. rapina spoliuntur 3, 167. Templorum cultus 8, 121. Tempia pandunt 7, 726. sibi petat 3, 110. tyranno dederis 8,

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

8, 835. in Lacinia rupes extendit **2, 434.** sua fuit fulmen **1, 155.** Templis, aut muris contingit **5, 529.** expulsa vates **3, 209.** ignem immittere **1, 379.** suis delapsa dona **1, 557.** in Templis stat cruor **2, 103.** Templum Deum jurabit **7, 459.**

TEMPUS erat **8, 467.** eget milite **7, 88.** belli **8, 151.** consilii **8, 474.** incertum vitae venturae **4, 481.** laetum **5, 740.** noctis per vacuum **1, 536.** paci dat hiems **2, 648.** nullum amoris vacuum **3, 26.** temporis angustia concordia **1, 98.** Tempus in unum multorum dies convenire **1, 650.** Tempore juventae non ulli cessurus **3, 728.** multo confusa **2, 166.** rapto usus **10, 508.** toto Arctoi belli **3, 89.** unius mortis pereuntem populum vidit **2, 195.** Tempora anni **10, 201.** cladis **10, 505.** fati **5, 490.** furtivae fugae **2, 687.** laeta **7, 687.** legum **7, 440.** luctus **8, 53.** malorum **7, 410.** noctis **6, 120.** statuta **10, 240.** toris aliena **2, 350.** vitae **9, 233.** dependit amoris **10, 80.** non perdam **3, 742.** pugnae mors tenet **4, 771.** sua donat Aries **9, 534.** in Tempora avidum foenus **1, 181.** multa cladem extrahe **1, 671.** Punica Cannarum nati **2, 46.** per tot Pompejum regno fatiabunt **1, 315.** Temporibus ad justae librae pondera aequatis **4, 59.** his si darent fata Curios **7, 358.** Tempora plumbo fregit **3, 711.** transacta **9, 824.**

TENDIT ad arces **6, 14.** in ultima mundi **4, 147.** in undas **9, 953.** saltu sub aequora **3, 749.** quo Tenditis ultra? **1, 190.** Tendet ratis in portus **8, 181.** Tendetis in vallo **7, 328.** Tendere ad certam mortem **4, 272.** ad montes **4, 167.** Tendit aethera fragor **7, 477.** cutem **9, 792.** ratis carbasa ad portus **8, 50.** Tendunt arcus nervis **7, 141.** carbasa venti **9, 77.** Tendebat palmas **8, 583.** Tendere carbasa **8, 185.** claudentem milite **6, 72.** ferenda colla **5, 361.** nervos **8, 296, 383.** palmas **4, 176.** Tendens hinc carbasa **8, 254.** rudentes Euris **6, 674.** Tendentes vela carinae **9, 45.** Tenditur harundo in Scaevam **6, 215.** Tenduntur dextrae in aethera **8, 149.** nervi **6, 755.** Tenso ballistae turbine **3, 465.** Tensae alae **5, 714.** Tensis lacertis pula tenere **7, 469.** rudentibus actae rates **2, 683.** Tentoria **6, 829.** castrorum **5, 241.** non fausta **4, 663.** vigillum **5, 510.** premunt gazas **7, 742.** dirimit gurges **4, 18.** laxat **6, 270.** Lemano fixa deferuere **1, 396.** repetit miles **3, 496.** statui jussit **9, 912.** circum ducis **7, 48.** intra Tentoria agger somnos praebet **1, 518.** Tentat aries muri compagem solvere **3, 492.** jaculum lacertus **6, 79.** Tentabat **6, 578.** Tentavit ratis robora **3, 563.** Tentare devertere **6, 317.** Tentarat depellere **4, 691.** Tentent invia **9, 386.** Tentarent astra Gigantes **3, 316.** Tentasset aures **10, 104.** tollere **6, 634.** Tentare auxilium **8, 390.** fidem **8, 213.** jubeo recessus mundi **2, 632.** toederibus **4, 508, 531.** fortunam mari **3, 510.** fretum **5, 500.** fu-

gam habiles pinus **3, 554.** furores **5, 304.** preces **5, 744.** ratem **4, 434.** Ipem pacis **10, 468.** Tentatur regia ratibus **10, 486.** Tentatur **1, 311.** Tentatus **Lisus 5, 719.** Tentatum aequor clafibus **9, 321.** Tentata lacertis colla **4, 618.** foedera prisci tori **2, 379.** Tentandas militis iras ratus **2, 529.**

TENEBRAE habuere pacem **4, 473.** oculos obducere **3, 735.** denae **7, 616.** junctae **4, 105.** marcentes **6, 646.** mediae venere **5, 220.** noctis **6, 614.** oculi **9, 674.** opacae **8, 373.** permixtae **4, 489.** primae **4, 447.** remotae **8, 45.** Tenebras pati **9, 110.** illas mortis esse putat **3, 714.** gelidas Phoebos pellente **2, 326.** ad Syngias trahor **3, 13.** per Tenebras lacertis torta ballista **2, 686.** Tenebris damnabitur **9, 986.** lucem absulit nox **8, 58.** operi vultus **7, 177.** orbem involvit **1, 542.** relinque **7, 552.** noctis agmina rapit **1, 228.** Tenebroso in carcere lucem viderat **2, 79.**

TENEO vos vocibus **7, 296.** Tenes fata, & Superos **4, 482.** manes in pulvere **8, 834.** monimenta **9, 43.** sceptrum **8, 559.** Tenet aequore denso palus gentes **2, 640.** aëra pulvis **9, 462.** auctum **9, 797.** castra **10, 522.** circulus Cancrum **10, 213.** cohortes post ligna **7, 522.** complexibus **8, 723.** corpora sopor **5, 690.** Dardaniam Oricon **3, 187.** Epirum Caesar **5, 496.** Nemossi rura **1, 420.** nox atra coelum **3, 424.** omnia Nilus **4, 135.** ora macies **6, 515.** ora Molossi **4, 440.** paucos poena **5, 360.** Pompejum **6, 202.** rudentes in puppe **8, 196.** rupes signa Magni **4, 17.** rura **9, 440.** semper dolorem **3, 607.** sol sidera **4, 526.** summus Olympi cardo Tethyn **4, 73.** Tartara **6, 748.** tela emerita morte **3, 622.** Tenetis properantem **8, 658.** Tenent campi plurima terrarum **7, 227.** Tenent caesa corpora sidentia pestum **3, 675.** flatus coelum, & fretum **5, 413.** hostes sacramenta **4, 229.** moesiae catervae delubra **2, 29.** Nymphae lucum **3, 403.** Nymphaeum **5, 720.** populi campos **7, 824.** quae populi **7, 300.** puppes navalia **3, 182.** rupes sollicitam **5, 780.** se rates remis **3, 566.** silentia coelum **5, 15.** stirpes, & scopulos **4, 427.** summa pacem **2, 273.** se tecta **2, 479.** templa **9, 968.** Tenebas ferrum **7, 587.** jam pelagus **2, 725.** Tenebat agmina **7, 222.** bruma pluvias in nube **4, 51.** domum domus **5, 515.** fontem serpentis **9, 608.** Tenuit adfectus nostros **8, 131.** agmina in loco **7, 317.** Campana moenia **2, 393.** campos victoria **4, 660.** caput **9, 1033.** belli cursum **3, 390.** fugam **9, 52.** gladios **6, 301.** hunc pars coeli **10, 210.** illos Zona **10, 275.** languor vestigia in ripa **1, 194.** lenta patientia vires **1, 361.** litora stationis **4, 586.** medium **4, 652.** montem **8, 463.** regna, & tripedas Themis **5, 81.** sua pondera vado moes **2, 669.** te Gallia bellantem **1, 283.** tempora pugnae mors **4, 772.** Tenuere animos ancipites **9, 46.** aequora ventum

INDEX RERUM,

tum 2, 458. dubium favorem 3, 265. facem parentes 6, 535. fugam ratium 3, 706. navalia fuga 3, 756. nullum patrii lares 1, 507. questus suos 2, 20. pilatensis lacertis 7, 469. rates profundum 3, 2. virum, quin 9, 748. Tenuerunt nubila moellam lucem 1, 235. tellurem sub tyrannis 7, 443. Tenebo urbes 10, 90. Tenebris Aegypton 9, 163. quietem 5, 196. Tenebit me Fortuna 8, 271. Tene orbe medio librati pondera coeli 1, 58. Teneat Caesar dies 3, 27. cum fulmina 7, 448. lassum privata senectus 1, 324. Teneret mundum 10, 67. tela Caesar 7, 474. Tenere colla 5, 793. diem 6, 830. gladium recto mucrone 6, 237. extrema mundi 4, 233. finem 2, 381. Hesperiam 6, 322. litora 5, 801. manus 4, 289. ora 4, 172. orbem in medio 1, 88. Rostia 1, 275. rura 8, 803. sceptrum coeli 1, 47. se monte 8, 470. secreta 5, 230. summa mundi 5, 694. valli 6, 175. tela 4, 273. viam Phoebi 5, 136. Tenuisse atras faces 2, 301. Tenens arma 6, 142. manus complofas 2, 192. delubra 9, 520. Eurum 9, 420. inconcussa vestigia 2, 248. manus dirigit 3, 613. minimum liquoris 9, 504. mortem 9, 935. pelagus Eurus 9, 118. rura rex 9, 130. se lege parens rerum 2, 10. secreta 5, 89. Stoechados arva 3, 516. testa 5, 406. Tenenti arma omnia dat 1, 348. Tenentes sceptrum Eoa 8, 208. lampadas Eumenides 3, 14. Tenentibus pacem austris 3, 523. Tenetur coelo mare 5, 624. inmotum caput 4, 619. nulla radice terra 9, 434. tota terra meis tropaeis 2, 583. Tenemur capti 4, 504. Tenentur domus nullo custode 1, 26. fixa polis 5, 563. quod fata 3, 392. fata 5, 205. fortunâ 9, 244. hic clades 6, 62. inmoti 9, 489. Teneri dubius 4, 156. portu 5, 410. procul tellure 7, 57. Tenax dente flexo 9, 764. Tenor veli 5, 709.
TENERA arboris medulla 4, 318. ab harundine succos bibunt 3, 237.
TENUIS scintilla 5, 525. Tenuem producit in aequora linguam 2, 614. Tenuis venti 6, 370. Tenuata cacumina 5, 548.
TENUS Nilo 9, 705.
TEPESCUNT mentes 4, 284. Tepefacta saxa 6, 676.
TEPOR mundi 8, 365. Tepida favilla 5, 524. 9, 60. Leptis 9, 524. Tepidum cadaver 6, 621. Iader 4, 405. Tepido busto innupit 3, 23. committere Nilo aves 3, 199.
TER acti currus 8, 814. inuestus Capitolia 8, 553. Jovi conspecta velamina 9, 178. scandere Capitolia 9, 599. quaterque 5, 497. Tertia Cynthia 1, 218. pars 9, 411. suboles connubii merces 2, 331.
TERGUM pelagi 9, 341. in Tergum calura acies erigitur umbone 4, 39. Tergo insultant pedires 10, 538. tela pavens 7, 678. neglecto fuit 2, 467. Terga ferae 4, 603. leonis 4, 612. maris 5, 565. testudinis sedent foribus 10, 121. ferienda Noto 9, 877. magni sonant 8, 663. nu-

data fuga 4, 713. telis transfigitur 3, 587. cecidentia adligat victor 4, 626. dare bello 4, 468. morti 6, 152. hostis caedere 7, 318. sibi dedisse 9, 270. suorum impellit 7, 576. territa Britannis ostendit 2, 572. tuta per aequor ferant 3, 50. in Terga ruerent teroces 1, 308. per terga soluta coma 9, 632. post Terga cadunt 3, 478. flagrans Notus 10, 50. missa sagitta 1, 230. reddit 8, 7. relinqueret victum orbem 1, 369. relictis rebus nulla fides 2, 628.

TERETES catanae rates ligant 3, 565.

TERMINUS Asiae, & Europae Tanais 3, 274. horae 8, 611. Terminat Jubae regna Atlas 4, 673.

TERIT ora sonipes 4, 752. Terat hostis otia 2, 488. hoste vacantes Hesperiae fines 2, 440. Terere herbas, & frondes 4, 316. Terens Capitolia currus 9, 79. Teruntur membra 4, 782.

TERRA bustum populi 7, 862. accessit regno secundo 5, 622. carina tangitur 5, 642. concussit axem 6, 481. dabit mihi poenas 9, 162. egit rimas 6, 728. Emathia 7, 794. Eoa 7, 423. externa 10, 167. extrema 8, 797. ferit puppes 9, 336. fretumque vindicat litus 1, 409. dum fretum levabit 1, 89. fugit dominos 6, 277. ulli domino fusior 4, 671. labet 2, 291. levis 3, 396. 487. Libya 9, 420. melior 9, 946. movens tecta 8, 848. nocens 7, 768. 9, 81. penitus est 9, 426. pepercit coelo 4, 596. potens 10, 324. profundo abrupta 9, 308. qua cingitur urbs 3, 383. quod dedit 10, 155. recedat 1, 102. saevit 9, 338. socia 9, 174. surgens 9, 489. titubavit in medium orbem 6, 482. tota meis tropaeis tenetur 2, 584. tremat 6, 746. tua 8, 392. Terrae dominus 8, 38. lues 2, 200. mediae confinia 3, 275. motu cavernas mugire 3, 418. opes 4, 608. pondus 6, 739. putria 9, 526. pelagique quantum 1, 13. dubium 9, 304. potens 1, 83. condit ignes fulminis 1, 607. haerens carina 9, 343. nuanus inferuit 9, 483. procumbere 5, 360. propior aer 2, 269. similem bellantibus ulum praebere 3, 557. tela figere 7, 486. Terram abducere mundo 9, 648. aethere separat 4, 75. dum aer levabit 1, 89. nullo robore fixerunt 3, 457. effosiam lumbrere 3, 346. ad Terram aether decedat 2, 58. in Terram spissata Libye 9, 943. hostilem pelago delatus 2, 89. Terra caruisse 8, 795. cingere Syrtim 9, 373. cruda brachia exilruit 3, 387. qua constituit me 1, 679. repulsum 6, 756. ab Hesperia lumina flexit 3, 4. Terraque, marique 1, 201. 306. 4, 537. 5, 262. pelagoque 4, 375. Terrae aequorque 4, 610. & aequora 5, 347. 9, 1057. ne dehiscant 1, 645. Cilicum 7, 222. frugiferae 9, 687. Libycae 6, 788. nocentes 7, 869. Noti 10, 49. perussae 9, 754. serpentum 9, 870. ullae 3, 67. Terrarum devia 4, 161. domitor 9, 1014. margo 9, 497. malum 10, 34. prima Libye 9, 351. quota pars 1, 284. situs 10, 178. yindex fatum 10, 21. umbra percussa Phoe-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

Phoebe 1, 539. in extremis oris 4, 1. in sede angusta 2, 579. Terris adpellere 8, 567. esse spiramina 10, 247. inest spiritus 4, 643. hostem credidit 4, 653. praeflat Hiberus nomen 4, 23. vindictam dare 7, 456. Terras abstulimus 7, 97. adigit 10, 1. ignis dissipet 10, 232. incolit 9, 891. mare, &c. possidet 1. 110. morti elige 7, 711. repelleret aequor 2, 436. Superi prodigiis imple-
runt 1, 525. medias litora fecit mare 3, 61. mi-
seras bellis eripe 4, 120. tot esse sub viro 10, 27.
in Terras effluit 9, 775. per hiantes caput tol-
lere 3, 10. Terris exit Aponus 7, 193. juvenus
aptior 8, 122. manere 9, 89. mutans regna co-
metes 1, 529. (parva vestigia 9, 953. omnibus ex-
pulsa virtus 2, 242. cum Terris populos ignis
uret 7, 813. Terrenus homo 6, 401. Terreni
ignes 6, 502. Terrena 10, 204. Terrestre agmen
5, 708. Terrigenae dente creati 4, 552. Gigan-
tes 3, 316.
TERRER solertia 8, 283. Terruit Capitolia 10, 63.
extorum color vatem. 1, 618. populos paventes
fulmen 1, 154. Terruerant praefagia plebem 1,
673. Terreat ne vos mea aetas 2, 560. Terren-
tia pestes sibi 9, 724. Terremur imagine visus
3, 38. Territa terga 2, 572. Territat te vicina
leti 5, 225. Terribilis famulus 10, 523. pallor
5, 216. partus 4, 594. pallore Stygio facies 6,
517. Terribiles Dei scelerum 2, 80. aquilae 3,
330. ratibus cautes 6, 26. Terrificum limen 5, 128.
Terror, pudorque huc hostem inpulit 4, 34. men-
tem vertere facilis 2, 461. non percussit pecto-
ra 2, 235. omnia conficit 7, 734. Terroris imago
7, 773. Terrore adtonita urbs 3, 98. famae paven-
rent populi 3, 300. ruentis belli cessurae urbes
2, 448. inani percussum 1, 487. cum minaci fi-
des pugnat 2, 454. Terroribus tantum addit 3,
416.
TESQUA nemorosa 7, 41.
TESTIS malorum 8, 19. prima ruinae Larissa 7,
712. privatae vocis 3, 109. tibi color 10, 221.
Testem manuum me fecit 7, 286. Teste Ca-
tone 9, 887. coelo 9, 836. fato 7, 259. me 9,
391. Testes Deos sacris admittere 2, 353. prae-
bere, & dare 4, 493. Testor tamen 7, 91. Testaris
Osirin hominem 8, 883. Testatur clara voce 3,
122. Libye 9, 44. Massiliam communia fata
tulisse 3, 308. pulvis 6, 247. reclusas fores strid-
ore 3, 155. silva 9, 522. se velle mori 4, 544.
Testantur aequora conceptos ventos 5, 567.
junctas Syrtes 8, 540. Testare Deos 7, 690.
Testantes versi Cadmi funera 3, 189. Testantia
antiquas vires 10, 16. Testatus dolore morsus
9, 817. se deesse 6, 10. Testata inpressus non
plebejos luctus 3, 442. est voce dolorem 3, 357.
mentem instructam 5, 150. Testati sudore La-
res laborem urbis 1, 557.
TESTUDO Inda 10, 129. Testudine densa testa
virtus. 3, 474.
TETHYS impulsa sidere 6, 479. majoribus undis

Calpen inplevit 1, 554. noluit pati litorâ 5, 623.
vaga 6, 67. Tethyos post aequora 3, 233. va-
gae unda 1, 414. Tethyn miscet luna 10, 204.
tenet summus cardo Olympi 4, 73. fugacem fer-
rit Baetis 2, 588.
TETRARCHAE 7, 227.
TETRIS notis pallida viscera tineta 1, 618.
TEUTONUS longis armis 6, 259. Teutonicis furo-
ris cursus 1, 256. post Teutonicos triumphos
victor 2, 69.
TEXTUR in parvam puppim Salix 4, 132. Textu-
ra laterum 9, 777.
THALAMI jura 10, 94. secreta 8, 400. Anchisae
9, 971. Caesaris 8, 88. dominae 10, 357. mei
8, 95. regum 8, 405. Thalamos quaerit 7,
347.
THAPSOS Erycina 9, 919.
THEATRUM Pompejanum 7, 9. Theatri plausus
1, 133. Theatro pieno 7, 44.
THEBAE Oedipodioniae 8, 407. siccae 8, 852.
veteres Echionae 6, 356. Thebanus Ophites 9,
713. Thebanam Agaven inpulit 1, 574. Theba-
ni fratres 4, 551. Thebanae Bacchae 5, 74. The-
banos imitata rogos flamma 1, 552.
THEMIS tenuit tripodas, & regna 5, 81.
THESEA victum mentis velis 2, 612.
THESPROTI, Dryopesque ruunt 3, 179.
THESSALIAE descriptio 6, 333. &c. Thessalia infe-
lix tellus 7, 847. gladios gerens 7, 454. media 8,
440. Thessaliae reus 8, 510. sicca lumina 8, 108.
fortuna 9, 1084. acies subducta 10, 412. Thes-
salam habet nox 8, 45. reddite 9, 849. tinxit
sanguine 7, 473. Thessalia est peractum 8, 428.
periturus 7, 592. Thessalus vomer Iolcon pro-
scindit 3, 192. Thessala 6, 519. dat mundo ve-
nenum 6, 684. tellus 6, 438. 10, 474. turba 6,
614. centaurea 9, 918. rura 7, 152, 650. Thes-
sali 6, 451, 564. & saepe. Thessalidum car-
men 6, 452. Thessalicus dies 7, 202. Haemus
10, 449. orbis 7, 6. sonipes 6, 397. Thessalica
clades 10, 74. flamma 7, 808. ora 7, 302. pu-
gna 7, 693, 765. tellus 6, 402. Thessalici cine-
res 8, 530. manes 9, 181. Thessalicae caedes 7,
448. clades 6, 62. 9, 23. laurus 6, 409. ruinae
7, 439. 8, 331. 9, 1019. sagittae 4, 528. volu-
cres 8, 507. Thessalica arva 9, 1073. mala 8,
585.
THEUTATES placatur sanguine diro 1, 445.
THRACIA tantum non vidit pendere stibulistyrani
2, 162. Thracius Boreas 1, 389. Haemus 3,
198. Threiciae fauces 9, 954. hiemes 7, 833.
THYESTAE inpulit astra 7, 451. Thyestae noctem
duxere Mycenae 1, 544.
THYMUM amarum 9, 288.
TIBRIS Romae moenia praelapsus 6, 76. Tibrim
unda facit 2, 421. Tibridis unda 6, 810. Tuscj
super undas 1, 381. Tiberino amni Nar inlabi-
tur 1, 475. Tiberina ad flumina rivo ruens 2,
216.

INDEX RERUM,

- TIGRANEM** concute meum 2,637
TIGRIS 6,51. cadavera detulit in terras 8,438. Tigris arva 8,370. Tigrin bibentes 8,214. tellus absorbet 3,261. ultra Tigrin recessit libertas 7,433. Tigride cum rapido caput tollit Euphrates 3,256
TIGRIDE foeta ocior 5,405. Tigres avidae 6,487. terae numquam poluere furorem 1,327
TIMAVUS Antenoraeus 7,194
TIMEO posse pati 5,778. Times aperire 5,203. cum flere possis 8,54. de Superis 7,76. ne piratica laurea victis Gallis cedat 1,123. regna 8,442. Timet dominum deprendere luci 3,425. incurfus, indignaturque timeri 10,444. letum 8,397. mea jura occalus 2,588. reges 8,509. Timemus non fanda 1,634. Timent arma 9,476. audire 6,528. Cappadoces mea signa 2,592. fugiente Pompejo 1,522. nullo auctore malorum 1,486. Timebam Romam 9,1086. Timebat caruisse 5,813. gladios compressa acies 7,495. Timuit monitrum genitor 9,645. quis ora Medusae 9,638. ne non fugeret 7,671. perdere 5,241. Timuere quod reges 8,650. minas 8,838. sarisas, pila 10,47. Timeat quis sibi 7,137. Timeant Deos 3,417. Timebit busta 8,840. Timeat Europam 6,817. Timeret dubius 10,542. qui pacem 7,555. Timuisset iter fugiens 4,152. Timere, nec sperare 7,247. arma 7,340. mortem, auri nescit amor 3,118. nescit 3,58. vera 7,384. Timuisse palam non ausus 1,258. Pharon 9,1081. Timens claustra carceris 6,721. ne iret 6,579. fluvii incrementa 4,139. lateri 8,7. procellas te lure 9,446. servire 9,28. Zephyrum 2,676. Timenti solet esse pallor 5,215. sperare liceat 2,15. foro mixta castra 1,319. Timentem cunctis invenit 2,240. tellurem igne vago lustrare 1,49. Timente Gigantas coelo 9,655. Timentes, ne qua sit 9,900. Timetur Urbi 7,138. Timentur Parthis pila 8,300. regna 4,577. Timeri metuens 4,719. meruit non metuens 5,318. veniam scit 2,511. Timendi pudor 7,525. sideris crinis 1,528. Timendum facit 9,47. Timendae in pace leges 2,252. Timidum testura pudorem 2,360. Timor audendo tegitur 4,702. cernere 6,666. convertitur in iram 4,268. in omnes it 7,544. alienus 7,644. mali 7,105. multus 9,120. pietate victus 8,718. spernendi cantus 6,493. Superum Styx 6,380. Timoris haec mensura fuit 3,100. Timori canibus rabidis est unda 6,671. est mors una 3,689. quibus est 5,257. exempla quaerens magno 2,67. letum praefere 8,576. tam Magno populis esse 3,82. Timorem celans vultus 10,14. Timorum maximus lethi metus 1,459. Timores ponere 6,659. ad veros vana fama accessit 1,469
TINXIT sanguine Thesaliam 7,473. Tinxere sagittas 3,266. Tinguentes croceo medicamine crinem 3,238. Tinctus maculis 9,714. Tinctae unguine lampades 10,491. Tincta viscera notis 1,619
TIRO paveret pugnam 7,102. Miloni obpositus 2,480. rudis 5,313. Tirone valido cohortes impientur 1,305
TISIPHONE 6,730
TITAN caput medio Olympo ferret 1,540. diem adtolit 6,334. duci diem 6,571. numquam evaluit naves solvere 4,81. terras ostendit &c. 8,202. vidit te procedere 7,422. unde venit 1,15. demissus pelago 8,159. flammiger 1,415. luctificus 7,2. nimius 9,383. jam pronus in undas ibat 3,40. rapidus 9,311. Titana volvent longi labores 1,90. tibi immittam 6,743. calidum portitor Helles recepit 4,56. Titan Atlas 9,654
TITARESI descriptio 6,375
TITRI sodales 1,202
TITUBAVIT terra in orbem 6,482. Titubantia 5,251
TITROS gloria terrarum 4,596
TITULUS pietatis 10,363. Tituli avorum 8,73. virorum 8,413. Titulis meis non abest potestas 5,664. nostris accedere 2,556. plenum bustum 8,817
TOGA, & jus cuius 7,63. Togae usus 1,130. prae tulit arma 9,199. servire 5,382. togam degenere pati 1,365. simulare 3,143. civilem repetisse 8,814. hirtam induxisse 2,387. Toga pura currus ornante 7,18. plebeja civem componere 7,267. Togas pictas 9,177. Togatus civis 9,238. Togatae partes 1,312
TOLERARE labores 9,881. sitim 4,386. vapores 4,305. 9,588
TOLLIT ardua labor 6,10. caput Euphrates 3,256. Pontum Corus 5,599. Tollunt se Euri 6,265. Sustulit arvis Antaeum 4,597. Harpen 9,662. illum gloria 10,376. signa 9,120. virus 6,549. Tollit fervidus aer temperiem 1,646. Tolle moras 1,281. Tollite signa 1,347. 5,41. Tollat Titan fluctus ad sidera 1,416. Tollant se silvae firmo robore 1,142. Tollere a busto 9,61. alte 4,649. campis acies 5,633. caput per hiantes terras 3,11. iras telluris 5,109. membra 9,486. penitus invisitas partes 2,229. se frondes coepere 9,944. silva comas incipit 4,128. tumulum campo 2,222. Tollens apicem flammam 1,604. Gigantas Phlegra 7,145. sepulcro caput 1,582. Tollentia densas pinnas brachia 3,386. Tollitur Grajo remige classis 3,527. Ionium Austro 6,27. Leo 9,537. pars terrae 9,457. plus undae 10,261. Tolli feralia viderat arma 2,374. malint a Caesare leges 3,140. urbem iusseris 1,385. Sublatus funis 5,524. Gladiis modus 8,492. Sublato furoris auctore 10,530. secura pavore 3,438. errore 3,606
TONANTE augure surdo 5,395. coelum 6,467. Tonante coelo 8,551. Tonans, qui prospicit magnae urbis moenia 1,196. aetherius, pars totius

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- tius Jovis 5, 96. Latius 8, 219. Tonantis convexa 9, 4. templa 6, 260. tumulus 8, 872. summi templum 2, 34. Tonanti tura, & ferta ferunt 7, 42. suo coelum servire 1, 35. Tonantem coelo regnare 3, 220. Tonitrua nubis 6, 692. nulla in Olympo durant 7, 479. Tonitrus notavit 7, 197.
- TONSE** nunc Ligur 1, 442.
- TONSAE** 5, 448. Tonlis impulsae carinae 3, 527. excussis mare transcurrere 3, 539.
- TORPET** orbis 9, 436. Torpuit mundus 6, 463. Torpens palus 9, 347. venenum 9, 845. Torpente manu 2, 78. Torpentina flagna 5, 452. Torpor confinxit pectora 7, 466. acquoris 5, 434. frigidus 4, 290. insolitus 9, 648. quietis 5, 734. Torpore senex caruit 3, 741. magno implicitae cohortes 3, 432.
- TORQUATUS** 6, 285. Torquata nomina 7, 584.
- TORQUEBAT** amnem Tiberis 6, 77. oculos vatis Apollo 5, 212. quem mors 6, 697. Torfit Charybdis fundo mare 1, 548. Euris nubes in occiduum orbem 4, 63. Te robore 9, 823. vela 8, 194. undas Aquilo 5, 664. Torserunt tela lacerti 2, 502. Torserat aëra ventus 9, 498. Torque numina 6, 598. Torserit hostilem hastam 3, 679. Torquere missile 4, 681. pila 5, 364. Torquens oram Garganus 5, 378. robora 9, 452. vultus ornos 6, 389. Torquente orbem Noto 9, 481. spina 9, 716. in Torquendo pilo dextera valet 2, 556. Torquetur cursus flexu 10, 290. turbine pulvis 4, 767. Torquentur tela lacertis excussis 3, 567. Tortus pulvis 9, 455. Torta ballista lacertis 2, 686. caput 10, 132. retro 9, 738. lancea 1, 210. manu 7, 472. lorica 7, 498. villa 5, 142. Torti vertigine fili 6, 460. Torto Balearis verberare fundae ocyor 1, 229. Torti rudentes 8, 655. Tortus cornibus 9, 514. Tortor Balearis habenae 3, 710. Tortilibus nervis vibrata phalarica 6, 198. Tormenti mutare modum 3, 480. Tormenta componere 3, 716. differre 5, 791.
- TORRENS** linguam 9, 744. Torrente Syenen Cantio 10, 234. Torrentur flamma viscera 4, 324. Torrens fixus 6, 473. Torrente transverso tulerunt 4, 818. Torrens Cancer 8, 851. plaga 5, 24. 9, 861. 10, 232. cruor 7, 637. fatum 7, 705. fretum 3, 277. 10, 234. Hiberus 7, 15. Nilus 9, 156. Aetna 6, 295. Torrenti sanguine aequor dividit 2, 210. Torridus Praefter 9, 790. Torrida Dipsas 9, 718. ora 4, 239.
- TORVA** vultu 5, 213. cornua victimae 1, 612.
- TORI** intumescere 4, 631. excussi placere 2, 605.
- TORUS** stat gradibus eburnis adclinis 2, 357. feralis 6, 536. mixtus 6, 459. mollis ex alga 5, 521. Tori pars servatur 5, 813. prisca foedera 2, 342. Torum praebet filva 4, 604. Tori, & mentis 4, 245. crevere culmis 9, 842. illiciti 10, 76. molles 10, 354. Toros armis ulta 8, 103. fulcit gemma 10, 122. Toris aliena tempora 2, 351. mariti juncta virgo 2, 319. mutata est fortuna 3, 21. in Toris ipsis mactemus dominam 10, 374. membra ponere 7, 763.
- TOT** complexus 8, 403. populi 4, 676. simul undique gentes 7, 54. fata 9, 736. nubia 10, 242. regna tot urbes 5, 676. tela 7, 652. Totidem Magni foci 7, 334. Toties 7, 434. optata pugna 7, 251. vincendum 4, 391. victus 7, 602. Totus agor 4, 516. Totus erat Titan 8, 161. exi montanis fontibus. gurges 2, 485. inPELLI popularibus auris 1, 132. aër 7, 769. aether 7, 153. 198. armus 9, 831. Caesar 5, 742. 6, 140. campus 7, 506. cruor 7, 566. dies 7, 48. 8, 217. Jupiter 5, 95. mundus 5, 597. 9, 443. orbis 4, 232. 402. 574. 7, 362. 400. 870. 8, 99. 129. 138. 275. 391. 503. 9, 246. 10, 22. 43. 157. ortus 8, 319. Tota Actina 6, 294. aua 10, 116. classis 8, 574. clades 7, 648. dies 7, 424. fiducia 8, 388. formido 10, 536. harena 9, 617. Lesbos 8, 123. nox 8, 404. regia 10, 441. tellus 7, 484. 8, 830. vis 8, 489. Totum mundi aevum 6, 764. 7, 640. agmen 7, 341. aplulire 3, 672. bellorum nefas 4, 548. corpus 9, 774. 793. 814. cubile 5, 812. fatum 10, 45. litus 5, 420. 9, 189. pectus 9, 23. 70. pondus 4, 564. iram conligit Leo 1, 207. subpressa per orbem rura 1, 318. urbes moverat 3, 169. Toto mundo spectari 7, 204. orbe 5, 267. 6, 819. manebat sanguine 3, 624. Tota mente agitant 7, 766. mole premit fortuna 5, 756. Toto aequore 7, 97. 8, 187. belli tempore 8, 151. coelo vagantia 5, 212. flumine transit padus 6, 275. litore 8, 148. 9, 348. pectore 5, 168. Toti manant sanguine 7, 560. agri 6, 273. 7, 537. 546. 9, 749. artus 4, 631. colles 6, 291. 7, 215. Icopuli 8, 460. sinus 5, 427. somni 7, 775. tractus 8, 336. triumphus 7, 234. Totae acies 6, 633. catervae 6, 249. cohortes 7, 468. gentes 9, 651. habenae 9, 454. medullae 7, 843. noctes 6, 342. partes 9, 29. vires 4, 621. 7, 344. 714. orbis vires 5, 17. ruinae 6, 172. undae 5, 660. urbes 5, 107. Tota aequora 2, 455. armenta 9, 730. juga 8, 801. litora 9, 167. membra 8, 375. Pergama 9, 968. sidera 9, 495. signa 9, 808. vela 9, 1000. Totos per ortus mea bella seres 2, 642. trahens in bella penates 2, 729. Totas accepit habenas 2, 500. Totum. Cum toto coepisse 10, 266. Tous viribus incurfat 10, 484.
- TOXICA** 9, 821.
- TRABES** absconderat aurum 10, 113. Trabes mixtae 7, 156. Trabis circumdedit aequor 4, 424.
- TRACHIN** 6, 353. Trachinus miles Oeten liquit 3, 178.
- TRADIT** arma sua alii 5, 350. arva herbae 5, 404. Tradidit artus in letum 3, 643. colla, caputque igni 6, 358. Hesperiam 2, 608. Trade sinum vento 5, 579. Tradere busto 9, 803. ducem paci 7, 94. fati juvenum 4, 737. gentes 4, 352. prospera rerum Fortunae 7, 108. se fati 8, 72. signa viris 5, 358. Tradita primas taedas mutarim 2, 34. leto 9, 102. tibi frons Martis 7, 220. venum

INDEX RERUM,

- num castra 4, 206. Tradenda nulli viro re-
tor 2, 341.
- TRAHIS omnia coeco cursu 2, 567. spe 5, 285. Tra-
hit agmina taurus in saltus 2, 607. suum aucto-
rem bellum 4, 738. coelum contagia pestis in
nubes 6, 89. fata peste 9, 923. furoris inpetus
2, 109. hora gentes 7, 346. illa gravis pulsus 4,
757. munus quemque 7, 330. Phoebum acitas
per polum 6, 335. puppes Euripus 5, 235. te
spes 5, 131. Trahunt quo fata 2, 287. Trahebat
gentes in bella 5, 253. Traxit in necem 7, 415.
tenebras terra 4, 768. Traximus inperium 1,
275. Traxere agmina captivum 2, 508. jaculum
revulsum visceribus 3, 677. Traxerunt quos fili
torti 6, 460. sulcos sidera 5, 562. vincula ferri
puppes 3, 574. viscera foris lapsa semianimes 4,
567. Trahe gurgis omnes aquas 2, 486. has
aquas 7, 822. Trahat caedes te 10, 427. Trahe-
ret in litora 8, 720. Traherent ad litora Magnum
8, 570. Traxerit quod illuc 6, 652. Trahere om-
nia secum 7, 654. turmas in hostilia castra 4,
339. ventura 5, 732. Trahens bella 7, 296. in
bella totos penates 2, 729. obliuia venis 9, 356.
venena ore 9, 934. victor agmina 3, 72. Tra-
hentes animam 3, 578. ubera sicca fame 3, 351.
Trahentibus orbem satis 7, 46. tracturus morte
quietem 9, 671. Tracturae filia sorores 6, 704.
Trahor ad Stygias tenebras 3, 14. Traheris in no-
vos casus 5, 487. Trahitur cadaver per scopulos 6,
639. captiva 8, 416. Ganges 10, 252. onus puppis
7, 127. pars Jovis connexa Tonanti 5, 96. Trahi 4,
222. bella 7, 57. momenta favoris annona 3,
56. Tracta tabes 6, 539. Tracto in litora bello 2,
712. Tracti via fumante 9, 711. Tractus aqua-
rum 4, 368. exiguus 7, 241. longus 10, 257. un-
dae longus 5, 565. terrarum 8, 336. Tractu pe-
stifer aer 7, 412. Tractus Eoi 8, 365. coruscis
flammarum accipiunt 2, 270. varios puppes gur-
gite duxerunt 3, 551. Tractibus in mentis jaceant
2, 630. Tractentur vulnera manu 3, 314.
- TRANQUILLA pax juvaret 1, 171. quies per omnes
populos 1, 250. Tranquilla sine armis otia ages
2, 266. Tranquillior togae usu 1, 130.
- TRANS NOTON 10, 243. Pharon perge 8, 184.
- TRANSCURRIT ocior 5, 406. Transcurrere mare 3,
539. Zephyri fines vetitae nubes 4, 73. Trans-
currens 7, 74.
- TRANSIT campos Padus 6, 276. coelum lancea 7,
288. in orbem 9, 704. in undas 5, 614. moni-
menta juventus 4, 499. Transierat munimina
6, 290. rivum 9, 975. Thestias monstri licen-
tia 6, 437. Transibis Araxen 8, 431. in urbem
8, 849. Transeat quod hospes 8, 822. Transire
8, 595. doces Parthos 8, 354. latus contenta
lancea 3, 466. parat Pompejum 2, 565. per ur-
bes 8, 10. Transisse Deosenserat 7, 647. Tran-
strum obliquum 8, 671. Transira nautarum 10,
495. in Transira cadunt 3, 543. per Transira ca-
linae cadens 3, 731.
- TRANSFER moenia 6, 35. Transtulit Erinny's a-
cies 1, 687. Transferre dubios Quirites in te 1,
276. manes 8, 844. Martem in carinas 10, 535.
Translata rerum potestas 2, 137. planta limina
contingere 2, 359. Tranilati in secula luxus 10,
110. Translatae arces exulsi Phocidos 3, 340.
- TRANSFIXUS ferro pectora 7, 528. Transfixum pi-
lum 9, 138.
- TRANSFUGA 5, 346. mundi 8, 335.
- TRANSFUNDIT in urnam 8, 770.
- TRAJECTA manus ratibus 4, 137. Traiectum gut-
tur 6, 637.
- TRANSIGIT ensis viscera locuto 4, 545. Transegit
ferro 10, 523. Transigitur pectora telis 3, 588.
Transactus cuspide 9, 829. Transacta tempora
9, 824.
- TRANSMITTUNT bella Philippos 6, 582. tela pe-
ctore 7, 624. Transmisit corpus aquas vulneri-
bus 3, 661. Transmissa fata 7, 213.
- TRANSCENDAM orbem 6, 325. Transcenderet Poe-
nus Alpes 1, 304. Transcendere jussus in urbes
3, 59. vallum 4, 175.
- TRANSILUIT membra 5, 512.
- TRANSVERSUS maris aestus 8, 462. Transverso li-
mite diem ducens 2, 412. torrente 4, 818.
- TRABIAE, & Cannarum tempora 2, 46.
- TREMIT concussa terra 6, 746. Pontus 5, 446. Tre-
munt convexa 5, 632. super aequora turres 2,
679. Tremuit secures 7, 64. sub voce vulgus 5,
364. Tremuere carinae tonfis impulsae 3, 527.
fortes manus 3, 429. sono campi 4, 766. Tre-
mat quae manus ense presso 7, 562. Tremens
malus 6, 286. sonus 5, 152. lancea 7, 288. Tre-
mentem conspicit 6, 657. Tremente dextra 9,
675. Trementes nautae 5, 639. Tremencia oscu-
la 2, 114. pila 3, 598. Tremulus poples 6, 87.
Tremulum culmen 5, 250. lorum 4, 444. missi-
le 4, 681. Tremulo fune starent carinae 2, 621.
Tremulae pinnae 4, 432. Tremores laturoe moe-
nia in praiceps 7, 414.
- TRAPIDUS posuit 8, 756. spe 7, 297. sub nube ti-
moris 6, 297. bubo 6, 689. magister 4, 242. or-
bis 5, 160. tumultus 7, 127. carina 8, 662. Erin-
ny's 6, 747. formido 8, 44. mens 4, 701. 6, 659.
ratis 5, 568. Roma 5, 381. Trepidi Libonis fu-
ga 2, 462. mariti amplexus 3, 35. Trepidum
exanimat 8, 7. regit 9, 675. tumultum vultu
coercuit 1, 297. iudicium gladii cinxere 1, 321.
Trepidam ad urbem convertit iter 3, 373. per
urbem gestata colla 2, 160. Trepido discedens
agmine 2, 392. Trepidi tumultus 10, 425. Tre-
pidas mentes levet spes 1, 523. Trepidat fama
regis 4, 694. Trepidant fibrae 6, 752. moveri 6,
417. partes 1, 280. Trepidare tumultu 5, 530.
Trepidasse metu 7, 186. Trepidans dextra 4,
564. Trepidantis moenia Romae 3, 298. pa-
triae imago 1, 186. Trepidante fuga reliquit
3, 159. Trepidantia exta 6, 557. membra 9,
25.

TRA-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

TAEVIR proelia converti laetatus 1, 441
TRIBUS decantat 5, 394. Tribuni jura turbantes 1, 177. Tribunos discordes Curia urbe expulit 1, 266. Tribunitia arx 4, 800. lex 4, 690. Tribunitio maduerunt robora tabo 2, 125. Tribunitiae dirae 3, 127
TRIBUNT tibi vota Superos 10, 398. Tribuere vitam 4, 358. Tributum misere populi 3, 162
TRIDENTIS Aeolii pulsu laxata tellus 2, 456. aequorei rector 4, 111
TRIETERICA Bacchae, & Phoebo referunt 5, 74
TRIPODES 5, 152. &c. custodes fatorum 5, 198. Deli 6, 425. Phoebi 5, 223. Tripodas decet fors 6, 770. tenuit Themis 5, 81. inmotos sollicitat 5, 121
TRIREMES validae classes cinxere 3, 529
TRISTIS damno 5, 753. cantus 8, 734. maritus 2, 369. nuncius 8, 52. sine lacrimis 10, 83. umbris vultus 6, 784. Erichtho 6, 640. Erinnyes 1, 687. Fortuna 9, 1060. victima 2, 174. Triste iuslitium 5, 32. Tristi damnata loco moenia 1, 249. spoliantur templa rapina 3, 167. Triste minantes gladii 1, 320. Tristes facis arae 6, 432. curae 8, 43. poenae 7, 771. Tristia fata 7, 411. 9, 735. oracula ce-cinere manes 1, 581. proelia 4, 715. regna 9, 869. flamina Parcarum 6, 777. sanguinei Galli ulu arunt 1, 567. praevertit leto 8, 30. Tristior tibi rogos 8, 762. mors 9, 763. Tristissima pati 9, 391
TRITON Deus 9, 348. Tritonos palus 9, 347. &c. Tritonis Pallas unde 9, 354. Tritonia 9, 682
TRIUMPHI partem ferre 4, 360. longi pompa 1, 286. Triumphum duxisse 10, 154. hunc ducere 9, 598. plura vincendo perdidit 3, 79. Triumpho majore redit nomen 8, 321. Triumphi in castra redeant 2, 644. acti 7, 14. aequorei 6, 422. Caesarei 8, 430. multi 8, 815. Pharii 10, 65. veteres 8, 733. vetiti 7, 256. unius gentes 7, 280. Triumphos consume 7, 234. dedit tellus 9, 78. ignoto orbe petis 3, 310. laetos duxisti. 3, 20. nullos habitura bella 1, 12. veteres obsecrent 1, 121. per tres triumphos laetus 7, 685. post Libycos victor 2, 69. per tuos juro 1, 375. Triumphis distribuit tumulos 6, 818. gaza praclata est 3, 166. lassata Fortuna 2, 727. laetis ululare 6, 261. his nostris deesse 8, 230. Triumphet iste miles sub quolibet 1, 342. Triumphati per regna Jugurthae 2, 90
TROJA exusta 9, 964. Trojae fabula 3, 212
TROJANA Minerva 1, 598
TROPÆIS Aufoniis spolianda Babylon 1, 10. meis tota terra tenetur 2, 584
TRUNCUS confuso pondere 9, 801. deformis arena jacet 1, 685. discolor aequore 8, 722. raptis manibus 5, 252. repulsus litoribus 9, 53. sterilis 9, 822. truncus jactatur 8, 608. plus nobilis irae habet 3, 615. Trunci ludibria 9, 14. ultima pars 3, 642. Truncum protegit arbor 9, 529. Truncus abscisa cervix 8, 674. efficit umbram 1, 140.

Trunci graves 2, 206. informes 2, 189. putres robore 9, 966. Truncos graves undae sustinere 3, 669. per omnes quaesisse caput 2, 172. Truncis caecis informia simulacra exstant 3, 413. in adversis cornua explorat 2, 603. Trunco de corpore patres certavere 3, 760. Trunci cervice duces 8, 436. cineres 8, 774. Truncos laceravit Fimbria Crassos 2, 124. Truncavit caput 6, 566. Truncare cadavera 6, 584
TRAUCES pugnate 7, 128. animi 7, 128. Galli 8, 231. Batavi 1, 431. Marii 6, 794. motus 8, 808. facies 7, 291
TU quoque 8, 112. 835. 9, 257. Tui aliquid 9, 75. Tibi bella peregit cruor 4, 354. mori 7, 691. vestiat agros 7, 538. per, te, nefas ades 10, 370. Tuus ille Sulla 1, 335. magnus 8, 105. Pompejus 8, 730. Tua nox 8, 114. Roma 7, 29. terra 8, 392. Thessalia 7, 592. Tui reges 7, 70. Tuae poenae 8, 517. Tua classica 7, 83. signa 4, 212
TUBA verberet aures 7, 25. perducatur ad aequora nautas 2, 690. Tubae clangor 10, 401. dare signa aufae 7, 477. audiri non potuere 3, 542. cecinere 6, 130. infonnuere 1, 578. recurvo aere stridentes 1, 432. Tubarum clangor 1, 237. 4, 750. Tubas ferre 7, 273
TUERIS ne pacem 2, 247. Tuetur muri vicem fortuna 10, 485. ratis dextrum latus 3, 584. regna 8, 491. te quisque magno iudice 1, 127. urbem moles 6, 19. Tuentur si quos jura sua 3, 151. Tuere res 7, 111. Tueamur Aegypton ab armis 8, 501. Tueri claustra Latii 1, 253. libertatem 1, 270. 282. summa difficiles 1, 510. me potest fama 8, 274. Tuentem leges invadite 2, 316. Tutela draconis 9, 357. robore picto surgens 3, 511. valli paret alterno signo 4, 6. Tutelae commissa scepra 8, 449. Tutore carens patria 9, 24
TULLIUS 7, 63
TULLUS 9, 806
TUM primum 5, 806. quoque 9, 463
TUNC sunt miracula 9, 923. primum 4, 746. 5, 190. 6, 667. 686
TUMET contra ora Leonis 10, 234. hibernus 10, 229. solum modico colle 4, 11. Tument fauces 4, 241. lintea 5, 431. Tumuit sinus 9, 327. Tumuerunt sinus 6, 472. vanae minae 2, 573. Tumebit terra 8, 371. Tumens ore Padus 6, 272. Tumentes aestate ripae 8, 826. venae 9, 759. undae 5, 640. 701. animos penates frangunt 1, 354. Tumescit tunc nivis 10, 224. Tumidus post flamina Pontus 5, 217. pulmo qua jacet 3, 644. Tumida cervix 9, 701. Tumidum per amnem signa movet 1, 204. superenatat 4, 133. super aequora Xerxem construxisse vias 2, 672. Tumido me gurgite Ganges submoveat 2, 496. Tumidi artus 9, 800. Tumidis infesta numina 5, 233. inmittat fluctibus Eurum 2, 457. Tumidas Oceani undas compefcuit 1, 370. Tumor miscens cuncta 9, 793. Tumoris signa 10, 326. Tu-

INDEX RERUM,

- mores gerit mente 10, 99. Tumultus ducem terret 5, 300. animi 7, 779. belli 6, 54. 10, 425. juvenum 9, 252. orbis 5, 160. pedum 4, 753. pelagi, & coeli 5, 592. subitus 10, 372. trepidus 7, 127. Tumultum trepidum vultu compoluit 1, 297. Tumultu accensa 7, 49. servant castra 4, 250. plena litora 9, 1007. trepidare 5, 530. bellorum concutitur 1, 303. laeto voces simulare 3, 102. magno explicuit luxus 9, 109. mentis gaudet 7, 183. monstrifero 2, 3. Tumultus nulli 4, 535. 6, 11. Tumultus sentit 10, 324. primus belli visura dies 1, 233.
- TUMULUS** capit haec 8, 816. è pulvere parvo 10, 380. Magni Tonantis 8, 872. surgentis in altum telluris 3, 375. Tumuli modus 8, 799. saxum 8, 855. Tumulo par proxima pars urbis 3, 380. Tumulum adiuat unda 6, 810. obicis 8, 796. paravit 8, 713. perdere 7, 36. raptò agmina cepit 4, 35. tollere tibi medio campo 2, 222. Tumulo depressum 8, 821. scripsisse 2, 343. leni solum in altum excrevit 4, 12. Tumuli, ac busta 6, 574. collectaeque latent 4, 98. diversi 6, 71. ducum 8, 426. negati 6, 626. Pyramidum 9, 155. stantes 7, 856. Tumulos distribuit triumphis 6, 818. obtinet 6, 512. petit 4, 589. ad Tumulos producere funus 2, 299. Tumulis effossum antrum 10, 19. expellere 6, 735. opus est 9, 69. a tumulis retulit funera 6, 532.
- TUNDIT** pectora 3, 733.
- TURBA** credidit 9, 1105. fatemur 6, 614. inperitis paruit 3, 439. rumpit fluminis undas 1, 222. Canopi 8, 543. carinae 8, 254. castrorum 7, 45. despecta senes 5, 333. duci obvia constitit 3, 82. famula 10, 127. generis 7, 399. humani 1, 512. iners 6, 419. in pia 3, 668. lymphata 1, 495. ut suis libera 7, 265. malorum 9, 405. minax atque 7, 515. minor sequitur 1, 596. nocens 6, 799. patrum 3, 104. pia 8, 79. procerum 8, 205. Rheni 2, 310. Romana 6, 593. scelerum 3, 128. 4, 251. serpentum 9, 608. voti conscia 7, 181. unius carinae pugna 3, 647. Turbae pars naufraga 3, 661. 6, 593. Latiae 7, 656. 7, 814. plebis erat pars maxima 10, 402. mixtae barbaries 7, 272. nulli gravis 8, 157. in Turbam missi regni foedera 1, 86. Turba stipatus 4, 208. coeunte 1, 207. in hac unus 9, 506.
- TURBAT** discordia minimas rerum 2, 272. totus Circius sua litora 1, 407. Turbat vestigia 8, 4. Turbabit divulsi mundi machina foedera 1, 80. Turbate vultus gladio 7, 322. Turbet gaudia 6, 284. Turbare flumina 4, 367. Turbans aequor Notus 6, 471. Turbante nullo Deorum 8, 706. pelago 3, 593. Turbantes jura Tribuni 1, 177. Turbatur facilis Libye 9, 469. Turbari vena levi 4, 302. Turbatus in harenis cinis 8, 856. Turbata unda 6, 68. Turbato vultu prodita ira 3, 356. Turbati currus aegide 7, 570. incurfu sanguinis amnes 7, 700. Turbatae murmure voces 9, 1008. Turbata rostra 4, 799. littera 5, 716.
- Turbidus aer 10, 207. Ausser 1, 234, 498. sanguine 7, 116. Turbida limo colluvies 4, 310. aequora 5, 567.
- TURBO** Biltonius 4, 767. liquidus 9, 451. rapax 5, 595. violentus 5, 611. Turbine descendit aequor 9, 322. percussa flamina 10, 504. nullo virtutem excutiet 2, 243. tenso ballistae 3, 465.
- TURGENTES** in legetem culmi 6, 109. Turgentia luto pignora 6, 455.
- TURMAE** peditum 9, 400. Semianimes 4, 339. vagantes 8, 380. Turmas audaces in certamina ruere 1, 474.
- TURONAS** instabiles castra coercent 1, 437.
- TURPIS** dependit tempora 10, 80. vita 4, 508. Turpe, non posse &c. 9, 108. visum 5, 409. Turpes anni 7, 381. famuli 9, 274.
- TURRIS** super rates 4, 431. Turres aequantes moenia 3, 456. Heroae 9, 955. longae super aequora ticunt 2, 679. moturas ingentia pondera 2, 505. valli confringere 6, 123. Turribus cedat pressus agger 3, 398. altis murorum saxa aptant 2, 452. plenis evoluit cadavera 6, 170. Turrita corona 2, 358. castella 6, 40. Turrigeram carinam comitata classis 3, 514. Turrigero vertice effundens crines 1, 188. Turrigerae carinae 4, 226.
- TUS** cumulatum 8, 729. Ture sepulti 9, 10. Tura aris inponere 6, 526. ferunt Tonanti 7, 42. sepulcro date 9, 1091. pia dat 9, 996. sua Deis negare 8, 863. Tuncremi ignes 9, 989.
- TUSCUS** omnia flexu involvens 1, 637. caespes 8, 864. Tusci super Tiberidis undas 1, 381. vates 1, 584.
- TUTUS** in aula 10, 55. nomine obscuro 8, 21. sine milite 5, 381. stat 9, 833. cruor 9, 894. sit locus Magno 3, 334. miles pectore spoliato 4, 382. morsus 4, 727. spatio elephas 9, 732. Tuta Babylon 8, 225. fugae 6, 150. fuga pars 9, 346. latebra 5, 743. libertas 3, 137. pax 10, 332. petra 6, 70. puppis 8, 651. Syrtibus Aegyptos 8, 444. turribus urbs 6, 18. vadis ratis 8, 36. viris nox 9, 922. Tutum aequor 5, 411. onus 5, 724. tegmen 7, 499. Tutam Ilerdam castris dirimebat 4, 33. Tuta prohibet statione 1, 408. in pace relinquar 2, 348. Tuti exiguis moenibus 3, 341. gressus 6, 829. liquores 9, 613. Tutae aquae 9, 1007. aggere ripae 6, 272. latebrae 8, 13. viae 4, 159. Tuta gentibus commercia 8, 810. per aequor terga ferant 3, 49. Tutas ad arces compellitur 2, 504. concedit in arces Brundisii 2, 609. Tutis aptissima castris rupes 3, 378. Tutius est aliquid mihi, quam tibi 5, 768. nihil Emathia 6, 820. nihil esse aevo meo dulceter 3, 371. Tutum est tyranno simulare inopem 8, 241. tibi est vincere 9, 260. putavit 9, 1037. eat in Tutum mors 9, 234. Tuta expugnat fames 4, 410. quae petant incerti 1, 490. domus quacrit 10, 459.
- TYPHOEUS** conditus mole Inarimes 5, 101.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

TYPHON iusta terrarum gloria 4, 595. letifer 6, 92.
TYRANNUS Argolicus 9, 367. infandus 8, 687. in-
 visus 9, 279. ipse non subicit in poenas 10, 526.
 Libyae Juba 4, 691. Niliacus 8, 281. Pharius 7,
704 8, 555, 574. 9, 134, 1068. 10, 406. Roma-
 nus 10, 343. laevus 8, 835. semivir 9, 152. Ty-
 ranni famulus 10, 522. fides 8, 581. invidia 9,
1051. meritum 9, 1041. Bistonii stabula 2, 163.
 Tyranno tutum est, inopem simulare 8, 241.
 Tyranni depulsi 6, 791. magni 7, 227. perpetui
 7, 443. Tyrannos nosse 8, 482.
TYRRHENUS gurgis cadavera recepit 2, 210. san-
 guis 9, 737. Tyrrhenum transit in Aegaeas un-
 das 5, 614. Tyrrhenas eluctatus in undas 2, 219.
 Tyrrhena vada frangentes Pisae 2, 401.
TYROS instabilis 3, 217. Tyrius fucus 10, 123. Ty-
 riae Gades 7, 187. 10, 457. Tyrii exulibus se-
 des oraculo data 5, 107.

V.

VACAT a ferro 7, 389. ferre 7, 137. humanum
 genus lugere 2, 377. imbris Arctos 4, 70.
 Massiliam delere 3, 360. respexisse 7, 688.
 fideribus 9, 691. vix odisse 3, 103. Vacamus
 lugere 7, 631. Vacant Bromio juga 8, 801. mi-
 hi nulla pars mundi 2, 583. fata morti, vel salu-
 ti 5, 342. summa freti 4, 449. tela 5, 327. ubi
 faxis litora 5, 675. Vacabat à motu 10, 335.
 compresso regia 10, 442. nulli telum vibrare 4,
40. Vacavi Superis 10, 186. Vacavit fatis coc-
 lum 7, 206. Vacabit ulli Venus 8, 412. Vacet Cac-
 saribus regnare 9, 90. cui funera flere vulgi 2, 119.
 tibi nulla manus 2, 56. tota aetheris sereni pars
 1, 59. Vacaret bello 8, 601. Vacarent ne arma
 8, 423. Vacare laeva 6, 203. nulli fas est 10, 415.
 Vacans curis 5, 126. in statione fluvius 2, 503.
 Vacanti cervice 9, 261. Vacantes hoste fines 2,
440. Vacuus aer 5, 94. virtute 9, 506. Vacua
 harena 9, 726. Vacuum amori vestro tempus 3,
26. cubile 5, 809. rus 7, 395. aëra ferit lingua 2, 182.
 Pontum texerunt tela 3, 546. Vacuum relinquit ra-
 tem 3, 648. per Vacuum noctis tempus 1, 536. Va-
 cua pudere manu 2, 113. Vacui cultoribus agri
 9, 162. loci 5, 783. Vacuae carinae 10, 535. loco
 cessere curulis 3, 107. cupae 4, 420. domus 5, 31.
 harenarum 8, 62. pharetrae 8, 387. urbes 7, 399.
 venae 4, 369. Vacua mapalia 4, 684. Vacuos
 vitalibus artus in letum tradidit 3, 643. inrum-
 pat in agros 2, 441. per agros explorat cornua
 2, 602. per fluctus credit se surgere 3, 703. Va-
 cuis mapalibus actus 2, 89.

VADIS in rapinas 9, 223. ingens populis comitan-
 tibus exsul 2, 730. per viscera patriae 7, 722.
 velut moriturus 7, 33. Vadit per secreta bellum
 9, 864. sola 5, 804. Vadimus in campos 9, 382.
 Vadite juventus 5, 325. securi 9, 272. Vadat via
 meliore 9, 393. Vadentem urbes laetis coetibus

videre 3, 80

VADO Macra moratus alnos 2, 426. tenuit sua pon-
 dera moles 2, 699. molli turba undas rumpit 1,
222. Vada Aegyptia 8, 540. aestum frangentia
 8, 566. destituunt has 9, 335. fecit harenas 5,
664. liquerunt Isarae 1, 399. quaerere 4, 150.
 fluminea 8, 36. Pelusia 8, 466. Tyrrhena 2, 401.
 Vadis fracta aequora 9, 308. Vadofae aquae 8,
698. Syrtes 5, 484.

VAGUS it 7, 559. lustrat atria 10, 460. Afer 4, 765.
 Athamas 3, 187. error 7, 546. flexus 9, 694. Ha-
 dria 6, 614. hostis 7, 523. Mars 6, 579. Nilus
 10, 310. Vaga errore 5, 126. acies 10, 437. Syr-
 tis 9, 431. Tethys 6, 67. Vagae Tethyos unda
 1, 414. Vago igne lustrare tellurem 1, 50. Vagi
 cerastae 9, 716. cursus 10, 203. Numidae 4, 677.
 per munia belli patres 5, 8. Vagae gentes 8, 812.
 stellae 9, 12. undae 10, 327. Vagos post Cilicas
 Caesar provincia datur 1, 336. Vagatur ensis la-
 te 2, 101. fors incerta 2, 12. libertas 7, 434. qua-
 cumque 7, 567. Vagantur tela 6, 78. Vagari
 coelo 8, 182. per polos 10, 300. Vagans per
 rura Nilus 9, 752. Vaganti obstantes 5, 172. Va-
 gantes utraque Armenia populi 2, 638. manes
 8, 796. turmae 8, 380. Vagantia coelo lumina
 5, 212. Vagati circum tumulos 6, 574.

VALAR in torquendo dextera pilo 2, 556. quan-
 tum 8, 123. quod virtus 6, 132. prosternere 7,
534. Icare 9, 622. tollere 9, 487. Valent artus
 prohibere ictus 3, 656. implere 8, 378. lacerti pi-
 la torquere 1, 364. Valuit jus mundi 10, 471.
 Valuere insidiae 9, 99. minis 6, 496. Vale di-
 xisse sustinuit 5, 796. Valido tirone cohortes
 implentur 1, 305. Validi fluctus 5, 618. torse-
 runt tela lacerti 2, 502. Validae libertate urbes
 9, 91. triremes 3, 529. Validos praebat ictus
 sanguis 3, 678. rudentes quatunt 2, 698. Vali-
 dis aplustre lacertis totum 3, 672. ballista lacer-
 tus torta 2, 686. circumdata muris tecta 2, 478.
 radicibus haerens 1, 138.

VALLIS Aetnaeae 6, 293. ressonae 7, 480. durefce-
 re incipiunt 4, 129. per imas Rubicon serpit 1,
215.

VALLUM primum 6, 290. Valli munia 4, 700. spa-
 tium 9, 913. tutela 4, 6. turres 6, 123. vestigia 4,
659. Vallum sternere 7, 326. transcendere 4,
175. Vallo septus ager 6, 73. in Vallo tendere
 7, 328. abrupto moenia circumdant 2, 450. alto
 flumina resignant 4, 89. clauso fidere 6, 12.
 exiguò distare 4, 168. pericula effugit 1, 516.
 hostili succedere 7, 733. Vallare oppida 4, 224.
 Vallatus bello 6, 185. Vallata carinis ratis 3, 583.
 juvenum corona moenia 3, 374.

VANGIONES Sarmata imitantur laxis braciis 1, 431.
VANUS furor 2, 83. 6, 434. Vana fama ad veros
 timores accessit 1, 469. fiducia 3, 358. fides 10,
210. imago 7, 8. sacris Memphis 8, 478. species
 9, 612. ipes 3, 134. 5, 227. Symplegas 2, 718.
 vetustas 4, 590. 10, 239. urna 5, 394. Vanum pe-

INDEX RERUM.

- pectus 8, 285. Vani terre mur imagine visus 3, 38. Vanā carentia pompā jura 2, 352. Vanæ auræ 4, 726. minæ 2, 573. Vana nomina Catones 1, 313. Vanos populi conciret amores 3, 54. Vaneſcit fumus 9, 76. Vaneſcere cernit montes 3, 7.
- VAPOR calidus 9, 843. Vapores Austri 10, 222. longi 10, 429. tolerare 9, 588. ficos tolerare 4, 305. Vaporibus clauſus axis 5, 24. Vaporat ſaxa Typhoeus 5, 100.
- VARIUS amictus 6, 654. annus 10, 212. Varia mens 4, 704. Varii miracula ſati 3, 634. Vario ſavore ancipites urbes 2, 447. Variæ cultu gentes 3, 289. regum mentes 8, 163. notæ 7, 152. Varios tractus duxerunt 3, 551. Varias formas ignis dedit 1, 531. volvens pectore curas 1, 272. Variis incertus motibus ær 4, 49. fatis hos genuerunt 3, 604. Variabat livor viſcera 1, 620. Variatus luce colorem arcus 4, 80. Variata notis alvus 9, 713.
- VARUS Auximo profugit 2, 466. Africae rector 4, 667. a Curione victus in caſtra fugit 4, 713. ſupplex 8, 287.
- VARUS promotio limite Hesperiae finis 1, 404.
- VARI diſpoſiti 4, 439.
- VASTUS agger 6, 69. Vasta convallis 5, 196. indago 6, 42. rupes 5, 121. Vastum mare 8, 362. regnum 4, 674. ſaxum 6, 199. profundum ſubiere 3, 576. Vasto aggere colles committere 3, 382. grave murmur hiatus infremuit 1, 209. in aethere voces miſcentur 3, 540. Vasta voragine 4, 99. Vasto murmure ſonuit mare 2, 701. profundo brachia jactare 3, 651. Vasti colles 6, 30. hiatus telluris 5, 82. penates 10, 483. poſtes 10, 117. ſaltus 6, 331. Vastæ cavernæ 5, 162. tenebrae 3, 735. vires 4, 598. Vasta antra 5, 192. regna 10, 475. ſilentia 5, 508. Vastos obliquent flumina fontes 4, 117. ad ictus pectus diſceſſit 3, 655. Vastis fontibus amnes concipit 2, 403. aquis mixtum 3, 236. Hyrcania filvis 3, 268.
- VATES te pectore accipiam. 1, 63. certior 5, 813. Cumana 8, 824. Deorum 6, 770. malorum 7, 553. Proteus 10, 510. Zmyrnaeus 9, 984. pavida 5, 124. Theſſala 6, 651. Vates Cumanæ dira carmina 1, 564. Vatem eligit 6, 628. terruit color extorum 1, 618. Vates Cyrrhaeae lacrantur, quod ſilire debent 5, 115. Vatribus multum debentes 9, 963. Vates vocat ad vera 9, 360. Tuſcos acciri 1, 585. animas fortes in ævum dimittit 1, 448. Vatum labor 9, 981. Vatinata quies contraria 7, 22.
- VENIS me Hesperiam 5, 534. Vehit aura puppes 5, 433. ignis rapta 9, 461. Vexit quod longinquā ſuper æquora 3, 164. Vexere profugos puppes 2, 611. victores ſuos 3, 755. vexerunt quo Perſea 9, 660. Vexerat luſtra Phœbes 8, 479. Vehement carinae ſocios 9, 47. Vehitur cervice 9, 589. Veſta biremi manus 8, 562. Vector 6, 392. 8, 39. tuus 5, 581.
- Vectoris patiens 4, 133.
- VEJIS 7, 392. Vejis ſuit Roma, habitante illic Camiſo 5, 29.
- VEL 9, 50. ceſſante cantu 9, 895. conſule 9, 1030. fugiens Caefar 5, 784. guſtu veneni noſſe 9, 937. in clades ire 6, 284. in pacem 6, 300. miſſus 9, 751. non ſelicibus patet æquor 5, 411. nudare 8, 424. quæ triſtiſſima 9, 391. ſic 7, 29. ſola fama 8, 274. ſolis turribus tuta 6, 18. ubi 6, 603. una nox 8, 113. vel 5, 23, 559. 6, 21, 595, 598. Velut 4, 252. æquore 9, 494. ignarus 5, 284. in pace 10, 332. in patiens 7, 866. inperet 5, 366. moriturus 7, 33. occupet 5, 555. Veluti 5, 443. diſperſa capillos 10, 84. qui neſcit 6, 65. ſi 5, 336. venientia ſata 7, 212.
- VELLO. Vellit corpore genæ ſorem 6, 562. viſcera 6, 546. Vulerat herbas 4, 414. Vellere a radicibus 6, 113. herbam 7, 865. ſagittam 6, 218. Vullae orni 6, 389. Vulla pectore tela 6, 232.
- VELLERE erepto noti Colchi 2, 591. in Vellera nubes ſparſerat Phœbus 4, 124.
- VELOX Bootes 3, 252. Metaurus 2, 405. Sarmata 3, 94. belli nuntia fama 1, 471. letum 9, 819. venenum 9, 829. Velocibus undis raptus Arar 1, 433.
- VELUM extenſum 10, 143. pugnax 8, 464. Vela carinae nutantia 8, 48. deferret in Athon. 2, 676. ferantur in portus 2, 622. Noto negare 9, 326. vento negare 8, 560. ſubducit 6, 287. tota dedit 9, 1001. Velis receptus Aquilo 4, 584. cedentibus 3, 1. Theſea victum mentitis 2, 612. Veliteri mali pondera ſonuerunt 1, 500.
- VELARUNT flamea vulſus demiſſos 2, 361. Velatur purpura lana 2, 367. Velamen Pharium 9, 1012. ſciſſum 8, 669. Velamina Jovi conſpecta 9, 177. Velamenta virorum fluxa 8, 368.
- VENA lactimarum 9, 746. levis 4, 302. maligna 9, 501. Venæ complentur ſanguine 4, 630. marcent 4, 326. ſluvi, ſcopuli 10, 325. harenæ 9, 755. internæ 9, 356. terrarum 10, 264. tumentes 9, 759. vacuæ 4, 369. Venas celeri motu movet fibra 1, 629. ſecat 8, 672. calentes Fibrarum edoctus 1, 587. minaces hoſtili de parte videt 1, 621. in Venas cucurrit 6, 751. Venis fluunt membra 9, 814. emiſſus cruor 7, 625. ruptis 3, 639.
- VENATOR Aſer 4, 685. Venatoris ars 4, 440.
- VENABULA latum pectus ſubeant 2, 211. ſumma 6, 183.
- VENISSE parvo ſcelus putahunt 7, 757.
- VENDIDIT te auro 3, 160. Vendere urbem 4, 824. Venditor jejunos 4, 97. Venum tradita caſtra 4, 206.
- VENALI campo annua certamina referens 1, 180. lingua audax Curio 1, 169. Venales manus 10, 408.
- VENDITAT enſes miles 5, 248.
- VANENUM poſcebat aquas 9, 750. craſſum 9, 702. du-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- dubium 9, 616. fontibus inmixtum 4, 320. humanum 6, 491. infusum 8, 691. multum 8, 304. pollens 9, 795. raptum 9, 924. saevum 9, 775. torpens 9, 845. velox 9, 829. vipereum 9, 635. Veneni fiducia 8, 388. gultus 9, 937. mors 9, 758. sanies 6, 457. Venenum dedit mundo 6, 684. Veneno plena serpens 9, 396. sperasse 9, 679. vobis opus est 9, 733. barbarico consummata proelia 1, 337. Venena media 9, 897. verborum 6, 501. trahens ore 9, 934. Venenis deesse 9, 858. expugnare 10, 360. intus unda miscbitur 1, 648. venefica 6, 581.
- VENERANTUR** fulmen 8, 864. Venerabilis 8, 317. purâ togâ 7, 17. ordo 5, 13. Venerabile decus 8, 664. nomen 9, 202. saxum 8, 855. Veneranda quondam potestas 5, 397. vetustas 9, 287. vox 2, 530. corpora 7, 582.
- VENETUS** stagnante Pado sic navigat 4, 134.
- VENIA** est crepta 4, 193. amoris 10, 70. pudoris 3, 148. secunda 7, 604. tantorum pavorem 1, 521. Veniae materia 8, 136. securus 8, 784. Veniam da 8, 749. 9, 227. mereri 9, 276. meruere Dei 4, 123. misero, concede parenti 3, 744. promittere 4, 510. timeri scit. 2, 511. Venia plus nil dari 9, 1089. hac nihil pacifcor 2, 515.
- VENIO** in curas 2, 347. Venis ad Cinnas, Mariofque 2, 546. ad foedus, pacemque 8, 435. Venit ad occasum 10, 276. ad ignes defunctus 6, 825. ad umbram honos 9, 216. in ora cruor 4, 240. in partem Romani 10, 419. aetas in congeriem 5, 177. Caesar 5, 303. Creta in arma 3, 184. Deus sub pectora 5, 116. dies 5, 741. 7, 195. languor 6, 100. pax ista cum domino 1, 670. post vota Fortuna 5, 583. quo fama nominis 2, 634. recta fronte acies 10, 438. tibi proxima nox 5, 805. victima 10, 385. unde Titan 1, 15. Venimus in iura aliena 9, 212. in loca 9, 859. Venis si iure 1, 101. Veniunt ad Pythia iaurus 6, 409. informes trunci ad litora 2, 189. Venistis in orbem ignotum 3, 247. Venere ad ora Caesaris 10, 741. ad pabula lupi 7, 826. Dii inferni in viscera tauri 1, 634. feroces Cappadoces 3, 243. fluctus à mari 5, 619. pila in pectus 3, 598. secures in nemus 9, 429. stellae in medium diem 1, 537. tenebrae 5, 220. Venerat in fluctus classis 3, 515. terminus 8, 610. Veniam in medias acies 3, 30. merator Hesperios in agros. 1, 382. Veniet aetas 8, 869. hora 6, 806. qui vindicet 6, 164. Veniemus ad enses 9, 106. Venient acies 7, 853. in secula fama 7, 208. majora metu 1, 635. Veniant longa dux pace solutus 1, 311. quo Veniatis inermes 3, 335. in viscera enses 10, 528. Veniant hostes 9, 879. per Libyen 9, 586. Venerit in undas 9, 94. Venire in bella 8, 301. in nomen undae 6, 375. non ire jubet 5, 487. Venisse in proelia tantum civem 2, 274. Veniens à gurgite 10, 53. hospes 8, 115. carina 8, 48. in orbem aevum 7, 390. Venientes cominus umbrae 1, 570. Venientia à pectore verba 9, 189. fata 7, 212. Venientibus oblituit aether 7, 153. Venturus cum classe 8, 574. Ventura ad manes 6, 716. Ventura oblectis fames 5, 450. mors 7, 130. vita 4, 481. Ventorum malum 7, 105. Venturi discrimen 4, 192. Venturo fata Neroni invenere viam 1, 33. Caesari urbem praedam liquere 1, 513. Venturi 9, 985. casus 7, 151. patriae mores 9, 559. venti 3, 596. Ventura 5, 732. omnia 6, 424. deventere cursu 6, 501. fata 4, 474. Venturis anxius 7, 20. Venturas clades per omina noscant 2, 6. Ventum est parvi Rubiconis ad undas 1, 185. erat ad 7, 545. 9, 511.
- VENTER** medius in ilia descendit 3, 724. Ventris vultus 6, 558.
- VENTUS** ab extremo axe pelagus voluet 1, 472. aliter in coelo, aliter in mari 5, 571. amittit vires 3, 362. erumpere quaerens 3, 460. incendia rapiens 3, 501. in silvas incubuit 3, 408. torserat aëra 9, 498. Vento vela negare 8, 560. Ventum tenuere priorem aequora 2, 458. vento errantia regna 9, 458. Venti, ac fluctus 8, 35. coelumque 9, 412. cessantes 6, 469. invili 9, 77. in mari concepti 5, 567. rapuere carinas 3, 46. loquaces 5, 83. Ventorum impulsus 3, 471. securi 9, 446. Ventis cetera da 8, 190. contraria volvens 9, 33. regimen dat 7, 126. vulnera permittere 8, 384. Ventos accipiunt 2, 270 habet Mavors 10, 206. Ventis per nubila expressum fulmen 1, 151. cum Ventis genus mortale composuit 3, 195. Ventosa concha 9, 349. Damascus 3, 215.
- VENUS** dominatur in mentes 5, 727. possidet semina 10, 208. barbara 8, 398. coeca 8, 398. externa 9, 900. regia 8, 412. Veneris maximus usus. progenies 2, 387. salubre fidus 1, 661. Veneri paratus 10, 396. Venerem admittit curis 10, 75.
- VERIS** inconstantia 5, 415. Vere ingresso 10, 224. remitti nefera bruma 1, 17. Venus portitor delapiae Helles 4, 56. Vernum damnum 8, 469.
- VERBERATIS** ingens ictus 3, 469. Verberare, & stimulis 5, 175. amplexi tauros 9, 731. Balcanis fundae ocyor 1, 229. geminato 9, 173. hallae 7, 577. recto saevus 9, 835. saevae caudae se stimulavit 1, 208. stimulat currus 7, 570. Verbera puppes convellunt 3, 528. Verbenbus, stimulisque coacti 4, 759. castigat Erinny 6, 747. crebrispectus contula 2, 336. senis agitur puppis 3, 536. Verberat Aufidus undas 2, 407. cadaver serpente 6, 727. Chalcida unda Euboica. 2, 710. undas ratis 4, 426. Verberet tuba zures 7, 25.
- VEREA** non audebunt solvere fomnum 6, 769. Catonis 9, 188. ducis nullo clamore sequuntur 2, 506. magis incognita 6, 577. summa 10, 93. Verborum venena 6, 501. verba perfert vox 6, 446. Verbis expurgat harenas 9, 914.
- VEREOR** committere 5, 752. Verebitur movisse 8, 841. Veritus committere 8, 136. credere se

INDEX RERUM,

9. 1009. credi visisse 6. 284. ne foret 7. 735.
 Verita se credere 5. 156. Verendus Partho 10.
46. Verendus dolor 7. 680. Verenda regibus
 coma 8. 679. est turba 3. 128. maiestate loci
 moti 3. 429. Verendi classibus fluctus 5. 503.
 vultus 7. 322. Verendae sedes 5. 123.
 VERGIT in occasus 9. 421. Vergant quo pondera
 8. 280. Vergere astra Ponto 4. 525. Vergens
 Epidamnus in undas Ionias 2. 624. nisus terra 6.
482. rerum pondera 7. 504. Vergentibus annis
 2. 105. in senium 1. 129. qua vergitur polus
 1. 54.
 VERRUNT caerulea 3. 542. Verrent mare Cori 5.
572.
 PERTIT natura tumultu foedera rerum 2. 3. polus
 noctes, diesque 8. 29. Verte in te manus 1. 23.
 Vertat aquas 8. 828. signa ad Eoas pharetras 2.
 55. vertamus busta 7. 855. Verteret Helice ob-
 liquos axes, 2. 237. Verissem protas à litore 9.
1079. Vertere cuncta 7. 58. ferro moenia 3.
489. mentem facilis terror 2. 460. Vertitur
 transverso aestu 8. 462. Versus ad Hispanas acies
 3. 454. furor ab hoste 4. 540. Versa congelto
 pondere puppis 3. 650. Versum coeli sidus 7.
301. iter in devia 5. 133. Versi Cadmi funera 3.
189. Versat in urna 5. 394. Versant pejora 6.
417. pugnam in pectore 7. 765. Versans mem-
 bra in sanguine 7. 605. Vertex Leucadius 5. 638.
 Octaeus 6. 399. patrius 9. 350. resolutus 9. 457.
 submissus 6. 476. violentus 8. 374. Verticis un-
 dae 4. 460. in Vertice sidus habes 9. 541. Ar-
 etoo spumans Rhenus 1. 371. Vertice Chaonio
 silentes quercus 3. 180. contorto Pontum in-
 volvens 3. 631. convulso Gaurus decidat 2. 667.
 diffuso campum explicat tumulus 3. 376. flagranti
 pinum excutens 1. 573. generoso apicem tol-
 lent 1. 604. montis rupem abscidit 3. 470. suspi-
 ciens nullo 6. 644. nullo tellus intumuit 2. 397.
 Pindi decurrit 1. 674. prono ignis cecidit 1. 546.
 quo luserit 9. 972. Rhipaeo lapis 3. 272. turri-
 gero crines effundens 1. 288. Verticibus subitis
 aquas contorsit 4. 102. Vertigo magica 6. 460.
 rerum 8. 16.
 VERUS patris parens 9. 601. pauper 8. 243. Vera
 causa 9. 623. fides 7. 725. 9. 204. figura 6. 660.
 pietas 8. 373. 9. 1056. Verum lumen 9. 11. no-
 men 6. 732. Vera bona 9. 593. ad Veros timo-
 res vana fama accessit 1. 469. Veras expromere
 voces 1. 360. Verum fugit pectore 5. 222. Veri
 amor 10. 189. plenum pectus 9. 189. potens
 Pacan 5. 199. spes 5. 130. Verum caneret pau-
 cis 9. 577. Manibus exprime 6. 599. ad Verum
 patere 6. 617. Vera dicturi Superi 9. 555. locu-
 tus 6. 763. memorantibus fides 7. 192. petit 6.
 772. timere 7. 384. ad vera vates vocat 9. 360.
 Vere Romana manus 2. 532.
 VERUTUM Pharium 8. 681.
 VESANUS 4. 183. 8. 345. amor 10. 70. Cambyfes
 10. 280. rex 10. 42. Vesana Cethegi manus 2.
543. epulis. ineroque regia 8. 407. mens 10. 333.
 proles 10. 20. quies 7. 764. rabies 5. 190. Ve-
 sanum agmen 7. 496. Vesani 6. 196.
 VESPER pacatus 7. 17. Vespere maturato 6.
340.
 VESTALEM chorum ducit sacerdos 1. 597. Vesta-
 li raptus ab ara ignis 1. 549. Vestales foci 1. 199.
 VESTES fluentes 6. 536. laxae 4. 686. 8. 367. Ma-
 gni 9. 175. pulvere squalescentes 8. 57. discrimi-
 nat picto auro 2. 357. ossibus implere 9. 60. Ve-
 stit ebur atria 10. 119. Vestiat agros ossibus 7.
538.
 VESTIGIA fati 9. 786. ferae 4. 442. muri 9. 965.
 sparsa 8. 210. valli 4. 659. pilo firmat 4. 41.
 tenuit languor in ripa 1. 194. & vias turbet 8.
 4. generi premit 2. 652. cuius legens 9. 952.
 inconcussa tenens 2. 238.
 VESTINIS impulsis aquis Liris 2. 425.
 VETAS retinere Itaham 2. 700. Vetat calcare 9.
977. capi locum 6. 142. classes adpellere 8. 567.
 cura famae 9. 1080. haerere 7. 637. incumbere
 ventos 5. 415. ire 7. 578. ire astra 10. 203.
 ripas ponere modum 10. 331. te metui 8. 252.
 vita nosse domos Stygias 6. 515. Vetant audere
 jus, & fas 5. 289. exire 8. 146. fata 10. 485.
 Vetabat iter Syrtibus 9. 301. Vetuit transmittere
 6. 582. Vetuere castra 4. 714. Vetabo mutare
 faciem 6. 738. Veta populos flere 7. 707. Vetus
 remeare 4. 113. Vetans sperare causa 10. 451.
 Vetanti tendebat palmas 8. 582. Vetante nulla
 materia 1. 155. Vetabere flerni 4. 647. Vetus
 aetate arma lequi 7. 371. augeri dolor 8. 82.
 Oceani fluctus pepulisse 4. 21. Venta moveri
 virtus 7. 316. per secula ripa 8. 236. Vetitum
 bellum 4. 281. sentire procellas aequor 6. 470.
 Vetti cursus 5. 574. errare Dahae 7. 429. trium-
 phi 7. 256. Ventae nubes transcurrere 4. 73. nus-
 quam aquae 10. 319. Vettis Hesperiae arvis
 constitit 1. 224. inponere flammis ora 2. 170.
 ulnis robora prensarent 3. 664.
 VESTONES leves 4. 9.
 VETUS 8. 451. Creta Jovi dilecta 3. 185. fabula
 6. 48. ira 4. 709. ruina 6. 281. aevum 4. 654.
 fatum 10. 88. Veterem nivem Alpes jugis discul-
 sere 1. 553. Veteres adfectus 9. 1100. populi
 exuviae 1. 137. triumpho 1. 121. 8. 733. fama
 Athenae 5. 52. quercus 3. 180. Thebae 6. 356.
 Veterum fides 9. 219. opus 6. 19. Veteranus a-
 ret rura 1. 345.
 VETUSTA clades 8. 416. radix 7. 856. Vetustum
 numen 10. 15. Vetusito de more 1. 584. Vetusla
 manu fundata 4. 12. à gente profugi Celtae 4.
 9. Vetusli Magi 6. 450. Vetusla adyta 10. 179.
 VETUSTAS custos aevi veteris 4. 654. impulsu ven-
 torum adjuta 3. 471. longa 8. 867. inmemor
 7. 850. Superos mirata 3. 406. vana 4. 590. 10.
239. Veneranda 9. 987. 10. 323.
 VEXANTIA frenos ora 4. 751. Vexata puppis 5.
575.

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

VIA exigua 9, 875. fumans 9, 711. inredux 9, 408. leti 4, 267. melior 9, 394. paranda caede 6, 124. Phoebe 5, 136. saeva sole, & frigore 9, 376. salutis nulla 10, 538. uda Pomptinas paludes dividit 3, 85. Viae fortuna 9, 551. Viam ense caedunt 4, 43. non aliam fata invenere 1, 34. novere sidentibus 9, 495. per arma pandens lancea 3, 467. ruina fecisse 1, 150. Via concessa ire 2, 446. tanta vita dimissa est 3, 642. Viae errore implicitae 8, 5. siderum 6, 412. Viam abrupta 10, 317. mensura 9, 864. testarum error 4, 91. Vias non habet unda 4, 86. sanguine fuso habere 2, 440. Xerxem super aequora construxisse 2, 673.

VIBRAT imagine solis Pontus 5, 446. Vibrant tela manus 7, 82. Vibrare ferrum 4, 386. telum 4, 40. Vibrans fulmina 9, 513. Vibrata lacerto lancea 7, 289. phalarica tortilibus nervis 6, 198. Vibratae linguae 9, 631.

VICEM muri tuetur 10, 485. inque vicem 7, 177. Vice grata 9, 998. Phariae undae fungitur 3, 260. Vices rerum 6, 461. vetustae 5, 445. tertique, refertque fors 2, 13. in aequas inperium duxit Concordia 4, 6. Vicibus alternis 1, 410. suis miscet 10, 204.

VICINUS Atlas Gadibus 4, 672. Vicina aetheris 9, 432. Zonae 9, 314. mellis 10, 168. mors 7, 50. operi statat silva 3, 427. Vicinae procurrit in aequora Lunae 2, 427. Vicino bello vires dat 3, 171. Vicinum minax invadit Ariminum 1, 231. Pontum involvens ratis descendit 3, 631. Vicino litore 5, 467. Vicini amnes 4, 336. Vicina castris moenia 6, 435. mari tecta 10, 498. profundo castella 6, 268. ducis signa potentes Curio comitatur 1, 268. moenia complet 1, 468. colentes 9, 650. Vicinis male Gallis 1, 248.

VICINIA fati 4, 518. leti 4, 224. mortis 8, 569.

VICTIMA mittitur umbris tuis 10, 524. alt ra venit 10, 385. Bruti 7, 596. non grati sacri inpatiens 1, 611. regni 9, 132. sacris inventa 7, 167. trilitis inferis pendit 2, 174.

VIDEO Pangaea nivosis cana jugis 1, 679. Videt Appenninus rura Gallica 2, 429. curia patres 5, 33. fata, & bellum ferre 1, 393. figuras 7, 774. sidera coelo 4, 108. venas minaces 1, 622. Vident litora nulla 9, 344. qualem meminere 1, 479. Vidi flentem 6, 786. lactantes 6, 795. Eumenidas lampadas tenentes 3, 14. lacerantes 9, 133. Philippos 1, 694. Vidit adventare proelia 7, 243. agmina lapsura ruinâ 4, 43. fidem sceleris 9, 1037. Fortuna colonos suos ense recepto 2, 193. magno torpore implicitas cohortes 3, 433. gladios Pharsalia 7, 781. hiatus spirare 5, 82. nobile caput Larissa 7, 713. numen Latinas confectas 5, 402. Roma secundum mihi Magnum 5, 662. se pereuntem 7, 653. te procedere 7, 422. tellus duces consistere 5, 461. vultus 7, 778. aqua 9, 353. Vidimus gaudentem 6, 792. ruentem Cimbrum 1, 255. Videre super-

bum prospera 7, 683. Viderunt noctes ignota sidera 1, 526. Viderat arma feralia tolli 2, 374. campos lumine sicco 9, 1045. inmensam in carcere lucem 2, 79. versantem 7, 605. Videas unde Romam obliquo fidere 1, 555. Videat Phoebum, seu cornua lunae 3, 595. Viderent itellae omnia Romana 7, 425. Videre castra venum tradita 4, 207. regna 9, 567. metu 3, 81. Vidisse Trojanam Minervam 1, 598. Videns alios soles Europa 9, 872. mortes cum parvo vulnere 9, 736. Videntes Gallorum populi 3, 445. Videndi ipes 10, 191. Videor spectare 7, 292. Videar timuisse 9, 1081. Videare secutus 8, 126. Videri civem 2, 446. Visura dies gladios 7, 782. primos tumultus belli 1, 233. non totum diem pars 7, 48. Visus sibi cernere 7, 9. multis concurrere 7, 173. sum mollis 9, 508. Visa caput tollere 3, 10. patriae trepidantis imago 1, 186. rupes patiens angere 3, 378. est exhausta lacrimis 9, 171. non Visi Caesaris fama 2, 600. Viso die durefcere valles 4, 129. dite Alcides Megaeam horruit 1, 577. hoste Leo dubius subleat 1, 206. patre colla levat 3, 738. funere 3, 730. Visi e medio consurgere campo Manes 1, 580. Visum turpe 5, 409. lenti, quaevisse nocentem 2, 110. famulis 10, 429. mortalibus curam addere 2, 5. Visus ducis 9, 987. patiens animal 9, 652. vani imago 3, 38. Visu extremo urbis amatae plenus 1, 509. primo 9, 1053. stelarum sigulum aequare 1, 641. Visus avetere 8, 591. ad suos reditura litora 3, 6. Visa Dii secudent 1, 635. Visis contraria vaticinari 7, 21.

VIDUUS lectus 5, 806.

VIGENT robore membra 4, 600. Vigorem membrum constare 3, 715.

VIGILES castrorum 7, 25. secundes tertia hora commovet 5, 507. Vigiliis tentoria 5, 511. Vigiles curae 8, 161. Vigilat comarum pars 9, 672.

VILIS fluvius 6, 379. transfuga 5, 346. arca 8, 736. sibi juvenus 4, 276. Vile meritum 9, 1026. cefas 1, 174. robor 10, 118. sanguinis pretium 8, 9. suis corpus 8, 744. ut Vilem Marti confundere vultum 2, 191. Viles animae 5, 263. 7, 730. dextrae 10, 338. pestes 6, 681. non Vider Hermus Pactolo 3, 210. fides 4, 229. umbra 8, 860. Vilissima rerum pars opes 3, 120.

VILLOSA colubris colla 6, 664.

VIMINA madefacto salix in puppim textitur 4, 131.

VINCUS fossor 7, 402. Vincit terga 6, 665. Vincula, quae retinent proras 5, 422. ferri 2, 72. 3, 574. juris, & fas 5, 288. nervorum 6, 217. 9, 777. stuppea 10, 493. innectere 2, 670. omnia rupit 3, 713. palmis laxari 2, 516. Rheno, Oceanoque daret 3, 76. rumpere 4, 466. suspendere Ponto 4, 450. Vinculis durus adamas 6, 801.

VINCIS me votis 7, 113. Vincit casus 9, 888. fluitus

INDEX RERUM,

- ctus cumulos harēnae 9, 340. patientia spem 5, 369. natura 10, 271. Vincimus. o Socii 6, 164.
 Vincitis jam decimo anno 1, 300. Vincunt Charybdis undae 4, 461. hae partes 10, 421. qui vicit 8, 429. rabies 5, 663. Vicistis 7, 292.
 Vicere dies aequatis temporibus 4, 59. meus artis opem 5, 645. spatium carinae 9, 326. Vicerat astra jubar 7, 45. Vincite munus 9, 278. Pompejo 8, 237. Vincat me milite 2, 322. quicumque &c. 7, 312. Vinceret hydram 9, 644. Vicent cum aliter 2, 41. Vicissis tibi 6, 303. non Vincere bello pudor 1, 145. civili bello miserum 1, 366. cum sanguine 7, 96. est tutum tibi 9, 260. lente 7, 73. non tanti erat 3, 51. pejus erat 7, 706. quae possent 7, 355. sibi 10, 81. suspensio bello 4, 531. Vicisse famem epulae Catoni 2, 384. Vicisse sibi 2, 323. poena est de victis Catoni 9, 299. Sullam scelerum magistrum 1, 326. Vincendo plura triumphum perdidit 3, 72. Vincitur 9, 329. una morā 3, 392. Vincimur omnis aetas 7, 641. Vincetur saltibus 10, 187. Vini ab orbe magno 3, 234. qui potuerit, rebellent 3, 366. Vincendus non acie fusa Caesar 10, 541. Vincendum orbem Pharsalia praestitit 3, 297. Victus Caesar 6, 283. Coro navita 7, 125. ignoscere divis 9, 1103. Orion 9, 836. pondere 8, 724. pulvere ante aciem 6, 296. timor pietatis 8, 718. Vincta causa Catoni placuit 1, 128. est sententia 8, 455. ictu suo ratus 3, 564. tellus 5, 617. 9, 78. Victum aevo robur cecidit 3, 729. fama agmen 2, 600. fatis caput 7, 713. navis latus 5, 648. Victi erit malum; victoris erit nefas 7, 122. Philippi praeda 3, 158. Vinctae carinae diversa pars 3, 726. Vincto obvia summa dies 9, 208. opus populis 7, 719. votum est 8, 646. Victum factura nocentem acies 7, 260. mentitis Thesea velis 2, 612. recepi 8, 650. post terga relinqueret orbem 1, 369. colum praebat victima 1, 613. Vincto jure 1, 267. inmanior hoste 1, 480. Victi mercede 2, 255. rebus niquis parvimus 3, 148. patres 10, 339. Vinctae carinae 9, 35. compages 5, 596. patri Athenae 10, 29. Vincta arma 5, 787. Vinctis abis spes telluris 3, 509. civile bellum dedistis 1, 108. salutem donare 3, 1067. Gallis piratica laurea cedat 1, 121. Victos manent regna 9, 237. vincere cogit 4, 362. à Victis rapiuntur opes 7, 746. compagibus 7, 857. gentibus, & populis frequentem urbem 1, 511. partibus spes bona esto 2, 513.
 VICTORIA & incolumis remeabat 3, 702. erit Caesar Senatus 2, 567. in aequore Brutus 3, 761. in iram accensus 3, 133. moenia conripuit 2, 99. non armata agmina trahens 3, 71. remeasset ab oris 2, 553. semel omnia jusserat 2, 147. subducto Marte pependit 4, 47. terraque, marique 1, 201. aethus 9, 334. auditus 8, 361. conscius adaecti ensis 4, 289. cruentus 2, 112. iniunctus 7, 40. 9, 130. maritus 8, 153. Marius post Teutonicos triumphos 2, 69. praiceps 9, 47.
 superbus 9, 1055. taurus 2, 605. Victoris arae 8, 862. hostem Brutum habe 2, 284. opes 8, 533. victique caput 10, 6. Victori poenam parat 6, 802. quod dedit Creta 3, 163. cruento mortibus suas rapuere 2, 157. servor 8, 661. Victorem me habet Arctos 2, 585. rapina prohibens 3, 122. Victore fugato 7, 824. Victores bullis corpora remittunt 4, 572. vix manus movere inter catervas 2, 203. suos puppes vexere 3, 755. Victrix caussa Deis placuit 1, 128. Victrici dextra in sua viscera conversus 1, 3. Victrices aquilae 5, 238. aquilas deponere 1, 339. Victricia signa tollite 1, 347. Victoria debet quid ferro 6, 130. exigit poenas 7, 771. nobis stans Caesar erit 2, 489. Magno laetior 7, 119. sparsit ferrum 9, 245. Sullae plus praestitit 2, 228. Caesaris 9, 31. est fugiens Magnus 2, 708. nobis plena 7, 737. Romana tenuit campos 4, 660. sua nos cives faciat 1, 279.
 VINDEX gladius 5, 206. Scelerum 9, 17. Senatus 8, 534. terrarum fatum 10, 21. Vindicis patriae ira 2, 540. Vindice se libertas tuta est 3, 137.
 VINDICAT clades 8, 350. ignis sibi fragmenta 3, 686. gestare 8, 675. se a labe numen 5, 103. se nullā irā 9, 298. sibi tantum agri 6, 73. terra, fretumque litus 1, 410. unda Notuni 2, 460. Vindicet me Fortuna 8, 327. Vindicare arces 6, 164. Vindicta belli 9, 1054. cladis 7, 456. Crasforum 8, 422. Senatus 10, 340. Vindictae cura placet Diis 4, 808. tuae sit summa 10, 526.
 VINEA levi terra adopena procedit 3, 487. medius muris subrepat 2, 506.
 VIOLAT bustum 8, 748. Violabis manes vomere 7, 852. Violabit pignus vulnere 7, 324. Violasset quem non Alanus 10, 454. Violare diem 9, 462. sepulcrum 8, 843. te 8, 523. Violatus lucus 3, 399. Violata dextra 2, 126. potestas ista 3, 125. divitiis delubra 9, 519. in robora merso ferro 3, 435. Violator aquae 9, 720. Violentus 8, 599. actus 9, 472. Auster 9, 456. Corus 7, 125. gurgies 10, 316. Nilus 10, 256. turbo 5, 611. vertex 8, 374. Violentum bellum 6, 37. Violentos Coros insula exciperet 2, 617. Violentior aër 5, 717. solito ventus 9, 463. Violentius 9, 448.
 VIPERA cultos conchae pretiosae 6, 678. Vipereum venenum 9, 635. Viperei nodi 6, 490. Viperea seita 6, 656.
 VIA ardens 9, 748. ferus 2, 87. quicumque 10, 375. Viri dura mens 3, 304. Fortuna 4, 121. membra 3, 646. 10, 23. sui ora credidit Romanum cadaver 3, 759. Viro placitura profatur 2, 337. nulli tradenda 2, 341. praecipiti fortuna subicit 3, 51. Virum exiecta juvenus 10, 134. fata publica volventem invenit 2, 240. furentem retinere 1, 116. inponere mundo 3, 393. mors refugit 2, 76. per unum experta libertas, an &c. 3, 114. Viri 7, 738. bella petentes 2, 43. non ullo Marte coacti 3, 92. qui castra sequuntur 10, 407. quo scitis mea signa? 1, 191.
 Vi-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- Virorum cumulus 6, 153. exempla 4, 575. fata 6, 632. secunda paupertas 1, 165. gens 8, 385. incensa virtus 3, 484. mors 4, 557. scuta 9, 471. tituli 8, 413. Virum strages 3, 627. Viris excutere mentes 4, 536. hasta non fuit 3, 500. in ferum tuendi mens prona 1, 461. non metuenda mors 8, 396. fors prima 9, 211. tradunt signa ignavi 5, 358. vires rediere 4, 373. Viros classis accepit 3, 519. fugisse ut deceat 9, 406. mors saeva discrevit 3, 605. tot reddet 5, 327. Viris vix decorum 2, 117. digna causa 9, 263. inple-re muros 7, 401.
- VIRENS** Silva 9, 523. Viridi robore ignis luctetur 3, 503.
- VIRGA** levi flectit ora 4, 683. Virgae Sabaeae 9, 820.
- VIRGO** juncta toris mariti 2, 329. sacerdos Apollinis Delphici 5, 97. ultima Chelas praecedere coeperat 2, 691. Virgineus chorus 9, 362.
- VIRGULTA** mediam molem suspendant 3, 397.
- VIRTUS** ferrumque locum his promittit 4, 36. & potestas non coeunt 8, 494. quid est 9, 563. non est 10, 539. crevit in adversis 3, 614. dat mortem 4, 581. an daret plus quam mortem 6, 169. diem flagitat 7, 342. in armis civilibus est crimen 6, 148. loco stare nescia 1, 124. nomen erit sceleris 1, 668. perit 4, 491. spernit opes terrae 4, 607. sub pectore vivat 10, 188. subit muros 3, 475. a vultu remota 6, 229. aemula 1, 120. audax 9, 302. ausa pati 8, 383. Catonis 9, 371. deprensit 4, 469. dura 9, 445. 562. ignea 9, 7. incensa virorum 3, 484. moveri vetita 7, 316. naufraga 3, 690. non ardua fugisse servitium 4, 576. nuda 9, 595. obposita 9, 570. Romana 7, 383. securae sequitur. quo 2, 287. summa 9, 882. tanta incassum eat 2, 263. Virtutis longae pretium 2, 258. magnae species 6, 254. olim fugatae jam sola fides 2, 242. opus 9, 381. stimuli 7, 103. 8, 329. Virtuti dulcia 9, 403. Virtute incendit animos 9, 407. vacuus 9, 506. magna merendum 4, 512. coacta fortis 4, 798.
- VIRGAUS** audit 9, 932. ibi nil agit 9, 825. coactum 6, 548. lunare 6, 669. Medusae 9, 697. minimum 9, 776. nigrum 1, 615. runilatum 9, 810. tacitum 9, 741. telluris 4, 636. admittere 9, 894. cohibet 9, 926. duxit alieno 10, 124. habent morfu 9, 615.
- VIS** an noceat bono 9, 569. mensura juris 1, 176. ingens pelagi 3, 62. major inerat ferro 3, 464. materna 2, 338. sanguinis alti 2, 215. sceptrorum 8, 489. Vim facere Deis 6, 441. fatis facere 6, 652. Vi perfringere portas 3, 343. Vires Antaei vassae 4, 598. antiquae 10, 16. immensae 1, 466. ducis 10, 390. mortis 9, 834. orbis 5, 37. regni 4, 724. Telluris 4, 651. ventorum 5, 452. rediere viris 4, 373. Viribus inpar 2, 607. jura obfistere 3, 113. noti orbis diffusis 4, 145. Vires amittit ventus 3, 362. coepit habere dolor 3, 741. dat Graecia bello 3, 171. effudit civibus omnibus 7, 714. ensis habet 8, 385. facere 1, 348. famae dat pavendo 1, 485. in letum contulit 9, 886. in pectora dat somno 5, 506. miscere juvat 1, 88. Rubiconi hiems praebat 1, 217. ducum spectandas exposuit 4, 25. lentas ignis agit 3, 504. novas acquirere 2, 647. reparare 1, 134. in omnes collectus Nilus 10, 309. regis excivit 4, 668. totas Hadria movit 2, 625. tuas lenta patientia tenuit 1, 361. ad dandas in carmina tu fatis 1, 66. Viribus regna pendere 8, 277. utendum 1, 348. totis concossi orbis certatum 1, 5. totis incuriat 10, 484.
- VISCERE** permixtus sanguis 3, 658. Viscera fervent 3, 644. fluunt 9, 773. saniem emittunt per rimas 1, 624. torrentur flamma 4, 324. gurgite plena 4, 372. ima 9, 72. intima 7, 842. lapsa foris 4, 566. lyncis 6, 672. magni 8, 645. pallida tincta notis 1, 619. patriae 7, 722. nimbis percussa 6, 545. rerum 7, 579. feriam 8, 521. spargere cani 6, 702. tabe incendit 9, 742. eadem hos variis fatis genuerunt 3, 604. mea fodere 7, 309. nostra scrutaris 8, 556. in viscera coit sanguis 7, 467. ducit ensis dextras 7, 401. ire 6, 723. Lethen immisit 5, 221. veniant enses 10, 528. plenae conjugis gladium condere 1, 377. Magni hoc licuisse 9, 1052. tauri inferni venerere Dei 1, 633. sua conversus 1, 3. per domini ferrum exegit 2, 148. missus gladius 3, 748. sparsus 2, 119. Visceribus lassis revertor 2, 340. suis jaculum traxere 3, 677.
- VITEM** Latiam gerit 6, 146.
- VITIATUR** in opes 9, 424.
- VITAT** limina contingere planta 2, 359. Vitabant faciem 9, 653. Vitare instantia 4, 515. plagas 6, 816.
- VITTA** stringit comas 5, 143. Vittae Dei 5, 170. Vittata Sacerdos chorum ducit 1, 597.
- VIVIS** tibi, non ducibus 9, 259. Vivit aliquid 9, 871. Vivunt vultus 8, 682. Vivebat contenta 9, 428. Vixi decepta 9, 99. Vixit munere Pothini Caesar 10, 432. Vivet Pharsalia 9, 986. Vive nostro munere 2, 512. Vivat 7, 596. sub pectore virtus 10, 188. Vivere in regno 9, 210. Vixisse iterum 6, 768. Viventis facies 6, 758. feriere loco 3, 721. misereri 9, 1062. Vivente Magno 9, 239. 249. Pompejo 7, 786. Videntes animae 6, 529. Victurus aquas nollet recipere 4, 313. infans 6, 711. Victura superstes 9, 72. Victurum cadaver 6, 640. Victuri 4, 519. Vivax anima 9, 103. ignis 3, 682. Vivacia fata senectutis 2, 65. Vivus cruor 6, 556. sanguis 6, 554. serpens 6, 727. Vivi calentes conscendere rogos 3, 240. Viva corpora permixta sepultis 2, 152. elidunt trunci 2, 206. Vita salusque 5, 685. an sit nihil 9, 568. caruisset Catone 6, 311. ducibus petenda est 4, 219. fugit locutum 7, 616. miscetur morti 6, 753. non vetat coetus silentium audire 6, 515. plus quam, quod perit 7, 639. redit gurgite 4, 381. brevis superest 4, 478. inperio

INDEX RERUM.

- superflus 8, 28. longa 8, 625. nova 6, 660. nullius perempti tanta via dimissa est 3, 641. privata 7, 266. tibi directa ad leges 9, 556. turpis 4, 508. Vitae fata 8, 317. Mario modus fuit ille annus 2, 131. spem ponit in limine 10, 459. tempora 9, 233. in primo limine fata rumpere 2, 106. longae mors media est 1, 457. parvae gloria 6, 806. pauperis tuta facultas 5, 527. permisit agmina 7, 731. rediturae parcere 1, 462. Vitam clienti debere 9, 1096. meruisti 9, 272, 276. sic meruisse 2, 118. patriae impendere 2, 382. tuam rogarem abste 9, 1100. Vita fugiente 2, 25. innocui 9, 8. mutantur prospera 8, 631. repletos quod superest donasse Deis 3, 241. Vitalis temperies 9, 435. Vitales fibrae 9, 778. Vitalia 9, 743. secar parvus limes 1, 623. nuda 6, 194. sola solo 7, 620. Vitalibus vacui artus 3, 643.
- Vix** coactus 7, 648. cuncta locutus 7, 319. ducibus praestare 9, 236. jam poterant 8, 53. ipse fidelis auctor 8, 17. levavit 8, 86. quisquam 7, 82. quoque 10, 539. sic 9, 484. tandem profert querelas 5, 761. tuta ratis 8, 36.
- Voco** vos ore 6, 708. Vocat hos alio fortuna 2, 230. Vocat Abaton 10, 323. jaculum Africa 9, 823. numen cantu 6, 524. vates ad vera 9, 360. vos rite 9, 997. Vocant fessos proelia 4, 395. Vocabat Phoebe pars Noton 5, 543. qua natura 6, 558. solem lex aeterna 7, 1. Vocasti rite Eumenidas 7, 168. Vocabo donare 7, 739. Vocabit animam fortuna 7, 815. Vocet licet solum 2, 560. Vocent discrimina Martis 3, 336. quote 6, 815. Vocaret ad bella 1, 387. 2, 476. Vocasset quo ira 1, 146. Vocare nellum in regna 8, 530. propinquum 4, 177. Vocans Oceanum incerti stagna profundum 2, 571. Vocante fato in bella 2, 351. Vocantes ad summa Superi 1, 310. Vocari aduetas voris aures 2, 32. felix Sulla meruit 2, 221. illa proelia non decet 2, 539. Vocatus quocumque 9, 884. Vocata mors 6, 600. Vocato Deo 6, 745. Vox, & lingua 6, 761. confilii 8, 480. Deorum 9, 549. doloris 5, 494. erit per recessus 6, 445. herbis pollentior 6, 685. infanda 9, 1013. inmensa 7, 572. nulla dolori credita 1, 258. fauces solutas prosequitur 3, 738. precantis 6, 527. quondam populi Curio 1, 270. sacra 9, 561. una tot rerum 6, 693. Vocis secura Megaera 6, 730. privatae testis 3, 108. Vocem dare 6, 774. in defuncto quaerit 6, 631. manuram figuris signare 3, 221. in vocem subfecit illi 7, 609. Voce castigat 8, 71. dolorem testata est 3, 357. partes tuae dum juvari potuere 1, 273. percussus onus 6, 483. absentis conripere famulos 10, 469. Catonis inculcata patientia 9, 292. clara testatur 3, 121. Metelli servantur leges 3, 139. plena sonant ora 6, 622. tali compellat 9, 226. notavit 9, 221. veneranda cohortes adloquitur 2, 530. sine Voce dolor per omnes erravit 2, 21. Voces erupere 9, 255. adytis dignae 9, 565. belli nocturnae 7, 175. cunctorum 7, 62. ducus 4, 522. furoris 7, 483. hac virum flexere 2, 350. innu-merae 3, 540. magnae per avia audatae 1, 569. miserandae 8, 639. moturae proelia 4, 211. mur-mure turbatae 9, 1008. querentis 9, 1094. viri 8, 86. auferrem 9, 100. effundere 8, 616. movit ancora 2, 693. reperit actas, 5, 385. fictas lacto-tumultu simulare 3, 102. has ingeret tibi 8, 433. meas perferre 8, 217. sacras pectore reddit Cato 2, 285. veras expromere si fas est 2, 360. Vo-cibus ad sidera ad tollere 7, 11. numen non eget 9, 574. prodens Phoebum 1, 677. resolvit ora 8, 262. vos teneo 7, 296. his fallere 9, 1062. in iram accensus 3, 134. orsus fari 2, 241. ve-nit honos 9, 215.
- VOGESI** super rupem ardua castra 1, 397.
- VOLAT** sibi apes 9, 287. Volant saxa 7, 512. Vo-larent lenta 9, 826. Volans ferrum 7, 489. Vo-lantes obliquae per inane faces 1, 527. Volatus gruum 5, 711. vulturis laevus 7, 437. Volitant caesae 9, 459. umbrae ante oculos 7, 180. Voli-tavit super classes 9, 16. Volitantia super malum vela 5, 595. Volucer frater 9, 665. Genusus 5, 462. Jovis 9, 902. serpens 6, 677. Volucres Ge-lioni 3, 233. Jaculi 9, 720. Marmadae 4, 680. Volucres & ferae 6, 551. Aegypti Dei 10, 158. e coelo lapsae 9, 649. Volucres fugere 6, 628. me-tuunt insistere ramis 3, 407. saxis sculptae 3, 223. secutae castra 7, 831. avidae 9, 141. Latiae 6, 129. Thesalicae 8, 507. Volucrum rostra 9, 862. Volucres bruma coërcet 1, 259. misit ne-mus 7, 836. diras diem coedasse 1, 558. sinistras servare 1, 601.
- VOTO.** Vult emtum sanguine 7, 282. Volumus hunc 9, 81. Voluit fatis committere robur 3, 517. posse negari 9, 196. Voluere cui licere 9, 1026. superi 1, 419. Velim, ferat 7, 107. Velis quid-quid jubere 3, 147. ut se, precatur 7, 69. Ve-lint quocumque 7, 80. Vellem 7, 436. quae li-tora 8, 191. Velles quos in actus 6, 606. vellet-ne effundere 8, 617. Velle laudanda 9, 570. pu-tant, quodcumque potest 3, 101. sequi iusta 1, 372. Volenti regnare non opus est bello 2, 318. Volentes exitium patimur 1, 278. saeva regna pati 2, 314. nosci 10, 180. Voluptas dira 4, 705. lassata 19, 172. nata sibi 2, 391. regnandi 8, 294.
- VOLVIT** carmina linguâ 9, 927. haec in pectore 8, 621. Volvunt pectore sub tacito mutos questus 1, 147. Volvent Titana longi labores 1, 90. Vol-vere ignes lampadis 6, 135. Volvens contraria ventis 9, 333. publica fata 2, 239. saxa Nipha-tes 4, 245. varias pectore curas 1, 272. Volvun-tur humo 9, 843. puppes in aequore 8, 271. si-dera lapsu suo 2, 268. Volverer ante pedes 7, 379. Voluti ex alio orbe fluctus 5, 618. Voiubile coelum 6, 447. Volumina spatiosa fumi 3, 505. undae 5, 565. Volutet ventus Pelagus 1, 412.
- VOMENS** fonte flumina 10, 254.
- VOMRA** Boebrycius 6, 382. Thesalus 3, 192. Vo-mere

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

mere manes violabis 7, 852. duro Camilli sulcata rura 1, 169. Sabello domitus 2, 431.
VORAGINE vasta flumina merfit 4, 99. **Voix** Pontus omnia saxa haurit 2, 664. ulura 1, 181.
Vos ego 6, 732. quoque 9, 727. Vosmet 9, 1081. Vestri cura 7, 308. fama 10, 185. amnes 10, 278. Vestra agmina 7, 316.
Vovet solatia casus 7, 658. **Voverunt** dirae proelia 3, 127. **Voventes** caput Decii 7, 359. **Votum** de te ratum 7, 34. est Pharsalia 7, 61. est victo 8, 646. nefandum 7, 181. **Voti** summa fuit 3, 497. **Votum** effecimus, ut 7, 99. **Voto** certior 6, 215. nullo spectare proelia 4, 401. pari bella gerere 9, 256. in **Voto** positum est 9, 387. **Vota** caruere Deis 9, 1098. si sunt 5, 778. **Catonum** tribuent tibi Superos 10, 396. **contraria** nautis 9, 115. diversa 7, 485. improba 5, 277. inrita 9, 989. nova novo timori inventa 5, 450. **Senatus** 4, 792. dubiae salutis 1, 506. penitencia 7, 211. **Votorum** extrema 8, 143. **Votis** deposcite pugnam 2, 533. fovimus arma 8, 519. **digni** coelicolae 7, 657. hoc te, precatur 2, 699. opus est 7, 252. **prodesse** Jovi 3, 318. **vincere** 7, 113. **vocari** adsuetae aures 2, 32. **mille** petitem 7, 238. **modestis** majora 5, 532. **omnibus** horam petit 6, 6. a **votis** abesse 7, 299.
Vulgus dubium non clato murmure fremit 1, 352. **semineum** 7, 39. **inani** terrore percussum 1, 486. **inrevocabile** ruit 1, 509. **miserabile** 6, 110. **Mitylenaeum** 8, 109. **omne** 9, 187. **Vulgi** discordia 9, 217. **dissona** ora 3, 289. **fremitus** 10, 11. **funera** flere 2, 118. **mores** 10, 178. **pars** 7, 47. **inter** agmina densi 2, 201. **miseri** millia 2, 208. **Vulgus** perducere 9, 389. **omne** submovet 9, 726. **segne** potentes alunt 3, 58. in **Vulgus** multa dare 1, 132. **per** **Vulgus** spargam 9, 159. **Vulgare** jubar 5, 220. **Vulgantur** carmina 1, 565. **Vulgatus** mundus 8, 312. **Vulgata** per orbem fabula 9, 622. **fama** 4, 609. 6, 604. **est** Roma **per** has urbes 2, 634. **non** **Vulgatis** sacrata figuris numina 3, 415.
Vulnus cruentum 8, 333. **ferri** 9, 678. **Fortunae** 8, 72. **letiferum** erit 7, 619. **nudum** 9, 769. **parvum** 9, 736. **pudoris** 8, 340. **sortis** 8, 412. **ventris** 6, 558. **Vulneris** cursus 9, 929. **tanti** securus 1, 212. **Vulnus** habent populi 7, 639. in **omne** lacrimas effudit 8, 727. **Vulnere** effugiens anima 3, 622. **pignus** violare 7, 324. **sanguis** emicuit 3, 638. **stat** labor 7, 92. **alieno** labent 2, 265. **caeco** percussa 5, 737. **largo** virus diffusum 1, 614. **multo** fluit sanguis 4, 216. **quo** flueret sanguis 3, 589. **cum** **vulnere** fatum rapuit 9, 825. in **vulnere** pestem retinet 9, 926. **pro** **vulnere** totum corpus 9, 814. **sine** **vulnere** frangit 6, 188. **Vulnera** hoc meruere? 1, 302. si **juvant** 7, 661. **belli** 6, 204. **bellorum** 5, 1. **clivis** dextrae 1, 32. **cladis** 8, 233. **Vulnera** cruorem fusura 7, 566. **longinqua** cadunt 3, 568. **mille** 7, 603. **nostra** 8, 352. **pallentia** 9, 933. **par-**

va 8, 305. **prima** 4, 546. **sacra** 3, 314. **senis** nostri 9, 136. **secca** 4, 291. **suorum** 4, 551. **manu** obpressere 3, 677. **membris** aequata 2, 177. **miscebunt** 3, 354. **ventis** permittere 8, 384. **spera-** vit ultra Caudinas Furcas 2, 138. **sua** puppi adfixit 3, 707. **tua** sanguis destituit 3, 746. **rotius** belli excipiam 2, 311. in **Vulnera** letum sparsit 3, 591. **per** **vulnera** fluctus haustus 8, 709. **post** **Vulnera** telo superest cursus 3, 468. **Vulneribus**, nec sanguine 4, 775. **coguntur** equi 4, 761. **cor-** pus aquas transmisit 3, 661. **fletus** infundere 9, 59.

Vultejus ratis Opiterginae dux 4, 465. **eius** adhortatio ad milites 4, 475. &c. **occulus** in mari Ilyrico 5, 39.

VULTURIS laevus volatus 7, 417. **arva** 9, 185. **Vul-** ture tanto induit se coelum 7, 834.

VULTURNUS celer 2, 423.

Vultus adest precibus 10, 105. **aperitur** 6, 655. **haesit** 9, 1036. **timorem** celans 10, 14. **dominae** 9, 628. **durus** 9, 1044. **Eumenidum** 7, 778. **inf-** elstus 5, 296. **lunae** 5, 550. **Perseos** 9, 681. **viri** 8, 666. **umbris** tristis 6, 784. **modestia** 8, 156. **Vultum** mutare 7, 565. **Marii** confundere 2, 191. **pacis** habere 3, 72. **Vultu** moestissima ima- go 1, 187. **tumultum** composuit 1, 298. **seren-** us 4, 363. **alio** procedere 6, 736. **duro** gaudia admittit 2, 373. **exanimi** defixus lumina 6, 658. **inpare** adipicis 7, 682. **minaci** ferrum poposcit 2, 509. **miserando** concita 3, 334. **superbo** vi- ctiores spectare 4, 569. **non** supplice adspice 7, 709. **tacito** oscula petit 3, 739. **tacito** stat 6, 821. **turbato** prodita ira 3, 356. **Vultus** vivunt 8, 682. **adverii** 7, 575. **medii** 9, 674. **minaces** inferre 4, 164, 238. **operti** tenebris 7, 177. **sacri** 8, 669. **tui**, **fugae** causa 7, 676. **verendi** 7, 322. **faciesque** agnoscere 7, 793. **contactus** Bru- tus 7, 586. **involvit** 8, 614. **premit** **canitie** 8, 56. **vidit** 9, 353. **ab** ignota **cervice** recisos rapuit 3, 112. **conspicuos** habere 4, 170. **exanimis** pre- mit 2, 26. **demissos** flammae velarunt 2, 361. **se-** num videt 7, 774. in **Vultus** effusa comas 9, 172. **super** victoris 7, 838. **Vultibus** confusus 3, 758.

U.

UBER exhaustum 4, 315. **Ubere** glebae supe- rat 3, 68. **Ubera** sicca fame trahentes 3, 352. **Ubi** 4, 237, 283. 5, 97. **admoverit** 9, 316. **cernit** 6, 149. **deseruit** 8, 460. **effudit** 8, 589. **fatus** 8, 775. **haec** fata, **levavit** 7, 719. **fa-** ta sic 9, 109. **pax** parva 10, 107. **pendebant** 9, 19. **tenuit** 10, 210. **Ubi** cumque 7, 675. 8, 102. **vide-** ris 10, 283. **Ubi** non? 10, 410. **Ubique** adest 10, 488.

UDA via 3, 85. **membra** 4, 152.

ULCISCI deletae funera gentis 2, 84. **membra** 4, 152. **UL-**

INDEX RERUM,

- Ultatoros armis 8, 103. Ultor accessit inmensis
cladibus 2, 139. cinerum 8, 434. fraterni amo-
ris 3, 286. matris Paean 5, 79. regni 10, 465. Ul-
tores regni Bruti 5, 207. scelerum 2, 531. Ul-
trix dies 7, 782. Ultrices Deae 10, 337.
- Ullus comitum 8, 571. majorum 9, 595. tuus 8, 746. Ulla aetas 7, 388. concordia 6, 459. ima-
go pietatis 7, 321. lanugo 10, 135. reverentia
9, 192. Ullum majus donum 5, 111. Ullius tu-
bae clangor 10, 401. sacri facies 9, 978. Ulli non
prodidit caput 10, 295. Ulli metus 7, 137.
- Ulnis vetitis robora prensarent 3, 664.
- Ultimus haustus aquae 9, 591. malorum dies 6, 312. inter Hesperios amnes 4, 14. Ultima con-
jux 5, 779. captorum regum gaza 3, 165. fi-
des 8, 82. mundi libertas 7, 580. pars Hecates
6, 700. juris 5, 7. vitae 7, 7. poena est mors
8, 395. Pompejo dabitur provincia 1, 338. pro-
les 8, 692. fors nostra 7, 444. rerum 7, 222. spes
rerum 8, 454. Tauri ungula 3, 155. turbae pars 6, 593. virgo 2, 691. fata 7, 380. proelia 1, 40. lumina
2, 185. Ultima belli 7, 507. castrorum 9, 915. mor-
tis 8, 665. regni 8, 226. 10, 24. rerum 5, 692.
10, 467. terrae 10, 273. in mundi tendit 4, 147.
- ULTRA 4, 446. 7, 23. 88, 435. 9, 369. quid quae-
rimus 9, 579. non ultra 5, 534. quam 9, 605.
quam nocte 4, 476. Ultra gemitus 8, 64. proram
9, 327. tentoria 6, 101. Tigrim recessit 7, 433.
Uterius distulit 10, 516.
- ULTRA acies inferre parant 3, 498.
- ULVA limosa 2, 70.
- ULULANT quod ferae 6, 690. patres defuncti 7, 179. Ulularunt tristitia Galli 1, 567. Ululare
triumphis 6, 261. Ululatus moestus 5, 192. U-
lulatus crebris aures feriunt 2, 33.
- UMBO extensus protegit galeam 3, 476. fortis 6, 192. Umbone sequentis erigitur acies 4, 39. Um-
bonibus nexis in seriem 7, 493.
- UMBRA audiat voces 6, 1095. cadit tibi 9, 539. exit
nobis *ibid.* decrevit 4, 154. inulsa 1, 11. refugit
3, 35. brevis 9, 530. cantata 6, 767. citri 9, 428.
civis 7, 772. corporis 6, 720. digna sacris 8, 481.
exsul 8, 837. feralis 6, 623. generosa 9, 216. in-
certa provocat 4, 725. Magni profuit 10, 6.
militis 6, 717. nominis 1, 135. 8, 449. nuda 8, 434.
Pompejo felicior 8, 747. lenis 8, 432. terrarum
1, 539. villor 8, 860. Umbram compescuit cin-
is 9, 2. effugit Luna 9, 695. quidquid consu-
lit 6, 775. trunco efficit 1, 140. inanem profe-
quar 2, 303. libertatis servaveris 3, 146. Umbrae
non facitas Erebi sedes petunt 1, 454. rigueret sub
ossibus 9, 641. vatibus multum debent 9, 963.
civiles 8, 505. cominus venientes audiat 1, 570.
Crassorum 8, 91. expulsa 6, 312. lunae 4, 425.
Magni 9, 185. nemorum 9, 599. noctis densae
9, 830. redeuntis 6, 705. lacrae 9, 240. sangui-
nis 7, 179. Stygiae 5, 667. 6, 569. 653. 9, 818.
telluris 6, 504. Umbrarum campi 8, 863. fides
- 6, 433. Umbras excitet inferis Fortuna 4, 788.
extendat Meroe 10, 236. non ire sinistras 3, 248.
nusquam flectere 2, 587. obponit radius 6, 336.
petere 6, 158. placare 6, 310. gelidas cingens
lucus 3, 401. gelidis noctis lux solverat 1, 261.
ad umbras abstulit 9, 125. eo 7, 612. mittet ca-
put 10, 392. per umbras ferre gradum 8, 717.
jurare 7, 459. meas generosi tibi esse licebit 3, 31.
Umbris aperta Tacnaros 9, 36. nolentibus 2, 175.
opus est 6, 560. tuis mittitur victima 10, 524.
ex umbris nocere 6, 779. Umbrosae per
regna Maricae 2, 424. Umbrosis collibus Italiam
erigit 2, 396. Umbras ripas corona 2, 411.
- UNCUS laqueis insertus 6, 638. spissis harenis avel-
litur 2, 694. Unci nimis adfixi morsus 3, 699.
Uncos rapidos inserit 3, 635. Uncis confixit ha-
renas 5, 460.
- UNDA caret officiis 10, 230. facit Tiberim 2, 422.
fluctuat 2, 702. non habet vias 4, 86. insulis
venenis miscebitur 1, 648. it tacens 10, 329. no-
tum vindicat 2, 460. pati virus coelo paratior
6, 93. subfecit omnibus 9, 570. tumori est canibus
rabidis 6, 671. altera 7, 375. brevis 9, 317. dilecta 9, 354.
Euboica verberat Chalcida 2, 710. flagrans 6, 704.
flexibilis Pachyni 7, 871. inmensa 10, 209.
maris 4, 404. omnis est in fluctibus 5, 644. Pa-
phia 8, 458. parva 9, 501. plurima fontibus ca-
dit 3, 412. rarior 9, 606. sequens stetit ad mo-
lem 2, 214. Timavi 7, 194. Tethyos aestuet 1, 414.
Undae jejunia 4, 332. planctus 6, 691. plus
10, 260. sinus 8, 284. Phariae vice 3, 260. in-
mergite pontem 2, 484. Undam sibi posce-
ret 9, 618. Unda consulis vultibus 3, 158. di-
scolor mare 8, 293. domitiae harenae 9, 527.
a placida Ligeris Andus recreatur 1, 439. Undae
non superant flammis 3, 685. sustinere graves
truncos 3, 668. declives 4, 427. gelidae Anienis
1, 582. Inachiae 4, 634. Massiliae 4, 256. me-
diae 8, 719. 9, 122. 610. rarae 9, 383. Rubico-
nis 7, 254. laevae 9, 165. Scyllaeae 6, 421. spu-
mantes 9, 117. stridentes 9, 866. Stygiae 6, 749.
vagae 10, 327. verticis 4, 460. Undarum cumu-
lus 6, 275. 9, 799. haustus 3, 345. Undas moli-
bus obstruit 2, 661. secat Isthmos 1, 100. tertia
Cynthia auxerat 1, 217. alentes Titan hauriat 1, 415.
fluminis rumpit 1, 222. Hadriacas verberat
2, 407. cornibus claudit 2, 615. ignibus habere
pares 2, 415. lassas resunderet 2, 618. Maeoti-
dos Pontus egerit 3, 277. Oceani tumidas com-
pescuit 1, 370. Phalidos ratis peteret 2, 715. ad
aequoreas nomen pertulit 1, 401. parvi Rubico-
nis ventum est 1, 185. in Undas descendit ra-
tis 3, 630. rapi 9, 276. tendit 9, 953. pronus
Titan ibat 3, 40. venit 9, 93. Hadriacas spu-
mans Absyrtos 3, 100. Ionias vergens Epida-
mnus 2, 624. medias maris Eryx depellatur 2, 665.
Scythicas exit Hister 2, 420. summas victor
remeabat 3, 702. Tyrrhenas vix eluctatus 2, 219.
inter geminas maris 2, 399. per undas. & castra

co-

LOCUTIONUM ET VERBORUM.

- comes 8, 648. super Undas Tibridis castra ponere 1, 381. Undis cedentibus 9, 38. furentibus pelagi 3, 195. liberat campos 10, 235. majoribus Calpen implevit 1, 554. parvis impellitur 1, 213. pelagi non abnegat flumen 3, 263. placidis praelabatur 4, 13. repentis quid audeat 4, 141. subitis tellurem obruit 3, 60. velocibus raptus Arar 1, 433. à gelidis Rhēni fugit 2, 570. in Undis spumat altus cruor 3, 572. stabat classis 3, 519. medius ferrum vulnus invenit 3, 582. sub Undis animam servare 3, 697.
- UNDAT flammis apex 5, 100. Undans Enipeus 7, 224. Undantia fumo 6, 535.
- UNDES 6, 409. 9, 415. procul 7, 479. repellat 6, 815. Romam petat 7, 580. somnos populus 7, 28. terras notet 8, 168. Undique 7, 27. completi montes 4, 747. nil restat 10, 366. premit 10, 478. tot gentes 7, 54. traxit in necem 7, 415.
- UNGUEN piceus 10, 491.
- UNGUENS lassi 7, 840. revulsi 6, 627. Ungula ultima Tauri 3, 255. cornea 6, 83.
- UNUS adest omnibus 9, 884. ē tribus 9, 265. in hac turba 9, 505. quorum 9, 225. Apis 8, 479. dies 7, 31. 8, 468. fons 9, 617. inventus 9, 607. ignis 7, 804. mas 8, 403. lapis 8, 802. Phoeceus eximius fuit 3, 606. populis Juppiter 9, 518. sanguis 8, 508. Una vincitur mora 3, 392. & altera acies 7, 502. Asia 9, 417. caedes 6, 240. dies 8, 332. 10, 533. hora 7, 345. mors 6, 213, 608. nominis majestas 8, 760. nota 8, 711. nox 10, 361, 432. pars 9, 337. pietas ferientibus 4, 565. ruina 7, 89. salus 9, 379. salutis spes 2, 113. 5, 636. illa vox 6, 415. tot rerum fuit 6, 693. urbs 7, 402. urna 9, 1093. Unum corpus 6, 620. gentibus templum 9, 511. hoc 4, 355. solamen 7, 180. stagnum 6, 346. Unius triumphī gentes 7, 280. mortis tempore 2, 195. Uni insueta quies 5, 807. Catoni parere 9, 96. tibi negare 9, 745. Unum in amnem omnes vires collectus 10, 309. Unam tellurem tot mortibus premere 7, 848. in Unum congesta 8, 788. tempus convenere 1, 650. Uno fonte omnia flumina vomens 10, 254. pulsu 10, 480. non ahenō duxit virus 10, 124. agmine incedere 1, 478. in Uno die omnes clades exegit 8, 703. sub ictu 6, 613. viro tot esse terras 10, 27. Unae partes 5, 548. Una fecimus 10, 370. Unica gens 9, 891. mundi 8, 429. materia 8, 76. mors 4, 509. rebus adlictis spes 1, 496. praemia 9, 1066.
- URAS, & populi 7, 354. nostra 9, 203. Paraetonia 10, 9, tua 8, 850. Urbis in arces tela cadunt 3, 462. auxilium 10, 505. labor 1, 556. moenia 10, 439. proxima pars 3, 379. amatae plenus 1, 508. patriae in sedes remeamus 1, 690. magnae moenia prospicit 1, 195. suae regna petere 7, 335. Urbi letalis ambitus 1, 179. restabat exitum sanguinis 2, 140. Graiae decus contigit 3, 388. invictae fatum consuiat 3, 334. servare paratae dominos detrahimus 1, 351. Urbem adtonitam terrore subit 3, 97. circumneunt 1, 605. clauderet 3, 383. praedam liquere 1, 511. rapti iussam 1, 483. tolli iusseris 1, 385. ad Urbem convertit iter 3, 372. per Urbem ruit lymphata turba 1, 495. adtonitam rapitur 1, 676. trepidam ducum colla pīto gestata 2, 160. Urbe accipiti tribunos expulsi 1, 266. relicta in bellum fugitur 1, 503. procul signa relinquo 3, 331. in Urbe quis fletus 3, 756. deserta flamus 3, 120. eversa felix moriturus 2, 74. Urbes, & regna 5, 676. subsident 1, 646. vadentem laetis coetibus videre 3, 80. foederis sociae 8, 162. ignibus permittae 7, 413. mediae 9, 686. Niliacae 10, 90. Phariae 10, 184. possessae 7, 710. adlerit solā fames 3, 56. casuras in proelia moverat 3, 170. feras excite 2, 48. impellite 9, 90. lacerandas praebuit 10, 45. in Urbes Sicanias transcendere 3, 59. Urbibus Italiae pendent moenia 1, 25. in antiquis rarus habitator errat 1, 27.
- URGENT humum silva 6, 644. leti metus 1, 460. pectora anhelitus 4, 756. portus pelagus rupe cava 1, 406. res adversas fatis prioribus 8, 23. Urgent praecipitem populum 1, 491. Urguebat sagittas Thessalicas nox 4, 528. Urguere Phoebum color aetheris monebat 2, 719. succensus suos 1, 148. Urguens polos Juppiter 6, 464. pectora Phoebus 1, 677. Urguente carinas Borea 9, 37. nullo receptus pedes 4, 46. procella 9, 1004. Urguentes Aetnae flammæ 5, 99. stimulos menti addunt 1, 263. Urgentibus fatis 10, 30. Uguetur pectore pectus 4, 625. Urgentur ferro 7, 583.
- URNA 9, 537. condidit supremos cineres 2, 333. vana 5, 394. Urnam habet 7, 819. unam dare 9, 1093. in Urnam transfundet te 8, 770. Urnae osibus plenae gemuerunt 1, 568. Urnas effundere tumuli 7, 857. ad Urnas plenas plangere 9, 68. Urnis abigere 6, 735.
- URIT flamma medullas 5, 811. Urunt Abrotonum 9, 920. Urebant montanae nives 4, 52. Uram caput Deis 9, 161. Uret ignis populos cum terris &c. 7, 812. Urere jubet soetus flammis 1, 591. Usserit si non hos ignis 7, 811. Uritur armis libertas 4, 578. Urantur corpora flammis 7, 805. Uri te pudet 8, 751. Ustus sanguis 10, 131. Ustor sordidus 8, 738.
- URSA Hyperborea 5, 23. minor 8, 177. Pannonis 6, 220. Ursae temo flexus 4, 523. deseruere latebras 7, 828.
- USQUE ad ruinas Thessalicas 7, 439. Thessaliam 7, 164. sub Arcton 10, 48. vel in pacem 6, 300. adeo 5, 285. 9, 507. adeone 4, 185.
- UT peragat, taces 5, 208. civem videre 8, 152. cum 4, 489. est 9, 120. mos 10, 400. est 10, 116. nefas damnare 7, 242. probat 9, 352. proles Lagaea, tenet castra 10, 512. veteris ruinae signa

INDEX RERUM, LOCUTIONUM ET VERBORUM.

6, 181. victor 4, 745. viles, animae 7, 730.
 Ut adhaesit 4, 248. adspexit 9, 611. comperit
 8, 470. conspicit 6, 657. consumere 7, 460. in-
 plevit 9, 987. perfudit 7, 214. prodidit 6, 570.
 recessit 9, 950. solvit 9, 498. vidit 7, 337, 728.
 8, 613, 1037. 10, 514. videre 4, 267. 5, 704. vi-
 fa est 9, 171. vix profert 5, 760. rapiant 7, 757.
 vacet à ferro 7, 389. primum 4, 365. 415. 5,
 15, 430. 6, 69, 118, 180, 381. 7, 437. 506, 528.
 9, 174, 319. 10, 1
UTRAQUE caperetis 7, 31. axis 9, 542. maturus
 10, 421. Utrumque fas putare 4, 699. Utraque
 castra 4, 196. Utrosque per polos 10, 301. U-
 trimque 7, 385
UTERUM stringens membrana 9, 773. Utero demit-
 tere 6, 115. ex sterili nefandi foetus 1, 591
UTINAM 5, 418. in populos 5, 62. donantes 7, 30.
 inperet 8, 842. subficiat 7, 535
UTERIS verbere 5, 175. Unitur gurgite 6, 377. U-
 timur orbe 7, 362. Utuntur pelago 3, 694. Ute-
 re coelo hoc 7, 822. Lesbo 8, 123. Uti auxilio
 4, 607. duce 9, 552. Fortuna 7, 69. jure suo 9,
 560. Marte secundo 4, 388. linu 8, 842. viri-
 bus 4, 620. Utendum est iudice bello 1, 227. vi-
 ribus, quas fecimus 1, 348. voce doloris 5, 405.
 Usura sanguine mundi 6, 583. Usus cursu bel-
 lorum 10, 507. Usa felicibus armis manus 3,
 339. Uso omnibus, quae potest melior fortuna
 2, 132. Utilis in hoc aevo 9, 191. Utile recto
 distat 8, 488. multis bellum 1, 182. mundo
 exemplum 10, 26. Usus belli 4, 364. coeli 9,
 905. Deorum 5, 698. divitiarum 9, 427. labo-
 rum 1, 123. maximus Veneris 2, 387. vitae 5,
 276. Usum jam fecerat scelerum 2, 97. ingen-

tem militis habet 3, 719. sanguinis Romani do-
 navit 2, 477. similem terrae bellantibus praebe-
 re 3, 557. Ufu longo togae tranquillior 1, 130.
 in Ufu est mors 6, 561. Usus ad bellum gemi-
 ni 10, 512. in novos fingeat 6, 578. nullos exe-
 git 9, 310. Usura vorax 1, 181

UTICAE clades 6, 306

UVAE Mareotidos merum 10, 161

UXOR sibi fata poscet à marito 3, 353

X.

XANTHUS 9, 275
 XERXES vias super aquora construxit 2, 672.
 Athon montem abscidit 2, 677. milites nu-
 merabat emissis telis 3, 285

Z.

ZEPHYRUS non jus habet in portum 1, 407.
 Zephyri domus 10, 49. ubi fines 4, 72.
 Zephyrum effundere 9, 418. Eurumque
 timens 2, 676. Zephyro convertitur 9, 689. ru-
 dentes laxante 9, 1004. Zephyri adversus 6, 339.
 molles 4, 405. Zephyris repugnat aëlis 3, 549.
 Zephyros adscripsit aquis 10, 239. intendit pe-
 lagus 5, 569

ZEUGMA Pellaeum 8, 237

ZMARAGDUS creber 10, 121

ZMYRNAEI vatis honores 9, 984

ZONA nivalis 4, 106. 10, 205. perusta 9, 314. poli
 10, 275. rubens 9, 852. Zonae calentis exusta 4,
 675

F I N I S.

IN.

I N D E X I I.

Rerum & Verborum, quae in Notis occurrunt.

A.

A litera saepius repetita p. 323
 a. 712 b. fluctibus mare
 videre 400 b. gurgite cla-
 des 580 b. litore silvae 628 a.
 sanguine calere 560 b.
 Ab aequore spectare 613 a.
 Abatos, petra patens 793 b.
 Abducere terram mundo 726 b.
 Abire in nubes 164 a.
 Ablativus i a nominat. ns 691 a.
 sine praepositione 606 a. pro
 Accusativo 608 a. Ablativi duo
 diverso sensu juncti 121 a.
573 a.
 Abripi 93 a.
 Abrotonum 750 b.
 Abscidere 178 a. 304 b. Absci-
 sum caput 575 a.
 Absolvere bellum 124 b. orbem
594 b.
 Absorbet aliquem bellum 124 b.
 Absorpsit 268 b.
 Absque cruore 435 a.
 Abstineri magistro 280 b.
 Abstollere 899 b.
 Abstruere harenas 395 b. Ab-
 strusa flumina 286 a.
 Ablyrtos Colchis 194 a.
 Accedere propius 739 b. Accel-
 sit regno secundo terra 398 a.
 Accendere ignes 89 a. Accen-
 sum sepulcrum 176 a. Accen-
 for 571 b.
 Accipere Austrum 708 a. numen
 in templa 666 b.
 Accusativus Graecus saepe abiit
 in Ablativum 291 b. 327 a. pro
 Ablativo 750 b. loci sine prae-
 positione 93 a.
 Achaemenii 618 a. Achaeme-
 niae Susae 101 a.
 Achates cyclo insignis 909 a.
 Achelous 457 b.
 Achillea 811 b.
 Acies 653 b.
 Acilius miles Caesaris an Cyn-
 giri exemplum sit imitatus. an
 Massiliensis quidam 244 b.
 Aconitum 288 b. ubi nascatur
289 a.

Aetum remis mare 695 b.
 Aetna 20 a. Sullana 598 b.
 Aetna roboris 233 b.
 Ad verum patere 484 b.
 Adclinis 135 b.
 Addere gradum 330 a.
 Addictus fati amor 470 a.
 Adducere cutem 285 b. funem
253 a. Adducta cavernis 352 b.
 Adest unda latus montis 447 a.
 Adferre quid 69 a.
 Adfigere, & Adfigere comm.
99 b.
 Adfluit tempus 599 a.
 Adjectiv. fem. gen. cum alius ge-
 neris substantivo 27 a. 387 b. pro
 adverbio 576 a. in ius pro ius
101 b. in ns, & is 255 b.
 Aditus pelago dant 454 a.
 Adligare artus 35 b.
 Adluere, & Adluere comm. 198
 a. 503 b.
 Admittere aequor 57 a. manes
486 a. Oceanum 211 a. Ad-
 missa plebs 372 a.
 Admovere horas mortis 511 a.
 murum solo 438 a. Admotum
 fatum 302 a.
 Adpellere terris classem 646 b.
 Adponi 68 a.
 Adscensum sepulcrum 176 b.
 Adferere 180 b.
 Adfiduus status 787 a.
 Adspicere Alpes 143 b.
 Adstringere Gyros 332 a. Ad-
 stricti artus 603 b. Adstricta
 foedera 616 b.
 Adsuescere aliquem 414 b.
 Adtingere morfu 221 a.
 Adtollere 83 b.
 Adtonitus metus, visus 648 a. Ad-
 tonita Caesaris mens 383 b.
 Advertere terris classem 646 b.
 Adversus Perseus 729 b. Ad-
 versi poli 627 a. Zephyri 453 b.
 Adytis digna vox 718 b.
 Aetas 457 b.
 Aegae extremas 201 b.
 Aegeum mare 18 a.
 Aegis 519 b.
 Acolis 199 a.
 Acolidae 461 a.

Aequor, & bella 177 b.
 Aequus. ex aequo 618 b. Ae-
 quare murum solo 438 a.
 Aër, & aether comm. 229 a.
 Aes Jovis Dodonaeum 467 a.
 Aesonia lolcos 195 b.
 Aesus 64 a.
 Aestifera Libye 30 a.
 Aestimat scelera ponenda in nu-
 mero scelerum 805 a, b.
 Aeterna quies 501 a.
 Aethiopiae situs 206, 207
 Aetites lapis 489 b.
 Aetnaeum mare 167 b.
 Agave 78 b.
 Agere rimas 495 b. Agens tela
 nimbus 432 b. Agitant gra-
 viora metu 122 b. Agitare fron-
 dem 225 b.
 Agger favillae 387 b.
 Agroetes 202 b. 203 a.
 Ah 552 a.
 Ajax in Rhoetio sepultus 755 a.
 Alani qui 717 a, b. aeterni Mar-
 tis 618 a.
 Alauni 616 b.
 Albani 617 b.
 Alemannia unde dicta 52 a.
 Alexander ubi constitit 202 a.
 Alienustori 135 a. Aliena bruma
791 a.
 Almo 82 b.
 Aloeus. ejusque filii 465 b.
 Alpes in singulari 70 a.
 Alpes 28 b. qui 31 a, b.
 Alpheos 190 a.
 Alta nobilitas 152 b. Alto fuge-
 re 648 a.
 Altaribus diris structae arae 224 b.
 Amanus durus 203 b.
 Amasis 683 a.
 Ambitiola domus 807 a.
 Amentum 442 b.
 Amittere carinas 179 b.
 Amnis non cognitus pelago
458 b.
 Amomon 781 a.
 Amphisa 189 b.
 Amphibiaena 733 b.
 Amplecti, & amplecti comm.
226 b.
 Amplustre, vel aplustre 240 b. 241 a.
 Ana-

I N D E X

Anacoluthon [738](#) b.
 An, vel ne in cubitatione semel
 omitti solet [391](#) b.
 Anauros [458](#) a.
 Anchisae thalami latentes [756](#) a.
 Ancon quid [56](#) b. [57](#) a. [139](#) b.
 Andus [62](#) a.
 Angi invidia [762](#) a.
 Anguillaria [311](#) a.
 Anima, & *Animus* comm. [283](#) a.
[285](#) b. [601](#) b. inbellis [366](#) a.
 Animae iter ad inferos [590](#) b.
 Animosus [645](#) a.
 Annum tulit Libye [181](#) a.
 Antaeus [116](#) b. Antaei regia
[318](#) a.
 Antarescus polus aequae frigidus,
 ac Arctus [11](#) b.
 Ante gentes [434](#) a. hoc [429](#) b.
 Antenoreus Timavus [526](#) b.
 Antonii duo in Caesaris partibus
[296](#) a.
 Anubis canino capite Semideus
[666](#) b.
 Anxur [182](#) a.
 Apertus gentibus orbis [68](#) a.
 Apex [83](#) b.
 Apidanus [459](#) a.
 Apis Aegyptius [640](#) a.
 Apollo homo quidam sapientif-
 simus [343](#) a. quanto tempore
 servit Adineto [458](#) a. Apol-
 lini, & Baccho simul sacra tri-
 terica facta [342](#) b.
 Aponus [526](#) a.
 Apotheosis Pompeji [672](#) a.
 Aplos [382](#) b.
 Aptare habenas [518](#) b.
Ἀπταίνεσθαι [221](#) a.
 Apulia [160](#) b. Apuliae pascua
[685](#) a.
 Apum examen in signis [522](#) b.
 Aquilae pro aquila [35](#) a.
 Ara in funere virorum illustrium
[659](#) b. Arae gelidae [480](#) a.
 Arabes an sinistras habent um-
 bras [204](#) b.
 Arar segnis impellitur Rhodano
[61](#) a.
 Arare sine casu [200](#) a. [456](#) b.
 Arbitrarius undae [784](#) a.
 Arca plebei funeris [659](#) a, b.
 Arcere aditu [807](#) a.
 Arcescere [25](#) a. fatum ferro
[532](#) a.
 Arctos non tota mergitur apud
 Carmanos [205](#) b.
 Arctophylax [612](#) a.
 Arcus [665](#) a.

Area [234](#) b.
 Aresiae [205](#) b.
 Aricina Diana [182](#) b.
 Arida Libye [93](#) a.
 Arimalpus [585](#) b.
 Arimaspi, & *Arimaspaes* [212](#) a.
 Ariminon [33](#) b. à Gallis condita
 urbs [36](#) a.
 Arisbe [199](#) a.
 Arus populus quis [212](#) b.
 Arma, & *arma* comm. [310](#) b. [759](#)
 b. de clipeo [441](#) b. in mota [26](#) b.
 in rogam projicere [659](#) a. tem-
 plis suspensa in pace [34](#) b.
 Arruns [80](#) a.
 Arlacidae qui [18](#) b. [616](#) b.
 Arinoë [811](#) a.
 Artare habenas [518](#) b. Artius
 prensare [249](#) b.
 Averni fratres P. R. se fingunt
[60](#) a.
 Arx Tribunitia [332](#) b.
 As Accusativus Graecus [52](#) b.
[519](#) a.
 Asculum [147](#) a.
 Asine [613](#) a, b.
 Asper mucro [438](#) b. Asperare un-
 das [614](#) b.
 Aspidis descriptio [731](#) a, b.
 Asilis [898](#) a.
 Assyria pro Syria [624](#) a. Assy-
 ri in Hemisphaerio Antartici-
 co apud Lucanum [627](#) a.
 Asturium aurum [286](#) b.
 Asylum [17](#) a. lucus infamis [552](#) b.
 Atax [53](#) b.
 Athamas [193](#) b.
 Atlas Astrologus [316](#) a. Titan
[727](#) a. Atlantis [335](#) b.
 Atreus, & Thyestes [74](#) a.
 Attejus (G.) Tribunus pl. [185](#) a.
 Aturus fl. [56](#) b.
 Au, & o confusa [518](#) a.
 Audere concubitus [632](#) b.
 Audit carmen virus [752](#) a. Au-
 dire manum [242](#) a. Auditum, &
Audire [627](#) b.
 Auserte nemus [714](#) b.
 Augere undas [31](#) a. Ausus [740](#)
 a. Nili [785](#) a.
 Aulis iniqua classi [359](#) a.
 Aura spissa croci [741](#) a. Aurae
 flagrant 6 b. silentes [79](#) b.
 Auras ferire [100](#) a.
 Aurea, & *Auras* comm. [100](#) a.
 Aurora promittit diem [662](#) a.
 Aurum quid [24](#) b.
 Auspex [137](#) a.
 Ausler Serenus in Africa [181](#) b.

Austri ferales [668](#) a.
 Aus in *band* comm. [72](#) a. [136](#) a.
[389](#) b. [630](#) b.
 Autololes [321](#) a.
 Avertere cineres [482](#) a.
 Avertere [669](#) a. semina belli
[187](#) a. Averius Ausler [11](#) a. ma-
 ritus [409](#) b. Aversa frons [725](#)
 a. Aversum numen [451](#) a. A-
 versi fontes [220](#) a. poli [627](#) a.
 Avidus ferarum dens [811](#) a. A-
 vidum solum [105](#) a.
 Avocare [469](#) b.
 Ax terminativum [98](#) b.
 Axis, & *orbis* comm. [452](#) a. Axem
 circuire [615](#) a. Axes Astriferi
[673](#) a.
 Axones [58](#) a.

B.

Babylon superba [4](#) b. [5](#) a.
 Baccho, & Apollini simul
 sacra triterica facta [342](#) b.
 Baetros fluvijs [209](#) b.
 Baebius laceratus à quo [110](#) b.
 Bagrada [311](#) b.
 Baleares insulae [33](#) a.
 Ballista [169](#) a.
 Banda [28](#) b.
 Bardi [64](#) b. [65](#) b. non gerunt ar-
 ma [65](#) b. astrologi [66](#) a.
 Basiliscus [735](#) a.
 Batavi [61](#) a.
 Bellum plus, quam civile [2](#) b. Bel-
 li, pelagique labores [759](#) b. Bel-
 la & aequor [177](#) b.
 Berenice [714](#) a, b.
 Bidental sacrum [84](#) a, b. [670](#) a, b.
[671](#) a.
 Bigis luna vehitur [14](#) b.
 Boebaeus vomer [460](#) b. Boebis
 Ossa [523](#) b.
 Bootes an tota nocte non lu-
 ceat apud Carmanos [206](#) a.
 Boreas pluviosus in Africa [181](#) b.
 Bosporos [378](#) a.
 Bos quid locutus sit [77](#) b.
 Braca, non *bracca*, quid [60](#),
[61](#).
 Brachia [283](#) b.
 Bragmanni [203](#) a.
 Brennus templi Delphici incen-
 sor [349](#) a.
 Brevia [698](#) a. Brevior aqua [754](#) b.
 Bromius [663](#) b.
 Brundisium [160](#) b. a Cretenfibus
 conditum [375](#) a.
 Bruti [569](#) a, b.

Bu-

RERUM ET VERBORUM.

Buceta 685 a. b.
Byzantius numus 465 a.

C.

Cadit ira 285 a.
Caesar & Pompejus se ferre nequeunt 20 a. comparatur fulmini 21 b. 23 a. quando concepit civile bellum 28 b. 9 annos in Gallia fuit 39 b. divus, quo habitu, per eum jurant Romani 555 a. Caesaris animus 27. 28 a.
Calcere vitalia 572 a.
Caledonius, vel Calidonium 424 b.
Camillus Ardeae exsulavit, non Vejis 337 b.
Cani Romae crines 286 b.
Canescere 793 b.
Canere Deos 78 a.
Cani rabido timori aqua est 488 b. Canes feminae in venatu, & rapinis 75 a. obscenae 592 a. Canum ululatus 74 b.
Canna palustris 387 a.
Cannae 101 a.
Canopus 612 b. Pelusiacus 644. 645 a.
Cantaber 445 b.
Capax mortis 66 b. 67 a. mundi 731 b.
Capessere pugnam 238 a.
Capit Fortuna duos 19 a.
Caprificus 593 b.
Capua a Capye Trojano 139 a.
Caput extorum 86 b. fluvii pro ostio 197 b. pilo fixum gestare 682 b.
Carbasa quae 203 a.
Carbo 155 b.
Carcer 40 b. corporis 495 a.
Carcinos 717 a.
Carmani 205 b.
Carpere morsu 219 b.
Carrae 18 b. 582 a.
Cassius Jupiter 669 a. mons 637. 638 a.
Casspia claustra, regna 616 b.
Cassum regibus cubile 586 b.
Castra quid 49 b. & signa comm. 49 b.
Catervae stratae 113 b. de mortuis 581 a.
Cathea 203 a.
Cato Deis par 21 a. quantam pecuniam à Cypro advexerit 189 a. major Scipione hostis Carthaginis 502 a.

Catulus Lucilius 117 a.
Catus militis nomen 241 a.
Cava vallis 275 a.
Cavernae cavae 226 b.
Caudae motu monstrat canis cubile ferae 299 a.
Caurus 380 b.
Causa vetans sperare 803 b. Causarum series 484 a.
Cautes, & Cotes 518 a. Cautibus insulae undae 491 a.
Cauti cirrigeri 67 b.
Cecropia Minerva 216 b.
Cedit ira 285 a. Cedunt vela vento 175 a. Cedere sorori scepro 654 b. pudori 651 a. Cedentes undae 675 b.
Celaenae 199 a. cur lugeant Paladis munera. *ibid.*
Celatus 356 a.
Celendae 621 a.
Celtae pugnaces 531 a.
Celtiberi 259 a.
Cenchris 732 b.
Centauri 461 a.
Cephus 189 b. aquas fatidicas habet 190 a.
Ceres raptum summa 541 a.
Ceraistes 733 a. Libycus 490 a.
Ceraunia lumina 402 a.
Cerberos 725 b.
Certatum 3 b.
Certe 364 a.
Certior Jupiter 713 b.
Cervus non nascitur in Africa 751 a.
Ceruchi 612 a.
Cespes Tuscus 670 a. b. 671 a.
Ceto Medusae mater 726 a.
Cetrae 530 a.
Chaldaei Astrologi 467 a.
Chalybes 279 b. Chalybum nodi 502 b.
Charontis scapha, an scaphae 177 a.
Chelonites 489 b.
Chelydros 732 a.
Cherfydros 731 b.
Chiron 462 a.
Choatrae 204 a.
Chorus 266 a.
Cimbri & Teutones 39 b.
Cinaracum litus 658 a.
Cinga 261 b.
Cingere Syrtim terra 701 b.
Cinnamon 781 a.
Cinyphus 739 b.
Cinyras, & Cinyraeus 657 b. 658 a.
Circa, & circum comm. 156 a.

Circaea procella 448 a.
Circuit hastam 442 b. Circuire 83 b.
Circus 544 a.
Circulus mutator anni 784 b. solstitii 715 b. &c.
Cirrha 189 b. Cirrhaea secreta 13 a.
Cirrigeri Cayci 67 b.
Citri usus 706 a. b. Citreae mensae 778 b.
Cassis quid 647 a.
Clavi ferrei manibus cruci affixorum inserti 478 b.
Claudere aequor 57 a. Clausus axis vaporibus 336 b. Clauum murmur 355 b.
Claustra 430 a. ferae 803 a. Caspia 617 a.
Ciconeus leo 313 b.
Cleopatra incella 770 b. 774 a.
Clupea 311 a.
Coastrae 203 b.
Coatrae 623 b.
Codrus 656 b.
Coelum signiferum 544 a. Coelicolae 783 a.
Coitur 122 b.
Cognata acies 3 b.
Colchis Absyrtos 194 a.
Collum pro Isthmo 419 b.
Coloni, & exules nomen patriae dedere novae civitati 195 b. ignoti 25 b. 26 a.
Collina porta 113 b.
Comae Magarum solutae 471 a.
Comata 63 a.
Comes 337 b. fletus, & in fletum 764 b. lactorum 134 b. Comitari proelia 218 a.
Cometes regna mutat 73 a. quotuplex *ibid.*
Commercia 792 b.
Committere fata in praecipit 363 a.
Commoti ignes 388 a.
Compages soluta 14 a.
Compensare medium pelagi 620 a.
Complecti, & amplecti comm. 226 b.
Complosae manus 128 a.
Componere undis mortale genus 196 b.
Comprimi limite coeli 543 b. Compressae manus 128 a.
Concidit aequor vento 395 a.
Concipit amnes fontibus 140 a.
Concipere classica 558 b.

Con-

I N D E X - I I.

Concitus [322 b.](#)
 Concita pericula [304 b.](#)
 Conclamari [68 a.](#)
 Concordia discors [17 b.](#)
 Concresecunt sanguine fluctus [239 b.](#)
 Concurrere [523 b.](#)
 Condit nox sidera ubi [6 a.](#) Con-
 dere fulmen [84 a. b.](#)
 Cone [197 a.](#)
 Confectae Latinae [75 a.](#)
 Conferre quid [18 a.](#)
 Confraga dumeta [431 b.](#)
 Confundere vultus [567 b.](#)
 Congestus cespitis [758 a.](#)
 Conlatus, & *Conlectus* comm.
[69 a.](#) in ignem aether [103 b.](#)
 Conlecta juvenus [565 a.](#)
 Conscendit in arcem urbs [223 a.](#)
 Conripere [604 b.](#)
 Conscius cum Genit. & Dat. [7 a.](#)
 Conscia litora [600 a.](#)
 Conserere bellum [238 a.](#) Conser-
 ta cadavera [240 a.](#)
 Confidere castris [382 a.](#) & *confi-*
ssare ramis [225 a.](#)
 Constat cladibus fides [98 a.](#)
 Constringere mentes [360 a.](#)
 Consumere locum [555 b.](#)
 Consurgit in arcem urbs [213 a.](#)
 Contagia [497 a.](#)
 Contactus hominis [344 b.](#)
 Contigit fastos [371 b.](#)
 Contorquere aquas [269 b.](#)
 Contusa pectus [133 a.](#) planctu
[680 b.](#)
 Convertit iter [452 a.](#) Converte-
 re cursus, vel ventos cursu
[393 a.](#)
 Convexus orbis galeae [712 b.](#)
 Convexi rami [224 a.](#)
 Copulam & omittit saepe Luca-
 nus [24 a.](#) Copulativa conjun-
 ctio pro causa praecedentis
[44 a.](#)
 Cor abest, vel jacet in malo omi-
 ne [86 a.](#)
 Coreyra [675 a.](#) Phaeacum, & ni-
 gra [376 b.](#)
 Cordus, Romanus, quacitor
[66 a. b. & c.](#)
 Cornelia castra [318 a.](#)
 Cornu primum [437 a.](#) Cornus
 cura [428 b.](#)
 Corpus [548 a.](#) Latium [801 b.](#)
 novum [315 a.](#)
 Cortina [351 b.](#)
 Corycium crocum [740 b.](#) Cory-
 ciae classes [598 b.](#)

Corys [340 b.](#)
 Cottus Briareo junctus [312 b.](#)
 Covinnus *constratus*, an *monstra-*
tus a Belgis, an *rostratus* [59 a.](#)
 Crassus medius belli mora [17 b.](#)
 Crassi mors, ejusque umbra
 errat inulta [4 b. 5 a.](#) Crassi [626 a.](#)
 Crastinus [558 b.](#)
 Crates de clipeis [34 b.](#)
 Crebra fulmina [73 a.](#)
 Credere puerum alii [797 b.](#)
 Crocus in theatro spargebatur per
 fistulas [741 a.](#)
 Cruor, caedes [41 a.](#)
 Culmen humanum [570 a.](#)
 Culta [143 a.](#)
 Cumae [355 a.](#)
 Cumulus aquarum [401 a.](#) unda-
 rum [447 b.](#)
 Cunctum Pelion [465 b.](#)
 Cupae [297 b.](#)
 Cupressus in funere nobilium
[229 b.](#)
 Curiae, unde dictae [10 b.](#)
 Curio [38 b.](#) Jubam regno depel-
 lere voluit [323 a.](#)
 Curistes [295 b.](#)
 Curiorum ligones [25 b.](#)
 Currit mors [108 b.](#)
 Cursus [28 a.](#) fati [553 a.](#) rerum [96](#)
b. vulneris [752 a.](#)
 Curules [184 b.](#)
 Custos sequar [496 a.](#) Nili [639 a.](#)
 Cybebe [12 b.](#)
 Cyclos [544 a.](#)
 Cydones [529 b.](#)
 Cynosura [612 a.](#)
 Cyprus Cinyraea [657 b.](#) [658 a.](#)
 Cyrene [747 a.](#)

D.

Dacia [551 a.](#)
 Dacus [128 b.](#)
 Dahae [129.](#) [551 a.](#)
 Daemogorgon [497 b.](#) & ubi [498](#)
b.
 Damascos [200 b.](#)
 Damnantur harenae busto [174 b.](#)
 Damna Parthica [18 b.](#)
 Dant bella classica [276 b.](#) Dare
 bella [323 a.](#) iusta [677 b.](#) mo-
 mentum [367 b.](#) mortem [437 b.](#)
 terga morti [435 a.](#) Datum jus
 sceleris [3 a.](#) Dati bellis casus
[718 a.](#)
 Dapes Proserpinae [496 b.](#)
 Dativus saepe abiit in Genitivum
[29 a.](#) [384 b.](#) [507 a.](#) [540 a.](#) [565](#)
b. [781 a.](#) [807 a.](#) utilitatem no-

tans [139 a.](#) pro Accus. cum
 praepol. [169 a.](#) [668 a.](#)
 Decedere ex provincia [44 b.](#)
 Decet tripodas fors cubura [500 a.](#)
 Decii duo [131 b.](#) Iultraies [501 a.](#)
 Decima castra [370 b.](#)
 Decimatio seditionum [370 a.](#)
 Decii spe [602 a.](#)
 Declivis, & *Declivus* [271 b.](#) De-
 clives undae [297 b.](#)
 Decrescit aequor [367 a.](#)
 Deducere coloniam [293 b.](#) vela
[171 a.](#)
 Deerunt. distyllabam [46 a.](#)
 Defectus [426 a.](#) turore [95 b.](#) De-
 fecti nervi robore [246 a.](#)
 Deter rates in Athon [168 a.](#) te-
 sta terarum [268 b.](#)
 Defectus [426 a.](#)
 Defixus [426 a.](#)
 Dejicere in agros [328 a.](#) Dejici
 arce [166 b.](#)
 Dilectus, & *Dilectus* [190 b.](#)
 Delmatia [139 b.](#)
 Delphici oraculi descriptio [343](#)
 & c. inmutabile responsum [346](#)
a. silentium *ibid.* [348 & c.](#)
 Delphin incertus [390 a.](#)
 Demergere, & *Demittere* comm.
[179 a.](#)
 Demittere animam [248 a.](#) De-
 missus ore ensis [573 a.](#) Demis-
 sum ab Jove genus [65 a.](#)
 Densus, & *sensus* comm. [407 b.](#)
 aer [73 b.](#) Densa robore silva
[222 b.](#) Densum aequor [165 a.](#)
 robor [222 a.](#)
 Denfari, non *denferi* à Lucano
 scriptum [266 b.](#) [331 b.](#)
 Depelli arce [166 b.](#)
 Deprecor servari [687 b.](#)
 Depressa cantu Luna [474 b.](#) De-
 pressum tumultu nomen [665 a.](#)
 Derigescere [35 a.](#)
 Deripere [34 a. b.](#)
 Descendit aequor [367 a.](#) in ilia
 venter [255 a.](#) Descendere ex
 arce [44 b.](#) in undas [247 a.](#) de
 fluvio [199 b.](#) de vulnere [9 a.](#)
 Detrahere [174 a.](#)
 Deseruit arva rastrois [374 b.](#) De-
 serere *sine casu* [174 a.](#) Deseri
 furore [95 b.](#)
 Desidere in undas [146 b.](#) Defe-
 dit terra [247 a.](#)
 Desinere telam [255 b.](#) Desisset
[588 a.](#)
 Despicere nefas [650 a.](#)
 Destillare [662 a.](#) [738 a.](#)

De-

RERUM ET VERBORUM.

Destituere *sine casu* 174 a.
 Destringere ferrum 339 a. ramos 287 b.
 Detinere 496 b.
 Devenire 451 a. acies 147 a. ventura cursu 482 b.
 Devexus aether 205 b.
 Deus ipse lege teneatur 97 b. Deum videre timebant veteres 227 b. Deipro uno deo, vel dea 75 a. 347 a. utriusque sexus 106 b.
 Diana Mycenea 424 b.
 Diducere 128 b. cornua 561 a. D ductum robur 240 b.
 Difundere imbres 267 b.
 Dignus trax 186 b. vitae 652 b.
 Diaboli 178 b.
 Dimittere animam 248 a. imbres 268 a. in aevum 64 b. manum ab armis 743 b. Dimissa uxor 411 b.
 Diomedes Bistonius 116 a.
 Diolconides, & Serapio 804 b.
 Dipsas 620 b.
 Draec 185 b.
 Dirce 190 a. Dircea cohors 308 b.
 Dimittit suffragia 372 a.
 Dirus Mars 408 b. & durus comm. 489 a.
 Disce mori 369 a.
 Dicedere 111 a. 247 b. è regione 45 a.
 Discrepere 110 b.
 Discolor mare 623 b.
 Discors, & Diffors natura 81 a. concordia 17 b.
 Discremen 901 a.
 Discurrere 618 a. 786 b.
 Discutit hastas 442 a. Discussa fecta 353 b.
 Disperire 111 a.
 Dissiliit aer 392 b. Dissilire 116 a.
 Dissipat cerebrum 437 b.
 Distant terrae sidera 641 a.
 Dittentare 314 b.
 Districtus epulis 802 a.
 Destinere Oceanum 320 a.
 Ditea saxa 288 a.
 Diverius gurgis 202 b. Diversi 806 b. colles 223 a.
 Dives crimine glebarum 705 b.
 Divitiae, maiorum auctores 25 a.
 Divortia Ponti 140 a.
 Doctae dextrae 407 a.
 Dodones quercus excisae à Lacedaemoniis 190 b. Dodonaecum aes 467 a.

Dolor & metus distincti 99 a.
 Donatus 153 a.
 Domus in accus. plur. 420 a.
 Donare spatium 330 b.
 Donaria 714 a.
 Dorion, vel Dorien 454 b. 455 a.
 Dracones, numina 735 a. eorum benum cum Elephante, & aquilis 735 b.
 Druadae 65 a. non metuendam mortem docent 67 a.
 Dubius saluus 72 b.
 Ducere dextras 407 a. lacertos 274 b. libamina Baccho 278 a. opus 421 a.
 Ductor, & Victor comm. 181 b.
 Dux regum 569 a.
 Durus Mars 408 b. vultus 137 b. dura, an dira Hyacina 488 b. Duri lacerti 274 b. Dura suspiria 289 b. jubere 648 a.
 Dyrhachium 418 a. b.

E pectore pugnare 727 b. se de pretari 336 b. terris arcere 648 a.
 Erenus ubi nascatur 775 a.
 Ebulum 750 a.
 Echeneis 489 a.
 Eclipseos causa 730 b. 731 a.
 Equus 307 b.
 Edax livor 40 b.
 Edere dolorem 510 b. secreta 783 a.
 Edonis 91 b.
 Educi, & Produci comm. 184 a.
 Efferre hiemes 791 a. mentem 305 b.
 Effundere dolorem 104 b. flatum 697 a. b. habenas 709 a. tela 250 a. vires 542 a.
 Egerere 189 b. querelas 104 b. Egeritur spiritus in artus 316 b.
 Egessas quod suadet, vile nefas 26 q.
 Eget mors vulsistelis 443 b.
 Egrediculmen humanum 570 b.
 Ei in e vel i, apud Latinos quando 212 b.
 Eleus agon 40 b.
 Elhum murmur 355 b.
 Elipsis 7 air, vel dixit 411 a. 500 b.
 Eluctari 122 a.
 Elysi quid 492 a. campi in placentis 591 a.
 Emathia 2 b. recta 770 b.
 Emeritus Mars 532 b.
 Eminere 342 b.

Emitit aëra 428 a.
 Emittere carinas 179 b. & immittere comm 448 b. 563 b. 742 b.
 Emura minimo sanguine 535 b.
 En 436 b.
 Eni dicitur 701 a.
 Enceladon horret, spirante Noeto 449 a.
 Enchelae 193 b.
 Enifer 90 b.
 Enyo 93 a.
 Enipeus 459 a.
 Eos 718 a.
 Ephyrea moenia 418 b.
 Epidamnos Illyris 162, 163 a.
 Epidauros, & Epidamnos confund. 163 a.
 Epirus 166 a.
 Equi domantur à Sequana gente 59 a. ob potum vulnerati à Massagetis &c. 213 a.
 Erectae comae 353 b. Erecta pila 521 b.
 Ergastula 108 b.
 Erinyes 93 a.
 Erichtho 475 b.
 Errare de avibus 81 a.
 Errit pro conjectura, dicitur 86.
 Erumpere in puppim 243 a.
 Eryx an ad Aegeum mare 167 a.
 Erycina 700 b.
 Ercium 147 a.
 Est domus gentes 212 a.
 Est momentum 367 b. omittit plerumque Lucanus 19 b. pro licet 506 b. sunt qui 60 b.
 Esuper 892 a.
 Etus 64 a.
 Et in exclamations 341. b. omittit Lucanus 24 a. quid 33 b. 178 b.
 Evertere 462 a.
 Evenos 457 b.
 Evolvere orbes 117 b. Evolvimur orbem 247 a.
 Evomere mare 301 a.
 Eudoxi fasti 781 b. &c.
 Euganeus collis 526 a.
 Euphrates, & Tigris uno fonte exeunt 208 a.
 Euripus 171 b. 359 a.
 Euxinum mare ante Axenum 751 b.
 Ex hoste 325 b.
 Exactus annus 338 b. mensis 157 b.
 Excipere Alpes 143 b. Austrum 708 a. gaudia 774 b. Exceptus 2 2 sce-

I N D E X I I.

sceleri 218 a.
 Exire 543 b.
 Excrementa manus 478 a.
 Excurrere 644 a.
 Excutere habenam, & glandem
254 a. lacertos 203 a. remi-
 gem 250 b. Excussa terra 498 a.
 Exercere manus 252 b.
 Exhaustus annus 157 b. 338 a.
 Exire è fatis 450 b. per ferrum
30 b. Exisse tempora in mo-
 ras 375 a.
 Expavet 473 a.
 Expellit Tagus aurum 585 b. Ex-
 pellere animam, ensem 572 b.
573 a. remigem 250 b. Ex-
 pulsa templis 356 b.
 Expers pelagi 375 a.
 Explicare munera 550 a. virum
314 b.
 Explorare partus 749 b.
 Expromere voces 47 a.
 Exsertare manus 552 b.
 Exsiccata cutis 654 b.
 Exsolvere culpam gladio 533 b.
 Exspuere animam 572 b. 573 b.
 Exsudat àer pestibus 724 a.
 Exsultat ahenò unda 740 a. Ex-
 sultare quid 644 a.
 Extemplo 41 a.
 Extendere litora 14 a. rura sub
 ignotis colonis 26 a.
 Extremus, & *externus* conf. 43 a.
 Extrema tellus 710 a.

F.

Facere invidiam Deis 100 b.
 talem mihi 684 b. 687 b.
 tempus 557 a.
 Fagifer 896 a.
 Facilis mortis 304 b.
 Falarica, vibrata dextra, & ner-
 vis 440 b.
 Fallens unda 382 b.
 Fama fati minor 736 b.
 Famulae plangi jubentur 98 a.
 Fanniae in domo custoditus Ma-
 rius 108 a.
 Fas est 47 a.
 Fastigia campi 286 a. b.
 Fasti 166 a. 371 b. Fastus quar-
 tae declin. 373 b. 782 a. b.
 Fatum 603 b. belli 406 b. Fati
 ingentis esse 799 b. Fata pro
Parcis 578 b. minora 483 b.
 Fatis calura ruina 531 a. desti-
 nata dies 402 b. yinci 516 a.

Fatur, & 445 a. 661 a. haec 391
 a.
 Favor, & *pavor* comm. 294 a.
 Fauusta omina 184 a.
 Faces praeibant novis nuptis 135
 a. belli, tribuni pl. 37 b.
 Fer, & *Ger* terminationes varia-
 tae 106 b.
 Feralia arma 125 b. regni foede-
 ra 15 a.
 Ferit unda Salonas 294 b. Ferire
 aures 100 a. campos 791 a.
 claustra mundi 746 a. mare
392 b.
 Fert alnos spumeus amnis 151 a.
 ira &c. 22 a. linea leonem 791
 b. Ferre arma 802 b. bella
165 b. clamorem 534 a. colla
353 b. dubiam fidem 146 a.
 poenas 333 a. signa 30 a. Fe-
 rens ventus 375 b.
 Ferri infanzia, licentia 4 a. opus
542 b. Ferro servire 529 a.
 flammaque 533 a.
 Ferus Caesar 69 a.
 Fescennini sales 137 a.
 Fessus quis 290 b.
 Festae epulae 83 a. mensae 111
 b. Festa omina 184 a.
 Fides quid? 125 a. sceleris 654 b.
 Fidei manu velata sacrificabant
217 a.
 Fiducia mortis 307 b.
 Figere causas 97 a. oscula 481 a.
 Figulus Nigidius unde dictus 88
 a.
 Finem tenere 138 a.
 Fingere capillos unguento 808 b.
 oscula 481 a.
 Firmare vestigia 263 b.
 Firmissimus 148, 149 a.
 Flagrantes aures 6 b.
 Flamma rogi 116 b. Flamma, fer-
 roque 533 a. Flammis in vi-
 scera mergere 354 a.
 Flavae cornae tribuuntur populis
 Septemtrionibus 53 a.
 Flexus 704 b. aether 205 b. Boo-
 tes 173 a. dens 737 b. Flexa
 ambae 87 b.
 Florilegus labor 693 b.
 Fluere de splendore 227 a. Fluen-
 tes vestes 477 b.
 Fluctus furoris 347 a.
 Fluida pestis 426 b.
 Flumen pro imbribus 267 b. ignis
104 a. sanguinis 85 a. Flumi-
 na picta circumferebantur in
 triumpho 181 b.

Fluviis adscribuntur aurae, &
 nebulae 142 b.
 Fluvidus 427 a.
 Foci Chaldaei 627 a.
 Foedere Cottiae pollutus 60 a.
 Foedera regni in turbam missi
15 a.
 Foenus 27 a.
 Fontibus concepti amnes 140 a.
 Formae in aëre 73 b.
 Formido 298 a.
 Fors in *fors* depravata 97 b.
 Fortis umbo 440 a.
 Fortuna Lucano quid 520 a. ca-
 pit duos 19 a. locorum 318 a.
 maris 234 a.
 Fossor victus 548 a.
 Frangit silvas fluvius 141 b. terra
 recedens mare 266 a. Frangunt
 venti 431 b. Frangere fluvium
32 a. pro *frangi* 18 a.
 Fragmenta galeae 440 a. tori
477 a.
 Fremere undis 793 a. Frementes
 aquae 270 a.
 Fremitus agere 559 a.
 Frons lunata 236 a. senatus 687
 b. vulneris 736 a. *Masculi* *Ge-*
neris 763 a.
 Fructus amoris 509 b.
 Frugifer 21 b.
 Fucus Tyrius 776.
 Fugit ira 285 a.
 Fulcit toros gemma 776 a.
 Fultus cespes 365 a.
 Fulgere de serpentibus 227 a.
 Fulmen Alexander 769 a. inclu-
 sum cespite 670 a. b. 671 a. in
 nubibus 22 b. Fulministria ge-
 nera 22 b. Fulmini Caesar
 comparator 21 b. 23 a.
 Fulvum germen 701 a.
 Fumare sanguine 581 a.
 Fumantia ora 734 b.
 Functus 517 b. Functa augure
 mens 527 b.
 Funera pudoris 280 b. Funerea
 mensa 479 b.
 Funis ab anchora distinctus 162
 a. in foco nautae 387 b.
 Furere in bella 536 b. Furcna
 ventus 375 b.
 Furiae, canes Strygiae 496 a.
 Furialia arma 125 b.
 Futuri 671 b.

RERUM ET VERBORUM.

G.

Gabinus ritus 82 a.
 Gades Tyriae 526 b.
 Gagates lapis 482 b.
 Galea est militum poculum 713 a.
 Galli Ariminum condiderunt 36 a. sanguinei 78 a. b.
 Garamantes 290 a.
 Gaza 189 a. 200 b.
 Gebenna 61 b.
 Gelare 729 b.
 Gelidus pavor 35 b. Gelidae arae 480 a.
 Gellius pro Marcello 38 a. 127 b. 157 a.
 Gemini fratres 243 b.
 Gemit agger 432 b. Gemunt rupes 559 a.
 Genabos 62 a.
 Genabum 62 b.
 Geneva 62 b.
 Genitivus cum Adject. constructus 121 a. pro Ablat. cum praepos. 361 a. 606 a. 635 a.
 Ges & Mens comm. 310 a.
 Gentes & populi 469 a.
 Genua 62 b.
 Genus 382 a.
 Ger & Fer terminationes variae 10 b.
 Gerere, & regere comm. 318 b. colla 353 a.
 Germani unde dicti 446 a. Romanis vendebant quietem 48 a.
 Getae 102 b.
 Getes 103 a.
 Gigantes unde dicti 312 a. Gigantas in Accus. 312 a. 727 b.
 Gladio culpam exsolvere 533 b.
 Gnosos 192 b.
 Gorgonos 726 b. 728 a.
 Gortyna 193 a. Gortynia, & Gortynis harundo 442 a.
 Gothi 102 b.
 Gracchi ingentia ausi 502 b. iactati 38 a.
 Graeca terminatio poetis amata 635 a. 683 b. 781 a. b. &c.
 Graja levitas 215 b.
 Gramina, & pabula conf. 426 a.
 Gratus lumine mons 638 a.
 Gravari dominos 535 b. injusta 360 b.
 Gravidum lunae cornu 32 a.
 Gravis quid 104 b. senecta 105 a.
 Graviores metu 122 b.

Grues 592 b.
 Gurges 196 a.
 Gyareus 243 a.

H.

Habena largus 529 a. Habena totae 709 a.
 Habere Deos 800 a. habet calus mortalia 97 b.
 Habitare cum Accus. 546 b.
 Hadria urbs 148 a. Hadriaticum mare conf. cum Ionio 18 a. 163 b.
 Haemus 195 b. Thraciae mons 92 a.
 Haemonia 196 a.
 Haeret bruma 264 a. vultus 761 a.
 Halys Croeso fatalis 210 a.
 Hamatum ferrum 729 a.
 Hammodites 733 a.
 Hammon 214 b. Juppiter unde 319 a. certior Juppiter 713 b. &c. ejus nemus 714 b. Hammonis templi situs 714 a. 715 a.
 Hannibal 41 b. & Pyrrhus junguntur 8 a. maculat regnum obliquo sanguine 623 a.
 Haurit ignis pectus, & pectus haurit ignes 771 b.
 Hebescere 90 a.
 Hedui fratres P. R. 59 b. 60 a.
 Hecate triplex, spes Magis ultima 492, 496 a.
 Helena calcavit Ceraften 733 a.
 Helles Nephelidos nomen abstulit pelagus 754 b.
 Hellespontus 265 a.
 Helvetii Galli 52 a.
 Hemiochi 159 a. 209 b.
 Henna, & Hennaea 496 b.
 Hercules Juppiter 756 a. &c.
 Hercules aurea mala ex Hesperidum hortis decerpit 700 b. fregit Ossam, & Olympum 454 a. Herculis cervix sicca, cum coelum tulit 316 a.
 Herculeae fauces 596 a.
 Heres sati 770 a.
 Hesperia 75 b. 76 a. Hesperiae columnae 726 b.
 Hiberes 103 a.
 Hiberus 102 a.
 Hiberi extremi orbis 564 b.
 Hiberia 262 a.
 Hic duntaxat 47 b. 355 b.
 Hippomanes 470 b.
 Hister 102 a. 198 a. ubi exeat 142 a.

Histri 306 b.
 Hodie eadem dies 532 b.
 Horrida caelares 137 b.
 Horror arboris 126 a.
 Hortatus suus 451 b.
 Hos animos! 645 a.
 Hospita tellus 179 b.
 Hospita supera 682 a.
 Hostia stare debet 85 a.
 Humilis Sason 401 a.
 Hyaenae durae nodus 488 b.
 Hydaspes Indo miscetur 202 a.
 Hydra quot capita ex anguibus habuerit 315 a. b.
 Hydrus 370 b.
 Hyrcanae silvae 628 a.

I.

Ibreve ex Diphthongo ri 755 b.
 Jacere quid 479 a. de aquis 37 b. de locis humilibus 142 a. sub carcere 396 a. super toles 610 b. Jacentes oculi 98 b.
 Iactati Gracchi 38 a. renii 376 b.
 Iaculus 734 a.
 Iader 294 b.
 Jam transitioni inservit 121 a. 577 b. claudit quartum pedem 606 a. numen 12 b.
 Jamdudum 894 b.
 Jam jam 410 b.
 Janus 12 b.
 Janitor Orci quis 493 a.
 Ianos, vel Ianos 464 a. b. 465 a.
 Ichneumonis bellum cum aspide 326 a.
 Ictus venti 708 b. verberis 231 a.
 Ida Cretae, & Phrygiae confusae 289 a.
 Idalis 198 b.
 Idume 200 b.
 Ifigoniam 466 b.
 Ignavum scelus 692 b.
 Ignavium 146 a.
 Ilerdae situs 259 &c.
 Iliacae, & Iliadum domus 771 a.
 Ille 345 a. 553 b.
 Illyris Epidamnus 162 b.
 Imago solis 379 a.
 Imus, & unus conf. 197 b. 271 a.
 Ignara tellus 594 a.
 Ignis, & ignes solis 34 a.
 Igni 145 b.
 Ignea cocco pars 777 a.
 Ignoti coloni 25 b. 26 a.
 In aëra potestas 786 b. aethera ire 50 a. arma conjurare 101 a.

I N D E X I I.

bella, *vel* vela junctae carinae 808 a. b. classem cadit nemo 41 b. commune neta 3. b. medium esse 771 a. tenere 15 b. numerum 110 a. oculos fulmen fringere 520 b. praemia cadere 115 b. recta parare 155 a. tempora 27 b. terga vincit 488 a. ventum tumuere sinus 71 b. aequore *pro* ad, apud 670 a. armis esse 58 b. dente minari fatum 723 b. discrimine 511 b. ense mori 126 a. b. litore trahi 172 a. pectore 36 a. usu, & usum esse 480 b.
 Inachus 456 b.
 Inanis carne 361 b.
 Inarime 345 a.
 Incautus *passive* 325 b. Incautae tenebrae 385 a.
 Incendant nubes remotae diem 266 a. Incensus dies 712 a.
 Incerta virtus 233 a.
 Incessere ducem querelis 404 b.
 Incisae venae 575 a.
 Incumbere dicitur ventus, & mare 144 b.
 Incurrere sideribus Olla 466 a.
 Inde 196 a. 560 b.
 Indigetes Dei 77 a.
 India pro toto Oriente 204 a.
 Indi 714 a. Indorum cultus 201, 203.
 Indomitum Falernum 780 b.
 Inducta juvenco navis 273 a.
 Induit se vulture coelum 592 b.
 Inexpletum bultum 117 b.
 Inferna quies 500 b.
 Infaustae flammæ 81 b.
 Infinitus pro Indicativo 21 b. 451 b. per admirationem 406 a. pro Gerundio 242 b. 684 a. 686 a. 770 a.
 Ingentis sati esse 799 b.
 Ingerere querelas 404 b. tela 444 a. Ingeitum fulmen 521 a. Ingesta tomnis Tartara 588 b.
 Inhibent puppes remi 249 a.
 Inire jus paternum 773 b.
 Inausus puer flet 510 a.
 Inbsum aequor 419 a. Inlilae undae cautibus 491 b.
 Inmersum tertium 227 b.
 Inmiscere milites 154 b.
 Inmittere terram 228 a. percussores 120 a. yarem Deis 347 b. & *emittere* comm. 448 b. 563 b. 742 b.

Inmodicus legibus 502 b.
 Inmunis maris, & mari 717 b. tot annos 656 a.
 Innectere fraudem 300 a.
 Innocuus 193 a. vita 673 b.
 Innoxius 748 b.
 Innubere 177 b.
 Inops teli 251 a.
 Inpaetum brevibus mare 698 a.
 Inpastae volucres 485 a.
 Inpedire tenebras ad noctem 292 b.
 Impellere 346 a. astra 555 a. nubes 265 b.
 Impendere aëra nimbis 271 a.
 Implere Atlanta 75, 76.
 Inponere virum mundo 223 b.
 Inprobus 586 a.
 Impullus 410 a.
 Inputare armis 652 b. jugulum tamquam scelus 510 a. b.
 Inreperere in puppim 242 b.
 Inrumpere in puppim 243 a.
 Infamia ferri 42 a.
 Inferere flammis umbras 474 a.
 Insidere, & *Insilire* ramis 25 a.
 Insilire cum Dat. & Accul. 246.
 Iniomnis cura 124 a.
 Inspicit enses 566 a.
 Insuper 352 b.
 Intacta sacro furore 351 a.
 Intendere Zephyros 392 b.
 Inter manus 111 a.
 Intermanere 422 a.
 Intexta domus canna 387 a.
 Intonare 79 a. Intonuit aequor 471 b. Intonuere poli 399 a.
 Intrat Atlante, & Calpe mare 76 a.
 Invertere 462 a.
 Investis 510 a.
 Invisi fluctus 793 b.
 Invidere igne miseris 589 a.
 Invisa lux 284 a. tellus 667 b.
 Invitae procellae 405 a.
 Inultra 893 a.
 Iolcos 196 a.
 Ionium mare 18 a. pro Hadriatico *ibid.* & Hadriaticum confund. 463 b. mare *unde* 463 b.
 Ire de fluvio 458 b. de telo 32 b. in arma 674 a.
 Is terminationem Adjectivorum amat Lucanus 195 a. 432 b. 468 b. Accusat. plur. in Lucani Codd. 319 a. in sanguis *et*: producit 133 a.
 Isaurus, an *Pisaurus* 131 a.
 Isis & Lura, cadem 643 a.
 Isthmus 17 b.

Italia vastata per bellum civile 7 b.
 Ithome 463 b.
 Itonus, *vel* *Ithonos* 463 a. b. 464 a.
 Ituraei 529 b.
 Juba Mauritaniae rex, & Libyae 621 b. 694 b. Jubae regni termini 319 a.
 Jubar 360 a.
 Jubeo terre 796 a. b.
 Judex bellum 32 b.
 Julea gens 19 a.
 Juliae mor e foedus inter Pompejum, & Caesarem ruptum 19 b. ex Pompejo partus *quis* 383 b.
 Jungere arma 560 a. Jungi ense 118 b. Junctus sanguis 524 a. Juncto Pisauo Sapis 141 a.
 Junctura laterum 719 a.
 Juppiter est ubique 720 a. b. Anxur 182 a. Jovis stella benevola 90 a.
 Jus est 47 a. si est 788 a. datum sceleri 3 a. b. *et* aliam 773 a. sui perdere 146 b. Jus turrelinquit natura 11 a. Jure belli 686 b. Jura mundi 433 a.
 Justus Oceanus ad *est* 786 a.
 Julia Catonis ad Marciam quae 133, 134.
 Justa carina 201 b. Justum proelium 155 a. Julia dare 677 b. peragere 133 b.
 Justitium quid 98 a.

K.

K arthago 108 a.
Κακαυμία plaga 320 a. 594 a.
Κερίον 778 a.

L.

L & *n* permutantur 341 a.
 Labi 629 b.
 Labienus fortis 368 a.
 Labor fortunae 406 b. quis Superis 473 b. Labores Titanis 16 a. Laborum, & *malorum* confusa 384 b.
 Laborare 563 a. in regnum 690 b.
 Lacerare astra 793 a. pugnam 237 b.
 Lacrima templa 144 a.
 Lacrimas in vulnus effundere 658 b.
 Laedere Deum 351 a.
 Laeti humeri 83 b.

Laevus

RERUM ET VERBORUM.

Laevus vultoris volatus 552 b.
 Lagus Ptolemaeus 766 a.
 Lagaeus Nilus 92 b.
 Lantzknecht 103 a.
 Lapithae, equorum dqmitores 462 a.
 Lapsus poples 207 b.
 Lapius fiderum 127 a.
 Largus habenae 529 a. Largum vulnus 85 a.
 Larix 750 b.
 Larissa olim potens cur 456 b.
 Lassat se flavius 182 b. Lassant Parcas flamina 177 a. Lassare marem 632 b. Lassatur mare 447 a. Lassata epulis voluptas 781 a.
 Lassus, *lappus*, *laxus* comm. 95 a. furor 95 a. Lassa radix 755 b. Lassa undae 161 b. Lassa viscera 134 a.
 Latentes caudae 783 a.
 Latices potare 721 b.
 Latialis, & *Lattaris* Juppiter 29 b.
 Latinae confectae 75 a. seriae 374 a. Latina sacra Albae 546 b. 547 a.
 Latium nomen 166 a.
 Laurus in quarta declin. 39 b. a triumphantibus in gremio Jovis Capitolini deponebatur 40 b.
 Laxare Tartara 176, 177
 Laxum vulnus 85 a.
 Lectus cadaveris 476 b. rogo inpositus 477 b.
 Ledaea sidera 306 b.
 Leges rerum 96 b. Legum fores 449 b. tempora 553 a.
 Legit litora 387 a. Legere rudentes 179 b.
 Legiones duae Caesari subductae 147 b.
 Leleges 460 b.
 Lemannus lacus 51 a.
 Lenis tumulus 259 a.
 Leo dicitur aculeum habere in cauda 30 a.
 Leptis, statio 754 a.
 Lethe amnis 699 b.
 Lethon amnis 700 a.
 Letum longum 680 a.
 Levabit aer terram 156 a. Levare aliquem 622 a. castra 259 a.
 Levis clivus 259 a. Maurus 30 b.
 Levior fors 632 a. auxilio 752 b.
 Leuca 371 a.
 Leucas 384 a. 595 b. & *Leucales* 102 a.

Leuci 58 b.
 Liber morior 571 b. Libera Fortuna, ve. Fortunâ mors 591 a. regum Roma 450 a.
 Libo 146 a.
 Librare gladium &c. 229 a. misisse, cum certus quis petitur 263 b. Librati coeli pondera 12 a.
 Liburnae 136 a.
 Libye 47 b. aestifera 30 a. pars Europae 704 b. quasi Lipia 84 a. terra 705 a.
 Libys venator 442 b.
 Licentia terri 4 a.
 Licet Deis 131 b. esse genero 178 a.
 Liger 62 b.
 Ligur, & *Liguria* 62 b. 63 a.
 Ligures comati 63 a.
 Limen vitae 109 b. non tangit novanuptia 136 a. Limina templi 351 b.
 Limes, & *miles* comm. 54 a. seu Diaphragma 86 a. aequeoreus 418 a. rectus 732 a.
 Lino tectus Oïris 683 b.
 Lingua 161 b.
 Linquere aliquem 513 b.
 Liparae 294 b.
 Liquidus turbo 708 b.
 Litare sacra 87 b. Litantes fibrae 476 a.
 Littera avium volatu formata 407 b.
 Litui sonus acutus 34 a.
 Litus inlatum 696 b.
 Livor edax 40 b.
 Longi recessus 410 a. Longa spiria 289 a.
 Longe à litore 647 b. nasci 751 a.
 Luca 80 b.
 Lucanus an primo fuerit Caesarianus 9, b. 20 b. Ironice adulatur Neroni 9 b. 11, 12. nimio parrium studio abreptus 153 a. ad etymon vocis saepe adiudit 30 b. 59 b. videtur plures versus ejuldem sententiae composuisse, dein elegendos 330 a. 439 a. 479 b. easdem voces variato casu repetit 238 b. eadem verba vel Synonyma crebro jungit 144 b. saepe eandem vocem repetit 353 b. 377 a. 490, 491 a. ineptus 396 a. 397 a. 400 b. 426 b. 439 b. 479 a. novavit multa composita 273 b. 473 a. mirus Geographus

319 b. Lucani error 261 a. 408 a. 455 b. 457 b. 551 b. librorum argumenta 2 a. Lucano insident versus spurii 62 b. &c.
 Luceria 147, 148.
 Lumen, & *numen* conf. 527 a.
 Ludoruit nomina propria exeunt in neutro Gen. plur. numeri 465 a.
 Lumina coeli 66 a.
 Luna 80 b. & *Ius*, eadem 460 a. bigis vehitur 14 b. deducitur cantu magico 474 b. tertia 31, 32 Lunae Ecclipsis umbratae 74 a. flammens rubor ventu praeflagium 265 a. spuma vel virus 475 a.
 Lunata clavis 236 a. Lunatum seirum 729 a.
 Lustra Phoebeae 639 b.
 Lycurgus 79 a.
 Lymphatus 71 b. 525 b.
 Lyncurius 458 b.

M.

M ante vocalem saepe non eliditur 388 a.
Macedonia 66 a.
 Maera 143 a.
 Macrobi Aethiopes 789 a, b.
 Macandri 199 b.
 Maenala 190 a.
 Maeotius 165 a.
 Maeotides undae 210 a.
 Maga captat fulgura, vel flamina 464 a. nube, vel crine caput habet tectum 484 b.
 Magica lingua 201 a.
 Magis aduetae mentes 370 a.
 Magister 676 b.
 Magna in se ruunt 14 b.
 Magnes lapis sentit Magos 468 b.
 Majores undae 77 a.
 Malea 423 b. Doris 675 a.
 Malacus linus 458 a.
 Manere aliquem 525 a.
 Manes 655 a. cum corpore è sepulcro surgunt 176 a.
 Manicae 239 b.
 Manipus 41 a.
 Mansuescere 44 b.
 Manus quid 172 a. in manibus habere 532 a.
 Mapalia non culta 753 a.
 Marcelli Caji duo 42 a.
 Marcia 132 b.
 Mare post ventum cessantem est tumidum 357 b. magnum 397

I N D E X I I.

397 a. nostrum 792 b.
 Marcotis 682 b.
 Marcoticum vinum 779 b. 780 a.
 Margo dexerus 712 a.
 Marius Gratidianus 117 b. Marii
 crudelitas 111 b.
 Marmarides 450 b. catervae
 214 b.
 Marmor 698 b.
 Mars fulmina habet 784 a. nu-
 dus pectora 445 b. Libyes 37
 b. & mors coniund. 274 b. 629
 b. Martis amator 274 b. 629 a.
 Matris Deum lavatio 82 b. Ma-
 tres senatus 363 b.
 Massaei, & *Massyli* 322 a.
 Massagetae 101, 102.
 Massalia 217 a. 340 a.
 Massilia 340 a. Massiliam non nisi
 inermi intrare licebat 218 b.
 Massyllia 340 a.
 Materies 608 a.
 Matrona 91 b.
 Maturus 89 a. Matura classica
160 a.
 Maurus levis 30 b. Mauri Li-
 byci 695 a.
 Maurulia robora 705 b.
 Mauiolum 655 a.
 Mazax 321 a.
 Meatus averius 728 b.
 Medius dies 6 a. Medium tene-
 re 317 b.
 Meduana 62 a.
 Medulla 899 b. Medullae cervi
489 a. lincum 287 a.
 Megalensia, & *Alagalefia* 465 a.
 Megara 79 a.
 Mel sacrum, vel spretum &c.
694 a.
 Melas, vel *Melax* 459 b.
 Meliboea 456 a.
 Melior hortando 531 b. suadere
640 a.
 Memnonia regna 213 a.
 Memphis Astrologis frequens
88 a.
 Mens, & *gens* comm. 310 a.
 Mensa *quid* 24 b. funerea 479 b.
 Menstruus consul 373 a.
 Mercurius Janitor Orci 493 a. un-
 dae arbiter 784 a. b.
 Mergere, & *vergere* comm. 306 a.
 caput 522 a. ferrum in aliquid
227 b. flammam in viscera 354
 a. oculos 572 a. Merli agri
328 a. Merla omnia 577 a.
 Merere 434 a.
 Meroe, illic vina calore solis ita

coquuntur, ut videantur ve-
 tustissima 780 b.
 Meroitica ebenus 775 a.
 Mesopotamia unde dicta 108 a.
 Metae Herculae 210 b.
 Metalla silicium 287 a.
 Metelli Macedonicus, & Creti-
 cus 188 b.
 Metiri terras oculis 420 b.
 Metuens domini 544 b. pelagi
157 b.
 Metus, & dolor *distincti* 99 a.
 Mevaniae tauriferi campi 68 b.
 Micantes oculi 98 b.
 Miles, & *limes* comm. 54 a.
 Mimas 554 b.
 Minantes pinus 554 a.
 Minax cauda Scorpius 89 b. Mi-
 naces oculi 98 b. venae 85 b.
 Minicius, & *Minucius* 431 b.
 Minor Argo rapta puppe 172 b.
 Fortuna 386 b. Minores stel-
 lae 74 b.
 Minotaurus ossa ex pice. & pi-
 lis obiecta occisus 161 a.
 Minuci castellum 430 b. 431 a. b.
 Mirari, & *miserari* conf. 743 b. Mi-
 rantes undae 743 b.
 Mirator Catonis 740 b.
 Miscere gentes ruinae 577 a. ma-
 nus 92 a. mortem 285 a. plebi
 potentes 39 a.
 Miser 587 b. Miseri *de militibus*
386 a.
 Mithridates antidotum sumfit fre-
 quenter 45 a.
 Mitis fluvius 53 b.
 Mittre comites ruinae 214 b. in
 discrimina belli 631 a. Mista
 ira 308 b. Mistum regnum in
 turbam 15 a.
 Modus terrae 425 a.
 Modicus civis 533 b.
 Moenia 425 b.
 Moesia 198 a.
 Moestum profundum 379 a.
 Mollis 160 a.
 Mollita ferro juvenus 777 b.
 Molossi 299 a.
 Momentum 180 b. esse 367 b.
 Monefi 56 b.
 Moneta Juno 49 b.
 Monumenta rerum 664 b.
 Monitus avium 81 a.
 Monoeci Herculis portus 54,
55.
 Monosyllaba claudunt quantum
 pedem 4 a.
 Mons aquarum 76 b. Montis tre-

mor 75 b. Montium quaedam
 nomina sunt Masculini. & Fe-
 minini generis 190 a.
 Monstrum 557 a. Monstra com-
 buri solita 479 b. facere 282 a.
 Monychus 461 b.
 Monstriferi finus 397 b.
 Mopsa 51 a.
 Mora belli 17 b. Morae concor-
 des 399 b.
 Moritur ignis 267 a. Mori in
 conspectu consanguineorum o-
 ptabant veteres 651 b. Mo-
 rientes vulnere terram plan-
 gunt 362 a.
 Mors, & *Mars* confund. 629 b.
 vel *foris* libera 591 b. pro nu-
 mine 359 a. 483 a. currit 108
 b. est in ore 715 a. illa 749 a.
 nihil est 179 a. inmissa 120 a.
 plus, quam mortem dare 437
 b. Morte miser non fit 651 b.
 Mortes 515 a.
 Mos palaestrae 314 a. Mores flu-
 vii 795 a.
 Moschi 209 b.
 Movere *quid* 87 a. mare 175 b.
 pondera 152 a. proelia 186 a.
 reges 654 a. signa 30 a. terram
594 a. Moveri *quid* 77 b.
 Motare frondem 225 b.
 Motus fulminis 81 a. irarum 546
 a. siderum 126 b.
 Mulcifer 74 b. 803 b.
 Multum impar majoribus 685 b.
 Multa *quid* 53 a.
 Multifidae faces 169 a.
 Mundi domitor 532 a. innumeri
 491 b.
 Munus busti 660 a. harenae 324
 b.
 Murra 292 b.
 Murrus 743 a.
 Mutare diem 616 a. Mutatur Ni-
 li gurgite mare 92 b. Mutan-
 tur prospera vita 651 b.
 Muti questus 35 b.
 Mutina 595 a.
 Myfia 198 a.

N.

Nabataei 265 a. b.
 Nannetes 56 b.
 Nasamonum situs, & rapi-
 nae 707 b.
 Nare, & *natara* de volatu avium
 390 b. *de navibus* 273 b. tan-
 guine 109 a. Natantes oculi 99 a.
 Na-

RERUM ET VERBORUM.

Natatum amore aequor 754 a.
 Natura 734 a.
 Naturam sequi 138 a.
 Ne in interrogatione abundat 537 a. flecte 394 a.
 Nec, nec; & nec neque 769 b.
 Neque nec, nec neque 46 a.
 Necubi 762 b.
 Nefas belli 152 a.
 Negare stimulis 596 a.
 Negatio duplex magis negat 88 b. 132 a.
 Neglectus violatae dextrae Scaevola 121 a.
 Nemetes 56 a.
 Nemossi 56 a.
 Nemo luci 66 a.
 Neptuni, & Palladis certamen 462 a.
 Nequiquam 151 a.
 Nero laudatur ironice 2 a. ex qua gente 152 b. iussit Delphicum oraculum claudi 346 a.
 Nescio quid, & quod 303 b. Nescis pati 691 a.
 Nescius 525 b.
 Nefis 427, 428.
 Nefus 462 a.
 Nexus 314 b. & *Nixus* comm. 245 a.
 Neu 796 a.
 Nictus 499 a.
 Niger aer 673 a. Nigrum cruor ominosum 85 a. Nigri ignes 89 a. 474 a.
 Nilus crevit Aethiopum imbribus 785 a. aestate tumet, & ripis tunc caret 666 a. Nili fontes ignoti antiquis 7 a. cultos 639 a.
 Ninos felix dicta 200 b.
 Nilus 245 a. vergere 472 b. *nixus*, & *nexus* comm. 710 b.
 Niti in lucem 354 b.
 Nobilis juvenis 305 b.
 Nobilitas dolendi 626 b.
 Nocens terra 594 b. Nocentes nodi 478 a.
 Nodi 314. viperei 473 b.
 Nomen, & *numen* comm. 54 a. bellorum 72 b. & umbra 130 b. vanum, Cato 43 a. non habere 490 b.
 Nominativus pro *Vocis*. 110 b. 262 a. Nominativi ellipsis 70 a. 122 a. 310 b. 495 b.
 Non saepe subintelligitur in *que*, & 137 b.
 Nostrum mare 279 b.

Notare 527 a. 601 b.
 Nox condit sidera ubi 6 a. belli 281 a. tua 606 b.
 Nubes pro *vento* 380 b. belli 281 a. glomerata 564 a.
 Nuceria 147, 148.
 Nudus 538 b. Nuda tellus 479 a.
 Nudi cineres 677.
 Nullo murmure testari 350 b.
 Numen, & *lumen* conf. 527 a. pro simulacro 49 b. loco dare 84 b.
 Numerus singular. pro plur. 102 a. à Singulari ad pluralem transitio 250 a. scelerum 805 b.
 Numeri astrorum 88 a.
 Numero à numus 899 a.
 Numidae 328 b. unde dicti 36 a.
 Nunc 600 b. olim 722 b.
 Nurus 25 a.
 Nutantia vela 601 a.
 Nymphaeum 408 a.
 Nyssa 13 a. b. 663 b.
 Nyctaeus Hydaspes 618 b.

O.

O & *Au* confusa 518 a. Latine exeunt, quae Graece *ov* 31 a. conceptum ex Graeco *ov* 91 a. *ov* apud Latinos breve quoque 160 a.
 Obducere terram mundo 726 b.
 Obducti sanguine fluctus 239 b.
 Obferre hiemes 791 a.
 Obicere 663 b. 685 b.
 Obliquus caput 327 a. orbis 14 b. sanguis 623 a. Obliqua flamma 23 a. Obliquum latus 246 b. fidus 11 b. 12 a. Obliquae ripae 199 b. Obliqua signa 717 a.
 Obnoxia fluctibus 139 b.
 Obpositi milites 68 a.
 Obseptus, & *obfusus* comm. 448 b.
 Obsidere quid 813 b.
 Obstruere telis 804 a.
 Occasus in *plurali* 158 b. 790 a.
 Occupare artus 35 a.
 Oceani fluxus, & refluxus à Luna 55 a.
 Oculus in navi 615 a.
 Oe ex Graeco *ov* terminatio nominativi 159 b.
 Oenomaus 116 b.
 Oete 693 b. Herculea 100 a.
 Oetaeus vertex 462 b. Oetaeae rupes 559 b.
 Olim cum *praesentis tempore* 123 a. potens 456 b.
 Olostrae 204 b.

Olympus 559 a.
 Omentum 86 b.
 Ominis ruina 645 b.
 Omnis alveus 268 a. artus 498 b. furor 250 a. mors 578 a. urbs 171 a. Omne Latium 444 a. Omnia regum 642 a.
 Onus puppis 517 a.
 Operae secundae miles 654 b.
 Ophites Thebanus 732 b.
 Opiternum 301 b.
 Optimus bello 528 b.
 Opus perdidit ensis 439 a.
 Oras abruptere 745 b.
 Orbis, & *axis* comm. 452 a. & *Urbs* comm. 89 a. quid 145 b. extremus 564 b. hic, & ille, de *Asia*, & *Europa* 210 a.
 Ordinarius lapis 422 a.
 Ordo longus 434 a.
 Orestae, *Oretae*, *Orisae* 204, 205.
 Oricos 193 b.
 Orion 90 b.
 Osiris 667 a.
 Ortus 700 b. pro *hortus* 24 b.
 Ostia pinifer, & pinicera 50 b.
 Ostiae, & Pelii situs confusus à Lucano 453 a.
 Ostia quantum distat à Roma 425 a.
 Ostia Ponti 810 b.
 Othrys Thraciae 92 a.
 Ovilia 119 a.
 Oxymoron in Lucano frequens 378 b. 475 b. 534 a. 602 a. 661 a. 738 a. 753 b.
 Ozoles 427 b.

P.

Pabula, & *Gramina* conf. 426 a.
 Pachynus 594 b.
 Pacifer 216 b.
 Paetiae res 774 b.
 Paedor 106 a.
 Pagasaea ratis 172 b.
 Paletinae harenae 381 a.
 Palinuri, vel *Paluri* portus 676 a.
 Pallenea fulmina 519 b.
 Pallas tibias projecit 699 b. Palladis, & Neptuni certamen 462 a.
 Pallor domus infernae 398 a.
 Palpitare 498 b.
 Pandere vela 170 b.
 Par suum 417 a. aquis Phoebeus 272 a. Pares aquilae 3 b.
 Paraetonia urbs 767 b.

Pa-

I N D E X I I.

Panacea 70b.
 Parata parvo 192 a.
 Paratus 292 a.
 Pareas 734b.
 Parere ventis 395 a.
 Parnasus 189 b.
 Parrhasis quae 123 b.
 Parta quies 386b.
 Partes quid 139 a. extorum duae
 familiaris, & hostilis 86 a.
 Parthi post terga sagittas jaciunt
 33 a.
 Parthica damna 18 b.
 Particulistransitum librorum jun-
 gunt poetae 258 a.
 Partus 343 a. monstrosi 77 b.
 Parvum sanguinis 113 a. Parva
 spicula 624 b. 625 a.
 Patent quid fata 113 a. secreta
 thalami 632 a. Patebant jura
 mundi 432 b. 433 a. Patere ad
 verum 484 b. Patens 673 a.
 Pati hominem 281 a. posse 364
 b. Patientes venti 406 b.
 Patria excedentes respiciunt 176
 a.
 Paventes animi 704 a.
 Pavidus maris 665 a.
 Pavores 768 a.
 Paullus Aemilius ab Hannibale
 sepultus 589 b.
 Paupertas secunda virorum 25 a.
 Pax duci 744 a.
 Pecten remorum 244 a.
 Pectore urbes adire 610 a.
 Pelethronii 461 a.
 Pelii, & Oisae situs confusus à
 Lucano 453 a.
 Pellaeus ductor 101 b. Pellaea
 domus 639 a. Pellaeum Zeug-
 ma 619 a.
 Pellex 605 b.
 Pelorus 145 a.
 Pelusiacus Conopos 644, 645.
 Pendent nautae 170b. Pendere
 in anima 405 a.
 Penëus 195 b.
 Pensare iter 730 a.
 Pentheus 456 b.
 Per, & pro in comp. confusa 330
 b. cornua 172 b. flumina 103
 b. membra 315 a. tu, nefas
 ades, vel te 798 a. b. viscera
 mitti 367 b.
 Percelli quid 70 b. Perculsi vi-
 tiofum 123 b. Percussa pietas
 558 a.
 Percutere pectine 778 a. Percuti
 quid 70b. Percussa mens du-

biis 483 a.
 Perdere 284 b. 422 b. iter 145 a.
 vultum 443 a.
 Perferre quid 330 a. 404 a.
 Perficere, & proficere comm. 470
 a.
 Persilare marmor 699 a.
 Perire 104 b. 422 b.
 Permittere pro committere 535
 b. 536 a. vires 317 b. Permissa
 fatus manus 802 a.
 Perrumpere procellas 394 a.
 Persea Babylon 469 b. Tarfos
 101 b.
 Perspicere aëra 526 b.
 Perspectare 581 a.
 Perspectus Olympi 473 a.
 Perstringere 23 b.
 Persilare 162 a.
 Pes veli 377 b.
 Pestum fidere 251 a.
 Petere aequora remis 236 b. Pe-
 titus 706 b.
 Peuce 197, 198.
 Phaeacum litora 376 b.
 Pharetrae pro sagittis 456 a. 624 b.
 Pharos 809 a. gratus nocturno
 lumine mons 637 a. 638 b.
 Pharsalia pro proelio Pharsalico
 450b. 512 a. 689 a. *titulus ope-
 ris Lucani* 1. damna 589 a.
 592 a. juga 481 a.
 Phariolos cum Philippis confun-
 duntur 93, 94.
 Phaeelis parva 620 a.
 Phasis dissimilis, an dirissima 210
 a.
 Phemonoe, non Phaeomonoe 348 a.
 Pheneus 348 a.
 Philae 792 a. b.
 Philippi 570 a. cum Pharsalo con-
 funduntur 93, 94.
 Phlegra 519 a.
 Phlegraei Gigantes 727 a. Phle-
 graea arva 313 a.
 Phocaea, & Phocis confusae 189
 b. 218, 219.
 Phoebas 348 b.
 Phoebea navalia quae 191 a. pa-
 latia 184 a.
 Phoenix 459 b. 490 a.
 Pholoë 196 b. 461 a. Thessalia
 195 b.
 Pholos 462 a.
 Phorci filiae uno oculo 724 a.
 726 a.
 Phorcys 725 b.
 Phrygium aes 693 b. Phrygi pe-
 nates 29 a.

Phryxus Pontus 423 a.
 Phycus 675 b.
 Phylace 454 b.
 Pictones 61 b.
 Pignus quid 383 a. Pignora, de
 omnibus consanguineis 633 a.
 juncti sanguinis 19 a.
 Piguit, & rimuit conf. 120 b.
 Pilo fixum caput gestare 682 b.
 Piniferi montes 50 a.
 Pinna 223 b. Pinnae 297 b. 298 b.
 735 b.
 Pinus 235 b.
 Pisaurus 141 a.
 Pitane 192 a.
 Placet hoc? 511 b.
 Planetarum motus 783 b.
 Plautus 21 b.
 Plebes 690b. Plebis scitum 17 a.
 Pleias 335 b.
 Plus, quam civile bellum 2 b. mor-
 tem dare 437 b.
 Plutei 233 a.
 Pluto horret lucem 497 a.
 Poeni manes 10 a.
 Pollens venenum 740 a.
 Pollutus Mi o 179, 150.
 Polus quid 611 a. 715 b.
 Pompejus, & Caesar se ferre ne-
 queunt 20 a. re ipsa adpetebat
 dictaturam 43 b. ex Italia fu-
 git mense Martio nocte 170
 a. caput digito scalpebat 583
 a. juvenis triumphavit 598 a.
 jacens vili tumulo est pro nu-
 mine 699 b. ter triumphavit
 684 b. honores in se recepit à
 volente populo 687 a. Pom-
 peji apotheosis 672 a. theatrum
 21 b.
 Cneus Munda perit 10 a.
 Sextus Miletii occisus 10 a. 504 a.
 pirata *ibid.* 466 a.
 Pompeji 503 a. ubi perierunt 504
 b.
 Pompejopolis 164 b.
 Pomptinae paludes 182 b.
 Pondus famae 598 a. glandis 562
 b.
 Ponunt venti 235 a. Ponere de
 mensa 774 b. in locum, & loco
 444 a. Positum in nullo voto
 702 a.
 Pontus Telephus Samnites 114 a.
 Pontus de fluvio 102 b. aufert glo-
 riam metis Herculeis 210, 211.
 Euxinus glaciali frigore 6 b.
 Populare 145 a.
 Populi, & gentes 469 a.

Por-

RERUM ET VERBORUM.

Porrecta loca 707 a.
 Porritor Helles 265 a.
 Potens abscondere 761 a. ensis
 nostri 334 b. regum 646 a. ve-
 ri 356 a.
 Pothinus, non *Phosinus* 640 a. con-
 fessus ense, non capite trun-
 catus 811 a.
 Praebent arbores frondem auris
226 a. Praechere cruorem gen-
 tibus 4 b. Fortunae caput 649 a.
 jugulos 369 b.
 Praecepta fatum 428 b. profun-
 dum 419 b.
 Praecidit lucem 453 b.
 Praecipere diem 109 a. iter 418 a.
 Praecipitare diem 109 a.
 Praedo maris 173 b.
 Praeducere 263 b. nubila Phoebo
471 a.
 Praelatum coelum 10 b.
 Praemittere, & *promittere* conf.
682 b.
 Praeneste quot occisi 118 a.
 Praesidium promontorium 205
 b.
 Praerogativae tribus 372 b.
 Praestare 262 a. Fortunae caput
649 b.
 Praestringere 23 b.
 Praetenti hydri 728 b.
 Praetexte litora 812 a.
 Praevchitur Asiam 758 b. Prae-
 vehi equo 542 a. plagas 792 a.
 Premit moles 439 b. Premunt o-
 culos tenebrae 572 a. Premere
 gladium 444 b. sidus 89 b. ve-
 nenum, *quid* 752 a. Premens
 flatus 697 a. b. Premi culmine
570 b. Pressus ensis 324 a.
 Pressare 249 b.
 Pressura 907 b.
 Preiare 249 b.
 Prima vulnera 625 a.
 Privatum mori 403 a.
 Pro fata 654 a. tristia fata 549 a.
 Pro, & *per* in Comp. consula 330
 b.
 Probare se 650 b.
 Procidere 254 b.
 Procumbere, & *procurrere* comm.
245 a.
 Procurrere 545 b. in mare 143 b.
 Prodest vultum 443 a.
 Prodest Basiliscus transactus 743
 a.
 Prodigia belli civilis &c. 74 b. &c.
 Proditor Helles 264 b.
 Producere 130 b. opus ad aequor

223 a. vulgus 702 b. & *Educe-*
re comm. 184 a.
 Profecto 908 b.
 Proterre querelas 471 b.
 Proficere, & *perficere* comm. 470
 a.
 Proficere murmura 699 a.
 Projicere aciem in agros 328 b.
 vitam 304 b. Projecta sub ni-
 mio die ora 707 a.
 Promittit diem Aurora 662 a.
 Promittere manus 50 a. sibi
307 b. 430 a.
 Promovere 441 a.
 Pronuba Erinnyes 605 a.
 Pronus ad, *vel* in netas 434 b. Pro-
 na morti pericula 405 b.
 Propellere mare, navem 696 a.
 Properare in axem 222 a.
 Propius Olympum 139 b.
 Proruere 254 b.
 Prorumpere 71 b.
 Prosequi 130 b.
 Prosilire 254 b.
 Prospectus Olympi 472 b.
 Prospera belli, & bella 415 a.
 Proteus 809 a.
 Provincia *quid* 45 b.
 Proximus, & *maximus* conf. 800
 b.
 Psylli quomodo interierint 711 a.
 Psyllorum descriptio 748 b. &c.
 Psyllae cautes 614 b.
 Ptolemaeus per Pompejum resti-
 tutus 636 a.
 Ptolemais 771 b.
 Pubes, & *puppis* *permut.* 235 a.
 Publica Romana signa 522 b.
 Pugnax cetra 530 b.
 Puppem, & *puppim* 237 a.
 Putris terra 707 a. Putria, *non* pu-
 trida 115 a.
 Pyraea moenia 418 b.
 Pyramis 655 a.
 Pyrrhus, & Hannibal junguntur
8 a.
 Pytho 349 b.
 Pythia antra 466 b.

Q.
 Quia pro quatenus 772 b.
 Quaeri inter cadavera 436
 a.
 Quamquam sunt 134 b.
 Quantum debet effluere 738 b.
 Quantusne 402 a.
 Que producit in caesura 760 a.
 pro & non 72 a. 565 b. 650 a.
708 b. 721 b. pro vel 36 a.

Quercui Pompejus comparatus
21 b. Quercus silentes 190 b.
 Querneae corona Civica 46 b.
 Questus muti 35 b.
 Qui pro quis 636 a.
 Quidquid 629 a. hominum sumus
543 b.
 Quies hiems 754 a.
 Quirinus raptus 29 a.
 Quiris Romanus 138 b. Quiri-
 tes 368 b.
 Quod crecat 785 b. fuit Sulla
123 b.
 Quo tristia fata 548 b.
 Quocumque, & *quodcumque* conf.
720 b.

R.

P & a permutantur 341 a.
 Ravidus Auster 419 b. 420 a.
 Leo 453 b. Ravidum Pe-
 lorum 424 a. Rabidi dentes
803 a. & *rapidi* ignes 784 a. Gi-
 gantes 519 a.
 Radere 142 b.
 Radius 247 b.
 Radiatus miles 528 a.
 Rapax mortis 66 b. 67 a.
 Rapere exta 85 b. fructum 509
 b. gressum 184 b. iter 275 a.
 letum 290 a.
 Rapidus Leo, Sol. 453 a. ven-
 tus 420 a. Rapidi unci 247 b.
 Rapinae 676 a.
 Rapta cutis 738 a. Raptum agmen
215 b. Rapti famulo amictus
619 a.
 Raptus 300 b.
 Rarior aer 271 b.
 Rati casus belli 718 a.
 Re anceps in Compositis 184 b.
329 a.
 Recedere 236 a.
 Recessus 232 a.
 Recidere terga 324 b. Recidi 117 a.
 Recipere enses 118 a.
 Rectus mucro 444 b. Recta cer-
 vix 152 b. Rectum pectus 275
 b. Rectae ripae 199 b.
 Reddit fluvius cadavera 121 b.
 Redit juvenus 370 b.
 Regere, & *gerere* comm. 318 b.
627 b. bella 318 b.
 Regis nomen invidiosum 450 a.
 Reges, & populi 469 a. & te-
 trarchae 519 a. ut Dei, culti
 ab Aegyptiis 788 b. & *Gentes*
 conf. 469 a.

442

Re-

I N D E X I I.

Regiones poli [106](#) b.
 Regnum pro rege [188](#). Regna
 Dianae [183](#) a. Nafamonum
 709 b. Non 696 a. socia 16 b.
 Relativum regit praecedens no-
 men [188](#) b.
 Remota Lesbos [409](#) a.
 Remus cur occisus [16](#) b.
 Remi inhabitant puppes [242](#) a.
 Remigio [489](#) a.
 Renetum fati [578](#) b.
 Repagula [40](#) b.
 Repetent chaos omnia [13](#) b.
 Repetitio ejusdem pronominis
 29 b. [105](#) b. [151](#) b. [646](#) b.
[727](#) b. [754](#) a. [490](#) b.
 Repulit [71](#) b.
 Rerum viscera [568](#) a.
 Rebus adtribuitur, quod est per-
 sonarum [249](#) a. [309](#) b.
 Relidit flamma, & relidet [678](#)
 a, b.
 Respiciere nefas [650](#) b. nondum
 victo hoste [538](#) b.
 Retentare [153](#) a.
 Retrusa adyta [781](#) b.
 Retundere ferrum jugulis [436](#) b.
 Revertitur fulmen [24](#) a.
 Revocare fidem [278](#) a.
 Revomere aequor [419](#) a.
 Rhaeti [102](#) a.
 Rhascupolis, Rhascuporis [341](#) a.
 Rhemi 59 a. Rhemi fontes [102](#) a.
 Rhipaei montes [165](#) a.
 Rhodanus, & Arar juncti 61 a.
 Rhodos Phoebos sacra, & pelagi
 potens 338 a. Phoebea navalia
[191](#) b.
 Rhoeteon, Aiacis sepulcro nobi-
 le [755](#) a. Rhoetion, & Rhoete-
 um [755](#) b.
 Rhoetus [461](#) b.
 Rhombus magicus [471](#) a.
 Rhuteni, vel Ruteni [43](#) a.
 Riētus [499](#) a.
 Rientia saxa [234](#) a.
 Ripis carere [666](#) b.
 Rivus scisso gurgite [274](#) a.
 Robur quid [111](#) b. Robore defe-
 cti nervi [246](#) a.
 Rodere [142](#) b.
 Romana pax 514 b. bella 128 b.
 Rores sanguinei [593](#) a.
 Rostra [39](#) a. [537](#) b.
 Rostratus covinnus [59](#) a.
 Rota dexterio [615](#) a.
 Rotare ense caput [653](#) b.
 Rubico 28 b. [32](#) a. cur puniceus
 30. b. vetus Italiae limes [31](#) a.

Ructus maris [301](#) a.
 Ruit ira 115 a. Ruunt imbres
[266](#) b. scire 585 a. Ruere [597](#)
 b. de milite [36](#) b. in bella, te-
 la &c. [536](#) b.
 Ruina fati casura [531](#) a.
 Rumpere diem 22 b. iter 274 b.
 moras [309](#) b. quietem [501](#) a.
 Rupes Vogesi [52](#) b.
 Rutilus sanguis [741](#) b.
 Rutilatum sanguine virus [741](#) b.
 Rutupiae [424](#) a.

S.

Sabiniae triginta [19](#) b. virgae
[742](#) b.
 Sabura [326](#) a.
 Sacae [129](#) b.
 Saccharum antiquorum [202](#) b.
 Sacer ignis [428](#) a. sanguis [185](#) a.
 Sacriari sub nomine [54](#) b. Sacra-
 ta jura [216](#) a.
 Sacriportus [113](#) b.
 Sadales [340](#) b.
 Saeva obvia terra [698](#) a.
 Saeva proelia [185](#) b.
 Saguntum [221](#) b.
 Saitae [742](#) b.
 Salamis vera [192](#) b.
 Salii [83](#) a.
 Saloniae [294](#) b.
 Salpina palus [371](#) b.
 Saipuga [744](#) a. &c.
 Sanguis quid [246](#) a.
 Sanguinei Galli [78](#) a.
 Santonus [57](#) b.
 Sapis [141](#) a.
 Sarisae [624](#) a. [770](#) a.
 Sarmatae braccati [60](#), [61](#)
 Sason [164](#), [401](#) b.
 Sat est cum *infinisivo* 350 b. ma-
 gna folatia [625](#) b.
 Satis caesi nemoris [230](#) a.
 Satiare continuo regno [43](#) b. Sa-
 tiari caede, clade [754](#) a.
 Saturni in templo quando aeneae
 fores factae [287](#) b. nocens stella
[89](#) a.
 Saxones [58](#) a.
 Scaeva [434](#) b. non mortuus est
 ad Epidamnum [445](#) b. [812](#) b.
 Scaevola neglectus violatae dex-
 trae p. [112](#).
 Scaevus, & Sarpus comm. [185](#) b.
 Scalda [887](#) b.
 Scindere urbes [730](#) a.
 Scit ferre [773](#) a. Sciens servire
[674](#) b.

Scipio [501](#) b.
 Scholiaes Lucani incertus [311](#) a.
 Scorpions [717](#) a.
 Scrobs male. & femin. gen. [661](#) a.
 Scrupulos [906](#) b.
 Scylla in antro habitat [144](#) a.
 Scyros [614](#) b.
 Scythae errantes [209](#) a.
 Scythicus [552](#) a. Scythici populi
[628](#) b. Scythicae orae [155](#) b.
 Scytale [733](#) b.
 Secretum dare [217](#) b. Secreta
 Deorum [783](#) a.
 Sector [27](#) a.
 Sectum mare [695](#) b.
 Secundum Emathiam dare litem
[626](#) b.
 Securus vulneris [30](#) b. Securi
 Bardi [65](#) a.
 Sed *subintelligitur* [107](#) b. [331](#) a.
 non & [737](#) a. non, sed [780](#) a.
 quid moror [165](#) a.
 Sedes Erebi [66](#) a.
 Sedere de flamma [678](#) b. in un-
 dis [246](#) b.
 Seducere [149](#) a.
 Segnis Achilles [800](#) b. quies [166](#) b.
 Selinus [621](#) b.
 Selloe 190 b.
 Semel 115 a, [499](#) a [743](#) a.
 Σεμει, & Σεμει Alexandri in
 Aegypto [768](#) a.
 Semen Cadmi [308](#) a.
 Semicanis [667](#) a.
 Semifer, & Semivir comm. [461](#) a.
 Semivultus [672](#) a, b.
 Sena [141](#) b.
 Senatus. viscera Reip. [568](#) b.
 Senex turba [366](#) b.
 Seps [734](#) b.
 Septemvir epulis festis [83](#) a.
 Septorum nefas [538](#) a.
 Sepulcrum inane [678](#) a.
 Sequuntur aequora classem [381](#)
 a. Sequi iusta necesse est tam
 posse, quam velle [49](#) a. si-
 gna [153](#) b. [690](#) a. [702](#) a.
 Ser 7 a.
 Serapio, & Dioscorides [804](#) b.
 Serenus vultum [191](#) a. Sereno
 crebra fulmina [73](#) a. Serena
 nostra [705](#) a.
 Serere bella [165](#) b.
 Seres [790](#) b.
 Series domus [334](#) b.
 Serpens in Magia adhibitus [478](#)
 a. Serpente flere [727](#) b.
 Serranus (Atrilius) [778](#) b. &c.
 Sertae coronae [780](#) b.

Ser-

RERUM ET VERBORUM.

Sertorius fuga arma inpulit [507](#) a.
 Servare coelum [372](#) b. volucres, coelum [82](#) b.
 Servire malis [413](#) b.
 Servitium [310](#) a.
 Sefostris [788](#) b. [789](#) a.
 Si *subintelligitur* [278](#) b. [693](#) a.
 qui & quis [288](#) b. [610](#) a.
 Sibi pro ipſi [416](#) a.
 Sic cum ſubjunctivo [218](#) b. eat [131](#) a. quoque [714](#) b. ut [30](#) a.
 Sicut erat [137](#) a.
 Sicanus [155](#) a.
 Sido, Sidi [246](#) b.
 Sidones [212](#) a.
 Sidonium filium [778](#) a.
 Sidus iniquum, Alexander [769](#) a. Sidera mundi [504](#) b. Sideribus viam noſcunt in deſertis Libyae [711](#) a. b.
 Signa, & *caſtra* commut. [49](#) b. ſequi [153](#) b.
 Signata jura [215](#) a.
 Silentes aurae [79](#) b.
 Siler [143](#) a.
 Silvam ſacram excidere neſas eſt [230](#) a.
 Sindones [212](#) a.
 Sinus monſtriferi [397](#) b. Sinisan expreſſum ſit crocum in theatro [741](#) a.
 Siphones [521](#) a.
 Sipus [371](#) b.
 Sirena [489](#) b.
 Sithoniae gentes [211](#) b.
 Sitis [737](#) a.
 Socius cum *datus* [134](#) b. Socii regni [16](#) b. Socias ſomno umbrae [741](#) a.
 Solis eclipsiſ quando [74](#) a. imago [379](#) a. pabula, humor [507](#) a.
 Solaria [806](#) b.
 Solatia fati & fato petere [747](#) b.
 Solum [168](#) b.
 Solvere orbem [594](#) b. Soluta compages [14](#) a. Soluti Arabes [562](#) b. Solutae Magorum comae [471](#) &c.
 Somnus mortis conſanguineus [742](#) a. furens, trepidus [586](#) b.
 Sonant ferro pectora [653](#) a.
 Sophenoe [159](#) b.
 Sorbere, an *tertiae* conjug? [124](#) b.
 Sors, & *forſ* comm. [309](#) b. & *mors* conſ. [655](#) b. profana [739](#) a. ſectura [413](#) a.
 Spargi per Italiam [68](#) b. ſanguine [185](#) a.
 Sperchios [458](#) a.

Spes ultima [492](#) b.
 Spirare *quid* [114](#) b. annos [302](#) a.
 Spiſſa aura croci [741](#) a.
 Spoliare foliis nemus [429](#) b.
 Spumare in undas [195](#) a.
 Squalens crinis [485](#) a. Squalentia arva [338](#) a.
 Stagnat Nilus [142](#) a. Stagnare [909](#) a.
 Stat facies [357](#) a. hiems [166](#) b.
 Stare [151](#) a. diu [13](#) b. loco [22](#) a.
 Stelatae crates [890](#) a.
 Stellati axes [230](#) a.
 Steriles irae [346](#) b.
 Sternere Pompejos [691](#) b. Sterni terrae [317](#) a.
 Stimulans laevitia [633](#) b.
 Stoechades [234](#) b.
 Stricta carbala [171](#) a.
 Stridere, *tertia*e conjugationis, [750](#) a. ſed non apud Lucanum [438](#) a.
 Strymon [166](#) b.
 Stupere occurſum [598](#) a.
 Styx Superorum timor [460](#) a.
 Stygiae umbrae [741](#) b.
 Sub axem [289](#) b. nomine ſacrari [54](#) b. pectore [36](#) a.
 Subactus Marte [584](#) a.
 Subducere [149](#) a.
 Subſcit armis [544](#) a. Subſcicere ſpatium, & ſpatio [320](#) a.
 Subſigi foribus [775](#) b.
 Subſecta teſtudinis terga [775](#) b.
 Subicere [567](#) a.
 Subitus cingitur [811](#) b.
 Submittere pabula [296](#) b.
 Submiſſus [609](#) a.
 Submotus [342](#) a.
 Suboles [132](#) b.
 Subſidere regnum [358](#) b.
 Subſtantivum ſequenti relativo in eodem caſu junctum [544](#) b. verbum *Eſt* omittit Lucanus [19](#) b. Subſtantiva duo variis caſibus juncta [435](#) b.
 Subſtringere comam [487](#) b.
 Subtexta nox polo [270](#) b.
 Subveſta nox polo [270](#) a.
 Succendunt claffica [437](#) a.
 Succentor [571](#) b.
 Succellor [571](#) a.
 Succumbere leto [119](#) b.
 Sucus [203](#) b. Suco mollia arva [724](#) b.
 Succellones [58](#) a. b.
 Sulcare fluctus [385](#) b.
 Sulla Felix [501](#) b. ignoſcere neſcit [450](#) a.

Sullani manes ſurgere viſi [80](#) a.
 Sullanae acta [598](#) b.
 Sulfur coctum, vivum, & [251](#) b.
 Summa rerum [337](#) a.
 Sunt corpora [221](#) b.
 Super aquora [93](#) a. [173](#) a. ſoles jacere [610](#) b.
 Superos tribuere [800](#) a.
 Supera nox [587](#) a. Superae undae [253](#) b. Supera hoſpitia [682](#) a.
 Superare fluctus [385](#) b.
 Superenatare [273](#) a.
 Superbe [460](#) a. [695](#) b.
 Supparum [136](#) b. Suppara [377](#) b.
 Surgit alicui tumulus [122](#) a. Surgens in caput [733](#) b. Surgentes culmi [429](#) a.
 Suspecta quies, tellus [745](#) a.
 Suſpenſa illa [243](#) a.
 Suſpiria [752](#) a.
 Sula [634](#) a.
 Suliſ [634](#) a.
 Suus, & *inui* comm. [89](#) b. [364](#) a. Sua ſigna [512](#) b.
 Syedrae [621](#) a.
 Syene nuſquam fleſcit umbras [158](#) a.
 Synchyſis [486](#) b. [628](#) a.
 Syrtis [613](#) a. Syrtis dubiae [92](#) b.

T.

T in caefura longum [88](#) b. [810](#) a.
 Tabes nivis [785](#) b.
 Tacere de aquis [37](#) a. Tacens fluvius [794](#) b.
 Tacitus annis [700](#) b. Olympus [611](#) a. Tacitum [467](#) b. pectus [35](#) b. fulmen [73](#) b. Tacitae voventium preces [345](#) b.
 Tactus maculis [732](#) b.
 Taedae Oedipodiorum [633](#) a. pingues [251](#) b.
 Taenaros umbris aperta [675](#) a. Taenari deſcenſus ad inferos [485](#) b.
 Tagus [585](#) b.
 Tamarix conſecratur in tumulis pauperum [750](#) b.
 Tamen *quid* [44](#) b.
 Tanais non oritur ex Rhipaeis montibus [210](#) a.
 Tanarus, non Tanaris [64](#) a.
 Tangere mortu [220](#) b. Tangi unguine [807](#) b.
 Tanti eſt movere bellum [104](#) a. Tanta irae [793](#) a.

443

Tan-

I N D E X I I.

Tantum 503 b.
 Taras, *vel* Tarax 371 a.
 Tarbelli 56 b.
 Tarbellicus 57 a.
 Tarcondimotus 688 a, b.
 Tardius possidere 550 b.
 Tarlos Perlea 201 a.
 Taulanti 418 a, b.
 Tauri 204 a.
 Tauros 890 a.
 Tauromenitanus 301 a.
 Taurus Jovi inmolabatur 87 b.
 Tectum aequor 139 a. sulfur 251 b. Tectae medullae 416 b.
 Tēdes *des* 135 a.
 Telo *nautae nomen* 242 a.
 Temerare litora 196 b.
 Tempia coeli, *fulminis* 23, 24.
 Tempus facere 557 a. anni, *vel* aevi 783 b.
 Tendere aera 735 b. opus 421 a.
 Tensus, & *densus* *comm.* 407 b.
 Tenebrae oculi 729 a.
 Tenere mare 175 b. Teneri (non) quin &c. 736 a.
 Tepidus Nilus 197 b. Tepidum bullum 177 b.
 Terentius ad Leucada perit 402 a.
 Terere ora 329 a.
 Terga morti dare 435 a.
 Terrae procumbere 369 a. sterni 317 a.
 Terrenus 462 b.
 Tertia Cynthia 31, 32.
 Tesqua 421 b.
 Testudinis militaris descriptio 232 a.
 Tetrarchae, regesque 519 a.
 Teutones, & Cimbri 36 b.
 Teuton, *qui* 446 b.
 Thamyras Theſſalus, sive Thrax 455 b.
 Thapſos 750 b.
 Thebae, locus exilii ab Agave dictus 455 a. 457 a. quatuor 668 b.
 Thebanus Ophites 732 b.
 Thermus 146 b.
 Theſſalia 689 a. tellus 463, 593 a. pro *clade* *illic accepta* 642 b.
 Theſſalae nomen late extensum 401 b. topographia 452 a. & Thraciae loca confusa 92 a.
 Theſſalius 772 a.
 Theſſalicae sagittae 306 b.
 Theutates 63, 64.
 Thraciae, & Theſſaliae loca confusa 92 a.

Thracius Boreas 50 b.
 Thurea virga 742 a.
 Thyestes, & Atreus 74 a.
 Tigris sub terra labitur 208 b. & Euphrates uno fonte exeunt 208 a.
 Tigride *Ablas*. 374 b.
 Timavi ora 526 b.
 Timuit, & *pignit* *conf.* 120 b.
 Tingi 311 b.
 Tinguere sagittas 209 a.
 Titan 5 b. 6a.
 Titanes 727 a.
 Titareſos 459 b.
 Titii sodales 83 a.
 Tityos Gigas 313 a.
 Toga pura 507 b.
 Tollunt se, vel mare venti 447 a.
 Tollere mentem 305 b. Tollitur clausis lacertis 235 b.
 Tonare *de milite* 36 b.
 Tonſae 235 b.
 Torpore implicitae cohortes 228 b.
 Torquata nomina 568 b.
 Tortus, & *totus* *commut.* 395 a.
 Torti fili vertigo 471 a.
 Totus Caesar 433 b. Totae clades 576 b. nox 632 b. Totum 788 b. Toto in *Dativo* 138 b. mari 157 b. pectore 12 b. Totae irae 793 a. Totae aquora 173 b. sidera 712 a.
 Toxicum 742 a.
 Trachin 455 b.
 Trahere aquas 150 b. fila 403 b. omnia secum 576 b.
 Tractus 579 a. aeris 549 a.
 Transcendere Alpes 41 b.
 Transfigere 241 b.
 Transit enfis viscera 307 b. Transire Haemonidas *quid* 468 a.
 Translatus, *non* *tral.* 113 b.
 Transmittunt tela pectus 574 b.
 Transmittere 236 b. tela pectore 574 a. telo pectus *ibid.* b. Transmissa manus ratibus 274 a.
 Transversus aestus 637 a.
 Travectus 274 a.
 Trebia 101 a.
 Tremunt convexa 399 a. Tremens Harpe 729 a.
 Tremores 549 b.
 Trepidus spe 536 b.
 Trevir 62 a.
 Tribuere Superos 800 a.
 Tribunal caſtreſe 365 a.
 Tribuni sacrosancti 185 a.

Trieterica 342 b.
 Tripus 351 b.
 Tristis victima 117 a.
 Tritonis 699 b.
 Triumphus non refertur de bellis civilibus 5 a.
 Tropaeum 4 b.
 Truncus 740 b.
 Truncum corpus 257 a.
 Tubae sonus gravis 34 a.
 Tullum Leucorum oppidum 58 b.
 Tumultus *plur.* 525 a.
 Tumulus aquarum 400 b. harenae 710 b.
 Tum quoque 342 b. 308 a.
 Tunc *pro* praeterea 69 b.
 Turbine torta ballista 441 a.
 Turgentes culmi 429 a.
 Turicremi ignes 758 a.
 Turones 62 a.
 Tusculi cespes 670 a, b. 671 a.
 Tusci 80 a.
 Tutela navis ubi picta, vel sculpta 234 b.
 Typhon 312 a. 428 a.
 Typhones 520 b.
 Tyros instabilis 200 b.

V.

Vacuus, & *vanus* *comm.* 327 b. Vacuae aurae 327 b.
 Vagatur libertas 552 a.
 Vallum circum castra 72 b.
 Vanus, & *vacuus* *comm.* 327 b. b. & *Varius* *comm.* 180 a. amor 180 a.
 Vapores tolerare 721 a.
 Varus Italiae limes 54 a.
 Vari clades 580 a.
 Vari 208 b.
 Varius, & *vanus* *comm.* 180 a. Varia mens 323 b.
 Vasta indago 421 b.
 Vates Gallorum 64 b. 65 a.
 Vaticiniorum genera quae 466 b.
 Vehere iustra Phoebes 639 b.
 Vector 393 b. 600 a.
 Vellera 272 a.
 Venae fluvii 794 a. telluris 736 b.
 Venditare entes 359 b.
 Venenum inmixtum fonti à quibus 288 a.
 Veniam merent Dei 271 b.
 Venturi venti 242 b.
 Ventus equo comparatur 709 a. surgere solet cum die 380 b.
 Venti sub mari concepti 392 a.
 Ve.

RERUM ET VERBORUM.

Veneris stellabenevola 90 a.
 Verberis ictu saxum excutitur
 230 b. Verbum singul. num.
 cum nomin. sing. & plur. 57,
 634 b. num. plur. pr. pers. cum
 tert. pers. num. sing. nomina-
 tivo 576 a.
 Vergunt pondera 622 b. Vergens
 in caput 733 b. Vergere astra
 Ponto 306 a. nifus 472 b. Ver-
 gi 11 b.
 Verrere caerulea 237 a. mare 393
 a.
 Versare sanguine membra 571 a.
 Vertere aestum 637 a. cuncta
 511 b.
 Vertex aquae 48 a. Arctous 48 a.
 flagrans 78 b. pulveris 709 b.
 Vera Salamis 192 a.
 Vestalis maxima servat Palladium
 82 a. Vestales vittatae, & quot
 82 a.
 Vestinae aquae 142 b.
 Vestis muliebris mutata in fune-
 re Bruti 137 a. Vestes fluentes
 477 b.
 Vetabat iter natura 694 b.
 Vettones 258 b.
 Vexare frenos 329 a.
 Via solis 453 a.
 Vibrare miscilia 220 a. 263 a. Vi-
 brans cauda 89 b.
 Vices concordēs 399 b.
 Victima fit legatus 805 b.
 Videre de aliis sensibus 37 b.
 Vigiles nocturni in castris 72 b.
 Vigiliae quatuor 386 b.
 Vile nefas, quod luadet egestas
 26 b.
 Vimen madesactum 272 b.
 Vincimus 436 b. Vincere sibi
 132 a. votis 516 a. Vincimur
 omnia aetas 576 a. Victae com-
 pages 394 b.

Victor, & ductor comm. 181 b.
 Victoria est ilans Caesar 151 a.
 Vivax senectus 104 b.
 Vincit flos 548 a.
 Vindex terrarum 768 b.
 Vindicare sibi umbras 791 b.
 Vindonissa 52 a.
 Vineae 152 a. 233 a.
 Violentiae dextrae neglectus Scae-
 vola 112 a.
 Vis materna 133 b.
 Viscus 488 b.
 Viscera rerum 568 a.
 Vita, si longa, an nihil sit? 719
 a, b.
 Vitem gerit 434 b.
 Vix tandem 411 a.
 Vocat ira &c. 22 a. Vocant ca-
 stella Minuci 431 b. Vocare
 votis 100 a. Vocari quo 590 a.
 Vogesus, & Vesegus mons 51 b.
 52 a, b.
 Voluturnus 142 a.
 Volvere linguam 751 b. mem-
 bra sanguine 571 a. solatia 577
 a.
 Vomit agger 432 b.
 Vosmet 763 b.
 Vota nova 379 b. Votis vinci
 516 a.
 Vovere proelia 186 a. solatia
 577 b.
 Vox fibrarum, & extorum 86 b.
 Vulcania 519 a.
 Vulnera parva, prima 625 a.

U.

U dum solum 105 a.
 Ullus cum Ablativo 738 a.
 Ulna 249 b.
 Ultima gaza 189 a. spes 492 b. re-
 rum 405 b.
 Ultra non 603 a. gemitus *ibid.*

Ultracumque 896 b.
 Ultrices Deae 795 b.
 Ululare 446 b. de umbris 524 b.
 Umbilicus terrae 342 a.
 Umbra, & nomen 130 b. pro ci-
 nere 668 a. bis ex inferis revo-
 cari non potest 499 b. Um-
 brae insepulorum errant 100
 annos 5 a. silentes 79 b. er-
 rant ante oculos, & strident
 524 b. Umbris rapitur 641 b.
 Undare fumo 477 a.
 Unde somnos populis 509 a.
 Unguere sagittas 209 a.
 Unus, & *Imus* conf. 107 b. 656 a.
 Una mors 118 b. Unum sta-
 gnium 454 a. Unae partes 308 a.
 Urbs, & Orbis comm. 89 a.
 Urere medullas 416 b.
 Urguere 22 b.
 Urina 372 b.
 Uria Pannonia 442 b. Urfae 592
 a.
Urgere 10 a.
 Usura 27 a.
 Usus belli 292 a. 809 a. (in) coe-
 li servari 749 b.
 Ut primum 328 b.

X.

X anthus, serpens rivus 756 b.
 Xerxes effusus telis milites
 numerare solebat 214 a.

Z.

Z eugma Pellaeum 619 a.
 Zmaragdus femin. gen.
 775 b.
 Zmyrnaeus 757 b.
 Zygi 559 a.

F I N I S.

IN-

I N D E X I I I.

Auctorum , qui in Notis vindicantur , corri-
guntur , & notantur.

- A.
- A** cron 114 b.
Albinovanus 100 a.
Ampelius 636 a.
Appianus 522 b.
Apulejus 344 b.
Avienus 159 a. 205 a.
Aurelius Victor 45 a. 109 a. 148 b. 224 a. 657 a.
- C.
- C** aesar 42 b. 260 a. 381 a. 539 b. 896 a.
Calaber 757 a.
Cassiodorus 464 a. b.
Cicero 29 b.
Claudianus 57 b. 109 b. 247 a. 352 a. 458 a. 782 b.
Columella 101 b.
Curtius 32 b.
- D.
- D** io 768 a.
- E.
- E** utyches 484 b.
- F.
- F** lorus 67 a. 188 a. 301 b. 420 a. 451 a. 536 a. 539 a. 635 a. 689 a.
Frontinus 149 a. 326 a. 361 a. 437 b. 542 a. 661 b. 699 a. 796 b.
- H.
- H** esychius 778 a. 900 b.
Homerus 279 b.
Horatius 149 a. 225 b. 555 b. 616 b. 909 a.
- I.
- I** scanius (Jof.) 135 b.
Ildorus 115 b. 431 b. 473 b.
- 634 a.
- J** ultinus 113 b. 115 b. 587 a. 650 b. 713 a.
- L.
- L** aetantius 247 a. 683 b.
Livius 68 a. 219 b. 240 b. 243 a. 254 b. 326 a. 371 b. 420 a. 444 a. 496 b. 545 b. 558 b. 806 b.
Lucretius 23 b. 618 a. 807 b.
Lutatius 68 b. 109 b. 242 a. 252 a. 274 a. 459 b. 467 a. 557 b. 592 b. 623 b.
- M.
- M** artialis 144 a. 807 b. 893 b. 895 a. 906 a.
Mela (Pomp.) 160 a. 458 a.
- N.
- N** evius 431 b.
Nero 108 b.
- O.
- O** bsequens 54 b. 73 a.
Ovidius 6 b. 40 b. 103 b. 272 a. 416 b. 420 a. 567 b. 577 a. 659 b. 660 a.
- P.
- P** hiloxenus 906 b.
Pindarus 339 b.
Plinius 56 a. 67 b. 128 b. 206 b. 207 a. 209 b. 247 a. 259 a. 263 a. 464 a. b. 621 a. 706 a. 713 a. 744 a. 755 a.
Plutarchus 558 b.
Priscianus 64 b. 68 b. 76 a. 210 b. 372 a. 393 a. 475 b. 478 b. 614 b. 630 b. 717 a. 738 a. 797 a.
Propertius 115 b. 214 a. 478 a.
Ptolemaeus 56 b. 93 b.
- Q.
- Q** uinctilianus 178 a. 224 b. 398 b. 798 a.
- R.
- R** utilius 306 a.
- S.
- S** allustius 432 a.
Scholiastes Homeri 466 b.
- - - Juvenalis 113 a.
- - - Lucani 114 a. 501 b.
Seneca 23 b. 195 a. 247 a. 285 a. 306 a. 471 b. 624 a. 674 a.
Servius 103 a. 107 b. 353 a. 393 b. 456 b. 473 b. 474 b. 483 a. 492 b. 496 b. 575 b. 649 b. 655 a. 734 b. 775 b.
Sidonius Apollin. 29 b. 263 a. 321 a. 503 b.
Silius 68 b. 129 a. 236 b. 263 a. 440 b. 462 b. 485 a. 796 b.
Spartianus 365 b.
Statius 109 a. 114 b. 160 b. 215 b. 247 a. 263 a. 268 a. 308 a. 382 a. 420 a. 539 b. 738 a. 803 a.
Stephanus 163 b.
Strabo 140 b. 164 a. 311 b.
Suetonius 53 a. in Add.
Symposii Aenigm. 44 b. 413 b. 518 a. 736 b.
- T.
- T** erentius 255 b.
Tibullus 41 b. 143 a.
- V.
- V** alerius Flaccus 134 b. 231 a. 246 a. b. 392 a. 426 b. 476 a. 697 b. 743 b.
- - - Maximus 113 a. 114 b. 186 b. 243 a. 356 a. 585 a. 895 b.
- - - Probus 200 b.
Vegetius 23 b. 174 b.
Vellejus Paterc. 23 b. 66 b. 336 b. 398 a.
Vibius Seq. 53 b. 141 a. 142 b. 143 a. 382 a. 459 a. 504 a.
Virgilius 115 b. 151 b. 198 a. 227 a. 229 b. 247 a. 300 b. 312 b. 317 a. 637 a. 762 a. 894 b. 899 b.

IN-

INDEX IV.

Auctorum à Scholiaste citatorum.

<p>Afranius <u>137 a.</u>
Aratus <u>32 a.</u></p> <p>Boethius <u>88 a.</u> <u>277 b.</u></p> <p>Capella (Felix) <u>591 a.</u>
Cicero <u>21 a.</u> <u>29 a.</u> <u>44 a.</u> <u>46 b.</u> <u>60 a.</u> <u>83 a.</u> <u>137 a.</u>
<u>138 a.</u> <u>334 a.</u> <u>356 b.</u> <u>405 a bis.</u> <u>419 a.</u> <u>434 a.</u> <u>533 a.</u> <u>539 b.</u> <u>566 a.</u> <u>569 a.</u> <u>579 a.</u> <u>588 b.</u> <u>601 b.</u> <u>642 b.</u> <u>677 b.</u> <u>804 a.</u></p> <p>Dracontius <u>327 a.</u></p> <p>Ennius <u>788 a.</u></p> <p>Homerus <u>668 b.</u>
Horatius <u>74 a.</u> <u>236 a.</u> <u>695 b.</u></p> <p>Juvenalis <u>17 a.</u> <u>45 b.</u> <u>159 b.</u> <u>168 b.</u> <u>583 a.</u></p> <p>Livius <u>558 b.</u> <u>804 b.</u> <u>811 b.</u>
Lucrētius <u>283 b.</u></p> <p>Macrobius <u>55 a.</u>
Martialis <u>583 a.</u></p> | <p>Nero <u>208 b.</u>
Nevius <u>431 b.</u></p> <p>Plautus <u>661 a.</u></p> <p>Sallustius <u>27 a.</u> <u>36 a.</u> <u>72 b.</u> <u>247 b.</u> <u>423 a.</u> <u>419 a.</u>
<u>432 a.</u> <u>502 b.</u>
Sedulius <u>101 a.</u>
Solinus <u>29 a.</u> <u>488 b.</u> <u>533 b.</u></p> <p>Terentius <u>180 b.</u> <u>278 b.</u></p> <p>Vellejus Paterculus <u>684 b.</u>
Virgilius <u>12 b.</u> <u>13 a.</u> <u>21 b.</u> <u>22 b.</u> <u>28 a.</u> <u>29 a.</u>
<u>32 a.</u> <u>33 a.</u> <u>34 b.</u> <u>38 b.</u> <u>59 b.</u> <u>68 b.</u> <u>73 a.</u> <u>74 b.</u>
<u>77 a.</u> <u>78 a.</u> <u>79 a.</u> <u>85 a.</u> <u>91 a.</u> <u>123 b.</u> <u>135 a.</u>
<u>144 a.</u> <u>145 b.</u> <u>154 a.</u> <u>176 b.</u> <u>184 b.</u> <u>196 b.</u> <u>200 a.</u> <u>201 b.</u>
<u>221 b.</u> <u>229 b.</u> <u>230 b.</u> <u>233 a.</u> <u>234 a.</u> <u>235 b.</u> <u>237 a.</u> <u>242 a.</u> <u>247 b.</u> <u>248 a.</u> <u>249 b.</u> <u>250 a.</u> <u>258 a.</u> <u>267 b.</u>
<u>270 b.</u> <u>271 b.</u> <u>272 b.</u> <u>290 a.</u> <u>292 b.</u> <u>300 b.</u> <u>308 b.</u> <u>311 a.</u> <u>313 b.</u> <u>318 b.</u> <u>320 a.</u> <u>321 b.</u> <u>334 b.</u> <u>345 a.</u> <u>351 a.</u> <u>353 a.</u> <u>355 b.</u> <u>357 a.</u> <u>362 b.</u> <u>390 a.</u> <u>391 a.</u> <u>393 a.</u> <u>394 b.</u> <u>401 b.</u> <u>407 b.</u> <u>415 b.</u> <u>416 a.</u> <u>424 b.</u> <u>441 b.</u> <u>452 a.</u> <u>456 a.</u> <u>461 a.</u> <u>462 a.</u> <u>470 a.</u> <u>479 a.</u> <u>481 a.</u> <u>486 a.</u> <u>487 b.</u> <u>492 a.</u> <u>497 a.</u> <u>501 b.</u> <u>502 a.</u> <u>506 a.</u> <u>514 a.</u> <u>517 a.</u> <u>516 b.</u> <u>529 b.</u> <u>541 a.</u> <u>543 a.</u> <u>552 b.</u> <u>559 a.</u> <u>566 b.</u> <u>569 a.</u> <u>571 b.</u> <u>576 b.</u> <u>583 a.</u> <u>597 a.</u> <u>599 a.</u> <u>600 b.</u> <u>605 a.</u> <u>611 a.</u> <u>635 b.</u> <u>636 b.</u> <u>653 b.</u> <u>675 a.</u> <u>676 b.</u> <u>682 b.</u> <u>691 a.</u> <u>692 b.</u> <u>700 b.</u> <u>701 a.</u> <u>717 a.</u> <u>726 b.</u> <u>740 a.</u> <u>742 a.</u> <u>750 b.</u> <u>752 b.</u> <u>774 b.</u> <u>799 b.</u> <u>803 a.</u></p> |
|---|--|

ERRATA in Textu.

P. 48 *trimpbos* Lege *triumphos*
 277 *nexu*. O l. *nexu*, o
 364 *rues*. l. *rues*?
 450 *proffisset*. l. *proffisset*.
 475 *Sereno*. l. *sereno*,
 490 *Deos*; l. *deos*,
 495 *Erebr* l. *Erebi*.
 527 *per orbem*, S. l. *p. orbem* S.

P. 599 *Lesbi*. F. l. *Lesbi* F.
 614 *mos* l. *mozus*
 655 *stirpis*. l. *stirpis*
 661 *belua* l. *bellua*.
 663 *fat*is, *nerv*is l. *fat*is *nerv*.
 690 *vivente*, *fides*, *si* l. *vivente* *fides*. *Si*
 731 *quas* l. *quos*.
 796 *Achillam* l. *Achillan*.

In Variis Lectionibus.

P. 55 *Thetydos* l. *Thetydos*
 65 *W. as* l. *VP. al.*
 68 *Romani* l. *Romani*
 72 *Humatio*. l. *humatu*
 99 *rogenia* l. *rogenia*
 234 *Ornatus* adde. *Edd. qdd.*
 235 *pupes* l. *pupes*.
 249 *reducunt* l. *reducunt*.

P. 252 *Phocens* l. *Phocens*.
 344 1552 l. 1, 552.
 370 *ensem* adde. B. 1.
 381 *Gemifos* l. *Genusos*
 472 *sevent* l. *sevent*.
 755 *e urbes d. dedentes* l. *e ded. d. urb.*
 809 *reclius cum* l. *reclius*. *Cnap*

In Praefatione & Notis.

Hulsi. Lege ubique *Hulsi*.

33

51-4254

68338

